Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE ROMA
LAB. RESTAURO

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE ROMA
RB
819

sch 200
RB 819

Digitized by Google

RE 212

Capiēs corp⁹ xp̃i nō exiſtens in pc̃tō mortali.ſed in conſcientia pc̃ti mortalis an peccet.col.iiij. fo.lxviij.
Carētes ſapiētia & ſciētia in quas foueas cadunt. col.j.fo.ccxxxj.
Caro quare poti⁹ dicatur quā hō.col.iij.fo.cxviij.
Cationes quid ſit.col.iiij.fo.cxcv.
Cauſa paſsionis xp̃i iudæis fuit timor perdēdi patriam.col.iiij.fo.clxxix.
Cauſa deſcēſus angeli.col.j.fo.cxlij.
Cautio quid ſit.col.iij.fo.ccxxxiiij.
Cæcus quō xp̃m cognoſcebat.col.j.fo.clxviij.
Cæci examinatio corā phariſæis.ibidem.
Cæc⁹ i myſtico ſenſu quid dicar.co.iij.fo.cxxxiij.
Cæci nati illuminatio.col.j.fo.clxviij.
Cæcitas iudæorū.col.iiij.fo.clxxvij.
Cedrus quæ arbor ſit.col.iiij.fo.cclxj.
Cælum quō capiatur.col.iij.fo.xxxiiij.
Cælum & terra quō trāſibunt.col.iij.fo.cvij.
Cæna vbi facta fuit.col.j.fo.cxcx j.
Centurionis & aſſiſtentiū de xp̃o confeſsio.col.iij. fo.cxcj.
Centurionis fides.col.iiij.fo.cxxxiiij.
Chana galileæ quid ſit.col.iij.fo.cxxvj.
Chanaā qui inhabitauerint añ filios iſrael.col.iij. fo.lxiij.
Charitas eſt virtutum regina.col.iiij.fo. lxxvij.
Charitas dicitur regina virtutum.col j.fo.cxiij.
Charitas dei patris ad hominem quātum ad quatuor demonſtratur.col.j.fo ccxxvj.
Charitate quæ ſint diligenda.col.j.fo. ccxlij.
Chriſtus quare pmiſit iudam portare pecuniam: cū ſciret eum latronem.col.ij.fo.cxciij.
Chriſtus quō nō ſemp nobiſcū eſt.col.iij.ibidem.
Chriſt⁹ quomodo fuit à turbis honorat⁹.ibidem.
Chriſtus quomodo proficiebat.col.j.fo.cxxv.
Chriſtus quomodo didicit.col.ij.fo.eo.
Chriſtus quare vocatur poti⁹agnus quā aliud animal.col ij.fo.eodem.
Chriſtus ſecundūm quid erat cognatus Ioannis. col.iij.ibidem.
Chriſtus reuocat iudam.col.j.fo.clxxxvij.
Chriſtus quare dedit corp⁹ ſuum iudæ.colum.ij. fo.clxxxvij.
Chriſt⁹ in ſua trāſfiguratiōe quare aſſumpſit tres tantum apoſtolos.col.ij.fo.cxliij.
Chriſtus quō dicatͬ via veritas & vita.colum.ij. fo.cclxxx
Chriſtus quater oculos ſubleuauit.hugo.colum. iiij.fo.ccxxxvj.
Chriſtus quare erat miſſus.col.iij.fo.clvij.
Chriſtus dedit exemplū prælatis.col.iij.fo.clviij.
Chriſtus quare noluit coram herode facere miracula.col.iij.fo.cij.
Chriſtus quō eſt in ſacramento baptiſmi & altaris col.iij.fo.lij.
Chriſtus prædixit petro ſuum martyrium.col.ij. fo.cclxxxij.
Chriſt⁹ quos defectus nr̃os ſumpſit,col.iij.fo.lj.
Chriſtus dicitur granum frumēti.co.iij.ibidem.
Chriſtus rédarguit iudæos de hypocriſi,colū.iij. fo.clvj.
Chriſtus quō dicitur nat⁹ſub lege.col.j.fo.cxxij.
Chriſtus quomodo dicitur primum ſanctificans. columna.iiij.fo.eo.
Chriſt⁹prædixit ſcandalū petri.co.iiij.f.clxxxvij.
Chriſtus quare vocat hieruſalem caſtellum.co.ij. fo.clxxxiij.
Chriſtus quare dicatur petra.col.iij.xv.
Chriſtus quare habuit poteſtatē ponendi animā, & aſſumendi eam.col.j.fo.cxlv.
Chriſt⁹quō erat promiſſus in lege.co.ij.fo.clxiij:
Chriſtus quare dicatur pontifex.co.j.fo.xliiij.
Chriſtus quare dixit petro.cōuerte gladiū.co.iij. fo.clxxxviij.
Chriſtus diabolum increpat.col.iiij.cxxxvij.
Chriſtus qualiter à patre eſt glorificatus.col.iiij. fo.clxxxj.
Chriſtus quomodo dicebatur turbatus & ſcđm quam partem & quare.ibidem.
Chriſt⁹ quare ita tardauit chananæam exaudire. columna.iij.fo.cxlj.
Chriſtus vbi fuit conceptus.columna.iiij fo.cxv.
Chriſtus prænūciat traditionē ſuā.co.ij.fo.cxcix.
Chriſtus dicitur bis natus:ſilicet æternaliter & temporaliter.col.iij.fo.cj.
Chriſtus quō orauit pro petro.colum.iiij.cxcix.
Chriſtus.quō dicebatur creſcere.col.j.fo.cxxj.
Chriſtus tria paſſus eſt à gētilibus.co.iij.f.ccviij.
Chriſtus nō peccauit nec peccare potuit,Bon.co. iiij.fo.clxviij.
Chriſt⁹ inquantū homo dicitͬ ſaluator meritoriè. col.iij.fo.lxxxv.
Chriſtus quotiens fleuit.col.j fo.ccxxxv.
Chriſt⁹quare miſit leproſum ad ſacerdotē.co.iiij, fo.cxxvij.
Chriſtus quare eſt cayphæ præſentatus.col.ij.fo. ccvij.
Chriſt⁹quare eſt vocat⁹ad nuptias.c.iij.fo.cxxvj.
Chriſtus quare dicatur vnctus.col.j.fo.clx.
Chriſtus quare dixit vis ſanari.col.ij.fo.cxlij.
Chriſt⁹ remiſit pc̃tā meritoriè.col.ij.fo.cxxviij.
Chriſtus curauit tres paralyticos.co.ij.fo.cxxviij.
Chriſtus ſecundūm omnem aſſertionem probat omnia.col.iiij.fo.clxvj.
Chriſtus quō dicitur verus rex.col.j.fo.ccxlv.
Chriſtus quare venit.col.iij fo.cx.
Chriſtus quare circuncidi voluit col.iij.fo.cxxj.
Chriſtus quō videbitur in iudicio vniuerſali.col. iij.fo.cvij.
Chriſt⁹quō potuit ſeparari à patre.co.ij.fo.cxlv.
Chriſtus plus dilexit Ioannem quā petrū quantū ad familiaritatē.Boñ.col.iiij.fo.cxix.
Chriſtus eiecit vendētes de templo.colum.ij.fo. ccxxxv.
Chriſtus mortuos tres ſuſcitauit.col.j.fo.ccxl.
Chriſtus dicitͬ vineæ procurator.col.ij.fo.cxxxi.
Chriſtus non potuit malū facere duplici ratione. col.j.fo.cxcv.
Chriſt⁹ de quo ſamaritanā inſtruxit.co.iiij.f.clix.
Chriſtus quomodo dicitur primum ſanctificans, columna.iiij.fo.cxxij.

Chriſt⁹quare voluit cócipi í ciuitate.co.j.fo.cxj.
Chriſti reſponſio declarádo ſeipſum nõ eſſe blaſphemum.col.iiij.fo.clxxvij.
Chriſti ſublimitas.col.ij.fo.lxij.
Chriſti deſiderium.col.iij.fo.clxxxviij.
Chriſti ſuſceptio à martha.col.ij.fo.clxxj.
Chriſti promptitudo ad patiédum.co.ij.fo.ccvi.
Chriſtus propter noſtram ſaluté quatuor itinera peregit.col.iiij.fo.ccxxvj.
Chriſt⁹ magdalenã excuſat.col.iij.fo.clxxxvj.
Chriſtiani quomodo adorãt chriſtum inſacramẽto.col.j.fo.ccxxix.
Circũciſio ab Abraã incepit: & in chriſto domino finiuit.col.iiij fo.cxxj.
Circunſio xp̃i & plura de circunciſione colũ.j.fo.cxxij.
Circunſtantiæ tres in mercantijs.col. ij.f.cxliiij.
Citatorum inquiſitio.col.iiij.fo.lxvij.
Clauis duplex ſpiritualis & meterialis. colũna.j.fo.cclxxxiij.
Claritas chriſti transfigurati.co.iij.fo.cxliij.
Cogitationes diuinæ quæ ſint.col.ij.fo.xxij.
Color eſt obiectum viſus.col.iiij.fo.cxj.
Commiſſura vnde dicatur.col.iiij cclxxxv.
Cómèdenda tñ quæ ſunt in quadrageſima.co.j.fo.xviij.
Completio operum dei.co.j.fo.lvij.
Columbæ miſſio.co.iiij.fo.lix.
Conditio boni prælati.col.iiij.cclxxxiij.
Conditio patriſfamilias.co.iij.fo.xlvj.
Condeſcenſio miſerationis dei ad Niniuitas.col.j.fo.xlv.
Confeſſio quó eſt neceſſaria.col.j.fo.clxxviij.
Confeſſio reiteranda eſt in duobus caſib⁹.col.iiij.fo.cxciij.
Confutatio falſitatis iudæorum.col.iij.fo.clxj.
Conſcientiæ duplex examinatio.col.iiij.fo ccij.
Conſecrationi quæ interſunt.col.iij.fo.cciiij.
Conſeruatio quãrum ad indiuiduũ.col.j.fo.lvij.
Conſolatio bonorum.col.ij.fo.lxv.
Conſpiratio iudęorũ in hieremiã.col.ij.fo. xlviij.
Conſpiratio iudęorum in xp̃m.col.iiij.fo.eodẽ.
Conſuetudo hebræorum.col.iij.fo.lxxxiij.
Conſuetudo idololatrarũ.col.iij.fo.xxxiiij.
Contritio eſt dolor volũtariè aſſumptus pro peccatis cũ propoſito confitendi. Richar.& bonauen.col.ij,fo.xli.&.col.ij.fo.clij.
Contritio magna petri ꝓpter negationem.col.ij.fo.clxxxix.
Conuerſio beati pauli facta fuit miraculoſa.colũ.ij.fo.ccliij.
Conuerſio aquæ in vinum, fuit primum miraculum à chriſto factum. Tho.co.iiij fo.cxxvj.
Conuerſio liberi arbitrij requiritur ad iuſtificationem impij.col.j.fo.xcvij.
Conuertendũ ad deum quó ſit.co.j.fo.xviij.
Conuentio quid ſit.col.j.fo.cxxxj.
Cophini duodecim impleti ſunt ex diſpoſitione diuina.col.j fo.clxlij.
Corpus chriſti poſt reſurrectionẽ glorioſum fuit: ſed nõ in clarificatiõe diſcipulis apparuit.colũ-ns.j fo.ccxvij.
Corpus chriſti eſſe in hoſtia diabolus ſpecialiter non videt.col.iij fo.cix.
Corpus xp̃i.anima & deitas eſt ſub ſpecie panis.col.iiij.fo.lij.
Corpus xp̃i à ioſeph petitio.co.iiij fo.ccj.
Corpora mortuorũ non pñt audire vocẽ tubæ: tñ animæ virtute intellectuali apprehendent.col.iij.fo.clxxj.
Corinthiorum errores paulus reprehédit.col.ij.fo.lij.
Credendo falſum quis meretur.colum ij fo.cxiij.
Credulitas iudæorum quã habebant de chriſto.col.j.fo.clxxiij.
Creſcite,hoc præceptũ dei ad quos refertur.col.j.fo.lx.
Crudelitas iudæorum.col.j fol.clxxiij.
Crux quid deſignat.col.j.fo.cvj.
Cubitus quid ſit.col.j.fo.lix.
Cũ eſſemus in angulo quare dixerunt ſenes.col.ij.fo.xxxviij.
Cuſtodia monumẽto à iudęis poniť.co.j.fo.cxcij
Cyrus quare vocatur iuſtus.col.iiij.fo.v.

De litera.D.

DAmnati in inferno nõ ſolum à quatuor elemẽtis patiẽtur,ſed etiã à ſuꝑ cœleſti í ſinẽria.co.iiij.fo.cxlviij.
Damnati quomodo videt gloriam beatorum.co.iij.fo.eodem.
Danielis liberatio deſcribitur.col.iiij.fo.xlv.
Debitum coniugale quare dicatur.co.j.f.cclxxij.
Decantatio virginis.co.iiij.fo.cxij.
Decẽ p̃cepta dñr veſtis nuptialis.co.j.fo.ccxlv.
Decuriones qui ſunt.co.ij.fo.cxcv.
Deitas eſt principium faciẽdi miracula.col.j.fo.clxiiij.
De quot modis accipitur.co.ij.fo.cxv.
De quolibet præſumendum eſt bonum,niſi probetur contrarium.co.ij.fo.vij.
Derelictus à patre quó dicitur xp̃s.co.ij.fo.cxcj.
Deſcenſus chriſti ad inferos.co.j.fo.cxxxv.
Deſcriptio à quo facta eſt .co.iiij.fo.cxv.
Deſerta quare iudæa dicatur.co.j.fo.v.
Deus vnde dicatur.co.ij.fo.lxvj.
Deus vult oẽs homines ſaluos fieri.co.iij.f.xxvij.
Deus vocat homines multis modis.ibidem.
Deus quomodo dat gratiam.co.ij.fo.lxxvj.
Deus dat dona dupliciter.ibidem.
Deus pater chriſti quãtum ad ęternam generationem.co.iiij.fo.xv.
Deus remittit peccata ꝓpria autoritate.colũ.ij.fo.xlj.
Deus quare voluit ſigna apparere í ſole & luna & ſtellis,poti⁹ quã í alijs creaturis.col.ij.fo.cvij.
Deus quare tentauit abraam.co.iiij.fo.clxij.
Deus aliquando facit miracula imperando,aliquãdo operando.co.j.fo.clxiij.
Deus qua virtute aſcendit.co.j.fo.ccxxiij.
Deus quomodo dicitur dominus.co.j.fo.cij.
Deus iurat per ſemetipſum,quia non poteſt eſſe aliquid maius deo.co.j.fo.lxj.

Deus omniũ rerũ autor.col.j.fo.xxvij.
Deus quomodo ſit ſub hoſtia.col.j.fo.cxcvij.
Deus eſt vnus in tribus perſonis,& quare.colũ. ij.fo.xxvj.
Deus an velit mala fieri.col.iiij.fo.cxxxij.
Deus alloquitur moyſen.col.iiij.fo.xl.
Deũ nemo poteſt cõprehendere,inquãtũ eſt in cõprehenſibilis:bene tamẽ per ſuos effectus. col.iiij.fo.xij.
Deũ reuelare damnationẽ ſuã alicui quomodo intelligitur.col.j.fo.cxiij.
Deuaſtatio fructuũ per quæ animalia fiat.colũ-na.ij.fo.xviij.
De vobis loqui & iudicare,quarę dicatur.colũ-na.ij.fo.cxlv.
Diabolus quare dicatur hoĩs inimicus.col.ij.fo. cxxx.
Diabolus quõ eſt cauſa hereſum.col.iij.f.eodẽ.
Dies quõ dicuntur mali.col.j.fo.cij.
Dies azimorũ quæ fuerit.col.iij.fo.clxxxvj.
Differẽtia inter cõuerſionẽ pauli & aliorũ apo-ſtolorũ.col.ij.fo.xcj.
Difficile eſt bene operari illis qui ſunt in pctõ mortali.col.ij.fo.xv.
Diffinitio eſſentialis datur per eſſentialia.col. iij.fo cvj.
Dignus nõ eſt dãdis qui nõ agit gratias de datis grate.col.iij.fo.lxvij.
Dignitas miniſtri noui reſtamẽti.col.iij.fo.c.
Diſsimilitudo eſt cauſa odij.col.j.fo.ccxcj.
Diligere inimicũ magis meritoriũ eſt,quã dili-gere amicũ.col.j.fo.cxxxvi.
Diluuij cauſa.col.ij.fo.lviij.
Diluuio mortui an crediderint prædicationi noe.col.iiij.fo.lxxj.
Diminutio poteſtatis diaboli per xp̃i aduẽtum. col.ij.fo.cliij.
Diſcipuli quomodo recęperũt ſpiritũſanctum. col.iij.fo.ccxxiiij.
Diſcipuli fugiẽtes propter timorẽ peccauerunt mortaliter.de.tur.crema.col.iij.fo.clxxxviij.
Diſcipuli quomodo reputati fuerunt glorioſi. col.j.fo.xxj.
Diſcipuli quomodo cõſequuti ſunt xp̃m.colũ. j.fo.cclxxvij.
Diſcipulorũ inſtructio.col.j.fo.cxliiij.
Diſcipuli ceciderũt potius in faciem quã rettor ſum:& quare.ibidem.
Diſcipulorum inſtructio.col.iij.fo.cxlvij.
Diſcipuli xp̃i fuerũt piſcatores.col.iij.fo.ccvj.
Diſcipulorũ benignitas cũ dicitur oues.col.iij. fo.clxxvj.
Diſcipulorum chriſti informatio.col.ij.fo.clxj.
Diſpono vobis regnũ,quot modis intelligitur. col.iij.fo.cxcix.
Diſtinctionis conditio.col.iiij.fo.lxxvij.
Diues peccauerat ſcd̃m duo officia naturæ.col. iiij.fo.cxlviij.
Diuitiæ triplici ĩtẽtiõe appetũtur.co.j.f.cxlix.
Diuitiæ à morte nõ liberant.co.iij.fol cxlviij.
Doctrina chriſti ſemini cõparaẽ.co.ij.f.cxxxij.
Doctrinæ chriſti qualitas.col ij.fo clviij.
Domus eſt triplex.co.iij.fo.ccxcviij.
Dominus quõ dicebatur cũ maria.co.ij.fo.cxj.
Dona ſancti ſpiritus ſe extẽdunt ad omnia,ad quæ ſe extẽdũt virtutes intellectuales & mo-rales.col.ij.fo.iiij.
Donũ ſapiẽtiæ facit habẽtẽ ſubdere ſe mãdatis diuinis.col.ij.fo cclxviij.
Dona quæ in paulo latebãt.col.iiij.fo.xv.
Dromedarius ſcd̃m pliniũ quid ſit.co.iij.fo.xij.
Duo remittẽda ſunt in pctõ.col.j.fo.clxxix.
Duo latrones ad quid crucifixi ſunt cũ chriſto. col.j.fo.cxcv.
Duo filij quid ſignificent.col.iiij.fo.clj.

¶De litera.E.

EClypſis lunæ cauſatur per inter-poſitionẽ terrę inter nos & lu-nã.col.iiij.fo.lxiij.
Aedificationis templi tempus.co. j.fo.clxv.
Edom filius iſaac.col.iij.fo.l.
Egreſſus noe de arca.co.iiij.fo.lix.
Ego non quæro gloriam meam:quõ exponitur. col.j.fo.clxxiiij.
Eleemoſyna cadit ſub præcepto legis diuinæ. co.ij.fo.ccxcviij.
Emanuel nobiſcum:deus interpręrtatur.colum-na.iij.fo.iij.
Encenia quid ſint.col.iij.fo.clxxvij.
Aequalitatem in vendendo & emendo non ſer uare eſt contra legem diuinam.col.iij.fo.cxl.
Aequiualentia.xvj.ſtadiorum.col.ij.fo.clxxj.
Errores propter quos populus iudæorum non liberabatur à malis.col.iij.fo.xix.
Erugo quid moraliter ſignificat.co.ij.f.cxxxiiij
Aeſtimatio iudæorum quam habuerunt de xp̃o. col.iij.fo.cl.
Aethiopia eſt in plaga auſtrali reſpectu hieruſa lem.col.iiij.fo.lxx.
Euaginatio gladij petri quid ſignificet. colum na.iiij.fo.cxcix.
Euangelium quid ſit.col.ij.fo.cvi.
Euangelium quõ debet ſcribi.col.iii.fo.cvi.
Euangelium vbi ſit primo prædicatum.colum-na.ii.fo.xii.
Euangelium à quo cantatur.col.iiii.fo.cv.
Euangelium à qua parte altaris cantatur:& à q bus fuit iuſtitutum.ibidem.
Euangeliſtæ quatuor,& de eis plura.columna. iii.&.ii.fo.cvi.
Eucharistia vnde dicatur.col.iiii.fo.cci.
Euchariſtia eſt perfectio perfectionum.colũna. iiii.fo.cciiii.
Excommunicatio maior quæ dicatur.columna i.fo.ccxxiiii.
Excluſio iufidelium à ſapientia.col.iii.fo.lxiii.
Exemplum de multis quomodo deus miſericor diter reſpicit peccatorem.col.j.fo.ccxliiii.
Exempla de auertẽtibus ſe à ſuo propoſito.col. ij.fo.xxiii.
Exhortatio ad gratiam quærendam.columna.

iij.ſo.lxij.
Exiſtimatio iudæorũ de chriſto.co.ij ſo.cxlvij.
Expiratio chriſti crucifixi.col.j ſo.cxcj.
Expoſitio hebræorũ.co.iij.ſo.lviij.
Ezechias credidit ſe moriturũ, quia ei dictum fuit diſpone domui tuę quia cras morieris.columna.ij. ſo.cxiij.

¶ De litera. F.

FAlſa iudæorum ęſtimatio de chriſto col.j.ſo.clxvj.
Falſum teſtimonium quõ intelligatur prohibitũ.col j.ſo.xxxix.
Fantaſia quid ſit.col.ij ſo.cxxx.
Feneſtra in arca vbi facta fuit.col iiij.ſo.lix.
Fermẽtum quomodo accipitur pro peccato cauſariue.col.iij ſo.lxviij.
Fides quid ſit.& quotupliciter accipiatur.col.iij. ſo.ciij.
Fides nemini infunditur:aliæ tamen virtutes infunduntur.co.iij ſo.ciij.& colũ.iij.ſo.ccxlviij.
Fides magna in centurione co.iiij ſo.cxxxiiij.
Fides xp̃iana quo tpe diuulgata eſt.col.ij.ſo.xij.
Fides eſt virtus qua creduntur quæ non vidẽtur magiſter ſen.col.j.ſo.xiij.& col.iij.ſo.ciij.
Fides & defectus fidei fuit in regulo ſcd̃m diuerſos reſpectus.col.j.ſo.ccxlvj.
Fidelis miniſter eſt qui omnibus intendit honorem dei & vtilitatem populi.col.j.ſo.vij.
Figura chriſti in iſaac.co.iiij.ſo.lx.
Figura nõ reſpondet in omnibus figurato,& quare.col.j.ſo.vj.
Filius dicitur dupliciter.col.iij.ſo.lviij.
Filius in diuinis non dicitur à patre procedens immo ſpiritusſanctus.co.ij.ſo.xxij.
Filius dei venit in mundum ad incarnandum,in animam ad mundandum,in mundum ad iudicandum.col.ij.ſo.l.
Filius dicitur miſſus à patre à ſeipſo,& à ſpirituſctõ.col.ij.ſo.lxxxv.
Filij dei quomodo ſunt aliqui.columna.ij.folio. cxviij.
Filij frequenter imitatores ſunt parentum.colũna.iiij.ſo.xxiij.
Filij chari ſumus propter imaginem creatiõis,chariores propter imaginem recreationis,chariſsimi propter imaginem glorificationis.columna. ij.ſo.xxxij.
Firmamentum prout includit ſpheras ſeptẽ planetarũ mediũ eſt inter cœlum criſtallinum,& elemẽtarium.col.j.ſo.lvj.
Fletus eſt duplex.col.iij.ſo.ccxxxv.
Fletus ad quem chriſtus adduxit mulieres fuit ꝑpter deſtructionem hieruſalem columna.ij.folio.ccij.
Fletus hominum quadruplex quid ſignificet.col. iij.fol.cxxxv.
Flos vitis ſerpentes odore fugat.col.j.ſo.cclxj.
Forma ſubſtantiæ panis non conuertitur intermam corporis chriſti,quæ dicitur anima intellectiua:ſed bene in formam corpoream:colum. iij.ſo.lij.
Fornicatio quõ eſt peccatum mortale.columna.j. folio.xciij.
Fortis animi eſt patienter aduerſa tolerare Macrobius.col.iij.ſo.lxvij.& co.iij.ſo.cxxxvj.
Fractio panis à chriſto.col.j.ſo.ccxiij.
Fratres Ioſeph quõ liberati fuerũt.col.ij.ſo.xxx.
Fratres omnes ſumus ſcd̃m quòd homines ſum⁹. col.iij.ſo.ciij.
Fratres quare chriſtus dicit.col.iij.ſo.clxxvj.
Fundatores primi eccleſiæ fuerunt ſimplices.& quare.col.ij.ſo.cclxxvj.
Fremitus vnde conſurgit.col.iiij.ſo.clxxj.
Futura hieruſalem deſtructio per chriſtũ nũciata.col.ij.ſo.ccj.

¶ De litera. G.

GAmaliel fuit principalis inter ſepeliẽtes ſtephanum.co.ij.ſo.x.
Genealogiam chriſti narrat.colũna iij.ſo.cclxxvij.
Gethſemani quomodo interpretatur. col iij.ſo.cxcvj.
Gethſemani villa vbi ſit .col.j.ſo.clxxxviij.
Gladius ſimeonis quot vicibus pertranſiuit animã virginis.col.j.ſo.cxxj.
Gladius moraliter quid ſit.col.j.ſo.ccij.
Gloria quomodo capitur.col.iiij.ſo.xcj.
Gloria eſt quidam effectus honoris & laudis.col. j.ſo.clxxuij.
Gloriæ cupiditas cauenda eſt.col.ij.ſo.eodem.
Gloriæ petitæ promiſsio.col.j.ſo.clxxxij.
Gradus tres aſsignantur in virtute fortitudinis. col.iij.ſo.cxxxij.
Gratia aliquãdo accipitur pro amore.col.j f.clix.
Gratia dei eſt duplex.col.j.ſo.eodem.
Gratia duplex eſt.ſcilicet gratis data:a gratum faciens.co.ij.ſo.xj.
Gratia eſt vita animæ:ſicut anima eſt vita corporis.col.iiij.ſo.clj.
Gratia dei vt recuperetur quæ requirantur.col.iij. ſo.xxiiij.
Gratias deo referre debemus de omnibus donis cœlitus collatis.col.j.ſo.ccxxxiij.
Gratia duplex eſt operans & cooperans.columna ij.ſo.cclj.
Gratiarũ actio eſt inuitatio ad plus dandũ chryſoſtomus.col.iij.ſo.ij.
Gratias,paulus appellat diuerſos gradus & ordines qui ſunt in eccleſia.col.iij.ſo.xc.

¶ De litera. H.

HEbræi vnde dicti ſunt. colũna.iij. ſo.cclxxvij.
Hebræi ab angelo ſaluati in nocte paſchæ.col.ij.ſo.ccj.
Hebræorum opinio de duobus ſenibus.col.iij.ſo.xxxvij.
Heliſęus quare dedit baculum ſuum giezi ad reſuſcitandum puerum.col.ij.ſo.xlij.
Helias quare extẽdit ſe tribus vicibus ſuper puerũ.col.j.ſo.xliij.
Helias vnde fuerit oriundus.col.iij.ſo.xxviij.
Herodes fuerunt tres:aſcalonita,antipas,& agri-

pa,col.iij.fol.cxiii.&.co.ij.ſo.cclviii.
Herodes chriſtum examinat.col.iiij.fol.cc.
Hieruſalem ſaluata fuit orationibus & lachrimis ezechiæ.col.iiij.fol.cclxviii.
Hin qualis menſura fuerit.colū.iiij.fo.lxxxii.
Hieremiæ deprecatio.co.iij.fo.xlviii.
Hodie quare dicitur ex quo chriſtus natus eſt de nocte col.ii.fo.cxvi.
Hiſtoricus ſenſus quis ſit.col.iii.fo.xxxix.
Holocauſtum quid dicebatur.co.iiii.fo.lx.
Homo quare non poteſt eſſe in hac vita ſine triſtitia.col.iii.fo.ccxix.
Homo dicitur dei imago quantum ad animam. col.ii.fo.lxxxv.
Homo dicit̃ oĩs creatura.& quare.co.i.f.lxxxvii.
Homo quomodo ſit cognoſcibilis.co.i.f.clxviii.
Homo ſua culpa ad gratiā &.gloriā promerēdā impotens factus eſt.co.ii.ſo.viii.
Homo iudicatur duplici iudicio.col.iii.fo.clv.
Hominis formatio.co.iiii.fo.lvi.
Homines quo tempore vocantur.co.iiii.f.cxxxi.
Hominū productio.co.i.fo.cxvii.
Honor chriſto exhibit⁹.co.i.fo.clxxxi.
Humanitas chriſti ſemper non fuit realiter:tamē ſuppoſitum eſt æternum.co.iii.fo.lxxi.
Humilitas aliquādo eſt virtus.aliquādo non.co. iii.fo.lxxxvi.
Humiliatio ſuperbi nō eſt virtus in ipſo ſuperbo.col.i.fo.cxxxvii.
Hur fuit maritus ſororis moyſi.co.iiii.fo.xxii.
Hydropicus vnde dicatur.co.iiii.fo.ccxl.

¶ De litera. I.

IAcob diſpoſitio ad benedictionem col.ii.fo.xxxi.
Iacob quomodo probatus fuit an eſſet eſau.co.iii.fo.eodem.
Idola romæ corruerunt quando chriſtus natus eſt.co.iiii.fo.cxvi.
Idololatria dicitur impietas.co.iii.fo.viii.
Idololatria includit magnā blaſphemiā:qua deo ſubtrahit̃ dn̄ij ſingularitas.co.iii.fo.lxxxix.
Idololatrarū conſuetudo.col.iii.fo.xxxiiii.
Ieiuniū qūo eſt ſanctificandum.col.ii.fo.xviii.
Ieiunij vtilitas.col.iii.fo.cxxxiiii.
Ieiunandum quomodo ſit:& quomodo non.col. iiii.fo.xix.
Ieſus dicit̃ filius hominis.quia eſt filius mariæ, col.i.fo.clxxxi.
Ieſus qūo abſcōdit ſe.co.iii.fo.clxxiiii.
Ignorātia craſſa eſt culpę excuſatoria.colum.ii. fo.eodem.
Ignorantia duplex vincibilis & inuincibilis.co. ii.fol.lxx.
Ignorantia non eſt culpæ excuſatoria,loquēdo de ignorātia craſſa.Bona co.iiii.fo.ccxxiii.
Ignis inferni habet lucem ad aliquid:& ad aliquid non habet.Iſidorus.co.ii.fo.ccxlv.
Illicitum erat vendere in tēplo.co.iii.fo.clxiiii.
Illicitum qūo aliquid dicitur.co.iiii.fo.cciii.
Illuminatus inducitur ad negandum facti veritatem.col.iii.fol.clxviii.
Illiterati quare mittuntur ad prædicandum.col. iiii.fo.cclxxvi.
Immolatio ſacrificiorū & oblatio vbi fiebat hieroſolymis.co.ii.fo.c.
Indignitas quæ faciat ſumentem reum,& quæ non.col.iiii.fo.lii.
Infernus eſt duplex.co.iii.fo.lxxvi.
Infirmitas à deo infligitur multis de cauſis.co. iiii.fo.ccxliii.
Informatio diſcipulorum interponitur.col.iii. folio.clx.
Inimici ſunt diligendi quantum ad naturam nō quantum ad gratiam.co.iii.fo.xciiii.
Inimicos diligere qūo tenemur. columna.iiii. fo.cxxxv.
Iniuria capitur pro iniuſtitia.col.iii.fo.cxxxi.
Iniuſta chriſti codemnatio.co.ii.fo.cxc.
Ionocentiæ chriſti declaratio.col.i.foli.eodem.
Inoocētem nullo modo licet occidere & quare, col.ii.fo.clxxxv.
Incenſum fumigās,añ quàm ſacrū euangelium legatur.quid denotet.col.i.fo.cvi.
Intellectus quid ſit.co.ii.fo.lxiii.
Intrat chriſtus dupliciter.co.i.ſo.ccxlv.
Inuidia iudæorum cauſata fuit ex ſuſcitatione lazari.col.i.fo.clxxxi.
Inuidia cuius mors intrauit in mundum.co.il. fo.clii.
Ioannes an dubitauerit de Chriſto. colum.iiii fol.cviii.
Ioannes quare miſit diſcipulos ad chriſtum.co. iiii.fo.eodem.
Ioannis reſponſio quando interrōgauerunt,ſi eſſet propheta.co.i.fo.cx.
Ioannes qūo dicitur vox ibidem.
Ioānis commendatio.co.i.fo.cxvii.
Ioaones quomodo interprætatur.ibidem.
Ionæ diligentia.co.iiii.fo.xliiii.
Iordanis quantum diſtat ab hieruſalem.columna.ii.fo cx.
Ioſeph vnde erat.co.ii.fo.cxi.
Ioſeph qūo erat pater putatiuus xp̄i.columna. iiii.fo.cxx.
Ioſeph vēditionis occaſiones tres.co.i.fo.xxx.
Ioſeph quot annos habebat quando venditus fuit.ibidem.
Ioſeph dubitatio de maria.co.iiii.fo.cxiiii.
Ioſue ſemper obtinuit victoriam.co.ii.fo.lxvi.
Ira aliquando eſt peccatū aliqñ non.columna. iiii.fo.lxxiiii
Ira doplex eſt.co.iii.fo.clxv.
Irriſio quid ſit ſecundū thomam.col.iii.fo.cxc.
Iſaac liberatio à morte.co.i.fo.lxi.
Iudas credebat decipere chriſtum,vt per oſculum amicus ęſtimaretur.co.i.fo.cxcviii.
Iudas quare plus peccauit in ſe ſuſpendēdo quā chriſtum vendendo.col.iii.fo clxxxix.
Iudas quare dedit iudæis ſignum.colūna.ii.fo. clxxxviii.
Iudas vendendo chriſtum ſimoniam cōmiſit.colum.ii.fo.cc.

Iudæ deſperatio.col.iij.fo.clxxxix.
Iudæi quare vocabant chriſtum ſamaritanũ.col.iiij.fo.clxxiij.
Iudæi an chriſtum eſſe dei filiũ promiſſum cognouerunt.col.ij.fo.cl.
Iudęorũ falſitas ex mõ loquẽdi.co.iij.f.clxxiiij.
Iudæorũ aſſumptio ad fidem & ad ſalutẽ,fuit ex debito per promiſsionẽ patribus eorum factã.col.j.ſo.i.
Iudæorũ modus in ſcindendis veſtibus.colũ.j.ſo.xxxiij.
Iudæorum obſtinatio.col.ij.fo.xlviij.
Iudæorum excæcatio.col.iiij.ſo.clxviij.
Iudæorum punitio.co.iiij.ſo.cxijx.
Iudęorum crudelitas.col.j.fo.clxxvij.
Iudex nõ poteſt iudicare ſibi nõ ſubiectũ.col.iij.fo.ccix.
Iudicis aduẽtus ad iudicandũ viuos & mortuos columna.j.ſo.ccl.
Iudiciũ duplex vniuerſale & particulare.col.j.ſo.xxij.
Iudiciũ vniuerſale erit in valle ioſaphat.col.ij.fo.iij.
Iuſtitia nõ eſt ſine miſericordia,nec econtra loquẽdo de deo.col.iij.fo.xlviij.
Iuſtitiæ dei perſectio quib⁹ verbis oſtẽditur.col.iij.fo.clij.

¶ De litera. L.

LAchrymæ lauant delictum.col.iiij.folio.clxxviij.
Lateris xp̃i ꝑforatio.col.j.fo.ccvj.
Latronũ mod⁹.col.j.ſo.cxxxix.
Lazari infirmitatis denuntiatio.col.iiij.ſol.clxx.
Lazari mortis chriſto denũtiatio ibidem.
Lazari reſurrectionis ꝓmiſsio.col.ij.fo.clxxj.
Lazari ſuſcitatio.col.iij.fo.eodem.
Lazari vocatio.col.j.fo.clxxij.
Lepra quot modis mũdabatur.co.iiij.fo.cxxvij.
Lepræ mundationi à peccatore requirũtur tria.col.iij.ſo.ccxxxviij.
Leproſus quæ habuit in ſe.col.iiij.fo.cxxvij.
Leproſi ſapiẽtia & mundatio.ibidem.
Leproſi mundatio.fo.eodem.
Lex eſt regula bene viuẽdi.col.j.fo.clij.
Lex ciuilis nõ imponit pœnam viro interficiẽti vxorem adulterãtem.col.j.fo.clxij.
Legis plenitudo dicitur dilectio.co.iij.fo.xiiij.
Leges triplices & quæ ſint.col.j.fo.xxj.
Ligni crucis diuerſæ opiniones.co.ij.fo.cxlij.
Licitum quid fuerit apoſtolis tempore perſecutionis.col.ij.fo.cxlij.
Loca ſepulturarũ vbi erant tẽpore antiquo.col.iij.ſo.clxix.
Locus deputatus diuino ſacrificio poſt ingreſſum filiorum iſrael in terrã ꝓmiſsionis,vbi fuerit col.iiij.fo.xxxiiij.
Locutio in perſona iudæorũ.col.iij.fo.lj.
Lotio pedũ diſcipulorum.col.iij.fo.cciij.
Lucifer,& primi parẽtes voluerũt rapere diuinitatẽ & perdiderũt fœlicitatẽ.co.j.fo.xlix.
Lugere defunctos moderate eſt opus pietatis.co.ij.fo.cclxxiij.
Lũbos præcingimus,cum carnis luxuriã per cõtinẽtiã coartamus.Gregorius.col.j.ſo.ccxcv.
Lumen qualiter ſit in inferno.colũ.ij.fo.cxxxv.
Luminaria capiunt lumen à ſole.col.iiij.fo.lv.
Lux de qua loquitur eſai.procedebat à corpore xp̃i:eo quod gloria animæ chriſti quæ erat ꝑfectè btã redũdabat ĩcorp⁹.de tur.cre.c.ij.f.cv.
Luxuria quomodo ſit in vino.co.j.fo.cij.
Luxurioſus quare nõ rogat ſeruũ de excuſatione ſua.col.iij.fo.ccxxix.

¶ De litera. M.

MAgi quare dicãtur.co.ij.fo.cxxiij.
Malitia diaboli.col.ij.ſo.cliij.
Maledictiones duodecim,quas incurrunt illi qui accipiũt corpus xp̃i in pc̃tõ mortali.co.j.ſo.cciij.
Malũ quod videmus poſſumus iudicare ſine peccato.col.iiij.fo.clxv.
Mali poſſunt facere miracula.col.ij.fo.cix.
Mali vbi ſtabunt in iudicio vniuerſali.colũ.iij.folio.cvij.
Malignãtiũ cõfutatio.col.iij.f.cclxxxv.
Mandata legis facilia ſunt adimpletu.colũ.iij.ſo.cclxxix.
Mandata dei quare debemus obſeruare.colũ.iij.ſo.xliij.
Mandatorum actus ordinatur ad diligẽdũ deum & proximum.col.ij.fo.xiiij.
Manifeſtatio xp̃i facta diſcipulis.co.ij.fo.ccxv.
Mardochæi oratio ad deum pro iudæis à morte liberãdis.col.j.ſo.xxix.
Mare tyberiadis quid dicatur.col.iij.fo.clxij.
Maria quomodo habuit obſeruãtiã caſtitatis.co.iij.ſo.cxj.
Maria dicitur cedrus:quia habet proprietatẽ cedri.col.iij.ſo.cclxj.
Maria quomodo dicitur martyr.col.ij.fo.cxxj.
Maria magdalena an fuerit illa peccatrix.co.iij.folio.clxx.
Mater filiorũ zebedæi,quæ à chriſto ꝓ filijs petiuit.colum.ij.fo.cxlvij.
Materia nõ eſt dabilis ſine forma.co.ij.fol.cviij.
Materia corporis chriſti fuit ſanguis ipſius mariæ.col.j.fo.cclxj.
Materia corporis chriſti eſt panis in fermẽtatus.col.iij.fo.lij.
Matthæ⁹ quare publican⁹ dictus eſt.col.iij.f.cvj.
Matrimonium nõ poteſt eſſe inter baptizatum & nõ baptizatam.col.iiij.fo.cxxvj.
Matrimoniũ quid ſit.col.ij.fol.cxliiij.
Mæchia quid ſit,& quomodo prohibeatur.colũ.ij.ſo.xxxiiij.
Membrum proprie & ſtricte ſumptum quid ſit.col.iiij.fo.cclxxxix.
Mendacium eſt falſa vocis ſignificatio cum intentione fallendi:&' ille qui tali voce vtitur mendax eſt col.iij.ſo.lxxxv.& co.iij.fo.clxvj.
Mendicus cupiebat ſaturari de micis diuitis.colum.iij.fo.cxlviij.

Mendicus moraliter quid ſignificet.col.iij.f.eo.
Medici accuſatio.col.j.ſo.cxlix.
Mentitus es in caput tuũ quomodo exponitur. col.iij.fo.xxxviij.
Meritorũ patrum allegatio.co.iiij.fo.xl.
Meritũ chriſti & quid meruerit.col.j.fo.cclxiij.
Meſsis ſpiritualis quæ dicatur.col.iij.fo.clx.
Miniſterij ſacerdotũ deſcriptio.col.ij.fol.c.
Miraculũ quomodo eſt opus excedẽs omnẽ virtutẽ creatã.col.ij.fo.clxviij.
Miracula nõ põt fieri niſi virtute dinina.ibidẽ.
Miracula quomõ xp̃s faciebat.co.iiij.f.cxxviij.
Miracula quomodo probabant chriſtũ eſſe deũ. col.ij.fo.cix.
Miracula quomõ fiãt à ſanctis.col.iij.fo.clxiij.
Miracula à chriſto quibus modis efficiebantur. columna.iij.fo.ccxxxvj.
Miracula duo facta in natiuitate Ioãnis baptiſtæ colũna.iiij.fo.cclxxxj.
Miſericordia quid ſit ſecundũ Thomã.col.j.fo. ccxxxj.
Miſericordia quomodo dicitur eſſe in deo.col. j.fo.xviij.
Miſeriordia eſt in deo quantum ad effectũ:nõ quantum ad affectum.col.iiij.fo.ccxxix.
Miſericordia de quibus denegatur.co.iij.fo.liij.
Miſericordia in deo qualiter ſit.col.ij.fo.xlvij.
Miſſio filij dei qualis fuerit.col.iiij.fo.cxxxiij.
Modus corripiẽdi fratrem cadit ſub præcepto. Tho.col.iiij.fo.cxxiiij.
Modus theſaurizandi.co.j.fo.cxxxiiij.
Modus offerendi paralyticũ.co.iiij.fo ccxliiij.
Modeſtia quid ſit.col.ij.fo.iij.
Mons oliueti vbi ſit.col.ij.fo.clxxxiij.
Moralis expoſitio de peccatore.columna.iij.fo. ccxxxvij.
Mori pro ꝓximo eſt perfecte charitatis,quæ nõ requiritur de neceſſitate ſalutis.co.j.fo.ccxl.
Mors ſecundũ philoſophũ qd ſit.co.j.fo.cclvii.
Mors triplex,nature,culpę,&gehẽnę.c.j.f.lxxv.
Mortem quare chriſtus vocat dormitionẽ.col. j.fo.clxxj.
Mori omnes debemus naturaliter & ꝑ accidẽs. col.iiij.fo.cxix.
Mos hebraicus.col.ij.fo.lvj.
Morieris tu & non viues,qualis fuerit prophetia.col.j.fo.xix.
Moyſes quot diebus fuerit in monte.colũ.iiij. fo.xxij.
Moyſes & helyas quare magis apparuerũt quàm alij.columna.iiij.fo.cxliij.
Moyſes & aaron quare peccauerunt diuerſa opinio.col.j.fo.xxxvj.
Moyſes.vnde fuit adductus.co.iiij.fo.cxliij.
Moyſi oratio pro populo. col.j.fo.xxxvj.
Moyſi verbum põt dupliciter intelligi.ibidẽ.
Moyſi ætas.col.j.fo.lxvj.
Mundicia eſt duplex interior & exterior.colũ. iij.fo.xlj.
Mulier quæ dixit beatus venter,qui te potauit, quæ fuerit.col.iij.fo.cliij.
Mulieres peccatrices quare numerant̃ in genealogia ſaluatoris.col.iij.fo.cclxxvij.
Multitudo magna quomodo ſequebat̃ chriſtũ. columna.iij.fo.clxij.
Munera nõ ſunt danda ingratis.colum.iiij.fo. cxxxij.
Murmuratio illi⁹ qui de pręmio murmurauit qd ſit.col.ij.fo.cxxxj.
Murmuratio iudæ vnde ꝓceſſit.col.ij.fo.cxciij.
Mutatio modi loquendi.columna.iij.fo.lxij.& col.ij.fo.xcvij.

De litera.N.

NAaman quare fuit lepra percuſſus. col.j.fo.xxxiij.
Naamã curatio.ibidem.
Nardus quit ſit ſcd̃m aliquorũ opinionem.col.iij.fo cxcv.
Nathanaelis vocatio.col.ij.fo.cclxxvj.
Natiuitas Chriſti quõ miraculis fuit declarata. col.iiij.fo.cxvj.
Natiuitas duplex.col.j.fo.lxxiij.
Natura duplex eſt in chriſto.col.iij.fo.ix.
Natura chriſti melior fuit & eſt ſuper angelicã naturam & humanam.col.iij.fo.ix.
Naturæ conſeruatio.col.j.fol.lvij.
Nazaren⁹ quomodo chriſt⁹ dicat̃.co.iij.fo.ccix.
Neceſſariũ duplex eſt.ſ.ſimplex & cõditionatũ. Thomas.co.j.fo.xvij.
Negatio petri poſt prędicationẽ chriſti ſimpliciter erat cõtingens.co.iiij.fo.clxxxvij.
Negotium vnde dicitur.col.ij.fo.cxliiij.
Negotij perfectio in quib⁹ cõſiſtit.co.j.fo.xliij.
Negotia quæ ſine pctõ fieri non poſſunt.co.iii. fo.cxxxix.
Negociatio quomodo eſt licita.co.ij.fo.cxxxix.
Negligentia quæ ſit peccatum mortale & quæ non.co.iij.fo.ccxliij.
Neque eñ explet̃ neque vnquã ſatiatur cupiditatis ſitis.Cicero.co.ij.fo.cv.&.co.iiij.fo.cxl.
Nicodemi diligentia.co.iij.fo.ccxcvii.
Noe ingreſſus in arca.col.iij.fo.lix.
Noe ętas in diluuio.co.ij.fo.lviij.
Nõ eſt mea,quomodo intelligit̃.col.j.fo.clxvij.
Noſtra eruditio ꝑ parabolã.col.iij.fo.ccxxxiiij.
Nouiſſimi dies quare dicantur.col.iij.fo.lxxix.
Nox quõ dicitur intempeſta.co.ij.fo.xl.
Nuptiæ ſpirituales.co.j.fo.ccxlv.
Nuptiarum tempus.co.iij.fo.cxxvj.

¶De litera.O.

OBedientia triplex.co.j fo.cxlvj.
Oblatio pauperum quæ fuerit.columna.j.fo.cclxxix.
Obſeciare & rogare ĩ quo differũt. col.iij.fo.xxvij.
Obſeruantibus dei mandata quæ promittantur. col.j.fo.lxxxiiij.
Obſequium chriſto à magdalena impenſum.co. j.fo.cxciij.
Occaſio venditionis Ioſeph triplex. columna. j.fo.xxx.
Occaſio tertia venditionis Ioſeph.fo.eodem.

Occidens iuſtum grauiter peccat.tribus rationibus.col.iij.fo.cxcviii.
Occiſio eſt maximum nocumentum circa conſiſtentiã perſonæ.col.ii.fo.xxxiiii.
Oculos xp̃s quater ſubleuauit.columna.iiii.fol.ccxxxvi.
Omnes homines ad beatitudinem nituntur pue nire quocunq; diuerſo tramite ꝓcedant.co.ii.fo.xv.
Omnia relinquere quid ſit.col.iii.fol.cxxviii.
Opinio philoſophorũ de fœlicitate loquẽtium.co.iiii.fo.clx.
Opinio doctorum de multiplicatione panũ.columna.i.fol.clxiii.
Opinio aliquorum hebręorum.co.ii.fo.lvi.
Opinio aliquorũ vtrum virgo maria debeat dici mater dei.col.iii.fo.cxvi.
Opinio expoſitorũ de hieremia.co.iiii.fo.cclvi.
Opiniones diuerſæ de petri negationibus.col.j.fo.clxxxix.
Opus virtutis dicitur bonum propter quinque.Hugo de prato.co.iij.fo.ccxxxiij.
Opus tertiæ diei.col.i.fo.lvi.
Opera quæ poſſunt fieri in dieb⁹ feſtiuis & quæ non.co.ij.fo.ccxliiii.
Opa quæ licite fiũt in die ſabbati.col.iij.f.cxlii.
Orare quomodo cõuenit chriſto.col.j.fol.clxxi.
Orando chriſtus quid dicit.col.j.fo.clxxxii.
Oratio eſt eleuatio mentis in deum.hug.colum.iij.fo.ccliii.
Oratio diuerſis modis accipitur.col.iiij.fo.xxv.
Oratio quæ fit à peccatore,qui habet corpus & animã vitio repletã,non placet deo.col.iiij.folio.lxxv.
Oratio chriſti pro iudæis.colũ.ij.fo.ccii.
Oratio chriſti quare debuit exaudiri.col.iij.fo.cxcvi.
Origo doctrinæ chriſti.col.j.fo.clxvi.
Origo chriſti vnde ſit.ibidem.
Oſtendit ei omnia regna mundi.quomodo intelligitur.co.iiij.fo.cxxxvii.
Otioſitas quid ſit.col.j.fo.clxi.

¶De litera.P.

PAncem comedere quis dicatur.col.j.fo.lxv.
Paralytici curatio à chriſto facta.co.j.fol.ccxliiii.
Paradiſus quid ſignificet.columna.iij.folio.cci.
Parentes habent rationem principij reſpectu filiorum.columna.j.folio.xxxiiii.
Partes duplices in anima ſcilicet ſuperior & inferior.co.j.fo.xxvii.
Paruuli qui cum ſolo peccato originali deceſſerũt,reſurgent propter cauſam reſurrectionis omnibus communem.co.ij.fo.clxv.
Paſcha quomodo accipitur.co.j.fol.cxcix.
Paſcha iudæorum quare dicebatur tranſitus.co.ij.fo.cciii.
Paſſeres abundant in terra promiſſionis.colum.quarta.fo.ccxci.
Paſſio chriſti quomodo dicitur glorioſa.colum.iij.folio.li.
Paſſio chriſti quare dicatur ignominioſa.columna.ij.folio.eodem.
Paſſio chriſti qualiter fuit à iudæis inchoata.colũna.j.fo.clxxxix.
Paſſio chriſti per gentiles conſummata.colũ.iiij.fo.cxcv.
Paſtores vbi erant,quando angelus nũciauit eis chriſti natiuitatem.col.j.fo.cxvi.
Pater debet prouidere filijs & filij patrib⁹ neceſſitatem habentibus.col.ij.fo.clvi.
Patientia triplex eſt.col.j.fo.xxi.
Patientia quid ſit.co.ij.fo.ciiii.& co.iii.fo.clxxix.
Patientia x̃pi verbo oſtẽditur.co.iiij.fo.cclxxxviii.
Paulus fuit certus de beatitudine non per ſe:ſed p reuelationem.col.ij.fo.xv.
Pauper nõ eſt qui nihil habet:ſed qui multũ cupit.Seneca.col.j.fo.ccxciij.
Pax in terra hominibus quare dicatur.columna.ij fo.cxvj.
Pax fuit vbiq; tp̃e natiuitatis xp̃i.col.j.fo.iij.
Pax triplex:inclinata,ſimulata & ordinata.co.j.fo.ccxviii.
Peccatũ quid ſit:& qualiter illud deus odio habuerit.col.j.fo.lj.
Pc̃tm̃ originale eſt carẽtia iuſtitiæ originalis.colũ.j.fo.xi.
Pc̃tm̃ malitiæ dicitur quod quis cõmittit in aliũ nequitiæ in ſeipſum.col.iiij.fo.lxviii.
Peccatum quid ſit col.iij.fo.xix.
Peccatum mortale qualiter obliget hominem ad pœnam æternam.col.ij.fo.xviii.
Pc̃tm̃ triplex originale,mortale,& veniale.columna.iiij.fo.xli.
Peccatum dicitur irremediabile tripliciter.colũ.iij.fo.xlviii.
Peccata hominum vbi facta ſint.columna.iiij.folio eodem.
Peccata regnantia tempore diluuij.col.iij.fo.eod.
Peccatum an fuerit occaſio paſſionis chriſti.col.iij.fo.cxxxiii.
Peccatum mortale ſeparat hominem à deo.colũ.ij.fo.cclxiii.
Peccata mortalia quid incommodi faciunt.colũ.ij.fo.cli.
Peccata remittuntur quantum ad duo.columna,j.fo.clxxix.
Peccata mortalia dicuntur opera mortua:quia auferunt vitam gratiæ.col.iij.fo.xlviii.
Peccata non remanent impunita.columna.iii,fol.xxiii.
Pc̃torum remiſſio à ſolo deo proprie habetur.col.j.fo.ccxviii.
Peccatoris pœnitẽtiam agentis de peccato ſuo aſſimilatio.col.ij.fo.ccxxx.
Pecuniæ fugienda eſt cupiditas.col.iij.fo.lxiii.& col.j.fo.cxxxiiii.& co.iij.fo.ccxcviij.
Pedes diſcipulorum quare chriſtus lauabat.col.ij.fo.cciii.
Pœnitens de peccatis dolet,de dolore gaudet.col.

iii.folio.ii.
Pœnitétia eſt peccata plágere & plangenda iterũ non commirtere.co.ij.fo.cxx viii.
Perſecta charitas eſt vt paratus ſit quis mori pro fratribus ſuis. Aug.col.j.fo.ccxlii.
Perfectio negocij in quib⁹ conſiſtit.col.j.fol.xliii,
Petrus fuit principalis apoſtolus ratione miraculorum col.j.fo.xi.
Peti quæ debeãr à deo.col.iiij.fo.ccxiiii.
Petrus de ſe non loquebatur.col.iiij.fo.cxliii.
Petrus quare reputauit ſe indignũ præſentia xp̃i. col.iiij.fo.ccxxxi.
Petrus & Ioãnes quid ſignificent.col.ij.fo.cxcvi.
Petrus confeſſus eſt christi humanitatem & deitatem col.j.fo.cclxxxiii.
Petrus ad prædicandum miſſus.col.ij.fo.cxxxi.
Phariſæus quomodo interpretatur.col.j.fo.clxix.
Phariſæi & publicani oratio.co.j.fo.ccxxxvi.
Pilatus vnde & de eius nomine.col.iij.fo.clxxxix.
Pilatus quare quæſtionis reſponſionem non expectauit.col.iij.fo.ccviij.
Pilatus quærebat xp̃i liberationem.col.iij.fo.eo.
Pontifex debet moneri ad cõpaſsionẽ & miam ex cõſideratione propriæ fragilitatis. Ly.col.j.fo. cclxxi.
Plouiarum deſcenſus.col.iij.fo.lix.
Populus quare ſtat capite diſcooperto,qñ legitur euangeliũ.col.j.fo.cvi.
Populus iudaicus non orat pro gentilibus:imo cõtra.col.iiij.fo.li.
Populus hebræorũ dicebatur populus dei.colũ.j. folio.xlvii.
Populus iudaicus quãdo habuit defectum aquæ. col.iiij.fo.xxxv.
Populi ad locũ iudicij regreſsio.col.iij.fo.xxxviii.
Porci quid deſignent.col.iij.fo.cli.
Poteſtas christi.col.iiij.fo.cxxviii.
Poteſtas christi in quatuor.col.iiij.fo.cxxv.
Poteſtas dæmonis in corpore humano exiſtentis. col.iiij.fo.clii.
Potus christi in cruce qualis fuerit.col.iiij.fo.cxc.
Praua quæ dicantur.col.j.fo.cxiiii.
Præceptum ieiunij eſt affirmatiuum:quia nõ obligat ad ſemper.co.j fo.xvi.
Præcepta duo de concupiſcentia carnis.colum.ij. fo.xxxiiii.
Præcepta duo alia.ibidem.
Præcepta decalogi ad duplicẽ ordinãtur dilectionem.col.iiij.fo.ccxli.
Prædicationis apoſtolorũ vtilitas.col.j.fo.cxxviii.
Prædicationis officiũ de⁹ cõmiſit diſcipulis.colũ. iiij.fo.ccxxii.
Prædeſtinatio eſt de reb⁹ ſalutaribus.col.ij.fo.eo.
Prædeſtinatio eſt æterna dei ordinatio de agendis in tempore per gratiam eius.col.j.fo.viii.
Præſepium in quo xp̃s fuit natus iuxta opinionẽ de Lyra.col.j fo.cxvi.
Præſtat mori quam agere contra bonum virtutis. col.iiij.fo.xxxvii.
Prætium in mercantia taxandum.co.iij.fo.cxli.
Primogenitus quõ accipitur.col.ij.fo.cxvi.
Probatica piſcina quæ fuerit.col.j.fo.cxlii.
Proditoris iudæ apparatus.col.ij.fo.ccvi.
Prophetia eſt de futuris.col.ij.fo.cxiiii.
Proprietas virtutis diuinæ.col.ii.fo.ccxix.
Prudẽtia triplex eſt.co.j.fo.xiiii.& col.ii.f.lxiii.
Prudentia eſt recta ratio agibiliũ.col.ii.fo.cxi.
Publicanus dicitur qui amiſso pudore publicẽ peccat.col.iii.fo.cclxxxv.
Publicatio euangelij quo tempore incępit.col. iiii.fo.clix.
Pulchritudo duplex:ſcilicet corporis & mentis. col.ii.fo.xxxviii.
Pueri qualiter fuerint intra fornacẽ poſiti.col. ii.fol.xcix.
Puerorũ ſalus quõ facta fuit.ibidem.col.ii.
Puerorum oratio ibidem.
Punitiões & pœne iuſtitiæ in veteri teſtamento ſcriptæ ſunt ad nr̃am correctionem.colũ.iiii. folio.lxxxix.
Punitio blaſphemãtiũ deũ.col.iiii.fo.clxix.
Pyratę ſunt latrones maris.co.iii.fo.xv.

¶ De litera. Q.

Quadruplex fletus hominũ quid ſignificet. co.iii.fo.ccxxxv.
Qualitas vini ex aqua facti.co.iiii. fo.cxxvi.
Quatuor tãguntur circa xp̃i crucifixionẽ.col.iii.fol.cxc.
Quatuor ſunt in hoſtia cõſecrata.co.i.f.cxcvii.
Quatuor modis poſſumus facere inimicos.col. iii.fo.ccxxiiii.
Quæſtio de accentu euangeliorũ.co.ii.fo.cvi.
Quæſtio de animæ immortalitate,& mortuorũ reſurrectiõe inter phariſæos & ſaducæos.col. iii.fo.ccxli.
Qui amat animã ſuam:quot modis exponit̃.co. iiii.fo.clxxxi.
Qui ſe exaltat humiliabitur probatur quadruplici exemplo.col.i fo.ccxli.
Quid requiratur ad expulſionẽ dæmonis.colũ. iii.fo.ccxlii.
Quomodo ſumus filij dei.co.iii.fol.cxlvi.
Quomodo ĩ deo manere debem⁹.co.iii f.ccxci.
Quõ lauit pedes diſcipulorum.col.ii.fo.cciiii.
Quorũ bonorũ deus dator.co.iiii.fo.lxxxvi.

¶ De litera. R.

Racha quid ſit.col.iii.fo.ccxxxii.
Radix eccleſiæ dicit̃ xp̃s ſcd̃m Auguſtinũ.co.ii.fo.cviii.
Raptus pauli quando fuerit.colũna.iiii.fol.xv.
Ramum oliuæ ſine cauſa portant qui opera miſericordiæ non amãt Ambr.co.iiii.f.clxxxiii.
Rarum eſt quòd aliquis ex amore in fine vitæ ſuæ verẽ pœniteat. Alber.mag.columna.iii. fo.ccxxxix.
Recipiendus ad dignitatem tria habere debet. co.i.fo.lxvi.
Refectio facta à christo de ſeptem panibus & paruis piſcibus.col.j.fo.ccxxiii.
Regis niniue pœnitentia.col.iiii.fol.xiiii.

Reges tres omittuntur in chriſti genealogia.co. iiij.fo.cclxxv.
Regulus quomodo capitur.co.iiij fo.cclxxv.
Regnum ꝑ ſcripaura accipitur.col.j.fo.cxxxiii.
Religio xp̃iana in quo cõſiſtit ſcd̃m Lyram.co. iij.fo.lxxv.
Remiſſio pctõrũ qũo habeatur co.j.fo.ccxviii.
Reſurget idem in numero.co.j.fo.xci.
Reſurrectio xp̃i fuit cauſa noſtræ reſurrectiõis. co.j.fo.clxv. &.co.ij.ibidem.
Reſurrectio xp̃i qua virtute ſit.co.iij.fo.clxiiii.
Reſurrectio generalis eſt à morte.c.iij.fo.lxiiii.
Reſurrectio damnatorũ erit ꝓpter pœnæ augmẽtationem: & quare.ibidem.co.iiii.
Reſurrectio duplex.ſ.à morte naturę & à morte culpæ.col.ij.ſo.lxxxviii.
Reuelata fuerunt apoſtolis per ſpm̃ ſanctũ multa de futuris.co.ij fo.ccxx.
Reſurrectio generalis qũo fiet.co.ij fo.clxxj.
Reſurrectiõis Chriſti per viſum certificatio.co. iiij.fo.ccxvij.
Reſurrectionis xp̃i prænũtiatio.co.iiij f.clxiiij.
Roboam vnde natus eſt.co.iij.fo.cclxiij.
Rogare & obſecrare i quo differũt.co.iij.f.xxvij.

¶ De litera.S.

SAcerdos poteſt conſecrare ſanguinẽ xp̃i ſine aqua nõ ſciẽter omittẽs peccat mortaliter.colũ.iiij. fo lij.
Sacerdotes qũo debẽt imponere pœnitentiã.co.j.fo.clxij.
Sacerdotum officiũ.col.iij.fo.cxlix.
Sacrificia veteris legis nõ erant accepta de ſe tãtum ſed ex offerentiũ deuotiõe.co.iiij. fol.lij.
Sacrificia coacta non placent Deo : ſed voluntaria. Auguſtinus.co.iiij.fo.xxv.
Sacramentũ eſt ſacræ rei ſignum.co.iij.fo.xcj.
Sacramentum vnum quomodo eſt dignius altero.co.iiij.fo.cciiij.
Sacramenti euchariſtiæ conſtitutio. columna.j. fo.clxxxvij.
Sacramenta veteris legis non conferebant gratiam. Rich.co.iij.fo.c.
Sacramentorum actiones qua virtute fiunt.col. iij fo.cxxvj.
Sacrificia de quib⁹ aĩalib⁹ fiebãt.co.iiij f.xxxiiij.
Sal præcipitur offerri in veteri teſtamento in omni ſacrificio.co.iiij.fol.xij.
Salomonis ſapientia.co.ij.fo.xl.
Saluatio Danielis miraculoſa.co.iiij.fo.xlv.
Saluati maius gaudium habebunt poſt vniuerſale iudicium quã nunc.co.ij.fo.lxij.
Saluatio quot modis potuit fieri.co.iij.f cxij.
Samaritani qui vocabantur.co.iiij.fo.clix.
Samaritana quomodo cogitauit Chriſtũ eſſe Iudæum.co.j.fo.clix.
Sanitas qũo data fuerit à Petro claudo exiſtenti in porta.col.iiij.fo.cclvij.
Sanctum quid dicitur.co.j.fo.xlvij.
Sanatio auriculę moraliter qd ſit.co.j.fo.ccij.
Sanguis totus Chriſti fuit ab ipſo reſumptus in reſurrectione.co.j.fo.lxxiij.
Sapientia quæ dicitur vera, ſolis bonis conceditur. co.iiij.fo.cclxxj.
Sapientia vnde dicitur.co.ij.fo.xcvij.
Sapientia Salomonis qd figurabat.co.ij.fo.xl.
Sapientia quibus conceditur.co.iij.fo.lxiij.
Satrapæ vnde dicantur. col.ij.fol.lxvij.
Scandalizatio phariſæorũ qd dicatᷣ.co.iiij.f.clvj.
Scientia dæmonum.col.ij.fo.cix.
Sedere pro tribunali quid ſit.co.ij.fo.ccix.
Sedere à dextris virtutis quid ſit. co.j.f.ccxxiij.
Senes gladio interempti non fuerunt.colum.iiij. fo.xxxviij.
Sententiæ latæ in xp̃m executio.col.j.fol.cxcvj.
Senſus hiſtoricus, tropologicus , allegoricus , & anagogicus qui dicãtur.co.ij.fo.xxxix.
Septem planetæ vbi ſunt.co.lvj.
Silicis percuſſio.col.j.fp.xxxvj.
Signorum denunciatio.co.iiij.fo.lxxx.
Similitudo eſt cauſa amoris.col.iiij.fo.ccxc.
Similitudo de ſole.co.j.fo.cxxi.
Similitudo de ficulnea.col.iij.fo.cvil.
Similitudo de lucerna.col.iij.fo.ccxcii.
Similitudo de grano frumenti.col.iiij.fo.clxxxi.
Similitudo ſacramẽtorum nouæ legis quomodo dat gratiam.col.iiij.fo.clxiii.
Similitudo de puero ſub pedagogo.co.iij.fo.c.
Similitudo de galina.col.ij.fo.cxviii.
Simulata ſanctitas duplex eſt iniquitas . Hieronymus.columna.ij.folio.cxl.
Solus peregrinus, & quomodo accipitur.columna.j.fo.ccxiii.
Solus deus eſt adorandus tanquã proprius productor gratiæ & gloriæ:ſancti tanquã interceſſores. Richar.col. ij.fo.xciiii.
Solus de⁹ eſt cauſa efficiens infuſiõis gratiæ gratum facientis.colũ.iij.fo.clxxx.
Soluite templum hoc: de quo tẽplo intelligatᷣ. col.iiij.fo.clxiiij.
Sollicitudo prouidentiæ eſt bona & laudabilis: & etiam ſollicitudo ſpiritualiũ. de clauaſio. columna.ij.fo.xcvi.
Solutio quæſtionis quæ poſſet fieri ad conſummationem ſæculi.col.iij.fo.ccxlix.
Sors quid ſit, & de ſorte miſſa ſuper tunica xp̃i, col.j.fo.cxci.
Spelunca latronum quid eſt.col iiij.fo.cxxxviii.
Spiritusſanctus quomodo deſcendit.colum.iiij. fo.ccxxiii.
Spiritusſanctus eſt qui facit duos timores.colũna.ij.fo ccxc vi.
Spiritusſanctus in baptiſmo datus quid operetᷣ. col.iij fo. viii.
Spiritusſanctus qui debetur in ſtatu ꝓcedit ab ipſo filio Ieſu chriſto, ſicut ꝓcedit à patre cõtra græcos. Tho.col.j.fo.ccxviii.
Spiritusſanctus qũo accipitur.col.iiij.fo.lv.
Spiritusſancti efficacia.col.j.fo.ccxxv.
Spiritusſanctus an fuerit pro ſemine in conceptione xp̃i.col.j.fo.cxi.
Spiritusſancti miſſio deſcribitur.co.j.fo.lxxix.

Sponſus in nuptijs fuit Ioannes euãgeliſta & ſpõſa anachita. Albertus.col.iij.fo.cxxvj.
Stagnum genezareth eſt lacus magnus per quẽ tranſit Iordanis.co.iiij.fo.ccxxxj.
Stadium quid ſit & vnde dicatur.co.ij.fo.xv.
Status nouæ legis.col.iij.fo.cxxix.
Stella q̃ duxit reges ĩ hieruſalẽ q̃ differebat ab alijs in natura, claritate, motu, & ſitu.colũ. ij.fo.cxxiij.
Stella quare fuit abſcondita qñ reges hieruſalẽ intrauerunt.co.iij.fo.eo.
Stellę à quo habeãt lumen.col.iij.fo.cv.
Stridor dẽtiũ q̃uo eſt in dãnatis.co.ij.f.cxxxv.
Subuertẽ erat verbum cõditionaliter captum col.iiij.fo.xliiij.
Summũ bonũ dr Deus. Iſidorus.col.j.fo.cvi.
Super oẽm carnẽ q̃uo exponit.co.iij.fo.lxxix.
Superbia ex ambitiõe dignitatis.co.ij.fo.cxlvj.
Suſannæ oratio & liberatio.co.iij.fo.xxxviij.
Syd⁹ ſtetit ſup ciuitatẽ hieruſalẽ.co.ij.ccxciiij.
Sicomorus quid ſit.col.ij.fol.ccxcvij.
Syon dicitur eccleſia.col.iij.fo.lxxij.
Symphonia quot modis capitur.co.iij.f.lxvij.

¶ De litera. T.

TAxus arbor venenata: & inde toxicũ.i.venenum.co.iiij.f.xlv.
Templum quomodo accipiatur, col.iij.fo.cxxxviij.
Tempus perditionis malorum: id eſt iudæorum fuit in deſtructione Hieruſalem.col.iiij.fo.cxlix.
Tempus placitum quid ſit.col.ij.fo.xliij.
Tp̃s cõuerſiõis aliquorũ Iudęorũ.co.j.f.clxxv.
Tempus Ioannis baptiſtæ quare dicatur manẽ col.iiij.fo.cxiij.
Tẽpus vocationis ad vineam.col.j.fol.cxxxj.
Tẽpus iudicij eſt nobis occultum: ideo intelligitur per mediã noctẽ.col.ij.fol.ccxciiij.
Tp̃s aduentus antichriſti.col.iij.fo.cvij.
Tempus immolationis agni paſchalis.col.j.folio.clxxxvj.
Templum domini quare ter replicatur à ſacerdotibus.col.iiij.fo.cvij.
Tempus natiuitatis Chriſti.col.iiij.fo.cxv.
Tentare quid ſit.col.iij.fo.lx.
Tentatio qua ſenes tentauerunt ſuſannam: vñ fuit cauſata.col.iij.f.cxxxvij.
Tentationis modus ibidem.
Tenebræ in xp̃i morte vñ cauſatæ.co.j.f.cxcj.
Tenebræ q̃uo cauſantur.col.iiij.fo.cxliij.
Tenor humilitatis debet eẽ ĩ p̃latis.co.j.f.cxlvii.
Tẽtare Deũ eſt experimentũ quærere de Deo col.j.fo.lxxxix.& col.j.fo.cclvj.
Tentatio xp̃i à diabolo.col.iiij.fo.cxxxvij.
Termini iudeæ vbi fuerint.col.ij.fo.xxv.
Terra q̃uo dicatur inanis.col.ij.fol.lxj.
Terræmotus factus ad ſepulchrũ, qua virtute factus eſt.col.iiij.fo.ccxj.
Teſtes q̃uo ſunt interrogãdi.co.iij.fo.xxxviij.
Teſtis debet habere tria.col.ij.fol.clxxiij.
Teſtes contra xp̃m q̃uo loquebantur.col.iiij. fo.clxxxviij.
Teſtimoniũ vñ habet firmitatẽ.co.iiij.f.clxxii.
Teſtm̃ dr̃ ſcriptura autentica, voluntate teſtatoris & teſtium roborata.col.ij.fo.xxxix.
Teſtimonium apoſtolorum.col.iiij.fo.cxliij.
Theleſphorus añ ſacrificiũ euangelium Dei legendum eſſe ſtatuit.col.iij.fo.cv.
Thomas cõfeſſus fuit deitatem & humanitatẽ Chriſti.col.j.fo.ccxviij.
Timor triplex, filialis, ſeruilis, & humanus.co.iij.fol.xxxv.& co.j.fo.cxv.
Timore mũdano nõ ẽ timẽdũ.col.iij.f.xxxiiij.
Timendũ eſt timore filiali, qui eſt bonus non mũdano qui eſt malus.col.iij.fo.xxviij.
Transfigurationis locus: & vox audita.colũ.ij. fo.lxxiij.
Triplex eſt peccatum, & vniuſcuiuſque effect⁹. col.j.fol.xciij.
Triplex eſt adoratio latriæ, duliæ, & hyperduliæ.co.ij.fo.cxxiij.& col.ij.fo.ccxlviij.
Tropologicus ſenſus quid ſit.col.ij.f.xxxix.
Triſtitia quid ſit.co.j.fo.cc.
Tumulatio xp̃i deuota.co.iiij.fo.cxcj.
Turbæ admiratio de xp̃o.col.iiij.fo.clij.
Tutores qui dicantur.col.ij.fo.xj.
Thus quid denotet.col.j.fo.cvj.

¶ De litera. V.

VAde recõciliari fratri tuo, dupliciter intelligiẽ.co.iij.fo.ccxxij.
Valor rerũ dupliciter ſumi poteſt col.iij.fo.cxl.
Vana gloria an ſit peccatum.col. j.folio.cxxxvij.
Varia euangeliſtarum opinio de negatione petri.col.ij.fo.clvij.
Velũ tẽpli ſciſſum q̃d ſignificet.co.iiij.f.cxcij.
Venditiõis Chriſti occaſio.co.ij.fo.clxxxvi.
Venditionis xp̃i modus.col.iij.fo.eod.
Venditiõis xp̃i duplex occaſio.col.iij.fo.cxcv.
Verbum prædicationis eſt ſicut ſpeculũ in quo cognoſcit homo defect⁹ ſuos.co.iiij.f.lxxiij.
Verbum xp̃i quid dicatur.co.j.fo.xv.
Verbum xp̃i in cruce ad matrem.co.j.fol.ccx.
Verbum Dei dr̃ ſemẽ: in plus eſt diſpoſitũ verbum Dei quã euchariſtia.co.iij.fo.cij.
Verba prophetarum in lymbo exiſtentium.co. ij.fo.ccxxxvij.
Verba xp̃i in cruce fuerunt ſeptẽ.co.iiij.f.ccv.
Verba phariſæorũ de xp̃o loquẽtiũ.co.ij.f.clii.
Verba Petri irrationabilia erãt.co.iiij.f.cxliij.
Verum dicens p̃fert aliqua ſigna cõformia rebus. Tho.col.j.fo.cxix.
Veritas deitatis & humanitatis in xp̃o, cũ, dr̃ emanuel.col.j.fo.cxv.
Veritas eſt triplex.ſ. vitæ iuſtitiæ & doctrinæ. Tho.col.j.fo.lxix.
Verum remediũ concluditur quãtum ad duo. col.iiij.fo.xix.
Veſtimentum Chriſti & modus portandi.col. ij.fo.cxlvj.
Villicus dr̃ iniquus duplici iniquitate.col.iij.

fo.ccxxxiiij.
Virginitas habet radicem in mente & ramos in corpore. Ambroſius.col.ij fo.cxxvij.
Vinea quid ſit.col.ij.fo.cxxxj.
Virgo maria quare fuit deſponſata.col.j.fol.cxj.
Virginitas pro carnis integritate non eſt virtus: ſed quo ſit virtus.col.j.fo.xxxvij.
Virtus operandi miracula in hominibus qualis eſt.col.iij.fo.clxiij.
Virtus quæ dici debeat.col.iij.fo.cxxxj.
Virtus leproſum curans quæ fuerit.columna iij. fo.cxxviij.
Virtus baptiſmi vbi cõſiſtit.col.iiij.fo.lxxj.
Virtutes apoſtolorum habentium ſpiritum ſanctum.col.j.fo.ccxxij.
Virtutes dicuntur arma.col.ij.fo.cij.
Vis amoris intentionem multiplicat inquiſitionis Grego.col.iiij.fo.ccxj.
Viſio Dei quomodo poteſt competere hominibus.col.iij.fo.ccxcvij.
Vita contemplatiua eſt ſimpliciter melior potior & nobilior quàm actiua.col.iij.f.dclxxxiiij.
Viſibile quo dicitur,col.iiij.fo.cxj.
Vita ſpiritualis animæ eſt effectus gratiæ.de tur re cre.col.iij.fo.ccxlviij.
Vnguenti quo magdalena vnxit Chriſtũ duplex opinio.col.iij.fo.ccxlviij.
Vnus eſt Deus & quare.col.j.fo.cv.
Vnuſquiſq; cuius opera facit eius ſeruus efficit Grego.col.iij fo.xcv.
Vocatio apoſtolorũ fuit triplex. co.iiij.f.cclxxvj.
Vocatio ad recipiendũ præmiũ.col.j.fo.cxxxi.
Voluntas quo accipitur.col.iiij.fo.xix.
Votum quid ſit ſcdm Rich.col.ij.f.clvi.
Vox audita in transfiguratione.col.ij.fo.lxxiij.
Vox tubæ quid operabitur in reſurrectione mortuorum.col.iij.fo.clxxij.
Vſura quid ſit.col.col.ij.fo.cxliiij.
Vtilitas locutionis xpi ad Chananæã.co.j.f.clx.
Vtilitas reſurrectionis Ieſu chriſti.co.iij.f.cclxiij.

¶ De litera.Z.

ZAcharias pater Ioannis baptiſtæ.colũ.iiij. fo.cclxxx.
Zachariæ os adaperitur.co.iiij.fo.cclxxxj.
Zachæus de qua gente fuit.col.iij fo.ccxcviij.
Zeb duplex expoſitio.co.ij.fo.clxxxj.

Finis tabulę ſentẽtiarũ & materiarũ.

Expoſitio nominũ doctorũ huius operis.

Ale.de al.id eſt Alexander de alles.
Amb.id eſt Ambroſius.
Alb.id eſt Albertus magnus.
Aug.id eſt Auguſtinus.
Ber.id eſt Bernardus.
Boñ.id Bonauentura.
Car.de tur.i. Ioãnes de turræ cremata Cardinalis.
Chryſ.id eſt Chryſoſtomus.
De clauaſio.id eſt Angelus de clauaſio.
Denyſe.id eſt Nicolaus denyſe.
Glo.interli.id eſt Gloſſa interlinearis.
Glo.or.id eſt Gloſſa ordinaria.
Gor.id eſt Nicolaus de Gorra.
Greg.id eſt Gregorius papa.
Guil.lug.id eſt Guillelmus Lugdunenſis.
Hug.de pra.id eſt Hugo de prato, & aliter de ſancto victore.
Hiero.id eſt Hieronymus.
Io.de tur.cre id eſt Ioãnes de turre cremata.
Ior.id eſt Iordanus.
Ly.id eſt Nicolaus de lyra.
Mag.ſen.id eſt Magiſter ſententiarum.
Nic.de orb id eſt Nicolaus de orbellis.
Orig.id eſt Origenes adamantius.
Rab.id eſt Rabanus.
Rab.ſa.id eſt Rabbi ſalomon.
Ric.de me.vil.id eſt Richard' de mediavilla.
Tho.id eſt Thomas de aquino.
Vin.id eſt Vincentius.
Iſido.de ſum.bo.i. Iſidorus de ſummo bono.

¶ Finis.

Epiſtolæ Senecæ ad Paulum, & Pauli ad Senecam.

Seneca Paulo. S. I.

Redo Paule tibi nunciatũ eſſe: quid ſermonis heri cũ Lucilio noſtro de Apocryſiis: & aliis rebus habuerim'. Erãt qdã diſciplinarũ tuarũ comites mecũ: nã in hortos Salluſtianos receſſaram'. Quo in loco ij de quib' dixi, aliò tendẽtes: occaſione noſtri viſis nobis adiũcti ſunt. Certe quòd præſentiã tui optauerim': & hoc ſcias velim. Libello tuo lecto, ideſt: de plurimis aliquas literas, quas ad ciuitatẽ aliquã, ceu prouinciæ caput direxiſti: mira exhortatiõe vitã moralẽ continẽtes: vſque refecti fuim'. Quos ſenſus nõ puto ex te dictos, ſed p te: certe aliqñ & ex te, & per te: tanta eſt enim maieſtas earũ rerũ, tãtaque generoſitate clarẽt: vt vix ſuffecturas putẽ ętates hominũ: quib' in

ſtitui perficique poſſint. Bene te valere frater cupio. Senecæ Paulus. S. I.

❧ Literas tuas hilaris heri accipi: ad quas reſcribere ſtatim potui, ſi p̄ſentiā iuuenis quē ad te miſſur⁹ erā, habuiſſem. Scis em̄ qn̄, & p quē, & quo tēpore, & cui: qd dari, cōmittique debeat. Rogo ergo, ne putes neglectū, dū pſonæ qualitatē inſpicio. Sed quòd literas à vobis alicubi bn̄ acceptas ſcribis: me fœlicē arbitror tāti viri iudicio. Neque em̄ hoc diceres: cēſor ſophiſta, magiſter tāti principis: etiā omniū niſi qa vera dicis. Opto te diu bene valere. Seneca Paulo. ij.

❧ Quædā volumina ordinaui: & eis diuiſionib⁹ ſuis ſtatū feci: ea quoque Cæſari legere ſum deliberat⁹. Et ſi modo ſors proſpere annuerit: vt nouas aures accōmodet. eris forſitā & tu preſens. Sin alias, reddā tibi diē, vt hoc op⁹ inuicē inſpiciam⁹, & poſſim ei nō pri⁹ hāc edere ſcripturā: quā tecū cōferā. Si modo impune hoc fieri poſſet: vt ſcires: nō te præterirē. Vale Paule chariſſime. Senecæ Paulus. S. ij.

❧ Quoties literas tuas audio, p̄ſentiā tui cogito: nec aliud exiſtimo, quā omi tpe te nobiſcū eſſe. Cū primū itaque venire cœperis nos inuicem: & è ꝓximo videbimus. Bene valere te opto. Seneca & Lucilius Paulo. S. iij.

❧ Nimio tuo angimur ſeceſſu. Quid eſt vel q̄ te res remoratū faciūt? ſi indignatio dn̄i: quòd à ritu & ſecta veteri receſſeris, & alios rurſus cōuerteris: erit poſtulādi locus, vt ratione factū nō leuitate hoc exiſtimet. Vale Paule chariſſime.

Senecæ & Lucilio Paulus. S. iij.

❧ De ijs quib⁹ mihi ſcripſiſtis: nō licet arūdine & attramēto loq: quarū rerū altera notat & deſignat aliqd, altera euidēter oſtēdit. Precipue cū ſciā inter vos eē: hoc eſt apud vos & in vobis: qui me intelligūt. Honor omnib⁹ habēdus eſt tāto magis quāto indignādi occaſionē captant: quib⁹ ſi patiētiā dem⁹, omnīmodo eos ex quacūque parte vincemus ſi modo ij ſunt: qui pœnitentiam ſui gerant. Bene valete.

Annæus Seneca Paulo & Theophilo. S. iiij.

❧ Profiteor me bn̄ affectū lectiōe literarū tuarū: quas Galatis, Corinthijs, & Acheis miſiſti. Et ita inuicē viuam⁹ vt & cū honore diuino eas impleam⁹: ſpūs em̄ ſctūs in te & ſupra te: excelſos, ſublimes, & ſatis venerabiles exprimit ſenſus. Velle itaque cū res eximias ꝓferas, vt maieſtati earū cult⁹ ſermōis nō deſit. Et neqd frater tibi ſurripiā, aut cōſcietiæ meæ debeā: cōfiteor Auguſtū ſenſib⁹ tuis pmotū. Cui læto virtutis in te exordio, iſta vox fuit. Mirari ſe poſſe: vt q nō legitime inbut⁹ ſit, taliter ſentiat. Cui ego rn̄di. Solere deos ore innocētiū effari, aut eorū q puaricari doctrina ſua nō poſſunt. Et dato ei exēplo Vatinij: hominis ruſticuli cui cū duo viri apparuiſsēt in agro Reatino: qui poſtea Caſtor & Polux ſunt nominati: ſatis inſtructus videtur. Vale. Senecæ Paulus. S. iiij.

❧ Licet nō ignorē Cæſarē noſtrū, rerū admirādarū, ſi qn̄ deſunt amatorē eſſe: permittes tamē te nō lædi ſed admoneri. Puto em̄ te grauiter feciſſe: quòd ei in notitiam perferre voluiſti: quòd ritui & diſciplinæ eius ſit contrarium. Cū enim ille gentium Deos colat: quid tibi viſum ſit: vt hoc eum ſcire velles: niſi nimio amore mei feciſſe te hoc exiſtimē? Rogo ergo te: in futurū ne id agas. Cauendum em̄ eſt: dum me diligis offenſam dn̄e facias: cuius quidem offenſa nec oberit, ſi perſeuerauerit, neque ſi non ſit, proderit: ſi eſt regina, non indignabitur: ſi mulier, offendetur. Bene vale.

Seneca. Paulo. S. V.

❧ Scio te non tam tui cauſa cōmotum literis: quas ad te dedit de editiōe literarum tuarum Cæſari quā natura rerū: quæ ita mentes hominū ab omnibus artibus, & moribus rectis reuocat, vt nō hodie admirer: quippe, vt is, qui multis documētis hoc iam notiſsimum habeam. Igitur nunc agamus: vt ſi quid in præterito factum eſt, facile veniam irroges. Miſi tibi librū de verborum copia. Vale Paule chariſsime. V.

❧ Quoties tibi ſcribo, & nomen meum tibi ſubſecundo: grauem & ſectæ meæ, & incongruam rem facio: debeo enim, vt ſepe ꝓfeſſus ſum, omnibus omnia eſſe: & id

obſeruare in tua perſona: quod lex Romana honori ſenatus cõceſsit: perlecta epiſtola vltimum locum eligere: ne cum aporia & dedecore, cupiam efficere, quod mei arbitrij fuerit. Vale Paulus.

Paulo Seneca. vj.

Aue mi Paule chariſsimè. Si mihi, nominique meo: omnibus modis nõ dico fueris iũctus: ſed neceſſario mixtus: actum erit de tuo Seneca. Cum ſis igitur vertex, & altiſsimum omnium montium cacumen: nõ ergo vis lętor, ſi ita tibi ſim ꝓximus: vt alter ſimilis tui iudicer? Haud itaque te indignum prima fronte epiſtolarum nominandũ ſentias, ne nõ tam tentare me, quàm ludere videaris: quippe qui ſcias te ciuem eſſe Romanum. Nam qui meus, tuus: & qui apud tuos, tuus eſt locus: velim, vt apud meos: meus. Vale mi Paule chariſsime.

Paulo Seneca. vij.

Aue mi Paule chariſsime. Putas ne me cõtriſtari, & luctuoſum eſſe, quòd de innocẽtia veſtra ſubinde ſuppliciũ ſumatur? deinde quòd tam dure: tamquã obnoxios reatui: vos omnis populus iudicet: putãs à vobis fieri quod vrbi contrariũ ſit? Sed feramus ęquo animo, & vtamur foro qđ ſors cõceſſerit: donec inuicta fœlicitas finem malis imponat. Tulit & priſcorũ ætas Macedonem Philippi filium, Perſum Dariũ, & Dionyſium, noſtrum quoque Caium Cæſarẽ: quibus quicquid libuit, licuit. Incẽdium vrbs Romana manifeſte vñ ſepe patiatur cõſtat. Sed ſi effari humilitas potuiſſet: qđ cauſæ ſit, & impune in tenebris loq licuiſſet: iam oẽs omnia videret. At Chriſtiani: & Iudæi quaſi machinatores incẽdij ſupplicio affici ſolent. Craſſator ille quiſquis eſt: cui voluptas eſt carnificina, & mendaciũ velamentũ: tẽpori ſuo deſtinat' eſt: & vt optimus quiſque vnũ ꝓ multis donatũ eſt caput: ita & hic donatus ꝓ omnib': igni cremabitur. cxxxij. domus: inſulæ. iiij. ſex diebus arſere. Septimus pauſam dedit. Bene valere te frater opto. Paulo Seneca. viij.

Aue mi Paule. Allegorice, & enigmatice: multa à te vſquequaque cõduntur opera. Et ideo rerũ & munerũ tãta vis tibi tributa: nõ ornamẽto verborũ, ſed cultu quodam decorãda. Nec vereare, quod ſepius te retineo dixiſſe: multos qui talia affectẽt, ſenſus corrumpere, rerum virtutes eneruare: verũ mihi concedas velim latinitati morem gerere: honeſtis vocibus ſpeciem adhibere: vt generoſi muneris cõceſsio, digne à te poſsit expediri. Bene vale. Senecæ Paulus. vj.

Perpendenti tibi ea ſunt reuelata, quæ paucis diuinitas conceſsit. Certus igitur iã ego ſum, quòd in agro fertili ſemẽ fortiſsimum ſeronõ quidẽ materiã quæ corrũpi videtur, ſed verbũ Dei ſtabile deriuamẽtũ boni creſcẽtis & manẽtis in æternum. Qđ prudentia tua aſſecuta eſt indeficiens fore debebit, & æthnicorum & Iſraëlitarũ obſeruationes cenſere vitandas. Nouum te authorẽ feceris Chriſti Ieſu: præconijs oſtẽdendo rhetoricis irreprehenſibilem ſapientiã: quam propemodum adeptus: regi tẽporali: eiuſque domeſticis: atque fidis amicis inſinuabis: quibus aſpera & ægre captabilis erit perſuaſio, cum plerique eorũ minime flectantur inſtitutionibus tuis. Quibus vitale commodum ſermo Dei inſtillat: nouum hominem ſine corruptela: perpetuamque animam parit: ad Deum iſtinc recte properantem.

Vale Seneca chariſsime nobis.

Epiſtolarum Senecæ & diui Pauli finis.

CRA Lectio Epiſtolæ diuiditur in tres partes. prima eſt in principio, ſcientes. SECVNDA. Abs. Tertia eſt non in cō. In prima Beatus PAVLVS nos monet quod ſe præparent ad Chriſtum Dominū ſuſcipiendum legemque gratiæ & fidem recipiedas: lius Dei ſaluator Ieſus adueniēs in nos. Ergo abijciamus, id eſt auferamus repellam⁹ ex cordib⁹ nr̄is opa tenebrarū, id eſt, ipſam idololatriā: & induamur, id eſt, ꝑ habitu interiori ſumam⁹ arma lucis, id eſt, ſacrā legē euāgelica, & ei⁹ ꝓcepta. In tertia beatus Paul⁹ romanis ſuadet oēm crapulā & ciborū icēperantiā ac inglauiē penitus eſſe fugiendam: & ecōtra ſobrietaté commendat & ait: nō ambulem⁹ ſup. in cōmeſſationibus, id eſt. in delitijs epularū & conuitijs & iu ebrietate, id eſt, nimio potu vini. nō in cubilib⁹, id eſt, in ornatu cubilium que Romani nimis affluunt & luxuriant&c. Nota ſuper verbo nō in comeſſationibus qđ ſobrietas eſt moderata ciborū alimonia vitę hūanæ cōgruēs non deglutiēs, neque languēs, ſed qđ nimium eſt fugiens, qđ ſatis eſt quoque ſumēs. Et ſic moderata: inter parū & nimis obiectū habet: hęc diffinitio habet ex ca. denique ſacerdotes & diaco. diſtin.v. Et à Chriſto m̄l tiſque alijs doctoribus cōmendat à

❡POSTILLAE MAIORES Totius Anni, cum Quæſtionibus.

Poſtilla ſeu ſi mauis expoſitio epiſtolarum, & Euangeliorum, tam in dominicalibus quàm ferialibus, officijs cōgruentium, per anni totius diſcurſum. Quibus nunc primum vltra queſtiones ad Euangelia iunctas, apoſtillaſque Epiſtolæ cuique appoſitas ſunt additæ Epiſtolis & Prophetijs expoſitiones, tam literales quàm Morales: quas profondiſsimus Sacræ ſcripturæ interpres, & declamator in lucem propalauit.

Dominica prima in aduentu Domini.

Ad Roma. CAP. XIII.

FRATRES[a] ſciētes, quia hora eſt[b] † iā nos de ſomno ſurgere[c]. Nunc autē[d] propior eſt noſtra ſalus[e], quam cum credimus[f] Nox proceſsit[g]: dies autē appropinquauit[h]. Abijciamus ergo opera tenebrarū[i] & induamur arma lucis[k]: ſic vt in die[l] honeſte ambulemus[m]. Nō in[n] comeſſatiōibus[o], & ebrietatibus[p]. Nō in cubilibus[q] & impudicitijs[r]. Nō in cōtentiōe[s] & emulatione, ſed induimini dominum Ieſum Chriſtum.

POSTILLA.

FRATRES. Scientes qa hora eſt iam nos de ſomno ſurgere. Verba præpoſita originaliter ad Rom. xiij. cap. ſunt ſcripta & in Epiſtola hodierna lectionaliter recitata. Ante initiū illi⁹ Epiſtole ſcribit ſanctus Paulus in eodē cap. dicens Nemini quicq̄ debeatis niſi vt inuicem diligatis. Qui eīm diligit ꝓximū legē impleuit. Poſt hoc ſequit Ep̄la hodier. Sciētes qa hora eſt &c. Vbi ſciēdum qđ Ep̄la hodier. & Euangelium hodiernum concordāt: qa in Euāgelio intimat nobis aduentus regis cœleſtis: ſic in Epiſtola monet nos Ap̄s Paulus, vt præparemus nos in aduentū tanti Regis dicens. a (FRATRES.) Vbi nota quod ſanctus Paulus Apoſtolus cōmuniter in Epiſtolis ſuis præmittit fratres: & ratio eſt iſta, qa in ſuis Epiſtolis nititur homines inducere ad amorem fraternitatis. Etiā preſentē Epiſtolā ſcribit Romanis Et Romani ſunt qui in partibus Italiæ de Iudęis & gentilibus cōuerſi ſunt ad fidē per doctrinā ipſius Ap̄li. Vnde ſcribit ipſis per Tymotheū diſcipulum ſuū à Corintho ciuitate que eſt in achaia, dicens. b (Scientes qa hora eſt) ſcilicet in tempore grē. c (Iā nos de ſomno ſurgere) Ly. de otio ſurgere ad opera charitatis. Greg. Charitas operat magna ſi eſt, ſi autē operari renuit charitas nō eſt. d (Nunc aūt), id eſt, tēpore gratiæ. e (Propior eſt noſtra ſalus.) Ly. quia per Chriſtū ianua cęleſtis eſt aperta, que tempore legis erat clauſa vt ſubdit. f (Quā cum credidimus, id eſt, plusq̄ an aduentum Chriſti: tunc eīm ſciebant ſe patres antiqui deſcenſuros ad lymbū. Vnde patriarcha Iacob dicit Gen̄. xxvij. deſcendā ad filium meū lugēs in infernū &c. g (Nox præceſsit) Ly. id eſt obſcuritas figurarū veteris legis. h (Dies aūt appropinquauit), id eſt, caritas veritatis reuelata in noua lege. i (Abijciamus ergo opera tenebrarum) id eſt pc̄tā q̄ ad tenebras ducūt. Mat. xxij. k (Et induamur arma lucis) id eſt, virtutes que illuminat mētem, & finaliter ad vitā æternā ꝑducūt. l (Sic vt in die.) Ly. iudicij extremi. m (Honeſte ambulemus) ſcilicet ad gloriā. n (Non) ſcilicet ambulemus. o (In comeſſationibus) ſcilicet vitādo pc̄tā gulę. p (Et ebrietatibus), id eſt, potationibus immoderatis. q (Nō in cubilibus.) Gor. id eſt, pigritijs dormientiū. r Et impudicitijs), id eſt, lu-

a

ho- ... ,té lue- nos tres, de- de , id ncre e, ve olo- quā tem- rmi licen .xxj. e ne eſtra tur l, & te : nūc no- s, id ſptio ra é ideſt pe cre- deſt ante ad- legē ſcre r & dem un. : ait ētes ma- neat at. unda quod , id au- por ōſci : cor dāt ingt ma ō in apiē t, ſi-

Chriſt° quare voluit cõcipi ĩ ciuitate.co.j.fo.cxj.
Chriſti reſponſio declarãdo ſeipſum nõ eſſe blaſphemum.col.iiij.fo.clxxvij.
Chriſti ſublimitas.col.ij.fo.lxij.
Chriſti deſiderium.col.iij.fo.clxxxviij.
Chriſti ſuſceptio à martha.col.ij.fo.clxxj.
Chriſti promptitudo ad patiẽdum.co.ij.fo.ccvi.
Chriſtus propter noſtram ſalutẽ quatuor itinera peregit.col.iiij.fo.ccxxvj.
Chriſt° magdalenã excuſat.col.iij.fo.clxxxvj.
Chriſtiani quomodo adorãt chriſtum in ſacramẽto.col.j.fo.ccxxix.
Circũciſio ab Abraã incepit: & in chriſto domino finiuit.col.iiij fo.cxxj.
Circunſio xp̃i & plura de circuncifione colũ.j.fo.cxxij.
Circunſtantiæ tres in mercantijs.col. ij.f.cxliiij.
Citatorum inquiſitio.col.iiij.fo.lxvij.
Clauis duplex ſpiritualis & meterialis. colũna.j.fo.cclxxiiij.
Claritas chriſti transfigurati.co.iij.fo.cxliij.
Cogitationes diuinæ quæ ſint.col.ij.fo.xxij.
Color eſt obiectum viſus.col.iiij.fo.cxj.
Commiſſura vnde dicatur.col.iiij.cclxxxv.
Comẽdenda tñ quæ ſunt in quadrageſima.co.j.fo.xviij.
Completio operum dei.co.j.fo.lvij.
Columbæ miſſio.co.iiij.fo.lix.
Conditio boni prælati.col.iiij.cclxxiij.
Conditio patriſfamilias.co.iij.fo.xlvj.
Condeſcenſio miſerationis dei ad Niniuitas.col.j.fo.xlv.
Confeſſio quõ eſt neceſſaria.col.j.fo.clxxviij.
Confeſſio reiteranda eſt in duobus caſib°.col.iiij.fo.cxciij.
Confutatio falſitatis iudæorum.col.iij.fo.clxj.
Conſcientiæ duplex examinatio.col.iiij.fo ccij.
Conſecrationi quæ interſunt.col.iij.fo.cciiij.
Conſeruatio quãtum ad indiuiduũ.col.j.fo.lvij.
Conſolatio bonorum.col.ij.fo.lxv.
Conſpiratio iudęorũ in hieremiã.col.ij.fo. xlviij.
Conſpiratio iudęorum in xp̃m.col.iiij.fo.eodẽ.
Conſuetudo hebræorum.col.iij.fo.lxxxiij.
Conſuetudo idololatrarũ.col.iij.fo.xxxiiij.
Contritio eſt dolor volũtariè aſſumptus pro peccatis cũ propoſito confitendi. Richar.& bonauen.col.ij,fo.xli.&.col.ij.fo.clij.
Contritio magna petri ꝑpter negationem.col.ij.fo.clxxxix.
Conuerſio beati pauli facta fuit miraculoſa.colũ.ij.fo.ccliij.
Conuerſio aquæ in vinum, fuit primum miraculum à chriſto factum. Tho.co.iiij.fo.cxxvj.
Conuerſio liberi arbitrij requiritur ad iuſtificationem impij.col.j.fo.xcvij.
Conuertendũ ad deum quõ ſit.co.j.fo.xviij.
Conuentio quid ſit.col.j.fo.cxxxj.
Cophini duodecim impleti ſunt ex diſpoſitione diuina.col.j fo.clxij.
Corpus chriſti poſt reſurrectionẽ glorioſum fuit: ſed nõ in clarificatiõe diſcipulis apparuit.colũna.j fo.ccxvij.
Corpus chriſti eſſe in hoſtia diabolus ſpecialiter non videt.col.iij fo.cix.
Corpus xp̃i.anima & deitas eſt ſub ſpecie panis.col.iiij.fo.lij.
Corpus xp̃i à ioſeph petitio.co.iiij fo.ccj.
Corpora mortuorũ non p̃nt audire vocẽ tubæ: tñ animæ virtute intellectuali apprehendent.col.iij.fo.clxxj.
Corinthiorum errores paulus reprehẽdit.col.ij.fo.lij.
Credendo falſum quis meretur.colum.ij fo.cxiij.
Credulitas iudæorum quã habebant de chriſto.col.j.fo.clxxiij.
Creſcite, hoc præceptũ dei ad quos refertur.col.j.fo.lx.
Crudelitas iudæorum.col.j.fol.clxxiij.
Crux quid deſignat.col.j.fo.cvj.
Cubitus quid ſit.col.j.fo.lix.
Cũ eſſemus in angulo quare dixerunt ſenes.col.ij.fo.xxxviij.
Cuſtodia monumẽto à iudęis poniĩ.co.j.fo.cxcij
Cyrus quare vocatur iuſtus.col.iiij.fo.v.

De litera. D.

DAmnati in inferno nõ ſolum à quatuor elemẽtis patiẽtur, ſed etiã à ſupcœleſti ĩ ſinẽria.co.iiij.fo.cxlviij.
Damnati quomodo vidẽt gloriam beatorum.co.iij.fo.eodem.
Danielis liberatio deſcribitur.col.iiij.fo.xlv.
Debitum coniugale quare dicatur.co.j.f.cclxxij.
Decantatio virginis.co.iiij.fo.cxij.
Decẽ p̃cepta dñr veſtis nuptialis.co.j.fo.ccxlv.
Decuriones qui ſunt.co.ij.fo.cxcv.
Deitas eſt principium faciẽdi miracula.col.j.fo.clxiiij.
De quot modis accipitur.co.ij.fo.cxv.
De quolibet præſumendum eſt bonum, niſi probetur contrarium.co.ij.fo.vij.
Derelictus à patre quõ dicitur xp̃s.co.ij.fo.cxcj.
Deſcenſus chriſti ad inferos.co.j.fo.cxxxv.
Deſcriptio à quo facta eſt .co.iiij.fo.cxv.
Deſerta quare iudæa dicatur.co.j.fo.v.
Deus vnde dicatur.co.ij.fo.lxvj.
Deus vult oẽs homines ſaluos fieri.co.iij.f.xxvij.
Deus vocat homines multis modis.ibidem.
Deus quomodo dat gratiam.co.ij.fo.lxxvj.
Deus dat dona dupliciter.ibidem.
Deus pater chriſti quãtum ad ęternam generationem.co.iiij.fo.xv.
Deus remittit peccata ꝑpria autoritate.colũ.ij.fo.xlj.
Deus quare voluit ſigna apparere ĩ ſole & luna & ſtellis, poti° quã ĩ alijs creaturis.col.ij.fo.cvij.
Deus quare tentauit abraam.co.iiij.fo.clxij.
Deus aliquando facit miracula imperando, aliquãdo operando.co.j.fo.clxiij.
Deus qua virtute aſcendit.co.j.fo.ccxxiij.
Deus quomodo dicitur dominus.co.j.fo.cij.
Deus iurat per ſemetipſum, quia non poteſt eſſe aliquid maius deo.co.j.fo.lxj.

Deus omniũ rerũ autor.col.j.fo.xxvij.
Deus qnomodo ſit ſub hoſtia.col.j.fo.cxcvij.
Deus eſt vnus in tribus perſonis,& quare.colũ. ij.fo.xxvj.
Deus an velit mala fieri.col.iiij.fo.cxxxij.
Deus alloquitur moyſen.col.iiij.fo.xl.
Deũ nemo poteſt cõprehendere,inquãtũ eſt in cõprehenſibilis:bene tamẽ per ſuos effectus. col.iiij.fo.xij.
Deũ reuelare damnationẽ ſuã alicui qnomodo intelligitur.col.j.fo.cxiij.
Deuaſtatio fructuũ per quæ animalia fiat.colũna.ij.fo.xviij.
De vobis loqui & iudicare,quarę dicatur.colũna.ij.fo.cxlv.
Diabolus quare dicatur hoĩs inimicus.col.ij.fo. cxxx.
Diabolus quõ eſt cauſa hereſum.col.iij.f.codẽ.
Dies qnõ dicuntur mali.col.j.fo.cij.
Dies azimorũ quæ fuerit.col.iij.fo.clxxxvj.
Differẽtia inter cõuerſionẽ pauli & aliorũ apoſtolorũ.col.ij.fo.xcj.
Difficile eſt bene operari illis qui ſunt in pctõ mortali.col.ij.fo.xv.
Diffinitio eſſentialis datur per eſſentialia.col. iij.fo cvj.
Dignus nõ eſt dãdis qui nõ agit gratias de datis grate.col.iij.fo.lxvij.
Dignitas miniſtri nnui teſtamẽti.col.iij.fo.c.
Diſsimilitudo eſt cauſa odij.col.j.fo.ccxcj.
Diligere inimicũ magis meritoriũ eſt,qnã diligere amicũ.col.j.fo.cxxxvi.
Diluuij cauſa.col.ij.fo.lviij.
Dilnuio mortui an crediderint prædicationi noe.col.iiij.fo.lxxj.
Diminutio poteſtatis diaboli per xp̃i aduẽtum. col.ij.fo.cliij.
Diſcipuli quomodo recęperũt ſpiritũſanctum. col.iij.fo.ccxxiiij.
Diſcipuli fugiẽtes propter timorẽ peccauerunt mortaliter.de.tur.crema.col.iij.fo.clxxxviij.
Diſcipuli quomodo reputati fuerunt glorioſi. col.j.fo.xxj.
Diſcipuli quomodo cõſequuti ſunt xp̃m.colũ. j.fo.cclxxvij.
Diſcipulorũ inſtructio.col.j.fo.cxliiij.
Diſcipuli ceciderũt potius in faciem quã retrorſum:& quare.ibidem.
Diſcipulorum inſtructio.col.iij.fo.cxlvij.
Diſcipuli xp̃i fuerũt piſcatores.col.iij.fo.ccvj.
Diſcipulorũ benignitas cũ dicitur oues.col.iij. fo.clxxvj.
Diſcipulorum chriſti informatio.col.ij.fo.clxj.
Diſpono vobis regnũ,qunt modis intelligitur. col.iij.fo.cxcix.
Diſtinctionis conditio.col.iiij.fo.lxxvij.
Diues peccauerat ſcd̃m duo officia naturæ.col. iiij.fo.cxlviij.
Diuitiæ triplici ĩtẽtiõe appetũtur.co.j.f.cxlix.
Diuitiæ à morte nõ liberant.co.iij.fol cxlviij.
Doctrina chriſti ſemini cõparaẽ.co.ij.f.cxxxij.
Doctrinæ chriſti qualitas.col ij.fo.clviij.
Domus eſt triplex.co.iij.fo.ccxcviij.
Dominus quõ dicebatur cũ maria.co.ij.fo.cxj.
Dona ſancti ſpiritus ſe extẽdunt ad omnia,ad quæ ſe extẽdũt virtutes intellectuales & morales.col.ij.fo.iiij.
Donũ ſapiẽtiæ facit habẽtẽ ſubdere ſe mãdatis diuinis.col.ij.fo cclxviij.
Dona quæ in paulo latebãt.col.iiij.fo.xv.
Dromedarius ſcd̃m pliniũ quid ſit.co.iij.fo.xij.
Duo remittẽda ſunt in pctõ.col.j.fo.clxxix.
Duo latrones ad quid crucifixi ſunt cũ chriſto. col.j.fo.cxcv.
Duo filij quid ſignificent.col.iiij.fo.clj.

¶ De litera.E.

EClypſis lunæ cauſatur per interpoſitionẽ terrę inter nos & lunã.col.iiij.fo.lxiij.
Aedificationis templi tempus.co. j.fo.clxv.
Edom filius iſaac.col.iij.fo.l.
Egreſſus noe de arca.co.iiij.fo.lix.
Ego non quæro gloriam meam:quõ exponitur. col.j.fo.clxxiiij.
Eleemoſyna cadit ſub præcepto legis diuinæ. co.ij.fo.ccxcviij.
Emanuel nobiſcum:deus interprętatur.colnmna.iij.fo.iij.
Encenia qnid ſint.col.iij.fo.clxxvij.
Aequalitatem in vendendo & emendo non ſeruare eſt contra legem diuinam.col.iij.fo.cxl.
Aequiualentia.xvj.ſtadiorum.col.ij.fo.clxxj.
Errores propter quos populus indæorum non liberabatur à malis.col.iij.fo.xix.
Erugo quid moraliter ſignificat.co.ij.f.cxxxiiij
Aeſtimatio iudæorum quam habuerunt de xp̃o. col.iij.fo.cl.
Aethiopia eſt in plaga auſtrali reſpectu hieruſalem.col.iiij.fo.lxx.
Euaginatio gladij petri quid ſignificet. columna.iiij.fo.cxcix.
Euangelium quid ſit.col.ij.fo.cvi.
Euangelinm quõ debet ſcribi.col.iii.fo.cvi.
Euangelium vbi ſit primo prædicatum.columna.ii.fo.xii.
Euangelium à quo cantatur.col.iiii.fo.cv.
Euangelium à qua parte altaris cantatur:& à ꝗbus fuit inſtitutum.ibidem.
Euangeliſtæ quatuor,& de eis plura.columna. iii.&.ii.fo.cvi.
Euchariſtia vnde dicatur.col.iiii.fo.cci.
Euchariſtia eſt perfectio perfectionum.colũna. iiii.fo.cciiii.
Excommunicatio maior quæ dicatur.columna i.fo.ccxxiiii.
Excluſio infidelinm à ſapientia.col.iii.fo.lxiii.
Exemplum de multis quomodo deus miſericorditer reſpicit peccatorem.col.j.fo.ccxliiii.
Exempla de auertẽtibus ſe à ſuo propoſito.col. ij.fo.xxiii.
Exhortatio ad gratiam quærendam.columna,

iij.fo.lxij.
Exiſtimatio iudæorũ de chriſto.co.ij fo.cxlvij.
Expiratio chriſti crucifixi.col.j fo.cxcj.
Expoſitio hebræorũ.co.iij.fo.lviij.
Ezechias credidit ſe moriturũ, quia ei dictum fuit
dipone domui:tuç qa cras morieris.columna.ij.
fo.cxiij.

¶ De litera. F.

FAlſa iudæorum æſtimatio de crhiſto
col.j fo.clxvj.
Falſum teſtimonium qũo intelligaꝛ
prohibitũ.col j.fo xxxix.
Fantaſia quid ſit.col.ij fo.cxxx.
Feneſtra in arca vbi facta fuit.col iiij.fo.lix.
Fermẽtum quomodo accipitur pro peccato cau-
ſatiue.col.iij fo.lxviij.
Fides quid ſit.& quotupliciter accipiatur.col.iij.
fo.ciij.
Fides nemini infunditur:aliæ tamen virtutes in-
funduntur.co.iij fo.ciij.& colũ.iij.fo.ccxlviij.
Fides magna in centurione co.iiij fo.cxxxiiij.
Fides xp̃iana quo rpe diuulgata eſt.col.ij.fo.xij.
Fides eſt virtus qua creduntur quæ non vidẽtur
magiſter ſen.col.j.fo.xiij.& col.iij.fo.ciij.
Fides & defectus fidei fuit in regulo ſcd̃m diuer
ſos reſpectus.col.j.fo.ccxlvj.
Fidelis miniſter eſt qui omnibus intendit hono-
rem dei & vtilitatem populi.col.j fo.vij.
Figura chriſti in iſaac.co.iiij.fo.lx.
Figura nõ reſpondet in omnibus figurato,& qua
re.col.j.fo.vj.
Filius dicitur dupliciter.col.iij.fo.lviij.
Filius in diuinis non dicitur à patre procedens
immo ſpiritusſanctus.co.ij.fo.xxij.
Filius dei venit in mundum ad incarnandum,in
animam ad mundandum,in mundum ad iudi
candum.col.ij.fo.l.
Filius dicitur miſſus à patre à ſeipſo,& à ſpiritu-
ſctõ.col.ij.fo.lxxxv.
Filij dei quomodo ſunt aliqui.columna.ij.folio.
cxviij.
Filij frequenter imitatores ſunt parentum.colũ-
na.iiij.fo.xxiij.
Filij chari ſumus propter imaginem creatiõis,cha
riores propter imaginem recreationis,chariſſi
mi propter imaginem glorificationis.columna.
ij.fo.xxxij.
Firmamentum prout includit ſpheras ſeptẽ pla-
netarũ mediũ eſt inter cœlum criſtallinum,&
elemẽtarium.col.j.fo.lvj.
Fletus eſt duplex.col.iij.fo.ccxxxv.
Fletus ad quem chriſtus adduxit mulieres fuit ꝓ
pter deſtructionem hieruſalem columna.ij.fo-
lio.ccij.
Fletus hominum quadruplex quid ſignificet.col.
iij.fol.cxxxxv.
Flos vitis ſerpentes odore fugat.col.j.fo.cclxj.
Forma ſubſtantiæ panis non conuertitur inter-
nam corporis chriſti,quæ dicitur anima intel
lectiua:ſed bene in formam corpoream:colum.
iij.fo.lij.
Fornicatio qũo eſt peccatum mortale.columna.j.
folio.xciij.
Fortis animi eſt patienter aduerſa tolerare Ma-
crobius.col.iiij.fo.lxvij.& co.iij.fo.cxxxvj.
Fractio panis à chriſto.col.j.fo.ccxiij.
Fratres ioſeph qũo liberati fuerũt.col.ij.fo.xxx.
Fratres omnes ſumus ſcd̃m quòd homines ſumꝰ.
col.iij.fo.ciij.
Fratres quare chriſtus dicit.col.iij.fo.clxxvj.
Fundarores primi eccleſiæ fuerunt ſimplices.&
quare.col.ij.fo.cclxxvj.
Fremitus vnde conſurgit.col.iiij.fo.clxxj.
Futura hieruſalem deſtructio per chriſtũ nũcia-
ta.col.ij.fo.ccj.

¶ De litera.G.

GAmaliel fuit principalis iter ſepeliẽ
tes ſtephanum.co.iij.fo.x.
Genealogiam chriſti narrat.colũna
iij.fo.cclxxvij.
Gethſemani quomodo interpretaꝛ.
col iij.fo.cxcvj.
Gethſemani villa vbi ſit .col.j.fo.clxxxviij.
Gladius ſimeonis quot vicibus pertranſiuit ani-
mã virginis.col.j.fo.cxxj.
Gladius moraliter quid ſit.col.j.fo.ccij.
Gloria quomodo capitur.col.iij.fo.xcj.
Gloria eſt quidam effectus honoris & laudis.col.
j.fo.clxxiiij.
Gloriæ cupiditas cauenda eſt.col.ij.fo.eodem.
Gloriæ petitæ promiſsio.col.j.fo.clxxxij.
Gradus tres aſsignantur in virtute fortitudinis.
col.iij.fo.cxxxij.
Gratia aliquãdo accipitur pro amore.col.j f.clix.
Gratia dei eſt duplex.col.j.fo.eodem.
Gratia duplex eſt.ſcilicet gratis data:agratum fa
ciens.co.ij.fo.xj.
Gratia eſt vita animæ:ſicut anima eſt vita corpo-
ris.col.iiij.fo.clj.
Gratia dei vt recupereꝛ quæ requirantur.col.iij.
fo.xxiiij.
Gratias deo referre debemus de omnibus donis
cœlitus collatis.col.j.fo.ccxxxiij.
Gratia duplex eſt operans & cooperans.columna
ij.fo.cclj.
Gratiarũ actio eſt inuitatio ad plus dandũ chryſo
ſtomus.col.iij.fo.ij.
Gratias,paulus appellat diuerſos gradus & ordi-
nes qui ſunt in eccleſia.col.iij.fo.xc.

¶ De litera.H.

HEbræi vnde dicti ſunt. colũna.iij.
fo.cclxxvij.
Hebræi ab angelo ſaluati in nocte
paſchæ.col.ij.fo.ccj.
Hebræorum opinio de duobus ſe-
nibus.col.iij.fo.xxxvij.
Heliſæus quare dedit baculum ſuum giezi ad re-
ſuſcitandum puerum.col.ij.fo.xlij.
Helias quare extẽditꝰſe tribus vicibus ſuper pue-
rũ.col.j.fo.xliij.
Helias vnde fuerit oriundus.col.iij.fo.xxviij.
Herodes fuerunt tres:aſcalonita,antipas,& agri-

pa,col.iiij.fol.cxiii.&.co.ij.fo.cclviii.
Herodes chriſtum examinat.col.iiij.fol.cc.
Hieruſalem ſaluata fuit oratiōnibus & lachrimis ezechiæ.col.iiij.fol.cclxviii.
Hin qualis menſura fuerit.colū.iiij.fo.lxxxii.
Hieremiæ deprecatio.co.iij.fo.xlviii.
Hodie quare dicitur ex quo chriſtus natus eſt de nocte.col.ii.fo.cxvi.
Hiſtoricus ſenſus quis ſit.col.iii.fo.xxxix.
Holocauſtum quid dicebatur.co.iiii.fo.lx.
Homo quare non poteſt eſſe in hac vita ſine triſtitia.col.iii.fo.ccxix.
Homo dicitur dei imago quantum ad animam. col.ii.fo.lxxxv.
Homo dicit̄ oīs creatura.& quare.co.i.f.lxxxvii.
Homo quomodo ſit cognoſcibilis.co.i.f.clxviii.
Homo ſua culpa ad gratiā &.gloriā promerēdā impotens factus eſt.co.ii.fo.viii.
Homo iudicatur duplici iudicio.col.iii.fo.clv.
Hominis formatio.co.iiii.fo.lvi.
Homines quo tempore vocantur.co.iiii.f.cxxxi.
Hominū productio.co.i.fo.cxvii.
Honor chriſto exhibit⁹.co.i.fo.clxxxi.
Humanitas chriſti ſemper non fuit realiter:tamē ſuppoſitum eſt æternum.co.iii.fo.lxxi.
Humilitas aliquādo eſt virtus.aliquādo non.co.iii.fo.lxxxvi.
Humiliatio ſuperbi nō eſt virtus in ipſo ſuperbo.col.i.fo.cxxxvii.
Hur fuit maritus ſororis moyſi.co.iiii.fo.xxii.
Hydropicus vnde dicatur.co.iiii.fo.ccxl.

¶ De litera. I.

IAcob diſpoſitio ad benedictionem col.ii.fo.xxxi.
Iacob quomodo probatus fuit an eſſet eſau.co.iii.fo.eodem.
Idola romæ corruerunt quando chriſtus natus eſt.co.iiii.fo.cxvi.
Idololatria dicitur impietas.co.iii.fo.viii.
Idololatria includit magnā blaſphemiā:qua deo ſubtrahit̄ dn̄ij ſingularitas.co.iii.fo.lxxxix.
Idololatrarū conſuetudo.col.iii.fo.xxxiiii.
Ieiuniū quō eſt ſanctificandum.col.ii.fo.xviii.
Ieiunij vtilitas.col.iii.fo.cxxxiiii.
Ieiunandum quomodo ſit:& quomodo non.col.iiii.fo.xix.
Ieſus dicit̄ filius hominis.quia eſt filius mariæ. col.i.fo.clxxxi.
Ieſus quō abſcōdit ſe.co.iii.fo.clxxiiii.
Ignorātia craſſa eſt culpę excuſatoria.colum.ii.fo.eodem.
Ignorantia duplex vincibilis & inuincibilis.co.ii.fol.lxx.
Ignorantia non eſt culpæ excuſatoria,loquēdo de ignorātia craſſa.Bona co.iiii.fo.ccxxiii.
Ignis inferni habet lucem ad aliquid:& ad aliquid non habet.Iſidorus.co.ii.fo.ccxlv.
Illicitum erat vendere in tēplo.co.iii.fo.clxiiii.
Illicitum quō aliquid dicitur.co.iiii.fo.cciii.
Illuminatus inducitur ad negandum facti veritatem.col.iii.fol.clxviii.
Illiterati quare mittuntur ad prædicandum.col.iiii.fo.cclxxvi.
Immolatio ſacrificiorū & oblatio vbi fiebat hieroſolymis.co.ii.fo.c.
Indignitas quæ faciat ſumentem reum,& quæ non.col.iiii.fo.lii.
Infernus eſt duplex.co.iii.fo.lxxvi.
Infirmitas à deo infligitur multis de cauſis.co.iiii.fo.ccxliii.
Informatio diſcipulorum interponitur.col.iii.folio.clx.
Inimici ſunt diligendi quantum ad naturam nō quantum ad gratiam.co.iii.fo.xciiii.
Inimicos diligere quō tenemur.columna.iiii.fo.cxxxv.
Iniuria capitur pro iniuſtitia.col.iii.fo.cxxxi.
Iniuſta chriſti codemnatio.co.ii.fo.cxc.
Innocentiæ chriſti declaratio.col.i.foli.eodem.
Innocētem nullo modo licet occidere & quare, col.ii.fo.clxxxv.
Incenſum fumigās ,añ quàm ſacrū euangelium legatur,quid denotet.col.i.fo.cvi.
Intellectus quid ſit.co.ii.fo.lxiii.
Intrat chriſtus dupliciter.co.i.fo.ccxlv.
Inuidia iudæorum cauſata fuit ex ſuſcitatione lazari.col.i.fo.clxxxi.
Inuidia cuius mors intrauit in mundum.co.ii.fo.clii.
Ioannes an dubitauerit de Chriſto.colum.iiii fol.cviii.
Ioannes quare miſit diſcipulos ad chriſtum.co.iiii.fo.eodem.
Ioannis reſponſio quando interrōgauerunt,ſi eſſet propheta.co.i.fo.cx.
Ioannes quō dicitur vox ibidem.
Ioānis commendatio.co.i.fo.cxvii.
Ioannes quomodo interpretatur.ibidem.
Ionæ diligentia.co.iiii.fo.xliiii.
Iordanis quantum diſtat ab hieruſalem.columna.ii.fo cx.
Ioſeph vnde erat.co.ii.fo.cxi.
Ioſeph quō erat pater putatiuus xp̄i.columna.iiii.fo.cxx.
Ioſeph vēditionis occaſiones tres.co.i.fo.xxx.
Ioſeph quot annos habebat quando venditus fuit.ibidem.
Ioſeph dubitatio de maria.co.iiii.fo.cxiiii.
Ioſue ſemper obtinuit victoriam.co.ii.fo.lxvi.
Ira aliquando eſt peccatū aliqñ non.columna.iiii.fo.lxxiiii
Ira duplex eſt.co.iii.fo.clxv.
Irriſio quid ſit ſecundū thomam.col.iii.fo.cxc.
Iſaac liberatio à morte.co.i.fo.lxi.
Iudas credebat decipere chriſtum,vt per oſculum amicus ęſtimaretur.co.i.fo.cxcviii.
Iudas quare plus peccauit in ſe ſuſpendēdo quā chriſtum vendendo.col.iii.fo clxxxix.
Iudas quare dedit iudæis ſignum.colūna.ii.fo.clxxxviii.
Iudas vendendo chriſtum ſimoniam cōmiſit.colum.ii.fo.cc.

Iudæ deſperatio.col.iij.fo.clxxxix.
Iudæi quare vocabant chriſtum ſamaritanũ.col. iiij.fo.clxxiij.
Iudæi an chriſtum eſſe dei filiũ promiſſum cognouerunt.col.ij.fo.cl.
Iudęorũ falſitas ex mõ loquẽdi.co.iij.f.clxxiiij.
Iudæorũ aſſumptio ad fidem & ad ſalutẽ, fuit ex debito per promiſſionẽ patribus eorum factã. col.j.fo.i.
Iudæorũ modus in ſcindendis veſtibus . colũ.j. fo.xxxiij.
Iudæorum obſtinatio.col.ij.fo.xlviij.
Iudæorum execratio.col.iiij.fo.clxviij.
Iudæorum punitio.co.iiij.fo.cxijx.
Iudęorum crudelitas.col.j.fo.clxxvij.
Iudex nõ poteſt iudicare ſibi nõ ſubiectũ.col.iij. fo.ccix.
Iudicis aduẽtus ad iudicandũ viuos & mortuos columna.j.fo.ccl.
Iudiciũ duplex vniuerſale & particulare.col.j. fo.xxij.
Iudiciũ vniuerſale erit in valle ioſaphat.col.ij. fo.iij.
Iuſtitia nõ eſt ſine miſericordia, nec econtra loquẽdo de deo.col.iij.fo.xlviij.
Iuſtitiæ dei perfectio quib⁹ verbis oſtẽditur.col. iij.fo.clij.

¶ De litera. L.

Achrymæ lauant delictum.col.iiij. folio.clxxviij.
Lateris xp̃i pforatio.col.j.fo.ccvj.
Latronũ mod⁹.col.j.fo.cxxxix.
Lazari infirmitatis denuntiatio. col.iiij.fol.clxx.
Lazari mortis chriſto denũtiatio ibidem.
Lazari reſurrectionis pmiſſio.col.ij.fo.clxxj.
Lazari ſuſcitatio.col.iij.fo.eodem.
Lazari vocatio.col.j.fo.clxxij.
Lepra quot modis mũdabatur.co.iiij.fo.cxxvij.
Lepræ mundationi à peccatore requirũtur tria. col.iij.fo.cexxxviij.
Leproſus quæ habuit in ſe.col.iiij.fo.cxxvij.
Leproſi ſapiẽtia & mundatio.ibidem.
Leproſi mundatio.fo.eodem.
Lex eſt regula bene vincẽdi.col.j.fo.clij.
Lex ciuilis nõ imponit pœnam viro interficiẽti vxorem adulterãtem.col.j.fo.clxij.
Legis plenitudo dicitur dilectio.co.iij.fo.xiiij.
Leges triplices & quæ ſint.col.j.fo.xxj.
Ligni crucis diuerſæ opiniones.co.ij.fo.cxlij.
Licitum quid fuerit apoſtolis tempore perſecutionis.col.ij.fo.cxlij.
Loca ſepulturarũ vbi erant tẽpore antiquo.col. iij.fo.clxix.
Locus deputatus diuino ſacrificio poſt ingreſſum filiorum iſrael in terrã pmiſſionis, vbi fuerit col.iiij.fo.xxxiiij.
Locutio in perſona iudæorũ.col.iij.fo.lj.
Lotio pedũ diſcipulorum.col.iij.fo.cciij.
Lucifer, & primi parẽtes voluerũt ſapere diuini tatẽ & perdiderũt fœlicitatẽ.co.j.fo.xlix.
Lugere defunctos moderate eſt opus pietatis.co. ij.fo.cclxxiij.
Lũbos præcingimus, cum carnis luxuriã per cõtinẽtiã coartamus. Gregorius.col.j.fo.ccxcv.
Lumen qualiter ſit in inferno.colũ.ij.fo.cxxxv.
Luminaria capiunt lumen à ſole.col.iiij.fo.lv.
Lux de qua loquitur eſai.procedebat à corpore xp̃i: eo quod gloria animæ chriſti quæ erat pfectẽ btã redũdabat icorp⁹.de tur.cre.c.ij.f.cv.
Luxuria quomodo ſit in vino.co.j.fo.cij.
Luxurioſus quare nõ rogat ſeruũ de excuſatione ſua.col.iij.fo.ccxxix.

¶ De litera. M.

Agi quare dicãtur.co.ij.fo.cxxiij.
Malitia diaboli.col.ij.fo.cliij.
Maledictiones duodecim, quas incurrunt illi qui accipiũt corpus xp̃i in pctõ mortali.co.j.fo.cciij.
Malũ quod videmus poſſumus iudicare ſiue peccato.col.iiij.fo.clxv.
Mali poſſunt facere miracula.col.ij.fo.cix.
Mali vbi ſtabunt in iudicio vniuerſali.colũ.iij. folio.cvij.
Malignãtiũ cõfutatio.col.iij.f.cclxxxv.
Mandata legis facilia ſunt adimpletu. colũ.iij. fo.cclxxix.
Mandata dei quare debemus obſeruare.colũ.iij. fo.xliij.
Mandatorum actus ordinatur ad diligẽdũ deum & proximun.col.ij.fo.xiiij.
Manifeſtatio xp̃i facta diſcipulis.co.ij.fo.ccxv.
Mardochæi oratio ad deum pro iudæis à morte liberãdis.col.j.fo.xxix.
Mare tyberiadis quid dicatur.col.iij.fo.clxij.
Maria quomodo habuit obſeruãtiã caſtitatis.co. iij.fo.cxj.
Maria dicitur cedrus: quia habet proprietatẽ cedri.col.iij.fo.cclxj.
Maria quomodo dicitur martyr.col.ij.fo.cxxj.
Maria magdalena an fuerit illa peccatrix.co.iij. folio.clxx.
Mater filiorũ zebedæi, quæ à chriſto p filijs petiuit.colum.ij.fo.cxlvij.
Materia nõ eſt dabilis ſine forma.co.ij.fol.cviij.
Materia corporis chriſti fuit ſanguis ipſius mariæ.col.j.fo.cclxj.
Materia corporis chriſti eſt panis in fermẽtatus. col.iij.fo.lij.
Matthæ⁹ quare publican⁹ dictus eſt.col.iij.f.cvj.
Matrimonium nõ poteſt eſſe inter baptizatum & nõ baptizatam.col.iiij.fo.cxxvj.
Matrimoniũ quid ſit.col.ij.fol.cxliiij.
Mæchia quid ſit, & quomodo prohibeatur. colũ. ij.fo.xxxiiij.
Membrum proprie & ſtricte ſumptum quid ſit. col.iiij.fo.cclxxxix.
Mendacium eſt falſa vocis ſignificatio cum intentione fallendi: & ille qui tali voce vtitur mendax eſt col.iij.fo.lxxxv.& co.iij.fo.clxvj.
Mendicus cupiebat ſaturari de micis diuitis.colum.iij.fo.cxlviij.

Meudicus moraliter quid ſignificet.col.iij.f.eo.
Medici accuſatio.col.j.fo.cxlix.
Mentitus es in caput tuũ quomodo exponitur. col.iij.fo.xxxviij.
Meritorũ patrum allegatio.co.iiij.fo.xl.
Meritũ chriſti & quid meruerit.col.j.fo.cclxiij.
Meſsis ſpiritualis quæ dicatur.col.iij.fo.clx.
Miniſterij ſacerdotũ deſcriptio.col.ij.fol.c.
Miraculũ quomodo eſt opus excedẽs omnẽ virtutẽ creatã.col.ij.fo.clxviij.
Miracula nõ pñt fieri niſi virtute diuina.ibidẽ.
Miracula quomõ xp̃s faciebat.co.iiij.f.cxxviij.
Miracula quomodo probabant chriſtũ eſſe deũ. col.ij.fo.cix.
Miracula quomõ fiãt à ſanctis.col.iij.fo.clxiij.
Miracula à chriſto quibus modis efficiebantur. columna.iij.fo.ccxxxvj.
Miracula duo facta in natiuitate Ioãnis baptiſtæ colũna.iiij.fo.cclxxxj.
Miſericordia quid ſit ſecundũ Thomã.col.j.fo. ccxxxj.
Miſericordia quomodo dicitur eſſe in deo.col. j.fo.xviij.
Miſeriordia eſt in deo quantum ad effectũ:nõ quantum ad affectum.col.iiij.fo.ccxxix.
Miſericordia de quibus denegatur.co.iij.fo.liij.
Miſericordia in deo qualiter ſit.col.ij.fo.xlvij.
Miſſio filij dei qualis fuerit.col.iiij.fo.cxxxiij.
Modus corripiẽdi fratrem cadit ſub præcepto. Tho.col.iiij.fo.cxxiiij.
Modus theſaurizandi.co.j.fo.cxxxiiij.
Modus offerendi paralyticũ.co.iiij.fo ccxliiij.
Modeſtia quid ſit.col.ij.fo.iij.
Mons oliueti vbi ſit.col.ij.fo.clxxxiij.
Moralis expoſitio de peccatore.columua.iij.fo. ccxxxvij.
Mori pro ꝓximo eſt perfectæ charitatis,quæ nõ requiritur de neceſſitate ſalutis.co.j.fo.ccxl.
Mors ſecundũ philoſophũ qd ſit.co.j.fo.cclvii.
Mors triplex,nature,culpę,&gehẽnę.c.j.f.lxxv.
Mortem quare chriſtus vocat dormitionẽ.col. j.fo.clxxj.
Mori omnes debemus naturaliter & ꝑ accidẽs. col.iiij.fo.cxix.
Mos hebraicus.col.ij.fo.lvj.
Morieris tu & non viues,qualis fuerit prophetia.col.j.fo.xix.
Moyſes quot diebus fuerit in monte.colũ.iiij. fo.xxij.
Moyſes & helyas quare magis apparuerũt quàm alij.columna.iiij.fo.cxliij.
Moyſes & aaron quare peccauerunt diuerſa opinio.col.j.fo.xxxvj.
Moyſes.vnde fuit adductus.co.iiij.fo.cxliij.
Moyſi oratio pro populo. col.j.fo.xxxvj.
Moyſi verbum põt dupliciter intelligi.ibidẽ.
Moyſi ætas.col.j.fo.lxvj.
Mundicia eſt duplex interior & exterior.colũ. iij.fo.xlj.
Mulier quæ dixit beatus venter,qui te potauit, quæ fuerit.col.iij.fo.cliij.
Mulieres peccatrices quare numerant̃ in genealogia ſaluatoris.col.iij.fo.cclxxvij.
Multitudo magna quomodo ſequebat̃ chriſtũ. columna.iij.fo.clxij.
Munera nõ ſunt danda ingratis.colum.iiij.fo. cxxxij.
Murmuratio illiꝰqui de pręmio murmurauit qd ſit.col.ij.fo.cxxxj.
Murmuratio iudæ vnde ꝓceſſit.col.ij.fo.cxciij.
Mutatio modi loquendi.columna.iij.fo.lxij.& col.ij.fo.xcvij.

De litera.N.

NAaman quare fuit lepra percuſſus. col.j.fo.xxxiij.
Naamã curatio.ibidem.
Nardus quit ſit ſcd̃m aliquorũ opinionem.col.iij.fo cxcv.
Nathanaelis vocatio.col.ij.fo.cclxxvj.
Natiuitas Chriſti qũo miraculis fuit declarata. col.iiij.fo.cxvj.
Natiuitas duplex.col.j.fo.lxxiij.
Natura duplex eſt in chriſto.col.iij.fo.ix.
Natura chriſti melior fuit & eſt ſuper angelicã naturam & humanam.col.iij.fo.ix.
Naturæ conſeruatio.col.j.fol.lvij.
Nazarenꝰquomodo chriſtꝰ dicat̃.co.iij.fo.ccix.
Neceſſariũ duplex eſt.ſ.ſimplex & cõditionatũ. Thomas.co.j.fo.xvij.
Negatio petri poſt prędicationẽ chriſti ſimpliciter erat cõtingens.co.iiij.fo.clxxxvij.
Negotium vnde dicitur.col.ij.fo.cxliiij.
Negotij perfectio in quibꝰ cõſiſtit.co.j.fo.xliij.
Negotia quæ ſine pc̃tõ fieri non poſſunt.co.iii. fo.cxxxix.
Negociatio quomodo eſt licita.co.ij.fo.cxxxix.
Negligentia quæ ſit peccatum mortale & quæ non.co.iij.fo.ccxliij.
Neque em̃ explet̃ neque vnquã ſatiatur cupiditatis ſitis.Cicero.co.ij.fo.cv.&.co.iiij.fo.cxl.
Nicodemi diligentia.co.iij.fo.ccxcvii.
Noe ingreſſus in arca.col.iij.fo.lix.
Noe ętas in diluuio.co.ij.fo.lviij.
Nõ eſt mea,quomodo intelligit̃.col.j.fo.clxvij.
Noſtra eruditio ꝑ parabolã.col.iij.fo.ccxxiiij.
Nouiſſimi dies quare dicantur.col.iij.fo.lxxix.
Nox qũo dicitur intempeſta.co.ij.fo.xl.
Nuptiæ ſpirituales.co.j.fo.ccxlv.
Nuptiarum tempus.co.iij.fo.cxxvj.

¶De litera.O.

OBedientia triplex.co.j fo.cxlvj.
Oblatio pauperum quæ fuerit.columna.j.fo.cclxxix.
Obſecrare & rogare ĩ quo differũt. col.iij.fo.xxvij.
Obſeruantibus dei mandata quæ promittantur. col.j.fo.lxxxiiij.
Obſequium chriſto à magdalena impenſum.co. j.fo.cxciij.
Occaſio venditionis Ioſeph triplex. columna. j.fo.xxx.
Occaſio tertia venditionis Ioſeph.fo.eodem.

Occidens iuſtum grauiter peccat.tribus rationibus.col.iij.fo.cxcviii.
Occiſio eſt maximum nocumentum circa conſiſtentiã perſonæ.col.ii.ſo.xxxiiii.
Oculos xp̃s quater ſubleuauit.columna.iiii.fol.ccxxxvi.
Omnes homines ad beatitudinem nituntur puenire quocunq; diuerſo tramite ꝓcedant.co.ii.ſo.xv.
Omnia relinquere quid ſit.col.iii.fol.cxxviii.
Opinio philoſophorũ de fœlicitate loquẽtium.co.iiii.fo.clx.
Opinio doctorum de multiplicatione panũ.columna.i.fol.clxiii.
Opinio aliquorum hebręorum.co.ii.ſo.lvi.
Opinio aliquorũ vtrum virgo maria debeat dici mater dei.col.iii.fo.cxvi.
Opinio expoſitorũ de hieremia.co.iiii.fo.cclvi.
Opiniones diuerſæ de petri negationibus.col.j.fo.clxxxix.
Opus virtutis dicitur bonum propter quinque. Hugo de prato.co.iij.fo.ccxxiij.
Opus tertiæ diei.col.i.ſo.lvi.
Opera quæ poſſunt fieri in dieb⁹ feſtiuis & quæ non.co.ij.fo.ccxliiii.
Opa quæ licite fiũt in die ſabbati.col.iij.f.cxlii.
Orare quomodo cõuenit chriſto.col.j.fol.clxxi.
Orando chriſtus quid dicit.col.j.fo.clxxxii.
Oratio eſt eleuatio mentis in deum.hug.colum.iij.fo.ccliii.
Oratio diuerſis modis accipitur.col.iiij.fo.xxv.
Oratio quæ fit à peccatore,qui habet corpus & animã vitio repletã,non placet deo.col.iiij.folio.lxxv.
Oratio chriſti pro iudæis.colũ.ij.fo.ccii.
Oratio chriſti quare debuit exaudiri.col.iij.fo.cxcvi.
Origo doctrinæ chriſti.col.j.fo.clxvi.
Origo chriſti vnde ſit.ibidem.
Oſtendit ei omnia regna mundi.quomodo intelligitur.co.iiij.fo.cxxxvii.
Otioſitas quid ſit.col.j.fo.clxi.

¶ De litera.P.

PAnem comedere quis dicatur.col.j.fo.lxv.
Paralytici curatio à chriſto facta.co.j.fol.ccxliiii.
Paradiſus quid ſignificet.columna.iij.folio.cci.
Parentes habent rationem principij reſpectu filiorum.columna.j.folio.xxxiiii.
Partes duplices in anima ſcilicet ſuperior & inferior.co.j.fo.xxvii.
Paruuli qui cum ſolo peccato originali deceſſerũt,reſurgent propter cauſam reſurectionis omnibus communem.co.ij.fo.clxv.
Paſcha quomodo accipitur.co.j.fol.cxcix.
Paſcha iudæorum quare dicebatur tranſitus.co.ij.fo.cciii.
Paſſeres abundant in terra promiſſionis.colum.quarta.fo.ccxci.
Paſſio chriſti quomodo dicitur glorioſa.colum.iij.folio.li.
Paſſio chriſti quare dicatur ignominioſa.columna.ij.folio.eodem.
Paſſio chriſti qualiter fuit à iudæis inchoata.colũna.j.fo.clxxxix.
Paſſio chriſti per gentiles conſummata.colũ.iiij.fo.cxcv.
Paſtores vbi ẽrant,quando angelus nũciauit eis chriſti natiuitatem.col.j.fo.cxvi.
Pater debet prouidere filijs & filij patrib⁹ neceſſitatem habentibus.col.ij.fo.clvi.
Patientia triplex eſt.col.j.fo.xxi.
Patientia quid ſit.co.ij.fo.ciiii.& co.iii.fo.clxxix.
Patientia xp̃i verbo oſtẽditur.co.iij.fo.cclxxxviii.
Paulus fuit certus de beatitudine non per ſe:ſed p reuelationem.col.ij.fo.xv.
Pauper nõ eſt qui nihil habet:ſed qui multũ cupit.Seneca.col.j.fo.ccxciij.
Pax in terra hominibus quare dicatur.columna.ij fo.cxvj.
Pax fuit vbiq; tpe natiuitatis xp̃i.col.j.fo.iij.
Pax triplex:inclinata,ſimulata & ordinata.co.j.fo.ccxviii.
Peccatũ quid ſit:& qualiter illud deus odio habuerit.col.j.ſo.lj.
Pctm̃ originale eſt carẽtia iuſtitiæ originalis.colũ.j.fo.xi.
Pctm̃ malitiæ dicitur quod quis cõmittit in aliũ nequitiæ in ſeipſum.col.iiij.fo.lxviii.
Peccatum quid ſit col.iij.fo.xix.
Peccatum mortale qualiter obliget hominem ad pœnam æternam.col.ij.fo.xviii.
Pctm̃ triplex originale,mortale,& veniale.columna.iiij.fo.xli.
Peccatum dicitur irremediabile tripliciter.colũ.iij.ſo.xlviii.
Peccata hominum vbi facta ſint.columna.iiij.folio eodem.
Peccata regnantia tempore diluuij.col.iij.fo.eod.
Peccatum an fuerit occaſio paſsionis chriſti.col.iij.fo.cxxxiii.
Peccatum mortale ſeparat hominem à deo.colũ.ij.ſo.cclxiii.
Peccata mortalia quid incommodi faciunt.colũ.ij.fo.cli.
Peccata remittuntur quantum ad duo.columna,j.fo.clxxix.
Peccata mortalia dicuntur opera mortua:quia auferunt vitam gratiæ.col.iij.fo.xlviii.
Peccata non remanent impunita.columna.iii,fol.xxiii.
Pctõrum remiſsio à ſolo deo proprie habetur.col.j.fo.ccxviii.
Peccatoris pœnitẽtiam agentis de peccato ſuo aſſimilatio.col.ij.fo.ccxxx.
Pecuniæ fugienda eſt cupiditas.col.iij.fo.lxiii.& col.j.fo.cxxxiiii.& co.iij.fo.ccxcviij.
Pedes diſcipulorum quare chriſtus lauabat.col,ij.fo.cciiii.
Pœnitens de peccatis dolet,de dolore gaudet.col.

iii.folio.ii.
Pœnitétia eſt peccata plágere & plangeuda iterũ non commitiere.co.ij.fo.cxxviii.
Perfecta charitas eſt vt paratus ſit quis mori pro fratribus ſuis. Aug.col.j.fo.ccxlii.
Perfectio negocij in quib⁹ conſiſtit.col.j.fol.xliii.
Petrus fuit principalis apoſtolus ratione miraculorum col.j.fo.xi.
Peti quæ debeāt à deo.col.iiij.fo.ccxiiii.
Petrus de ſe non loquebatur.col.iiij.fo.cxliii.
Petrus quare reputauit ſe indignũ præſentia xp̄i. col.iiij.fo.ccxxxi.
Petrus & Ioãnes quid ſignificent.col.ij.fo.cxcvi.
Petrus confeſſus eſt chriſti humanitatem & deitatem col.j.fo.cclxxxiii.
Petrus ad prædicandum miſſus.col.ij.fo.cxxxi.
Phariſęus quomodo interpræcatur.col.j.fo.clxix.
Phariſæi & publicani oratio.co.j.fo.ccxxxvi.
Pilatus vnde & de eius nomine.col.iij.fo.clxxxix.
Pilatus quare quæſtionis reſponſionem non expectauit.col.iij.fo.ccviij.
Pilatus quærebat xp̄i liberationem.col.iij.fo.eo.
Pontifex debet moueri ad cōpaſsioné & miam ex cōſideratione propriæ fragilitatis. Ly.col.j.fo. cclxxi.
Plouiarum deſcenſus.col.iij.fo.lix.
Populus quare ſtat capite diſcooperto,qñ legitur euangeliũ.col.j.fo.cvi.
Populus iudaicus non orat pro gentilibus:imo cōtra.col.iiij.fo.li.
Populus hebræorũ dicebatur populus dei.colũ.j. folio.xlvii.
Populus iudaicus quãdo habuit defectum aquæ. col.iiij.fo.xxxv.
Populi ad locũ iudicij regreſsio.col.iij.fo.xxxviii.
Porci quid deſignent.col.iij.fo.cli.
Poteſtas chriſti.col.iiij.fo.cxxviii.
Poteſtas chriſti in quatuor.col.iiij.fo.cxxv.
Poteſtas dæmonis in corpore humano exiſtentis. col.iiij.fo.clii.
Potus chriſti in cruce qualis fuerit.col.iiij.fo.cxc.
Praua quæ dicantur.col.j.fo.cxiiii.
Præceptum ieiunij eſt affirmatiuum:quia nõ obligat ad ſemper.co.j.fo.xvi.
Præcepta duo de concupiſcentia carnis.colum.ij. fo.xxxiiii.
Præcepta duo alia.ibidem.
Præcepta decalogi ad duplicé ordinãtur dilectionem.col.iiij.fo.ccxli.
Prædicationis apoſtolorũ vtilitas.col.j.fo.cxxviii.
Prædicationis officiũ de⁹ cõmiſit diſcipulis.colũ. iiij.fo.ccxxii.
Prædeſtinatio eſt de reb⁹ ſalutaribus.col.ij.fo.eo.
Prædeſtinatio eſt æterna dei ordinatio de agendis in tempore per gratiam eius.col.j.fo.viii.
Præſepium in quo xp̄s fuit natus iuxta opinioné de Lyra.col.j fo.cxvi.
Præſtat mori quam agere contra bonum virtutis. col.iiij.fo.xxxvii.
Prætium in mercantia taxandum.co.lij.fo.cxli.
Primogenitus qũo accipitur.col.ij.fo.cxvi.
Probatica piſcina quæ fuerit.col.j.fo.cxlii.
Proditoris iudæ apparatus.col.ij.fo.ccvi.
Prophetia eſt de futuris.col.ij.fo.cxiiii.
Proprietas virtutis diuinæ.col.ii.fo.ccxix.
Prudétia triplex eſt.co.j.fo.xiiii.& col.ii.f.lxiii.
Prudentia eſt recta ratio agibiliũ.col.ii.fo.cxi.
Publicanus dicitur qui amiſſo pudore publicè peccat.col.iii.fo.cclxxxv.
Publicatio euangelij quo tempore incępit.col. iiii.fo.clix.
Pulchritudo duplex:ſcilicet corporis & mentis. col.ii.fo.xxxviii.
Pueri qualiter fuerint intra fornacé poſiti.col. ii.fol.xcix.
Puerorũ ſalus qũo facta fuit.ibidem.col.ii.
Puerorum oratio ibidem.
Punitiões & pœne iuſtitiæ in veteri teſtamento ſcriptæ ſunt ad nr̄am correctionem.colũ.iiii. folio.lxxxix.
Punitio blaſphemãtiũ deũ.col.iiii.fo.clxix.
Pyratę ſunt latrones maris.co.iii.fo.xv.

¶ De litera. Q.

QVadruplex fletus hominũ quid ſignificet. co.iii.fo.ccxxxv.
Qualitas vini ex aqua facti.co.iiii. fo.cxxvi.
Quatuor tãguntur circa xp̄i crucifixioné.col.iii.fol.cxc.
Quatuor ſunt in hoſtia cõſecrata.co.i.f.cxcvii.
Quatuor modis poſſumus facere inimicos.col. iii.fo.ccxxxiiii.
Quæſtio de accentu euangeliorũ.co.ii.fo.cvi.
Quæſtio de animæ immortalitate,& mortuorũ reſurrectiõe inter phariſæos & ſaducæos.col. iii.fo.ccxli.
Qui amat animã ſuam:quot modis exponit̃.co. iiii.fo.clxxxi.
Qui ſe exaltat humiliabitur probatur quadruplici exemplo.col.i fo.ccxli.
Quid requiratur ad expulſioné dæmonis.colũ. iii.fo.ccxlii.
Quomodo ſumus filij dei.co.iii.fol.cxlvi.
Quomodo í deo manere debem⁹.co.iii f.ccxci.
Qũo lauit pedes diſcipulorum.col.ii.fo.cciiii.
Quorũ bonorũ deus dator.co.iiii.fo.lxxxvi.

¶ De litera. R.

RAcha quid ſit.col.iii.fo.ccxxxii.
Radix eccleſiæ dicit̃ xp̄s ſcd̄m Auguſtinũ.co.ii.fo.cviii.
Raptus pauli quando fuerit.colũna.iiii.fol.xv.
Ramum oliuæ ſine cauſa portant qui opera miſericordiæ non amãt Ambr.co.iiii.f.clxxxiii.
Rarum eſt quòd aliquis ex amore in fine vitæ ſuæ verè pœniteat. Alber.mag.columna.iii. fo.ccxxxix.
Recipiendus ad dignitatem tria habere debet. co.i.fo.lxvi.
Refectio facta à chriſto de ſeptem panibus & paruis piſcibus.col.j.fo.ccxxxiii.
Regis niniue pœnitentia.col.iiii.fol.xiiii.

Reges tres omittuntur in chriſti genealogia.co. iiij.fo.cclxxv.
Regulus quomodo capitur.co.iiij fo.cclxxv.
Regnum p ſcripturā accipitur.col.j.fo.cxxxiii.
Religio xp̄iana in quo cōſiſtit ſcd̄m Lyram.co. iij.fo.lxxv.
Remiſſio pctōrū qūo habeatur co.j.fo.ccxviii.
Reſurget idem in numero.co.j.fo.xci.
Reſurrectio xp̄i fuit cauſa noſtræ reſurrectiōis. co.j.fo.clxv. &.co.ij.ibidem.
Reſurrectio xp̄i qua virtute fit.co.iij.fo.clxiiii.
Reſurrectio generalis eſt à morte.c.iij.fo.lxiiii.
Reſurrectio damnatorū erit ppter pœnæ augmētationem: & quare.ibidem.co.iiii.
Reſurrectio duplex.ſ.à morte naturę & à morte culpæ.col.ij.fo.lxxxviii.
Reuelata fuerunt apoſtolis per ſpm̄ ſanctū multa de futuris.co.ij fo.ccxx.
Reſurrectio generalis qūo fiet.co.ij fo.clxxj.
Reſurrectiōis Chriſti per viſum certificatio.co. iiij.fo.ccxvij.
Reſurrectionis xp̄i prænūtiatio.co.iiij f.clxiiij.
Roboam vnde natus eſt.co.iij.fo.cclxiij.
Rogare & obſecrare ī quo differūt.co.iij.f.xxvij.

¶ De litera.S.

SAcerdos poteſt conſecrare ſanguinē xp̄i ſine aqua nō ſciēter omittēs peccat mortaliter.colū.iiij. fo lij.
Sacerdotes qūo debēt imponere pœnitentiā.co.j.fo.clxij.
Sacerdotum officiū.col.iij.fo.cxlix.
Sacrificia veteris legis nō erant accepta de ſe tātum ſed ex offerentiū deuotiōe.co.iiij. fol.lij.
Sacrificia coacta non placent Deo : ſed voluntaria. Auguſtinus.co.iiij.fo.xxv.
Sacramentū eſt ſacræ rei ſignum.co.ij.fo.xcj.
Sacramentum vnum quomodo eſt dignius altero.co.iiij.fo.cciiij.
Sacramenti euchariſtiæ conſtitutio . columna.j. fo.clxxxvij.
Sacramenta veteris legis non conferebant gratiam.Rich.co.iij.fo.c.
Sacramentorum actiones qua virtute fiunt.col. iij fo.cxxvj.
Sacrificia de quib⁹ aīalib⁹ fiebāt.co.iiij f.xxxiiij.
Sal præcipitur offerri in veteri teſtamento in omni ſacrificio.co.iiij.fol.xij.
Salomonis ſapientia.co.ij.fo.xl.
Saluatio Danielis miraculoſa.co.iiij.fo.xlv.
Saluati maius gaudium habebunt poſt vniuerſale iudicium quā nunc.co.ij.fo.lxij.
Saluatio quot modis potuit fieri.co.iij.f cxij.
Samaritani qui vocabantur.co.iiij fo.clix.
Samaritana quomodo cogitauit Chriſtū eſſe Iudæum.co.j.fo.clix.
Sanitas qūo data fuerit à Petro claudo exiſtenti in porta.col.iiij.fo.cclvij.
Sanctum quid dicitur.co.j.fo.xlvij.
Sanatio auriculę moraliter qd ſit.co.j.fo.ccij.
Sanguis totus Chriſti fuit ab ipſo reſumptus in reſurrectione.co.j.fo.lxxiij.
Sapientia quæ dicitur vera,ſolis bonis conceditr. co.iiij.fo.cclxxj.
Sapientia vnde dicitur.co.ij.fo.xcvij.
Sapientia Salomonis qd figurabat.co.ij.fo.xl.
Sapientia quibus conceditur.co.iij.fo.lxiij.
Satrapæ vnde dicantur. col.ij.fol.lxvij.
Scandalizatio phariſæorū qd dicat.co.iiij.f.clvj.
Scientia dæmonum.col.ij.fo.cix.
Sedere pro tribunali quid ſit.co.ij.fo.ccix.
Sedere à dextris virtutis quid ſit. co.j f.ccxxiij.
Senes gladio interempti non fuerunt.colum.iiij. fo.xxxviij.
Sententiæ latæ in xp̄m executio.col.j.fol.cxcvj.
Senſus hiſtoricus, tropologicus , allegoricus , & anagogicus qui dicātur.co.ij.fo.xxxix.
Septem planetæ vbi ſunt.co.l vj.
Silicis percuſſio.col.j.fp.xxxvj.
Signorum denunciatio.co.iiij.fo.lxxx.
Similitudo eſt cauſa amoris.col.iiij.fo.ccxc.
Similitudo de ſole.co.j.fo.cxxi.
Similitudo de ficulnea.col.iij.fo.cvij.
Similitudo de lucerna.col.iij,fo.ccxcii.
Similitudo de grano frumenti.col.iiij.fo.clxxxi.
Similitudo ſacramētorum nouæ legis quomodo dat gratiam.col.iiij.fo.clxiii.
Similitudo de puero ſub pedagogo.co.iij.fo.c.
Similitudo de galina.col.ij.fo.cxviii.
Simulata ſanctitas duplex eſt iniquitas . Hieronymus.columna.ij.folio.cxl.
Solus peregrinus,& quomodo accipitur.columna.j.fo.ccxiii.
Solus deus eſt adorandus tanquā proprius productor gratiæ & gloriæ:ſancti tanquā interceſſores. Richar.col.ij.fo.xciiii.
Solus de⁹ eſt cauſa efficiens infuſiōis gratiæ gratum facientis.colū.iij.fo.clxxx.
Soluite templum hoc:de quo tēplo intelligat. col.iiij.fo.clxiiij.
Sollicitudo prouidentiæ eſt bona & laudabilis: & etiam ſollicitudo ſpiritualiū. de clauaſio. columna.ij.fo.xcvi.
Solutio quæſtionis quæ poſſet fieri ad comſummationem ſæculi.col.iij.fo.coxlix.
Sors quid ſit,& de ſorte miſſa ſuper tunica xp̄i, col.j.fo.cxci.
Spelunca latronum quid eſt.col iiij.fo.cxxxviii.
Spiritusſanctus quomodo deſcendit.colum.iiij. fo.ccxxiii.
Spiritusſanctus eſt qui facit duos timores.colūna.ij.fo ccxc vi.
Spiritusſanctus in baptiſmo datus quid operet. col.iij fo.viii.
Spiritusſanctus qui debetur in flatu pcedit ab ipſo filio Ieſu chriſto,ſicut pcedit à patre cōtra græcos.Tho.col.j.fo.ccxviii.
Spiritusſanctus qūo accipitur.col.iiij.fo.lv.
Spiritusſancti efficacia.col.j.fo.ccxxv.
Spiritusſanctus an fuerit pro ſemine in conceptione xp̄i.col.j.fo.cxi.
Spiritusſancti miſſio deſcribitur.co.j.fo.lxxix.

Sponſus in nuptijs fuit Ioannes euāgeliſta & ſpōſa anachita. Albertus.col.iij.fo.cxxvj.
Stagnum genezareth eſt lacus magnus per quē tranſit Iordanis.co.iiij.fo.ccxxxj.
Stadium quid ſit & vnde dicatur.co.ij.fo.xv.
Status nouæ legis.col.iij.fo.cxxix.
Stella q̄ duxit reges ī hieruſalē q̄ differebat ab alijs in natura,claritate,motu, & ſitu.colū. ij.fo.cxxiij.
Stella quare fuit abſcondita q̄n reges hieruſalē intrauerunt.co.iij.fo.co.
Stellę à quo habeāt lumen.col.iij.fo.cv.
Stridor dētiū quō eſt in dānatis.co.ij.f.cxxxv.
Subuertēt erat verbum cōditionaliter captum col.iiij.fo.xliiij.
Summū bonū dr Deus.Iſidorus.col.j.fo.cv.
Super oēm carnē quō exponit.co.iij.fo.lxxx.
Superbia ex ambitiōe dignitatis.co.ij.fo.cxlvj.
Suſannæ oratio & liberatio.co.iij.fo.xxxviij.
Syd⁹ ſtetit ſup ciuitatē hieruſalē.co.ij.ccxciiij.
Sicomorus quid ſit.col.ij.fol.ccxcvij.
Syon dicitur eccleſia.col.iij.fo.lxxij.
Symphonia quot modis capitur.co.iij.f.lxvij.

¶ De litera. T.

TAxus arbor venenata:& inde toxicū.i.venenum.co.iiij.f.xlv.
Templum quomodo accipiatur, col.iij.fo.cxxxviij.
Tempus perditionis malorum: id eſt iudæorum fuit in deſtructione Hieruſalem.col.iiij.fo.cxlix.
Tempus placitum quid ſit.col.ij.fo.xliiii.
Tp̄s cōuerſiōis aliquorū Iudęorū.co.j.f.clxxv.
Tempus Ioannis baptiſtæ quare dicatur manē col.iiij.fo.cxiij.
Tēpus vocationis ad vineam.col.j.fol.cxxxj.
Tēpus iudicij eſt nobis occultum:ideo intelligitur per mediā noctē.col.j.fol.ccxcxiiij.
Tp̄s aduentus antichriſti.col.iiij.fo.cvij.
Tempus immolationis agni paſchalis.col.j.folio.clxxxvj.
Templum domini quare ter replicatur à ſacerdotibus.col.iiij.fo.cvij.
Tempus natiuitatis Chriſti.col.iiij.fo.cxv.
Tentare quid ſit.col.iij.fo.lx.
Tentatio qua ſenes tentauerunt ſuſannam:vñ fuit cauſata.col.iij.f.cxxxvij.
Tentationis modus ibidem.
Tenebræ in xp̄i morte vñ cauſatæ.co.j.f.cxcj.
Tenebræ quō cauſantur.col.iiij.fo.cxliiij.
Tenor hūilitatis debet eē ī p̄latis.co.j.f.cxlvii.
Tētare Deū eſt experimentū quærere de Deo col.j.fo.lxxxix.& col.j.fo.cclvj.
Tentatio xp̄i à diabolo.col.iiij.fo.cxxxvij.
Termini iudeæ vbi fuerint.col.ij.fo.xxv.
Terra quō dicatur inanis.col.ij.fol.lxj.
Terræmotus factus ad ſepulchrū, qua virtute factus eſt.col.iiij.fo.ccxj.
Teſtes quō ſunt interrogādi.co.iij.fo.xxxviij.
Teſtis debet habere tria.col.ij.fol.clxxiij.
Teſtes contra xp̄m quō loquebantur.col.iiij. fo.clxxxviij.
Teſtimoniū vñ habet firmitatē.co.iiij.f.clxxii.
Teſtm̄ dr̄ ſcriptura autentica,voluntate teſtatoris & teſtium roborata.col.ij.fo.xxxix.
Teſtimonium apoſtolorum.col.iiij.fo.cxliij.
Theleſphorus añ ſacrificiū euangelium Dei legendum eſſe ſtatuit.col.iij.fo.cv
Thomas cōfeſſus fuit deitatem & humanitatē Chriſti.col.j.fo.ccxviij.
Timor triplex,filialis,ſeruilis,& humanus.co.iij.fo.lxxxv.& co.j.fo.cxv.
Timore mūdano nō ē timēdū.col.iij.f.xxxiiij.
Timendū eſt timore filiali,qui eſt bonus non mūdano qui eſt malus.col.iij.fo.xxviij.
Transfigurationis locus:& vox audita.colū.iij. fo.lxxiij.
Triplex eſt peccatum,& vniuſcuiuſque effect⁹. col.j.fol.xciij.
Triplex eſt adoratio latriæ,duliæ,& hyperduliæ.co.ij.fo.cxxiij.& col.ij.fo.ccxlviij.
Tropologicus ſenſus quid ſit.col.ij.f.xxxix.
Triſtitia quid ſit.co.j.fo.cx.
Tumulatio xp̄i deuota.co.iiij.fo.cxcj.
Turbæ admiratio de xp̄o.col.iiij.fo.clij.
Tutores qui dicantur.col.ij.fo.xj.
Thus quid denotet.col.j.fo.cvj.

¶ De litera.V.

VAde recōciliari fratri tuo,dupliciter intelligis.co.iij.fo.ccxxxij.
Valor rerū dupliciter ſumi poteſt col.iij.fo.cxl.
Vana gloria an ſit peccatum.col. j.folio.cxxxvij.
Varia euangeliſtarum opinio de negatione petri.col.ij.fo.clvij.
Velū tēpli ſciſſum qd ſignificet.co.iiij.f.cxcij.
Venditiōis Chriſti occaſio.co.iij.fo.clxxxvi.
Venditionis xp̄i modus.col.iij.fo.eod.
Venditiōis xp̄i duplex peccatio.col.iij.fo.cxcv.
Verbum prædicationis eſt ſicut ſpeculū in quo cognoſcit homo defect⁹ ſuos.co.iiij.f.lxxiij.
Verbum xp̄i quid dicatur.co.j.fo.xv.
Verbum xp̄i in cruce ad matrem.co.j.fol.ccx.
Verbum Dei dr̄ ſemē:in plus eſt diſpoſitū verbum Dei quā euchariſtia.co.iij.fo.cij.
Verba prophetarum in lymbo exiſtentium.co. ij.fo.ccxxxvij.
Verba xp̄i in cruce fuerunt ſeptē.co.iiij.f.ccv.
Verba phariſæorū de xp̄o loquētiū.co.ij.f.clii.
Verba Petri irrationabilia erāt.co.iiij.f.cxliij.
Verum dicens p̄fert aliqua ſigna cōformia rebus.Tho.col.j.fo.cxix.
Veritas deitatis.& humanitatis in xp̄o,cū,dr̄ emanuel.col.j.fo.cxv.
Veritas eſt triplex.ſ.vitæ iuſtitiæ & doctrinæ. Tho.col.j.fo.lxix.
Verum remediū concluditur quātum ad duo. col.iiij.fo.xix.
Veſtimentum Chriſti & modus portandi.col. ij.fo.cxlvj.
Villicus dr̄ iniquus duplici iniquitate.col.iij.

fo.ccxxxiiij.
Virginitas habet radicem in mente & ramos in corpore. Ambroſius.col.ij fo.cxxvij.
Vinea quid ſit.col.ij.fo.cxxxj.
Virgo maria quare fuit deſponſata.col.j.fol.cxj.
Virginitas pro carnis integritate non eſt virtus: ſed quõ ſit virtus.col j.fo.lxxvij.
Virtus operandi miracula in hominibus qualis eſt.col.iiij.fo.clxiij.
Virtus quæ dici debeat.col.iij.fo.cxxxj.
Virtus leproſum curans quæ fuerit.columna iij. fo.cxxviij.
Virtus baptiſmi vbi cõſiſtit.col.iiij.fo.lxxj.
Virtutes apoſtolorum habentium ſpiritum ſanctum.col.j.fo.ccxxiij.
Virtutes dicuntur arma.col.ij.fo.cij.
Vis amoris intentionem multiplicat inquiſitibile Grego.col.iiij.fo.ccxj.
Viſio Dei quomodo poteſt competere hominibus.col.iij.fo.ccxcvii.
Vita contemplatiua eſt ſimpliciter melior potior & nobilior quàm actiua.col.iiij.f.clxxxiiij.
Viſibile quõ dicitur,col.iiij.fo.cxj.
Vita ſpiritualis animæ eſt effectus gratiæ.de turre cre.col.iij.fo.ccxlviij.
Vnguenti quo magdalena vnxit Chriſtũ duplex opinio.col.iij.fo.ccxlviij.
Vnus eſt Deus & quare.col.j.fo.cv.
Vnuſquiſq; cuius opera facit eius ſeruus efficit Grego.col.iij fo.xcv.
Vocatio apoſtolorũ fuit triplex. co.iiij.f.cclxxvj.
Vocatio ad recipiendũ præmiũ.col.j.fo.cxxxi.
Voluntas quõ accipitur.col.iiij.fo.xix.
Votum quid ſit ſcdm Rich.col.ij.f.clvi.
Vox audita in transfiguratione.col.ij.fo.lxxiij.
Vox tubæ quid operabitur in reſurrectione mortuorum.col.iij.fo.clxxj.
Vſura quid ſit.col.col.ij.fo.cxliij.
Vtilitas locutionis xpi ad Chananæã.co.j.f.clx.
Vtilitas reſurrectionis Ieſu chriſti.co.iij.f.cclnij.

¶ De litera. Z.

ZAcharias pater Ioannis baptiſtæ.colũ.iiij. fo.cclxxx.
Zachariæ os adaperitur.co.iiij.fo.cclxxxj.
Zachæus de qua gente fuit.col.iij fo.ccxcviij.
Zeli duplex expoſitio.co.ij.fo.clxxxj.

Finis tabulę ſentẽtiarũ & materiarũ.

Expoſitio nominũ doctorũ huius operis.

Ale.de al.id eſt Alexander de alles.
Amb.id eſt Ambroſius.
Alb.id eſt Albertus magnus.
Aug.id eſt Auguſtinus.
Ber.id eſt Bernardus.
Boñ.id Bonauentura.
Car.de tur.i. Ioãnes de turre cremata Cardinalis.
Chryſ.id eſt Chryſoſtomus.
De clauaſio.id eſt Angelus de clauaſio.
Denyſe.id eſt Nicolaus denyſe.
Glo.interli.id eſt Gloſſa interlinearis.
Glo.or.id eſt Gloſſa ordinaria.
Gor.id eſt Nicolaus de Gorra.
Greg.id eſt Gregorius papa.
Guil.lug.id eſt Guillelmus Lugdunenſis.
Hug.de pra.id eſt Hugo de prato,& aliter de ſancto victore.
Hiero.id eſt Hieronymus.
Io.de tur.cre id eſt Ioãnes de turre cremata.
Ior.id eſt Iordanus.
Ly.id eſt Nicolaus de lyra.
Mag.ſen.id eſt Magiſter ſententiarum.
Nic.de orb id eſt Nicolaus de orbellis.
Orig.id eſt Origenes adamantius.
Rab.id eſt Rabanus.
Rab.ſa.id eſt Rabbi ſalomon.
Ric.de me.vil.id eſt Richard⁹ de mediavilla.
Tho.id eſt Thomas de aquino.
Vin.id eſt Vincentius.
Iſido.de ſum.bo.i. Iſidorus de ſummo bono.

¶ Finis.

Epiſtolæ Senecæ ad Paulum, & Pauli ad Senecam.

Seneca Paulo. S. I.

CRedo Paule tibi nunciatũ eſſe: quid ſermonis heri cũ Lucilio noſtro de Apocryſiis: & alijs rebus habuerim⁹. Erãt qdã diſciplinarũ tuarũ comites mecũ: nã in hortos Salluſtianos receſſaram⁹. Quo in loco ij de quib⁹ dixi, aliò tendẽtes: occaſione noſtri viſis nobis adiũcti ſunt. Certe quòd præſentiã tui optauerim⁹: & hoc ſcias velim. Libello tuo lecto, ideſt: de plurimis aliquas literas, quas ad ciuitatẽ aliquã, ceu prouinciæ caput direxiſti: mira exhortatiõe vitã moralẽ continẽtes: vſque refecti ſuim⁹. Quos ſenſus nõ puto ex te dictos, ſed p te: certe aliqñ & ex te, & per te: tanta eſt enim maieſtas earũ rerũ, tãtaque generoſitate clarẽt: vt vix ſuffecturas putẽ ętates hominũ: quib⁹ in

ſtitui perficiq́ue poſſint. Bene te valere frater cupio. Senecæ Paulus. S. I.

❧ Literas tuas hilaris heri accipi: ad quas reſcribere ſtatim potui, ſi p̄ſentiā iuuenis
quē ad te miſſur⁹ erā, habuiſſem. Scis em̄ qñ, & p̄ quē, & quo tēpore, & cui: q̄d dari,
cōmittiq́ue debeat. Rogo ergo, ne putes neglectū, dū p̄ſonæ qualitatē inſpicio. Sed
quòd literas à vobis alicubi bñ acceptas ſcribis: me fœlicē arbitror tāti viri iudicio.
Neque em̄ hoc dicēres: cēſor ſophiſta, magiſter tāti principis: etiā omniū niſi q̄a ve
ra dicis. Opto te diu bene valere. Seneca Paulo. ij.

❧ Quædā volumina ordinaui: & eis diuiſionib⁹ ſuis ſtatū feci: eā quoque Cæſari le
gere ſum deliberat⁹. Et ſi modo ſors proſpere annuerit: vt nouas aures accōmodet.
eris forſitā & tu preſens. Sin alias, reddā tibi diē, vt hoc op⁹ inuicē inſpiciam⁹, & poſ
ſim ei nō pri⁹ hāc edere ſcripturā: quā tecū cōferā. Si modo impune hoc fieri poſſet:
vt ſcires: nō te præterirē. Vale Paule chariſſime. Senecæ Paulus. S. ij.

❧ Quoties literas tuas audio, p̄ſentiā tui cogito: nec aliud exiſtimo, quā om̄i tp̄e te
nobiſcū eſſe. Cū primū itaque venire cœperis nos inuicem: & è ꝓximo videbimus.
Bene valere te opto. Seneca & Lucilius Paulo. S. iij.

❧ Nimio tuo angimur ſeceſſu. Quid eſt vel q̄ te res remoratū faciūt? ſi indignatio
dñi: quòd à ritu & ſecta veteri receſſeris, & alios rurſus cōuerteris: erit poſtulādi lo-
cus, vt ratione factū nō leuitate hoc exiſtimet. Vale Paule chariſſime.

Senecæ & Lucilio Paulus. S. iij.

❧ De ijs quib⁹ mihi ſcripſiſtis: nō licet arūdine & attramēto loq̄: quarū rerū altera
notat & deſignat aliq̄d, altera euidēter oſtēdit. Precipue cū ſciā inter vos eē: hoc eſt
apud vos & in vobis: qui me intelligūt. Honor omnib⁹ habēdus eſt tāto magis quā
to indignādi occaſionē captant: quib⁹ ſi patiētiā dem⁹, omnímodo eos ex quacūque
parte vincemus ſi modo ij ſunt: qui penitentiam ſui gerant. Bene valete.

Annæus Seneca Paulo & Theophilo. S. iiij.

❧ Profiteor me bñ affectū lectiōe literarū tuarū: quas Galatis, Corinthijs, & Ache
is miſiſti. Et ita inuicē viuam⁹ vt & cū honore diuino eas impleam⁹: ſp̄us em̄ ſc̄tus in
te & ſupra te: excelſos, ſublimes, & ſatis venerabiles exprimit ſenſus. Vellē itaque cū
res eximias ꝓferas, vt maieſtati earū cult⁹ ſermōis nō deſit. Et neq̄d frater tibi ſurri
piā, aut cōſciētiæ meæ debeā: cōfiteor Auguſtū ſenſib⁹ tuis p̄motū. Cui læto virtutis
in te exordio, iſta vox fuit, Mirari ſe poſſe: vt q̄ nō legitime inbut⁹ ſit, taliter ſentiat,
Cui ego rn̄di. Solere deos ore innocētiū effari, aut eorū q̄ p̄uaricari doctrina ſua nō
poſſunt. Et dato ei exēplo Vatinij: hominis ruſticuli cui cū duo viri apparuiſſēt in
agro Reatino: qui poſtea Caſtor & Polux ſunt nominati: ſatis inſtructus videtur.
Vale. Senecæ Paulus. S. iiij.

❧ Licet nō ignorē Cæſarē noſtrū, rerū admirādarū, ſi qñ deſunt amatorē eſſe: per-
mittes tamē te nō lędi ſed admoneri. Puto em̄ te grauiter feciſſe: quòd ei in notitiam
perferre voluiſti: quòd ritui & diſciplinæ eius ſit contrarium. Cū enim ille gentium
Deos colat: quid tibi viſum ſit: vt hoc eum ſcire velles: niſi nimio amore mei feciſſe
te hoc exiſtimē? Rogo ergo te: in futurū ne id agas. Cauendum em̄ eſt: dum me dili-
gis offenſam dn̄e facias: cuius quidem offenſa nec oberit, ſi perſeuerauerit, neque ſi
non fit, proderit: ſi eſt regina, non indignabitur: ſi mulier, offendetur. Bene vale.

Seneca. Paulo. S. V.

❧ Scio te non tam tui cauſa cōmotum literis: quas ad te dedit de edictiōe literarum
tuarum Cæſari quā natura rerū: quæ ita mentes hominū ab omnibus artibus, & mo
ribus rectis reuocat, vt nō hodie admiret: quippe, vt is, qui multis documētis hoc iam
notiſsimum habeam. Igitur nunc agamus: vt ſi quid in præterito factum eſt, facile ve
niam irroges. Miſi tibi librū de verborum copia. Vale Paule chariſsime. V.

❧ Quoties tibi ſcribo, & nomen meum tibi ſubſecundo: grauem & ſectæ meæ, &
incongruam rem facio: debeo enim, vt ſepe ꝓfeſſus ſum, omnibus omnia eſſe: & id

obſeruare in tua perſona: quod lex Romana honori ſenatus cōceſsit: perlecta epiſto
la vltimum locum eligere: ne cum aporia & dedecore, cupiam efficere, quod mei ar
bitrij fuerit. Vale Paulus.

Paulo Seneca. vj.

Aue mi Paule chariſsime. Si mihi, nominique meo: omnibus modis nō dico fue
ris iūctus: ſed neceſſario mixtus: actum erit de tuo Seneca. Cum ſis igitur vertex, &
altiſsimum omnium montium cacumen: nō ergo vis lęter, ſi ita tibi ſim ꝓximus: vt
alter ſimilis tui iudicer? Haud itaque te indignum prima fronte epiſtolarum nomi
nandū ſentias, ne nō tam tentare me, quàm ludere videaris: quippe qui ſcias te ciuem
eſſe Romanum. Nam qui meus, tuus: & qui apud tuos, tuus eſt locus: velim, vt apud
meos: meus. Vale mi Paule chariſsime.

Paulo Seneca. vij.

Aue mi Paule chariſsime. Putas ne me cōtriſtari, & luctuoſum eſſe, quòd de in-
nocētia veſtra ſubinde ſuppliciū ſumatur? deinde quòd tam dure: tanquā obnoxios
reatui: vos omnis populus iudicet: putās à vobis fieri quod vrbi contrariū ſit? Sed fe-
ramus ęquo animo, & vtamur foro qđ ſors cōceſſerit: donec inuicta fœlicitas finem
malis imponat. Tulit & priſcorū ætas Macedonem Philippi filium, Perſam Dariū,
& Dionyſium, noſtrum quoque Caium Cæſarē: quibus quicquid libuit, licuit. Incē
dium vrbs Romana manifeſte vñ ſepe patiatur cōſtat. Sed ſi effari humilitas potuiſ-
ſet: qđ cauſæ ſit, & impune in tenebris loq licuiſſet: iam oēs omnia viderēt. At Chri-
ſtiani: & Iudæi quaſi machinatores incēdij ſupplicio affici ſolent. Craſſator ille quiſ
quis eſt: cui voluptas eſt carnificina, & mendaciū velamentū: tēpori ſuo deſtinat' eſt:
& vt optimus quiſque vnū ꝓ multis donatū eſt caput: ita & hic donatus ꝓ omnib':
igni cremabitur. cxxxij. domus: inſulæ. iiij. ſex diebus arſere. Septimus pauſam de-
dit. Bene valere te frater opto.

Paulo Seneca. viij.

Aue mi Paule. Allegorice, & ænigmatice: multa à te vſquequaque cōduntur ope
ra. Et ideo rerū & munerū tāta vis tibi tributa: nō ornamēto verborū, ſed cultu quo-
dam decorāda. Nec vereare, quod ſepius te retineo dixiſſe: multos qui talia affectēt,
ſenſus corrumpere, rerum virtutes eneruare: verū mihi concedas velim latinitati mo
rem gerere: honeſtis vocibus ſpeciem adhibere: vt generoſi muneris cōceſsio, digne
à te poſsit expediri. Bene vale.

Senecæ Paulus. vj.

Perpendenti tibi ea ſunt reuelata, quæ paucis diuinitas conceſsit. Certus igitur iā
ego ſum, quòd in agro fertili ſemē fortiſsimum ſeronō quidē materiā quæ corrūpi
videtur, ſed verbū Dei ſtabile deriuamētū boni creſcētis & manētis in æternum. Qđ
prudentia tua aſſecuta eſt indeficiens fore debebit, & æthnicorum & Iſraēlitarū ob-
ſeruationes cenſere vitandas. Nouum te authorē feceris Chriſti Ieſu: præconijs oſtē
dendo rhetoricis irreprehenſibilem ſapientiā: quam propemodum adeptus: regi tē-
porali: eiuſque domeſticis: atque fidis amicis inſinuabis: quibus aſpera & ægre capta
bilis erit perſuaſio, cum plerique eorū minime flectantur inſtitutionibus tuis. Qui-
bus vitale commodum ſermo Dei inſtillat: nouum hōinem ſine corruptela: per-
petuamque animam parit: ad Deum iſtinc recte properantem.

Vale Seneca chariſsime nobis.

Epiſtolarum Senecæ & diui Pauli finis.

¶SACRA Lectio Epiſtolæ diuiditur in tres partes. principales. prima eſt in principio, ſcientes. SECVNDA. Abijciamus. Tertia eſt nun in eó. In prima Beatus PAVLVS Romanos monet quod ſe præparent ad Chriſtum Dominũ venienté ſuſcipiendum legemque gratiæ & fidem recipiedas: dicens. hora, id eſt, tépus aduenit quo nos O fratres, ſurgere debemus de ſomno, id eſt de incredulitate, veſtre idololatrie i quã tanto tempore dormiuiſtis dicente. d. lu. xxj. attédite ne corda veſtra grauentur crapula, & ebrietate: addit q; nũc modo noſtra ſalus, id eſt, redéptio ſalutifera é ꝓpior, id eſt magis ꝓpe quã cũ credimus id eſt plusq̃ ante Chriſti aduẽtũ & legẽ impletã crediderim' & de ijs fidem habuerim'. Et hæc ait vt credétes ad fidé magis moueat & alliciat. In ſecunda dicit, quod tenebre, id eſt, pctá auferre oppor tet ex cóſcientijs & cordibus. Nã vt ſapiés inqt in aĩam maleuolã nõ introibit ſapiétia, id eſt, filius Dei ſaluator Ieſus aduenieẽs in nos. Ergo abijciamus, id eſt auferamus repellam' ex cordib' nrĩs opa tenebrarũ, id eſt, ipſam idololatriá: & induamur, id eſt, ꝓ habitu interiori ſumam' arma lucis, id eſt, ſacrá legé euãgelica, & e' ꝑcepta. In tertia beatus Paul' romanis ſuadet oém crapulá & ciborũ itéperantiá ac ingluuié penitus eſſe fugiendam: & ecõtra ſobrietaté commendat & ait: nõ ambulem' ſup. in cõmeſſationbus, id eſt. in delitijs epularũ & conuitijs & in ebrietate, id eſt, nimio potu vini. nõ in cubilib', id eſt, in ornatu cubilium que Romani nimis affluunt & laxurianẽ &c. Nota ſuper verbo nõ in comeſſationibus qđ ſobrietas eſt moderata ciborũ alimonia vitę hũanæ cõgruẽs non deglutiés, neque langués, ſed qđ nimium eſt fugiens, qđ ſatis eſt quoque ſumés. Et ſic moderata: inter parũ & nimis obiectũ habet: hęc diffinitio habeẽ ex ea. denique ſacerdotes & diaco. diſtin. v. Et à Chriſto m' tiſque alijs doctoribus cõmendaẽ à

¶POSTILLAE MAIORES

Totius Anni, cum Quæſtionibus.

Poſtilla ſeu ſi mauis expoſitio epiſtolarum, & Euangeliorum, tam in dominicalibus quàm ferialibus, officijs cõgruentium, per anni totius diſcurſum. Quibus nunc primum vltra queſtiones ad Euangelia iunctas, apoſtillaſque Epiſtolæ cuique appoſitas ſunt additæ Epiſtolis & Prophetijs expoſitiones, tam literales quàm Morales: quas profondiſsimus Sacræ ſcripturæ interpres, & declamator in lucem propalauit.

Dominica prima in aduentu Domini.

Ad Roma. CAP. XIII.

FRATRES[a] ſciẽtes, quia hora eſt[b] † iã nos de ſomno ſurgere[c]. Nunc autẽ[d] propior eſt noſtra ſalus[e], quam cum credimus[f] Nox proceſsit[g]: dies autẽ appropinquauit[h]. Abijciamus ergo opera tenebrarũ[i] & induamur arma lucis[k]: ſic vt in die[l] honeſte ambulemus[m]. Nõ in[n] comeſſationibus[o], & ebrietatibus[p]. Nõ in cubilibus[q] & impudicitijs[r]. Nõ in cõtentione[s] & emulatione[t], ſed induimini dominum Ieſum Chriſtum.

POSTILLA.

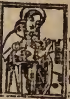
FRATRES. Scientes qa hora eſt iam nos de ſomno ſurgere. Verba præpoſita originaliter ad Rom̃. xiij. cap. ſunt ſcripta & in Epiſtola hodierna lectionaliter recitata. Ante initiũ illi' Epiſtole ſcribit ſanctus Paulus in eodẽ cap. dicens Nemini quicq̃ debeatis niſi vt inuicem diligatis. Qui em̃ diligit ꝓximũ legé impleuit. Poſt hoc ſequ. ẽ Epl'a hodier. Sciẽtes qa hora eſt &c. Vbi ſciẽdum qđ Epl'a hodier. & Euangelium hodiernum concordãt: qa in Euãgelio intimaẽ nobis aduentus regis cœleſtis: ſic in Epiſtola monet nos Ap's Paulus, vt præparemus nos in aduentũ tanti Regis dicens. a (FRATRES.) Vbi nota quod ſanctus Paulus Apoſtolus cõmuniter in Epiſtolis ſuis præmittit fratres: & ratio eſt iſta, qa in ſuis Epiſtolis nititur homines inducere ad amorem fraternitatis. Enã pręſentẽ Epiſtolã ſcribit Romanis Et Romani ſunt qui in partibus Italiæ de Iudęis & gentilibus cõuerſi ſunt ad fidẽ per doctrinã ipſius Apl'i. Vnde ſcribit ipſis per Tymotheũ diſcipulum ſuũ à Corintho ciuitate que eſt in achaia, dicens. b (Scientes qa hora eſt) ſcilicet in tempore grẽ. c (Iã nos de ſomno ſurgere) Ly. de otio ſurgere ad opera charitatis. Greg. Charitas opera raẽ magna ſi eſt, ſi autẽ operari renuit charitas nõ eſt. d (Nunc aũt), id eſt, tẽpore gratiæ. e (Propior eſt noſtra ſalus.) Ly. quia per Chriſtũ ianua cęleſtis eſt aperta, que tempore legis erat clauſa iõ ſubdiẽ. f (Quã cum credidimus, id eſt, plusq̃ añ aduentum Chriſti: tunc eñ ſciebant ſe patres antiqui deſcenſuros ad lymbũ. Vnde patriarcha Iacob dicit Geñ. xxvij. deſcendã ad filium meũ lugẽs in infernũ &c. g (Nox præceſsit) Ly. id eſt obſcuritas figurarũ veteris legis. h (Dies aũt appropinquauit), id eſt, caritas veritatis reuelata in noua lege. i (Abijciamus ergo opera tenebrarum) id eſt pctã q̃ ad tenebras ducũt. Mat. xxij. k (Et induamur arma lucis) id eſt, virtutes que illuminat mẽtem, & finaliter ad vitã æternã ꝑducũt. l (Sic vt in die.) Ly. iudicij extremi. m (Honeſte ambulemus) ſcilicet ad gloriã. n (Non) ſcilicet ambulemus. o (In comeſſationibus) ſcilicet vitãdo pctã gulę. p (Et ebrietatibus), id eſt, potationibus immoderatis. q (Nõ in cubilibus.) Gor. id eſt, pigritijs dormientiũ. r Et impudicitijs), id eſt, lu-

dino Petro videlicet ait ille fratres. Sobrij eſtote & vigilate in orationibus. & Beatus Paulus hodie non in com. ait. &c. quia corpori & anima ſalutifera eſt: nam per ſobrietatem multi diu vixerunt & animabus premia acquiſierunt. Et per ingluuiē ciborum multi perierūt: vt Olophernes et populos alij. Ecōtra xuriosis actibus: qui proueniunt ex ſuperfluitate cibi & potus & ſomni. s (Non in contentione). ſ. qua vnus cōtendit contra alium. t (Et emulatione,) Gorra. qua vnus alteri inuidet de ſua pſperitate. v (Sed induimini dominū Ieſum Chriſtum) Ly. ſcilicet imitando ſanctitatem conuerſationis ſuę: quia ſecundum Auguſtinum non eſt verus Chriſtianns q nō imitatur veſtigia Chriſti.

¶ Quæſtio prima.

Super Verbis epiſtole prime dominice aduentus que habentur ad ro. xij. ſ. non in comeſſationibus & ebrietatibus oritur queſtio de ebrietate. Vtrum ebrietas ſit mortale peccatum? Arguitur & non. Omne peccatum mortale eſt voluntarium, ſed nullus vult eſſe Ebrius: quia nullus vult priuari vſu rōnis: q̄ priuatio hr̄ p ebrietatatē. Ergo ebrietas non eſt pctm̄ mortale. In oppoſitū: nil prohibetur niſi mortale peccatum ebrietas ab apoſtolo prohibetur in epiſtola: ergo peccatum. Ad argu. dicit̄: q illa obiectio procedit ex defectu conſequenti, que eſt inuoluntarius ſed immoderatus vſus vini eſt inuoluntarius in quo conſiſtit peccati ratio. Ad. q. reſpondendum eſt ſecundū Tho. ij. q. cl. q ebrietas conſiſtit in inordinato vſu & concupiſcentia vini: quod contingit tripliciter. Vno modo ſic q neſciat potum eſſe immoderatū & inebriare potantem: & ſic ebrietas poteſt capi ſine peccato. Alio modo ſic quod aliquis percipiat potum eſſe immoderatum non tamen exiſtimat potum inebriare potantem: & ſic ebrietas poteſt eſſe peccatum veniale. Tertio modo poteſt eſſe quod aliquis bn̄ aduertat potum eſſe immoderatum & inebriantem: & tamē magis vult ebrietatē incurrere, quā a potu abſtinere: & ſic ebrietas eſt peccatum mortale. Et ebrietas eſt priuatio vſus intellectus facta ad aliquod tēpus ex immoderato potu vini vel cuiuſcunq̄ alterius rei potabilis.

Dominica. ij. in aduen. domini ad Ro. xv. Capit.

FRatres [a] quecunq̄ ſcripta ſunt [b] ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt [c] vt per patientiam [d] & conſolationem ſcripturarum, [e] ſpem habeamus. [f] Deus autem patientiæ [g] & ſolatij [h] det vobis idipſum [i] ſapere in alterutrum [k] ſecundum Ieſum xp̄m, [l] vt vnanimes, [m] vno ore, [n] honorificetis Deum & patrem domini noſtri Ieſu Chriſti. [o] Propter quod ſuſcipite inuicem, [p] ſicut & Chriſtus, [q] ſuſcepit nos, [r] in honorem Dei: [s] dico enim Chriſtum Ieſum miniſtrum, [t] fuiſſe circuncisionis, [v] propter veritatem Dei: [x] ad confirmandas promiſsiones Patrum. [y] Gentes autem, [z] ſuper miſericordia honorare Deum: [a] ſicut ſcriptum eſt, [b] Propterea confitebor tibi in gentibus domine: [c] & nomini tuo cantabo. [d] Et iterum dixit. [e] Letamini gentes, [f] cum plebe eius. [g] Et iterum. [h] Laudate dominum omnes gentes, [i] & magnificate eum omnes Populi. [k] Et rurſum, Eſaias ait. [l] Erit radix Ieſſe: [m] & q exurget regere gentes, [n] in eum gentes ſperabunt. [o] Deus autem ſpei, [p] repleat vos omni gaudio, [q] & pace in credendo, vt abūdetis in ſpe, [r] & virtute ſpiritusſancti.

¶ Poſtilla.

FRATRES. Quecunq; ſcripta ſunt, ad noſtrā doctrinā ſcripta ſunt. Ro. xv. Añ initium illius Epiſtolæ, ſcribit ſan. Paulus in princip. illi⁹ capituli, dicēs. Debemus autē nos infirmiores, imbecillitates, infirmorum, ſuſtinere, & nō nobis placere. Poſt hoc, ſequitur epiſtola hodierna Quecūque ſcripta ſunt, &c. Cōcordāt epiſtola & Euāgelium: qa in Euāgelio hodierno, agit̄ de aduētu Chriſti ad iudiciū vbi quedā ad terrorē malorū: quedā. ad cōſolationē bonorū. tangunt̄. Sic etiā apoſt. in epiſt. hodierna, adducit ſacrā ſcripturam, q̄ hoīem ad preparandū ſe: ad iſtū aduētum, dirigit & informat, dicens. a (Quecunque ſcripta ſunt.) Gor. de dño ſicut Chriſto in diuinis libris, & etiam de ſanctis Veteris Teſtamenti, ſicut de Iacob, & de Thobia: & etiā de ſanctis noui Teſtamēti. ſcilicet de Apoſtolis. de Martyribus, & de alis ſanctis. b (Ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt.) qa omnis ſcriptura diuinitus inſpirata. vtilis eſt ad docendum. ij. ad Thimo. iij. c (Vt per patientiā ſcilicet,) in aduerſis. d (Et cōſolatione ſcripturarum.) in conſolationem quām dant ſcripturæ. Conſolant̄ enim ſcripturæ, in incolatu vitæ pręſentis. e. (Septem habeamus). ſcilicet, de beatitudine æterna quę ex ſcripturis pmitit̄. f (Deus autem patientiæ), id eſt, Deus, qui eſt dator patientiæ, in aduerſis. g (Et ſolatij). id eſt, conſolationis, poſt tribulationē: quia, ipſe cōſolatur nos in omni tribulatione noſtra. ij. Corin. j. h (Det vobis idip-

Infobrietas ſeu ingluuies eſt ciborū & potus naturæ officiens & animæ: vlt ra id qd̄ ſatis eſt imoderata refectio. Iſta dānabilis ē Nā p eam pater noſter Adam perijt: & nos ſecum ad penas iō traxit: et originis culpam nobis ingenuit. hæc diffinitio hr̄ ex cap. vj. die diſt. xxxv. Sup verbis: vbi cibus & infra culpa, per cibum.

Huius epiſtolę ſācta lectio ī duas ptes ſcinditur: prima eſt quecūque. Secūda eſt, ppter qd̄. In prima beūs Paulus, Roñ. monet ad patientiam & conſolationē hndā in tribulatiōibus & huāis ſeculi aduerſitatibus: q̄ qdē facil⁹ tolerant ſi quis ſacras ſcripturas legat. aut audiat. Nā in his multa ad noſtrā conſolationem ſcripta ſunt veluti patientia primorum conuerſorum & ſobrietas ac abſtinentia monachorum paſſio Martyrum & grauis labor apoſtolorum. Chriſtus ſaluator multum collaudat patientiam immo eam commendat quaſi viam per quam tribulati eunt ad ipſum Chriſtum: ait in patiētia veſtra poſſidebitis anias veſtras. in ſecūda pte beat⁹ Paulus. Ro. exhortatur q pauperes ac tribulatos & cōſolandos infirmos ſuſcipiant: vt Chriſt⁹ dominus ī eis honorificetur. de hic īducit Chriſtum miniſtrum fuiſſe circūciſionis. i. voluiſſe circūcidi vt prophetiarum ſanctorum Patrumve ritatem ad impleret: & illius finem per eius aduentum demōſtraret. Nā ab abrahā incepit, & in Chriſto dño finiuit ait ergo. d. Paul. fratres, ad noſtram doctrinā ſcriptā ſunt q̄cunque. i. oīa que ſcripta ſunt in ſacris ſcripturis. imo etiam alia que ſunt in libris gentiū quāuis

ſum ſapere).i.ſentire. i (In alterutrū.i.cōformiter. k (Secundum Ieſum xp̄m.)i.ſecundum doctrinā Ieſu Chriſti. l (Vnanimes).i.eadē voluntate. m (Vno ore.)eadem vocis confeſſione. n (Honorificetis Deum & patrē dn̄i noſtri Ieſu Chriſti.) Ly.quantum ad veritatē operis: quia fides ſine operibus mortua eſt. Iac.ij. o (Propter quod ſuſcipite inuicē).i.infirmos ad conſolandū.p (Sicut & ipſe).ſ. Chriſtus. q (Suſcepit nos.) infirmos. r (In honorem Dei.i.vt in nobis honorificetur Deus. s (Dico enim Ieſum Chriſtū miniſtrū).i.predicatorē. t (Fuiſſe circumciſiōis) Iudæis circumciſis:ideo ipſe Chriſtus dixit Mat. xv.c.nō ſum miſſus niſi ad oues quæ perierūt domus Iſrael. v (Propter veritatē Dei.) Vincen. i.vt Deus verax habeatur. x (Ad cōfirmandas ꝓmiſſiōes patrū)factas ipſis:qa Iudęorū aſſūptio ad fidē & ad ſalutē fuit ex debito ꝑ ꝓmiſſiōib⁹ patrib⁹ eorū factā. Lu.j.Sicut locut⁹ eſt ad p̄res nros Abrahā,& ſemini eius in ſecula. y (Gētes aūt) i.Pagani ſupple. z (Debēt honorare Deū, ſup mia)eis adhibita,ſine p̄cedente ꝓmiſſiōe:qa gētiū aſſumptio,ad fidē & ſalutē fuit ex ſola miſericordia ſine ꝓmiſſiōe:qa lex nō fuit data patrib⁹ eorū neq; ꝓphetiæ,ſicut Iudæis. a (Sicut ſcriptū eſt.) in pſal.xvij.vbi Chriſtus loquit̄ ad patrē. b (Propterea cōfitebor tibi in gētib⁹ dn̄e).i.faciā tibi gentes cōfiteri voce laudādo. c (Nomini tuo cātabo.)Gor.i.faciā tibi cātare cāticū laudis.pſal.xcv. Cātate dn̄o,cāticū nouū. d (Et iterū dicit),ſcilicet ſcriptura Eſa.xxxv. e (Letamini gentes).i. Pagani cōuerſi ad fidē. f (Cū plebe ei⁹).i.cū Iudæis. Factū eſt vnū ouile,de Iudæis & gētib⁹.Vñ Ioā.x.Et fiet vnū ouile,& vn⁹ paſtor. g (Et iterū dicit Dauid, in pſal.xcvj. h (Laudate dn̄m oēs gētes).i.Pagani cōuerſi ad fidē. i (Et magnificate eū oēs Populi.)Vide.i.oēs trib⁹ filiorū iſrl. k (Et rurſum Eſai.ait.ix.c. l Erit radix Ieſſe.)ſcilicet q & Iſai,pater Dauid.j.Regū.xvj. de qua ſtirpe,natus eſt Xp̄s:ſcd'm carnē. m (Et q exurget regere gētes).ſ.in fide bonis opib⁹:& gētes cōuerſas ad fidē. n (In eū gentes ſperabūt.)Geñ.xlix. Ipſe erit expectatio gētiū:qa hñt ſpē ꝑ ip̄m cōſeq vitā æternā. o (Deus autē ſpei)in quo ſperandū eſt. p (Repleat vos omni gaudio.ſ.ſp̄uali. q (Et pace in credēdo,vt abundetis in ſpe.) Ly.ꝑ cumulum meritorium. r (Et virtute ſp̄ūſſancti.)cui⁹ ſunt principaliter omnia opera meritoria: quia ſine virtute Spiritusſancti,nullæ virtutes vel opera placent Deo.

Chriſticolarum figmenta legant phibitum ſit in cæteris. Vide poſtillas.

No.ſuper verbo ſpē habeamus, ꝙ ſpes ē virtus theologalis qua ſpū alia & æterna bōa ſperanī.i. cū fiducia expectanī. Et hęc virtus eſt de inuiſibilib⁹, ſicut fides: qa ea q ſperam⁹ & credim⁹ nō vidēmus: vt vult magr ſententiarū, li.ij.di.xxvj. fides & ſpes hīc nūc hñr in via, ſed deficiēt i pr̄ia qa his quæ hęc credūt & ſperanī in pr̄ia cōſequutis & adeptis: ſpes de his q dē nō erit nec fides.

Quæſtio.ij.

Super Verbis epiſtolæ ſecundæ Dominicæ aduentus,quæ habentur ad Ro.xv.ſ. per patientiā ſpem habeamus. Oritur qō de patientia. Vtrum patientia ſit virtus. Arguit̄ quod non.nulla virtus in malis poteſt inueniri:patet,quia virtus & vitium ſunt Deo oppoſita,que in eodē loco eſſe non poſſunt:& virtus vt inquit Ariſt.eſt que bonum facit habentē:ſed patientia nonnunquam in malis inuenitur:vt patet in auaris:quia multa mala patienter tolerant,Vt pecunias congregent? ergo patientia non eſt virtus. In oppoſitum,ait Augu.lib.de patientia.virtus animique patientia dicitur tam magnum Dei donum eſt:vt etiam ipſi⁹ qui nobis eam largit̄ patientia,predicetur igitur patientia eſt virtus. Ad argumentum tñ. eſt quod in illis qui mala ſuſtinēt,vt mala faciant,laudanda non eſt patiētia quæ nulla eſt, ſed mirāda duritia neganda patientia:quare dico quod patientia que in talibus reperitur hominibus non eſt propria patientia,ſed bene ſecundū quid. Ad queſtionem reſpondendum eſt ſecundū Tho.ij.ij.q.cxxxv.quod virtutes morales ordinantur ad bonum, inquantū conſeruant bonum rationis nou impetus paſſiuū: quare neceſſarium eſt habere aliquam virtutem, per quàm bonum rationis conſeruetur contra triſtitiam ne ratio ſuccumbat quod facit patientia q̄ patientia dicitur virtus qua mala æquo animo toleramus:de qua patientia ego loquens dico quod triplex eſt patientia,ſcilicet,patientia clericorum: quibus incūbunt vitia corrigere,quod non faciūt: patientia mundanorum:& tales patientiæ,nō ſunt virtutes: patientia virtuoſorum: & talis eſt virtus.

Dominica,iij.in Aduentu, ad Philippenſes,iiij.

FRatres,[a] Gaudete in domino,[b] ſemper,[c] iterum dico,gaudete.[d] Modeſtia veſtra nota ſit omnibus hominibus.[f] Dominus enim prope eſt:[g] nihil enim ſolliciti ſitis[h]: ſed in omni oratione, & obſecratione,[i] cum gratiarum actione petitiones veſtre[k], innoteſcant apud Deum[l]. Et pax Dei[m], que exuperat[n], omnem ſenſum[o] cuſtodiat corda veſtra,vt intelligētias veſtras. In Chriſto Ieſu domino noſtro.

Poſtilla.

GAudete in domino ſemper &c. Philippen.iiij. Ante initium illius epiſtolæ,ſcribit ſanctus Paulus,dicens. Fratres noſtra conuerſatio in cœlis eſt. Vnde ſaluatorem expectamus,dominum noſtrum Ieſum Chriſtū,qui reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ. Tunc ſequitur epiſtola hodierna. Gaudete in domino &c, Sciēdum quod epiſtola & euāgelium concordant:quia in Euangelio docemur qualiter domino viam præparare debemus,per veram pniam,vt digne ſuſcipe poſſimus iā vēturū in carne. Es debet hoc fieri cū gaudio ſp̄uali qđ gaudiū neceſſariū eſt in tp̄e tribulatiōis,ſcd'm illđ Iac.

Preſens ſacra lectio in duas ꝑtes pricipales diuidi pōt. Prima eſt. Gaudete in dn̄o, ſcilicet ni.eiū ſolli. In .j. d. Pau.phil.monet ꝙ in vero gaudio, ſemꝑ gaudeāt ꝙ quidē gaudiū in dn̄o eſt.i.gaudete his quę Dei ſunt. vt in charitate,ꝓximi in iuſtitia eius in fide ſctē eccl̄ę in pauptate ſp̄ūs &c. Q̄ nō gaudia q̄ i reb⁹ mūdi ſiūt vana ſūt& cū pctō videlicet veniali ſaltē aut mortali ſūt:qa à Deo non ſunt. In ſecūda vero ꝑ. Paulus philippenſes monet ꝙ oēm nimiā rerum mūdi curā & ſolicitudinē earūq̄ vocationē poſt ponāt i. reliquāt qb⁹ qdē dimiſſis apti⁹ & magis deuotę deo opi inſeruire poſſint. Nam Chriſt⁹ ſaluator ait: non pote-

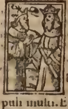
ſtis ſeruire deo & mámone. & Iacobus. Que ſurſū ſunt ſapite & oō q̄ ſup terrā. Ex q̄b⁹ ſatis patet qood mundi negotiatores deo inſeruire recte nō poſſunt:qa difficile eſt cor ad mūdum,& ad Deū ſimul & ſemel habere. Not. ſup verbo modeſtia q̄, modeſtus(vt vult Tulius in rethorica noua) eſt ea p̄pata aī qualitas p quā pudor honeſtatis purā & ſtabilē cōpat autoritatē ea vero verſat̄ circa timorē turpitudinis & circa idecētiā hęc ꝓpria nō eſt virtus niſi ꝑut tēperātiā cōcernit. ¶ Hec ſancta prophetia,in duas principales p̄tes diuiditur. Pria ē. Dixit Eſaias ꝓpheta. Secūda: & cōflabūt.i. pria preeſaias ꝓphetia oſtēdit i carne Chriſti ſanctum aduētū ſanctificat⁹:ac

i.Omne gaudiū exiſtimate fratres,cū in varias tētationes incideritis. Et cū illo gaudio ſpūali bene fiat cōtritio cordis:qa ſecūdū Auguſtinū. Penitēs de peccatis dolet,& de dolore gaudet. Sic etiā apoſtolos Paulus,in ep̄la hodierna,nos informat qualiter in dn̄o gaudere debemus,dicens. Gaudete in dn̄o. Et p̄ſentem ep̄lam ſcribit philippēſib⁹:& philippenſes nominantur à ciuitate philippis q̄ eſt in Græcia. Vn̄ dicit.a (Fratres gaudete in dn̄o.)nō in hoc ſeculo. Rō illius eſt:qa ſicut nemo pōt duobus dn̄is ſeruire. Mat.vj. Sic nemo pōt gaudere in hoc ſeculo,& cū hoc in dn̄o.b (Semper.) Ly.nō vna hora.ſed quotidie.c (Iterum dico gaudete.)nō ſolū exterius,ſed ēt in corde iterū.d (Modeſtia veſtra.) Ly.in cōuerſatiōe & vita.e (Nota ſit oibus hominib⁹) Vincentius.tā malis quā bonis. Ly.vt boni meliores fiāt veſtro exēplo:& alij mali cōuertantur.f (Dn̄s em̄ prope eſt.) Gorra.iō debetis gaudere:qa dominus ꝓpe eſt paratus dare quod eſt neceſſarium.g (Nihil ſolliciti ſitis.) Vincentius.ſ.de tēporalib⁹:ſed iactantes curā veſtrā i dn̄o:& ipſe vos enutriet.iuxta illud Mat. vj. Nolite ſolliciti eſſe dicētes:quid mādūcabimus aut qd bibemus &c.h (Sed in omni orōne,& obſecratiōe.) Vincētius de qbuſcūque rebus.i (Cū gratiarū actione.) qa qui vult talia impetrare gratus debet eſſe pręteritis. Vnde Chriſoſtomus ſuper Mattheū. Gratiarū actio eſt inuitatio ad plus dandum.k (Petitiones veſtrę innoteſcant apud deū.) i.ita feruentes ſint:vt apud deum perueniant.l (Et pax Dei).i.deus q eſt pax,& qui eſt mētis.m (Que exupat.i.)excedit n (Oēm ſenſū) Vincētius.i.omnē intellectum tā Angelicū quam humanum.o (Cuſtodiat corda veſtra.)i.voluntates veſtras in bono.p (Et intelligētias veſtras) in Chriſto Ieſu domino noſtro. Gor.vt nil extra ipſum appetatis vel intelligatis.

¶ Quæſtio.iij.

Super Verbis ep̄lę tertię dn̄icę aduētus quæ habentur ad philippēſes.iiij.ſ.nihil em̄ ſolliciti ſitis oritur q̄ō de ſollicitudine. Vtrum ſollicitudinē habere de rebus tp̄alibus ſit licitum. Arguitur quod ſic,vnuſquiſque ſollicit⁹ ē de fine,ꝓpter quē operat̄:ſed licitū eſt hoim operari propter ipſa,qb⁹ vitā ſuſtētet,vt patet p̄ ap̄lm.ij.ad theſſa.iij.ſi qs nō vult opari,nō mādūcet:ergo de rebus tp̄alib⁹ ſollicitudinē hr̄e licitū ē. In oppoſitū Mat. xj.nolite ſolliciti eſſe dicētes, quid mādūcabim⁹, aut qoid bibemus,aut quo operiemur q̄ tamē maxime neceſſaria:igit̄ &c. Ad argumētū dicit q̄ ſollicitudo eius q corporali labore panē acquirit, nō eſt ſuperflua ſi moderata ſit tn̄ ſi eſt immoderata. Ad q̄ſtionē reſpōdēdū eſt ſecūdū Tho.ij.ij.q.lv. quod ſollicitudo temporalium rerum tripliciter poteſt eſſe illicita,vno mō ex parte ei⁹,de quo ſollicitamur:ſi tēporalia tāquā finē q̄ramus:alio mō ſollicitudo tp̄aliū poteſt eſſe illicita,ꝓpter ſuperfluū ſtudiū,quod apponit̄ ad tēporalia ꝓcuranda ꝓpter q̄ hō à ſpūalib⁹ qb⁹ principalit̄ ſeruire debet.retrahit̄ iō dicit̄ Mat.xiij.ſollicitudo ſeculi ſuffocat verbū. tertio mō dicit̄ illicita ex p̄te timoris ſuperflui:q̄ aliqs timet ne faciēdo qd̄ debet neceſſaria ſibi deficiant,quod dominus tripliciter excludit,primo propter maiora beneficia huiuſmodi diuinitus p̄ſtita.ſecūdo ꝓpter ſubuentionē qua Deus aīalib⁹ & plantis ſubuenit,que non laborant.tertio ex diuina prouidentia,quā Deus erga nos habet,& ideo dico,quod ſollicitudo primis duobus modis eſt mortale peccatū,vltimo veniale,dum quis nil facere vellet,contra Dei p̄cepta neque omittere.

¶ Feria.iiij.in ieiunijs quatuor temporum aduentus. Lectio Eſaię prophetę. Cap̄.ij.

IN dieb⁹ illis,dixit Eſaias propheta[a].erit in nouiſſimis diebus præparatus[b] mōs domus Domini in vertice montium:[c] & eleuabitur ſuper colles.[d] Et fluēt ad eum omnes gentes:& ibunt populi multi. Et dicent[e]. Venite,aſcendamus ad montem domini,& ad domum dei Iacob[f]: & docebit nos vias ſuas: & ambulemus in ſemitis eius.[g] Quia de Syon exibit lex, & verbum domini,de Hieruſalē.[h] Et iudicabit gētes[i],& arguet populos multos[k]. Et conflabunt gladios ſuos,in vomeres: & lanceas ſuas,in falces.[l] Nō leuabit gens contra gentem gladium:nec exercebuntur vltra ad prelium[m]. Domus Iacob venite[n].ambulemus in lumine dn̄i Dei noſtri. ¶ Poſtilla.

IN diebus illis. Dixit Eſaias propheta. Erit in nouiſſimis diebus preparatus &c. Poſtquam propheta deſcripſit in.j.cap.regni iude deiectionē. Hic cōſequenter deſcribit regni Chriſti ſcilicet eccleſie militantis erectionē.dicit igit̄.a (Erit in nouiſſimis diebus.) i.in tempore legis gratiæ quod dicitur nouiſſimum reſpectu temporis legis naturę legis ſcriptę. Et hoc modo dicitur.j.Ioan.ij.nouiſſima hora eſt.b (Mons domus Dn̄i.)i.eccleſia que dicitur hic domus Domini. Tum quia fundata fuit per prędicationem Chriſti eius miracula in monte Syon,vbi erat templum Domini vt patet ex dictis in.j.cap̄. Cū quia eccleſia q̄ eſt domus domini ſua dignitate excelſit omnem aliam congregationem mundi principio ad Dei cultum ordinata.c (Et eleuabitur ſup colles i).ſuper terrę principes,quia a tempore Cōſtātini ceperūt ſe ſupponere iugo Chriſti.d (Et fluent ad eū oēs gētes.)i.aliqi de omnib⁹ gentibus. Et ſic debet exponi,vt patet i multis locis ſacre ſcripture. Vl̄ pōt dici q̄ ē locutio hyperbolica: ad deſignādū multitudinē gentiliū q fidē Chriſti ſuſcepit Iudæis ꝓ maiori p̄te excecatis i infidelitate:ſecūdū illud ad Ro-

cultū & intētiū Et quō p apl̄orū p̄dicatiōem multi conuerſi ac credentes ad dei eccl̄iā,et fidē cōcurrēt:dicēs q̄ qn̄ Chriſt⁹ verus meſſias veniet in nouiſſimis diebus qb⁹ lex & ꝓphetę ad implebitur mōs dn̄i.i.ſctām eccleſiā Romanā p̄parabitur in vertice mōtiū i.in ipſa roma vl̄ Hieruſalē q̄ſite ſunt i vertice plurium montiū. Et ſegē & fluent ad eum oēs gentes hic oūdit a p̄te Romanorū,& mltorum gentiliū ac paganorum conuerſionē,hec ꝓphetia,pōt dici implecta quo ad primā p̄tē tp̄e clemētis pape q̄n tota Roma cū veſpaliano Impatore ad Chriſtū conuerſa eſt:& Iudea capta,& deſtructa.& poſtea ceperūt credere in Ieſum ſaluatorē noſtrū qua ī cum tota.

xj. Cæcitas ex pte cōtigit in iſrael,dōec plenitudo gētiū itraret.ſicut dr̄ Oēs de ciuitate currūt ad ta le ſpectaculū ad deſignādū multitudinē currētiū: lʒ aliqū maior ps nō currat. Et dicēt. e (Venite aſcēdam⁹&c.(Quia illi q recipiebāt fidē xp̄i hortabanť ad ſiſr agēdū. f (Et docebit nos vias ſuas &c.)qa adultvenietes ad fidē xp̄i anteq̄ baptizarenť cathezizabanť& iſtruebanť de his q̄ ptinēt ad fidē. g (Quia de ſyō exibit lex &verbū &c.)hoc nō eſt referēdū ad credētes,quaſi ſitverbū iploru, ſed ēverbū Eſa.reddētis cām & modū de dctā mľ titudine gētiū ad fidē xp̄i cōſeq̄ndā: qa de hierl̄m & iudęa exierūt apl̄i aliiq̄ue diſcipuli ad p̄dicādū gentib⁹fidē xp̄i. Propter qd̄ dicit Act.xiiij. Vobis oportebat primū loq verbū dei:ſed qa repuliſtis il lud,& īdignos vos iudicaſtis ęternę vitę,ecce conuertimur ad gētes:ſic enī nobis p̄cepit dn̄s. h (Et indicabit gētes.)iudicio diſcretiōis quo p p̄dicatione apl̄orū aliquos de gētib⁹vocauit ad fidē,alijs in infidelitate dimiſsis,qd̄ qdē iudiciū iuſtū eſt lʒ nobis occultū. i (Et arguet populos multos de infidelitate & alijs malis ſuis. Sicut ptʒ in actib⁹ apoſtolorū & alijs legēdis ſctōrū. k (Et cōflabūt gladios ſuos &c.)hoc dr̄ ad deſignādū diuturnitatem pacis.q̄ fuit vbiqʒ natiuitatis tpe:& durauit in iudęa:de qua terra Eſa.principaliter loq̄bať à.xx.annis & pl⁹añ natiuitatē xp̄i vſqʒ poſt mortē ei⁹ per xl.annos vel circiter ſub dn̄io romanorū, vt p̄t colligi ex dcīs ioſephi, & aliorū hiſtoriographorū. Sʒ iudęis finaliter rebellātib⁹p romanos deſtructi ſūt & captiuati p Titū āno.xlij.à paſsiōe xp̄i. Veroſimile aūt ē q̄ ī pace tā lōga ceſſātib⁹ bellis multa arma& inſtr̄a bellica fuerūt cōuerſa in inſtr̄a agriculturę apta:ſicut ſenſibiliter vr̄ in terris vbi poſt bella ſequitur pax diuturna. l (Nō leuabit gēs cōtra gētē gladiū &c.)hiperbolica locutio eſt ad deſignādū pacis diuturnitatē ,put dr̄ de antiquo negotio qd̄ ,ptrahiť vltra modū cōſuetū: iſtud negotiū nunquā terminabiť,licet aliq̄ñ termineť īfra annū, vel infra mēſem:ſeu ēt in minori ſpatio ſcd̄m conditionē negotij. Et hic mod⁹loquēdi hipbolic⁹ frequēs eſt in ,pphetis. m (Dom⁹Iacob venite &ambulem⁹.)Hic poſt cōuerſionē gētiliū poniť cōuerxio iudęorū q circa finē mūdi recipiet fidē chriſti gn̄aliter:& tpe xp̄i vſque nūc recipiūt eā aliq pticulariter. Et qa ad hoc inducti ſunt p doctores cōuerſos ad fidē de gētilitate:vel in ſe. Sicut patet de Augu.& Ambr.& alijs multis:vel in parētib⁹ſuis. Sicut eſt de illis doctoribus qui nati ſunt de parētibus chriſtianis:tamē parentes eorum propinqui vel longinqui fuerūt de gentibus conuerſi ad fidē Chriſti. Et in perſona talium dicitur hic iudęis. n (Domus Iacob venite & ambulemus in lumine Dei noſtri).i.in lumine fidei chriſtiane.

Ægypto & gręcia et tūc dicebāt q̄d ſequiť venite aſcendamus &c. In ſcd̄a pte ,ppheta oſtendit tp̄s xp̄i natiuitatis nobis illud tp̄s īſinnās ſub pace:dicēs qd̄ tpe quo ille verus meſsias xp̄s ſaluator Ieſ⁹ adueniens naſceť : tūc in terris inter hoīes bella & horrēda pręlia ceſſabūt : ita qd̄ erit pax ī tota terra. hęc ,pphetia im pleta ē tpe quo dn̄s ī ſacro vtero latebat: & qn̄ nat⁹ eſt . vt ptʒ Luc ij. ibāt oēs &c. Et alibi ,ppheta ī diebus illis orieť abūdātia pacis. Poſſet q̄ʒ verba ,pphetię itelligi de ſcd̄o aduētu xp̄i q fiet in extrēo iudicio qa tūc etiā ceſſabūt p̄lia& pugnę qn̄ vēiet tp̄s extremum patet.

¶Quæſtio.iiij.

Super verbis lectionis ferię quartę in ieiunijs quatuor tēporū aduēt⁹q̄ hr̄ Eſaie.ij.c. Iudicabit gētes.oriť q̄ō de iudicio vniuerſali vtrū tp̄s futuri iudicii poſſit determinate ſciri ab aliquo hoīe? Arguiť qd̄ ſic p ſigna deuenim⁹in cognitionē ſignatorū:ſed de iudicio multa ſunt ſigna:vt patet Lu.xxj.ergo in cognitionē illi⁹tpis poſſum⁹deuenire. In oppoſitū. Mat.xxiiij.de die illa & hora nemo ſcit,nec angeli cœlorū,igiť &c. Ad argm̄ dr̄ q̄ illa ſigna in euāgelio ſcripta ſunt ad manifeſtandū qn̄ mūd⁹ finieť:nō aūt ad determinādū certū tēp⁹ qn̄ finieť.ad q̄ōnē rūdēdū eſt ſcd̄m magr̄m Ioā.de tur.cre.in q̄ōnib⁹ſup euāgelijs.q.iiij.& dn.aduēt⁹ qd̄ tp̄s determinatū futuri iudicij nō p̄ōt cognoſci ab aliquo puro hoīe:à ſolo enī deo & ab hoīe xp̄o cognoſciť,ptʒ cōcluſio ſcd̄m Tho.in q̄ōni.de potētia dei.q.v.arti.vj.duplex eſt mod⁹ quo poſſumus cognoſcere futura. Prim⁹ dr̄ naturalis eoq̄ʒ mō & illa cognitione futuri iudicij tp̄s cognoſcere non poſſumus:qa eius non eſt alia cauſa niſi voluntas diuina,quā cauſam naturali cognitione cognoſcere nō poſſum⁹,ali⁹ modus futura cognoſcendi eſt reuelatio diuina:& ſic tali cognitiōe futuri iudicij tp̄s cognoſcere valemus,non tamen reuelare congruum eſt:nam finis mundi non erit niſi numero electorum completo cuius completio eſt executio toti⁹diuinæ prædeſtinationis. De iſto iudicio dico quòd erit in valle Ioſaphat in qua boni erunt in aere nō longe à terra,mali ſuper terrā,quorū erit diſceptatio & ſentētiæ prolatio vocalis ad quod iudicium apportabitur crux Chriſti per miniſterium angelorum ad quod chiſtus veniet ſucceſsiue.

Eodem die Lectio Eſaiæ prophetæ. capitulo.vij.

IN diebus illis.[a] Locutus eſt † dominus ad Achaz,[b] dicens. Pete tibi ſignum[c] à domino Deo tuo[d] in profundum inferni,[e] ſiue in excelſum ſupra:[f] & dixit Achaz. Non petam,[g] & non tentabo dominum,& dixit. Audite ergo domus Dauid.[h] Nunquid parum eſt vobis moleſtos eſſe hominibus,[i] quia moleſti eſtis & Deo meo?[k] Propter hoc[l] dabit dominus ipſe vobis ſignum.[m] Ecce virgo concipiet & pariet filium,[n] & vocabitur nomen eius Emanuel. Butyrum & mel comedet,[o] vt ſciat reprobare malum & eligere bonum.

† Nota ſup verbo dn̄m⁹q̄ eccl̄ia dei in noua lege & ī ſacris ſcripturis ſępe appellatur domus.vt xp̄s ait . domus mea domus orōnis. Appellaturq̄ʒ ſpōſa & xp̄i fœmina. vt Iſid. de ſū. bono li.j.c. fœmina. & dr̄ catholica,inq̄t iſte. Scd̄o eccl̄ia iō dr̄ catholica ,p eo q̄ vlr̄ p oēm mūdū diffuſa ſit. Inveteri verò teſtamēto dom⁹dn̄i itelligiť tēplū eccleſia dei bonos vt recipiat , & vt malos repellat à xp̄o ſtatuta eſt &c.

Poſtilla.

IN diebus illis. Locutus eſt dn̄s ad Achaz &c. Poſtquā Eſaias in cap.p̄cedēti regni iudę denūtiauit punitionē: hic denūciat eius liberationem à perſecutione duorū regū vt tamq̄nā bonus Samaritanus poſt vinum mortificatiuū infundat & oleū linitiuū. Sciendū tn̄ quòd principalis intētio prophetæ eſt denunciare Chriſti aduentū qui interpo

†Sancta pphetia p lectione lecta cõiter in tres ptes diuidi ſolet. prima eſt locutus. ſecũda & dixit nungd tertia ppter hoc. In prima ppheta alloquit̃ achaz regẽ iudę illi ſuadẽs q ſignũ aduẽtus xp̃i à Deo ęterno petat in qua humana natura apud inferos captiua redimi debebat. ſignũ hoc eſſe poterat vꝫ qd̃ aliqs ex ſan

nit̃ & continet̃ in p̃ſenti lectione quæ poſita eſt in medio pręſentis capituli. Vnde dicit rabbi ſalomõ ſuper. ix. Zach. quòd vniuerſi pphetę nõ ſunt locuti niſi ſup annos redẽptiõis & ad dies meſsię, q eſt intelligẽdũ de principali intẽto. Et iõ ad intelligẽdũ p̃ſentẽ lectionẽ ſciendũ quòd totũ iſtud ſeptimũ capitulũ in tres partes diuidit̃. Quia primo per ſignũ dictę liberatiõis denunciat̃ xp̃i incarnatio. ſcd̃o eius reſurrectio, & p̃cipue. c. ſeq. tertio yero eius aſcẽſio ſed manifeſti⁹ & ampliori mõ. c. ix. Vel põt ſic diuidi p̃ſens capitulũ: qa primo ponit̃ regni iudæ immĩnẽs periculũ: ſcd̃o pmittit̃ liberationis beneficiũ, tertio dicitur huius liberationis ſignũ. Sed præſens lectio ſolũ cõtinet iſtã tertiam pte in qua p̃dicti periculi imminẽtis de euerſione regni iudæ & deliberatiõe ipſius periculi certificat ppheta regẽ achaz. b (Dicẽs pete tibi ſignũ) liberatiõis tuæ & populi tui: vt p̃dixi. c (A dño Deo tuo.) & nõ ab idolis quæ tu colis. d (In profundũ inferni.) ſecũdũ rab. ſalo. hic accipit̃ infern⁹ p foſſa ſiue ſepulchro. i. pete tibi ſignũ per reſurrectionẽ alicuius mortui. e (Siue in excelſum ſupra). i. in aere vel in aliquo cœlorũ, ſicut factũ fuit tpe Ioſue per ſtationem ſolis Ioſue. x. f (Et dixit Achaz.) Non petã. Et ſcd̃m qd̃ dicit Rab. ſalo. cũ Achaz eſſet idololatra peſsimus ſignũ renuit: nolẽs quòd aliquid ad Dei gloriã mõſtraret̃ iõ ſubditur. g (Et nõ tentabo dñm.) fuit excuſatio ficta ad cõplendũ malũ ſuũ ppter qd̃ Eſaias intulit, dicens. h (Nunqd parũ eſt vobis moleſtos eſſe hominibus). i. pphetis quos ſępe moleſtabãt deridẽdo, affligẽdo, & aliqñ occidẽdo. vt patet. iiij. Reg. & Paral. in plurib⁹ locis. i (Quia moleſti eſtis & Deo meo). ſ. ſignũ ab eo oblatũ renuẽdo ne nomen eius glorificet̃. k (Propter hoc). i. ad declarationẽ nominis ſui principaliter. l (Dabit Dñs ipſe vobis ſignũ). ſ. liberatiõis veſtrę cõſequenter: quãuis ſitis ingrati, qa de⁹ multa bona facit etiã ingratis & iniuſtis. Vnde dicit̃ Matt. v. Pater veſter cœleſtis ſolẽ ſuũ facit oriri ſuper bonos & malos. m (Ecce virgo cõcipiet & pariet filiũ.) Hic cõſequẽter ponit̃ ſignũ: ſed ſcriptura ab antiquo peruerſa eſt, & adhuc multipliciter peruertit̃ à iudæis, & maxime iſta. Sed p reſolutiõe iſti⁹ materię accipiẽdum eſt illud q dr̃ Mat. j. hoc aũt totũ factũ eſt vt adimpleret̃ qd̃ dictũ eſt à dño p pphetã dicẽtem. Ecce virgo habebit in vtero & pariet filiũ & vocabit̃ nomẽ ei⁹ emanuel. Ex hoc patet quòd iſta ſcriptura Eſa. loquit̃ de dño Ieſu xp̃o cũ Matt. apoſtolus & euãgeliſta ſpũſancto plen⁹ magis quã fuerint pphetę veteris teſtamẽti, dicat cã fuiſſe impletam in natiuitate xp̃i. Et ſecũdum hoc ſic exponit̃ à doctoribus catholicis. Ecce virgo &c. i. beata virgo Maria à pphetis denũtiata fuit, quæ cõcepit & peperit manẽs virgo. n (Et vocabit̃ nomẽ ei⁹ Emanuel.) qa vocat⁹ eſt xp̃s: qd̃ nomẽ ſignificat duplicem naturã in vno ſuppoſito diuinã. ſ. & humanã. Et hoc idẽ deſignat Emanuel qd̃ interp̃tat̃ nobiſcum Deus. o (Butyrũ & mel comedet.) Hoc dicit ad denotãdũ verã ei⁹ humanitatẽ q̃ talib⁹ alimẽtis nutrit̃ maxime in pueritia. p (Vt ſciat reprobare malũ & eligere bon.) Lyr. non vt tenet̃ cauſatiue: ſed cõſecutiue: qa ab infantia ſua habuit plenitudinẽ ſciẽtię ad reprobãdũ malũ & eligẽdum bonũ, loquẽdo de ſcientia humana. Et iſtã habuit ab inſtanti ſuæ conceptionis: & non ante.

ctis patribus ex lymbo exurgeret aut angel⁹ Dei deſurſum tp̃s illud ſaluti ferę incarnatiõis p certo ad gloriã Dei nũtiaret q achaz abnegãs renuit dicens nõ petã qa mal⁹ erat ex quo ſequit̃ ſcd̃a pars in qua ppheta ipm Achaz & oẽs idololatras iudęos increpat qa non ſolũ hoies & pphetas pſequebantur eos moleſtãdo & occidẽdo: verũetiã nitebant̃ deũ pſeq. ppheta ergo Eſa. dixit ad Achaz & iudęos nũqd &c. Sequit̃ tertia ps propter hoc in quagdẽ pte apte oſtẽdit xp̃i aduẽtũ ĩ carnẽ. ſ. ei⁹ incarnationẽ qa dicit. Ecce virgo cõcipiet. ſ. xp̃ꝫ verũ meſsiã p̃miſsũ nr̃arũ verũ redemptorẽ. No. ſuper verbo ecce virgo cõcipiet q

naturales philoſophi nõ poſſunt credere nec admittere volũt iſtam videlicet quòd fœmina virgo. i. ſine viri copula cõcipere & virgo parere poſsit. Tamen docto. ſacræ paginæ iſtã conceptionem ſupernaturalem opere ſpiritusſancti factam pie admittunt & concedunt qd̃ beata virgo dñm in ſuo ſacratiſsimo vtero verbo cõcepit ex puriſsimis guttis ſui ſanguinis ex quibus virtute & ope ſpiritusſancti formatum⁹ eſt ſacratiſsimum corp⁹ Ieſu Chriſti nr̃i ſaluatoris in inſtanti & anima infuſa cum diuinitate humanã naturam aſſumente: tamẽ ĩ hac conceptiõe vna natura non eſt alteri commiſta: vt vult mag. ſent. lib. iij. di. ij. iij. & iiij.

¶Quæſtio. v.

Super verbis lectiõis eiuſdẽ diei q̃ habent̃ eſa. vij. in qb⁹ efficit̃ mentio de aduẽtu xp̃i in carne cũ dr̃. Ecce virgo. Orit̃ qõ de incarnatiõe filij dei. Vtrũ p redẽptiõe gñis humani neceſſariũ fuerit filium Dei incarnari? Arguit̃ qd̃ nõ qcunqꝫ põt ſatiſfacere p maiori pctõ põt ſatiſfacere p minori. Sed mortale pctm̃ actuale eſt mai⁹ quã originale: qa plus habet de volũtario, ergo cũ hõ poſſet ſatiſfacere p mortali pctõ multo forti⁹ p originali ſatiſfacere potuerit & ſic nõ fuit neceſſariũ filium Dei incarnari. In oppoſitũ illud per qd̃ humanum gen⁹ liberat̃ à p̃ditiõe eſt neceſſariũ ad humanã ſalutẽ: ſed myſteriũ diuinę incarnatiõis eſt hmõi: igitur. Ad argumẽtũ dr̃ negãdo qd̃ actuale ſit minus malũ: quãtũ ad ſatiſfactionẽ p actuali ſufficit act⁹ cuiuſcũque hoĩs cũ gratia diuina nõ aũt ad ſatiſfactionẽ p pctõ originali, niſi actio illius hoĩs pl⁹ valeret quã totũ bonũ humanę naturę. & ſic nõ poſſit eſſe purus homo: & ſic oportuit eſſe deũ & hominẽ, qui pro originali ſatiſfaceret. ad qõnẽ r̃ndendũ eſt ſcd̃m Tho. iij. par. q. j. ar. ij. qd̃ ad finẽ aliquid dr̃ eſſe neceſſariũ dupliciter vno modo ſimpliciter ſine quo hoĩs hr̃i nõ põt. ſicut cib⁹ ẽ neceſſari⁹ ad cõſeruatiõnẽ humanę vitæ. & ſic dr̃ q pro redẽptiõe gñis humani filij dei incarnatio nõ fuit neceſſaria qa Deus per ſuã virtutẽ potuit alijs modis redimere. alio modo ex cõditiõe. ſ. quo melius ad finẽ peruenit, & ſic fuit neceſſarium filium Dei incarnari ex parte patris, vt oſtenderet ſuam potẽtiam: ex parte filij, vt demonſtraret ſuam ſapientiam: ſpiritusſancti ſuam miſericordiam.

Feria. vj. Lectio Eſaiæ prophetę capitulo. xij.

HEc dicit dominus de⁹. a Egredietur † virga de radice ieſſe, b & flos de radice eius aſcendet, c & requieſcet ſuper eum ſpiritus domini, d ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus ſciẽtię & pieta-

†Lectio huius ſacrę pphetię i duas ptes diuidi ſolet prima eſt egredietur. ſcd̃a ẽ

tis, & replebit eum ſpiritus timoris domini.[e] Non ſecundùm viſionem oculorum[f] iudicabit,[g] neque ſecundùm auditum aurium arguet.[h] Sed iudicabit in iuſtitia pauperes,[i] & arguet in æquitate ꝓ manſuetis terræ.[k] Et percutiet terram [l] virga oris ſui,[m] & ſpiritu labiorum ſuorum interficiet impium:[n] & erit iuſtitia cingulum lumborum eius, & fides cinctorium renum eius.

Poſtilla.

HEc dicit dñs de⁹. Egredieť virga &c. In.c.pce. ꝓpheta cõcluſit ex p̄dictis oib⁹ ppľi iſrael extermina tioné pp ipſi⁹ malitiã & obſtinatiõné. hic aũt reuertiť ad deſcribẽdũ xp̄i myſteriũ qđ erat vnũ principale intẽtũ. Et diuidiť hęc pñs lectio ĩ duas ptes: qa primo deſcribiť ipſi⁹ xp̄i natiuitas: ſcđo ei⁹ ſctitas. Circa primũ ſciẽdũ ꝙ nõ ſolũ hęc pñs lectio q̃ eſt principiũ ca. ſed totũ ipm cap̄. exponiť ad lrã de xp̄o à docto. hebręis & catholicis. Vñ in trãſlatiõe chaldaica ſic hr̃. Exibit rex de filijs Iſai & meſſias de filijs filiorũ ei⁹ &c. Iudęi tñ hoc expectãt ſuturũ: xp̄iani verò dñt hoc eẽ ĩpletũ in Ieſu nazareno, & ſcđm hoc dr̃ hic. a (Egredieť virga).i. virgo Maria: ieſſe.i. iſai, q̃ dr̃ virga gracilis pauptate & hũilitate flexibilis pietate. b (Et flos de radice eius aſcẽdet).i. xp̄s q dr̃ flos rõne puritatis: qñ nullũ pctm̃ actuale ſeu originale habuit ĩ eo locũ. Et ꝓtulit fructũ nrę ſalutis. Hebręi aũt exponunt vtrũq₃ de xp̄o q dr̃ hic virga pp regiã dignitaté & flos pp vitę puritaté. Et dr̃ aſcẽdiſſe de radice ieſſe: qa pr̃ dauid vocat⁹ fuit Iſai, & ieſſe, xp̄s aũt deſcẽdit de dauid ſcđ₃ eos. (Et regeſcet &c.) Hic cõ ſeq̃nter deſcribiť ipſi⁹ xp̄i ſctitas. Et primo ĩ ſeipo. ſcđo ĩ corpe ei⁹ myſtico ibi. Et erit iuſtitia &c. Circa primũ dr̃. c (Et regeſcet ſup eũ ſpũs dñi.) qa ĩ baptiſmo ei⁹ appuit ſpũſſctũs in ſpecie colũbę ſup eũ. Mat.iij. ad deſignãdũ plenitudiné oĩs grę in eo iõ ſubdiť. d (Spũs ſapiẽtię).i. datur ſapientię vel ſpũs q eſt ſapiẽtia: & ſic intelligiť de alijs cũ dr̃. Et intellect⁹ &c. Et enumeranť hic ſepté dõa ſpũſſcti. Quorũ ſufficiẽtia ſic accipiť. Dona em̃ ſpũſſcti pficiũt aĩam, ad hoc vt ſit bñ mobilis ſcđm inſtinctũ ipſi⁹ dei tãq̃ quodã motiuo principio & ſupior, ſecũdũm illud Ro.viij. Quicũq₃ em̃ ſpũ dei aguntť. filij dei ſunt: & iõ dona ſunt in rõne & volũtate: rõ verò ſpecľatiua ẽ practica & ĩ vtraq₃ cõſiderať app̄heſi õ veritatis q̃ ptiet ad iuẽtioné et iudiciũ đ veritate: ad app̄hẽſioné igr̃ veritatis pficiť ſpecľatiua rõ p donũ ĩtellect⁹: pr̃ctica verò p donũ cõſilij. ad rẽcte vò iudicãdũ ſpecľatiua rõ pficiť p donũ ſapię: practica verò p donũ ſcię: volũtas aũt in his q̃ ſunt ad alterũ pficiť p donũ pietatis: in his aũt q̃ ſunt ad ſe ipſum pficiť p donũ fortitudis cõtra terroré piculorũ. Cõtra cõcupiſcẽtiã verò inordinatã delectabiliũ pficiť p donũ timoris, ſcđm illud ꝓuerb.xvj. Timore dñi declinať à malo. Et ſic pt₃ ꝙ dona ſe extẽdũt ad oĩa ad q̃ ſe extẽdũt virtutes ĩtellectuales & morales. Iſta aũt dona pfectiſsime fuerũt in aĩa xp̄i q̃ fuit pfectiſsima in oĩb⁹ donis & chariſmatib⁹ ſpũſſcti. e (Nõ ſcđm viſioné oculorũ).ſ. corpaliũ. f (Iudi.) qđ exponit rab. ſalo. dicẽs, qđ meſsias iudicabit p ſciam dei in eo exñté, p quã cognoſcet qs ſit innocẽs & qs re⁹: & in hoc bñ dicit. Sed ſcđ₃ catholicos iſta ſcia dei exñs in xp̄o duplex ẽ. Vna increata q̃ cõuenit ei inquãtũ de⁹ de qua dr̃.j. Reg. xvj. Hõ videt ea q̃ patẽt, de⁹ aũt ĩtueť cor. alia creata q̃ cõpetit ei ĩquãtũ hõ diuinit⁹ tñ ei data. Et iſta ſcia ſe extẽdit ad oĩa q̃ cognoſcit de⁹ ſcia viſiõis.ſ. ad oĩa q̃ ſunt fuerũt vel erũt ſcđm quãcũq₃ drĩam tpis qñtũcũq₃ ſint occulta. Et ſic de vtraq₃ ſcia verificať de xp̄o qđ p ſciã dei in eo latẽté cognoſcit cordiũ occulta: & ad idé refeřť qđ ſubdiť. g (Neq₃ ſcđ₃ auditũ &c.) Et hoc ĩpletũ fuiſſe in xp̄o dr̃ Io. ij. op⁹ em̃ nõ erat vt qs teſtioniũ phiberet de hoĩe. Ipſe em̃ ſciebat qd eſſet in hoĩe. h (Sed iudicabit &c.) ſ. euãgelicos iudicãs eos diuitijs cœleſtib⁹ dignos. Mat.v. Btĩ paupes ſpũ: qm̃ ipſorũ eſt regnũ cœlorũ. i (Et arguet in ęqtate ꝓ mãſuetis terrę.) Qđ fuit ĩpletũ qñ phariſæos arguit ꝓ apľis quos falſo notabãt đ trãſgreſsiõe ſabbati mat.xij. k (Et pcutiet terrã).i. hoĩes terręnos. l (Virga oris ſui.) i. doctrina arguẽdo eorũ pctã. m (Et ſpũ labiorũ ſuorũ ĩterficiet ĩpiũ).i. antixp̄₃ ſcđ₃ qđ dr̃.ij. Theſ. ij. Tũc reuelabiť ille iniqu⁹ qué dñs Ieſus ĩterficiet ſpũ oris ſui: & deſtruet illuſtratiõe aduent⁹ ſui. Et erit &c. Hic cõſequẽter deſcribiť ſctitas in xp̄i corpore myſtico cũ dr̃. n (Et erit iuſtitia cingulũ lũborũ ei⁹ et fides cinctoriũ &c.) i. iuſti & fideles adhęrebũt ſibi ſicut cingulũ & lũbare adhęrét hoĩ: vñ trãſlatio chaldaica hic h₃. Et erũt iuſti circũcirca eũ: & agẽtes fideliter appropinquãtes ei: & hoc p₃ ĩpletũ in apľis alijſq₃ diſcipulis & fidelib⁹ ſibi per fidé & charitaté adhęrentibus.

¶Q. õ.vj.

Super verbis lectiõis ſextę ferię quatuor tẽporũ aduẽt⁹ q̃ habenť Eſa.xij. in qb⁹ efficiť mẽtio de origĩe virginis Marię cũ dr̃. Egredieť virga. Oriť qõ de puritate ipſi⁹ virginis. Vtrum virgo Maria fuerit cõcepta in pctõ originali? Arguiť qđ ſic. Ait Aug. de fide ad Petrũ. Firmiſsime tene oẽ₃ hoĩem q per cõcubitũ viri & mulieris concipiť cũ pctõ originali naſci. Similiter hr̃ ad Ro.v. Oẽs in adã peccauerũt. Similiter ait magr̃ ſẽ.ij. Pctm̃ adę nõ ſolũ necauit ſeip̄₃ ſed ẽt oẽ gen⁹ humanũ. Ait ẽt Gre. & allegať à magr̃o vbi ſupra. Oẽs in pctõ nati ſum⁹, & ex carnis delectatiõe cõcepti culpã originalé nobiſcũ traxim⁹. Ait ẽt Leo papa in ſer. de nati. Sicut nullũ à reatu liberũ repit: ita ꝓ liberãdis oĩb⁹ venit igiť. In oppoſitũ Aug. de natu. & grã ait cũ de pctis agiť nullã de Maria volo hr̃e qõné. ergo virgo Maria nõ fuit concepta in pctõ originali. Ad argm̃ dr̃ qđ autoritates verę ſunt de lege ordinata nõ tñ p̄ſeruata. potuit em̃ de⁹ in primo inſtãti ſuę creatiõis Marię gratiã cõferre abſq₃ hoc qđ careret iuſtitia origiali qđ fecit & hoc ex merito xp̄i. Ad qõné rñdẽdũ eſt ſcđm magrm̃ Nic. de orbellis ij. ſen. di.iij. qđ virgo maria nõ fuit cõcepta in peccato originali: qđ p₃ duab⁹ rõnib⁹. Prima pfectiſ-

nõ ſcđ₃ ĩ prima parte ꝓphetia eſa. originé ſacrę dei genitricis & ĩ ea filij dei ieſu xp̄i ſal. factã incarnatioñé oñdit ĩ carne veri meſsię aduentũ apte manifeſtãs dicẽs, egredieť virga. ordina ſic. virga.i. maria virgo egredieť.i. naſceť đ radice.i. đ ſtirpe & gñe ieſſe.i. iſai patris dđ. In cęteris vide poſtil. & ſequiť ſcđa ps nõ ſcđm. in hac pte ꝓpheta oſtẽdit toti⁹ ſapiẽtię & ſcię dei plenitudiné ac cõplemẽtũ oĩum q̃ pfectioné ĩ xp̄o dño exiſtere & eẽ. Significans q̃ nobis mirabilé xp̄i ſapiẽtiã ĩ p̄dicãdo & pctõres repheudẽdo. Ordina ſic. ille flos xp̄s nõ iudicabit.i. iudiciũ faciet ſcđm viſioné oculorũ.i. puro oculi carnei vidẽt neq₃ iudicabit ſe cđm auditũ auriũ. i. ꝓut ex teſtimõio verba

li hoĩ₃ accipiet, ſ₃ ſecũdũm ĩtimã veritaté. q. a ip̄e xp̄s veritas ẽ. io. xiij c. Ego ſum veritas & vita. No. ſup. nõ ſcđm viſioné oc. iudi. qđ terræni iudices ñ dñt iudicare ſimpľr ſecũdũm alle. & ꝓb. & p ea q̃ exteri⁹.i. foris appẽt ſ₃ dñt ſubtiliter & p cõiecturas & examinationes occultas ingrere veritaté exẽplo Salomonis, q đ duab⁹ meretricib⁹ iudicauit vt.iij. regũ.c.iij. Et Chriſtus de adultera vt Ioannes viij. et ſimiliter daniel de ſuſãna p duos veteranos p̄ſbyteros accuſata optime iudicauit: vi dañ. xiij. c. Iẽ iudex nõ d₃ eẽ acceptor pſonarũ & donorum. ſeu munerũ, qa tũc iuſtitiã corrũpit & veritaté puertit. Vnde Iſid. de ſum. bo li. iii ca. lviij. Nõ eſt perſona obſeruanda ſed cã, idẽ ca-

pit.ſeq. Acceptio munerũ ꝓuaricatio veritatis eſt.

† Huius ſacrę ꝓphetię lcõ in duas ptes diuiditur. Prima ẽ clamabũt ſcd̃a eſt & cognoſcet. hãc lcõnẽ de xp̃o exponẽdo. In prima parte ꝓpheta ſãctorũ patrũ & bonorũ iudæorũ q legẽ obſeruabãt, liberationẽ & redẽptionẽ futuras oñdit, q̃ factæ fuerũt xp̃o dño veniente: nã captiuitas iudęorũ definit i ægypto: & alijs ꝓuincijs & eadẽ ſancti pr̃es ex lymboſo luti ſunt & ſcd̃m hunc ſenſum ſic expone ſc̃ti pr̃es & iudęi clamabunt ad dñm deum à facie tribulantis i. dæmonis & populi gẽtilis eos affligẽtis, dicẽtes: mitte dñe quem miſſurꝰ es. Et tũc mittet eis ſaluatorẽ Et ſequit̃. ij. ps. & cog. in qua ꝓpheta oñdit quo

ſimꝰ mediator habet actũ pfectiſsimũ mediãdi reſpectu alicuiꝰ pſonæ: ſed reſpectu nulliꝰ habuit excellẽtiorẽ quã reſpectu Mariæ mr̃is ſuæ: ergo circa ipſam habuit: igit̃ eã à peccato originali pręſeruauit. Secunda Chriſtus q præcepit honorare parẽtes matrẽ ſuã honorauit: qd̃ nõ feciſſet ſi ea fuiſſet cõcepta in originali peccato. Igit̃ ſi quis dicat, ergo adequatur Chriſto: dico quòd nõ ſequitur, qa Chriſtus nou indiguit præſeruari. ſi qs dicat ergo nõ indiguit redẽptore. dico quod præueniente.

Sabbato. Lectio Eſa. prophetæ. xix. capitulo.

IN diebus illis.[a] Clamabunt ad dominum[b] à facie tribulantis:[c] & mittet eis ſaluatorem & propugnatorem,[d] qui liberet eos:[e] & cognoſcetur dominus ab ægypto, & cognoſcent Aegyptij dominum in die illa. Et colent eum in hoſtijs & in muneribus. Et vota vouebũt domino & ſoluent:[f] & percutiet dominus Aegyptum plaga,[g] & ſanabit eos[h] & reuertentur ad dominum,[i] & placabitur eis: & ſanabit eos dominus Deus noſter.

Poſtilla.

IN diebꝰ illis. Clamabũt ad dñm &c. In hoc totali cap. denũtiat̃ punitio ægyptiorũ p Romanos fiẽda. Ad cuius intelligentiã ſciendũ quòd Antoniꝰ collega Auguſti cæſaris ſub quo natus fuit Chriſtus amore cleopatræ Reginæ ægypti captꝰ repudiauit vxorẽ ſuã Auguſti ſororẽ, & cleopatrã accepit & Auguſto bellũ indixit à quo tñ fuit debellatus & victus & capta ægyptꝰ. Et qa tpe Auguſti xp̃s fuit natus & in ægyptũ portatus: ideo ab hoc incœpit ꝓphetia. Sed pñs lectio ponit̃ circa finẽ capituli, in quo ſolũ cõtinet̃ qũo ægyptij tpe belli & ſuę neceſsitatis cognoſcẽtes idola eorũ vana recurrebãt ad deũ hebręorum. & ideo dicit. a (Clamabũt ad dñm). ſ. ægyptij. b (A facie tribulãtis). ſ. dæmonis eos perſequẽtis p bella ꝓpter eorũ pc̃tã. c (Et mittet eis ſaluatorẽ.) videlicet ieſum xp̃m ab eis receptũ p verã fidẽ ab apoſtolis ab eo miſsis ꝑdicatã. d (Qui liberet eos) de tenebris erroris & ptãte dæmonis: ideo ſubdit̃. e (Et cognoſcet̃ dñs.) hoſtia noui teſtamẽti & euchariſtia. & dr̃ hic hoſtię in plurali, qa ſuccedit oibꝰ hoſtijs & ſacrificijs vet. teſt. Põt etiã referri nõ ſolũ ad euchariſtiã. ſed ad orõnes & ſuffragia eccleſiæ q̃ dñr hoſtiæ. ps. xlix. Sacrificiũ laudis honorificabit me &c. f (Et pcutiet &c.) ſ. tpali pęna: vt dictũ eſt ad eiꝰ caſtigationẽ & vitę emẽdationẽ & correctionẽ. g (Et ſanabit eos.) p verã fidẽ. h (Et reuertẽtur ad dñm) veraciter & pfecte: ĩõ ſubdit̃. i (Et placabitur eis & ſanabit eos, ſcilicet eos eripiendo à dã-

natione æterna, & dando eis legem veritatis.

¶ Quæſtio. vij.

Super Verbis lectionis in ſabbato. iiij. tẽporũ adoẽtꝰ q̃ hñtur. Eſa. xix. in quibꝰ mẽtio efficit̃ de punitiõe ægyptiorũ q dicunt: clamabunt ad dñm, q̃ intelliguut̃ de patribꝰ eorũ liberatione p xp̃m faciẽda. Oritur qõ de liberatione ipſorum. Vtrũ xp̃s ſtatim introduxerit in cœlos aĩas quas liberauit de inferno? Arguit̃ quòd ſic hr̃ Luc. xiij. dicit xp̃s latrõi, hodie mecũ eris in paradiſo. & cõſtat quòd illud nõ intelligit̃ de paradiſo terræſtri, qa nõ eſſet magnũ ibi eſſe in illo paradiſo: ergo intelligit̃ de cœleſti. in oppm̃ Micheæ. ij. de xp̃o. aſcẽdit pandẽs iter ante eos: ſed xp̃s nõ aſcendit ad cœlos vſque ad quadrageſimã diẽ poſt reſurrectionẽ ergo nec animæ aliorũ ſc̃tõrũ, q erãt in lymbo. ad argm̃ dicit̃ quòd paradiſus in auctoritate. Luc. intelligit̃ de Dei viſiõe, q̃ dr̃ verꝰ paradiſus & de paradiſo cęleſti nõ terreſtri. Ad qõnẽ rñdendũ eſt ſecũdũm mag. Nicolaũ de orbel. ſup. iij. ſen. di. xxxiij. q. iij quòd animæ ſanctorũ nõ ſtatim poſt mortem xp̃i pductæ ſunt in cœlos quãtũ ad locũ: ſtatim tñ poſt reſurrectionẽ animæ à corpe in xp̃i deſcẽſu ad inferos viderũt lumẽ animę. & beatę factæ ſunt q̃tũ ad præmiũ. & ſic in loco infernali exiſtẽtes habuerũt paradiſum. ſ. apertã Dei viſionẽ, quæ eſt vita æterna: locũ autem beatitudinis nõ ſtatim ſunt adeptę: qa nulla anima in cœlũ debuit aſcẽdere añ xp̃m q eſt primogenitꝰ in multis fratribꝰ tãquã caput omniũ: de hoc dico quòd animæ eorũ q i originali pc̃tõ deceſſerũt talẽ fruitionẽ non habuerunt, nec liberatæ fuerũt, nec animæ reproborũ q in inferno erãt demerſi: qa de mẽbris xp̃i nõ erãt: ideo efficacia paſsionis xp̃i ad eos non ſe extendebat.

Eodem die Lectio Eſaiæ. xxxv. capitulo.

HAec dicit dominus Deus.[a] Lætabitur deſerta[b] & inuia,[c] & exultabit ſolitudo,[d] & florebit quaſi lilium.[e] Germinans germinabit,[f] & exultabit lętabunda[g] & laudans.[h] Gloria libani data eſt ei, decor carmeli & Saron.[i] Ipſi videbunt gloriam domini, & decorem Dei noſtri.[k] Confortate manus diſſolutas,[l] & genua debilia[m] roborate.[n] Dicite[o] puſillanimes,[p] confortamini,[q] & nolite timere.[r] Ecce Deus noſter vltionem adducet retributionis,[s] Deus ipſe veniet, & ſaluabit nos.[t] Tunc aperientur oculi cęcorum,[v] & aures ſurdorum patebunt.[x] Tunc ſaliet ſicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum,[y] quia ſciſſæ ſunt in deſerto aquæ[z] & torrens in ſolitudine.[a] Et quæ erat

poſt chriſti aduẽtũ populus ægypti & multi gentiles in multis afflictionibus & tribulationibus exiſtẽtes xp̃m ſaluatorem eſſe quem verũ deum i quẽ crediderũt quos dñs liberauit à cultu dæmonũ & ab incurſu ac ĩfeſtatione multarũ beſtiarũ velut draconum crocodilorũ ſerpẽtũ leonũ: & ab alijs multis animalibꝰ venenoſis: qa vt hiſtoriæ tradunt multa venenoſa animalia tũc tempis erant circa nilũ fluuiũ ægypti auctore Oui. j. metha. ait ſic. vbi iam madidos deſerit ſeptẽfluus agros Nilus. & ſequit̃ pluria cultores verſis animalia glebis inueniunt.

† Lcõ huiꝰ ſacræ ꝓphetiæ i tres ptes diuidit̃. Pría eſt lætabit̃. Scd̃a eſt cõfortate. tertia eſt tũc aperientur. In pría oñdit ma-

gnum gaudiũ & lætitiã quibus iudæa & multa paganorũ multitudo exultare & lætari debebãt tpe aduẽtos nr̃i redẽptoris. & ſic ordina. aduenıente xp̄o dño iudæa deſerta & inuia.tũc nõ obſeruãs vias dñi q̃ eſt ſine via lætabit̃ &c.ſequit̃ ipſi credẽtes& cõuerſi videbũt gloriã dñi & decoré.i. formoſam ſpeciẽ corporeã q̃ oẽm hũanã ſpẽ;&decoré ſupat:vt ꝓpheta ait Pſal. xliiij. Specioſus forma p̄ filijs hominũ Sequit̃ ps ſcd̃a. Cõſortate in qua ꝓpheta apoſtolos Chriſti & diſcipulos ad prædicationẽ exhortari vr̃:&ad cõfortandũ credẽtes:& ad fidẽ conuerſos contra mundi tyrannos , dicẽs:ô vos apoſtoli & Chriſti veri diſcipuli cõfortate.i.roborate verbo vr̃æ cõſolatiõis man⁹ diſ.i. credẽtes diſpſos propter metũ tyrannorũ & roborate genua debilia eos qui nõ ſunt firmi in fide , ſed cito ad minas tyrãnorũ flecterẽt ita btũs petrus monet dicens fr̃es vigilate in oronib⁹ qa

arida in ſtagnũ,& ſitiens in fontes aquarum.[b] Ait dominus omnipotens.

Poſtilla.

Hæc dicit dominus Deus. Lætabitur deſerta &c. Andreas & aliqui expoſitores catholici in hoc ipſum ſequentes exponunt iſtud capitulũ ad literam nimis iudaice.ſ.de ꝓſperitate iudæorũ poſt redıtum de babylone. Sed hoc nõ videtur rationabiliter dictum quia ab illo tẽpore vſque ad Chriſtum fuerũt in ſeruitute, quãuis in terra ſua fuerunt, etiam in multis afflictionibos & anguſtijs,vt patet io lib. Eſdrę & Neemię & Dañ. Et ideo proſperitas & iucunditas quæ in hoc capitulo deſcribuntur ad tempus illud nullo modo referri videntur,& ideo aſſumendo quod verum eſt ſcilicet quòd hoc capitulum ſit ad tempus Chriſti referendum, ſic eſt iotelligenda litera. a (Læta. deſer.)iudęa quę fuit deſerta.i.derelicta in multis proſperitatibus & ſupereminẽtijs io templo & in ſacrificijs:vt patere poteſt volenti ſuper hoc capi. expoſitores videre. b (Et inuia). Tempore eñ primi templi prophetæ diſcurrebant per iudæam populum à malis retrahendo:& ad bonum exhortando. Tempore verò ſecundi templi nõ legũtur habuiſſe niſi aggæum Zachariam & Malachiam: qui prophetizauerunt tempore reparationis ſecũdi templi:ſed poſtea populus iudaicus caruit prophetis talibus per tercentos anuos & amplius vſque ad tempus Ioannis baptiſtæ:qui cæpit pœnitẽtiam prędicare & aduẽtum Chriſti nuntiare.ideo dicitur. Lætabitur deſerta.id eſt Iudæa quæ fuerat prædicto modo deſerta , & inuia iu aduentu Chriſti habebit materiam gaudij quantum ad defunctos quos Chriſtus de lymbo patrom tranſtulit ad gloriam & quantum ad viuos credentes in eum. Quod potiſsime fuit impletum recepto ſpiritu ſancto in die peothecoſtes qui confidenter & magna voce laudabant dominum Actum.ij. c (Exultabit ſolitudo.)id eſt gentilitas : quæ ad modum ſolitudinis caruerat cultu legis:& prophetarum & cum gaudio ſuſcepit fidem Chriſti prædicationẽ apoſtolorum. d (Et florebit quaſi lilium.)decore ſanctitatis & odore bonæ famæ. e (Germinans geminabit.) Per talem replicationem & reduplicationem intelligitur multitodo gentilium recipiens Chriſti fidem. f (Et exultabit lætabonda) corde. g (Et laudans) ore. h (Gloria libani data eſt ei,decor Carmeli & Saron.) Per iſta tria loca quæ præ alijs in Iudæa fuerunt amœna & fertilia intelligitur quòd quicquid erat pulchritudinis & amœnitatis in ſanctitate & honeſtate in ſynagoga,trãſlatum eſt ad eccleſiam ex Iudæis & gentibus congregatã. i (Ipſi

aduerſarius veſter diabolus tamquam leo rugiens circuit q̃rẽs quem deuoret cui reſiſtite fortes in fide &c.ſequitur pars tertia. Tunc ape. In qua quidem parte ꝓpheta miraculoſa opera quæ xp̃s ſaluator io ſuo aduentu fecit declarat & oſteodit: videlicet q᷑ cæci videbunt ſurdi audieot,leproſi curabuntur &c. xp̃s diſcipulis Ioan. de hoc teſtat̃. Lu.ij.dicẽs eũtes renũtiate Ioan. quævidiſtis & audiſtis. cæci vident, ſurdi audiunt , claudi ambulant, leproſi mũdantur , iu expoſitiõe ſequere poſtilas.

videbunt gloriam domini).i.ipſius Chriſti quem viderunt apoſtoli alijq́ue diſcipuli oculis corporeis quantum ad humanitatem : & oculis mentis quantum ad deitatem. Io.j.vidimus gloriã ei⁹gloriam quaſi vnigeniti à patre &c. Viderũt etiam gloriam eius in miraculorũ operatione:& viderũt reſurrectionẽ eius & aſcẽſionẽ. Gentiles etiã poſtea ad fidẽ conuerſi viderunt gloriã eius in miraculis factis per apoſtolos in oomine Chriſti. (Cõfortate.) Hic conſequenter denũtiatur materia gaudij ex roboratione credentium cũm dicitur. Confortate &c. & eſt verbum prophetę ad apoſtolos. k (Confortate manus diſſolutas).i.gẽtilium qui ante erant tardi & pigri ad opus bonum. l (Et genua debilia.)ipſorum gentiliũ. m (Roborate).ſ. verbo & exemplo:ad quæcũque aſpera pro Chriſto ſuſtinẽda. n (Dicite.)i.cõmuniter prędicate. o (Puſillanimes.)tẽpore ꝓcedẽti. n (Conſortamini.) in virtute xp̃i. q (Et nolite timere).ſ.tormenta tyrannorum. Cuius cauſa ſubdit̃. r (Ecce Deus noſter vltionem adducet.)ſuper veſtros pſecutores. s (Deus ipſe veniet & ſaluabit nos.)ſcilicet per paſsiones modicas ad gloriam nos reducendo. Et ſic factũ fuit in primitiua eccleſia:p longum tp̃s poſtea:qa multi gẽtiles ad xp̄m cõuerſi ita erant in dño cõfortati quòd nõ timebãt tormẽta,ſed magis appetebant vt patet in legendis ſanctorum. t (Tunc aperiẽtur oculi cæcorum &c.) Iſta eñ miracula corporaliter fuerũt facta p xp̄m: poſtea per apoſtolos & alios credeores in nomine Chriſti:vt patet in euangelijs & in alijs actib⁹apoſtolorum. Et fuerunt facta ſpiritualiter in illuminatione infideliũ,fidem recipiendo. v (Et aures ſurdorum patebũt.)fuerũt eñ apertę mãdatis xp̄i obediẽdo. x (Tunc ſaliet ſicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorũ.)per viã morũ incedendo:& multi loquelam recęperunt fidem chriſti confitẽdo. Cuius cauſa ſubdit̃. y (Quia ſciſſę ſunt in deſerto.).ſ.iodę& gẽtilitatis:vt patet ex ſupradictis. Aquæ.ſ.ſacramẽti baptiſmi. z (Et torrentes iu ſolitudine).i.variæ gratiæ ſpiritusſancti de qb⁹dicit̃.j.ad Corin.xij. Alij quidẽ per ſpiritũ datur ſermo ſapiẽtię,alij aũt ſermo ſcieotię ſecundũm eũdẽ ſpiritũ &c. a (Et quæ erat arida in ſtagnum & ſitiens in fontes aquarũ.) Per hoc notat̃ plenitudo gratiæ datę tẽpore eccleſiæ primitiuæ. b (Ait dominus omnipotẽs.) Hæc clauſala frequenter ponitur in fine prophetiarum.

¶Hæc prophetia pro lectione ab eccleſia ſũpta à catholicis doctoribus myſt. de Chriſto &cyro rege per ſarũ expooi ſolet. Et ſecundũ hunc ſenſũ ſacra lectio diuiditur ĩ tres partes. prima eſt Xp̃o meo. Secunda eſt vocaoi te. Tertia eſt dominus& non alter. In prima p̃os prophetę Deus pater videtur Chriſtum dominum Deum dilectum filiõ alloqui de gloria & poteſtate ipſi⁹

¶Quæſtio.viij.

Super verbis lectiõis eiuſdẽ diei q̃ habẽt̃ eſa. xxxv.ſ.nolite timere orit̃ Theologalis qõ de timore vtrũ timor ſit pctm̃) Arguit̃ꝙ nõ.timor eſt paſsio q̃dã·ſed ex paſsiõib⁹ non laudamur neque vitupamurvt ptʒ in.ij.ethi.cũ ergo oẽ pctm̃ eſt vitupabile vr̃ q᷑ timor nõ ſit pctm̃. Io oppoſitũ Mat.x.uolite timere eos q occidũt corp⁹:quod

Chriſti redemptoris pater dicens ad filium quod cum ipſe filius aduenerit hęc ei faciet (vt ipm exaltet & glorificet) videlicet eccleſiam ſanctã cõfirmabit & roborabit ſubijcietque illi gétes id eſt natiões gétiũ & ciuitates ſuperbas & reges corũ vertet in lugã & ſuper bos qui ſe gloriant̃ in multitudine populi ſui humiliabit: hæc ꝓphetia impleta dici poteſt tempore quo reges hieruſalé chriſtico lę facti & romani imperatores cœperũt fidé exaltare & gétiles ſubiugare: qa ꝑua manu militũ magnã hoſtiũ copiã cóterebãt ac deuincebãt & eorũ ciuitates ſubuertebãt vt ex eorũ geſtis ac hiſtorijs clarius patet. Sequit̃ ſcd̃a pars. & vocaui te in qua de⁹ oipotés videtur increpare cyrũ per regem pſarum intelligere potes populũ iudaicũq; quem dñs deus ꝑ ſeruũ ſuum moy ſẽ euocauit ex ægypto de captiuitate vt illum in terram ꝓmiſ-

non ꝓhiberet niſi eſſet peccatũ igit̃ timor eſt peccatũ. Ad argumentũ dr̃ quòd timor cõiter dictus ſcd̃m rationé importat vniuerſaliter fugã vñ quãtũ ad hoc nõ importat rationé boni vel mali, & ſimiliter é de qualibet alia paſsióe ió philoſoph⁹ dicit qd̃ paſsiões nõ ſũt laudabiles neq̃ vituperabiles. ſ. qa nõ laudant̃ neque vituperant̃ qui iraſcunt̃ vel timét ſed qa circa hęc ordinate aut inordinate ſe hñt. ad quæſtioné rñdendũ eſt ſcd̃m Tho.ij.ij.qó.cxxv. quòd timor inordinat⁹ eſt pctm̃ puta qñ appetitus ſugit quę rõ dictat eẽ ſuſtinéda, ne deſiſtat ab alijs q̃ magis ꝓſequi debet. ſi verò appetitus ad refugiédũ ſcd̃m rõné eſt timor ordinat⁹: & talis timor nõ eſt pctm̃ de quo timore aliqua dico primo enĩ dico quòd eſt aliqs timor filialis quo hõ timet offenſam dei qué diligit, & timet ab eo ſepari. xxiij.q.vj. §.ex his. & iſte timor eſt bon⁹. ali⁹ timor dr̃ ſeruilis & iſte cauſat̃ ex amore ſui: vñ qa pœna eſt detrimétũ ꝓprij boni ideo timet. d. §. ex his. & iſte dr̃ initialis qa eſt principiũ cõuertédi. de cõſe. di.ij. ſi cũ charitate ſi ſine charitate mal⁹ eſt, nõ de ſe: patet qa à mala ꝓcedit radice. ſ. ab inordinato amore ſui: ali⁹ timor é mũdan⁹, quo hõ diſtinguit̃ à Deo ſi hõ ꝓpter illum nõ eſt natus facere cõtra dei præcepta venialis eſt: ſi ſic eſt mortale peccatũ.

Eodem die Lectio Eſaiæ ꝓphetæ. xlv. capitulo.

HAec dicit dñs Deus [a] Chriſto † meo Cyro: cuius [b] apprehẽdi dexteram [c] vt ſubijciã ante faciẽ ei⁹ gẽtes, & dorſa regũ vertam, [d] & aperiã corã eo ianuas: & portę nõ claudẽtur. [e] Ego añ te ibo [f] & glorioſos terræ humiliabo. [g] Portas æreas conterã, & vectes ferreos confringã. [h] Et ego dabo tibi theſauros abſcõditos, [i] & archana ſecretorũ reuelabo. [k] Vt ſcias quia ego dñs, q voco nomen tuũ, De⁹ Iſrael [l] ꝓpter ſeruũ meũ Iacob, & Iſrael electũ meũ. [m] Et vocaui te nomine tuo [n] aſsimilaui te: [o] & nõ cognouiſti me. Ego dñs & non eſt ampli⁹, extra me nõ eſt Deus. [p] Accinxi te, [q] & nõ cognouiſti me, [r] vt ſciãt hi qui ab ortu ſolis & q ab occidẽte [s] qm̃ abſque me nõ eſt Deus. Ego dñs & nõ eſt alter. [t] Formãs lucem [v] & creãs tenebras. [x] faciẽs pacẽ, [y] & creãs malum. Ego dñs faciẽs omnia hæc. [z] Rorate cœli deſuper [a] & nubes pluant iuſtũ, [b] aperiatur terra, [c] & germinet ſaluatorẽ.

ſionis reduceret vt vni Deo æterno in pace ſeruiret & nõ dijs eorũque idolis: imo vnũ Deũ verũ cognoſcerent quẽ adorarét qd̃ nõ fecerunt imo reges ſui vna ſepe idololatræ facti ſunt: vt patet de achab & baſa q fecerũt peccare populũ.iij.re.c.xvj. & ꝑ eorum pctã dñs Deus eos cũ pp̃lo iſr̃l ſepe inter gétes captiuauit videlicet í babylóia inter pſas & í ęgypto quos dñs miſericors eorũ & pp̃ls miſertus in terrã ſuã ſepi⁹ reduxit. & cũ in terra ſua bonis affluerét ímemores teſtamẽti dñi ad idola reuertebant̃. Poteſt ét ad literã hęc ꝑ ſcd̃a expõi de ipo cyro pſarũ prio. rege q ſuit i multis gẽtib⁹ & i populo iſrael flagellum dei is captiuauit populũ iſrael iudęos ab iſr̃l iacob iſrael appellatũ dñs illi fuit auxilium & brachiũ forte, & tamẽ deũ nõ cognouit qua propter tradidit eum dñs i man⁹ mulieris. ſ. Thomiris ſchytarũ regine, q cùm

[d] Et iuſtitia oriatur ſimul. [e] Ego dominus creaui eum.

¶ Poſtilla.

HAec dicit dominus De⁹ chriſto meo Cyro. In cap. pręcedẽti Eſaias inducit populũ ad expectandum diuina ꝓmiſſa tamquã certitudinaliter adimplenda: hic conſequẽter proſequitur magis in ſpeciali illa beneficia. Et primo quantum ad liberationem in malis. ſecundo quantũ ad conuerſationem in bonis. Secunda pars non ponit̃ in præſenti lectione. circa primum ſciédum quòd rabbi Salomon exponés hanc literam dicit. Magiſtri noſtri ſic dixerunt. Et vocat magiſtros ſuos doctores antiquos Hebræorum quorũ plures fuerũt ante Chriſti aduẽtũ Deus ſanctus & bñdictus dixit meſsię ſuo. i. meſsię in lege & ꝓphetis ꝓmiſsio Apponens ego te ipſi Cyro. i. deſignãs te per Cyrũ. Ex quo patet quòd ſcd̃m intentioné hebręorũ antiquorũ per Cyrũ hic introductũ liberatoré populi de babylone principaliter intelligit hic Chriſtus mundi ſaluator. Et per ſaluatoré populi de babylõe partialé intelligit̃ principaliter ſaluator mũdi generalis. Sciendum tamen quòd figura nõ correſpondet in omnibus figurato: quia tũc non eſſet figura vel ſimilitudo: ſed idẽtitas. Et ideo Cyrus nõ fuit Chriſti figura in omnib⁹ quæ de eo dicunt̃ vtpote illis quæ ſunt imperfectiõis vt cũ dicit̃. Nõ cognouiſti me. qd̃ dicit̃ de Cyro tm̃. Et econtra illa quæ ſunt ꝑfectiõis ſimpliciter intelligéda ſunt de Chriſto ſolũ. Et ſic aliqua dicunt̃ de Cyro tm̃ ad literam, & aliqua de Chriſto tantum ſeu de tẽpore Chriſti, & aliqua de vtroque. ſ. illa in quibus Cyrus fuit Chriſti figura. Et verificant̃ de vtroq; principaliter tñ de xpo ſiue de redẽptiõe facta per Chriſtũ. b (Cuius). ſ. Cyri. c (Apprehẽdi dexterã.) vt ſubijciã &c. dans ei fortitudiné ad babyloniorũ & aliarum gentiũ ſubiectionem. d (Et aperiã corã eo ianuas.) i. faciam aperiri qa dñs tm̃ immittebat timoré in aliquib⁹ quòd recipiebãt Cyrum in dñm ſine cõtradictiõe. e (Ego añ te ibo.) fortitudiné tuam populis incutiendo. f (Et glorioſos terrę hũiliabo eos.) ſ. tibi ſubijciẽdo. g (Portas æreas cõterã.) ſ. ciuitatũ tibi reſiſtẽtiũ. h (Et dabo &c.) à regibus babylõis & alijs. i (Et archana. ſecre. reue. &c.) i. precioſiſsima magis ſecreta ſeruata. k (Vt ſcias quia ego ſum dñs.) transferens regna & poteſtates de gente in gentem ſcd̃m voluntatem meã. hæc enĩ recognouit Cyrus. vt hr̃ j. Eſdræ. j. hæc dicit Cyrus Rex Perſarũ. Omnia regna terræ dabit mihi dñs cœli & terræ. l (Propter ſeruum meũ Iacob.) i. ꝓpter populum deſcẽdẽtem à Iacob per te liberandum. m (Et vocaui te nomine tuo.) i. nomé tuum reuelaui longe añ tempus tuum. n (Aſsimilaui te.) notabilib⁹ perſonis quorũ nomina prædixi ante tempora eorum vt Hiſmaeli. Geneſ. xvj. & Ioſue. ij. Regũ. xiij.

o (Et nou cognouiſti me.)quia adhuc oou eras. p (Accinxi te)furtitudine ad debellandũ gentes & regna. q (Et nou cogno.me.)etiam poſtquã dedi tibi fortitudiné:quãuis enim Cyrus recognouit omnia regna à Deo ſibi data: vt prædictum eſt tñ nõ cognouit eum tãquã ſolũ adorandũ:qa colebat idololatriam. r (Vt ſciant &c.) Hic cõſequéter ponitur ptãs Cyri ſequés fructus.ſ. io liberatione populi Iudæ de babylone in confeſsione ptãtis diuinæ:quia ſicut habet̃ primi Eſdræ.j. Cyrus verbis & literis ſignificauit per totũ ſuũ imperiũ monarchiã à deo ſibi datã: & ab eo ſibi mandatũ fuiſſe de templi reædificatiõe: & ad hoc faciendũ populum Iudæ ad terrã ſuam remittere. Et hoc eſt qđ dicit̃.(Vt ſciãt q ab &c.)i. per totũ imperiũ Cyri per literas eius miſſas modo prædicto. s (Qm̃ abſque me non eſt Deus.)qui poſsit tot & tãta facere. t (Formans lucé.) Iudæis, ipſos de carceribus educendo. v (Et creaus tenebras) babylõis ipſos per Cyrũ deſtruẽdo. x (Faciens pacem) Iudæis reuertentibus hieruſalem. y (Et creãs malũ.)ſ. pœnæ ad puuitionem peccatorum. z (Rorate cœli deſuper &c.) Hic conſequenter deſcribitur liberatoris natiuitas. Sicut dictum eſt principalis intentio ꝓphetæ eſt hic deſignare Chriſtum p Cyrum: ſic deſignatur Chriſti natiuitas per natiuitatem Cyri. Primo ergo exponitur figura ad cui° intellectum ſciendũ: quòd Aſtyages rex Medorũ & Perſarum vidit in ſomnis de genitalibus ſuæ filiæ vité òriri, quæ totã Aſiam occupabat: & dictũ fuit à cõiectoribus de ea filium naſciturũ, qui totã terram illã occuparet, qđ impletũ fuit in Cyro filię aſtyagis filio. Et ideo natiuitas Cyri hic deſcribitur ſub metaphora vitis ſeu plãtæ oriẽtis de terra: ad quã requirit̃ influẽtia cœleſtis, & diſpoſitio terræ per deſcenſum ſuper eam pluuiæ & roris. Et hoc eſt quod dicitur. Rorate cœli deſu. rorem & influentiam emittendo. a (Et nubes pluant iuſtum.)i. diſponatur materia ad ortum iuſti, id eſt Cyri, qui vocatur hic iuſtus, quia fuit executor diuinæ iuſtitię erga babylonios. b (Aperiatur ter.) Aſtyagis filia. c (Et germinet ſaloa.) Cyrum ad ſaluandum Populum Iudæ à babylonica captiuitate. d (Et iuſtitia oriatur ſimul.)id eſt virt° exequẽdi iuſtitiã meã. c (Ego dñs creaui eum.) Dãdo ei imperiũ. Sicut Papa vel Imperaror dr̃ creari qñ ꝓmouetur ad talé dignitatem. Cõſequenter exponat̃ litera de re figurata. i. de Chriſti natiuitate. Rorate cœli deſup &c. Pro iſta germinet ſaluatoré eſt beata virgo concipiés ſaluatoré mũdi, nõ ex viril; ſemine. ſed virtute ſpiritusſancti, tamquã rore cœleſti. Et quia principalis intentio ꝓphetæ eſt hoc ſignificare: ideo ſub iſto ſenſu hæc autoritas allegatur in multis locis: & iuſtitia oriaror ſimul gratia iuſtificans. Ioan. j. Gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Ego dominus creaui eum, quaotum ad humanitatem, quæ eſt creatura Dei.

eius caput trũcari fecit̃ ſet illđ ĩ v- tré ſanguíe ſuorum plenum reclu- di iuſsit, dicés. Sume Cyrę ſãguiné qué ſparſiſti: & ſic hanc parté expõe & ego de° ſol° & vo°(ò cyræ!) vocaui te &c. Seq- tur ps tertia. Ego dominio° & nõ alter ĩ quadũs de° Cyrũ & idololatras Iudęos de eorũ ĩpio cultu iocrepat eo ꝙ plures deos eẽ credant & adorét, qa ĩpe ẽ dñs Deus vn° trin° in pſonis: ſol° bon°, opẽs, ĩméſus, ætern°, ſine principio & fine. q adorãd° ẽ, vt romana eccleſia credit. et docet de ſũ. tri. & ſi. cat. ea. firmiter credim° (i- gt ro. põtiſ. Et ſimpl̃r confitemur ꝙ vn° ſol° verus de° ętern° iméſ'icõ mutabilis. ĩ cõphéſibil̃ opẽs &c. Expone: ſequé do poſtil. Poſtea filij miſſio deſcribit̃ cum prio dicit.

¶Quæſtio.ix.

Super Verbis epiſt. lectiõis eiuſdé diei, quę habent̃ Eſaię.xlv.ſ. abſque me nõ eſt De°. orit̃ qõ de deo. Vtrũ ſit tñ vn° deus. Arguit̃ qđ nõ. plura bona ſunt meliora paucioribus bonis, ſed quęcũque meliora, ponenda ſunt in vniuerſo: ergo. In oppoſitum Deut. vj. audi Iſrael dñs Deus to° vnus eſt: igitur nõ eſt niſi vnus Deus. Ad argm̃ dr̃ quòd pluralitas deorũ nõ eſt melior vnitate Dei cũ non ſit bonũ quòd ſit pluralitas priocipatuũ xij. meth. ex quo includit cõtradictioné & repugnãtiam. ad quæſtionem reſpondendũ eſt ſecundũm magiſtrũ Nicol. de orbellis ſuper. j. ſen. di. ij. q. iij. quòd non eſt niſi vnus Deus. quod tripliciter patet. Primo ſi ſint duo dij ſiot a & b, aut igit̃ a: fruitur b, aut vtit̃: ſi vtit̃, ergo habet voluntaté ioordinatã, ſi fruit̃ ergo eſt beatus in duobus obiectis totalibus quorum neutrũ depẽdet ab alio. ſ. in ſe & in b, ſed cõſequés eſt impoſsibile, qa nil põt eſſe beatũ actu in duobus obiectis beatificãtibus totalib°: qa vtrolibet eorũ deſtructo nihilomin° eſſet: igit̃ neuter eſſet beatus. qđ eſt falſum igit̃. ſcđo patet ſic quęcũque poſſeſsio põt numerari in diuerſis, pl° perfectiõis habet in plurib°: quã in vno, ſic de trinitate. ergo cũ infinitũ nõ poſsit excedi, nõ põt in pluribus numerari: ſequit̃ quòd quia Deus eſt infinitus, nõ põt in numerari ergo nõ eſt niſi vn° Deus. Tertio patet ſic, ſi ſunt duo dij vterque illorũ faceret alterũ nulli potenté, ꝓhibendo p ſuũ nolle eſſe, & ſic nõ nullus illorũ eſſet oĩpotés qđ eſt falſum: iterũ vterque illorũ poſſet p ſuũ velle anoihilare nã. a. volt quòd b. anihilet &, b. vult. a. etiã aonihilare. ſequit̃ hoc facto quòd nullus eſſet Deus, qđ eſt incõueniens ergo nõ eſt niſi vnus Deus in tribus perſonis, ſcilicet patris & filij & ſpiritusſancti: & de filij Chriſti natiuitate lectio mentionem facit, cum dicit rorate cœli &c.

Eodem die lectio Danielis. iij. capitulo.

In diebus illis. Angelus domini aſcẽdit cum Azaria &c.

¶Hæc lectio ponit̃ infra in alijs quatuor temporibus ſequentibus.

Eodem die Lectio epiſtolę beati pauli Apoſtoli. ij. ad Theſſalonicenſes. ij. capitulo.

FRatres.[a] Rogamus vos per aduentum domini noſtri Ieſu Chriſti,[b] & noſtræ cõgregatiõis in idipſũ,[c] vt nõ cito moueamini à veſtro ſenſu.[d] Neq̃ terreamini,[e] neq; p ſpm̃,[f] neque p ſermoné,[g] neque p epiſtolã, tãquã per nos miſſam,[h] quaſi inſtet dies dñi.[i] Ne quis vos ſeducat vllo modo.[k] Qm̃ niſi venerit diſceſsio primũ,[l] & reuelat° fuerit[m] homo peccati,[n] filius pditiõis,[o] qui aduerſatur, & extolli-

Rorate cęli deſup rorate xp̃m mittite q ros ẽ.

† Hæc ſacra lcõ i tres p̃tes diuidit̃ pria ẽ rogamus. ſcd̃a ẽ qm̃ niſi venerit. tertia num retinetis. in prima pte beatus pau. theſſa. monet oe p̃prie ęſtimatiõi ſenſuũ ſuorum credãt neq̃ alicui ſpũi dicẽti & aſſerẽti ꝙ antixp̃s venit ſiue qs hoc ſuadeat proprio ſermone aut p epiſtolam diſſimulatã ab eo paulo eẽ miſſam aſſentiant ne qs pſeudo ꝓpheta eos ſeducat, & extra fidé io errorem mittat. Sic xp̃s ſaluator ſuos diſcipulos p̃uidere docebat, dicés cauete à falſis ꝓphetis qvenĩũt ad vos. Itẽ nõ P ti pſeudo ꝓphetæ venient in noĩe meo dicentes, qa ego ſum xp̃s. Igit̃ paulus theſſal. per Ieſum xp̃m obſecrat di

tur[p] ſupra omne quod dicitur Deus, [q] aut quod colitur[r], ita vt in templo Dei ſedeat oſtendens ſe tamquam ſit Deus. [s] Num retinetis quòd cum adhuc eſſem apud vos, hæc dicebam vobis?[t] Et nunc quid detineat, [v] ſcitis[x]: vt reueletur in ſuo tempore.[y] Nam myſterium[z] iam operatur[a] iniquitatis, [b] tantum [c] vt qui tenet nunc, [d] teneat, donec de medio fiat.[e] Et tunc reuelabitur ille iniquius, [f] quem dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui, [g] & deſtruet, [h] illuſtratione aduentus ſui.

Poſtilla.

FRatres. Rogamus vos per aduentum Dñi noſtri Ieſu Xpi. In hac epiſtola reddit apoſtol' theſſalo. cautos. circa qđ ſciendũ eſt quòd aliqui theſſalonicenſiũ credebãt diem iudicij vniuerſalis eſſe propinquã, tum ꝓpter tribulationes quas ſuſtinebant: quia Chriſtus in euangelio dixerat eccleſiã maxime tribulari appropinquante die iudicij, vt patet Matth. xxiiij. ꝓpter quod timebãt adhuc maiores perſecutiones incurrere, tum quia apoſtolus dixerat prius in prima epiſtola cap. iiij. Nos qui viuimus qui relinquimur &c. obuiã xp̃o ſcilicet ad iudiciũ venienti. Quod aliqui theſſalonicẽ. male intelligentes credebãt illam obuiationem tẽpore Pauli futurã: eo quòd dixerat. Nos q viuimus ſimul rapiemur &c. ꝓpter qđ eos aſſecurat de diei iudicij longa diſtantia. reddens eos cautos, vt non decipiantur circa hoc ex cuiuſcunque doctrina. dicit ergo. a (Rogamus vos fratres per aduen. domi) ad iudicium. Et eſt notandũ de quadruplici aduentu ſcilicet in mentẽ, in mortem, in carnem, & ad iudicium: vt late patet in principio legendę ſanctorum quæ dicitur legenda aurea. Et quia tempore aduentus domini in carnem officiũ eccleſiaſticum communiter eſt de aduẽtu ad iudicium fit mentio de eo in epiſtola. b (Et noſtræ congre. in idipſum.) Tunc enim electi congregabunt ad eũ Mat. xxiiij. vbicũq; fuerit corp' illi cõgregabunt & aqlæ. c (Vt nõ cito moue. à veſtro ſenſu). i. à verò intellectu. d (Neque terręamini.) quia inſtat tribulatio maxima quæ prædicata eſt fore prope diẽ iudicij. e (Neque per ſpiritũ) ſcilicet malignum transfiguratum in angelum lucis, & aſſerentem vobis contrarium ſcilicet quòd dies iudicij ſit propinqua. f (Neque per ſermonem.) alicuius pſeudo apoſtoli. g (Neque per epiſtolam &c.) Nam aliquando falſi apoſtoli & hæretici mittebant epiſtolas ſub nomine verorum apoſtolorum ad xp̃i fidelium deceptionem. Alio modo ſic. Neque per epiſtolam &c. noſtrã præcedentem. h (Quaſi inſtet dies domini.) Eo quòd ibi diximus. Deinde nos q viuim' &c. E t q a nõ fuit intellectus noſter quòd dies iudicij eſſ et propinqua. i (Ne quis vos ſeducat vllo modo) hoc addit ad excludendum deceptionis omnẽ modũ. Quoniam &c. Hic conſequenter docet circa diem iudicij veritatem. de quo dixit quòd duo notabilia præcedent primũ ponitur cum dicit. k (Qm̃ niſi venerit diſceſsio primũ) qđ exponunt aliqui de diſceſsiõe à romano imperio, quod florebat tẽpore Pauli à quo receſſerunt quaſi omnia regna repugnantia ei ſubijci & redditionem tributi iam à multis annis. Illud ét imperiũ caruit ĩperatore pluribus annis. Et tñ non venit antichriſtus qui tñ debet venire ſecundùm iſtam expoſitionem completa illa diſceſsione. vt videbitur apoſtolus dicere infra. Et tunc reuelabitur ille iniquus &c. Propter quod alij exponunt de receſſu ab obedientia eccleſiæ roma. à qua iãdiu eſt quòd receſsit Græcia. Sed ſaluo meliori iudicio mihi videtur melius intelligendum de receſſu à fide catholica, ſicut exponunt aliqui non tamen intelligendo quòd omnes ſint à fide catholica receſſuri: ſicut exponunt aliqui quia durabit in aliquibus vſque ad finem mundi: ſed quia maior pars credentium diſcedet ab ea. Quia ſecundùm dictum ſaluatoris Matth. xxiiij. Appropinquante antichriſti tempore abundabit iniquitas & refrigeſcet charitas multorum. Et per conſequens fides vera deficiet in multis. & tunc veniet antichriſtus facta diſpoſitione ad eius receptionem. Huic etiam dicto concordat dictum apoſtoli infra. j. ad Timoth. iiij. vbi dicit quòd in nouiſsimis temporibus diſcedent quidam à fide attendentes ſpiritui erroris. Et ſecunda ad eundẽ tertio. In nouiſsimis diebus inſtabunt tempora periculoſa, & erunt homines ſeipſos amantes &c. ſequitur ibidem homines corrupti mente, reprobi circa fidem. l (Et reuelatus &c.) Hic ponitur ſecundum notabile quod præcedet diem iudicij. ſ. aduentus antichriſti cuius primo ponitur ſuperbię exceſſus. Secundo tempus veniẽdi & ei' caſus. Tertio dęmonis effectus. Exceſſus verò ſ[uper]biæ erit q a faciet ſe ſicut deum adorari. dicit igitur. Et reuelatus fuerit. i. manifeſte oſtenſus. m (Homo peccati). i. totaliter dedit' pctõ. ſicut bõ dedit' agriculturæ dicit̃ homo agri. n (Fili' ꝑditionis. i. dignus perditiõe: ſicut dicit̃. ij. Reg. xij. Fili' mortis, q a dignus morte. o (Qui aduerſat̃ & extol.) Loquitur de futuro per modũ p̃ſentis ꝓpter certitudinẽ ꝓphetię: loquit̃ em̃ de antichriſto ꝓpheticè. p (Supra omne qđ dicit̃ deus.) quãtũ ad deos gẽtiliũ, qui dicunt̃ dij, ſed non ſunt. q (Aut qđ colitur) quãtũ ad ſanctã trinitatẽ q̃ colit̃ vt vnus ver' Deus. Oẽm em̃ talẽ cultũ exterminare conabit̃ vt ipſe ſol' tãq̃ de' ab oĩbus adoret̃. Sĩl'iter dr̃ Iud. iij. Nabuchodonoſor q p̃cepit exterminare oẽs deos terrę vt ipſe ſolus deus adoraret̃. r (Ita vt in templo Dei ſedeat.) reędificato ab ipſo & iudęis ſibi adhærentibus. Alij exponunt in templo id eſt ſic ſe oſtendet ac ſi ipſe ſit templum Dei eo modo quo humanitas Chriſti eſt Dei templum. s (Nũ retinetis &c.) quaſi dicat non deberet elabi à memoria veſtra. t (Et nunc quid detineat) id eſt quæ ſit cauſa moræ ipſius. v (Scitis &c.) Sciebat enim qđ omnia futura à deo ſunt diſpoſita deter-

cens. Rogam' vos fres per aduentum &c. ſequit̃ ſecũda ps i q̃ btũs paul'. Theſſaloñ. dcãu xp̃i aduẽtu multo certiores facit: dicẽs ꝙ ille peſſim' anti Chriſt' nõ veniet donec veniat q̃ſi tori' ſanctę fidei annullatio, & timor q ſupueniet vniuerſo orbi cũ ſignis vniuerſalib' vt xp̃s teſtat̃ lu. xxj. erunt ſigna ĩ ſole & lũa & ſtellis & ĩ terris p̄ſſura gẽtiũ prę cõfuſiõe ſonit' maris. & infra his aũt fieri ĩcipiẽtib. leuate capita ve ſtra qm̃ appropinquat redẽptio veſtra &c. ſequitur ps tertia nũ retinetis btũs paul' hic theſſaloñ. ad verba ſuæ epiſtolæ attentos reddit vt magis eos ĩ fide corroboret, & ne ip̃m ãtixp̃ꝫ cito vẽturũ aut veniſſe credant ꝓp tribulationes quas in eccleſia dei tunc videbunt, & ait

num retinetis. i. nũ recordamini ꝙ cũ &c. & ſeq̃t̃ nã myſterium. hic apte beatus pau. tp̃s ĩſinuat quo ãtixp̃ꝫ aduenisse cognoſcet̃: ſequit̃ & tũc reuelabit̃. hic. b. pau. oſtẽdit quõ ille peſſim' & pſeudo ꝓpheta antixp̃s deſtruet̃ & occidet̃. Nam vt vult. b. Io. ĩ apoca. antixp̃s ſingens cœlos aſcẽdere vel le p aereos demões eleuabit̃ vſque ad ſupernã aeris regionẽ & impio dei archangel' michael ip̃ꝫ ad terrã ꝓſternet & cadet ille peſsim' beuroth euiſcerat' & ĩ medio' multarũ turbarũ rupt'. In expõne ſeq̃re poſtillas.

minatis tpibus ventura:iõ ſubdit.x (Vt re.in ſuo tpe.)a deo diſpoſitio: Licet aũt ante Criſtus ſit vẽtur⁹ pſonalr: venit tñ ſingulariter. Sicut dicitur de Antiocho illuſtri. Dañ.xj.q etiã fuit figura Antichriſti. Et eodẽ mõ dicit de Nerõe,q tuc imperabat,& primus de Romanis principib⁹ mouit pſecutionẽ eccleſię cũ dicit. (Nã myſteriũ.i) .figura.z (Iniqtatis.i.)antixp̃i q̃ dicit iniquitas in abſtracto: propter exceſſum ſue malitie. Sicut homo multũ liberalis dicit liberalitas.a (Iã operat.)in Nerõe eccleſiã perſequẽte.b (Tantũ)ſupple reſtat.c (Vtq tenet nũc.i). Romanũ Imperiũ, vt exponũt aliq.d (Teneat donec de medio fiat).i.donec deficiat.) Romanũ iperiũ p diſceſſum obedientia ipſius. Sed mihi videtur melius exponi de diſceſſiõe a fide eccleſię Romanę ſupradicta:tãtũ ſupple reſtat vt q̃ tenet tunc fidẽ catholicã teneat eam firmiter in perſecutionem neronis & aliorũ tyrannorum perſequentium donec de medio fiat.i.donec deficiat modo ſupradicto .e (Et tunc &c.) Quia ſicut ſupradictum eſt deficiẽte ſic fide apparebit antichriſtus,ideo dicitur. (Et tunc reuelabitur ille iniquus .) ſic anthonomaſice dicimus.f (Quem dñs Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui)quia de mandato eius fulminabitur per miniſterium Michaelis archangeli.g (Et deſtruet.)in anima a corpore . h (Illuſtratione aduentus ſui)in aduentu ſuo claro.

¶ Quæſtio.x.

Super verbis epiſtolę eiuſdem diei quæ habẽtur ad theſa.ij.i. Rogamus vos p aduentum dñi noſtri.ſ.ad iudiciũ vniuerſalis. Oritur q̃ſtio de iudicio vniuerſali:vtrum oẽs in iudicio vniuerſali videbunt filium hoĩs.i. Chriſtũ in forma humana glorioſa iudicãtẽ? Arguit quod ocul⁹ nõ glorificatus,non poteſt videre charitatẽ corporis glorificati cũ ſit improportionatus ergo cum multi vt potẽ mali non habebunt oculos glorificatos nõ poterunt videre Chriſtũ iudicante in forma glorioſa. In oppoſitum hr̃ Luc.xxj. Videbũt filiũ hoĩs venientẽ in nube cũ pt̃ate magna,& maieſtate. maieſtas aũt & poteſtas ad gloriã pertinet ergo in forma glorioſa apparebit: & ab oĩbus videbit. Ad argumẽtũ dicit negãdo cõſequẽtiã:& rõ eſt qa corpus glorioſum habet in pt̃ate ſua, vt ſe demõſtret vel nõ ſe demõſtret oculo non glorioſo :in forma glorioſa, Chriſt⁹ ab oĩbus poterit videri. Ad q̃õnẽ r̃ndendũ eſt ſecũdũ magiſtrũ Io.de turre cremata i q̃õnibus ſup Euãgelijs.q.ij.do.aduẽt⁹ q oẽs in iudicio vniuerſali videbũt filiũ hoĩs.i. Chriſtũ in forma humana glioſa iudicãtẽ quod tripliciter patet. p̃io ſic. Chriſtus in iudicio appebit i forma hũana, vt patet i euãgelio p̃dicto. ſecũdo ſic ei⁹ eſt iudicare cuius lege cõdere: ſed Chriſtus in hũana natura apparẽs nobis legẽ euãgelij dedit:ergo in eadẽ natura apparens iudicabit. tertio patet ſic. Chriſtus ſecũdũ illã formã iudicabit in qua iudicatus eſt:in forma hũanitatis igitur in tali forma apparebit: quod in forma glorioſa patet ſic: ille q iudicat debet eminere illis qui iudicantur. ſed illi puta electi qui iudicabunt corpora glorioſa habebũt:& Chriſtus q iudicabit, ſed iſta glorioſa appa-

tio erit reprobis triſtis:& beatis delectabilis &c.

¶ Dominica.iiij.in aduen. j.ad Corin.iiij.

FRatres .[a] Sic nos exiſtimet homo vt miniſtros Chriſti[b] & diſpẽſatores[c] miniſteriũ Dei .[d] Hic iam queritur[e] inter diſpenſatores, vt fidelis quis inueniatur[f]. Mihi autẽ pro minimo eſt[g] vt a vobis iudicer[h] aut ab humano die.[i] Sed neque meipſum iudico.[k] Nihil enim mihi conſcius ſum:[l] ſed non in hoc iuſtificatus ſum.[m] Qui autẽ iudicat, me domin⁹ eſt.[n] Itaque, nolite ante tempus iudicare[o] quoadusque veniat dominus[p] qui & illuminabit[q] abſcondita tenebrarum[r], & manifeſtabit conſilio cordium:[s] & tunc laus erit[t] vnicuique à Deo.

¶ Sacra lectio cõtet i duas ptes diuidit: prima eſt . Sic nos. ſecũda itaque nolite Inprima pte beatus Paulus Corit. monet ne de eo & ſuis diſcipulis & aliquo viro eccleſiaſtico male iudicẽt aut q̃equam mali decis iudicare preſumant. Sic Chriſt⁹ ſaluator ſuos diſcipulos. monebat dicens nolite iudicare & non iudicabimini. Ait ergo beat⁹ Paulus hõ de nobis iudicãs exiſtimet nos vt Chriſti miniſtros: & miniſteriũ eius diſpẽſatores . i.i terp̃tes ſacramẽtorũ & ſanctarũ ſcriptura rũ &c . Secunda eſt itaque nolite hic . d. Paulus ſecũdum ad aduentũ Chriſti qui erit in extremo die iudi-

¶ Poſtilla.

FRatres. ſic nos exiſtimet homo vt miniſtros Chriſti).j.Corinthio.iiij. Añ initiũ illius epiſtolę ſcribit ſanct⁹ Paulus dicẽs. Tẽplũ dei ſanctũ eſt quod eſtis vos. Si quis inter vos vi eſſe ſapiens in hoc ſeculo, ſtultus fiat ſicut inſipiens. Sapientia eñ huius mundi ſtultitia eſt apud deũ. Tunc poſt hoc ſequit epiſtola hodier. Sic nos exiſtimet homo. Sciendu quod epiſtola & Euãgeliũ cõcordãt: qa in Euãgelio agit de ſpũali aduẽtu Chriſti. In ſignu huius tũc Euangeliu dicit de ſctõ Ioãne q interpretat in quo eſt gr̃a: ſic & etiã apl̃s Paulus in epiſtola hodierna ſuadet p̃latis & debeãt diligẽter exequi ſibi iniũctũ officiũ & miniſteriũ: ergo dicit ſic nos exiſtimet hõ &c. Et hanc epiſtolã ſcribit Corinthijs. Et Corithij nominãtur à quadã ciuitate q̃ dicitur Corinthijs & eſt metropolis in achaie patrib⁹. Achaia vero eſt quoddam territoriũ in terra Græciæ, & illos arguit de iudicio temerario. quia nimis temerarie iudicabãt Apoſtolorũ cum ſuis ergo dicit.a (Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti. Vincentius.q . d.totaliter viuimus & cõuerſamur quod quilibet homo poſſit venire exiſtimare de nobis quod ſumus fideles miniſtri Chriſti. Vnde Bonauentura doc.ſacre theologię ſuper.iiij.ſen.diſtin . xvj.de quolibet pręſumendum eſt bonum niſi probetur contrarium.b (Et diſpẽſatores.)i.diſtributores.c. (Miniſteriorũ dei.)i.ſacramentorũ diuinorũ.d (Hic iam queritur)a vobis.e (Inter diſpenſatores, vt fidelis quis inueniatur.) Prouer.xv. Multi homines vocantur miſericordes, virum autem fidelem, quis inueniat? Thomas fidelis miniſter eſt qui in omnibus intendit honorem dei & vtilitatem populi . Sed ipſi Corinthij iudicabant plures.

eſſe infideles, nec aliquam putantes eſſe fidelem. f (Mihi autem pro minimo eſt.) Gorr. i. parum puto. g (Vt à vobis iudicer.) Tho. ſ. eſſe fidelis vel infidelis. h (Aut ab humano die. i. ab homine dum eſt in ſuo die. i. in preſenti tempore. i) Sed neque meipſum iudico). Vincen. fidelē vel infidelem miniſtrum Christi, cū nō poſſum ſcire certitudinali ſcientia: ſed ex coniecturis exiſtimo me bene eſſe fidelem diſpēſatorem. Vnde dicit eccle. ix. Neſcit homo an odio vel amore dignus ſit. k (Nihil enī mihi cōſcius ſum). i. in nullo remordet cōſciētia mea. l (Sed nō in hoc iuſtificatus ſum.) Gor. i. nō ideo me iuſtum reputo: quia poteſt eſſe aliqd delictū quod, neſcio. ps. xviij. Delicta qs intelligit. m) Qui autem iudicat me dñs eſt.) qui ſolus nouit ſecreta cordis mei, melius quàm ego ipſe. Itaque. non. n (Nolite an tempus iudicare). ſ. iudicij extremi: qa modo non eſt tēpus iudicandi. o (Quoadusque veniat dñs) ſup. ad iudicandū. p (Qui & illuminabit). i. aperta faciet. q (Abſcondita tenebrarū). i. occulta peccata. r (Et manifeſtabit conſilia cordiū). i. cogitata: quia tūc libri conſcientiarum aperiēt. s (Et tunc laus erit). i. remuneratio. t (Vnicuique à Deo bene agenti vel cogitanti &c.

Quæſtio. xj.

Super Verbis epiſtolæ quartæ Dominicæ aduentus, que hēr ad Cor. iiij. ſ. nō in hoc iuſtificatus ſum. Oritur quæſtio de iuſtificatiōe impij. Vtrū impius poſſit iuſtificari, & peccatorū remiſſionē ſuſcipere ſine penitētia? Arguit quod ſic: nō eſt minor virtus Dei, circa adultos, quàm circa pueros: ſed Deus pueris peccata dimittit ſine penitentia, ergo etiam adultis. In oppoſi Lu. xiij. Si penitentiā nō egeritis ſimul oēs peribitis. Igit. Ad arg. dicitur negando conſequētiam: & ratio eſt, qa pueris non eſt niſi peccatū originale, quod nō conſiſtit in actuali deordinatione volūtatis: ſed quadā habituali deordinatione naturæ. Ideo remittit eis peccatū p habituali mutatione p infuſionē gratiæ non autē cū actuali. ſed adulto in quo ſunt actualia peccata que conſiſtunt in actuali deordinatione voluntatis actuali non remittant peccata, etiam in baptiſmo ſine actuali penitentia. Ad quæſtionem reſpondendū eſt, qđ impius non poteſt iuſtificari. & peccatorū remiſſionē ſuſcipere ſine penitentia. qđ patet duabus concluſionibus. Prima eſt nullus poteſt conſequi peccatorū remiſſionē & iuſtificari ſine penitētia q̄ eſt virtus. patet cū peccatum ſit Dei offenſa, eo modo Deus peccatū dimittit quo remittit offenſam in ſe cōmiſſam, offenſa aūt oppo nit gratiæ ex hoc qđ volūtas hois eſt auerſa à Deo p cōuerſionē ad aliqđ bonum commutabile: vnde requirit ad remiſſionē offenſæ diuinæ: qđ volūtas hois ſic mutet vt cōuertatur ad Deū cum deteſtatione prædictæ auerſionis, & pposito emendæ qđ pertinet ad rōnem penitentiæ. ſecundū qđ eſt virtus. Igit. ſecūda eſt. nullus poteſt peccatorū remiſſionē habere & iuſtificari ſine contritione, ſatisfactione, & confeſſione, & ſunt partes pniæ. Igitur.

In vigilia natiuitatis Domini.

Epiſtola Pauli ad Ro. j. ca.

cij corinthijs & nobis ap te ſignificat dicens 9 cū xp̄s aduenerit iudicabit qs dignus diſpetatur ſue rit & qs iuſtus inuēt' fuerit. q. d. qđ ad Deū ptinet iudicare de cōſcientijs hominū & nō ad hoīes: ait ergo ita que nolite an tp̄s iudicare. Nota ſup verbo. Sic nos. qđ null' laicus debet iudicare de viris eccleſiaſticis ſiue aliqd mali p ſumere niſi cōtrariū appareat & ſit notorium. Tum quia viri eccleſiaſtici laicis digniores ſunt p ſupiores & inferiores nō dñt iudicare de ſuis ſupioribus. Tū vt ſcādalū vitetur. Tū ēt qa in iure phibitū eſt.

Hæc ſacra lctō manet īdiuiſa nā ea titul' eſt epiſtola rum, quę à beato Paulo ad romanos mittūtur & totus titulus materiam vnā

FRatres.[a] Paulus ſeruus † Ieſu xp̄i[b] vocatus Apoſtolus[c]. ſegregatus in Euangeliū Dei,[d] quod ante promiſerat[e] per prophetas ſuos in ſcripturis ſanctis,[f] de filio ſuo.[g] Qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundum carnem.[h] Qui predeſtinatus eſt filius Dei, in virtute,[i] ſecundum ſpiritū ſanctificationis,[k] ex reſurrectione mortuorū[l] Ieſu xp̄i domini noſtri.[m] Per quā accepimus gratiā & Apoſtolatū,[n] ad obediendū fidei,[o] in omnibus gentibus,[p] p nomine eius.[q] In quibus,[r] eſtis & vos vocati Ieſu Chriſti domini noſtri.

Poſtilla.

FRatres. Paulus ſeruus Ieſu Chriſti, &c. Primo enim vocatus fuit Saul'. Act. viij. ſed poſtea vocatus eſt Paulus à quodā eius notabili facto: ſcilicet à conuerſione Pauli pconſulis. Act. xiij. Sicut Iacob fuit vocatus Iſrael, ex eo qđ vidit dñm: vel potius ex eo qđ eſt luctatus cū Angelo. vt patet Geñ. xxxij. & Simon vocatus eſt Petrus ex cōfeſſione diuinitatis in Chriſto. Mat. xvj. Secūdo deſcribit ex religione cū dr. Seruus Ieſu Chriſti verus Chriſtian'. Tertio eſt officij dignitate cū dr. Vocatus Apoſtolus. Et qa apoſtolatus eſt excellētior Eccleſiæ ſtatus ad quē nullus aſcendit recte niſi à Deo vocatus, ideo bñ dr. b) Vocatus Apoſtolus). ſ. à Deo, ſecundū iſtud ad heb. v. cap. Nec quiſquā aſſumāt ſibi honorē: ſed qui vocat a Deo tanquàm Aarō. Quarto ex modo vocationis tuæ, cū dr. c (Segregatus in Euāgeliū Dei.) pverbū enī Spiritusſancti fuit ſegregatus à cetu Apoſtolorū aliorūque diſcipulorum ad prædicādū p orbē Euangelium Chriſti. Act. xiij. Et tūc vocatus fuit ad Apoſtolatū prius tū vocatus fuit ad fidem. Act. ix. d (Quod ante pmiſerat &c.) Hic conſequēter declarat primū. ſecundo, ſecundū. Primū autē eſt. qa dixerat. Segregatus in Euangeliū Dei: ideo declarat, quale ſit illud Euangeliū. i. bonum nunciū à Deo patribus veteris Teſtamēti pmiſſum: & hoc eſt quod dicit quod ante pmiſerat. ſ. Deus pr. e (Per pphetas ſuos in ſcripturis ſanctis.) ſicut patet Hier. xxxj. Ecce dies veniūt dicit dñs, & feriā domui Iſrael, & domui Iuda. fed' nouum non ſecundū pactum pepigi in die illa, cū patribus veſtris qua apprehēdi manū eorū, adducerē eos de terra Aegipti: ſed hoc erit pactū quod feriā cum domo Iſrael: & ſequit, dabo legē meā in viſceribus eorū & in corde eorū ſcribā eā. Chriſtus enī legē nouā in Euangelio contentā non tradidit ſcriptura: ſed verbo ſuo & Spūſancto de cœlo miſſo impreſſit illā in cordibus Apoſtolorū & aliorum diſcipulorū: ſed ipſi poſtea ſcripſerūt ad memoriā futurorū. Et ideo dr Eſa. xl. Conſolamini cōſolamini popule me', dicit dñs Deus vr̄. Loqmini ad cor Hieruſalē: qa ſicut dictū eſt lex noua ſcripta fuit ſup hoīm corda. Secūdo oñdit. quale ſit Euangeliū iſtud ex ſubiecto cū dr. f (De filio ſuo.) g é

indiuiſam cōprehēdit poſſet diuidi in particulas nō aūt in ptes integras materiam ſubiecto ipſius tituli cōdiuidentes i hoc toto titulo btūs Paul' ī noīe Ieſu ſalutat Romanos monēs qđ ſe diſponant in ſctō aduentu natiuitatis Dñi, ad grām pacē & bñdictionē recipiēdā: vt (ſalua eccleſiaſtica ſāctione) qđ iſte titulus pro lectiōe ſumptus nō ſit finit'. Prīo vt ſubſtātia q̄ impfecta eſt vere hēt quod titulus debet ſic cōtinuari. oībus q̄ ſunt romæ dilectis dei & vocatis ſanctis gr̄a vobis et pax à Deo pr̄e & dño nr̄o Ieſu xp̄o: qm̄ niſi hęc verba ſumātur titulus rectę min' aſtrui pōt. Et ſic hæc verba ſumēdo totū titulū aſtruēs Paulus ſeruus Ieſu xp̄i vocat' i. q vocat apoſtolus Ie

ſu xpi ſe-
gregat⁹.i.
q eſt ſepa-
tus à cõſor
tio aliorũ
apoſtolorũ
in.i.ad pre
dicandũ.ſ.
euãgelium
Dei: quod
euãgeliũ.ſ.
de⁹ p pphe
tas ſuos añ
xp̃i aduẽtũ
pmiſerat i
ſctiſſcriptu
ris &c. Fi-
nẽ conclu-
das ſic ipſe
Paul⁹dicit
gr̃a & pax
ſit data, ſci
licet à Deo
pr̃e & dño
nr̃o Ieſu
xp̃o oib⁹di
lectis & vo
catis ſctis
xp̃icolis ǭ
ſunt.i.qui
morant ro
mę. No.ſu
p verbo p̃-
deſtinat⁹ q
Dei fili⁹ab
æterno &
abinitio in
mẽte diui-
na pordina
tus fuit, vt
veniret in
hũanã car-
nẽ ad ip̃m
genus hũa
nũ redimẽ
dũ itaque à
Deo pr̃e in
abſcõditis
diuinitatis
ip̃e dei fili⁹
pdeſtinat⁹
& à deo de
hic preordi
natus q̃dvt
dei pr̃is ſa-
piẽtia pri-
mi hois la-
pſum repa
raret: q̃dcõ
gruũ erat
qa primus
hõ p inſi-

vnus Deus cũ pr̃e ab æterno & verus hõ ex tpe.iõ ſubdit.g (Qui factus eſt ex ſemine Dauid.ſcdm carnẽ) nõ eñ Dei filius vel ipſe tp̃s pót dici factus abſolutæ: qa ſuppoſitũ filij cũ æternũ, ſicut ſuppoſitũ pr̃is.pót tñ dici factũ cũ determinatione.ſ.hõ ſcdm carnẽ: qa natura hũana xp̃i facta eſt & eſt vnita ad ſuppoſitũ diuinũ & hoc tpe.h (Qui pdeſtinatus eſt filius Dei in virtute).i.i equalitate potẽtiæ cũ Deo pr̃e. Ad cuius intellectũ q̃d prædeſtinatio eſt æterna Dei ordinatio de agẽdis in tpe p gratiã eius. Eſt eñ preparatio gr̃e in pñti & glorię in futuro: pp̃ter q̃ importat anteceſſionẽ reſpectu predeſtinati. Filius & ſi nõ pót dici predeſtinatus ſed in hũana natura poſterior eſt pr̃e quę vnita eſt deitati in tpe. Et hæc vnio facta eſt ex Dei predeſtinatione aliter ei⁹ deitati.de nouo aliq̃d incideret quod eſt impoſſibile. Et eſt ex ei⁹ mera gr̃a. Propter q̃d cadit ſub pdeſtinatione diuina. Et iõ ſicut hęc ppoſitio hõ factus eſt Deus vel fili⁹ Dei: eſt vera, ita & hęc xp̃s ſecundũ q̃d hõ predeſtinat⁹ eſt eẽ filius Dei: q tñ in natura equalis eſt patri in potẽtia.i (Secũdum ſpiritum ſantificatiõis.) Hoc referẽ ad illud q̃d premittit̃. Qui fact⁹ eſt ei ex ſemine Dauid.ſecundũ carnẽ. Ne forte aliqs crederet, q̃d deſcendiſſet de Dauid p virtutẽ generatiuã, ſicut alij q̃d eſt falſum: qa de Deo deſcẽdit tm̃, ſecũdum corpulentiã ſubſtãtiã de Virgine aſſumptam, & virtute Sp̃ũſancti formatã q virginẽ ſanctificauit & impregnauit.k (Ex reſurrectione mortuorum.) Hoc refert ad illud q̃d predicit̃. Qui predeſtinatus eſt filius Dei in virtute, id eſt, in equalitate potẽtiæ: vt dictum eſt que apparuit in xp̃o: in reſurrectiõe mortuorum ad quàm requirit̃ potentia infinita: p quàm ſe & alios mortuos ſuſcitauit.l (Ieſu Chriſti dñi nr̃i.) id eſt, à Chriſto dño nr̃o: & ponit̃ hic genitiuus p ablatiuo.m (Per quem accepimus gratiã & apoſtolatum &c. Hic declarat ſecundum dictum ſcilicet qualiter acceptus eſt ad apoſtolatũ: ſcilicet p Ieſum Chriſtum q eſt Dei mediator & hoĩm: & iõ dona ſpirituſſancti veniũt ad hoĩes p Chriſtum. Dictũ autẽ eſt ſupra q̃d hæc vocatio fuit p ſp̃mſanctũ. Et ſequit̃ quod mediãte xp̃o apoſtolat⁹conceſſus fuit Paulo. Ideo ſequit̃.m (Per quẽ accepimus gr̃am & apoſtolatũ. Sed ſit hęc duo ſimul: qa natura nõ deficit in neceſſarijs, licet cũ forma ſubſtãtiali dat pprietates q̃ ſunt neceſſariæ in opib⁹ cõgruẽtibus ipſi formę. Et multomagis auctor naturæ nõ defficit in neceſſarijs p pter q̃d cõcedẽs dignitatẽ apoſtolicã: ſimul dat gratiam ad exequendũ cõueniẽter offm̃ ptinẽs ad illã dignitatẽ niſi ſuſcipiens obicẽ ſibi ponat. n (Ad obediẽdum fidei).i.parat⁹ ſum totaliter me exponere obſequio fidei.o (In oĩbus gẽtibus).i. vt ſides dilataret̃ apud oẽs gentes.p (Pro noĩe ei⁹).i. ad gloriã nominis xp̃i.q (In quibus).ſ.ſidelibus.r (Eſtis & vos vocati ad fidẽ Ieſu Chriſti), id eſt, à Ieſu Chriſto.à quo hæc eſt vocatio. ¶Q̃ỏ.xij. Super verbis epiſtolę vigilię natiuitatis q̃ habẽtur ad Romanos prim ſcilicet q factus eſt, & ex ſemine Dauid ſecundum carnẽ orit̃ q̃ỏ de ipſi⁹ Dei incarnatiõe. Vtrum De⁹ ſit factus hõ: Arguit̃ q̃d nõ. fieri hoiem eſt mutari, ſed Deus

nullo mõ pót dici mutatus.vñ Malach.iij. Ego do minus & nõ mutor. Ergo Deus non eſt factus hõ. In oppoſitũ Io.j. Verbũ caro factũ eſt.i.fili⁹ dei eſt factus hõ igit̃ ad argumẽtum dr̃ q̃d eſſe hoĩem predicat̃ de nouo de Deo abſque ei⁹ mutatione: p mutationẽ humanæ naturæ aſſumit̃ ad diuinã pſonã. ideoque cum dr̃ Deus factus eſt hõ non intelligit̃ aliqua mutatio realis ex parte Dei: ſed ſolum ex parte humanæ naturæ. Ad q̃õnẽ reſpondẽdum eſt ſecundum magiſtrum Nicol.de orbellis.iij.ſenten tiæ.di.vij.q.vij.q̃d hęc ppoſitio ſimpliciter eſt vera Deus fact⁹ eſt hõ.nõ quod diuina natura ſit mutata in humanã. Sed qa humana natura vnita eſt p ſonæ filij Dei: Nã quod Deus ſit factus hõ pbo p talẽ concluſionẽ. Oẽ quod eſt & non fuit prius, dr̃ eſſe factum: ſed hæc eſt vera Deus eſt hõ & nõ fuit ſemp vera: qa non conuenit Deo eẽ hoĩem ab æterno: ſed ex tpe p aſſumptionẽ humanæ naturæ, ergo hęc eſt vera. Deus factus eſt hõ. Si aliqs diceret hę ri hoĩem eſt fieri ſimpliciter, ſed hoc eſt falſum, de⁹ eſt factus ſimpliciter. Ergo hoc eſt falſum Deus factus eſt hõ. Dico ad hoc, q̃d Deum fieri hoĩem non eſt fieri ſimpliciter: nã Deus dr̃ factus hõ eo q̃d humana natura incipit eſſe in ſuppoſito diuinæ naturæ ab æterno exiſtente. Ideo, ſenſus propoſitionis eſt iſte factum eſt quod Deus eſt homo.

piẽtiã.pecmunus cauerat er go neceſſe fuit q̃d p ſapientiã.i. dei filiũ hõ redimeret̃. Nã hõ ſua culpa ad gratiam & gloriam p meredũm potẽs fact⁹ eſt: ex quo ſequit̃: q̃d oportuit vnũ hoĩem & pluſq̃nã hoĩem eſſe ǭ hoĩs culpã deleret quẽ Dei filium redẽptorẽ eſſe oportuit, q hoĩem ex culpa laua

ret & potẽtẽ ad vitã gr̃am & gloriã pmerẽdũ faceret: vt de tjs hr̃ à mr̃o ſentẽ.li.iij.di.vij.& ab Aug.in li.ad pſperũ & Hilarij dicẽte.pdeſtinat⁹ eſt Ieſus vt q futur⁹ erat ſcdm carnẽ fili⁹ Dauid eẽt in virtute fili⁹ Dei. & eodẽ mr̃o diſt.xj.pte deinde.

In nocte Natiuitatis domini, ad primam miſſam. Epiſtola ad Titum.ij.

CHariſſime[a]. Apparuit enim gratia Dei, ſaluatori: noſtri,[b] omnibus hominibus,[c] erudiẽs nos,[d] vt abnegantes impietatem,[e] & ſecularia deſideria,[f] ſobrie,[g] iuſte[h] & pie,[i] viuamus in hoc ſeculo.[k] Expectãtes beatam ſpẽ,[l] & aduentum gloriæ,[m] magni Dei & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti.[n] Qui[o] dedit[p] ſemetipſum[q] p nobis,[r] vt nos redimeret[s] ab omni iniquitate,[t] & mundaret ſibi Populum[v] acceptabilẽ[x] ſectatorem bonorum operum.[y] Hæc loquere[z] et exhortare in Chriſto Ieſu domino noſtro.

Hęc ſacralẽctio cõiter i duas ptes diuidi ſolet, pria ẽ apparuit: ſcda expectantes. In prima pte beat⁹paul⁹ titum cete rosq̃ ei⁹ diſcipulos be nigne monet vt cultum vanũ idolorum abijciãt & ſeculi vani tates derelĩquãt & ſobrietatẽ ſuturã gloriã obſeruare digneẽt. Et vt magis eos alliciat gratiã & iuſtitiã quas

Poſtilla.

CHariſſime. Apparuit eñ gratia Dei ſaluatoris nr̃i,&c. (hodie ab eccleſia dei celebrat natiuitas dñi, ſicut Chriſt⁹ dñs nr̃ de virgine maria natus eſt ver⁹ Deus,& verus,hõ in quo magnã miam hoibus oſtẽdit:quia nõ ex operibus iuſtitię q̃ fecim⁹ nos ſed ſecũdũ magnã miam ſuã ſaluos nos fecit. ergo apl̃s Paul⁹ in officio primæ miſſe,q̃ in media nocte celebrat̃, inſinuat Dei miam nobis exhibitã dicens:apparuit eñ gr̃a Dei &c. Añ initiũ illi⁹ epl̃ę ſcribit ſanct⁹ Paul⁹ exhortãdo titũ diſcipulũ ſuũ dicẽs. Loq̃re q̃ decẽt ſanã doctrinã ſenes,vt ſobrij ſint,pudici,prudẽtes,ſani in fide,in dilectiõe, & patiẽtia,& ĩ oib⁹ teipm̃ pbe exẽplũ bonorũ operũ. Tũc ſequit̃ pñs epl̃a.a (Apparuit eñ gr̃a Dei ſaluatoris nr̃i.) Lyra.i. carne p nobis aſſumpta.b (Oib⁹ hoibus.)Gor.j ad vtilitatẽ oim̃ hoim.c (Erudiẽs nos)verbo & exẽplo. d (Vt abnegãtes impieta.) Ly.i.idololatriã.ſicut & p oppoſitũ pietas dr̃ cult⁹ diuinus.e (Et ſecula. Deñ.) Ly.q̃ te reddũt ad diuitias & honores & delicias corpis.f (Sobrie.) Ly.i nobis.g (Et iuſte)ad pximũ.h (Et pie.) ad Deũ.i (Viuamus in hoc ſeclo).i.ĩ mũdo fragili,& trãſitorio.k (Expectãtes btãm ſpẽ).i beatitudinẽ ſperatã vt p hoc liberi⁹ & facili⁹ faciam⁹ bona opa.l (Et aduẽtũ gl̃ie) i.manifeſtationẽ gl̃oſam.m (Magni Dei & ſaluatoris nr̃i Ieſu xp̃i.)Gor.i.aduẽtũ xp̃i ad iudiciũ q̃ eſt magn⁹ de⁹ ſaluator vr̃. Nã in prio aduẽtu venit,vt puer paruul⁹ In ſecũdo aduẽtu veniet, vt Deus magn⁹ cũ ptãte & maieſtate.n (Qui)ſup. Chriſtus.o Dedit gratis & ſine meritis.p (Semetipſum)in preciũ & nullã aliam creaturam.q (Pro nobis adhuc inimicis. r (Vt nos redimeret.)per pretium ſanguinis.s (Ab omni iniquitate)tam actuali quam originali.t (Et mundaret ſibi populum.)per ſacramẽtum baptiſmi.v)Acceptabilem).i.gratum per charitatem. x (Sacratorum bonorum operũ). Lyr.ita q̃ gratia q̃ dat̃ in baptiſmo non datur in vacuum:ſed ad bñ operandum.y (Hæc loquere.) Lyr.ignorantes docendo.z (Et exhortare.)iam ſcientes ad melius inducẽdo in Chriſto Ieſu dño noſtro. ¶Qõ.xiij.

Super Verbis eccl̃ę in nocte natiuitatis domini in prima miſſa que hñr ad Titũ.ij. Apparuit gr̃a dei ſaluatoris nr̃i.ſ in carne pro nobis aſſumpta.q̃ Chriſtus hac nocte natus eſt oritur queſtio de ipſius Chriſti natiuitate. Vtrũ Chriſto ſit attribuẽda aliqua natiuitas tẽporalis? Arguitur q̃ nõ naſci eñ eſt ſicut q̃dã mot⁹ rei nõ exiſtẽtis añq̃ naſcat̃:ſed Chriſtus ab ęterno fuit:ergo nõ potuit tẽporaliter naſci. In oppoſitum Euangelia nõ ſunt a veritate aliena ſed euangelia tẽporalem Chriſti natiuitatẽ ponũt:ergo Chriſto eſt attribuẽda tpalis natiuitas. Ad argumentũ dicitur negando cõſequentiã, & rõ eſt:q̃ Chriſtus nõ dicit̃ tpaliter naſci eo q̃ tpaliter cęperit eſſe:ſed dicit̃ ſecũdũ hominẽ tpaliter naſci:q̃ vniuit ſibi in vnitate pſone naturã hũanã quã tpaliter in vtero virginis aſſumpſit.et ſicut eã tpal̃r aſſũpſit,ita ſecũdũ eã tẽporaliter natus eſt. Ad q̃ſtionẽ rñdẽdũ eſt ſecũdũ magiſtrũ Io.de tur.cre.in q̃õnibus ſup Euãgelijs quod neceſſarium eſt ponere in Chriſto duas natiuitates, vnã æternam:alterã tẽporalem, ait eñ damaſcenus.iij.lib. Confitemur Chriſti duas natiuitates.vnam quæ eſt ex pr̃e æternam:& vnam q̃ eſt in vltimis temporibus,propter nos. Que concluſio, oſtenditur ſic. natura comparatur ad natiuitatem,ſicut terminus ad motum vel mutationem.motus iuxta dum.ſignificatur ſecundum diuerſitatem terminorum.vt phs.v.phy. In Chriſto autem eſt duplex natura: quarum vnam accepit ab æterno à patre:alteram autẽ accepit temporaliter a matre ideo neceſſe eſt Chriſto attribuere duas natiuitates,vnam æternam, & alteram,temporalem.igitur &c.

magnitudine quãtitatis & extenſa:ſed maieſtate.poteſtate.& gloria.vnde propheta ps̃.xlvij. Magnus dominus & laudabilis nimis in ciuitate &c.qui ſcilicet Deus magnus Ieſus Chriſtus ſaluator noſter dedit,id eſt,obtulit ſemetipſum pro nobis id eſt,ad redemptionem noſtram,& ad paſſionem acerbã ſuſtinendam pro noſtra reparatione. Nota ſuper verbo dedit q̃ Ieſus Chriſtus verus deus & ſaluator ex ſua clementia voluit naſci in humana carne,in qua anima & ſpũ,& non ſua diuinitate fieret paſſibilis pro nobis,quia nulla alia perſona congrue & condigne gñis humani reparationẽ facerę poterat. Nã homo lapſus ſolus & de ſe reſurgere nõ poterat. Nam ſua iniquitate ad gratiã & gloriam promerendã impotens factus erat.

¶In ſecunda miſſa natiuitatis Chriſti,epiſtola ad Titum.iij.

CHariſſime.[a] Apparuit benignitas & humanitas ſaluatoris noſtri dei.[b] Nõ ex operibus iuſtitię fecimus nos:[c] ſed ſecũdum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit[d] per lauacrũ regenerationis[e] & renouationis ſpiritusſancti[f] quem effudit in nos abunde[g] per Ieſum Chriſtum ſaluatorem noſtrem[h], vt iuſtificati gratia ipſius heredes ſimus[i] ſecundum ſpẽ[k] vitæ æternæ in Chriſto Ieſu domino noſtro. ¶Poſtilla.

CHariſſime.apparuit benignitas & humanitas.&c. Ad tit.iij. Ante initiũ illius eccl̃ę ſcribit ſanctus Paulus tito diſcipulo ſuo,di.loquere & exhortare illos principibus, & poteſtatibus ſubditos ad omnẽ opus bonũ eſſe:& poſt pauca ſeq̃tur epl̃a hodierna. (Apparuit benignitas &c.)quia magnam miſericordiam nobis deus exhibuit in hoc,q̃ pro nobis humanitatem aſſumpſit.b (Non ex operibus iuſtitię que fecimus nos.)Gor.quia multa bona fecimus imo potius cũ inimici eſſemus recõciliati ſumus Deo. (Sed ſecundum ſuam miſericordiam &c.)Ly. ſolus enim æterna excedit totaliter facultatẽ humanæ naturæ ppter quod nõ põt attingere eã q̃s niſi ex largitate

de⁹ nobiſcũ fecit:q̃n filium ſuum in terris naſciturũ miſit eis proponit dicẽs O tite, eñ certe gr̃a ſci licet redẽptiua Dei appuit,manifeſta fuit omnib⁹ hominibus ex peccãtibus redemptionẽ,ipſa gratia erudiẽs id eſt,edocẽs nos credentes, vt nos abnegãtes,id eſt renunciãtes dimittentes impietatẽ.i. cultũ idololatrię & deſideria ſecularia.i. mũdi affectiones voluptates viuamus ſobrie & iuſte & pie in cultu diuino ĩ hoc ſeculo &c. Sequitur ſecũda pars:expectantes,in qua beatus Paul⁹ attẽtum Titũ & ceteros cõdiſcipulos, efficit ad futurã beatitudinem,& ad aduentum natiuitatis Dñi noſtri Ieſuchriſti ſe quemq̃ pparãdum Dicens,viuam⁹, ſcilicet o Tite,ĩ hoc ſeculo expectãtes btã ſpe.i. felicitatẽ ſuperuam, q̃ hic eſt ſpe. In prĩa adepta cũ gl̃ia & btitudine: & aduẽtũ magni Dei,dei de dñs magnus dicit̃ nõ quidem

¶ Lectio ſacra ab eccleſia ſumpta indiuiſa legi põt tñ in ſe habet aliquas particulas, primo beatus Paulus dicit, ſcribẽs ad titũ & cęteros ei⁹ cõdiſcipl̃os & nihil heſitarẽt de Dei clementia pietate bonitate ac de gl̃oſa eius humanitate dicens tibi te benignitas.i. dulcis clementia & hũanitas glorioſa Dei ſaluatoris nr̃i appa

aperte vi-
ſa eſt non
apparuit
ſub.ex opi
b⁹ iuſtitię.
i.rectę ęq-
tatis q opa
nos fecim⁹
ga pro tāta
pietate nil
dignū egi-
m⁹.Sed de
us oṗs ſe-
cūdū ſuam
miam ſal-
uos.i.ex dā
natiōe nos
redemit.
Nam iuſti-
tia dei vnū
quēquæ dā
nauerat p
pctō primi
ade.& p ſe
cūdū adā.ſ.
xp̄m in dei
mia redem
pti ſumus.
Per laua-
c ū regene
rationis &
renouatio-
nis p ſacrū
baptiſma i
qu oſpūſſcti
gra rege-
nerati &
ex veteri
culpa.i no-
uā gratiam
renouati ſo
mus per ie
ſum chriſtū
ſaluatorem
noſtrū. Ex
his verbis
ſcilicet per
Ieſum nota
re potes
quod Ieſus
xp̄s verus
deus & ho-
mo eſt me-
diator toti⁹
noſtrę re-
dēptionis
ipſiuſque
dicit eé au-
thor:quam
quam tota
trinitas o-

largitate diuinæ miæ. d (Per lauacrū regene-
ratiōis.)i.baptiſmi p quē ſit regeneratio à cul-
pa generatio eñ ingnat ṗs.l Ecce eñ in iniq-
tati.concep.&c.ſed regñatiu lauat. Io.iij. Niſi
qs renatus fuerit ex aqua &,ſpūſctō nō pōt in-
trare regnū dei. e (Et renouatiōis ſpūſſcti ga
ſpūſſctus in baptiſmo dat⁹ terminat vitā veterē
q eſt ſub pctō & inchoat illā quæ eſt ſub gratia.
f (Quē effudit i nos &c.) Ly ad deletionē oīm
pctōrū & copiā virtutū. g (Per Ieſum xp̄m ſal
uatorē &c.) Ly.ex ei⁹ paſsione habet efficaciā
ſacr̄m baptiſmi. h (Vt iuſtificati gra ipſi⁹ &c.)
q a gra facit nos filios dei adoptiuos & hæredes
regni. i (Secūdum ſpē)in præſenti. k (Vitæ
æternæ).ſcilicet in futuro. ¶ Quæſtio.xiiij.

Super Verbis epiſt.ij. miſſæ natiuitatis,quę
hñr ad titū tertio.ſ.ſcd̄m ſuā miſeri-
cordiā ſaluos nos fecit,orit̄ qō de miſericordia.
Vtrum in Deo ſit miſericordia? Arguitur quod
non. ait Damaſc. ſecundo ſententiarū miſeri
cordia eſt triſtitia de alienis malis:ſed triſtitia
eſt quędam paſsio & in Deo nulla eſt paſsio:
ergo in Deo nulla eſt miſericordia. In oppoſitū
Lucæ.vj. Eſtote miſericordes,ſicut pater veſter
miſericors ē.igit̄ in Deo ē miſericordia.ad qōnē
rñdēdū eſt ſecūdum Thomā.j.pte.q.xxj.quōd
de miſericordia diuina poſſum⁹ loqui dupliciter
vno mō quātū ad paſsionis effectū,& ſic in
deo non eſt miſericordia cū ſit quædā triſtitia
exēplū ego video hoiem nudū morientē frigore,
quē vidēdo doleo in mēte.iſte dolor dicit̄ effe-
ctus miſericordiæ. & eſt quædā triſtitia de alie-
nis malis,q deo nō cōuenit:ſecundo poſſumus
loqui de mia quantū ad effectum.effect⁹ eñ eſt
miſericordiæ dicunt̄ opera per quæ quis à miſe
ria eſt eleuatus.& ſic dicendū eſt quōd in deo
eſt mia quod patet tripliciter.primo ex genera
li poteſtate,quia potens:ſecūdo ex naturali pro
prietate quia propriū dei eſt miſereri.tertio ex
experimentali neceſſitate:ex dictis patet ſolu-
tio argumenti probantis quōd in deo non eſt
mia.ſi quis dicat.ad officium veri miſericodis
ptinet oēs ſaluare & nō dānare qd de⁹ nō facit
igitur in deo non eſt mia.dicendum ſecūdum
ſcotū.iiij.diſtinctio.xvj.quia de⁹ quantū eſt in
ſe:vult oēs homines ſaluos fieri:ſitū nō ſaluāt
hoc non eſt ex pte dei,ſed hominis exemplum
de cibo qui habet prebere nutrimentum, ſed
non in illo qui non comederit.

In die natalis domini ad ſummam miſſam epiſtola ad habræos.j.ca.

FRatres.[a] Multiphariæ multiſque modis[b] olim deus loquens
patrib⁹ in prophetis[c] no
uiſſime diebus iſtis[d] lo-
cutus eſt nobis in filio,[e]
quem[f] conſtituit hære-
dem[g] vniuerſorum[h] per
quē[i] fecit[k] & ſecula.[l] Qui cum ſit ſplē
dor gloriæ,[m] & figura ſubſtantiæ ei⁹,
[n] portansque[o] oīa[p] verbo virtutis ſuę,
[q] purgationem peccatorum faciens,[r] ſe
det[s] ad dextram[t] maieſtatis in excelſis.
[v] Tanto melior[x] angelis effectus,quā-
to differentius præ illis nomen hęredi
tauit.[y] Cui eñ dixit aliqñ angelorum,
[z] filius me⁹ es tu,[a] ego hodie genui te.
[b] Et rurſum,ego ero illi in patrem,[d] &
ipſe erit mihi in filium,[e] & cum iterū[f]
introduxit primogenitum[g] in orbem
terræ[h] dicit & adorent eum[k] oēs ange
li dei.[l] & ad angelos qdem dicit. Qui
facit[m] angelos ſuos ſpūs,[n] & miniſtros
ſuos[o] flammā ignis:[p] ad filium autem.
[q] Thronus tuus[r] deus[s] in ſ⁹culum ſęcu
li,[t] virga eqtatis,[v] virga regni tui.[x] Di-
lexiſti iuſtitiam[y] & odiſti iniquitatem
[z] propterea[a] vnxit te[b] deus deus tuus[c]
oleo exultationis,[d] præ pticipib⁹ tuis,
[e] Et tu[f] in principio domine[g] terrā fun
daſti,[h] opera manuum tuarum ſunt
cæli.[i] ipſi peribunt,[k] tu autem perma-
nebis,[l] & omnes ſicut[m] veſtimentū ve
teraſcent.[n] Et velut amictum mutabis
eos,& mutabuntur.[o] Tu autem[p] idem
ipſe es,[q] & anni tui non deficient.

Poſtilla.

MVltipharię multiſque modis)
ad hebræos prio.hanc epiſto
lam ſcribit ſctūs paulus ad he
bræos:hebręi ſunt q ſunt con
uerſi ad fidem xp̄i de iudaiſ
mo:& in alia epiſtola ponit
dignitatem noui teſtamenti
reſpectu ve.teſt. quamuis vtrunque teſtamen-
tum ſit à deo datum:vetus tamē tradidit p an
gelum qui loquebatur moyſi in perſona dei:vt
habetur act.vij. Io.ix. Nos ſcimus quia moyſi
locutus eſt de⁹. Nouū autem teſtamentum tra
didit deus per ſeipſum:quia per filium ſuum
incarnatum qui eſt vnus cum patre. Item quia
vetus teſtamentum traditum eſt obſcure ſub
valaminibus & figuris:nouum autem teſtamen
tum traditum eſt lucide & aperte:& in ſignum
huius dicit apoſtolus. a (Fratres multiphariæ
i.multis locutionibus.ſ.abrahæ, Iſaac,& iacob
& cęteris:& eiſdē ſępe multiſque modis:quia
modo per ſomnia,vt danieli:modo apta voce,
vt moyſi:modo inferiori iſpiratiōe,vt Dauid.
b (Olim deus luquēs patribus in prophetis.)
Ly.i.p prophetas quib⁹ angeli reuelabant ocul
ta diuina:& ipi vlterius populo nunciabant

pata ſit:ta-
men dei fili
us i redimē
do & i ope
re noſtrę re
dēptionis
dicitur eſſe
pprius au
thor potiſſi
me quo ad
exteri⁹ op⁹.

Hec ſa-
cra lectio
cōmuniter
diuiditur i
duas prin-
cipales par
tes. Prima
eſt multi-
pharię. Se-
cūda eſt tā
to.i prima
b.paul. he-
bręos ideſt
iudęos mo
net ad fidē
ſuſcipiēdā
firmiter-
que creden
dū in oib⁹
q per pphe
tas de xp̄o
domino di
cta ſunt.iā
& adimple
ta eſſe quę-
que in hac
glorioſa na
tiuitate q
de xp̄o na
ſcituro in
typum à
pphetis di
cta erant di
centes o
fratres he-
bręi deus
hīn loquēs
per reuela-
tionem ſci
cet multi-
pharię.i.
plurib⁹ col-
loquijs &
multis mo
dis pribus
nr̄is expe-
ctantib⁹ re-
dēptionem
ſup i pphe

tis.i.ſcripturis prophetarum nouiſſime ipſe deus eſt nobis locutus in filio.i.per verba filij Ieſu ſaluatoris noſtri, quẽ filium conſtituit hæredem ideſt verum dominum vniuerſorũ.i.omniũ qui ſunt in mari & in terra: quia data eſt ei omnis poteſtas in cælo & i terra: per quẽ ſcilicet filiũ deus pater fecit ſæcula.i.per eius ſapientiam deus fecit ſæcula.i.tempora, & ipſorũ curricula ſeu ſpacia &c. Sequtur ſecũda pars i qua beatus paulus chriſti naturam & ei⁹ poteſtatem ſuper omnes creaturas exaltare videt. Nam dicit illũ à deo patre fuiſſe exaltatũ & ſublimatũ ita quòd omnes aliæ creaturæ ſiue angelici ſpũs ſeu homines: aut animata ſenſibilia elemẽta chriſto dño ſubiecta ſunt eumque adorant: vt patuit de angelis & hominibus ac etiã boue & aſino ſ hac ei⁹ ſacra natiuitate eũ adorantibus & de quatuor elemẽtis in ei⁹ amariſſima paſſione. ergo ipſe xp̃s dñs eſt tãto melior ãgelis.i.angelica natura quãto differẽti⁹.i.quãto magis differẽter hæreditauit.i.hr̃dis & veri dñi vniuerſorũ nomẽ in diuinis obtinuit præ illis angelis &c. ¶ Nota ſuper verbo melior eſt fect⁹: quòd xp̃i natura íter naturas tã angelicã quã hũanã multo melior fuit maximẽ p̃ut cõcernit habitũ interiorẽ: quia eius aia multo nobilior alijs ſpiritib⁹ fuit. Nã cũ oĩm ſapiẽtia iſta la eſt corpori, ſic & oĩs ſcietia i ea fuit oib⁹ q̃s ſimul virtutib⁹ prędita ac vna habituata. Quę verò p̃dicta angel⁹ ſua natura nõ habuit. Sed dono dei horũ grãm obtiuit. Sic null⁹ homo pariter hãc ſapiẽtiæ & ſcientiarũ plẽitudinẽ vnquã obtinuit. bona aũt rõ de his dari põt quę ſic formatur. Oportuit eũ meliorẽ natura eſſe qui ſup bonã naturę p̃ſidere deb; Sed xp̃s dñs p̃ſidere debebat & debet ſup ãgelicã naturã & humanã, q̃ natura eſt bõa. Igi natura xp̃i melior fuit & eſt ſup ãgelicã naturã & humanã: vt vult magr̃ ſététiarũ lib. ij. diſtin.

c (Nuiſſime diebus iſtis) Ly. tpe gratiæ & veritatis reuelatæ. d (Locutus eſt nobis in filio. per filium incarnatum: qui maior eſt i prophetis. e (Quem) filium ſecũdũm humanam naturam deus pater. f (Conſtituit hęredem.i. dominum perpetuum. g (Vniuerſorum ſcilicet per omnẽ creaturam. h (Per quem.) Gor. ſupple xp̃m diuinam naturam: ſecundum quam coæternus eſt patri. i (Fecit) non ſolum inuiſibilia: ſed. k (Et ſæcula) contra manichæos: Ioãnis.j. Omnia per ipſum facta ſunt. l (Qui cũ ſit ſplẽdor gloriæ) quia filius procedit à patre vt ſplendor à ſole. m (Et figura ſubſtantiæ ei⁹ i.eiuſdem ſubſtantiæ cum patre. n (Portans).i. ſuſtentans & conſeruans in eſſe. o (Omnia.) i.cæleſtia & terreſtria. p (Verbo virtutis ſuæ.) i.ſolo imperio ptãtis & bonitatis ſuæ. q (Purgationem peccatorum faciẽs) Gor tam originalium quàm actualiũ & ipſe chriſtus. r (Sedet) i.quieſcit & regnat poſt multum laborem & humilitatem ſublimat⁹. s (Ad dexteram.i.æqualitatem) paternæ. t (Maieſtatis in excelſis).i.í potioribus bonis patris. v (Tanto melior).i. proportionabilior. x (Angelis effectus, quãto differentius præ illis nomen hæreditauit.) Ly. quia ipſe dicitur verus deus & dominus cõſubſtantialis patri: ipſi autem angeli dicuntur ſerui. y (Cui eñ dixit aliqñ ange.) Gorra nõ ſolum minorum: ſed etiam maiorum. z (Fili⁹ meus es tu).i.mihi proprius & conſubſtantia. a (Ego hodie genui te).i.æternaliter: quia ei⁹ gñatio non tranſit in præteritum. b (Et rurſum) ſupple dicit deus pater. c (Ego ero illi in patrem.) Gor. eũ protegẽdo. d (Et ipſe erit mihi in filiũ.) mihi per omnia obediẽdo. e (Et cũ iterũ,) Gorra ſ.deus pater. f (Introduxit primogenitũ.) filiũ ſuũ. g (In orbẽ terræ).i.cum eũ qui pri⁹ erat in mũdo inuiſibilis mundo apparere viſibilem fecit. h (Dicit). ſcriptura de xp̃o. l (Et adorẽt eũ). ſ.hominem xp̃m ſecũdũ humanitatẽ paſſum, & mortuũ. k (Oẽs angeli dei.) ſcilicet iuſsioni ei⁹ obtemperãdo. l (Et ad angelos quidẽ dicit Qui facit ſpũs.) Gorr. cœleſtes. m (Angelos ſuos).i.nũtios ſuos cũ leuia nunciant. n (Et miniſtros ſuos) facit. o (Flammã ignis) cũ eos ad exercitiũ vindictæ mittit, ſicut fuerũt duo angeli miſſi ad ſodomã. Ge.xix. p (Ad filiũ aũt.) dicit de⁹ pr̃. q (Thronus tu⁹).i.regnũ tuũ. r (Deus.) O deus fili. s (In ſeculũ ſeculi).i.permanet in æternũ. t (Virga æquitatis).i.regula directa. v (Virga regni tui).i. diſciplina qua bonos regis & malos percutis. x (Dilexiſti iuſtitiã.) Gor.i.oẽ bonũ. x (Et odiſti iniquitatẽ).i.omne malum. z (Propterea).i.qa hoc facis. a (Vnxit te.) ſecũdũ hominẽ: vt regẽ & põtificẽ. b (De⁹ deus tu⁹).i.ip̃e de⁹ pr̃. c (Oleo exultationis.) Gor. grãæ cõſciẽtiã exhilarãtis p̃pter pc̃ti immunitatẽ. d (Præ pricipib⁹ tuis).i.p̃ oibus ſctis q de plenitudine tuã participãt. e (Et tu dñe).ſ.filij dei. f (In principio.) rerũ creandarũ. g (Terrã fundaſti).i.creaſti. h (Et opa manuũ tuarũ ſunt cœli.) Gor. dicũtur cœli ſpecialiter opera manuũ ei⁹. qa in ipſis maxime relucet ei⁹ potẽtia & bonitas: potẽtia in magnitudine bonitas in vtilitate. i (Ipſi eñ peribũt.) quãtũ ad formã nõ quãtũ ad ſubſtãtiã. k (Tu aũt pmanebis.ſ. immutabilis. l (Et oẽs.) cœli aerei. m (Sicut veſtimẽtũ veterã.) Gor.i.ad interitũ accedẽt. n (Et velut amictũ mutabis eos & mutabũtur) in nouam figurã. Vnde apoc.xxj. Vidi cœlos nouos & terrã nouã. o (Tu aũt).ſ.de⁹ fili. p (Idem ipſe es.) omnino immutabilis. q (Et anni tui non deficient).i. æternitas tua non habet finẽ.

¶ Quæſtio.xv.

Super verbis epiſtolæ in die natiuitatis dñi q̃ habẽtur ad Roma.j.ſ.ego hodie genui te oriť queſtio de tpe natiuitatis dñi & loco ipſi⁹. Vtrũ xp̃s cõgruo tpe & loco fuerit natus? Arguiť quòd nõ: primo quãtũ ad locũ tali medio aliqs denoĩať à loco ſuæ natiuitatis, ſed xp̃s diciť nazaren⁹. vt patet Mat.ij. ergo debuit naſci in nazareth igiť &c. Scd̃o quãtũ ad tp̃s, xp̃s venerat, vt ſuos in libertatẽ reuocaret: ſed ipſe xp̃s nat⁹ eſt tpe ſeruitutis quo tot⁹ orbis auguſti p̃cepto deſcribiť.i.tributari⁹ factus eſt. vt hř Luc.ij. ergo vř quòd xp̃s nõ cõgruo tpe & loco fuerit nat⁹. In oppoſitũ q̃ à deo ſunt ordinata, ſunt cõuenienter diſpoſita. ſed tp̃s & loc⁹ natiuitatis xp̃i erãt à deo ordinata, ergo erãt cõueniẽter diſpoſita: ſequiť quòd xp̃s cõgruo tẽpore & loco fuit nat⁹ ad argumẽtũ diciť quãtũ ad primã partẽ quòd xp̃s florere voluit ſcd̃m virtuoſam cõuerſationẽ nõ ſecũdũ carnis originẽ. & ideo in ciuitate nazareth educari voluit & nutriri & in bethleẽ naſci. quãtũ ad ſecũdã diciť quòd nat⁹ eſt incõgruo tẽpore qa conueniebat xp̃o vt poſtea dicemus. Ad q̃nẽ reſpõdẽdũ eſt ſecũdũ magiſtrũ Io.de tur.cre. in quæſtionibus ſup euãgelijs quòd xp̃s loco cõuenienti fuit nat⁹. ſ.in bethleẽ: patet ex Grego. in omelia bethleẽ domus panis interpretatur xp̃s dixit ego ſum panis viu⁹. igiť loc⁹ natiuitatis xp̃i fuit congru⁹ quòd tẽpus fuerit congruum patet: cõueniebat enim vt xp̃s in illo tempore naſceretur qui eſt pax noſtra, faciens vtraq; vnum. ſed tempus natiuitatis xp̃i erat tempus pacis ergo conuenienter in illo tempore natus eſt.

In feſto ſancti ſtephani prothomar tyris. Actuū.vj.&.vij.capi.

IN diebus illis.[a] Stephanus plen⁹ gratia [b] & fortitudine,[c] faciebat ꝓdigia & ſigna magna in populo.[d] Surrexerūt autē qdā de ſynagoga quæ appellabatur libertinorū,[e] & cyrenēſium,[f] & alexandrinorū,[g] & eorū qui erāt à cilicia & aſia,[h] diſputātes cū ſtephano.[i] & nō poterāt reſiſtere ſapiētię & ſpūi q loquebatur.[k] Audiētes autē hæc diſſecabāturcordib⁹ ſuis,[l] & ſtridebāt dētib⁹ in eū.[m] Cun aūt eſſet ſtephan⁹ plenus ſpūſctō, intendēs[n] in cœlū vidit gloriā dei,[o] & Ieſum ſtātem à dextris dei,[p] & ait. Ecce video cœlos aptos, & filiū hominis ſtātē à dextris virtutis dei.[q] Exclamātes aūt voce magna,[r] cōtinuerūt aures ſuas, & impetū fecerūt vnanimiter in eū,[s] & eijcientes eū extra ciuitatē lapidabant,[t] & teſtes depoſuerūt veſtimēta ſec⁹ pedes aduleſcētis, q vocabatur ſaul⁹,[v] & lapidabāt ſtephanū inuocātem, & dicētē. Domine Ieſu ſuſcipe ſpm̄ meū. Poſitis autē genibus,[x] exclamauit voce magna[y] dicēs. Domine ne ſtatuas illis hoc pctm̄,[z] & cū hoc dixiſſet,[a] obdormiuit in domino.

Hæc ſacra lectio communiter in tres partes diuidi poteſt Prima eſt ſtephanus. Secunda. Cum autē. Tertia eſt. Exclamantes autem. In prima parte.b.lucas deſcribit quō glorios⁹ ꝓthomartyr ſanctus ſtephan⁹ gra ſpūſcti qua plenus erat in ciuitate hieruſalē multa i oōie Ieſu miracula ac ſigna faciebat: dehinc ſubdit̄ eius glorioſa diſputatio cū dicitur. Surrexerūt:ꝗ quidē diſputatio orta eſt ex eo quòd btūs ſtephanus ī nomine Ieſu rot & tanta miracula faciebat quòd ſynagogā veterē iudæorum cōfundebat & multos ad xp̄m cōuertebat: dicit ergo b.luc.

Poſtilla.

IN diebus illis. Stephanus plenus gratia &c. An̄ initiū illius epiſtolæ ſcribit ſctūs Lucas quòd poſt aſcēſionē Ieſu xp̄i verbū dn̄i creſcebat & multiplicabaī numerus diſcipulorū in hieruſalē valde: multa etiā turba ſacerdotū obediebat fidei. Tūc ſtatim ſequit̄ epiſtola p̄ſens. a (Stephanus aūt plenus gratia) Ly. ad bene operādū. b (Et fortitudine) aduerſa tolerādo. c. (Faciebat ꝓdigia & ſigna magna in populo.) ad veritatē fidei catholicæ cōfirmādam. d (Surrexerūt aūt quidam de ſynagoga quæ appellabatur libertinorum.) à regione ſic noīatorum: vt dicit gloſſa ioterlinearis. e (Et cyrenenſium.) à cyrene ciuitate. f (Et alexandrinorum). i. ab alexandria metropoli ægypti. g (Et eorum qui erant à cilicia & aſia.) nomina ſunt regionum iudeæ propinquarū. h (Diſputātes cum ſtephano.) fidem catholicam cum verbis quantum poterant impugnādo. i (Et non poterant reſiſtere ſapientiæ & ſpiritui qui loquebatur) ſcilicet ſecundū qđ promiſerat ſaluator, dicens Lu.xxj. Ego dabo vobis os & ſapientiam, cui non poterunt reſiſtere & contradicere omnes aduerſarij veſtri. Tūc poſt hoc capitulum ſequitur. Redarguebat eos acriter dicens. Dura ceruice. i. obſtinata mente & incircuncisi cordibus & auribus. i. à vitijs & ſordibus: vos ſemper ſpirituiſancto reſiſtitis: qui locutus eſt per prophetas de chriſto, cuius tunc proditores & homicidæ fuiſtis. Ly. eius crucifixionem procurādo. k (Audientes autem hæc diſſecabantur cordibus ſuis) Ly. quia non habebant rationem interficiendi eum & tamen omnibus modis interficere volebant. Et ſic diſſecabantur interius. quia paſsio prꝗualens diſcrepabat à ratione. l (Et ſtridebant dentibus in eum.) ſicut canes rabidi. m (Cum autem eſſet ſtephanus plenus ſpirituſancto intendens in cœlum.) vbi fiduciam ſuam collocauerat. n (Vidit gloriam dei.) ad confirmationem ſuam ex ſpeciali gratia. o (Et Ieſum ſtantem à dextris virtutis dei.) Ly. ad deſignandum quòd erat paratus ad ei⁹ roborationem: quia ſtare propriū eſt adiuuātis in prꝗlio. Sedere autem proprium eſt iudicantis vel regnantis. p (Et ait. ecce video cœlos apertos, & filium hominis ſtantem à dextris virtutis dei) Ly. non eſt hoc intelligendum quòd cœli fuerunt diuiſi cum ſint incorruptibiles: ſed quia ſic clare vidit ac ſi nullum eſſet obſtaculum intermedium. q (Exclamantes autem voce magna.) ne audidirent ſtephani verba. r (Continuerunt aures ſuas & impetū fecerunt vnanimiter in eum.) non ratione ſed fortia mori. s (Et eijcientes eum extra ciuitatem lapidabant.) tanquam blaſphemum. Modus enim erat blaſphemos extra ciuitatem lapidari. Vnde dicit dominus ad moyſen Leuitici. xxiiij. Educ blaſphemum. Et obruet eum omnis populus lapidibus. t (Et teſtes depoſuerunt veſtimenta ſua ſecus pedes adoleſcentis, qui vocabatur Saulus) Ly. vt expeditius & celerius eum interficerent. v (Et lapidabant ſtephanum inuocantem & dicentem. Domine Ieſu ſuſcipe ſpiritum meum. Poſitis autem genibus. Ly. vt in orando mod⁹ eſſet deuot⁹. x (Exclamauit voce magna) quia procedebat ex affectu magno ad proximorum ſalutem. y (Dicens domine ne ſtatuas illis hoc peccatum) Ly. reſeruando eis pœnam æternam: ſed da eis pœnitentiam. vnde Beda. Stephanus pro ſeipſo ſtādo orauit: ſed pro inimicis flexis genibus &c. z (Et cum hoc dixiſſet.) ex feruore charitatis: ſecundum dictum ſaluatoris Mat v. Orate pro calumniātibus & perſequentibus vos. a (Obdormiuit in domino) Nam anima eius ſanctiſſima abſorpta fuit in abyſſo ſupernæ charitatis &c. Sequitur in textu) Saulus autem erat cōſentiens neci eius.) Facta eſt autem illa die perſecutio magna in eccleſia quæ erat hieroſolymis: & omnes diſperſi ſunt per regiones iudeæ, & ſamariæ prꝗter apoſtolos. Sepelierunt autem

Stephanus glorioſus ꝓthomar. plenus gra ſpirituſſcti & fortitudine animi & fidei faciebat dn̄o agente prodigia. i. miracula ꝗ natura facere nō poterat, ꝗ quaſi monſtra iudæis videbātur: & ſigna puta ī noīe Ieſu languidos curabat &c ſequit̄ ſcda ps cū āt in qua bea. Lucas oſtē dit quomō poſt diſputationē in quaimpij libertini cyrenenſes & alexādrini victi fuerūt btūs ſtephanus plenus ſpūſſcti gra intēdēs in cœlū & deo gratias agens dn̄o Ieſu annuē te vidit abſq; vllo obſtaculo quaſi cœli eſſent diuiſi gloriam & maieſtatem dei nīpotētis et Ieſum xp̄m ī dextris dei exiſtētē in diuinitate & beatitudīe fulgentem pluſquā ſi mille ſoles ſimul lucerēt. Et tūc gaudio &

cōſulatione ſtephanū. Ly.i.decēter ſepelierūt viri timorati. i.timentes deū. Inter quos Gamaliel fuit principalis & fecerunt planctū magnum ſuper eū.

eeplet⁹ at. ecce video cœlos aperros.i.quaſi diuiſos ſine obſtaculo ita quòd dñs Ieſus eius oculus ſup naturā acuit quòd videret triumphum gloriæ dei ꝗque plene quaſi cœli eſſent diuiſi.

¶Quæſtio.xvj.

Super verbis epiſtulæ de feſto ſancti ſtephani q̄ habet̃ Act.vj.ſ.Lapidabāt ſtephanū. Orit̃ quæſtio vtrū xp̄s cōuenienter miſit ad iudæos ꝓphetas ſcribas & ſapiētes: ſciens ipſos occidēdos p iudæos? Aſ quòd nō, hoc vr̃ ſapere quādā crudilitatē ſicut mittere innocentes oues ad lupos p eos diripiēdas. Igit̃. in oppoſitū xp̄s iniuſte nihil egit: qa nō peccauit nec peccare potuit tum qa diuinitas erat vnita humanitati: tum quia ipſe xp̄s inquātū hō erat cōfirmatus in grā. Sed xp̄s miſit ſcribas prophetas & ſapiētes ad iudæos: ergo nō in cōuenienter. Ad argm̄ dicit̃ quòd talis miſsio nō ſapit crudelitatē: qa nō miſit eos hac intētione vt à iudæis interficerentur: bñ tamē dedit eis bonā volūtatē, vt ſi cōtingeret eos morti tradi patiēter & libēter mortē ſuſciperēt. Ad qōnē rñdēdū eſt ſecūdū magr̃m Iuānē de turre cremata in quæſtionibus ſup euāgelijs quòd conuenienter xp̄s miſit ad iudæos ꝓphetas & ſcribas & ſapiētes ad eorū inſtructionē nō ad hoc vt occiderētur ab eis: licet bene ꝓuidit quòd eſſent p eos occidēdi. Si aliqs dicat: xp̄s miſit eos & ſciuit eos occidēdos ergo voluit eos mori ſed hoc voluerūt iudæi: ergo iudæi cōformauerūt volūtates ſuas volūtati diuinæ: ergo nō peccauerūt, qđ patet, qa pctm̄ nihil aliud eſt quā dictū vel factū cōtra volūtatē dei. dicit̃ ad hoc quòd cōformitas voluntatis humanæ ad diuinā nō eſt ſimpliciter in volendo qđ deus vult, ſed in volendo ex mō. Hora. eñ dicit. Eſt modus in rebus. Modus eñ volendo ex mō eſt ex charitate ſicut de⁹ vult pcipiendē fidem quòd iudæi nō fecerūt īterficiēdo ad eos miſſos.

In feſto ſancti Ioannis apoſtoli & euangeliſtæ.

Epiſtola.

Qui timet deum faciet bona &c.

¶Quære inferius in communi ſanctorum de euangeliſtis.

In feſto puerorū innocentium ſcribitur apocalypſis.xiiij.ca.

† Audiui vocē de cœlo tāquam vocē aquarū multarū. Beatus Ioā. etiam ſctōrum innocētiū felicitatē collaudat, dicēs quòd ī ſpū ſancti reuelatiōe audiuit ſacras voces

IN dieb⁹ illis.[a] Vidi ſupra montē Syon[b] agnū ſtantem,[c] & cū eo centū quadraginta quatuor milia,[d] habētes nomē ei⁹ & nomē patris ei⁹ ſcriptū in frontibus ſuis. Et audiui vocē † de cælo tamquā vocē aquarum multarum,[d] & vocē tonitrui magni.[f] Et vocē, quā audiui, ſicut cytarœdorū citharizantiū in citharis ſuis.[g] Et cātabāt quaſi cāticū nouū[h] añ ſedē,[i] & añ quatuor animalia & ſeniores.[k] Et nemo poterat dicere cāticū niſi illa cētū quadraginta quatuor millia qui empti ſunt de terra.[l] Hi ſunt q cū mulieribus non ſunt coinqnati, virgines eñ ſunt: hi ſequuntur agnū quocūque ierit. Hi empti ſunt ex omnib⁹ primitiæ deo & agno.[m] Et in ore ipſorū nō eſt inuētū mēdacium:[n] ſine macula enim ſunt ante thronum dei.

puerorū innocētiū deum & ſaluatorē noſtrū Ieſum xp̄m collaudātiū & bñdicētiū: & nos hic viuētes ſic facere debem⁹ omni hora i qua de deo recordamur & ei⁹ beneficijs, vnde ps.cxlv. Lauda anima mea dominū: laudabo dominū in vita mea.

Poſtilla.

IN diebus illis. a (Vidi ſupra mōtē ſyō &c.) Ly. i. in eccleſia triūphāte. q̄ dicit̃ mōs ſyō: vt habetur Hebræ.xij. b (Agnum ſtātē). i. xp̄m q eſt agnus dei: vt habet̃ Ioā.j. c (Et cū eo cētū quadraginta quatuor milia). i. tali numero venerātur pueri innocētes, quorū feſtum peragit̃ ſcd̄m illā viſionē q̄ oſtēſa eſt Iuāni qn̄ à Domitiano Cæſare in exilium miſſus fuit vbi ſcripſit librū apocalypſim: ſed tamē certus numerus puerorū innocētiū nō reperit̃ certitudinaliter in ſcripturis. d (Hntes nomē eius & nomē pr̄is ei⁹ ſcriptū in frontibus ſuis. Et audiui vocē de cœlo tāquā vocē aquarū multarū). i. multitudinis ſctōrū. e (Et tāquā vocē tonitrui magni.) In quo deſignat̃ multitudo laudis hui⁹, nō ſolū laudātiū multitudinē, ſed etiā ex mō laudis & qualitate. f (Et vocē quā audiui ſicut citharœdorum citharizantiū in citharis ſuis.) Nā hæc laus eſt coram deo & angelis eius grōſa. g (Et cātabant quaſi canticum nouum.) qui dicti laudantes ſunt de numero ſanctorum noui teſtamenti. h (Ante ſedem). ſ. dei. i (Et ante quatuor animalia & ſeniores). i. in p̄ſentia ſanctorū patriarcharum & prophetarum in cœlo exiſtentium. k (Et nemo poterat dicere canticum nouum niſi illa.cxliiij.milia qui empti ſunt de terra) ſcilicet de ſanguine chriſti. l (Hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt coinquinati virgines enim ſunt) integritatem carnis ſeruando. m (Hi ſequuntur agnum quocunque ierit hi empti ſunt ex omnibus primitiæ deo) ideſt. gratioſi ſunt primi fructus. magis delectabiles. n (Et in ore ipſorum non eſt inuentum mendacium.) Nā pueri iſti veritatem fidei non loquendo ſed moriendo confeſſi ſunt. o (Sine macula eñ ſunt añ thronū dei.) nā macula pcti originalis purgata fuit virtute ſui martyrij.

¶Quæſtio.xvij.

Peccatum originale eſt carētia iuſtitiæ originalis.

Super Verbis epiſtolæ in feſto innocentiū quæ habentur Apocalip.xiiij.1. Hi ſunt qui cum mulieribus nō ſunt coinquinati. Oritur queſtio de ipſis innocētibus. Vtrum innocentes veraciter dicantur Martyres caſu? Ar. quod non nulla paſsio videẽ meritoria, & Martyrij corona digna niſi ſit voluntaria. Sed paſſio iſtorum Innocentium non potuit eſſe voluntaria cum vſum rationis non haberent ergo non videntur poſſe dici Martyres. In oppoſitum fides Eccleſiæ colit eorum Martyrium tanquàm verum. Sed talis fides nihil falſe agit: ergo innocentes, dicuntur veri martyres Chriſti. Ad argumentum dicitur quod intelligitur de martyrio in adultis: in quibus ad meritum martyrum & coronę gloriæ conſecutionem requiritur propria voluntas: ſed in paruulis pro Chriſto occiſis Chriſti meritum operatur totum in illis ſine vſu liberi arbitrij. & ita non loquendo, ſed moriēdo teſtes ſunt Chriſti. Ad quęſtionem reſpōdendum eſt ſecundum magiſtrum Ioan. de turre cremata in quęſtionibus ſuper Euangelijs, ꝙ martyrij gloriam quàm in alijs propria volūtas meretur illi paruuli occiſi pro Chriſto, per Dei gratiam ſunt adepti: nam effuſio ſanguinis pro Chriſto vim gerit Baptiſmatis, vnde ſicut pueris Baptizatis: per gratiam Baptiſmalem meritum Chriſti operatur ad gloriam obtinendam. Ita in occiſis propter Chriſti meritum martyrij Chriſti operatur ad palmam martyrij conſequēdam: ſi quis dicat martyrium eſt actus virtutis. Sed ſi omnis actus virtutis eſt voluntarius. Sed talis non fuit in in illis pueris: igitur non dicuntur martyres: diciẽ quod minor eſt vera in adultis non in pueris: ſi quis dicat, martyr in Græco dicitur teſtis fidei Chriſtianæ. Sed illi innocentes non potuerunt dici teſtes fidei Chriſtiane, cum vſum liberij arbitrij non haberent. Ergo martyres veraciter dici non poſſunt: dicitur qđ verum loquendo non tamen moriendo vt dictū eſt. Dicunt tamen nonnulli, quod acceleratus in illis vſus liberij arbitrij, ſicut in Ioanne Baptiſta in vtero.

Factum ſub lege. Paul' dicit Chriſtum factū quē credim' natū. Quia Chriſti caro humano ſemine, ſed virtute ſpiritusſancti congregata eſt & in vtero virginis corpus effecta. magiſter ſen. li. iiij. diſt. iiij.

Dominica infra octauas natiuitatis domini. Ad galathas.iiij.

FRatres.[a] Quanto tēpore,[b] hæres,[c] paruulus eſt,[d] nihil differt à ſeruo,[e] cum ſit dominus omnium,[f] ſed ſub tutoribus & actoribus eſt,[g] vſque ad prefinitum tēpus à patre.[h] Itaque & nos cum eſſemus paruuli,[i] ſub elementis mundi huius eramus ſeruientes.[k] At vbi venit plenitudo tēporis,[l] miſit De' filium ſuum,[m] natum ex muliere:[n] factum ſub lege:[o] † vt eos qui ſub lege erant[p] redimeret[q] vt adoptionē filiorum reperimus.[r] Quoniam autem eſtis filij Dei: miſit Deus ſpiritum filij ſui,[s] in corda veſtra,[t] clamantem: abba Pater.[v] Itaque iam non eſt ſeruus, filius.[x] Quod ſi filius,[y] & hæres per Deum.

Poſtilla.

Qui dicātur tutores.

QVanto tempore hæres paruulus &c. Ad Gal.iiij. Ante initium illius epiſtolæ, ſcribit ſan. Paulus, dicens. Omnes enim vos vnum corpus eſtis in Chriſto Ieſu. Si autē vos Chriſti, ergo ſemen Abrahe ſecundum ꝓmiſsiones hæredes. Tūc ſtatim ſequiẽ epiſtola hodierna. Quanto tempore hæres paruulus &c. Hanc autem epiſtolam ſcribit ſanctus Paulus ad Gal. & Galathe ſunt Græci, & Galathia eſt nomē regionis Græciæ. Ex quo illo ſacro tempore natiuitatis Chriſti, ſancta mater Eccľia recolit qualiter ille ſine eſtimatione magnus pro nobis paruulus factus ſit: tunc epiſtola & Euangeliū concordant: quia Euãgelium, dicit quomodo puer Ieſus creſcebat, & confortabatur plenus ſapientia & gratia. Sic apoſtol' Paulus in epiſtola hodier. exprimit effectum & vtilitatem dominicæ natiuitatis Chriſti, ſecundum carnem: quia de ſeruitute tranſiuimus in filiorum adoptionem: ſicut patet in preſenti epiſtola. vnde dicit.

a (Fratres, Quanto tempore.) Vin.i. per quātum tempus. b (Hæres).i. filius cui de iure debetur hæreditas. c (Paruulus eſt): ſcilicet infra annos diſcretionis. d (Nihil differt à ſeruo). Gor. quia ad modum ſerui cogitur, nec habet aliquam poteſtatem rerum ſuarum. e (Cū ſit dominus omnium) .i. bonorum paternorū. f (Sed ſub tutoribus & actoribus eſt). Gor. tutores dicuntur qui eum tuentur, contra aduerſos: actores qui agūt cauſas eius. g (Vſque ad prefinitum tempus à patre). Ly.i. vſque ad etatem adultam. h (Itaque & nos cum eſſemus paruuli). Vin. intellectu & ſapientia. i (Sub elementis mundi huius eramus ſeruientes. Gorra. id eſt, ſubiecti ſeruituti legis. Sciēdum quod legales obſeruantiæ fuerunt figuræ diſponētes ad Chriſtum, ideo eius aduentu ſunt dimiſſæ: ergo ſubdit. k (At vbi venit plenitudo temporis). id eſt, tempus gratiæ. l Miſit Deus filium ſuum). non Angelum. m (Natum ex muliere). Ly. quantum ad corpus ſumptum de Maria virgine. n (Factum ſub le.) quia voluit legalia ſeruare. o (Vt eos qui ſub lege erant.) Ly. ſ. legalibus obſeruantijs obligati. p (Redimeret). per paſsionem ſuam. q (Vt adoptionem filiorum recipiemus). ſ. per Chriſtum qui eſt naturalis filius Dei. r (Quoniam autē eſtis filij Dei miſit Deus ſpiritum filij ſui). Ly. id eſt ſpiritumſanctum quæ dicitur, ſpiritus filij, ſicut & patris: ex eo quod ꝓcedit ab vtroque. s (In corda veſtra). per infuſionem gratiæ. t (Cla-

Duplex eſt gratia ſ. gratia data & gratum faciens.

mantem Abba pater).i.pater noſter.v (Itaq; iam non eſt ſeruus,ſed filius). Ly.quecunq; fide liter confitetur Deum patrem.x (Quod ſi fi lius).Vi.in preſenti per gratiam.y (Et hæ res).ſcīit in futuro.z (Per Deum).qui ipſum adoptauit in hæreditatem cœleſtis patriæ.

Adoptare eſt in filiū accipere.

¶Quæſtio.xviij.

Super Verbis epiſt.do. infra octa.nati.do.que habentur ad Gal.iij.miſit Deus filiū ſuum natum ex muliere.i. Maria. Oritur.q. de ipſa Maria:virum, ſecundum temporalem natiuitatem,virgo Maria poſſit dici mater Chriſti & Dei.Arguitur,quod nō:& primo quod nō mater Chriſti. Chriſtus ex beata virgine miraculoſe natus eſt:ſed miraculoſa generatio non ſufficit ad ratiōnē maternitatis,vel filiationis: non etiam dicimus Euam filiā Ade fuiſſe:ergo vt quod nec Chriſtus debeat dici filius beatæ virginis:quod nō dicāt mater Dei,patet nō etiā aliqua dr̄ mater alicuius,niſi ſecundum naturā quàm ab eo accepit:ſed non accepit : ab ea diuinitatē,ſed humanitatem tm̄ : ergo Maria virgo non dr̄ mater Dei. In oppoſi.ꝑ primo virgo Maria peperit filiū,id eſt,Chriſtū,ergo dr̄ mater Chriſti:ꝑ ſecundo Damaſc.lib.iij.theodocos.i.Dei genitricē vere & principaliter predicamus virginem:igitur virgo Maria eſt mater Chriſti & Dei. Ad argu.dr̄ pro primo,quod natiuitas Chriſti ex parte operationis Spūſſancti, fuit miraculoſa:ex parte tamē matris,fuit naturalis:quia dr̄ mater Chriſti:ꝑ ſecundo dr̄ quod ratio nō procedit:quia vna perſona eſt quę ſubſiſtit in humanitate & diuinitate:& ideo naturæ cōmunicant ſua idiomata.i.ꝓprietates:ideo virgo Maria dr̄ mater Dei. Ad.q. reſpōdum ſecundum magi. Io.de tur.cre.in.q. ſuper Euan. per duas conclu.prima eſt:ſecūdum temporalē natiuitatem cōuenienter & veraciter beata Maria dr̄ mater Chriſti:patet ipſa contulit in gñatione Chriſti,quicquid alia mater conferre debet ad generationem filij ſui : ſecunda cōcluſio. beata Maria vere dr̄ mater Dei : patet propter vnionem naturarum in vna perſona vere dicimus Deū eſſe paſſum ſecundum humanam naturam,hoc eſt:ſi ergo virgo dicitur mater Chriſti ſecundum humanam naturam ergo & Dei.

Quicunque Baptiſmus Chriſti vnā quā que creatu rā rōnalē à mūdi peccatis lauit, in illū pie credētē, & corde cōfitentē. ma gir.lib. iiij. d.v. parte hoc queritur.

¶In feſto circū.do.ad Gal.iiij.cap.

FRatres,[a] priuſquā veniret fides,[b] ſub lege cuſtodiebamur:[c]cōcluſi[d] in eadē fide,quę reuelāda erat.[e]Itaque lex pedagogus noſter fuit in xp̄o,[f]vt ex fide[g] iuſtificemur.[h]At vbi venit fides[i] iā nō ſub pedagogo ſumus.[k] Oēs eīn filij Dei eſtis[l] ꝑ fidē quę in xp̄o Ieſu.[m] Quicūque[n] eīn in xp̄o baptizati eſtis[n] xp̄m induiſtis.[o] Nō eſt Iudæ[p] neq; Græc[q] nō eſt ſeru[r] neque liber:[r] nō eſt maſcul[s] neque femina[s] oēs eīn vos vnū eſtis[t] in xp̄o Ieſu.[v]Si aūt vos xp̄i[x] ergo Abrae ſemē eſtis[y] ſecūdū ꝓ miſſionē hæredes.Dico aūt q̄to tp̄e hę res paruul[9] eſt nihil differt à ſeruo,cū ſit dn̄s omniū:ſed ſub tutoribus eſt & actoribus vſque ad prefinitum temp[9] à patre. ¶Poſtilla.

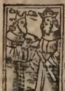
PRiuſquā veniret fides ſub lege cuſtodiæ. Gal.iij. An initiu illi[9] epiſtolę ſcribit ſanctus Pau.in eo.c. dicit. Credidit Abraham Deo & reputatū eſt ei ad iuſtitiā. Túc ſequitur epiſtola hodier. Priuſquā veniret fides:qa hodie agit de circū.do.& in vet.Te.hoc fecit circūciſio quod hodie facit Baptiſmus ꝑterquàm quod ianuā cœli nō aperuit:ſed circūciſi venerunt ad lymbū ſctōrū patrū:& ibi expectabant aduētū xp̄i. Baptizati aūt iā abſque vllo medio euolāt ad cœlū,qd̄ figuratū fuit:qa xp̄o Baptizato cœlū apertū eſt ſup ipſum. Vn̄ Euangeliū & epiſtola cōcordāt:qa Euāgeliū dicit de circūciſione:ſimiliter in epiſtola hr̄ de circūciſiōe,& de baptiſmo q̄ daī in locū circūciſiōis. Vn̄ dicit apo. Pau.a (Frēs priuſq̄ veniret fides.) Ly.f.reuelata & explicita in Euā.b (Sub lege cuſtodiebamur.Gor.i.ſub legis onere.c (Cōcluſi.)i.timore legis ligati & cōprehēſi,ne deflueremꝰ ad vitia.d (In eadē fide quę reuelata erat.)pe grē Sciendum eſt quod eadē fides eſt in nouo & veteri Teſt.ſed in veteri erat implicita, & figuris velata:in nouo vero explicita & reuelata.e (Ita q; lex pedagogꝰ noſter fuit in xp̄o Ieſu.) Ly.i. ad xp̄m diſponēs ſicut pedagogꝰ diſponit puerū ad virtutē tamē de futuro ẏndā. Paruulorū eīn eſt hr̄e pedagogos quouſque creſcūt in viros ꝑfectos:q̄ eos ad recta dirigunt timore penarū. f (Et ex fide.)Ly.reuelata. g (Iuſtificemur.) iuſtitia infuſa.h (At vbi venit fides.)i.poſtq̄ reuelata eſt fides xp̄i q̄ erat occulta antiqs prib[9]. i (Iam nō ſub pedagogo ſum[9].) Gor.i.ſub coactiōe & ſeruitute legis,ſed ſub Euāgelica libertate. Ly.ſicut puer adueniēte etate adulta,iā nō eſt amplius ſub pedagogi diſciplina:& eadē rōne adueniēte Euāgelio,ceſſant legalia.k (Oēs eīn filij Dei eſtis.)Gor.nō ſerui.l (Per fidē que eſt in xp̄o Ieſu.) Fides eīn facit filiū Dei. Ioā.i. dedit eis ꝑtātē filios Dei fieri,hiis qui credūt in nōie ei[9].m (Quicūq; eīn in xp̄o baptizati eſtis. i.in fide Ieſu xp̄i.n (Chriſtū induiſtis.)i.xp̄o cōformes facti eſtis,per vitę cōformitatē & ſacramēti ſuſceptionem. Pulchra eīn veſtis eſt induiſſe xp̄m:ipſe eīn ſol iuſtitiæ. Vn̄ in ſignū innocentiæ daī veſtis cādida puero baptizato.o (Non eſt Iudę)ſcilicet ſub lege moyſi.p (Neq; Græcus.)ſub lege naturali.q (Nō eſt ſeruus neque liber.)ſ.melior ſeruo.r (Nō eſt ma.neque fe.) ſ.dignior altero in fide xp̄i.s (Oēs eīn vos eſtis vnū.)Gor.nō differentes in aliquo.t (In Chriſto Ieſu.)i.in fide xp̄i.v (Si aūt vos xp̄i.)ſ.per fidē.x (Ergo ſemē Abrae eſtis)per imitationē

iuſtitiæ.y (Secũdũ pmiſ.hæredes).quantum ad futurã beatitudine in xp̃o Ieſu dño noſtro.

Quæſtio.xix.

Super Verbis epi.de feſto circũci.dñi q̃ habent ad Gal.iij.ſ. At vbi venit fides iam nõ ſub pedagogo ſum⁹.i.ſub ſeruitute legis & coactiõe. Orit.q.de circũciſiõe: vtrum circunciſio tũc tpe gratiæ ceſſare debuit? Arguit̃ quod nõ. Oĩs chriſti actio eſt nr̃a inſtructio: vñ hr̃ Io.xiij. exẽplũ dedi vobis, vt quemadmodũ feci vobis, & vos ita faciatis: ſed Chriſt⁹ fuit circũciſus ergo exẽplo ſuo debemus circũcidi: & p conſequẽs circũciſio ceſſare nõ debuit. In oppoſitum ad heb.vij.dicit Apoſtol⁹ qđ trãſlato ſacerdotio neceſſe eſt, vt legis trãſlatio fiat: ſed oportuit ſacerdotiũ trãſferri. Ergo & legẽ & oĩa ſacra legalia: ſed inter hæc precipuum eſt circũciſio ergo. Ad argumentũ dr̃ qđ Chriſt⁹ nõ voluit circũcidi, vt alij imitarent eũ quo ad hoc: ſed magis vt ex hoc erudirent̃ puta vt nobis virtutẽ obedientiæ preberet. Ad.q.reſpondendũ eſt ſecũdũ magiſtrũ Io.de tur.cre.in.q.ſup Euã.qđ circũciſio tpe grãæ ceſſare debuit: quod patet ſic: qñ venit qđ pfectũ eſt euacuari debet qđ eſt imperfectũ: ſed circũciſio erat imperfecta reſpectu baptiſmi: patet quantũ ad ſignificationẽ: qa nõ ſeruabit, ita expreſſe cõdemnationẽ toti⁹ hoĩs ab immũdicia culpæ originalis, ſicut ablutio Baptiſmalis. Igit̃, dr̃ etiã imperfecta quantũ ad efficaciã: qa nõ ita abũdãs grã ad operandũ & reprimẽdũ fomitẽ in circũciſione dabat̃ ſicut in baptiſmo. Igitur, dr̃ etiã imperfecta quantũ ad vtilitatẽ: qa nõ erat eis vtile ita conſequens ſicut Baptiſmus q haberet determinatũ populũ determinatũ tẽpus, & determinatũ ſexũ: qđ in Baptiſmo nõ accidit: ideo adueniẽte tpis plenitudine circũciſio debuit ceſſare Baptiſmo inſtituto in Chriſto.

In Epiphania domini, Lectio Eſaie.lx.

SVrge illuminare[a] Hieruſalẽ,[b] quia venit lumẽ tuũ:[c] & gloria dñi,[d] ſup te orta eſt:[e] quia ecce tenebre,[f] operient terrã:[h] & caligo[h] Populos. Sup te † autẽ orietur dñs:[i] & gloria ei⁹ in te videbitur.[k] Et ambulabũt gentes[l] in lumine tuo:[m] & Reges in ſplẽdore ortus tui.[n] Leua in circuitu[o] oculos tuos,[p] & vide[q] oẽs iſti congregati ſunt:[r] venerũt tibi. Filij tui[s] de lõge veniẽt: & filiç tuç de latere[t] ſurgẽt.[v] Tunc videbis[x] & afflues:[y] & mirabitur[z] & dilatabitur cor tuũ[a] qñ cõuerſa fuerit ad te multitudo maris:[b] fortitudo gẽtiũ[c] venerit tibi.[d] Inundatio Camelorũ operiet te[e] Dromedarij median & Epha.[f] Oẽs de Sabba venient Aurũ, & Thus deferẽtes, & laudẽ dño annunciantes.

† Super te &c. Qñ dñs Ieſus xp̃s in terris nat⁹ eſt: pax creaturis mundi data eſt & gaudiũ in terris oib⁹ hoĩb⁹ bone voluntatis: vt Luc.ij.c. Ecce Euãgelizo vobis gaudium magnũ quod erit omni Populo,

Poſtilla.

SVrge illuminare Hieruſalẽ &c. Ad initiũ illius pphetiæ ſcribit Eſa.pph.di. Spũs me⁹ q eſt in te & vba mea q̃ poſui ĩ corde tuo nõ recedẽt de ore tuo, & de ore ſeminis tui dicit dñs à nũc & vſq; in ſempiternũ. Tũc ſtatim ſequit̃ pphetia iſta. Surge illuminare Hieruſalẽ. Feſtũ hodiernũ à fidelib⁹ Epiphania nũcupat̃: p eo qđ ſtella, trib⁹ regib⁹ apparuit: & ipſos vſq; ad pceptũ dñi tredecima die à natiuitate Chriſti pduxit. Et dr̃ ab epi qđ eſt ſupra: & phanos, apparitio. Et de hoc agit̃ in epiſt. & Euangelio. Nã in Euãg. dr̃. Obtulerũt magi dño, Aurũ, Thus, & Myrram, &c. Siñr in epiſtola dr̃. Oẽs de Sabba veniẽt Aurũ & thus deferẽtes, & laudẽ dño annũtiãtes: vnde Eſaias pphetãdo de natiuitate xp̃i.a (O Hieruſalẽ).i. Eccleſia.b (Surge illumi. qa venit lumẽ tuũ).i. Chriſt⁹ hõ factus q̃ eſt lux vera quæ illuminat oẽm hoĩem venientẽ in hũc mundũ. Io.j. qa null⁹ illuminat̃ niſi p ipm.c (Et gloria dñi),i. fili⁹ Dei, q eſt gloria patris.d (Sup te orta eſt). Ly. natura hũana aſſumpta.e (Quia ecce tenebrç).infidelitatis & ignorãtiæ hic in preſenti.f (Operiẽt terrã).i. hoĩes carnales terrena amãtes.g (Et caligo).pctõrũ.h (Populos ſup te aũt oriet̃ dñs).quaſi Sol verus.i (Et gloria ei⁹ in te videbit̃). Ly.g̃ opationẽ miraculorũ.ſ. leproſorũ mundationẽ: cecorũ illuminationẽ: mortuorũ reſurrectionẽ.k (Et ambulabũt gentes).quę prius in tenebris idololatræ fuerant. l (In lumine tuo). Ly.i. in lumine fidei xp̃iane. m (Et Reges in ſplẽdore ortus tui) hoc intelligit̃ de trib⁹ Regib⁹ venientib⁹ orta ſtella ad preſepiũ dñi n (Leua in circuitu).ſ. mũdi.o (Oculos tuos). Ly. ad oẽm differentiã orbis reſpectu Hieruſalẽ, vbi primo predicatũ eſt Euangeliũ: & inde alibi per xp̃i diſcipulos deriuatũ.p (Et vide).i. intellige.q (Oẽs iſti cõgregati ſunt).fideles in virtute fidei xp̃iane.r (Venerũt tibi filij tui).i. puuli in xp̃o.s (De lõge veniẽt & filiæ de latere). Ly.i. de ppe.t (Surgẽt). pforato in cruce xp̃i latere effluxit ſanguis redẽptionis, & aqua Baptiſmi, de quibus ſcã ẽ Eccleſia: ſicut ex coſta lateris eſt facta Eua mr̃ omniumviuentiũ. v (Tũc videbis). Ly. multitudinẽ credẽtium. x (Et afflues) cõſolationibus diuinis.y (Et mirabitur) ex tam veloci multiplicatione: quia tẽpore Apoſtolorũ deriuata eſt fides xp̃iana ad omnes ptes terrę habitabiles.z (Et dilatabit̃ cor tuũ). Ly. p gaudio.a (Qñ cõuerſa fuerit ad te multitudo Maris). Ly.i. habitãtiũ in inſulis, ſicut patet de Sicilia, Anglia, & alijs inſulis Maris.b (Fortitudo gentium).i. Ly. Imperium

Vbi eſt primo prędicatum euãgelium.

A quo tpe diuulgata eſt fides Chriſtiana.

Romanum:quod toti mundo dominabitur. c (Venerit tibi).quod impletum eſt tempore Conſtantini imperatoris.d (Inundatio camelorum operiet te). Conſtantinus enim imperator:& multi alij potentes exemplo Imperatoris annuatim diuitias multas,per orbé miſerút ſuper talia animalia ad ſuſtentationé miniſtrorum Eccleſiæ,& pauperum Chriſti:& edificationem Ecleſiarum.e (Dromedarij Madiã, & epha.) Madiam & Epha regiones ſunt trans Arabiam:& in iſtis terris naſcuntur talia animalia ſortia. Et dromedarius eſt animal Camelo minus,ſed velocius. Vñ Plini⁹ dicit quod dromedarius eſt animal velociſsimũ gracile & neruoſum:camelo minus:licet longa habens crura & longiſſimum paſſum,tam ſuauem quod ſine magno labore ſuo,& ſine fatigatiõe magna drumedantis,id eſt,inſidentis ipſi animali currit infra diem naturalem centum parua miliaria:cortices arborum comedit,aut modicum fœnũ vel oſſa dactylorũ. Hæc illæ.f (Omnes de Sabba venient aurum & thus deſerentes,& laudé domino annuntiaotes). Ly. hoc impletum eſt in illis tribus Regibus,qui venerunt ad adorandũ Chriſtum natum.

Quid ſit dromedarius, apud Plinium.

¶ Quæſtio.xx.

Super Verbis epiſtolæ,in epi.domini,quę habentur Eſa.ix.ſ. Ambulabant Reges in ſplendore ortus tui,id eſt,tres Reges venientes ad pręſeprum Domini,orta ſtella. Oritur.q.de ipſa ſtella. Vtrum ſtella magis apparés,fuit vna de cœleſtibus ſtellis? Arguitur quod ſic. Angeli apparétes Paſtoribus,fuerunt vere de cœleſtibus Angelis,ergo etiam Stella magis apparens, fuit vna de cœleſtibus ſtellis. In oppoſitũ, Aug. ait contra ſauſtum:non ex illis erat Stella,quæ ab initio creaturæ itinerum ſuorum ordiné ſub creationis legem cuſtodiunt:ſed de nouo Virginis,partu nouum ſydus apparuit:igitur. Ad argu.dicitur quod nõ eſt ſimilis ratio:qa ipſi cœleſtes Angeli ex ſuo officio ad nos deſcendunt, vt in miniſteriũ miſsi. Sed ſtellæ cœleſtes ſuum ſitum non mutant. Ad.q.reſpondendum eſt ſecundũ magi. Io.de tur.cre.in.q. ſuper Euang, quod ſtella illa apparens magis,non fuit vna de cœleſtibus:iſta concluſio ꝓbatur ex multiplici diſtin.quod ſtella illa diſtinguebatur à cœleſtibus:primo diſtinguebatur à natura:qa erat corruptibilis,& non de natura cœli: Nam peractio miniſterio,fuit conuerſa in preiacenté materiã. Secundo in ſitu,qa nõ fuit in alto cum alijs ſtellis in firmamento:ſed in ſpatio huius aëris,vicinia loca tenebant. Tertio diſtinguebatur in motu:qa cum aliæ ſtellę in circuitu voluerentͣ:hæc ſola recta linea tendebat ab origine,quę eſt verſus Aquloné Occidentem declinans ad Meridiem vſque Iudeã,vbi erat Chriſtus. Quarto, diſtinguebatͣ in claritate:quia erat cęteris ſplendidior:ideo ſtat,quod nõ fuit ex cœleſtibus ſtellis:ideo ſequitur,quod ſicut iſta ſtella non fuit ſita in cœlo,quod nõ fuit Cometa:quia Cometa eſt ſicut facula ardens,& non diu ſtat.

Dominica infra octa. Epipha.

Roma.xij.

FRatres,[a] Obſecro vos, per miſericordiam Dei,[b] vt exhibeatis corda veſtra,[c] hoſtiã viuẽtem, ſanctam Deo placentem,[d] rationabile,[e] obſequium veſtrũ.[f] Et nolite conformari huic ſeculo:[g] ſed renouamini in nouitate ſenſus veſtri,[h] vt probetis,[i] quę ſit voluntas Dei bona,& beneplacés,[k] & perfecta.[l] Dico † enim,[m] per gratiam: quæ[n] data eſt mihi,omnibus qui ſunt inter vos,[o] non plus ſapere,[p] quàm oportet ſapere,[q] ſed ſapere,ad ſobrietatem.[r] Et vnicuique,[s] ſicut Deus diuiſit,[t] ſecundum menſuram fidei.[v] Sicut enim in vno corpore,[x] multa membra habemus,omnia[y] autem membra nó eundem actum habent.[z] Ita multi vnũ corpus ſumus,[a] in Chriſto,[b] ſinguli autem,alter alterius membra. In Chriſto Ieſu domino noſtro.

Alias configurati.

† Dico enĩ gr̃a Dei viuificans & coadiuuãs hoies ſi volunt viuificat & coadiuuat.

¶ Poſtilla.

OBſecro, vos per miſericordiam Dei &c. Ante initium illius epiſtolæ,ſcribit ſau. Paulus Romanis,dicens. O altitudo diuitiarũ ſapientiæ & ſcientiæ Dei,quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia ei⁹:& inueſtigabiles vię ei⁹. Túc poſt hoc ſequitͣ epiſtola hodi. Obſecro vos per miſericordiam Dei &c. Epiſtola & Euangelium, concordant: quia duo ſunt homini neceſſaria ad ſalutem:ſcilicet humilitas,mentis,& munditia carnis. Ad humilitatem mentis incitamur in Euangelio, exemplo Chriſti,cum in fine Euangelij,dicitͣ: & erat ſubditus illis.ſ. Mariæ & Ioſep. Ad mundiciam carnis:incitamur in epiſtola ho. vbi apoſtolus dicit.a (Obſecro vos per miſericordiã Dei).ſ.exhibitam vobis à Deo.b (Vt exhibeatis corda veſtra) .ſ. voluntaria corpora veſtra. Ly.non aliena contra illos quę ſaluati credunt per pœnitentiam aliorum.c (Hoſtiam viuentem ſanctam: Deo placentem).i.quod hoſtia ſit viuens:ſancta & Deo placens.d (Rationabile).ſcilicet ſit.e (Obſequium veſtrum). Gor. vt ſic mortificentur vitia,vt ſeruetur natura. In omni enim ſacrificio in veteri Teſtamento pręcipitur offerri ſal. Leui. ij. Quicquid obtuleris ſacrificium ſale condies:& ſal ſignificat ſapientiam ſiue diſcretionem.f (Et nolite cõforma-

Paulus oĩbus gratia data eſt idé magiſter ſen.li.ij. diſtinc.xxvj. Null⁹ deũ cõprehendere poteſt inquantũ eſt incomprehenſibilis:bene tñ per ſuos effectus.

Anima eſt ſimilis ſpeculo.

ri huic ſeculo),id eſt,malis hominibus. Anima enim habet ſe ſicut ſpeculum:quia ſicut ſpeculum oſtendit ſimilitudiné illius rei,quę ſibi obijcitur:ſic anima illi quod diligit cóformat᷑. Auguſt.Si terram diligis,terra es:ſi Deum diligis, Deus es:ſi aurum diligis,aurum es participatiue:ſecũdũ illud p̃s.lxxxvj. Ego dixit dij eſtis. g (Renouamini in nouitate ſenſus veſtri). Ly. imago enim Dei,ad quam ſumus formati, deformatur in nobis per peccatum:ſed per gratiã Dei reformatur. h (Vt probetis). Ly.id eſt, experiri poſsitis,per ſpiritum ſanctum habitátem in vobis. i (Quæ ſit volũtas Dei bona).quãtũ ad ꝓficientes. k (Et perfecta.q̃tũ ad ꝑfectos l (Dico eñ).id eſt,pręcipio vobis. m (Per gratiã). Apoſtolatus. n (Quæ data eſt mihi oĩbus, qui ſunt inter vos.)cuiuſcunque ſtatus vel conditionis. o (Non plus ſapere.)Gor.de diuinis miſteris. p (Quàm oportet ſapere.) Damaſcenus. Omnino non audendum eſt de Deo dicere,vltra hæc quę tradita ſunt à ſanctis ꝓphetis:& à ſanctis Apoſtolis:& etiam à ſanctis doctoribus. q (Sed ſapere ad ſobrietatem.)Gor. ſiue pręſumptiõe. Ecc.iiij. Altiora te ne quęſieris &c. ſed quæ præcepit tibi Deus:illa cogita ſemper. r (Vnicuique),ſcilicet debere ſapere. s (Sicut Deus diuiſit.) Deus enim dat vnum donum vni,alterum alteri:& idem donum dat vni magis excellenter,& alteri minus. t (Secundum menſuram fidei.)quia huiuſmodi dona,donantur ſecundũ quod homo plus vel minus meretur per fidem. v (Sicut enim in vno corpore.)Gor.naturali. x (Multa membra habemus)diſtincta. y (Omnia autem membra non eundem actum habẽt.)hoc patet:quia oculi vident:manus tangunt,pedes ambulant &c. z (Ita multi vnum corpus ſumus.)Gor.id eſt vna Eccleſia. a (In Chriſto.)in capite. b)Singuli autem alter alterius membra.)inuicem ſubminiſtrando:hoc eſt quando homo illud quod Deus ſibi cõtulit alteri libẽter impartitur. Gor. corpus eſt Eccleſia,caput Chriſtus,membra fides. Fœlix membrum quod viuit in hoc corpore cũ ſub hoc capite.

Damaſcenus.

Fides eſt virtus qua creduntur que non videntur. magiſter. iij. ſenten.

¶Queſtio.xxj.

Super Verbis epiſtolæ dominicę infra octauas epiphaniæ,quæ habentur ad Ro.xij.ſcilicet,Renouamini in nouitate ſenſus veſtri. Anima enim deformata eſt per peccatum,& renouat᷑ per gratiam. Orit᷑ quęſtio,de modo renouãdi. Vtrum ad hominem renouandum,ipſe homo teneatur confiteri omnia peccata mortalia, tam ſecreta quàm publica? Arguitur quod non: confeſsio eſt per quàm morbus latens in ſpe veniæ aperitur:ergo homo non tenetur confiteri de patentibus peccatis. In oppoſitum homo tenetur integre penitentiæ, de quolibet peccato mortali:ſed pœnitentia cõprehendit omnẽ peccatorũ mortalium confeſsioné & contritionem & ſatisfactionem igit᷑. Ad argumentum dicitur, quod quantumcũque morbus peccati ſit patẽs hominibus,in effectu tamen latens eſt exterius in ſua cauſa. Ad queſtionem reſpondendum eſt ſecundum Ric.de media villa.iiij.ſen.diſ.xvij. art.iiij.q.iiij.quod antequàm homo renouet᷑ tenetur confiteri omnia peccata mortalia tàm ſecreta quàm publica:& ſic ſecreta mori debent interius,per contritionem conferri tamẽ debẽt ad ſepeliendum exterius per confeſsioné:qa nõ ſufficit aliquid eſſe notum in forma iudici,niſi ſit ei notum in forma iudicij:quia,vt dicit᷑:iij.q. vij.c.iudicet. Iudex debet iudicare ſecundũ allegata:ergo peccata publica quàmuis ſint manifeſta ſacerdoti ſicut homini:quia tamen non ſunt ei manifeſta ſicut vicario Dei,oportet ea confiteri. Confeſsio eñ eſt quedam punitio peccati, & per eam peccator fit humilior:ideo debet omnia peccata confiteri antequàm renouetur.

¶Dominica.j.poſt oct.epiph.Ro.xij.

FRatres.[a] Habentes donationes,ſecundũ gratiam, quæ data eſt vobis, differentes.[b] Siue prophetiam, ſeũdum rationem fidei:[c] ſiue miniſterum in miniſtrãdo:[d] ſiue qui docet in doctrina:[e] qui exhortatur in exhortando.[f] † Qui tribuit,[g] in ſimplicitate.[h] Qui pręeſt,[i] in ſollicitudine.[k] Qui miſeretur in hilaritate.[m] Dilectio ſine ſimulatione,[n] odientes malum:[o] & adherentes bono:charitatem fraternitatis inuicem diligentes:[p] honore inuicem pręuenientes.[q] Solicitudine non pigri:[r] ſpiritu feruentes,[s] domino ſeruientes:[t] ſpe gaudentes,[v] in tribulatione patientes:orationi inſtantes:[x] neceſsitatibus,[y] ſanctorum,[z] cõmunicantes.[a] Hoſpitalitatem ſectantes: Domino ſeruientes.[b] Benedicite perſequentibus vos.[c] Benedicite & nolite maledicere.[d] Gaudete cum gaudẽtibus:[e] flete cum flentibus:[f] idipſum inuicem ſentientes.[g] Non alta ſapientes,[h] ſed humilibus conſentientes.

Dilectio. Qui xp̃o Dño diligere vult vera charitate ſine diſsimulatione quã amat diligere debet. Magr̃ Ly. iij. diſtinc. xxvij.& de pe.diſ.ij.c. charitas eſt.

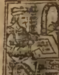
Poſtilla.

FRatres.(Habentes donationes ſecundum gratiam &c.)Ante initium illius epiſtolæ, ſcribit ſanctus Paulus,dicens. Sicut in vno corpore multa habemus membra: omnia autẽ membra eundem actum non habent: ita multi vnum corpus ſumus in ipſo:ſinguli autem alter alterius membra &c. Tunc ſtatim ſequitur epiſtola hod. a (Habentes donationes). Qualiter autẽ epiſtola cũ Euangelio hodierno conueniat notandum,quod in euang.hodi.agit᷑ de na

ptijs in quibus Chriſtus in cõſolatiõe cõuiuantiũ aquã ĩ vinũ cõuertit:quę nuptię factę ſunt in Chana galilææ:& ſignificãt ſpũales nuptias, quas Chriſtus habet cum anima fideli. Ad quas ſpũales nuptias requirunĩ virtutes quas Apoſtolus Paulus in epiſtola hod.enumerata, dicens. a (Hñtes donationes ſecundũ gratiã quę data eſt vobis differẽtes).i.vos q̃ habetis diuerſa bona & diuerſa officia donata vobis ex gratia diuerſimode, vn⁹ alteri ex charitate fraternali ſubminiſtrare & impartiri & cõicare, ſicut mẽbra corporis.b (Siue ꝓphetiã.ſecundũ ratiõnẽ fidei.)Vin.in domum reuelationis futurorũ occultorũ:ſecundũ q̃d exigit fides.c (Siue miniſteriũ in miniſtrãdo).ſ.faciã.d (Siue qui docet in doctrina).i.gratiã habet docẽdi.e (Qui exhortatur in exhortãdo).Gor.i.grãm habet exortatiõis ſicut mẽbr ã cõicare ꝓximis.f (Qui tribuit).ſup eleemoſynas.g (In ſimplicitate).i.in ſimplici intẽtiõe:ſcilicet in ſola intẽtione vitę æternæ:vt neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua. Matthęus ſexto. h (Qui preeſt) id eſt, gratiam prelationis habet.i (In ſolitudine).q̃a ratiõnẽ redditur⁹ eſt.k (Qui miſeretur).i. q̃ habet miam cõpatiẽdo afflictis.l (In hilaritate). Ly.hoc facit cõtra illos q̃ auſteritatẽ in vultu & verbis oſtẽdũt miſeris anteq̃ã releuẽt eos in aliquo.m (Dilectio ſine ſimulatiõe). Gor.vt dilectio ꝓximi ſit vera & nõ falſa nec ficta.i.Io. iij. Filioli nõ diligam⁹ verbo:neq; lingua:ſed opere & virtute.n (Odiẽtes malũ).ſ.in ꝓximis. o (Adherẽtes bono charitatẽ fraternitatis inuicẽ diligẽtes).Vin.nõ ſolũ diligatis vos mutuõ, ſed eẽt de hoc gaudẽdũ q̃d alij ſe mutuo diligũt. p (Honore inuicẽ preueniẽtes). Ly. q̃libet eñi deficit in aliquo bono q̃d eſt in altero, & ſic põt eũ cõſiderare, vt meliorẽ ſe & ſic honore preuenire.q (Solicitudine nõ pigri). Ly.preſtãdo humanitatẽ ꝓximi in effectu. r (Spũ feruentes). Ly.vt hoc fiat ex bono affectu.s (Dño ſeruientes).vin.vt p ea qua ꝓximis impẽdiſtis. Deo ſeruiatis.t (Spe gaudẽtes). Vin.vt executiõe promiſſorũ ſperetis æterna gaudia. v (In tribulatiõe patiẽtes:orationi inſtãtes). Vin.nõ ſolũ ſalute veſtra:ſed etiã p ſalute ꝓximorũ.x (Neceſsitatib⁹). Gor.i.penurijs.y (Sctõrũ).vobiſcũ cõmorantium.z (Cõicante.)veſtra bona tpalia. a (Hoſpitalitatẽ ſectãtes.)quo ad pegrinos exẽplo. Abrahe & Loth qui receperũt Angelos in forma hoim i hoſpitio. Geñ.xx.b (Bñdicite pſequẽtib⁹ vos.)gor.i.bona eis optate.c (Bñdicite, & nolite maledicere.q̃a maledicti regnũ Dei nõ poſsidebũt.d (Gaudete cũ gaudentibus).i. cõgratulando eis.e (Flete cũ flentibus).ſ. cõpaciendo eis.f (Id ipſum inuicẽ ſentiẽtes).i.cum alijs fratribus.g (Nõ alta ſapiẽtes). Ly.ꝓximũ cõculcãdo.h (Sed humilibus cõſentiẽtes). cũ eis humiliter conuerſando. ¶Q ó xxij.

Super Verbis epiſtolæ primæ dñicæ poſt octa.epipha.qui hñr ad Ro.xij.ſ.orationibus inſtantes. Oriĩ q̃õ de oratione:vtrũ ſolus Deus ſit orãdus? Arguiĩ q̃d ſic:fruſtra porrigũ oratio ad eũ qui orationẽ nõ cognoſcit: ſed ſolius Dei eſt orationẽ cognoſcere:patet p Augu.in li.de cura p mortuis agẽda:neſciũt mortui etiã ſancti q̃d agũt viuẽt eorũ filij:ergo oratio nõ eſt niſi Deo porrigẽda. In oppoſitũ Iob v.voca, ſi eſt qui tibi reſpõdeat, & ad aliquẽ ſctõrũ cõuertere:igiĩ. Ad argñ dr̃ q̃ mortui ea quę in hoc mundo agũtur conſiderata eorũ naturali conditiõe nõ cognoſcũt, & precipue inferiores motus cordis:ſed beatis manifeſtanĩ in verbo illud q̃ docet eos cognoſcere de eis quę circa eos agũtur:ideo petitiones quas ad eos dirigimus Deo manifeſtãte cognoſcũt. Ad quęſtionem reſpondendũ eſt ſecundũ Tho.ij.ij.q.lxxxiij. oratio porrigiĩ alicui dupliciter. Vno mõ quaſi per ipſum implẽda:alio modo.vt ſic per ipſum impetrãda. Primo mõ ſoli Deo oratiõnẽ porrigimus:cui oẽs orationes noſtre ordinari debẽt ad gratiã & gloriã conſequendã quę potius Deus dat. Secũdo mõ orationem porrigimus ſanctis Angelis & hoibus, nõ vt per eos Deus noſtras petitiões cognoſcat, ſed vt eorũ precib⁹ & meritis oratiões noſtre ſortiãtur effectũ:à ſancta eñi Trinitate petimus vt noſtri miſereaĩ:ab alięs autẽ ſanctis quibuſcũq; petim⁹ vt orẽt p nobis. Si aliquis dicat oratio eſt actus religionis:ſed ſolus Deus eſt religione colẽdus:ergo ſolus Deus eſt orãdus. Diciĩ ad hoc q̃d illi ſoli impẽdimus orãdo religionis cultum à quo quęrimus obtinere quod oramus:non autem eis quos requirimus, ſcilicet interpellatores noſtros apud Deum.

Dñica.ij.poſt octa.epiph.Ro.xij.c.

FRatres.[a] Nolite eſſe prudentes apud voſmetipſos,[b] nulli malũ pro malo reddẽtes.[c] Prouidẽtes bona nõ tñ corã Deo[d] ſed etiã corã omnib⁹ hominibus.[e] Si fieri põt quod ex vobis eſt cũ omnibus hominib⁹ pacẽ habẽtes:[f] nõ voſmetipſos defendentes[g] chariſsimi:ſed date locũ iræ.[h] Scriptũ eſt eñi:[i] Mihi † vindictã,[k] & ego retribuã,[l] dicit dñs.[m] Sed ſi eſurierit inimicus tuus, ciba illũ. Si ſitit, potũ da illi.[n] Hoc † eñi faciẽs[o] carbones ignis[p] cõgeres[q] ſuper caput eius.[r] Noli vinci[s] à malo:[t] ſed vince in bono[v] malum.

Poſtilla.

FRatres. Nolite eſſe prudẽtes apud voſmetipſos &c. Iſta epiſtola immediate ſequiĩ epiſtolã precedentis dñicę:& cõcordat cũ Euã. q̃a ĩ ẽuãg.legiĩ de leproſo quẽ xp̃s ſolo verbo curauit, dicẽs. Volo mũdare:& curatio le

¶ Sed fide de cõſilio inimicos nr̃os q̃ quã nobis noceãt ꝓpter xp̃m diligere debemus idem magr̃ ſen. li.iij.diſt. xxx.de pe. di.ij.c.charitas eſt aqua.

† Dicendũ vindicta in nominatiuo.

† Ad notatio ex commentarijs Iac.Fab.in epiſto. beatiſsimi pauli excerpta Quid hoc ſi ꝓpter p̃ceptũ dñi, inimicũ diligis:ſi illi bñfacis: & ab inimicitia & odio nõ diſcedit dilectio tua & bñfctã tua:erũt cã grauioris ei⁹ punitionis à Deo, que dicit: mihi vindicta,ego retribuã & dilectio tua, & bñficia tua in eum dũ obduratus in odio pſeueraret erunt & in die retributiõis & vindictę carbões ignis, & tormẽta ignita ĩ caput ei⁹ cõiecta. Nõ tñ ad hoc cibare eum debeo aut potare cũ indiget, vt ꝓ ſic illi penas congeras: ſed ꝓpter Deũ q̃ p̃cipit: aut ſi noſti inimicũ, & infenſum:vt reconcilies tibi, & recõciliatũ, deo reſtitues: & ſic ſalues ſfrem tuum hoc eñ eſt ſpũaliter, & in ſimplicitate añ Deũ cõuerſari. & huic beatiſsimi pauli ſnĩę adſtipulatur id q̃ Prouerbi.xxv.dr̃. Si eſurierit inimic⁹ tu⁹, ciba illũ. Si ſitit da ei aquã bibere: prunas eñ congregabis p caput ei⁹ : & dñs reddet tibi.

proſi ſignificat miſtice mūdationē animæ & lepra peccatorū. Sic etiā in epiſtola hod. Apoſtol⁹ Paulus diſſuadet nobis per que anima maculat̄ & hortat̄ nos ad virtutes ꝑ quas aīa mundat̄ & decorat̄, dicēs. a (Fratres nolite eſſe prudētes apud voſmetipſos). i. nō tātā cōfidētiā habeatis in ingenio vr̄o quod magis ꝓprio ſenſui velitis credere quā alieno: quia iſtud eſt teſtamētū ſcī Bernardi qđ q̄libet hō debet magis credere ſenſui alieno quàm ꝓprio. b (Nulli malū ꝓ malo reddētes). i. nulli iniuriā ꝓ iniuria inferentes. Gor. multominus malū ꝓ bono. p̄s. xxiiij. Retribuebant mihi mala ꝓ bonis &c. c (Prouidentes bona nō tm̄ corā Deo). Gor. i. in ſecreto cordis: qa intuet̄ cor. d (Sed etiā coram omnibus hominib⁹). i. in manifeſto ne ꝓximus ſcandalizet̄ quia ſcandalū vitare debemus, quātum poſſumus: iuxta illud Mat. xviij. Ve homini illi ꝑ quē ſcandalū venit. e (Si fieri pōt qđ ex vobis eſt cū omnib⁹ hominib⁹ pacē habētes). i. q̄tum in vobis eſt nō detis occaſionē diſcordię vł̄ diſtractionem pacis. f Non voſmetipſos defendentes.). id eſt, non ſitis percutiētes aduerſarios. ſed facite ſicut xp̄s dicit Luc. xj. Si te quis percuſſerit in vnam maxillā, prebe ei & alteram. g (Chariſsimi: ſed date locū ire.) Gorr. i. Dei vindicte. Ira dr̄ diuinū iudiciū: ergo dr̄ dies ire. h (Scriptū eſt em̄). ſ. deut. xxij. c. i (Mihi vindictā) ſcilicet reſeruate. k (Et ego retribuam). i. vindicabo. l Dixit dn̄s) Damaſc. Q ñ em̄ vos puniretis eos: iam Deo locus nō eſt in eis vt eos puniat in die ire. Seipſum em̄ vindicare eſt rapinā cōmittere, & Deū contēnere. m (Sed ſi eſurierit inimicus tuus, ciba illū: & ſi ſitit potū da illi). i. porrige ei neceſſaria in extrema neceſſitate. n (Hoc em̄ faciēs). ſ. cibando & potādo illū. o (Carbones ignis). i. ardorē charitatis. p (Cōgeres). i. congregabis. q (Super caput eius). Prouerb. xxv. i. ſuper mentē eius quatenus tua benignitate incipiat diligere te quem prius oderat. r (Noli vinci). ꝑ impatientiā. s (A malo.) ſup. homine. t (Sed vince in bono). ſcilicet patientiæ. v (Malum). ſup. hominem. Q ñ. xxiij.

Triplex ē prudētia: vnaq̄ nobis ꝓponitur imitāda vt in aīalibus alia deteſtāda: vt i peccatoribus. alia amplexāda: & talis eſt virtus.

Damaſcenus.

Super Verbis epiſtolæ dñicæ ſecūdæ poſt epiphaniā quæ hr̄ ad Ro. xij. ſcilicet nolite eſſe prudentes. Orit̄ qō de prudētia. Vtrum in peccatoribus reperiat̄ prudentia? Arguitur. q. ſic prudētis hoc opus maxime dicimus bene cōſiliari: vt dicit Ariſt. vj. & hic. ſed multi peccatores ſunt boni conſilij. ergo hn̄t prudentiam. In oppoſitum ait Ari. vj. & hic impoſsible eſt prudentem eſſe non autem bonum: ſed nullus peccator eſt bonus: ergo. Ad argumentum dicitur quod verū eſt ad aliquem fuit malum non autē bonum, & ꝓpter bonum finem in Deum tendētem, & principaliter propter Deum factum. Ad queſtionem reſpondendum eſt ſecundū Tho. ij. ij. q. xlvij. quod prudentia dicitur. tripliciter: eſt aliqua prudentia falſa ſiue per ſimilitudinē dicta: vt cum quis diſponit aliqua propter malum finem, vt patet de latrone, qui conuenientes vias adinuenit ad latrocinium, & ſic de ſimilibus & de iſta loquitur Apoſtolus ad Ro. viij. Prudentia carnis mors eſt: ſecūda prudētia eſt vera quę adinuenit vias accōmodas ad finē vere bonum: ſed eſt imperfecta: quia illud bonum quod accipit̄ pro fine, non eſt communis totius humanæ vitæ: ſed alicuius ſpecialis negotij puta cū aliquis adinuenit vias accōmodas ad negotiandū, dicitur prudens negotiator. Tertia autē prudentia eſt vera & perfecta quæ ad bonum finem toti⁹ vitæ recte cōſiliat, iudicat, & precipit: hæc in peccatoribus eſſe nō poteſt: quia eſt quedam virtus: nullus em̄ homo poteſt eſſe vitioſus & virtuoſus & talis prudentia in tribus cōſiſtit. ſ. in præteritorum recordatione preſentium ordinatione futurorum prouiſione & eſt cognitio boni & mali cum electione vnius, ſcilicet, boni prudēs eſt cum tribus tꝑibus diſpenſat: præſentia ordinat: futura ꝓuidet: præterita recordat̄.

Dominica.iij.poſt octa.epipha. Ro.ca.xiij.

FRatres.[a] Nemini quicquam debeatis niſi vt inuicem diligatis.† Qui enim diligit ꝓximum legem impleuit.[b] Nam non adulterabis:[c] nō occides:[d] nō furaberis:[e] non falſum teſtimonium dices: non concupices rem proximi tui:[f] & ſi quod eſt aliud mandatum in hoc verbo inſtauratur.[g] Diliges proximum tuum ſicut teipſum.[h] Dilectio proximi malum non operatur.[i] Plenitudo ergo legis eſt dilectio.

† Inuicē diligatis. dn̄s iubet vnū quēq; verū xp̄ianū ſuū ꝓximū īve ra charitate diligere nā ſine charitate & ꝓximi dilectiōe null⁹ ad vitā ꝑuenit imo manet in morte. vñ j. Ioā. c. iij, Qui non diligit manet in morte,

Ad diligēdū Deum & ꝓximū mādatorū actus ordinatur.

Poſtilla.

FRatres nemini quicquàm debeatis niſi vt inuicem diligatis. Ante initium illius epiſtolæ ſcri. ſanctus Paulus, dicens. Omnis anima poteſtatib⁹ ſublimioribus ſubdita ſit: non em̄ eſt poteſtas niſi à Deo, Itaque qui reſiſtit poteſtate Dei ordinationi reſiſtit: tunc ſequitur Epiſtola preſens. a (Nemini quicquam). hæc Epiſtola & Euangelium concordant: quia in Euang. legitur quomodo Chriſtus fuit cum diſcipu. ſuis in nauicula ad tranſmigrandum: & orta eſt tempeſtas magna in mari, per quam tempeſtatem deſignatur magna tētatio huius ſeculi: ſic etiam ſanctus Paulus apoſtolus in epiſtola hac: docet nos quomodo debeamus tranſmigrare & tentationes vincere ꝑ virtutes quas enumerat in epiſtola hod. dicēs. Nemini quicquam debeatis niſi vt inuicem diligatis. Qui enim diligit proximum legem impleuit. Lyr. Omnia enim mandata de ca-

logi ordinant ad actum diligendi: quia præcepta primæ tabulę, ordinanť ad diligédum Deú: præcępta ſecundæ tabulæ, ordinanť ad diligendum proximum: & ita in dilectione impletur lex. b (Nam nó adolterabis). Gor. hic ꝓhibetur nocumétum ꝓximi in perſona ſibi coniuncta. c (Nó occides), in quo ꝓhibetur nocumétum ꝓximi, in propria perſona. d (Non furaberis). in quo prohibetur nocumentum ꝓximi, in rebus temporalibus. e (Nó falſum teſtimonium dices). in quo ꝓhibetur nocumétum ꝓximi ſui. f (Et ſi quod eſt aliud mádatum in hoc verbo inſtaurať). i. impletur. g (Diliges ꝓximum tuum, ſicut teipſum). Gor. ſic debes diligere, ſicut teipm: in bono, & nó in malo. Tho. ſic, quod nil ꝓpter amorem ꝓximi cómittas.
h (Dilectio proximi, malum non operať. i.) cauet inferre malum proximo. i (Plenitudo ergo legis, eſt dilectio). Tho. i. per dilectionem lex impletur.

¶ Quæſtio. xxiiij.

Super Verbis epiſtolæ do. ij. poſt octa. Epiph. quæ habentur ad Ro. xiij. diliges ꝓximum tuum, ſicut teipſum, ſed in bono. Oritur quęſtio de dilectione ꝓximi, vtrum hó ex charitate nó magis debeat diligere ſeipſum, quàm proximum? Arguitur, quod nó: ad Corin. uj. dŕ charitas nó querit quæ ſua ſunt: ſed illud maxime amamus cuius bonum: maxime quęrimus, ergo per charitatem aliquis non amat ſeipſum, magis quàm ꝓximum. In oppoſitum habetur, Mat. xxij. Diliges ꝓximum tuú, ſicut teipſum: ex quo vŕ quod dilectio hominis, ad ſeipſum eſt ſicut exemplar dilectionis, que hŕ ad alterutrú: ſed exemplar potius eſt quàm exemplatú, ergo homo ex charitate magis debet diligere ſeipm, quàm ꝓximum. Ad argumentum dicitur quod intelligitur prius anteponi: ſemper auté cómune bonum eſt magis amabile: vnicuiq; quàm ꝓprium. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecúdú Tho. ij. ij. q. xxvj. quod in homine duo ſunt, ſcilicet, natura ſpiritualis, & natura corporalis: per hoc aúť homo debet diligere ſeipſum quod diligit ſe ſecúndum naturam ſpiritualé, & ſecúdum hoc, hó debet magis ſe diligere poſt Deú, quàm quencunq; alium, & hoc patet ex ipſa ratione diligédi: nam Deus diligitur, vt præcipuú bonum ſuper quo fundatur dilectio charitatis: homo autem, ſeipſum diligit ex charitate, ſecúdum rationem quæ eſt particeps predicti boni: ꝓximus autem diligitur ſecundum rationé ſocietatis in ipſis bonis: conſociatio autem eſt ratio dilectionis, ſecundum quádam vnionem in ordine ad Deú: vnde ſicut vnus potior eſt quá vnio, ita quod homo ipſe participet bonum diuinum. eſt potior ratio diligédi quàm alius afficitur ſibi in hac participatione: ideo hó ex charitate, debet magis ſeipſum diligere quàm ꝓximum: & huius ſignum eſt, quod homo non debet ſubire aliquod malum pctí, quod contrariať participationi beatitudinis, vt proximum liberet à peccato: ſed loquendo de natura corporali dicitur, quod homo plus debet diligere ꝓximú quam corpus ꝓpriú & hoc eſt quantum ad ſalutem animæ proximi quam debemus velle.

Dominica. iiij. poſt octa. Epipha.

Col. iij. cap.

FRatres. [a] †Induite vos, [b] ſicut electi Dei, [c] ſancti, [d] & dilecti, [e] viſcera miſericordiæ, [f] benignitaté, [g] humilitatem, manſuetudinem: [h] modeſtiam, [i] patientiam, [k] ſupportantes, [l] inuicem & donantes vobiſmetipſis. [m] Si quis aduerſus aliquem habet quærelam: [n] ſicut, & dominus donauit vobis, [o] ita & vos. [p] Super omnia autē hæc charitatem habete, [q] quod eſt vinculum perfectionis. [r] Et pax Chriſti, [s] exultet, [t] in cordibus veſtris: in qua, & vos vocati eſtis in vno corpore, [v] & grati eſtote. [x] Verbum Chriſti, habitet in vobis, [y] abundanter: [z] in omni ſapientia, [a] docentes, [b] & commouentes, [c] voſmetipſos, [d] in pſalmis hymnis, & canticis ſpiritualibus, [e] in gratia, [f] cantantes & pſalentes in cordibus veſtris, [g] domino. Omne autem, quodcunque facitis in verbo: aut in opere, omnia in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti, facite. Gratias agentes Deo, & Patri, per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum.

† Induite vos, ſicut electi dei ſctí & dilecti viſcera míæ. Qui vult à dño Deo de pctís ſuis míam obtinere ꝓximo ſuo ſe humilianti miam facere debet alioquin nó fiet mía peccáti in mortis hora: vñ j. Iac. Iudiciú em̃ fiet ſine mía illi q non facit míam.

¶ Poſtilla.

INduite vos ſicut &c. Ante initium illius epiſtolæ, ſcribit ſanct. Paul. di. Nolite mentiri, inuicem expoliantes vos veterem hominem cum actibus ſuis: vt induentes nouum hominē, qui renouatur in agnitione Dei, ſecundum imaginem eius qui creauit illum. Tunc ſequiť epiſtola hodier. quàm ſcribit, Coloſſenſibus: & Coloſſenſes nominantur, à ciuitate Coloſsis.
a (Fratres. induite vos). ſ. veſte ſpirituali.
b (Sicut electi Dei), per fidé. c (Sancti), per ſpé. d (Et dilecti). per Charitatem. Vel ſic, electi Dei). Ly. per æternam prædeſtinationé ſancti, per ſacramentorum perceptionem. & dilecti per augmentationé gratiæ. e (Viſcera miſericordiæ). Ly. quátum ad pietatis affectum.
f (Benignitatem.) quantum ad eius effectum
g (Humilitatem). quę eſt virtutum cuſtodia & fundamentum. h (Modeſtiá), bene vtédo ꝓſperis. i (Patientiam), bene habendo ſe in aduerſis. k (Suportantes inuicem), in infirmi

tatibus & defectb⁹. l (Et donātes vobiſmetipſis) Ly. offenſas remittē do. quod eſt neceſſitatis m (Si quis aduerſus aliquē habet querelā). i. quę rele materiā. n (Sicut & dñs donauit vobis.) ita pure & integre. o (Ita & vos.) inuicem re mittite pctā. b (Sup omnia āt hæc charitatē habete) q̄ eſt maior cæteris virtutib⁹. q (Quod eſt vinculū pfectionis.) Gor. qa omnia q̄ ad perfectionē pertinent ſimul ligat. r (Vt pax xp̄i.) Lyr. data & commendata à xp̄o. s (Exultet), i. ſit cā exultationis. t (In cordibus veſtris in qua & vos vocati eſtis in vno corpore. ſ. eccl'ię ſub capite xp̄o.) Gor. omnes eñ vnū corp⁹ ſumus in xp̄o. v (Et grati eſtote). ſ. deo datori de tanto beneficio. x (Verbū xp̄i). i. doctrina euāgelij quę ſpūal'r verbum xp̄i eſt. quia de ei⁹ ore pceſſit. y (Abūdāter). i. non ſolū ad veſtrā ſed ad aliorū ædificationē. z (In omni ſapia). i. ī oīm ſcripturarū intelligentia: vt oīm ſcripturarū intelligētiam & intellectum habeatis. a (Docentes). ſ. ignaros homines. b (Et commonētes). ſ. pigros. c (Voſmetipſos). i. vn⁹ aliū vos mutuo) ad diuinas laudes excitādo ex hoc, d (In pſal. hy. & cāti. ſpūa.) Gor. de æternis bonis agentibus & cæleſtem iucunditatem oſtendentibus e (In gratia,) Gorra. in conſideratione beneficiorum dei erga vos. f (Cantantes & pſallentes in cordibus veſtris.) Gorra. i. non tantū labijs ſicut illi de quibus dicitur eſa. xxix. Populus hic labijs me honorat, cor autē eorū longe eſt à me. g (Dño. i. ad honorem domini in xp̄o Ieſu domino noſtro.

¶ Queſtio. xxiiij.

Super vobis epiſtolę quintę dñicę poſt oct. epi. quę habent ad Col. iij. ſ. induite viſcera miſericordiæ. Oriť qō. de miā: vtrum miſericordia ſit maxima virtutū? Arguiť quòd ſic: tanto aliqua virtus eſt melior quāto facit hominē deo ſimiliorē, qa p hoc eſt hō melior. qa deo eſt ſimilior: ſed miſericordia maxime facit hominē deo ſimiliorē: vt patet p euā. Lu. vj. eſtote miſericordes, ſicut pater veſter miſericors eſt ergo miſericordia eſt maxima virtus. In oppiñ induite vos viſcera miſericordiæ demū dicit ſup omnia charitatē habete: igiť miſericordia non eſt maxima virtutum. Ad argm̄ dř. quòd per charitatē hō magis aſſimilať deo quā p miſericordiā: qm̄ per charitatē aſsimilať deo tamquā ei per affectū vnitꝰ: & ideo potior eſt quā miſericordia p quā aſſimilatur deo ſecūdū ſimilitudinē operationis. Ad qōnē rñdēdū eſt ſecundū Tho. ij. ij. q. xxx. quòd aliqua virt⁹ poteſt eſſe maxima dupliciter: vno modo ſecūdūm ſe: alio modo per cōparationē ad habentē; ſcđm ſe quidē miſericordia maxima eſt: ptinet eñ ad miam qđ alij effundat: & qđ pl⁹ eſt q defectus aliorū ſubleuet, & hoc maximē ſupioris eſt vñ & miſereri ponit pprium Deo, & in hoc maxime dř eius omnipotentia manifeſtari: ſed quo ad habentē miſericordiā non eſt maxima niſi ille qui habet ſit maximus, qui nullū ſupra ſe habeat, ſed omnia ſub ſe: ei eñ qui ſupra ſe aliquē habet maius eſt & melius coniūgi ſupiori quā ſupplere defectū inferioris: ideo quātū ad hominē q habet Deū ſuperiorē charitas per quā deo vnitur eſt potior quā miſericordia p quā defectus pximorū ſuppleť: ſed inter oēs virtutes q̄ ad pximū ptinēt potiſsima eſt miſericordia, ſicut etiā eſt potioris actus: nā ſupplere defectū alterius inquantum huiuſmodi eſt ſuperioris & melioris &c.

Dñica ī ſeptuageſima. j. Corin. ix. c.

Fratres. Neſcitis qđ hi qui in ſtadio currūt, oēs qdē currūt,[b] ſed vnus accipit brauiū.[c] Sic currite,[d] vt cōprehēdatis:[e] omnis eñ q in agōe[f] cōtēdit[g] ab oīb⁹ ſe abſtinet.[h] Et illi qdē vt corruptibilē coronā accipiant, nos autē incorruptā.[i] Ego igitur ſic curro[k] non quaſi in incertum,[l] ſic pugno,[m] non quaſi aerē verberās,[n] ſed caſtigo corpus meum,[o] & in ſeruitutē redigo,[p] ne forte cùm alijs pdicauerim,[q] ipſe reprobus efficiar.[r] Nolo eñ vos ignorare fratres[s] quoniā patres noſtri oēs[t] ſub nube fuerūt,[v] & omnes mare trāſierūt, & oēs in moyſe baptizati ſunt in nube & in mari,[x] & oēs eandē eſcā ſpūalē manducauerūt,[y] & oēs eundem potum ſpiritualem biberūt.[z] Bibebāt autem de ſpirituali,[a] conſequente eos petra.[b] Petra autem erat xp̄s.

† Accipit brauiū. oēs mortales in hoc mūdo viuentes in ſtadio currim⁹. i. ī hac breui vita q̄ ē ſicut vēt⁹ pteriēs i facie nobis: ſꝫ q pcucurrerit & legitime certauerit coronabiť: & in gaudiū dñi ſui īītrabit. vñ Mat. xxv. dř Euge ſerue bone & fidelis, qa ſup pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te cōſtituā, intra in gaudiū dñi tui.

Poſtilla.

Neſcitis quòd hi q in ſtadio currūt &c. Añ initiū illi⁹ epiſt. ſcribit ſan. Paulus, di. Fact⁹ ſum infirmis infirmus, vt infirmos lucrifacerem. Omnia aūt facio pp̄ter euang. vt pticeps ei⁹ efficiar. Tūc ſequiť epiſ. a (Neſcitis qđ hi q in ſtadio currūt.) (Vbi nota qđ tp̄s qđ hodie eccleſia incipit eſt tp̄s deuotiōis & pniæ. In ſignū hui⁹ ſctā mater eccleſia in hoc ſacro tēpore in cātu, lectiōib⁹, & in matutinis nobis inſinuat quòd à Deo ſum⁹ elōgati, & ſpūalib⁹ bonis ſpoliati pp̄ter inobedientiā Adæ & Euæ. Vñ epiſtola & euāgeliū in hoc cōcordāt: qđ qa oēs depauperati ſum⁹: tūc ſan. Matthæ⁹ in euan. hodier. inuitat nos ad laborandū in vinea dñi, vt dicem⁹. Et qa etiā à Deo elongati ſum⁹: tūc ſan. Paul⁹ in epiſ. hodi. pponit nobis curſum vt ad brauiū diuinæ viſionis redeam⁹, di. a (Fratres, neſcitis qđ hi q ſtadio currūt, oēs qdē currūt.)

quia oēs homines ad beatitudinē nituntᷣ pueni re quocunque diuerſo tramite incedunt: vt dicit Boe. de cōſo. philoſophiæ li. iiij. pſa. ij. b (Sed vnus accipit brauiū. i. pmiū curſus.) Nota quòd ſtadiū eſt ſpatiū in quo pedites currūt qd Hercules dr̄ ſtatuiſſe: pficiunt aūt vnū ſtadiū. cxxv. paſſus. Et ſtadiū dr̄ à ſtādo qa tot paſſus curre- bat: & poſtea ſtabat & reſpirabat. In fine huius ſpatij ponebat aliqd qd erat pmiū curſus: vt equus vel purpure⁹ pannꝰ & hoc dr̄ brauiū. Et li cet oēs in hoc ſtadio currāt: vnꝰ tn̄ ſolꝰ accipie- bat hoc brauiū. ſ. q citius pueniebat. Sic in cur- ſu ſpūali vnꝰ tm̄. i. pſeuerās accipit brauiū: quia q pſeuerauerit vſq; in finē hic ſaluus erit. c (Sic currite). ſ. p bona opa. d (Vt cōprehēdatis) per brauiū æternū. e (Omnis eīm q in agone). i. in pugna. f (Cōtendit) cū aduerſario. g (Ab oī- bus ſe abſtinet). ſ. q impediūt ipm p aſſecutio- ne victoriæ. h (Et illi qdē, vt corrup. co. acci- piāt, nos aūt incorruptā) Ly. q. d. ſi hoc faciunt pro tpali pmio: multo magis debemꝰ hoc facere p æterno pmio abſtinēdo ab oibus impedi- mētis noſtræ ſalutis exercitādo nos in omnibꝰ pmotiuis. i (Ego igit ſic cur.) Gor. bonū ope rādo. k (Nō quaſi in incer.) Ly. qa ſan. Paulus certus erat de beatitudine futura p reuelationē diuinā. l (Sic pugno) ſ. cōtra tētatiōes. m (Nō quaſi aerē ver.) i. nō inaniter, ſicut ille q aerem pcutit p hoſte. n (Sed caſti. cor. meū) Gor. id eſt morꝰ carnis illicitos reprimo. o (Et in ſer. re). ſ. p operationē boni. p (Ne forte cū alijs p dicaue.) Ly. i. inducēdo eos ad opera perfectio- nis. q (Ipſe re. effi.) Gor. i. à Deo reprobatꝰ qd turpe eſſet. r (Nolo eīm vos ignora. fratres.) Ly ra, ſed diligēter attendere. s (Q̄m pr̄es noſtri oēs.) tā boni quā mali. t (Sub nube fue.) ſ. eos ptegente ab æſtu de die in diē. Exo. xiij. v (Et oēs mare trāſierūt &c.) Ly. i. ſignū baptiſmatis receperunt: quia trāſitus iſte maris & protectio nubis figura fuit baptiſmatis. x (Et oēs ean. eſcā ſpi. mādu.) Lyra. i. māna qd dr̄ eſca ſpūalis: qa nō virtute naturæ ſed virtute diuinæ potētię fuit data de cœlo. Et etiā fuit figura euchariſtiæ quę ſpūalē hominē nutrit. y (Et oēs eundē po tū ſpiritualē biberūt). ſ. aquā de petra eductam virtute diuina qn̄ moyſes bis percuſſit petram. Exod. xvij. z (Bibebāt aūt de ſpūali). i. potum datū virtute xp̄i, q figurabat aquā grāe p xp̄m dādā. a (Conſequēte eos petra.) Gorra. aquæ vbiq; ſ. qbant eos. b (Petra aūt erat xp̄s.) Vn cē. nō in re, ſed in figura, de qua petra fluxit ſan guis & aqua p apertionē lateris xp̄i in die para ſceues.

Quid ſit ſtadiū & vñ dicatur.

Difficile ē bū opari il lis q ſunt i pctō mor- tali.

De ſancto Paulo de beatitudi e certo nō de ſe, ſed p re- uelationē.

Figura ba- ptiſmi.

Quid pe tra dicat.

¶ Quæſtio. xxv.

Super Verbis epiſt. dn̄icæ in. lxx. quæ hr̄r ad Corin. ix. ſ. omnes quidem currūt id eſt ad beatitudinem nituntur peruenire, oritur quæſtio de beatitudine: vtrum omnes homines appetant beatitudinem? Arguitur quòd non. Aug. x. de trini. c. j. firmiſſime nouimus amari niſi nota non poſſe ſed nō omnes homines cognoſcūt beatitudinem qd patet qa ſcd̄m philoſophum. j. Ethi. c. vj. quidam poſuerūt eā in voluptatibus, quidā in diuitijs, qdā in honoribus: ergo nō oēs appetūt beatitudinē. In oppoſitum ait Ariſ. iij. topi. maximū bonū omnes maximè appetūt ſed beatitudo eſt maximū bonū: ergo oēs homines maximè appetūt beatitudinē. Ad argm̄ dr̄ quòd quāuis non oēs nouerint beatitudinē in ſuo eſſe ſpecialiſſimo, nec etiam ſpāli, tn̄ oēs nouerūt eā in eſſe ſuo gn̄aliſſimo. Ad. q. rñdendū eſt ſcd̄m Ric. de med. vil. ſup. iiij. ſen. di. xlix. ar. ij. q. j. quòd beatitudo pōt dupliciter cōſiderari. ſ. in gn̄ali, inquātum eſt bonum quoddam ſufficientiſſimum, vel in ſpāli inquātū cōſiſtit in clara Dei viſione, & perfecta eius dilectione & gaudio: qd habet de Dei bonitate præſenti per clarā eius viſionē & perfectā dilectionem: primo mō beatitudo eſt omnibus nota: qlibet eīm ſcit qd eſt bonum & quid eſt eſſe ſufficientiſſimū: ſcd̄o modo nō eſt omnibꝰ nota: vñ nō omnes eam appetunt: ſed primo modo omnes appetunt, quia appetitus eius naturalis eſt. Animus eīm naturaliter eſt capax beatitudinis: nulla autem creatura capax naturaliter alicuius boni eſt derelicta omni naturali inclinatione: appetere enim beatitudinem in generali naturale eſt homini ratione formæ & non ratiōe materiæ, quia illud qd eſt naturale ratione materiæ, non oportet quòd omnibus conueniat in eadē ſpecie: qa res nō reponunē in ſpē p materiā ſed p formā: & iō illud quod naturaliter cōuenit alicui ratione formæ conuenit omnibus in eadem ſpecie: eſſe enim hominem ratiōe formæ conuenit omnibus hominibus quare appetere beatitudinem in generali naturale eſt homini.

Dn̄ica ī ſexageſima. ij. ad Corin. xj. c.

F Ratres.[a] Libenter[b] ſuffertis[c] inſipiētes,[d] cùm ſitis ipſi[e] ſapiētes.† Suſtinetis eīm[g] ſi qs vos[h] in ſeruitutē redigit,[i] ſi qs deuorat[k] ſi quis accipit,[l] ſi quis extollitur,[m] ſi qs in faciem vos[n] cædit: ſecundùm ignobilitatem dico quaſi nos infirmi fuerim⁹ in hac parte[p] ī quo qs audet in iſpiētia dico[q] audeo & ego,[r] hebræi ſunt[s] & ego,[t] iſraelitæ ſunt,[v] & ego[x] ſemen abrahę ſunt,[y] & ego,[z] miniſtri xp̄i ſunt,[a] & ego:[b] vt min⁹ ſapiēs dico:[c] plus ego.[d] In laboribus plurimis[e] in carceribus abūdati⁹,[f] in plagis ſupra modum,[g] in mortibus frequenter.[h] A iudæis quinquies[i] quadragenas,[k] vna minus[l] accepi.[m] Ter. Virgis cæſus ſum,[n] Semel lapidatus

† Libenter ſuffertis iſi piētes: cūſitis ipſi ſapiētes. Sapiētes viri aio prudēti iſi piētiā viro rū indocto rū patiēter ſi nō nocet ſufferre debēt & iniquos indo ctoſq; vias i. pceptado mini edocere: vñ Da uidps. l. do cebo iniquos vias tuas.

ſum.[o] Ter naufragium[p] feci, Nocte & die in profundo maris fui.[q] In itineribus ſępe,[r] periculis fluminū,[s] periculis latronū,[t] periculis ex genere,[v] periculis ex gentibus,[x] periculis in ciuitate,[y] periculis in ſolitudine,[z] periculis in mari,[a] periculis in falſis fratribus. [b] In labore[c] & erūna,[d] in vigilijs multis,[e] in fame & ſiti,[f] in ieiunijs multis, in frigore & nuditate. Præter illa quæ extrinſecus[g] ſunt,[h] inſtātia mea quotidiana[i] ſollicitudo oīm eccleſiarū. [k] Quis infirmatur,[l] & ego nō īfirmor. [m] Quis ſcandalizatur,[n] & ego nō vror. [o] Si[p] gloriari oportet,[q] quæ īfirmitatis meæ ſunt[r] gloriabor.[s] Deus & pater domini noſtri Ieſu chriſti ſcit, qui eſt benedictus in ſecula quòd nō mētior. [t] Damaſci ꝑpoſitus gentis arethæ regis cuſtodiebat ciuitatem damaſcænorū, [v] vt me cōprehenderet,[x] & per feneſtrā in ſporta demiſſus ſum per murū,[y] & ſic effugi manus ei⁹.[z] Si gloriari oportet[a] non expedit quidem.[b] Veniam autem ad viſiones & reuelationes domini: ſcio hominem[c] in xp̄o[d] ante annos q̄tuordecim,[d] ſiue in corpe,[f] ſiue extra corp⁹[g] neſcio⁹, deſcit raptū hmōi vſque ad tertiū cęlū.[h] Et ſcio hmōi hominē: ſiue in corpe, ſiue extra corpus, neſcio, deus ſcit, quoniā rapt⁹ eſt in paradiſū.[i] Et audiuit[k] archana verba[l] quæ nō licet[m] homini loqui.[n] Pro hmōi [o] gloriabor,[p] pro me autem nihil,[q] niſi in infirmitatib⁹ meis.[r] Nā & ſi voluero gloriari,[s] non ero inſipiens.[t] Veritatē enim dicam. Parco aūt, ne quis exiſtimet me[x] ſupra id qđ videt in me[y] aut audit aliquid ex me.[z] Et ne magnitudo reuelationum[a] extollat me,[b] datus eſt mihi ſtimulus[c] carnis meæ[d] angel⁹ ſathanæ, qui me colaphizet. Propter qđ ter dn̄m rogauivt diſcederet à me. Et dixit mihi, ſufficit tibi gratia mea. [f] Nam virtus in infirmitate perficitur. [g] Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis,[h] vt inhabitet in me virt⁹ Chriſti.

Pręceptū ieiunij ē affirmatiuū q̄ nō obligat ad ſemper.

Perſi⁹ pria ſatyra dicit nec te q̄ſiueris extra.

Poſtilla.

Libenter ſuffertis inſipientes &c. Añ initiū illi⁹ epi. ſcribit ſan. Paulus, di. Ipſe em̄ ſathanas trāsfigurat ſe in angelū lucis. Nō eſt ergo magnū ſi miniſtri ei⁹ trāsfigurant̄ velut miniſtri iuſtitiæ. Tūc ſequit̄ epi. hodierna & præſens epiſtola & euāgelium hod. in hoc cōcordant: quia euangelium dicit de ſeminatore, qui exijt ſeminare ſemē ſuum: ſic etiam epiſtola dicit de predicatore. ſ. ſancto Paulo q̄ ſemē verbi Dei ſeminauit p totū mūdum ſicut patet in collecta de ſancto Pau. De⁹ qui vniuerſum mūdū beati Pau. ꝑdicatiōe docuiſti: da nobis queſum⁹, vt cui⁹ natalitia colim⁹: ei⁹ apud te patrocinia ſentiam⁹. a (Fratres. Libēter ſuffertis inſipiētes &c.) Pro intellectu illi⁹ epiſto. notandū eſt qđ tpe apoſtolorum erāt q̄dā pſeudo apoſtoli q̄ gloriabant̄ & iactabāt ſe eſſe iudæos natione & de ſemine Abrahæ deſcēdiſſe. Et hoc faciebāt vt p hoc in maiori autoritate haberent̄ & eorū falſæ doctrinæ magis crederet̄. Et nitebant̄ Corinthios à libertate euangelij reducere ad obſeruātiā legis moſaicæ. Et ipſi Corinthij ſufferebāt eos & eis bn̄ faciebāt. Et eos apoſtolo ꝑferebāt minus reputātes apoſtolū quā illos: & de hoc apoſtolus eos reprehēdit in hac epiſt. & oñdit qūo habeat maiorē materiā gloriādi q̄ iſti ſi expediat. Et in pręſenti epiſtola enumerat apoſtol⁹ plurima martyria ſua & bn̄ficia & opa bona facta p vtilitate eccleſiæ & etiā enumerat plurima quæ paſſus eſt p fide & p nomine Ieſu xp̄i. Et hoc apoſtol⁹ faciebat vt illorū pſeudo apoſtolorum falſitatem repelleret & maiorē fructum faceret ad dei laudē & fideliū ſalutē propter quòd ſua gloriatio erat virtuoſa. illorū autem vitioſa: vnde dicit fratres. Vin. i. fratres corinthij. b (Libenter ſuffertis). i. ſuſtinetis patiēter: c (Inſipiētes). i. falſos aopſtolos de falſis falſe gloriātes qđ ꝓpriū eſt inſipiētiū. d (Cum ſitis ipſi). i. eſſe debetis. e (Sapiētes.) quòd talibus falſis apſtolis & ſeductoribus non creditis. f (Suſtinetis em̄ ſi quis.) Ly pſeudo apoſtolorū. g (Vos). i. à ſeruitute xp̄i & euāgelij. h (In ſeruitutē redigit). i. in obſeruātiā legis: volebāt em̄ eos ſubijcere ſeruituti legis, dicētes debere eos ſeruare legalia cum euāgelio. i (Si q̄s deuorat.) Ly. q̄a de bonis Corinthiorū laute viuebāt. k (Si q̄s accipit bona veſtra.) decipiēdo vos falſis & mēdacib⁹ verbis. l (Si q̄s extollit̄.) q̄a pſeudo apoſtoli iactabāt ſe ſup Corinth. dicē. ſe filios Abrahæ. Corinth. aūt filios gentiliū idololatriæ deditorū & incircūciſorū. m (Si q̄s vos in faciē cędit.) Gor. in pn̄tia vos vituperat improperādo. ſ. vobis genus quòd ſitis gentiles. vn̄ Amb. In faciem cędit̄ cui iniuria irrogat̄. n (Scd̄m ignobilitatē dico.) Gor. quam vobis obijciūt quidā iudęi de ſemine Abrahę ſe iactātes & vos ſpernentes tamquā ignobiliores ipſis. o (Quaſi nos infirmi fuerim⁹ in hac parte). i. impotentes gloriari de gn̄is nobilitate ſed nō ſumus. d (In quo q̄s audet in Inſipientia dico.) Gor. quia ęſtimat ſeipſum iactare & lau

dare. q (Audeo & ego).i. audere poſſum &
ego. r (Hebræi ſunt.) Ly.i.de lingua & natiōe
hebraica gloriant̄. s (Et ego).ſ. ſum ſicut &
ipſi ſunt. t (Iſraelitę ſunt).i.gloriātur quòd
de patriacha Iacob deſcenderūt. v (Et ego) ſi
militer deſcendi. x Semē abrahæ ſunt.)cuius
ſemini factæ ſunt repromiſſiōes. y (Et ego ſci
licet ſum de eodem genere: & ideo de omnibus
iſtis poſſum gloriari. z (Miniſtri xp̄i ſunt).i.
dicunt ſe eſſe miniſtros xp̄i. a (Et ego).ſ.ſum
ſimiliter. b (Vt minus ſapiens dico.)qa nō eſt
hominis ſapiētis ſeipſum laudare: & p hoc oſtē
dit ſe coactum in laudē ſuā prorupiſſe. c (Pl⁹
ego.)ſcilicet ſum miniſter xp̄i quā ipſi. Hoc pa
tet ex eo: quia plura paſſus ſum ꝓpter miniſte
riū Chriſti. Tūc enumerat dicēs. d (In labo-
ribus plurimis)quā ipſi. e (In carcerib⁹ abūdā
ti⁹.) Lyra ꝓpter prædicationē euangelij. f (In
plagis ſupra modum).i. vltra mēſurā aliorum.
g (In mortibus frequēter).i. in periculis mor
tis fui. h (A iudæis.quinquies).i.quinq; vici-
bus. i (Quadragenas.)ſcilicet pſecutiōes vel
plagas. k (Vnā minus.)hoc eſt trigintanouem.
l (Accepi.) Præceptū enim erat in lege Deute.
xxv.ſi eū qui peccauerat dignū viderēt plagis
proſternerēt eum ante ſe & corā ſe facerēt ver
berari & pro mēſura peccati erat & modus pla
garū, ita dūtaxat vt quadragenariū numerum
nō excederēt. Ne igit̄ immiſericordes viderent̄
ſubtrahebāt min⁹ qđ poterant.ſ. vnam plagam.
m (Ter virgis cæſus ſum.)ſed hoc à gētilibus
paſſus eſt. n (Semel lapidatus ſum)à iudæis.
Act.xiiij. Lapidātes Paulū traxerūt eū extra ci
uitatē, exiſtimātes eū mortuū eſſe. o (Ter nau
fragiū feci).i.ꝑtuli. p (Nocte & die in ꝓfun-
do maris fui.) Ly.ſ.ad diuerſas ꝑtes terræ & in
ſulas nauigādo ꝓpter ꝑdicationē euāgelij. Alij
exponūt dicētes quòd naufragium paſſus ſtetit
ſub aqua p diē et noctē virtute dei ip̄m protegē
te. q (In itineribus ſępe.) ꝓpter ꝑdicationem
euāgelij. r (Periculis fluminū.) Lyr. in hyeme
inundātiū: & ſic ſunt magna picula in trāſitu
aquarū. s (Periculis latronū) diabolo eos con
citāte cōtra Paulū vt prædicatio verbi dei & ſa
lus animarū impediret̄. t (Periculis ex gn̄e.)
ſupple meo.i.à iudæis volētib⁹ Paulū occidere
iō quòd lege eorū deſerta ad xp̄m ſe conuertit.
v (Periculis ex gētib⁹.) Ly.i. gētilib⁹ mortem
ei⁹ q̄rētib⁹: qa cōtra idololatriā ꝑdicabat & ſic.
nec inter ſuos nec inter alienos ſecurus fuerat.
x (Periculis in ciuitate.) Ly.ſup.cōmota cōtra
me. y (Periculis in ſolitudine.) Ly.i.à beſtijs
occurrentib⁹. z (Periculis in mari.)à pyratis
& naufragijs. a (Periculis in falſis fratribus.) Pyratę ſunt latrōes maris.
Ly.qđ eſt periculoſi⁹: qa nulla peſtis efficatior
eſt ad nocēdū quā familiaris inimicus. b (In la
bore.)ſup.manuali. c (Et erūna).i.in pauper
tate. d (In vigilijs.) multis ꝑꝑ laborē manua-
lē & etiā orōnem. e (In fame & ſiti, in ieiunijs
multis, in frigore & nuditate.)qa non habebat
q̄nq; ſufficiētē victū & amictum. f (Pręter il-
la q̄ extrīſec⁹ ſunt.) Ly.ꝑter illa mala iā enūera
ta q̄ me exteri⁹ affligūt. g (Sunt alia q̄ affligūt
me.)interi⁹.ſ. h (Inſtantia mea quotidiana.)
Gor.q̄ nec vna hora remittit̄. i (Sollicitudo
oīm ecclīarū.) Lyr. incūbebat eñ ſibi quotidie
regimē ecclīarū in magna affectiōe mētis ideo
ſubdit̄. k (Quis īfirmatur.) Ly. in fide & mo
ribus. l (Et ego nō infirmor.)dolens de malo
ei⁹.ſ.q d. nulli⁹. m (Quis ſcādalizat̄.) Ly.ſ.
re⁹ in pctm̄ exēplo alteri⁹. n (Et ego nō vror.)
per compaſſionem.q.d. null⁹. o (Si.)pro quia.
p (Gloriari oportet).quia oportebat Paulū ſic
facere ad repellēdū iactātiā & ſuperbiā pſeudo
apſtolorum. q (Quæ infirmitatis meæ ſunt.)
Ly.i.quæ pertinēt ad īfirmitatē meā. r (Gloria Vbi ſit īfirmitas aīæ.
bor.)hoc dicit cōtra falſos apoſtolos, q de nobi
litate gn̄is gloriabātur. s (De⁹ & pater dn̄i no
ſtri Ieſu xp̄i ſcit, q eſt bn̄dict⁹ in ſęcula quòd nō
mētior.) Tūc hic cōſequēter enumerat mala q̄
euaſit. Dū eñ ꝑgeret damaſcū ad pſequēdum
xp̄ianos miraculoſe fuit cōuerſus & poſt baptiſ De⁹ pr̄ xp̄i quārum ad æternā gl̄iā tionem.
mū intrauit ſynagogā & cōfundebat iudæos q
habitabāt damaſci ꝓpter quòd ſuaſerūt ꝑpoſi-
to ciuitatis vt caperet̄ & occideret̄: vt hr̄ Act.
ix. ergo dicit. t (Præpoſit⁹ gētis arethæ regis
cuſtodiebat ciuitatē damaſcenorū).i. cuſtodire
fecit p hoīes armatos. v (Vt me cōphēderet.)
Ly. vt traderet iudæis ad occidēdū. x (Et p fe
neſtrā in ſporta dimiſſus ſum p murū).ſ.à xp̄ia
nis. y (Et ſic effugi man⁹ ei⁹.) Si p qa. z (Glo-
riari oportet me.)cōmēdādo ꝓpter pſeudo apo
ſtolos. a (Nō expedit qdē) ꝓpter me, lꝫ expe-
diat ꝓpter veſtrā vtilitatē. b (Veniā autē ad
viſiōes & reuelatiōes dn̄i. Scio hoiem.) Gor. de
ſe tāquā de alio loquit̄ i ſui cōmēdatione vt vi-
tet iactātiā. c (In xp̄o.)manētē p gratiā: & ſibi
vnitū p fidē & charitatē. d (Añ annos quatuor
decim.)tot enim anni fuerūt īter viſionē & nar
rationē. Ex quo apparet hoc narrare nō ex ia-
ctātia. ſed ex neceſſitate ꝓpter vtilitatē. e (Si
ue i corpore.) Gor.ſ. manēte aīa. f (Siue extra
corp⁹) aſſumpta. g (Neſcio, de⁹ ſcit raptū hu- De raptu pauli.
iuſmodi vſq; ad tertiū cęlū).i. empyreū. Credit̄
rapt⁹ iſte fuiſſe i ſua cōuerſiōe, qñ fuerat tribus
dieb⁹ & trib⁹ noctib⁹ nec comedēs nec bibens.
h (Et ſcio huiuſmodi hoīem ſiue i corpore ſiue
extra corp⁹ neſcio, de⁹ ſcit qm̄ rapt⁹ eſt i paradi
ſum.) Gor. i eā trāquillitatē qua fruūtur illi qui
ſunt ī cœleſti hieruſalē. i (Et audiuit).i. perce
pit. k (Archana verba.)de dei eſſentia. l (Quæ
nō licet.) i. nō eſt poſſibile. m (Hoi loq.) i. ver
bis explicare. n (Pro huiuſmodi).ſ. viſiōibus.
o (Gloriabor.) & recte. p (Pro me aūt nihil.) Ly.
à me nullā habeo materiā gl̄iādi. q (Niſi in in
firmitatib⁹ meis.) i. tribulatiōib⁹ meis quas pati
or q̄ ſunt gl̄iæ acqrēdæ. r (Nā et ſi voluero gl̄ia
ri.) Ly. de donis mihi à deo datis. s (Nō ero in
ſipiens.) qa hoc nō facio inaniter & ſine cauſa.
t (Veritatē enim dicā. Parco autē.) Ly.i. parce
me laudo. v (Ne qs exiſtimet me).ſ. gl̄iari ina
niter. x (Supra id qđ videt i me).i.i cōuerſatio

ne mea.y (Aut audit aliquid ex me),id eſt, in doctrina mea. Multa enim dona Dei latebãt in Apoſtolo quæ non manifeſtabat niſi ꝑut & quã tũm ad Dei gloriam,& fidelium ſalutem expediebat.z (Et oe magnitudo reuelationum diuinarũ.a (Extollat me), ſcilicet in ſuperbiã. b (Datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ). Gor ra.id eſt.tentatio libidinis.c (Angelus ſathanæ),id eſt, Angelus malignus miſſus à Sathana ad meam ſubuerſionem.d (Qui me colaphizet),id eſt,me affligat. e (Propter quod ter dominũ rogaui vt diſcederet à me:& dixit mi. ſuffi.tibi gratia mea). Lyr.quaſi dicat. Non eſt tibi neceſſarium vel vtile quòd à te diſcedat tentatio carnis . f (Nam virtus in infirmitate perficitur). Gor.quia dũ certat &vincit roboratur & augetur. g (Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis).Gor.non in vna tãtũm ſed pluribus. h (Vt inha.in me virtus Chriſti) id eſt,gratia in me nõ conſumatur,ſed perficiatur.

De bonis in paulo latentibus.

Duplex eſt neceſſariũ ſcilicet ſimpliciter & cõditionatũ. Tho.ij. parte.

¶Quæſtio.xxvj.

Super Verbis epiſt.domi.in.xl. quæ habentur.ij.Corin.xj.ſcilicet libẽter ſuffertis inſipientes, Oritur quæſt.de inſipientia ſiue ſtultitia. Vtrum ſtultitia ſit peccatum? Arguitur quòd non,omne peccatum eſt voluntarium:ſed ſtultitia non eſt voluntaria.ergo non eſt peccatum. In oppoſitum prouerbiorum.j. proſperitas ſtultorum perdet eos : ſed nullus perdetur niſi ꝑ peccato.ergo ſtultitia eſt peccatum . Ad argumentum dicitur quòd quãuis ſtultitiã nullus velit, vult tamen ea ad quę conſequitur eſſe ſtultum, ſcilicet,abſtrahere ſenſum ſuum à ſpiritualibus: & immergere terrenis: & etiam idem contingit in alijs peccatis: nam luxurioſus vult delectationem ſine qua non eſt peccatum quãuis ſimpliciter non velit peccatum,vellet tñ frui delectatione ſine peccato. Ad.q.reſpondendum eſt ſecundũm Tho.ij.ij.diſt.lxvj.qđ ſtultitia importat quẽdam ſtuporem ſenſus in iudicando & pręcipue circa altiſſimam cauſam quæ eſt finis vltimus & ſummum bonum circa quod aliquis participat ſtuporem in iudicando dupliciter:vno modo ex diſpoſitione naturali,ſicut patet in amentibus: & talis ſtultitia non eſt peccatum:alio modo inquãtum immergit homo ſenſum ſuum rebus terrenis ex quo redditur ſenſus eius ineptus ad percipiendum diuina:& talis ſtultitia eſt peccatum.

Dominica in quadrage.primę,ad Corin.xiij.capitulo.

FRatres.[a] Si linguis hominũ loquar[b] & Angelorũ,[c] charitatem aũt nõ habeã fact⁹ ſum velut ęs ſonãs,[d] aut cymbalũ tinniẽs.[e] Et ſi habuero ꝓphetiã:[f] & nouerim myſteria omnia[g] & omnem ſciẽtiã.[h] Et ſi habuero omnem ſidẽ[i] ita vt montes transferrã[k] charitatem autem non habuero † nihil ſum:[l] & ſi diſtribuero[m] omnes facultates meas[n] in cibos pauperum:[o] & tradidero corpus meum[p] ita vt ardeam[q] charitatem autem non habuero:nihil mihi prodeſt.[r] Charitas patiẽs eſt,[s] benigna eſt.[t] Charitas non emulatur,[v] non agit perperam,[x] non inflatur,[y] nõ eſt ambitioſa,[z] nõ quęrit quæ ſua ſunt,[a] nõ irritatur,[b] non cogitat malum,[c] nõ gaudet ſuper iniquitate:[d] congaudet autẽ veritati,[e] omnia ſuffert,[f] omnia credit,[g] omnia ſperat,[h] omnia ſuſtinet.[i] Charitas autem nunquàm excidit.[k] Siue prophætiæ[l] euacuabuntur,[m] ſiue linguę ceſſabunt,[n] ſiue ſcientia[o] deſtruetur.[p] Ex parte enim cognoſcimus,[q] & ex parte ꝓphetamus.[r] Cum autem venerit qđ perfectum eſt,[s] euacuabitur quod ex parte eſt:[t] cum eſſem paruulus[v] loquebar vt paruulus,[x] ſapiebam vt paruulus,[y] cogitabam vt paruulus.[z] Quãdo autem factus ſum vir,[a] euacuaui quæ erant paruuli.[b] Videmus nunc[c] per ſpeculum in enigmate,[d] tunc autem[e] facie ad faciem.[f] Nunc cognoſco[g] ex parte,[h] tunc autem[i] cognoſcam ſicut[k] cognitus ſum:[l] nunc autem[m] manent fides,[n] ſpes,[o] Charitas:tria hæc,[p] maior autem horum eſt charitas.

† Charitaté aũt nõ habuero nihil ſum. Si hõ mortalis in charitate oẽs virtutes hr̃e poſſet & charitatem nõ hr̃et, cęteras hr̃et ad cœleſtẽ vitã nihil ꝓdeſt·q̃ charitas eſt forma omniũ aliarũ virtutũ:& in ipſa oẽs boni actus & ſine ipſa nihil boni fieri põt: vñ de peni. di. ij. charitas eſt vt mihi vr̃ recta volũtas ab oib⁹ terrenis,& præſentib⁹ prorſus auerſa:& infra Sũma actionũ bonorũ ſalus morũ finis cœleſtiũ p̃ceptorum, mors criminũ: vita virtutum.

Poſtilla.

SI linguis hominum loquar & Angelorũ &c.) Ante initiũ illius epiſtolæ ſcribit ſan. Paulus, dicẽs. Si quid patitur vnũ membrũ,compatiuntur omnia mẽbra:ſiue gloriãt vnum membrum congaudent oĩa mẽbra. Tũc ſequit̃ epiſtola hod.a (Fratres).Si linguis hominum loquar. Apoſtolus in hac epiſtola maxime cõmendat charitaté Dei & ꝓximi. Vñ epiſtola & Euangeliũ concordãt : quia Euangeliũ dicit de paſsiõe Chriſti,quomodo eſt traditus, conſputus,flagellatus,crucifixus:in quibus omnib⁹ nobis oſtẽdit ſuã maximã charitaté, Io.xv. Maiorẽ charitaté nemo habet,vt animã ſuam ponat quis ꝑ amicis ſuis . Similiter in epiſtola hod. Apoſtolus Paulus oſtendit nobis vtilitaté charitatis,dicẽs.a (Si linguis hominũ loquar). Gor.i.omnium hominũ per donum linguarũ. b (Et Angelorum),ſcilicet,quod plus eſt.

c (Charitatem autem non habeam,factus ſum
velut æs ſonans).ſcilicet alijs ſeruiens & ſeipm
deſtruens.d (Aut cymbalum tinniens).ſcili-
cet alios delectans & ſeipſum cõſumẽs. e (Et
ſi habuero omnem prophetiam). Gor.qua oc-
culta diuina manifeſtantur & reuelanẽ.f (Et
nouerim myſteria omnia),id eſt,occulta veteris
& noui Teſt.g (Et oẽm ſcientiã ſcilicet diui-
nã & humanã.h (Et ſi habuero oẽm fidẽ) ſci-
licet tam perfectã.i (Ita vt mõtes transferã).
virtute fidei de loco ad locũ.k (Charitatẽ au
tem nõ habuero:nihil ſum).Ly.quantũ ad eſſe
gratiæ.l (Et ſi diſtribuero).Gor.i.pluribus diui-
ſero.m (In cibos pauperũ).nõ in conuiuia di
uitum.n (Oẽs facultates meas),non alienas.
o (Et ſi tradidero corpus meũ).Gor.volũta-
riæ ad martyriũ.p (Ita vt ardeam.i.)ad cõbu
rendum ſicut beatus Laurentius,quod eſt acer-
biſsimum martyrium.q (Charitatem autem
nõ habue.ni.mi.pdeſt ad vitã æternã).r (Cha
ritas patiens eſt).Ly.i.facit patientiam in malis
ſuſtinẽdis.s (Benigna eſt).id eſt,facit benigni
tatem in bonis operandis.t (Charitas nõ æmu
latur).non inuidet.v (Non agit perperam.i.
peruerſæ.i.impediẽdo dona ne fiant.x (Non
inflatur),contra proximum,etiã ſi pſpere ſucce
dat ſibi.y (Non eſt ambitioſa),id eſt,alijs non
vult præponi.z (Nõ quærit quæ ſua ſunt).tã
tũm,ſed etiam quæ aliorũ ſunt pcurat.a (Nõ
irritatur).Gor.i.non puocatur ad irã vel vindi
ctam ppter iniurias ſibi illatas.b (Nõ cogitat
malum):i.nõ permittit hominem cogitare qua
liter perficiat malum in opere.c (Nõ gaudet
ſuper iniquitate).ſed poti⁹ dolet ſi videt aliquẽ
peccare.d (Congaudet autem veritati),id eſt
verbis veritatis.e (Omnia ſuffert).Ly.infir-
mitates proximi ſuperando.f (Omnia credit)
ſcilicet,quæ diuinitus ſunt tradita g (Oĩa ſpe
rat).ſcilicet diuinit⁹ pmiſſa.h (Oĩa ſuſtinet).
Ly.per longanimitatẽ patienter expectando p-
miſſa.i (Charitas nunquã excidit).nec in hoc
ſæculo nec in futuro,ſed potius augmentabitur.
k (Siue pphetiæ).ſcilicet futurorũ.l (Eua-
cuabunẽ).in futuro:qa omnia erunt præſentia.
m (Siue linguæ ceſſabunt).in futuro qñ non
erunt diuerſæ ſicut iam:ſed oẽs vna & eadẽ lin
gua laudabũt Deũ.n (Siue ſciẽtia).ſcilicet acq
ſita.o (Deſtruetẽ).q̃tũm ad actũ ratiocinãdi.
p (Ex parte enĩ cognoſcimus).Gor.i. imper-
fectè cognoſcimus Deũ ppter imperfectionem
intellectus & tenebroſitatẽ pñtis ſtatus.q (Ex
parte pphetam⁹).i.imperfectè futura prædici-
mus.r (Cũ antẽ venerit quod pfectũ eſt.i. fu
tura beatitudo.s (Euacuabitẽ qd ex parte eſt,
qd imperfectũ eſt).ſ.ſciẽtia pphetica & fides. Et
iam dicta Apo.declarat p ſimile,de ſtatu puerili
imperfecto:qui ceſſat adueniẽte ſtatu virili pfe-
cto:ergo dicit.t (Cũ eſſem paruul⁹).ſ.ætate.
v (Loquebar vt paruul⁹ imperfectè more pue
ri balbutientis),x (Sapiebã vt paruulus).ſ. res
humanas.y (Cogitabam vt paruulus.ſ.vana &
inutilia.z (Qñ autẽ factus ſum vir) &c.Gor.
perfectè ætatis.a (Euacuaui quæ ſunt paruu
li).Vin.ſ.in loquẽdo,cogitando,ſapiẽdo.b (Vi
demus aũt).i.in pñti Deum.c (Per ſpeculũ in
ænigmate).i.obſcure,hoc eſt per creaturas:quia
in magnitudine potẽtiã,in pulchritudine ſapiẽ-
tiã,in vtilitate bonitatẽ.d (Tunc aũt).i.in fu-
tura beatitudine.e (Facie ad faciẽ).Ly.i.clare
& nude videbimus diuinã eſſentiã.f (Nũc co
gnoſco).ſ.Deum.g (Ex parte imperfectè &
obſcurè.h (Tũc autem.i.in futuro. i (Cogno
ſcã)perfectè & præſentialiter Deum.k (Sicut
cognitus ſum.i.purius cognoſcere.l (Nũc aute
i.tempore vitæ.m (Manẽt fides):in rationa-
li.n (Spes).in iraſcibili.o (Charitas).in cõ-
cupiſcibili.p (Tria hæc ma.aũt horũ eſt cha
ri.Gor.qa cæteris decedentibus permanebit.

¶Quæſtio.xxviij.

Super Verbis epiſto.in.I.j.ad.Corin.xiij.hẽ
ſcilicet charitas non gaudet ſuper ini
quitate. Oritur qõ.de charitate vtrum pctõres
ſint ex charitate diligẽdi. Arguitur quòd nõ, dr
in pſalmo iniquos odio habui,& legem tuã dile-
xi. Dauid perfectã charitatẽ habeat,ergo ex cha
ritate magis ſunt odiendi peccatores quàm dili
gendi. In oppoſitum.Aug.dicit in primo de do-
ctrina Chriſtiana,quòd cũ dr diliges pximũ tuũ
manifeſtũ eſt oẽm hominem pximum eſſe de-
putandũ:ſed pctõres non deſinũt eſſe hoies:qa
peccatũ nõ tollit naturam,ergo peccatores ſunt
ex charitate diligẽdi. Ad argu.dr quòd iniquos
ppheta odio habuit inquantũm iniqui ſunt ha
bẽs odio iniquitatẽ ipſorũ,qd eſt ipſorũ malum
& hoc eſt perfectũ odiũ,de quo ipſe dicit pfecto
odio oderã illos:eiuſdẽ aũt rationis eſt odire ma
lũ alicuius,& diligere bonũ eius:vñ etiam illud
odiũ ad charitatẽ pertinet. Ad.q.rñdendu eſt ſe
cundũ Tho.ij.ij.q.xxv.qd in pctõribus duo poſ
ſunt cõſiderari.ſ.natura & culpa,ſecundũ natu-
rã quidẽ quã à Deo hñt capaces ſunt beatitudi-
nis,ſup cui⁹ cõicatione charitas fundaẽ.& ideo
ſecundũ naturam ſuã ſunt ex charitate diligẽdi
ſed culpa corã Deo cõtrariaẽ & eſt beatitudinis
impedimentũ vñ ſecundũ culpam quę Deo ad
uerſaẽ ſunt odiẽdi quicũq; pctõres etiã pater &
mater & ppinqui:debemus enĩ pctõres odire vt
pctõres ſed diligere vt hoies,quia ſunt beatitu-
dinis capaces & hoc eſt eos ex charitate dilige-
re ppter Deum,ad quẽ omnia ſunt referenda.

Feria quarta cinerum. Lectio Iohel.ij.

HAEc dicit dominus Deus,[a] Con
uertimini ad me in toto corde †
veſtro,[b] in ieiunio,& fletu,& planctu.[c]
Et ſcindite corda veſtra,[d] & non veſti-
menta veſtra,[e] & conuertimini ad do-
minum Deum veſtrum,[f] quia benign⁹
[g] & miſericors eſt,[h] patiens,[i] & multæ
miſericordiæ,[k] & præſtabilis ſup mali-

† Cõuerti
mini ad me
in toto cor
de veſtro.
Si quis ad
dñm cõuer
ti vult &
pctã ſua plã
gere toto ĩ
corde ĩ fle-
tu cõteren
do cõuerta
tur:& pctã
ſua pœnit⁹
relinquat
& dimittat
qa q mittit
manum ad
aratrũ & ĩ-
de retro a-
ſpicit nõ eſt
xpo dign⁹.
de hiſh r de
pe.di.j.c. p
fecta pœni
tẽtia coget
pctõrẽ oĩa
libẽter ſuf-
ferre:ĩ cor
de enĩ con
tritio,ĩ ore
cõfeſsio, in
opere tota
humilitas.

tia.[l] Quis ſcit ſi conuertatur & igno-
ſcat Deus[m] & relinquat poſt ſe bene-
dictionē.[n] Sacrificium & libamen do-
mino Deo noſtro.[o] Canite tuba in
ſyon[p] ſanctificate ieiunium,[q] vocate cę-
tum, cōgregate populū, ſanctificate Ec
cleſiam, coadunate ſenes, congregate
paruulos & ſuggentes vbera.[r] Egredia
tur ſponſus de cubili ſuo, & ſponſa de
thalamo ſuo.[s] Inter veſtibulum[t] & al-
tare[v] plorabāt ſacerdotes miniſtri Dei,
dicētes.[x] Parce dn̄e parce populo tuo[y]
& ne des hæreditatem tuā[z] in oppro-
brium,[a] vt dominentur in eis natiōes.[b]
Quare dicūt in Populis, vbi eſt Deus
eorum?[c] Lætatus eſt dn̄s ſuper terram
pepercit populo ſuo. Et rĕſpondit dn̄s
& dixit Populo ſuo.[d] Ecce ego mittā
vobis frumentum & vinum & oleū, &
replebimini in eis,[e] & non dabo vos vl
tra in opprobrium gentibus, dicit do-
minus omnipotens.

¶Poſtilla.

IN prima parte huius cap. Iohel ꝓpheta prędixit deſolatoria iudæorū ppl̄i & vrbis eorū capitalis, q̄ erat Hieruſale. Hic aūt incipit denūciare cōſolatoria. Et q̄a actus actiuorū ſunt in patiēte diſpoſito. Ideo primo inducit populū ad debitam diſpoſitionē. Secūdo denūciat diuinā cōſolationē ibi. zelatus eſt. Debita verò diſpoſitio ad perceptionē diuinæ conſolationis eſt veritas pœnitentiæ & cōtritionis. Mat. v. Beati q̄ lugēt q̄m ipſi conſolabuntur: ideo dr̄ in perſona dn̄i. a (Conuertimini in toto corde vr̄o). id eſt veraciter & integrāliter. b (In ieiunio & fletu & planctu). carnē affligendo: vt ſpirit⁹ ad Deū eleuet. c (Et ſcindite corda veſtra). ſ. malas cogitatiōes reſcindendo. d (Et nō veſtimēta veſtra). Mos eīn erat Iudæis in triſtitia poſitis, ſua ſcindere veſtimēta: vt patet in plurib⁹ locis ve. Teſt. ſed hoc parū valet aut nihil: niſi aſsit ſciſsio cordis modo dicto. e (Et conuertimini ad dn̄m). eius miſericordiam implorando. f (Quia benignus). in effectu. g (Et miſericors eſt). in affectu. Dicitur enim miſericors qui miſericordiā alterius corde accipit ad releuandum. h (Patiens) conuerſionem peccatorum expectando. i (Et multæ miſericordiæ). citra condignum puniendo. k (Et pręſtabilis) peccata condonando. l (Quis ſcit ſi cōuertatur & ignoſcat Deus). Spirituſſanctus enim tangit corda prophetarum ſecundùm ſuum arbitrium plus & minus. Et ideo aliquando per eos denunciat ſic pœnas futuras, quòd licet tunc ſint certi quòd talis reuelatio eſt à Deo: tamen adhuc ignorabant aliq̄n vtrum ſit ꝓphetia prędeſtinationis quæ ſemper impletur, vel ſolum comminatiōis quæ ꝓpter pœnitentiā impeditur. Sicut Ionas dixit. Adhuc quadraginta dies, & niniue ſubuertetur. Et tunc ignorauit quòd hoc eſſet impediendū propter pœnitentiam niniuitarum. Et ſic iſte ꝓpheta de plagis ſupra poſitis ignorabat. Et ideo verbum iſtud. Quis ſcit &c. nō dicitur in perſona domini qui certitudinaliter cognoſcit omnia futura. Sed in perſona ꝓphetæ. m (Et relinquat poſt ſe benedictionem), id eſt, ſuam gratiam in beneficijs ſpiritualibus & temporalibus. n (Sacrificium & libamen domino Deo noſtro). ſubintelligaī fiat ad placandum iram ſuam. o (Canite tuba in ſyon) ad Populi conuocationem. p (Sanctificate ieiunium): per carnis mortificationem. q (Vocate cętum &c.) ſcilicet omnes vtriuſque ſexus & ętatis: vt ex communi afflictione & deprecatione citius placetur Deus. Et hoc modo fecerunt niniuitę: vt habetur Ione. iij. c. r (Egrediatur ſponſus &c.) quaſi dicat non eſt tempus vacandi amplexibus ſed luctibus. s (Inter veſtibulum), ſcilicet templi. t (Et altare) ſcilicet holocauſti. v (Plorabant ſacerdotes). cum lachrimis & deuote deprecātes. x (Parce domine parce Populo tuo) à pœna quàm demeruit pro ſuo peccato. y (Et ne des hæreditatē tuā) id eſt, Iudęam quæ dicitur Dei hæreditas ratione ſupradicta & capitulo primo. z (In opprobrium), ſcilicet ſeruitutis gentibus alienis. Ideo ſubditur. a (Vt dominentur eis nationes). ex hoc patet quòd ſupradictū eſt. ſ. quòd Iohel nō ſolum prophetauerat de vaſtatione terræ per erucā & bruchum &c. vt dicit Ra. ſa. quæ nō habent dn̄ium ſuper homines: ſed etiam, de vaſtationibus futuris ſuper quatuor regna. de quibus in pluribus locis ſacræ ſcripturæ fit mentio quæ ſucceſsiue acceperunt dominium in Iudęa.
b (Quare dicunt in Populis: vbi eſt Deus eorum). Sic eīn dixerunt gentiles poſt vaſtationē Iudæorum deriſorie inſultantes quòd Deus eorum non poterat eos ſaluare. c (Lętatus eſt dominus). Hic conſequenter propheta prædicit diuinam conſolationem: & primo quantùm ad multiplicationem in bonis: ſecundo quantum ad vltionem de inimicis ibi. Verum quid mihi. Prima diuiditur in duas, primo præmittit bona tp̄alia, ſecūdo ſp̄ūalia vt ex ſenſibilib⁹ ad intelligibilia deducaī. Secūda ibi. Et erit. Circa primum pro vaſtatione terræ naſcentium ꝑ erucam & bruchum &c. denuntiat fertilitatem fructuum loquens in perſona domini, & dicit.
d (Ecce ego mittam vobis frumentum). Dicit enim Ra. ſa. quòd poſt illā famē quę fuit tpe Iorā ſecuta eſt adeo magna fertilitas ꝓpter q̄d

Mīa dr̄ in deo q̄tū ad effectū q̄a ē q̄dā paſsio Dr̄ tn̄ in Deo q̄tum ad affectū.

Q̄ſo ieiuniū eſt ſanctificandū.

Peccatum mortale obligat hominē ad pęnā æternā ex ꝑte illi⁹ in quē fit peccatū & dei q̄ ē infinit⁹ & ex parte peccantis: q̄a ſi ſemꝑ vixiſſet: ſemꝑ peccaſſet.

mulier q̃ cũ filio pegrinata fuerat in terra Philiſtinorũ de cõſilio Heliſæi reuerſa eſt in Iudeã ſamę trãſacta.iiij.Reg.viij.e (Et nõ dabo vos vltra in opprobriũ gẽtib⁹). Tẽpore em̃ illius famis multi rogabant exire de illa terra & ſuſtinere opprobria in terra alien a. Sciendũ tñ q̃d per Ly,vltra nõ intelligit̃ perpetuitas ſed aliqua tẽporis longitudo,ſicut diffuſi⁹ dr̃ ſup illud Eſaię ij. Nõ leuabit gens cõtra gentẽ gladiũ:nec exercebunt̃ vltra ad pręliũ. Hæc ſufficiãt p pñti lr̃a.

¶Quæſtio.xxix.

Super Verbis epiſtolæ quartæ feriæ cinerũ, quæ hñr Iohel.ij.ſ. Conuertimini ad me in toto corde veſtro:in ieiunio,fletu & planctu. Oritur quæſtio de ieiunio. Vtrum gula frãgat ieiunium? Arguitur quòd non :diſſolute loqui,& ludere cum iuuenculis magis excitat carnalem concupiſcentiam quàm gula. Sed tales non frangunt ieiuniũ ergo nec guloſi. In oppoſitum habetur diſt.xlj. Delitiæ viles cibi appetenter accepti impediunt profectum abſtinentiæ. Sed quod abſtinentiæ profectum impedit frangit ieiuniũ:ergo gula quæ eſt immediate ſumptionis cibi frangit ieiunium. Ad argumentum dicitur quamuis diſſolute loqui & ludere cum iuuenculis multum incitet carnalem concupiſcentiam. Hoc tamen non eſt per illum modum per quem incitat gula : quia gula incitat multiplicando materiam luxuriæ. Sed ludere cum iuuenculis, & diſſolute loqui incitat per prǽſentiá delectationis. Ad quęſtionem reſpondendum eſt ſecundum Richar. de media villa. iiij.ſen.diſt.xv.ar.ij.q.vj.quòd triplex eſt ieiunium. Vnum eſt ab iniquitatibus abſtinere & ab illicitis voluptatibus ſæculi:quod eſt perfectum ieiunium. De conſe.diſt.v.c. ieiunium:& illud ſoluitur per quodcunque peccatum mortale. Aliud quod eſt actus virtutis abſtinentiæ, De quo dicitur diſtin.x.c.ſit tibi quotidiana:& hoc ieiunium frãgitur per gulam quæ eſt mortale peccatum. Tertium eſt ieiunium inſtitutũ ab eccleſia:& hoc ieiunium frangitur per quãlibet gulam quæ eſt peccatum mortale inquantum includitur homo quod eſt neceſſarium ad actum virtutis,id eſt,abſtinentiæ & inquãtum ad ſtatum eccleſiæ frangitur per gulam quæ comedendo plus quàm ſemel vel cibos ieiunantibus interdictos & pręueniendo tempus.

Feria quinta,poſt cineres. Lectio Eſaiæ.xxxviij.ca.

IN dieb⁹illis.[a] AEgrotauit Ezechias vſque ad mortem. Et introiuit ad eum Eſaias filius Amos propheta: & dixit ei. Hæc dicit dominus:[b] diſpone domui [c] tuæ: quia morieris tu & non viues:[d] & conuertit Ezechias faciem ſuam ad parietem,& orauit ad dominum: & dixit.[e] Obſecro domine memẽto quęſo quomodo ambulauerim coram te in veritate & in corde perfecto: & quod bonum eſt in oculis tuis fęcerim:& fleuit Ezechias fletu magno.[f] Et factum eſt verbum domini ad Eſaiam, dicens. Vade & dic Ezechiæ,hæc dicit dominus Deus Dauid patris tui. Audiui orationem tuam,& vidi lachrimas tuas.[g] Ecce ego adijciam ſuper dies tuos [h] quindecim annos, & de manu Regis Aſſyriorũ eruã te & ciuitatẽ iſtam: & protegam eam.[i] Ait dominus omnipotens.

Poſtilla.

IN dieb⁹ illis) ſcilicet poſt liberationẽ Ezechiæ ab hoſte hic cõſequeter ponit ei⁹ liberatio ab infirmitate. Circa q̃d primo ponit̃ ei⁹ mirabilis ſanatio . Secundo reprimit̃ ex hoc inſurgens elatio. Sed hoc habet̃ in cap.ſeq. Prima diuidit̃ in tres:qa primo denuntiatur ſanatio. Secundo interponitur Ezechiæ oratio:ibi ſcriptura. Tertio ſanationis executio,ibi. Et iuſsit. Prima in duas,quia primo ſanatio nuntiatur. Secunda ad hoc ſignũ mirabile datur.ibi. Hoc autem. Circa primum premittitur infirmitas, Secundo nuntiatur ſanitas,ibi. Et factum eſt. Vnde hæc prǽſens epiſtola continebit tantùm iſtam particulam ſequentẽ. Circa primũ dicit.a (In diebus illis. AEgrotauit &c.)ſcilicet, tal̃r quòd non poterat curari per naturam. Dicunt autem aliqui quòd hoc contingit ex eo quòd non reddiderat gratias domino ſufficienter de perſecutione exercitus Sennacherib. Sed hoc improbat Rab.ſa.per hoc quòd Eſaias ſibi dixit poſtea. Et de manu Regis Aſſyriorum eruam te & ciuitatem iſtam. Ex quo videtur quòd illa percuſsio exercitus fuit poſt infirmitatem Ezechiæ : & non ante: propter quod dicit hoc ei accidiſſe eo quod noluerat vxorem accipere:quod tamen facere tenebatur vt linea Dauid in Regno per ipſum cõtinuaretur:propter quod conualeſcens accepit vxorem de qua genuit Manaſſen. Et huic dicto concordare videtur quod habetur, quarti Reg.xxij.vbi dicitur quòd Manaſſes erat duodecim annorum, cum regnare cępiſſet immediate poſt mortem Ezechiæ,qui vixit quindecim annis poſt ſanationẽ iſtã : Ideo dixit Rab. ſa. illud quod ſequitur. b (Diſpone domui

tuæ &c.)quod debet ſic intelligi:fac teſtameu-
tum.c (Tuæ)dixit Eſaias Ezechie,ſcilicet,ter
tia die añ perſecutionem exercitus Sennache-
rib,& tertio die ſequẽti,qua fuit illa pſecutio fa
cta Ezechias ſanatus aſcendit in domum dñi:
vt hr.iiij.Regũ.xxv.d)Et conuertit Ezechias
&c.)vt oraret ſecretius & deuotius,vt nõ impe
direẽ ab aſsiſtentibus dicit.e (Obſecro domi-
ne memento &c.Hoc non dixit ad iactantiam,
ſed magis ad gratiarum actionem recognoſcẽs
quod hoc pceſsit ex bonitate diuina,vt ſic gra-
tus de præcedentibus vlteriorem gratiam impe
traret.f (Et factum eſt).Hic conſequenter de-
nuntiatur eius ſanitas:& eſt patens litera vſque
ibi.g (Ecce ego adijciam ſuper dies tuos)quos
iam perdidiſti.h (Quindecim annos).iſta fuit
prophetia prædeſtinationis quæ eſt quando fit
reuelatio prophetiæ alicuius futuri,prout eſt in
diſpoſitione diuina & eius præſcientia. Et hoc
infallibiliter impletur:quia diuina præſentia eſt
immutabilis:prophetia autem ſupra poſita qua
dixit. Morieris tu,& non viues: fuit prophetia
comminabilis quæ eſt quãdo reuelatur aliquid
futurorum:non prout eſt in mẽte diuina:ſed p
ut eſt in cauſis inferioribus. Et ille erat de infir
mitate Ezechiæ quæ erat incurabilis per natu-
ram:non tamen per hoc excludebatur quin di-
uina virtute curaretur: & ideo talis prophe-
tia non ſemper impletur. (Hoc autem) hę
ſunt aliæ partes huius capituli : quæ tamen
non ſunt de pręſenti epiſtola:pro cuius declara-
tione dicta ſufficiant. In fine additur more eccle
ſiaſtico.i (Ait dominus omnipotens).

¶Quæſtio.xxx.

Super Verbis epiſtolæ,feriæ quintæ,poſt cine
res quæ habentur. Eſa.xxxviij. ſcilicet,
diſpone domui tuæ:quia cras morieris. Oritur
quæſtio de ipſa morte. Vtrum mors ſit pena pec
cati? Arguitur quod non:mors inuenitur in alijs
animalibus ſicut in hominibus:ſed in animali-
bus brutis mors non eſt pœna peccati:ergo etiã
neque in hominibus. In oppoſitum ad Roma.
v.per peccatum mors,igitur. Ad argumentum
dicitur quod ſimilitudo illa hominis ad alia ani
malia attenditur ad rationẽ naturæ,id eſt,quan
tum ad corpus ex contrarijs compoſitum non
autem quantum ad formam:nam anima homi-
nis eſt immortalis:animæ vero brutorum ſunt
mortales. Ad quæſtionẽ reſpondendum eſt ſecũ
dum Tho.ij.ij.q.cxliiij.quod ſi aliquis propter
culpam ſuam priuetur aliquo beneficio ſibi da-
to carẽtia illius beneficij eſt pœna culpæ illi,ſci-
licet homini in ſui prima inſtitutione hoc bene-
ficium fuit collatum diuinitus,vt quãdiu mens
eſſet Deo ſubiecta inferiores vires animæ ſubij-
cerentur rationali menti & corpus animæ ſubij
ceretur:ſed quia mens hominis per peccatum à
diuina ſubiectione receſsit conſecutum eſt,vt
nec inferiores vires totaliter ſubijcerentur ratio
ni:vnde tanta eſt rebellio carnis appetitus ad ra
tionem,vt nec corpus totaliter ſubijceretur ani
mæ:ſequitur quod mors eſt pœna peccati tum
mors naturæ quæ eſt ſeparatio corporis ab ani-
ma,tum mors culpæ quæ eſt ſeparatio gratiæ
Dei ab anima quæ gratia eſt vita animæ,quæ ſe
parata anima ſpiritualiter moriẽ:tamẽ mors ge-
hennæ,quæ eſt damnatio æterna,de qua loquiẽ
Dauid. Mors peccatorum peſsima. Primi parẽ
tes habuerunt poſſe mori per naturam non per
gratiam,ſcilicet,iuſtitiam originalem qua perdi
ta fuere morti obnoxij.

Feria.vj.poſt cineres. Lec.
Eſaie.lviij.cap.

HAEc dicit domi-
nus Deus.[a] Cla-
ma ne ceſſes:[b] quaſi tu-
ba exalta vocẽ tuã[c] & an
nũtia Populo meo[d] ſce-
lera eorũ:[e] & domui Ia
cob[f] pctã eorum.[g] Me
etem de die in diẽ quęrunt:[h] & ſcire vi
as meas volũt:[i] quaſi gens quæ iuſtitiã
fecerit:& quæ iudiciũ Dei ſui nõ dere
liquerit.[k] Rogant me iudicia iuſtitiæ.[l]
& appropinquare Deo volũt.[m] Qua-
re ieiunauim⁹,& non aſpexiſti:[n] humi
liauim⁹ animas noſtras,[o] & ne ſciſti?[p]
Ecce[q] in die ieiunij †veſtri inuenitur
voluntas veſtra,[r] & omnes debitores ve
ſtros repetitis.[s] Ecce ad lites & cõtẽtio
nes ieiunatis:[t] & percutitis pugno im-
pie.[v] Nolite ieiunare ſicut vſque ad
hanc diẽ[x] vt audiatur in excelſo cla-
mor veſter.[y] Nũquid tale eſt ieiunium
quod elegi[z] per diem affligere hominẽ
animam ſuã?[a] Nunquid contorqueri
quaſi circulũ[b] caput[c] & ſaccum & ci-
nerem ſternere?[d] Nunquid iſtud voca
ui ieiuniũ quod elegi & diem accepta-
bilẽ domino.[e] Nõne hoc eſt magis ie-
iunium quod elegi?[f] Diſſolue colliga
tiones impietatis.[g] Solue faſciculos de
primentes.[h] Dimitte eos qui cõfracti
ſunt liberos : & omne onus diſrũpe.
Frange eſurienti panem tuum,& ege
nos vagoſque induc in domum tuam.
Cum videris nudum operi eum:& car
nem tuam ne deſpexeris.[i] Tunc erum
pet quaſi mane lumen tuum:[k] & ſani-
tas tua citius orietur.[l] Et anteibit fa-
ciem tuam iuſtitia[m]:& gloria domini

† Ecce in
die ieiunij
vrĩ. In diui
nis pceptis
phibetur
ſub pctõ
mortali in
dieb⁹ feſti-
uis & ſolẽ-
nib⁹ ne qs
repetat à
ſuis debito
rib⁹ debita
& cętera
negotia.
Quia con-
tra Dei p-
ceptũ eſt:
vñ dr̃ leui.
xxiij. Oẽ
op⁹ ſeruile
nõ facietis
in eo.& in
præceptis
decalogi
dr̃. Sabba-
ta ſanctifi-
ces.

colliget te. Tunc inuocabis & dominus exaudiet.[o] Clamabis,[p] & dicet,[q] ecce adſum,[r] quia miſericors ſum dominus Deus tuus.

¶ Poſtilla.

Clama ne ceſſes) Viſum fuit in præcedenti parte quomodo erant aliqua propter quę Populus Iudæorum nõ liberabatur à malis: & dictum fuit

Errores ꝓpter quos ppl'us iudęorũ nõ liberabatur à malis. erãt tres.

quod hoc maxime erat ꝓpter tres errores qui erant in Iudęa eo tempore: primus erat de defectu naturali, ſcilicet, generis & prolis. Ex hoc enim quòd gentiles conuerſi ad Iudaiſmum: non ad zelum Iudæorum equaliter: quia recipiebantur ad legis obſeruationem: non tamen admittebantur ſtatim ad ea quæ erant honoris: ſed aliqui in tertia gubernatione: & aliqui in decima: & alij nunquàm, ideo multi gentiles nolebant fieri Iudæi, ſed erant eorum inimici: ſecundus error erat ex defectu pœnali: nam hi gentiles qui conuerſi fuerunt ad Iudaiſmum maiora onera patiebantur & pręcæteris affligebantur: tertius error procedebat ex defectu morali: aliqui enim confidentes de apparenti iuſtitia ſeu ſimulata per hæc pręſumebant & gentiles ad iudaiſmum conuerſos ſpernebãt: & iſti tres errores multum vigebant tempore Chriſti vt patet ex diſcurſu Euangelij vbi multum arguitur hypocriſis Phariſęorum ſacerdotum & legiſperitorum. Vnde in principio huius Epiſtolæ Deus pater alloquitur hominem Chriſtum, dicens. a (Clama ne ceſſes) .i. prædicationem tuam ſanctam debitæ continuando. b (Quaſi tuba exalta vocem tuam) .ſ. manifeſtè docẽdo: hoc enim modo pręədicauit Chriſtus: vt patet in Euang. c (Et annũtia Populo meo) .ſ. Iſrael. d (Scelera eorũ) .i. peccata eorum cõtra Deũ commiſſa. e (Et domui Iacob qui alio nomine dictus eſt Iſrael. f (Peccata eorum. ſ. commiſſa in proximum: huic enim Populo pręədicauit Chriſtus in propria perſona propter q̃d ipſe dicit Mat. xv. Nõ ſum miſſ' niſi ad oues quę perierũt domus Iſrael. g (Me etẽm de die in diẽ

Pctm̃ eſt dictũ vł factũ vel cõcupitum cõtra legẽ Dei.

quærunt) legendo ſcripturas: de quibus multũ gloriabanť: tñ hoc magis faciebant ad habendũ dñium ſuper Populum qui tunc gubernabatur per ſacerdotes & legiſperitos quàm ꝓpter notitiá veritatis. h (Et ſcire vias meas volunt) .i. pretendunt q̃d hoc velint. i (Quaſi gens quę iuſtitiá fecerit & que iudicium Dei ſui nõ dereliquerit) .cũ tñ contrariũ egerint. Secundo gloriabanť de oratione & quantũ ad hoc dicitur. k (Rogant me iudicia iuſtitiæ) .ſcilicet quod ego iudicẽ pro eis cõtra Romanos qui eos tenebant ſubiectos. l (Et appropinquare Deo volunt) .ſ. in iudicio ad allegandũ ſuam iuſtitiam. Ideo ſubdiť in perſona eorũ. m (Quare ieiunauimus & non aſpexiſti) per exauditionem. n (Humiliauimus animas noſtras), id eſt, nos metipſos in cilicio & cinere. o (Et neſciſti), ſcilicet, per approbationem. Quod autẽ tempore Chriſti talia ieiunia facerent patet Mat. ix. vbi diſcipuli Ioannis dixerunt Chriſto, Quare nos & Phariſęi ieiunamus frequenter, tui autem diſcipuli non ieiunant. p (Ecce). Hic excludiť remedium falſum pro reſponſione domini cum dicitur. q (Ecce in die ieiunij veſtri inuenitur voluntas veſtra). & accipitur voluntas pro appetitu ſenſitiuo: quem ſequebantur cõtra dictamen rectę ratiõis & diuinę legis: ideo ſubditur. r (Et omnes debitores veſtros repetitis). cũ auſteritate etiam imponentes ad ſoluendum & tempore ꝓhibito, ſcilicet, anno ſeptimo qui eſt remiſsionis: vt habetur Deut. xv. s (Ecce ad lites & contentiones ieiunatis), id eſt, in die ieiunij veſtri talia exercetis. t (Et percutitis pugno impie) .ſcilicet, in iniuriãdo proximo: & nõ ſolum verbis, ſed etiam factis: ideo ſubditur. v (Nolite ieiunare) .ſcilicet per talem modũ. x (Vt audiatur clamor veſter in excelſo) .ſ. ꝑ vos contentiões & brigas ſuſcitatas. y (Nunquid tale eſt ieiunium quod elegi) .ſcilicet approbaui. z (Per diem affligere hominem animam ſuam), id eſt, ſeipſum per abſtinentiá abſque pietate: quaſi dicat nõ: quia exercitatio corporalis ad modicum vtilis eſt, pietas autem ad omnia: primæ ad Timo. vj. a (Nunquid cõtorquere quaſi circulum). In Hebræo autem habetur quaſi hamum. b (Caput tuum) .quod faciebant ad oſtenſionem ieiunij: in hoc deſignãtes dolorẽ capitis ex ieiunio. c (Et ſaccũ & cinerem ſternere) .i. ꝑ lecto ſibi parare. d (Nũquid iſtud vocaui ieiunium) .ſ. Deo acceptum q.d. non ex quo eſt pietate & virtute vacuum. e (Nõne hoc eſt &c.) Hic conſequenter verũ remedium cõcluditur, & primo quantũ ad pietatis exercitiũ. Secundo quantum ad diuinum cultum ibi. ſi aduerteris. Ad primum, diciť. Nõne hoc eſt magis ieiunium quod elegi) .i. approbaui .ſ. in quo fit abſtinentia à vitijs: & exercitiũ in operibus pietatis ideo ſubditur. f (Diſſolue colligationes impietatis) .i. cauillationes quibus ſacerdotes & Phariſei inuoluebant ſimplices ad pecunias eorum extrahendũ. g (Solue faſciculos deprimentes) .i. pœnas graues quas imponebant ſuper Populum ſecundũ quod dicitur Mat. xxiij. Alligant eñ onera grauia & importabilia ſuper humeros hominum. h (Dimitte eos qui confracti ſunt liberos) ex dura ſeruitute. Cęteravero hujus literæ patent vſq; ibi. i (Tunc erũpet quaſi mane lumen tuum) .ſ. oriente tibi iuſtitiæ ſole per gratiam. k (Et ſanitas tua citius orietur) ab infirmitate culpæ. l (Et anteibit faciem tuã iuſt. tua) .ſ. per Angelum te cuſtodientem coram Deo præſentata. m (Et gloria domini colliget te) .ſ. tandem in morte. n (Tũc inuoca. & dñs exau.) Hic finaliter cõcludiť remediũ verũ quantũ ad orationẽ cũ dr̃ tunc inuocabis &c. ſ. qñ exercueris opa pietatis. o (Clamabis) .ſ. in feruore orationis. p (Et) dñs. q (Dicet ecce adſum) .ſ. ꝑ exauditionis effectũ & ſubdiť. r (Quia miſericors ſum dñs Deus tu') Nõ eſt in Hebræo nec in li-

Q̃uo accipiť volũtas Quõ ieiunandũ non eſt.

bris correctis:ſed p modum gloſſæ interlinearis primo ſuit poſitum,poſtea per imperitiam ſcriptorum textui inſertum.

¶Quæſtio.xxxj.

Super Verbis epiſtolæ fer.vj.poſt cineres,q̃ hñt Eſaie,viij.c.ſ.Frange eſurieti panem tuum &c.Oritur.q.de eleemoſyna.Vtrum eleemoſyna ſit abundanter facieda. Arguit̃ q̃d non:ait Ambroſius in primo de officijs.Nõ debent ſimul effundi opes,ſed diſpenſari.Sed abũdantia eleemoſynarum ad effuſioné ptinet:ergo eleemoſyna nõ debet fieri abundáter.In oppoſitũ dr̃ Thobie.iiij.Si multũ tibi fuerit abundáter tribue.Igit̃,ad argumentũ dr̃ q̃d autoritas illa loquit̃ de abũdantia eleemoſynæ ex parte donantis:ſed intelligédũ eſt q̃d Deus nõvult ſimul effundi oés opes niſi in mutatiõe ſtatus: vnde ſubdit ibidé niſi forte vt Helyſeus boues ſuos occidit & pauit pauperes eos quos habuit, vt multa cura domeſtica teneret̃.Ad quæſtioné reſpondendũ eſt ſecundũ Tho.ij.ij.q.xxij.abũdantia eleemoſynæ põt conſiderari ex parte dãtis & ex parte recipientis:ex parte quidé dãtis eum ſcilicet aliqs dat q̃d eſt multum ſecũdum proporcionem proprię facultatis, & laudabile eſt abundanter dare:ex parte verò eius cui dat̃: eſt abundãs eleemoſyna dupliciter:vno mõ q̃d ſuppleat ſufficiéter eius indigentiã,& ſic laudabile eſt abũdanter eleemoſynam tribuere. Alio mõ vt ſuperabũdet ad ſuperfluitaté:& hoc non eſt laudabile:ſed meli⁹ eſt plurib⁹ indigétibus elargiri.nã dicit gl.ſup hoc q̃d hr̃.j.ad Corin.xiij.Si diſtribuero.p hoc cautela eleemoſynæ docet̃ vt nõ vni:ſed multis deťvt plurib⁹ pſit,& ad eleemoſynæ abundatiã tenent̃ beneficiati.

Sabbato poſt cineres. Lectio Eſaię prophętę.lviij.capitu.

†Cũ effuderis eſurienti aĩam tuã. Diuites viui qui pñt Paupibus eſurientib⁹dare eleemoſynã tenentur.

HAec dicit dñs Deus.[a] Si abſtuleris de medio tui cathenã,[b] & deſieris digitũ tuũ extẽdere,[c] & loqui q̃d nõ pdeſt:[d] cũ effuderis eſuriẽti animã †tuam,[e] & animã afflictã repleueris[f] orietur in tenebris lux tua,& tenebræ tuæ erũt ſicut meridies.[g] Et requiẽ tibi[h] dabit dñs Deus tuus ſemp[i] & implebit ſplẽdoribus animã tuã:[k] & oſſa tua liberabit.[l] Et erit quaſi ort⁹ irrigu⁹ & ſicut fons aquarum,cui⁹ nõ deficiẽt aquę,[m] & edificabũtur in te deſerta ſęculorũ[n] fundamenta gñationis,& generationis ſuſcitabis.[o] Et vocaberis ędificator ſepiũ,[p] auertẽs ſemitas iniquitatũ.[q] Si auerteris à ſabbato pedẽ tuũ[r] facere volũtatẽ tuã in die ſancto meo:[s] & vocaueris ſabbatũ delicatum & ſanctum Dei glorioſum:[t] & glorificaueris eum[v] dum non feceris vias tuas:[x] & non inuenitur voluntas tua,[y] vt loquaris ſermonem:[z] tunc delectaberis ſup domino:[a] & ſuſtollam te ſuper altitudines terræ,[b] & cibabo te hęreditate Iacob patris tui.[c] Os enim domini locutum eſt.

¶Quia dñs Deus illis bõa cõtulit nõ vt ea de norẽt, ſed vt Pauperibus elargiãtur. Nam grauiter delinquunt q ita nõ agũt vñ Iſi.de ſum.bo.li.iij.c.lxiiij.

In deũ delinquunt q diuitijs à Deo cõceſſis nõ in rebus ſalutaribus,ſed i vſibus prauis vtũtur.

¶Poſtilla.

SI abſtuleris de medio tui cathenã &c.Hæc aũt litera cõtinuat̃ immediate literæ pręcedétis Epiſtolæ & ſic debet intelligi.a (Si abſtuleris de medio &c.) hoc eſt ſi inter opera miſericordiæ corporalia adimplẽdo,incarceratos relaxaueris vel ſimplices pſonas nõ inuolueris in cauillationé,& voléres eos inuoluere phibueris.b (Et deſieris extẽ.digitũ).ſ.alios de peccatis notãdo increpãdo,& arguẽdo ſicut faciebat Phariſęus Luc.xxviij.c (Et loqui q̃d non pdeſt).ſ.alios vituperãdo,& te recõmendãdo.Sicut ille Phariſęus dicebat.Nõ ſum ſicut cæteri hominũ:raptores,adulteri:ieiuno bis in Sabbato &c.
d (Cũ effuderis eſuriẽti animã tuã). per pietatis affectũ:& etiã ſi facultas adſit p effectũ:ideo ſubdit̃.e (Et animã affiictã reple).i.eius defectus ſubleuãdo.f (Orietur in tenebris lux tua). i.mutaberis de tenebris culpę ad lucé grę.g (Et requié).ſ.métis.h (Dabit tibi dñs Deus tuus ſemp).Ex quo patet q̃d non loquit̃ de requie tẽporali,quę frequẽter interrũpit̃,& maximę iuſtis q de cõi curſu pl⁹ cęteris cõiter affligunt̃ ſaltẽ tpaliter:vt patet.ij.ad Tim.iij.oés qui pie volunt viuere in xp̃o Ieſu perſecutioné patiuntur.
i (Et implebit ſplẽdoribus animã tuã).ſ.ſplendoribus diuinę notitiæ & virtutis.k (Et oſſa tua liberabit)ab iſirmitate corpis.l (Et eris quaſi ort⁹ irrigu⁹).i.in bonis opib⁹ fęcũdus.m (Et ędificabũt in te deſerta ſctõrũ):i.gentiles adiungent̃ tibi in vna eccleſia q fuerũt deſerti in priſtinis ſęculis inquãtũ caruerũt lege & Prophetis.
n (Fundaméta gñationis & gñationis ſuſcitabis).i.p gñationũ ſucceſsioné adduces aliquos ad fidé.q̃d impletũ eſt in Apl̃is:& in alijs credétibus de Iudæis p quorũ prędicationé & doctrinã in ſcripturis eorũ relicta conuertunt̃ gẽtiles ad fidé.o (Et vocaberis ędificator ſępiũ).Nam ędificare ſępes materiales eſt officiũ pauperũ & ruſticorũ:& ideo nõ eſt tale q̃d,quod debeat p mitti p operibus virtutũ.Et ideo p ſępes hic intelligunt̃ impediméta peccatorũ quę fiũt p ſanã doctrinã prędicãtiũ & ordinatiões ſacras à priorib⁹ & maiorib⁹ nr̃is inſtitutas.Et hoc impletũ eſt in Apl̃is & eorũ ſucceſſorib⁹ q p ſanã doctrinã & ſacrę eccl'ię inſtituta oppoſuerũt peccantibus obſtacula.Et ideo ſubdit̃.p (Auertés ſemitas iniqtatũ).ſic eſt i Hæbręo & libris correctis Ad ceſſationé eñ pctõrũ ſequit̃ quies mẽtis propter quod dr̃ in fine capituli pręcedẽtis.Nõ eſt

pax dixit Deus meus impijs.q (Si auerteris.) Hic ponitur verum remedium quãtum ad Dei cultum. Circa quod ſciendum, quod per obſeruationem ſabbati hic intelliguntur omnia quæ pertinẽt ad debitum Dei cultum ſicut & in pręcepto decalogi. Exod.x. Memento vt diem ſabbati ſanctifices. Ad cuius obſeruationem requiritur ceſſatio ab operibus peccatorũ quæ maxime ſunt ſeruilia. vnde Io.viij.dr̃. Qui facit peccatum ſeruus eſt peccati: ideo dr̃. (Si auerteris à ſabbato pedem tuum). ſcilicet vt non procedas ad male agendum. & ſubditur. r (Facere vo. tuam). ſcilicet ſequendo appetitum tuum irrationabilem. Secundo ad obſeruationem ſabbati requiritur occupatio & meditatio circa diuina: ideo ſubditur. s (Et vocaueris ſabbatum delicatum). ſcilicet intendendo diuina. t (Et glorificaueris eum), id eſt, honoraueris Deum & ſabbatum eius, ſcilicet debite obſeruando.
v (Dum non feceris vias tuas). ſcilicet ſequendo tuas cõcupiſcentias. x (Et non inuenitur voluntas tua), id eſt, affectus ſenſibilis appetit⁹ nõ impletur. y (Vt loquaris ſermoné). ſcilicet malum contra Deum vel proximum: ſed magis ſis intentus ad Deum laudandum. j (Tunc delectaberis ſuper domino). ſcilicet ſentiendo in te intrare conſolationes diuinas. a (Et ſuſtollam te ſuper altitudines terrę). ſ. per cõtemptum terreſtrium & appetitum cęleſtium. b (Et cibabo te hæreditate Iacob patris tui), ſcilicet in beatitudine cœleſti. Bona enim æterna cum ſint multo minora operibus virtutũ nõ pñt eſſe principale principiũ ꝓmiſſum patriarchis ꝓ operib⁹ virtutis, ſicut declaratum fuit diffuſius Geñ.xv.c.
e (Os enim domini locutum eſt). quaſi dicat hoc ſtabile eſt & firmum.

¶ Quæſtio.xxxij.

Super Verbis epiſtolæ ſabbato poſt cineres quæ hñr Eſai.lviij. ſ. ſi abſtuleris de medio tui cathenam, id eſt, peccatum de conſcientia orietur lux tua, id eſt, mutaberis de tenebris culpæ ad lucem gratiæ. Oritur quæſtio theologalis de iuſtificatione impij, vtrũ ad iuſtificationem impij ſiue ad remouendam gratiam de cõſcientia peccatoris requiratur gratiæ infuſio? Arguitur quod non quicquid Deus poteſt facere mediante cauſa ſecũda poteſt facere ſine ea. Ergo ſi Deus poteſt impium iuſtificare mediante gratia poteſt etiam ſine gratia. Ité habetur Io. vj. nemo venit ad me niſi Pater meus traxerit eum: tractus auté motus violentus eſt: ſed De⁹ poteſt mouere voluntatem ad ſe violenter ſine gratia ergo ad iuſtificationem impij non eſt neceſſaria gratia. In oppoſitum non expellitur tenebra corporalis, niſi per lumen corporale: ergo nec tenebra peccati expellitur niſi per gratiam: quod eſt lumen ſpirituale. Item anima aut eſt Deo inimica aut amica: ſi amica nõ eſt niſi per gratiam: ſi inimica ergo cum deſinit eſſe inimica per iuſtificationé oportet quod detur ſibi gratia igitur. Ad argumentum dicitur illa propoſitio intelligẽda eſt de ſecunda cauſa efficiéte: gratia autem eſt iuſtificationis cauſa ſecũda formalis nõ efficiés: & ideo ſicut Deus nõ põt facere aliquid eſſe album ſine albedine ſic nec iuſtum ſine gratia: & ad autoritatem dicitur quod nõ loquitur de tractu violento ſed capitur pro voluntatis inclinatione. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundum Ri.iiij.ſen.diſt.xvij.arti.iiij. q.ij. quod ſi ex vno elemento fit aliud concurrunt quatuor. ſcilicet vnius formę corruptio & alterius generatio & diſpoſitio ad corruptioné vnius & diſpoſitio ad generationem alterius ſic quum de impio fit iuſtus requiruntur quattuor ſcilicet impietatis deſtructio que eſt culpę remiſſio: & gratiæ infuſio: & diſpoſitio ad deſtructionem impietatis quæ eſt culpæ deteſtatio: & diſpoſitio ad ſuſceptioné gratiæ quæ eſt liberi arbitrij ad Deum conuerſi: & ſic patet quod gratiæ infuſio requiritur ad iuſtificationem impij.

Dominica prima, in qudrageſi. ij. Corinthio. vj.

FRatres.[a] Hortamur vos †[b] ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.[c] Ait enim.[d] Tempore accepto[e] exaudiui te.[f] & in die ſalutis[g] adiuui te.[h] Ecce nunc tempus acceptabile.[i] ecce nunc dies ſalutis.[k] Nemini dantes vllam offenſionem[l] vt non[m] vituperetur miniſterium noſtrũ.[n] Sed in omnibus exibeamus noſmetipſos ſicut Dei miniſtros[o] in multa patientia[p] in tribulationibus,[q] in neceſsitatibus[r] in anguſtijs,[s] in plagijs[t] in carceribus[v] in ſeditionibus,[x] in laboribus,[y] in vigilijs, & ieiunijs: in caſtitate:[z] in ſcientia[a] in longanimitate,[b] in ſuauitate: in ſpiritu ſancto:[c] in charitate non ficta,[d] in verbo veritatis[e] in virtute Dei.[f] Per arma iuſtitiæ,[g] à dextris,[h] & à ſiniſtris.[i] Per gloriam & ignobilitatem,[k] Per infamiam & bonam famam,[l] vt ſeductores,[m] & veraces,[n] ſicut ignoti, & cogniti.[o] Quaſi morientes:[p] & ecce viuimus,[q] vt caſtigati,[r] & non mortificati.[s] Quaſi triſtes[t] ſemper autem gaudentes.[v] Sicut egentes:[x] multos autem locupletantes:[y] tanquàm nihil habentes,[z] & omnia poſsidentes.

† Ne in vacuũ gratiã Dei recipiatis. qñ aliquis de pctis ſuis pñiam obtinuit & ꝑ Dei gr̃am remiſsioné. Iterum ad pctã reuertẽs dei gratiã in vacuũ recipit irriſorque pniæ dr̃. vñ de peñ. diſ.iij.c. irriſor eſt nõ penitens q adhuc agit quod peniteat.

Triplices enĩ ſunt leges.ſ. lex naturęquę durauit ab Adã vſque ad Abraã: lex ſcripturæ q̃ durauit ab abraam vſq; ad xp̃m: lex grãæ q̃ durabit à xp̃o vſq;ad finẽ mundi.

Triplex eſt patientia.

¶ Poſtilla.

HOrtamur vos ne in vacuum gratiam &c. Ante initium illius Epiſtolæ ſcri.ſan. Paulus, dicens:omnes uos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti vt referat vnuſquiſque propria corporis prout geſſit:ſiue bonũ ſiue malum. Tunc poſtmodum ſequit̃ Epiſtola hod. Et in preſenti Epiſtola hortatur nos Apoſtolus ad gratiæ habitę exercitationem dicens.a (Fratres hortamur vos). Vin. admonitione charitatiua inducẽdo.b (Ne in vacuum gratiam Dei recipiatis). Vin. Gratia in vacuum recipitur:quãdo homo poſt peccatorũ dimiſsionem ſe uon exercet in bonis operibus.c (Ait enim dominus Eſaie.xlix.d (Tẽpore accepto. Ly.tempore noue legis,quod eſt tempus gratiæ.e (Exaudiui te),ſcilicet,orantem pro peccatis.f (Et in die ſalutis).in qua poteſt ſalutẽ ſnam operari.g (Adiuui te). Ly.ſ.opera perficiẽdo,h (Ecce nũc tẽpus acceptabile.)Vinc. ſ.ad merendum.i (Ecce nunc dies ſalutis). quantum ad premium conſequẽdum:quia nũc ſtatim poſt obitum ſalus datur fidelibus:ſed in veteri Teſtamento differebatur. Vnde Lu,xxiij. Hodie mecum eris in paradiſo k (Nemini dantes vllam offenſionem). Gor.i.neminẽ verbo vel facto ſcandalizantes.l (Vt non).id eſt per vos.m (Vituperetur miniſterium noſtrũ). quia mala ſubditorum redundant in vituperiũ prȩlatorum.n (Sed in omnibus exhibeamus noſmetipſos:ſicut Dei miniſtros).ſcilicet Chriſti:Chriſto nos conformando quantum poſſumus.o (In multa patien). Gorr. ſ.cordis: oris & operis.p (In tribulationibus).ſ.multiplicibus.q (In neceſsitatibus).ſ.victus & veſtitus. r (In anguſtijs).id eſt,curis.s (In plagis),id eſt,in verberibus corporis.t (In carceribus). Ly.ne poſſimus ad predicandum diſcurrere.

Vbi conſiſtit caſus.

v (In ſeditionibus),id eſt,in cõmotiõibus populi cõtra me.x (In laborib⁹).ſ.manuũ.y (In vigilijs:ĩ ieiunijs.ĩ caſtitate).ſ. mẽtis & corpis, z (In ſcientia).ſ.ſcripturarum.a (In longanimitate)ſcilicet expectatione premij.b (In ſuauitate,in ſpirituſancto). Ly. q̃ fecit hominẽ dulcem & ſuauem proximo verbo & facto.

e (In charitate non ficta),id eſt,ſimulata:contra hypocritas.d (In verbo veritatis,ſcilicet loquendo cum proximo.e (In virtute Dei,id eſt,in Deo:non in nobis ſperando & confidendo.f (Per arma iuſt.)id eſt,opera iuſtitiæ nos protegentia.g (A dextris). Ly id eſt,ne in ꝓſperis per ſuperbiam eleuemur.h (Et à ſiniſtris),id eſt,ne in aduerſis deijciamur.i (Per gloriam & ignobilitatem). Ly.aliquando Apoſtoli reputati fuerunt glorioſi· econuerſo aliqũ incarcerati fuerunt,vt viles & abiecti:ſicut patet in legendis Apoſtolorum & aliorum ſanctorum.k (Per infamiam & bonam famam). Ly. quia ab aliquibus dicebantur ſeductores:ab alijs vero dicebantur Apoſt veritatis prȩdicatores.

Q̃uo diſcipuli fuerũt reputati glorioſi.

l (Vt ſeductores),ſcilicet reputati in eſtimatione malorum hominum:quia Chriſtus qui eſt veritas dict⁹ eſt ſeductor. Mat.xxvij.m (Et veraces),apd̃ Deũ.n (Sicuti ignoti& cogniti). Ly. id eſt,reprobati à malis.o (Quaſi morientes) id eſt,periculis mortis expoſiti.p (Et ecce viuimus),ſcilicet, Deo per fidem & gratiam.

q (Et caſtigati. Gor.flagellis & preſſuris,vt ceſſaremus à prædeſtinatione.r (Non mortificati),deſiſtendo à prædicatione:vel moriendo corporaliter.s (Quaſi triſtes),reputati.

De diuitijs ſpũalibus.

t (Semper autem gaudentes),ſcilicet, veraciter in domino.v (Sicut egentes),id eſt,mendici & paupetes.x (Multos autem locupletantes),ſcilicet,diuitijs ſpiritualibus.y (Tanquã nihil habentes). Ly.quia Apoſtoli propter Chriſtum omnia temporalia reliquerunt.z (Et omnia poſsidentes,ſcilicet,non ſolum ſpiritualia ſed etiam temporalia:quia timentibus Deum, nihil deeſt.

¶ Quæſtio.xxiij.

Super Verbis Epiſtolæ dominicæ.j.in.xl. quæ habentur. Ad Corinth.vj.ſcilicet, exhibeam⁹ noſmetipſos ſicut Dei miniſtros in multa patientia. Oritur quæſtio de patientia: vtrum patiẽtia ſit virtus? Arguitur,q̃d non: nulla virtus in malis poteſt inueniri : quia virtus eſt quæ bonum facit habentem:ſed patiẽtia quandoque in malis hominibus inuenitur, ſicut patet in auaris qui multa mala patienter tolerant vt pecunias congregent:ergo patientia non eſt virtus. In oppoſitum, Ait Aug.in lib.de patientia: virtus animi que,patientia dicitur,tam magnum Dei donum eſt,vt etiam ipſius qui nobis eam largitur patientia predicetur:ergo patientia eſt virtus. Ad argumẽtum dicitur quod Augu.ait in libro,de patientia, quod patientes proprie dicuntur qui malunt mala non committendo ferre quàm non ferẽdo committere; in illis autem qui mala ſuſtinent,vt mala faciãt nec miranda nec laudanda eſt patiẽtia quę nulla eſt:ſed miranda duritia neganda patiẽtia. Ad qõ.reſpondendum eſt ſecundum Thom̃.ij.ij.q. cxxxv.quod virtutes morales ordinãtur ad bonum inquantum conſeruabant bonum rationis cum impetu paſsionum:inter alias autem paſſiones triſtitia efficax eſt ad impediendum bonum rationis ſecundum illud .ij. ad Corin.vij. Seculi triſtitia mortem operatur. Eccle. iij.multos occidit triſtitia:: & non eſt vtilitas in illa:vñ neceſſe eſt habere aliquam virtutem per quàm bonum rationis conſeruetur,que communiter facit patientia. vnde Aug.ait in li.de patientia, quod patiẽtia hominis eſt quod mala æquo animo toleremus.id eſt,perturbatione triſtitiæ nec animo iniqua bona deſeramus per quę ad meliora perueniamus:vnde manifeſtum eſt patientiam eſſe virtutem:in peccatoribus enim nulla reperitur patientia prout eſt virtus.

Feria.ij.poſt dominicam.j.in.xl. Lectio Ezech.ꝓph.xxxiiij.ca.

HAEc dicit Dominus Deus.[a] Ecce[†] ego ipſe requiram oues meas: & viſitabo eas: [b] ſicut viſitat paſtor gregem ſuum in die, quando fuerit in medio ouium ſuarum diſſipatarum : ſic viſitabo oues meas,[c] & liberabo eas de omnibus locis in quibus diſperſæ fuerunt in die nubis & caliginis. Et educam eas de Populis: & congregabo eas de terris,[d] & inducam eas in terram ſuam: [e] & paſcam eas in montibus Iſrael in riuis & in cūctis ſedibus terræ. In paſcuis vberrimis paſcam eas, & in montibus excelſis Iſrael erunt paſcua earum . Ibi requieſcent in herbis virentibus, & in paſcuis pinguibus paſcentur ſuper montes Iſrael. Ego paſcam oues meas, & ego accubare eas faciam, dixit dominus Deus. Quod perierat[g] requirā:[h] & quod abiectum erat[i] reducam : & quod confractum fuerat alligabo: [k] & quod infirmū fuerat[l] cōſolidabo[m] & quod pingue & forte cudodiam. Et paſcam illas in iudicio & iuſtitia dicit dominus omnipotens.

†Ego ipſe reqrā oues meas. Dñs nr̄ Ieſus xp̄s oues ſuas.i. fideles animas ſepe viſitat tāquā bon⁹ paſtor ne lupus.i. demon eas p fallās ſugeſtiōes illā tollat & illas viſitat nūc p cōſolationem. Aliqñ per tribulationē & anguſtias & alijs multis modis: vñ xp̄s in euāgelio quos amo caſtigo. pſ. In virga ferrea reges eos.

¶Poſtilla.

HAEc dicit dominus Deus . Ecce ego ipſe &c. In principio huius capituli loquitur ꝓpheta ſpecialiter contra paſtores Iſrael: vt patet in cuēti dictū principiū : hic verò circa deſolatoria Populi & vrbis Hieruſalem promittitur p dictū Prophetam conſolationis act⁹ cum dr̄ in perſona Dei. Ecce ego ipſe ſuper paſtores requiram gregē meū de manu eorū &c. id eſt, malorum paſtorum ipſum gregē meum ab eis auferendo: & hoc fuit impletum tempore Chriſti: vt patet ex textu Euangelij. Tunc eñ ſacerdotes & ſcribæ alijs onera grauia imponebant & importabilia: vt hr̄ Matt. xxiij. à quibus liberati ſunt fideles per libertatē Euāgelij ſecūdum quòd declarat Apoſtolus in Epiſtola, ad Gal. diffuſe. a (Ecce ego ipſe requiram oues meas & viſita. eas) per aſſumptionē carnis humanę. b (Sicut viſitat paſtor gregē ſuum) ſcilicet miſericorditer & benigne. c (Et liberabo eas de omnibus locis) congregādo eas in vnitatem fidei & charitatis. d (Et inducam eas in terrā ſuam), id eſt, in eccleſiam militantem & poſtea triumphantem quę eſt in terra viuentiū. e (Et paſcam eas in montibus Iſrael), id eſt, in eccleſia militante per dona gratiæ : & triumphante per dona glorię quę deſignat̄ hic p paſcua vberrima & corporalia: quia ſpiritualia ſub ſimilitudinibus corporaliū in ſcriptura veteris & noui Teſtamenti, frequenter deſignat. Vt ſecūdum quòd dicit Greg. omil. xxxvij. Inſurgat animus ex his quę nouit ad quę nō nouit: ac p hæc quæ nouit diligere diſcat & incognita amare. f (Qd̄ perierat) ſcilicet per defectū regiminis. g (Requirā) ſcilicet reducēdo ad me per gratiā. h (Et quòd abiectū erat) ſcilicet p paſtorum tyrannidē. i (Reducam) ad me. ſ. per benignā conſolationē. k (Et quòd infirmum fuerat) per prauitatē ad malum & exemplū malorū paſtorum. l (Conſolidabo) videlicet firmando in bono. m (Et qd̄ pingue & forte cuſtodiam) in ſuo bono ſtatu. In hebręo autem habetur & quod pingue & forte conſummā. i. diuites & potētes qui inique oppreſſerunt pauperes puniam: ideo ſubditur. n (Et paſcam illas in iudicio & iuſtitia) iuſte ſecundū demerita puniendo eo modo quo dr̄. iij. Reg. vj. Tollite mihi &c. Et ſubditur. Mittite virū iuſtum in carcerem & ſuſtentate eum pane tribulationis, & aqua anguſtiæ.

¶Quæſtio. xxxiij.

Super Verbis epiſtolæ feriæ. ij. poſt primā do. in. xl. que habent̄ Ezech. xxxiiij. in quibus verbis efficit̄ mentio de Chriſto vero paſtore. ſ. Liberabo eas. Oritur quæſtio de ipſo, vtrū Chriſtus bonus paſtor poſuit animam ſuam in precium redemptiōis ꝓ ouib⁹ ſuis? Arguitur qd̄ non: nullus emit ſed redimit quod ſuum eſſe nō deſijt. Sed homines nunquàm deſierūt eſſe filij Dei. ergo non dedit animam pro redemptione hominum. In oppoſitum Io. x. Ego ſum paſtor bonus &c. Igitur, ad argumentum dr̄ quòd homo dicitur eſſe filius Dei dupliciter: vno modò inquantùm ſubijcitur poteſtati eius: hoc modò homo non deſijt filius Dei eſſe: alio modò per vnionē charitatis ad eum: & hoc modò deſijt eē filius Dei per peccatum, ideo inquantùm fuit liberatus à peccato Chriſto paſſo ſatiſfaciente p paſſionem. Ad quæſtio. reſpondendum eſt, ſecūdum magiſtum Ioan. de turre cremata in quæſtionibus ſuper Euangelijs per tres concluſiōes, Prima eſt Chriſtus fuit bonus paſtor ouium fidelium: patet concluſio, paſtor eſt qui gregem ſuum gubernat & paſcit: quòd Chriſt⁹ facit paſcit homines cibo corporali: cibo ſpirituali, ſacra ſcriptura, & cibo ſacramentali , ſcilicet, corpore & ſanguine ſuo. Dauid dicit. Domin⁹ regit me &c. Secunda concluſio Chriſtus fuit bonus paſtor patet concluſio: ipſe Chriſtus impleuit officium boni paſtoris: quia animam ſuam pro ouibus poſuit. Tertia cōcluſio Chriſtus bonus, paſtor, poſuit animā ſuam in redemptionis preciū ꝓ ouibus ſuis: hr̄ eñ Mat. xx. Filius hominis. i. Mariæ. ſ. Chriſtus venit dare animā ſuā & mori in redēptionē pro multis. Dicitur ꝓ multis & nō ꝓ omnibus, quia nō oēs redēpti ſunt: tamen paſſio Chriſti erat efficax ꝓ omnium redēptione. Sed non ſe extendit efficacia ad illos qui nō

ſunt illius efficaciæ capaces vt ſunt damnati & morientes in peccato.

Feria.ij.poſt do.j.in.xl.Lectio Eſaię prophę.lv.capitu.

IN diebus illis.[a] Locut' eſt Eſaias ꝓphęta dicens.[b] Quęrite dominum dum inueniri poteſt:[c] inuocate eum[d] dum prope eſt.[e] Derelinquat impius viā ſuā:[f] & vir iniquus cogitationes ſuas,[g] & reuertatur ad dominum[h] & miſerebitur eius, & ad Deum noſtrum,[i] quoniā multus eſt ad ignoſcendum.[k] Non eñ cogitationes meæ cogitationes veſtrę: neque viæ meæ viæ veſtræ, dicit dominus.[l] Quia ſicut exaltantur cœli à terra ſic exaltate ſunt viæ meæ à vijs veſtris & cogitationes meæ à cogitationibus veſtris.[m] Et quomodo deſcēdit ymber & nix de cœlo & illuc vltra non reuertitur:[o] ſed inebriat terram & infundit eam & germinare eam facit & dat ſemen ſerenti & panem comedenti:[o] ſic erit verbum[p] quod egredietur de ore meo.[q] Non reuertetur ad me vacuum.[r] ſed faciet quecunque volui[s] & proſperabitur in his ad quæ miſi illud ait dominus omnipotens.

† Querite dñm dū in ueoiri pōt. dum i hoc ſcl'o morta les peccato res viuont de pc̄tis ſu is cōterere & peoitere debent & dñm ſibi placabilem facere & ꝓpitiū: qa ex tra viā non eſt tp̄s pniē vñ de peni. di.j.c. Iudi cet ſeip̄m hō volūtate dū pōt: & moretur conuertat ſ meli': ne cū iā nō po terit preter volūtaté à dño iudice tur.

¶ Poſtilla.

IN diebus illis.a (Locut' eſt Eſa. &c.) Capitulū in quo deſcribitur hæc preſens lectio diuidit̄ in tres partes. In prima deſcribit̄ Chriſti magnifica liberalitas. In ſecunda ipſius ſumma dignitas. Et in tertia excitat̄ noſtra ſedulitas: & de hac tertia parte hic tantūmodo loquit̄ propheta dum dicit.b (Quęrite dominum &c.) i. in hoc tp̄e grāe & antequàm veniat ſeueritas iudicij.c (Inuocate eū) per deuotam orationē.d (Dū ꝓpe eſt) ad exaudiendum paratus. Et quia pc̄tōris oratio nō eſt exaudibilis, ideo ſubdit̄.e (Derelinquat impi' viā ſuā) i. opa ſua mala.f (Et vir iniq' cogi. ſuas). Ex hoc patet falſitas Ioſephi di. q̄ cogitationes intra manētes nō ſunt pc̄tā.g (Et reuertat̄ ad dominū) p verā pœnitentiā.h (Et miſerebit̄ ei') dando ei gratiā.i (Qm̄ multus eſt ad ignoſcendū).i. pnior quā ad cōdemnandū.k (Nō eñ &c.) Hic conſequenter declarat dictū ſuum: & primo de diuina pietate dicit. Nō eñ cogitationes meæ &c. Cogitationes enim humanæ ſunt ad iniurias vindicandū, cogitatiōes autē diuinę ſunt magis ad miſerandū.l (Quia ſicut exal. cœli à ter. &c.) quia ſicut cœlū ſurſum eſt & terra deorſum: ſic cogitationes diuinæ & opa ſunt eleuata ad ſuperiora: qd̄ dr̄ Prouer.xvj. Vniuerſa ꝓpter ſemetipſum opatus eſt dñs: cogitationes autem humanæ & opera tendūt deorſum. Geñ.viij. Senſus & cogitatio hūani corporis ꝓna ſunt ad malum ab adoleſcētia ſua. Secundo quantum ad verbi ſui ſtabilitatē: cū dicit.m (Et quomodo deſcēdit ymber &c. Abſque effectu: ideo ſequit̄.o (Sed inebriat terrā & infun. &c. vt patet vſque ibi.o (Sic erit verbū meum).i. per ꝓphetas dictum. Vel aliter verbū meum.i. fili' de quo dr̄ Io.j. In principio erat verbū &c. p (Quòd egredietur de ore meo) quia ſemꝑ naſcitur à patre. Iſta enim diuinitas menſurat̄ ęternitate quæ complectitur omne tempus.q (Nō reuertetur ad me vacuum), filius eñ ꝓcedens à patre & veniens in mundum non redijt vacuus in cœlū: ſed patres detentos in lymbo adduxit ſecum: ideo ſubditur.r (Sed faciet quecunque volui).i. quęcunque per ipſum fieri diſpoſui. Similiter ſi hoc referat̄ ad verbū domini ꝑ ꝓphetas dictum nunquā fruſtrat̄ effectu à Deo intento.s (Et ꝓſperabitur in his ad quę miſi illud) quod impletum eſt in Chriſto de ſuis Apoſtolis & diſcipulis. Et ſequitur tandem finis aſſuetus: ait dominus omnipotens.

Duplex eſt iudiciū ſcilicet vniuerſale & ꝑticulare.

Fili' in diuinis nō dr̄ à p̄re procedēs: immo ſpūſſanct'.

Quæſtio.xxxv.

Super Verbis epiſto.fer.iij.poſt.j.do.in.xl. quæ habent̄ Eſa.lv. Derelinquat impius viā ſuā. Oritur.q. de iuſtificatiōe ipſius impij. Vtrum Deus poſsit remittere peccatū ſine aliqua ſatiſfactione? Arguitur qd̄ non. ait Anſel. j.libro. Cur Deus homo.c.xij. Si peccatum non punitur, inordinatū dimittitur: ſed Deus nihil inordinatum poteſt dimittere: ergo Deus ſine ſatiſfactione peccatum non poteſt remittere. In oppoſitum Apoſto.ad Ti.iij. Non ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos. Sed ſecundū ſuā miſericordiā ſaluos nos fecit. Itē Act. ix. Cūm Paulus eſſet in actu pſequēdi Chriſtianos De' ipſum iuſtificauit. Item maior eſt miſericordia Dei quàm illa quę homini pręcepit. Sed Deus precepit homini dimittere offenſam ſibi factam etiā ſi iniurijs nō ſatiſfaciat: ergo videt̄ qd̄ Deus facere poſsit & debeat. Ad argumentum dicitur quia procedit de cauſa ſalutis quę fuit incarnatio filij Dei & eius mors ſub merito noſtro cadere non poterunt. Ad.q. reſpondendum eſt ſecūdum Ric. de me. vil. iiij. ſen. di. xv. Ar.j.q.vij. q̄ de remiſsione peccati cōtingit loqui dupliciter aut de lege communi, aut ex priuilegio ſpeciali. Primo modò ſecūdū oēs nunquā dimittit̄ actuale pc̄tm̄ mortale ſine aliqua ſatiſfactiōe: qa ſemꝑ ad hoc reqrit̄ actus penitēdi in quo principalior pars ſatiſfactiōis cōſiſtit. Scd̄o modò dicunt etiā multi q̄ nullo mō actuale peccatū mortale pōt à Deo ſine ſatiſfactione remitti: qa Deus peccatum tale dimittere non pōt ſine infuſione grāe: & qa hō mortaliter peccādo oculū animę clauſit: ideo lumen grāe ad animam intrare non pōt

niſi aperiatur per actum penitendi: ſicut lumen Solis non poteſt intrare domum niſi aperiatur feneſtra: ideo dicunt nonnulli quod ſi ex impio fit iuſtus ſalutem operatur Chriſtus in iſto, ſed non ſine illo: contrarium probat Ric. dicendo ſic quod hoc Deus poteſt facere mediante cauſa efficiente ſecunda, id eſt, remittere peccatum ſine ſatiſfactiõe: poteſt etiam remittere ſine ea: & ad argumentum dicitur quod intelligitur de lege communi, & non ſpeciali. De Paulo dicit̃ quod habuit gratiam gratis datam, &c.

Feria.iiij.quatuor temporum ſunt due lectiones. Lectio Exod.xxiiij.ca.

† Aſcende ad me i mõtẽ.dñs de⁹ clemens & miſericors vnũ quẽq; verũ fidelẽ ad mõtem pro amore vocat.i. ad regnũ cœlorũ: & dicit aſcende ad me i mõtẽ, & eſto ibi.i.in regno cœli vbi xp̃s & felicitas perennis eſt: vñ beatus Aug.de regno cœli ait in de cõſpectu.vitiorũ & virtutũ. recedat amor pñtis ſeculi : in quo nullus ita naſcit̃ vt nõ moriat̃ ſuccedat amor futuri ſeculi in quo oẽs viuificant̃ ita vt deinceps non moriãtur.

IN diebus illis. Dixit dominus ad moyſen.[a] Aſcende ad me in montẽ,[b] & eſto ibi,[c] daboque tibi duas tabulas lapideas & legem ac mandata quæ ſcripſi, vt doceas filios Iſrael.[d] ſurrexerunt autem Moyſes & Ioſue miniſter eius.[e] Aſcẽdenſque Moyſes in montem Dei,[f] ſenioribus ait.[g] Expectate hic[h] donec reuertamur ad vos.[i] Habetis Aarõ & Hur vobiſcum:[k] ſi quid natum fuerit quæſtionis[l] referetis ad eos.[m] Cũque aſcendiſſet Moyſes:[n] operuit nubes montẽ: & habitauit gloria domini ſuper Synai[o] tegẽs illum nubæ ſex diebus.[p] Septimo autem die vocauit eum dominus de medio caliginis. Erat autẽ ſpecies gloriæ domini quaſi ignis ardens ſuper verticem montis: in conſpectu filiorum Iſrael. Ingreſſuſque Moyſes medium nebulæ aſcendit in montem.[q] Et fuit ibi quadraginta diebus & quadraginta noctibus.

¶Poſtilla.

IN diebus illis. Dixit dominus ad Moyſen. Aſcende ad me in montem &c. Poſt dationem moraliũ præceptorum & iudicialium: hic conſequenter ponitur datio cerimonialium quantum ad ſcripturam tabernaculi & ordinationem miniſtrorum: vbi ſic proceditur: quia, primo deſcribitur Moyſi vocatio. Secundo cerimonialium traditio, ſcilicet, in.xxv.ca.circa primum dicitur.a (Aſcende ad me in montem).ſcilicet, ſolus.b (Et eſto ibi). per hoc deſignat̃ quod Moyſes deberet ibidẽ diu remanere dum non determinauit quãdiu preciſe.c (Daboque tibi tabu.lapi.)dicunt Heb.q̃d erant de Saphiro.d (Surrexeruntque Moyſes & Ioſue,q.ſ. Ioſue fuit cũ eo vſq; ad terminos Mõtis: & ibi fixit tabernaculũ ſuũ ad manendũ quouſque rediret Moyſes de cacumine montis. Per hoc enim quod infra.xxij.c.dicit Ioſue ad Moyſen de cantantibus coram vitulo conflatili vlulatus pugnæ auditæ in Caſtris, patet q̃d non intrauerunt in Caſtra quando fecerunt vitulum & adorauerunt.e (Aſcendenſque Moyſes), id eſt, aſcendere volens.f (Senioribus ait).& hoc fuit quando ipſe & Ioſue receſſerũt de Caſtris: ideo ſubditur.g (Expectate hic). ſcilicet, intendentes) ad regimẽ Populi.h (Donec reuertamur ad vos), ſcilicet, ego & Ioſue. i (Habetis Aarõ & Hur vobiſcum). Iſte Hur, fuit maritus ſororis Moyſi: vt dictum eſt ſupra xvij.c.k (Si quid natum fuerit quæſtionis) id eſt, ſi aliquid videatur vobis difficile & ambiguum.l (Referetis ad eos), ſcilicet ad determinandum: ſicut referretis ad me ſi eſſem præſens.m (Cumque aſcẽdiſſet Moyſes). ſcilicet, dimiſſo Ioſue in loco ſupradicto. n (Operuit nu.mon.quod erat ſignum diuinæ preſentiæ. De Aaron.

o (Tegens illum nubæ, ſex diebus). non q̃d receſsiſſet.vij.die nubes: ſed per illos ſex dies accipitur mora Moyſi in monte antequàm dominus cum eo loqueretur: ideo ſubditur. p (Septimo autem die vocauit eum &c. Erat autem ſpecies gloriæ domini quaſi ignis de ſuperiore enim parte nubis quæ montem operuerat videbatur quaſi ignis aſcendere in altum, ita quod videbatur de Caſtris.q (Et fuit ibi.xl. diebus &.xl.noctibus). abſque cibo & potu. De Moyſe & quot diebus fuerit in monte.

¶Quæſtio.xxxvj.

Super Verbis Epiſtolæ Fe.iiij.quatuor temporum poſt.j.domi.xl.que habentur Exod.xxiiij. ſcilicet dabo tibi mandata quę ſcripſi: quędam verba Deus dixit Moyſi, in quibus verbis efficit̃ mentio de mandatis decalogi quæ quidem dedit Moyſi in monte. Oritur quæſtio de ipſis mandatis vtrum omnia præcepta decalogi ſint de lege naturæ? Arguitur quod non. In his quę ſunt de lege naturæ, non videtur Deum poſſe diſpenſare quin talia habeant neceſſariam bonitatem: ſed Deus videtur diſpenſare in aliquibus quæ videntur cõtra præcepta vt puta in homicidio. Eſa.xxij. Vbi prępcepit Abrahe vt immolaret filium: & in furto Exo.xij.quod præcepit expoliationem Aegypti: ergo omnia præcepta decalogi non ſunt de lege naturæ. In oppoſitum Aug.ij.confeſsionum & loquitur Deo dicens furtum punit lex tua: & lex in cordibus hominum ſcripta eſt: ſed lex ſcripta eſt naturalis maxime ſi ſit ſcripta in cordibus non furari eadem lege omnia alia ſunt de lege naturæ. Ad argumentum dicitur quod non diſpenſauit in homicidio ſimpliciter, ſed ex autoritate: nam homicidium ex autoritate propria ſemper eſt prohibitum: ideo Abraham non ex ſe ſed autoritate & Dei præcepto illud faciebat. Ad.q.reſpondendum eſt, ſecundum Philippum varangium iiij.ſen.quod duo præcepta primæ tabulæ, ſcili-

licet, non habere deos alienos: & nó accipias nomen Dei in vanum, ſunt ſtrictę de lege naturæ: nam ſi proponantur intellectui apparent bona ex neceſſario bono.iij.præceptum in prima tabula non eſt de lege naturæ ſtricte, ſed eſt de lege naturæ in ſecundo gradu: & ſicut dico de illo, dico de alijs ſeptem in proximum ordinatis: vnde iſta non apparent ita bona nec neceſſaria, ſicut prima: nec quod non poſſet fieri oppoſitū: & iſta probatur eſſe bona: probantur ex modico diſcurſu ex primis, omnia enim pręcepta decalogi ordinantur in Deum vel in ꝓximū: tria enim prima ordinantur in Deum, & dicuntur præcepta primæ tabulæ, id eſt, primæ faciei in mente: ſeptem autem vltima ordinantur in proximum: & dicuntur præcepta ſecundæ tabulæ, & loquendo de diſpenſatione in pręceptis. Dico quòd proprię non poteſt fieri. & ſi Deus hoc faciat. Hoc eſt de potentia abſoluta, ideo talia Deus ſcripſit in tabulis lapideis ad deuotādum perpetuale illorum.

·Eadem die. Lectio lib.iij. Reg.xj.capitulo.

IN diebus illis.[a] Venit Helyas in Berſabeæ Iuda[b] & dimiſit ibi puerum ſuum, & perrexit in deſertum viam vnius diei. Cūque veniſſet & ſederet ſubter vnam iuniperum[c] petiuit animæ ſuæ vt moreretur † & ait: ſufficit mihi domine: tolle, quæſo, animam meam. Neque enim melior ſum quàm patres mei: proiecitq́ue ſe,[d] & obdormiuit[e] in vmbra iuniperi.[f] Et ecce Angelus domini tetigit illum. Dixitq́ue illi. Surge comede: & reſpexit. Et ecce ad caput ſuū ſubcinericius panis & vas aquæ: comedit ergo & bibit, & rurſum obdormiuit. Reuerſusq́ue eſt Angelus domini ſecundò, & tetigit eū, dixitq́ue illi, ſurge & comede: grādis enim tibi reſtat via: qui cum ſurrexiſſet, comedit & bibit: &[g] ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadraginta noctibus,[h] vſque ad montem Dei Oreb.

† Petiuit aīæ ſuæ vt moreref. Multi homīes ī hoc ſeculo viuētes mortē ſibi volūt & mori appetūt alij præ anguſtia: alij qa ī hoc mundo necessaria nō hñt. Sed iſte appetitus eſt van⁹ & dānabilis alij autē mortem volūt: vt in de in pace cū Chriſto in gl̄ia qeſcāt vt beatus Paulus q mori volebat, dicēs cupio diſſolui ex hoc corpore, & eſſe cum Ieſu Chriſto.

Poſtilla.

IN diebus illis.a (Venit Helias in Berſabeæ &c.) Ante iſtam epiſto. ponitur quomodo regina Iezabel miſit ad Helyam, dicens: hæc mihi faciant dij: & hæc addant niſi hac hora cras poſuero animam tuam ſicut animam vnius ex illis: timuit ergo Helias & ſurgens abijt quocunque ferebat eum voluntas.b (Et dimiſit ibi puerum ſuum), ſcilicet, filium mulieris viduæ quem ſuſcitauerat & quē mulier ex deuotione ei tradiderat, vt eum erudiret: & puer Helyæ miniſtraret. Et iſte dicitur fuiſſe ſecundùm aliquos Ionas propheta: verūtamen quia Helyas volebat ingredi deſertum, & abſque vlla prouiſione quod videbatur durū pro puero: ideo dimiſit eum. c (Petiuit animæ ſuæ vt moreretur(, id eſt, petiuit à Deo vt animam ſuam de corpore acciperet: optabat enī magis mori quàm viuere per idololatriam & cōtemptum Dei. d (Et obdormiuit). fatigatus ex labore & ieiunio. e (In vmbra iuniperi) quę eſt arbor creſcens in deſertis, cuius vmbram ſerpentes fugiunt, vt dicit plinius. Et ideo in vmbra eius homines ſecure dormiunt. f (Et ecce Angelus). Hic conſequenter circa Helyam ponitur Angelica prouiſio: videlicet de cibo quia famelicus erat & laſſatus. Et eſt patens litera vſque ibi. g (Et ambulauit in fortitudine cibi illius &c.) Ex hoc videtur ſcriptura attribuere iter Heliæ ieiunandi. xl. diebus &. xl. noctibus virtute cibi illius: propter quod dicit Aug. li. de mirabilibus ſacræ ſcripturæ quòd ille cibus Angelicis manibus præparatus habuit talem virtutem quòd potuit diu ſeruare naturam corporis à conſumptione calidi naturalis: propter quem requiritur ſumptio cibi ad reficiēdum id quod conſumptum eſt, vt habetur in li. de generatione. h (Vſque ad montem Dei Oreb). in quo loco dederat Deus legem Moyſi. Et ideo ibidē voluit apparere, Helyæ qui fuit maximus zelator legis diuinæ.

¶Quæſtio.xxxvij.

Super Verbis epiſt. eiuſdem diei quæ habētur. iij. Reg. xix. ſcilicet Helyas exiſtens in deſerto petiuit animæ ſuæ vt moreref. Oritur qō de morte vtrum omnes morientur? Arguitur quòd non: dicif in Symbolo qđ Chriſtus venturus eſt iudicare viuos & mortuos: ergo aliqui iudicabuntur qui nunquam morienf. In oppoſitum ad heb. ix. ſtatutū eſt oībus hoib⁹ ſemel mori: ſed omnes obligantur ad ſtatutum qui non excipiunf: cum ergo ſcriptura nullum excipiat ab iſto ſtatuto, ergo omnes morientur, Ad argumentum dicitur quod per viuos intelliguntur illi qui nōdum mortui ſunt: tamē poſtea morientur. Ad qō. reſpondendum eſt ſecundū Ric. de med. vi. iiij. ſen. di. xliij. ar. iiij. q j. qđ omnes qui non ſunt mortui morientur: vt patet per ſacram ſcripturam. ad Ro. vj. ſtipendia pc̄ti mors. licet omnes deſcendentes ab Adam ſecundùm legem propagationis naturalis peccatum originale contrahunt, & omnes morientur patet iterum reſurrectio nō eſt niſi à morte. ſed omnes homines reſurgent, ergo omnes morientur. Et de hoc dico, creatura humana erat creata cum dono originalis iuſtitiæ per quàm anima habet perfectum dominium ſuper corp⁹, vt

viuificare, regere ſine leſione & ſine quacunque infirmitate. & ideo habuit potētiā nō moriēdi: illud autem dominium fuiſſet traductum in prolem, quia fuit ſibi datum ꝑ ſe & ſuis hæredibus quamdiu eſſent Deo ſubiecti: qñ ego peccauit perdidit merito id bonum: & ideo deſerēte voluntate voluntariè Deum creatorē ſuum anima incurrit neceſsitatem deſerendi corpus ſuum. ſequiť quòd omnes homines moriuntur, quàm mortem à natura incurrit inquantũm ſit compoſitum ex contrarijs & per accidēs inquantũm Adam peccat ſicut homines contrahūt omnia, ita pœnam ſcilicet mortem.

Feria.v.poſt.j.dominicam in.xl.

Lectio Ezec.propli.xviij.ca.

IN diebus illis,[a] Fact⁹ eſt ſermo domini ad me, dicens,[b] quid eſt qđ inter vos parabolā vertitis in prouerbiū iſtud, in terra Iſrael,[c] dicentes Patres noſtri comederunt vuam acerbam,[d] & dentes filiorum obſtupeſcunt?[e] Viuo ego dicit domin⁹ Deus, ſi fiet vltra parabola hęc in prouerbium in Iſrael.[f] Ecce omnes animæ meæ ſunt. Vt anima patris, ita & anima filij mea eſt.[g] Anima quæ peccauerit, ipſa morietur,[h] & vir ſi fuerit[i] iuſtus & fecerit iudiciū & iuſticiā[k] in montibus non comederit,[l] & oculos ſuos nō leuauerit ad idola domus Iſrael: & vxorem proximi ſui non violauerit: & ad mulierem menſtruatā non acceſſerit, & hominem non cōtriſtauerit,[m] pignus debitori reddiderit, ꝑ vim nihil rapuerit & panem ſuum eſurienti dederit, & nudum operuerit veſtimēto, ad vſurā nō cōmodauerit, & ampli⁹ non acceperit, ab iniquitate auerterit manum ſuam,[n] & iudicium verum fecerit inter virum & virum, & in præceptis meis ambulauerit, & iudicia mea cuſtodierit, vt faciat veritatem hic iuſt⁹ eſt,[o] vita viuet & nō morietur,[p] ait dominus omnipotens.

† Quid eſt ꝗ iter. multi falſi xp̄iani ſunt q ṽbū Dei in quo omnis veritas audiētes in deriſum habēt & in tabernis ad ſuas fabulas conuertūt in graui iudicio iudicabunť: vñ Io.xiij. qui ſpernit me & nō accipit verba mea habet q iudicet eū, ſermo quē locut⁹ ſum ille iudicabit eū in nouiſsimo die &c.

¶ Poſtilla.

IN diebus illis, Factus eſt ſermo domini ad me dicens. Quid eſt & cætera. In hac lectione & in toto iſto capitulo arguitur malitia Populi ex parabola vuæ acerbæ. Et ad intellectum huius literæ ſciendum quòd Iudæi murmurabant contra iuſtitiam Dei dicētes quòd iniuſte eos puniebat ꝑ peccatis parentum: quod in hac lectione oſtēdit eſſe falſum. pęnæ enĩ ſunt in duplici genere, quia aliquę ſunt corporales & aliquę ſp̄ūales. Itē corporaliū aliquę ſunt corporales tm̃, aliæ æternę ſicut pœnæ gehēnę. Pœnæ verò corꝑales & tēporales ſunt quędā medicinæ illis q cū eis puniunť, vt cū aliquis flagellať vel incarcerať, ad ſui correctionē vel alijs: vt cū aliquis pro malefactis ſuis occidiť vt alij terreanť, & ſic emendeť. Sunt nihilomin⁹ tales pœnæ medicinæ illis, q occiduť ſi patienter ſuſtineāt, quia valent ad bonum animæ ſuæ ad quod bona corꝑis finaliter ordinanť. Et talibus pœnis corporalib⁹ & tp̄alibus bene puniuntur filij à Deo & ab homine ꝑ parētibus qa ſecundũm corpus ſunt res ipſorū parentū. Et ſic Deus ꝑ peccatis Dauid fecit filiū ſuū de Berſabeę natum mori. ij. Reg. xij. Pœnis vero ſp̄ūalibus nō puniunť à Deo filij ꝑ parentib⁹ quia ſecundũm animā nō ſunt res parentū. Quia immediate animę à Deo per creationē infunduntur. Et in hoc ſenſu loquiť illud capitulū in parte: ꝙ quia filij non punianť ꝑ patrib⁹: ꝑ ratione inducit dñs di. Ecce oēs animæ meæ ſunt: quia ſunt à me creātę & infundētę. Et quia pœnæ æternæ etiā corꝑales nō inferuntur niſi ꝑ peccato mortali & ꝓprio: ideo talibus pœnis nō puniunť filij ꝑ parētibus. Sciendū tñ qđ filij parentū malorū frequēter imitatores ſunt paternorum ſcelerū eo qđ ſunt inter eos nutriti & facta parētū hñt in autoritate maiori & ſic frequēter etiā puniūtur corporaliter & ſpiritualiter ꝑ pc̄tō parētum: occaſionaliter tñ inquantũm accipiunt ab eis exemplū, ſed ꝑ peccatis ꝓprijs ſimpliciter. Et hoc mō ꝓcediť in hoc capitulo, qa Iudæi erant imitatores parentū in idololatria & in alijs facinoribus & ſic iniuſtè murmurabant contra Deum dicētes, qđ puniebat eos tm̃modo ꝑ peccatis parentū. Vnde in principio dr̃ in perſona Dei. b (Quid eſt qđ inter vos parabolā vertitis in ꝓuerbiū). inter vos frequenter de mea iuſtitia murmurando. q. d. male loquimini. c (Dicentes patres noſtri comederunt vuā acerbam) i. cōmiſerunt peccata Deū exacerbantia. d (Et dentes filiorū obſtupeſcunt). i. filij pœnā ſuſtinēt. e (Viuo ego, dicit dñs). i. ſicut verū eſt qđ ego viuo, ſic verū eſt quòd hæc parabola nō eſt à vobis veraciter dicta neque rationabiliter, & accipiť ibi ſi ꝓ non, cum dicit ſi erit &c. f (Ecce omnes animæ). exponatur vt ſupra. g (Anima quæ peccauerit ipſa morieť), ſcilicet, morte culpæ & poſtea morte gehēnę ſi ꝑſeueret in peccatis. h (Et vir). Hic ad propoſitum inducuntur exempla. Et diuiditur in duas partes, quia primo ponunť exempla de perſeuerantibus in bono vel in malo. Secundo de non perſeuerantibus ibi. Si autem impius. Circa primum ponuntur tria exempla. Et eſt primum de patre iuſto, & in iuſtitia perſeuerante. Et eſt de ſe patens litera paucis exceptis. (Et vir ſi fuerit), ſcilicet

Sicut aīa ē vita corꝑis qua ſeparata moritur: ſic grā eſt vita aīæ qua ſeparata ꝑ pc̄tm̃ anima moriť.

in animo.i (Iuſtus & fecerit iudicium & iuſti tiam).opera iuſtitiæ de facto. k (In mõtibus nõ comederit).de facrificijs idololatriæ ad eorũ reuerentiam.l (Et oculos ſuos nõ leuauerit ad idola &c.)i.ſperãdo ab eis bona cõſequi.m (Pi gnus debitori reddiderit).ſibi neceſſariũ:ſecun dum qđ præcipiť Exo.xxij.qđ ſi accipiat ꝑ pi- gnore operimẽtũ pauperis neceſſarium ſibi de nocte,reddat ante ſolis occubitũ,poterit tñ ma- uere accipere.n (Et iudiciũ verũ fecerit &c.) quod pertinet ad iudices ſiue ſint ordinarij,ſiue arbitrarij.o (Vita viuet).non ſolum naturæ, ſed etiam gratiæ.p (Ait dominus omnipotẽs). Hæc eſt clauſula conſueta poni in lectionibus prophætarum quando finiuntur.

¶Quæſtio.xxxviij.

Super Verbis epiſtolæ fer.v.poſt.j. do.xl.q̃ habenť Ezech.xviij.ſ.anima quæ pec cauerit ipſa morieť. Oritur quæſtio de anima. Vtrum Deus debuerit vnire animam corpori. quo corpore mediante ipſa anima ſpiritualiter moritur & æternaliter? Omiſsis argumentis ad quæſtionẽ reſpondeo qđ ſic propter tria, primo propter diuinorũ operũ perfectionẽ.fecerat enĩ Deus creaturam purè ſpiritualem.ſ.Angelum fecerat etiam creaturam purè corporalẽ vt cœ- lũ & terras:iõ ad cõplemẽtũ vniuerſi fecit creatu rã ꝑtim corpalẽ.& ꝑtim ſpũalẽ.ſ.hominẽ ex ani ma & corpore cõſtitutum:ideo Deꝰ debuit vni re animam corpori, ſecundo propter meritorũ acquiſitionẽ,multipliciter enim mereri poteſt anima mediãte corpore peregrinãdo, martyriũ ſuſtinẽdo,flagellationes perferendo,ieiunando vigilando &c. Igitur. Tertio ꝑpter maioris bea titudinis participationẽ,maioris inquam extẽ- ſiue:quia per hoc eſt homo pluribus modis bea tus.ſ.in corpore & anima:ideo Deus debuit vni re animam corpori non quia ad hoc faciendum eſſet aſtrictus:ſed quia propter prędicta fuerit conueniens,vt hoc faceret.ideo dicit Richard. iiij.diſt.xliij.ar.j.q.j.ad quintum,anima data eſt corpori vt bene operetur per ipſum,etiam vt ha beat perfectum eſſendi modum ſecundùm exi- gentiam ſuæ naturæ etiam vt remuneretur in ipſo etiã & vt completum ſit vniuerſum: ſequi tur ergo quòd Deus debuit vnire animam cor pori.

Feria.vj.poſt dominicam.j.xl.
Lectio Ezech.xviij.ca.

Aĩa q̃ pec- cauerit ipſa morietur.ſi cut aridita te nimia &

HAEc dicit dominus Deus.[a] Anima quæ peccauerit,ipſa morietur.† Filius non portabit iniquitatẽ patris,& pater non portabit iniquitatem filij.Iuſtitia iuſti ſuper eum erit,& impietas impij erit ſuper eum.[b] Si autem impius egerit pœnitentiam, ab omnibus peccatis ſuis quæ operatꝰ eſt,[c] & cuſtodierit omnia pręcepta mea & fecerit iudicium & iuſtitiam,vita viuet & non morietur,[d] omnium iniqui tatũ, etiã quas operatus eſt nõ recorda bor, in iuſtitia ſua quam operatus eſt viuet.[e] Nunquid voluntatis meæ eſt mors impij,dicit dominus Deus,& nõ vt cõuertatur à vijs ſuis & viuat.[f] Si au tem auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua,& fecerit iniquitatem ſecundùm omnes abominationes quas operari ſolet im- pius,[g] nunquid viuet?[h] Omnes iuſtitię eius,quas fecerat[i] non recordabuntur. In pręuaricatione ſua,qua preuaricatꝰ eſt,& in pctõ ſuo quo peccauit in ipſis morietur[k] & dixiſtis.[l] Nõ eſt ęqua via domini.[m] Audite ergo domus Iſrael. Nunquid via mea non eſt ęqua,& non magis viæ veſtræ prauæ ſunt? Cũ enĩ auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua,& fece- rit iniquitatem,morietur in ea. In iuſti tia ſua quam operatꝰ eſt,morietur.[n] Et cum auerterit ſe impius ab impietate ſua quam operatus eſt,& fecerit iudi- cium & iuſtitiam,ipſe animam ſuam vi uificabit. Conſiderans enim & auer- tens ſe ab omnibus iniquitatibus ſuis, quas operatus eſt,vita viuet,& nõ mo- rietur.[o] Idcirco vnumquemque iuxta vias ſuas iudicabo domus Iſrael,ait do minus omnipotens.

humido ra dicali defi- ciẽte corpo ra viuentia deficiunt & arẽt ac mo riũtur. Sic aiæ hoium pctõrũ ma- cula & mala qualitate à Dei gra- tia arent & ęterna mor te in gehẽ na moriunť vñ ad Ro. vj. Stipen- dia peccati mors. item Iaco. Pctm̃ cũ cõſum- matũ fue- rit generat mortem.

¶Poſtilla.

HAEc dicit dominus Deus. Anima quæ peccauerit,ipſa morietur. Filius non portabit iniquitatem pa- tris,& pater non portabit iniqui- tatem filij &c. Litera de ſe eſt pa- tens,& iam prius declarata & habita. b (Si autem impius). Hic conſequenter ponuntur exempla de auertentibus ſe à ſuo propoſito. Et primo de auertente ſe à malo. Secundo de auertente ſe à bono ibi. Si autem,circa primum dicitur.(Si autem impius egerit pœnitentiam), ſcilicet,ab omnibus peccatis:quia non valet niſi integra. c (Et cuſtodierit omnia præcepta mea).quia trãſgreſsio vniꝰ facit hoiem iniuſtũ. d (Omniũ iniquitatum eius,quas operatꝰ eſt,

Exẽpla de auertẽtibꝰ ſe à ſuo pro poſito.

uoo recordabor).ad puniédum æternaliter:punietur tamen bene temporaliter.e (Nunquid voluntatis meæ eſt mors impij),id eſt,vt moriatur in impietate ſua:quaſi diceret,non.impietas enim non poteſt eſſe à Deo volita. Punitio autẽ impietatis bene eſt à Deo volita inquantũm eſt iuſta.f (Si autem auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua & fecerit iniquitatem ſecũdũm omnes abominationes &c).Hic ponit exemplum de auertente ſe à iuſtitia:& eſt patens litera vſque ibi. g (Nunquid viuet).quaſi dicat non ſaltem vita gratiæ quæ ſtatim perditur per peccatũ mortale.h (Omnes iuſtitiæ eius quas fecerat),ſcilicet,in gratia exiſtens.i (Nõ recordabũtur).ſcilicet,ad pręmiandum æternaliter ſi perſeuerer in malo.Si autem recuperent gratiam viuificabuntur.Et ſic præmiabuntur non ſolum tẽporaliter,ſed etiã æternaliter.k (Et dixiſtis).ſcilicet,loquendo erroneæ.l (Non eſt æqua via domini).in ſic puniendo.m (Audite ergo domus Iſrael.Nunquid via mea nõ eſt æqua).quaſi dicat,imo quia ego ſum regula ęquitatis. n (Et cum auertit ſe impius &c.)in tali peccato in quali reperitur in morte in tali iudicandus eſt:ideo finaliter concluditur. (Idcirco vnũquemque iuxta vias ſuas iudicabo &c.)Oia alia quæ in litera ponuntur per ſe patent. More ſuo terminatur hæc lectio per hãc clauſulam.ait dominus omnipotens.

PCS nõ remanẽt ipunita:quia e^9 punit aut homo.de pe.diſt.j.

Ad recuperand ã Dei gram requir cõtritio cõfeſsio & ſatiſfactio.

¶Quæſtio xxxix.

Super Verbis epiſtolæ feriæ.vj. poſt primã do.in quadrage.quæ habentur Ezechiel.xviij.ſcilicet,ſi impius egerit pęnitentiam ab omnibus peccatis ſuis vita viuet & non morietur.Oritur quæſtio de pęnitentia,vtrum peccator per pęnitentiam poſsit pluſquàm ſemel reſurgere? Arguitur quòd non,qui non poteſt à vera pęnitentia cadere nõ poteſt pluſquàm ſemel per pęnitentiam reſurgere:ſed vere pęnitens nõ poteſt à pęnitentia cadere:vt habetur de pe.diſ.iij.c.inanis,inanis eſt pęnitentia quàm ſequens culpa coinquinat:ergo peccator per pęnitentiã non poteſt reſurgere pluſquàm ſemel. In oppoſitum miſericordiam non negat Deus homini quàm præcipit homini ab homine impendi:ſed vt habetur Mat.xv. Deus vult quòd homo parcat homini quotieſcunque in ipſum peccauerit:ergo Deus parcit homini quotieſcunque pęnituerit.Ad argumentum dicitur quòd minor eſt falſa:& ad pbationẽ dr̃ quòd inanis dr̃ pęnitẽtia,non qa fuerit vera:ſed quia inſufficiẽs ad vitam æternam obtinendam,vt carens fructu illius pęnitentiæ quàm non ſequitur culpa cuius fructus eſt vitatio gehẽnę & adeptio gloriæ. Ad quæſtionem.reſpondendum eſt ſecundum Ric. de media villa.iiij.ſen di.xiiij. Arti.ix.q.ij.quòd peccator per pęnitẽtiam poteſt pluſquàm ſemel reſurgere:quod patet,primo homo quãdiu eſt in vita poteſt facere quod in ſe eſt,vt ſibi detur à Deo pęnitentia vera:ſed omni facienti quod in ſe eſt Deus dat pęnitentiam veram:aliter enĩ non pulſaret hominem vt faceret quod in ſe eſt, quod eſt falſum:vt patet Apoc.v.ego ſto ad oſtium & pulſo:igitur,ſecundo patet:ait Aug. li. j.retrac.c.xviij. de quocunque peſsimo in hac vita cõſtituto nõ eſt deſperandum:ſed ſi per pęnitentiam homo nõ poſſet reſurgere pluſquàm ſemel de peccato mortali poſt pęnitentiam eſſet deſperandum:ergo homo per pęnitentiam põt reſurgere pluſquàm ſemel:ergo quotieſcunque verè pęnituerit pęnitentia vera non caret peccati remiſsione.

Sabbato poſt dominicam.j.in quadrageſima.Lectio Deute.xxvj.capi.

IN dieb^9 illis.Orauit[a] Moyſes ad dominum dicens.[b] Reſpice domine de ſanctuario tuo,& de excelſo cœlorum habitaculo:[c] benedic Populo tuo † Iſrael & terræ quàm dediſti nobis ſicut iuraſti patribus noſtris dare terram lacte & melle manantem,audi Iſrael.[d] Hodie dominus Deus tuus præcepit tibi[e] vt facias mandata eius[f] atque iudicia:& cuſtodias & impleas ex toto corde tuo,& ex tota anima tua.[g] Dominum elegiſti hodie vt ſit tibi Deus.Et ambules in vijs eius:& cuſtodias ceremonias illius,& mandata atque iudicia,& obedias eius imperio.Et dominus elegit te hodie[h] vt ſis ei Populus peculiaris ſicut locutus eſt tibi. Et cuſtodias omnia præcepta eius:[i] & faciat te excelſiorem cunctis gentibus[k] quas creauit in laudem & nomen,& gloriam ſuam,vt ſis Populus ſanctus domini Dei tui,ſicut locutus eſt tibi.

† Bene ſic populo tuo Bñdictio oĩpotentis Dei ſempi oĩb^9 humanis actibus cũ hũilitate& pio corde petẽda eſt. Nã ſine Dei bñdictiõe nemo bñ viuit vñ dauid in cãti. gradui cxxviij. eos in repat q dñi benedictionẽ fratribus ſuis nõ daot dicẽs:& non dixerũt q pteribãt bñdictio dñi ſuper vos, bñdiximus vobis in nomine dñi.

Poſtilla.

IN diebus illis,Orauit Moyſes ad dominum,dicens. Reſpice domine de ſanctuario tuo&c.Ante pręſentem lectionem poſita ſunt aliqua quæ ſunt quędam concluſiones elicitæ ex præceptis decalogi:& deinde poſita eſt intenta cõcluſio reſpectu dictorum quæ in effectu continet:vt homo ſit gratus Deo de beneficijs acceptis:& ideo obediens eius mandatis. Gratitudo autem hominis ad Deum non debet eſſe tantũm corde:ſed etiam ore & opere ſecundũm quòd dicitur ad Ro.x. Corde creditur ad iuſtitiam ore autem confeſsio fit ad ſalutem &c. In hac præſenti lectio.oſtendit obedientia in diuinis mandatis:quę eſt concluſio intenta.

intenta.b (Reſpice domine de ſanctuario tuo & de excelſo cœlorum habitaculo).q.d. vide ſi ſemper videre potes obedientiam meā. Et ideo. c (Benedic populo tuo Iſrael,& terræ quàm dediſti nobis &c.) Litera eſt per ſe patēs.d (Hodie dominus Deus tuus præcepit tibi). Hæc eſt pars concluſionis intentæ,in quam dicitur(Hodie &c.)id eſt,ſemper debes eſſe paratus ad obediendum diuinis mandatis:quia nō ſufficit tempus præteritū,ſed requiritur pręſens etiā & futurum:ac ſi præſentialiter dominus præcipiat tibi,ſicut fecit in monte Synai.e (Vt facias mādata eius).quantū ad moralia.f (Atque iudicia,vt cuſtodias &c.)quantū ad iudicialia.

g (Dn̄m elegiſti hodie,vt ſit tibi Deus,& ambules in vijs eiꝰ &c.)ita familiariter ſe habet ad te & ſemp habebit,ſicut ſe habuit in monte Synai,dumtamen obedias ei.h (Vt ſis ei populꝰ pecularis),id eſt,ſingulariter dilectus.i (Et faciat te excelſiorē cunctis gentibus).in ſanctitate,fama& poteſtate,qđ adimpletum eſt in Chriſto.k (Quas creauit in laudē & nomē & gloriam ſuam).Quia quicquid excellentię & boni eſt in quacūque creatura ordinatur finaliter ad gloriam Dei.

¶Quæſtio.xlj.

Super Verbis epiſtolæ Sabbato poſt primā dn̄icā in quadrag.quæ habenť Deut.xxvj.ſcilicet orauit Moyſes.ſ.dicit hodie dominus Deus tuus præcepit tibi,vt obedias eiꝰ imperio.Oritur qō de obedientia?vtrum ſit Deo obediendū in omnibus? Arguitur qđ non:quicūque obedit Deo,conformat voluntatē ſuam voluntati diuinæ & in volito:ſed quātùm ad omnia nō tenemur conformare voluntatē noſtram voluntati diuinæ,igiť. In oppoſitū. Exo.xxxiij. omnia quæcūque locutus eſt dominus faciemꝰ, & erimus obediendes,igitur. Ad arg.dř quòd ſi homo non teneatur ſemp velle quod Deus vult ſemper,tū tenetur velle quod Deus vult eū velle:ideo tenetur homo eius imperio obedire cui vult quòd obediat. Ad quæſtionē rn̄dēdū ē ſecūdum Tho.ij.ij.q.ciiij.quòd ille qui obedit,mouetur per imperium eius cui obedit,ſicut res naturales mouentur per ſuos motores: ſicut autē Deus eſt primus motor omnium quæ naturaliter mouentur,etiam eſt primꝰ motor omnium volūtatū:ideo ſicut naturali neceſſitate omnia naturalia ſubduntur diuino motori,ita etiā quadam neceſſitate iuſtitiæ omnes voluntates tenēťur obedire diuino imperio,tum quia dominus omnium eſt, tum quia nos creauit,tum quia nos redemit,tū quia tā bona ſpiritualia quàm corporalia nobis donat,tum quia gloriā nobis præbebit.

† Si cuſtodieritis. in veteri lege mādatis obſeruatis bona terrę p̄mittebanť: in noua autē vita æterna & bona cęlica promittuntur. Exo.ſi p̄cepta mea ſeruaueritis: bona terræ comedetis. & Ioā.x.ſi vis ingredi ad vitā ſerua mādata.

Eodem die. Lectio lib. Deute.xj.ca.

IN diebus illis, Dixit Moyſes filijs Iſrael.[a] Si cuſtodieritis † mandata quæ ego pręcipio vobis,& feceritis ea, vt diligatis dominum Deum veſtrum, & ambuletis in omnibus vijs,eius adherentes ei,diſperdet dominus omnes gentes ante faciem veſtram, & poſſidebitis eas quæ maiores & fortiores vobis ſunt. Omnis locus quem calcauerit pes veſter,veſter erit.[b] A deſertò & libano,& flumine magno Eufrate,vſque ad Mare occidentale erunt termini veſtri,nulluſque ſtabit contra vos. Terrorem veſtrum & formidinem dabit dominus Deus veſter ſuper omnē terram,quam calcaturi eſtis. Sicut locutus eſt dominus Deus noſter.

¶Poſtilla.

IN diebus illiꝰ, Dixit Moyſes filijs Iſrael.Si cuſtodieritis mandata quæ ego pręcipio vobis,& feceritis ea &c. In principio huius capituli poſita eſt concluſio,reſpectu plurium datiuorum à principio ſexti capituli vſque ad preſens,vbi incipit agere de dilectione Dei:quę quidem concluſio principaliter intenta ſufficienter pōt patere,volenti videre principium dicti capituli:hic vero inducit rationem pręd. ctæ concluſionis ex debellatione aduerſariorum,ſi diligant dominum & obediant ei. Et eſt patens litera vſque ibi.b (A deſerto & libano,& flumine magno Eufrate,vſque ad mare occidentale erunt termini veſtri &c. Hic deſcribuntur termini terræ promiſſionis: quia terminus auſtralis eſt deſertū AEgypti:& terminus aquilonaris eſt mons Libani,orientalis flumen Eufrates,non habuerunt tamen terram vſque ad terminum illum vſque ad tempora Salomonis. Ideo alibi communiter ponitur terminus orientalis,Iordanis fluuiꝰ:quia vſque ad illum terminum terram poſſederunt,ſtatim ab ingreſſu ſuo: vt habetur in libro Ioſue. Mare autē mediterraneum eſt terminus occidentalis & dř hoc Mare occidentale,ad differētiā maris mortui.quod eſt in parte orientali.

Qō.xlij.

Super Verbis lectionis eiuſdē diei,quæ hn̄r Deut.xj.ſcilicet.Si cuſtodieritis mādata &c.Oritur quæſtio de mandatis Dei de q̄bus loquitur Moyſes,vtrum præcepta decalogi ſint præcepta iuſtitiæ? Arguitur quòd nō,ad iuſtitiā videntur pertinere precipuè præcepta iudicialia,quæ contra moralia diſtinguunť:ſed p̄cepta dacalogi ſunt pręcepta moralia:ergo non ſunt pręcepta iuſtitiæ. In oppoſitū iuſtitia ſola vř eſſe virtus,per quàm ordinamur ad alterum. Sed p̄ omnia p̄cepta decalogi ordinamur ad alterū.ergo pertinēt ad iuſtitiā. Ad argu dř quòd iudicialia pręcepta,ſunt quędā determinatiōes moraliū pręceptorū,p̄ut ordinanť ad p̄ximum: ſicut cęrimonialia ſunt quędā determinationes pręceptorū moraliū,p̄ut ordinanť ad Deū: vn̄ neutra p̄cepta cōtinenť in decalogo:ſunt tn̄ de-

riuationes preceptorũ decalogi, & ſic ad iuſtitiam pertinent. Ad qõné reſpondendũ eſt ſcd̃m Tho.ij.ij.q.cxxij.quòd præcepta decalogi ſunt prima principia legis,quibus ſtatim ratio naturalis aſſentit, ſicut manifeſtiſſimis principijs: manifeſtima autem ratio debiti,quę requiritur ad præcepta apparet in iuſtitia,quę eſt ad alterum:quia in his quę ſunt ad ſeipſum, videtur primo aſpectu quòd homo ſit ſui dominus,& quòd liceat ei facere quòd libet.Sed in his que ſunt ad alterum,apparet quòd homo obligatus alteri ad reddẽdum quod debet:ideo præcepta decalogi oportuit ad iuſtitiam pertinere : tria prima ſunt de actibus religionis &c.

Eodem die Lec.lib.ij.Machab.j.capitu.

† Orationem. Oratio vitiorum tẽtamẽta voluptatem & malos affectus extinguit & deum peccatis noſtris placabilem efficit orationis quoque effectu mundabuntur. hoc vult Iſido. de ſummo bono .lib. iij. ca.viij.

IN diebus illis [a], Orationem † faciebãt ſacerdotẽs,dum offerrent ſacrificium pro populo Iſrael, [b] Ionata inchoante [c],cæteris autem reſpondentibus & dicentibus [d].Benefaciat vobis deus,[e] & meminerit teſtamenti ſui [f],quod locutus eſt ad Abrahã,[g] & Iſaac [h] & Iacob ſeruorũ ſuorũ fideliũ [i].Et det vobis cor omnib⁹,vt colatis eum,& faciatis eius voluntatem [k]. Adaperiat cor veſtrum in lege ſua [l], & præceptis ſuis [m],& faciat pacem [n]. Exaudiat orationes veſtras [o] & reconcilietur vobis [p],nec vos deſerat in tempore malo,[q] dominus deus noſter.

¶Poſtilla.

Materiæ narratio.

IN diebus illis.Orationẽ faciebant ſacerdotes &c. Iſta lectio pro principio ſui eſt tracta à medio ſui capituli, & pro reſiduo à principio ipſius capituli. Ad cuius declarationẽ eſt pręſupponẽdũ,quomodo poſt mortem Alexandri magni poſteriores ſui,volentes dominari in iudæa & hieruſalem,& ritum ſuum in ſacrificijs obſeruare,promiſit deus vt inter iudæos reperiretur vir, qui violẽtijs gentilium reſiſteret. Et is quidẽ primus fuit mathathias. qui cum filijs deo permittente reſiſtentiam talem dederũt,vt nec quidẽ vnus ex dictis principibus gentiliũ dominatus fuerit iudaice generationi:vt patet ad longũ in duobus libris Machabęorũ.Sed vt veniã ad propoſitũ noſtræ lectionis regnantibus in iudæa Machabæis filijs ſupradicti Mathathiæ, Iouathas vnus ex filijs ſcilicet ipſius Mathathię voluit vt celebrarentur feſta inter iudæos fieri cõſueta,& ſacrificia redderentur in templo domini ſecundũ legem. Et quia in approbatione taliũ ſacrificiorũ,deus deſuper mittebat ignẽ,permiſit deus vt tempore illo mitteret neemias à rege perſidis,ſub quo datus vel inuentus eſt ignis ad ſacrificiũ agendũ. In præſenti autẽ lec. habet̃ quomodo ſe habuerunt ſacerdotes & tẽpli miniſtri,qñ hæc fiebant . Et quid tũc principes populi ad iudæos in extremis regionibus habitantes, ſcripſerint. dicit ergo primo ſic. a (Orationẽ faciebãt ſacerdotes,dũ offerrent ſacrificiũ pro populo iſrael.) Hic ponitur feſti celebratio quantũ ad eius initiũ, & dicit̃ quòd dareť ignis ad cõſumptionem ſacrificij,ſicut datus fuerat tempore heliæ poſt aſperſionẽ aquæ.iij. Regũ.xviij.orationẽ faciebant ſacerdotes &c. b (Ionatha inchoante.) principalis erat inter cantores, propter genus ſacerdotale à quo deſcẽderat:& ſequit̃. c (Cęteris reſpõdentibus & dicentibus &c.) Tũc ſequitur pars epiſtolæ quã ipſi iudæi in iudæa habitantes ad fratres ſuos in externis regionibus habitantes,ſcripſerunt. d (Benefaciat vobis.) Hinc captat eorũ beneuolentiã vt pro eis exorent dñ. (Benefaciat vobis deus).ſ.in ſpiritualibus & temporalibus. e (Et memi. teſti. ſui).i.firmę promiſſionis. f (Quod locutus eſt ad Abrahã.(Geñ.xij.g (Et Iſaac.)Geñ.xxvj. h (Et Iacob. Geñ.xxxviij.& ſupplẽdũ eſt,qui ſunt de numero ſeruorũ fideliũ. i (Et det vobis cor omnibus)vt colatis eũ,fide.ſpe & charitate,quibus colitur deus,cultu interiori:vt dicit Aug.in enchiri.Corde magno:quia deo nõ placent ſacrificia coacta ſed volũtaria.k (Adaperiat cor veſtrũ in lege ſua).ſ.ad omnia iſta ſtudẽda intelligenda & perficiẽda. Et ideo ſubdit̃. l (Et in præceptis ſuis).ſ.opere adimplendis. m (Et faciat pacẽ).ſ.vt vacare talibus valeatis.n (Exaudiat orationes veſtras)vobis condeſcendẽdo.o (Et reconcilietur vobis).ſ.peccata pręterita remittendo p (Nec vos deſerat in tẽpore malo)ſed in tribulationibus veſtris vos conſolari dignetur. q Dñs deus noſter.

Oratio accipit̃ aliqñ cõmuniſſime, prout cõprehendit omnem actũ bonũ, aliquando capitur cõmuniter prout comprehendit omnẽ actũ cõtemplatiuũ relatũ ad deũ,aliquãdo aũt pprie put eſt aſcẽſus mentis in deũ ad aliquid impetrandũ, degustãdum, perpetrandũ,perſoluendũ bo. iiij.ſen.diſ. xv. par. q. ar.j.q.iiij.

¶Quæſtio.xlij.

Super verbis lectionis eiuſdẽ diei,quę habẽtur Macha.j.ſ.deus exaudiat orationes veſtras. Oritur.quęſtio,de oratione,vtrũ oratio debito modo facta ſemper exaudiatur? Arguitur quòd non omnis oratio cum exauditur eſt meritoria:ſed oratio exiſtentis in peccato mortali,non eſt meritoria,ergo oratio exiſtẽtis in peccato mortali exauditur. In oppoſitum Matth.vij.omnis qui petit accipit:igitur. Ad argumentum dicitur,quòd non eſt idem orationem exaudiri, & eam meritoriam eſſe:quia debito debetur merces ſecundum iuſtitiã:ſed oratio orantis dicitur exaudiri per gratiam:ideo quamuis orationes factæ in mortali peccato nõ ſint meritoriæ proprie loquendo de merito.exaudiuntur tamen quantum ad aliud quod pro ſe petunt orantes,ſi adſint conditiões. Ad quęſtionem reſpondendum eſt ſecundum Ric.de

media villa.iiij.ſent. diſt.xv.ar.iiij.q.vij.quòd omnis oratio facta debito modo exauditur nõ ſemper ſtatim, ſed pro illo tempore quo diuina miſericordia exauditionem cõſpicit, vtiliorem eſſe omnibus: ad hoc autẽ quòd fiat modo debito quatuor requiruntur, ſcilicet vt ille qui petit, petat humiliter & frequenter, & bona intentione & perſeueranter & vtilia ad ſalutem: & quòd per omnia ſit cõſtanter fundatus in fide: talis oratio ſemper exauditur quòd hec omnia pro ſe pro populo tanto facilius neceſſitatibus pro quibus clamant exaudiuntur.

Eodem die. Lect.lib.ſap. Eccle.xxxv.cap.

† Miſerere noſtri. quãuis tribulatio ſit vehemens & ad perplexitatem inducẽs ſemper tamen deũ cœli inuocare licet, qui de quacunque tribulatione homines eripere poteſt: ex quo ſequitur quòd nullus de dei miſericordia diffidere debet. Dauid ṗs. cxix. ad dominum cũ tribularer clamaui. & ṗs. cxlj. Voce mea ad dñm clamaui &c.

Miſerere [a] noſtri † deus omnium [b], & reſpice nos [c], & oſtende nobis lucem miſerationum tuarum [d], & immitte timorem tuũ ſuper gentes, quę non exquiſierunt te [e]: vt cognoſcant quia nõ eſt deus niſi tu [f], vt enarrent magnalia tua [g]: alleua manum tuam ſuper gentes alienas, vt videant potentiam tuã [h]. Sicut enim in conſpectu eorum, ſanctificatus es in nobis [i]: ſic in cõſpectu noſtro magnificaberis in illis, [k] vt cognoſcant te, ſicut & nos cognouimus: quoniã nõ eſt deus præter te domine [l]. Innoua ſigna [m], & immuta mirabilia [n]: glorifica manũ [o] & brachium dextrũ [p]. Excita furorem [q] & effunde iram [r]. Extolle aduerſarium, & afflige inimicũ [s]. Feſtina tempus [t], & memento finis [v], vt enarrent mirabilia tua [x], domine deus noſter.

Poſtilla.

Miſerere noſtri deus omnium &c. Hic agiť de oratione prę-lati ſpecialiter. Et eſt hęc oratio ſcriptoris huius libri qui inter iudæos fuit magnus & prælatus. Nam apud eos doctores habetur pro patribus. Et eſt totius ca. proceſſus talis. Nam oratio primo ponitur, ſecundo correlariũ infertur ibi. Omnẽ eſcã. prima in duas. Nã primo orat pro iudæis & gẽtilibus generaliter: ſecũdo ꝓ iudęis ſpecialiter: ibi. Miſerere plębi tuæ. prima adhuc in duas. Nã primo pro iudęis & gẽtilibus cõuertẽdis, ſecũdo ꝓ obſtinatis in idololatria puniẽdis: ibi. Innoua ſigna &c. Circa primũ, quod eſt electio noſtra, totaliter orat ꝓ populo iudaico dicẽs. a (Miſerere noſtri deus omniũ). i. tu q es de⁹ ꝑ creationẽ, Miſerere noſtri quorũ es de⁹ ſpecialiter. per latriã & legẽ datã. b (Et reſpice nos). ſ. oculo tuæ clem̃. c (Et oſtẽde nobis lucẽ miſerationũ tuarũ.) erãt em̃ tũc iudęi ĩ tenebris tribulatiõis: qa ptholomę⁹ ſoter rex ęgypti ſub ſpẽ ſacrificãdi itrauit hieruſalẽ ĩ die ſabbati ſciẽs qa nõ arriperẽt arma iudęi: & multa milia iudęorũ captiuorũ duxit, quorũ multi erãt eo tẽpore in carcerib⁹ tenebroſis: reliq verò in tenebris tribulatiõis & grauis ſeruitutis à qb⁹ omni bus petit populũ ſuũ liberari. d)Et immitte timorẽ tuũ ſup gẽtes, q̃ nõ exquiſierũt te(.ſ. eos ꝑ pęnã educẽdo, ad tuę deitatis cognitionẽ. Et iõ ſubdiť. e (Vt cognoſcãt qa nõ eſt de⁹ niſi tu). ſ. qa ſicut corde crediť ad iuſtitiã, ita fit ore cõfeſſio ad ſalutẽ. Ro.x. & ſubdiť. f (Vt enarrẽt magnalia tua) ſicut de helidioro diciť. ij. Macha.iij. quòd ipſe fuit flagellatus, ideo cõfitebať oĩbus opera dei. Et ad idẽ facit qđ ſubdiť. g (Alleua manũ tuã ſuper gẽtes alienas. vt videãt potẽtiã tuã. h (Sicut em̃ in cõſpectu eorũ ſanctificatus es in nobis). ſ. nos ab idololatria reducẽs, ad cultũ tuũ ꝑ flagella. Nã ante captiuitatẽ babylonicã, iudęi fuerũt multũ idololatriæ dediti: vt patet. iiij. Reg. & .ij. Para. Sed poſtea non fuerunt idololatrę niſi aliqui pauci macha. tẽpore: & adhuc plures eorum hoc faciebãt mortis timore. i (Sic in cõſpectu nro magnificaberis in illis). i. magnus apparebis. k (Vt cognoſcãt te). ſ. gẽtiles cõuerſi, & per rectã fidei cognitionẽ habeãt de te. Sicut & nos cognouimus quoniam nõ eſt deus ṗter te dñe. l (Innoua ſigna) hic cõſequẽter orat ꝓ gẽtilibus obſtinatis in idololatria diſperdẽdis: & ꝑ cõſequẽs ꝓ iudęis detẽtis apud eos & liberãdis. Et hoc orat nõ ex zelo vindictę ſed ex zelo diuinę iuſtitię di. (Innoua ſigna.) qbus ægyptios obſtinatos flagellaſti in eadẽ renoua ſup obſtinatis in idololatria. m (Et immuta mirabilia). ſ. vnã plagã poſt aliã inducẽdo, ſicut feciſti in ægypto. n (Glorifica manũ) tuę iuſtitiæ ſuper eos. o (Et brachiũ dextrũ). i. dextrã clemẽtiæ tuæ ſup nos. p (Excita furorẽ). i. in punitionis eorũ grauitate. q (Et effunde irã) in eis multiplicatã, hoc em̃ iportat nomẽ infuſionis. r (Extolle aduerſariũ). i. extra vitã iſtã tolle eũ. s (Feſtina tẽpus. ſ. ſuæ punitiõis & noſtræ liberatiõis. t (Et memẽto finis)qui apud hebręos dicebať, & adhuc diciť apud modernos aduentus meſſia. Vnde dicit Rab. ſa. ſup zachariã: quòd vniuerſi prophetæ nõ ſunt locuti niſi ad dies meſſię, ita quòd eorũ verba ad aduentũ meſſiæ ſicut ad finẽ ſunt ordinata. Expectabãt enim iudæi & adhuc expectãt moderni in aduẽtu meſſiæ à ſeruitute gentiliũ liberari. Vnde ſi autor huius libri qui longo tẽpore præceſſit aduentũ Chriſti idẽ ſenſit, nõ eſt mirabile: qa diſcipuli Chriſti poſt eius reſurrectionem quęrebãt ab eo ſi tũc reſtitueret regnũ iudæorũ: vt patet Act.j. v (Vt enarrẽt mirabilia tua). i. ipſi iudęi liberati ab idololatrarũ potẽtia. x (Dñe deus noſter.) hęc eſt clauſula in fine apponi cõſueta.

Vnus eſt deus in tribus perſonis: qa ſi iõ eſſent plures eſſent omnipotẽtes: & vnus poſſet aliũ deſtruere: & nõ eſſet idem.

¶ Quæſtio.xliij.

Super verbis epiſtolæ lectionis huius diei quæ habentur eccleſi.xxxvj.ſ.immitte timorem tuum ſuper gentes. Oritur quęſtio de timore, vtrū timor ſit peccatū vel virtus? Arguiť quòd nō ſit peccatū, nil quod in lege diuina mādatur eſt peccatū: quia lex dñi eſt immaculata: ſed timor mádať in lege dei, vt habeť ad Ephe.vj.ſerui obedite dñis veſtris cū timore, ergo nō eſt peccatū: ſequitur quòd eſt virtus In oppoſitū habeť Mat.x.nolite timere eos qui occidūt corpus, igitur. Ad argumentū diciť quòd timor ille ad qué inducit apoſtolus eſt conueniens rationi, vt ſeruus timeat, ne deficiat in obſeqnijs quæ domino debet impendere. Ad quęſtioné reſpódédū eſt ſecundū Tho.ij.ij.q.cxxv. quòd aliquid diciť eſſe peccatū in actibus humanis propter ordinationé: nā bonū actus humani in ordine quodā cōſiſtit: eſt aūt hic debitus ordo vt appetitus regimini rationis ſubdať: ratio auté dictat aliqua eſſe fugiéda, & aliqua eſſe proſequéda, & inter fugiéda quędā dictat magis fugiéda quàm alia, & ſimiliter inter proſequēda. & quātū eſt bonū proſequédū tantū eſt aliquādo oppoſitū malū fugiendū: quādo ergo appetitus fugit ea quæ ratio dictat eſſe ſuſtinéda, ne deſiſtat ab alijs quæ magis proſequi debeat, timor inordinatus eſt, & habet rationé peccati: quādo auté appetitus timendo refugit id quod eſt ſecundū rationé fugiendū: tūc appetitus nō eſt inordinatus, nec peccatū: de timore enim loquor, & dico quòd triplex eſt timor: quidam filialis quo homo timet offenſam dei, quem diligit, & timet ab eo ſeparari.xxiij.q.vj.ex his. & iſte timor diciť virtus: alius timor dicitur ſimulatus, & iſte cauſatur ex amore ſui: vnde qa pena eſt detrimentum proprium boni, eam timet ergo dicit ſi cū charitate dicitur initialis: quia eſt principium conuertendi.de pe.di.ij.ſi ſine charitate malus eſt, ex quo à mala radice proceſſit: alius mundanus, & eſt peccatum.

Eadem die, Epiſtola primæ ad Theſſalo.v.

FRatees,[a] Rogamus vos,[b] corripite † inquietos[c], conſolamini puſillanimes,[d] ſuſcipite infirmos,[e] patientes eſtote ad omnes[f]: videte ne quis malū pro malo alicui reddat, ſemper quod bonum eſt ſectamini inuicem[h] & in omnes.[i] Semper autem gaudete[k], ſine intermiſſione orate[l]. In omnibus[m] gratias agite.[n] Hæc enim eſt voluntas dei n chriſto Ieſu in omnibus vobis[o] ſpiritum[p] nolite extinguere[q] prophetias[r] nolite ſpernere[s]: omnia autem probate,[t] quod bonum eſt tenete.[v] Ab omni ſpecie mala abſtinete vos.[x] Ipſe autem deus pacis[y] ſanctificet vos per omnia[z], vt integer ſpiritus veſter & anima & corpus ſine quærela[a] in aduentu domini noſtri Ieſu chriſti[b] ſeruetur.

† Corripite magnū opus pietatis, eſt homines male moratos corripere, & indoctos docere: ſed maius eſt deſolatos conſolari iſtudq́ue q libet chriſtocola facere debet.

David in ps.l. docebo iniquos &c. Saluator Ieſus. ſi videris fratré tuum peccātem corripe eum.

Poſtilla.

FRatres, Rogamus vos corripite inquietos &c. Iſta epiſtola ponitur in fine huius capituli. vnde poſtquam apoſtolus in quatuor capitulis pręcedentibus reddidit Theſſalonicen. beneuolos & dociles, hic conſequenter reddit eos cautos. Circa quod ſciendum, quòd cautela maxime requiritur circa illa, de quibus certum eſt quòd venient, quarum tamen hora veniendi eſt ſimpliciter ignota: ſic verum eſt de die iudicij ſecundum quod dicitur Matt.xxiiij.de illa die & hora nemo ſcit, neque angeli in cœlo &c. propter quod apoſtolus circa hanc dié, reddit Theſſalonicenſes cautos. Vnde dies iudicij dupliciter accipitur in ſcripturis. Vno modo pro ipſa die iudicij generalis in fine mūdi. Alio modo pro die iudicij particularis quæ eſt dies mortis cuiuſlibet hominis. Nam in illo ſtatu in iudicio finali pręſentabitur in quo in morte inuenietur. Intentio verò apoſtoli videtur magis eſſe de die mortis quia ipſe ſciebat diem iudicij finalis multum diſtare, vt patet in epiſtola ſequenti. Ipſe auté hortatur Theſſalonicenſes in toto iſto capitulo, quòd ſint cauti ne repente veniat ſuper eos dies domini, & non inueniantur præparati. Vnde litera eſt plana. Sed veniamus ad lectioné noſtrā, que ſicut dictū eſt ponitur in fine capituli in qua diciť. a ¶ (Rogamus auté vos fratres, corripite).ſ.charitatiue. b ¶ (Inquietos), ideſt gyrouagos & contentioſos. c ¶ (Conſolamini puſillanimes.) id eſt in tribulationibus deficientes. d ¶ (Suſcipite infirmos,) mente & corpore infirmitates eorum, quantum ſecundū deū poteſt fieri, ſupportando. Quando enim ex tali ſupportatione inſoleſcunt, eos non expedit ſupportare: quia hoc eſſet malum nutrire. e ¶ (Patientes eſtote ad omnes, non ſolum ad fideles, ſed etiam ad infideles. Et intelligitur iſta patientia, quātum ad actum animi interiorem: quantū auté ad exteriorem ſcilicet defendendi ſe vel ſua aut repetendi rem vel iniuriā à iudice, nō ſemper expedit vtpote ſi ex hoc audacia male faciendi tribuať. Niſi ex tali ſupportatione maius malū, vtpote graue ſcandalū oriatur. f ¶ (Videte ne quis malū pro malo alicui reddat) hoc enim eſt vindicare ſeipſum quod ſemper eſt malū. Cum nullus ſit iudex in ſua cauſa. Si tamen aliquis

Duplex eſt infirmitas. ſ.corporalis & ſpiritualis.

non habeat ſuperiorem iudicé tibi iniuriã factã debet vel põt punire,nõ tamé timore vindictę: ſed zelo iuſtitię.g (Sed ſemp quod eſt bonũ ſectamini inuicem) fideles. ſ.adinuicé.h (Et in omnes).i.etiã erga infideles. s (Semper gaudete in domino.) Et ſic nõ actu quem oportet aliquando interrumpi,ſaltẽ in ſomniorũ habitu. Et eodem modo intelligit̃ quod ſubdit. k (Sine intermiſſione orate.) Vel hoc referẽdum eſt ad horas,ad hoc aptas vel conſtitotas:quarum nulla eſt intermittenda. l (In omnibus).ſ.proſperis & aduerſis. m (Gratias agite deo) qui aduerſa ordinat ad ſalutem veſtram,ſicut & proſpera,& hoc per meritũ veſtræ petitionis,ſicut patet de ſancto Iob. Et ſubdit cauſam. n (Hæc eſt enim voluntas dei &c.) cui eſt in omnibus obtemperandũ. o (Spiritum &c.) Hęc eſt tertia pars in qua hortatur eos bene ſe habere erga deũ dicens. p (Nolite extinguere.) ſcilicet per immoderatã curã rerũ tẽporaliũ ſpiritũ).ſ. deuotionis erga deum. q (Prophetias).ſ.ſcripturarũ ſacrarũ expoſitores.r (Nolite ſpernere.) quia frequenter reuelatur intellectus homini ſimplici qui tamen occultatur prudẽti. Vnde Mat.xj. Abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus,& reuelaſti ea paruulis. Verumtamẽ quia expoſitores aliquando deficiunt ideo ſubdit. s (Omnia aũt probate).i.dicta eorum diſcutite. t (Quod bonum eſt tenete.) hoc præceptum eſt contra multos,qui locutionibus & prædicationibus mali dicta,melius retinent quam vtilia. v (Ab omni ſpecie mala abſtinete vos.) Non ſolũ enim abſtinendũ eſt à malo,ſed etiã ab eo quod habet apparentiã mali,propter ſcandalũ vitãdum ſaltem quouſque declaretur quòd illud eſt licitum.x (Ipſe autem deus pacis).i.auctor & dator pacis.y (Sanctificet vos per omnia).ſ.ad corpus & animam pertinẽtia. z (Vt integer ſpiritus veſter & anima &c.) Et dicitur ſpiritus quantũ ad ſuperiorẽ animæ partẽ & dicitur anima quantũ ad inferiorẽ.a (In aduentu domini).ſ.ad iudiciũ. b (Seruetur.) Et quòd iſtud ſit ſperandũ ſubditur, Fidelis eſt qui vocauit vos ad fidem.ſ.deus, qui etiã faciet quia nulli deficit,quantũ ex ſe &c. Hæc tamen clauſula non ponitur in epiſtola noſtra quãquã ſit de integritate intellectus & ſenſus omnium præcedentium.

De omniũ rerũ auctor

In anima eſt & ſuperior & inferior.

¶ Quæſtio.xliij.

Super verbis epiſtolæ eiuſdẽ diei quę habẽtur ad Theſſa.v.in quibus apoſtolus illos ad patientiam exhortatur cũ dicit patientes eſtote. Oritur queſtio de patientia: vtrũ patientia poſſit haberi ſine gratia? Arguitur quòd ſic,aliqui propter ſanitatem corporis recuperãdam grauia quædam & amara patiuntur,ſalus animę non eſt minus appetibilis quàm ſanitas corporis: ergo pari ratione pro ſalute animę poteſt aliquis multa mala ſuſtinere: quod eſt verè patientem eſſe abſque auxilio gratiæ. In oppoſitum ps.ab ipſo.ſ.deo patientia mea: igitur. Ad argomentũ dicitur quòd tolerantia etiam malorũ quam quis ſuſtinet propter corporis ſanitatem procedit ex amore quo homo naturaliter diligit ſuam carnem: ideo non eſt ſimilis ratio de patientia,quæ procedit ex amore ſuper naturali. Ad.q.reſpõdendũ eſt ſecundũ Tho.ij.ij.q.cxxxvj.quòd ſicut Aug.dicit in li.de patiẽtia via deſideriorũ facit tolerantiã laborum, & dolorũ: & nemo,niſi pro eo quod delectat ſponte ſuſcipit ferre quod cruciat: & huius ratio eſt, quia triſtitiam & dolorẽ ſecundũ ſe abhorret animus: vnde nunquã eligeret eã pati propter ſe.ſed ſolũ propter finem: ergo videtur quòd illud bonũ propter quod aliquis vult pati mala ſit magis volitũ & amatũ quã illud bonum,cuius priuatio ingerit dolorẽ.quẽ patiẽter toleramus quòd autem aliquis præferat bonũ gratię omnibus naturalibus bonis,ex quorũ amiſſiõe poteſt dolor cauſari,pertinet ad charitatẽ, qua diligit deum,ſuper omnia vnde manifeſtum eſt quòd patientia quę eſt virtus à charitate cauſatur,ſequitur quod patientia non poteſt haberi ſine auxilio gratię de patientia enim loquor dicendo quòd triplex eſt patientia: ſcilicet patiẽtia epiſcoporũ quibus ex officio corrigere pertinet,quod nõ faciunt: ſed mala tolerant & talis nõ eſt virtus ſed vitium & habetur ſine gratia: alia eſt patientia mundanorũ qui propter mũdum labores faciũt,& talis non eſt virtus,& habetur ſine gratia: alia eſt patientia virtuoſorum, & non habetur ſine gratia gratum faciente.

Dominica.ij.in quadra.j.ad Theſſaloniceñ.iiij.

FRatres,[a] Rogamus vos & obſecramus[b] in domino Ieſu,vt quemadmodum accepiſtis à nobis[c],quomodo vos oporteat ambulare[d] & placere deo[e], ſic & ambuletis[f] vt abundetis magis.[g] Scitis enim[h] quæ præcepta[i] dederim vobis p dominum Ieſum.[k] Hæc eſt enim volũtas dei[l] ſanctiſicatio veſtra,[m] vt abſtineatis vos à fornicatione[n],vt ſciat vnuſquiſque veſtrũ ſuũ vas poſſidere[o] in ſanctificatiõe & honore.[p] Nõ in paſſione deſiderij[q] ſicut & gẽtes quę ignorant deũ.[r] Et ne quis ſupergrediatur,[s] neque circumueniat[t] in negotio[v] fratrẽ ſuũ[x],quoniã vindex eſt dominus[y] de his omnibus[z] ſicut prædiximus vobis[a] & teſtificati ſumus[b]. Nõ enim vocauit nos deus[c] in immunditiam[d],ſed in ſanctificationem.[e] In chriſto Ieſu domino noſtro.

A fornicatione. Fornicatio aufert animæ ſanctitatẽ, creaturam præuaricare facit,ebetem ſpiritũ efficit, & hominẽ infatuat,ſenſus & vires corporis debilitat. Eſt autem fornicatio prohibita omnibus vt vult magiſter lib.iiij. diſt.xxiij.

¶ Poſtilla.

FRatres. Rogamus vos & obſecramus in dño &c. Ante initiũ illius epiſtolę ſcribit ſanctus paulus di-ces. Cũ eſſemus apud vos, & prędicabamus vobis, paſſuros vos tribulationes ſicut & factũ eſt. Tũc ſequit̃ epiſtola illa quã ſcribit Paulus Theſſalonicenſibus. Et theſſalonicenſes nominantur à theſſalonica ciuitate quę eſt metropolis in macedonia quę eſt quędã pars grecię. Vbi notãdũ eſt quòd epiſtola & euãgeliũ cõcordãt. Nã euãgeliũ dicit de muliere chananęa, quę cũ clamorib᷒ petiuit à Chriſto ſanationẽ filiæ ſuæ quæ grauiter vexabat̃ à demone: ſed qa clamores & petitiões oras deus nõ exaudit, niſi à mũdo corde pcedãt: ideo apl̃s Paulus in ep̃la hodier. ad mũdationẽ & ſanctificationẽ inducit dicẽs. a (Rogamus vos & obſecramus.) Vin. Rogare eſt ſimpliciter petere: ſed obſecrare eſt cũ neceſſitate rogare: & ppter hoc addit apoſtolus. b (In dño Ieſu, vt quẽadmodũ accepiſtis à nobis). ſ. à me timotheo & ſyluano verbo & exẽplo. c (Quomodo vos oporteat ambulare). ſ. pficiẽdo p viã mãdatorũ dei. d (Et placere deo.) Ly. caſte & mũde viuẽdo. e (Sic ambuletis. (Gor. ſ. in bonis pficiendo & perſeuerãdo. f (Vt abũdetis magis). i. vt creſcatis in virtutibus & meritis. g (Scitis enĩ). i. ſcire debetis. h (Quę pcepta). ſ. euãgelica. i (Dederim vobis p dñm Ieſum). ſ. de mãdato ipſius cui ſimpliciter eſt obediẽdũ. k (Hæc eſt enim volũtas dei.) Vin. ſ. beneplacẽs. l (Sanctificatio veſtra). i. vt ſanctificemini in virtutibus. m (Vt abſtineatis vos à fornicatiõe.) Ly. tanquã à deo phibita. n (Vt ſciat vnuſquiſque veſtrũ vas ſuũ poſſidere). i. vxorẽ ppriã. o (In ſanctificatiõe & honore) gl. vt ſciat quãdoque etiã ab vſu licito abſtinere locis & tpib᷒ ſacris & etiã tpe puerperij & mẽſtrui. p (Nõ in paſſiõe deſiderij). i. nõ ſemp ſatiſfaciẽdo deſiderijs carnis. q (Sicut & gẽtes faciũt, quæ ignorãt deũ.) Vin. p verã ſidẽ ppter qđ nõ debetis aſſimilari eis. r (Et ne qs ſupergrediat̃ (. ſ. per violentiã. s (Neque circũueniat p fraudulentiã. t (In negotio) occulto. v (Fratrẽ ſuũ). i. pximũ ſuũ. x Quoniã vindex dñs eſt). i. vindictam facit. y (De omnibus his). ſ. de omni immũdicia, de omni iniuria, & de omni fraudulẽtia. z (Sicut pdiximus vobis) in doctrinis noſtris. a (Et teſtificati ſumus) teſtimoniis ſcripturarũ. b (Nõ enim vocauit nos deus) Vin. p internã inſpirationẽ & apertã prędicationẽ. c (In immunditiã). i. vt immunditię ſeruiamus. d (Sed in ſanctificationem) vt ſancte viuamus & in ſanctitate ſeruiamus. e (In chriſto Ieſu domino noſtro.) Vin. i. auxilio & adiutorio domini noſtri Ieſu Chriſti.

Ponit differẽtiam inter rogare & obſecrare.

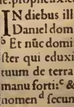
Deus vult oẽs hoĩes ſaluos fieri.

Deus vocat homines multis modis: aliquãdo p inſpirationẽ, aliquando per prædicationem, aliquando per tribolationẽ, aliquãdo per bonorũ largitionem.

¶ Quæſtio. xlv.

Super verbis epiſtolę ſecũdę dñicę. xlv. quę habentur ad Theſſa. iiij. ſcilicet abſtineatis vos à fornicatione. Orit̃ quæſtio de fornicatiõe, vtrũ fornicatio ſit grauiſſimũ peccatum? Arguitur quòd ſic, tanto aliquis magis peccat quãto in rẽ ſibi magis cõiunctã delinquit: ſicut grauius peccat, qui percutit patrẽ quã qui percutit extraneũ: ſed qui fornicat̃ in corpus ſuum peccat qđ eſt homini cõiunctiſſimũ: ergo fornicatio eſt grauiſſimũ peccatũ. In oppoſitũ Gre. ait: peccata carnalia ſunt breuioris culpæ quàm peccata ſpiritualia, igitur. Ad argumentũ dicit̃ quòd ille qui fornicat̃ dicitur peccare in corpus ſuũ, nõ ſolũ quia fornicationis delectatio cõſummat̃ in carne, qđ etiã in gula accidit, ſed etiã qa cõtra bonũ proprij corporis agit qui fornicat̃ in quantũ ſcilicet indebite reſoluit illud & inquinat, & alteri cõmiſcet: nõ tamẽ ppter hoc ſequitur quòd fornicatio ſit grauiſſimũ: quia ratio in homine præualet corpori, vnde ſi ſit peccatum magis repugnãs ratiõi grauius erit. Ad q. reſpõdendũ eſt ſecũdũ Tho. ij. ij. q. cliij. quòd grauitas alicuius peccati põt attendi dupliciter, vno mõ ſecũdũ ſe, alio modo ſecũdũ actiões: ſecũdũ ſe qdẽ attẽdit̃ grauitas peccati ex rõne ſuæ ſpeciei, quę cõſiderat̃ ſecũdũ bonũ cui opponit̃ peccatũ: fornicatio aũt eſt cõtra bonũ hominis naſcituri: & ideo eſt grauius ſecũdũ ſpeciẽ ſuã peccatis, que ſunt cõtra bona exteriora ſicut eſt furtũ: minus autem peccatis quæ ſunt directæ contra deũ, & peccato quod eſt cõtra vitã hominis iam nati ſicut eſt homicidium: ideo patet quomodo fornicatio eſt commiſſa: & quomodo oõ.

Feria. ij. poſt domi. ij. xl. Lect.
Danie. prophe. ix. cap.

IN diebus illis,[a] Orauit Daniel dominũ dicens.[b] Et nũc domine deus noſter qui eduxiſti populũ tuum de terra ægypti in manu forti:[c] & feciſti tibi nomen[d] ſecundùm diem hanc peccauimus, iniquitatem fecimus domine in omnem iuſtitiam tuam.[e] Auertatur obſecro ira & furor tuus[f] à ciuitate tua hieruſalẽ[g], & à monte ſancto tuo.[h] Propter peccata enim noſtra & iniquitates patrum noſtrorum, hieruſalem & populus tuus in opprobriũ ſunt omnibus per circũitum noſtrum. Nunc ergo deus noſter exaudi orationẽ ſerui tui & preces eius,[i] & oſtende faciẽ tuã[k] ſuper ſanctuariũ tuũ, quod deſertũ eſt[l]. Propter temetipſum[m] inclina deus meus aurẽ tuã & audi, aperi oculos tuos, & vide deſolationẽ noſtrã & ciuitatẽ ſuper quã inuocatũ eſt nomẽ tuũ. Neque enim in iuſtificationibus noſtris proſternimus preces ante

† Propter peccata. peccata noſtra & iniquitates ſunt cauſa eorum malorumquæ perplexe patimur: vnde Aug. Si in nobis nulla dominaretur iniquitas: nulla noceret aduerſitas

faciem tuā:ſed in miſerationibus tuis multis[n], exaudi domine,[o] placare domine[p], attende & fac[q] ne moreris[r] propter temetipſum deus meus[s]: quia nomen tuum inuocatū eſt ſuper ciuitatē hanc, & ſuper populū tuū deus noſter.

¶ Poſtilla.

IN diebus illis. Orauit daniel dominum dicens &c.) In principio huius capituli poſita eſt octaua viſio quæ fuit facta in anno primo Darij qui occidit Balthaſar. Et deinde poſita eſt ipſius prophetæ poſtulatio. In hac autem lectione declaratur intentio poſtulātis. Et primo quantū ad petitionis materiā. Secūdo quantū ad impetrandi fiduciā, ibi propter temetipſum. Tertio quantū ad petentis inſtantiā & deuotioné: ibi. Exaudi dñe. Circa primū cōſiderandum eſt quòd materia ſuæ petitionis eſt duplex. ſ. amotio mali, & collatio boni. Ad impetrandū primū reducit ad memoriā malum ſeruitutis ægyptiacæ ab eis amotū per dominū: quia motus magnifici eſt dare citius beneficiū poſtulatum, quando præcedens beneficium ad memoriam reducitur: vt habetur. iiij. Ethic. Et hoc facit Daniel in propoſito dicens. b (Et nunc domine deus noſter, qui eduxiſti populum tuum de terra ægypti in manu forti.) ſcilicet pharaonem percutiendo & mirabilia pro populo tuo faciendo, & quæ non poterant fieri niſi virtute infinita. c (Et feciſti tibi nomen.) quia per illud factum, nomen domini publicatum fuit quaſi per vniuerſam terram. d (Secūdum diem hanc.) hoc eſt, vt patet in hac die: quia filij Iſrael tunc diſperſi per orbem narrabant ea quę dominus fecerat pro eis in ęgypto: ſequitur. e (Auertatur obſecro ira tua &c.) metaphorica eſt locutio. Deus enim dicitur iraſci, quando punit, quia ad modum hominis irati ſe habet, & ſic Daniel petit punitionis amotioné. f (A ciuitate tua hieruſalem.) in qua vigebat cultus diuinus ex diuina electione. g (Et à mōte ſancto tuo.) in quo erat templum: quia illa pars ciuitatis hieruſalem, in qua erat templum erat montuoſa, ſequitur. h (Hieruſalem & populus tuus in opprobriū ſunt omnibus per circūitum noſtrum.) Hoc dicit in hac parte: quia non ſolum Babylonij captiuauerūt filios Iſrael ſed etiam aſſyrij & alij populi, qui erant in circuitu eorum multos detinebant captiuos de filijs Iſrael. i (Et oſtende faciem tuam.) Hic ponitur ſecundùm quod eſt materia ſuæ petitionis ſcilicet boni collatio. k (Super ſanctuarium tuum &c. q. d. reſtitue ciuitatem & templum in ſtatum priſtinum. l (Propter temetipſum.) Hic ſecundò tangitur impetrandi fiducia: quia innititur diuinæ bonitati & clementiæ, & non proprię iuſtitiæ. Et hoc eſt quod dicit propter temetipſum, ideſt propter bonitatem tuam. m (Inclina deus meus. Et audi domine.) Hic deſcribitur orantis inſtantia, cùm dicitur. n (Exaudi domine.) ſcilicet preces noſtras ipſas benigne audiendo. o (Placare domine.) ſcilicet offenſam remittendo. p (Attende & fac.) ſcilicet nobis conſolationem perfectam tribuendo. q (Ne moreris.) quia tempus inſtat in quo promiſiſti conſolationem dare nobis. r (Propter temetipſum.) ſcilicet vt veritas tua cunctis appareat, & bonitas & cultus tibi debitus perſoluatur, propter quod ſubdit. s (Quia nomen tuum inuocatum eſt ſuper ciuitatem &c.) domine deus noſter. Hic eſt huius præſentis lectionis finis ſicut in pluribus alijs.

¶ Queſtio. xlvj.

Super verbis epiſtolę ferię ſecundę poſt ſecundā domi. xl. quæ habentur Danie. ix. ſ. orauit Daniel dñm dicens, & nūc &c.) Oritur. q. de oratione vtrū determinate aliquid petendum ſit in oratione? Arguitur quòd non: nullus debet aliquid determinate petere, neſciens quid oporteat ipſum petere, ſed cum oramus neſcimus quid oportet petere. igitur. In oppoſitum Mat. vj. habetur cùm Chriſtus docuit diſcipulos ſuos petere aliqua determinate, quę cōtinentur in oratione dominica. Ad argumentum dicitur quòd quāuis ex virtute noſtra qua oramus ſicut oportet neſciamus: tamé ſpiritusſanctus in hoc adiuuat infirmitatem noſtrā, faciédo nos petere quod oportet: nam habetur ad Ro. viij. ſpiritus poſtulat pro nobis. ideſt poſtulare nos docet & facit. Ad quæſtioné reſpondendū eſt ſecundum Ric. de med. vil. iiij. ſen. diſt. xv. Ar. iiij. q. iiij. quòd quędam ſunt quibus nō poſſumus male vti ſicut virtutes, gratia, gloria: & talia determinate petenda ſunt in oratione: quædam ſunt quibus poſſumus vti bene & male, & illa non ſunt determinate petenda in oratione abſolute: ſed ſub conditione, ideſt ſi deus preuidet illa ad ſalutem noſtram fore vtilia: aliqua ſunt quibus bene vti non poſſumus: & iſta non ſunt petenda in oratione.

Feria. iij. poſt do. ij. in. xl. Lect. lib. iij. Regum. xvij. cap.

IN diebus illis[a], Factus eſt ſermo domini ad Helyam theſbytem dicens[b], Surge & vade in ſareptam ſidoniorum, & manebis ibi[c]. precepi enim ibi[†] mulieri viduæ vt paſcat te. Surrexit & abijt in ſareptā ſidoniorū. Cumque veniſſet ad portam ciuitatis apparuit & mulier vidua colligens ligna & vocauit eam. Dixitque ei.[d] Da

† Mulier: vidua. dñs deus caſtas viduas ſemper cuſtodiuit, & in neceſſitatibus ſuis eas coadiuuit, & earū oppreſſores cōcuſſit & viduam caſtam ac pupillos. in ſua protectione ſuſcepit. Dauid in pſ. cxlv. Dñs cuſtodit aduenas & pupillum &c.

mihi paululum aquæ in vaſe vt bibã.[c] Cumque illa pergeret vt afferret, clamauit poſt tergum eius dicens. Affer mihi obſecro & bucellam panis in manu tua. Que reſpondit, Viuit domin⁹ Deus tuus: quia non habeo panem, niſi quantum pugillus capere poteſt farinę in hydria: & paululum olei in lechyto, & colligo duo ligna vt ingrediar & faciam illud mihi & filio meo, vt comedamus & moriamur. Ad quam Helyas ait.[f] Noli timere, ſed vade & fac ſicut dixiſti, verumtamẽ mihi primùm fac de ipſa farinula ſubcinericium panem paruulum, & affer ad me: tibi autem, & filio tuo facies poſtea. Hæc autem dicit Dominus Deus Iſrael. Hydria farinæ non deficiet, nec lechytus olei minuetur, vſque in diem in qua daturus eſt dominus pluuiam ſuper faciẽ terræ. Quæ abijt, & fecit iuxta verbũ Helyæ. Et comedit ipſe & illa & domus eius tota: & ex illa die hydria farinæ non defecit, & lechytus olei non eſt imminutus, iuxta verbum domini qđ locutus eſt in manu Helyæ.

Poſtilla.

De his de qb⁹ hac epiſtola agit.

IN diebus illis, Fact⁹ eſt ſermo dñi ad Helyã theſbitem dı. Surge &c. In toto cap̃. à quo ſumpta eſt hæc epiſtola agiť de his quæ acciderũt tẽpore Ioſaphat Regis Iudæ, ſub quo cõtinuatu fuit regnum Achab, licet incęperat ſub Aſa patre ſuo. Et qa Achab, ſup oẽs reges qui eum pręceſſerunt malus fuit, ideo ſcriptura diligẽter pſequiť circa eum diuinã puidẽtiam, eũ à malis reuocãdo: licet abuſus fuerit, vt ſic iuſtior appareat eius condẽnatio. Igiť primo reuocatur a malis fuit ſignis cœleſtib⁹: ſecundo victorijs mirabilib⁹, & tertio diuinis cõmonitionibus. Vnde circa primũ induciť primo ſterilitas, ſecundo Helyas à coruis paſciť, tertio à muliere vidua ſuſcipitur: ibi. ſurge &c. & hæc tertia pars eſt lectiop reſens. Surge &c. Helyas Theſbites à ciuitate Thesba, vnde oriundus fuit dictus eſt: vñ hic deſcribiť ipſius Helyæ deuota receptio. Circa primũ dr.[b] (Surge & vade in Sarepta ſidoniorum.) Vnde ſarepta nomen eſt equiuocum ad ſyluam & ad villã iuxta eam exiſtentem que à ſylua denominatur.[c] (Præceptũ ibi mulieri viduæ vt paſcat &c.) Iſtud pręceptum non fuit per verbum expreſſum, ſed p diuinam ordinationẽ. quia ſic ordinauerat De⁹ quòd mulier illa vidua venientẽ Helyam recipe ret & eum paſceret.[d] (Da mihi paululũ aquę &c.) dicit Rab. ſa. quòd quãuis Deus reuelaſſet Helyę quòd paſcendus ibi eſſet per mulierẽ viduã, non tñ fuit ſibi reuelatũ in particulari quę eſſet illa: & ideo exẽplo Eliezer rogauit dñm vt oſtẽderet ſibi quæ poſſet eſſe illa, per hoc ſignũ quod ſibi petenti aquam libenter offerret, ſicut Eliezer cognouit Rebeccã: vt hr Geneſ. xxiiij.[e] (Cũque illa pergeret &c.) per hoc cognouit quòd illa erat de qua dns ſibi dixerat: & cũ hoc fuerat ſibi reuelatũ quòd oleum & farina nõ deficeret in domo eius quouſque daret dns pluuiã ſuper terram. Et ideo dicit ei.[f] (Noli timere ſed vade, & fac ſicut dixiſti: verumtamen mihi primùm fac de ipſa farina ſubcinericiũ panẽ &c.) Erat eñ fatigatus itinere & ieiunio, & ideo accelerari debebat refectio eius. Cætera patent in litera vſque in finem lectionis.

Vnde fuit oriund⁹ helyas.

Timẽdum eſt timore filiali q eſt bonus non mundano qui eſt malus.

¶ Qõ. xlvij.

Super Verbis epiſ. fe iij. poſt. ij. dñi. in. xl. quæ habentur, iij. Reg. xvij. quòd helyas dixit mulieri viduæ, quando ei petijt modicum aquæ erga portam ciuitatis.[f] Noli timere Oritur quæſtio de timore, verum timor excuſet à peccato) Arguiť quòd non: timor eſt peccatũ. Sed peccatum non excuſat à peccato, ſed magis aggrauat ipſum: ergo timor non excuſat à peccato. In oppoſitum habetur in decretis. q. j. vim paſſus & inuitus ab hęreticis ordinatus colorẽ habet excuſationis agitur. Ad arg. dicitur quòd timor non omnino excuſat ex ea parte. quæ eſt peccatum: ſed ex ea parte quæ eſt inuoluntariũ Ad qõnẽ reſpondendum eſt ſecundu Tho. ij. ij. qõ. xxv. per duas concluſiones. Prima eſt talis. quicũque vt fugiat mala quæ ſecundu rationem ſunt magis fugienda, nõ refugit mala quæ ſunt bene fugienda, nõ eſt peccatum: ſicut magis eſt fugienda mors corporalis quàm amiſsio rerum temporaliũ. Scđa concluſio ſi quis incurrat mala animæ, peccata fugiẽs mala corporis puta flagella, mortem, aut mala exteriorũ rerum puta damnum pecuniæ: aut ſi ſuſtineat mala corporis vt vitet damnum pecuniæ nõ excuſatur totaliter à peccato, diminuitur tamen quia bonum voluntarium.

Feria.iiij. Lectio libri Heſter. xiij.capit.

IN diebus illis,[a] Orauit Mardoche⁹ ad dominũ dicens, Domine De⁹ rex omñipotẽs in ditione tua cuncta ſunt poſita, & nõ eſt q tuę poſsit reſiſtere volũtati. Si decreueris ſaluare nos cõtinuo liberabimur. Tu enim domine feciſti cœlum & terram & quicquid ambitu cœli continetur. Tu es dominus omnium, & non eſt qui reſiſtat maie-

[a] Orauit. Oratio iuſti aſsidua in tribulationibus multis valet & pdeſt. Qm̃ ea eſt per quam De⁹ ad miſerandũ puocať. vt de beato Petro in actibus Apo. habetur. c. xij. & de rege Ezechia iiij. Reg. c.

ſtati tuæ. Et nunc domine Rex regum Deus Abraham miſerere populo tuo: quia volunt nos inimici noſtri perdere, & hæreditatem tuam delere. Ne deſpicias partem tuam quam redemiſti: ſed exaudi deprecationem noſtram, & propitius eſto ſorti & funiculo hæreditatis tuæ: & conuerte luctum noſtrum in gaudium, vt viuentes laudemus nomen tuum, & ne claudas ora canentiū te domine Deus noſter. Poſtilla.

Oro Mardochęi ad Deū pro iudęis à morte liberandis.

IN dieb⁹ illis, Orauit Mardoche⁹ ad dñm di &c. Nota eſt hiſtoria de his quę acciderut Iudęis tpib⁹ aſſueri Regis, qui regnauit ab india vſque ad Aethiopiā ſup cétū viginti ſeptem ꝓuincias, q i ſedit in ſolio regni ſui. cuius ſuſa ciuitas regni ei⁹s exor hū fuit: & quomodo ipſo exiſtéte in regali cóuiuio, Vaſthi eius mulier & regina, vocata renuit intrare. ob quā cām indignatus Rex vehemēter, cóſilio magnatū & principū ſuoru ſup hoc habito. reiecit iſ ſ m reginā vaſthi & in locū ſuum ſublimauit ediſſam, quę alio noie dicta eſt Heſter, quę habebat auunculu ſiue patruū & nutritiū. ſ. mardochęū Iudęu q tranſlat⁹ fuerat a hierl'm eo tpe, quo Iechonia regé Iuda Nabuchodonoſor rex babylonis trāſtulerat. Deinde quo Rex exaltauerit Amā, cui cuncti ſerut regis q in forib⁹ palatij verſabant. flectebāt genua ſua, & eunde adorabāt. Sol⁹ Mardochę⁹ nó flectebat genua neqꝫ adorabat eū. ob qua rem valde indignat⁹ Amā ſcies Mardochęū Iudęu eſſe impetrauit à rege, vt oés Iudæi q erāt in tota ꝓuincia, vno die occiderent. Qd audiés Mardochęus narrauit reginę nepti ſuæ omnia: q ambo couerſi ad dñm ꝓ ipſis & tota gente ſua humiliter preces fuderunt. Et dñs dedit grām ipſi reginę apd regé maritū ſuū, adeo vt nó ſolu vitā ſibi ac oib⁹ Iudęis ſaluā faceret, verūetiā ipſum Ama inimicū eorū ſuſpendio dānatū habuerunt in eo patibulo, qd parari ſuſſerat Mardochęo vt patet ad longū hiſtoriā cernere volēti. In hac eīn lec. ſolu cōtinet oro quàm fecit Mardochę⁹ predict⁹ ad dñm vt à predicto periculo mortis eos liberaret. Et qa lra eſt per ſe patés nō iam eget aliqua alia expoſitione.

Quo Rex Aſſuerus exaltauit Aman.

¶Quæſtio.xlviij.

Super Verbis epi. te.iiij. poſt.ij. do. xl q̄ hñtur. Heſter. xiij. ſ. Orauit Mardochę⁹ ad dñm, vt ſcilicet à periculo mortis Iudæos liberaret. Orit q. de orone. Verū debeam⁹ ꝓ alijs orare: Arguit qd nō: in orádo eīn ſequi debem⁹ formā quā dñs tradidit. Sed in oratione dñica petitiōes ꝓ nobis facim⁹, nō ꝓ alijs dicédo pané &c. Igit. In opp. Iac. v. orate ꝓ inuicé vt ſaluemini. igit. Ad arg. dr, quòd in orone nos non dicim⁹ pr meus, ſed noſter, nec da mihi, ſed da nobis. Quia deus noluit priuatā precé fieri, vt ſcilicet quis pro ſe tantū precet, ſed pro omnibus orare voluit: quoniam in vno oés ipſe portauit. Ad. q. reſpondendum eſt ſecundū Tho. ij. ij. q. lxxxiij. quòd debemus orando petere quod debemus deſiderare. Deſiderare debemus bona nō ſolum nobis ſed etiā alijs: hoc enim pertinet ad rationem dilectionis, quam. proximis debemus impendere. Chryſo. ait ſuper Mat. pro ſe orare neceſſitas cogit, ꝓ altero aūt charitas fraternitatis hortatur. Dulcis ante deū eſt oratio quā charitas fraternitatis commendat. igitur.

Feria. v. Lec. Hiere. prophetæ. xvij. capitu.

HAEc dicit dominus deus[a], Maledictus homo qui confidit in homine. & ponit carnē brachium ſuum[b], & à domino recedit cor eius[c]. Erit enim quaſi mirice in deſerto[d] & non videbit cum venerit bonum: ſed habitabit in ſiccitate in deſerto,[e] in terra ſalſuginis & inhabitabili[f]. Benedictus vir qui confidit in domino & erit dominus fiducia eius. Et erit quaſi lignū quod tranſplantatur ſuper aquas, quod ad humorem mittit radices ſuas,[g] & non timebit cū venerit æſtus. Et erit folius eius viride & in tempore ſiccitatis non erit ſollicitum, nec aliquando deſinet facere fructū[h]. Prauū eſt cor hominis[i] & inſcrutabile. Quis cognoſcet illud[k]? Ego dominus ſcrutans corda[l] & probans renes[m]. Qui do vnicuique ſecundum viam ſuam,[n] & iuxta fructum adinuentionū ſuarū[o], dicit dominus omnipotēs.

† Maledictus homo cōfidens in humana poteſtate, dei adiutoriū poſtponendo & dei protectione deſerēs, in ſui maledictionem hoc facit: quia bonū relinquit ꝓ malo vnde illi maledictio. Eſaias væ qui cōfidut in filijs hominū in quibus nō eſt ſalus. Dauid Nolite cōfidere in principibus nec in filijs hominum in quibus ps. cxlv.

Poſtilla.

HAEc dicit dñs deus. Maledictus homo &c. Intentio Hie. ꝓphetę in toto libro ſuo eſt deſcribere circa populū regni iudę, malitię grauitate & deinde ipſi⁹ incorrigibilitaté ſeu irreparabilitaté & hoc ꝑ ſepté modos nitit oſtédere propoſitū qui videri pōt a. xiij ca. vſque ad. xxxix. In iſto auté cap. ponit quintus modus ꝑ qué oſtédit ꝓpheta pctm̄ populi iudæ inſanabile, vt patet ꝑ litterā à principio ipſius capituli vſque ad preſenté lectioné: in qua ꝓpheta ponit populi iudæ reprobationé, propter falſam cōfidentiā: & primo ꝓpter cōfidentiā quā habebat populus iudæ in ęgyptijs. Secūdo propter cōfidentiā quā habebat in diuitijs ꝓprijs.

Circa primum dr̃. a (Maledictus homo qui
confi.in ho.)ſicut fuit Sedechias cũ populo ſibi
aſſentiente,qui rebellãs cõtra Nabuchodono-
ſor cõfidebat de auxilio regis ægypti & de Dei
auxilio diffidebat:ideo ſubdit̃. b (Et à dño re
cedit cor eius) quia cõfidere in homine dumtũ
cõfidentia principalis ſit in Deo nõ eſt malum.
c (Erit eñ quaſi miricę in deſerto).i.ſine fru
ctu bono,quaſi mirica quę alio nomine vocat̃
geneſta. Eſt eñ fructus inutilis ad ędificationẽ
nec facit fructũ qui ſit cõueniens ad nutritionẽ.
d (Et nõ videbit cũ venerit bonũ)quia Sede-
chias fuit exoculatus,& in Babylonẽ ductus,&
in amaritudine mortuus:& ideo ſubdit̃. e (In
terra ſalſuginis).i.amaritudinis. Et quia in Po-
pulo Iudæ erant aliqui boni,vt Hieremias, Ba-
ruch & Adramelech,in dño confidẽtes:ideo de
talibus ſubit̃.f (Bñdictus vir &c.)et eſt patẽs
ſententia vſque ibi.g (Et nõ timebit cũ vene
rit æſtus).ſ.tribulationis. Sicut eñ lignũ ſuper
aquas plantatũ non perdit viriditatẽ, aduenien
te æſtu,ſic homo bonus nõ relinquit iuſtitiam
adueniente tribulatiõis tp̃e.h (Prauũ eſt cor
hominis &c.) Hic cõſequẽter ponit̃ reprobatio
Populi ꝓpter confidentiã in ſuis diuitijs,cũ dr̃.
Prauum eſt cor hominis id eſt pronum ad aua-
ritiam. i (Et inſcrutabile).ſ.ab homine qui tñ
videt ea quæ patẽt.j. Reg.xvj. Nõ tamẽ à Deo
ideo ſequit̃. k (Ego dñs ſcrutãs corda),id eſt
cogitationes.l (Et probãs renes) .i.examinãs
affectiones.m(Qui do vnicuique iuxta viã ſuã
ſ.priuans eum diuitijs male acquiſitis.n (Et iu
xta fructum adinuentionum ſuarum).i. quãdo
adinuentiones ſuæ fiunt ꝓpter malum . Nam
adinuẽtor alicuius rei ꝓpter malum eſt cauſa
omnium malorum quæ poſtea fiunt per illam
adinuentionẽ. Et ſequit̃.o (Dicit dñs omni-
potens)qui eſt finis ſolitus apponi in fine lectio
num. ¶Quæſtio.xlix.

Super Verbis epiſ.fer.v.poſt.ij.dñicam. xl.
quæ habentur Hier.xvij.i. hoc dicit
Deus. Prauum eſt cor hominis,quis cognoſcit
illud? Ego dñs ſcrutans corda. Oritur qõ de ſciẽ
tia Dei:vtrum Deus cognoſcat oĩa puta ma-
la ſicut bona? Arguitur quòd nõ cognoſcat ma-
la:hr̃ Abachuch.j. Mũdi ſunt oculi tui domine
ne videãt malũ:ergo Deus nõ cognoſcit malũ.
In oppoſitum Aug. Quicquid fecero Deus aſ-
ſiſtit. Senec.etiã ait in epiſtola ad lucillũ. Quid
prodeſt aliquid ab homine eſſe ſecretũ nil Deo
clauſum eſt. Igitur ad quæſtionem reſponden-
dum eſt ſecundum Boñ.j.ſen. diſt.xxxix.quòd
in Deo dicitur eſſe duplex cognitio,vna appro
batiua,quæ connotat complacentiam volunta-
tis,& ex illa non cognoſcit mala neque malos.
Mat.xxv. Neſcio vos. Alia eſt cognitio ſimpli-
cis intelligẽtiæ cuius ratio eſt à veritate. Prima
quę eſt lux ſumma cui nõ poteſt occultari:& ſic
Deus cognoſcit omnia tam bona quàm mala ꝑ
uer.xv. In oĩ loco oculi dñi cõtẽplant̃ bonos
& malos:ex dictis patet ſolutio argumen.

Feria.vj. Lectio lib. Gene.xxxvij.
capitu.

IN diebus illis,[a] Di-
xit Ioſeph fratribus
ſuis, Audite ſomnium
†meum quod vidi. Pu
tabam vos ligare mani
pulos in agro,& quaſi
conſurgere, manipulũ
meum & ſtare,veſtroſque manipulos
circunſtãtes adorare manipulum meũ
Reſponderunt fratres eius. Nunquid
Rex noſter eris,aut ſubijciemur ditio
ni tuæ? Hæc ergo cauſa ſomniorum
atque ſermonum inuidiæ & odij ſomi
tem miniſtrauit. Aliud quoque vidit
ſomnium,quod narrans fratribus ait.
Vidi per ſomnium quaſi ſolem & lunã
& ſtellas.xj.adorare me,quod cùm pa
tri ſuo & fratribus retuliſſet, increpa-
uit eum pater & dixit. Quid ſibi vult
hoc ſomnium quod vidiſti? Nonne e-
go & mater tua & fratres tui adorabi-
mus te ſuper terram? inuidebant igitur
ei fratres ſui.[c] Pater verò rem tacitus
conſiderabat. Cumque fratres illi[9] in
paſcendis gregibus patris morarentur
in ſichẽ,dixit ad eum Iſrael,fratres tui
paſcunt oues in ſychimis,veni mittam
te ad eos. Quo reſpondẽte,preſto ſum
ait. Vade & vide ſi cuncta ꝓſpera ſint
erga fratres tuos & pecora[s] & renun-
tia mihi quid agatur. Miſſus de valle
Ebrõ venit in ſichẽ. Inuenitque eũ vir
errantem in agro & interrogauit quid
quæreret. At ille reſpõdit fratres meos
quæro,indica mihi vbi paſcãt greges.
Dixitque ei vir. Receſſerunt de loco
iſto. Audiui autem eos dicentes eamus
in dothaim. Perrexit ergo Ioſeph poſt
fratres ſuos & inuenit eos in Dothaim.
[e] Qui cum vidiſſent eum procul ante-
quàm accederet ad eos cogitauerũt eũ
occidere,& mutuo loquebantur. Ecce
ſomniator venit, venite occidam[9] eũ,
& mittamus eũ cyſternã veterẽ. Dice-
muſque fera peſſima deuorauit eum.
Et tunc apparebit quid illi ꝓſint ſom
nia ſua.[f] Audiẽs autem hoc Ruben ni-

†Audite ſo
mniũ. Som
nia aliquã e-
ueniũt per
fantaſmata
& falſas de
monũ illu-
ſiões, & tũc
de his non
eſt curãdũ.
Cato. ſom-
nia nę cu-
res &c. Hę
viſiões qñ-
que appel-
lant̃ vt hr̃
de vxore Pi
lati Matt.
xxvij. Alia
ſut. ſomnia
à Deo miſ-
ſa. Et appel
lant̃ diuinę
reuelatiões
de his autẽ
curãdũ eſt,
quia nobis
ſunt ad rẽ
futurã quæ
dã ꝓſagia,
vt hr̃ de ſõ
nio Pharao
nis: ſeptem
ariſtas in ſõ
nio vidẽtis:
vt Ge.xlj.

tebatur liberare eum de manibus eorū
& dicebat. Non interficiamus animā
eius, nec effundamus eius ſanguinem:
ſed ꝓijcite eum in cyſternā hanc quæ
eſt in ſolitudine, manusq́ue veſtras ſer
uate innoxias. Hoc autem dicebat vo-
lens eripere eū de manibus eorum &
reddere patri ſuo.

Poſtilla.

IN diebus illis, Dixit Ioſeph fratri
bus ſuis &c.) A principio huius ca
pituli vſque in finē deſcribit̄ ipſius
Ioſeph ſtat⁹ quātū ad deſcenſum
in Aegyptū. Ad hoc eīn vendit⁹ eſt
Ioſeph in Aegyptū vt fratribus & patri loc⁹ pre
pararetur ſcd̄m quòd ſcribit̄ in pſal. ciiij. Miſit añ
eos virum, in Sichē, ibi venundatus eſt Ioſeph.
Primō deſcribitur ipſius Ioſeph venditio & vē
ditionis occaſio. Secundò venditi conditio ibi.
Cūq́ue fratres illius. Tertio venditionis forma
& ordo: ibi. Qui cūm vidiſſent eum &c. Quar
to ipſius facti relatio: ibi. Tulerūt aūt. Circa pri
mum ſciendum quòd occaſio venditiōis Ioſeph
fuit triplex: prima fuit fratrū ſuorū accuſatio.
ſecunda patris ſui dilectio ibi Iſrael aūt. tertia
futurorum pręuiſio: ibi accidit quoque. De dua
bus primis occaſionibus tangit̄ in principio hu
ius capituli, & ideo tantum fit mētio de tertia.
In principio hui⁹ lectiōis, in qua ponit̄ tertia oc
caſio vēditiōis Ioſeph. ſ. ipſa viſio oſtēſa⁹ in ſom
nis, ꝑ quam pręfigurabat̄ quòd Ioſeph deberet
in poſterum dominari in fratribus ſuis, & hoc
quantum ad primā viſionē. Secundā verò viſio
nem vidit ad hoc pertinentē vt eſſet certum iu-
dicium futuræ veritatis. Et eſt de ſe patens lite
ra vſque ibi. b (Nōne ego & mater tua, & fra
tres tui adorabimus te &c.) Ex hoc autē dicunt
aliqui quòd vēditio Ioſeph fuit facta matre ſua
adhuc viuente cuius tamen mors deſcribitur.
xxxv. c. Nam ſicut frequenter accidit prius fa-
cta aliquando poſterius ſcribuntur & econuer-
ſo. Ad probationem autem dicti ſui dicunt, ve-
rum eſt quod Ioſeph venditus fuit. xiij. annis
añ mortē Iſaac: q̄a Iſac in vniuerſo vixit. cxxx.
annos: vt dicit̄ in. c. xxxv. Item Iſaac. lx. erat an
norum quando natus fuit Iacob: vt dicit̄. xxv.
ca. quibus ſubtractis de annis Iſaac remanent
cxx. anni de vita Iſaac poſt natiuitatem Iacob.
Item Iacob erat. cxxx. annorum quando deſceſ-
ſit in Aegyptum vt habetur. xlvij. c. Ex quo pa-
tet quòd Iacob deſcendit in Aegyptū poſt mor
tem Iſaac decem annis tantum. Sed vēditio Io
ſeph præceſſit deſcenſum Iacob in Aegyptum
xxiij. annis, quod patet ſic: quia Ioſeph. xxxvj.
erat annorum quando fuit venditus vt habetur
in principio huius capituli à quibus ſubtrahan-
tur anni. xvj. qui præceſſerunt eius vēditionem
remanent. xiiij. vſque ad tempus quo factus eſt
præpoſitus, & inde vſque ad deſcenſum Iacob
in Aegyptum fuerunt. ix. anni. vij. fertilitatis &
duo famis. vt habetur. xlv. c. Ex quo concludi-
tur quòd Ioſeph venditus eſt poſt mortem ma
tris ſuæ. c (Pater verò rem tacitus conſidera-
bat.) Licet enim loquendo coram filijs videre-
tur annihilare ſomnium tamen intra ſe conſide
rabat quòd verum eſſet preſagium dominatio-
nis ipſius Ioſeph futuræ: quia per ſolem bene
pater conſideratur & ſignatur cum ſit princi-
pium caloris & vitæ & propterea. iij. de anima
ſol dicitur pater virorum deorumq́ue. Et per
lunam quę habet dominium ſuper humidis in-
telligitur mater, quæ eſt principium paſſiuum
in generatione. Et eadem ratione per ſtellas in
telliguntur filij. quia recipiunt lumen à ſole.
d (Cumq́ue fratres illius &c.) Hic conſequen
ter deſcribitur venditi conditio. Et primo quā-
tum ad eius promptam obedientiam, ad obſe-
quendum patri dum dicitur pręſto ſum. Secun
do quantum ad magnam diligentiam, fratres
ſuos quærendo cum dicitur. Fratres meos quæ-
ro, indica mihi vbi paſcant greges: cætera vero
patent. e (Qui cum vidiſſent eum procul
&c.) Hic conſequenter deſcribitur venditionis
ordo vbi præmittitur tractatus de ipſius mor-
te. ſecundo de venditione. ibi. Et recedentes
&c. Circa primum nota quòd ex odio quod fra
tres Ioſeph contra eum cōceperant, ſtatim cūm
viderunt eum à longe venientem deliberaue-
runt eum interficere, ne de cætero poſſet, ha-
bere dominium ſuper eos. ſequitur. f (Ruben
nitebatur &c.) ſcilicet oſtendēdo fratribus ſuis
horrorem fratricidij & offenſam dei & anxieta
tem patris ſui: vt dicit Ioſephus. Sed cum vide
ret quòd eos flectere non poſſet, cœpit eos in-
ducere, vt in foueam deponeretur ibidem famę
moriturus. dicens hoc eſſe minus horrendum
quàm ſi proprijs manibus interficerent ipſum.
Hoc tamen dicebat cogitans vt poſtea occulte
eum de fouea extraheret: cuius dicto conſenſe-
runt. Et eſt patens litera in toto reſiduo.

Tertia occaſio venditionis Ioſeph.

Tempus venditiōis Ioſeph.

Quot annos habebat Ioſeph qn̄ fuit venditus.

De pr̄e ipſius Ioſeph.

Venditi cōditionē deſcribit.

Deliberatio fratrū eius.

¶ Quæſtio. I.

Super verbis epiſtolæ ferię. vj. poſt. ij. domi
nicam. xl. quæ habentur Gen̄. xxvij.
ſcilicet dicit Ioſeph fratribus ſuis, audite ſom-
nium meum quod vidi. Oritur quæſtio de
ſomnijs, vtrum diuinatio quæ fit per ſomnia ſit
licita? arguitur quòd ſic, illi qui interpretantur
ſomnia propriè vtuntur diuinatione ſomnio-
rum: ſed ſancti viri leguntur ſomnia interpre-
tati, ſicut Ioſeph eſt interpretatus ſomnia pin-
cernæ pharaonis & magiſtri piſtorum: vt legi-
tur Gen̄. xlj. Daniel interpretatus eſt ſomnium
regis babylonis, ergo diuinatio ſomniorum nō
eſt illicita. in oppoſitum habetur deutero. x. nō
inueniatur in te qui obſeruet ſomnium. igitur
ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundum
Tho. ij. ij. q. xcv. per duas concluſiones. prima

ſi quis vtatur ſomnijs ad recognoſcéda futura: ſecundú quòd ſomnia procedunt ex reuelatióe diuina.ſ.ex cā naturali intrinſeca,quę prouenit ex diſpoſitione corporis ſicut extrinſeca,quantum poteſt ſe virtus talis extendere,nó erit illicita diuinatio.ſecunda concluſio. ſi diuinatio cauſetur ex reuelatione demonum,cú quibus pacta habentur expreſſa,quia ad hoc inuocantur: & tacita quia huiuſmodi diuinatio extendit ſe ad quod ſe non poteſt extendere,erit diuinatio illicita:ex dictis patet ſolutio argumentorum ad vtranque partem factorum:primum argumentum intelligitur de prima diuinatione.ſecundum de ſecunda quę eſt illicita.

† Affer mihi. Iſaac patriarcha filio ſuo eſau præcepit quia venator erat quòd ei afferret de venatióe ſua, vt antequā moreretur illi benediceret:ſed rebecca mater patrem fefellit, vt textus habet, quoniā Iacob electus eſt, cui pater benedixit: eſau autem reprobus factus eſt, nec tamen fuit deceptio autmé daciumſed diuinū myſterium vt vult ma. ſen. lib. j. diſ. xij. per totum.

Sabbato Lectio Gene. xxvij. capitulo.

IN diebus illis[a], Dixit rebecca filio ſuo Iacob,[b] audiui patrē tuum loquentem cum eſau fratre tuo, & dicentem ei. Affer mihi de venatione tua,& fac cibos vt comedā & benedicam tibi coram domino antequem moriar. Nunc ergo fili mi acquieſce cōſilijs meis[c]. Et pergens ad gregen affer mihi duos hędos optimos,vt faciam ex eis eſcas patri tuo quibus libenter veſcitur. Quas cū attuleris & comederit,benedicat tibi priuſquam moriatur. Cui ille reſpondit[d].Noſti quòd eſau frater meus homo piloſus ſit & ego lenis. Si attrectauerit me pater meus,& ſenſerit,timeo ne putet me ſibi voluiſſe illudere,& inducat ſuper,me maledictionē ꝓ benedictione. Ad quem mater[e]. In me ſit ait iſta maledictio fili mi, tantum audi vocem meam. Et pergens affer quæ dixi.[f] Abijt & attulit deditque matri [g]. Parauit illa cibos,ſicut nouerat velle patrem illius[h]. Et veſtibus eſau valde bonis,quas apud ſe habebat domi induit eum,[i] pelliculaſque hædorum circundedit manibus , & colli nuda protexit. Deditque illi pulmentum, & panes quos coxerat tradidit. Quibus illatis dixit. Pater mi,at ille reſpondit, audio. Quis es tu fili mi? Dixitque Iacob.[k] Ego ſum primogenitus tuus Eſau,feci tibi ſicut pręcepiſti mihi. Surge,ſede,& comede de venatione mea,vt benedicat mihi anima tua. Rurſumque Iſaac ad filium ſuum. Quomodo,inquit,tam cito inuenire potuiſti fili mi? Qui reſpondit[l]. Voluntas dei fuit,vt cito mihi occurreret quod volebā.dixitque Iſaac.[m]. Accede huc vt tangam te fili mi:& probem vtrum tu ſis filius meus eſau, an non. Acceſſit ille ad patrem,& palpato eo dixit Iſaac[n]. Vox quidē vox Iacob eſt,ſed manus,manus ſunt eſau[o]. Et non cognouit eum,quia piloſæ manus ſimilitudinem maioris expreſſerant[p]. Benedicens ergo illi,[q] ait. Tu es filius meus eſau. Reſpondit, ego ſum. At ille, Affer mihi,inquit, cibos de venatione tua fili mi, vt benedicat tibi anima mea. Quos cum oblatos comediſſet, obtulit ei etiam vinum. Quo hauſto dixit ad eum. Accede ad me,& da mihi oſculum fili mi. Acceſſit & oſculatus eſt eum[r]. Statimque vt ſenſit veſtimentorum eius fragrantiam,benedicēs ait. Ecce odor filij mei,ſicut odor agri pleni,cui benedixit dominus[s].det tibi deus de rore cœli,& de pinguedine terræ, abundantiam frumenti vini & olei[t]. Et ſeruiant tibi populi,& adorent te tribus. Eſto dominus fratrum tuorum & incuruentur ante te filij matris tuę.[v] Qui maledixerit tibi , ſit ille maledictus: & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur[x]. Vix Iſaac ſermonem impleuerat,& egreſſo Iacob foras,venit eſau coctoſque de venatione cibos intulit patri dicens. Surge pater mi,& comede de venatione filij tui, vt benedicat mihi anima tua: dixitque illi Iſaac[x]: quis enim es tu? Qui reſpōdit,ego ſum filius tuus primogenitus eſau.[y] Expauit Iſaac ſtupore vehementi,& vltra quam credi pōt admirans ait. Quis igitur ille eſt, qui dudū captam venationē attulit mihi, & comedi ex omnibus priuſquàm tu venires?[z] Benedixique ei,[a] & erit bñdictus[a]. Auditis eſau ſermonibus patris

irrugijt clamore magno. Et conſternatus ait,[b] benedic etiam & mihi pater mi[c]. Qui ait[d]. Venit germanus tuus fraudulenter, & accepit benedictionẽ tuam. At ille ſubiunxit, Iuſte vocatũ eſt nomen eius iacob †. Supplantauit enim me en altera vice[e]. Primogenita mea ante tulit, & nunc ſecundò, ſurripuit benedictionem meam[f]. Rurſum que ad patrem. Nunquid non reſeruaſti, ait, & mihi benedictionem? reſpondit Iſaac. Dominum tuum illum conſtitui, & omnes fratres tuos ſeruituti illius ſubiugaui, frumento vino & oleo ſtabiliui eum, & tibi poſt hęc fili mi vltra quid faciam? Cui eſau. Nũ vnam inquit, tantum benedictionem habes pater? mihi quoque, obſecro, vt benedicas. Cumque eiulatu magno fleret,[g] motus Iſaac dixit ad eum. In pinguedine terræ[h] & in rore cœli deſuper erit benedictio tua.

† ¶ Iuſte vocatũ eſt nomẽ eius Iacob. Supplãtauit enim me en altera vice. i. q. i. c. nũquã. Sepe ſiniſtra principia ad fęlices perueniunt exitus vt Iacob per ſupplantationem peruenit ad benedictionẽ vt ſeges q̃ leproſa manu ſeritur mũdatum metitur.

Poſtilla.

IN diebus illis. Dixit rebecca filio ſuo Iacob. Audi &c. In hac lectione deſcribit ordinem poſteritatis Iſaac patriarchę. ſ. qualiter ipſe vnũ alteri prępoſuerit: & quia hoc fiebat per benedictionem. ideo diſpoſitio ad benedictionem primo deſcribitur. Vnde priuſquàm veniamus ad lectionem pręſentem, eſt notandum illud quod ponitur à principio huius capituli vſque ad pręſentem lectioné. ſ. quomodo ſenuerat Iſaac, & caligauerant oculi eius. Et videre non poterat, vocauitque eſau filium ſuum maioré & dixit ei, fili mi. Qui reſpõdit adſum. Cui pater vides, inquit, quòd ſenuerim & ignorem diem mortis meæ: ſume armatiua, faretrá & arcum, & egredere foras. Cumque venatu aliquid apprehenderis, fac mihi inde pulmentum, ſicut velle me noſti, & affer vt comedam & benedicat tibi anima mea antequam moriar. Quod cũ audiſſet rebecca, & iſte abeſſat in agrũ vt iuſſum patris impleret, dixit filio ſuo Iacob. b ¶ (Audiui patrem tuum loquentem cum eſau fratre tuo & dicentem ei, Affer mihi de venatione tua & fac cibos, vt comedam & benedicam tibi coram domino antequam &c.) Hic conſequentur, deſcribitur diſpoſitio Iacob ad benedictionem per reuelationem matris reuelantis ipſi Iacob verba patris, vt benedictio illa ad Iacob transferretur: quia ſciebat quòd ei debebatur: vt dictum eſt. xxv. ca. c ¶ (Et pergens ad gregem.) quia erat prope ſatis, & inde poterat habere cibum ante reditum eſau.

Diſpoſitio Iacob ad bñdicẽdũ.

d ¶ (Noſti quòd eſau frater meus &c.) ideſt per totũ corpus admodum pellis hiſpidus eſt: vt dicitur. xxv. ca. Et ideo per hoc timebat deprehẽdi à patre, & ſic ab eo maledici. e ¶ (In me ſit, ait, iſta maledictio fili mi). i. nunquam accidet hoc: confidebat enim quòd deus taliter diſponeret vt verbum ſuũ impleret. f ¶ (Abijt & attulit.) Hic deſcribitur diſpoſitio ad benedictionem per preparationem filij, quę quidem pręparatio fuit in cibi offerendi decoctione, cũ dicitur. g ¶ (Parauit illa cibos &c.) ſecundo in filij compoſitione cum dicitur. h ¶ (Et veſtibus eſau valde bonis &c.) ſicut enim dicitur. c. xiiij. vſque ad legem datã tempore Moyſi primogeniti erant ſacerdotes, & ideo habebãt veſtes ſpeciales precioſas & odoriferas, quibus induti in magnis ſolennitatibus offerebant oblationem domino. i ¶ (Pelliculasque hedorum circundedit manibus) fecit ei quaſi chirotecas vt apparentur figurę manus. k ¶ (Ego ſum primogenitus tuus eſau,) Rabb. ſa. vt excuſet Iacob de mendacio, ſic punctuat hanc literam: ego ſum. ſ. qui apporto tibi cibum: ſed eſau eſt primogenitus tuus. Sed iſte manifeſte corrumpit ſenſum: nec tamen per hoc habet intentum: quia quacumque arte verborum aliquis fallat alium a mendacio non excuſatꝰ ſecundũm Augu. Et ideo aliter dicitur & melius. Licet enim Iacob non eſſet eſau in perſona, erat tamé in officio & dignitate quantum ad illius primogenituræ prærogatiuam, vt ſupra declaratum eſt. Et ex hoc debebatur ſibi benedictio: ideo quãdo dixit. Ego ſum primogenitus tuus eſau. ſ. quantùm ad dignitatem primogenituræ verum dixit, quia ſic queſtio Iſaac debebat intelligi: quia quęrebat de eo cui benedictio debebatur propter quod non decepit patrem: licet pater non ſic intellexerit. Et tali modo loquendi vſus eſt ſaluator Mat. xj. dicens de Ioanne: ipſe eſt Helyas. Et ſic etiam exponenda ſunt alia verba Iacob, in quibus loquitur tanquam eſſet eſau & facta eius. Sciendum tamen quòd non videtur mihi magna neceſſitas excuſandi patres veteris teſtã mendacio maxime officioſo: ſicut hic & in pluribus alijs locis: quia certum eſt quòd apoſtoli fuerũt multo perfectiores eis: & tamen non fuerunt immunes à peccato veniali. Vnde dicitur in canonica Io. j. Si dixerimus quia peccatum non habemus, noſipſos ſeducimus: & multominus patres veteris teſtamenti fuerunt immunes à peccato veniali, maxime quia plures eorum leguntur peccaſſe mortaliter & enormiter, ſicut Dauid in adulterio Berſabeæ: & homicidio vriæ, patriarchæ etiam ex odio & inuidia vendiderunt Ioſeph fratré ſuũ in ægypto. l ¶ (Voluntas dei fuit vt cito &c.) ex ordinatione diuina mater miſit eum ad gregem vnde cito poterat habere cibum pró patre. m ¶ (Accede huc vt tangam te) quia non cognoſcebat eum per viſum voluit eum probare & cognoſcere per tactum. n ¶ (Vox quidé

Diſpoſitio quantũ ad veſtem.

De chriſto

Neſcit homo an odio diguus ſit.

Qũo Iacob ſuit ꝓbatus an eẽt eſau.

Iacob eſt, ſed manus ſunt Eſau &c.) Licet eũ caligaſſent oculi eius,& videre nõ poſſet: tñ clare audiebat & ad vocem videbatur Iacob,ad tactum Eſau. Verumtñ quia ſenſus tactus in hominibus certior eſt quàm ſenſus auditus,qa hõ in tactu excellit omnia alia animalia: vt dr̃.iij. de anima. in auditu aũt excellit̃ à multis animalibus: ideo iudicauit magis ſcdm tactũ quàm ſecundũ auditũ.o (Et nõ cognouit eũ &c.) in ꝓbatione per ſenſum tactus.p) Bñdicẽs ergo illi).i.benedicere volẽs. q (Ait tu es filius me° Eſau.) hoc nõ interrogabat quaſi amplius dubitãs, ſed vt ꝓpinet ſibi obſequiũ: quo pacto ꝓcedat ad bñdictioné. Et eſt litera patens. r (Statimq́ue vt ſenſit.) Hic conſequẽter deſcribitur forma bñdictionis. Vbi ſic proceditur,quia primo deſcribitur ipſius Iacob bñdictio, ſecũdo bñdictionis Iacob cõfirmatio: ibi vix Iſaac ſermoné ſuũ impleuerat. Tertio Eſau quærulatio: ibi, auditis Eſau ſermonibus. Quarto cõtra Iacob machinatio: ibi, oderat ergo. Quinto matris obuiatio: ibi nunciata ſunt hæc Rebecæ. Tres primæ partes ponunt̃ in præſenti lectione: aliæ verò in ꝓceſſu capituli. Quãtũm ad primã.ſ. formã bñdictionis primo imprecat̃ filio bona temporalia, quia ex ſenſibilibus & terrenis intellectus humanus ducit̃ ad ſpiritualia & æterna. Et quantũ ad hoc dr̃.s (Det tibi Deus de rore cęli,& de pinguedine terræ abundantiã frumenti &c.) Ex influentia enim corporis cœleſtis tam quàm ex cauſa efficiente: & ex bona diſpoſitiõe terrę tanquàm materiali ſequitur multiplicatio ex cauſa terræ naſcentium. Secundo eidem imprecatur honorem & excellentiam cum dicit.

Interrogatio nõ dubitatina.

Forma bñdictionis.

t (Et ſeruiant tibi populi.& adorẽt te tri.&c. Tertio aliorum beneuolentiam cum dicit.

Duplicem ponit cãm.

v (Qui male tibi &c.) conſiderandum tamẽ quòd per iſta intelliguntur ſpiritualia & æterna tanquàm principaliter intenta. Conſiderandũ etiã quòd iſta non ſunt impleta in perſona Iacob,quia quamdiu vixit fuit nimis potens ipſe Eſau ꝓpter quòd ipſum valde timuit: vt hr̃ Ge. xxxij.ca. impleta ſunt tamẽ in poſteris ſuis: qa tẽpore Dauid & Salomonis Idumæi ſeruierũt filijs Iſrael ſed perfecti° impleta ſunt in Chriſto cui poteſtates nõ ſolũ terrenæ ſed etiã cœleſtes ſunt ſubditæ, ſecundũ quod ipſe dixit Mat. vlt. Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra.x (Vox Iſaac &c.) Hic conſequẽter deſcribitur prædictæ benedictionis confirmatio: quia egreſſo Iacob à patre,& ingrediente Eſau ꝓ benedictiõe cõſequẽda,& ỽitate cõpta. Iſaac benedictioné non retractauir, ſed magis confirmauit: vt patet in litera vſque ibi.v (Expauit Iſaac ſtu.velie.) dicunt Hebræi quòd Iſaac auditis prędictis voluit retractare benedictionem Iacob: ſed tunc ex voluntate Dei vidit gehennã apertam,& ſibi paratam, ſi retractaret propter quod expauit,& non retractauit, ſed magis confirmauit. Doctores autem catholici dicunt qđ Iſaac raptus fuit in extaſim,& cognouit quòd illud quod factum fuerat circa Iacob erat de voluntate & ordinatiõe Dei quod latuerat ipſum tunc propter quod admirans & ordinationi diuinæ obtemperans confirmauit benedictionem dicens.z (Benedixiq́ue ei & erit benedictus.) Et ſubdit.a (Auditis Eſau ſermo.&c.) Hic cõſequenter deſcribitur ipſius quęrulatio, eo quòd frater ſuus benedictionem habuerat,& aliam benedictionem petebat, ſequitur. b (Benedic etiam & mihi pater mi.) ac ſi dicat, ita potes ſicut ante benedictionem Iacob. c (Qui ait) ſe excuſando. Nam voluntatem Dei cognouerat de Iacob.d (Venit ger. tuus fraudu. Hebræi tamen dicunt prouidenter: quia dictio hebraica quę eſt ibi eſt equiuoca,& aliquando accipitur pro dolo,& aliquando accipitur pro prouidentia ſeu bona cautela, & ſic debet hic accipi. Sciebat enim iam Iſaac hoc quòd de voluntate & ordinatione diuina receperat benedictioné, vt dictum eſt: & ideo eius factum non poterat imputari fraudi propriæ.

Bñdictiõis cõfirmatio

Opinio hebręorum.

Quot modis accipiẽ benedictio hebraica.

e (Primogeni.mea ante tulit &c.) falſum dicit, quia voluntariæ vendidit ea, ſicut ex prędictis iſtud patet & per conſequens non ſurripuit benedictionem alienam, ſed ſibi debitam caute accepit.f (Rurſumq́ue ad patrem).vt, ſcilicet extorqueret ab eo benedictionem: ſequitur.

g (Motus Iſaac, ſcilicet, pietate propter fletum Eſau, dixit ad eum. h (In pinguedine terræ & in rore cœli deſuper, erit benedictio tua), id eſt, abundantia terræ naſcentium quæ cauſatur ex iſtis duobus: vt dictum eſt, erit benedictio tua. Cætera verò quæ dicta ſunt Eſau per patrem, nõ ſunt in pręſenti lectione: ſed ad plenum continentur in ipſo capi.

¶ Quæſtio.lj.

Super Verbis epiſtolæ in ſabbato poſt ſecundam dominicam quadrage. quæ habentur Geñ.xxvij. Dicit Iacob patri ſuo, ſcilicet, ego ſum primogenit° tuus Eſau, q quidẽ verum non dicebat. Oritur quæſtio de mendacio vtrum omne mendacium ſit peccatum? Arguitur quòd non, geſta ſanctorum narrantur in ſacra ſcriptura ad informationem vitæ humanæ, ſed de quibuſdam ſanctiſsimis viris legitur qđ ſunt mentiti: vt patet Geñ.x.& .xij. quòd Abraham dixit de vxore ſua, quòd ſoror ſua eſſet: Iacob etiam mentitus eſt, dicens ſe eſſe Eſau: ſed benedictionem adeptus eſt: vt patet Geñ.xxvij. Iudith etiam commendatur quæ Holoferni mẽtita eſt: ergo non omne mendacium eſt peccatum. In oppoſitum habetur Eccleſia.vij. Noli velle mentiri omne mendacium. Igitur. Ad argu. dicitur quòd in ſacra ſcriptura vt Auguſt. dicit inducuntur aliquorum geſta, quaſi exempla ꝑfectę virtutis, de qb° nõ eſt eſtimãdũ eos fuiſſe mẽtitos. Si qua tñ in eorũ dictis appareãt quę mẽdacia videant̃, intelligendũ eſt ea figuraliter & ꝓpheticẽ dicta eẽ: Abrahã vt Aug. dicit in qõnib° ſup Ge. dicẽs: Sarã eſſẽ vxoré ſuã. Veritaté voluit cęlari.& nõ mẽdacium dici. Soror

eſt dr̃,quia filia fratris erat: vt habetur Gen.ij.
Abraham dicit verè ſoror mea eſt , filia patris
mei. Iacob verò myſtice dicit ſe eſſe eſau primo
genitum Iſaac,quia videlicet primogenita ei de
bebantur: vſus aũt eſt hoc modo loquendi per
ſpiritũ prophetię ad deſignãdũ myſteriom quia
videlicet minor populus.ſ.gentiliũ ſubſtituen-
dus erat io locũ primogeniti.ſ.in locũ iudęorũ.
De Iudith dicendũ eſt quòd laudatur nõ qoia
mẽtita eſt, Holoferoi,ſed propter affectum quẽ
habuit ad ſalutem populi,dicendum eſt quòd
verba eius vera erant,ſecundũm aliqoem myſti
cum intellectum. Ad quęſtioné reſpondendum
eſt ſecundũm Tho.ij.ij.q.cx.per duas conclu-
ſiones, Prima eſt illud quòd eſt ſecundũ ſe ma-
lom,nullo modo poteſt eſſe bonum & licitum:
quia ad hoc quòd aliquid ſit bonum requiritur
qoòd omoia recte cõcurrant. Bonom enim eſt
ex integra cauſa. Malum verò ex ſingularibus
defectibus. Secunda concluſio mendacium eſt
malum,ex quo eſt enim actus cadens ſuper in-
debitam materiam. Cum enim voces ſint ſigna
naturaliter, intellectus, innaturale eſt & inde-
bitum quòd aliquid ſigoificet voce id qood nõ
habet in mente. mendacium enim eſt falſa vo-
cis ſignificatio,cum intentinne fallendi:igitur.

Dominica.iij.in xl. Epiſtola ad Ephe. v.capitu.

FRatres[a], Eſtote imitatores dei †,ſicut filij chariſſimi,[b] & ambulate in dilectione[c], ſicut Chriſtus dilexit nos[d],& tradidit ſemetipſum[e] pro nobis[f] oblationem & hoſtiã deo[g] in odorem ſuauitatis[h]. Fornicatio autem[i],& omnis immunditia[k] aut auaritia[l] nec nominetur in vobis[m], ſicut decet ſanctos, [o] aut[o] turpitudo, aut ſtultiloquium[p] ,aut ſcurrilitas[q], quæ ad rem nõ pertinet[r] ſed magis gratiarũ actio[s]. Hoc enim ſcitote intelligentes[t] quòd omnis fornicator[v] ,aut immundus[x] , aut auarus[y] , quod eſt idolorum ſeruitus[z],non habet hęreditatem in regno Chriſti & dei.[a] Nemo vos ſeducat[b] inanibus verbis.[c] Propter hæc enim[d] venit ira dei[e] in filios diffidentiæ.[f] Nolite ergo effici participes eorum.[g] Eratis enim aliquando tenebrę,[h] nunc autem[i] lux in domino.[k] Vt filij lucis ãbulate.[l] Fruct⁹ eñ lucis eſt[m] in oĩñi bonitate[n] & iuſtitia & veritate.

† Fratres Eſtote imitatores dei. chriſtũ dominũ quãtum poſſumos in his quæ nobis poſſibilia ſunt non tantum in omnibus de præcepto niſi in his quæ in præceptis daotur. Qoĩa cætera ſunt de cõſilio: vt vult Ioãnes gerſon in ſua ſumma. c. de præceptis & parte de conſilijs.

¶ Poſtilla.

EStote imitatores Dei ſicut filij chariſſimi
&c. Ante initium illius epiſtolæ ſcribit ſan
ctus paulus di. Omnis ſermo malus ex ore
veſtro uon procedat , ſed ſi quis bonus eſt ad
ædificationem fidei vt,det gratiam aodiẽtibus.
Tonc ſeqoitur præſens epiſtola. Et in hac epi-
ſtola Apoſtol⁹ ꝓponit doctrinã exemplaré,quæ
ioducere poſſit nos à declinatione mali ad opa-
tioné boni: & proponit nobis io exemplũ dñm
noſtrum Ieſum Chriſtum,quia ipſe eſt exéplar
veriſſimum omnium bonorum dicés. a (Fra
tres, Eſtote imita. Dei ſicut filij chariſ. Vinc.in
mandatis eius obtemperãdo,quia charus filios
mandatis paternalibos obtemperat. Nota quòd
ſumus filij chari propter imaginem creationis,
chariores ꝓpter imaginem recreatoois chariſ-
ſimi propter imagioem glorificatioois.b (Et
ambulate in dilectione)vera & reali . c (Sicut
Chriſt⁹ dilexit nos)ſincerè & ex corde.d (Et
tradidit ſemetipſum)non alium.e (Pro nobis
cum adhuc inimici eramus. Ro.vj.f (Oblatio
nem & hoſtiã Deo)in cruce.g (In odoré ſua
uitatis)Ly.quę oblatio acceptiſſima fuit Deo,
quia ꝓceſſit ex magna charitate.h (Fornica-
tio autem).i.luxuria.i (Et omois immũditia)
Ly.& per hoc includuntur omnia ad vitiũ luxu
riæ pertinentia.k (Aut auaritia). i . immode-
rata cupiditas habendi téporalia . l (Nec no-
minetũ in vobis)Vin.ſ.non debet famari de vo-
bis.m (Sicut decet ſanctos).i.Chriſtianos qui
dicuntũ ſancti,quia ſanguine Chriſti redempti.
n (Aut turpitodo)Gor.quæ fit oculis & am-
plexibus mulierũ.o (Aut moltiloquiũ)Vin.i.
inhoneſtus & indecens ſermo. p (Aut ſcurri-
litas)Gor.ſ.in verbis iocoſis & ad riſum ꝓuocã
tibus.q (Quæ ad rem nõ pertinet) Vinc.quę
nõ eſt ędificatiua proximi,nec vtilis loquenti.
r (Sed magis gratiarum actio.) ſup.magis oo
minetur in vobis.s (Hoc eñ ſcitote intel.) i.
ſcripturas diuinas.t (Quòd omois fornica.)
i.luxorioſus cum ſoluta. v (Aut immundus)
quocũque alio modo luxurioſus. x (Aut aua
rus).i.vſurpans res alienas & nimis diligens ꝓ-
prias.y (Quod eſt idolorũ ſeruitus),quia cul-
tom Deo debitũ offert auro & argento.z (Nõ
habet hæreditaté in regno Chriſti & Dei) Gor
ra.i.regoo cœlorum quod eſt Dei & Chriſti:qa
homo interior reficitur in viſiõe diuinitatis:ho
mo exterior in viſione humanitatis Chriſti.
a (Nemo vos ſeducat). Vin.i.ſeorſum à veri-
tate doctrinæ Chriſti ducat.b (Inanibus ver-
bis).i.perſuaſiooibus deceptorijs . c (Propter
hæc enim)quæ dicta ſuot & ꝓhibita.d (Venit
ira Dei).i.vindicta.e (In filios diffidentiæ). i.
peccatores,q de ſalute ꝓpria diffidebãt.f (No
lite ergo effici partici.eorum)imitãdo g (Era
tis enim ali.te.) Ly.i.inuoluti tenebris ignoran-
tiæ tempore gentilitatis.h (Nunc aũt).i. poſt
cõuerſiooem veſtrã ad fidem Chriſti.i (Lux
in dño).i.lucidi facti eſtis per donũ gratiæ,quę

illuſtrat intellectũ in fi .e.k (Vt filij lucis ambulate) l.y.ꝓcedẽdo de virtute in virtutẽ.l (Fructus enim lucis).i.ſanctæ vitæ.ſ. m (Eſt in omni bonitate).ſ.cordium.n (Et iuſtitia & veritate. ¶Quæſtio.lij.

Super Verbis epiſtolæ dñicæ. iij.in .xl.quæ habentur ad Ephe.v.ſ. Tradidit ſemetipſum ꝓ nobis.Oritur qũ de redemptione generis humani·vtrum fuerat neceſſarium gen⁹ humanum reparari per paſsionẽ Chriſti? Argu. quòd nõ fuit neceſsarium Angelum ſic reparari ergo nec hominem,cũ Angelus ſit nobilior homine,& nobiliori dandum eſt nobilius beneficium.In oppoſitum illud eſt neceſſarium ſine quo fieri nõ poteſt:ſed reparatio generis humani nõ potuit fieri ſine Chriſti paſsione vt patet per Anſel.in li.Cur Deus homo:igitur.Ad arg. dr̃ quòd non ſequiẽ quia non eſt ſimile de Angelo & de homine:homo enim penituit nõ Angelus.Natura enim humana tota perierat non tota Angelica etiam quia hõ tentatione ceciderat nõ Angelus.Ad qũ.reſpondendum eſt ſecundũ mag.Nic.de or.iij.ſent.di.xx.poſt Anſel.quòd neceſſe fuit gen⁹ humanum reparari per paſsionem Chriſti.Ita quòd nõ potuit fieri reparatio per puram creaturã:quia nõ ſatiſfacit aliquis ꝓ peccato primi hominis niſi reddat aliquid maius quàm ſit id per quod peccatum facere non debuerat.Sed ꝓ omni eo qđ eſſe põt citra Deũ nõ debuit peccaſſe,quod non potuit facere pura creatura.dicit Sco.iij.quòd aliter poterat genus humanum redimi quàm per mortẽ Chriſti: iõ non fuit alia neceſsitas quòd Chriſtus homo redimeret hominem niſi neceſsitas conuenientiæ quia Deus ſic ordinauerat, potuit enim Deus hoc facere per vnum bonum Angelum.

Feria.ij.poſt domi.iij.in quadrage.
Lectio.iiij.Reg.v.

IN diebus illis,[a] Naamã princeps militiæ Regis Syriæ erat vir magnus apud dominum ſuum,& honoratus.[b] Per illũ enĩ dedit dominus ſalutẽ Syryæ.[c] Erat autem vir fortis & diues,ſed leproſus.Porro de Syria egreſsi fuerant latrunculi,& captiuam duxerant de terra Iſrael puellam paruulam,quæ erat in obſequio vxoris Naamã,quæ ait ad dominã ſuam.[d] Vtinam fuiſſet dominus meus ad prophetam qui eſt in Samaria,ꝓfecto curaret eum à lepra quam habet. Ingreſſus eſt itaque Naamã ad dominũ ſuũ, & nuntiauit ei dicens.Sic & ſic locuta eſt puella de terra Iſrael.Dixit ei Rex Syriæ.Vade & mittam litteras ad Regem Iſrael. Quicum profectus eſſet[e] & tuliſſet ſecum decem talenta argenti,& ſex milia aureos,& decem mutatoria veſtimentorum, detulit litteras ad Regem Iſrael in hæc verba. Cum acceperis epiſtolam hanc ſcitò quòd miſerim ad te Naamã ſeruum meum[f] vt cures eum à lepra ſua:cumque legiſſet Rex Iſrael litteras,[g] ſcidit veſtimẽta ſua & ait.[o] Nunquid Deus ego ſum vt occidere poſsim & viuificare, quia ille miſit ad me vt curem hominẽ à lepra ſua? Animaduertite & videte[i] qđ occaſiões quærat aduerſum me. Quod cum audiſſet vir Dei Helyſeus ſcidiſſe videlicet Regem Iſrael veſtimenta ſua,miſit ad eum dicens. Cur ſcidiſti veſtimenta tua? Veniat ad me, & ſciat eſſe prophetam[l] in Iſrael. Venit ergo Naamã cum equis & curribus,& ſtetit ad hoſtium domus Helyſei.[m] Miſit ad eum Helyſeus nuntium, dicens.[n] Vade & lauare ſepties in Iordane,& recipiet ſanitatem caro tua atque mundaberis.[o] Iratus Naamã recedebat dicens. Putabam quòd egrederetur ad me,& ſtans inuocaret nomen domini Dei ſui,& tangeret manu ſua locum lepræ:& curaret me.Nunquid non meliores ſunt Amana & Pharphar fluuij damaſci:omnib⁹ aquis Iſrael, vt lauer in eis & munder? Cum ergo vertiſſet ſe & indignans abiret, acceſſerunt ad eum ſerui ſui, & locuti ſunt ei. Pater &[p] ſi rem grandem[q] dixiſſet tibi propheta, certè facere debueras: quanto magis quia nunc dixit tibi lauare & mundaberis? Deſcendit & lauit in Iordane ſepties iuxta ſermonem viri Dei[r] Et reſtituta eſt caro eius ſicut caro par uuli, & vniuerſo comitatu ſuo venit & ſtetit coram eo & ait.[ſ] Verè ſcio quòd non ſit alius Deus in vniuerſa terra niſi tantum dominus Deus Iſrael.

Poſtilla.

In diebus

IN diebus illis, Naaman princeps&c. Hic ponútur miracula Helyſæi coram infidelibus:& primo circa hoc triplex miraculú ponitur. Primum quantum ad Naamã geutilis cõuerſionem. Secundum quantum ad pœnitentis conſolationem. Sed pręſens lectio ſolum continebit primam partem. Circa primũ dicitur. a (Naamã princeps militiæ regis ſyriæ erat vir magnꝰ &c.) Dicunt enim expoſitores noſtri cõmuniter quòd ipſe per ſapientiam & probitatem ſuã vaſtauit latrunculos qui multum moleſtabant regnum Syriæ. Et ideo ſubditur. b (Per illú enim dedit dominus ſalutem Syriæ)& propter hoc erat magnus & honoratus à Rege. Ra.ſa. dicit quòd ipſe ſagittauit Achab in pręlio, vt habetur.iij. Reg.c.vlt.licet nomen ſuum ibi non exprimatur. Et propter hoc ſubditur, per illum dedit dominus ſalutem Syriæ: quia interfecto Achab, Syria fuit liberata à tributo, quod ei reddebatur pro confœderatione Benadab cum eo, vt habetur.iij. Reg.xx. Et propter hoc fuit eleuatus ad principatum militiæ. c (Erat autẽ vir fortis & diues, ſed leproſus) Ad hoc eñ fuit lepra percuſſus vt per curationem eius mirabilem, veniret ad Dei veri fidem, quia percuſſerat Achab idololatriam. d (Vtinam fuiſſet dominus &c.)antequam enim caperetur,& in ancillã Naamã venderet̃, audierat in terra Iſrael magnalia, quæ fecerat Helyſæus. Et per hoc ſperabat quòd ſic poſſet curari dominus ſuus. Cætera verò patent vſque ibi. e (Et tulit ſecum decem talenta argen.&c.)In Hebræo habetur centum centenarios, quotum quilibet valebat centum talenta communia. Hæc autem accepit pro ſumptibus in via & ad dandum prophęte munera. f (Vt cures eũ à lepra ſua) hoc eſt facias curari per ꝓphętã, qui eſt in terra tua. g (Scidit veſtiméta ſua.) Dicunt expoſitores noſtri cũmuniter, quòd hoc fuit eo'quòd intellexit illud verbum eſſe blaſphematoriũ, ſibi potentiã diuinam attribuédo:vñ ſubdit̃. h (Núquid Deus ego ſum)erat modus Iudæorũ ſcindere veſtiméta ſua, quãdo audiebant Dei blaſphemiã:vnde Mat.xxvj.dicitur. Túc princeps ſacerdotum ſcidit veſtiméta ſua, dicés, blaſphemauit. Sed hæc expoſitio non bene conſonat literæ ſequéti, in qua dicit̃ quòd Helyſæus eum reprehendit de tali ſciſsione:quòd nõ feciſſet ſi propter reuerentiam nominis domini facta fuiſſet:& ideo dicitur, quòd hoc fecit ex impatiétia credens quòd Rex Syriæ quęreret occaſionem mouendi bellum contra ſe, petendo ab eo rem ſibi impoſsibilem : ideo ſubditur. i (Videte quòd occaſiões quærat aduerſum me &c. Veniat ad me & ſciat). ſcilicet. per experientiã meæ curationis. k (Prophetam) Dei veri & omnipotentis. l (Eſſe in Iſrael)vt ſic Rex Syriæ timeat aliquando bellum mouere contra populum habenté Deum tantę potentiæ. m (Miſitque ad eum). Hic conſequéter ponitur ipſius Naamã curatio cum dicitur. n (Vade & lauare ſepties in Iordane)hoc autem ſibi mandauit per nuntium, vt Dei potentiæ magis attribueretur miraculum, eo quòd propheta nõ locutus fuit cum eo, nec eum tetigit ſicut credebat Naamã, credés quòd in ipſo propheta eſſet aliqua virtus curandi ipſum. o (Iratus Naamã recedebat)eo quòd per talem modum ſe curari non ſperabat:& cum fluuij Syriæ eſſent ita boni vel meliores ſicut fluuius Iordanis, nõ tamen habebant in hoc aliquam virtutem. p (Si rem grandem), id eſt, difficilem. q (Dixiſſet tibi ꝓpheta certe facere debueras)& multo magis rem ſalutem quam tibi mandauit. r (Et reſtituta eſt caro eius ſicut caro pueri paruuli), quæ eſt purior quam in ætate virili vel ſenili, quia caro generata per alimentum, quãto procedit vlterius, tanto fit impurior: ſicut vinum per admiſtioné aquæ: vt habet̃.j.de generatione. s (Reuerſus que eſt ad virũ Dei)vt oſtenderet ſe gratũ Deo & prophetæ de ſua curatióe:ideo ſubdit̃. t (Vere ſcio quòd nõ ſit alius Deus in vni.terra &c.) & ſic fidem vnius Dei quam conceperat corde confeſſus eſt ore: ſecundum dictum Apoſtoli. Roma.x.c. Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſsio fit ad ſaluté. De donis quę ipſe Naamã voluit facere ipſi prophetæ & de lepra quam incurrit ſeruus ipſius prophetæ propter ſymoniam dicetur poſtea in fine iſtius ca. ſed hic eſt finis pręſentis lectionis.

Quare naamã fuit lepra percuſſus.

Iudęorum modus.

Ponit̃ ipſi Naamam curatio.

¶Quæſtio.liij.

Super Verbis epiſtolæ ſecundæ feriæ poſt iij.domi.xl.quæ habentur.iiij. Reg.v.ſcilicet Helyſæus dicit Naamã principi militiæ regis Syrię, qui laborabat morbo lepræ per quam intelligitur peccatum, vade & lauare &c. oritur quæſtio de impio viro morbo leprę laborante. vtrum ad iuſtificationem impij morbo lepræ laborantis requiratur conuerſio voluntatis eius ad Deum? Arguitur quòd non, habetur.iij. Regum.iij. Deus Salomoni dormienti infudit ſapientiam, ergo & peccatori dormienti poteſt infundere gratiam: ſed gratia eſt iuſtitiæ forma igitur in oppoſitum non reſpondet ſimilitudo ſolis ex ſpeculo, niſi facies eius conuertatur ad ſolem: ergo gratia quæ eſt ſimilitudo ſolis iuſtitiæ non reſplendet in animam, niſi facies eius ad Deum conuerſa fuerit per volũtatem, ad argumentum dicitur quòd Salomon prius ſe diſpoſuerat vigilando. Ad quæſtionem reſpondédum eſt ſecũdum Richar.iiij.ſen. diſtin.xxvij. artic.iiij.quæſt.j.quòd Deus poteſt impium iuſtificare ſine conuerſione voluntatis ad Deum de priuilegio ſpeciali non de lege communi: quia per conuerſionem voluntatis ad Deum anima diſponitur ad ſuſceptionem gratiæ, quæ iuſtificat

Feria.iij. Lectio. iiij.Regum.iiij.capitu.

IN diebus illis,[a] Mulier quædam de vxoribus prophetarum clamabat ad heliſeum prophetam, dicens. Seruus tuus vir meus mortuus eſt, & tu noſti quia ſeruus tuus fuit timēs deum: & ecce creditor venit vt tollat duos filios meos ad ſeruiendū ſibi. Cui dixit helyſęus, Quid vis vt faciam tibi? Dic mihi quid habes in domo tua: at illa reſpondit. Non habeo ancilla tua quicquam in domo mea[c] niſi parum olei quo vngar. Cui ait. Vade † & pete mutuo ab omnibus vicinis tuis vaſa vacua non pauca[d], & ingredere & claude oſtium tuum, & cū intrinſecus fueris tu & filij tui mitte inde in omnia vaſa hæc, & cum plena fuerint tolles[e]. Iuit itaque mulier & clauſit oſtium ſuper ſe, & ſuper filios ſuos. Illi offerebant vaſa, & illa infundebat: cumque plena fuiſſent vaſa dixit, ad filium ſuum. Offer adhuc mihi vas, & ille reſpondit non habeo: ſtetitque oleum. Venit autem illa & indicauit homini dei [e]. Et ille, Vade inquit, vende oleum & redde creditori tuo. Tu autem & filij tui viuite de reliquo.

† Vade & pete mutuo Deus in veteri lege iam miracula per prophetas ſuos fecit neceſſitate vrgente & ad populū corroborādum. Et vt ipſi prophetæ de lege gratię teſtimonia veritatis in myſterijs & typo deo conferrent hoc vult Iſidorus de ſummo bo.li.j. c.xxviij.

¶Poſtilla.

IN diebus illis. Mulier quędam de vxori.&c. In præſenti lectione ponitur miraculum factum.per helyſęū prophetam ad conſolationem viduæ cum dicitur. a (Mulier quędā de &c.) ſecundūm docto. hebræos & latinos iſta mulier fuit vxor abdie: quæ ad paſcendos prophetas tempore perſecutionis Iezabel: vt habetur in lib. Reg. xviij. contraxit debita. b (Et ecce creditor venit vt tollat duos &c.) Dixit Rabbi ſa. quòd iſte creditor fuit Ioram: qui viuente adhuc patre ſuo Achab accommodauit Abdiæ ad vſuram. Cætera verò patent vſque ibi. c (Niſi parum olei quo vngar).i. reficiar aliquantulum, ad pulmenti condimentum. d (Et ingredere & claude oſtium tuum.) Cum enim fiunt miracula ad cōfirmationē multitudinis in fide vel eius cōſolationē, fiunt palam. Cum autē ad conſolationem ſingularis perſonæ fiunt cōmuniter magis ſecrete. Et hoc modo ſaluator noſter filiam archiſynagogi ſuſcitauit à morte, & non permiſit ibi aliquem intrare niſi Pe. & Io. & patrem & matrem puellæ: vt habetur Mar. v.c. Et hoc modo fecit in hoc loco heliſæus. Cętera patent vſque ibi. e (Venit autem illa & indicauit homini dei.) ad regratiandum ſibi, ſcilicet ne ingrata videretur. Et ad quærendū conſiliu quid faceret de illo oleo: quia nolebat agere niſi ſecūdum diſpoſitionem heliſæi. Reliqua autem huius ca. patent vſque in fine ipſius: ſed hoc ſolum continet præſens lectio.

¶Queſtio.iiij.

Super Verbis epiſtolæ feriæ.iij.poſt.iij.do. xl. quæ habentur.iiij. Reg. iiij. ſcilicet mulier dixit helyſæo ſeruus tuus vir meus mortuus eſt. Oritur.q. de morte: vtrum mors ſit à deo? Arguitur quòd ſic. ait Tho.ij.ij. malū pœnæ eſt à deo: ſed mors eſt malum pœnæ: ergo à deo. In oppoſitū habetur ſapientiæ.j. deus mortem nō fecit, igitur. Ad quęſtionem reſpōdendum eſt ſecundūm Tho.ij.ij.q.cxiiij. quòd mors dupliciter conſideratur. vno modo ſecundūm quòd eſt quoddam malum humanæ naturæ, & ſic nō eſt ex deo: ſed eſt defectus quidam incedens ex culpa humana: alio modo poteſt conſiderari ſecundūm quòd habet quandam rationem boni prout eſt quædam iuſta pœna: & ſic eſt à deo. Aug. ait in li. retrac. Deus non eſt auctor mortis niſi inquantum eſt pœna: ex dictis patet ſol. argumentorum.

Feria.iiij. Lectio Exodi. xx. capitulo.

IN diebus illis,[a] Hæc dicit Domin⁹ deus. [a] Honora patrem tuū † & matrem tuam,[b] vt ſis logeuus ſuper terram, quā dominus deus tuus dabit tibi[c]. Non occides.[d] Non mæchaberis[e]. Non furtum facies[f]. Non loqueris contra proximū tuum falſum teſtimonium[g]. Nō concupiſces domum proximi tui, Nec deſiderabis vxorem eius, non ſeruum[i], nō ancillam, non bouem, non aſinum, neque omnia quæ illius ſunt [k]. Cunctus autem populus videbat voces[l] & lampades & ſonitū buccinę, montemque fumigantem[m]. Et perterriti ac pauore cōcuſſi[n] ſteterunt procul, dicētes moyſi[o] loquere tu nobis[p] & audiem⁹ [q]. Nō loquatur nobis dominus ne for-

† Honora patrē. Homo mortalis recolens bñficia dei ſui ipſum deū omnipotentem quia ſumme bonus debet adorare. Et ſuꝑ omnia diligere deū. Et poſt deum ſe & humanius parentes.i. patrem & matrē honorare & diligere: vt textus habet. idem vult magiſter ſen. li. iij. di. xxxvij. & dicit magiſter quòd in his duobus mādatis decē continentur.

te moriamur:& ait Moyſes ad populum[r]. Nolite timere[s] vt enim probaret vos venit deus,& vt terror illi[9] eſſet in vobis[t],& non peccaretis. Stetitque populus de longe[v]. Moyſes autem acceſſit ad caliginem,in qua erat deus. Dixitque præterea dominus ad Moyſen. Hæc dices filijs Iſrael[x]. Vos vidiſtis quòd de cœlo locutus ſum vobis[y]. Nõ facietis deos argenteos,nec deos aureos facietis vobis[z]. Altare de terra facietis mihi[a],& offeretis ſuper illud holocauſta[b] & pacifica veſtra[c], oues veſtras & boues[d] in omni loco in quo fuerit memoria nominis mei.

Poſtilla.

IN diebus illis, Hæc dicit dominus deus,honora patrem tuum &c. In hac epiſtola ponũtur præcepta decalogi ordinata ad proximum. Et primo ponuntur præcepta circa præparationem boni,cum dicitur. a (Honora patrem tuum & matrẽ tuam.)quod intelligitur nõ ſolum de honore qui conſiſtit in reuerentia exteriori,ſed etiam in prouiſione,quantum ad neceſſaria vitæ,ſi indigeant. Et ſecundũ docto. noſtros nomine parentum, intelligitur omnis proximus in neceſſitate poſitus,cui eſt prouidẽdum:vnde dicit Aug. Paſce fame morientem, ſi non paviſti occidiſti: veruntamen exprimuntur hic parentes tantum.quia iſta decem præcepta ſunt quædam concluſiones immediate ſequentium ex principijs iuris naturalis quæ ſtatim capiuntur,etiam à parum intelligentibus. Et talia erant proponenda toti populo in communi,cui propoſita ſunt iſta decem præcepta. Illa autem quæ ſubintelliguntur quaſi concluſiones quædam magis remotæ explanantur in alijs pręceptis in capitulis pręcedentibus datis. Et ſunt quaſi quædam determinationes decem præceptorum:quia omnia cerimonialia reducuntur ad præceptum de obſeruatione ſabbati, & omnia iudicialia & moralia ad alia pręcepta. Ordinatur autem iſtud pręceptum de honore parentum conuenienter poſt pręcepta ordinantia ad deum, & immediate. Quia ſicut deus eſt principium omnium,ita parentes habent rationem principij reſpectu aliorum. b (Vt ſis longeuus ſuper terram.)Cum enim filius accipiat vitam à parentibus.condecens eſt vt prolongetur vita illius qui bene ſe habet ad eos.& econuerſo quòd breuietur vita illorum qui male ſe habent. Veruntamen aliquando aliter cõtingit: quia bona temporalia,inter quæ cõputatur corporalis vita,ordinantur ad ſpiritualia bona & ęterna:& aliquãdo contingit ex diuina ordinatione nobis occulta quòd honorantes parum viuunt dehonorantes diu. Tũc hoc ordinatur à deo ad augmentationem pręmij bonorum & pœnę malorũ. Conſequenter ponuntur præcepta iudicialia quæ ordinantur ad proximũ,quãtum ad vitationẽ mali. Et quia maximũ nocumentum circa conſiſtentiã perſonæ eſt occiſio, ideo hic prohibetur primò cum dicitur. c (Nõ occides.)& ſecundũ doc.catholicos per hoc intellitur prohibitum omne nocumentum in perſona hominis,vt mutilatio,verberatio & ſimilia,quæ ſunt contra charitatem proximi: dicit Ra.ſa.quòd per hoc præceptum homicidij intelligatur tantum propter quod imponitur pœna mortis:cæteræ verò lęſiones corporis prohibentur alijs pręceptis iudicialibus. Secũdo prohibetur nocumentum inferendum proximo ratione perſonæ ſibi coniunctæ cum dicitur.

d (Non mœchaberis.) Męchia enim eſt copula carnalis cum vxore alterius viri,quę reputatur vna caro cum ipſo. Dicunt tamen doctores noſtri quòd per hoc prohibetur omnis concubitus qui eſt pręter legem matrimonij. Hebręi autem dicunt quòd prohibetur ſola męchia. Alij concubitus inordinati alijs præceptis ſunt prohibiti. e (Non furtũ facies.) Hic conſequenter prohibentur alia nocumenta. Et primo illa, quæ inferuntur facto cum dicitur, non furtum facies: per quod intelligitur prohibita omnis contractio rei alienæ vel retentio iniuſta ſecundùm quòd dicunt docto. noſtri. Rab. ſa. dicit quòd per hoc intelligitur prohibitum furtum hominis, tantum, pro quo imponitur pœna mortis, prout habetur in cap. ſequen. Pro alijs autem furtis non imponit lex pœnam mortis, ſed reſtitutionem in duplum, vel aliter ſecundùm quòd determinatur in iudicialibus pręceptis. Conſequenter prohibetur nocumentum Opinio hebræorum. quod infertur verbo cum dicitur. f (Non loqueris &c.) Et ſecundùm doctores noſtros, nõ ſolum intelligitur prohibitum falſum teſtimonium in iudicio, vt dicunt hebræi. ſed etiam extra iudicium, & omnis detractio & mendacium contra proximum, & quodcunque nocumentum quod poteſt inferri proximo verbo, dum tamen ſit contra charitatem. g (Non concupiſces domum proximi.) Vltimo ponuntur pręcepta prohibentia concupiſcentiam inordinatam, reſpectu alienæ rei. Et hæc nocumenta Duo pręcepta de concupiſcẽtia carnis. ſunt in animo. Et ſecundùm docto. noſtros ſunt duo præcepta. Vnum quo prohibetur concupiſcentia vxoris alterius, in quo ſecundum eos prohibetur omnis conſenſus in carnalem actum extra legem matrimonij: & hoc prohibetur cum dicitur. h (Nec deſiderabis vxorem eius.) aliud quo prohibetur conſenſus accipiendi rem alterius, quocunque modo indebito, cum dicitur. Non concupiſces domũ proximi tui &c. quod ſubditur. i (Nõ ancillã.) non intelligitur de cõcupiſcentia ad car-

nalem actum,quia iſta eſt prohibita per præcedens præceptū.ſed intelligitur de cōcupiſcentia eius ad ſeruitiū quòd eſt bonum vtile. Ratio autē quare duo præcepta ponuntur ad repreſſionem cōcupiſcentiæ,eſt quia bonū diuiditur per vtile & delectabile:ita quòd eſt alia ratio boni vtilis,& alia boni delectabilis:ita quòd aliquādo cōtingit quòd aliquis habēs pronitatem ad vnum,nō habeat pronitatem ad aliud:imo aliquādo abhominationem. Sicut aliquis cōcupiſcit vxorem alterius qui tamē nō concupiſcit alias res ipſius:quia abhominatur furtū vel rapinā. Et ideo ad reprimendā iſtā cōcupiſcentiā duplicē,habuit aſſignari duplex præceptum.

De alijs duob⁹ prę-ceptis.

k (Cunctus autē populus.) Hic cōſequēter ponuntur præcepta data à deo,mediante moyſe. quia populus nō poterat amplius verba dñi loquētis ſoſtinere. Et hoc eſt quod dicit. Cūctus autē populus videbat voces. Hic accipit videre pro audire,ſenſus enim viſus certior eſt auditu.

Timore mundano non eſt timendum.

Et ideo quia verba dñi penetrabāt aures & corda eorū,ita ſenſibiliter quòd ſuſtinere nō poterāt ꝓpter hoc vtitur tali modo loquēdi. l (Et lāpades).i.micātia fulgura. m (Et perterriti ac pauore cōcuſſi.)propter ſigna terribilia,quę videbant. n (Steterūt procul.) Retrocedentes etiā à terminis conſtitutis. o (Loquere tu nobis).ſ.ea quę dñs dicet tibi. p (Et audiemus.) i.obediemus tanquā dei verbis. q (Nō loquat̄ nobis dñs.)immediate,ne forte moriamur:qa ex fragilitate humana dñm loquentē nō poterant ſuſtinere. r (Nolite timere).q.d.nō moriemini propter hoc. s (Vt enim probaret vos venit deus.) Nō eſt ſic intelligēdū quòd probaret eos ad hoc vt ſibi manifeſtaret aliquod ignotū:ſed vt per hoc appareret ipſis iudæis & alijs quòd timerent deū. t (Et nō peccaretis.) quia per timorē domini declinat omnis à malo:vt dicitur Prouer.xv.ca. v (Moyſes aūt acceſſit ad caliginem.) In qua erat deus. Dicit &c.erit. In vertice mōtis:vt audiret mādata à deo & ea referret populo:quia populus plus audire nō poterat vt dictū eſt.

Quomodo capitur cœlum.

x (Vos videtis quòd de cœlo locutus ſum vobis.) In creatura tamē,ipſum repræſentante. Et accipitur hic cœlum pro cœlo aereo,quia in cacumine mōtis ſynai illa vox formabatur. y (Nō facietis deos argente.) Licet ſupra prohibuerit idololatriam,tamen hic repetit,& in pluribus alijs locis.vt magis imprimeretur hæc prohibitio cordibus eorum quia ſciebat eos pronos ad idololatriā. z (Altare de terra facietis mihi.) Hoc præcepit in deteſtationē idololatriæ:

Cōſuetudo idololatrarum.

quia idololatræ faciebant altaria valde ſolennia,de marmoribus & metallis. Et intelligit hic de altari holocauſti vbi cremabantur hoſtiæ:quia altare incenſi fuit de lignis ſethim & coopertum auro:vt habetur infra.xxx. c. a (Et offeretis ſuper eo holocauſta).i.victimas quæ totaliter incendebant̄ ad honorē dei. b (Et pacifica veſtra).i.hoſtias quę offerebantur pro aliquo beneficio dei obtento vel obtinē do quarum vna pars incendebatur: altera erat ſacerdotum:& alia offerentium vt comederent coram domino. c (Oues veſtras & boues.) De iſtis enim animalibus vt plurimum fiebant ſacrificia.

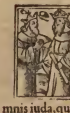
De quibus animalib⁹ ſacrificia fiebant.

d (In omni loco &c.) Iſte locus ſacrificijs non poterat eſſe niſi vnus ad vitandū periculum idololatriæ:ad quam populus iudæorū erat pronus,& ad quam declinaſſent de facili,ſi vbique potuiſſent ſacrificare. Si autem aliqui ſancti ſacrificauerunt alibi , hoc fuit ex cauſa ſpeciali & diuina reuelatione. Sicut Dauid ex iuſſu Gad prophetę in monte moria,antequam templum ibi fundaretur,propter apparitionem angeli ibi factam:vt habetur.ij. Reg.xxiiij.c. Et Helias in monte carmeli,ad cōuincendum prophetas Baal:vt habetur.iiij. Reg.xviij. Locus autem deputatus diuino ſacrificio poſt ingreſſum filiorum Iſrael in terram promiſſionis:primo fuit in ſylo vbi fuit tabernaculū poſitū,& altare holocauſtorum. Et deſtructa ſylo,translatum eſt in nobe. Et deſtructa nobe per ſaulem, tranſlatum eſt in gabaon. Poſtea in hierusalem vbi fuit fundatum templum. Tamen in ſingulis vrbibus erant loca,quæ dicebantur ſynagogæ:vbi conueniebant ad laudandum deum & ad audiendum legem.

¶ Quæſtio.lv.

Super verbis epiſtolæ quartæ feriæ poſt.iij. domini.xl.quæ habentur Exod.xx. ſcilicet honora patrem tuum & matrem tuam. Oritur quęſtio de honoratione parentum,vtrū conuenienter traditum ſit præceptum de honoratione parentum? Arguitur quòd non parentibus non ſolum debetur honoris reuerentia,ſed etiam ſuſtentatio ergo inſufficienter ſola parētum honoratio præcipitur. In oppoſitum nihil à deo eſt inconuenienter traditum,igitur. Ad argumentum dicitur quòd ſuſtentatio debetur parentibus ratione alicuius accidentis,inquantum ſunt indigentes. Ad quæſtionem reſpondēdum eſt ſecundūm Tho.ij.ij. q. cxxij. per tres concluſiones.prima præcepta decalogi ordinātur ad dilectionem dei & proximi.ſecunda concluſio inter proximos maximè obligamur parentibus.qui ſunt particulare principium noſtri eſſe,ſicut deus eſt vniuerſale principium: tertia concluſio conuenienter traditum eſt prçceptum de honoratione parentum.

Feria.v.Lectio.Hieremie.vij.capitu.

IN diebus illis, Factum eſt verbum domini ad me dicens.[a] Sta in porta domus domini,& prædica ibi verbum iſtud,& dic,audite verbum † domini omnis iuda,qui ingredimini per portas

† Audite verbū.qui verba dei negligēter audit & in corde nō reponit, non minus peccat quam qui corpus dñi negligētia in terrā cadere permittit. & eſt ſententia diui Aug. idem ſaluator. Luce.vj. Beati q audiūt verbum dei & cuſtodiunt illud.

has,vt adoretis dominum. Hæc dicit dominus exercituum deus Iſrael[b]. Bonas facite vias veſtras[c], & ſtudia veſtra[d], & habitabo vobiſcum in loco iſto[e]. Nolite confidere in verbis mendacij, dicentes[f]. Templum domini, templum domini, templum domini eſt[g]. Quoniam ſi benedixeritis[h] vias veſtras, & ſtudia veſtra[i]. Si feceritis[k] iudicium inter virum & proximum eius[l], aduenæ[m] & pupillo & viduæ non feceritis calumniam[n], nec ſanguinem innocentem effuderitis in loco iſto[o], & poſt deos alienos non ambulaueritis, in malum vobiſmetipſis:[p] habitabo vobiſcum in loco iſto, in terram quam dedi patribus veſtris à ſeculo & vſque in ſeculum. Ait dominus omnipotens.

Poſtilla.

IN diebus illis. Factum eſt verbum domini ad me dicens. Sta in porta domus domini &c. Hieremias propheta oſtendens regni iudæ multiplex flagitium propter quod merebatur ſupplicium, excludit remedium quod poterant dicere iudæi ſe habere, ne paterentur illa quæ à prophetis dicebantur. Et ſecundùm quòd patet ex decurſu totius libri Hieremiæ, erat quadruplex remedium. ſ. populi iuſtitia, ſacerdotum ſanctimonia, templi ſanctitas, & doctorum veritas. Primum verò excluditur per ea, quæ ponuntur. c. v. Secundum per ea, quæ ponuntur. c. vj. Tertium per ea, quę ponuntur. c. vij. Et quartum per ea, quæ ponuntur. c. viij. Præſens verò lectio ſolum loquitur de excluſione tertij remedij, quod erat templi ſanctitas: dicit ergo. a (Sta in porta &c.) vt ſcilicet omnes ingredientes & egredientes, poſſint te audire. Cætera patent vſque ibi. b (Bonas facite vias veſtras.) ideſt opera. c (Et ſtudia veſtra.) ideſt cogitationes. d (Et habitabo vobiſcum in loco iſto.) veſtras præces exaudiendo, quaſi dicat. Si iſta omiſeritis facere, non exaudiam: ideo ſubditur. e (Nolite confidere in verbis mendacij.) que ſcilicet dicebantur à ſacerdotibus, propter temporale lucrum. Et quæ illa ſint ſubditur. f (Templum domini &c.) ſic enim dicebant ſacerdotes, quod omnia mala remitterentur eis, ſi facerent multas oblationes. Et replicatur ter. vt ſacerdotes oſtenderent dictum ſuum magis firmum, quod tamen erat falſum: quia imo requiritur diſplicentia de preteritis, & cautela de futuris: ideo ſubditur. g (Quoniam ſi benedixeritis.) i. benedictiones dignas feceritis. h (Vias veſtras.) i. operationes & cogitationes veſtras. Et explicat magis in ſpeciali dicens. i (Si feceritis) vos iudices. k (Iudicium). ſ. rectum quantum ad intraneos, & etiam quantum ad extraneos: ideo ſubditur. l (Aduenæ.) & quantum ad impotentes ſe defendere: ideo ſubditur. m (Et pupillo & viduę nõ feceritis calumniam.) Et iſtud tangit iudices, vt in fauorem partis oppoſitæ nõ condemnent eos. Et etiam alios inferiores, vt non moueant contra eos cauſas iniuſtas.
n (Nec ſanguinem innocentem &c.) vos iudices, innocentes condemnando. Et vos inferiores, falſo accuſando. Et hoc monet eos omnes: quòd ſe habeant iuſti erga proximum. o (Et poſt deos alienos non amb. &c.) colendo ſolum deum, vos bene habentes erga eum: iſta imponuntur hominibus facienda. ſ. bene ſe habere in his, quæ ſunt ad deum, & in his quæ ad proximum. p (Habitabo vobiſcum in iſto loco &c.) exponatur vt prius.

¶Quæſtio.lvj.

Super Verbis epiſtolæ ferię. v. poſt. ij. dominicam. xl. quæ habentur Hiere. vij. nolite cõſidere in verbis mendacij. Oritur quęſtio de mendacio, vtrum mendacium ſit peccatum mortale) Arguitur quòd ſic. pſal. Perdes omnes qui loquuntur mendacium: & ſapien. j. os quod mentitur occidit animam: ſed perditio & mors animæ non eſt niſi per peccatum mortale, igitur. In oppoſitum omne mendaciũ non eſt charitati contrarium, nec contra pręceptum diuinum vt patet de mendacio iocoſo & officioſo, quòd non omne mendacium eſt peccatum mortale. Ad argumentum dicitur quòd iſtæ autoritates intelliguntur de mendacio pernicioſo, vt exponit gl. ſuper hoc perdes. ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundùm Tho. ij. ij. q. cx. quòd peccatum mortale proprie eſt quod repugnat charitati, per quam anima viuit deo cõiuncta: poteſt autem mendacium contrariari charitati tripliciter, vno modo ſecũdùm ſe, alio modo ſecundùm finem intentum, tertio modo per accidens: ſecundùm ſe quidem charitati cõtrariatur ex ipſa falſa ſignificatione, quæ quidem ſi ſit circa res diuinas contrariatur charitati dei, cuius veritatem aliquis tali mendacio occultat vel corrumpit: vnde huiuſmodi mendacium, non ſolum opponitur virtuti charitatis, ſed etiam virtuti fidei: & hoc mẽdacium eſt peccatum mortale: ſi verò falſa ſignificatio ſit circa aliquid, & cognitio pertinet ad hominis bonum, puta quę pertinet ad perfectionem ſciẽtiæ & informationem morum animę tale men-

dacium,inquantum infert damnum falſæ opinionis,proximo,contrariatur charitati, quantum ad dilectionem proximi:& tale mendaciū eſt mortale peccatum ſi verò falſa ſit opinio ex mendacio generata.circa aliquid de quo non referat,vtrum ſit vel aliter cognoſcatur,nec ex tali mendacio non damnificatur proximus vnde tale mendacium ſecundum ſe non eſt peccatum ratione verò finis intenti aliquod mendacium contrariatur charitati.puta quod dicitur in iniuriam dei & eſt mortale, aut in nocumentum proximi,& eſt mortale, per accidens autem contrariatur charitati ratione,ſcilicet dati damni conſequentis,& ſic erit etiam peccatum mortale puta quando aliquis non veretur mentiri propter ſcandalum.

Feria.vj. Lectio. libri primi. numeri.x.

†Cum populus aqua qua popul⁹ rebellis indigebat,ad ſuum compeſcedam, & quę erat elemētalis: ſed magis indigebat aqua ſalutari ad animas reficiendas quæ potu ſalutari tanto tēpore indiguerat hæc eſt aqua vitæ de qua Saluator ait Ioan. iiij. Aqua quam ego dabo fiet in eo fons aquę ſalientis in vitam æternam.

IN diebus illis,[a] Cùm populus indigeret aqua, conuenerunt filij Iſrael aduerſum Moyſen & Aaron[b]: & verſi in ſeditionem dixerunt[c], vtinam perijſſemus inter fratres noſtros coram domino. Cur eduxiſtis eccleſiam domini in ſolitudinem, vt & nos & noſtra iumenta moriamur[d]? Quare nos feciſtis aſcendere de ægypto[e], & eduxiſtis in locum iſtum peſsimum,[f] qui ſeri non poteſt,qui nec ficum gignit nec vineas, nec malogranata[g]: inſuper & aquam non habet ad bibendum[h]? Ingreſſuſque Moyſes & Aaron[i] dimiſſa multitudine ante tabernaculum fœderis, corruerunt proni in terram, clamauerunt ad dominum atque dixerunt. Domine deus exaudi clamorem populi huius[k], & aperi eis theſaurum tuum fontem aquæ viuæ vt ſatiati, ceſſet murmuratio eorum[l]. Et apparuit gloria domini ſuper eos. Locutuſque eſt dominus ad Moyſen dicens.[m] Tolle virgam,& congrega populum tu & Aaron frater tuus:& loquimini ad petrā coram eis,& illa dabit aquas. Cumque eduxeris aquam de petra, bibet omnis multitudo & iumenta eius[n]. Tulit igitur Moyſes virgam,quæ erat in conſpectu domini,ſicut præceperat ei, congregata multitudine ante petram. Dixitque eis[o]. Audite rebelles & increduli[p]. Num de petra hac vobis aquam poterimus eijcere? Cumque eleuaſſet Moyſes manum,[q] percutiens virga bis ſilicem egreſſæ ſunt aquæ largiſsime, ita vt populus biberet & iumenta. Dixitque dominus ad Moyſen & Aaron[r]. Quia non crediſtis mihi,[s] vt ſanctificaretis me corā filijs Iſrael,[t] non introducetis hos populos in terram quam dabo eis. Hęc eſt aqua contradictionis, vbi iurgati ſunt filij Iſrael contra dominum[v], ſanctificatus eſt in eis.

Poſtilla.

IN diebus illis, cōuenerunt filij Iſrael aduerſum Moyſen &c. In hac lectione ponitur impedimentum itineris filiorum Iſrael, proueniens ex aquis contradictionis. Et primo deſcribitur populi murmuratio. Secundo defectus reuelatio ibi. Ingreſſuſque. Circa primum dicitur. a (Cum populus indigeret aqua.) dicit Rab. ſalo.quòd hoc fuit poſt mortem Mariæ ſororis Moyſi ad inſinuandum quòd dum viuebat,per eius merita populus in deſerto exiſtens,& magnum tempus ante populus non habuit defectum aquæ. b (Et verſi in ſeditionem.)i.rebellionem & contentionem contra Moyſen & Aaron dixerunt. c (Vtinam perijſsemus inter fratres noſtros)hoc eſt,cum illis qui perierant tempore chorę,quia mors illorum fuit breuis: iſta autem prolixa & per conſequens grauior. d (Quare nos feci.aſcen.de ægypto.)vbi viuebamus in abundantia. e (Et eduxiſtis in locum iſtum peſſimum. Cuius cauſam ſubdunt, dicentes. f (Qui ſeri non poteſt.)& ſic patitur defectum fructuum,quos profert terra,per humanum laborem. Et etiam quos ſponte gignit &c. Iſta tamen quærela erat irrationabilis: quia manna ſufficiebat pro omni cibo hominibus bonis,dicetur in hoc lib.xj.ca. g (Inſuper & aquam non habet ad bibendum.)iſta quęrela plus habebat de ratione,quia ſine aqua non poteſt homo conuenienter viuere. h (Ingreſſuſque Moyſes & Aaron.) Hic ponitur defectus reuelatio,quantum ad defectum aquæ qui non poterat tolerari competenter:vbi promittitur Moyſi & Aaron oratio quæ debet eſſe ſolitaria. Et hoc notatur cum dicitur. i (Dimiſſa multitudine ante tabernaculum &c.)hu-

Quādo populus habuit defectumaquę.

Cauſæ.

De mána.

De Moyſe.

milis & ſupplicatoria: ideo ſubditur. k (Et aperi eis theſaurum tuum fontem aquę viuæ.) Iſta enim petitio erat diſcreta & rationabilis, quia de hoc quod erat neceſſarium. Conſequéter ponitur domini exauditio, cùm ſubditur.

Oratio Moyſi pro populo.

l (Et apparuit gloria domini.) ideſt nubes in qua dominus ſolitus erat loqui cum Moyſe, quaſi paratus petitionem eorum exaudire. Vnde ſubditur. m (Tolle virgam &c.) Iſta fuit virga Aaron, quia de ipſa ſubditur. n (Tulit igitur Moyſes virgam, quæ erat in conſpectu domini.) de virga Aaron dicitur.c.xvij. Referte virgam Aaron in tabernaculum teſtimonij.

o (Audite rebelles & increduli.) hoc dicit Moyſes quia frequenter conſimilia acciderant in populo. p (Num de petra hac vobis aquam poterimus eijcere.) Iſtud verbum Moyſi poterat dupliciter intelligi affirmatiuè, & negatiuè: quia ſic protulit, vt dicunt expoſitores catholici communiter. quia licet non dubitaret de potentia dei, quin poſſet illud, dubitauit tamé de effectu ne impediretur propter malitiam populi. Et ideo dubitando de ipſo effectu dixit,) Num de petra &c.) vt ſi effectus fuiſſet ſecutus ſic intelligeretur. Non obſtante incredulitate veſtra, poterimus eijcere aquam de petra virtute diuina. Si autem non ſequeretur, ſic intelligitur. Num de petra &c.q.d. Nó poterimus propter maliciam veſtram. q (Percutiens virga bis ſilicem.) quia primo ictu nó exiuerunt aquę propter dubitationem Moyſi. d (In ſecundo tamen ictu exierunt propter impletionem diuini promiſſi: conſequenter ponitur dubietatis punitio cum dixit. r (Quia non credidiſtis mihi.) tu & Aaron. s (Vt ſanctificaretis me.) ideſt ſanctitatem meam in impletionem promiſſi mei abſque dubio credendo, & fidem veſtram abſque dubio coram populo pronunciando, ſed contrarium feciſtis ideo. t (Non introducetis hos populos in terram quam dabo eis.) ſed morientur ante ingreſſum. Et licet multum deſiderarent ingredi, quia tamen ſciuerunt quòd verbum dei erat diffinitiuum: ideo verbum domini humiliter acceptauerunt, & tunc non orauerunt pro eius retractione. Poſtea tamen Moyſes orauit dominum pro ingreſſu terræ: ſed non fuit exauditus vt habetur. Deut.iij.ſequitur. v (Et ſanctificatus eſt in eis) per hoc enim quòd filij Iſrael viderunt quòd vindicta dei non parcebat Moyſi & Aaron, qui erant ſancti & amici, fuerunt territi & magis obedientes ne incurrerent offenſam dei. Et hoc eſt quod dicit. Et ſanctificatus eſt in eis. Hebræi autem dicunt ſic, quòd Moyſes & Aaron peccauerunt eo quòd non fecerunt ſicut præceperat eis deus. Quia dixerat loquimini ad petram coram eis, & illa dabit aquas, vt patet in textu, ita quòd ex ſolo verbo abſque percuſſione dediſſet aquas: quod fuiſſet nouum ſignum diuinę potentię. Non enim legitur quòd ad hoc factum fuiſſet: & ideo ſubdit poſtea.

Verbum Moyſi pót dupliciter intelligi.

Percuſſio ſilicis.

Quia non credidiſtis mihi vt ſanctificaretis me coram filijs Iſrael: quia dicit. Si coram filijs Iſrael dixiſſetis, ecce lapis iſte qui non audit, neque videt, & tamen obedit verbo dei emittendo aquas abſque vlla percuſſione, multo fortius vos qui eſtis rationabiles, verbis domini debetis obedire abſque vlla flagellatione. In hoc ſanctitatem meam profeſſi fuiſſetis verbo & facto: quod quia non feciſtis, prout vobis impoſueram: ideo non introducetis hos populos.

Dicimur credere deum deo & in deú.

¶ Quæſtio.lvij.

Super Verbis epiſtolæ tertiæ. xviij. poſt ſecundam dominicam quadrageſimæ quæ habentur numeri. xx. ſcilicet Moyſes & Aaron clamauerunt ad dominum & dixerunt, domine deus exaudi clamorem populi huius, & aperi eis theſaurum tuum, fontem aquæ viuæ. Oritur quæſtio de his quæ ſunt in oratione petenda, vtrum homo debeat temporalia petere orando? Arguitur quòd non. Homo non debet petere à deo niſi bona & vtilia: ſed quandoque temporalia habentur à ſe nociua, non ſolum ſpiritualiter ſed etiam temporaliter igitur. In oppoſitum Prouerb.iij. Tribue tantum victui meo neceſſaria: igitur, ad argumentum dicitur quòd ex quo non petimus temporalia tanquam principaliter quæſita: ſed in ordine ad aliud eo tenore à deo petimus ipſa, vt nobis cócedantur ſecundùm quòd expediunt ad ſaluté. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundùm Tho.ij.ij.q.lxxxiij. quòd licet deſiderétur temporalia, non quidem principaliter, vt in eis finé conſtituamus: ſed ſicut quædam adminicula, quibus adiuuamur ad tendendum in beatitudinem, inquantum per ea vita corporaliter ſuſtentur: & quantum nobis organice deſeruiunt ad actus virtutis.

Sabbato. iij. domi.in.xl. Lect.
Danie. prophe.xiij.c.

IN diebus illis,[a] Erat vir in babylone, & nomé eius Ioachim, & accepit vxorem nomine Suſannam, filiam helchiæ, pulchram nimis † & timentem deum. Parentes enim illius, cùm eſſent iuſti, erudierunt filiam ſuam ſecundùm legem Moyſi. Erat autem, Ioachim valde diues. Et erat ei pomeriũ vicinũ domui ſuæ. Et ad ipſum cóflucbãt iudęi, eo quòd eſſet honorabilior omniũ[b]. Et cóſtituti ſunt duo ſenes iudices in anno illo[c], de quibus locutus eſt dñs, quia egreſſa eſt iniquitas de Babylone à ſenioribus iudicib[9], qui

† Pulchra nimis. nimia mulierum formoſitas nec nó pulchritudo multos homines decipit. ideo mulierũ pulchritudo & vana & fugiéda eſt non concupiſcéda quia qui concupiſcit corde mœchatur. Dauid in Berſabee. ij. Regum. c. xj. hoc fecit ſic & veteres quos textus narrat ſaluator fugere docet in ſacro euangelio. Qui viderit mulieré ad cócupiſcédũ eam, iam mœchatus eſt in corde ſuo.

videbantur regere Populum. Iſti frequentabant domum Ioachim, & veniebant ad eos omnes qui habebāt iudicia.[d] Cùm autem Populus reuertiſſet poſt meridiem, ingrediebatur Suſanna, & deambulabat in pomerio viri ſui, & videbant eam ſenes quotidie ingredientem & deambulantem, & exarſerunt in concupiſcentiam eius. Et auerterunt ſenſum ſuum, & declinauerunt oculos ſuos, vt non viderent cœlum, neque recordarentur iudiciorum iuſtorum. Erant enim ambo vulnerati amore eius, nec indicauerunt ſibi viciſsim dolorem ſuum. Erubeſcebant enim indicare ſibi concupiſcentiam ſuam, volentes concumbere cum ea. Et obſeruabant quotidie ſollicitius videre eam.[e] Dixitque alter ad alterum. Eamus domum quia hora prādij eſt. Et egreſsi receſſerunt à ſe:[f] cumque reuertiſſent [g] venerunt in vnum, & ſciſcitantes abinuicem cauſam, confeſsi ſunt concupiſcentiam ſuam.[h] Et tunc in commune ſtatuerunt tempus, quando eam poſſent inuenire ſolam.[i] factum eſt autem, cùm obſeruarent diem aptum, ingreſſa eſt aliquando ſicut heri & nudiuſtertius cum duabus ſolis puellis, voluitque lauari in pomerio. Aeſtus qppe erat[k] & non erat ibi quiſquam præter duos ſenes abſconditos, & contemplantes eam.[l] Dixit ergo puellis, afferte mihi oleum[m] & ſmigmata,[n] & oſtia pomerij claudite,[o] vt lauer, & fecerunt ſicut præceperat, clauſeruntque oſtia pomerij, & egreſſę ſunt per poſticum, vt afferrent quæ iuſſerat. Neſciebatque ſenes intus eſſe abſconditos.[p] Cùm autem egreſſæ eſſent puellæ, ſurrexerunt duo ſenes, & accurrerunt ad eam & dixerunt.[q] Ecce oſtia pomerij clauſa ſunt, nemo nos videt, & in concupiſcentia tui ſumus, quamobrem aſſentire nobis & commiſcere nobiſcum.[r] Quod ſi nolueris, dicemus teſtimonium contra te, quòd fuerit tecum iuuenis, & ob hanc cauſam emiſeris puellas à te.[s] Ingemuit Suſana & ait,[t] Anguſtiæ ſunt mihi vndique.[v] Si enim hoc egero,[x] mors mihi eſt[y]. Si autem non egero, non effugiam manus veſtras.[z] Sed melius eſt † mihi abſque opere incidere in manus hominū quàm peccare in conſpectu domini.[a] Et clamauit voce magna Suſanna.[b] Exclamauerunt autem & ſenes aduerſus eam,[c] & cucurrit vnus & aperuit oſtia pomerij. Cùm ergo audiſſent clamorem in pomerio famuli domus, irruerunt per poſticum vt viderēt quidnam hoc eſſet.[d] Poſtquàm autem ſenes locuti ſunt.[e] Erubuerunt ſerui vehementer,[f] quia nunquàm dictus fuerat ſermo huiuſmodi de Suſanna.[g] Et facta eſt dies craſtina.[h] Cumque veniſſet Popul⁹ ad virum eius Ioachim,[i] venerunt & duo Presbyteri, pleni iniqua cogitatione aduerſus Suſannam, vt interficerent eam.[k] Et dixerunt[l] coram Populo, mittite ad Suſannam filiam Helchię vxorem Ioachim, & ſtatim miſerunt.[m] Et venit cum parentibus & filijs, & vniuerſis cognatis ſuis. Porrò Suſanna erat delicata nimis & pulchra facie.[n] At iniqui illi iuſſerūt vt diſcooperiretur,[o] erat em̄ cooperta, vt vel ſic ſatiarentur decore eius.[p] Flebāt igitur ſui & omnes qui nouerant eam.[q] Cōſurgentes autem duo Presbyteri in medio Populi,[r] poſuerunt manus ſuas ſuper caput eius.[s] Quæ flens[t] ſuſpexit ad cœlum. Erat enim cor eius fiduciam habens in domino.[v] Et dixerunt Presbyteri,[x] Cùm deambularemus in pomerio ſoli, ingreſſa eſt[y] hæc cum duabus ſolis puellis, & clauſit oſtia pomerij, & dimiſit à ſe puellas,[z] venitque ad eā adoleſcēs, qui erat abſcōditus, & concubuit cū ea.[a] Porrò nos cùm eſſemus in angulo pomerij, vidētes iniquitatem[b] cucurrimus ad eos, & vidimus eos pariter commiſceri.[c] Et illum quidem nequiuimus comprehendere, quia fortior nobis erat, & aperto oſtio exiliuit.[d] Hanc autem cū apprehendiſſemus, interrogauimus

† Sed melius eſt mihi abſque ope incidere in manus hominum: ſimilē ꝓtulit ſententiam David dū data fuit electio.ij.regū.xiiij.dicens Coarctor nimis, ſed melius eſt vt incidam in manus domini multæ eñ miſericordię ei⁹ ſunt.

quiſnam eſſet adoleſcens,& noluit indicare nobis.Huius rei teſtes ſumus.[c] Credidit eis omnis multitudo,quaſi ſenioribus & iudicibus Populi, & condemnauerunt eam ad mortem .[f] Exclamauit autem voce magna Suſanna & dixit.[g] Deus æternæ,qui abſconditorum es cognitor,qui noſti omnia antequam fiant . Tu ſcis quoniam contra me tulerunt falſum teſtimonium, &ecce morior,cúm nihil horum fecerim quæ iſti malitioſæ compoſuerunt aduerſum me.[h] Exaudiuit autem dominus vocem eius.[i] Cumque duceretur ad mortem ſuſcitauit dominus ſpiritum pueri iunioris,cuius nomen Daniel,[k] & exclamauit voce magna & dixit,[l] mundus ego ſum à ſanguine huius.Et conuerſus omnis Populus ad eum dixit. Quis eſt ſermo iſte quem tu locutus es ? Qui cùm ſtaret in medio eorum ait,ſic fatui filij Iſrael iudicantes,neque quod verum eſt cognoſcentes, cõdemnaſtis filiam Iſrael? Reuertimini ad iudicium:quia falſum teſtimonium locuti ſunt aduerſus eam. [m] Reuerſus eſt ergo Populus cum feſtinatione.[o] Et dixerunt ei ſenes.[o] Veni & ſede in medio noſtrùm,& indica nobis[p] quia tibi Deus dedit honorem ſenectutis: & dixit ad eos Daniel,ſeparate eos ab inuicem procul & dijudicabo eos. Cùm ergo diuiſi eſſent alter ab altero,vocauit vnum de eis, & dixit ad eum,[r] inueterate dierum malorum [s]nunc venerunt peccata tua,quæ operabaris prius iudicans iudicia iniuſta, innocentes opprimens , & dimittens noxios,[t]dicente domino,Innocentem & iuſtum non interficies.[v] Nunc ergo ſi vidiſti eam,dic ſub qua † arbore[x] videris eos colloquentes ſibi . [y] Qui ait ſub cino,[z] dixit autem Daniel , Recte mentitus es in caput tuum.[a] Ecce enim Angelus domini accepta ſententia ab eo ſcindet te medium. [b] Et amoto eo iuſſit venire alium[c] & dixit ei . Semen Channã & non iuda,[d] ſpecies decepit te,[e] & cõcupiſcẽtia ſubuertit cor tuũ.[f]

† Sub qua arbore.bonus iudex ſup dubijs, qñ ſentẽtiã fert &adit[e] eſſe debet: & ſentẽtiã ſuſpendere &ſubtiliter veritatem inquirere . vnde pſ. Et nunc reges intelligite erudimini qui iudicatis terrã.C. de iu.off.iudex debet eſſe cautus eruditus ſcientia idoneus.

Sic faciebatis filiabus Iſrael.[g] Et illę timentes loquebantur vobis [h]. Sed nõ filia iuda [i] ſuſtinuit iniquitatem veſtram [k].Nunc ergo dic mihi ſi vidiſti eam,ſub qua arbore comprehenderis eos loquentes ſibi? Qui ait ſub prino [m]. Dixit autem & Daniel. Recte mentitus es & tu in caput tuũ. Manet enim angelus domini gladium habens [n] vt ſecet te mediũ & interficiat vos [o]. Exclamauit itaque omnis cętus voce magna,& benedixerunt deum,qui ſaluat ſperantes in ſe [P]. Et conſurrexerunt aduerſus duos præsbyteros, conuicerat enim eos Daniel,ex ore ſuo dixiſſe falſum teſtimonium ,feceruntque eis ſicuti male egerant aduerſus proximum [q]: & interfecerunt eos. Et ſaluatus eſt ſanguis , innoxius in die illla.

Poſtilla.

IN diebus illis , Erat vir in Babylone , & nomen eius Ioachim &c. Hiſtoria Suſannæ contigit ante captiuitatem Babylonicam vel cito poſt : quia Daniel erat adhuc valde iuuenis, ſecundùm quòd dicitur infra. Cumque duceretur ad mortem ſuſcitaoit deus ſpiritum pueri iunioris,cui nomen Daniel:& tamen tranſlatus fuerat in Babyloné ante dictam captiuitatem, vndecim anois,quibus regnauit Sedechias , propter quod hæc hiſtoria inter libros bibliæ inter hiſtorias oon canonicas ſituari debet poſt librũ Baruch,& de quo certũ eſt quòd vna pars eius fuit inſcripta ante dictam captiuitatem, vt ibidem plenius dicitur. a (Erat vir habitans in Babylone &c.) Hæc hiſtoria diuiditur in quatuor partes,qa primo deſcribit Suſannę nepharia tẽtatio.Secũdo ipſius maligna accuſatio ibi, exclamaoerũt aũt. Tertio eius iniqua condẽnatio,ibi. Credidit eis multitudo. Quarto ipſius digna liberatio ibi. Exaudiuit dominus. Circa primum deſcribitur perſona tentata.i. Suſanna à nobilitate generis:quia erat de tribu iuda,vt dicetur infra. Et quia erat Ioachim copulata in matrimonio,qui erat honorabilior omnium iudæorum,vt hic dicitur: deſcribitur etiam pulchritudo corporis,vnde dicitur. Pulchra nimis. Et à pulchritudine mentis,quia dicitur timens deum:cuius cauſa exprimitur,quia erat à parẽtibus erodita ſecundùm legem Moyſi. Et ideo bene nominara erat ſecũdùm proprietatem rei Suſanna.i.lilium propter quod ſenes erant ma-

Dioiſio hiſtoriæ.

Circa primam partem.

gis inflāmati de ea, quàm de vili perſona. His dictis patet litera. Sequitur. b (Conſtituti ſunt). Hic conſequēter deſcribitur tentantium ſtatus, quia erant ſenes maturitate ætatis, iudices ſublimitate authoritatis, Presbyteri, vt dicetur infra apparentiam ſanctitatis, & ideo de facili poterant, mulieres ſeducere. Dicit gloſſ. quòd Hebræi dicunt ipſos decepiſſe mulieres per hoc quòd dicebant, Chriſtum de ſemine eorum naſciturum, cùm eſſent de tribu Iuda, eo quòd tribus ſacerdotalis & tribus Regia cōiunctæ erāt: cuius ſcilicet Chriſti natiuitas maxime deſiderabatur. Sequitur. c (De quibus locutus eſt dominus, quia egreſſa eſt iniquitas de Babylone à ſenioribus Iudicibus, qui videbantur regere populū). Hierem. xx. vbi dicitur. Ponat te dominus ſicut Sedechiam & Achab, quos frixit Rex Babylonis in igne, pro eo quòd fecerunt ſtultitiam in Iſrael & mœchati ſunt in vxores amicorum ſuorum, & locuti ſunt verbum in nomine meo mendaciter, quod non mandaui eis: dicunt enim Hebræi quòd iſti teſtes erant à domino prædicti Hierem. xxix. Sed contrarium videtur, quia dicuntur frixi in igne per regem Babylonis. Duo autem ſenes, qui tentauerunt Suſannam fuerunt lapidati: vt dicit gloſſ. Item fuerunt lapidati à Populo non à Rege.

Opinio hebræorū de duobus ſenibus.

Dicendum quòd mors quecunque aliquando ſignificatur per ignem in ſcriptura. Et ideo eorum lapidatio aliquādo vocatur frixio in igne. Item ſciendum quòd de licentia Regis Babylonis, pœna debita iudicabatur per Iudæos ſecundùm legem Moyſi: quia Iudices Regis legem Iudæorum ignorabant, ſed executionem mortis non poterant inferre, niſi ex ſpeciali mādato Regis & authoritate. Et ideo quòd Populus lapidauerit eos, fuit de præcepto Regis, propter quod Rex fecit principaliter & authoritatiue, Populus autem executiue. Cætera verò patent vſque ad hunc locum. d (Cùm autem Populus reuertiſſet poſt meridiem, ingrediebatur Suſanna & deam. &c.) hic ponitur tentationis ortus, quæ orta eſt in iſtis ſenibus, ſicut communiter oritur carnalis in alijs hominibus.

Vnde cauſata fuit tētatio qua ſenes Suſannam tentauerunt.

Primo ex impudico appetitu: quia dicitur q̄d videbant eam quotidie. Secundo ex inordinato affectu, cum ſubditur. Et extraxerunt &c. & conſequenter excæcatio intellectus, cùm dicitur. Et auerterunt ſenſum &c. quia inordinata affectio excæcat oculos rationis. Et conſequenter ex nephario conatu, ad implendum propoſitum, cùm dixit alter ad alterum ſic. dicit igitur primo &c. Cùm autem Populus reuertiſſet per meridiem, ingrediebatur Suſanna, & deambulabat in pomerio &c. Suſanna erat verecunda præſente frequentia Populi ſtabat clauſa cum Puellis ſuis iuxta domum, ſed cum Populus exiſſet, & ſenes aliquantulum remanerent ad conferendum ſimul de auditis in iudicio, tunc Suſanna exibat cameram & intrabat ortum cauſa recreationis & lauationis nec cauebat tantum à ſenioribus propter ætatem & ſanctitatis apparentiam quantum cauebat ab alijs. Cætera verò patent vſque ibi. e (Dixit alter ad alterum, eamus domum, &c.) Hoc fecerunt, quia quilibet volebat ſe expedire De alio, vt poſſet ſolus reuerti ad loquendum cum Suſanna, ad decipiendum eam. Sequitur. f (Cumque reuertiſſent prope domum Ioachim, per diuerſas vias.) g (Venerunt in vnum &c.) Sequitur. h (Et tunc in commune ſtatuerunt tempus &c.) quia firmati in ſuo malo propoſito. i (Factum eſt autem) Hic conſequenter ponitur tentationis modus, ibi ponūtur iſta per ordinem. Primum eſt fraudulentia & inſidiatio, in hoc quòd obſeruauerunt tempus aptum, ſcilicet, poſt populi diſceſſum. Et locum congruum, ſcilicet, pomerium vel hortum: & hoc eſt quod dicitur. Factum eſt autem cùm obſeruarent diem aptū &c. Modus loquendi iſte ad ſignificandum frequentiam faciendi aliquid, quia Suſanna frequenter illum hortum intrabat. Et ſequitur.

Tētationis modus.

k (Et non erat ibi quiſquàm, præter duos ſenes abſconditos & contemplantes eam). Ex ardore deſiderij. l Dixit ergo Puellis, afferte mihi oleum.) Hic oleum accipitur pro lachryma arborum aromaticarum, qua vtuntur in terra illa contra ęſtum. m (Et ſmigmata.) ſecundùm Hieronymum, ſmigma eſt aqua de hordęo & palea facta, ad lauandum faciem & refrigerandum. n (Et oſtia pomerij claudite.) propter ſecuritatem, ne aliquis poſſet venire ad eam. o (Vt lauer ex illis.) ſcilicet, quæ debebant apportare Puellæ predictæ: & forte erat irriguum fontis vel aliquid aliud. Sequitur. p (Cùm autem egreſſæ eſſent Puellę, ſurrexerunt duo ſenes & accurrerūt ad eam &c.) Hic ponitur ſecundùm quod fuit in iſta tentatione, ſcilicet maligna ſuggeſtio. Primo Suſannam aſſecurando ad perpetrandum rem illicitam, cùm dicitur. q (Ecce hoſtia pomerij clauſa ſunt &c.) Secundo ei mortem minando niſi conſentiat, cum ſubditur. r (Quod ſi nolueris dicemus teſtimoniū contra te, quòd fuerit tecum iuuenis, &c. Tertium quod in hac tentatione ponitur eſt Suſannæ virtuoſa electio quia magis elegit mori, quam Dei mandatum prætergredi: & hoc eſt quod dicitur hic.

Maligna ſuggeſtio.

s (Ingemuit Suſanna, & ait), ſcilicet, dolore cordis propter periculum imminens. t (Anguſtiæ mihi ſunt vndique) Anguſtioſum eſt mori, & anguſtioſum eſt dignum morte fieri propter quod ſequitur. v (Si enim hoc egero.) quod perſuaderis, legem Dei traſgrediendo. x (Mors mihi eſt) quia in lege Moyſi, præcipiť adulteram lapidari. y (Si autem non egero: non effigiam ma. veſtras, mortem incurrendo, ſed indebitam. z (Sed melius eſt mihi abſque opere incidere in manus hominum

Pręſtat moriquàm agere cōtra bonum virtutis.

&c.) quia punire non eſt malum ſimpliciter: quia eſt malum pœnæ, ſed fieri pœna dignum eſt ſimpliciter malum. Quia hoc eſt malum culpæ. a (Et exclamauit voce magna Suſanna, ne forte ſenes ex vehementia concupiſcentiæ qua erant inflammati in ipſam irruerent, & ipſam licet inuitam impudice tangerent.

b (Exclamauerunt autem & ſe.) Hic conſequenter ponitur Suſannæ maligna accuſatio. Et diuiditur in duas partes: quia primo accuſatur extra iudicium, ſecundo in iudicio ibi. Et facta eſt dies. In prima dicitur ſic. Exclamauerunt autem & ſenes aduerſus eam, vt notarent eam reã corã familia occurente ad clamoré Suſuannæ: quia ſi tacerent redderent ſe ſuſpectos. c (Et cucurrit vnus, & aperuit oſtium pomerij) ad ſimulandum quòd vir eius de quo falſo eam accuſabant exijſſet, antequam famuli veniſſent: quia ſi oſtium inuentum fuiſſet clauſum, & tamen iuuenis non fuiſſet inuentus teſtimonium eorum fuiſſet ſuſpectum. Sequitur. d (Poſtquàm autem locuti ſunt ſenes) accuſantes Suſannam de crimine adulterij. e Erubuerunt ſerui) quia diligebant Suſannam tanquàm in domo eius nutriti: cuius cauſa ſubditur. f (Quia nunquam dictus fuerat ſermo huiuſmodi de Suſanna) in quo apparet bonitas eius, non ſolum in vita ſed etiam in fama.

Accuſatio in iudicio.

g (Et facta eſt dies craſtina.) Hic conſequenter ponitur accuſatio in iudicio. Et diuiditur in tres partes, quia primo ponitur Suſannæ citatio, ſecundo accuſantium iuratio ibi, conſurgentes autem. Tertio iuratorum teſtificatio, ibi dixerunt Presbyteri. In prima parte dicitur ſic. h (Cumque veniſſet Populus &c.) ſcilicet, ad locum iudicij. i (Venerunt & duo Presbyteri, pleni iniqua cogitatione aduerſus Suſannam, vt &c.) Comparendo in loco iudicij, ad implendum nequitiam ſuam.

k (Et dixerunt coram omni.) l (Populo.) Mittite ad Suſannam filiam &c. & ſic apparet Suſannæ ſolemnis citatio. m (Et venit cum parentibus & filijs, & vniuerſis cognatis ſuis. Porro Suſan.) quia nó poterat ſola ſufficienter ire ad iudicium: amici aũt eius venerunt cum ea, ipſi compatientes propter ſanctitatem eius quam nouerant, ſequitur. n (At iniqui illi iuſſerunt vt diſcooperiretur) quia forte volebant inducere Populum ad ſuſpicandum male de ea, ex rubore vultus eius: ſciebant enim ipſam eſſe verecundam. o (Erat enim cooperta &c.) Hoc poteſt intelligi dupliciter Vno modo referendo ad præceptum ſenum qui iuſſerant eam diſcooperiri, vt ſic reficerentur eius aſpectu, ex quo non poterant ſibi copulari nephario actu Alio modo poteſt intelligi referendo ad ipſam Suſannam & amicos eius qui cooperirẽt eam, vt ſit ſenſus, erat enim cooperata, ſcilicet, amicorum concilio vel ſic, vt ſatiarentur decore eius, id eſt, vt non videntes eius pulchritudinem, minus inflãmarentur de ea: & ſic non accuſarent eam crudeliter: quia amici eius, ſcilicet, Suſannæ ſciebant cauſam accuſationis per reuelationem Suſannæ.

Accuſantiũ iuratio.

p)Flebant igitur ſui & omnes qui &c. ſcilicet, pietate cognoſcentes innocentiam Suſannæ. q (Conſurgens &c.) Hic ponitur accuſantium iuratio. Ex quo habetur argumentum quòd de crimine vnde aliquis debeat mori non eſt credendum alicui ſimplici verbo ſuo cuiuſcunque authoritatis & ſanctitatis ſit. Et hoc eſt quod dicitur hic. (Conſurgentes autem duo Presbyteri &c.) Qui erant Iudices & ſacerdotes Populi. r (Poſuerunt manus ſuas ſuper caput eius.) Iſte enim erat modus iurandi contra perſonam condemnandam ad mortem, vt teſtes in iurando ponerent manus ſuper caput eius: vt habetur Leuiti. trigeſimoquarto. s (Quæ flens.) quia videbat quòd criminaliter agebant contra eam. t (Suſpexit in cœlum) quia aliunde non poterat habere auxilium & proprium eſt diuinitatis, ſuccurrere in caſibus deſperatis. v (Et dixerunt Presbyteri.) Hic ponitur iuratorum teſtificatio. x (Cùm ambularemus in pomerio ſolis, hæc dicunt ne requiratur alius teſtis cum eis, ſequitur. y (Hæc clauſit oſtium pomerij, & dimiſit à ſe Puellas) Hoc dicunt in argumentum ſui dicti, quod ſequitur.

Iuratorũ teſtificatio.

z (Venitque ad eam adoleſcens, qui erat abſconditus & concubuit cum ea) quia aliter non poterant oſtendere Suſannam morte dignam, niſi allegarent factum turpe pro peccato enim voluntatis vel concupiſcentiæ, non ſtatuitur aliqua pœna in lege. a (Porro cùm eſſemus in angulo pomerij) hoc dicunt ad colorationem dicti ſui, quia ſi fuiſſent in palam, dictum eorum non habuiſſet aliquam probabilitatem, ſcilicet. quòd Suſanna vellet tale quid committere ipſis videntibus. b (Cucurrimus ad eos, & vidimus eos pariter commiſceri) quia de facto non creditur teſtimonio alicuius, niſi dicat ſe vidiſſe. c (Et illum quidem nequiuimus comprehendere, quia fortior nobis erat, & aperto oſtio exiluit.) tanquam Iuuenis exiſtens: nos autem ſenes.

Quare dicũt cũ eſſemus in angulo.

d (Hanc autem cum apprehendiſſemus, interrogauimus quiſnam eſſet adoleſcens, & noluit indicare nobis.) Hoc autem dixerunt ne quęreretur ab eis, quis eſſet adoleſcens: & per hoc poſſent deprehendi. e (Credidit eis omnis multitudo, quaſi ſenioribus & iudicibus Populi, & condemnauerunt eam ad mortem.) Hic deſcribitur ipſius Suſannæ iniuſta cõdemnatio. quæ oſtenditur ex duobus, ſcilicet, ex Populi ignorantia, qui credidit ſenibus, & propter ætatem & authoritatem eorum abſque diligenti examinatione: propter quod de hoc infra reprehenduntur à Daniele vbi dicitur, Sic fatui filij Iſrael &c. Ex hoc habeť argumẽtum

Quare dixerunt noluit indicare.

quòd pro nulla re vel autoritate vel ſanctitate debent applicari teſtes in cauſa criminali maxime ſine diligenti examinatione. Secundo oſtenditur condemnatio iniuſta, ex Suſannę inocétia, cũ dicit̃.

Suſannę iniuſta códẽnatio.

f (Exclamauit auté voce magna Suſanna) ex cordis affectu & conſcientia pura. g (Deus æternæ qui abſcon. es cognitor) quia ipſe ſolus nouit ſecreta cordium, diuina eoim ſcientia æternitate menſurat̃: ideo ita cognoſcit futura ſicut præſentia. h (Exaudiuit.) Hic ponitur Suſanuæ digoa liheratio. Et diuiditur in quatuot partes: quia primo ponitur Danielis appellatio à ſentétia iniqua. Secundo teſtiũ diligés examinatio ibi. Reuerſus eſt populus.

Oratio Suſannæ.

Tertio ipſorum condemnatio ibi, clamauit itaque. quarto pro prędictis gratiarũ actio: ibi helchias auté: ſed iſta particula vltima nõ ponitur in pręſenti lectione. (Exaudiuit auté dominus vocem eius.) i. cũ effectu audiuit. i (Cumq́ue duceretur ad mortem, ſuſcitauit dominus ſpiritũ pueri iunioris &c.) Ex quo patet quòd Daniel hoc nũ fecit ex humana induſtria, ſed ex diuino inſtinctu.

Liberatio Suſannæ.

k (Et exclamaoit voce magna) vt poſſet ab omnibus audiri. l (Mundus ego ſum à ſanguine huius) hoc eſt dictũ non aſſeotio huic ſententiæ, ſed magis ab ea appello, tanquam ab iniqua: vt patet per verba ſequentia. m (Reuerſus eſt ergo populus). ſ. ad locum iudicij.

n (Et dixerunt ei ſenes) oon illi dno qui accuſabant Suſannam, ſed alij ſenes populi Iſrael. o (Veni & ſede in medio noſtrum in loco iudicij, indica nobis) qualiter poſſit veritas aperiri. p (Qgia dedit tibi deus ho. ſenectutis.) i. ſapientiam quę ſolet eſſe in antiquis: vt dicitur Iob. xij. In antiquis eſt ſapientia, & in multo tépore inuenitur prudentia.

Populi ad locum regreſſio.

q (Er dixit ad eos Daniel, ſeparate illos &c.) ne confingant aliud mendaciũ ſimile præcedenti Seqnitur. r (Inueterate dierũ malorũ &c.) Ex hoc patet quòd teſtes falſi ſunt increpãdi & terrendi, vt ex hoc magis appareat eorum frandulentia. s (Núc venerũt peccata tua &c.) ideſt oſteodentur per pœnam tibi à deo inferendam, ſequitur. t (Dicente domino. Innocentem &c.) hoc dicitur Deut. xxvij.

Daniel ſenes alloquitur.

Quomodo teſtes ſunt interrogandi.

v (Nunc ergo ſi vidiſti eam &c.) Ex hoc patet quòd teſtes ſunt interrogandi de circunſtantijs, quia per hoc apprehenditur eorum falſitas & cõtradictio. x (Videris eos colloquentes ſibi) curialiter loquitur ſicut homo caſtus & verecundus, non ſicut ſenes impudici, qui dixerant vidimus eos pariter commiſceri.

Quomodo exponitur mentitus in caput.

y (Qui ait ſub cino) nomé eſt arboris, & eſt idem quod lentiſcus, arbor humilis cuius ſuccus foliorum conſolidat labia, vt dicis hic gloſſ. z (Dixit aũt Daniel, recte mẽtitus es in caput tuũ.) i. ad dãnationé capitis tui, quæ ex hoc ſequit̃. a (Ecce enim angelus dñi &c.) i. iudex, quia radices populi & ſacerdotes aliquãdo nominaot̃ angeli. ſicut patet Malach. x. dicẽtis. Labia ſacerdotis cuſtodiũt ſcientiã. & legé requirẽt ex ore eius, angelus enim dñi exercituũ eſt.

Vel angelus vere accipit̃ ibi ꝑ angelo Suſannę, qui dãnationé ſenũ erga deũ procurauit. b (Et amoto eo &c.) prius eũ amouit quã alter veniret, oe poſſet alteri ſignare quid diceret. c (Et dicit ei: ſemen cha. &c.) licet enim eſſet de tribu Iuda ſecundùm rem, tamen imitabatur mores chananęorum: increpat auté ipſum Daniel ſicut primum, & eadem cauſa vt territus citius deprehendatur. d (Species decepit te.) ideſt pulchritudo Suſannæ. e (Et concupiſcentia ſubuertit cor tuum.) i. mentem tuam auertit à rectitudine rationis & legis diuinæ. f (Sic faciebatis filiabus Iſrael.) eas per terrores decipiédo. g (Et illę timentes loquebantur vobis.) cõſentiendo vobis io opus nepharium. h (Sed nõ filia iuda. nobilis ſ. genere & moribꝰ. i (Nõ ſuſtinuit iniquitatem veſtrã.) vobis aſſentiẽdo.

Pulcher mulieris aſpectus cauſa cõcupiſcentiæ carnis.

k (Nunc ergo dic ſub qua arbore appræhenderis eos loquentes ſibi.) curialiter loquendo de actu curiali vt iam dictum eſt. l (Qui ait ſub prino.) nomen eſt arboris, nec eſt arbor eadem cum lentiſco, vt dicuut aliqui & male: quia tũc non eſſet diſcordia in teſtimonio eorum, cuius cõtrarium exprimitur in litera: aliter nõ eſſent conuicti ſicut teſtes falſi. Et ideo dicendũ quòd prinus eſt idem quod pinus, vt dicitur in libro de proprietatibus rerum. m (Dicit auté Daniel recte mentitus es &c.) eodem modo exponitur ſicut prius.

Senes gladio interẽpti nõ fuerunt.

n (Vt ſecet te medium.) ſeparando. ſ. aoimam à corpore. per mortem, quia non fuerunt ioterfecti gladio vt ſupra dictum eſt. o (Exclamauit itaque omnis cœtus) quia videbat contradictionem eorum. p (Et conſurrexerunt aduerſus duos præsbyteros.) faciendo eis ſecundùm legem talionis ſcriptam in lege Moyſi. q (Et interfecerunt eos.) i. ſicut dignos morte regi tradiderunt. qui habebat alteram iuſtitiam, & ipſe fecit eos comburi ſecundùm modum illius terrę, vt dicitur Hier. xxix. Vel aliter interfecerunt, qnia de ſpeciali voluntate regis permiſſum eſt iudæis, vt interficereot eos ſecundùm legem Moyſi: & ſic fuerunt lapidati, quę lapidatio poteſt dici frixio in igne: vt ſupra dictũ eſt. Cætera vſque in finem de ſe patent.

¶Quæſtio. lvij.

Super Verbis epiſtolæ in ſabbato poſt dominicam tertiam in. xl. quæ habentur Danie. xiij. ſ. dicemus teſtimonium contra te: & hæc dixerunt duo ſenes. Suſanoæ in orto, quando noluit acquieſcere verbis illorum, oritur quæſtio de falſo teſtimonio: vtrum falſum teſtimonium ſit peccatum mortale? Arguitur quòd non. Mendacium quod nulli nocet eſt officioſum, quod non eſt peccatum mortale: ſed quando in tali teſtimonio eſt mẽdaciũ, puta qnòd aliquis falſum, teſtimoniũ perhibet vt aliqué à morte liberet vel ab iniuſta ſñia quę intentat̃ ꝑ aliquos falſos teſtes vel per iudicis peruerſitaté: ergo falſum teſtimonium non

eſt peccatum mortale. In oppoſitum ꝓuer.xij. falſus teſtis non erit impunitus:& nó niſi quia mortaliter peccat. Igitur ad argumentum dicitur quòd iniuſtum iudicium non eſt iudiciũ:& ideo ex vi iudicij falſum teſtimoniũ in iuſto iudicio prolatum ad iuſtitiam impediendam non habet rationem peccati mortalis:ſed ſolum ex iuramento violato.ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundũ Tho.ij.ij.q.lxxj.quòd falſum teſtimoniũ habet triplicem deformitatem:vno modo ex periurio:quia teſtes non admittũtur, niſi iurati:& ex hoc ſemper eſt peccatum mortale.alio modo ex violatione iuſtitię:& hoc modo eſt peccatum mortalę,in ſuo genere,ſicut & quælibet iniuſtitia. Tertio ex ipſa falſitate ſecũdum quod omne mendacium eſt peccatum:& ex hoc non habet falſum teſtimoniũ quod ſemper eſt peccatum mortale.

Dominica .iiij .in xl.
Gala.iiij. cap.

FRatres,[a] Scriptum eſt[b] quoniã Abraã duos filios † habuit[c], vnum[d] de ancilla[e], & vnũ de libera[f]. Sed qui de ancilla[g],ſecundũ carnẽ natus eſt[h], qui autẽ de libera,[i] per repromiſſionem[k],quæ ſunt per allegoriam dicta.[l] hæc enim ſunt[m] duo teſtamenta. [n] vnum quidem[o] in monte ſyna[p] in ſeruitutem generans,[q] quæ eſt agar.[r] Syna enim mõs eſt in Arabia[s],qui cõiunctus eſt[t] ei,[v] quæ nunc eſt hieruſalem,& ſeruit cum filijs ſuis[x].Illa autẽ [y] quę ſurſum eſt hieruſalẽ[z],libera eſt, [a] quæ eſt mater noſtra[b].Scriptum eſt enim.[c] Lætare ſterilis,quæ non paris, [d] erumpe & clama[e] quę non parturis: [f] quia multi filij deſertæ[g] magis quàm eius quæ habes virũ[g]. Nos autem fratrem[i] ſecundùm Iſaac[k], promiſſionis filij ſumus.[l] Sed quomodo[m] tũc is,[n] q ſecundùm carnem[o] natus fuerat, perſequebatur eum qui ſecundùm ſpiritum:[p] ita & nunc[q].Sed quid dicit ſcriptura?[r] Eijce ancillam[s] & filium eius. [t] Non enim erit hęres filius ancillæ[v] cũ filio liberæ[x].Itaque fratres nõ ſumus filij ancillę,[y] ſed liberę[z]:qua libertate. [a] Chriſtus nos liberauit.

† Duos filios. Abraã filios duos ſibi genuit, diuerſarũ tamẽ cõditionum, nã vnus liber erat alter verò ſeruꝰ: ſic deus omnipotens duos populos ſibi in lege & beneficijs genuit vnum quidẽ ſeruum, ſcilicet iudaicũ & alterũ liberũ.ſ.populũ Chriſtianũ, qui nobis, ſignanẽ:pꝑ filios Abraę. Typus eſt de aſina & pullo ſuper quibus ſedit dñs vt habetur Matt. xxj. Chriſtianꝰ populꝰ erit hęres:& iudaicus eijcietur: qa non credit in filiũ : vt Matth.j.

Poſtilla.

FRatres. Scriptum eſt quoniam Abraã duos filios habuit &c. Ante initiũ illius epiſtolę ſcribit ſanctus paulus dicens. Emulamini autem in bono ſemper,& non tantum cũ præſens ſum apud vos filioli mei, quos iterum parturio donec Chriſtus reformetur in vobis. Tunc poſt pauca ſequitur epiſtola hodierna. Scriptum eſt quoniam Abraam duos filios habuit. Vbi notandum quòd nos omnes filij dei ſumus per creationem.ſed nó omnes per gratiam,& qui hic in præſenti filius per gratiá non fuerit,in futuro filius gloriæ nó erit. Et ſic duplices filios habet deus,de quibus dicitur in hodierna epiſtola,per typum filiorũ Abrahe cũ dicitur. a (Scriptum eſt.) Geñ.xxj. b (Quoniam Abraham duos filios habuit) hiſmael & Iſaac. c (Vnum.)hiſmael. d (De ancilla.)ſcilicet agar,quæ erat ancilla ſaræ vxoris Abrahe. e (Et vnũ de libera.)i.de vxore propria.ſ. Iſaac quem ſara genuit. f (Sed qui de ancilla.)i.hiſmael. g (Secundum carnem natus eſt.)i.per modum naturalem ſicut alij homines:& ſine vlla promiſſione natus eſt. h (Qui aũt de libera.)i.de vxore propria.ſ. Iſaac. i (Per repromiſſioné).ſ.diuinam,quia ex promiſſióe angeli ſara cócepit,& cũ miraculo,quia pater centum annorum erat. Et mater.xc.anno. k (Quæ ſunt per allegoriam dicta.)i.per ſenſum alterũ, quàm videntur verba ſonare:quia iam dicta debent intelligi myſtice:quia myſticũ ſenſum habent. Pro quo notandum eſt quòd quadruplex eſt ſacræ ſcripturæ ſenſus. Hiſtoricus quando ſanctum narratur. Tropologicus:cũ ex his quę facta ſunt aliqua facienda oſtenduntur. Allegoricus,cũ per id quod factum eſt,aliquod futurũ intelligitur. Anagogicus ſecundũ Aug.per qué de ſupernis & æternis tractatur verſus. Litera geſta docet:quid credis allegoria. Maralis quid agas,quo tendis anagogia. l (Hęc enim ſunt.) i.ſignificant. m (Duo teſtã.)vetus & nouum. n (Vnum quidem datum.)ſcilicet vetus teſtamentum. o (In monte ſina.)ſcilicet ipſi moyſi,in duabus tabulis lapidęis. p (In ſeruitute generans) ſuper iudæos , qui timore pœnæ & promiſſione temporalium,ſeruierũt & obedierunt deo non filialiter,ſed ſeruiliter. q (Quæ eſt agar.)i.quæ ſignificatur per agar ancillam. r (Sina enim eſt mons in Arabia.) ſcilicet minori,ſecundum haymonem,qui ſua magnitudine diuerſas prouincias tangit,& ſui extremitate vicinus eſt terræ promiſſionis. s (Qui coniunctus eſt.)ideſt vicinus eſt. t (Ei)ſcilicet terræ promiſſionis. v (Quæ nunc eſt hieruſalem,& ſeruit cum filijs ſuis.) Ly. ideſt cum iudæis in ſeruitute legis, x (Illa autem hieruſalem).ideſt eccleſia de gentibus congregata. y (Que ſurſum eſt)quo ad effectioné vel ſpem cęleſtum. z (Libera eſt)Vincent.ideſt in liber

tate Euangelij poſita eſt. a (Quæ eſt mater noſtra). ſpiritualiter nos generans per Baptiſmum. De qua. b (Scriptum eſt). Eſai. liiij. c (Lętare ſterilis quæ non pars), id eſt, Eccleſia gentium, de qua venit Chriſtianitas quæ erat ſterilis ab operibus bonis, ante aduentum Chriſti. d (Erumpe) ſcilicet quantum ad gaudium intrinſecum. e (Quæ non parturis.) Gorra. id eſt, ad generandum filios Chriſto nõ conaris. f (Quia multi filij deſerte), id eſt, de ſeruitute gentilitatis ad Chriſtum conuerſę quæ ante erat deſerta à Deo, propter eius idololatriam. g (Magis quàm eius, quæ habet virum), id eſt, ſynagogæ, quę in monte Sina deſponſata fuit Deo in ſuſceptione legis: quia ſicut mulier regitur à viro. & Iudæi in veteri teſtamento regebantur per legem Moyſi.
h (Nos autem fratres), ſcilicet Chriſtiani.
i (Secundum Iſaac), id eſt, ad ſimilitudinem eius. k (Promiſsionis filij ſumus), ſcilicet, geniti per gratiam in Bapriſmo. l (Sed quomodo). id eſt, quemadmodum. m (Tunc is) Id eſt, Hiſmael. n (Qui ſecundùm carnem), ſcilicet. o (Natus fuerat, perſequebatur eum qui ſecundùm ſpiritum). Iſaac qui ſecundùm promiſsionem ſcilicet Spiritusſancti ex matre ſterili natus eſt. p (Ita & nunc), ſcilicet, in preſenti Ly. perſequuntur bonos. q (Sed quid dicit ſcriptura). Geneſis. xxj. r (Eijce Ancillam), id eſt, Synagogam. s (Et filium eius), id eſt. quemlibet de ſynagoga. Gorra. ad literam. Cùm enim vidiſſet Sara Hiſmael ludentem cum filio ſuo Iſaac, & non placuiſſet ei ludus ille, dixit Abrahe. Eijce Ancillam & filium eius. Qui admonitus à domino acquieuit ei. & eiecit Agar & Hiſmael: per quod figuratum fuit quòd ſynagoga cum ceremonialibus, & obſeruationibus ſuis à conſortio fidelium erat in aduentum Chriſti abijcienda.
t (Non enim hæres erit filius Ancillæ), id eſt, filius ſynagogæ. v (Cum filio liberæ). id eſt, cum Chriſtiano filio Eccleſiæ. In bonis enim temporalibus permixti ſunt mali cum bonis, immo quandoque mali plus habent de temporalibus, ſed in hæreditate ſoli boni participant: vnde Abraam filijs concubinarum largitus eſt munera: ſed Iſaac ſeruauit hæreditatem. Geneſis vigeſimoquinto. x (Itaque fratres non ſumus Ancillæ filij. Gorra. id eſt, Synagogæ, vt ſeruiamus legi & ſeruituti legalium ſubiecti. y (Sed liberæ), id eſt, Eccleſiæ militanti. z (Qua libertate), ſcilicet, à ſeruitute legis. a (Chriſtus nos liberauit). Ly. qui per ſuam benedictam paſsionem legalia euacuauit.

¶Quæſtio.lviij.

Super Verbis epiſtolæ quartę, domin. quadrageſi. quæ habentur ad Gala. iiij. Abraam duos filios habuit. Oritur quæſtio de virginitate vtrum virginitas ſit maioris meriti quàm caſtitas coniugalis? Arguitur quòd non. Maioris eſt meriti quòd omni tempore poteſt eſſe licitum, & meritorium quàm quod nõ: ſed caſtitas coniugalis omni tempore fuit licita & meritoria: aliquo autem tempore caſtitas virginalis non fuit licita, in lege enĩ maledicta erat ſterilis: ergo magis eſt meritoria caſtitas coniugalis quàm virginalis. In oppoſitum maioris meriti eſt virtus perfectior quàm minus perfecta. ſed virginitas eſt perfectior quàm caſtitas coniugalis, ergo eſt maioris meriti. Ad argumẽtum dicitur quòd caſtitas virginalis quantum ad id quod nominat eſſentiam perfecti habitus caſtitatis, nunquam fuit illicita: quia ſic nunquam contrariahaĩ concubitus coniugalis factus ex diuino pręcepto, ſed perduratio propoſiti de non conſentiendo in carnalem copulam aliquo tempore fuit illicitum, & illo tempore magis meritorius fuit ſtatus coniugatorum quàm ſtatus abſtinentium, quamuis iſto tempore ſit econuerſo. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundùm Reihardum de media villa. quarto ſententia. diſtinctione trigeſimatertia. articulo quarto, quæſtione ſecunda. quòd habitus virginitatis maioris eſt meriti quàm habitus continentiæ coniugalis: quia habitus caſtitatis virginitatis eſt habitus perfectus, coniugalis verò imperfectus, & virtus perfecta eſt maioris meriti quàm imperfecta. Status enim virginitatis & coniugalis, ſi referuntur ad tempus gratiæ, magis meritorius eſt, quàm ſtatus virginitatis coniugalis, ſi referuntur ad tempus legis ſcriptæ: coniugalis eſt magis meritorius. Si verò referuntur ad diuerſa tempora, ſcilicet, ſtatus coniugalis ad tempus legis ſcriptæ, & virginitatis ad tempus legis Euangelicæ vnus alteri non pręfertur: ideo ſtatus virginitatis & coniugalis, ęqualis & inęqualis meriti dicuntur ęqualis dum referuntur ad idem tempus, inęqualis dum ad diuerſa tempora.
Ex dictis patet quomodo virginitatas eſt magis meritoria quàm ſtatus coniugalis: & minus meritoria & econtra ſecundùm diuerſos reſpectus.

Feria ſecunda, poſt dominicam in medio quadrageſimæ. Lectio libri Regum. iij. capitu. quarto.

IN diebus illis, [a] Venerunt duæ Mulieres meretrices † ad regem Salomonem, & ſteterunt coram eo, Quarum vna ait. Obſe-

† Meretrices. Iuſtitia regum & humana ſapiẽtia circa oĩm hoĩm conditionẽ

ęquali men ſura ſe hr̄e debet iure-q̄ue vnicui que ęquali ter mini-ſtrari: quia quod ſuum eſt vnicui-que tribuat iuſti.lib.j. Rubr.de iuſtitia.ſic ſa-piētiæ.j. Di ligite iuſti-tiā q̇ iodica tis terram.

cro mi domine, ego & mulier hæc habitabamus in domo vna, & peperi apud eam in cubiculo. Tertio autem die poſtquam egó peperi, peperit & hæc. Et eramus ſimul nulluſq́ue alius in domo nobiſcum, exceptis nobis duabus. Mortus eſt autē filius mulieris huius nocte, dormiēs quippe oppreſsit eum.[b] Et conſurgens intempeſte noctis ſilentio, tulit filium meum de latere meo, Ancillæ tuæ dormientis, & collocauit in ſinu ſuo. Suum autem filium, qui erat mortuus poſuit in ſinu meo. Cūq́ue ſurrexiſſem mane, vt darem lac filio meo, apparuit mortuus. Quem diligentius intuens, clara luce deprehendi, non eſſe meum quem genueram. Reſponditq́ue altera mulier? Non eſt ita vt dicis: ſed filius tuus mortuus eſt, meus autem viuit.

Econtrario illa dicebat mentiris, filius quippe meus viuit, & filius tuus mortuus eſt. Atque in hunc modum contendebāt coram Rege. Tunc Rex ait, Hæc dicit filius meus viuit, & filius tuus mortuus eſt. Et iſta reſpondit nō, ſed filius tuus mortuus eſt, & filius meus viuit Dixit ergo Rex, Afferte mihi gladium. Cumq́ue attuliſſent gladium coram Rege ait, Diuidite, inquit, infantem viuum in duas partes, & date dimidiam partem vni, & dimidiam partem alteri? Dixit autem mulier cuius filius erat viuus ad Regem, commota ſunt quippe viſcera eius ſuper filio ſuo. Obſecro domine date illi infantem viuum, & nolite interſicere eum. Econtrario illa dicebat. Nec mihi nec tibi, ſed diuidatur. Reſpondit Rex & ait. Date huic infantem viuum, & non occidatur. Hæc eſt enim mater eius. Audiuit itaq́ue omnis Iſrael iudicium quod iudicaſſet Rex.[c]

Et timuerunt Regem videntes ſapientiam Dei [d] eſſe in eo ad faciendum iudicium.

Poſtilla.

VEnerunt duæ mulieres meretrices ad regem ſalomoné, ſteterūt q́ue corā eo. Salomon filius Dauid viſioné à domino habuit vt poſtularet quid vellet. Qui dies multos, diuitias, aut inimicorum ſuorū animas non petens: ſed ſolam ſapientiam, ad diſcernendum populi iudicium poſtulans, obtinuit à deo cū ipſa ſapientia omnium prædictorom abundantiam, & gloriam talem vt nemo fuerit ſimilis ſibi in regibus iudeæ. Ipſo igitur ſedente io regno poſt grande conoiuiom vniuerſis famulis ſuis. a (Venerunt duæ mulieres meretrices ad regem ſalomonem, ſteteruntq́ue coram eo. Quarum vna ait. Obſecro mi domine, ego & mulier &c.) hic oſtenditur impletio promiſſioois factæ ſalomoni. Et primo quantum ad ſapiētiam, in hac præſenti lectione. In reſiduo verò iſthus capituli quantum ad gloriam. Et deinde quantū ad opulentiam. Iſta tamen tria ſunt cōiuncta, quòd vnum perficit aliud, & econoerſo, ideo nunc diſtincte, oūc mixtim agitur de ipſis. Primum oſtenditur per verum iudicium quæ eſſet mater vera, & quæ ficta, per hoc quod vbi deficiebat homana probatio, ſapienter recurrit ad incliuationem uaturalé: quia vera mater efficitur ad filium. Vnde litera ipſa eſt patens paucis exceptis. b (Et conſurgens intempeſte noctis ſilentio. Intempeſtum prout eſt ſubſtantiuum eſt quarta hora noctis, ſed prout eſt adiectiuum idem eſt quod ſine tempore. Et ſic oox dicitur intempeſta, non quia ſit ſine tépore ſimpliciter: ſed quia tunc non eſt tempus aptum ad operādum Operatione autem & motu tempus regitur & diſtinguitor, vt habetur.iiij.phyſico. Cætera verò omnia contenta in præſenti lectione patent ſufficienter in litera. Sequitur in fine. c (Et timuerunt regé videntes ſapientiā dei.) ſ. diuinitus ſibi datā. d (Eſſe io eo). ſ. vltra modū aliorum regū & hominum & ideo tunc magis timuerunt eum quàm ante. ¶Qō.lix.

Aduentus meretricū ad iudicé.

Sapientia ſalomonis.

Quomodo nox dicitur intépeſta.

Super Verbis epiſtolę.iij.poſt.iiij.domi.xl. quę habétur.iij. Reg.iij.ſcilicet. Date huic iuſantem viuum, & non occidatur. Io quibus verbis notatur iuſtitia quam fecit ſalomon duabus meretricibus. Oritur.q. de iuſtitia, vtrum actus iuſtitiæ ſit reddere vnicuique quod ſuum eſt? Arguitur quòd non: ait Augu. xiiij.de triñ. attribuitur iuſtitiæ ſubuenire miſeris. Sed in ſubueniédo miſeris nō tribuimus eis quæ ſunt eorū, ſed magis quæ ſunt noſtra: ergo iuſtitię actus nō eſt tribuere quod ſuum eſt vnicuique. In oppoſitum Amb.in primo de officijs. Iuſtitia eſt quæ voicuique quod ſuum eſt tribuit, alienum nonvindicat, vtilitatem propriam negligit vt communem ęquitatem cuſtodiat. Ad argumentum dicitur quòd ſobuenire miſeris, quod pertinet ad miſericordiam ſiue ad pietaté, & liberaliter bene facere, quod pertinet ad liberalitatem porquandam reductionem attribuitur iuſtitiæ, ſicut principali virtuti: ideo

non ſequitur. Ad quæſt.reſpon.eſt ſcd̃m Tho. ij.ij.q viij.quòd materia iuſtitiæ eſt operatio exterior ſcd̃m quod ipſa,vel res qua per eam vtimur ꝓportionaẽ alteri perſonæ ad quam ꝑ iuſtitiá ordinamur:hoc autem diciẽ eſſe ſuum vniuſcuiuſ unque perſonæ quod ei ſcd̃m ꝓportiõis ęqualitaté debeẽ:ideo ꝓprius actus iuſtitię non aliud eſt quàm reddere vnicuique quod ſuũ eſt: quod Salomon fecit dicendo date.

Feria.iij.poſt do.iiij.in medio quadrageſi. Lectio lib. Exodi.xxxij.

IN diebus illis,[a] Locutꝰ eſt dominꝰ ad Moyſen dicens.[b] Vade deſcende,[c] quia peccauit Populꝰ tuꝰ †quem eduxiſti de terra Aegypti.[d] Receſſerunt cito de via quam oſtendiſti eis. Fecerunt ſibi vitulum conflatilem & adorauerunt,atque immolantes ei Hoſtias dixerũt, Iſti ſunt Dij tui Iſrael,qui te eduxerũt de Aegypto.[e] Rurſumq́ue ait dominus ad Moyſen.[f] Cerno quòd Populus iſte duræ ceruicis ſit.[g] Dimitte me vt iraſcatur furor meus contra eos,& deleã eos,faciamq́ue te in gentem magnam. Moyſes autem orabat dominum Deũ ſuum dicens,[h] cur domine iraſcatur furor tuus contra Populum tuum,quem eduxiſti de terra ægypti in fortitudine magna,& in manu robuſta?[i] Ne quęſo dicãt Aegyptij. Callide eduxit eos, vt interficeret in montibus, & deleret de terra,quieſcat ira tua, & eſto placabilis ſuper nequitia Populi tui.[l] Recordare Abraam Iſaac & Iacob ſeruorum tuorum,[m] quibus iuraſti per temetipſum,dicens, Multiplicabo ſemẽ veſtrũ ſicut ſtellas cœli, & vniuerſam terram hanc de qua locutus ſum,dabo ſemini veſtro:& poſſidebitis eam ſemper.[n] Placatusq́ue eſt dominus ne faceret malum,quod locutus fuerat aduerſus Populum ſuum. Et miſertus eſt Populo ſuo dominus Deus noſter.

Populus tuus. Q ñ ppl̃, chriſti peccat, ꝑut in pctõ : iã ppls dei nõ eſt:ſed populus pc̃ti & ſeruus peccati: princeps quoque pc̃tõrũ in eo dñaẽ, & morte ęterna morietur:vñ Ia. j. Quum cõſummatũ fuerit pc̃tm̃ generat mortem. Pau.ad ro. vj. Stipendia peccati mors.

¶ Poſtilla.

IN diebus illis, Locutus eſt dominus ad Moyſen dicens. Vade deſcende).Stante Moy.in deſerto poſt præceptum de conſtructiõe tabernaculi, aſcendit Moyſes in montem Synai iuxta verbum domini, vt ibi acciperet legem domini ſecundũ præcepta decalogi:& omnia quæ ad illa præcepta pertinent:& quia hoc faciendo ipſe ſtetit quadraginta diebus:ideo videns populus iudaicus eius moram, quam tamen ipſe eis prædixerat: coegit aaron facere vitulum aureum,quem deum ſuum appellantes facti ſunt idololatrę:propter quod dictum,locutus eſt dominus ad moyſen dicens. Et diuidiẽ pręſens lectio in duas partes. In prima præmittitur peccati relatio.in ſecunda verò ipſius peccati pœnæ comminatio. Circa primam dicitur. a (Locutus eſt dominus ad moyſen.)ſcilicet reuelans populi transgreſſionem, dicens. b (Vade deſcende).quia ad prælatum pertinet peccata ſubditorum ſaltem manifeſta corrigere. Aliter tamen exponit Rab.ſab.dicẽs (deſcende.) ſcilicet à tua dignitate & gloria,q̃a ſicut dignitas & gloria prælati cõſiſtit in bonitate ſubditorum ſecũdum quod dicitur Io.iij. c. Maiorem horum nõ habeo gratiam,quam vt audiam filios meos in veritate ambulantes:ita dilectio ſui honoris eſt in eorum peruerſitate, c (Quia peccauit populus tuus.)q.d.iam non eſt meus:quia me per idololatriam abnegauit. d (Receſſerunt cito de via.)tanquam inſtabiles in bono,& proni ad malum. e (Rurſumq́ue.)hic conſequenter ponitur pœnæ comminatio,cum ſubditur. f (Cerno quòd populus iſte duræ ceruicis ſit.)id eſt non recipiens correctioné.g (Dimitte me vt iraſcatur furor meꝰ.) Loquitur modo humano,cũ filius offendit patrem,& pater tenens gladium quaſi ad iugulandum ipſum,dicit alicui exiſtenti iuxta ſe,ne retineas me à percuſſione,per hoc magis inſinuãs contrarium ſcilicet quòd velit retineri. Ex hoc accepit moyſes audaciam orandi pro populo ad retinendum dei vindictam,dicens. h (Cur domine iraſcitur furor tuus cõtra populum tuũ.) quem reputas ſpiritualem filium. Sicut dicitur in hoc li.iiij.ca.filius meus primogenitus Iſrael. i (Ne quæſo dicant ægyptij &c.)q.d.illud reuertitur in blaſphemiam contra te. Allegat etiã ad hoc dei pietatem dicens. k (Quieſcat ira tua &c.)quaſi diceret proprium eſt tibi parcere,miſereri & non iraſci. Allegat etiam conſequenter merita patrum dicens. l (Recordare Abraam &c.)q.d.ſi populus iſte meruit mori per incendium,ecce Abraam pater eorum propter amorem tuũ fuit proiectus in ignem chaldęorum. Si per gladium,ecce Iſaac fuit paratus pro te immolari. Si meruerunt exilium: ecce Iſaac tanquam exul fugit in meſopotamiã,obediens patris ſuo,& ibi. m (Quibus iuraſti per temetipſum)qui es omnino immutabilis:& idõ iuramentum tuum debet inuiolabiliter teneri. de terra chananęorum dando ſignum eorum: quod tamen fruſtraretur ſi deleres populũ tuũ de terra. n (Placatusq́ue eſt dominus.) non quòd pœnam omnino dimitteret vt patet ex ſequentibus:ſed vt omnino deleret,ſicut dixerat, dimitte

Deꝰ loquitur ad moyſen.

Meritorũ patrũ allegatio.

dimitte me vt deleam eos.

¶Quæſtio.lx.

Super Verbis epiſtolæ feriæ.iiij.poſt.iiij.dominicã quæ habentur Exo.xxxij. ſcilicet,moyſes orabat dñm ſuum. Oritur qõ de oratione. Vtrũ oratio ſit actus volũtatis? Arguit̃ quòd ſic.eius eſt orare cuius eſt deſiderare rem quæ io oratione petit̃:ſed deſiderare eſt actus voluntatis,ergo & orare:in oppm̃ oratio vt ait Damaſcen⁹,eſt petitio decentium à Deo: ſed petere eſt loqui. Loqui eſt actus intellectus:ergo orare eſt actus intellectus & volũtatis. Ad argum̃ dr̃ quòd deſideriũ obtinẽdi aliquid ab aliquo,ſi moleſcit petitio quędã eſt:vñ cum Deus videat deſideriũ noſtrũ,cũ ab ipſo aliquid obtinere deſideramus,deſiderãdo petimus. Ad qõnem rñdendum eſt ſcd̃m Ric.iiij.di.xv.art.iiij.q.j.quòd orare dupliciter põt accipi:vno modo ꝑ deſiderio obtinendi aliquid à Deo,quo deſiderans ordinet̃ in ipſum: & oratio eſt quidam aſcenſus animæ intellectiuæ ad Deũ.qui eſt voluntatis vt elicientis & intellect⁹vt diligẽtis:primum pertinet ad directioẽ intellectus,ſecũdũ ad ſenſum effectus:alio modo orare idẽ eſt qđ predictũ deſiderũ loquẽdo Deo ꝓponere non per modũ iudicãtiũ,ſed ſupplicantiũ,& ſic orare eſt actus intellectus:vt elicientis & voluntatis vt mouentis.

Feria.iiij.poſt medium.xl. Lectio Ezechielis prophetæ.xxxvj.cap.

HAec dicit domin⁹ Deus,[a] Sanctificabo: Nomẽ meum magnum,& ſcient gentes quia ego dominus, cũ ſanctificatus fuero in vobis coram eis.[b] Tollam quippe vos de gentibus,& cõgregabo vos de vniuerſis terris,& adducam vos in terram veſtrã.[c] Et effundam ſuper vos aquã mundã,& mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris, & ab vniuerſis idolis veſtris mũdabo vos.[d] Et dabo vobis cor nouum,& ſpiritum nouũ ponam in medio veſtri.[e] Et auferam cor lapideum de carne veſtra,& dabo vobis cor carneum,& ſpiritum meum ponam in medio veſtri. Et faciam vt in pręceptis meis ambuletis,& iudicia mea cuſtodiatis & operemini.[f] Et habitabitis in terra quam dedi patribus veſtris, & eritis mihi in populũ,& ergo ero vobis in Deum,[g] dicit dominus omnipotens.

† Sãctificabo. Dñs nomẽ ſuũ ſanctificat in populo ſuo qñ rem ſanctam facit quam Angelus vel humana poteſtas min⁹ facere poſſet, vt eſt impium iuſtificare. Nã vt vult Augu. plus eſt impium iuſtificare quàm nouũ cœlũ creare.

Poſtilla.

HAec dicit dñs Deus, Sanctificabo nomẽ meũ magnũ &c. In præſenti lectione Ezechiel ꝓphetat Populo Iudaico ꝓſpera,& hoc ſimplici ſermone,dicẽs. a (Sãctificabo nome meu).i.ſanctũ oſtendã in liberatione veſtra mirabili. Ideo ſubdit̃. b (Tollã quippe vos de gentibus &c.)id eſt,liberabo vos de ſeruitute,per cyrũ. c (Et effundã ſuper vos aquã mundã).i.peccata veſtra remittã. Doctores autem noſtri literam iſtã:exponũt de reductione populi ad fidem Chriſti,& de ablutione Baptiſmali,qua tollit̃ culpa & pœna. Et huic etiã expoſitiõi concordat quod dr̃ in quoddam libro Iudaico apud Hæbreos autẽtico,qui dicitur Ioma Hieroſolymitanũ. Quẽadmodum pelagus mundificat pollutos,ita Deus ſanctus & benedictus erit mũdãs in futuro Iſrael:& ſic eſt di. Ezech.xxxvj. Aſpergã ſuper vos aquas mũdas &c. Quod autẽ dicitur in futuro in originalib⁹ & gloſsis eorũ ſupra refertur ad tẽpus meſsiæ. d (Et dabo vobis cor nouũ & ſpiritũ nouum) id eſt,voluntatem bene faciẽdi,& hoc referẽdo ad tẽpus reditus de Babylone:quia poſtea melius vixerunt quàm ante. Melius tamen exponitur referendo ad tempus Chriſti de datione ſpiritusſancti Apoſtolis,& alijs credentibus. e (Et auferã cor lapideũ).i.in peccatis obſtinatũ,dãdo veram cõtritionẽ de peccatis. f (Et habitabitis in terra quam dedi patribus veſtris).i. Iudæa,referẽdo ad Populum de Babylone redeũtem,vel in Eccleſia triumphante & militante, referendo ad populum in Chriſtum credẽtem. g (Dicit dominus omnipotens).

De⁹ remittit pẽtã propria auctoritate, ſacerdos miſtratiue,chriſt⁹ meritoriæ.

¶Quæſtio.lxj.

Super Verbis epiſto.fer.iiij.poſt.iiij. domi.xl.quæ habentur Ezec.xxxvj.auferã cor lapideum.i.in peccatis obſtinatum, dando veram cõtritionem de peccatis. Oritur quęſtio de contritione:vtrum tanta contritio in aliquo eſſe poſsit,quòd omne debitum ſibi à Deo dimittatur.i.quòd poſsit tollere totũ reatum pœnæ? Arguitur quòd non:dolor cõtritionis eſt finitus.ſed ꝓ aliquo peccato ſcilicet mortali debet̃ pœna in finita:ergo non poteſt eſſe tanta cõtritio quòd totam pœnam deleat. In oppoſitũ Deus plus acceptat cordis affectum quàm exteriorem actum: ſed per exteriores actus abſoluitur homo à culpa & à pęna:ergo ſimiliter per cordis affectum,qui eſt contritio. Ad argumentum dicitur quòd licet dolor contritionis ſit finitus quantum ad interiorem, ſicut pœna mortali peccato debita eſt,habet tamen infinitam virtutem ex charitate, quæ informatur: & ſecundũm hoc poteſt valere ad deletionem culpæ & pœnæ Ad quæſtionem reſpondendũ eſt ſecundũm magiſtrum Ioan.de turre cremata in quæſtionibus ſuper Euangelijs quòd tanta poteſt eſſe contritio alicuius pœnitentis ad omnem culpæ reatũ,quòd ipſum tollit & omne

Contritio eſt dolor voluntariæ aſſumpt⁹ pro peccatis cũ ꝓpoſito cõfitendi & ſatiſfaciendi. bo.iiij. ſen.

debitum.ſ.pœnæ & culpæ dimittitur:patet cõcluſio exemplariter in latrone,cui dictũ eſt hodie mecum eris in paradiſo:& hoc propter vnicum pœnitentiæ actum. vnde ſecundũm Tho. iiij ſen.diſt.xvij.q.ij.art.v.quòd intentio cõtritionis poteſt attendi dupliciter, vno modo ex parte charitatis quæ diſplicentiam cauſat,& ſic cõtingit tantũ intendi charitatem in actu quòd contritio inde merebitur non ſolum culpæ remiſſionem,ſed etiã abſolutionem ab omni pœna:alio modo ex parte doloris ſenſibilis,quem voluntas ex cõtritione excitat:& quia illa pœna quædam eſt quæ intantum poteſt intendi quòd ſufficiat ad deletionem pœnæ & culpæ.

Eodem die Lect.Eſaiæ prophetæ.j.capi.

Lauamini. potiſſimũ lauacrum quo nunc peccata hominũ delétur eſt pœnitẽtia.Cũ cõtritione & oris confeſſione ac operis.criminũ ſatisfactione:vt vult ma. ſen.lib.iiij. diſt.xliij.

HEc dicit dominus,[a] Lauamini,[b] mundi eſtote,[c] auferte malũ cogitationũ veſtrarum[d] ab oculis meis[e]. Quieſcite agere peruerſe[f],diſcite benefacere[g]. Quęrite iudicium[h],ſubuenite oppreſſo,[i] iudicate pupillo,[k] defendite viduam[l] & venite & arguite me,dicit dominus[m].Si fuerint peccata veſtra vt coccinum, quaſi nix dealbabuntur. Et ſi fuerint rubra quaſi vermiculus,velut lana alba erũt[n]. Si volueritis & audieritis me bona terræ comedetis,[o] dicit dominus omnipotens.

Poſtilla.

HAEc dicit dñs, Lauamini,mũdi eſtote &c.) Ante initium huius lectionis deſcribit propheta prędictus punitionem iudaicæ gentis, & in multis propter innumerabilia eorum peccata. In hac autẽ lectione vera medela cõſulitur.ſ.per veram pœnitentiam & boni operationem. Et hoc eſt quod dicitur. a (Lauamini.)ſ.lachrimis contritionis à peccatorum maculis. b (Mundi eſtote.)i à recidiuo cauete. c (Auferte malum &c.)quia non ſufficit mundicia exterior ſine interiori. d (Ab oculis meis.) homo enim videt ea quę patent, ſed deus intuetur cor.j. Re.xvj. e (Quieſcite agere peruerſe.)ſ.à malo declinando. f (Diſcite benefacere.)ſ.in bonis operibus vos exercendo. Iſtæ enim ſunt duę partes iuſtitię.ſ.declinare à malo & facere bonum. g (Quęrite iudiciũ.)i.executionẽ debitæ iuſtitiæ. h (Subuenite oppreſſo).ſ.eum releuando. i (Iudicate pupil.)i.pro pupil.in cauſa iuſta ſtate& attendite. k (Defendite viduã).i.ſtate cõtra illos qui viduã calũniantur. Iſtas perſonas exprimit: quia frequenter iniuſte patiunt calũniã,eo quòd nõ poſſunt ſe defendere: & ideo indigẽt iudicio & potentũ ſuſtentatiõe. l (Et venite).i.ſi ita feceritis tunc poteritis cõqueri,niſi à deo releuemini. Propter hoc ſubditur de releuatiõe à peccatis cùm dicitur. m (Si fuerint peccata veſtra vt coccinũ,quaſi nix dealbabunt̃. Et ſi fuerint &c.) Iſti duo colores hic poſiti ſunt valde tenaces. Et ideo per hoc intelligitur quòd peccata quantumcunque ſint grauia ex genere:& habituata ex conſuetudine,diuina tamen gratia purgabuntur. Secundo ſubditur de releuatione à corporalibus & miſerijs cùm dicitur. n (Si volueritis & audieritis me,bona terræ comedetis.) Per hoc etiã intelliguntur alia bona ſpiritualia,quę in talibus promiſſis ſunt principaliter intellecta: quia præmium non debet eſſe minus bonum quàm meritum ſed maius. Bona temporalia ſunt minora bona quàm opera virtutum. Igitur & ſequitur. o (Dicit dominus omnipotens.

Duplex eſt mũdicia exterior & interior quæ ad animam ſpectat.

Triplex eſt peccatũ originale mortale,& veniale.

¶Quæſtio.lxiij.

Super Verbis epiſtolæ eiuſdem diei quæ habentur Eccle.primo ſ.lauamini mũdi eſtote ſcilicet per confeſſionem. Oritur quęſtio de confeſſione: vtrum ad lauandum à peccatis, homines teneantur confiteri peccata ſua ſacerdoti ex iure naturæ? Arguitur quòd ſic.habetur diſt.j.Ius naturale eſt quod in lege & in euangelio continetur:ſed ex lege diuina tenentur homines peccata ſua confiteri ſacerdoti. Igitur. In oppoſitum ait Hug.lib.j.de ſacramẽtis parte.ix.c.ij. ſacramentum eſt ex inſtitutione ſignificans:ſed quod eſt ex inſtitutione,non eſt de iure naturæ:ergo ſacramentum non eſt de iure naturæ:ſed confeſſio eſt pars ſacramenti pœnitentię:ergo non eſt de iure naturæ. Ad argumentum dicitur quòd lex diuina non tantũ continet legem naturæ : ſed ſuperaddit. Ideo non ſequitur quòd ſi aliquid ſit de lege diuina quòd ſit de lege naturæ. Ad quęſtionem reſpondendum eſt ſecundũm Richardum de media villa.iiij.ſenten.diſt.xvij.arti.ij.q.iij.quòd duplex eſt confeſſio ſcilicet mentalis quæ fit ſoli deo:& hæc eſt de iure naturæ, quædam vocalis quæ fit ſacerdoti:& hęc non eſt de iure naturę: quia nõ eſt de primis principijs agibilium,quorum veritas vltra ſe offert naturali cognitioni: nec ſequitur ex primis principijs iuris naturalis per modum concluſionis.

Feria.v.poſt do.in medio.xl. Lect.lib.iiij.Regum.iiij.

IN diebus illis,[a] Venit mulier † ſunamitis[b] ad helyſæum virum dei in mõte Carmeli[c].Cumque vidiſſet eam vir dei ecõtra,[d] ait ad giezi puerum ſuũ. Ecce ſunamitis illa, vadę

†Venit mulier. Nõ eſt prohibitũ muliebri ſexui ꝑ opere pietatis & neceſſitate ad ſanctos viros recurrere: quoniã nil melius fit & ſecurius quã ad cõſiliũ virorũ ſanctorum pro tribulatione & dei auxilio implorãdo deuote & cũ pietate accedere. Et de hoc habetur.ij.re. xvij. licet Chriſtus chananæã poſt ſe clamantẽ ſuſcepit.

ergo in occurſum eius & dic ei. Rectè ne agitur circa te, & circa virum tuũ, & circa filium tuum[c]? Quæ reſpondit Rectè. Cumque veniſſet ad virum dei in monte, apprehendit pedes eius. [f] Et acceſsit giezi vt amoueret eam, & ait homo dei[g]. Dimitte illam, Anima enim eius in amaritudine eſt.[h] Et dominus cælauit à me, & non indicauit mihi[i]. Quæ dixit illi,[i] Nunquid petiui filium à domino meo? Nunquid non dixi tibi ne illudas me? Et ille ait ad giezi[k]. Accinge lũbos tuos: & tolle baculum meum in manu tua, & vade.[l] Si occurrerit tibi homo, non ſalutes eum. Et ſi ſalutauerit te quiſpiam, non reſpondeas illi. Et pones baculum meum ſuper faciem pueri. porrò mater pueri, Viuit dominus & viuit anima tua, non dimittam te. Surrexit ergo & ſecutus eſt eam[m]. Giezi autem præceſſerat ante eos, & poſuerat baculum ſuper faciem pueri,[n] & non erat vox neque ſenſus. Reuerſuſque eſt giezi in occurſum eius, & nunciauit ei, dicens. Nõ ſurrexit puer. Ingreſſus eſt ergo helyſæus domum. Et ecce puer mortuus iacebat in lectulo eius. Ingreſſuſque clauſit oſtium ſuper ſe & ſuper puerum, & orauit ad dominum & aſcendit, & incubuit ſuper puerum.[o] Poſuitque os ſuum ſuper os eius, & oculos ſuos ſuper oculos eius, & manus ſuas ſuper manus, & incuruauit ſe ſuper puerum, & calefacta eſt caro pueri. Et ille reuerſus deambulabat in domo ſemel huc atque illuc: & aſcendit & incubuit ſuper eum. Deoſcitauit puer ſepties, aperuitque oculos ſuos. At ille vocauit giezi & dixit illi, vade[p] voca ſunamitem hanc. Quæ vocata ingreſſa eſt ad eum. Cui ait. Tolle filium tuum. Venit autem illa & corruit ad pedes eius & adorauit ſuper terram, tulitque filium ſuum, & egreſſa eſt: helyſæus verò reuerſus eſt in galgala.

¶ Poſtilla.

Quæ habẽtur in epiſtola iſta.

IN diebus illis, Venit mulier ſunamitis &c.) In principio huius capituli viſum fuit, quomodo mulier iſta ſunamitis ſuſcepit virum Dei. & deinde quomodo miraculoſe ipſa habuerit filium ſecundũm quòd promiſerat ei propheta. Poſtremo viſum fuit qualiter infans mortuus eſt. In præſenti lectione agitur ſolum de ipſius reſurrectione miraculoſa. & diuiditur in tres partes, quoniam in prima agitur de aduentu ipſius ſunamitis ad virum dei. In ſecunda de miſsione giezi cum baculõ ad reſuſcitãdum infantem. In tertia de præſentia ipſius viri dei & de modo reſuſcitationis. Dixit ergo primo ſic. a (Venit mulier ſunamitis.) cuius filius mortuus iacebat domi. b (Ad helyſæum virum dei. in montem carmeli) in quo manebat. c (Cumque vidiſſet eam vir dei.) quia erat cõſtitutus in aliquo loco alto ipſius montis, & vidit eam atque cognouit à longe, Tunc. d (Ait ad giezi puerum ſuum, ecce ſuna. illa vade ergo in occur. eius & dic. ei. Rectè ne agitur circa te & circa virum tuũ. & filium tuũ.) i. virum aliquid ſiniſtri vel aduerſitatis vobis acciderit in perſonis veſtris vel in bonis. e (Quæ reſpondit rectè.) In hoc quòd videtur mentita fuiſſe, non oportet eam excuſare. Vel poteſt dici quòd ſic locuta eſt in ſpe reſurrectionis filij ſui per helyſæum quæ fuit materia maioris gaudij quàm conceptio vel parturitio. Cætera patent vſque ibi. f (Acceſsit giezi vt amoueret eam. Heliſæus enim non erat aſſuetus permittere quòd mulier tangeret eum. g (Dimitte illam) vt nõ ſolũ per preces helyſæi, ſed etiã per lachrymas matris impetraretur reſurrectio filij. h (Et dñs cęlauit à me) quia ſpiritusſanctus non ſemp tãgit corda prophetarũ, neque de omnibus eos certos facit. i (Nũquid petiui filiũ &c.) q. d. ſicut ꝓprio motu mihi filiũ impetraſti, ita debes eius reſurrectioné impetrare vt verbum tuũ ſit ſtabile. k (Accinge lumbos tuos.) i. diſpone ad currendum velociter & expedite. l (Si occur. tibi homo non ſa. eum.) id eſt nõ cõmiſceas cum eo verba ab itinere impedientia. Et per talem modum loquitur ſaluator diſcipulis: ad prædicandũ miſsis Lu. x. dicens Neminem per viam ſalutaueritis. m (Giezi auté pręceſſerat ante eos &c.) ſequitur. n (Et non erat vox neque ſenſus.) Dicit ra. ſa. quòd fuit propter demeritum giezi qui non ſeruauit pręceptum helyſæi: ſed occurrentibus ſibi omnibus iactanter dicebat ſe miſſum ad ſuſcitandum mortuum. Expoſitores aũt noſtri dicunt quòd hoc fuit ad deſignandũ quòd lex vetus quę per baculũ deſignatur nõ conferebat gratiã viuificanté: ſed hoc fecit verbũ incarnatũ quod ſignificabat per extéſioné helyſæi ſup puerũ: vnde dicit. Io. j. Lex ꝑ Moyſen data eſt grã & veritas ꝑ Ieſum Chriſtũ

o (Poſuitq́ue os ſuũ ſup os eius, & oculos ſup oculos eius.) hoc fecit ad oſtendendum magnũ deſiderium ad pueri ſuſcitationem, propter cauſam tam myſticam iam dictam. vel forſan propter vtrunque. p (Voca ſunamitem hanc.) Non vocauit eam proprio nomine, ad oſtendẽdum quòd non habebat cum ea tantam familiaritatem quòd petiuiſſet eius proprium nomen. Cętera verò per ſe patent ſufficienter ex litera.

¶Quęſtio.lxiij.

Super Verbis epiſtolæ feriæ.v.poſt.iiij.do. quę habentur.iiij. Reg.iiij.c. Corruit ad pedes eius & adorauit ſuper terrã.id eſt mulier ſuſcepit helyſeum, qui mulieris filium ſuſcitauit: quo facto ipſa eum adorauit. Oritur quæſtio de adoratione vtrum licitum ſit alicui adorare creaturã? Arguitur quòd ſic. habetur Geñ. xviij. Abraham adorauit angelos: & habetur.ij. reg.x. quòd Nathan propheta ingreſſus ad regem Dauid, adorauit eũ pronus in terrã, quod ſciendo non illicite egerunt: ſed angeli & Dauid ſunt creaturæ, Igitur. In oppoſitum habetur Heſter.iij. Aman timens ne honorem dei transferret ad hominem mardochęus adorare noluit & non niſi quia hoc facere non eſt licitũ. Ex quo adoratio eſt cultus deo debitus. Igitur. Ad quęſtionem reſpondeo quòd triplex eſt adoratio. vna dicitur adoratio latrię, quæ latinè religio dicitur: & talis adoratio eſt cultus deo debitus, ſiue honor ratione ſui dominij: tali etiã adoratione adorandus eſt christus ſecundùm diuinam naturam & non humanam: quia in nulla natura eſt ratio ſummi dominij. Et ita nec ratio adorationis debitæ ſummo domino: tali etiam adoratione adoranda eſt christi imago, nõ vt eſt creatura pura: ſed ex quo introducta eſt ad repreſentãdum eum qui pro nobis crucifixus eſt: hac etiam adoratione adoranda eſt crux Chriſti, non vt res: ſed vt lignum rememoratiuum ducens nos in Chriſtum crucifixum: Illa tamẽ crux quæ precioſo ſanguine Chriſti eſt irrigata eſt veneranda, non ſolum crux, ſed ratione materiæ: & tali adoratione creaturam adorare nõ eſt licitum: ideo aman mardochęus adorare noluit tali adoratiõe: ſed alia eſt adoratio hiperdulię quæ eſt reuerentia debita excellentiſsimę creaturæ, cuiuſmodi eſt & humanitas Chriſti, quę redemptionem noſtram meritoriè effecit. Tali etiã adoratione adoranda eſt virgo maria, quę omnem puram creaturam ſuperexcellit nomenq́ue habet excellentiſsimũ omni alio excellentius: eodem modo de omnibus creaturis puris conuenientibus & tali adoratione nulla alia creatura pura eſt adoranda. Alia eſt adoratio dulię & eſt honor creaturæ debitus ſicut ſeruitus, vt quis honorat magiſtrum &c. Et ſic dico quòd tali adoratione creaturam adorare licitum eſt, & hoc propter quandam dei excellentiam. Et de iſta adoratione intelligitur arg.

Feria.vj.Lectio.lib.iiij.
Regum.xviij.cap.

IN dieb' illis[a], AEgrotauit † filius mulieris matrisfamilias, & erat languor fortiſsimus[b], ita vt non remaneret in eo halitus. Dixit ergo mulier ad helyã. Quid mihi & tibi vir dei[c]? Ingreſſus es ad me, vt rememorarẽtur iniquitates meę & interficeres filium meum? Et ait ad eam helyas, Da mihi filium tuũ. Tulitq́ue eũ de ſinu illius & portauit in cęnaculum vbi ipſe manebat. Et poſuit ſuper lectulum ſuum, & clamauit ad dominum, & dixit. Domine deus meus etiam ne viduam apud quam ego vtcũq́ue ſuſtentor afflixiſti, vt interficeres filiũ eius[d]? Et expandit ſe[e] atque menſus eſt ſuper puerum[f] tribus vicibus. Clamauitq́ue ad dominum & dixit, Domine deus meus, reuertatur obſecro anima pueri huius in viſcera eius. Exaudiuit autem dominus vocem helyę, & reuerſa eſt anima pueri intra eũ, & reuixit. Tulitq́ue helyas puerum, & depoſuit eum de cęnaculo in inferiorẽ domũ & tradidit matri ſuæ, & ait illi. En viuit filius tuus. Dixitq́ue mulier ad helyam[g]. Nunc in iſto cognoui, quoniam vir dei es tu, & verbum domini in ore tuo verum eſt.

† AEgrotauit duplex eſt ægritudo. ſ. ægritudo corporis & animę. AEgritudo corporis tãta fuit quãdo adã ſui inobedientia peccauit & tranſgreſſor factus fuit, ſimul ter animæ ægritudo. idest dãnatio eodem tẽpore ſubſecuta: & mors corporis & animæ idẽ oċcta eſt. Deinde ſummus medicus Chriſtus de cœlo deſcẽdit qui hoc curauit: vnde Aug. Summus medicus deſcendit de cœlis, quia magnus ęgrotus iacebat in terris. allegatur à mag. ſen. l. iiij. diſ. j.

¶Poſtilla.

IN diebus illis. AEgrotauit filius mulieris matrisfamilias, & erat languor fortiſsim'. In hac præſenti epl'a ponit' filij viduæ quæ pauerat heliam prophetã, vt prius dictũ eſt in vna alia lectiõe, ſuſcitatio, cuius infirmitas præponitur cũ dicitur. a) AEgrotauit filius mulieris matrisfamilias & erat languor fortiſsimus.) & mors ſequẽs nõ dicitur. b (Ita vt nõ remaneret in eo halitus.) Deficiẽte enim reſpiratiõe deficit vita in animalibus reſpirãtibus cuiuſmodi eſt homo. c (Ingreſſus es ad me, vt rememorarent' iniquitates meæ) pallidũ enim iuxta albũ intenſum videtur declinare ad nigredinem. Et eodẽ modo licet iſta mulier eſſet deuota & ſancta: tamẽ ſanctitas eius erat modica reſpectu

ſanctitatis helyę. Et hoc modo locutus eſt Loth Gen.xix.dicens. Num poſſum in monte ſaluari.i.iuxta Abrahã cuius ſanctitas tãta eſt, quòd iuſtitia mea delictũ eſt, iuxta eũ, ſicut ibidẽ exponit ſecundùm opinionẽ hebræorũ cętera verò patent vſque ibi. d (Et expãdit ſe &c.) Hoc enim fecit in magno affectu ad ſuſcitationẽ pueri. e (Atque menſus eſt ſuper puerũ.) per hoc enim oſtendit quòd vellet ſibi dare partẽ vitę ſuæ ſi poſſet. f (Tribus vicibus.) quia pfectio cuiuſlibet negotij in tribus cõſiſtit.ſ.in principio medio & fine. Ratio autẽ figuralis eſt quia p iſtã extẽſionẽ prophetę ſuper puerũ mortuũ figurabatur quòd genus humanũ à morte culpæ eſſet ſuſcitandũ per incarnationis myſteriũ. Tribusvicibus hoc fecit helyas primo facto profiteus fidem trinitatis: quia fides maxime operatur in operibus miraculoſis, ſecundùm quòd dicit ſaluator Luc.xvij. Si habueritis fidẽ ſicut granũ ſinapis, & dicetis arbori huic moro eradicare &c. & fiet. Cętera verò patent vſque ibi. g (Nũc in iſto cognoui, quoniã vir dei es &c.) per filij ſui ſuſcitationẽ de præſenti fuit certificata de dictis helyæ, & p futuro de multiplicatiõe olei & farinę, de datione pluuię ſup terrã.

In quibus cõſiſtit perfectio negotij.

¶Queſtio.lxiiij.

Super Verbis epiſtolæ feriæ.vj.poſt.iiij.do.xl.quæ habenẽ.iij. Reg.xviij.ſ.mulier dixit ad helyã, qui miraculoſe operatus fuerat ſuſcitando eius filiũ, in iſto cognoui quoniã vir dei es. Oritur quęſtio de miraculorũ gratia, vtrum ſit aliqua gratia gratis data faciendo miracula? Arguitur quòd nõ, miracula diſtinguuntur per ſigna, per prodigia & per virtutes: incõuenienter ergo ponitur operatiovirtutũ potius gratia gratis data quàm operatio ſignorum, in oppoſitũ apoſtolus.j.ad Cor.xij.inter alias gratias gratis datas dicit, alij datur gratia ſanitatũ, alij operatio virtutum.igitur ad argumentum dicitur quòd in miraculis aliud eſt id quòd fit, & ſic dicunẽ virtutes: aliud eſt id propter quod fit, & dicuntur ſigna. Ad quæſtionem reſpondẽdum eſt ſecundùm Tho.ij.ij.q.clxxviij.p duas concluſiones. prima eſt, ſpiritusſanctus ſufficiẽter prouidet eccleſiæ in his quæ ſunt vtilia ad ſalutem, ad quod ordinantur gratię gratis datę: ſecunda concluſio. ſicut oportet, quòd notitia quã qs diuinitus accepit in notitia aliorũ deducaẽ p donũ linguarũ, & p gratiã ſermonis, ita neceſſe eſt vt ſermo platus cõfirmeẽ, ad hoc vt credibilis fiat, quòd fit per miraculorũ operationẽ.

† In tẽpore pla.tempus placitũ & quietũ hoc eſt tẽpore plenitudinis gratiæ. In nobis abũdat & diffunditur. Et in eo eſt lumẽ vitæ: & tenebræ depulſæ ſunt & lux mũdi claret.ſ. Chriſtus. Vnde Jo.vj. Ego ſum lux mundi.

Sabba. Lec. Eſa.prophe.xlix.c.

HAEc dicit dominus[a], In tempore †placito[b] exaudiui te[c], & in die ſalutis[d] auxiliatus ſum tui.[e] Et ſeruaui te,[f] & dedi te in fœdus populi,[g] vt ſuſcitares terrã[h] & poſſideres hæreditates diſſipatas,[i] vt diceres his qui vincti ſunt,[k] exite,[l] & his qui in tenebris ſunt,[m] reuelamini.[n] Super vias paſcentur,[o] & in omnibus planis[p] paſcua eorũ.[q] Nõ eſurient neque ſitient. Et nõ percutiet eos æſtus & ſol: quia miſerator eorum reget eos,[r] & ad fontes aquarum potabit eos.[s] Et ponã omnes montes meos in viam: & ſemitę meæ exaltabuntur. [t] Ecce iſti de longe venient,[v] & ecce illi ab aquilone & mari, & iſti de terra auſtrali.[x] Laudate cœli,[y] & exultet terra,[z] iubilate montes laudem,[a] quia cõſolatus eſt dominus populum ſuũ, & pauperum ſuorum miſerebitur[b] & dixit ſyon.[c] Dereliquit me dominus, & dominus oblitus eſt mei.[d] Nunquid obliuiſci poteſt mulier infantem ſuũ, vt non miſereatur filio vteri ſui? Et ſi illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiſcar tui, dixit dominus omnipotens.

¶Poſtilla.

HAEc dicit dominus. In tempore placito exaudiui te &c. in.c. præcedentis epiſtolę facta eſt mentio de liberatione iudæorũ, facta per cyrum. In hoc.c. loquitur propheta de liberatione non ſolum iudæorũ ſed etiam gentiliũ, facta per Chriſtum. Vnde dicit in principio huius lec. propheta loquendo in perſona dei patris ad Chriſtum dei filium. a (In tempore placito).ſ.in lege gratiæ que à Chriſto incœpit. b (Exaudiui te.) omnis enim oratio Chriſti ad patrem fuit exandita, quę proceſſit ſecundùm deliberatiuã voluntatem. c (Et in die ſalutis.) i. in die paſſionis, in quo operatus es ſalutem in medio terræ. d (Auxiliatus ſum tui).ſ. dando cõſtantiam patiendi. e (Et ſeruaui te.ſ. recipiendo animam tuã in morte in preſeruando corpus à corruptione. f (Et dedi te in fœdus populi) vt per te deo fœderaretur populus. g (Vt ſuſcitares terram).i. habitãtes in terra à morte culpæ ad vitam gratiæ. h (Et poſſideres hæreditates diſſipatas). i. nationes gentium diuerſis erroribus laceratas. i (Vt diceres his qui vincti ſunt.)ſ. conſuetudine peccandi. k (Exite.) per veritatẽ pœnitentiæ. l (Et his qui in tene. ſunt.) ignorantiæ. m (Reuelamini.)ſ. in veritatis cognitione. n (Super vias paſ.i.) in obſeruatione mandatorum & conſiliorum. o (Et in omnibus pla.) ideſt in ſanctorum exemplis, quę ſunt ita plana quòd poſſunt ab omnibus videri. p (Paſcua eorum) quia magis ædificant exempla quàm verba. q) Nõ.

Quid ſit tempus placitum.

Debemus mãdata dei obſeruare: quia redéptor bonorum largitor eſt.

eſurient neque ſitient &c.) Ex hoc enim patet quòd non intelligitur de reditu captiuitatis Babylonicæ: quia nunquam ſic eſt impletum, ſed intelligit̃ de redéptióe facta p Chriſtũ, quę q̃dé habet effectũ in cõſecutióe vitę beatę, vbi nullũ ſentitur malũ, & habetur omne bonum: ideo ſubditur. r (Et ad fontes aquarũ po.eos.) per quod deſignatur quies appetitus in bono adepto. s (Et ponã omnes montes &c.) per hoc intelligitur remotio impedimentorum publicationis euangelij per diſcurſum apoſtolorũ, aliorumque diſcipulorũ, vt fuit dictum ſupra.xl.c. ideo ſubditur. t) Ecce iſti de longe venient). ſ.ad fidé per prędicationem. v (Et ecce illi ab aquilo.&c.) i.deomni parte terrę habitabilis aridæ & inſularum maris. x (Laudate cœli &c.) Hic cõſequenter ponitur huius beneficij gratiarũ actio, cũ dicitur. Laudate cœli &c.i.ãgeli qui ſunt ciues cœli, qui Chriſto nato gratias agétes cantauerunt, gloria in altiſsimis deo &c. Lu.ij. y (Et exul.terra.i.) habitantes in terra quantũ ad minores & mediocres. z (Iubilate montes lau.) quãtũ ad maiores. a (Quia cõſo.eſt dominus po.ſuũ) per modũ prædictũ. b (Et dixit ſyon. Hic cõſequenter tollitur metus deſperationis. Et primo reſpectu redemptionis fiendæ per cyrum. Secũdo reſpectu redemptionis fiendæ per Chriſtũ, quia iſta duo ſimul tanguntur à propheta vt dictũ eſt ſupra. Secunda ibi. Leua in circuitu quæ non ponuntur in hac lectione. Circa primũ dicitur. (Et dixit ſyon).i.illi qui fuerãt habitatores ſyon. c (Dereliquit me dominus.) Hoc dicebant iudæi in Babylone ducti poſt deſtructionem ciuitatis & templi: quod remouetur cũ ſubdit. d (Nunquid obliuiſci poteſt mulier infan.) vt patet in litera vſque in finem præſentis lec. Cætera verò patent in proſecutione huius capituli.

¶ Quæſtio.lxv.

Super Verbis epiſtolæ in ſabbato poſt.iiij. do.xl.quæ habent Eſaiæ.xlix.ſ.in tépore placito exaudiui te.ſ.in lege gratię quæ ab ipſo incœpit incarnationis filij dei. Oritur quęſtio de ipſo tempore: vtrũ filius dei immediate poſt peccatũ adę, potius debuit incarnari quàm in tépore beneplacito.ſ.plenitudinis gratiæ arguitur quòd ſic, magnitudo amorum dona facit accelerari: ſed deus propter nimiam charitaté miſit filiũ ſuum in ſimilitudiné carnalis peccati, ergo ſtatim poſt ipſum incarnari debuit: in oppoſitum Ad Gal.iiij.at vbi venit plenitudo temporis miſit deus filium ſuũ &c.igitur. Ad argumentum dicitur quòd verum eſt quando acceleratio doni prodeſt ei quem amat, ſed quando dilatio magis prodeſt quàm acceleratio, tunc amor potius facit differre quàm accelerare. vnde amor diuinus non operatur niſi ſeruato debito & congruo ordine ſecundum regulam ſuæ ſapientiæ. Ad .q. reſpondendum eſt ſecundum magiſtrum nicolaum de orbellis.ij.ſent.di.iij. quòd filius dei tantum incarnari diſtulit propter triplicem rationem, prima eſt propter peccatum hominis puniendum: in hoc enim manifeſtatur dieſolutionis, ſeuerius nihil inultum dimittens: ſecunda fuit propter morbum melius curandum, morbus enim ſpiritualis non debite curatur, niſi infirmus prius cognoſcatur, & pro curatione eius gratus exiſtat: ideo debuit deus beneficiũ incarnationis differre vt homo cõuinceret̃ de impotétia & ignorãtia, & in lege naturę & in lege ſcripta, & in ſic cõuictus cõſurgeret ad diuinã gratiã: tertia fuit ꝓpter incarnatiõis amplius beneficium commendandum, quòd enim amplius differtur & diutius deſideratur, pręcioſius reputatur: & ideo beneficium incarnationis quod incertum eſt, pręcioſiſsimum debuit eſſe prius deſideratum & expectatum quã exhibitum. igitur.

Dominica in paſsione domini ad Hebræos. ix.

FRatres [a], Chriſtus aſsiſtens [b] pontifex [c] futurorum † bonorum [d] peramplius [e] & perfectius tabernaculum, [f] non manu factum id eſt non huius creationis [g], neque per ſanguinem hircorum aut vitulorum: [h] ſed per proprium ſanguinem [i] introiuit ſemel [k] in ſancta, [l] æterna redemptione inuenta. [m] Si enim ſanguis hircorum, aut taurorum, & cinis vitulæ [n] aſperſus, [o] inquinatos ſanctificat, ad emundationem carnis [p], quanto magis ſanguis Chriſti, qui per ſpiritum ſanctum [q] ſemetipſum obtulit [r] immaculatum [s] deo, [t] emundabit [v] conſcientiam noſtram [x] ab operibus mortuis, [y] ad ſeruiendum deo viuenti. [z] & ideo [a] noui teſtamenti mediator eſt, [b] vt morte intercedente [c] in redemptionem earum præuaricationum, [d] quæ erant ſub priori teſtamento, [e] repromiſsionem accipiant, [f] qui vocati ſunt æternæ hæreditatis. In Chriſto domino noſtro.

† Futurorum. Bona futura ſunt bona gloriæ fœlicitas æterna, & beatitudo, quę bona ſancti in pace poſſident. Et ſunt tantæ præſtantiæ quòd æſtimari non poſſunt vã ſapié.iij.de his bonis habeñ quomodo ſancti erunt glorioſi, fulgebunt iuſti, & tanquã ſcintillę in arũdineto &c.

Poſtilla.

FRatres, Chriſtus aſsiſtens pontifex futurorum &c. Ante initium illius epiſtolæ ſcribit ſanctus paulus. di.quòd erat in veteri teſtamento tabernaculum factum, primum in quo

erant candelabra & menſa & propoſitio panū, quòd dicitur ſancta, poſt ſecundum tabernaculum quòd dicitur ſancta ſanctorum aureum, habens thoribulum, & arcam habens teſtamenti circumtectam ex omni parte auro, in quo erat vrna aurea & manna, virga Aaaron quæ fronduit & tabulæ teſtamenti. In priori quidē tabernaculo ſemper introibant ſacerdotes ſacrificiorum, officia conſumentes. in ſecundo autem ſemel in anno ſolus pontifex, non ſine ſanguine quem offerret, pro ſua & populi ignorantia: quæ parabola eſt temporis inſtantis: tunc poſtea ſequitur epiſtola hodierna, in qua agitur de Chriſti ſanguinis aſperſione & ſuę mortis paſſione. Et oſtendit paulus efficaciam dominicæ paſsionis in redemptione humani generis, dicens. a (Chriſtus aſsiſtens, ſcilicet deo patri ad interpellandum pro nobis.) Vnde.j. Ioā.ij. adoocatom habemus apud patrē Chriſtum Ieſum, qoi eſt propitiatio pro peccatis noſtris. b (Pontifex) Gor. ad hoſtiam pro nobis offerendam & dator. c (Futurorum bono.) ſcilicet gratiæ & gloriæ. pſ. lxxxiiij. Gratiam & gloriam dabit dominos. Iſte introiuit tabernaculum ideſt cœlum. d (Peramplius (ideſt valde amplum, qoia plures capit, ſcilicet omnes) ſanctos. e (Et perfectius taber.) Ly. quàm fuit tabernaculū Moyſi. qa fuit mobile & portabile de loco ad locū: illud aūt eſt immobile & æternum. f (Non manufactum). ideſt non huius crea. humanæ factioois: ſed opere diuino creatum eſt cœlom. g (Neque per ſang. hircorū aut vi. ſicut intrabat pontifex ve. te. h (Sed per proprium ſan.) quem pro nobis effudit. i (Introiuit ſemel.) in aſcenſione. k (In ſancta.) ideſt in cœlum. l (AEterna redem. inuēta.) Vincen. quę non poterat inueniri in veteri teſtamento. m (Si enim ſan. hir. aut taororū, & cinis vitulę.) miſtus aqua. n (Aſperſus.) qui ſignificabat futuram paſsionem Chriſti. o (Inqoinatos ſanctificabat, ad emundationem carnis) ſecūdūm legē, omnis aīa que tetigerat morticinium erat immunda ſeptem diebus, ita vt non liceret ei ingredi tabernaculum. Per aſperſionem enim aquę expiationis mundabatur, quo ad emondationem carnis: qnia animam emundare non poterat. p (Quanto magis ſanguis Chriſti, qui per ſpiritum ſanctum.) ſupple iubentem. q (Semetipſum obtulit) voluntarie. r (Immaculatum) ideſt abſque omni peccato. s (Deo patri.) t (Emundabit.) ideſt perfecte mondabit. v (Conſcientiam noſtram.) ideſt non ſolum carnem, ſed etiam animam. x (Ab operibus mortuis.) Vincē. ideſt à peccatis mortalibus quę dicuntur opera mortua: quia auferunt vitam gratię: & faciunt obnoxiom mortis æternæ. y (Ad ſeruiendum deo viuenti) ideſt ſimus apti & idonei ſeruitores dei viuentis. z (Et ideo) Ieſus Chriſtus. a (Noui teſtamenti. medi.) eſt inter deum & hominem, b (Vt morte intercedente) Ly. ideſt Chriſti morte interueniente, per quem nouum teſtamentum eſt confirmatum: quia paſſio Chriſti eſt noui teſtamenti confirmatio. c (In redemptione earum prçuaricatio.) ideſt transgreſsionum. d (Quæ erant ſub priori teſtamento.) ideſt in veteri teſtamento quas præuaricationes vetus teſtamentum auferre nō poterat: ſed per Chriſti mortem ſunt ablatæ. e (Repromiſsionem accipiant æternæ hæred.) ideſt æternam hæreditatem ſæpe promiſſam accipiant per efficaciam paſsionis Chriſti. f (Qoi vocati ſont.) Vincen. ideſt qui prędeſtinati ſunt ad æternam vitam: in Chriſto Ieſu domino noſtro.

Quòd Chriſtus dei pontifex.

¶Queſtio.lxvj.

Super Verbis dominicæ in paſsione quę habentur ad Hebræos. ix. ſcilicet ſanguis Chriſti emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis. Oritur quæſtio de paſsione Chriſti. vtrum Chriſtus principalius paſſus eſt tam pro deletione peccati originalis quàm actualium peccatorum? Arguitur quòd pro deletione actualium: dicit apoſtolus ad Gal. ij. dilexit me & tradidit ſemetipſum pro me: ſed propria peccata noſtra ſunt actualia, originale autem eſt peccatum commune: igitur in oppoſitum Ioan. j. ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. gl. peccatum mundi eſt originale, quod eſt commune omnium: ad argumentum dicitur quòd non eſt intelligendum quòd Chriſtus pro paulo ſolo ſit mortuus: ſed pro omnibus, vt pro omnibus paulus ſe ſolum iudicaret obnoxium: ideo non excluditur quin principalius venerit abolere peccatum originale totius naturæ, quàm peccatum vnius perſonæ. Ad queſtionē reſpondendum eſt ſecundùm magiſtrum Ioan. de turre cremata in queſtionibus ſuper euangelijs, per duas concluſiones. Prima eſt Chriſtus venit in mundum non ſolum ad delendum originale peccatum, ſed etiam ad deletionem omnium peccatorum actualium, qood patet Oſee. vltimo. omnem aufert iniquitatem: ſi enim non omnia deleantur, hoc non prouenit ex parte dei ſed hominis indiſpoſiti. tamen Chriſti paſsio ad omnia peccata delenda fuit ſufficiens: ſecunda concluſio principalius filius dei incarnatus eſt & paſſus pro peccato originali, patet tanto principalius ad alicuius peccati deletionem Chriſtus venit, quanto illod peccatum eſt maius, ſed peccatum originale per quod totū humanum genus inficitur, eſt maius peccatum extenſiue quolibet peccato actuali. quod eſt proprium ſingularis perſonę: igitur.

Feria ſecunda poſt dominicam in paſsione Lectio Ionæ prophetæ, tertio capitulo.

de populo de malo ad bonũ:& ſubditur ratio. q (Quis ſcit ſi cõuertatur).q.d.ſicut per peccata noſtra eſt offenſus,ita forſitan per noſtram pœnitentiam erit placatus. r (Et vidit Deus). Hic conſequẽter ponitur condeſcẽſio miſerationis diuinæ,cũ dicitur. Et vidit Deus opera eorũ id eſt acceptauit,& approbauit. Sicut ge.iiij. Et reſpexit Deus ad Abel & ad munera ei⁹. s (Et miſertus eſt) ſcilicet pœnam cõminatam nõ inferendo. Sciẽdum tamen quòd poſtea Niniuitæ reuerſi ſunt ad vomitum:& ſic ciuitas fuit ſubuerſa,de qua ſubuerſione prophetatum fuerat Thob.xiiij.ca.

Cõdeſcẽſio miſerationis Dei.

¶Quæſtio lxvij.

Super Verbis epiſtolæ feriæ.ij.poſt dom.in paſsione quę hãr Ionæ.iij.ſcilicet miſertus eſt populo ſuo ſcilicet Niniue orãti & pęnitẽtiam faciẽti de peccatis. Oritur quæſtio de peccatoribus orãtibus:vtrum ſperandum ſit qđ peccatores orãdo impetrẽt aliquid à Deo? Arg. quòd nõ Ioã.ix.ſcimus quia peccatores Deus, nõ exaudit,igitur:in oppoſitum ſi nõ eſſet ſperãdum quòd peccatores orãdo impetrarent aliquid,fruſtra publicanus dixiſſet Deus ꝓpitius eſto mihi peccatori,etiam fruſtra Deus miſiſſet Ionã ad prędicãdum in Niniuẽ,& ſic de illis nõ diceretur miſertus eſt populo dominus Deus quod eſt falſum,igit:ad argu.dicitur quòd hoc fuit dictũ cęci nõ perfecte illuminati,& intelligitur ex cõdigno. Ad queſtiõ. reſpondendum eſt ſecundùm magiſtrum Ioã.de tur.cre.in quęſtiunibus ſuper Euãgelijs,per vnam concluſionem quòd ſperãdum eſt,& tenẽdum pro certo quòd peccatores ſæpe exaudiuntur à Deo in petitionibus ſuis,& impetrant multa quæ petunt ex pura Dei miſericordia. Pro quo notandum eſt quòd in peccatore duo cõſiderantur ſcilicet, natura quã diligit Deus & culpa quam odit:ſi ergo peccato,orãdo aliquid petit,inquãtum eſt peccator,id eſt,ſecundùm deſiderium peccati, hoc à Deo non exauditur ex miſericordia:ſed quandoque exaudiť ad vindictam,dum Deus permittit peccatorem amplius ruere in peccata: Deus enim quędam negat propitius,quę cõcedit iratus interdum:oratio autem peccatoris ex bono deſiderio procedẽs,à Deo exaudiť nõ quaſi ex iuſtitia:quia peccator hoc nõ meretur ſed ex pura miſericordia,obſeruatis tamen præmiſsis conditionibus,vt petat neceſſaria ad ſalutem pie & perſeueranter.

† Trade nobis da. De duobus malis qñ aliquis eſt ꝑplexus minus ſubeundũ eſt, velut Babylonis rex fecit qñ Babylonij Danielẽ tradidit. Et eſt dñs orãdus vt in meli⁹ rẽ diſponat. Nã Rex timebat ne totam babylonij domum demolirẽť: ſõ Danielẽ dedit mai⁹ periculũ vitare volens hoc habeť diſtin. xij.c duo mala.

Fer.iij. Lectio Dañ. ꝓph. xiiij.ca.

IN diebus illis,[a] Congregati ſunt Babylonij ad regẽ, & dixerunt ei.[b] Trade† nobis Danielem,qui Bel deſtruxit,& draconem interfecit:[c] alioquin interficiemus te & domũ tuã.[d] Vidit ergo rex quòd irruerẽt in eum vehemẽter,[e] et neceſsitate cõpulſus tradidit eis Danielem[e]. Qui miſerunt eũ in lacũ leonum,& erat ibi ſex diebus. [g] Porrò in lacu erant ſeptem leones, & dabantur eis quotidie duo corpora & duæ oues. Et tunc non data ſunt,vt deuorarent Danielem[h]. Erat autem abachuch propheta in iudæa,[i] & ipſe coxerat pulmentum, & intriuerat panes in alueolo, & ibat in campum,vt ferret meſſoribus.[k] Dixitq́ue angelus domini ad Abachuch. Fer prandium quod habes in Babylonem Danieli, qui eſt in lacu leonum.[l] Et dixit Abachuch,Domine Babylonem non vidi, [m] & lacum neſcio.[n] Et appręhendit eum Angelus domini in vertice eius, [o] & portauit eum capillo capitis ſui,[p] poſuitq́ue eum in Babylone ſuper lacum,impetu ſpiritus ſui. Et clamauit Abachuch,dicẽs. Daniel ſerue dei,tolle prandium quòd miſit tibi deus.[q] Et ait Daniel. Recordatus es mei domine Deus meus,& non dereliquiſti diligẽtes te. Surgensq́ue Daniel comedit. Porrò Angelus domini reſtituit Abachuch cõfeſtim in locum.[r] Venit ergo rex die ſeptimo[s] vt lugeret Danielẽ, & venit ad locum,& introſpexit.[t] Et ecce Daniel ſedens in medio leonum. [v] Et exclamauit rex voce magna dicens. Magnus es domine deus Danielis[x]. Et extraxit eum de lacu.[y] Porrò illos qui perditionis eius cauſa fuerant,[z] intromiſit in lacum.[a] Et deuorati ſunt in momento coram eo.[b] Tũc rex ait. Paueant habitantes in vniuerſa terra[c] deum Danielis,[d] quia ipſe eſt liberator & ſaluator, faciens ſigna & mirabilia,in cœlo & in terra. Qui liberauit Danielem de lacu leonum.

Poſtilla.

IN diebus illis, Congregati ſunt Babylonij &c. Hic debet notari Hiſtoria totalis de deſtructione duorum idolorum Babyloniorũ.ſ. Belis & draconis.que tãgitã principio huius capituli vſque ad principiũ pręſentis lectionis. Nã ſicut ibidem dicitur. Indi-

gnati Babilonij de deſtructiõe pdictorũ duorũ idolorũ,& de morte ſacerdotũ, cõgregati ſunt ad interficiẽdũ ipm danielẽ,dicẽtes,qd regẽ eorum iam conuerterat ad iudaiſmum,& damna eis fecerat infinita:idcirco cum ira maxima dixerũt regi. b (Trade nobis Danielẽ).ſ.vt moriatur. c (Alioquin interficiemus te, & domũ tuam)id eſt familiã tuam. d (Vidit ergo rex, quòd irruerent in eum vehementer.) quia furor multitudinis concitatæ eſt valde irrationabilis & periculoſus. e (Et neceſsitate compulſus tradidit eis Danielem). Non enim poterat Rex ita cito congregare exercitum,ad cohibendum multitudinis concitatæ impetum, & ideo oportebat quòd traderet eis Danielẽ: vel quòd moreretur cum tota familia. Item videbat quòd ipſo mortuo Daniel nõ euaderet mortem:quia propter ipſum inſurgebat multitudo contra regem. Minus autem malum videbatur prima facie quòd ſolus Daniel traderetur morti,quam quòd ipſe Rex & ſua familia morerentur. Ideo tanquam minus malum ſecũdùm ſuã exiſtimationem tradidit eis Danielem,& maxime quia confidebat ipſum per diuinam potentiam liberari,ſicut audierat liberationem ſociorum Danielis de camínu ignis. f (Qui miſerunt eum in lacum leonum,& erat ibi ſex diebus). Ex hoc patet quòd hæc miſsio Danielis in lacum,eſt alia ab illa quę facta eſt tempore darij,de qua dicitur in cap.vj.quia tunc non fuit in lacu niſi per vnam noctem:vt patet ibidem. hic autem dicitur fuiſſe in lacu per ſex dies. Similiter patet hic alia cauſa:quia fuit poſitus in lacum tempore darij, eo quòd fuit impoſita ſibi tranſgreſsio regij edicti,qui vt ibidem dicitur poſuerat edictum:vt nullus peteret aliquid à Deo vel homine niſi à Rege vſque ad triginta dies. Daniel autem intra iſtud tempus inuẽtus eſt adorare Deum,propter quod miſſus fuit in lacum leonum. Cauſa autem quare hic dicitur poſitus in lacum leonũ,eſt alia,ſcilicet, deſtructio facta de Bel,& interfectio draconis. g (Porrò in lacu erant &c.) Hic tangitur pœna famis:quia dimiſſus eſt in lacum per ſex dies naturales,ſine cibo & interim denegatus leonibus cibus conſuetus,vt citius deuorarent Danielem. h (Erat autem Abachuh.) Hic cõſequenter ponitur liberatio eius à pœna famis.Secundo à pœna remiſsionis in lacum:ibi. Venit ergo Rex &c. In prima parte dr̃ ſic. h (Erat autẽ Abachuh ꝓpheta in Iudæa.) Hic eſt vnus de duodecim ꝓphetis,vt vr̃ Hiero.ſentire in ꝓlogo. i (Et ipſe coxerat pul.& intriuerat panes in alueolo &c.)nomẽ eſt vaſis facti ad reponendum cibos,& dr̃ à ſimilitudine alui.i.vẽtris vbi cibi reponuntur,& inde alimentum ad ſingula mẽbra virtute caloris naturalis defertur. k (Dixitq́ue Angel⁹ dñi ad Abachuh, Per prãdium qd habes in Babylunẽ Danieli.) q.d.ipſe indiget,cibus eſt ei denegat⁹. l (Et dixit Abachuch, Domine Babylonẽ nõ vidi.)& ideo neſcirem illuc ire. m (Et lacum neſcio.) & ideo dato quòd iam eſſem in Babylone neſcirẽ Danielẽ inuenire. Iſta dicebat ſe excusãdo. n (Et apprehẽdit eum Angelus dñi in vertice eius). Angelus autẽ apparebat in corpore aſſumpto, & ideo dicitur apprehẽdiſſe per caput:quia poſuit manum ſuper caput eius. o (Et portauit eum capillo capitis ſui.) Non eſt ſic intelligẽdũ quòd virtus Angeli ſolũmodo tangeret capillos eius,ſed totum corpus ſcd̃m quòd hic dicit̃:q̃a poſuit manum ſuper caput eius,vt dictum eſt. p (Poſuitq́ue eum in Babylonem ſup lacum, in impetu ſpiritus ſui),id eſt,virtutis ſuæ. Nec eſt mirum ſi angelus portauerit hominẽ per tm̃ ſpatium terræ in modico tẽpore:quia vnus Angelus reuuluit urbem circulariter in vnu die:ad quem tota terra comparata nõ eſt,niſi quaſi pũctus.Sequitur. q (Et ait Daniel.recordat⁹ es mei dñe Deus.)prius enim benedixit Deũ quã ſumeret cibũ. Hæc eſt enim cõſuetudo laudabilis. r (Venit ergo &c.) Deinde hic ponitur liberatio Danielis de lacu,cũ dr̃. Venit ergo Rex die ſeptimo:quia Daniel erat condemnatus ad hoc quòd ſtaret ibi ꝑ ſex dies naturales. s (Vt lugeret Danielem.)quia probabiliter credebat ipſum mortuum. t (Et ecce Daniel ſedens)viuus & ſan⁹. v (Et exclamauit Rex voce magna dicẽs, Magnus es domine Deus Danielis.) Viſo enim miraculo ipſe magnificauit diuinam potentiam. x (Et extraxit eum de lacu.)iam eñ trãſierat ſeditio populi,& maxime quia oẽs videbãt per effectũ virtutẽ Dei ipſius. y (Porrò illos qui perditionis eius cauſa fuerant)incitando multitudinem populi ad clamurẽ prædictũ & ſeditionẽ. z (Intromiſit in lacũ.) Illud eñ fuit iuſtum ſcd̃m legem taliõis:ex quo declarata fuit innocentia Danie. a (Et deuorati ſunt in momẽto corã eo,in quo apparuit ſaluatio Danielis magis miraculoſa. b (Tũc rex ait. Paueant habitãtes &c.) Viſo eñ miraculo prædicto Rex voluit magnificare diuinã potentiã, nõ ſulũ in Babylone,ſed in toto regno ſibi ſubiectu:& hoc eſt qd dr̃ hic. Paueãt,hoc eſt timeãt, blaſphemare habitãtes in vniuerſa terra. Hyperbole eſt ad exprimendũ magnitudinẽ ſui regni: quia nõ omnis terra erat ſibi ſubiecta. c (Deũ Danielis.) Licet eñ ſit Deus omniũ, dr̃ tñ hic Deus Dan.per cultum ſpecialẽ,& quia ipſum Danielẽ ſpecialiter ſaluauerat per euidẽs miraculũ. Et hoc eſt qd ſubditur. d (Quia ipſe eſt liberator & ſaluator faciẽs ſigna).i.opera ſuper naturã,quæ inducũt hoĩes ad cognoſcẽdum diuinã excellentiã.quia diuina potẽtia & miſericordia cognita eſt in liberatiõe Danie.& ſua iuſtitia in ſuurũ accuſaturũ deuoratione. Et ꝑ hoc rex gẽtilis & populus ei ſubditus fuit inductus ad laudandum Deum qui eſt benedictus in ſęcula ſęculorum.

Angelus ad Abacuch loquitur.

Q̃ſo angelus apparuit.

Danielis liberatio deſcribitur.

Saluatio danielis miraculoſa.

¶Quæſtio.lxviij.

Super Verbis epiſt.fer.iij.poſt do.in paſsione in quibus hr̃ quòd Babylonij volẽtes occidere Danielẽ dixerũt regi trade nobis

Danielé, vt ſcilicet, moriaſ. Oriſ.q. de occiſione iooocétis, vtrū liceat aliqué interficere innocentem? Arguitur qđ ſic. diuinus eñ tioror non manifeſtaſ per peccatum quio magis timor dñi expellit peccatū: ſed Abrahá commendatus eſt quòd timuit dñm, quòd voluit ioterficere filiū ſuum innocenté: ergo aliquis pôt ionocenté interficere ſine peccato. In oppoſitum Exo.xxiij. Inſonté & iuſtū nō occides. igiſ. Ad arg. dicitur quòd De' habet dóium mortis & vitæ: eius eñ ordinatione moriunſ & pĉtóres & iuſti: & ideo qui mãdato Dei aliqué occidit, non peccat. Ad quæſtioné reſpondendū eſt ſcđm Thoñ.ij.ij.q. clxiiij. quòd aliquis hõ dupliciter cõſiderari poteſt, vno modo ſcđm ſe, alio mõ per comparationé ad aliud: ſcđm ſe quidem, cõſiderádo hoíem nullū occidere, licet qđ etiã in quolibet pĉtóre debemus amare oaturã, quam Deus fecit, quæ per occiſioné corrumpitur. occiſio enim pĉtóris eſt licita per cõparationé ad bonū commune qđ per peccatum corrumpiſ: vita aotem iuſtorum eſt conſeruatiua, & promotiua boni cõmunis: quia ipſi ſunt principalior pars multitudinis: ideo nullo modo licet occidere innocentem.

Feria.iiij. Lectio lib.leuit.xix.cap.

IN diebus illis,[a] Locutus eſt dominus ad Moyſen, dicens. Ego dominus Deus veſter. [b]Non facietis† furtum [c]non mentiemini,[d]nec decipiet vnuſquiſque proximum ſuum.[e] Non periurabis in nomine meo,[f] nec pollues nomē Dei tui.[g] Ego dominus:[h] nō facies calumniam proximo tuo,[i] nec vi opprimes eum:[k] non morabitur opus mercenarij tui apud te vſque mane,[l]non maledices ſurdo,[m] nec coram cæco pones offendiculum:[n] ſed timebis dominum Deum tuum, quia ego dominus.[o] Nō facies quod iniquum eſt,[p] nec iniuſte iudicabis.[q] Non conſideres perſonam pauperis,[r]nec honores vultum potentis. Iuſte iudica proximo tuo.[s] Non eris criminatòr,[t] nec ſuſurro in populis.[v] Nō ſtabis cõtra ſanguinē ꝓximi tui. Ego dñs.[x] Non oderis fratrē tuum in corde tuo:[y] ſed publice argue eum,[z]ne habeas ſuper illo peccatum.[a] Nō queres vltioné,[b] nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum.[c] Diliges amicum tuum ſicut teipſum.[d] Ego dñs.[e] Leges

† Non facietis furtū decem præcepta decalogi data ſunt primo in lege vt vnuſquiſq mereret & deo ſubijceretur. Excepti obſeruatis: inde homo mortalis bonū perénis gloriæ mereretur qđ niſi tribulatio in ꝓſperis eueniret, in nobis Dei memoria periret Dauid pſ.xix. In cuſtodié dis illis retributio multa. Et Iſid. de ſū. bo.li.ij.ca. ix. Multos habet conflictus Dei ſeruus &c.

meas[f] cuſtodite, ego enim ſum dominus deus veſter.

Poſtilla.

IN diebus illis a (Locutus eſt dominus ad Moyſen, dicens &c. Et in hac lectione ponunſ præcepta, per quæ ordinatur effectus rationalis ad omnes per innocentiam. Ratio enim naturalis dictat nulli eſſe nocendū. Et ideo primo prohibet nocumentum de facto & occulte, cū dicitur. b (Nō facietis furtū.) Secūdo prohibet nocumentū verbo, cum dicitur. c (Non mentiemini.) Licet enim omoe mendacium ſit fugiendū generaliter: tamen hic prohibetur médaciū pernicioſum ſpecialiter. Ideo ſeqoitur. d (Nec decipiet vnuſquiſque proximum ſuum.) Conſequenter prohibetur nocumentum verbo iuramento firmato, cū dicitur. e (Non periurabis in nomine meo.) qoia per tale iuramentū nō ſolū fit iniuria proximo qui læditur, ſed etiam ipſi deo, qui in teſtem falſitatis adducitur. ideo ſubditur. f (Nec pollues nomen dei tui.) Cuius ratio ſubiuogiſ. g (Ego dominus.) & ideo mihi honor & reuerentia debetur. Conſequenter prohibetur nocumentum facto aperto cū dicitur. h (Non facies calumniam proximo tuo.) Calumnia eñ eſt extorſio rei alienæ, cum quadam apparenti ratione, ſed non vera. i (Nec vi opprimes eum). ſ. motu voluntatis iniquæ abſque rationis allegatione. k (Non morabitur opus mercenarij tui apud te vſque mane.) opus mercenarij tui. i. merces operis tui, quia tales communiter ſunt pauperes, de quotidiano labore viuentes. Et ideo non poſſunt expectare ſolutionem abſque ſuo detrimento. l (Non maledices ſurdo.) Hic accipitur ſurdus non ſolū pro priuato ſenſo auditus, ſed etiam pro illo qui nō audit, qoia eſt abſens. m (Nec corã cæco pones offendiculū.) Similiter hic accipitur cæcus nō ſolum pro priuato viſu, ſed etiam pro non vidente, vel nō aduertente ad offendiculū. Dicit etiam Ra.ſa. hic quòd debet intelligi p cæcū omnis ignorás, vel ſimplex, de quo ꝓhibeſ dari ſibi ſcienter conſiliū in aliquo ſoo negocio. Ideo ſubditur. n (Sed timebis dñm deū tuū. q.d. licet nō debeas tales pſonas timere, tamé debes cauere à nocumétis eorū timore dei, qui videt & vindicabit. Cóſequéter ordinaſ rationalis affectus quãtū ad iudices cūm dicitur. o (Non facies quod iniquū eſt.) ſ. pœnam indebitam alicui imponédo. p (Nec iniuſte iudicabis) ſcilicet motus fauore vel odio, ſententiam ioiuſtá pronuntiando. q (Non cõſideres perſoná pauperis.) non prohibetur cõdeſcenſio ad pauperes, in his quæ poſſunt fieri abſque leſione iuſtitiæ: ſed in his tantū pes quæ iuſtitia læderetur: r (Nec honores vultum potentis.) Licet enim potentes ratione ſui ſtatus ſunt præ alijs minoribus honorandi in communibus, non tamen in his per quæ iuſtitia læderetur. s (Non eris criminator) ſcilicet detegens crimen proximi tui manifeſte. t (Nec

ſuſurro.)id eſt faciens hoc occulte. v (Nō ſtabis contra ſanguinem proximi.)ſ.iungens te illis qui machinantur morté innocentis. x (Nō oderis fratrem tuum &c.)ex rancore & odio, diſsimulans peccatū ſuū donec poſſes deſtruere eum. y (Sed publicè argue eum:)id eſt voce expreſſa.ſecundū illud Mat.xviij.Si peccauerit in te frater tuus,vade & corripe eum &c.Si aūt per hoc quòd dicitur publicè intelligatur correctio facta in publico ſeu iudicio,tunc eſt intelligendū de peccatis, quę poſſunt probari:& tunc talis correctio pertinet ad iudicé exequendo ad accuſatū & teſtes denunciando & teſtificando. z (Ne habeas ſuper illo peccatū.)ſi enim correctioné fratris ſui aliquis dimitteret,vt in peius rueret,faceret cōtra charitaté. a (Nō quæres vltionem.)ſ.liuore vindictę.poteſt tamé quæri amore iuſtitiæ. b (Nec memor eris iniuriæ ciuium tuorū.)ad vindicandū liuore vindictæ, poteſt tamé haberi memoria ad vindictā amore iuſtitiæ. c (Diliges amicū tuū ſicut teipſum.) Ly.ſicut nō importat æqualitatem.ſed imitationis ſimilitudiné:quia amicabilia ad alterū veniunt ex amicabilibus ad ipſum. vt habetur Ezech.ix.& ſequit. d (Ego dominus & tanquam dominus)pręcipio quod ſequitur:ſcilicet e (Leges meas)vobis datas. f (Cuſtodite.)nec quanquam earum dimittite.

¶ Quæſtio.lxx.

Super Verbis epiſtolæ.iiij.feriæ poſt dominicā in paſsione quæ habentur Leui.xix.ſ.locutus eſt dńs ad Moyſen,dicés. Non facies furtum. Oritur.q.de furto,vtrum furtū ſit ſemper peccatum. Arguitur quòd nō,nullū peccatū cadit ſub præcepto diuino:ſed Deus inuenitur præcepiſſe furtū Exod.xij.fecerunt filij Iſrael ſicut præceperat dominus Moyſi,& expoliauerunt ęgyptios:ergo furtū nō eſt ſemper peccatū. In oppoſitū illud opus quòd eſt cōtra præceptū dei eſt peccatū quia peccatū eſt pręuaricatio legis diuinæ:ſed furtū eſt cōtra dei præceptū vt patet Exod.iij.Nō furtū facies igitur. ad argumétū dicit quòd accipere ré alienā licet occulte,& manifeſte,autoritate iudicis hoc decernentis,nō eſt furtū:quia iā fit ſibi debitū ꝑ hoc quòd ſententialiter ſibi eſt adiudicatū.vnde multo minus furtū fuit quādo Iſrael tulerunt ſpolia ęgyptiorū de pręcepto domini,hoc decernétis pro afflictionibus quibus ægyptij eos ſine cauſa afflixerūt:ideo dicitur Sap.j.iuſti tulerūt ſpolia impiorum. Ad quæſtioné reſpōdendū eſt ſecundū Tho.ij.ij.q.lxvj.quòd ſi aliquis conſideraret furti rationé,duas ratiōes peccati in eo inueniret.primo quidé propter cōtrarietaté ad iuſtitiam,quę reddit vnicuique quod ſuū eſt,& ſic furtū iuſtitiæ apponit inquantū furtū eſt acceptio rei alienæ. Secūdo ratiōe doli ſeu fraudis quā fur cōmittit occulte & eſt peccatū mortale.

Feria. v. Lectio. Dañ. prophe. iiij.capi.

IN dieb9 illis,[a] Orauit Azarias † ad dominū dicens,[b] Domine deus noſter[c] ne deſpicias[d] populum tuum,[e] propter nomen tuum,[f] ne diſsipes teſtamentum[g]. Neque auferas animam tuam à nobis propter Abraham dilectum tuū,[h] & Iſaac ſeruum tuum, & [i] Iſrael ſanctum tuum[k]. Quibus locutus es,pollicens,[l] quòd multiplicares ſemen eorum,ſicut ſtellas cœli,& ſicut arenam quę eſt in littore maris[m]. Quia domine imminuti ſumus plusquàm omnes gentes,[n] ſumusque humiles[o] in vniuerſa terra hodie,propter peccata noſtra[p]. Et non eſt in tempore hoc princeps,[q] & dux[r] & propheta[s]. Neque holocaſtū,[t] neque ſacrificium,[v] neque oblatio,[x] neque incenſum,[y] neque locus primitiarū coram te,[z] vt poſsimus inuenire miſericordiam tuam[a]. Sed in animo contrito & ſpiritu humilitatis ſuſcipiamur. Sicut in holocauſto arietum & taurorum,[b] & ſicut in milibus agnorum pinguium:ſic fiat ſacrificiū noſtrum in conſpectu tuo hodie, vt placeat tibi:[c] quoniam non eſt confuſio confidentibus in te[d]. Et nunc ſequimur te in toto corde, & timemus te,& quærimus faciem tuam,[e] neque confundas nos:[f] ſed fac nobiſcū iuxta manſuetudinem tuam,& ſecundū multitudinem miſericordiæ tuæ[g]. Et erue nos in mirabilibus tuis,[h] & da gloriā nomini tuo domine. Et confundātur omnes qui oſtendunt ſeruis tuis mala. Cōfundantur in omni potētia tua. Et robur eorū cōteratur[k]. Et ſciant quia tu es dńe deus ſolus & glorioſus ſuper oēm terrā,dńs deus noſter. Poſtilla.

† Orauit Azarias. Humilis oratio ac deuota corde que pio fuſa apud Deū,impetrat quòd auxilij pro neceſſitate humana cōditio expectatur. Dauid in ps.lxxvj. orādo ait. Voce mea ad dominū clamaui & intendit mihi.

IN diebus illis. a (Orauit azarias ad dominū dicens &c.) in principio huius capituli,& ante hanc lectioné quæ ponit in medio ipſius.c.poſita eſt ſecunda viſio regi Nabuchodonoſor facta,per quam inducuntur Babylonij,& maxime iudæi inter ipſos habitantes agnoſcere quòd non eſt alius niſi deus ado-

randus per latriam. Igitur poſt ipſam hiſtoriam ſiue viſionem, in qua fit mentio de ſtatua quam fecit erigere Nabuchodonoſor ad adorandum, quam quidā noluerunt adorare hebræi & maxime Sydrac, Miſac, & Abdenago, ꝑpter quod miſsi ſunt in caminū fornacis ardentis. Sed cū ibidem nihil mali ſentirent: ſed laudarent & benedicerent dominum. Azarias qui Daniel dicit̄ aperiens os ſuum orauit pro populo ſuo hebręorū, qui ſocios ſuos eripuerat à flāma ſicut apparet in pręſenti lectione in qua dicitur. b (Dn̄e deus noſter.) ſ. hebręorū quia licet ſit deus omniū per creationē, dicitur tamen hebræorū per ſingularé cultum. c (Ne deſpicias.) pro deſpecto ſiue derelicto habeas d (Populum tuū.) ſ. hebręorū, qui tūc dicebat̄ populus dei ſicut nūc dicuntur Chriſtiani. e (Propter nomē tuū.) q.d. non hoc facere debes propter merita noſtra, quia illa nulla ſunt, cum grauiter peccauerimus in te. f (Ne diſsipes teſtamentū tuum.) i. legem quę diſsipatur, quādo tenentes eā occiduntur: ſicut patet de iſtis tribus prædictis, qui miſsi ſunt in caminū ignis fornacis ardentis.

Populus hebræorū, dicebatur populus dei.

De Abraham loquitur.

g (Neque auferas miſericordiam tuam à nobis propter Abraham dilectū tuum.) quia fuit primus à deo electus ex idololatris, & primo factę ſunt ei promiſsiones apertę de Chriſto, propter quod dicit̄ hic ſpecialiter dilectus. h (Et Iſaac ſeruum.) dicitur ſeruus tuus quia verè obediēs. Et patet hoc cū pater voluit eum immolare, cū iam eſſet .xxx annorū, & per cōſequens fortis. Pater autem eius erat ſenex & debilis cui filius tamē noluit reſiſtere, ſed ad immolationē, volūtariè acceſsit. dicit Ioſephus li.j. antiquitatum.

Quid dicitur ſanctū.

i (Et Iſrael ſanctū tuū.) i. Iacob qui dicit̄ hic ſanctus ſpecialiter, quia ſpeciali cultu voluit colere deū: vt dicitur Gen̄.xxviij. Erit mihi dominus in deū &c. Illud autem proprie dicitur ſanctum, quod applicatur diuino cultui. k (Quibus locutus eſt, pollicens.) i. promittēs. Et ideo non poteſt fruſtrari promiſsio tua. l (Quod multiplicares ſemen eorum, ſicut ſtellas &c.) ꝓmiſſum eſt hoc Abrahe. Gen̄ xxij. m (Quia domine imminuti ſumus) quia multi de filijs Iſrael occiſi fuerant per bella, & multi captiuati. n (Sumuſque humiles.) i. viles in conſpectu aliorum. o (In vniuerſa terra &c.) quia iā diſperſi erant in multis terris per captiuitatē aſſyriorum, & chaldæorum & ęgyptiorum. p (Et nō eſt in tempore hoc princeps) ſcilicet ſuper filios Iſrael, qui poſsit eos defendere: quia ſedechias iam erat captus. q (Et dux.) ſ. ex populo noſtro. q.d. virtute humana non poſſumus ſaluari, ſeu liberari de manibus inimicorū. Similiter eis non erat via ad placandum deū per viā ſacrificiorum. Et hoc eſt quod poſtea dicitur.

Expoſitio textus.

r (Et prophetę.) qui denuncient futurā conſolationē. s (Neque holocauſtū) quæ erat oblatio tota incenſa ad honorē diuinū. t (Neque ſacrificiū.) quod partim incendebatur, & partim ad vſum ſacerdotum reſeruabatur. v (Neque oblatio) quę. ſ. offertur ex deuotione. x (Neque incenſum) hoc eſt thimiama odoris ſuauiſsimi, quod offerebatur ſuper altare thimiamatis ad conſummationem ſacrificij: vt habetur ad Hebre.ix. ratio omniū iſtorū eſt: quia non erat ipſis licitū talia offerre niſi in hieruſalē quę iam erat deſtructa: & hoc eſt quod dicit̄. y (Neque locus primitiarū corā te) quia iā erat deſtructus vt viſum eſt. x (Vt poſsimus inuenire miſericordiā tuā.) ſup. per talia ſacrificia & oblatiōes. a (Sed in animo cōtrito) .q.d. loco ſacrificiorū ſuſcipias illud quod poſſumus tibi offerre. ſ. cōtritū cor & humiliatū, vt deſcribitur ps.j. Vnde ſuper illud Gen̄. xxv. Iſaac amabat eſau. dicit Ra. Salo. Dilectę ſunt magis tribulationes quā ſacrificia, Nā ſacrificia ſunt de diuitijs hominū tribulationes verò de corpore ipſius tribulati, quod eſt magis charū ſibi, ſecūdū quod dicitur Iob.ij. pellē pro pelle, & cuncta quæ habet homo dabit pro anima ſua. b (Et ſic in milibus agnorū &c.) quia tribulatio in qua iſti erāt propter deū, eſt magis accepta deo quā ſacrificia, vt dictū eſt. c (Quoniā nō eſt cōfuſio cōfidētibus in te.) quod eſt verū de confuſione vera quę eſt corā deo per peccatum in cōſcientia mala: licet ſancti bene ſuſtineant confuſionē corā hominibus. ſed iſta nō eſt vera cōfuſio. Vn̄ dicit Chryſ. ſuper Mat. Leuis eſt cōſolatio ſi homo in ſeipſo confuſus ſit nō) tamē corā hominibus. Per contrariū Leuis eſt cōſuſio .i. modica vel nulla, ſi tātū corā hominibus eſt, & non corā deo.

In deo eſt miſericordia quātū ad effectū & nō quantum ad affectum: quia eſt paſsio: & in deo nulla eſt paſsio.

Allegatio miſericordię dei.

d (Et nūc ſequimur te.) Hic cōſequenter Azarias allegat in ſua oratiōe cōſuetā dei miſericordiā, quā inuenerūt reuertētes ad ipſum. Et hoc eſt quod allegat dicens, & nūc ſequimur te in toto corde &c. qualitercunque autē peccauerimus tēpore præterito, nunc ſequimur te per contritionē & confeſſionē noſtrorū peccatorū. & per emendationem: quia nō amplius reuertemur ad peccata priora. e (Neque confundas nos.) i. cōfuſibiles in cōſpectu hominū dimittas. f (Sed fac nobiſcū iuxta māſuetudinē tuā &c.) quia ꝓprietas eſt miſereri & parcere. g (Et erue nos in &c.) Hic cōſequentur Azarias inuocat liberatricē dei potentiā, quæ ſolet aſsiſtere in caſibus deſperatis ſecundū viam humanā. & hoc eſt quod dicit. Erue nos in mirabilibus tuis hoc eſt opera ſua, ſupra virtutē naturæ facienda: quod factū eſt in liberatiōe eorū de fornace. h (Et da gloriā nomini tuo dn̄e.) vt infideles vidētes potētiā tuā mirabilē glorificent nomē tuū. i (Cōfundātur oēs qui oſtendūt ſeruis tuis mala.) Et loquitur hic de cōfuſione per pœnitentiā, qua homo cōfunditur corā Deo, de peccato perpetrato. & hoc eſt quod ſubdit̄. k (Et ſciāt qa tu es dn̄s deus ſolus ſuper &c.) hoc factū eſt ꝑ hoc quod Nabuchodonoſer viſo miraculo glorificauit deum per totum regnum ſuum.

¶Quæſtio.lxxj.

Super Verbis epiſtolę ferię.v.poſt.ij.domi. de paſsione quæ habentur Dan̄.iij.

ſcilicet orauit Azarias ad dominum,id eſt, Daniel ꝓ populo Hebræorum. Oritur quæſtio de oratione, vtrum oratio ſit actus religiõis. Arguitur quòd nõ, actus latriæ cadit ſub neceſsitate pręcepti, ſed oratio nõ videtur cadere ſub neceſſitate pręcepti, ſed ex mera voluntate ꝓcedere: cum nil aliud ſit quàm volitorum petitio: ergo non videtur eſſe religionis actus. In oppoſitum pſal. dicit, dirigatur oratio mea, ſicut incenſum in conſpectu tuo. Vbi dicit gloſſ. quòd in huius figuram in veteri lege, incenſum dicebaẽ offerri in odorem ſuauem domino: ſed hoc pertinet ad religionem igitur. Ad argumentum dicĩ quòd non ſolum petere quæ deſideramus: ſed etiam rectè aliquid deſiderare ſub pręcepto charitatis eſt, petere autem ſub pręcepto religionis, qḋ quidem pręceptum habetur Matth. vj. petite & accipietis. Ad quæſtioné reſpõdẽdum eſt ſcd̃m Tho. ij. ij. q. lxxxiij. quòd ad religionem ꝓpriè pertinet reuerentiam & honorem Deo exhibere, & ideo omnia illa per quæ Deo reuerentia exhibetur pertinẽt ad religionem: per orationé autem homo Deo reuerentiam exhibet, inquãtum ſe ſubijcit & profitetur orando ſe eo indigere, ſicut authore ſuorum bonorũ. ſtat ergo qḋ oratio eſt actus religionis.

Feria. vj. Lectio Hiere. prophetæ xvij. capitulo.

† Dñe oẽs qui peccator ſua negtia ꝓ mundi voluptatibus Deũ ſuum poſtponens, viã iuſtorũ relinqués pro peccati deſiderio & ſua voluntate fruenda in ſui anima confundeẽ. Dauid ps̃ xxj. Deſiderium peccatorum peribit.

IN diebus illis,[a] Dixit Hieremias,[b] Domine omnes qui † te derelinquũt[c] confundentur.[d] Recedentes à te in terra ſcribentur:[e] quoniam dereliquerunt venam aquarum viuentium dominum.[f] Sana me domine,[g] & ſanabor,[h] ſaluũ me fac,[i] & ſaluus ero:[k] quoniam laus mea tu es.[l] Ecce ipſi dicunt ad me,[m] vbi eſt verbum dñi?[n] Veniat.[o] Et ego non ſum turbatus,[p] te paſtorẽ ſequẽs,[q] & diem hominis non deſideraui,[r] tu ſcis.[s] Quod egreſſum eſt de labijs meis,[t] rectum in conſpectu tuo fuit.[v] Non ſis mihi tu formidini,[x] ſpes mea in die afflictionis.[y] Confundãtur qui me perſequuntur, & non confundar ego. & paueãt illi, & non paueam ego. Induc ſuper eos diem afflictionis,[z] & duplici contritione[a] contere eos, domine Deus noſter.

¶ Poſtilla.

IN diebus illis, Dixit Hieremias &c. Propheta in principio deſcripſit circa populum regni Iudæ malitiæ grauitatem: deinde verò ipſius incorrigibilitatem, ſeu irreparabilitatem, ꝓpter multas cauſas. In hac verò lectione oſtendit propheta quòd deditus eſt peccato idololatriæ, & dicit. b (Domine omnes qui te derelinquũt). ſcilicet, per idololatriam & alia opera mala. c (Confundentur). quia confuſibiliter puniẽtur. Et modus punitionis ſubditur. d (Recedentes à te in terra ſcribentur.) id eſt, in inferno. quia à doctoribus eſſe ſub terra dicitur. e (Quoniam dereli. venam aquarum viuentium). id eſt, dominum à quo fluunt omnes gratiæ, quæ dicuntur aquæ viuæ: eo quòd deducũt ad vitam æternam. Ioan. iiij. Qui biberit ex aqua quam ego dabo, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternã. f (Sana me domine &c.) Hic conſequenter ponitur ipſius Hiere. deprecatio, ſecundo domini reſponſio ibi: hęc dicit. Sed non ponitur in præſenti lectione niſi deprecatio tantum. Sana me domine ſcilicet ab infirmitate culpæ. g (Et ſanabor, quaſi dicat, de hac, ſcilicet, infirmitate non poſſum ſanari niſi per te. Licet enim eſſet iuſtus, tamen non fuit immunis ab oñi culpa ſaltẽ venialiter. h (Saluum me fac) ab inſidiãtib⁹ mihi Iudæis. i (Et ſaluus ero). quia ipſi nihil poſſunt contra te. k (Quoniam laus mea tu es), ſcilicet, obiectiue & finaliter. l (Ecce ipſi dicunt ad me), ſcilicet deriſoriè. m (Vbi eſt verbum domini), id eſt, vbi eſt pœna captiuitatis, quam in nomine Dei annuntiaſti nobis. n (Veniat), quaſi dicat, certi ſumus quòd non veniet, quia tu es falſus propheta. o (Et ego non ſum turbatus). turbatione rationem ſubuertente, propter verba eorum. p (Te paſtorem ſequens). mandata tua exequendo. q (Et diem hominis), id eſt, vitam carnalem & delitioſam. r (Non deſideraui, tu ſcis) qui ſecreta cordium cognoſcis. s (Qḋ egreſſum eſt de labijs meis.) pctõres arguendo. t (Rectum in conſpectu tuo fuit). Hoc eñ feci de mãdato tuo. v (Non ſis mihi tu formidini), id eſt, pœna, quam ſuper Populum inducere diſpoſuiſti non veniat ſuper me. ideo ſubditur. x (Spes mea in die afflictiõis). futuræ per Chaldæos, quam per te ſpero euadere. ſed ſuper malos veniet: ideo ſubdiĩ. y (Cõfundantur &c.) id eſt, confundentur: ita quòd non loquatur optatiue, ſed magis denuntiatiue de malo futuro. Poteſt etiam dici quòd loquitur optatiue ſitiens Populi pœnam, ſed approbans diuinam iuſtitiam ſecundũm illud pſalm. lvij. Lętabitur iuſtus cũm viderit vindictam. z (Et duplici contritione), ſcilicet, mortis & captiuitatis, quia aliqui fuerunt interfecti, & alij captiuati. a (Contere eos), id eſt, conteres: vel optando diuinam iuſtitiam: vt dictum eſt.

¶ Quæſtio. lxxij.

Super Verbis epiſtolæ feriæ ſextę poſt dominicam in paſsione, quæ habentur

Hiere.n.xvij. Omnes qui te derelinquunt confundentur, quod dictum eſt propter peccatum idololatriæ quam populus Iudæ exercebat. Oritur quæſtio de idololatria. Verum idololatria ſit grauiſsimum peccatorum: Arguitur quòd non tanto aliquod peccatum grauius, eſt quanto magis eſt contra Deum: ſed directius aliquis videtur contra Deum agere blaſphemando, fidem impugnando quàm cultum Dei alteri exhibendo: quod pertinet ad idololatriam, ergo blaſphemia vel impugnatio fidei eſt grauius peccatum quàm idololatria. In oppoſitum Leui.xv. ſuper id quod dicitur de immunditia mulieris patientis fluxum ſanguinis, dicit gloſſa. Omne peccatum eſt immunditia animæ. Sed idololatria maxime, Igitur. Ad argumentum dicitur quòd idololatria includit magnam blaſphemiã: quia Deo ſubtrahitur dominij ſingularitas, & fidem opere impugnat idololatria. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundùm Thomam, ſecunda ſecundæ, quæſtio.xxiiij. quòd grauitas alicuius peccati poteſt attendi dupliciter, vno modo ex parte ipſius peccati: & ſic peccatum idololatriæ grauiſsimum eſt, ſicut enim in terrena republica grauiſsimum eſſe videtur quòd aliquis honorem regium alteri impendat quàm vero Regi, quia totum reipublicæ perturbat ordinem, ita in peccatis quæ contra Deum committuntur, quæ ſunt grauiſsima, vt eſt idololatia grauiſsimum eſſe videtur quod aliquis honorem diuinum creaturæ impendat: alio modo ex parte ipſius peccantis, vt cum dicitur. Grauius peccat qui ſcienter peccat quàm qui ignoranter: & ſic hæretici ſcienter peccãtes grauius peccant quã idololatræ ignoranter.

Sabbato. Lectio Hiere.prophetæ.xviij.capitu.

IN diebus illis,[a] Dixerunt impij Iudæi adinuicem.[b] Venite cogitemus contra Hieremiam cogitationes.[c] Non enim peribit lex à ſacerdote,[d] neque cõſiliũ à ſapiente,[e] nec ſermo à propheta.[f] Venite percutiamus eum lingua[g] & non attendamus ad vniuerſos ſermones eius.[h] Attende domine ad me,[i] & audi vocem aduerſariorum meorum.[k] Nunquid reddetur[l] pro bono malum,[m] quia foderunt foueam animæ meæ.[n] Recordare quòd ſteterim in conſpectu tuo, vt loquerer pro eis bonum, & auerterem indignationem tuam ab eis[o]. Propterea da filios eorum in famem, & deduc eos in manus gladij. Fiant vxores eorum abſque liberis & viduæ, & viri earum interficiantur morte. Iuuenes eorum confodiantur gladio in prælio[p], & audiatur clamor de domibus eorum[q]. Adduces enim ſuper eos latronem repente: quia foderunt foueam, vt caperent me, & laqueos abſconderunt pedibus meis. Tu autem domine ſcis omne cõſilium eorum aduerſum me in mortem[r]. Ne propitieris iniquitati eorum, & peccatum eorum à facie tua non deleatur. Fiant corruentes in conſpectu tuo,[s] in tempore furoris tui abutere eis, domine deus noſter.

† Nõ enim pibit lex. interpẽtes ſacræ legis, ſunt Dei ſacerdotes, q̃bus dñs totam clauẽ & omnimodã ptãtẽ cõtulit dicens Marci. vlt. Euntes in vniuerſum mundũ prædicate Euãgeliũ & omni creaturę.

Poſtilla.

IN diebus illis. Dixerunt impij iudæi adinuicem &c. In principio huius capituli ponitur.vj. modus oſtendendi peccatũ iudæ irremediabile per ſimilitudinem figuli vas diſsipatũ reformantis: eo quòd lutum non reſiſtebat ei: ſed populus iudæ in peccato obſtinatus reſiſtebat diuinæ gratiæ. In præſenti verò lectione, quę in fine ipſius capituli ſita eſt, ponitur obſtinatio iudæorum, & eorum mala voluntas contra domini nuntium. ſ. hieremiam prophetam. a (Dixerunt impij iudæi adinuicem). ſ. conferendo. b (Venite & cogitemus contra hieremiam cogitationes). i. vias conuenientes ad eum occidendum, tanquam prophetam falſum. Cuius cauſa ſubditur. c (Non enim peribit lex à ſacerdote) quin poſſet de ea populum docere. d (Neque cõſilium à ſapiente). i. ſapientibus, ponendo ſingulare pro plurali, ſicut Exod.viij. Venit muſca grauiſsima. id eſt multitudo muſcarum. Et dicuntur ſapientes.lxx. ſenes electi de omni populo. e (Nec ſermo à propheta.) quia dominus inſtituit iſta, & iſta male arguebant: quia ſicut deus dat beneficia perſeuerantibus in bono, ita data abſtrahit obſtinatis in malo. f (Venite & percutiamus eum lingua) accuſando eum prophetam falſum eſſe, & ſic moriatur. g (Et nõ attendamus ad vniuerſos ſermones eius.) Hæc litera eſt tranſpoſita & ſic eſt conſtruenda. Et vniuerſos ſermones eius non attendamus ſcilicet vt ſic negatio ſequatur ſignum vniuerſale, quæ facit contraria equipollere. quia omnis nõ & nullus equipollent. Et ſic eſt ſenſus, ad nullos ſermones eius attendamus cum ſint ...

Iudæorum obſtinatio que eſt peccatũ in ſpiritũſanctũ & illud eſt irremiſsibile cõtrarũ.

Cõſpiratio in eum.

li & nullius momenti. h. (Attende domine &c.) Hic conſequenter ponitur Hier. depræcatio, dicentis. (Attende ad me) liberandum de meis inimicis. i (Et audi vocem aduerſariorum meorum) ad eam puniendum. k (Nunquid reddetur) .ideſt mihi. l (Pro bono malum?) q.d. ſic. m (Quia foderunt foueam animę meæ) quærentes eã educere de corpore malitioſe. n (Recordare quòd ſteterim in cõſpectu tuo, vt loquerer pro eis bonum &c.) ideſt

Hieremiæ deprecatio.

quòd laborauerim pro bono eorum. o (Propterea da filios eorum in famem &c.) quod dupliciter exponitur. Vno modo denuntiatiuè tãtum: ſic da. i. dabis. Alio modo deprecatiue, nõ ſitiendo populi pœnam, ſed magis diuinam iuſtitiam, ſicut dictum eſt in lectione pręcedenti.

Duplex expoſitio.

p (Audiatur clamor de domibus eorum). ſ. familiæ famæ & gladio ibidẽ morientis. q (Adduces enim ſuper eos latronem). ideſt Nabuchodonoſor cum ſuo exercitu, populum deprædãtem, occidentem, & captiuantem. Cętera verò per ſe patent vſque ibi. r (Ne propitieris iniquitati eorum). ideſt non dimittas tantum dedecus culpę ſine decore iuſtitiæ. s (In tempore furoris tui abutere eis). ideſt vindictæ à te inferendæ.

Iuſtitia nõ eſt ſine miſericordia nec ecõtra loquẽdo de deo.

¶Quæſtio. lxxij.

Super Verbis epiſtolæ in ſabbato poſt domini. in paſsio, quæ habentur Hiere. xviij. Venite cogitemus contra Hieremiam cogitationes: in quibus verbis notatur obſtinatio iudęorũ cõtra hier. orit quæſtio de obſtinatiõe: vtrũ obſtinatio ſit peccatũ irremiſsibile, arguit quòd ſic. omne peccatũ in ſpiritũ ſanctũ eſt irremiſsibile vt habetur Matt. xij. qui dixerit verbum in ſpiritum. ſ. &c. ſed obſtinatio eſt peccatum cõtra. ſſ. igitur in oppoſitum. Deus poteſt omne peccatum remittere. ps. qui ſanat omnes infirmitates noſtras, igitur ſanat obſtinationem ergo obſtinatio non eſt peccatum irremiſsibile. Ad argumentum dicitur quòd peccatum in. ſſ. non dicitur irremiſsibile, eo quòd nullo modo remittatur, nec quòd Deus poſsit illud remittere: ſed dicitur irremiſsibile eo quòd de ſe habet conditionem vt non remittatur. ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundùm magiſtrum Alexandrum de halles in. iiij. parte ſummæ, tractatu de incarnatione dei quòd aliqua peccata dicuntur irremiſsibilia tripliciter, vno modo negatiuè, vt ſunt peccata malorum angelorum & damnatorum: quia nullo modo remittuntur, alio modo aliqua peccata dicuntur irremiſsibilia priuatiuè: & ſic omnia peccata ſunt irremiſsibilia: quia Hierony. pro minimo peccato non habent vnde ſatisfaciant ſimul homines vniuerſi, quia nemo aliquid ex ſe habet quo remittantur: alio modo peccata dicuntur irremiſsibilia contrariè. eo quòd contrariè diſponunt ad gratiam per quam remittere poſſunt à ſe obſtinationem: & talia peccata in. ſſ. dicuntur irremiſsibilia &c.

❧ Dominica in ramiſpalmarum.
Ad Philippen. ij. capi.

FRatres[a], Hoc enim ſentite[b] in †vobis[c] quod & in Chriſto Ieſu[d]. Qui[e] cùm in forma dei eſſet,[f] non rapinam arbitratus eſt eſſe[g] ſe æqualem deo,[h] ſed ſemetipſum exinaniuit,[i] formam ſerui accipiens,[k] in ſimilitudinem hominum factus,[l] & habitu[m] inuentus[n] vt homo[o]. Humiliauit ſemetipſum[p], factus obediens[q] vſque ad mortem, mortem autem crucis[r]. Propter quod & deus[s] exaltauit illum[t], & donauit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen,[v] vt in nomine Ieſu omne genu flectatur cœleſtium terreſtrium & infernorum.[x] Et omnis lingua confiteatur[y], quia dominus noſter Ieſus Chriſtus in gloria eſt dei patris.

† Sentite. Humanos ſenſus ſentire in ſe & ſecundùm ſe non pôt quæ Ieſus benedictus acerbiſsima paſsione pro ſalute homini paſſus eſt. Nam eius ſpiritus turbatus & corpus dolore concuſſum vſque ad ſanguinis ſudorẽ. Luc. xxij. Et factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentis.

❧ Poſtilla.

FRatres. hoc enim ſentite in vobis &c. Ante initium illius epiſtolæ ſcri. ſanctus Pau. di. Implete gaudium meum, vt idem ſapiatis, eandem charitatem habentes, nihil per contentionẽ agetes, neque per inanem gloriam: ſed in humanitate ſuperiores ſibi inuicem arbitrantes. Tunc ſequitur epiſtola Hodier. Hoc enim ſentite in vobis quòd & in Chriſto Ieſu. Vbi ſciendum quòd ſequens ſeptimana maior vocatur, eo quòd maius & prolixius habet officium: & per hoc datur nobis intelligi quòd in iſto ſacratiſsimo tempore magis quàm alijs temporibus deo ſeruire debemus. Item dicitur ſancta quoniam in ea impij iuſtificantur, quia in ea pœnitentes abſoluuntur, & cœleſtes reconciliantur. Item dicitur pœnoſa, quia dominus Ieſus Chriſtus in ea laborauit & pœnas pro nobis ſuſtinuit, & nos per ſuam amaram paſsionẽ redemit. Idcirco Apoſtolus Pau. in hac epiſtola hortatur nos ad Chriſti imitationem, dicens. a (Fratres hoc enim ſentite.) Cor. i. exprimendo cognoſcite. b (In vobis). ſ. membris, quæ membra debent ſentire dolorẽ capitis. c (Quod & in Chriſto Ieſu) ſup. qui fuit humilis, quam humilitatem habere debemus interius in corde, & non ſolum exterius ſicut hypocritæ. d (Qui.) ſ. Chriſtus. e (Cũ in forma dei eſſet). ideſt vnus in eſſentia cũ deo patre. f (Non rapinam arbitratus eſt) dicendo.

do. g (Se eſſe ęqualem Deo.)ſcilicet patri ſecũdũm diuinã naturam ſicut angelus lucifer & primi par ẽtes:qui ſcđm Aug.voluerunt rapere diuinitaté,& pdiderũt fęlicitaté .h (Sed ſemetipſm exinaniuit).i.maxime hũiliauit.i (Formã ſerui accipiés.s (Vm.i.humanitaté aſſumés,in qua nobis ſeruiret. k (In ſilitudiné hoím fact⁹) paſsibilis & mortalis,ſimilis alijs hominibus,& alios defectus naturę humanę aſſumédo. l (Et habitu)in cõuerſatiõe. m (Inuétus)ſcilicet eſt. n (Vt homo)quia inter homines vitam duxit cõem. Luc.vj.Venit filius hominis mãducãs & bibens. o (Humiliauit ſemetipſum). Ly.ad dã dum nobis exéplũ. p (Factus obediés).ſ. Deo patri. q (Vſque ad morté,morté auté crucis), Gor.quę eſt pœna latronũ.Sap.ij. Morte turpiſſima cõdemnem⁹ eum. r (Propter qđ & De⁹ ſcilicet pater. s (Exaltauit illum). Ly.in ſua reſurrectiõe & aſcẽſiõe, Chriſtus gloriam ſui corporis & eius exaltationem ad cœlos meruit per ſuã paſsionem. t (Et donauit illi nomen, qđ eſt ſuper omne nomen). Gor.hoc nomé.ſ. Deus vt ſcilicet ille qui eſt homo,dicat̃ Deus & veraciter ſit. v (Vt in nomine Ieſu omne genu flectatur,cœleſtium terreſtrium & infernorum). Ly.vt oés ſibi exhibeãt reuerentiá, Angeli, homines & dęmones. x (Et omnis lingua confiteatur).ſ.corporalis & ſpiritualis.ſ. humana & Angelica. y (Quia dñs noſter Ieſus Chriſtus in gloria eſt Dei patris). Lyr. id eſt, ſecundũm deitatem eſt vna gloria patris & filij.

¶Quæſtio lxxiiij.

Super Verbis epiſtolæ dñicæ in ramis,quæ hãr ad philipp.ij. Chriſtus factus eſt obebiens vſque ad mortem.Oritur quæſtio de Chriſto,vtrum conueniens fuerit Chriſtũ mori?arguitur quòd non:maior eſt defectus mortis quàm morbi,quia per morbum peruenitur ad mortem:ſed non fuit conueniens Chriſtum alio morbo langueſcere,igitur. In oppoſitum. Ioan.xj.expedit,vt vnus homo moriatur pro populo,igitur. Ad argumentum dicitur negando conſequentiam,& ratio eſt : quia Chriſtus non ſuſtinuit mortem ex morbo proueniente, ne videretur ex neceſsitate mori,propter infirmitatem naturæ ſed ſuſtinuit mortem ab exteriori illatam,cui ſe ſpõtaneum obtulit,vt mors eius voluntaria oſtenderetur. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundũm magiſtrum Ioan. de turre cremata in quæſtionibus ſuper Euangelijs,quòd conueniens fuit Chriſtum mori,& hoc propter tria. Primo propter ſatiſfaciẽdum pro genere humano,quod erat morti adiudicatum,propter peccatum vt patet Gene.ij. Quacunque die comederitis,morte moriemini. Secundo ad oſtendendum veritatem naturæ aſſumptæ. Dicit enim Euſebi⁹ quòd ſi aliter poſt conuerſationem cum hominibus euaneſcens ſubito euolueret fugiens mortem : ab omnibus cõpararetur fantaſmati. Tertio vt à mortuis reſurgendo virtutem ſuam oſtenderet, quæ mortem ſuperauit,& nobis ſpem reſurgendi à mortuis daret.

Feria.ij.poſt domi.in ramiſpalma. Lectio Eſaiæ prophetæ.l.cap.

IN diebus illis,[a] Dixit Eſaias,[b] dominus deus[c] aperuit†mihi aurem.[d] Ego autem non contradico[e] retrorſum nõ abij.[f] Corpus meum dedi percutientibus,[g] & genas meas vellentibus.[h] Faciem meam non auerti ab increpantibus,& conſpuentibus in me.[i] Dominus Deus[k] auxiliator me⁹,[l] & ideo non ſum confuſus.[m] Ideo poſui faciem meam vt petram duriſsimã, & ſcio quoniam non confundar.[n] Iuxta eſt qui iuſtificat me.[o] Quis cõtradicet mihi? Stemus ſimul,quis eſt aduerſarius meus,accedat ad me.[p] Ecce domin⁹ Deus auxiliator meus,[q] Quis eſt qui condemnet me?[r] Ecce omnes quaſi veſtimentum conterentur,[s] & tinea comedet eos.[t] Quis ex verbis timens dominum, audiens vocem ſerui ſui?[v] Quis ambulat in tenebris[x] & nõ eſt lumen ei?[y] Speret in nomine domini,[z] & innitatur[a] ſuper[b] dominum Deum ſuum.

† Aperuit auté. null⁹ põt ad ſalu té audire ſi ue bonũ dicere niſi illi ſit grã àdeo data. Quia oñis grã à dño Deo emanat. vñ Iſi.de ſum. bo.li.ij.c.v. ab illo ſcilicet deo oia dona grã ꝑ ueniéte nobis donantur.

Poſtilla.

IN diebus illis. a (Dixit Eſaias &c.) In præcedenti capitulo denũtiata eſt populi Dei liberatio. in pręſenti capi.& in ſequẽtibus ponit impedimenti remotio. Impedimétum autem poſſet eſſe ex parte ſaluatoris téporaliter, vtpote ſi eſſet nolens vel neſciés,aut impotés ad ſaluãdum:& oés iſti defectus excludunt̃ tam in iſto ca.quàm in tribus ca.ſequétibus. Sed quia vnũ prædictorũ impedimentorũ eſt de voluntate:ideo dicit̃ in præſenti lectione ad oſtendẽdũ quòd voluntas Chriſti à natiuitate ſua fuit parata ad liberandũ genus humanum. b (Dominus Deus.)id eſt Deus pater. c (Aperuit mihi autem.)inſinuãdo mihi futurã ꝓ populo paſsionem meam. d (Ego autem non contradico.)imo dixi fiat voluntas tua. Matth.xv. Loquens de paſsione ſua. e (Retrorſum non abij.)imo quærentibus ſuam mortem fuit eis obuiam. Ioan. xviij. f (Corpus meum dedi percutientibus.)vt patet in Euangelijs. g (Et

genas meas vellentibus.) Licet nõ ſit ſcriptum in euãgelijs quòd euelleret ei barbã:tñ paratus fuit illud ſuſtinere ſicut alia maiora & forſitan ſuſtinuit,quia no omnia ſunt ſcripta. h (Faciẽ meã nõ auerti.)hoc patet ex euangelijs. i (Dominus deus.)ſ.deus pater. k (Auxiliator meus præbens mihi voluntatem & cõſtantiam patiẽdi. l (Et ideo non ſum cõfuſus.)quia per paſſionẽ ſuam tranſijt ad gloriam ſuę reſurrectionis:corpus etiam eius mortuum,honorifice ſepultum. m (Ideo poſui faciem meam &c.)i. me expoſui ad ſuſtinendũ quæcunque aſpera. n (Iuxta eſt.) Hic ſoluitur quædam obiectio. Iudæi enim dixerũt Chriſto.Io.viij. Tu de teipſo teſtimoniũ perhibes,teſtimonium tuũ non eſt verum. Et ſaluator reſpõdit. Teſtimonium perhibet de me qui mecũ eſt pater. Et iſta reſpõſio preuiſa in ſpiritu ſancto ponitur hic cũ dicit. o (Iuxta eſt qui iuſtificat me.)pater,qui dicit eſſe iuxta filiũ propter vnitatẽ eſſentiæ. & diſtinctionem perſonę. Pater iuſtificauit filium.ſ. faciendo opera diuina per ipſum,propter quod ibi de ſaluator Io.x. Opera quę ego facio in nomine patris mei,illa teſtimonium perhibent de me. o (Quis cõtradicet mihi.)ſecundùm veritatem.q.d.nullus veſtrũ.Chriſtus enim frequenter legitur impoſuiſſe iudæis ſilentiũ propter veritatis euidentiam. o (Ecce dominus deus auxiliator meus.)ſ.in mea paſsione modo prædicto. q (Quis eſt qui cõdẽnet me.)ſ.iuſte.q.d.nullus,fuit enim iniuſte ad mortẽ condemnatus,primo per ſacerdotes,poſtea per pilatũ:ſed ex hoc deportauerunt exterminium intantũ quòd pilatus per tyberium imperatorẽ fuit miſſus in exiliũ,& ibi ignominioſe mortu⁹ Et ſacerdotes per titũ fuerunt interfecti in deſtructione templi. Dicit enim iuſtum eſſe ſacerdotes cũ templo perire:ideo ſubditur. r (Ecce omnes quaſi veſtimentum conterentur)quantum ad mortuos in exilio. s (Et tinea comedet eos)quantum ad interfectos gladio,ſicut tinea cõſumit veſtimentũ quadã violentia. t (Quis ex vobis:) Hic conſequenter concluditur incredulorum interitus,& arguit eorum culpam dicens.(Quis ex vobis timens dominum audiẽs vocem ſerui ſui.)i.Chriſti ratione formę ſerui aſſumptæ. v (Quis ambulat in tenebris.)ignorantiæ. x (Et non eſt lumen ei)ſi credit verbis Chriſti.q.d.nullus. ideo ſubditur. y (Speret in nomine domini).ſ.quilibet fidelis. z (Et innitatur.)i.omnia agat. a (Super.)in. b (Dñm deum ſuũ.)quia ſic nullo modo poterit decipi.

¶Quęſtio.lxxv.

Super Verbis epiſtolę feriæ.ij.poſt domi.in palmis qua habentur Eſa.l.ſ.corpus meum dedi percutientibus. Oritur quæſtio de iudęis Chriſtũ pcutientibus,& finaliter crucifigentibus,verũ peccatũ iudæorũ Chriſtũ percutientiũ & crucifigentiũ fuerit grauiſsimum? Arguitur quod nõ:peccatũ nõ eſt grauiſsimũ, quod habet excuſationẽ:ſed Chriſtus excuſauit peccatũ crucifigentiũ eũ,ſic dicendo. Pater ignoſce illis quia neſciũt quid faciũt. In oppoſitũ Matt.xxij. Et vos implete menſurã patrũ veſtrorõ.vbi dicit Chryſo.quantũ ad veritatem exceſſerũt menſurã patrũ ſuorũ:illi enim homines occiderunt,iſti deũ crucifixerũt.igitur. Ad argumẽtũ dicit quòd excuſatio illa dñi nõ refertur ad principes iudæorum:ſed ad minores. Ad quęſtionem reſpõdendũ eſt:ſecundũ magiſtrũ Io.de turre cremata vbi ſupra per quatuor cõcluſiões. Prima peccatũ iudæorũ percutiẽtium Chriſtũ & crucifigẽtiũ eũ:fuit grauiſsimũ,licet aliqui maius aliqui minus,in eodẽ gñe peccati peccauerint.& licet in eis aliqua fuerit ignorãtia affectata,tamen ita eos excuſare nõ poterat quín eorũ peccatũ ſit grauiſsimũ,tum ex genere peccati,tum ex malitia voluntatis. Secunda concluſio minores etiã iudæi grauiſsime peccauerunt quantũ ad genus peccati,minus tamen quàm maiores,quia in minoribus diminuebat peccatũ,propter eorũ ignorantiam. Tertia cõcluſio multo minus peccauerũt gẽtiles per quorũ manus crucifixus eſt Chriſtus:quia excuſabatur eorũ peccatũ,ex quo ſcientiam legis non habebant. Quarta cõcluſio, Iudas & principes grauius peccauerũt quàm pilatus:quia timore cęſaris Chriſtũ occidit,& etiã quam milites,qui mãdato præſidis Chriſtũ crucifixerũt nõ ex cupiditate ſicut Iudas,nec ex inuidia vt pricipes.

Feria.iii. Lectio Hie.prop.xj.cap.

IN diebus illis, [a] Dixit Hieremias. [b] Tu autem domine demonſtraſti mihi † & cognoui [c], tu oſtendiſti mihi ſtudia eorũ,& ego quaſi agnus manſuetus,qui portatur ad victimam [d]. Et nõ cognoui:[e] quia cogitauerũt cõſilia ſuper me, [f] dicentes [g]. Mittamus lignũ in panem eius,& eradamus eum de terra viuentiũ,& nomen eius nõ memoretur amplius.[h] Tu autẽ dñe ſabaoth,qui iudicas iuſtè,& probas renes & corda,[i] videã vltionẽ tuã ex eis.[k] Tibi enim reuelaui cauſam meã,[l] dñe deus meus.

† Et cognoui. Omnis ſapiẽtia & notitia à dño deo eſt ſine quo nõ eſt ſapere nec res creatas intelligere. vnde eccleſia. j. Omnis ſapientia à domino eſt. & .j. Iacob. oẽ datũ optimum & oẽ donũ perfectum deſurſum eſt, deſcendẽs à patre luminum.

¶Poſtilla.

IN diebus illis, a (Dixit Hieremias. Domine demõſtraſti mihi.) A principio huius capituli reuocatur populus iudaicus per pphetã à legis transgreſsiõe. In hac verò lectione quę in fine ipſius capituli poſita eſt:plãgit propheta imminentem ex hoc ſibi iniuriam dicens. b (Tu autẽ domine demõſtraſti mihi & ego cognoui.) Certitudinaliter per tuã reuelationẽ,& quid ſit illud ſubditur. c (Oſtendi-

ſti mihi ſtudia eorũ.)quia per vias occultas quę rebãt interficere eũ,ideo ſubditur. d (Et ego quaſi agnus mãſuetus. & nõ cognoui.)ſ.ante reuelationẽ tua factã mihi. e (Quia cogitauerũt ſuper me cõſilia)quæ ſubdunt̃. f (Dicentes.) iſtud nõ eſt de textu ſed intelligitur. g (Mittamus lignũ in panẽ eius &c.)eſt enim in terra illa arbor nomine taxus venenata.& inde dicit̃ toxicũ ideſt venenũ,& toxico as are.i.venenare. Et de veneno illius arboris minutatim inciſo volebãt ponere in cibo Hieremiæ:quod nomine panis intelligitur,vt ſic moreretur:& amplius eos nõ argueret. h (Tu autẽ domine ſabaoth)i exercituum per quod angeli deſignãtur. i (Videam vltionem tuam ex eis.)hoc nõ dicebat zelo vindictæ:ſed amoræ iuſtitiæ,& maxime quia volebant verbũ diuinum impedire. k (Tibi enim reue.cauſam meam)hoc eſt non quæro ex ipſis iuſtitiã fieri mihi per iudices tẽporales,cum illi eſſent forſitan ipſius prophetę maxime inimici.& odio ducti nõ miniſtraſſent iuſtitiã debitam ſed tibi. l (Dñe deus meus) qui es ſcrutans corda & renes. ¶Q ő.lxxvj.

Super Verbis epiſtolæ feriæ.iij.poſt domi. in palmis quæ habent̃ Hier.xj.ſ.quaſi agnus manſuetus.qui portatur ad victimam. Oritur quęſtio de Chriſto de quo intelligũtur verba. Vtrum Chriſtus paſſus fuerit ſecundũm appetitũ intellectiuũ? Arguit̃ quòd nõ: nihil idẽ & ſecũdũ idẽ de eodẽ gaudet & triſtat̃. Sed anima Chriſti ſecũdũ appetitũ ratiõis gaudebat de dolorib⁹ & paſſiõis quas corp⁹ Chriſti patiebat̃ alioq nõ mereret̃,ergo ſecũdũ illũ nõ patiebat̃. In oppoſitũ: maior eſt vnio potẽtiarũ animæ in ipſa anima quàm ſit membrorũ corporis in ipſo corpore. Sed patiẽte vno membro.cõpatiunt̃ & cætera: ergo ſi patit̃ potẽtia ſenſitiua.patit̃ intellectiua. Ad arg. dicit quòd nõ impedit quin aĩa gaudeat de aliquo,vt ratio & cõtriſtet̃,vt natura ꝓ eo quòd aliqd põt repugnare volũtati ſecũdũ appetitũ naturalẽ.& ei cõſonare ſecũdũ appetitũ deliberatiuũ. frequẽter enim volũtate liberi arbitrij refugimus,quæ natura appetit. & appetim⁹.q̃ natura refugit. Ad.q.rñ.eſt ſecũdũ magiſtrũ Nicolaũ de orbellis.iij. ſen.di.xv.qđ Chriſtus nõ tãtũ fuit paſſus quãtũ ad appetitũ ſenſitiuũ. in quo fuit maxim⁹ dolor: qa cũ eſſet optime cõplexionatus,ſenſus tactus ipſius erat maxime ꝑceptiu⁹ obiecti diſcõueniẽtis: ſed etiã quãtũ ad appetitũ intellectiuũ. licet eñ volũtas eius, vt libera nõ pateret̃ inquãtũ immediate ferebat̃ in deũ, nec etiã inquãtũ volebat pati ꝓ ſalute hũana,p iſtã paſſionẽ libere acceptãdn. patiebat̃ tñ & triſtabat̃ inquãtũ ipſa paſſio cõditionaliter nolita,vid: licet ſi aliter diuinũ beneplacitũ poſſet adimpleri: triſtabat̃ etiã de dubietate apoſtolorũ. ideo dico quòd anima Chriſti ſecũdũ vtrãque portionẽ triſtabatur.ſ.ſuperiorẽ & inferiorẽ quia apprehenderat obiectũ diſcõueniẽs naturaliter & cõditionaliter voluntati.

Fer.iiij.Le.Eſa.prop.lxij.&.lxiij.

HAEc dicit dñs deus,[a] Dicite filiæ ſyon.[b] Ecce ſaluator[c] † tuus venit.[d] Ecce merces eius cũ eo,& opus eius corã illo,[e] & vocabũt[f] eos[g] populus ſanctus,redẽpti à dño.[h] tu aũt[i] vocaberis quę ſita ciuitas,[k] & non derelicta.[l] Quis eſt iſte,[m] qui venit de edõ,[n] tinctis veſtibus[o] de boſra?[p] iſte formoſus in ſtola ſua[q] gradiens in multitudine fortitudinis ſuæ.[r] Ego qui loquor iuſtitiã,[s] & propugnator ſum ad ſaluandũ.[t] Quare ergo rubrũ eſt indumentũ tuũ,& veſtimẽta tua ſicut calcãtiũ in torculari?[v] Torcular calcaui ſolus,[x] & de gentibus non eſt vir mecũ.[y] Calcaui eos in furore meo,& cõculcaui eos in ira mea.[z] Et aſperſus eſt ſanguis eorũ ſuper veſtimẽta mea,& omnia indumenta mea inquinaui.[a] Dies eñ vltiõis[b] in corde meo,[c] annus retributionis meę venit.[d] Circũſpexi & nõ erat auxiliator,q̃ſiui,& nõ fuit q adiuuaret.[e] Et ſaluauit mihi[f] brachiũ meũ[g] & indignatio mea[h] ipſa auxiliata eſt mihi.[i] Et cõculcaui populos in furore meo,[k] & inebriaui eos indignatiõe,[l] & detraxi in terrã virtutẽ eorũ.[m] Miſerationũ dñi recordabor,laudẽ dñi ſuper omnibus quę reddidit nobis dominus deus noſter.

† Ecce ſaluator ieſus benedictus generis humani ſaluator nuncupatur ac redẽptor dicitur. Et non alia ꝑſona in diuinis. Nã illi ſoli opus redẽptiõis attribuitur: vñ Iſido.lib.j. c.xv. de redemptione ait. Venit medicus pateſecit vulnus, cõpofuit ſemetipſum: & de ſua morte nobis medicinam aptauit.

Poſtilla.

HAEc dicit dñs deus. Dicite filiæ ſyõ &c. In ca.pręc.qđ eſt.lxj.oſtẽdit̃ clemẽtia ſaluatoris in cõſolatiõibus & bñficijs eccleſię exhibitis. In hoc aũt capitulo & cõſimilibus oſtedit̃ eius potẽtia. Et ponit̃ principiũ huius lectiõis in fine hui⁹ capituli reſiduũ verò lectiõis ab illo loco. Quis eſt iſte q &c. Et eſt totũ de.c.lxij. dicit̃ ergo. b (Dicite filiæ ſyõ.)i.cõgregatiõi fideliũ. c (Ecce ſaluator tuus venit.)i.veniet ad iudiciũ ſicut ꝑ incarnationẽ iã venit in mũdũ. d (Ecce merces ei⁹ cũ eo &c.)ad reddẽdũ pœnã & ꝓmiũ,ſecundũ merita & demerita hoim. e (Et vocabũt)ſicut ãgeli ſcti,q erũt executores diuini iudicij. f (Eos.)ſ.electos. g (Popul⁹ ſanct⁹ &c.)eos ad gloriã deducẽdo. h (Tu autẽ.)i.eccleſia. i (Vocaberis ciuitas quęſita.)ſ. à domino & angelis ſanctis. k (Et nõ derelicta) in manibus dęmonũ cum reprobatis. l (Quis eſt iſte,qui venit de edum &c.)doctores catholici cõmuniter exponunt iſtud de Chriſto,poſt

Filius dei venit in mũdum ad incarnãdum, in animam ad mundãdũ,in mundum ad iudicandum.

paſsionē ſuā redeunte ad patrem. Quis eſt iſte &c.verbū eſt angelorū, Chriſtū aſcēdentē admirantiū,& de eius myſterijs plenius doceri & illuminari petentiū. Aliter tamen quia ſecundū Hie.eſt verbū angelorū inferiorū qoærentium edoceri à ſuperioribus.ſecūdū Diony.verò.vij. c.cæleſtis Hierarchiæ eſt verbū omniū:qa etiā ſupremi angeli quæſierūt de prædictis pleuius edoceri. Sed iſtis videtur obuiare dictū Augu. ſup Geñ.ad literā,vbi dicit quòd angeli in principio cognouerūt omnia myſteria gratiæ fiēda. Cui dicto reſpōdet ab alijs,qnòd licet cognouerint dicta myſteria in generali,nō tamen quātū ad omnes quæſtiones particulares: & de iſtis quęſierūt plenios edoceri. (Qnis eſt iſte qui venit de edom &c.)intelligendos eſt locus vnde Chriſtus aſcendit.ſ.mons olueti vel hieruſalē quę eſt iuxta eum.(Et aſperſus eſt ſanguis eorū ſup veſtimenta eorū.)Verbū eſt Chriſti de ſua paſsiōe loqnētis, & aſperſus eſt ſanguis eorū.i. ſanguis meus,qui dicit̃ ſanguis eorum eo quòd fuit effuſus per procurationē iudęorū. Vel exponendo literam de Chriſto & antichriſto in fine mondi.ſ.de victoria quā accipiet Chriſtus ab omnibus,nō de ipſo antichriſto & propter quē cōuertentur omnes iudęi ad fidē Chriſti. Quis eſt iſte.i.)quàm victorioſus. m (Qui venit de edom.)de hieruſalē ciuitate munita,in qua antichriſtus ſedebit in templo tanquam ſit deus. n (De boſra.)Ad euidentiā huius litere cōſiderandū eſt quòd edō & boſra in hebræo ſunt aliqoādo nomina ꝓpria,& aliquando appellatiua. Edom eſt nomē filij Iſaac,qui alio nomine vocatur Eſau.Ge.xxv. Et etiā terræ multæ ab eo fuerunt denominatę,qoæ latine dicunt idumea. Boſra verò vel potius biſra(ſic enim ſcribitur in hebręo)nomē eſt cioitatis vnde fuit Iacob rex edō.Ge.xxvij. Prout verò ſunt nomina appellatiua,eodē ſignificat rubedinē.& boſra munitionē. o (Tinctis veſtibus.)i.rubricatus: ſicut dicit̃ infra. Quare ergo rubrū eſt indumētum tuum:per hoc deſignatur interfectio aotichriſti,quem dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui in mōte olineti,iuxta Hieruſalē. Et loquitur hic propheta de Chriſto ad modū hominis victoris,cuius veſtimenta ſunt rubricata ſanguine victorū ab eo. p (Iſte formoſus in ſtola ſua.)i.in humanitate ſua glorioſa,quæ eſt quaſi veſtimentū diuinitatis.ad Philip.ij.c. In ſimilitudinē hominum factus,& habitu inoentus vt homo. q (Gradiens in multitu. virtutis ſoæ.) quia tūc apparebit cū angelorum moltitudine. Deinde ponitur Chriſti reſpōſio ad quęſtionē prophetæ dūtaxat. r (Ego qui loquor iuſtitiā ſpiritu oris mei.)ſ.interficiēdo impiū,& magnā partē ſibi adherētiū. s (Et ꝓpugnator ſum ad ſaluandū.)ſ.electos de pſecutiōe antichriſti. Et cōſequēter quęrit ꝓpheta iterū. t (Quare ergo rubrū eſt indomentum tuū &c.)& patet ex dictis ſententia. Et ſubditur Chriſti reſponſio, dicentis. v (Torcular calcaui ſolus.) Accipitur hic continens pro contento ſcilicet torcular pro cōtento.ſ.torcular pro vuis in torculari calcatis,per quas hic iotelligitur antichriſtus,& ſatellites eius. x (Et de gentibus nō eſt vir mecum:quia nullus de hominibus poterit deijcere antichriſtū. y (Calcaui eos in furore meo.)i.in vindicta iuſtitiæ meæ. z (Et aſperſus eſt ſanguis eorū ſuper veſtimēta mea &c.) Et patet ex dictis ſententia. a (Dies enim vltionis.)ſ.ſanctorū de imperio antichriſti interfectorū. b (In corde meo.)ſ.eſt firmiter diſpoſita. c (Annus retributionis meæ venit)reddendo,ſibi & ſatellitibus ſuis pœnam debitam pro peccatis. Vel aliter annus tribulatiōis.i.iudicij gñalis. d (Circūſpexi,& nō erat auxiliator. Exponatur ſicut ſupra de gentibus,nō eſt vir mecū. e (Et ſalua uit mihi.)i.electos meos de perſecutione antichriſti. f (Brachiū meū.)ſ.potētia mea. g (Et indignatio mea.)cōtra ātichriſti mala. h (Ipſa auxiliata eſt mihi.)i.inquantū eſt de eſſentia diuinæ iuſtitiæ procedet iſta vindicta. Loquit̃ hic propheta de futuro,per modū præteriti,vt frequenter fit in prophetis,propter certitudinem prophetiæ. i (Et cōculcaui populos.)antichriſto adherētes. k (Et inebriaui eos &c.)auferēdo eis ſenſum & potentiā euadendi. l (Et detraxi virtutem eorum in terram.)ambulando. poſt antichriſtū. m (Miſerationū domini recordabor.) Hic in fine huius lectionis ponitur finalis cōuerſio iudæorū ad chriſtū. Vbi primo pro gratia impetrāda recoluntur beneficia antiqua,deinde ponitur in proſecutiōe capituli:ſed non in hac lectione eorum deuota petitio. Et eſt de ſe patens litera vſque in finem.

Edō & boſra qualia nomina.

Continens pro cōtēto.

¶Quæſtio.lxxxvij.

Super Verbis epiſtolæ ferię. v. poſt domi. In ramis quæ habētur Eſa.lxij. Ecce ſaluator tuus venit.i.Chriſtus ad ſaluādū per eius mortē. Oritur quæſtio de ipſo Chriſto. Vtrum pro redemptione humani generis alia Chriſti paſsio quā mors ſuffeciſſet? Arguitur quòd ſic, ait Bernardus. Vna gutta ſanguinis Chriſti fuiſſet ſufficiēs prætiū noſtræ redēptiōis .ſed aliqd de ſanguine Chriſti effuſum in Chriſti crucifixione,ergo nō oportebat quòd vlterius pateretur. In oppoſitū ad Gal.ij.ſi ex lege eſt iuſtitia: ergo Chriſtus mortuus eſt gratis:id eſt inutiliter & ſine cauſa.ſed ſi alia paſsio fuiſſet ſufficiēs ſine morte,Chriſtus gratis mortuus eſſet,qood dicere eſt inconueniēs:ergo alia paſsio Chriſti ſine morte ad redēptionē generis humaoi non ſuffeciſſet. Ad argumētū dicit̃ quòd verū eſt cōſiderata cōditione perſonæ,nō tamē cōſiderato grauamine pœoæ ad quā genus humanum erat obligatū propter peccatū,decebat enim,vt oos de morte per mortē redimeret. Ad qoæſtionem reſpondendū eſt ſecundū magiſtrū Io.de turre cremata in quæſtionibos ſuper euangelijs, per vnā concluſionē,paſsio Chriſti ſine morte, licet ſuffeciſſet ad redemptionē humani generis,conſiderata cōditione perſonæ,nō tamē cō-

ſiderato genere pœnę:ad quā humanum genus propter peccatum obligatum erat,homo erat debitor mortis,Chriſtus reparator,igitur.

Eodem die.Lectio Eſaiæ prophetæ.liij.

IN dieb[a]illis,dixit Eſaias.[b]Domine quiſcre didit † auditui noſtro,[c] & brachiū domini[d] cui reuelatū eſt.[e]Et aſcendit[f]ſicut virgultū coram eo,[g] & ſicut radix[h]de terra ſitiēti.[i] Non eſt[k] ſpecies ei neque decor:[l] vidimus eū,& non erat aſpectus.[m]Et deſiderauimus eū deſpectū[n] & nouiſsimum virorū,[o] virū dolorum[p] ſcientē infirmitatē.[q]Et quaſi abſcōditus vultus eius,& deſpectus[r].Vndenec reputauimus eum.[s] Vere lāguores noſtros ipſe tulit,& dolores noſtros ipſe portauit.[t] Et nos putauimus eum quaſi leproſum,[v]& percuſſum à deo & humiliatum.[x] Ipſe autem[y] vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, Attritus eſt propter ſcelera noſtra. Diſciplina pacis noſtræ ſuper eum:& liuore eius ſanati ſumus.[z]Omnes nos quaſi oues errauimus,vnuſquiſque in viā ſuā declinauit.[a]Et poſuit dn̄s in eo iniquitatē omnium noſtrū.[b]Oblatus eſt,[c]quia ipſe voluit,[d]& nō aperuit os ſuū. Sicut ouis ad occiſionē ducetur, & quaſi agnus corā tondente ſe obmuteſcet,& nō aperiet os ſuum.[e] De anguſtia[f] & de iudicio[g] ſublatus eſt.[h] Generationē eius quis enarrabit,[i] quia abſciſſus eſt de terra viuentiū,[k] propter ſcelus populi mei[l] percuſsi eū.[m]& dabit impios pro ſepultura,& diuitē pro morte ſua,[n] eo quòd iniquitatem nō fecerit, neque dolus inuētus fuerit in ore eius:[o] & dn̄s[p] voluit cōterere eū in infirmitate.[q]Si poſuerit pro peccato animam ſuā.[r] videbit ſemē lōgeuū,[s]& volūtas dn̄i[t] in manu eius dirigetur.[v] Pro eo quòd laborauit anima eius,[x] videbit[y] & ſaturabitur.[z] In ſciētia ſua[a] iuſtificabit ipſe iuſtus ſeruus me⁹[b] multos,[c] & iniquitates eorū[d] ipſe portabit.[e]Ideo diſpartiā ei plurimos,[f] & fortiū[g] diuidet ſpolia,[h] pro eo quòd tradidit[i] in mortē animā ſuā,&[k]cū ſceleratis reputatus eſt.[l] Et ipſe peccata multorum tulit,[m] & pro transgreſſoribus orauit.

† Dn̄e.q.c.n. Eccleſia de omnib⁹ de Chriſto loquētibus (niſi in veritate loquanť)minus credere debet, ſaluator in euan.precaueredocuit Mat.xxxiiij. Multi eniː venièt in nomine meo dicentes, Ego ſum Chriſtus.

Peccatū nō eſt quoddā creatū: ſed inuentum: ideo peccatū ita deus odio eſt ꝑſecutus quòd pro ipſo deſtruendo mori Chriſtum voluit.

Poſtilla.

IN diebus illis, Dixit Eſaias. Domineq̄s credidit auditui noſtro) Hæc lectio in principio eſt capituli,& tangiť in ea vnū remediū ꝓ iudęis percipiendi fructū redēptiōis Chriſti,cuius paſsio ſufficit ad delēdū oē peccatū,quātū eſt ex ſe,dicēs. b (Domine quis credidit auditui noſtro.)i.paſsiōis Chriſti myſterio,quod ego & alij prophetæ audiuimus à ſpirituſancto. Prǫuidit enim Eſaias ꝓpheta iudęos ꝑ maiori ꝑte nō credituros ſecūdum quòd dicitur Io.xij.Cū autē tanta ſigna feciſſet corā eis,nō credebant in eū,vt ſermo Eſaię impleretᷓ quē dixit. Dn̄e q̄s credidit auditui noſtro &c. Et ſequitur. Propterea nō poterāt credere quia iterū dicit Eſaias. Excęcauit oculos eorū,& indurauit cor eorū, vt nō videāt oculis & nō intelligāt corde,& conuertanť & ſanē eos. Et ſtatim ſequiť. Hæc dicit Eſaias qn̄ vidit gloriā eius & locutus eſt de eo. c (Et brachiū dn̄i.) i.filius. d (Cui reuelatū eſt)quaſi diceret,paucis valde & incomplete. e (Et aſcēdit.)Hic cōſequenter proſequiť dicēdo rē per ordinē.& primo quātū ad modū naſcēdi,cū diciť & aſcendit. f (Sicut virgultū corā eo.i.corā deo patre. g (Et ſicut radix.)ſurſum fructificās h (De terra ſitiēti.)i. de virgine nō humectata vel fœcūdata humano ſemine. i (Nō eſt)hic cōſequēter ponit ordinē ſuū quātū ad tolerantiā patientis. Et primò deſcribitur eius paſsio ignominioſa. Secūdò nobis fructuoſa ibi ipſe aūt. Tertio ſibi finaliter glorioſa ibi. De anguſtia. Circa primū aūt dicit. Non eſt. k (Species ei neque decor.)quāuis enim ſecundū veritatē Chriſtus in humanitate aſſumpta fuerit ſpecioſus præ filijs hominū.ps̄.xliiij. tamē iſta ſpecioſitas fuit deturpata alapis in facie eius,inflaturā & liuorē cauſantib⁹,& ſputis eā fœdātibus. l (Vidimus eū & nō erat aſpectus.)q̄a præ horrore auertebāt homines faciē. m (Et deſiderauim⁹ eū deſpectū.) Hic loquiť in ꝑſona ſui,ꝓpheta,& aliorū ſanctorū aduētū chriſti deſiderātiū,ſecūdū quòd diciť Mat.xiij. Multi ꝓphetæ & iuſti deſiderauerūt videre quę vos videtis,& nō viderūt &c. n (Et nouiſsimū virorū).i.valde abiectū. o (Virū dolorū.)multi & magni doloris expertū paſsiue,ſicut vir ſanguinū diciť,qui eſt effuſor multi ſanguinis actiuè. p (Et ſciētē infirmitatē.)ſ.carnis ꝑ experiētiā: abſque tn̄ peccato. q (Et quaſi abſcōdit⁹ vultus eius.)prę verecundia. r (Vn̄ nec reputauimus) nō tātū.ſ.ſaluatorē,ſed nec etiā alicuius valoris hominē. Et loquiť hic ꝓpheta in ꝑſona iudæorū tēpore Chriſti exiſtētiū,& cōnumerat ſe eis,

Diciť credere deū, deo, & in deum.

Paſsio chriſti ignominioſa:quia nō pro ſuo ſed ꝑ alio vitio eſt paſſus ab omnibus corā omnibus & inter malefactores.

Locutio in perſona iudæorum.

inquantũ erat de populo iudaico,ſicut Daniel cõnumerat ſe peccatoribus enormib⁹,q fuerunt in regno iudæ.ix.c.quãuis particeps nõ fuiſſet. s (Verè lãguores noſtros ipſe tulit.)i.infirmitates carnis,vt famẽ,ſitum& ſimilia,quę verè fuerũt in eo ſicut & hũanitas vera. t (Et nos putauim⁹ eũ,quaſi leproſum.)i.vilẽ & abominabilẽ, ad modũ leproſi. v (Et pcuſſum à deo,& humiliatũ.)ppter peccata ſua ppria,impoſuerũt eñ ei iudęi quòd haberet dęmoniũ,& quòd ſubuertebat populũ,& multa alia crimina,vt patet ex diſcurſu euãgeliorũ. x (Ipſe aũt.)Hic cõſequẽter oſtendit paſsio Chriſti. nobis fructuoſa,qa nõ paſſus fuit p peccatis ſuis,ſed p peccatis noſtris expiãdis:& hoc eſt qđ dicit,ipe aũt.y (Vulneratus eſt ppter iniquitates noſtras)& eſt patẽs litera. z (Oẽs nos quaſi oues errauim⁹.)qa nullus quãtũcunque iuſtus põt euitare omnino peccatũ ſaltẽ veniale. a (Et poſuit dñs in eo iniquitatẽ omniũ noſtrũ.)i.pœnã p iniquitatibus omniũ expiãdis. Et qa Chriſtus hãc pœnam ex maxima charitate ſuſtinuit iõ ſubdit. b (Oblatus eſt.)ſ.ad paſsinnẽ. c (Quia ipſe voluit,ppter obedientiã dei patris & liberationẽ huani generis. d (Et nõ aperuit os ſuũ verbis recalcitrãdo & iniurias p iniurijs reddẽdo,ſed magis corã falsè accuſantib⁹ & iniuſtè iudicãtibus tacẽdo,ſicut patet ex euãgelijs.Cętera verò patẽt vſque ad hũc locũ. e (Et de anguſtia.)Hic cõſequẽter oſtẽdit eius paſsio finaliter glorioſa,qa p eã trãſit ad reſurrectiõis gloriã. Luc.vlt.oportuit pati Chriſtũ & reſurgere à mortuis,& ita intrare in gloriã ſuã:& hoc eſt qđ dicit de anguſtia.ſ.mortis. f (Et de iudicio,quo oẽs deſcẽdẽtes ex diuina ſententia detinebantur in lymbo. g (Sublatus eſt)per potẽtiã ſuã reſurrectionis. h (Generationẽ eius qs enarrabit)quod Hiero. ſup Mat.itelligit de generatiõe diuinitatis,quę inenarrabilis & incõprehenſibilis eſt nõ tãtũ ab hominibus ſed etiã ab angelis. Ambr.impoſsibile eſt ſcire generatiõis ſacramentũ:mẽs deficit, vox ſilet.nõ me tãtũ ſed etiã angelorũ. Videtur tamẽ mihi ſaluo meliori iudicio,quòd meli⁹ exponatur de generatiõe tẽporali.p multiplicationẽ fideliũ:ideo ſubdit. i (Quia abſciſus eſt de terra viuentiũ)p mortẽ corporalẽ.ad quã ſecuta eſt multiplicatio fideliũ,ſecundũ qđ dicit Io. xij. Niſi granũ frumenti cadẽs in terrã mortuũ fuerit.ipſum ſolũ manet.Si aũt mortuũ fuerit, multũ fructũ affert.Ad generationẽ verò æternã filij nõ videt habere aliquã cõuenientiã iuxta illud quod dicit qa abſciſus eſt &c. k (Propter ſcelus populi mei)expiãdũ l Percuſsi eũ) i pcuti pmiſi. m (Et dabit impios p ſepultura &c.)i.iudęos impios & auaros dabit in manib⁹ romanorũ,in pœnã mortis ſuę,quod tẽpore titi fuit adimpletũ. n (Eo quòd iniquitate nõ fece. &c.)& ſic mors eius nõ fuerat punitiõe digna. o (Et dñs ſ. pater. p (Voluit conterere eũ in infirmitate.)ſ.carnis qa quòd diuinitas patiatur eſt impoſsibile. q (Si poſuerit p peccato animã

Chriſtus ſumpſit noſtros defectus non omnes ſed illos qui decebãt ad redimendu genus humanum.

Paſsio chriſti quomodo dicitur glorioſa.

Chriſtus dicitur granu frumenti.

ſuã.)accipit ſi pro qa,quia Chriſtus poſuit animã ſuã p peccato mũdi. r (Videbit ſemẽ longæuũ.)i.multiplicationẽ fideliũ,qui ſunt ſemẽ Chriſti.& hęc multiplicatio ſecuta eſt ad mortẽ eius,vt prædictũ eſt. s (Et volũtas dñi.)ſ.de ſalute mũdi. t (In manu ei⁹ diriget.)i.p ipſum cõplebit. v (Pro eo quod laborauit anima ei⁹.) ieiunãdo,vigilãdo,prędicãdo,mortẽ ſuſtinẽdo. x (Videbit)reſurrectionẽ ſuã y (Et ſaturabit.) Tũc eñ,& nõ ante habuit gloriã in morte,& ſic fuit ſatiatus ex omni parte. z (In ſciẽtia ſua.) diuina & humana. a (Iuſtificabit ipſe &c.)qa nullus iuſtificabit niſi per Chriſtũ:ſed qa multi reddũt ſe indignos,ideo dicit hic. b (Multos.) i.nõ oẽs. c (Et iniqui.eorũ,)i.pœnã p iniquitatibus. d (Ipſe portabit)ex obediẽtia ad patrẽ & charitate ad hominẽ. e (Ideo diſpertiam ei plurimos.)i.reddã eis plures de gẽtib⁹,quã crediderũt de iudæis. f (Et fortiũ.)i.dæmonũ de quorũ fortitudine dicit Iob.xij Nõ eſt poteſtas ſup terrã quę cõpatet ei &c.g (Diuidet ſpolia.) ſ.extrahẽdo patres de lymbo,quòd fecit Chriſtus in ſua reſurrectiõe. h (Pro eo quòd tradidit animã ſuã)ex maxima charitate. i (In mortẽ valde acerbã.& cũ hoc cõfuſibilẽ.iõ ſubdit. k (Et cũ ſceleratis reputatus eſt:qa inter latrones fuit crucifixus,vt p hoc particeps maleficiorũ à vulgaribus reputaret.Ad hoc eñ impetrauerũt iudęi à pilato,vt duo latrones cũ eo crucifigerent:ſed ex dei ordinatiõe etiã hoc factũ eſt, vt hęc ſcriptura adimpleret Marc.xv. l (Et ipe peccata multorũ tulit)nõ quantũ ad efficaciam omniũ.ſed bũ quãtũ ad ſufficiẽtiã.m (Et p trãſgreſſoribus rogauit.) Luce.xxiij. Pater ignoſce illis &c. Et ex hoc patet expoſitio Rabi ſal.quia populus iudaicus nõ orat p gẽtilibus imo quotidie orat p deſtructiõe romani imperij,& maxime poſt aduẽtũ Chriſti,& ei⁹ reſurrectionẽ ſemp niſus eſt deſtruere diſcipulos Chriſti ſecundũ qđ dicit Hiero. Et p diſcipulos poſſumus intelligere omnes Chriſtianos. ¶Q õ lxxviii.

Super Verbis epiſtolę ſiue lectiõis eiuſdem diei quę habent Eſa.liij.ſ.Oblat⁹ eſt qa ipſe voluit.Oritur quęſtio de volũtate Chriſti,vtrũ volũtas humana in Chriſto aliud voluerit quã deus voluerit. Arguitur quòd nõ.anima Chriſti habuit perfectiſsimã charitatẽ.Sed charitatis eſt facere quod homo idẽ velit quod de⁹ ergo voluntas hũana in Chriſto nõ aliud voluit quã diuina. In oppoſitũ Lu.in pſona Chriſti loquẽs.dicit. Nõ mea volũtas ſed tua fiat. Igitur. Ad argu.dicitur quòd cõformitas volũtatis humanę ad voluntatem diuinã attenditur,ſecundum volũtate rationis nõ ſecundũ volũtatẽ ſenſibilitatis. Ad.q.reſpõ.eſt ſecundũ magi.ſo.de rurre cre.vbi ſupra.p duas cõcluſiones. Prima volũtas hũana ſenſibilitatis & volũtas rationalis.vt natura in Chriſto voluit aliud quã volũtas diuinã volebat in ipſo. Secunda concluſio. voluntas rationalis quæ eſt per modum rationis,ſemper idem volebat quod deus.

Feria.v.in cæna domi. Lect.epiſt. beati pau.apoſt.j.ad Corin.xj.c.

FRatres,[a] Cõuenientibus[b] vobis invnũ,[c] iam non eſt dominicã cænã manducare:[d] vnuſquiſque enim ſuã cænã præſumit ad manducandum.[e] Et alius quidem eſurit,† alius aũt ebrius eſt.[f] Nunquid domos non habetis ad manducandũ & bibendũ[g]? Aut eccleſiam dei contẽnitis,[h] & cõfunditis eos qui non habent?[i] Quid dicam vobis?[k] Laudo vos,[l] in hoc nõ laudo.[m] Ego enim accepi à dño,quod & tradidi vobis.[o] Quoniã dominus Ieſus[p] in qua nocte tradebatur,[q] accepit panem,[r] & gratias agẽs[s] fregit,& dixit,[t] Accipite & mãducate.[v] Hoc eſt corpus meum, quod provobis tradetur,[x] hoc facite in meã cõmemorationẽ.[y] Similiter & calicẽ[z] poſt quã cœnauit, dicẽs.[a] Hic calix[b] nouũ teſtamentũ[c] eſt,in meo ſanguine?[d] Hoc facite,quotieſcũque bibetis,[e] in meã cõmemorationem.[f] Quotieſcunque enim manducabitis panem[g] hunc,& calicẽ bibetis,[h] mortẽ domini annũtiabitis[i] donec veniat.[k] Itaque quicũque manducauerit panẽ hunc,& biberit calicẽ domini[l] indigne,[m] reus erit corporis & ſanguinis dñi.[n] Probet autẽ ſeipſum homo,[o] & ſic de pane illo edat,& de calice bibat.[p] Qui eñ manducat & bibit indigne,[q] iudicium ſibi manducat & bibit,[r] non dijudicans corpus domini:[s] ideo[t] inter vos multi infirmi[v] & imbecilles,[x] &[y] dormiunt multi:[y] quod ſi noſmetipſos iudicaremus[z] non vtique iudicaremur.[a] Dum iudicamur autem,à domino[b] corripimur,[c] vt non cum hoc mundo[d] damnemur.

† Et alius eſurit. ſaluberrimũ ſacramẽtum euchariſtię Cęteraq̃ue ſacrametã ieiunio ſtomacho ſumidebẽt niſi neceſsitas aliter vrgeat. Probatur decõ ſe.di.j.c.ſacramenta altaris niſi à ieiunis hominibus &c.

Poſtilla.

FRatres,Cõuenientibus vobis in vnũ,iam nõ eſt &c. In hac epiſtola arguit apoſtolus Corinthios, de hoc quòd male ſe habebãt circa ſacramentũ euchariſtiæ quantum ad cibũ.quia aliqui eorũ pranſi,ſumebant corpus Chriſti:ſumentes argumentum ex hoc quòd Chriſtus poſt cænã hoc ſacramẽtũ inſtituit,& diſcipulis dedit. Quod tũc fuit rationabile:quia ibi debuit inchoari veritas,vbi ceſſauit figura. Huius aũt ſacramenti figura, fuit immolatio agni paſchalis:& ideo poſt illius agni eſum,Chriſtus rationabiliter inſtituit hoc ſacramẽtũ. Et plures alię cauſę poſſent aſsignari quę hic omittunẽ cauſa breuitatis. Poſtea verò rationabiliter ſtatuit eccleſia in reuerentiã tãti ſacramenti,quòd nõ ſumatẽ niſi à ieiunis nõ ſolũ ieiunio eccleſiæ ſed etiã naturæ. Quod ſoluitẽ per omne illud quod ſumitẽ p modũ cibi,& potus, ſiue per ſe nutriat vt corpus miſtũ,ſiue etiã cũ alio,ſicut aqua pura,dies autẽ incipit media nocte:& ideo qui poſt mediã noctẽ aliquid ſumpſerit,dicto modo,redditur nõ idonæus ad ſumendũ hoc ſacramentũ. Infirmi tamen ab hoc excuſantur. Dicit igitur apoſtolus. b (Cõuenientibus vobis in vnũ.)ſ.ad percipiendum euchariſtiæ ſacramentum. c (Iam non eſt dominicam cœnam manducare.)i.nõ licet vobis. Et ſubditur iam cauſa,cũ dicitur poſtea. d (Vnuſquiſque enim ſuam cænã præſumit ad manducandũ.)ante ſumptionẽ ſacramenti pręparabãt enim ſibi ſua cibaria,& portabant ad eccleſiam, comedentes antequam ſumerent ſacramentũ, & ſic diuites laute comedebant & bibebãt,pauperes autem eſuriebant:ideo dicit. e (Et alius quidem eſurit &c. In hoc erat etiam contẽptus eccleſiæ:quæ conſecrata eſt diuinis,vſibus,propter quod eſt talibus applicanda. ideo dicit. f (Nunquid domos non habetis ad manducãdum & bibendũ &c.)i.domos nõ cõſecratas,in quibus debent exerceri talia cõuiuia. g (Aut eccleſiã dei cõtemnitis.) Ibi accipitur,aut pro certe.q.d.certitudinaliter eſt in hoc contẽptus eccleſiæ. h (Et confunditis eos qui non habent.)ſ.pauperes non habentes quid comederent honeſte corã tanta multitudine. i (Quid dicam vobis.)ſuper hoc facto. k Laudo vos.) Interrogatiue reſpondet. l (In hoc nõ laudo) imo vitupero. Minus dicendo plus ſignificat. m Ego enim &c.) Poſtquam apoſtolus reprehendit eorum errores circa euchariſtiæ celebritatem, Hic conſequenter oſtendit huius ſacramenti dignitatem,dicens,(Ego enim accepi à domino)mihi reuelante. n (Quod & tradidi vobis. Quoniam dominus Ieſus &c.) Circa hanc literam eſt ſciendum quòd ſicut in vita corporali,primo eſt generatio. Secundo geniti nutritio:ſic in vita ſpirituali pręcedit baptiſmus qui eſt ſpiritualis regeneratio:ſequitur euchariſtia quę eſt ſpiritualis nutritio. In generatione verò naturali.generans non cõiungitur genito,ſecundùm ſubſtantiã:ſed ſecundùm virtutẽ. In nutritiõe verò cibus cõiũgitur nutrito ſecũdũ ſubſtantiã. Et ſimiliter in vita ſpũali Chriſtus in ſacramẽto baptiſmi ſolũ eſt ſecũdũ virtutẽ:ſed in ſacramẽto euchariſtię,qđ eſt alimentũ ſpirituale,eſt ſecũdũ ſubſtantiã. Cõtinetẽ aũt ibi

Corinthiorũ errores reprehẽdit correctio & eñ fraterna cadit ſub præcepto.

Quõ xp̃s eſt in ſacro Baptiſmi & altaris.

Chriſtus ſub ſpecie panis & vini,ne fidelibus eſſet horribile,ſi carnem humanã & ſanguinem ſumerent,ſub humana ſpecie & ꝓpria,ne infidelibus eſſet deriſibile,& vt meritum augmentetur hominum credentium ſub ſpeciebus panis & vini corpus Chriſti & ſanguis contineat. Datur etiam hoc ſacramentum ſub duplici ſpecie,ſcilicet panis & vini,vt per hoc perfectæ ſpiritualis refectio deſignetur:& quia memoriale paſsionis Chriſti.in qua ſanguis Chriſti fuit ſeparat⁹ à corpore. Propter quod primo tãgitur inſtitutio huius ſacraméti,quãtum ad corpus ſiue carnem. Scđo quãtum ad ſanguinem ibi. ſimiliter & calicé. Igitur circa primum dicit.

Materia corpus xp̃i panis inſerméiat⁹ eſt, ſanguis vero vinũ vitę

o (Qm̃ dñs Ieſus)qui eſt inſtitutor ſacramétorum,& nõ alius. p (In qua nocte tradebatur). ſ.vt ſic poſt inſtitutionem ſacraméti iret ad paſsionem,ratiõe prędicta. q (Accepit panem)vt per hoc deſignaret voluntariè ſe ire ad paſsioné cuius hoc ſacramétum eſt memoriale. r (Et gratias agens)vt doceret nos in omnib⁹ gratias Deo agere. s (Fregit) nõ antequã verba cõſecrationis ꝓferret:ſed poſt,Vñ cum dicitur fregit anticipãdo dicit,quia cõſecrauit vt nos:nam ſacerdos nõ ꝓfert verba cõſecrationis in pſona ꝓpria,ſed in pſona Chriſti. Matth. verò.xxvj. dr̃. Accepit panem & benedixit &c. de qua benedictione Apoſtolus métionem nõ fecit,quia Matth.per illam nihil aliud intellexit quã ꝓlationem verborum,ſcilicet hoc eſt corpus meũ. Sciédum etiam quòd cum ſubdit fregit,non eſt intelligédum quòd corpus ſuum fregit.qa non eſt in ſacraméto frangibili modo:ſed fregit ſpecies panis remanétes & dixit. t (Accipite & mãducate.) In hoc ergo tangit vſus huius ſacraméti,qđ à fidelibus ſumitur,vt Chriſto per augméntum gratię magis incorporétur. v (Hoc eſt corpus meum,qđ ꝓ vobis tradetur). Iſta ſunt conſecratiõis verba,& eſt ſenſus:hoc eſt corp⁹ meũ. i.cõtentum ſub his ſpecieb⁹ panis eſt verum corpus meũ,qđ fit virtute ſua diuina per cõuerſioné ſubſtantiæ panis in verum corpus Chriſti,ſolis accidétibus remanétibus. Quod fit diuinit⁹ ne caro Chriſti ſub ipſa ſpecie,qđ videret horrendum ſi ſic à fidelib⁹ ſumeretur. Vñ cõſiderãdum quòd hoc ſacrm̃ perficitur in cõſecratione materiæ nõ in vſu ipſius:alia verò ſacr̃a nõ perficiuntur in conſecratione materiæ ſed in vſu, Sicut Baptiſmus & cõfirmatio nõ perficiuntur in bñdictione aquæ & Chriſmatis,ſed in ablutione & vnctione,cum determinatis verborum formis. x (Hoc facite in meam commemorationem)quia ſacramentum hoc,eſt memoriale dñicæ paſsionis. y (Similiter.) Hic conſequenter agitur de inſtitutione ſacr̃i euchariſtiæ quãtum ad ſanguinem·quia ſicut Chriſtus cõuertit panem in corpus ſuũ,ita & vinũ in ſanguinem: eſt eñ vtrũque de pfectione huius ſacr̃i. Tũ qa p vtrũque ſimul exprimit pfectè paſsio Chriſti cui⁹ eſſet memoriale. Tũ qa vtrũque ſignificat pfectè refectioné. Similiter & calicé. i. vinũ in calice cõtentũ, cõſecrauit in ſanguinem ſuum. z (Poſtquã cænauit)in quo tãgitur inſtitutionis hora. a (Hic calix).i.cõtentum in hoc calice. b (Nouũ teſtm̃). Vetus enim teſtm̃ promittebat bona corporalia,nouum auté ꝓmittit bona ſpũalia. de quo dicit Hier. xxxj. & ecce dies ven.ét,dicit dñs, & feriam domui Iſrael,& domui Iuda fœdus nouum.nõ ſcđm pactũ quod pepigi cum prĩbus veſtris. c (Eſt in meo ſanguine.) Vetus eñ teſtamentũ cõfirmatum fuit per aſperſioné ſanguinis victimæ brutalis.vt hr̃ Exod.xxiij. Nouum verò teſtamentum ſanguinis Chriſti effuſione.vt dicit Apoſt. Hebræorũ ix. Et per hoc oſtenditur excelléntia noui teſtaméti. d (Hoc facite &c.) Per hoc iniũgitur eccleſiæ huius ſacraméti vſus. Debet autem apponi aqua:quia ꝓbabile eſt quòd dñs appoſuit in terra illa ꝓpter vini fortitudinem,cõſuetum eſt ſemper bibere vinum cũ aqua. e (In meã commemorationé)cõſecratio eñ vini ſpiritualiter repreſentat effuſioné ſanguinis Chriſti. Conſequéter Apo.exponit verba Chriſti di. f (Quotieſcunque eñ manducabitis pané.) Dicit pané ꝓpter ſpecies panis remanétes. g (Hunc) propter idé nũero corpus Chriſti ſignificatũ & cõtentum. h (Mortem dñi annunciabitis.) ipſam reprę́ſentãdo per hoc ſacrm̃. i (Donec veniat) ad iudicium. Per hoc datur intelligi quòd celebratio huius ſacramenti non deficiet in Eccleſia vſque ad finé mũdi. Vñ dicit ſaluator Mat. vj Ecce vobiſcum ſum omnib⁹ dieb⁹,vſque ad cõſummationé ſæculi·quia in hoc ſacramento eſt totus Chriſtus ſcđm humanitaté & deitaté, vt patet ex pręcedentib⁹. (Itaque &c.) Oſtenſa dignitate huius ſacramenti.hic conſequenter Apoſt.induxit fideles ad debitam eius ſumptionem dicés. k (Itaque quicũque mãducauerit panem hunc).i.hoc ſacramétum in quo ſub ſpecie panis cõtinetur verũ corp⁹ Chriſti,& ſub ſpecie vini ver⁹ ſanguis eius. l (Indigne).quę indignitas tripliciter põt intelligi. Vno mõ ex ipſa celebratione.vt ſi qs nõ obſeruet ritum à Chriſto inſtitutũ. Alio modo ex parte celebrãtis vel ſumétis hoc ſacrm̃,ſumédo.ſ.cum volũtate peccãdi mortaliter de futuro,vel impęnités de preterito. m (Reus erit corpis & ſanguinis dñi.) Glo. Pœnas mortis Chriſti exoluet.hoc eſt punietur ac ſi Chriſtũ occideret qđ nõ eſt intelligendum ſcđm ęqualitaté.ſed ſcđm quãdam ſimilitudiné. Alio modo accipitur indignitas ex parte ſumétis,ex defectu deuotionis,vt pute qa diſtincta méte ex occupatione tpalium,accedit ad hoc ſacrm̃·tñ habitualiter retinet debita reuerentiã. Et talis indignitas nõ facit ſumétem reum corpis & ſanguinis dñi,impedit tñ fructũ ſacr̃i ſaltẽ in parte. Et qa nihil nutritur niſi viuũ ſcđm Ari.ij.de anima: ꝓpter qđ in ſumentibus hoc ſacrm̃ requiritur vita gratiæ. Ideo ſequitur. n (Probet autem ſeipſum homo): vbi Apoſtolus adhibet remedium cõtra dictum periculũ,dicés.(Probet auté ſeipſum homo) ſcili-

Forma ſubſtãtię panis nõ cõuertit in formam corpis xp̃i q̃ dr̃ anima intellectiua ſed bñ in formã corpoream.

Sine aqua ſacerdos poſſet cõſecrare ſanguiné xp̃i: nõ ſcienter ommittens peccat mortaliter.

Quę indignitas facit ſumenté reum & quæ non.

cet ꝓpriam conſcientiã diligenter examinãdo, & emundãdo. o (Et ſic de pane illo edat & de ca.bi.)i.tunc fructuoſe põt hoc ſacrm̃ ſumere. Et eſt notãdũ quia hic fit mẽtio de duplici ſpecie quòd in primitiua eccleſia ſic dabatur fidelibus: ſed ꝓpter periculum effuſiõis ſanguinis mõ datur tm̃ ſub ſpecie panis, ſacerdos tamen celebrãs accipit ſub vtra que ſpecie.nõ tm̃ ꝓ ſe, ſed etiã ꝓ alijs. p (Qui eñ manducat & bibit indigne)mõ ſupradicto. q (Iudicium ſibi mã ducat & bibit).i.ad ſuã condẽnationem ſumit. r (Nõ dijũdicãs corpus dñi).i.non diſcernẽs ab alijs cibis,ſed ſumẽs eodẽ mõ ſicut alios cibos. s (Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles &c.) Hic conſequẽter manifeſtat quoddam dictum.ſ.quòd ſumens indigne iodiciũ ſibi mã ducat & bibit.(Ideo).i.ꝓpter indignã euchariſtiæ ſumptionẽ. t (Inter vos multi infirmi).i. puniti diuinitus infirmitate corpali. v (Et imbecilles.)longa valetudine laborantes.. x (Et dormiunt multi).i.ſomno mortis corporalis à Deo ſubito interfecti. Et hoc fuit neceſſe in primitiua eccleſia: ſicot patet de anania & ſaphyra vxore ſua,& de iſtis cũ multis alijs, quos ſtatim Deus puniuit poſt peccatum eorum,ad terrorẽ aliorũ,quemadmodum etiam fecerat ipſe deus in principio legis ſcriptæ & io adoratione vituli vbi tot milia perierunt. y (Quod ſi noſmet ipſos dijudicaremus.)cõſcientias noſtras examinando,& purgãdo ante aſſumptionem ſacramenti. z (Non vtique iudicaremur), id eſt, puniremur(à dño).i.per modum talem.a (Dũ iudicamur aut à dño).i.punimur dicto modo. b (Corripimur).quia talis pœna ad correctionem inducitur,& hoc dupliciter. Vno modo ad correctionẽ non punitorum,quãdo punitio eſt ad mortem corporalẽ. Alio modo ad correctionem punitorum,& etiã non punitorũ.ſ. qñ punitio eſt per infirmitatem & imbecillitatem.

c (Vt non cum hoc mundo).i.cũ hominibos mundanè viuentibus. d (Dãuemur).ſ.æternaliter.

¶Quæſtio.lxxix.

Super Verbis epiſt.in cæna domini quæ habentur.j.ad Corin.xj.ſ.dñs Ieſus in qua nocte tradebatur &c.Oritur quæſtio de tẽpore inſtitutionis ſacramenti altaris. Vtrum ſacramentum altaris fuerit conuenienter inſtitutum: argoitur quòd non: hoc ſacramentum eſt memoriale paſsionis Chriſti, vnde ſacramento inſtituto Chriſt⁹ dicit.hoc facite in meã cõmemorationẽ: qđ nõ fuit cõueniẽs hoc ſacrm̃ inſtitui ante Chriſti paſsionẽ. In oppoſitũ Chriſtus hoc ſacrm̃ inſtituit,cui⁹ nulla actio potuit niſi cõueniẽs eſſe.igitur. Ad arg.dr̃ quòd aõs eſt verum,tõ conueniẽs fuit ipm̃ inſtitutum añ paſſionẽ nõ poſt,vt ab eis recedẽs quãtum ad eſſe corporale viſibile,cũ eis remaneret quãtum ad eſſe ſacrale,vt hoc ſacrm̃ inſtituẽdo diſcipolis oñderet ſuã paſſionẽ de prope imminere.ad.q. rñden.eſt ſcđm Ric.de med.vil.iiij.ſen.di.viij. ar.ij.q.iiij quòd ſic animæ vegetatiuæ quæ eſt formale principium naturalis vitæ generabiliũ & corruptibilium,deus indidit potentiã generatiuã,per quã res viuens efficit,& augmentatiuã per qua nutritur & in eſſe conſeruaẽ quam diu viuit.ita aliquo modo à ſimili conueniens fuit deum inter ſacrameta inſtituere tria,p qoorum vnũ anima efficiator viuens vita ſpirituali, & ſupernaturali.& hoc eſt ſacramentũ baptiſmi & per aliod viuens ſpiritualiter vita ſpiritualis augeaẽ & roboreẽ,& hoc eſt ſacramẽtũ cõfirmationis: & per aliud viuens ſpiritualiter & in vita ſpirituali nutriatur & perficiatur,& hoc eſt ſacramentum euchariſtiæ igitur &c.

Feria.vj.in paraſce. Lect. Ozeæ prophetæ.vj.capi.

HAEc dicit dominus deus,[a] In tribulatione† ſua[b] mane cõſurgent ad me[c]. Venite & reuertamur ad dominũ,[d] quia ipſe cœpit[e] & ſanabit nos,[f] percutiet[g] & curabit nos, viuificabit nos poſt duos dies,& in die tertia ſuſcitabit nos.[h] & viuemus in conſpectu eius[i] ſciemus,[k] ſequemurq́ue[l] vt cognoſcamus dominũ.[m] Quaſi diluculũ prępa ratus eſt egreſſus eius,[o] & veniet quaſi imber nobis temporaneus & ſerotinus terrę.[o] Quid faciã tibi effraim? Quid faciam tibi Iuda?[p] Miſericordia veſtra quaſi nubes matutina,& quaſi ros mane tranſiens.[q] Propter hoc dolaui in prophetis[r] & occidi eos in verbis oris mei,[s] & iudicia tua[t] quaſi lux egrediens.[v] Quia miſericordiã volui[x] & non ſacrificiũ,& ſcientiã domini pluſquã holocauſtũ.

†In tribulatiõe. Neceſſe eſt qđ homines aliqua tribulatione vexentur & affligantur. Quia cum tribulatio accidit domini miſericordias recordãtur, quã do deum prius obliuiſcebanẽ: vt habetur de Dauid qui otioſe viuẽs adulter factus eſt.ij.Reg. cap.xj.

Poſtilla.

HAEc dicit dominus deus. In tribulatione ſua &c. Hic per prophetam ponitur diuinæ miſericordiæ declaratio. Et oſtenditur primo quibus miſericordia concedatur, Secundo quibus denegaior.ibi.Quid faciã tibi effraim &c. Circa primum ſciendum quòd dei miſericordia in aduentu Chriſti fuit declarata propter quod merito pars illa de aduento eius ponitur à catholicis & hebræis diuerſimode. Sed omittendo expoſitionem hebręorum quæ falſa eſt,ſolam catholicã proſequamur. a (Dicit dominus deus. In tribulatiõe ſua.)i.peccatorum ſuorum pœnitẽtia: quia veris pœnitẽtibus cõceditur miſericordia. b (Mane conſurgent ad me)& iſtud fuit tempore Io baptiſtæ,

qui prædicauit Baptiſmum pœnitētiæ,& multi ad eius doctrinã egerunt verã pœnitẽtiã,vt patet in quatuor Euãgeliſtis. Et dr̃ tēp⁹ eius manè,quia patet ad principiũ tp̃is gratiæ qđ dicit̃ dies.ad Ro.xiij. Nox pręceſsit,dies autē appropinquauit.. c (Venite & reuertamur.) Baptizati eñ à Ioãne inuitabant alios ad pœnitētiam baptiſmi. d (Quia ipſe cæpit.) In hebræo hr̃ diripuit.i.tp̃ibus pręteritis puniuit nos,quaſi in peccatis noſtris captos. e (Et ſanabit nos.)ſpiritualiter & tēporaliter. f (Percutiet nos).repetitio eſt eiuſdem ſententiæ ad maiorem aſſertionem. g (Viuificabit nos &c.)qa poſt duos dies mortis ſuæ & ſepulturæ reſurrexit Chriſt⁹. Cuius reſurrectio eſt principium reſurrectionis noſtræ.ad vitã immortalem.j.Corin.xv. Chriſtus reſurrexit à mortuis,primitiæ dormientiũ qm̃ per hominem mors,& per hominem reſurrectio mortuorum. Et ſicut in Adam oẽs moriuntur,ità in Chriſto oẽs viuificabuntur. Et hęc expoſitio magis cõſonat literæ quàm præcedēs quæ eſt ra.ſa.& non fuit hic appoſita cauſa breuitatis,& maxime cum iſta ſit verior: & ſequitur. h (Et viuemus in conſpectu eius) vita gratiæ, & poſtea gloriæ. i (Sciemus.)notitia fidei. k Sequemurq̃ue).ſ.imitando opera Chriſti. l (Vt cognoſcamus dñm)ſcilicet facie ad faciē videndo. Conſequenter ponitur modus viuēdi & cõuerſandi,cum dr̃. m (Quaſi diluculũ pręparatus eſt egreſſus ei⁹.)quia ipſe lex noſtra Io.j. n (Et veniet quaſi imber nobis tēporaneus.) Et in hoc ſignificat̃ doctrina Chriſti ſub metaphora imbris terram fœcundantis. Licet autem ortus Chriſti & eius prædicatio & conuerſatio, præceſſerit eius mortem & reſurrectionem, tñ hic poſt ſcribuntur quia frequēter in ſacra ſcriptura pri⁹ facta ſcribũtur poſtea:vt patet in nouo & veteri teſtamētis. o (Quid faciam tibi). Hic conſequēter oñditur quibus miſericordia Dei denegatur dicēs quòd hypocritis.& aperte malis. Et oñditur hoc primo in duab⁹ domibus.ſ.Iſrael & Iuda ſimul. Scđo in regno Iſrael per ſe. Sed hoc nõ ponitur in pręſenti lectione, neque in ca.pñti ſed ſequēti. Circa primũ dicit. p (Miſericordia veſtra quaſi nubes matutina &c.)q.d.ſicut nubes matutina aliquãdo diſſoluitur oriēte ſole ſine pluuia,& ros matutinus ſine humectatione terræ,vt qñ eſt multum paruulus. ſic miſericordia veſtra eſt ſine effectu & per cõſequens ficta. Et iſta hypocriſis notabiliter viguit tēpore Chriſti in Iudæis,vt patet ex decurſu Euãgelij. q (Propter hoc dolaui in ꝓphetis).i.ꝓphetarũ correctione volui eos reducere ad rectitudinē,ſicut ligna per dolationem. r (Et occidi eos in verbis oris mei).i.occidendo prædixi per ꝓphetas,qui ſunt os meum,verba mea ꝓferendo. s (Et iudicia tua).i.punitiones tibi inferendo. t (Quaſi lux egrediens).i. manifeſte apparebũt iuſte. v (Quia miſericordiã volui).i.acceptaui. x (Et nõ ſacrificiũ,& ſcientiã Dei)&c. Sacrificia eñ veteris legis nõ erant accepta de ſe tantum ex offerentiũ deuotione,ſed iſta tñ de ſe ſunt acceptabilia,inquantum ſunt bona,de genere tamen non ſunt meritoria vitæ æternæ,niſi fiant ex charitate.

Quib⁹ mía dei denegatur: mia eñ denegat̃ illis qui non pœnitēt propter deu, vt patet de eſau & de rege anthiocho.

¶ Quæſtio.lxxx.

Super Verbis lectionis feriæ.vj.in paraſceue quæ hñr Oſeę.vj. Dicentis reuertamur ad dñm. Oritur quęſtio de reuerſiõe peccatoris ad Deum. vtrũ liberũ arbitriũ ſine omni gratia gratis data,poſsit ſe ad Deũ conuertere & ad gratiã gratum facientē ſe diſponere? Arg. quòd ſic,habetur zacha.ij. Conuertimini ad me dicit dñs & cõuertar ad vos:qđ prius conuertit̃ homo ad Deũ per aliquã bonã volũtatē quàm Deus cõuertatur ad ipſum, conferendo aliquã gratiã,igitur in oppoſitum. Aug.in eccleſiaſticis dogmatibus ait,nullum credimus ad ſalutē niſi Deo inuitante venire,vt Apoſtolus ait,nõ ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis,tã quam ex nobis,ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt. Igitur ad argumentum dr̃ quòd Deus iubet hominem cõuerti ad ſe non quia hoc poſsit hõ, niſi preuētus diuino auxilio. Ad quæſt.reſpon. eſt ſecundum magiſtrum Nicolaum de orbellis ij.ſen.di.xxviij.ar.ij.quòd non poteſt ſe diſponere ad gratiam gratum facientem,niſi per aliquam gratiam gratis datam,comprehendendo ſub gratia gratis data,non tantum aliquod habituale,naturalibus ſuper additum: cuiuſmodi eſt timor ſeruilis per aliud:ſed etiam ſpiritusſancti aliquã ſpecialem motionē factã per ſe immediate, mediante aliqua creatura:ad hoc eñ nõ ſufficit cõſequenter motio primi mouentis quã ſupponeret quælibet actio creaturæ. Ioan. vj.nemo poteſt venire ad me niſi pater meus q miſit me,traxerit eum: ſine autē gratia aliquo modorum accepta vix aut nunquam aliquis habens vſum liberi arbitrij reperitur.igitur.

Eodem die Lectio libri Exod. xij.capitu.

Qñ dominus hęc moyſi dixerit eſt diuerſa opinio.

IN diebus illis,[a] Dixit dominus ad Moyſen & Aaron in terra ægypti.[b] Menſis iſte [c] vobis principium menſium,[d] primus erit in menſib⁹ anni. Loquimini ad vniuerſum cœtum filiorum Iſrael,& dicite eis.[e] Decima die menſis huius,tollet vnuſquiſque agnũ per familias & domos ſuas. Si autem minor eſt numer⁹ vt ſufficere poſsit ad veſcendum agnũ [f] aſſumet vicinum ſuũ,qui coniunctus eſt domui eius;[g] iuxta numerũ animarum,qui ſufficere poſsit ad eſum agni. [g] Erit autem agnus † abſque macula [h]

† Erit agn⁹ hic dat̃ typus de ſa-

eraméto altaris: agn⁹ eſt xp̄s innocés: q eſt ſine macula vera hoſtia quę arę crucis ſe ſe exhibuit ꝑ peccatis noſtris vt nos ab oi iniqtate mudaret & Deo patri acceptabiles efficeret: vñ Ioá. epi.j.c.ij.ipſe pro pctis noſtris. Et paul⁹ vere languores nros ipſe in corpe tulit.

[i]maſculus[k]anniculus. Iuxta quem ritũ tolletis & hœdum,[l] & ſeruabitis eũ vſque ad quartamdecimam diem menſis hui⁹.[m] Immolabitq́ue eum vniuerſa multitudo filiorum Iſrael[n]ad veſperam:[o] & ſument de ſanguine eius,[p] ac ponent ſupervtrunque poſtem,[q]& in ſuperliminaribus domorum,[r] in quibus comedent illum.[s] Et edent carnes nocte illa[t] aſſas igni,[v]& azimos panes [x]cum lactucis agreſtibus.[y] Non comedetis ex eo crudum quid,[z] nec coctum aqua,ſed aſſum tantum igni.[a] Caput cum pedibus & inteſtinis eius vorabitis,[b] Et os eius nõ cõfringetis.[c] Nec remanebit ex eo quicquam vſque mane:ſi quid reſiduum fuerit igni cõburetis.[d] Sic autem comedetis illum, [e] Renes veſtros accingetis, & calciamenta habebitis in pedibus,tenentes baculos in manibus[f]. & comedetis feſtinanter,[g] eſt enim phaſe,id eſt,tranſitus domini.

Poſtilla.

IN diebus illis. Dixit dñs ad moyſen &c. Hic inter cõminationẽ,mortis primogenitorũ,& eius executionẽ interponit pręceptum de celebratione paſchali: quia illa celebratio inſtituta eſt in memoriã perſecutionis primogenitorũ ęgypti.& ſaluationis filiorũ Iſrael,nocte ſequẽte diem decimamquartã mẽſis primi in craſtino:exiuerũt filij Iſrael de ægypto. Vbi notandũ quòd circa immolationẽ agni paſchalis,& alia ſacrificia,duo ſunt attẽdẽda. Vnũ ẽſt de pñti ſcilicet ſtatus populi,qui deſignabaẽ per paſsionẽ Chriſti,quę in illis preſigurabaẽ:quia ſcd̃m qd̃ Apo.dicit.j.ad corin.x.Omnia in figura cõtingebãt illis:& ideo in immolatiõe agni paſchalis duplex eſt ſenſus. Vnus eſt ſtatus populi exeuntis de ęgypto,& eſt literalis primus. Ali⁹ verò eſt pręfiguratio Chriſti paſſuri,qui licet ſit vltimus in ꝓſecutiõe,eſt tñ primus in intentione,ſicut finis reſpectu eorũ quæ ſunt ordinata ad illũ. Sciendum eſt etiã qd̃ prima celebratio paſchæ & aliæ ſequẽtes,nõ ſunt vniformes in omnibus,nec etiã celebrationes ſacramentorũ nouę legis ſunt vbique vniformes,& maxime quãtum ad ea quæ ſunt de ſolẽnitate. Vñ in primitiua eccleſia prius erãt cathecumini faciẽdi,deinde Baptizandi:nõ aũt nunc. Similiter inueniebantur eo tp̄e plures baptizati in nomine Chriſti,quod nunc prohibitũ eſt,in multis alijs ſacramẽtis variatiões factæ ſunt ex cauſis emergẽtib⁹. Primo ergo deſcribiẽ ſacrificiũ agni paſchalis. Secũdo modus comedẽdi. circa primũ dicit. a (Dixit quoque dñs &c.) Hoc aũt dixit ei ſcd̃m aliquos,antequã Moyſes denũtiaret pharaoni plagã decimã ſecundũ alios,quod verius videẽ,dixit ei poſt. b (Mẽſis iſte.) ſ.martius qui apud hebręos vocaẽ niſan. c (Vobis principiũ menſiũ.)& dicit vobis quoniã apud latinos ianuarius eſt primus,ſimiliter & apud grecos.ſimiliter etiã apud hebręos ante exitũ ex ęgypto ſeptẽber erat primus:qa in eo creatus fuit mundus,& vſque ad illud tẽpus vocabaẽ prim⁹ apud hebræos:& adhuc in plurimis locis ita reperiẽ vocari. d (Primus erit in menſibus anni.) ac ſi dareẽ per hoc intelligi,quòd ante illud notabile beneficiũ quòd deus ſuo populo præſtitit,martius nõ erat primus mẽſis anni. e (Decima die &c.) Ex iſta litera & ſequẽtibus patet,quòd nõ erat iſta immolatio agni & hœdi:ſed vna quę debebat fieri de agno ſi poterat haberi bono modo & ſi nõ,tũc poterat fieri de hœdo. Agnus tamẽ vel hędus decimetertio die ĩmolandus in ſingulis domibus præcipiẽ. hic accipiatur decima die mẽſis,& ſeruari vſque ad decimũ quartu diem. Et ſic debet intelligi præſens litera cu ſequenti. Tamẽ ceſſante cauſa de ſolicitudine pro exitu, ceſſauit effectus talis,videlicet præparatio agni vel hędi in decima die. f (Aſſumet vicinũ ſuũ.) i.iudęũ:gẽtilis enim vicinus à iudæo nõ poterat aſſumi·quia nullus admittebaẽ,niſi circuncisus. g (Iuxta numerũ animarũ &c.) Excipiunẽ infirmi qui nõ poſſunt comedere carnes ſine periculo. h (Erit autẽ agnus ſine macula.) Macula quæ eſt in varietate pellis nõ intelligiẽ hic,quia nõ impendiebat immolationẽ,ſed illa quæ erat defectus alicuius partis corporis. i (Maſcul⁹.) qa femella immolari nõ poterat in hoc ſacrificio,ſed requirebaẽ ad hoc ſexus maſculinus qui eſt perfectus:quia ea quæ ſunt perfecta debent deo immolari,à quo emanat omnis humana ꝑfectio:tamẽ in aliquibus hoſtijs & pro peccato bene immolabanẽ femellæ. k (Anniculus.) i.intra annũ primũ. Ab octaua enim die natiuitatis vſque ad cõpletionem anni,& nõ poſt poterant immolari. l (Et ſeruabitis vſque ad decimam quartã diẽ.) quia talis immolatio erat quædam diſpoſitio ad exitũ de ægypto,quæ fit in quinta decima die in mane. Et expectabatur immolatio illa vſque ad veſperã immediate præcedentem diem exitus. m (Immolabitq́ue eum vniuerſa multitudo.) Multitudo enim nõ tenetur hic collectiue,ſed magis diuiſiue idest multitudinis quælibet domus niſi quando domus erat ita parua,quòd non ſufficiebat pro eſu totius agni:& tunc perſonæ de duabus domibus ſimul coniungebãtur vt patet in litera. n (Ad veſperam.) ſcilicet ab hora diei ſeptima poſt ortum ſolis,quę eſt poſt horam primam poſt meridiem. Nam tunc incipit tendere ad

occaſum, & ab illa hora vſque ad principiũ noctis poteſt immolari phaſe ſecundùm hebręos. o (Et ſument de ſanguine eius.) ſ. agni immolati. p (Et ponent ſuper vtrũque poſtem.) i. ſuper duo ligna intra quæ clauditur oſtiũ ſecũdũ longitudiné ſuam. q (Et in ſuplominaribus) ſuperliminare dicitur lignũ tranſuerſale, quod eſt ſuper poſtes oſtij: & vocatur limen ſuperius domorũ. r (In quibus comedent illum.) In domibus enim in quibus nõ habitabant homines, ſicut grangia eſt vel ſtabulũ, nõ erat ſanguis ponendus. s (Et edent carnes) ex hoc dicũt hebræi quòd nõ eſt eis licitum comedere oſſa vel cartilagines & neruos agni predicti. t (Aſſas igni.) immolatio enim ſignificabat diſpoſitioné populi ad recedẽdũ de ęgypto velociter: & ideo illo modo pręcipiũtur decoqui, quo expeditius poteſt fieri. v (Et azimos panes.) eadem ratione quia tales panes ſtatim poſſunt fieri ex commixtione aquæ & farinæ. x (Cum lactucis agreſtibus.) In hebręo tamen habetur cũ amaritudinibus: & per hoc intelliguntur hęrbę amarę indifferenter: nec plus fuit præceptũ de lactucis quàm de alijs hærbis. vt dicunt hebræi. Hoc autẽ fiebat ad deſignandũ amaritudiné, quã filij Iſrael ſuſtinuerũt in ſeruitute ęgypti. y (Nõ comedetis ex eo crudũ quid.) In hebræo habetur ſemicoctum: & hoc ad deteſtationem idololatriæ præcipiebatur. z (Nec coctũ aqua.) ratione prædicta quia nõ ita expedite ſicut aſſando. a (Caput cũ pedibus eius & inteſtinis vorabitis.) Et ſic iſta litera ſecundũ hebræos nõ refertur ad comeſtioné, ſed ad aſſationem, de qua immediate prædicitur: ſed aſſum tantũ igni. Et ſequitur. Caput cum pedibus &c. Et eſt ſenſus quòd caput de corpore abſciſſum, vel pedes nõ debebant per ſe aſſari: ſed caput iunctum corpori, & pedes ſimiliter. Inteſtina autem amouebãtur, vt lauarentur, & lota reponebantur aſſanda cũ corpore. b (Et os eius nõ cõfringetis.) Hoc nõ eſt in hebræo: ſed poſtea eodé capitulo eius ſententia ponitur. c (Nec remanebit ex eo quicquàm vſque mane) ad deſignandum quòd mane ſine reditu ex ægypto debebant recedere. d (Sic autem comedetis illum) Hic deſcribitur modus comedendi cũ dicitur. e (Renes veſtros accingentis, & calciamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus). Iſta tria quę hic exprimuntur deſignant quòd debeant eſſe parati ad exeũdũ de ægypto. f (Et comedetis feſtinanter.) ex quo deſignatur quòd deberen ire expedite & nõ deſidioſe. g (Eſt enim phaſe id eſt tranſitus domini.) Tranſitus domini no eſt in hebræo, ſed eſt expoſitio huius nominis phaſe, quæ eſt addita à trãſlatore à trãſitu ęgypti que fecerunt filij Iſrael, vel à tranſitu domini quem fecit per totam ægyptum, ſcilicet interficiendo omne primogenitum.

¶ Quęſtio lxxxj.

Super Verbis lectionis eiuſdé diei quæ habentur Exo. xij. ſic aut comedetis illum renes veſtros accingetis, habebitis baculos in manibus, cũ lactucis agreſtibus: quę verba in ſenſu literali intelligũtur de agno paſchali, qui fuit figura ſacramenti altaris, quod eſt comedẽdũ cinctis renibus, id eſt carnis cõtinentia, tenẽdo baculũ in manibus, id eſt habendo fortitudiné animi, cũ lactucis. i. amaritudine peccatorũ. Oritur quæſtio de mãducatione corporis Chriſti: vtrũ in hoc ſacramento corpus Chriſti manducetur veraciter? Arguitur quòd nõ, habet de con. di. ij. c. tribus ¶ tanta. in gl. quã cito ſpecies dentibus teritur tam cito in cœlum rapitur corpus Chriſti ſed nihil verè manducatur, niſi ſaltem deſcendat in ſtomachũ: ergo corpus Chriſti veraciter non manducatur. In oppoſitũ Io. vj. dicit Chriſtus, caro meo vere eſt cibus, ſed non diceretur cibus niſi veraciter manducetur igitur. Ad argumentum dicitur quòd illa gloſ. intelligenda eſt, quòd tandiu ſpecies maſticatur quod per digeſtionem quæ fit in ore, non remanet in ſua forma. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundùm Richardum de media villa. iiij. ſenten. diſtinc. ix. ar. j. q. j. quòd in ſumptione huius ſacramenti eſt quædam manducatio carnalis: quia comeſtum maſticatur & in ſtomachum trahitur. & poſtea digeritur, & vltimo in ſubſtantiam manducantis conuertitur: & ſic verè manducatur illa ſpecies ſub qua realiter corpus Chriſti continetur. Eſt alia ſacramentalis, qua corpus verum ſub ſpecie realiter contentum ſinitur, & ſic ſumptum corporaliter non maſticatur, tamen niſi ſpecies tandiu in ore maſticentur quòd per digeſtionem ibi factam corrumpatur in eis forma propria ſed deſcendat in propria forma in ſtomachum: corpus Chriſti in ſtomachum deſcendit quia per deſcenſum ſpeciei ſub qua continetur quamdiu in ea ſpecie propria forma ſaluatur: ſed per virtutem manducantis non vnitur manducanti, ſed per ipſum manducans vnitur ſpiritualiter Chriſto. Et ibi etiam manducatio ſpiritualis, qua dicitur manducari corpus miſticum, quæ nil aliud eſt quàm ſpiritualiter incorporari corpori myſtico per fidem & charitatem, & talis mãducatio nõ conuenit illis, qui indigne ſuſcipiunt hoc ſacramentum.

In vigilia paſchæ. Lectio libri Gene. j.

IN principio [a] creauit [b] †deus [c] cœlum & terrã [d]. Terra autẽ erat [e] inanis [f] & vacua, [g] & tenebre erãt ſuper faciem abyſſi, [h] & ſpiritus domini ferebatur ſuper aquas. [i] Dixitque deus [k] fiat lux: & facta eſt lux [l] & vidit deus lucè quòd eſſet bona, [m] & diuiſit lucẽ à tenebris. [n] Ap-

† Creauit. Creare eſt dei proprium qui ſponte de nihilo ſua mirabili potentia & incomprehenſibili [illegible] quod nõ erat nec fuit ens reale & exiſtere & facere exiſtens [illegible] creare eſt de nihilo ré in eſſe exiſtéte facere vt vult magi. ſent. li. ij. diſt. j.

pellauitq́ue lucē diē[o],& tenebras no-
ctem[p]. Factumq́ue eſt veſperè & ma-
ne dies vnus[q]. Dixit quoque Deus.
Fiat firmamentum in medio aquarū,
[r] & diuidat aquas ab aquis[s]. Et fecit
deus firmamētum,[t] Diuiſitq́ue aquas
quę erant ſub firmamento ab his quæ
erant ſuper firmamentum. Et factū eſt
ita. Vocauitq́ue deus firmamentū cœ-
lum[v]. Et factum eſt veſperè & mane
dies ſecundus[x]. Dixit verò deus[y], Cō
gregentur aquę, quę ſub cœlo ſunt in
locum vnum,& appareat arida. Factū
q́ue eſt ita:& vocauit deus aridam ter-
ram,[z] congregationesq́ue aquarū ap-
pellauit maria.[a] Et vidit deus quòd
eſſet bonum[b]:& ait, Germinet terra
hærbā virentem,& facientē ſemen,[c] &
lignum pomiferum faciens fructū iu-
xta genus ſuū,[d] cuius ſemen in ſemet-
ipſo ſit ſupet terram:& factum eſt ita.
[e] Et protulit terra hęrbam virentem &
afferentem ſemen iuxta genus ſuum,
lignumq́ue faciens fructū, & habens
vnumquodque ſementē ſecundū ſpe-
ciem ſuā[f]. Et vidit deus quòd eſſet bo
nū. Factūq́ue eſt veſperè & manè dies
tertius.[g] Dixit aūt deus.[h] Fiant lumi
naria[i] in firmamento cœli,[k] & diuidāt
diem ac noctē,[m] & ſint in ſigna[n] & tē
pora & dies & annos,[o] vt luceāt in fir
mamento cœli & illuminent terrā. Et
factū eſt ita[p]. Fecitq́ue deus duo lumi
naria magna.[q] Luminare maius,[r] vt
præeſſet diei,[s] & luminare minus,[t] vt
præeſſet nocti,& ſtellas. Et poſuit eas
in firmamento cœli, vt lucerent ſuper
terrā,& pręeſſent diei, ac nocti,& diui
derēt lucem ac tenebras:& vidit deus
quòd eſſet bonum. Et factū eſt veſperè
& manè dies quartus.[v] Dixit etiā de⁹,
[x] Producant aquæ[y] reptile animæ vi-
uentis & volatile ſuper terrā, ſub fir-
mamēto cœli.[z] Creauitq́ue deus cæte
grandia & omnē animā viuentē atque
motabilē,[a] quā produxerant aquæ in
ſpecies ſuas,& omne volatile ſecundū
genus ſuū. Et vidit deus quòd eſſet bo
nū,[b] benedixitq́ue eis dicens,[c] Creſci-
te & multiplicamini,& replete aquas
maris, aueſq́ue multiplicētur ſuper ter
ram. Et factū eſt veſperè & manè dies
quintus.[d] Dixit quoque deus, Produ
cat terra animā viuentē in genere ſuo,
[f] iumenta[g] & reptilia,[h] Beſtias terræ
ſecundùm ſpecies ſuas. Factumq́ue eſt
ita:& fecit deus Beſtias terrę ſecūdùm
ſpecies ſuas, iumenta & omne reptile
terrę in genere ſuo.[i] Et vidit de⁹ quòd
eſſet bonū:& ait, Faciamus hominem
ad imaginē & ſimilitudinē noſtrā,[k] &
pręſit piſcibus maris & volatilibus cœ
li & beſtijs vniuerſæ terræ omniq́ue re
ptili, quod mouetur in terra. Et creauit
deus hominē† ad imaginē & ſimilitu-
dinē ſuam, ad imaginē dei creauit illū,
[l] maſculū & fœminā creauit eos.[m] Be
nedixitq́ue illis deus,& ait,[n] Creſcite
& multiplicamini & replete terram,&
ſubijcite eam,& dominamini piſcibus
maris & volatilibus cœli & vniuerſis
animantibus quæ mouētur ſup terrā.
[o] Dixitq́ue deus.[p] Ecce dedi vobis o-
mnē hærbā afferentē ſemen ſuper ter-
rā,& vniuerſa ligna quæ habent in ſe-
metipſis ſementē generis ſui, vt ſint vo
bis in eſcā & cūctis animantibus terrę
omniq́ue volucri cœli,& vniuerſis quę
mouentur in terra,& in quibus eſt ani
ma viuens, vt habeant ad veſcendū,&
factum eſt ita:[q] Viditq́ue deus cuncta
quæ fecerat,& erant valde bona.[r] Et
factū eſt veſperè & manè dies ſextus.
[s] Igitur perfecti ſunt cœli & terra,&
omnis ornatus eorum.[t] Compleuit-
q́ue deus ipſe die ſeptimo opus ſuum
quod fecerat,[v] & requieuit die ſepti-
mo ab vniuerſo opere quod patrarat.

† Creauit deus hominē. Deus omnipotēs poſt omnes alias creaturas (ab eo) formatas & in ente ſua pfectiōe creatas, hoīem creauit. id eſt in formā humanā pduxit tanquā factor & rerū creator. Et homo quidē non ppter deū ſed ppter ſe factus eſt & cætera propter eū. yſidor⁹ de ſum. bo. li. j. cap. xj. Omnia ſub cœlo propter hominem facta ſunt homo autē ppter ſeipm. Per hoc quòd dicitur faciamus, intelligitur quòd in trinitate ſunt tres pſonę: p hoc quòd dicitur ad imaginem notatur in trinitate vna eſſentia & vna deitas.

Poſtilla.

IN principio creauit deus cœlum & terram &c. Circa hanc lectionē conſiderandum eſt quòd tota corporalis creatura facta eſt propter hominem. Nam elementa ſunt propter miſta:& miſta inanimata propter miſta animata:& imperfecta propter perfecta vtpote propter animalia: animalia verò propter hominē quā-

tum ad eius nutritionem & iuuamentum. Corpora etiam cœleſtia facta ſunt quodammodo propter hominem, vt patet Deuter. iiij. Et ideo primò deſcribit Moyſes corporalis creaturæ ꝓductioné gñaliter. Secundò hominis formationem ſpiritualiter ibi. Et ait faciamus hominé. Circa primum tria facit ſcriptura: quia primo exponit opus creationis. Secundo opus diſtinctionis ſeu formationis ibi. Dixitq́ue Deus fiat lux. Tertio opus ornatus ſeu diſpoſitiõis ibi. Dixitq́ue autem Deus, fiant luminaria. Opus creationis deſcribitur ante omnem diem, Opus diſtinctiõis primis tribus diebus. Opus autem ornatus ſeu diſpoſitionis alijs tribus diebus ſequẽtib⁹. Et ſeptimo die requieuit De⁹ à nouis creaturis condendis. Vnde eſt notandum quòd ſecundũm doctrinam dñi Alberti quatuor coæqueua in principio creata ſunt à Deo ex nihilo, in quo relucet creatoris ſumma potẽtia: hęc autem ſunt cœlum empyreum, Angelica natura, materia quatuor elemẽtorũ. & tempus. Et hoc vocat opus creationis, qđ factum fuit ante oẽm diem. Poſt ſequitur opus diſtinct.õis. in quo relucet ſumma creatoris ſapiẽtia, quod factũ fuit in tribus primis diebus. Deinde ſequitur opus ornatus, in quo relucet creatoris ſumma benignitas, qđ factum fuit in tribus diebus ſequentibus. vt patet in litera. Quibus viſis, veniamus ad literam. In principio creauit Deus cœlum & terram. Dicit enim Augu. quòd maior eſt hui⁹ ſcripturæ auctoritas, quam omnis humani ingenii perſpicacitas Et eſt ibi notandum quòd illud quod dicitur factum ante omnẽ diem, debet ſic intelligi quòd per illud ante non accipitur duratio, ſed natura tantum, ſicut ſonus pręcedit vocem. Dicit igitur. a (In principio), ſcilicet, temporis vel productionis rerũ. b (Creauit Deus), id eſt, de nihilo produxit, quod eſt ꝓprium ipſius Dei. c (Cœlum), id eſt, corpora cœleſtia omnia, in ſuis formis ſubſtantialibus diſtincta. licet adhuc in aliquibus proprietatib⁹ accidẽtalibus eſſent informia, vt patebit infra. d (Et terram) in ſua forma ſubſtantiali diſtinctam, & aliquibus proprietabus formam ſubſtãtialem neceſſario cõcomitantibus: quia tamen adhuc quantum ad aliqua erat informis: ideo ſequitur. e (Terra autem erat inanis), id eſt, inuiſibilis, quia erat vndique aquis cooperta.
f (Et vacua). quia non erat adhuc plantis & hęrbis ornata. Sequitur. g (Et tenebræ &c. abyſſi). id eſt, ſuper faciem elementorum: Abyſſus enĩ dŕ ab, a qđ eſt ſine & byſſ⁹ qđ eſt gen⁹ lini cãdidiſſimi. Vñ abyſſ⁹ quaſi ſine cãdore & ſplẽdore, qa color cãdidus habet plurimũ de luce. Et iõ cõgeries elemẽtorũ ꝑdicta vocať abyſſus, qa lux nõ erat adhuc ꝓducta. Dŕ etiã abyſſus alio mõ, illđ qđ importat quandã cõmiſtioné & cõfuſioné. Totũ aũt qđ eſt intra circulũ lunę erat cõfuſum: qa licet elemẽta eẽnt ꝓducta i ſuis formis ſubſtãtialib⁹. nõ tñ adhuc hẽbant oẽs ꝓprietates accidẽtales debitas, vſq́ ad tertiã dié, i qua fuerũt diſtincta elemẽta. Et iõ vſque tũc aqua ipſa nõ habuit debitã dẽſitaté, ſed quaſi vaporaľr eleuabať ꝑ totũ ſpatiũ aeris. & ignis, coopiebat enĩ terrã, & ſic qdã cõfuſio & comiſtio erat in elemẽtis: & iõ hic vocabať abyſſus. h (Et ſpũs dñi ferebať ſuꝑ aquas). i. ſuꝑ illã congerié & cõmiſtioné elemẽtorũ ꝑdictã. Et vocať nõie aquarũ, qa ſicut dictũ eſt ipſa aqua cooperiebat terrã & alijs duob⁹ elemẽtis cõmiſta erat mõ ꝑdicto. Et accipiť hic ſpũs dei. i. volũtas q̇ ferebať ſuꝑ illã cõgerie elemẽtorũ, ſicut volũtas artificis ſuꝑ materiã quã formare, & ornare intedit. i (Dixitq́; de⁹) Hic incipit op⁹ diſtinc. Et primò poniť diſt. diei & noctis. Scđo diſt. corporũ cœleſtiũ ibi, Dixit quoq; De⁹. Tertio diſt. elemẽtorũ. ibi. Dixit vò De⁹ &c. Circa primũ cõſiderãdũ qđ dies & nox diſtinguunť ꝑ lucé, q̇ eſt qđdã poſitiuũ, & ꝑ tenebras q̇ importãt priuatione lucis. Et iõ op⁹ diſti. incipit à luce. Et hoc cõuenieter. Priu qa eſt qualitas cõis, qua corꝑa cęleſtia cõicant cũ inferiorib⁹, vtpote cũ igne. & cũ aliqb⁹ corꝑib⁹ miſtis q̇ lucida ſunt. Et qa ſcđm iſtã expõne diſtinctio rerũ accipiť ſcđm qualitates & ꝓprietates accidẽtales, iõ cõuenieter inchoať à luce quæ eſt qualitas cõis. Sicut in gñatiõe naturali, inchoatio fit à cõiorib⁹ formis: qa ſcđm philoſophũ embrio pri⁹ viuit vita plãtę, poſtea aĩalis, poſtea hõis vel leonis & bmõi. Et dicit phil j. phiſi. ꝙ à cõiorib⁹ eſt incipiẽdũ via doctrinę. Sic pueri in princ. vocãt oẽs viros pres, & oes feminas mres poſtea diſtinguũt. Scđo qa diſtictio nõ appet niſi ꝑ manifeſtationé. Oĩa aũt ꝑ luce manifeſtanť. & iõ diſt. incipit à luce. Tertio qa dies nõ põt eſſe ſine luce: iõ luce oportuit fieri. j. die dicit igitur. Dixitq́; De⁹, iſtud dicere dei nõ importat aliquã vocẽ ſenſibile. ſed intelligere dei practicũ qđ includit ipm velle: qa ſcđm formam ſuæ diſpõis & volũtatis ſequiť effect⁹. k (Fiat lux, & facta eſt lux). Iſta lux eſt ſolis: q̇ eſt qualitas accidẽtalis, ã qua luce alia cœli luminaria illuſtranť. Propter qđ tertio de aĩa dr qđ ſol eſt pŕ virorũ deorũq́ue: qa cęli lũinaria q́ ab ãtiqs vocabanť dij recipiũt lume à ſole. l (Et vidit De⁹ lucé qđ eſſet bona): qa vtilis eſt ad multa, vt patebit infra in oꝑe quartę Dici. Aduertẽdũ tñ qđ iſta lux ſolaris, q́ facta dŕ prima die, adhuc fuit informis quãtũ ad aliqua, vſque ad quartũ dié, ſcđm ꝙ dicit dio. iiij. c. de diuinis noib⁹. Qualr aũt fuerit formata quarta die. patebit infra.
m (Et diuiſit lucé à tenebris.) Iſta diuiſio eſt ꝑ motũ ſolis, qa cũ moueť ſupra vnũ hemiſpheriũ fiũt tenebrę in oppoſito hemiſpherio ꝓpter opacitaté terrę q̇ eſt in medio. n (Appellauitq́ue lucé dié.) Quia dies eſt elatio ſolis ſuꝑ terram. o (Et tenebras nocté) qa ſicut ꝑ pñtiã ſolis efficiť dies. ita etiã ꝑ ſuã occultationé efficit nox. Notãdũ eſt qđ qñ dŕ. Appellauit lucé dié: loquitur de die artificiali. Cũ aũt ſubdiť. p (Factumq́ue eſt veſperè & manè dies vn⁹.) Loquitur de die naturali q̇ eſt. xxiiij. horarũ & cõplectiť dié & nocté. Et iã dicit factũq́ue eſt veſperè & ma-

Qũo accipiť ſpirit⁹.

Siſitudo.

Luminaria capiunt lume à ſole.

nẽ dies vn⁹.q (Dixit quoq; de⁹.) Hic deſcribiĩ
op⁹ ſcd̃ę diei.in qua facta eſt diſt.corporũ cœle
ſtiũ ab elemẽtis. Ad cui⁹ intelligentiã cõſiderã
dũ,qd̃ ꝓpter cœlũ empyręũ de quo dubitauerũt
doct.vtrũ ſit aliq̃s loc⁹ corp̃alis an nõ: ꝓpter qd̃
de ipo hic nõ fit mẽtio ſcd̃m hãc expõnẽ eſt cœ
lũ chriſtallinũ:qd̃ etiã dr̃ aquęũ.ꝓpter ſĩ̃litudi-
nẽ quã habet cũ aqua in diaphanitate:& ſub ip
ſo cęlo chriſtallino eſt firmamẽtũ,ſub quo noĩe
intelligiĩ octaua ſphera:q̃ magis ꝓpriẽ dr̃ firma
mẽtũ. Deinde ſphere ſeptẽ planetarũ q̃ cõtinẽĩ
ſub octaua ſphera ſaturni. iouis, martis, ſolis,
veneris,mercurij lunę.ita quod ſphera ſaturni
eſt ſuperior exiſtẽs immediate ſub octaua ſphę-
ra. Sphęra aũt lunę inferior,cui immediate con
iunguntur elementa,ex quibus patet quod fir-
mamentũ prout includit ſpheras ſeptẽ planeta-
rũ.mediũ eſt inter cęlũ chriſtallinũ & elemen-
tatũ q̃ nomine aquarũ deſignaĩ vt prędictũ eſt.
Et hoc eſt quod dicitur. r (Fiat &c.& diuidat
aquas ab aquis).i.cęlũ criſtallinũ ab elementis.
s (Et fecit de⁹ firmamẽtũ.) Iſtud fieri nõ intel
ligiĩ quãtũ ad formã ſubſtãtialẽ,qa ſic factũ eſt
ꝑ op⁹ creatiõis,ſcd̃m iſtã expõnẽ.vt p̃dictũ eſt:
ſed intelligiĩ ſcd̃m aliquã qualitatẽ ipſi⁹ firma-
mẽti. Quę aũt ſit illa qualitas.in textu nõ expri
miĩ ſed ſcd̃m aliquos doc.dr̃ ſoliditas ꝓpter q̃
appellaĩ firmamẽtũ a firmitate.i.ſoliditate. Alij
dicũt qd̃ iſta qualitas eſt q̃dã virt⁹ ad influendũ
ſup elemẽta ad ipſorũ cõſeruationẽ & guberna
tionẽ ꝓpter qd̃ dr̃.j. Metheo.q̧ mund⁹ q eſt cir
ca terrã.i.elemẽta cõtigu⁹ eſt ſuperiorib⁹ latiõib⁹

Philoſoph⁹ j. metheoro.

vt nis ipſi⁹ virt⁹ gubernetĩ inde. Q̃d aũt i ſcriptu
ra ſacra res aliqua fieri dicaĩ ſcd̃m acq̃ſitionem
alicuius rei accidẽtalis,patet in multis locis:vt
Dañ.iiij.vbi dicit Nabuchodonoſor rex baby.
Nõne hęc eſt babylõ.ciuitas magna quã ędifica
ui,& tñ certũ eſt qd̃ nõ fecit primo illã ciui. ſed
ꝓpter ampliationẽ ſic dr̃. Et eodẽ mõ ibi dr̃,&
fecit De⁹ firmamẽtũ.qa ſcd̃a die dedit ſibi qua
litatẽ accidẽtalẽ ꝑut dictũ ẽ.t (Diuiſiq; aquas
&c.) Hic aq̃ dicunĩ equoce,vt patet ex p̃dictis

Aquæ dñr æquiuoce.

qa illę q̃ ſut ſupra firm̃.ſunt de natura cęleſti:il
lę autẽ quę ſub firmamẽto de natura elemẽtali.
v (Et factũ eſt veſperẽ & manẽ dies ſcd̃s.) Iſtd̃
debet exponi ſicut pri⁹ & eodẽ mõ in ſequẽti.&
ſi q̃raĩ quare,& ſcd̃a die nõ dr̃. Et vidit De⁹ qd̃
eſſet bonum:ſicut in alijs dieb⁹. Põt rñderi qd̃
hoc verbũ,& vidit de⁹ qd̃ eſſet bonũ &c.in alijs
dieb⁹ dr̃ ad ꝓbationẽ opis illorũ dierũ. Appro-
batio autẽ ꝓpriẽ reſpicit op⁹ cõpletum. In ſcd̃a
aũt die licet fuit fcã diſ.corporũ cęleſtiũ:tñ cũ
hoc fit mẽtio de diſt.aquarũ elemẽtariũ. Et qa
iſta diſt.nõ fuit cõpleta vſque ad tertium diẽ.qñ

Opus tertię diei.

cõgregatę ſunt aq̃ in locũ vnũ,vt videbiĩ infra.
iõ ſubdiĩ verbũ p̃dctũ de ſcd̃a & tertia die,illd̃
bis dixit:ſemel ꝓ ope ſcd̃ę diei.& ſemel ꝓ ope
tertię diei.vt patet in lra. x (Dixit vero De⁹.)
hic cõſequẽter deſcribiĩ opus tertię diei.in quo
ſunt diſtincta elemẽta q̃ diſtĩo.facta eſt ꝑ hoc q̧
aqua pri⁹ ꝓducta in forma ſubſtãtiali,vt p̃dctũ.
eſt,accepit à deo debitã dẽſitatẽ,& ſic occupa-
uit minorẽ locũ,aeris ſpatium dimittẽdo. Et ꝑ
hoc quòd virtute diuina factæ ſunt cõcauitates
in terra,vbi recepta eſt pars aquarũ,& ſic appa
ruit pars terrę diſcooperta aquis ad habitationẽ
hoĩm & animaliũ,& ſic fuerũt elemẽta diſtin-
cta in locis ſibi debitis. Et hoc eſt quod dicitur.

Mos hebraicus.

y (Cõgregenĩ aquę &c.) Et patet litera ex p̃di-
ctis. Sequiĩ. z (Cõgregationesq́ue aquarũ ap-
pellauit maria.) Loquiĩ hic ſcriptura more he-
braici ſermonis,quo vocaĩ mare nõ ſolum ocea
nũ,ſed quelibet cõgregatio magna aquarũ,ſecũ
dũm quòd in euãgelio frequẽter nominaĩ mare
tyberiadis & mare galileę,& tamen nõ eſt niſi
q̃dã lacus. Vnde in euãgelio,vocatur ſtagnũ ge
neſareth. a (Et vidit deus quòd eſſet bonũ.)
Hoc diciĩ ꝓ ope ſecũdæ diei.cõpleta diſtinctio
ne aquarũ. Sed qa terra ſuperi⁹ dicta eſt inanis.
i.inuiſibilis eo quòd eſſet cooperta aquis,quę in

Quomodo terra dicit inanis.

uiſibilitas remota eſt per cõgregationem aqua-
rũ quia tunc apparuit arida.itẽ dicta eſt vacua
eo quòd non erat ornata plantis & hęrbis:ideo
remouendo hanc vacuitatem cõſequenter ſub-
ditur. b (Et ait, Germinet.) virtutem germi-
nandi accipiat. c (Et lignum pomiferum) per
hoc lignũ intelligiĩ omne lignũ faciens fructũ.
d (Cui⁹ ſemẽ in ſemetipſo ſit.) ſicut grana ſunt
in pomis quę ſunt ſemina:& eodẽ modo in alijs
fructib⁹. e (Et protulit terra hęrbã virẽtẽ &c.)
Hoc intelligiĩ paſſiuẽ,quia virtus diuina actiuẽ
protulit. Et notãdũ quòd iſta ꝓductio põt dici
ornatus,ex ſimilitudine ornat⁹ in hominib⁹,in
q̃bus nõ ꝑtinẽt ad ornatũ ꝓpriẽ quæ poſſunt in
ſeparabiliter adherere corporibus humanis,ſed
quæ apponi & auferri. Itẽ notandũ ex eo quòd
diciĩ.germinet terra hęrbã virentẽ.dicũt aliqui
hebręi quòd mũdus fact⁹ eſt in martio,qñ.ſ.ter
ra incipit germinare hęrbas. Vnde Exo.xij. mar
tius vocaĩ primus mẽſis. Et hoc eſt quod ſub-
diĩ. Et protulit hęrbã virentẽ & facientẽ ſemẽ,
dicũt aliqui quòd mũdus factus eſt in ſeptẽbri,
quãdo fructus ſunt in arboribus maturi,& ha-
bentes ſemen in ſeipſis. Et hęc opinio commu-

Opinio aliquorum hebræorum.

nior tenetur ab hebręis,& verior & tanquã ra-
tionabilior. Et ſequitur. f (Et vidit deus quòd
eſſet bonũ.) Iſtud replicaĩ ꝓ approbatiõe opis
hui⁹ tertię diei. g (Dixit aũt de⁹ &c.) Hic cõſe
quẽter deſcribiĩ op⁹ ornat⁹. Et primo deſcribiĩ
ornat⁹ corporũ cœleſtiũ. Scd̃o ornat⁹ elemẽtorũ
mediorũ.ſ.v.die. Tertio ornat⁹ elemẽti inferio
ris.ſ.terrę.vj.die. Et ſic patet qd̃ ornat⁹ correſpõ
det diſtinctiõi. Circa primũ deſcribiĩ prĩo ꝓdu
ctio luminariũ in gñali. Scd̃o magis in ſp̃ali,ibi.
Fecitque deus duo luminaria. h (Fiãt lumina-
ria) Iſtud fieri,nõ intelligiĩ quãtũ ad ſubſtãtiã
luminariũ.neque quantũ ad lucẽ.quæ facta eſt
primo die:qa tũc facta fuit lux ſolis:& ꝑ cõſe-
quens aliorũ luminariũ,quę illuminanĩ à ſole ſed
intelligiĩ quãtũ ad quãdã informitatẽ hui⁹ lu-
minis.qd̃ fuit in forma aliquo modo vſque ad
quartã diẽ,in qua fuit formatũ:qa tũc accepit à

Deo virtuté influẽdi ad varios effectus in inferioribus. i (In firmamento cœli.) Aliter dicuntur in firmaméto cœli eſſe ſtellæ fixæ, quia ſunt ibi immobiliter & planetæ, quia hñt ꝓprios motus & ꝓprios orbes, & ideo nõ ſunt in firmamẽto cœli, niſi large loquendo de firmamento, ꝓut continet ſub ſe orbes planetarum. & ſequit. k (Et diuidant diem.) Ad cuius intellectum conſiderandum, quòd luminaria cœli deſeruiunt homini inquantum faciunt viciſsitudinem temporis ad operãdum apti, & tpis apti ad quieſcendũ: quia homo nõ poteſt ſemper laborare, ſed oportet eum ſomnũ capere ad recreatiorané ſenſuũ, & quietem corporis: & quãtum ad hoc dr̃. l (Ac nocte.) Scđo deſeruiunt inquãtum à cœli luminaribus accipitur ſignificatio pluuioſi temporis, vel ſereni & hmõi quæ ſunt apta diuerſis operibus humanis & negotijs, ſic quãtum ad hoc dicitur. m (Et ſint in ſigna.) Tertio deſeruiunt inquãtum diſtinguũt diuerſas ptes téporis. ſ. veris, æſtatis, autũni, hyemis, in quibus varia ordinantur & diſponuntur vſui humano neceſſaria. Et quãtum ad hoc dicitur. n (Et tempora, & dies & annos, quia per replicationem quatuor temporum & dierum, multiplicantur anni. Quarto deſeruiunt homini quãtum ad viſum, qui eſt directius in operibus humanis, & maxime vtilis eſt ad cognitionem rerum: vt dicitur. j. metaphy. Et quantum ad hoc dicitur. o (Vt luceant in firmamento cœli, & illuminent terram: & factum eſt ita.) Conſequẽter deſcribit productionem luminarium in ſpeciali. cum dicit. p (Fecitque Deus duo luminaria magna.) ſolem & lunam. q (Luminare maius). i. ſolem. r (Vt preeſſet diei.) quia dies eſt ratio ſolis ſuper terram. r (Et luminare minus). ſ. lunam. t (Vt preeſſet nocti.) quia de die non apparebit lux eius. Sequens verò litera patet ex predictis. v (Dixit etiam De⁹.) Hic deſcribitur opus quintæ diei, in quo ornata ſunt elementa media. ſ. aer & aqua ad quorum ornatum pertinẽt illa quæ mouentur in eis. ſ. aues & piſces. Et hoc eſt quod dicitur. x (Producant aquę.) Non quia aues & piſces de ſola aqua ſint formati, ſed de quatuor elementis: tamen aqua ſola exprimitur propter quãdam conuenientiã cũ iſtis: habet eñ humorem & vaporé, per humorem conuenit cum piſcibus, per vaporem q ſurſum eleuatur in aere, conuenit cum auibus. Conſiderandum etiam quòd aues & piſces non ſunt producti ex aqua actiue ſed à Deo, paſsiuè aũt ab elemẽtis, vt dictũ eſt. y (Reptibile &c.) Reptilia dñr illa quæ non hñt pedes, vel ſi hñt breues tñ, nec in altũ eleuãtur: & talia quæ ſunt cõmuniter, habitãt in aquis. Dr̃ etiã hic reptile animæ viuẽtis, itaque animalis vita ponit in obliquo ad deſignãdũ quòd ita eſt imperfecto modo in piſcibus, reſpectu hominũ & animaliũ: & ſequit. z (Creauitque Deus cetæ grãdia.) Dicũt hic Hebræi quòd iſtud gen⁹ piſciũ ſit incredibilis magnitudinis ꝓpter qđ ſi eorum multiplicata fuiſſent indiuidua deſtructũ fuiſſet ſeculũ: quia mare nõ eſſet nauigabile nec alij piſces poſſent ſtare in mari: ideo poſtquam deus creauerat hãc ſpeciẽ in maſculino & fœminino: occidit femellã ne multiplicarentur indiuidua. ſequit. a (Quã ꝓduxerãt &c.) in piſcibus enim & auibus & brutis animalibus ſunt multæ ſpecies ſubalternæ, ac etiã ſpecialiſsime. Et ideo in productiõe eorũ fit mẽtio de generibus & ſpeciebus. Natura aũt humana ꝓducta eſt prima in vno ſolo indiuiduo, vt patebit infra: ideo nõ fit ibi mentio de genere vel ſpecie. b (Benedixitque.) Iſta benedictio eſt ordinatio ad multiplicationẽ indiuiduorũ p cõmiſtiõne maris & fœminę. Ideo ſtatim ſequit. c (Creſcite & multipl. &c.) qa multiplicatio per talẽ modũ nõ eſt in plantis & herbis: ideo in productiõe earũ nõ fit mẽtio de tali bñdictione earũ. d (Dixitque deus.) Hic deſcribit opus ſextæ diei in qua ordinata eſt terra animalib⁹, & hoc cũ dicit. e (Producat terra herbã &c.) i. animalia viuentia quæ ſignificant p animã, quia res denominat à forma. Et cõſequẽter magis ſpecificat dicẽs. f (Iumenta.) quantũ animalia, quæ veniũt ad vſum hominis, quę gñali nomine dicunt iumẽta quaſi hominis iuuaméta. g (Et reptilia.) quantũ ad animalia pedibus carentia, & quãtũ ad habẽtia pedes breues, vt lacertæ & conſimilia, propter quod ſe vident ſup terrã trahere. h (Et beſtias terrę) quantũ ad animalia ſilueſtria quę dicunt beſtiæ quaſi vaſtiæ. i (Et vidit deus &c.) Poſt quam Moyſes deſcripſit creationẽ eorũ, quę facta ſunt quodã modo ꝓpter hominẽ, vt predictũ eſt. Hic cõſequenter deſcribit hominis formationẽ, deinde eius ſtatũ & cõditionẽ, & poſtremũ eius cõſeruationẽ. ibi benedixitque eis. Circa primũ cõſiderãdũ eſt quòd anima intellectiua, quæ eſt forma hominis nõ eſt ex ſemine p generationẽ, ſed à deo p creationẽ. Et ideo in formatiõe hominis nõ dicit, producat terra vel aliquid horũ ſimile, ſed faciamus hominẽ: vt dicũt hebræi: quod eſt verbũ dei ad angelos. Sed hoc videt falſum: quia angeli nõ cooperant deo in creatione animæ, in qua cõſiſtit imago ipſius dei. Et iđ dicẽdũ quòd dicit faciamus in plurali ad denotandũ pluralitatẽ perſonarũ in diuinis: verũtamẽ quia iſta pluralitas ſtat cũ vnitate ſimplicis eſſentię, ideo poſtea à Moyſe ſubdit in ſingulari, & creauit deus hominẽ ad imaginẽ & ſimilitudinẽ ſuã, imago aũt dei cõſiſtit in anima quantũ ad ꝓprietates naturales. ſ. memoriã, intelligẽtiã, & volũtatẽ. Plures aũt alię ſimilitudines inueniunt quę hic nõ ponunt cauſa breuitatis, ſeqnit. k (Et præſit piſcibus maris). ſ. quãdiu ſtabit ſubditus deo, qa talis fuit homo in ſtatu naturæ cõditæ, vt quãdiu ſtaret in obediẽtia ipſius dei, inferiora obedirẽt ei. Et iſtud diuinũ eſt homini naturale. l (Maſculinũ &c.) Licet hebræi hãc literã multipliciter nitant exponere, tamẽ ſic eſt tenẽdũ quòd natura humana primo ſit formata in ſexu maſculino tantum: ſed poſtea

Ad quæ ordinata eſt benedictio dei.

Hominis formatio, fuit enim formatus in ebrô de terra rubra.

naturæ cõſeruatio.

poſtea mulier ſit formata de coſta viri.& quod ſimul hic dicit maſculũ & fœminã creauit eos, hoc eſt per anticipationẽ:quia ſtatim volebat ſaceer mentionẽ de multiplicatione humanæ naturæ,quę fit per cõmiſtionem maris & fœminæ cũ dicit. Creſcite & multiplic.ſed poſtea.ij.c.ſe rioſe explicat modũ formatiõis mulieris de coſta viri.ſequit̃. m (Beneditq́ue.) Hic cõſequenter deſcribitur humanæ naturæ iam formatę cõſeruatio.& primo quantum ad ſpeciẽ,ſecundo quãtum ad indiuidua ibi,dixitq́ue Deus. Circa primũ conſiderandũ quòd ſpecies humana cõſeruatur per gñationẽ, maximè poſt lapſum,ꝑ quẽ incurrit neceſsitatẽ moriendi: & hoc eſt qđ dr̃ beneditq́ue illis :iſta benedictio eſt Dei ordinatio ad multiplicationẽ.indiuiduorũ in natura humana per gñationẽ:ideo ſubdit̃. n (Creſcite & multiplicamini ſu.&c.) Cætera patent ex p̃dictis. n (Dixitq́ue Deus.hic ponit conſeuatio quãtum ad indiuiduũ quæ fit per nutritionẽ,& hoc eſt qđ dr̃. p (Ecce dedi vobis &c.) Nõ eſt intelligendũ quòd hærbæ & fructus arborũ darent̃ in eſum hominibus & auibus communiter ſed ſingula ſingulis ſcđm cõditionem naturæ ſuæ vtpote fructus arborũ hominib⁹,vt dicet̃ infra.ex omni ligno paradiſi comede,hęrbę autem & ſemina hęrbarũ animalib⁹& auib⁹, diuerſę tñ diuerſis animalibus ſcđm cõueniẽtiã naturæ ſuæ.aliqua tñ animalia & aliquæ aues fructibus arborũ veſcebant̃. Eſus aũt carniũ & piſciũ nõ eſt laxatus ſiue permiſſus hominibus niſi poſt diluuium,vt hr̃ Ge.ix.vbi dr̃ ſic.Om̃e qđ mouet̃ & viuit,erit vobis in cibũ. q (Viditq́ue De⁹&c.) Hæc eſt cõcluſiò pręcedentiũ. Licet em̃ q̃libet ſpẽs entis bona ſit in ſe,ex vniuerſis tñ partibus vniuerſi ordinatio ad ſeinuicẽ & vlteri⁹ad deũ ſicut ad ducẽ admirabilis pulchritudo & bonitas cõſurgit. r (Igit̃ perfecti ſunt &c.) poſtq̃ deſcripſit Moyſes hominis formationẽ,ꝓpter quã alia fuerũt ꝓducta,hic cõſequẽter De⁹ deſcribit hoĩs formati ſtatũ ſiue cõditionẽ,& hoc in toto iſto ſcđo c.cui⁹ principiũ hic tm̃ mõ ponit̃.ſ.cõtinuatis dicẽdis ad dicta,quæ quidẽ cõtinuatio ponit̃ in fine hui⁹ p̃ñtis lectionis tanquã ipſi⁹ cõcluſionis. Igit̃ ꝑfecti ſunt cœli & terra. Sex p̃dictis dieb⁹,per opus diſt.& ornatus,vt p̃dictũ eſt.

... natũ ad indiuiduũ concluſio.

Completio operũ Dei.

s (Cõpleuitq́ue Deus die ſeptimo).ſ.ꝑ tp̃s adminiſtratiõis & gubernationis rerũ,de qua ſaluator dicit Io.v. Pr̃ meus vſque mõ operat̃ & ego operor. t (Et requieuit die ſeptimo).ſ.à nouis creaturis ꝓducendis.qa nihil eſt factũ poſtea,qđ tunc nõ fuerit factũ in operibus ſex dierũ,vel in ſuo ſimili,vel in ſuis cauſis.

¶ Quæſtio.lxxxj.

Super Verbis lect.in vigi.paſchæ quæ hñr Ge.j.ſ.In principio creauit Deus cœlũ & terrã. Oritur.q.de creatiõe mũdi. Vtrum mundus fuerit de nouo à Deo creat⁹? Arg.qđ nõ. Ait Ari.ij.de gñatione:idẽ manens idẽ ſemper natũ eſt facere idẽ,igit̃ nõ erit aliqua variatio in effectu,niſi prius naturaliter ponat̃ in cauſa,ſequit̃. In oppoſitum Ge.j.In principio &c. Igitur. Ad argu.dicitur quòd philoſoph⁹loquit̃ de agẽte naturali. Ad quæſt.reſpõden.eſt ſcđm magiſtrũ Nicolaũ de orbel.ij.ſen.di.j.q.j.ꝑ tres concluſiões. Prima eſt talis creatio eſt facta de nihilo,nõ intelligendo quòd nihilũ ſit qa materia quę ſit aliquid per creationẽ. Sed ſic intelligẽdo quòd creatio eſt facta nullo pręſuppoſito: ita quòd nõ eſt aliquid de quo fiat.ſed qđ creat̃ habet eſſe poſt non eſſe ſimpliciter. Scđa cõcluſio,agẽs volũtariũ voluntate antiqua põt nouũ effectum ꝓducere abſque ſui mutatione,facta tamen mutatione ex parte creatiõis accipientis eſſe,poſt non eſſe. Tertia cõcluſio volitiõe qua Deus voluit ab æterno res tꝑaliter ꝓduci ipſæ res ſunt temporaliter ꝓductæ. Facta tñ mutatione in ipſis rebus ꝓductis nõ etiã in paſſo:qa nullum eſt ibi paſſum. ſequitur quòd mundus fuit de nouo à Deo productus.

Eodem die. Le.ij. Gen̄.v.vj.vij. &.viij.

NOe verò[a] cùm quingẽtorum eſſet annorũ, genuit, ſem,cham & Iaphet.[b] Cũq́ue cępiſſent homines multiplicari ſuper terrã,& filios ꝓcreaſſent,[c] vidẽtes filij Dei filias hominũ quòd eſſent pulchræ[d] acceperũt ſibi vxores ex omnibus quas elegerant.[e] Dixit quoque Deus.[f] Nõ permanebit[g] ſpiritus meus[h]† in homine[i] in æternũ,[k] quia caro eſt.[l] Erũtq́ue dies illius centũ viginti annorũ.[m] Gigãtes aũt erãt ſup terrã in dieb⁹illis. Poſtq̃ autẽ ingreſſi ſunt filij Dei ad filias hominũ,illęq́ue genuerũt.[n] Iſti ſunt potentes à ſeculo,[o] viri famoſi.[p] Vidẽs aũt Deus quòd multa malitia hominũ eſſet in terra,[q] & cũcta cogitatio cordis humani intẽta eſſet ad malũ[r] omni tꝑe,[s] pœnituit eũ,quòd hominẽ feciſſet in terra.[t] Et præcauẽs in futurũ,[v] & tactus dolore cordis intrinſec⁹,ait,delebo,inquit,hominẽ quẽ creaui à facie terræ[x] ab homine vſque ad animãtia,& à reptili vſque[y] ad volucres cœli,pęnitet em̃ me feciſſe eos.[z] Noe verò inuenit gratiam coram domino. Hæ ſunt generatiões Noe. Noe[a] vir iuſtus atque perfectus fuit[b] in generatiõibus ſuis. Cum Deo ambulauit, & genuit tres filios Sem,

† Nõ ꝑmanebit ſpũs meus. hoc ṽbo meus dñs hoĩbus ſignat qđ aĩa corpus humanitatis ĩformãs à dño deo ẽ & ab eo creatur de nouo ſuaq́ne ſpecie diſtinguit̃ & creat̃ in eſſe ſpecificoq́n ꝑ deũ bñdictũ corpori infundit̃.iõ dicit text. nõ permanebit ſpiritus meus. Et Dauid ṗs.xlix.meus eſt orbis terræ & plenitudo eius.& ſi plenitudo orbis eſt dñi, ergo & ſpũs q in plenitudine eſt. Et mag.ſentẽ.li.ij.diſ.xvij.de aĩæ creatione. certiſsime ſciẽdum qđ aĩæ in corpore creant̃ Creãdo em̃ infundit eas De⁹,& infundẽdo creat.

Cham,& Iaphet.[c] Corrupta eſt autē
terra corā domino,[d] & repleta eſt ini-
quitate. Cūq́ue vidiſſet deus terrā eſſe
corruptam [e] (omnis quippe caro cor-
ruperat viā ſuā ſuper terram)dixit ad
Noe. Finis vniuerſæ carnis venit corā
me,repleta eſt terra iniquitate à facie
eorum,[f]& ego diſperdam eos cum ter
ra.[g] Fac tibi [h] archā [i] de lignis leuiga
tis.[k] Manſiunculas in archa facies,[l]&
bitumine linies intrinſecus & extrin-
ſecus. Et ſic facies eam.[m] Trecentorū
cubitorum erit longitudo arcæ,quin-
quaginta cubitorum latitudo.[n] & tri-
ginta cubitorum altitudo illius.[o] Fe-
neſtrā in archa facies,[p]& in cubito cō-
ſummabis ſummitatem eius.[q] Oſtiū
autem arcæ pones in latere [r] deorſum.
Cænacula & triſtega facies in ea. Ec-
ce ego adducam diluuij aquas ſuper
terram , vt interficiam omnem car-
nem,in qua ſpiritus vitæ eſt ſubter cœ
lum , & vniuerſa quæ in terra ſunt
conſumentur .[s] Ponamq́ue fœdus
meum tecū,[t]& ingredieris archam tu
& filij tui, vxor tua, & vxores filio-
rum tuorum tecum . Et ex cunctis
animantibus vniuerſæ carnis,bina &
bina induces in archam,vt viuant te-
cum , maſculini ſexus & fœminini.
De volucribus iuxta genus ſuum, &
de iumentis in genere ſuo,& ex om-
ni reptili terræ ſecundùm genus ſuū,
bina de omnibus ingredientur te-
cum,[v] vt poſsint viuere .[x] Tolles
igitur tecum ex omnibus eſcis quæ
mandi poſſunt & comportabis apud
te,[y] & erunt tam tibi quàm illis in
cibum.[z] Fecit ergo Noe omnia quæ
præceperat illi deus,[a] eratq́ue ſexcen
torum annorum quando diluuij aquę
inundauerunt ſuper terram.[b] Et in-
greſſus eſt Noe & filij eius, vxor eius
& vxores filiorum eius cum eo in ar-
cham,propter aquas diluuij. De ani-
mantibus quoque mundis & immun-
dis,& de volucribus,& ex omni,quod
mouetur ſuper terram , duo ingreſsi
ſunt ad Noe in archam,maſculus &
fœmina , ſicut præceperat dominus
Noe. Cum tranſiſſent ſeptē dies,aquę
diluuij inundauerunt ſuper terram.
[c] Anno ſexcenteſimo vitæ Noe:men
ſe.ij.decimoſeptimo die menſis [d] ru-
pti ſunt omnes fontes abyſsi magnæ,
[e]& cataractæ cœli apertæ ſunt,& fa-
cta eſt pluuia ſuper terram.xl.diebus
& quadraginta noctibus.[f] In articulo
diei illius ingreſſus eſt Noe , Sem ,
Cham , & Iaphet filij eius , & vxor
illius,& vxores filiorum eius cum eo
in archam,ipſe & omne animal ſecun
dùm genus ſuum vniuerſaq́ue iumen
ta in genere ſuo,& omne quod moue-
tur ſuper terram in genere ſuo,cun-
ctumque volatile ſecūdùm genus ſuū.
Vniuerſæ aues omneſq́ue volucres
ingreſſæ ſunt ad Noe in archam,bina
& bina ex omni carne in qua erat ſpiri
tus vitæ. Et quæ ingreſſa ſunt,maſcu-
lus & fœmina ex omni carne introie-
runt,ſicut præceperat ei deus.[g] Et in-
cluſit eum dominus de foris.[h] Factum
q́ue eſt diluuium quadraginta diebus
ſuper terrā,& multiplicatę ſunt aquę,
& eleuauerunt archam in ſublime à
terra. Vehementer enim inundaue-
runt,& omnia repleuerunt in ſuper-
ficie terrę.[i] Porrò archa ferebatur ſu-
per aquas,& aquæ præualuerūt nimis
ſuper terram. Opertiq́ue ſunt omnes
montes excelſi ſub vniuerſo cœlo.
Quindecim cubitis altior fuit aqua
ſuper montes quos operuerat.[g] Con-
ſumptaq́ue eſt omnis caro quę moue-
batur ſuper terram, volucrum, animā-
tium, beſtiarum omniumq́ue reptiliū,
quæ reptant ſuper terram. Vniurſi
homines,& cuncta in quibus ſpiracu-
lum vitæ eſt in terra, mortua ſunt.[l] Et
deleuit deus omnem ſubſtantiam quæ
erat ſuper terram,[m] ab homine vſque
ad pecus, tam reptile quàm volucres
cœli,& deleta ſunt de terra.[n] Reman-
ſit autem ſolus Noe, & qui cum eo
erāt in archa.[o] Obtinueruntq́ue aquę
terras centumquinquaginta diebus.
[p] Recordatus autem dominus Noe

cunctorumque animantium & omnium iumentorum quæ erant cum eo in archa,[q] adduxit ſpiritum ſuper terram,[r] & imminutæ ſunt aquæ. Et clauſi ſunt omnes fontes abyſsi & cataractæ cœli. Et prohibitæ ſunt pluuiæ de cœlo.[s] Reuerſæque ſunt aquæ de terra,[t] euntes & redeuntes.[v] Et cœperunt minui poſt centum quinquaginta dies.[x] Requieuitque archa mẽſe ſeptimo[y] vigeſimoſeptimo die menſis ſuper montes armenię.[z] At verò aquę ibant & decreſcebant vſque ad decimum menſem.[a] Decimo enim menſe [b] prima die menſis apparuerunt cacumina.[c] Cumque tranſiſſent quadraginta dies,[d] aperiens Noe feneſtram arcæ quam fecerat,[e] dimiſit coruum,[f] qui egrediebatur & non reuertebatur, donec ſiccarentur aquæ ſuper terram. [g] Emiſit quoque columbam poſt eũ, vt videret ſi iam ceſſaſſent aquæ ſuper faciem terræ.[h] Quę cum nõ inueniſſet vbi requieſceret pes eius, reuerſa eſt ad eum in archã.[i] Aquæ enim erãt ſuper vniuerſam terram: extenditque manum ſuam, & appprehenſam intulit in archam.[k] Expectatis autem vltra ſeptem diebus alijs, rurſum dimiſit columbam ex archa. At illa venit ad eum ad veſperam [l] portans ramum oliuæ virentibus folijs in ore ſuo. Intellexit ergo Noe quòd ceſſaſſent aquæ ſuper terram. Expectauitque nihilominus ſeptem alijs diebus & miſit columbam, quæ non eſt reuerſa vltra ad eum.[m] Igitur ſexcenteſimo primo anno vitę Noe, primo menſe, prima die menſis, imminutæ ſunt aquæ ſuper terram. Et aperiens Noe tectum arcæ, aſpexit [n] viditque quòd exiccata eſſet ſuperficies terræ.[o] Menſe ſecundo, ſeptimo & viceſimo die menſis areſacta eſt terra.[p] Locutus eſt autem dominus ad Noe, dicens.[q] Egredere de archa[r] tu & vxor tua, filij tui & vxores filiorum tuorum tecum, cũctaque animantiã quæ ſunt apud te ex omni carne, tam in volatilibus, quã in beſtijs & vniuerſis reptilibus, quæ reptant ſuper terram, educ tecum & ingredimini ſuper terram.[s] Creſcite & multiplicamini ſuper eam.[t] Egreſſus eſt ergo Noe & filij eius,[v] vxor illius & vxores filiorum eius cum eo. Sed & omnia animantia iumenta & reptilia, quæ reptant ſuper terram, ſecundùm genus ſuum de archa egreſſa ſunt.[x] AEdificauit autem Noe altare domino, & tollens de cunctis pecoribus & volucribus mundis, obtulit holocauſta ſuper altare.[y] Odoratuſque eſt dominus odorem ſuauitatis.

Poſtilla.

NOe verò cum quingentorum eſſet annorum genuit Sem, Cham, & Iaphet &c. Poſtquam Moyſes deſcripſit multiplicationem hominum in præcedentibus capitulis per primum hominem ſcilicet adam. Hic conſequenter deſcribit ipſam per ſecundum hominem. ſ. Noe. Et primo deſcribitur ipſius Noe generatio. ſecundo ſuæ generationis multiplicatio. ſ. in ca. ſequentibus iſtud. Dixit autẽ primo. a (Noe verò cùm quingentorum eſſet annorum &c.) Hic põt queri quare tãtum tardauit ad generandũ: quia alij pręcedentes circa centeſimũ annũ generauerunt? Reſpondent hebræi quòd hoc fuit quia dominus diſpoſuerat eum ſaluare in diluuio cũ ſua poſteritate tota: ſi autem in centeſimo anno generaſſet intra quingentos ſequentes ante diluuiũ: cum ſexcentorũ annorũ eſſet Noe quãdo inundauit diluuium, non potuiſſent competenter in archa collocari tot ex eo & filijs eius geniti. Sequitur. b (Cumque cœpiſſet &c.) Hic cõſequenter deſcribitur ſtatus Noe & conditio. Et primo ante diluuiũ. Secundo in diluuio. Et tertio poſt diluuium. Circa primũm ſic proceditᷣ: quia primo cauſa diluuij generaliter decernitᷣ. ſecũdo ipſe Noe excipitur ibi Noe verò inuenit gratiã. Tertio arcę cõſtructio precipitur, ibi fac tibi archam. Circa primũ ſciendũ quòd cauſa diluuij fuit multiplicatio peccati: ex quo ſecuta eſt prouocatio irę dei: & iſta duo pluries hic replicantur vt magnitudo peccatorum & offenſa dei oſtendatur. Dicit igitur Cumque cœpiſſent homines &c. ad oſtendendum quòd multiplicatio peccatorũ non incœpit tẽpore Noe: ſed ante. c (Vidẽtes filij dei.) hoc exponitur multipliciter. Vno modo per hoc intelligũtur dęmones incubi: qui dicuntur filij dei propter naturam ſpiritualem. Vnde & Iob. j. ca. dicitur ſathan fuiſſe inter filios dei, & ibi in ſpecie humana: & commi-

Quæſtio.

AEtas Noe in diluuio.

Cauſa diluuij nã propter peccata ueniunt aduerſa.

ſcuerũt ſe mulierib⁹ & inde nati ſunt gygãtes: vt dicitur infra. Gygãtes aũt erãt in terra. Sed hęc expoſitio nõ videtᷣ rationabilis: quia hic exprimitᷣ cauſa diluuij quod inundauit in pœnã peccatorũ. diluuiũ aũt nũquã fuit in pœnã dæmonũ: ſed tãtũ hoĩm. Ideo aliter exponit Rab. ſal. dicẽs quòd hæc eſt litera, filij iudicũ vel potentũ: qa nomẽ hebraicũ qđ hic ponitᷣ. ſ. heloim aliqñ accipitᷣ ꝓ deo: & aliquãdo ꝓ dijs in plurali, aliqñ verò ꝓ iudicib⁹. vnde Exo. xxij. vbi trãſlatio noſtra habet, Dominus domus applicabitᷣ ad eos. i. ad iudices in hebręo dicitᷣ applicabitur ad heloim. Dicit igitᷣ quòd filij iudicũ & potẽtũ quãdo videbãt filias ſubditorũ pulchrę ornari, & quãdo dabantᷣ ad nuptias, quòd accedebãt ad ipſas, cognoſcẽdo eas carnaliter antequã mariti eas cognoſcerẽt. Sed hęc expoſitio nõ videtᷣ adhuc rationabilis: qa iſta cauſa diluuij fuiſſet particularis. ſ. quãtũ ad potentes ſolũ: ſed infra eodẽ. c. dicitᷣ cõtrariũ. ſ. Omnis quippe caro corruperat viã ſuã. Nec gñale diluuiũ induci debuiſſet ꝓpter cauſam particularẽ. Et ideo aliter exponit & melius, quòd p filij dei hic intelligũtur illi q deſcẽderũt de Sem, q à patre ſuo fuerãt inſtructi in cultu diuino. Vñ & in pluribus locis veteris ac noui teſtamẽti fideles vocantᷣ filij dei. p filias hominũ intelligũtᷣ mulieres deſcẽdẽtes de chã quę erãt curioſe diſſolutę & lubricè: & de illis pręceperat Sem, filijs ſuis de volũtate dñi, qđ nõ cõtraherẽt matrimonia cũ eis: ſicut dñs pręcepit filijs Iſrael, vt nõ cõtraherẽt cũ mulieribus chananæis. ſed filij Sem ꝓcedẽte tẽpore transgreſsi ſunt hoc pręceptũ, & hoc eſt quod ſubditᷣ. d (Acceperũt ſibi vxores &c.) Et ſequitᷣ. e (Dixit quoque deus.) prędictis prouocatus. f (Nõ permanebit &c.) & hoc exponitur vno modo ſic. g (Spiritus meus.) i. indignatio. h (In homine.) i. cõtra hominẽ. i (In æternũ.) ac ſi dicat qa nõ iraſcar cõtra eũ irremediabiliter ſicut cõtra ãgelũ malũ, cuius peccatũ eſt irremediabile. k (Quia caro eſt.) i. habẽs ꝓnitatẽ ad peccãdũ ex carne animã aggrauãte, ꝓpter qđ eſt magis ſibi parcẽdũ. ſ. puniẽdo eũ pœna tẽporali, & nõ ęterna. Aliter ſic exponitᷣ prędicta litera. vſque nũc tenui ſentẽtiã de deletiõe generis humani per diluuiũ in ſuſpẽſo, ſed nũc proferã ſentẽtiã qa caro eſt. i. nimis implicatus peccatis carnalibus. Verũtamẽ ad declarationẽ iuſtitiæ meæ differã executionẽ ſentẽtiæ meę vt habeat locũ pœnitẽtię. Et hoc eſt quod ſubditᷣ. l (Erũt dies &c.) nõ eñ põt dici quòd hic determinetᷣ tẽpus vitæ hũanæ poſt diluuiũ: quia multi diutius ſatis vixerũt poſt diluuiũ: ſed determinatᷣ à prolatiõe ſentẽtię diuinæ vſque ad executionẽ, in qua poterãt pœnitere. Sequitᷣ. m (Gygãtes aũt erãt.) i. proceri excedẽtes homines in ſtatura & robuſti viribus & incompoſiti moribus. n (Iſti ſunt potẽtes &c.) ab antiquo. o (Viri famoſi.) i. male famæ, quia raptores & luxurioſi. vnde ſequitᷣ. p (Videns aũt deus quòd multa malitia &c.) quantũ ad multitudinẽ vitiorum.

Expoſitio non vera.

Nõ rationabilis expoſitio.

Filius dei dicitᷣ dupliciter, vno modo per creationẽ, alio modo per imitationem.

Peccatũ dicitᷣ irremidiabile tripliciter vno modo contrariè, & ſic peccatũ dãnatorũ eſt irremiſsibile. Alio modo priuatiue: & ſic oẽ peccatũ eſt irremiſsibile. Alio modo cõtrarie & ſic peccatũ obſtinatiõis eſt irremiſsibile.

q (Et cũcta &c.) Ex quo patet quòd peccabãt nõ ex paſsiõe tãtũ: ſed ex certa malitia. r (Omni tẽpore quãtũ ad cõtinuationẽ peccatorũ ſuorũ. s (Pœnituit &c.) Pœnitẽtia aũt & dolor cęteræque paſsiones nullo modo ſunt in deo. Sed tñ ſecũdũ ſimilitudinẽ dicitᷣ pœnituiſſe, qa ad modũ pœnitentis ſe habuit, volens diſsipare qđ prius fecerat. t (Et precauens in futurum.) ne multiplicarentᷣ talia mala. v (Et tactus dolore cordis) quia ad modũ dolentis ſe habuit delẽdo hominẽ, quẽ formauerat ad imaginẽ ſuã. x (Ab ho. vſque ad animantia &c.) quia peccata hominũ facta fuerãt in terra, ideo ad deteſtationẽ criminis deleta ſunt animalia quę habitabãt in terra. y (Ad volucres cœli) quia accipiũt ibi paſtũ: piſces aũt habitantes in aquis nõ ſunt mortui per diluuium: quia peccata hominũ nõ fuerunt facta in aquis. z (Noe verò &c.) Hic cõſequẽter à generali ſententia diluuij. Noe cũ filijs excipitᷣ. cũ dicitur. Noe verò &c. Et cauſa ſubditur: a (Noe vir iuſtus &c.) & ideo cũ alijs nõ perijt. Sequitᷣ. b (In generationibus ſuis.) Iſta litera ſic expoonitur. Noe vir iuſtus & perfectus fuit etiã inter malos homines qui ipſum nitebãtur verbis & exẽplis trahere ad malũ, & multo maioris perfectionis fuiſſet ſi vixiſſet inter bonos. c (Corrupta eſt aũt &c.) quãtũ ad carnalia peccata. d (Et repleta eſt iniquitate) quãtũ ad fraudes & rapinas. e (Omnis quippe caro &c.) i. omnis homo, qa nõ ſolũ peccauerũt peccatis fornicationis & adulterij, ſed etiã peccatis cõtra naturã. Alio modo intelligitᷣ omnis caro quia etiã aues & animalia cõmiſcuerãt ſe cũ illis q̃ nõ erãt ſui generis vel ſpeciei. Ideo ſequitᷣ. f (Ego diſperdã &c. quia p ſalſedinẽ aquæ diluuij ipſa terra peiorata eſt. Hebræi autẽ dicunt tres palmi de ſuperficie terræ per aquas diluuij fuerũt tabefacti & in aquã cõuerſi. Et ideo additᷣ hoc cũ terra. g (Fac tibi archã.) Hic cõſequẽter cõſtructio archæ pręcipit, cũ dicitur. fac tibi. i. ad ſalutẽ tuã & aliorũ qui tecũ ſunt ſaluãdi. h (Archã.) quia nõ fuit facta per modũ nauis ſed p modũ arcę, quadrata latera habẽtis: tamẽ erãt inęqualia. i (De lignis leuiga.) i. dolatis & cõplanatis. k (Mãſiunculas in archa facies.) i. diſtinctiones vt diuerſa animalia poſsint collocari diſtinctè. l (Et bitumine &c.) Litera hebraica habet pice. quòd aũt fuit linita intrinſecus & extrinſecus, hoc fuit ꝓpter magnũ impetũ aquarũ: & quia diu ſtetit in aqua. Vaſculũ aũt in quo fuit poſitus Moyſes fuit tantũ linitũ exterius qa nõ diu ſtetit in aqua: nec etiã aqua in quã poſitus fuerat erat petroſa: hebræi dicũt quòd hoc fuit ne malus odor picis noceret infanti interius poſito. m (Trecentorũ cubitorũ &c.) Vnde cubitus tenet duos pedes. ſ. tantum ſpatiũ quãtũ eſt à cubito brachij vſque ad ſummitatẽ digitorũ. Pedes etiã tẽporis illius erant multo maiores quã nunc, ſicut & homines erãt maioris quãtitatis in mole & duratiõe. Hebræi tamẽ loco cubitorũ dicunt vlnarũ, ex hoc tamẽ

Vbi facta ſunt peccata homini[s].

Peccata regnantia tẽpore diluuij.

locu & pluribus alijs ſcripturis videt̃ vlna eorũ
Quid ſit cubitus. eſſe cubitalis longitudinis tantũ. u (Triginta
&c. Dicunt aliqui quòd corpus arcæ erat tantæ
altitudinis pręter tectũ. Alij aũt dicũt quòd alti
tudo tecti includit̃. o (Feneſtram in archa fa-
cies.) Hebræi autem habent hic lucernã. Et di-
cũt aliqui quòd iſta lucerna erat lapis pręcioſus
ſuo lumine illuſtrans archã, ſicut carbunculus.
Alij autem dicũt quòd fuit feneſtra criſtallina,
vt lumẽ reciperet & aquas prohiberet. Sed quia
videtur difficile quòd vna feneſtra illuminaret
tantũ edificiũ, & maxime tot manſionibus di-
ſtinctũ: ideo dicendũ quòd erãt ibi plures fene-
ſtræ, ſed vna erat maior & principalis: & ideo
de illa ſola fit mẽtio. p (Et in cu. &c.) Ab angu
lis arcæ ſuperioribus tectũ procedebat ſeſe con-
ſtringendo, ita quòd à ſummitate latera nõ di-
ſtabant, niſi per cubitũ, & hoc erat vt pluuia de-
ſcendens ſuper terra extra archam flueret faci-
lius & vt archa inter impetus vndarum ſtaret
firmius. q (Oſtium autẽ arcæ &c.) Hic eſt pũ-
ctus ſecundũm hebricam literam: oſtiũ enim ar
cæ nõ poterat cõuenienter poni in inferiori par
te, quia archa fuit profunda inter aquas per .xij.
cubitos & plus vt videbitur inferius. Itẽ ſecun
dũ expoſitores catholicos iſtud oſtiũ fuit in cõ-
finio habitatiõis animaliũ & apothecę ita quòd
Textus hebraicus. oſtiũ erat ſuper duas manſiones. r (Deorſum
cœnacula &c.) Hebraicꝰ textus habet infima:
ſecunda & tertia vel terna. Ex hoc paret quòd
licet deorſum cõiungitur cum litera ſeq. ſecũdũ
eñ iſtã literã videt̃ quòd in archa erãt tres mã-
ſiones aſcendẽdo vna ſuper alterã, ita quòd in-
fima vocabat̃ ſentina vel ſtercoraria: quia ibi
feces defluebãt: & iſta dicitur fuiſſe ſimplex &
abſque alia interclusiõe. Media autem vocaba-
tur apotheca quia ibi erant repoſita victualia.
Et dicitur fuiſſe bicamerata, quia aliqua anima
lia viuunt herbis alia fructibus: & ideo in vna
diſtinctione erant fructus & in alia hærbæ. Su-
perior autẽ manſio quia maior erat diſtincta in
duabus manſionibus ſeu interclusionibus & ſic
erant ibi tria ſpatia, mediũ erat pro hominibus
& auibus duo autem lateralia pro animalibus
mitibus, & immitibus. s (Ponamque fœdus
&c.) Non loquitur hic de fœdere quod pepigit
cũ Noe per apparitionẽ iridis, vt habetur .ix.c.
ſed magis de fœdere ad conſeruandum ipſum
Noe & ſocietatẽ ſuam à malis hominibus illius
tẽporis. Dicebant eñ quòd ſi viderent eũ intra
re archã ipſum interficerẽt ne ipſis moriẽtibus
in diluuio ipſe remaneret. Et hoc eſt quod vide
tur ſonare litera ſequens. t (Et ingredieris ar-
chã tu & filij tui) ſcilicet ſalui ꝓpter fœdus prę
dictum. Cætera patent vſque ibi. v (Vt poſſint
viuere) ex quo patet quòd piſces non erant ibi
poſiti qa ſaluati ſunt in aquis: peccata enim pro
pter quę dominus adduxit diluuiũ ſuper terrã,
fuerunt in terra & nõ in aqua facta: ideo piſces
nõ ſunt mortui ſicut alia aialia & aues. x (Tol-
les igit̃ &c.) ad munitionẽ archę vſque ad annũ
integrũ quia per tantũ tempus fuerũt in archa
vt patebit infra. y (Et erunt &c.) nõ tamẽ in-
differẽter & cõmuniter, ſed ſingula ſingulis ſe-
cundũ cõditionẽ naturæ ſuæ. Verũtamẽ tẽpore
neceſſitatis bñ viuunt homines & animalia de
cibis quos alias non comederunt: cætera patent
vſque ibi z Fecit ergo Noe &c.) qa iuſtus erat
& timens deũ, & ei obediens. a (Eratque ſex-
centorũ annorũ.) nõ quòd Noe tũc compleuiſ-
ſet annũ ſexcẽteſimũ, ſed qa inchoauerat, & ſic
patet ex hoc loco quòd ędificatio archę durauit
ferè per .c. annos. Tantũ enim tẽporis appoſitũ
eſt: ad oſtendendũ patiẽtiã dei expectãtis pecca
torũ pœnitentiã & admonentis eos de pœnitẽ-
tia per ædificationẽ prędictã & ipſius Noe prę-
dicationẽ. b (Et ingreſſus eſt Noe &c.) Sepa-
ratim nominant̃ viri à mulieribus ingrediẽti-
bus archã & ex diuino pręcepto ad oſtendẽdũ
quòd quamdiu fuerũt in archa fuerũt ſeparati
quãtũ ad torũ ſicut patet procededo. c (Anno
ſexcẽteſimo vitæ Noe menſe &c.) Hic aũt de-
ſcribit̃ diluuij acceſſus ſuper terrã, & primo quã
tũ ad tẽpus cũ dicitur. (anno ſexcẽteſimo &c.)
Dicũt multi hebræi quòd hoc fuit in mẽſe octo
bris: quia ſecundũ eos ſeptember eſt primus mẽ
ſis ſimpliciter) vt prius dictũ eſt. Et ſi reperiat̃
apud aliquos hebræos quòd mẽſis martius ſit
primus. hoc nõ eſt ſimpliciter: ſed per aliquod
notabile factũ in illo mẽſe. Nã ſimpliciter repe
rit̃ .j. Mach. j. vbi dicit̃ Primus annus alexãdri
magni: qui quidẽ annus vocat̃ primus annus re
gni gręcorũ ꝓpter facta notabilia alexãdri & ta
men ante eũ fuerunt plures reges in grecia. Ita
etiã videtur dici de martio, quòd tũc ſit nomi-
natus primus mẽſis apud hebręos propter exi-
tũ eorũ de terra ægypti in illo mẽſe. d (Rupti
ſunt oẽs fontes.) nomine ruptiõis vtit̃ ad oſten
dẽdũ quòd illud diluuiũ nõ ꝓceſſit ex cauſa na
turali: ſed ſupernaturali. & ideo deridendi ſunt
illi qui huius diluuij volũt cauſam naturalẽ aſſi
gnare. e (Et catara. cœli.) i. feneſtrę: loquit̃ hic
metaphorice: nec loquit̃ de ſtellato cœlo ſed de
cœlo aereo, vbi generant̃ nubes & pluuiæ. f (In
articulo diei illius.) Articulus importat rẽ di- **Opinio hebræorum.**
ſtinctã & manifeſtã. Deꝰ eñ ingredi fecit Noe
de die clarè & manifeſtè, ad oſtẽdẽdũ quòd po-
terat eũ tueri à malis hominibus illius tẽporis
qui cogitauerãt eũ occidere. Cętera patẽt vſque
ibi. g (Et incluſit eũ dñs deforis.) Noe eñ in-
tra archã exiſtẽs nõ potuit oſtiũ extra bituminare: & idõ dominus ſuppleuit quod homo nõ po-
tuit, vñ & hebraica litera habet: & clauſit dñs
ꝓ eo. h (Factũ eſt diluuiũ .xl. diebus ſup terrã
&c.) Hic ponit̃ diluuij exceſſus qa aſcẽdit vltra
cacumina mõtiũ. & patet litera vſque ibi. i (Por
rò archa ferebat̃ ſuper aquas) nõ eſt intelligẽdũ
quòd tota archa eſſet ſup aquas: licet quãtũ ad
maiorẽ partẽ duodecim cubitis profundata fuit
intra aquas: & patet litera vſque ibi. k (Cõſum
ptaque eſt omnis caro. Hic cõſequenter deſcri-
bit̃ creaturæ viuẽtis deceſſus. Et ſequit̃. l (Et

deleuit omnem ſubſtantiã.ſ.viuentem.ideo ſe-
quitur. m (Ab homine vſque ad pecus.)dein-
de ſequitur. n (Remanſit autem ſolus Noe.)
ex hoc patet falſitas aliquorũ iudæorũ dicétiũ,
quòd og,qui poſtea dictus eſt rex baſau propter
ſuã magnitudiné & fortitudiné euaſit diluuiũ:
hoc eñ dictũ manifeſte cõtradicit huic literæ:
ac etiã pręcedéti cũ dicitur. Conſumptaque eſt
omnis caro. Et ſequitur vniuerſi homines &c.
o (Obtinueruntque &c.)ſ.computãdo à prin-
cipio inundationis diluuij vſque ad diem qua
aquæ cœperunt minui poſt.cl.dies. Et cõputan
di ſunt iſti dies à fine deſcenſus pluuiarũ:ita q̃d
dies.xl.pręcedebãt qb⁹ facta eſt pluuia & ſic ex
ponit̃ obtinuerũt.ſ.in magnitudine & fortitudi
ne ſua,& ſic à principo inũdationis vſque ad in
choarioné decreméti aquarũ fuerunt.cxe.dies.

Deſcenſus pluuiarũ:il la pluuia di luuij fuit de nouo creata.

Et q̃d dicit̃ & cœperũt minui poſt.cl.dies expo
nit̃ à fine deſcéſus pluuiarũ.i.poſtquã aquę ob-
tinuerãt in fortitudine ſua terrã. p (Recorda
tus eſt dominus Noe)hic cõſequéter deſcribit̃
ſtatus Noe diluuio recedére. Nec eſt intelligen
dũ quòd aliqua obliuio cadat in deũ:ſed ſcriptu
ra loquit̃ ſecundũ modũ noſtrũ loquédi. Dicit̃
enim aliquis alicuius obliuiſci,quãdo eũ nõ li-
berat cũ poſſit à preſſuris pręſentibus. Et dicit̃
ipſius recordari qñ incipit eũ liberare. q (Ad-
duxit ſpiritũ ſup terrã.)i.ventũ ſiccũ aquas di-
minuenté,vnde ſequit̃. r (Et imminutæ ſunt
aquæ.)Veruntamé quia iſta diminutio nõ ſuffi
ceret niſi oceanus ad ſuũ locũ rediret. Ideo ſe-
quit̃. s (Reuerſæque ſunt aquæ de terra)ſicut
enim p̃ præceptũ dñi ęgreſſæ fuerũt de oceano
ſup terrã,ita de terra regreſſæ ſunt illuc. t (Eũ
tes & redeũtes.)per hoc deſignatur fluctuatio
aquarũ ex quo tempore aquę inceperũt minui
oſtédit. v (Et cœperũt minui poſt.xl.dies.) In
quib⁹ obtinuerũt terram:vt ſuprà dictum eſt.&
cõputat̃ iſte numerus à principio inundationis
vſque ad dié inquo cœperũt aquæ decreſcere.
x (Requieuit archa méſe ſeptimo.)ſ.anni illi⁹.
y (Viceſimoſeptimo die &c.) Dicunt hebræi
quòd nõ reqeuit in mõtib⁹ armenię ſed in mon
tibus prope armeniam:& ideo quia illi montes
protendunt̃ vſque ad armeniã dicunt̃ mõtes ar
meniæ. Aduertendũ eſt hic quod in hebręo ha-
betur.xvij.die méſis. Ad cuius intellectũ ſcien-

De iudæis.

dũ eſt quòd iudæi faciũt méſes per lunationes.
duæ aũt lunatiões faciũt.lix.dies:& ideo primũ
méſem faciũt iudæi xxx.dierũ:ſecũdũ aũt.xx-
ix.dierũ.& ſic cõſequenter de alijs decé eodem
mõ cõbinando:& quia moyſes ſcribebat iudęis,
méſes ſunt hic accipiédi iſto modo. z (At verò
aquæ &c.) nõ eſt intelligendum quòd ibi fue-
rit decremétũ aquarũ ſimpliciter:ſed tãtũ aqua
rũ quæ excedebãt capita montiũ:ideo ſubdit̃. a
(Decimo eñ méſe) ſ.illi⁹ anni. b (Prima die

De archa Noe.

méſis &c.)& tũc primo archa fuit tota extra a-
quã. Dicit̃ aũt in litera antequã cœperũt minui
poſt.cl.dies.q accipiédi ſunt à prima die inũda
tiõis aquarũ.& completi fuerũt.vij.méſe.xxix.
die incluſiue:& ſic in.xx.die.vij.méſis cœperũt
aquę decreſcere. Dicit̃ etiã in litera.quòd.x.mé
ſe.j.die méſis apparuerũt capita mõtiũ, dicit̃ ét
quòd die.xxvij.méſis reqeuit archa ſup mõtes.
Ex quo patet quòd à principio decreméti aqua
rũ vſque ad requié archę fuerũt tantũ.viij.dies
in qbus aquæ decreuerũt duob⁹ cubitis ferè ſe-
cundũ prædicta. Ex quo concludit̃ quòd archa
intrabat aquã tredecim cubitis:& parũ plus vt
patet ex ſupradictis,ſequit̃ c (Cũque tranſiſ-
ſent.xl.dies,)Hic cõſequéter deſcribit̃ qũo ter
re planicies fuit deſiccata per vlteri⁹ decremétũ
aquarũ. Cũq́ue tranſiſſent.xl.dies.ſ.ab appari-
tione capitũ mõtiũ. d (Aperiens Noe feneſtrã
archę.) Nõ aũt oſtiũ,per quod ingreſſi ſunt ho

De feneſtra archæ.

mines & animalia:fecit enim feneſtram,de qua
ſupradictũ eſt. e (Dimiſit coruũ)& hoc fuit.
xj.méſis anni. f (Qui egrediebat̃ & nõ reuer-
tebat̃ &c.)ſecundũ cõem expoſitionẽ nõ eſt in-
telligédũ quòd reuerſus ſit ad Noe aquis deſic
catis:ſed remãſit apud cadauera. Et eſt ſimilis
modus loquendi Mat.j.de Ioſeph & de maria:
vbi dicit̃. Et nõ cognoſcebat eã donec peperit fi
liũ ſuũ primogenitũ:nõ quòd poſtea cognoue-
rit. g (Emiſit quoque colũbã)qa coru⁹ nõ fece

De colũba.

rat legationé ſuã. h (Quę cũ nõ inueniſſet vbi
requieſceret pes eius.) Hoc videt̃ falſum:qa iã
ante apparuerat cacumina mõtiũ. Sed dicendũ
quòd diurna mora aquarũ ſup terrã nõ erat de
ſiccata adhuc:ſed erat quaſi lutũ in quo nõ libé
ter qeſcit colũba. i (Aquæ eñ erãt ſuper vniuer
ſam terrã.)ſ.planã:quia iã añ cacumina mõtiũ
diſcooperta erãt. k (Expectatis aũt vltra ſepté
dieb⁹ alijs.) Ex quo patet quòd.xiiij.dies trãſie
rãt ab emiſſiõe corui. l (Portãs ramũ oliuæ.)in
ſignũ deſiccationis terræ. Et ſequit̃ poſt. m (Igi
tur.cccccj.anno vitæ noe &c.)quia iã nõ appa
rebãt aquæ in ſup̃ficie terræ:ideo ſequit̃. n. (Vi
ditq́ue quòd exſiccata eſſet ſup̃ficies terrę)i.ab
inundatione aquę:veruntamé terra nõ erat ita
ſicca & ſolidata,vt eét apta ad ingreſſum hoim
& aliorũ aialiũ:ideo ſequit̃. o (Menſe.ij.vij.&
xx.die méſis areſacta eſt terra)i. perfecte deſic
cata & apta ad ingreſſum hoim & aliorũ aialiũ.
p (Locutus eſt aũt dñs ad noe.)Hic cõſequen
ter deſcribit̃ ipſi⁹ noe egreſſus:& primo deſcri-
bit̃ obediẽtia egredientis,deinde deuotio offe-
rétis ibi. Aedificauit aũt noe altare dño &c.quã

Ipſius Noe egreſſus.

tũ ad primum dicit̃ ſic. q (Egredere de archa
&c.)Sicut eñ ingreſſus fuerat archã de mãda-
to dñi,ita ad egrediédũ expectauit ei⁹ mãdatũ.
Egreſſus eſt aũt noe ãno reuoluto eadẽ die qua
ingreſſus fuerat. Quod probat̃ ſic.quia anno.
Dc.vitę ſuę méſe ſecũdo.xvij.die méſis ingreſ-
ſus eſt archã & anno reuoluto illa dies fuit.xx-
vij.méſis.ſecũda in qua dicit̃ exiſſe:quia ann⁹ ſo
laris excedit ãnũ lunaré in.xj.méſib⁹:iudæi aũt
faciũt méſes p̃ lunatiões & ſic accipiunt̃ hic vt
dictũ eſt. r (Tu & vxor tua.) In ingreſſu archę
dixit,tu & filij tui ſeparãdo viros à mulieribus:
in exitu cõiũgit vxoré cũ viro,vt ex modo lo-

Ad quos refertur hoc præceptum dei.

quendi oſtendať quòd ſicut in ingreſſu archæ cócubit⁹ fuit prohibit⁹, ita in exitu fuit laxatus & impoſit⁹. vñ ſequiť. s (Creſcite & multiplicamini &c. Nec iſtud refert ad hoïes tm̃: ſed ét ad aialia & aues: quorũ egreſſum præceperat, & ſic patet quòd etiã brutis tũc relaxat⁹ eſt coit⁹ quòd ante fuerat ꝓhibitus. t (Egreſſus eſt ergo Noe) obediés mandato dei. v (Aedificauit aũt noe alta.) Hic cõſequenter deſcribiť ipſius noe deuotio. ꝑ hoc quòd obtulit deo ſacrificiũ, & ꝑ hoc ꝙ grãs egit de ſua liberatione. x (Odoratuſque eſt dñs &c.) in hoc oſtédiť acceptio diuina & ꝑ cõſequés noe bonitas & deuotio declarať: quia tales deuotiões nõ erãt acceptæ deo niſi ex fide & deuotiõe offeréntiũ. Et qa ꝓpter gratitudiné in aliquo bñficio, homo mereť illud beneficiũ ideo poſt bñficiũ liberatiõis dať beneficiũ aſſecuratiõis, vt patet in litera ſeq. quæ tamé non ponitur in hac lectione. ¶ Qõ. lxxxij.

Super Verbis lectionis eiuſdem diei quę habentur Geñ. v. ſ ędificauit noe altare dño & obtulit holocauſta ſup altare. Oriť qõ de ſacrificiјs. Vtrũ oés teneanť ad ſacrificia offerenda? Arguiť quòd nõ, ſacrificia deo offeruntur ad aliquid ſignificãdũ, ſed nõ eſt oĩm hoĩm ſermones intelligere, ergo non oés teneñť ad ſacrificia offerenda. In oppoſitũ, ſacrificiũ offerre eſt de lege naturæ, ſed ad oĩa ea quę ſunt de lege naturæ oés teneñť, ergo oés teneñť ad ſacrificiũ deo offerendũ. Ad argumentũ dicitur, quòd quãuis nõ oés ſciant explicite virtutem ſacrificiorum, ſciunt tñ implicite, ſicut & habét fidem implicitam. Ad quæſtioné rñdendũ eſt ſecũdũ Tho. ij. ij. q. lxxxv. quòd duplex eſt ſacrificiũ, vnũ eſt principale & interius, ad quod tenentur deo deuota mente offerre. Aliud ſacrificium exterius quod in duo diuiditur: nam quoddam eſt quod ex hoc ſolum laudem habet quòd deo aliquid exterius offeratur in proteſtatione diuinæ ſubiectionis, & ad hoc aliter teneñť illi qui ſunt ſub lege noua vel veteri: aliter illi qui non ſunt ſub lege: nam illi qui ſunt ſub lege, tenentur ad determinata ſacrificia offerenda ſecundũ legis præcepta: illi verò qui nõ erãt ſub lege, tenebantur ad aliqua exterius faciéda in honoré domini: aliud verò eſt exterius ſacrificiũ, quãdo actus exteriores aliarũ virtutũ in diuinã reuerentiã aſſumuntur, quorũ quędã cadunt ſub præcepto ad quos omnes tenentur quędã verò ſuper erogatione ad quos non omnes tenentur.

† Tentauit deus Abraham. deus omnipotés quos ſibi ſaluandos elegit (vt eos in fide corroboret) ſępe multis afflictiõib⁹ tã corporũ quã bonorũ tétare ſolet, vt quos tentauit fide dignos comprobet & meritis gloria coronet ęterna, Iſi. de ſum bo. li. iiij. c. v. Multis calamitatũ tétationib⁹ més iuſti in hac vita pulſatur &c. patet etiã de ſancto Iob. c. iij.

Eodẽ die. Lect. iij. Geñ. xij. c.

IN diebus illis, [a] Tentauit deus Abrahã, † & dixit ad eũ. Abraham Abrahã, & ille reſpõdit, adſum. At ille. [b] Tolle filium tuũ [c] vnigenitũ, [d] quem diligis [e] Iſaac, & vade in terrã viſionis. [f] Atque offeres eum ibi in holocauſtum ſuper vnum montium, quem monſtrauero tibi. [h] Igitur Abraham de nocte conſurgens, [i] ſtrauit aſinũ ſuũ, [k] ducens ſecum duos iuuenes, & Iſaac filiũ ſuum. Cumque conſcidiſſet ligna in holocauſtum, abijt ad locum quẽ præceperat ei deus. [l] Die autem tertio eleuatis oculis vidit locum procul. Dixitque ad pueros ſuos, [m] expectate hic cũ aſino. [n] Ego & puer illuc vſque properantes, [o] poſtquam adorauerimus reuertemur ad vos. [p] Tulit quoque ligna holocauſti [q] & impoſuit ſuper Iſaac filium ſuum. [r] Ipſe verò portabat in manibus ignem & gladium. Cumque duo pergerent ſimul, [s] dixit Iſaac patri ſuo, Pater mi, At ille reſpondit. Quid vis fili mi? Ecce inquit ignis & ligna, vbi eſt victima holocauſti? Dixit Abraham. [t] Deus prouidebit ſibi victimam holocauſti fili mi. Pergebant ergo pariter veneruntque ad locum quem oſtenderat ei deus. In quo ædificauit altare & deſuper ligna compoſuit. [v] Cumque alligaſſet Iſaac filiuum ſuum, poſuit eum in altari ſuper ſtruem lignorum. Extenditque manum & arripuit gladium vt immolaret filium ſuum. [x] Et ecce angelus domini de cœlo clamauit, dicens, Abrahã, Abrahã. Qui reſpondit, adſum. Dixitque ei. [y] Non extẽdas manum tuam ſuper puerum, neque facias illi quicquam. [z] Nunc cognoui quòd timeas dominum, & non pepercisti filio tuo vnigenito propter me. Leuauit Abraham oculos ſuos [a] viditque poſt tergum arietem inter vepres hærentem cornibus. [b] Quem aſſumens, obtulit holocauſtum pro filio. [c] Appellauitque nomen loci illius dominus videt. [d] Vnde vſque hodie dicitur. [e] In monte dominus videbit. [f] Vocauit autem Angelus domini Abraham ſecundo de cœlo dicens. [g] Per memetipſum

iuraui dicit dominus: quia feciſti hāc rem, & non peperciſti filio tuo vnigenito propter me, benedicens benedicā tibi,[h] & multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cœli,[i] & velut arenam quæ eſt in littore maris,[k] poſsidebit ſemen tuum portas inimicorum ſuorum, & benedicentur in ſemine tuo omnes gētes terræ, quia obediſti voci meæ. Reuerſusq́ue eſt Abraham ad pueros ſuos. Abieruntq́ue Berſabeæ ſimul &, habitauit ibi.

Poſtilla.

IN diebus illis, Tētauit Deus Abraham &c.) Hic deſcribitur qūo Abrahā ſe habuit vt vir perfect⁹ & virtuoſus erga Deū, & oñditur præceptu eius, & qūo paratus fuit abſque dilatiōe immolare filium ſuū: & ideo ſic ꝓcedit, quia primo oñditur preceptū dñi. Scd̃o obedientia ibi, Igitur Abrahā de nocte conſurgens. Tertio reuocatio præcepti, ibi. Et ecce angelus dñi. Quarto cōfirmatio ꝓmiſsi. ibi. Vocauit aūt angelus dñi &c. Circa primu. ſciendum,

Quid ſit tē tare.

quòd tētare eſt accipere experimentum de ignorantia. Deus aūt cum ſciat lucide omnia, non tētat aliquē. vt accipiat experimentū de his quæ ignorat. ſed vt alijs qui ignorant detur experientia de aliquo: & ſic tētauit Abrahā, precipiendo, vt Iſaac filiu ſuū immolaret, vt alijs q ignorabāt oſtenderet eius obediētia, & eis daret exēplum. b (Tolle filium tuum &c.) Dicunt hebræi quòd hic fuerunt plures reuelatiōes & præcepta ſucceſsiue facta ipſi Abrahe: quia primo di-

Opinio hebræorum.

xit ei dominus, Tolle filiū tuum, & ipſo reſpondente, paratus ſum obedire: ſed duos filios habeo: de quo autem illorū intelligit præceptum, dñs ſcd̃o dixit vnigenitū, & ipſo reſpōdēte quilibet eorum eſt vnigenit⁹ matri ſuæ. Dñs tertio dixit quē diligis: & ipſo rñdente. vtrūque diligo, tunc dñs dixit quarto, Iſaac. Et factū eſt hoc vt dicunt hebræi, vt ex plurib⁹ reſponſionibus ad obediendū haberet maiorē mercedē. Doctores aūt catholici dicūt, qd̓ fuit vnicū preceptum ſimul factum. vt ſimul & ſubito omnia ꝓponerētur, quę pñt ipſum retrahere ab impletiōe ꝓcepti, vt ꝑ hoc magis appareret obediētia abrahe: & ideo totū dictū eſt ſub eodē cōtextu. Tolle filiū tuū, quia licet Iſrael eſſet fili⁹ eius tñ dictū erat ei à dmino. In Iſaac vocabitur tibi ſemen, & hoc. c. ꝓcedenti. c (Vnigenitū). i. miraculoſe cōceptū à ſara. d (Quē diligis) ſpāli dilectione & ſup oēs creaturas. e (Iſaac) qui interꝑtat̃ riſus, ex gaudio qd̓ habuiſti in ei⁹ annūciatione & natiuitate. f (Et vade in terrā viſiōis). i. i mōtē iuxta Hieruſalē, qui erat altus reſpectu aliarū partium terrę ꝓmiſsiōis. Et ideo inde poterat videri terra in circūitu, & ille mons poſtea additus eſt ciuitati, & in loco tēporis interuallo ædificatum eſt tēplum tpe Salomonis, vt hr̃. ij. Paral. iij. Et hoc præceptū Abrahe, vt longe poſſet deliberare de præcepto, & ſic dimittere, niſi fuiſſet valde cōſtans apud Deum. g (Atque offeres eum ibi in holocauſtū &c.) Holocauſtū erat ſacrificiū quod totū incendebat̃ ad honorē diuinum, ita qd̓ de filio ſuo non remanerent niſi cineres, qui ſtatim per flatum venti diſpergerent̃. h (Igit̃ Abrahā de nocte cōſurgens.) Hic cōſequēter oñditur obediētia ſerui. ſ. Abrahe, quia præceptū fuit ſibi factū nocte. Tūc eñ cōmuni⁹ & cōueniētius fiunt reuelationes diuinæ ſedatis exterioribus motibus, & nō expectauit ortū ſolis, ad exequendū mandatū qd̓ erat valde difficile, vt patet ex dictis. i (Strauit aſinum ſuū) ad portādum ligna quæ erāt neceſſaria in ſacrificio holocauſti, vt dictum eſt. Et notādum qd̓ ipſemet ſtrauit nō eñ expectauit quòd ſeruus ſuus ſurgeret ad hoc faciēdum, ex deſiderio feruenti qd̓ habebat ad implēdum Dei mandatū. k (Ducens ſecum duos iuuenes.) iſti fuerunt Iſmael & eliezer vt dicunt hebræi Tamen nec ipſis nec vxori reuelauit præceptum Dei ſibi factum. ne aliquo modo impediretur ab executione. l (Die autē. iij.) locus autē vnde receſsit. ſ. Berſabeæ. nō erat ita longe à monte moria, vbi debuit immolare filium, qn poſſet illuc venire in breuiori tempore: quia nō diſtat niſi viginti leucis, vel circiter. Sed a domino iſta dilatio facta eſt, vt appareat hominibus quòd Abraham in hoc facto, nō fuit ſubito motus, ſed ex longa deliberatione vt clarius appareret obediētia ei⁹ m (Expectate hic cum aſino.) quia timebat ne impedirent eius obedientiā, ſi eſſent præſentes. n (Ego & puer.) ſcilicet Iſaac. o (Poſtquam adorauerimus &c.) hoc ꝓphetice dixit nō tamē aduertens quid diceret: nō eñ intēdebat quòd Iſaac reuerteretur cum eo. Et ideo non fuit ꝓphetia proprie dicta, ad quā requirit̃ intelligentia. ſecundum quòd dicitur Dañ. x. intelligētia opus eſt in viſione ſed fuit ꝓphetia large dicta, quia ſpiritu ſancto monēte, ſicut ꝓtulit vt ſignificaret id quod futurū erat. p (Tulit quoque ligna holocauſti). ſ. de dorſo aſini. q (Et impoſuit ſuper Iſaac) in figura dñi noſtri Ieſu Chriſti, qui baiulans ſibi crucē, exiuit in eū qui dicit̃ caluariæ locum vbi & crucifixus eſt. r (Ipſe verò portabat in manibus ignē & gladiū.) gladium ad immolandū Iſaac: ignē ad incēdendū & incinerandum ipſum immolatum. s (Dixit Iſaac patri ſuo.) Pater mi &c. Hoc factum eſt à Deo vt verba pietatis cōmouentia viſcera paterna dicerent̃ à filio, vt magis declararet̃ obedientia Abrahe, qui ꝓpter hoc non fuit à bono ꝓpoſito retardat⁹. t (Deus ꝓuidebit ſibi) hoc etiam ꝓphetice dixit. v (Cumq́ue alligaſſet Iſaac.) Non eſt intelligēdum quòd multum eū ligauerit. Iſaac eñ iam erat. xxxv. anñ. vt dicit Ioſephus. Et per conſequens Abrahā iam erat cxxxv. an. & ſic fili⁹ erat fortior patre. Et ideo

Quare Abrahā manere iuſsit ſeruos.

Figura erat x m q debebat ferre cruce in locum caluariæ.

Quē annū Abrahā tūc attingebat.

ſuper hunc locum dicit Ioſephus, quòd ædificato altari & omnibus paratis, Abrahã dixit filio ſuo qũo magnis precib⁹ fuerat impetrat⁹ à deo, & qũo fuerat conceptus miraculoſe. & qũo natus gaudioſe: & qũo dominus pręcepit eum immolari, ſibi radiuuges qũo dominus nolebat eũ mori ęgritudine vel peſte vel in bello, ſed cũ pcibus deuotis Deo offerretur. Et ſic Deus acciperet ſecũ animam eius perpetuo. Et ex hac obedientia Deus regeret ſenectutę́ Abrahe loco filij, quibus auditis Iſaac volũtariè acceſsit, vt immolaret ad implendum voluntaté Dei & pris ſui. Licet auté dictum Ioſephi ſit verũ quantũ ad hoc, quòd Iſaac obediés Deo & patri ſuo voluit immolari, nõ tñ quantũ ad hoc quòd Abraham crederet animã filij ſui cum Deo manere, vt dictũ eſt Ge.xvij.e.dr̃ reges orient ex eo &c. Aduertẽdum etiã quòd Abrahã ligauit filium nõ ꝑpter hoc qđ timeret eũ fugere vel rebellare, vt patet ex predictis, ſed vt immolaret eum ſicut & animalia quę offerebant in holocauſtũ, quæ ligata offerebant, vt per hoc Chriſti ligatio ſignificaretur ante immolationé ipſius in cruce x (Et ecce Angelus dñi &c.) Hic cõſequẽter

Quare Abrahã ligauit filium.

ꝑponitur precepti reuocatio: qa factum erat ad declarationé obediẽtiæ Abrahe. & ideo ipſa declarata reuocat, & ideo ſubit. y (Non extẽdas manũ tuã ſuper puerum &c.) Licet eñ iam eſſet .xxxv. anũ. tñ vocat puer: qa adhuc erat ſub cura pris. In ſacra eñ ſcriptura ſubditi & famuli, licet ſint ætatis ꝑfectæ, tamen vocant pueri. z (Nũc cognoui).i. alios cognoſceret feci &c. vſque ibi. a (Viditque poſt tergũ arieté.) Dicunt hebræi qđ ibi fuit paratus à principio creationis mundi. ſ. ſexta die in qua formauit Deus animalia. ſed hoc nec ratiõe nec ſcriptura habet apparentiã: & ideo reputandũ eſt fictitium propter quod dicendũ eſt quòd fuit ibi adductus miniſterio Angelico. b (Quem aſſumẽt &c.) orabat eñ Abrahã in immolatiõe arietis, quòd dñs acceptaret ita, ac ſi filius eius fuiſſet ꝑpter Deũ immolatus. Ex liberatione verò Iſaac & immolatione arietis ꝓ eo, faciunt Iudæi feſtum tubarũ in principio mẽſis ſeptimi. ſ. ſeptẽbris, ꝑpter qđ tũc clãgunt in cornib⁹ pecorũ in memoriam arietis immolati ꝓ Iſaac. c (Appellauitque nomen loci illius dominus videt.) eo qđ dñs vidit Abrahę & filij eius obediẽtiã, & Iſaac liberauit à morte. d (Vnde vſque hodie dicit.) Hoc in prouerbium deductum. e (In monte domin⁹ videbit.) Quñ quãdo Iudęi ſunt in anguſtia conſtituti dicunt, in monte dñs videbit. i. ſicut in mõte vidit afflictioné Iſaac eũ liberãdo: ſic nos liberet. f (Vocauit auté &c.) Hic cõſequẽter repetit ꝓmiſsio prius facta Abrahę. & magis explicat, & iuramento diuino confirmatur. g (Per memetipſum iuraui &c.) Oẽs enim per maiores ſuos iurãt, vt dicitur ad heb.v. Nõ põt auté aliquid eſſe maius Deo & ideo per ſemetipſm iurauit. h (Multiplicabo &c.) hoc dicit quantũ ad bonos & religioſos. i (Et velut

Aetas Iſaac tunc tpis.

Liberatio Iſaac à morte.

arenã &c.) Hoc dicit quãtũ ad cupidos & terrenos, & maxime quantũ ad filios Eſau. Vnde & Eſau dictus eſt edõ. i. terrenus. k (Poſsidebit ſemẽ tuũ &c.) hoc impletũ fuit tẽpore Ioſue, q debellauit vnũ & triginta reges, & ciuitates & terras eorũ dimiſit poſsidẽdas filijs Iſrael. l (Et benedicentur &c.) Hoc exponũt iudæi, dicẽtes quòd quãdo quis bona imprecatur alicui, dicit bñfaciat tibi deus, ſicut fecit Iſaac filio Abrahe. Catholici aũt melius exponunt de Chriſto, qui de ſemine Abrahe deſcendit ſecundũ carné, & in Chriſto benedicentur omnes gentes terræ. i. aliqui de omnibus gentibus quia nullus conſequitur ſaluté niſi per Chriſti benedictionem.

Expoſitio iudęorum.

¶ Quæſtio. lxxxiij.

Super Verbis lectiõis eiuſdé diei quæ habẽtur Geñ. xij. ſ. Deus dicit Abrahe offeres eũ ibi in holocauſtum. Oritur quæſtio de Abrahe obediẽntia, vtrũ Abrahã debuerit velle occidere filiũ prout deus ei imperauerat? Argumentũ quòd nõ, nullus debet velle hoc facere quod eſt cõtra virtuté. ſ. iuſtitiã. Sed Abrahã velle occidere filiũ erat velle facere contra virtuté. ſ. iuſtitiã quòd erat velle occidere innocẽté. Igitur. in oppoſitũ quilibet debet velle facere hoc quod deus pręcipit ei iuxta hoc quod habetur Exo. xxiij. Omnia quęcũque locutus eſt dominus faciemus: ſed deus pręceperat Abrahe, vt occideret filiũ Iſaac. Igitur. Ad argumentũ dicitur quòd intelligit ſua propria auctoritate, & nõ per imperiũ diuinũ. Ad quæſtioné reſpõdeo ꝑ tres cõcluſiones. Prima eſt talis: deus qui eſt autor mortis & vitæ, nihil poteſt precipere contra virtutem, quia ſumme virtuoſus neque cõtra iuſtitiã quia ſumme iuſtus. Secunda concluſio, in hoc principaliter conſiſtit virtut & rectitudo volũtatis humanæ quòd dei voluntati conformetur & eius ſequatur imperium. Tertia cõcluſio Abrahã debuit velle occidere filiũ, prout deus ei imperauerat quòd volendo nihil cõtra virturem & iuſtitiam voluiſſet.

Eodem die Lectio. ij. Exod. xiiij. capitu.

IN diebus illis. [a] Factum eſt in vigilia matutina [b] & ecce reſpiciẽs dòminus ſupra caſtra ægyptiorũ per columnã ignis & nubis [c] interfecit exercitũ eorum & ſubuertit rotas curruũ, ferebanturque in profundũ. Dixerunt ergo ægyptij. Fugiamus Iſraelem, † dominus enim pugnat pro eis contra nos, & ait dominus ad Moyſen. Extende manũ tuam ſuper mare, & reuertatur aqua ad ęgyptios ſup currus & equites eorũ. Cũ-

† Fugiam⁹ Iſraelé dñs enim pu. Populum qué diuina ꝓtectio ꝓtegit, & ad ſaluté dirigit nullus inimicus deperdere põt nec ſua nequitia cõfundere Dauid in ps. xxiij. Si ambulauero in medio vmbræ mortis non timebo mala quoniam tu mecum es.

que extendiſſet manum contra mare,
reuerſum eſt primo diluculo ad prio-
rem locum.[d] Fugiētibuſque ægyptijs
occurrerunt aquæ,& inuoluit eos do-
minus in medijs fluctib⁹. Reuerſæque
ſunt aquæ,& operuerunt currus & e-
quites cuncti exercitus Pharaonis,qui
ſequentes ingreſsi fuerunt mare : nec
vn⁹ quidē ſupfuit ex eis. filij autem Iſ
rael perrexerunt per medium ſicci ma
ris,& aquæ eis erant quaſi pro muro à
dextris & à ſiniſtris. Liberauitque do-
minus die illo Iſrael de manu ęgyptio
rum.[e] Et viderunt ægyptios mortuos
ſuper littus maris,[f] & manum magnā
quam exercuerat dominus cōtra eos.
Timuitque populus dn̄m, & credide
runt domino & Moyſi ſeruo eius.[g]
Tunc cecinit Moyſes & filij Iſrael car
men hoc domino, Et dixerunt.

Poſtilla.

IN diebus illis, Factum eſt
in vigilia matutina&c.) In
pręſenti lect. deſcribiť ſub-
merſio ægyptiorum, dum
perſequerenť hebræos eū-
tes in deſertum . b (Ec-
ce reſpiciēs dn̄s &c.) ſcili-
cet rebellionē & induratio
nē cordis ægyptiorū per columnā ignis & nu-
bis,ex quo ſunt gn̄ata tonitrua & fulgura.
c (Interfecit exercitū eorū).i magnā partē ex
ercitus,& tūc ægyptij voluerūt fugere & reuer
ti. Et patet lr̄a vſque ibi. d (Fugiētibuſque æ-
gyptijs occurrerūt aquæ. (Ex timore eīn erant
turbati & ſtupefacti,quòd nō currebāt ad litt⁹
ſed magis cōtra aquas ſup ſe venientes . ſequiť.
e (Et viderunt ægyptios mortuos ſup litt⁹ ma
ris.) Ex hoc dixerunt aliqui doct. qđ filij Iſrael
tráſeuntes mare,nō venerunt ad litt⁹ oppoſitū
ſed ad litt⁹ per qđ intrauerant ita qđ mare fuit
eis diuiſum quouſque trāſierūt montē aſperum
de quo in pręcedētib⁹ cap̄. quia ꝑ magna parte
intrabat mare. Et tūc diuiſio p modū ſemicircu
li redijt ad littus,rn̄ vltra montē,cuius rōnem
aſsignant:qa natura maris eſt eijcere mortuos
ad litt⁹ ꝓpinquius. Aegyptij autē fuerūt ſubmer
ſi ꝓpe littus,vō intrauerant,qa nō fuerūt mul
tū elōgati à littore. vt dicunt iſti. Et ex hoc con
cludūt qđ filij Iſrael redierunt in idē littus.qa
dŕ hic qđ viderunt ægyptios mortuos ſup litt⁹
maris. Ad hoc autē adducunt illud qđ hŕ Nu.
xxxiij. quòd poſt trāſitū maris rubri,filij Iſrael
fuerūt in deſerto Ethā,& illud deſertū erat ad
littus qđ eſt ex parte ægypti. Ioſephus autē di-
cit expreſſe cōtrariū.ſ.qđ filij Iſrael tranſieruot
ad terram cōtra poſitā. Et hoc vŕ magis ꝓbabi-
le,qa nō eſt veroſimile qđ Deus reduceret eos
ad terrā aduerſariorom. Qđ autē dŕ de mor-
tuis nō valet qa noo hŕ ex textu quòd eſſent ꝓ
pingores vni littori quā alteri,qa ſicut dicit Io-
ſephus, Dei ordinatiōe factū eſt,vt eijcereuť ad
littus oppoſitum ad conſolationem filiorum Iſ
rael,ita quòd de cætero eos non timerent,cùm
viderent eos mortuos . Et haberent arma eo-
rum ad defendendum ſe cōtra hoſtes inſurgen
tes. Ad ſcd̄m pōt dici quòd deſertum Ethā,de
quo fit mētio. Num. xxxiij. nō eſt illud de quo
dŕ. c. pręcedēti qđ eſt ex parte ægypti,quia poſt
trāſitum maris nō legonť filij Iſrael appropin-
quaſſe ægypto. Vō ca. ſeq. dŕ. Tulit autem Moy
ſes Iſrael de mari rubro,& ingreſsi ſunt deſertū
ſur. Et non dicit in deſertum Ethā. Et tā ſi in-
greſsi fuerunt ad ripā ægypti, ingreſsi fuiſſent
deſertum Ethā ,vt patet ex dictis. Et ideo ethā,
de quo fit ſermo Nu. xxxiij. eſt aliud deſertum
eioſdē nominis ſicut io veteri teſtō frequeoter
diuerſæ ciuitates & loca eodē oomine nominā-
tur. f (Et maoum magnā).ſ. iuſtitiæ ſuæ pote
ſtatē,quā exercuerat dn̄s cōtra eos.ſ. ęgyptios.
Cætera patēt vſqoe ibi. g (Tunc cecinit Moy
ſes & filij Iſrael carmē hoc dn̄o &c.) In fine hu
ius lectiōis poniť gratiarum actio,quæ licet nō
ponať io ipſa lectione,poniť tameo io reſponſo
rio ſequēti,io quo dŕ. Cantemus dn̄o , glorioſe
enim magnificatus eſt&c. Qđ fuit cāticum tūc
factum per Moyſen & per filios Iſrael. Vnde eſt
notandum in ipſo cantico,quòd viri primo can
ticum vnum fecerunt & cantauerunt : deinde
verò mulieres aliud canticum fecerunt & canta
uerūt,vt patet per totum. xv. c. ¶ Qō. lxxxiij.

Super Verbis lectionis eiuſdē Diei quæ ha
bentur Exod. xiiij. Timuit populus
dominum,puta Iſrael quando vidit ſubmerſio-
nem ægyptiorum. Oritur quęſtio. de timore do
mini vtrum Deus timeri poſsit? Arguitur quòd
non obiectum timoris eſt malum futurum,ſed
Deus eſt expers omnis mali , cum ſit ipſa booi
tas igitur Deus timeri non poteſt . In oppoſi-
tum Hiere. x Quis ooo timebit te o Rex gen
tium? Igitur. Ad argumen. dicitur quòd ratio il
la ꝓcedit ſecundùm quòd malum quod homo
refugit eſt timoris obiectum. Ad quæſt. reſpon-
dendum eſt ſecundùm Tho. ij. ij. q. ix arti. j. qđ
timor habet duplex obiectum quorum vnum
eſt ipſum malum quod homo refugit,aliod au-
tem eſt illud à quo malum prouenire pōt. Pri-
mo modo Deus qui eſt ipſa bonitas obiectum
timoris eſſe non poteſt ſed bene. Secundo Deus
poteſt eſſe obiectum timoris,inquātum ab ipſo
vel per comparationem ad ipſum nobis poteſt
aliqđ malū imminere ab ipō quidē poteſt nobis
imminere malum pœnæ quod non eſt ſimplici
ter malum: ſed ſecundùm quid, bonom autem
ſimpliciter,per comparationem autem ad Deū
pōt nobis malū pœnæ prouenire,ſi ab eo ſepara
remur,& ꝑ hūc modū De⁹ pōt & debet timeri.

Eodem die. Lectio Eſaiæ prophetæ. capi. liiij. & .lv.

HAec[a] eſt hęreditas ſeruorum domini, & iuſtitia eorum apud me, dicit dominus. [b]Omnes ſitientes venite ad †aquas,[c] & qui nõ habetis argentum, properate emite, & comedite. Venite, emite abſque argento, & abſque vlla commutatione[d] vinum & lac.[e] Quare appenditis argentum, non in panibus, & laborem veſtrum nõ in ſaturitate? Audite audientes me, & comedite bonũ,[f] & delectabitur in craſsitudine anima veſtra.[g] Inclinate aurem veſtram & venite ad me, audite[h] & viuet anima veſtra.[i] Et feriam vobiſcum pactum ſempiternum[k] miſericordias Dauid fidelis.[l] Ecce teſtem populis dedi eum,[m] ducem ac præceptorem gentibus.[n] Ecce gentem[o] quam neſciebas vocabis,[p] & gentes quæ non cognouerunt te,[q] ad te current,[r] propter dominum Deũ tuum,[s] & ſanctum Iſrael,[t] quia glorificaui te.[v] Quærite dominũ dum inueniri poteſt,[x] inuocate eum[y] dum prope eſt.[z] Derelinquat impius viam ſuã,[a] & vir iniquus cogitationes ſuas,[b] & reuertatur ad dominum[c] & miſerebitur eius, & ad Deum noſtrum,[d] quoniam multus eſt ad ignoſcẽdum.[e] Nõ enim cogitationes meæ cogitationes veſtræ, neque viæ meæ, viæ veſtræ, dicit dominus.[f] Quia ſicut exaltantur cœli à terra, ſic exaltatæ ſunt viæ meæ à vijs veſtris, & cogitationes meæ à cogitationibus veſtris.[g] Et quomodo deſcendit imber & nix de cœlo, & illuc vltra non reuertitur,[h] ſed inebriat terram, & infundit eam, & germinare eam facit, & dat ſemen ſerenti, & panem comedenti,[i] ſic erit verbum meũ,[k] quod egredietur de ore meo.[l] Non reuertetur ad me vacuum,[m] ſed faciet quæcunque volui: & proſperabitur in his ad quæ miſi illud,[n] dicit dominus omnipotens.

† Venite ad aquas. Iſtæ aquæ de qbus ꝓpheta loqtur ſunt eccleſiæ ſacramenta quæ nullo modo vẽdi debẽt: qđ ſatis dicit eum ꝓpheta ait emite abſque argẽto. In decretis dr̃ qđ tales ſunt ſimoniaci. j. q. j. ca. Quiſqs ꝑ pecuniã. & ca. reperiunt quam plurimi. & c. vendentes & emẽtes.

¶ Poſtilla.

HAec eſt hæreditas ſeruorum dñi &c.) Præſens lectio ꝑ ſuu principio ponit̃ in fine p̃dicti ca. liiij. ſed ab illa litera. Oes ſitientes &c. vſque in finẽ eſt de. c. lv. Dicit ergo. a (Hec eſt hæreditas.) de qua locut⁹ eſt in. liiij. c. per quam intelligit̃ paradiſus cœleſtis quæ eſt hæreditas ſeruorũ dñi: quia peracto iudicio vniuerſali beati cœleſtẽ hæreditatẽ poſsidebũt ĩ corpore & aĩa. b (Oẽs ſitiẽtes &c.) Hic aũt ponit̃ cœleſtis iudicis magnifica liberalitas. Oẽs ſitiẽtes venite ad aquas. ſ. gratiæ in præſenti, & gloriæ in futuro, & glorię in ciuitate cœleſti ꝑ ipm Chriſtũ donãde ſecũdũ quòd ipſe dicit Io. iiij. Qui aũt biberit ex aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitã æternã. c (Et qui nõ habetis &c.) q. d. iſta non cadũt ſub p̃tio tꝑali ſed dant̃ ex mera liberalitate diuina. d (Vinũ & lac.) Per iſta quæ in nutribilib⁹ ſunt præcipua intelligunt̃ bona gratiæ & gloriæ ſpũalia animæ nutritiua, qa ꝓpriũ eſt hoib⁹ ad cognitionẽ ſpũaliũ ꝑ ſenſibilia deuenire. e (Quare appendi ar. &c.) ponitis ſtudiũ & laborẽ veſtrũ circa bõa tꝑalia trãſitoria & deceptoria, q̃ nõ reficiũt ſed magis famẽ & ſitim faciũt, qa cupiditatẽ augẽt. vñ dicit poeta, Creſcit amor nũmi quãtũ ipſa pecunia creſcit. & Ver. iij. eñ. Auri ſacra fames. Et ibidẽ dicit Ambr. ſuꝑ Lucã de hydropico. Et idẽ eſt de ambitiõe domorũ & hmõi. f (Et delectabit̃ ĩ craſsitudine aĩa veſtra) i. aĩa veſtra delectationẽ accipiet ĩ pinguedine gratię, & nõ corp⁹ quod nõ ſentit talia. g (Inclinate aurẽ veſtrã.) Ad euãgelicã veritatẽ. h (Et viuet aĩa veſtra.) ſ. vita gratię in hoc ſęculo, & poſtea gloriæ in patria. Et vñ iſta ꝓueniãt ſubdit̃. i (Et feriã vobiſcũ pactũ ſempiternũ.) i. legẽ euãgelicã cui alia nõ ſuccedet. k (Mias dauid fidelis.) Sic eſt in hebręo. Mias ipſi fidel̃r adimplẽdas. Qđ aũt in hac lr̃a ꝑ dauid intelligit̃ xp̃s patet Oſeę. iij. Reuertẽt̃ filij iſrael, & q̃rẽt dñm deũ ſuũ, dauid regem ſuũ. vbi trãſlatio chaldaica habet. Et obediẽt meſſię filio dauid regi ſuo. & Hie. xxx. Seruiẽt dño deo ſuo, & dauid regi filio ſuo, quẽ ſuſcitabo eis. gloſſa hebraica. Obediẽt meſſiæ filio dauid. Certũ eſt tñ qđ dauid diu erat añ defunct⁹ quã iſti ꝓphetæ eſſent, & ideo nõ intelligit̃ hoc de ipſo, ſed de xp̃o ab eo deſcẽſuro, ſecũdũ qđ dicit̃ ad Ro. j. Qui fact⁹ eſt ei ex ſemine dauid ſecũdũ carnẽ. Et eodẽ mõ hic ꝑ dauid, intelligit̃ xp̃s. hoc etiã patet ꝑ paulũ apoſtolũ qui Act. xiij. allegat hãc ſcripturã de xp̃o, dicẽs, Dabo vobis ſancta Dauid fidelia. Vbi enim trãſlatio noſtra habet hic, miſericordias Dauid fidelis trãſlatio. lxx. quã allegat paul⁹, habet ſanctã dauid fidelia. vt patet in gl. Actuũ. xiij. Ex quo ẽt vlteri⁹ patet, qđ ſnia toti⁹ capituli da literã reducẽda eſt ad tp̃s xp̃i. Hoc ẽt ſentit Ra. ſa. vt patet ex ſupradictis. l (Ecce teſtẽ &c.) Hic cõſequẽter deſcribit̃ ipſi⁹ xp̃i ſublimitas, & primo ĩ doctrina cũ dicit̃, (Ecce teſtẽ popu. dedi eũ id eſt. i. v̾itatis diuinę teſtimoniũ: ꝓpter q̄ &c. Io. viij. Ego in hoc nat⁹ ſum & ad hoc veni, m ſcdũ

Saluati maius gaudiũ habebunt poſt vniuerſale iudiciũ quã nunc: quia gaudebũt in corpore & anima nunc gaudent in aĩa ſolum.

Sicut anima eſt vita corporis ſic gratia eſt vita animæ.

De morte Dauid.

Chriſti ſublimitas.

vt teſtimoniũ perhibeã veritati. Secũdo in poteſtatis eminentia, cũ ſubditur. m (Ducẽ ac præceptorẽ gẽtibus) ſecũdũ quod dicit. Mar. vlti. Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra. n (Ecce gentẽ &c.) Hic mutat modus loquẽdi de tertia pſona ad ſecũdã, quod frequenter fit in pphetis: & dirigit ſermonẽ ad chriſtũ dicẽs. (Ecce gentẽ.) i. populũ gentile. o (Quã neſciebã) per approbationẽ. ppter eius idololatriã eo modo loquẽdi quo dicit fatuis virginibus. Neſcio vos. Mat. xxv. p (Et gẽtes quę nõ cognouerũt te.) per fidẽ. q (Ad te currẽt.) per cœleſtẽ cõuerſionẽ, ad prædicationẽ diſcipulorũ & apoſtolorũ. r (Propter dominũ deũ tuũ.) i. ppter deũ patrẽ, qui eſt de⁹ ipſius Chriſti hominis. s (Et ſanctũ Iſrael.) i. deũ ſanctificantẽ Iſrael. t (Quia glorificauit te.) quãtũ ad gloriã corporis in reſurrectione, quã tunc habuit Chriſtus, & nõ ante. Et quantũ ad ſeſsionẽ ad dexterã patris in hũanitate, quã habuit in aſcẽſiõe. Et quãtũ ad operationẽ miraculorũ p apoſtolos factorũ in nominis Chriſti inuocatione, quę vidẽtes populi gẽtiles ad ipm cõuertebant: vt habet in actibus apoſtolorũ in pluribus locis. v (Quærite &c.) Hic cõſequẽter excitat humana ſedulitas ad quęrẽdũ tẽpus gratiæ, ex cõſideratiõe ſuæ libertatis & maieſtatis. Et primo fit propoſitũ, Secũdo declarat dictũ ibi Nõ enim. Circa primũ dicit. (Quærite dominũ dũ inueniri poteſt.) i. antequã veniat ſeueritas iudicij. x (Inuocate eũ.) p deuotã orationẽ. y (Du ppe eſt) ſ. ad exaudiẽdũ parat⁹. Et qa peccatoris oratio nõ eſt exaudibilis, iõ ſubdit. z (Derelinquat impius viã ſuã.) i. opa ſua mala. a (Et vir iniquus cogitatiões ſuas.) Ex hoc patet falſitas Ioſephi dicẽtis quòd cogitatiões intra manẽtes nõ ſunt peccata. b (Et reuertat ad dñm.) p verã pœnitẽtiã. c (Et miſerebitur eius.) Dãdo ei gratiã. d (Quoniã multus eſt ad igno.) i. pronior quã ad cõdẽnãdũ. e (Nõ eñ) cõſequẽter declarat dictũ ſuũ, & primo de diuina pietate dicit. (Nõ eñ cogitatiões meæ &c.) Cogitatiões enim humanæ ſunt ad iniurias vindicãdũ, cogitationes autem diuinę ſunt magis ad miſerãdũ. f (Quia ſicut exaltant cœli à terra.) quia ſicut cœlũ ſurſum eſt, & terra deorſum, ſic cogitationes diuinæ & opa ſunt elemẽta ad ſuperiora ſecundũ quòd dicit Prouer. xvj. Vniuerſa ppter ſemetipm operatus eſt dñs. Cogitatiões autem humanæ & eorũ opera, tendũt deorſum. Geñ. viij. Senſus & cogitatio hũani cordis, pna ſunt ad malũ ab adoleſcẽtia ſua. Secũdo quãtum ad verbi ſui ſtabilitatẽ cum dicit. g (Et quomodo deſcẽdit imber &c.) abſque affectu ideo ſequit. h (Sed inebriat ter. &c.) Et patet litera vſque ibi. l (Sic erit verbũ meũ.) p pphetas dictũ. vel aliter verbũ meũ. i. filius me⁹, de quo dicit Io. j. In principio erat verbũ. k (Quod egredit de ore meo.) qa fili⁹ in diuinis ſemp naſcit à patre: iſta eñ natiuitas mẽſurat ęternitate, q̃ cõplectit oẽ tẽpus. l (Nõ reuer. ad me va.) filius eñ pcedẽs à patre, & veniẽs in mũdũ, nõ redijt vacuus in cœlũ: ſed patres detẽtos in lymbo adduxit ſecũ. Ideo ſubdit. m (Sed faciet quecuque volui.) quæcũque p ipm fieri diſpoſui. Similiter ſi hoc referat ad verbũ domini per prophetas dictũ, nõ fruſtrat effectu à deo intento. n (Dicit dominus omnipotens.

Mutatio modi loquendi.

Exhortatio ad gratiam quærendam.

Dicti declaratio.

¶ Quęſtio. lxxxv.

Super Verbis lectionis eiuſdẽ diei, quæ habetur Eſa. liiij ſ. omnes ſitiẽtes venite ad aquas gratiæ. Orit quæſtio de gratia, vtrũ homo nõ habẽs gratiã poſsit ſibi eã mereri? Arguit quòd ſic, plus valet cuilibet ppriũ meritũ quã alienũ, ſed vnus homo poteſt mereri gratiã alicui nõ habeti eã: vnde Iaco. vj. Orate pro inuicẽ vt ſaluemini. ergo multo fortius nõ habẽs gratiã põt ſibi mereri eã. In oppoſitũ Rom. xj. Gratia dei non ex operibus, alioqui gratia iam non eſt gratia, igitur. Ad argumentum dicitur quòd quamuis deus aliquãdo conuertat peccatores ad præces iuſtorũ, hoc eſt ex liberalitate & benignitate eius: quia licet ſancti orantes ſint digni exaudiri, quantũ eſt ex parte ipſorũ nõ tñ illi pro quibus orãt. Ad quæſtionẽ reſpondendum eſt ſecundũ magiſtrũ Nico. de orbellis. ij. ſenten. diſt. xxvij. quòd reſpectu alicuius rei duplex eſt meritum, ſcilicet meritum ſecundũm quid ſeu de cõgruo. & meritũ ſimpliciter. meritũ ſecundũm quid eſt obſequiũ quòd nõ eſt remunerabile, habendo reſpectum ad opus & ad operantem, ſed ex liberalitate dantis. vnde tale non habet ſimpliciter rationem meriti, & ſic non habens gratiam dicitur eã mereri, quando facit quod in ſe eſt: quia ex diuina liberalitate ei confertur gratia, quæ magis proprie dicitur dari. quam ex operibus reddi. meritum verò ſimpliciter reſpectu alicuius rei eſt obſequium, pro quo res illa debetur operanti nõ tamen habendo reſpectum ad liberalitatem retribuentis, ſed etiam ad hoc habendo reſpectũ ad dignitatem operantis & operis: & ſic nõ habẽs gratiã non poteſt eam mereri, quia nec in ipſo nec in eius opere eſt talis dignitas.

Eodem die. Lectio Baruch prophetæ. iij.

AVdi[a] Iſrael mãdata vitæ,[b] auribus percipe, vt ſcias prudentiam.[c] Quid eſt Iſrael, quòd in terra inimicorũ es?[d] Inueteraſti in terra aliena,[e] coinquinat⁹ es cũ †mortuis.[f] Deputatus es cũ deſcẽdẽtib⁹ in infernũ.[g] Dereliquiſti fontem ſapientiæ.[h] Nã ſi in via dei ambulaſſes,[i] habitaſſes vtique in pace ſuper terram.[k] Diſce vbi ſit ſapientia,[l] vbi ſit pruden-

† Cũ mortui in ſacra lege euãgelica dicunt & damnati appellant: vt habetur Luce. xvj. de diuite epulone mortuus eſt diues & ſepultus in inferno.

tia,[m] vbi ſit intellectus,[n] vt ſcias ſimul [o] vbi ſit longiturnitas vitæ[p] & victus, [q] vbi ſit lumẽ oculorũ[r] & pax.[s] Quis inuenit locum eius,& quis intrauit in theſauros illius?[t] vbi ſunt principes gẽtiũ,[v] qui dominantur beſtijs,quę ſunt ſuper terrã,[x] qui in auibus cœli ludũt: [y] qui argentum theſaurizant,& aurum in quo cõfidunt homines,[z] & non eſt finis acquiſitionis eorum.[a] Qui argẽtum fabricant, [b] & ſolliciti ſunt,[c] nec eſt inuentio operũ illorũ.[d] Exterminati ſunt,& ad inferos deſcenderunt,& alij in locum eorũ ſurrexerũt:iuuenes [e] viderũt lumen,& habitauerũt ſuper terram,[f] viam aũt diſciplinę neſcierũt, [g] Neque intellexerunt ſemitas eius,[h] neque filij eorũ ſuſceperunt eam,à facie ipſorũ longe facta eſt.[i] Nõ eſt audita in terra chanaan,[k] neque viſa eſt in theman.[l] Filij quoque agar [m] qui exquiſierũt prudentiam,quę de terra eſt, negotiatores terræ & theman,[n] & fabulatores,[o] & exquiſitores prudentię & intelligentię.[p] Vitam aũt ſapientiæ [q] neſcierũt,neque meminerunt ſemitarum eius.[r] O Iſrael[s] quàm magna eſt domus dei,& ingens locus poſſeſsionis eius.[t] Magnus eſt,& nõ habet finem,[v] excelſus[x] & immenſus.[y] Ibi fuerunt gygantes nominati,illi qui ab initio fuerunt ſtatura magna,[z] ſcientes bellum.[a] Non hos elegit dominus, [b] neque viam diſciplinæ dedit illis, propterea perierunt.Et quoniam non habuerũt ſapientiam, interierunt propter ſuam inſipientiam?[c] Quis aſcendit in cœlũ & accepit eam, & eduxit eam de nubibus.[d] Quis transfretauit mare & inuenit illam,& attulit illam ſuper aurum electum?[e] Non eſt qui poſsit ſcire vias eius,neque qui excogitet ſemitas illius.[f] Sed qui ſcit vniuerſa,nouit illam,[g] & inuenit eam prudẽtia ſua.[h] Qui præparauit terrã in ſempiterno tempore,[i] & repleuit eã pecudibus?[k] Qui emittit lumen, & vadit: [l] & vocauit illud,& obedit illi in tremore.[m] Stellę autem dederunt lumen in cuſtodijs ſuis,[n] & lætatę ſunt:[o] vocatæ ſunt, & dixerunt, aſſumus. Et luxerunt ei cum iucunditate, qui fecit illas.[p] Hic eſt deus noſter,[q] & nõ ęſtimabitur alius ad eum.[r] Hic adinuenit omnem viam diſciplinæ,[s] & tradidit illam Iacob puero ſuo,& Iſrael dilecto ſuo.[t] Poſt hæc ſuper terram viſus eſt,& cum hominibus cõuerſatus eſt.

Poſtilla.

AVdi Iſrael mãdata vi.&c. Poſtquã pręmiſſa eſt humilis depręcatio prophetæ ad deum in capi.pręce. Hic cõſequenter ſubditur vtilis informatio. Et primo ꝓpheta populũ Iſrael ad bonũ hortatur.Secũdo eum multipliciter cõſolatur,& hoc.c.j.quantũ verò ad hãc lectioné,quæ continet hoc totũ tertiũ ca.in primo hortaẽ propheta populũ ad ſapientiæ deſideriũ,& fideles ad hoc inuitat:deinde infideles excludit,& tandé quibus cõcedaẽ oſtendit. Dicit ergo. a (Audi Iſrael mãdata vitæ.)i.mãdata dei,quorũ obſeruatio inducit ad vita æternã. Mat.xix.Si vis ad vitã ingredi ſerua mãdata. b (Auribus percipe,vt ſcias prudétiã.)nõ quidé humaná,cuius finis eſt fœlicitas politica: ſed diuinam infuſam cuius finis eſt ſuperna. c (Quid eſt Iſrael quòd in terra inimicorũ es detentus in captiuitate. d (Inueteraſti in terra aliena.)ibi exiſtés iã à longo tépore:qa regnũ Iſrael fuit captiuatũ anno ſexto ezechię, & Iechonias rex Iuda cũ nobilibus & potétibus regni ſui anno primo ſedechiæ,& ſedechias cũ reliquis anno.xj.regni ſui. e)Coinquinatus es cũ mortuis.)i.cũ infidelibus,qui dicuntur mortui. Mat.iij. Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos. Filij enim Iſrael inter eos captiuati cõmuniter inquinabanẽ cibis eorũ,vt diciẽ Thobię.j. f (Deputatus es cũ deſcẽ.in infer.)i.cũ idololatris,inter eos commorando. Præmiſit ergo ꝓpheta qd eſt Iſrael.i.quæ eſt cauſa iſtorũ malorum ſuper ſe venientium. Et poſtea reſpondet. g (Dereliquiſti fontem ſapientiæ.) id eſt quia dereliquiſti deum tuũ. h (Nam ſi in via dei ambula.)tibi oſtenſa per legem & prophetas. i (Habitaſſes vtique in pace ſuper terrã.) à deo tibi conceſſam. Patet enim decurſu veteris teſtamenti,quãdiu in via dei ambulauerũt in terra promiſsi.pacifice habitauerunt. k (Diſce vbi ſit prudétia)infuſa. l (Vbi ſit virtus.) etiam infuſa. Nã ſicut virtutes politicæ ex artibus acquiſitæ,connectuntur prudentiæ politicæ:vt habetur.vj.æthicorum,ſic virtutes morales infuſæ nectuntur prudentiæ diuinæ vel infuſæ. m (Vbi ſit intellectus.) Eſt autem intellectus proprie habitus principiorũ, articuli verò

Prudentia eſt triplex: ſcilicet humana, beſtialis, virtuoſa.

Quid ſit intellectus.

ſibi ſunt principia omnium credibiliũ:& ideo
fides quæ eſt virtus intellectualis,eſt huioſmo-
di intellectus. n (Vt ſcias ſimol).ſ.per infu-
ſam fidem qoæ eſt ſubſtantia rerum ſperanda-
rum,argumentũ.i.certitudo non apparendium.
o (Vbi ſit longiturnitas vitę).i.vita æterna.
p (Et virtus).i.fruitio beata. q (Vbi ſit lumé
oculorum) per apertã primæ veritatis viſioné.
r (Et pax)pax eñ dicit omnimodam appetit'
quietationem. Per fidé enim cognoſcimus cer-
titudinaliter quòd iſta ſunt in Deo obiectiuè &
in beatis ſpiritibos ſubiectioè. s (Quis inoe-
nit). Hic conſequenter infideles à ſapientia ex-
cludit,dicens. Quis iuuenit &c.q.d. nollus de
infidelibus,quantumcuuque potens & magnus
ideo ſubditur. t (Vbi ſunt principes gétium.)
Tempore nãque ipſius ꝓphetæ,qui loquitur in
captiuitate regñ Iſrael,& omnes principes ter-
ræ erant idololatræ & infideles. v (Et qui do
minantur ſuper beſtias quæ ſunt ſuper terram)
per venationis exercitium. x (Qui iu auib'
cœli ludunt)per aucupium. y (Qui argétum
theſaurizant & aurum in quo cõfiduut hoíes).
per hæc enim ſperãt obtinere ſuper alia regna
dominium. z (Et nõ eſt finis acquiſitiõis eo-
rum).quia quãto plura acquiſierũt,tanto ad a-
lia acquirenda ardétius anhelant. a (Qui ar-
gentũ fabricãt)vt inde faciãt monetam vel ido
la. b (Et ſolliciti ſunt).i.in obtinendo qđ cupi
unt. c (Nec eſt iuuentio operũ illorum.)qoia
frequéter preueniunt morte,antequam poſsint
opus intentũ perficere. Ideo dicitur. d (Exter
minati ſunt &c.)iuuenes.ſ.moribus & ætate.
e (Viderunt lumen) hominis ſenſibilis ſuum
in illis ponétes finem. f (Viam autem diſcipli
næ ignorauerũt.) Delectatiões enim ſenſibiles
hanc notitiam impedinnt. g (Neque intelle-
xerunt ſemi.eius).i.modum acquirendi eam.
h (Neque filij eorum)male nutriti & in ſenſi-
bilibus & delectabilibus occupati,ſicut patres
eorũ. i (Nõ eſt audita iu terra chauaã.) In ter
ra enim Chanaã ante filios Iſrael habitaueruut
idololatræ peſsimi,vt patet in li. Nu. & Deute.
k (Neque viſa eſt in theman.) Nomen eſt ter-
ræ de qua fuit Eliphat themanites,qui non po-
nebat niſi preſentem vitam: qoia dicitur ſup
lib. Iob. Et idem videtur fuiſſe de alijs habitato
ribus illius terræ. Nam iſte fuit de maioribus &
prudentioribus:propterea excluſi erant à ſapié
tia diuiua quæ fœlicitatem ponit in fœlicitate
futura vitæ æternæ. l (Filij qooque agar).i.
agareni qui modo dicuntur Sarraceni vſurpan
tes ſibi nomen à ſara libera eum tamen deſcen-
derint ab Agar ancilla Abrahe. m (Qui exqui
ſierunt prudentiã quæ de terra eſt.) Sunt enim
tales aſtuti in terrenis lucris. n (Et fabulato-
res.)ad decipiendum ĩ mercibus homines.
o (Et exquiſitores intelligentiæ.)quæ proprie
eſt de preſentibus tantum. p (Viam aotem ſa
pientiæ.)quæ magis attendit ab bona futura.
q (Neſcierunt).i.ſcire non curauerunt. r (O

Excluſio infidelíũ à ſapientia.

De terra Chanaam.

Quib' concediẽ ſapiẽtia.

Iſrael.) Hic conſequenter oſtẽdit quibus conce
ditur ſapiẽtia diuina cum dr̃(O Iſrael.) Conſi-
dera. s (Quàm magna eſt domos Dei).i.cœ-
lum empyreum qđ eſt locus bonorum,eſt eñ
cœlum ſupremum,& ꝑ cõſequens maxime ex-
tenſum quanto magis diſtat à centro mundi.
t (Magnus eſt & non habet finé).i.trãſmigra
tionem ſiue finitioné à parte poſt. Nam eſt in-
corruptibilis. v (Excelſus) quia eſt locus ſu-
premus,vt dictum eſt. x (Et imméſus.)nõ ſim
pliciter:quia nulla creatura ſic eſt imméſa,ſed
per cõparationé ad nos,qui eius quãtitaté meti
ri nõ poſſumos. y (Ibi fuerunt gygãtes nomi
nati,illi qui ab initio fuerunt ſtatura magna.)
Hoc non refetur ad literam immediate pręce-
denté:nam in cœlo empyreo nõ fuerũt gygan-
tes qui fuerũt homines incõpoſiti moribus. Sed
refertur ad hoc qđ prędicitur. Nõ eſt audita iu
terra Chanaã,in qua habitauerunt Gygãtes,vt
hr̃ nuñ.xij. Ibi vidimus monſtra quædã filiorũ
Enoch de genere gygãteo,quibus cõparati qua
locuſtæ videbamor. z (Sciétes bellũ).i.artem
belládi. a (Nõ hos elegit dominus.)in popu-
lũ ſibi peculiaré,ſicut elegit Iſrael. b (Neque
viã diſciplinæ inuenerũt.) Nam incõpoſiti mo
ribus fuerunt,ꝓpterea perierunt: filij eñ Iſrael
eos interfecerunt. vt habetur in li. Ioſ. & iudi.
c (Quis aſcé.in cœ.&c.)q.d.nullus hominum
ſ.ante Chriſti adoentũ. Et de tp̃e illo loquitur
ꝓphetia iſta. d (Quis transfretauit mare).q.
d.nullus per talem trãsfretationé potuit inoeni
re ſapientiã diuinam. e (Nõ eſt qui poſsit ſci-
re vias eius.)naturali virtute,ſicut eſt inuéta ſa
piétia philoſophica. f (Sed qui ſcit vni.nouit
eam)ſcilicet Deus. g (Et inuenit eã pru.ſua)
i.habet eã per ſeipſom,& non per doctoré aliũ.
h (Qui prepara.ter.in ſem. tempore.) Nam in
æternum durabit à parte poſt,ſicut & aliæ mũ-
di partes principales meliorabunt tamé in ſuis
qualitatibus in mondi innouatione. i (Et re-
pleuit eam)bipedibus & quadrupedibus.i. aoi-
bus,hominibus,& animalibus. Licet enim aues
habitent in aere communius tamen aliméutum
accipiont in terra. k (Qoi emittit lumen &
vadit.) Nam ſecundùm eius ordinationem lu-
men ſolis & lunæ diffunditur per aerem.
l (Et vocaoit illud &c.)ſecũdùm enim quòd
ipſe ordinauit lumen ſolis & lumé lunę,quodã
mõ reuocautur quando certis temporibus ecly
pſantur. m (Stellæ autem dederunt lumen)
ſecũdùm Dei ordinationé. n (Et lætatæ ſunt)
locutio eſt metaphorica,ſicut dicitur pratum ri
det quia corpora cœleſtia non ſunt animata ſe-
cundùm Damaſc. o (Vocata ſuut & dixerunt
&c.) Illud dicere non eſt aliud quam curſum
ſuum ſcdm ordinationé Dei perficere. p (Hic
eſt Deus noſter.) Cui obediũt corpora cœleſtia
& terreſtria. q (Et nõ exiſti.alius ad eum.) Nã
omnes alij ſunt dij falſi. r (Hic adinoenit oém
viam di.)ducenté ad vitã gloriæ. s (Et tradi-
dit illam Iacob &c.) Iacob autem eſt & Iſrael,

Añ xp̃i aſcéſioné nullus aſcendebat in cœlũ ſed oés deſcendebant ad primam inferni partem.

Eclypſis lunę cauſaĩ ꝑ interpoſitioné terræ inter nos & lunam.

idem homo fuit: ſed primo vocatus eſt Iacob. i. ſupplantator, poſtea Iſrael. i. vidēs Deū, vel directus cum Deo Ge. xxiij. Per q̄d deſignať q̄d in via perfectionis, oportet hominem prius luctari cum paſsionib⁹, ipſas ſubijciēdo per exercitiū virtutis, poſtea ꝓficiſci in contēplationem veritatis. Vnde dicit Greg. ſuper Ezechie. Qui cōtemplationis arcē deſiderant tenere, prius neceſſe eſt vt in cāpo actionis ſe per exercitia probēt. & philoſophus. vij. Phyſicorū. ſedendo & quieſcendo. i. ſedatis paſsionibus, fit anima ſciēs & prudēs. Et ideo bn̄ dicitur q̄d ſapiētiam diuinā dedit Deus Iacob & Iſrael, quia paſsionib⁹ ſupplantatis datur homini contēplatio virtutis. ε (Poſt hæc ſuper ter. vi. eſt &c.) Quod pōt dupliciter intelligi. Vno modo vt ſit relatio prǽteriti, quia poſt illuminationē Iacob patriarchæ, & dationem legis deſcēdētibus ex ſuo ſemine. Exo. xx. Deus apparuit illi populo. Exo. xxiiij. Aſcenderuntq́ue Moyſes & Aaron Nadab & Abiu. & ſeptuaginta ex ſenioribus Iſrael, & viderūt dn̄m Deū. Et ſubditur ibidē nec nō ſuper eos qui ꝓcul receſſerāt de filijs Iſrael, miſit manum ſuā viderūtq́ue Deū &c. Cū illis etiā conuerſatus eſt. xl. annis, prębēs eis māna & alia beneficia multa, ſcd̄m q̄d dicitur p̄s. xciiij. ſecūdū trāſlationē. lxx. interpretū. Quadraginta annis ꝓximus fui generationi huic &c. Alio mō pōt intelligi hęc litera vt ꝓphetia de futuro: q̄a poſt tp̄s iſti⁹ ꝓphetę. ſ. baruch, Chriſtus Deus & hō cum hominib⁹ cōuerſatus eſt Io. j. Verbum caro factū eſt, & habitauit in nobis, & vidim⁹ gloriam eius &c. Et hæc eſt ꝑfectior & etiā verior expoſitio, quia cōuerſatio prima fuit huius figura.

¶ Quæſtio. lxxxvj.

Super Verbis lectionis eiuſdē diei quæ hn̄t Baruch. iij. ſ. auribus percipe vt ſcias prudentiā. Oritur q̄ō de prudentia. Vtrum prudentia ſit cognoſcitiua ſingularium? Arguiť quòd non, ſingularia ſunt infinita, ſed infinita nō poſſunt comprehēdi à ratione, ergo prudentia quę eſt ratio recta, non eſt ſingularium. In oppoſitū Ariſto. vj. ethi. prudentia non eſt vniuerſalium ſolum, ſed oportet etiā ſingularia cognoſcere. Ad argumentum dicitur quòd per experientiā ſingularia infinita reducuntur ad aliqua finita, quorum cognitio ſufficit ad prudentiam humanam. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundùm Thom. ij. ij. quæſt. xlvij. quòd ad prudentiam pertinet non ſolum conſideratio rationis, ſed etiam applicatio ad opus, quòd eſt finis practicæ rationis: nullus autem poteſt conuenienter alteri aliquid applicare niſi, vtrunque cognoſcat: ſcilicet quod applicandum eſt, & id cui applicandum eſt. operationes autem ſunt in ſingularibus: ideo neceſſe eſt quòd prudens & cognoſcat vniuerſalia principia rationis & cognoſcat ſingularia circa quæ ſunt operationes.

Eodem die. Lect. Ezech. prophetæ. xxxvij. c.

IN diebus illis,[a] Facta eſt ſuper me manus domini, & eduxit me in ſpiritu domini, & dimiſit me in medio campi, qui erat plenus oſsibus[b] & circūduxit me per ea in gyrū, erant autem oſſa multa valde ſuper faciem cāpi,[c] ſiccaq́ue vehementer. Et dixit ad me fili hominis, putaſne viuent oſſa iſta. Et dixi,[d] domine deus tu noſti: & dixit ad me. Vaticinare de oſsibus iſtis, & dices eis,[e] Oſſa arida audite verbum domini. Hęc dixit dominus deus oſsibus his.[f] Ecce ego intromittā in vos † ſpiritum & viuetis,[g] & dabo ſuper vos neruos, & ſuccreſcere faciam ſuper vos carnem, & ſuperextendam in vobis cutem.[h] Et dabo in vobis ſpiritum & viuetis, & ſcietis quia ego dominus. Et prophetaui ſicut pręceperat mihi.[i] Factus eſt aūt ſonitus prophetāte me, & ecce cōmotio. Et acceſſerunt oſſa ad oſſa vnumquodque ad iuncturam ſuam. Et vidi, & ecce ſuper ea nerui & carnes aſcenderūt, & extenſa eſt in eis cutis deſuper, & ſpiritum nō habebant. Et dixit ad me, Vaticinare ad ſpiritum, vaticinare fili hominis, & dices ad ſpiritum. Hęc dicit dominus deus.[k] A quatuor ventis veni ſpiritus & inſuffla ſuper interfectos iſtos, & reuiuiſcant. Et prophetaui ſicut præceperat mihi, & ingreſſus eſt in ea ſpiritus, & reuixerunt, & ſteterunt ſuper pedes ſuos, exercitus grandis nimis valde.[l] Et dixit ad me. Fili hominis, oſſa hæc vniuerſa domus Iſrael eſt.[m] Ipſi dicunt,[n] Aruerunt oſſa noſtra,[o] & perijt ſpes noſtra[p] & abſciſsi ſumus.[q] Propterea vaticinare, & dices ad eos, Hæc dicit dominus deus,[r] Ecce ego aperiam tumulos veſtros,[s] & educam vos de ſepulchris veſtris populus meus, & educam vos in terram Iſrael. Et ſcietis

† Ego intromittam ſpiritum in vos Propheta hic loquiť de vniuerſali iudicio. Et dicit quòd omnis humana caro ſpiritus quidem humana extrema oriēda die reſurget. Et hic textus enarrat ſenſuq́ue firmat hoc vult mag. lib. iiij. di. xliij.

quia ego dominus, cum aperuero ſepulchra veſtra, & eduxero vos de tumulis veſtris popule meus,[t] & dedero ſpiritum meum in vobis & vixeritis, & quieſcere vos faciam, dicit dominus omnipotens.

Poſtilla.

IN diebus illis. Facta eſt ſuper me &c. Hic deſcribitur liberatio populi imaginaria ex prophetica viſiõe. Et primo deſcribitur liberatio populi captiuati. Deſcribitur deinde vnio populi diſperſi. Dicit enim propheta ſ. Ezechiel. a (Facta eſt ſuper manus dñi &c. Videbatur enim prophetæ imaginatoria viſiõe, quod per manus cuiuſdam effigiei Deũ repreſentantis, portaretur in campum plenum oſſibus mortuorum. b (Et circũdnxit me per ea in gyrũ.) Ita quòd non intrabat inter oſſa, ſed circumibat extra, erat enim Ezechiel ſacerdos, quis nõ debebat cõtaminari ex tactu oſſium alicuius mortui. c (Siccaque vehementer.) quaſi hominũ iam diu mortuorum. d (Domine Deus tu noſti.) qui habes ſciẽtiam, non ſolum præteritorum & pręſentium, ſed etiam futurorum. e (Oſſa arida audite verbum dñi.) qui poteſt imperare vobis, ſicut viuentibus creaturis. f (Ecce ego intromittam in vos ſpiritum.) Licet hoc ponatur prius, tamen fuit vltimum, quia preceſsit cõiunctio oſſium ad iuncturas debitas, & extẽſio neruorum & carnium & cutis deſuper vt poſtea ſubditur. g (Et dabo ſuper vos neruos &c.) Et vltimo ponitur. h (Et dabo vobis ſpiritum & viuetis). i (Factus eſt autem ſonitus &c.) quia ex cõmotione oſſium ad ſuas iuncturas appropinquãtium, videbatur imaginarie ſonitus procedere. Cætera patẽt vſque ibi. k (A quatuor ventis) i. quatuor mundi plagis vnde flant quatuor vẽti principales, non quia habebãt virtutem viuificandi: quia flantibus illis, videbatur imaginarie à Deo dari eis ſpũs vitæ. l (Et dixit &c.) Hic conſequenter ponitur vnius viſionis intellectio. Et dicũt aliqui quòd viſio iſta intelligenda eſt de reſurrectiõe generali in tempore iudicij. Sed ſaluo meliori iudicio nõ videtur hoc mihi: quia ſtatim exponendo dicitur. Oſſa hæc vniuerſa domus Iſrael eſt. Reſurrectio autem generalis non ſolum erit filiorum Iſrael ſed omnium gñaliter. Item quia ſubditur, Ipſi dicũt aruerunt oſſa noſtra, & perijt ſpes noſtra. Si aũt intelligeretur de reſurrectione gñali, iſtud dictum ita ſe extenderet ad prius defunctos ſicut ad viuẽtes & futuros. Iuſti autem defuncti à principio mũdi vſque ad tempus Ezechielis, & vſque ad reſurrectionem Chriſti habebãt certã ſpem reſurgendi in tempore electorum. Impij autem

Reſurrectio gñalis eſt à morte ſed omnes morientur. igitur.

exiſtentes in inferno ſciunt ſe eſſe reſurrecturos ad augmentum ſuæ pœnę: quia tunc punientur in anima & corpore. Et ideo videtur quòd hæc viſio intelligenda ſit ad literã de liberatione populi Iſrael à Babylonica ſeruitute, quæ eſt mors ciuilis. Et ideo talis liberatio conueniẽter dicitur viuificatio, & loca in quibus detinebantur ſerui illi, dicuntur ſepulchra: & tumuli. Sic igitur exponenda eſt hæc litera. m (Ipſi dicunt.) ſ. iudæi in captiuitate detenti. n (Aruerunt oſſa noſtra.) ideſt virtus noſtra defecit, quę per oſſa deſignatur, in quibus cõſiſtit robur corporis. o (Et perijt ſpes noſtra ſcilicet redeundi in iudæam. p (Et abſciſsi ſumus.) ſ. à terra natiuitatis noſtræ. q (Propterea vaticinare.) Ad auferendum ab eis hanc deſperationem. r (Ecce ego aperiam tumulos veſtros. i. loca in quibus eſtis ſerui, & carceres in quibus aliqui erãt ligati. s (Et educam vos de ſepulchris veſtris.) per licentiam regis cyri, qui dedit licentiam populo redeundi ſcilicet eſdræ. t (Et dedero ſpiritum meum in vobis.) ideſt conſtantiam redeundi in iudæam, & propoſitum meliorandi vitam veſtram. Notandũ eſt prout ad plenum continetur in additionibus factis ſuper iſto capitulo, quòd viſio prædicta de oſſibus mortuorum debet intelligi de reſurrectione generali. Et in predictis additionibus ſoluũtur argumenta, quę in oppoſitum fieri poſſunt.

Reſurrectio dãnatorum erit propter pœnę augmẽtationẽ, quia punientur in corpore & anima qui in corpore & anima peccauerunt.

¶Queſtio. lxxxvij.

Super Verbis lectionis eiuſdem diei quę habentur Ezechie. xxxviij. Educam vos de ſepulcris veſtris, quæ verba intelliguntur de locis reſurgentium. Oritur quæſtio de ipſis locis. vtrum mortui reſurgent in hiſdem locis in quibus fuerunt ſepulti? Arguitur quòd non, reſurrectio erit à morte: ſed mors magis de prope reſpicit locum mortis quàm ſepulturæ: ergo mortui reſurgent in locis in quibus mortui ſunt. In oppoſitum Ezechiel vbi ſupra. Igitur. Ad argumentum. dicitur quòd reſurrectio non tantum erit à morte ſed etiam ab incineratione, quæ incineratio magis de prope reſpicit locum ſepulturæ quàm locum mortis. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundũm Richar. de me vil. iiij. ſenten. diſtinc. xliij. ar. v. q. iij. quia mortui reſurgent in locis in quibus tempore reſurrectionis erit pars principalior corporis, ſiue ibi à principio fuerint ſepulta ſiue non: ſi verò illo tempore contingat alicuius corporis partes æque principales in pluribus locis eſſe, ita quòd ille partes ſunt in diuerſis locis, & non plus ſit in vno loco quàm in alio, dicendum eſt quòd reſurgent in illo loco in quo deus eos reſurgere voluerit.

Eodem die. Lectio Eſaiæ prophetæ iiij. c.

† Panē noſtrum. Triplex eſt panis, ſcilicet panis vitæ q & ſpūalis dr̄: hic autē eſt xp̄s in ſacr̄o altaris qui eſt vita animæ, vñ Io. vj. Ego ſum panis viuus q de cœlo deſcē id ſi qs mā ducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Ali⁹ eſt panis doctrinę quo, aīa noſtra reſocillat̄ Mat. iiij. Non ex ſolo pane viuit hō, ſed ex oīni verbo quòd procedit ex ore Dei. Alius aūt eſt panis materialis. De quo textus habetur.

ET[a] apprehendent ſeptem mulieres virum vnum, in die illa dicentes, [b]Panem noſtrum † comedemus, & veſtimentis noſtris operiemur.[c] Tantummodo inuocetur nomen tuum ſuper nos,[d] aufer opprobrium noſtrum.[e] In die illa erit [f]germen domini[g] in magnificentia, & gloria[h] & fructus terræ ſublimis,[i] & exultatio his qui ſaluati fuerint de Iſrael. Et erit[k] omnis qui relictus fuerit in ſyon, & reſiduus in Hieruſalem ſanctus vocabitur.[l] Omnis qui ſcriptus eſt in vita in Hieruſalem.[m] Si abluerit dominus[n] ſordes filiarum ſyon, & ſanguinem Hieruſalem lauerit in medio eius, in ſpiritu iudicij,[o] & ſpiritu ardoris.[p] Et creabit dominus Deus[q] ſuper oēm locum montis ſyon,[r] & vbi inuocatus eſt,[s] nubem per diem & fumum & ſplendorem ignis flammantis in nocte.[t] Super omnem enim gloriā[v] protectio.[x] Et tabernaculum erit[y] in vmbraculum diei ab æſtu,[z] & in ſecuritatem & abſconſionem à turbine[a] & à pluuia.

Poſtilla.

ET apprehendent ſeptem mulieres &c. In tribus capitulis pręcedentibus ꝓpheta deſcripſit regni Iudæ deſcriptionē, & hoc per multa bella & deinde regni Chriſti, ſcilicet eccleſiæ erectionem: & hoc idem facit in hac lectiōe. Et quia in tertio capitulo locutus eſt de interfectione multorum Iudæorum in bello: & de deſolatione terrę propter interfectos, ideo dicit. a (Et apprehendent ſeptem mulieres virum vnum in die illa.) Quod quidem dictū eſt vnū correlarium quod ſequitur ex bello dicto. Ex hoc enim quòd dictum eſt, quòd multi viri interficientur in prælio ſequitur quòd multæ remanebunt mulieres ſine viris: quia mulieres nō ſic interficiuntur in pręlijs ſicut viri. Et hoc eſt quod dicitur. (Et apprehendent &c.) quęrētes enim habere ſponſum. Et quia ad ſponſum pertinet prouidere vxoribus & filijs de neceſſarijs, quod eſt difficile pro tot vxoribus, & ſic vnus vir renuerit coniungi tot vxoribus: ideo hoc remouetur cum ſubditur. d (Panem noſtrū comedemus &c.) i. ꝓuidebimus nobis & filijs noſtris de victu & veſtitu. c (Tantummodo inuocet̄ &c.) ſ. quòd ſimus vxores tuæ & ſic nō ſimus abſque viro & marito. d (Aufer opprobrium noſtrum). ſ. ſterilitatis, & nihil plus petimus à te. Hic incipit capitulū in hebræo. e (In die illa &c.) Superi⁹ enim deſcripta eſt punitio malorum, hic cōſequenter ponitur conſolatio bonorum, fienda per Chriſtū: quia ſicut dictū eſt ſupra, modus Eſaiæ eſt cum alijs quæ tractat ſimul deſcribere myſterium Chriſti quod intēdit principaliter. Et hebræi reſiduum huius capituli referunt ad tempus meſſiæ: vnde qđ dicitur hic. In die illa erit germē domini &c. in traſlatiōe Chaldaica quę apud hebręos dicitur targum, & eſt autentica apud eos, dr̄. In tempore illo erit meſſias dñi &c. Et ideo expoſitores latini, hoc exponentes de ꝓſperitate redeuntiū de captiuitate Babylonica, magis iudaizāt quātum ad hoc quàm Hebræi. Igitur ſcđm hāc ſententiam hęc littera in duas partes diuiditur, quia primo ponitur dicta conſolatio bonorum, quantum ad eorum exultationem. Secundo quantū ad diuinā ꝓtectionem. Circa primū dicitur, In die illa. i. in tempore gratiæ quod dicit̄ dies ꝓpter claritatem notitiæ. Ad Rom. xiiij. nox pręceſſit, dies aūt appropinquauit. f (Germē domini). i. Chriſtus qui dicitur germen dñi: quia non fuit conceptus virili ſemine, ſed virtute ſpiritusſancti. g (In magnificentia) ſcilicet in miraculorum operatione, in ſua reſurrectiōe & aſcēſione. h (Et fructus terræ.) ſcilicet virginis de qua dicitur Eſaie. xlv. Aperiat̄ terra, & germinet ſaluatorem. i (Et exultatio his qui ſaluati fuerunt &c.) apoſtolis & alijs fidelibus, qui poſt reſurrectionem dñi gauiſi fuerunt. Io. xx. & in die pēthecoſtes recepto ſpiritusſancto Act. ij. k (Omnis qui relictus fuerit in ſyon &c.) i. in eccleſia: ſed hoc eſt intelligēdum de illis, qui ſunt in eccleſia numero & merito, ideo ſequit̄. l (Omnis qui ſcriptus eſt in vita). i. in lib. vitę quod Ra. ſa. ſic gloſſat. Omnis ſcriptus ſcilicet ſęculi venturi. m (Si obtulerit.) Hic accipitur ſi pro quia. n (Sordes filiarum ſyon). i. eccleſiæ in ſpiritu iudicij: quia Chriſtus per viam iuſtitiæ pro nobis ſatiſfecit. o (Et ſpiritu ardoris). quia fecit ex maximo feruore charitatis. p (Et creauit &c.) Hic conſequenter ponitur conſolatio bonorum, quantum ad diuinam protectionem. Circa qđ ſciendum eſt, quòd in exitu de ægypto dominus protexit filios Iſrael per columnam ignis & nubis. Exo. xiiij. Tollēſque angelus dñi qui pręcedebat caſtra filiorū Iſrael abijt poſt eam, & eos, eo pariter colūna nubis: ſequit̄. Et erat nubes tenebroſa die, & illuminata nocte. Ita quòd ad ſeinuicem toto noctis tempore accedere non valerēt: fuit etiam poſtea columna nubis in protectionem contra æſtum ſolis de die, & columna ignis contra tenebras de nocte. Et hoc fuit in figura gratiæ ſpiritusſancti dandæ Chriſti diſcipulis in ſigno viſibili. Actu. ij. quæ protegit contra ardorem concupiſcen-

Quid ſit panem comedere.

Conſolatio bonorum.

tiæ,& illuminat cõtra tenebras ignorantię,quę tanto melior eſt illa colũna ignis & nubis,quã tum veritas eſt melior vmbra. Et ad literam ſignum illud fuit gratiæ Apoſtolis datę. Habuit enim ſpeciem ignis lucentis,non comburẽtis. Poteſt etiam probabiliter dici quòd apparuit ibi nebula lucida,in ſignum diuinæ preſentiæ ſpecialis per gratiam. Sicut in dedicatione templi Salomonis.iij. Regum.viij. Et in erectione tabernaculi. Exo.xl.dequo poteſt exponi quod dicitur Actuum.ij. Et impleuit totam domum vbi erant ſedentes,ſecundùm hoc igitur dicitur. Et creauit dominus,ideſt creabit loquẽdo de futuro,per modum præteriti propter certitudinem prophetiæ. q (Super omnem locum montis ſyon)ideſt eccleſiæ militantis.quę ſyon dicit. Et quia ad literã in monte ſyon fuit miſſio ſpirituſſancti,in ſigno viſibili ſuper apoſtolos in die penthecoſtes, vt dicit Hieronymus in epiſtola ad paulinum de omnibus ſacræ ſcripturæ libris. r (Et vbi inuocatus eſt.)à fidelibus:quia eſt locus orationis. s (Nubem per diem &c.)gratiam ſpirituſſancti modo prædicto protegentem. t (Super omnem enim gloriam.)colũnæ & ignis & nubis datę filijs iſrael. v (Protectio.ſ.ſpirituſſancti quia excedit eam, vt veritas vmbrã. x (Et tabernaculum erit.)ſ. ſpirituſſancti. y (In ſecuritatem &c.)ſcilicet ſuperbiæ. a (Et à pluuia.)carnalis laſciuiæ vel à turbine perſecutionis,quam non timebant apoſtoli & diſcipuli ſpirituſancto roborati,& à pluuia proſperitatis temporalis:ne per eam mortificetur homo ad vitia. Ra.ſa.dicit hic quòd per turbinem & ignem & huiuſmodi, intelliguntur gehennæ pœnæ inducentes ad hoc illud ps. xiij. Pluet ſuper peccatores laqueos ignis ſulphur & ſpiritus procellarum &c. Quantum ad hoc conuenit mecum,quia gratia ſpirituſſancti protegit ab illa pœna,& maxime gratia conſummata quæ eſt ipſa gloria.

¶Quęſtio.lxxxviij.

Super Verbis lectionis eiuſdem diei quę habentur Eſa. iiij. illa die erit germen domini,ideſt tempore gratiæ erit Chriſtus,qui fuit de ſpiritu ſancto conceptus. Oritur quæſtio de ipſo Chriſto,verum Chriſtus ſit de ſpiritu ſancto conceptus? Arguitur quòd non. hęc præpoſitio denotat conſubſtantialitatẽ: vnde non dicimus aliquid de aliquo niſi de ſubſtantia eius.ſit ſed Chriſtus ſecundùm hominem non eſt conſubſtantialis ſpirituiſancto. Igitur. In oppoſitum habetur in ſymbolo,qui conceptus eſt de ſpiritu ſancto. Igitur. Ad argumentum dicitur,quod Ly de largo modo accipitur pro ex,ideſt ex ſpiritu ſancto. Ad quæſtionẽ reſpondendum eſt ſecundùm magiſtrum Ioan. de tur.cre.in.q.ſuper euangelijs quòd quamuis in Chriſti conceptione,tota trinitas operata ſit,attribuitur tamen ſpiritui ſancto triplici ratione. Primo hoc congruit cauſa incarnationis,quæ conſideratur ex parte dei:ſpirituſſanctus eſt amor patris,& filij hoc autem ex maximo amore dei prouenit, vt filius dei carnem ſibi aſſumeret in vtero virginali. Secundo quia hoc congruit cauſæ incarnationis ex parte naturæ aſſumptæ:per hoc datur intelligi quòd natura humana aſſumpta eſt à filio in vnitate perſonæ,non ex aliquibus meritis,ſed ex ſola dei gratia, quæ ſpirituiſancto attribuitur. Tertio hoc congruit termino incarnationis,ad hoc enim terminata eſt incarnatio,vt homo ille qui aſſumebatur eſſet ſanctus & filius dei,vtrunque appropriatur ſpirituiſancto, & per ipſum homines facti ſunt filij dei.

❧ Eodem die. Lectio. Exo.xij.

❧ In diebus illis. Dixit dominus ad Moyſen & Aaron &c.

¶Hæc lectio poſita eſt ſupra in paraſceue. Require illam ibidẽ tam in textu quam in gloſſa.

❧ Eodem die Lectio Ionæ.iiij.

❧ In diebus illis. Factum eſt verbum domini ad Ionam, dicens, Surge & vade &c.

¶Prædicta lectio poſita eſt ad longum & in textu.& in gloſſa ſupra in feria ſecunda dominicæ.v.in.xl. Require illam ibidem.

❧ Eodem die. Lectio deutero.xxxj.

IN diebus illis,[a] Scripſit[b] Moyſes canticũ,[c] & docuit filios Iſrael[d] pręcepitque dominus Ioſue filio Num,[e] Et ait, Confortare & eſto robuſtus †.[f] Tu enim introduces filios Iſrael[g] in terram quam pollicitus ſum eis,[h] & ego ero tecum. Poſtquã ergo ſcripſit Moyſes verba legis huius in volumine,atque cõpleuit, præcepit leuitis qui portabant arcam fœderis domini,dicens.[k] Tollite librum iſtum,& ponite illum in latere àrcæ fœderis domini dei noſtri,[l] vt ſit ibi contra te in teſtimonium,[m] ego enim ſcio contentionem tuam[n] & ceruicem tuam duriſsimam.[o] Adhuc viuente me & ingrediente vobiſcum, ſemper[p] contentioſe egiſtis contra dominum, quanto magis cum mortuus fuero?[q] Congregate ad me omnes maiores natu[r] per tribus veſtras, at-

† Robuſtus hoc vocabulũ ſeu verbũ robuſt' nobis deſignat quòd bonus pręlatus in ſuo officio debet eſſe aliquantulum ſeuerus fortis reprehẽſor, corde pius & verbo durus, vt vult yſido. de ſumbo.li. iiij.c. xxxij.

que doctores, & loquar audientibus eis ſermones iſtos, & inuocabo contra eos cœlum & terram.[s] Noui enim quòd poſt mortem meam inique agetis, & declinabitis cito de via quam pręcepi vobis. Et occurrent vobis mala in extremo tempore, quando feceritis malum in conſpectu domini, vt irritetis eum per opera manuum veſtrarum. Locutus eſt ergo Moyſes audiente vniuerſo cœtu filiorum Iſrael verba carminis huius, & ad finē vſque compleuit.

Poſtilla.

AEtas Moyſi

IN diebus illis. Scripſit Moyſes canticum & do. &c. patet in principio huius capituli quod quidem principium nō eſt in hac lectione, quomodo poſtquam ſenuerat Moyſes, & eſſet centum & .xx. annorum excuſauit ſe corā omni populo, ne amplius duceret ipſum etiam ex mandato domini, ſed acciperent Ioſue in locum ipſius Moyſi, qui eſſet dux eorum. Patet etiam ibidē quomodo dominus dixit Moyſi quòd ipſe dormiret in illa terra, ideſt moreretur cum patribus ſuis, & qualiter populus eius fornicaretur, cum poſt deos alienos iret, derelinquendo legē ſibi à deo & per Moyſen datam, & vt nullam haberent cauſam ignorantiæ præcepit deus vt ſcriberent: & deinde docerent alios, vt memoriter tenerent & ore decantarent quicquid deus ipſis prædixerat. Et ſequitur. b (Scripſit Moyſes canticum.) quod quidem canticum non ponitur hic, ſed ponitur in ſequen. capitulo: & eſt illud canticum quod communiter ponitur in fine pſalterij, & cantatur in eccleſia, quando fit de feria in laudibus & die ſabbati & incipit. Audite cœli quæ loquor &c. Et eſt ſatis prolixum. c (Et docuit filios Iſrael) ſcilicet vt iubilando cantarēt, pronuntiando omnia quę continentur in prędicto cantico. d (Præcepitque dominus Ioſue filio Num, patet circa principiū huius capituli quō Moyſes ex præcepto domini vocauit Ioſue. Patet ibidem, quomodo eidem præcepit ea quæ volebat circa regimen populi, ex quibus poteſt elici quòd illi qui ſe ingerunt ad aliquod regimen, non ſunt apti ſecundum quòd dicitur ad Hebręos. v. Nec quiſquam ſumat ſibi honorem, ſed qui vocatur à deo tanquam Aaron. Sed humiles qui non veniunt ad hoc, niſi inducti & vocati, illi ſunt digni & hoc notatur in Ioſue modo prius dicto. (Præcepit igitur Moyſes Ioſue) ſcilicet auctoritate domini. e (Et ait. Confortare & eſto robuſtus) ad ſuſtinendum tanti regiminis onus. Hoc autem dicit Moſes, quia Ioſue ex humilitate ſua formidabat tantum onus accipere: maxime quia Moyſes qui erat talis & tantus, onere populi grauatus, peccauerat in aquis contradictionis: vt patet Numero. xx. f (Tu enim introduces filios Iſrael.) Patet in hoc ca. & ante hanc lectionem quomodo deus tradiderat omnia quæ volebat fieri Moyſi. per modum legis, & Moyſes tradidit Aaron & ſacerdotibus, qui tenerentur eam intelligere & populum docere. g (In terram quam pollicitus ſum.) non ſolum Moyſi, ſed Abrahæ Iſaac, & Iacob. h (Et ergo ero tecum.) Quod in multis apparuit & demonſtratum eſt. Nam toto tempore ipſius Ioſue filij Iſrael non receſſerunt notabiliter à lege domini: & ideo ſemper obtinuerunt victoriam de ſuis inimicis, ſequitur. i (Præcepi leuitis &c.) Vocantur autem leuitę non ratione officij, ſed ratione generis: quia erant de tribu leui: ſed erant officioſo ſacerdotes. k (Tollite librum iſtum, & ponite eum in latere arcæ) dicunt aliqui hebræi quòd erat in latere, tamen exterius ſuper quandam tabulam in latere arcæ prominentem. Alij autem dicunt quòd erat interius iuxta tabulas. l (Vt ſit ibi contra te in teſt.) hoc eſt, vt non habeas ignorantiæ cauſam, quòd ego non prędixerim tibi punitionem grauiſſimam quam ſuſtinebis, ſi à lege tibi per me data receſſeris. m (Ego enim ſcio &c.). Nam deus à theoros, quod eſt videre dicitur, eo quòd præterita præſentia & futura videt. n (Et ceruicem tuam duriſſimam) ideſt malam voluntatem, & malum animum & induratum contra præcepta tibi data. o (Adhuc viuente &c.) Non dicit hic quòd mortuus loqueretur: ſed quia erat præparatus mori tanquam qui condidit teſtamentum & ordinat, vt corpus eius tradatur ſepulturæ in tali eccleſia vel cymiterio, & bona eius ſic diſtribuantur, ac ſi iam eſſet mortuus, ſic loquitur Moyſes. p (Contentioſe egiſtis contra dominum.) vt patet in Exod. & libr. Nume. q (Congregate ad me omnes ma.) Nam talibus debebatur honor duplex, ſcilicet ſacerdotij & etiam duplicis partis in bonis paternis, vt patet diffuſe in gloſſa ſuper xxx. Geneſ. prope finem. r (Per tribus veſtras.) ſcilicet duodecim filiorum Iſrael. s (Noui enim quòd poſt mortem meam inique agetis) hoc enim cognouit Moyſes per ſpiritum prophetiæ. Cætera verò contenta omnia in reſiduo huius lectionis per ſe patent.

Antequam aliquis ſit recipiēdus ad dignitatem tria habere debet ſcilicet ætatem ſcientiam, & honeſtatem.

De Ioſue.

Vnde dicitur deus.

¶Quęſtio.lxxxix.

Super Verbis lectionis eiuſdē diei quę hīc Deu. xxxj. f. introduces filios Iſrael in terram quam pollicitus es: & ſunt verba

Moyſi ad Ioſue, qué Moyſes elegit vt eſſet dux filiorũ iſrael. Oritur quæſtio de electiõe ad dignitaté, vtrũ neceſſe ſit ſemper eligere meliores ad dignitaté eccleſiaſticã, ſicut ad aliã dignitaté? Arguit quòd ſic habet ex electione Mathiæ: quia licet Ioſeph eſſet bonus: vnde notatur iuſtus: tamé Mathias qui erat melior, eſt electus igitur. In oppoſitũ decretalis dicit quòd ſufficit eligere bonũ, nec oportet eligere melioré igit. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundum Tho. quolibet. viij. vel. vj. per duas cõcluſiões, prima quòd aliquis homo bonus & mèlior altero dicit dupliciter. vno modo ſimpliciter & ſic melior dicit ille qui eſt in charitate perſectior. Alio modo ſecundũ quid, & ſic dicit aliquis eſſe melior altero vel ad militiã vel ad magiſterium vel ad prelationé &c. & qui nõ eſt melior ſimpliciter eo quòd in ſingulis officijs tã ſpirituali bus quã téporalibus requirunt aliqua preter bonitaté moralé, ad hoc quòd aliquis ſit ydoneus ad illud officiũ exercendũ. dico ergo pro prima cõcluſione, quòd oportet eligere ad prelationé vel aliud quodcũque officiũ eccleſiaſticũ aliqué qui ſit bonus ſimpliciter eo quòd per peccatũ mortale aliquis redditur indignus ad quodlibet officiũ ſpirituale exercendũ. Secunda cõcluſio. nõ oportet quòd ſemp eligẽdus ſit melior ſimpliciter quia poſsibile eſt quòd ille qui eſt perfectior in charitate deficiat in multis quę requirũtur ad hoc quòd aliquis ſit ydoneus prælatus: tamen ſi aliquis elegerit aliquem quem reputat minus ydoneum ad tale officium peccaret.

† Fecit ſtatuam. Nullum ſcelus maius in Deum fieri poteſt quã idololatria quia idololatria eſt q̃dam inordinatus & impertinens cultus: quia ordine diuinæ iuſtitiæ & latriæ pertinens Deo benedicto ĩdebite Dei creaturę exhibetur. vnde dominus Deus iudęos idololatras ſepius deperdere voluit iſtius cultus inde bitivim violentiã oſtédens & impium confundere volés. vt Exo. xxij. & xxxij.

Eodem die. Lect. Danielis prophetæ. iij.

IN diebus illis.[a] Nabuchodonoſor rex fecit ſtatuam † auream altitudine cubitorum ſexaginta, & latitudine ſex, & ſtatuit eam in campo durã prouinciæ Babylonis.[b] Itaque nabuchodonoſor rex miſit[c] ad congregandos ſatrapas,[d] magiſtratus[e] & iudices.[f] Duces[g] & tyrannos,[h] optimates &[i] præfectos.[k] Omneſque principes regionum, vt conuenirent ad dedicationem ſtatuæ quam erexerat Nabuchodonoſor rex. Tunc congregati ſunt ſatrapæ magiſtratus & iudices, duces, & tyrani & optimates qui erant in poteſtatibus conſtituti, & vniuerſi principes regionum, vt cõuenirent ad dedicationem ſtatuæ quã erexerat Nabuchodonoſor rex. Stabant autem in conſpectu ſtatuæ quam poſuerat Nabuchodonoſor rex: & præco clamabat valenter.[l] Vobis dicitur populis[m] tribubus & linguis.[n] In hora qua audieritis ſonitum tubæ,[o] & fiſtulæ[p] cytharæ[q] & ſambucæ[r] & pſalterij,[s] & ſymphoniæ[t] & vniuerſi generis muſicorum,[v] cadentes adorate ſtatuam auream,[x] quam conſtituit Nabuchodonoſor rex.[y] Si quis autem non proſtratus adorauerit eadem hora mittetur in fornacem ignis ardentis. Poſt hæc igitur ſtatim vt audierunt omnes populi ſonitum tuba, fiſtulę & cytharæ, ſambucę & pſalterij, & ſymphonię, & omnis generis muſicorum, cadentes omnes populi tribus & linguæ, adorauerunt ſtatuam auream, quam conſtituit Nabuchodonoſor rex[z] Statim in ipſo tempore,[a] accedentes viri chaldæi[b] accuſauerunt iudæos.[c] Dixerũtque Nabuchodonoſor regi, Rex inæternum viue.[d] Tu rex poſuiſti decretũ,[e] vt omnis homo qui audierit ſonitum turbæ, fiſtulæ, & cytharę ſambucę, & pſalterij, & ſymphonię, & omnis generis muſicorum, proſternat ſe & adoret ſtatuam auream. Si quis autem non procidens adorauerit, mittatur in fornacem ignis ardentis.[f] Sunt ergo viri iudæi,[g] quos conſtituiſti ſuper opera regionis Babylonis ſidrac, miſac, & Abdenago,[h] & viri iſti rex contẽpſerunt decretum tuum.[i] Deos tuos non colunt, ſtatuam auream quam erexiſti non adorant.[k] Tunc Nabuchodonoſor[l] in furore & in ira præcepit[m] vt adducerentur ſidrac, miſac, & Abdenago. Qui confeſtim adducti ſunt in cõſpectu regis.[n] Pronuntiansque Nabubuchodonoſor rex ait. Verè ſidrac, miſac, & abdenago[o] deos meos non colitis[p] & ſtatuam auream quam conſtitui non adoratis. Nunc ergo ſitis parati quacunque hora audieritis ſonitum buccinæ, fiſtulæ, & cytharę, ſambucæ & pſalterij & ſymphoniæ omniſque generis muſicorum, proſterni-

te vos & adotate ſtatuam auream quã feci. Quòd ſi non adoraueritis, eadem hora mittemini in fornacem ignis ardentis. [q] Et quis eſt deus qui eripiet vos de manu mea? [r] Reſpondentes ſidrac, miſac & abdenago, dixerunt Nabuchodonoſor regi.[s] Nõ oportet nos de hac re reſpondere tibi.[t] Ecce enim deus noſter quem colimus poteſt nos eripere de camino ignis ardentis, & de manibus tuis o rex liberare. Quòd ſi noluerit, [v] notum ſit tibi rex quia deos tuos non colimus, & ſtatuam auream quam erexiſti non adoramus. [x] Tunc Nabuchodonoſor repletus eſt furore,[y] & aſpectus faciei illius immutatus eſt ſuper ſidrac, miſac, & Abdenago.[z] Et præcepit vt ſuccèderetur fornax ſeptuplum, quàm ſuccendi ſolebat. Et viris fortiſsimis de exercitu ſuo iuſsit, vt ligatis manibus & pedibus, Sidrac, Miſac, & Abdenago mitterent eos in fornacem ignis ardentis. [a] Et confeſtim viri illi [b] vincti [c] cum brachijs ſuis & tyaris & calciamentis & veſtibus miſsi ſunt in medio fornacis ignis ardentis. Nam iuſsio regis vrgebat. Fornax autem ſuccenſa erat nimis. [d] Porrò viros illos qui miſerant Sydrac, Miſac, & Abdenago, interfecit flamma ignis. Viri autem hi tres, ideſt Sidrac, Miſac, & Abdenago ceciderunt in medium caminum ignis ardentis colligati.[e] Et ambulabant in medio flammæ laudantes & benedicentes deum.

Poſtilla.

IN diebꝰ illis. a (Nabuchodonoſor rex &c.) in.ij.c. Dañ. quod immediate prçcedit iſtud ponit̃ prima viſio demõſtrata Danieli vt ipſam exponeret regi: per quam expoſitionem Babylonij inducti ſunt ad cognoſcendum dei potentiam omnia regna conterentem, ſicut patet per totũ prædictum capitulum. In hac autem lectione ponitur ſecũda viſio per quã ipſi fuerunt inducti ad cognoſcendum ex quocunque metu dato, etiam mortis, quòd nõ eſt alius niſi deus adorandus per latriã. Circa hoc cõſiderãdum quòd materia huius viſioois eſt de ſtatua aurea, & de puerorũ cõſtantia, de fornace ardẽte, & de angelo pueros liberante. Cauſa finalis eſt, vt Chriſti incarnatio panderet̃: cultus dei ampliaretur, & populus ei ſeruiẽs cõſolaretur. Scribitur autẽ hæc viſio ad modũ cuiuſdã ſententiæ iudicialis iniquæ. Et habet tres partes, quia primo ponitur puerorũ indigna cõdemnatio. Secundo eorũ benigna liberatio, & tertio eorũ condigna exaltatio. Sed hæc pars non ponitur in hac lectione ueque ad plenũ in ſecũda quamuis ponatur in toto iſto.c. Circa primum cõſiderandũ quòd Nabuchodonoſor per ſuam ſuperbiam propter monarchiæ adeptionẽ voluit ſibi vſurpare honorẽ diuinũ: & ideo fecit fieri ſtatuam magnam auream, in qua adoraretur, altitudine cubitorum.lx. In hac altitudine cõputatur baſis ſuper quam erat poſita: aliter non reſponderet ſibi latitudo, quę dicitur eſſe ſex cubitorum tantũ. Cætera patent vſque ibi. Itaque. Si autẽ quærat̃ quare Daniel, qui erat familiaris regis, vt patere põt ex dictis in prçcedenti capitulo non prohibuit eũ à tali inſania? Dicẽdũ eſt quòd erat abſens & occupatus pro negotijs regni forſan in extremis finibus regni vel quòd erat infirmitate detentus vel aliqua conſimili cauſa. Vel dicendũ quòd vidit regem obſtinatum in malitia ſua, ideo tacuit dicens, ſe nihil proficere poſſe in eius reprehenſione: ſed magis regem ad deteriora excitare: & hoc videtur gloſ. interlinearis dicere infra eodem capitulo, ſuper illũ locũ prçcepit vt adducerentur Sidrac, Miſac, & Abdenago. Qui cõfeſtim adducti &c. vbi dicitur ſic de Daniele non fit mentio, quia regi aſsiſtebat qui propriã ſtatuã nõ adorabat. b (Itaque Nabuchodonoſor rex miſit.) Hic cõſequẽter deſcribitur ſtatuæ dedicatio. Voluit enim Nabuchodonoſor quòd prima adoratio ſuæ ſtatuę, quæ vocatur hic dedicatio, fieret cum magna ſolennitate, propter magnitudinẽ ſuperbię ſuæ. Et hoc eſt qđ dicit hic. (Itaque Nabuchodonoſor rex miſit nuntios.) ſ. ſolenoes. c (Ad congregandos ſatrapas.) ideſt nobiles latrones. & dicũtur ſatrape: quaſi ſatis rapientes, quia ſolent bona inferiorum rapere. d (Magiſtratus.) i. conſiliarios. e (Iudices.) qui ſunt conſtituti ad audiendum cauſas. f (Duces.) ſ. exercitus. g (Et tyrannos.) i. exactores tributorũ regalium. h (Optimates.) i. optimos exiſtentes. Iſti ſunt honorabiles poſt regem. i (Præfectos.) i. præpoſitos. k (Omnes principes re.) ſicut ſunt baliui qui habent plures, præpoſitos ſub ſe. Iſti igitur prædicti omnes primo ſunt vocat ad adorandum ſtatuam, tanquam regi conſentientes. Cæteri verò timore mortis & exemplo maiorum facilius inducuntur ad regis voluntatem. Cætera omnia patent vſque ibi. l (Vobis dicitur populis.) Non quòd omnes populi poſſent in campo duram collocari: ſed quia in principibus qui ſunt capita aliorũ intelligũtur omnes adorare. m (Tribubus & linguis) quia

Vnde dicũtur ſatrapę.

ibi,erant homines diuerſarũ regionũ & lingua
rũ. n (In hora qua audieritis ſonitum tubæ.)
Forma huius inſtruméti nota eſt,& cõmuniter
vtuntur homines in bellis & feſtis & in populi
cógregatione:vt habetur in lib. Nume. o (Et
ſiſtulæ.)inſtrumentũ eſt de ligno multa forami
na habens,per que emittitur ſonus & eo vtun-
tur paſtores. p (Cytharæ.)inſtrumentũ eſt fi-
guræ triangularis ad modũ dimidij ſcuti & tan
gitur digitis. q (Sambucæ)quæ fit de arundi-
ne pforata. Et dicitur ſambuca à ſam,quòd eſt
ſolũ & bucca quòd eſt parua buccina:quia ſolũ
poteſt fieri in æſtate:vt dicit Hiero.in epiſtola
ad dardanum de inſtrumentis muſicis quæ in
ſacra ſcriptura reperiuntur. r (Pſalterij.) in-
ſtrumentũ notũ eſt & tangit̃ cũ penna. s (Sym
phoniæ.)aliquãdo accipitur pro melodia in cõ
muni:ſed hic accipitur ſymphonia pro inſtru-
mento determinato & oblongo,quòd ſolét por
tare cæci & digitis tágitur. t (Et vniuerſi ge-
neris muſicorũ.(Hoc additur,quia multa erát
ibi talia inſtrumenta,quæ non exprimũtur hic.
Talibus anté vtebantur in adoratione ſtatuæ,
ad incitandũ homines:quia ex diuerſis melo-
dijs excitantur in hominibus diuerſæ paſsiões:
vt habetur.viij.politico.& etiam patet ad ſen-
ſum. v (Cadentes adorate ſtatuam.)i.humili-
ter & reuerenter. x (Quã cõſtituit Nabucho
donoſor rex)vt in ipſa adoraretur. y (Si quis
auté &c.)Ibi pœna nunciat̃ nõ obedientibus.
Cætera patét ex dictis in textu vſque ad illam
parté. z (Statim &c.)Hæc eſt ſcd̃a pars princi-
palis huius capituli vbi ponit̃ forma iudicij.Cir
ca quã primo ponit̃ chaldęorũ accuſatio. Scđo
ponit̃ puerorũ citatio.ibi. Tũc Nabuchodo. in
furore. Tertio citatorũ inquiſitio,ibi. Pronun-
tiãs. Et quarto inquiſitorũ rñſio.ibi. Nõ opor-
tet nos.in prima parte dicit̃ ſic.(Statim in ipſo
tpe.)dedicatiõis ſtatuę. a (Accedétes viri chal-
dęi.)ad regé. b (Accuſauerũt iudęos)moti inui
dia,ex hoc quòd iudęi erãt eis ꝑpoſiti i negotijs
regni vt patet in fine capituli. c (Dixerunt-
q̃ue Nabuchodonoſor regi. Rex inęternum vi-
ue.)hoc dicunt ad captandum eius beneuolé-
tiam vt melius implerent eorum voluntatem.
d (Tu rex poſuiſti decretum)quod eſt lex fir-
ma & rationabilis & nõ eſt licitũ illud præteri-
re. e (Vt omnis qui audierit ſonitũ tubę &c.)
quaſi dicat nullũ hominem excepiſti ab hac le-
ge. Hoc autem dicebant vt non pateret modus
liberationis puerorum. Hoc autem modo in
propoſito formant accuſationem ſuam dicétes.
f (Sunt ergo viri iudęi)quaſi dicat ſunt captiui
& ſerui ex cõditione.ꝓpter hoc humiliores de
berét eſſe. g (Quos cõſtituiſti ſup opera regio
nis Babylonię.)Et ideo deberent eſſe grati pro
beneficijs acceptis,& per conſequens contem-
ptus eorum grauior. h (Et viri iſti contempſe
runt rex decretũ tuum).q.d.ex prædictis patet
quòd nullo modo eſt eis parcendum. i (Deos
tuos non colunt. Scribit autem hoc Daniel mo

Quot modis capitur ſymphonia

Adoratiõe latriæ nulla creatura eſt adoranda.

Non eſt dignus dãdis qui nõ agit gratias de datis grates.

re iudæorum qui vnum idolum vocant deos in
plurali.vt habetur Exod.xxij.de vitulo aureo.
Hi ſunt dij tui Iſrael,qui eduxerunt te de terra
ægypti. Dicuntur autem hic dij tui Nabucho-
donoſor,non quia ipſam ſtatuã adoraret vt di-
ctum eſt:ſed quia illam fieri fecerat.vt in ipſa
adoraretur. k (Tunc Nabuchodonoſor &c.)
Hic ponitur puerorũ citatio cum dicitur,quòd
rex in furore & ira ex contemptu ſibi facto ſe-
cundũ ſuam æſtimationé,non tamen ſecundũ
veritatem: & ſic irrationabiliter.ideo dicitur.
l (In furore & ira præcepit)illis peſsimis accu
ſatoribus. m (Vt adducerentur coram eo Si-
drac &c.)De daniele non fit mentio,& cauſa
dicta eſt ſupra. n (Pronuntiansq̃ue.)Hic po-
nitur citatorũ inquiſitio. Et patet litera ex his
quæ dicuntur hoc excepto. o (Deos meos nõ
colitis,)& pro id eſt. p (Statuam auream quã
conſtitui)quam vocat Nabuchodonoſor deum
ſuum.nõ quia ipſam adoraret vt dictum eſt,ſed
quia ipſum repræſentabat,cui diuinos honores
exhiberi volebat. q (Et quis eſt deus qui vos
eripiet.)Hæc fuit mira excæcatio:quia ipſum
deum hebręorum omnipotentem inuocauerat
in pręcedenti capitulo:ſed ſuperbia mirabiliter
excæcat hominem. r (Reſpõdentes &c.)Hic
ponitur inquiſitorum reſponſio. Vnde dicunt.
s (Nõ oportet nos de hac re reſpõ dere tibi.)
q.d.quæſtio tua eſt ita irrationabilis quòd non
eſt digna reſpõſione,quia euidens eſt dare vnũ
principiũ infinitę potentiæ. Et illud potens eſt
nos liberare,qa ipſum colimus.& hoc eſt quòd
ſubditur. t (Ecce enim deus noſter,qué coli-
mus &c.)quia aliquãdo deus nõ liberat ſeruos
ſuos temporaliter vt melius eos ſaluet inuiſibi-
liter,eos ad requié transferendo: vt dicit Aug.
in quodam ſermone ſanctorũ martyrum ſepté
fratrum. v (Notum ſit tibi,quia deos tuos nõ
colimus.)Ex quo patet quòd illud factũ eſt tri-
bus pueris materia fortitudinis qđ ab impijs cre-
debat̃ eſſe cá terroris. x (Tunc Nabuchodo-
noſor.)Hic deſcribitur pœna ſupplicij. Et pri-
mo ponitur regis indignatio cũ dicitur. Reple-
tus eſt furore. Secũdo indignationis manifeſta
oſtéſio,cũ ſubdit̃. y (Et aſpectus faciei illi⁹ im-
mutatus eſt &c.)quia paſsiões cordis citius ap-
parent in oculis quã in alijs partibus corporis.
Tertio ponitur ſententiæ ꝓnuntiatio.ibi. z (Et
pręcepit vt ſuccenderet̃ for. ſeptuplũ quã &c.)
Quarto ſentétiæ executio ibi. a (Et cõfeſtim
viri illi.)i.tres pueri. b (Vincti.)vt nullo mo-
do poſſent euadere. c (Cũ brachijs ſuis & tya
ris.)ſecundũ aliquos tyara eſt palliũ,quo per ſe
vtunt̃:ſecundũ alios eſt mitra quæ in capite po
nit̃.vnde dicit̃ Exo.xxix.de Aarõ. Pones tyarã
in capite eius.& inde trahit̃ ad ſignificãdũ ge-
nus pallij aut pilæi quod portabãt nobiles ſecũ
dũ quòd dicit̃ Eze.xxiij. Cũ vidiſſent viros de-
pictos & tyaras in capitib⁹ eorũ. Quinto ponit̃
dei vindicatio.ibi. d (Porrò viros illos &c.)
Sciendũ tamen quòd hoc vtitur hic per antici-

Citatorũ inquiſitio.

Inquiſitorũ reſponſio.

Fortis animi eſt aduerſa patéter tolerare: Macrobius art.

pationē:quia dicit infra eodem capitulo quòd viri,illi,qui miſerant pueros in fornacē ſuccendebant eā.& ideo interfectio iſtorum per flammā ignis intelligēda eſt facta,qū angelus deſcēdit cu pueris poſt orationē azariæ. Et exceſsit flamma de fornace,& cōbuſsit eos qui erāt extra,vt ſic rex nō ſolū de miraculo viſo miraretꝰ ſed & ꝑ cōbuſtionē fortiſsimorū virorū de ſuo exercitu puniretꝰ,vt hic pōt videri. e (Et ambulabant in medio flāmæ laudantes & benedicētes deū.) Hæc eſt tertia pars principalis huius capituli. Sciendū tamē quòd non eſt in hebræo,tamē eam expoſui quia eſt in medio capituli. Igitꝰ hic ponitꝰ benigna poerorū liberatio: vbi tria notantꝰ quę ſolent accidere in tribulatione iuſtorū.ſ.cōmendatio ſopernæ æquitatis, condeſcenſio diuinæ bonitatis, & collaudatio diuinæ maieſtatis.ibi. Tūc hi tres. Circa primū aduertēdū quòd primo ponitꝰ cōmēdatio dei ab iſtis tribus in gn̄ali:vt patet. Secūdo ipſius azariæ in ſpāli,ibi:ſtans aūt azarias,vbi primo azarias cōmēdat diuinā iuſtitiā. Secūdo implorat eius clemētiā.ibi. Nec quis &c. Tertio allegat conſuetā miſericordiā dei ibi.& nūc ſequemur te. Quarto inoocat eius liberatricē potētiā ibi. Et erue nos &c. Circa priorū in cōmēdatiōe diuinæ æquitatis,azarias attriboit deo iuſtitiā,& ſibiipſis culpam dicēs. Benedictus es dn̄e deus patrū noſtrorū &c. Omnes aotē aliæ particulæ ponontꝰ in reſiduo præſentis capituli:licet non ponātur in hac lectione quæ hic terminatur.

¶Quęſtio. xc.

Super Verbis lectionis eiuſdē diei quę hn̄r Dan̄.iij.ſ.fecit ſtatuā aureā quæ intelligunt de Nabuchodonoſor,qui per ſuā ſupbiā voluit vſurpare honorē diuinū. Oritꝰ quæſtio de ſuperbia. Verū ſuperbia ſit peccatū mortale? Arguitꝰ quòd nō,peccatū mortale cōtrariatu virtoti,ſuperbia nō cōtrariatꝰ virtuti ſed potius ex ea oritur:quia ait Greg.xxiiij.moraliū. Aliqoādo homo ex formis,celeſtibuſque virtutibus intumeſcit,ergo ſuperbia nō eſt peccatum mortale. In oppoſitū Greg.ait in li.mora.euidentiſsimū ſignum reproborū ſoperbia eſt:& ecōtra,humilitas electorū ſed homines nō ſunt reprobi ꝑ peccatis venialibus, ergo ſupbia nō eſt pct̄m veniale,ſed mortale. Ad argu.dicitꝰ qd̄ ſupbia nō oritꝰ ex virtutibus ſicut ex cā ꝑ ſe ſed ſicut ex caoſa ꝑ accidēs,inquātū aliquis ex virtutibus occaſionē ſuperbiæ ſumit. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundum Tho.ij.ij.q.clxij.quòd ſuperbia humilitati opponitꝰ: homilitas aūt reſpicit ſobiectionē hominis ad deū & ſuperbia reſpicit deſectū hoius ſubiectionis ſecūdū quòd aliquis ſe extollit ſupra hoc quod eſt ſibi præfixum ſecundū diuinā regulā: & radix ſoperbiæ cōſideratꝰ ſecundū quòd homo aliquis nō ſubijcitꝰ deo & regulę ipſius. Nā nō ſubijci deo habet rationē peccati mortalis:ergo ſoperbia ſecundū genus ſuum eſt peccatum mortale:ſed ſunt motus ſuperbię qui ſunt peccatum veniale dum eis ratio non conſentit.

Eodē die ad miſſam. epi. ad col.iij.

FRatres,[a] Si cōſurrexiſtis cum Chriſto [b] quæ ſurſum† ſunt quę rite,[c] vbi Chriſtus eſt in dextera dei ſedens. Quę ſurſum ſunt ſapite,[d] nō quæ ſup terrā.[e] Mortui enim eſtis[f] & vita veſtra[g] abſcondita eſt cū Chriſto in deo.[h] Cum autē Chriſtus apparuerit[i] vita veſtra,[k] tunc & vos apparebitis cum ipſo in gloria.

† Que ſurſum. Inter ea quę homo mortalis appetere debet eſt fœlicitas ſuperna & ſummū bonū propter quod fruēdū homo factus eſt Ieſus ſaluator in euāgelio Matth. vj. Quęrite primū regnū dei & omnia adijcientur vobis. & Iſid. de ſum.bo. li.j.ca. xiij.

Poſtilla.

FRatres. Si cōſurrexiſtis cū Chriſto.&c. Apoſtolus inca.pręcedētibus inducit coloſſen.ad tenēdū fidei veritatem & præcauendū à pſeudo apoſtolorum falſitate:hic cōſequenter inducit eos ad ſeruandū vitę ſanctitatē,ipſos de moribus informando. Circa qd̄ ſciendū quòd finis imponit neceſſitatē his quæ ſunt ad finē. Et ideo primo inſtruit eos de appetitu finis deinde de moribus ad hūc finē ordinatis. Sed præſens lectio continet tantū primā partē. Dicit ergo. a (Si conſurrexiſtis cū Chriſto)per fidem charitate formatam. b (Quæ ſurſum ſunt quęrite.)i.dona cœleſtia deſiderate. c (Vbi Chriſtus eſt in dextera dei ſedēs.) Mēbra enim debēt ſequi caput. Chriſtus autē eſt caput eccleſiæ. Et ideo fideles qui ſunt mēbra eius,debēt eū ſequi ꝑ deſideriū,vt ſibi coniungantꝰ finaliter in cœleſtibus ꝑ pręmij obtentū. d (Nō quæ ſup terrā)in bonis terrenis ponendo finem. Et ſubdit rationē. e (Mortui enī eſtis.)ſ.peccato per baptiſmū:& ſic in terrenis nō debetis ponere finē veſtrū:ſed in bonis cęleſtibus quę nō apparent in pręſenti,ideo ſubditꝰ. f (Et vita veſtra.)ſ.æterna. g (Abſcondita eſt cū Chriſto.)ſ.cū deo in qoo conſiſtit obiectiue in viſiōe deitatis principaliter & humanitatis Chriſti ſecundario. Ideo dicit ſaluator Io.xvij. Hæc eſt enim vita æterna:vt cognoſcāt te ſolū deū & quē miſiſti Ieſum xp̄m. h (Cū autē xp̄s apparuerit.)in iudicio finali. i (Vita veſtra) modo dicto. k (Tunc & vos apparebitis cum ipſo in gloria.)q.d.tūc vita beata quę vobis nūc eſt abſcondita,erit vobis manifeſte exhibita.

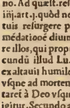
¶Quæſtio.xcj.

Super verbis epiſtolę eiuſdē diei ad miſſam quę habentꝰ ad coloſſen.iij. Si cōſurrexiſtis cum Chriſto.quæ ſurſum ſunt quęrite. Oritur.q.de Chriſto vtrum fuerit neceſſariom Chriſtū reſurgere? Arguitꝰ quòd non poſt vltimā cōſummationē nō eſt aliud neceſſariū,ſed vltima conſummatio facta eſt in paſsiōe. Dicitur enim Io.xix. Conſummatum eſt Igitur. In

oppoſitum Luc.vlt. Oportebat Chriſtum pati & à mortuis reſurgere, Igitur. Ad argumentũ dicitur quòd licet in morte facta ſit conſummatio omnium eorum quæ exigebantur in ſatisfactionem: quæ quidem non eſt facta per reſurrectionem, nihilominus in reſurrectione facta eſt conſummat in quantum ad perfectionem in bono. Ad quæſt. reſpondeo ſcdm Tho. iij. parte. q. iiij. art. j. quòd neceſſarium fuit Chriſtũ à mortuis reſurgere propter tria. Primo ad commẽdationẽ diuinæ iuſtitiæ ad quã ptinet exaltare illos, qui propter Deum ſe humiliauerunt, ſecundũ illud Lu. j. depoſuit potentes de ſede, & exaltauit humiles: quia Chriſtus ſe humiliauit vſque ad mortem crucis, oportebat quòd exaltaret à Deo vſque ad glorioſam reſurrectionẽ igitur. Secundo ad inſtructionem fidei noſtræ: quia per eius reſurrectionem confirmata eſt fides circa diuinitatẽ Chriſti. Tertio propter ſublevationem ſpei noſtræ. dicit enĩ vidimus Chriſtum reſurgere, qui eſt caput noſtrum, ſperam⁹ & nos reſurrecturos. igitur.

In die ſancto paſchæ. primæ Corin. v.

† Vetus fermẽtũ. Hoc fermẽtũ vetus dici poteſt lex moſayca ſiue paganorũ virtus: q̃ lex ſeu rit⁹ deponi debet ante nouæ legis ſuſceptionẽ: quę quidẽ lex à nullo ſuſcipi poteſt niſi veteri lege & oĩmi fermẽto ritus paganorũ pri⁹ ſublatis. vt. j. pet. ij. deponẽtes oẽm malitiã & cẽm dolũ &c. ıõ text⁹ habet expurgate vetus fermentum.

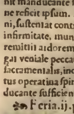
FRratres,[a] Expurgate vetus fermẽtum, [b]vt ſitis [c] noua conſperſio, [d] ſicut eſtis azimi.[e] Etenim [f] paſcha noſtrũ [g] immolatus eſt Chriſtus,[h] itaque[i] epulemur [k] non in fermento veteri [l] neque in fermenro malitiæ & nequitiæ,[m] ſed in azimis [n] ſinceritatis [o] & veritatis.

¶ Poſtilla.

FRatres expurgate vetus fermentum &c. Ante initium illius epiſt. ſcribit ſanctus Pau. dicens: neſcitis quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit. Tunc ſequitur epiſtola hod. vbi notandum quòd hoc tẽpore tranſiuit à mortalitate ad immortalitatẽ, ad quam etiam in gñali facit nos tranſire qui paſcha digne celebramus & digne cõmunicamus. Et ad hoc monet nos apoſtolus in pręſenti epi. dicens. a (Expurgate vetus fermẽtum). i. corruptionem cuiuslibet peccati mortalis. Sciendũ quòd per fermẽtum hic Apoſt. intelligit peccatum: quia ſicut fermẽtum corporale ſi diu manet in maſſa antequã ex ea fiat panis, totã maſſam corrumpit & immutat, facitque ipſam acidam, ſic ipſum peccatum totam maſſam generis humani corrupit in tranſgreſſione primi hominis, & adhuc immutat hominẽ & opa. Et vocat peccatũ hic vetus fermẽtũ: qa facit homines fieri ſimiles Adæ. Facitque nos diſſimiles Ieſu Chriſto, cuius vita erat in nouitate ſanctitatis & veritatis & gratiæ. b (Vt ſitis). i. eſſe poſſitis. c (Noua cõſperſio). i. mũda farina & alba, aqua gratiæ cõglutinata: eſt autẽ cõſperſio farinę per aquã conglutinata ſine fermẽto: & ſignificat Chriſti fideles aqua baptiſmatis ablutos in Charitate conglutinatos. d (Sicut eſtis azimi). i. ſicut fuiſtis in baptiſmo ſine fermento peccati puri effecti, ſic maneatis. q. d. vos tenemini ad hoc qa facti eſtis azimi. i. puri in baptiſmo. e (Etenim.) ꝓpterea Chriſt⁹ q eſt. f (Paſcha noſtrũ). i. verus agnus paſchalis. g (Immolatus eſt) ſup. in cruce corporaliter: & in altari ſacramentaliter. h (Itaque). i. propterea. i (Epulemur). i. mãducem⁹ cibũ iſtũ. k (Nõ in fermẽto veteri.) Vinc. i. in cõſcientia alicui⁹ peccati mortalis. l (Neque in fermẽto malitię & nequitiæ) Tho. Malitiæ dr̃ peccatum qđ quis cõmittit in aliũ: nequitiæ in ſeipſum. m (Sed in azimis). Gor. i. ĩ puritate. n (Sinceritatis). ſ. ad deũ. o (Et veritatis.) ad ꝓximũ. ¶ Qõ. xcij.

Super Verbis epiſto. in die paſchæ quæ hñr ad Corin. v. ſ. Itaque epulemur. i. mãducemus ipſum cibum. Oritur qõ de corporis Chriſti manducatiõe, vtrum Chriſtus in ſacramẽto altaris manducetur vtiliter? Arguit quòd non, nihil irrationabile & inhumanũ eſt vtile. Sed comedere hominem & dñm ſuũ eſt hmõi. Igit. In oppoſitũ Io. vj. Saluator dicit. Qui mãducat meã carnem & bibit meum ſanguinẽ habet vitam æternã. Igitur. Ad arg. dicitur quòd illud ꝓcedit de manducatione carnali. Ad quæſtio. reſpond. eſt ſcdm Ric. de med. vi. iiij. di. ix. arti. ix. q. ij. quòd à digne ſuſcipiente hoc ſacramentum Chriſtus manducat vtiliter. hęc enim manducatio manducãti reducit ad memoriam paſſionẽ Chriſti, fidẽ cõfirmat, ſpem auget, charitatem inflãmat, dat vitam gratiæ, Chriſto vnit manducantẽ ſpiritualiter, æterna conſolatione reficit ipſum. Roborat ad operationem boni, ſuſtentat contra caſum ꝓuenientẽ ex ꝓpria infirmitate, munit cõtra demonis impulſum, remittit ardorem carnalis concupiſcentiæ, purgat veniale peccatum. & hoc facit manducatio ſacramentalis, inquantum in ſacramẽto eſt virtus operatiua ſpiritualis manducationis in mãducante ſufficienter diſpoſito.

Feria. ij. paſchæ. Actuum. x.

IN diebus illis.[a] Stans Petrus in medio plæbis dixit, Viri fratres vos ſcitis[b] quòd factum eſt verbum[c] per vniuerſam Iudæam. Incipiens enim à Galilea [d] poſt baptiſmum,[e] quod prædicauit Ioannes, Ieſum à Nazareth [f] quomodo vnxit eum Deus [g] ſpiritu ſancto [h] & virtute,[i] qui pertranſiuit benefaciendo [k]

† Sanando oés oppreſſos à diabolo. Añ xpi aduētū oés ægrotabamus & moriebamor morbo incurabili. i. motte æter na quę erat gloriæ priuatio, ſed adueniente dño Ieſu cō ualeſcere cępim⁹ ita q̃deo nobis appropinquāte languores noſtros ipſe tulit: ipſeque agn⁹ pietatis mundi peccata abſtulit & ſanauit oés: vt mat. viij. & oés male hñtes curauit. & ca. xix. & curauit eos.

& ſanando[l] omnes oppreſſos à diabolo: † quoniam Deus erat cum illo.[m] Et nos teſtes ſumus omnium quæ fecit in regione Iudæorum & Hieruſalem, quem occiderunt ſuſpendentes in ligno. Hūc Deus ſuſcitauit tertia die, [n] & dedit eum manifeſtum fieri[o] non omni populo, ſed teſtibus præordinatis à Deo[p] nobis qui manducauimus & bibimus cum illo, poſtquam reſurrexit à mortuis. Et præcepit nobis prędicare populo & teſtificari: quia ipſe eſt [q] qui conſtitutus eſt à Deo iudex[r] viuorum[s] & mortuorum.[t] Huic omnes prophetæ teſtimonium perhibent [v] remiſsionem peccatorum accipere per nomen eius[x] omnes qui credunt in eum.

Poſtilla.

IN diebus illis. Stās Petrus in medio plæbis &c. Ante initiū illi⁹ epiſtolæ ſcribit ſanctus Lucas quòd ſanctus Petrus apoſtolus dixit. In veritate cōperi, q̄m non eſt perſonarum acceptor Deus: ſed in omni gente quæ timet eum & operat̃ iuſtitiam, acceptus eſt illi. Tunc ſequitur præſens epiſtola. a (In diebus illis. Stās petrus in medio plæbis dixit, viri fratres vos ſcitis.) Ly. quia inter Iudęos habitaſtis. b (Quòd factū eſt verbū.) Vinc. i. res p verbū ſignata. c (Per vniuerſam Iudęā. Incipiens em̄ à Galilęa.) ibi incepit Ieſus prędicare, vt hĩ Lu. iiij. d (Poſt baptiſmū.) quia ante nō legit̃ publicè prædicaſſe. e (Quod prędicauit Io. Ieſum à Nazareth). i. quòd miniſteriū Chriſti venturi Io. predicauit: vt patet in euangelijs. f (Q̃uo vnxit eū De⁹.) ſcilicet Ieſum in hūana natura. g (Spūſancto). i. plenitudine grẽ. h (Et virtute in operatione miraculorum. i (Qui pertrāſiuit benefaciēdo.) quātū ad informationem populi. k (Et ſanando) mēte & opere. l (Oés oppreſſos à diabolo: quoniā deus erat cū illo). per plenitudinē gratiæ. m (Et nos teſtes ſum⁹ omnium quæ fecit in &c.) vſque. n (Et dedit eum manifeſtum fieri.) Lyra. per multa argumenta, reſurrectionem ſuā declarādo. o (Nō omni populo: ſed teſtibus pręordi. à Deo.) Lyr. reſurrectio Chriſti primo manifeſtata eſt Apoſtolis & exiſtentibus cum ipſis, per quos poſtmodū alijs manifeſtata eſt. p (Nobis qui mā ducauimus & bibi. cum illo.) ad declarandam veritatem ſuæ reſurrectionis. q (Qui conſtitutus eſt à Deo) ſcilicet patre. r (Iudex viuo). ſ. qui viuūt vita gratiæ. s (Et mortuorū). i. iniquorū q mortui ſunt morte culpę. ppter qđ dicitur Io. vj. Pater omne iudicium dedit filio. t (Huic omnes prophetæ teſtimonium.) q. d. nos ſoli nō ſumus teſtes eius: ſed etiam prophetæ antiqui diuinitus inſpirati prophetauerunt de Chriſto. v (Remiſsionem pec. acci. per nomen eius.) Ioelis. ij. Quicunque inuocauerit nomen domini ſaluus erit. x (Omnes qui credunt in eum.) Glo. ordi. fide cum operibus.

¶ Quæſtio. xciij.

Super Verbis epiſtolæ feriæ ſecundæ poſt reſurrectionē. i. poſt paſcha quæ habentur Act. x. ſ. Hunc deus ſuſcitauit tertia die. Oritur quęſtio de tempore reſurrectionis Chriſti, vtrum fuit conueniens Chriſtum reſurgere tertia die? Arguitur quòd non. Membra debēt capiti conformari. Sed nos qui ſumus membra Chriſti non reſurgimus tertia die. ſed noſtra reſurrectio differtur vſque ad finem mundi. Igitur. In oppoſitū habetur in ſymbolo. Tertia die reſurrexit à mortuis: & nihil ponitur in ſymbolo de Chriſto, quin fuerit cōueniens fieri. Igitur. Ad argumentum dicitur negando cō ſequentiam, & ratio eſt: quia licet caput & mēbra conformentur in natura, non tamen in virtute: excellentior enim eſt virtus capitis quam membrorum, ad quam demonſtrandam conueniens fuit Chriſtum tertia die reſurgere. membrorum verò dilatare vſque ad finem mundi. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundum magiſtrum Io. de turre. cre. in quæſtionibus ſuper euangelijs quòd fuit cōueniens Chriſtum tertia die reſurgere. Quod primo patet, tum quia per hoc quòd reſurrexit tertia die commendatur perfectio ternarij, qui eſt numerus habens principium medium & finem: vt ait Ariſtoteles primo de cælo & mundo. Secundo patet quia Chriſtus vna ſua morte corporali duas noſtras mortes deſtruxit: ſcilicet corporis & animę cum vna die integra & duabus noctibus permanſit in morte. Tertio patet hoc fuit conueniens ad demonſtrandum quòd cum reſurrectione Chriſti tertium tempus incipiebat: nam primum fuit ante legem, ſecundum ſub lege, tertium ſub gratia. quarto patet hoc fuit conueniens ad demonſtrandum quòd tertius ſtatus ſanctorum incipit in reſurrectione: primus fuit ſub figuris legis, ſecundus ſub veritate fidei, tertius erit in ciuitate gloriæ, quā Chriſtus reſurgendo inchoauit.

† Verbum. Filius dei in diuinis verbū appellatur: & poteſt conſiderari abſolutæ pro ſola perſona quæ eſt ſimplex eſſentia. vñ Io. j. in principio erat verbum. & verbū dicit̃ quia ſicut p verbū manifeſtatur voluntas alicuius ita p filiū in diuinis patris volūtas manifeſtatur vt depe. di. j. c. verbum & idem in gloſſa verbū etiā dicitur dei fili⁹ incarnatus. vnde Io. j. Et verbū caro factū eſt. textuſque de eo ſic intelligitur.

Feria. iij. paſchæ. Act. xiij.

IN dieb⁹ illis.[a] Surgēs paul⁹ & manu ſilētiū indicēs[b] ait, Viri fratres filij generis Abrahā & q in vobis timetis deū, vobis verbū[c] † ſalutis hui⁹ miſſum eſt.[d] Qui enim habitant hieruſalem[e] & princi-

pes eius[f] ignorantes Ieſum,[g] & voces prophetarum,quæ per omne ſabbatū legūtur,iudicantes[h] impleuerunt[i] & nullam cauſam mortis inueniētes[k] petierunt à Pylato,vt interficerent eum. [l]Cūq́ue conſummaſſent omnia quæ de eo ſcripta erant,[m] deponentes eum de ligno,[n] poſuerunt eum in monumē to.Deus verò[o] ſucitauit eum[p] à mortuis tertia die. Qui viſus eſt[q] per dies multos,[r] his[s] qui ſimul aſcenderant cum eo de Galilæa in hieruſalem, qui vſque nunc ſunt teſtes eius ad plebem. [t]Et nos vobis annuntiamus eam,quæ ad patres noſtros repromiſsio fctā eſt: [v]quoniam hanc Deus adimpleuit filijs veſtris, reſuſcitans Ieſum Chriſtū dominum noſtrum.

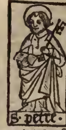
Poſtilla.

IN diebus illis. Surgens paulus & manu ſilentium indi. &c. Ante initium illius epiſtolæ ſcribit ſanctus Lucas quòd ſanctus Paulus dixit Iudæis qūo olim filij Iſrael poſtulauerunt ſibi regem & dedit illis Deus Saul filium Cis,virum de tribu beniamin in an.xl. Et poſt hunc dedit eis Dauid regē de cuius ſemine natus eſt Chriſtus ſaluator, prędicāte Ioan.ante faciem aduentus eius baptiſmū pœnitētię omni populo Iſrael. Cum autē impleret Ioan.curſum ſuum dicebat,quē me arbitramini eſſe non ſum ego:ſed ecce venit poſt me,cuius non ſum dignus calciamēta pedū ſoluere. Tunc ſequitur epiſt.præſens. a (In diebus illis.Surgens paul' &c.) Ly.vt melius à tanta multitudine audiretur. b (Ait viri fratres filij ge. Abrahā,& qui in vo. timēt. Deū vobis verbū).ſ.incarnatū. c (Salutis huius miſſum.ſ.principaliter).tum qa Chriſtus Iudæis in propria perſona prędicauit, tum quia in medio Iudeæ.ſ. Hieruſalem operat' eſt ſalutem. d (Qui eñ habi. Hieru.) Ly. quantū ad vulgares. e (Et principes eius)quantum ad maiores. f (Ignorātes Ieſum).ſ. eſſe Chriſtum verum Deum & ſaluatorē & hominem. g (Et voces ꝓpheta.quæ per omne ſab.leg.iudi.)ſ. Ieſum morte eſſe dignum. h (Impleuerunt)prophetias prędictas de eius paſsione ſecundùm quòd dicitur Eſa.liij. Tanquam ouis ad occiſionem ducetur. Item Hier.xj. Ego quaſi agnus manſuetus,qui portatur ad victimam. i (Et nullam &c.)ſicut patet ex euangelio & pylati teſtimonio. k (Petierunt &c.)per milites ipſius: & licet primo reſtiterit,tamen finaliter petitioni eorum acquieuit,Iudæorum fauore & cæſaris timore. l (Cūq́ue cōſummaſſent &c.)ſcilicet ipſi peruerſi Iudæi. m (Deponētes eum de ligno).ſ.ipſi boni Iudæi Ioſeph de arimathia & Nichodemus. n (Poſuerunt eū in monumentum.) Deus verò ſcilicet pater. o (Suſcitauit eum.) ſ.hominem Chriſtum. p (A mortuis tertia die,qui viſus eſt.) viuens. q (Per di.multos.)ſcilicet.xl. r (His):i. apoſtolis. s (Qui ſimul aſcenderant cum eo Galilæa in Hier.qui vſque nunc &c.) per operationem miraculorū nomine ipſius. t (Et nos vobis annūtia.eam quæ ad patres no.re.facta eſt.) ſcilicet de Chriſti incarnatione. v (Quoniam hanc deus adimpleuit filijs veſtris.) reſuſcitans Ieſum Chriſtum dominum noſtrum.

¶ Quæſtio.xciiij.

Super Verbis epiſtolæ.iij.feriæ paſchæ quæ habentur Act.xiij.ſcilicet Deus ſuſcitauit eum à mortuis tertia die. Oritur quæſtio de corpore Chriſti,virum corpus Chriſti fuiſſet putrefactum ſi reſurrectio non fuiſſet accelerata? Arguitur quòd ſic. Chriſtus aſſumpſit paſsiones naturæ humanæ viuentis, vt inquit Damaſcenus,propter peccatum ſcilicet dolorē &c.ergo & paſsiones naturę mortuę cuiuſmodi ſunt putrefactio & incineratio,quæ naturaliter omnibus inſunt. In oppoſitum pſal.non dabis ſanctum tuum videre corruptionem, Igitur Ad argumentum dr̄ quòd Chriſtus aſſumpſit paſsiones naturæ viuētis:quia in illis nobis meruit,non autem naturæ mortuę:quia nihil nobis valuiſſet nec fuiſſet decens:ſed magis cauſa incredulitatis reſurrectionis eius. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundùm magiſtrum Nicolaum de orbellis.iij.ſent.diſt.xx.di. quòd corpus Chriſti in morte fuiſſet putrefactū quātum fuit ex parte cauſarum naturalium, ſi non fuiſſent prohibitæ:quia habuit cauſam intrinſecam reſolutionis.ſ. calorem & humorem:& extrinſecam.ſ.frigus &c.ſicut alia corpora: De' autem prohibuit cauſalitates illorum & prohibuiſſet etiam ſi iſtud corpus non fuiſſet viuificatum vſque ad reſurrectionem generalem:ideo non fuiſſet putrefactum.

Feria.iiij.in heb.paſchæ. Lectio Actuum apoſt.iij.

IN diebus illis,[a] Aperiens Petrus os ſuum dixit, Viri Iſraelitæ, & qui timetis Deum † audite.[b] Deus Abraham & Deus Iſaac & Deus Iacob,[c] De' patrum noſtrorum[d] glorificauit filium ſuum Ieſum,[e] quem vos quidem, tradidiſtis[f] & negaſtis ante faciem pylati.[g] iudicante illo[h] dimitti.[i] Vos au-

† Timetis deū. vir qui non timet deū amore quo illū amat ſcilicet offendere timet: talis vir nunquam faciet ſuaq́ue opera min' vnde Eccl. xv. qui timet Deum faciet bon.

tem ſanctum & iuſtum negaſtis, [k] & petiſtis virum homicidã donari vobis[l] auctorem verò vitæ [m] interfeciſtis, [n] quem Deus ſuſcitauit à mortuis: cuius nos teſtes ſumus.[p] Et in fide nominis eius hunc quem vos videtis [q] & noſtis, [r] confirmauit [s] nomẽ eius, [t] & fides quæ per eum eſt, dedit integram ſanitatem iſtam in conſpectu omnium veſtrum. [v] Et nunc fratres [x] ſcio, quia per ignorantiam feciſtis, ſicut & principes veſtri.[y] Deus autem qui prę̃nũciauit per os omnium prophetarum pati Chriſtum ſuum [z] impleuit ſic.[a] Pœnitemini igitur, [b] & conuertimini [c] vt deleantur peccata veſtra.

Poſtilla.

IN diebus illis. Aperiens Petrus os ſoum dixit. Viri Iſraelitæ &c. in principio hoius capituli & ante hanc lectionem pooitur operatio miraculoſa facta per apoſtolum Petrum ad portam templi quæ dicebatur ſpecioſa: ſcilicet de ſanatione cuiuſdam claudi ex vtero matris, qui quotidie baiulabatur ad aliquem locum publicum vt ibi ab introeuntibus & prætereuntibus eleemoſynam acciperet. Et cum is ad verbum Petri plenam & ſolidam accepiſſet ſanitatem & cum alijs ambularet & ab omnibus cognoſceretur quòd ille fuerat claudus, vt dictum eſt, mirabantor omnes & maxime qui viderant miraculum. Et cum ſtupentes circundarent Petrum & Ioannem qui ſecum erãt. a (Tunc aperiens os ſuum dixit. Viri Iſraelitæ &c.) Vos admiramini quaſi oostra virtute aut poteſtate hoc miraculum fecerimus, ſi feciſſemus hoc noſtra poteſtate bene eſſet admirãdum: ſed ſic non eſt. Propter qood poſtea ſubditur. b (Deus Abraham & Deus Iſaac & Deus Iacob.) Vtitur hoc modo loquendi qa communis erat apud Iudæos in aſſeſsionibus veritatis vt patet ex decurſu veteris teſtamenti. c (Deus patrum noſtrorum.) qui eſt omnipotens. d (Glorificauit filium ſuum Ieſom) eum reſuſcitando & collocando ad dexteram ſuam. e (Quem vos quidem trãdidi. Pylato ad interficiendum: hoc enim fecerant principes in quibus erat totus populus virtualiter. f (Et negaſtis ante f..ciem Pylati) dicendo, Non habemus regem oiſi Cæſarem. Ioannes. xix. g (Iudicante illo), ſcilicet Pylato. h (Dimitti) ſupple debere Ieſum, ſcilicet innocentem vt habetur ibidem. l (Vos autem ſanctũ & iuſtum negaſtis.) Et dicitur ſanctom & ioſtum abſolote quia ſanctus & iuſtus eſt antonomaſice, vnde dicitur ſanctus ſanctorum Danielis.ix. k (Et petiſtis virũ &c.) ſ. barabam qui propter ſeditionem quandam in ciuitate & homicidium miſſus erat in carcerem. Luc. xxiij. l (Aoctorem verò vitæ.) ſcilicet corporalis & ſpiritualis quod Chriſto competit ſecundũ eius diuinitatem. m (Interfeciſtis.) in humanitate aſſumpta. o (Quem deus ſuſcitauit) per ſuã omnipotentiam. o (Cuius nos teſtes ſumus.) non tantũ duo vel tres ad ſufficientiã: ſed multo plores ad ſuperabũdantiã. p (Et in fide nominis eius hunc quẽ vos vi.) ſanũ & incolumẽ. q (Et noſtis.) ante fuiſſe claudũ & impotentẽ. r (Cõfirmauit) in ſanitate. s (Nomẽ eius.) i. inuocatio nominis xp̃i. t (Et fides &c.) nã inoocatio ſine fide efficax nõ eſt. v (Et nũc fratres &c.) Hic cõſequẽter inducit eos petrus ad veritatẽ. Et primo ratione. Secũdo ſcripturæ allegatione, ibi Moyſes. Circa primũ dicit. (Et nũc fratres.) Dopliciter eos alloquit̃: vt verbũ eius magis recipiat̃. x (Scio quia per ignorantiã feciſtis) ſicut & principes veſtri. Alia tamen fuit ignorantia hic & ibi. Nã principes qoi erãt literati per ſcripturas qoæ prædictæ erãt de Chriſto, & per eius opera cognouerũt primo de ieſo Nazareno, qoòd ipſe eſſet Chriſtus in lege & in prophetis ſicot dicitur plenius ſuper illud Mat. xxj. Nã primo agricolę dixerũt, hic eſt hęres. Sed qa incœpit prædicare cõtra eorũ vitia publice, conceperunt cõtra eũ inuidiã & odiũ. Et ſic in eis fuit ſobuerſa dicta notitia: quia corruptio affectiõis corrumpit iudicium rationis. Et in argmentum malitiæ deceperũt populum ſimplicem, inducentes eum ad petendũ mortẽ Chriſti Mat. xxvij. Et ſic patet quòd ignorãtia principom fuit multo grauior qoàm popularium. y (Deus autem qui prę̃nunciauit per os omniom prophetarum &c.) dicit aũt os in ſingulari ad deſignandum quòd omnes prophetæ vno ritu ſunt locuti & paſsionẽ Chriſti omnes literaliter vel myſtice prędixerunt. z (Impleuit ſic.) Nam malis actibus hominum vtitur ad bonum: ſunt enim ab eo inquantum actus. a Pœnitemini igitur.) à peccatis veſtris. b (Et cooo̧ertimini ad Chriſtum. c (Vt deleantur peccata veſtra.) per baptiſmum.

Duplex eſt ignorantia vincibilis & inuincibilis.

¶ Quæſtio.xcv.

Super Verbis epiſtolę feriæ. iiij. paſchę quę habentur Act. iij. deus ſuſcitauit à mortuis, cuius teſtes ſumos. Oritur quæſtio de Chriſti conuerſatione poſt reſurrectionem. Vtrum conoeniens fuit qoòd Chriſtus poſt reſurrectionem com diſcipulis continoe conuerſaretur? Arguitor qoòd ſic Chriſtus reſurgens à mortuis non ſtatim aſcendit in cœlom. ſed poſt. xl. dies illo autem tẽpore intermedio in oullo alio loco potuit conuenientius eſſe, quã vbi diſcipuli eius erant congregati, ergo videtur cõueniens quòd cum eis Chriſtus continue conuerſatus fuiſſet. Io oppoſitum poſt dies octo apparuit diſcipulis nõ ergo cõtinue cõuerſabatur cũ eis, & ipſe nihil incõuenienter fecit.

Igitur. Ad argumentũ dicitur negando conſequentiã, & ratio eſt, quia Chriſtus nõ ideo cõtinue conuerſatus eſt cum diſcipulis quia reputaſſet ſe alibi conuenientius eſſe: ſed quia hoc diſcipulis inſtruendis conuenientius iudicabat ſi non continue conuerſaretur cũ eis. Ad quæſtioné rñdendũ eſt ſecundũ magiſtrum Io. de turre cre. in quæſtio. ſuper euangelijs quòd cõueniens fuit vt Chriſtus cõuerſaretur nõ continue cũ diſcipulis ſuis: quę concluſio declaratur ſic. Circa reſurrectioné Chriſti duo erant declaranda diſcipulis. ſ. ipſa veritas reſurrectionis, & gloria reſurgentis. ad veritatem autem reſurrectionis manifeſtandam ſufficit quòd pluries eis apparuerit, & cũ eis familiariter loqnutus eſt. comedit & bibit, & ſe eis palpandũ præbuit. ad gloriam autem reſurrectionis ſuæ manifeſtandam noluit continue conuerſari cum eis, ſicut prius fecerat, ne videretur ad talem vitam reſurrexiſſe qualem prius habuerat.

Feria.v. Lect. Act. apoſt. viij. c.

† Angelus dñi locut⁹. Nullus ſpiritus (ſiue Angelus dicat, ſeu anima) organis corporeis carens humana loqui põt: niſi diuinitatis priuilegio fuerit gratis conceſſum. Nã tunc angelus corpus ſua ſcientia ex aere formare põt, & in organa cõdẽſare, quo inſtrumẽtaliter humanũ ſermoné promit: vt Lu. j. dicitur de angelo gabriele mariã ſalutante idé vult magiſter ſent. li. j. diſt. viij.

IN diebus illis,[a] Angelus domini locutus † eſt ad Philippum dicens, Surge[b] vade contra meridianum[c] ad viam quæ deſcẽdit ab hieruſalem in gazã.[d] Hæc eſt deſerta. Et ſurgens abijt.[e] Et ecce vir quidã ęthiops eunuchus potẽs candacis reginę ęthiopum,[f] qui erat ſup omnes gazas eius,[g] venerat adorare in hieruſalẽ. Et reuertebatur ſedẽs ſuper currũ ſuũ,[h] legens que eſaiã prophetã. Dixit autẽ ſpiritus philippo, Accede & adiunge te ad currum iſtũ. Accurrens autem Philippus audiuit illũ legentẽ Eſaiã prophetam, Et dixit. Putaſne intelligis quæ legis? Qui ait. Et quomodo poſſum, ſi non aliquis oſtenderit mihi? Rogauitque Philippum, vt aſcenderet & ſederet ſecum. Locus autem ſcripturę quam legebat, hic erat.[i] Tanquam ad occiſionem ductus eſt,[k] & ſicut agnus coram tondente ſe ſine voce, ſic non aperuit os ſuum.[l] In humilitate[m] iudiciũ eius[n] ſublatum eſt.[o] Generationem eius quis enarrabit?[p] Quoniam tolletur de terra vita eius. Reſpõdens autem eunuchus Philippo ait. Obſecro te de quo propheta dicit hoc de ſe, an de aliquo alio? Aperiens autem Philippus os ſuum,[q] & incipiens à ſcriptura iſta euangelizauit illi Ieſum.[r] Et dum irẽt per viam venerunt ad quandam aquã, & ait eunuchus. Ecce aqua quis prohibet me baptizari? Dixit autem Philippus, Si credis ex toto corde licet. Et reſpondens ait. Credo filium dei eſſe Ieſum Chriſtum. Et iuſsit ſtare currũ. Et deſcenderunt vterque in aquam, Philippus & eunuchus, & baptizauit eum. Cumque aſcendiſſent de aqua,[s] ſpiritus domini[t] rapuit Philippum, & amplius non vidit eum eunuchus.[v] Ibat autem per viam ſuam gaudens.[x] Philippus autem inuentus eſt in azoto.[y] Et pertranſiens euangelizabat ciuitatibus cunctis[z] donec veniret cæſaream in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti.

Poſtilla.

IN diebus illis. a (Angelus domini locu. &c.) A principio huius capituli vſque ad hunc locũ ponitur prædicatio Philippi in ſamaria: hic cõſequenter ponitur eius prædicatio in via & hoc æthiopi de hieruſalem in terram ſuam reuertenti. Et diuidit in duas partes, qa primo ponitur Philippi prędicatio. ſecundo ęthyopis conuerſio ibi. & dum irent. Circa primum dicitur. Angelus domini locutus &c. b (Vade contra meridia.) A Ethyopia enim eſt in plaga auſtrali reſpectu hieruſalem. c (Ad viam quæ deſcendit ab Hieruſalem in gazam.) Hieruſalem enim eſt in loco altiori quàm ſit illa gaza. d (Hæc eſt deſerta.) Gaza enim vetus fuit omnino deſtructa, & poſtea alia eiuſdem nominis fuit ædificata in alio tamen ſitu. Via autem illa tranſibat per gazam deſertam, & non per gazam de nouo ædificatam. Ideo ad differentiam illius dicitur hæc eſt deſerta. e (Et ecce vir æthyops eunuchus) per hoc autem quòd dicitur vir deſignat eunuchus non ex pręciſione membrorum genitalium: ſed à caſtitate & honeſtate morum ſecundùm quòd dixit ſaluator Matth. xxj. Sunt eunuchi qui ſe caſtrauerunt propter regnũ cœlorũ. f (Qui erat ſuper oẽs eius gazas.) Erat enĩ theſaurari⁹: & ſic gaza eſt hic nomé appellatiuũ, ſupra verò eſt nomen ciuitatis ꝓpriũ exiſtẽs in terra philiſthinorũ: vt habet. v. Reg. vj. v (Venerat adorare in hieruſalé.) Multi enim gẽtiles ex deuotiõe veniebãt adorare deum in hieruſalẽ: vt habetur Io. ij. vel forte erat conuerſus de gentilitate ad iudaiſmũ. Quod videtur ex eo quòd ſubdit. h (Legenſque Eſaiã prophetã) ſicut erat edoctus à

Diuiſio epiſtolæ.

iudæis:ſicut & multi laici ex deuotione dicunt horas canonicas in latino quãuis nõ intelligãt. Cętera patent vſque ibi. i (Tãquam ouis &c.) Quod ſcribitur Eſaię.liiij.& intelligitur ad literã de Chriſto,quia cum verbo vno poſſet aduerſarios omnes proſternere, permiſit tamẽ ſe ad occiſionẽ duci. k (Et ſicut agnus corã tondẽte ſe ſine voce &c.) quia verba iniurioſa pro iniurijs non reddidit,& cũ falſe accuſaretur corã pilato tacuit. Matt.xxvij. l (In humilitate.) Eſaiæ.liiij.ſic habetur De anguſtia & de iudicio ſublatus eſt.quod ſic exponitur de anguſtia ſcilicet mortis. Et de iudicio ſcilicet quo omnes deſcendentes ex diuina ſententia detinebantur in lymbo,ſublatus eſt per potentiam ſuæ reſurrectionis in humilitate.i. per mortem quam humiliter ſuſtinuit in humanitate aſſumpta. Phi. ij.humiliauit ſemetipſum,factus obediẽs vſque ad mortem. m (Iudicium eius) id eſt ſentẽtia diuina quę ſua erat inquantũ Deus. n (Sublatum.) quia Chriſto reſurgente. Sancti qui erãt in lymbo detenti inde fuerunt ſublati. o (Generationem eius quis enarrabit).i.multiplicationẽ fidelium, qui regenerãtur in Chriſto per baptiſmum. p (Quoniam tolletur de terra vita eius) ſcilicet per mortem, & in hoc redditur cauſa multiplicationis fideliũ. Io.xij. Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit,ipſum ſolũ manet &c.Cætera patent vſque ibi. q (Et incipiens à ſcriptura iſta.) quæ de Chriſto ad literã eſt intelligen. r (Et dum irẽt &c.) hic cõſequentur deſcribitur ipſius eunuchi vera cõuerſio:per hoc quod baptiſmum deuote petijt, & feliciter ſuſcepit: & patet litera vſque ibi. s (Spiritus domini.) i. ſpiritusſanctus vel angelus qui in ſcriptura ſemper nominatur ſpiritus : per hoc quòd dicitur ſpiritus domini abſolute intelligitur ſpiritus bonus. quando autem ſit ſermo de ſpiritu maligno exprimitur ſicut patet.j. Reg.xvj. Spiritus dñi malus arripiebat ſaul. t (Rapuit Philippum.) ab aſpectu eunuchi ad confirmationem ſuæ fidei:per hũc raptum cognouit Philippum à Deo miſſum ſpiritualiter ad ipſum informandum de fide & baptizandum:ideo ſubditur. v (Ibat autem per viam ſuã gau.) ſ.de veritatis cognitione & baptiſmi ſuſceptio. x (Philippus autem &c.)hic conſequẽter deſcribitur prędicatio philippi in terra maritima. Terra eñ philiſthinorũ in qua eſt azotus clauditur mari mediterraneo in parte occidentali. y (Et pertrãſiens euãgelizabat ciuitatibus cunctis).i.iudæis habitantibus in illis, qui fuerant diſperſi à tempore regis antiochi. z (Donec veniret cæſaream.) quæ iam eſt ciuitas ſupra mare mediterranęum ſita: ſicut patet in redemptione terræ ſanctæ.

¶Quæſtio.xcvj.

Super Verbis epiſtolæ feriæ.v. pachæ quæ habentur Act.viij. ſ.Credo filiũ dei eſſe Ieſum Chriſtum.& ſunt verba cuiuſdam ethyopis à philippo cõuerſi in via. Oritur quæſtio de filio dei homine facto, vtrum filius dei fuerit factus homo? Arguitur quòd nõ,fieri hominem eſt fieri ſimpliciter. Sed hoc eſt falſum. & filius dei factus eſt ſimpliciter: Igiť. In oppoſitũ Io.j.verbũ caro factũ eſt.i.filiꝰ dei factus eſt hõ, igiť. Ad arg.dicitur negãdo cõſequentiã & ratio eſt: quia licet fieri hominẽ ſit fieri ſimpliciter in omnibus his in quibus humana natura incipitur eſſe in ſuppoſito de nouo creato, tamen deus dicitur factus homo eo quòd humana natura incipit eſſe in ſuppoſito diuinæ naturæ ab æterno præexiſtente: ideo deum fieri hominem non eſt deum fieri ſimpliciter. Ad quæſtionem reſpondendũ eſt ſecundum magiſtrum Ioã. de turre cremata in quæſtionibus ſuper euangelijs quòd prout hoc participium factus fertur ad totam propoſitionem, ita quòd ſit ſenſus. Factum eſt quòd filius dei eſt homo: filius dei eſt factus homo patet in ſymbolo. Deus factus eſt homo, patet ratione: omne quod eſt & non fuit prius dicitur eſſe factum: ſed hæc eſt vera. Filius dei eſt homo & prius non fuit vera: ſed ex tempore per aſſumptionem humanæ naturæ. igitur.

Feria.vj. Lectio epiſtolę prima Petri. iiij.

CHariſsimi.[a] Chriſtus ſemel pro peccatis noſtris[b] mortuus eſt,[c] † iuſtus pro iniuſtis,[d] vt nos offerret deo, mortificatos quidem carne,[e] viuiſicatos autem ſpiritu.[f] In quo[g] & his qui in carcere erant,[h] ſpiritu veniens prædicauit:[i] qui increduli fuerant aliquãdo,[k] quoniam expectabãt dei patientiam in diebus Noe,[l] cum fabricaretur archa,[m] in qua pauci id eſt octo animę[n] ſaluę factæ ſunt ꝑ aquã.[o] Quod & vos nunc ſimilis[p] formæ ſeruos fecit baptiſma.[q] Nõ carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonę interrogatio in deum.[r] Per reſurrectienem Ieſu Chriſti domini noſtri, qui eſt in dextera dei.

† Chriſtus ſemel ꝑ pec. no.mor.eſt Ieſus ſaluator vt peccata noſtra deleret propter ꝗ moriebamur ſemel in ara crucis mortuus eſt. Et non vltra morietur. Quia qui paſſibilis erat in carne ante mortem impaſſibilis factus eſt. Ad phili.factus obediẽs vſque ad mortem, mortem autem crucis, & alibi mors illi vltra non dominabitur.

Poſtilla.

CHariſſimi. Chriſtus ſemel ꝑ peccatis noſtris mortuus eſt &c. A principio huius capituli vſque in hunc locum, apoſtolus primo docuit mulieres, qũo habere ſe debeant erga viros & maritos ſuos. Deinde idem fecit de maritis erga vxores ſuas. Poſtea poſuit & dedit documenta ſeu pręcepta generalia, docentia quomodo quis ſe debet habere erga proximum, & non ſic apud proximum quin primo

præponat Deum cum tali tamen prudentia vt nõ ſit immemor ſuijpſius & ꝓpriç ſalutis. Qđ vt firmi° & verius ꝓbet induxit in oĩb° exéplũ de chriſto in quo nõ potuit poni exéplũ quãtũ ad primã fidei cõditioné.ſ.ei° cõfirmationé. in corde credentis. Nã in eo nõ fuit facta fides: ſed clara viſio ab inſtanti ſuç cõceptionis: ſed quantum ad alias duas. ſcilicet quãtum ad fidei deriuationem in alijs & ſufferentiam aduerſorum ꝓpter eius veritatem ponit exemplum de chriſto, & primo quantum ad vltimum vt cõtinuet ſe litere immediate præcedenti, quare dixit.

a (Chriſtus ſemel ꝓ peccatis). ſcilicet alienis. b (Mortuus eſt).q.d. dedit nobis exemplum in hoc. Et dixit ſemel, quia reſurrexit ad vitam immortalem: & quia vna mors eius ſufficit ad omnia peccata delenda. c (Iuſtus pro iniuſtis) vt ipſos iuſtificaret: & ideo ſubditur. d (Vt nos offerret Deo mortificatos quidem carne).i. inſenſibiles ſanctos ad deſideria carnis. e (Viuificatos autem ſpiritu).i. ſenſibiles & mobiles factos ad ſequendum inſtinctum ſpiritusſancti. f (In quo hic conſequenter ponit exemplum de alia conditione.i. deriuatione fidei & prçdicatione. Et primo ponit exemplum: ſecũdo infert correlarium ibi, qđ & vos. Circa primũ ſciẽdum quòd prçdicatio Noe vocãdo ad pœnitétiam peccatores ſui temporis, ne perirent in diluuio, fuit figura prædicationis Chriſti per ſe & diſcipulos vſque ad finem mundi vocando peccatores ad pœnitentiam ne pereant in iudicio finali, propter qđ de hoc ponit exemplum per locum à minori faciés argu. quia ſi illos vocauit ad pœnitentiam multo fortius vocauit & vocabit alios. Et hoc eſt qđ dr̃. (In quo.i. ad figurandum mortificationé in carne & viuificationem in ſpũ mõ dicto. g (Et his q in carcere erãt.) Ligati cõſuetudine peccãdi ſcđm illud Prouer. v. Iniquitates ſuç capiunt impiũ & funibus peccatorũ ſuorũ cõſtringeť, qđ erat tpe Noe ſcđm qđ dicitur Ge.vj. Omnis caro corruperat viam ſuã. h (Spũ veniés prçdicauit.) ſcilicet ꝑ Noe cui inſpirauit facere arcã & prçdicare pœnitentiã. Licet eñ nõ fuerat adhuc humanitas Chriſti, tñ ſuppoſitũ eſt æternũ. Heb.xiij. Ieſus xp̃s heri & hodie ipſe & in ſçcula. i (Qui increduli fuerãt aliqñ) ipſi Deo loquéti per Noe qa non credebãt qđ diluuiũ deberet inũdare. k (Qñ expectabãt Dei patientiã.) Pctõres expectãdo ad pœnitétiã.c.x. aon. vt hr̃ Ge.vj. l (Cũ fabr. arca.) per Noe & filios eius. m (In qua pauci.) i. octo animæ ſ. Noe & tres filij ei° & vxores eorũ. n (Saluç factç ſunt per aquã.) inquãtũ eleuauit arcã ſublimé à terra. Ge.vij. Vel aliter ſic põt exponi hçc litera, ita qđ hic carcer accipiať ꝓ lymbo inferni, in quo detinebanť pr̃es antiq. In quo.ſ. vt plures offerret deo pr̃i & hi q incarcere erãt.i. in lymbo ſpũ veniés: qa in aĩa deſcédit ad d~téros in lymbo corpe iacente in ſepulchro ꝑdicauit: qa tũc eius myſteriũ ſuç incarnatiõis & redéptiõis impletũ eſſe declarauit, inter

Hũanitas xp̃i ſemper nõ fuit realiter. tñ ſuppoſitum eſt æternũ rõne diuinitatis propter comunionẽ ydiomatum.

quos erãt aliqui q perierãt in diluuio corpaliter Et põt dici ꝓbabiliter qđ videntes diluuiũ increſcere ſcđm qđ ꝑdixerat Noe, crediderũt multi qui pri° erãt increduli & pçnituerũt de pctis ſuis, & ſic deſcéderũt ad lymbũ cũ pr̃ibus alijs qui increduli fuerũt aliqñ.ſ. añ inũdationé diluuij: ſed tũc crediderũt qđ dictũ eſt. o (Qđ & vos.) Hic ex prçdictis infert correlariũ, dixerat eñ paucos ꝑ aquã fuiſſe ſaluatos in diluuio inquãtũ archa eleuauit eos à terra. Iõ dicit qđ ſimili mõ aqua baptiſmalis ſaluat ſpũaliter qa ꝑ grãm ſibi datam eleuat mẽtes à terrenis deſyderijs ad petendũ cœleſtia. Et hoc eſt qđ dr̃. Qđ & vos nunc ſaluos facit ſpũaliter, iungať ſic lr̃e. p (Baptiſma ſimilis formæ).i. mõ ſimili tũ qa pauci ſaluanť per baptiſmũ reſpectu nõ ſaluatorũ: tũ qa præeleuat à terrenis ad ſupiora mõ dicto, ſicut aqua diluuij ſaluauit noe & qui cũ eo erant corporaliter eos eleuando ad ſuperiora.

De his qui per diluuiũ mortui ſũt.

q (Nõ carnis depoſitio ſordiũ).q.d. virtus baptiſmi nõ eſt ſolũ in lotiõe corporis, ſed principaliter in lotiõe mẽtis. Ideo ſubdiť. r (Sed cõſcientiæ bonæ interrogatio.) Nã à baptizãdo q̃riť. Credis in deũ? & rñdet Credo ꝑ ſe ſi eſt adultus vel per pr̃inos ſi eſt paruulus. Fides aũt charitate formata facit conſciétiã bonã in Deũ tendenté. Et ideo cõiungiť cũ eo qđ prçdicit cõſcientiæ bonæ ſup. tendẽtis in Deũ. s (Per reſurrectioné &c.) ꝑ quã habemus introitum ad cœleleſtia ſcđm qđ dr̃ in collecta paſchæ. Deus q hodierna die per vnigenitũ tuũ æternitatis nobis aditũ &c. t (Qui eſt i dextera Dei.) ꝑ ſuã aſcẽſionem. Mar.vl. Aſſumpt° eſt in cœlũ & ſedet ad dexterã dei deglutiés morté &c. Iſtud vſque in finé ca. nõ eſt de prçſenti epiſt. ¶ Q ó. xcvij.

Vbi cõſiſtit virtus Baptiſmi.

Super Verbis epi. fe.vj. paſchæ, q hñr. j. Pet. iiij.ſ. ſaluos fecit baptiſma. Oritur.q. de efficacia baptiſmi. vtrũ baptiſmus & alia ſacr̃a nouæ legis habeãt efficaciã à paſsione Chriſti? Arg. qđ nõ: ait Ariſ.ij. phyſi. cã in actu & effectus ſimul ſunt: ſed paſsio Chriſti nõ eſt actu ergo nec aliquis effect° in actu ꝑ pœnitentiã. In opp. ait mag. ſen.iiij. & augu. de ciui. dei. qđ ſacr̃a nouæ legis hñt efficaciã à Chriſti paſsione. Igiť. Ad arg. dr̃ qđ ſi paſsio xp̃i non fuerit nunc in effectu eſt tñ in acceptatione diuina. Ad.q. reſpon. eſt ſecũdum mag. Nic. de orbe. iiij. ſen. di. ij. qđ ſacr̃m habere efficaciã eſt ipm hr̃e realiter effectũ ſignificatũ cõcomitanté, hoc aũt põt eſſe ab aliquo dupl̃r tanquã à cauſa principali & cã meritoria. Primo mõ ſacr̃a nouæ legis hñt efficaciã à ſolo Deo à quo creať gratia, quæ eſt act° ſignat°. ſcđo mõ hñt efficaciã à paſsiõe xp̃i: qđ ſic declarať: quia homini facto inimico Dei per culpã diſpoſuit de° nõ remittere illã, nec dare aliqđ adiutoriũ ad beatitudiné niſi per aliqđ ſibi oblatũ, ſibi magis gratũ quã illa offenſa eſſet diſplicés. nihil autẽ trinitati gratius põt inueniri quã ſit tota offenſa gñis humani diſplicẽs, niſi ſit obſequiũ pſonæ magis directç quã tota illa cõmunitas talem perſonã genus humanũ non

potuit ex ſe hr̄e:q̄a totū dei erat inimicū. Ideo diſponit trinitas perſonā dilectā dare generi humano,ac illā inclinare ad hoc vt offerret trinitati obſequiū ꝓ iſto toto genere:talis perſona eſt Chriſtus qui mortuus eſt ꝓ gn̄e humano.igit̄. à qua oblatione mortis ſacrameota noſtræ legis habent efficaciam vt à cauſa meritoria.

Sabbato poſt paſcha. Lectio epiſtolæ primæ Petri.ij.

CHariſsimi.[a] Deponentes omnē maliciam[b] & † omnē dolū,[c] & ſimulatiões,[d] & inuidias,[e] & omnes detractiões,[f] ſicut modo geniti infantes ratiōabiles ſine dolo[g] lac cōcupiſcite,[h] vt in eo creſcatis in ſalutē.[i] Si tamen guſtatis quoniam dulcis eſt dominus.[k] Ad quem[l] accedentes,[m] lapidem viuum[n] ab hominibus quidem reprobatum[o] à Deo autem electum[p] honorificatum,[q] & ipſi[r] tanquam lapides viui[s] ſuperædificamini domos ſpirituales in ſacerdotium ſanctum,[t] offerentes ſpirituales hoſtias[v] acceptabiles Deo per Ieſum Chriſtum.[x] Propter quod cōtinet ſcriptura.[y] Ecce ponam in Syon[z] lapidē ſummum,[a] angularem,[b] electum,[c] precioſum,[d] & qui crediderit in eum[e] nō confundetur.[f] Vobis igitur honor credentibus[g] non credentibus autem lapis quem reprobauerunt ædificantes[h] hic factus eſt in caput anguli,[i] & lapis offenſionis & petra ſcandali[k] his qui offendunt verbo[l] nec credunt in quo & poſiti ſunt.[m] Vos autem genus electum,[o] regale ſacerdotium,[o] gens ſancta,[p] populus acquiſitionis,[q] vt virtutes annuntietis eius,[r] qui de tenebris[s] vos vocauit in admirabile lumen ſuū.[t] Qui aliquando non populus Dei,[v] nunc autem populus Dei.[x] Qui non cōſecuti miſericordiam,[y] nunc autem miſericordiā conſecuti. Poſtilla.

† Oém maliciam. Nullus mortalis aſcendit i cęlū.i.beā regna adipiſci pōt niſi prius oibus vitijs purgatis,& omī immūditia per pęnitentiā lota. Ieſus ſaluatori euāgelio. Nil coinquinatum iotrabit in illud.

CHariſsimi. Deponētes oém maliciā &c. Poſtquā bea. Pet. inſtruxit fideles in.c.pcedēti de regn̄atione ſpūali,hic cōſequēter inſtruit eos de educatione cōſequēti ſicut in opere natoræ nutritionem ſequit̄ generatio.& dioidit̄ in duas ptes quia primo inducit ad hāc educationé,ſcd̄o ad oſtendendū perfectionem.ibi.ad qué accedentes.ſicut in naturalibus perfectio ſequitur educationé outritio verò in fide & morib⁹ præſupponit viuorū abiectionem.ideo dicit. a (Deponeotes omnem malitiam.)i.malā cogitationem contra proximumadhuc in corde latenté. b (Et omnem dolum.)ſ.omne verbūm proximi deceptorium. c (Et ſimulationes)bonitatis apparentis tantum. d (Et inuidias.)i.triſtitias de bonis proximi. e (Et omnes detractiones) quibus infertur nocumentum proximo in eius fama,quæ eſt precioſior pecunia. f (Sicut modo geniti infan.&c.)regenerati enim per baptiſmum debent eſſe ſimiles infantibus,quantum ad innocentiam:ſed noo quantum ad ignorantiam. g (Lac concupi.)Facilioris doctrinæ:ſecundūm quòd dicitur. j.ad Cor.iij. tanquam paruulis in Chriſto lac dedi vobis. Non enim de nouo baptizatis debent ardua & difficilia fidei proponi quæ oon ſint ab eis captibilia:ſed tantom leoia,ſicut pueris corporaliter nō dantur ſtatim cibaria ſolida carnes & piſces:ſed de facili conuertibilia in ſubſtantiam aliti vt lac & huiuſmodi. h (Vt in eo creſcatis in ſalutem.) ideſt per notitiam facilium aſcendatis ad notitiam magis difficilium: & proficiatis in augmétum fidei & morum. i (Si tamen guſtatis quoniam dulcis eſt dominus.)ſicut enim cibus corporalis non proficit niſi ſapiat.ſic nec ſpiritualis. k (Ad quem accedentes &c.) Hic cōſequēter inducit fideles ad perfectionis adeptionem. ſecūdo ad adeptæ diffuſionem ibi. Vos autem. Circa primū ſciendū quòd Chriſtus eſt fundamētū eccleſiæ ſecūdū quod dicit̄.j.Cor.iij. Fundamentum aliud nemo poteſt ponere pręter id quod poſitum eſt Chriſtus Ieſos. Huic autem fundamento adherent fideles per fidem charitate formatam:& ſic proficiunt adaugmentum fidei & morū. Et hoc eſt quòd dicit.(Ad qué) ſcilicet Chriſtum. l (Accedentes.)fide formata charitate. m (Lapidem viuū.)non tantū formaliter,ſed etiam effectiue qoia cauſat in eis vitam ſpiritualem. o (Ab hominibus quidem reproba.)i.à iudæis perfidis humana tantū ſapientibus & nō diuina. o (A deo auté electū.) ad ſaluté mūdi fiendā per ipſum. p (Et hooorificatū)in miraculorum operatione & in ſua glorioſa reſurrectione & aſcenſione & ſpiritusſancti miſsione. q (Et ipſi.)i.voſipſi. r (Tá quā lapi.viui.)per fidem in charitate formatá. s (Super ædificamini do. ſpiritoales in ſacerdo.ſanctum.)Circa quòd ſciendū quòd ſicut homo Chriſtus eſt dei templū.qoīa in eo habitat diuinitas,& eſt ſacerdos & hoſtia,inquantū obtulit ſemetipſum deo patri pro ſalute mūdi. Sic fideles & confirmati ſunt dei domus vel téplum,inquantum deus habitat in eis per gratiam.Sunt etiam ſacerdotes & hoſtia inquaotum ſeipſos offerunt deo per deuotioné & ſanctā operationé. Ideo ſubditur. t (Offerentes ſpūales ho.)non carnales,ſicut in lege veteri.

Quomodo eſt aſceodédum.

De chriſto.

v (Acceptabiles Deo per Ieſum Chriſtum.) per quem ſumus Deo patri reconciliati. Propter quod in fine oblationum & orationum eccleſiæ ponitur per dñm noſtrum Ieſum Chriſtum, vel aliquod ſimile: quia per ipſum noſtræ oblationes & orationes ſunt acceptæ. x (Propter quod &c.) Hic conſequenter ad propoſitũ inducit ſcriptura, dicẽs. (Propter qđ continet ſcriptura.) Eſa. xxviij. ſecundũm translationẽ. lxx. y (Ecce ponam in ſyon) i. in eccleſia per ſyon figurata eo quòd ibi Chriſt⁹ prędicauit & apoſtolis ſpiritum miſit. y (Lapidẽ ſummũ). i. Chriſtum ſicut ibidem declaratur. a (Angularem.) quia Chriſtus coniunxit iudæos & gentiles in vna eccleſia tanquam duos parietes.

Syon dicit̃ eccleſia.

b (Electum à Deo,) ad opus noſtrę redemptionis. c (Pretioſum.) per inhabitationem deitatis. d (Et qui credit in eum) tanquam in ſaluatorem omnium fide formata charitate. e (Nõ confundetur.) ſed magis honorabitur cœleſti honore. f (Vobis igitur.) Hic infert ex dictis cõclnſionem dicens. (Vobis igitur honor credẽtibus.) erit ſupple in cœleſtibus. g (Non credẽtibus autem lapis, quem reprobauerunt ediſi.) i. iudęorum ſcribæ & ſacerdotes. h (Hic fact⁹ eſt in caput anguli). i. coniungens iudęos & gẽtiles in vna eccleſia Dei. i (Et lapis offenſiõis & petra ſcandali) hoc accipit̃ de Eſa. viij. Et intelligitur ad literam de reprobatione Iudæorũ, & ibidem dicitur. Ideo ſubditur. k (His qui offendunt verbo). i. iudæis obſtinatis blaſphemantibus Chriſtũ. l (Nec credunt in quo & poſiti ſunt.) Ad hoc enim eis fuit data lex, vt diſponerentur ad Chriſtum ſcđm quod dicit̃ Gala. ij. Lex pedagogus noſter fuit in Chriſto: & ipſi pro maiori parte remanſerunt increduli.

De iudæis.

m (Vos autem.) Poſtquam induxit fideles ad perfectionẽ conſequendam, hic conſequẽter inducit eos ad huius perfectionis diffuſionẽ. Tũc enim dicitur aliquid perfectum, cum poteſt alterum facere ęquale ſecundũm philoſophum iij. Metheo. Et primo indncit ad hanc diffuſionẽ faciendã verbo prędicatiõis. Scđo exemplo ſacræ cõuerſationis ibi chariſsimi. Circa primum dixit.) Vos autem genus electũ). ſupple eſtis ꝑ Baptiſmum in quo facti eſtis filij Dei adoptiui & per cõſequens de gñe eius. n (Regale ſacerdotium). i. conformati Chriſto, qui eſt rex & ſacerdos ſcđm ordinem Melchiſedech, qui fuit rex & ſacerdos Ge. xiij. Et ſic eſt de veris Chriſtianis, qui ſunt reges per ſubiectionem paſsionum & ſacerdotes per orõnis deuotę ſacrificiũ. Ideo dr̃ Apoc. v. Feciſti nos Deo nr̃o regnũ & ſacerdotes &c. o (Gẽs ſancta). i. ꝑ baptiſmũ lauata & mundata. p (Populus acquiſitiõis.) ꝓtioſo ſanguine Chriſti. q (Vt virtutes eius annũtietis) verbo ſanctæ exhortationis. r (Qui de tenebris) ignorantię. s (Vos vocauit in admirabile lumen ſuum), ſcilicet fidei & gratię & finaliter ad lumen gloriæ. t (Qui aliquando nõ popul⁹ dei) añ cõuerſionẽ. Hęc aũt ſcriptura accipitur de Oſeæ. j. & intelligitur ad literã de vocatione gentium ad fidem vt oſtenditur ibidem & hic inducitur, quia ſicut dicitur in principio huius epiſtolæ & c. j. beatus petrus videtur eam ſpecialiter ſcripſiſſe conuerſis de gentilitate. Gentiles autem dicebantur non populus Dei: eo quòd erant idololatriæ dedicati. Iudæi verò dicebantur eius populus vt patet in multis locis veteris teſtamenti eo quòd erant cultores vnius Dei. v (Nunc autem populus Dei.) quaſi dicat nunc autem econuerſo eſt nam iudæi obſtinati facti ſunt non populus Dei, gentiles verò conuerſi populus eius ſunt facti, quia Chriſto incorporati. x (Qui non cõſecuti miſericordiam.) quia gentiles non habuerũt prophetas & legem diuinitus datam ſicut iudæi. y (Nunc autem miſericordiam conſecuti) per legis euangelicæ ſuſceptionem.

Inductio.

De xp̃o.

Vocatio.

Senſus eſt.

¶ Quæſtio. xcviij.

Super verbis epiſtolæ ſabbato poſt paſcha quę habentur. j petri. ij. ſ. deponentes detractiones. Oritur quæſtio de detractionibus vtrũ detractio ſit pecatum? Arguitur quòd non, nullus actus virtutis eſt peccatum: ſed reuelare peccatum occultum quod ad detractionẽ pertinet eſt actus virtutis. ſ. dum aliquis fratris peccatum denunciat eius emendationẽ intendens, & etiam eſt actus iuſtitiæ dum aliquis fratrem accuſat, ergo detractio non eſt peccatũ. In oppoſitum ad Rom. j. Detractores Deo odibiles: quòd non eſſet ſi detractio non eſſet peccatum. Igitur. Ad argumentũ dicitur quòd reuelare peccatum occultum alicuius propter eius emendationem denuntiando, & propter bonum iuſtitiæ publicæ accuſando, non eſt detrahere. Ad quæſtionem reſpõdeo quòd detractio eſt peccatum, quæ quidem detractio eſt alienæ famæ per occulta verba denigratio. vnde dicit magiſter Alex. de hallis quòd fit ſeptem modis. primus eſt occultatiuus quando aliquis nõ vult propalare hoc quòd eſt etiam manifeſtandũ neceſſario ad honorem & ſalutem animarum. Secundus eſt negatiuus. ſ. cum negat ſcienter alterius bonum dicendo non eſt verum quòd talis ſit bonus. tertius eſt deprecatiuus cum dicitur bonum factum. ſed mala intẽtione ſeu quia ſecuta tot ſcãdala ſint. quartus eſt venenatiuus. ſ. cum mala miſcentur bonis ſicut fit cõſequentur. quia dicunt prius bonum, poſtea addũt mala. quintus eſt publicatiuus. ſ. cum occulta peccata manifeſtat his quibus non debet, aut ordine quo non debet. ſextus eſt augmentatiuus ſcilicet addendo, & ex modo loquendi aggrauando factum. ſeptimus eſt inuentiuus ſcilicet falſa crimina imponendo, ſiue prædicti modi fiant verbis ſiue claris ſiue obſcuris ſiue ſignis & literis, &c.

Dominica prima poſt paſcha prime. Ioan. v.

CHariſsimi,[a] Oē quod natum eſt ex Deo[b] vincit mundum.[c] Et hęc eſt victoria q̄ vincit mundum[d] † fides noſtra.[e] Quis eſt autem quivincit mū dum,niſi qui credit quoniam Ieſus eſt filius Dei?[f] Hic eſt qui venit[g] per aquam & ſanguinem[h] Ieſus Chriſtus.[i] Non in aqua ſolū[k] ſed in aqua & ſan guine.[l] Et ſpiritus eſt qui teſtificatur,[m] quoiam Chriſtus eſt veritas.[n] Quo niam tres ſunt qui teſtimonium dant in cœlo,[o] pater verbum & ſpirituſſanctus,[p] & hi tres vnum ſunt.[q] Et tres ſunt qui teſtimonium dant in terra,[r] ſpiritus,[s] aqua,& ſanguis.[t] Si teſtimo nium hominum accipimus,[v] teſtimonium Dei[x] maius eſt. Quoniam hoc eſt teſtimonium Dei quod maius eſt, quia teſtificatus eſt de filio ſuo.[y] Qui credit in filium Dei,habet teſtimoniū Dei in ſe.

† Victoria q vin. mū. Mūdi tentamenta & dęmonū io ſidię carniſ q̄ue iucēdia minus devincipūt niſi p vere fidei ſublena mina&illi⁹ merita.

Qm̄ ſctórū firma fides mūdum & principes mūdi ſupauit. Paulus apoſ. ſancti per fidé vicerunt régna.

Poſtilla.

CHariſsimi.Omne qood natū eſt ex Deo vincit mundum &c.) Ante initium illius epiſtolæ ſcribit ſanct⁹ Ioannes dicens. Hæc eſt eīn charitas Dei vt mandata eius cuſtodiamus & mandata eius grauia nó ſout. Tunc ſequitor epiſtola pręſens.Omne qđ natum eſt ex Deo vincit mundum &c.In hodierna epiſtola ſanctus Ioānes. commendat fidem catholicam:quia oihil ea potentius,nec nobilius,nec vtilius,necverius,nec certius,ſicut patet in textu & gloſſa præſentis epiſtolæ.Vnde dicit. a (Omne quod natum eſt ex Deo,)Vincen.ſpirituali generatiõe.Hęc autem ſpiritualis natiuitas fit per duo. Primo baptiſmali lauacro.Secūdo ſpirituali remedio. b (Vincit uiundum).Ly.tentatiooes & perſecutiones mundi. c (Et hæc eſt victoria quæ vincit muudum.)Vincen.qua tentatio humana ſuperatur. d (Fides noſtra.) per fidem eīn habitat Chriſtus in cordibus fidelium, in quo eſt victoria. e (Quis eſt autem qui vincit mū dum,niſi qui credit quoniā Ieſus eſt filius Dei) ſcilicet naturalis & eiuſdem naturæ cum eo. f (Hæc eſt qui venit)ſupple ad ſaluandum homines. g (Per aqoam)baptiſmi. h (Et ſanguinem)paſsionis & redemptionis. i (Ieſus. Chriſtus. Non in aqua ſolum.)Vincē.i.non ſolum ſanctificauit aquam baptiſmi. k (Sed in aqua & ſanguine.)quæ flux erunt de latere ei⁹ in cruce:quę & dedit virtutem cæteris ſacramentis Ioannis.xix.Vnus militum lācea latus eius perforauit, & continuo exiuit ſanguis & aqua. l (Et ſpiritus eſt qui teſtificatur).i. teſtimonium dedit. m (Quoniam Chriſtus eſt veritas).i.verus Deus & ver⁹ homo. n (Quoniam tres ſunt qui teſtiuionium dant in cœlo.) Vincen.de diuinitate chriſti. o (Pater,verbū, & ſpirituſſanctus.) Pater in baptiſmo Chriſti dedit teſtimooium de deitate Chriſti,vbi vox patris aodita eſt. Hie eſt filius meus dilectus. Mat.iij.Item in monte transfigurationis, quando iterum vox patris audita eſt. Hic eſt filius meus dilectus.Mat.xvij. Similiter verbum vnitum carni in vtero virginis teſtimonium dedit ſuæ deitatis. Primo naſcēdo de virgine ſine corruptione virginis.Secundo in humanitate multa miracula faciendo,quæ ſoli Deo cōpetebant. Similiter ſpirituſſanctus teſtimonium dedit de deitate Chriſti in baptiſmo quando in ſpecie columbæ ſuper eum deſcendit. p (Et hi tres vnū ſunt.)quantum ad eſſentiæ vnitaté. q (Et tres ſunt qui teſtimoninm dant in terra) ſupple de humanitate Chriſti qoæ de terra formata eſt ſecundum carnem. r (Siritus).i. anima quam emiſit in cruce. s (Aqua & ſanguis.)qui fluxerunt de latere eius pendentis in cruce. t (Si teſtimonium hominum accipimus.) Ly. tāquā ſufficiens in rebus humanis.Vnde de hoc habetur Deut.xix.In ore duorum vel trium teſtiū ſtabit omne verbum. v (Teſtimonium Dei.) ſcilicet patris. x (Maius eſt.)Quando hoc teſtimonium Dei quòd maius eſt quia teſtificatus eſt de filio ſuo.ſ.in baptiſmo & transfiguratiõe ſicut iam dictum eſt. y (Qui credit in filium Dei habet teſtimonium Dei patris in ſe.)quod verum teſtificatus eſt de filio ſuo.

Duplex eſt natiuitas.

Totus ſanguis chriſti fuit ab ipſo reaſſumpt⁹ in reſurrectione.

¶Quæſtio.xcix.

Super Verbis epiſtolæ do.j.poſt paſcha quę habentur.j.Ioā.v.ſcilicet hi tres vnū ſunt.Oritur quæſtio de trinitate.Vtrū ſit ponēdus numerus perſonarum in diuinis.dicit Boetius lib.de trinitate hoc verè vnum eſt,in quo uullus eſt numerus:ſed Deus veriſsime eſt vn⁹ ergo in eo non eſt ponendus numerus.In oppoſitum Io.vlti.tres ſunt qui teſtimonium dāt in cœlo pater,verbum,& ſpirituſſanctus.Itē Athanaſius dicit.alia eſt perſona patris,alia filij,alia ſpirituſſancti, igitur. Ad argumentum dicitur quòd boetius loquitur de vnitate eſſentiali, vñ in eſſentia uumerus non cadit ſed tantum in pſonis.Ad quęſt.reſpon.eſt ſcđm mag.Io.de turre cre.in quęſtionibus ſup euāg.quòd eſt ponēdus numerus pſonarū in diuinis. Primo patet vbicūque eſt diſtinctio & diſtinctio ibi eſt aliqs nomer⁹:ſed diuinę pſonę ſunt diſtinctæ abiuuicē:igit,nó eſt tū intelligēdū qđ in diuinis ſit numer⁹ ſimplex q eſt per diuiſionem eſſentiæ auo

quantitatis: ſed eſt nomerus ſecundùm relationem. patet ſecundo in diouis eſt perſona generans.ſ.pater, perſona genita.ſ.filius & perſona producta ſcilicet ſpiritusſanctus: igitur patet tertio in trinitate eſt perſona mittens.ſcilicet pater qui miſit filiũ: pſona miſſa.ſ.fili⁹ quia dicitur incarnatus & nõ pater: & perſona miſſa ad diſcipulos.ſ.ſpiritusſanct⁹ igitur.patet quarto ad verã charitatẽ pertinet ſeipſom cõmonicare: ſed in trinitate eſt vera charitas & nõ poteſt ſe communicare in creaturis ergo io diuinis igitur.

Dominica.ij.poſt feſtum paſchę.j.Petri.ij.

CHariſsimi, [b] Chriſtus paſſus eſt pro nobis [c] †vobis relinquẽs exemplum, [d] vt ſequamini veſtigia eius. [e] Qui peccatum nõ fecit, [f] nec inuẽtus eſt dolus in ore eius. [g] Qui cum malediceretur, [h] non maledicebat. [i] Cum pateretur, [k] nõ cõminabatur. [l] Tradebat autem [m] iudicanti ſe iniuſte. [n] Qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo [o] ſuper lignum, [p] vt peccatis mortui [q] iuſtitiæ viuamus, [r] cuius liuore [s] ſanati eſtis. [t] Eratis enim aliquando [v] ſicut oues errantes, [x] ſed conuerſi eſtis nunc [y] ad paſtorem, [z] & epiſcopũ animarum veſtrarum.

† Paſſus eſt Pro nobis. Chriſti Ieſu ſaluatoris noſtri amara paſſio fuit nobis redemptio: & mors Chriſti fuit mortis deſtructio: ex morte vita naſcitur: ex tenebris lux oritur: acule⁹ mortis ſũpitur: vita Chriſti colis datͤ mondoq́ue refulget in inferno mors retruditor quam malus ſpiritus morit. Vt vult magiſter ſentẽtia.li.iij.di. xix.&. xx.

Poſtilla.

CHariſsimi. Chriſt⁹ paſſ⁹ eſt p nobis &c. Ante initiũ illi⁹ epiſtolæ ſcribit ſanctus Petrus dicẽs. Serui ſubditi eſtote in omni timore dominis veſtris, nõ tãtũ bonis & modeſtis, ſed etiã diſcolis. hęc eſt eñ gratia dei in chriſto Ieſu. Tũc ſequit̃ pręſens epiſtola in qua ſanct⁹ Petr⁹ propouit oobis chriſti paſsionem: quia iã paſchali tẽpore plus ſęuit hoſtis noſter diabol⁹ cõtra nos, vt nos ecõuerſo in ſuam redigat poteſtatẽ: ſed paſſio chriſti eſt ſcutũ cõtra omnia tentamẽta viciorũ. Armamor aũt p chriſti paſsionẽ contra ſuperbiã: quia chriſtus humilis & abiect⁹, nud⁹ & nouiſsim⁹ virorũ in croce pependit. Item cõtra auaritiam, quia locum proprium non habuit, vbi caput ſuum reclinaret. Mat.viij. Item contra gulã, quia aceto & felle potatus. Contra luxoriam flagellatus eſt, & cũ ſpinis coronatus. Item contra accidiam quia exultauit vt gygas ad currendam viam. pſalm. xviij.ſ.paſsionis. Item contra iram, quia male eum tractantibos non comminabatur. Item cõtra inuidiam, quia pro ſuis crucifixoribus oroit. Vnde epiſtola & euangelium concordant: qoia euangeliom loquitur de bono paſtore, ſimiliter & epiſtola dicit qoomodo chriſtus pro ouibus ſois ſit mortuus. vnde Petrus apoſtolus dixit in verbis præmiſsis. b (Chriſtus paſſus eſt pro nobis.) Vin.i.pęnam mortis æternæ humano generi debitam exoluit per ſuam paſsionem. c (Vobis relin. exemplum, qood ſemper attendere & aſpicere debetis. d (Vt ſequamini ve.eios.) Vin.quæ fueront humilitatis, ſapientiæ, obedientię, & charitatis vſque ad mortem. e (Qoi peccatum non fecit.) Vin. immo nec facere potuit, quia deus erat. f (Nec inuentus eſt dolus in ore eius.) i.in ſermone, quia veritas eſt. g (Qui cũ malediceretur.) Gor.i. blaſphemaretur in cruce pendens, quando Iudæi dixerunt vah qui deſtruis templum dei, ſi filius dei es deſcende nunc de cruce. Alios ſal. fecit ſeipſum non poteſt ſaloũ facere. h (Nõ maledicebat.) ſed orabat patrẽ pro eis dicẽs. Pater ignoſce illis, quia neſciũt quid faciũt. Lo.xxiij. i (Cũ pateretur.) Vin. mortis ſuppliciũ in cruce. k (Nõ cõminabat̃.) ſuper crucifixorib⁹ ſuis per ęternã pœnã vel temporalẽ: ſed pl⁹ ſalotem eorũ ſitiebat, dicẽs. Sitio. Io. xix. l (Tradebat aotẽ).i.tradi ſe permittebat ſponte. m (Iodicanti ſe iniuſte.) Ly.i.pilato qoi Iodęorũ fauore & Cæſaris timore condẽnauit, eũ iniuſtè ad mortẽ. n (Qoi peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo.) Ly. pro ipſis debita ſuſtinendo. o (Super lignũ.) crucis in quo affixus erat & hoc fecit iden. p (Vt peccatis mortui).ſ. à peccatis ſeparati. q (Iuſtitiæ viuamus).ſcilicet chriſto Ieſo. r (Cuius liuore). i. paſsione. s (Sanatĩ eſtis) à peccatorũ ioſirmitatibos. t (Eratis eñ aliquando).i. ante conuerſionẽ. v (Sicut oues errantes.) Gor. ſine paſtore. x (Sed conuerſi eſtis nunc.) ſcilicet ſpiritusſando cooperante. y (Ad paſtorẽ).i. ad chriſtum qoi paſcit vos corpore & ſanguine ſuo. z (Et epiſcopũ animarũ veſtrarũ.) Ly. earũ ſaloti ſemper intẽdendo, & eas à malo coſtodiendo.

¶ Quæſtio.c.

Super Verbis epiſtolę do.ij. poſt feſtum paſchę quę habentur.j. Pe.ij. cõuerſi eſtis nunc ad paſtorẽ, ſcilicet chriſtũ qui vos paſcit corpore & ſangoine ſuo. Oritur quæſtio de paſtore, vtrum paſtor teneatur bonam animã ſuam pro ouibus ſuis dare? Arguitur quòd non quanto quis amat ſalutem alicuios tanto vitat peccatum eius ſed magis debet vitare peccatũ ſuom quàm peccatum alterius: ergo paſtor magis diligere debet vitã ſuam quàm ſalotẽ ouiũ ſuarum. In oppoſitum. Io x. bonus paſtor ponit animam pro ouibus ſuis igitor. Ad argumẽtum dicitur quòd iotelligitur qoòd homo ſecũdùm naturam ſpiritualem, debet ſe plus diligere poſt deum quàm quemcunque alium. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundùm magiſtrum. Io. de turre cre.iij.q. ſoper certis euangelijs per.iij. cooclu. prima eſt bonus paſtor nõ

debet animam ſuam ponere pro vita ouiū brutorum animalium, patet concluſio, res melior non eſt exponenda periculo pro minus bona, ſed magis econuerſo, ſed vita hominis eſt melior ſimpliciter quàm vita ouium brutorum animalium. Igitur, ſecunda concluſio bonus paſtor non tenetur ponere animam ſuam.i.vitam corporalem pro ſalute corporali ouiū ſuarū, patet: quia vita paſtoris eſt præferenda ſaluti corporali ſiue vitę corporali ouiū ſuarū. Igitur, tertia concluſio paſtor bonus animarū tenetur animā ſuā ponere.i.vitā corporalē pro ſalute ſpirituali ouiū ſuarū, quod patet ex dicto chriſti in euāgelio. Io.x. ratione patet: anima humana eſt nobilior corpore, & ita ſalus eius pręferenda eſt ſaluti corporis: patet etiā quia pl' debet diligere pximū quo ad animā quàm corpus propriū.

Dominica.iij.poſt paſcha.

j. Petri.ij.capitu.

CHariſsimi.[b] Obſecro vos tāquā adnas† & peregrinos,[c] abſtinere vos à carnalibus deſiderijs,[d] quæ militant aduerſus animam.[e] Conuerſationem veſtram inter gentes[f] habētes bonā,[g] vt in eo quòd detractant de vobis tāquā de malefactoribus[h] ex bonis operibus,[i] vos conſiderantes[k] glorificent deum[l] in die viſitationis.[m] Subiecti igitur eſtote omni humanæ creaturæ[n] propter deum,[o] ſiue regi quaſi præcellenti,[p] ſiue ducibus[q] tāquam ab eo miſſis,[r] ad vindictam[s] malefactorum, laudem verò bonorum[t]: quia ſic eſt volūtas dei, vt benefacientes[x] obmuteſcere faciatis[y] imprudentium hominum ignorantiam[z] quaſi liberi,[a] & nō quaſi velamen habentes malitiæ libertatē:[b] ſed ſicut ſerui dei[c] omnes honorate,[d] fraternitatem diligite,[e] Deū timetet,[f] regem honorificate.[g] Serui ſubditi[h] eſtote in omni timore[i] dominis,[k] non tantū bonis & modeſtis, ſed etiā diſcolis:[m] hæc eſt enī gratia[n] in Chriſto Ieſu domino noſtro.

† Aduenas quādo adā primus parens peccauit propter pctūm deus illum depulit à paradiſo delitiarū & hui' mūdi vallē miſerię habitauit in qua & totū genus humanum aduena eſt. Nam aliunde venit.ſ.à paradiſo delitiarum. Paul' nō habemus hic ciuitatē permanentē ſed futuram inquirimus.

¶ Poſtilla.

CHariſsimi. Obſecro vos tāquā aduenas &c. Ante initiū illi' epiſtolæ ſcribit ſanct' Petr' dicēs. Qui aliquando nō popul' dei, nunc aūt populus qui nō conſecuti miſericordiā, nunc aūt miſericordiā cōſecuti. Tunc ſequitur præſens epiſtola. Obſecro vos tāquā adue. &c. Sed ex quo modo eſt tēp' maij aptū medicinis corporalib' iſto modo habet ſe eccleſia iſto tēpore quod eſt aptū medicinę ſpirituali, quæ multo pl' eſt deſiderāda & quęrēdā quā medicina corporalis: qa ſanitatē ęternā cōſeruat, & oſtendit nobis magnū medicū aīarū beatū Petrū, cui' medicinā ſi fuerim' imitati, quā nobis in epiſtola hodierna proponit, ęternaliter ſani erim'. Et ad iſtā medicinā ſumendā maximè illo tēpore hortatur nos idē medicus beatus Petrus apoſtolus dicens. b (Obſecro vos tamquā aduenas & peregrinos.) Ly.ſ.à ciuitate cęleſti. Hebrę.xiij. Non habem' hic manentē ciuitatē, ſed futurā inquirim' ideo peregrini ſumus. c (Abſtinete vos à carnalib' deſi.) i. ab his quæ carnis ſunt, ſicut opera gulæ & luxuriæ. d (Quæ militant aduer. animam) reddentes eā fetidā. imo mortē ęternā inferūt. Apoſtolus. Si ſecūdū carnē vixeritis moriemini. Ro.viij. e (Cōuerſationē ve. inter gentes) ſ. inter viuētes gentiliter: quia multi chriſtiani gentiliter viuunt. licet fidē habeant, tamen non opera. f (Habentes bonam.) non ad propriā laudē, ſed ad laudem dei & proximi ædificationem. g (Vt in eo quòd detractant de vobis tāquā de malefactoribus.) ac ſi eſſetis malefactores. h) Ex bonis operibus) quę facitis. i (Vos conſiderantes).i. diligenter intuentes k (Glorificent deum.) omnis boni auctorē. l (In die viſitationis).i. in die iudicij, qui erit in futuro quando viſitabūtur boni pręmio, mali ſupplicio. m (Subiecti igitur eſtote omni humanæ creaturæ).i. omni homini in poteſtate conſtituto. n (Propter deum.) Vn. i. in cognitione iſti' quòd omnis poteſtas ſit à deo. o (Siue regi quaſi pręcellenti) qui eſt maior & præcellens alios in dignitate & poteſtate. p (Siue ducibus) i. inferioribus rectoribus. q (Tamquā ab eo) id eſt à rege. r (Miſsis ad vindictam).i. ad pœnam. s (Malefactorum lau. ve. bonorum). ſ. remunerationis gloriæ. t (Quia ſic eſt voluntas dei. ſ. vt ita faciatis. v (Vt benefacientes.) i. conſeruantes. x (Obmuteſcere faciatis.) ſ. ſubtrahendo illis materiam loquendi & detrahendi. y (Imprudentium hominum ignorantiā.) quia ignorantes bonitatem veſtram detrahebāt vobis. z (Quaſi liberi). ſ. ex amore nō ex timore ſeruitutis. a (Et non quaſi vela. haben. mali. liberta.) vt ſi libertas eſſet vobis occaſio & excuſatio mala in peccatis, vt ſcilicet tanto liberius peccetis quanto minus iugo ſeruitutis premimini. b (Sed ſicut ſerui dei.) ſitis humiliter ſeruientes. c (Omnes honorate.) vnumquemque ſecundùm ſtatum ſuum honore reſiſtentiæ. d (Fraternitatem diligite.) fratribus affectuoſam corde & opere exhibete. e (Deum timete.) ſ. timore filiali non ſeruili. f (Regem honorificate.) Ly. inquantum gerit perſonam dei. g (Serui ſubditi) id eſt obedientes. h (Eſtote in omni timore.) id eſt in reuerentia. i (Dominis ſupple veſtris.)

k Non tantum bonis.)i.virtuoſis. l (Sed etiá diſcolis.) Id eſt indiſciplinatis. m (Hæc eſt enim gratia dei.) Ly.i.res gratioſa coram deo. n (In Chriſto Ieſu domino noſtro.)

¶Queſtio.cj.

Super Verbis epiſtolæ do. iij.poſt paſcha quæ habentur.j. Pet.ij.ſcilicet ſubiecti eſtote omni hũanæ creaturæ. Oritur qõ de obedientia. Vtrũ Chriſtiani teneantur obedire principibus ſecularibus? Arguitur quòd nõ.ad ro.vij.dicitur mortificati eſtis legi per corpus Chriſti.& loquit̃ de lege diuina veteris teſtamenti.ſed timor eſt lex humana,per quam homines ſecularibus poteſtatibus ſubduntur,quã lex diuina veteris teſtamenti.ergo multomagis homines per hoc quòd ſunt membra corporis Chriſti facti liberantur à lege ſubiectionis, qua ſecularibus principibus aſtringebantur. In oppoſitum ſunt verba in epiſtola, Igitur. Ad argumentum dicitur quòd lex vetus fuit figura noui teſtamenti,ideo debuit ceſſare veritate veniente: nõ autem eſt ſimile de lege humana per quam homo ſubijcitur homini: ex lege diuina homo tenetur obedire homini. Ad quæſtioné reſpondendum eſt ſecundũm Tho. ij. ij. qõ. cv. per duas concluſiones. prima eſt fides Chriſti & iuſtitię principium eſt & cauſa,per quam fidé non tollitur ordo iuſtitiæ: ſed magis firmatur. ſecunda cõcluſio. ordo iuſtitiæ requirit vt inferiores ſuis ſuperioribus obediant,aliter non poſſet humanarum rerum ſtatus conſeruari.

Dominica.iiij.poſt paſcha Lectio.Iacobi.j.capi.

CHariſsimi,[o] Omne datum optimũ[c] † & omne donum perfectum[d] deſurſum eſt,[e] deſcendens à patre luminum,[f] apud quem non eſt tranſmutatio,[g] nec viciſsitudinis obumbratio.[h] Voluntariè enim[i] genuit nos[k] verbo veritatis,[l] vt ſimus initium aliquod[m] creaturæ eius.[n] Scitis[o] fratres mei dilectiſsimi.[p] Sit autem omnis homo velox ad audiendum,[q] tardus autem ad loquendum,[r] & tardus ad iram.[s] Ira enim viri[t] iuſtitiam dei non operatur.[v] Propter quod abijcientes omnem immundiciam,[x] & abundantiam malitiæ,[y] in manſuetudine[z] ſuſcipite inſitum verbum[a] quod poteſt ſaluare animas veſtras.

†Omne datũ optimũ: Nulla gratia, nullus effect⁹ gratię, nullum donũ ſpiritusſancti, nulla virt⁹ mortalibus dat̃ niſi domino deo dante & noſtræ animæ cõferente. Nã anima noſtra à deo bona poſsidet quæ ei per qualitatem boni adhęrent. Mala verò in ſe

¶Poſtilla.

CHariſsimi. Omne datum optimum & omne donũ perfectũ. &c.) Ante initium illius epiſtolæ ſcribit ſanctus Iacobus dicens. Peccatum cum conſummatum fuerit generat morté: nolite ergo errare fratres mei dilectiſsimi. Sequitur ſtatim præſens epiſtola in qua ſancta mater eccleſia oſtendit per verba ſancti Iacobi apoſtoli quòd medicina ſpiritualis nullibi quærenda ſit,niſi apud doctoré eius à quo deſcédit. Et hæc medicina eſt optima quia ad optimã & æternã ſanitaté perducit vitæ æternæ vbi clara viſio æternæ trinitatis in qua omnia cognoſcũtur. Vnde dicitur. b (Omne datũ opti.) quod eſt bonũ meritorium faciés hominẽ vitæ æternæ dignum. c (Et omne donũ perfectũ). i.bonũ gloriæ quo habito nil remanet imperfectũ. d (Deſurſum) Gor.à deo non ab hoíe. e (Deſcendens à patre luminũ.) Vin. à quo omnis homo illuminatur. Io.j. Erat lux vera quæ illuminat omné hominé venientem in hunc mũdum. f (Apud quem non eſt tranſmutatio.) quia omnino immutabilis eſt. Mala.iij. Ego deus & nó mutor. g (Nec viciſsitudinis obũbratio.) Vin. i.obſcuratio intelligétiæ per ſucceſsiones cognitionum,ſicut fit in nobis,quia ipſe vna & eadé ſententia & cognitione omnia intelligit. Gor. non enim ſuccedunt in eo viciſsim bona & mala,quia ſola bona dat: mala auté culpæ non dat. Gloſ.interli. Vbi viciſsitudo ibi bona & mala: ſed ipſe ſola bona dat. h (Voluntariè). i. gratis ſine meritis. i (Genuit nos filios gratiæ.) qui prius eramus filij iræ. k (Verbo ve.).i. euangelij chriſti qui veritas eſt. l (Vt ſimus initium aliquod).i.caput. m (Creaturæ eius.) ſ.principatum habendo in omnibus creaturis eius inferioribus, recuperando principatum per gratiam,quam primi parentes perdiderunt per culpam. n (Scitis).i.ſcire debetis. o (Fratres mei di.) i.hoc quod. p (Sit autem omnis homo ve.ad au.)ea quæ ſunt ſalutis. q (Tardus aũt ad lo.)i.cauere ſe debet à multiloquio: quia prouerb. x. dicitur. In multiloquio non deerit peccatum. r (Et tardus ad iram.) Ly. nam ira mentis oculum excæcat. Cato. Impedit ira animum ne poſsit cernere verum. s (Ira enim viri) Gor.i. fortis deliberata non dicitur ira pueri quæ cito tranſit. t (Iuſtitiam dei non operatur.) Vin.i.impedit executionem iuſtitiæ v (Propter quod abij.omnem immũdiciam.) Vin. i. peccatum carnis. x (Et abundantiam ma,i.omne peccatum mortale quod efficit hominem malum. y (In manſuetudine).i.in omni tranquillitate animi. z (Suſcipite inſitum ver.) Ly.verbum fidei quod mentibus humanis debet inſeri. Guil. ſicut enim ramuſculus qui trunco agreſti inſeritur totum truncũ operari facit ſecundũm naturam ſuam & cũ prius non ferret niſi fructus agreſtes ſolis porcis vti-

tenet quæ illi qualitate mali inhærent vnde anima habitu bonę qualitatis dicit̃ bona habitu malæ qualitatis efficitur mala vt vult ſi. li.ij. c.v. ab illo enĩ deo omnia bona gratia preueniente nobis donantur.

Deus eſt mouens omnia immobilia.

Ira aliquã do eſt peccati: aliquã do non.

ſimilitudo

les poſtea fert fructus hominibus delectabiles. Sic homo, qui ante ſuſceptionem verbi dei inutilis erat, faciens opera quibus porci infernales paſcuntur, poſt ſuſceptionem verbi dei erit arbor ferens fructum gratum deo & hominibus & angelis. a (Quod pōt ſal. animas veſtras.) Guil. Verbum dei potens eſt ſaluare animas in preſenti & in futuro: in preſenti à morte culpę. vnde pſal. cxviij. In corde meo abſcondi eloquia tua, vt non peccem tibi. In futuro verò à morte gehennę. Io. viij. Amen amē dico vobis: ſi quis ſermonem meum ſeruauerit mortem nō videbit in æternum.

Triplex eſt mors naturæ culpę & gehennæ.

¶ Quæſtio. cij.

Super Verbis epiſtolæ. iiij. do. poſt paſcha quæ habentur Iac. j. ſit omnis homo tardus ad iram. Oritur quæſtio de ira. vtrū ira ſit peccatum? in omni peccato eſt conuerſio ad aliquod bonum commutabile: ſed per iram nō cōuertitur aliquis ad bonum commutabile ſed in malum alicuius: ergo ira non eſt peccatum. In oppoſitum ad Ephe. iiij. Omnis indignatio & ira tollatur à vobis, quod non eſſet prohibitū niſi eſſet peccatum. Igitur. Ad argumentum dicitur quòd iratus non appetit malum alterius propter ſe: ſed propter vindictam in quam conuertitur appetitus eius, ſicut in quoddam commutabile bonum. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundùm Tho. ij. ij. q. clviij. quòd ira nominat quandam paſsionem, paſsio autē appetitus ſenſitiui intantum eſt bona inquantum ratione regulatur: ſi autem ordinem rationis excedat eſt mala ordo autem rationis in ira poteſt attendi quantum ad duo. Primo quantum ad appetibile in quod tenditur quod eſt vindicta. vnde ſi aliquis appetat quòd ſecundùm ordinē rationis fiat vindicta eſt laudabilis irę appetitus, & vocatur ira per zelum. ſi autem aliquis appetat quòd fiat vindicta cōtra quemcumque ordinem rationis, puta ſi appetat puniri eum qui non meruit, erit appetitus iræ vitioſus, & notatur ira per vitium. alio modo attenditur ordo rationis circa iram quantum ad modum iraſcendi, vt motus irę non immoderatè feruescat nec interius nec exterius: quod quidem ſi prętermittatur non erit ira abſque peccato, etiā ſi aliquis appetat iuſtam vindictam.

Dominica. v. poſt paſcha
Iacobi. j. capi.

CHariſsimi, [a] Eſtote factores verbi dei, [b] & non auditores tantum, [c] fallentes voſmetipſos: [d] quia ſi quis auditor eſt verbi dei, & non factor, hic comparabitur viro conſideranti vultum natiuitatis ſuæ in ſpeculo. [e] Conſiderauit enim ſe [f] & abijt [g] & ſtatim oblitus eſt qualis fuerit. [h] Qui autem perſpexerit in lege perfectę libertatis, [i] & permanſerit in ea, [k] non auditor † obliuioſus factus, ſed factor operis, [l] hic beatus in facto ſuo [m] erit. Si quis autem putet ſe religioſum eſſe, [n] non refrenans linguam ſuam, [o] ſed seducēs cor ſuum, [p] huius vana eſt religio. [q] Religio [r] munda [s] & immaculata [t] apud deum & patrem [v] hæc eſt, viſitare pupillos, [x] & viduas in tribulatione eorū, [y] & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſeculo.

† Nō auditor. Nō ſufficit tātum verbum dei audire niſi & opere adimpleatur. ſaluator i euāgelio in parabola ait Matt. xiij. c. Exijt qui ſeminat.

Poſtilla.

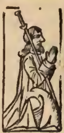
CHariſsimi. Eſtote factores verbi dei: nō auditores tātū &c. Ante initiū illius epiſtolę ſcribit ſanct' Iacob', dicēs. Sit aūt omnis homo velox ad audiendum tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram. Tunc ſequitur epiſtola hodierna. a (Eſtote factores verbi.) ad proficiendum in bono, neceſſarium eſt audire verbum dei, ſicut præcedenti dominica dictū eſt. Sed quia modicum valet audire verbum dei, niſi opere compleatur: ideo in præſenti epiſtola ſanctus Iacobus nos inſtruit, vt quod nos audiuimus per opera compleamus, dicens, Eſtote factores verbi dei. Vincen. i. ſecundùm verbum dei operamini. b (Et non auditores tantum.) Gloſſa non ſolo auditu percipite verbum ſed opere implete. c (Fallentes voſmetipſos.) gloſſa. ſi per ſolum auditum vos ſaluandos putatis. d (Quia ſi quis auditor eſt verbi & non factor, hic comparabitur viro conſideranti vultum natiuitatis ſuæ in ſpeculo.) Gorra quem habet à natiuitate vel à natura ſcilicet vultum corporalem in quo natus eſt. e (Conſiderauit enim ſe.) id eſt imaginem ſuam. f (Et abijt.) ſupple ad negotia ſua, auertendo ſe à ſpeculo. g (Et ſtatim oblitus eſt qualis fuerit.) ſupple diſpoſitio vultus ſui. Gorra. pro tanto ponitur hic hæc ſimilitudo: quia ſicut nihil prodeſt homini in ſpeculo vidiſſe maculam ſui vultus, ſi illam non abſtergit, ſic homini nihil prodeſt audire verbum prædicationis, niſi illud impleat opere. Nota verbum prædicationis eſt ſicut ſpeculum, in quo cognoſcat homo defectus ſuos. h (Qui autem perſpexerit in lege perfectę libertatis.) id eſt in lege euangelica, quæ dicitur lex libertatis: quia reſtituit libertati à culpa in præſenti per gratiam iuſtificationis, & à miſeria in futuro per gloriam immortalitatis. i (Et permanſerit in ea,) ſecundùm eam viuendo. k (Non auditor obliuioſus factus, ſed factor operis.) ſ. implendo quod

docet euangelium. l (Hic beatus in facto ſuo) i.ex opere ſuo. m (Erit.Si quis aũt putat ſe religioſum eſſe.) Ly.i.verum & perfectũ chriſtianũ eſſe. n (Non refrenãs linguã ſuã.) Viii. à verbis impudicitiæ, detractiõis, blaſphemię, & mẽdacij. o (Sed ſeducẽs cor ſuũ.) In hoc quòd putat ſe hoc eſſe in corde quod non eſt in re. p (Huius vana eſt religio.) nihil habens in ſe veritatis. q (Religio) Gor.ſ.chriſtiana. r) Munda, ſcilicet in cordis intentione. s (Et immacula.) in corporis executione. t (Apud deũ patrẽ) ſcilicet accepta. v (Hæc eſt, viſitare pupillos.) corporaliter in conſolatione verborũ: & erogatione munerũ, & protectione malorum. x (Et viduas in tribulatione earũ.) ſcilicet tã corporali quàm ſpirituali. y (Et immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſęculo.) inquinato. Ly. ſenſus eſt quòd religin chriſtiana eſt exercere ſe in operibus miſericordiæ erga proximum, & in operibus munditiæ erga ſeipſum.

¶Quęſtio.ciiij.

Super Verbis epiſtolæ vlti. dominicæ poſt paſcha quæ habẽtur Iaco.j. Eſtote factores verbi. Oritur quæſtio de facilitate bene operandi. Vtrum facilius ſit operari bonum quàm malum? Arguitur quòd non. ait Ariſt.iij. ethicorum. Virtus & bonũ verſantur circa difficile, Igitur. In oppoſitum. Mat.x. Iugũ meũ ſuaue eſt & onus meum leue. Igitur ad quęſtionem reſpondendum eſt quòd homo poteſt conſiderari in duplici ſtatu. Primo in ſtatu malitię. & ſic facilius eſt operari malum quàm bonum. Gene.vj. Senſus & cogitatio cordis humani pꝛona ſunt ad malum, ab adoleſcentia ſua. Secũdo modo in ſtatu innocentiæ, & ſic facilius eſt operari bonum quàm malum & hoc quadruplici ratione. Primo ratione delectationis quod patet, vna res tanto facilior eſt ad obſeruandũ, quantum per illam quis conſequitur delectationem Ariſto.vj.ethi. homo naturaliter fugit triſte & appetit delectabile. ſed bonũ faciendo quis conſequitur delectationem, Igitur. Secundo ratione inclinationis, patet res tanto eſt facilior ad operandum quanto naturalis, patet de riſu & fletu: ſed operari bonum eſt naturale malum verò non. Tho.j.ij. Peccatum eſt contra hominis naturam inquantum eſt contra ordinem rationis. Igitur tertio ratione incitatiõis, patet: iſtud eſt facilius ad operandum ad quod per plures incitamur, ſed ad bene operandum plures nos incitant. ſ. deus per inſpirationem, angel⁹ cuſtos. ſinderesis, creatura. Igitur. Quarto ratione promiſsionis, quia operatione bona promittitur gloria. Mat.v. Merces veſtra, &c. ex prædictis patet reſponſio ad argumenta.

In rogationib⁹. Feria.ij. &. iij. poſt dominicam vltimam poſt paſcha. Lectio epiſtolę beati Iacobi apoſtoli.c. vltimo.

CHariſsimi, [b] Confitemini † alterutrum peccata veſtra, [c] & orate pro inuicem, vt ſaluemini. [d] Multum enim valet deprecatio iuſti [e] aſſidua. [f] Helias homo erat ſimilis nobis paſſibilis. [g] Et oratione orauit, vt non plueret [h] ſuper terrã, & nõ pluit annos tres & menſes ſex. [i] Et rurſum orauit, & cœlum dedit pluuiam, & terra dedit fructum ſuum. [k] Fratres mei [l] Si quis ex vobis errauerit à veritate, [m] & conuerterit quis eũ, ſcire debet, quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, [n] ſaluabit animam eius à morte, & operit multitudinem peccatorum.

† Cõfitemini. Confeſſio ad ſalutem neceſſaria ſine qua nullus pctõr ſaluari poteſt ore facta. ſ. vel mente: hoc vult magiſ. ſen. libr.iiij.di. xviij.

¶Poſtilla.

CHariſsimi. Confitemini alterutrum peccata veſtra, &c. In principio hui⁹ capituli apoſtolus Iacobus & vſque in finem inducit clerum ad adherendum deo ex conſideratione ſuæ ſeueritatis, quæ maxime in iudicio apparebit. Et hoc facit, quia in alijs capitulis præcedentibus induxerat clerũ ad adherendum deo ex conſideratione ſuæ bonitatis & miſericordię. Et ideo ne clerus nimiũ in bonitate & miſericordia dei confideret, & cõfidendum cæteris prædicaret, hunc tenet ordinem. Propter quod ſciendum quòd illud iudicium ſicut erit terribile malis, ſic erit conſolabile iuſtis. Vnde ſaluator de ipſo iudicio loquens Luc.xxj. dicit apoſtolis. His autẽ fieri incipientibus, reſpicite & leuate capita veſtra.i. exhilarate corda veſtra: vt exponit Gregor. homel.j. Ideo beatus Iacobus primo incutit malis iudicibus terrorem, vt à peccatis reſiliant. ſecundo iuſtis eius fauorem vt inſeparabiliter adhereant. Sed præſens lectio ponitur in fine capituli & ſolum continet finem ſecundæ partis: dicit ergo. b (Confitemini &c.) Ex quo patet quòd confeſſio debet fieri nõ ſolum deo, ſed etiam homini. Vnde & in lege veteri ſacrificia quæ offerebantur deo pro peccatis, offerebantur per manum ſacerdotis. c (Et orate pro inuicem.) Nã confeſſor tenetur orare pro confitente: & econuerſo. d (Multum enim &c.) Hic cõſequẽter declarat quoddam dictum, ſ. quod oratio ſit magnæ efficaciæ: quia dixerat quòd valet cõtra triſtitiam & ad dei reuerentiam in ſacramentorũ perceptione. Ideo dicit. Multum enim valet deprecatio iuſti. Nam econtra de iniuſto dicitur Eccle.xv. Non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris. e (Aſsidua.) Nam vna de conditionibus

Sicut cibus delicatiuus inter duos diſcos ſordidos, principi non eſt gratus, ſic oratio quæ fit à peccatore qui habet corpus & animam vitio repletã deo non placet.

quę faciũt orationé ſemper exaudibilé,eſtquod ſit perſeuerãs. Alię verò duę quòd ſit pia & per ſe. f (Helias homo erat ſimilis nobis paſsibilis. Nam timore mortis fugit à facie iezabel.iij. Regu.xix. g (Et oratione orauit,vt non plueret.)iij. Reg. xvij.cap. h (Super terram). ſ. iſrael. Nam propter malitiam achab, fuit illa plaga inducta. i (Et rurſum orauit,& cœlum dedit pluuiã.)iiij.Reg.xviij. k (Fratres mei.) hic vltimo inducit ad dei reuerentiam in fraterna correctione,quæ eſt actus dilectionis proximi:&per conſequens ordinatur ad dilectionem & reuerentiam dei,dicens. l (Si quis ex vobis errauerit à veritate.)fidei vel morum. m (Et conuerterit quis eum)ab infidelitate ad fidem, à vitijs ad virtutes. n (Saluabit animam eius à morte).ſ.culpę & gehennæ. o (Et operit multitudinem peccatorum.)vt non videantur à deo punienda pœna æterna:& ſic ab eo recipietur in gloria.

¶Queſtio.ciiij.

Super Verbis epiſtolæ vltimæ dominicæ poſt paſcha quæ habentur Iacob. vl. Confitemini alterutrum peccata veſtra. Oritur quæſtio de cõfeſsione vtrum omnes teneantur confiteri peccata ſua ſacerdoti? Arguitur quòd non,nullus debet mentiri in confeſsione:ſed impoſsibile eſt quòd aliquis veniens ad ſacerdoté cui non eſt confeſſus anno illo.nullum pęnitus habeat peccatum ergo anno illo illi confiteri nõ tenetur alias oporteret eum mentiri in confeſsione. Igitur. In oppoſitum confiteri ſacerdoti eſt præceptum dei:ſed ad præceptum dei, omnes tenentur, Igitur. Ad argumentum dicitur quòd tali ſufficeret dicere ſe nullum commiſiſſe peccatum,quòd ſciat poſtquàm legitime cõfeſſus eſt,ad quęſtionem reſpondendum eſt ſecundùm Richar.iiij.ſen.diſtin.xvij.arti.j.q.iiij. quòd regulariter omnes tam fideles quã infideles tenétur ad faciédũ cõfeſsioné ſacerdoti chriſtiano,inquãtũ iſtud pręceptum eſt præceptum dei,qui plenitudinem poteſtatis habet vniuerſalem ſuper omnes: & præceptum vniuerſale dedit:ſi autem non eſſet præceptum niſi ab eccleſia,ad eius obſeruationem tenerétur illi qui ſacramentum nunquam ſuſceperunt: vicario enim chriſti non fuit conceſſa directo poteſtas ſuper illos qui ſacramentum baptiſmi non ſuſceperunt,quod eſt ianua qua intrauit in eccleſiam militantem:& quia diuinum præceptum cum ſit rationabiliſsimum,non obligat ad aliquid irrationabile:ideo ad obſeruationem pręcepti non tenentur homines, quando habent de non confitendo rationabilem cauſam & legitimam excuſationem,ſicut ſunt illi qui non habent copiam ſacerdotis:non enim dicendum eſt quòd tales teneantur cõfiteri laico quòd nõ ſit præceptum confiteri niſi ſacerdoti.

Feria quarta in vigilia aſcenſionis.

Lect. epiſtolæ beati pauli apoſtoli ad Ephe.iiij.

FRatres.[a] Vnicuique noſtrum[b] data eſt gratia † ſecundũ menſuram donationis chriſti?[c] propter quod dicit.[d] Aſcendens in altum[e] captiuã duxit captiuitatem.[f] dedit dona[g] hominibus:[h] quod autem aſcendit, quid eſt[i] niſi quia & deſcendit, primum[k] in inferiores partes terræ.[l] Qui deſcendit ipſe eſt[m] & qui aſcendit ſuper omnes cœlos,[n] vt adimpleret omnia.[o] Et ipſe dedit quoſdam quidem apoſtolos.[p] quoſdam autem prophetas.[q] Alios vero euangeliſtas,alios autem paſtores[s] & doctores,[t] ad conſummationem ſanctorum in opus miniſterij,[v] in edificationem corporis chriſti,[x] donec occurramus omnes in vnitatem fidei & agnitionem filij dei[y] in virum perfectum.[z] in menſuram ætatis plenitudinis chriſti.

† Data eſt gratia. Fõs plenitudinis, in quo omne donum. (Ex ſuperno rore omnib*) donagratia confert ſecundũ equitatis portionem meritorũ & non alias,niſi ſibi neplaaito &gratia. vñ yſidorus de ſum. bo. li. ij.c. ſpiritalis gratia non cibus diſtribuit: ſed tamen modo electis donat.

Poſtilla.

FRatres. Vnicuique noſtrum data eſt gratia &c. Poſtquam apoſtolis in præcedentibus capitulis induxit epheſios ad gratiarum actionem, & effudit pro eis orationem: hic conſequẽter informat eos in moribus. Et ponitur hæc præſens epiſtola in medio cap. Et primo declarat quoddam dictum in principio huius cap.ſcilicet qualiter omnes fideles ſint vnum corpus chriſti myſticum:& hæc pars diuiditur in duas partes,quia primo declarat huius corporis diſtinctionem membrorum,ſecundo connexionem eorum, ſed præſens epiſtola continet primam partem, dicit ergo ſic. a (Vnicuique noſtrum.)ſ. chriſti fidelium. b (Data eſt gratia ſecundùm menſuram donationis chriſti).i.prout voluit dare & plus & minus ſecundùm ordinem diſpoſitionis ſuæ: chriſto enim datus eſt ſpiritus non ſecundùm menſuram. Ioan.iij. Cæteris autem datur in menſura. c (Propter quod dicit ſcriptura)pſal.lxvij. d (Aſcendens in altum.)ſcilicet chriſtus in ſua aſcenſione. e (Captiuam duxit capti. ſcilicet patres,qui prius tenebantur in lymbo, qui dicuntur hic captiua captiuitas. ſicut frequenter in ſacra ſcriptura fit talis reduplica-

Quæſtio deus dat gratiam.

Deus dat dona dupliciter.

tio,vt cum dicitur. Vita viuet,morte morietur, & conſimilia ad maiorem expreſsionem. f (Dedit dona) ſpiritusſancti. g (Hominib⁹) in die penthecoſtes viſibiliter & quotidie inuiſibiliter. pſal. lvij. dicitur quòd accepit dona in hominibus. Et eſt eadem ſententia. Accepit enī dona à Deo patre hominibus diſtribuenda, ſicut expoſitum fuit ibidem. Quicquid enim habet filius habet à Deo patre,cuius dona proueniunt ad ſ. iium incarnatum, mediatorem Dei & hominum. Et conſequenter declarat modū aſcenſus, dicens. h (Quòd autem aſcendit, quid eſt),id eſt qualiter intelligendum. i (Niſi quia deſcendit primum.)iu ſua morte. k (In inferiores partes terræ),ſcilicet ad lymbum patrum in inferno,qui dicitur eſſe ſub terra: vel aliter niſi quia deſcendit primum in ſua incarnatione in inferiores partes terræ,id eſt .in partes huius terræ: ipſe enim ſunt inferiores reſpectu aliarum partium mundi. l (Qui deſcēdit ipſe eſt.)idem iu perſona. m (Qui aſcendit ſuper omnes cœlos.) Aſcendere vel deſcendere Chriſto non conuenit proprie ſecundùm deitatem,qui de neceſsitate præſens eſt vbique ſed ſecundùm humanam naturam. Dicitur autem hic aſcendiſſe ſuper omnes cœlos, non ſic intelligendo quòd aſcēderit totaliter ſuper cœlum empyræum,vbi nullus eſt locus nec creatura aliqua: ſed ſic intelligendo quòd aſcenderit ad digniorem partem empyręi cœli: quod eſt locus beatorum & ſupremum cœlum. n (Vt adimpleret omnia quæ de eo per prophetas erant ſcripta: qui non ſolum prophetauerunt de eius incarnatione,morte & reſurrectione,ſed etiam de eius aſcenſione. o (Et ipſe dedit quoſdam &c.) Hic conſequenter ponitur dictæ diſtinctionis conditio. ſicut enim diuerſis membris eccleſiæ data eſt ad menſuram gratia,plus & minus. ita conſtituta ſunt in diuerſis gradibus & officijs. Sicut in corpore naturali, diſtincta membra habeut diſtincta officia. Et hoc eſt quod dicitur. Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos ſcilicet duodecim ad ordinaudum eccleſiam & regendum. p (Quoſdam autem prophetas.) ad futura prædicendum: vt patet Actuum. xj. & xiij. q (Alios verò euangeliſtas),ſcilicet quatuor ad Euangelium ſcribendum. r (Alios autem paſtores)ad curam animarum. s (Et doctores)ad informandum iu moribus populum, & hoc ex officio ſibi iniuncto: ſiue ex commiſſione. t (Ad conſummationem ſanctorum), id eſt perfectionem fidelium in morib⁹ & fide. v (In ædificationem corporis Chriſti.)myſtici quod eſt eccleſia. In qua apoſtolis ſuccedūt epiſcopi,prophetis autem ſuccedunt habentes gratiam ſcripturarum ſacrarum,obſcura interpretandi,euangeliſtis archidiaconi: & diaconi paſtoribus,per quos intelliguntur ſeptuaginta diſcipuli ſacerdotes curati: doctoribus autem quicunque exercentes debitum actum exercendi ſeu prædicandi. x (Donec occurramus omnes in vnitatem fidei &c.) Hic conſequenter oſtenditur dictæ diſtinctionis duratio vſque ſcilicet ad iudicium. Tunc enim terminabitur tēpus merendi: & per conſequens promotio inferiorum per ſuperiores ad bonum: & ſic ceſſabunt hæc officia: & hoc eſt quod dicitur,donec &c. id eſt dicta officia exercebuntur in eccleſia militante.(Donec occurramus omnes in vnitate fidei &c.)id eſt qui ſumus vniti in fide & cognitione Chriſti. y (In virum perfectum.) id eſt occurramus Chriſtó venienti ad iudiciū, qui eſt vir omnino perfectus. z (In menſuram ætatis plenitudinis Chriſti) omnes enim reſurgent in ætate trigintatrium annorum: quæ eſt ætas plena & perfecta in qua Chriſtus paſſus fuit.

Duplex eſt infernus. ſ. pticularis q eſt ſuper terrā: & vniuerſalis q eſt ſub terra: & dr̄ ab infero quia ibi dānatis pœnæ inferunt. Gre. in moralibus.

¶ Quæſtio. cv.

Super Verbis epiſtolæ in vigilia aſcenſionis quæ habentur ad Epheſeos. iiij. ſcilicet, Aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem,id eſt patres qui tenebantur iu lymbo Oritur quæſtio de tempore liberationis ipſorum patrum,vtrum animæ ſanctorum ſtatim poſtquàm Chriſti anima deſcendit ad inferos in cœlis,fuerunt introductę? Arguitur quòd ſic Luc. xxiij. Dicit dominus ad latronem. Hodie mecum eris in paradiſo,quod nō intelligitur de paradiſo terreſtri ergo cœleſti. Igitur. In oppoſitum Micheæ. ij. dicit de Chriſto Aſcendit pādens iter ante eos: ſed Chriſtus non aſcendit niſi poſt quadrage. diem reſurrectionis ſuæ: ergo nec animæ ſanctorum quæ erant in lymbo. Ad argumentum dicitur quòd autoritas intelligitur de virtute Dei. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundùm magiſtrum Nicolaum de orbellis. iij. ſententia. diſtinct. xxij. per duas concluſiones. Prima eſt animæ ſanctorum non ſtatim poſt mortem Chriſti perductæ ſunt in cœlos,ſtatim tamen poſt reſolutionem animæ à corpore in Chriſti deſcenſu ad inferos viderunt lumen æternum & beatæ factę ſunt quantum ad primum: & ſic in loco infernali exiſtentes habuerūt paradiſum per apertam Dei viſionem quę eſt ęterna. Secunda concluſio. animæ ſanctorum in lymbo exiſtentium nō ſtatim beatitudinis locū adeptę ſunt. patet,quia nulla anima in cœlum debuit aſcendere ante Chriſtum qui eſt primogenitus in multis fratribus tāquā caput omnium.

In die aſcenſionis domini. Lectio Actuum. j.

PRrimū quidē † ſermonē[b] feci de omnibus[c] ò theophile,[d] quę cępit Ieſus facere & docere,[e] vſque in diē[f] qua pręcipiens apoſtolis p ſpiritumſanctū,[g] quos

† Sermonē feci. Facere ſermonē eſt apud oratores idem q̄ pdicare: vn̄ ſciēdum eſt quòd pdicatio ad ſalutē animarū eſt valde neceſſaria: nā p pdicationem multi pctóres reſurgūt, q in ſtercore ſuo i. pctó perirēt, vt hr̄ de magdalena quę qn̄ chriſtū audiuit cito pœnituit: quam forte nunquam peccare pœnituiſſet: & de cōuerſione hui⁹ hr̄ Mat. xxvj.

elegit [h] aſſumptus eſt.[i] Quibus & p̄buit ſeipſum viuum poſt paſsionem ſuam in multis argumentis,[k] per dies quadraginta apparens eis,[l] & loquens de regno Dei.[m] Et cōueſcens[n] pręcepit eis,ab hieroſolymis ne diſcederēt:[o] ſed expectarent ꝓmiſsionem patris,quā audiſtis,inquit,per os meum.[p] Quia Ioānes quidem baptizauit aqua,[q] vos autem baptizabimini ſpiritusſancto,[r] non poſt multos hos dies.[s] Igitur qui conuenerant,[t] interrogabant eum dicentes,Dn̄e ſi in tēpore hoc reſtitues regnū Iſrael?[v] Dixit autē eis, Nō eſt veſtrum noſſe tempora vel momenta, quæ pater poſuit in ſua poteſtate:[x] ſed accipietis virtutem ſuperuenientis ſpiritusſancti in vos,[y] & eritis mihi teſtes [z] in Hieruſalem & in omni Iudæa & Samaria, & vſque ad vltimum terræ. Et cum hæc dixiſſet videntibus illis eleuatus eſt,[a] & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum. Cumque intuerentur in cœlum,[b] ecce duo viri[c] aſtiterunt iuxta illos in veſtibus albis.[d] Qui & dixerūt, viri Galilæi,[e] quid ſtatis aſpicientes in cœlum?[f] Hic Ieſus qui aſſumptus eſt à vobis in cœlum, ſic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlum.

Poſtilla.

PRimum quidem ſermonem feci. &c. Notandum quòd Chriſtus dominus noſter aſcendere volens primo diſcipulis ſuis apparuit,& eos de incredulitate eorum redarguit,& cum eis comedit,& eos extra ciuitatem in montem exire pręcepit, vbi eum viderunt aſcendere poſt quadraginta dies à reſurrectione computando,ſicut manifeſtè habetur in epiſtola & etiam in Euangelio hodiernę feſtiuitatis. Vnde dicit Lucas in epiſtola pręſenti quæ habetur in principio actuum Apoſtolorum.

a (Primum quidem ſermonem feci) ſcilicet in Euangelio quod ego ſcripſi. b (De omnibus) Ly. nō dicit omnia,qa oīa facta Chriſti nō poſſunt per ſingula ſcribi ſecundùm qđ dr̄ Ioannis ſexto. Sunt autem & alia multa quę fecit Ieſus,quę ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere eos qui ſcribendi ſunt libros. Sed notanter dicit de omnibus, quia de pertinentibus ad Chriſti cōceptionem, natiuitatem,vitam,mortem, reſurrectionem & aſcenſionem aliqua ſcripſit. c (O theophile.) hic erat quidam epiſcopus aſię cui ſcripſit euāgelium,& eidem ſcripſit hunc librum.ſ.actus apoſtolorum,de quo libro pręſens epiſtola ſumpta eſt. d (Quæ cœ. Ieſus face.& do.) Ly. bene enim docere & male viuere nihil aliud eſt quàm ſe ſua voce damnare. e (Vſque in diem) ſcilicet aſcenſionis ſuæ. f (Qua præcepit apo. &c.) Ly. quòd prædicarent euange. per vniuerſum orbem. g (Quos elegit.) præ cæteris ad officium apoſtolat. h (Aſſumptus eſt.) de terra ad cœlum ſua humanitate. i (Quibus & prebuit ſeipſum viuum poſt paſsionem ſuam in multis argumentis.) quia comedit cum eis, & palpabilem prebuit ſe eis,& ſic de alijs argumentis. k (Per dies.xl.apparens eis.) quod ſic non eſt intelligendum quòd in illis.xl. diebus continuè fuerit cum eis,ſed in illo tēporis ſpacio frequenter eis apparuit. l (Et loquens de regno dei.) i. de beatitudine cœleſti. m (Et cōueſcens.) i. comedens cum apoſtolis, apparuit eis recumbentibus in die aſcenſionis: vt patet in euangelio hodierno. n (Præcepit eis ab hieroſolymis ne diſcederent.) Ly. donec per ſpiritum ſanctū redderentur apti ad publicandum euangeliū. o (Sed expectarent promiſsionem patris.) quam audiſtis, inquit, per os meum Io. xiij. Paracletus autē ſpiritusſanctus,quē mittet pater in nomine meo,ille vos docebit omnia, ſcilicet neceſſaria vobis & alijs ad ſalutem.

p (Quia Ioannes quidē baptizauit aqua.) Ly. ſolū. Nam eius baptiſmus gratiam nō conferebat. q (Vos autem baptizabimini ſpiritusſancto.) hoc enim intelligendum eſt de receptione ſpiritusſancti in ſigno viſibili. r (Non poſt multos hos dies:) ideſt in die penthecoſtes. s (Igitur qui conuenerant.) Glo. ordi. i. pręſentes aderant. t (Interrogabant eum dicentes, Domine ſi in tempore hoc reſtitues regnum Iſrael. Sciendum ſecundùm Nicola. de Lyra. quòd multi de diſcipulis Chriſti de regno eius adhuc carnaliter ſentiebant, vtpote nondum recepta ſpiritusſancti gratia, ęſtimantes ipſum tēporaliter regnaturum, propter quod filij zebedæi petierunt quòd vnus ad dexteram alius ad ſiniſtram ſederent: & credebant quòd regnum temporale quod ablatum erat à iudæis per romanos, ſtatim foret reſtituendum. ideo quæſierunt. Domine ſi in tempore hoc reſtitues regnum Iſrael? Et quoniam hæc quæſtio erat ſtulta: ideo repulit eam vnde ſequitur. v (Dixit autem eis.) Non eſt veſtrum noſſe tempora vel momenta, quæ poſuit pater in ſua poteſtate. q. d. non pertinet ad vos hoc ſcire vel quærere. x (Sed accipietis virtutem ſuperuenientis ſpiritusſancti in vos) ad conſtanter & efficaciter euangelium prædicandum per orbem vniuerſum. y (Et eritis mihi teſtes) Gloſ. ordi. reſurrectionis meæ, verbo & exēplo & ſignis. z (In hieruſalem &c. Et cum hoc dixiſſet videntibus illis eleuatus eſt) de terra ad cœlum. a (Et nubes ſuſcepit &c. Cūque intuerentur in cœlum

Aſcenſio Chriſti vſque ad ſuſceptionem nubis fuit ſuſceptiua, poſt nubis ſuſceptionē in inſtanti. de marone nis.

eantem illum)admirãtes aſcenſionem tam glorioſam. b (Ecce duo viri.)id eſt doo angeli,in ſpecie virorum. c (Aſtiterunt iuxta illos in veſtib⁹ albis.)ad deſignandũ ſolennitatẽ aſcenſionis huius ſecundùm Greg. d (Q ui dixerunt viri Galılæi.) natione. Eſt enim Galilæa quædam pars Iudeę,de qua erant Apoſtoli ſaltem pro maiori parte. e (Qnid ſtatis aſpicentes in cœlum).quaſi dicat, Non putetis quòd ille amplius habitet vobiſcum,ſicut ante fecit. Videbitis tamen in fine mundi venientem ad iodicium.Ideo ſeqoitur. f (Hic Ieſus qui aſſumptus eſt à vobis in cœlnm),id eſt ſicut aſcendit in forma humanitatis.Gloſſ.ſic ad iudicaodum veniet.

¶Quæſtio.cvj.

Super Verbis epiſtolæ in die aſcenſionis qoæ habentur Actunm.j.ſcilicet Ieſus qui aſſumptus eſt.Oritur quæſtio de aſſumptione,vtrum conueniens fuit Chriſtum aſcendere in cœlum?Arguitur quòd non Chriſtus filius Dei humanam naturam aſſumpſit propter noſtram ſalutem:ſed fuiſſet magis ſalotaris hominibus quòd ſemper conuerſaretur nobiſcom in terris quàm eius abſentia , Igitur. In oppoſitum, Marci.xvj. Dominus quidem Ieſus aſſumptus eſt in cœlum. Ad argumentum dicitur negando mioorem & ratio eſt:quia licet pręſentia corporalis Chriſti fuerit ſubtracta per aſcenſionem,pręſentia tamen diuioitatis ipſius ſemper adeſt fidelibus:ſed ipſa aſcenſio Chriſti magis fuit vtilis quam eius corporalis pręſentia fuiſſet. Primo propter fidei aogmentum , quæ fides eſt de non viſis.Secundo ad ſpei ſubleuationem.Tertio ad erigendum charitatis affectum. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundùm magiſtrum Ioannem de turre cremata in quæſtionibus ſoper euangelijs,ſuper certis concluſionibus. Prima conueniens fuit Chriſtum aſcendere. Patet locus debet eſſe proportionalis locato Chriſtus per ſuam reſurrectionem,vitam,immortalem & incorruptibilem inchoauit:mondus iſte eſt locus mortalitatis & corruptionis , locus aotem cœleſtis eſt locus immortalitatis & iocorruptionis ,igitur.Secunda conclnſio congroit Chriſto ad cœlum aſcendere. Patet omne id quod ad gloriam pertinet debebatur ei:ſed cœlum empyreum ad gloriá pertinet, igitur. Tertia concluſio . Congruit nobis,vt Chriſtus ad cœlum aſcenderet pœnitentia vt oos quaſi in corporalem poſſeſsionem cœli indoxerit,quam pretio ſui ſanguinis emerat.Secondo vt ſpem noſtram ad cœlom erigeret. Tertio vt ydonęi efficeremur ad dona ſpiritusſancti ſuſcipienda,ioxta pſal. Aſcendens in alcum dedit dooa hominibus.

Dominica infra octauã aſcẽſionis. primę,Petri.iij.

Epiſtola.

CHariſsimi, [a] Eſtote prudentes [b] & vigilate in orationibus.[c] Ante omnia autem mutuam in vobiſmetipſis charitatem continuam habentes, [d] quia charitas operit multitudinem peccatorum.[e] Hoſpitales inuicem [f] ſine murmuratione. [g] Vnuſquiſque [h] ſicut accepit gratiam,[i] in alterutrum illam adminiſtrantes,[k] ſicut boni diſpenſatores multiformis gratię Dei.[l] Si quis loquitur [m] quaſi ſermones Dei.[o] Si quis miniſtrat[o] tanquam ex virtute quam adminiſtrat Deus.[p] Vt in omnibus [q] honorificetur Deus, per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum.

† Eſtote prudentes. prudẽtia in reb⁹ agẽdis eſt neceſſaria: ea eſt virtus per quam mortales hoĩes negotia mũdi recte agunt:hoĩes aũt ſurſum dirigit ad rectã charitaté hñdá & ad Deũ recta rõne diligẽdũ & mũdi mala cauẽdũ: vñ Gre.in moralibus ſic prudẽtiam diſfinit prudẽtia eſt rerũ bonarũ & malarũ cũ alterarũ dilectiõe & reliquarũ deteſtatiõe ſcientia.

Poſtilla.

CHariſsimi. Eſtote prudentes & vigilate in orationibus &c. Ante initium illios epiſtolæ ſcribit ſanctus Petrus apoſtolus,dicens. & reddent rationem ei, qui paratus eſt iudicare viuos & mortuos. Tunc ſequitur præſens epiſtola in qua beatus Petrus hortatur nos ad virtutes,qoæ nos aptos faciunt ad recipiendum ſpiritumſanctum dicens. a (Eſtote prudentes).Gor.ſcilicet futura prouidentes. vnde Deutero.xxxiij.Vtinam ſaperent & intelligerent ac noniſsima prouiderent. b (Et vigilate in orationibus.)Gor.ne animus aliud cogitet, quàm id quod prædicatur. Nam iſto ſacro tempore deuotioni & orationi vacare debemus & hoc exemplo Mariæ matris Chriſti & diſcipulorum. Legitur enim qnòd tempore medio inter aſcenſionem Chriſti & miſsionem ſpiritusſancti fuerunt cum ſanctis mulieribus in oratione,expectãtes ſpiritumſanctũ eis promiſſum. vnde Actuum.j.dicitur. Hi omnes erant vnanimiter cum mulieribus in oratione & Maria matre Ieſu & fratribus ſuis. Exemplo ergo illorũ debent fideles eſſe in tempore iſto in præparatione & expectatione ſpiritusſancti intenti. Prę paratis enim debito modo dabatur ſpiritusſanctus ad id quod indigebant. primo Coriothio. xij. Vnicuique datur manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem . c (Ante omnia autem mutuam in vobiſmetipſis charitatem continuam habentes)quia charitas excellentior eſt cæteris virtutibus:quia cæteræ virtutes ſine ea nihil valet ad meritum. d (Quia charitas operit multi.peccatorum). Gorra.ne appareant ad puniendum. e (Hoſpitales inuicem)Gorra.id eſt ſuſceptores hoſpitum. f (Sine murmuratione) ſed

hilariter huc facite. g (Vnuſquiſque.) ſiue ſit de maiuribus, ſiue de mediocribus, ſiue de minoribus. h (Sicut accepit gratiam.) Gorra. id eſt quodlibet donum gratuitum. i (In alterutrum illam adminiſtrantes.) Alijs communicantes gratis & benigne, ſicut membra in vno corpore ſibijnuicem ſeruiunt. Oculus enim videt tuti corpori: & pes portat totum corpus. k (Sicut boni diſpenſatores multiformis gratiæ Dei. Vincen. i. mulriformium donorum gratuitu à Deo collatorum: quia nun debet eſſe diſpeuſator parcus vbi parerfamilias eſt largus. l (Si quis loquitur.) Lyra exhortationis verba. m (Quaſi ſermones Dei). id eſt torum bonum attribuat Deo & non ſibijpſi. n (Si quis miniſtrat.) egentibus bona temporalia. o (Tãquã ex virtute quã adminiſtrar Deus). i. attribuſit Deo qui dedit ſibi voluntatẽ & facultatẽ hoc faciendi. p (Vt in omnibus verbis.) & factis veſtris. q (Honorificetur Deus). id eſt totum fiat ad honorem Dei. r (Per Ieſum Chriſtum duminum noſtrum) qui eſt mediatur Dei & hominum.

¶Quæſtio.cvij.

Super Verbis epiſtolæ dominic. infra uctã. aſceuſionis Chriſti quæ habentur. j. Petr. iij. Eſtute in vobiſmetipſis mutuam Charitatem habentes. Oritur quæſtio de charitate. vtrum humo debeat corpus ſuum ex charitate diligere) Arguitur quòd non. Charitas cùm ſit amicitia quædam ad eos habetur qui reamare poſſunt: ſed corpus nuſtrum non poteſt nos ex charitate diligere. Igirur. In oppoſirum Augu. j. de doctrina Chriſtiana ponit quatuor ex charitare diligenda, inter quæ vnum eſt corpus ꝓprium. Igitur ad argumẽtum dicitur quòd reamatio habet locum in amicitia quæ eſt ad alterum, non autem in amicitia quæ eſt ad ſeipſum & ſecuudùm animam & ſecuudùm corpus. Ad quæſtiunem reſpoudendum eſt ſecũdùm Tho. ij. ij. q. xxv. quòd corpus noſtrũ ſcd̃m duo poteſt cunſiderari. vnu modu ſcd̃m eius naturam. Aliu modu ſcd̃m corruptionem culpæ & pœnę. Natura eiñ corporis uoſtri non eſt à malu principio creata, ſed à deo: ideo ex dilectione charitatis qua diligimus Deum, debemus etiam corpus uuſtrum diligere. Sed infectiunem culpæ & corruptionem pœnæ in curpore uoſtro diligere non debemus.

In vigilia penthecoſtes dicũtur. vj. prophetiæ quæ ponũtur in vigilia paſchæ. Deinde ad miſſam dicitur epiſt.

Actuum. xix.

IN dieb⁹ illis,[a] Factũ eſt autem, cũ appollo eſſet corinthi, & paulus peragratis ſuperioribus partibus veniret epheſum, & inueniret quoſdam de diſcipulis, dixit ad eos.[b] Si ſpiritumſanctũ† accepiſtis credentes. At illi dixerunt ad eũ.[c] Sed neque ſi ſpiritusſanctus eſt audiuimus. Ille verò ait. In quo ergo baptizati eſtis? Qui dixerunt. In Iohannis baptiſmate. Dixit autem paulus.[d] Ioannes baptizauit baptiſmo pœnitentiæ populum,[e] dicẽs, & in eum qui venturus eſt poſt ipſum vt crederent, hoc eſt in Ieſum.[f] His auditis baptizati ſunt in nomine domini Ieſu, & cùm impoſuiſſet paulus illis man⁹ venit ſpiritusſanctus ſuper eos, & loquebantur varijs linguis & prophetabant. Erant autem omnes viri ferè duodecim.[g] Introgreſſus autem paulus in ſynagogã cum fiducia[h] loquebatur per tres menſes[i] diſputans,[k] & ſuadens[l] de regno dei.

† Spiritum ſanctũ, qui baptiſmũ in chriſtũ firmirercredentes digne ſuſcipiunt ſpiritusſancti gratiam ſimul recipiunt potiſsime adulti qui credentes iam in fide ſunt formati: hoc vult magiſter ſent. li. iiij. diſt. iiij.

Poſtilla.

IN diebus illis. Factum eſt autem cum apollo &c. hic deſcribitur prędicatiu pauli apud epheſum in ſuu reditu. Circa quam primo ponitur prædicatiu ipſius pauli. Secundu expreſsio præſumptionis quorũdã. Sed præſens epiſtula ſolũ coutinet primam partem. Litera autem eſt de ſe patens vſque ibi. b (Si ſpiritum ſanctum acceпiſtis). ſ. in ſignu viſibili: quia tunc ſic dabatur baptizatis per impoſitionem manuum apoſtulorum. c (Sed neque ſi ſpiritusſanctus eſt, &c.) hoc modu datus vel dandus audiuimus: licet audiſſent quòd deus eſſet triuus & vnus. Cętera pateut vſque ibi. d (Io. bapti. baptiſmo pœuitentiæ populum.) Erat enim baptiſmus Ioannis quædam proteſtatiu faciendi pœnitentiam, & diſponendi ſe ad baptiſmum chriſti in quu datur gratia iuſtiſicans. e (Dicens in eum qui venturus eſt &c.) Hoc eiñ prędicabat Ioannes: vt patet Math. iiij. & Ioan. j. f (His auditis baptizati ſunt iu uumine domini Ieſu.) In hac enim forma dabatur baptiſmus in primitiua eccleſia. Cætera patent vſque ibi. g (Introgreſſus autem &c.) Hic cõſequẽter ponitur doctrina pauli quantum ad publicationem euangelij cùm dicitur. h (Cum fiducia loquebatur) poſtpoſito timore humano. i (Diſputans) cum cuntradicentibus. k (Et ſuadens) audientibus vuluntariè. l (De regno dei.) i. de ſuperna fœlicitate, quæ cunſiſtit in aperta dei viſione. ſ. deitatis pariter & humanitatis. Secuudario ſuadebat etiã dę modo veniendi ad hanc beatitudinem, quæ eſt per fidem charitate formatam.

¶Quæſtio.cviij.

Super Verbis epiſtolæ in vigi.penthecoſt. quæ habentur. Actu.xix.ſ.in Ioan. baptiſmate.Oritur quæſtio de ipſo Ioanne: vtrum fuit conueniens Ioanné baptizare? Arguitur quòd non.Omnis ritus ſacraméta lis ad aliquam pertinet legem.Sed Ioannes non introduxit nouam legem, ergo non fuit conueniens quòd Io.nouum ritum baptizandi introduceret.In oppoſitum Mat.iij. Exibant ad eũ multi & baptizabantur in iordane, Igitur. Ad argumentum dicitur negando conſequẽtiam, & ratio eſt: quia baptiſmus Ioannis non erat per ſe ſacramentum:ſed quaſi quoddam ſacramentale diſponens ad baptiſmum Chriſti: & ideo aliqualiter pertinebat ad legem Chriſti non autem ad legem Moyſi. Ad quæſtioné reſpondendũ eſt ſecundũ magiſtrũ Io.de tur.cre. in quęſtionib⁹ ſuper euangelijs, quòd cõueniés fuit Ioanné baptizare, quæ cõuenientia colligitur ex quatuor. Primo quia oportebat Chriſtũ baptizari à Ioanne vt baptiſmum cóſecraret. Secũdo vt Chriſtus manifeſtaret ab eo Ioáne. ait enim Chryſo.ſup Io.tãtũ enim officiũ Ioánis prędicando & baptizando ordinabatur ad manifeſtationem Chriſti. Tertio vt ſuo baptiſmo aſſuefaceret homines ad baptiſmum Chriſti. Quarto vt ad pœnitẽtiã homines inducés præpararet ad digne ſuſcipiendum baptiſmũ Chriſti:quia ſicut ille prędicabat pœnitentiã & baptiſmum Chriſti pronuntiabat & in cognitionem veritatis quia mundo apparuit attrahebat: ſed miniſtri eccleſiæ qui primo erudiunt poſtea peccata eorum redarguunt, deinde baptiſmo Chriſti remiſsionem promittunt.

In die ſancto penthe. Lectio.Act.ij.cap.

IN diebus illis,[a] Dum complerentur dies penthecoſtes,[b] erãt omnes diſcipuli pariter in eodem loco.[c] Et[d] factus eſt repẽte de cœlo ſonus † tãquã aduenientis[e] ſpiritus vehementis,[f] & repleuit totam domum[g] vbi erant ſedentes.[h] Et apparuerũt illis[i] diſpertitę linguę[k] tamquã ignis,[l] ſeditque ſupra ſingulos eorũ,[m] & repleti ſunt omnes ſpiritu ſancto,[n] & cœperunt loqui varijs linguis, prout ſpiritusſanct⁹ dabat eloqui illis.[o] Erãt autẽ in hieruſalẽ[p] habitãtes iudæi viri religioſi,[q] ex omni natione quę ſub cœlo eſt.[r] Facta aũt hac voce,[s] cõuenit multitudo[t] & mẽte cõfuſa eſt:[v] quoniã audiebat vnuſquiſque lingua ſua illos loquẽtes.[x] Stupebãt aũt omnes & mirabantur, dicẽtes, Nõne ecce omnes iſti qui loquũtur galilęi ſunt[y]? Et quõ nos audiuimus vnuſquiſque linguam noſtrã, in qua nati ſumus?[z] Parthi & medi,[a] & elamitæ, & qui habitant meſopotamiã,[b] iudęã & cappadociã, põtum & aſiam,[c] phrygiã & pãphiliam, ægyptum & partes lybie, quæ eſt circa cyrenem, & aduenæ romani.[d] Iudęi quoque[e] & proſeliti, cretes & arabes,[f] audiuimus eos[g] loquentes noſtris linguis[h] magnalia dei.

† Sonus. Iſte ſonus nõ fuit terrificus imo lętificans. Nã apoſtoli pauefacti & territi indigebãt cõſolatióe & non terrore: & forte fuit repentina & iucunda angelorũ vociferantiũ quodam ſtatu facta. vnde Aug.ij.lib. de trin. In die pen.factus eſt ſubito de cœlo ſonus quaſi ferret flatus vehemens.

Poſtilla.

IN diebus illis. Dũ cõplérent dies &c. Ante initiũ illius epiſtolę ſcri. ſanctus Lucas quòd poſt aſcenſioné Chriſti vndecim apoſtoli congregati ſtatuerũt duos viros. ſ. Ioſeph qui cognominatus eſt iuſtus & matthiã & orãtes dixerũt. Tu dñe qui corda noſti omniũ, oſtéde qué elegeris, vnũ ex his duobus accipere locũ miniſterij huius & apoſtolatus, de quo pręuaricatus eſt iudas, vt abiret in locũ ſuũ. Et dederũt ſortes eis, & cecidit ſors ſup mathiã & annumerat⁹ eſt cũ vndecim apoſtolis: & ſtatim ſequit́ præſens ępiſtola. a (Dũ cõplerétur dies pétheco.) Hodie celebrauit ſancta mater eccleſia ſolénitaté ſpũſſancti, in quo Chriſtus ſe oſtẽdit eſſe deũ. Nã prius oſtẽderat ſe eſſe dñm terræ, & eorũ quæ in terra ſunt infirmos ſanando, mortuos ſuſcitando. Oſtẽderat ſe etiã dñm maris & eorũ quæ in mari ſunt, cũ ſuper mare ambulauit, & mare ſolidũ ſe ei præbuit, & cũ ſtateré in ore piſcis predixit inueniendũ. Oſtéderat ſe etiã dñm inferni, & eorũ quę in inferno ſunt, quãdo cõtriuit portas inferni & omnes animas de lymbo inferni eduxerat. Oſtẽderat etiam ſe dominũ aeris & eorũ quæ in aere ſunt & etiam dñm cœli & eorũ quę in cęlo ſunt, cũ in die aſcẽſionis propria virtute aſcẽdit ſup aera, nube lucida ſibi obſequẽte. & aſſumptus eſt in cœlum. Oſtẽſo quòd erat dñs omniũ, hodie oſtendit ſe verũ deũ quãdo ſpiritũ ſanctũ, qui deus eſt miſit apl̃is: hodie eñ rex nr̃ dñs Ieſus Chriſt⁹.xij. principes fecit aſſocians eis.lxxij.milites. Principes fuerũt duodecim apl̃i.lxxij.milites fuerũt ſeptuaginta duo diſcipuli xp̃i, quos adeo hodie roborauit qđ p eos totũ mũdũ ſibi ſubiugauit. vñ Ber. Licet magna & diuina fuerũt planè miracula quæ de⁹ geſſit in terris: hoc tñ bonũ ſup omnia alia bõa emicuit, quòd in paucis ſimplicibus totũ modũ & oém ſapientiæ latitudiné ſibi ſubiugauit. Vñ hic dicit́. (Dũ cõplerent dies pétheco.) Ly. à paſcha computando quinquaginta dies. Quinquageſima namque dies à paſchate, in qua iudæi comedebãt agnũ paſchalé celebris erat in veteri teſtamento apud Iudæos, in memoriam beneficij legis datæ: quæ fuit data

In monte Synai quinquageſima die à princi-
pio egreſsionis de ægypto:vt habetur Exo.xix.
Et conuenienter illa die legitur infuſum fuiſſe
apoſtolis ſpiritusſancti donum,per quod lex e-
uangelica impreſſa fuit & firmiter radicata in
cordibus eorum. b (Erant omnes diſcipuli pa
riter in eodem loco).i.cęnaculo grandi ſtrato,
vbi prius chriſtus cum eis cęnam fecit, & non
ſolum apoſtoli,ſed etiam alij fideles & mulie-
res pariter in eodem loco. c (Et)ipſis.ſic con
gregatis inſimul corde & animo. d (Fact⁹ eſt
re.de cælo,)Vin.i.de aere. e (Sonus tamquam
aduenié.ſpirit⁹ vehe.)Ly.i.venti vel tonitrui.
non tamen apoſtoli & alij cum eis aſsiſtentes
fuerunt territi,deo hoc faciete ſignū,quod da-
bat eis ſpiritusſanctus,qui eſt conſolator cor-
dium. f (Et repleuit totam domū)in ſola cha
ritate. g (Vbi erant ſedentes).i. manentes. h
(Et apparuerunt illis viſibiliter)oculis corpo-
ralibus. i (Diſpertitæ linguæ).i. diuerſæ lin-
guæ. k (Tanquā ignis.)id eſt habentes coloré
ignis:ad deſignandū ſigno viſibili exterius in-
uiſibilem gratiá ſpiritusſancti receptā interius
per quā eſſent,feruidi in amore dei, & loquen
tes omnib⁹ linguis ad publicationem euágelij.
l (Seditque ſuper ſingulos eorū).i.ſuper quēli-
bet diſcipulorū incidit vnus radius igneus, ha-
bens figuram linguarū. m (Et repleti ſunt ſpi
ritu ſancto.)Vin.i.ſic quòd corda eorū penitus
illuſtrata ſunt gratia ſpiritusſancti, ſic quòd ho
dierna die diſcipuli receperunt ſpiritū ſanctum
in maiori copia quàm prius habuerunt:quia nō
ſolū receperunt ad ſufficientiam,ſed etiá ad re-
dundantiá:quia ſanctitas quā ſpiritusſanct⁹ in
apoſtolis operatus eſt redundabat in totam ec-
cleſiā,vnde ſequitur. n (Et cœperūt loqui va-
rijs linguis prout ſpiritusſanctus dabat eloqui
illis.)Glo.apoſtoli nō ſolū loquebátur & intel-
ligebant omnia idiomata,ſed ipſis loquentibus
in vno idiomate quodcūque eſſet illud omnes
audientes,quantumcunque eſſent diuerſorum
idiomatum intelligebát quodlibet idioma pro-
priū,diuina virtute hoc faciéte.Sicut enim per
rebellioné ad deum diuiſæ ſunt linguæ vt patet
Gen̄.xj.ita per infuſioné ſpiritusſancti ſunt vni
tę. o (Erát aūt in hieruſalé)Vin.quæ erat ciui
tas metropolis in Iudæa. p (Habitátes Iudęi
viri religioſi.)Lyr.i.cultui diuino deuoti, pro-
pter hoc templū viſitabát,& ibi ſacrificia offe-
rebant. q (Ex omni natione quæ ſub cælo eſt)
quia Iudæi erant diſperſi in omnes nationes: &
aliqui eorum magis deuoti propter reuerentiá
templi,veniebát aliquádo in hieruſalem, maxi
me in ſolennitatib⁹ magnis,quarū vna erat ſo-
lennitas pentheco. r (Facta autem hac voce.)
Vin.poſtquam talis ſonus in aere vehementer
inſonuit. s (Conuenit multitudo)ſupple ciui
tatum & prouinciarum circumiacétium. t (Et
mente confuſa eſt.)Ly.i.ſtupefacta ſeu admira
ta. v (Quoniam audiebat vnusquiſque &c.)
Ly.quia nunquam fuit auditum vel viſum tale

Spūſſanct⁹ fuit miſſus in ſpē ignis quia ſpiritusſanctus habet proprietates igni cōuenientes:eſt enim calefactiu⁹, qa corda hominū calefacit in amore dei, eſt purgatiuus qa purgat cōſcientias peccatorū, eſt illuminatiuus,qa illuminat corda peccatorum.

miraculū. x (Stupebát aūt omnes & mirabant,
dicétes. Nonne ecce omnes qui loquunt galilęi
ſunt.)Vin.q.d.vtique. y (Et quomodo nos au
diuimus vnusquiſque linguá noſtrá propriá.)
In qua nati ſumus.)Vinc.q.d.vtique mirabile
eſt vel ſupernaturale. Ex iſto ſumitur quòd pri
mitiui Chriſtiani fuerunt galilæi. z (Parthi
& medi.)Ly.hic nominat habitatores diuerſa-
rū regionum,in quibus ſunt diuerſa idiomata.
a (Et elamitę & qui habitant meſopotamiá.)
Glo.or.eſt regio quę duobus ambitur flumini
bus,tigri & eufrate. b (Iudæam & cappado-
ciá,pontū & aſiam.)ſ.minorem. c (Phrygiá
& pamphiliá,ægyptū & partes lybiæ,quę eſt cir
ca cyrené,& aduenæ Romai.)i.peregrinantes
Romani. d (Iudæi quoque.)i.illi de tribu Iu-
da. e (Et proſeliti.)Ly.ideſt cōuerſi de genti-
litate ad iudaiſmū. f (Audiuimus eos.)ſ.apo-
ſtolos. g (Loquentes noſtris linguis) noſtris
idiomatibus. h (Magnalia dei.)i. mirabilia
dicta vel facta dei. ¶Quæſtio.cix.

Nominatio.

Super Verbis epiſtolæ in die penthe.quæ
habétur Act.ij.ſ.repleti ſunt omnes
ſpiritusſancto. Oritur quæſtio de miſsione ſpiri
tusſancti,vtrū ſpiritui ſancto cōueniat viſibiliter
mitti? Arguitur quòd nō,filius enim ſecundùm
quòd viſibiliter miſſus in mundū dicit eſſe mi-
nor patre:ſed nūquā legit quòd ſpiritusſan.ſit
minor patre ergo ſpiritui ſancto nō cōuenit viſi-
biliter mitti. In oppoſitū Io.xiiij.paracletus aūt
ſpiritusſan.qué mittet pater in nomine meo.igi
tur.Ad argumentū dicit negádo cōſequentiá,
& ratio eſt:quia filius creaturá viſibilé in qua
apparuit in vnitate perſonæ aſſumpſit ſic, vt
quod de illa creatura dicitur de filio dici poſsit:
& ſic ratione naturæ aſſumptę,filius dicitur mi
nor patre:ſed ſpiritusſanctus nō aſſumpſit crea
turá viſibilé,in qua apparuit in vnitate pſonæ
vt qđ illi cōuenit de illo prediceť:vnde nō pót
dici minor patre ꝑpter creaturam viſibilé.Ad
quęſtioné reſpódeo ꝑ duas cōcluſióes,prima eſt
ſicut deus & ſeipm & miſsiões æternas perſona
rū per creaturas viſibiles ſecūdū aliqua indicia
quodámodo hoib⁹ demóſtrat,ita cōueniés fuit
vt inuiſibiles miſsiões diuinarū perſonarū ſecū
dū aliquas viſibiles creaturas manifeſtarent:ſe
cunda concluſio,ſpiritūſanctū conuenit viſibi-
liter mitti.ſ.in ſpecie columbæ,in ſpecie ignis,
in ſpecie venti,& in ſpecie linguarum.

† Prædicate populo. præſidétes dei eccleſię populū ſibi ſubditū verbo euágelij docere debent. Et cōtra inſidiatores & pſecutores tutari. Saluator Mat.xj. Euntes aūt prædicate dicéntes quia appropinquabit regnū cęlorū. infra qđ in aure auditis prædicate ſup tecta & ideo dicit. bon⁹ paſtor ponit animá ſuā pro ouibus ſuis.

Feria.ij.poſt penthe. Act.x.ca.

IN diebus illis.[a] Ape-
riens Petrus os ſuum
dixit, Viri fratres & pa
tres nobis [b] pręcepit do
minus prædicare popu-
lo, † & teſtificari. quia
ipſe eſt qui conſtitutus
eſt à Deo [c] iudex viuo-

rum & mortuorum.[d] Huic omnes ꝓphetæ teſtimonium perhibent,[e] remiſſionem peccatorum accipere per nomen eius[f] omnes qui credũt in eum.[g] Adhuc loquente Petro verba hæc cecidit ſpirituſſanctus ſuper omnes, qui audiebant verbum,[h] & obſtupuerunt ex circunciſione fideles, qui venerant cum Petro: quia & in nationes[i] gratia ſpirituſſancti effuſa eſt.[k] Audiebãt enim illos loquentes linguis[l] & magnificantes Deum. Tunc reſpõdit Petrus,[m] Nunquid aquã quis prohibere poteſt, vt non baptizentur hi qui ſpiritumſanctũ acceperunt ſicut & nos?[n] Et iuſsit eos baptizari[o] in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti.

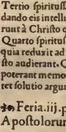
Poſtilla.

IN diebus illis.) Aperiens Petrus os ſuum &c.) Ante initium illius epiſtolæ ſcribit ſanctus Luc. in eodem ca. quòd ſanctus Petrus dixit iudæis de Ieſu Chriſto: qui pertrãſiit beneſaciendo & ſeruando omnes oppreſſos à diabolo, & nos teſtes ſumus omnium quæ fecit in regione Iudæorum & Hieruſalem, quem occciderunt ſuſpendentes in ligno. Hunc Deus ſuſcitauit tertia die, & dedit eũ manifeſtum fieri non omni populo ſed teſtibus preordinatis à Deo: nobis qui mãducauimus & bibimus cũ illo poſtquam ſurrexit à mortuis. Et tunc ſtatim ſequitur epiſtola hod. a (In diebus illis). Aperiens Petrus os ſuũ dixit, Viri fratres & patres nobis). ſ. qui mãducauim⁹ & bibim⁹ cũ illo poſt reſurrectionem ſuã. b (Præcepit dñs predicare populo & teſtificari quia ipſe eſt, qui cõſtitutus eſt à Deo). ſ. patre. c (Iudex viuorum & mortuorũ.) Ly. qui viuũt vita grę. ſ. iuſtorũ: & etiã iniquorum qui mortui ſunt morte culpæ. d (Huic oés ꝓphetę teſtimoniũ perhibẽt). q d. nos ſoli nõ ſumus teſtes eius: ſed etiam oés prophetæ antiqui diuinit⁹ inſpirati, qui de eo ſcripſerũt & predixerunt. e (Remiſſioné peccatorũ accipere per nomé eius.) vt patet Io. ij. Q ui cũque inuocauerit nomé dñi ſalu⁹ erit. f (Oés qui credũt in eũ.) tã Iudæi quã gẽtiles. g (Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit ſpirituſſan. ſuper oés q audiebãt verbũ). ſ. ſup corneliũ & ſuper oés qui cum eo cõgregati erãt in ſigno viſibili. ſ. igneis linguis. h (Et obſtupuerunt &c.) quia & in nationes. i. gentes. i (Gratia ſpirituſſancti effuſa eſt.) Admirãtes quòd tãta gratia daretur gentibus: ſicut & iudæis nutritis in lege & prophetis. k Audiebãt eñ illos loquẽtes linguis. ſ. varijs. l (Et magnificantes Deũ. Tũc rñdit petrus) ſ. illis qui cũ eo venerant admirantibus. m (Nunquid aquam quis ꝓhibere poteſt vt nõ baptizent hi, qui ſpiritũſanctum acceperũt, ſicut & nos). q. d. nõ ex quo ſpirituſſanctus nõ diſtinxit inter nos & ipſos. n (Et iuſſit eos baptizari.) à ſocijs ſuis. o (In nomine dñi noſtri Ieſu Chriſti) in hac enim forma dabatur baptiſmus in primitiua eccleſia.

¶ Quæſtio. cx.

Super Verbis epi. fe. ij. poſt penthe. quæ habent Act. x. ſ. gratia ſpũſſancti effuſa eſt. Oritur qõ de ſpirituſſancto. Vtrum ſpũſſanctus docuerit apoſtolos omnia? Arguitur qd nõ apoſtolis nõ eſt datus ſpũſſanctus ſine menſura ſicut Chriſto, de quo dicitur, datus eſt ſpũſſanctus non ad menſuram: ergo non omnia ſciuerunt. In oppm̃ Io. xiiij. paracletus auté ſpũſſanctus quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, igit. Ad queſtioné reſpõdendũ eſt ſecundùm magiſtrum Ioan. de tur. crema. in quæſtionibus ſuper euange. quòd loquendo vniuerſaliter & abſolute ſpirituſſanctus non docuit apoſtolos omnia, ſed dicitur eos docuiſſe omnia ſecundùm quadruplicem intellectum: primo quia nullus poteſt habere intelligentiam de aliquo niſi per ſpiritumſanctum: quia quantumcunque doceat homo exterius niſi ſpirituſſanctus interius det intelligentiam fruſtra laborat. Iob. xxxij. Inſpiratio altiſſimi dat intelligẽtiam. Secundo ſpirituſſanctus dicitur docuiſſe omnia: qa oïa neceſſaria ad ſaluté, ad impugnationem errorum, & ad gubernationé eccleſiæ. Tertio ſpirituſſanctus dicitur docuiſſe omnia dando eis intelligentiam omnium quæ audierunt à Chriſto quæ pro tunc non intellexerũt. Quarto ſpirituſſanctus dicitur docuiſſe omnia: quia reduxit ad memoriam quæcunque à Chriſto audierant. Q uinto multa obliti erant nec poterant memoriæ commendare. Ex dictis patet ſolutio argumentorum.

Feria. iij. poſt pentheco. Lec. actuũ Apoſtolorum. viij. capitu.

IN diebus illis,[a] Cum audiſſent Apoſtoli qui erant Hieroſolymis, quia recepit ſamaria verbum Dei, miſerunt ad eos Petrum & Ioannem.[b] Qui cum veniſſent orauerunt pro ipſis, vt acciperent ſpiritumſanctum. † Nondũ enim in quemquam illorum venerat,[c] ſed baptizati tantum erant in nomine Ieſu. Tunc imponebant manus ſuper illos & accipiebant ſpiritumſanctum.

† Spũſſanctũ. Quia tũc qui baptizati erãt nondũ fide formati erãt: ideo ipſi fide infirmi ſpũſanctũ nõ acceperãt: & debes intelligere ſpiritumſanctum. i. grãm ſpũſſancti. quæ in baptiſmo confertur, vt vult mag. ſen. l. iiij. diſt. iiij.

Poſtilla.

IN diebus illis. Cum audiſſent Apoſtoli &c. Ante initium illius epiſ. ſcribit ſanct. Luc. in eodem cap. quòd ſanctus Philippus deſcendit in ciuitatem ſamariæ & prędicabat illis Chriſtum. Intédebát autem turbæ his quæ à philippo dicebantur vnanimiter, audientes & vidétes ſigna quæ faciebat. Multi enim eorum qui habebant ſpiritus immundos, clamantes voce magna exibant: multi autem paralitici & claudi curati ſunt. Factum eſt ergo gaudiũ magnũ in illa ciuitate. Tunc ſequitur præſens epiſtola. a (Cum audiſſent Apo.) Circa quod ſciédum ſecundũm Ly. quòd Philippus iſte erat tantum diaconus ꝓpter quòd licet poſſet baptizare, nõ tamen manus imponere, nec per conſequés donum ſpiritusſancti dare in ſigno viſibili. hoc enĩ pertinebat ad apoſtolos. Vnde eſt quòd ſoli epiſcopi in nouo teſtamento, qui ſunt ſucceſſores apoſtolorum manus imponunt, propter qđ Philippus ſignificauit apoſtolis vt aliqui eorũ venirent in ſamariam & ſupplerent illud quod ad eius officium non ſpectabat. & hoc eſt quod dicitur. (Cum audiſſent apoſtoli &c.) miſerunt ad eos Petrum & Ioannem.) Gloſſ. ordiñ. qui erant columnæ. b (Qui cum veniſſent oraue. &c.) nõdum enim in quemquam illorum venerat.) Ly. ſcilicet ſigno ſenſibili: venerat tamen in eos inuiſibiliter ſicut & modo in baptizatos. c (Sed baptizati tantum erant in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti &c.

¶ Quæſtio.cxj.

Super Verbis epiſto. fer. iij. poſt penthe. quę habentur Act. viij. ſ. baptizati tãtum erãt in nomine dñi Ieſu. Orit́ qõ de baptiſmo. Vtrũ baptiſm⁹ ſit ablutio in aqua? Arg. qđ nõ totũ nõ eſt ſua ps: ſed baptiſm⁹ eſt totũ in ablutiõe & verbũ qđ de eſſentia baptiſmi nõ eſt tm̃ ablutio, ſed etiã verbũ. ergo baptiſmus nõ eſt ablutio in aqua. In oppoſitũ effectus baptiſmi eſt inferior animæ ablutio ſed ablutio corpis exterior expreſſius repreſentat interioré animæ ablutioné quá aquę: ergo baptiſm⁹ magis eſt ablutio in aqua quã aqua. Ad arg. dŕ qđ cũ baptiſm⁹ ſit qd artificiatũ pót eius materia prędicari de eo. Ad qõné reſpon. eſt ſcđm Ric. iiij. ſen. di. j. q. j. quòd de integritate baptiſmi tria ſunt. ſ. materia forma verborũ, & aliqualis vnio iſtorũ ad quam cõcurrit' intétio baptiſmi. materia duplex eſt. ſ. remota quę eſt aqua & ꝓpinqua. ſ. ablutio in aqua qa aqua nõ ſignificat neque cauſat interioré ablutioné, niſi ſcđm quòd eſt ablués: & qa de re artificiali cõueniétius prędicat̃ materia ꝓpinqua quã remota & baptiſm⁹ eſt quaſi quid artificiatũ: ideo cõuenientius dŕ qđ baptiſm⁹ eſt ablutio in aqua quã baptiſmus & aqua abluens.

Fer. iiij. poſt penthe. Lect. Actuum Apoſtolorum. ij. capitulo.

IN diebus illis, [a] Stãs petrus [b] cũ vndecim apoſtolis eleuauit vocem ſuã, & locutus eſt eis. [c] Viri iudæi [d] & qui habitatis hieruſalem vniuerſi, hoc vobis notum ſit, & auribus percipite verba mea. [e] Non enim ſicut vos eſtimatis [f] hi ebrij ſunt, [g] cum ſit hora diei tertia. [h] Sed hoc eſt quod dictum eſt per prophetam Iohel. [i] Erit in nouiſsimis diebus, dicit dominus. [k] Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem, [l] † & prophetabunt filij veſtri & filię veſtræ. [m] Iuuenes veſtri viſiones videbunt, & ſeniores [n] ſomnia ſomniabũt. [o] Et quidẽ ſup ſeruos meos & ancillas meas, in diebus illis effundã de ſpiritu meo & prophetabunt. [p] Et dabo prodigia in cælo surſum, & ſigna in terra deorſum, ſanguinem [q] & ignem, [r] & vaporem fumi. [s] Sol conuertetur in tenebras, [t] & luna in ſanguinem [v] antequam veniat dies domini [x] magnus [y] & manifeſtus. [z] Et [a] omnis qui inuocauerit nomen domini [b] ſaluus erit.

† De ſpiritu meo ſup omné carné Sanctus ſpiritus in lege gratiæ omnib⁹ hominibus mittitur ad animarum noſtrarum ſalute, his qui recto ſunt corde: ideo text⁹ ait ſuper omnem carnem. Et ſaluatori i euãgelio Ioan. Cum venerit paraclitus conſolator animarũ ille vos docebit omnia.

Poſtilla.

IN diebus illis. Stans Petrus &c. In principio huius capituli ponitur confirmatio apoſtolorum per donum ſpiritusſancti: in hac autem epiſtola quæ eſt in medio ipſius capituli vel eo circa ponitur publicatio euangelij per petrum, caput aliorum apoſtolorum & totius eccleſiæ. Et licet per omnes apoſtolos publicatum fuerit euangelium in diuerſis partibus mundi. Lucas tamen proſequitur tantum prędicationem Petri & Pauli: tum quia iſti duo fuerunt inter alios præcipui, tum quia facta iſtorum vidit & maxime Pauli, cuius fuit indiuiduus comes. Sicut dicit Hieronymus in libro illuſtrium virorum. Dicit ergo. a (Stans autem petrus.) conſtanter & intrepide. b (Cum vndecim apoſtolis eleuauit vocem ſuam.) vt loqueretur magis autentice ad plebem. c (Viri iudæi.) qui habetis notitiam ſcripturarum & maxime. d (Qui habitatis Hieruſalem.) in qua tunc vigebat ſtudium legis & prophetarũ. e (Nõ enim ſicut vos ęſtimatis.) erroneæ. f (Hi ebrij ſunt.) Tunc enim

Incipiebant comedere homines hora.vj.& ma-
xime Iudæi qui erãt magis temperati:eo quòd
erant cultores vnius Dei & potiſsimum in Hie-
ruſalem,vbi vigebat ille cultus.dicunt ergo.
g (Cum ſit hora diei tertia).q. d. adhuc nõ eſt
comedẽdi & bibẽdi hora. h (Sed hoc eſt &c.)
hic conſequenter declarat veritatem & ꝓpoſi-
tum ſuum per Iohel verbum Secundo per di-
ctum Dauid.Sed pręſens lectio ſolum continet
primam partem.Circa primum allegat ſcriptu-
ram quæ habetur in principio tertij capi.Iohel.
ꝓphetæ ſecundũm ſignationé veritatis hebrai-
cé:vt ibidem ſignat̃. Circa qᵈ ſciendum qᵈ an
geli apparentes in aſcẽſione Chriſti eam decla
rantes:ſimul denũciauerunt aduentum eius ad
iudicium dicẽtes. Hic Ieſus qui aſſumptus eſt
à vobis,ſic veniet &c.Sicut ibidẽ exponit̃.Gra-
tia verò ſpiritusſancti in ſigno viſibili fuit mani
feſtatio gloriæ Chriſti ad dexterã patris aſſum-
pti:ſecundũm quod dr̃ Io. vij. Nondũ erat ſpi
ritusſanctus datus:quia nõdum erat Ieſus glori
ficatus. Et ideo Iohel propheta ſimul pręd ixit

Qui dicun tur nouiſ-ſimi dies.

effuſioné ſpiritusſancti & ſigna pręcedentia diẽ
iudicij, In hac eius ergo auctoritate primo de-
nunciat̃ cum dr̃. i (Et erit in nouiſsimis : die-
bus).i.in diebus noui teſtamenti qui dicuntur
nouiſsimi:eo quòd nõ ſuccedit aliud teſtamen-
tũ ꝓpter qᵈ dr̃.j.Ioan.ij.Filioli nouiſsima hora
eſt.& Hebr.j. Nouiſsimis diebus iſtis locutꝰ eſt
nobis in filio &c. k (Effundã de ſpiritu meo
ſuper omnem carnem).Qᵈ exponit Rab.ſa.ſu
per Iohelem:ſuper omnem carné .i.ſuꝑ omné
hominem:cuius cor erit tenerũ ad modũ car-
nis.i.nõ obſtinatũ in peccatis.Et ad hoc indu-
cit auctoritatem Ezech.xxxvj.Auferã cor lapi
deũ de carne veſtra,& dabo vobis cor carneũ.
Dicit etiam idẽ doctor hoc implẽdum tꝑe meſ
ſiæ,& in hoc dicit verũ.Sed errat dicẽs futurũ
qᵈ de pręterito eſt impletũ.Corda verò apoſto

Quõ expo nit̃ ſuꝑ om né carnem.

lorũ erãt tenera per deuotioné,diſpoſita ad ſpi
ritusſancti receptioné:vt patet ꝑ prędicta. Põt
& aliter exponi. Super oẽm carnem.i.ſuꝑ oẽs
Iudæos & gentiles indifferenter:ſicut hr̃ Act.
x.ꝓpter qᵈ dicitur Ro.x.nõ eſt diſtinctio Iu-
dæi & Græci. Nã idem dñs omniũ diues in oẽs
qui inuocãt illũ abũdanter,dãdo eis ſpiritũſan
ctum. l (Et ꝓphetabunt filij veſtri & filiæ ve-
ſtrę).i.indifferenter dabit̃ ſpũſſanctus perſonis
vtriuſque ſexus.Vñ & cum Apoſtolis fuerunt
mulieres in die penthecoſtes,vt patet ex pręd i-
ctis quæ receperũt ſpiritumſanctũ cum eis. Di-
citur etiam Act.xxj.quòd cũ Philippo erãt qua
tuor virgines filię ꝓphetantes. Et de viris Act.
xiij.Erãt in eccleſia quæ erat antiochiæ ꝓphe-
tæ & doct.&c. m (Iuuenes veſtri &c.) ſcilicet
hominibus cuiuslibet ætatis dabitur ſpiritus ꝓ
phetiæ. n (Somnia ſomniabũt).i.reuelationes
diuinas in ſomnis habebunt,ad quas percipien
das tũc anima eſt magis diſpoſita ꝓpter quieta
tionem ſenſuũ exteriorũ.Sicut plenius patet in
principio li.pſal. o (Et quidé ſuꝑ ſeruos meos
& ancillas.) Generaliter enim in primitiua ec-
cleſia omnibus baptizatis per impoſitioné ma-
nuum apoſtolorum dabatur ſpiritusſanctus in
ſigno viſibili vt patet. Act. xix. & pluribus a-
lijs locis. Et adhuc datur inuiſibiliter omnibus
baptizatis niſi obex ponatur. p (Et dabo pro
digia in cælo ſurſum &c.) Hic ponitur denun-
ciatio ſignorum diem iudicij præcedentium cũ

Denuntiatio ſignorum.

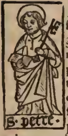
dicitur. Et dabo prodigia in cælo ſurſum & ſi-
gna in terra deorſum.) ſecundum quod dici-
tur Luc.xxj.Erunt ſigna in ſole & luna & ſtel-
lis in terris preſſura gentium &c. q (Sangui-
nem.(Nam perſecutio antichriſti præcedet ad
uentum Chriſti,in qua fundetur ſanguis inno-
centium. r (Et ignem.)ſ.conflagrationis pręce-
cedentem aduentum iudicis. s (Sol conuer-
tetur in tenebras)non ſecundũ rem: ſed ſecun-
dũm apparentiam:quia nubibus denſis abſcon
detur eius lumen. t (Et luna in ſan.)ſimiliter
ſecundũm apparentiã ſicut rubra videtur quan
do eclypſim patitur. v (Antequam ve. dies.)
id eſt dies iudicij. x (Magnus.) Nam omnes
ibi comparebunt. y (Et manifeſtus.) Nam oc
culta cordis noſtri tunc manifeſta erunt. z (Et
erit.)non in die iudicij ſed ante:prophetę enim
loquentes tranſeunt de vno tempore in aliud.
a (Omnis qui inuoca.)nomen domini fideli-
ter & perſeueranter. b (Saluus erit)ſalute æ-
terna. Rom. x. Corde creditur ad iuſtitiam,ore
autem confeſsio fit ad ſalutem.

Quæſtio.cxij.

Super verbis epiſtolæ fer. iiij. poſt penthe.
quę habentur. Act.ij.ſ.Sol.conuerte-
tur in tenebras & luna in ſanguinem antequam
veniat dies domini magnus. ſ. iudicij. Oritur
quæſtio de ſignis iudicium præcedentibus. V-
trum aliqua ſigna debeant præcedere iudicium
vniuerſale? Arguitur quòd non corpora cæle-
ſtia inalterabilia ſunt:ergo non obſcurabũtur.
In oppoſitum Lu.xxj. Erunt ſigna, Igitur. Ad
argumentum dicitur quòd obſcuritas in corpo
ribus cœleſtibus non erit per priuationem pro-
prij luminis cum ſit eis naturale,ſed erit reſpe-
ctu noſtri.per interpoſitionem alicuius corpo-
ris opaci quemadmodum fit in eclypſi. Ad quæ
ſtionem reſpondeo per duas concluſiones. Pri-
ma eſt ad dignitatem iudiciarię poteſtatis per-
tinet habere aliqua iudicia, quæ ad reueren-
tiam & ſubiectionem inducant : ſed Chriſtus
ad iudicium veniens in forma glorioſa appa-
rebit iudiciarie : quia poteſtatem habebit. Se-
cunda concluſio aliqua ſigna præcedent iudi-
cium vniuerſale, vt corda hominum in ſubie-
ctione venturi iudicis adducantur, & ad iudi-
cium præparentur.

Feria quinta poſt pen-thecoſtes Lect. Act. viij. capitulo.

In die-

IN diebus illis.[a] Per manus autem apoſtolorum fiebant ſigna † & prodigia multa in plebe.[b] Et erāt vnanimiter omnes[c] in porticu Salomonis.[d] Cæterorum autem[e] nemo audebat ſe coniungere illis,[f] ſed magnificabat eos populus.[g] Magis autem augebatur credentium in domino multitudo, virorum ac mulierum.[h] ita vt in plateis[i] eiicerent infirmos, & ponerēt in lectulis & grabatis, vt veniente petro ſaltem vmbra illius obumbraret quēquam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus ſuis.[k] Concurrebat autem multitudo vicinarum ciuitatū in hieruſalem, afferentes ægros & vexatos à ſpiritibus immundis, qui curabātur omnes.

† Fiebant ſigna apoſtoli quadam die erant omnes in porticu ſalomonis cō gregati hic multa ſigna i. miracula facientes quæ prius viſa nō fuerant: quib⁹ viſis multi credebant ī Ieſum: vt habetur in act. apo. c. ij. v. & vj.

Poſtilla.

IN diebus illis. Per manus autem apoſtolorum, &c. Ante initium illius epiſtulæ ſcribit ſanctus Lucas quòd vir quidam ananias cū ſaphira vxore ſua vendidit agrum & fraudauit de preciu agri, conſcia vxore: & partem precij ad pedes apoſtolurum poſuerunt, & ambo ſubitaneè obierunt: & factus eſt timor magnus in vniuerſa eccleſia & omnes qui audierunt hoc. Tunc ſtatum ſequitur epiſtula præſens. a (Per manus autem apuſtolurum fiebant ſigna & prodigia multa.) Gloſ. ordinar. Vnde ſuccendebatur zelus ſacerdutum & Iudæorum in plebe. Ly. non dicit in principibus: quia non credebāt in chriſtum paucis exceptis qui occulte chriſtiani erant: vt gamaliel, Nichudemus & aliq alij. b (Et erant omnes vnanimiter) ſcilicet apoſtoli. c (In porticu ſalo.) vbi erat locus orationis & prædicationis. d (Cæterorum autem) ſcilicet infidelium. e (Nemo audebat ſe coniungere illis) ſcilicet ficte timentes pœnam quæ venerat ſuper ananiam & ei⁹ vxorem. f (Sed magnificabat eos populus) propter ægros & miracula quæ faciebant, & etiam quia bona pru malis ſuis perſecuturibus reddebant. g (Magis autem auge. creden. in domino multitudu virorum ac mulierum.) Nullus enim ſexus à regno dei excluditur. h (Ita vt in plateis) quæ latæ erant. i (Eiicerent infir. & ponerent in lectulis & grabatis, vt veniente petro, ſaltem vmbra illius obumbraret quēquam illorum & liberarentur ab infirmitatibus ſuis. Ly. in quo ponit differentiam petri ad alios apoſtolos in operatiune miraculorum. Nam alij apoſtuli curabant alios infirmus per tactum manuum ſicut etiam ſupra dictum eſt, per manus autem apoſtolurum &c. Petrus autem non ſolum per tactum, ſed etiam per vmbram, quod maius eſt, quod fiebat ad oſtendendum quòd erat principalis apoſtolus, ergo numinatur princeps apoſtulorum & quia chriſtus non legitur curaſſe per vmbram ſicut petrus, ideo in petro videtur impletum fuiſſe quod dixit chriſtus. Iu. xiiij. Qui credit in me upera quæ egu faciu & ipſe faciet & maiora horum faciet. k (Concurrebat autem multitudu &c.) & magnificabāt Ieſum chriſtum.

¶ Quæſtiu. cxiij.

Super Verbis epiſtolæ ferię. v. puſt penth. quæ habentur Act. viij. Liberarentur ab infirmitatib⁹ ſuis in quib⁹ verbis nutātur miracula petri p vmbrā. Oritur quęſtio de opantibus miracula: vtrum mali homines poſsint facere miracula? Arguitur quòd non: boni ſunt deo coniunctiores quàm mali, ſed nō omnes boni faciūt miracula: ergu multo minus mali faciūt. In uppoſitum Paulus ad Cori. xiij. Si habuero omnem fidem, ita vt montes tranſferam, charitatem autem non habueru, nihil ſum. Sed quicunque non habet charitatem eſt malus: quia hoc eſt dunum ſpiritusſancti quod diuidit inter filios regni & filios perditionis: ergo videtur quòd etiam mali poſſunt miracula facere. Ad argumentum dicitur quòd non omnibus ſanctis iſta attribuuntur, ne pernicioſiſsimo errore decipiātur infirmi, ęſtimantes in talib⁹ factis eſſe maiora dona quàm in operibus iuſtitię quibus vita æterna comparatur. Ad quæſtionem reſpōdendum eſt ſecūdūm Tho. ii. ij. q. clxxiij. quòd miraculorum quædam ſunt non vera, ſed fantaſticè facta quibus ludificatur homu, vt videatur ei aliquid quod non eſt: quædam verò ſunt verè facta, ſed non verè habent rationem miraculi, quæ fiunt virtute aliquarum cauſarum naturalium, & hæc duo poſſunt fieri per dęmones: ſed vera miracula non poſſunt fieri niſi virtute diuina. operatur enim ea deus ad hominum vtilitatem, & hoc dupliciter vno modo ad veritatis prędicate confirmationem, alio modu ad demōſtrationem ſanctitatis alicuius, quā deus huiꝰ vult proponere in exemplum virtutis. Primo modu miracula poſſunt fieri per quēcunque qui veram fidem prędicat, & numen chriſti inuocat quod interdum per malos fit. Secundūm hunc modum mali poſſunt facere miracula: ſed inuocatione numinis chriſti hoc agunt, & non ex illurum merito. Secundo modo non fiunt miracula niſi à ſanctis, ad quorum ſanctitatem demonſtrandam miracula fiunt ſiue in vita ſiue poſt mortem.

Eodem die. Lectio actuum. v.

IN diebus illis.[a] Philippus[b] deſcendens in ciuitatē ſamariæ[c] prędicauit

† Prædicabat. prædicatio apoſtolorū ſpiritusſctō ſug

getente fuit tantę efficacię & virtutis qd̄ hominum corda peue trabat & ad Chriſtū cō-uertebat vt habetur de beatis petro & paulo in actib⁹ apo. c.x.&.xvij.

illis Chriſtum.[d] Intendebaut autem turbæ his quæ à Philippo dicebātur,[e] vnanimiter audientes[f] & videntes ſigna quæ faciebat.[g] Multi enim eorū, qui habebant ſpiritus immundos,[h] clamantes voce magna exibant. Multi autem paralitici & claudi curati ſunt:[i] Factum eſt ergo gaudium magnum in illa ciuitate.

Poſtilla.

IN diebus illis. Philippus deſcendēs &c. In principio huius capituli.deſcripta eſt perſecutio eccleſiæ generalis poſt mortē ſtephani prothomartyris ꝑpter quā perſecutionē diſcipuli ſecundū imverbum Chriſti diſperſi ſunt fugiētes ad alias ciuitates & loca illius,euangelizantes verbū dei iudæis habitātibus in illis:vt habetur Act.xj. Philippus aūt &c. Poſtquàm lucas proſecutus eſt de primo diacono ſcilicet de ſtephano:hic cōſequenter proſequitur de Philippo qui ponitur ſecundus. Act.vj.dicit ergo ſic. a (Philippus.)qui cum alijs erat:& propter perſecutionem exierat de Hieruſalem. b (Deſcendens in ciuitatem ſamariæ.)quę tempore regum fuit metropolis in regno decē tribuum. c (Prædicabat illis Chriſtum. Habitantes enim ibi erant partim iudæi. Receperant enim quinque lib. Moyſi ſicut ſaducæi. d (Intendebant autem turbæ his quæ à Philippo dicebantur)de Chriſto. e (Vnanimiter audien.) ſ.reuerenter & deuote,& ſubditur ratio. f (Et videntes ſigna quæ faciebat.)i.miracula diuinę virtutis declaratiua in teſtimonium veritatis à Philippo prędicatæ. g (Multi enim illorū qui habe.ſpiritus immun.i.obſeſſi à dęmonibus. h (Clamantes voce magna.exibant) ſ.dęmones coacti virtute Chriſti. Et nediceretur quòd hoc fieret virtute ſuperioris dęmonis:ſicut dictū fuit de Chriſto Luc.xj.In beelzebub principe dęmoniorū eijcit dęmonia:ideo ſubdūtur alia miracula quæ nō poſſunt fieri niſi virtute diuina:cuiuſmodi eſt curatio paraliticorum & claudorū ſubita.cū dicitur multi aūt. i (Factū eſt ergo gaudiū magnū in illa ciuitate)de veritatis cognitione & dictorū infirmorū curatione.

¶Queſtio.cxiiij.

Super Verbis epiſtolę eiuſdē diei quæ habētur Act.v.ſ.multi qui habebant ſpiritus immūdos exibāt ſ.coacti virtute Chriſti à Philippo qui in ſamaria prædicabat.Orit̃ quæſtio de adiuratione dęmonū.vtrū liceat dęmones adiurare? Arguitur quòd nō.quicunque adiurat aliquē ex hoc ipſo aliquā ſocietatē cū ipſo facit:ſed nō licet cū dęmonibus ſocietatē facere.ergo nō licet demones adiurare. In oppoſitū Mar.vlt. In nomine meo dęmonia eijcient.Sed inducere aliū ad aliquid agere propter diuinū, hoc eſt adiurare.ergo licitū eſt dęmones adiurare. Ad quęſtionē reſpōdendū eſt ſecundū Tho. ij.ij.q.xc.quòd duplex eſt adiurandi modus. vnus quidem per modū deprecationis & inductionis ob reuerentiā alicuius ſancti.alius autē per oppoſitū copulationis. Primo autem modo nō licet dęmones adiurare:quia ille modus adiurandi videtur ad quandā beneuolentiam vel amicitiam pertinere,qua non licet ad dęmones vti:& de tali modo intelligitur argumentū. Secundo adiurationis modo,qui eſt per copulationem virtute diuini nominis tāquàm inimicos naturæ humanę adiurare dęmones licitum eſt nō tamē tamquā ab eis aliquid addiſcendū, nec per eos aliquid obtinendū:quia hoc pertinet ad aliquam ſocietatem cum eis habendam: quod nō eſt licitū,niſi ex ſpeciali inſtinctu vel reuelatione diuina aliqui ſancti ad aliquos effectus dęmonum operatione vtantur:ſicut legitur de beato Iacobo qui per dęmonē fecit hermogenem ad ſe adduci.

Feria.vj.Lectio Iohel.ij.

HAEc dicit dominus deus.[a] Exultate filiæ ſyon & lætamini[b] † in domino deo noſtro: quia dedit vobis[c] doctorem iuſtitiæ,[d] & deſcendere faciet ad vos imbrem matutinū & ſerotinū,[e] ſicut à principio. Et implebūtur horrea veſtra frumento, & redundabunt torcularia vino & oleo.[f] Et reddam vobis annos quos comedit locuſta bruchus & rubigo & eruca,[g] fortitudo mea magna quam miſi in vos. Et comedetis veſcentes,& ſaturabimini[h] & laudabitis nomen domini dei veſtri, qui fecit mirabilia vobiſcū. Et non confundetur populus meus in ſempiternum,& ſcietis quia in medio Iſrael ego ſum. Et ego dominus deus veſter,& non eſt amplius:[i] & nō confundetur populus meus[k] in æternum,ait dn̄s omnipotēs.

† Lętamini lætitia noſtra & gaudiū ſemper debent ad dominum deum tēdere & fieri ꝑpter aliqd̄ bonū ab eo procedens vel quomodo in eum tēdit dauid in p̄s.xxxj. Lætamini in domino & exultate iuſti.& paulus. Gaudete in domino ſemper.

¶Poſtilla.

HAEc dicit dominus deus. Exultate filiæ ſyon &c. In hoc totali ca. inducit propheta populum terræ iudæ ad lamentum pro vaſtatiōe & deſtructiōe populi ipſius iudę, fienda per quatuor regna quæ obtinuerunt mūdi monarchiam ſucceſſiue:& illa fuerūt regna

chaldæorum, deinde medorum & perſarum, poſtea græcorum,& vltimũ & inter alia perfectiſsimum romanorum:ſed hæc pręſens lectio, quæ ponitur ferè in fine ipſius capituli ſolũ dicit ad dictum propoſitũ ibidem quòd ſequitur. a (Exultate filiæ ſyon.) Nõ per diſſolutionem ſed per deuotionem:ideo ſubditur. b (In domino deo noſtro, quia dedit vobis)dominus. c (Doctorẽ iuſtitiæ.)i.doctores accipiendo ſingulare pro plurali. ſicut Exod.xviij. Venit muſca grauiſsima,vt dixit Ra.ſa.per hoc intelligũtur prophetæ illius temporis,populum reuocãtes ad bonum.ſ. Iohel & alij prophetæ ſibi cõtemporanei.ſ.helyſæus, Ionas & alij plures,ſecundũ Ra.ſa.ſecundũ verò Hier. Iohel prophetauit tardius. Et ſic contemporanei fuerũt ſibi Oſeæ, Eſaias & cæteri illius temporis. In pręcedentibus tamen ſecutus ſum dictum Ra.ſa.qui videtur mihi quãtũ ad hoc dicere probabilius. d (Et aſcendere faciet ad vos imbrem)ad fœcunditatẽ terræ conuenientẽ. e (Sicut à principio.)i.antequam fieret terra ſterilis, per corroſionem bruchi,erucæ & aliorũ,vt patet in litera vſque ibi. f (Et reddam vobis annos quos comedit locuſta bruchus & rubigo & eruca.)i. tanta erit fertilitas quòd compenſabitur quòd fuit ſic corroſum. g (Fortitudo mea magna quam &c.)quaſi.d.illa corroſio fuit facta ex ordine iuſtitiæ meæ & non locuſtarum virtute. h (Et laudabitis no.domi.dei veſtri)eo quòd reddidit vobis fertilitatem mirabilẽ vltra ſpem humanam. i (Et non confundetur populus meus)ex ſimili ſterilitate. k (Inæternum.)in hebræo habetur in ſeculum , quod non importat perpetuitatem ſeu tempus , niſi vſque ad iubilæum,etiam ſi iubilæus non diſtet per multos annos.

¶Quęſtio.cxv.

Super Verbis epiſtolæ, feriæ.vj.poſt pẽthe. quæ habentur Iohel.ij. Dedit vobis doctores iuſtitiæ.i.prophetas. Oritur quæſtio de ſcientia prophetiæ:vtrum propheta per diuinam reuelationem cognoſcat omnia quæ poſſunt prophetice cognoſci? Arguitur quòd ſic.habetur Deuter.xxxij. Dei perfecta ſunt opera. ſed prophetia eſt diuina reuelatio,ergo perfecta:quòd non eſſet niſi perfecte omnia prophetizabilia propheticè reuelarentur quòd perfectum eſt,cui nihil deeſt.vt patet.iij.phy.ergo prophetice prophetizabilia reuelantur. In oppoſitum Gre.ſuper Ezech.dicit quòd aliquando ſpiritus prophetiæ ex pręſenti nõ tangit animum prophetantis & ex futuro nequaquam tangit:aliquando ex pręſenti non tangit & ex futuro tangit ergo propheta non cognoſcit omnia prophetizabilia quòd oportet quòd prophetice reuelationi nihil deſit: ſcilicet eorum quæ ad prophetiam ordinantur. Ad quæſtionẽ reſpondendum eſt ſecundũ Tho.ij.ij.q.clxxij. per vnam cõcluſionem.principium eorum quę diuino lumine prophetice manifeſtantur , eſt ipſa veritas prima quã prophetæ in ſeipſa non vident,& nõ oportet quòd omnia prophetizabilia cognoſcãt,ſed quilibet eorum cognoſcit ex eis aliqua ſecundùm ſpiritualem reuelationem huius vel illius rei.

Sabbato poſt pentheco.

Lectio Iohel.ij.cap.

HAEc dicit dominus deus. Effundã de ſpiritu meo ſuper omnem carnem,& prophetabunt † filij veſtri & filię veſtrę,ſenes veſtri ſomnia ſomniabũt, & iuuenes veſtri viſiones videbũt. Sed & ſuper ſeruos meos & ancillas meas in diebus illis effundam de ſpiritu meo & prophetabunt. Et dabo prodigia in cœlo ſurſum,& ſigna in terra deorſum:ſanguinem & ignem & vaporem fumi. Sol conuertetur in tenebras, & luna in ſanguinem, antequàm veniat dies domini magnus & horribilis:& omnis qui inuocauerit nomen domini,ſaluus erit.

† Prophetabunt filij veſtri. dominus de' hic oſtendere videt extremũ diẽ iudicij quo omnis caro ſurget & inval le Ioſaphat coram dño aſtabit ſed ante illius aduentum multa ſigna horribilia videbuntur vt habetur lu.x. Erunt ſigna in ſole & luna. idẽ vult magiſter ſen.lib.iiij.diſtinc.xliiij.& ibi diſt.xlviij. parte putãt quidam.

Poſtilla.

HAEc dicit dominus deus. Effundam de ſpiritu meo. Iſta prophetia debet poni quantum ad textũ ſed nõ quantũ ad poſtillam:quia poſita eſt ſupra:ſcilicet feria quarta in lectione actuum apoſtolorum. Et ponitur in medio quantum ad tex. non quantũ ad poſtillam,vt patet intuenti.

¶Quęſtio.cxvj.

Super Verbis epiſtolę ſabbati poſt penthe. quę habentur Iohel. ij. ſ. prophetabunt filij veſtri. Oritur quęſtio de prophetia: vtrum ea quę prophetice cognoſcuntur poſsint eſſe falſa? Arguitur quòd ſic,prophetia enim eſt de futuris contingentibus:ſed futura cõtingentia poſſunt nõ euenire alioqui ex neceſsitate contingerent, Igitur. In oppoſitum Caſsiodorus dicit quòd prophetia eſt inſpiratio & reuelatio diuinarum rerum euentus immobilem veritatem denuntians,non autem eſſet immobilis veritas prophetię,ſi poſſet ei falſum ſubeſſe. Igitur ad argumentum dicitur quòd certitudo diuinę pręſcientię non excludit contingentiam ſingularium futurorum quòd feritur in ea ſecundùm quòd ſunt pręſentia & iam determinata ad vnum.& ideo etiam prophetia quę diuinę pręſcientię ſimilitudo impreſſa,& ſimul ſua immobili veritate futurorum contingentiã nõ excludit. Ad quęſtionem reſpondendũ eſt ſecundùm Tho.ij.ij.q.clxxij.per tres propoſitiones. Prima prophetia eſt quędam cognitio intellectui prophetice expreſſa ex reuelatione

diuina,per modum eiuſdem doctrinæ. Secunda ex quo cognitio addiſcentis in ſolido cognitionis docentis veritas cognitionis eſt eadem in diſcipulo & in docente. Tertia oportet eandem eſſe veritatem propheticæ cognitionis & enunciationis, quæ eſt cognitionis diuinæ, cui impoſsibile eſt ſubeſſe falſum,igitur.

Eodem die Lectio libri Leuiti.xxiij. cap.

IN diebus illis, Locutus eſt dñs ad Moyſen,dicens, Loquere filijs Iſrael, & dices ad eos.[a] Cum ingreſsi fueritis terram, quam ego dabo vobis,[b] & meſſueritis ſegetem,[c] feretis manipulos ſpicarum † primitias meſsis veſtræ ad ſacerdotem,qui eleuabit faſciculum coram domino,vt acceptabile ſit pro vobis:altera die ſabati,& ſanctificabit illum. Atque in eodem die quo manipulus conſecratur cædetur agnus immaculatus anniculus in holocauſtum domini,& libamenta offerentur cum eo,[e] duæ decimæ ſimilæ conſperſæ oleo in incenſum domini,odoremque ſuauiſsimũ,liba quoque vini quarta pars hin.[f] Panem & polentam & pultes non comedetis ex ſegete,vſque ad diẽ qua offeretis ex ea deo veſtro.præceptum eſt ſempiternum in generationibus cunctisque habitaculis veſtris.[g] Numerabitis ergo ab ipo die,in quo obtuliſtis manipulos primitiarum,[h] ſeptem hebdomadas plenas,[i] vſque ad alteram diem expletionis hebdomadę ſeptimæ. Et ſic offeretis ſacrificium nouum domino ex omnibus habitaculis veſtris.[k] Panes primitiarum duos,de duabus decimis ſimilæ fermentatæ,quos coquetis in primitias domini,offeretisque cum panibus ſeptem agnos immaculatos anniculos, & vitulum de armento vnum,& arietes duos,& erunt in holocauſtum cum libamentis ſuis in odorem ſuauiſsimum:facietis & hircum pro peccato, duosque agnos anniculos hoſtias pacificorum. Cumque eleuauerit eos ſacerdos cum panibus primitiarum coram domino,cædent in vſum eius. Et vocabitis hunc diem celeberrimum,atque ſanctiſsimum. Omne opus ſeruile non facietis in eo. Legitimum ſempiternum erit in cunctis habitaculis & generationibus veſtris,dicit dominus omnipotens.

† Feretis ma ſpic.ad ſacer. Nulli principum terræ nec alicui ſeculari vel in ſeculo degenti decimę ſoluendæ ſunt ſeu exigédæ niſi ſolis dei ſacerdotibus,quibus ſummi pótifices ſtatuerũt illas eſſe ſoluendas:vt.xvj. qó ij.c.admonemus atque pręcipimus vt decimas omnium dare deo nó negligant.& infra præcipimus &c. &.c. decimas à populis ſacerdotibus eſſe ſoluendas.

Poſtilla.

IN diebus illis. Locutus eſt dominus ad Moyſen,dicẽs, Loquere filijs Iſrael &c. In hoc.c.agitur de temporibꝰ offerendis:quæ quidem tempora ſunt ſolénitates in quibus fiebant ſpecialia ſacrificia vltra quotidiana. Sed in hac lectione agitur tantum de oblatione primitiarum quæ fiebant in craſtino paſchę,cum dicitur. a (Cũ ingreſsi fueritis terrã &c.) Ex quo patet quòd iſtud præceptum de primitijs non obligat donec eſſent in terra promiſsionis. b (Et meſſueritis ſegetes.) Non eſt intelligendum ꝙ tũc eſſet meſsis communis ſegetum:quia non poterat eſſe ita cito:ſed tunc homines colligebant ſpicas appropinquantes ad maturitatem,quæ magis feſtinabant ad hoc in aliqua parte terræ Iſrael. Et dicunt Hebræi quòd erat in ſorte neptalim. Et de his offerebantur primitiæ in paſcha. Et hoc eſt quod dicitur. c (Feretis manipulos ſpicarum primitias meſsis veſtræ ad ſacerdotem. Qui eleuabit faſciculũ.) In Hæbręo habetur,qui eleuabit gomor Et ſic conſequenter in toto iſto capitulo vbi habetur manipulus in Hæbræo habetur gomor:quia licet apportarentur ſpicæ pro primitijs:tamẽ antequam de ipſis fieret ſacrificium,torrebãtur igni.vt habetur.j.c. Et per fricationem excutiebantur grana de quibus implebatur gomor,quæ eſt decima pars ephi.vt habetur Exo.xvj. Et inde fiebat ſacrificium. Altera die ſabbati in hebræo habetur in craſtino ſabbati. Et accipitur ſabbatum non pro die.vij.ſeptimanæ ſed prima die paſchæ.quæ erat.xv.die menſis primi,quę etiã vocatur hic ſabbatum,eo quòd requies erat ab omni opere ſeruili. Et oblatio dictarum primitiarum fiebat.xvj.die eiuſdem menſis. d (Et libamenta.ſ.iſta quæ ſimul cum agno offerebantur in holocauſtum. Et quæ ſint illa oſtẽditur,cum dicitur.e (Duæ decimæ ſimilę &c.) Quarta pars hin. ſecundũm Papiam duplex eſt hin. Vnum maius quod cõtinet quaſi duas quartas parrhiſiẽſium & dimidiam. Aliud minus quod continet duas quartas. Credo tamen quòd melius ſit dicendum quòd quantitas huius menſuræ & aliarum quæ ponuntur in litera & ſcriptura,nobis eſt incerta:quia menſuræ liquidorum & aridorum multum variantur ſecundũm varietatem locorum & tẽporũ.f (Pa

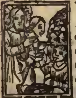
Primitiæ eſt prima pars frugum domino offerenda. alc. iij.& eſt de neceſsitate in duobus caſibus. primus quando eſt conſuetudo ſecundus quã do miniſtri eccleſiæ indigẽt & eas petunt idẽ Alexand.

ꝛem & polentam & pultes non comedetis ex
ſegete. Intentio legis huius eſt quòd nullus ci-
bus factus ex ſegete noua comederetur ab eis
donec oblatio prędicta primitiarum facta eſſet.
g (Numerabitis &c.) Hic conſequenter agitur
de feſto penthecoſtes, quod celebratur in me-
moriam beneficij legis datæ, quæ data fuit quin
quageſima die ab egreſſu de ægypto, tantũ die
egreſſus excluſo: vt patet Exod. xv. Et ideo ce
lebratur. v. die à prima die feſti paſchalis exclu
ſiue. Et hoc eſt quod dicitur. Numerabitis er-
go ab altero die ſabbati. i. à craſtino paſchæ in-
cluſiue. h (Septé hebdomadas plenas. i. quíqua
ginta dies. quia ſepté hebdomadæ plenæ faciũt
xlix. dies, & dies ſequens eſt quinquageſimus,
ideo dicit. i. (Vſque ad alteram diem expletio-
nis &c. Et ſic offeretis ſacrificium nouum). i. de
nouis frugibus, nõ in grano ſicut in paſcha, ſeu
in panibus: ideo ſubditur. k (Panes primitia-
rum duos de duabus decimis ſimilæ.) In quoli
bet enim pane erat vna decima. Et ſecundũm
alios, in quolibet pane erant duæ decimæ, & ac
cipitur decima pro prima parte ephi. de cuius
quantitate dicitur. Exod. xvj. in fine. Ex dictis
hic & alibi patet, quòd ter in anno ſoluebantur
primitiæ. Primo in paſcha de nouis granis. Se-
cundo in penthecoſte de nouis panibus. Tertio
in ſeptembri de nouis fructibus de quibus erãt
reddendæ primitiæ. Quia ſecundũm Ra. ſa. nõ
dabãtur primitiæ de terra naſcentibus, niſi de
ſeptem ſpeciebus: ſcilicet frumento, hordæo, vi
nea, oliua, malo granato, ficu, & palma, vt ple-
nius patet ſupra Deut. xxvj. Cæterá omnia de
ſe patent. Et eſt aduertendum quòd quantum
ad textum proprium eſt lectio in locis diuerſis
detruncata.

¶Quæſtio. cxvij.

Super Verbis epiſtolæ eiuſdem diei quæ ha
bentur Leuitici. xxiij. ſcilicet, feretis
manipulos ſpicarum primitias meſſis veſtræ
ad ſacerdotem. Oritur quæſtio de decimis, vtrũ
de omnibus teneantur homines decimas dare?
Arguĩ quòd non de male acquiſitis non debet
fieri oblatio, ſed oblationes quę immediate deo
exhibentur magis videntur pertinere ad diui-
num cultum, quàm decimæ quæ exhibentur mi
niſtris: ergo nec decimæ de male acquiſitis ſunt
ſoluẽdæ. In oppoſitũ geneſeos. xxviij. cũctorũ
quæ dederis mihi decimas offeram tibi: ſed om
nia quæ homo habet ſunt data ei diuinitus, er-
go de omnib⁹ debet decimas dare. Ad argumẽ
tum dicitur quòd aliqua male acquiruntur dupli
citer, vno modo quia ipſa acquiſitio eſt iniuſta,
puta quia acquirũtur per rapinam, aut furtum,
aut vſuram quæ homo tenetur reſtituere & de
illis nullus tenetur decimas dare: tamen ſi ali-
quis ager ſit emptus de vſura, de fructu eius te-
netur vſurarius decimas dare, quia fructus illi
non ſunt ex vſura: ſed ex dei munere: quædam
verò dicuntur male acquiſita: quia acquirũtur
ex turpi cã, ſicut de meretricio, & hyſtrionatu,
& alijs huiuſmodi, quæ nõ tenentur reſtituere
acquirentes, & de illis tenentur homines dare
decimas: tamen eccleſia non deus accipere quã
diu ſunt in peccato, ne videatur eorum peccatis
communicare, tamen bene poſtquàm pęnitue-
runt. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecun
dũm Tho. ij. ij. q. lxxxvij. per quinque propoſi
tiones. prima de vnaquaque re præcipuè eſt iu-
dicandum ſecundũm eius radicem. ſecunda ra
dix ſolutionis decimarum eſt debitum, quo ſe-
minantibus ſpiritualia debentur carnalia, iuxta
dictum pauli. j. ad corin. ix. ſi nos &c. tertia ſu-
per hoc debitum fundat eccleſia determinatio
nem ſolutionis decimarum. quarta omnia quę-
cunque homo poſſidet ſub carnalibus cõtinen
tur. quinta de omnibus poſſeſſis ab homine de-
cimæ ſoluendæ ſunt.

❧ Eodem die. Lectio
Deut. xxj. capi.

IN dieb⁹ illis.[a] Dixit
Moyſes, audi iſrael
quæ præcipio tibi ho
die.[b] Cumque intraue
ris in terrã, quã domin⁹
de⁹ tu⁹ tibi datur⁹ eſt poſ
ſidẽdã, & obtinueris eã
atq̃ habitaueris in ea,[c] tolles de cũctis
†frugib⁹ tuis primitias, & pones in car
tallo.[d] Pergeſque ad locũ quem domi
nus deus tuus elegerit, vt ibi inuoce-
tur nomẽ eius. Accedeſque ad ſacerdo
tẽ, qui fuerit in diebus illis, & dices ad
eum.[e] Profiteor hodie corã domino
deo tuo, quòd ingreſſus ſum in terram
pro qua iurauit patribus noſtris, vt da
ret eam nobis, ſuſcipienſque ſacerdos
cartallum de manu tua[f] ponet ante al-
tare domini dei tui. Et loquèris in con
ſpectu domini dei tui.[g] Syrus pſeque
batur patrem meum[h] qui deſcendit
in ęgyptum, & ibi peregrinatus eſt[i] in
paucíſsimo numero,[k] creuitque in gẽ
tem magnam ac robuſtam & infinitæ
multitudinis.[l] Afflixerũtque nos ęgy
ptij, & perſecuti ſunt imponentes one
ra grauiſsima: & clamauimus ad do-
minum deum patrem noſtrum qui
exaudiuit nos, & reſpexit humilitatẽ
noſtram, & labores atque anguſtias.
[m] Et eduxit nos de ægypto in manu
forti,[n] & brachio extento,[o] ingenti-
que pauore,[p] in ſignis[q] atque porten-

† De cũctis frugib. terrę prim. Deo omnipotenti primitiæ & decimæ fructuum terrę ſoluẽdæ ſunt, & dei eccleſiæ dãdæ. Quia iuſtum eſt eũ eſſe bonorũ terræ participem qui dator & creator omniũ eſt, imo decimæ animarum eſurientium ſunt tributa, vt xvj. qõ. j. c. decimę tributa ſunt egentium animarum.

tis. Et introduxit ad locum iſtum, & tradidit nobis terrã lacte & melle manantem. Et idcirco, nunc offero primitias frugum terræ, quã dominus deus dedit mihi. Et dimittes eas in conſpectu domini dei tui, & adorato domino deo tuo [r] epulaberis in omnibus bonis, [s] quæ dominus deus dedit tibi.

Poſtilla.

IN dieb⁹ illis. Dixit Moyſes. Audi Iſrael &c.) In xij. capitulo huius libri & circa poſita ſunt illa præcepta quæ ſunt quaſi quædã concluſiones elicitę ex præceptis decalogi: hic cõſequenter ponitur iſta cõcluſio reſpectu dictorũ videlicet, vt homo ſit gratus deo de beneficijs acceptis & ſit obediens eius mandatis. Gratitudo autẽ hominis ad deũ non debet eſſe tantum in corde, ſed etiã in ore & opere ſecũdum quòd dicitur ad Ro. x. corde creditur ad iuſtitiã, ore autem confeſsio fit ad ſalutem. Et ideo cõfeſsio huiuſmodi ęgritudinis ſtatuit hoc per legem. Dixit ergo ſic. b (Cumque intraueris terram &c.) Ex hoc patet quòd nõ tenebantur ante ad primitias, donec terra promiſsiõis eſſet obtenta & diuiſa. c (Tolles de cunctis frugibus tuis primitias.) Dicit Rab. ſa. quòd primitiæ quantum ad terræ naſcentia, de ſeptem rebus dabantur: vt patet in fine lectionis pręcedentis: de alijs autem fructibus ſeu terræ naſcẽtibus non tenebantur dare, vt ſaluator Matth. xxj. improperat Phariſæis, quòd ſub oſtentatione maioris iuſtitię, decimabant mentam & anetum & talia minima, ad quæ non tenebãtur. Et ſecundùm doctores noſtros grauiora legis, ad quæ neceſſario reſtringebantur relinquebant. Quòd autem ibidem ſubditur, hoc oportuit facere & illa non omittere. Lyra oportuit non videtur referri ad vtrumque: quia non tunc eſſet neceſsitas eadem faciendi, hec & illa: quia non omitere aliquid idẽ eſt quòd facere illud: quòd tamen ſaluator excludere intendit. Et ideo ſaluator addit, & illa non omittere, ad oſtendendũ, quòd ſoluere decimas de talibus minimis non erat malum de ſe, ſed bonum quamuis nõ erat neceſſarium. Dabantur etiam primitiæ de lana vt habetur Deuter. xviij. d (Pergeſque ad locum.) ſcilicet in Hieruſalem, & idem intelligendum eſt de alijs locis, vbi fuit arca domini & cultus diuinus poſt acquiſitionem terræ promiſsionis & antequàm cultus ille eſſet in Hieruſalem. e (Profiteor hodie corã dño deo tuo quòd ingreſſus ſum &c.) opere & ore beneficiũ eius cognoſcendo. f (Ponet ante altare.) in he-
Cõſuetudo hebræorũ. bræo habetur ventilabit: quia ſacerdos ſuper ponebat manus ſuas manibus offerentis & tenentis primitias ſuas, & eleuabat ſurſum & trahebat deorſum & poſtea vertendo ad quatuor partes orbis, ad deſignandum quòd ille cui talia offerebantur erat dominus cœli & terræ & totius orbis, ſiue creaturæ. g (Syrus perſequebatur patrem meum.) Quia laban, qui fuit de meſopotamia Syrię perſecutus eſt Iacob: vt habetur Geñ. xxxj. qui fuit pater totius populi Iſrael. h (Qui deſcendit in ægyptum.) famæ vrgente: vt habetur Geñ. xlvj. i (In paucisſimo numero) ſcilicet in ſeptuaginta animabus, vt ibidem dicitur. k (Creuitque in gentem magnam.) quia cum exierunt de ægypto fuerunt ſexcenta milia abſque paruulis & mulieribus. Exodi. xij. l (Afflixeruntque nos ægyptij) vt habetur Exo. j. & eſt litera patens vſque ibi. m (Et eduxit nos de ægypto in manu forti.) ægyptios plagis percutiendo. n (Et brachio extento) eos in mari ſubmergendo. o (Ingentique pauore.) quia alię gentes ex auditu talium fuerunt territæ. p (In ſignis.) de cælo datis, vt colũna ignis & nubis, & deſcenſu mannæ. q (Atque portentis) in terra datis, vt in eductionem aquarum de petra. Cætera patent vſque ibi. r (Epulaberis in omnibus bonis.) non de primitijs quæ erant ſacerdotum, ſed de oblationibus pacificis, quarum maior pars erat offerentium. s (Quæ dominus deus tuus dedit tibi.) ideſt dederit tibi in terra promiſsionis.

¶ Queſtio. cxviij.

Super Verbis lectionis eiuſdem diei quæ habentur Deute. xxj. ſcilicet Offero primitias frugum terræ. Oritur quæſtio de primitijs. vtrum ad primitias ſoluendas homines teneantur? Arguitur quòd non, illud ad quod aliquis tenetur debet eſſe determinatum, ſed non in noua lege nec in veteri erat determinata quãtitas primitiarum, ergo ad eas ſoluendas non tenentur homines ex neceſsitate. In oppoſitũ. xvj. quæſtio. vij. habetur oportet decimas & primitias quas iure ſacerdotum eſſe ſancimus, ab omni populo accipere, Igitur. Ad argumentum dicitur quòd maior non eſt vera de his quæ ſunt per modum oblationis, ſicut ſunt primitiæ. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundùm Tho. ij. ij. quæſtio. lxxxv. per vnam concluſionem, pertinet ad ius naturale vt homo ex rebus ſibi datis à deo aliquid exhibeat ad eius honorem: ſed quòd talibus perſonis exhibeatur, aut de primis fructibus, aut in tali quantitate: hoc idem fuit in veteri lege iure diuino determinatum: in noua autem lege differtur per determinationem eccleſiæ, ex qua homines obligantur, vt primitias ſoluant ſecundũ conſuetudinem patriæ & indigentiam miniſtrorum eccleſiæ.

Eodem die Lectio. lib. Leuiti. xxvj. ca.

IN diebus illis.[a] Dixit dominus ad Moyſen, [b] Si in pręceptis meis ambulaueritis, † & mandata mea cuſtodieritis, & feceritis ea, [c] dabo vobis pluuias temporibus ſuis, & terra gignet germen ſuum, & pomis arbores replebuntur: [d] apprehendet meſsium tritura vindemiam, & vindemia occupabit ſementem. Et comedetis panem veſtrum in ſaturitate, [e] & abſque pauore habitabitis in terra veſtra. Dabo pacem in finibus veſtris. Dormietis, & non erit qui exterreat. [f] Auferam malas beſtias à vobis, & gladius nō tranſibit terminos veſtros. Perſequemini inimicos veſtros, & corruēt coram vobis. Perſequentur quinque de veſtris centum alienos, & centū ex vobis decem milia. Cadent inimici veſtri in conſpectu veſtro gladio.[g] Reſpiciam vos & creſcere faciam. Multiplicabimini & [h] firmabo pactum meum vobiſcum. Et comedetis vetuſtiſsima veterum, & nouis ſuperuenientibus vetera proijcietis.[i] Ponam tabernaculū meū in medio veſtri, [k] & non abijciet vos vltra anima mea.[l] Ambulabo inter vos, & ero veſter deus, vosque eritis populus meus. Dicit dn̄s omnipotens.

† Si in præceptis meis ambula. Quia dei mandata non cuſtodiuntur & ab hominibus non obſeruantur: ſæpe deus permittit quòd bona terræ frigoribus & tēpeſtate ac ventorom procellis depereant. vō Deuter. x. Vos peribitis ſi inobedientes fueritis voci domini dei veſtri. Dauid ps. lxxvij. dedit erugini fructus eorū, occidit in grandine vineas eorū.

Poſtilla.

IN diebos illis. Dixit dominus ad Moyſen &c. In pręcedentibus capitolis actum eſt de ſolennitatibus quæ pertinent ad cultū diuinom: hic conſequenter inducitur populus ad obſeruantiam earum. Et hoc quadrupliciter. Primo per prohibitiões. Secundo per promiſsiones. Tertio per comminationes. & quarto per conſolationes. Sed quia pręſens lectio nō ponitur in principio huius capituli, ſed poſt ipſum principium: ideo in prima parte ſit mentio à principio capituli vſque ad principium huius lectionis. Tertia verò pars & qoarta poſita, ponuntor poſt pręſentem lectionem. Et ſic pręſens lectio ſolom continet ſecundam partem in qua dicitur ſic. b (Si in pręceptis meis &c.) Hic inducitur populus iudæorum ad obſeruantiam præceptorum prædictorū circa ſolennitates per promiſsiões bonorum temporaliū, ſi ea obſeruauerit. Et primo promittitur eis vbertas terræ, cum dicitur. c (Dabo vobis pluuiam temporibus ſuis.) i. competentibus ad fructificationem terræ naſcentium. d (Apprehendet meſsium tritora vindemiam.) Hoc eſt dicere tā ta erit copia bladi, quòd nō poterit colligi ante tempus vindemię. Secundo promittitor eis ſecuritas ab hoſte, cum dicitur. e (Et abſque pa. habitabitis.) quia ſine ſecoritate fertilitas parum aut nihil valet. f (Auferam ma. be. à vobis.) ita quòd non nocebunt veſtris perſonis, nec bonis. Tertio promittitur eis fertilitas in prole, cum dicitur. g (Reſpiciam vos & creſcere faciam.) ſicut promiſſum fuit Abrahæ Gen. xv. ideo ſubditur. h (Et firm. pac. meum vo. Come. vetuſtiſsima veterum.) i. fructus terræ, ita abundabunt, & tam bone collectionis & maturitatis erunt, quòd poterunt diu ſeruari & comedi à vobis: ſed dimittetis propter nouos ſuperuenientes. Quarto promittitur eis diuina familiaritas cum ſua protectione, cum dicitur. i (Ponam tabernaculom meum in medio veſtri.) vbi per ſigna euidentia apparebit effectus pręſentiæ meæ in reſponſionibus diuinis & cōſimilibus. k (Et non abijciet vos vltra anima mea.) quaſi abominabiles: imo habebit vos amabiles valde. l (Ambulabo inter vos.) vos protegendo & conſolando.

Ea quæ promittuntur illis qui mādata dei obſeruabunt.

¶Qoęſtio. cxix.

Super Verbis epiſtolę eiuſdem diei quę habentur Leui. xxvj. ſ. ſi mād. mea cuſtodieritis dabo pluuias temporibus ſuis. Oritur. q. de mandatis. Vtrum exiſtentes in mortali peccato poſsint dei mandata cuſtodire? Arguitur quòd ſic, facere ea quę in mandatis dei pręcipiuntur, & non facere qoę ſuot prohibita, eſt dei mandata cuſtodire: ſed homo exiſtens in mortali peccato poteſt hoc facere, & non facere, vt ſanctificare feſta, non facere homicidiom, igitur. In oppoſitum obſeruatio mandatorum dei facit hominem deo amicum, iuxta illud vos amici mei eſtis ſi feceritis quæ ego præcipio vobis: ſed peccator non eſt dei amicus. igitur. Ad qoęſtionem reſpondendum eſt ſecundùm magiſtrum Nico. de orbel. ij. ſen. diſt. xxviij. quòd mandata dei contingit dupliciter impleri. vno modo quantum ad genus operis, & ſic exiſtens in peccato poteſt mandata dei cuſtodire: & ſic intelligitur arg. alio modo quantum ad intentionem mandantis & meritum glorię, & ſic exiſtens in peccato mortali non poteſt dei mandata cuſtodire.

Eodem die Lectio Danielis prophetæ. ij.

Angelus domini deſcendit cum azaria &c.

¶Hæc lectio ponitur in alijs temporibus ſequentibus: ideo vide ibi textum cum ſua poſtilla.

Angelus inquantum nuntios dicitur angelus: ſi nō ſit nūcius, ſpiritus vocatur.

Eodem die Lectio epiſtolæ beati Pauli ad ro. v.

† Pacem ha pax dei donum eſt, quo hoím corda ſine turbine qe ta manent. Et ſcté mé tes cõſiſtũt immobiles Saluator Ieſus Ioã. xxiiij. Pacé meã do vobis, nõ turbet cor veſtrũ neque formidet.

FRatres,[b] Iuſtificati igitur ex fide,[c] pacem habeamus[d] † ad Deũ,[e] per dñm noſtrũ Ieſum Chriſtum,[f] per quem acceſſum habemus per fidem[g] in gratiam iſtam,[h] in qua ſtamus[i] & gloriamur in ſpe gloriæ filiorum Dei.[k] Nõ ſolum autem,[l] ſed & gloriamur in tribulationibus,[m] ſcientes quòd tribulatio patientiam operatur,[n] Patientia autem probationem,[o] probatio verò ſpem.[p] Spes autem non confundit.[q] quia charitas Dei[r] diffuſa eſt in cordibus noſtris[s] per ſpiritumſanctum,[t] qui datus eſt nobis.

Poſtilla.

FRatres. Iuſtificati igitur ex fide pacem habeamus &c. in præcedentibus capitu. Apoſtolus abſtulit à Romanis & Iudæis credentibus diſcordiæ materiam, oſtendens quòd nullam haberent adinuicem præexcellentiam: hic conſequenter inducit eos ad vnitatis concordiam, oſtendens quòd vtique iuſtificati eſſent per fidem & gratiam Chriſti eis communem. Et diuiditur hæc epiſtola præſens in duas partes: quia primo propoſitum oſtéditur ex cõſecutione boni. Secundo ex tolerantia mali. Circa primum conſiderãdum quòd iuſtificatio eſt motus ad iuſtitiam, ſicut ablutio eſt motus ad albedinem. Et iſte motus ad iuſtificationem poteſt accipi dupliciter. Vno modo per modum ſimplicis generationis abſque receſſu à termino impietatis. ſicut Adam fuit iuſtificatus in ſtatu innocentiæ. Alio modo per modum mutationis vel motus, qui includit receſſum à termino culpæ. Sicut iuſtificatur homo tempore lapſæ naturæ. Et hoc modo accipitur hic iuſtificatio. Verumtamen quia mutatio denominatur à termino ad quem, & non à termino à quo, ſicut dealbatio ad albedinem ad quam terminatur, & nõ à nigredine ſeu medio colore vnde incipit: ſic iuſtificatio non denominatur à culpa vel impietate à qua incipit, ſed à gratia ad quam terminatur: ita quòd magis dicitur iuſtificatio quã peccati remiſſio, licet vtrunque includatur. Iſte verò acceſſus ad gratiam eſt per Deum, ſicut per agens principale: per humanitaté verò Chriſti, ſicut per agés inſtrumétale, cõiunctum tamen, per fidem verò ſeu ſacramenta fidei ſicut per agens inſtrumentale ſeparatum. Et vt ſimilitudo ſubiungatur ſicut ædificatio domus eſt ab artifice principaliter à manu eius, ſicut ab inſtrumento coniuncto & à ſecuri, ſicut ab inſtrumento ſeparato, Et hæc omnia tanguntur hic in iuſtificatione, cum ſequitur. b (Iuſtificati igitur ex fide) ſicut ex inſtrumento ſeparato communi Iudæis & gétibus. c (Pacem habeamus,) id eſt concordiam, quaſi diceret vnitas fidei & ſacramentorum debet eſſe cauſa concordiæ fidelium. d (Ad Deum) qui eſt cauſa principalis noſtræ iuſtificationis. e (Per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum) qui ſecundùm humanitatem eſt noſtræ iuſtificationis inſtrumentum coniunctum, vt prædictum eſt. f (Per quem acceſſum habemus). ſ. ad Deum, tanquam per mediatorem Dei & hominum. g (In gratiam iſtam) quæ iuſtificat formaliter. h (In qua ſtamus.) in præſenti. Et quia eſt arra gloriæ, ideo ſubditur. i (Et gloriamur in ſpe gloriæ filiorum Dei). i. ſanctorũ qui modo dicunt̃ ſpecialiter filij Dei, quia nõ ſolum ſunt filij Dei ꝑpter ſimilitudiné naturæ, quę eſt in omnibus hominibus, & ſimilitudiné gratiæ, quę eſt in ſolis iuſtis: ſed etiam ꝑpter ſimilitudine gloriæ, quę eſt aſſimilatio ꝑfecta. j. Io. iij. Scimus qm̃ cùm apparuerit, ſimiles ei erimus. k (Nõ ſolum aũt) ſ. gloriamur in adeptione boni. l (Sed & gloriamur in tribulationibus, quę ſunt mala pœnalia.) Et ſubdit̃ cauſa. m (Sciẽtes qd̃ tribulatio patientiã operat̃). i. facit ſicut arté cytharizãdi facit frequẽs cytharizatio. n (Patientia autem ꝓbationé). i. purgationé peccatorũ. Sicut enim macula peccati aufert̃ per cordis cõtritioné, ſic reatus pœnę ꝑ tribulationé patienter toleratã. o (Probatio verò ſpem). i. certã expectationé beatitudinis: quia remota culpa & pœna, patet liber acceſſus ad gloria. p (Spes auté nõ confundit). i. tollit erubeſcentiã, inquãtũ homo nõ fruſtrat̃ eo qd̃ expectabat. q (Quia charitas.) quæ eſt arra gloriæ. r (Diffuſa eſt in cordibus noſtris.) ſicut liquor pretioſus in vaſis. s (Per ſpiritũſanctũ.) q charitate infundit. t (Qui datus eſt nobis,) non ſolum in dono ſua, ſed etiam in ſeipſo inquantum per charitatem habetur in nobis nouo modo. ¶ Quæſtio. cxx.

Super Verbis epiſtolę eiuſdem diei quę habétur ad Ro. v. ſ. ſpes non cõfundit. Oritur quæſtio de ſpe. vtrũ ſpes ſit virtus theologalis: Arguitur quòd non, virtus theol. habet Deũ pro obiecto ſed ſpes nõ habet Deũ ſolũ ꝓ obiecto, ſed etiam alia bona, quæ à Deo obtinere ſperamus, Igitur. In oppoſitum. primæ ad Corinth. xiij. Connumeratur ſpes fidei & charitatis, quæ ſunt virtutes theologicæ, Igitur. Ad argumẽtum dicitur quòd quæcunque alia ſpes adipiſci expectat, ſperat in ordine ad Deum, ſicut ad vltimum finem, ſicut ad primã cauſam efficientem. Ad quæſtionem reſpondeo quòd triplex eſt ſpes. Prima eſt moderata, & eſt animi compaſſio, cuius obiectum eſt bonum futurum: & hac ſpe dicimus mercatorem laborare ſpe lucri: & hæc ſpes poteſt eſſe bona & mala, & hæc eſt commendabilis, ſi in ſolo Deo principaliter ponatur, ita quòd proueniat ex confidẽtia

diuinæ bonitatis & ordinatur bonum ſperatum ad vltimum finem. Secunda eſt ſpes deteſtanda quæ non Deo ſed creaturæ innititur. Sapien. iij. Vacua ſpes illorum. & talem ſpem habent qui confidunt in ſua iuſtitia: habent etiam illi qui confidunt in ſua ſapientia, in ſua potentia, in ſua prudentia, in diuitiarum abundantia, in amicorum pluralitate, in vitæ diuturnitate: & ſic hæc ſpes nō eſt virtus nec proprie ſpes. Tertia eſt ſpes amplexanda, & hæc eſt virtus theo. faciēs in Deū tendere, & ei adhęrere & inniti, ad obtinendū beatitudinē: & talis ſpes principaliter reſpicit beatitudinē ęternam: & eſt ſpes certa expectatio futurę beatitudinis, ex gratia & meritis ꝓueniēs & principale ſpei obiectū eſt Deus, in quo cōſiſtit ratio virtutis theologicę.

Domi.j.poſt octa.penthe.j.Io.iiij.

CHariſsimi,[b] Deꝰ Charitas eſt.[c] In hoc [d] apparuit charitas Dei in nobis:[e] † quoniam filium ſuum vnigenitum [f] miſit Deus [g] in mundum,[h] vt viuamus per eū.[i] In hoc [k] eſt charitas,[l] nō quaſi nos dilexerimus Deū, ſed qm̄ ipſe prior dilexit nos,[m] miſit filium ꝓpitiationē[n] ꝓ peccatis noſtris.[o] Chariſsimi, ſi deꝰ dilexit nos, & nos debemꝰ alterutrū[p] diligere.[q] Deum nemo vidit vnquā.[r] Si diligamus inuicē,[s] Deus in nobis manet,[t] & charitas eius in nobis perfecta eſt.[v] In hoc intelligimꝰ,[x] qm̄ in eo manemꝰ,[y] & ipſe in nobis:[z] qm̄ de ſpitu. ſancto ſuo[a] dedit nobis.[b] Et nos vidimus[c] & teſtificamur, qm̄[d] pater miſit filiū[e] ſaluatorē mundi.[f] Quiſquis cōfeſſus fuerit[g] qm̄ Ieſus eſt filius Dei,[h] Deꝰ in eo manet,[i] & ipſe in Deo.[k] Et nos[l] cognouimus[m] & credimꝰ charitati quā habet Deus in nobis.[n] Deꝰ charitas eſt,[o] & qui manet in charitate, in Deo manet,[p] & Deus in eo.[q] In hoc ꝑfecta eſt charitas nobiſcum:[r] vt fiduciā habeamꝰ in die iudicij.[s] Quia ſicut ille eſt[t] & nos ſumus in hoc mundo.[v] Timor nō eſt in charitate:[x] ſed perfecta charitas, foras mittit timorē:[y] quoniā timor pęnā habet.[z] Qui autem timet[a] non eſt perfectus in charitate.[b] Nos ergo diligamus deum,[c] quoniam deꝰ prior dilexit nos.[d] Si quis dixerit quoniam diligo deum & fratrem ſuū oderit,[e] mendax eſt.[f] Qui enim non diligit fratrem ſuum quem videt,[g] deum quem non videt[h] quomodo poteſt diligere?[i] Et hoc mandatū habemus à deo,[k] vt qui diligit deū,[l] diligat & fratrem ſuum.

† Charitas Dei in nobis. Tanta fuit dei charitas in nobis qđ hūanus intellectus cōprehēdere non poteſt ineffabilem dei amorē: ita qđ ſic valde dilexit genus humanum vt proprium filiū mitteret tot dolores paſſurū, q mūdū redimeret & à pctis ſaluū faceret. Redemitq́ue diuina bōitas qđ noſtra ꝑdidit iniquitas. Ieſus ſaluator in euāg. Io.xv. Maiorē hac dilectionē nemo habet vt quòd animā ſuā ponat quis pro amicis ſuis.

Poſtilla.

CHariſsimi. Deus charitas eſt &c. Ante initium illius epiſtolæ ſcribit ſanctus Io. dicens. Ipſi de mūdo ſunt, & ideo de mundo loquūtur, & mundus eos audit: nos ex deo ſumus. Chariſsimi diligamus inuicē, quia charitas ex deo eſt. Tunc ſequitur epiſtola hodierna. Deus charitas eſt. Vbi ſanctus Io. apoſt. & euangeliſta, quem chriſtus præ cæteris dilexit maximæ cōmendat nobis charitatē dei & ꝓximi. Sic ſimiliter in euangelio hodierno ſanctꝰ Lucas dixit nobis de quodam diuite, qui nec circa deum, nec circa proximum. ſ. pauperem lazarū aliqua dilectione monebatur: ſed induebatur purpura & byſſo, epulabat̄ quotidie ſplendide: ideo ſepultus eſt in inferno. Et ſi volumꝰ hoc malum euadere, tunc debemus deū & proximum diligere: quia. b (Deus charitas eſt.) Ly. increata, ſicut eſt bonitas & ſapientia. c (In hoc.) velut certiſsimo ſigno. d (Apparuit charitas dei in nobis). i. oſtēſa eſt erga nos. e (Quoniam filium ſuum vnigenitum.) non ſeruum. f (Miſit deus) pater. g (In mundum. ſcilicet in humanitate aſſumpta. h (Vt viuamus per eum.) Vin. i. non iudicemur per eū. i (In hoc.) i. in hac miſsione. k (Eſt charitas) manifeſta. l (Non quaſi nos dilexerimus deū: ſed qm̄ ipſe prior dilexit nos). ſ. prædeſtinando, vocādo, iuſtificādo. m (Et miſit filiū ſuū propitia.) Vincē. & deus nobis propitiat̄ ꝑ ipm̄. n (Pro pctis noſtris). ſ. tollēdis. o (Chariſsimi ſi deꝰ dilexit nos & nos debemus alterutrū). ſ. exēplo xp̄i inuicē. p (Diligere.) Vin. Si deꝰ diligit nos. tunc debemus diligere id quod deus diligit: ſed deus diligit omnem hominem, ergo & nos quelibet hominē debemꝰ diligere. q (Deū nemo vidit vnquam.) Vin. In præſenti deꝰ nō poteſt videri, ſicut eſt, ſed ſolū in futura vita. vnde Aug. dicit Quòd conceſſum fuit pauló & moyſi videre diuinā eſſentiā: ſed hoc fuit in raptu, & tranſitorie, & non manſiue: quia tunc fuerunt rapti extra ſenſus corporis. r (Si diligamꝰ inuicem). ſ. ex ſincera charitate. s (Deus in nobis manet.) per gratiā inhabitantem. t (Et charitas eius in nobis perfecta eſt.) Tunc enim charitas dei in nobis ꝑfecta eſt, qn̄ eū diligunꝰ, nō ſolū in ſe ſed

Filius dicit̄ miſſus à patre à ſeipſo & à ſpiritu ſancto: quia opera trinitatis ſunt indiuiſa.

Homo dicit̄ dei imago quātūad animā: quia ſubſtātia. quia immortalis, quia tria ſūt. ſ. memoria intelligētia & voluntas.

ctiã in ſua imagine.i.in hoie. v (In hoc itelli-
gimus).i.cognoſcun⁹. x (Q̃m in eo manem⁹)
per charitatem, qua deũ diligimus. y (Et ipe
in nobis.)per charitaté qua nos diligit. z (Q̃m
de ſpiritusãcto ſuo).ſ.ab ipſo pcedére. a (De-
dit nobis. Et nos). Ly.i.ego Io.& alij Apoſtoli
mecum. b (Vidimus).ſ.eius humanitaté ocu
lis corporalibus & eius diuinitaté oculis menta
libus,nõ in ſe,ſed in effectibus ſuis:qa viderunt
eũ facienté miracula,virtuté toti⁹ creaturę trãſ
cendẽtia. c (Et teſtificamur)de viſis quæ vidi
mus. d (Q̃m pater miſit filiũ ſuũ.) eiuſdẽ na
turæ & poteſtatis cũ eo. e (Saluatoré mũdi) p
paſsioné in humanitate aſſumptã. f (Quiſqs
confeſſus fuerit. Gor.ſcilicet confeſsione perfe
cta cordis,oris,& opis:nõ diminuta vni⁹vocis:

Chriſt⁹ inquantum homo dicit ſaluator meritoriæ.

vñ apoſt.ad Titũ. Cõfitentur ſe noſse Deũ,
factis aũt negant. g (Q̃m Ieſus eſt filius Dei)
ita qđ idẽ eſt fili⁹dei & fili⁹ hoís. h (De⁹ in eo
manet).ſ.per grãm. i (Et ipſe in Deo)vt in re
fugio.vñ ps.lxxxix. Dñe refugium factus es no
bis. k (Et nos).ſ. Apoſtoli. l (Cognouim⁹)
ſ.quòd Ieſus eſt filius Dei. m (Et credim⁹cha
ritati quã habet Deus in nobis.) Ly.i.credimus
ipſum ſpecialiter habitare nobiſcũ per charita-
tem. n (De⁹ charitas eſt.)vñ Aug.ſup illo ver
bo.Si in ſingulis locis ſacrę ſcripturę nihil aliud
diceretur de charitate,niſi qđ De⁹ charitas eſt:
nõ aliud quàm charitatem quęrere deberemus.
Nõ eñ charitas poterat altius cõmendari,quã
qđ Deus diceret. o (Qui manet in charitate
in Deo manet.)Vinc.tãquam palmites in vite,
tanquã membrũ in corpore. p (Et De⁹ in eo.)
manet tamquã habitator in domo,tamquã ſpon
ſus in thalamo,tamquã ſacerdos in tẽplo. vnde
Ber. Quia Deus charitas eſt:ideo charitate ni-
hil melius eſt:qui manet in charitate,in deo ma
net:ideo charitate nihil eſt ſecurius:& Deus in
eo:& ideo charitate nihil eſt iucundius. q (In
hoc perfecta eſt charitas Dei nobiſcum).i.per-
fecta eſſe oſtendiť. r (Vt fiduciã habeamus in
die iudicij.)Vin.ſi talé fiduciã habem⁹ ad deũ,
quòd audemus ſecure apparere in cõſpectu ei⁹,
& reddere ei votum:tunc indubitãter habem⁹
perfectam charitatem. s (Quia ſicut ille eſt).
Ly.bñfaciens de cœlo iuſtis & iniuſtis. t (Et
nos ſumus in hoc mundo).ſ.pro amore eius,a-
micos & inimicos diligendo. v (Timor nõ eſt
in charitate)quòd intelligitur de timore ſeruili
inquantũ ſeruilis eſt:nõ auté intelligitur de fi-
liali:quia ille timor ſtat in charitate perfecta.

Triplex eſt timor: ſcilicet filialis ſeruilis & humanus.

x (Sed perfecta charitas foras mittit timorem.
quia charitas etiã quęcunque excludit timoré
ſeruilem. y (Q̃m timor pœnã habet).i. timor
ſeruili pœnæ debetur:quia facit cauere peccatũ
ſolũmodo ne puniatur,nõ propter deteſtatio-
nem vitij,nec ppter vitandã offenſam Dei,ſi-
cut fur qñque dimittit furari ppter ſuſpendiũ.
z (Qui auté timet.) Ly.hoc modo. a (Non
eſt perfectus in charitate).i.non hebet charita-
té ipſum perficienté. b (Nos ergo diligimus

Mẽdacium eſt falſa vocis ſignificatio, cũ inté tione fallẽdi,& ille q tali voce vtitur mẽdax eſt.

Deũ.)Gor.dilectione perfecta. c (Q̃m Deus
prior dilexit nos)noſipſos imo cũ adhuc inimi-
ci eſſemus, dilexit inimicos vt faceret amicos,
dilexit iniuſtos vt faceret iuſtos, dilexit ægros
vt faceret ſanos. d (Si quis dixerit q̃m dili-
go Deum,& fratrem ſuũ oderit) qui eſt imago
Dei. e (Mendax eſt.) Ly.quia dilectio proxi
mi includitur in dilectiõe Dei. f (Qui eñ nõ
diligit fratré ſuum qué videt.) Gor. vnde eum
plenius cognoſcit. g (Deum qué non videt)
i.qué minus cognoſcit. h (Quomodo poteſt
diligere. Vnde Aug. Inuiſa quippe diligere poſ
ſumus incognita nequaquã. i (Et hoc manda-
tum habem⁹ à Deo).ſ.de dilectione Dei & pxi
mi. k (Vt qui diligit Deũ.) Gorr. propter ſe.
l (Diligat & fratré ſuum) ppter Deũ: duo eñ
ſunt mandata charitatis.ſ. Dei & proximi nec
poteſt vnus diligi ſine alio. ¶Quæſtio.cxxj.

Super Verbis epiſtolæ.j.do.poſt octa.pen-
the.quæ habentur.j. Io.iiij. Nos de-
bemus alterutrum diligere. Oritur quæſtio de
dilectione, vtrum magis ſit meritorium dilige-
re pximum quã diligere Deũ? Arguitur quòd
ſic minus videtur eſſe meritorium aliquo mo-
do diligere amicũ:ſed Deus maxime eſt amic⁹,
Igitur. In oppoſitum ppter quod vnũquodque
tale & illud magis:ſed dilectio pximi nõ eſt me
ritoria,niſi ppter hoc quòd pximus diligitur
ppter Deũ:ergo dilectio Dei eſt magis meri-
toria quam dilectio proximi. Ad argu.dicitur
quòd dilectio amici p tanto eſt quãdoque min⁹
meritoria:quia amicus diligiť ppter ſeipſum,&
ita deficit à vera ratione amicitiæ charitatis quę
eſt Deus:& ideo quòd Deus diligatur propter
ſeipſum nõ diminuit meritum:ſed hoc cõſtituit
totã rationem. Ad quæſtionem reſpondendum
eſt ſcđm Tho.ij.ij.q.xxvij.quòd cõparatio iſta
põt cõſiderari dupliciter. vno modo vt ſeorſum
cõſideratur vtraque dilectio: & tunc nõ eſt du-
biũ quòd dilectio Dei eſt magis meritoria: debe
tur eñ ei merces propter ſeipſum:quia vltima
merces eſt frui Deo,in quem tendit diuinę dile
ctionis motus:vñ & diligẽti Deum merces pro
mittiť. Alio modo põt intẽdi ipſa comparatio,
vt dilectio Dei accipiať ſcđm quòd ſolus diligi
tur:dilectio auté pximi accipiať ſcđm quòd p-
ximus diligit ppter Deũ:& ſic dilectio pximi
includit dilectioné Dei:ſed dilectio Dei nõ in-
cludit dilectioné proximi : vñ erit comparatio
dilectionis Dei perfecte quæ extendit ſe etiam
ad pximũ & ad dilectioné Dei inſufficientem
& imperfectam:quia hoc mandatum habemus
à Deo,vt qui diligit Deum, diligat & fratrem
ſuum:in hoc ſenſu dilectio proximi preeminet.

In feſto corporis Chriſti.j. Corin. primo.

¶Require hanc epiſtolã ſupra in textu & gloſ
ſa.fera.v.in cœna domini.

Dominica.ij.poſt octa. pentheco. j. Ioan. iij.

CHariſsimi,[a] Nolite mirari,[b] ſi odit vos mūdus.[c] † Nos ſcimus,[d] quoniam tranſlati ſumus de morte [e] ad vitam,[f] quoniam diligimus fratres.[g] Qui non diligit,manet in morte.[h] Omnis qui odit fratrem ſuum, homicida eſt.[i] Et ſcitis,quoniam omnis homicida non habet vitam æternam [k] in ſe manentē. [l] In hoc [m] cognouimus charitatem dei, [n] quoniam ille pro nobis[o] animam ſuā [p] poſuit,[q] & nos [r] debemus[s] pro fratribus noſtris animam ponere.[t] Qui habuerit ſubſtantiam mundi huius,[v] & viderit fratrem ſuum [x] neceſſe habere, [y] & clauſerit viſcera ſua ab eo,[z] quomodo charitas [a] Dei manet in eo?[b] filioli mei [c] non diligamus verbo, neque lingua,[d] ſed opere [e] & veritate.

† Odit vos mūdus: qa mūdus omni voloptate redūdat, omi immūdiria peccati abundat, bonos viros odit quos ſibi vita & morib⁹ diſſimiles cernit: & quia iuſti mūdū nō diligunt moresque eius fugiūt mūdus eos odit.

Poſtilla.

CHariſsimi. Nolite mirari &c. Ante initium illius Epiſtolæ ſcribit ſanctus Ioannes in eodem capitulo. Chariſsimi,hæc eſt annuntiatio quam audiſtis ab initio, vt diligatis alterutrū oon ſicut Cayn qui ex maligno erat,& occidit fratrem ſuum & propter quid occidit eum,qooniam opera eius maligna erāt, fratris autē eius iuſta. Tūc ſtatim ſequitur pręſens epiſtola,quæ concordat cum Euangelio hodier. in quo euangelio agitur de cœna vitæ æternæ,ad quam cœnam peroenitur per charitatem Dei & ꝓximi: de qua habetur pleni⁹ in pñti epiſt. vñ dicit ſan. Ioā. a (Chariſsimi nolite mira.)quaſi inſolitū. b (Si odit).i.mūdi amatores:quia nō eſt nouom illd̾ iurgiū,ſed fuit à principio mūdi inter bonos & malos,ſicut patet inter Cayn & Abel, inter Iſaac & Hiſmael,inter Iacob & Eſau. c (Nos ſcim⁹.) Ly. certitodine fidei. d (Qm̄ trāſlati ſumus de morte).ſ.culpæ. e (Ad vitā) gr̄æ. f (Qm̄ diligimus fratres.)qa opera bona in charitate facta,ſunt meritoria. g (Qoi nō diligit manet in morte.)qa caret charitate,quę eſt vita animæ. h (Omnis qui odit fratrē ſuū, homicida eſt)quia primo occidit animam propriā,ſecundo ꝓximi,quantū in ſe eſt:quia ꝓoocat ipſum ad odium mutnū. i (Et ſcitis,quoniam omnis homicida non habet vitam æternam)Gor.id eſt oon habet Chriſtum qui eſt vita æterna. k (In ſe manentem.) hoc dicit ad differentiam vitæ naturę quę eſt vita tranſiens. l (In hoc.)tāquam in ſigno certiſsimo. m (Cognouimus chari.dei.) ideſt Chriſti erga nos. n (Qooniam ille pro nobis.)indignis. o (Animam ſoam.)ideſt vitam corporalem. p (Poſuit.)ideſt morti crucis expoſuit. q (Et nos) exemplo eius. r (Debemus animas.) Ly.ideſt vitam corporalem. s (Pro fratribus ponere.) ideſt pro ſalute eorom ſpirituali ponere. Et hoc debitum patet ex ordine charitatis,ſecundum quē deus ſuꝑ omnia eſt diligēdus:& poſt ip̄m anima propria:& tertio loco anima proximi, quarto & vltimo propriom corpus. t (Qui habuerit ſubſtantiam mundi huius.) Vin.ideſt bona temporalia. v (Et viderit fratrem ſuū.) ideſt proximom ſuum. x (Neceſſe habere.) Ly.ſcilicet neceſsitate extrema. y (Et clauſerit viſcera ſua ab eo.)ideſt affectom interiorem ooo compatiendo ei,& ſubuentionem denegando. z (Quomodo charitas dei.) Gor. quæ à deo infunditur,& qoa deus diligitur. a (Manet in eo:)quaſi dicat nullo modo,qoia non poteſt diligi deus ſine proximo: nec econuerſo etiam,quia charitas benigna eſt,ideſt larga egenis,& in caſu extremæ neceſsitatis tenetur etiā quilibet de neceſſario dare. vnde Augu. Paſce fame morientem, ſi oon paniſti occidiſti. b (Filioli mei.)ſcilicet qoos per euangelium genui. c (Non diligamus verbo neque lingua.) Verbo tantum diligit,qui hoc qood promittit non ſoluit. d (Sed opere.)ideſt exhibitione beneficij. e (Et veritate.)ſcilicet pore intentionis. Gloſſ. vt ſimplici intentione beneficia pręſtemus.non propter iactantiam, nec propter temporale lucrum.

Chriſt⁹ ſaluator ī euāgelio. Ioā. xv. Ego elegi vos de mūdo,propter ea odit vos mūd⁹.

¶ Qoæſtio.cxxij.

Super Verbis epiſtolæ domi.ij.poſt octa. penthe.quæ habentur .j. Io. iij. ſcilicet Omnis qui odit fratrem ſuū homicida eſt. Oritur qoæſtio de odio: vtrom omne odiū proximi ſit peccatom? Arg. quòd non, nihil pōt eſſe peccatum quòd deum imitatur. Sed imitando deum quædam odio habemus. Dicitur enim ad Ro. j. Detractores deo odibiles ergo poſſumus aliquos odio habere abſque peccato. In oppoſitum Io. ij. Qui odit fratrem ſuum in tenebris eſt: ſed tenebre ſpirituales ſunt peccata. Igitur Ad argomentum dicitur quòd deus in peccatoribos odio habet culpam, non naturam, & ſic ſine colpa poſſumus odio detractores habere. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecuodùm Tho. ij. ij. q. xxiiij. per tres concluſiones. Prima odium amori oppoſitum, quē quis ad proximum habere tenetur de præcepto. Diliges proximum ſicut teipſum. tātum habet de ratione mali quantum habet amor de ratione boni. Seconda non debetur amor proximo ſecundùm id quod habet à ſeipſo & diabolo ideſt ſecundū peccatom & iuſtitiæ defectum. Tertia conclofio ipſam proximi oaturā non poteſt aliquis habere odio ſine peccato, patet concluſio: quia hoc eſt charitati contrarium, quam quis erga proximum habere debet.

Dominica.iij.poſt octa. penthe.j.Pet.v.

†Humiliamini. humilitas eſt virtus per quá reſiſtitur ſuperbo: cui⁹ anima in ſe gerens habitum eo grata deo efficitur: tamen hac virtute habita nullus placet deo. Niſi conuerſi fueritis & efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum. Ait ſaluator Ieſus Matth. xviij. Aliquã do humilitas eſt virt⁹ aliquando non.

CHariſsimi,[a] Humiliamini[b] † ſub potẽti manu dei,[c] vt vos exaltet[d] in tẽpore viſitatiõis,[e] omnem ſollicitudinẽ veſtram[f] proijcientes in eũ:[g] quoniam ipſi cura eſt de vobis.[h] Sobrij eſtote[i] & vigilate,[k] quia aduerſari⁹ veſter diabolus[l] tamquã leo rugiens[m] circumit,[n] quęrens quẽ deuoret.[o] Cui reſiſtite[p] fortes in fide.[q] Scientes eandem paſsionẽ,[r] ei,[s] quæ in mundo eſt veſtræ fraternitati fieri.[t] Deus autem[v] omnis gratiæ,[x] qui vocauit nos[y] in æternã ſuã gloriam[z] in Chriſto Ieſu modicũ paſſos, ipſe perficiet, confirmabit, ſolidabitque.[a] Ipſi gloria & imperium[b] in ſęcula ſęculorum. Amen.

Poſtilla.

CHariſsimi. Humiliamini ſub potenti ma.&c. Ante initium illius epiſtolæ ſcribit ſanctus petrus in eodem.c. Deus ſuperbis reſiſtit, humilib⁹ aũt dat gratiã. Tũc ſtatim ſequitur epiſtola pręſens in quã beatus petrus docet nos quomodo habere debemus nos ad deum, dicens. a (Humiliamini.) Gor. humilitate voluntaria non coacta. b (Sub potenti, &c.) vel nos humiliabim⁹ nos ei, vel ipſe opprimet nos, quia manũ eius effugere impoſsibile eſt. c (Vt vos exaltet.) quia omnis q ſe humiliat exaltabit, vt patet Luc. xviij. d (In tẽpore viſitationis). i. in die iudicij, quando de⁹ iudicabit mundũ, & reddet vnicuique ſecundũ opera ſua. e (Omnẽ ſollicitudinẽ veſtrã). ſ. corporis & aïæ. f (Proijcientes in eũ.) Vñ aug. Proijce te in deũ, nõ eſt tã crudelis vt ſubtrahat & te cadere permittat. g (Quoniã ipſi cura eſt de vobis). ſ. ſpũalis. h (Sobrij eſtote.) in victu & veſtitu. i (Et vigilate). i. diligenter à peccatis cauete. k (Quia aduerſari⁹ veſter diabolus.) qui ſemper bonis & fidelibus aduerſatur. l (Tamquã leo rugiens) per ſæuitiã. m (Circũit) per malitiã. n (Quærẽs quẽ deuoret) incorporando ſibi per mortalem culpã. o (Cui reſiſtite.) Gor. eius ſuggeſtionibus non adquieſcendo. vnde Iaco. iiij. Reſiſtite diabolo, & fugiet à vobis. p (Fortes in fide) tamquam in ſcuto. q (Scientes eãdẽ paſsionem.) i. conſimilem tribulationem & tentationẽ, quã vos ſuſtinetis. r (Ei fieri). ſ. à diabolo. s (Quæ in mundo eſt veſtræ fraternitati). i. veſtris fratribus per mundum diſperſis. q. d. non putetis vos tentatione carere, eo quòd fideles eſtis: imo magis tentabimini: ergo cauete vos diligentes ne ſuperbiamini. Vnde eccleſiaſt. ij. Fili accedẽs ad ſeruitutẽ dei ſta in iuſtitia & timore, & præpara animã tuã ad tentationẽ. t (Deus autem.) ſ. qui eſt dator. v (Omnis gratiæ.) Gor. quia bonorum temporalium, naturalium, ſpiritualiũ & æternorum. x (Qui vocauit nos.) vocatione interiori per inſpirationem, & exteriori per prædicationem. y (In æternam ſuam gloriã.) i. finaliter conſequendã. z (In chriſto Ieſu). i. per chriſtum Ieſum. a (Ipſi gloria & imperiũ.) i. ad alios. b (In ſæcula ſæculorũ). ſ. in ęternũ.

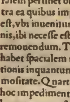
Fortis animi eſt aduerſa patiẽter tolerare macro.

Quorum bonorum deus dator

¶Quæſtio.cxxiij.

Super Verbis epiſtolæ .iij. do. poſt penthe. quæ habetur. j. petr. v. ſ. ſobrij eſtote. Oritur quæſtio de ſobrietate. Vtrum ſobrietas per ſe ſit ſpecialis virtus? Arguitur quòd non: abſtinentia & gula ſunt circa delectationes tact⁹. inquantum ſenſus eſt alimenti: ſed cibus & potus ſimul cædunt in alimentum ſimiliter enim indiget aliter nutriri humido & ſicco: ergo ſobrietas quæ eſt circa potum, nõ eſt ſpacialis virtus. In oppoſitum macrobius ponit ſobrietatẽ ſpacialem partem temperantiæ. Igitur ad argumentum dicitur quòd virtus abſtinentiæ nõ eſt circa cibos & potus, inquantum ſunt nutritiua, ſed inquãtũ impediũt rationẽ: ideo nõ oportet quòd ſpacialis virtus attendatur ſecundũ rationẽ nutritionis. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundũm Tho. ij. ij. q. cxlix. per quatuor veritates. Prima veritas eſt talis, ad virtutem moralem pertinet obſeruare bonum rationis contra ea quibus impediri poteſt. Secunda veritas eſt, vbi inuenitur ſpaciale impedimentum rationis, ibi neceſſe eſt eſſe ſpacialem virtutẽ ad illud remouendum. Tertia veritas, potus inebrians habet ſpacialem rationem impediendi vſum rationis inquantum perturbat cerebrum ſua fumoſitate. Quarta veritas eſt, ad remouendum hoc impedimentum rationis, requiritur ſpecialis virtus quæ eſt ſobrietas.

Dominica.iiij.poſt octa.pentheco. Roma.viij.c.

FRatres, Exiſtimo enim[b] quòd non ſunt condignę[c] paſsiones † huius temporis,[d] ad futuram gloriam,[e] quæ reuelabitur in nobis.[f] Nam expectatio creaturæ[g] reuelationem filiorum dei[h] expectat.[i] Vanitati enim[k] creatura[l] ſubiecta eſt. nõ volens:[m] ſed propter eum qui[n] ſubiecit eã in ſpe:[o] quia ipſa creatura[p] liberabitur à ſeruitute

†Cõdignæ paſsio. Si poſsibile eſſet hominis oia mundi ſupplicia ꝓpter chriſtũ pati nihilominus futurã gloriam & ſempiternam beatitudinem ac fœlicitatem de cõdigno demereri non poſſet: ſed deus miſericors in ſuo beneplacito dignum facit quod eſt in cõdignum. Vnde text⁹ habet non ſunt condignæ paſsiones. Et dauid pſalm. cxix. Beneplacitũ eſt domino in populo ſuo.

corruptionis in libertatem gloriæ filiorum dei.[q] Scimus enim quòd omnis creatura ingemiſcit & parturit vſque adhuc.[s] Non ſolum autem illa, ſed & noſipſi[v] primitias ſpiritus habẽtes,[x] & ipſi intra nos gemimus[y] adoptionem filiorum dei expectantes[z] redemptionem corpori noſtri. In chriſto Ieſu domino noſtro. Poſtilla.

FRatres. Exiſtimo enim ꝙ non ſunt condignę &c. Aute initium illius epiſtolæ ſcribit ſanctus Paulus in eodem capitulo dicens, ſi filij & hæredes, hæredes quidem dei cohæredes autem Chriſti: ſi tamen compatimur vt ſimul glorificemur. Tunc ſtatim ſequitur præſens epiſtola in qua apoſtolus Paulus hortatur nos vt patienter toleremus paſsiones & perſecutiones huius mundi: quia ad futuram gloriam non peruenitur, niſi per tolerantiam patienter paſsionum qualeſcunque ſint tales paſsiones temporales, non tamen ſunt condignæ ad futuram gloriam, hoc oſtendit apoſtolus Paulus qui fuit raptus vſque in tertium cœlum & vidit magnitudinem gloriæ cęleſtis & viſis illis gaudijs, poſt hoc dicit. a (Fratres exiſtimo.) Vin.i.verè ſcio. b (Quòd nõ ſunt condignæ.) i.æquales. c (Paſsiones huius tẽporis.) Gor. i.temporales & momentaneæ. d (Ad futurã gloriã). ſ.promerendam. e (Quæ reuelabitur in nobis.) Vincen.tam malis quàm bonis, ſed diuerſimode: quia quamuis gloria futura ab omnibus cognoſcetur & videbitur: tamen hoc erit bonis ad gaudium & ad ſalutem, malis ad omnem triſtitiam & pœnam. f (Nã expe.crea.) Ly.i.hominis q eſt omnis cratura vt patet Matth.vj. Prædicate euangelium omni creaturæ.i.homini. g (Reue.fi.dei.) Ly.in beatitudine cęleſti, vbi deus clare videbitur. h (Expectat) ſ.per patientiã. i (Vanitati enim) i.paſsibilitati morti & incinerationi. k (Creatura.) i.humana natura. l (Subiecta eſt nõ vo.) i.propria voluntate & propter peccatum adę quod non eſt voluntarium in nobis. m (Sed propter eum). i.propter deum. n (Qui ſubiecit eã in ſpe). ſ.reſurrectionis futurę. o (Quia & ipſa creatura.) i.humana natura. p (Liberabi.à ſerui.cor). ſ.in reſurrectione ex gloria animę erit corpus immortale. q (Scimus enim quòd omnis creatura). ſ.irrationabilis. r (Ingemiſcit & parturit vſque adhuc.) Hic apoſtolus inducit nos ad tolerãtiã paſsiõis, duplici exẽplo: primũ eſt creaturarũ irrationabiliũ quæ ſuſtinẽt multa, & tñ non habẽt ſpem remunerationis, ſicut nos habemus. Secũdũ exẽplum eſt ipſorũ apoſtolorũ, qui primitus & plenius cęteris credentibus ſpiritũ ſanctũ receperũt, & patienter tolerabãt multa aduerſa & dilationem gloriæ in ſpe reſurrectionis futuræ. ergo dicit. s (Nõ ſolum autẽ illa). ſ.irrationabilis creatura. t (ſed noſipſi.) ſcilicet apoſtoli. v (Primitias ſpiritus habẽtes). Ly.i.in maiori plenitudine ſpiritũ ſanctũ habẽtes. x (Et ipſi intra nos gemimus) exiſtẽtes in tribulatiõibus. y (Adoptionẽ filiorũ dei expe). i.pręmium quod reſeruatur filijs adoptionis. z (Redemptionẽ corporis noſtri.) quia tunc erit corpus immortale, & ſic redimet à corruptione. ¶Q ŏ.cxxiiij.

Homo dicitur omnis creatura: quia propter hominem omnes creaturæ creatæ ſunt quia etiam habet participationem homo cum omni creatura eſſe cũ lapidibus, creſcere cũ arboribus, ſentire cũ animalibus intelligere cum angelis.

Super Verbis epiſtolæ .iiij.do.poſt penthe. quæ habẽtur ad Ro.viij. ſ. nõ ſunt cõdignæ paſsiones huius temporis ad futurã gloriã. Oritur quæſtio de merito hominũ, vtrum aliquis ex ſuis meritis poſsit gloriã æternã mereri? Arguitur quòd ſic: ait Bonauen.in prohe. libri ad nouitios premium virtutis dicitur beatitudo ſed quis poteſt homo in mundo acquirere virtutem. Igitur. Itẽ quis poteſt tẽdere ad finẽ per debita media ſed media ad tendẽdũ ad finẽ gloriæ ſunt opera bona, quæ homo in mũdo facere poteſt Mat.xix. Si vis ad vitam ingredi ſerua mandata dei. Igitur in oppoſitum ad Roma. viij. non ſunt, Igitur. Ad quęſtionẽ reſpondendũ eſt ſecũdũ Alex.de hal.j.parte.q.v.arti.ix. Quòd opera noſtra poſſunt procedere à duobus principijs. Primo ab agente creato.ſ. libe.arbi. non ſuppoſita gratia ſpiritus ſancti: tunc impoſsibile eſt hominem purum mereri vitam æternam: vt probat argu. In oppoſitum Luc.xij. Cum feceritis omnia, dicite inutiles ſerui ſumus. Ariſt.vij.phy ſi. Impoſsibile eſt in corpore finito, virtutem eſſe infinitam. Secundo modo à princip. increato.i.à ſpiritu ſancto: & ſic bene mereri poſſumus gloriam: vt probat argumentum ad partem negatiuam.

Dominica.v. poſt octaua penthec. j.Petr.iij.

CHariſsimi,[a] Omnes vnanimes† in oratione eſtote,[b] & compatientes,[c] fraternitatis amatores.[d] miſericordes,[e] modeſti,[f] humiles.[g] Non reddentes malum pro malo.[h] Nec maledictũ pro maledicto:[i] ſed ecõtrario benedicentes.[k] Quia in hoc vocati eſtis,[l] vt benedictionem[m] hęreditate poſsideatis.[n] Qui enim vult vitam diligere,[o] & videre dies bonos,[p] coerceat linguam ſuam à malo,[q] & labia eius ne loquantur dolum.[r] Declinet autem à malo,[s] & faciat bonum.[t] Inquirat pacem,[v] & ſequatur eam.[x] Quia oculi domini ſuper iuſtos,[y] &

† Vnanimes viri religioſi in eorum orationibus & ſacrificijs cõcordes eſſe debẽt & in modo viuẽdi vnanimes: ac alteralteri in neceſsitate ſubuenire: paulus alteralterius onera portate.

aures eius [z] in præces eorum.[a] Vultus autem domini [b] ſuper facientes mala. [c] Et quis eſt [d] qui vobis noceat,[e] ſi boni [f] emulatores [g] fueritis. [h] Sed & ſi quid patimini [i] propter iuſtitiam, beati.[k] Timorem autem eorum ne timueritis, [l] vt non conturbemini. [m] Dominum autem chriſtum ſanctiſicate [n] in cordibus veſtris.

Poſtilla.

CHariſsimi. Omnes vnanimes in oratione eſtote &c.) Añ initium illius epiſtolæ ſcribit ſanctus petrus in eodem capitulo dicens: mulieres ſubditæ ſint viris ſuis, ſicut ſara obediebat Abrahe dominũ eius vocans, cuius eſtis filij benefacientes. Tũc ſequitur epiſtola hodi. in qua apoſtolus petrus inſtruit nos quomodo vnuſquiſque ſe ad alterum habere debeat, dicens.

a (Omnes vnanimes in oratione eſtote.) Cor. id eſt cor vnum & animam vnam habentes non diſſentientes. b (Compatientes) adinuicem, ſicut membra vnius corporis miſtici, id eſt ipſi⁹ Chriſti: per hoc enim alleuiatur ille qui patitur cum percipit alios ſibi cõpatientes, vt dicit philoſophus. ij Rheto. c (Fraternitatis amatores), id eſt fraternæ vnitatis & concordiæ conſeruatores. d (Miſericordes), ſcilicet eleemoſynas indigentibus tribuendo. e (Modeſti). ſcilicet in omnibus debitum modum ſeruando. f (Humiles), ſcilicet omnia bona Deo attribuendo & nihil vobis. g (Non reddentes malum pro malo) in factis iniurioſis. h (Nec maledictum pro maledicto) verbis cõtentioſis. i (Sed econtrario benedicẽtes, verbis benignis & pacificis. k (Quia in hoc vocati eſtis), id eſt ad fidem Chriſti. l (Vt benedictionem Dei). ſcilicet de qua dicitur Matt. xxv. Venite benedicti patris mei, percipite reg. &c. m (Hæreditate poſsideatis). ſcilicet cœleſte regnum, quod non datur maledictis. Vnde Apoſtolus. Neque maledicti neque rapaces regnum Dei poſsidebunt. n (Qui enim vult vitam diligere), ſcilicet vitam beatam, in qua nullus moritur.

o (Et videre dies bonos), ſcilicet in beatitudine cœleſti, vbi dies noctibus non interrumpuntur: faciat, ſcilicet quod ſequitur. p (Coerceat linguam ſuam à malo), id eſt malo colloquio in aperto. Vnde Apoſtolus. j. Cor. v. Corrumpunt bonos mores colloquia praua. q (Et labia ei⁹ ne loquantur dolum), id eſt malum in oculto proximum decipiendo. r (Declinet autem à malo). in opere. s (Et faciat bonum.) Hę em̃ ſunt duæ partes iuſtitiæ. t (Inquirat pacem) cum proximo etiam iniurioſo. v (Et ſequatur eam). ſ. perfecte. x (Quia oculi domini ſuper iuſtos.) ad remunerandum. y (Et aures eius.) id eſt volũtates. z (In prçces eorum.) exaudiẽdo. a (Vultus autem domini). ſ. irç & indignationis. b (Super facientes mala) ad puniendũ eos. c (Et quis eſt) homo vel etiam diabolus. d (Qui vobis noceat). i. nocere poſsit. ſ. à bono violenter retrahendo. q. d. nullus. e (Si boni.) nota boni eſt hic genitiui caſus. f (Emulatores). i. amatores. g (Fueritis: ſed & ſi quid). i. modicum. h (Patimini) in prçſenti tempore. i (Propter iuſtitiam.) beati eſtis iam in ſpe: tandem in re. Vnde dicitur Mat. v. Beati qui perſecutionem patiunt̃ ꝓpter iuſtitiam, qm̃ ipſorum eſt regnum cœlorum. k (Timorem autem eorum ne timueritis.) Ly. i. timorem eijcientem à bono virtutis. l (Vt non cõturbemini.) impatienter aduerſa ſuſtinendo. m (Dominum autem Chriſtũ ſanctificate). i. firmatẽ. n (In cordibus veſtris. ſcilicet ſibi firmiter adherendo.

¶ Quæſtio. cxxv.

Super Verbis epiſtolæ domini. v. poſt octa. penthe. quæ habent̃. j. pet. ij. ſcilicet. Inquirat pacem. Orit̃ quæſtio de pace. vtrũ pax ſit proprius effectus charitatis? Arguit̃ quòd nõ charitas nõ habetur ſine gratia gratũ faciente. Sed pax à quibuſdã habetur, qui nõ hñt gratiá gratũ facientem, ſicut & gẽtiles aliqñ habebant pacem: ergo pax nõ eſt effectus charitatis. In oppoſitum ps. pax multa diligentibus legem tuá. Igit̃. Ad argumẽtum dicit̃ quòd ſine gratia gratum faciente nõ poteſt eſſe vera pax, ſed ſolum apparens. Ad quæſt. reſpondẽ. eſt ſcd̃m Tho. ij. ij. q. xxix. quòd duplex vnio eſt de ratione pacis. quarum vna eſt ſecundùm ordinationẽ propriorũ appetituum in vnũ, alia verò eſt ſecundũ vnionẽ appetitus proprij cum appetitu alteri⁹: & vtranque vnionem efficit charitas: primam quidem vnionem ſecundùm quòd Deus diligit̃ ex toto corde, vt omnia referamus in ipſum: & ſic omnes appetitus noſtri referuntur in vnum aliam verò prout diligimus proximũ ſicut noſipſos: ex quo contingit quòd homo vult implere voluntatem ꝓximi, ſicut & ſuijpſius: & propter hoc inter amicabilia vnum ponitur idẽtitas electionis. Tullius enim ait. Amicitia eſt idẽ velle & idẽ nolle in reb⁹ honeſtis dr̃ honeſtis qa inter ribaldũ & ribaldã non eſt vera amicitia.

Dominica. vj. poſt octa. pentheco. Roma. vj.

FRatres, [a] Quicunque baptizati ſum⁹ [b] in Chriſto Ieſu, [c] in morte ipſius baptizati ſumus.[d] † Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortẽ,[e] vt quomodo reſurrexit Chriſtus à mortuis [f] per gloriam patris,[g] ita & nos in nouitate vitæ am-

† In morte ipſius Bapti. ſumus. Mors xp̃i ſaluatoris. Ieſu nõ eſt baptiſmus, ſed eſt cã effectiua ipſius baptiſ-

mi: nam ſi mors Chriſti nunquã eueniſſet, baptiſmus nequã eſſe ẽtũ habuiſſet. Sed quõ ille pcioſiſſim⁹ ſaguis effuſus eſt in ara crucis: tũc plenariẽ à peccatis nos lauit. Hr ex mag. li.iij. diſt.vj. Et de cõſe.diſ. iiij.c.pprie In morte crucifixi, & in reſurrectione ex mortuis potẽtia baptiſmi nouam creaturam condidit.

bulemus.[h] Si enim complantati [i] facti ſumus ſimilitudini mortis eius,[k] ſimul & reſurrectionis erimus.[l] Hoc ſcientes, quia vetus homo noſter [m] ſimul crucifixus eſt, [n] vt deſtruatur corpus peccati,[o] vt vltra non ſeruiamus peccato.[p] Qui enim mortu⁹ eſt [q] iuſtificatus eſt à peccato.[r] Si autem mortui ſumus cum Chriſto, credimus quia ſimul viuemus cum ipſo.[s] Scientes quõd Chriſtus reſurgens a mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur:[t] quòd enim mortuus eſt peccato, [v] mortuus eſt ſemel,[x] quod autem viuit,[y] viuit Deo.[z] Itaque & vos exiſtimate vos mortuos quidem eſſe peccato,[a] viuentes autem Deo.[b] In Chriſto Ieſu domino noſtro.

Poſtilla.

FRatres. Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu &c. Ante initium illius epiſtolæ ſcribit ſanctus Paulus dices. Vbi abũdauit delictum ſuperabundauit & gratia. Et ſicut regnauit peccatum in mortem. ſic & gratia regnat per iuſtitiam in vitam æternam, per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum. Tunc ſequitur epiſtola hodiena, in qua Apoſtolus hortatur ad vitæ perfectionem, quæ cõſiſtit in hoc quòd peccatis mortui ſoli Deo viuamus. Vnde dicit. a (Fratres quicunque baptizati ſumus) id eſt nos cuiuſcũque conditionis & ſexus fuerimus. b (In chriſto Ieſu), id eſt in forma tradita à Chriſto in euãgelio Matt. vltimo. Euntes in mundum vniuerſum prædicate Euangelium omni creaturæ, baptizantes eos in nomine patris & filij & ſpiritusſancti. Illa forma verborum non debet mutari: & nihil debet addi vel minui. c (In morte ipſius baptizati ſumus), id eſt in virtute mortis ipſius. Baptiſmus enim habet virtutem ex paſſione Chriſti, in cuius ſignum, de latere ipſius Chriſti exiuit ſanguis & aqua: vt patet Ioannis decimonono, vt ſignificaret quòd aqua Baptiſmi habet virtutem à ſanguine & paſsione Chriſti. d (Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem), quaſi dicat, in baptiſmo ſimiles ſumus morti Chriſti: vbi notãdum quòd baptiſm⁹ tenet ſimilitudinẽ mortis Chriſti in tribus. Primo quia baptiſmus totum baptizatum in ſe includit & tegit, ſicut ſepultura totum Chriſtum includit. Secundo quia ſicut triduo fuit ibi incluſus, ſic fit trina immerſio in baptiſmo, niſi vſus aliter habeat. Tertio ſicut ſepultus plenè quieſcit ab omni moleſtia, ſic baptizatus ab omni culpa & pœna: quia totum relaxatur in baptiſmo. e (Vt quomodo ſurrexit Chriſtus à mortuis.) i. à loco mortuorum. ſ. de ſepulchro. f (Per gloriam patris.) i. ad laudem & gloriam dei patris. g (Ita & nos in nouitate vitæ ambulemus) de bono in melius proficiẽdo. h (Si enim complantati.) Vincen. ſcilicet firmiter adherendo Chriſto: ſicut radix plantę adheret. i (Facti ſumus ſimilitudini mortis eius) ideſt ſicut Chriſtus poſt mortem reſurrexit corporaliter ſic & nos poſtquàm ſemel mortui fuerimus peccato, debemus fieri noui homines ſpiritualiter. k (Simul & reſur. erimus.) ideſt ſicut ipſe reſurrexit à morte pœnæ ad vitam gloriæ, ſic & nos à morte culpæ ad vitam gratiæ. l (Hoc ſcientes, quia vetus homo noſter.) ideſt fomes peccati: quem ab Adam qui eſt vetus homo traximus. m (Simul crucifixus eſt.) ideſt debilitatus eſt in baptiſmo, vt iã nos cogere non poſsit ad peccandum. n (Vt deſtruatur corpus peccati.) ideſt congeries prauorum operum. o (Vt vltra non ſer. peccato) ſed deo: quia nemo poteſt duobus dominis ſeruire. Mat. vij. p (Qui enim mortuus eſt peccato.) Ly. i. configuratus morti Chriſti per baptiſmum. q (Iuſtificatus eſt à peccato) quia baptiſmus delet culpam & pœnam. r (Si autem mortui ſumus cum Chriſto, credimus quia ſimul etiam viuemus cum ipſo.) Gorra. ſcilicet in gloria cœleſti. s (Scientes quòd Chriſtus reſurgens à mortuis, iam non moritur: mors illi vltrà non dominabitur.) Ly. quia ſurrexit ad vitam immortalem. t (Quòd enim mortuus eſt peccato:) ſcilicet Chriſtus pro peccato tollendo. v (Mortuus eſt ſemel.) quia vnica mors Chriſti ſufficit ad tollendum omnia peccata prætetitia præſentia & futura. x (Quòd autem viuit.) ſcilicet ipſe Chriſtus. y (Viuit deo.) ideſt ad ſimilitudinem dei patris: vt ſicut pater non poteſt mori ſic nec Chriſtus filius dei & hominis. z (Ita & vos exiſtimate vos mortuos quidem eſſe peccato.) per totalem dimiſsionem culpæ: & notanter dicit, AEſtimate non pro certo reputate: quia neſcit homo ſi finaliter mortuus eſt peccato. Iuxta illud Eccleſiaſt. ix. Neſcit homo an odio vel amore dignus ſit. a (Viuentes autem deo.) ideſt ad honorem dei. b (In Chriſto Ieſu domino noſtro) ideſt in fide Ieſu Chriſti.

Duplex eſt reſurrectio ſcilicet à morte naturæ & à morte culpæ ideſt peccato quæ dicitur in pſalmo. Nõ reſurgunt impij in iudicio. non eſt intelligendũ de reſurrectiõe à morte naturæ ſed culpæ. Ric. in. iiij.

¶Quæſtio. cxxvj.

SVper Verbis epiſtolæ domi. vj. poſt octa. penthe. quæ habentur ad Rom. vj. In morte ipſius baptizati ſumus. Oritur quæſtio de baptiſmo. vtrum paruuli quando baptizantur, recipiant effectum baptiſmi? Arguitur quòd non Ariſtote. ait ſecundo de anima, actus actiuorum ſunt in patiente prædiſpoſito: ſed in paruulis nulla præceſsit diſpoſitio ad ſuſcipiendum effectus baptiſmi. ergo ba-

ptiſmus non poteſt cauſare ſuum effectũ in paruulis. In oppoſitũ mag. ſen.iiij.diſ.iiij.ait quòd ſacramẽtum & rem ſimul ſuſcipiũt omnes paruuli, qui in baptiſmo ab originali mundant peccato. Igitur. Ad arg. dicitur quòd illa propoſitio intelligit de actiuo limitatę virtutis, ex defectu cõpletiuo: Deus autem à quo eſt principaliter effectus baptiſmi eſt agens illimitatę virtutis. minor argumẽti eſt falſa: quia fides eccleſiæ aliquo modo ad ſuſceptionem effectuum baptiſmi diſponit. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſcd̃m Ric.iiij.ſen.di.iiij. ar.j.q.j. per tres veritates. Prima eſt effect⁹ baptiſmi ſunt, peccati purgatio, gratiæ collatio, pœnę remiſsio, charitatis impreſsio, fructus impenſio. Secunda veritas, in paruulis nihil eſt quòd eorum ſuſceptioné poſſit impedire. Tertia veritas anima paruulorum prædictos effectus nata eſt ſuſcipere, & ex diuina ordinatione ad prędictos diſpoſita recipit baptiſmi effectum.

Dominica ſeptima poſt octauas pẽthecoſtes. Roma.vj. capitulo.

† Infirmitatem carnis veſtræ .fragilitas carnis veſtræ tam debilis eſt ad ſufferendũ virtutes & labores, quòd quaſi humilitati noſtræ difficile eſſe videt ꝓpter carnis infirmitaté. ſaluator Ieſus hoc præuidés in amara paſsione dixit. Mat. xxvj. Spiritus quidé promptus eſt, caro autem infirma. Et ari. virtus é de difficilimo

FRatres,[a] Humanũ dico,[b] propter infirmitatem carnis veſtræ.[c] Sicut enim exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immunditiæ[d] & iniquitati[e] ad iniquitatem,[f] ita & nunc exhibete membra veſtra[g] ſeruire iuſtitiæ[h] in ſanctificationem.[i] Cum enim ſerui eſſetis peccati, liberi fuiſtis iuſtitiæ.[k] Quem ergo fructum[l] habuiſtis tunc in illis,[m] in quibus nunc[n] erubeſcitis?[o] Nam finis illorũ[p] mors eſt.[q] Nunc verò liberati à peccato,[r] ſerui autem facti Deo,[s] habetis fructum veſtrum[t] in ſanctificationem,[v] finem vero[x] vitam æternam.[y] Stipendia enim peccati[z] mors.[a] Gratia autem Dei,[b] vita æterna. In Chriſto Ieſu domino noſtro.

Poſtilla.

FRatres. Humanum dico propter infirmitatem, &c. Ante initium illius epiſtolę ſcribit ſanctus paulus in eodem capi. dicens. Fratres ſerui fuiſtis peccati, liberati aũt nũc à peccato, ſerui facti eſtis iuſtitiæ. Tunc ſtatim ſequitur prę[ſ]ens epiſtola in qua apoſtolus paulus hortatur nos ad faciendum bona opera, & ad viuendum ſecundũm iuſtitiam di. a (Humanum dico.) Gor.i. quoddam leue vobis pręcipio. Onus enim iuſtitiæ, quod vult eis imponere. leue eſt: vt patet Mat. xj. Iugũ enim meũ ſuaue eſt, & onus meum leue. b (Propter infirmitaté carnis veſtrę.) caro enim in principio creationis fuit fortis & ſana & obediens animę ſed propter peccatum facta eſt debilis & infirma, aggrauans & deprimens animã. Vnde ſap. ix. Corpus quòd corrumpitur aggrauat animá. c (Sicut enim exhibuiſtis mẽ. veſtra ſeruire immunditiæ.) Gor.i. ad ſeruiendum peccatis carnalibus. d (Et iniquitati) ideſt peccatis ſpiritualibus. e (Ad iniquitatem.) i. ad mali conſummationem. f (Ita & nunc exhibete membra.) Ly. per bonam cõſuetudinem habilitãtes ea. g (Seruire iuſtitiæ) .q.d. illud eſt. ſ. quòd non plus laboris requiritur in ſeruitio dei, quod ducit ad gloriã quàm in ſeruitio diaboli, quod ducit ad gehennam. h (In ſanctificationem) i. ſanctificatis ad conſummationem. i (Cum enim ſerui eſſetis peccati. liberi fuiſtis iuſtitię.) Ly.i. ſpoliati à bono iuſtitiæ. k (Quem ergo fructum.) i. vtilitatem. l (Habuiſtis tunc in illis) ſup. peccatis. m (In quibus nunc).i. poſt pœnitentiam. n (Erubeſcitis) q.d. nullam vtilitatem habuiſtis: ſed maximum damnum. o (Nam finis illorum).ſ. peccato ſeruientium. p (Mors eſt).ſ. æterna. q (Nunc verò liberati à peccato.) Ly. per eius dimiſsionem. r (Serui autem facti deo, per iuſtitiæ operationem. s (Habetis fructum veſtrum.) Vin.i. vtilitaté veſtram. t (In ſanctificatione.) Ly.i. gratia in præſenti. v (Finem verò.) ſcilicet vltimum x (Vitam ętérnam.) i. in futuro gloriam æternam. y (Stipendia enim peccati) Vin. i. præmiationes quæ debentur militibus diaboli. z (Mors) eſt ſcilicet culpæ: & conſequenter æternę pœnę a (Gratia auté dei).i. præmiũ pro bono opere in gratia dei facto. b (Vita æterna. in Chriſto Ieſu domino noſtro).i. per Chriſtũ dominum tamquàm mediatorem.

¶ Quæſtio.cxxvij.

Super Verbis epiſtolę do.vij. poſt octa. penthe. quę habétur ad Ro.vj.ſ. exhibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ in quibus paulus nos hortatur ad faciendum bona opera ad beatitudinem habendam. Oritur q. de neceſsitate agẽdi bona opera vtrũ ad beatitudiné cõſequendã requirantur aliqua opera bona? Arg. quòd, non deus cũm ſit agens infinitæ virtutis nó præexigit in agẽdo materiá aut diſpoſitionem materiæ: ſed ſtatim poteſt totum producere, ſed opera hominis cũ nó requirantur ad beatitudinem, ſicut cauſa efficiens, non poſſunt requiri ad cãm ſicut diſponés ergo deus qui diſponés nõ præexigit in agẽdo beatitudiné ſine pręcedẽtibus operib⁹ cõfert. In oppoſitũ ait Ariſt. iij. phy. nihil põt tẽdere in finé, niſi ꝑ debita media: ſed bona oꝑa ſunt debita media quibus ad finé.i. beatitudiné tẽdimus. Math.xix. quid faciendo. vitam æternã poſsidebo? ſi vis (inquit) ad vitam ingredi, ſerua mãdata dei. Igitur. Ad argumentum dicitur negando cõſequentiam, & ratio eſt quia non dicimus quòd operatio hominis deo præexigatur ad conſecutionem beatitudinis

b

titudinis ꝓpter ſufficientiã diuinę virtutis beatificantis: ſed vt ſeruetur ordo in rebus. Ad quęſtionem reſpondendũ eſt ſecundùm Tho.ij.ij. q.j.arti.vij.per iſtam concluſionem quòd licet Deus poſſet ſimul facere voluntatem rectè tendentem in finem,& conſequentem ſicut quãdo materia ſimul diſponit & inducit formã: ordo tamen diuinæ ſapientiæ exigit vt nullus purus homo habens vſum liberi arbitrij conſequatur beatitudinem ſine aliquibus operibus præcedentibus &c.

Dominica.viij.poſt octa. penthec. Roma.viij.

†Nõ carni. Qui carnis voluptaté ſequuntur, ſenſualitati obediẽtes, raro poſsũt virtutes & bona cœleſtia colere animuſque cõſequi. p. bã di.v. c. Nil enim ſit ſecundũ &c. ne tães accipianus cibos.

FRatres,[a] Debitores ſumus[b] nõ† carni,vt ſecũdùm carnem viuamus.[c] Si enim ſecũdum carnem[d] vixeritis,[e] moriemini.[f] Si autem ſpiritu[g] facta[h] carnis mortificaueritis,[i] viuetis.[k] Quicunque enim ſpiritu Dei aguntur,[l] hi ſunt filij Dei.[m] Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore,[n] ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum Dei,[o] in quo clamamus abba pater.[p] Ipſe enim ſpirit⁹ teſtimonium reddit ſpiritui noſtro,[q] quòd ſumus filij Dei.[r] Si autem filij[s] & hæredes.[t] Hæredes quidem Dei[v] cohæredes autem Chriſti.

Poſtilla.

FRatres: Debitores ſumus nõ carni &c. Ante initium illius epiſtolæ ſcribit ſanctus Paulus, dicens. Qui enim ſecũdùm carnem ſunt quæ carnis ſunt ſapiunt: qui verò ſecundùm ſpiritum ſunt quæ ſunt, ſpiritus ſentiunt. Nam prudentia carnis mors eſt, prudentia autem ſpiritus vita & pax. Quoniam ſapientia carnis inimica eſt Deo. Tunc ſequitur pręſens epiſtola, in qua Apoſtolus hortatur nos ad mortificationem carnis & ad imitationem ſpiritus vel rationis: vt ſecundùm ſpiritum viuamus: & ad hoc adducit rationes ſcilicet propter debitum & propter futuræ mercedis magnitudinem. Vnde dicit. a (Fratres debitores ſumus), ſcilicet ſpiritui ſancto vel rationi proprię. b (Non carni, vt ſecundùm carnem viuamus) ſcilicet in voluptatibus carnis. c (Si enim ſecundùm carnem.) Gorra. id eſt ſecundùm carnis deſideria & voluptates. d (Vixeritis.) vita corporali. e (Moriemini) morte ſpirituali & etiam æterna. f (Si autem ſpiritu), id eſt ratione. g (Facta), id eſt opera. h (Carnis mortificaueritis,) penitus ea abijciendo & fugiendo. i (Viuetis) vita ſpirituali: hic in iuſtitia & in futuro in gloria. k (Quicunque enĩ ſpiritu dei aguntur. Gor. id eſt reguntur.) l (Hi ſunt filij Dei.) ſeruientes ei nõ timore ſeruili, ſed timore filiali. m (Nõ enĩ accepiſtis ſpiritũ ſer. iterum in ti.) ſicut in veteri lege, quæ fuit lex timoris. n (Sed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum Dei), id eſt ſpiritumſanctum datorem bonorum, per quem fit adoptio filiorum Dei quòd ex bonitate eſt & miſericordia Dei. o (In quo clama. Abba pater) Lyr. abba pater duo ſunt nomina idem ſignificantia: vnum Hebraicum, alterum Latinum, ad ſignificandum duplicem dei paternitatem. Vna eſt communis bonis & malis, quia eſt pater creationis omnium hominum. Alia ſpecialis gratiæ adoptione, de qua hic dicitur. p (Ipſe enim ſpiritus teſtimoniũ reddit ſpiritui noſtro.) Cum enim ſpiritus noſter per ſpiritum ſanctũ bonum agit, eſt ſignum diuinæ filiationis. Hoc autem ſigno quaſi quodã teſtimonio nos certificat. q (Qđ ſumus filij Dei.) Vin. nõ per naturã, ſicut Chriſtus: ſed per adoptionem per ſpiritumſanctum. r (Si autem filij) Dei Gor. ſumus. s (Et hæredes) erimus. t (Hæredes quidem Dei) cuius beatitudine fruimur. v (Cohęredes auté Chriſti) in quo, & cum quo beati erimus.

¶Quæſtio.lxxviij.

Super Verbis epiſtolæ do.viij.poſt octa.pẽthe. quæ habentur ad Roma.viij. ſcilicet ſi ſecundùm carnem vixeritis moriemini. Oritur qõ de illis qui per totam vitam ſuam ſecundùm carnem viuũt. Vtrum aliquis per totã vitam ſuam ſecundùm carnem viuens, & toto tempore vitæ ſuæ in peccato permanens vſque ad mortem, & clamans miſericordiam mox migrat ex hac luce: an iſte ſic diſcedens ſaluetur an damnetur? Arguitur quòd damnetur. ad hoc vt aliquis verę pęniteat requiritur vt realiter & voluntariè peccata ſinat: ſed ille qui tarde conuertitur inuite pęnitet: quia non volũtariè peccata finit: ſed à peccatis finitur: quia hr̃ de pœnitentia di.vj. ſi vis agere pœnitentiã qñ peccare non potes peccata te dimiſere, nõ tu illa. Igitur habetur de pœnitentia diſt.iij. dubia eſt pœnitentia ad vltimum dilata. igitur. In oppoſitum Chriſtus dicit quacunque die conuerſus fuerit peccator, vita viuet & non morietur. Igitur ad argumentum dicitur quòd intelligitur cũ difficultate. Ad qõ. reſpondeo quòd talis ſic pœnitẽs eſt in ſtatu ſaluationis quod ꝓbo tripliciter primo ratione tali. ad pœnitentiam & peccatoris conuerſionem duo requiruntur. Primum dicitur dolor de præterito. ſecundùm bonum propoſitum non peccandi in futuro: vt patet de pœnitentia diſtin.iij. pœnitentia eſt mala præterita plangere, & plangenda iterum non committere: ſed hæc poſſunt eſſe in illo qui ſerò pœnitet. Igitur. Secundo probo autoritaté. xxvj. q. vj. c. ſi presbyter pœnitentiam abnegauerit mo

rientibus reus erit animarum. Hiero.ait ad cuſto.nunquàm eſt ſera pœnitentia in peccatore. Tertio probo exemplo latronis.qui ſerò cóuerſus eſt, de quo.xxvj.q.vj.ſi presbyter latro per vnius momenti pœnitentiam meruit eſſe in paradiſo. Igitur.

Domi.ix. poſt octa.pent.j.Cor.x.

FRatres.[a] Nõ ſimus concupiſcẽtes† malorũ,[b] ſicut & illi concupierunt.[c] Neque idololatrę efficiamini,[d] ſicut quidam ex ipſis,[e] quemadmodum ſcriptum eſt.[f] Sedit populus manducare & bibere,[g] & ſurrexerunt ludere.[h] Neque fornicemur,[i] ſicut quidã ex ipſis fornicati ſunt,[k] & ceciderunt vna die viginti tria milia.[l] Neque tentemus ipſum,[m] ſicut quidam eorum tentauerunt,[n] & à ſerpentibus perierunt.[o] Neque murmuraueritis,[p] ſicut quidam eorum murmurauerunt,[q] & perierunt ab exterminatore.[r] Hæc autem omnia in figura contingebant illis.[s] Scripta ſunt autem ad correctionem noſtram,[t] in quos fines ſæculorum deuenerunt.[v] Itaque qui ſe exiſtimat ſtare,[x] videat[y] ne cadat.[z] Tentatio vos non appræhendat, niſi humana.[a] Fidelis autem deus eſt,[b] qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis,[c] ſed faciet etiam cum tẽtatione prouentum,[d] vt poſsitis ſuſtinere.

† Concupiſcentes malorũ. homines mali & inuidi nunquam bona proximis ſuis bñ volunt. Sed ſemper male cogitantes, mala cócupiſcũt Dolérq́ue ſi bono & ꝓſpero euentu fortuna ſuis proximis bene fauet. vnde Aug. Oculis ægris odioſa eſt lux quæ ſanis eſt amabilis. & gre. Mens inuidi tam de alieno bono affligitur quã radio lucis obſcuratur.

Poſtilla.

FRatres. Non ſimus concupiſcentes malorum &c. Pro intellectu huius epiſtolæ attendere oportet beneficia populo iudaico in deſerto exhibita à deo, ſcilicet tranſitũ per mare rubrum defenſionem columnæ, cibationem mãne, & ſic de alijs: quæ omnia deus miraculoſe eis exhibuit: ipſi autẽ de tantis beneficijs ingrati exiſtentes, cócupierũt carnes comedere, paruipendentes manna. Itẽ idololatriã cómiſerũt, adorando vitulũ. Itẽ fornicati ſunt cũ madianitis, contra præceptũ domini. Item contra Moyſen & Aarõ murmurauerũt, & ſic de alijs. Et ideo plagas in hodierna ępiſtola expreſſas incurrerũt. Monet ergo nos ſanctus paulus in hodierna ep̃la, ne talia faciam⁹: q̃a ſi ſimiles eis fuerimus in culpa erimus eis ſimiles in pœna, ergo dicit. a (Fratres nõ ſimus concupiſcentes malorũ) quo ad effectum. b (Sicut & illi cócupierunt.) de quibus dicitur p̃s.lxxvij. Concupierunt cócupiſcentia &c. & Num.xj. di. Vulgus promiſcuũ flagellauit &c. Quaſi dicat, nõ peccemus ſicut & illi, ne ſimiliter puniamur ſicut & illi. c (Neque idololatræ efficiamini) Vinc. honorẽ ſoli deo debitũ idolis & creaturis nullo modo exhibeatis. d (Sicut quidam ex ipſis.) i. filij Iſrael fuerunt, qui ſibi vitulũ conflatilem fecerunt, & ipſum pro deo adorauerũt vt habetur Nu.xxv. e (Quemadmodum ſcriptum eſt.) Exo.xxxij. f (Sedit populus mãducare) coram idolo. ſ. vitulo. g (Et ſurrexerunt ludere.) i. ludos facere, ſicut choreas in venerationem vituli. Notandũ quòd ſicut olim fuerũt diuerſa idola inter infideles. ita & nũc inter Chriſtianos: quia aliqui colunt diuitias, aliqui honores, aliqui corporis delitias, aliqui pueros & vxores. vnde Auguſt. hoc ab homine colitur quòd præ cæteris diligitur. h (Neque fornicemur) Vinc. i. actũ luxurioſum extra propriam coniugem nullo modo perpetremus. i (Sicut qui. &c. for. ſunt.) Ly. ſ. cum mulieribus Madianitis, vt habetur Num.xxv. k (Et ceciderunt &c.) Nec eſt hoc cõtra illud quòd dicitur Nu.xx quòd ceciderunt. xxiiij. milia: quia minor numerus concluditur in maiori: & ideo cócludit quod verũ eſt de maiori & etiam verum eſt de minori. l (Neque tentemus Chriſtum.) Gor. diffidendo de eius potentia. m (Sicut quidam eorum tentauerunt) ſcilicet ipſum deum dicẽtes illud p̃s.lxxvij. nunquid poterit. n (Et à ſerpentibus perierunt.) quia iratus dominus miſit contra eos ſerpentes ignitos & quemcunque momorderunt, ſtatim moriebatur: donec Moyſes ex iuſſu domini ſerpẽtem æneũ erexit. ad cuius aſpectum ſanabantur: vt habetur Nu.xxj. o (Neque murmuraueritis.) ſ. cõtra deũ vel prælatos eius. p (Sicut quidam eorũ murmurauerunt.) contra Moyſen. Num.xvj. Exo.xv. Murmurauit omnis cógregatio &c. q (Et perierunt ab exterminatore.) ſ. ab angelo eos percutiente. r (Hæc autẽ omnia in figura contingebant illis.) ſ. ad deſignandum quòd ſic vel grauius fiet nobis ſi fuerimus ſimiles illis.
s (Scripta ſunt autem ad correctionẽ noſtrã.) Vinc. punitiones & pœnæ inflictæ iudæis in veteri teſtamento, ſunt ſcriptæ ad noſtram correctionem: vt viſis & auditis illis pœnis, caueamus peccata conſimilia ne in illas vel maiores pœnas incidamus. t (In quos fines ſæculorũ deuenerunt.) Ly. in nos qui ſumus in ſexta ætate ſæculi, & durabit vſque in finem mundi. v (Itaque q̃ ſe exiſtimat ſtare.) Vin. i. opinatur ſe eſſe in gratia ſiue in charitate dei. x (Videat.) i. caueat. y (Ne cadat.) ſcilicet ab illa gratia per peccatum mortale. z (Tẽtatio vos non apprehendat niſi humana) Vin. q. d. ſi tentatio inſurgit in vobis, videatis quòd vos non apprehendat per conſenſum: quia ſi conſenſum adhibueritis, non eſt tentatio humana ſed diabolica. vnde Greg. in paſtorali. Humanum in

Idololatria includit magnam blaſphemiã q̃ deo ſubtrahit dñi ſingularitas.

Tho. ij. ij. q. xciiij. ar. iij.

Tẽtare deũ eſt experimentũ quęrere de deo. Tho. ij, ij, q. xcvij.

corde tentationem perpeti, dæmoniacum verò in tētationis certamine ſuperari. a (Fidelis autē deus eſt Ly.in promiſsis implēdis.) b (Qui non patietur vos tentari ſupra id quòd poteſtis, quia promiſit adiutorium in tentationibus poſitis, ſi fideliter recurrant ad ipſum. c (Sed faciet etiam cum tentatione prouentum.) vos adiuuando, vt ipſa tentatio vobis proueniat ad augmentum meriti, per eius ſuperationem. d (Vt poſsitis ſuſtinere.) Vm.ne cadatis in peccatum & conſenſum. vnde Aug. Diabolus plerunque vult nocere, & non poteſt: quia poteſtas eius eſt ſub poteſtate dei. Nam ſi tantum poſſet nocere diabolus quantum vellet, aliquis iſtorum non remaneret. ¶Quæſtio.cxxix.

Super Verbis epiſtolæ do.ix.poſt octa.penthe.quæ habentur.j.ad Cor.x. Neque tentemus Chriſtum. Oritur quæſtio de tētatione dei. vtrum tentare deum ſit peccatum! Arguitur quòd non ſi aliquis tentatur ex hoc quòd experientia ſumatur de ſcientia eius, ita etiam de bonitate & voluntate ipſius: ſed licitū eſt quòd aliquis experimentum ſumat diuinæ bonitatis, ſiue etiam voluntatis. ps. xxxiij. Guſtate & videte quoniam ſuauis eſt dominus. etiā ad Ro.xij. Probetis quæ ſit voluntas dei bona, & beneplacens & perfecta: ergo tentare deum nō eſt peccatum. In oppoſitum Deu.vj. Nō tentabis dominum deum tuum. Igitur. Ad argumentum dicitur quòd duplex eſt cognitio diuinæ voluntatis & bonitatis, vna eſt ſpeculatiua: & quantū ad hanc nō licet dubitare neque probare, vtrū dei voluntas ſit bonum & vtrum ſit ſuauis. Alia eſt cognitio effectiua ſicut experimentalis, dū quis experitur in ſeipſo guſtum diuinæ dulcedinis & complacentiā diuinæ voluntatis: & hoc monemur vt probemus dei voluntatē & guſtemus eius ſuauitatē. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundum Tho.ij.ij.q. cxix. quòd tētare deū ad hoc vt ipſe tentans cognoſcat dei virtutē eſt peccatū, cuius rei magiſter Angelus de clauaſio in ſumma ſua rationē aſsignat: qa talis hoc faciēdo præſupponit ignorantiā & dubiū de diuina perfectione: & ait idē de clauaſio ibidē quòd quis deū tentat duobus modis, vno modo verbis. ſ. quādo deo cum oratione colloquitur & petit ea intentione, vt exploret dei ſcientiam aut poteſtatem ſeu voluntatē, & inde experimentū ſumat: alio modo factis quando per ea quæ facit intendit experimētū ſumere diuinę poteſtatis ſapiētię & pietatis.

Dñic.x.poſt octa. pēth.j.Cor.xij.

FRatres,[a] Scitis quoniā cum gētes eſſetis,[b] ad ſimulacra muta[c] † prout ducebamini eūtes.[d] Ideo notum vobis facio, quòd nemo in ſpiritu dei loquens,[e] dicit anathema Ieſu.[f] Et nemo poteſt dicere dominus Ieſus[g] niſi in ſpirituſancto.[h] Diuiſiones verò gratiarum ſunt,[i] idem autem ſpiritus.[k] Et diuiſiones miniſtrationum ſunt,[l] idē autem dominus.[m] Et diuiſiones operationum ſunt,[n] idem verò deus,[o] qui [p] operatur omnia [q] in omnibus.[r] Vnicuique autem [s] datur manifeſtatio ſpiritus [t] ad vtilitatem.[v] Alij quidem per ſpiritum [x] datur ſermo ſapientię,[y] alij autem ſermo ſcientiæ,[z] ſecundùm eundem ſpiritum. Alteri fides [a] in eodem ſpiritu, Alij gratia ſanitatum [b] in vno ſpiritu, Alij operatio virtutum,[c] alij prophetia,[d] alij diſcretio ſpirituum,[e] alij genera linguarū,[f] alij interpretatio ſermonum.[g] Hæc autem omnia [h] operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult.

† Muta. Humanitatis ſtultū eſt opus manuum ſuarum colere & illudadorare. ex quo patet quòd ſanctorum magines nō ſunt adorādæ. Sed ꝑpter ſanctos tātum reuerendę. Alioq idololatrare tur: & ſimiles fiāt illis qui talia adorāt. Dauid ps. cxiij. ſimiles fiāt illis qui faciunt ea, & omnes qui confidūt in eis.

Poſtilla.

FRatres, Scitis quoniam cum gentes eſſetis &c.) Ante initiū illius epiſtolę ſcribit ſanctus Paul. dicens, quòd ſi nos ipſos dijudicaremus, non vtique dijudicaremur: dum autem dijudicamur à domino corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur: tunc ſequitur epiſtola hodierna, in qua Apoſtolus loquitur de donis ſpirituſſancti, oſtendens quòd omnium bonorum auctor eſt ſpirituſſanctus: & nullus poteſt facere aliquod bonum meritorium, ſaltem vitæ ęternæ, niſi in ſpirituſancto. & hoc apoſtolus oſtendit experimento vitæ pręteritæ, dicens. a (Scitis quoniam cum gentes eſſetis) Ly. ſcilicet gentiliter viuentes abſque dei gratia, ad conſeruationem fidei. b (Ad ſimulacra muta euntes) ea adorando. Solebant enim gentes idola martis, mercurij. & ſic de alijs adorare. Et dicebantur muta, quia per ſe vel ex ſe non habebant aptitudinem eloquendi, quamuis diabolus, per ea quandoque dedit reſponſa. c (Prout ducebamini.) ſcilicet à maligno ſpiritu ſicut equus & mulus in quibus nō eſt intellectus. d (Ideo notum vobis facio quòd nemo in ſpiritu dei loquens.) Ly. gratia dei vtens. e (Dicit anathema Ieſu.) ideſt blaſphemiam aliquam de Ieſu domino noſtro. f (Et nemo poteſt dicere, dominus Ieſus.) confitendo ipſum dominum & ſaluatorem ſcilicet quòd ipſe ſit veraciter dominus, & ipſe ſeruus eius. g (Niſi in ſpirituſancto. ideſt per ſpiritumſanctum, à quo eſt omne verū. vnde Amb. Omne verū à quocūque

dicatur à ſpirituſſancto eſt. h (Diuiſiones verò gratiarũ ſunt.) Nota quòd gratias hic appellat diuerſos gradus & ordines, qui ſunt in eccleſia. i (Idem auté ſpiritus.)ſ.ſanctus eſt diſtributor gradoum & ordinũ & officiorum. k (Et diuiſiones miniſtrationum ſunt.)i.diuerſi effectus gratiæ, quibus alij ſeruiunt alijs, & ſic ordinant in proximum: hoc exemplum dedit nobis Chriſtus. Vnde Matt.xx. Filius hominis nõ venit miniſtrari: ſed miniſtrare &c. Ité.j. Pe.iiij. Vnusquiſque ſicut accepit &c. l (Idem autem dominus.)i. Chriſtus filius dei, dãs ſingulis pro voluntate ſua. m (Et diuiſiones operationum ſunt.)i.diuerſi actus gratiæ: quantum ad ſe per quam gratiam facit opera meritoria quædam maiora, quædam minora opera. n (Idem verò deus.)ſ.pater. Et notãdum quòd apoſtolus ponit hic tria, vt intelligatur quòd totius trinitatis ſunt bona gratiarum. Quo ad perſonam ſpirituſſancti dicitur, idem autem ſpiritus, quo ad perſonam filij, idem autem dominus, quo ad perſonam patris dicitur.idem autem deus. Sed ne videretur diſtinctio ſubſtantiæ & operationis, ſubiungit identitatem ſubſtantię & operationis trium perſonarum. o (Qui.)ſ.deus pater, deus filius, deus ſpirituſſanctus, vnus exiſtens deus. p (Operatur omnia.)ſ. neceſſaria ſaluti. q (In omnibus.)nou omnia in ſingulis: quia vni non tribuit omnia, ſed in omnibus omnia: vt quod quis in ſe non haber, habeat in alio: ſicut in humano corpore oculus ſolus videt, ſed non ſibi ſoli, ſed toti corpori, vt ſic maneat charitas & humilitas. Vnde Eſaiæ.xxvj. Omnia opera noſtra operatus eſt in nobis. r (Vnicuique aotem.) ſ. fidelium. s (Datur manifeſtatio ſpiritus.)i. gratia quæ manifeſtat ſpiritom meſsiæ. t (Ad vtilitatem.)ſ.eccleſię. v (Alij qoidem per ſpiritum.)ſ.ſanctũ. t (Datur ſermo ſapientiæ.)ſ.loquendo de contemplatione cœleſtium. y (Alij autem ſermo ſcientię.)ſ.loquendo de actione temporaliũ. z (Secundũm eũdé ſpiritum. Alteri fides.)i. conſtantia vel ſermo fidei. a (In eodem ſpiritu. Alij gratia ſanitatum.)ſ.corandi infirmos. b (In vno ſpiritu. Alij operatio virtutum.)i miraculorum, qoæ ſunt ſupra naturam. c (Alij prophetia.)ſ.prædicere futura. d (Alij diſcretio ſpirituum) Gor.i.gratia diſcernendi quo ſpiritu dicuntur.ſ.bono vel malo: quia etiam diabolus bona ſeductorié dicit. e (Alij genera linguarum.)i. loqoi diuerſis linguis. f (Alij interpretatio ſermonum.)i.interpratatio obſcuritatum ſcripturæ, quæ ſunt in prophetis & in euãgelijs & in epiſtolis. g (Hęc autem omnia)licet diuerſa ſint. h (Operatur vnus atqoe idé ſpi.diui.ſin.prout vult.) i.gratis, & ſicut cuique ſcit expedire.

¶Q uęſtio.cxxx.

Super Verbis epiſtolæ do. x.poſt penthec. quę habétur.j.ad Cor.xij. ſ.Daſ alij ſermo ſciétiæ. Oritur.q.de dono ſciétiæ: vtrum ſcientia ſit donum ſpirituſſancti? Arguiſ quòd nõ: dona ſpirituſſancti ſunt cõmonia omnibus ſanctis: ſed ſcientia non pollent plurimi fideles, quãuis fide polleant: ergo ſcientia non eſt donũ ſpirituſſancti. In oppoſitũ Eſa.xj. Scientia cõputatur inter ſepté dnna ſpirituſſancti. Igitur. Ad argumentũ dicitur quòd circa credéda duplex ſciétia poteſt haberi. vna quidé per quam homo ſcit qoid credere debeat. diſcernens credenda à nõ credendis: & ſecundũ hoc ſcientia eſt donũ, & cõuenit omnibus ſanctis. Alia verò eſt ſcientia circa credéda, per quã homo non ſolum ſcit quid credi debeat, ſed etiã fidé manifeſtare, & alios ad credendũ inducere, & cõtradictores cõuincere: & iſta ſciétia poniſ inter gratias gratis datas, quæ nõ danſ omnibus, ſed quibuſdã. Ad quæſtionem reſpondendũ eſt ſecondũm Tho. ij.ij.q.ix. qoòd gratia eſt perfectior quàm natura: vnde nõ deficit in his quibos homo per naturã perfici poteſt: cũ autem homo per naturalem rationem aſſentit ſecundũ intellectũ alicui veritati, dupliciter perficitur circa veritaté illã. Primo quidé quia capit eam. Secundo quia de ea certũ iudiciũ habet: & ideo ad hoc quòd intellectus humanus perfecte aſſentiat veritati fidei duo requirũtur, quorum vnum eſt qoòd ſane capiat ea qoæ præponuntor quod pertinet ad donum intellectus: aliud eſt vt habeat certũ & rectum iudicium de eis diſcernendo, ſcilicet credenda aut non credenda, & ad hoc neceſſarium eſt donum ſcientiæ.

Dominica. xj.j Corin. xv. capitulo.

FRatres,[b] Notũ vobis facio[c] euangelium[d] quod †prędicaui vobis, quod accepiſtis,[f] in quo & ſtatis,[g] per quod & ſaluamini[h] qua ratione prædicauerim vobis ſi tenetis,[i] niſi fruſtra crediddiſtis.[k] Tradidi enim vobis in primis[l] quod & accepi:[m] quoniam Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris,[n] ſecũdũ ſcripturas.[o] Et quia ſepultus eſt,[p] & quia reſurrexit tertia die ſecundũ ſcripturas,[q] & quia viſus eſt[r] cephæ,[s] & poſt hoc vndecim:[t] deinde viſus eſt pluſquam quingentis fratribus ſimul,[v] ex quibus multi manent vſque adhuc,[x] quidã autem dormierunt.[y] Deinde viſus eſt Iacobo,[z] deinde apoſtolis omnibus:[a] nouiſsime autem omnium[b] tamquam abortiuo, viſus eſt mihi.[c] Ego enim ſum minimus omnium apoſtolorum,[d] qui non ſum di-

† Euangelium quòd prædicaui vobis. omnib[us] doctrinis doctorũ orthodoxorũ Chriſti ſermo eſt præferẽdus humanarũ ſapiẽtia eſt euangelio poſtponenda: nam in euangelio vero ſapientia eſt quã vnusqoiſqoe tenere mẽte ac corde credere debet: quia in verbo ſacri euange. vita animæ vt de peni. diſ.iiij.c.ſi. ex bono. & iſta verba quę ego locutus ſum vobis ſpiritus & vita ſunt: & ſic verba noſtri ſaluatoris Ieſu.

gnus vocari apoſtolus,[e] quoniam perſecutus ſum eccleſiam dei.[f] Gratia autem dei ſum id quod ſum.[g] Et gratia eius in me vacua non fuit.

Poſtilla.

FRatres, Notū vobis facio euāgelium &c.) Ante initiū illius epiſtolæ ſcribit ſanctus paul.di. Si quis ignorat ignorabitur: omnia autem honeſta, & ſecundum ordinem fiant in vobis. Tunc ſtatim ſequitur pręſens epiſtola: in qua apoſtolus commendat nobis doctrinam euangelicam, per quam peruenitur ad gloriā reſurrectiōis, dicēs. a (Fratres).i. corinthij qui eſtis fratres in Chriſto, ſicut omnes in chriſto per fidem geniti. b (Notum vobis facio.) Ly.i. ad memoriam reduco. c (Euangelium).i. doctrinam euangelicam. d (Quod prædicaui.) i. denuntiaui vobis. e (Quod & accepiſtis) Vin. corde credendo & ore confitendo. f (In quo & ſtatis).i. permanere & ſtare debetis. g (Per quod et ſaluamini) iam in ſpe & tandem in re. h (Qua ratione prędicauerim vobis) Gor.ſ. per chriſti reſurrectionem. aſtruendo noſtram, reſurrectionem. i (Niſi fruſtra credidiſtis).i. ſine aliqua vtilitate. quia fides ſine operibus mortua eſt. k (Tradidi eñ vobis in primis.) Ly.i. principaliter ea credenda: quia articuli fidei ſunt principia eius quibus alia credenda deducuntur. l (Quod & accepi.) per reuelationē à ſpirituſancto. m (Quoniam chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris.) Ly. non ſuis, vt patet Eſa.liij. propter ſcelus &c. Item in eodē ca. ipſe autem vulneratus eſt. n (Secundum ſcripturas.) i. ipſorum prophetarū, qui paſſionem Chriſti prędixerunt. vnde hiere.xj. Ego quaſi agnus &c. Item Eſaię.liij. ſicut ouis ad occiſionem &c. o (Et quia ſepultus eſt.) Ly. vt veritas mortis ei[9] probaretur. p (Et quia reſurrexit tertia die ſecundū ſcripturas.) vnde Oſee.vj. viuificabit nos &c. q (Et quia viſus eſt). Lyr. poſt reſurrectionem ſuam. r (Cephe).i. petro. s (Et poſt hoc vndecim).ſ. apoſtolis, quę apparitio facta fuit poſt dies octo ſuæ reſurrectionis, præſente Thom. Ioan. xx. t (Deinde viſus eſt pluſquàm quingen. fra.ſi.) & illa apparitio facta fuit in galilęa: in qua apparuit apoſtolis & multis alijs Chriſti fidelibus. v (Ex quibus multi manent vſque adhuc) viuentes in illo tempore. Gor. qui teſtes ſunt huius: ſi ab eis requiratur.

Reſurget idē homo in numero. Ri.iiij.ſen. di.xliiij.ar. j.q.uj.

x (Quidā autē dormierūt.) ſ. morte corporali quę dicit̄ dormitio, quia erit in ſpe reſurrectionis futuræ. y (Deinde viſus eſt iacobo).ſ. alphęi, qui dictus eſt frater domini, et qui fuit epiſcopus hieroſolymitanus: qui etiam ſicut dixit haymo, vouerat ſe non manducaturum quouſque dominum per reſurrectionem vidiſſet. ideo Chriſtus ei apparuit. tamen hoc non legitur in euāgelio. z (Deinde apoſtolis omnibus) ſ. viſus eſt: & hoc factum eſt in die aſcenſionis: vt patet Mat.vlt. a (Nouiſsime autem omnium.) ideſt poſt aſcēſionem Chriſti in cœlum. b (Tamquàm abortiuo viſus eſt mi.) ſcilicet in via, quando ibam in damaſcū. vt patet Act.ix. Ly. vocat autem ſe abortiuum: quia abortiuus dicitur fœtus qui naſcit̄ extra tēpus debitum, vel qui cum violētia deducitur de vtero. Sic apoſtolus eo quòd alij renati fuerunt ante aduentum ſpirituſſancti, ipſe autem poſt. Itē alij conuerſi fuerunt ſponte, ipſe quaſi violēter in actu perſecutionis fidei. c (Ego enim ſum minimus apoſtolorum) quia vltimus tempore. d (Qui non ſum dignus vocari apoſtolus) ſcilicet, ſi mea præcedentia merita attendantur. e (Quoniam perſecutus ſum eccleſiam dei.) quòd alij nō fecerunt: & in hoc minor fuit alijs apl̄is, licet ex gratia dei factus fuerit valdè magnus. f (Gratia autem dei ſum id quod ſum) ſcilicet apoſtolus Chriſti: qa ſine gratia dei homo nihil eſt. g (Et gratia eius in me vacua non fuit.) ideſt carens bonis operibus. Sequitur in textu poſt epiſtolam illam. Sed in omnibus illis abundantius laboraui. nullus enim apoſtolorum legitur in tot terris & prouincijs prædicaſſe, nec tot tribulationes in terra & in mari ſuſtinuiſſe.

Differētia inter cōuerſionē pauli & aliorum apoſtolorū

¶Quæſtio.cxxxj.

Super Verbis epiſtolę domini.xj. poſt penthe. quę habentur.j. ad Corin.xv. ſcilicet & quia ſepultus eſt. Oritur quæſtio de ſepultura Chriſti. vtrum conueniens fuit Chriſtum ſepeliri? Arguitur quòd nō, nil circa Chriſtum fieri debuit quòd non eſſet nobis ſalutiferum: ſed in nullo videtur ad ſalutem hominis pertinere quòd Chriſtus fuit ſepultus ergo non fuit conueniens Chriſtum ſepeliri. In oppoſitum nihil Chriſtus facere voluit quin fuiſſet, conueniens facere. ſed Chriſtus fuit ſepultus, igitur. Ad argumentum dicitur negando minorem: quia ſicut mors efficienter operata eſt noſtram ſalutem, ita & eius ſepultura. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundum magiſtrum Io. de tur.cre. in quæſtionibus ſuper euangelijs quòd conueniens fuit Chriſtum ſepeliri ꝑpter tria. Primo ad probandum veritatem mortis: non enim aliquis in ſepulchro ponit̄, niſi quando iam de veritate mortis conſtat. Secūdo quia per hoc quòd Chriſtus de ſepulchro ſurrexit, datur ſpes reſurgendi per ipſum, his qui ſunt in ſepulchro. Ioan.v. Omnes qui in monumentis ſunt audient vocem filij dei. & qui audierint viuent. Tertio ad exemplum eorum qui per mortem Chriſti ſpiritualiter moriuntur peccatis, qui abſcondentur à turbatione hominum.

Dominica duodecima poſt octa. pentheco.ij. Corinth.iij.

FRatres,[a] Fiduciam talem habemus[b] per Chriſtum ad deũ,[c] nõ quòd ſufficientes ſimus cogitare† aliquid[d] à nobis quaſi ex nobis:[e] ſed ſufficientia noſtra[f] ex deo eſt.[g] Qui & idoneos nos fecit miniſtros[h] noui teſtamenti,[i] non litera[k] ſed ſpiritu.[l] Litera enim occidit,[m] ſpititus aũt[n] viuificat.[o] Quòd ſi miniſtratio mortis[p] literis deformata in lapidibus[q] fuit in gloria,[r] ita vt non poſſent intendere filij Iſrael in faciem Moyſi,[s] propter gloriam[t] vultus eius quæ euacuatur:[v] quomodo nõ magis miniſtratio ſpiritus[x] erit in gloria.[y] Nã ſi miniſtratio dãnationis in gloria eſt,[z] multo magis[a] abundat miniſterium iuſtitiæ in gloria.

† Cogitare aliquid.nullum bonũ penſare humani cordis cogitatio,in intellectus veſtire põt niſi gratia ſpiritusſancti cor noſtrum & intellectum prius illuſtranti: ergo priori motu ex nobis nil poſſumus, niſi gratia pręueniẽte nos adiuuante: hoc vult magiſter ſen.quãdo agit de gratia dei operante li.ij.diſti.xxvj.parte.j

Poſtilla.

FRatres.Fiduciam talem habemus per Chriſtũ &c. Aute initium illius epiſtolæ ſcribit ſanctus paulus dicẽs Chriſti bonus odor ſumus in his q ſalui fiunt,& in his,qui pereunt:& alijs quidem odor mortis in mortẽ alijs autem odor vitæ in vitam. Tunc ſequitur pręſens epiſtola in qua apoſtolus oſtẽdit cõfideudũ eſſe in deo,& hoc propter noſtrũ defectum & diuinũ eius adiutorium,quod ſpecialiter modo tẽpore gratiæ deus paratus eſt nobis impendere.vnde dicit. a (Fiduciam tale habemus ad drũ.)ſcilicet qui eſt vnus in ſubſtantia & trinus in perſonis. b (Per Chriſtũ.)ideſt ex merito paſsionis Chriſti,& per gratiam Chriſti poſſumus ſaluari. c (Non quòd ſufficientes ſimus cogitare aliquid.) ſup.boni. d (A nobis quaſi ex nobis.)quamuis enim omne bonum quòd agimus ſit à nobis vt cauſa ſecundaria.non tamen ex nobis vt cauſa primaria. Deus enim eſt qui operatur in nobis velle & perficere. e (Sed ſufficientia noſtra.) Cor. cogitandi volẽdi & faciendi bonum. f (Ex deo eſt:vt patet Io.xv. Sine me nihil poteſtis facere. g (Qui & idoneos nos fecit miniſtros.)ſcilicet vita & ſcientia. h (Noui teſtamenti.)i.euangelij. i (Nõ litera.)i.non exiſtens in litera tantum:ſicut lex Moyſi quia euangelij parabolas non ſemper ad literam intelligimus. k (Sed ſpiritu)ideſt ad ſenſum ſpiritualem. l (Litera enim occidit.) quia teſtamentum vetus cognitionem peccati dabat,non tamen gratiam. m (Spiritus aũt.) ſpiritusſanctus qui datur in ſacramentis noui teſtamenti. n (Viuificat.) ideſt viuere facit. o (Quòd ſi miniſtratio mortis.)ideſt legis moſaycę,mortem temporalem inferens tranſgreſſoribus. p (Literis deformata in lapidibus.)i. ſcripta in tabulis lapideis. q (Fuit in gloria.) ideſt reuerentia. r (Ita vt non poſſent intendere filij Iſrael in faciẽ Moyſi.) Nota quòd Exo. xxxiiij.dicitur quòd ex colloquio dei in monte ſynai,facies moyſi fuit facta quaſi cornuta non quòd fuiſſent realia cornua:ſed quaſi quidam radij procedentes ſurſum angulariter in figura cornuum:& dicitur ibidem quòd filij Iſrael nõ potuerunt intendere in faciem eius:& cum deberet eis loqui oportebat quòd velamẽ apponeretur ante faciẽ eius:& hoc. s (Propter gloriam.)i.claritatem. t (Vultus eius qui eua.) quia illa gloria in Moyſe nõ diu permanſit:ſed tranſiuit. v (Quomodo nõ magis miniſtratio ſpiritus.) ideſt noui teſtamenti. x (Erit in gloria.)ſupple æterna. y (Nam ſi miniſtratio dãnationis,)veteris legis quę ideo dicitur miniſtratio damnationis,eo quòd non poterant ab ea ſaluari. z (In gloria eſt,multo magis miniſterium iuſtitię.)ideſt legis euangelicę. a (Abũdat in gloria.)ideſt perducit ad gloriam.

Sacramentũ eſt ſacrę rei ſignum magiſter. iiij.ſen.diſtin.j.

Quomodo capitur gloria.

¶Quæſtio.cxxxij.

Super Verbis epiſtolæ.xij.dominicę poſt octaua.pentheco.quæ habentur.ij. ad Corin iij.ſcilicet litera occidit.per quæ verba notatur quòd in veteri teſtamento non conferebatur gratia. Oritur quæſtio de ſacramentis:vtrum ſacramenta veteris legis erant rationabilia? Arguitur quòd non.nil eſt rationabile quòd pertinet ad leuitatem:ſed comedere feſtinanter ad leuitatem pertinet:ergo irrationabile fuit illud quòd pręceptum eſt Exo.ij.ſcilicet quòd agnum paſchalem comederent feſtinanter. In oppoſitum.omne factum in ſapientia eſt rationabile.ſed deus omnia illa ſacramenta inſtituit,in ſapientia, Igitur. Ad argumentum dicitur quòd illud ex rationabili cauſa fuit inſtitutum:fuit enim inſtitutum cõtra peccatum idololatriæ quod filij Iſrael commiſerant in adoratione vituli:& ideo ad ſignificandum eſſe immundũ quicquid pertinet ad idololatriam ex quacunque parte fuit inſtitutum.ſcilicet vt ſacerdotes eſſent ſub onere legis. Ad quæſtionem reſpondendũ eſt ſecundũm Ric.iiij.ſen.diſt.j. ar.iij.q.ij. Quòd aliquòd factum dici poteſt dupliciter rationabile:vno modo,quia eſt de naturali dictamine rectę rationis,ſicut præcepta legis naturæ & concluſionis quæ ſequuntur ex eis:& ſic non omnia ſacramenta veteris legis fuerunt rationabilia:quia non omnia fuerunt de dictamine legis naturæ:alio modo quia nihil continet rationi contrarium & ex rationabili cauſa & modo debito pro tempore eſt inſtitutum & factum:& ſic omnia ſacramenta veteris legis fuerunt rationabilia.

Dominica.xiij. poſt octa. pent.ad Gala.iij.c.

FRatres,[a] Abrahe dictæ[b] ſunt† promiſſiones[c] & ſemini eius. [d] Nõ dicit in ſeminibus quaſi in multis ſed quaſi in vno,[e] & ſemini tuo qui eſt Chriſtus.[f] Hoc autem dico teſtamentum confirmatũ à deo,[g] quæ poſt quadringentos & triginta annos facta eſt lex,[h] non irritũ facit ad euacuandum promiſſionem. [i] Nam ſi ex lege hæreditas[k] iam non ex promiſſione.[l] Abrahe autẽ per repromiſſionem donauit deus.[m] Quid igitur?[n] Propter transgreſſiones poſita eſt,[o] donec veniret ſemẽ[p] cui[q] promiſerat:[r] ordinata per angelos[s] in manu mediatoris.[t] Mediator autẽ vnius non eſt,[v] deus autem vnus eſt. Lex ergo aduerſus promiſſa dei?[x] Abſit.[y] Si enim data eſſet lex quæ poſſet viuificare,[z] verè ex lege eſſet iuſtitia.[a] Sed cõcluſit ſcriptura[b] omnia ſub peccato,[c] vt promiſſio[d] ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus.

† Promiſſiones. Dominus de⁹ promiſit abrahe, propter obediẽtiã & ſui humilitaté ac ſidé charitatemq; cũ ſpe, quãdo propriũ filiũ ſacrificare voluit, quòd ſemé ſuũ multiplicaret: in quo eſt ſal⁹ omniũ gentiũ & benedictum hoc eſt Chriſt⁹ vnde Geñ. xxij. Dominus abrahe per angelũ ſuũ dicit. multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cœli, & velut arenam quæ, eſt in littore maris, poſsidebit ſemen tuũ portas inimicorũ ſuorũ & benedicent in ſemine tuo oés gentes.

Poſtilla.

FRatres. Abrahe dictæ ſunt promiſſiones &c. Ante initium illius epiſtolæ ſcribit ſanctus Paulus, dicés. Scriptum eſt Geñ.x. Credidit Abraam deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam. Tunc ſequitur præſens epiſtola. Abrahe dictæ ſunt promiſſiones &c. vbi notandum quòd Galathæ gẽtiles fuerunt græci: & per apoſtolum paulum ad fidem Chriſti conuerſi ſunt. Et recedente ab eis apoſtolo per pſeudoapoſtolos fuerunt ſeducti & decepti, ita quòd obſeruatione legalium veteris teſtamenti vterentur quaſi per fidem Chriſti abſque legalium obſeruatione ſaluari non poſſent: quòd falſum eſt, quos apoſtolus ad veram fidem reuocat in epiſtola hodierna. a (Fratres Abrahæ dictæ ſunt.) ſupple à deo. b (Promiſſiones.) æternæ. c (Et ſemini eius.) ſcilicet Chriſto per eum promittebatur danda benedictio: vt patet Geñ.xxij. In ſemine tuo benedicentur omnes gentes. d (Nõ dicit in ſeminibus quaſi in multis, ſed quaſi in vno.) ſ. ſemine. e (Et ſemini tuo qui eſt Chriſtus.) Vm. iſta promiſſio Abrahę impleta fuit, quando Chriſtus ex Maria virgine natus fuit, & poſt Chriſti aduentum ceſſauit lex in cerimonijs & figuris. f (Hoc autem dico teſtamẽtum confirmatum à deo.) ideſt promiſſiones illæ per modum teſtamenti ſunt confirmatæ à deo cum iuramento diuino: vt patet Geñ.xxij. Per memetipſum iuraui, dicit dominus &c. Vm. Teſtamentum dicitur ſcriptura autentica volũtate teſtatoris & teſtium roborata: & quia promiſſio illa fuit iuramento dei firmata: ideo bene dicitur teſtamentum. g (Quę poſt quadringentos & triginta annos facta eſt lex.) ideo ſic conſtruenda eſt. Lex quæ poſt quadringentos & triginta annos facta eſt. i. data in monte ſynay à promiſſione Abrahæ ipſi Moyſi, & per tantum tempus fuerunt filij Iſrael in ægypto: vt habetur Exo.xij. Illis annis expletis eadem die egreſſus eſt omnis exercitus. Computantur autem hi anni à promiſſiõe facta Abrahe vſque ad dationem legis. h (Non irritũ facit ad euacuandum promiſſioné.) Ly. i. non euacuat promiſſionem Abrahe factam quaſi irritam, quòd tamen faceret, ſi daretur hæreditas & benedictio ex lege. i (Nam ſi ex lege hæreditas.) i. beatitudo æterna. k (Iam non ex promiſſione:) & ita euacuaret & fruſtraretur promiſſio facta Abrahe: quòd auté non eſt ſic, probat dicés. l (Abrahe aũt per repromiſſionem donauit deus.) ſupple beatitudiné & gloriã & benedictionem, non propter legem: ſed propter viſionem, hoc eſt propter fidem Chriſti ſæpe promiſſi: quia Abraam hoc credidit quod deus ſibi promiſit: & ſic patet quòd omnes antiqui, qui iuſtificati ſunt, ex ipſa fide Chriſti iuſtificati ſunt, & non propter opera legis. Nam ipſi crediderunt hoc futurum, quòd nos credimus pręteritum: & ideo iuſtificati ſunt, & non propter legem: quia Abraam iuſtificatus eſt & legem non habuit: quia multo tempore ante legem vixit. Vnde Bernar. dicit, Multi ante ſaluatoris aduentum deum omnipotentem timentes & diligentes, ſuæ ſalutis gratiſſimam promiſſionem credentes, in promiſſione fidelium ſperantes certiſſimum redemptorem in hac fide & expectatione ſaluati ſunt vnde Aug. Nemo liberatur à damnatione quę facta eſt per Adam: niſi per fidẽ domini noſtri Ieſu Chriſti. m (Quid igitur lex.) Lyr. ideſt ad quid fuit vtilis. quaſi dicat quia ergo lex non iuſtificauit, ſed ſola fides: quare ergo poſita eſt & data? Ad hoc reſpondetur quòd tamen non inutiliter data eſt. n (Propter transgreſſiones poſita eſt.) ideſt propter punitiones peccatorum: quia in lege determinantur graues pœnæ pro determinatis vitijs, quarum terrore cohibeantur homines à peccatis. o (Donec veniret ſemen.) ideſt Chriſtus. p (Cui.) ideſt de quo q (Promiſerat) vt patet Gene.xxij. in ſemine tuo benedicentur omnes gentes. r (Ordinata per angelos.) ideſt in miniſterio angelorum. Ly. Lex enim fuit data immediate à deo, ſed per angelum qui loquebatur Moyſi in mõ-

te ſynai. s (Iu manu mediatoris.)id eſt in poteſtate chriſti, vt ſcilicet duraret quantum vellet: quia venit io mundum, quando ſibi placuit noo ſtatim poſt hominis caſum. t (Mediator autem voius uõ eſt)ſed duorum extremorum, quæ coniungit. v (Deus vnus eſt.)ſcilicet chriſtus qui eſt vuus cum patre & ſpiritu ſancto. & hoc eſt ſecundùm diuinam naturam. Et eſt etiã mediator dei & hominum, reconcilians homines deo patri & hoc ſecundùm humanam naturam. x (Lex ergo aduerſus promiſſa dei? abſit.)Vinc. quaſi dicat uullo modo lex fuit contra promiſſa dei, quamuis promiſsio fuit perfectior quam lex. y (Si enim data eſſet lex quæ poſſet viuificare.)id eſt vitam æternam conferre. z (Verè ex lege eſſet iuſtitia.) non ex promiſsione abrahe. a (Sed concluſit ſcriptura.)id eſt lex moyſi, quæ eſt lex ſcripta. b (Omnia ſub peccato.) Ly. inquantum oſtẽdebat peccatum, nec tamen mundabat. c (Vt promiſsio.) æternæ beatitudinis. d (Ex fide Ieſu chriſti daretur credeutibus.) Lyra. fide formata, quæ faciet tendere in deum.

Quæſtio.cxxxiij.

Super Verbis epiſtolæ dominicę decimætertię poſt octauas penthecoſtes quæ habentur ad Galatas tertio ſcilicet ſi enim data eſſet lex quæ poſſet viuificare, verè ex lege eſſet iuſtitia. Oritur quæſtio de efficacia ſacramentorum veteris legis. Vtrum in ſuſceptione ſacramentorum veteris legis conferebatur gratia? Arguitur quòd ſic. vana eſt medicina quæ non confert ſanitatem: ſed deus non inſtituit animæ vanam medicinam: cum ergo inſtituerit veteris legis ſacramenta tãquam animę medicinas ſanitatem animæ conferebat, quæ ſine gratia eſſe uon poteſt. In oppoſitum ad Romanos tertio ex operibus legis non iuſtificabitur omnis caro: ſed ſacramenta erant quædam opera legis: ergo in ſuſceptione illorum ſacramentorum inſtificans gratia non conferebatur. Ad argumentum dicitur quòd ſacramenta veteris legis non erant inſtituta tamquam medicinæ ſanitatem efficientes, ſed tamquam ſuſcipientes à remotis, aliquo modo ad ſanitatem diſponentes, inquãtum figurabant chriſtum & eius paſſionem, cuius fides eſt medicina vtilis contra omnia generis humani peccata. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundùm Richar. de media vil. vbi ſupra quæſtione tertia per duas propoſitiones, prima eſt, illi qui ex fide & charitate exercitabant ſe in vſu eorum ſacramentorum merebantur, qui exercitus valebat ad charitatis augmentum: tamen ſe exercitantes in vſu eorum propter honorem diuinum charitatem non habebant per tale tamen exercitium ſe de congruo in ſuſceptionem charitatis diſponebant. ſecũda ꝓpoſitio, ex vi ſacramẽtorũ nouæ legis nullam gratiam illa ſacramenta accipientes ſuſcipiebant, quia non ad gratiam conferendam inſtituta erant, ſed pręfiguraudam.

Dominica.xiiij. poſt octa. penthe. ad Gal.v.

FRatres,[a] Spiritu ambulate,[b] & deſideria carnis[c] non perficietis.[d] Caro† enim cõcupiſcit aduerſus ſpiritum,[e] ſpiritus autem[f] aduerſus carnem. Hæc enim ſibijnuicem aduerſantur,[g] vt non quæcunque vultis[h] illa faciatis.[i] Quod ſi ſpiritu ducimini[k] non eſtis ſub lege:[l] manifeſta ſunt autem opera carnis,[m] quæ ſunt fornicatio,[n] immundicia,[o] impudicitia,[p] luxuria, auaritia,[q] quòd eſt idolorum ſeruitus.[r] Veneficia[s] inimicitię,[t] cõtentiões,[v] emulatiões,[x] irę rixę,[y] diſſentiones,[z] ſectæ,[a] inuidiæ,[b] homicidia,[c] ebrietates,[d] comeſſatiões,[e] & his ſimilia.[f] Quæ prædico vobis,[g] ſicut pręd ixi:[h] quoniam qui talia agunt,[i] regnum Dei non conſequentur.[k] Fructus autem ſpiritus eſt[l] charitas,[m] gaudium,[n] pax,[o] patientia,[p] longanimitas,[q] bonitas,[r] benignitas,[s] manſuetudo,[t] fides,[v] modeſtia,[x] continentia,[y] caſtitas.[z] Aduerſus huiuſmodi[a] non eſt lex.[b] Qui autem ſunt Chriſti, carnem ſuam[c] crucifixerunt[d] cum vitijs & concupiſcentijs.

† Caro eñ cõcupi. Inter tria bellũ cõtinuũ extat. ſ. inter carnem i. ſenſualitatem. Et ſpiritũ. i. animã & mundũ: caro lętari cupit, ſpũs opera bóa: mũd⁹ verò mala deſiderat Et hoc bellũ fit p̃ ſenſum exterioré oblectanté volũtaté, vñ Iſi. de ſum. bo. li. ij. c. xxvj neque aliũde peccamus niſi videndo, audiendo atque tangendo.

Poſtilla.

NRatres. Spiritu ambulate & deſideria &c. Ante initium illius epiſtolæ ſcribit ſanctus Paulus, dicens. Omnis lex in vno ſermone impletur. Diliges proximum tuũ ſicut teipſum. Tunc ſequitur pręſens epiſtola. Vbi notaudum quòd epiſtola hodierna & euangelium hodiernum in hoc concordant: quia ſicut euangelium dicit de decem leproſis, qui ſunt à Chriſto mundati, ſic epiſtola enumerat opera carnis quæ lepram ſpiritualem, quę horribilior eſt lepra corporali, inducunt. Hortatur autem nos Apoſtolus in hac epiſtola, vt caute ambulemus, dicens. a (Spiritu ambulate) Vincen. id eſt ſecundùm ſpiritum opera veſtra facite. b (Et deſideria carnis), id eſt delectationes & concupiſcentias quæ caro ſuggerit. c (Non perficietis), id eſt opere non implebitis. d (Caro enim concupiſcit aduerſus ſpiritum.) Ly. id eſt ſenſualitas contra rationem. e (Spiritus au-

tem) ſup. econuerſo. f (Aduerſus carnem. Hæc enim ſibi inuicem aduerſantur), ſcilicet caro & ſpiritus. Caro enim natione terreſtris, ſpiritus autem cœleſtis, & dum vnumquodque ad patriam ſuam tendit, fit pugna vehemens intantum. g (Vt non quecunque vultus) ſecundùm rationem. h (Illa faciatis) impediti motu ſenſualitatis. i (Quod ſi ſpiritu ducimini.) Lyra ſequentes inſtinctum ſpiritusſancti. k (Non eſtis ſub lege) Gorra, quæ male agentibus poſita eſt, vt puniantur p exceſsib⁹ ſuis. l (Manifeſta ſunt aũt opera carnis.) qa ſunt ſenſibilia. m (Quæ ſunt fornicatio.) Lyra. quantũ ad cõcubitũ ſoluti cũ ſoluta. n (Immunditia.) Gorr. id eſt peccatum contra naturam, quod eſt innominabile. o (Impudicitia.) Hæc eſt in geſtibus vel actibus vel oſculis vel alijs circunſtantijs illicitis. p (Luxuria.) eſt nomẽ generale ad vitium illud. q (Quod eſt idolorum ſeruitus). Lyra. vt patet de Salomone tertio Regum vndecimo. Qui ex ardore libidinis cum mulieribus alienigenis, motus fuit ad ſequendum Deos earum. r (Veneficia.) Lyra. id eſt ſortilegia, quæ ratione libidinis ſolent fieri. s (Inimicitię.) Licet latentes animo. t (Contentiones) in verbis clamoſis. v (Emulationes) in factis. x (Iræ rixæ) in effectu nocendi: vt quando inuicem percutiunt vel lædunt. y (Diſſentiones). id eſt quando partes fieri incipiunt & ſchiſmata. z (Sectæ) id eſt hæreſes. a (Inuidiæ) in animo. b (Homicida). ſcilicet facto c (Ebrietates.) Gor. id eſt aſsidue potationes, quo ad ſuperfluitatem in potu. d (Comeſſationes.) ſupefluę, quo ad cibum. e (Et his ſimilia.) ad quæ caro eſt prona, ſicut veſtimentorum & lectorum mollities & balnęorum, & ſic de alijs. f (Quæ prædico vobis), ſciſicet antequam veniat dies iudicij: quia tunc pœnitere non poteritis. g (Sicut prædixi vobis.) Ante hanc epiſtolam. h (Quoniam qui talia agunt), id eſt aliquid horum. l (Regnum Dei non conſequentur). Vincen. ex hoc ſequitur quòd illa peccata iam enumerata in litera, ſunt peccata mortalia: quia nihil ſeparat à Deo niſi mortale peccatum. poſt hoc deſcribit vitam ſpiritualem dicẽs. k (Fructus autem ſpiritus.) id eſt opera ſpiritusſancti. l (Eſt charitas.) ſine qua ea quæ ſequuntur non valent: ideo præponitur. m (Gaudium) id eſt puritas conſcientiæ & exultatio mentis, & hæc eſt digna lętitia. o (Pax.) id eſt concordia ad proximum, quando ſe non inquietant & turbant. o (Patientia). ſcilicet in tolerantia aduerſitatũ. p (Longanimitas). ſcilicet in expectatione præmiorum. q (Bonitas). id eſt dulcedo animi interius. r (Benignitas). id eſt largitas rerum, oſtendens bonitatem animi extra per opera. s (Mãſuetudo.) quod eſt tractabilis conuerſatiuns cum alijs. t (Fides). id eſt certitudo de inuiſibilibus, vt credat omnia credenda, & non alia. v (Modeſtia.) vt homo ſeruet modum in dictis in factis & in omnibus agendis. x (Continentia.) vt homo etiam aliquando à licito ſe abſtineat propter Deum. y (Caſtitas) vt rectè vtatur licitis, vt vxore & huiuſmodi. z (Aduerſus huiuſmodi), ſcilicet opera. a (Nõ eſt lex.) quia iuſto non eſt lex poſita, ſed magis impoſita eſt lex, vt iniquitas eorum per pœnas legis puniatur: ſed bonis impoſita eſt crux Chriſti. Ergo dicit. b (Qui autem ſunt Chriſti). id eſt boni imitatores. c (Carnem ſuam crucifixerunt). id eſt Chriſto crucifixo ſe conformauerunt. affligendo carnem ſuam. d (Cum vitijs & concupiſcentijs). Ly. ita quòd concupiſcẽtiæ & vitia mortua ſunt eis.

Quõ fornicatio eſt peccatum mortale.

Triplex eſt pctm̃, quod dam eſt originale qđ nihil aliud eſt niſi carẽtia iuſtitiæ originalis debitæ in primo parẽte accepte: & ſcđm Anſel. li. de cõcepto virginali, aliud eſt veniale & id nõ ſeparat à deo qa non eſt cõtra charitatẽ, aliud eſt mortale à morte naturæ culpæ & gehennę & ſeparat à Deo.

¶Quæſtio. cxxxiiij.

Super Verbis epiſtolæ domini. decimęquartæ poſt octauas penthecoſtes. quæ habentur ad Galath. ſexto. deſideria carnis nõ perficietis, quæ ſunt ebrietates & comeſſationes. Oritur quęſtio de ebrietate. Vtrum ebrietas ſit peccatum mortale. Arguitur quòd non omne peccatum eſt voluntarium, ſed nullus vult eſſe ebrius, qa null⁹ vult priuari vſu ratiõis: ergo ebrietas non eſt peccatum. In oppoſitum ad Romanos decimotertio. non in comeſſationibus & ebrietatibus. Igitur. Ad argumentum dicitur quòd obiectio illa procedit de defectu conſequenti, qui eſt inuoluntarius: ſed immoderatus vſus vini eſt voluntarius, in quo conſiſtit ratio peccati. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundùm Thomam, ſecunda ſecundæ, quæſtio. cl. quòd culpa ebrietatis eſt in inordinato vſu & concupiſcentia vini: ideo dicitur ſecundùm Thomam, ibidem quòd ebrietas dupliciter poteſt accipi. Vno modo prout ſignificat ipſum defectum hominis, qui accidit ex multo vino potato, ex quo fit vt nõ ſit cõpos rationis: & ſecundùm hoc ebrietas nõ nominat culpam, ſed defectum pœnalẽ conſequẽtẽ ex culpa. Alio modo ebrietas poteſt nominare actum quo quis in hunc defectum incidit, qui poteſt cauſare ebrietatem dupliciter. Vno modo ex nimia vini fortitudine pręter opinionem bibentis: & ſic ebrietas poteſt accidere ſine peccato pręcipue, ſi non ex negligentia hominis contingat. Alio modo ex inordinata concupiſcentia & vſu vini, & ſic ebrietas poteſt eſſe peccatũ, & continetur ſub gula, ſicut ſpecies ſub genere: diuiditur enim gula in comeſſationem & ebrietatem, quæ prohibet Apoſtolus.

Dominica decimaquinta poſt octauam pẽthecoſtes. ad Galath. ſexto.

FRatres,[a] Si ſpiritu viuimus,[b] ſpiritu & ambulemus.[c] Non

† Inanis gloriæ cupidi. nil tã fugiendũ homini ſapiẽti quàm vana gloria per quam multi reges & homines põpotentes ac ciuitates munitę perierunt: vt Chriſt⁹ ait de quodã diuite q in diuitijs ſuis gloriabat̃. Lu.xij. anima habes multa bõa poſita in annos plurimos, requieſce, comede, bibe, epulare. Dixit illi De⁹ ſtulte hac nocte demones petent animã tuam à te. Sic & de rege Babyloniꝰ ſe in ciuitate ſua gloriantis quam dño per Angelum ſuum vna nocte ſubuertit.

efficiamur inanis† gloriæ cupidi, inuicem prouocantes,[d] inuicem inuidentes.[e] Fratres & ſi pręoccupatus fuerit homo[f] in aliquo delicto,[g] vos qui ſpirituales eſtis,[h] huiuſmodi inſtruite[i] in ſpiritu lenitatis,[k] conſiderans teipſum,[l] ne & tu tenteris:[m] alter alterius onera portate,[n] & ſic adimplebitis legem Chriſti.[o] Nam ſi quis exiſtimat ſe aliquid eſſe,[p] cum nihil ſit,[q] ipſe ſe ſeducit.[r] Opus autem ſuum probet vnuſquiſque,[s] & ſic in ſemetipſo tantum[t] gloriam habebit, & non in altero.[v] Vnuſquiſque enim onus ſuum portabit.[x] Communicet[y] autem is[z] qui chatezizatur[a] verbo,[b] ei qui[c] ſe cathezizat[d] in omnibus bonis.[e] Nolite errare.[f] Deus non irridetur.[g] Quę enim ſeminauerit homo,[h] hæc & metet.[i] Quoniam qui ſeminat in carne ſua,[k] de carnę & metet corruptionem.[l] Qui autem ſeminat in ſpiritu,[m] de ſpiritu[n] metet vitam æternam.[o] Bonum autem facientes non deficiemus,[p] Tẽpore enim ſuo metemus, non deficientes.[q] Ergo dum tempus habemus[r] operemur bonum ad omnes,[s] maxime autem ad domeſticos fidei.

Poſtilla.

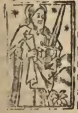
FRatres. Si ſpiritu viuimus, ſpiritu & ambulemus &c.) Ante initium illius epiſtolæ ſcribit ſanctus Paulus, dicens. Qui ſunt Chriſti carnem ſuam crucifixerunt cũ vitijs & cõcupiſcentijs. Tũc ſequitur epiſtola pręſens, quæ cum Euangelio hodierñ. concordari poteſt hoc modo. In euangelio dicitur. Nemo poteſt duobus dominis ſeruire. Duo domini ſunt caro & ſpiritus. In epiſtola verò dicitur qualiter ſpiritu ſit ambulandum, & non ſecundũm carnem. Item in Euangelio prohibetur ſollicitudo vitę pręſentis. In epiſtola hortatur ad opera ſpiritus viuificantis. Vnde Apoſtolus dicit.
a (Fratres. Si ſpiritu viuimus). id eſt per ſpiritumſanctum. b (Spiritu & ambulemus) ſequendo inſtinctum ſpirituſſancti in operib⁹ noſtris, vel dictamen rectæ rationis. Et quia bonum opus prout frequenter eſt occaſio vanæ gloriæ, Ideo ſubditur. c (Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes.) Lyra. verbis iniurioſis. d (Inuicem inuidentes) de bonis proximorum dolentes. Poſt hoc Apoſtolus inducit nos ad mutuã ſupportationẽ, dicens. c (Fratres: & ſi pręoccupemus fuerit.) Lyra, per aliquam paſſionem inſurgentem vel per aliquam ignorantiam. f (In aliquo delicto.) Vbi ſciendum quòd peccatum eſt perpetratio mali & deſertio boni. g (Vos qui ſpirituales eſtis.). id eſt perfectiores in vita & ſcientia. h (Huiuſmodi inſtruite). id eſt ad bonũ reducite. i (In ſpiritu lenitatis). id eſt rationabiliter & leniter nõ impetu furoris. k (Cõſiderãs teipſum). id eſt fragilitatem propriam. l (Ne & tu tenteris). id eſt in ſimile peccatum cadere permittaris, ſicut Petrus cadere permiſſus eſt, vt ſciret compati caſibus ſubditorum. m (Alter alterius onera portate). id eſt infirmitates mutuas & labores, ſubueniendo mutuo. n (Et ſic adimplebitis legem Chriſti.) quæ eſt lex charitatis. Gorra. Lex eñ Moyſi fuit lex terroris, & lex Chriſti lex amoris. Vnde Augu. Breuis differentia legis & Euãgelij, timor & amor. o (Nam ſi quis exiſtimat ſe aliquid eſſe). id eſt magnum quid de ſe ſentiens in ſuperbia. p (Cum nihil ſit) de ſe niſi vanitas & peccatum eſſe: vt patet. j. Corin. iiij. Quid habes quod non accepiſti. q (Ipſe ſe ſeducit). id eſt ſeorſum à veritate ſe ducit: q̃a per hoc in contemptu fratris, & alia peccata cadit. Ideo ſubditur. r (Opus autem ſuum probet vnuſquiſque). id eſt diligenter examinet.
s (Et ſic in ſemetipſo tantũ.) in teſtimoniũ ꝓprię conſcientiæ. t (Gloriam habebit: & nõ in altero). id eſt in falſa laude alterius, cui non eſt credendum. v (Vnuſquiſque enim onus ſuum portabit). id eſt mercedem boni vel mali operis. x (Communicet.) Lyra, ſcilicet pręlato & doctori. y (Autem is.) id eſt ille.
z (Qui cathezizatur). id eſt inſtruitur.
a (Verbo). ſcilicet doctrinæ. b (Et qui ſe). id eſt qui eum. c (Cathezizat). id eſt inſtruit.
d (In omnibus bonis) quæ dicit & docet, non in malis quæ facit: vt patet Matth. xxiij. Quæ dicunt facite, ſecundũm verò opera eorum nolite facere. e (Nolite errare.) ſcilicet credendo quòd poſsitis eis conformari in malis & illicitis, ſicut dicunt quidam: quare non faciam hoc ex quo ſacerdos meus facit. f (Deus non irridetur) Gorra. id eſt non poteſt falli.
g (Quæ enim ſeminauerit homo.) in pręſentis vitæ labore. h (Hæc & metet). id eſt in futura retributione. i (Quoniam qui ſeminat in carne ſua). ſcilicet fouendo vitia carnalia.
k (De carne & metet corruptionem). ſcilicet pœnæ æternæ. l (Qui aũt ſeminat in ſpũ). ſ. ſpiritualibus operibus. m (De ſpiritu). id eſt, virtute ſpirituſſancti. n (Metet vitam æternam) pro pręmio. o (Bonum autem facientes non deficiamus). ſcilicet à bono inchoato.
p (Tempore enim ſuo metemus non deficientes.) quia merces erit æterna. q (Ergo dum tempus habemus.) ſcilicet merendi quod breue eſt. r (Operemur bonum ad omnes.) ſci

licet generaliter.[s] (Maxime auté ad domeſticos fidei) Gor.i.ad Chriſtianos fideles:qui domeſtici dicuntur,quia nobiſcũ ſunt de familia eiuſdem domus.ſ.eccleſiæ,quæ eſt domus dei.

¶Quæſtio.cxxxv.

Super Verbis epiſtolæ domi.xv. poſt octa. penthe.quæ habentur ad Gal.vj.ſ. nõ efficiamur inanis gloriæ cupidi,Oritur quęſtio de inani gloria. Vtrũ inanis gloria ſit peccatũ mortale? Arguitur quòd non.honor videtur eſſe principalius quàm gloria,quæ eſt eius effectus:ſed ambitio quæ eſt inordinatus appetitus honoris,nõ eſt vitiũ capitale:ergo neque appetitus inanis glorię. In oppoſitũ Gre.xxxiij.moraliũ numerat inanem gloriã inter ſeptem vitia capitalia. Igitur,Ad argu .dicitur quòd laus & honor comparantur ad gloriam,ſicut cauſæ ex quibus ſequitur gloria.vnde gloria comparatur ad ea,ſicut finis,propter hoc enim aliquis amat honorari & laudari,inquantum per hoc aliquis exiſtimat ſe in aliorum notitia fore præclarũ. Ad quęſtionem reſpondendum eſt ſecundũm Tho.ij.ij q.cxxxij.per vnam concluſionem,ſicut per gloriam quæ eſt apud deum,cõſequitur homo excellentiam in rebus diuinis, ita etiam per gloriam honoris, conſequitur homo excellentiam in rebus humanis:ideo propter propinquitatem ad excellentiam quam homines maxime deſiderant,cõſequens eſt quòd ſit multum appetibilis: & quia ex eius inordinato appetitu multa vitia oriuntur,ideo inanis gloria eſt peccatũ mortale. Ait enim magiſter Io.cyder in lib.de præceptis quandocunque ordinatur inanis gloria in aliud peccatum mortale tamquam in finem,eſt peccatum mortale:vt cum quis vult videri doctus,vt alij ſibi credant, & ſic eos perducat in perfidiam: & cum quis ſe laudat de fidelitate,vt eum exiſtiment probũ, & ſic poſt eos damnificare in reb[9] per furtum, vt cum quis vult videri diues & nobilis,vt mulierem poſsit allicere in ſuum amorem,& ſic de ſimilibus.

Dominica. xvj. poſt octa. penthe. Ephe.iij.cap.

FRatres,[a] Obſecro vos,ne deficiatis[b] in tribulationibus † meis[c] pro vobis.[d] quę[e] eſt gloria veſtra.[f] Huius rei gratia[g] flecto genua mea[h] ad patrem domini noſtri ieſu Chriſti,[i] ex quo omnis paternitas[k] in cœlis[l] & in terra[m] nominatur,vt det vobis ſecundũ diuitias gloriæ[n] ſuæ virtutem,[o] corroborari per ſpiritum eius[p] in interiori homine, Chriſtũ[q] habitare per fidẽ in cordibus veſtris,[r] in charitate radicati[s] & fundati,[t] vt poſsitis comprehẽdere,[v] cum omnibus ſanctis,[x] quæ ſit[y] latitudo,[z] longitudo,[a] ſublimitas,[b] & profundum.[c] Scire[d] etiã ſupereminentem ſcientiæ charitatem Chriſti,[e] vt impleamini in omnem plenitudinem dei.[f] Ei autem[g] qui potens eſt omnia facere:[h] aut ſuperabundanter[i] quàm petimus:[k] aut intelligimus[l] ſecundùm virtutem[m] quæ operatur in nobis:[n] ipſi[o] gloria in eccleſia[p] & in Chriſto Ieſu,[q] in omnes generatiões ſæculi ſæculorum. Amen.

† Tribulationib[9] meis. In tribulationibus & hui[9] mũdi anguſtijs pficitur anima noſtra. ſ.ſi quis in his deficiat & nõ cõſtãter perſeuerat in vanũ laborat, Et laborũ priorũ merita perdit. Chriſt[9] ſaluator mat. xxiiij. qui autem perſeuerauerit vſque in finem ſaluus erit.

Poſtilla.

FRatres. Obſecro vos ne deficiatis in tribulationibus &c. Ante initium illius epiſtole ſcribit ſanctus pao.di.ipſis ephe. Vos qui aliquãdo eratis longe facti eſtis prope in ſanguinem Chriſti. Tunc ſequitur præſens epiſtola. In qua apoſtolus docet nos qualiter nõ ſolum in proſperitatibus:ſed etiam in tribulationibus à bono deficere & retrocedere non debemus,dicens. a (Fratres obſecro vos ne deficiatis.) Vin.ſcilicet in fide & bonis operibus: ſcilicet me exiſtẽte. b (In tribulationibus meis.) in vinculis & in carceribus. c (Pro vobis.) ideſt pro doctrina & fide quam vobis prædicaui. d (Quæ.) ſcilicet fides. e (Eſt gloria veſtra) ideſt meritum gloriæ æternæ. f (Huius rei gratia.) i.propter hanc cauſam ſcilicet vt non deficiatis in fide & ſanctitate vitæ. g (Flecto genua mea.) ſcilicet cordis & corporis. h (Ad patrẽ domini noſtri Ieſu Chriſti.) Ly.i.ipſum deuote deprecando. i (Ex quo omnis paternitas.) ideſt tamquam ab auctore. k (In cœlis.) ideſt in cœleſtibus angelis. l (Et in terra.) ideſt in terreſtribus hominibus. m (Nominatur vt det vobis ſecundũm diuitias gloriæ ſuæ.) id eſt ſecundũm abundantiã bonitatis ſuę. n (Virtutem.) Ly.patientiæ in aduerſis. o (Corroborari per ſpiritum eius.) id eſt ſpiritum ſanctum. p (In interiori homine.) ſ.in volũtate & intellectu. q (Chriſtum habitare per fidẽ in cordibus veſtris.) quo purificat habitaculum patris veſtri. r (In charitate radicati.) ſcilicet quemadmodum arbor,quæ quanto profundius figit radices in terra tanto minus euelli poteſt. s (Et fundati.) ad ſimilitudinem ſtabilis ædificij. Quia quanto plus & melius domus fundatur,tanto diutius ſtat. t (Vt poſsitis comprehendere.) ideſt perfecte intelligere. v (Cũ omnibus ſanctis) ſcilicet apoſtolis,martyribus, confeſſoribus,& virginibus,& cũ perfectis fidelibus. x (Quę ſit.) Gor.i.quanta debeat eſſe. y (Latitudo.) charitatis:quia in extẽſiõe vſque

Solus deus eſt orandus tãquã prius pductor grę & gloriæ tanctã tamquã interceſſores Tho.ij. ij.& Ric. iij.ſen.

ad inimicos:vt patet Matt.v. Diligite inimicos veſtros. z (Longitudo.)ſ. charitatis: quia in perſeuerantia meritorum,vt patet Matth. x. Qui autem perſeuerauerit vſque in finem,hic ſaluus erit. a (Sublimitas.)ſ.charitatis,quia in intentione cœleſtium pręmiorum.vnde Col. iij.quæ ſurſum ſunt quęrite. b (Et profundum.)ſ.charitatis,quia in humilitate & conſideratione iudiciorũ dei.vnde p̃s.xxxv.Iudicia dei abyſſus multa.Ité oro vt poſsitis. c (Scire.)i. intelligere. d (Etiam ſupereminentem charitaté Chriſti.)quia animam ſuã pro nobis poſuit:vt patet Io.xiiij. Maiorem charitaté nemo habet,vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. e (Vt impleamini in omnem plenitudinem dei.)Vin.i.in omni fructu iuſtitiæ in pręſenti,& tandem omni fructu gloriæ in futuro. f (Ei autem.)i.deo patri. g (Qui potens eſt omnia facere.)i.omnipotens eſt. h (Superabũdanter.)Gor.i.ſupra meritum vt patet Roma. viij. Non ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad futuram gloriã. i (Quàm petimus.) ideſt priuſquàm petere ſciamus vel præſumamus. k (Aut intelligimus.)i.pluſquam intelligere poſſumus. Ratio quia noſtra intellectio ſemper eſt finita,ſed ſuum poſſe eſt infinitum. igitur. l (Secundũm virtutem.)ſ. diuinam. m (Quæ operatur in nobis.)Gor.vltra quàm petere pręſumeremus,ſcilicet vt deus homo fieret,& quòd pro nobis moreretur. n (Ipſi.)deo patri ſit. o (Gloria in eccleſia.)Vinc.quam in ſanguine filij ſui lauit. p (Et in Chriſto Ieſu.) i.in eius filio. q (In omnes generationes ſęculi ſęculorum.)i.in tota congregatione mundi. vbi vna generatio pręterit,& altera aduenit. Et ſic quodammodo ſuccedunt ſæcula ſęculis.

Inimici ſũt diligendi quãtum ad naturã non quãtum ad culpã Tho. ij.ij.q.xxv.

¶Quæſtio.cxxxvj.

Super Verbis epiſtolæ domi.xvj.poſt octa. penthe.quæ habentur ad Ephe.iij.ſ. in charitate radicati & fundati. Oritur quæſtio de charitate,vtrum charitas in hac vita poſsit eſſe perfecta. Arguitur quòd non illud quòd iã perfectum eſt,non poteſt vlterius creſcere:ſed charitas in hac vita ſemper poteſt augeri,ergo charitas in hac vita non poteſt eſſe perfecta. In oppoſitum Auguſtinus ait. Charitas cum fuerit roborata perficitur,cum autem ad perfectionem venerit:ait cupio diſſolui & eſſe cũ Chriſto:ſed hoc poſsibile eſt in hac vita,vt in paulo fuit ergo charitas in hac vita poteſt eſſe perfecta. Ad argumentum dicitur quòd perfecti etiã in charitate proficiunt:ſed non eſt hoc à principali eorũ cura:ſed iam eorũ ſtudium circa hoc maxime verſatur vt deo inhereant. Ad quęſtionẽ reſpõdẽdũ eſt ſecundũm Tho.ij.ii.q.xxiiij. quòd perfectio charitatis poteſt intelligi dupliciter:vno modo ex parte diligibilis, alio modo ex parte diligẽtis.ex parte quidé diligibilis perfecta eſt charitas,vt diligatur aliquid inquantũ diligibile eſt,deus auté tantũ diligibilis eſt,quãto bonus.bonitas autem eius eſt infinita:vnde infinitè diligibilis:nulla autem creatura poteſt eum diligere infinitè,cum quælibet virtus creata ſit finita.vnde per hunc modum nullius creaturæ charitas poteſt eſſe perfecta,ſed ſolum charitas dei,qua ſeipſum diligit.ex parte verò diligentis charitas eſt perfecta, quando diligit. tantum quantum poteſt, ita quòd habitualiter totum cor ſuum ponat in deo: ita quòd nihil cogitet & velit quòd diuinæ dilectioni ſit contrarium:& hæc perfectio eſt cõmunis omnibus charitatem habentibus. dicitur habitualiter:quia totũ cor hominis in hac vita exiſtẽtis, nõ ſemper fertur in deum:ſed iſtorum qui ſunt in gloria,mens actualiter ſemper in deũ fertur.

Dominica.xvij.poſt octa. penthec. Ephe.iiij.

FRatres,[a] obſecro vos itaque[b] ego[c] vinctus[d] in domino,[e] vt digne ambuletis,[f] vocatione qua vocati eſtis,[g] cum omni humilitate[h] & manſuetudine:[i] cum patientia[k] ſupportantes[l] inuicem,[m] in charitate.[n] Sollicitі[o] ſeruare vnitatem ſpiritus[p] in vinculo pacis.[q] Vnũ corpus[r] & vnus ſpiritus[s] ſicut vocati eſtis in vna ſpe[t] vocationis veſtræ.[v] Vnus dominus,[x] vna fides,[y] vnum baptiſma.[z] Vnus deus & pater omnium[a] qui eſt ſuper oẽs[b] & per omnia[c] & in omnibus nobis.[d] Qui eſt bñdictus in ſęcula ſęculorũ. Amen.

†Vocatiõe qua vocati eſtis. Vnuſquiſque verus Chriſticola ſiue ſit in eccleſia dei vel in ſęculo & ſtatu, & gradu,& cõditione manere debet quibus vocatus eſt & in eo in domino proficere. ſaluator Ieſus vocatione qua vocati eſtis eadem manete.

¶Poſtilla.

FRatres. Obſe.vos itaque ego vinctus in dño &c. Ante initiũ illius epiſtolæ ſcrip.ſanctus Paulus di. Deus qui potens eſt omnia facere ſupabũdanter quod petimus,aut intelligim' ſecũdũ virtuté quę operat̃ in nobis. Tũc ſequitur pręſens epiſtola. Notandũ quòd præſens epiſtola & euangeliũ hodier.cõcordãt in hoc,quia euangeliũ dicit de hydropico,qué dominus Ieſus Chriſtus curauit,& poſt hoc ſuperbiam phariſęorũ increpãdo cõcludit,dicés. Qui ſe humiliat exaltabitur, & qui ſe exal. &c. Sic apoſtolus paulus in epiſtola hodierna docet nos humilitatem,patientiam & manſuetudinem: ſicut in epiſtola patebit, ergo dicit. a (Fratres obſecro vos itaque.)i.peto dans per hoc ſuperbis non ſemper impetrandi poteſtatem & exercendi,ſed pie admonẽdi:quia ſicut Seneca dicit. Generoſus animus hominis, potius vult verborũ dulcedine duci,quàm importunitate trahi.i.facilius ducitur pia admonitione quàm violenter trahat̃ imperio & poteſtate.

b (Ego.)ſ.paulus. c (Vinctus.)ideſt ligatus in carcere,ſcripſit enim hāc epiſtolā de roma detē tus in carcere per Titū diſcipulū ſuum. d (In domino.) i. propter dominum. e (Vt digne ambuletis.) procedendo de virtute in virtutem. f (Vocatione qua vocati eſtis.)ſ.ad fidem catholicam per prædicationes meas. g (Cum omni humilitate.) Ly.ſ.interiori, quantum ad conuerſationem. h (Et manſuetudine.)vt tractabiles ſitis. i (Cum patientia.)ſ.aduerſorū. k Supportantes.)vos. l (Inuicem.)in defectibus & in infirmitatibus. m (In charitate.)ſcilicet dei & proximi. n (Solliciti.)ſupple ſitis. o (Seruare vnitatem ſpiritus.)i.vnitatem eccleſiæ,quam fecit ſpiritusſanctus,& per oppoſitū eius ſchiſma fecit diabolus. p (In vinculo pacis.)Sicút eñ vinculū corporale vnit ligata inter ipſum,ſic pax & tranquillitas ſeruat vnitatem credentium. q (Vnum corpus.)ſupple ſitis quòd eſt corpus Chriſti myſticum.Ergo debemus eſſe in charitate,ſicut membra corporis. r (Et vnus ſpiritus.)Vin.i.idem nolle & velle. s (Sicut vocati eſtis in ſpe.)ſ.beatitudinis æternæ. t Vocationis veſtræ.)Ad fidem catholicā, per quam habetis vitam æternam. v (Vnus dominus.)ſ.in ſeruitijs. x (Vna fides.)quia licet articuli ſint multi in fide catholica tamen vna eſt fides. y (Vnum baptiſma.)Vine.quo regeneramur. z (Vnus deus & pater omniū.) ſ.per regenerationem: & ideo nemo poteſt ſe alteri præferre. a (Qui eſt ſuper omnes.)ſcilicet creaturas per excellentiam. b (Et per omnia.)per generalem rerum gubernationē. c (Et in omnibus nobis)ſcilicet fidelibus ſpiritualiter per gratiam. d (Qui eſt benedictus in ſęcula ſæculorum.Amen.

¶Quæſtio. cxxxvij.

Super Verbis epiſtolæ.xviij.dominicę poſt octaua.pentheco.quæ habetur ad Ephe.iiij.ſ.digne ambuletis,vocatione qua vocati eſtis,cum humilitate. Oritur quæſtio de humilitate,vtrum humilitas ſit virtus? Arguitur quòd non,nulla virtus opponitur alij virtuti: ſed humilitas videtur opponi virtuti magnanimitatis,quæ tendit in magna.humilitas aut ipſa refugit,ergo humilitas non eſt virtus. In oppoſitum. Orige.dicit exponens illud ſcilicet reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ.humilitas propriæ in ſcripturis vna de virtutibus prędicatur.ait enim ſaluator,diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde.Igitur.Ad argumentum dicitur,quòd humilitas reprimit appetitum,ne tendat in magna præter rationem rectam. magnanimitas autem quòd animum ad magna impellit ſecundùm rationem rectam: vnde patet quòd magnanimitas non opponitur humilitati:ſed in hoc cōueniunt quòd vtraque eſt ſecundùm rationem rectam.Ad quęſtionem reſpondendum eſt ſecundùm Tho.ij.ij.q. clxj.arti.j.per iſtam concluſionem.circa appetitū boni ardui eſt neceſſaria duplex virtus, vna quæ temperet & refrenet animum ne immoderate tendat in excelſa,& hoc pertinet ad virtutem humilitatis.alia verò quæ firmat animum contra deſperationem & impellit ipſum ad proſecutionē magnorum ſecundùm rationem rectam, & hęc eſt magnanimitas: ideo patet quòd humilitas eſt virtus.de humilitate quidem loquendo dico quòd triplex eſt humilitas.vna dicitur vitioſa quæ reperitur in hypocritis,qui fingunt humilitatem vt bonum conſequantur & honorentur: hęc etiam reperitur in prælatis molibus erga ſubditos,alia eſt humilitas doloroſa,& hæc ſignat tribulationem depreſſionem & damnationem,alia eſt humilitas virtuoſa,ad quam tria requiruntur, ſcilicet ſui annihilatio, prompta aliorum obtemperatio, donorum dei quæ quis habet abſconſio.

Feria quarta quatuor temporum poſt feſtum ſanctæ crucis menſis ſeptembris. Lectio Amos prophetę vltimo.

HAEc dicit dominus de⁹.[b] Ecce dies venient,[c] & comprehēdet arator meſſorem,[d] & calcator vuæ[e] mittentem ſemen.[f] Et ſtillabunt montes[g] dulcedinem,[h] † & omnes colles[i] culti erunt.[k] Et conuertam captiuitatem populi Iſrael,[l] & ædificabunt ciuitates deſertas,& habitabunt in eis.Et plantabūt vineas,& bibent vinum earum,& facient hortos,& comedent fructus eorum. Et plantabo eos ſuper humum ſuam,& non euellam eos vltra de terra quam dedi eis,dicit dominus omnipotens.

† Stillabūt mōtes dulcedinē.eo tēpore quo Chriſtus domines natus eſt omniū bonorum & fructuum terrę tanta copia fuit & abundātia vbique, quòd omnes populi ac gentium nationes nimiū exuberarent & ſaturarētur. vñ Eſaias de tempore Chriſti natiuitatis loquēs,ait capite.xxix. ſuper vias paſcētur & in omnibus planis paſcuę eorum nō eſurient neque ſitient: ergo ſaturabuntur.

Poſtilla.

HAEc dicit dominus deus. Ecce dies venient &c. In principio huius ca.propheta denuntiat populi Iſrael deſtructionem,& deinde circa medium ipſius ca.denūtiat ipſius populi finalem reparationē per Chriſtum. Hic conſequenter in hac præſenti lectione,quæ ponitur in fine capituli,deſcribitur dictæ reparationis acceleratio, quæ facta eſt per celerem euangelij prædicationem: quia viuente adhuc beato petro & pluribus alijs apoſtolis. fides catholica fuit per totum orbem prædicata,ſicut plenius declaratur ſuper illud pſal. In

omnem terrã exiuit ſonus eorum &c. Et breuiter petitur hic reſumi. prædicatio enim euangelij incœpit à hieruſalem quæ eſt in medio terræ habitabilis. Act.j. Et inde deriuata eſt circũquaque. Verſus autem occidentem publicata fuit viuente petro: quia diſcipuli ab eo miſſi in Franciam, per prædicationem euangelij edificauerũt ſenonis eccleſiam in honore beati petri quẽ credebant paſſum. Sed poſtea audientes ipſum viuum nominauerunt dictam eccleſiam ſancti petri viui. Eo tempore fides catholica fuit prædicata per omnia loca notabilia regni francię vſque ad mare oceanum, quod eſt terminus terræ habitabilis ſecundũm aſtrologos: & eadem ratione euangelium tunc fuit prædicatum verſus alias partes hieruſalem ſcilicet orientis, auſtri & Aquilonis: imo probabilius hoc videtur. Quia plures apoſtoli & alij diſcipuli chriſti diſperſi fuerunt ad prædicandum euangelium verſus alias partes quàm verſus occidentem: & ſic patet celeritas gentium ad fidem. Item ſciendum quòd conuerſio gentilium ad fidem, meſsis nomine deſignatur. Luce.x. Meſsis quidem multa &c. & ſimiliter calcatio vuæ, & ſeminatio parabolice prophetiæ hoc modo frequenter loquitur chriſtus in euangelio. vnde Luce.viij. Semẽ eſt verbum dei. Eſt igitur ſenſus. b (Ecce dies venient). i. tempus noui teſtamenti. c (Et comprehendet arator meſſorem). i. prædicator ſtatim attinget ad fidelium conuerſionem, ſicut patet Act.ij. Vbi ad prædicationẽ Petri ſtatim cõuerſi ſunt tria milia. &. iiij.c. quinque milia. d (Et calcator vuæ). i. propinator ſacræ doctrinę. e (Mittentem ſemen). i. faciet diſcipulos aptos ad prædicandum ſicut patet in actibus apoſtolorũ in pluribus locis quòd edocti ab eis prædicabant verbum dei. f (Et ſtillabunt montes). i. apoſtoli cæteris præeminentes. g (Dulcedinẽ) euangelicæ doctrinæ. h (Et omnes colles). i. minores doctores. i (Culti erunt.) cultura ſpiritusſancti ad proferendum fructum in eccleſia dei. k (Et conuertam captiuitatem populi mei iſrael.) liberando eos de ſeruitute diaboli. l (Et ædificabunt ciuitates &c.) Et per hæc intelliguntur vniuerſi ſtatus eccleſiæ per ciuitates ſtatus coniugatorum, in quo requiritur conſenſus animarum. Vnde ciuitas dicitur ciuium vnitas: per vineas verò intelligitur ſtatus prælatorum & doctorum: vnde & Chriſtus dicit. Ioannis decimoquinto. Loquendo diſcipulis ſuis. Ego ſum vitis & vos palmites. per hortos vero. ſtatus religioſorum, qui ſunt clauſi ſub diſciplina regulari. Iſti enim ſtatus inſtituti ſunt à temporibus Apoſtolorum & diſcipulorum Chriſti, & receptio vtilitatis: ſeu fructus conſequentis eſt conſecutio meriti in præſenti & præmij in futuro.

Vnuſquiſque cuius opera facit eius ſeruus efficitur. Gre. Peccatum eſt op⁹ diaboli: diabolus enim inuenit peccatum Iſid. de ſum.bo.

¶Quæſtio.cxxxviij.

Super Verbis lectio feriæ quartæ quatuor temporum poſt feſtum ſanctæ crucis menſis ſeptembris quæ habentur Amos.j. ſcillicet. Bibent vinum. Oritur quæſtio de vſu vini: vtrum vſus vini ſit licitus? Arguitur quòd non. ad Romanos decimoquarto. Bonum eſt non manducare carnes & non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur aut ſcandalizatur, aut infirmatur: ſed ceſſare à bono virtutis eſt vitioſum & fratribus ſcandalum ponere: ergo vino vti eſt illicitum. In oppoſitum habetur.j. ad Thimotheum quinto. Noli adhuc aquam bibere: ſed modico vino vtere propter ſtomachum tuum & infirmitates frequentes. igitur. Ad argumentum dicitur quòd Apoſtolus ſimpliciter non dicit bonum eſſe abſtinere à vino: ſed in caſu in quo aliqui ſcandalizantur. Ad quęſtionem reſpondendum eſt ſecundũm Tho.ij.ij. quęſtio cxlix.art.iij. per duas veritates. Prima eſt quòd nullus potus & cibus ſecundũ ſe cõſideratus, eſt illicitus, iuxta hoc quod Chriſtus dicit & habetur. Matthęi decimoquinto. Non quod intrat in os inquinat hominem: bibere vinum ſecundũm ſe loquendo non eſt illicitum. Secunda veritas, bibere vinum poteſt reddi illicitum per accidens quãdoque quidem ex cõditione bibentis qui à vino de facili lęditur, & qui ex ſpeciali voto obligatur ad vinum non bibendum quãdoque autem ex modo bibendi: puta quãdo quis in bibendo menſuram excedit: quandoque autem ex parte aliorum, qui ex hoc ſcandalizantur.

Eodem die.. Lectio ſecunda, Libri Eſdrę.viij. alias Neemiæ.

IN diebus illis, [a] Congregatus eſt omnis Populus quaſi vir vnus [b] adplateam, quæ eſt ante portam aquarum.[c] Et dixerũt Eſdræ ſcribæ, vt afferret librum legis Moyſi, quem pręcepit dominus Iſrael. Attulit ergo Eſdras ſacerdos legem coram multitudine virorum ac mulierum, cunctiſque qui poterant intelligere [d] in die prima menſis ſeptimi.[e] Et legit in eo aperte in platea, quæ erat ante portam aquarum [f] à mane vſque ad mediam diem in conſpectu virorum ac mulierum & ſapientium.[g] Et aures omnis populi erant erectæ ad librum.[h] Stetit autem Eſdras ſcriba ſuper gradum ligneum, quem fecerat ad loquendum, & ſteterunt iuxta eum. Et aperuit Eſdras librum coram omni populo. Super vniuerſum quippe Populum eminebat. Et cum aperuiſſet eum ſtetit omnis populus.[i] Et benedixit Eſdras domino Deo magno,[k] & reſpondit omnis populus, Amen amen† Eleuans autem omnis populus manus ſuas. Et incuruati ſunt, & adorauerunt Deum ꝓni in terram. Porro leuitæ ſilentium faciebant in populo, ad audiendam legem. Populus ſtabat in gradu ſuo. Et legerunt in libro legis Dei diſtincte & apertę ad intelligendum, & intellexerunt cùm legeretur.[l] Dixit autem Neemias,[m] ipſe eſt Atherſata,[n] & Eſdras ſacerdos & ſcriba, & leuitæ interpretantes vniuerſo Populo. Dies ſanctiſicatus eſt dño deo noſtro. Nolite lugere, & nolite flere.[o] Flebat enim omnis populus, cum audiret verba legis, & dixit eis.[p] Ite & comedite pinguia, & bibite mulſum,[q] & mittite partes[r] eis qui non pręparauerunt ſibi, quia ſanctus dies domini eſt.[s] Et nolite contriſtare, gaudium etenim domini eſt fortitudo veſtra.

† Eleuans man⁹ ſuas. Prædicatores & ſacri euangelij interpretes priuſquam exordia faciant ad populum ad deuotioné cócitandá manus & oculos in cœlum leuare debét dicendo. In nomine patris & filij &c. Dauid pſal. lxij. In nomine tuo leuabo manus meas.

Poſtilla.

IN dieb⁹ illis. Cõgregat⁹ eſt oḿis populus &c.) poſtquam in ca. pręcedentibus deſcripta eſt ciuitatis munitio & muratę clauſio hic cõſequéter deſcribitur ppl'i cõgregatio ad deprecandum dominum, ne propter peccata populi ciuitas iterum vaſtaretur Dicit ergo. a (Congregatus eſt omnis populus quaſi vir vnus.) ideſt totaliter perfecte, vel vno animo & voluntate ad feſtum celebrãdum: & hoc fuit in ſeptembri, vt patet in principio iſtius capituli. b (Ad plateam quæ eſt ante portam aquarum.) Iſta porta nominatur porta fontis, & in oppoſito illius portæ non tamen immediate erat atrium vbi homines adorabant & audiebant verbum diuinum: hoc atrium vocatur hic platea. c (Et dixerunt eſdræ ſcribæ vt afferret librum legis Moyſi.) quam reparauerat vt dictum eſt ſupra. ſcilicet Eſdræ ſeptimo. Et ideo eam melius docere poterat.
d (In die prima Menſis ſeptimi.) in quo eſt feſtum tubarum vt pręcipitur. Leuitici vigeſimoquarto. e (Et legit in eo aperte). id eſt intelligibiliter, declarando ea quæ videbantur obſcura. f (A mane vſque ad mediam diem) in quo apparet eius ſollicitudo Populum docendo, & etiam deuotio populi, ita diu & attente audiendo: ideo ſubditur.
g (Et aures &c.) erectæ ad librum, id eſt ad audiendũ ea quæ erant in libro: & aures mentis erant attente ad intelligendum. h (Stetit autem Eſdras) ſuper gradum ligneum. Dicitur autem de Salomone quòd ſtetit ſuper Baſim Eneam ad loquendum Populo: vt habetur ſecundo Paralip. ſexto. Sed illam Baſim & alia metalla portauerunt ſecum Chaldæi quando incenderunt templum & ciuitatem, vt habetur quarto Regum. capitulo vltimo. Eſdras aũt nõ erat ita diues ſicut Salomõ & ideo pro gradu ęneo fecit gradũ ligneũ ad loquendum. i (Et benedixit Eſdras Domino Deo.) Oſtendens quòd in principio prædicationis ad impetrandum gratiam Dei debet fieri oratio non ſolum à prędicante, ſed etiam à toto Populo: ideo ſubditur.
k (Et reſpondit omnis Populus &c.) Populus autem ſtabat in gradu ſuo. id eſt inferius quàm Eſdras, qui ſupereminebat Populo: vt prædictum eſt. l (Dixit autem Neemais.) Hic conſequenter deſcribitur lectionis interpretatio cum dicitur. Dicit autem Nemias. m (Ipſe eſt Atherſata.) Sic enim alio nomine dictus eſt, cuius ratio fuit ſupradicta, ſcilicet Eſdræ ſecundo.
n (Et Eſdras ſacerdos & ſcriba &c.) Non eſt hoc intelligendum quòd iſti omnes ſimul loquerentur: quia eſſet magis confuſio intellectus audientium quàm inſtructio, niſi forſitã in diuerſis locis & diuerſis partibus Populi ſic loquerentur quòd vnus non impediret alium, quòd tamen non videtur

verum:quia in principio huius capituli dicitur. Congregatus eſt omnis Populus quaſi vir vn° ad plateam quæ eſt ante portam aquarum. Ex quo videtur quòd totus erat congregatus in loco vno. Solus igitur Eſdras legem legebat,& obſcura declarabat:ſed alij in hoc ipſum iuuabāt: quia ſibi aſsiſtentes faciebant ſileutiū in populo ipſum reprimentes à luctu& gemitu:quia nō erat dies luctus,ſed ſpiritualis letitiæ. o (Flebat enim omnis populus &c.) quia percipiebat ſe legem traſgreſſum fuiſſe in multis. p (Comedite pinguia,& bibite mulſum),id eſt vinū melle dulcoratum. Ex hoc patet quòd in feſtis poſſunt fideles & debēt lautius viuere cum moderamine tamen. q (Et mittite partes),id eſt xenia. r (Eis qui nō præparauerūt ſibi),id eſt pauderibus qui non habuerūt vnde poſſent ſufficienter ſibi prouidere. s (Nolite contriſtari). Cuius ratio ſubditur. t (Gaudium etenim domini &c.)id eſt gaudium ſpírituale,quo debetis in domino gaudere in hac ſolennitate eſt cōſolatio veſtra.vos fortificans ad bonum. Cætera autem huius lectionis patent ex dictis.

¶ Quæſtio.cxxxix.

Super Verbis epiſtolę eiuſdem diei quæ habentur Eſdræ.viij.ſcilicet nolite lugere. Oritur quæſtio de luctu:vtrum luctus ſit illicitus? Arguitur quòd non,nullus actus eſt illicitus,quo mediante quis exercens illum actū dicitur beatus:ſed mediante luctu quis dicitur beatus:vt patet Mat.v. Beati qui lugent. Igitur In oppoſitum,omnis actus malus eſt illicitus: ſed luctus eſt actus mal°,vult patet de luctu qui fit ꝓpter damnificationem rerum temporaliū, igitur luctus eſt illicitus. Ad quæſtionem reſpōdeo quòd triplex eſt luctus:vnus dicitur indifferens,vt eſt luctus naturalis affectionis,vt cum amicus luget pro morte amici vel filij:vt Iacob multo tempore luxit pro Ioſeph filio ſuo,quem putabat eſſe mortuum:vt habetur Geneſ.xxxvij.vt eſt etiam luctus temporalis affectionis:& de iſto luctu habetur Iob.xxx. verſa eſt in luctum cithara mea,& organum meum in vocem flentium,vt eſt etiam luctus miſerabilis inchoationis,quem homo habet in natiuitate ſua,oſtē deus quòd ſua natiuitas eſt inchoatio miſeriæ. Augu. Puer natus ſtatim plorat. Alius luctus dicitur malus,vt eſt luctus temporalis damnificationis inordinatę comparationis,id eſt damnationis vt habetur Matth.xiij ibi erit fletus. Alius eſt luctus bonus ad charitatem pertinens, vt eſt luctus compunctionis. pſal. Lauabo &c. luctus piæ compaſsionis & deuotionis, & iſte eſt luctus licitus. Ex dictis patet ſolutio argumentorum.

Feria.vj. Lectio. Oſeæ prophetæ xiiij.capitu.

HAEc dicit dominus deus,[a] † Conuertere Iſrael ad dominum deum tuum,[b] quoniam corruiſti in iniquitate tua.[c] Tollite vobiſcum verba, & conuertimini ad dominum, & dicite[d] ei.[e] Omnem aufer iniquitatem,[f] accipe bonum[g] & reddemus vitulos[h] labiorum noſtrorum.[i] Aſſur non ſaluabit nos,ſuper equos nō aſcendemus,[k] nec dicemus vltra dij noſtri opera manuum noſtrarum:[l] quia eius qui in te eſt miſereberis pupilli.[m] Sanabo contritiones eorum,[n] diligam eos ſpontanee:[o] quia auerſus eſt furor meus ab eis.[p] Ero quaſi ros,[q] & Iſrael[r] germinabit quaſi lilium,[s] & erumpet radix eius vt libani.[t] Ibunt rami eius[v] & erit quaſi oliua[x] gloria eius,[y] & odor eius vt libani.[z] Conuertentur ſedentes in vmbra eius,[a] viuent tritico,[b] germinabunt quaſi vinea,[c] memoriale eius ſicut vinum libani.[d] Effraim[e] quid mihi vltra idola?[f] Ego exaudiam[g] & dirigam eum,[h] ego vt abietem virentē,[i] ex me fructus tuus inuētus eſt.[k] Quis ſapiens[l] & intelliget iſta, intelligens[m] & ſciet hæc?[n] Quia rectę vię domini,[o] & iuſti ambulabunt in eis.

† Conuertere. Peccatoris tarda cōuerſio de peccatorū remiſsione ſtat in dubio.i an talis ſalu° vel præſcitus naſcitur: vn̄ Iſid. de ſum. bo.li. ij.c.xiij.qui praue viuē do pœnitētiam agit in mortis periculo: ſicut eius dānatio incerta eſt & eius remiſsio.

Poſtilla.

HAEc dicit dominus deus. Cōuertere Iſrael &c. In præcedentibus capitulis poſita eſt promulgatio diuinæ iuſtitiæ in populum iudaicum. In hoc vlt.c.ponitur promulgatio diuinæ miſericordiæ:& hoc generaliter quantum ex ſe. Et diuiditur in duas partes. In prima eiū ꝓpheta poſtquā incitauit in principio ad pœnitentiæ veritatem: hic manifeſtat diuinæ miſericordię largitatem. In ſecunda miratur credentium paucitatem. Circa primum dicit. a (Conuertere Iſrael ad dominum.)ſcilicet per pœnitentiam veram. Ita proclamauit Ioannes pręcurſor Chriſti. Pœnitentiam agite,appropinquabit regnum cœlorum. Vnde baptiſmus Ioannis baptiſtæ fuit quædam proteſtatio pœnitentiæ agendæ in aduentu Chriſti. b (Quoniam corruiſti in iniquitate tua)à ſtatu gratiæ. c (Tollite vobiſcum verba)non dicit brutorum animalium ſacrificia,quæ ceſſauerunt in lege noua:ſed verba duplicis confeſſionis.

ſionis,ſcilicet peccatorum & diuinæ laudis,quibus homo conuertit ad Deum. d (Et dicite ei).id eſt Chriſto. e (Omnem aufer iniquitatem.)Chriſtus enim abſtulit peccatum originale per ſacramentum baptiſmi,& actuale per ſacramentum pœnitentiæ. Propter qđ dicitur de eo Io.j. Ecce agnus Dei,ecce qui tollit peccata mundi. f (Et accipe bonum).ſ.bonum de genere:ad quod ſe extendit facultas humana : fac acceptum Deo patri tua gratia. g (Et reddemus vitulos).i.ſacrificia:eo quòd in veteri lege de ſpecie bouis fiebāt maiora ſacrificia. h (Labiorum noſtrorum).i.laudes deuotas quæ ſunt ſacrificia acceptiſsima.p̃s.xlix.Sacrificium laudis honorificabit me. i (Aſſur nõ ſaluabit nos &c.)id eſt in preſſuris nõ recurremus ad auxilium humanum.ſed diuinum.Et fuit in primitiua Eccleſia quòd Chriſtiani cõtra perſecutiones Iudæorũ & etiã Tyrannorũ nõ pugnabant armis:ſed orationibus deuotis.Vnde per orationes beati Baſilij & ſui populi ſanctus Mercuri⁹ miles iam defunctus interfecit Iulianũ apoſtatam Eccleſiæ perſecutorem: & eius lãcea quæ in eccleſia ſancti Baſilij ſeruabat̃ inuenta eſt ſanguine Iuliani apoſtatę perfuſa. k (Nec dicem⁹ vltra:dij noſtri &c.)quia per aduentum Chriſti deiecta eſt idololatria. l (Quia eius qui in te eſt miſereberis populi.)Erat enim populus ante aduentum Chriſti pupillus,quia carens parẽtibus:ſed nunc habet Chriſtum & eccleſiam verum patrẽ & veram matrẽ. m (Sanabo &c.) Hic conſequenter prophetat diuinæ miſericordię largitatem,dicẽs in perſona Chriſti.Sanabo contritiones eorum.i.verè pœnitentes ſanabo per gratiam. n (Diligam eos ſpõtaneæ.) quia amor inter hominem & Deũ primo ꝓcedit ex parte Dei:ꝓpter quod dicit Io.in prima cano. c.vij.Diligamus Deũ,quoniam ipſe prior dilexit nos,& ſic eius dilectio eſt ſpoontanea.

o (Quia auerſus eſt furor meus ab eis.)ꝑ mortem eñ Chriſti hominus placatus eſt Deus pater:& per cõſequens filius qui eſt vnus Deus cũ ipſo:iõ ſubdit. p (Ero quaſi ros.)Sicut eñ ros inuiſibiliter deſcendit & fœcundat terrã,ſic dei filius inuiſibiliter deſcendẽs fœcundauit virginẽ. Eſa.lv. Rorate cœli deſuper,& nubes pluãt iuſtũ, aperiatur terra & germinet ſaluatorem. q (Et Iſrael).i.populus Chriſtianus ſeu eccleſia. r (Germinabit quaſi lilium.) per puritatẽ vitæ. s (Erumpet radix eius.)Radix eñ eccleſiæ eſt ipſe Chriſtus ſcđm quòd declarat diffuſe Aug.ſuper pſal. Iſta radix erupit quãdo Apoſtolos alioſq́ue fideles ꝓtulit:ideo ſubditur. t (Ibunt rami eius).ſ.de virtute in virtutem. v (Et erit quaſi oliua)quæ ſemꝑ eſt in vigore. x (Gloria eius.)quia gloria Chriſti nõ marceſcit. y (Et odor eius).ſ.famæ bonitatis Chriſti in ſe & eius diſcipulis infundet̃,ſicut impletum eſt per vniuerſum orbem,ꝓpter quod dicit Apoſt.ij.Cor.ij. Chriſti bonus odor ſumus in omni loco. z (Conuertentur ſedẽtes in vmbra eius).ſ.Chriſti. a (Viuẽt tritico).i. eucharistiæ ſacramento qđ cõficitur in pane triticeo. Et hic panis dat vitam mundo Io.vj. Si quis mãducauerit ex hoc pane viuet inæternũ. b (Et germinabũt quaſi vinea.) Propter hoc dicit ſaluator Ioã.xv. Ego ſum vitis vera & vos palmites. c (Memoriale eius ſicut vinũ libani.) Prope enim montẽ iſtũ creſcebat vinũ optimum & memoria dignum. d (Effraim) ſup.dicet.

Ad iuſtificationẽ impij requirit̃ liberi arbitrij conuerſio Ric.iiij.ſen.di.xvij.ar.iiij.q.ij.

e (Quid mihi vltra idola.)multi eñ de decem tribubus reuerſi à regno Aſsyriorum crediderunt per prædicationẽ Apoſtolorũ aliorumq́ue Chriſti diſcipulorũ,omni idololatria & ſuperſtitione deiecta. Licet eñ Iudæi redierũt de Babylone nõ legunt̃ poſtea idololatraſſe, niſi aliq pauci machabęorũ tẽpore:illi tñ de decẽ tribubus qui nõ redierunt de captiuitate per aſſyrios facta idola coluerũt,ſaltẽ vt pote inter idololatras cõmorantes. f (Ego exaudiam.) oratiões eius. g (Et dirigã eum)in viã ſalutis. h (Ego vt abietẽ virentẽ.)ſcilicet faciã eum. i (Ex me fructus tuus.)ſicut patet.c.p̃cedenti. Tantummodo in me auxiliũ tuũ. Hic mutatur modus loquẽdi à tertia perſona ad ſecundã. k (Quis ſapiens &c.)hic admirat̃ paucitatẽ credẽtiũ. Licet eñ primi credentes in xp̃o fuerũt,tñ fuerũt pauci cõparatiue reſpectu remanentiũ in infidelitate,qđ ꝓpheta admirat̃. Cũ videret in ſpiritu Chriſtum tot & tãta miracula facturũ,quòd merito ſibi ab omnibus erat credendũ:ideo ſequitur. Quis ſapiẽs)ſapientia deſurſum deſcendente,quæ eſt ſuaſibilis & bonis cõſentiẽs. Iac. iij. l (Et intelliget iſta.)q.d.pauci comparatiue intelligent dicta ꝓphetarũ. m (Et ſciet hæc.) quæ dicta ſunt. n (Quia rectæ viæ dñi). ſ. p̃cepta decalogi & Euãgelica, & ſimilia. o (Et iuſti ambulabũt cum eis).id eſt iuſtificati per fidem Chriſti procedent in eis de virtute in virtutem.

Mutatio modi loquẽdi.

Vñ deſcendit ſapientia.

¶Quæſtio. cxl.

Super Verbis epiſt.fer.vj.illorũ quatuor tẽporũ quæ habent̃ Oſee.xiiij.ſ.conuertere Iſrael ad dñm Deũ tuum. Qrit̃ qõ de conuerſione impij,vtrũ ad conuerſionẽ & iuſtificationẽ peccatoris requirat̃ gratia? Arguit̃ quòd nõ. Io.vj. Nemo venit ad me,niſi pater me⁹ traxerit eum. Tractus aũt motus violẽtus eſt: De⁹ enim poteſt mouere voluntatem ad ſe ſine gratia. Igitur, In oppoſitum,anima non eſt Deo amica niſi per grariam,ergo cum eſt inimica per peccatum,opportet quòd det ei gratiam,habere. Ad argumentum dicitur quòd capitur tract⁹ ꝓ volunratis inclinatione. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundũm Richar.iiij.ſenten. diſt.xvij.arti.iiij.q.ij.quòd ad peccatoris cõuerſionem quatuor requiruntur,ſcilicet impietatis deſtructio,gratiæ infuſio, & diſpoſitio ad deſtructionem impietatis,quæ eſt culpæ deteſtatio,& diſpoſitio ad ſuſceptionẽ gratiæ,quæ eſt liberi arbitrij ad Deum conuerſio:& ſic patet quòd gratiæ infuſio requiritur ad iuſtificationem. Ex dictis patet concluſio.

☙ Sabbato.iiij.temporum poſt feſtū cru. Lectio lib. Leuiti.xxiij.

IN diebus illis,[a] Locutus eſt dominus ad Moyſen, dicens, Decimo die menſis huius ſeptimi dies expiationū erit celeberrimus, & vocabitur ſanctus.[b] Affligetiſque animas veſtras † in eo,[c] & offeretis holocauſtū. Omne opus ſeruile non facietis in tempore diei huius, quia dies propitiationis eſt, vt propitietur vobis dominus deus veſter. Omnis anima quæ afflicta non fuerit die hoc peribit de populis ſuis. Et quæ operis quippiā fecerit, delebo eam de populo ſuo. Nihil ergo operis facietis in eo. Legitimum ſempiternum erit vobis in cunctis generationibus & habitationibus veſtris. Sabbatum requietionis eſt, affligetiſque animas veſtras.[d] Die nono menſis huius à veſpera vſque ad veſperam celebrabitis ſabbata veſtra, dicit dominus omnipotens.

† Affligetiſque animas veſtras. Iſto verbo intelligi datur quòd tēpore feſtiuitatum ſolenniū vigilias ieiunare & ſeruare debem⁹. Et cū deuotione feſta colere abſque ſaltatione & nephandis odijs. de cō ſe. di. iij. ca. irreligioſa cōſuetudo eſt quam vulgus per ſolēnitates agere conſueuit.

☙ Poſtilla.

IN diebus illis. Locutus eſt dominus ad Moyſen, dicēs, Decimo die menſis huius ſeptimi &c. In hoc totali. c. agitur de temporibus offerendi: quę quidem tempora ſunt ſolennitates io quibus fiebant ſpecialia ſacrificia vltra quotidiana. Sed in hac lectione, quæ ponitur circa finem ipſius capituli determinatur de feſto expiationis, quòd celebratur in memoriam illius beneficij, quo dominus incluſit peccatum de fabricatione vituli: & ideo celebratur in decima die menſis ſeptimi: quia tunc deſcendit Moyſes de monte portans ſecundas tabulas in ſignum propitiationis diuinæ.
b (Affligetiſque animas veſtras in eo.) Tunc enim debebant affligi iudæi ieiunijs & vigilijs.
c (Et offeretis holocauſtum domino.) eo modo quo determinatur. Numer. xxix.
d (Die nono menſis ſeptimi &c.) quia ſicut dictum eſt frequenter dies ſolennes incipiebant veſpere præcedentis diei.

¶ Quæſtio. cxlj.

Super Verbis epiſtolæ ſabbato quatuor tēpo. poſt crucem: in menſe ſep. quę habentur Leuitic. xxiij. offeretis holocauſtum. Oritur quæſtio de eo cui eſt offerendum ſacrificium. Vtrum ſoli deo ſit ſacrificium offerendum? Arguitur quòd non: templa & altaria inſtituuntur ad ſacrificia offerenda, ſed templa & altaria inſtituuntur angelis & ſanctis: ergo & ſacriſicia poſſunt eis offerri. In oppoſitum. Exod. xxij. qui immolabitur dijs occidetur, præter domino ſoli, Igitur. Ad argumentum dicitur quòd ſacerdos non dicit, offero tibi ſacrificium Petre vel Paule: ſed deo de illorum victorijs gratias agimus, & nos ad imitationem eorum exhortamur. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundùm Tho. ij. ij. q. lxxxvj. per tres concluſiones. Prima eſt. Sacrificium quòd exterius offertur ſignificat interius ſpirituale ſacrificium, quo anima ſeipſam offert deo. Secunda concluſio. ex quo exteriores actus religionis ad interiores ordinantur, anima ſe offert deo, ſicut principio creationis, & ſicut fini beatitudinis, cuius animæ deus creator atque eius beatitudinis finis eſt. Tertia concluſio. Sicut ſoli deo ſummo debemus ſacrificium ſpirituale offerre, ita etiam ei ſoli debemus offerre exteriora ſacrificia.

☙ Eodem die. Lectio libri Leuitici xxiij.

IN diebus illis, Locutus eſt domin⁹ ad Moyſen, dicens. Quintodecimo die menſis ſeptimi, quando congregaueritis omnes fructus terrę veſtræ, † celebrabitis ferias domini ſeptem diebus. Die primo & die octauo erit ſabbatum, ideſt, requies.[b] Sumetiſque vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ, ſpatulaſque palmarum & ramos ligni denſarum frondium & ſalices de torrente, & læt abimini coram domino deo veſtro. Et celebrabitis ſolennitatem eius ſeptem diebus per annum. Legitimum ſempiternum erit vobis in generationibus veſtris. Menſe ſeptimo feſta celebrabitis, & habitabitis in vmbraculis ſeptem diebus. Omnis qui de genere Iſrael eſt, manebit in tabernaculis, vt diſcant poſteri veſtri, quòd in tabernaculis habitare fecerim filios Iſrael, cùm educerem eos de terra ægypti. Ego dominus deus veſter.

† Celebrabitis ferias. Diebus dominicis & cæteris ſolēnitatibus ab eccleſia ordinatis ab omni opere ceſſandū eſt, vt habetur de tēporibus feriandi. de cōſe. diſtin. iij. c. pronunciādum eſt vt laici ſciant tempora feriandi per annū &c.

☙ Poſtilla.

IN diebus illis. Locutus eſt dominus ad Moyſen, dicens. Quintodecimo die mẽſis &c. Poſt ſupra dictam lectionem non tamen immediate ſequitur lectio præſens, quæ facit finem prædicti capituli: vnde inter prædictam lectionẽ & hanc præſentem, fit mẽtio in textu de feſto tabernaculorum quod celebrabatur in memoriam illius beneficij quo dominus filios Iſrael. xl. annis ſuſtentauit in loco deſerto, in tabernaculis habitando omnes filios Iſrael. Et eſt de ſe patẽs litera vſque ibi. b (Sumetisq́ue vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ &c.) Quę autẽ ſit arbor iſta nõ dicitur. dicunt aliqui quòd ſunt poma citrina: quia valde pulchra. Iſta tamen fiebant ad denotãdũ quòd dominus in terra deſerta ſuſtentauit eos diu abſque defectu notabili. vt habetur Deute. ij. vbi dicitur. Nouit dominus iter tuũ habitãs tecum. xl. annis, & nihil tibi defuit: & ad deſignandum quòd de illo deſerto tranſiuerunt ad terram fructiferam & delectabilem. Cætera verò omnia quæ ſunt in textu de ſe patent & non indigent expoſitione. ¶ Quæſtio. cxlij.

Super Verbis lectionis eiuſdẽ diei. quæ habẽtur Leui. xxiij. ſ. celebrabitis ferias domini. i. ſabbata. Oritur quęſtio de eius traditione. vtrũ præceptum de ſanctificatione ſabbati ſit conuenienter inſtitutum? Arguitur quòd non. præcepta decalogi ſunt etiam in noua lege obſeruanda: ſed in noua lege non ſeruatur hoc præceptum nec quãtum ad diẽ ſabbati, nec quãtum ad diem dominicam in eo quòd & cibi decoquũtur, & itinerantur, & piſcantur homines, & alia huiuſmodi. Igitur in oppoſitũ nil à deo eſt inconuenienter inſtitutum: ſed præceptum de ſanctificatione ſabbati eſt à deo inſtitutum. igitur. Ad arg. dicitur quòd obſeruantia diei dominicæ in noua lege ſuccedit ad obſeruantiam ſabbati, non ex præcepto legis, ſed ex cõſtitutione eccleſię: nec enim huiuſmodi obſeruatio eſt figuralis, ſicut obſeruatio ſabbati in veteri lege: nõ eſt ita arcta obſeruatio dñicæ ſicut in die ſabbati. cibi eñ in iſta die decoquunt̃, & ſimilia quę ſunt neceſſaria ad victũ hominis: opera aũt ſecũdũm ſe conſiderata mutant̃ pro loco & tẽpore: figura enim pertinet ad proteſtationem veritatis, quam nec in modico præterire oportet: ideo quia dies dominicæ nõ eſt ita figurata, ſicut erat dies ſabbati, permittit eccleſia aliqua opera fieri in illa die, quæ non efficiebantur in die ſabbati. Ad quęſtionem reſpondendum eſt ſecundũm Tho. ij. ij q. cxxij. per tres cõcluſiones. Prima eſt remotis impedimentis verè religionis primum pręceptum & etiam ſecundum decalogi cõueniens fuit vt tertium præceptum poneretur, per quod homines in vera religione fundarentur: ad quã religionẽ pertinet cultum deo exhibere. Secunda cõcluſio ſicut in ſcriptura diuina traditur nobis cultus interior aliquibus rerum corporaliũ ſimilitudinibus, ita cultus deo debetur per aliquod ſimile ſignũ. Tertia concluſio. in tertio præcepto decalogi præcipitur exterior dei cultus ſub ſigno cuius bene fieri, quòd pertinet ad homines. ſ. ad repræſentandum tempus creationis mundi à quo dicitur requieuiſſe deus. vij. die. in cuius ſignum dies. vij. mandatur ſanctificanda deputanda ad vacandum deo.

Eodem die Lectio Micheæ. vij.

DOmine deus noſter[b] paſce populũ tuum[c] † in virga tua, gregem hæreditatis tuæ,[d] habitãtes ſolos in ſaltu.[e] In medio carmeli paſcentur baſan & galaad iuxta dies antiquos, ſecundùm dies egreſſionis tuę de terra ægypti. Oſtendam ei mirabilia.[f] Videbunt gentes & confundentur ſuper omni fortitudine ſua. Ponet manum ſuper os,[g] aures eorum ſurdæ erunt. Lingẽt puluerem ſicut ſerpentes, velut reptilia terræ perturbabuntur de edibus ſuis.[h] Dominũ deum noſtrum nõ deſiderabunt, & timebũt te.[i] Quis deus ſimilis tui,[k] qui aufers iniquitatem & transfers peccatũ reliquiarum hæreditatis tuæ?[l] Non immittet[m] vltra furorem ſuũ, quoniã volens miſericordiam eſt. Et reuertetur & miſerebitur noſtri.[n] Deponet omnes iniquitates noſtras,[o] & proijciet in profundum maris omnia peccata noſtra.[p] Dabis veritatem Iacob, miſericordiam Abraam, quam iuraſti patribus noſtris à diebus antiquis, dñe deus noſter.

† Paſce populũ tuum. Dñs deus omni viuẽti ex ſua abũdanti liberalitate eſcam & paſcua prebet & ſine illis nõ eſt creatura viuẽs. Dauid. pſ. cxxxv. qui dat eſcam omni carni quoniã in æternũ miſericordia eius.

Poſtilla.

DOmine de⁹ noſter paſce &c.) In hac lectiõe ꝓpheta denũciat populo cõſolationẽ poſt reditũ captiuitatis babylonicæ dirigẽs ſermonẽ ad deũ dicẽs. a (Dñe deus noſter.) i. tu qui es deus omniũ, ſed deus hebræorũ diceris, ꝓpter ſpecialẽ cultũ. b (Paſce populũ tuũ.) i. paſces. c (In virga tua.) i. in directiõe tua eũ reducẽdo de captiuitate babylonica. d (Habitãtes ſolos in ſaltu.) i. ex tua protectione poterũt habitare ſecurè in ſaltu, vbi habitant feræ: vnde. j. Eſdre. viij. dicit̃ quòd Eſdras non petiuit equites à rege, dicens quòd in via protegerentur diuina protectione. e (In medio carmeli paſcentur.) i. loco fertili. f (Videbunt gentes & confundentur.) Samaritani enim videntes illos qui de captiuitate venerant proſperari in reædificatione ciuita-

tis,& tépli,& in alijs fuernnt multom perturbati & cõfuſi,vt habet Eſdræ & neemiæ. g (Aures eo.ſur.)ideſt declinabunt audire proſperitatem eorum:præ inuidia qua torquebuntur,ſicut ſerpeus in puluere volutatur. h (Dominum deum noſtrum non deſiderabunt)timore ſeruili,timentes à deo puniri propter mala quę conabũtur facere populo tuo reuertenti,& propter iſta ad dei laudem aſſurgit propheta.dicens. i (Quis deus ſimilis tui.)q.d.nullus qa tu es deus ſolus verus. k (Qui aufers iniquitatem à ſernis tuis per pœnitentiæ medicinã. l (Nõ immitet &c.)Mutat propheta modum loquendi de ſecunda perſona ad tertiã. m (Vltra furorem ſuum)ſi perſeuerent in bono:talia enim ſunt ſub conditione intelligenda,ſicut dicitur diffuſe Hier.xviij. n (Deponet iniquita. oſtras)quod erat onus nos grauans. o (Et proijciet in profundum maris.)ideſt faciet ea non apparere ad punitionem,& reuertitur propheta ad loquendum in ſecunda perſona di. p (Dabis veritatem in Iacob &c.)ideſt adimplebis promiſsiones factas patribus noſtris,quę tunc implendæ erant,modo impletę ſunt à domino Ieſu Chriſto,cui eſt honor & gloria in ſęcula ſæculorum. Amen.

¶Q uęſtio.cxliij.

Super Verbis epiſtolę eiuſdem diei quę habentur Micheę.vij.ſcilicet timebunt te deum timore ſeruili. Oritur quæſtio de timore vtrum timor ſeruilis ſit eiuſdem ſubſtantiæ cum timore filiali? Arguitur quòd ſic,habitus diuerſificantur ſecundùm obiectum,ſed nõ eſt obiectũ timoris ſeruilis & filialis,quia vtroque timore timetur deus:ergo idem eſt ſecundùm ſuam ſubſtantiam timor ſeruilis & filialis. In oppoſitum aug.ſuper prima canonica Io.dicit duos eſſe timores.ſcilicet filialem & ſeruilé. igitur. Ad argumentum dicitur quòd timor ſeruilis & filialis non habent eandem habitudiné ad deũ.nam timor ſeruilis reſpicit deum,ſicut principium inflictiuum pœnarum,& filialis reſpicit deum ſicut terminum à quo refugit ſeparari per culpam:ideo ex hoc obiecto,quòd eſt deus non ſequitur identitas ſpeciei & ſubſtantiæ timoris ſeruilis & filialis. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundùm Tho.ij.ij.q.xix. per duas concluſiones. Prima differt ſpecie,malum pœnæ quòd refugit timor ſeruilis & malũ culpæ quòd refugit timor filialis. Secũda timor ſeruilis & filialis non ſunt idem ſubſtantia,ſed differunt ſpecie & ſubſtantia.

Eodem die Lectio. zachariæ proph.viij.c.

IN diebus illis. Factũ eſt verbũ[a] domini ad me,dicens. Hæc dicit dominus deus exercituũ.[b] Sicut cogitaui,vt affligere vos,cũ ad iracundiã me prouocaſſent patres veſtri,& non ſum miſertus,ſic† conuerſus cogitaui diebus iſtis,vt benefaciam Hieruſalem & domui iuda,nolite timere.[c] Hæc ſunt ergo verba quæ facietis.[d] Loquimini veritatem vnuſquiſque cum proximo ſuo.[e] Veritatem & iudicium pacis iudicate[f] in portis veſtris,& vnuſquiſque malum contra amicum ſuum ne cogitetis in cordibus veſtris,& iuramẽtũ mendax ne diligatis. Omnia enim hæc ſunt quæ odi, dicit dominus.[g] Et factum eſt verbum domini exercituũ ad me,dicens. Hęc dicit dominus exercituum,[h] Ieiunium quarti,[i] & ieiuniũ quinti,[k] & ieiunium ſeptimi,[l] & ieiunium decimi,[m] erit domui iudæ in gaudium & lętitiam,& in ſolennitates præclaras.[n] Veritatem tantum & pacem diligite, Dicit dominus exercituum.

† Sic cóuerſus.quotieſcũque peccatores terrę corã deo cõtritiſe humiliãdo & dei miſericordiã implorant & à peccatis cauere proponunt, omnipotens deus ſua clementia miſeretur. de pen.di.j. c.cõuertimini ad me in corde veſtro,& ego conuertar ad vos &.c. quacũque hora peccator conuerſus fuerit& ingemuerit viuet & nó morietur.

Poſtilla.

IN diebus illis. Factum eſt verbũ domini ad me di. Hæc dicit dominus deus exercituũ. Sicut cogitaui vt affligerem vos &c. In præcedentibus ca. poſuit propheta populi increpationé. Idcirco in hoc totali capitulo ponit boni promiſsioné,vt bonus ſamaritanus poſt vinũ mortificatiuum, infundens oleum lenitiuum. Sed hæc pręſens lectio ſolũ continet vltimam parté ca.io qua ponitur promiſsionis factæ confirmatio dicit. b (Sicut cogitaui ego)& patens eſt litera vſque ibi. c (Hæc ſunt ergo verba quæ facietis) vbi concludit quòd promiſsio dictorũ bonorũ implebitur in eis,ſi permaneant in iuſtitia:ideo ſubditur d (Loquimini veritaté vnuſquiſque cum proximo ſuo.)ſine dolo & deceptione. e (Veritaté & iudiciũ pacis iudicate) ſine perſonarum acceptione. f (In portis veſtris.)in portis enim ciuitatis ſedebant antiquitus iudices,vt omnes tã indigenæ quã aduenæ in promptu poſſent eos inuenire. Cætera patét vſque ibi. g (Et factũ eſt verbum domini)&c. Ante pręſenté lectioné fuit quæſtio mota,quæ pro parte ſoluta eſt,& pro parte non:hic autem ponitur prędictæ ſolutionis impletio. Et diuiditur in duas partes:quia primo ponitur dictæ ſolutionis impletio. Secũdo aduentus Chriſti denũtiatio ibi. Hæc dicit &c.quia principalis intétio prophetarũ eſt nuntiare dies meſsiæ:vt di-

cit Ra.ſa.& alij doc. hebræi:ideo freqoenter lo quédo de alijs rebus,interſerunt de pertinenti bus ad aduentū Chriſti.Circa quæ ſciendum quòd quæſtio fuit mota de ieiunijs quinto méſe & ſeptimo fiendis.Et occaſione huius fit men tio de alijs ieiunijs quæ apud iudæos fiebāt per anni circulū,cū dicitur. h (Ieiuniū quarti.)ſ. menſis,in quo capta fuit ciuitas hieruſalem,vt patet.iiij.Regū.vl. i (Et ieiunium quinti) io quo templum & ciuitas fuerunt combuſta. k (Et ieiuniom ſeptimi.)in die explationis & hoc propter mortem godoliæ. l (Et ieiunium decimi)quia tunc ezechiel & populus exiſtens in babylonia audiuerunt rumores de ſubuerſio ne hieruſalé & templi. m (Erit domui iudæ in gaudium,)i.vertetur ad eorum proſperitaté & ſolatium,ſi tamen ieiuoent debite.ſ.à vitijs abſtineodo,& opera iuſtitiæ faciendo.ideo ſe quitur. n (Veritatem tantum & pacé diligi te.)iuſte & pacifice com populo conuerſando.

Ille qui dicit verū pfert aliqua ſigna cōſor mia rebus ſcilicet per verba vel p aliqua facta exterio ra. Tho.ij.ij.q.cix.

¶Quæſtio.cxliiij.

Super Verbis lectiōis eiuſdé diei qoę habétur Zachariæ.viij.ſcilicet Veritatem diligite dicit dñs. Oritur quæſtio de veritate. Vtrū veritas ſit virtus? Arguitur qoòd non prima enim virtutū eſt fides:eius obiectum eſt veritas cum ergo obiectū ſit prius habitu & actu videtur quòd veritas noo ſit virtus ſed aliquid prius virtute.Io oppoſitū ari.iij.ethy.&.x.veritaté ponit inter virtoté.Igiť.Ad quæſtioné reſpoodendū eſt ſecundùm Tho.ij.ij.q.cix.quòd veritas dupliciter accipi poteſt,vno modo pro veritate qua aliquis dicit verū,& ſic veritas nō eſt virtus,ſed obiectū virtutis,ſic eoim accepta veritas nō eſt habitus,qui eſt virtutis ſed ęqualis quidem iotellectus per ſignū ad rationé intellectā & ſignatam,& etiam rei ad ſuam regulā:& de tali veritate intelligitur argumentum: alio modo poteſt dici veritas,quādo aliquis verū dicit,ſecundùm quòd per eū aliquis dicitur verax,& tūc veritas eſt virtus.quia hoc ipſum quòd eſt dicere verum,eſt bonus actus, virtus aotem eſt quæ bonum facit habentem,& opus eius bonum reddit.

Eodem die. Lectio Danie. prophe.iij.capi.

IN diebus illis,Angelus domini deſcendit cū azaria & ſocijs eius in fornacem,Et excuſſit flammā ignis de fornace,& fecit mediū fornacis quaſi ventū † roris flantem,& non tetigit eos omnino ignis neque cōtriſtauit,nec quicquam moleſtię intulit.[b] Tūc hi tres quaſi ex vno ore laudabant & benedicebant & glorificabāt deū in fornace, dicentes. Benedictus es dñe deus patrū noſtrorū,& laudabilis & glorioſus & ſuperexaltatus in ſęcula.

† Quaſi ventum roris.domin⁹ deus ſuamirabili poté tia tyranno rum flagella ac tormé ta in ſanctos ſuos parata,innocua facit, vt eos non lędere poſſeot tormé ta extinxit: vt habetur in legendis ſanctorum de beato Laurentio & de ſancto Io.euāgeliſt. ante por.lati.

Poſtilla.

IN diebus illis. Angelus domini deſcendit &c. Hæc lectio ponitur in medio ea.Nam in prima parte ipſius capituli oſtenditur cauſa litigij inter regé & pueros tres nominatos in litera,deinde forma iudicij,& tandem pęna ſupplicij.Io hac autem lectiooe tangitur aogelicū præſidium diuinitus miſſum,ad ipſos pueros de prædicto incendio liberandos. Et eſt de ſe patens litera vſque ibi. b (Tūc hi tres &c.)ſed circa intellectum prędictæ literę poſſet quæri,quomodo iſti pueri nō fuerūt lęſi in fornace. Et dicunt aliqui quòd hoc factū eſt per hoc quòd angelus excuſſit flammā de fornace,vt hic dicitur,& appoſuit aliqua refrigeratiua interius:Vode dicitur hic quòd fecit medium fornacis quaſi ventum roris flantem. Et tunc ſecuodùm hanc viam oportet dicere quòd nō erat ardor io fornace,oec ſecundū effectum nec ſecundū rem vel actū primum.Sed hoc nō videtur verū,quia ſupra dictū eſt quòd fuerūt poſiti in fornacé ligati:tñ ignis cōſumpſit vincula eorū qa ambulabāt in camino,& nō cōſumpſit eorū corpora:& ſic patet quòd pueris exiſtentibus io fornace,erat ibi ardor īgois,nō ſolū modo ſecūdū ré vel actū primū,ſed etiā quātum ad effectū vel actum ſecuodū qood eſt cōburere,ex quo cōbuſſit vincula eorū:item infra eodé.c.dicitur ambulabant in medio ignis ardentis. Dicendū igitur quòd ſalus puerorum facta eſt diuina virtute ſuſpeudente actū ſuum ignis,ideſt effectū,manente tamen actu primo: quia cū creatura obediat creatori in omnibus poſſibilibus,fieri pōt per virtuté diuinā cōſeruari ardoré ignis in actu primo ſiue ſecundo: quia prius poteſt abſolui à poſteriori. Et ſic pōt virtus diuina ſuſpendere quid circa vnum obiectum abſque hoc quòd ſuſpeodeat circa aliud: & ſic deus ſuſpendit actum igois circa corpora puerorum,nō circa vincula eorū,nec circa eos qui fornacem incendebāt.(Tunc hi tres quaſi ex vno ore laodabāt & benedicebaot & glorifi.&c.)poſita condeſcenſiooe bonitatis diuinæ circa pueros ex angelico præſidio diuinitus miſſo,cōſequenter ponitur collaudatio diuinę maieſtatis ab ipſis:& diuiditur in duas partes:qa primo iſti pueri deum laudant:ſecūdo ad laudé dei creaturas inuitant.Sed hæc lectio continet primā partem tantū:ſecunda verò cōtinetur in hymno qui cautatur poſt hanc lectionem immediate.Prima pars eſt de ſe patens.Secunda patet ex prædicto hymno.

Quæſtio de pueris intra fornacé poſitis.

Quomodo ſalus puerorum eſt facta.

Oratio puerorum.

¶Quæſtio.cxlv.

Super Verbis lec.eiuſdem diei,quæ habentur Dañ.iij.Angelus domini deſcendit cū azaria & ſocijs eius in fornacem ad ſub-

ſidium ferendũ Oritur quæſtio de motu angeli. Verũ angelus moueatur localiter? Arguitur quòd non. Ari. ait. vj. Phy. indiuiſibile nõ mouetur: ſed angelus eſt indiuiſibilis. igitur. In oppoſitum cũ homo moritur anima eius ſine corpore tráſit ad infernum, aut ad purgatorium, aut ad cœlũ: ergo ſimiliter angelus poteſt tranſire de loco ad locũ. Igitur. Ad argumẽtum dicitur quòd indiuiſibile nõ motu locali mouetur ſcilicet proprie dicto, per quẽ acquiritur vbi circũſcriptũ & localiter mouetur: tamen motu locali extenſiue ſumpto inquantum acquirit nouá præſentiam ad locum, cum prius non erat præſens. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundùm magiſtrum Nico. de orb. ij. ſen. di. ij. q. iij. per vnam concluſionem. Angelus de loco ad locũ mouetur: vt patet in epiſtola, patet etiam de gabriele angelo, qui miſſus fuit ad denuntiandum conceptũ virgini glorioſæ, non tamen eſt intelligẽdũ q̃d angelus p motũ localẽ acquirat vbi circũſcriptũ: q̃a ãgelus in nullo loco eſt circunſcriptus quia non menſuratur loco, nec habet partem extra partem: quia partes non conſtituunt ſubſtantiam ſimplicem & incorporeã: ſed bene diffinitiue: aliquid enim dicitur eſſe diffinitiue in loco quando eſt totum in loco & totum in qualibet parte loci.

† Habens manna. Infra ſancta ſanctorũ arca teſtamẽti erat, vrna aurea, i qua quidẽ vrna de manna quod deus in deſerto filijs Iſrael pluerat repoſitũ erat & aliquid incorrupte obſeruatũ. Quod quidẽ manna ſeruabatur in figuram præexcellẽtiſsimi ſacramẽti eucharistiæ. probatur de conſe. di ſtin. ij cap. Reuera mirabile eſt quòd manna de cœlo pluit patribus, & quotidiano paſcebãtur alimento.

Eodem die Lectio epiſtolæ beati Pauli apoſtoli ad Hebræos. ix. capi.

FRatres.[a] Tabernaculũ factũ eſt primum,[c] in quo erant cãdelabra[d] & menſa, & propoſitio panũ.[e] quæ dicitur ſancta.[f] Poſt velamentum autem[g] ſecundùm tabernaculum[h] quod dicitur ſancta ſanctorum, aureum habens thuribulum, & arcam teſtamenti circũtectam ex omni parte auro.[i] In qua erat vrna aurea, habens † manna,[k] & virga aarõ quæ fronduerat,[l] & tabulæ teſtamenti[m] ſuper quæ erant cherubin gloriæ[n] obumbrantia propitiatorium,[o] de quibus non eſt modo dicendum per ſingula.[p] His verò ita compoſitis:[q] in priori quidem tabernaculo[r] ſemper[s] introibant ſacerdotes ſacrificiorum, officia conſummantes.[t] In ſecundo autem[v] ſemel in anno ſummus pontifex,[x] nõ ſine ſanguine, quẽ offerret pro ſua & populi ignorantia,[y] hoc ſignificante ſpiritu ſancto: nondũ propalatam eſſe ſanctorũ viã,[z] adhuc priore tabernaculo[a] habente ſtatum.[b] Quæ parabola[c] eſt temporis inſtãtis,[d] iuxta quã[e] munera & hoſtiæ offerũtur quæ non poſſunt iuxta conſcientiam perfectũ facere[f] ſeruientem ſolummodo in cibis & in potibus,[g] & in varijs baptiſmatibus,[h] & iuſtitijs carnis vſque ad tempus correctiõis impoſitis.[i] Chriſtus autẽ aſsiſtens[k] põtifex futurorum bonorũ,[l] peramplius[m] & perfectius tabernaculũ[n] non manu factũ,[o] ideſt non huius creationis,[p] neque per ſanguinem hircorum aut vitulorum,[q] ſed per proprium ſanguinem[r] introiuit[s] ſemel in ſancta[t] æterna redemptione inuenta.

Poſtilla.

FRatres: tabernaculum factum eſt primum &c. In præcedẽtibus ca. apoſtolus oſtendit dignitatem ſacerdotũ Chriſti reſpectu ſacerdotij veteris legis in generali: hic cõſequenter declarat hoc idem applicando & probando magis in ſpeciali. Ad quorũ euidentiam cõſiderãdũ eſt quòd omnia quæ ſunt in nouo & veteri teſtamento, ordinata ſunt ad cultum diuinũ: ad talem verò cultũ redditur homo ineptus ſimpliciter per peccatũ & aptus per gratiam, ſecundùm quid verò per immundiciã corporalẽ. Et ideo ſacramẽta nouæ legis, quæ conferunt gratiam & auferũt peccatũ, reddũt hominem ſimpliciter aptum ad cultum diuinum. Illa autẽ quæ erant in veteri lege, gratiam non conferebant, ſed tantum quaſdam irregularitates ſeu immundicias corporales tollebant: propter quas prohibebãt homines aſcendere ad locũ diuini cultus, & ad cœtũ fidelium. Sicut erat tactus mortui vel alicuius immundi, ex quibus reddebatur homo ineptus ad accedendũ ad locũ cultus diuini. Talia autem auferebantur per ſacramẽta veteris legis, licet p ipſa gratia nõ cõferretur. Et hoc eſt quod dicitur in principio huius ca. quod tamen principiũ non ponitur in præſenti lectione ſeu epiſtola, ſed ibidem recitatur propter intelligentiã ſequentiũ. Textus autem præcedens hanc lectionẽ eſt. Habuit quidẽ & prius iuſtificationes culturæ & ſanctũ ſæculare. Tũc ſequitur. b (Tabernaculũ enim factũ eſt primum &c.) Ad quorũ intelligentiam eſt ſciendũ quòd tabernaculũ Moyſi, ſic erat diſpoſitum. Parietes enim erant de quibuſdam aſſeribus coopertis auro, tectũ verò tabernaculi erat quædam cortina, quatuor coloribus depicta. Altitudo tabernaculi erat decem cubitorum & latitudo decem, longitudo verò huius triginta. Et erat quædam cortina interius, diuidens tráſuerſaliter longitudinem in partes inæquales, ex vna parte cortinæ erant decem cubiti tantũ, & dicebatur illa pars tabernaculi ſancta ſanctorũ. In alia autem parte erant viginti cubiti, Et dicebatur illa pars ſancta abſolute, vel etiã

ſanctū. Et ſic diſtingebantur duę partes taber-
naculi, ſicut in eccleſijs noſtris chorus & nauis
niſi quòd oppoſito modo erant ſitæ: quia cho-
rus in eccleſijs noſtris eſt verſus orientem, in ta
bernaculo verò moyſi ſancta ſanctorū erat ver-
ſus occidētē. Vlterius conſiderandum quòd in
ſancta ſanctorum erāt tria. ſ. arca teſtamēti, duo
cherubin, propitiatoriū. Et ſecūdū apſumcū il-
lis erat ibi thuribulū. i. inceſoriū in quo ſumm⁹
ſacerdos intrans ſancta ſanctorū ponebat incen
ſum, vt nebula inde cōſurgēs impediret eorum
aſpectum qui erāt in alia parte tabernaculi, ne
viderentur ea quę erant intra ſancta ſanctorū.
Similiter in alia parte tabernaculi quæ diceba-
tur ſanctā, erāt tria, mēſa propoſitionis in late-
re aquilonari, & candelabrum aureum in latere
auſtrali, & altare thimiamatis in medio contra
diuidentem ſanctū & ſancta ſanctorū. Et notan
dū quòd in arca teſtamēti erāt tria. ſ. tabulæ de
calogi, virga Aaron, & māna. Si quis autem ad
literam ſcire voluerit, quid iſta deſignēt videat
ſuper hoc ca. Ly. Sed ratio allegorica pdictorū
eſt, qa p illā partē tabernaculi quæ dicebaī ſan
cta deſignabaī vet⁹ teſtamētū, in quo veritas di
uinorū erat latēs ſub velaminib⁹ figurarū, ſicut
aſpectus eorū qui erāt intra ſctā ſanctorū erat
incluſus per cortinā mediam inter vtrāque ta-
bernaculi partē: per illā verò tabernaculi partē
quę dicebatur ſancta ſanctorū, in qua erant illa
quæ repræſentabāt ſpiritualia, & diuina: ſigni-
ficabatur nouū teſtamentum, in quo reuelata
eſt veritas diuinorum. Propter quòd in paſſio-
ne domini in qua cōſummatum eſt vetus teſta-
mentum, ſciſſa fuit illa cortina quæ prohibebat
aſpectum eorum qui erant intra ſancta ſancto-
rū: vt habetur Luc. xxiij. Et hanc expoſitionem
proſequitur apoſtolus. Quibus viſis acceden-
dum eſt ad literam, quæ tangit tabernaculi di-
ſpoſitionem. b (Tabernaculū ſanctum eſt pri-
mū.) Tabernaculum primū dicitur illa pars ta-
bernaculi quę dicebatur ſancta: quia ab illa erat
ingreſſus templi. c (In quo erant candelabra.)
dicitur cādelabra in plurali, quia licet eſſet vnū
candelabrum tantum, tamen habebat ſeptem
lucernas, quæ hic dicuntur candelabra. d (Et
menſa & propoſitio panum) quia ſeptem panes
erant poſiti ſupra menſam illam. Tertiū autem
quod erat ibi. ſ. altare incenſi omittit apoſtolus
quia ſecundū quòd ſequitur infra, non intende
bat de eis dicere per ſingula. Sequiī. e (Quę
dicitur ſancta) hoc refertur ad tabernaculū pri
mum: quia ſicut dictum eſt: illa pars prima ta-
bernaculi, in qua erant iſta dicebatur ſancta ab-
ſolute. f (Poſt velamentum autem.) i. poſt cor
tinam intermediam erat. g (Secundū taberna
culū.) i. ſecūda pars tabernaculi. h (Quod di-
citur ſancta ſanctorū.) aureū habens thuribulū,
& arcam teſtamenti circūtectam ex omni parte
auro.) quia erat de lignis ſethim, operata auro
intus & extra: vt habetur Exo. xxv. i (In qua
erat vrna aurea habens manna. ſecūdùm quòd

De ſecūdo tabernaculo.

dicitur Exo. xxvj. k (Et virga Aarō, quæ frō
duerat: ſecundùm quòd habetur Nume. xvij.
l (Et tabulę teſtamēti.) Iſta erāt incluſa in ar-
cha, vt prędictū eſt. m (Sup quę erāt cherubin
glorię.) i. glorioſe facta vel potius erant glo-
rię: quia Deo deſeruiūt angeli per cherubin ſi-
gnificati: vnde ſequitur. n (Obūbrātia propi
tiatoriū.) quod repręſentabat locū diuinū, vt di
ctum eſt. o (De quibus non eſt modo dicēdū
per ſingula.) quia apoſtolus proſequitur illa bre
uiter: & ſecundū ſenſum allegoricū tantum, vt
dictū eſt. p (His verò &c.) hic apoſtolus deſcri
bit miniſteriū ſacerdotū in tabernaculū moyſi.
Ad cuius intellectū ſciendū quòd intra ſancta
ſanctorū ſolus ſummus ſacerdos intrabat in fe-
ſto expiationis tantū. In alia autē parte taber-
naculi quæ dicebatur ſancta abſolute, alij ſacer
dotes intrabāt qualibet die ad perficiendū ſa-
crificiū. Immolatio enim ſacrificiorum & obla
tio eorū fiebat extra tabernaculū ſub diuo in al
tari holocauſtorū, ſed cōſummatio ſacrificij fie
bat in tabernaculo p cremationē in altari incē
ſi, qa ſacrificia illa nō erāt accepta ex ſe: ſed tātū
ex fide & deuotione offerentiū, quę fides & de
uotio ſignificatur per incēſum. Et hoc eſt quòd
dicitur. (his verò ita cōpoſitis), id eſt depoſitis
modo. ſ. prędicto. q In priori quidē tabernacu
lo.) i. in parte tabernaculi quæ dicebaī ſancta.
r (Semp.) i. quotidie. s (Introibāt ſacerdotes)
ſacrificiorū, officia cōſummantes p cremationē
incenſi. t (In ſecundo autē) id eſt, intra ſan-
cta ſanctorum. v (Semel in anno ſolus ponti
fex) ſup. introibat. Gl. dicit hic quòd pluries in
trabat in anno, tamen ſine ſanguine: hoc tamē
non inuenitur ſcriptum in lege niſi ſolū quādo
mouēda erāt caſtra. Tūc enim Aarō & filij eius
intrabant, vt inuoluerēt ea quæ erāt intra ſan-
cta ſanctorū, & diſponerēt leuitarū onera: alias
nō legitur intraſſe aliquis niſi ſummus ſacer-
dos in feſto expiationis, ad offerendū ibi corā
propitiatorio de ſanguine hoſtiæ immolatę pro
peccato populi & pro peccato proprio. Et hoc
eſt qđ diciī. x (Nō ſine ſanguine &c. y (Hoc
ſignificāte.) Hic oſtēdit quid ſignificabāt prędi
cta: & primo quātū ad vetus teſtamentū. ſecū-
do quantū ad nouū ibi. Epiſcopus aſsiſtēs. in. j.
parte dicit ſic. Hoc ſignificāte ſpū ſancto, nōdū
ppalatā eſſe ſanctorū viā: qa ſicut dictū eſt per
hoc qđ nō patebat acceſſus ſacerdotibus ad ſan
cta ſanctorū deſignabatur quòd via veniēdi ad
cęleſtia nō erat patefacta, ſicut eſt in nouo teſta
mēto: & quia vetus teſtamentū adhuc habebat
curſum ſuū, quod ſignificabatur per primā par
tem tabernaculi, vt dictum eſt. Et hoc eſt quod
ſubdiī. z (Adhuc priore tabernaculo.) i. veteri
teſtamēto. a (Habēte ſtatū) ſuū. b (Quæ pa-
rabola.) i. figura. c (Eſt tēporis inſtantis) quia
vetus teſtamentum fuit figura noui. d (Iuxta
quā.) ſ. parabolā. e (Munera & hoſtiæ offerū-
tur, quæ nō poſſunt iuxta cōſcientiā perfectū fa
cere.) qa in veteri teſtamēto: qđ fuit figura noui

Miniſterij ſacerdotū deſtructio.

Vbi fiebat mutatio ſacrificiorū.

De Aaron.

Figuratio prędictorū

munera oblata non auferebant peccata,vt prædictũ eſt. Et cauſa ſubditur. f (Seruienté ſolũ modo in cibis & potibus)quod dicitur quia obſeruationes legalium in parte conſiſtunt in abſtinentia à quibuſdam cibis & potibus in lege prohibitis. g (Et in varijs baptiſmatibus),id eſt ablutionibus, quæ fiebant in emundatione leproſi & in cõſimilibus. Omnia enim iſta erãt quædam pure corporalia:& ideo non poterant emundare conſciétiam:ſed tantũ tollere quandam immunditiam corporalem vel irregularé quæ dicuntur iuſtitię carnis. Et hoc eſt quod dicitur. h (Et iuſtitijs carnis vſque ad tempus correctiõis impoſitis).i.vſque ad tépus nouę legis,quæ corrigit veteré,nõ à malo in bonum reducendo:quia lex vetus fuit bona & iuſta,vt dř ad Rom.vij.ſed ab imperfecto ad perfectum reducendo. Quia ſicut puero quãdiu eſt ſub pedagogo,imponũtur aliqua opera bona,ad aſſuefactioné virtutis,quæ tñ mutantur in adueniente ętate virili,qua perfectiora opa ei imponunt. Ita per legé Moyſi fuerunt impoſita legalia populo Iudaico,vt exerceret in cultu vnius Dei: quia tñ erãt imperfecta,ideo per legé Chriſti ad perfectioné ſunt reducta. ꝓpter quod Apoſtol⁹ ad Gal.iij. cõparabat legem Moyſi pedagogo, ſub cuius diſciplina tenet puer quãdiu eſt paruulus. i (Chriſtus autem &c.) Hic conſequenter exponit illud quod prædictum fuit de tabernaculo Moyſi,inquãtum fuit figura nouæ legis:circa quod Apoſtolus duo facit:quia primo declarat ꝓpoſitum Secundo ꝓbat quod dã ſuppoſitum.ibi.Sic enim &c. Circa primũ quinque tãgit. Primo dignitatem loci:quia illa pars tabernaculi quæ figurabat nouũ teſtamentum vocabatur ſancta ſanctorum. Secundo dignitaté miniſtri,quia ſolus ſummus põtifex illuc intrabat. Quarto tempus intrandi:quia tñ ſemel in anno. Quinto ad qd intrabat,ſcilicet ad placandum ſibi Deum & populum. Et iſta ſignificabant ea quæ ſunt in nouo teſtaméto:qa Chriſtus qui eſt ſummus põtifex,intrauit cœlum,qđ deſignabať per ſancta ſanctorũ:& per ꝓprium ſanguinem ad placãdum nobis patrem. Et hoc eſt qđ dicitur, Chriſt⁹ autem &c. Sciendum tñ quòd in hoc capitulo conſtructio eſt multũ ſuſpẽſiua. Et ideo vt clarius & breuius ꝓcedam⁹ ponamus literam nõ ſcđm quòd iacet in textu: ſed ſcđm ordiné ſenteñtiæ. Dicit ergo, Chriſtus autem:hic tãgitur dignitas miniſtri noui teſtaméti:qa Chriſtus eſt nomé ſuppoſiti exiſtentis in natura duplici,ſcilicet diuina & humana.

k (Pontifex.) Hic tangitur nomen officij:qa Chriſtus eſt p̃nceps aliorum paſtorũ ſcđm qđ dicitur.j.Pe.v.cum apparuerit princeps paſtorum &c. l (Aſsiſtens).id eſt ſemper paratus ad ſuum officium.ſ.ad interpellãdum Deũ patré ꝓ nobis:& auxiliãdum nos cõtra impugnationem hoſtis. m (Introiuit ſemel in ſan.)id eſt in cœlũ.qđ quidem cœlum eſt tabernaculũ. n (Per amplius).id eſt valde amplum propter immenſitatem bonorum cœleſtium. o (Et perfectius tabernaculum.)quàm tabernaculũ Moyſi,quod fuit mobile & portabile de loco ad locum,iſtud autem immobile & æternum,ſecundũm quòd per Eſaiam fuit prædictum. Oculi tui videbunt hieruſalem ciuitatem opulentam: tabernaculum quod nequaquam transferri poterit.ibi enim loquitur de Hieruſalem cœleſti. p (Non manufactum).id eſt nõ per hominem ſicut fuit tabernaculum Moyſi per manum bezeleel. Et hoc eſt quod ſubdit Apoſtolus. exponendo verbum p̃ędictũ. q (Id eſt,nõ huius creatiõis).id eſt nõ humanæ factiõis. Tãgit etiã tempus intrãdi ibi. r (Semel.)qa totum tépus nõ eſt niſi vnus annus,reſpectu põtificat⁹ Chriſti. Et ideo ex quo ſemel intrauit ſemp eſt ibi. Tangitur etiam modus intrandi,cum dicitur. s (Neque per ſanguinem hircorum aut vitulorum.)ſicut intrabat Pontifex in veteri lege. t (Sed per ꝓprium ſanguinem.)qui ꝓ nobis fuit effuſus in cruce. Tãgitur etiam ad quid intrauit.cum dicitur. v (Aeterna redemptione inuẽta.)Quia per hoc habemus æternam redéptioné:per medium cõuenientiſsimũ à Chriſto, inquãtum ſatisfecit,quia poterat inquãtũ deus: & ſoluit,quæ debebat inquantum homo.

¶Quæſtio.cxlvj.

Super Verbis epiſtolæ eiuſdem diei quæ habentur ad hebræos.ix. ſcilicet Chriſtus aſsiſtens põtifex futurorum bonorum per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta æterna redemptione inuẽta. Oritur quæſtio de effectu ſanguinis Chriſti. Vtrũ in ſanguine chriſti,ſimus redempti à reatu peccatorum noſtrorum? Arguiť quòd nõ.ſanguis Chriſti eſt quoddam corporale:ſed corporale nũ habet vim agédi in ſpirituale. Igitur. In oppoſitum Apoſtolus ad Ephe. De⁹ glorificat nos in dilecto filio ſuo, in quo habemus redemptionem per ſanguinem & remiſsionem peccatorum. Igitur. Ad argumétum dicitur quòd licet paſsio Chriſti ſit corporalis,ſortitur tamen quãdam ſpiritualem virtutem ex diuinitate Chriſti vnita,cuius eſt inſtrumétum:ſecũdũm quam quidem virtutem paſsio chriſti eſt cauſa remiſsionis peccatorum. Ad quæſtionem reſpondeo per tres concluſiones. Prima eſt Chriſtus per paſsionem ſuam nobis meruit vitam æternam:patet,pueri baptizati moriẽtes perueniunt ad vitam æternam,non ex eorum merito:ſed Chriſti paſsione & merito,adulti etiam gloriam æternã mereri nequeunt,cum eorum meritum ſit finitum.gloria infinita. Igitur. Secunda concluſio Chriſtus meruit nobis glorificationem corporis,quam ſum⁹ recepturi poſt diem iudicij,poſt enim iudicium ſaluatorum corpora erunt glorificata nõ ex ꝓprijs meritis,ſed merito paſsionis Chriſti. Igitur. Tertia concluſio per Chriſti paſsionem ſeu ſanguinem ſumus liberati à reatu peccatorum noſtrorum,patet,ſanguis Chriſti emundat nos ab omni peccato.

Similitudo de puero ſub pedagogo.

Dignitas miniſtri noui teſtaméti.ſ. chriſti.

Dominica.xviij.poſt octa.pẽtheco ſtes.j.Corin j.

FRatres,[b] Gratias ago[c] Deo meo ſemper[d] pro omnibus vobis,[e] in gratia Dei[f] quę data eſt vobis in Chriſto Ieſu.[g] Quia in om̃ibus[h] diuites facti eſtis† in illo[i] in omni verbo[k] & in omni ſciẽtia,[l] ſicut teſtimonium Chriſti[m] confirmatum eſt in vobis,[n] ita vt nihil vobis deſit in vlla gratia,[o] expectantibus reuelationẽ[p] domini noſtri Ieſu Chriſti.[q] Qui & confirmabit vos[r] vſque in finem[s] ſine crimine,[t] in die aduentus domini noſtri Ieſu Chriſti..

† Diuites facti eſtis. Diuitię mũdi non ſunt veræ diuitiæ cũ deſint & pereant quando poſsidere credimus & annihilari poſsint, ſed ſupcœleſtes diuitiæ ſunt veræ,qa ſunt bõa animæ quibus animantur,vt ſunt dona virtutũ, dona ſpũſſancti beatitudo & fœlicitas æterna, quib⁹ fruẽdo anima gaudet. multos perdidit aurũ & argentum, & Math. vj. hoc de mãdi diuitijs. De ſupnis Chriſt⁹ ait. theſaurizate vobis theſauros in cœlis.

Poſtilla.

FRatres. Gratias ago Deo meo ſemper &c. Ante initium illius epiſtolæ ſcribit ſanctus Paulus Apoſtolus ſalutans amicabiliter Corinth.dicens. Gratia vobis & pax ã Deo patre noſtro, & domino Ieſu. Tũc ſequitur præſens epiſtola quæ concordat cum Euangelio hodierno,in hoc quia in euãgelio legitur de magno mandato dilectionis, quod abſque dono gratiæ perfici non poteſt:vt ergo hoc mãdatum magnum implere poſsimus, tunc Apoſtolus Paulus in epiſtola hodierna nos inducit ad gratiam obtinẽdam,& principaliter per gratiarum actiones qa gratiarũ actio eſt ad plus dãdũ inuitatio:ergo Apo.dicit in epiſt. b (Gratias ago.) Glo.corde,ore,& opere Hic mos eſt Apoſtoli,qa ferè oẽs epiſtolas ſuas incipit à gratiarũ actione. c (Deo meo ſemp.) Ly.i.in omnibus horis mihi ad adorandũ cõgruis & deputatis. d (Pro om̃ibus vo.) ſicut filijs meis chariſsimis. e (In gratia Dei).i. propter gratiam Dei. f (Quæ data eſt vobis in Chriſto Ieſu.) Vincẽ.id eſt ex meritis & virtute Ieſu Chriſti. g (Quia in omnibus).ſ.pertinentibus ad ſalutem. h (Diuites facti eſtis in illo). ſ. Chriſto. i (In omni verbo.) doctrinæ. k (Et in omni ſcientia).i.intelligẽtia ſcripturarum. l (Sicut teſtimonium chriſti. Gor.i.teſtimoniũ) nr̃m de Chriſto. m (Cõfirmatũ eſt in vobis).i.à vobis firmiter retentũ. n (Ita vt nihil vobis deſit in vlla gratia.) ad ſalutẽ neceſſaria. o (Expectantibus reuelationẽ.) Gor.id eſt claram viſionẽ & cognitionẽ. p (Dñi noſtri Ieſu Chriſti.) quæ erit in patria cœleſti. q (Qui & confirmabit vos) in donis collatis. r (Vſque in finem).i.vſque ad mortẽ.vt ſitis. s (Sine crimine.) Ly.i. ſine peccato mortali:quia peccatum veniale nõ poteſt etiã à perfectis omnino vitari.Vñ Prouer.xxv.Septies in die cadit iuſtus & reſurget. t (In die aduẽtus domini noſtri Ieſu Chriſti.) i.in die iudicij:quia qui ſine crimine mortali in die mortis inuenitur in die iudicij ſine crimine præſentabitur.

¶Quæſtio.cxlvij.

Super Verbis epiſtolæ do. xviij.poſt octa. penthe.quę habentur.j.ad Cor.j.ſcilicet in gratia dei quę data eſt vobis. Oritur quęſtio de habentibus gratiam. Vtrum donum intellectus ſit omnibus habentibus gratiã? Arguitur quòd nõ, ea quæ ſunt communia omnibus habentibus gratiã,nunquã ab illis ſubtrahunt: ſed donum intellectus quandoque ſe ſubtrahit ab habentibus gratiã, Igiẽ. In oppoſitũ pſalmiſta.neſcierũt neque intellexerũt qui in tenebris ambulant:ſed nullus habens gratiam ambulat in tenebris. Igitur ad argumentũ dicitur quòd donum intellectus nũqnã ſe ſubtrahit à ſanctis circa ea quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem,ſed circa alia interdum ſe ſubtrahit vt non alia aliqnãdo dum per intellectũ penetrare poſsit ad hoc quòd materia ſuperbiæ ſubtrahatur. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundùm Tho.ij. ij.q. viij. per tres concluſiones. Prima eſt in omnibus habentibus gratiam neceſſe eſt eſſe rectitudinem voluntatis:quia gratiam præparat voluntas hominis ad bonum quę quidem non poteſt recte ordinari in bonũ vel præexiſtente aliqua cognitione veritatis. Secunda concluſio, ſicut per donum charitatis.ſſ.ordinat voluntatẽ hominis vt directe moueatur in bonũ quoddam ſuper naturale,ita etiam per donum intellectus illuſtrat mentem hominis,vt cognoſcat veritatem quandam ſupernaturalem,in quam oportet tendere voluntatem rectam. Tertia cõcluſio ſicut donum charitatis eſt in omnibus habentibus gratiam,ita donum intellectus.

Dominica.xix. poſt octa. penthec.Ephe.iiij.

FRatres,[b] Renouamini[c] ſpiritu mẽtis veſtrę,[d] & induite nouũ hominẽ,[e] qui[f] ſecundũ deũ creatus eſt[g] in iuſtitia[h] & ſanctitate[i] veritatis.[k] Propter quòd deponẽtes † mẽdaciũ[l] loquimini veritatẽ vnusquiſque cũ proximo ſuo:[m] quoniã ſumus inuicem mẽbra.[n] Iraſcimini,[o] & nolite peccare.[p] Sol nõ occidat ſuper iracũdiã veſtrã.[q] Nolite locum dare diabolo.[r] Qui furabatur,[s] iã nõ furetur.[t] Magis aũt laboret,operãdo manib⁹ ſuis[v] quod bonũ eſt,[x] vt habeat vnde[y] tribuat neceſsitatem patienti.

† Deponẽtes mendaciũ. Deus omnipotẽs valde mendacium ac mendaces odit: nã per mẽdacium primogen⁹ humanum corruit: vt habet Geñ. iij. quoddiabolus ſub ſerpẽtis ſpẽ mentiendo primos parẽtes decepit, dicens. Nequaqnã moriemini & mẽdaciũ etiã occidit animam.i. dãnat illã Dominus. q̃ue mendaces perdet Dauid ps. v. perdes oẽs qui loquunt mendaciũ. & ſapiẽ.os qđ mentiẽ occidit animã.

¶ Poſtilla.

FRatres. Renouamini ſpiritu mentis veſtræ &c. Ante initium illius epiſtolæ ſcribit ſanctus Palus, di. Vnus dominus, vna fides, vnum baptiſma, vnus Deus & pater omnium. Tũc ſequitur epiſtola hod. quæ in hoc cõcordat cum euangelio hodier. quia in euangelio legitur de paralytico, quem dominus curauit. Sic in epiſtola hod. Apo. monet paralyticos in anima vt erigantur ſpũaliter à paralyſi ad bona opera. c (Rennuamini.) Lyra. per gratiam Dei &c. c (Spiritu mentis veſtræ). id eſt in ſpiritu, qui eſt mens veſtra. d (Et induite nouum hominem.) Tho. vetus homo eſt Adam, ꝑ quem peccatũ in omnes homines introiuit, ſed nouus homo eſt Chriſtus, qui eſt primum principium innouationis & renouationis: quoniam ſicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur. e (Qui). ſcilicet nouus homo Chriſtus. f (Secundũm Deum creatus eſt), ſcilicet à ſpiritusancto cõceptus eſt in vtero virginis, & de ea natus eſt. g (In iuſtitia.) operis. h (Et ſanctitate.) cordis. i (Veritatis oris.) Ly. quia non fuit in Chriſto duplicitas vel falſitas aliqua vel hypocriſis, vt patet, j. Petri. ij. Qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. k (Propter quod deponen. men.) Ly. per quod proximus defraudatur. l (Loquimini ve. vnuſquiſque cum proximo ſuo.) per quam cũ eo recte viuit. m Quoniam inuicẽ mẽ.) Vin. nam vnum membrũ non decipit alterum in corpore: ſed plus cõdolet & adiuuat altero: ſic q̇ꝺ os ſeruit capiti, oculi pedibus, & ſic de alijs membris. n (Iraſcimini) cõtra peccatores. o (Et nolite pec.) nimis aſperè arguẽdo. Vñ Eccl. vij. Noli eſſe iuſtus multum. p (Sol non oc. ſuper iracũ. ve.). i. non duret vſque ad occaſum ſolis. q (Nolite lo. da. diab.) Vin. ſ. in ira perſeuerando. r (Qui furabatur.) Ly. añ conuerſionẽ de errore gentiliũ. s (Iam nõ furet) Chriſtianitatis tẽpore. i (Magis aũt la. ope. ma. ſuis.) Gor. vnuſquiſque manib⁹ ſuis diligẽter & ſtrẽnue: quia qui nõ laborat nõ mãducet. v (Quod bonũ eſt). i. vtile & honeſtũ. x (Vt habeat) nõ tm̃ vnde viuat ſed &. y (Vñ tribuat ne. pa.) id eſt indigenti. ¶ Q ó. cxlviij.

Christus dicitur bis natus. ſ. æternaliter & temporaliter magi. ſen. iiij.

Super Verbis epiſ. do. xix. poſt octa. pẽ. quæ hñtur ad epheſ. iiij. ſ. iraſcimini & nolite pec. Oritur. q. Vtrum iraſci ſit licitũ? Ar. q̇ꝺ nõ omne illud q̇ꝺ abducit nos à diuina ſimilitudine eſt malũ, ſed iraſci ſemꝑ abducit nos à diuina ſil̃itudine, q̃a De⁹ cũ trãquillitate indicat: ergo iraſci ſemꝑ eſt malũ. In oppiñ Chryſo. ſuꝑ Mat. qui ſine cauſa iraſcit̃ reus erit: qui verò cũ cauſa nõ erit reus. Igit̃. Ad arg. dicit̃ quòd Deo aſsimilari poſſumus & debemus in appetitu boni, ſed in modo appetendi ei omnino aſsimilari nõ poſſumus: q̃a in Deo nõ eſt appetitus ſenſitiuus ſicut in nobis, cuius motus debet ratiõi deſeruire. Ad quæſtio. reſpõdendũ eſt ſcd̃m Tho. ij. ij. q. cliiij. quòd ira proprie loquendo eſt paſſio quædam appetitus ſenſitiui à qua vis iraſcibilis denominat: in paſsionibus autẽ animę põt dupliciter malum inueniri. vno mõ ex ipſa ſpecie paſsiõis quæ quidẽ conſiderat̃ ſcd̃m obiectũ paſsionis, ſicut inuidia ſcd̃m ſuam ſpeciem importat quoddam malũ: eſt em̃ triſtitia de bono aliorum quòd ſcd̃m ſe ratiõi repugnat ideo inuidia mox notata ſonat aliquid mali: hoc autẽ non competit iræ, quæ eſt appetitus vindictę poteſt enim vindicta & bene & male appeti. Alio modo inuenitur malũ in aliqua paſsione ſcd̃m quãtitatem ipſius ſcd̃m ſuperabũdantiã per defectum ipſius, & põt malum in ira inueniri qñ aliquis iraſcitur plus vel minus pręter rationẽ rectam, tunc iraſci eſt illaudabile. Si autem aliquis iraſcitur ſecundũm rationem rectam tunc iraſci eſt laudabile.

Dominica. xx. poſt octa. pentheco. Epheſ. v.

FRatres,[b] videte itaque [c]quomodo caute ambuletis,[d] non quaſi inſipientes, ſed vt ſapientes, [e]redimentes tẽpus,[f] quoniam dies mali ſunt:[g] ꝓpter ea[h] nolite fieri imprudentes, ſed intelligentes quæ ſit voluntas Dei.[i] Et nolite inebriari vino[k] in quo eſt luxuria,[l] ſed impleamini ſpiritu ſancto:[m] loquentes vobiſmetipſis[n] in pſalmis & hymnis[o] & canticis ſpiritualibus,[p] cantantes & pſallentes in cordibus veſtris domino,[q] gratias agẽtes ſemper pro omnibus[r] in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti,[s] Deo & patri[t] ſubiecti inuicem[v] in timore Chriſti.

† Dies mali ſunt. Nullũ tp̃s, nullus annus, null⁹ mẽſis, null⁹ dies, mali ſunt inquantum ſunt tp̃a à deo creata: ſed reſpectu actuũ & cãrũ effectuũ qui in tp̃ib⁹ fiunt dies mali eẽ dñr qm̃ de ſe boni ſunt, cũ ſint creaturę dei, vt patet geñ. c. j. & vbi locutũ eſt de creatiõe tẽporũ & in fine capitis. & vidit De⁹ cũcta quæ fecerat, quòd erãt valde bona.

Poſtilla.

FRatres. Videte itaque &c. Añ initiũ illius epiſ. ſcribit ſan. Pau. di. Surge qui dormis, & exurge à mortuis & illuminabit te Chriſt⁹. Tũc ſequit̃ epiſ. hod. quæ concordat cũ euang. hod. Nam in euãgelio legitur de nuptijs, & quomodo quidam, qui nõ fuit indutus veſte nuptiali, traditus fuit ad tenebras exteriores. Sicut in epiſto. præſenti Apoſt. Paulus monet nos, vt caute & ſapienter ambulemus ad illas nuptias, de quibus dicit Euangelium, ne veſtẽ nuptialem ſine qua ad tenebras exteriores ꝓij-

ciamur perdamus,dicens. a (Fratres). Gor.i. filij eiuſdem patris ſcilicet Dei,eiuſdem matris ſcilicet eccleſiæ. b (Videte.) Gor.oculo interiori nõ tantum exteriori. c (Quomodo caute ambuletis) ꝓpter viæ pericula quæ ſunt multa & varia. d (Nõ quaſi inſipiẽ.ſed vt ſa.)in omnibus ꝓuidẽtes. e (Redimẽtes tẽpus.) Ly. ſ.bonis operibus inſiſtẽtes. f (Qm̃ dies mali ſunt.)Vin.dies ſcd̃m ſe boni ſunt,& à Deo per omnia bene ordinati:ſed dñr mali occaſionaliter,vel per accidẽs,ꝓpter miſeriã & pęnalitatẽ quas patiunẽ homines dieb⁹ iſtis,vel ꝓpter peccata vel malitias hominũ quæ ſupabundãt diebus iſtis:quia iam tot⁹ mũdus in maligno poſitus eſt. g (Propterea)quia dies mali ſunt.

Quõ dies dñr mali.

h (Nolite fieri imprudẽtes,ſed intelligẽtes quę ſit volũtas Dei.)Vin.vt ſcd̃m illã operemini,vt ſic volũtas veſtra diuinæ volũtati cõformetur. i (Et nolite inebri.vi.) Vin.i.vltra neceſsitatẽ & menſurã vti vino. k (In quo eſt luxuria).ſ. nõ fomaliter ſed effectiue& cauſaliter,vt patuit in Loth,qui poſt vinũ inceſtum cõmiſit:vt patet Ge.xix. l (Sed impleamini ſpirituſancto). Ly.qui datẽ ſobrijs & caſtis.m (Loquẽtes vo.) Vin.i.inſtruẽtes nõ ſolum alios,ſed etiam voſmetipſos. n (In pſalmis).i.in verbis ſacræ ſcripturæ in laude Dei. o (Et cãticis ſpi.)i.in verbis ſacræ ſcripturæ de gaudijs æternis tractantibus. p (Cantãtes &c.)Vin.i.ad honorem domini. q (Gratias agen.ſemper ꝓ omnibus) donis:quia gratitudo beneficij accepti diſponit ad receptionẽ alterius. r (In nomine domini &c.)Gor.i.ad exaltationem dñi noſtri Ieſu Chriſti:qui dicitur dominus ꝓpter poteſtatem, nõ ꝓpter charitatẽ, Ieſus ꝓpter ſalutẽ, Chriſt⁹ ꝓpter benignitatem. s (Deo & patri).i. Deo per creationẽ,patri per gubernationẽ & conſeruationẽ. t (Subiecti.)non ſolũ ſubditi prę latis humiliter & cũ timore obediẽdo:ſed etiã prę latis humiliter & cũ timore curam eorum ſollicite gerendo. v (In timore Chriſti)qui eſt cuſtodia omnium prædictorum. ¶Qõ.cxlix.

Quõ in vino eſt luxuria.

Quõ Deus dicitẽ dñs.

Super Verbis epiſtolæ do.xx.poſt oct.pen. quæ hitur ad eph.v.ſ.nolite fieri imprudẽtes.Oritẽ quæſt.de imprudẽtia. Vtrũ imprudẽtia ſit peccatũ? Arguitur q̃d nõ,omne peccatũ eſt voluntariũ ſed imprudẽtia nõ eſt aliq̃d voluntarium.nullus enĩ vult eſſe imprudẽs.igitur. In oppoſitum ſpiritualis theſaurus gratiæ nõ tollitur niſi per peccatũ,ſed tolliẽ per imprudentiã,vt habet ꝓuer.xxj.theſaurus deſiderabilis & oleũ in habitaculo iuſti & homo imprudẽs diſsipabit illud.igiẽ. Ad arg.dr̃ quòd de ſorditudine imprudẽtię null⁹ vult,ſed act⁹ imprudẽtię vult temerari⁹,qui vult pręcipitãter agere. Ad.q.rñd.eſt ſcd̃m Tho.ij.ij.q.liij.quòd imprudẽtia dupliciter accipi põt.vno modo priuatiuè alio mõ cõtrariè:negatiuè,& nõ ꝓpriè dr̃ quòd ꝓpriè importet ſolã carẽtiã prudẽtiæ quæ põt eſſe ſine pctõ,priuatiuè aũt imprudentia dr̃ inquãtum aliquis caret prudẽtia,quã qs debet habere & ſecundũ hoc imprudentia eſt peccatum ratione neglıgẽtiæ qua quis nõ adhibet ſtudiũ ad prudentiã habendã contrariè verò accipitur imprudentia ſecundũ quòd ratio cõtrario modo mouetur agere prudentiæ:puta ſi recta ratio prudẽtiæ agitur conſiliando,imprudens cõſiliũ ſpernit,& eſt peccatũ mortale,puta quòd quis quaſi contẽnens & repudians diuina documẽta pręcipitãter agit:ſi verò pręterea agat abſque cõtemptu & abſque detrimẽto eorũ,quæ ſunt de neceſsitate ſalutis,eſt peccatũ veniale.

Dominica.xxj.poſt octa, penthec.Ephe.vj.

FRatres,[a] Confortamini in domino, &[b] in potentia virtutis eius.[c] Induite vos armatura † dei,[d] vt poſsitis ſtare[e] aduerſus inſidias diaboli.[f] Quoniã non eſt nobis colluctatio aduerſus carnẽ & ſanguinẽ,[g] ſed aduerſus principes & poteſtates,[h] aduerſus mundi rectores[i] tenebrarum harum,[k] contra ſpiritualia nequitiæ[l] in cœleſtibus:[m] propterea accipite armaturã dei,[n] vt poſſitis reſiſtere[o] in die malo,[p] & in omnibus[q] perfecti ſtare.[r] State ergo ſuccincti lumbos veſtros[s] in veritate,[t] & induti loricam iuſtitiæ[v] & calciati pedes[x] in præparationem euangelij pacis.[y] In omnibus[z] ſumentes ſcutum fidei,[a] in quo poſsitis omnia tela nequiſsimi[b] ignea[c] extinguere.[d] Et galeam ſalutis aſſumite,[e] & gladium ſpiritus,quod eſt verbum dei.

† Armatura dei.domini Ieſu Chriſti armatura ſũt virtutes theologa. ſ.fides,ſpes charitas, ſine quibus nullus eſt deo gratus, nec illi beneplacens: quia hę tres ſunt æquales,& q̃ habet vnã cęteras habet vt vult magiſter ſent. lib.iij. diſt. xxv.

Poſtilla.

FRatres.Cõfortamini in dño&c.) Ante initiũ illius epiſtolæ ſcribit ſanctus pau.in eo.c.di.Serui obedite dominis veſtris carnalibus cũ omni timore in ſimplicitate cordis veſtri,ſicut Chriſto. Non ad oculum ſeruientes quaſi hominibus placentes,ſed vt ſerui Chriſti facientes voluntatem dei ex animo cũ bona voluntate ſeruientes,ſicut domino & non hominibus. Tunc ſequiẽ pręſens epiſtola in qua apoſtolus nos inſtruit de bello & armis contra diabolũ q nos multipliciter impugnat,dicens. a (Cõfortamini in dño.) Gor.cõtra bellũ diaboli. b (Et in potẽtia virtutis eius.)ipſe enim dat virtutẽ & fortitudinẽ plæbi ſuę. c (Induite vos ar.dei.) Ly.i.virtutibus,quę ſunt arma militũ Chriſti. d (Vt poſsitis ſta.)abſque caſu peccati

mortalis. e (Aduerſus inſidias diaboli.) qui eſt mali artifex. f (Quoniã nõ eſt no.col. aduer.carnẽ & ſanguinem.)i.aduerſus homines, qui ſunt caro & ſanguis:& per conſequens viſibiles. g (Sed aduerſus prin.& poteſt.) Vin. per principes intelligũtur mediocres dęmones qui præſunt minoribus,& per poteſtates intelliguntur maiores dęmones. Nã de ſingulis ordinibus ceciderunt aliqui in quibus naturalia rẽmanſerunt integra:vt dicit Dio.in cœleſti hierarchia. Et inferiores dęmones obediunt ſuperioribus:vt magis poſsint nocere hominibus. h (Aduerſus mundi rectores.)i.aduerſus eos qui regunt mundum. i. mundaliter viuentes. i (Tenebrarũ harũ.)ſ.qui homines mũdiales habent tenebroſas animas,& ſunt in tenebris vitiorũ,& perducentur poſt hoc ad tenebras exteriores. k (Cõtra ſpiritualia nequitiæ.)i. cõtra malignos ſpiritus. l (In cœleſtibus.)i.exiſtentes in hoc aere caliginoſo:de quibus dicit Mat. xiij. Aues cœli comederunt illud.ſ.ſemen ſeminatum.i.verbum dei. m (Propterea accipi.ar. dei.)i.virtutes,quibusdeus ſuos milites armat, non armaturam mundi:quia etiam cum hoſtes ſint ſpirituales nihil valet contra eos armatura corporalis. n (Vt poſitis reſiſtere.) Ly.inſultibus dęmonũ. o (In die malo.)i.in præſenti vita:vbi imminet pugna tentationum. p (Et in omnibus.)tam proſperis quã aduerſis. q (Perfecti ſtare.)ita quòd non frangamini aduerſis, aut eleuemini in proſperis. r (State ergo ſuccincti lumb.ve.)i.carnis concupiſcentias cingulo caſtitatis frenantes. s (In veritate.)Gor.nõ ſimulatoriè,vt hypocritæ,qui ſunt quaſi virgines fatuæ habentes vaſa ſine oleo. t (Et induti loricam iuſtitiæ.) Ly.ſicut enim lorica cooperit totũ corpus,ſic iuſtitia reddit vnicuique debitum. v (Et calciati pedes.)i.affectiones ſint munitæ virtutibus,ne à vitijs deturpentur. x (In præparatione euangelij pacis) vt ſitis pręparati ad prædicandũ euangeliũ Chriſti,qui annunciauit pacẽ æternã. y (In omnibus) Gor.ſ. prælijs ſiue illatis à carne ſiue à mundo ſiue à diabolo. z (Sumentes ſcutum fidei.) Vin.i.fidem pro ſcuto de qua dicitur p̃s.xc. Scuto circundabit te veritas eius. Sicut enim ſcutum primo recipit ictus.ſic primæ impugnationes ſunt ex parte fidei. Item ſicut ſcuto protegitur ſiniſtra pars corporis,ſic fides habet ſolum protegere in hac vita:quia non erit fides poſt hanc vitam. a (In quo poſsitis omnia tela nequiſsimi.) Gor.i.acutas tẽtatiões diaboli. b (Ignea.) ideſt de vitio ad vitium flammantia. c (Extinguere.)ideſt ſuperare. d (Et galeam ſa.aſſumite.)ideſt charitatem,ſicut enim galea ſuperponitur alijs armis,ſic charitas alijs virtutibus pręponitur. e (Et gladiũ ſpiritus.)i.gladium ſpiritualẽ. f (Quod eſt verbũ dei.) qa pcuſſus verbo dei diuidiť à mũdo. De hoc gladio diciť Mat.x. Non veni mittere pacem,ſed gladium.

Verbũ dei diciť ſemẽ: in plus eſt diſpoſitum verbũ dei, quã eucharistia vt patet. c. interrogo. Aug. Virtutes dicunť arma.

¶ Quæſtio.cl.

Super Verbis epiſtolę domi.xxj.poſt octa. penthe.quæ habentur ad Ephe. vj.ſ. induite loricã iuſtitiæ. Oriť.q. de iuſtitia. Verũ iuſtitia ſit virtus? Arguiť quòd non. Quod fit ex neceſsitate nõ eſt meritoriũ:ſed reddere vnicuique quod ſuũ eſt quod pertinet ad iuſtitiã, fit ex neceſsitate:ergo non eſt meritoriũ:actibus autẽ virtutũ meremur,ergo iuſtitia non eſt virtus. In oppoſitum Greg.ij.moraliũ ait quòd in quatuor virtutibus.ſ.temperantia.prudẽtia, fortitudine,& iuſtitia tota boni operis ſtructura conſurgit. Igitur. Ad argumen.dicitur quòd volũtas fertur in ſuum obiectũ cõſequenter ad appręhenſionẽ rationis:& ideo quia ordinat in alterũ ratio voluntatis põt velle aliquid in ordine ad alterũ qđ ptinet ad iuſtitiã. Ad quęſtionẽ rñdẽdũ eſt ſecundũm Tho.ij.ij.q.lviij. per tres concluſiones. Prima eſt,virtus humana eſt quę bonũ reddit actũ humanũ,& ipſum bonũ facit, quod quidẽ conuenit iuſtitię. Secunda cõcluſio eſt,actus hominis bonus redditur ex hoc quòd attingit regulã rationis ſecundũ quam humani actus rectificantur. Tertia concluſio cum iuſtitia operationes humanas rectificat,& opus hominis bonũ reddit:nam ex iuſtitia viri boni nominantur,ſequitur quòd iuſtitia eſt virtus.

Dominica.xxij.poſt octa. penthec. Philip.j.

FRatres, † Confidimus[b] in domino Ieſu:[c] quia qui cœpit in vobis,opus bonũ perficiet[d] vſque in diẽ Chriſti Ieſu.[e] Sicut eſt mihi iuſtum hoc ſentire[f] pro omnibus vobis, [g] eo quòd habeam vos in corde,[h] & in vinculis meis,[i] & in defenſione[k] & confirmatione euangelij,[l] ſocios gaudij mei omnes vos eſſe.[m] Teſtis enim mihi eſt deus,[n] quomodo cupiam omnes vos eſſe in viſceribus Ieſu Chriſti.[o] Et hęc oro,vt charitas veſtra magis ac magis abundet[p] in omni ſcientia,[q] & in omni ſenſu,[r] vt probetis potiora,[s] & ſitis ſinceres &[t] ſine offenſa[v] in die xp̃i,[x] repleti fructu iuſtitię[y] p ieſum Chriſtum,[z] in gloriam & laudem dei.

† Confidimus.omnis ſpes noſtra omnis cõfidẽtia, omnis intẽtio, omnis,cogitatio noſtra in domini deũ ſe dirigere debet. Dauid p̃s. iiij. ſperate in domino & p̃s. x. in domino cõfido & alio p̃s.iacta cogitatũ tuũ in domino: & ipſe enutriet te.

Poſtilla.

FRatres. Cõfidimus in dño &c. Ante initiũ illius epi.ſcribit ſan.paulus ſalutãdo Phil.di. Gr̃a vobis & pax à deo pr̃e nr̃o & dño ieſu xp̃o. Tũc ſequiť præſens ep̃la. Vbi notãdũ quòd ep̃la pręſens & euãgeliũ hodier.cõ-

cordant quia in euangelio monemur ad habendam charitatem, non vt tantum benefaciamus proximo, ſed etiam vt dimittamus iniurias nobis ab eo illatas, vt patet in euangelio. Et ad illã perfectam charitatem inducit nos apoſtolus in prȩſenti epiſtola, vt patebit in textu, dicens. a (Fratres, Confidimus.) Vinc.i.fiduciã habemus. b (In domino Ieſu) non in aliqua alia creatura. c (Quia qui cœpit in vobis, opus bonum perficiet.) Ly.ſicut enim inchoatio operis boni eſt à deo, ita & cõſummatio. d (Vſque in diẽ Ieſu Chriſti.) Vin.t.ad mortẽ cuiuſlibet hominis, & tunc deus manifeſtabit ſe cuilibet homini, & tunc reddet vnicuique iuxta opera ſua. e (Sicut eſt mihi iuſtum hoc ſentire.) ideſt bonam operationem habere. f (Pro omnibus vo.) quia dilectio facit bonum opinari de dilecto: ergo ſubditur. g (Eo quòd habeã vos in cor.) Gor.i.in intimo affectu charitatis. h (Et in vinculis meis.) Gor.i.vinculis pro euangelio patiendo. i (Et in defenſione) euangelij.i.dũ euangelium contra infideles defendo. k (Et confirmatione.) i.dũ infirmos in doctrina euangelij.ſ.confirmo, cum in omnibus his iam enumeratis memor veſtri ſum deſiderans. l (Socios gaudij mei omnes vos eſſe) futuræ remunerationis: quia quanto plures ſocij, tanto maius gaudium. m (Teſtis enim mihi eſt deus.) Vin.i.prebet teſtimonium. n (Quomodo cupiam omnes vos eſſe in viſceribus Ieſu Chriſti.) i.in intimo amore Ieſu Chriſti. o (Et hoc oro vt charitas ve.magis ac magis abundet.) Ly.quia charitas ſemper creſcère poteſt. p (In omni ſcientia.) ſ.diſcretionis, vt ametis proximos, & vitia eorum non ametis. q (Et in omni ſenſu) ſcilicet diligenter, quia in omnibus bonis quæ videt, in eo quem amat cõgaudet, & malis eius compatitur. r (Vt probetis potiora.) Vinc.i.probare poſsitis non ſolum bona, ſed etiam potiora.i.meliora, ea ſequendo. s (Et ſitis ſinceres.) i.puri & mundi in vobis. t (Et ſine offenſa.) ſ.proximis veſtris. v (In diem Chriſti.) i.vſque in finẽ vitæ. x (Repleti fructu iuſtitię.) ideſt bonis operibus, quæ ſunt fructus iuſtitiæ. y (Per ieſum Chriſtum.) à cuius gratia venit omne meritum. z (In laudem & gloriã dei.) Vinc.vt digne poſsitis deum laudare & glorificare.

¶Quæſtio.clj.

Super Verbis epiſtolę domi.xxij.poſt octa.penthe.quæ habentur ad Philip.j.ſ.repleti fructu iuſtitiæ. Oritur quæſtio de actu iuſtitiæ. Vtrum actus iuſtitiæ ſit reddere vnicuique quòd ſuum eſt? Arguitur quòd non. (ait Tullius in lib.de officijs) beneficentia, quam benignitatem & liberalitem appellari licet, ad iuſtitiam pertinet, ſi liberale eſt de proprio dare alicui: nõ de eo, quod eſt eius: ergo iuſtitię actus non eſt reddere quod ſuum eſt. In oppoſitum Ambro.de officijs. iuſtitia eſt quæ vnicuique quod ſuum eſt tribuit, alienum non vendicat, vtilitatem propriam negligit, vt communem æquitatem cuſtodiat, Igitur. Ad argu. dicitur quòd ſubuenire miſeris quod pertinet ad miſericordiam ſiue pietatem, & liberaliter beneface re quòd pertinet ad liberalitatem per quandam reductionem attribuuntur iuſtitiæ, ſicut principali virtuti. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundũm Tho.ij.ij.q.lviij.per duas concluſiones. Prima eſt, materia iuſtitiæ eſt operatio exterior ſecundũm quòd ipſa res qua per eam vtũtur, proportionatur alteri perſonæ ad quã per iuſtitiam ordinatur quod dicitur eſſe ſuũ vnius cuiuſque perſonæ, quod ei ſecundũm proportionis ęqualitatem debetur. Secunda cõcluſio eſt, proprius actus iuſtitiæ nihil aliud eſt quàm reddere vnicuique quod ſuum eſt.

Dominica.xxiij. Philippen.iij. & .iiij.capi.

FRatres,[a] † Imitatores mei eſtote,[b] & obſeruate eos[c] qui ita ambulant,[d] ſicut habetis formam noſtram.[e] Multi enim ambulant,[f] quos ſępe dicebam vobis,[g] nunc autẽ & flens dico,[h] inimicos crucis Chriſti,[i] quorum finis interitus,[k] quorum deus vẽter eſt,[l] & gloria[m] in confuſione ipſorum[n] qui terrena ſapiunt.[o] Noſtra autem cõuerſatio in cœlis eſt.[p] Vnde etiam ſaluatorem[q] expectamus[r] dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui reformabit[s] corpus humilitatis noſtræ[t] configuratum[v] corpori claritatis ſuæ.[x] Secundùm operationẽ[y] qua poſsit etiã ſubijcere ſibi omnia.[z] Itaque fratres mei chariſsimi,[a] & deſideratiſsimi,[b] gaudium meum[c] & corona mea,[d] ſic ſtate[e] in domino chariſsimi.[f] Euſtochiam rogo, & Sinticen depræcor idipſum ſapere in domino.[g] Etiam rogo & te germane[h] compar[i] adiuua illas[k] quæ mecum laborauerunt in euangelio[l] cum Clemente & cæteris coadiutoribus meis, quorum nomina ſunt in libro vitæ.

Poſtilla.

FRatres. Imitatores mei eſtote & obſeruate&c.) Ante initium illius epiſtolæ ſcribit ſanctus Paulus in eodẽ capitulo, dicens. Fratres ego non arbitror meipſum comprehẽdiſſe adhuc: vnum autem. Lyr.ſup.eſt quòd de

† Imitatores. Primo Chriſtũ dominũ in mãdatis & doctrina imitari debemus. Deinde ſanctos apoſtolos & catholicos doctores in ſuis ſanctis documentis. Et omnem vanã doctrinã fugere. Iſidorus. Virtutes ſanctorum ad exẽplũ noſtrũ deus propoſuit, vt quanto de imitatione eorum cõferuntur nobis iuſtitię prȩmia, tanto de pȩſeuerantia mali ſint grauiora tormenta: idẽ ſi ad bonum incitamentũ diuina quibus admoneremur præcepta deeſſent: pro lege nobis exẽpla ſanctorũ ſufficerent hęc ait de ſummo bo.li.ij.

me aſſero:quæ quidem retro ſunt obliuiſcens ad ea verò quæ ſunt priora extendẽs meipſum. Tunc ſequitur præſens epiſtola. Vbi notádum eſt quòd epiſtola & euangelium coucordãt. Nã in euangelio legitur qualiter imaginem Dei.i. animam ſimilitudine ſua inſignitam Deo reddere debemus:cum dicitur. Reddite quæ ſunt cæſaris Cæſari,& quæ ſunt dei Deo. Sic in epiſtola hodierna hortatur nos vt reddamus Deo imaginẽ ſuam:hoc fit imitando doctrinam ipſi⁹ Apoſtoli. Ergo dicit. a (Fratres imitatores mei eſtote).ſ.in fide & charitate. b (Et obſeruate eos).i.attendite diligenter: vt vos eis conformetis. c (Qui ita ambul.)de virtute in virtutem. d (Sicut hab.for.noſtram.) ſcilicet viuendi vobis traditam,verbo,exemplo, & ſcripto. e (Multi enim ambulaut.)ſcilicet vita ꝑuerſa. f (Quos ſæpe dice.vobis.) cum eſſem præſens vobiſcum. g (Nunc autem flens dico.)hic notatur paſsio Apoſtoli,qui fleuit aliorum miſeriam & perditionem:& per hoc inducere nos volens ad compaſsionem proximorũ. h (Inimicos crucis Chriſti.) quia eorum vita erat cruci Chriſti contraria,qui in delitijs viuebant,quales fuerũt guloſi & luxurioſi. i (Quorum finis interitus)ſcilicet æternus,quia in fine conſequuntur pœnam æternam. k (Quorum Deus venter eſt.)quia ſtudẽt ei ſatiſfacere in omnibus,& quicquid faciunt ꝑ vẽtre faciũt & ipſum tãquam Deum colunt. l (Et gloria) eorum.ſ.temporalis. m (In confuſione ipſorum).i.perducet eos ad cõfuſionem æternam. n (Qui terrena ſapiunt,)Ly. tantummodo,& & non cœleſtia. o (Noſtra autem conuerſatio in cœl.eſt.)Gor.id eſt ſimilis conuerſationi cœleſtium,quãuis ſumus in terra. p (Vnde etiã ſaluatorem.)Gor.tam animarum quam corporum. q (Expectamus.)venturum ad iudiciũ. r (Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui refor.)ſcilicet in generali reſurrectiõe. s (Corpus humilitatis noſtræ.)Ly.Nam in nobis modo eſt humiliationis occaſio,eo quòd eſt corruptibile & putrefactibile & corrodetur à vermibus,& in cineres reſoluetur. t (Configuratũ) id eſt aſsimilatum. v (Corpori clari.ſuæ.)quia ſancti reſurgẽt in corpore glorioſo ſicut,& chriſtus reſurrexit. x (Secundùm operationem) id eſt potentiam operandi. y (Qua poſſet etiã ſubij.ſi.omnia.)propter creationem omnia ſunt ſibi ſubiecta,quæ de nihilo facta ſunt. Et niſi cõſeruarentur à Deo in eſſe in nihilum redigerẽtur. z (Itaqne fratres mei chariſsimi.) Ly. id eſt mihi iuncti dilectione ſpirituali. a (Et deſideratiſsimi)quia deſiderabat eos videre temporaliter hic in via& æternaliter in pãria. b (Gaudium meum.)de verbo perfecto. c (Et co. mea)doctoribus enim debetur corona ſpecialis quæ dicitur aureola. d (Sic ſtate)ſcilicet firmi contra tribulationes huius mundi. e (In domino cha.)ita quod ab eo nullo modo euellámini. f (Euſtochiam ro.&c.) Ly.id eſt firmiter ſtare. Iſtę erant duæ matronæ,quas confortat ſpecialiter Apoſtolus,tum propter fragilitatis ſexum,tum quia miniſtrauerant ſibi neceſſaria,& alijs prędicatoribus,vt oſtenderet ſe gratum. g (Etiam rogo & te germane.) Eſt nomen proprium. h (Compar), id eſt ſocius & adiutor meus in prædicatione. i (Adiuua illas),ſcilicet mulieres. k (Quæ mecum labo. in Euan.)ſcilicet mihi neceſſaria miniſtrando: & non ſolum mecum:ſed. l (Cum clemente & cæteris coadiutoribus.)in predicatiõe verbi Dei,ipſis ſcilicet ſicut & mihi neceſſaria miniſtrando.

Fides eſt virtus qua creduntur quæ non videntur & duppliciter accipitũr. vno mõ pro illo qđ creditũr alio mõ ꝑ illo cui creditũr:& charitas eſt virtus qua diligitur De⁹ ꝓpter ſe,& ꝓximus ꝓpter Deũ. magi. ſent. lib.iij.

Oẽs frẽs ſumus ſcđm quòd homines ſumus. Auguſt.

¶Queſtio.clij.

Super Verbis epiſtolæ dominicæ.xxiij.poſt octauam penthecoſtes, quæ habentur ad philippen.iij.ſcilicet imitatores mei eſtote. Oritur quæſtio de imitatiõe Apoſtoli. Vtrũ ad imitandum Apoſtolum Chriſti neceſſarium ſit omnia temporalia relinquere? Arguit quòd non.ait Ariſto.iij.Ethicorum, virtus in medio conſiſtit:ſed ille qui omnia dimittit per voluntariam paupertatem,non videtur in medio conſiſtere,ſed magis in extremo.ergo non agit virtuoſe,quod non pertinet ad vitę perfectionem. Igitur in oppoſitum ad vitæ perfectionem requiritur temporalium derelictio vt patet Mat.xix.Si vis perfectus eſſe,ſed quilibet debet eſſe perfectus.patet Gene.xxij.dictum eſt Abrahe, ambula coram me & eſto perfectus, quam perfectionem habuit Apoſtolus,Igitur. Ad argumentum dicitur negando minorem& ratio eſt: quia medium virtutis ſecundùm Philoſophum accipitur ſecundùm rationem rectam,non ſecũdùm quãtitatem rei:ideo quicquid poteſt fieri ſecundùm rationem rectam non eſt virtuoſum ex magnitudine quantitatis:ſed magis virtuoſum eſſet aut præter rationem rectã,ſi quis omnia ſua conſumeret in intemperãtia vel abſque vtilitate:eſt autem ſecundùm rationem rectam quòd aliquis diuitias abijciat,vt contemplationi ſapientiæ vacet. Ad quæſtionem reſpondeo quòd ſequela Apoſtoli duplex eſt.vna eſt conſequens & neceſſaria ad ſalutem in qua conſiſtit perfectio vitæ Chriſti,ad quam pertinet perfecta obſeruantia præceptorum charitatis,qua tenemur eſſe perfecti,de qua habetur Matt.xix. ſi vis ad vitam ingredi,ſerua mandata Dei.& tunc dicendum eſt quòd ad imitandum Apoſtolum non eſt neceſſarium omnia temporalia relinquere,quia quis abſque hoc quod ipſe relinquat poteſt ipſum Apoſtolũ imitari.hoc autem modo ſuerunt diuites,qui mãdata Dei ſeruauerunt. Alia eſt ſequela Apoſtoli ſupra communem ſtatum ſtatuti neceſſarium,vt eſt ſequela in paupertate,auſteritate &c.de qua habetur Lu.ix. Chriſtus.qui vult venire poſt me.&c.& tunc eſt dicendum quòd ad imitandum Apoſtolum Chriſti,neceſſarium eſt omnia temporalia relinquere.

Dominica.xxiiij.poſt octauam pẽ heco.Col.j.

FRatres, Non†ceſſamus,[b] pro vobis orã res[c] & poſtulantes,[d] vt impleamini agnitione voluntatis eius[e] in omni ſapientia[f] & intellectu ſpirituali,[g] vt ambuletis digne,[h] Deo p omnia placẽtes,[i] in omni ope.bono fructificãtes[k] & creſcẽtes in ſcientia Dei.[l] In om̃i virtute cõfortati,ſcd̃m potentiam claritatis eius.[m] In omni patientia [n] & longanimitate,[o] cum gaudio gratias agẽtes Deo & patri qui dignos nos fecit in parte ſortis ſanctorum in lumine. Qui eripuit nos de poteſtate tenebrarum,& tranſtulit in regnum filij dilectionis ſuæ,& in quo habemus redemptionem & remiſsionem paccatorum.[p] In Chriſto Ieſu domino noſtro.

†Non ceſſamus. In primitiua ecclesia in ſacris tpibus ſancti pres alternatim ſine intermiſsiõe orabãt, put de ſctõ petro fiebat oratio qñ herodes eũ vinctũ tenebat vt patet Actuũ. xij. Et petr⁹ q̃dẽ ſeruabat in carcere. Oĩo autẽ fiebat ſine intermiſsione ab eccleſia ad Deũ pro eo.i. diſcipuli Petri alternatim p petro orabãt: al's defeciſſent in orando.

Poſtilla.

FRatres. Non ceſſamus pro vobis orantes &c. Ante initium illins epiſtolæ, ſcribit ſanctus Paulus in eodem capitulo ſalutando amicabiliter Coloſſ. Gratia vobis & pax à Deo patre nr̃o. Gratias agimus Deo & patri dñi noſtri Ieſu Chriſti,ſemper pro vobis orantes, ſcilicet ego Paulus & Timothæmus diſcipulus meus, audientes fidem veſtram in Chriſto,& dilectioné quã habetis in omnes ſanctos propter ſpem, quæ repoſita eſt vobis in cœlis. Tunc ſequitur pręſens epiſtola. Notandum quòd Euangelium & epiſtola præſens cõcordant: q̃a in Euangelio legit̃ de ſilia Archiſynagogi Iairi mortua, quam dominus ad deuotam petitioné patris ſuſcitauit: ſic etiam in epiſtola pręſenti Apoſtolus nos hortatur ad deuotam orationem,per quã mens eleuatur in Deum,dicens. a (Fratres. Non ceſſamus.) Gor.horis oportunis. b (Pro vobis orãtes.) Ly.mente. c (Et poſtulãtes.) ſcilicet ore. d (Vt impleamini agni.vo.eius.) vt plenius voluntatem diuinam cognoſcatis, quid velit, & quid non. e (In omni ſapientia.) quantum ad cognitionem rerum ad vitam actiuam pertinentium. f (Et intellectu ſpirituali.) quãtum ad cognitionem ſpiritualium ad contemplatiuã vitã pertinentiũ. g (Vt ambu.di) ſ.per viã huius vitæ ad patriam. h (Deo per omnia placen.) per rectam intentionem,& bonam voluntatem. i (In omni opere bono fructifi.) i.per bonam operationem ad deum, proximum,& ad ſeipſum. k (Et creſcẽtes in ſcientia dei.) id eſt cognitione diuinitatis. l (In omni virtute conſort.ſecundũm po.cla.eius.) id eſt ſecũdũm filium qui eſt claritas patris, per quam cõfortamur in bo. m (In omni patientia.(Ly.per aduerſorum tolerantiam. n (Et longanimi.) per certam præmiorum expectationem. o (Cum gau.) Gor.non ex triſtitia aut ex neceſsitate. p (In Chriſto Ieſu domino noſtro.

Patientia eſt ſuas & ſuorũ iniurias ac cętera mala ęquanimiter ferre. xxiiij.q.j.

¶Quæſtio.cliij.

Super Verbis epiſtolæ domini.xxiiij. poſt octa.penthe. quæ habentur ad col. j.ſ.creſcentes in ſcientia. Oritur quæſtio de ſciẽtia. Vtrum ſcientia,quæ ponitur donum ſpiritusſancti,ſit practica? Arguitur quòd nõ Augu. xiij.de trinitate dei ait.actio qua exteriorib⁹ rebus vtimur,ſcientiæ deputatur.ſed ſcientia cui deputatur actio eſt practica:ergo ſcientia quæ eſt donum,eſt ſcientia practica. In oppoſitum Greg.in moral.ait ſcientia in die ſuo conuiuiũ parat,quia in ventre mentis ignorante ieiuniũ ſuperat: ſed ignorantia non tollitur totaliter, niſi per vtramque ſcientiam,ſcilicet ſpeculatiuam & practicam:ergo ſcientia quæ eſt donũ, diuiditur in ſpeculatiuam & practicam. Ad argumentũ dicitur quòd loquitur de dono ſcientiæ ſecundũm quòd ſe extẽdit ad operationem attribuitur ei actio ſed non ſola nec primo,& hoc etiam modo dirigit pietatem. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundũm Tho.ii.ij. q.ix.per iſtam concluſionem.donum quidem ſcientiæ primo & principaliter reſpicit ſpeculationem inquantum homo ſcit quid fide tenere debeat,ſecundo autem ſe extendit ad operationem ſecundũm quòd ſcientiam credibilium eorum quæ ad credibilia conſequuntur dirigimur in agendis.

Finis quæſtionum ſuper epiſtolis de tempore,& ſunt in numero.cliij.

Sequuntur annotationes per modum quæſtionum, ſuper Euãgelijs de nouo inſertæ, quas quidem vnuſquiſque Eccleſiaſticus ſcire debet.

QVIA homines ſua quidem natura imbecilles facti ſunt, & pœnitus ignorãtes: vt nebulas igitur ipſius ignorantiæ quæ aliquando mater mortis eſt à ſe tollãt, ſcire quippe deſiderant, ne in perpetuã ruinã decidant

Bona ſciã.

nam per ſcientiã & doctrinã homo mortis ruinam vitare põt, & per ſapientiã quam ſi quis adeptus eſt iam omne bonum cõſequit̃: q̃a ipſa eſt quæ cunctis rebus mũdi melior eſt, vt de his ſapiens ait. c. vij Vnus introitus eſt omnibus ad vitã, & ſimilis exitus. Propter hoc optaui, & datus eſt mihi ſenſus, & inuocaui & venit in me ſpũs ſapientiæ. Et præpoſui illã regnis & ſedib⁹

Sapientiæ laus.

& diuitias nil eſſe duxi in cõparatiõe illius, nec cõparaui illi lapidẽ pretioſum: quoniam omne aurũ in cõpararione illius arena eſt exigua. Et tamquã lutũ exiſtimabit̃ argentũ in cõſpectu illius. Sup ſalutẽ & ſpeciẽ dilexi iſtã. Et propoſui p luce habere illã: q̃m inextinguibile eſt lumen illius. Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa. Et idẽ infra. Omnibus nobilib⁹ melior eſt ſapiẽtia. Cũ ergo euangeliũ Chriſti in quo vera ſapiẽtia eſt q̃d anno complete legit̃ hic perſcrutandũ ac legendũ ſit prudẽter quoque interpretandũ cũ omni ſimplicitate cordis, & animi mãſuetudine: vnde Iac. j. Cũ mãſuetudine ſuſcipite inſitũ verbum, q̃d põt ſaluare animas veſtras. Nã in humili ſpiritu quieſcit Dei ſapiẽtia, ſupbis autẽ reſiſtit. Aliq̃s humilis ſpiritu & in Dei ſapiẽtia toto animo, tota mente edoceri cupiẽs tãquã ad id per q̃d ſummũ bonũ cõſequit̃ quærere poſſet: cur à ſancta & catholica Dei eccleſia lectiones populo legẽde ac interpretãdę aſſumant̃, & legi ſtatutę ſint? Ad quã quidẽ quæſtionem cum orthodoxis ac ſanctis Doctoribus: vt ſequitur cum formata quæſtione breuiter reſpondeo.

Stemũ bonum mũdi de⁹ Iſido.

Quæſtio.

Quare ſancta mater Eccleſia in miſsis celebrandis aſſumpſit lectiones Euãgelij populo ex vnoquoque Euãgeliſtarum libro.

Vnus eſt Deus: quia ſi eent plures vn⁹ poſſet aliũ deſtruere q̃a omnipotentes &c. nullus cẽt de⁹ de orbel. j. ſent.

QVæſtio iam ſupra ſumpta: videlicet cur ſancta & catholica Eccleſia ſacri verbi Euãgelij populo fidei lectiones ſumpſerit eſſe legendas: legiq́ue ordinauerit ex libris quatuor ſcribarũ Dei & Ieſu Chriſti ſaluatoris noſtri cũ diuina officia miſſarũ agũtur? Ad hãc quidem quæſtionẽ orthodoxi Doctores r̃ndere ſolẽt, quòd ſancta Eccleſia ſancti Euangelij lectiones ideo aſſumpſit, & legi iuſtituit, vt omnis populus in Chriſto Ieſu, & veritate ſanctæ fidei ędificaret̃, informaret̃ necnõ omnis credẽs corroboraretur crederetq́ue firmius in ſanctã trinitatẽ, patrẽ, & filium & ſpm̃ ſanctũ ab vtroque p cedentẽ, quæ verò tres perſonæ vna ſimplici natura & eſſentia ſunt, vnus ſolus verus De⁹ omipotens immenſus ſuper omne q̃d eſt optimus: ætern⁹ ſine principio & fine. A quo q̃dẽ cũcta eẽ cœperunt, bonũ q̃ppe. Sed poſtea ſuo vitio mali corruptionẽ acceperunt, vt regalis & diuus Lyricus ait. Ipſe fecit nos. De trinitate hac ineffabili habet̃ de ſum. tri. & fi. ca. firmiter. Firmiter credimus, inquit ſummus põtifex, & ſimpliciter cõfitemur, q̃d vnus ſolus & verus Deus ætern⁹ immẽſus & incõmutabilis, incõprehẽſibilis, omnipotẽs & ineffabilis pater & fili⁹ & ſpiritusſanctus. tres quidẽ perſonæ, ſed vna eſſentia & natura ſimplex. & eodẽ. c. Hæc ſancta trinitas ſecundũ cõmunẽ eſſentiam indiuidua: & ſcd̃m pſonales proprietates diſcreta. Itaque patent per ſanctum Moyſen & cæteros ſanctos prophetas. Item dici põt quòd ſacræ lectiones ex Euãgelio legi introductæ ſunt in ſancta Dei Eccleſia, vt ipſa veritas de Chriſto dño quę à pphetis nondũ nota nec cognita pœnitus habebat̃, per euangelij verbũ & eius ſctãs lectiones omnibus nota ac manifeſta fieret: videlicet q̃a ipſe eſt Chriſt⁹ dñs ver⁹ meſsias & omniũ redemptor: imo cum oẽs populi ante Chriſti aduentũ in tenebris ambularent, naſcẽte dño Ieſu Chriſto: omnib⁹ lux orta eſt (Eſa. dicẽte.) Popul⁹ qui ambulabat in tenebris vidit lucẽ magnã: & lux orta eſt eis: q̃a ipſe dñs Ieſus eſt lux mũdi eo dicente. Ego ſum lux mundi. Igit̃ vt ambulem⁹ cũ Chriſto in verbo veritatis, & in lumine fidei neceſſe fuit eius euãgeliũ nobis manifeſtũ fieri in ſctã Dei eccleſia, vbi oẽs cõueniunt: vt credamus in lucẽ. i. in Chriſtũ vt filij lucis ſim⁹. i. ipſius redẽptoris Ieſu, eo dicẽte credite in lucẽ, vt filij lucis ſitis. Eſt etiã neceſſe euãgelij lectiones in diuinis officijs aſſumi vt in cõmuni legerent̃: ideo q̃d vnuſquiſque chriſti fidelis in vera ſapiẽtia & diuinis l̃ris pficeret: quas dulce & ſacrũ euangelij verbũ docet. Nã vt ait Hie. l̃ras neſcit qui ſacra ignorat. Iam ergo ſatis manifeſta ratio patet ob quã cauſam ſancti patres lectiones Euangelij in ſancta Dei eccleſia legendas eſſe ſtatuerunt.

Lux de qua loquit̃ Eſa. pcedebat de corpore Chriſti: eo qui d gloria animæ Chriſti quæ erat pfectè beã redũdaba in corpus. De tur. crema.

Qui ſummorum pontificum ex ſancto Dei Euãgelio lectiones in ſancta romana eccleſia legẽdas eſſe ſtatuerint. Et dehinc p ſingulas dioceſes legenda ſtatuerint cum decreto:

ET quia aliquorũ hominũ curioſitas raro aut nunquam ſatiari põt. Curioſorum aliq̃s igitur forte prę cæter modũ ſapere volens quæreret à me quis ſummorum põtificũ

Neque eñ explet̃ neque vnquã ſatiatur cu

ſeu ſanctorũ patrum primus in romana ecclesia
& per diuerſas dioceſes euãgelicas lectiones fi-
dei populo eſſe legendas ſtatuerit? Ad hãc quæ
ſtioné reſponderetur quòd multi ſummi ponti
fices & venerandi patres euangelicas lectiones
legi ſtatuerunt: nõ tamen id ordinate. i. debito
ordine ſub decẽti modo ratione & forma: qua
propter eorũ nõ ſtetit decretũ validum, neque
ratũ: quia quæ non recte fiunt & ratione carẽt
minus bene fiunt: diuque ſtare nõ poſſunt. Sed
poſtea venerũt alij patres venerandi ſanctas lite
ras perſcrutantes qui vocato clero & cętu ve-
nerabilium doctorũ ſtatuerunt cum eorũ cõſi-
lio, ex quatuor ieſu Chriſti ſaluatoris ſcribis. i.
euangeliſtis lectiones euangelicas ex vno quo-
que partim extractas populo dei in ſancta eccle
ſia congregato legẽdas ac interpretãdas eſſe. In

Theleſphorus illeſummus pontifex.

ter quos beatus Theleſphorus tunc ſummus
pontifex ante ſacrificium euangelium dei legẽ
dũ eſſe ſtatuit ſic & angelicũ hymnum. ſ. Glo-
ria in excelſis deo eſſe decantandũ in principio
miſſæ. Cuius adhuc ſanctum decretum manet

Hoc ideo factum eſt: quia cũ totũ euãgeliũ in vna dioceſi legi nõ poſſet, in omnibus legeretur.

ſtabilitũ. Deide dioceſani. ſ. vnusquiſque à ſum
mo pontifice autoritate obtenta ſtatuerunt ſibi
euangelicas lectiones eſſe legendas ſecundũm
vnãquãque dioceſim & cuiuſlibet dignitatẽ &
gradũ prout ſacro cętui viſum fuit eſſe diſcer-
nendũ. Iuxtaque decretum ſummi pontificis
ſinguli dioceſani proprias & ab alijs diuerſas pa
rum vel in toto vnusquiſque videlicet euãgeli-
cas lectiones legendas eſſe ac decantandas in p
pria dioceſi ſtatuit, decretumque ſingulare ac
cõmune factũ ad ſummum pontificem pro vni
uerſa ſancta ac catholica dei eccleſia ad confir-
mandũ atque decretandũ humiliter detulerũt.
Tunc beatiſſimi patres vnũquodque ſtatutum
ſumma diligentia perſcrutati ſunt in veritatis
examine: & quod ſuperfluum innotuit reſeca-
tum eſt: & quod deerat ſic ſuperadditũ eſt, ita
adeo ſapienter ac prudenter à ſanctis patribus
exactũ diſcuſſum atque decretum eſt, quòd ſa-
crũ dei euangeliũ multipharie partitum in ſuas
ſanctas lectiones ſecundũm cuiuſlibet dioceſis
ordinem: & vſum in dei eccleſia anno reuoluto
cõplete legatur ac perficiatur in ſuo toto à plu-
ribus partum lectum: nec nõ fideli populo enar
ratum ſuo fine compleatur domino Ieſu coad
iuuante, & hoc opus bonũ perficiente per ſuos
ſanctos patres. Quia ipſe eſt principiũ, & rerũ
omniũ finis, vt per os Eſaiæ euangelici prophe
tę de ſeipſo teſtatur. Ego ſum alpha & o. i. rerũ

Legẽdum eſt potius alpha & omega: quia omega eſt vltima litera alphabeti græci.

principium & finis: iſtud à deo factũ eſt tãquã
à ſummo omniũ rerum autore mediante cętu
ſanctorum patrum agente. Nam ſine ipſo domi
no Ieſu homines nil boni facere poſſunt: vt ait
Lucas ore diuino locutus. Nil ſine me poteſtis
facere: igit (ſicut ſancti patres) in nomine ipſius
opus noſtrum faciamus.

¶ Cur euangeliũ à diacono in ſini-
ſtra parte ab ara populo fideli ad au-
diendum ſtanti decantatur, & cur aliæ
multæ ſolennitates fiant.

QVia mens curioſa multis iam au-
ditis adhuc plurima quæ ſuo cupi
do deſiderio ſatietur audire am-
bit, & quęrit: vt aliquid igitur ad
votũ ſe curioſi mens conſecutam

A quo cãtatur euangelium.

dicat placuit & aliam inſererę quæſtioné. Quã
quidẽ nõnullus curioſus adhuc ſup ſacri euange-
lij lectionibus formare poſſet videlicet. Cur dũ
ſancti euangelij verbũ à diacono exaltata voce
cantatur, populus fidelis aſtans & erectus decli
uo ac nudato capite attente audiat. Et pariter
cur aliæ multæ ſolẽnitates fiant, puta quia quã-
do ſanctũ euangeliũ legitur crux antefertur: &
cerei ad vtrũque latus incenduntur &c. Ad hãc
quæſtioné cum ſanctis & orthodoxis doctori-
bus reſpondeo quòd ſanctũ euangeliũ eſt verbũ
Chriſti in quo eſt omnis veritas: & quia veritas
non debet abſcondi, veluti Chriſtus ait. Prędi-
cate euangeliũ omni creaturæ. Et idẽ manife-
ſtate nomen meum omnibus hominibus. Ideo
oportuit ſanctũ euãgeliũ exaltata voce per dia
conum legi, vt vnusquiſque fidelis veritatem.
ſcilicet Chriſtum qui veritas eſt, agnoſceret &
ſanctum eius nomen vnicuique loco mani-
feſtum fieret. Et deinde in alto legitur: ne
quis ſeſe excuſare poſſit quòd Chriſtus ver-
bo ſuæ veritatis quoſcũque audire volentes nõ
vocauerit, & peccatum ſe nõ habere dicat: quo
quidẽ verbo audito nemo ſe excuſet Ieſu dicen
te. Si nõ veniſſem, & eis locutus nõ fuiſſem, pec
catũ nõ haberẽt: imo Chriſtus in occulto nil lo
cutus eſt, eo dicẽte. In occulto locutus ſum ni-
hil. Igitur à diacono ſtãte in alto euangeliũ legi
iuſſum eſt: fuitque à ſanctis patribus ſtatutum

A qua parte altaris euãgelium cantatur & a quib⁹ fuit inſtitutũ.

quòd ipſum euangeliũ in ſiniſtra parte aræ vel
eccleſiæ legatur & decantetur. Et id ſignificat.
ſ. quòd ſancti euãgelij prædicatio vt vult Inno.
j. iudæis facta fuit, q in dextera dei patris erãt.
i. tempore legis Moſayce in dei protectiõe, quæ
per dexterã ſignificatur. Deinde iudæis apoſto
los audire nolentibus per ipſos apoſtolos gẽti-
bus prædicatio facta eſt, quæ per ſiniſtrã partẽ
deſignatᷣ, vt in actibus apoſtolorũ clare patet.
Nã dñs eis p angelũ ſuũ pręcepit dicẽs. Trãſite
ad gẽtes. Quãdo verò ſanctũ euãgeliũ legitur
duo cerei incedunt qđ veris Chriſticolis ſigni-
ficat duos populos lumine euãgelij. i. verbo veri
tatis illuminatos eſſe. ſ. iudaicũ & gẽtilẽ: de vtro
que Chriſt⁹ ait. Habeo alias oues. ſ. gentes, quæ
nõ ſunt ex hoc ouili. ſ. iudaico populo: quas me
oportet adducere cũ his, & fiet vnũ ouile. i. vna
cõgregatio fidelis. Et vnus paſtor. &c. Incẽſum
aũt antequã ſacrũ euãgeliũ legatᷣ fumigãs à dia
cono afferri ſolet: qđ nobis denotat quòd quili
bet fidelis corde puro verba ſancti euãgelij cum
humilitate & ſuauitate animique mãſuetudine
reuerẽter quoque ſuſcipere debet: qđ Iac. aper-
te docet, dicẽs. Cũ mãſuetudine ſuſcipite inſitũ

verbũ euãgelij.ſ.quod debet inſeri in cordibus veſtris. Idq̃ue denotat quòd quiſque fidelis cũ charitate & vera fide verbum dei intelligere,& corde ſentire debet:queadmodũ adoramus thuris fumigationẽ. Orare quoque nos decet prius petẽtes quòd dñs ieſus in ſuũ ſanctũ euãgelium verã intelligentiã nobis cõcedat. Nam per thuris fumigationẽ ſancta & deuota oratio intelligitur. Io.vij.apo. Iſtud ſatis edocuit dicẽs. Aſcẽdit fumus incenſorũ de orationibus ſanctorum omniũ ſuper altare aureũ coram deo. Itẽ crux Chriſti benedicta antefert̃ nobis, inſinuãs quòd vnuſquiſque volũtate & ſpiritu,ſi id corpore nõ fiat,ſeſe debet crucifigere opere: ſicut Chriſtus dñs verbo docuit. Nã ipſe ait. Si quis vult poſt me venire,tollat crucẽ ſuã animo.ſ.& ſequatur me. Ipſaq̃ue ſancta crux vexillum Chriſti eſt, quòd quilibet verus Chriſticola imitari debet: veluti veri & fideles commilitones ſeu capitanei imitantur ad fidem catholicã cõtra hæreticos defendendã & protegendã. Deinde diaconus manibus iunctis ſanctã euangelicã lectionẽ cantat, denotans quòd ſua voluntas iuncta eſt ſanctæ doctrinæ quã legit:|& pie ita corde credit. Tũc fidelis populus ſtans.i.pedibus erectus verba ſancti euangelij audit. Quod itaque ſic à ſanctis patribus ſtatutũ eſt, videlicet à beato anaſtaſio ſummo põtifice. vt de conſe.di.j.c.apoſtolica. Apoſtolica autoritate ait: idem anaſtaſius, Mandamus dũ ſancta euangelia in eccleſia leguntur vt ſacerdotes & cæteri omnes nõ ſedẽtes ſed venerabiliter curui & in conſpectu euangelij ſtantes dominica verba attente audiãt,& fideliter adorent.i.ſupplices veneremur. Et iſtud nobis ſignificat quòd quilibet fidelis ad prælium pro fide ſuſtinenda & Chriſti veritate paratus eſſe debet. Stat quoque populus capite nudato: ſignificans quòd omnes tam ſanctæ doctrinę reuerentiam & honorem ac deo gloriam exhibere debent tãquã doctrinæ quę exuperat omnẽ ſenſum: & quæ omnia veteris legis velamina & figuras detegit & aperit. Euangelio quoque finito vtriusque debet ſe ſigno crucis conſignare, ne diabolus inuidia ſua in nobis zizaniam ſeminet,& verbum Chriſti de cordibus noſtris tollat,& ne ſimus hi, de quibus euangelica parabola ait. Hi ſunt qui verbũ ſuſcipiunt & tempore tentationis recedunt.

Quid thus denotat.

Quid crux deſignat.

Quare populus ſtat, capite diſcooperto quãdo legitur euangelium.

Quare euangelium vocis accentu magis eleuato ac altiori decantatur quàm epiſtola.

Sed forte adhuc curioſus animus nõ quieſcit nec his ſolutis quęſitis cõtentus eſt, imo maiora ſcire curãs à me quęreret. Cur ſanctũ euãgeliũ vocis accentu magis eleuato & ipſa voce exaltata quã epiſtola decantaretur? Ex ſanctorũ doctorũ doctrina ad quæſtionẽ reſpondeo, quòd ſanctũ euangeliũ accentu magis eleuato & voce etiam magis exaltata decant quã ipſa epiſtola: quia doctrina ſancti euangelij nos perducit ad ſalutem quam ſuo ſalutari effectu in nobis operatur: epiſtola verò ſeu eius lectio ſolum ad id quod euangelium prædicat nos dirigit. Ideo depreſsiori voce quàm euangelium decantatur: & euangelium ſuo accentu magis exaltatur, quemadmodum montes ſuper colles: de his apoſtolus ait ad Hebr.vij. Nil enim adduxit lex ad perfectionem: euangelium autem dat ſalutem omni credẽti. Iſtud quoque dominus Ieſus nobis aperte ſignificauit, quãdo aſcendit in montem ad prædicandũ ſuũ ſanctũ euangelium vt patet Matt.v. videns Ieſus turbas aſcendit in montem: ſic Eſaias ſuo. xxx.c. dicens ſuper montem excelſum aſcende tu qui euangelizas ſyon.

Quid eſt euangelium & eius ſubiectum.

Quia cauſas ſupra explicuimus quibus ſatis manifeſte patet quòd iuſtè & ſanctę imo pro cuiuſlibet ſalute ſancti euãgelij lectiones à ſanctis patribus legi & decantari ordinatæ & ex decreto ſtatutæ ſunt. Poſt hæc verò adhuc quis lector aut alius animo curioſus à me quæreret, quę ſupra narraſti perſcrutati ſumus, attamen non dixiſti quid ſit euangeliũ & eius ſubiectũ. Quamobrem quærimus quid eſt euangeliũ,& quid eſt ſubiectum,& quid in ſe pro materia contineat. Ad hanc quidem quæſtionem proſtremo factam reſpondeo cum ſanctis doctoribus noſtræ ſanctiſsimæ gratiæ legis quòd euangeliũ eſt verbi Chriſti Ieſu ſaluatoris eius veritatis, noſtreq̃ue ſanctæ fidei bona nobis credentibus facta ſalutaris annuntiatio. Ex qua quidem diffinitione quãquã non quidditatiua & eſſentiali ſatis patet quòd euangelij ſubiectũ ipſe eſt Chriſtus deus & homo, prout vtramque naturam per hypoſtaſim in ſuppoſito dicit: & iſtud omnes ſancti doctores theologi communiter concedunt, dicentes quòd in theologia diuina ſcientia, ſuper qua nulla: Chriſtus prout vtramque naturam diuinã.ſ.& humanam ad vnũ compoſitum dicitur eſſe ſubiectum attributionis. Et ideo quia euangelium eſt tota theologia ideſt ipſa ſcientia diuina audeo in ſacro euãgelio dicere Chriſtum eſſe ſubiectum: nam ipſe Chriſtus ait. Ego ſum de quo locuti ſunt prophetę. Item quatuor euãgeliſtæ de eo teſtimonium dant: imo omne quod dicitur in ſancto euangelio ad Chriſtum dominũ refertur. Igitur ſane cum ſcoto concludere poſſum quòd nouæ legis conſideratio Chriſto attribuitur, tamquam principali ſubiecto in hac ſcientia cõſiderato. Cęteras ceremonias & quęſtiunculas, quæ fieri poſſent breuitatis cauſa ne tędio ſim omitto. Materia verò de qua in ſacro euangelio: eſt ipſa fides catholica in qua

Quæſtio quid ſit euãgelium.

Additio Euangeliũ ſecundũm ethymologiam bonũ nuntiũ ſiue nũciatio dicitur.

totũ euangelium reſpectu noſtri dicitur eſſe interpretatũ. Finis verò huius ſanctę euangelicæ doctrinæ eſt quòd quilibet fidelis Chriſticola beatã vitã poſsideat. Et hoc dei mãdatis.ſ.obſeruatis in domino dicente: ſi vis ad vitã ingredi, ſerua mãdata. euangeliũ autẽ ethimologizatᷓ quaſi boni verbi nũtiatio: quoniã euangeliũ dicitur ab, eu, quòd eſt bonũ & angelus nuncius: quaſi boni verbi nũciũ. Debet autẽ ſcribi euuãgeliũ ſic & proferri & nõ euangelium. Nã euuã greco ſermone peruerſum ſignat & ſic euangelium nunciatũ peruerſum verbum nobis quod procul abſit tua mala voce indicaret. Modũ autem legendi bone lector ſumas prout in epiſtolis ſupra edocui.

Quomodo debet ſcribi euangelium.

De quatuor euangeliſtis qui notarij Ieſu Chriſti ſaluatoris noſtri dicuntur.

De quatuor euãgeliſtis q̃ ſunt lucas Mattheus Ioã. & Marcus.

POſtquã ſupra dixi quid ſit euãgeliũ, & quo ad quid nominis vocis interpretationẽ annotaui: adhuc dicendũ eſt qui ſint euangeliſtæ Chriſti, qui & notarij dicuntur: quia omnia quæ Chriſtus dominus dixit & in ſęculo actu fecit: quęcunque ſint notatu digna ad noſtrã ſalutẽ neceſſaria pie ſcripſerũt: & nobis ad noſtrã eruditionẽ annotauerunt. pro cuius rei maioris notitia & cognitiõe habẽda, ſciẽdum eſt prout vult beatus Hiero. ſuper Mat. in ſuo prologo quòd multi euangelia ſcripſerunt, veluti fuere Gamaliel & Nicodemus & multi alij docti viri hebræorum vt vult Ioſephus hebręus hiſtoriograph⁹. Et ſimilr̃ aliqui grecorũ euãgelicas hiſtorias ſcripſerunt. Sic quoque alij qui ægyptiorũ à quibus multa hæreſis ex eorũ verbis interdũ orta fuiſſe legitur, vt ex apolline & plurimorũ aliorũ quorũ nomina hic enumerare nimis proluxũ eſſet ac ſuperfluũ cũ propriã nõ attingãt materiam. Tamẽ inter hos ſcriptores nullus eorũ electus eſſe annotatur: quia forte veritatẽ non recte enarrauerunt ſeu ſcripſerũt. Sed tãtũ illa quatuor animalia quę Ezechiel propheta ante cõſpectum dei in viſione vidit: quæ ſunt Mattheus, Marcus, Lucas, & Ioãnes virgo. Hi namque ſunt digni & fide probati in veritate, inuenti ſunt qui per illa quatuor animalia nobis demõſtrantur quoniam primũ animal horũ quatuor: quæ in viſu Ezechiel propheta vidit hominis faciem habebat: ſecũdum autem faciem leonis, tertium verò faciem vituli, & quartũ habet aquilæ faciem. Per proprietates horũ quatuor animalium nobis alij quatuor Ieſu Chriſti noſtri ſaluatoris ſcribæ aperte ſignificantur. Nam per primum animal quòd habet hominis faciem Matthęus ſignificatur qui ab humanitate Chriſti tãquã de homine ſui libri exordiũ ſumpſit cũ ait. Liber generationis &c. Is publicanus dictus eſt & cognomẽto leui appellatus. Scripſit autẽ euãgeliũ in iudæa vel æthiopia hebræo ſermone ꝓpter eos qui ex iudæis in Chriſtũ Ieſum credebãt: qui & nõdum nouę legis veritatẽ cognoſcebãt; vt illos inſtrueret, viã veritatis quoque edoceret vt veteris legis tenebras effugarent. Secundum aũt animal habens leonis faciem nobis beatũ Marcũ ſignificat, qui Chriſtũ dominũ, vt fortẽ leonẽ nobis reſurrexiſſe aperte oſtẽdit. Is autẽ diuus interpres apoſtoli petri fuit à quo baptiſma ſuſcepit & Alexãdrinę eccleſię primus epiſcopus qui & ipſe dominũ nõ vidit: ſed prout beatũ petrũ prędicantẽ audiuit iuxta fidẽ geſtorũ ſeriẽ ordine ſeruato veritatẽ euãgelicã enarrauit. Is autem euangeliũ in italia ſermone latino ſcripſit. Alij tamẽ eũ gręco ſermone ſcripſiſſe aiunt: tertium autẽ animal habẽs faciem vituli, nobis lucã ſignificat, qui anthiocenſis & natione ſyrus fuit arte peritus medicus: tuncq́ue magno honore habebatur. Is verò ad fidẽ doctrina diui Petri & Pauli in Chriſtũ Ieſum plene credidit cuius. ſ. Pauli & poſtea diſcipulus fuit & deinde diuino flamine inſpiratus poſt Matthæũ & Marcũ euãgeliũ ſermone græco ſcripſit, prout à beato Petro & Paulo eius magiſtris. audiuit: & ex aliorũ ſcripturis vera nouit, qui etiã fuit in diebus Herodis iudeæ regis. De Chriſto verò iuxta eius patientiã & acerbiſsimã mortem, ſatis ample & quã cæteri clarius locutus eſt. Ideo ꝑ faciem vituli nobis ſignificatur: quoniam ſicut bos cũ ducitur ad occiſionem nõ furit. ſed patiẽter mortem tolerat, ſic Chriſtus dñs patienter mortẽ ſuſtinuit, vt vult Eſaias euãgelicus ꝓpheta. Sed quartũ animal habens aquilæ faciẽ nobis beatum Ioannẽ Ieſu Chriſti amicũ & valde dilectũ ſignificat, qui & ſecretarius diu dicitur. Is cũ domino à ſua vocatiõe ſemper ſtetit & vidit ac audiuit quæ ipſe dñs fecit & dixit, dicẽs prout de ſeipſo teſtatur in Chriſti amara morte. Qui vidit teſtimoniũ perhibet de his. Et ille ſcit, quia vera dixit. Et ideo in eccleſijs aquila depingit. Nã ſicut aquila inter cæteras aues altius volat ita adeo quod ſolẽ de prope intueri poſsit Sic quoque beatus Ioãnes inter cæteros euãgeliſtas Chriſti ſcribas magis ardue de filio dei quo ad diuinitatẽ, quæ per ſolẽ ſignificatur nobis locutus eſt: ſic etiã de eius glorioſa & triũphanti aſcenſione Beatus Ioãnes poſt cæteros euãgeliſtas vltimus in aſia euangelium ſcripſit, græco tamen ſermone, ad infringendũ ebionitarũ dogma: qui aſſerebant Chriſtũ ante Mariã nõ fuiſſe. Ideo vt illos ab hac hæreſi diuerteret ſanctũ euãgeliũ incœpit in principio erat verbũ &c. Sancta autẽ doctrina ſcribarũ Chriſti ꝑ quatuor flumina ex terreſtri paradiſo fluentia nobis manifeſte demonſtrãtur. Nam ſicut tota terra ex his irrigatur, ſic etiam doctrina euangelica omnem hominem in toto orbe illuminat. vt Io. j. Qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundũ. Nomina verò fluminum ſunt hæc. Primum eſt Phiſon quòd fere omnẽ terram euilach circũit. Secundũ dicitur Geon quòd ęthiopiæ terram circuinit. Tertium di-

De gręcia.

Quare publicanus dictus eſt.

De marco.

De. iiij. animalibus.

citur tigris quod io aſsyrios tenditur. Et quartum dicitur eufrates vt patet Gene.ij. Cætera cauſa breuitatis omitto.

Finis annotationum.

Poſtilla ſiue expoſitio euangeliorũ tam dominicaliũ quàm ferialium, necnon quatuor temporum per decurſum totius anni.

Dominica prima aduentus euangelium ſecundùm Lucam.xxj.capi.

IN illo tẽpore, [a] Dixit Ieſus diſcipulis ſuis. [b] Erũt ſigna † in ſole & luna & ſtellis: [c] & in terris preſſura gentiũ præ confuſione ſonitus maris & fluctuum, [d] areſcentibus hominibus [e] præ timore [f] & expectatione, [g] quæ ſuperuenient [h] [i] vniuerſo orbi. [k] Nam virtutes cœlorũ mouebũtur. [l] Et tunc videbunt filium hominis [m] venientem [n] in nube [o] cum poteſtate magna & maieſtate. [p] His autẽ fieri incipientibus, reſpicite & leuate [r] capita veſtra, [s] quoniam appropinquat redemptio veſtra. [t] Et dixit illis ſimilitudinem. Videte ficulneam & omnes arbores, cũ producunt iam ex ſe fructũ, ſcitis quoniam prope eſt æſtas. Ita & vos cum videritis hæc fieri ſcitote quoniam prope eſt regnũ dei. [v] Amẽ dico vobis, quia non præteribit generatio hæc [x] donec omnia fiant. [y] Cœlum & terra tranſibunt, [z] verba autem mea nõ tranſibunt.

† Erunt ſigna. Dominus Ieſus ne nos de die extremo improuiſos dimitteret: & terrore cõcurreremus diem iudicij nobis futurũ indicauit, ne tam horridis ſignis humanũ genus pauens ſine fide cũ pauore periret, hæc ſigna erũt p accidens: qa nõ erũt de eſſentia corporum planetarũ: ſed diuina virtute ſic diſponẽte videbunt: puta ſol videbit niger &c.

¶ Poſtilla.

IN illo tẽpore. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis, Erũt ſigna in ſole & luna & ſtellis &c. Luc.xxj. Mat.xxiiij. Mar.xiij. Hæc prædixit dñs Ieſus anno eius.xxxiij. kalend. Aprilis feria.iij. luna.xij. in ditione.vj. In ſacro euangelio quinque continent: primũ eſt ſignorũ pręcedẽtiũ generale iudiciũ euentus in principio euágelij: ſecũdũ eſt filij homiois.ſ.Chriſti ad iudiciũ venıẽtis aſpectus ibi. Et tũc videbũt filium. tertiũ eſt ad iuſtos diuinæ cõſolationis effatus: ibi his aũt fieri incipiẽtibus: quartũ eſt cuiuſdã ſimilitudinis ad antedicta annexus: ibi videte: ficulneã: quintũ eſt omniũ pdictorũ certiſsime ad impletionis tẽpus ibi. Amẽ dico vobis quoniã.

Diuiſio euangelij.

Aute initiũ hodierni euãgelij ſcribit ſanctus Locas iu eodẽ ca. quòd Chriſt9 pręuidẽs tẽpos extremi iudicij, dixit, ſurget gẽs cõtra gente & ragnũ aduerſus regnũ, & terręmotus erũt magni per loca & peſtilẽtiæ & fames, terroresque de cœlo & ſigna magna erũt. Vę prægnantibus & nutriẽtibus io illis diebus. Erit enim pręſſura magna ſup terrã & irapopulo huic. Et cadẽt in ore gladij & captiui docent in omnes gẽtes. Et hieruſalẽ calcabit à gẽtibus donec impleaut opera nationũ. Itẽ de extremo iudicio dicitur etiã Luc.xvij. Sicut fulgur coruſcans de ſub cęlo in ea quæ ſub cælo ſunt, ita eri9 filius hominis in die ſua.ſ. aduentus ad iudiciũ: & ſicut factũ eſt in diebus Noe, ita erit in diebus filij hominis. Edebãt & bibebant vxores ducebant & & dabãtur ad nuptias vſque in diẽ qua intrauit Noe arcã & venit diluuiũ & perdidit omnes. Similiter ſicut factũ eſt in diebus loth. Edebãt & bibebãt, emebãt & vendebãt, plantabant & ędificabant: qua die autẽ exijt loth à ſodomis pluit ignẽ & ſolphur de cœlo & omnes perdidit. Secundũ hæc erit, qua die filius homiois reuelabitur ſcilicet in die iudicij. vnde etiam de hoc dicit infra Theſſalõ.v. Cũ dixerint pax & ſecuritas, tũc repentinus eis ſuperueniet interitus, dixit ergo. b (Erunt ſigna io ſole & luna & ſtellis.) Lu.xxj. Mat.xxiiij. Mar.xiij. ſed quę erũt illa ſigna declarat. Primo vt habet Ioelis. ij. Sol cõuertetur io tenebras, & luna in ſanguinẽ antequã veniat dies domini magnus & terribilis. Itẽ oſtẽſum eſt Ioãni: vt habetur Apocal. vj. Sol factus eſt niger tamquã ſaccus cilicinus: & luna tota facta eſt ſicut ſanguis & ſtellę de cęlo ceciderunt ſup terrã. itẽ Chriſtus dicit Mat. xxiiij. Sol obſcurabitur & luna nõ dabit lucem ſuam: & ſtellæ cadẽt de cœlo. Hoc nõ intelligitur quòd cadẽt de firmamẽto: quia minima ſtella ſecundũ aſtrologos eſt maior quã tota terra. Sed tantę impreſsiones & coruſcationes erunt in aere decurrentes ad terrorẽ malorũ vt à ſimplicibus hominibus ſtellę cadere putabuntur. Vnde Aug. Tã ſęua erũt iudicia dei, quòd ipm ſol aſpicere non audebit. c (Et in terris preſſura gentiũ prę confuſione ſonitus maris & fluctuũ.) Gloſſ. appropinquante extremo iudicio erit ſonitus maris terribilis & fluctuum eius. Nam mare eleuabitur vtra altitudinem mõtiũ quadraginta cubitis. Vnde ps.xcij. Mirabiles elationes maris. Tunc illi qui prope mare habitabunt in vallibus, fugient ad loca montana & comprimẽt ſe propter ſonitũ maris. d (Areſcẽtibus hominibus.) Gor. qa ſicut mentẽ ſecuritas reficit & impinguat ſecũdũ illud Prouer. xv. Secura mens quaſi iuge conuiuiũ. Sic timor attenuat & ex ſiccat ſecũdũ illud prouer.xvij. Spũs triſtis exſiccat oſſa. e (Prętimore.) ſ. inſtantiũ malorum. f (Et expectatione.) ſ. futurorum adhuc diſtantiũ. g (Quæ.) ſ. timor & expectatio. h (Superueniẽt) deſuper ſcilicet de cœlo. i (Vniuerſo orbi) nõ tantũ parti. Ex quo

Potius dñs voluit ſigna apparere in ſole luna & ſtellis quàm io alijs creaturis: quia iſta lumina à toto mũdo vidẽtur vt tot9 mundus cognoſcere poſſet adeſſe iudicium voluit dare illa ſigna io rebus maniſfeſtiſsimis. Vin. in ſermone primo huius dominicæ.

patet quòd nullus erit locus refrigerij, vt patet Matt.xxiiij. Erit tũc tribulatio qualis non fuit ab initio mũdi vſque modo, neque fiet: vt patet Dañ.x. veniet tale tẽpus quale nõ fuit ex quo gentes eſſe cœperũt. k (Nã virtutes cœlorum mouebuntur.) i. angeli in modũ trementium ſe habebũt. Et angeli dicuntur virtutes cœlorum, qui ſunt inhabitatores cœlorũ. Vnde Chryſoſt. Angeli qui in iudicio aſtabunt nihil ſibi conſcij videbunt infinitã multitudinem cõdẽnari non intrepidè: ſed cũ magno tremore illic ſtabunt. l (Et tunc videbunt filiũ hominis) ſcilicet tam boni quã mali: quia ſecundũ magiſtrũ ſen. lib. iiij. Chriſtus dñs in forma hominis iudicabit & in illa forma ab omnibus videbitur. Erit tamen differentia ex parte vidẽtis: quia boni videbũt eum cũ magno gaudio & gloria: ſed mali cũ confuſione & pœna. Vnde etiam ſanctus Tho. in. iiij. diſt. xlviij. Sicut viſio gloriæ humanitatis Chriſti erit iuſtis in pręmiũ, ita inimicis Chriſti erit in ſupplicium. m (Veniente) ſcilicet ad iudi. n (In nube.) ſ. lucida. o (Cum poteſtate magna & maieſtate) quia cum angelis & omnibus ſanctis in caſu exiſtentibus, & tũc cõgregabũtur, omnes gentes in vallẽ Ioſaphat, vt habetur Iohel. iij. Hiero. verò dicit. Nõ intelligendum eſt quòd in illa parua valle cõcludatur innumerabiliũ hominũ multitudo: ſed in locis circũiacentibus: Nã boni in aere cũ Chriſto ſtabunt, mali verò in terra, quorũ infinitus erit numerus, cũ quibus verus & iuſtus iudex contendet & diſceptabit. Conſequẽter in euãgelio hodierno poſt timorẽ reproborũ ponitur conſolatio electorũ cũ dicitur. p (His autẽ fieri incipientibus reſpicite.) per fidem. q (Et leuate) per ſpem. r (Capita veſtra.) i. corda veſtra. Vñ Gregorius. Capita leuare eſt mentes ad gaudia cœleſtis patriæ erigere. s (Quoniã appropinquat redemptio veſtra.) i. glorificatio animarũ & corporũ: quia poſt mundi ruinã ſequitur beatitudo quę erit in glorificatione corporis & animę. t (Et dixit illis ſimilitudinem, videte ficulneam & omnes arbores cum producũt iam ex ſe fructum, ſcitis, quia prope eſt ęſtas ita & vos, cũ videritis hæc fieri &c.) Vnde Hie. Cũ ramus ficus tener eſt folia nata & germen in florẽ germinat: & cortex folia parturit tunc intelligitis veris & ęſtatis aduentum. Sic cum omnia quæ ſcripta ſunt, & quæ Chriſti aduentum pręcurrere debent videritis: ſciatis quia prope eſt aduentus Chriſti ad iudiciũ. Sequitur certitudo prædictorum cũ dicitur. v (Amen dico vobis quia non pręteribit gene. hæc) ideſt genus humanum. x (Donec omnia fiant.) ſcilicet quæ dicta ſunt. y (Cœlum & terra tranſibunt.) ideſt depoſita priori forma innouabuntur, permanẽte tamen ſubſtantia. Nã terra, aqua, aer, & ignis & omnia elementa conflagratione ignis mũdabuntur. Erit enim terra ſicut Chriſtallus pura, aqua & aer obſcuritate, frigiditate, fumoſitate priuabuntur: & omnem frigiditatem, caliditatem & fumoſitatẽ, & impuritatem ab elemẽtis ſeparabit: & in infernum detrudet: vt mali infinities plus habeant de frigore: de calore & de fętore quàm habuerunt. z (Verba aũt mea nõ tranſibunt.) ſcilicet ſine effectu impletionis. Vnde Hier. Facilius eſt tranſire terram quàm Chriſti verba. Nã ſi omnia quæ in lege & prophetis ſcripta ſunt impleta ſunt, & implebũtur quomodo ergo Chriſti verba quæ per ſe perſonaliter eſt locutus nõ adimpleri debeant. Ergo verba Chriſti nõ tranſibunt incompleta: ſed minima litera complebitur: vt patet. Mat. v. Amẽ dico vobis donec tranſeat cælum & terra iota vnum aut vnus apex, non præteribit à lege donec omnia fiant. Qui ergo ſoluerit vnum de mandatis iſtis minimis & docuerit ſic homines minimus vocabitur in regno cœlorũ. Vnde circa præſens euangelium vbi dicitur. Tunc videbunt filiũ hominis veniẽtẽ in nube cum poteſtate magna. Notandum quòd Chriſtus nõ veniet niſi primo veniat antichriſtus. Quando antichriſtus veniet? Reſpondetur primo in tẽpore peccatorũ abundantiæ: vt habetur Dañ. viij. Cum creuerint iniquitates conſurget rex imprudens. Glo. omnium iniquitatum plenus. vnde Oſee. iiij. dicitur quòd tempore antichriſti plus quã prius abundabit mendaciũ, adulteriũ furtum, homicidium, rapina, auaritia, ſuperbia, & ſic de alijs vitijs. Vnde etiam Mat. xxiiij. Abũdabit iniquitas, & refrigeſcet charitas multorũ. Quis dubitat iam proximũ ipſius tẽpus fore cũ iam ex mala cõſuetudine infinita mala fiunt quæ noſtrorũ parentũ tẽpore non modici fuerunt dedecoris: quę nũc tẽporis cõputantur inter facta honoris. Sicut habere amaſias & bouilatrices deceptiones in emptionibus. Vnde Prouerb. ij. Lętantur cũ malefecerint. O ſi iã tot mala fiunt: quanta mala tũc erunt tempore antichriſti. Vnde quanto magis finis mũdi appropinquat, tanto peiores homines erunt. Secũdo veniet tempore litium & præliorum. Vnde Mat xxiiij. Surget gẽs cõtra gentẽ, & regnum aduerſus regnũ. Si ergo lites noſtris temporibus ſunt & prælia, quot tunc erunt tempore antichriſti quando ſathanas ſoluetur, qui nũc ligatus tenetur, vt habetur Apoca. ij. Tertio veniet tempore magnę famis: quia ex guerris cõtinuis ſequitur fames vnde Luc. xj. Omne regnum in ſe diuiſum deſolabitur, quia agricolæ tunc nec agros colere nec ſeminare poſſunt. Quid demum, tunc fames & cariſtia non modica ſequetur: vnde dicit in pſ. cvj. Terra fructifera verſa eſt in ſalſuginem à malitia inhabitãtium in ea. Quarto veniet tempore magnæ peſtilentiæ. Nam omne quod viuit cibo indiget. Vnde Ariſto. j. ethi. Non poſsibile eſt diu viuere ſine cibo. Ideo qui cibo caret, ac famis malitia torquetur, propter perditionem humidi radicalis infirmabitur: & tandem leui ſuperueniente febricula homo ſubito quaſi ex peſtilentia vt phyſici naturales dicunt moritur. Quinto veniet tẽ-

Quomodo videbitur Chriſtus in in iudicio vniuerſali.

Hierony.

Vbi ſtabũt boni & mali in iudicio vniuerſali.

Similitudo de ficulnea.

Quomodo cœlũ & terra trãſibũt.

De ãtichriſto ab anti quod eſt cõtra.

De aduentu antichriſti.

pore diſsidij regnorum à romano imperio.ij.ad Theſſa.ij. Niſi venerit diſceſsio primum.ſ.regnorum à romano imperio.vnde Glo.ſuper illud Dañ.vij.Et habebat cornua decem. Dicit quòd appropinquante die iudicij romanũ imperium ſcindetur in decẽ partes,& in decem regna.Sexto veniet tempore ſciſmatis in eccleſia dei vt dicit Glo.ſuper præmiſſa verba apoſtoli. Niſi venerit diſceſsio primum.ſ.ab obedientia romanæ eccleſiæ.Septimo veniet tempore hypocriſis illorum , qui ſe putabunt religioſos præ cæteris hominibus primæ Thimo. iij. In hypocriſi loquentium mendaciũ & cauterizatam habentium ſuam conſcientiam,prohibẽtes nubere & abſtinere à cibis,quos deus creauit ad percipiendum cũ gratiarũ actione fidelibus & his qui cognouerunt veritatem. Item Matt. xxiiij.Surgẽt pſeudo Chriſti & pſeudo prophetæ & dabunt ſigna magna & prodigia,ita vt in errorem inducantur,ſi fieri poteſt,etiam electi. Octauo veniet tempore hæreſis. Vnde apoſtolus.j.Thim.iiij.Diſcedent quidam à fide attẽdentes ſpiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum.Nono veniet in iſtius mũdi fine:quia poſt mortem antichriſti nõ longe mundus finietur.

De tẽpore aduentus eius in quo multa mala regnabũt

Tempore hæreſis veniet.

Incipiunt quæſtiones ſuper euangelijs dominicalibus & feſtiuis totius anni,domini fratris antonij betontini,& aliorum doctorum.

Quæſtio prima.

QVeritur vtrũ de° poſſit aſtra.ſ. ſolem, lunam,& ſtellas ſuo ſplẽdore priuare? Ad qđ reſpõdeo per tres concluſiões. Príma ſol nullaſua luce verè priuari põt:nã impoſsibile eſt quòd ſtãte cauſa remoueat effect°:qa cauſa eſt ad quã de neceſsitate ſequitur aliud,vt patet.v.metha.Sed ſtante ſole,ſtat cauſa omnis ſuæ lucis:quia non habet lucẽ alienam ſiue ab alio participatam,nec propriam quæ eſt accidens,ideſt commune ſed habet ſolum propriam quæ eſt accidens per ſe & naturalis proprietas eius:omne autem tale accidens conſequitur principia ſpeciei cui ineſt,vt riſibilitas principia hominis : & dicitur cauſari à ſuo ſubiecto non per actionem ſed per naturalem ſequelam,ideſt ſic quòd producens ſubiectum producit per illud proprias ſubiecti paſsiones.Secunda. Luna priuari poteſt verè aliqua Luce.vt patet ad ſenſum quia priuatur ea quam habet à ſole:vt patet in eclypſi.Non autem omni quia ſecundũm ſanctum Thom. ſuper lib.de cœlo & mũdo cum luce participat à ſole.habet propriam licet debilem & ſolũ in ſuperficie:& hæc ſequitur principia lunæ,ſicut in ſole dictum eſt. Tertia ſtellæ priuari poſſunt verè aliqua luce,quia eã quam habẽt à ſole qui ſecundũm ſanctum Tho.illuminat omnes ſtellas. Non autem omni quia ſi luna,quæ inter omnia corpora ſtellarum eſt infima: adeo vt ſic opaca habet aliqualem lucem propriam à fortiori, videntur eã habere ſtellæ,vt innuit ſanctus Tho.viij.q.xij.art.j.in corpore dicens lumen eſſe in ſtellis,vt qualitas & forma permanens.in aere verò vt paſsio. Sed contra præmiſſa,quia quidam dicunt ſolem in paſsione Chriſti verè priuatum lumine.Sol. Hoc eſt falſum & contra Diony.in epiſtola ad policar.qui dicit ſe vidiſſe tunc lunam ſubintraſſe ſolem. Nec mirum ſi ipſe hoc vidit,non autem illi qui erãt in hieruſalem quia ipſe fuit in ægypto vbi raro ſunt nubes tunc autem fuerunt nubes in iudæa ad maiorem honorem mortis Chriſti. Secundo Nam ſcotus & multi alij videntur habere pro maxima,quòd quandocunque aliqua ſe habẽt vt prius & poſterius realiter diſtincta,deus poteſt ſeparare prius à poſteriori quia ab eo non dependeat. Sed huiuſmodi ſunt ſol & ſuus ſplẽdor,& luna & ſtellæ. Sol. Illa maxima eſt falſiſsima. Fallit enim primo vbi vnum eorum eſt reliqua ratio eſſendi. Vnde non poſſet deus facere materiam ſine forma,quæ eſt prior & à qua realiter diſtinguitur. Et ſecunda, vbi vnus eſt effectus & naturalis ſequela alterius, ſicut paſsio ſubiecti:quia tunc eſt impoſsibile agere ad conſeruationem ſubiecti,& non eius quòd neceſſario ineſt ſubiecto. Et licet prius non dependeat à poſteriori,tamen neceſſario illud cauſat,& infert & ipſum poſterius à priori ſic dependet, vt aliquando ſinat ipſum ſine ſe eſſe. Sed contra hoc quia non' magis dependet paſsio à ſubiecto,puta color ab igne quàm actio à paſsione vel qualitate,puta calefactio à calore. Sed deus poteſt paſsionem ſiue qualitatem ſubiecti ſeparare ab actione:vt patet in tribus pueris ergo & ſubiectum à paſsione. Solu. Proprietates quæ ſunt cum motu, poteſt deus à ſubiecto ſeparare:quia non ſunt proprietates niſi ſuppoſito motu primi mobilis,à quo dependent. Et magis à deo de quorum numero eſt calefacere reſpectu ignis:non autem poteſt ſeparare quæ ſequuntur ſubiectum per ſimplicem emundationem,vt lucere.hæc Petrus. Sed quia etiam ſtante motu cœli,ignis aliquando eſt abſolutus ab actione quæ eſt calefactiua. Ideo melius dici poteſt quòd non eſt ſimile:quia paſsio eſt in ſubiecto nõ autem actio in paſsione,ſed tranſit in paſſum,& per eius indiſpoſitionem poteſt impediri.vnde ſi actio ſit immanens & naturalis,vt ea qua angelus ſe intelligit eſt inſeparabilis. Non ergo ignis eſt circa tres pueros abſolutus à calefactione quaſi aliquid circa ipſum factum ſit: ſed quia ali-

Per hoc lumen capit à ſole ait.

Non eſt ſdabilis materia ſine forma.

qua forma impreſſa eſt pueris per modum habitus vel actus, qui prohibet eos comburi, ſicut & imprimetur corporibus glorioſis. Tertio, Nam luna & ſtellæ non habent lucem niſi ab alio: quia Sol eſt fons totius luminis: & dictus ſic quia ſolus luceat. Ergo poſſunt omni luce priuari. Solu. Sol lucet ſolus: luce propria & pura, non miſta cum alia luce & eſt fons totius luminis, inquantum ad omnia luminaria diffundit aliquod lumen per modum paſsionis ſiue accidentis non conſequenter principia ſpeciei non autem quaſi omne lumen luminarium fit hoc modo ab illo. Sed contra hoc quia lumē quod ſtellæ habent à ſole ſemper habent. Ergo non habent illud per modum paſsionum. Solutio. Negatur conſequentia: quia quod ſemper illud habeant eſt, non quia habeāt vt aliqd permanens & conſequens earum naturam: ſed quia aſpiciunt ſolem: & idem eſſet de aere, ſi ſol firmaretur in vna parte hemiſpherij. Et forte quòd hac ratione ſanctus Tho. dicit in eis lumē eſſe vt formam permanentem: quāuis poſſet dici quòd loquitur de luce propria ſtellarum.

A quo ſtellæ lumē habet.

Quarto quia non videtur à quo tunc poſsint luminaria obſcurari ſi non priuantur lumine. Solutio. Imo potuerunt obſcurari per nubes, quæ etiam tunc erant quicquid erit cum Chriſtus vt venturus in nube & per condenſationē maximam aeris quæ aliquando etiam tanta eſt, vt aer videatur corpus humanum, vt cum apparet Angelus vel Dæmon corporali viſione: & per maioris luminis præſentiā. id eſt, corporis Chriſti & ſanctorum, quorum corpora lucebūt vt ſol, & conſequenter Chriſtus plus quàm ſol.

Dominica ſecunda aduentus. Euāge. ſecundùm Mattheum. xj. cap.

IN illo tēpore,[a] Cum audiſſet Ioannes in vinculis opéra Chriſti,[b] mittens duos de diſcipulis ſuis, †ait illi.[c] Tu es qui venturus es,[d] an alium expectamus?[e] Et reſpondens Ieſus, ait illis. Euntes[f] renūciate Ioanni[g] quæ audiſtis[h] & vidiſtis.[i] Cęci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, pauperes Euangelizantur.[k] Et beatus eſt qui non fuerit ſcandalizatus in me.[l] Illis autem abeuntibus,[m] cœpit Ieſus dicere ad turbas de Ioanne.[n] Quid exiſtis in deſertum[o] videre, arundinem vento agitatam?[p] Sed quid exiſtis videre hominem mollibus veſtitum?[q] Ecce, qui mollibus veſtiuntur, in domibus regum ſunt.[r] Sed quid exiſtis videre? prophetam, etiam dico vobis & pluſquam prophetam?[s] Hic eſt enim de quo ſcriptum eſt.[t] Ecce ego mitto Angelum meum[v] ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.

† Duos de diſcipulis ſuis. Btūs Io. baptiſta miſit duos de diſcipulis ſuis, vt viderēt opera Ieſu xpi ſaluatoris nři: qbꝰ viſis in xp̄m dōm firmiter crederēt cæteriſque diſcipulis cū Io. & turbis de veritate ſaluatoris teſtarent. Quia in ore duorū vel triū de re, ſtat firmum teſtimonium vt. iiij. q6. ij. c. lege iſta: & infra vbi teſtium numerꝰ nō adducitur. etiam duo ſufficiunt: pluralis enī locutiō duorum numero cōtenta eſt.

Poſtilla.

IN illo tempore. Cū audiſſet Ioānes in vinculis opera Chriſti &c. Matth. xj. Hoc Euangeliū factū eſt anno Chriſti. xxxj. Idus decēb. Feria. v. Luna. xix. inditione. iiij. Ante initiū euāgelij ſcribit beatꝰ Mat. in precedēti. c. quòd chriſtus dixit diſcipulis ſuis. Qui vos recipit, me recipit, & qui me recipit, recipit eū qui me miſit. Qui recipit prophetam in nomine pphetæ, mercedē pphetæ accipiet. Et qui recipit iuſtum in nomine iuſti, mercedē iuſti accipiet. Et quicūque potū dederit vni ex minimis iſtis calicē aquæ frigidæ tantum in nomine diſcipuli: amen dico vobis, nō perdet mercedē ſuā. Tunc poſt hoc ſequit̃ euangelium. In ſacro euangelio ſummarie quatuor cōtinent̃. primū eſt Io. vinculatio doloroſa: ibi. Cū audiſſet Io in vinculis opera Chriſti. ſcd̃m eſt Io. interrogatio fructuoſa, ibi, tu es qui venturus es. tertiū eſt Chriſti rōſio virtuoſa. Rōdēs aūt Ieſus. quartū eſt de Io. à Chriſto facta recōmēdatio copioſa, ibi, illis abeuntibus.

Diuiſio Euangelij.

a (Cū audiſſet Ioānes in vinculis opera Chriſti) Ly. Herodes Antipas carcerauit Ioannē, ad inſtantiā Herodiadis adulteræ: propter hoc quòd Ioānes arguebat ipſum herodē, eo quòd abſtulerat fratri ſuo phillippo vxorem ſuā nomine Herodiadis. vt dr̃ Marci. vj. Miſit Herodes & tenuit Ioannē, & vinxit eū in carcerē. Ioannes ergo in carcere poſitus. b (Mittēs duos de diſcipulis ſuis, ad Ieſum, vt dicerent. c (Tu es qui venturus es.) ſ. meſsias in lege pmiſſus q debes ſaluare Iſrael. d (An aliū expectamus? Hic quærit̃ an Io. dubitauerit de Chriſto, an ipſe eſſet ſaluator mundi, & eſſet moriturus in humana natura p hominis ſalute. Rn̄detur quòd nō dubitauit, quia prius ip̄m baptizauit. Matt. iij. Et vidit ſpiritumſanctū deſcendentē ſup eū, & inſup de eo teſtificatus eſt, dicēs. Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mūdi. Sed diſcipuli eius qui nō ſic erāt illuminati dubitauerūt ip̄m eſſe Chriſtū. Et ideo miſit diſcipulos ſuos, vt viderent miracula Chriſti, & ſic crederent ipſum eſſe ſaluatorē mūdi. Iſti aūt duo diſcipuli diſcedētes à Ioāne inuenerūt Chriſtū cū turbis populorū qui venerāt ad eū cū infirmis ſuis & expectabāt infirmorū curationē & poſt prædicationē: tunc diſcipuli Ioannis fecerunt ſibi p̄di-

Qō an Io. dubitauerit de Chriſto.

Quare Io. miſit diſcipulos ſuos ad chriſtū.

ſtā quæſtionē coram omni populo. Chriſt⁹ autē non rñdit eis verbo ſed facto: vt dr̄ Lu.vij. In il la hora Chriſtus multos homines curauit à lan guoribus ſuis & plagis & ſpiritibus malis, & cę cis multis donauit viſum. e (Et reſpondēs Ie ſus ait illis. Euntes). i. reuertentes vō veniſtis. f (Renūtiate Io.) ſ. ad ſuam cōſolatiouē & ad veſtrā cōfirmationem. g (Quæ audiſtis). ſ. in mea prædicatione. h (Et vidiſtis in miraculo rū operatione. i (Cæci vident &c. pauperes euangelizant). i. denuntiantur habere regnum cœlorū, vt patet Lu.vj. Beati pauperes, quoniā ipſorum eſt regnū cœlorum. Per hæc eīn opera Chriſt⁹ manifeſte ꝓbauit ſe eſſe meſsiā. k (Et beatus eſt qui nō fuerit ſcādalizat⁹ in me). Gor. i. cū me poſt, ot miracula viderit pati nō me ne gabit. l (Illis autem abeuntibus). ſ. à Chriſto: & reuertentibus ad Ioannē. m (Cœpit Ieſus dicere ad turbā de Ioāne). ſ. ipſum cōmendando. Hylarios Chriſtus nō cōmendauit Ioannē præſentibus diſcipulis eius ſed abeuntib⁹, ne vi derēt eum adulatoriē cōmendare. Mos eīn adu latorum eſt, in conſpectu hominū laudare, & in abſentia eorū vituperare: tales ſunt ſimiles ſcor pionibus, qui cum aculeis anteriorib⁹ quaſi ap plaudunt, ſed cauda pungunt. Et Chriſtus cō mendat Ioan. in quinque primo de virtute con ſtantiæ, cum dicit. n (Quid exiſtis in deſer tum). Ly. exiſtis vltra Iordanem vbi Io. baptizat. o (Videre arundinem vento agitatam). quaſi dicat, vos exiſtis in deſertum ad Ioan. qui non fuit mobilis in mente, ſicut arundo à vento agitata: ſed eſt ita conſtans, quòd nec timore nec amore à veritate declinat. Secundò de au ſteritate vitæ cum dicit. p (Sed quid exiſtis in deſertum videre, hominem mollibus veſtitum) quaſi dicat. nō quia Io. habebat veſtimētum de pilis camelorum, & eſca eius erat locuſtę & mel ſilueſtre & ideo habitabat in deſerto, vt auſteram vitam duceret. q (Ecce qui mollibus ve ſtiuntur in domibus regum ſunt.) Ad hoc enim multi de magnatibus adulātur: vt cum ipſis cō morātes delitijs vtātur, ſed veritatis amatores talia aſpernantur. Tertio commendat eū Chri ſtus à claritate notitiæ, cum dicit. r (Sed quid exiſtis videre, prophetam.) quia Ioan. fuit pluſ quā propheta, quem alij prophetæ prædixerūt venturum, ipſe enim adhuc in vtero matris po ſitus agnouit & poſtea ipſum baptizauit & di gito monſtrauit. Quarto commendauit eum ab autoritate doctrinæ, dicens. s (Hic eſt enim de quo ſcriptum eſt) Malach.iij. t (Ecce, ego mitto Angelum meum). id eſt Ioannem qui vi tam ducit Angelicam. v (Ante faciem tuam, qui pręparabit viam tuam ante), id eſt corda au dientium ad recipiendum Chriſtum per prędi cationem ſuam. Quinto commendat eum im mediate poſt hodiernum Euangeliū ſuper om nes ſanctos, dicens. Inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne baptiſta.

Quæſtio.ij.

Queritur vtrum opera. i. miracula Chriſti oſtenderent eū ſic euiden ter eſſe filiū dei, vt diſcipuli Ioan. hoc credere tenerent. Ad hoc aūt dico ſic. Miracula Chriſti fuerunt in triplici differentia. Quædā enim fecit Chri ſtus ad cōſolationē fidelium, vel infideliū cōuer ſionem, orando & deprecando. ſicut ſuſcitauit lazarū præmiſſa oratione. quędā verò fecit ad eundē finem impetrando Autoritate propria ſicut ſuſcitauit filiū viduæ, dicens. Adoleſcens tibi dico ſurge. Quędā verò facit etiam in teſti moniū eorū quæ dicebat, ſicut ſanabat paralyti cū, præmittēs, vt aūt ſciatis quoniā filius homi nis habet in terra poteſtatem &c. Prima igitur miracula nullo modo arguebant ipm̄ eſſe deū, nec de hoc faciebant ſuppoſitionem in mente: quia in nullo differebāt à miraculis aliorū ſan ctorū, quæ nō arguebāt eos eſſe deos. Secunda verò faciebāt de hoc probabilē fidem: quia illi qui erant cū eo in naui, viſo quòd mari & vētis imperaſſet, dixerāt qualis eſt hic, quia venti & mare obediūt ei: quaſi dicerent, hic nō eſt præ ciſe homo, vt alij. Tertia verò cōuincebant dæ mones credere: quia cū ſciāt totā virtutē naturæ creatę, ſciebāt talia fieri nō quacunque virtu te creata, ſed immediate à deo de quo cōſtat eis quòd non pōt reddere teſtimonium falſitati: & cōſequenter cōcludebāt, vt ita dicā, illā doctri nā eſſe verā in cuius teſtimoniū illa fiebāt. Homines aūt valde prouocabāt ad fidē: quia quod dęmones ſciūt ſcilicet iſta miracula fuiſſe à deo homines probabiliter credebāt frequenter: ſed nō conuincebant, quia nō cōſtabat euidēter eis hęc eſſe à deo: quia non nouerunt omnes natu rales cauſas occultas. Vnde quidā attribuebant ea diabolice virtuti, quod diabolus facere non poterat: quia in hac re certus erat: ratione enim multitudinis prima ſecunda & tertia miracula faciebant probabilē coniecturā quòd eſſet Chri ſtus, de quo erat fama quòd multa factur⁹ eſſet miracula: quia ipſe fuit tamquā fons miraculo rū, cū virtus de illo exiret & ſanaret omnes. Si militer etiā prima ſecunda & tertia probabant quòd erat Chriſtus & ſimiliter probabant dei tatem aliquo modo ſcilicet mediate. i. ſuppoſi to quòd ipſe diceret & prędicaret ſe eſſe Chri ſtū & deū: quia cum deus mendacio nō faueat prædicās falſam doctrinā miracula facere non poteſt. Diſcipuli igitur Io. qui cū magiſtro ſuo opera Chriſti (vt creditur) audierāt necnon & viderāt credere tenebantur, maxime quia præ dictū fuerat per Eſaiā Chriſtum facturum talia miracula Eſa.xxv. Et ſic habet quæſtiones mol tas ad vnum reſponſiuū correlariū. Sed contra prædicta primo. Nā quicquid probat hieruſalē eſſe Chriſtū, probat eſſe filium dei: quia ſcriptu rę ſacrę Chriſto attribuūt deitatem, vt patebit. Sed prima miracula ſunt huiuſmodi: quia erāt quędā impletio prophetiarū, quæ talia fienda per Chriſtum prędixerār: vt patet in expoſitio

Prima.

Secunda.

De ſciētia dęmonū.

Quæ mira cula proba bant Chri ſtum eſſe deum.

Argumētū cōtra præ dicta.

Mali pñt faoere miracula.tho.ij.ij.

ne Euangelij.So.Non dicebant deitatem Chriſti immediate & ioqoãtom talia miracula vt dictum eſt:ſed mediate inquantũ dicebãt in Chriſtum & inquantũ ꝓpheta de Chriſto vel ſacta ab eo qui ſe Chriſtum aſſerebat. Sed replicat: quia etiã talia fecit imperãdo, cũ dixerit Lazare veni foras. So. Ex qoo pręceſſerat oratio ad Deum illud imperiũ intelligebat eſſe diuinę virtutis & non ꝓprię antoritatis. Secundo. Nã quod puris hominibus cõuenit nõ facit fidé de alicuius deitate. Sed hmõi erant miracola ſecũda:qa ſancti viri ex poteſtate aliqñ fecerũt miraculũ ſcd͂m Greg. Vnde beatus Benedictus ſolo aſpectu oculorũ ſoluit ruſticũ alligatũ. Solu. Deus per ſanctos ſic eſt operatus miracula aliqñ eis nõ hortãtibus:ſicot per ſacramẽta iuſtificat animã, ſcilicet per virtuté exiſtenté intétionaliter à Deo io vtriſque & deriuatã ab eis per intermedia corpa vſqoe ad materiã in qua terminabat operatio. Sic eñ verba cõſecrationis conuertunt pané & vinum io corpus & ſanguinem Chriſti, & ſic Petrus voce Ananiã ꝓſtrauit & ſaphirã Act.ij. Sed tamen nollus ſctũs ita temere locutus eſt. vt in ꝓpria ꝑſona Chriſtum effectũ miraculi imperauerit, ſicut Chriſtus. Nõ eñ petrus imperaoit morté illis ſed eo loquéte ceciderunt. Tertio.nã qood intellectũ conuincit facit ſcientiã vel intellectum:quia inter habit⁹ intellectus ſpeculatiui iſti ſoli conuincunt cum in omnibus alijs maneat locus trepidationi:vt patet in coniectura & opinione. Sed tertia miracula nõ faciebãt ſcientiã de Chriſti deitate:alioqui eadé concluſio fuiſſet ſcita & credita cum de ea ſit articulus fidei. So. Quicqd cõuincit intellectom facit de cõcloſione ſcientiã in ſpeciali.i.faciẽdo qd͂ videat ratione ſubiecti & pręcati & eorũ ordo adinoicem vel in gñali.i.faciendo qoòd ſciat quidé cõcloſio eſſe vera: ſed tñ ipſa in ſe nõ vtviſa. Primo mõ facit ſcientiam diffinitio terminorum:ſed ſecundo modo miracula. Vnde iſtam cõcluſioné corpus Chriſti eſt io hoſtia io ſpeciali diabolus ooo videt:quia nõ videt aliquam colligationé inter illod ſubiectũ & prędicatũ reſultantem ex rationibus eorum: qoia nec eã habent cum illud prędicatũ oõ conueniat illi ſubiecto ex ſua ratiõe:ſed ex Dei voluntate qoæ diabolo latet. Videt tamen quòd non poteſt eſſe falſa:quia videt & ſcit clare aliqua miracula ſacta eſſe à Deo in teſtimoniũ illi⁹ cõcluſiõis. Et ſatis determinata quæſtio manet.

De corpore Chriſti in hoſtia loquitur.

Dominica.iij.aduentus Euangeliũ ſecundũ Ioannem.j.ca.

IN illo tempore,[a] Miſerunt Iudæi ab Hieroſolymis[b] ſacerdotes & leuitas ad Ioannem, vt interrogarent eum.[d] Tu quis es?[e] Et confeſſus eſt, † & non negauit. Et confeſſus eſt, quia nõ ſum ego Chriſtus: & interrogauerunt eũ. Quid ergo? Helias es tu? Et dixit.[f] Non ſum.[g] Propheta es tu? Et reſpõdit. Non.[h] Dixerunt ergo ei. Quis es tu, vt reſponſum demus his qui miſerunt nos? Quid dicis de teipſo? Ait, ego vox clamantis in deſerto, dirigite viam domini, ſicut dixit Eſaias propheta.[i] Et qui miſsi fuerant erant ex phariſæis,[k] & interrogauerunt eum & dixerunt, Quid ergo baptizas, ſi tu nõ Chriſtus, neque Helias, neque ꝓpheta?[l] Reſpondit eis Ioannes, dicẽs. Ego baptizo in aqua,[m] medius autem veſtrum ſtetit,[n] quem vos neſcitis.[o] Ipſe eſt qui poſt me venturus eſt,[p] qui ante me factus eſt,[q] cuius ego non ſum dignus[r] vt ſoluam eius corrigiam calciamenti.[s] Hæc in Bethania facta ſunt[t] trans Iordanem, vbi erat Ioannes baptizans.

† Et confeſſus eſt. Nullus debet ſe de re alterius cõfiteri quã noo ſcit exẽplo ſ. Ioannis q noluit fateri ſe eé chriſtũ niſi ſit cã propter quã legitime fiat: vt hr̃ de iacob qoi pñ dixit ſe eſſe Eſau vt hr̃ Geñ. xxvj. hoc fuit myſteriũ non mendaciũ.

Poſtilla.

IN illo tempore, Miſerunt Iudæi ab Hieroſolymis ſacerdotes &c. Ioã.j. Lu.iij. Hiſtoria huius Euangelij facta eſt ãno Chriſti.xxxj. Feria.iiij xvij.kalen. Maij Iona.xv. inditione.iiij. Aũ initium illius Euãgelij habetur Luc. iij.quòd anno.xv. Tyberij Cæſaris, ſ.ſub quo paſſus eſt Chriſtus. Factum eſt verbũ domini ſuper Ioannem Zachariæ filium in deſerto.ſ.cum Ioannes eſſet.xxx.annorum & venit in omnem regionem Iordanis prędicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſsionem peccatorum. Dicebat autem ad turbas quæ exibant, vt baptizarentur ab eo. Facite dignos fructus pœnitentiæ. Iam enim ſecuris ad radicem arboris poſita eſt:oĩs ergo arbor oõ faciens fructum bonum excidetur & in ignem mittetur. multa quidem & alia exhortans Euangelizabat populo. Vnde Iudæi vidẽtes Ioannis baptiſte mirabilem natiuitatem & eius excellentiam ſanctitatem & auſteritatem vitæ. ideo moti fuerunt ad opinandum ipſum eſſe Chriſtum, propter qood miſerunt nuncios ad Ioannem, volentes ſuper hoc ſcire veritaté. Ly. Et in iſto modo quærendi exhibuerũt Ioanni magnam reuerẽtiam. Et hoc patet ex quatuor in litera. Primo ex perſonis mittentibus ad ipſom nuncios:& hoc notat cum dicitur. a (Miſerunt Iudæi.)i.illi de tribu Iuda qui erant nobiliores in popolo Iudæorum. in ſignum eios de tribu Iuda naſci voluit. Secundo ex loci nobilitate quia. b (Ab Hie-

De hieroſolyma loquitur.

roſolymis.)quę erat ciuitas ſacerdotalis & regia quia erat caput regni. Tertio ex nunciorũ ſolénitate. Miſerunt enim. c (Sacerdotes & leuitas ad Ioannem)qui erant ſolénes perſonæ,& in ipſis debebat ſcientia & ſanctitas eminere. Quarto ex perſona ad quam mittũt.ſ. quòd ex hoc requirunt teſtimonium de ſeipſo & tantam fidem habuerũt in dictis eius,vt ei crederét etiã de ſeipſo:ergo dicũt. d (Tu quis es?)vt reſpõſioné eius diſcernerent quis ipſe eſſet. e (Et confeſſus eſt & nõ negauit)& cõfeſſus eſt:quia nõ ſum ego Chriſtus. Nã Chriſt⁹.i.meſsias fuit ꝑmiſſus Iudæis ex dictis & ſcripturis ꝓphetarum:audiétes quia nõ eſſet Chriſtus,interrogauerunt cõſequéter ſi eſſet Helyas:quia ſicut aduétus Chriſti ſic & aduét⁹ Helyę fuerat Iudęis ꝓmiſſus:vnde dr̃ Malach.vlti. Ecce ego mittã vobis Helyã prophetã antequã veniat dies dñi magnus. f (Et dixit non ſum).ſ. ego Helyas. Si quis diceret Chriſtus Mat.xj.loqués de Ioãne dicit ipſe eſt Helyas & Ioannes hic dicit. non ſum Helyas. Reſpondetur quòd ipſi tantum quærebant de perſona helyæ: & ideo ad eorum quæſtioné reſpondit quòd ipſe non erat helyas in perſona. Sed vt dicit Greg.in homel. Ioãnes fuit helyas in ſpiritu ꝓpter ſimilitudiné

iiij.Reg.j.

& conformitatem ipſius ad helyã. Primo in auſteritate vitæ:quia de helya dicitur.iiij.li.Reg. ca.j.quòd fuit vir piloſus & zona pellicea circa renes accinctus. Et de Ioanne dicitur Matt.iij. Et habebat veſtimentum de pilis camelorũ,& zona pellicea circa lumbos eius. Secundo in dura reprehenſione. Helyas eñ regem achab durè reprehédit.vt hr̃.iij.Reg.xviij. Ioannes Herodem arguebat:vt hr̃ Mar.vj. Fuit etiam ſimilis Helyæ in officio:quia ſicut Ioannes fuit pręcurſor primi aduentus:ſic helyas erit pręcurſor ſecundi aduétus. Et hoc voluit Chriſtus cũ dicit ipſum eſſe helyam. g (Propheta es tu?rñdit non)Greg. Ioannes negauit ſe eſſe prophetã

Rñſio Ioã. qñ interrogauerũt ſi erat ꝓpheta.

tantũ:quia plus quã ꝓpheta. h (Dixerunt ergo Iudæi. Quis es &c.quid dicis de teipſo?ait) ſcilicet Ioannes. Ego vox clamãtis &c.ſicut dicit Eſaias ꝓpheta.i.ego ſum ille de quo ſcriptura dicit Eſa.xl.qui debet clamare in deſerto Iudeæ:quòd homines ſe præparent ad aduentum Chriſti in mundum. Et bene ſignatur Ioannes in proprietate vocis:quia erat annunciator verbi diuini,id eſt Chriſti qui eſt verbum patris ſe

Q ũo. Ioã. dicit vox.

cundùm diuinitatem. Vox enim ſicut eſt ante verbũ ſic Ioãnes ante Chriſtum. Item ſicut vox manifeſtat verbum,ſic Ioannes Chriſtum:tota enim vita & cõuerſatio Ioãnis fuit pręparatio ad ſuſceptioné Chriſti. i (Et qui miſſi fuerant erant ex phariſæis.) Ly.phariſæi inter alios videbantur magis religioſi:ꝓpter hoc dicebãtur Phariſæi à phares,quod eſt diuiſio:quia in habitu in vita & geſtu erant ab alijs diſtincti,in ſi-

Võ dr̃ phariſæus.

gnum maioris religionis:& ideo phariſæi erant magnæ famæ in populo Iudæorum. k (Et interrogauerunt eum,& dixerunt ei. Quid ergo baptizas,ſi tu nõ es Chriſtus.neque hælyas,neque propheta? Vnde Chryſo. Interrogauerunt nõ quaſi ſcire volentes:ſed prohibere eum à baptiſmo. l (Reſpondit eis Ioannes dicens. Ego baptizo in aqua.)ſ.lauando tantum corpus ad deſignandum illum qui ſub baptiſmate lauabit animas. Conſequenter oſtendit Chriſti excelléntiam dicés. m (Medius auté veſtrum ſtetit.)i. pręſens inter vos in corpore apparuit:& cõmuni conuerſatione inter homines cõuerſatus:vt patet in euangelijs cum eis manducans & bibéns ne propter auſteritatem aliqui deſperarent.

Calciamentũ hic metaphorice ſumitur.

n (Quem vos neſcitis.)quantum ad diuinitaté. o (Ipſe eſt qui poſt me venturus eſt.) Tho. ſ.ad prædicandũ,baptizandũ, & moriendum. p (Qui ante me factus eſt.)i.in dignitate poſitus eſt:qa dignior eſt & honoratior. q (Cuius ego non ſum dignus.)i.ſufficiens. r (Vt ſoluam eius corrigiam calciamenti.vnde Hier. ad euſtochium Chriſtus nunquam fuit calciatus. Ipſe enim portare calciaméti apoſtolis prohibuit Lu.x.& chriſtus ſemꝑ fecit opere quòd docuit verbo:vt habetur Act.j.Cœpit Ieſus facere & docere. Lyr.dicit quòd hæc eſt locutio metaphorica:quia hic Ioannes exprimit ſe nõ eſſe dignum exhibere chriſto etiam minimum myſterium:hoc in verbis iam exprimens ſecũdùm modum loquédi communem. Cum enim quis ſuam paruitatem, & excellentiam alterius vult exprimere,ſolet dicere communiter non ſum dignus tangere ſotulares eius vel aliquid

Vbi ſunt facta iſta.

huiuſmodi. s (Hæc in bethania facta ſunt.) Lyr.non eſt illa quæ prope hieruſalem eſt vbi Lazarus fuit ſuſcitatus:ſed alia eodem nomine vocata,ſita ſupra iordanem ex altera parte fluminis in ſorte duarum tribuum & dimidiæ. Et

De diſtantia iordani à hieruſalé.

ideo ad hoc denotandum ſubditur. t (Trans iordanem &c.)quę aqua diſtat à hieruſalem ad vnam dietam & in eodem loco cõſueuerat Ioãnes commorari,& prædicare, & baptizare, & multi conueniebant illuc ad eum,vt baptizarentur ab eo. Vnde circa præſens euangelium vbi dicitur. Tu quis es quęritur quare iudæi magis de Ioanne quàm de chriſto credebant?

Quæſtio.

Reſpondet Chryſoſto.quòd triplex fuit ratio.

Prima rõ.

Prima ratio eſt quia Ioannes erat de magno genere vt pote filius Zachariæ magni ſacerdotis. Et quia miraculoſe natus eſt de vtroque

Secunda.

parente ſterili & ſene:chriſtus autem, vt ipſi credebant erat filius fabri & cuiuſdam pauperculæ mulieris & non miraculoſe natus:quia de iuuencula quamuis de ſene[j] patre. Secunda ratio eſt quia Ioannes in victu & veſtitu magis aſperam vitam quàm chriſtus agere videbatur. Nã tunicã de pilis camelorũ habebat,& zonã pelliceam ad lũbos eius,& cibus eius locuſtę & mel ſylueſter:vt patet Mat.iij.chriſtus aũt cõmunibus veſtibus induebaẽ:& cõi cibo vtebaẽ & cũ hoĩbus in nuptijs & cõuiuijs comedebat. Tertia ratio eſt, quia Ioãnes conſortia hominũ

Tertia.

deuitabat & in deſerto morabatur latitans in

antris & ſpeluncis, donec ſpiritusſanctus ei dixit vt exiret ad perhibendu teſtimoniũ de Chriſto. Et tũc venit trans iordanem prædicãs baptiſmnm pœnitentiæ: vt patet Lu.iij. Chriſtus antem morabaẽ cum hominibus & cõuerſabaẽ cum peccatoribns & manducabat cũ ipſis vt patet Mat.v. Propterea ergo iudæi ad Ioanné legationé miſerũt vt eum interrogarent an eſſet Chriſtus. Et reſpõdit quia nõ ſum ego Chriſt⁹.

Depoſitio.

¶ Quæſtio.iij.

Q næſtio de Chriſto.

Q Veritur vtrũ Chriſtus debuerit talem habere cõuerſationé extra deſertũ & ſine aſpero victu & veſtitu vt Ioan. videreẽ ſanctior & Chriſtus eſſe? Ad hoc aũt dico ſub vna conclnſione & vno reſponſiuo correlario ſic. Chriſtus debuit conuerſari inter homines ſecũdũ illud Baruch.iij. poſt hæc in terris viſus eſt, & cũ hominibus cõuerſatus eſt & taliter cõuerſari vt mediocrem vitã in cibo & potu dormitione & veſtitu duceret, ſecundũ illud præſentis euãgelij. Medius veſtrũ ſtetit &c. Nã quæcunque operatur, vt congruit ſuo fini operatur vt debet: quia vnaquæque operatio & res cõgruere debet ſuo fini: cũ à fine trahatur ratio eorum quæ ſunt ad finem ſicut à ſecare trahitur ratio quare ſerra ferrea ſit & detentata: ſed Chriſtus cõuerſando cũ hominibus & taliter, vt dictum eſt conuerſando operatur vt ſuo fini congruebat. Hoc aũt patet primo: quia venit vt ipſemet dicit Lu.iiij. euangelizare regnũ dei & teſtificari veritati diuinorũ vt dixit ipſe pylato: ſed hoc facere nõ potuiſſet ſi ſemper fuiſſet in deſerto: niſi forte raro & quo ad paucos. Secundo quia venit taliter quærere ouem perditã, vt etiã prælatis & prædicatoribus vicé eius gerentibus daret ipſam formam; ſecundũ quã quærere deberent. Sed hoc cõuenienter nõ feciſſet niſi quærẽdo nos ſupra fontem ſediſſet laſſus ex itinere, ex calore, ex famæ. ex ſiti, & anxietate noſtræ ſalutis. Vnde Chryſ. licet in eodem manẽdo poſſet Chriſtus homines ad ſe trahere vt eius prædicationé audirét, nõ tamen fecit præbens nobis exemplũ, vt perambularemus & requireremus pereuntes ſicut paſtor oué perditam. Tertio quia venit non ſolum retrahere nos à peccato: ſed principaliter, vt induceret nos ad amorem & amicitiam & familiaritatem cũ deo. Sed hoc conuenientiſſime factum eſt, eo familiariter conuerſante & diſcumbente cum peccatoribus: quia vt dicit Aug. Nulla maior ad amorem imitatio quam præuenire amantem. Et vt dicit Amb. nihil eſt naturæ tam incertum, quã diligentem ſe diligere. Quarto, & hæc eſt ratio ſancti Tho.iij.q.xlix.ar.ij. Nam venit vt eſſet dux & præceptor omnium Chriſtianorum, quem deberent audire & ſequi ſecundùm illud Eſa. Ecce teſté populis dedi eum ducé & præceptorem gentibus. Sed non poteſt eſſe omnium dux niſi eũ omnes poſſint imitari. Igitur quantum ad exteriorem conuerſationem debuit minoris auſteritatis apparere quàm ioannes, & cõſequenter ioannes debuit eſſe magis in opinione quàm eſſet Chriſtus & maxime accedẽtibus alijs quæ dicentur. Sed contra præmiſſa. Nam quicũque eſt deus decet eum vita ſolitaria quia ſecundùm philoſophum.j. Polit. qui conuerſatur ſolitarie aut eſt beſtia. ſ. ex ſæuitia, aut deus, ſi ex amore contemplandæ veritatis id facit. vnde dicitur Dan.ij. exceptis dijs quorum non eſt cum hominibus conuerſatio. ¶ Sol. Qui non eſt deus purus: ſed eſt etiam homo habẽs ſuam deitatem publice debet conuerſari vt dictũ eſt. Secundo. Nam quicunque habet ducere vitam contemplatiuã, habet conuerſari ſolitarie: quia ad hoc maxime confert ſolitudo ſecundũ illud Oſee.ij. Ducã eã i ſolitudie & loquar ad cor ei⁹. Sed Chriſtus debuit ducere vitã cõtemplatiuã: qa iſta eſt pfectiſsima, ſecũdũ illud. Maria optimã ptẽ elegit. Sol. Vita cõtẽplatiua eſt pfectiſſima, non ſimpliciter, ſed inter vitas, vt ita dicã, ſimplex & pura: ſed pfectiſſima ſimpliciter eſt mixta ex cõtemplatiua & practica, qua quis cõtẽplata tradit alijs per prædicationé ducẽs etiã illos ad vitã cõtẽplatiuã. Iſte enim præſupponit cõtẽplationis abundantiã: quia tũc perfectũ eſt vnũquodque quãdo põt facere ſibi ſimile. Tertio. Nã quicũque habet initiũ dare cõſilijs, & religionum formá inſtituere, non debet cõmuné vitã ducere ſed pauperé. Sed Chriſtus fuit huiuſmodi. Soln. Sicut dicit ſanctus Tho. in.iij. parte: quæſtio.xl. vbi de omnibus iſtis diffuſe loquitur: mediocrem vitam in victu & veſtitu ducere poteſt habens & nõ habens diuitias. Ideo iſta ſimul ſtant Chriſtum dediſſe religionũ formam: & habuiſſe auſteritatem Ioannis. Igitur omnibus deductis determinata quæſtio manet.

Q uare xp̄s venit.

Si adã non peccaſſet. Chriſtus veniſſet tamquã glorificator nõ tã quã redẽptor. ſcotus iij. ſent. vbi nõ eſt morbus ibi non debet eſſe medicina: ſi ergo moribus peccati nõ fuiſſet Chriſtus nõ veniſſet iii. ſen.

De vita cõtẽplatiua.

Thom. iij. parte.

Feria quarta.iiij.tempo.Euã. ſecundùm Lucam.j.capi.

IN illo tempore, [a] Miſſus eſt ãgelus [b] Gabriel à deo [c] in ciuitatem Galileæ, [d] cui nomen nazareth, [e] ad virginem deſpõſatã viro, [f] cui nomen erat Ioſeph, de domo Dauid, [g] & nomen virginis Maria. [h] Et ingreſſus angelus ad eam dixit, [i] Aue gratia plena. [k] † Dominus tecum [l] Benedicta tu in mulieribus. [m] Quæ cum audiſſet [n] turbata eſt in ſermone eius, [o] & cogitabat qualis eſſet iſta ſalutatio. Et ait angel⁹ ei, [p] Ne timeas Maria, [q] inueniſti enim gratiam apud deum, [r] Ecce concipies in vtero [s] & paries filium, [t] & vocabis nomẽ eius ieſum. [y] Hic erit ma-

† Gratia plena. Virgo Maria ab inſtanti ſuæ conceptionis diuino priuilegio fuit ab omni macula peccati cóſeruata, ac exẽpta: ſic & illa benedicta caro Chriſti quẽ in vtero cócepit nulla peccati macula tacta fuit: vnde magiſter ſent. li. iij. diſt. iij. Illa enim caro quam deus de virgine ſibi vniredigna t⁹ eſt ſine vitio cócepta ſine peccato nata eſt. Angel⁹ mouet localiter nec tamen eſt in loco circunſcriptiue. De orbel. ij. ſentent.

gnus[x] & filius altiſsimi vocabitur.[y] Et dabit illi dominus deus ſedē Dauid patris eius,& regnabit in domo Iacob[z] inæternū,[a] & regni eius non erit finis. [b] Dixit autē Maria ad angelū. Quomodo fiet iſtud quoniam virum non cognoſco?[c] Et reſpondens angelus dixit ei, Spiritusſanctus ſuperueniet in te,[d] & virtus altiſsimi obumbrabit tibi.[e] Ideoque & quod naſcetur ex te[f] ſanctum,[g] vocabitur filius dei.[h] Et ecce Elizabeth cognata tua,& ipſa concepit filium in ſenectute ſua. Et hic mēſis eſt ſextus illi quæ vocatur ſterilis: quia non erit impoſsibile apud deum omne verbum.[k] Dixit autem Maria, Ecce ancilla domini[l] fiat mihi ſecundùm verbum tuum.

Poſtilla.

IN illo tēpore. Miſſus eſt angelus Gabriel à deo in ciuitatē galileæ &c. Luc.j. Hiſtoria huius euangelij facta eſt anno Chriſti.j.vſuali. viij.kal. Apri.fer.vj.luna.xv.indictione.iiij. Ante initium illius euāgelij ſcribit ſanctus Lucas in eodem.c.quòd angelus Gabriel apparuit zacharię in templo,dicens. Ne timeas zacharia quoniā exaudita eſt deprecatio tua,& vxor tua Elizabeth pariet tibi filiū,& vocabis nomē eius Ioānē: & erit magnus corā domino, vinū & ſicerā nō bibet,& ſpiritoſancto replebit adhuc ex vtero matris ſuæ &c. Et poſtmodum concepit Elizabeth vxor ipſius & occultabat ſe menſibus quinque,dicēs. Quia ſic fecit dn̄s in diebus quibus reſpexit auferre opprobriū meū inter homines. In mēſe autē ſexto ſcilicet à cōceptu pręcurſoris. a (Miſſus eſt angelus) Gor. i.nuntius vel legatus. b (Gabriel à deo. Vnde Beda. Gabriel fortitudo dicitur quia illū nūtiabat qui debellare diabolū veniebat. c (In ciuitatem galileæ) Gor. in ciuitate cōcipi voluit: quia omnes homines ad vnitatem ſupernæ ciuitatis vocare venit & inhabitare fecit. d (Cui nomē Nazareth) vt adimpleretur illud propheticum Mat ij. Quoniā Nazaręus vocabitur. e (Ad virginem deſponſatā viro) Ly. Hoc diuina ordinatione factum eſt,vt deſponſaretur antequam impregnaretur. Primo ex parte pueri ne ab infidelibus tanquā illegitime natus abijceret: vñ dicit Ambr. ſuper lucā. Quid herodi,quid iudæis poſsit aſcribi,ſi natū ex adulterio videret perſequi. Itē vt puer natus à Ioſeph nutriretur. Vñ dicit̄ pater eius quia nutritius eius fuit. Secūdo ex parte matris vt ſecundū Ambr. per hoc ab infamia liberaret̄. Itē ſecūdū Hier. vt virgini à Ioſeph exhiberetur miniſteriū. f (Cui nomē Ioſeph de domo Dauid) ad oſtēdēdū quòd Chriſtus deſcendit de ſemine Dauid, ſicut per prophetas fuerat prædictū. Nam Maria,& Ioſeph,cui deſponſata fuit,erant de eadē tribu.ſ. ipſius Dauid. Iungebantur enim vt frequētius mulieres viris de tribu ſua. g (Et nomē virginis Maria) Ly. quòd aūt hic ponuntur tot nomina propria ſcilicet angeli miſsi virginis ad quā fuit miſſus: ſponſi ſui & loci hoc fuit ad oſtendēdū certitudinē hiſtoriæ. h (Et ingreſſus angelus ad eam) Gor. ex hoc patet quòd non erat foris in publico: vnde Hier. ſuper miſſus eſt, dicit quòd ingreſſus eſt in ſecreto cubiculo: vbi clauſo ſuper ſe oſtio, orabat patrem in abſcondito. Si enim cōceptio præcurſoris fuit denūtiata patri occupato in ſacro officio, vt habetur Luc.j. multo probabilius eſt quòd conceptio ſaluatoris denūtiata fuit virgini in deuotione & oratione actualiter exiſtenti: imo aliqui doctores volunt quòd beata virgo illud dictum propheticū actu legit, quod habetur Eſaiæ.vij. Ecce virgo concipiet & pariet filium quādo angelus ad eā intrauit, dicens. i (Aue gratia plena) quod exponit Hiero.j. ſermone de aſſumptione. Et bene plena: quia cæteris per partes pręſtat̄ gratia: Mariæ verò tota ſe ſimul infundit plenitudo gratiæ. Itē iſta gratia nō ſolū impleuit eius mētem, ſed etiā ventrē, in quantum ſingulari gratia dei factū eſt, vt cōciperet ſaluatorē. k (Dominus tecū) Ly. non tantū per eſſentiam potentiā & præſentiā qualiter eſt in omnibus rebus: nec ſolum per gratiam, eo modo quo eſt in ſanctis hominibus, ſed etiā per carnis aſſumptionē nec quia corpus deitati vnitum fuit formatū de beatę virginis puriſsimis guttis ſanguineis: & intra virginis viſcera latuit nouem menſibus. l (Benedicta tu in mulieribus) Ly. i. prę omnibus mulieribus. Nam mulieres benedicetur in te ſicut viri in filio. Gor. ſunt enim aliquę mulieres benedictæ, quia virgines, ſed nō fœcundæ aliquæ ſed non virgines: ſed hæc ſimul virgo & fœcūda. m (Quæ cum audiſſet) Lyra. Beata virgo ſolita erat videre angelos: ideo de apparitione angeli non fuit admirata vel turbata, ſed de ſalutatione inſolita. Quia nihil mirabilius eſt humili, quā ſua exaltatio. Et ideo cū beata virgo eſſet humillima, audiens ſalutationem tātæ excellentiæ turbata fuit nō turbatione incredulitatis, ſicut zacharias pater Ioannis Baptiſtę, vt dicitur Luc.j. ſed turbata fuit turbatione admirationis. Vnde ſequitur. o (Turbata eſt in ſermone eius) ſcilicet angeli non autem in viſiōe. o (Et cogitabat qualis eſſet iſta ſalutatio) Ly. quòd enim turbata fuit virginalem verecundiā oſtendit: quòd autem cogitauit de ſalutatione declarat prudentiam Mariæ. Et ideo angelus eam conſolatur, dicens. p (Ne timeas Maria.) Ly. de ſalu. in ſoli. q (Inueniſti enim gratiam apud dominum) Ly. non ſolum pro te, ſed pro toto genere humano. r (Ecce cōcipies in vtero) Lyr. Hæc conceptio facta eſt per virtutem

Quare in ciuitate cōcipi voluit.

Quare virgo fuit deſponſata.

Vnde Ioſeph erat.

Hiero.

Quomodò dominus dicebatur cū Maria.

Gorra.

Prudētia ē recta ratio agibilium ari.vj. ęthi eo de prudentia monaſtica intelligitur p quā quis regit ſeipm.

ſpiritusſancti iuxta vterum virginis corpus filij
formantis. s (Et paries filium) Lyra virgo
permanens io partu ſicut & in conceptu. t (Et
vocabis nomen eius Ieſum) Lyra.non dicit im-
pones: quia hoc oomen fuit impoſitum à Deo
Patre: vt habetur Eſaiæ ſexageſimoſecundo,
vocabitur tibi nomen nouum quod os Domi-
ni nominauit: ſed illud nomen fuit diuolga-
tum per Angelum ipſi Mariæ & Ioſeph.
Ieſus aotem interpretatur Salnator. Vnde de
hoc habetur Matthęi primo. Vocabis nomen
eius Ieſum. Ipſe enim ſaluum faciet Populum
ſuum à peccatis eorum. v (Hic erit magnos
qoia magnus dominus: Vnde pſalm̃. qoadrage-
ſimotertio. Magnus Dominus & laodabilis oi-
mis, & magnitudinis eius non eſt finis.
x (Et filius altiſsimi vocabitor) Lyra, id eſt,
ipſius Dei, qoi ſolus eſt altiſsimos. Homo enim
altos eſt inter creaturas corporales ſed Ange-
lus altior: Deus autem ſolos altiſsimos. Vnde
in pſalm̃. ſexageſimoſecundo. Tu ſolus altiſ-
ſimus in omni terra. y (Et dabit illi domi-
nus Deus ſedem Dauid patris eius, & regna-
bit in domo Iacob) Gorra. in omnibus electis,
qoorum vniuerſitas intelligitur per domum
Iacob) id eſt familiam Iacob, quæ tota recępta
eſt in populum Dei. z (In æternom) quia
eſt hic per gratim & in futuro per gloriam.
a (Et regni eius non erit finis.) Lyra. Chri-
ſtus enim oon ſolum inquantum Deus: ſed
etiam inquantum homo regnabit inæternom,
non ſolum ſuper homines, ſed etiam ſuper An-
gelos. b (Dixit antem Maria ad Angelum,
quomodo fiet iſtud, qooniam virum non co-
gnoſco) Lyra. id eſt cogooſcere non propono
ſecundùm illod quod dicunt Doctores catho-
lici. Beata Virgo antequàm deſponſaretur Io-
ſeph habuit obſeruantiam caſtitatis virginalis
in deſiderio: nõ tamen expreſſe. Sed cum poſt-
Q̃o Maria habuit obſeruãtiã caſtitatis. ea Deo ordinante eſſet deſponſata Ioſeph, qui
erat in ſimili propoſito, ſimul emiſeruot vo-
tum. c (Et reſpondens Angelos dixit ei.
Spiritusſanctus ſuperueniet in te.) Lyra. id eſt
non concipies modo humano ſed dioino: qoia
non voluntate ſeminis virilis ſed virtute ſpiri-
tusſancti. d (Et virtus altiſsimi obumbra-
bit tibi) quia in beata Virgine ſub vmbra car-
ois latuit virtus deitatis. e (Ideoque & quòd
naſcetur ex te) Gorra. id eſt tua vera natu-
ra. f (Sanctum) quia de ſancta non naſcitur
Exemplũ. oiſi ſanctum. g (Vocabitur filius Dei) Ly-
ra. non adoptinus, ſicut alij, ſed naturalis.
h (Et ecce Elizabeth cognata tua, & ipſa cõ-
cępit filium in ſenectute ſua. Et hic menſis eſt
ſextus illi quę vocatur ſterilis) Lyra. eios enim
ſterilitas à tanto tempore iam erat nota quòd
ſic vocabatur. i (Qoia non erit impoſsibi-
le apud Deum omne verbum). id eſt factum
qoia dicere Dei eſt facere. Vnde pſalm̃. cxlviij.
Dixit & facta ſunt, ipſe maodauit & creata
ſunt. k (Dixit autem Maria. Ecce ancilla
Domini.) Vnde Bernard. Quæ eſt hæc tam
ſublimis humilitas, quæ cedere non nouit, ho-
noribus inſoleſcere gloriam neſcit, mater Dei
eligitor, & ancillam ſe nominat. l (Fiat mi-
hi ſecundùm verbum tuum) Lyra. quod ſtatim
factum eſt, quia in virtute Dei concepit filium.

¶Quæſtio.iiij.

Quæſtio de Angelo.

QVeritur vtrũ angel' poſsit ſua
naturali virtute exhibere
ſe viſibilem homini? Ad
hoc autem dico quòd ali-
quid videtur multiplici-
ter, ſcilicet per ſe, vt hic
color in concreto, ſiue hoc
coloratum inquantum co
loratum ſiue inquaotum eſt in eſſe & genere
qualitatis. Et per accidens, vt ſubſtãtia. Et hoc
dupliciter, ſcilicet vt ſubſtantia ſubiecta colori
per propriam qualitatem, vt lapis & corpus ani
malis vel plantæ. Et noo ſubiecta per propriam
quantitatem ſed per qnaotitatem alicuius ad ſe
pertinentis. Et hoc dupliciter. ſcilicet per quan
titatem ſoi proprij perfectibilis & mobilis ſi-
mol, ſicut videtur vita & anima animalis per co
lorem animalis cui ſubijcitur animalis corpus
perfecte ab anima & per quantitatem ſui pro-
prij mobilis licet non ſui perfectibilis ſicut vi- Q̃o quid dicitur viſibile.
demus hominem veſtitum per colorem veſtiũ.
quas mouet: licet non perficiat animando: An-
gelus igitur non poteſt ſe exhibere viſibilẽ pri-
mo modo quia non eſt color aut lux corporalis.
Nec ſecundo modo quia oon eſt corpus. Nec
tertio modo quia non eſt anima, aut vita cor-
poris. Sed poteſt ſe exhibere viſibilem. quarto
modo quia poteſt formare corpus & illud mo-
uere: & per illud repręſentare ſuas proprieta-
tes: puta intellectu, formando illud corpus in
forma hominis & agilitatem formando animas
& puritatem formando pulchrum: nam ſecun-
dùm Dionyſium. Angeli in corporibus aſſum-
ptis tales ſe exhibent in exterioribus, quales
ſunt intus. Et hoc ſic patet. Quicquid enim fie-
ri poteſt motu locali inferiorum corporum hoc Color enĩ eſt obiectũ viſus.
totum Angelus naturali virtute poteſt: quia
prima corpora mouere poteſt localiter ad mo-
tum ſuum: ſicut anima mouet corpus ꝓprium
vt patet per Auguſtinum, & per rationem qoia
ſi anima quæ eſt ſpiritus inferior mouet, ad mo
tum aliquod determinatum corpos ſcilicet ho-
manom ſpiritus ſuperior, id eſt Angelus ad no-
tum poterit mouere corpus illuminatus & vul-
tus. Puta omne corpus corroptibile maxime
aerem qoi eſt valde mobilis. Patet etiam expe-
rimento: qoia ſecundùm philoſophos per vo-
lontatem mouent cœlos & conſequenter à for-
tiori iſta inferiora. Sed ſupradicta apparitio po-
teſt fieri motu locali corporum inferiorum, ma
xime aeris: quia per talem motum condenſa-
tur & figuratur, & per oaturalia ſemina deco-

Quo motu apparitio Angeli pōt fieri.

loratur:vt videatur homo. Ex his autem patent multa. Primo concluſio principaliter intenta. Secundo patet vnde habeant efficaciā incantationes ſanatiuæ infirmitatum: quia ſcilicet diabolus per ſcientiam ſuam ſcit medicinalia corporum & per motum localem ea applicat homini inuiſibiliter ſic vt talia corpora non videantur talia corpora.ſed alia puta panni inuoluti aut aliquid tale·hoc autem diabolus facere poteſt tripliciter. Primo inuoluendo circa talia corpora aerem condenſatum. Secundo cauſando in oculis aſtantium acriſiam vel apriſiam quæ eſt quaſi quædam cęcitas prohibens videre quædam ſed non omnia:& tertio applicando illa corpora quando nullus intuetur. Tertio patet vnde eſt quòd aliqui vident in aqua vel in igne aut lapide terſo imagines aliquas:quia eſt vel ex eo quod diabolus aliqua corpora format ex aere & obijcit talia quæ vel corpori terſo ſicut obijcimus nos faciem ſpeculo vel ex hoc quòd talia corpora format & obijcit ſenſibus noſtris:vel ex hoc quòd in imaginationem format tales ſpecies ac imagines cum tanta impreſsione vt videantur eſſe res vere modo illo qui ſtatim dicetur. Signum autem quòd ille imagines ſint in ſenſibus noſtris & non re,eſt quando non videntur ab omnibus. Quarto vnde eſt quòd quædam fatuę credunt ſe ludere cum Herodiana. cum tamen ſint in lecto:quia ſcilicet diabolus mouet ſpiritus corporales,in quibus ſunt fantaſmata & deducit eos per motum localem ad obijciendum fantaſię eodem modo quo fit in freneticis. Nec tamen nego quin aliquando realiter huiuſmodi deferantur ad ludum:quia diabolus portare poſſet turrim nedum vetulam.

Argm̄ contra ꝑdicta.

Sed contra prędicta arguitur primo. Nam obiectum intellectus nunquam poteſt percipi à ſenſu puta viſu:quia ſi viſus non poteſt percipere obiectum alterius ſenſus ſibi vicini puta ſonum,multominus poteſt percipere obiectū potentiæ magis diſtantis,puta intellectus. Sed Angel⁹ eſt obiectū intellectus:quia eſt immaterialis. Ergo nō pōt videri. Sol. Ratio ꝓbat:quia nō pōt videri oculo corporali primo vel ſecūdo vel tertio mō: qa quæ ſic videnẽ ſunt materialia: nō autem ꝓbat quin videaẽ quarto mō. Secūdo. Nō ſic dicimur videre Angelū:quia videmus corpus ad illū motum pari ratione diceremur videre vaporē quia vidimus terręmotū cauſatū ab illo.

Solutio.

Sol. Nō eſt ſimile:qa ad apparere monentem in ſuo mobili nō ſufficit mouere aliquid. Si em̄ videamus aliquod corpus motum à diabolo,vt quando exquiruntur furta à maleficis & mouetur ſetarium aut cribrum,non propter hoc dicimur videre diabolum aut dicimus diabolum apparere. Sed requiritur quòd tale mobile repręſentet proprietates motoris,ſicut veſtis ꝓprietates ſeu figuramveſtiti:quod non facit terręmotus reſpectu vaporis. Vnde in corpore formato ab Angelo aliquādo dicitur apparere Angelus & aliquando Deus:quia ſcilicet illud corpus aliquando in Deum,aliquando in Angelū ducit repręſentando eius conditiones. Vnde Auguſtinus dicit quòd quando deus apparuit prophetis,factum eſt miniſterio angelico: ſed quia corpus illud ducebat in cognitionem dei: ideo dicitur deus apparuiſſe. Tertio ſi videtur motor in mobili ſe repręſentare:deitas poſſet videri in omni creatura:quia quælibet creatura eſt à deo mota,& deum repræſentat,cum ſit ei ſimilis.

Additio dūſenſus ſentit effectū intellectus intelligit cauſam.

Sol. dico duo. Primum eſt non dicitur ſemper motor videri aut apparere eo modo quo angelus in mobili ſe repræſentante: quia non dicimur videre patrem ſocratis latentem. ſi videamus filium eius ab eo actualiter motū: ſed tunc quando ad ſe repræſentandum eſt formatum,vt imago,& non vt vera res talis,qualis videtur ſicut cum aer formatur ad inſtar humani corporis. Modo licet quęlibet creatura moueatur à deo & illum repręſentet,& ſic ad illū repræſentandum ſit facta,non tamen eſt ſic ad hoc facta,quin ſit verè illa res,quam ſe eſſe prętendit ſicut lapis eſt verè lapis. ſecundum eſt quòd ſecundùm Auguſti.in vltim.de ciuitate dei.oculi beatorum potuerunt videre incorporalia,etiam deitatem ſecundum ſanctum Tho. j.q.vij.arti. iij. ad ſecundùm ſcilicet eo modo quo vitam viuentis videamus videndo opera vitæ. Tunc enim intellectus erit perſpicax,& diuina gloria maxime refulgebit in corporibus ideoque ſtatim intellectus apprehendet deitatem viſis corporibus,ſicut modo ſtatim apprehendit vitā viuentis viſo motu eius. Et ſic quæſtio ſatis clare patet.

Feria ſexta ſecundùm Lucam.

IN illo tē pore. Exurgens autem Maria [a] in diebus illis, [b] abijt in montana [c] cū feſtinatione in ciuitatem iuda. Et intrauit in domū Zachariæ [d] & ſalutauit Elizabeth.[e]

& ſactum eſt vt audiuit ſalutationem Mariæ Elizabeth,exultauit infans in vtero eius.[f] Et repleta eſt ſpirituſancto† Elizabeth,[g] & exclamauit voce magna, & dixit.[h] Benedicta tu inter mulieres,[i] & benedictus fructus ventris tui.[k] Et vnde hoc mihi,vt veniat mater domini mei ad me? Ecce enim vt facta eſt vox ſalutationis tuæ in auribus meis,[l]exultauit in gaudio infans in vtero meo:[m] & & beata quæ credidiſti , quoniam [n] perficientur ea quæ dicta ſunt tibi à domino:[o] & ait Maria.[p] Magnificat anima mea dominũ. Et exultauit ſpiritus meus in Deo ſalutari meo.

†Et repleta eſt ſpirituſctõ ſancta Elizabeth diuũ Ioãnem baptiſtã ex ſeminecarnis cõcepit : & tactu Zachariæ viri cõtra nonnullos hæreticos illũ ſine ſemine cõceptum aſſerentes quẽ in vtero ſãctificatũ fuiſſe dicunt verũ eſt qd ille dñipcurſor invtero ſanctificat⁹ eſt & à macula originali purgat⁹ & invtero grã ſpũſſancti fuit cum illo: vñ Eſa. xix. dñs ab vtero vocauit me de vẽtre mris meę recordat⁹ eſt nominis mei & cætera.

Poſtilla.

IN illo tempore. Exurgẽs Maria &c.poſtquã in prima parte huius ca.deſcripta eſt pręcurſoris,ſcilicet Ioan. baptiſtæ & deinde ſaluatoris conceptio,in reſiduo huius prædicti cap. deſcribit̃ vtriuſque ortus. Et primo præcurſoris.Secundo ſaluatoris.ſ.in.c.ſeq.Circa veiò ortũ pręcurſoris præmittuntur aliqua præcedentia. Secundo aliqua ortum cõcomitãtia, tertio & quædã ortum cõſequentia.Sed præſens Euãgelium cõtinet tantũ primam partem. In qua tria ponũtur. Primum eſt exultatio naſciturí infantis. Secundum eſt inſpiratio matris ibi. Et repleta eſt &c. Tertiũ decãtatio virginis ibi. Et ait Maria, Magnificat anima mea dñm.mirabilis auté exultatio pueri naſcituri fuit ꝓpter præſentiã dñi ſui in vtero virginali. Et ideo præmittit̃ aduentus Mariæ,cum dicitur. a (Exurgẽs autẽ Maria).ſ.à quiete oratiõis & deuotiõis quæ erat ꝑuia omnibus operibus ſuis. b (Abijt in mõtana)quia loc⁹ vbi manebat Zacharias erat altior Galilęa à qua receſſit Maria. c (Cum feſtinatiune vt oſtẽderet quòd virgo nõ debet morari in loco publico nec ibi contrahere colloquia. d (Et ſalutauit Elizabeth)tũm qa erat humillimatũ qa erat iunior:ideo prius eã ſalutauit,& quia ad eius obſequiũ venerat. e (Et factum eſt vt audiuit ſalutationẽ Mariæ Elizabeth,exultauit infans in vtero eius.)cõgaudẽs ad præſentiã dñi. Hoc autẽ duobus modis potuit fieri ſcd̃m quòd dicit Aug.vno modo ſic qd Ioãnes nondũ natus cognoſceret per ſpm̃ſanctum dominũ pręſentem in vtero virginis. Et ſcd̃m hoc oporteret dicere quòd in eo fuit accelerat⁹ vſus rationis alio mõ ſic,quòd idèo nõ cognoſceret præſentiã ſaluatoris ſed mater eius quæ habebat vſum ratiõis. Illa tñ motio pueri & exultatio facta eſt à deo ad declarationem ſanctitatis virginis & prolis in ea exiſtẽtis.Sicut de beato Franciſco legitur,quòd aues ratione carẽtes prædicationẽ eius attente audiebãt ac ſi verba eius intelligerent. Quod factũ eſt à deo ad probationem prædicationis viri ſancti. Neutrũ tamen modũ determinate aſſerit Augu. Sed dicit quòd ſiue hoc modo ſiue ab alio facta fuerit dicta exultatio attribuẽda tamẽ eſt ex diuino miraculo. Et hoc ſatis patet quia non poterat fieri per naturã:aliqui autẽ alij expoſitores dicũt determinate quòd facta fuit dicta exultatio primo modo. Vnde dicit græcus expoſitor propheta parẽte acutius videt & audit ſalutatque prophetam. Et ſubditur ibidẽ:& inſinuauit gratia quæ naturæ ignota extiterant. Recluſus vẽtre miles agnouit dominũ ac regem oriturũ vẽtris tegmine nõ obſtante. Inſpexit enim nõ palpebris ſed ſpiritu. f (Et repleta eſt ſpirituſancto.) Hic conſequenter deſcribitur inſpiratio matris quæ oſtenditur cum ſubditur. g (Et clamauit voce magna.) Iſta magnitudo magis intelligẽda eſt ratione deuotionis interioris quã ſoni exterioris. h (Benedicta tu inter mulieres.)i.ſuper omnes mulieres. Cuius ratio ſubdit̃. i (Et benedictus fructus ventris tui)per hoc enim quòd cõceperat dei filiũ:contraxerat quodammodo infinitatem bonitatis inquantum ſcilicet mater eſt bonitatis infinitę. Angelus autẽ ſalutans virginem ſupra nõ dixit. Benedictus fructus ventris tui.quia virgo nõdum conceperat filium dei:ſed poſtea cum conſenſit tunc cõcepit. k (Et vnde hoc mihi &c.) Iſta enim non poterat ſcire Elizabeth niſi per reuelationẽ ſpirituſſancti. l (Exultauit in gaudio infans &c.) Ipſa enim Elizabeth per ſpiritumſanctũ cognouit quòd illa exultatio fuit propter præſentiam dñi in vtero virginali. m (Et beata quæ credidiſti.)qa per aſſenſum fidei cõcepit. n (Perficientur ea quæ dicta ſunt tibi à domino.)in te ſcilicet per angelum nunciantem & etiam per ſpiritumſanctum mẽtem virginis illuſtrantem & eam immediate docẽtem. o (Et ait maria.) Hic conſequenter deſcribitur decantatio virginis & præmittitur titulus cantici,cum dicitur: & ait Maria:hoc enim canticum ſic prætitulatur quia canticum Mariæ numinatur. p (Magnificat anima mea dominum. Et exultauit ſpiritus meus in deo ſalutari meo &c.)q.d.maria. O helizabeth tu me magnificas:ſed ego totum deo attribuens,ipſum magnifico in hoc cantico. Vbi primo ponitur modus cantici. Secundo ſubditur cauſa cantandi ibi.quia reſpexit. Circa primũ declarat̃ laus virginis tamquã magna cũ dicitur. Magnificat. Secundo vt deuota.ibi anima mea & non tantũ labia mea. tertio vt debita cum,dicitur dominum,cui debetur laus & honor. Quarto vt iucunda ibi. Et exultauit ſpiritus meus. Quinto vt recta:ibi in deo ſalutari meo. Et dicit in deo ratione creationis , ſalutari ratione recreationis,in deo ratione aſſumptę

.huma

Quot modis potuit fieri ſalutatio.

Matris inſpiratio.

Decãtatio virginis.

humanitatis quia ſic fuit ipſius virginis & non alterius. Cætera vero ipſius cantici & finis capituli nõ ponunẽ in hoc Euangelio. ¶Q ō.v.

QVeritur vtrum credere deo reuelanti quidquã neceſſariu ſit meritoriũ? Ad hoc autem dico quòd ſecũdùm doctri.ſan.Tho.vbi præcipue.xij.q.xviij.&.ij.di.& mal.q.ij. Aliquis actus humanus ſcd̃m ſuam ſpeciem vel genus cõſideratus eo indifferens ad bonum & malũ morale licet habeat naturalẽ bonitatẽ inquantũ eſt. Nam ſi actus humani obiectũ includit aliquid rationi cõueniens, actus eſt bon⁹ vt mſereri pauperis: & malus ſi includat aliqd ei repugnãs vt furari & neuter ſi nõ includit cõueniẽs & repugnans, vt leuare feſtucam de terra: quia omnis actus habet ſpeciẽ ab obiecto & act⁹ humanus ab obiecto relato ad principium actuũ hũanorũ qd̃ eſt ratio. Sed ſi loquamur de actu ſcd̃m indiuiduũ ſic quẽlibet actũ particularem humanũ.i.deliberatũ neceſſe eſt eſſe bonũ vel malũ moraliter non ſulũ ſcd̃m Theologũ, ſed etiam ſcd̃m philoſophũ moralem quia ſi actus qñ oportet & vbi oportet ſicut oportet & ſic de alijs circũſtantijs eſt bon⁹, & ſi quid horũ deficit eſt malus. Eſt aũt neceſſariũ quòd fiat cũ omnibus iſtis aut nõ fiat: & cõſequẽter quòd ſit bon⁹ vel malus. Et ſi quis habeat gratiã nõ põt eſſe actus humanus in eo cõſideratus ſcd̃m indiuiduũ qui non ſit pctm̃ vel meritũ. Nã quicqd ab eo qui habet charitatẽ ordinaẽ in finem alicuius virtutis ordinaẽ in finẽ charitatis & cõſequẽter eſt meritoriũ: quia ſicut volũtas oẽs potentias ita charitas oẽs virtutes mouet ad finem ſuũ. Sed omnis act⁹ bonus ordinaẽ in finẽ alicuius virtutis, & cõſequẽter eſt meritorius & ſi ſit malus eſt demeritorius. Habẽs igitur charitatẽ mereẽ comedẽdo & ludẽdo ad recreationẽ ſeruato mõ tẽperantiæ & eutrappeliæ. Hæc omnia ex ſctõ Thu.vbi ſupra. Igitur credere ſuppoſita gratia eſt meritoriũ cum ſit actus virtutis. Et ideo bñ diciẽ beata virgo quæ credidit dño ſed contra primo. Quia ſequiẽ quòd quis ſimul in vno inſtãti merebiẽ & peccabit mortaliter poſito quòd Socrati reueleẽ à Deo ſua dãnatio. credendo enim merebitur vt dictum eſt & peccabit quia deſperabit Su.ſecũdùm ſanctum Tho. Deus nulli reuelat ſuam damnationem ſed nec reuelare poteſt de potentia ordinata: quod ſi faciat intelligendũ eſt quòd loquatur comminatorie: non ex ſententia: hęc ille. & ſi ponaẽ quòd loquitur ex ſententia: dico quòd ſi talis acceptet Dei iuſtitiam ſecundùm quam credit ſe dãnandum, meretur non autem peccat deſperando. quia non tenemur deſperare niſi quouſque ſumus dubij de ſalute. Si autem non acceptet eã iam peccabit & nõ merebitur. Et ſi ponatur caſus quòd Deus reuelet ex ſententia & cum hoc ſtet præceptum de ſpe: dico quòd caſus eſt impoſsibilis: quia ſequitur quòd Deus vellet iſtũ ſimul credere contradictoria ſcilicet ſe damnãdum & ſaluandum cum non poſsit ſperare ſalutem niſi credat ſe ſaluandum. Secundo quia poſſet aliquis mereri credendo falſum, ſicut Ezechias credendo ſe moriturum & Niniuitæ ſe credendo ſubuertendos. Sed hoc eſt contra Anſelmũ, cur Deus homo.c.xvj. Si vera inquit non fuiſſet fides, mors Chriſti nihil profuiſſet. Sol. Nõ poteſt ſequi quòd quis mereatur credẽdo falſum quia Deus nõ poteſt reuelare falſum nec illud verbum falſum morieris Ezechia: qa ſenſus erat mors tua eſt futura: quod fuit verũ. Nam aliquid eſt futurũ eo ipſo quòd ſua cauſa eſt diſpoſita vt eueniat & ita erat de prima morte quia habebat cauſas naturales vt morbũ mortalem Et ſimiliter ſubuerſio Niniue erat in ſua cauſa.i.in demeritis Niniuitarum. Et ideo dicitur ſecundo de generatione: quòd futurus quis incedere nõ incedet: quia ſcilicet ſua incedendi cauſa impedietur aut remouebiẽ. Sed cum cauſa ſit duplex ſcilicet prima.i. Dei volũtas ac pręſciẽtia & ſecũda.i.cœlũ aliæ cauſæ creatæ aliqñ aliqd eſt futurum ſecũdùm primã nõ ſcd̃m ſecũdam, vt iudiciũ generale aliqñ ſecundùm ſecundam nõ ſcd̃m primam, vt mors Ezechiæ & ſubuer. Niniue. Quod etiam eſt futurũ ſcd̃m primam ſemp euenit nõ autem qd̃ ſecundùm ſecũdam: quia prima impediri non poteſt ſicut ſecũda. Poſito tamen quod quis credat falſum, vt cum vetula credit pdicatori erranti, vt Deo tũc creditur falſum ſub ratione veri. & eſt meritorium: nec eſt contra Anſel. quia ſunt verba diſcipuli: quãuis dici etiam poſsit quòd illa fides nõ profuiſſet, id eſt obiectum illius fidei: quia nihil fuiſſet ſi fuiſſet falſum: profuiſſet tamen ipſe actus quia fuiſſet actus virtutis nobiliſsimę, id eſt fidei: & ſic quæſtio detrimenta manet.

Charitas dicitur regina virtutum. Tho. ij.ij.

Ezechias credidit ſe moriturũ: quia ei dictũ fuit diſpone domui tuę: qa cras morieris.

Credendo falſum qs meretur.

Sabbato quatuor temporum aduẽtus domini ſecundùm Luc.iij.capitu.

ANno[a] quintodecimo imperij Tyberij cæſaris,[b] procurante põtio Pylato Iudæam,[c] Tetrarcha autem Galileę Herode, Philippo autem fratre ei⁹ Tetrarcha itureæ & traconitidis regiõis,[d] & Liſania abilinæ tetrarcha, ſub principibus ſacerdotũ anna & Chaypha,[e] factum eſt verbum domini ſuper Ioannẽ zachariæ filiũ in deſerto.[f] Et venit[g] in oẽm regionẽ Iordanis[h] prędicãs baptiſmũ pœnitẽtiæ † in remiſsionem peccatorum. Sicut ſcriptum eſt in libro ſermonum Eſaiæ ꝓphetæ. Vox clamantis in deſerto para

† Baptiſmũ pœnitẽtiæ. baptiſmus Ioãnis fiebat in ſignũ veri baptiſmi & in illo Ioannes pœnitentiã agendã pręcipiebat.

te viam domini, rectas facite ſemitas eius.[i] Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur. [k] Et erūt praua in directa,[l] & aſpa inuias planas,[m] & videbit om̄is caro ſalutare dei.

dicabat: ille baptiſm⁹ ſuſcipientibus nō conferebat gratiam totaliter ad ſalutē efficacē vt vult magi.ſent.lib.iiij.di.ij. ait q̄ baptiſmo ioānis: ioānis opatio tantū viſibilis erat exterius lauātis nō in uiſibilis gratia Dei interius operantis.

¶ Poſtilla.

ANno quintodecimo imperij tiberij cęſaris procurāte &c. Poſtquā in ca. pręcedēti deſcriptus eſt ſaluatoris ortus per ſuā incarnationē. Hic conſequēter deſcribit eius progreſſus per ſuā incarnationem, & circa hoc primo deſcribitur prædicatio præcurſoris. Secūdo ipſius ſaluatoris. ſ. ca. iiij. Circa primū præmittitur prædicationis Ioannis tēpus. Secūdo ſubditur prædicationis actus ibi. Et venit in omnē regionē &c. Tertio prædicationis fructus ibi. Et interrogabāt eū &c. Sed iſta pars nō ponitur in hoc pręlenti euangelio. In euāgelio tria notantur. Primo prædicationis tempus certum ibi, Anno quintodecimo. Secundo pręd icationis modus ibi, omnis vallis implebitur. Tertio eius prædicationis effectus ibi. Et videbit omnis caro ſalu. Circa primū cōſiderādum quòd prædicatio Ioannis deſcribitur per nomina & tempus imperatoris tunc regnātis & pręſidis iudeæ & tetrarcharū & ſacerdotū ad oſtēdendū certitudinē hiſtoriæ & auctoritatē prædicationis Ioannis baptiſtæ, ſicut in ſcriptis autenticis ſolet fieri: & hoc cū dicitur. a (Anno quintodecimo &c.) iſte tyberius ſucceſſit Octauiano auguſto: ſub quo natus eſt Chriſtus: ſcilicet quadrageſimo ſecundo anno imperij eius, Et ſimiliter Ioannes baptiſta per dimidiū annū ante. Auguſtus enim imperauit. lvij. annis. Ex quo patet quòd anno. xv. tyberij Ioannes fuit. xxx. annorū: & hoc eſt tempus debitū prædicationi, quia tunc viget ætas virilis. Vnde Ioſeph erat. xxx. annorum qn̄ ſtetit coram Pharaone Gen̄. xl. & Ezechiel quādo incœpit ꝓphetizare Ezechi. j. b (Procurante pōtio Pylato Iudęā) Pylatus iſte nō fuit Iudæus ſed gentilis de territorio Lugdun̄. oriundus ſecundùm Ioſephū Et à Romano imperatore fuit miſſus ad regendam Iudæam tūc Romanis ſubiectam. c (Tetrarcha autem Galileæ Herode &c.) Romani volētes frangere Iudæorū ſuperbiā & auferre ab eis rebellandi occaſionē abſtulerūt ab eis nomen regni diuidentes regnum in plures partes quæ tetrarchiæ dicebant. d (Et Liſania abilinæ Tetrarcha.) Glo. Bedæ dicit q̄d iſti tres nominati: ſcilicet Herodes Philippus & Liſanias, fuerūt filij Herodis ſub quo natus eſt Chriſt⁹ &

Fuerunt tres Herodes Aſcalonita, Antipa, Agrippa.

ipſo mortuo Archelaus eius filius & frater prædictorum ſucceſſit eis in Regno decem annis, quo accuſato apud Cæſarem & miſſo in exiliū apud Viennam imperator regnum tribus fratribus prædictus diuiſit per Tretrarchias. Sed q̄d iſte Liſanias fuerit filius Herodis, ex hiſtorijs autenticis non habetur: quia nec Ioſephus nec ſcolaſtica hiſtoria ponit eum inter filios Herodis ſed magis dicunt ipſum fuiſſe filium Ptolomęi mannei, qui ſub libano habitabat & Alexandræ filiæ Ariſtoboli quæ de Machabæis deſcenderat ſub principibus ſacerdotum Anna & Caipha. Scd̄m q̄d dicit Ioſeph⁹ & ſcholaſtica hiſtoria ſacerdotum ſucceſſio tunc nō procedebat ſecundūm genealogiam & dignitatē generis ꝓut in lege fuerat ſtatutum ſed paſſim à Romanis vēdebatur, ita quòd nō ſolum ſingulis annis mutabatur ſummus ſacerdos ſed etiam aliq̄n in eodē anno bis. Et ideo à quintodecimo anno Tyberij quo incœpit prædicatio Ioānis vſque ad decimum octauū annū ipſius Tyberij in quo paſſus eſt Ieſus: plures fuerunt ſummi ſacerdotes quā iſti duo. Sed quia tūc Annas erat ſummus ſacerdos qn̄ Ioānes incœpit prædicare: & Cayphas qn̄ paſſus fuit Chriſtus: ideo Lucas de iſtis duobus tm̄ mentionē fecit. d (Factum eſt verbum domini ſup Ioannem) per diuinam reuelationem, per quā habuit mandatum de prędicatione exequenda. e (Et venit) Hic conſequenter ponitur prædicationis actus & primo quātū ad exhortationē boni. Secundo quātū ad redargutionē mali: ibi dicebat ergo. Sed præſens euāgelium nō habet niſi primam partē. Circa quā dicitur. f (In omnē regionem Iordanis: quia exiuit de deſerto vbi pauci habitabāt.) Et venit ad loca magis habitata vt plures poſſent venire ad eius prędicationem & baptizari ab eo in Iordane. g (Prædicans baptiſmum pœnitentię). Vnde ꝑ eadem ſententia dicit Mar. j. in textu. Fuit in deſerto Ioānes baptizans & prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum. Quod ſic intelligitur quòd Ioannes ꝓ̄dicabat pœnitentiam agendam, vt homines eſſent diſpoſiti ad Chriſti de ꝓximo venturi recęptionem. Vnde qn̄ dicitur prædicans baptiſmū pœnitentiæ hoc exponit dupliciter: vno modo de baptiſmo Chriſti, virtute cuius dimittuntur peccata. Et quia talem baptiſmū Ioannes dare non poterat: ideo ipſum prædicabat dādum per Chriſtum in ꝓximo venturū. Et ſcd̄m hoc ly baptizans refertur ad baptiſmū Ioā & quod ſequitur prędicans baptiſmū pœnitentiæ &c. Ad baptiſmum Chriſti futurū. Alio mō exponitur de baptiſmo Ioā. & ſic baptizans & prædicans referuntur ad baptiſmū Ioā. ad prędicationem eius quia licet baptiſmo Ioā. non dimitterentur peccata, ſuſceptio tamē illius baptiſmi erat quędā ꝓteſtatio agēdi verā pœnitentiam de peccato, per quā dimittuntur peccata. Et patet litera vſque ibi. h (Omnis vallis &c.) Hæc autoritas quæ habetur Eſa. xl. exponitur à Iudæis de re- Eſa. xl.
ditu captiuitatis Babylonicæ: de qua prædixit Eſaias vias tunc cōplanari per hoc quòd valles leuarentur ad ęqualitatē planiciei & colles deprimerentur vt ſic Iudæi de Babylonia reuertentes in Iudæam poſſent de facili tranſire per

viam. Sed quia nec in ſcriptura ſacra neque in aliqua hiſtoria autentica hoc inuenitur eſſe impletum: ideo illa ſcriptura ſacra eſt reducenda ad alium intellectum in aduentum Chriſti adimpletum, per quã humiles qui per valles intelliguntur repleti ſunt bonis ſpiritualibus, & ſuperbi qui per colles intelliguntur humiliati. Sicut patet in cantico beatę virginis. Depoſuit potentes de ſede & exaltauit humiles. Aliter etiã exponitur hoc, quia ſicut via corporalis redditͤ difficilis ad ambulandũ ꝓpter ꝓfunditaté vallium & eleuationé colliũ, ita via ſpiritualis, qua Deus graditur ſupra corda fidelium, impeditur per depreſsioné terrenę cupiditatis. Et vtrũque impedimentũ fuit amotũ per aduentũ Chriſti in multis. Primũ patuit in Zachęo, qui dixit domino. Ecce dimidiũ bonorum meorũ do pauperibus &c. Et in Mat. qui dimiſſo Telonæo ſecutus eſt Chriſtum, vt legitͤ Mat. xix. Scdm̃ patet in mũdi principibus, quorũ colla ſubiecta ſunt Chriſto. i (Et erunt praua in directa). i. corda diſtorta per iniuſtitiam, per æquitaté iuſtitiæ rectificabuntur. k (Et aſpera in vias planas) i. corda contra Chriſtum indurata mollificabũtur, ſicut patet de Paulo, qui Chriſtum ꝑſequés à Chriſto illuſtratus ſtatim ad manſuetudinem obedientiæ fuit conuerſus, dicés. Dñe quid me vis facere Actuum. ix. l (Et videbit omnis caro ſalutare Dei) id eſt Chriſtum. Et accipitͤ omnis caro. i. omnis homo: quia aliqui de omnib⁹ hominibus viderunt eum inter homines cõuerſantem: diuidebatur enim tũc communitas hominum in duas partes, ſcilicet in Iudæos & gentiles, & multi de iſtis, & de illis viderunt eum in mundo conuerſantem. Poteſt etiam hoc verbum intelligi de viſu ſpirituali, quo vidét eum, conuerſi ad fidem catholicam ex omnibus gentibus totius mundi videbunt etiam eum generaliter omnes in forma humana in die iudicij.

Quæ dicũtur praua.

¶Quæſtio. vj.

Queſtio de ſpũſancto.

QVęritur vtrum is ſuper quem fit verbum Dei per aliquam inſpirationem: poſsit eſſe certus quòd à Deo ſit talis reuelatio? Ad hoc autem dico ſic. Illi cui fit aliqua reuelatio occultorum per viſioné corporalé, vel imaginariam, vel intellectualem, poteſt de eius auctoritate an ſit ſpiritus bonus vel malus habere coniecturam probabilem. ſcilicet ſi terminetͤ in lætitia mentali. Hoc enim ſignum tradũt ferè omnes ſancti: ſed primo beatus antoñ. quantum ego legerim: & deinde, ſanctus Tho. iij. q. xx. arti. iij. ad tertium. Sed hoc ſignum eſt probabile tantum: vt dicit Catharina in dialogo edocta per Chriſtum de hac re, & eſt fallax: quia etiam quo ad hoc diabolus fingit ſe Angelum lucis. Ratio quòd hoc ſit ſignum naturale eſt: quia naturaliter apparitio Angelica eſt nobis horrida & eam veremur, ſicut alia animalia verentur communiter hominem: quia natura inferior ad pręſentiam ſuperioris timet. Sed Angelus malus tamquam ſuperbus hominem in iſto timore relinquit, vt ipſe appareat magnus, vtpote qui timeatur ab homine: bonus autem tamquam charitate plenus hominem confortat, vel latenter interius inſpirando vel exteri⁹ loquendo, aut ſe exhibendo familiarem. Incipit verò bonus à timore & quia rei natura hoc exigit: & quia vult hominem eleuare & attentiorem reddere ad quod talis perturbatio valet. Malus autem incipit ab aliquali lętitia: non repugnante prędicto timore, ſicut ea quam facit per verba ſalutando, & per candorem veſtium, aut lucem vel huiuſmodi: vt mentem per inanem gloriam eleuet, aut alia cauſa. Ratio autem quòd hoc ſignum ſit probabile eſt: quia talem lætitiam mentalem diabolus abſolute procurare poteſt per fantaſmata læta quæ poſſet imprimere, id eſt deducere ad fantaſiam per modum ſpirituum, & etiam poſſet eam procurare, ſuppoſito ſuo fine peruerſo: quia ipſam ad illum poteſt ordinare, ſcilicet vt mediante tali lætitia, ducat hominem in errorem. Poteſt etiã talis de eodem habere coniecturam neceſſariã & demonſtratiuam (vt ita dixerim), id eſt amorem virtutis: vt dicit beata Catha. vbi ſupra. & iudicium vel lumen intellectus, vt colligitur ex ſancto Tho. Ratio horum eſt, quia ſi quid eſt quòd diabolus abſolute poſsit illud ex ſuppoſitione non poteſt, ſi repugnet fini ſuo, quia nullus poteſt velle ea quæ ſcit repugnare ſuo volito principali, cuiuſmodi eſt ſuus finis. Igitur cũ diabolus intendat auertere hominem à Deo diabol⁹ nihil poteſt facere per quod homo ſemper promoueatur in Deum. Igitur hominem ꝓuocare non poteſt ad diſplicentiam de peccatis inquantum ſunt offenſa Dei, nec ad amorem virtutis. Et ideo bene dicit ſancta Catha. ex doctrina Chriſti Ieſu quòd quando mens poſt viſionem ſentit ſe amore virtutis ampliori ſuccẽſam: hoc eſt infallibile ſignũ quòd anima à ſuo ſponſo viſitata ſit. Nõ poteſt etiam diabolus reuelare aliqua homini, cõfortando lumé eius ex ſuppoſitione ſui finis: licet hoc poſsit abſolute, quia intendit homines fallere, & inducere in errorem, cui repugnat cõfortare lumẽ intellect⁹. Vnde diabolus manifeſtat aliqua homini, moué do & ordinando fantaſmata. & dicit ſan. Tho. in. ij. diſtin. vij. q. j. art. ij. etiam illuminando lumine fortiori ipſa fantaſmata vt ſcilicet inde homo melius ſciat dubitare, & inducatur in aliqua quæ dijudicare neſciat: non autem manifeſtat conſortando lumen intellectus, vt ipſe dicit in prima parte. q. iiij. artic. j. Et ipſe etiam concludit. xxij. q. clxxij. ar. iij. quòd prophetæ licet certi non ſint de his quæ inſtinctu quodam, id eſt per cordis inſpirationem cognoſcunt, vtrum ſunt à Deo vel à proprio ſuo ſpiritu: tamen de his quæ propheticè cognoſcunt, id eſt per manifeſtam reuelationem, ſunt certiſſimi quòd hinc dicit patere: quia inde Abraham mouebatͤ ad filiũ occidendũ, quòd non feciſſet niſi fuiſſet

De malo Angelo.

Prophetia eſt de futuris: Thom. ij. ij.

certiſsimus. Et hoc ideo, quia vt ibi dicitur maior eſt certitudo quæ eſt per lumé diuinũ, quã quæ eſt per lumé naturale. Sed habés ſciétiã ꝓ certo ſcit ſe habere. Ergo habés ꝓphetiã ꝑ lumé diuinũ multomagis eſt certus ſe habere. Vñ & Aug. dicit ſexto cõfeſsionũ quòd mater ſua dicebat diſcernere neſcio quo ſapore, qué verbis exprimere non poterat quid intereſſet inter deũ reuelantem & animá ſuã ſomniãté. Sed cõtra prædicta. Nã ſi talis eſſet certus de aliquo reuelato, quòd illud eſſet à deo, ſciret etiã quæcũque cogitaret & deo non reuelante eſſe à ſua cogitatiõe, ſicut ſi cognoſco certe omnem ciué bononienſem, cognoſco etiã certe omné nõ bononienſem, nõ eſſe bononiéſem. Sed hoc eſt falſum: quia Greg. ſuper ezechielé dicit. quòd prophetę ſancti dum aliquádo cóſuluntur ex magno vſu prophetãdi quædã ex ſpiritu ſuo prophetarunt, & ſe hoc ex prophetiæ ſpiritu dicere ſuſpicantur. Et huius exemplũ eſt de nathã, qui conſulente Dauid an fabricare deberet téplũ domino, dixit quòd ſic, quia dominus cum eo erat vt patet primi paralipome. ca. xvij. Sed tamen poſt monitus à deo reuocauit. Sol. ſanctus Tho. vbi ſupra dicit quòd verbũ Greg. nõ intelligitur de his quę cognoſcuntur prophetice: ſed quæ per inſtinctum, qui eſt quid imperfectum in genere prophetiæ. Ex quibus terminata quæſtio manet.

Solutio.

Dominica. iiij. aduentus. Euangelium Ioannis. j. Miſerunt &c.

¶ Iſtud euangelium cum ſua poſtilla require ſupra. folio. cix.

In vigilia. natiui. domini. Euangelium. Matth. j.

CVm eſſet deſponſata† mater Ieſu Maria [b] Ioſeph, [c] antequàm cõuenirent, [d] inuenta eſt in vtero habens [e] de ſpiritusancto. [f] Ioſeph autẽ vir eius [g] cùm eſſet iuſtus, & nollet eam traducere, [h] voluit occulte dimittere eam. [i] Hæc aũt eo cogitãte, ecce angelus domini in ſomnis apparuit ei, dicens. [k] Ioſeph fili Dauid, [l] noli timere accipere mariã cõiugem tuã. [m] Quod enim in ea natum eſt [n] de ſpiritusancto eſt. [o] Pariet autẽ filiũ, [p] & vocabis nomẽ eius Ieſum. [q] Ipſe enim ſaluum faciet populũ ſuũ à peccatis eorũ. [r] Hoc aũt totum factum eſt, vt adimpleretur quod dictũ eſt à domino per prophetã dicentẽ. Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filium, & [s] vocabitur nomen eius emanuel, quòd interpretatur nobiſcum deus.

† Deſpõſata: inter mariam & Ioſeph fuit verum matrimonium: quãquã copula nõ fuerit ſecuta. Quoniam inter eos fuit verus & mutuus conſenſus quo verum efficit matrimoniũ: vt vult magi. ſen. libr. iiij. di. xxx. ea parte. Inter quos &c.

Poſtilla.

CVm eſſet deſponſata mater Ieſu &c. Deſcripta in priori parte huius capituli genealogia Chriſti, in qua Matthęus oſtédit Chriſti humanitatem, hic oſtendit diuinitatem eius per modum conceptionis eius mirabilem. Et diuiditur in tres partes: quia primo ponitur beatæ Mariæ virginis impregnatio. Secũdo ipſius Ioſeph digna dubitatio. Tertio magna dubij certificatio. Sed præſens euangelium ſolum continet primam partem, in qua ne credatur quòd Ieſus fuerit genitus ex cómiſtione maris & fœminæ, ſicut cęteri hominũ: ideo deſcribitur eius conceptionis modus mirabilis, cum dicitur. a (Cum eſſet deſponſata mater Ieſu.) i. Chriſti. b (Ioſeph) ſcilicet ſpõſo ſuo: c (Antequam conuenirent) carnaliter: ſcilicet non quia poſt conuenerint, ſicut dicetur in fine huius euangelij. d (Inuenta eſt vtero habés.) Inuenta inquam à Ioſeph, qui curam virginis habebat. e (De ſpiritusancto.) iſtud refertur ad verbum præcedens, cũ dicitur habens in vtero: quia hoc fuit virtute ſpiritusſancti. Iſtud enĩ qđ in generatione aliorũ hominũ fit. fit per virtutem ſeminis deciſi à patre, & recepti à matré in matrice, fuit factũ virtute ſpiritusſancti in virginæ, virtute cuius ex puriſsimis ſanguinibus beatæ virginis fuit corpus Chriſti formatum, & in eodem inſtanti animatũ, & à verbo aſſumptum: quia cũ infinita ſit virtus ſpiritusſancti, põt omnia operari in inſtanti. f (Ioſeph autem &c.) Hic ponit Ioſeph digna dubitatio. Emiſſo autem voto virginitatis per Mariã angelus Gabriel venit ad eam ignorante Ioſeph & impregnata eſt de ſpiritusancto: vt habetur Luc. j. & ſtatim de licentia Ioſeph abijt ad cognatam ſuam. ſ. ſanctam Elizabeth, vt impregnanti ſeruiret & natum filij ſui pręcurſorem videret: & Ibi manſit tribus menſibus, vſque ad perfectam præcurſoris natiuitatem. Ipſa autem redeunte, vt vidit Ioſeph vterum eius grauidum incurrit ex hoc vehementem ſuſpitionem: nec fuit mirũ propter mariæ longam abſentiam. Ex altera tamen partæ tenebat de Mariæ ſanctitate, vt dicit Chryſ. quòd ſibi videbatur impoſsibile eam cecidiſſe. g (Cũ eſſet iuſtus, & nollet eam traducere.) i. probare quia non erat certus de crimine. & ideo. h (Voluit occulte dimittere eã) ne forte ex oppoſita parte faueret ſibi in crimine. Et bene dicitur, quòd occulte ne ſi in palam eam relinqueret, neſciret reſpondere determinate cauſam dimittendi eam, hoc quęrentibus, cum haberet argumenta ſibi inſolubilia ex vtraque parte. Sed quæritur hic, quare Maria non dixit ei diuinum ſecretum? Et dicendum quòd talia non ſunt reuelanda niſi inquantum ſe extendit voluntas diuina. Et ideo beata virgo ta-

Dubitatio Ioſeph.

Quęſtio de Maria.

euit tenens firmiter quòd ſicut iſtud ſecretum fuerat reuelatum ſanctæ Elizabeth, vt habetur Lu.j.ſic reuelaretur alijs competenti tempore ex beneplacito voluntatis diuinæ: & ſimiliter quæritur, quare Ioſeph non petiuit ab ea? dicẽdum quòd pro nihilo petijſſet: quia ipſe mariæ pro ſe dicenti nõ credidiſſet. Et iterum ex diui na diſpenſatione hoc factum eſt, vt per reuelatioẽ angeli ipſe Ioſeph, ſic certificaretur quòd de cætero nullo mõ dubitare poſſet. i (Hæc autem eo cogi. &c.) quia anima clauſis ſenſibus exterioribus ad recipiendum reuelationem magis eſt apta: quia tunc non eſt ad occupationem ſenſuum exteriorum impedita. Sequitur illud quod dixit ei angelus in ſomnis, id eſt eo dormiente ſeu en ſtãte in lecto hora aſſueta ad dormiendum. k (Ioſeph fili Dauid.) quia de xp̃o volebat loqui qui erat ꝓmiſſus ipſi Dauid: ideo de ipſo Dauid memoriam facit. l (Noli timere acci. &c.) non ad carnalem copulam, ſed ad cohabi. cum ea, & deuotam miniſtrationẽ: ſubditur ratio. m (Quod enim in ea natum eſt) non dicit, ex ea: quia natiuitas in vtero eſt, quãdo fœtus aĩatur, & illa erat cõpleta: ſed ad huc natiuitas ex vtero, tempore debito expectabatᷣ. n (De ſpiritnſaucto eſt) miraculoſe facta eſt conceptio non interueniente adulterio. ſequitᷣ. o (Pariet filiũ. ſ. quãdo erit natiuitas ex vtero. p (Et vocabis nomen eius Ieſum). i. ſaluatorẽ. ideo ſubditur. q (Ipſe enim ſaluũ faciet &c.) In hoc oſtendit angelus eum verum hominẽ in partu virginis, verum Deum in ſalute populi à peccatis: quia nullus põt ſaluare à peccatis niſi Deus. r (Hoc autem totum factum eſt &c.) Hic ad certificationem noſtræ fidei adducitur ad hoc teſtimonium propheticum. Vnde iſta ſunt verba Euangeliſtę ſcribentis, & nun angeli loquentis. Volebat enim oſtendere in hoc completã eſſe prophetiã Eſa.vij. Ecce virgo concipiet &c. Sequitur. s (Et voca. nomẽ eius emanuel &c.) Per hoc oſtenditur veritas, deitas, & humanitas in Chriſto. prius eſt & erat nobiſcũ Deus per eſſentiam, potentiã, & pręſentiã: ſimiliter erat per gratiã nobiſcũ, quantũ ad ſanctos patres. ergo ly nobiſcũ quod intelligitᷣ per emanuel qđ interp̃tatᷣ nobiſcũdeus, denotat hic ſpecialẽ vnionem quæ facta eſt in Chriſto per noſtrę humilitatis aſſumptionẽ, quod denotatur per hoc nomẽ Ieſus qui interpretatur ſaluator, qui nullo modo poterat eſſe talis, niſi Deus & homo: & ideo ipſius nominis interpretatio in textu ponitur: quando dicitur: ipſe enim ſaluũ faciet populum ſuum à peccatis eorum.

Triplex timor. ſ. filialis: ſeruilis et mũdan⁹ Tho.ij.ij.

Veritas deitatis & hũanitatis in xp̃o cũ dicitur emanuel.

Q ō de virgine Maria.

¶Queſtio.vij.

QVęrttur vtrum beata virgo ſit inuenta habens in vtero de ſpirituſancto, quòd filius eius debeat dici de ſpirituſancto conceptus? Ad hoc dico quòd ly de ſicut dicit ſanctus Tho.j.q.xxxix.v.& xliij. Primũ dicit habitudinem conſubſtantialitatis & cauſalitatis materialis. ſicut dicimus cultellum eſſe de ferro, & efficientis, ſicut dicimus filium eſſe de patre. Igitur ſi ly, de, dicat principium conſubſtantiale materiale Chriſtus eſt conceptus de puriſsimis beatę Marię ſanguinib⁹: quia iſta eſt cã materialis in cõceptiõe cuiuſlibet de muliere naſcentis: vt patet.iij.qõ.xxxj.ar.v. & per Philoſophum in lib. de animalibus. Si verò dicat principium conſubſtantiale effectiuum, poteſt dici conceptus de ſpirituſancto, ſi conſubſtantialis referatur ad vnum, & cauſalitas ad aliud, non autem ſi referantur ad idem. Nam cum in Chriſto concepto ſint duo ſcilicet diuinum ſuppoſitum & corpus: ſpirituſſanctus reſpectu ſuppoſiti habet conſubſtantialitatem cũ eiuſdem numero naturæ: & reſpectu corporis effectiuam cauſalitatem: ſed reſpectu ſuppoſiti Chriſti non habet rationem cauſalitatis, nec reſpectu corporis habet cõſubſtantialitatẽ. Vnde illud corpus nõ dicitᷣ de ſpũſctõ, ſed ex ſpũſctõ. Sed contra primo. Nã principiũ actuũ, de quo aliquid concipitur in gñatione ſe habet vt ſemẽ Sed ſpũſſctũs in cõceptiõe xp̃i nõ ſe habuit vt ſemen. Nam dicit Hier. in expoſitione.c.fi. nõ vt quidam ſceleratiſsimi opinantur: ſpiritumſanctum dicamus fuiſſe pro ſemine ſed potentia & virtute creationis dicimus fuiſſe operatum. i. formatum corpus Chriſti. Ergo non debet dici conceptus de ſpirituſancto. Sol. Hic videtᷣ eſſe diuerſitas inter Hier. & quoſdam alios dicẽtes ſpiritumſanctum ibi fuiſſe pro ſemine ſicut dicit Chryſo. ſuper Matth. & Damaſ. in.iij. libro. Sed de facili ſoluitur: quia illi duo loquuntur ſecundũm quòd in ſemine intelligitur virtus actiua: quia ſic comparant ſemini ſpiritumſanctum vel etiã filium. qui eſt virt⁹ altiſsimi. Sed Hier. hoc negat ſecundũm quod in ſemine intelligitur ſubſtantia corporalis, quæ in conceptione tranſmittatur, ſi ſit miniſtrata à matre. Secũdo nihil enim vnum formatur de duobus niſi aliquo modo commiſtis. Si ergo corpus Chriſti, quod dicitur formatum de virgine, dicatur etiam conceptum de ſpirituſancto, videtur facta commixtio ſpirituſſancti & Mariæ quam mater miniſtrauit: quod patet falſum. Solu. Sicut dicit Augu. in enchi. non eodem modo dicitur Chriſtus conceptus aut natus de ſpirituſancto & de Maria virgine, quia de Maria virgine materialiter. de ſpũſancto effectiuè eſt conceptus. Et ideo non habuit hic locum commixtio. Omnia autem hactenus dicta in hac quæſtione ſunt ſententialiter ſancti Thomæ in locis allegatis vel in.iij. parte.q.xxxij.ar.ij. Tertio. Nam ſi dicitur conceptus de ſpirituſancto, ratione efficientiæ & conſubſtantialitatis dicitur etiam conceptus de patre & de ſeipſo: quia ſecundũm Aug. in j. de tri. indiuidua ſunt opera trinitatis. ſ. ad extra. Sol. Licet tota trinitas iſtam conceptionem operata ſit tamen attribuitur ſpirituiſancto triplici ratione. vt patet. iij. q. xxxij. art. j. vide ſi vis. Quarto non eſt conce-

Quot modis accipitᷣ de.

Arg cõtra.

Solutio.

Chryſoſto.

Auguſti. in enchi.

Argumẽtũ tertium.

ptus de charitate vel de dono Ergo nec de ſpiritusancto Sol. Negatur conſequentia: quia licet ſpiritusſanctus ſit charitat & donum: tamé iſta non significantur vt perſona ſubſiſtens, cui⁹ eſt agere & eſſe cauſam efficientem conſubſtantialem. Et ſic patet quæſtionis terminatio.

Euangelium in gallicantu natiuitatis Chriſti. Lucę.ij.cap.

†Vxore p̄gnante.tpe nri ſaluatoris ieſu gnatus é ipe, redéptor q̄que viuentia ſuo gñe et ſpecie firmata pace & cibis fruebãt: vñ qd erit firmamétũ in terra. In ſummis mõtiũ ſupextollet ſup libanũ fruct⁹ ei⁹ & florebit de ciuitate ſicut fœnum terræ. Hoc ait p̄s.lxxj. & eſa.v. Paſcẽt agni iuxta ordiné ſnũ et deſerta i vbertaté verſa.iré vij.c. butyrum & mel mãducabit oĩs homo.

IN illo tẽpore.[a] Exijt edictũ à Cæſare auguſto,[b] vt deſcriberetur vniuerſus orbis:[c] hæc deſcriptio prima facta eſt à præſide ſyriæ Cyrino,[d] & ibãt oẽs vt p̄fiterẽtur ſinguli in ſuã ciuitatẽ.[e] Aſcendit aũt & Ioſeph[f] à galilea[g] de ciuitatę nazareth,[h] in iudæam ciuitatẽ Dauid, quę vocatur bethleẽ,[i] eo quòd eſſet de domo & familia[k] Dauid, vt p̄fiteretur cũ Maria deſpõſata ſibi vxore† p̄gnãte.[l] Factũ eſt aũt cum eſſent ibi, impleti ſunt dies vt pareret.[m] Et peperit filiũ ſuũ primogenitũ.[n] Et pãnis eũ inuoluit,[o] et reclinauit eũ in præſepio,[p] qa nõ erat ibi locus in diuerſorio.[q] Et paſtores erãt in regione eadẽ vigilãtes, & cuſtodiẽtes vigilias noctis ſupra gregẽ ſuũ.[r] Et ecce angelus domini ſtetit iuxta illos,[s] & claritas Dei circũfulſit illos,[t] & timuerũt timore magno. Et dixit illis angelus.[v] Nolite timere,[x] Ecce enim euãgelizo vobis gaudiũ magnũ, quod erit omni populo.[y] Quia natus eſt nobis[z] hodie[a] ſaluator, qui eſt Chriſtus dñs in ciuitate Dauid.[b] Et hoc vobis ſignum. Inuenietis infantẽ pannis inuolutũ,[c] & poſitum in præſepio[d]. Et ſubito facta eſt cum angelo[e] multitudo militiæ cœleſtis exercitus[f] laudãtiũ Deum,[g] & dicentium. Gloria in altiſſimis Deo.[h] & in terra pax hominibus bonę voluntatis.

Poſtilla.

IN illo tempore. Exijt edictũ à Cæſare Augu. Lu.ij. Hiſto. huius euãgel. facta eſt anno Chriſti primo vſuali. xij. kalé. ianua. feria.j. iij. luna. xxviij. inditione. iij. Ante initium iſtius Euangelij ſcribit ſanctus Lucas in præcedenti. c. ortum ſancti Ioannis bapti. ſ. quomodo nũtiatus eſt per angelũ gabrielem patri ſuo Zachariæ in templo: & quomodo natus eſt de ſterili matre: & quomodo in circuncisione vocatum eſt nomen eius Ioãnes, & quomodo ipſe puer creſcebat quãtum ad augmentum corporis & confortabatur ſpiritusancto quantũ ad augmentum gratię & virtutis: & erat in deſerto vſque ad diem oſtenſionis ſuę ad iſrael & deſcribit ortũ p̄curſoris. Hic cõſequẽter deſcribit ortũ ſaluatoris, dicens. Factum eſt autem in diebus illis. (In ſacro Euãgelio q̄nque cõtinent. Primo tempus & nomen prę ſidis, ibi, Exijt edictũ. Secundo locus & cognatio proficiſcentis ibi. Aſcendit autem. Tertio partus virginis & conditio pueri naſcentis: ibi factũ eſt auté. Quarto nũtiatio angeli ſignũ oſtédentis, ibi & paſtores. Quinto apparitio exercit⁹ cęleſtis, nato puero teſtimoniũ perhibétis: ibi, & ſubito facta eſt cum angelo. a (Exijt edictũ à Cęſare auguſto. Ly. hic oſtẽdit tépus natiuitatis xp̄i qui nat⁹ eſt imperante Cæſare Octauiano qui nominat⁹ eſt auguſtus ab augendo: quia valde notabiliter auxit imperium Romanum. qui regnauit. xlij. annis. &. xij. annis añ natiuitaté Chriſti: & poſt tanta fuit pax in vniuerſo orbe, vt ad literã videtur impletum quòd dicit Eſa. ij. Conflabunt gladios ſuos in vomeres & lãceas ſuas in falces. Vnde etiam in Pſa. lxxj. Orietur in diebus eius iuſtitia & abundantia pacis. Item Eſa. xj. Non leuabit gens contra gentem gladiũ: & ſic in diebus Cæſaris auguſti omnibus gentibus Romano imperio ſubiectis fuit pax vniuerſalis in orbe. Iſte mandauit. b (Vt deſcriberetur vniuerſus orbis) vt hoc ſciretur qualiter terræ eſſent populatæ & quanta tributa ſuæ gloriæ poſſent reddere. vt ſic tributis indebitis non grauarent: & etiã ſcirent per qué modũ ſingulæ terræ à Romano imperio melius regerentur. c (Hæc deſcriptio prima facta eſt à præſide Syrię Cyrino) hunc enim Cyrinum Cæſar auguſtus præfecerat terræ Syriæ ad ipſam regendam. Et quia Syria eſt in medio terræ habitabilis & ibi fuit ipſa deſcriptio primo inchoata, vt inde denuntiarent fieri in alijs prouincijs circulariter. d (Et ibãt omnes vt profiterentur ſing. in ciui. ſuam) ſcilicet vnde oriundi erant. Profitebãtur autem dupliciter ſe ſubiectos eſſe Romano imperio ſcilicet ſcripto quòd nomina eorum ſcribebantur, & facto: quia ſoluebant cenſum imperatori ſcilicet vnum nummum argenteũ valétem. x. nummos vſuales. e (Aſcendit autem Ioſeph) ſcilicet vir Mariæ. f (A galilæa.) quia inferior erat quàm iudæa. g (De ciuitate nazareth.) vbi cõceptus erat in qua Ioſeph manebat. h (In iudæam ciuitatem dauid). i. in bethleem quæ dicitur ciuitas dauid: quia inde oriundus fuit. j. reg. xvij. i (Eo quod eſſet de domo & familia). i. de genere. k (Dauid vt profiteretur cum maria deſponſata ſibi vxore prægnante.) Ipſa enim erat de eadem tribu cum Ioſeph. Et licet Maria non fuiſſet obligata tamquam prægnans il-

Diuiſio euangelij.

Tp̄t natiuitatis xp̄i.

A quo deſcriptio facta eſt.

Vbi xp̄s fuit cõcept⁹.

luc ire propter longitudinem viæ quia Naza-
reth diſtat à bethleem quaſi per tres dietas ta-
men propter exemplum obedientiæ cum ipſis
mulieribus ire voluit. Item ex diuina diſpoſitio
ne hoc factum eſt, vt ſic Chriſtus naſceretur in
bethleem ſicut prędictum fuit Michęe.v. Et tu
Michęe. v.
bethleem terra iuda nequaquam minima es in
principibus iuda. Ex te enim exiet dux: qui re-
gat populum meum iſrael. l (Factum eſt autē
cum eſſent ibi, impleti ſunt dies eius vt pareret)
Q ūo accipitur primogenitus.
ſcilicet nouem menſes impleti ſunt à die conce-
ptionis Chriſti. m (Et peperit filium ſuū pri-
mogenitū) dicitur aūt primogenit⁹: nō qa poſt
illū habuit filios alios, ſed quia ante illū aliū fi-
lium non habuit quia ſicut ante partum, ita &
in partu & poſt partum inuiolata virgo permā
ſit. Tunc impleta eſt iſta prophetia Eſa.vij. Ec-
ce virgo concipiet & pariet filium: & ipſa beata
virgo Maria magnū gaudium habuit in chriſti
natiuitate, & hoc ideo: quia ſine dolore ſine af-
flictione & ſine debilitate ſui genuit filium quē
ſciuit eſſe Deum & hominem. Nam ſicut & vir
go concepit ſic & ſine dolore genuit. n (Et pā
nis eum inuoluit) ſcilicet per ſeipſam. Ly. Ex
quo patet falſitas quæ ſcribitur in lib. de infan-
tia ſaluatoris ſcilicet ipſam obſtetrices habuiſſe
quæ non requiruntur niſi propter afflictionem
matris in partum quæ non habuit locum in vir-
gine puerpera. quia peperit ſine dolore & ſine
debilitate. o (Et reclinauit eum in præſepio.)
Ly. Ioſeph enim in itinere adduxerat ſecum aſi
De pſepio in quo xp̄s fuit nat⁹ iuxta opinionē de lyra.
num ad portandū vxorē pgnantē & bouē ad vē
dendum: vt de pretio ſolueret expenſas in via.
Et illis duobus animalibus fecit præſepiū iuxta
ſe: in quo beata virgo inclinauit filium natum:
quòd fuerat prædictum Eſa.j. Cognouit bos
poſſeſſorē ſuum, & aſinus pręſepe Domini ſui.
Dicit enim quidā quod aſinus & bos genua fle
xerunt coram Chriſto Abacuch.iij. In medio
duum animalium cognoſceris. Vnde Bernard.
O chriſtiane vide qualis per te factus eſt xp̄s:
quia ſi rex vbi aula regia, vbi throni ſublimitas,
vbi curiæ regalis frequentia? Ecce aula regis ſta
bulum, throni ſublimitas præſepium, curiæ re-
galis frequentia, bos & aſinus. p (Quia non
erat eis locus in diuerſo.) Gor. Hic reprehen-
duntur chriſtianorum delitiæ diuitiæ & hono-
res huius mundi. Delitiæ in hoc quòd Dei fili⁹
non mollibus vel callidis pelliceis indutus fuit:
ſed vilibus pannis inuolutus. Honores in hoc
quòd non in palatio: ſed in præſepio eum recli-
nauit mater ſua. Diuitiæ in hoc quòd locū non
habuit in diuerſorio. Vnde Bernard. O homo
quid ſollicitus es de regali palatio. Ecce rex tu⁹
Vbi erāt paſtores quādo angelus nūciauit eis xp̄i natiuitatem.
iacet in præſepio, quid cogitas de indumento.
Rex tuus induit vili panniculo. q (Et paſto
res erāt in regiōe eadē vigilātes & cuſtodiētes vi
gilias noctis ſuper gregem ſuum). ſ. inter Hieru
ſalem & Bethleem quæ ciuitates diſtāt duo mi
liaria abinnicem. r (Et ecce angelus Domini
ſtetit iuxta illos). ſcilicet ad reuelandum eis di-
uina. s (Et claritas Dei circunfulſit illos) nō
tantum exterius in corpore, ſed etiam interius
in mente. t (Et timuerunt timore magno) ex
inſolita viſione. Sed angelus domini conſolaba-
tur eos dicens. v (Nolite timere.) Cuius cau
ſam ſubiungit. x (Ecce enim euangelizo vo-
bis gaudium magnū, quod erit omni populo.)
non ſolum iudęorum ſed etiam gētilium. Gor.
Et hoc gaudium eſt magnum ſecundùm omnē
diuiſionem: quia altum, profundum, longum &
latum. Altum quia eius altitudo attingit cœlū.
Vnde Bern̄. Magna eſt hodierna feſtiuitas cœ-
lum repletur antequam terra. Profundum: qa
eius profunditas penetrat infernum, ſcilicet vſ-
que ad ſanctos qui erant in lymbo. Item eius lō
gitudo protenditur à principio mundi vſque ad
finem mundi. Item eius latitudo occupat orbē
terrarum: vnde hodie canitur in pręfatione miſ
ſæ ſecundę. Profuſus gaudijs totus in orbe ter-
rarum mundus exultat. y (Quia natus eſt no
bis) ſcilicet hominibus & angelis pariter: quia
cōſortio hominū eſt reparanda ruina angelorū.
z (Hodie.) Ly. Dicit hodie quāuis eſſet nox qa
Quare dicit hodie ex quo xp̄s natus ē de nocte.
nox illa ex claritate diuina fuit ita illuminata,
ac ſi eſſet dies clariſſima ſecundùm quòd fue-
rat prędictū in ps.cxxvij. Et nox ſicut dies illu-
minabitur. a (Saluator qui eſt Chriſtus domi
nus in ciuitate dauid). i. bethleē. b (Et hoc vo
bis ſignū, inuenietis infantem pannis inuolutū)
& non ſericis inuolutū. c (Et poſitū in præſe
pio.) & nō in palatio. d (Et ſubito facta eſt cū
angelo) qui tāquam principalis inter alios nun-
tiauerat chriſti natiuitatem. e (Multitudo mi
litiæ cœleſtis exercitus). i. angelorum qui diui-
næ militiæ deſignantur: quia pro ſalute hoium
cum dęmonib⁹ pliant: vnde Apo.xij. Michael &
angeli eius pręliabanī cū dracone. f (Laudan
tium Deum) de Chriſti natiuitate. g (Et dicē
tium, gloria in altiſſimis Deo.) quia licet ęque
gloria vbique luceat maximè tamē in excelſis. i.
in cœlo empyreo vbi omniū ſanctorū habitatio.
h (Et in terra pax hoi.bo.vo.) Et notāter dicit
pax in terra & non in cælo: quia in terra pax, &
in cœlo gloria. Annuntiaī aūt pax hoibus bonæ
Quare dicitur pax.
volun. quia regnū Dei tantū valet quātum ha-
bes. Vnde Remigius. Si enim diuitias Zachęi
nō habes, ſi deſunt tibi duo minuta viduę, ſi nec
Auguſtin⁹.
calicem aquę frigidæ potes offerre: offer deo bo
nam voluntatem. Vnde Augu. Coronat Deus
intus voluntatem vbi non inuenit facultatem.
vnde Chryſoſt. Dextera tua plena eſt munerib⁹
ſi fuerit plena bona voluntate.

¶ Quæſtio.viij.

QVæritur vtrum virgo ſecundùm tē
Qō de natiuitate xp̄i quæ fuit temporaliter ait de turre crem. in q. ſup euā.
poralem natiuitatem Chriſti po-
ſſet dici mater chriſti & mater Dei?
Ad hoc autem reſpondeo beata vir-
go dici poteſt mater chriſti: tum quia euan-
gelium dixit, quia peperit filium ſuū primoge-
nitū & nō aliū quā iſtū: tū quia quæcunque re-
quiruntī & ſufficiūt ad rationē verè matris, btā

virgo habuit & quæcunque habent aliæ matres quæ ſunt miniſtrare materiam vnde concipiatᷓ filij corpus, & quæ ad hoc conſequunᷓt. Pôt etiã verè dici mater Dei: tum quia dicit Dama. in li. iij. theothecô. i. Dei genitricem verè & principaliter virginé prędicamᵘ, tum quia hoc aſſeritᷓ in capitulis cyrilli in epheſina ſynodo comprobatis ſic, quòd hoc negãs anathema ſit, tñ etiam quia ex hoc dicitᷓ mulier aliqua alicuius mater quòd eũ cõcepit & genuit. Sed beata virgo deũ cõcepit & genuit: qđ ſan. Tho. iij. parte. q. xxxv. art. iiij. ſic probat. Omne nomé ſignificans in cõcreto aliquã naturam, pôt ſupponere ꝓ qualibet hypoſtaſi illius naturæ. Cum igitur vnio incarnationis ſit facta in hypoſtaſi: Deos ſupponere pôt ꝓ hypoſtaſi habente humanã & diuinam naturã. Et ideo quicqoid conuenit diuinæ naturæ & humanæ, illi perſonæ pôt attribui, ſiue ſcđm qđ ꝓ ea ſupponit nomen ſignificans diuinam naturam: ſiue ſcđm qđ ꝓ ea ſupponit nomen ſignificans naturã humanã. Cõcipi autem & naſci perſonę attribuitᷓ & hypoſtaſi: ſecundũ illam naturam io qua concipitᷓ & naſcitur: cum igitur in ipſo principio cõceptionis fuerit natura humana aſſumpta à pſona diuina, cõſequens eſt qđ verè poſsit dici Deum eſſe conceptum & natum de virgine. hæc ille formaliter. Sed contra prædicta primo. Nam damaſ. dicit in. iij. lib. chriſtutecô. i. Chriſti matrem virginé nõ dicimus. So. Non negat eam Damaſcenus eſſe matrem Chriſti ſed dicit quòd nõ dicimos chriſtothecõ: quia hoc nomen inuentom erat à neſtorio ad abolẽdum theothecô. i. Dei matrem. Cum hæreticis eiõ nec nomina debemus habere communia, vt dicit Hiero. ſuper Oſee. ij. Secundo miniſtrare materiam non ſufficit ad eſſe matrem ſine actione alioqoin lignum eſſet mater lecti. Sed beata Maria virgo ſolum miniſtrauit materiam: ergo non eſt mater Chriſti. So. Beata virgo miniſtrauit materiam aptam vt inde ꝓduceretur viuens eiuſdem ſpeciei ſecũ: & locum cõoenientem in vtero & nutrimentum cõueniens fœtui. Tertio. Nam qđ poteſt eſſe erroris occaſio nõ eſt aſſerendum. Sed hmõi eſt ſi dicatᷓ mater Dei: quia intelligitur mater patris & ſpiritusſancti. Solu. Quidam olim hoc cõcedebant, dicentes quòd debet dici mater filij. ſed non Dei, Sed ly Deus licet ſit cõune tribus perſonis & ꝓ qualibet ſupponere poſsit qa ſignificat in concreto naturam diuinam tñ pôt locutioné reddere veram per vnã perſonã: ſecũdũm quòd dicitur generat ſicut etiam dicitur homo currit, ſolo petro currente: vnde ſimpliciter conceditur quòd eſt mater Dei: ſicut & qđ dicitᷓ Ieſus eſt Deus. Nec obſtat quòd ſic prædicatum & prædicata teneanᷓt formaliter quia ſignificat naturam ſubſiſtenté & cõſequẽter teneri pôt ꝓ ſuppoſito tam à parte ſubiecti quàm à parte prædicati: vt dicit ſan. Tho. in di. iiij. q. ij. art. ij. ad ſecundũ. Quarto. Nulla enim mater eſt mater alicuius niſi ſcđm naturam quã ab ea

Damaſce.

Opinio a'iquorũ virũ virgo maria debeat dici mrᷓ Dei.

accepit ſed filius nõ accepit à virgine naturam diuinam ſed humanam. ergo &c. Solu. Qoia voa perſona ſubſiſtit in vtraque natura, cõmunicauit ſibi naturæ idiomata ſua id eſt proprietates, vt dicit Damaſ. vnde ſicut Iodæi dicunᷓt crucifixiſſe dñm glorię licet nõ ſcđm deitatem: ita & virgo euodem peperit. Et ſicut dicimus hominem creaſſe cœlos, ita dicimus Deum natum de virgine & conſequenter virgioem matrem Dei.

Quòd multis miraculis fuit declarata Chriſti natiuitas.

NAtiuitas Chriſti ſecundũm Inno. Papam multis miraculis fuit declarata. Nã ipſa nocte obſcoritas noctis verſa eſt in diem. Item cũ tempore nati. Chriſtiane & poſt fuiſſet pax in omnibus terris & prouincijs. Romani templum pacis polcherrimũ cõſtruxerũt cõſulentes Apollinem Deum ſuũ qoamdiu duraret templũ hoc. Reſpondit eis qnouſque virgo pareret. His auditis dixerunt. Templum pacis inæternum manet. Impoſsibile eñ credebãt virginem parere. Vnde in foribus tẽpli ſcripſerunt. Templum pacis manet inæternum. Sed ipſa nocte qua virgo peperit templum funditᵘ corruit. Item ſecundũm ꝓphetiam Hieremiæ ſignum datum eſt eis, quia omnia idola corroerent qñ virgo pareret. Et propter hoc ſacerdotes idolorum imaginem virginem puerom in gremio baiulantem fecerunt: & io ſecreto loco templi ponentes adorauerunt. Item in legenda longobardica habetur quòd ipſa die natiotatis Chriſti: ſtatua Romoli & omnia idola in diuerſis locis corruerunt. Item ipſo die tres ſoles in oriente apparuerunt, qui paolatim in vnũ corpus ſolare redacti ſunt. Item Innoc. Papa dicit quòd fons aquæ in ipſa nocte in liqoorem olei verſos eſt, & tota die largiſsime manaoit, fluẽs vſque in Tyberim, ſicut ſibylla prophetauerat: quòd niſi erumperet fons olei non naſceretᷓ ſaluator. Item Inn. Papa dicit. Octauianos Imperator cum vniuerſom orbem iuriſditiôi Romanæ ſubiugaſſet, intantum ſenatui placuit, vt eũ pro Deo colere vellent: ad illorum ergo inſtantiam Sibyllam prophetiſſam conſuluit ſi maior eo aliquando naſceretur. Cum ergo in die natalis Chriſti Sibylla in camera Imperatoris orationibus inſiſteret, in die medio aureus circulᵘ apparuit circa ſolem, & in medio circuli virgo pulchertimom puerum geſtans in gremio. Tũc hæc Cæſari oſtendit. Admirans autem Imperator aodioit vocem dicentem. Hæc eſt ara cœli. Dixitque ei Sibylla. Hic maior te eſt, ideo ipm adora. Eundemque locum in honorem beatæ Mariæ virginis dedicauerunt, qui vſque hodie ſancta Maria ara cœli, dicitur. Imperator igitur illi puero hoſtias obtulit. & ipſe. Deos ſuos de cætero colere recuſauit. Huic dicto concordat Timotheus hiſtoriographus & oroſius pro

De noitate chriſti qũo miracu lis fuit declarata.

De idolis Romę corruentibᵘ qñ Chriſtᵘ natus eſt.

De ſibylla

magna parte circa præſens euangelium, vbi dicitur. Annuntio vobis gaudium magnum. Notandum quòd magnum gaudium inſtat populo Chriſtiano de nati. filij Dei in humana natura in proximo recolēda, per quem natura humana eſt ſuper omnia exaltata, & omnibus bonis repleta. Natus eſt enim filius Dei cum ſacco pleno omnium gratiarum & virtutū, quas nobis gratis donauit. ad Romā. viij. Quomodo etiam non omnia cum illo nobis donauit. Propterea Angelus dixit. Annuntio vobis gaudiū magnum, quia natus eſt &c. Vbi ſciendum ſecundùm Albertum quòd primus homo ſcilicet Adā pductus fuit ſine pře & matre. Secūdus homo ſcilicet Eua producta fuit ex patre ſine matre. Omnes alij homines ex patre & matre. Reſtabat autem quartus modus vt quis produceret ex matre ſine patre. Sic Chriſtus hodie natus eſt. Et in hac quarta generatiōe filij omnes in terram ſnam, ſcilicet cœleſtem Hieruſalem per Chriſti meritum redierunt, ſicut in figura Deus dixit Abrahe Gen. xxv. Generatione autem quarta reuertentur.

De productiōe hoīm.

In diluculo, ſiue in aurora. Euangelium ſecundùm Lucam. ij. ca.

IN illo tempore.[a] Et factum eſt vt diſceſsiſſent ab eis Angeli in cœlum,[b] paſtores loquebantur† ad inuicem.[c] Tranſeamus vſque bethleem, & videam[9] hoc verbum quod factum eſt,[d] quod fecit dominus, & oſtendit nobis.[e] Et venerūt feſtinantes,[f] & inuenerunt Mariam & Ioſeph & infantem[g] poſitum in pręſepio:[h] videntes autem cognouerunt de verbo quod dictum erat illis de Puero hoc.[i] Et omnes qui audierant mirati ſunt de his quæ dicta erāt à paſtoribus ad ipſos.[k] Maria autem cōſeruabat omnia verba hæc,[l] conferens in corde ſuo.[m] Et reuerſi ſunt paſtores[n] glorificantes[o] & laudantes Deum,[p] in omnibus quæ audierant,[q] & viderant, ſicut dictum eſt ad illos.

† Paſtores loquebanť. Dńs Ieſus. myſterium ſuæ natiuitatis prius reuelari paſtorib⁹ innocētibus voluit, non ſacerdotibus legiſperitis nec doctoribus. Quia quēpie paſtores in terris adorauerunt ſacerdotes & iudęi illū deū eē de cœlis negauerūt. Et flagellatū crucifixerūt vñ xp̄s. bn̄dictus es dn̄e qui reuelaſti paruulis: & abſcondiſti à ſapientibus. Oēs hoies etiā tp̄e nati. dni gauiſi ſunt: vñ Eſa. lv. mōtes & colles cātabūt coram vobis laudē & oia ligna regionis plaudēt manu.

Poſtilla.

IN illo tempore. Et factū eſt cum diſceſsiſſent Angeli ab eis &c.) Hęc hiſtoria ſignatur vt ſupra. Ante initium illius Euangelij ſcribit ſanctus Lucas illud Euangelium, quod hodie in nocte lectum eſt: & ſtatim poſt verba Angelorū laudantiū Deum & dicentiū, Gloria in altiſsimis deo, & iu terra pax hoibus bonæ voluntatis, ſequiť hoc præſens Euāgelium. Et factum eſt cū diſceſsiſſent Angeli ab eis in cœlum paſtores loquebanť adinuice. Trāſeamus vſque Bethleem. Ly. hic deſcribitur paſtorū deuotio: quia ſtatim poſt viſionē iſtā, dimiſſo grege, fugerūt ad videndum natum. In ſacro euang. paſtorum diligētia à tribus cōmēdatur. Primo à ſolicitudine inquiſitionis ibi. Paſtores loquebanť. Secundo à certitudine inuentionis ibi. Et inuenerūt Mariam. Tertio à gratitudine deuotionis ibi. Et reuerſi ſunt paſtores. a (Et factum eſt poſtquā diſceſsiſſent ab eis Angeli). ſ. paſtoribus, in cœlum. i. poſtquā aſpectibus paſtorū ſe abſtraxerunt aſcendentes in cœlum. b (Paſtores loqnebantur adiuuicē). ſ. de natiuitate: ſicut & duo diſcipuli euntes in Emaus de eius paſsiōe. Luc. xxiiij. c (Trāſeamus vſq́ bethleem, & videamus hoc verbū). i. puerū natum per verbum Angeli nobis ſignificatum. d (Qđ fecit dominus, & oſtendit nobis). ſ. per Angelum. e (Et venerunt feſtinantes) Ly. ex deſiderio videndi Chriſtū, & vt citius redirent ad gregē, quē ſine cuſtodia dimiſerant. f (Et inuenerunt Mariā & Ioſeph & infantē). ſ. Chriſtū. g (Poſitum in præſepio) ſicut Angel⁹ eis dixerat. h (Vidētes autem cognouerūt de verbo qđ dictum erat illis de puero hoc) quia non ſolū fuerunt illuminati exterius ſed etiam interius de cognitione verbi: & ſic per cognitionem humanitatis venerunt ad cognitionem deitatis. Nec ſunt ſcandalizati de tanta paupertate ſed peramplius in fide roborati ſunt. Et cęperunt p̄dicare Mariæ & Ioſeph & cunctis aſtantibus illam quam viderant claritatem. & quòd audierant Angelicos hymnos. i (Et omnes qui audierant, mirati ſunt de his quæ dicta erant à paſtoribus ad ipſos) Glo. non ſolum mirabantur de incarnationis myſterio, ſed etiam de tanta paſtorum atteſtatione, quam ſimplices neſcirent fingere inauditam: ſed ſimplici fœcundia vera prædicarent. k (Maria autem conſeruabat omnia verba hæc), ſcilicet quicquid Angelus ei retulerat Gabriel, quicquid à paſtoribus audierat, quicquid experta fuerat. l (Conferens in corde ſuo) Ly. illa collatio erat Mariæ valde delectabilis & toti Eccleſiæ vtilis, quia ſecundùm quòd dicit Hieronym̄. in ſermo. de aſſumptione beatæ virginis ipſa poſt aſcenſionem filij ſui remanſit ad tempus in terris cum Apoſtolis, vt eos plenius inſtrueret de verbo incarnato, de quo plenius erat edocta per ſpiritumſanctum, & omnia familiarius viderat, & tractauerat vniuerſa, propter quod melius exprimere poterat: quia quod melius nouimus, melius & proferimus. m (Et reuerſi ſunt paſtores) ſcilicet ad gregem ſuum. n (Glorificantes) ſcilicet corde. o (Et laudantes), ſcilicet ore Deum de beneficio toti mūdo collato generaliter & eis oſtenſo ſpecialiter.

p (In omnibus quæ audierãt), ſcilicet ab Angelis. q (Et viderant), ſcilicet proprijs ocolis ſuis. r (Sicut dictum eſt ad illos). ſcilicet per Augelum qui aonũtiauit eis natiuitatem Chriſti.

¶ Quæſtio.ix.

Quęſtio de hoc qđ dicitur de Maria cõferens oñia verba.

QVæritur vtrum collatio de qoa dicitur quòd virgo erat conferés in corde ſuo, eſſet dobitatiua? Ad quod dico quòd ex ipſo verbo Euangeliſtæ dicentis, conferens, & oon dicentis, inquirens ſometur huius quæſtioois ſolutio. Nam aliud eſt comparare aliud inquirere: quia inquirere rationem ad aliquam concluſionem eſt dubitantis vtrum ſit vera vel non, ſed comparare vnum alteri oon eſt dubitare: ſed actualiter contemplari quæ habitu ſciontur: ſicut ſi quis per viſionem in ſomnis aliquid vidiſſet, puta quòd ſacerdos prędicaret: & deinde illud videret expleri compararet effectum ipſum ſuæ viſiooi, de ueutro dubitãdo. Hoc autem poteſt fieri cum delectatione maxima, tum qoia naturale eſt animæ noſtrę conferre: & propterea tantum delectamur in picturis & repræſentationibus, quia conferimus iſta ad ea quorum ſunt ſigna: conferre autem eſt delectabile cui eſt naturale, tum quia eſt naturale deſiderium quod ſcitur vno modo: puta reuelatione vel per ſcripturam ſcire per alium, tum etiam quia interdum accreſcit gaudio qoòd ipſæ res de quibus eſt meditatio ſoot valde delectabiles. Et iſta omnia concurrebaor in virgine & maxime tertium: quia illa erant ei valde grata: tum quia erant maxime ad honorem Dei qui pro ſeruo filium dederat quem ipſa ſumme amabat, quia erat ad maximam vtilitatem proximi, id eſt ad ſalutem voiuerſi: tum quia talia per eam explebantur tamquam per electam à Deo. Eſt autem ſciendum ſecundùm Origeñ.

Origenes. quòd inter ſanctos, ipſa clariſsime nouerat interpretationem omnium figorarum & prophetiarum: qoia habuit donum ſapientiæ omnium gratiarum excellentiſsime Et quia omnia quæ circa Chriſtum gerebantur erant figurata & prophetata io omnibus maxime lætabatur. Vnde dicit Beda quòd conferebat, quia quę facta erant videbantur conformia his quæ agéda legerat. Legerat enim Eſaię.xl. Exiet virga de radice Ieſſe, & Nazaręus de radice eius aſcédet. Ex oppoſito videbat ſe ex ſtirpe Dauid ortam in Nazareth de ſpiritu ſancto cócepiſſe. Legerat Micheæ.v. Et tu Bethleem effrata uequaquam parua es in milibus Ioda. Ex te enim egredietur &c. Ex oppoſito videbat ſe in Bethleem peperiſſe. Legerat Eſaiæ.vij. Ecce virgo concipiet & pariet &c. Et Abacuch. iij. ſecundùm.lxx. interpretes. Domine io medio duum animalium innoteſceris. Et ſe virginem nouerat: & filium io præſepio inter bruta conſpiciebat. Legerat multa alia quę dietim compleri videbat. Et ſic eſt terminata quæſtio.

Micheæ.v.

In miſſa diei. Euangeliũ ſecundùm Ioannem.j.

IN principio erat verbum,[b] & verbum erat apud Deum, & de' erat verbum. Hoc erat in principio apud Deum.[c] Omnia per ipſum facta ſunt,[d] † & ſine ipſo factum eſt nihil.[e] Quod factum eſt in ipſo [f] vita erat,[g] & vita erat lux hominum,[h] & lux in tenebris lucet,[i] & tenebræ eam nõ comprehenderũt. [k] Fuit homo miſſus à Deo,[l] cui nomẽ erat Ioannes.[m] Hic venit in teſtimonium, vt teſtimonium perhiberet de lumine,[o] vt omnes crederent [o] per illum.[p] Non erat ille lux,[q] ſed vt teſtimonium perhiberet de lumine.[r] Erat lux vera [s] quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. [t] In mundo erat, & mundus per ipſum factus eſt,[v] & mundus eum nõ cognouit.[x] In propria venit [y] & ſui eum nõ recæperunt.[z] Quotquot autem [a] recęperunt eum,[b] dedit eis poteſtatem filios Dei fieri,[c] his qui credunt in nomine eius.[d] Qui non ex ſanguinibus neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt.[e] Et verbum caro factum eſt,[f] & habitauit in nobis,[g] & vidimus gloriam ei',[h] gloriam quaſi vnigeniti à patre,[i] plenum gratiæ [k] & veritatis.

† Omnia p ipſum facta ſunt. Deus ops omnia quæ ſunt in rerum natura creaoit fecit & pduxit. Et tota trinitas ſimul opata eſt. Pater p ſoi potéuã, Filius p ſapientiam, Spiritusſanctus p bonitaté. Et cá harũ rerum eſt ſummi & ſoli' Dei bonitas vt vult magiſ. ſen.li.ij. di. j. parte horũ. Ergo ait magiſtr credam' ergo rerum creatorem cœleſtium viſibiliom aut inuiſibiliũ: non eſſe niſi bonitaté creatoris cũcta creátis.

Poſtilla.

IN principio erat verbum, & verbum erat apud deũ &c. Ioao.j. Thom. Ioanoes Euangeliſta per contemplationem cæteris Euangeliſtis altius eleuatus verſatur principaliter circa verbi diuinitatem, cum alij principaliter deſcribibant eius humanitatem. Et primo oſtendit verbi excellentiam, prout cooſiſtit in ſeipſo, dicés. a (In principio erat verbum.) Vñ Auguſti. in patre erat filios, vel io æteroitate filius, vel in patre filius eiuſdem ſubſtaotiæ cum eo. b (Et verbum erat apud Deum), id eſt coæternũ &

coæquale ipſi. c (Omnia p ipſum facta ſunt.) Tho.omnia viſibilia & iuuiſibilia,ſpiritualia & corporalia. d (Et ſine ipſo factum eſt nihil.) Gor.nam pater ſiue verbo,nihil facit.Vnde dicit,& ſine ipſo ſup.verbo omnia faciéte.factum eſt nihil naturaliter ſubſiſtens,propter peccatũ quod deficit ab ente. e (Quod factum eſt in ipſo.)ſcilicet verbo,id eſt incaruatio,paſsio,reſurrectio & huiuſmodi. f (Vita erat)cauſa vitæ nobis.Ioan.xj. Egó ſum reſurrectio & vita. Sic exponitur ſecundùm Hylarium. g (Et vita erat lux hominom.)ſcilicet qoia homines illuminat & videre facit.Vnde in p̃s.iiij.Signatũ eſt ſuper nos lumen vultus tui domine.Vnde Auguſt.Sicut enim nou videt oculus,niſi à luce corporali illuminetur:ſic non videt intellectos niſi à lumine ſpirituali illumiuetur. h (Et lux in tenebris lucet.)ſ.cum peccatores facit vera iutelligere. i (Et tenebrę eam nou cõprehenderunt.)id eſt infidelitatis tenebris obtenebrati ipſum non cognoſcũt. k (Fuit homo miſſus à Deo.)Hic ponitur commendatio pręcurſoris.ſ.Ioan.baptiſtæ dicentis,Mala.iij.Matth. xj.Mar.j.Ecce,ego mitto Angelum meum ante faciem tuam,qui pręparabit viam tuam aute te.Fuit hõ miſſus à Deo.ſ.ad baptizãdũ:et ad p̃dicãdũ vñ ea q̃ loqoit̃ nõ loquit̃ a ſeipſo:ſed ex Deo qui eum miſit & ideo verba eius ſunt recipienda quaſi verba Dei. l (Cui nomé erat Ioannes.)Tho.Ioãnes interpretat̃ in quo eſt gratia:& ideo competebat ſibi nomen,quia maxime in ipſo gratia diuina abundabat.Vnde Lu.j. Spirituſancto replebitur adhuc ex vtero matris ſuæ. m (Hic veuit in teſtimo.vt teſtimonium perhib.de lumi.)id eſt de Chriſto nato de Maria virgiue,ſicut naſcitur de ſole ſine aliqua ei⁹ corruptione vel dimiuutione. Officium enim eius fuit teſtificari de Chriſto qoi eſt vera lux, vt eius teſtimonio illuſtraretur,& ſic omnes in ipſum crederent:& hoc eſt quod ſequitur.

Commédatio Ioãois.

Q̃uo interpretat̃ Ioannis.

u (Vt omnes crede.)ſcilicet in ipſum. o (Per illum)ſcilicet Ioanuem. p (Non erat ille lux) ſed tantum teſtis illius luminis.vude ſequitur. q (Sed vt teſtimouiũ perhiberet de lumine.) id eſt de incarnata diuiuitate. r (Erat lux vera.)id eſt naturalis fous totius luminis per eſſentiam. s (Quæ illuminat omuem hominé venientem in hunc mundum.)Ly.quãtum eſt in ſe,quia ſi aliqui uon ſunt illuminati,hoc eſt quòd ſe ſubtrahunt ab influentia huius luminis.Vnde Chryſoſt.Paratus eſt illuminare:ſed non omnes illuminantur, quia claudunt viam luminis.Exemplum de cæco exiſtente in ſole. t (Iu mundo erat)per præſentiam diuiuitatis, quia uou eſt locus vbi nõ eſt Deus. v (Et mũdus eum non coguouit.)id eſt peccatores mundialiter vioentes. x (Iu p̃pria venit.)i.iu mũdum qui eſt ſuus,vtpote ab eo factus. Beda.In mondo erat per diuinitatem, in mundo venit per incarnationem,venire quippe vel abire eſt humanitatis,& manere eſt diuinitatis:vñ ſenſus eſt,venit.i.viſibilis apparuit per incarnationem. y (Et ſui eum uon recęperont).i.iudæi qui dicuntur ſui:quia ſecũdùm carnem erat ex eorum genere,quia de ſemine Dauid, qui erat rex iſrael vſque iu ſempiteruũ, ſecundùm illud Deu.xxvj.Elegit te dñs in populũ peculiarem. Et ſui,i.iodæi eũ.ſ.cõditoré ſuũ nõ recęperunt ſcilicet per fidé:quia pauci de iudæis cõparatiue crediderũt xp̃o. Vnde Eſa.j. Filios enutrivi & exaltaui &c. z (Quotquot autem.) Gor. ſiue iudæus,ſiue gentilis,ſiue nobilis, ſiue ignobilis,ſiue fœmina,ſiue maſculus,ſiue puer, ſiue ſenex. a (Recęperont eum.)per fidem credendo. b (Dedit eis poteſtatem filios dei fieri) per regenerationem baptiſmi qui uon datur uiſi profiteutibus fidem Chriſti per ſe, ſi ſunt adulti: vel per alium ſi ſunt paruuli: & in hoc uotatur magna charitas Dei.j.Io.iij. Videte qualé charitaté dedit uobis pr̃ &c. Et inſuper magna vtilitas hoĩs. Vñ Ro.viij.Si filij et hæredes &c.Sed poſſet q̃ri qb⁹ data fuit hęc ptãs.idcirco ſubdit. c (His q credũt iu noĩe ei⁹.)quaſi dicat his qoi credũt xp̃m eſſe verũ deũ & verũ hoĩem:& iſtis data eſt ptãs quòd ſint filij Dei: q̃d aũt iſta gñatio ſpũalis differt à carnali gñatiõe oſtédit euãgeliſta, dicens. d (Qui nõ ex ſanguinibus,neque ex voluntate carnis, neqoe ex voluntate viri,ſed ex Deo nati ſunt.) Gorra hi ſunt filij dei non qoi generantur ex commixtione ſanguinũ viri & fœminæ,& concupiſcétia vtriuſque mouẽte actũ gñatiõis:ſed per gratiam adoptiõis in baptiſmo.vnde Io.iij.Quod natum eſt ex carne,caro eſt:& quod natum eſt ex ſpiritu,ſpiritus eſt. e (Et verbum caro factum eſt).i.deus homo factus eſt. f (Et habitauit in nobis.)Tho.i.iuter nos hoĩes. g. (Et vidimus gloriam eius).ſ.in miraculis, ſicut eſt ſuſcitatio mortui,illuminatio cęci,& ſic de alijs & etiam viderunt quòd creaturæ obediebant ei ad nutũ ſuũ, ſicut domino & creatori. Vnde homines in naui exiſtentes cũ apoſtolis,quãdo eſt orta magna tempeſtas,dixeruut,vt habetur Mat.viij.Qualis eſt hic,qoia venti & mare obediunt ei.Sed poſſet quæri qualé gloriã.Reſpondet euangeliſta. h (Gloriam quaſi vnigeniti à patre)nou ſicút videmus gloriam aliorum prophetarum & ſanctorũ:ſed talé & tautam.vt decet vnigeuitum.quia xp̃s cõmuniter miracula faciebat imperãdo,vt patet iu diſcurſu euãgelij: per quod oſtendebatur quòd illa faciebat virtute propria ſicut Deus eſt omnipotens: propter quod dicitur Lu.vj.quòd virtus de illo exibat, & ſanabat omnes. i (Plenum gratiæ.)Thom. vt remittat peccata. k (Et veritatis.)vt impleat promiſſa.

Lyra.

Exéplum de cæco.

Quotquot i.oẽs qui.

Ad ro.viij.

Gorra quõ aliq ſunt filij Dei.

¶Quæſtio.x.

QVęritur circa hoc Euang. de qoo circa expoſitionem multa ſubtilia dicenda forent, quomodo hæc propoſitio ſit vera de qua noo eſt dubiũ quòd ſit vera.ſ.ver

Q õ ď hac p̃põne verbu caro factũ eſt,q̃ eſt

vera ꝑut illud partici piū determinat ſubiectū & ꝑdica ſ̄,ita qđ eſt ſenſus ſactū é qđ filiꝰ dei é hō de turgere. ait.

bum caro factum eſt? Ad quod ſic dico. Si verbū diuinum aſſumpſiſſet angelum, vel columbam, vel ſolem. vel ſaphyrū, vel ignem, aut aliá quāuis naturam, ſicut aſſumere potuit ſecundū ſanctum Thu.iij.di.ij.ſ.de potentia abſoluta ſicut aſſumpſit humanitatem diceretur angelus, vel columba, vel ſol, vel ſaphyrus, vel ignis, ſicut dicitur homo: quia omnis natura in concreto prædicatur de ſuppoſito habente naturam: ſiue habeat illam per generationem, vt ſol, ſiue per generationem, vt ſortes, ſiue per aſſumptionem, vt verbum Dei habeat humanitatem. Aliter tamen dicitur de verbo natura aſſumpta, & aliter pars naturę aſſumptę: quia cum pars nunquam prędicetur de toto, ſicut homo non eſt anima, nec eſt caro animata per animam natura & prędicatur de habente naturam gratia ſui, quia natura eſt totum ſicut humanitas eſt anima & corpus: pars autem ſolum gratia totius per ſinecduchen. Igitur hæc propoſitio verbum eſt caro eſt vera per figuram, id eſt, per ſinecdoché: ſed hęc verbum eſt homo, eſt vera ſine figura. Si tamen per poſſibile vel impoſſibile verbum aſſumpſiſſet: tamen vt eſt pars animalis verbum eſſet caro ſicut modo eſt. Ad quæſtionem dico quòd hæc propoſitio verbum factum eſt caro, eſt vera in ſenſu in quo eſt vera illa, verbum eſt caro, id eſt per ſinecdochen, vt ſit ſenſus verbum factum eſt caro, id eſt factum eſt homo: dicéte athana. in epiſtola ad epiphanium: quòd dicere verbum caro factum eſt, ſimile eſt ac ſi diceretur, homo factus eſt. Nam quicquid eſt aliquid & prius non erat, illud eſt factum illud, ſicut rex eſt factus rex. Sed Deus eſt homo, & aliquādo prius non erat homo. Ergo factus eſt homo ſiue caro. Sed contra prędicta primo. Nam ſi eſt vera ly factus determinat abſolute ſubiectum aut prędicatum, cum ſit determinatio. Sed neutrū illorum determinat: quia nec Deus qui eſt ſubiectum eſt factus. nec iſte homo Chriſto demõſtrato eſt factus, niſi aliquid addatur, quia ſupponit ęternum ſuppoſitum. Ergo non eſt vera

Solutio. Neutrum illorum abſolute determinat ratione dicta: ſed determinat ſubiectum non abſolute, ſed in ordine ad prędicatum: & importat fieri rationis circa Deum abſolute, vt dicatur Deus factus: ſed relatiue, vt dicatur factus hoc.i.homo. Poteſt autem determinare totam illam propoſitionem, vt ſit ſenſus, factū eſt vt hæc propoſitio ſit vera. Verbum caro factum eſt. Secundo. Nam ſi eſt factum caro eſt caro, ſicut qui factus eſt albus eſt albus. Sed non eſt caro. Si dicatur quòd eſt caro per ſinecdochen contra, quia ſi eſt ita, melius Euangeliſta dixiſſet propriè eſt factum homo quam improprie eſt factum caro. Solutio. Affirmo reſpōſioné: quia homo dicitur aliquādo caro: ſicut Eſa.xl. Videbit omnis caro ſalutare Dei. Ad replicam dico quòd ſolam carnem nominauit. Primo qa caro fuit verbo ratio apparédi viſibiliter. Vnde ſubditur. Et vidimus gloriam eius. Secundo vt

Argu.ij.

Solutio.

Quare potiꝰ dicit caro q̄ homo.

oſtenderet per locum à maiori nihil eſſe in natura hominis, quod verbum non aſſumpſerit.

Tertio ad oſtendendum carnis veritatem cōtra manichęos, dicentes verbum carnem ſantaſticam aſſumpſiſſe. Quarto ad oſtédendá pietatem Dei. Magnum enim fuiſſet pietatis ſacramentum, ſi Deus animam rationalem ſibi viciniorem aſſumpſiſſet, ſed multo magis ſi paſſus eſt corporari.i.corpori vniri, ſecūdum illud.j.ad Thimo.iij. Et manifeſte magnum eſt pietatis ſacramentum, quod manifeſtatum eſt in carne. Tertio nā adhuc eſt ſalſa ſumpta ibi carne pro homine, quia deus eſſet factus ſimpliciter: quia cum homo ſit ſubſtantia fieri hominem eſt fieri ſimpliciter. Solutio. Fieri hominem eſt fieri ſimpliciter quando ſimul fit natura humana & ipſum ſuppoſitū in quo eſt. Modo nō ſic eſt hic, quia ſuppoſitum verbi æternum eſt. vnde ſimile eſt Deum fieri hominem ſicut ſocraté pręexiſtentem paruum quantitate fieri magnum per incorporationé alimenti cui anima nouiter cōmunicat ſuum eſſe antiquum licet hoc & omne aliud exemplum non ſit omnino ſimile. Et ſic quæſtio expleta eſt.

Thimo.iij.

Solutio.

In feſto ſancti Stephani prothomartyris Euāgelium ſecundū Matthæum.xxiij.cap.

IN illo tempore[a], Dicebat Ieſus turbis Iudæorum & principibus ſacerdotum. Ecce, ego mitto ad vos[b] prophetas, & ſapientes, & ſcribas[c]. Et ex illis occidetis,[d] & crucifigetis,[e] & ex eis flagellabitis in ſynagogis veſtris,[f] & perſequemini de ciuitate in ciuitatem,[g] vt veniat ſuper vos[h] omnis ſanguis iuſtus,[i] qui effuſus eſt ſuper terram à ſanguine Abel iuſti,[k] vſque ad ſanguinem Zachariæ filij Barachiæ, quem occidiſtis[l] inter templum & altare[m]. Amen[n] dico vobis veniēt hæc omnia ſuper generationē iſtā[o]. Hieruſalē hieruſalē[p] quæ occidis ꝓphetas[q] et lapidas eos qui ad te miſſi ſunt[r] quoties voluit congregare[s] filios tuos[t] quē admodū gallina cōgregat pullos ſuos ſub alas,[v] & noluiſti[x]? Ecce relinquetur vobis domus veſtra[y] deſerta[z]. Dico enim vobis. Nō me videbitis amodo,[a] donec dicatis, Benedictus qui venit in nomine domini.

Poſtilla.

† Ex illis occidetis. Iudęi pléi iniquitate et inuidia & cordis rácore multos ſanctos & iuſtos viros ꝓphetas & alios occiderūt, martyrizauerūt eos, lapidātes ex quo dñs Ieſus ſaluator iratꝰ hoc in euāgel. eis minat exterminiū, cum dicit, ecce relinqueť vobis domus veſtra dēſerta. De occiſiōe iuſtorū hř iiij.reg. c.xj. d athalia mře ochoziç q̄ occidit ſemé iuſtum ochoziç & Ioachi regis iſrael ſic & d achab rege iſrael & Iezabel vxore eius.iij.re. ca.xvij. vbi narrat occiſio prophetarum.

IN illo tēpore dicebat Ieſus turbis iudæorū Matt. xxiij. Luc. xj. hiſtoria huius euangelij facta eſt anno Chriſti.xxxiij.xij.kal. aprilis.feria.iij.luna.iij.in ditione.vj. Ante initium illius euangelij ſcribit ſanctus Mat.in eodē.c.quod Chriſtus maledixit ſcribis & phariſeis,dicens. vę vobis ſcribę & phariſęi & hypocritę qui clauditis regnū cœlorū ante homines: vos enim nō intratis nec introeuntes ſinitis intrare. Vę vobis ſcribæ & phariſæi & hypocritę.qui decimatis mētham & anetū & cyminum,& reliquiſtis quę grauiora ſunt legis,iudiciū miſericordiā,& fidē. Hæc oportuit facere & illa non omittere. Duces cæci,excolātes culicē,camelū aūt glutiētes. Vę vobis ſcribæ phariſæi & hypocritæ,qui ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ à foris apparent hominibus ſpecioſa, intus verò ſunt plena oſſibus mortuorū & omni ſpurcitia. Sic & vos à foris qdē apparetis hominibus iuſti, intus aūt eſtis pleni hypocriſi & iniquitate Tūc poſtmodū ſequitur euāge.hodiernū. a (Dicebat Ieſus turbis iudęorū & principibus ſacerdotū. Ecce ego mitto ad vos.) Gor. inſtruēdos & reuocādos ad me. b (Prophetas,& ſapientes, & ſcribas.) Ly.quia ex diſcipulis Chriſti multi habuerūt ſpiritū propheticū ſicut Ioānes euangeliſta,vt patet in Apo. Aliqui etiā fuerūt ſcribæ,ſicut quatuor euāgeliſtę,qui ſcripſerūt verba & facta Chriſti:& etiā Apoſtoli qui ſcripſerūt epiſtolas ad inſtructionē populi chriſti. Fuerūt etiā ſapiētes,quia de diuinis & cœleſtibus à deo illuminati. c (Et ex illis occidetis.)quia Iacobus frater Ioānis ab eis occiſus eſt, vt patet Act.xij.& ſanctus ſtephanus lapidatus eſt,vt patet Act.viij.& multi alij. d (Et crucifigetis)vt petrū & andreā fratrē eius,& Philippū apoſtolū & multos alios. e (Et ex eis flagellabitis in ſynagogis veſtris)hoc patet actuū apoſtolorum vbi dicitur quòd omnes fuerūt ſimul flagellati à iudęis,& prohibiti ne prædicarent in nomine Ieſu. Act.iiij. Et Petrus reſpondit dicens. Oportet deo plus obedire quā hominibus. f (Et perſequimini de ciuitate in ciuitatem.) In ſignum huius Chriſtus dicit diſcipulis ſuis Ioan.xv. Si me perſecuti ſunt,& vos perſequentur. Nō eſt ſeruus maior domino ſuo. Itē Chriſtus dixit diſcipulis ſuis Mat.x. Cū vos perſecuti fuerint in vna ciuitate,fugite in aliam. g (Vt veniat ſuper vos.)i.generationem iſtam. h (Omnis ſanguis iuſtus.)ideſt debita vltio pro effuſione ſanguinis iuſtorū. i (Qui effuſus eſt ſuper terrā à ſanguine abel iuſti,quē frater ſuus caym occidit:ideo quia deus reſpexit ad abel & ad munera eius,ſed ad cayn & munera eius nō reſpexit. k (Vſque ad ſanguinem Zachariæ filij Barachię,quē occidiſtis.) Propterea quia arguebat & iuſſu & inſpiratione dei regem Iſrael,cū populo ſuo:vt habetur.iij. Paral.xxiiij. Spiritus domini induit Zachariam filium Ioiadæ ſacerdotis,& ſtetit in conſpectu populi dicens. Quare transgredimini præceptū domini? Et cōgregati aduerſus eū,miſerūt lapides iuxta pręceptū regis & ipſum occiderūt. l (Inter templū & altare.)ſ.holocauſtorū,quòd erat extra templū.i. in atrio templi. Notandū hic ſecundū Ly.quòd abel fuit ſimplex homo,paſtor ouiū & illiteratus,Zacharias fuit literatus & legiſperitus. Per hos enim duos intelliguntur omnes iuſti ab eis occiſi,& eſt ſenſus,vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus,qui effuſus eſt à ſanguine abel iuſti vſque ad ſanguinem Zachariæ filij Barachiæ.i.à ſanguine iuſti minimi vſque ad ſanguinem maximi iuſti. m (Amen) Ly.i.fideliter. n (Dico vobis,venient hæc omnia ſuper generationē iſtā.)i.ſuper populū iudaicum,qui pro criminibus iſtis punitus eſt multipliciter diuerſis temporibus. o (Hieruſalem hieruſalē.) Hic ponitur continens pro cōtento:quia frequenter dicitur ciuitas hoc facere quòd populus in ea habitans facit. p (Quæ occidis prophetas.) Ly.i.conſueuiſti occidere. q (Et lapidas eos qui ad te miſſi ſunt.i.ad inſtructionē tuā,ſicut patet in antiquis prophetis. r (Quoties volui congregare.) Ly.ſub cultu vnius dei per fidē & charitatē. s (Filios ſuos.)i.iudæos. t (Quē admodū gallina cōgregat pullos ſuos ſub alas.) Hic ponit exemplum de gallina ad oſtendēdū affectū ſuū ad populū ſuū:quia inter alias aues gallina videtur magis affici ad cōſeruationē & nutritionē pullorū. Vnde Amb. Hęc auis tā magnū affectū habet ad pullos,vt eorū infirmitate affecta infirmetur & eos alis ſuis protegēs cōtra miluum pugnet. v (Et noluiſti.) Lyr.quia prophetas ad eos miſſos cōtempſerūt,& poſtea ſanctū Ioannē baptiſtā & vltimo dominum noſtrū Ieſum chriſtū cū diſcipulis ſuis cōtempſerūt. Propter quòd ſubditur hic pœna. x (Ecce relinquetur vobis domus veſtra.) Gor.ideſt tēplum & ciuitas. y (Deſerta ſcilicet propter deſtructionē ciuitatis & templi,quæ facta eſt per titum & veſpaſianum in vindictā mortis Chriſti,& ſuorum prophetarū & apoſtolorū. z (Dico enim vobis. Non me videbitis amodo.) Ly. i.tempore paſſionis Chriſti, quæ de proximo imminebat futura quando Chriſtus dixit illa verba. a (Donec dicatis benedictus qui venit in nomine domini.) Ly.hoc erit quando Chriſtus veniet ad iudiciū. Tunc enim iudæi qui in fine mundi credituri ſunt in ipſum quando recognoſcet ſe ab antichriſto eſſe deceptos,tunc temporis laudabunt & confitebuntur Chriſtū.

Lyra.

Similitudo de gallina.

Ambroſi.

Sequuntur quæſtiones nuper additæ ſuper euangelijs.

¶Quæſtio.j.

Circa Euangeliū de Stephano. Oritur quęſtio vtrū conuenienter Chriſtus miſit ad iudæos Stephanum,prophetas,ſcribas,&

ſapientes ſciens & prædicens eos occidendos per Iudæos? Arguitur quòd non hoc videtur ſapere quandam crudelitatem, ſicut mittere oues per lupos diripiendas, igitur in oppoſitum eſt euangelium. Ad arg. dicitur quòd falſum eſt qđ hoc ſapiat crudelitatem aliquam: quia non miſit eos hac intentione, vt à Iudeis interficerent: bene tamen dedit eis bonam voluntatem, vt ſi contingeret eos morti tradi, patienter & libenter mortem ſuſciperent. Ad quæſtioné reſpondendum eſt ſecũdùm mag. Io. de tur. cre. in. q. ſuper euang. quòd conuenienter Chriſtus miſit ad Iudæos Stephanum, prophetas, & ſcribas & ſapiétes, ad Iudæos ad eorũ inſtructioné, non ad hoc, vt occiderétur ab eis, licet hoc ꝓuiderit.

In die ſancti Ioannis Euangeliſtæ euangelium ſecundùm Ioan. xx. capi.

† Sequere me. Petrus princeps apoſtolorũ quãquã nõ intelligeret tñ in paſsione ſecutus eſt dñm. Nam ſicut dñs in ara crucis pepédit ſic btũs Petr⁹ cruci alligat⁹ fuit. Secutus eſt auté & dñm in laboribus & ſudoribus multis: vt patet Act. iiij. c. & . c. x. & . xj.

IN illo tempore, Dixit Ieſus Petro,[a] Sequere me. Conuerſus Petrus, vidit illum diſcipulum quẽ diligebat Ieſus ſequentẽ.[c] Qui & recubuit in cæna ſuper pectus eius, & dixit.[d] Domine quis eſt qui te tradet? Hunc ergo cum vidiſſet Petrus, dixit Ieſu. Domine hic autem quid?[e] Dixit ei Ieſus. Sic eum volo manere[f] donec veniam.[g] Quid ad te?[h] Tu me ſequere†.[i] Exijt ergo ſermo iſte inter fratres,[k] quia diſcipulus ille nõ moritur.[l] Et non dixit ei Ieſus quia non moritur,[m] ſed ſic volo eum manere,[n] donec veniam quid ad te?[o] Hic eſt diſcipulus ille,[p] qui teſtimonium perhibet de his[q] & ſcripſit hæc.[r] Et ſcimus qa verum eſt teſtimonium eius.

Poſtilla.

IN illo tempore, Dixit Ieſus Petro. Sequere me. Cõuerſus &c. Io. xxj Hiſtoria huius euãgelij facta eſt anno Chriſti. xxxuj. no. apri. feria. iij. lu. xvj. indi. vj. Aũ initium illius euãgelij ſcribit ſanctus Ioannes in eodem capi. quòd Chriſtus poſt reſurrectioné ſuam dixit Petro. Amen amen dico tibi cum eſſes iunior cingebas te, & ambulabas quo volebas: cum auté ſenueris extendes man⁹ tuas, & ali⁹ cinget & ducet te quo tu non vis. Hoc auté dixit ſignificans qua morte clarificaturus eſſet Deum: & hoc cum dixiſſet, dixit ei. a (Sequere me.) Tho. ſcilicet ad paſsionem voluntariẽ, quaſi dicat. Non timeas mori pro me: quia ego pro te prius moriturus ſum. b (Conuerſus Petrus vidit illum diſcipulum quem diligebat Ieſus ſequenté.) Ly qui cœperat ire poſt Chriſtũ ſicut & Petr⁹. c (Qui & recubuit in cœna ſuper pectus eius & dixit.) i. ſuadéte Petro ſimiliter interrogauit. d (Domine quis eſt qui te tradet.) Hunc ergo cum vidiſſet Petrus dixit. (Domine hic aũt quid.) Diligebat autem Ioanné ſpeciali dilectione. Et cũ intellexiſſet ex verbis Chriſti, quando dixit ei ſequere me. ſ. in eodem genere mortis: quod eſſet pro Chriſto crucifigendus: ſollicitat & quærit de fine Ioannis: hic autem quid. ſ. ſuſtinebit nũquid occidetur? nũquid crucifigetur ſicut & ego? Ly. q. d. bonum eſſet vt iſte adiungeret mihi ſocius. e (Dixit ei Ieſus: ſic eum volo manere.) Tho. id eſt ad ſenium venire. f (Donec veniam.) Ly. ad vocandum eum ad gloriam cœleſtem de ſtatu huius mundi: habetur eñ in legenda ſancti Ioã. quòd Chriſtus apparuit ei circa finé vitæ ſuæ vocans eũ ad gloriã. g (Quid ad te.) Ly. quia ad Petrum nõ pertinebat ſcire quid Deus ordinabat de Ioáne in futurum. ſicut dictum eſt apoſtolis Act. j. Non eſt veſtrum noſſe tempora vel momenta, quæ pater poſuit in ſua poteſtate: ſed tantũ pertinebat ad ipſum verbo Chriſti prompte & humiliter obedire. Ideo ſubditur. h (Tu me ſequere). q. d. ſecúdùm Aug. Nolo eũ ſequi me per crucé & paſsioné ſicut tu me ſequeris: ſed manere in carne donec veniam recepturus eum in æterna beatitudine. i (Exijt ergo ſermo iſte inter fratres.) Ly. i. apoſtolos qui erant vniti in charitate fraterna. k (Quia diſcipulus ille nõ moritur) Tho. putauerunt quòd dominus dixerit eum ſic debere manere, id eſt ſemper viuere & qđ non eſſet moriturus donec veniret Chriſtus ad iudicium. Vnde quod non eſſet ſic intelligendum ipſe Ioannes conſequenter declarat cum dicit. l (Et non dixit ei Ieſus: quia non moritur.) Ly. quia ſecundùm veritatem mortuus eſt per ſeparationem animæ à corpore, quia quilibet homo debitor eſt mortis, ex primorum parentum trãſgreſsione ſecundùm quòd dicitur ad Hebr. ix. Statutum eſt omnibus hominibus ſemel mori. m (Sed ſic volo eum manere.) Ly. hoc eſt non per martyriũ me ſequi: tñ quia in eo fuit promptitudo ad tolerandũ martyriũ: qñ fuit ꝓiectus in feruétis olei doliũ: ideo illud ꝓ martyrio ab eccleſia colit: quia ſecundùm qđ dicit bea. Aug. non eſt impar meritũ patiétię in Ioanne, qui paſſus non eſt martyriũ, & in petro qui paſsioné ſuſtinuit. n (Donec veniã.) Ly. aſſumens animã eius à corpore, abſque tñ anguſtia & dolore: quia Ioannes doloré mortis non ſenſit ex ſpeciali priuilegio in ſignum integritatis virginalis. o (Hic eſt diſcipulus ille.) Ly. ſ. Ioannes. p (Qui teſtimoniũ perhibet de his) ſ. quæ vidit & audiuit. q (Et ſcripſit hæc.) Ly. modus eñ antiquorũ fuit: quòd illi ſcribebant hiſtoriã qui vidiſſent: & ideo dicit hiſtoria, ab hiſtorin, qđ eſt videre: & ideo Ioannes qui vidit

Chriſt⁹ pl⁹ dilexit Ioã né quã Petru quantũ ad familiaritaté boñ. iij. ſen.

Debemus morti uſaque horatius per accidés ꝓpter pctm̃ Ade. Tho. ij. naturaliter in quãtum ſumus cõpoſiti ex quatuor qualitatibus contrarijs.

Ly. de modo antiquorũ loqués.

& audiuit.ſ.verba & facta Chriſti conuenientiſſime potuit ſcribere. r (Et ſcimus quia verũ eſt teſtimonium eius.) Thoñ.cui vtique credẽdum eſt.

¶Quæſtio.ij.

Circa Euangeliũ beati Io.euangeliſtæ oritur quæſtio vtrũ beatus Ioan.fuerit mortuus? Arguitur quòd non,habetur in euãg. ſic eum volo manere: ſcilicet viuum donec veniam,igitur. In oppoſitũ eccleſia eius obitum celebrat,igitur eſt mortuus. Ad argumẽtum dicitur quòd intelligitur ſic,id eſt,uolo eum mori per martyrium.ad quæſtionem reſpondeo ſecundùm autorem præallegatum,vbi ſupra,q͛ beatus Ioan.mortuus eſt non per martyrium: ſed poſt mortem ſurrexit & cum corpore & anima translatus eſt ad locum beatorum : quia in ſepulchro eius corpus nõ inuenitur: ſed de eius fundo manna ſcaturit.

In die Innocentium. Euang. ſecundùm Matthęum.ij.cap.

IN illo tempore,[a] Ecce Angelus domini apparuit in ſomnis Ioſeph,dicens. Surge,& accipe puerum & matrem eius,& fuge in ægyptum,† & eſto ibi vſque dum dicam tibi: futurũ eſt eñ,vt Herodes quærat puerum ad perdendum eum.[b] Qui conſurgens accepit puerum & matrẽ eius nocte,[c] & ſeceſsit in ægyptum. Et erat ibi vſque ad obitũ Herodis.[d] Vt adimpleretur quod dictum eſt à domino per prophetam,[e] dicentem. Ex ægypto vocaui filium meum. Tunc Herodes videns,quoniam illuſus eſſet à magis,[f] iratus eſt valde.[g] Et mittens occidit[h] omnes pueros qui erãt in Bethlehem,& in omnibus finib⁹ eius,[i] à bimatu & infra,ſecũdùm tempus quod exquiſierat à magis.[k] Tunc adimpletum eſt quod dictum per Hieremiam prophetã,dicentem. Vox in rama[l] audita eſt,ploratus[m] & vlulatus multus.[n] Rachel plorans filios ſuos,[o] & noluit conſolari,quia non ſunt.

† Fuge in ægyptũ. Angelus domini in ſomnis Ioſeph monet,q͛ chriſtũ Ieſum ſaluatorem cum ſacra virgine in ægyptum transferat: ne herodes eũ in terrã Iudæorũ pderet quẽ regẽ in Iſrael futurum timebat : hoc factum fuit,vt Oſeę verbum adimpleret ſcilicet ex ægypto vocaui filium meum.

Poſtilla.

IN illo tpe,Ecce Angelus dñi apparuit in ſomnis &c. Mat.ij. Hiſtoria huius euãgelij facta eſt anno Chriſti primo vſuali,pridie nonas febr. ſcilicet ſabba.luna.xiij.inditio.iiij. Ante initiũ illius euãgelij ſcribit ſan. Matth.in eodẽ ca.q͛ tres magi accepto rñſo in ſomnis,ne redirent ad herodem,per aliam viã reuerſi ſunt in regionem ſuam. Qui cum receſsiſſent.

a (Ecce Angelus domini apparuit Ioſeph in ſomnis,dicens,Surge &c.) Ly. Deus prǫuidens perſecutionem Herodis per Angelũ admonuit Ioſeph,vt puerum in ægyptum portaret. Ad cuius intellectum notandum quòd Herodes credidit primo magos fuiſſe deluſos ex apparitione ſtellæ phantaſticæ: & ideo tunc non curauit de pueri inquiſitiõe: ſed poſtea oblato puero in tẽplo in die purificationis & à Symeone iuſto prędicato & manifeſtato: & etiam ab anna prophetiſſa coram toto populo,vt patet Luce.ij. tunc fama pueri nati creſcẽte,voluit Herodes ipſum perdere. Sed iterum Ieſus portatus eſt per Ioſeph in ægyptum. Vnde ſequit. b (Qui cõſurgens accepit puerum & matrem eius nocte) Lyra. ꝓpter timorem Herodis,vt negocium faceret magis occultum. c (Et ſeceſsit in ægyptũ. Et erat ibi vſque ad obitũ Herodis.) ſ. per ſeptẽ annos. d (Vt adimpleretur q͛ dictũ eſt à domino per ꝓphetã) Oſeę.xj. e (Dicentẽ ex ægypto &c. Tunc Herodes videns quoniam illuſus eſſet à magis) Gor.quia nõ redierunt ad ipſum. f (Iratus eſt valde,timens regnum ſuum perdere. g (Et mittens occidit.) id eſt occidere iuſsit. h (Omnes pueros qui erãt in bethleẽ Iudæ & omnibus finibus eius) Gor.vt Chriſtus non effugeret. i (A bimatu & infra.) Gor.id eſt à biẽnio & minus ſcilicet omnes pueros maſculini ſexus,qui habebant duos annos vel minus. Notandum quòd occiſio puerorum facta eſt poſt annũ & quatuor dies à natiuitate Chriſti,quia Herodes fuit impeditus ab executione huius facti: quia fuit citatus ad curiam Romanam ad petitionem filiorum ſuorum accuſantium: poſtquam autem fuit reuerſus & in regno confirmatus tunc impleuit de nece puerorum q͛ prius cõcepit. k (Tũc adimpletũ &c. Vox in rama).i in excelſis. l (Audita eſt,ploratus) Gor.quantum ad fletũ puerorum. m (Et vlulatus) quantum ad fletum matrũ: paruuli enim vnum patiebantur dolorẽ,ſcilicet ꝓprium , ſed matres duplicẽ, ſcilicet proprium & alienum. n (Rachel plorans filios ſuos) Gor.per rachel intelligitur Bethleem: quia Rachel ſepulta fuit iuxta Bethleem, vt patet Geñ.xv. Et ideo ratione ſepulturæ dicta eſt mater ipſius bethleẽ & habitantum in ea. o (Et noluit conſolari, quia non ſunt) Ly.ſubintelligitur viuentes.

Ly.de perſecutione herodis.

¶Quæſtio.iij.

Circa Euangeliũ Innocentium. Orit quæſtio vtrum Innocentes veraciter dicantur martyres Chriſti? Arguit quòd nõ: martyrium eſt actus virtutis: ſed omnis actus virtutis,eſt voluntarius,ſed talis non fuit in illis, igit. In oppoſitum eccleſia colit eos martyres, igit. Ad argumentũ dicit quòd intelligitur de martyrio in adultis. Ad quæſtionẽ rñdeo ſcdm .

autoritatem prefatum vbi ſupra quòd martyrij gloriam quàm in alijs propria voluntas meretur, illi paruuli occiſi ꝑ Chriſto per dei gratiā ſiut adepti: nam effuſio ſanguinis pro Chriſto vim gerit baptiſmatis.

Dominica infra octauam natiuitatis domini Euāgeliū ſecdm Lu ij.ca.

† Mirātes. Maria virgo mr̄ xp̄i & Ioſeph ei⁹ vir ſctūs audientes mira facta q̄ de xp̄o dicebaut admirabātur i. valde ſtupebāt inter ſe cōferētes de mirādis reb⁹ geſtis & gerendis q̄ ab eo fiebāt potiſsime Ioſeph q diuina arcana iguorabat: qm̄ virgo mater ſpū ſancto obūbrata quāquā more hūano ſtuperet tamē in ſpiritu ſapiebat q̄ futura erāt ſpū ſctō reuelāte. Nā oīa q̄ de xp̄o dicebant, maria in corde cō ſeruabat, vt luc. ij. c. maria aūt ſeruabat oīa verba hæc conferēs in corde ſuo.

IN illo tempore,[a] Erāt Ioſeph, & Maria mater[b] Ieſu[c] mirantes† ſuper his quæ dicebantur de illo.[d] Et benedixit illis Symeon, & dixit ad Mariam matrem eius.[e] Ecce[f] poſitus eſt hic[g] in ruinam, & in reſurrectionem multorū in Iſrael,[h] & in ſignum cui contradicetur.[k] Et tuam ipſius animam pertrāſibit gladius,[l] vt reuelentur ex multis cordibus[m] cogitationes.[n] Et erat Anna propheteſſa[o] filia Phanuel, de tribu Aſer.[p] Hæc[q] proceſſerat in diebus multis, & vixerat cum viro ſuo annis ſeptem,[r] à virginitate ſua,[s] & hæc vidua erat vſque ad annos octuagintaquatuor.[t] quæ non diſcedebat de tēplo,[v] ieiunijs[x] & obſecrationbus[y] ſeruiens nocte ac die.[z] Et hæc ipſa hora ſuperueniens,[a] confitebatur domino[b] & loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem Iſrael:[c] & vt perfecerunt omnia ſecundùm legē domini,[d] reuerſi ſunt in Galileam in ciuitatem ſuam Nazareth. Puer autē creſcebat,[e] & cōfortabatur[f] plenus ſapientia,[g] & gratia Dei erat cum illo.

Poſtilla.

IN illo tēpore. Erāt Ioſeph & maria mater Ieſu &c. Lu. iij. Hiſtoria huius Euang. facta eſt an. incarnaionis Chriſti primo. iiij. nonas. ſebrua. feria. v. Lun. xj. indictiōe. iiij. Ante initium illius Euang. ſcrib. ſanctus Lu. in eo. c. quòd Symeon accepit puerū Ieſum in vlnas ſuas & benedixit Deum, & dixit. Nunc dimittis ſeruum tuum domine, ſecundùm verbū tuum in pace. Quia vide. &c. In ſacro euangelio quinque cōtinentur. Primum eſt Mariæ & Ioſeph ſuper his quæ dicebautur de Chriſto congrua admiratio. Iu principio Euangelij. Secundùm eſt de Ieſu & maria Symeonis ardua ꝓphetatio: & ibi benedixit illi ſymeon &c. Tertium eſt Annæ de Chriſto confeſsio: ibi. Et erat

Diuiſio Euangelij.

anna propheteſſa. Quartū eſt Mariæ & Ioſeph cum Ieſu ad propria remeatio: ibi. Et vt profecerunt omnia &c. Quintum eſt Chriſti perfectus &c. ibi puer autem creſcebat &c. Tunc ſequitur euangelium hodiernum. Erat Ioſeph & Maria mater Ieſu. hodiernū euangeliū factum in die purificationis Mariæ. ſ. xl. die poſt natiuitatem Chriſti & in hoc etiam ponitur parētum Chriſti admiratio, dicens. a (Erant Ioſeph.) qui pater putatiuus Chriſti Luc. iij. Et ipſe Ieſus erat incipiens quaſi annorum. xxx. & putabatur filius Ioſeph. Vel quia nutricius eius, ſicut nutrix pueri dicitur mater eius. b (Et mater Ieſu.) ſ. virgo Maria. c (Mirantes ſuper his quæ dicebantur de illo) tunc à ſymeone, & ab anna vidua, & pri⁹ à paſtoribus in nocte chriſti: & etiā à regibus quos ſtella adduxit ad chriſtum. xij. die poſt natiuitatem Chriſti. d (Et benedixit illis ſymeon, & dixit ad Mariam matrem eius.) Dixit autem ad Mariam magis quā ad Ioſeph: quia ad eā magis pertinebat de puero: quia ipſa erat vera mater Chriſti. e (Ecce hic.) i. Chriſtus. f (Poſitus eſt.) i. à deo ſtatutus. g (In ruinam & in reſurrectionē multorū in Iſrael.) Gor. in ruinā non credentium & in reſurrectionē multorū. ſ. credentium. Itē in ruinam vitiorum & in reſurrectionem virtutum. h (Et in ſignum.) ſcilicet fœderis inter homines & deum. i (Cui contradicetur.) à ſacerdotibus & legiſperitis & phariſęis, & multis alijs, qui negauerunt eum eſſe verum meſsiā & mediatorem dei & hominum. k (Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius.) i. dolor dominicæ paſsionis. Non enim potuit videre filium ſuum crucifigi ſine affectu doloris materni. Damaſ. dolores quos effugit Maria pariens, hos tempore paſsionis Chriſti ſuſtinuit. Ex his patet quòd maius fuit martyrium beatę Mariæ virginis quàm aliorum ſanctorum. Vnde Hier. in ſermone de aſſumptione beatæ Mariæ virginis dicit, quia in parte impaſsibili paſſa eſt pluſ quam martyr fuit: quia alij martyres paſsi ſunt in corpore: iſta in corde, l (Vt reuelentur ex multis cordibus.) ideſt multorum cordibus. m (Cogitationes.) quæ prius occultabantur. Nam tempore paſsionis Chriſti patuit malicia ſacerdotum, odium iudæorum, & duritia populi, inconſtantia pylati, auaritia iudæ, puſillanimitas petri, & aliorum apoſtolorum, & conſtātia fidei in Maria virgine. Ly. Licet beata virgo ex paſsione Chriſti maxime afflicta fuerit tamen in fide immobilis & firmiter ſtetit. Alij autem apoſtoli & diſcipuli quantumlibet ſolidi dicuntur dubitaſſe & circa hanc fidem fluctuationē diuerſarum cogitationum habuiſſe vſque dum viderunt ipſum à mortuis reſurrexiſſe. n (Et erat anna propheteſſa.) quia donū prophetię habuit. o (Filia phanuel de tribu aſer.) Gorr. qui fuit patriarcha, & in numero. xij. patriarcharum octauus, & ſic cōmendatur ſancta anna à generis nobilitate. p (Hæc.) ſcilicet anna.

Quomodo Ioſeph erat pater putatiuus Chriſti.

Damaſ. loquens de doloribus Mariæ.

Lyra de virgine loquitur.

Anna. q (Proceſſerat in diebus multis, & vi-
xerat cum viro ſuo annis ſeptem.)ſ.non diuidē
do carnem ſuam cum alio. Vnde Gene.ſecund.
erunt duo in carne vna. r (A virginitate

Commendatio.

ſua)quia vſque ad matrimonium virginitatem
ſuam ſeruauit. s (Et hæc vidua erat.) vſque
ad annos.lxxxiiij. Hic commendatur quòd tam
longo tempore in viduitate permanſit: & quā-
uis iuuenis fuit quando vir ſuus obijt, attamen
alium virum non duxit. t (Quæ non diſcede
bat de templo.) Ly.non quòd ibi ſemper eſſet,
ſed frequenter:ſic de homine cōgruo tempore
ſollicito frequētare eccleſiam dr̄ cōmuni modo
loquendi:talis ſemper eſt in eccleſia. v (Ieiu-
nijs)quibus incētiuum carnis reprimit. x (Ob
ſecrationibus.)i.in ſacris orationib᷒,quib᷒ mēs
in Deum eleuat. y (Seruiens nocte ac die.)i.
valde frequēter. z (Et hæc ipſa hora ſuperue
niens.)ſ.in die purificationis Mariæ. Ly.non à
caſu vel à diſpoſitione humana,ſed ſpiritusſan-
cti reuelatione,ſicut dictum eſt de Symeone.
a (Confitebatur.)ſ.gratias de tanto beneficio.
b (Et loquebantur de illo omnibus qui expē.
re. Iſrael.)i.populo Iſraelitico annuncians eis
natum eſſe ſaluatorem mundi. c (Et vt pfece
rūt omnia ſcd̄m legem dñi.)ſ.Maria & Ioſeph
ſ.nihil omittentes,quamuis non tenerentur.
d (Reuerſi ſunt in Galilæam &c.) Puer autem
creſcebat.)ſ.in corpore ſcd̄m quòd hō. e (Et
confortabatur.)ſ.augmento roboris quo ad cor

Quō xp̄s dicebatur creſcere.

pus. f (Plenus ſapientia)quia in eo ſunt oēs
theſauri ſapiētiæ & ſciētiæ dei abſcōditi. g (Et
gratia dei erat cum illo.) Ly.quia totā plenitu
dinē gratiæ habuit in inſtanti ſuæ cōceptionis.

Ly.de gratia Dei.

Sed quātum ad oſtenſionē in effectu magis ap-
parebat ſecundùm quòd ille in corpore creſce-
bat. Vnde theophi.dicit. Si Chriſtus à iuuētute
ſua oēm ſapiētiam ſuā demonſtraſſet viſum fuiſ
ſet quaſi pdigiū:quòd ergo creſcebat:nō ſic in-
telligendū eſt quòd quaſi aliquo tempore mi-
nus habuiſſet de gratia & ſapiētia & poſtea ho-
rum recepit incrementum:quia plenus fuit di-
uinitate,ſapiētia, & ſcientia,ab inſtanti ſuæ cōce
ptionis:dicit autē notanter creſcebat.i.creſcere
videbat,nūc minus nunc magis,ſuā ſapientiam
manifeſtans & gratiam. Sicut ſol quāuis eiuſdē

Similitudo de ſole.

lucis & caloris ſit mane,ſicut in meridie:tñ cre
ſcere & augeri dicitur quo ad eos qui magis ei᷒
lucem & calorē percipiunt. Vñ circa pñs Euan

Quot vicibus gladius Symeōis ptrāſiuit animam virginis.

gelium,vbi dicit, & tuam ipſius animam pertrā
ſibit gladius. Sciendum quòd gladius Symeo-
nis nouies pertranſiuit animam virginis Mariæ
tempore paſſionis Chriſti. Primo quando au-
diuit eum captum & ligatum eſſe à Iudæis:&
primo præſentatum Annæ, poſtmodum Cay-
phæ. Secūdo,quādo in die paraſceues hora.iij.
vidit eum exire crucē portantem,inter duos la
trones,conſputum & flagellatum & coronatū,
vadentem ad locum paſſionis & mortis ſuæ fe-
ſtinanter. Tertio,quando vidit eum exui nu-
dum, & ſuper crucem clauis affigi. Quarto,
quando vidit eum in cruce leuari & à ſacerdoti
bus Iudæorum & ab alijs prætereūtibus ei con-
uicia inferri,dicentibus. Vah qui deſtruis tem-
plū Dei. & in triduo reædificas illud. Alios ſal-
uos fecit,ſeipſum non pōt ſaluare. Si filius Dei
eſt,deſcendat nūc de cruce. Quinto qñ audiuit
eū petere bibere, & nō potuit habere hauſtum
aquæ,ſed datum fuit ſibi vinū ſelle mixtum. Se
xto quando vidit eum præ maximo dolore la-
chrimātem & dicentē, Deus meus, Deus me᷒,
vt quid me dereliquiſti. Septimo qñ pro magna
pœna clamās in cruce,voce magna emiſit ſpiri-
tum. Octauo qñ poſt eius mortē vidit cor eius
lancea perforari. Nono qñ corpus eius depoſi
tum eſt de cruce,tunc Ieſum Chriſtum filium
ſuū in brachia ſua ſuſcepit. & oſculata eſt om-
nia vulnera eius. ¶Quæſtio.xj.

Quæſtio de Maria.

Quæritur vtrum beata virgo ſic fue-
rit gladio mortis,aut verbis Chriſti
perforata,vt poſſit martyr appella-
ri? Ad qd̄ ſic dico ex doctrina ſancti
Tho.ij.ij.q.cxxiiij.cum dicat Iſid.in lib.ethim.
duo eſſe genera martyrij:vnū in aperta paſſiōe
aliud in occulta animi virtute:beata virgo non
fuit martyr primo mō.i.ppriè. Nam cū martyr
Græce Latine dicat teſtis:ad perfectam rationē
martyrij requiritur,vt quis mortē ſuſtineat in
teſtimonium veritatis fidei Chriſti,qua omnia
viſibilia ppter inuiſibilia poſtponuntur ſiue cō
temnēda pponuntur:quia requiritur vt verifi-
cetur opere ita eſſe,quod nō fecit plenè quam-
diu vitam retinet ppter quam omnia alia ſuſti-
nentur. Sed beata virgo nō ſuſtinuit mortē vio

Quō maria dr̄ martyr.

lentam,vt credit & ſupponit. Fuit autem mar-
tyr:ſecundo mō & per quādam ſimilitudinē p
pter immenſitatē amoris ad filiū quē ſumme di
lexit:tū quia erat filius,tum quia ſolus,tū quia
benignus & virtuoſus, tum quia pulcher, tum
quia labore educatus ppter fugam Aegyptiacā
& alia,tum quia Deus. Nam grauius fuit tantā
animi paſſionem ſentire quā pati pro virtute in
corpore cum animi lætitia ſicut martyres facie-
bant:quia dicebant ſe in tormentis,quaſi in pra
tis & floribus epulari. Vnde Augu.in quodam
ſermone,ita dicit. Maria quia mente paſſa eſt
pluſquàm martyr fuit nimirum:quia eius dile-
ctio amplius fortis quàm mors:quoniam mor-
tem Chriſti,ſuam fecit. Sed contra videtur
quòd fuerit martyr rectè & propriè:quia dicit Hiero.
Hiero.in ſermone de aſſumpti. Rectè dixerim
Dei genitrix virgo & martyr fuit quamuis in
pace vitam finierit. Solu.ſecundùm Thom.
in.ij.ij. & in.iiij. oēs huiuſmodi authoritates
ſanctorum intelligendæ ſunt de martyrio ſecū-
dum ſimilitudinē,ſecundùm quòd dicit Gre-
go. Ipſe priuſquam martyr eſt quæ nimio amo
re vulnerata teſtis exiſtit ſaluatoris & præ mœ-
rore in animo cruciatum ſuſtinuit paſſionis. Et
quòd dicit Bernar. Longe eam pluſquàm mar-
tyrem cenſemus in qua paſſionis ſenſum com-
paſſionis ſuperauit affectus. Et rurſus idem ſu-

per illud in plenitudine ſanctorum &c. Merito, iuquit, in plenitudine ſanctorum detentio eius erat, cui nec puritas angelorũ, nec fides defuit patriarcharum, nec ſpiritus prophetarum; nec apoſtolorum zelus, nec conſtantia martyrũ, nec ſobrietas confeſſorum, nec coniugatorum fœcũditas. Et ſic ſatis deducta quæſtio patet.

In octaua natiuita. Domini ſecundùm Luc. ij. c.

† Vocatũ ẽ nomẽ ei⁹ Ieſus p⁹ dies octo à natiuitate lapſos pentes nr̃i ſaluatoris tulerẽ illũ i tẽplo vt circũcideretur more legis moſaice ñ q̃d circũciſiõe idigeret, cũ ſine pctõ eẽt ſed vt legẽ adipleret. vñ ait xp̃s de ſeipo nõ vẽi ſoluere legẽ ſed ad iplere: i circuncisione xp̃s dñs Ieſus vocat⁹ ẽ q̃m nullum nomen illi magis congruebat, nã q ſaluatoe erat ſaluatoris nomẽ hr̃e debebat circũciſio nũc ceſſit i baptiſmũ, vt vult magr̃ ſẽ. li. iiij. diſt. j.

IN illo tempore.[a] Poſtquàm conſummati ſunt dies octo,[b] vt circuncideretur puer,[c] vocatum eſt nomen eius Ieſus. Quod vocatũ † eſt ab angelo priuſquã in vtero[d] cõciperetur.

Poſtillà.

IN illo tẽpore. Poſtquã cõſummati ſunt dies octo.) Luc. ij. quo die hoc euãg. factũ ſit andit: quia die octaua à natiuitate Chriſti. Ante initium illius euãgelij ſcribit. ſ. Lucas quòd reuerſi ſunt paſtores. ſ. poſtquã inuenerunt Mariam & Ioſeph & infantẽ poſitũ in præſepio glorificãtes & laudãtes Deũ in omnibus quæ audierãt & viderãt, ſicut dictum eſt ad illos. Et tunc ſtatim ſequitur illud euãgelium. In ſacro euãgelio tria cõtinent mirabilia. primũ eſt quia æternus ſub tẽpore auditur: ibi poſtquã cõſummati ſunt. Secundum eſt quia filius Dei impaſſibilis patitur, ibi: Vt circũcideretur puer. Tertiũ eſt quia Deus innominabilis nominatur: ibi. Vocatũ eſt nomẽ ei⁹. a (Poſtquã cõſummati ſunt dies octo.) Gor. hodiernũ euãgelium eſt breuiſſimũ in litera, ſed pfundiſſimũ in ſententia: Communi nomine & vocabulo vocatur feſtiuitas iſta nouus annus & meritò: qa Chriſtus nouus homo propter nos factus, nouũ ſanguinẽ in ſua pueritia hodie incœpit effundere: quia hodie circũciſus fuit. Sciendũ quòd hodie recolimus tria feſta quæ tangunt in euangelio hodierno. Primo octauã natiuitatis Chriſti & hoc exprimit notãter cum dicitur. Poſtquam cõſummati ſunt dies octo. ſ. à natiuitate xp̃i cõputando: ſecũdo circũciſionẽ xp̃i cũ dicitur. b (Vt circũcideret puer.) Sicut enim præceptum fuerat Gen. xvij. Infans octo dierũ circuncidetur in vobis &c. & in nouo teſtamento baptizamur loco circunciſionis. Vnde Chriſtus dicit in nouo teſtamento. Ioã. iij. niſi quis renatus fuerit &c. Vnde Beda ſuper præſenti euangelio illud quod nunc facit baptiſmus hoc tunc fecit circũciſio. Tertio ſalutiferi nominis impoſitionẽ. cũ dicit. c (Vocatũ eſt nomen eius Ieſus, q̃d vocatũ eſt ab angelo priuſquã in vtero.) ſ. virginis. d (Conciperetũ) vt patet Lu. j. Vocabis nomẽ eius Ieſum. Similiter angel⁹ dixit ad Ioſeph, vt patet Mat. j. Vocabis nomẽ eius Ieſum: ipſe enim ſaluũ faciet populũ à pctis eorũ. Quærit ſi Ieſus eſt ſaluator: quare tunc nõ oẽs hoies ſaluant? Rñdet q̃d hoc nõ accidit ex pte Ieſu, ſed ex culpa ipſi⁹ hois. Exẽplũ iſtius ponit prius ſic, ſiquis ad hoſtiũ vnius pulſet, & nõ ingreditur, hoc non eſt ex culpa pulſantis: ſed nõ aperiẽtis. Sic ſi Ieſus ad hoſtium cordis pulſet & ſi nõ ingreditur, nõ eſt Dei intrare volentis: ſed hominis aditum phibentis. Vnde Apo. ego ſto ad hoſtium & pulſo &c. Vnde ſan. Dio. quod enim ſol domum exiſtẽte, clauſa feneſtra non illuminat, non eſt culpa ſolis, ſed hominis feneſtram non aperientis. Tertium exẽpli ponit Anſel. Si enim porrigo tibi pomum & tu nõ accipis quòd non habes pomum non eſt culpa mei dantis, ſed tui non accipientis. Ideo dicitur ad Heb. xij. Videte ne qs deſit gr̃ę dei &c. Circa hoc euangeliũ vbi dicitur. Vocatum eſt nomen eius Ieſus. Notandum quòd papa Io. xxij. ſtatuit, vt quicunque in miſſa quando nomẽ Ieſus nominatur geniculatus fuerit vel qui tunc tundit pectus vel inclinans facit reuerẽtiã huic ſanctiſſimo nomini Ieſu obtinet. xx. dies indulgentiarum: prout de hoc habetur publicum inſtrumentum literę autenticę. Item notandum quòd hodie ſecundùm Aug. ſermone de kalen. Ianuarij pagani olim maximũ habuerũt feſtum in kalen. Ianuarij. Nam Ianum crediderũt quẽdam Deum eſſe, & duas facies ei figurabãt, vnã à parte ante in ſignum futuri anni, & aliã à pte poſt, in ſignũ pteriti anni. Vnde & quidã ſexus veſtes ſuas mutauerunt: alij faciẽ alij pecudum veſtes induerũt, alij canticis luxurioſis cecinerunt, alij auguria ſeruabant, alij mẽſas nocte parabant credentes ſaturitatem futuram fructuũ: alij ſtrenas. i. iocalia tradiderunt amicis hodie primo mane in ſignum boni anni: quæ omnia pro Chriſto dimittere debemus & ſimilia circa eccleſias & Dei cultum complere debemus. Auguſtin⁹.

¶ Quæſtio. xij.

Q ō d circũciſiõe xp̃i.

QVæritur vtrum Chriſtus debuerit circuncidi? Et ſecundo vtrum conuenienter fuerit nomẽ impoſitum? Ad quod ſic reſpondeo quòd Ieſum Chriſtũ dominũ & verũ Meſſiã in lege pmiſſum, pter tria circuncidi oportuit. primo pter legem adimplendam. Nam ipſe xp̃s ſaluator veniſſe ſeipſum teſtatur ad adimplendã legẽ. Matth. v. Non veni ſoluere legẽ, ſed adimplere. Igitur vt ipſe Ieſus ſaluator Chriſtus legem adimpleret circuncidi voluit. Item quia ex aſſumpta carne ſub lege erat, vt cõmuniter omnes doctores volunt; quia ex ſemine Abrahæ, qui quidẽ Abrahã circunciſionem pro ſe & ſuis in præceptum habuit. Secundo Chriſtus dominus circuncidi voluit, vt impios iudæos confunderet: & ne eum incircũciſum appellarent. Nam nequiſſimi iudæi ſaluatorem Ieſum incircũciſum appellaſſent, dicẽtes & eidẽ improperãtes quòd incircũciſo hoi non eſſet credendũ nec doctrinæ eius aſſentiẽ- Scda rō circũciſionis Chriſti.

dum. Ob quam cauſam & occaſionem tollēdas Ieſus Chriſtos Dominus circūcidi voluit. Tertio ꝑpter circūciſionē ipſam terminandā & baptiſma verū ſacrū de nouo inſtituēdum. Nam æquū & iuſtū erat eū terminare circunciſionem qui erat finis circunciſiōis & legis. Sed domin⁹ Ieſus Chriſtus ipſe is eſt. Igitur xp̄m dn̄m circuncidi decuit, quia Chriſtus dn̄s tamquam verus Meſsias totius veteris legis conſummatio eſt, vt vult diuus Paulus. Sed quia circunciſio in typū baptiſmi in lege veteri Abrahe data fuit & ab eo finem ſumebat, quia baptiſmus erat inſtituendus videlicet Chriſto: ergo patet qđ niſi xp̄s circūcideret ipſa circūciſio finē nō haberet: & baptiſma nō inſtituendū fuiſſet.

De circunciſione.

Rñſio ad ſecūdū q̄ſitū.

Ad ſecundum quæſitū videlicet vtrū dño Ieſu hoc ſanctiſsimū nomē Ieſus cōuenienter fuerit impoſitum? Reſpondeo quòd ſic quia hoc ſanctiſsimū nomē ex ſua interp̄tatione idē ſonat qđ ſaluatór. Et cum xp̄s dn̄s ad mūdi miſeros homines & peccatores tāquam ſaluator miſſus ſit, apparet per hoc quòd hoc nomē glorioſsimum rectè illi impoſitū eſt: nec illi magis aliud nomē congruere potuit quā Ieſus. Nam vt dicunt Philoſophi nomina debēt ſuis congruere rebus.

Contra.

Sed cōtra hæc nemo id debet agere ad quod nō tenetur. Sed xp̄s dn̄s non tenebat ad circuncīſionem: quia non poterat ꝑ eā magis ſanctificari q̄ ſanctificatus eſſet, nec à macula originali purgari, quia in eo non erat: igitur Chriſtum circūcidi non licuit. So. xp̄m dn̄m circuncidi nō licuit, videlicet vt circunciſus magis ſanctificaretur: quia magis non poterat: nec vt à macula originalis peccari purgari: quia ipſa macula in eo non erat. Sed id decuit vt legem adimpleret, vt ſupra. Secundò nimis miſerū eſſet eum qui dn̄s eſt omniū legi ſuorū ſubditorū ſubijci, & libertatis ſtatum mutare in ſeruilem. Sed Chriſtus dn̄s ſe circuncidēdo talis fieri videtur: igit̄ xp̄m dn̄m nullo modo circuncidi decuit. Ratio eſt quia nimis abſurdum videretur quòd is qui eſt omnibus libertatem daturus ſeruitutē ſubiret, cum ſeruus ſua miſera conditione ad hoc inhabilis ſit, Chriſtus libertatem daturus eſt omnibus quia ſerui peccati eramus: igitur aſſumptū verum.

Solutio.

So. Chriſtū dn̄m non decuit quo ad ſe ſimpliciter legi ſubijci, videlicet vt ſeruus legis fieret: quia non decens erat. Sed Chriſtus nat⁹ ſub lege, vt ipſam legem approbaret: voluit circuncidi: vt huius cerimoniæ legis finem imponeret, & legē quo ad eā cōſummaret: quia xp̄s petra circūciſionis illius erat finis in quo circūciſio tāquam in ſuo fine terminaretur.

Q̄ xp̄s dicit̄ natus ſub lege.

Tertio quo ad ſecundum quæſitum. Nomē hominum nō cōgruit illi qui eſt pluſquā homo & ſuper homines. Sed Chriſtus eſt pluſquā homo & Ieſus eſt nomen hominū igitur hoc nomen Ieſus nō cōgruit xp̄o. Nā xp̄s ab hominibus ſic nomine nō differret ſua maioritate: imò æqualis eſſet qđ nimis abſurdū eſſet. igitur &c. Sol hoc nomen ſanctiſsimū ac glorioſiſsimū Ieſus, rectè ē ex impoſitione & noīs ſignificatiōe xp̄o dño tāquā generis humani ſaluatori verè congruit: q̄a Ieſus interpretat̄ ſaluator, & quia xp̄s ſaluator eſt igitur xp̄s rectè Ieſus vocatus eſt. Et quāuis alij homines Ieſu vocati fuerunt: hoc fuit ex ſola impoſitione, & non ex re, quia nullus eorū ſaluator: niſi ſolus virginis filius. Quare ex p̄dictis concludendo infero, quòd tam ex re quàm ex impoſitione Chriſtus dominus rectè inquantum meſsias vocatus eſt Ieſus.

In vigilia Epiphaniæ. Euangelium ſecundùm Matth. ij. cap.

IN illo tempore. Defuncto Herode, †ecce apparuit angelus domini in ſomnis Ioſeph in ægypto, dicens. Surge, & accipe puerum & matrem eius, & vade in terram Iſrael: defuncti enim ſunt qui quærebant animā pueri. Qui conſurgens, accepit puerum & matrem eius, & venit in terram Iſrael.[b] Audiens autem quòd Archelaus regnaret in iudæa pro Herode patre ſuo, timuit illò ire: & admonitus in ſomnis, ſeceſsit in partes galileæ[c]. Et veniēs habitauit in ciuitate, quæ vocatur nazareth,[d] vt impleretur quod dictū eſt per prophetas,[e] quoniam nazaræus vocabitur.

Defuncto herode. herodes xp̄m dn̄m ſuper populū iudaicū regē regnaturū exiſtimabat: quo regnāte ne dn̄iū ꝑderet timebat. id ieſū ſaluatorem occidere volebat, & in dies pſeq̄baẗ. Nā vt virū inocētem occideret inocentes ipse necauit ſvt hr̄ Matt. ij. & apo. xiiij. c.

Poſtilla.

IN illo tpe Defuncto Herode &c. In priora parte huius. c. euāgeliſta oſtēdit ipſum Ieſum eſſe verū Deū & verū hoīem ex illuſtratiōe cœleſti: & veneratione regali: & deinde fugā ei⁹ in ægyptum ꝑpter Herodis perſecutionē. In hoc aūt Euāg. ponitur illud quod fuit ſequēs ad dictam perſecutionē: quia mortuo Herode, q pue rum perſequebatur, angelus monuit Ioſeph, vt puer in terram iſrael reportaretur. Non autem nominauit aliquam ciuitatem determinate, vt ex reſponſione angeli inſtruentis eum de loco, Ioſeph ex frequēti locutione cum angelo magis conſolaretur. Sequitur. b (Audiēs aūt qđ Archelaus &c.) Ad euidentiam huius notādū ſecundùm quòd refert Ioſephus antiquitatum xix. Herodes moriēs, cōdidit teſtm̄, in quo ordinauit Archelaū filiū ſuū, regni ſui ſucceſſorē ita tā quòd coronā ſibi nō imponeret niſi per Romanū imperatorē. Ad accipiendū igit̄ diadema venit Romā: ſed & frater eius Philippus & Herodes illuc venerunt, petentes paternæ hereditatis partē: finaliter decreuit imꝑator, vt Arche-

laus haberet medietatem regni paterni, quę dicta eſt Iudæa, aliã aũt medietatẽ, diuiſit in duas partes, & vnam dedit Herodi. Et factus eſt tetrarcha galdeæ. Aliam dedit Philippo & fact⁹ eſt tetrarcha itureæ & traconitiditis regionis, vt tangitur Luc.iij. Igitur quia Archelaus fuerat à patre ſubſtitutus quantum in ſe fuit, ideo fauebat factis à patre, propter quod Ioſeph timuit illo ire &c. vbi dominabaẽ alius filius qui in portione ſibi dedita à patre fuerat priuatus quãtum in ſe fuit. vt viſum eſt: propter quod Ioſeph cum puero ibidem ſecurius manſit. c (Et veniens hab. &c. naz.) vt ibi chriſtus nutriretẽ, qui in bethleem fuerat natus. d (Vt adimpleretur quod dictũ eſt per prophetas.) Eſa.xj. Egredietur virga de radice ieſſe: & flos de radice ei⁹ aſcender. Hebraica veritas ſic habet. Et nazarenus de radice eius conſurget: & ideo dicit. e (Quoniam nazaręus vocabitur.) quia in nazareth fuit conceptus & nutritus licet in bethleẽ fuerit natus vt patet expreſsius Luc.ij.

¶ Qnęſtio.xiij.

Quæſtio de chriſto.

QVæritur vtrum Chriſtus poſsit dici nazaręus? Ad quod dico qđ ſic. Et hoc conuenientiſsime primo: quia nazaręus interpretatur ſanctus ſiue ſanctificatus: ſed xp̃s dicitur ſanctus ſanctorum. Dañ.ix. & de ſeipſo dicit Io.ix. quem pater ſanctificauit. Secũdo qa nazaręus interpretatur floridus. Sed Chriſtus. dicitur flos ſecundùm Hier. ſicut beata virgo dicitur virga, ſecundùm illud Eſa.xj. Egredietur virga de radice ieſſe. & flos &c. Tertio quia conceptus eſt in nazareth & cõuerſatus ipſe & ſui parentes. vt dicit glo. Luc.ij. Sed contra primo. Nam homini cui non conuenit ſanctificari, id eſt ſanctum fieri, non conuenit eſſe, ſanctum & conſequenter nec nazaræum: quòd ſecundùm glo. interlineáré interpretatur ſanct⁹; quia quod non poteſt eſſe non poteſt fieri ſecũdùm Philoſophum primo phi. Sed Chriſto homini non conuenit ſanctificari, cum ſit principium totius humanæ ſanctificationis quia primũ mouens in quolibet ordine eſt ĩmobile &c. Solutio. Cum homo fiat ſanctus ex ſancto dupliciter, ſcilicet ex minus ſancto magis ſanctus, & ex ęque ſancto ęque ſanctus, per continuationem eiuſdem ſanctitatis precíſe: cum etiam homo fiat ſanctus ex non ſancto dupliciter ſcilicet ex non ſancto priuatiue quando: ſcilicet homo eſt & non ſanctus & negatiue quãdo ſcilicet homo non eſt, & producitur ſanctus, Chriſto cõpetebat fieri ſanctum ex ſancto, ſecundo modo ſecundùm aliquos iuxta illud Io xvj. Ego pro eis ſanctifico meipſum. Vel etiam primo modo id eſt ex minus ſancto, non quo ad merita, quæ ſunt effectus gratiæ, in quibus creſcebat. Et ſimiliter fieri ſanctum ex non ſancto negatiue, inquantum homo, erat loquendo ſemper: quia ante primum inſtans in quo factus eſt: & ſanct⁹ factus, non erat ſanctus homo: & conſequenter factus eſt ex non ſancto ſanctus. Non autẽ priuatiue: quia nũquam fuit ſine ſanctitate. Ad argumentum dico quòd mouens primum ſimpliciter eſt immobile ſimpliciter: ſed primũ in aliquo genere eſt immobile in illo genere, ſed nõ ſimpliciter: ſicut primum alterans.i. cœlum eſt immobile ſecundùm alterationem: ſed tamẽ localiter mouetur. Similiter xp̃s inquãtum homo non eſt ſanctificans ſimpliciter primũ, ſed deus trinitas. Eſt verò primum ſanctificans in hoc genere.i. per modum ſatiſfacientis pro peccato: & quãtum ad hunc modũ eſt immobilis qa null⁹ ſatiſfecit pro peccato eius, cum illud non fecerit, nec contraxerit. Secũdo. Nam cui non cõuenit habere contrariũ ſanctificationis termino.i. gratię, non conuenit ſanctificari: quia gñatiões ex cõtrarijs fiunt ſecundùm Philoſophum. Sed xp̃o nõ cõuenit habere tale cõtrariũ, cum illud ſit paternũ. Ergo &c. So. gñatiões & ꝓductiones factę ab agẽte naturali, fiũt ex cõtrarijs: qa nõ agit niſi alterando de qualitate in quãtitatẽ. Sed ꝓductiones factæ à Deo, poſſunt eſſe contradictorię.i. de nõ ente, ſicut fecit cœlũ non ex cõtrario, ſed ex cõtradictorio: & ſimiliter facit aliquãdo ſanctũ nõ ex ipſo, ſed ex nõ ſancto ſiue ex negatione ſanctitatis: & ſic xp̃s eſt factus ſanctus. Tertio. Nam ſi ſic debet dici: ideo eſt quia ſic eſt prophetatũ, vt colligitur ex hoc euãgelio. Sed nullibi in ſcriptura ſic reperiẽ ꝓphetatũ. Ergo &c. So. Licet hoc non fuerit ꝓphetatũ formaliter, ſecus virtualiter: qa nazaræus, vt dictum eſt interpretatur ſanctus & floridus: xp̃s aũt in ſcripturis dicitur ſanctus & ſimiliter flos iuxta illud Canticorum.ij. Ego flos cãpi, & iuxta illud Eſa xj.c & flos &c Vnde forte ſignanter dicit Euangeliſta per prophetas in plurali. Et ſic expleta eſt quæſtio.

Quõ xp̃s dicit primũ ſctificans.

Solutio.

In Epiphania Domini Euangeliũ ſecundùm Matt.ij.c.

CVm [a] natus eſſet Ieſus [b] in bethleem iudæ, [c] in diebus Herodis regis, [d] ecce magi ab oriẽte [e] venerũt hieroſolymã, [f] dicẽtes. Vbi eſt † qui nat⁹ eſt rex iudęorũ? [g] Vidim⁹ enĩ ſtellã ei⁹ in oriẽte, & venim⁹ adorare eũ. [h] Audiẽs aũt Herodes rex [i] turbatus eſt, [k] & omnis hieroſolyma cum illo. Et cõgregãs oẽs principes ſacerdotum & ſcribas populi, [m] ſciſcitabatur ab eis, vbi xp̃s naſceretur. [n] At illi dixerunt ei. In bethleẽ iudæ. Sic enim ſcriptũ eſt per ꝓphetã. [o] Et tu bethleẽ terra iuda, nequaq̃ minima es in principibus iuda. Ex te enĩ exiet dux q regat

† Vbi eſt. Tpe natiuitatis nr̃i regis noua ſtella viſa ẽ ĩ cœlis apparẽs inſolito more. Iſta ſtella ñ fuit cũ cæteris à natura creata, de nouo Xp̃o Dño naſcẽte diuinitus formata ĩ cui⁹

medio mul ti dicũt pue rum ſplédi dũ enituiſ ſe.vñ num. xxiiij.orieť ſtella ex Ia cob: & con ſurget vir ga ď iſrael. Item de Ia coberit qui dominet.

populum meum iſrael.[p] Tunc Herodes[q] clam vocatis magis, diligenter didicit tempus ſtellæ, quæ apparuit eis.[r] Et mittens illos in bethleem dixit, ite & interrogate diligenter de puero, & cum inueneritis renuntiate mihi, vt & ego veniens adorem eum.[s] Qui cum audiſſent regem abierunt.[t] Er ecce ſtella quam viderant in oriente ancedebat eos,[v] vſque dum veniens ſtaret ſupra, vbi erat puer. Videntes autem ſtellã, gauiſi ſunt gaudio magno valde.[x] Et intrantes domum[y] inuenerunt puerũ cum Maria matre eius.[z] Et procidentes adorauerunt eum.[a] Et apertis theſauris ſuis, obtulerunt ei munera: aurum, thus & myrrham.[b] Et reſponſo accepto in ſomnis,[c] ne redirent ad Herodem, per aliam viam reuerſi[e] ſunt in regionem ſuam.

Poſtilla.

CVm natus eſſet Ieſus &c. Matt. ij. Ante initiũ illˀ euã. ſcribit. ſ. Mat. in pcedẽti. c. cũ eſſet deſpõſata mater Ieſu Maria Ioſeph, antequam cõuenirẽt, inuẽta eſt in vtero habens de ſpũ ſctõ Ioſeph aũt vir eius, cũ eſſet iuſtus, & nollet eam traducere, voluit occulte eã dimittere. Hoc aũt eo cogitante, angelus dñi in ſomnis apparuit ei, dicẽs. Ioſeph fili dauid noli timere accipere Mariã coniugẽ tuã: quod enim in ea natum eſt, de ſpũ ſctõ eſt. Pariet aũt filiũ & vocabis nomẽ eius Ieſum. Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuũ à peccatis eorũ. Tunc poſtmodũ ſeqnit euã. hodier. In ſacro euã. quatuor cõtinent. Primo magorũ aduẽtus ad Chriſtum inquirendũ in principio. Secũdo Herodis cõſilium ad xp̃m occidẽdũ. ibi. andiẽs aũt. Tertio magorũ pfectˀ ad xp̃m venerãdum, ibi. Qui cum au. Quarto Dei reſpõſum magis factũ ad ſuã patriã remeandũ ibi. Et reſpõſo accepto in ſomnis. a (Cum natus eſſet Ieſus.) ſup. dulciſſ ſaluator de Maria virgine ſecundũm humanitatẽ. b (In bethleem iudæ.) Gor. hoc dicit ad differentiã alterius bethleẽ: quæ eſt in galilæa in tribu Zabulõ: de qua habet Ioſue. xix. c (In diebus Herodis). ſ. Aſcalonitæ qui fuit gẽtilis & idumęus & primˀ rex alienigena in Hieruſalẽ, & primus ſuper populum iudaicum conſtitutus. Pro quo ſciendũ quòd tres fuerũt Herodes, aſcalonita, antipas, & agripa, vnde verſus. Aſcalonita necat pueros, Antipa Ioannẽ. Agrippa Iacobum mittẽs in carcere Petrũ. Itẽ ſciẽdũ quòd Chriſtus tunc tẽporis natus eſt cũ primũ ablatũ fuit regnũ à iudæis, & qñ Alienigena regnauit, vt impleretur pphetia Iacob Geñ. xix. Nõ auferet ſceptrũ de iuda, nec dux de fœmore eius, donec veniat qui mittendus eſt: & à tpe illo quo Iacob pphetizauerat pphetiã illã fluxerunt. Mclvj. anni. d (Ecce magi ab Oriẽte) qui dicunt magi, ppter magnitudinẽ ſapiẽtiæ, & ſciẽtię. e (Venerunt hieroſolymã) ſecundũm glo. eo quòd crediderunt quòd talis puer nõ niſi in vrbe regia naſci debuiſſet. f (Dicentes, vbi eſt qui natus eſt rex iudæorũ xp̃s rex iudęorũ eſt dictˀ qa ad ipſos ſpãliter eſt miſſus, vt hr Mat. xv. Non ſum miſſus niſi ad oues q̃ &c. Itẽ qa cum eis nutritus & cõuerſatˀ eſt. ſcilicet in nazareth: vt habet Luc. xiij. Notãdum quòd ille titulus à tribus regibus eſt hodie nũtiatus et à Pylato in die paraſceues confirmatus, cùm fecit ſcribi titulum, & cruci affigi. Ieſus nazarenus rex iudęorũ. g (Vidimus enim ſtellã eius in Oriente, & venimus adorare eum.) Vnde Aug. dicit. Magi traditionem balaam ſequebantur, qui dicit vt habet Num. xxiiij. Orietur ſtella ex Iacob. & ſecundũm Chryſ. cum magi ſup montem qui dicitur Victorialis conſiſterent, & Deum adorarent ſtella ad inſtar pueri crucem in capite habentis eis apparuit, cuius aſpectu erant valde gauiſi: vt ſuis temporibus meruerunt videre ſtellam illam, quã propheta balaam longis temporibus ante prędixerat. Et ſtatim arripientes iter, ſtella antecedebat eos: & venerunt ad puerum adorãdum & munera ei offerebant. Et illa ſtella non tantum in nocte: ſed etiam in media die apparebat & Solis radios vicit in claritate, quod non eſt virtutis aliarum ſtellarum. Ful. Puer natus nouam ſtellam fabricauit: ſed quõ in. xuj. diebˀ tã cito venerũt ab oriẽte in hieruſalem quæ eſt in media parte mundi ſita? Reſpõdet Remi. quòd puer ad quẽ iuerunt potuit eos in tam breui ſpatio temporis ad ſe reducere. Vnde Auguſti. dicit quòd tres magi iter vnius anni. xiij. diebus peregerunt. h (Audiens autem Herodes rex, ſcilicet regẽ natum iudæis dẽ genere iudęorum cum ipſe eſſet idumæus & de alia gẽte. i (Turbatus eſt.) timens ne regno reuoluto, à iudæis ipſe expelleretur à regno: & ſemen eius poſt ipſum pſcideretur. Ideo ſecundũm Grego. ſuper Matth. Codices quibus genealogia iudęorum texitur cremauit. k (Et omnis hyeroſolyma cum illo) cauſa timoris: ne rex iratus regiones & populũ vexaret & aggrauaret. l (Et congregans omnes principes ſacerdotum & ſcribas populi) quærant legis doctores. m (Sciſcitabatur ab eis, vbi Chriſtus naſceretur. At illi.) ſicut periti in lege. n (Dixerunt in bethleem iudæ: ſic enim ſcriptum eſt per prophetam. Micheę. v. o (Et tu bethleem terra iuda nequaquam minima es in principibus iuda: ex te enim exit dux qui regat populum meum iſrael. Vnde in pſal. xlvij. Ipſe reget nos in ſęcula. Vnde Leo Papa. Chriſtus qui ſerui formam acceperat nõ venit iudicare ſed iudicari bethleem pręelegit natiuitati: & hieruſalem paſſioni. p (Tunc Herodes) Ly. cognito loco natiuitatis Chriſti

tres fuerũt Herodes.

De magis & quare dicunt magi: magi eí dicunt & illi q de ſingulis rebˀ philoſophizantur. Rabanus.

De ſtella q̃ duxit reges í bethleẽ q̃ differebat ab alijs í natura claritate motu & ſitu. De tur re crema.

De herode

Leo papa.

ex iudæorum reſponſo. q Clam vocatis ma-
gis diligenter didicit ab eis tempus ſtellæ quæ
apparuit eis.) Dicit enim clam id eſt occulte:
quia cum eſſet alienigena non confidebat de iu
dæis: & ideo voluit ſuum conſilium eos latere.
r (Et mittens illos in bethleem di. &c. & cum
inueneritis renuntiate mihi &c. Ly.) rñdet fal-
ſum obſequium: vt facilius eos decipiat & ad re
deũdũ ad ipſum inducat. Rab. Finxit ſe vultu &
verbis eum adorare velle, quem inuida cogita-
tione tractabat occidere. s (Qui cum audiſ-
ſent regem abierunt) recedentes de hieruſalé,
vt irent verſus bethleem. t Et ecce ſtella quã
viderát in oriente antecedebat eos.) vnde Chry
ſoſto. ſuper Matt. Ex hoc oſtenditur quia cum
ſtella duxiſſet magos in hieruſalem abſcondita
eſt ab eis: vt relicta ſtella cogeretur de Chriſto
interrogare vt ipſi magi qui prius fuerunt com

Quare ſtella fuit abſcõdita qñ reges hieruſalé itrauerunt.

moti cœleſti ſigno confirmarentur dicto pro-
phetico & ex doctorum hebraicorum reſpõ. ſi-
cut iam ſupra dictum eſt. v (Vſque dum ve-
niens ſtaret ſupra vbi erat puer.) ſtetit enim ſu-
per caput pueri. q. d. hic eſt, vt quia loquendo
monſtrare non poterat ſtãdo mõſtraret. x (Et
intrantes domum). i. diuerſorium vbi puer na-
tus fuerat. y (Inuenerunt puerum cum Ma-
ria matre eius.) Pie creditur quòd cum beata
virgo ante diuerſorium æquitatum magnum
vidiſſet recępit puerum de pręſepio ſuper gre-
mium & in brachia, vt ſic ſe matrem pueri oſté
deret. Rab. Diuino autem nutu factũ eſt quòd
abiret Ioſeph: ne aliqua occaſio male ſuſpitio-
nis daretur gentibus. z (Et procidentes ado-
rauerunt eũ.) Ly. ex quo patet quòd cognoue-
rũt ipſius diuinitaté p diuinã reuelationé. Cum
enim viderunt puerum pannis vilibus inuolu-
tum in gremio pauperis matris poſitum nullũ
regiæ dignitatis humanæ habentem ſignum,
non eſt veroſimile quòd talem reuerentiam ei
exhibuiſſent: niſi aliquid ſupra hominem co-
gnouiſſent. vnde Chryſo. Puerum viderunt ho
minem agnouerunt redemptorem illum illumi
nati in fide credentes hunc puerum eſſe ſaluato
rem mundi quem quæſierunt. a (Et apertis
theſauris ſuis obtulerunt ei munera: aurũ, th⁹,
& myrrham.) Ly. iſta tria obtulit quilibet iſto-
rum. ſ. aurum ad ſuſtentationem pauperis ma-

Ly. de muneribus loquens.

tris & filij, thus contra fœtorem loci, myrrham
ad conſolidanda membra pueri. Item per aurũ
ſignificabat regiam dignitatem: per myrrham
hominis mortalitatem, quia myrrha ſolent vn-
gi corpora mortuorum. per thus ipſius diuinita
tem, quia thus ad honorem diuinum concrema
tur. Item quia magi à puero habuerunt tripli-
cem ſubſtantiam. ſ. corpus animam & res tem-
porales. Fecerunt igitur homagium regi puero
nato de corpore: quia prociderunt, in quo nota-
tur eorum magna humilitas. Et in hoc repręhé
ditur ſuperbia illorum chriſtianorum qui non
flectunt genua ſua in eleuatione corporis chri-
ſti in miſſa. De anima quia adorauerunt eũ in

Triplex eſt adoratio. ſ. latrię dulię & hipdulię Tho. ij. ij.

quo notatur eorũ fides. de ſubſtantia tempora-
li quia ei munera obtulerunt: plus enim nó ha-
bet homo niſi corpus animam & téporalia. Se-
quitur. b (Et reſponſo accepto). ſ. per angelũ.
c) Ne redirent ad Herodé: per aliam viam re-
uerſi ſunt in regioné ſuam.) Ly. peracto obſe-
quio: quia deſcéderunt ad mare & inde per na-
uem trãſferantes abierunt in tharſim. Quod co
gnoſcens Herodes iratus poſtea naues tharſen-
ſium incendit; ſecundùm quòd fuit propheta-
tum per Dauid ps. xlvij. In ſpiritu vehementi
cõteres naues tharſis. Vnde circa pręſens euan
gelium vbi dicitur. In diebus herodis regis hic
quęritur, quare non dixit in diebus Octouiani
Cæſaris? Reſpondet euangeliſta hoc dixit, vt
videatur impleta ꝓphetia Iacob quæ habetur Geñ.
xlix. Non auferetur ſceptrum de iuda, nec dux de
fœmore, eius donec veniat qui mittendus eſt:
ſed iam ablatum erat ſceptrũ de iuda, quia iſte
Herodes erat alienigena & erat primus rex iu-
dęorũ: & ſic euãgeliſta probat ipſum veniſſe ex
triplici ꝓphetia. ſ. Iacob qui ꝓphetizauerat té-
pus xp̃i vt iam dictũ eſt: & ex ꝓphetia Michęę:
qui ꝓphetizauerat de loco, vt patet in Euange.
Et tu bethleem terra &c. & ex ꝓphetia Balaã:
qui ꝓphetizauit de ortu ſtellę, vt patet Nume.
xxiiij. Orietur ſtella ex Iacob. Manifeſtum eſt
ergo Chriſtum natum eſſe, cum omnes iſtę tres
prophetiæ vno tempore ſint impletæ.

¶ Quæſtio. xiiij.

Quæritur vtrum fuerit conueniens
magos de xp̃i natiuitate doceri p
ſtellã? Ad hoc dico nõ eſſe dubium
quòd ſic qa hoc ordinauit de quo
nihil cõuenietiſſime & ſapientiſſi
mę ordinat: quia perfecta Dei ſunt opera. Deu.
xxij. Ratio autem conuenientiæ eſt hæc. Nam
Deus omnia effectiue mouet ſecundùm quòd
eorũ natura requirit. ſ. naturalia per naturales
inclinationes, animalia ſentientia per ſenſibiles
appetitus, & homines rationales per appetitum
rationalem cum libertate quadam Dionyſi di-
cit quòd ad ꝓuidentiam Dei pertineret rerum
naturas nõ deſtruere, ſed ſaluare: ſicut autem
omnia mouet, vt congruit eis: ita etiam & oĩa
trahit ſecundùm modos eis cõuenientiores: ſi-
cut ruſtachiũ venatoré nobilé traxit per ceruũ:
Catharinã virginé elegantiſſimã per viam cu-
iuſdam apparentis matrimonij cõſueti quo ma
xime ſolent delectari iuuenculæ. Aug. verò Phi
loſophum & oratorem per ſapientiam & facun
diam ambroſianam. Vndè quia ipſe ex ſuauiſſi-
roſa charitate nullum conuenienté modũ tra-
hendi animã ꝑtermittit: dicit Eſa. v. c. Quid vl-
tra debui facere vineę meę (. i. populo meo vel
cuilibet animę) & nõ feci? Igitur etiã iſtos aſtro
logos conuenienter traxit per ſtellam Et cõfir-
matur ratio: quia ſicut omnis notificatio ſyllo-
giſtica debet eſſe per notoria ſicut Philoſophus
j. pol. & j. phi. docet, ita quæ fit per aliqua ſigna
vel indicia debet fieri p notoria & cõſequen-

ter per familiariora his qbus aliquid notificaẽ. Sed viris iuſtis & ſctis familiare eſt inſtrui itrin ſecus ſctiſpũs inſtinctu p donũ ppheticũ reliqs aũt per ſenſibilia. Iudæis aũt inſtrui p angelos viſibiliter apparẽtes per quos legẽ acceperãt: vt patet Act.vij. & rñſa frequẽter. Gẽtilib⁹ verò et aſtrologis maxime familiare erat doceri p ſenſibilia & maxime aſtra Igiẽ Anna & Symeõ iuſti ac ſancti acceperũt notitiã natiuitatis xp̃i p inſtinctũ ſpũſſancti: paſtores verò iudæi p angelos
Contra. & gẽtiles aſtrologi.i.magi per ſydera. Sed contra primo. Nihil eñ adducẽs hoĩes à Deo in errorẽ cõuenienter fit à deo: quia ipſe vult oẽs homines ſaluos fieri, & ad agnitionẽ veritatis venire. Sed apparitio huius ſtellæ eſt hmõi: quia fauet his q dicũt ſydera natiuitatib⁹ hoim dominari ergo &c. Solutio. Iſta apparitio nullã cãm errãdi dedit: niſi is qui veritatẽ intelligere noluerũt: qa ſecundùm Augu. cõtra Fauſtũ nulli aſtrologi cõſtituerũt ita naſcẽtiũ hoĩm fata ſub ſtellis vt aliquã ſtellarũ hoĩe aliquo nato circũitus ſui ordine reliqſſet, & ad eũ q nat⁹ eſt perrexiſſe aſſerũt. Si aũt Deus vellet ſubtrahere oẽm cãm errãdi his q volũt errare: quorũ.ſ. ignorantia nõ ſolũ eſt eã pcti: ſed etiã pctiñ ſubtraheret
De ſtella. etiã alijs occaſiones addiſcẽdi, ſicut ſi ſubtraxiſſet apparitionẽ hui⁹ ſtellę ignoraremus multa q̃ ſcim⁹. Secũdo. Non oẽm ſignũ notificatiuum cõueniẽter alicuius eſt certe ducẽs in illud. Sed iſta ſtella nõ certe notificabat natiuitatẽ xp̃i futuri regis aſtrologis: tũ qa eſto qd̃ p̃tenderet regem futurum, tñ impediri poterat ne regnaret: qa ſydera nõ cogũt hoĩes: tum etiã qa ſi nõ poſſet impediri: tñ nõ p̃tẽdebat eũ eſſe natũ in determinato loco, eum potuiſſet mater regis ſicut bethleẽ, ita & lõgiorẽ regionẽ petiuiſſe: tũ etiam qa dato qd̃ locum determinatũ ipſa p̃tẽderet tñ nõ p̃tendebat determinatã perſonã: qa exiſtens in aere nõ põt vnũ hoĩem deſignare ſi eſſet inter oculos vt pòterat eſſe rex: tñ qa dato quòd vnũ determinate deſignaret tñ iſti cognoſcere nõ poterãt q ſtellę naturã ignorabant, cũ antea nõ vidiſſent: ergo &c. Solu. Fuit ſignũ certũ
Solutio. determinatę pſonæ quãtũ ad offiñ.i. regis futuri: ſed nõ fuit ſignũ certũ ex ſe p̃cise ſicut ſydera ſignãt bella aut morbos.ſ. grã annexę pphetię vel inſpirationis diuinæ. Nõ eñ iſti moti ſunt q̃rere xp̃m p̃cise innitẽtes aſtrorũ peritię: cũ iſta ſtella de illis non fuerit quas obſeruat ars aſtronomica: ſed innitebanẽ reuelationi diuinæ, vt patuit in expoſitiõe euãgelij. & etiã inſpiratiõe diuina interiori.q̃ ſcd̃m herueũ eſt q̃dã inclinatio aiæ ad vnũ. Nõ poterat aũt impediri iſte rex ne regnaret: ſuppoſita diuina ordinatione: & ſtella p̃tẽdebat locum natiuitatis gñalẽ.i. iudæã gratia pphetiæ vel ſubiecti rõnis aſſerẽtis q̃ apparente tali ſtella ibi xp̃s naſcereẽ, qa inſpiratione ſuppoſita mater regis non ſe poterat abſentare. Et licet nõ p̃tẽderet determinatã pſonã quo ad ſubſtãtiã: tñ ſpectabãt in iudæa per aliã viã regis pſonã inueſtigare ſicut & fecerunt: et ſic Ieſu puero appente et coadiuuãte expleta qñ miẽt.

Dominica infra octauas epiphanię. Euang. ſecundùm Luc.ij.c.

CVm[a] factus eſſet Ieſus annorum duodecim,[b] aſcendentibus illis hieroſolymam ſecundùm cõſuetudinem diei feſti,[c] conſummatiſque diebus[d] cum redirent,[e] remanſit puer Ieſus in hieruſalem,[†] & non cognouerunt parentes eius[f]. Exiſtimantes autem illum eſſe in comitatu,[g] venerunt iter diei, &[h] requirebant eum[i] inter cognatos & notos. Et non inuenientes reuerſi ſunt[k] in hieruſalem, requirentes eum. Et factum eſt poſt triduum inuenerunt illum in templo[l] ſedentem in medio doctorum audientẽ illos & interrogantem eos[m]. Stupebãt autem omnes qui eum audiebant[n] ſup prudentia & reſponſis eius.[o] Et videntes[p] admirati ſunt. Et dicit mater eius ad illum Fili, quid feciſti nobis ſic? Ecce pater tuus[q] & ego dolentes quærebamus te[r]. Et ait ad illos. Quid eſt quòd me quærebatis?[s] Neſciebatis qa in his quę patris mei ſunt[t] oportet me eſſe?[v] Et ipſi non intellexerunt verbũ quod locutus eſt ad eos.[x] Et deſcendit cum eis, & venit Nazareth[y] & erat ſubditus illis.[z] Et mater eius conſeruabat omnia verba hæc in corde ſuo.[a] Et Ieſus proficiebat[b] ſapientia & ætate & gratia[c] apud Deum & homines.

† Remãſit puer Ieſus i hieruſalem ſaluator. Ieſus cum adhuc eẽt ętatis.xij. ãnorũ remãſit i hieruſalem vt eã iã coleret ad q̃ miſſus erat hęc erat ſynagoga iudęoru ad q̃ Saluator miſſus vt iudęorum auferret neqtiam & cordis duritiã. Et icredulitatẽ: & eam vineã ab oĩ ſpurcitia mũdaret & vt q adhuc puer erat pueros doceret: iueteratos iudæos ibecilles & ignaros. Q in hitã q̃ puer xp̃m ignorabant medi⁹ antẽ veſtrũ ſtetit quẽ vos neſcitis, id eſt ignoratis. Io.j. vñ ſaluator ieſus d̃ iudęis ait mat.xj. cui ſimilẽ exiſtiabo gñatione iſtam ſimilis eſt

Poſtilla.

IN illo tempore. a (Cum factus eſſet Ieſus annorũ xij.) Lu.x. Hiſtoria hui⁹ Euangelij facta eſt anno Chriſti.xij. & xviij.kalẽ. Maij feria.iiij. Luna xv. inditione.iiij. Cum Euãgeliſta Lucas nobis declaraſſet quomodo Chriſtus fuit in tẽplum p̃ſentatus, & à Symeone & ab Anna vidua laudatus, ſicut dictum eſt in præcedẽti dominica: poſtquàm declarauit quomodo Chriſtus in ęgyptum portatus fuit in qua ſeptẽ annis fuit. Et cum iam redijſſet de ęgypto poſt mortem herodis: fuiſſet iam quinque annis cum parentibus ſuis in nazareth. Factum eſt autem

pueris ſedẽtibus in ſoro.

anno.xij.aſcendentibus parentibus ſuis Hieroſolymam ſecundùm conſuetudinem diei feſti. Iudæi enim ter habebant in anno præceptum eundi in Hieruſalem. Primum in paſcha quod fuit feſtum Azimorum: per hoc feſtum recolebant exitum & liberationem de Aegypto. Secundo in penthecoſte, per quod recolebant memoriam legis datæ in quadrageſima die ab exitu de Aegypto. Tertio in ſcenophegia ſeu in feſto tabernaculorum, per qd recolebant quomodo per.xl.annos in deſerto habitabant in tabernaculis. In his feſtis quilibet vir tenebatur ſe præſentare in Hieruſalem cũ hoſtijs à Deo determinatis. De mulieribus non fuit præceptum ſi tamẽ comitabãtur viros ſuos bonũ erat & laudabile: ſed qui erant valde remoti poterant ſe in duobus feſtis excuſare: ſed nõ de feſto paſchæ niſi de neceſsitate infirmitatis: ergo dicit. In ſacro Euangelio tria continentur.

Diuiſio Euangelij.

Primo Chriſti abſentatio, ibi. Remanſit puer. Secundo Chriſti diſputatio, ibi inuenerunt in tẽplo. Tertio Chriſti inquiſitio, ibi ego & pater tuus. b (Aſcendentibus illis.) Iorda ad literam: quia Galilæa erat in plano vbi Nazareth fuit ſita in qua chriſtus fuit annuntiatus & educatus: Hieruſalem autem erat in montanis & diſtat Nazareth ab Hieruſalem per tres dietas. Sed ſecundũ Greg. Omnis Chriſti actio noſtra eſt inſtructio ergo Chriſtus hoc in. xij.anno fecit, vt nobis exemplum daret & vt etiam libentius eccleſias viſitemus. c (Conſumatuſq́ue die.) ſ.octo pertinẽtibus ad ſolẽnitatem. d (Cum redirent). ſ. Maria & Ioſeph. e (Remanſit puer Ieſus in Hieruſalem & non cognouerunt parentes ei⁹) id eſt non aduerterunt quòd remaneret. Et hoc eſt contra illos qui raro manẽt in eccleſia vſque in finem miſſæ aut ſermonis, ſed diabolo inſtigante cito exeũt & in cemiterio vel foro ſtãt: & inutilibus & q́nque nociuis ſermonibus ſe occupãt: vt patet Io.viij.

Ioan. viij.

Qui ex Deo eſt, verba Dei audit. ꝓpterea vos nõ auditis quia ex Deo non eſtis. f (Exiſtimantes autẽ illũ eſſe in comitatu.) Guil. filijs Iſrael ad feſta cõfluẽtibus vel ad ꝓpria redeũtibus, mos erat ſeorſum viros & ſeorſum fœminas incedere: pueri autẽ cum quolibet parẽte indifferenter ire poterãt: & ideo Maria putauit Ieſum eſſe in comitatu virorũ, Ioſeph putauit eſſe in comitatu mulierum cum Maria, & ſic perdiderũt Ieſum. g (Venerunt iter vnius diei). i. in eadem die qua redierũt de Hieruſalem. h (Et requirebant eum). ſ. ſecunda die. i (Inter cognatos & notos & nõ inuenientes eum reuerſi ſunt). ſcilicet tertia die. k (In Hieruſalem requirentes eum: & factum eſt poſt triduum inuenerunt illum in templo) non in foro neque in ludo, ſicut pueri iam ſolẽt inueniri, ſed in templo vbi domus orationis eſt. l (Sedentem in medio doctorum audientem illos & interrogantem eos.)

Lyra.

Lyra. vt melius poſſet eos audire & melius cum eis conferre. hoc eſt enim ſapientis primo audire & poſt interrogare. m (Stupebant autem omnes qui eum audiebant), id eſt valde mirabãtur. n (Super pruden. & reſponſ. eius:) quia alias inauditum fuerat quòd puer talis ætatis tam ſapienter loqueretur. o (Et videntes). ſcilicet Maria & Ioſeph eum in medio doctorum. p (Admirati ſunt & dixit Mater eius ad eum. Fili qd feciſti nobis ſic.) Ecce pater tuus, ſcilicet putatiuus vel nutritiuus. q (Et ego dolen. quære. te.) Hic inſtruuntur parentes qualiter in correctione debeant ſe habere ad filios vt contumelioſis & maledictis non conturbẽt pueros ſuos. Corripiendi enim ſunt primo cum benignitate & ſi non iuuat, tunc cum virga aſpera: vt patet Prouerbio.xxij. Noli ſubtrahere à puero diſciplinam: ſi enim percuſſeris eum virga non morietur, & animam eius de inferno liberabis. Nota tamen quòd nunquam legitur in Euangelijs Ioſeph Ieſu locutum fuiſſe: ſed hoc ſemper Mariæ virgini dimittebat: quia ad ipſam tamquam ad veram matrem pertinebat. Item hic quæritur quare Ioſeph dicitur pater Ieſu, cum nõ genuerit eum? Dicendum quòd dicebatur pater eius propter tria. Primo propter hominum opinionem: vt patet Luc.iij. Vt putabatur filius Ioſeph. Secundo propter eius nutritionem: quia ſecundùm Origenem ſic appellatur Ioſeph, ſcilicet pater Ieſu: quia nutritius eius fuit. Tertio propter cõiugalem deſponſationem ſcilicet Ioſeph & Mariæ. Nam ſecundùm Auguſt. multo cõuenientius Chriſtus dicitur filius Ioſeph quã ſi eſſet aliũde adoptatus. Item quare Maria virgo præpoſuit Ioſeph ante ſe dicens. Pater tuus & ego dolentes quærebamus te, cum tamen ſit mater Dei & regina cœli.

De Maria.

Reſpondetur primo propter humilitatem quam habebat excellentiſsimam. Secundo vt exemplum daret alijs mulieribus honorandi viros ſuos. r (Et ait ad illos quid eſt quòd me quærebatis). ſcilicet inter conſanguineos & notos. s (Neſciebatis) quia in his quæ patris mei ſunt ſup. cœleſtis. t (Oportet me eſſe) quia alium patrem non habeo. Origẽ. in cœlis ſine matre in terris ſine patre. v (Et ipſi non intellexerunt verbum quod locutus eſt ad eos.) Ly. quia adhuc non erant aſſueti talia audire ab eo. x (Et deſcendit cũ eis & venit Nazareth.) ad eorum conſolationem. y (Et erat ſubditus illis.) ad noſtram inſtructionem. z (Et mater eius cõſeruabat omnia verba hæc in corde ſuo.) Omnia enim quæ vidit vel audiuit à Chriſto fieri quorum tunc plenã cognitionem non habebat memoriter tenuit. Vnde Beda. Virgo Maria quæ non intellexit, ſiue quę nondum intelligere potuit· poſuit omnia in corde ſuo quaſi ruminanda & diligentius ſeruanda recondebat. Hoc eſt contra nos oblinioſos qui nec aliquid quod de Deo & ſalute animarum noſtrarum audiuimus, memoriter retinemus: ſed ſumus ſicut vas confractum quod nihil poteſt continere. vnde eccleſia. xxj. Cor fatui quaſi vas confractum omnem ſapien

tiam nó retinebit. a (Et Ieſus proficiebat ætate. Gor. quo ad corporis incrementum, ſcilicet de infantia ad pueritiã, de pueritia ad iuuentuté. b (Sapientia & gratia) Lyra. non quantũ ad rem ſed quãtum ad oſtenſionem in effectu, inquantum ſapientiam ſuam non tantum humanam, ſed etiam diuinam magis oſtendebat ſecundùm ſuum beneplacitum & prout noſtræ ſaluti expediebat. c (Apud Deum & homines), id eſt Deo ad laudem, & hominibus ad ſalutem proficiebat.

¶ Quæſtio.xv.

Quæſtio de chriſto.

QVæritur circa Euangelium vtrum Chriſtus audiendo ſiue interrogádo doctores vel alios aliquid ab homine didicerit vel ab Angelis? Ad quod ex doctrina ſancti Thomæ tertia quæſtio.xij. articu.iij. & iiij. ſic reſpondetur. Non eſt conueniens dignitati Chriſti vt à quocunque homine doceretur. Nam in quolibet genere primum mouens non mouetur ſecũdũm illam ſpeciem motus ſicut primum alteratur. Sed Chriſtus eſt omnium hominum conſtitutus caput, ſicut ab eo omnes doctrinam veritatis acceperunt. Vnde ipſe dicit Ioannis. xvj. Ad hoc veni in mundum, vt teſtimonium perhibeam veritati. Nihil etiam didicit ab angelis. Nam anima humana ſicut media eſt inter ſpiritualia & corporalia: ita duobus modis perficinata eſt, ſcilicet per ſcientiam acceptam à ſenſibilibus & per inditam impreſsionem ſpiritualium ſubſtantiarum. Sed anima Chriſti perfecta eſt ex ſenſibilibus quidem per experiétiam

Argumétũ

ad quam lumen Angelicum non requiritur. & ex impreſsione ſuperiorí ſecũdũm infuſam immediate à Deo: quia ſicut ſupra cõmunem modum creaturæ vnita eſt verbo perſonaliter, ita etiam ſupra eundé repleta eſt gratia & ſciétia non mediãtibus angelis, qui etiam ex ſpirituali influentia ſcientiam acceperunt. Sed contra primam concluſionem primo. Nam interrogare & reſpondere eſt addiſcentis. Sed Chriſtus iſta inter doctores fecit ergo &c. Solu. Secundùm Orig. ſuper Lucam: non interrogabat vt addiſceret ſed vt erudiret. Ex vno quippe doctrinæ fonte manat & interrogare & reſpondere ſapienter. Vnde & dicitur quòd ſtupebãt oés qui eũ audiebant ſuper prudẽtia & rñſis eius.

Secundum

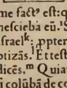
Secundo. nã Chriſtus accipiebat ſcientiã experimentalé à ſenſibilibus. Ergo à fortiori & ab hominibus: quod eſt nobilius: cum in animam docentis ſpecies intelligibiles ſint in actu, quæ in ſenſibilibus ſunt in potentia. Sol. Addiſcés ab homine nó accepit ſcientiam à ſpeciebus intelligibilibus eius immediate ſed mediantibus vocibus quæ ſunt conceptionum intellectualiũ ſigna: ſicut & creaturæ conditæ à Deo ſimiliter ſunt ſigna ſapientiæ eius. Vnde ſicut dignius eſt doceri à Deo quàm ab homine: ita dignius eſt accipere ſcientiam per ſenſibiles creaturas

Tertium.

quàm per hominis doctrinam. Tertio. Nam quilibet audiens ſermonem ſignificatiuum alicuius quòd non ſcit, poteſt illud addiſcere. Sed Chriſtus à principio ſecundùm ſcientiam experimentalé nó ſciuit omnia ergo &c. Solu. Chriſtus in ſciétia experimétali ſicut in ætate proficiebat. Sicut aũt ad accipere ſciétiam per inuentioné, ita & accipere per diſciplinam, requiritur ætas perfecta. Dñs aũt nihil fecit ſuæ ætati non congruens. Igitur audiés doctrinæ ſermonibus nõ accõmodauit auditum niſi illo tpe quo poterat per viam experientiæ talem ſcientiæ gradũ attigiſſe. Hæc omnia cum multis alijs ſan. Tho. ſupra virtualiter. Sed tamé cum dicit quòd xp̃s ab homine nó didicit videt̃ intelligendũ de rebus ab homine naturaliter ſcibilibus cuiuſmodi eſt notitia omnium naturaliũ, non aũt de his quę per ſeipſum naturaliter ſcire nullus põt cuiuſmodi eſt loqui hac vel illa lingua, cum hoc non ſit quid naturale: ſed ex voluntaria inſtitutione dependens. Scientia enim experimentali xp̃s addiſcebat, & ꝓficiebat modo naturali quo non poterat vt videtur, ſcire prędicta. Sed tamé ſciédum eſt quòd homo in docendo dupliciter ſe habere poteſt, ſcilicet vt doctor, quando ſcilicet ex intentione docendi aliquid facit, & vt res quædam: quando ſcilicet ſine intentione docendi aliquid facit, aut dicit, vnde alius addiſcit. Et iſto ſecundo modo forte Chriſtus à matre ſua loqui didicit: quia ſcilicet ex bonitate ſuæ ſanctæ & memorię, cum audiebat nominari panem & videbat afferri panem, apprehendebat quòd ly panis panem ſignificabat: ſiue per cogitatiuã vt faciunt alij pueri ante vſum rationis ſiue per rationem cuius vſum ſemper habuit. Vnde antequam tempus adeſſet, quo virgo mater eũ verba formare doceret, iam iſta didicerat. Et ſic quæſtionis terminatio nota.

De chriſto qũo loqui didicit.

In octaua Epiphan. Euangelium ſecundùm Ioan.j.c.

IN illo tempore.[a] Vidit Ioanes Ieſum[b] veniẽtem ad ſe, & ait.[c] Ecce agnus† Dei, ecce[d] qui tollit pctã mundi[e]. Hic eſt de quo dixi.[f] Poſt me venit vir qui[g] ante me fact⁹ eſt: qui prior me erat,[h] & ego neſciebã eũ.[i] Sed vt manifeſtaretur in iſrael[k]: ꝓpterea veni ego in aqua, baptizãs.[l] Et teſtimoniũ ꝑhibuit Ioãnes, dicẽs.[m] Quia vidi ſpm̃ deſcẽdẽtẽ quaſi colũbã de cœlo, & manſit ſuper eũ[o]. Et ego neſciebã eũ. Sed qui miſit me[p] baptizare in aqua,[q] ille mihi dixit. Super quẽ videris ſpm̃ deſcẽdẽtem, & manentẽ ſup eũ,[r] hic eſt q baptizat in ſpi

† Ecce agn⁹ xp̃s Saluator mũdi à ꝓprietate aialis recte agn⁹ dicit̃. Nam ſicut agn⁹ é aial inocuũ ſimplex q ſi ad morté duci tur patienter patitur. Nó vociferat tñ pede ꝑcutit. Sic & xp̃s nulli nocuit, mortem patiẽter tulit, & nó cõmi

nat⁹ eſt. Et riruſcītō⁹.& ego vidi,& teſtimoniū phi-
buı,quia hic eſt filius Dei.

si iniuria-bat̄ bndic e bat.vñ.j.p.c.ij. Qui cū maledi-ceret, non maledice-bat. Qui cū pateret nō cōminabatur.

Poſtilla.

IN illo tempore. Vidit Io. Ieſum venientem ad ſe &c. In hoc euāgelio explicat Ioānes euāgeliſta teſtimonium Ioānis baptiſtæ de Chriſto in eius præſentia. Et hoc dupliciter. Primo generaliter corā turbis &c. Secundo ſpāliter.ſ.corā aliquib⁹ diſcipulis ioannis. Sed pręſens euāgelium ſolum continet primam partem. In qua ponitur. Primo Ioānis baptiſtæ teſtificatio. Scdo excluditur teſtificantis ſuſpitio. Tertio ſubiungit̄ teſtimoīj confirmatio:dicit,Ergo ſic. a (Vidit Ioannes Ieſum.) præſentialiter quia teſtimonium quod eſt per viſum eſt efficaciſſimum. b (Venientem ad ſe) hoc nō eſt intelligendum de aduentu Chriſti ad baptiſmum ſed poſt. Quod patet ex hoc quod ſequitur infra hoc eſt in iſto capitulo quòd Ioannes ante iam viderat ſpiritum deſcendentem ſuper eum,quod factū fuit in baptiſmo. Et ideo patet quòd Chriſtus poſt baptiſmum venit ad Ioannem,vt teſtimonium Ioannis pluries latū præſentialiter eſſet efficacius. Subditur autem teſtimonium Ioānis de Chriſto dupliciter. Primo quantum ad eius veram humanitatem,in qua pro nobis immolatus eſt.cum dicitur. c (Ecce agnus Dei.)id eſt à Deo miſſus immolandus,vt hoſtia acceptiſſima. Circa quod cōſiderandum,quòd licet alia aīalia immolarētur in lege:vt bos,vitulus,capra,& huiuſmodi: tamen Chriſtus magis vocatur agnus quàm cætera immolatitia duplici de cauſa. Prima eſt,quia inter omnes figuras veteris teſtamenti, agnus paſchalis figurabat expreſſius paſſionem Chriſti:quia ille agnus erat ſine macula,& per eius immolationem filij Iſrael liberati ſunt à ſeruitute ægyptiaca. Sicut per paſſionem Chriſti qui peccatum non fecit,ſumus liberati à ſeruitute diaboli. Secunda cauſa eſt,quia iuge ſacrificium quod figurabat perpetuitatem beatitudinis,fiebat de agno,ſicut & Chriſtus eſt noſtra beatitudo. Secundo fert teſtimonium ioannes de Chriſto quantum ad eius diuinitatem cum ſubdit. d (Qui tollit peccata mundi.)quia tollere peccatum eſt proprium ipſius Dei. Dicitur autem hic peccatum,ponendo ſingulare pro plurali ſecundum modum idiomatis Hebraici vt patet Geñ xviij. Venit muſca grauiſſima,id eſt,multitudo muſcarum. Vel aliter dicitur peccatum ſingulariter,licet ille agnus tolerit omnia peccata,tamen ſpeciali modo pro peccato originali occiſus eſt. e (Hic eſt de quo dixi.) Hic conſequenter tollitur ſuſpitio teſtis. Ieſus enim ſecundum carnem erat cognatus Ioannis ex parte matris:& ideo ſi hoc teſtimonium dixiſſet tantum poſtquàm Ieſus fuit ei notus,poſſent aliqui habere eius teſtimonium ſuſpectum. Et ideo teſtimonium ioannis de Chriſto fuit aliquo mo-

De xpo & quòd erat cognat⁹ ioannis.

do antequā notitiam determinatam haberet de ipſo:quia primo in generali fuit reuelatus aduētus Chriſti,ꝓpinquus de futuro ipſi ioāni:& fuit ſibi preceptū à dño,vt baptizaret in nomine venturi,& prędicaret eius aduētū,& prępararet populum:& tūc incœpit ferre teſtimoniū de Chriſto in gñali,dicēs quòd cito eſſet venturus:tamē neſciebat qs eſſet determinate:ſed tūc datū fuit ſibi ſignū cognoſcēdi ipſum.ſ. per apparitionē ſpūſſancti. Et hoc eſt qđ dicit. Hic eſt de quo dixi.q.d.nō modo incipio ferre teſtimoniū de ipſo ſed antequā ipſum cognoſcerē. f (Poſt me venit &c.) Ex hoc patet quòd ioannes nō loquitur de aduētu Chriſti in mundū:quia iam erat natus & ferè triginta annorū:ſed loquit̄ de aduentu ad prędicandū myſteriū noſtræ redēptionis cōplendu. g (Añ me factus eſt). Ex hoc loco arguit Arrius,quòd verbū ſcdm naturā verbi ſit factū:quia nō eſt dubium quin ioannes præceſſit Chriſtum ſcdm carnem. Et ideo cū dicit ante me factus eſt,de natura verbi eſt intelligēdū. h (Et ego neſciebam eū).quātum ad perſonam determinatam. i (Sed vt manifeſtaret̄ in iſrael),id eſt ipſi iſrael. k (Propterea veni ego in aqua baptizās.)quia totum officium ioannis baptizando & prædicādo erat ordinatum ad manifeſtationē Chriſti. Sed cōtra illud qđ dicitur hic ego neſciebam eum,videt̄ eſſe illud qđ habet̄ Mat.iij.quòd ioānes prohibeat Ieſum venientem ad baptiſmum,dicens. Ego à te debeo baptizari:ergo vt videt̄ ante baptiſmum ipſum cognouit. Dicēdum quòd in baptiſmo cognouit eum dupliciter. Primo per reuelationem diuinam,quādo venit ad baptiſmum ioannis:& tūc dixit ei Ioānes illud Matth.iij. Ego à te debeo baptizari. ſcdo cognouit eum qñ ſpūſſanct⁹ deſcendit ſuper eū in ſigno viſibili,à Deo prius ſibi dato,vt dictum eſt. Et ideo cum dicit hic. Et ego neſciebam eum:refertur ad tempus precedēs baptiſmum quo ioannes nō cognoſcebat Ieſum quantum ad perſonam determinatam. l (Et teſtimonium) Hic ponitur teſtimonij ioannis confirmatio per ſignum ſibi diuinitus datum de Chriſto à principio quod poſtea vidit in ipſo. Et hoc eſt quod dicitur,& teſtimonium perhibuit ioānes,dicēs. m (Quia vidi ſpiritum deſcēdentem quaſi columbā &c.) Hoc fuit quādo ioānes baptizauit Ieſum,vt habet̄ Mat.iij. n (Et ego neſciebam eum). Iſtud refertur ad tempus pręcedens baptiſmum,vt dictum eſt Auguſt.autem refert neſciebam ad poteſtatem excellentiæ in baptiſmo,quam ſibi Chriſtus retinuit quæ conſiſtit in quatuor. Primum eſt qđ ipſe ſolus baptiſmū inſtituerit. Secundū eſt qđ effectum baptiſmi ſine baptiſmo conferre poſſet. Tertium eſt quòd meritum paſſionis eius in baptiſmo efficaciam haberet:& quartum qđ ab aliquo tempore baptiſmus conferretur in nomine ipſius,ſicut legitur Act.xix.q.d ego neſciebam quòd hanc excellentiam prędictam in baptiſmo ſibi retineret.vñ ſubditur poſtea, hic

De ætate hominis.

Ad qđ erat ordinatum offiñ ioan. baptiſtæ.

Poteſtas xp̄i in quatuor.

eſt qui baptizat,ſcilicet ſolus quantum ad excellentiam. Prima tamē expoſitio magis videt̄ cōſonare literæ,ita quòd illud neſciebam eum,refertur ad tempus pręcedēs baptiſmum Chriſti: quādo ioānes non cognoſcebat Chriſtū adhuc in perſona determinata,vt prędictum eſt:ſed in gn̄ali. Et cum hoc fuit ſibi datum ſignū cognoſcendi eum determinate in futuro per apparitionem ſpūſſancti in ſigno viſibili, ideo ſubditur. o (Sed qui miſit me).i. Deus per expreſſam miſsionem & apparitionem. p (Baptizare in aqua)quia baptiſmus ioannis gratiam nō cōferebat ſed baptiſmum Chriſti ſignificabat & ad ipſum diſponebat. q (Ille mihi dixit).ſ.Super quem videris ſpiritum deſcēdentem & manentem ſuper eum in ſigno viſibili).i.in ſpecie columbæ. r (Hic eſt qui baptizat in ſpūſancto.) quod eſt ꝓprium ipſius Dei.ſ.ſaluare animas ꝑ gratiam ſpiritusſancti quæ datur in baptiſmo. s (Et ego vidi) ſpiritumſanctum. ſ. prædicto modo deſcendentem ſuper ipſum. t (Et teſtimonium perhibui:quia hic eſt filius Dei).ſ.naturalis & per cōſequens habens eandem virtutem cum patre.

De baptiſmo ioan.

¶Quæſtio.xvj.

Quæſtio de ioan. Solutio.

QVæritur vtrū Ioannes vidēs Chriſtum & ei teſtimonium reddens, ipſum,vt dicit ioannes agnum appellauerit cōuenientius quā aliud animal ſolitū imolari: cuiuſmodi eſt bos,vitulus,capra,turtur,columba? Ad qd̄ reſpondetur quòd ſic. Primo. Nam vt patet nume.xxiiij.agnus erat principale ſacrificiū:quia licet alia animalia certis temporibus immolarētur:tamē vnum erāt quotidianū ſacrificiū quo immolabat̄ vnus agnus mane alius veſpere.Sed Chriſtus eſt principale ſacrificiū quia licet ſancti paſsi pro fide ad ſalutem fidelium conferāt: nō tamen habēt hoc niſi inquātum ſuper oblationem agni quaſi oblatio adiuncta principali ſignificato immolatur. Igitur ille agnus Chriſtū ſignificabat,qui immolabat̄ mane & veſpere in ſignū quòd per Chriſtū habebim° in patria viſionem matutinā & veſpertinam vel in ſignum quòd ipſe ſit alpha & o. Et cōfirmat̄ ratio: quia ille agnus inter eius figuras erat expreſsior reſpectu paſsiōis Chriſti quia erat ſine macula & per illū filij iſrael ſunt liberati ab imperio Pharaonis ſicut per Chriſtum puriſsimum liberamur ab imperio diaboli. Eſt aūt notandū quòd hoc teſtimonium ioānes reddidit Chriſto,vt videtur quando ipſum baptizauit:quia,vt patet ioan.j.cap.ipſe ioannes non Cognoſcebat Chriſtum:ſed à Deo acceperat ſignum quòd ipſe eſſet ſuper quem videret deſcendentem columbam quam vidit deſcendere in baptiſmo. Ideo probabile eſt qđ tunc ſtatim glorificauerit Chriſtum apud ſuos diſcipulos quibus eum prædixerat venturum. Secundo propter manſuetudinem. Eſaiæ.xxxv.Quaſi agnus &c.)Sed cōtra quāto animal eſt ſimili° xp̄o tāto cōueniētius ꝑ nomē eius noiat̄. Sed vitul° eſt ſimilior Chriſto quàm agnus quia eſt perfectior & quāto aliqd eſt perfectius,eſt Deo ſimilius. So. Aliquid dicitur ſimile alteri duobus modis. Vno modo in repręſentando, vt imago: alio modo in eſſendo, ſicut filius eſt ſimilis patri. Quando ergo aliqd eſt perfectius eſt Deo ſimilius in eſſendo qa magis appropinquat diuinę naturæ:ſed non repræſentando:quia interdum viliora habent ꝓprietates magis exp̄ſsiuas proprietatum Dei, ſicut magis exprimitur per miſericordē gallinā,quæ pullos fouet & protegit:quàm per ęquum frementem, mordentem,calcitrantem, & bella cupientem. Sed inſtatur:quia etiam filius eſt ſimilis patri in repręſentando: dico quòd verum eſt: vnde plus aſsimilatur quàm imago extenſiue, ſed tamen imago aliquando plus aſsimilat̄ intēſiue quantum ad repręſentationem,quia interdum filius erit diſsimilior patri in accidētibus: puta quantitate,figura & colore quàm imago. Et ſic ſatis terminata eſt quæſtio.

Solutio.

Dominica.ij.poſt octauas Epipha. ſecundùm Ioan.ij.c.

IN illo tempore.[a] Nuptiæ factæ ſunt† in chanagalileæ,[b] & erat mater Ieſu ibi[c]. Vocatus eſt autem Ieſus,& diſcipuli eius ad nuptias.[d] Et deficiente vino,[e] dixit mater Ieſu ad eum. Vinum non habent[f]. Et dixit ei Ieſus. Quid mihi & tibi eſt mulier[g]? Nondum venit hora mea.[h] dixit mater eius miniſtris.[i] Quodcumque dixerit vobis facite.[k] Erant ibi autem lapideæ hydriæ ſex poſitæ ſecundùm purificationem iudæorū,[l] capientes[m] ſingulæ metretas[n] binas vel ternas. Dixit eis[o] Ieſus.[p] Implete hydrias aqua. Et impleuerunt eas vſque ad ſummum.[q] Et dixit eis Ieſus.[r] Haurite nunc & ferte Architriclino.[s] Et tulerunt.[t] Vt autem guſtauit Architriclinus aquam vinum factum, & non ſciebat vnde eſſet. Miniſtri autem ſciebant qui hauſerant aquam, vocat ſponſum Architriclinus,& dicit ei. Omnis homo primo[v] bonum vinum ponit,[x] & cum inebriati fuerint[y] tunc id quod deterius eſt[z]: tu aūt ſeruaſti bonū vinū vſque ad

† Nuptiæ factæ ſunt. Aliq videntur aſſerere qđ dn̄s ieſ° ſaluator ꝑ miraculūq; in his nuptijs fecit matrimonium efficax creauerit: mr̄imoniū efficax effecerit iſtđ ſitm mēte diuia qn̄ qn̄ xp̄s dn̄s ꝑ pctis uñs mortu° eſt oīne ſacr̄m efficaciā habuit matrimoniū initium habuit qn̄ de° hoīem creauit & eos marē et mulierē cōiūxit. Sunt aūt nuptiæ ſeu mr̄imonium viri & mr̄ieris mutuo cōſenſu cōiūctio vi-

ię idiuidnę cóſuetudi- ne obſeruãs inſti. de nn ptijs.et hoc vult magi. li.iiij.di.xx vij. pte ſut ergo nu- ptiæ.

huc.[a] Hoc fecit initium ſignorum Ie-
ſus in chana galileæ & manifeſtauit
gloriam ſuam. Et crediderunt in eum
diſcipuli eius.

Poſtilla.

IN illo tpe. Nuptiæ factæ ſunt in
chana galileæ &c. Ioã.ij. Miraculũ
iſtud dñs Ieſus fecit ãno ei° .xxxj.
idus Ianuarij luna.xv.feria.ij. indi
tione.iiij. Aute initium illius euan
gelij ſcribit ſctũs Io.de vocatione diſcipulorum
Chriſti. Et dixit eis. Amẽ amen dico vobis vi-

Diuiſio Euangelij.

debitis cœlũ apertũ,& angelos Dei deſcẽdẽtes
& aſcẽdẽtes ſup filiũ hoĩs. Tũc ſeqoĩ euãgeliũ
hodiernũ. (In ſacro euãgelio tria cõtinentur.

Q uid ſit Chana.

Primo matrimonij cõmẽdatio,ibi. Nuptiæ fa-
ctæ ſunt. Secũdo miraculi opatio,ibi. Deficiẽte
vino. Tertio diſcipolorũ cõfirmatio,ibi hoc pri

Tp̃s nuptiarum.

mũ ſignũ. a) Nuptiæ factæ ſont in chana gal.)
Gor. Chana eſt nomen villæ in qua factæ ſunt
nuptiæ in prooincia galileæ: & iſta villa diſtat

Quare xp̃s eſt vocatus ad nuptias.

à Hieruſalẽ quaſi tribus dietis. Et iſtæ nuptiæ
factæ ſunt eadẽ die,qua Chriſtus baptizatus eſt
reuoluto vno anno. b (Et erat mater Ieſu ibi)
non dicitur quòd fuerit vocata: quia ratione cõ
ſanguinitatis venerat tamquam officioſa. Sicut
etiam abijt in montana ad Elizabeth ad ſeruiẽ-
dum ei. Lu.j. Ratione huius etiam vocatus fuit
Dñs cũ diſcipulis ſuis. c (Vocat° eſt autẽ Ie-
ſos &c.) Chry. Vocat° eſt Ieſus ad nuptias,nõ vt
aliqs magnus,ſed vt cõſanguine°,& ipſe vt hu-
milis nõ reſpuit,ſed vadit. Sed qũo vocati ſunt
Ieſus & mater eius & diſcipuli ad nuptias cum
eſſent pauperes quales nõ ſolẽt ad cõuiuia voca

Spõſus fuit Io. euãgeliſta & ſpõſa fuit anachita. Albert° ſuper Ioã.

ri? Reſpõdeĩ quòd ſpõſus & ſpõſa pauperes fue
rũt: & ideo paupes inuitauerũt: xp̃s aũt nuptijs
intereſſe voluit, vt nuptias approbaret & erro-
rem eorũ excluderet, qui nuptias dãnãt. Vnde
Beda. Si toro immaculato & noptijs debita ca-
ſtitate celebratis culpa ineſſet, nequaq̃ dñs Ie-
ſus ad has venire voluiſſet: vnde.j. Cori.vij. Nõ
peccat mulier ſi nubat. Si vxorẽ accepiſti nõ pec
caſti. Si nupſerit virgo nõ peccat. d (Et defi.vi
no.) in ipſo cõuiuio quod eſt ſignũ paupertatis.
e (Dicit mater Ieſu ad eum vinũ non habẽt).
ſcilicet miniſtri ad ꝓpinandũ. f (Et dicit ei
Ieſus qd mihi & tibi eſt mulier Tho.q.d. defe-
ctus iſte non pertinet ad me vel ad te: ſed ad il-
los quorũ ſunt nuptiæ. g (Noodũ venit hora
mea Chryſ.q.d. quid rogas & petis: vt faciã mi
raculum antequã ſit hora cõueniens ad hoc: li-
cet enim vinũ deficeret nondum defectus vini
erat omnibus manifeſtus: Chriſtus aũt volebat,
vt oẽs pri° ſcirẽt defectũ, vt ſic poſtea miraculũ
eẽt oibus certũ & manifeſtũ. h (Dicit mr̃ eius
miniſtris).i. ſeruitorib° eorũ. i (Q uodcũque
dixerit vobis facite.) Tho. credẽdũ eſt qd̃ beata
virgo nunq̃ aliqd petijt à filio quòd ipſe nõ fece
rit,& not. licet aliquantulũ dure videĩ mr̃i reſpõde
re, ipſa tñ firmiſſime ſciuit eũ facturũ quod pe-
tiuerat: & iõ dixit miniſtris. Quodcũque dixe-
rit vobis facite. k (Erãt aũt ibi). ſcilicet in do-
mo cõuiuij lapideæ hydriæ ſex poſitæ ſecũdum
pus i. iudęorũ.i. more iudęorũ, vt patet Mar.vij.
Phariſæi & oẽs iudæi niſi crebro lauent manus
nõ mãducãt panẽ. l (Capiẽtes).i. cape valen-
tes. m (Singulę metretas.) mẽſuras. u (Bi-
nas vel ternas dixit eis).i. miniſtris. u (Ieſus)
Rogat° à matre. p (Implete hydrias aqua : &

Conuerſio aq̃ i vinum fuit primũ miraculum ã xp̃o fcũ. Th.iij.pte.

impleuerũt eas vſque ad ſummũ.) vt nihil vacui
tatis remaneret. q (Et dixit eis Ieſus) Tho. iã
facta trãſmutatiõe cui° oĩpotẽtia iã aquã in vi-
num cõuerterat. ergo põt ſimiliter panẽ in cor-
pus & vinũ in ſanguinẽ trãſmutare. r (Hauri-
te nũc: et ferte ar.) vñ Chry. architriclin° dr̃ q̃ſi
ordinator, vel diſpẽſator in cõuiuio. s (Et tu-
lerũt: ſecũdom imperſũ dñi. Et not. qd̃ miniſtri

Q ualitas vini ex aq̃ facti.

obediẽtes fuerũt in fundẽdo, & hauriẽdo, et de
ferẽdo. t (Vt aũt &c. oĩs hõ primo).i. in princi
pio cõuiuij. v (Bonũ vi.po.in mẽſa. x (Et cũ
ineb.fu.) cibo & potu boni vini. y (Tũc id qd̃
deteri° eſt).i. minus bonũ. z (Tu aũt ſerua.bo
num vinũ vſque adhuc.) imò optimum. & ſicut
Chry. dicit hoc gñale in oĩb° miraculis qd̃ ſemp
ad nobili° terminaĩ q̃ natura poſsit. Nunq̃ natu
ra fecit ita bonũ vinũ, ſicot illud fuit. Nunq̃ ali-
qs piſtor ita bonũ panẽ fecit ſicut qñ Chriſt° pa
nes multiplicauit: vnde ꝓpter hoc, qui comede
runt de panibus iſtis, voluerunt eum facere re-
gem Io.vj. Item natura nũquã potuit dare ita,
clarum & acutũ viſum, ſicut ipſe chriſtus dedit
cæco nato. Io.ix. a (Hoc initiũ ſignorũ fecit
Ieſus in Chana galileæ & manifeſtauit gloriam
ſuam) gloſ.i. latentẽ diuinitatẽ ratione ædifica-
tionis diſcipulorũ. Vnde ſubditur. b (Et cre-
diderunt in eum diſcipuli eius).i. firmiter cre-
diderunt qoia viſo miraculo roborati ſont in fi-
de amplius ex amore eius. Vbi notãdum quòd
ſanctos Tho.in.iij.parte ſummæ.q. xliij. dicit
quòd dñs ante miraculũ conuerſionis aquæ in
vinum nullum aliud fecit in humana natura. &
ideo libellus de infantia ſaluatoris contrarium
huius di. reprobatus eſt tamquam ab hæreticis

Hugo de prato.

confectus: vt patet in decre. Gelaſij. Vnde circa
pręſens Euange. vbi dicitur nuptiæ factæ ſunt
in chana Galileæ, quæritur qoid efficit matri-
monium? Reſpondet Hugo de prato quòd con
ſenſus expreſſus voluntarius & non fictus vel
coactus de verbis de pręſenti efficit matrimo-
niom. Carnis aotem copula ipſum conſumat.
Alia autem quæ præcedunt, vt promiſsio de ac-

Inter baptizatũ & non baptizatũ ñ pt eẽ matrimonium.

cipiendo, ſunt ſponſalia nec efficiunt matrimo-
nium, ſimiliter quæ comitantur, vt immiſsio
anuli qui eſt ſignum matrimonij, & inſtrumen
tum & omnia alia qoæ obſeruantur in matri-
monio, ſunt quædam ſolennitates matrimonij:
ſed nõ efficiunt matrimonium. Conſenſus autẽ

Mr̃imoñiũ ẽ coniunctio maris & fœminæ iter-

ille eſt in cohabitationẽ perpetuam & in copu-
lam carnalẽ. Item nota quòd inter chriſtianum
& quãcunque aliã perſonã nõ baptizatã nõ põt
eſſe cõiugiũ cũ baptiſmus ſi ianua omniũ ſacro-

perſonas legitimas idi uiduá vitæ cóſuetudiné retinens xxvij.q.ij.

rum: ſimiliter ſi aliquis infidelis conuertitur ad fidem & eius vxor nollet conuerti pót accipere aliam vxoré & ſimile eſt de vxore: quia non eſt cõuentio lucis ad tenebras. neque Chriſti ad belial, vt dicit apoſtolus.ij.ad Corin.vj. Ité quádo quis timore coactus accipit aliquá, ſi enim poſtea quádo eſt in loco tuto nó cõſentit pót eá dimittere: quia matrimonia debét eſſe libera &c. Item nota quód Philoſo.in poli.dicit. Mas nó debet contrahere ante.xxvij. annum. & puella ante.xviij.annũ alias foetus imperficitur: quia mas & foemina tunc non creſcunt, oportet tamen & præueniri poſſunt prefata tempora aliquando propter incontinentiam.

¶Quæſtio.xvij.

QVæritur vtrum iſte ſponſus fuerit Ioá.euangeliſta vel non? Ad hoc auté dico ꝓbabiliter & ſine ꝑiudicio quód ſic quod probo auctoritate Aug.ſuper Ioan.in prolo.& in gloſ.& etiá hic vt patebit & Alberti magni ſup Ioan.dicentis, quód abſque dubio celebrior opinio eſt quód ipſe ſpõſus fuerit Ioá.& quód ſpõſa fuerit vna de virginibus Deo cõſecratis quæ poſtea cum matre Ieſu permanſerit. Hoc auté eſt valde conueniens: vt xp̃s ſtatim tantum faueret virginitati: vt ipſo facto oſtéderet matrimonium non cõſummatũ gratia eius poſſe diſſolui. Suadetur etiam alia ratione: quia nó eſt veroſimile quód ibi fuiſſet mater Dñi, vt poſui in expoſitione textus. Oppoſitũ tñ tenuit Chryſ. & Orig.& Victo. Et arguo pro eis primo. Ná ſi ſic eſt, idé ſpõſus fuiſſet vocatus ad nuptias: qa vocatus eſt Ieſus & diſcipuli eius, inter quós diſcipulos erat Ioánes vt videt: qa ipſe cum fratre ſicut & Petrus cum Andrea videntur vocati fuiſſe abſq; quód ſignum aliquod viderét & conſequenter ante has nuptias in quibus fuit primũ ſignũ. Et quia inter baptiſmum poſt qué ſtatim feré cœpit congregare diſcipulos & has nuptias ad minus fluxit annus ſecũdũm.ſ.Tho. in quo vt idem dicit diſcipuli conuerſi ſunt. Solutio. Poſſet dici quód diſcipuli fuerunt vocati: quia fuit vocatum eorũ collegiũ licet aliquis de collegio non fuerit vocatus.j.Ioá.ij. Quia non eſt vero ſimile quód diſcipulus vocatus ad ſtatum virginitatis á Chriſto voluerit aſpicere retro & nubere præcipue tam dilectus. So. Poteſt dici quód nó erat adhuc vocatus ad perfectũ diſcipulatũ: ſed ad quádá notitiam & familiaritaté. Et quód dicuntur vocati diſcipuli ad nuptias, intelligitur quód vocati ſunt qui diſcipoli futuri erant quando iſta ſcribebantur, licet non tũc quando fuerunt vocati ad nuptias. Sed contra ſi fuerunt vocati diſcipuli futuri oportet quód haberent colligantiam omnes cum ſponſo vel cũ aliquo gratia cuius vocarentur. Non primum quia erant de diuerſis ciuitatibus: vnde non eſt veroſimile ſponſum tam pauperem, vt ei deficeret vinum, ſic á remotis inuitaſſe. Ergo &c. Ergo erát iam diſcipuli. Sol. Erant aliqui vel oés de collegio apoſtolorum, tunc iam diſcipuli imperfecti & futuri diſcipuli perfecti. Tertio arguitur argumento Victorini. Nam virginitas, inquit, eſt in carne corruptibili incorruptiõis perpetua meditatio. Ergo non eſt credendum quód Io. cui de virginitate teſtimoniũ perhibetur vnquam in nuptijs conſenſerit. So. Ad hoc reſpondet Albertus magnus, dicens. Eſt incorruptio ſecundũm mentem & ſecundũm corpus & ſecundũm vtrũque. Virginitas autem quæ ſecundũm Amb. habet radicé in menté & ramos in corpore. Primo & principaliter meditationé habet in mente ſed meditatio incorruptiõis corporis diuerſa eſt pro temporũ diuerſitate. Ná tempore nó reuelatæ gratiæ quãuis incorruptio corporis deſideretur tamen diuinę diſpenſationi cõmittitur ſicut etiá beata virgo fecit, eo qđ tunc matrimoniũ fructificabat gratiæ: quia cũ propagatione ſeminis fiebat etiam ꝓpagatio religionis: tépore aũt gratiæ reuelatę incorruptio corporis tenetur in integritate & ſanctitate qa verbo caſtitatis fiebat etiá ad gentes ꝓpagatio religionis. Et quia matrimoniũ ante legé, & caſtitas tpe gratię Deo fructificabát matrimonio Abrahe nó ꝓfert celibatus Ioá. quia caſtitatem quá Io. exhibebat in corpore. Abrahã habuit in habitu & in mente. Et talis incorruptionis meditatio eſt virginitas, vbi incorruptio tenet in mente & incorruptio corporis in habitu mẽtis, quãuis nó ſit in corpore. Et quód dicit Victorinus quód non conſenſit Ioannes in corruptione corporis intelligédum eſt de illa corruptione quę violat habitũ continentię in mente: hec ille. Cuius verba aliqualiter alteraui, quia exẽplũ videbatur mihi incorrectũ. Intédit auté dicere quód quádo populus Dei creſcebat per matrimonium ſicut in lege nó repugnabat ꝑfectę virginitati habere in mente deſiderió continentiæ, ſi Deo placeret: & deindé committere ſe Deo conſentiendo in copulam coniugalem: quia ſic fuit in beata virgine ſecundũm ſanctũ Tho.& vt videtur ſecundũm Albertũ. Modo autem populus Dei creſcit per baptiſmũ ideo non eſt ſimile. i. Ex quibus ſupra deductis nota quæſtio patet.

† Virgitas ꝑ carnis ite gritate ñ é virtus Ric. iiij.ſen.diſ. xxxiij. Sed putvirginitaté in carne corruptibili incorruptiõis ꝑpetua meditatio é virtus ſidé ibidé.

Dominica.iij.poſt octaua Epipha. Euang.ſecundũm Matth.viij.

IN illo tempore.[a] Cũ deſcendiſſet Ieſus de monte,[b] ſecutæ ſunt eũ turbæ multæ.[c] Et ecce leproſus † venies,[d] adorabat eũ, dicẽs.[e] Dñe, ſi vis, potes me mũdare:[f] & extẽdẽs Ieſus manũ tetigit eum, dicẽs, volo, mũdare.[g] Et cõfeſtim mũdata eſt lepra eius.[h] Et ait illi Ieſus. Vide, nemini dixeris:[i] ſed vade oſtẽde te ſa-

†.Leproſus. Lepra eſt morbus hũanis corpis ſanguiné inficiés & totũ corpus ægrotũ faciens. Allegorice iſte leproſus dici pót genus hũanũ qđ á cõſtõne mũdi vſque ad tps ſumi medici leproſũ

fuit : lepra. ultrinitas fuit homi- nis preuari cans volun t..s q iá pri- u.u. parens preuaricās iuſſum Dei violauit vñ morbo pec cati totá a- nimam cor rūpés lepro ſus ipſe & ſui effectus eſt.i.abomi nabilis pec catorū qua- propter de° omnipotés illū de para diſo eiecit. de pe.d. ij. cap. Adam poſt culpá.

cerdoti, & offer munus tuum, quod præcepit Moyſes in[h] teſtimonium il lis.[l] Cum autem introiſſet Capharnaū[m] acceſsit ad eum Centurio rogās eū, & dicēs: Domine, puer meus[g] iacet in domo[o] Paralyticus & male torque- tur.[p] Et ait illi Ieſus, Ego veniam & curabo eum.[q] Et reſpondens Centu- rio, ait, Domine non ſum dignus[r] vt intres ſub tectum meum, ſed tantū dic verbo & ſanabitur puer meus.[s] Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſti tutus, habens ſub me milites, & dico huic vade, & vadit. Et alio[t] veni, & ve nit,[v] & ſeruo meo, Fac hoc, & facit.[x] Audiēs autem Ieſus,[y] miratus eſt,[z] & ſequentibus ſe dixit. Amen dico vo- bis, non inueni tantam fidem in Iſra- el.[a] Dico autem vobis quòd multi ab oriente & occidente venient, & recum bent cum Abraham, Iſaac, & Iacob in regno cœlorum:[b] filij autem regni[c] eijcientur in tenebras exteriores,[d] ibi erit fletus & ſtridor dentium.[e] Et di- xit Ieſus Centurioni. Vade,[f] & ſicut credidiſti[g] fiat tibi,[h] & ſanatus eſt pu er ex illa hora.

Poſtilla.

IN illo tempore, Cū deſcē diſſet Ieſus de mōte &c. Mat.viij. Marc.j. Luc.vj. Hiſtoria hui° euan. facta eſt anno Chriſti.xxxj.ij. idus Iulij. Fer.v.lun.xvj. inditione.iiij. Gloſ. Poſt- quam dñs docuerat diſci pulos in mōte, deſcendit in vallé, vt turbas doceret, & ſanaret turbarum infirmos, qui ſequebātur eū. Diſcipulis eñ tā- quā perfectioribus ſermonē fecit in mōte: tur- bis aūt tamquā imperfectis in valle prędicauit & ſcd̃m Hayni. exemplū Chriſti debēt facere p̃ dicatores, vt in prędicatiōe ſua habeant ſermo- nem temperatū, & ſicut ſciunt vnūquéque cape re poſſe, ita & verbū Dei annūtiēt. Vñ & Greg. ſecundùm capacitatem auditorum formandus eſt ſermo doctoris. b (Secutę ſunt eum tur- bę.) Gor. ꝓpter quarum ſequelam & ędificatio nē mouebat ad faciendū miracula. c (Et ecce leproſus veniens.) ſ. cū fide cordis. d (Adora- bat eū.) cùm humilitate corporis: vñ Mar.j. di- citur genu flexit. Lu.v. ꝓcidit in faciē quę om- nia humilitatem indicant. Orig. habuit eñ tria ille leproſus in ſe; quæ quicunque habuerit in ſe nihil à Deo ſibi negatur. Primum eſt fides, qđ tangitur cùm dicitur adorabat eum: vnde Iaco. j. poſtulet autem in fide nihil hęſitans: & dabi tur ei. Secundum autem eſt humilitas, quod no tatur. Procidit in faciem. vnde Eccleſia.xxxv. Oratio humiliātis ſe, nubes penetrat. Tertium eſt deuota oratio, quod notatur, cum dicitur. e (Domine ſi vis potes me mundare.) Hic eſt conſiderandum quòd ſapienter ſe habuit ille le- proſus, qui tunc primo ad fidem cōuerſus fuit. Non enim deſiderauit ſanitatem corporis, niſi inquātum illa eſſet animæ ſalus: & ideo nō ora uit vt dominus eum ſanaret ſed illius volunta- ti commiſit, an eum ſanare vellet: qui ſolus no- uit quid cōgrueret ſaluti. A quo leproſo adhuc in fide Neophyto nos à pueritia in fide Chriſti nutriti exemplum recipere debemus, vt bona fortunę, bona naturæ, & quæcunque terrena, quibus contingit bene & male vti: non petam° à Deo: nec ea quęramus niſi inquantum neceſ- ſaria ſunt ſuſtentationi noſtræ, & expedientia noſtræ ſaluti. Nihil eñ nobis bonū eſt, niſi no- ſtra fœlicitas æterna: & ea quæ nobis ad iſtam conſequendam ꝓficiunt ſiue ꝓſpera ſiue aduer ſa. f (Et extendēs Ieſus manum tetigit eum, dicens, volo, mūdare: vñ Dam. humanitas Chri ſti erat organum & inſtrm̃ diuinitatis. Et ideo ſicut artifex mediāte inſtrumēto operat̃, ſic vir tus diuina in Chriſto per applicationē hūanita tis, à qua miracula fiebāt q̃nque, ſicut hūc lepro ſum tāgendo ſanauit. g (Et cōfeſtim mūdata eſt lepra eius.) ſ. totaliter nō tm̃ diminute: vnde in ps̃.cxviij. Ipſe dixit & facta ſunt. Vñ Aug. di cit qđ non ſtatim poſt deſcenſum de mōte fecit hoc miraculū, ſed poſtquā ſermonē in loco cā- peſtri fecit turbis: ſicut dr̃ Lu.v. Chry. Poſt ſer monē immediate ꝓcedit ad miracula, vt verbis præcedētibus autoritatē p̃ſtaret vt mirabilis in verbis, mirabilior appareret in ope. h (Et ait illi Ieſus, vide nemini dixeris) ſ. miraculū qđ fa ctum eſt. Chryſo. in his verbis docet nos nō eſſe vane glorioſos & ſi aliqđ donū circa nos eſt, nō nobis, ſed dño tribuere debem°. vñ ps̃.cxiij. Nō nobis dñe non nobis, ſed nomini tuo da gloriá: i (Sed vade oñde te ſacerdoti: & offer munus qđ pręcepit Moyſes.) Leui.xiiij. ſ. duos paſſeres offerebat p emundatiōe ſua: vnus eorū occide- bat̃, & alter in ſanguinē illius intingebat̃, & ſic dimiſſus euolauit. k (In teſtimoniū illis). i. vt illorū teſtimonio ſanus habearis. Quare Chri- ſtus leproſum ſanatū miſit ad ſacerdotes. Rñ- ſio ſecundùm Gor. Primo ꝓpter legis approba tionē. Secūdo ꝓpter miraculi cōfirmationē, ſci licet vt teſtes eſſent miraculi. Tertio ꝓpter eo- rum vtilitatē, vt videntes crederēt & ſaluarent̃. Quarto ꝓpter eruditionē noſtram, vt nos etiā ſacerdotes honorem°. Quinto in exēplū pecca toribus qui ſunt lepra peccati infecti. Quibus dicit. Ite. i. nō ſtate, oſtendite, nō occultate, vos, non alios ſacerdotibus: qui habent poteſtatem

Sapientia leproſi.

Damaſce.

Lepro ſi mundatio.

Chriſo.

Leui. xiiij.

Quæſtio quare chri ſtus miſit le proſum ad ſacerdotē.

remittendi peccata: vt patet Io.xx. Accipite ſpiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata remittuntur eis. l (Cum autem introiſſet Capharnaum: acceſsit ad eum Centurio).i. quidam gentilis, qui habebat hoies in armis ſub ſe ad cuſtodiam ipſius Galileæ. Tūc em̄ terra Iudæorū ſubiecta erat Romanis, à quibus illic erat poſit⁹ Cēturio ille. Iſte autem Centurio auditis Chriſti miraculis firmiter credidit q̄d poſſet ſanare ſeruum eius, qui erat ei valde charus. vt dr̄ Lu. v. & ideo de eius ſanatiōe fuit ſollicit⁹. m (Acceſsit &c. rogās eum, & dicēs. Dn̄e, puer me⁹.) ſeruum nominās puerū ſuum. hoc eſt contra ſuperbos, qui famulos dedignantur. n (Iacet in domo).ſ. nō potens venire ad te hoc eſt contra inhumanos dn̄os qui expellūt infirmos famulos de domo ſua, & mittūt ad hoſpitale. o (Paralyticus & male torquetur).i. valde. Chryſo. Infirmitatē tantummodo expoſuit, ſed ſanitatis remediū in poteſtate miſericordię ei⁹ dimiſit. p (Et ait illi Ieſus. Ego veniam & curabo eū.) vn̄ Beda. qui ad ſanandū filium reguli ire noluit, ne diuitias honorare videret̄, ad ſeruum vadit, ne ſeruilē cōditionē ſpreuiſſe putaretur. q (Et rn̄dens Cēturio: ait, dn̄e nō ſum dign⁹).ſ. quia gentilis ſum: vnde Hieron̄. quia gentilis fuit, & forte idola ſtabant in domo ſua ideo noluit vt Chriſtus intraret, ne in hoc offenderet̄. r (Vt intres ſub tectū meum.) Gor. Non dicit palatiū licet princeps eſſet, ſed tectū præ humilitate ſui, & cōſideratione magnitudinis Chriſti: vnde Aug. dicendo ſe indignū p̄ſtitit ſe dignū, nō in cui⁹ parietes ſed in cui⁹ corpus Chriſtus intraret: vnde Orig. Q̄n̄ corpus & ſanguinem Chriſti ſumpturus es tunc dominus tectū tuum vult intrare. Et tu ergo humilians teipſum, dic. Domine nō ſum dignus, vt intres ſub tectū meum: ſed tm̄ dic verbo, & ſanabitur puer meus. vn̄ Beda. Magna eſt fides, quę dicere credidit eſſe facere.

Beda de fide Centurionis.

s (Nā & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habēs ſub me milites: & dico huic vade, & vadit.)ſ. quātum ad negotiū implendum in abſentia (& alio.) Antiqua eſt grammatica: t (Veni & venit.) quantum ad officium implendū in pręſentia. v (Et ſeruo meo fac hoc, & facit.) Ex his concludit, quòd ſi dicto eius vnus vadit & alius venit multo pl⁹ ſi Chriſtus Deus & dominus dicat infirmitati vade & vadit: & ſanitati veni & veniet. x (Audiens autem Ieſus), ſcilicet quòd ſub velamento carnis Centurio agnouiſſet excellentiam maieſtatis. y (Miratus eſt).id eſt ad modum mirantis ſe habuit. z (Et ſequentibus ſe dixit. Amen dico vobis: non inueni tantam fidem in Iſrael) id eſt in populo Iudaico: quod intelligendum eſt quantum ad facilitatem in credendo: quia alij pluribus ſignis viſis, ſed ille ſolo auditu credidit. a (Dico autem vobis, quòd multi ab oriente & occidente venient & recum. &c.) quia multitudo gentium de diuerſis orbis partibus exiſtentium per prędicationem apoſtolorum conuerſa eſt ad fidem: & ſic perceperunt gratiam in pręſenti & gloriam in futuro.

Vtilitas prędicationis apoſtolorū.

b (Filij autem regni).i. iudæi ex quibus erat natus & quibus erat principaliter miſſus ad prędicandum eis. c (Eijcientur in tenebras exteriores) quia repulerunt Chriſtum, & ſic remanent in peccatis ſuis obſtinati: & ſic eijcient̄ ad pœnas inferni, quæ dicūtur tenebrę exteriores: vnde Greg. Interiores tenebrę ſunt cæcitas mētis exteriores æterna nox dānationis. d (Ibi erit fletus & ſtridor dētiū:) vnde Raba. Flet⁹ de ardore, ſtridor dētiū de frigore ſolet oriri: vnde Iob.xxiiij. Tranſibunt de aquis niuium ad calorem nimiū. e (Et dixit Ieſus centurioni, vade).i. ſecure reuertere. f (Et ſicut credidiſti perfecte. g (Fiat tibi.) in ſanatione ſerui tui. h (Et ſanat⁹ eſt puer.) nō filius ſed ſeruus. i (Ex illa hora).ſ. quia Dn̄s Ieſus dixit ſibi. fiat tibi. Raba. fidei merito oſtēdit impetraſſe ſalutem ſerui. Vltimo notandū quòd legit̄ in euangelijs xp̄m tres paraliticos curaſſe. Vnum qui iacebat in porticu. xxxviij. annos habētē in infirmitate: vt patet Ioa.v. Alium qui portabatur à quatuor viris in grabato, vt patet Mat.ix. Tertiū qui fuit ſeru⁹ Cēturiōis, ſicut habet̄ in euā. hodier. Circa p̄ſens euāgeliū vbi dicit̄. Extēdēs Ieſus manū tetigit eum dicēs. Volo mūdare. dicit Hugo de prato. quod in ſcripturis inuenim⁹ trib⁹ modis leprā fuiſſe mūdatā: qui ſignificant tres modos remiſſionis peccatorū.

Chriſt⁹ curauit tres paliticos.

Hug. d̄ pratu d̄ modis mūdādi lepram.

Primus modus fuit in ablutione aquę: vt lepra naaman, vt patet.iiij. Regū.v. & ſignificat baptiſmum, in quo omnia peccata mundantur, ſic fuit mundatus Conſtantinus corporaliter & ſpiritualiter, id eſt in corpore & anima ſimul. Secundus modus fuit in oſtenſione & miſsione ad ſacerdotē: & ſignificat confeſsionem, in qua & per quam peccata mundantur. vnde Iaco.v. Confitemini alterutrum peccata veſtra & orate pro inuicem vt ſaluemini. Tertius modus fuit in tactu manus Chriſti, ſicut hic dicitur. Extendens manum &c. & ſignificat bonam operationē. Nam ſi homo in peccato mortali exiſtens non deſperat: ſed facit bona opera orando, ieiunando, eleemoſinas dando, verbum Dei audiendo: tūc dominus Ieſus Chriſtus eo citius illuminat eū: & non patitur eum perire: ſed reducit ad pœnitētiam: vt patet in Cornelio cēturione, de quo legitur Act.x. Eleemoſynę tuę & orationes aſcenderunt in cōſpectu Dei. Et ad eū miſſus eſt Petrus apoſtolus vt baptizaret eum: ſed ſi in peccato mortali exiſtens negligit bona opera, vt multi ſtulti faciunt, dicentes. Ad quid prodeſt mihi bona operari: tunc Deus derelinquit quādoque tales, vt tandem ſic in peccatis ſuis moriantur, & damnabuntur. Vnde de hoc dicitur in decretis: In p̄c̄tis exiſtētes debēt bona opera facere vt Deus cor illuſtret. de peni. diſt. vj. falſas. Sequit̄ vade oſtēde te ſacerdoti. Hic reprehendit̄ error pauperum de Lugduno dicentiū nō eſſe neceſſariū ſacerdoti cōfiteri: quia quilibet bonus

Pn̄ia ē peccata plāgere & plāgēda iterū nō cōmittere.

Chriſtianus eſt ſacerdos.

¶ Quæſtio.xviij.

Q ŏ de virtute lepro-ſum ſanãte.

Q Vaeritur vtrũ Chriſtus leproſum ſanauerit virtute diuina immediate: vel mediãte aliqua virtute creata. Ad hoc autẽ dico quòd deus triplici virtute aliquid operatur. Nam aliqua facit immediate ſua virtute, quę eſt ſua eſſentia. ſicut creauit cœlum & alias primas creaturas nõ mediante alia creatura alioqui in creaturis iret in infinitum. Aliqua verò mediante virtute ſua & virtute quæ alicui creaturæ eſt naturalis: ſicut calefacit ſua virtute, & mediãte calore: cũ Deus ſit cauſa omnium effectuum & omniũ opationũ. Aliqua verò mediãte ſua virtute & mediãte virtute creata nulli creaturæ naturali: ſed exiſtẽte intẽtionaľr in creatura, etiã corpali eo mõ quo mot' eſt in ſerra à ſecãte: ſicut iuſtificat animam per talem virtutẽ exiſtẽtem in ſacris: per ea quæ dicit.c.iiij.diſt.j.q.j. Igitur virtus diuina ſumitᷣ duobus modis. Primo. pro eſſentia diuina: & ſecundo pro virtute creata influxa à Deo creaturæ ſupernaturaliter.i.ſic qđ nulli creaturæ eſt naturalis. Tunc reſpondeo p multas concluſiones. Prima. Quæcunque fiũt naturaliter vel miraculoſe fiunt diuina virtute. Primo modo.i.per diuinã eſſentiam: quia ipſa cum ſit cauſa omnium cauſarum & etiam cauſa omniũ effectuũ. Secũda nõ tñ omnia q̃ fiũnt ſola diuina virtute primo mõ: ſed cũ ea cõcurrit aliqũ virtus naturalis: & aliqñ virt' diuina, ſcđo modo.i.creata. Nam actiões rerum naturalium non fiunt immediate à Deo ſolo, ſed ab ipſis virtutibus naturalibus vt calefactio à calore, vt pbat.s.Tho.iij.contra gent.c.lxix.& lxx. Actiones & ſacramentorum nouæ legis puta iuſtificatio animæ per gratiam & cõuerſio panis & vini in carnem & ſanguinem. ſimiliter fiunt virtute creata immediate licet nõ naturali ſed diuina: ſecundo mõ, vt pbat idem.iiij.diſtin.ar.iiij.q.j. Actiones etiam miraculorum factorum per ſanctos aliquãdo fiunt immediate per aliquam talem virtutem: quando.ſ.ex poteſtate & nõ orãdu miracula faciunt, ſicut bea. Benedictus diſſoluit ruſticum loris alligatum aſpectu ſuo tantummodo vt etiam idem dicit bo.q.vj.arti.iiij. Deus tñ non vtitur talibus virtutibus, quaſi ſine eis oia effectiue facere nõ poſsit q̃cũq̃ p alias effecit: ſed vt creaturas ſibi magis aſsimilet & magis eiſdẽ ſuã cõmunicet bonitatẽ: quia meli' eſt aſsimilari deo in duobus.ſ.in eſſe, & in eſſe cauſæ alicuius, quàm in vno tñ.ſ.in eſſe. Tertia. Aliqua tñ fiunt ſola diuina virtute. Primo modo.i.ſola diuina eſſentia nulla inſtrumẽtali virtute cõcurrente. Hoc enim patet de primis creatis: & ſicut dicit.s.Tho.de ipſa reſurrectione noſtra futura ad quam nihil Angeli cooperabuntur: licet aliqua præcedentia ſint facturi puta cinerũ collectionem vt idem dixit. Quarta. Chriſtus omnia ſua miracula fecit diuina virtute: vt pbat.s.Tho.iij.q.xliij.art.ij. quia inquit ſolus Deus mutare poteſt ordinem naturæ quod pertinet ad miraculorum rationem. Vnde dicit Leo ad ſlauianum. Cum in Chriſto ſint duæ naturæ vna earum eſt ſcilicet diuina quæ fulget miraculis: altera ſcilicet humana quę ſuccumbit iniurijs. Quinta. Quædam tãtum miracula fecit Chriſtus, vt videtur quibuſdã ſola diuina virtute primo modo, ſicut Lazari ſuſcitationem, quædam verò etiam diuina virtute ſecũdo modo ſicut leproſi huius mundationẽ: ſic quòd à diuinitate deriuabatur ad illam beatam humanitatem virtus effectiua miraculorũ quæ ei non erat naturalis. Iſta enim concluſio eſt de mente.s.Tho.iij.q.xiij.ar.ij.vbi dicit animam Chriſti habuiſſe virtutem ad faciẽda quædam miracula circa corpus ſuum et in.iij.q.lxv.ar.iij. Ad ſecundum vbi ſic dicit. Chriſtus venerat ſaluare mundum, non ſolum virtute diuina, ſed per myſterium incarnatiõis ipſius. Et ideo frequenter in ſanatione infirmorum non ſola diuina poteſtate vtebatur curando per modum imperij, ſed etiam aliquid ad humanitatem ei' pertinens apponendo: vnde ſuper illud Lu.iiij. ſingulis manus imponens curabat omnes. dicit Cyrillus. Quamuis vt Deus potuiſſet omnes verbo pellere morbos, tangit tamen eos oſtendens propriam carnem efficacem ad præſtãda remedia. hęc.ſ.Tho. poſſet tamen quis ſine peccato tenere quòd in omnibus miraculis Chriſt' vtraque diuina virtute vtebatᷣ: ita quòd ab eius deitate non ſolum ad humanitatem, ſed etiam ad veſtes & ad alia corpora ei coniuncta deriuabatur ſupernaturalis virtus vſque ad rẽ in qua fiebat miraculum; puta vſque ad infernum in ſuſcitatione Lazari: & hoc repente & ſubito: ſicut à Sole in inſtanti diffunditur poſsibiliter vel de facto lumen à cœlo vſque ad terram & ab Oriente vſque ad Occidentẽ. Sed contra prædicta primo. Nam ſi Chriſtus fecit miracula virtute diuina, in faciendo fuiſſet omnipotens, ſicut & illa virtus omnipotens eſt. Sed hoc eſt falſum: quia dicitur Matt.vj. quòd non poterat ibi, ſcilicet in patria ſua vllam virtutem facere.

De miraculis chriſti.

De poteſtate Dei.

Cõtra prędicta.

Solu. illud non intelligitur de potentia eius abſoluta, ſed quia non erat congruum operari miracula inter incredulos: vt dicit.ſ.Tho.iij.q.xliij.ar.j.ad primum. Vnde ſubditur ibi: & mirabantur propter incredulitatem eorum: & ſecundum hunc modum dicitur Geñ.viij. Nunquid celare potero Abraham quæ geſturus ſum. & Geñ.xix. Non potero facere quicquam donec ingrediaris illuc. Secundo. Nam ſi feciſſet miracula diuina virtute aut poteſtate, nõ oraſſet: quia etiam nec ſancti orant quãdo miracula ex poteſtate faciunt ſecundum Grego. Sed eſt falſum: quia orauit in ſuſcitatione Lazari. Io xj. et panum multiplicatione. Matt.xiiij. Solu. Ad hoc dicit ſan. Tho. vbi ſupra ad ſecundum poſt Chriſo. quòd quia de Chriſto oportebat credi quòd à patre ſit, & quòd ei ęqualis: xp̃s vtrũque oſtendebat nunc orando, & nunc ex poteſtate

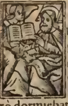
miracula

miracula faciẽdo in minoribus quidẽ,vt in pa-
num augmẽto reſpiciẽdo cœlum:& in maiori-
bus:putà relaxatione peccatorum & mortoorũ
ſuſcitatione cum poteſtate operãdo. Quod au
tem Io.xj.quia Lazarũ ſuſcitaturus oculos in
cœlũ leuaſſet nõ ꝓpter ſuffragij neceſsitatẽ ſed
pꝑ exẽplũ hoc fecit: vñ ibi dicit ꝓpter populũ
qui circunſtat dixi vt credãt:quia tu me miſiſti.

Tertio ſi leproſum mũdauit diuina virtute
creata tñ ſequit̃ qđ virtus ſpũalis eſſet in corpo
re. Nam illa virtus agebat in ſpiritum.puta in
animas,eas iuſtificando:quia cũ Chriſtus veniſ
ſet ꝓpter animã principaliter ſcđm ſanctũ Tho
mã,nõ prius curabat corpora quã animas:& cõ
ſequenter erat ſpũalis,quia vt in li.vj.principio
rũ.impoſsibile eſt nõ corpus:puta ſpiritũ corpo
re.i.corporali virtute moueri. So. Non cõue
nit ſpiritualem virtutẽ eſſe in corpore per mo-
dũ intentionis vel trãſeuntis ſicut cõceptus ſcri
ptoris in calamo aliquo mõ. Vide de hoc.cap.di
ſtin.j.q.j.concluſione.iiij.& in ſolutione argu-
mentorum contra ipſa:quibus omnibus diligẽ-
ter conſideratis quæſtio clare patet.

Dominica.iij.poſt octauam epiph. Euang.ſecundùm Matth.viij.c.

†Perimus. Dñs Ieſus ſaluator in naui huma nitate dormiebat:ſed & ſpũ vigilabat: ſed diſcipuli in creduli hæ ſitantes piͣbãt impetu ventorũ & aquę naufragio. in vitijs & mũ di volupta te hoc fecit vt eos ꝓbaret quos ſpũs in futurũ cribraret. Monu itq́ue eos vigilare. Mat.xxiiij vigilate:qa neſcitis diẽ neque horã,qua dñs veſter venturus ſit.

IN illo tempore.[a] Aſcẽ
dente Ieſu in nauiculã,
[b] ſecuti ſunt eum diſcipu
li eius.[c] Et ecce motus[d]
magnus[e] fact⁹ eſt in ma
ri,[f] ita vt nauicula operi-
retur fluctibus:[g] ipſe ve-
rò dormiebat.[h] Et acceſſerunt diſcipu
li eius,& ſuſcitauerunt eum dicentes.[i]
Domine[k] ſalua nos †perimus.[l] Et di
xit eis. Quid timidi eſtis[m] modice fi-
dei?[n] Tunc[o] ſurgens[p] imperauit vẽ-
tis & mari,[q] & facta eſt tranquillitas
magna:[r] porrò homines mirati ſunt,[s]
dicentes. Qualis eſt hic?[t] Quia venti
& mare obediunt ei.

Poſtilla.

IN illo tẽpore. Aſcendente
Ieſu in nauiculã &c.) Mat.
viij. Marci.iiij. Lucę.viij.
Hiſtoria huius Euangelij
facta eſt anno chriſti.xxxj.
kalend. Auguſt.feria.v. Lu
na.iij. inditione.iij. Ante
initium illius Euãgelij ſcri
bit ſanctus Matthæus in eodem capitulo quòd
vnus de ſcribis acceſsit ad Ieſum,& ait illi ma-
giſter,ſequar te quocunque ieris. Dicit ei. Vul-
pes foueas habent & volucres cœli nidos: filius
autem hominis non habet vbi caput ſuũ recli-
net. Alius autem de diſcipulis eius ait illi. Do-
mine permitte me primum ire & ſepelire pa-
trem meum. Ieſus autem ait illi. Sequere me,
& dimitte mortuos ſepelire mortuus ſuos. Et
ſtatim ſequitur Euangelium hodiernum.

In quo quatuor notantur. Primo Chriſti na Diuiſio euãgelij.
uigatio.ibi. Aſcendente Ieſu. Secundo maris cõ
motio.ibi. Et ecce motus magnus. Tertio diſci
pulorum oratio.ibi. Et acceſſerunt diſcipuli.
Quarto venti ſedatio.ibi. Surgens Ieſus.
a (Aſcendẽte Ieſu in nauiculam.) vnde Chry-
ſoſtom̃. Cum multa & miranda dominus oſten
diſſet in terra,tranſit ad mare,vt ibi excellen-
tiora opera demonſtraret,quatenus terræ ma-
riſq́ue dominum ſe oſtenderet. b (Secuti ſunt
eum diſcipuli eius.) ſcilicet tranſfretantes cum
eo. c (Et ecce motus.) id eſt,maris turbatio.
Vnde pſalm̃.lxiij. Qui conturbas profundum
maris. Et iſta turbatio maris nõ fuit naturalis:
ſed imperio Chriſti hæc facta eſt diuina virtu-
te,vt manifeſtaretur virtus Chriſti diſcipulis
eius. d (Magnus) ſcilicet vt maius appareret
miraculum. e (Factus eſt in mari.) id eſt, in
ſtagno Genezareth. f (Ita vt nauicula ope-
riretur fluctibus) ſupple ferè: & dicit operire-
tur,& non ſubmergeretur: quia nauis Chriſti
concuti poteſt,ſed ſubmergi non poteſt. Cuius
figura oſtenſa eſt in arca Noe: vt patet Geneſ.
vij. g (Ipſe verò dormiebat) Lyra. Et hoc du
plici de cauſa. Prima vt veritas humanæ natu-
ræ in eo oſtenderetur: dormiebat enim corpo-
re,ſed vigilabat in deitate. Secunda vt diſcipu-
li in periculo poſiti ad Chriſtum recurrerent &
auxilium ſuum peterent,ideo ſequitur. h (Et
acceſſerunt & ſuſcitauerunt eum diſcipuli eius,
dicentes.) deuotis precibus. i (Domine peri-
mus).id eſt perire timemus. k (Salua nos.)
Rabanus. O veraces & benedicti diſcipuli Chri
ſti ſaluatorem vobiſcum habetis,& periculum
timetis: vita vobiſcum eſt,& de morte ſollicititi
eſtis. l (Et dixit eis: quid timidi eſtis) Lyra.
quaſi dicat non deberetis timere cum ſim præ-
ſens vobiſcum quem vidiſtis tot miracula face-
re in terra. m (Modice fidei.) Chryſoſto. pro
pter hoc vocat eos modicę fidei: quiá licet cre-
derent Chriſtum poſſe eos liberare à periculo
cum eſſet excitatus non tamen credebãt quòd
hoc poſſet dormiens facere: quia ſi perfectam
fidem haberent cognoſcerent eum tantam vir-
tutem habere dormiendo quantam vigilando:
& tantam in mari quantam in terra. n (Tũc)
ſcilicet poſt pręces diſcipulorum. o (Surgẽs)
ſcilicet à ſomno. p (Imperauit ventis & ma-
ri:) cõtra inundationem fluctuum. q (Et fa-
cta eſt tranquillitas magna in mari.) Ly. ex quo
patet eius diuinitas. quia miraculum hoc fecit
imperando ſicut dominus omnium creatura-
rum: Vnde ſequitur. r (Porrò homines mi
rati ſunt) Vnde Hieronym̃. Non diſcipuli.ſed
nautæ & cæteri qui erant in naui. s (Dicen-
tes. qualis eſt hic.) Lyra. quia ſicut homo dor-
mit,& ſicut Deus miracula facit. Gorra. Io mi-

raculis Chriſti ſemper aliquid ponitur ad oſtédendum veritatem humanam,& oſtendendum veritatem deitatis. vnde Chryſoſto. Somnus hominem,tranquilitas Deum oſtédebat. Tria ergo admirabantur & hominem dormientem, & Deum imperantem,& creaturam obedientem. Vnde addũt. t (Quia venti & mare obediunt ei.)ſicut creaturę creatori.

¶Quæſtio.xix.

QVęritur vtrum vniuerſalis eccleſia deſignata per nauiculã ſecundũm gl.quãdocũque ſit ſic procellis conquaſſanda ſeu agitanda vt patiatur naufragium. Ad quòd dico quòd non. Hoc autem patet primo per dictum Auguſtini in libr.de catholica fide,dicentis. Nauicula.i.eccleſia xp̃i in medio mari, videlicet,mũdo diu iactata eſt fluctibus,ſed vexata,non diſſoluta aut ſubmerſa:quia ille imperauit vento,& marę qui eidem eccleſie promiſit ſe vſque ad finem affuturum. Secundo per dictum Ambro.in quodam ſermone, dicentis. Nauim eccleſiam debemus accipere in ſalo huius mundi conſtitutã,quæ & ſi vndarũ fluctib9 aut procellis ſæpe vexetur tamen nunquã põt ſuſtinere naufragium. Patet tertio per illud Mat.xvj.ſcilicet portę inferni non præualebũt aduerſus eam. Hoc enim non eſſet verum ſi aliquando vexationibus conquaſſata naufragij diſpendia pateretur. Patet quarto ex ratione ſancti Tho.ij.ij.q.cvj.ar.xl. Dicit enim quòd cum ſtatus mundi poſſit variari dupliciter.ſ.ſecundũm quòd ſtante vna & eadem lege homines ſe habent diuerſimode ad illam obſeruandam, & ſecundũm diuerſam legem.primo modo ſicut ſtatus legis veteris diuerſimode fuit mutatus:ita etiam ſtatus nouæ mutabitur ſecundũm diuerſitatem locorum ac téporum. Non tamen expectandus eſt ſtatus in quo perfectius habeat gratia ſpũſſancti q̃ habita ſit hactenus,maxime ab apoſtolis qui primitias ſpiritus acceperũt & tempore prius, & cęteris abundantius ſecundũm gl. Ro.viij. Sed ſecundo modo dicit quòd huic ſtatui non ſuccedet alius. Nam ſtatui inquit, veteris legis ſucceſſit ſtatus nouæ, ſicut perfectior imperfectiori. Sed nullus ſtatus præſentis vitæ eſſe perfectior poteſt quàm ſtat9 nouæ legis: quia nihil poteſt eſſe vltimo fini propinquius quàm quod ad illum immediate introducit:quod facit noua lex. Tanto eſt autem vnũquodque perfectius quãto vltimo fini propinquius. Hęc ille. Patet etiam vltimo teſtimonio prophetico. Nam Danielis ſecundo capit. Daniel declarauit Nabuchodonoſor exponendo ſignificatum ſtatuę quã viderat rex:& dixit futura eſſe quatuor regna ſeu quatuor monarchias, ſcilicet regnum chaldęorum, regnum medorum & perſarum,regnum Gręcorum ,& regnum Romanorum. Et deinde ſubiungit,dicens. In diebus regnorum illorum, ſuſcitabit Deus regnum cœli, id eſt chriſtianitatem

De ſtatu nouę legis.

vel eccleſiam quod in æternum non diſsipabitur,& regnum eius,id eſt Chriſti (qué iam nominauerat in ſuo ſigno, id eſt lapide pretioſo ſine manibus)populo alteri non tradetur. Comminuet autem & conſumet vniuerſa regna hęc,& ipſum ſtabit in æternum:ſecũdũm quòd vidiſti quòd de mõte abſciſſus eſt lapis ſine manibus,id eſt Chriſtus miſſus de cœlo ſine virili ſemine:& comminuit teſtam,& ferrũ,ęs,et argentiũ,& aurũ. Similiter etiã.c.vij.iterũ deſcribit dictas quatuor monarchias ſub figura quatuor beſtiarum.deinde dicit filium hominis, id eſt Chriſtum accipere à Deo regnum, id eſt poteſtatem ſuper chriſtianitatem:& de illo regno ſubiungit. Poteſtas eius poteſtas æterna quæ non auferetur, & regnum eius quod non corrũpetur:ſcilicet durante iſta vita, ſed in fine eius ex duabus prouincijs:ſcilicet eccleſia militante & triumphante fiet vna.i. triumphans quo ad bonos. Intelligo autem eccleſiam ſemper durãtem: quia ſemper in aliqua parte orbis dominabuntur Chriſtiani, & in aliqua erit ſedes beati Petri:ſicut econuerſo dicitur iudęorum regnũ & ſynagoga defeciſſe:quia non habent dominũ ſed vbique addicti ſunt ſeruituti. Sed cõtra pręmiſſa primo. Nam cum defecerit fides, hoſtia & ſacrificium deficiet eccleſia: quia ſecundũm Aug. vbi fides,ibi eccleſia.ſed prędicta deficiét: quia dicitur Dañ.ix. Deficiet hoſtia & ſacrificium,& erit in templo abominatio deſolatiõis, & vſque ad conſummationem & finem &c.

Poteſtas Chriſti.

Solutio dictum Dañ.non videtur intelligi de conſummatione mundi,ſed Hieruſalem. Dato autem quòd loquatur de fine mundi:& abominatio ſit antichriſtus:tamen non deficiet fides totaliter, & ſi deficiet ſacrificium altaris in aliquibus terris quas inuadet quia Chriſtus Luc. xxij.pollicitus eſt paſtori eccleſiæ ſuæ. Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua: & Chriſtus exauditus eſt pro ſua reuerẽtia. Hęb. v.cap.& in hoc oratione:quia ſemper pater eum audiuit.vt dicitur Ioan.xj. Quia verò Daniel dicit regnum Chriſti perpetuum:& q̃a deſtructa ſede regali,& regnum videtur deſtructum,ſicut capta Hieruſalem deſtructum eſt regnum iudæorum: exiſtimo quòd vſque ad finé mundi durabit ſedes apoſtolica etiam tempore feruidæ perſecutionis antichriſti:licet tunc multa Chriſtianorum regna occupabit ſicut & machometh fecit quem quidam dicunt fuiſſe antechriſtum: quorum ſententiã licet approbare nõ velim,nolo tamen etiam reprobare: quia multum eſt apparens. Secundo. Nam Luc.xviij.dicitur Verumtamen filius hominis veniens putas fidé inueniet in terra: quaſi diceret nõ. Ergo &c. Sol. illud non dicitur quia fides ſit omnino defectura,ſed propter paucitatem fidelium qui erunt tempore antichriſti. Vel hoc dicitur non propter fidelium paucitatem, ſed propter fidei remiſſioné: q̃a erit quedã fides in multis,ſed exigua & tenuis. Et hęc ſatis patet.

Dominica.iiij.poſt octa. Epiphan. Euangelium ſecundùm .Matthæũ xiij.capi.

IN illo tempore. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis parabolam hanc.[a] Simile factum eſt regnum cœlorũ homini[b] qui ſeminauit bonum ſemen in agro ſuo[c]. Cum autem dormirēt homines,[d] venit inimic⁹ eius [e] & ſuperſeminauit zizaniam in medio tritici, & abijt.[f] Cum autem creuiſſet hærba & fructum feciſſet: tunc apparuerunt zizania.[g] Accedentes autem ſerui patrisfamilias, dixerunt ei. Domine nōne bonum ſemē ſeminaſti in agro tuo? vnde ergo habet zizania? & ait illis. Inimicus homo hoc fecit.[h] Serui autē dixerunt ei. Viſimus & colligimus ea. Et ait. Non, ne fortè colligentes zizania eradicetis ſimul & triticum. Sinite vtraque creſcere[i] vſque ad meſſem,[k] & in tempore meſſis dicam[l] meſſoribus.[m] Colligite primum zizania, & alligate ea in faſciculos ad comburendum[n]. Triticum autem[o] congregate in horreum meum.

¶ Supſeminauit zizaniã: zizania ē herba peſſima granifera: huius herbę proprietas ē q̄ ſuffocat farra ppe creſcēna: ſaria ſuorũ granorũ hoies iebriat & ſebricitare facit: zizania pctm̄ eſt qd̄ ſuo poſſe v̄tutes extinguit in hoie et hoiem voluptate concupiſcētiæ iebriat et ſebre mor. ſebricitare facit: quia hominé morte gehénæ occidit: vñ puer. v. iniqtates ſuæ capiūt ipiū & ſuib⁹ peccatorũ ſuorũ cōſtrigit ipſe morieť q̄ ſ hũidi ſcplinã: & alibi. Aĩa q̄ peccauerit ipſa morieť.

Poſtilla.

IN illo tempore. Simile factum eſt regnum cœlorũ homini qui ſemina. &c. Matthæi decimotertio. Hiſtoria huius Euangelij facta eſt in menſe Aprili: videlicet primo die anno Chriſti trigeſimo tertio. ioditione. v. In ſacro Euangelio quatuor continentur. Primum eſt diuinę bonitatis affluentia: quia bonum ſemen ſeminauit in principio Euangelij. Secũdum eſt humanæ ſalutis negligentia & diabolicę fraudis operatio: quia dormierunt homines & diabolus zizania ſeminauit ibi. Cum autem dormirent. Tertium eſt diuinę longanimitatis patientia: quia vtraque &c. ibi. Serui autem. Quartum eſt magnæ æquitatis iuſtitia: quia zizania & triticum ſecundum vtriuſque decentiam recondi iuſſit, ibi. Colligite primum &c. a (Simile factum eſt regnum cœlorum) id eſt ſtatus eccleſiæ militantis. b (Homini qui ſeminauit bon. ſemen in agro ſuo). Lyr. hõ ille Chriſtus eſt; ager autem eccleſia labore & ſanguine Chriſti exculta, bonum ſemen eſt ſancta doctrina & fides catholica. c (Cum aũt dormirent homines). i. cuſtodes. Glo. interl qui ad cuſtodiam & tutelam ſunt deputati per q̄d p̄lati deſignantur. d (Venit inimicus eius). i. diabolus: vt patet Exod xv. Dicit inimicus perſe. & compre. &c. e (Et ſuperſemi. zizania in me. tritici) quia inter doctrinam veritatis commiſcuit fallaciam erroris, inter fideles & electos commiſcuit prauos homines, inter virtutes commiſcuit vitia. f (Cum autē creuiſſet herba & fructũ feciſſet tunc apparu. & zizania.) Chry. quaſi ſimilem herbam habentia: ita quãtum ad exteriorem apparentiam frequenter nõ eſt differentia inter ſemen Chriſti & ſemē diaboli: ſed in facto deprehendit̃ diuerſitas. g (Accedentes autem &c. Et ait illis inimicus homo hoc fecit.) Gor. Diabolus dicitur inimicus homo ex eo quòd homini à principio inimicabat̃. h (Serui autem dixerunt ei. Vis &c. Sinite vtraque creſcere). ſ. zizania & triticum. i. bonos & malos. i. (Vſque ad meſſem). i. vſque ad mũdi cõſummationem. k (Et in tpe meſſis). i. iudicij die. l (Dicam meſſoribus). id eſt angelis. m (Colligite primum ziza. & alli. in faſci. ad cõburendum) quia miniſterio angelorum ſeparabuntur mali tunc de medio iuſtorum, & mittẽtur in gehennã. n (Triticum). i. fideles in horreo huius mundi cõtritos & flagellatos. o (Cõgregate in horreum meum). id eſt in cœleſte gaudium.

Aimicitia ē idē velle & idē nolle io reb⁹ honeſtis: inqt cicer. diabol⁹ vult dãnatione hoim non ſalutē: iõ diabolus dr̃ inimic⁹.

¶ Quæſtio.xx.

QVeritur vtrũ inimicus homo. i. diabolus dictus homo ꝓpter conuenientiam intelligẽdo poſſit in agro Dei. i. in anima humana ſuperſeminare zizania hereſum. ſ. vel non. Reſpõdeo ad hereſim quæ in intellectu conſiſtit eſſentialiter: multa requirunt̃. Primo ſenſibile aliquod mouens ſenſum noſtrum: quia omnis noſtra cogitatio ortũ habet à ſenſitiua, vt patet primo poſteriorum ſenſitiua à ſenſibili, vt patet ad ſenſum. Et ſecunda fantaſia eſt motus factus à ſenſu: quia neceſſe eſt intelligentem fantaſmata ſpeculari, id eſt formare fantaſmata ex quibus & in quibus videat rem. Et tertio lumen intellectus faciens fantaſmata habilia ad imprimendum ſpeciem in intellectum poſſibilem. Quarto ſpecies intelligibilis faciens intellectum in actu; inquantum eſt intellectus: licet prius eſſet in actu inquantum res quædam: quia ipſe de ſe eſt ſicut tabula in qua nihil eſt ſcriptum, & eſt pura potentia in genere intelligibilium & conſequenter non põt intelligibiliter agere. i. intelligere, cũ potẽtia nõ ſit principiũ agẽdi: ſed actus ſeu forma. Quinto ſequitur verbũ formatũ ab intellectu actuato per ſpeciẽ intelligibilẽ: qa etiã Deus non põt intelligere ſe vel alio ſine verbo, multominus

Q ō de diabolo.

Quid ſit fantaſia.

angelus etiam intelligendo eſſentiam ſuam: & multominus etiam homo. Sexto requiritur iudicium quo verbum ſimplex de verbo ſimplici affirmetur aut negetur: quia hęreſis eſt credulitas falſi: falſum autem ſolum in compoſitione & diuiſione exiſtens proprie. Septimo requirit obſtinatio ex parte voluntatis: quia ſecundùm Auguſti. & ſanctum Tho. xxij. q. xj. ar. ij. ſi aliqua opinio ſit hæretica, & tenens eam nō ſit obſtinatus, ipſe non eſt hæreticus: & conſequenter opinio hæretica non eſt hæreſis: ſed tamen efficitur hæreſis ſuperueniente obſtinatione. Diabolus igitur poteſt ſeminare hæreſim quo ad primum: quia vt patet ex dictis feria. iiij. poſt tertiam dominicam aduentus, poteſt aliquod & quodcunque ſenſibile ſupponere oculis & ſenſibus noſtris. & ſimiliter quo ad ſecundum, vt ibi patet. Non autem quo ad tertium. i. lumen: quia licet abſolute poſsit illud intendere non tamen ex ſuppoſitiōe ſui finis vt ibi patet: & probat ſanctus Tho. j. q. iij. ar. j. Nec quo ad quartum. i. ſpeciem. Nam vt colligit à ſancto Tho. q. xvj. arti. xij. & ij. diſt. arti. v. nec angelus malus nec bonus poteſt influere ſpecies in intellectum humanum, licet poſsit vterque aliqua ſigna exterius adhibere, quibus homo excitatur ad intelligendum & poſsit illuſtrare & illuminare ſpecies ymaginarias. Nec quo ad quintum quia in libertate noſtrę voluntatis eſt, vt hac ſpē. vel illa vtamur: & cōſequēter vt iudicem ſecūdū illas vel nō iudicem. Nec quo ad ſextū vt patebit in alia quōne: qa de volūtate nō ſe pōt impedire niſi ſuadendo. Eſt ergo diabolus cauſa

Qūo diabolus ē cā hæreſum.

hęreſum licet inſufficiens & hoc potiſsime in duobus modis. primo ſcilicet illuſtrando & ordinando fantaſmata, vt homo ſciat bene dubitare & cogitare falſa, quę tamen diiudicare non poſsit. Vnde & hac ratione non intendit lumen intellectus ſicut poſſet: ne ſcilicet homo ſciat diſſoluere nodos in quos inducit. Et ſecundo perſuadēdo firmitatē in falſo iudicio, eo modo quo & alia vitia voluntati ſuadet. Sed contra pręmiſſa primo. Nullum enim procedens ex libero arbitrio ſeminari poteſt à diabolo. Sed huiuſmodi ſunt hęreſes ſecundùm Hieronymum & habetur viceſimaquarta quęſtione tertia. in capitulo hęreſis. Hęreſis Græce ab electione dicitur, quod ſcilicet eam ſibi vnuſquiſque eligat diſciplinam quam putat eſſe meliorem. Ergo &c. Solutio negatur minor: quia licet diabolus non poſsit ſuper liberum arbitrium mouendo illud ſecus ſuadendo. Vnde dicit Aug. iij. de trinita. Diabolus ſua ſubtilitate malignos affectus inſpirat: & ſic ſuperſeminat hęreſes. Ex quibus dictis quęſtio terminata patet.

Dominica. v. poſt octa. epiph. euāg. Cōfitebor tibi domine pater cœli &c.

¶ Hoc Euangelium quære infra de ſanctis. ſ. in feſto ſancti Mathię apoſtoli.

Dominica in ſeptuageſima Euang. ſecundùm Mat. xx. c.

IN illo tempore. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis parabolam hanc.[a] Simile eſt regnum cœlorum[b] homini patrifamilias,[c] q exijt primo mane conducere operarios † in vineā ſuā:[d] conuentione autem facta cum operarijs ex denario diurno, miſit eos in vineam ſuam[e]. Et egreſſus circa horam tertiam, vidit alios ſtantes in foro otioſos, et dixit illis ite et vos in vineā meā, & quod iuſtum fuerit dabo vobis. Illi autem abierunt.[f] Iterum autem exijt circa ſextam & nonam horam, & fecit ſimiliter.[g] Circa vndecimam verò horam exijt, & inuenit alios ſtàntes, & dixit illis.[h] Quid hic ſtatis tota die otioſi?[i] Dicunt ei, quia nemo nos conduxit. Dixit illis.[k] Ite & vos in vineam meam.[l] Cum autem ſero factū eſſet,[m] dixit dominus vineę[n] procuratori ſuo.[o] Voca operarios, & redde illis mercedem,[p] incipiens à nouiſsimis vſque ad primos.[q] Cùm veniſſent ergo qui circa vndecimam horam venerant,[r] acceperunt ſingulos denarios.[s] Venientis autem & primi,[t] arbitrati ſunt, qd[v] plus eſſent accepturi,[v] accepęrunt autē & ipſi ſingulos denarios,[x] & accipientes murmurabant aduerſus patrem familias, dicentes. Hi nouiſsimi vna hora fecerunt, & pares illos nobis feciſti, qui portauimus pondus diei & ęſtus[y]? At ille reſpondens[z] vni eorum, dixit.[a] Amice non facio tibi iniuriā.[b] Nonne ex denario diurno conueniſti mecū:[c] tolle quod tuum eſt, & vade.[d] Volo autē & huic nouiſsimo dare ſicut & tibi:[e] an non licet mihi quod volo facere,[f] an oculus tuus nequam eſt,[g] quia ego bonus ſum?[h] Sic erunt nouiſsimi primi,[i] & primi nouiſsimi,[k] Multi enim ſunt vocati, pauci verò electi.

† In vineā ſuā vīea ſaluatoris Ieſu ē ſctāmē dei eccleſia cui⁹ peſſuli fides, vitis verò ſpes, ligamē charitas, q̄ multitudinē pctōrū opit opa rij āt q i vineā mittūtur ſūt xpiani qui has tres virtutes videlicet ſpem, ſidē, charitatē i ſe hūt, q ſi bene vineā coluerint & effoderint quacūque hora venerit mercedē cōdignam accipiēt: qa operari⁹ expectat condignā mercedem: xpſ in euā. Dign⁹ ē mercenari⁹ mercede ſua. et mat. x. dign⁹ ē e i opari⁹ cibo ſuo. ſ. mercede ſua.

Poſtilla.

IN illo tēpore dixit Ieſus diſcipulis ſuis &c. Circa hoc Euangelium duo tanguntur. Primum eſt vocatio ad laboris exercitium. Secundum ad recipiendū pręmium ibi. Cùm ſero factum eſſet. Circa primum ergo dicitur. a (Simile eſt regnum cœlorum) id eſt ſtatus eccleſię militantis. b (Homini patrifamilias.) Iſte eſt Deus pater qui ita gubernat totum mundum ſicut paterfamilias ſubditos in domo. c (Qui exijt.) Iſte exitus nō eſt per loci mutationem ſed per ſuæ bonitatis diffuſioné in creatura ſubiecta. Vinea iſta eſt vniuerſalis eccleſia quę à primo iuſto colligit vſque ad vltimum, qui in fine mundi naſciturus eſt. Dicit Grego. Operarij autem ſunt doctores & plati à Deo miſſi ad culturam huius vineę per pdicationé & doctrinā: primo ergo mane deus pater operarios conducit: quia à principio mundi vſque ad Noe aliquos ſanctos patres ad eruditionem hominum miſit videlicet Adam Seth & Enoch & alios iuſtos. d (Conuentione autem &c.) Conuentio iſta promiſsio eſt vitę ęternę pro labore: quæ quidem vita dicitur denari⁹ diurnus qui eſt æqualis omnibus quantum ad finem. e (Et egreſſus circa horam tertiā &c.) Hora tertia intelligitur mundi diſcurſus à tempore Noe vſque ad Abraham in quo aliqui ſancti ad eruditionem aliorum miſſi ſunt à Deo vt Noe, Seth, Heber, Thare, Abrahā, & conſimiles. f (Iterum autem exijt circa ſextam & nonam horam) hora ſexta fuit ab Abrahā vſque ad Moyſen, in quo miſſi ſunt Abraam. Iſaac & Iacob, &.xij. patriarchę. Hora nona à Moyſe vſque ad Christum vt tēpore legis in quo ad eruditionem populi miſſi ſunt Moyſes Aaron, Ioſue, iudices, & reges, prophete, & ſacerdotes. g (Circa vndecimam verò &c.) Vndecima intelligitur à tempore Chriſti vſque ad finé mundi, in quo gentiles vocati ſunt per prędicationé apoſtolorū & aliorū eccleſiæ doctorum: & propter hoc dicitur hic. h (Quid hic ſtatis tota die otioſi) quia à principio mundi vſque tunc laborare in bonis morib⁹ neglexerunt quaſi tota die otioſi ſtabant. i (Dicunt ei quia nemo nos conduxit).i. nullus doctor, nullus propheta ad nos inſtruendum venit: quia lex & prophetę filijs iſrael dati fuerant, vt illi ſpeciali ſanctitate fulgerent: ex quibus Chriſtus ſecundùm carné erat naſciturus. k (Ite & vos in vineá meá.) Interponitur hic coniunctio copulatiua: q͂a géntiles iudæis adiuncti ſunt, vt vna eccleſia ex ambobus fieret. l (Cum autem ſerò factū eſſet.) Hic ponitur vocatio ad recipiendum premiú. Serò autem ab aliquibus hic dicitur finis mundi: in quo vocabuntur iuſti ad receptioné pręmij: vt habetur infra xxv.ca. Venite benedicti patris mei &c. Sed illud quod ſequitur videtur contradicere.ſ. quòd aliqui accipientes premiú murmurabant aduerſus patremfamilias: q͂a nullus in fine mundi pmiū æternū receptur⁹ murmurabit contra Deum: ſed erit ſuo pręmio contentus. Ad quod reſpondet bea. Greg. quòd iſta murmuratio nō eſt aliud quàm dilatio pręmij quam ſuſtinuerunt patres ſancti in lymbo vſque ad paſsionem Chriſti. Sed hæc reſponſio non videtur conueniens, quia murmuratores hic dicútur nequam, quod non poteſt dici de ſanctis patribus in lymbo exiſtentibus: & in fine parabolę concluditur. Multi ſunt vocati pauci verò electi. Ex quo patet quòd iſta parabola non ſolum ſe extendit ad electos cuiuſmodi ſunt illi qui in fine mundi recipient pręmium. Et ideo dicendum quòd ſerò hic accipitur pro tempore gratiæ quod incœpit à Chriſto. vnde Io.j. dr̄ gra & veritas pe Ieſum xp̄m ſctā eſt. Et iō dr̄ (Cū ſerò autem factum eſſet).i. cum tempus gratiæ aduenisset. m (Dixit dominus vineæ.i. deus pater.) n (Procuratori ſuo) id eſt homini xp̄o, qui miſſus eſt ad procurationem ſalutis humanæ. o (Voca operarios & redde illis mercedé) iſta merces bene intelligitur gratia: quia quædam inchoatio gloriæ: cum gloria non ſit aliud quàm gratia conſummata. p (Incipiens à nouiſsimis). quia in primitiua eccleſia gratia data eſt gentibus, quæ in vltimo venerant ad fidem, iudæis pro maiori parte in infidelitate remanétib⁹. q (Cum veniſſent ergo q͂ circa vndecimá horam venerant.i gentiles. r (Acceperūt ſingulos denarios).i. donum gratiæ quæ eſt quædam inchoatio & arra glorię. s (Venientes autem & primi).i. iudæi qui à principio legis datæ Deo ſeruierunt. t (Arbitrati ſunt quòd pl⁹ eſſent accepturi), quia in primitiua eccleſia credebant quod plus deberent habere de xp̄i gratia: vnde reputabant gentiles indignos gr̄a Dei ſecundùm quod dicitur Act.xj. ibi Petrus vidit lintheum ſubmiſſum de cœlo in quo erant animalia quadrupedia & ſerpentia & volatilia immunda ſecundùm legem: & dictum eſt Petro occide & manduca. In quo ſignificabatur incorporatio gentilium intra eccleſiam per fidem & gratiā ſicut patet ex litera ſequenti: quia à deo miſſus eſt Petrus ad prædicādū Cornelio Centurioni & alijs gentilibus propter quod Petro abominationem habente de manducatione immundorum ſecundùm legem in quo ſignificabatur, vt dictum eſt, vocatio gentilium ad fidé, dictum eſt ſibi à Deo. Quod Deus purificauit, tu ne commune dixeris. Et infra eodem.c. dicit Petrus Cornelio & amicis ſuis. Vos ſcitis quoniam abominatio ſit viro iudæo coniungi aut accedere ad alienigenam: ſed mihi oſtendit Deus neminem communem aut immundū dicere hominem. v (Acceperunt autem & ipſi ſingulos denarios).i. conſimilem gratiam ſicut gentiles & non maiorem. Vnde Act.x. ea dicit quòd prædicante Petro cecidit ſpiritusſanctus ſuper omnes qui audiebant verbum, ſcilicet ſuper Cornelium & amicos eius quia vt ibidem

Quid ſit vinea.

Quid ſit conuentio.

De tpe vacationis ad vineam.

Vocatio ad recipiédum præmium.

Quid ſit murmuratio illi⁹ q͂ de pmio murmurauit.

Xp̄s dr̄ vineæ pcurator.

De venientib⁹ ad q͂rendū pmiū.

De Petro ad pdicandū miſſo.

dicitur, receperũt ſpiritumſanctum in ſigno viſibili & donum linguarum ſicut acceperát apoſtoli & alij diſcipuli, qui erant iudæi in die pentheco. x (Et accipientes murmurabant &c. Dicentes. Hi nouiſsimi &c.) quia ad literam in primitiua eccleſia conuerſi iudæi murmurauerunt de hoc quòd con ſimilis gratia fiebat gentilibus ſicut & ipſis: vnde Act.xj.c. dicitur qđ cùm Petrus redijſſet in hieruſalem baptizato Cornelio & amicis eius, diſceptabant aduerſus illum qui erant ex circuncíſione, dicétes. Quare communicaſti cum illis qui habent ꝓputium & manducaſti cum illis? & ibidem.vj.c. dicitur. In diebus illis creſcente numero diſcipulorum, factum eſt murmur Græcorum aduerſus Hebręos: eo quòd deſpicerentur in miniſterio quotidiano viduę eorum. y (At ille reſpondens) per diuinam reuelationem apoſtolis factam. z (Vni eorum dixit.) Sicut autem aliquando accipitur numerus determinatus pro indeterminato. ita etiam aliquando ſumitur vnitas pro numero: ſicut ſupradictum eſt quòd Petrus loquebať pro omnibus apoſtolis: ita ſimiliter qđ hic dicitur vni, intelligitur eſſe dictum multitudini eorum qui de gratia data gentilibus murmurabant ſeu admirabantur. Ex hoc factum eſt Act.x.c. vbi Petrus reddidit rationem iudæis murmurantibus de hoc quòd baptizauerat cornelium, dicens quòd diuina reuelatiõe fecerat: & quia viderat ſpm̃ ſctm̃ deſcédentem ſuper géțiles ſicut ſuper iudęos: vt habeť ibidem: ſequiť. a (Amice non facio tibi iniuriam.) quia iniuria non habet locum vbi eſt mea gratia: & ideo ſi det gratiam cuicunque voluerit non faciet alicui iniuriam, b (Nonne ex denario diurno cóueniſti mecum.) quia ad hoc aliquis venit ad fidem vt habeat gratiam in præſenti & gloriã in futuro. c (Tolle quod tuũ eſt & vade). i. gratiam quam meruiſti credendo legis & ꝓphetis de xp̃o quia licet prima gratia nó cadit ſub merito augmentum tamen gratiæ cadit ſub merito: quod quidem augmentum datum eſt iudęis credétibus in xp̃m. d (Volo autem & huic nouiſsimo dare &c.) i. gentili vocato ab idololatria immediate ſicut iudæo vocato à legis obſeruantia. e (An non licet mihi quod volo facere.) quaſi dicat ſic: quia Dei voluntas nullo modo poteſt eſſe diſtorta. f (An oculus tuus nequam eſt) quia talis iniuria & iudicium ꝓcedebat ex humano defectu. (Quia ego bonus ſum) per eſſentiã: & ideo non poſſum malè agere. h (Sic erunt nouiſsimi primi) quia gẽtiles q̧ à iudæis erant quaſi viles reputati, ſunt conuerſi deuote ad fidem Chriſti. i (Et primi nouiſsimi) quia iudæi qui fuerant populus peculiaris ipſius dei, propter infidelitatem ſunt à deo deiecti: hoc eſt quod ſubdit. k (Multi enim ſunt vocati) ad fidem Chriſti. l (Pauci verò electi.) quia pauci de iudæis comparatiue crediderunt in chriſtũ: & de credentibus multi reuerſi ſunt ab eccleſia: & adhuc reuertuntur ad vomitum.

Iniuria capitur hic ꝓ iniuſtitia.

De augmẽto gratiæ.

¶ Expoſitio moralis.

MOraliter autem poteſt exponi parabola iſta de vocatis ad gratiam ſecundùm diuerſas ętates. Ita quòd hora prima ſignificat pueritiã. Hora tertia iuuẽtuté: quia ſicut tunc ſol incipit aſcendere, ſic in iuuentute calor naturalis in homine: hora.vj ætatem virilem: quia tunc homo in ſtatu perfecto eſt ſicut ſol in cœli medio. Hora.ix. ſenectutem in quo calor naturalis incipit in homine refrigeſcere. Vndecima verò ſignificat ſeniũ: qa tunc homo eſt prope mortis occaſum. Vocantur aũt operarij oĩbus iſtis horis: quia aliqui vocanť ad fidé per gratiã operanté in pueritia, alij in iuuentute: & ſic de alijs ętatibus. Et oẽs habebũt denarium diurnũ: quia quãtũcũque homo tarde ad gratiã vocet: dum tamé in ea perſeueret habet gloriã ęternã. Contingit etiã quãdoque qđ ille qui vocať in ſenectute cõſequiť tantã grãm & gloriã à Deo: ſicut ille qui in iuuẽtute vocať tum ex diuina liberalitate: tum ex ipſius vocati feruenti voluntate & operatione.

De quo intelligiť parabola.

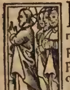
Quo tpe vocant homines.

¶ Quæſtio.xxj.

MVlti ſunt vocati pauci verò electi.) Super quibus verbis dubitatio talis mouet: vtrũ à Deo pctm̃ humanæ naturę cõtrariatur. & adeo libertas ei⁹ ex ipſo pctó debilitať vt ex ſe hõ Dei mandata ſeruare non valeat & virtutes ad bene operandum pctm̃ impediat? Et breuiter ex ſentétia beati Bonaué. Ric. atque doctoris ſubtilis ſuper diſt.xxviij.ij. libr. ſen. Reſpõderi põt quòd ꝑcepta diuina ſeruare virtutes vel dona gratuita ad bene operandum exercere dupliciter põt intelligi: vel ſecundùm actũ humanũ vel ſecundùm ꝑcipientis & dona gratuita dantis votũ. Et primo modo mandata ſeruari atque ad bene operandũ virtutes exerceri pñt: tamé non meritorie. Nulla enĩ virtus vel operatio bona dici debet niſi ad finé vltimum. i. ad dei fruitioné ſit ordinata. Actus quidé humanus licet ſecundùm ſe moralis & bonus poſſet eſſe ſicut quædam operatio multorum philoſophorũ, nó tñ ſine charitate meritori⁹ atque ꝑfectus. vnde. j. Corin.xiij. Paulus ait. Si diſtribuero in cibos pauperũ oẽs facultates meas, & ſi ita didero corpus meũ ita vt ardeã charitaté autem nõ habeam nil mihi ꝓdeſt. Hinc eſt quòd multi quibus gratia ſolũ ineſt gratis data bene videnť operari: & tñ meritũ inde nõ creduuť acquirere: quia opera eorũ neſciunt, ſed volũt finé debitum ordinare. Vnde philoſophus. viij. Phyſi. dicit. Virtus eſt diſpoſitio perfecti ad optimũ. Sed ſecũdo modo inquãtum ad præcipientis votum ſecundùm. ſ. volũtaté Dei: qui vult omnia cum charitate fieri ſecundùm facultaté arbitrij Dñi

mandata homo ſeruare nõ põt: niſi gratia gratum faciẽs auxiliũ pbeat. Idcirco ad Thi.j. Paulus ait. Finis pcepti eſt charitas. & ad Rom.xiij. dicit. Qui diligit proximũ legẽ impleuit. Peccatũ verò cõtra charitatẽ faciẽs nõ tm̃ à pceptorum obſeruatione & à virtutũ exercitatiõe hominẽ & ſuã poteſtatẽ arbitrij retrahit, verũ etiã ad mala eligẽda quaſi per cõſuetudinem cogit. hinc Hiero. ad Demetriadẽ virginẽ ſcribẽs ait. nec verò alia nobis cauſa difficultatẽ bene faciẽdi fecit quam longa conſuetudo vitiorum, quæ nos cum inficit à paruo paulatimq̃ue per multos corrumpit annos: ita vt poſtea obligatos ſibi & aſtrictos tenet, vt pater quodãmodo modũ videatᷣ habere naturę: idcirco cũm multi ſint chriſtiani qui ad pręceptorum obſeruationem & ad virtutum exercitationem vocantur: tamen peccato detenti pauci ſunt qui io numero electorũ reperiãtur. Hinc Dominus dixit. Multi ſunt vocati pauci verò electi.

Dominica in.lx. Euang. Lu.viij.c.

IN illo tempore.[a] Cùm turba plurima conuenirent, & de ciuitatibus properarent ad Ieſum, dixit per ſimilitudinem.[b] Exijt qui ſeminat † ſeminare ſemen ſuum. Et dum ſeminat.[d] Aliud cęcidit ſecus viam, & conculcatum eſt,[e] & volucres cœli[f] comederunt illud,[g] aliud cęcidit ſupra petram, & natum aruit, quia nõ habebat humorẽ:[h] & aliud cęcidit inter ſpinas, & ſimul exortæ ſpinæ ſuffocauerunt illud[i]: & aliud cęcidit in terrã bonã[k], & ortum fecit fructum centuplũ. Hæc dicens clamabat.[l] Qui habet aures audiendi audiat[m]. Interrogabant autem eum diſcipuli eius, quæ eſſet hæc parabola.[n] Quibus ipſe dixit. Vobis datũ eſt noſſe myſterium regni Dei: cæteris autem in parabolis,[p] vt videntes[q] nõ videant,[r] & audiẽtes[s] nõ intelligãt. Eſt autem hæc parabola. Semẽ eſt verbũ dei. Quod aũt ſecus viã, hi ſunt q audiũt. Deinde venit diabolus, & tollit verbũ de corde eorum, ne credẽtes ſalui fiãt. Nam quòd ſupra petram, hi ſunt qui cùm audierint cum gaudio ſuſcipiunt verbum, & hi radicem non habent: qa ad tẽpus credũt, & in tpe tẽtatiõis recedũt. Quod autem inter ſpinas cęcidit, hi ſunt qui audierunt & ſollicitudinibus & diuitijs & voluptatibus vitę eũtes ſuffocantur, & nõ referunt fructũ. Quod autem in terrã bonam, hi ſunt qui in corde bono & optimo audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientia.

† Exijt q ſeminat. Xp̃s ſaluator filiᵘ dei exijt de ſinu pr̃is p gñationẽ ęternã. i. diuinã & venit in humanam carnẽ quã ſub forma ſerui accepit vt i terris veritatẽ ſemiaret & verbo pdicaret q humanũ genus multis annis ignorabat. i. euãgelium cui credẽdũ eẽ iubet. vnde mar.vj. qui crediderit ſaluᵘ erit.

Poſtilla.

IN illo tpe. Cũ turba plurima &c.) hic deſcribit ipſiᵘ xp̃i doctrina, ſeu inſtructio. Et primo deſcribit dicta inſtructio. Secūdo inſtructiõis expoſitio: ibi. Interrogabant autẽ. Primo ergo ppoit dicta inſtructio per parabolã q̃ poĩt etiã Matth.xiij. De ſemine piecto in terrã: cuiᵘ quarta pars tm̃ facit fructũ. Et in hoc denotatᷣ pdicatio chriſti, qui pdicauit iudęis indifferẽter bonis & malis: & pauci in cõparatiõe ad eius pdicationẽ crediderunt: pro maiori autem parte in infidelitate remanſerunt & hoc eſt quod dicitur. In ſacro Euangelio tria ſcribuntur. primo parabolę propoſitio: ibi. Exijt qui ſeminat. Secundo petitur parabolæ explanatio: ibi. Interrogabant. Tertio ponitur parabolæ expoſitio ibi, eſt autẽ hæc parabola. b (Exijt.) Chriſtus, id eſt ſecundũm humanitatem qui de vtero matris exijt in mundum ad docendũ, vel de loco arcto, & de domo ad locum ſpatioſum, vt viſum eſt ſecundũm tamen diuinitatem non potuit exire, nec de loco ad locum progredi: qa ſic eſt vbique. c (Et dum ſeminat). i. dum doctrinam indifferenter ſpargit. Comparatur aũt eius doctrina ſemini: quia ſicut ſemẽ in terram bonam proiectũ reſurgit multiplicatum, ſic verbum diuinũ in corde deuoto receptũ, facit multitudinem bonorum operum. d (Aliud cęcidit ſecus viam). id eſt ſuper corda expoſita tentationibus dæmonis, & per conſequens contrita & conculcata ab eis per malum conſenſum factum. e (Et volucres cœli). id eſt dæmones per peccatum ſuperbię alta petentes. Vnde de diabolo ſcribitur Ioannis.xij. Ipſe enim eſt rex ſuper omnes filios ſuperbię: peccata carnalia nõ poſſunt in dęmonibus eſſe. f (Comędereunt illud) id eſt fructum impedierunt. g (Et aliud cęcidit ſupra petram) id eſt ſupra corda humore fidei & deuotionis carentia. h) Et aliud cecidit inter ſpinas), id eſt in corda ſollicitudinibus diuitiarũ lacerata: & ideo ſollicitudo talis impediuit fructum prędicationis. Vt enim apparet ex diſcurſu vtriuſque teſtamenti iudæi ſemper fuerunt auari, & omni vitio cupiditatis fuerunt excęcati, & ſemper elongati ab agnitione veritatis. Ex prędictis patet quòd prędicator verbi diuini non debet ceſſare à prędicatione, licet videat paucos proficere, quia tres huius ſeminis partes dicuntur hic infructuoſæ: quarta autem pars tm̃ fructum facere: & intelligitᷣ ad

Diuiſio Euangelij.

Doctrina xp̃i ſeminĩ cõparatᷣ qa ſicut ſemẽ i terrã bonã piectũ rſurgit mltiplicatũ: ſic verbũ diuinũ i corde deuoto receptũ facit multitudinẽ bonorũ operũ de tur. crema. in. q. ſu

per euangelium.

literam de prædicatione Chriſti, qui eſt exemplum omnium prædicatorum: & ideo licet auditores non proficiant, prędicator tamen faciés quod in ſe eſt, nó perdit meritum ſuum. i (Et aliud ceci. in terram bonam). i. in corde fideli & deuoto. k (Et exortum fecit fru. centuplũ &c.) In hoc tanguntur tres gradus, qui poſſunt ſignari in qualibet virtute. Verbi gratia, in virtute caſtitatis. Primus gradus eſt caſtitas coniugalis, per quem gradum vitatur illicitus concubitus, licito tamen concubitu retento in matrimoniali actu. Secundus gradus eſt caſtitatis vidualis, per quem euitatur de cætero omnis concubitus, vt animus poſsit liberius Deo ſeruire: licet poſsit licite matrimonium cõtrahere. Tertius eſt caſtitas virginalis, qui eſt ſuperior iſtis: per qué omnis concubitus ſimpliciter euitatur, vt mens ipſa tamquam ſponſo ſuo ſoli Deo per amorem copuletur, ſecũdum qđ dicit̃ .j. Corin. vij. Virgo cogitat quæ domini ſunt, vt ſit ſancta corpore & ſpiritu: quæ autem nupta eſt cogitat quæ ſunt mundi, quomodo placeat viro. Similiter in virtute fortitudinis poſſunt tres gradus aſsignari. Primus gradus, quá do ꝓpter bonum virtutis ſuſtinet conſtanter detrimentum in exterioribus bonis, vt in poſſeſsionibus & in diuitiis & huiuſmodi. Scđs qñ ſuſtinet detrimentũ etiam ꝓprij corporis, vt flagellationes & hmói. Tertius auté gradus eſt qñ ꝓpter virtuté contẽnit etiam totã vitam per martyriũ. Sequitur. l (Qui habet aures audiédi audiat.) ſecũdũm Hier. Vbicunque ponit̃ hoc verbũ, deſignatur myſticus intellectus: quia ſub verbis parabolicis alius ſenſus eſt per intellectum requirendus. m (Interrogabant auté eũ diſcipuli eius, quæ eſſet hæc parabola.) Aduertendũ tamé quòd nõ quæſierunt eũ tunc, cùm eſſet in actu prædicandi, ſed poſtea qñ fuit in domo ſine turba ſcđm quòd habet̃ Mar. iiij Et cũ eſſet ſingularis interrogauerunt, volentes ſcire intellectũ. Cóuenienter petierũt ab eo quare locut⁹ fuerat turbis ſic parabolice, vt oſtenderent ſe nõ de ipſis ſolum, ſed etiã de alijs ſollicitos eſſe. n (Quibus ipſe dixit. Vobis datum eſt noſſe &c.) Apoſtoli enĩ erãt quaſi fundatores Eccleſiæ poſt Chriſtum. vnde Apoc. xxj. dicitur quòd murus ciuitatis habebat fundaméta duodecim, & in ipſis duodecim nomina Apoſtolorũ & agni ſcripta: & iõ ad ipſos pertinebat ſcire ſecreta Eccleſiæ de quibus erat ꝓceſſus eccleſiæ à prædicatione Chriſti, vſque ad finem mundi: quia iſta erant futura in diuina diſpoſitione præordinata: & iſtud vocat̃ hic myſteriũ regni cœlorũ. i. ſecretũ eccleſiæ militãtis. o (Cæteris autem in parabolis) i. vulgaribus turbis. vel etiã phariſæis incredulis nõ eſt cõceſſum iſta intelligere: & ꝓpter hoc loquebat̃ eis talia parabolice. i. velate & myſtice. p (Vt videntes.) Chriſti, ſcilicet opera & miracula. q (Non videant). id eſt non intelligant ea diuinitus facta: & ideo virtuti dęmonũ attribuebant talia. r (Et audientes) Chriſti. ſ. doctrinam ſanctam & bonam, & doctrinę Moyſi & ꝓphetarum conſonã, & ipſius perfectiuam nó audiant aſſentiendo. s (Non intelligant). intellectum eius ſpiritualem, qui principalior eſt capiendo.

In virtute fortitudinis tres gradus aſsignãtur.

¶ Expoſitio moralis.

DE morali expoſitióe Greg. hom. viij. dicit: hæc lectio expoſitione nõ indiget: ſed admonitione: quã enim veritas per ſeipſam expoſuit, hanc exponere humana fragilitas non pręſumat. Exponitur tamen moraliter ſic. b (Exijt qui ſeminat.) ſemen iſtud poteſt dici eleemoſyna de cui⁹ ſeminatione dr̃ .ij. Corin. ix. Qui parce ſeminat, parce & metet &c. Hui⁹ aũt ſeminis cecidit pars ſecus viã: & diabolus tollit illud & hoc eſt quando recipiés eleemoſynam cum illicitis conſumit eam. g (Et aliud ſupra petram.) Quod fit quãdo recipiés de beneficio non eſt gratus homini neque deo. h (Et aliud inter ſpinas.) per quos ſignificantur ſollicitudines vitæ præſentis. Et ꝑ parte ſunt bona eccleſiæ data clericis & religioſis, qui de illis viuunt carnaliter & pompatice & implicant̃ ſecularib⁹ negotijs: cum tamé illa bona ſint data ad ſeruiendũ Deo deuote, & ad miniſtrãdum pauperibus in neceſsitate. i (Et aliud cecidit in terrã bonam &c.) Iſte ſunt eleemoſynę receptę ad victum & veſtitum neceſsariũ Deo ſeruétiũ & intendentiũ ſtudio ſacrę ſcripturæ. Et ſic patet expoſitio huius euangelij.

Expoſitio moralis.

Nõ ſunt ingratis munera dãda viris egidi⁹ in ce.

¶ Quæſtio. xxij.

VObis datum eſt noſſe myſterium regni Dei.) Lu. viij. Super quibus oritur talis quæſtio. vtrum Deus vult in mundo aliqua mala fieri. Ad quod breuiter reſpondetur ex ſententia doctoris noſtri Petri de aquila ſuper diſ. xlv. j. li. ſen. ſic dicétis: quòd malum triplex eſt. Naturæ videlicet, quo quis naſcitur cæcus vel claudus. Pœnæ quo quis peccando vel malum agendo punitur. Culpæ, quo malo omnis peccator à domino reprobatur. Iuxta quæ mala triplici differentia diſtincta tres cóncluſiones aſsignantur. Quarum prima talis eſt, quòd Deus non poteſt velle malum ſub ratione mali Nam illud non poteſt eſſe volitum quod eſt extra rationem formalem voluntatis, quæ eſt ad bonum: ergo huiuſmodi malum ſub rationem mali recte iudicatur. Alia, pręter hanc, concluſio talis eſt quod malum naturæ pœnæ poteſt Deus velle per accidens, cum ex eis quandoque malum bonum vniuerſo proueniat: ſicut in cæco nato probatur. De quo, vt Ioan. ix. ſcribitur ſaluator ait. Neque hic peccauit neque parentes eius, vt cæcus naſceretur: : ſed vt manifeſtentur opera Dei in illo: quantum verò ad malum naturæ probatur: quia ex corruptione vnius, alterius generatio peruenit. Vltima quidem circa hæc concluſio talis eſt, quòd malum culpæ neque per ſe neque per accidens Deus

Quæſtio de Deo vtrum velit mala fieri.

velle poteſt. Qui enim vult quouis modo malum culpæ, eius voluntas obliqua iudicatur: q̃d & in Deo eſſe nullo modo credendum eſt. Sicut & magiſter .j. ſenté. xlvij. diſtin. in litera poſuit. Licet Hugo ſingularis doctor Deum velle malum culpæ per accidens aſſerat, eo quòd ad decentiam vniuerſi, ait ipſe, tale malum eſſe cognoſcitur quod eius pace à magiſtro negatur. Moderni quoque dicunt Deum nolle quouis modo malum culpæ, niſi voluntate permiſſiua. Cũ igitur ſuperius ex euangelica lectione dicatur. Vobis datum eſt noſſe myſterium regni, cæteris autem in parabolis, non intelligitur quòd dominus Apoſtolis optabat bonum ſcribis verò & phariſæis malum niſi per accidens. Dicebat enim primo ſanctis Apoſtolis. Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei, id eſt ſcripturæ regnum enim ſecundùm dominũ Bernardum in ſacris codicibus, quadruplex inuenitur: Eccleſiæ ſcilicet ſcripturæ animæ, & gloriæ. Sed hic regnum pro ſcriptura accipitur: vt patet. Quare vobis Apoſtolis vobis claris, ſcilicet per intelligentiam vnde eis Matth. v. Dominus dixit: vos eſtis lux mundi. Charis per amicitiam. hinc ſimiliter Ioan. xv. & dominus inquit. Vos autem dixi amicos mundi per innocentiam. Nam ibidem eis dixit vos mundi eſtis. Firmis per patientiam. Quia Luc. xxiij. Chriſtus ait: vos eſtis qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis. Cæteris autem in parabolis: quare quia cæteris, ſcilicet caninos atque porcinos mores habentibus, datum eſt noſſe vel ignorare myſterium in parabolis regni Dei, videlicet diem ſcripturæ: vt videntes, id eſt videre præſumentes, vel videntes, id eſt, miracula oculis conſpicientes non videant, id eſt viſu interiori non percipiant. Vnde nulla eſt contradictio: quia videre fertur ad viſum exteriorem, nõ videre autem ad interiorem. Quod de auditu etiam eodem modo intelligitur, & hoc non fit, quia Deus velit pro talibus malum per ſe, ſed per accidens: vt dictum eſt: quia agit hoc iuſto iudicio qui non vult indignis ſua cõmunicari ſecreta. Proinde Marc. vij. capitu. dixit. Nolite ſanctum dare canibus, neque mittatis margaritas veſtras ante porcos, ne forte conculcent eas.

Magiſter ſenten.

Regnũ p ſcriptura.

Dominica in quinqua. Euangeliũ ſecundùm Luc. xviij. ca.

IN illo tpe.[a] Aſſumpſit Ieſus duodecim dicipulos ſuos, & ait illis.[b] Ecce aſcendimus Hieroſolymam,[c] & conſummabuntur oĩa quæ ſcripta ſunt per prophetas de filio hominis. Tradetur† enĩ gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conſpuetur. Et poſtquam flagellauerint, occident eum, & die tertia reſurget: & ipſi nihil horum intellexerunt. Erat autem verbum iſtud abſconditum ab eis, & non intelligebant quæ dicebantur.[d] Factũ eſt autem cum appropinquaret[e] hierico, cæcus quidam ſedebat ſecus viam mendicans.[f] Et cum audiret turbã præ tereuntẽ interrogabat quid hoc eſſet. Dixerũt aũt ei, quòd Ieſus nazarenꝰ tranſiret. Et clamauit dicens. Ieſu fili Dauid miſerere mei. Et qui præibant increpabant eum, vt taceret. Ipſe verò multo magis clamabat. Fili Dauid miſerere mei. Stãs autẽ Ieſus iuſſit illum duci ad ſe. Et cum appropinquaſſet interrogauit illum, dicens. Quid tibi vis faciam? At ille dixit illi. Domine vt videam. At Ieſus dixit illi. Reſpice, fides tua te ſaluum fecit. Et confeſtim vidit, & ſequebatur illum magnificãs Deum. Et omnis plebs vt vidit, dedit laudem Deo.

†Tradetur tẽ genti- & illudetur. Dñs Ieſus p̃uidẽs tp̃s ſuæ duræ paſſiõis apoſtolis & diſci. ſuis ip̃s p̃dixit referens dura ſupplicia q̃ p pctis ſuæ gẽtis paſſurꝰ erat: dicit quoque milites gentiũ tam grauia ſupplicia eidem illaturos, cũ dicit tradetꝰ gẽtibꝰ. Tñ paſſio ſaluatoris Ieſu dr̃ opꝰ iudæorum vt vult magi. ſẽ. li. iij. di. xx. parte paſſio et go xp̃i & opus dr̃ indæorum.

Poſtilla.

IN illo tempore. Aſſumpſit Ieſus xij diſcipulos &c. In ſacro euãgelio tria notantur. Primo Chriſti paſſionis cõgruentia: ibi. Ecce aſcendimus. Secundo Chriſti ſanationis gratia: ibi. Cæcus quidam. Tertio diuinæ laudis copia. ibi. Et omnis plebs. In hac parte ſaluator inducit diſcipulos ad martyrij tolerãtiam exemplo ſui: quia prælatis debet eſſe vigor ad tolerandum martyrium ſi neceſſe ſit, pro grege ſibi commiſſo & hoc docet per exemplum ſui: quia voluntariè venit in hieruſalem ad ſuſtinendum mortem pro ſalute mundi. Vnde beatus Grego. exponens illud Ioan. x. Ego ſum paſtor bonus, & animam meam pono pro omnibus meis, ait. hoc dicit de ſe & de alijs prælatis. In hoc oſtenſa eſt nobis via quam ſequamur: & hoc eſt quod dicit hic. b (Ecce aſcendimus hieroſolymam.) quæ reſpectu totius terræ promiſsionis in alto ſita erat: & propter hoc venientes illuc ab alijs partibus ibant aſcẽdendo. c (Et cõſummabunt oĩa quę ſcripta ſunt &c.) Quia prophetæ ſcripſerunt de paſsione Chriſti futura: vt patet Eſa. liij. & Dañ. ix. & in multis alijs locis. (Et ipſi nihil horũ intellexerũt. Tũ q̃a ad huc erant rudes & imperfecti. Tum quia Chriſtus frequenter eis parabolice loquebatur: & ideo neſcierunt ſi tunc parabolice loqueretur. d (Factum eſt autem.) Poſtquàm poſita eſt Chriſti inſtructio de tolerantia paſsionis, hic

Diuiſio Euangelij.

conſequenter deſcribitur dictæ doctrinæ confirmatio per opus miraculorum:ſecũdùm quòd ſcribitur Matth.vlt.cap.ſermonem confirmante ſequentibus ſignis:& patet ſententia ex dictis Matth.xx.& Marc.x.hoc exceptio. Factum eſt autem cùm appropinquaret Chriſtus. e (Hierico),id eſt prope Hierico adhuc exiſteret:quia ſecundùm veritatem nõ accedebat ad hierico,ſed inde recedebat:vt patet Matth.xx. ca.& Marci.x.

¶Expoſitio moralis.

Expoſitio moralis.

ASſumpſit Ieſus. Hiero. Dominus erebro de paſsione ſua diſcipulis ante prædixit,ne cum veniret perſecutio & crucis ignominia ſcandalizarentur. c (Et die tertia reſurget.) Chryſo. Qui quidem grata dicit,vt cum viderẽtur triſtia,reſurrectionem expectarent. d (Et ipſi nihil horum intellexerunt.) Per hoc ſignificatur quòd homines carnales aſpera nolunt audire, ſed ad delectabilia ſunt intenti. e (Factum eſt autem &c.Cæcus quidam &c.) Cæcus iſte per quem myſtice ſignificatur populus gentilis qui erat excæcatus per idololatriam,& adueniente Ieſu & eius oculos mentales tangente,illuminatus eſt per fidem opera ſancta ſequẽs. Aliter exponitur. Iſte cæcus dicebatur Bartimęus &c. Bartimęus qui filius pinguedinis interpretatur, ſignificat hominem in delitijs carnalibus nutritum. Ideo dicit cæcus.i.ſapientiæ luce priuatus de qua dicitur Iob.xxviij.quòd nõ inuenit in terra ſuauiter viuentiũ,quia delitiæ carnales habebant intellectum. f (Et cum audiret &c.)Talis enĩ cùm audit de ſaluatore debet clamare per orationem deuotam,vt ab eo recipiat ſapientiæ lumen,qui dat omnibus affluenter,ſaltem de neceſſarijs ad ſalutem.

De cæco in myſtico ſenſu.

¶Quæſtio.xxiij.

TRadetur enim gentibus &c.) Luce.xviij.capitu.in quibus mouetur talis quæſtio. Vtrum peccatũ fuerit occaſio paſsionis Chriſti. Ad hoc breuiter reſpondetur ex ſententia doctorum Alexand. & Ioanñ. Scoti quòd niſi malignitas peccati fuiſſet,mors Chriſti nullo modo ſecuta fuiſſet:ideo aiunt præfati docto.quòd neque ſine hoc Chriſtus vt redemptor incarnatus fuiſſet. Vnde gloſ.ſuper epiſtola ad Timoth.ait. Nulla cauſa veniendi fuit in Chriſto domino Deo noſtro,niſi peccatores ſaluos facere.& Hieronym.ſuper hoc in quodam ſermone ſic ait. Conſpui voluit,vt nos ſaluaret: velari voluit,vt velamen culpæ & ignominiæ à cordibus noſtris anferret. In capite percuti:vt caput ſanitatem,id eſt Adam ſanitati reſtitueret. Colaphis cædi,& verbis derideri,vt nos in manibus & labijs,id eſt verbis & operibus applaudamus. Quod autem hæc omnia dominus paſſus eſt,vt nos redimeret à peccato oſtendit, non ſolum Apoſtolus ad Galath.iiij.capitu.dicens miſit Deus filium ſuum natum ex muliere factum ſub lege,vt eos qui ſub lege erant redimeret:ſed & textus Euangelicus hodiernus poſtquam domini paſsionem explicanit, illuminationem cæci ſubiunxit:per quòd voluit denotare,quòd niſi propter cæcum,id eſt propter peccatorem dominus paſsionem voluit ſuſtinere. Ideo dicitur. Tradetur, ſcilicet Chriſtus gentibus ad illudendum, & omnia quæ ſequuntur. Alij autem ſcholaſtici oppoſitum tenent.

Quæſtio de peccato virum fuerit occaſio paſsionis Chriſti.

Feria.iiij.cinerum.Euangelium ſecundùm Matth.vj.ca.

IN illo tempore. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis,[a] Cùm ieiunatis nolite fieri ſicut hypocritæ†[b] triſtes,[c] exterminant enim facies ſuas, vt appareant hominibus ieiunantes. Amen dico vobis,quia recæperũt mercedem ſuam.[d] Tu autem cùm ieiunas vnge caput tuum, & faciem tuam laua [e]ne videaris hominibus ieiunans,[f] ſed patri tuo[g] qui eſt in abſcondito:& pater tuus,qui videt in abſcondito reddet tibi.[h] Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra, vbi erugo[i] & tinea demolitur,[k] & vbi fures effodiunt & furantur.[l] Theſaurizate autem vobis theſauros in cœlo,vbi nec erugo nec tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt nec furantur:[m] vbi eſt theſaurus tuus ibi eſt & cor tuum.

†Sicut hypocritæ. Hypocriſis eſt diſsimulatio bonitatis veritatis & ſanctitatis:& iuſtitiæ qua hoĩes ſe oſtẽdunt veros iuſtos: bonos,tñ mẽdaces & falſi ſunt: hos odiſſe ꝓbatur. Eſa.v. Væ qui dicitis malũ bonũ,& bonum malũ. Nonne hypocritarũ propriũ eſt diſsimulare facere, ſic & dicere: Chriſtor Matth. xxiij. Væ vobis ſcribę &

Poſtilla.

IN illo tempore. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis. Cùm De⁹ enim ieiunatis &c. In ſacro que teſtõ euange.hodier. Chriſtus oditus nos ſingulariter inmitat ad tria. Primo ad exercitium laborioſum per corporis caſtigationem: ibi, Cùm ieiunatis. Secundo ad obſequium ſtudioſum per terrenorum abdicationem:ibi. Nolite theſaurizare. Tertio ad prẽmium glorioſum per virtutum operatione: ibi,theſaurizate autem vobis. In hac parte excludit intentionem vanæ gloriæ ab operibus pęnitentiæ,dicens. a (Cùm ieiunatis nolite fieri ſicut hypocritæ.) dicitur enim hypocrita ab hypo.quòd eſt ſub,& criſis aurum:quia ſub auro vel ſub honeſtate exterioris conuerſationis habet abſconditum plumbum falſitatis. Sequitur. b (Triſtes.) Iſti enim oſtendunt quan-

Phariſęi hypocritę qui mundatis quod deſoris eſt, int° anté pleni eſtis rapina.

dam faciei triſtitiam, vt ſimulent pœnitentiæ rigorem: & ideo ſubditur. c (Exterminant eñ facies &c.) Exterminare enim eſt extra terminos ponere: & ideo illi facies exterminant, cum quandam triſtitiam extra modum ſolitum aliorum demonſtrant, vt religioſi præ cæteris appareant: vel aliter: ſicut fiunt quandoque vnguenta ad decorandum faciem quibus vtuntur mulieres ad ſimulandum pulchritudinem, ita fiũt quædam vnguenta ad exterminandum prædicto modo faciem. Et forte talibus vtebãtur ad ſimulandum pœnitentiam, ſicut etiam tyranni talibus vtuntur ad extorquendum pecuniam per quæſtum. Subdit autem debitum modum ieiunandi, cũm dixit. d (Tu autem cum ieiu. vnge caput tuum). id eſt ſigna letitiæ quærendo. Talibus enim vnguentis & lotione corporis vtebantur Iudæi in diebus ſolemnibus & feſtiuis. e (Ne vi. hominibus ieiunans), id eſt ad gloriam hominum quærendã. f (Sed patri tuo) cœleſti cuius gloriam debes tantum quærere in operibus tuis. g (Qui eſt in abſcondi.) quia Deus in præſenti vita non poteſt videri à nobis, licet ſit præſens vbique. Cætera patent.

h (Nolite theſaurizare.) Hic excludit ab affectione hominis peccatum auaritiæ. Et diuiditur in tres partes ſecundũm tres electiones, per quas excludit immoderatam congregationem diuitiarum. Secũda ponitur ibi theſaurus tuus. Tertia ibi. Nemo poteſt duobus dominis ſeruire. Prima ratio accipitur ex defectu theſauri temporalis. Theſaurus enim nihil aliud eſt quàm congregatio diuitiarum. Congregantur autem diuitiæ propter ſufficientiam vitæ habendam, ſed theſaurizatio indebita recta inducit contrarium, quia reddit hominem ſufficientiſsimum, quia talis theſaurizatio eſt quæ fit ex auaritia, & ex amore diuitiarum in ſe. Ille autem qui ſic congregat diuitias, nõ audet eis vti ſed iuxta eas ducit miſeram vitam & dimittit eas putrefieri. Et ideo dicit Hierony. in epiſtola ad paulinum. Antiquum dictum eſt, auaro deeſt tam quod habet quàm quod non habet. Talem modum theſaurizandi excludit ſaluator, cum dicit. (Nolite theſaurizare &c. vbi erugo) Erugo eſt æris rubigo. & in hoc tangitur corruptio diuitiarum artificialium, vt auri & argenti & cæterorum metallorum. i (Et tinea.) Hic tangitur corruptio diuitiarum naturalium, bladi & vini & veſtimentorum & conſimilium.

Pecunię fugienda eſt cupiditas.

Corruptio diuitiarũ.

k (Et vbi fures effodiunt &c.) hoc dixit propter lapides pretioſos qui licet non poſsint rubiginari nec à vermibus corrodi, tamen poſſunt à latronibus tolli. Et ex prædictis patet quòd theſaurizatio quæ fit ex cauſis honeſtis non eſt interdicta à ſaluatore tamquam illicita & quando aliquis theſaurizat ad bona opera facienda, vt eſt conſtructio eccleſiarum, releuatio pauperum & huiuſmodi: vel propter rempublicam ſeruandam & conſimilia. l (Theſaurizate.) per hoc concludit excellentiſsimum modum theſaurizandi quando .ſ. bona tẽporalia & trãſitoria conſeruantur in pios vſus: & ſic commutantur in bona ſpiritualia & æterna, & per conſequens incorruptibilia: & hoc eſt theſaurizare in cœlo: & patet litera. m (Vbi eſt theſaurus tuus.) Hic ponitur ſecunda ratio ad excludendum theſaurizationem inordinatam temporalium: & accipitur iſta ratio ex quodam effectu malo ipſius qui eſt excęcatio mentis. Ad talem enim theſaurizationem ſequitur totalis conuerſio mentis ad amorẽ diuitiarum. Et hoc eſt qđ dicit. Vbi eſt theſaurus tuus &c. Ad conuerſionem ſequitur auerſio à Deo: & quia intellectus illuminatur per conuerſionem ad Deum, ideo ex tali auerſione obtenebratur.

Expoſitio moralis.

Expoſitio moralis.

CVm ieiunatis nolite fieri ſicut hypocritę triſtes. Leo papa. Nõ ſunt caſta ieiunia quæ non de ratione continentiæ veniunt, ſed arte fallaciæ. d (Tu autem cum ieiunas, vnge caput tuũ, & faciem tuam laua) per caput Chriſtus intelligitur: per faciem propria cõſciẽtia, quæ lauanda eſt per confeſsionem: chriſtus autem vngendus deuotione. h (Nolite theſaurizare &c.) Rab. Erugo ſignificat ſuperbiam quæ decorem virtutum offuſcat. Tinea quæ latenter veſtes rodit ſignificat inuidiam, quæ bonum ſtudium lacerat. Fures ſunt hęretici & dęmones qui ſemper ſunt intenti nos donis ſpiritualibus ſpoliare.

Quid moraliter erugo ſignificat.

¶ Quæſtio. xxiiij.

Qđ de ieiunio ſupbi.

CVm ieiunatis nolite fieri ſicut hypocritę triſtes.) Matthęi ſexto ſuper quib⁹ verbis merito quæritur. Vtrum ſuperbo ieiunanti valeat ieiunium: & ſi ei in hoc peccato vel altero exiſtenti ad bona ſpiritualia & temporalia proſit? Ad quod reſpondendo aduertendum eſt hominem in peccato mortali dupliciter exiſtere poſſe: ſiue illud peccatum ſuperbia ſit, ſiue aliud. Aut enim ſic exiſtens contritus eſt & confitendi propoſitum habet, & ſic ieiunio, vel alterius boni fructu non caret. Aut de ſuperbia vel alio modo nullum dolorem & ſignũ pœnitentię retinet, & ſic ieiunium quo ad culpæ ſatiſfactionem, & quo ad gloriæ adeptionem ſibi minime valet: quia vt doctor Ricar. ſuper diſtin. xv. iiij. ſenten. ait. Cum Deus bonorum noſtrorũ non egeat ſi hominem non amat, neque opera eius acceptat. Hinc Geñ iiij. capitu. ſcriptũ eſt. Reſpexit dominus ad Abel: & primum hoc fecit, deinde ad munera eius. Scotus autem qui Doctor ſubtilis eſt & Landulphus Neapolitanus ſuper. iiij. ſententi. q. iij. dicunt oppoſitum, quod valeat, ſcilicet quando opera ſatisfactoriæ res vel vires minuunt, iterari non debent: quia quandoque forte non poſſunt. Valet tamen ſecũdũm oẽs ieiuniũ factum in pctõ mortali quo ad nouẽ. Primo ad mãdati cõpletionẽ ad quam

Opinio Scoti.

quls tenetur, ſiue quia eccleſia eum obligat, ſiue confeſſor ſuus, dum id pro pęnitentia ei iniungit. Ad hunc ſenſum verba Pauli ad Ephe.vj.c. deduci poſſunt qui ait. Filij obedite parentibus veſtris, patri.ſ.ſpirituali & eccleſię. Secundo ad gratię impetrationem. Nam ſi Raab meretrix: vt in.ij.c.lib. Ioſue legitur ex opere pietatis tantam gratiam apud hebræos inuenit, quanto magis apud Deum qui ad ſui honorem ieiunium

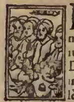
De Achab exemplū.

facit & non bona fortunæ ſed bona naturæ in ieiunio ſudit. Tertio ad pœnæ tp̄alis diminutionem, vt de Achab in.iiij.Reg.legitur. Qui cum ex minatione Heliæ quam ſibi ex parte domini fecerat, veſtimenta ſcinderet, & cilicio carnem ſuam operiret, & ieiunando in terra & in ſacco dormiret illud quod in .xxj.c.ſcribitur à domino audiuit Helyas ſibi eſſe dicendum. Quia, inquit, humiliatus eſt mei cauſa Achab, nō inducam malum in diebus ſuis, ſed in diebus filij ſui. Quarto ad pœnæ infernalis minorationem. Nota tamen ſecundùm Ricar. vbi ſupra quòd propter tale bonum non diminuitur pœna quæ peccatis iam factis debetur, ſed cauet à malis q̄ tale bonum agit quæ ſi non faceret grauius puniretur, Quinto ad bonorum temporaliū mul

Vtilitas ieiunij.

tiplicationem: vnde Greg. in home. de diuite & lazaro ſcribit. Niſi enim diues iſte aliquid boni egiſſet: vnde in præſenti ſęculo remunerationé accepiſſet: nequaquam ei Abraam diceret. Recepiſti bona in vita tua: quæ verba de pe.diſt.iij.c. cauendo à Gratiano notantur. Sexto ad pœnitentiæ ſumendæ diſpoſitionem. vnde Greg. de huiuſmodi pœnitentiam faciéte ait, hortamur vt faciat vt omnipotés Deus cor illius illuſtret ad pœnitentiam: ſcilicet veram. de pœni.diſt.v. c.falſas in decretis habetur. Septimo ad bonorū aſſuefactionem. vnde Treno.iij.ſcribitur. Bonū eſt viro cum portauerit iugum ab adoleſcentia ſua. Octauo ad famę conſeruationem. Quia prouer.xij.legitur. Melius eſt nomen bonum q̄ diuitiæ multę. Nono & vltimo ad poteſtatis diaboli minorationem ſicut in pleriſque locis beati Franciſci aut Benedicti: Baſilij atque aliorū multorum ſanctorum legitur. Quid igitur reſtat niſi vt vitam æternā ieiunans acquirat: quā profecto poſsidebit: ſi non ſicut ſuperbus hypocrita ieiunabit, ſicut dominus dicit. Cum ieiunatis nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes.

Feria.v.poſt diem Cinerum. Euāgelium ſecundùm Matth. viij.ca.

IN illo tempore.[a] Cum introijſſet Ieſus capharnaum[b] acceſsit ad eum cēturio,[c] rogans eum dicēs. Domine puer meus iacet in domo paralytic⁹ & malè torquetur. Et ait illi Ieſus.[d] Ego veniam & curabo eum. Et reſpondēs. Centurio, ait.[e] Domine non ſum† dignus vt intres ſub tectū meū,[f] ſed tantum dic verbo & ſanabitur puer meus.[g] Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites.[h] Et dico huic vade & vadit, & alio veni & venit, & ſeruo meo fac hoc & facit.[i] Audiens autem Ieſus[k] miratus eſt,[l] & ſequentibus ſe dixit.[m] Amen dico vobis:[n] non inueni tantam fidem in iſrael. Dico autem vobis, quòd multi ab Oriente & Occidente venient & recumbent cum Abraham, Iſaac & Iacob in regnum cœlorum.[p] Filij autem regni[q] eijcientur in tenebras exteriores.[r] ibi erit fletus et ſtridor dentiū[t]. Et dixit Ieſus Centurioni. Vade & ſicut credidiſti[v] fiat tibi. Et ſanatus eſt puer in illa hora.

† Dn̄e n̄ ſū dign⁹. Centurio iſte ſic miter credens & nullatenus dubitās i verbo ſuę fidei meruit apd dn̄m ſibi puerū ſaluū i.ſanū aīaet corpe ilico fieri: ex quo patet q̄ qui firmiter credit & ā dn̄o qđ iuſtū eſt petit firma fide obtiet. io.xiiij.xp̄s ait ſi qd petieritis me i nomie meo hoc faciā.

Poſtilla.

CVm autē introijſſet Ieſus capharnaum. Hic ponitur ſecundum miraculum: ſcilicet curatio paralytici: & diuiditur in duas partes: q̄a primo deſcribitur huius Céturionis fides & deuotio: ſecundo ex hoc infertur cōcluſio: ibi. Audiens autem Ieſus. Circa primum aduertendum quòd iſte Centurio ad cuius pręces ſeruus eius curatus eſt, non erat iudæus ſed gentilis: ibi poſitus à Romanis ad cuſtodiā principalis ciuitatis galileę: id eſt capharnaum: quia tota illa terra erat ſubdita Romanis propter qđ iudæi coram Pylato dixerunt. Non habemus regem niſi Cæſarem. Et ideo quia Ieſus erat iudæus: ipſe non venit ad eum in perſona ꝓpria: reputans ſe indignum ad hoc impetrandū. Sed miſit ad Ieſum principes iudæorum, vt dicitur Luc.vij.c. vt per eos curationem ſerui ſui facilius impetraret: et quia quod per amicos facim⁹ quodammodo per noſmetipſos facimus: ideo Matth. dicit eum veniſſe ad Ieſum: non quia in perſona propria venerit, ſed per intermedios, et ſic eſt intelligendum quod dicitur hic. b (Acceſsit ad eum Centurio.) ſcilicet per amicos: dicitur autem Centurio, quia habebat centū homines in armis ſub ſe ad cuſtodiam illius terræ ne forte vellét contra Romanos rebellare. Iſte ergo Centurio auditis Chriſti miraculis, firmiter credidit qđ poterat ſanare ſeruum eius, qui erat ei valde charus: vt dicit Lu.vij.ca. Ideo de eius ſanatione erat valde ſollicitus. Ieſus autem ſciéns eius fidé & deuotioné, reſpódit ei per internuntiū. d (Ego veniā & curabo eum.) Cum autē eſſet in via miſit céturio nūtios obuiá ei. vt dicit Luc. dicentes ex parte eius. e (Domine

De céturionis fide.

non ſum dignus.) Erat enim homo gentilis, cũ abominabile erat iudæis comedere & bibere cũ gentilibus & etiam domos eorum intrare: vt hr̃ Act.xj. & forte iſte qui gẽtilis erat idola in domo ſua habebat. Et ideo ex humilitate Chriſtũ ab ingreſſu domus ſuæ repellebat dicens. (Domine nõ ſum dignus &c.) Et ex altera parte firmiter credebat quòd abſens ſolo verbo ſeruũ ſuũ curare poterat: propter quod dixit. f (Sed tantum dic verbo &c.) quod probat per hoc quòd ſubditur. g (Nam & ego homo ſum).i. licet habeã aliquos ſub me q mihi debeãt obedire tñ ſum ſubditus maiori ptãti videlicet p̃ſidi & imperatori & tñ ſubditi obediũt mihi ad nutum. h (Et dico huic vade & vadit &c.) Et ex

Cõcluſiõis illatio. hoc intelligitur ſequens cõcluſio. ſ. hæc: ergo tu qui non es ſubditus alicui poteſtati potes præcipere infirmitati & eam eijcere: & ſic ſolo verbo ſeruum meum curare. i (Audiens autem Ieſus) hic ex dictis infertur quædã concluſio: qa ex fide huius gentilis & infidelitate iudæorum concludit ſaluator vocationẽ gentiũ ad fidẽ & reprobationẽ iudæorum & hoc eſt quod ſubditur. (Audiens autem Ieſus). ſ. verba Centurionis expreſſiua tantæ fidei. k (Miratus eſt.)

Q õ qũo in xp̃o fuit admiratio. Sed quęrit quomodo in Chriſto fuit admiratio quæ conſurgit in homine ex alicuius incogniti & inſoliti inſpectione. Chriſtus autem ab inſtãti conceptionis plenus fuit ſcientia: nec aliquid noui cognouit. Ideo videtur quòd in ipſo admiratio ſecundùm rẽ nõ fuit: ſed tñ ſcdm apparẽtiam quia ad modum admirãtis ſe habuit, vt dicunt aliqui. Nec fuit ibi falſitas quia hoc fuit ad deſignandũ aliquod verũ. ſ. fidem Centurionis: & infidelitatem iudæorum. Sed melius dicitur

Q uare fuit ĩ xp̃o admiratio. quòd fuit in xp̃o vera admiratio ad oſtendẽdũ veritatẽ humanæ naturæ in eo. Ad cuius euidẽtiam ſciendũ quòd in xp̃o ponit̃ duplex ſcientia. Vna diuina quæ eſt ęterna: & ſecũdùm hãc in eo nõ põt eſſe admiratio, quia nihil cognoſcitur ab eo de nouo. Alia humana vel creata. Et hæc eſt duplex. Vna viſionis rerum in verbo: qa aia xp̃i ab inſtãti cõceptionis cognoſcit verbum notitia viſionis. Et hæc ſunt omnia quæ habent eſſe ſecundùm quãcũque differentiã tpis, cuiuſmodi ſunt p̃ſentia p̃terita & futura: et ſecũdùm hãc ſcientiã in xp̃o nõ fuit admiratio, ſicut nec inuocatio. Alia eſt ſciẽtia in xp̃o qua cognoſcit in proprio genere: & hæc eſt duplex. Vna habi

Deſcenſus chriſti. tualis & infuſa nõ eſt aliqua nouitas: qa ab inſtãti conceptionis fuit aia xp̃i perfecte repleta habitu omnium ſcientiarũ. Alia experimentalis, ſicut aliquis habens habitum ſcientiæ per doctrinam, poſtea experitur per intuitionẽ in effectu: & iſto modo in anima chriſti erat aliqd de nouo cognitu: & ſic ex inſpectione hoc mõ incogniti pri⁹ poterat in ipſo admiratio de nouo cauſari ſic factum fuit in propoſito. ſequitur. l (Et ſequentibus ſe), id eſt diſcipulis ſuis. m (Dixit amen), id eſt fideliter. n (Non inueni tantam fidem in iſrael⁹) in populo iudaico: quia licet aliqui de iudæis firmiter crederent. ſ. diſcipuli ſui: tamen principales illius populi nõ crediderunt & multitudinem eius à fide auerterunt: & ideo concludit ſaluator. o (Dico autem vobis quòd multi ab Oriente & Occidẽte venient) quia multitudo gentilium in diuerſis partibus orbis exiſtentium per prædicationem apoſtolorum conuerſa eſt ad fidem. Et ſic perceperunt gratiam & gloriam. p (Filij autẽ regni).i. iudæi ex quibus Chriſtus natus eſt: & quibus principaliter miſſus eſt ad prædicãdum eis regni cœleſtis euangelium. q (Eijcientur in te exteri.) quia repulerunt fidem xp̃i: & ſic remanent in peccatis ſuis obſtinati & ſic eijcientur ad pœnas inferni quæ dicuntur tenebræ exteriores: quia tenebrę primę ſunt tenebrę culpę alię autem ſunt gehennę. Quæſtio. Sed q̃ritur q̃uo ſint ibi tenebrę, cum ſit ibi ignis qui de natura ſua eſt lucidus. Dicendũ quòd ille ignis deſcribitur in medio terræ: & ideo fumoſus eſt & obſcurus. Item non lucet ad oſtendendum damnatis aliquid ad eorum conſolationẽ: ſed ad eorum deſolationẽ. Ideo dicũtur ibi eſſe tenebrę exteriores. Sequitur. r (Ibi erit flet⁹.) In inferno eſt lumẽ, nõ ad conſolationẽ ſʒ ad pœnã. Ric. iiij. ſen.

In fletu duo ſunt. ſ. triſtitia animi ex qua procedit fletus: & ſecundùm hoc fletus eſt in dãnatis generaliter tam in dæmonibus quàm in hominib⁹. Aliud eſt ex parte corporis. ſ. lachrymarũ reſolutio & turbatio cerebri & oculorum & iſta non poſſunt eſſe in ſpiritibus ſeparatis: ſed poſt reſurrectionem quãtum ad aliquid erunt in hominibus dãnatis: quia ibi erit p̃dicta cęrebri & oculorum turbatio: ſed nõ erit ibi lachrymarũ fluxus à capite vel reſolutio. Quia ceſſante motu cœli ceſſabit oĩs gñatio & corruptio. Ex quo patet vlterius quòd ibi erit. s (Stridor dẽtiũ.) Duplex ẽ flet⁹.

Q ũo in dãnatis ẽ ſtridor dentiũ. qui non importat aliquam corruptionem, ſed tantum doloris oſtenſionẽ. ſequitur. t (Et dixit Ieſus) ſcilicet perfecte. v (Fiat tibi in ſanatione ſerui tui. Expoſitio literalis alia ſuper idem Euangelium habetur ſupra dominica ſecunda poſt octauã Epiphaniæ.

¶ Expoſitio moralis.

CVm introiſſet Ieſus capharnaum, acceſſit ad eũ Cẽturio &c. Iſte gẽtilis erat in Chriſtum tamẽ credebat, aliter enim pro ſanatione ſui pueri non rogaſſet: ideo per ipſum primitię gentium ſignificantur credentes in Chriſtum & laborãtes ad conuerſionem aliorum. De quibus fuit Lucas Euange. & Diony. ariopagita & alij plures: propter hoc autem Chriſtus ſubdit. m (Non inueni tantam fidem in iſrael) vbi ſignificatur deuotio gentilium ad Chriſti fidem, & obduratio iudæorum.

¶ Quæſtio.xxv.

DOmine non ſum dignus vt intres ſub tectum meum.) Mat.viij. Ex quibus verbis oritur quæſtio talis: vtrum ſuperbia ex ſua praua conditione ſit grauiſſimum pec- Quęſtio ð ſuperbia.

catorum!cui petitioni ex ſententia ſancti Tho. ij.ij.quæſtio.clxij. articulo.vj. ſic reſpondetur. Quia cũ in alijs peccatis,vel propter ignorantiam,aut propter infirmitatem, ſiue ꝓpter deſideriũ cuiuſcunque alterius boni à Deo auertatur,homo per ſuperbiam auerſioné habet ab ipſo. Et hoc eſt quòd nõ vult per maliciam ſibi & eius regulæ ſubijci. Vñ Bern.ait. Omnia vitia fugiunt à Deo ſola ſuperbia ſe ſibi opponit. Et Ia.iiij.c.ſcribitur. Superbis Deus reſiſtit. duobus enĩ modis deũ per peccatũ offendit,per cõuerſioné ad cõmutabile bonum,qđ eſt velut materiale peccati, et per auerſioné ab eo in cõmutabili bono,quod eſt velut formalis & completiua cauſa delicti: & licet ſuperbia nõ ſit grauiſsima per conuerſionem ad commutabile bonum,qa celſitudo quam inordinate ſuperbus appetit:ex iſta ratione maximam repugnantiam nõ habet ad bonum virtutis:tamen ex auerſione omnia alia peccata trãſcendit:idcirco beatus Hieronñ. in ſuo fœlici tranſitu dicit. Vbi eſt ſuperbia,nihil peius. Nonne omnia oriuntur mala ex ſupbia tamquã ex vna radice? Cum enĩ diues factus fuerit homo. & multiplicata fuerit gloria dom⁹ eius nõne ſuperbit? Et cum ſuperbierit, nonne polluuntur viæ eius in omni tempore? Et tunc in inſidijs cum diuitibus in occultis cogitat,vt interficiat innocẽtem. Oculi eius in pauperem reſpiciunt,& inſidiantur in occulto vt capiant eum tamquam leo in cubili ſuo,dicentes in corde ſuo,oblitus eſt Deus,auertit faciem ſuam ne videat vſque in finem. Qua ex re humilis centurio ne Ieſum offenderet,ne ſe ab eius pietate auerteret ait. Domine non ſum dignus &c.

Feria.vj.poſt diem cinerum. Euan. ſecundùm Matth.v.&.vj.cap.

IN illo tempore. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis. Audiſtis quia dictum eſt antiquis,[b] diliges proximum tuum,& odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis.[c] Diligite inimicos veſtros,[d] † benefacite his qui oderunt vos.[e] Et orate pro perſequentibus & calumniantibus vos,vt ſitis filij patris veſtri qui in cœlis eſt.[f] Qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos,& pluit ſuper iuſtos & iniuſtos:ſi enĩ diligitis eos qui vos diligunt,quã mercedem habebitis? Nõne publicani hoc faciũt? Et ſi ſalutaueritis fratres veſtros tñ,quid amplius facietis? Nonne Ethnici hoc faciunt?[g] Eſtote ergo & vos pfecti,[h] ſicut et pater veſter cœleſtis perfectus eſt.[i] Attendite,[k] ne iuſtitiam veſtram[l] faciatis coram hominibus,vt videamini ab eis: aliqui mercedem non habebitis apud patrem veſtrum qui in cœlis eſt. [m] Cum ergo facis eleemoſynam,noli tuba canere añ te,ſicut hypocritæ faciunt in ſynagogis & in vicis,[n] vt honorificentur ab hominibus.[o] Amẽ dico vobis[p] receperunt mercedem ſuã: [q] te autem faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua:vt ſit eleemoſyna tua in abſcondito.[r] Et pater tuus[s] qui videt in abſcondito[t] reddet tibi.

† Diligite inimicos veſtros.xp̃us ſaluator Ieſus inimicos noſtros nobis diligendos eſſe ſuadet non inquãrum ſont inimici: ſed inquãtum homines mortales ſimiles nobis: & etiã qđ diuinũ præceptum obſeruemus. Et ne propter odiũ dãnemur peccata odire debem⁹: ſed non homines. Iſi. de ſum.bo. ſic diligẽdi ſunt homines vt eorũ nõ diligant errores.idẽ vult magi. ſen.li.iij.di. xx.

Poſtilla.

IN illo tempore. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis. Audiſtis &c.) Hic ponit intellectum præcepti de dilectione ꝓximi ſuper qđ fundatur lex inquãtum ordinat ad proximũ:quia in præcepto charitatis tota lex pendet & ꝓphetæ. In hoc ꝑcepto Iudæi errabant. Ex hoc enim quòd præceptũ eſt leuitici.xix.ca. b (Diliges amicũ tuum ſicut teipſum) arguebant à cõtrario ſenſu qđ debebant odire inimicum. Sed hoc eſt falſum:quia omnis hõ charitate diligendus eſt inquãtum ad imaginẽ Dei creatus eſt & capax ipſius per cognitionem & amoré. Amicitiæ enĩ charitas fundatur ſuper cõicatione ſupernæ beatitudinis:& ideo omnis creatura intellectualis,quæ in actu vel potẽtia eſt beata,& ex charitate diligenda. Mali aũt homines quãdiu ſunt in via,ſunt in poteotia veniẽdi ad beatitudiné. Et ideo licet eorũ malicia ſit odiẽda,ipſa tñ natura poſsibilis beatificari eſt diligenda. Et hoc eſt qđ dicit ſaluator. In ſacro euã.tria notant. Primo tantę affectiõis charitas dilatãda:ibi. Audiſtis quia dictũ eſt. Scđo puræ intẽtionis ſinceritas recitãda:ibi. Attendite ne iuſtitiã. Tertio piæ ſuboẽtionis largitas ordinãda:ibi. Cũ ergo facis eleemoſynã. c (Diligite inimicos) bona ſ.gratiæ & gloriæ eis optando. Alia verò non ſunt eis optãda niſi in quadam gñalitate inquãtum valent ad eorũ ſaluté:qđ ſoli Deo eſt notũ: quia omnibus alijs põt hõ bene vel male vti:& ideo circa hoc nõ eſt determinate aliqd petendũ. Sequit. d (Benefacite) Bñfacere eſt effect⁹ dilectiõis:& ideo ſicut tenemur diligere inimicos quãtum ad bona gratiæ & gloriæ,ita tenemur in effectu ſalutem eorum modo debito & poſsibili ꝓcurare. e (Et orate pro perſeqoenti.vos) optando eis ſcilicet bona gratiæ & gloriæ.alia auté bona in ſpeciali optare vel facere nõ eſt neceſsitatis:ſed ſupererogationis. Ad prædicta auté faciẽda etiã inimicis hortat nos exẽplo Dei. f (Qui ſolé ſuum oriri facit &c. Be-

Diuiſio euangelij.

Quõ tenemur inimicos diligere.

neficia em̃ cómunia nó ſubtrahit malis hominibus quæ tñ ei inquãtum in eis eſt inimicantur. Arguit autem hic exemplo gẽtiliũ infidelium, qui ſuos inimicos diligũt & eis benefaciunt. Si ergo ſuper ipſos mercedẽ beatitudinis volum⁹ habere debem⁹ plus propter Deum facere dilectioné etiam ad inimicos extendendo modo pdicto: & hoc eſt quod concludit in fine. g (Eſtote ergo & vos perſe.) legé euangelicam quæ eſt lex amoris conſeruando, vt ſitis perfecti.

h (Sicut & pater veſter cœleſtis &c.)qui beneficium largitur etiam malis hominibus: ita q̃d propter eorum maliciá non deſerit beneficẽtiá circa ipſos: ita nec vos circa inimicos modo tamen prędicto intelligẽdo quia aliqñ eſt neceſſitatis, et aliquãdo ſupererogtiõis. i (Attẽdite.) Poſtquã ſaluator regulauit hominis opinioné, hic regulat ipſius affectioné excludẽdo ab operibus eius intentionem vanæ gloriæ. Et primo dat intentionem ſuam in generali. Secundo applicat magis in ſpeciali: ibi. Cum facis eleemoſynam. circa primã partem aduertendum quòd ſecundũm quòd dicit phi.iij. Ethi. Bonũ cõtingit vno modo, malum autem omnifariam: quia ad hoc q̃d actus humanus bonus ſit, requiritur bonitas gñis & circunſtantiarũ: ſed reddit̃ malus ex quolibet defectu iſtorũ: & ideo nó ſufficit quòd actio ſit bona de gñe, ſed requirit̃ q̃d fiat recta intẽtione: bonitas em̃ finis eſt circunſtantiæ principalis: ideo opus quãtũcunque bonũ in gñe ſi fiat intentiõe vanæ gloriæ redditur malũ. Propter q̃d dicit ſaluator. (Attẽdite).i. diligenter conſiderate. k (Ne iuſtitiã veſtrã).i. opera bona de gñe quęcũque fuerint illa: quia oĩa cõtinent̃ ſub iuſtitia gñaliter dicta. l (Faciatis corá hominibus) gloriã ſcilicet & laudem humaná ex talibus quærẽdo. Per hoc auté non phibet̃ quòd opa bona fiant coram hominibus ad pximorũ ædificationé, & ad Dei gloriã: q̃d eſt bonum & meritoriũ, vt ſupra dictum eſt, ſed quia hic loquit̃ de imperfectis qui de facili in vaná gloriá efferunt̃: ideo cõſulit eorũ bona opera occultãdo. Supra auté loquebat̃ pręlatis q ſunt in ſtatu perfectiõis pp̃ter q̃d nõ eſt æſtimandũ quòd de facili ferant̃ in vanã gloriá. Ideo dicit eorum opera in publico fienda ad aliorũ ædificationem. Sic luceat lux veſtra, vt ſupra dictũ eſt. Aliquid enim bene eſt conſulendum viris perfectis, de quorum ſecuritate cõfiditur, quod non eſt conſulendum imperfectis & paruulis, de quorum debilitate timetur. m (Cum ergo &c.) Applicat in ſpeciali: excludit intentionem vanæ gloriæ ab operibus miſericordiæ dicens. (Cum ergo facis eleemoſynam noli tuba canere ante te) hoc eſt ad laudem hominũ manifeſtare. ad cuius intellectum ſciendum quòd apud Iudæos vtebantur tubis, ſicut apud catholicos campanis: & ideo ſicut videm⁹ q̃d in aliq. bus locis pulſat̃ cãpana p eleemoſyna accipienda: ita & apud Iudęos ad hoc faciendum vtebã tur tuba. Sed hypocritæ non faciebant huiuſmodi clangorem principaliter propter pauperũ vocationem: ſed magis ad propriam oſtentationé vt patet in litera cum dicitur. n (Vt honorificentur &c.) Rationé auté prohibitiõis ſubdit. o (Amé dico vobis &c).i. firmiter & fideliter aſſero p (Receperunt mercedé ſuã.) Ex quo enim intentio refertur ad homines tantum, nõ eſt aliquid à Deo iuſte expectandum. Modum aũt conuenientem faciendi eleemoſynam ſubdit, cum dicit. q (Te autem faciente.) Modus loquendi eſt, vt quando ſit aliquid ſecrete per hoc innuit quòd talia ſunt faciẽda propter deũ tantum. Vnde ſubditur. r (Et pater tuus.) ſcilicet Deus qui eſt pater omnium per creationé, & iuſtorum, per gratiæ adoptionem. s (Qui videt in abſcondito) quia ipſe ſolus videt intentionem cordium. t (Reddet tibi.

Magis meritoriũ eſt diligere inimicũquam amicum. Tho.

Eleemoſyna cadit ſub p̃cepto legis naturę. Ric.iiij. ſé. di.xv ar.ij. q.ij.q hũerit ſubſtantiã &c. Ioã. iij. ét cadit ſub p̃cepto legis diuinę Matth. xxv. eſuriui. ſub p̃cepto legis canõice. lxxxvj.di.c.nõ ſatiset.viij. q.j.ſ; illũ p̃ceptũ eſt affirmatiuũ et ñ obligat niſi p loco & t̃pe ꝗ claudſio iſum.

¶ Expoſitio moralis.

Diliges proximum tuum: & odio habebis inimicum tuũ &c.) ſecundũm Aug. Inimicus iſte diabolus intelligendus eſt, qui præciſus eſt totaliter à Dei conſortio & ſanctorũ. Homo viator quãtũcunque malus poteſt ad Deum reuerti: ideo diligendus eſt ex charitate: propter quod ſubditur. c (Diligite inimicos veſtros &c.) Et quoniam valde difficile eſt bonis operibus patenter factis vanam gloriam totaliter euitare: ideo ſubditur. i (Attendite ne iuſtitiam veſtrã faciatis coram hominibus &c. (Et illud quod ſequitur. m (Cum facis eleemoſynam noli tuba canere ante te.) Chryſo. Si bonorum quę facis vis inſpectores habere ecce habes non ſolũ angelos & archangelos, ſed etiam Deum vniuerſorum.

¶ Quæſtio.xxvj.

Attendite ne iuſtitiam veſtrã &c. Matt.v. Pro quibus verbis merito quærit̃ vtrum gloria boni operis poſſit haberi ſine peccato. Ad q̃d rñdet̃ ex ſentẽtia.ſ. tho.ij.ij.q.cxxxiij.ar.j.di.ij.& iij.& Durã.iij.li.j.pte ij. quòd appetitus gloriæ alicuius boni opis non eſt aliquid vitioſum. Nam gloria claritaté quãdam ſignificat. Vnde glorificari idem eſt quod clarificari, Claritas aũt vt Aug. ſuper Ioan. ait, & decorem quendã habet & manifeſtationé. & ideo nomé glorię pprie manifeſtationé importat alicuius q̃d apud hoíes decor videt̃: ſiue illud ſit bonũ corporale, ſiue ſpũale, hic Matt.v. ſcriptũ eſt. Luceat lux veſtra corá hominib⁹, vt videãt veſtra bona opera. Põt tamé appetit⁹ circa gloriá tripliciter ordinari. Primo mõ ex pte rei de qua qs gloriá q̃rit. puta cũ gloria q̃rit̃ de re fragibili atque turpi, falſa & diuinę reuerẽtię cõtraria. Sicut princeps tyri q̃ſiuit: cui Ezechie, xxviij. dicit̃ eleuatũ eſt cor tuũ, & dixiſti. Deus ego ſum Siquidé quęrenté gloriã apoſtol⁹.j.ad Corin.iiij.c. reprehendit dicés. Quid habes q̃d non accepiſti. Si autem accepiſti quid glorians

Qõ de glĩa bõi opis vtrum poſſit hri ſine peccato.

Appetitus circa gloriá tripliciter poteſt ordinari.

quaſi non acceperis. Alio modo ex parte eius à quo quis gloriam quęrit puta hominis cuius iu dicium nō eſt certū. Nam de pleriſque ſic gloriam quærentibus ioā. xij. dicit̃, dilexerūt magis gloriam hominū quàm gloriā Dei. Vltimo modo ex parte finis, qn̄ qui gloriam appetit nō in debitum finem ad honorem Dei: ſcilicet gloriari nō prętendit: idcirco Hiere. ix. ſcribit̃. Nō glorietur ſapiens in ſapientia ſua, nec fortis in fortitudine ſua, nec diues in diuitijs ſuis. Sed in hoc glorietur qui gloriat̃ ſcire ſe noſſe me. Et Hiero ad nepotianum ſcribens ait. Caue ne hominum ramuſculos aucuperis, ne in offenſam Dei populorum laudes cōmutes. Si adhuc inqt Apoſt. hominibus placerem Chriſti ſeruus nō eſſem. Deſinit placere hominibus qui Chriſti ſeruus factus eſt per bonam & malam famā. A dexteris & ſiniſtris Chriſti miles graditur, nec laude extollitur, nec vituperatione frāgitur, nō diuitijs tumet, non cōtrahit̃ paupertate, & lęta cōtemnit & triſtia: per diem Sol nō vret eū: neque luna per noctem. Nolo te orare in angulis platearum, nē rectum iter precum tuarum frangat aura popularis. Nolo te dilatare fimbrias, & oſtentui habere philateriam & cōſcientia repugnante phariſaica ambitiōe circūdari. Hinc dependet Euangelium. Inde lex & prophetæ. Fidelis quiſque mecum lector intelligis quid taceam & quid magis tacendo loquor. Tot regulæ quot ſpecies gloriarum. Quando melius erat hoc nō in corpe, ſed corde habere fautoré: non aſpectus hominum. Hæc dominus ait. Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus.

Fortis animi eſt aduerſa patiēter tolerare. Macro.

†Confidite ego ſum Siquis firmā ſpē & fidē in xp̄m dn̄m habuerit. In nomine eius & virtute ab omni periculo liberari pōt. Et nō eſt tam grāde piculū qd̄ dn̄o adiuuante vitari non poſsit. In robore fidei & virtute Dei: vn̄ xp̄s in euāgelio Marci. xj. habete fidē dei. Amē dico vobis: quia quicunque dixerit huic mōti tollere & mittere in ma-

Sabbato poſt diem cinerum. Euangelium Marci. vj. cap.

IN illo tempore. Cū ſero eſſet factum, erat nauis in medio mari, & Ieſus ſolus in terra. Et vidit diſcipulos ſuos laborātes in remigando. Erat enim ventus contrarius eis. Et circa [b] quartam vigiliam noctis venit ad eos, ambulans ſupra mare, [c] & volebat prçterire eos. At illi vt viderunt eū ambulantem ſupra mare, putauerunt fantaſma eſſe, & exclamauerunt. Oēs enim eum viderunt, & cōturbati ſunt. Et ſtatim locutus eſt cum eis, & dixit illis†. Confidite ego ſum, nolite timere. Et aſcendit ad illos in nauim, & ceſſauit ventus. Et plus magis inter ſe ſtupebant: non enim intellexerant de panibus. Erat enim cor illorum obcęcatum. Et cum transfretaſſent peruenerunt in terram Genezareth, & applicuerūt. [d] Cumque egreſsi eſſent de naui continuo cognouerunt eum. [e] Et percurrentes vniuerſam regionem illam cœperunt in grabatis eos qui ſe malè habebant circumferre, vbi audiebant eum eſſe. Et quocunque introibat in vicos vel in villas aut ciuitates, in plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum, vt vel fimbriam veſtimēti eius tangerēt. Et quotquot tangebāt eum, ſalui fiebant.

ri. Et nō hęſitauerit in corde ſuo ſed crediderit qa quod cūque dixeris fiat ſiet &c.

Poſtilla.

ET volebat prætererire eos eo modo ſicut poſt reſurrectionem ſuā ambulās cum duobus diſcipulis ſuis euntibus in Emaus, finxit ſe longius ire, vt videtur Luc. xxiiij. ca. Nec tamen fuit ibi aliqua duplicitas ſeu falſitas ſecundùm quòd dicit beatus Grego. Hoc enim fecit, vt ſic ſe oſtēderet eis exterius qualis apud eos erat in mentibus eorum interius. Erant enī dubij in fide reſurrectionis Chriſti, & tardi ad credendum, vt ibidem dicitur. Et propter hoc dubium erant aliquantulum elongati à veritate. Et ideo apparuit eis in peregrina effigie, & finxit ſe longius ire: quia tales apparitiones fiūt communiter ſecundùm diſpoſitionem interiorem ipſorum quibus fiunt, & eodem modo dicitur hic: quod volebat prętererire eos, quia erant paruæ fidei; ſecundùm quòd dicitur in textu, quia putabant fantaſma eſſe: & tamen iam viderant tanta miracula eum feciſſe: quòd credere debebāt ipſum ſuper aquas ambulare. d (Cūque egreſsi eſſent de naui cognouerunt eum) ſcilicet illi de terra genezareth, qui per famam quam audierant & miracula quæ aliqui eorum viderant cognouerunt quod ille erat qui infirmos curabat & miracula alia faciebat, & iō ſubdit̃. e (Et percurrentes vniuerſam regionem illam) quia genezareni miſerunt per ciuitates ad hoc quòd adducerentur infirmi ad præſentiam Chriſti: vt fimbriam veſtimenti eius tangerent. Iudæi enim erant diſtincti ab alijs gentibus non ſolum in lege ſed etiam in habitu: quia Numeri. xv. c. p̄cipitur: quòd facerent fimbrias in angulis palliorum. Et talem habitum portabat Chriſtus, ſicut & legem ſeruauit: & ad tactum huiuſmodi fimbriarum curabantur infirmi.

¶ Expoſitio moralis eiuſdem Euan. Mar. vj. c.

ERat nauis in medio mari. Nauis eſt corpus humanū in quo ſecundùm Platonicos anima eſt ſicut nauta in naui quæ fluctibus paſsionum irę & concupiſcentiæ quæ ſunt in organis

corpora

corporalibus frequenter impellitur, & tamen aliquando periclitatur. Nam motus paſsionis aliquando ſubuertit iudicium ratiõis: ſed quarta vigilia quæ terminatur à luce matutina Chriſtus venit: quia dum mens ad ſuperni luminis claritatem oculos erigit, paſsionum impetus cõquieſcit. Et tunc fit applicatio ad terram Genezareth, id eſt generantis auram, per quam ſignificatur ſpiritus auræ lenis: vbi eſt dominus. iij. Regum. xix. & ſanantur infirmi à languore peccati.

¶Quæſtio.xxvij.

Quæſtio de vana gloria & an ſit peccatum.

CVm ſerò eẽt factũ erat nauis i medio mari &c. mar. vj. ſuper quib⁹ verbis quæritur. Quid ſit vana gloria: & an ſit peccatũ mortale? Ad quod breuiter reſpondetur ex ſentẽtia durandi lib. j. parte. xiij. diſt. ij. quòd vana gloria ſecundùm Hiero. eſt inordinatus animi motus: quo aliquis propriã deſiderat excellentiam, vt alios honore pręcellat. Qui quidem appetitus ſi adeo inordinatur: vt inde cõtẽptus Dei vel proximi ſequatur mortale peccatum eſt: vnde Hieron̄. ad Antonium monachum ſcribens, ait. Iudaicus populus primus ſibi cathedras & ſalutationes in foro vẽdicans, deputato antea in ſcyllam ſiculam gentili populo ſuccedente delatus eſt. Cõtra ſophiſtas quoſque ſæculi & ſapientes mundi piſcator mittitur: cuius rei cauſa ſcriptura ait. Superbis De⁹ reſiſtit humilibus autem dat gratiam. Vide frater quale malum ſit: quòd aduerſarium habet Deum, ob quod in euãgelio phariſæus arrogãs ſpernitur, & humilis publicanus auditur: hæc ille. Ideoque dicere poſſumus quòd ventus vanæ gloriæ non modicum contrarius eſt naui. i. chriſtianæ religioni quæ eſt in medio mari. i. in paſſione huius miſeri ſæculi: vt dicunt verba præpoſita ſcilicet. Cum ſerò eſſet &c.

† Tentarẽ à diabolo. Dñs Ieſus vt nos ad tentatiões inſtrueret à ſpũ maligno ſe tentari permiſit illi potẽter reſiſtendo: oñdens quòd tẽtatiões mũdi & dęmonũ patẽter ſuſtineam⁹ & eis potẽter reſiſtam⁹ ꝑ fidẽ: quia in tẽtatibus ferẽd. meremur. vñ Iſid. de ſum. bo. li. iij. c. v. Tẽtando dæmon autẽ ſctõrũ ꝓfectib⁹ ſeruit: & ſi nolẽs vtilitati ſanctorũ tñ ſeruit diabolus.

Dominica prima in quadrageſima Euangelium ſecundùm Matth. iiij. capitulo.

IN illo tempore. [a] Ductus eſt Ieſus in deſertum à ſpiritu, vt tẽtaretur à diabolo. [b] † Et cũ ieiunaſſet [c] quadr[d]aginta diebus & quadraginta noctib⁹, [d] poſtea eſurijt. [e] Et accedens tentator dixit ei. [f] Si filius Dei es, [g] dic vt lapides iſti panes fiãt. [h] Qui reſpõdens, dixit. [i] Scriptũ eſt. [k] Non in ſolo pane viuit homo, [l] ſed in omni verbo qđ ꝓcedit de ore Dei. [m] Tunc aſſumpſit eum diabol⁹ in ſanctã ciuitatẽ [n] & ſtatuit eum ſupra pinnaculum tẽpli. [o] Et dixit ei. Si filius Dei es, mitte te deorſum. [p] Scriptum eſt enim, [q] quia Angelis ſuis mandauit de te, & in manus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuũ. Ait illi Ieſus rurſum. Scriptum eſt. [r] Non tentabis dominũ Deum tuum. [s] Iterum aſſumpſit eum diabolus in montem excelſum valde, [t] & oſtendit ei omnia regna mundi & gloriam eorum, [v] & dixit ei. Hæc omnia dabo tibi, ſi procidens adoraueris me. Tunc dixit ei Ieſus. [x] Vade Sathana. Scriptum eſt enim: dominum Deũ tuũ adorabis, [y] & illi ſoli ſeruies. [z] Tũc reliquit eum diabolus. Et ecce Angeli [a] acceſſerunt & miniſtrabant ei.

Poſtilla.

IN illo tempore. Ductus eſt Ieſus in deſertum &c. Hic oſtẽdit euãgeliſta in Chriſto veritatẽ deitatis & humanitatis ex dæmonis tẽtatione & ex ſanctorum Angelorum adminiſtratiõe. Et primo ponitur primũ: ſecundo ſecundum ibi. Tunc reliquit &c. Prima diuiditur in tres partes ſecundùm triplicẽ tentationem & triplicem Chriſti victoriam. Secunda ibi. Tunc aſſumpſit eum: tertia ibi. Iterũ aſſumpſit. Prima ergo tẽtatio fuit de carnis cõcupiſcentia. Accepit autem tentator occaſionẽ primo de hoc tentandi ex eſurię ipſius Chriſti. Poſt baptiſmum enim Chriſti immediate ductus eſt à ſpiritu, ſcilicet ſancto: quia humanitas Chriſti erat organum diuinitatis: ideo ad omnia agenda mouebatur inſtinctu ſpiritusſancti: hoc igitur motu iuit in deſertum locum ſcilicet aptum orationi vt ibi ſpiritum in oratione offerret pro nobis Deo patri. b (Et cum ieiunaſſet) vt carnem innocentem pro nobis maceraret & exemplum fidelibus daret. Ex hoc quòd poſt baptiſmum talia egit: nobis oſtendit quòd qui inchoat nouam vitam debet ſeipſum offerre Deo per ieiunium & orationem: ſequitur. c (Quadraginta diebus) Vltra non tranſit, vt virtus diuinitatis diabolo cælaretur: quia Moyſes & Helyas ieiunauerũt tot diebus. d (Poſtea eſurijt) per hoc in ſe veritatem humanæ infirmitatis oſtendit: & occaſionem tentatori dedit: ideo ſequitur. e (Et accedẽs tentator) Ad euidentiam huius tentationis aduertendum quòd diabolus ſciebat prędictum per prophetas quòd Chriſt⁹ futurus erat verus hõ & ver⁹ Deus: vt hr̃ expreſſe Eſa. ix. Paruul⁹ natus eſt nobis & fi

lius dat⁹ eſt nobis. Ecce verba hũanitatis. Et vocabit nomẽ ei⁹ admirabilis cõſiliari⁹, De⁹ fortis pr̃ futuri ſæculi, princeps pacis. Ecce manifeſta ei⁹ diuinitas: & ĩ plurib⁹ alijs locis idẽ exprimit: qđ omitto ꝓpter ꝓlixitatẽ. Similr̃ ſciebat tp̃s natiuitatis xp̃i eſſe cõpletũ. Tũ ꝓpter hebdomadas Dañ. in qb⁹ erat determinate p̃fixus terminus ſui aduẽt⁹. Tũ ꝓpter trãſlationẽ regni iudęorũ ad herodẽ alienigenã ſicut fuerat p̃dictũ p Iacob p̃riarchã. Geñ. xlix. Sed neſciebat certitudinaliter qđ Ieſus nazaren⁹ eẽt ipſe xp̃s de quo talia & talia fuerũt dicta: verũtñ ꝓpter eminentiã ſctitatis ei⁹ ꝓpter cõpletionẽ tp̃is reſpectu xp̃i aduẽt⁹, hẽbat quãdã cõiecturã qđ ipſe eẽt ver⁹ xp̃s. Et iõ de hoc voluit experiẽtiã accipere per tẽtationẽ. Quia tẽtare eſt accipere experientiã de aliquo qđ ignorat. Intẽdebat ẽt vlteri⁹ p hãc tẽtationẽ inducere eũ ad peccatũ ſi iueniret purus hõ. Sed neutrũ obtinuit. vt patebit. Dicit igit tentãdo. f (Si fili⁹ Dei es). ſ. naturalis: & p cõſequẽs ei ęqualis in ptãte. g (Dic vt lapides &c.) Lu iiij. dicit. Dic lapidi huic &c. & idẽ eſt qa ſingulare icludit in plurali. Et iõ ſi demõſtrauit plures lapides neceſſario demõſtrauit & vnũ vel aliter dicẽdũ qđ Luc. accipit ſingulare p plurali: ſicut accipit Exo. viij. Venit muſca grauiſſima in domos Pharao. i. multitudo muſcarum.

In homine duo ſunt. ſ. corp⁹ & aĩa cuius aĩę cibus eſt verbũ Dei ſcia & vtus Tho.

h (Qui rñdẽs dixit.) Sic rñdit xp̃s, qđ nec diuinitatem ei⁹ poterat ꝓpẽdere nec ip̃m ad gulam inducere. di. i (Scriptũ eſt.) Deu viij. k (Nõ in ſolo pane viuit hõ.) ſ. corporali. l (Sed in oĩ verbo &c.) qđ verificat nõ ſolũ de vita ſpũali: ſed etiã de corpali: ſicut patet de moyſe q ieiunauit xl. dieb⁹ & xl. noctib⁹ verbo Dei ſpũaliter & corpaliter ſuſtẽtat⁹. m (Tũc aſſumpſit eũ.) Hic ſecũdo tẽtat eũ de ſupbia & ad eũdẽ finem ſicut pri⁹. Dicit ergo Mat (Tũc aſſũpſit eũ in ſanctã ciuitatẽ). i. hieruſalẽ q dicebat ſctã: qa diuio cultui deputata ꝓpter tẽplũ qđ erat ibi: nec erat licitũ ĩ lege ſacrificare Deo alibi. n (Et ſtatuit eũ ſupra pinnaculũ tẽpli.) Iſtud pinnaculũ erat tẽpli tectũ qđ erat deſup planũ ſicut fiebãt tũc domus Paleſt. Erat eñ intẽtio dęmo. illuc eũ portãtis, vt à populo ciuitatis ipſe Ieſus quaſi volare videret: & ſic in vanã gloriã ferret: ſed diuia virtute fecit qđ null⁹ eũ vidit: qa in ptãte ei⁹ erat videri & nõ videri. o (Et dixit ei.) Si filius Dei es, mitte te deorſum.) Ly. quaſi dicat virtute ꝓpria potes ſine piculo, & etiã ꝓpter miniſteriũ ãgelorũ tibi ſeruiẽtiũ. p (Scriptũ eſt eñ de te. ſ. xp̃o &c. q (Quia angelis ſuis mãdauit de te &c. Ait illi Ieſus.) Sic rñdit ei p ſcripturã qđ totaliter euacuauit eius tẽtationẽ. r (Non tẽtabis dñm Deũ tuũ.) Deu. vj. Ly. Tẽtare eñ Deũ eſt q̃rere experimẽtũ de Dei virtute abſq̃ ineuitabili neceſſitate & hoc eſt pctm̃: qa qñcũq habet hõ aliqđ qđ põt facere ſcđm viã hũanã ad euadẽdũ piculũ, nõ debet illđ omittere q̃rẽdo diuinũ experimẽtũ: pp hoc ꝓbatio ferri cãdẽtis & monomachiæ tãquã illicita ꝓhibent in iure. Per hoc ergo rñdit Ieſus diab. tẽtãti ip̃m: qa cũ poſſet de pinna. tẽpli deſcẽdere p viã hũanã. i. p grad⁹ ad hoc factos in tẽplo: nõ dẽbat p aliũ locũ deſcẽdere: qa hoc eẽt deũ tẽtare. s (Iterũ.) Hic tertio tẽtat eũ de cõcupiſcẽtia oculorũ ſeu auaritia: qa poſuit eũ in mõtẽ excelſũ. Quis autẽ fuit iſte mõs nõ noĩat: nec multũ refert ad ꝓpoſitũ. t (Et oñd.) Ly. nõ ſic eſt intelligẽdũ ꝙ ex illo loco poſſent oĩa regna & oẽs ciuitates determinate videri. ſed oñdẽdo diuerſas ptes orbis dixit ei. Tale regnũ eſt in tali ſitu, & tale in tali, enarrãdo breuib⁹ magnitudinẽ & gloriã illorũ regnorũ: & iõ oñſio fuit magis ad auditũ q̃ ad viſum: quo facto. v (Et dij.) Ex hoc loco & alijs ſilib⁹ dixerũt manichęi: ꝙ diabol⁹ eſt dñs iſtorũ corpaliũ ĩferiorũ ſicut fctõr & creator eorũ. Sed hoc patet manifeſte falſum. Ge. j. vbi deſcribunt facta à Deo. Et iõ dicẽdũ qđ diabolus mentiebat, quia mẽdax eſt & pr̃ mẽdacij: vt hr̃ Io. viij. Creaturę eñ corpales nõ ſunt ĩ ptãte ipſius niſi inq̃tũ ſibi pmittit à deo. Sequit. x (Vade ſa.) hic increpat eũ: & nõ ſupra ad oñdẽdũ ꝙ ꝓprias iniurias debet hõ portare: ſed dei iniuriã nullo mõ tolerare. Hoc aũt maxime fit qñ cultus debit⁹ deo impẽdit diabolo, qđ diabol⁹ facere ſuggerebat. Et iõ hãc volũtatẽ p ſcripturã cõfirmat Deu. vj. y (Dñm de. &c.) Adoratiõe. ſ. latrię q̃ ſoli deo debet, hoĩes aũt venerari pñt veneratiõe dulię. z (Tũc reliqt eũ.) hic oñdit ei⁹ diuinitas ex miniſterio ſctõrũ angelorũ. Reliq̃rũt eñ angeli ip̃m Ieſũ ad tp̃s, vt diuinitas eius diabolo magis lateret, & cõuemẽti⁹ locũ tẽtãdi hẽret, & vt victoria ipſi⁹ xp̃i excellẽtior appęret ex hoc qđ ſol⁹ ip̃m deuinceret: & iõ victo tẽtatore & p̃ cõfuſiõe recedẽte. a (Acceſſerũt ange.) ſicut vero dño ꝓprij ſerui. Ex quo appęt diuitas xp̃i: qa nulla natura ẽ ſupra ãgelicã niſi diuina.

Tertia tentatio.

Quõ intelligat oñdit ei omnia regna mũdi.

Prima tẽtatio diaboli.

Rñſio chriſti.

Fer. ii. poſt do. j. xl. Euã. mat. xxv.

IN illo tp̃e, Dixit Ieſus diſcipulis ſuis.[a] Cũ aũt venerit fili⁹ hoĩnis[b] in maieſtate ſua:[c] & oẽs angeli ei⁹ cũ eo[d] tũc ſedebit ſup ſedẽ maieſtatis ſuę:[e] & cõgregabũtur añ eũ oẽs gentes: &[f] ſepabit eos ab inuicẽ,[g] ſicut paſtor ſegregat oues ab hędis.[h] Et ſtatuet oues †qdẽ à dextris: hędos[i] aũt à ſiniſtris.[k] tunc dicet rex his q à dextris ei⁹ erũt. Venite bñdicti patris mei[l] poſſidete[m] patũ vobis regnũ à cõſtitutione mũdi.[n] Eſuriui eñ[o] & dediſtis mihi mãducare.[p] Sitiui & dediſtis mihi[q] bibere.[r] Hoſpes erã[s] & collegiſtis me.[t] Nudus erã[v] & cooperuiſtis me.[x] Infirmus eram[y] & viſitaſtis me.[z] In carcere erã[a] & veniſtis ad me. Tũc rñdebũt ei iuſti dicẽtes.[b] Dñe qñ te vidim⁹ eſuriẽtẽ & pauim⁹ te? ſitientẽ, & dedim⁹ tibi

†Statuet oues. Dñs ieſus vẽturus eſt & faciet iudiciũ vniuerſale: & pmittet angelos ſuos q in q̃tuor cardinibus voce tubæ canẽt. Surgite mortui, venite ad iudiciũ dei: & tunc reſurget omnis caro ætate pfecta, & ſtabit añ thronũ iudicantis ordineq̃ que ſtatuet eos. Nã iuſtos & bonos ſtatuet à dextris malos autẽ à ſiniſtris & proferet ſniam p bonis di. Venite bñdicti pr̃is mei poſſidete regnũ meum Et contra malos pferet. Ite maledicti in ignem ęternũ. hoc hr̃ ex magro ſent. li. iiij. diſt. xliij. &. xliiij.

potū? Qn̄ aūt vidim⁹ hoſpitē&.collegimus te, aut nudū & cooperuim⁹ te? Aut qn̄ te vidim⁹ infirmū, aut in carcere:& venim⁹ ad te? Et rn̄dēs rex, dicet illis. Amē dico vobis q̄diu vni feciſtis de his fratrib⁹ meis minimis, mihi feciſtis. Tūc dicet & his q̄ à ſiniſtris eius erūt. Diſcedite à me maledicti in ignē ęternū q̄ patus eſt diabolo & angelis ei⁹. Eſuriui eñ, & nō dediſtis mihi mā ducare. Sitiui & nō dediſtis mihi potū Hoſpes erā & nō collegiſtis me. Nudus[c] & nō coopuiſtis me. Infirm⁹ & in carcere, & nō viſitaſtis me. Tūc rn̄debūt ei & ipſi dicētes.[d] Dn̄e qn̄ te vidimus eſuriētē, aut ſitientē, aut hoſpitē, aut nudū, aut infirmū, aut in carcere, & nō miniſtrauim⁹ tibi? Tūc rn̄debit illis, dicēs. Amē dico vobis: q̄diu nō feciſtis vni de minorib⁹ his, nec mihi feciſtis. Et ibūt hi in ſuppliciū ęternū. iuſti aūt in vitā æternā.

Poſtilla.

Diuiſio euangelij.

IN illo tpe. Dixit ieſus diſcipulis ſuis. Cū aūt venerit fili⁹ hoīs.) hic ponit tertia pabola q̄ ptinet ad actiuos ad quos pertinet ſe exercere in actib⁹ miæ: p quo exercitio remūerabunt, deſiſtētes aūt à talib⁹ cōdēnabūt dicit ergo. In ſacro euāg. tres ptes tractant. In pria iudicādorū cōuocatio ibi. Cū venerit fili⁹. In.ij. ſepatorū examinatio ibi. Tūc dicet. In tertia examiatorū priuato. Et ibūt hi i ſup. a (Cū aūt) Licet eñ idē ſit filius Dei & hoīs, facit tn̄ mentionē de filio hoīs, qa in forma hūana veniet ad iudiciū. b (In maieſta.) qa tūc appebit in forma hoīs glorioſa. q in primo aduētu apparuit in forma paſſibili & infirma. c (Et oēs.) Tū pp honorē iudicis, tū pp execrationē iudicij: qa miniſterio ſctōrū angelo. deducent electi ad cęlū, & p malos ang. reprobi trahēt ad infernū. d (Tūc ſedebit.) p hoc ſignificat ptātē iudiciariā q̄ data eſt xp̄o hoī. e (Et cō.) qa null⁹ tūc poterit latere. f (Et ſepa.) qa iuſtitia cuiuſlibet & malitia appebit oīb⁹ manifeſta. Et talis

De paſtore

diſtinctio vocat ſepatio: qa cū hoc forte diſtiuguent ſcd̄m ſitū. g (Sicut pa.) p oues intelligūtur iuſti, ppter eorū innocentiā. Per hędos reprobi, pp eorū neqtiā. hęd⁹ eñ qn̄ creſcit ē aīal fętidū & luxurioſum, vn̄ & in lege hirc⁹ offerebat p pctō principis: vt hr̄ leui.iiij. h (Et ſta.) i in potiorib⁹ bonis: qa ſcti trāſferent ad gl̄iā. i (Hędos). qa mali dimittent ad pęnā, vel qa forte ſic erūt diſpoſiti ſcd̄m ſitū in iudicio: quia dexter eſt loc⁹ honorabilior: & iō cōuenit electis. k (Tūc di.) i. à p̄re meo. l (Poſſidete). i. ęternalr̄ tenete.. m (Parati.) qa à pricipio mūdi factū eſt cœlū empyreū, q̄d eſt loc⁹ beatorū. n (Eſuriui) in mebris meis deſiderātib⁹ euchariſtiā. o (Et dediſtis mihi) vos ſacerdotes bn̄ miniſtrādo. p (Sitiui.) potū ſapię ſalutis. q (Et dediſtis mihi bibere.) vos doctores & p̄dicatores eccleſię. r (Hoſpes erā.) excluſus à cōitate eccleſiæ. s (Et collegiſtis me.) vos pij iudices abſoluētes me. t (Nud⁹ erā) opimētovirtutū. v (Et coopuiſtis me.) Reducēdo me ad virtutis donū x (Infirm⁹ erā) ifirmitate paſſiōis inordinatę. y (Et viſita.me) ſupportādo charitatiue. z (In carcere erā.) ligat⁹ praua cōſuetudie. a (Et veniſtis ad me.) ſoluēdū tali ligamie. Ecōuerſo verò dicet malis. Eſuriui & nō dediſtis mihi māducare Expō patet ex p̄dictis p negationē collatiōis dctōrū bn̄ficiorū. Et ſicut cōferētes digni ſūt p̄miatiōe, ita denegātes & dare potētes punitiōe. Iō cōcludit i fine. Et ibūt hi i ſuppliciū æternū.

Fe.iij.poſt do.j.in.xl.Euā.mat.xxj.c.

IN illo tpe.[a] cū intraſſet Ieſus hieroſolymā,[b] cōmota ē vniuerſa ciuitas, dicēs[c] qs eſt hic[d] populi aūt [e] dicebāt. Hic ē Ieſus propheta à Nazareth galilee[f] Et intrauit Ieſus in tēplū Dei[g]. Et eijciebat oēs† vēdētes & emētes in tēplo,[h] & mēſas numulariorū, & cathedras vēdētiū colūbas euertit,[i] & dixit eis. Scriptū eſt,[k] Dom⁹ mea domus oratiōis vocabitur: vos aūt feciſtis illā ſpelūcā latronū.[l] Et acceſſerūt ad eū cęci & claudi in tēplo,[m] & ſanauit eos.[n] Vidētes autē principes ſacerdotum & ſcribę mirabilia q̄ fecit,[o] & pueros clamātes in tēplo, & dicētes, Oſanna filio Dauid,[p] indignati ſunt,[q] & dixerūt ei. Audis qd iſti dicūt.[r] Ieſus aūt dixit eis. Vtiq̄.[s] Nūquā legiſtis, qa ex ore infantiū & lactētiū pfeciſti laudē[t]. Et relictis illis[v] abijt foras extra ciuitatē in Bethaniam.

† Eijciebat oēs. dn̄s Ieſus apte in hoc ſacro euāgelio oñdit q̄ nulla hūana negotia i dei eccleſia tractari ſeu fieri dn̄t verbo vel ſctō: reꝑhēdunt q̄ nūdinas in eccl̄ijs exercent: & tutpes cantilenas coreaſq; agūt. extra. vj. li. in c. decet domū Dn̄i. & ifra eēſſent i eccleſijs ea rūq; cemiterijs negotiatiōes & p̄cipue nūdinarū: & forieuiuſcūq; tumultus oīs i eis ſęculariū iudiciorū ſtrepitus qeſcat &c. de imū. ec. De iudæis.

Poſtilla.

IN illo tpe. Cū intraſſet Ieſus &c. Hic ponit iudęorū idignatio: quia principes ſacerdotū & maiores idignabant de reuerētia xp̄o exhibita & iō dicit. In ſacro Euāgelio ſunt tres ptes. In prima oñdit qūo xp̄s venit ad ſaluandū perdita ibi. Hic eſt Ieſus. In ſecūda qūo reprobat iniuſta negotia: ibi. Et inuenit. In tertia docet relinquere mala & amare cœleſtia: ibi. Et relictis. b (Cōmota eſt vniuerſa ciuitas.) qa factū maiorū dr̄ eſſe factū toti⁹ vniuerſitatis, dicens. c (Quis eſt hic.) quaſi dicat. Iſte nnn eſt talis ac tantus quòd talia deberent ſibi exhiberi. d (Populi autem) id eſt ſimplices vulgares quaſi rationem de contrario reddentes.

e (Dicebant hic eſt Ieſus propheta à nazareth galilcæ.) Et vocant eum prophetam non quécunque:ſed illum qui dictus fuerat per Moyſen prophetam Deuter.xviij.& replicatur Act. viij. Prophetam ſuſcitabit Deus de fratrib' veſtris:& ideo merito debet honorari. f (Et intra.) Hic ſecundo oſtendit quod iudæi fuerunt contemptores diuinę maieſtatis in facto patenti. Et diuiditur in duas partes: quia primo oſtéditur Chriſti diuinitas ex duplici ſacramento. Secundo ſubiungitur iudæorum impugnatio. Videntes autem principes. Prima in duas ſecúdùm duplex factum à Chriſto oſtenſum. Secúda ponitur:ibi. Et acceſſerunt ad eum. Ad euidentiam primi conſiderandum quòd principes ſacerdotum qui erant auari per aſtutias ſuas diuerſas conabantur expoliare populum: igitur quia de longinquis partibus aliqui veniebant in hieruſalem cauſa deuotionis : quia non erat eis licitum alibi ſacrificium offerre: & non poterant ex tam longinquo animalia adducere: & ideo ſacerdotes ſtatuerunt in templo aliquos de ſua familia qui vendebant in atrijs tépli illa quæ poterant in templo offerri:ne veniétes à longe hrent excuſationé ceſſandi ab oblationibus. Similiter quia aliqui veniebant ad templú qui non habebant pecuniam, vnde poſſent animalia offerenda emere:ideo ſacerdotes ſtatuerunt ibi numularios qui ſub certa cautione pecuniam traderent:& ſic nullus excuſaretur qu poſſet ſacrificium offerre: licet enim pro illa accommodatione pecuniæ non reciperent pecuniam vltra ſortem recipiebant tamen aliqua munera vel xenia. Et ſic patet quòd peccabant ex facto quod erat illicitum.ſ.aliquid recipere vltra ſortem quantumcunque modicum & ex loco:quia talia exercebant in locis orationi deputatis. Et ideo chriſtus talia tamquam illicita de

Evangelij diuiſio.

Q ũo accipitéplum.

templo eiecit:& in hoc ſe dominum tépli oſtendit.& hoc eſt quod dicitur hic. Et intra. Ie.in tem. Dei Templum autem aliquãdo accipitur proprie pro domo templi:quia diuidebatur in duas partes. Vna pars vocabatur ſanctum, vbi erat altare thymiamatis, menſa & candelabrú. Alia pars erat ſanctum ſanctorum, vbi erat archa teſtamenti & cherubin. Illam partem quæ dicebat̃ ſctm̃ ĩntrabãt quotidie ſacerdotes ad offerendum incenſum, & nulli alij:intra ſanctum ſanctorum ſolus ſummus pontifex intrabat ſemel in anno. Aliquando autem accipitur templum large pro quadam platea quadrata ante templum, clauſa muro, & dicebatur atrium ſacerdotum:quia ſub diuo erat altare holocauſtorum:& illud intrabant non ſolum ſacerdotes: ſed etiam Leuitæ eos adiuuantes in excoriatione hoſtiarum & ablutione & conſimilibus. Vulgares autem homines illuc non intrabant : ſed ad oſtium illius atrij animalia viua offerebant ſacerdotibus. Iſta autem duo loca non intrauit Chriſtus, quia non erat ſacerdos, nec Leuita: ſed præter iſta duo loca erant adhoc duo alia loca vbi homines ſub diuo erant in oratione:& in vno orabant viri, & in alio mulieres : iſta atria nomine templi vocabantur ſecundùm quòd ſcribitur Actuum.iij. Petrus & Ioannes aſcenderunt in templum ad horam orationis nonam. Et de hoc dicitur hic:& intrauit Ieſus in templum Dei : & eijciebat omnes vendentes &c.ſed oritur hic quæſtio quomodo non reſtiterunt ei? Dicendum quòd ex oculis eius & facie exibat fulgor terrens eos, ita quòd non audebant reſiſtere, ſicut in voce ſua terruit eos qui veniebant ad capiendum eum, qui cùm audierunt ipſum dicentem. Ego ſum, abierunt retrorſum, & ceciderunt in terram : vt habetur Ioan.xviij. In voluntate enim Chriſti erat oſtédere infirmitatem aſſumptam & ſuæ diuinitatis virtutem:ſequitur. i (Et dixit eis : ſcriptú eſt.) Eſa.lvj. k (Domus me.do.ora.voca.vos autem fe.il.ſpe.) quia non curabant de cultu Dei ſed magis de decoriatione populi & aſtutijs ſuis exquiſitis: vt viſum eſt:ſpelunca autem latronum dicitur eſſe locus vbi ſpolia quæ rapiuntur congregantur, & hoc fecerunt ſacerdotes de templo, vt viſum eſt. l (Et acceſſerunt ad eum cęci & claudi.) à priuatione enim in habitum non fit regreſſus per naturam. m (Et ſanauit eos.) virtute propria quod non poterat facere virtus creata. n (Videntes autem principes) hic conſequenter ponitur contra Chriſtum iudęorũ indignatio. Et diuiditur in duas partes:quia primo ex indignatione impugnant eius famam:& ſecundo eius doctrinam : ibi & cũ veniſſet in templũ. Prima in duas:quia primo ponitur iudæorum impugnatio : ſecundo ponitur Chriſti reſponſio: ibi. Ieſus dixit eis. Circa primum ſciendum quòd principes ſacerdotum conceperunt rancorem & odium contra Chriſtum, propter hoc quòd manifeſte reprehendebat auaritiam & alia eorum vitia : & videntes miracula quæ fecit infirmos ſanando. o (Et pue.cla.in temp.&c.) ipſum ſcilicet eſſe Chriſtum verum. p (Indignati ſunt.) Verumtamen quia non audebant miracula manifeſte impugnare:ideo arguunt eum de applauſu populi, quem ſuſtinebat circa ſe. q (Et dixe.ei. Audis quid iſti dicunt) quaſi dicat ſi tu es iuſtus & bonus, tu non ſuſtineres talem applauſum populi. r (Ieſus autem dixit eis.) Hic ponitur Chriſti reſponſio:vbi Chriſtus oſtendit eos iuſte reprobandos à Deo. primo facto: ſecundo euidenti ſigno :ibi mane autem reuertens. In prima ergo parte dicitur ſic. Ieſusauté dixit eis, quaſi dicat bene ſcio quòd iſti dicunt me Chriſtum confitendo:& quòd hoc debeã ſuſtinere patet:quòd hoc eſt ex diuina præordinatione ſecundùm quòd ſcribitur pſal.viij. propter quod ſubdit. s (Nunquam legiſtis quia ex ore infantium & lacten.perfe.lau.) quaſi dicat. Vos qui eſtis legiſp.riti deberetis ſcire hanc

Quidé ſpelunca latronum.

Chriſti reſponſio.

ſcripturā, & p̄ cōſequens me nō reprehendere. t (Et relictis illis.) tamquam excæcatis per inuidiam. v (Abijt foras extra ciuitatem.) & in hoc quòd dimi ſit eos corporaliter, oſtendit facto eos dimittendos à Deo ſpiritualiter propter eorum excæcationem.

¶Expoſitio moralis.

ET cum itraſſet Ieſus hiero.cōmo. eſt ciui.di.quis eſt hic?per hoc ſignificatū fuit quòd intrante Ieſu cœleſtem hieruſalē angeli dicturi erant, quis eſt iſte rex gloriæ. f (Et intra. Ie.in tem. Dei.) Chryſo.hoc erat, proprium boni filij, intrare domum patris. Et tu imitator Chriſti factus cum aliquam ciuitatem fueris ingreſſus, primo ad eccleſiā curras g (Eijcie.omnes ven.in tem.) nam mercatores eijci debent de eccleſia. h (Et men.nū.- Chryſo. ſignificans quòd in templo Dei non) debent eſſe nūmi niſi ſpirituales, habētes imaginem Dei. i (Et cathe.ven.co.euer.) dignitates eccleſiæ obtentas ſymoniacæ. k (Domus mea do.oratio.voca.) ſed nunc domus diſſolutionis poteſt vocari & domus cupiditatis: ideo ſubditur: Vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum. Magni latrones in ſpeluncis ſuis exiſtētes, quando ſciūt aliquos parum habentes trāſire non exeunt de ſpeluncis, ſed mittunt famulos ſuos ad illos ſpoliandum: ſed quando ſciūt homines tranſire multum pecunioſos, currunt illac de primis. Sic multi canonici qn̄ ſciūt magnum lucrum temporale currunt ad eccleſiam. ſed quando modicum eſt lucrum remanent in domibus ſuis in recreationibus, & ad eccleſiam clericos ſuos mittunt. l (Et acceſſerunt ad eū cæci & claudi &c.) Moraliter cæci ſunt ignorātes claudi verò rectitudinē iuſtitię dimittentes. & iſti curantur aliquando per pauperes prædicatores Chriſti ſectatores per eorum bona cōſilia & hortamenta Dei: quo tamen mali ſacerdotes indignant, cōtra quos ſubdit. m (Nunq̄ legiſtis &c.) q. d. Si ſacræ ſcripturæ notitiā h̄retis, non indignaremini, ſed gauderetis. Et ita fit cōmuniter, quòd quando literati non indignātur, ſed gaudent: quia per hoc impoſito ſibi honore ſubleuant. n (Et relictis illis abijt &c.) Chryſoſto. vt ibi manerent corporaliter, vbi habitant ſpiritualiter.

De mō latronum: latro enī dr̄ q furat̄ d̄ die, fur d̄ nocte de clauaſio in ſua ſumma ait.

¶Quæſtio.xxx.

INtrauit Ieſus in templum Dei: & eijciebat omnes vēdentes & emen. in templo. Matt.xxj. Super quib⁹ verbis quæritur. Vtrum aliq̄ licita ſit ipſa mercatio? Ad cuius euidentiam aduertēdum eſt ſecundùm Alexā. de halis quòd tria ſunt genera operum humanorum. Quædam enim ſunt quæ minime p̄nt eſſe mala: ſicut diligere Deum & proximum. Quædam enim ſunt quę aliquo modo non poſſunt eſſe bona: cuiuſmodi ſunt blaſphemare Deum, odire proximum, vſura, fornicatio & ſimilia. Quædā alia reperiri contingit quæ bona eſſe poſſunt et mala ſicut eſt eleemoſynam dare, ieiunare, eccleſiam viſitare: & alia his ſimilia. Inter quæ mercatio numerari debet, quæ de ſe mala non eſt: ſed aliquibus circunſtantijs deprauari poteſt: vnde Augu. ait in lib. de quæſtionibus noui & veteris teſtamenti. Fornicari hominibus ſemper non licet negotiari autem aliquādo licet: aliquando non licet: quòd autem de ſe licitum ſit doctor ſubtilis magiſter Ioan. Scot⁹ q.ij. ſup di.xv.iiij. li. ſen. oñdit ex manifeſtis neceſſitatibus & cōmodis hoīum communitati prouenientibus ex officio & exercitio ipſo mercandi. Conſtat enim vni patriæ vel vrbi multa deficere quæ in altera ſuperabundant: qui antē in colendis agris & in cæteris artibus mœchanicis occupantur vel reipublicæ regimini, aut inſtę militię operam prę ſtant ad res quibus eguerint emendas & deferendas commode & opportune ire non poſſunt: nec inſuper ad hoc omnes induſtriam & peritiam habent: quæ ex re reipublicæ ſatis expedit quòd huic officio aliqui idonei mancipentur: quibus vtique merito p̄ emolumento aliquid lucri debetur: vnde apoſtolus j. ad Corin. ix. dicit. nemo militat ſuis ſtipēdijs vnquam. Et quis reperiri poſſet qui ſine lucro huic operi ſeruire vellet cum Mar. x. c. dicat dominus. Dignus eſt mercenarius mercede ſua. Proinde oſtenditur negotiationem eſſe licitam lege naturę, ſcripturæ, & gratię. Primo inquam oſtēditur lege naturę: quia quod reipublicę vtiliter & pecunialiter vtile eſt quoquomodo fieri debet: imò non parum laudādi ſunt qui ex hac intentiōne huic operi ſeruire conant̄: licet inde lucrari videantur cum induſtriam, ſollicitudinem, labores pericula, hac p̄ re mercatores exponant̄: dummodo diſcreta ſit quātitas lucri. Secundo idem oſtenditur lege ſcripturæ: quia negotiatio in nullo loco reprobatur: imò de ſe conceditur. Vnde in vlti. c. ſecundi lib. Neemiæ dicitur, quòd negotiatores in die ſabbati nōvenderent. Ex quo colligi poteſt quòd alijs diebus mercatores emere & vendere pôterant. Et ſi in die ſabbati erat prohibita, hoc propter feſtum erat, in quo negotiari nō licet: non quia eſſet de ſe mala. Tertio quoque negotiationem eſſe licitam oſtenditur lege gratię. Nam tempore tali autoritas vniuerſalis eccleſię mercatores ſub cōgrua menſura lucrantes minime damnat: imò in ca. per veſtras. de dona. inter virum & vxorē. mercatores approbari videntur. quando dicit pro vxoris cuiuſdam cautela dotes debere reponi in manu mercatoris. Sed contra prędicta ſatis obſtare videtur Io. chryſo. ſuper hoc euangelium, dicens. Nullus chriſtianus debet eſſe mercator: aut ſi voluerit eſſe proijciatur de eccleſia & paulopoſt. Qui emit & vēdit non poteſt eſſe niſi periurus. Ad quod dicendū eſt quòd Chry. ibi execratiue locutus eſt: p̄ eo quòd ſunt pauci

Qō de mercatione.

Scotus.

Ad cor.ixt

Oñdit qūo negotiatio ē licita.

mercatores q in ſuis negotiationib⁹ iuſtitiã obſeruét & multis alijs vitijs ibi peccét. Aut abſq; dubio nõ eſt in hoc dicto ſequẽdus, cum nullã habeat pro ſe rationẽ cogétem aut ſcripturæ autoritatem. Nam ex euangelio huius diei nõ poteſt aliud colligi niſi quòd Chriſtus inuehitur contra védentes in templo:quod vtique praue peccatũ eſt. Aduertendũ eſt quòd ſunt q̃dã negotia quę vix poſſunt abſque peccato fieri ſicut btũs Greg.in home.xxiiij.dicit, & notaĩ à Gratiano de pe.diſt.v.c.negotiũ. Hmõi ſecundùm Durádum noſtrũ & alios doctores ſepté ſunt. Cura.ſ.rei familiaris,militia.ꝓcuratio,adminiſtratio,aduocatio, quòd negotium ſecundùm Hoſt.omnibus periculoſius eſt: ẽpatus officiũ, quo nihil miſerabili⁹ & periculoſius eſt,ſi pſunctorie.i.negligenter res agatur.vt patet.ix.diſ. decretorum.c.ante omnia.dicĩ quæ ſunt proprie verba Aug.ad Valerium licet hæc vltima duo ſub ꝓcuratione & adminiſtratione valeãt comprehendi. Septimum quoque negotium mercatio eſt de qua Leo papa,ſic inquit. Qualitas lucri negotiantem aut accuſat aut arguit, quia & honeſtus eſt q̃ſtus & turpis. Verũtamẽ pœnitenti vtilius eſt diſpendia pati quàm periculis negotiationis aſtringi:quia difficile eſt inter ementis vendentiſque commercium nõ interuenire pctm̃:quia licet de ſe ſit bona, tamen ex aliqua circũſtantia de facili maculatur. Sicut fuit mercatio iſtorum in templo védentium & ementium,quod hoc omnino agere in templo licitum non erat. Quãobrem xp̃s de téplo oẽs eiecit,ſicut dicunt verba iſta. Intrauit Ieſus in templum Dei,& eijciebat omnes vendentes & ementes in templo.

Negotia q̃ ſine pctõ fierĩ nõ put.

† Signũ videre. ſignũ ꝙ iudęi q̃rebant erat aliqd̃ cœleſte pſagium ꝙ hoĩb⁹ inuiſum ſeu inauditũ fuiſſet puta hora nona diei ignẽ dimittere d̃ cœlo vl̃ hmõi alia inaudita vel iuiſa. Sed ſi ſignũ nõ q̃rebãt vi viſo ſigno i ieſũ crederét. ſ; vt diuinã ſapiẽtiã tétarét & experirentur; ſi ſigno dep̃hẽderét. xp̃m eẽ filiũ dei: vl̃ forte eũ illuderét vt in paſſione factũ ẽ Lu. xxiij. Stabat pp̃ls expectãs et deridebãt eũ principes.

⁂ Feria.iiij.poſt primã dñicam quadrageſimæ.Mat.xij.capi.

IN illo tempore. Acceſſerunt ad Ieſum ſcribæ & phariſæi,dicentes?[a] magiſter volumus à te † ſignum videre.[b] Qui reſpondens,ait illis.[c] Generatio mala[d] & adultera ſignum[e] quærit,[f] & ſignum non dabitur ei,[g] niſi ſignum Ionæ prophetæ.[h] Sicut enim fuit Ionas in ventre cæti tribus diebus & tribus noctibus, ſic erit filius hominis in corde terrę tribus diebus & tribus noctibus.[i] Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cum generatione iſta,& condemnabunt eam,quia pœnitentiam egerũt in prædicatione Ionæ. Et ecce pluſquam Ionas hic.[k] Regina Auſtri[l] ſurget in iudicio cũ generatione iſta,& condemnabit eam:[m] quia venit à finibus terræ[n] audire ſapientiam Salomonis[o]. Et ecce pluſquã Salomon hic.[p] Cum autem immund⁹ ſpiritus exierit ab homine[q] ambulat per loca arida[r] quærens requiem,[s] & non inuenit.[t] Tunc dicit. Reuertar in domum meam vnde exiui[v]. Et veniens inuenit eam vacantem,[x] ſcopis mundatam[y] & ornatam.[z] Tunc vadit & aſſumit ſecum alios ſeptem ſpiritus nequiores ſe. Et ingreſſi habitant ibi,[a] & fiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus.[b] Sic erit & generationi huic peſſimæ.[c] Adhuc eo loquente ad turbas,ecce mater eius & fratres ſtabant foris,quærentes loqui ei. Dixit autem ei quidam. Ecce mater tua, & fratres tui foris ſtant, quærentes te. At ille reſpondens dicenti ſibi, ait.[d] Quę eſt mater mea,& qui ſunt fratres mei?[e] Et extendens manum in diſcipulos ſuos, dixit.[f] Ecce mater mea & fratres mei. Quicunque enim fecerit voluntatem patris mei, qui in cœlis eſt, ipſe meus frater & ſoror & mater eſt.

⁂ Poſtilla.

IN illo tempore. Acceſſerunt &c. (Magiſter volumus à te ſignum videre.) non quodcunque: ſed de cœlo:vt habet Lu. vndecimo. In Euangelio ſacro ſunt tres partes. In prima corrigit ingratitudinẽ peccatorum. ibi: generatio. In ſecunda aggrauat periculum recidiuantium: ibi. Cum autem. In tertia commendat gratiam bene operantium:ibi. Adhuc eo. b (Qui reſpondens ait illis. Generatio mala.) quia ex perſecutoribus prophetarum deſcenderunt. d (Et adultera.) quia patres eorum idololatræ fuerunt. e (Signum quęrit.) de cœlo. f (Et ſignum non dabitur ei.) de cœleſtibus,quia ſunt indigni propter eorum curioſitatem & maliciam. g (Niſi ſignum Ionæ prophetæ. (quaſi diceret terręni ſunt, & infirmi: & ideo de terra & infirmis ſignum habebunt. Et hoc eſt quod ſubditur. h (Sicut

Diuiſio Euangelij.

enim fuit Ionas &c.) vt patet. i (Viri Niniuitæ ſur.in iudicio cum generatione iſta &c.) Hic exprimitͤ eorū condemnatio: quia gentiles pctóres egerunt pœnitentiam ad prędicationes Prophetarum & Phariſæi obſtinati ſunt in prædicatione Chriſti,qui tamen erat Dominus prophetarum:& ideo ex facto illorum apparebit condénatio iuſta iſtorum. Et hoc eſt quod dicit, viri Niniuitæ ſurgent in iudicio &c. hoc eſt dictum ex facto eorum apparebit iuſta condemnatio iſtorum. Sequitur. k (Regina Auſtri.) id eſt Regina Saba de qua habetur tertio Regum decimo capitulo. & dicitur hæc Regina Auſtri: quia regnum eius eſt in Auſtrali parte reſpectu Hieruſalem. l (Surget in iudicio.) hoc eſt ex facto ſuo oſtendetur iſtorum condemnatio. m (Quia venit à finibus terræ.) ſcilicet à longinquis partibus. n (Audire ſapientiam Salomonis) qui non fuit niſi figura Chriſti. o (Et ecce pluſquam Salomon hic.) id eſt Chriſtus præſentialiter poſitus cuius prædicationem iudæi contempſerunt.

De gentilibus.

Quid figurabat ſapia Salomōis.

p (Cum autem immūdus ſpiritus exierit.) Hic ponitur eorum excęcatio & poſſeſsio à diabolo. Ad cuius euidentiam ſciendum quòd poteſtas diaboli eiecta quodammodo à populo iudaico per legis dationem quæ excludebat cultum dæmonum,& inducebat ad colendum vnū verum Deum. Et ſic eiectus tranſit ad poſsidendum plenius gentiles ſine lege & prophetarum oraculis viuentes:& ideo eos tenebat in idololatria ſubiectos: ſed adueniente Chriſti prædicatione & apoſtolorum. iudæi pro maiori parte fuerunt increduli: gentiles autem deuote fidem Chriſti & apoſtolorum acceperunt: & ſic diabolus eiectus ab eis per fidem Chriſti reuerſus eſt ad poſsidendum populum iudaicum errore excęcatum: & ſic facta ſunt nouiſsima huius populi peiora prioribus: quia ſtatus populi iudaici peior eſt modo quam fuerat à principio ante legem datam. Hoc eſt ergo quod dicitur. (Cum immundus ſpiritus exierit ab homine.) id eſt à populo iudaico viuente ſub lege naturæ: quia eiectus eſt per ſucceſsionem legis Moſaicæ. q (Ambulat per loca arida.) id eſt corda gentilium. r (Quærens requiem.) id eſt perpetuam manſionem. s (Et non inuenit) quia prædicantibus apoſtolis inde eiectus fuit. t (Tunc dicit. Reuertar in domum meam.) .i. iudaicum populum. v (Et veniens inuenit eam vacantem.) id eſt fide & bonis operibus vacuam. x (Scopis mundatam.) quia populus iudaicus habebat quandam exteriorem munditiam. y (Et ornatam) propter legis apparentiam. z (Tunc vadit & aſſumit ſecum alios ſeptem &c.) Per hoc quòd dicit ſeptem alios intelligit vniuerſitatem vitiorum. hoc dictum eſt, quia ante legem datā fuerunt peccatis irretiti & à diabolo poſſeſsi: ſed poſt aduentum Chriſti in peccato ſuo obſtinati ſunt peiores facti: quia ex ingratitudine peccata eorum ſunt quaſi duplicata. Ex hoc quòd loquendo quaſi de vno homine dicit per ſimilitudinem, intelligitur de toto populo iudaico: quod patet per hoc quod dicit. a (Sic erit generationi huic peſsimæ. Adhuc eo loquente.) Hic vltimo ponitur conſultatio inſidiantium ipſius infirmitatis aſſumptæ in hoc: quia ipſo prędicante dixit ei quidam inſidiator quòd mater ſua & fratres eius expectabant eum foris: vt ſi propter hoc dimitteret prędicationem, argueret ipſum eſſe purum hominem motum propter affectionem carnalem. Sciendum tamen quòd hic dicuntur fratres, cognati eius germani ſecundùm morem ſcripturæ quæ frequenter nominat conſanguineos fratres. Ieſus autem illum inſidiatorem confutauit, oſtendens quòd ſpiritualis occupatio eſt carnali affectioni prępónenda, dicens. d (Quę eſt mater mea.) quaſi dicat prędicatio non eſt interrumpenda ſeu dimittenda. e (Extendens manum) quaſi ad proteſtandam veritatem. f (Ecce mater mea.) quaſi dicat intantum eſt mihi aliquis propinquus, inquantū eſt ſpiritualibus actibus intentus &c.

De populo iudaico.

De prędicatione.

¶ Expoſitio moralis.

GEneratio mala & adultera ſignum quęrit &c.) quia quęrunt ea quę non ſunt ſcibilia nec ad fidem vel ad mores vtiliora: & ideo. f (Non dabitur ei ſignū niſi ſignum Ionę prophetę) quem deglutiuit cœtus, & ſic deglutit eos diabolus & deludit. i (Viri Niniuitę ſurgent in iudicio &c.) Per Niniuitas ſignificantur peccatores ad vocem prędicatoris pœnitentiam agentes,& per Reginam Auſtri ſimplices ſapientiam Chriſti deuote quęrentes, quorum ſalus ſecundùm ſententiam Saluatoris prępónitur ſaluti eorum qui ſunt multū literati, de ſua tanta ſcientia pręſumentes. p (Cum autem immundus ſpiritus &c.) Per iſtum ſignificatur peccator curatus per Dei bonitatem, ſed propter ingratitudinem ſuam ſequentem dimittitur cadere in hypocriſis prauitatem. (Et ſic fiunt nouiſsima hominis illius peiora prioribus) & quia ſicut dicit Hieronymus. Simulata ſanctitas duplex eſt iniquitas. c (Adhuc eo loquente ad turbas ecce mater eius &c.) Per hoc autem quòd Saluator à prędicatione non deſtitit propter aduentum ſuę matris & fratrum ſibi loqui volentium declarauit manifeſte, quòd opus Dei prępónendum eſt negotijs familiarium perſonarum. Per hoc autem quòd ſubditur. g (Quicunque fecerit voluntatem patris mei qui in cœlis eſt &c.) oſtendit quòd propinquitas charitatis prępónenda eſt propinquitati conſanguinitatis.

Expoſitio moralis.

Queſtio de mercatore.

¶Queſtio.xxxj.

Generatio mala & adultera ſignū quærit &c. Matt.xij. Ex quibus verbis meritu pōt queri vtrum mercātiæ plus valēt quã pñt licite vē di vel etiã minus emi. Pro declaratione interrogatiōis notandum ex doctrina doctoris ſubtilis.q.ij.ſuper di.x.inj.li.ſeu.quòd valor quarūcunq; rerū dupliciter ſumi pōt. Nã vnº naturalis reliquus viſualis appellat̄. Primus eſt ſcđm bonitatē naturæ à Deo creatę. Hoc modo mus, formica, vel pulex pluſq̃ panis ęſtimat̄: eum illa animā habeant: panis verò anima priuet̄. Scđs verò qui dr̄ viſualis in reſpectu ad viſū noſtrū ſumit̄: qm̄ quato res viſibº nr̄is magis expediunt, tanto amplius valēt, & hoc mō illis.ſ. muri formicę, vel pulici panē præferim⁹. Et qa emēdi vel vēdendi actus humanæ vitæ viſus ordinant̄: iō in eis valor venalium rerū ſcđo modo ſumit̄: & nō primo mō. Scđo notandū quòd hic valor viſualis in re venali tripliciter cōſiderari pōt. Primo reſpectu virtuoſitatis qñ.ſ.res venalis virtuoſior eſt & efficacior nr̄is vtilitatibus. Scđo reſpectu raritatis: qn̄.ſ.res venales ex raritate & inueniēdi difficultate magis nobis neceſſariæ ſunt. ſicut de frumēto eſt tp̄e penurię qđ maiori p̄tio vēdit quã abūdãtię & fertilitatis tē pore. Inde eſt qđ magis ęſtimat̄ aurū vel balſamū: quã aqua, terra, vinū, vel oleū oliuarū. Tertio reſpectu cōplacibilitatis: ſ. qñ res venalis magis eſt cōplacibilis voluntati nr̄æ quo appretiat̄ equus ab armigero: & ornamētū à muliere. tertio adhu: notandū quòd pſatio valoris viſualiū rerū vix aut nūquã à bonis fieri pōt niſi per cōiecturalē & p̄babilē opinionē. His viſis dr̄ ad huiº gñationis male quęſtiū qđ res ſaluo meliori iudicio non plus pñt licite vendi vel minus emi, quã valeãt, earū penſato valore ad viſum noſtrū & ad probabile ęſtimatiōis humanæ iudicium mēſurato etiam valore rei infra limites latitudinis competentis. Quæ quidē latitudo iure conſuetudine & diſcretione inuoteſcere poteſt. Primo enim iure ſic inuoteſcit: quia ius determinat quòd quando emptor vel venditor vltra dimidiū iuſti pretij defraudatur, cōtractus ſit nullus, & per iudices ſit irritãdus. Tñ ſecūdum doctorem ſubtilem vbi ſupra ſi infra illud notabilis fraus appareat eſt correſpondens reſtitutio facienda. Hoc quidem intelligi debet: ſi defraudatus exceſſum ignoraret. Sciens enim donare poteſt: & in contractu conſentire: & defraudatus putari nō debet. Et licet lex ciuilis dicat qđ contrahentes ſe inuicem decipere poſſunt, tamē eccleſia in contractibus dolum facere non permittit. Lex enim ciuilis vt ſanctus Thom. dicit populo data eſt, in quo ſunt multi à virtute deficientes: & ea ſola p̄hibet quæ humanum modum viuendi deſtruere dignoſcuntur. Et ideo dumtaxat magnos exceſſus corrigit, vt cum qs deceptus vltra dimidium. Lex autē diuina quæ non modo data eſt populo, ſed hominibus virtuoſis nihil impunitū relinquit quod ſit virtuti cōtrarium. Hinc eſt quòd ſecūdūm diuinam legem illicitum reputatur ſi emendo vel vendendo æqualitas non ſeruatur: licet praua additio vel diminutio prætij æqualitatem iuſtitiæ tolle re nō videat̄: & de hoc in decretis.x.q.ij. §.hoc ius.pleniº habetur.gl.eñ ibi dicere videt quòd ſi in venditione pluſq̃ res valeat offerat̄, illud eccleſia accipere non debet. Inſuper in his notandū eſt quòd ſi res minus iuſti pretij.ſ. parte dimidia cōparat̄, in poteſtate emptoris eſt iuſtū ſupplere pretiū, vel à contractu recedere: vt extra de emp. & vendi.in.c.cum dilectus.plenius legitur. Scđo modo ſecūdūm Scotum vbi ſupra huiuſmodi latitudo cōſuetudine inuoteſcit: cui conſuetudini à legibus aliquid de rigore dimittitur, vt contrahentes ex conſuetudine valoris rerū mutuo ſibi remittere poſſint, ſi tamē enormiter conſuetudo non deficit à iuſtitia. Tertio modo patet ex diſcretione. ſ. ſecūdūm Tho.ij. ij.q.lxxvij. Carius vendere & vilius emere eſt illicitum & iniuſtum: niſi res quæ vēditur in detrimentum cederet venditoris, cum ea nimis indigeat. Vnde in tali caſu iuſtum pretium eſt: ſi nō ſolum inſpiciatur ad rem quæ venditur, ſed etiam ad damnum quod ex venditione à vendēte recipitur. Hinc licite rem pluſq̃ valet venditor nō emat, qui vult emere. Sed hæc generatio mala auarorum mercatorum hac ſolēni reſponſione doctorum minime contenta objicit nonnullis rationibus apparētibus ad quę petit ſigna.i.reſponſa ſuas reſponſiones omnino frãgētia. Dicūt eñ primo huius prauę gñationis filij nobis qđē licet rebus noſtris prætiū ſtatuere: & ſicut nullum ius nos cōpellit, res noſtras vendere: ita nec cōpellere debet pretium non ſcđm placitum noſtrū ipſis ſtatuere: quia nullus emptor compellitur emere. Vulgariter enim dicitur: tm̄ res valet quantum vendi poteſt. Quibº obijci poteſt breuiter quòd licet quis non cogatur res ſuas vendere: cogitur tamen in cōtractu vendendi iuris & æquitatis regulam debite cōſeruare. Proinde ſecūdūm hoſtieñ. licet aliquis cogi non poſſit rem ſuam vendere vel alienam emere, ſi tamen rem venalem expouit & pretiū offeratur, & iuſte nō vult vendere, per iudicem cogi poteſt, vt iuſto pretio vendat: quia impoſitio pretij nō imponitur rei tamquã impropriæ, ſed ipſi quaſi in alterū cōmutãdæ. Adhuc adultera gñatio peius infert, dicēs. Ergo tota cōitas vendentium & emētium contra iuſtitiã peccat: quia ferē omnes vile emere & care vendere cupiunt. Cui dicitur quòd tantū cōmunitas auarorum & nō iuſtorū vile emere & care vendere cupit. Fortius miſeri vlterius dicūt. Rebus vt dictum eſt punctualis taxatio nō pōt imponi: ergo ſcđm cōſenſum vtriuſque partis licet rerum pretium æſtimari. His etiam reſpondet quòd licet punctualis taxatio rebus nō poſſit imponi:

Valor rerū dupliciter ſumi pōt.

Neque eñ expleť necupiditatis ſitis.

nihilominus pōt & debet illis ſub cōgruis limitibus menſurari: ſed quia in his tribus ſignis.i. reſponſionibus auari contenti nō ſunt, ſed ſemper vlterius ſigna quærunt: ideo eis bene dicitur. Generatio mala & adultera &c.q.d.hęc praua generatio dictis ſacrorum doctorum acquieſcere nolunt: ſed vlterius ſigna & reſponſa quærunt: ſed ſignum non dabitur ei niſi ſignum Ionæ prophetæ. qui typum oſtendit Chriſti reſurrectionis: quia inde veniet ad iudicandum oēs viuos & mortuos, vbi de omni contractu vſurario rationem reddere obligabuntur: nec inuenient tunc argumenta ſophiſtica, quibus vſuram eius valeāt defenſare: quia vt dixit beatus Bernardus Iudex ille non falletur verbis.

† Filia mea male à dæmonio vexaī. mulier chanança hńs filiā à dęmonio vexatā eſt natura hūana, cuius aīa à mundi creatiōe à dęmonio per tentationes & vanas ſuggeſtiōes valde multo vexaī: ſed veniēs xp̄s dn̄s naturā humanam à dęmonio & eā à vinculo peccati ſoluens à morte & dęmonio liberauit. vt refert Mat.j. Ipe em̄ ſaluum faciet populum ſuū à pctis eorū. & Dauid pſalm̄. cxxix. Ipſe redemit Iſrael ex oib⁹ iniquitatib⁹ eius.

Feria.v.poſt primam dominicam quadrageſimæ Euang. Matth.xv.

N illo tempore. Egreſſus [a] Ieſus, ſeceſſit in partes Tyri & Sydonis. [b] Et ecce mulier Chananæa [c] à finibus illis egreſſa clamauit, dicens ei. [d] Miſerere mei domine fili Dauid, filia mea male à dæmonio † vexatur. [e] Qui non reſpondit ei verbum. [f] Et accedentes diſcipuli eius, rogabant eum, dicentes. Dimitte eam, quia clamat poſt nos. [g] Ipſe autem reſpondēs ait. [h] Non ſum miſſus niſi ad oues quæ perierunt domus Iſrael. [i] At illa venit & adorauit eum, dicens. [k] Domine adiuua me. [l] Qui reſpondens ait. [m] Non eſt bonū ſumere panem filiorum [n] & mittere canibus. [o] At illa dixit. Etiam domine. [p] Nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de menſa dominorum ſuorū. [q] Tunc reſpondēs Ieſus ait illi. [r] O mulier magna eſt fides tua. [s] Fiat tibi ſicut vis. [t] Et ſanata eſt filia eius ex illa hora.

Poſtilla.

N illo tempore. Egreſſus Ieſus ſeceſſit in partes Tyri & Sydōis &c. Reprobato errore phariſæorum: hic Chriſtus trāſit ad gentiles, vt ex deuotione gentilium oſtendatur iuſta reprobatio Iudęorū: & hoc eſt qd̄ dr̄. In ſacro euan. ſunt tres partes. In prima notatur mirabilis egreſſio redemptoris ibi egreſſus Ieſus. In ſecūda ſtupenda miſeratio ſaluatoris ibi. Ecce Chananęa. In tertia deuota cōmendatio conditoris. ibi. O mulier magna eſt fides tua. a (Egreſſus Ieſus inde ſeceſſit in partes Tyri & Sydonis.) Tyrus & Sydon ſunt q̄dā ciuitates ſitę in terra promiſſionis ꝓpe mōtem libani: quia filij iſrael nō potuerunt totaliter expellere gentiles de terra ſua. b (Et mulier chananęa.i.natione. Chananęi em̄ habitauerunt in terrā ꝓmiſſionis ante filios iſrael nec potuerūt per eos totaliter extirpari: vnde iſta mulier ab illis qui remāſerant deſcenderat. Iſta autem audierat miracula & famam Ieſu Chriſti: & ideo firmiter credebat quòd filiam ſuam ſanare poterat. c (A finibus illis egreſſa.) quia Chriſtū ſequebatur in via ad impetrandum ſuæ filiæ ſanationem. Mar. tamen dicit. vij. ca. quòd venit ad Ieſum intra domum: & hoc eſt verum primo: ſed quia eam ibi non exaudiuit ſecuta eſt eū in itinere clamans. d (Miſerere mei domine fili Dauid.) audierat enim Chriſtum promiſſum iudęis deſcendere de genere Dauid. e (Qui non reſpondit ei verbum.) nō propter indignationem, ſed vt ex perſeuerātia eius in p̄ce oſtenderetur fides eius & deuotio diſcipulis. f (Et accedētes diſcipuli ei⁹ &c. moti em̄ erāt ad hoc vidētes eius fidem & deuotionem. g (Ipſe autem reſpondens.) primo negatiue, tamē ſine improperio, ait. h (Non ſum miſſus &c.) quia xp̄s erat primo & principaliter miſſus iudęis tā quam apoſtolus eorum: & ideo in ꝓpria perſona non p̄dicauit niſi iudæis: nec fecit miracula niſi in caſu ex aliqua ſpeciali cauſa: vt. ſ. oſtēderet eccleſiā in fide gentium eſſe fundandam: ſicut habet hic & Ioan. iiij. vbi xp̄s p̄dicauit ſamaritanis deuote eū recipientibus. Poſt mortē aūt Chriſti fides p̄dicata eſt publice gentibus: & hoc eſt quod dicit apoſtolus ad Roma. xv. Dico autem Chriſtum miniſtrum fuiſſe circunciſionis id eſt apoſtolum iudęorum ꝓpter veritatē Dei ad confirmandas ꝓmiſſiones patrum: quia antiquis patribus iudæorum fuerat facta ꝓmiſſio de Chriſto ſicut Abrahe & Dauid: qa tamē iudęi pro maiori parte fidem Chriſti repulerunt, & gētiles eam ſuſceperunt: ideo apoſtolus ſubdit ibidē Ro. xv. Gētes aūt ſuper oia honorare Deum &c. Sequit̄. i (At illa venit & adorauit eum.) adoratiōe latrię dicēs. k (Dn̄e adiuua me.) infirmitatē em̄ filię ſuæ reputabat ſuā: & per cōſequens ſanationem. l (Qui reſpondens negatiue. ſ. cum improperio ait. m (Non eſt bonū ſu. pa. filiorū) .i. doctrinā & miracula ꝓmiſſa iudęis tamquam ſpiritualibus filijs propter cultum vnius Dei. n (Et mittere canib⁹) id eſt dare gētilibus qui erant dediti cultui idololorum ſicut canes circa cadauera animalium defunctorum. o (At illa dixit, etiam.) bonum eſt in caſu. p (Nam & catelli edunt.) q.d. ſicut catelli aliqua modica vtpote micas cadentes de cibo conceſſo filijs percipiunt, ita etiam gentiles debebant aliquid certe modicum percipere de beneficijs Chriſti. Ex quo patet quòd non eſt contrarietas in verbo Chriſti cum dicit, non eſt bonum &c. ex verbis huius mulieris dicentis: imò bonum eſt: quia verbū Chriſti

De chananęa.

nó eſt intelligendum quòd nó erat regulariter & vniuerſaliter bonum:cum Chriſtus eſſet apoſtolus Iudæorum,vt dictũ eſt. Verbum autem huius mulieris intelligendũ eſt in caſu ꝓpter.ſ. petentis deuotioné,vt oſtenderet eccleſiæ gentium futuram fundationem. r (Tunc rñdens Ieſus ait. O mulier magna eſt fides tua.) quod patet ex verbo & facto ſuo:quia nó ſuit retardata à feruore petendi primo ꝓpter Chriſti taciturnitaté:nec ſecundo ꝓpter eius rñſioné negatiuã:nec tertio ꝓpter improperium adiunctum rñſioni negatiuæ. Et ideo ſubdit. s (Fiat tibi ſicut vis).q.d.fides tua hoc mereť. Quod patet ex facto cum ſubditur. t (Et ſanata eſt filia eius.)hoc patet etiã ex dictis quòd tarditas chriſti ad exaudiendũ eius petitioné nó fuit ex ignorantia vel voluntate:ſed vt perſeuerãtia mulieris oſtenderetur:fides eius & deuotio dignior exauditione. ¶ Expoſitio moralis.

Quare xp̃s ita tardauit chananæam exaudire.

ET egreſſus inde Ieſus venit in partes Tyri & Sydonis.) Per mulieré Chananæam cui diciť à dño. t (O mulier magna eſt fides tua.) põt ratio ſuperior intelligi, quæ legibus æternis inſpiciendis & conſulendis intendit ſecundùm Aug.xij.lib.de triñ. Per filiã eius ratio inferior: per dæmoniũ auté ipſa ſenſualitas,quæ etiam ꝑ ſerpenté ſignificatur,vt dicit Aug.ibidé. Sic igitur filia mulieris Chananeæ à dæmonio vexať qñ per ſenſualitaté inferior rõ ad cõſenſum peccati mortalis impelliť. Cuius ſanatio per mrém i.ſuperiorem rationem à dño petiť. Nam ratio ſuperior ſemper ad optima depræcať:ſicut eñi dñs diſtulit exaudire petitionem mulieris Chananeæ,vt eius fides clarius appareret:ſic & dñs aliqñ dimittit impulſum rõnis inferioris per ſenſualitatem diutius protrahi,vt augeať meritum tentati. Propter qđ Paulo petéti ſtimulum carnis à ſe auferri dixit dñs.ij.Corin.xij. Virtus in infirmitate perficitur.

¶ Quæſtio.xxxij.

MIſerere mei dñe fili Dauid. Mat.xv. In qbus verbis quæritur. Verũ ſcđm valoré vtilitatis emétium poſsit prætiũ in mercatura taxari? Ad quod breuiſsimè dicitur quòd non. Nã hoc mõ prætiũ rei inæſtimabile eſſet:cũ ſcyphus aquę(homini niſi aquã habeat morituro) infiniti auri prætij apud oés vtétes carior eſſet. Qđ eſſet primo nequiſsimũ, tum qa bonũ propriũ pręponereť bono cõi: ob quod mercatura inſtituta eſt,tũ quia hoc onus importabile putareť,tum quia ꝓpter hoc onus modus pietatis euacuareť. Scđo eſſet iniuſtiſsimũ,quia cũ iuſtitia obſeruet in emptionibus & venditiõibus naturalé ordiné vtilium rerũ ſecũdũm cõem abundãtiæ & inopiæ curſum mercatoris induſtriã & laboré & periculũ omnia iſta iuſtiſsima talis taxatio prætij redderet incongruiſsima. Tertio inhoneſtiſsimũ:quia nulla cęrialitas poſſet eſſe inter amicũ & inimicũ,inter ſeruum & dominum,inter patrem & filiũ,& vt breuius loquar:ſi hoc eſſet omnis modus vendédi & emendi redderetur inconſonus & auaritię accommodatus. Vbi verò auaritia regnat:quis dubitat qũo nulla mercatio licita ſit:& iõ mercator clamabit ad dominum & dicet: miſerere mei dñe fili Dauid:filia mea.i.conſcientia mea quæ charior omni primogenito eſſe debet, tali tentatiõe à dæmonio vexata per tuam gratiam liberari deſiderat.

Quæſtio de p̃tio in mercantia taxando.

Feria.vj.poſt primã dominicã.xl. Euange.ſecundùm Ioan.v.c.

IN illo tempore.[a] Erat dies feſtus Iudæorum,[b] & aſcendit Ieſus Hieroſolymam.[c] Eſt autem hieroſolymis probatica† piſcina,[d] quæ cognominatur hebraice Bethſaida,[e] quinque porticus habens:[f] in his[g] iacebat multitudo magna languẽtium,cæcorum,claudorum,aridorum,expectãtium aquæ motum.[h] Angelus autem domini ſecundùm tempus[i] deſcendebat in piſcinam,& mouebatur aqua.[k] Et qui prior deſcendebat in piſcinam poſt motionẽ aquæ,ſanus fiebat à quacunque detinebatur infirmitate.[l] Erat autem quidam homo ibi triginta & octo annos habẽs in infirmitate ſua.[m] Hunc ergo cum vidiſſet Ieſus iacentẽ & cognouiſſet quia iam multum tempus haberet,[n] dixit ei. Vis ſanus fieri?[o] Reſpõdit ei languidus.[p] Domine hominem non habeo,vt cùm turbata fuerit aqua,mittat me in piſcinam.[q] Dum venio enim ego,alius ante me deſcendit.[r] Dixit ei Ieſus,ſurge,[s] tolle grabbatum tuum[t] & ambula.[v] Et ſtatim ſanꝰ factus eſt homo,[x] & intulit grabbatũ ſuum & ambulabat.[y] Erat autem ſabbatum in die illo.[z] Dicebant ergo Iudæi illi qui ſanus factus fuerat. Sabbatum eſt,non licet tibi tollere grabbatum tuum. Reſpondit eis.[a] Qui me ſanum fecit,ille mihi dixit,tolle grabbatum tuum & ambula.[b] Interrogauerũt ergo eum. Quis eſt ille homo qui dixit tibi,tolle grabbatum tuũ & am-

† Probatica piſcina. ꝑ hãc piſcinã xp̃s dominꝰ nobis ſignificari voluit baptiſmũ fluminis.i.ꝗ fit in aqua cõiter per trinam merſioné. Nam ſicut hęc piſcina ferens oés corpis morbos in primis miſsis & priꝰ lautis curabat ſic & baptiſmus omes morbos animæ mortiferos delet & gra curat.decõ ſe.di.iiij.c. A generante aũt tãtũmõ cõtrahiť peccatũ originale: regenerãte aũt ſpũ ſctõ nõ ſolũ originalũ ſed ét voluntariorũ fit remiſsio pctõrũ &c. Ité capite gra ꝗ per xp̃m dať nõ ſolũ peccatorũ facit:ſed etiam vt lex impleatur.

bula?[e] Is autem qui ſanus fuerat effe-
ctus neſciebat quis eſſet.[d] Ieſus autem
declinauit à turba conſtituta in loco.[e]
Poſtea inuenit eum Ieſus in templo,[f]
& dixit illi. Ecce ſanus factus es, iã no
li peccare, [g] ne deteri⁹ tibi aliquid cõ-
tingat.[h] Abijt ille homo & nuntiauit
Iudæis, quia Ieſus eſſet qui fecit eum ſa
num.[i] Propterea perſequebantur Iu-
dæi Ieſum, quia hæc faciebat in ſabba
to.[k] Ieſus autem reſpondit eis.[l] Pater
meus vſque modo operatur, & ego
operor.

Poſtilla.

IN illo tpe (Erat dies feſt⁹ Iudæo
rom.) Euangeliſta determinat in
hoc euãgelio de bñficio quãtum
ad generationé ſpũalé cõueniéti
exhibitióe. In gñatione em̃ carna
li filij habent à pr̃e vitam, nutrimẽtum & doctri
nam. Ita eodé mõ eſt in gñatione ſpũali. Ideo
euãgeliſta primo deſcribit vitæ collationé. Secũ
do ſpũalé nutritioné. Circa primũ ſciédũ eſt q̃d
modus naturalis cognitióis humanæ eſt ex ſen-
ſibilibus ad intelligibilia deduci: qnia omnis na
turalis cognitio orit̃ ex ſenſu: & iõ modus iſtius
euãgelij, vt frequéter eſt ſignum ſenſibile cõne-
niés ſequéti doctrinæ. Et iõ in hoc euãgelio oñ-
Diuiſio euãgelij.
ditur ſignũ ſenſibile in Chriſto. ſ. potentia vitæ
reparatiua. Et hoc dupliciter. Primo ex miracu
li operatione. Scdo ex eius impognatióe: ibi. Erat
aũt ſabbatũ. Prima in duas: qa primo circũſtan
tia miraculi deſcribit̃: ibi. Erat aũt quidã. Circa
primũ ponit̃ primo circũſtantia tpis: cũ dicitur.
a (Erat dies feſtus Iudæ.) ſ. feſtũ pẽthecoſtes.
b (Et aſcédit Ieſus Hieroſolymã.) qa viri te-
nebant̃ eſſe ibi in illo feſto: qa ter in anno tene-
bant̃ maſculi appere corã dño. ſ. paſcha & péthe
coſte & feſto tabernaculorũ. Scdo deſcribit̃ con
ditio loci cũ dr̃. c (Eſt aũt Hieroſolymis pba
tica piſci.) in qua aquæ plouiales colligebantur,
& ibi lauabant̃ hoſtiæ primo, & poſtea in lateri-
bus in atrio ſacerdotũ exiſtẽtib⁹. Iõ dicebat̃ illa
piſcina pbatica à pbatõ: q̃d eſt ouis & eſt nomé
græcũ cuius interp̃tationé ponit in hebraico, di
cens. d (Quæ cognominat̃ hebraicæ Bethſai
da). i. domus ouiũ. e (Quinque portic⁹ hñs)
vt per plura loca poſſent lauãtes hoſtias deſcen
De pbatica piſcina.
dere ad aquã. f (In his). ſ. porticib⁹. g (Iace
bat multitudo lãguentiũ cęcorũ &c.) Et ſubdit̃
cauſa. h (Angel⁹ aũt dñi ſcđm tp̃s). i. in diuer
ſis tpib⁹ interpellatióe tñ facta. i (Deſcédebat
in piſcinã, & mouebat̃ aqua) ex deſcéſu angeli.
k (Et q prior deſcédiſſet in piſcinã poſt motio
né aq, ſan⁹ fiebat). Cã aũt deſcéſus angeli & hu
ius miraculi aſsignat̃ à doctorib⁹, dicẽtib⁹ quòd
Cã deſcẽſus angeli.
appropinqnãte euãgelij veritate dñs voluit fi-
gurã expreſſam baptiſmi in hac piſcina oñdere:
quæ cõueniebat baptiſmo in mundando & ſa-
nando virtute Dei occulta ad motioné angeli.
Sicut baptiſm⁹ ſub ſenſibili eleméto mũdat ani
mam virtute occulta verbi: & cum hoc aliqñ ſa
nat corpus miraculoſe. Verũtñ qa figura defi-
cit à figurato: ideo iſta piſcia nõ ſanabat niſi cor
pus & vna vice tm̃ & nõ ſanabat niſi vnũ. Baptiſ
mus aũt pertinet ad animam: & ſanat oés quot
Effect⁹ baptiſmi.
quot veniunt ad ipſum: niſi ponant impedimen
tum. Alij dicunt quòd illa miracula ibi fiebant
ppter p̃ſentiã ligni dñicę crucis quod ibi enata
uit appropinquante xp̃i paſsione: & ideo ange-
lus illuc deſcédebat ppter ligni reuerẽtiã: et ena
tauit tpe cõueniéti per ei⁹ motioné. Per hoc ẽt
oſtédebat̃ quòd natura humana morbo peccati
per lignũ dñicę crucis erat ſanãda. Qualiter au
tem lignũ illud dñicæ crucis in loco illo fuerit
De regina ſaba.
poſitũ diuerſimode dicit̃. Dicit̃ eñ in hiſtoria
ſcholaſtica: q̃d Regina Saba vidit in domo ſalt⁹
libani Salomonis quoddã lignũ, de quo vidit in
ſpũ, q̃d in illo pateret̃ ille ppter qué deficeret
regnũ iſrael. Quod cũ ſignificaſſet Salomõi ipſe
volés ſeruare durabilitaté regni: fecit põi illđ li-
gnum in pfundo terræ iuxta templũ: vbi poſtea
in ſuperficie terræ facta eſt illa piſcina: & ideo
poſtea illud lignum apparuit modo prædicto.
De Seth filio Adæ.
In quadã verò hiſtoria ſanctę crucis dr̃ q̃d Seth
filius Adæ ex p̃cepto pr̃is iuit ad paradiſum vo-
luptatis vnde eiectus fuerat, & acceptis tribus
granis arboris ligni vetiti, dedit ea Seth: & ipſe
plantauit ſupra ſepulcrũ patris ſui Adæ: & inde
orte ſunt tres virgulę quæ poſtea in vnã arboré
ſunt cõiunctę. Poſtea tpe Salomonis illa arbor
fuit ſecta quæ videbat̃ ædificationi templi neceſ
ſaria. Verũtamé quãdo applicabat̃ ad opus ſem
per erat nimis curta vel nimis longa: & ideo
tamquam inutilis ad hoc dimiſſa fuit iuxta tem
plum in atrio: quidam autem homines venien-
tes ad templũ illi ligno cœperunt facere quan-
dam reuerentiam inſtinctu diuino. De quo do-
lentes ſacerdotes fecerunt illud proijci in piſci-
nam quæ erat prope templum: quod deſcendẽs
ad fundũ ibi diu latuit. poſtea verò imminente
paſsióe apparuit modo p̃dicto. Hæc aũt ſcripſit
ſine aliqua aſſertióe. l (Erat aũt qdã.) Hic cõ
Act⁹ miraculi.
ſequéter actus ponit̃ miraculi, cũ dicit̃. (Erat au
tem quidã homo ibi. xxx. & viij. annos habés in
infirmitate ſua.) Ex quo patet quòd diu punit⁹
fuerat & illã etiã infirmitaté ppter peccatũ p̃ce
dens incurrerat, vt patebit infra: verũtñ qa pœ
nam patiéter ſuſtinuerat: ideo dignum erat, vt
ei ſubueniret̃: propter hoc ſequit̃. m (Hunc cũ
vidiſſet Ieſus iacentem & cognouiſſet: quia tp̃s
multum haberet.) ſcilicet in infirmitate illa.
Quare xp̃s dixit vis ſanus fieri.
o (Dixit ei vis ſanus fieri.) non petit quaſi du
bitãs de volũtate ſed vt magis excitet ei⁹ deſide
rium: quia per hoc efficit̃ dignior accipere Dei
donũ. o (Rñdet ei lãguid⁹.) oſtédens ſuũ deſi
deriũ. p (Domine hominẽ non habeo, vt cum
turbata fuerit aqua, mittat me in piſcinam.)
quaſi dicat multũ deſidero, ſed nõ habeo hoiem
qui portet me: & ego ſum ita debilis q̃d nõ poſ-

ſum tam cito venire ſicut alij: vnde ſequitur. q (Dum enim venio ego, alius ante me deſcédit.) hoc autem dicebat, quia videbat Ieſum fortem & aptum ad portádum eum: & magnú eú reputaret ſi in hoc ei ſeruire vellet: ſed ſtatim contulit ei mai° beneficiũ: videlicet ſanitaté pfectã: vñ ſequiť. r (Dixit ei Ieſus. ſurge.) reſtitutus ſanitati. s (Tolle grabbatũ tuũ.) reſtitutus priſtino vigori. t (Et ambula) ad declarationem diuini miraculi. v (Et ſtatim ſanus fact° eſt homo.) quia diuina virtus infinita eſt & operatur in inſtanti. Sanitas eñ quæ virtute naturę reſtituiť in tépore & nó in inſtãti acquiritur. y (Erat aũt ſabbatum.) Hic cõſequéter poniť pdicti miraculi accuſatio. & primo quantũ ad ipſum ſanatũ. Secũdo quantũ ad ipſum medicũ ibi. Interrogauerunt ergo. In prima parte diciť ſic. (Erat aũt ſabbatũ in die illo.) in quo nó erat licitũ opera ſeruilia facere: pꝑter quod ſequiť. z (Dicebãt ergo iudæi &c. Sabbatũ eſt, nó licet tibi tollere grabbatũ tuũ.) Iſti falſũ dicebãt: qa opera corporalia quæ ſunt ad Dei honoré bene poſſunt fieri die ſabbati, ſicut ſacerdotes in templo corporaliter operabanť: templũ ornãdo hoſtias immolando & cõſimilia: vt dicitur Matt. xij. portatio aũt huius grabbati erat ad magnificentiam diuini miraculi: ſicut & modo illi qui miraculoſe de carceribus vel huiuſmodi liberãtur portãt cõpedes ſuos ad loca ſancta ad manifeſtationem ſuæ miraculoſæ liberationis. Tamé aliter ſe excuſat ille ſanatus, dicens. a (Qui me ſanũ fecit, ille mihi dixit. tolle grabbatũ tuũ & ambula.) q. d. ille qui me diuina virtute ſanauit: & eadé virtute & autoritate mihi præcepit: & per cóſequens teneor ſibi obedire nec ſum tranſgreſſor. b (Interrogauerunt ergo) hic ponitur accuſatio medici. Et primo in generali añ cognitioné determinatá de ipſo. Secũdo in ſpeciali ipſo cognito ibi poſtea: quia enim per ſanitatem cum iſte ſanatus conuenienter ſe excuſabat: ideo quærebant de ipſo ſanãte, vt ipm pſequerentur. Et hoc eſt quod ſequiť. (Interrogauerunt ergo eum, quis eſt ille homo qui dixit, tolle grabbatũ tuum & ambula.) quaſi dicerét malus homo qui pcepit talia. c (Is autem qui ſanus fuerat effectus, neſciebat quis eſſet) quia diu languidus iacuerat, & ſic facta xp̃i & ei° famam ignorabat. d (Ieſus aũt declinauit à turba cõſtituta in loco) dans exéplũ aliqñ fugiendi volétes calũniari: & nolés ſe iactare de operatione miraculi. e (Poſtea) poniť accuſatio medici in ſpãli habita cognitiõe de eo, & hoc eſt qđ dř. (Poſtea inuenit eũ Ieſus in téplo.) qa ad agédũ gr̃as de ſanitate ſibi collata frequétabat téplum qa loc° eſt orõnis. f (Et dixit illi. Ecce ſan° factus es: iã noli peccare.) Ex quo patet qđ infirmitas illa fuerat ſibi pꝑter pct̃m inflicta. g (Ne deterius aliqd tibi cõtingat.) incurrédo pœnam ęternã: quia in recidiuãte fiunt nouiſsima peiora prioribus. h (Abijt ille homo, & nũtiauit iudęis &c. Dicũt aliqui quòd hoc fecit malitioſe

Sanatio infirmi.

De iudęis.

Opa q̃ licite fiũt i die ſabbati.

Accuſatio medici.

Quare ĩfirmitas fuerat illi inflicta.

ſed hoc nó eſt verum: qa illos quos dñs ſanauit corpore, ſanauit & mente. Vnde de iſto dicitur infra. ix. c. Totũ hominé ſaluũ fecit in ſabbato. Quod etiam exprimitur hic ex verbo Chriſti, cum dicitur. Iam noli peccare. q. d. pcedés peccatum eſt tibi dimiſſum. Et ideo dicendũ eſt qđ iſte ſanatus fuit bona intentione ad publicandũ virtuté Chriſti. Illi autem quib° hoc nuntiauit fecerunt hoc in damnum ſuum, ſicut & de alijs Chriſti virtutibus.

Expoſitio moralis.

Expoſitio moralis.

Erat dies feſt° iudęorũ &c. Sequiť. (Eſt aũt hieroſolymis pbatica piſcina) ſecundùm doctores catholicos piſcina hęc ſanans infirmitates inuiſibiliter virtute apparuit ante baptiſmũ Chriſti ad ſignificandum virtuté hui° baptiſmi ſicut dixi pleni° in expoſitiõe lr̃ali. e (Quinq; portic° hñs.) adit° p quos ſignanť lex pꝑhetę, & agiographa, euãgelium, & apoſtolica doctrina: hęc eñ quinque métioné faciũt de xp̃i baptiſmate quaſi ad xp̃m pbétes aditũ: tria prima figuratiue, alia duo exhibitiue. Per angelũ deſcédenté in piſcinã ſignať xp̃s qui Eſa. ix. c. ſecundùm tranſlationem ſeptuaginta interpretũ dicitur magni conſilij angelus. ipſe verò deſcédés in iordane vim regeneratiuã dedit aquis tactu ſuę ſacratiſsimę carnis: ſed qm̃ diuina virt° non eſt alligata ſacris: ideo ad hęc ſignificandũ iſte languidus qui diciť hic ſanat° non fuit ſanatus per deſcenſum in piſcinã: ſed per xp̃i ſermoné: cũ ei dixit. s (Surge, tolle grabbatũ tuũ.) Per hoc aũt quòd vnus tantũ ſanatus fuit de multitudine languidorũ ſignificať quod pauci ſaluãtur de multitudine vocatorũ. Per lectũ auté in quo iacebat languidus, ſignatur praua cõſuetudo per quã homo iacet in pct̃õ q̃ tolliť per exercitium in opere bono: & ideo ſubdiť. r (Et ſuſtulit grabbatũ ſuum & ambulabat.) p virtutis exercitium. l (Propterea perſequebanť iudęi xp̃m.) opus eius bonum peruertentes in malu. Et adhuc multos habent ſequaces nuntios Xp̃i pꝑpter opus confeſsionis & pdicationis moleſtãtes. k (Ieſus autem reſpondit: pater meus vſq; modo operať.) vbi xp̃s vnitatem operatiõis oſtédit & naturę in filio & in patre & hoc ſatis diffuſe. Nec occurrit mihi moralitas hic cõueniés: niſi quòd quilibet chriſtianus qui Dei filius eſt adoptiuus debet vniri ſibi per charitaté mentis & conformitaté operationis ſecundùm illud. j. ad Corin. vj. Qui adheret Deo vnus ſpirit° eſt.

Quid p lectũ, ſignificabatur.

Opa trinitatis ſũt idiuiſa.

¶ Quæſtio. xxxiij.

Qõ de emptione.

Surge & tolle grabbatũ tuũ et ambula Ioan. v. ſuper quibus verbis põt q̃ri. Vtrum emens agrũ vel vineã p̃tio quo valeat ſub tali cõditiõe quòd poſt quinque annos ſiue quandocunque venditori placuerit pro eodem p̃tio illam ei reſtituat. Circa hũc caſum dicendũ eſt qđ ſi emptor ſub emptiõis noie præ-

tium agri permutare intendit & ex illo mutuo fructus annuos agri lucriſacerevſura eſt licet ab eccleſia ſecundùm Arehid. ex hoc condemnari nou poſsit: ſed ſi hoc non facit in fraudem, licitus eſt coutractus ſecundùm eundem. Huius quidem emptoris intentio tribus ſignis quando doloſa eſt comprehendi poteſt. Primum ſignū eſt qnòd prętium qnod tunc datur reſpectu valoris rei modicum æſtimatur. Secundum quando vltra receptam ſummam in redditione aliqnid ſoluitur: vt verbi gratia res vendita fuit centum floreū. in pacto ponitur qnòd ſi venditio reſcindatur.cxxx.floreni ſoluentur. Tertiū ſignū eſt qn̄ ſolet emptor vſuras exercere pręcipue in cōſimili contractu. Hęc tria ſigna ab ipſo capitulo Ad noſtram.de emptio.& venditio.& ab illo capitu. Illo vos.extra de pignoribus extrahuntur. Quidam etiam addunt vt Hoſtien. & Ioan.and.in nouella: qnia quando fit cōtractusvenditionis cum pacto de re vendēda infra decennium: ita tamen quòd ante quinquenniū inſtrumentum venditionis nequaquam facere teneatur, vſura eſt: licet in foro indiciali vt aliqui dicunt pauciora ſigna requirantur. Ex omnibus iſtis ſummarie perſtringimus quòd ſi emptor intentione ſimplici aliquid emit iuſtumque ſoluit pretium, parat⁹ ſemper reſtituere vēditori non eſt ibi vſura. In foro autem conſcientię ſtandum eſt verbis confitentis ſi puram habuit voluntatem: quia vt in capitu. Cum voluntate.extra de ſenten.excommu.dicitur. Voluntas & propoſitum diſtinguūt maleficia. Ad hāc ſimplicē voluntatē inducit nos dn̄s dicēs quod Mat.x.ſcriptū eſt. Eſtote prudētes ſicut ſerpentes & ſimplices ſicut columbę. Quæ verba quō intelligēda ſunt Hiero.ad Paulinū ſic declarat. Habeto ſimplicitatem columbæ ne cuiquā machineris dolos & ſerpentis aſtutiam, ne aliorum ſupplanteris inſidijs. Non multum diſtat in vitio vel decipere ſcilicet aliquem emendo vel vēdendo: vel decipi poſſe: & alteri ſcilicet faciendi vſuram occaſionem dando. Hæc verba.xvj.q.j. c.ſi cupis à Gratiano notantur: &.vj.qō.j.c. & merito. Item Eleuterius papa dicit. Habeant omnes, inquit, ſimplicitatem columbæ: ne cuiquam machinentur dolos in emendo: ſcilicet & vendendo vel aliquid aliud faciendo: & vt largius loquar ſerpentis aſtutiam, ne aliorum ſupplantentur inſidijs. Hinc auaro mercatori: qui xxviij.annis in infirmitate iam ſtetit auaritiæ. dominus ait. Surge tolle grabatum. Grabatum dico penultima ſyllaba producta id eſt capitis reclinatorium per qnod moraliter & ad noſtrū propoſitum intelligere poſſumus prauitatem voluntatis in qua velut in lecto caput eius mercatoris auaritia id eſt mentis ratio recumbit ægrota: & ambulat recta ſcilicet intentione, emēdo & vendendo.

Sabbato poſt primā dn̄icā quadrageſimę. Euāg. ſcdm Matth.xvij. cap.

IN illo tempore. Aſſumpſit Ieſus Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrē eius,[a] & duxit illos in mōtem excelſum[b] ſeorſum,[c] & transfiguratus eſt† ante eos.[d] Et reſplenduit facies ei⁹ ſicut Sol, veſtimenta aūt eius facta ſunt alba ſicut nix.[e] Et ecce[f] apparuerunt illis Moyſes, & Helyas[g] cum eo loquentes.[h] Reſpondens autem Petr⁹, dixit ad Ieſum.[i] Dn̄e bonū eſt nos hic eſſe. Si vis faciamus hîc tria tabernacula,[k] tibi vnum, Moyſi vnum, & Helyę vnum.[l] Adhuc eo loquente[m] ecce nubes lucida obumbrauit eos. Et ecce vox de nube, dicens.[n] Hic eſt filius meus dilectus,[o] in quo mihi bene complacui,[p] ipſum audite.[q] Et audientes diſcipuli ceciderunt in faciem ſuā, & timuerunt valde.[r] Et acceſsit Ieſus[s] & tetigit eos, dixitque eis. Surgite & nolite timere.[t] Leuantes autem oculos ſuos neminem viderunt niſi[u] ſolum Ieſum.[v] Et deſcendentibus illis de monte præcepit eis Ieſus, dicens.[x] Nemini dixeritis viſionem, donec filius hominis à morte reſurgat.

† Trāſfiguratus eſt ante eos. xp̄s ſaluator añ petrū Iaco. & Io. in mōte trāſfiguratus ē.i. ītra hūanitatē diuinā naturā multa claritatē pfectoque ſplēdore lucis oñdit. Et diuinitus demonſtrauit nō q alium ad humanā figurā ſumpſerit. Sed q̄a diuinitas huanā naturā q̄ſi nouā figurā oſtendebat trāſfiguratio xp̄i i veteri teſtō fuit figurata: vt vr̄ exod. xxxij. p moyſen q i cōſpectu Dn̄i trāſglorificat⁹ ē ita qd popul⁹ duob⁹ radijs capite elucētib⁹ dino fulgore cornut⁹ ſimplicib⁹ videret.

Poſtilla.

IN illo tempore. Aſſumpſit Ieſus &c. In hac parte Euangeliſta confirmat fideles in eccleſia gentium fundata in fide, oſtendens eis gloriam futuræ reſurrectionis. (Et diuiditur in tres partes: quia primo ad declaratiunem futuræ reſurrectionis deſcribitur Chriſti tranſfiguratio. Secundo ſubiungitur huius tranſfigurationis teſtificatio ibi: & ecce apparuerunt. Tertio circa hoc ponitur diſcipulorū inſtructio ibi: & deſcendentibus illis. Circa xp̄i tranſfigurationem Euangeliſta notat tria: ſcilicet conſortium, locum, & modum. Conſortium autem notatur cùm dicitur. (Aſſumpſit Ieſus Petrum & Iacobum & Ioan.) Iſti eñ tres ſunt aſſumpti ad videndum gloriam futuræ reſurrectionis propter prærogatiuam eminentiæ ſpecialis inter alios. Petrus enim propter feruorem fidei erat inter alios principalis, propter quod & principaliter datæ ſunt ei claues eccleſię. vt patet in pręcedenti.c. Ioannes autem excellebat in pręrogatiua virginitatis propter qd erat inter alios xp̄o familiarior. Iaco. aūt inter alios diſcipulos prim⁹ ſuſtinuit martyriū ꝓpter

Quare xp̄s i ſua tranſfiguratiōe aſſūpſit tres apoſtolos ī euāg. poſitos.

Chriſtũ:vt habetᷣ Act.xij. Cõſiderãdũ tñ quòd
btũs Ambr.ſuper Lucã & Aug.ſuper epiſtolam
ad Gala. videntᷣ dicere qᵈ Iacobus iſte ꝗ fuit in
trãsfiguratiõe fuit ille Iac.ꝗ primo rexit eccle-
ſiã Hieroſo.& ille nõ fuit frater Ioã.& fili⁹ ze-
bedæi:ſed fili⁹ Alphæi.Sed dicẽdũ eſt qᵈ cũ te-
xtus expſſe dicat iſtũ fratrẽ Ioã.& ꝑ cõſequens
filiũ Zebedæi:qᵈ Aug.& Amb.nõ loquuntᷣ aſſe
rẽdo,ſed magis opinionẽ referẽdo:ſi tñ loque-
rentᷣ aſſertiue nõ eſſet curãdũ de dictis eorũ,qñ
ſacra ſcriptura exꝑſſe dicit cõtrariũ ſicut hic.vñ
btũs Auguſt.in epiſtola ad vincẽ.donat iſtã di-
cit de doctrina ſctõrũ,quæ eſt extra ſcripturam
canonicã. Hoc gen⁹ ſcripturarũ ab illis quæ ca-
nõicæ nomioantᷣ diſtinguẽdũ eſt. Nõ enĩ ex eis
ita teſtimoniũ ꝓferendũ eſt,vt cõtrariũ ſentire
nõ liceat:maximevbi aliter ſenſerũt quã veritas
ſe habeat. Nos in illo gñe ſum⁹:vt nõ dedigne-
mur etiã nobis ab apo.Paulo dictũ ſuſcipere.Si
qd aliud ſapitis,De⁹ illud reuelauit:cõſequẽter
euãg.deſignat locũ,dicẽs. a (Et duxit illos in

Quare du xit in mõtẽ

mõtẽ excelſum.) Ad deſignãdũ qᵈ illi ſunt apti
ad cõtẽplandũ cœleſtia ꝗ eminẽt in contẽplati
ua vita. Subdit aũt. b (Seorſum.) ad denotan
dũ qᵈ cõtemplatiui debẽt eſſe à tumultu ſęcula
riũ ſegregati cõſequẽter deſcribit trãſfiguratio-
nis modũ dicẽs. c (Et trãſfiguratus eſt) nõ qᵈ
mutauerit lineamẽta corporis vel figurã ſed ꝓ-
pter claritatis vult⁹ ei⁹ immẽſitatẽ & hoc eſt qᵈ

De aĩa xp̃i

ſubditᷣ. d (Et reſplenduit facies ei⁹ ſicut ſol.)
Ad cui⁹ euidẽtiã cõſiderandũ qᵈ anima Chriſti
à principio creatiõis fuit glorioſa ꝓpter apertã
viſionẽ & pfectã fruitionẽ:verũtñ ex diuina di
ſpoſitione fiebat vt gloria animæ nõ redũdaret
ad corp⁹:vt ſic corp⁹ eſſet paſſibile & mortale
ad implendũ pręciũ redẽptiõis humanæ. Et eo-
dẽ mõ ex diuina ordinatiõe factũ eſt:vt gloria
animæ redũdaret ad corp⁹ in hora transfigura-
tiõis,vt oſtenderetᷣ diſcipulis gloria futuræ re-
ſurrectionis :non tñ animæ,ſed corporis vt ſic
animarentᷣ ad ſequẽdũ Chriſtum in acerbitate
paſſiõis:ad qᵈ eos inuitauerat in alio euãgelio.

De claritate corporis xp̃i transfigurati. Claritas ĩ facie xp̃i & candor in veſtibus nõ fuit ꝓueniẽs ex aliqua proprietate corpis glorioſi exñte in corpore xp̃i:ſed fuit miraculoſa. Tho.iij. ſen.di.xvj. q.j.art.ij.

Et ſic patet quòd claritas illa in transfigura-
tione fuit claritas gloriæ quantum ad eſſen-
tiã:ſed nõ quãtũ ad modũ:quia fuit eiuſdẽ rõ-
ois cũ illa claritate quæ eſt in corporib⁹ glorio-
ſis:ſed nõ fuit ibi per modũ qualitatis permanẽ
tis ſicut eſt in illis:ſed per modũ paſſiõis trãſeũ
tis. Et ideo claritas nõ debet dici dos gloriæ:ꝗa
dos de ſua rõne importat qualitatẽ ꝑmanentẽ.
Et eſt ſimile de lumine eleuãte animã Pauli ad
videndũ in raptu diuinã eſſentiã qᵈ fuit eiuſdẽ
rõnis cum lumine eleuante animas beatorũ. Ve
rũtñ quia nõ fuit in paulo per modũ qualitatis
ꝑmanẽtis:ſed per modũ paſſiõis trãſeũtis:iõ ex
tali eleuatiõe ſiue viſione nõ fuit paul⁹ btũs:ꝗa
beatitudo importat ꝑmanentiã. e (Ecce.) Hic
ponitur transfigurationis teſtificatio: & pri-
mo teſtificatio humana:ſecundo diuina.ibi ad-
huc eo loquente. prima in {duas}: quia pri-
mo ponitᷣ teſtificatio eminẽtiũ virorũ in veteri
teſtõ. Scdõ eminentiũ in nouo: ibi rñdens autẽ
petrus. Dicit ergo primo quòd. f (Apparuerũt
illis Moyſes & Helias.) hoc eſt ipſis diſcipulis
g (Cũ eo loquẽtes.) De quo autẽ loquerentur
Luc.exprimitᷣ.ix.c.dicẽs quòd loquebantᷣ cũ Ie
ſu de exceſſu,quẽ expleturus erat in Hieruſalẽ:
qui quidẽ exceſſus fuit in ſua paſſiõe qua ſuſti-
nuit dolorẽ exceſſiuũ & ignominiã exceſſiuam
ꝓpter amorẽ exceſſiuum ad nos. Rõ aũt quare

Ratio quare Moyſes & helyas magis apparuerunt quàm alij.

Moyſes & Helyas magis apparuerũt quàm alij
fuit:quia Moyſes erat legiſlator,& Helyas ma
ximus æmulator ꝓ honore diuino ſcdm qᵈ de
eo ſcribitᷣ.iij.reg.xix.zelo zelat⁹ ſum ꝓ dño ex-
ercituũ:& ideo per teſtimoniũ iſtorũ apparuit
qᵈ Chriſtus nõ erat diſſolutor legis,vt impone
bãt ſibi Iudæi:ſed magis adimpletor ſimiliter
nec blaſphemator diuini nominis vt imponebãt
ei Iudæi ꝗa dicebat ſe filiũ Dei ſed magis con-
feſſor veritatis:cõſiderãdum etiã qᵈ Moyſes &
Helyas nõ fuerũt ibi ſcdm apparẽtiã fantaſticã,
ſed ſcdm veritatẽ:ꝗa Helyas fuit adduct⁹ ibi de

Vnde fuit adductus Moyſes.

loco quodã eminẽti,ad quẽ fuerat raptus:vt hᷣ
iiij. Re.ij. Et ſic apparuit in anima & corpe. Mo
yſes autẽ adduct⁹ fuit ibi de lymbo ſctõrũ patrũ
nõ ꝗa reſurrexit:ſed ꝗa anima appuit ibi in quo
dã corpe ſibi adaptato ſicut apparent Angeli in
corpib⁹ aſſumptis. Per hoc etiã oñditᷣ qᵈ xp̃s e-
rat dñs vitæ & mortis:quia habebat teſtimoniũ

Teſtimoniũ apoſtolorum.

ab Helya ꝗ erat adhuc viu⁹,& à Moyſe qui iam
fuerat mortuus. h (Rñdens autẽ Petrus.) Hic
ponitur teſtimoniũ Apoſtolorũ ꝗ fuerũt eminẽ
tes in nouo teſtõ. Ad cuius euidentiã ſciendum
quòd beatitudo eſſentialiter cõſiſtit in aſpectu
claro ipſius diuinitatis & perfecta ei⁹ fruitione.
Accidẽtaliter autẽ cõſiſtit in aſpectu humanita-
tis xp̃i,& delectatiõe cõſequẽter per quã ſicut ꝑ
inſtrm cõiũctũ diuinitati ſunt ſancti adducti ad
gloriam. Iſti autẽ Apoſtoli ꝗ admiſſi fuerũt ad
videndũ trãsfigurationẽ Chriſti,nõ viderũt ip
ſi⁹ diuinitatẽ ſicut paul⁹ in raptu:ſed tñ ei⁹ hu-
manitatẽ in forma glorioſa,& in ei⁹ aſpectu fue
runt ſic delectati quòd voluiſſent ibi perpetuo
manere ꝓpter qᵈ dicit Petrus. i (Dñe bonũ
eſt nos hic eſſe. Si vis faciamus hic tria taberna-
cula.) ad manẽdũ hic.ſ.cõtinue. k (Tibi vnũ)

Petrus de ſe nõ loquebatur.

nõ loquitur de tabernaculo faciendo ꝓ ſe & ſo
cijs ſuis:ꝗa volebat cũ Chriſto eſſe in ſuo taber
naculo:& ſocij ſui cum alijs duob⁹. Lucas autẽ
dicit quòd loquebatᷣ Petrus neſciẽs qd diceret.
Sicut enĩ ex magnitudine paſſionis vel timoris
vel amoris aliquis ꝓrumpit in aliqua verba ſi-
ne pręmeditatiõe:ita ſimiliter ex magnitudine
deuotionis & delectatiõis ex parte dixit Petrus
illa verba quę tñ non erant rõnabilia:ꝗa in ſolo
aſpectu humanitatis Chriſti nõ conſiſtit beati-

Verba petri rationabilia non erant.

tudinis eſſentia,vt iam dictum eſt: & ideo illud
non debebat ſufficere pro finali beatitudine.
l (Adhuc eo loquente.) Hic ponitᷣ teſtificatio
diuina. Sicut enĩ in baptiſmo Chriſti: in quo cõ
ſiſtit regeneratio & principium vitæ ſpiritualis
apparuit tota trinitas:filius in carne,pr̃ in voce,

& ſpiritusſanctus in colũbæ ſpecie. Ita ſimiliter cõueniens fuit quòd appareret in transfiguratiõe per quã oñſus eſt terminus ſeu perfectio vitæ ſpũalis, videlicet gloria futuræ reſurrectiõis: & iõ ſicut fili⁹ apparuit ibi in carne decorata in claritate glorię ita & ſpũsſanctus in lucida nubę per quam ſignificata eſt pleuitudo veritatis in Chriſti pdicatiõe ppter qđ dictum eſt. m (Ipſum audite.) Pater autẽ apparuit in voce dicẽs. n (Hic eſt filius meus).ſ.naturalis:alij aũt ſunt adoptiui. o (In quo mihi bñ complacui).i.in quo diuinũ beneplacitum cõplebitur de redemptione mũdi. Sequiť. q (Et audientes diſcipuli ceciderunt in faciem ſuam.)hoc autẽ factũ eſt ad declarationem humanæ fragilitatis iuxta excellentiam diuinæ maieſtatis. r (Et acceſſit Ieſus).ſ.ad conſolandum eos. s (Et tetigit eos familiariter eos conſolando.Sequiť. t (Leuantes autem oculos ſuos neminẽ viderũt &c. quia Moyſes & Helyas iam receſſerant reducti voluntate diuina ad loca vnde fuerant adducti. v (Et deſcendentibus.) Hic ponitur diſcipulorum inſtructio de viſione præhabita:quia præcepit eis Ieſus ne viſionẽ prędictam alijs diuulgarent ante reſurrectionem ſuam:ne alij audiẽtes Chriſtũ eis apparuiſſe in forma glorioſa ſcãdalizarenť poſtea vidẽtes Ieſum pati tam ignominioſæ &c.

Diuina teſtificatio.

De voce patris.

Diſcipulorum inſtructio.

¶Expoſitio moralis.

ET duxit illos in montẽ excelſum &c. Origenes. ſex diebus fact⁹ eſt viſibilis mũdus igitur qui trãſcendit oẽs res mũdi viſibiles: põt excelſum montẽ tranſcendere & reſpicere gloriã verbi Dei. e (Et ecce apparuerunt illis Moyſes & helyas cũ eo loquẽtes.) Orige. Si quis intelligit ſpiritualẽ legem conueniẽtẽ ſermonib⁹ Ieſu: et quæ eſt in pphetis abſcõditã Dei ſapientiã, ille videt Moyſen & helyã in gloria cũ Ieſu. i (Bonũ eſt nos hic eẽ).ſ.in cõtẽplationis dulcedine. k (Faciamus hic tria tabernacula.) quę contẽplatiu⁹ moraliter facit qñ legẽ & pphetas & Euãgeliũ practice legẽdo diſponit.ſ.corde credẽdo, ore cõfitẽdo, & ope adimplendo. m (Ecce nubes lucida).i.cognitio vera. Ideo ſubdiť. n (Hic eſt fili⁹ meus dilect⁹ &c.) Et ceciderũt diſci. in faciem ſuam &c. Nã illuminati viderant Dei maieſtatẽ. o (Nemini dixeritis viſionẽ &c.) quia diuina myſteria non ſunt ſemper reuelanda: ſed loco & tempore debitis publicanda.

Diſcipuli ceciderunt in faciẽ potius quàm retrorſum ad denotãdũ qđ ſcti in faciẽ cadẽt. Impij retrorſum.

Remigius ſup Matt.

¶Quæſtio.xxxiiij.

Quæſtio.

SI vis faciamus hic tria tabernacula. Matth.xvij.capit. Vtrum aliæ circunſtantiæ negotiationem vel mercaturam impedientes inueniantur? Ad quod breuiter reſpõdetur ex multorum ſententia: quòd licet pprie & ſtricte loquendo aliæ circunſtantiæ non inueniantur præter infraſcriptas in quæſtione ſuper epiſtolam eiuſdem dominicę: quę mercantiam habent impedire. tamen large loquendo de ipſius mercantiæ circunſtantijs, tres aliæ ſignari poſſunt. Quarum prima dicitur iniqua ſeparatio: quia plerique ſunt qui negotiationi nimium intendentes: ſine vxoribus longam moram in longinquis partibus trahunt: tales autem quantis carnalitatibus & ſpurcitijs tam cum fidelibus quã infidelibus inquinantur quis exprimere poſſet. Et quod deterius eſt, frequentius quoque vxoribus violandi ſacrum matrimonij cauſas multiplices pręſtant: vt ſicut in cap. pręſentia. extra de ſponſa. dicitur mulieres ſępius pro iuuenili ętate ſeu fragilitate carnali nequeunt continere, petentes alijs copulari. Nam vt magiſter ſen. di.xxvj.c.j. quarti voluminis ait: quòd etiã ponitur à Gratiano.xxij.q.ij.c.j. §.j. Matrimonium eſt viri & mulieris coniunctio indiuiduã vitę conſuetudinem retinẽs: quia vt Matt.xix. c.legiť. Cum phariſæi tentantes dñm petijſſent ab eo, dicentes. Si licet homini dimittere vxorẽ ſuã. poſt alia verba audierũt. Quos Deus coniunxit homo nõ ſeparet. Hac enim intentione ſecundùm Goff. tranenſem vir & mulier matrimonio iungi debent, vt ſimul perpetuo maneãt quamuis poſt contractum matrimonium ante carnalem copulam poſsit alter inuito altero religionem intrare tamẽ poſt cõſummationẽ non niſi volente. Vnde Alex. papa priori & fratrib⁹ ſancti Ioannis, ſicut extra de conuer. coniug. c. vxoratus habetur, ſic ait. Vxoratus ſine licẽtia vxoris inter vos nullatenus recipiať. Secũda diuinorũ ſacramẽtorũ & officiorũ omiſsio. Multi eñ inter infideles longã trahẽtes morã vel etiã inter inſideles exiſtentes tñ tẽporalibus lucris inhiant, vt abſque cõfeſsiõe & cõione, & aliquo ſigno chriſtianitatis tãquam animalia viuant. Proinde.lxxx.di. decretorũ in.c. Quoniã non cognoui Augu. ait. Merito dictũ eſt negotiũ: q2 negat otium quod malum eſt cum non quærat veram quietem quæ eſt Deus. Et Ecc.xvij.ca. ſcribitur. Difficile exuitur negotians à negligẽtia ſcilicet diuinorum: & non iuſtificabitur caupo à peccato labiorum. Tertia quidem dicitur vltra ſortem rerum vſuraria receptio: quia vt Ambro. ait & Gratianus.xxiiij.q.iij.c. Pleriſq3 etiam annotauit quòd cum ſorte accidit: quæ ſors ſecundùm legiſtas eſt debita quantitas mutuatæ rei in materia occurente vſura eſt. Vnde dominus Hoſtien. clarius vſuram definiens ait. Vſura eſt cuiuſcunque ſolutionis rei mutuatæ acceptio ipſius rei vſus gratia pactione interpoſita, vel hac intentione habita in contractu: vel exactione habita ex primo facto. Et licet doctor irrefragabilis Alexander de Hales dicat in tertio volumine ſummæ: quod hæc vſuraria receptio rerum vltra ſortem fieri poſſit dumtaxat in illis quę mutuantur ſub certo numero, ſicut pecunia & ſub certo pondere, ſicut aurum & argentum & ſimilia: & ſub certa menſura, ſicut granũ vinũ & oleum &

Tres circũſtantię de mercãtijs.

Quid ſit mrĩmoniũ.

Vnde dr̃ negotium.

Quid ſit vſura.

Alexander de hales.

alia hmői:quia in his tm̃ eſt determinatus valor ab arte vel à natura. Ab arte, vt in illis quę nume rant. A natura, vt in illis quæ méſurant & póde rant: & ſi vltra talé valoris determinationé vel artis inueniunt, eſt propter indigétiã noſtram, non ꝓpter ipſorũ variationem in valoré: tamé largius loqui voletes in præſentiarũ: in omni re negotiali eá locam⁹. hinc Hier.ſup Ezec.li.vj. q̃d dictũ.xiiij.q.ij.c.putát. in decreto deſcribit ſic. Putant quidá vſuras tm̃ eſſe in pecunia: q̃d ꝓuidens diuina ſcriptura omnis rei offert ſupabundantiã. Quicq̃d illud eſt ab eo qui dederit plus acceperit: vt pluſquam dediſti nó recipias. Pro his tribus circũſtátijs in pręſenti dicere poſſum⁹. Faciamus hic tria tabernacula.i.faciam⁹ in fine tractat⁹ negotiatióis métioné de tribus circũſtãtijs: licet nó ꝓprijs ad rem hác: tñ ſatis pertinétibus. Quarũ vna deteſtaẽ per Chriſtum ſpõſam ſuã eccleſiã dilectã nó delinquété. Altera per Moyſen legis officia diligenté. Vltima per helyam nó ſolum vſuram: ſed etiã cuncta temporalia omnino ſpernentem.

Do.ij.in.xl. Euãg.ſcd̃m Mat.xv.c.

In illo tempore. Egreſſus Ieſus, ſeceſſit in partes Tyri & Sidonis &c.

¶Quære ſupra fer.v. poſt primam dominicã quadrageſimæ. Require ſupra folio.cxlj.

Feria.ij.poſt domi.ij.in.xl. Euange.Ioan.viij.

† In peccato vr̃o moriemini. Pc̃tóres obſtinati ſua pc̃tã cófiteri noléteṡ. Et de q̄bus pęnitere nolũt ſub deſiderio ſemp velle peccare viuétes: & qui nũq̃ pc̃tã ſua depoſuit ſi ſic moriuntur ſine fine dãnantur: vnde de pe.di ſtin.j.c. voluiſſent ini qui ſemper viuere: vt potuiſſét ſi ne fine peccare. Et infra.ad magnam iuſtitiam iudicis pertinet vt nunq̃ careat ſupplicioq́ in hac vita nũquã voluit carere peccato.

IN illo tempore.[a] Dixit Ieſus turbis Iudæoram. Ego vado,[b] & quæretis me,[c] & in peccato veſtro † moriemini.[d] Quo ego vado vos nõ poteſtis venire.[e] Dicebant ergo Iudæi.[f] Nũquid interſiciet ſemetipſum, quia dicit. Quo ego vado, vos non poteſtis venire?[g] Et dicebat eis.[h] Vos deorſum eſtis,[i] ego deſuperius ſum.[k] Vos de mundo hoc eſtis,[l] ego nõ ſum de hoc mundo.[m] Dixi ergo vobis, q̄a moriemini in peccatis veſtris. Si enim non credideritis,[n] quia ego ſum,[o] moriemini in peccato veſtro.[p] Dicebant ergo ei.[q] Tu quis es?[r] dixit eis Ieſus.[s] Principiũ qui & loquor vobis.[t] Multa habeo de vobis loqui & iudicare.[v] Sed qui miſit me verax eſt:[x] & ego quæ audiui ab eo, hæc loquor in mundo.[y] Et non cognouerunt, quia patrẽ eius dicebat Deum.[z] Dicit ergo eis Ieſus. Cum exaltaueritis filium hominis,[a] tunc cognoſcetis, quia ego ſum.[b] Et à meipſo facio nihil:[c] ſed ſicut docuit me pater hæc loquor. Et qui miſit me, mecum eſt,[d] & non reliquit me ſolum:[e] quia ego quæ placita ſunt ei facio ſemper.

Poſtilla.

IN illo tempore. Dixit Ieſus turbis Iudæorum &c. Hic euãgeliſta docet quòd peccatores obſtinati nõ audientes Chriſtum nõ poſſunt ſequi Chriſtum: ſed in tenebris manét. Et diuidiẽ in duas partes: quia primo oſtendit eos quibus loquebaẽ habere huius lucis defectum: ſecundo ſubdit huius defectus remedium: ibi. Dicebant ergo. Circa primum ſcié dum quòd ſicut recedente ſole viſibili de noſtro hemiſpherẽ. cauſantur ibi tenebrę, ita ſimiliter Chriſto, qui eſt ſol iuſtitiæ ex hoc mundo per mortem recedéte, Iudæi pro maiori parte ſunt obtenebrati tenebris infidelitatis. & in eis obſtinati: & hoc iuſto iudicio Dei: quia viderant ſigna in vita eius & in morte: propter quod gentiles legem & prophetas non habentes crediderunt Chriſto. Similiter patet de illo Centurione, qui non viſis ſignis de morte Chriſti dixit. Verè filius Dei erat iſte: vt habetur Mat.xxvij. cap. Et ideo iudæi qui non ſolum per miracula viſa: ſed & per oracula prophetarum prædicta poterant eum cognoſcere verum Chriſtum: per conſequens merito ſunt à Deo dimiſſi propter eorum ingratitudinem & ſic excęcati totaliter per obſtinationem. Et hoc eſt quod dicitur. In ſacro Euangelio ſunt tres partes. In prima ponitur dura comminatio ibi. In peccato veſtro moriemini. In ſecunda ſtricta Chriſti examinatio ibi. Multa habeo vobis. In tertia determinatur Chriſti paſſio ibi. Si exaltatus fuero. a (Dixit Ieſus turbis iudæorum. Ego vado) ſcilicet ad patrem per mortem ſecundũm humanitatem: à quo tamen non receſſit ſecundũm diuinitatem. b (Et quæretis) ſcilicet perſequendo me in membris meis: quia poſt mortem Chriſti iudæi perſecuti ſunt apoſtolos & alios Chriſti fideles vſque ad mortem: vt patet Actuum.viij. c (Et in peccato veſtro moriemini.) id eſt propter peccatum veſtrum quia propter perſecutionem Chriſti & apoſtolorum ciuitas Hieruſalem deſtructa eſt, & templum combuſtum: & populus occiſus ab exercitu Romano, vt fuerat à Chriſto prędictum expreſſius Luc.xix.capi. Hieruſalem hieruſalé quæ occidis ꝓphetas &c. d (Quo ego vado vos non poteſtis venire) ſcilicet ad gloriam patris, veſtra infidelitate hoc impediente. e (Dicebant ergo.) Hic conſequenter Ieſus docet remedium: & diuiditur in duas partes: quia primo huiuſmodi remedium præponit:

De obſtinatis.

Quõ cáũ tenebræ.

gelij. Diuiſio E-

præponit ſecũdu eius efficaciã oſtendit ibi. Di-
cebant ergo. Circa primũ ſciẽdum quòd hoc re
medium cõſiſtit in veniẽdu ad Chriſtũ per fidẽ
qui eſt vera lux. Iõ diuidiť in duas: qa primu re
mediũ huius fidei oñdit: ſcđo ad credendũ eos
inducit: ibi. Dicebãt ergo Iudęi. Prima in duas:
quia primo poniť Iudæorũ interrogatio. Scđo
ſubdiť Chriſti rñſio in qua dat remediũ prædi-
ctũ ibi. Et dicebat. Circa primum ſciendu quòd
audierãt Iudæi Chriſtũ volũtarie moriturum,
vt habeť per illud Eſa.liiij. Tradidit in morte
animã ſuam: quæ ſcriptura & totum capitulum
exponiť ex Chriſto ab antiquis doctoribus He
bræorũ: & ideo Iudæi deriſorie quærebãt de Ie
ſu quẽ reputabãt falſum Chriſtu. f (Nũquid
interficiet ſemetipſum, qa dicit. Quo ego vado
vos non poteſtis venire.) ſi eñ ſerioſe loqueren
tur de impletione huius pphetiæ dicerent ſic.
Nunquid ex ſimplici voluntate ſeparabitur ani
ma à corpore? qđ patet ex eo quòd ſubdiť quo
ego vado vos non poteſtis venire. Ipſi enim po
terant ſeipſos interficere: ſed non poterant ani-
mam ſuam p voluntate ſua tradere: ſicut fuit p
phetatum de Chriſto per Eſa. in Ieſu fuit adim
pletum. g (Et dice.eis.) hic ponitur Chriſti
reſponſio: in quo datur prædicti verbi intellect⁹
di. h (Vos deorſum eſtis:) id eſt de maſſa cor
rupta p põdere originalis peccati: & iõ habetis
debitũ mortis & neceſſitatẽ moriẽdi, ppter qđ
ſepatio animæ à corpe nõ ſubiacet ſimplici vrę
volũtati. i (Ego de ſupi⁹ ſum.) qa ſcđm deita-
tem habet naturam cũ patre. Secundũm huma
nitatem anima eſt à Deo immediate per crea-
tionẽ: & corpus formatũ ſpiritusſancti virtute:
& ppter hoc habebat plenum dominium ſuper
corpus ſuum ſeparando animam ab ipſo & re-
uertẽdo: ſcđm quòd dixit infra.c.x. Poteſtatem
habeo ponẽdi animã meã, & poteſtatem habeo
iterũ ſumendi eam. Ideo ſequiť. k (Vos de mũ
do hoc eſtis.) corpore & affectu. l (Ego non
ſum de hoc mundo) quia ſecundũm quòd Deus
præcedit mundum: vt cauſa effectũ: nec eſt pars
vniuerſi: ſecundũm autẽ humanitatẽ ppter vir
tutem formatiuã eudẽ modo dicendũ: quia illa
virtus fuit virtus ſpiritusſancti quãtum ad ani-
mam & corpus, bene eſt pars vniuerſi: & ſic eſt
de mundo quantum ad ſubſtantiam: nõ autem
quo ad peccati deordinationem, qua deordina-
tio nomine mundi in ſancta ſcriptura frequẽter
deſignatur: vt patet Ioan.j.c. & hoc modo Iu-
dæi erant de mundo propter infidelitatis pecca
tum. Propter hoc ſubdit. m (Dixi ergo vo-
bis, quia moriemini in peccatis veſtris) ſupra di
xerat de peccato veſtro in ſingulari. quia princi
pale peccatum eorum erat perſecutio Chriſti:
ſed ad hoc ſequebantur multa alia peccata: pro-
pter hoc replicauit hic in plurali in peccatis ve-
ſtris. Er conſequenter oſtendit remedium con-
tra iſta mala, dicens. n (Si enim non credide
ritis) fide formata charitate. Quia ego ſum vo-
bis in lege & prophetis promiſſus. o (Morie
mini inquam.) In peccato veſtro. p (Dicebãt
ergo ei.) Oſtenſo remedio euadẽdæ mortis, qđ
eſt per fidem Chriſti: hic conſequenter inducit
eos ad credendum ſibi. Circa quod præmittitur
Iudæorum interrogatio, dicens. q (Tu quis
es.) q.d. Oſtende nobis quòd tu ſis talis & tan-
tus quòd debeat credi tibi. r (Dixit eis Ieſus)
probando quòd debeat credi, per hoc quòd eſt
omnium creaturarũ principiũ primũ & per con
ſequens veritas prima infallibilis: & hoc eſt qđ
ſubditur. s (Principiũ qui & loquor vobis.)
Et quia eſt primũ omniũ rerum principiũ: om-
nia reducit ad ſeipſum, cũ ſit finis omniũ: ideo
cõſequẽter oſtẽdit quòd ad ipſum pertinet om-
nium iudiciũ: per qđ omnia reducuntur in ipſum
& hoc eſt quod dicit. t (Multa habeo de vo-
bis loqui & iudicare.) nõ dicit vobis ad vtilitatẽ
veſtram: ſed de vobis. ſ. ad malum veſtrũ: quod
erit in iudicio futuro. v (Sed qui miſit me ve
rax eſt: quia adimpleuit pmiſſum de prima miſ
ſione, filij qui non eſt ad condẽnandum vel iudi
candum: ſed magis ad ſaluandum per doctrinã,
ideo ſequitur. x (Et ego quæ audiui ab eo,
hæc loquor in mundo.) Dicit enim ſe audire à
patre: quia inquantum Deus habet conſcientiã
à patre eandem cum ipſo ſicut & eſſentiam: ſed
inquãtum homo habet ſcientiã infuſam ab eo.
y (Et non cognouerunt: quia patrem eius dice
bat Deum.) hoc addit Euangeliſta: vt oſtende-
ret cæcitatem eorum. Verumtamen quia multi
iudæorũ in morte Chriſti crediderunt vidẽtes
miracula quæ acciderant in morte eius: vt habe
tur Luc.xxiij. Similiter ad prædicationem apo
ſtolorũ multi iudæorũ crediderũt poſt mortem
Chriſti: vt habeť Act.ij c. ideo ſubdiť. z (Di-
xit eis Ieſus. Cum exaltaueritis filiũ hominis.)
ſcilicet in cruce in qua fuit extenſus in aere: &
propter quod exaltatus eſt à patre: ſecundũm
quòd dicit ad Philippen.ij. Humiliauit ſemet-
ipſum factus obediens vſque ad mortem, mor-
tem autem crucis: propter quòd Deus exalta-
uit illum. a (Tunc cognoſcetis quia ego ſum)
ſcilicet verè Chriſtus. Vtitur autem tali modo
loquendi: vt reducat eis ad memoriã illud Exo.
iij. Ego ſum qui ſum. b (Et à meipſo facio
nihil.) quia ſecundũm quòd Deus habet totam
virtutem operatiuam à patre & eandem: ſicut
dictum de Dei ſcientia: ſed ſecundũm quòd ho
mo illa natura eſt organum diuinitati coniun-
ctum: ideo nihil poterat operari niſi ſecundũm
morem & regulationem ipſius Dei. Ideo ſequi
tur. c (Sed ſicut docuit me pater hęc loquor.
Et qui miſit me mecũ eſt.) quia ſecũdũm deita
tem pater eſt in filio: & econuerſo. ſecundũm
humanitatem verò ipſa deitas eſt in homine
Chriſto ſpeciali modo per realem, ſcilicet vnio-
nem per quem modum non eſt in aliquo alio.
d (Et non reliquit me ſolum) quia filius ſecun
dũm quòd Deus non poteſt ſeparari à patre, ſe
cundũm verò quòd homo poteſt ſeparari de po
tentia abſoluta: ſed de potentia ordinata natura

Margin notes: Chriſti reſponſio. — Expoſitio de Chriſto. — Chriſti reſponſio. — Quare xp̃s habuit poteſtatẽ ponẽdi animã & aſſumẽdi eam. — Oſtẽdit remedium. — Quare dr̃ de vobis. — De iudęis. — De chriſto — Q̃uo xp̃s à patre ſeparari potuit.

nunquam dimittetur: quia quòd ſemel aſſumpſit nunquam deponet: vt dicit Damaſcenus. e (Quia ego q̄ placita ſunt ei facio ſemp.) Inquantum enim Deus idem vult quod facit pater, quia eorum eſt vna volūtas & operatio. In quantum verò homo eius volūtas & opatio regulantur abſque aliqua obligatione à regula diuinæ voluntatis: vt patet ex ſupradictis.

Expoſitio moralis.

DIxit ergo eis Ieſus. (Cū exaltaueritis filium hominis.) ſcilicet in cruce. a (Tunc cognoſcetis: q̄a ego ſum.) Poſt mortem eñ Chriſti & eius aſcenſionem vna die prędicante Petro, crediderunt ſimul & ſemel de iudæis quinque millia: & altera die tria millia: vt habetur Act.ij.&.iiij.c. Sic etiam eſt inter homines: vt valor hominis plus apparet & commendatur poſt eius mortem quàm ante.

¶Quæſtio.xxxv.

Quęſtio de malitia.

IN peccato veſtro moriemini. Io.viij.c. In quibus verbis merito quæritur. Vtrum omnis malitia cōfundatur aliquoties rōne veritatis: aut corrigatˀ nōnūquàm, maxime eorum qui ꝓpoſito malo & non ignorantia peccant. Hinc Io.Chry ecce eñ iniqui vſurarij poſtquā audierunt vſurā omni lege deteſtari: nūquid cōpūxit eos timor peccati? nūquid cōpeſcuit eos vel liberalitatis cōſideratio? Sed quid aiūt dicētes. Nihil niſi pc̄tū lege ꝓhiberi debet: ſed quod vtilitaté ꝓximo cōfert, culpa nō eſſe vr̄. Conſtat eñ

De re mutuata.

quòd res quæ mutuo daˀ aliquā cōmoditaté & vtilitaté cōfert illi cui p̄ſtaˀ: ergo ſecundùm æqtaté pōt hmōi cōmoditas æſtimari p̄tio & merito cōpenſari. Sed merito his iniquis reſponderi pōt quòd res mutuata non cōfert ei cui facta eſt mutuantis vtilitaté aliquam à rei cōſumptione differenté, niſi eſſet ex induſtria recipiētis mutuum quæ mutuātis ꝓpria non videtur eſſe: & ideo non eſt vendibilis aliu p̄tio mutuāti rei. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt quòd quędā res ſunt in quarum vſus eſt ipſarū rerum conſumptio, ſicut vinum ad potum eo vtendum conſumimus. In quibus vſus rei à re ipſa ſeorſum cōputari non debet: ſed cuicūque vnum ipſorum conceditur neceſſe eſt vt alterum concedatur. Vnde in iſtis ꝑ mutuū transfertur dominium. Si quis igitur ſeorſum vellet vendere vinum & ſeorſum vſum eius, bis idem vendere dignoſcitur, & vendendo quod eſt contra iuſtitiam peccat. Quædam verò res ſunt quarum vſus non

De rebus.

eſt ipſarum conſumptio ſicut vſus domus & inhabitatio, & non diſſipatio. In quibus ſeorſum poteſt vtrunque concedi: puta cum quis concedit alteri vſum domus, retento ſibi dñio, vel ecōtra. Et ꝓpter hoc pro vſu domus licite pōt recipi p̄tium. Res igitur quæ mutuo dantur in quibus cōmitti poteſt vſura ſunt de numero earū rerum quarum vſus eſt ipſarum cōſumptio: ſicut quæ mutuantur ſub certo numero, vt pecunia: & ſub pondere, vt aurum & argentum: & ſub certa menſura, vt granum vinum & oleum: quia in eis ſecundùm doctorem irrefragabilem impoſitum eſt prætiū à natura præter illa quæ numerantur quibus ab arte prætium impoſitū eſt: & ideo per vſum talium rerum illicitum eſt accipere p̄tiū: quia dicitur vſura. Sufficit enim accipere æquinalēs illius rei quæ mutuatur: q̄a omnia talia nomine pecuniæ intelligi poſſunt: de qua Exod.xxiij.c. dicitur. Si pecuniam mutuam.ſ. dederis populo meo pauperi qui habitat tecum. non vrgebis eum quaſi exactor, nec vſuris opprimes: licet de omni re vltra ſortem accipere peccatum eſt. Ideo Amb.lib.j.de Dauid. Et eſca vſura eſt: & veſtis vſura eſt, & qđcūque ſorti accidit, vſura eſt: & q̄duelis ei nomē imponas vſura eſt. Vnde contrarium defendentibus dicitur: & in peccato veſtro moriemini.

✠ Feria.iij.poſt dominicam ſecundā quadrageſimæ. Euange. ſecundùm Matth.xxiij.cap.

(Scđm eorū opa noli te facere doctores boni docentes & viā veritatis p̄dicantes in veritate viā ſalutis edocētes verbo & exēplo ſuo mō viuendi deo mētientes. Quia aliud verbo dñtq ope ꝛ faciūt & mēte non agūt mortis dānatione rei ſunt. vñ Iſido. de ſum. bo.lib.iij.c. xxxvij. qui bñ docet & male viuit. Qđ docet bñ viuēdꝰ ꝑficit. Qđ ꝟo male viuit ſerpēs occidit. Et in decretis. q bñ docet & male viuit xp̄m docet quō eū dānare debet.

IN illo tempore. Locutus eſt Ieſus ad turbas, & ad diſcipulos ſuos, dicens.[a] Super cathedram Moyſi[b] ſederunt ſcribæ & phariſęi:[c] omnia ergo quæcunque dixerint vobis, ſeruate & facitæ,[d] ſecundùm verò opera eorum nolite facere: dicunt eñ & non faciunt.[e] Alligant enim onera grauia & importabilia, & imponūt in humeros hominum,[f] digito autē ſuo nolunt ea mouere.[g] Omnia verò opera ſua faciunt, vt videantur ab hominibus.[h] Dilatant enim philateria ſua, & magnificant fimbrias.[i] Amant autem primos recubitus in cœnis[k] & primas cathedras in ſynagogis,[l] & ſalutatiōes in foro,[m] & vocari ab hominibus rabbi. Vos autem nolite vocari rabbi.[n] Vnus eſt enim magiſter veſter,[o] oēs aūt vos fratres eſtis.[p] Et patrem nolite vocare vobis ſuper terrā: vnus eſt eñ pater veſter qui in cœlis eſt.[q] Nec vocemini magiſtri, quia magiſter veſter vnus eſt xp̄s.[r] Qui maior eſt veſtrum,[s] erit miniſter veſter.[t] Qui autē ſe exaltauerit,[v] humiliabitur: & qui ſe humiliauerit, exaltabitur. ✠ Poſtilla.

IN illo tempore &c. Super cathedram Moyſi &c.) Hic oſtendit iudæos eſſe reprobatos. quia fuerũt fictores bonitatis. Et diuiditur in duas partes: quia Saluator primo ponit in hac lectione huius fictionis motiuũ: ſecũdo hoc motiuũ excludit à diſcipulis ſuis ibi. (Vos aũt.) Motiuũ aũt fuit ſuperbia phariſæorum & legiſperitorũ: & hæc ſuperbia oſtendit̃ ex tribus. Primo ex abuſu ſuę poteſtatis. Secundo ex ſimulatione ſanctitatis ibi. Omnia ergo. Tertio ex ambitione dignitatis: ibi. Amant aũt primos recubitus. Circa primũ cõſiderãdũ qđ à tempore Moyſi fuerunt cõſtituta a deo. lxxij. ſenes ętate & ſcientia prouecti qui cum Moyſe haberent curam populi. Et dicebantur iudices ordinarij: q̃a ad ipſos fiebat recurſus in dubijs cauſis: magnæ etiam cauſæ non tractabant̃ ſine eis. Et iſtud fuit obſeruatum apud iudęos quãdiu fuerunt in poteſtate. Et hoc eſt quod dicit hic ſaluator. In ſacro Euang. ſunt tres partes. In prima tractat̃ de bono inſtitiæ & æquitatis, vt ſeruetur ibi. Super cathedrã. In ſecunda manifeſtatur periculum vanitatis: vt euitetur: ibi. Oĩa verò opera ſua. In tertia cõmendatur plantarum humilitatis vt regnum lucretur: ibi. Vos autem. a (Super cathedram Moyſi.) id eſt in auctoritate iudicandi populum. b (Sederunt ſcribæ & Phariſæi.) quia illi qui videbantur eſſe magis in populo periti ad hoc eligebantur. c (Omnia ergo quęcunque dixerint vobis ſer. & fa.) quia p̃latis etiam malis eſt obediendum: niſi in his quæ ſunt manifeſte contra Deum & ſunt habendi in reuerentia quandiu tolerantur in officio ſuo: vt patet exemplo Dauid qui venerabatur Saul regem licet ſciret eum eſſe malum & à Deo reprobatum. d (Secundũ verò opera eorum nolite facere:) quia non ſunt imitandi in malis: immo tantum in bonis. e (Alligant enim onera grauia & importabilia &c.) quia ſupra legis præcepta conſtituerant multa ex ſuis traditionibus ſicut patet ca. xv. quæ erant ſubditis grauia & importabilia. f (Digito autem ſuo nolunt ea mouere.) id eſt modicum conatum ad agendum talia nolunt apponere. Ex hoc patet quòd ille qui conſtituit legem aliquam, licet non ſit ſubditus legi quantum ad hoc quòd puniatur per homiñ ſi cõtrarium faciat tamẽ obligatus eſt ad legẽ implendam: & grauius puniet̃ à Deo ſi cõtrariũ fecerit quia tranſgreſſio eius grauior eſt ꝓpter ſcandalũ. Propter qđ dicit ſapiens. Patere legẽ quã tu ipſe tuleris. & extra de cõſtit. c. cũ oẽs. Dicit̃ qđ q̃cq̃d iuris i altero ſtatuit, ipſe eodẽ iure vti debet: patet etiã ex p̃dictis: qđ illi q ſtatũ eccleſiæ in gñali ſeu in ſp̃ali onerãt grauib⁹ ſtatutis ſine magna pœna & euidenti neceſſitate abutuntur ſua p̃tãte ſicut faciebãt ſcribæ & phariſæi. Vnde dicit Aug. ad inquiſitiones ianuarij loquens de religione chriſtiana. Ipſam religionem noſtrã quam dñs noſter Ieſus Chriſtus in paucisſimis

Triplex eſt obediẽtia: vna ẽ ſufficiẽs ad ſalutẽ q̃ qs obedit i his ad q̃ obligat̃. Alia ẽ pfecta quaobedit i oib⁹ licitis. Alia i diſcreta q̃ ẽt i illicitis. Th. ij. ij. q. ciiij. Obediẽ nõ ſp tenetur ſubdit⁹ ſuo ſupiori idem.

ſacramentorum celebrationibus voluit eſſe liberam quidam ſeruilib⁹ p̃mũt onerib⁹, adeo vt tolerabilior ſit conditio iudęorum qui non humanis p̃ſumptionib⁹, ſed diuinis ſubijciũtur inſtitutis. g (Omnia verò.) Hic oſtendit ſuperbia phariſęorum ex ſimulatione ſanctitatis: q̃a hoc faciebant, vt eſſent in reuerentia & honore populo. Et hoc eſt qđ dicit. (Omnia verò opera ſua faci. vt vi. ab ho.) id eſt ꝓpter gloriam humanã: quia videri in bonis propter gloriã diuinam non eſt malum ſed magis meritoriũ: vt dictum eſt. v. c. h (Dilatant enim phy.) philateria ſecundũ quòd dicit Hieron. erant quędam charte in q̃bus ſcribebãt decalogus mandatorũ, & ponebãt illa charta in capite ad modum coronę. per hoc ſignificabãt qđ debebant legem in memoria habere ſecundũ qđ dicit Deutero. vj. c. Dicebant̃ enim phylateria à phylaxe, qđ eſt ſeruare & tora qđ eſt lex, q̃a erant q̃dam ſigna ſeruandę legis. Phariſęi igitur, vt vi derent̃ prę cęteris religioſi, faciebant ſibi phylateria magna: & ſcribebant in eis decalogum de groſsiori litera: & eadem ratione faciebant fimbrias maiores in pallijs ſuis. Quę autem eſſent iſtę fimbrię dictum eſt ſupra. ix. c. ſuper illud verbum. tetigit fimbriam veſtimenti eius quod etiam hic declaratur. Chriſtus enim portabat veſtimentum ſuum ad modum iudęorũ. Ad cuius euidentiam ſciendum quòd populus iudaicus de quo xp̃s erat naſciturus ſecundũ carnem, debebat pollere quadam ſanctitate ſpeciali præ alijs populis, & ab eis diſtingui: & ideo data eſt eis circuncıſio, vt quoddam ſignũ diſtinctum in carne. Similiter data eſt eis lex, vt haberẽt quẽdã ſp̃alẽ modũ viuẽdi. Similiter p̃ceptũ fuit eis in habitu diſtingui: vt patet Nu. xv. ca. Loquere filijs iſrael, vt faciãt ſibi fimbrias per quatuor angulos palliorũ ponẽtes in eis vittas hyacinthinas. Vittę enim hyacinthi nę quę erant cœleſtis coloris deſignabant quòd debebant habere conuerſationem emiñẽtẽ prę cęteris ſecundũ quòd Paulus dicit ad philip. iij. c. Noſtra autem conuerſatio in cœlis eſt. Vñ ſequitur ibidem. Nume. xv. vt recordent̃ mandatorum Dei, & ſint ſancti domino Deo ſuo. Talem ergo veſtem portabant phariſęi in qua magnificabant fimbriam quę eſt in angulo pallij. i (Amant autem.) Hic conſequenter oſtẽditur ſuperbia eorum ex ambitione dignitatis cum dicitur. Amãt autem primos recubitus in cœnis. Et hoc duplici de cauſa. ſ. ratione gulę: quia ibi ponunt̃ fercula meliora, & rõne ſupbię, quia ille eſt locus honorabilior. k (Et primas cathedras in ſynagogis.) vbi conueniebant homines ad audiendum verbum Dei. l (Et ſalutationes in foro). i. in loco patenti. m (Et vocari ab hominibus rabbi.) Deſiderare enim ſciẽtiam & actum docendi non eſt malum, ſed meritorium: ſed deſiderare nomen tantum hoc eſt malum, & ſuperbię peccatũ. Si tamẽ deſideret̃ nomen & auctoritas magiſterij ad hoc qđ ſciẽ-

Oñdit̃ ſupbia phariſęorum.

Deveſtimẽ to x p̃i & mõ portaudi.

Supbia eorũ ex ãbitio ne dignitatis.

tia iam habita aliquis poſsit melius vti:non eſt malũ ſed eſt bonũ, quia bonus doctor debet ca q̃rere q̃ faciũt ad efficaciã ſuæ doctrinę verumtamen q̃a homo non eſt magiſter principalis, ſed ſolus Deus:ideo dicit. n (Vnus eſt enim magiſter vẽ.)quia ſolus Deus põt interius docere intellectũ: illuminãdo ſeu ſpẽm intelligibilẽ infundẽdo:homo aũt docet tñ exteri⁹aliqua p̃ponẽdo:ex q̃bus formanẽ fantaſmata debita à q̃bus intellect⁹agẽs facili⁹abſtrahit ſpẽm intelligibilẽ. Sicut in ſanatione hoĩs natura agit tñ principaliter:medic⁹ aũt aliqua adminiſtrat ex quib⁹natura iuuaẽ. o (Omnes aũt vos fratres eſtis)q̃a filij Dei per creatiunẽ & adoptionem gratiæ. p (Et patrẽ nolite vocare vo.ſuper terram &c.)licet eñ aliq̃s poſſet vocari pater ĩ terra rõne gñationis,doctrinæ ſiue ætatis:tñ ſolus Deus eſt pater principalis : q̃a ab eo ſolũ habemus animã intellectiuã quę eſt forma hominis: ergo pater eſt ille qui dat formã. q (Nec vocemini magiſtri &c.)ſicut iam ſupra poſitum eſt. r (Qui maior eſt veſtrũ).i.vult eſſe ſecundũm veritatẽ. s (Erit miniſter veſter).i.paratus ad officia humilitatis,ſecundũm decẽtiam ſui ſtatus:propter hoc Papa vocat ſe ſeruum ſeruorũ Dei. t (Qui autem ſe exaltauerit in pręſenti per ſuperbiam. v (Humiliabitur in futuro per gehennæ pœnam.

Qũu ſum⁹ filij Dei.

Codõ prĩſfamilias.

¶ Expoſitio moralis.

Locutus eſt Ieſus ad turbas &c.) Omnia ergo quęcũq; dixerint vobis ſeruate & fa.&c.) Hoc gñaliter intelligẽdũ de oĩbus bene docẽtibus,& male viuentibus. Nam eorum doctrina põt acceptari,& vita repudiari. a (Alligãt eñ onera grauia.) Hie.hoc gñaliter dicit̃ aduerſus oẽs magiſtros,qui grauia iubẽt, & minora nõ faciũt. Chryſ. Tales aũt ſunt qui graue põdus venıẽtibus ad pñiam imponũt: & ſic dum p̃ſens pœna fugit̃ cõtẽnit̃ futura. Si eñ faſcẽ ſuper humeros adoleſcẽtis quẽ nõ põt portare poſueris neceſſe habet vt faſcẽ reijciat, aut ſub onere cõfringat̃. Sic & ſi homini grãde põdus pñiæ imponis,neceſſe eſt,vt aut pniam reijciat,aut ſuſcipiẽs dũ ferre nõ põt ſcãdalizat⁹amplius peccet. Deinde ſi erramus modicã pñiam imponẽdo:nõne melius eſt p̃pter miſericordiã reddere rõnẽ quã p̃pter crudelitatẽ. Vbi prĩfamilias largus eſt,diſpenſator non debet eſſe tenax. g (Omnia verò opa ſua fa.vt vi.ab hoĩb⁹ &c.) Chry. In omni re naſcitur quod eã exterminat: ſic in ligno vermis.& in veſtimẽto tinea. Vnde ſacerdotũ miniſterium,qui poſiti ſunt in ædificationẽ ſanctitatis diabolus nititur: & hoc ipm bonũ dum p̃pter huĩes ſic ſiat malũ. a (Amãt aũt primos recu.in cœnis &c.) Iſta recipere cũ exhibẽtur ordinate non eſt malum:ſed ipſa cõcupiſcere. p (Et patrem nolite vocare ſuper terram.) Non excludit exhibitionem honoris debiti,ſed indebiti:ſcilicet vt propter adulationem vel aliquid huiuſmodi ſic fiat.

¶ Quæſtio.xxxvj.

Secundũ verò opera eorum no.fa.) Matt.xxiij. Super quibus verbis q̃ri põt: vtrũ ſimonia ſit hæreſis. Ad qđ breuiter rñdet̃ ſecundũ ſententiã ſancti Tho.ſup diſt.xxv.iiij.lib.ſniarum.& etiã ij.ij.q.centeſima atq; ſcđm do.noſtrũ Alexan.& Durã.parte.iiij.ij.lib.diſ.xj.quòd licet p̃prie & per ſe loquendo ſimonia hæreſis nõ iudicet̃ cũ aliquã falſam opinionem in fide nõ habeat:tñ oẽs ſimoniaci p̃pter ſimilitudinẽ actus hæretici nũcupanẽ:q̃a ita operanẽ ac ſi ęſtimarẽt donũ ſpũſſancti pecunia poſsideri:q̃ ęſtimatio eſt hęretica. vnde Gre.in regiſtro dicit. Cum omnis auaritia ſit idolorũ cult⁹.q̃ſquis hãc eccleſiaſticis dignitatibus dandis non p̃cauet vulgariter infidelitatis perditioni ſubiacebit etiã ſi tenere fidẽ quam negligit videat̃.& j.q.j.c.eos ſic hr̃. Tolerabilior eſt macedonij & eorũ q circa ipſum ſunt,ſpũſſancti repugnatorũ impia hæreſis quã ſimonia. Illi eñ hęretici creaturã & ſeruũ p̃ris & filij ſpm̃ſctm̃ fatenẽ delirãdo. Sed iſti ſimoniaci eundẽ ſpm̃ſctm̃ efficiunt ſeruũ. Et in eodẽ loco decretorũ.q.vlt.c.patet. ſic ſcribit̃ patet ſimoniacos velut primos & p̃cipuos hæreticos ab omnib⁹ fidelibus eſſe reſpuẽdos. Et infra,nã eñ ad cõparationẽ ſimoniacæ hæreſis pro nihilo reputantur. Vnde dominus noſter phariſæos qui ſuper cathedram Moyſi ſedebant ſimoniacos eſſe conſiderans ait omnibus chriſtianis: ſecundũm verò opera eorum nolite facere.

Qõ de ſimonia.

Feria quarta poſt Dominicam ſecundam quadrageſimæ. Euangeliũ ſecundũm Matth.xx.cap.

IN illo tempore, Aſcendẽs Ieſus hieroſolymã,[a] aſſumpſit duodecim diſcipulos ſuos ſecreto,& ait illis. Ecce aſcendimus hieroſolymam,[b] & filius hominis tradetur principib⁹ ſacerdotum & ſcribis,[c] & condemnabũt eum morte.[d] Et tradẽt eum gentib⁹,[e] ad illudendum,& flagellandum,& crucifigendum:[f] & tertia die reſurget.[g] Tunc[h] acceſsit ad eum[i] mater filiorum Zebedæi cum filijs ſuis,[k] adorans & petens aliquid ab † eo.[l] Qui dixit ei. Quid vis? Ait illi,[m] dic vt ſedeant hi duo filij mei,vnus ad dexteram tuam, & alius ad ſiniſtram tuam in regno tuo.[n] Reſpondens autem Ieſus dixit.

† Adorans: & petẽs aliquid ab eo. Dñs Ieſus mr̃em filiorũ zebedæi à ſe remiſit & petita dari renuit q̃a iniuſta petebat imò q̃d

petebat i-gnorabat ꝑ qđ pt꜍ ꝙ q̄ iiuſte perū t à deo oípo-tēti iuſte denegāt ur.ex quo iterum pt꜍ ꝙ peti-tio q̄ apud deū ſit đ re iuſta ñ ne-gaī.ſ꜍ de re iiuſta repul ſaī:vñ pro-ſper de vita cōtéplariua air. ſi aūt id poſtulas ꝙ deus ꝓcepit ſiet oino ꝙ poſcis:quia accipit veri tas ꝙ petit charitas.

[o] Neſcitis qd petatis.[p] Poteſtis bibere calicem,quem ego bibiturus ſum? Dicunt ei,poſſumus.[q] Ait illis.[r] Calicem quidem meum bibetis,[s] ſedere autem ad dexteram meam vel ad ſiniſtram non eſt meum dare vobis,[t] ſed quibus paratum eſt à patre meo.[v] Et audiētes decem[x] indignati ſunt de duobus fratribus.[y] Ieſus autem vocauit eos ad ſe,[z] & ait. Scitis quia principes gentium dominantur eorum, & qui maiores ſunt poteſtatem exercēt in eos.[a] Non ita erit inter vos. Sed quicunque voluerit inter vos maior fieri,ſit veſter miniſter. Et qui voluerit inter vos primus eſſe,erit veſter ſeruus.[b] ſicut filius hominis non venit miniſtrari ſed miniſtrare,& dare animam ſuam in redemptionem pro multis.

Poſtilla.

In illo tpe. Aſcēdens Ieſus &c. Hic ſaluator oſtēdit qđ in ꝑlatis debet eſſe vigor ad tolerandū martyriū, ſi neceſſe ſit, ꝑ cōmiſſo ſibi grege. Et hoc docet ꝑ exēplū ſui,q voluntarie venit in hieruſalē ad ſuſtinendū mortē ꝑ ſalute mūdi: vñ btūs Gre.exponēs illud Ioā. x. Ego ſum paſtor bonus, & aīam meam pono ꝑ ouibus meis.dicit de ſe & alijs ꝑlatis. In hoc oſtēſa eſt nobis via quā ſequimur. Et hoc quod dicit. Aſcēdēs Ieſus hieroſolymā,q̄ reſpectu totius terrę ꝓmiſsionis eſt in alto ſita: & propter hoc veniētes illuc ab alijs partib⁹ ibāt aſcēdēdo.

Diuiſio Euangelij. In ꝑlatis d꜍ eē tenor humilitatis.

In ſacro euāgelio tria ponunī. primo qūo paſſio xp̄i eſt imitāda ibi aſcēdens Ieſus. Secundo qūo poſtulatio nr̄a eſt formāda ibi. Neſcitis qd. Tertio qūo dñatio tpalis eſt refutāda, ibi. Scitis qa principes. a (Aſſumpſit Ieſus duodc. diſuos ſe.) Et hoc duplici de cauſa. Vna qa cū eēt ſecretū myſteriū ſuæ paſsiōis futurum, volebat apoſtolis cōiter præ alijs reuelare, ne videntes eum poſtea mori ig nominioſe ſcandalizarētur. Secūda eſt: qa ſecreta myſteria ſunt tm̄ maioribus reuelāda & detegenda cuiuſmodi erāt apoſtoli. Sequiī. b (Filius hominis tradeī principibus ſacerdotum & ſcribis.) id eſt legiſperitis: quia eis per iudā fuit tradit⁹ & vēditus. c (Et condénabunt eum morte. quia ipſi iudicauerūt eum eſſe reum mortis: licet nō haberēt poteſtatem interficiēdi: quia iudiciū ſanguinis erat eis ablatum à Romanis qui dominabanī eis. ideo ſequitur. d (Et tradent eum gentibus) videlicet pylato prēſidi & ſuis militibus ad perficiendum illud quod non poterant videlicet Chriſti mortem. Et hoc eſt quod ſubditur. e (Ad illudendum, & flagellandum, & crucifigēdum.) Iſta enim tria inflicta ſunt chriſto per ordinem: vt videbiī infra. f (Et tertia die reſurget.) Hoc aūt ſubdit Chriſtus, ne apoſtoli eius morte audita præ triſtitia abſorberenī. g Tunc acceſsit.) Hic oſtēdit tertio quòd in prælatis debet eſſe tenor humilitatis: quia nō debēt appetere prēeſſe. Et diuidiī in duas partes. Primo ponitur huius documenti occaſio. Secundo ſubiung.ī humilitatis inſtructio ibi. Ieſus autē vocauit. circa primū aduertēdū quòd iudæi exiſtimabāt xp̄m ꝑ ꝓphetas ꝓmiſſum regnaturū tpaliter in hieruſalem: quia ſcripturas de regno Xp̄i carnaliter intelligebant: & ideo regnū ablatū eis per Romanos credebāt ſibi reſtituendū per xp̄m propter quod apoſtoli dicebāt xp̄o. Actuū. j. Domine ſi in tpe hoc reſtitues regnum Iſrael? Et hoc modo Iacobus & Ioannes filij Zebedęi & mater eorum, audientes xp̄m poſt mortē tertia die reſurrecturū, crediderūt ipſum immediate poſt reſurrectionē regnaturū in hieruſalē temporaliter. Et ideo cupientes ei eſſe collaterales præ cæteris: quia erant ei cognati germani, informauerunt matrem ſuam de petitione ſequēti. Et hoc eſt quod dicitur hic. Tunc ſcilicet audita reſurrectione chriſti futura. h (Acceſsit ad eum.) id eſt ad chriſtum. i (Mater filiorū Zebedęi.) cum filijs ſuis, conſcijs de petitione matris. k (Adorans & petens aliquid ab eo.) non petijt primo in ſpeciali & determinate, ſed tantū in gñali: vt conceſsio facta in generali primo, min⁹ poſſet poſtea denegari in ſpeciali. l (Qui dixit ei:) quid vis: non petit vt inſcius, ſed vt petitio ſua poſtea efficacius oſtendatur irrationabilis. m (Ait illi. Dic vt ſedeant hi duo filij mei &c.) id eſt ſint tibi collaterales & maiores poſt te in regno tuo. quod quidem regnum credebant temporale, vt dictum eſt. Nec eſt mirū ſi talia apoſtoli credebant: quia adhuc carnales erant & nondum illuminati perfecte nec confirmati per gratiam ſpiritusſancti. n (Reſpondens autem Ieſus dixit, neſcitis quid petatis.) Reſpondit filijs & matri, quia ſciebat ipſam miſſam à filijs, & informatam de petitione facienda pro eis. p (Poteſtis bibere calicem quē ego bibiturus ſum.) id eſt ſuſtinere mortem ignominioſam & crudelem, quam ego paſſurus ſum, & per quam debeo venire ad regnum non temporale, vt creditis ſed æternum. q (Dicunt ei, poſſumus.) Loquuntur ſicut inexperti propriæ fragilitatis quod patuit per effectum: qa in paſſione Chriſti fugerunt præ timore mortis. r (Ait illis. Calicem quidem meum bibetis.) quia Iacobus propter Chriſtum ab Herode eſt occiſus. vt habetur Actuum. xij. e. & Ioannes in dolium feruentis olei propter Chriſtum miſſus eſt. Et ſic patet quòd habuit prōpram voluntatem moriendi propter Chriſtum. Fuit etiam miſſus in exilium propter Chriſtum: exilium autem eſt quædam mors ciuilis. s (Sedere

Exiſtimatio iudęorū de xp̄o.

Quę mr̄ filiorū zebedęi à xp̄o ꝑ filijs petiuit.

Calix pro morte accipitur.

autem ad dexteram meam,vel ad ſiniſtrã &c.) in illo ſup.ſtatu in quo eſtis.i.nondum humilibus adhuc & carnalibus. ι (Sed quibus paratum eſt à patre meo.) id eſt vere humilibus & ſpiritualia ſapientibos. v (Et audientes decẽ) id eſt apoſtoli. x (Indignati ſunt de duobus fratribus.)aliquid humanom paſsi, quia adhuc erãt carnales,ſicut & illi:& ideo indignati ſunt quòd excellentiam ſuper alios habere voluerunt. y (Ieſus autem vocauit eos ad ſe.) Hic conſequenter inſtruit diſcipulos ſuos de humilitate ex præhabita occaſione vt ambitionem Iacobi & Ioannis reprimeret & indignationem aliorum ſedaret. z (Et ait,Scitis: quia princ. gen.&c.) q.d.maioritas io regno meo nõ eodẽ modo acquiritur ſicut in regno terreno:quia in regno terreno acquiritur per ambitionem & poteſtatẽ:ſed in regno meo contrario modo acquitur, videlicet per humilitatem: propter quod dicit. a (Quicunque voluerit inter vos ma. fie.ſit veſter miniſter).i.ſe exerceat ĩ obſequijs humilitatis. Et in moralibus magis mouent facta quàm verba: ideo inducit ſui ipſius exẽplũ, dicens. b (Sicut filios hominis non venit miniſtrar ſed miniſtrare &c.

Diſcipulorum inſtructio.

¶Expoſitio moralis.

A Scendens Ieſus hieroſol.) Hier. Dominus crebro de paſsione ſua diſcipulis aũ prædixit ne cum veniret perſecutio & crucis ignominia ſcandalizarentur. f (Et tertia die reſurget.) Chry. quod quidem huius gratia dixit, vt cum viderent triſtia, reſurrectionem expectarent. g (Tunc acceſsit ad eũ mater filiorum Zebedæi. Per iſtos qui per matrem petierunt à Chriſto præ cæteris diſcipulis honorari, eo quòd erant eius conſanguinei ſignificantur ambitioſi, qui habentes prælatum conſanguineum, volunt propter hoc in eccleſia præ cæteris promoueri: quibus bene reſpondetur. o (Neſcitis quid petatis.) Nam eccleſiæ non ſunt diſpenſandæ ex propinquitate ſanguinis: ſed ex idoneitate perſonarum ratione ſcientiæ & virtutis: ideo ſubditur. p (Poteſtis bibere calicem &c.) id eſt ſuſtinere martyrium ꝑpter Deum. v (Et audientes decem indignati ſunt de duobus. Chry. Sicut duo carnaliter petierũt, ita & decem carnaliter contriſtati ſunt: nã velle ſuper omnes eſſe vituperabile eſt: non ſuſtinere alterũ ſuper ſe, nimis eſt glorioſum. a (Nõ ita erit inter vos &c.) Chryſ. Principes mundi ſunt vt dominentur minoribus, & eos ſubijciãt ſeruituti: principes autem eccleſiæ ſunt vt ſeruiant minoribus ſuis & miniſtrent eis quæcũq; à Chriſto receperunt, & ſuas vtilitates negligant, & illorum procurent, & mori non recuſent pro ſalute inferiorum.

¶Quæſtio.xxxvij.

F Ilius hominis tradetur &c Matt. xx. Ex quibus verbis q̃rit: vtrum auaritia ſit maximum peccatorũ? & breuiter reſpondeo ratione auctoritate & exemplo, pars dubitatiõis affirmatiue tenetur. Primo enim auaritiã eſſe omnium peccatorum maximum ſanctus Tho.ij.ij.q.cxviij. ſic ratione demõſtrat. Omne peccatum ex hoc ipſo malum eſt in quantum in quadam corruptione ſeu priuatione alicuius boni conſiſtit: ſed in quantum voluntarium eſt aliquod apparens bonum ex inordinatione appetitus eligitur. Dupliciter ergo ordo peccatorum poteſt cõſiderari. Vno modo ex parte boni, quod per peccatum contemnitur vel corrũpitur: quod quanto maius eſt, tanto grauius offenditur: quia graue peccatum eſt cõtra res exteriores auaritia: grauius contra hominem cordis malitia: grauiſsimum contra Deum ſuperbia. Alio modo ex parte boni quod per peccatũ eligitur cui appetitus humanus inordinate ſubditur: quod quanto minus eſt tanto peccatum grauius atque deformi⁹ æſtimatur. Et quia inter omnia bona commutabilia minora ſunt iſta temporalia circa quæ magis præcipue conſiſtit auaritia: ideo huius reſpectu omnibus peccatis grauior eſt auaritia: quòd ſecũdo graui⁹ ſit hoc peccatum auctoritate probatur Eccl.x.c. ſcribitur. Auaro nihil eſt ſceleſtius. Et infra nihil eſt iniquius quàm amare pecuniam. Hic enim & animam ſuam venalem habet quoniam in vita ſua proiecit intima ſua. Et Hiero. ad Heliodorum ait, apoſtoli audi ſententiam, qui ait. Hoc enim ſcitote intelligentes quia omnis fornicator, aut immundus, aut fraudulator, aut maledicus, aut auarus, quod eſt ydolorum ſeruitus, non habet hæreditatem in regno Chriſti & Dei. Et quãquam generaliter aduerſus Deum ſapiat quicquid diaboli eſt, & quod diaboli eſt, ydololatria ſit, cui ydola omnia mancipantur: tamen in alio loco ſpecialiter nominatimq́ue determinat, dicens mortificate membra veſtra quæ ſunt ſuper terram, deponentes fornicationem, immundiciam, concupiſcentiam malam, & cupiditatem, & auaritiam, quæ ſunt ydolorum ſeruitus, propter quæ venit ira Dei in filios diffidentiæ. quis igitur negabit auaritiam omnium peccatorum eſſe grauiſsimum quæ ydololatria proprie indicatur? Ad hoc etiam euangelicæ lectionis hodiernæ inducit exemplum qđ eam auaritiam oſtendit omnium peccatorũ eſſe grauiſsimum: quando per eam filius hominis à iuda tradetur principibus ſacerdotum: & ſicut dicitur Matth.xx. cap. Filius hominis tradetur principibus ſacerdotum.

Q õ de auaritia.

Ordo pctõrum põt dupliciter cõſiderari.

Q đ auaritia é grauiſſimũ pctõrum.

Feria quinta poſt ſecundam dominicam quadrageſimæ. Euāgelium. Lucæ.xvj.capi.

IN illo tempore. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis parabolā hanc.[a] Homo quidam[b] erat diues,[c] qui induebatur purpura & byſſo,[d] & epulabatur quotidie ſplendide.[e] Et erat quidam mendicus nomine Lazarus,[f] qui iacebat ad Ianuam eius,[g] vlceribus plenus,[h] cupiens ſaturari de micis[i] quæ cadebant de menſa diuitis[k]: & nemo illi dabat[l]. Sed & canes veniebant & lingebant vlcera eius.[m] Factum eſt autem vt moreretur mendicus,[n] & portaretur ab angelis in ſinum Abrahæ.[o] Mortuus eſt autē et diues,[p] & ſepultus eſt in inferno.[q] Eleuans autem oculos ſuos, cum eſſet in tormentis,[r] vidit Abraham à longe, & Lazarum in ſinu eius: & ipſe clamans dixit.[s] Pater Abraham miſerere mei,[t] & mitte Lazarum vt intingat extremum digiti ſui in aquam,[v] vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Et dixit illi Abraham.[x] Fili recordare quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala.[y] Nunc autem hic conſolatur[z] tu verò cruciaris.[a] Et in his omnibus inter nos & vos chaos magnum firmatum eſt,[b] vt hi qui volunt hinc tranſire ad vos, non poſſunt, neque huc tranſmeare. Et ait?[c] Rogo ergo te pater, vt mittas eum in domum patris mei, habeo enim quinque fratres, vt teſtetur illis: ne & ipſi veniant in hūc locū tormentorū.[d] Et ait illi Abraham. Habent Moyſen[f] & prophetas,[g] audiant illos. At ille dixit. Non pater Abraham.[h] Sed ſi quis ex mortuis ierit ad eos pœnitentiam agent. Ait autem illi:[i] ſi Moyſen & prophetas non audiunt, neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit credent.

ADDITIO.

Epulabatur quotidie ſplendide diuites epulones qui abunde mundi bona poſſident pauperibus in charitate propter Chriſtum largiri tenentur. Et miſericordiam facere eſurientibus, ſitientibus, nudoſque operire, viduis & orphanis ſuccurrere, corpora fideliū ſepelire: qui talia facient miſericordiam Dei conſequentur: qui verò non fecerit Dei iudicium in ſe duriter à Saluatore arguetur. Vnde Saluator ait. qui recipit vos, me recipit: & infra qui recipit prophetam in nomine prophetæ mercedem prophetæ accipiet: & econtrario Iacobi ſecundo Iudicium fiet illi ſine miſericordia, qui non fecerit miſericordiam.

Poſtilla.

IN illo tempore &c. Homo quidam erat diues.) Hic inducit Euangeliſta exemplum ad prouocandum homines ad opera miſericordiæ, ex diuite dānato ꝓpter defectū pietatis & miæ. Et non dicitur hic quòd ſit parabola: quia ſecundum doctores eſt narratio rei geſtæ. In euangelio tria notant. Primo miſerabilis ſtatus pec-

cati:ibi. Homo quidam. Secundo cōmendabilis ſtatus gratiæ & meriti ibi. Erat quidam mendicus. Tertio euitabilis boni vel mali ſtat⁹ præmij:ibi. Factū eſt autem. Dixit ergo. a (Homo quidam.)ſcđm quòd dicit Greg.nō exprimitur nomē eius quia nō erat à Deo cognitus per approbationem ſcđm quòd dicit ſaluator reprobatis, Mat.xxv. Nō noui vos diſce.à me&c. b (Erat diues)ecce ſuꝑfluitas in cēſu. c (Qui induebatur purpura.) ecce exceſſus in veſtitu. d (Qui epulabaī quotidie ſplendide)excedēs in victu. e (Et erat quidam mendicus nomine Lazarus.) Exprimiī autem eius nomen:qa erat Deo cognitus per approbationem. Sicut & Moyſi dixit Exo.xxxij. Noui te ex nomine.& ex hoc dicit Amb.hic quòd eſt magis narratio quàm parabola. f (Qui iacebat.) ad ianuam eius. g (Vlceribus plen⁹.)vt ex vicinitate magis appareret duritia diuitis: & ꝓbareī patiētia pauperis. h (Cupiens ſaturari de micis.)non dicit de precioſis. i (Quæ cadebant de menſa diuitis.) in quo apparet maxima duritia eo quòd perire permittebatur: vnde pauper poterat ſubleuari. k (Et nemo illi dabat.)quia tali domino talis familia etiam conformabatur in mentis duritia. l (Sed & canes veniebant & lingebāt vlcera eius.) Ecce brutalis pietas in lingēdo vlcera pauperis. Arguit duritiam diuitis, quia curialiores erant canes pauperi quā eorum dñs. m (Factum eſt autem vt mo mendi.) in patientia quæ opus perfectum habere ꝓbatur. n (Et portaretur ab angelis in ſinū Abrahe).i. ad lymbum ſanctorum patrum, vbi deſcendebant iuſti morientes antequā impedimētum generale gloriæ per paſſionē Chriſti eſſet amotū.

Diuitiæ à morte nō liberant.

o (Mor.eſt autem & di.)quia diuitiæ nō poſſunt à morte ſaluare. p (Et ſepult⁹ eſt in infer. ſ.damnatorum:quia erat diaboli patrochianus ei primitias reddēs bona temporalia illicitis cōſumendo,& horas eius audiendo,cantilenis diſſolutis & malis verbis intendēdo. q (Eleuās autem ocu.ſuos cum eſſet in tor.)quia eius oculi aperti erāt per pœnam:qui ante fuerant clauſi per culpā. r (Vidit Abraham à longe.) quia multum etiam ante apertionem ianuæ cœleſtis diſtabat ſtatus electorum in tantū quòd impoſſibilis erat tranſitus ab vno in alium: vt dicitur infra. Ex hoc autem loco dicit bea. Greg.ſuper Lucā:& ponitur.iiij.ſen.in fine quòd infideles in imo.i.in inferno poſiti ante diem iudicij fideles ſuper ſe in requiem attendent,quorum gaudia poſt cōtemplari non poſſunt. Qualiter autem intelligendum ſit dictum beati Greg.maiorum diſcretiōi & iudicio dimitto. Sed quòd dāmnati vſque in diem iudicij videant gloriam beatorū,vt videnī eius verba ſonare:non habeī in hoc loco ſufficiēs argumentū:quia ſaluator narrauit hic rem geſtā,vt prædictū eſt:& per conſequēs factā ante Chriſti paſſionē. Ex quo ſequiī quòd Abrahā & Lazarus nondū erāt in gloria cœleſti ſed in lymbo ſanctorū patrū. s (Pater

De dānatis q̄uo vident gloriā beatorum.

Abraham)hunc falſo ꝓ nihilo vocat patrē quē in operibus miſericordiæ minime voluit imitari. Vñ ſaluator Io.viij.dixit iudæis. Vos ex patre diabolo eſtis &c. t (Et mitte Lazarum) irrationabiliter petit illum ad ſe iuuandum mitti,cui micās panis noluit mittere eſurienti.

De diuite q peccauerat ſecūdū duo officia naturæ.

v (Vt refrigeret linguam meam:)ibi plus cruciabatur:quia per eam plus peccauerat ſecundùm duo officia naturæ in quibus lingua deſeruit,ſcilicet guſtum & loquelam:vt habetur.ij. de anima.quòd autem per linguam in officio guſtus peccaſſet patet per illud quod ſupra dictum eſt. Et epulabatur quotidie ſplendide. Similiter in officio loquelæ:quia inter epulas ſplēdidas maxime relaxatur lingua ad loquendum inepta. Notandum tamen hic quòd lingua & digitus metaphorice dicuntur in animalibus ſeparatis:quales erāt animæ Lazari & diuitis:ſicut in Deo qui ſpiritus eſt man⁹ dicitur virtus eius operatiua. Et ſimiliter in Lazaro hic per digitum intelligitur virtus eius operatiua,per linguam diuitis virtus conceptus mentis expreſſiua. x (Fili recordare quia accepiſti bona in vita tua.)hoc dicitur ad augmentum ſuæ pœnæ:quia maximum infortunij genus eſt fuiſſe fœlicem:vt dicit Boe.j.de conſola. y (Nunc autem hic conſolatur), ſcilicet propter meritum patientiæ. z (Tu verò cruciaris.) ꝓpter defectū miſericordiæ. a (Et in his omnibus inter nos & vos chaos magnum firmatū eſt).i.diſtantia magna meritorū & ſtatuum firmata eſt rigore iuſtitiæ diuinæ,vt impoſſibile ſit trāſitus ab vno ſtatu in aliū. ideo ſubdiī. b (Vt hi qui volunt hinc trāſire &c.) quia animæ ſeparatæ ſunt extra ſtatū meriti & demeriti:q̄d autē dānati vellent venire ad locum electorum ſi eſſet poſſibile nō eſt dubium. Sed de electis quòd vellent ire ad locum damnatorum, videtur falſum. Ad quod dicendum quòd non vellent ire ad illuc manendū:vellēt tñ ire illuc ſi eſſet poſſibile ad ꝓpinquos ſuos liberandū. Iſtud tñ velle intelligitur ſcđm voluntatem naturalem:nō autē ſcđm voluntatē deliberatiuā in qua cōformanī ſimpliciter diuinę iuſtitię. c (Rogo ergo te pater,vt mittas eū in domū patris mei.) Dixit hoc nō charitate ductus,cū illam nō haberet:ſed timore ſeruili:ne ipſorum cōſortio eius pœna augeretur:quia fuerat eis occaſio peccādi:tū rōne diuitiarū quas eis dimiſerat ad abuſum:tū exēplo malæ vitæ quòd eis dederat ad ſequendum. d (Et ait illi Abrahā.habent Moyſen.)qui docuit moralia agenda. f (Et prophetas qui docuerunt myſtica credenda. Et iſta ſufficiunt ad ſalutem. Ideo ſequitur. g (Audiant illos.) Ex hoc patet quòd iſte diues & amici eius erant de gente iudæorum: quia gentiles non habebant doctrinam Moyſi & prophetarum. h (Non pater Abrahā:ſed ſi quis ex mortuis ierit &c.)

Impoſſibile eſt vt qs pñtib⁹ fruatur bonis, vt hic vētrē & ibi mentem impleat Hieron. ait.

De iudæis.

mori ex nuntio ſic mirabiliter eis apparente. i Si Moyſen & prophetas non audiunt &c.) Hoc patuit per effectum quia Lazaro reſurgen

ti,& Chriſto teſtimonium perhibenti non crediderunt:ſed magis interficere eum voluerunt, vt habetur Io.xj.Similiter nec Chriſto reſurgenti:ſed magis ſuaſerunt falſo ipſum reſurrexiſſe,& corpus eius à diſcipulis ſuis furatū fuiſſe,vt habetur Mat.vlti.

¶ Expoſitio moralis eiuſdem euangelij.

Homo quidā erat diues. Hoc expoſui literaliter de diuitijs fortunæ: quia ſcdm doctores catholicos non ponit̃ hic parabola:ſed narrat̃ res geſta:nunc autē exponi pōt de diuitijs naturæ prædictis. Et ꝗa cōiter ē diues in temṗalibus eſt ſuperb⁹: ideo ſubditur. c (Qui induebat pur.& byſſo &c.) Ecce pompa veſtiū. d (Et epulabat̃ quotidie ſplēdide.) per exceſſum victualiū. e (Et erat ꝗdā mēdic⁹ noīe lazar⁹.)ꝑ quē ſignificat̃ hō ſimplex & ignarus indigēs cōſilio ei⁹. g (Vlcerib⁹ plen⁹).i.ꝑḡnitēs de ſuis facinoribus quæ ſignificant̃ per vlcera in ꝗb⁹ putredo erūpit ad exteriora. h (Cupiēs ſaturari de micis.i.de cōſilijs & verbis ſuis quæ procedunt ex ſciētia ſicut micæ de menſa. k (Et nemo illi dabat.quia talis contēnit pauperes,& eos alloqui dedignat̃. l (Sed & canes veniebāt & lingebāt vlcera eius.) Per canes lupos à gregibus arcētes ſignificant̃ prædicatores & cōfeſſores,ꝗ debent tales dulciter conſolari m (Factum eſt autē:vt moreret̃ mēdicus &c.) quia frequēter cōtingit quòd ſimplices & ignari ſaluant̃:& homines aſtuti & literati dānant̃. Vnde Augu.de paulo ſimplice dixit. Simplices & illiterati rapiunt cœlum:& nos cū literis noſtris trahimur ad infernum. g (Pater Abrahā miſerere mei)per hoc ſignificat̃ quòd damnati vellent ſi fieri poſſet à beatis adiuuari.Sed hoc impeditur per Dei ſententiam quæ dicit hic. h (Magnum chaos.)Impoſſibile pertranſiri. Firmatum eſt.

Quid ſignificat̃ per mendicum

Quid ꝑ canes ſignificabatur.

Auguſt.

¶ Quæſtio.xxxviij.

Qō dē hoīe

Homo quidam erat diues qui induebat̃ purpura & byſſo &c. Lu.xvj.) Ex quibus verbis merito q̄ritur.vtrū hō diuitias & tēporalia bona poſſit appetere ſine peccato? Ad qd̄ Alexā.irrefragabilis doctor in ſcd̄a parte ſummæ.q.cviij.taliter inquit,quòd quicūque diuitias & cūcta tēporalia bona appetit:triplici intētiōe pōt appetere. Primo ītētiōe vel cōſideratiōe neceſſitatis. Quod eſt laudandū exēplo Salomonis,qui Prouerbio.xxx.domino dixit. Mendicitatem & diuinitas ne dederis mihi. Tribue tantum victui meo neceſſaria,ne forte ſatiatus illiciar ad negandum & dicam:quis eſt dominus? & egeſtate compulſus furer,& peiurem nomen domini mei. Licet quidam vt ſanctus Thomas ait.ij.ij.quæſtio.lxxxiij.articulo vj. Temporalia deſiderare quamuis non principaliter,vt in eis finem conſtituamus,ſed ſicut quædam adminicula quibus ad tendendum in beatitudinem adiuuamur, inquantum ſcilicet per ea vita corporalis ſuſtentat̃: & inquantū nobis ad actus virtutum organice deſeruiunt, vt dicit philoſophus.j.Ethico. Vnde Augu.dicit. Ad ſufficientiam vitę non indecenter vult quiſquis ea cuncta habere &c. Secundo intentione & conſideratione anxiæ ſuperfluitatis,quod & malum eſt:quia teſte Hierony.ad demetriadē. Diuitiarum amor inſatiabilis eſt:expleri neſcit bonorum cupido accelerant res habiturę finem ſine fine quęruntur. Hæc quidem anxietas habendi ſuperflua non hominem beatum,ſed calamitoſum facit. Vnde Seneca ad Lucillum ait. Calamitoſus eſt anim⁹ futuri anxius & ante miſerias miſer. Tertio intentione vel conſideratione voluptatis quod & peius eſt:quia peccato auaritiæ adduntur peccata gulæ & luxuriæ, ſicut in diuite epulone conſpicitur, qui propter diuitias plenus voluptatibus legitur in verbis iſtis. Homo quidam erat diues qui induebatur purpura & byſſo & epulabatur quotidie ſplendide.

Triplici intentione diuitiæ appetuntur.

Feria.vj.poſt dñi.ij.xl.Euang.ſecūdùm Matth.xxj.c.

IN illo tempore. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis & turbis iudæorum parabolam hanc.[a] Homo quidā erat paterfamilias,[b] qui plantauit vineam,[c] & ſepē circundedit ei.[d] Et fodit in ea torcular,[e] & ædificauit in medio eius turrim:[f] & locauit eam agricolis, & peregre profectus eſt.[h] Cum autem tempus fructuū appropinquaſſet[i] miſit ſeruos ſuos[k] ad agricolas,[l] vt acciperent fructus eius.[m] Et agricolæ apprehenſis ſeruis eius,[n] alium ceciderunt,[o] alium occiderunt,[p] alium verò lapidauerunt.[q] Iterum miſit alios ſeruos plures prioribus[r]: & fecerunt illis ſimiliter.[s] Nouiſsimę autem miſit ad eos filium ſuum,[t] dicens. Verebuntur forte filium meum.[v] Agricolæ autem[x] vidētes filium,[y] dixerunt inter ſe. Hic eſt hæres,[z] venite occidamus eum & habebimus hæreditatem eius.[a] Et apprehenſum eum eiecerunt extra vineam, & occiderunt.[b] Cum ergo venerit dominus vineæ quid faciet agricolis illis?[c] Aiunt illi. Malos male perdet,[d] & vineam ſuam locabit alijs agrico-

† Plātauit vineā. Hō pr̄familias ꝗ vineā plātauit xp̄s ē pi⁹ ſaluator ꝗ hꝫ agrū fertilē.i.mūdum ī lege moſaica: & in illo agro plātauit vineā.ſ. legeꝫ grāę ꝗa ipſe autor legis ē:ſepes qua circūdata ē ſūt ipī⁹ legis p̄cepta: torcular ſūt pę nę legis ꝓ pc̄tis cōfeſſis ipōnēdæ cōtumaces & obſtinatos feriūt. vnde dāps.ij.niſi cōuerſi fueritis gladiū ſuum vibrauit arcum ſuū tetēdit

& parauit eu:ſagittas ſuas ardéti bus effecit. Gladius cõ feſsioarcus puta ſagit-tæ ſatiſfa-ctio.

lis:[e] qui reddent ei fructum in temporibus ſuis.[f] Dixit illis Ieſus.[g] Nunquã legiſtis in ſcripturis.[h] Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli?[i] A domino factum eſt iſtud,& eſt mirabile in oculis noſtris.[k] Ideo dico vobis:[l] quia auferetur à vobis regnum Dei,[m] & dabitur genti facienti fructus eius.[n] Et qui ceciderit ſuper lapidem iſtum confringetur.[o] Super quem verò ceciderit conteret eum.[p] Et cum audiſſent principes ſacerdotum & phariſæi parabolas eius cognouerunt quòd de ipſis diceret:[q] & quærentes eum tenere timuerunt turbas,quia ſicut prophetam eum habebant.

Poſtilla.

Diuiſio euangelij.

IN illo tempore. Dixit Ieſus & euangeliſta addocit parabolam & conſequenter oſtẽdit qualiter ipſi impugnauerunt Chriſtum legiſlatorem. Et diuiditur in duas:qa primo ad oſtendendum propoſitum proponit quandam parabolam.Secundo confirmat ſuũ: propoſitum per ſcripruram,ibi. Dixit illis Ieſus.nunquid legiſtis.Circa primum dixit ſic. a (Homo quidam erat paterfamilias &c.) Iſte homo Deus eſt rationibus prædictis,qui dicitur paterfamilias: quia ſic gubernat totam creaturam,ſicut paterfamilias gubernat ſubditos in domo. b (Qui plantauit vineam) domum ſcilicet Iſrael ſecundũm quòd dicit Eſa. v. Vinea domini exercituum domus Iſrael eſt. c (Et ſepem circundedit ei.) ſcilicet clauſurã legis & mandatorum. d (Et fodit in ea torcular)dando doctrinã ꝑphetarũ in qua exprimit & magis declarat virtus legis. e (Et ędificauit turrim.ſ.templũ in Hieruſalem quod erat ędificatum ad modum turris.Vnde templum dicitur turris Micheæ.iiij.capitu. Et turris gregis nebuloſa filia Syon &c. f (Et locauit eam agricolis) videlicet ſacerdotibus & principibus, qui habent officium ſeruandi cultum diuinum & iuſtitiam in omnibus. g (Et peregre profectus eſt.non quia motet locum , cum vbique præſens ſit,ſed quia dimittit homines agere ſecundũm libertatem arbitrij.ſecundũm quòd dicitur Eccleſiaſt.xv. Deus ab initio conſtituit hominem,& reliquit eum in manu conſilij ſui.

Sacerdotũ officium.

h (Cum autem tempus fructuum appropinquaſſet) quia poſt legem ſuſceptam debebant facere fructum bonorum operum. i (Miſit ſeruos ſuos.)id eſt primos prophetas. k (Ad agricolas).id eſt ad reges & ſacerdotes principaliter,& alios eis ſubiectos conſequenter.

l (Vt acciperent fructus eius.)per prædicationem ſuam,eos ad fructuum bonorum operum reducendo. m (Et agricolę apprehenſis ſeruis eius.)quia reges multi & ſacerdotes prophetas ſibi miſſos à domino turpiter comprehenderunt & incarcerauerunt ac occiderunt: & hoc eſt quod ſubditur. n (Alium ceciderũt) ſicut Eſaiam qui ſerratus fuit ſerra ex pręcepto manaſſe regis Iuda. o (Alium occiderunt)ſicut Amos quem Ozias etiam per tempus transfixit. p (Alium verò lapidauerunt) vt Zachariam,quem Ioas rex iuda lapidare iuſsit inter templum & altare. q (Iterum miſit alios ſeruos plures prioribus) multiplicando prophetas,ſcilicet ad populi correctionem. r (Et ſecerunt illis ſimiliter.)eos,ſcilicet occidẽdo, intantum quòd impleuerunt Hieruſalem ſanguine prophetarũ vſque ad os:vt.iiij. Regum. xxj. s (Nouiſsime autem miſit ad eos filium ſuũ.) pro nobis incarnatum,dicens. t (Verebuntur forte filium meum.)hoc non dicit quaſi Deus ignoraret contemptum quem Iudæi facturi erant Chriſto:ſed per hoc exprimitur quid deberet fieri,acſi diceret,verebuntur filium meũ, id eſt in reuerentiam habere deberent. v (Agricolæ autem,id eſt ſacerdotes & legiſperiti. x (Videntes filium.) id eſt dominum Ieſum opera diuinitatis facientem:& omnia quæ prædicta erant de ipſo adimplentem. y (Dixerunt intra ſe. Hic eſt hæres)quia de ipſo veram notitiam habuerunt:vt iam dicetur. z (Venite occidamus eum & habebimus hæreditatem eius.)propter hoc tractauerunt de morte eius, ne occaſione Chriſti venirent Romani & auferrent eis locum & gentem:vt habetur Ioan.xj. Et ſic occiderunt eum,vt in pace poſsiderent ciuitatem & templum.Contrarium autem accidit eis:quia per hoc in vindictam mortis Chriſti locum & gentem perdiderunt:quia per titum & Veſpaſianum deſtructa eſt ciuitas & tẽplum & populus occiſus & captiuatus. a (Et apprehenſum eum eiecerunt extra vineam & occiderunt)quia Chriſtus extra ciuitatem Hieruſalem crucifixus eſt. b (Cum ergo venerit dominus vineæ, quid faciet agricolis illis) venit dominus ad iudicandum & vindicandum illud factum:quia quando ex eius ordinatione venit contra eos exercitus Romanorũ. c (Aiũt illi.malos male perdet &c.) Lucas verò iſta verba refert quaſi à Chriſto dicta & ſacerdotes dixerunt contrarium abſit: vt habetur Luc.xx. Dicendum quòd non eſt contradictio.quia in turba illa erant aliqui qui conſentiebant doctrinę Chriſti:& illi dixerunt. Malos male perdet, vt hic dicit.Matth.& hanc reſponſionem quaſi approbans tamquam veram Chriſtus recępit: vt dicit Luc. & tunc conſequenter ſacerdotes quod erat dictum contra eos dixerũt abſit. Malos autem dominus perdidit quando ciuitatem & templum per Romanos deſtruxit .Sequitur. d (Et vineam ſuam locabit alijs agricolis.) qa

Ferocia regum.

Si hõ non peccaſſet: Deus filiũ ſuũ ad incarnãdum miſiſſet. Sco.iij.ſen ten.

Ingorũ punitio.

Tp̃s perditionis malorũ.i.iudęorum fuit in deſtructiõe hieruſalem.

Chriſtus eccleſiam ſuam regendã tradidit apoſtolis, & alijs diſcipulis. e (Qui reddẽt ei fructum temporibus ſuis.) quia ad prædicationem eorũ crediderunt multæ gentes. f (Dixit illis Ieſus.) Hic confirmat parabolam ſuã per ſacrã ſcripturam. g (Nunquam legiſtis in ſcripturis), id eſt in pſalmis. q.d. vos qui eſtis legiſperiti deberetis hoc ſcire. h (Lapidem quem reprobauerũt ędificantes &c.) Ad literam dicitur de ædificatione templi Salomonis: qui quidem lapis pluries oblatus eſt in ædificatione: & quia non poterat conuenienter collocari, ideo pluries reiectus eſt quaſi reprobatus ab ædificantibus: vltimo autem poſitus eſt in conſummatione anguli, vbi coniungebantur parietes templi: & de illis ſcribitur pſal. cxvij. i (A domino factum eſt iſtud) quia illud non fuit à caſu: ſed ex diuina præordinatiõe: quia lapis figurabat chriſtum qui multoties & multipliciter reprobatus eſt à principibus ſacerdotum: & tamen factus eſt in caput anguli coniungens iudæos & gentiles quaſi duos parietes in eccleſiam. Quod aũt Chriſtus dicatur lapis in ſcriptura: habetur Danie. ij. lapis qui percuſſerat ſtatuã factus eſt mõs magnus & impleuit vniuerſam terram. Quod etiam ſit lapis angularis habetur Eſa. xxviij. Ecce ego mittam in fundamentis Syon lapidem angularem: probatum prætioſum &c. Et ex autoritate concluditur reprobatio Iudæorum. k (Ideo dico vobis.) qui Chriſtũ reprobatis. l (Quia auferetur à vobis regnum Dei) regimen eccleſiæ. m (Et dabitur genti facienti fructus eius.) id eſt apoſtolis & eorum ſucceſſoribus. n (Et qui ceciderit ſuper lapidem iſtũ confringetur.) Ille autem cadit ſuper lapidem qui credens peccat per lubricitatem carnis ſeu alijs peccatis: & iſte confrigitur: ſed non comminuitur: quia non peccat tam grauiter ſicut ille qui peccat peccato infidelitatis. o (Super quẽ verò ceciderit conteret eum.) ſuper illum verò cadit lapis in quo inuenitur peccatum infidelitatis: & iſte conteritur qui ex pondere diuini iudicij grauiſsimè punitur. p (Et cum audiſſent principes ſacerdotum.) Hic ponitur concluſio huius capituli vbi oſtenditur obſtinatio ſacerdotum: quia audientes doctrinam eius non fuerũt contriti: ſed magis ad occidendum eum incitati. q (Et quęrentes eum tenere) ſcilicet ad occidendum. r (Timuerunt turbas) Ex quo patet quòd ſolo timore retracti fuerunt ab eius morte.

Qui diciť cadere ſup lapidem.

¶ Expoſitio allegorica & moralis.

HOmo erat paterfamilias qui plantauit vineam &c. ad ſenſum allegoricum homo iſte Chriſtus eſt qui plantauit ecclẽſiam de ſuo latere formatam. c (Et ſepem circundedit ei.) i. doctrinã Euangelicã. d (Et fo. in ea tor.) id eſt martyrum patientiam, qua roborata eſt eccleſia. e (Et edifi. in me. eius tur.) id eſt contẽplationẽ cõfeſſorũ & doctorũ. f (Et loca. eam agri.) Rab. moraliter hæc vinea cuicũque locať, cũ baptiſmi myſteriũ ſibi dať: vt bene operando in ea exerceať. Mittiť ſeruus vnus, alter, tertius: cum lex. p̃s. Propheta legitur: ſed miſſus ceditur: eijcitur cum ſermo contemniť: vel quod peius eſt blaſphematur: hæredem verò quantum in ſe eſt occidit, qui filium Dei conculcauerit: & ſpiritu gratiæ contumeliã fecerit, perdita malo cultore, vinea alteri datur cum donum gratiæ quod ſuperbus ſpreuit, humilis accipit. p (Et cum audi. principes ſacerdotum.) Chry. Hæc eſt differentia omnium bonorum & malorum. Bonus enim comprehẽſus in peccato gemit, malus autẽ fremit, non quia peccauit, ſed quia comprehenſus eſt in peccato.

¶ Quæſtio. xxxix.

QVæritur vtrum Iudæi cognouerunt Ieſum nazarenum eſſe Chriſtum ſibi promiſſum? & arguitur primo quòd non per illud qđ dicitur. j. Corin. ij. Si enim cognouiſſent, nunquã dominum gloriæ crucifixiſſent. Item Act. iij. dicit Petrus loquens iudæis. Scio fratres quòd per ignorantiam feciſtis, ſicut & principes veſtri. Item Luc. xxiij. dicebat Ieſus in cruce. Pater dimitte illis: quia neſciunt quid faciunt. In contrariũ arguiť per illud qđ habeť Io. xv. nunc autem viderunt & oderunt me & patrem meum, quod autem videtur manifeſte cognoſciť. Itẽ ſup illud qđ dictũ eſt in p̃ſenti. c. Agricolæ videntes filiũ dixerunt intra ſe. hic eſt hæres. dicit Hier. Manifeſte ꝓbat dñs his verbis Iudæorũ principes non per ignorantiam: ſed per inuidiam, Dei filium crucifixiſſe. Reſponſio: dicendũ quòd in populo iudęorum aliqui erant maiores, ſcientes ſcripturas legis & ꝓphetarũ. Aliqui aũt minores, ſicut laici, & vulgares tantũmodo ſcientes illud quod eſt de neceſsitate ſalutis, vt præcepta decalogi, & huiuſmodi quæ debent ſciri ab omnibus: & ſubtilitatem ſcripturarũ, & dicta ꝓphetarũ ignorantes. Item quòd xp̃s erat verus homo ꝓpheta ſanct⁹ & Deus in vnitate ſuppoſiti. Dicunt ergo aliq & bene quantum ad hoc quòd minores populi iudęorũ nõ cognouerũt Ieſum eſſe chriſtũ nec quãtũ ad diuinitatẽ nec quãtũ ad humanitatẽ: qa licet cognoſcerẽt eũ eſſe hoĩem, verũtñ non cognoſcebãt illũ eſſe hoĩem ſeu ꝓphetã, q erat à Deo ꝓmiſſus, ſicut xp̃s, cuius ratio eſt: qa ignorabant ſcripturas quæ loquunť de Chriſti diuinitate: & illas quæ loquuntur de terminatione tp̃is & de ſignis ſui aduentus. Sed maiores cognouerunt eum eſſe verum prophetam à Deo promiſſum & miſſum: quia ſciebant ſcripturas loquentes de tẽpore ſui aduentus, de ſignis quę omnia videbant in eo impleri: non tamen vt iſti dicũt cognouerũt ipſum eſſe Deum. Et ſcđm hoc loquiť ap̃ls in autoritate præallegata: quòd ſi cognouiſſent nũquàm dñm gloriæ crucifixiſ-

Qõ de iudęis vtrum xp̃s deũ eẽ filiũ ꝓmiſſũ cognouerĩt.

Rñſio ad q̃ſitũ in q̃ ponnuť driæ iudæorum.

De ſcientia maiorum.

ſent:quaſi diceret nunquàm cognouerunt eius diuinitaté. Sed hoc nõ vr̃ cõueniẽter dictũ : qa ſicut ſcripturæ determinate loquunẽ de tp̃e ſui aduẽtus Dañ.ix.c.in hebdomadibus illis abbreuiatis,& de ſignis ſui aduentus,ſicut eſt translatio regni:vt habetur Geñ.xlix. Et modus aduenienti eius in paupertate & humilitate: vt habetur Zach.ix.ita expreſſe vel expreſsius loquũtur ſcripturæ prophetarum de eius diuinitate. Hier.xxxiij. Ecce dies veniunt dicit dominus: & ſuſcitabo verbũ quod locutus ſum ad domũ iſrael,& iuda in diebus illis:& germinare faciã Dauid germẽ iuſtum,& faciet iudicium & iuſtitiam in terra. Et hoc eſt nomen quod vocabunt eum dominus iuſtus noſter. In hebraico enim,vt habetur hic dominus,ponitur nomen dñi tetragãmaton : qđ nullo modo poteſt dici de aliquo niſi de Deo verò. Cum ergo iſta autoritas ſecundùm oẽs doctores,etiã hebraicos expoſita ſit de Chriſtu,ſequitur ipſum eſſe verum Deum. Item Eſa.xj.dicitur. Paruulus natus eſt

Opiniu hebræurum.

nobis.ſequiẽ:& factus eſt principatus ſup humerum eius,& vocabiẽ nomẽ eius admirabilis conſiliarius:deus fortis pater futuri ſęculi princeps pacis. Q nę etiã autoritas ſecũdũm hebręos intelligit de Chriſtu & in ea ſit expreſſa mentio de eius diuinitate,ſicut de humanitate. Et multæ aliæ autoritates cõſimiles poſſunt ad hoc induci,ſed ꝑpter ꝓlixitaté omitto:& ideo dicendum quòd ſicut maiores populi iudæorum habuerũt notitiã de tp̃e & ſignis ſui aduentus,ita notitiã per ſcripturãs habuerunt quantũ ad ei⁹ diuinitaté:cõſiderandũ tamé quòd aliquid cognoſcitur in habitu,cuius tamẽ cognitio actualis impediẽ ꝑpter aliquam paſsioné vel habitũ impedienté.ſicut dicit Phil.vij. Ethi. quòd incontinens differt ab intemperatu per hoc quòd habet æſtimationé verã nõ ſolum in vniuerſali, quã etiã habet intẽperat⁹:vt quod fornicari eſt malũ,cum nõ peccet per ignorãtiã:ſed etiã habet æſtimationé verã in particulari : & per hoc incõtinens differt ab intẽperato: & tamẽ aduenuiente paſsione corrũpitur æſtimatiu particularis:quia paſsione vincente iudicat nunc fornicandum:ita quòd paſsio impedit actualé conſiderationem verã in particulari: & ſi paſsio ſemper duraret ſemper ſic iudicaret. Eodem modo dicendum eſt quòd iudęi habuerunt verã æſtimationé de Chriſto & in habitu & actu in principiu:ſed quando incœpit contra eos prædicare excitati fuerunt contra eum paſsionibus iræ,

Eſtimatio iudęorum quã habuerũt de xp̃o.

rancoris,& inuidiæ: quibus paſsionibus impediebanẽ ab actuali conſideratione veritatis phabitæ de Chriſto : ideo machinati ſunt in eius mortem:ſicut incontinens propter paſsioné cõcupiſcibilis eligit fornicari:quod tamen alias refugeret. Conſiderandum tamen quòd illa notitia quam habuerunt de Chriſtu per ſcripturas prophetarum non erat certa certitudine euidétię:tum quia talis certitudo ſolum habetur per demonſtrationem vel ſenſum:tum quia ꝓphetiæ poſſunt aliquãdo varie exponi:& ideo magis notitia ꝓbabilis eſt veroſimilis cõiecturę:vel ſecundùm alios erat ibi certitudu adherentiæ: quæ tamen põt impediri in actu modu p̃dicto. Per dicta poſſunt ſolui argumenta ad vtranque parté:quia illa arguméta quæ ꝓbant qđ habuerunt notitiã de Chriſto intelligẽda ſunt de notitia habituali prædicto modu. Alię aũt autoritates quæ dicunt contrarium loquuntur de actuali cognitione applicante ad opus,quæ fuit impedita propter paſsionem inuidiæ & rancoris : vt dictum eſt.

¶Quæſtio.xl.

Hic eſt hæres,venite occidam⁹eum &c. Matth.xxj. Ex quibus verbis merito quæritur. Vtrũ auaritia ſit cauſa inuidiæ. Ad quod breuiter reſpondetur ex ſacrorum theologorum ſententia quòd ſic: vnde prouer.xxviij. ſcribitur. Vir qui feſtinat ditari alijs inuidet. & Greg. Vir iuſtus per hoc quòd in terris nihil apparet alienis fœtibus inuidere neſcit. Tantu eñ quiſque plus inuidet alijs bona præſentia quãto minus ipſe contempſerit ea. Et Alanus de planctu naturæ di. Si qs in torrente diuitiarũ natat in hunc omnes ſuarum detractionum aceruos expendit in via. Difficile eñ imò impoſsibile eſt,cum auarus quempiam aut diuitijs,aut alijs rebus in quibus omnibus eſt inuidia,magnũ & potẽtem vident,ipſum illi non inuidere. Hinc beatus Hieru.in fine vitæ beati Marci totaliter inquit. Semper virtutes inſequitur inuidia feriuntq́ue ſummos fulgura montes. Nec mirum ſi hoc de omnibus loquor,cum & dominus noſter phariſęorum zelo ſit crucifixus:& oẽs ſancti ęmulos habuerint. Sed vt clari⁹pateat quòd auaritia ſit efficax cauſa & quaſi totalis inuidiæ inducuntur verba euang.hodier. (Hic eſt hæres &c.) In quibus verbis denotaẽ quòd agricolæ quibus locauerat vineã,quã plãtauerat.i.iudæi quibus dñs dederat legé, temporalia bona, ſicut auari timentes amittere:vnde Io.xj.dicebant. Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit. Si dimittimus eum ſic,venient Romani & tollent noſtrum locum & gẽtem:& ex hoc inuidentes ipſi dominu trucidatis primo patribus & prophetis:quia ab eis fructum boni operis requirebant,dixerunt adinuicem. Hic eſt hæres (Ieſum oſtendentes) venite occidamus eum.

Qõ de auaritia.

Sabbato poſt domi.ij.xl. Euange. ſecundùm Luc.xv.cap.

IN illo tempore. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis parabolam hanc. [a] Homo quidam [b] habuit duos filios, [c] & dixit adoleſcentior ex illis patri. [d] Pater, da mihi portionem

†Et dimiſit illis ſubſtãtiã Dñs de⁹duos filios ſibi creauit eti naturageũnp duos filios binas naturas.ſ.ãgelicã & hũana itelligẽr poſſum⁹: ãgelica quę bõa fuit apd̃ patré remãſit hũana autẽ ſibi petijt portionẽ.ſ. liberũ arbitriũ qd̃ dñs hoi in creatiõe d̃dit: vt vult magr̃ ſẽ.li.ij. di.xxv. Sʒ illo male vſus ſubſtãtiã.i. aĩam diſsipauit: q ad patrem rediẽs pr̃ congaudẽs vitulũ p eo occidit.i.xp̃ni ĩ ſui rẽdẽptionem vt vult p̃ns textus.

De ꝓdigo ad p̃r̃is domũ reuertẽte.

ſubſtantiæ quæ me contingit.[e] †Et diuiſit illis ſubſtantiam. Et nõ poſt multos dies congregatis omnibus,[f] adoleſcentior filius peregre profectus eſt in regionem longinquam,[g] & ibi diſsipauit ſubſtantiam ſuam,[h] viuendo luxurioſe.[i] Et poſtquàm comſummaſſet omnia,[k] facta eſt fames valida in regione illa:[l] & ipſe cœpit egere[m]. Et abijt, & adhæſit vni ciuium regionis illius:[n] & miſit illum in villam ſuam,[o] vt paſceret porcos[p]. Et cupiebat implere vẽtrem ſuum de ſiliquis quas porci manducabant,[q] & nemo illi dabat.[r] In ſe autem reuerſus dixit,[s] quanti mercenarij[t] in domo patris mei[v] abundant panibus:[x] ego autẽ hic fame pereo?[y] Surgam,[z] & ibo ad patrẽ meum,[a] & dicã illi. Pater peccaui in cœlum & coram te: iam non ſum dignus vocari filius tuus: fac me ſicut vnum de mercenarijs tuis: & ſurgens venit ad patrem ſuum.[b] Cum autẽ adhuc longe eſſet,[c] vidit illum pater ipſius: & miſericordia motus eſt.[d] Et accurrens cecidit ſuper collum eius, & oſculatus eſt eũ. Dixitque ei filius. Pater peccaui in cœlum & coram te. iam non ſum dignus vocari filius tuus.[e] Dixit autem pater ad ſeruos ſuos.[f] Citò proferte ſtolam primam? & induite illum,[g] & date anulum in manu eius,[h] & calciamenta in pedibus eius,[i] & adducite vitulum ſaginatum, & occidite,[k] & manducemus,[l] & epulemur:[m] quia hic filius meus mortuꝰ erat[n] et reuixit, perierat, & inuentus eſt. Et cœperunt epulari.[o] Erat autem filius eius ſenior in agro.[p] Et cum veniret, & appropinquaret domui,[q] audiuit ſimphoniam, & chorũ:[r] & vocauit vnum de ſeruis, & interrogauit quid hæc eſſent? Iſque dixit illi. Frater tuus venit: & occidit pater tuus vitulum ſaginatum, quia ſaluum illũ recepit[s]. Indignatus eſt autem, & nolebat introire.[t] Pater ergo illius egreſſus cœpit rogare illum. At ille reſpondens, dixit patri ſuo.[v] Ecce tot annis ſeruio tibi,[x] & mandatum tuum nunquam præteriui[y]: & nunquam dediſti mihi hœdum, vt cum amicis meis epularer. Sed poſtquàm filius tuus hic, qui deuorauit ſubſtantiam ſuam cum meretricibus venit, occidiſti illi vitulum ſaginatum. At ille dixit illi.[z] Fili tu ſemper mecum es,[a] & omnia mea tua ſunt. Epulari autem, & gaudere oportebat: quia frater tuus hic mortuus erat, & reuixit: perierat & inuentus eſt.

Poſtilla.

Diuiſio Euangeli.

IN illo tempore. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis parabolam hanc. Homo quidam &c. Hic deſcribitur per Euangeliſtam peccatorum cõuerſio ad iuſtitiam, & qualiter ſunt benigne ſuſcipiendi, vt patet per parabolã. In qua tria notantur. Primo damnoſa ſeparatio adoleſcentis: ibi. Homo quidam. Secundu fructuoſa reuerſio pœnitentis: ibi. in ſe autem reuerſus. Tertio amoroſa receptio indulgentis ibi. Cum autem adhuc. a (Homo quidam.) Hic ponitur parabola de filio prodigo: per quem deſignatur populus gentilis, qui erat ſubditus peccatis, vel etiam quicunque peccator ſingularis. Dixit ergo (homo quidam.) id eſt ipſe Deus ꝓ nobis humanatus. b (Habuit duos filios.) id eſt duos populos ſcilicet iudaicum & gentilem: vel duos filios: id eſt iuſtos & peccatores: quia peccatores ſunt filij Dei, inquantum ſunt ad eius imaginem: licet non ſint filij Dei per gratiam.

Moralis expoſitio de duobꝰ filijs.

c (Et dixit adoleſcentior.) id eſt gentilis populus: vnde & iudaicus vocatur filius Dei primogenitus Exo.iiij. Filius meus primogenitus iſrael. Vnde peccatur qui dicitur iuuenis moribus: & ideo dicitur adoleſcentior filius. e (Et diui. illis ſubſtantiam.) quia dona Dei omnibꝰ largiuntur, ſed diuerſimode. f (Adole fili. peregre profect. eſt.) propter multiplicationem peccatorum elongando ſe à Deo patre & cœleſti ciuitate. g (Et ibi diſsip. ſubſtan. ſuam.) qa per peccata mortalia tolluntur bona gratiæ & peiorantur bona naturæ. h (Viuendo luxurio.) luxuria ſpirituali quæ eſt idololatria quãtum ad gentilem populum & luxuria corporali non ſolum quantum ad gentilem: ſed etiam quantum ad peccatorem informem fidem habẽtẽ. k (Facta eſt fames valida.) per defectũ verbi diuini & ſcripturæ quia gentilibꝰ non eſt data lex vetus neque oracula prophetarum ſecũdũm illud Pſal.xlvij. Non fecit taliter omni nationi & iudicia ſua non manifeſtauit eis. Peccatoribus etiam iudæis in tali ſtatu lex & prophetæ non valebunt ad ſalutem: ideo ſubditur. l (Et ipſe cœpit egere.) ſpiritualibus bonis. m (Abijt & adhęſit vni ciuiũ regionis illius.)

Quid incõmodi pc̃tã mortalia faciunt.

ſcilicet diabolo qui eſt ciuis in regione vmbræ
mortis. n (Et miſit illum in villam ſuam.) &
occupauit eum circa cupiditatem mundanam:
cuius ville diabolus dicitur dominus Ioã.xiiij.
Venit princeps mundi huius & in me non ha-
bet quicquam. o (Vt paſceret porcos.) i.vitia
quæ fœtida ſunt & immunda.vnde.j. Thi.vj.
Radix omnium malorum eſt cupiditas:quia ſi-
cut radix miniſtrat nutrimentum omnibus ar-
boris ramis, ſic abundãtia temporalium circa
quam verſatur mundana cupiditas adminiſtrat
materiam & fomentum omnibus vitijs. p (Et
cupie.&c.)quia intentus congregationi tempo
ralium,quærit in talibus ſufficientiam,inten-
dens eam habere per talia: ſed non aſſequitur
intentum:quia talia non minuunt cupiditatem
ſed magis eam augent:quanto enĩ aliquis plus
habet de bonis temporalibus,tanto plus ad ha-
bẽda maiora anhelat:ſcd̃m q̃d dicit bea. Greg.
& hoc de cõi curſu videmus:& ideo bñ ſubdit.
q (Et nemo illi dabat.)quia nõ aſſequitur q̃d
intẽdebat:& quia cõſideratio huius defect⁹ in-
ducit aliqñ ad pœnitentiã: ideo ſubiĩ. r (In ſe
autẽ reuerſus,dixit.) Homo enĩ peccando extra
ſe egreditur:quia limites recte ratiõis tranſgre
ditur:& ideo pœnitẽdo ad ſe reuertiĩ. s (Quã
ti mercenarij),id eſt ſeruientes pro mercede æ-
terna. t (In domo patris mei)id eſt Eccleſia
ſeu congregatione iuſtorum. v (Abundant pa
nibus),ſcilicet pane ſacrę ſcripturę per eruditio
nem & pane euchariſtiæ per ſacramenti rece-
ptionem. x (Ego aũt hic fame pereo, quia ſi
ad populum gentilem referatur hoc dictum,pa
tet quòd ei talia nõ adminiſtrãtur:ſi autẽ ad ca
tholicũ peccatorem patet quòd talia non profi-
ciunt homini quamdiu manet in mortali pecca
to. y (Surgam) per infidelitatis vel peccati
derelictionem. z (Et ibo ad patrem meum.)
per vitæ meliorationem. a (Et dicam illi.pa-
ter &c.)per veram fidæi confeſsionem quantũ
ad populum gentilem,ſecundùm illud Roma.
x.(Corde creditur ad iuſtitiam,ore autem con-
feſsio fit ad ſalutem) quantum ad catholicum
peccatorem per integram peccatorum contri-
tionem & puram confeſsionem. b (Cum au-
tem adhuc lon.eſſet)id eſt motus ad pœniten-
dum:non tamen perfecte contritus ad quem re
quiritur gratia diuina præueniens: ideo ſubdi-
tur. c (Vidit illum pa.ipſius.)oculo clemen-
tiæ: ſubditur. e (Dixit autem pa.ad ſer.ſu.)
id eſt apoſtolos eccleſiæ miniſtros quibus pręce
pit prędicare non ſolum iudæis:ſed etiam gen-
tilibus & non ſolum iuſtis ſed etiam peccatori-
bus. f (Cito proferte ſtolam pri.)id eſt profe
rendam innocentiam & reſtituendam nuncia-
te verè conuerſis & pœnitentibus. g (Et da-
te annulum in manu eius.)id eſt prędicate dan
dum annulum fidei per charitatem operantis.
h (Et calciamenta in pedi.) id eſt ſanctorum
præcedentium exempla:quia calciamenta fiũt
de pellibus animalium mortuorum. i (Et ad-

Quid per porcos intelligitur.

Verba prodigi.

du.vitu.ſagi.)id ſacramentum euchariſtiæ fide
libus adminiſtratę:in quo immolatur Chriſtus,
qui eſt vitulus ſaginatus propter gratiæ pin-
guedinem. o (Et manducemus:quia in pri-
mitiua eccleſia non ſolum miniſtri eccleſiæ ſu-
mebant hoc ſacramentum,ſed etiam totus po-
pulus quotidie:vt habetur Act.ij. Et adhuc ſe-
mel in anno quilibet Chriſtianus tenetur refici
hoc ſacrõ. Reficiĩ etiam quotidie:quia ſacerdo
tes nõ ſolum ſumũt hoc ſacramẽtum pro ſe,ſed
etiam ꝑ populo. m (Quia hic filius me⁹ mor
tuus erat.)morte culpæ. n (Et reuixit.) vita
gratiæ. o (Erat autẽ filius eius ſenior in agro)
quia iudaicus populus in cultu vnius Dei erat
occupatus. p (Et cũ ve.& appropinquaret do
mui).ſ.eccleſiæ. q (Audiuit ſymphoniã & cho
rum.)quia cũ ſpiritusſanctus deſcendiſſet ſuper
apoſtolos alioſque diſcipulos in die pentheco-
ſtes,cœperunt laudare Deũ varijs linguis:vt ha
beĩ Act.ij. Et tunc iudæi qui erãt in hieruſalem
audiẽtes voces eorũ admirati ſunt & cœperunt
quærere:vnde eſſet tanta gratia & exultatio:ið
ſubdiĩ. r (Et voca. vnum de ſer.interro.quid
hæc eſſent.)quia Petrus ꝑ alijs rñdit oñdẽs q̃d
hoc erat ex dono ſpiritusſancti q̃d iuſtificabat
venientes ad fidẽ catholicam ſiue ſint iudæi ſi-
ue gentiles. Vnde & ſimilis gratia ſpiritusſancti
data fuit gentilibus credẽtibus:ſicut & diſcipu
lis Chriſti in die pẽthecoſtes data fuerat:vt hĩ
Act.x.de cornelio & alijs gentilibus qui erãt cũ
eo. s (Indignatus eſt autem & nolebat intro-
ire.)quia iudæi ad fidem conuerſi fuerunt ad-
mirati quòd gentiles quos prius deſpexerãt æ-
quarentur eis in gratia Dei:vt habeĩ Act.x. Vñ
cum petrus redijſſet Hieruſalẽ illi qui erãt con-
uerſi ad fidẽ catholicã de Iudaiſmo diſceptabãt
aduerſus illum eo quòd cõicauerat cum illis:vt
habeĩ Act.x. t (Pater ergo illius egreſſus cę-
pit rogare illum.)quia Deus per apoſtolos & ꝑ
Paulũ ſpãliter oſtẽdit rationabiliter& ꝑ ſcriptu
ras quòd erãt gẽtiles non contẽnendi:ſed gau-
denter ad cõicationẽ fideliũ recipiendi. v (Ec
ce tot annis ſeruio tibi)ſub lege Moyſi. x (Et
mandatum tuum nunquã præterui).i.mãdatũ
de cultu vnius Dei:licet enĩ multi de iudęis fue
runt idololatræ:tñ aliqui ſemper remãſerũt in
fide & cultu vnius Dei:& illi poſſunt dici popu
lus iudaicus,ſicut & frequenter pars nominaĩ
nomine totius. y (Et nunquã dediſti mihi hæ
dum.)quia toto tp̃e legis moſaycæ nunquã tñ
bñficiũ datum fuit populo iudaico,quãtum da-
tũ eſt tp̃e euãgelij gẽtili populo ad fidem cõuer
ſo:ideo omnia beneficia illius temporis modi-
ca ſunt & quaſi nullius reputationis reſpectu be
neficiorum nouæ legis. z (Fili tu ſemper mecũ
es)quia ſemper aliqui de iudæis adhæſerunt ꝑ
fidem. Et multi ex eis receperunt fidem catho
licam:qui ſunt participes beneficiorum nouæ
legis:ideo ſubdiĩ. a (Et oĩa mea tua ſunt.)
Cætera patent ex prædictis. Si autem referat
iſta parabola ad iuſtum & peccatorem reuertẽ-

Grã eſt vita animę ſicut anima eſt vita corporis.

Quid ſignificatur per iſtos duos filios.

tem:ſic filius ſenior exiſtens in agro eſt homo à iuuentute in operibus virtuoſis exercitatus. Iunior autem filius eſt peccator pœnitens, qui diu male vixit:& aliquãdo datur ſibi à Deo maior gratia & per cõſequẽs gloria.quã illi qui bñ vixit à iuuẽtute, ſicut patet de ſancto Boniſacio martyre nõ põtifice:qui iuuentus in ſtupro pœuituit & paſſus eſt ſub Diocletiano:cuius feſtũ colit eccleſia Rumana.ij.idus maij:de quo iuſti aliquandu mirantur:quę quidem admiratio poteſt dici quædam indignatio inquantum talis nun videtur dignus tanto bono:ſed Deus pater pacificat hanc ingratitudinem, quãdu oſtendit per eruditionem vel inſpirationẽ quòd huc nõ prouenit ex parte peccatoris pœnitentis ſed ex infinita bonitate Dei conſerentis ſecundũ ſua vera iudicia facultatem humanã omnino tranſcendentia. Et ad hãc intentionem poteſt de facili litera applicari.

¶ Expoſitiu moralis.

HOmo quidã habuit duos filios.) Homo iſte Chriſtus eſt:eius aũt filij ſunt omnes Chriſtiani, ꝑ eius baptiſmum regenerati:quorum tamen aliqui ſunt iuſti, & aliqui peccatores. c (Et dixit adoleſcẽtior.) per quẽ ſignificatur quilibet peccator: quia iuuenis eſt moribus. d (Pater da mihi portionem &c.) ꝑ hoc ſignificat quòd peccator recedit à Dei patris lege, vt agat pro libitu volũtatis ſuæ. e (Et diuiſit illis ſubſtãtiã) quia Deus permittit quẽlibet agere ſecundum arbitrij libertatẽ. f (Et adoleſcentior filius peregre ꝓfectus eſt.) ꝑ multiplicationem peccati elongans ſe à patria cœleſti:ideo ſubditur. g (Et ibi diſsipauit ſubſtantiam ſuam.) ſcilicet bona gratuita perdendo, & naturalia peiorandu. i (Et poſtquàm conſummaſſet omnia, facta eſt fames valida in regione illa.) Nam in regiune peccati fit magnus defectus pabuli diuini. l (Et ipſe cœpit ege.) bonu ſpirituali. m (Et abijt & adhæſit vni ciuium regionis illius.) id eſt diabolo, qui ciuis eſt in regione vmbræ mortis. n (Et miſit illum in villam ſuam.) id eſt in peccatorum ſocietatem, in qua dominatur, ſicut in propria villa. o (Vt paſceret porcos.) id eſt immunditiæ peccata. p (Et cupiebat implere ventrem de ſi.porcorum) quæ eſt carnalitas. q (Et nemo illi dabat.) quia nullus vtens ratione, concedit carnaliter viuere. r (In ſe autem reuerſus.) id eſt ad propriam conſcientiam per ratiõis dictamen, à qua receſſerat ſequendo ſenſualitatem. s (Dixit.quanti mercenarij) id eſt Deo ſeruiẽtes. v (Abũdãt panib⁹.) ſ.ibi diuini et eucharistię ſacri. x (Ego autẽ fame pereo) priuatus omni bono. y (Surgam.) de luto culpæ. z (Et ibo ad patrem.) per conatum operandi bene. a (Et dicam ei.) Pater peccaui, recognoſcendo culpam & petendu veniam. b (Cũ autem adhuc longe eſſet) attritus & non perfecte contritus:ad quod requiritur gratia dei pręueniens:ideo ſubdit. c (Vidit illũ pater ipſi⁹) oculo clementię. d (Et occur.cecidit ſuꝑ collum eius:& oſcu.eſt eum) in ſignu reconciliatiõis perfect⁹. e (Et dixit ad ſeruos ſuos.) id eſt.eccle.miniſtros, quibus Chriſtus præcepit benige recipere pœnitentes & confitentes f (Cito proferte ſto.primam) adminiſtrando ſibi eccle.ſacramenta, vt ſicut prius ſpiritualiter adornetur. i (Et adduci.vi.ſaginatum.) id eſt euchariſtiæ, ſacramentum, chriſtum continens immolatum. l (Et epu.) quia peccator verè pœnitens de peccatis ad menſam Chriſti recipitur cum alijs chriſtianis. o (Erat autem fi. eius ſe.in agro.) per quem ſignificatur chriſtianus perſeuerans in iuſtitia remiſsiue tamen operando: & talis aliquandu miratur quòd Deus magis reſpicit peccatorem conuerſum, dando ei virtutem fortius operando. ſicut dedit Bonifacio martyri:& talis admiratio indignatio dici poteſt large loquendo:quia parabola eſt quædam ſimilitudo, quæ non ſemper currit omnimode. Pater autem amouet hanc admirationẽ ſeu indignationem, quandu Deus per ſe vel per alium oſtendit iuſto: quòd quicquid operatur iuſte fit: licet hominibus aliquandu videatur aliter.

Lex eſt regula bñ viuendi. de maronis.

Quid dicitur villa in ſenſu morali.

Cõtritio eſt dolor volũtarię aſſumpt⁹ ꝓ pctis cũ ꝓpoſito cõfitendi & ſatiſfaciẽdi Bonauent. iiij.ſentẽ.& Ric.iiij.ſentẽ. diſ.xvij. ar.j.q.j.

¶ Quæſtio.xlj.

FIli tu ſemper mecum es: & omnia mea tua ſunt. Lu.xv. Super quibus verbis meritu eſt dubitandum an iuſtus frater receptioni alterius fratris peccatoris inuideat? huc eñ mouet Dam.papa qui ad beatum Hier.ait. Si autẽ vt ais.ſ.de iuſto & peccatore voluerimus eſſe parabolã:iſtu modu non poterit conuenire, vt de ſalute alterius & fratris maxime contriſtet. Si enim inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum: & imitantur eum qui ſunt in parte eius, nunquàm perſonæ iuſti tam inanis inuidia poterit coaptari, vt fortius ſteterit & clemẽtiſsimo patri frigidus obſtiterit ſoluſq̃ue liuore cruciatus lætitiæ domui intereſſe noluerit. Cui beat⁹ Hiero.reſpondit di. Videamus qũo ſuper ſctõ gñaliter & pctõre parabola iſta poſsit intelligi:& de cæteris quæ iuſtu conueniant nõ ambigimus illud eſt in quo legẽtus ſcrupulus commouetur:cum iuſtus ſaluti peccatoris inuideat: & intantum iracundia repleatur vt nec fratris miſericordia, nec patris præcibus, nec toti⁹ domus iucunditate ſuperetur. Ad quod breuiter reſpondemus omnem iſtius mundi iuſtitiam ad Dei comparationem non eſſe iuſtitiã. Quõ enim ex peccatis Iheruſalem Sodoma iuſtificatur, non quo ipſa ſit iuſta:ſed quo maiorib⁹ delictis fiant minora delicta. Ita & hominum vniuerſa iuſtitia non eſt Deo collata iuſtitia. denique Paulus qui dixerat quicquid ergo perfectum hoc ſapiam⁹:in alio loco confitet & clamitat. O ꝓfundũ diuitiarũ ſapiẽtiæ & ſciẽtiæ dei.

Cui⁹ ĩuidia mors intrauit ĩ mũdũ.

quàm inſcrutabilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius. Et alibi. Ex parte cognoſcimus & ex parte prophetamus: & nũc per ſpeculum videm⁹ in enigmate: & ad Ro. Miſer ego hõ qs me liberabit de corpe mortis huius. Ex qbus omnibus edocemur Dei ſolius pfectã eſſe iuſtitiã qui ſolẽ ſuum oriri facit ſup iniuſtos & iuſtos, q dat pluuiã ſerotinã & matutinã merentib⁹ pariter & nõ merentibus: qui de vicis angulis & plateis inuitat ad nuptias. & deintus quoſdã iam quaſi electuros expellit foras: & ouẽ quæ ad exemplũ filij pœnitẽtis ipſa redire nõ poterat vel nolebat, quærit & inuenit: & inuentã ſuis humeris reportat: multum eñ errãdo laborauerat: vt autẽ doceamur in ſctõs quoque cadere poſſe inuidiã, & ſoli Deo purã clementiã derelinqui, filiorũ Zebedæi cõſideremus exemplũ p quib⁹, cum mater mota pietatis affectu nimis grandia poſtulaſſet, reliqui decem indignati ſunt.

Quib⁹ verbis iuſtitiæ dei pfectio oſtenditur.

Dominica.iij.quadrageſimæ. Euãgelium Luc.xj.

IN illo tempore. Erat Ieſus eijciens dæmonium & illud erat mutum. Et cùm eieciſſet dæmonium, locutus eſt mutus,[a] & admiratæ ſunt turbæ.[b] Quidam autem ex eis [c] dixerunt.[d] In beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia.[e] Et alij tentãtes ſignum de cœlo quærebãt ab eo.[f] Ipſe autem, vt vidit cogitationes eorũ, dixit eis.[g] Omne regnum in ſeipſum diuiſum deſolabitur, & domus ſupra domum cadet. Si autem & ſathanas in ſeipſum diuiſus eſt, quomodo ſtabit regnum ipſius: quia dicitis, in beelzebub eijcere me dæmonia?[h] Si autem ego in beelzebub eijcio dæmonia, filij veſtri[i] in quo eijciunt.[k] Ideo ipſi iudices veſtri erunt.[l] Porrò ſi in digito Dei eijcio dæmonia,[m] pfecto peruenit in vos regnum Dei.[n] Cùm fortis armatus[o] cuſtodit atrium ſuum,[p] in pace ſunt omnia quæ poſſidet.[q] Si autem fortior illo ſuperueniens vicerit eum, vniuerſa[r] arma eius auferet, in qbus confidebat,[s] & ſpolia eius diſtribuet.[t] Qui nõ eſt mecum,[v] aduerſum me eſt.[x] Et qui non colligit mecũ,[y] diſpergit.[z] Cũ immundus ſpũs exierit de homine,[a] ambulat per loca arida & inaquoſa, quærens requiẽ:[b] & nõ inueniens dicit.[h] Reuertar in domũ meã vnde exiui.[c] Et cum venerit, inuenit eam vacantem,[d] ſcopis mundatam.[e] Tunc vadit & aſſumit ſecum ſeptem alios ſpiritus nequiores ſe. Et ingreſſi habitant ibi.[f] Et fiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus.[g] Factum eſt autẽ cum hæc diceret[h] extollens vocem[i] quædam mulier de turba, dixit illi.[k] Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti.[l] At ille dixit.[m] Quinimmo beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud.

†Vidit cogitationes eorũ. Deus omnipotẽs ſciẽtia & pſciẽtia hominũ cogitatiões hominum cognoſcit: & Deo naturæ nil incognitum, nil occultũ Qm̃ ipſe q omnia nouit & noſcẽs eſt cognita habet Dauid in pſ. vij. Scrutãs corda & renes Deus. & ſaluator in ſacro verbo nil abſconditũ qđ nõ ſciaẽ. Et nil occultũ qđ nõ reueleẽ.

Poſtilla.

IN illo tempore. Erat Ieſus &c.) Hic deſcribitur confutatio æmulorum de praua affectione facta xpi peruerſe deprauando: & primo deſcribitur eorum æmulatio. ſecundo eorum cõfutatio: ibi. Ipſe autem vt vidit. Circa primum ſciendum quòd homines æmulantes & Phariſæi adducunt mutum dæmonem habẽtem dicitur autem dæmonium mutum, non formaliter, ſed effectiue tantum. Ad cuius intellectum conſiderandum quòd natura corporalis obedit ſpirituali ad motum localẽ: voces aũt ſignificatiuæ formãtur p motum linguæ, & labiorũ & aliorũ inſtrumẽtorũ naturaliũ. Et ideo qa dæmõ p volũtate ſua põt iſta localr mouere, poteſt per linguam diuerſa formare verba. Et ſic arreptitij aliquando loquuntur idioma eis ignotum, ſicut purus laicus Latinum. Et hoc eſt manifeſtum ſignum quòd ſic loquens ſit dæmoniacus: quia talis locutio non poteſt procedere niſi ab aliquo intellectu. Et ideo cum non procedat ab intellectu hominis tale idioma ignorantis ſequitur quòd procedit ab intellectu angeli vel dæmonis linguam ſic mouentis. Et ſicut dæmon poteſt mouere linguam ad loquendum idioma incognitum, ita poteſt impedire linguam ne moueatur ad loquendum idioma cognitum: & ſic reddit hominem mutum. a (Et admiratæ ſunt turbæ) qa admiratio contingit ex inſpectione rei inſolitæ, quod fuit in pposito. Quidam autem ex eis dicebant, in Beelzebub principe dæmoniorum. Circa quod ſciendum quòd odium & inuidia faciunt interptari facta in deteriorem partẽ & peruerti iudicia. phariſæi autem odiebãt chriſtum: quia acriter arguebat vitia: vt patet per Euangelij decurſum: & ideo miraculis à Chriſto factis virtute diuina dupliciter detrahebãt. Vno modo illa eſſe facta arte magica: & eodem modo eiectionem dæmonum factã per Chriſtũ dicebant fieri virtute eiuſdem ſuperioris dæmonis.

Diuiſio Euangelij.

Ptãs dæmonis ĩ corpore hominũ exiſtentis.

Turbæ admiratio.

Opinio aliquorũ dicẽtium.

Verba phariſæorũ de xpo loquẽtium.

nis,cui inferiores obediebãt ad nutum de corporibus exeundo. Sicut enĩ in angelis ſunt ordines:quoniam alij ſunt alijs ſuperiores:ſic in dæmonibus cũ eis remanſerunt naturalia integra ſecundum Dionyſium. Dicebant ergo phariſæi qđ Chriſtus habebat aliquẽ dæmonẽ ſuperiorem,quẽ vocabãt beelzebub ſibi familiarem & priuatũ:& ſic dæmones inferiores de corporib⁹ obſeſsis eijciebat per illum. Sed iſtud rõnabiliter reprobaĩ à Chriſto in hac lectiõe euãgelica. Hæc etiã omnia patẽt Matt.ix.&.xij. Alio modo detrahebãt miraculis Chriſti reputando illa pua,eo quòd erãt circa inferiora cõiter: vt puta circa ſanitates corporũ & hmõi:ideo quęrebãt ab eo fieri ſigna circa corpa cœleſtia. Sicut tpe Ioſue ſol ſtetit immobilis ad ſpaciũ vnius diei, vt habetur Ioſue.ix. Et tempore Ezechiæ retro ceſsit ſol decem gradib⁹, vt habetur Eſaiæ.xxviij. Et hoc notatur cùm dicit,& alij tẽtan. &c. (Ipſe autem vt vidit.) Hic cõſequenter deſcribitur confutatio malignantium prædictorum:& primo illorum,qui opera Chriſti dæmoni attribuebant. Et diuidiĩ in duas:quia primo cõfutãtur verbo Chriſti eorũ malitiã arguẽtis. Secũdo mulieris deuotæ virtute Chriſti cõfitentis:ibi. Factũ eſt autẽ. Sententia autẽ primæ partis hæc eſt. b (Quidam).ſ.phariſæi audientes turbas ſcilicet cõfitentes ipſum eſſe Chriſtũ ꝓpter euidentiam facti. c (Dixerunt)hic non eijcit dæmones. d (Niſi in beelzebub principe dęmoniorum)quia enim factum mirabile negare nõ poterant:ideo modum faciendi calũniantur,dicentes ipſum per aliquem dæmonem ſuperiorẽ ſibi familiarem & priuatum eijcere dæmones inferiores de corporib⁹ obſeſſorum, ſicut ſupra dictum eſt. f (Ipſe autem vt vidit cogitatiões eorum,dixit eis.) Hic ponitur calumniæ confutatio. & oñdit quòd miracula quæ faciebat non poterãt attribui ſpiritui maligno. Et diuidiĩ in duas:quia primo oñdit ꝓpoſitũ per rõnẽ. Scđo iſtorũ calũniantiũ excæcationẽ:ibi. Cũ aũt immundus. Primo oñdit quatuor rationibus. Prima ratio talis eſt:quia ſi per dæmonẽ aliquem eijciebat alios: ſequiĩ quòd diuiſio erat inter eos & ſic non poſſet ſtare diu poteſtas diaboli:& ex hoc ſequitur aduentus Chriſti per quẽ ptãs dæmonis erat auferẽda: & hoc eſt qđ diciĩ. g (Oẽ regnum in ſeipſum:)patet litera. Scđa rõ poniĩ ibi:ſi autẽ ego in beelzebub eijcio dæmõia:qa nõ ſolũ Chriſtus eijciebat dæmones:ſed etiam diſcipuli Chriſti in nomine eius:& nõ ſolũmodo diſcipuli,ſed etiã aliqui Iudæi qui nõ erant Chriſti diſcipuli ſcđm qđ diciĩ Mar.ix. Vidim⁹ quẽdã in nomine tuo eijcientem dæmonia,qui nõ ſeqniĩ nos. Nõ poterãt autẽ Iudęi dicere qđ apoſtoli facerent miracula virtute magica:cùm eſſent ſimplices & illiterati. Et ſi diceret̃ de apoſtolis qđ Chriſtus docuit eos artem magicam: tamen non poterat dici de eis qui non erãt eius diſcipuli. Cum ergo eijcerẽt dæmones in nomine Chriſti, vt dictum eſt:nec poterat hoc attribui ſpiritui maligno,vt viſum eſt ſimiliter nec per cõſequẽs electio dæmonum facta per Chriſtũ:& hoc eſt quod diciĩ. h (Si aũt ego in beelzebub eijcio dæmonia:filij veſtri).i.apoſtoli qui erãt de ſemine iudæorum,vel alij iudæi qui nõ ſequebanĩ. i (In quo eijciũt.)q.d. Cũ non poſsitis hoc attribuere niſi virtuti diuinę per cõſequẽs nec electionẽ factã per me:vt patet ex dictis. k (Ideo ipſi iudices veſtri erunt).de apoſtolis patet quòd erũt iudices.i. aſſeſſores Chriſti in iudicio,vt habeĩ Matt. xix. Cùm venerit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ,ſedebitis & vos ſup ſedes duodecim,iudicãtes.xij.tribus Iſrael. Si aũt accipiaĩ pro iudæis ſequẽtibus Chriſtũ,qui tñ eijciebãt dæmões in nomine eius:ſic dicunĩ iudices aliorũ nõ credentiũ: quia ex facto eorũ alij oſtẽdebanĩ cõdẽnabiles:qa nõ crediderũt in Chriſtũ,cuius deitas declarata fuit p miracula in virtute eius facta. l (Por.ſi in di.dei.eij.dæmo.)ſicut cõcluſum eſt ex prædictis. m (Profecto pue.in vos re.dei.)i. Chriſtus cuius regnum erat à Deo ꝓmiſſum. Eſa.ix. Et regni eius nõ erit finis:& iſtud regnũ expectabãt iudæi,tñ in hoc erãt decepti, qa credebãt iſtud regnum tẽporale:quẽ errorẽ excludit Chriſt⁹, dicens. Io.xviij. Regnũ meũ nõ eſt de hoc mundo. n (Cum for.&c.) Hic ponitur tertia ratio oſtendẽs Chriſtũ nõ virtute dęmonis eijcere dęmonia cum diciĩ. (Cum for.&c.)i.diabolus. o (Cuſto.atri.ſuum).i.hominẽ peccatorem in quo habitat tamquã in domo. p (In pa. ſunt omnia,quia nõ eſt ptãs maior ſuper terrã vt ſcribiĩ Iob.xij. Nõ eſt ptãs ſuper terrã quæ ei cõparetur. Atriũ autẽ eius eſt homo obſeſſus in quo habitat ſicut in domo. q (Si autẽ for.il. ſuperue.vice.eũ vni.ar.eius auſe.in quib⁹cõfi.& ſpo. eius diſtri.) Vniuerſa arma eius.ſ. diaboli ſunt peccatores qui à Chriſto diripiunĩ quãdo à ptãte dæmonis per Chriſtũ eripiũtur. Ex quo cõcludiĩ quòd ipſe ſit verè Chriſtus quia in aduẽtu Chriſti ptãs dæmonis erat diminuẽda & arcẽda. Quartam rationẽ ponit ibi. t (Qui nõ eſt mecum). Et talis eſt volũtas eius,qui obedit alicui:& eſt cõformis volũtati illius cui obedit, ſaltem in facto:& ideo ſi Chriſt⁹ in virtute dæmonis faceret miracula,ſequereĩ quòd Chriſt⁹ & dæmon eſſent cõcordes in factis. Hoc autem eſt falſum:quia facta Chriſti & doctrina erãt ad retrahendũ homines à peccatis. Facta autẽ dæmonis ſunt ad detrahendum homines per peccatum. Ex quo ſequitur quòd Chriſtus homo non operabatur in virtute dæmonis:& hoc eſt quod dicit. Qui non eſt mecum, ſcilicet per cõcordiam in facto & voluntate. v (Aduerſum me eſt:)& huiuſmodi eſt diabolus: vt patet ex dictis. x (Et qui non colligit mecum).ſ. fideles ad vnitatem fidei reducendo. y (Diſpergit.) Hic eſt diabolus qui diuerſas ſectas & hæreſes & ſciſmata quantum poteſt introducit. z (Cũ immũdus.) Hic poniĩ eorũ excęcatio & poſſeſsio à diabolo. Ad cui⁹ euidentiã ſciẽdũ qđ

Diminutio ptãtis diaboli p xp̃i aduentũ diminuenda eſt.

Malitia diaboli.

ptās diaboli ſuit eiecta quodāmō à populo iudaico per legislationem,quæ excludebat dæmonium:& inducebat ad colēdum vnū Deum verum:& ſic eiectus tranſit ad poſsidēdū plenius gentiles ſine lege & ꝓphetarum oraculis viuētes:& ideo eos tenebat idololatria ſubiectos. Sed adueniente Chriſti prædicatione & apoſtolorum,iudæi pro maiori parte fuerunt increduli,gentiles autem deuote fidem Chriſti & apoſtolorum acceperunt,& ſic diabolus eiectus ab eis ꝑ Chriſti fidē,reuerſus eſt ad poſsidendum populū iudaicū errore excæcatū:& ſic fctā ſunt nouiſsima huius populi iudaici peiora prioribus:quia ſtatus populi peior eſt modo quā fuerit à principio ante legē datā. Hoc eſt ergo qđ dicitur.(Cum immū.ſpi.exierit ab homine).i. à populo iudaico,viuente ſub lege naturæ: qa eiectus eſt per ſuſceptionem legis Moſayce.

a (Ambulat per loca arida & inaquoſa quærens requiē.)ſcilicet in ipſis perpetuam manſionē. b (Et non inueniens:quia p̄dicantibus apoſtolis inde eiectus fuit. c (Dicit. Reuertar in domum meam).i.iudaicū populū. d (Et cū venit inuenit eam vacantē).i.fide & bonis operibus vacuā. e (Scopis mundatā.)quia populus iudaicus habebat quandam exteriorem mūditiā & ornatum ꝓpter legis apparentiam. f (Tūc vadit &c.)Per hoc quod dicit ſeptem alios,intelligit vniuerſitatem vitiorum:hoc eſt dictum quòd ante legem datam fuerunt peccato irretiti.& à diabolo poſſeſsi:ſed poſt aduentū Chriſti in peccato ſuo obſtinati ſunt peiores facti:qa ex ingratitudine peccata eorum ſunt quaſi duplicata & hoc loquēdo quaſi de vno homine dicit per ſimilitudinem,vt intelligatur de toto populo iudaico. g (Factum eſt autem.)Hic ponitur confutatio prædictorum verbo mulieris virtutem Chriſti confitentis,cum dicitur. Factū eſt autem cum hæc diceret.ſ.xp̄s reſpōdēs blaſphemijs iudęorum. h (Extollens vocē).i.ex corde & conſtanter alte proferens laudem xp̄i contra vituperium iudęorum. i (Quædam mulier.)Iſta à ſanctis doctoribus dicitur fuiſſe ſancta Marcella famula beatæ Marthæ ſororis Lazari. k (Beatus venter qui te portauit.) Matrem beatificat & laudat ex filio,& nō econuerſo:quia ab illo prouenit gratia & gloria principaliter ratione deitatis & inſtrumentaliter ratione humanitatis:quia humanitas Chriſti eſt organum coniunctū ipſius deitatis. l (At ille dixit commendando fidem & conſtantiam mulieris & aliorum conſimilium. m (Quinimmo,beati qui audiunt.) Iſtud quinimmo non dicitur aduerſatiue ſed commutatiue.q.d.non ſolum illa quæ me portauit beata eſt,ſed etiam qui audiunt verbum Dei.corde credentes & opere adimplentes. Vnde dicit beatus Auguſti. lib.de virginitate,quòd beata Maria fœlicius concępit Deum mente per fidem quàm corpore per carnis aſſumptionem.

Per p̄dicationē ap̄ſtolorū diabolus fuit eiect⁹.

Quæ fuit mulier q̄ dixit btū ventrem q̄ te portauit.

Expoſitio moralis.

ET erat Ieſus eijciens dæmo.& illud erat mu.ſ.effectiue tantum:eo quòd obſeſſum ab eo fecerat mutum. Hoc autē fit ſpiritualiter quando gratiam habens prædicandi vel in eccleſia officiandi ceſſat ab iſtis inſtigāte diabolo quaſi mutus:ſed cum gratia Dei viſitatur.eijcitur dæmon:& os eius ad prædicandū & ad laudādum Deum aperitur:per illos aūt qui dicebāt in beelzebub &c. ſignificātur maledicti qui peruertunt aliorum bona.

m (Et alij tē.ſig.de cę.quęre.) per iſtos ſignificant doctores & ſtudentes nimis curioſe ſcrutantes diuina propter quod opprimūtur à gloria. g (Omne reg.)per quod ſignificatur omnis concordatio carens concordia in qua ſunt duo ſathanę:quorum quilibet nititur partem ſuam augmentare,vt ſic poſsit alteri pręualere. n (Cum for.arma.)Hoc literaliter exponitur de diabolo. Moraliter poteſt exponi de peccatore obſtinato,qui defendit peccatum ſuum contra reprehendentem, ſicut Saul contra Samuelem.j.Reg.xix. Sed aliquando talis Dei adiutorio vincitur:quia aufert. r (Arma eius).i.rationes quibus defendit peccata. s (Et ſpolia eius diſtribuet) quando eius actus & membra ad bonum conuertit. z (Cum immundus ſpiritus exierit ab homine).i peccati carnalis appetitus qui exit per virtutē pœnitētię. a (Ambulat per loca arida & inaquoſa quęrēs requiē:) ideſt per corda humana mollitiæ carentia:in quibus fornicationis ſpiritus requiem nō inuenit. Et tunc ad priſtinum locum redit,quando pœnitens patitur recidiuum. f (Et fiūt nouiſsima eius peiora priorib⁹.)quia ꝓpter ingratitudinem doni pœnitentię p̄cedentis aggrauatur peccatū. h (Extollens vocem quædā mulier.)per quam ſignificatur quælibet pſona beatę virgini deuota. i (At ille dixit,quinmmo beati &c.) per quæ ſignificauit Chriſtus beatam virginem ſe concepiſſe fœlicius per fidem & deuotionem ſpiritualiter quàm corporaliter: & hoc dicit Aug.in lib.de virginitate.

¶Quæſtio.xlij.

IN beelzebub principe dęmoniorū eijcit dęmonia.) Lucę.xj. In quibus verbis q̄rit. Vtrū detractio gēnale vitiū appelletr? Alexan. noſter antiquus in ſc̄do ſuo volumine ait:quòd licet ipſa inuidiæ filia ſit:tñ eſt ita piculoſa qđ ferè totum genus humanū pichtať. Vnde gl.ſuꝑ illud prouer.xxiiij. Cū detractorib⁹ ne cōmiſcearis taliter inquit. Hoc ſpāliter vitio periclitať ferè totū gen⁹humanū:& hoc ideo dicit:tū qa pauci per viā ſalutis ambulāt,tū qa pauci vel nulli q ſunt nō aliqñ ex animi leuitāte aliqd dicāt:vñ in aliquo vel leuiter fama alteri⁹ minorať. Idcirco

Q ó de detractione.

hic.ait. Raro inuenies quòd aliqs ita irreprehēſibilem velit exhibere vitam ſuam: vt nō libenter reprehendat alternā. Vnde & iudæi quāois legem ſe non obſeruare oſtenderent quamuis ſtupenda & ſuper naturam miracula Chriſti viderent, tamen ſibi detrahendo dicebant in beelzebub principe &c.

† Fac & hic in p̄ria tua. Opa miraculorū quæ dn̄s feciſſet inter ꝓpinquos ſuos tūc nullios effect⁹ ad fidē vidētiū eſſe potuiſſent: qm̄ in xp̄m nō crediſſent: ſꝫ forte xp̄ꝫ reprehēdiſſent, q nō pri⁹ deteriores eſſent: iō xp̄s dn̄s miracula apud notos et ꝓximos ſuos nō fecit: vñ dn̄s reprehēdēs incolas capharnaū ait Mat.xj. et tu caphar naū nunqd vſqꝫ ī cœlū exaltaberis vſqꝫ in īfernū deſcendēs: qa ſi in ſodomis factę fuiſſent v̄tutes q̄ factę ſunt i te forte mā ſiſſent vſqꝫ in hanc diem. Matt. xiij. Oīs q audit verba regni & nō intelligit venit malus.

❧ Feria ſecunda poſt dominicam tertiam quadrageſimæ Euangelium. Lucæ.iiij.

IN illo tempore. Dixerūt phariſęi ad Ieſum, Quanta audiuimus facta in Capharnaum: fac† & hic in patria tua. Ait autem. Amen dico vobis: quia nemo propheta acceptus eſt in patria ſua[b]. In veritate dico vobis: multæ viduæ erant in diebus Heliæ in iſràel, quando clauſum eſt cælum annis tribus & menſibus ſex, cum facta eſſet fames valida in omni terra: [c] & ad nullam illarū miſſus eſt Helyas, niſi in Sareptam Sydoniæ ad mulierem viduam: [d] & multi leproſi erant in iſrael ſub Helyſæo propheta: & nemo eorum mundatus eſt [e] niſi Naaman ſyrus. [f] Et repleti ſunt omnes in ſynagoga ira hæc audientes: & ſurrexerunt[g]. Et eiecerunt illum extra ciuitatem, [h] & duxerunt illum vſque ad ſupercilium montis, ſupra quem ciuitas eorum erat ædificata, vt præcipitarent eum. [i] Ipſe autem tranſiens per medium illorum ibat.

❧ Poſtilla.

IN illo tpe. Dixerūt phariſæi ad Ieſum &c.) Hic euāgeliſta adducit rōnē phariſęorū contra xp̄m à minori ad maius, dicēs. Sicut feciſti in capharnaū: & non tm̄ ibi ſed alibi, fac & hic in patria tua. Et adducūt ſimilitudinem in hoc cap̄. Medice cura teip̄m. Sicut enim medic⁹ ver⁹ citi⁹ & libēti⁹ ſeip̄m curat & alios ad ſe ptinētes quā extraneos, ita dicebāt ei. Si tu faceres vera miracula citi⁹ faceres ea inter propinquos tuos & in ciuitate tua quàm īter extraneos. Sed ipſe cōſequēter rn̄dit: qa nō dimittebat inter eos facere miracula ex ipotētia vel falſitate aliqua, ſed ex eorū malitia: & ad hoc inducit ſacrę ſcripturę exēpla: eū ſubdit. b (In veritate dico vobis. Multę viduę erāt in dieb⁹ Helyę in iſrael, qn̄ clau.eſt cœlu) orōnib⁹ Helyę. vt hr̄.iij. Regū.xvij. vbi iſta hiſt. diffuſe tractatur. c (Et ad nullā illarū miſſus.) qa nō erāt ita deuotę ſicut illa mulier gētilis ſareptana: & qa Helyas pſecutionē patiebat in terra iſrael: q debuiſſet eiſe grata. d (Et multi leproſi erāt in iſrael, & nemo illorū mūdat⁹ eſt.) ꝓpter eorū igratitudinē erga Deū: qa regnū iſrael declinauerat ad idololatriā, colēdo vitulos aureos, quos fecerat hieroboā. e (Niſi naamā.) cui⁹ hiſtoria ponit iiij. Reg. v. vbi deſcribit bonitas eius ante curationē cu dicit: per illū enim dedit Deus ſalutē ſyrię: & poſt curationē fuit adhuc melior & valde gratus Deo & Helyſęo: vt habetur ibidem. f (Et repleti ſunt oēs in ſynagoga ira.) qd̄ præponebat eis gētiles, quos abominantur ſicut canes. g (Et eiecerunt illum extra ciuitatē.) tamquàm dignū morte. h (Et duxerūt illū in mōtem, vt illum interficerent: vt patet in litera. i (Ipſe aūt tranſiens per mediū illorū ibat: virtute diuinitatis, qua poterat ſe ſeruare illęſum qn̄ volebat. Dicit autē Beda quòd cum dns de manib⁹ eorū lapſus de vertice mōtis deſcenderet, & ſub rupe latere vellet: ſubito ad tactū dn̄icæ veſtis ſaxum illud ſubterfugit: & inſtar ceræ ſolutum quoddam ſignum effecit: id eſt concauitatem. In quo dominicum corpus reciperet: in quo loco omnia lineamenta & rugę veſtis veſtigia pedū in rupe apparent adhuc: ſicut teſtantur qui viderunt.

¶ Expoſitio moralis.

ET repleti ſunt oēs in ſynagoga ira &c.) per iſtos ſignificantur illi qui prædicatores veritatis perſequuntur: eo quòd dicunt eis diſplicentia. i (Ipſe aūt tranſiens per medium illorum ibat) non percutiens illos, aut impellens: nec aliquo modo ſe vindicans. In hoc docens prædicatores Euangelij: vt non quærāt vindictam de iniurijs factis ſibi.

¶ Quæſtio.xliij.

Qō de non reſiſtere detractorib⁹.

IPſe aūt trāſiēs per mediū illorum ibat. Lu.iiij. In qb⁹ verbis q̄ritur. Verū nō reſiſtere detractorib⁹ ſit mortale pct̄m? Ad qd̄ irrefragabilis doctor Alexā. de ales ait, quòd ſi quis detractoribus non reſiſteret cū deberet: hoc eſt aut ratione officij: aut ratione imminentis periculi: aut ratione timoris humani, ꝓpter quæ contra Dei præcepta facere non licet: moraliter enim Deum offenderet, ſi faceret. Vnde Apocal.xxj. ſcribitur. Timidis erit pars in ſtagno ardenti igne & ſulphure. Verum ſi quis ex rationabili cauſa perageret: minime mortaliter peccaret: qa teſte Hie. Fruſtra niti et nihil aliud quā odiū quęrere extremę demētię eſt. xxiiij. q. iiij. c. non in perpetuū ſcribitur. Et ſunt verba

Rab.de preſſuris eccleſiaſticis, qui taliter inqt. Multi ſacerdotũ culpã zelo Dei pſequi ſe pñiẽtur, ſed dũ indiſcrete hoc agũt, ſacrilegij facinus incurrũt: & dũ pcipites quaſi ad emendandom ruont: ipſi qooque multo magis deterius cadũt. Idcirco dñs audiẽs ciues ſuos nazareth ex inuidia habitatorib⁹ facta in capharnaũ detraheotes atque dicentes. Quanta aodiuimus facta in capharnaom, fac & hic in patria tua: ſuiſq́ue iuſtis reſponſionibus non modo eſſe cõuictos, ſed ita turbatos, & ad ſui necem eſſe diſpoſitos: donare volens nobis exemplum fugiendi detractores atque maleficos, trãſiens per mediũ illorũ ibat id eſt abſcondit ſe. In quo ſecundũm Chryſ. eis quæ ſunt homanitatis, & quæ ſunt diuinitatis oſtendit. Stare enim in medio inſidiantium, & non apprehendi, diuinitatis emiuentiam oſtendebat. Abſcondi verò diſpenſationis apparebat miniſterium.

De dño.

Feria tertia poſt tertiam dominicã quadrageſimæ Euange. ſecundùm Matth.xxvij.c.

†Si peccauerit i te fr tu⁹ dñs ieſ⁹ fõs miæ & pietatis miſericorditer nos docet fratres nños, q nobis male faciũt: & ĩ nobis peccãtibus hũanitus corripere ꝗ & facere debem⁹ quia malos pie corripere, opus eſt pietatis: & ſi mõitis noſtris nolũt obedirẽ monẽdi ſunt p eccl̃iã: & ſi cõtũaces ſeculãris iuſtitia eos appñdat & in ſuo brachio corripiat: & hoc dẽt fieri ex ordie charitatis: & hoc vult magr̃ ſent.lib.iij. diſ.xxix.& xxx. p tot.

IN illo tempore. Reſpiciens Ieſus in diſcipulos ſuos, dixit Simoni Petro: [b] ſi † peccauerit in te frater tuus, [c] vade & corripe eum inter te & ipſum ſolum. [d] Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum [e]. Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc vnũ vel duos, vt in ore duorum vel triũ teſtium ſtet omne verbum [f]: quòd ſi non audierit eos [g] dic eccleſiæ. [h] Si aũt eccleſiã non audierit, [i] ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus. [k] Amen dico vobis. [l] quæcunque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo. Iterum dico vobis: quia [n] ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terrã [o] de omni re, quãcũque petierint, fiet illis à patre meo qui in cœlis eſt [p]. Vbi enim ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, [q] ibi ſum in medio eorum. [r] Tunc accedens Petrus ad eum, dixit, domine quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? Vſque ſepties. [r] Dixit illi Ieſus, non dico tibi vſque ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſepties.

Poſtilla.

IN illo tempore. Si peccauerit &c.) Hic conſequenter oſtendit quòd debem⁹ eſſe benefici proximo ex parte animæ in affectu: & hoc dupliciter. Primo defect⁹ eorũ charitatioe corrigẽdo, & ſecundo offenſam miſericorditer remittendo ibi: iterum dico vobis. Ad primi euidentiam notandum quòd duplex eſt correctio. Vna quæ eſt ad peccantis punitionẽ propter cõſeruationẽ ioſtitiæ: & iſta non ordinaẽ ſemper ad correctionem delinquentis: qoia aliquãdo ſibi infligitor pœna mortis: & ideo principaliter eſt ad conſeruationẽ ioſtitiæ & ad terrorem aliorum. Et ſic talis correctio non pertinet ad ſingulates perſonas, ſed ad iudicẽ ad quẽ pertinet cõſeruare iuſtitiã inter homines & ppter hoc talis correctio eſt actus ioſtitiæ: alia eſt correctio quæ ordinaẽ ad fratris peccãtis emendationẽ: & hic eſt actus charitatis, & pertinet ad omnes Eccle.xvij. vnicuique mãdauit Deus de pximo: & ideo ſicut quilibet teneẽ pximum ex charitate diligere: ſi tñ pbabiliter credat quòd ex ſua correctione debeat ſe emẽdare: & de tali correctione loquitur hic ſaluator, non de prima quæ eſt actus iuſtitiæ. Tangit aũt debitũ modũ huius correctiõis di. b (Si peccauerit in te frater tuus) & intelligitur iſtud dupliciter. Vel qa te ſolom læſit. Vel quia te ſolo ſciẽte peccauit. Si enim alios læderet vel coram illis peccaret, tunc non haberet locum illud qood ſubditur. e (Vade & corripe eum inter te & ipſum ſolũ.) quia peccata publica ſunt in publico arguenda, ſecundũm quòd dicitur. j. ad Thiñ. v. Peccantem coram omnibus argue, vt cæteri timorẽ habeant. Sed quando ſunt ſecreta: tonc habet locum correctio fraterna, quæ eſt actus charitatis quę debet fieri primo in ſecreto. Cuius ratio eſt ſicut enim medicus corporalis, ſi debito modo procedat, nititur inducere ſanitatem cum minori diſpendio corporis, vt ſine membri abſciſſione: & ſi non poſſit tunc abſcindet membrũ minos nobile, vt conſeruetur magis nobile, vel totom corpus: ſic ille qoi fratrem peccantem occulte corripit charitatiue debet tentare, ſi poſſit fratrem emendare abſque detrimento ſuæ famę: qoia fama computatur inter maiora bona hominis citra virtutes: ideo corrigens fratrem debet quantum poteſt conſeruare eius famam. Alia cauſa eſt: qoia amiſſa fama, vel læſa efficitur homo inuerecundus, & per conſequens minus à peccato retrahitur quàm prius: eſt ergo debitus proceſſus in correctione charitatiua, vt homo corrigat fratrem ſuũ inter ſe & ipſum ſolum, vt ſic poſſit eum ſaluare cum omnimoda integritate ſuæ famæ: & hoc eſt quod ſequitor. d (Si te aodierit locratus eris fratrem tuum) eum ſcilicet cum integritate famę ad ſa-

In te ĩtelligĩt dõ ſr.

lotem redocendo. e (Si aũt te nõ audierit) q̃a cũ ſama minus bonũ ſit quàm bona vita, ſi non poſſet ſeruari bona vita fratris ſine detrimento ſuæ famæ, tũc ꝓcedẽdũ eſt ad ſalutẽ bonæ vitæ cũ aliquali læſionæ ſuæ famæ & ideo adducẽdꝰ eſt vnus alius vel duo ad ſciẽdũ.ſ. fratris delicta, & vt corã eis arguat̃: & ſi nõ ſe correxerit, tunc ſimpliciter cõtẽnenda eſt eius fama, vt cõſerue tur bonavita, vel ſaltẽ ordo iuſtitię ad terrorem aliorũ: & hoc eſt q̃d ſequit̃. f (Q̃d ſi nõ audierit eos ſe corrigẽdo. g (Dic eccleſiæ).i. p̃lato per denũtiationẽ publicã: & tũc ſunt teſtes inducẽdi ad facti ꝓbationẽ qui prius fuerãt inducti ad fratris ſecretã correctionẽ. h (Si autem eccle.&c.) p̃ceptũ p̃lati cõtẽnendo. i (Sit tibi ſicut ethnicus &c).i. ſeparet̃ ab alijs fidelibꝰ per excõica. & cẽſu. eccleſiaſticã. Et quod talia poſſint p̃lati eccleſię inferre ſubditur. k (Amen) id eſt fideliter. l (Dico vobis, quæcũque ligaueritis) q̃a Deus talẽ punitionẽ approbat) ſi iudiciũ eccleſiæ nõ errat: cõſiderandũ tñ circa prędicta quòd ſi pctm̃ occultũ fratris fuerit in p̃iudiciũ cõitatis, vt ſi aliq̃s tractaret ſecrete cũ aliquibus ciuibus qualiter ciuitas eſſet hoſtibꝰ tradẽda: vel ſi aliq̃s hæreticꝰ in ſecreto corrũperet fideles: tũc ſecreta correctio vel admonitio non eſſet expectãda: ſed ſtatim eſſet p̃lato denũtiãdum, qui poſſet tali periculo p̃cauere. Et idẽ iudicium de conſimilibus talibus eſt habendum. m (Iterũ dico vobis) hic cõſequẽter oſtẽdit q̃d nõ ſolũ debemus fratrẽ corripere, ſed etiã offenſam nobis illatã remittere. Et diuidit̃ in duas partes: q̃a primo facit q̃d dictũ eſt. Secũdo oſtẽdit quoties ſit offenſa fratris remittẽda ibi. Tũc accedẽs. dicit igit̃ primo. n (Si duo ex vobis cõſenſerint in animo.ſ. per aſſenſum ſibi inuicẽ remittẽdo. o (De omni re quacunque petierint fiet il.) q̃a oratio nõ eſt accepta corã Deo, ſi teneat odiũ contra fratrẽ in animo ꝓpter q̃d ſubditur. p (Vbi eñi ſunt duo vel tres congregati).i. charitate vniti. q (Ibi ſum in medio eorum) acquieſcendo bonæ voluntati & petitioni eorũdem dum tamen illa oratio habeat conditiones cõuenietes quæ ad hoc requirũtur: ſcilicet quod aliquis oret pro ſe pie & perſeueranter: his enim concurrentibus ſemper oratio exauditur: & ſi aliquando differtur, tamen tempore competenti impletur, ſicut habetur.cap.vij. Aduertendũ tamẽ quòd licet offenſa ſit ſemper remittenda, nõ tñ iniuria. Si eñi ex remiſſione iniurię & pœnę debitę ſequeret̃ pronitas in eo cui remittitur ad facilius peccandũ, nõ eſſet bonum ei remittere: ſimiliter ſi ex tali remiſſiõe eſſet ſcandalum eorum, & omiſſio iuſtitiæ, & in conſimilibus caſibus. r (Tunc accedens Pet. ad eum.) Hic oſtenditur quoties ſit fratri remittendum. Circa quod aduertendum quòd ſicut frequenter dictum eſt, Petrus tamquàm principalis aliquando loquebatur pro ſe & pro alijs: ideo audito Saluatore quòd offenſa fratris peccantis eſſet remittenda fratri: & hoc petijt ſi ſufficeret ad ſalutẽ dimittere ſepties. s (Dixit illi Ieſus) q̃ nõ ſufficeret dimittere ſepties: ſed vſque ad ſeptuagieſſepties & ponit̃ hic numerus determinatus pro indeterminato: ac ſi diceret toties quoties vt dicit beatus Aug.

Correctio f̃rna eſt ad mõitio charitatiua fratris de emẽdatiõe pctõrũ ex f̃rna charitate p̃cedẽs. q̃ claũaſio in ſua ſumma & hęc ẽ q̃ p̃cepto oĩbus. ric.iiij. ſen. di.xix. art. ij.q.j. et q̃a p̃ceptũ ẽ affirmatiuũ nõ obligat niſi ꝓ loco & tpe: & correctio f̃rna tripl̃r omitti põt.ſ. meritoriæ q̃ñ hõ non corrigit̃ q̃ñ nõ ẽ tp̃s neq̃ locꝰ ſcdo cũ pcõ mortali q̃ñ hõ ſperat fratrẽ à pctõ r̃trahere, & nõ facit: tertio cũ pctõ veniali q̃ñ hõ pp̃ incõmodũ tp̃ale ſit tardior. Ric.iiij. ſent.

¶ Expoſitio moralis.

Si autem peccauerit in te frater tuus &c.) id eſt te ſciente: vnde Augu. Quid eſt in te peccauerit, niſi tu ſcis quia peccauit. c (Vade & corripe eum inter te & ipſum ſolum.) Hiero. corripiendus enim eſt ſeorſum frater ne ſi ſemel verecũdiam amiſerit permaneat in peccato. d (Si te audi.lu.eris fratrem tuum.) Per ſalutem enim alterius nobis quoq; acquirit̃ ſalus. e (Si aũt te nõ au. adhibe tecũ vnum vel duos) glo. vt ſi dixerit nõ eſſe peccatum ꝓbent illud nõ eſſe peccatum. f (Quod ſi nõ audierit eos dic eccleſiæ) Chryſo.i. his qui eccleſiæ p̃ſident. h (Si autem eccleſiã nõ au. ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus) Aug.i. gentilis & paganus in numero fratrum nõ computandus. k (Amen dico vobis. Quæcunque ligaueritis &c.) Aug. de verbis dñi in mõte. Cœpiſti habere fratrẽ tuum tamquàm ethnicum & publicanum: liga illum in terra: ſed vt iuſte liges eum, vide. Nam iniuſta vincula diſrũpit iuſtitia. m (Iterũ dico vobis: quia ſi duo ex vobis conſenſerint) ſubintelligendum eſt ſi petierint pie perſeueranter & pro ſe. s (Domine quoties peccabit in me frater meus &c.) Subditur. x (Vſque ſeptuagies ſepties.) id eſt quadringentis nonaginta vicibus: vel vt dicit beatus Auguſtinus. Omnino quotieſcunque peccauerit ignoſcas.

¶ Quæſtio.xliiij.

Si eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus. Mat.xviij. Sup̃ quibus verbis quæritur, vtrum ſine peccato vnus homo poſſit iudicare & condẽnare alium hominem. Ad q̃d breuiter reſpondetur ſecundũm Aſteſanum in ſum. ſua lib.j. tit.xxxviij. q̃d vnus homo iudicet aliũ hominẽ tripliciter poteſt intelligi: vno modo extenſo vocabulo iudicandi ad arguere corripere & monere: & hoc circunſtantijs obſeruatis, fieri poteſt ſine peccato. Nam arguere ꝓprie ſuperiorum eſt reſpecto inferiorum. Vnde apoſtolus ad Tit.iij. Argue, obſecra, increpa. Sed modũ reprehẽſionis in ſecundo cap. explicat dicẽs. hęc loquere & exhortare & argue cum omni imperio. Verũ corripere eſt reſpectu pariũ. Idcirco in euãgelio hodierno dicit̃. Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eũ inter te & ipſum ſolũ. Monere verò eſt inferiorũ reſpecto ſuperiorũ. vnde Berñ. ad eugeniũ. Moneo te nõ arguo. Alio quidẽ modo vnũ hominẽ aliũ iudicare intelligi põt temerarie, quod vniuerſaliter interdicit: vt.ij. qõ.j.c.j.

Q ō de condẽnatione alicuius.

ſuper omnia ſcribitur. Primo ſuper omnia diligéter inquirite, vt cum iuſtitia & charitate definiatis, neminem condemnetis ante verum & iuſtum iudicium, nullum iudicetis ſuſpitionis arbitrio: ſed primum probate & poſtea charitatiuam proferte ſententiam: & quod vobis nō vultis fieri alteri facere nolite. Et ſi ſuſpitionibus quis tentatur: cum propheta pſ. cviij. clamare debet ad dn̄m dicēs. Amputa opprobrium meū quod ſuſpicatus ſum: quia Paulus.j.ad Corin. iiij.c.dicit. Nolite ante tempus iudicare.i. ante vniuerſale iudicium: quod filio Dei proprie reſeruatur. Vltimo vnum hominem alium iudicare intelligi poteſt ſecundùm ordinem eccleſiæ. Quæ dupliciter hominem iudicat. Iudicio ſcilicet diſcretiōis quod in manifeſtis & certis cuicunque conceditur eo modo quo ſuperius dictū eſt. Et iudicio correptionis quod prçlatis ſolum competere dignoſcitur. Quod gloſſ. ſuper illo verbo Pauli.j. Corin.v. Qui frater nominatur &c. tangitur dicens. Hoc inquit apoſtolus, dicendo noluit hominem ab homine iudicari ex argumento ſuſpitionis vel extraordinario vſurpatoque iudicio: ſed potius ſecundùm leges Dei & eccleſiæ. Cui inobediens mortaliter peccat ſecundùm verba Matth.xviij. Si eccleſiā non audierit ſit tibi ſicut ethnicus & publicanꝰ: quia talis ſecundùm doctorem noſtrū Landulphum excommunicatus eſt: & excommunicatio non eſt infligenda ſecundùm Ric. & doctorem ſubtilem niſi pro peccato mortali & multū enormi. Quia igit̄ oē iudiciū rectū vł recte factū ſecundùm hæc dicta bonum eſt, præter iudiciū temerarium: patet quia ſic vnuſquiſque ordine poſito alium iudicare valet præterquàm iudicio terminato quod ex inuidia procedit: ſicut ipſa detractio.

Homo iudicat duplici iudicio.

Feria quarta poſt dominicam tertiam quadrageſimæ. Euangelium ſecundùm Mat..xv.cap.

IN illo tēpore. Acceſſerūt ad Ieſum ab Hieroſolymis ſcribæ & phariſæi, dicentes. Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditiones ſeniorū? Non enim lauant manus †ſuas cum panem manducant.[a] Ipſe autem reſpondens, ait illis.[b] Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram[c]? Nam Deus dixit.[d] Honora patrē tuū & matrem tuā: & qui maledixerit patri vel matri morte moriatur[e]. Vos autem dicitis.[f] Quicūque dixerit patri vel matri munus quodcūque eſt ex me,[g] tibi proderit,[h] & nō honorificabit patrem ſuū aut matrē ſuā.[i] Et irritum feciſtis[k] mādatū Dei ꝓpter traditionē veſtrā.[l] Hypocritæ bene ꝓphetauit de vobis Eſaias, dicēs.[m] Populus hic labijs me honorat, cor aūt eorū longe eſt à me. [n] Sine cauſa aūt [o] colunt me, [p] docētes doctrinas & mādata hominū.[q] Et conuocatis ad ſe turbis,[r] dixit eis.[s] Audite[t] & intelligite.[v] Non quod intrat in os,[x] coinquinat hominē,[y] ſed quod ꝓcedit ex ore:[z] hoc coinquinat hominem.[a] Tunc accedentes diſcipuli eius, dixerunt ei. Scis quia phariſæi audito hoc verbo ſcandalizati ſunt. At ille reſpondens ait.[b] Omnis plantatio quā non plantauit pater meus cœleſtis, [c] eradicabitur.[d] Sinite illos:[e] cæci ſunt [f] & duces cçcorum. Cçcus autem ſi cçco ducatum præſtet, ambo in foueā cadunt. [g] Reſpondens autem Petrus dicit ei.[h] Ediſſere nobis[i] parabolā iſtā. [k] At ille dixit. Adhuc & vos ſine intellectu eſtis.[l] Non intelligitis, quia omne quod in os intrat in ventrem vadit, [m] & in ſeceſſum emittitur.[n] Quæ autem procedūt de ore,[o] de corde exeūt: [p] & ea coinquinant hominem. [q] De corde enim exeunt cogitatiōes malç, [r] homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ. [s] Hæc ſunt quæ coinquinant hominem.[t] Non lotis autem manibus manducare non coinquinat hominem.

† Lauātmanus ſuas iudçi i minimis formidabāt. Et [d] re vili Xp̄i diſcipulos arguebant. Aut forte condemnabant. Nam dicebant: xp̄i diſcipuli īurātes illotis mādicabāt. Sed grauiora pctā nō formidabāt vt luti detractiones, inuidiā, vſuras furta occulta, & adulteria. Deq hꝰ dn̄s mat. vij. iudços arguit dicens. Quid aūt vides feſtucā i oculo fris tui trabē i oculo tuo non vides.

Poſtilla.

IN illo tempore. Acceſſerūt ad Ieſum &c.) Hic exponitur vera promulgatio legis Euangelicæ à Chriſto ad gentiles reprobando iudæorum expoſitionem falſam legis. Et diuiditur in tres: quia primo arguit iudæos de eo qđ dictū eſt. Scd̄o de apparēti ſctitate: ibi. Hypocritç. Tertio de vana ſupſtitiōe ibi. Audite & intelligite. Prima in duas: q͞a primo ponit̄ iudçorū maligna interrogatio ad xp̄i dephēſionem. Secūdo ponit̄ eiꝰ rn̄ſio vera ad eorū confutationé: ibi. Ipſe aūt rn̄dēs. Ad euidētiā primæ partis aduertendū quòd à tpe moyſi de voluntate Dei conſtituti ſunt ſeptuaginta ſenes ętate & moribus maturi: & ſciétia prȩditi ad regimē

Diuiſio Euangelij.

ipſius populi & moyſes erat ſup eos:ita quòd in
vniuerſo erāt ſeptuagintavnus:vt hr̃ Nu.xj. Et
ex illo tp̄e ſtatutū eſt quòd tot eſſent ad regimē
populi ordinati. Et iſti dicebanť iudices ordina
rij:q̄a per impoſitionem manus inſtituebanť:vt
habeť in gloſsis hebraicis in multis locis Et iſti
reſidebāt in hieruſalē: & ad eos fiebat recurſus
de ciuitatib⁹ in ambiguis, & difficilib⁹: & eorū
Statuta. determinatio habebatť ꝓ lege firma quā nō lice
bat trāſgredi:vt hr̃ Deut.xxviij. Iſti etiā ſtatue
bant aliqua quæ ꝑtinebant ad regimē populi &
in ſtatutis eorum erant aliqua quę cadebāt ſub
p̄cepto tāquàm neceſsitatis,& aliqua ſub moni
tione tamquam cuiuſdā decentię & boneſtatis.
De talibus autem erat iſtud ſtatutum quod hic
tangiť:videlicet quòd accedētes ad mēſam pri⁹
lauarēt manus ſuas. Verūtn̄ Phariſæi & ſcribæ
intellectum huius mandati volebāt trahere ad
quandam falſitatē:videlicet quòd per hoc acq-
rereť quędā munditia ſpiritualis. Mouebātur
aūt ad hoc quia in lege aliquæ immunditiæ per
coporales ablutiones dicebanť emūdari. Quia
ergo diſcipuli xp̄i aliqua quæ nō erant neceſſa-
ria ſed magis cuiuſdā ſuperſtitionis inquantum
intellectus ſic trahebatur non obſeruabāt:xp̄m
in diſcipulis ſuis arguebāt tamquā cōtemptorē
doctrinæ ſeniorū,vt ſic redderent eum populo
Chriſti re- odioſum. a (Ipſe aūt.) Hic poniť xp̄i reſpōſio
ſponſio. vera ad ipſorū confutationē dicēs. b (Quare
& vos tranſgredimini mandatū Dei.)nō reſpō-
deť dicēdo qđ lotio manuū quā faciebāt ad ho
neſtatem eſſet mala, vel quòd apoſtoli ipſam
omittendo bene facerent vt facit ad honeſtatē:
licet bene facerēt omittēdo ꝓpter ſuperſtitionē:
ſed quaſi clauū clauo retūdendo,dicit eos defi-
cere:quia faciebant tranſgredi mādatū Dei ꝓ-
pter mādatum hominū. Quod probat dicens.
c (Nam deus dicit.) Exo.xx. d (Honora pa
trem tuum.) Honor iſte non ſolūmodo intelli-
gitur reuerentia,ſed & adminiſtratio neceſſa-
riorum. Hanc aūt excludebant per ſuā doctri-
nam falſam:q̄a ſacerdotes qui erant cupidi, vt
bona quæ eſſent adminiſtranda parētibus con-
uerterentur in lucra eorum, dicebant quòd me
lius eſſet illa Deo offerre. Tum quia pater prin
cipalis & ſpiritualis. Tum quia licet per talem
oblationem parentes ſuſtinerent detrimentum
corporale,conſequebantur tn̄ bonum ſpirituale
inquantū illud quod erat in eorum neceſſitatē
cōuertendū Deo offerebať. Et ex hoc ſequeba-
tur quòd p̄ceptū de honore parentū,inquātum
intelligitur in hoc adminiſtratio neceſſariorū,
euacuabať per talē expoſitionē falſam. Et hoc
eſt quod dicit ſaluator. e (Vos aūt dicitis.) fal
ſe.ſ.exponēdo mādatum Dei. f (Quicunque
dixerit patri vel matri munus quodcunque ex
me eſt:) Deo conſecratū.ſ.& oblatū. g (Tibi
proderit.)magis ſup.quàm ſi expenderes in ne
ceſsitates tuas:& eſt cōſtructio defectiua: & eſt
ſenſus. Quicunque dixerit &c.i.licite & bene
poteſt dicere quod dictum eſt & impleuit præ-
ceptum diuinum,& eſt dignus vita æterna: qđ
eſt falſum:quia ſecūdùm veritatē eſt tranſgreſ-
ſor pręcepti. Et hoc eſt quod ſubditur. h (Et
non honor pat.&c.) illud quod erat ſibi debi-
tum ſubtrahendo. i (Et irritū feciſtis) vos ſa-
cerdotes phariſæi. k (Mādatum Dei &c.) Ad Pr̃ dʒ ꝓui-
maiorem intellectū cōſiderādū quòd pater per deŕ filijs &
ſe tenetur ꝓuidere filijs quia eſt cauſa eorū quā filij pr̄ibus
tum ad eſſe,& ideo debet eis nutrimentū & do- neceſsitatē
cumentū. Filius aūt tenetur ꝓuidere parētibus habentib⁹.
de neceſſarijs per accidens.ſ.ſi indigeāt & ipſe
ſit potens:& ideo ſi pater iam neceſsitatem in-
currerit bona de quibus filius poteſt ſibi admi-
niſtrare iam ſunt ſibi debita:de alieno autē nul
lus pōt Deo ſacrificiū facere:& ideo talia Deo
offerre non eſt licitum, quia hoc eſt tranſgredi
præceptum de honore parentum. Secus autem
eſſet ſi filius bona ſua Deo vouiſſet vel conſe-
craſſet antequàm parentes eſſent in neceſsitate
poſiti: quia tunc non eſſet licitum de eis proui
dere parentibus:quia ſi eſſet Deo votum factū
de aliquo immolatitio non poſſet mutari:ſi au-
tem de aliquo immolatitio non poterit mutari
niſi in redemptione. Ex dictis patet falſitas il-
lius opinionis,quæ dicit quòd filius poſt profeſ
ſionem factam in religione tenetur exire clau-
ſtrum propter neceſsitatē parentum etiam con-
travoluntatem ſui ſuperioris:quia per talē pro-
feſsionem eſt Deo iam conſecratus: & ideo pro
pter neceſsitatem parentum non debet contra
votum tale facere. Hoc etiam patet alia ratiōe:
quia filius cū venerit ad ætatē adultā ſicut pōt
inuitis parētibus licite matrimoniū contrahere
vel ad ſacerdotiū ꝓmoueri,ita etiā religionem
ingredi, ceſſante tunc neceſsitate parentum.
Sed per ſacerdotium excuſatur de hoc quòd nō
tenetur ſubuenire patri per vſum armorum ſi
ab hoſtibus inuadatur:quia iam non eſt ſibi li-
citum pugnare corporaliter. Similiter per ma-
trimonium excuſatur quòd non tenetur mane-
re cum patre: quia eſt obligatus vxori. Ergo
multofortius per profeſsionem factam in reli-
gione,excuſatur à ſubueniendo parentibus,niſi
ſecundùm modum conuenientem ſuæ regulæ.
Et per conſequens non debet propter hoc con-
tra votum obedientiæ facere: immo eſſet inobe
diens hoc faciendo. Per hoc patet ſolutio cu-
iuſdam rationis quæ ſolet ad oppoſitum in-
duci: quæ talis eſt. Votum factum de his quæ
ſunt ſupererogationis,non præiudicat illis quę
ſunt de neceſsitate præcepti, cum præceptum
implere ſit neceſsitatis: vouere autem talia
non. Sed votum religionis eſt de his quæ ſunt
ſupererogationis: ſubuenire autem parenti-
bus in neceſsitate eſt de neceſsitate præcepti:
ergo per votum religionis per profeſsionem Votū eſt ꝓ
ſolennizatum non abſoluitur aliquis, quin miſsio factā
teneatur adminiſtrare parentibus ſicut ante: deo & ſctis
ergo per conſequens tenetur exire clauſtrum ex ꝓpoſiti
propter neceſsitatem parentum: etiam contra ſuperoga-
voluntatē ſuperiorū. Dicendū qđ per ꝓfeſsio- tiōe deo ſa

ſta propter bonū ſinē ex delibera tiōe firmata. Ric. iiij. ſen.

ſiem non abſoluitur à præcepto:bene tamē abſoluitur. aliquo modo implendi præceptum:qa
præceptum de honore parentum eſt affirmatiuum:& ideo non obligat ad ſemper ſed ꝑ loco
& alijs debitis circūſtantijs,quæ aliqū variātur
ſcd̄m conditionē ipſius implētis præceptū:quia
aliquis modus ſubueniendi patri efficit̄ & incō
ueniēs & illicitus ipſi filio per aſſumptionē alicuius
ſtatus liciti imo etiam perfecti:ſicut ſubuenire
patri per defenſionē armorum efficitur
illicitum per ſacerdotij ſtatum:tenet̄ tñ ei ſubuenire
alijs modis ſuo ſtatui conuenientib⁹.Ita
eodem modo poſt votum obediētiæ ſubuenire
patri cōtra volūtatem ſuperioris efficitur illicitū
ipſi religioſo:tenet̄ tñ ei ſubuenire modis cōuenientibus
profeſsioni ſuæ. l (Hypocritæ)
hic redarguit ſaluator iudæos de falſa ſanctitatis
ſimulatione:quia ad hoc quòd eſſent in reuerentia
populi oſtendebāt ſanctitatē in verbis &
exteriori cōuerſatione,cum tamē corrupti eēnt
in intentione,ſicut fuerat ꝓphetatum per Eſa.
xxix.c.licet ſub alijs verbis ponat̄ quàm hic:ſententia
tamē eſt eadem.ſequit̄. n (Siue cauſa).i.
fruſtra. o (Colunt me.)Sicut eñ medicina dr̄
ſine cauſa vel fruſtra propinari,quæ non cōfert
ſanitatem ſic cultus diuinus,qui nō ducit ad verum
fœlicitatem. Sequit̄. p (Docentes doctri.
& mā.homi.)quia propter ſuam auaritiam docebāt
tranſgredi mādata Dei propter traditionem
ſuam,vt viſum eſt in falſa expoſitione præcepti
de honore parētum:& hoc etiam faciebāt
ꝓpter ſuam ſuperbiam,vt ꝓpter doctrinæ autoritatem
populus deferret eis maiorem reuerentiam.
s (Audite & intelli.) Hic ſaluator arguit
iudæos de vana ſuperſtitiōe. Et diuidit̄ in duas
partes:quia primo facit qđ dictum eſt in generali.
Secundo magis explicat intētionem ſuam
in particulari:ibi. Rūdens autem petrus. Primo
in duas:quia primo in gn̄ali poſuit ſuum documentum:
ſecundo ex hoc ſubiungit phariſæorū
ſcandalum:ibi. Tunc accidentes . Circa primū
aduertendum quòd ſicut dictum eſt lotio manuum
ante comeſtionem vel cibariorum appoſitionem
faciebat ad quandam honeſtatē & mūditiam
corporalem:& in hoc erat bonum:ſed ſi
omitteret̄ temere quòd ex hoc incurreretur im
mundicia ſpūalis,hoc eſſet falſum & ſuperſtitioſum,
quia immundicia ſpūalis prouenit ab interiori
delectatiōe,& conſenſu mentis nō ab ipſis
rebus corporalib⁹.Et hoc eſt quod dicitur hic.
q (Et conuocatis ad ſe turbis.)reuocando eos
à falſa doctrina eorum. r (Dixit eis.) s (Audite),
ſcilicet aure corporis. t (Et intelligite)
aure mentis. v (Non quod intrat in os), id
eſt cibus corporalis. x (Coinquinat hominē)
ſpiritualiter,ſcilicet niſi inquātum per delectationem
malus efficitur ad cibū. y (Sed quod
proce.ex ore.,id eſt verba quæ ſunt malitiæ interioris
ſignificatiua. z (Hoc coinquinat hominem.)
conſiderandum quòd Chriſtus hic nō
dicit contra legem. Licet enim aliqui cibi in lege
reputarentur immūdi,vt caro porcina & huiuſmodi,
hoc tamen non erat ſecundum eorum
doctrinam : quia omnis creatura Dei bona eſt.
j.ad Thim.iiij.c.vnde Geū.j.vidit Deus cuncta
quæ fecerat,& erant valde bona. Dicitur autem
porcus immundus & agnus mundus : vt dicit
Aug.contra fauſtum:quia per animalia immunda
ſecūdum legem ſignificantur quædam vitia
quæ ſunt euitanda:& ideo quia lex euangelica
quę ſpūalis eſt,inchoata fuit per Chriſtū : ideo
& illa obſeruatio figuralis ciborū non erat amplius
obſeruanda. a (Tunc accedentes diſcipuli
eius.) Hic ex doctrina Chriſti ponitur phariſæorum
ſcādalizatio:quia per doctrinā Chriſti
videbant eorum ſimulationes & doctrinam
reprobatam:& non poterant reſiſtere per rationem
vel per ſcripturā : ideo ex inuidia mouebātur
cōtra Chriſtum ad mouendū ſeditionē. Et
quia veritas vitæ,iuſtitiæ & doctrinæ nō eſt dimittenda
ꝓpter ſcandalū aliorū:quia tale ſcandalum
ꝓcedit ex malitia ipſius ſcādalizati:vñ
dixit Greg. Si de veritate ſcādalū oritur rectl⁹
oriri permittitur quā quòd veritas relinquitur:
ideo ſubditur. b (Omnis plantatio).ſ. doctrina
ab homine inuēta quæ nō eſt legi ipſius Dei
conſona. c (Eradicabitur.)quia nō habet firmum
fundamentum & radicem. d (Sinite illos),
id eſt doctrinam eorum euitate. e (Cæci
ſunt),id eſt carētes vero intellectu legis. f (Et
duces cæcorum.)quia alios excæcant ſuo errore
& ducunt eos ad præcipitium. g (Reſpondens
autem Petrus.) Hic aperitur prædictæ doctrinæ
Chriſti intellectus magis in ſpeciali:qa
Petrus pro ſe & pro alijs quæſiuit intellectum
Dei. h (Ediſſere nobis),id eſt expone. i (Parabolam
iſtam),id eſt ſententiam occultam.
k (At ille dixit. Adhuc & vos ſine intellectu
eſtis.)quaſi dicat tādiu audiſtis doctrinam meā
quòd ſtatim deberetis intelligere ea quæ dicta
ſunt.vnde ſequitur. l (Non intelligitis quia
omne &c.) Iſtud eſt verum per ſynecdochen:
quia aliqua pars de omni cibo quod intrat in
os. m (Et in ſeceſſum emittur) quia in omni
cibo quantumcunque puro eſt,aliquid impuritatis:
& à natura expellitur tamquàm ſuperfluum:
& aliquid retinetur tāquàm ad nutritionem
neceſſarium:& neutrum iſtorum coinquinat
hominē ſpiritualiter loquendo. n (Quæ
autem procedunt de ore.) vt verba . o (De
corde exeunt:)quia ſunt conceptus mentis ſignificatiua.
p (Et ea coinquināt hominem.)
quando ſunt malę cogitationis ſignificatiua. Et
hoc eſt quod ſequitur. q (De corde enim exeunt
cogitationes malæ.)& per conſequens.
r (Homicidia),id eſt conſilia & colloquia ad
perpetrandum huiuſmodi vitia, quæ hic tanguntur
& conſimilia. s (Hæc ſunt quæ coinquinant
hominem.)ſpiritualiter. t (Non lotis
autem mani.&c.non coinquinat.)immunditia
ſpirituali.

De præcepto honoris parētū.

Chriſt⁹ redarguit iudęos de hypocriſi.

Redarguit iudęos de ſuꝑſtitiōe.

Phariſæorū ſcandalizatio ē cū ſcandalum dictū vel factū minus rectū ꝓbēs alteri occaſionē ruinę. Ita no. car di.in cle.j. de off.ord. & ſecundū Lau.à ſcandalon græce quod eſt ruina latine dr & eſt duplex ſcilicet actiuum & paſſiuū.de clā. in ſua ſumma.

¶ Expoſitio moralis.

Acceſſerũt ad Ieſum &c. Per ſcribas & phariſæos multũ ſollicitos de munditia exteriori, & modicum de interiori ſignificantur hypocritæ falſæ arguentes frequenter alios de modicis, cum tamen ſint infecti grauibus peccatis: ꝓpter qđ dicit̃ eis Matt. vij. c. Quomodo dicis fratri tuo frater ſine vt eijciã feſtucã de oculo tuo: ecce trabs eſt in oculo tuo. o (Quare & vos trãſgredimini mãdatũ dei.) Simile fit hodie in multis locis in quibus maior ſollicitudo habetur circa cuſtodiã mãdatorum hominũ quàm circa cuſtodiã diuinorum præceptorũ: quia grauius punit̃ tranſgrediẽs maudatum principis vel prælati: qđ tamẽ frequẽter nõ eſt malũ niſi quia ꝓhibitũ: quàm tranſgrediens Dei mãdatum: quod de ſe ſemper eſt illicitum. m (Populus hic la.me.ho.) hoc põt dici de doctoribus & prædicatoribus, qui docent bene & viuunt male. Cætera ſunt ita moralia quòd nõ indigent alia moralitate.

¶Quæſtio.xlv.

Quõ de malo iudicio. Quare diſcipuli tui tranſgrediũtur traditiones ſeniorum. Mat.xv. In quibus verbis oritur quæſtio: vtrũ pro leui cauſa mali, quę apparet in operatione alicui⁹ poſſit fieri malum iudicium ſine peccato mortali? Ad quod breuiter reſpondetur ſecundũm doctrinam domini Alexandri de ales in ſuo ſecundo volumine: & etiam ſecundũm quòd habetur ex vltima gloſſa ſuper capi. Si quis de gradu. extra de purgatione canonica, quòd pro leui cauſa ſiue magno & lętali crimine nemo iudicare temerariæ poteſt. leuis enim cauſa mali eſt, vt pdicta gloſſa dicit, quãdo ſunt plura ſigna boni, pauca mali: ſicut cum mulier vel iuuenis quidam deiverbum attente & deuote frequentant. Item cum homo peccator licet ſceleribus olim fuerit multis inuolutus prædicationem frequẽtat & eam audit attente ac deuote. Cæterum cum homo claræ famæ vitæq́ue bonæ & conuerſationis honeſtæ in loco ſatis honeſto, & tempore non incongruo cum muliere deuota turpi & ægrota quandoque verſatur. In his vtrique malum iudicare falſum & temerarium iudicium eſt. Idcirco in regiſtro Greg. ait. Graue eſt ſatis & indeceus, vt in re dubia certa dicatur ſententia, & Bernard. ſuper canticis ſermone duodecimo dicit. Si is qui de clauſtro eſt, conuerſatur in populo interdum minus diſcrete, minuſve circunſpecte ſeſe agere deprehẽderit, verbi gratia, in verbo, in cibo, in ſomno, in riſu, in ira, in iudicio, non in iudicando confeſtim proſiliat: ſed meminerit ſcriptum. Melior eſt iniquitas viri quàm bene faciẽs mulier. Nam tu quidem intua cuſtodia vigiliam bene facis, ſed qui iuuat multos, & melius faciunt & virilius. quòd ſi implere non ſufficit abſque aliqua iniquitate id eſt abſque quadam inæqualitate vitæ & conuerſationis ſuæ momento: quia charitas operit multitudinem peccatorum. hæc ille. Nam qui tales iudicant ſimiles ſimiæ eſſe noſcuntur, quę granatum pomum comedere cupit: ſed qa corticẽ ſentit amarum, illud citiſſime proijcit: proinde Iſidorus in ſynonimis ait. Nullum iudices ſuſpitiõis arbitrio: ante proba, & ſic iudica. Nõ enim qui accuſatur, ſed qui conuincit̃, reus eſt. Sic vnque iudicauit phariſæus: vt Luc. vij. cap. ſcribitur ipſum dominum qui ſe tangi à Magdalena permiſit. Sic etiam iudicatus eſt dominus quando cum muliere ſamaritana loquebatur: vt. iiij. capitu ſui libri Ioan. ait. Sic inſuper cum ſcribæ & Phariſæi iudicauerunt: quia diſcipuli ſui manus non lauabant, cum panẽ manducabant, dicentes. Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditiones ſeniorum? Non enim lauant manus.

Feria quinta poſt dominicã tertiã quadrageſimæ. Euangelium Luc. quarto capi.

IN illo tempore.[a] Surgens Ieſus de ſynagoga,[b] introiuit in domum Symonis.[c] Socrus autem Symonis tenebatur[†] magnis febribus: & rogauerunt illum pro ea. Et ſtãs ſuper illam, imperauit febri, & dimiſit illam. Et continuo ſurgens miniſtrabat illis.[d] Cum autem ſol occidiſſet, omnes qui habebant infirmos varijs languoribus, ducebant illos ad Ieſum. At ille, ſingulis manus imponẽs, [e] curabat eos.[f] Exibant autem dæmonia[g] à multis clamantia, & dicentia: qa tu es fili⁹ Dei.[h] Et increpãs nõ ſinebat ea loqui, qa ſciebãt ipm eſſe xpm. [i] Facta autem die, egreſſus ibat in deſertũ locũ, & turbæ reqrebãt eũ, & venerũt vſque ad ipſum, & detinebãt illum ne diſcederet ab eis. Quibus ille ait, quia & alijs ciuitatibu⁹ oportet me euangelizare regnum dei, quia ad hoc miſſus ſum. Et erat prædicans in ſynagogis galileæ.

† Magnis febrib⁹ tenebat̃. Socrus petri. i. natura hũana magnis febrib⁹ ægrota fuit. ſ. à ꝑ uaricatione primi parẽtis vſq; ad aduẽtũ xpi q̃ à tãto languore morbi febris eã ſanauit: febres ſũt ea mala culpæ & paupertatis q̃ tranſgreſſis mãdatis ꝓthoplauſt⁹ nobis filijs & ſibimale demeruit mũdiq; ſinẽ ſecit. vñ diſt. xxxv. c. vj. die & infra vbi cib⁹ cœpit finis ſaſti & eſt mũdi vbi cœpis.

Poſtilla.

IN illo tẽpe. Surgẽs Ieſus &c.) Hic ponit ſecundum miraculũ ꝑ xpm opatũ, & diuidit in duas ptes. In principalẽ & in incidẽtalẽ. Secũda ibi. Cũ aũt ſol occidiſſet. Circa primum ſciendũ quòd ſynagoga erat locus vbi cõ-

ueniebāt legiſperiti,& cōis populus ad audiendū doctinā legis,maxime diebus ſabbatorū in quib⁹ diuinis erat vatādū:ideo tali loco & tpe fuerat & docebat eos Chriſt⁹:quia erat cōueniēna doctrinæ eius. Scien.ſecundo qđ cū Chriſtus doceret in ſynagoga iudęos,erat ibi hō à ſpū immūdo,hoc eſt obſeſſus à dæmōe,& exclamauit dolens de xp̄i doctrina, quæ erat animarū ſal⁹ & medicina,qué obſeſſum liberauit in ſynagoga,& poſt liberationem ipſius obſeſſi,liberauit ſocrū Symonis febricitātē:qđ fuit ſcđm miraculū:& hoc eſt qđ dr̄. a (Surgés &c.)ſ.poſt p̄dicationé & eius cōfirmationé p expulſioné dæmonis. b (Introiuit &c.)vt ibi acciperet refectioné poſt laboré. c (Socrus aūt Symonis tene. magnis febri.)lʒ em̄ virtute naturę febris curari poſſit: nō tñ in inſtāti: Chriſt⁹ aūt ſanauit eā ſubito,& ita perfecte quòd illa mulier miniſtrabat eis. Ex quo oñditur iſta curatio miraculoſa ad diſcipulorum cōfirmationé. d (Cū autem ſol occi.) Hic ponit̃ pars incidéralis. Occaſione em̄ hui⁹ ſanatiōis illi qui habebāt infirmos varijs languorib⁹,adduxerūt eos ad Chriſtū quærétes remediū: & hoc eſt,qđ dr̄. Cū aūt ſol occi. Dicit autem theophilus expoſitor quòd adduxerunt ita tarde eos ad Chriſtum:quia illa dies erat ſabbati,& credebāt curatiōes non eſſe licitas durante die ſabbati,quæ finiebat̃ in veſpera illius diei. e (Curabat eos).i.omnes qui fuerant ibi adducti,qui erāt multi,vel curabat eos id eſt plures de adductis:qđ fides & deuotio curationem merebantur. f (Exibant autem dæmonia).Id eſt omnia vel plures,eodé modo exponendo. g (A multis clamantia & dicentia, quia tu es filius Dei)quia Chriſtus ad ſalutem hominū erat miſſus. Per p̄phetias em̄ de Chriſto dictas quæ determinauerāt,tempus,locum, & modum veniendi ipſius Chriſti: ſcđm quòd plenius declaratū eſt in qōne de aduétu meſſiæ cópletas i eo:& p alias cicūſtātias iudęi ſciebāt ip̄m eſſe xp̄m in lege p̄miſſum:vt patet hic p textū euāgelicū,& etiá Mar.j.vbi p̄cepit xp̄s dæmoni,di.Obmuteſce. Verūtñ neſciebāt ip̄m eé deū. Nec p tentationé in deſerto diabol⁹ potuit ſcire de xpo,vtrū eſſet dei filius per naturá hñs eandé naturá nūero cū pr̄e,licet ad hūc finé tripliciter eū tētauerit,vt dictū fuit pleni⁹ Mat.iiij. Si em̄ cognouiſſent dæmones ip̄m eſſe deū nūq̄ induxiſſent iudæos ad ip̄m crucifigédū ſcđm q̄ dicit̃.j.Corin.ij.c.Si cognouiſſent nūq̄ dn̄m gloriæ crucifixiſſent. Aliqui aūt doctores dn̄t quòd nó ſolū nócognouerūt dęmóes ip̄m eé deū,vt dictū eſt,ſed nec etiá cognouerūt certitudinaliter ipſum eſſe xp̄m in lege p̄miſſum:ſed tm̄ cognouerunt quadá cōiectura multū p̄babili,quæ in hoc loco,& alijs locis euágelij pluribus nomine ſciētiæ exprimit̃.Sed primū dictū magis vr̄ cōſonū textui & dictis ſctōrū. h (Nō ſinebat ea loqui.)Cōpellebat em̄ xp̄s dæmones ad tacédū de ipſo,ne veris falſa miſcerent,& ne viderent̃ q̄rere teſtimoniū ab ipſis maxime:q͠a phariſæi dicebāt ip̄m in beelzebub principe dęmoniorū eijcere dęmonia:vt hr̄ Mat.xij.vbi dictū phariſęorū pleni⁹ excludit̃,vt patuit ſupra p expoſitioné ibidé. i (Facta aūt die,egreſſus ibat in deſertū locū).In hoc dās exéplū vt prędicator,& mirabiliū diuinorū operator,debeat fugere populi applauſum. Patet litera euangelij de ſe.

Quare Christus erat miſſus.

¶ Expoſitio moralis.

SOcrus auté Symonis tenebatur magnis febrib⁹. Per quá ſignificat̃ pſona iracundiæ calore aut cōcupiſcétiæ laborās ſuper quá ſtat Ieſus cū iſtas paſſiones mitigat:& tūc ei deuote miniſtrat. d (Cū auté ſol occi.) p hoc ſignificauit quòd paſſio ſua in qua iuſtitiæ ſol occidit:futura erat medicina omnis ſp̄ualis infirmitatis. i (Facta auté die egreſ.ibat in deſertum locū)dās in hoc exemplū p̄dicatorib⁹ reuertédi ad ſolitudinem cōtemplationis poſt laboré prædicationis,& vt gratias Deo agant de profectu præterito,& ſe diſponant pro futuro.

¶ Quæſtio.xlvj.

EXibant autem dæmōia à multis clamantia &c.) Luc.iiij. capi.ſuper quibus quęritur vtrū dolo loqués atque ignoranter contra proximum temerarie iudicet. Ad quod breuiter reſpondetur quòd ſic. Nam iudex proprio dolo vel imprudétia contra aliqué ſententiam ferens,ſecundùm Ray.in titu.de rapto.& hoſti.in ſum.& Alex.lib.j.titu. xxxviij. Tenetur leſo ad omne intereſſe,vbi non poſſet induci ille,p quo ſententiam tulit ad integrá reſtitutioné:& hoc maxime dicit̃ in iudicio conſciétię. Qđ veró graue ſit,vel odio,vel amicitia, vel mūere,vel metu,vel quolibet mō iudiciū peruertere Aug.teſtat̃ di.Quicūque auté conſanguinitate,aut amicitia,vel hoſtili odio,vel inimicitijs in iudicādo ducit̃ peruertit iudiciū chriſti,qui eſt iuſtitia:fructū illius vertit in dānationis amaritudiné:vñ fit quòd ſi quiſpiá dolo & ignorātia loquit̃,licét verū atque bonū dicat:& illi de quo fatur minime noceat nihilomin⁹ temerarie iudicat. Idcirco.xj.q.iij.no.quòd Aug. de ſermone dñi in monte ait. Temerariū inquit iudicium plerūque nihil nocet ei de quo temerarie iudicat̃:ei aūt qui temerarie iudicat ipſa temeritas neceſſe eſt vt noceat. Et quia dæmonia quæ Chriſti præcepto à multis exibāt,dolo atque ignorāter clamabāt. Tu es filius Dei:dolo q͠a verbo laudabāt & facto cōtradicebāt,& officiū apoſtolicum ſcđm Chry.vſurpabāt,& miniſterium Chriſti lingua fœda publicabant ignoranter:quia ſecundùm Bedam ſuſpicabant̃ eú eſſe Chriſtum &.ij.q.j.c.ſuper omnia.nullū iudices ſuſpitionis arbitrio.ideo ipſe Chriſtus increpans non ſinebat ea loqui.

De temerario iudicio.

Feria.vj.poſt dominicá tertiá quadrageſi. Euangelium ſcđm Ioā.iiij.c.

IN illo tempore. Venit Ieſus in ciuitatem Samariæ, quę dicitur Sichar,[a] iuxta prædium quòd dedit Iacob Ioſeph filio ſuo.[b] Erat autē ibi fons Iacob.[c] Ieſus autem fatigatus ex itinere,[d] ſedebat ſic ſuper fontē.[e] Hora autem erat quaſi ſexta:[f] venit mulier de Samaria haurire aquam.[g] Dixit ei Ieſus. Da mihi bibere.[h] Diſcipuli enim eius abieran t in ciuitatem,[i] vt cibos emerent†.[k] Dicit ergo ei mulier illa Samaritana.[l] Quomodo tu iudæꝰ cum ſis[m] bibere à me poſcis quæ ſum mulier Samaritana?[n] Non enim coutuntur iudæi Samaritanis.[o] Reſpondit Ieſus, & dixit ei. Si ſcires donum Dei,[p] & quis eſt qui dicit tibi da mihi bibere:[q] tu forſitan[r] petijſſes ab eo,[s] & dediſſet tibi aquam viuam.[t] Dixit ei mulier. Domine neque in quo haurias habes. & puteus altus eſt.[v] Vnde ergo habes aquam viuam?[x] Nunquid tu maior es patre noſtro Iacob,[y] qui dedit nobis puteum,[z] & ipſe ex eo bibit & filij eius, & peccora eius?[a] Reſpondit Ieſus, & dixit ei.[b] Omīs qui bibit ex aqua hac,[c] ſitiet iterum.[d] Qui autē biberit ex aqua quam ego dabo ei,[e] non ſitiet in æternum.[f] Sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitā æternā.[g] Dixit ad eum mulier. Dñe da mihi hāc aquam,[h] vt nō ſitiā, neque veniā huc haurire.[i] Dixit ei Ieſus: Vade voca virū tuū,[k] & veni huc.[l] Reſpondit mulier & dixit. Nō habeo virum.[m] Dixit ei Ieſus.[n] Bñ dixiſti, quia nō habeo virū:[o] qnq̄ em̄ viros habuiſti,[p] & hic quē habes nō eſt tuꝰ vir.[q] Hoc verè dixiſti.[r] Dixit ei mulier.[s] Dñe video,[t] quia propheta es tu.[v] Patres noſtri in monte hoc adorauerunt,[x] & vos[y] dicitis,[z] quia Hieroſolymis eſt locus vbi adorare oportet.[a] Dixit ei Ieſus.[b] Mulier crede mihi,[c] quia venit hora,[d] quando neque in monte hoc, neque in Hieroſolymis adorabitis patrem.[e] Vos adoratis quod neſcitis:[f] nos adoramus quod ſcimus[g] quia ſalus ex iudæis eſt.[h] Sed venit hora, & nunc eſt:[i] quando veri adoratores adorabunt patrem in ſpiritu[k] & veritate.[l] Nam & pater tales quærit qui adorent eum.[m] Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum in ſpiritu & veritate oportet adorare.[n] Dixit ei mulier, ſcio quia meſſias venit[o] qui dicitur chriſtꝰ.[p] Cum ergo venerit, ille nobis annuntiabit omnia. Dixit ei Ieſus:[q] ego ſum qui loquor tecum. Et continuo venerunt diſcipuli eius, & mirabantur quia cum muliere loquebatur.[r] Nemo tamen dixit,[s] quid quæris aut quid loqueris cum ea?[t] Reliquit ergo hydriā ſuā mulier, & abijt in ciuitatem,[v] & dixit illis hominibus.[x] Venite & videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcunque feci.[y] Nunquid ipſe eſt Chriſtus?[z] Exierunt ergo de ciuitate, & veniebant ad eum.[a] Interea[b] rogabant eū diſcipuli eius, dicentes. Rabbi manduca.[c] ille autem dixit eis.[d] Ego cibum habeo manducare, quem vos neſcitis.[e] Dicebant ergo diſcipuli eiꝰ adinuicē. Nunquid aliquis attulit ei manducare? Dixit eis Ieſus.[f] Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius qui miſit me: vt perficiam opus eius.[g] Nonne vos dicitis, quòd adhuc quatuor menſes ſunt, & meſſis venit.[h] Ecce dico vobis. Leuate oculos veſtros, & videte regiones, quia albę ſunt iam ad meſſem.[i] Et qui metit mercedem accipit,[k] & cōgregat fructum[l] in vitam æternam.[m] Vt & qui ſeminat ſimul gaúdeat, & qui metit.[n] In hoc enim eſt verbum verú:[o] quia aliꝰ eſt qui ſeminat[p], & alius eſt qui metit.[q] Ego miſi vos metere[r] quod vos non laboraſtis.[s] Alij laborauerūt, & vos in labores eorum introiſtis.[t] Ex ciuitate autem illa[v] multi crediderunt in eum Samaritanorum propter verbum mulieris teſtimonium perhibentis? quia dixit mihi omnia quęcunque feci.[x] Cum veniſſent ergo ad illum Samaritani, rogauerunt eum, vt ibi maneret.[y] Et manſit ibi duos dies:[z]

† vt cibos emerét. dñs Ieſus i ſuo ſacro mōvi uēdi in ſuo ſtātō collegio cōi more viuebat: nec hūanitatis vires excedebat: ex amicis & à bonis viris pecunias ꝑ modico victu ſumebat: aut pro eo diſcipulꝰ q ꝓvictu curá gerebat: hic ſacer textꝰ habet cū dicit diſcipuli eiū eius abiená nō tāta quòd quitquam proprij facerét ſed ꝑ neceſſitate haberét: ná bōa mundi xp̄s poſsidere noluit, cū dñs eét ſed rerū veſcibilū vſum hūanitꝰ habuit ſed nō quicquam proprij ſibi tenuit vñ xp̄s de ſe ait in euangelio: vulpes foueas habét, volucres cęli nidos: filius autē hoīs nō habet vbi reclinet caput ſuum.

& multo plures crediderunt in eum propter ſermones eius.[a] Et mulieri dicebant[b]. Quia iam non propter tuam loquelam credimus.[c] Ipſi enim audiuimus,[d] & ſcimus:[e] quia hic eſt verè ſaluator mundi.

Poſtilla.

IN illo tpe. Venit Ieſus &c. In hac lectiõe euãgelica determinat Ioã. de deriuatiõe effect⁹ grẽ quãtũ ad gẽtiles. Et qa xp̃i doctrina dupl'r deriuata eſt ad credẽtes.ſ.per ei⁹ doctrinã: & per miracula: vt habet Mar.vl. Sermonẽ cõfirmãte ſequẽtib⁹ ſignis: idõ primo agitur hic de deriuatiõe ei⁹ p doctrinã. ſcđo p miraculũ. ibi. Poſt duos dies. Prima diuidit in tres:

Diuiſio Euangelij.

qa primo ponit doctrinę xp̃i oportunitas. ſcđo ipſi⁹ qualitas ibi. Venit mulier. tertio cõſequentis vtilitas ibi. Reliqt ergo hydriã. Prima oſtẽdit ex eius acceſſu ibi. Venit ergo. Circa quod ſciendũ quòd xp̃o baptizato primo & diſcipulis eius cõſequẽter: vt patet ex dictis in hoc ca. phariſæi cõmoti fuerũt cõtra eũ inuidia: & ideo volẽs dare patiẽtię exemplũ, inde receſsit: & ſic occaſionem docendi gentiles habuit. Phariſæi enim ex inuidia perſecuti ſunt Ioannẽ & ꝓcurauerunt eum mitti in carcerem propter quod dicitur Mat.xvij. de Ioanne. Helyas iam venit, & fecerũt in eum quæcũque voluerunt. Eodem modo chriſtũ perſequebant & eius mortẽ tandẽ ꝓcurauerũt. Reliquit igit iudæã: qa perſeqbantur eius doctrinã, quãquam Ieſus non baptizaret tunc: licet primo baptizaſſet, vt dictũ eſt: ſed diſcipuli eius. In hoc eñ dedit xp̃s exẽplu p̃latis eccleſiæ cõmittendi ea quę poſſunt fieri commode per inferiores: vt ipſi liberius poſsint in altioribus exerceri. Eodẽ modo dicit de apoſtolis relinquẽtib⁹ iudæã ꝓpter eorũ incredulitatem. Act.xiij.c. vobis oportebat primum loqui verbum Dei: ſed qa repuliſtis illud, & indignos vos iudicaſtis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes: ſic eñ pręcepit nobis dñs. (Venit Ieſus &c.) Hic oſtẽdit cõueniẽtia doctrinæ Chriſti et oportunitas docẽdi ex acceſſu &c. Pro intelligentia huius eſt aduertẽdũ quòd xp̃s tranſiens de iudęa in galilæam erat tranſiturus per gentiles qui in regno decẽ tribuũ habitabãt: qui trãſlati fuerant à rege aſſyriorum illuc captiuatis inde decem tribus ſicut habetur.iiij. Reg.xvij. Conueniebant tamẽ cum iudæis aliqualiter: qa cum primo fuerãt trãſlati in terrã decẽ tribuũ, Dñs miſit leones eos deuorantes: & ideo Rex Aſſyriorũ habito cõſilio ſuper hoc, miſit vnũ de ſacerdotibus captiuis, qui doceret eos colere dominum. Verũtamẽ hi colebãt idola, vt ibidẽ dr: nec recipiebant oẽs libros veteris teſtamẽti: ſed tñ quinque libros Moyſi: & ſic partim erãt gẽtiles: & partim iudæi. Chriſtus aũt veniẽs de iudæa in galilęam habebat tranſire per mediam Samariam. Erat ergo ſamaria ciuitas gẽtilium.

Xp̃s dedit exẽplũ prælatis.

Vnde intelligẽdũ eſt quòd tota iſta in regio dicebatur ſamaria à nomine ciuitatis metropolis, quæ antiquitus dicebatur ſamaria: quamuis eñ tunc eſſet deſtructa tamen nomen remanſerat in terra. Ponitur autem oportunitas docendi ex acceſſu: quia acceſsit ad locum delectabilem & quietum & doctrinæ aptum, tum propter amœnitatem loci: tum propter fontis ibidẽ exiſtentis proprietatem, qui ſignificat doctrinam Chriſti & gratiam ſecundũm quòd dicit. Eſa. xij. Haurietis aquas in gaudio de fontibus ſaluatoris &c. Et hoc eſt quod dicitur. (Venit Ieſus in ciuitatem ſama. quæ dicitur ſychar.) antiquitus dicebatur ſichen. vt habetur Geñ.xxxij.

Diuiſio Euangelij.

In Euangelio tria oſtendũtur. Primo gratioſa occupatio in Chriſti fatigatione in principio. Secundo virtuoſa informatio in mulieris collatione: ibi: venit mulier. Tertio fructuoſa determinatio in veritatis oſtenſione: ibi. Ego ſum. a (Iuxta prædium quod dedit Iacob &c.) Iacob enim veniens de meſopotamia emit agrum ab emor principe ciuitatis Sichem: & ibi habitauit ad tps iuxta vrbem, vt ibidem dicitur: ſed propter raptum dinæ filiæ ſuæ occiſi ſunt habitatores illius ciuitatis à filijs Iacob, & ſic ceſsit in poſſeſsionem eius & illum locum dedit Iacob moriens filio ſuo Ioſeph: vt habetur Geñ. xlviij. b (Erat autem ibi fons Iacob) id eſt puteus quem foderat quando ibi habitauit. c Ieſus autem fatigatus ex itinere.) Ex quo apparet veritas ex humanę naturę infirmitate. d (Sedebat ſic ſuper fontem.) propter loci aptitudinem ad quieſcendum & docendum. e (Hora autem erat quaſi ſexta.) hoc dicitur ad oſtendendum cauſam fatigationis: quia per magnum tempus ambulauerat prædicando.

Qualitas doctrinæ.

f (Venit mulier.) Poſita oportunitate docendi: hic conſequenter ponitur qualitas doctrinæ. Et diuiditur in duas partes: quia primo ponitur in docendo conueniens ingreſſus. ſecundo debitus proceſſus ibi. Reſpondit Ieſus. Conueniens ingreſſus fuit per hoc quòd Chriſtus petijt à muliere potum corporalem, volens ſibi reddere potum ſpiritualem: quia modus inſtructionis humanæ eſt quòd à ſenſibilibus ad intelligibilia deducatur: & hoc eſt quod ſubditur. (Venit mulier de ſamaria haurire aquam.) Samaria hic nõ eſt nomen ciuitatis: ſed gentis vel regionis: quia illa mulier erat de ciuitate ſichẽ: quæ non erat metropolis ſamaritanorum: vt dicit Ioſephus. xj. libro antiquitatum. Samaria eñ erat deſtructa & reædificata, mutato tñ nomine eius: quia tunc ſebaſte dicebatur: vt habetur. xiij. lib. antiquitatũ. g (Dixit ei Ieſus da mihi bibere.) Cauſa quare petijt à muliere ſubditur. h (Diſcipuli eius abierunt in ciuitatem.) & ideo non fuerunt præſentes ad dandum ſibi potum. i (Vt cibos emerent.) quia ſuper fontem comedere volebant ſicut paupe-

res:nec ad magna hoſpitia in villa declinabant. k (Dixit ergo ei illa mulier ſamaritana. Q uo tu iudæus cū ſis.) Cognouit enī per habitū quē ipſe portabat eum eſſe iudęum:quia ſicut erant diſtincti ab alijs in cultu Dei & in corporali cir cunciſione:ita etiā in veſte:ꝓpter quod nume. xv. præcipitur quòd haberent fimbrias per angulos palliorum. m (Bibere à me poſcis &c.) De hoc etiam mirabatur:cuius cauſa ſubditur. n (Non enī coutunť iudæi ſamaritanis.) licet enī eſſet iudæis præceptum ne iungerēt fœdus & amicitias cum alijs nationibus:tamen ſpecialiter abominabantur ſamaritanos: tū quia terrā eorū pro parte occupauerant,tum quia multas moleſtias eis fecerant in reędificatione templi & ciuitatis. vt patet Eſdrę.j.c. o (Reſpondit Ieſus.) Hic conſequenter ponitur debitus proceſſus in docendo : quia primo docet Chriſtus verbis.ſecundo ſignis ibi . Dixit ei Ieſus vade. Prima in duas:quia primo proponit intentum. ſecundo remouet mulieris falſum intellectum ibi. Reſpondit Ieſus. Habita eius occaſione loquendi de aqua ſpūali ex verbis mulieris. Rñdit Ieſus & dixit ei. Si ſcires donum Dei.i.gratiam ſpirituſſancti: in quo dona alia donantur. p (Et quis eſt qui dicit tibi:da mihi bibere) qa potens eſt & paratus gratiam.ſſ. dare omnibus petentibus eam fideliter & deuote. q (Tu for ſitan.) hoc dicit propter liberi arbitrij vertibilitatē. r (Petiſſes ab eo)qa gratia nō dať adultis de cōi lege ſine motu ꝓprio in deum. s (Et dediſſet tibi aquā viuā).i.ſpirituſſancti gratiam quæ ab æſtu cōcupiſcentiæ refrigerat,& per deuotionem humectat . Diciť ergo aqua viua ad ſimilitudinē aquæ in corporibus : vbi dicuntur aquæ viuæ quæ continuantur principio ſuæ ſcaturiginis. Aquæ autem mortuæ dicunť ille quæ ſunt collectę in lacubus & ciſternis. Gratia autē ſpirituſſancti cū ipſo cōtinuatur: quia gratia nō eſt in anima niſi ſpirituſſanct⁹ ſpeciali modo habitet in ipſa:& quia mulier erat aſſueta corporalibus:intellexit verbum Chriſti de aqua corporali:ideo ſequitur. t (Dixit ei mulier. Domine neque in quo hau.habes & puteus alt⁹ eſt.) q.d.non potes mihi dare aquam viuam de iſto puteo,quia non habes inſtrumentum ad hauriēdum,& puteus eſt ita profundus quòd nō poſſis attingere manu. v (Vnde ergo habes aquā viuam.)quaſi diceret nō potes mihi dare niſi faceres hoc miraculoſe:quod non videtur qa tūc tu eſſes maior patriarcha Iacob:quod non videtur.Et hoc eſt quod dicitur. x (Nunquid tu maior es patre noſtro Iacob)qui fuit contentus aqua huius putei.ideo ſequitur. y (Qui dedit nobis puteum.)inquantum fodit ipſum, vt ꝑdictumeſt:quod non feciſſet ſi aquam viuam pro voluntate ſua aliunde habere potuiſſet. z (Et ipſe ex eo bibit, & filij eius & pecora eius. a (Reſpondit Ieſus.) Hic remouet falſum intellectum huius mulieris,oſtēdēs quod nō loq̄batur de aqua materiali,ſed ſpirituali:& hoc eſt

Quōmľier cognouit xp̄m eſſe iudæum.

Gra aliqñ accipiť pro amoř:& ſic capiť i.j.q. c.oino. aliqñ ꝑ cōfeſſiōe bñficij ſeu alicuius indulgētiæ & autoritate:ſicut cle. gřę.đ reſe. aliqñ accipitur ꝑ dono ſpūſſcti . j. q.j.gra.& i cle.j.de magřis in glo. & ꝑ magiſtrū ſen.ij.

quod dicitur. b (Reſpōdit Ieſus & di.ei. Oīs qui bibit ex aqua hac).i.materiali de qua tu intelligis. c (Sitiet iterum.)quia nō ſedat ſitim niſi ad tpſ. d (Qui autem biberit ex aqua quā ego da.ei).i.gratia ſpirituſſancti. e (Non ſitiet in æternū.) Sed contra hoc videtur illud Eccle. xxxiiij.Qui bibunt me adhuc ſitiēt, vbi loquiť de aqua ſapientiæ.dicēdū quòd ſitis vno modo accipiť pro deſiderio alterius rei non habitæ:& ſic omnis res temporalis adepta magis generat ſitim quàm tollat:quia cupiditatē augmentat. Similiter aqua corporalis:quia non habet effectū niſi ad tps,oportet quòd iterū alia aqua numero ſumatur ad ſedādū ſitim,& ſic fit interruptio. Alio modo accipiť ſitis pro deſiderio eiuſdem rei habitæ ad habēdā eā perfecti⁹:& ſic habētes deū per gratiā ſitiūt hře ipſum ꝑ gloriā: & hoc modo loquiť autoritas Eccleſi.pallegata. Tertio modo accipiť ſitis ꝑ excluſione faſtidij à delectatiōe debita:& ſic dicunť beati deū ſitire. Cum ergo diciť hic:nō ſitiet in æternū,intelligiť de ſiti primo modo dicta:qa hñs gratiā Dei,habet Deū:& ideo non deſiderat aliquid quod non habet:ſed deſiderat id qđ debet habere pfectius:ideo ſequiť. f (Sed aqua &c.fons aquæ ſaliētis in vitā æternam.)qa ꝑ gratiā ſpirituſſanct⁹ inhabitat mentē,qui eſt origo gratię facientis hominem ſalire in vitā æternā. Naturale eſt enim quòd aqua tantum aſcendere pōt quātū deſcendit:& ideo ſicut aqua gratiæ à deo eſt in nos deriuať: item per ipſam animā à deo eleuatur:quia per ipſam conſors diuinæ naturę efficitur:vt dicitur.ij. Pet.j.magna & prætioſa donauit vobis:vt per hoc efficiamini diuinæ cōſortes naturæ. g (Dixit ad eum mulier, Domine da mihi hanc aquam)quamuis enim ad plenum non intelligeret verba Chriſti,tamen audiens huius aquę bonitatem petijt eam:& ſubdit cauſam. h (Vt non ſitiā neque veniā &c.) id eſt vt liberer à ſitis ardore & à labore veniendi huc hauriēdi & deportandi. i (Dixit ei Ieſus.)quia adhuc nō poterat capere hæc mulier verba Chriſti:ideo cōſequēter ꝑcedit ad ſigna. Et diuidiť in duas,quia primo inſtruit eam per reuelationē ſecreti ſcđo ꝑ ſolutionē dubij:ibi dixit ei mulier. Secretum aūt iſtud erat,quia mulier adulterum tenebat, qui tamen ab omnibus hominibus loci illius credebatur eſſe maritus eius:& ideo per hoc quòd Chriſtus hoc ſecretū mulieri dixit, oſtendit ſe ſcire peccata occulta: & hoc eſt quod dicitur. Dixit ei Ieſus.(Vade& voca virum tuum)ſcilicet putatiuum. k (Et veni huc)hoc non dixit Ieſus ad hoc. vt illa mulier eum adduceret ad ſe:ſed vt reſponſiōe eius cōueniēti⁹ ipſam argueret ſecretū reuelādo. Vñ ſequiť. l (Reſpōdit ei mulier & dixit: nō habeo virū.ſ.legitimū. m (Dixit ei Ieſus exponēdo ei⁹dictū. n (Verū dixiſti qa nō habeo virū)& ſubdiť. o (Quinque enī viros hauiſti:) ſcilicet legitimos. p (Et hic quem habes non eſt tuus vir.)ſecundum veritatem: ideo ſequiť.

De q̄ aqua intelligit.

Duplex eſt gratia dei: vna dř gratis data: & ē bonū additū natura lib⁹ nřis alia gratū faciēs. de claratio i ſum ma.

Procedit ad ſigna & fit diuiſio i duo.

Rñſio mulieris.

Chriſti inſtructio.

q (Hoc verè dixiſti).q.d.illud quod alias finxiſti eum eſſe virum tuum mendaciū eſt. r (Dixit ei mulier.) Hic conſequenter inſtruit eam per ſolutionem dubij. Et diuiditur in duas, qa primo ponitur ipſius Ieſu inſtructio. Secundo mulieris reſponſio: ibi. Et dixit ei mulier: ſcio quia. Circa primam partem ſciedum quòd mulier percepit eum eſſe prophetam: & hoc quia eius ſecretum cognouerat: ideo conuertit ſe ad interrogandum eum de quodam dubio quod inter Iudæos & Samaritanos vertebatur. Et diuiditur in duas: qa primo ponitur mulieris interrogatio. ſecundo Chriſti reſponſio ibi: dixit ei Ieſus.

Mulieris interrogatio.

Circa primum ſciendum quòd Iudæi reuertentes de captiuitate babylonica noluerūt Samaritanos aſſociari ſibi in ædificatione templi: vt habetur Eſdrę.iiij.capi. Et ideo fecerunt ſibi locum adorationis diuinæ in monte Garizim: vt dicunt aliqui.

Rō ioſephi

Ioſephus autem aſſignat aliam rationem di. quòd quidam Iudæus nomine Manaſſes accepit filiam principis Samaritanorum: & quia apud iudæos ſummum ſacerdotium erat valde honorificum: rogauit ſocerum ſuum vt faceret ſibi templum in Garizim, vt ibi ſacerdotio fungeretur: vt habetur.xj.antiquitatum. Samaritani ergo dicebant, quia locus iſte magis erat conueniens oratiōi quam templum Hieroſolymitanū: iudæi autē cōtrariū dicebāt: & erāt rationes in vtrāque partē. & ideo mulier voluit audire à Ieſu circa hoc ſuā ſententiā. Et hoc eſt qđ dr̄. s (Dixit ei mulier, dn̄e video ꝑ effectū. ſ. per reuelationem ſecreti. t (Quia ꝓpheta es tu.) Inſtrue ergo me de loco orationis debitæ. Et arguit quòd locus Garizim ſit cōuenientior per hoc qđ antiqui patres veteris teſtamēti ibi adorauerūt: quia filij Iſrael ingrediēdo terrā ꝓmiſſiōis in loco illo bn̄dixerunt Deum: vt hr̄ Deut.xxvij. Similiter Iacob patriarcha & filij eius ꝓpe illum locum mā ſerūt, vt ſupra dictum eſt: & ideo in illo loco oratiōes & ſacrificia fecerunt: quia an̄ ædificationē tēpli iudæi in montibus adorabant & ſacrificabāt: vt patet de Abrahā Gen̄.xxix.& de Salom̄.iij.reg.iij.& in alijs multis, & ideo ꝓbabile eſt qđ Iacob & filij eius in mōte Garizim adorauerūt. Et hoc eſt qđ dr̄. v (Patres noſtri &c.) vocabāt eīn Samaritani patres veteris teſtamēti p̄res ſuos: qa receperūt libros Moyſi: & in parte erāt iudæi: vt dictū eſt.

Qui vocabant Samaritani.

x (Et vos). ſ. iudæi. y (Dicitis.) econtrario. z (Quia hieroſolymis &c.) q.d. nō videtur cōueniēs illud qđ dicit ratiōe prędicta. Sciēdum tamen quòd locus cōuenientior erat in hieruſalem: quia erat à Deo electus, vt eſſet locus adorationis & ſacrificij: vt habetur.ij. Para.vj.

Chriſti reſponſio.

a (Dixit ei Ieſus.) Hic ponitur Chriſti reſponſio. Mulier enim deuote petierat eum: quia cognoſcens eum prophetam, non conuertit ſe ad quærendum de curioſitatibus, vt de euentu futurorum & conſimilibus: ſed de modo vel loco colendi Deū ideo inſtruit eam dicens. b (Mulier crede mi.) quia addiſcentem oportet credere. Hebræ.ix.& Eſa.ix. Niſi credideritis nō intelligetis. ſecundūm trāſlationē.lxx. c (Quia veniet hora) id eſt tempus publicationis euangelij. d (Quando neque in monte hoc, neque in hieroſo. adorabi. patrem.) quia cultus gentilium tunc ceſſabit: quoniam templum diuina diſpoſitione deſtructum eſt.xlij.anno poſt paſſionem Chriſti: vt ſic deuoti populi currerent ad Chriſtū: & ex gentilibus iudæis &; fieret populus Chriſtianus ſubtracto eo quod impediebat hanc cōuentionem ex vtraque parte: qa idololatria gentilium erat abominabilis iudęis: & onus cerimoniarum legalium erat importabile gentilibus: & ideo per Chriſtum vtrūque eſt amotum per publicationem euangelij: ideo ex iudęis & gentilibus factus eſt vnus populus Chriſtianus. Et ſic patet quòd Chriſtus eam inſtruxit de vero cultu diuino in proximo futuro.

De quo Chriſt⁹ eā inſtruxit.

quia idololatria gentilium & ceremoniæ iudæorum conuertendę erant in ſpiritualem nouæ legis cultum diuinum. Verūtamen quia ante publicationem euangelij cultus iudæorum erat licitus & bonus, non ſic autem cultus gentilium: ideo ſubdit ſaluator. e (Vos adoratis quòd neſcitis) attribuere enim Deo illud quod ſibi non cōuenit, vt quòd ſit corporeus vel aliquid huiuſmodi eſt Chriſtum neſcire. Hoc autem faciebāt gentiles & maxime iſti Samaritani. Iudæi verò habebant veram cognitionem de Deo: vt dicit̄ pſal.lxxv. Not⁹ in iudæa. ideo ſequit̄. f (Nos adoramus quod ſcimus:) quia vera cognitio dei per legem & prophetas erat conceſſa populo iudaico, ſicut & alia beneficia ſpiritualia & diuina propter hoc quòd Chriſtus erat naſciturus ex eis: ideo ſubdit̄. g (Quia ſalus ex iudæis eſt), id eſt ſaluator ex eis expectatur. Et quia per ipſum ſaluatorem cultus ceremonialis legis cōuertendus erat in ſpecialem ritum nouæ legis, vt dictum eſt: ideo ſequitur.

De cultu cerimoniali.

h (Sed venit hora & nunc eſt): quia à tempore prædicationis Chriſti incœpit publicatio euangelij, per quam introductus eſt verus & perfectus diuinus cultus: vū ſequitur.

Quo tp̄e incœpit publicatio euangelij.

i (Quando verò adoratores adorabunt patrem in ſpiritu:) per hoc excluduntur figurales ceremoniæ legis. k (Et veritate.) Per hoc excluditur falſitas quæ erat in cultu gentilium: quia vtrūque amotum eſt per Chriſtū. Et quod talis cultus nouæ legis ſit Deo acceptus oſtenditur diuina acceptione cum ſubditur.

l (Nam pater tales quærit qui adorent eum.) ex aſſimulatione ad eum qui eſt ſpiritualis natura: & ideo ei magis conformamur per ſpiritualia quam per corporalia: & hoc eſt quod dicit̄. m (Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum in ſpiritu & veritate oportet adorare) quia oratio eſt aſcenſus mentis in Deum: & ideo requirit conformitatem ad ipſum ſecūdūm quòd eſt poſſibile. n (Dixit ei mulier.) Hic ponit̄ mulieris rn̄ſio. Erat eīn opinio nō ſolū apud iudęos ſed etiā apud Samaritanos qđ in aduētu meſſię inſtruerent̄ ꝑfecte de omnib⁹ ꝑtinētibus ad ſalu

te:& iã mulier ad pleuũ nõ capiẽs verba xp̃i,dicit ſe &alios tpe meſsiæ de his ad plenũ inſtrui. Et hoc eſt quod dicitur. (Dixit ei molier:ſcio quia meſsias venit).i.in ꝓximo venturus eſt:ſicot enim dictũ eſt Samaritani recẽperũt quinque libros Moyſi:& Ge.xlix.datur ſignũ aduẽtus Chriſti.ſ.translatio regni iudæorum:cũ dicitur. Nnn auferet ſceptrum de Iuda,& dux de femore eius,donec veniat qui mittẽdus eſt. Ipſi autem videbant hoc eſſe completum tẽpore herodis regis,ſub quo natus eſt Chriſtus:& ideo apud eos erat fama cõmunis quòd Chriſt⁹ erat de ꝓximo vẽturus:& ideo ſic loquebat mulier: quia fama cõmuni audierat. o (Qui dr̃ Chriſtus).i.vnctus:quia Chriſtus expectabat rex & ſacerdos:& vtrũque officium per vnctionẽ accipiebatur. p (Cum ergo venerit ille nobis annunciabit omnia.)ad ſalutẽ neceſſaria quæ nũc ſunt occulta. Ergo Ieſus videns eius deuotionẽ cõuenienter ei ſe reuelat,dicens. q (Ego ſum qui loquor tecum).q.d.modo eſt tempus veritatis reuelandæ. r (Et continuo.) Hic ponit fructus cõſequens ex doctrina Chriſti:quia hęc mulier edocta à Chriſto,ſtatim iuit in ciuitatẽ & adduxit ad Ieſum populi multitudinẽ,ad credendũ paratam. Diuidit ergo in duas:quia primo ponit mulieris receſſus.ſc̃do ex hoc ſequens populi acceſſus.ibi exierũt. Receſsit igit mulier à Chriſto:quia ceſſauit loqui cum eo,venientibus diſcipulis de ciuitate. Et hoc eſt qđ dicitur. (Et continuo venerunt diſcipuli eius:& mira.quia cum muliere loquebatur.) non propter ſuſpitionem aliquam:ſed mirum erat quòd tantus doctor alloquebatur vnam ſolam mulierem pauperculã & gentilem:quia videbatur eis parua aut nulla vtilitas cum tamen eſſet magna:vt patebit ex ſequentibus. s (Nemo tamen dicit quid quæris &c.)ſcientes quòd eius locutio cũ muliere non fuit inutilis & vacua quamuis hoc non viderent. Quod patet ex ſequenti effectu:quia mulier edocta à Chriſto ex feruore denunciandi quod audierat. t (Reliquit ergo hydriam ſuam mulier,& abijt in ciuitatẽ.) quia oblita aqua neceſſaria ad vitam corporalẽ currit ad deunciandum aquam ſapientiæ quę eſt neceſſaria ad vitam ſpiritualem: vnde ſequitur. v (Et dixit illis hominibus).id eſt omnibus exiſtentibus in ciuitate. x (Venite & videte hominem &c.) Ex quo patet ei⁹ deuotio: quia non veretur fateri turpitudinem ſuam,vt eos adducat ad Chriſti prædicationẽ. y (Nũquid ipſe eſt Chriſtus),quaſi dicat videtur per effectum. z (Exierunt ergo.) Hic conſequenter ponitur populi acceſſus ad Chriſtum. Et diuiditur in tres quia primo Euangeliſta incipit deſcribere hunc acceſſum. Secundo interponit inſtructionem diſcipulorum:ibi interea. Tertio reuertitur ad propoſitum:ibi ex ciuitate autem. Circa primum ſciendum quòd Samaritani erãt in ſuſpẽſo de aduẽtu Chriſti de ꝓximo. Tũ ꝓpter impletionẽ tp̃is,vt dictũ eſt. Tũ propter prædicationẽ Ioãnis p̃dicantis xp̃i aduentum de ꝓximo:cuius p̃dicatio tunc erat famoſa: ideo facilius crediderunt verbo mulieris. Et hoc eſt quod dicitur. Exierunt ergo de ciuitate & veniebant ad eum. a (Interea. Hic ponitur diſcipulorum informatio: quia Chriſtus videbat multitudinẽ gentium diſpoſitã ad credendum: ideo volebat excitare diſcipulos ad prædicandũ. Excitat autem eos dupliciter. Primo propter ſalutem proximi. Secundo propter remunerationem præmij: ibi. Et qui metit. Circa primum oſtẽdit Chriſtus quod homo debet eſſe magis ſolicitus de ſalute ſp̃uali ſui proximi quàm de ſua neceſsitate corporali:quia cũ eſſet tempus comedendi,voluit tamen differre vt intenderet prædicatiõi:dans exemplũ alijs ſimiliter faciẽdi: & hoc eſt qđ dicit.(Interea).i.anquã peruenirent ſamaritani ad eum. b (Rogabant eum diſcipuli eius,dicentes. Rabbi manduca.) quia iam erat hora ſexta: vt prædictum eſt & erat ſupra fontem vbi erat locus ad comedendum. c (Ille autem dixit eis)habita occaſione ex cibo corporali. Et incipit loqui de cibo ſpirituali ſcilicet de conuerſione ſamaritanorũ, qui per eius prædicationem ſunt ei incorporati:vnde ſubditur. d (Ego cibum habeo manducare, quem vos neſcitis.) quaſi diceret alius cibus plus me delectat. i (Dicebant ergo diſcipuli eius adinuicem.) Nunquid aliquis attulit ei manducare.) Intellexerunt enim verbum iſtud de cibo corporali: & ſciebãt quòd nihil portauerat in via comeſtibile: ideo quærebant ſi habebat aliunde. Ideo Chriſtus exponit ſe dicens. f (Meus cibus eſt,vt faciam voluntatem eius qui miſit me: vt perficiam opus eius) in gentiliũ cõuerſione:quia ſecundum qđ dicit j.Thi.ij. Vult oẽs hoies ſaluos fieri: & ad agnitionẽ veritatis eius venire. Et qđ inſtat tp̃s hoc faciendi dicens. g (Nõne vos dicitis qđ adhuc quatuor menſes ſunt.)q.d.tp̃s meſsis corporalis adhuc diſtat per quatuor menſes:tamen tempus meſsis ſpiritualis iam inſtat. Dicitur autem meſsis collectio frugum:& ad ſimilitudinẽ huiuſmodi meſsis ſpiritualiter:dicitur vocatio hominum ad fidem,per quam cõgregantur in domini horrẽum. Vnde ſequitur. h (Ecce dico vobis,leuate oculos veſtros & vi.&c.) Hoc dicecebat propter ſamaritanos venientes ad ipſum diſpoſitos ad credendum. i (Et qui metit.) Hortatur diſcipulos ad opus prædicationis ex merito ſequentis præmij. Sicut enim Samaritani iam erant diſpoſiti ad credendum per prędicationem xp̃i,ſic etiam Chriſtus videbat multitudinem gentium per totũ mundũ cito congregandam in horrẽũ eccleſiæ per prædicationem apl̃orũ:ex q̃ p̃dicatiõe meruerũt p̃miũ vitę ęternæ: & hoc eſt qđ dr̃.(Et q metit mercedẽ accipit)in p̃nti eñ vita prima meſsis eſt p quã hoies adducuntur ad fidem:& in hac meſſe meſſores fuerunt apl̃i: vltima verò meſsis erit in iudicio qñ fideles colligẽt intra horrẽũ gloriæ:qa tũc

Quare xp̃s dr̃ vnctus.

Vtilitas locutionis.

Acceſſus populi ad Chriſtum.

Diſcipl'orũ informatio.

Xp̃s incipit loq de cibo ſp̃uali qñ ei locuti ſunt de cibo corporali.

Propter quos xp̃s dicebat leuate oculos

meſſores erũt ãgeli:vt hr̃ Mat.xiij.c.& ió ſeq̃.
k (Et congregat fructũ).i.multitudinem fide-
lium reponendã. l (In vitam æternã.)quia p-
acto iudicio reponunt in horręo gloriæ per mi-
niſteriũ angelorũ:vt dictum eſt. Et quia locut⁹
eſt de meſſe ſpũali per ſimilitudiné meſsis cor-
poralis:ideo oñdit in quo eſt ſimile, & in quo
eſt diſsimile. Ad cuius intellectũ ſciendum q̃d

Oñdit in quo ſimile & in quo ſi diſsimile.

apud Iudęos erat ꝓuerbium de hoc quòd quã-
do laborabat aliquis multũ in re aliqua: & alius
reportabat fructũ:dicebãt ꝓuerbialiter,vnus ſe
minat,alius metit:quaſi dicat vnus laborat,ali⁹
colligit: & ſic aliq̃n contingit de meſſe corpora
li,quæ aliquãdo ab vno ſeminaĩ,& ab eius ho-
ſte irruente colligitur. De meſſe verò ſpũali ſic

De meſſe ſpirituali.

eſt quòd alij ſeminauerunt,& alij meſſuerũt q̃a
patriarchę & ꝓphetæ antiqui ſeminauerũt pri-
ma ſemina fidei:ſed apoſtoli meſſuerunt inquã
tum populum ad perfectioné fidei reduxerunt
verumtñ vtrique reportãt gaudiũ:quia tam ꝓ
phetæ antiqui quã apoſtoli ꝓpter meritũ labo-
ris ſui recępti ſunt ad cœleſte gaudiũ. Et in hoc
tenet ꝓuerbium de meſſe corporali:de qua nõ
gaudet ſeminans,ſi ab alio metatur. Et hoc eſt
q̃d diciĩ. m (Vt & qui ſeminat ſimul gaudeat
& qui metit).ſ.ꝓphetæ & apoſtoli. n (In hoc
eñ eſt verbum verum).i. prouerbium cõmune
pro tanto habet locum in ꝓpoſito. o (Quia
alius eſt qui ſeminat).ſ. patriarchæ & ꝓphetæ.
p (Et alius eſt qui metit).ſ.apoſtoli. Ideo ſequi
tur. q (Ego miſi vos metere).i.ad perfectioné
fidei perducere. r (Quod vos nõ laboraſtis.)
ꝓphetæ eñ & patriarchæ multum laborauerũt
in denũciando aduentum Chriſti:& arguendo
infidelitatem populi:& ideo ſequitur. s (Alij
laborauerunt,& vos in labores eorũ introiſtis:)
quia ꝓphetias ab alijs prænunciatas completas

Interponit informationé diſcipulorum.

prædicabitis. t (Ex ciuitate.)Supra euange
liſta inchoauerat acceſſum Samaritanorum ad
Chriſtum,ſed interpoſuit informationem diſci
pulorum:ideo hic reuertitur ad propoſitũ oſté
dés quòd eorum acceſſus fuit valde vtilis,quia
per veram fidé conuerſi ſunt ad Deum. Et hoc
eſt quod diciĩ. Ex ciuitate autem, illa quæ diciĩ
Sychar,vel Syché,vt dictũ eſt. v (Multi cre-
di.in eum Sama. ꝓpter verbum mulie.teſti.p-
hibétis &c). Iſtud teſtimoniũ videbatur efficax
ex duobus:quia primo dicebat cõtra honorem
ſuum ex zelo veritatis.ſcđo quia oſtendebat eũ
ſcire talia quæ nõ poterãt ſciri via humana. Ve
runtamé quia hoc teſtimoniũ nõ fuit niſi quæ-
dam perſuaſio ad credendum:quia perfectio fi-
dei ipſorum facta eſt per Chriſtum:ideo ſequi-
tur. x (Cum veniſſent ergo ad illũ.)quia acce
pta fide per eius doctrinã deſiderabãt informa
ri amplius ad ſuam cõfirmationé. y (Et man-

Mãſio xp̃i ibi.

ſit ibi duos dies)acquieſcés petitioni eorũ,quæ
erat honeſta & deuota. z (Et multo plures
crediderũt in eum.quã à principio. a (Et mu-
lieri dicebãt,quia nõ ꝓpter tuam loquelam cre
dimus:)quia licet ex doctrina alicuius aliquis
inducatur ad credendum, tamen fides nititur
diuinę veritati ſecundùm ſe. Ideo ſequitur.
b (Ipſi enim audiuimus &c.)ab ipſo qui eſt
Deus & homo à nobis quęrendo. c (Et ſci-
mus firmiter credendo : quia in fide maior eſt
certitudo adhęrentię quàm in ſcientia : quãuis
non ſit tam certa certitudo euidentię. Et quia
non ſufficit corde credere: ſed oportet ore con
fiteri fidem,ſecundùm quòd dicitur ad Roma.
x.capi. Ideo fidem ſuam confitentur dicendo.
d (Quia hic eſt verè ſaluator mundi.) In quo
tria confitentur de Chriſto:ſcilicet eius eminé-
tiam ſingularem.cum dicitur,hic eſt.efficaciam
ſalutarem,cum dicitur verè Saluator. Influen-
tiam generalem,ibi.mundi &c.

¶Expoſitio moralis.

IEſus autem fatigatus ex itinere
&c. Iſta fatigatio fuit ſignum paſ
ſionis Chriſti futuræ tali hora.
f (Venit mulier de ſamaria hau
rire aquam.) Per quam mulie-
rem quę gentilis erat poteſt intelligi vniuerſi-
tas ſtudentium in doctrina gentilium. e (Di-
xit ei Ieſus:da mihi bibere.) Per quod ſignifi-
cabatur quòd intendebat aliquos peritos in do-
ctrina gentilium ſibi incorporare per fidem.ſ.
Diony. Auguſti. & Ambro. l (Quomodo tu
iudęus cum ſis,bibere à me poſcis.) Hoc admi
ratiue dicitur : quia quando tales ſicut Diony.
& cęteri ad fidem conuertebantur, alij de gen-
tilitate mirabantur. o (Reſpondit Ieſus &
dixit ei. Si ſcires donum Dei) ac ſi dicat.ò tu
gentilitas ſi ſcires Dei gratiam tibi conceden-
dam,tu non mirareris: ſed eam peteres præci-
bus deuotis: & hæc gentilitatis ignorantia ma-
gis deſignatur:cum ſubditur. y (Vnde ergo
habes aquam viuam.) quia gentilitas ignora-
bat Chriſti potentiam. b (Omnis qui bibit
ex aqua hac)id eſt gentilium doctrina. c (Si-
tiet iterum.) Nam Philoſophi de fœlicitate lo-
quentes non attigerunt ad aliquod : quod eſſet
humani deſiderij quietatiuum,quod tamen eſt
de ratione fœlicitatis. Illi verò qui magis ap-
propinquauerunt veritati,poſuerunt fœlicita-
tem hominis in ſpeculatione primę cauſę: quæ
tamen ſpeculatio eſt per creaturas : de qua cer
tum eſt per experientiam quod hominis deſi-
derium non quietat. d (Qui autem biberit
ex aqua quam ego dabo ei, non ſitiet &c.)quia

Opi. philoſophorũ de fœlicitate loquentiũ.

doctrina euangelica fœlicitatem perfectam quę
conſiſtit in viſione Dei oſtendit:gratia quę da-
tur credentibus Euangelio ad illam perducit:
ideo ſequitur. f (Sed aqua quam ego dabo ei,
fiet in eo fons aquę ſa.invi.ęter.) Dixit ad eum
mu.(Domine da mihi hanc aquam &c.) Nam
gentilitas audita prędicatione apoſtolorũ alio-
rumq̃ue diſcipulorum deuote recępit fidé xp̃i.
i (Dixit ei Ieſus. Vade voca virum tuum.)
per quem ſignificatur intellectus:qui ad capien
dum xp̃i doctrinam eſt applicandus. s (Do-
mine video quia ꝓpheta es tu. Patres nr̃i &c.)

Quid p viꝛum ſignificatur.

Per

Per hoc enũ qd hæc mulier quæſiuit à Chriſto debitũ adorationis modũ, ſignificat quòd gẽtiles vnius veri Dei cultũ receperũt & idololatriam abiecerũt. r (Et cõtinuo venerũt diſcipuli ei⁹: & mirabant̃ quòd cũ muliere loqbat̃.) per hoc ſignificata fuit admiratio iudæorũ in cõuerſione gentiliũ, ſicut habet̃ Act.x.c. qd iudæi q erãt cũ Petro; fuerunt admirati qñ viderũt gratiam ſpũſſancti dari cornelio & alijs gẽtilibus exiſtẽtibus cũ eo. t (Reliquit ergo hydriã ſuam mulier, & abijt in ciuitatẽ, & dixit illis hominibus. Venite &c.) Per qd ſignatur quòd multi doctores gentiliũ reliquerũt doctrinã cõſuetã ꝓpter euãgelium, & diſcurrerũt ad docendũ alios, & fecerũt fructum magnũ. Qd ſignificat per hoc qd dicitur. z (Exierunt ergo in ciuitatem & veniebãt ad eũ.) ſ. Ieſum. Interea rogabãt eum diſcipuli, dicẽtes. a (Rabbi mandu. &c.) per hoc autem qd diſtulit refectionẽ corporis accipere quãuis iam eſſet hora ſexta, & ipſe etiã eẽt fatigatus ex itinere, volẽs prius intendere cõuerſioni ſamaritanorũ oñdit, verbo & facto quãtũ prædicator euangelij debet eſſe ſollicitus de ſalute hominũ: & poſtponere oẽ aliud negotium. e (Ex ciuitate autem multi crediderunt &c.) qui licet excitati fuerint per mulieris verbum: tamẽ magis crediderunt per Chriſtum: ideo ſequitur. v (Quia non iam ꝓpter tuam lo. credi. &c.) per quod ſignatur quòd licet doctrina philoſophica fidei noſtrę ſit in pluribus accommodata: tamen nõ credimus propter illam: ſed propter ſacram ſcripturam & potiſsime propter Chriſti doctrinam.

¶ Quæſtio. xlvij.

Quæſtio de otioſitate.

IEſus autem fatigatus ex itinere ſedebat ſup fontẽ. Ioã. iiij. Sup quibus verbis orit̃ qõ. Vtrũ otioſitas ſit pctm̃: vel qũ ſit licita? Ad qd breuiter rñdet̃ ex intẽtiõe doctoris irrefragabilis Alexan. de ales. & ſecũdum Aſteſa. lib. ij. ti. xx. ar. ij. qd otioſitas multipliciter dici põt. Vno mõ dicitur otioſitas vel otiũ ſcdm Grego. qd caret rõne iuſtæ neceſsitatis vel intuitiõe pietatis: & ſic eſt pctm̃ vel diſpoſitio ad ipſum: iuxta quẽ ſenſum dñs Mat. xij. c. ait. De omni verbo otioſo qd locuti fuerint homines reddent rationem in die iudicij. Alio quidem modo dicit̃ otioſitas ab his quæ ſunt proprie actiuę vitæ vacare ſecundùm illud quod Luc. x. cap. ſcribitur. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Quod otium dicitur cõtemplationis & appellatur bonũ quod fit de iuſta cauſa. Tertio modo dicitur otioſitas indifferens ſecũdùm quòd vacare his quæ proprie ſunt actiuæ vitæ fieri poteſt bono vel malo fine. Quando verò malo fine fit & eſt improba voluntas quieſcendi ab ope iuſtę neceſsitatis vel piæ vtilitatis peccatum eſt. Et ſi eſt infra Deum veniale, tenetur.

Otioſitas ẽ cũ qs qete neceſſaria ſaluti corporis accepta vacat ab aliquo opere ſpũali vel corpali. de clauaſio in ſua ſum.

Si autem à domino proportionet̃ & ſibi ex otio derogat̃ vel contra debitam charitatem ꝓximi pręliat̃, eſt peccatũ mortale: quæ quidem otioſitas accidia dici põt ad quam expellendum ſcripturæ exempla nos prouocãt. Vñ Hier. ad ruſticum monachum taliter inquit. Facito aliquid operis, vt ſemper te diabolus inueniat occupatum. Si apoſtoli habẽtes poteſtatẽ de euangelio viuere laborabant manibus ſuis, ne quem grauarent, & alijs tribuebãt refrigeria ꝓ quorũ ſpũalibus debebãt metere temporalia: cur tu in vſus tuos ſucceſſura non prępares. Vel fiſcellam texe iunco: vel caniſtrũ lentis plecte viminibus. Seratur humus, areolę equo limite diuidant̃. In quibus cũ olerum iactata fuerint ſemina, vel plantę per ordinẽ poſitę ducãtur irriguæ aquæ, vt pulcherrimorum verſuum expectator aſsiſtas. Ecce ſupercilio cliuoſi tramitis vndã Elicit: illa cadens raucum per leuia murmur. Saxa ciet, ſcatebriſque arentia tẽperat arua. Inferant̃ fructuoſe arbores vel gẽmis vel ſurculis vt poſt paruo tpe laboris tui dulcia poma decerpas. Apũ fabrica aluearia ad quas mittunt te Salomonis ꝓuerbia. Et monaſteriorũ ordinem & regiã diſciplinã in paruis diſce corporibus. Texant rhetia piſcibus. Scribantur vel libri, vt manus operẽtur cibo & animus lectione ſaturetur. In deſiderijs eſt omnis otioſus. Ægyptiorũ monaſteria hũc morem tenent, vt nullum abſque operis labore ſuſcipiant non tam propter victus neceſſaria, quàm propter animæ ſalutem ne vage pernitioſis cogitationibus mentis & inſtar fornicatricis Hieruſalẽ omni tranſeũti diuaricet pedes ſuos. Hæc ille. Dominus quoque ac ſaluator noſter vſque ad ſextam fatigatus horam licet ſedeat ſuper fontem tamen intendit Samaritanæ ſaluti.

Sabbato poſt dominicam tertiam quadrageſi. Euangelium ſecũdùm Ioannem. viij. cap.

IN illo tempore.[a] Perrexit Ieſus in montem Oliueti:[b] & diluculo iterum venit in templum.[c] Et omnis populus venit ad eum: & ſedens docebat eos.[d] Adducũt autem ſcribæ,[e] & phariſæi[f] mulierem in †adulterio deprehenſam, & ſtatuerunt eam in medio, & dixerunt ei,[g] magiſter: hæc mulier[h] modo deprehenſa eſt in adulterio:[i] in lege autem Moyſes mãdauit nobis huiuſmodi lapidare.[k] Tu ergo quid dicis?[l] Hoc autem dicebãt, tentãtes eum,[m] vt poſſent accuſare eũ,[n] Ieſus autem inclinans ſe deorſum digito ſcribebat in terra.[o] Cum autem

† In adulterio dephenſam. adulteriũ eſt ſcel⁹ & pctm̃ ac ſacrilegiũ multũ deo odioſum & humanis ꝑnitioſum: nãque oĩs lex adulte-

riũ ſcęleſtũ pc̃tm̃ damnat: iſto ná que impio ſcęlere multa ŕgna inf regq́ʒ vrbes p̃iuuite peruerũt & plures viri fortes ſuccubuerũt: et q̃uis ĩ lege moyſi & hũana hoc pc̃tm̃ véiã ñ mereť. Tñ i lege grę nũc omni pœnitenti venia daĩ q pniaʒ egerit. vtď pe .diſ.ij.c. tal s mihi crede talis eſt erga hominem pietas dei: & talis nũquã ſpernit pœnitentiam.

perſeuerarent, interrogantes eum: erexit,[p] & dixit eis. Qui ſine peccato eſt veſtrum primus in illam lapidem mittat.[q] Et iterum ſe inclinans ſcribebat in terra. Audientes autem hæc[r] vnus poſt vnum exibant, incipientes à ſenioribus:[s] & remanſit ſolus Ieſus & mulier in medio ſtans.[t] Erigens autem ſe Ieſus dixit.[v] Mulier vbi ſunt qui te accuſabant[x]? Nemo te condemnauit? Quæ dixit ei.[y] Nemo domine[z]. Dixit autem ei Ieſus. Nec ego te condemnabo.[a] Vade,[b] & iam amplius noli peccare.

Poſtilla.

Diuiſio Euangelij.

IN illo tpe. Perrexit Ieſus &c.) In hac lactione euãgelica oſtédit Ioãnes euãgeliſta doctriuam Chriſti Ieſu in quãtũ eſt illuminatiue virtutis p xp̃m docenté. Et diuidiť in duas quia primo poniť doctrina veritatis. Secundo confutatio falſitatis: ibi. Adducunt auté. Circa primum ſciendum quòd debitus modus docendi veritaté fidei eſt primo haurire in oratione, & poſtea effundere populo in prædicatione. Et ideo Chriſtus volens dare exemplum prædicatoribus eccleſiæ aliquando ante prædicationem ſequeſtrabat ſe in oratione. Et hoc eſt quod dicitur. a (Perrexit Ieſus in montem oliueti &c.) cauſa orandi, quia domus Marthæ in qua hoſpitabatur erat prope montem illum. b (Et diluculo iterum venit in templum:) ad oſtendendum in eo zelum animarum. c (Et omnis populus venit ad eum, & ſedens docebat eos.) de ſalute animarum. Quid autem tunc dixerit prætermittit Euangeliſta: quia principaliter intendebat deſcsibere illa ex quibus eius Deitas manifeſtabatur: ex quibus diſſenſio iudæorum contra eum oriebatur. d (Adducunt autem.) Hic conſequenter ponitur confutatio falſitatis. Et diuidiť in duas partes: quia primo poniť iudæorum maligua interrogatio. Secũdo ſubiungitur Chriſti benigua reſponſio: ibi. Ieſus autem inclinans. In prima ergo parte diciť. (Adducunt aũt ſcribæ). i. illi qui habebant notitiam ſcripturarum. e (Et phariſæi). i. qui videbantur præ alijs religioſi. f (Mulieré in adulterio deprehenſam.) Si quęratur quare nõ adduxerunt adulterum eius, cum ſecundùm legé erat eadem pœna plectendus? Poteſt dici quòd per hoc voluerunt ponere ſuſpitionem in corde populi quòd fuiſſet aliquis diſcipulorũ eius: & ideo non adduxiſſent eum ad eius iudiciũ. Vel forte adulter erat diues, & ideo pro p̃tio ipſum liberauerunt. Proponunt ergo quęſtioné cornutam, quia reſponſio ad quãlibet partém videbatur eſſe cõtra Chriſtũ: vnde dicunt. g (Magiſter, hæc mu.) in quo allegãt p̃ſentiá perſonę & præſentiã facti: cũ ſubdit. h (Modo dep̃héſa eſt in adulterio.) Et arguũt grauitaté criminis ex grauitate pœnæ per legem inflictæ, cum dicunt. i (In lege aũt Moyſes mãdauit nobis hmõi lapi.) Leui.xx. k (Tu ergo quid dicis?) Et ſubditur cauſa quæſtionis. l (Hoc aũt dicebant tentantes eum.) ad capiendum ipſum ex reſpõſione. m (Vt poſſent accuſare eum.) Videbãt tamen tantam eius mãſuetudiné & miſericordiã quòd ꝓbabiliter credebãt eum iudicare ipſam dimitti: & ſic accuſaretur ab eis, vt tranſgreſſor legis, ꝓpter quod reduxerunt legé ad memoriã, ne poſſet excuſari per legis obliuioné. Si autem econtrario diceret eam lapidandam, videretur dicere contra alia ſua dicta & facta, quæ erãt de pietate & miſericordia. n (Ieſus autem.) Hic ponitur Chriſti benigna reſponſio. Et diuidiť in duo: quia primo oſtéditur quòd in ſua reſpõſione iuſtitiam tenuit. Secũdo quòd à miſericordia nõ declinauit. & per hoc vtrãque eorum cauillationem euitauit. Secũda ibi. Erigés autem. Circa primũ ſciendũ quòd ſuá ſententiã ſecundùm modũ iudicialé primo ſcripſit: poſtea ꝓtulit: & hoc eſt quod diciť. Ieſus aũt inclinans ſe deorſum, digito ſcribebat in terra illud qđ poſt ea ꝓtulit ad maioré certitudiné. o (Cum aũt perſeue. interro. eũ: erexit ſe.) ad eorũ importunitaté reprimédã. p (Et dixit eis, qui ſine peccato &c.) q. d. puniatur peccatrix: ſed nõ à peccatoribus: impleaĩ lex quã allegatis: ſed non à trãſgreſſoribus legis. Inferendo eñ pœnã iuſtã debet obſeruari debitus modus. q (Et iterum ſe inclinans ſcribebat.) Dicunt aliqui quòd ſcribebat idem quod prius ad oſtendendum maiorem firmitaté ſentétiæ. Aliqui dicunt & meli᷑, vt videtur quòd ſcribebat eorum peccata: vt eos oſtenderet ineptos ad accuſationem huius fœminæ: ideo ſequitur. r (Vnus poſt vnum exibant) quia grauioribus criminibus irretiti erãt. Sed ſi quæratur, quomodo ſcribeat? dicendum quòd non ſcribebat per ſingula: ſed diuina virtute potuit facere quòd in aliqua figura ab eo protracta quilibet eorum videret ſua ꝓpria peccata, & non aliena: nec ab alijs videbanĩ. s (Et remãſit ſolus Ieſus.) Non eſt intelligendũ qđ Chriſtus remanſit ſolus ſimpliciter cũ illa muliere: quia remãſerunt cum eo diſcipuli: & multitudo populi: ſed remãſit ſolus à ſuis calumniatoribus. t (Erigens.) poſito rigore iuſtitię: qa Chriſtus ipſum téperat dulcore miſericordiæ: & hoc eſt quod dicitur. Erigens autem ſe Ieſus confutatis calumniatoribus. v (Dixit, mulier vbi ſunt qui te accuſabant?) in quo examinabaĩ de accuſatione & conſequenter de condemnatione. x (Nemo te condemnauit?) Et ſubdiĩ mulieris reſponſio. y (Nemo domine,) quia receſſerant vt viſum eſt. Subdiĩ Chriſti abſolutio. z (Dixit aũt Ieſus: nec ego te condemnabo) quia veni peccatores ſaluare & non condé-

Cõfutatio falſitatis.

Quæſtio.

Arguit grauitaté criminis.

Xp̃i rñſio benigna.

Quæſtio.

Mulieris reſponſio.

nare. a (Vadea)bſoluta à culpa & pœna.b[?](Et iam amplius noli peccare) ſaluando enim natu ram dānat culpam. Circa hoc ſciendum quòd hoc factum Chriſti non eſt trahendum ad conſequentiam:imò debent ſacerdotes iu foro pœnitentiali impouere pœnitentiā ſecundùm conditiouem peccantis & peccati: quia non habét talem poteſtaté dimittendi. Poterat etiá Chriſtus illi mulieri tantam cōtritionem dare quòd ſufficeret ad deletionem illius culpæ & pœnæ, & illam cōtritionem cognoſcere:non ſic autem alius ſacerdos qui uon nouit cor,nec videt:quia homo videt ea q̄ parent:vt habetur.j.Reg.xv.

Q̄ӧo ſacerdotes dn̄t imponere pœnitētiā.

¶Expoſitio moralis.

PErrexit Ieſus in montem Oliueti &c.Sequit̃.o (Adducunt auté ſcribæ & phariſæi mulierem in adulterio deprehenſam)vbi ſignificat̃ quælibet perſona xp̄i per fidé deſponſata:ſecūdú illud.ij.Corin.xj. Deſpódi enim vos vni viro virginé caſtā exhibere xp̄o: ſed poſtea per mortale peccatum cum diabolo adulterata. Per ſcribas & phariſæos dæmones ſignificautur. Dicuntur hic ſcribę:quoniā peccata noſtra retinent memoriter tamquā firmiter ſcriptum. Et phariſæi id eſt diuiſi recte dicū tur. Nam à xp̄o & ſanctorum conſortio ſeparátur. Hi mulierem ad iudicium adducunt: quia damnationem hominum ſollicite quærūt. Sed quia Dn̄s non vult mortem peccatoris:ſed magis vt conuertat̃ & viuat. Ezec.xviij.ideo dixit ei. b (Vade & iam amplius noli peccare) quia ſibi ſufficit vera pœnitétia de præteritis, & cautela coutra recidiuum pro futuris.

¶Quæſtio.xlviij.

MAgiſter hæc mu. modo depre.eſt in adulterio &c.Io viij. Sup quibus verbis mouet̃ quæſtio. Vtrum viro liceat propter adulterium vxorem occidere? Ad quod breuiter reſpondetur ſecūdùm doctriuam domini Bon. Ric.& aliorum theologorum diſt.xx.ar.xxvij.iiij.lib.ſenten.quòd virum vxorem adulteram interſicere multipliciter poteſt intelligi. Aut ex autoritate ꝓpria,aut ex lege eccleſiaſtica,aut ex lege ciuili & humana. Autoritate propria nulli licet ꝓpter adulterium vxorem occidere. Vnde magiſter ſent.di. ſupra notata, inquit. Quicunque propriam abſque lege & ſine cauſa ſcilicet iudiciali: id eſt abſque iudicio & certa probatione vxorem interfecerit aliamque duxerit:depoſitis armis publicam agat pœnitentiam. Et hæc verba notautur.xxxiij.q.ij.c.interfectores. Et licet in principio.c.dicatur interfectores ſuarum cōiugum ſine iudicio: cum non addit adulterarū vel aliquid huiuſmodi. quid aliud habendi ſunt quā homicidæ. In quibus verbis dici videtur: quòd ſi quiſpiam vxorem adulterā interſecerit abſq; iudicio reputatur homicida:tamen ibi quando dicitur cum non addit adulterarum ſupplendú eſt maxime ſecundùm glo.quia grauiores ſuut homicidę qui ſine cauſa vxores ſuas interficiūt. Lege inſuper eccleſiaſtica nou licet. Quia eodé loco magiſter ait. Eccleſiaſtica diſciplina ſpirituali gladio non materiali criminoſos ferire iubet. Et infra ibidem dicitur. Sed ſancta Dei eccleſia nuuquam mundanis couſtringitur legibus,gladium non habet niſi ſpiritualem. Lege autem ciuili & humana ſi ſcilicet vir procurat à iudice vt vxor ſua occidatur adultera,licitum eſt amore iuſtitię,non vindictę libidine. Et hoc modo Lex Moyſi Leui.xx.dixit. Si mœchatus quis fuerit cum vxore alterius & adulteriú perpetrauit cum coniuge proximi ſui, morte moriatur & mœchus & adultera: qua lege & ſcribę & phariſæi dicebaut domino magiſter hæc mulier &c.

Lex ciuilis nō impōit̃ pœnā viro interficiétij vxoré adulterātem. l. gracch⁹. C. de adult. ſi īueni in actu adulterij. Sed ipſe peccat mortalr:qa lex diuina phibet. Nō occides.

Dominica quarta quadrag. Euang. ſecundùm Ioan.vj.cap.

IN illo tempore. Abijt Ieſus trans mare galileę [b]quod eſt tyberiadis.[c] Et ſequebatur eum multitudo magna:[d] quia videbāt †ſigna quę faciebat ſuper his qui inſirmabantur. [e] Subijt ergo in montem Ieſus,[f] & ibi ſedebat cum diſcipulis ſuis[g]: erat autē proximum paſcha dies feſtus iudæorum.[h] Cùm ſubleuaſſet ergo oculos Ieſus, & vidiſſet,quia multitudo maxima venit ad eum,dixit ad Philippum. [i] Vnde ememus panes: vt manducent hi?[k] Hoc autem dicebat tentans eum. [l] Ipſe enim ſciebat quid eſſet facturus. [m] Reſpoondit ei Philippus. Ducentorum denariorum panes non ſufficiunt eis,[n] vt vnuſquiſque modicum quid accipiat.[o] Dixit ei vnus ex diſcipulis eius Andreas frater Symonis Petri. [p] Eſt puer vnus hic,qui[q] habet qnque panes ordeaceos, & duos piſces. Sed hæc quid ſunt inter tātos?[r] Dixit ergo ieſus.[s] Facite homines diſcūbere.[t] Erat aūt fœnū multū in loco.[v] Diſcubue-

† Videbāt ſigna q̄ faciebat. dn̄s trans mare galileę: q̄d mare tyberiadis dr̄ à ciuitate (q̄ ciuitas mari ꝓpinqua à ciuitate tyberij tyberias nomen ſūpſit) multa miracula fecit: vc; curās infirmos & languidos quo viſo magna turba ad dominum cōfluxit: & ī deſertū ſecutaé:ibiq; Dn̄s turbā ſequété de qnq; pāib⁹ & duob⁹piſcib⁹ ſatiauit:hæc refectio myſtica é. Nā

cib⁹ natura lis fuit: ſed myſterio ſa cramétalis qm̃ quinq; pães et duo piſces ſũt ſe pié ſacra, qb⁹diuini- t⁹aía ſatiaẽ. Vt vult beda ĩ omelia ſic et Gre.

runt ergo viri numero quaſi quinque millia.[x] Accepit ergo Ieſus panes,[y] & cum gratias egiſſet, diſtribuit diſcumbentibus. Similiter & ex piſcibus quãtum volebãt.[z] Vt autem impleti ſunt:[a] dixit diſcipulis ſuis. Colligite quæ ſuperauerunt fragmenta, ne pereant.[b] Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorũ[c] ex quinque panibus ordeaceis qui ſuperfuerant his qui manducauerant.[d] Illi ergo homines cum vidiſſent quod fecerat ſignum Ieſus, dicebant.[e] Quia hic eſt verè propheta,[f] qui venturus eſt in mundum.

Poſtilla.

IN illo tempore. Abijt Ieſus &c.) In hac lectione Euãgelica tangit Ioã. ſecretari⁹ Ieſu xp̃i de nutrimẽto corporali correſpõdente nutrimento ſpirituali. Et poniẽ ſignũ ſenſibile de collatiõe cibi corporalis: vt per hoc inducamur ad intellectũ cibi ſpũalis. Et diuidiẽ in tres partes: qa primo poniẽ miraculi tp̃s & loc⁹. Scd̃o miraculi actus: ibi. cũ ſubleuaſſet. Tertio cõſequẽs fruct⁹: ibi. Illi ergo homines. In prima parte dicit ſic. a (Abijt Ieſus trans mare galileę.) Iudęi eñ quærebant eũ interficere: & non erat tp̃s adhuc paſſiõis ſuæ: ideo recedẽdo dedit exẽplũ cedẽdi ad tp̃s malitiæ humanæ oſtẽdẽs quòd aliqñ licitũ ſit xp̃i fidelibus fugere in perſecutione. b (Quod eſt tyberiadis.) Illud eñ mare eſt quidã lac⁹ magnus per quẽ tranſit iordanis fluuius: ſed vocaẽ mare ſcd̃m modũ loquendi hebraicũ in quo ſit cõgregatio aquarũ: ſcd̃m illud Geñ.j. Congregatiõné aquarũ vocauit maria. Vocaẽ aũt mare galileæ à ꝓuincia iuxta quã trãſit: & vocaẽ mare tyberiadis ex nomine ciuitatis ædificatæ in littore quæ antiquitus genezareth dicebatur: ſed ab Herode tetrarcha fuit reędificata & ampliata & tyberias vocata in honoré Tyberij cęſaris. Vocaẽ etiã mare illud alijs nominib⁹: vt declaraui ſupra in Mat. Et ideo illa dimitto.

Qd̃ ẽ illud mare tyberiadis.

c (Et ſequebaẽ eũ multitudo magna.) Quidã ex deuotione ab eo curati. quidã malitioſe volẽtes eũ capere in ſermõe: vt phariſęi. quidã ex deſiderio addiſcẽdi: & aliqui ex curioſitate volẽtes miracula quæ faciebat videre. Ideo ſubditur. d (Quia viderunt ſigna q̃ fa. ſup his qui infir.) Hoc addiẽ ad oſtẽdendum quòd faciebat virtute diuina. Magicis eñ artibus bene fiunt aliqua curioſa & inutilia ſicut qd̃ ſtatuę loquerentẽ & cõſimilia: ſed ſanitates q̃ fiũt ad reducẽdũ hoĩes in Deũ fiũt tantũmodo virtute diuina, vt hẽ in itineratio clemẽtis.

Qũo ſequebaẽ chriſtũ multitudo magna.

e (Subijt ergo in mõtẽ.) qa erat loc⁹ deuotioni & doctrinę aptus: ideo ſequitur. f (Et ibi ſedebat cũ diſcipulis ſuis.) docẽs eos. Et ſic patet loc⁹ in quo factũ eſt miraculũ: ſequẽs tp̃s aũt in quo factũ eſt deſcribiẽ: cũ diciẽ. g (Erat aũt ꝓximũ paſcha dies feſtus iudęorum.) Iſtud eſt feſtũ paſchale, de quo iſte euãgeliſta facit mẽtionẽ: & in iſto feſto paſchę nõ fuit Ieſus in hieruſalẽ, quãuis eñ xp̃s legẽ ſeruauerit, tñ in hac ſolẽnitate nõ fuit qa illi qui habebãt inimicitias capitales erãt excuſati à p̃cepto legis: qa p̃cipiẽ omne maſculinũ apparere corã dño in ſolẽnitate paſchali. Sic aũt erat de xp̃o: qa iudęi q̃rebãt eũ interficere. Præterea xp̃s ſicut ſeruãdo legẽ oſtẽdit ſe eſſe verũ hoiem de filijs iſrael ſecundũm carnẽ ſic aliquãdo p̃termittẽdo obſeruationem eius oſtendebat ſe eſſe dñm ſupra legem.

De monte.

h (Cum ſubleuaſſet.) Hic poniẽ miraculi act⁹. Et diuidiẽ in tres: qa primo p̃termittiẽ miraculi neceſſitas. Scd̃o deſcribiẽ eius qualitas. ibi. Dixit ergo Ieſus. Tertio oſtendiẽ eius veritas: ibi. Vt aũt impleti ſunt. Primo oſtẽdiẽ tripliciter. ſ. ex populi multitudine, cum diciẽ. (Cum ſuble. ergo &c. qa multi. maxima ve. ad eũ.) tm̃ enim deſiderabãt audire xp̃m quòd omiſerãt apportare ſecũ alimẽtũ: ꝓpter qd̓ neceſſariũ erat fieri miraculũ. Oſtẽdiẽ etiam hæc neceſſitas ex defectu pecunię cũ ſubdiẽ. i (Vnde ememus panes vt mãducẽt hi?) Nõ petit ignorãs quod deficeret ei⁹ p̃tiũ: ſed vt ex rñſione Philippi appareret certius miraculũ Vnde ſubdiẽ. k (Hoc autem dicebat tẽtans eum.) vt per hoc defectus pecunię alijs oſtẽdereẽ: ſicut Ge. xxij. Tẽtauit de⁹ abrahã: vt ei⁹ obediẽtia alijs manifeſtareẽ nõ ſibi: ꝓpter quod ſequiẽ. l (Ipſe eñ ſciebat quid eſſet facturus.) qa inquãtũ habuit plenitudinem ſciẽtiæ à principio cõceptionis: & inquantum Deus oĩa nouit ab æterno.

Miraculi actus.

Quare de⁹ tentauit Abraham.

m (Rñdit ei Philippus ducẽtorũ denariorũ panes nõ ſufficiunt eis &c.) q. d. pauperes ſum⁹, & tãtã pecũiã habere nõ poſſumus: & ſi haberem⁹, nõ ſufficeret ꝓ eorum refectiõe: & ideo ſequiẽ. n (Vt vnuſq; modicũ qd accipiat.) Iſte eñ Philipp⁹ adhuc rudis exiſtẽs nõ aſpiciebat ad eius virtutẽ: quia de aqua vinum fecerat: nec ad alia ſigna q̃ frequenter fecerat: oſtendiẽ cõſequenter miraculi neceſſitas ex cibi paucitate, cum dicitur. o (Dixit ei vnus ex diſcip. eius Andreas frater Simonis Petri.) Hic videẽ melius diſpoſitus quàm Philippus: quia in reſponſione ſua videẽ habere reſpectũ ad multiplicationẽ panis eo modo quo factum eſt per Helyſæum. iiij. Regum. iiij. vnde ſubditur. p (Eſt puer vnus hic, qui habet quinque panes &c. ſed hæc quid ſunt inter tantos) quaſi dicat etiam ſi multiplicarentur eo modo quo factum eſt per Heliſæum qui de viginti panibus multiplicatis non ſatiauit niſi centum viros: in iſta magna multitudine hoc eſſet valde modicum. r (Dixit ergo Ieſus.) Oſtenſa miraculi neceſſitate. Hic cõſequenter deſcribitur

De Philippo.

eius qualitas per multiplicationem panum vir
tute Chriſti: & hoc eſt quod dicitur. s (Faci-
te homines diſcumbere.)id eſt ordinate ſedere
ad comedendum. t (Erat aotem fœnom mol
tùm in loco.)Hoc interponitur ad oſtendendũ
quòd locus erat apeus ad ſedẽdum. v (Diſcu
buerunt ergo viri numero quaſi qnque millia)
ſcd̃m modũ hębraicũ ſoli viri hic numerant à vi
ginti anois ſupra:vt habet Nu.j. Mulieres autẽ
& paruuli hic tacent. x (Accepit ergo Ieſus
panes) qa in manib⁹ ſuis multiplicati ſunt. De
modo hu⁹multiplicatiõis habet Mat. xiiij.qoi
etiã hic adducit. De modo aũt hoi⁹multiplica-
tionis eſt dubitatio inter doctores:qa nõ deter
minat in litera. Dicũt eñ aliqoi quòd hoc ſoit
ſine additiõe alicui⁹materiæ,ſicut de coſta Adę
formatũ eſt corpus mulieris. Sicot eñ deus põt
de oihilo aliquid facere:ita modicũ corp⁹in ma
gnũ cõoertere ſine additiõe materiæ. Alij autẽ
dicunt quòd hoc fuit per cõuerſionẽ alicoi⁹ma
teriæ p̃exiſtẽtis,vt aeris vel hmõi in ſubſtantia
panis & piſcis. Et hoc videt Aug.ſentire ſuper
Io.vj.dicẽs. Inde multiplicauit quinque panes
vnde ex paocis granis creat ſegetes. Certũ eñ
eſt quòd ſegetes creant ex cõuerſione materiæ
p̃exiſtentis in ſegetẽ. Sciendũ tñ qoòd xp̃s non
creauit panes de nouo:ſed p̃exiſtẽtes multipli
cauit:vt miraculũ eẽt magis notũ:qa talis mul
tiplicatio eſt magis p̃ceptibilis quam creatio.
y (Et cũ gratias egiſſet diſtribuit diſcũbẽtib⁹.)
i.per apoſtolos diſtribui p̃cepit. Sciẽdũ etiã qđ
xp̃s aliquãdo fecit miracula imperãdo vt oſten-
deret ſe facere illa virtute ppria. Aliqoãdo aũt

Aliqñ deus fecit miracula iperando: aliqoando orando.

orãdo: vt hic cũ dr̃ cũ gratias egiſſet,vt oſtẽde
ret quòd talia nõ fiebãt ab eo per dæmones ma
gica arte vt phariſæi dicebãt. z (Vt aũt imple
ti ſunt.) Hic oſtendit miraculi veritas. Si enim
multiplicatio illa fuiſſet tantũ ſecundũm appa
rentiã,homines nõ fuiſſent inde ſatiati: nec re-
maoſiſſent ibi reliquię ſenſibiles. Ideo ad maio
rem declarationẽ miraculi & eios publicationẽ
ſubditur. a (Dixit diſcip.ſuis. Colli.quæ ſupe
ra.fra.ne pereant.)quia per fragmenta portata
alijs qoi non fuerant ibi,publicatum eſt miracu
lom & approbatum:quia verè & noo ficte refi-
ciebantur. b (Collegerunt ergo & impleue.

Ex dioiadiſpõne ipleti ſunt doodecim cophini.

duodecim cophinos frag.)non caſo:ſed ex diui
na diſpoſitione impleti ſoot doodecim cophioi
ſecundũm numerũ duodecim apoſtolorum, vt
per hoc deſignaret quòd fragmenta verborum
Chriſti per apoſtolos per mondũ publicarẽtur.
Sed ſi quęratur vnde habuerunt illos cophinos
in monte:poteſt dici quòd acceperunt in aliqua
villa propinqua:vel quod fuerunt ibi portati vt
venderentur multitudini venienti. Vel poteſt
dici quòd non fueraot ibi cophini:ſed tñ colle-
geruot de fragmentis quòd duodecim cophini
poſſent impleri:vt bene alibi iouenitur talis mo
dus loquendi. c (Ex quinque paoibos) hoc
etiam facit ad euidentiam miraculi:quia pl⁹re-
manſit quàm à priocipio fuit. d (Illi ergo.)
Hic ponit miraculi fructus, qoi oſtẽdit in fidei
confeſsione cùm dicit. e (Hic verè ppheta.)
Circa quod ſciendum qoòd xp̃s erat promiſſos
in lege tãquã pphetis cęteris excellentior: vt
habet Deut.xviij. Prophetam ſuſcitabit. ppter
quod viſo miraculo p̃dicto populus cõfeſſus eſt
illom eſſe de qoo loqoitur p̃dicta ſcriptura: &
ſic confitebantor eum eſſe verum Chriſtũ. Et
hoc eſt qood dicitur. Illi ergo homines &c.fece
rat ſignum aliàs non aoditum: quia illa multi-
plicatio quæ fctã fuit p Helyſæũ fuit moltũ defi
ciens ab iſta:vt patet per prædicta. f (Qui ven
turus eſt in mundom)ad ipſom ſaluandum:ſic
aotem noo venerunt alij prophetæ: ſed ſolũ ad
denuotiandum iſtius aduentum.

Q ũo Xp̃s erat pmiſſus in lege.

¶ Expoſitio moralis.

ET ſequebat eũ multitudo ma
gna.) quia adhuc popolares:
& pedeſtres magis vadunt ad
ſermones & ad Dei denotio-
nes quàm diuites & eqoites.
s (Facite homines diſcumbe
re.) Theophilus. Quieſcere
facit xp̃s diſcipulos ſoos, vt diſcant p̃poſiti qđ
qui laborant in opere & ſermonẽ requiẽ prome
reantur: & qoòd nõ debent continue laborare.
t (Vnde eme.pa.vt man.hi.) Be. Myſtice decli
oata die turbas ſaluator reficit:qoia cum ſol iu-
ſtitię pro nobis occubuit,ſpirituali inedia ſum⁹
ſaloati. Prouocat apoſtolos ad fractionẽ panis,
inſinoans quòd quotidie per eos ſint corda no-
ſtra penſanda:eorum ſcilicet literis & exẽplis.
Per quinque panes intelligontur qoinqoe libri
Moyſi. Per duos piſces prophetæ & pſalmi fi-
gurãtur. duodecim cophini ſont duodecim fru
ctus ſpiritusſancti quibus reficimur io euchari-
ſtiæ ſacrameoto.

Alia expoſitio moralis.

SVbijt Ieſosin montẽ. Mons
iſte ſignificat montem cal-
uarię io qoo dedit nobis nu
trimentom ſalutis,ſicut io
hoc monte paoit multitudi
nem copioſam,ita & in oo-
bis contulit gratiam ſufficiẽ
tem: vt dicont theologi.
p (Eſt puer vnus hic.) Puer idem qoòd purus
& mundus ab omni macula qui ſignificat chri-
ſtus,qui fuit purus ab omni peccato. q (Ha-
bens quinque panes: ſicut in hoc poero in mõte
ſunt repti qnq̃ panes: ſic in Chriſto in mõte cal
uariæ ſunt repertę quinqoe plagę. Et ſicut in
hoc puero erant piſces,ſic in Chriſto duę natu
ræ: ſcilicet humana & diuina. his enim ſatura-
oit id eſt ſaluos fecit aſcendentes in montem,
id eſt volentes aſcendere in cœlom. Cætera pa-
tent in alia morali expoſitione,excepto quòd
non ſuperaoerat de piſcibus ex hoc: quia eo-
rum qoæ ſemel aſſumpſit, nihil voquam di-
miſit: qoia verus Deus & verus homo regoat
in cœlis. ¶ Queſtio.xlix.

Qõ devirtuie q̃ xp̃s fecit miracula.

AD maiorem euidentiam
corũ quæ dicta ſunt hic &
alibi de miraculis xp̃i, q̃ri
tur. Vtrũ xp̃s fecerit mira
cula ſola virtute diuina.
Et arguit̃ primo quòd ſic:
dicit em̃ Leo papa in epi-
ſtola ad Flanianum. Cũm
in xp̃o ſunt duæ naturæ vna earũ eſt.ſ.diuina q̃
fulget miraculis: altera.ſ.hũana q̃ ſuccũbit iniu
rijs. ergo ſicut ſe babet humana natura ad ſuc-
cumbendũ iniurijs ſic ſe habet diuina ad agen
dum in operib⁹ miraculoſis. Sed ſola natura hu
mana iniurijs ſuccũbit: quia talia pati repugnat
deitati: ergo ſola natura diuina agit in operibus
miraculoſis. Et cõfirmat̃ autoritate p̃s.cxxxv.
ſcilicet qui facit mirabilia magna ſol⁹: ergo ſola
diuinitas eſt principium agendi miracula. Item
opera miraculoſa excedũt totã virtutẽ naturæ
creatæ. Natura autẽ humana in xp̃o creata eſt:
ergo, vt videt̃ in nullo attingit opera miraculo
ſa. Contra quia xp̃s per tactum corporis ſana-
bat miraculoſe: vt dicitur de muliere patiente
fluxum ſanguinis Mat.vj. Quotquot autẽ tan
gebant eum, ſalui fiebant. Si ergo talis tactus ni
hil ageret in ſanatione p̃dicta, fruſtra adhiberet
quod non conuenit Chriſto.ſ. aliquid fruſtra
agere: ergo ille tactus aliquid faciebat: & certũ
eſt quòd pertinebat ad humanitatem ergo. Re

Rñſio ad q̃ ſitum.

ſpondeo in hac queſtione ſic eſt procedendum:
quia primo videndum eſt qualr̃ viri ſancti viui
vel defuncti quorum miracula ſcripta ſunt, illa
operati fuerunt. Secũdo qualiter xp̃s inquantũ
homo operatus fuerit. Circa primũ certũ eſt vi-
delicet q͛d miracula nõ poſſunt fieri aliqua vir
tute tãqua principaliter agẽte: niſi virtute diui
na: q̃a ſicut dictũ eſt, operatio miraculoſa exce
dit totã facultatẽ virtutis creatę: ſimiliter certũ
eſt q͛d ſancti viri ad miracula p̃nt operari meri-
torie: quia freq̃nẽter eſt expertũ miracula facta
fuiſſe à Deo ad p̃ces ſanctorũ. Sed dubium eſt:
vtrum viri ſancti in miraculis aliquando opera-
ti ſunt per aliã virtutẽ in eis exiſtentẽ, nõ quia
illa ſit principalis ratio agendi: ſed tantũ inſtru
mentalis: vt ſic deus tamquã principaliter agẽs
fecerit miracula per ſanctos tãquam per quędã

Qõ de miraculi à ſãctis factis.

inſtrumẽta. Et hãc.q. reliquit Aug.xxv.li de ci
uitate dei inſolutã: vbi enarratis miraculis mar
tyrum dicit ſic. ſiue em̃ Deus per ſeipſum mi-
ro mõ quo per tp̃ales operatur ęternus, ſiue per
ſuos miniſtros iſta faciat ſi eadẽ ipſaque per mi
niſtros faciat ſiue quædã faciat etiam per mar-
tyrum ſpiritus, ſiue per homines adhuc in cor-
pore cõſtitutos: ſiue Deus iſta per angelos, qui
bus inuiſibiliter, immutabiliter, incorporaliter
imperat, operetur quæ per martyres fieri dican
tur eis orationibus tñ impetrãtibus: non etiam
operantibus fiant ſiue alia iſtis ſiue alia illis mo
dis quæ nullo modo comprehendi à mortalib⁹

Rñſio ſecũdùm Gre.

poſſunt: & tamen atteſtatur fides hæc in qua
carnis reſurrectio prædicatur. Beatus tñ Greg.
hanc.q. determinare videt̃ in.ij.lib. dialogorũ,
vbi dicit ſic. Qui deuota mente Deo adherent,
cum res nõ neceſſitas expoſcit: exhibere ſigna
modo vtroque ſolent: vt mira quęque aliq̃n ex
p̃ce faciãt: aliq̃n ex p̃tãte conceſſa illis à deo. Et
hoc p̃bat cõſequẽter rõne & exẽplo. Ratio aũt
talis eſt. Cui cõcedit̃ illud quod eſt maius non
eſt mirũ ſi aliq̃n cõcedat̃ q͛d eſt minus: ſed ma-
ior eſt p̃tãs filios dei fieri etiã per adoptionem,
cum hoc ſolũ ſanctis cõcedat̃ quã miracula op̃a
ri: q͛d etiã aliq̃n malis cõcedit̃: vt hr̃ Matth.vij.
Sed primũ cõcedit̃ hominib⁹ ſanctis ſecundũm
quod dicit̃ Ioã.j. Quotquot aũt receperunt eũ
dedit eis poteſtatem filios dei fieri. Item p̃bat

Probat per exemplũ.

exẽplo: q̃a Petrus ſuſcitauit Thabitã orando vt
habet̃ Act.ix. Ananiã verò & ſaphirã morti tra
didit ſubito abſque oratione: ſed ſolum culpam
eorum increpando. Act.v. Et ſic videt̃ illud fa-
ctum feciſſe ex aliqua poteſtate ſibi à Deo con-
ceſſa tãquã inſtrumentũ diuinæ iuſtitiæ. Itẽ ad
hoc vr̃ facere quòd gratia Dei diuidit̃ per gra-

Qũo diuidit̃ gr̃a dei i gr̃ã gratis datã & gratũ faciẽtẽ.

tiam gratis datã & per gratiã gratũ faciẽtẽ. Et
licet aliq̃n ab aliquib⁹ dictũ fuerit quòd gr̃a gra
tum faciens nihil ponit in anima: tñ gratia gra-
tis data ab omnibus cõcedit̃ q͛d aliq̃d ponit in
anima: & hoc patet manifeſte de gratijs gratis
datis q̃ vocant̃ ſermo ſapiẽtiæ & ſermo ſciẽtiæ.
j.Corin.xij. q̃a ſignificant quaſdam eminentes
cognitiones diuinorum, quæ ponunt aliquid in
anima: ſimiliter fides, p̃phetia, genera lingua-
rum & interpretatio ſermonũ. Et eadẽ ratione
vr̃ quòd gratia ſanitatũ & operatio virtutum.i.
miraculorũ quæ imponunt̃ gratiæ gratis datæ
dicant aliquã virtutẽ in anima exiſtentem. Di-
cunt tamen aliqui quod illa virtus operantis
miracula nõ eſt aliqua virtus mãſiua per modũ
paſsionis tranſeuntis, ſicut & p̃phetia: propter
quod tales nõ poſſunt facere miracula quotieſ-
cũque volunt nec p̃phetare. Sed quicquid de
concluſione, & ratio tamen nõ valet: quia ſicut

Qualis eſt v̓t⁹ op̃andi miracula in hominib⁹.

dictum eſt talis virtus operandi miracula non
eſt principalis ſed tantum inſtrumentalis. In-
ſtrumentum autem operari non põt quãuis ſit
perfectũ per formã ſuam niſi moueat̃ actualiter
per manum artificis: ſicut patet quòd ſecuris nõ

Sil̓itudo ſacramẽtorũ nouę legis q̃uo cauſãt gratiã Dei.

poteſt ſecare niſi per manum artificis moueat̃.
Et ideo dato quòd talis virtus ſit manſiua: non
poteſt tamen operari ad miracula abſque mo-
tione diuinæ virtutis principaliter agentis. Si
tamen talis virtus ſit manſiua vel per modum
paſsiõis tranſeuntis ſolum: ſicut eſt motio in-
ſtrumenti: commouetur ab agente principali ni
hil dicto modo. Item ad concluſionem inducit̃
illud quia à ſanctis doctoribus catholicis dici-
tur de ſacramentis nouæ legis: videlicet quòd
efficiunt quòd figurant: ita quòd tamquã quæ-
dam inſtrumenta diuinæ miſericordiæ agũt ad
introductionem gratiæ ipſam inſtrumentaliter
attingendo: vel ſaltem aliquam diſpoſitionem
ad ipſam, vt characterem vel aliquid ſimile cor
reſpondens in ſacramentis quę non imprimunt

charactarem: ita quòd in ſacramentis eſt aliqua virtus ad efficiendum modo p̄dicto. Et tamen ſacramenta conſiſtunt in quibuſdam rebus ſenſibilibus. Et ideo multo fortius videt̃ quòd in animabus ſanctorũ virorũ defunctorũ vel viuẽtium poſsit poni aliqua virtus diuinitus eis conceſſa in operibus miraculoſis per modũ prædictum. Ex dictis patet quid dicendũ ſit de humanitate chriſti: quæ eſt organum ſeu inſtrumẽtũ cõiunctũ ipſius deitatis: ſicut manus eſt inſtrumentũ artificis: homines aũt alij quãtũcunque ſancti non ſunt ſibi cõiuncti: & ideo ſunt quaſi quædã inſtr̃a deitatis ſeparata: & adhuc plus ſeparata ſunt eccleſiæ ſacramẽta. Inſtrumentum aũt cõiunctũ magis participat efficaciam agẽtis principalis quàm ſeparatũ: & ideo talis virtus operãdi miracula efficacior inuenit̃ in humanitate xp̄i quàm in quibuſdã alijs. His dictis põt reſpõderi ad argumẽta. Ad primũ dicendũ qd̓ ſimile tenet quantũ ad hoc: quòd ſicut humanitas in xp̄o fuit ratio patiendi: ſic deitas eſt ratio & principiũ faciẽdi miracula principaliter nõ tamen quantũ ad ſecundum: q̄a nõ repugnat humanitati xp̄i operari ad miracula per modũ inſtrumẽti, repugnat aũt deitati qualitercunque pati. Verũtamẽ ratione idẽtitatis ſuppoſiti idiomata cõicant̃: q̄a ſicut hæc eſt vera, deus paſſus eſt: ita hæc vera demonſtrato chriſto: iſte puer creauit ſtellas. Ad illud qd̓ inducit̃ de Pſal. dic qd̓ ſol᷒ nõ excludit humanitatẽ tanquã inſtrumentaliter agẽtem, ſed tanquã principaliter: & ſic intelligendũ eſt reſpectu aliorũ ſanctorũ qd̓ ſolus Deus fecit miracula. ſ. tãquam principale agens. Ad ſecundum dicendum quòd inſtrumẽtum in virtute principalis agentis bene attingit ad aliquid, quod excedit facultatem propriam conuenientem, & ſecundum ſe: ſicut calor naturalis in virtute animę generat carnem: vt habet̃ ij. de anima. Argumenta autem in contrarium concludunt tantum quòd humanitas Chriſti agebat ad miracula, ſicut agens inſtrumentale & ſecundarium, quod conceditur &c.

Deitas eſt pricipiũ faciẽdi miracula.

Feria.ij.poſt dominicam.iiij.quadrageſimæ. Euangelium ſecundùm Ioannem.ij.cap.

IN illo tempore. Prope erat paſcha iudæorum: & aſcendit Ieſus hieroſolymam.[a] Et inuenit in tẽplo[c] vendentes oues, & boues, & columbas,[d] & nummularios ſedentes. [e] Et cum feciſſet quaſi flagellum de funiculis: omnes eiecit de templo, † oues quoque & boues. Et nummulariorum effudit æs: & menſas ſubuertit. Et his qui columbas vendebant, dixit. Auferte iſta hinc, & nolite facere domum patris mei domum negotiationis[f]. Recordati ſunt verò diſcipuli eius: quia ſcriptum eſt[g]. zelus dom᷒ tuæ comedit me.[h] Reſponderunt ergo iudæi & dixerunt ei.[i] Quod ſignum oſtẽdis nobis, quia hæc facis?[k] Reſpondit Ieſus, & dixit eis.[l] Soluite templum hoc,[m] & in tribus diebus excitabo illud.[n] Dixerunt ergo iudæi. Quadraginta & ſex annis ędificatum eſt templum hoc, & in tribus diebus excitabis illud?[o] Ille autem dicebat de templo corporis ſui.[p] Cum ergo reſurrexiſſet à mortuis, recordati ſunt diſcipuli eius. quia hoc dicebat. [q] Et crediderunt ſcripturæ[r] & ſermoni quem dixit Ieſus.[s] Cum autem eſſet hieroſolymis in paſcha in die feſto,[t] multi crediderunt in nomine eius. [v] videntes ſigna eius quæ faciebat. [x] Ipſe autem Ieſus nõ credebat ſemetipſum eis, [y] eo quòd ipſe noſſet omnes.[z] Et quia opus ei non erat:[a] vt quis teſtimonium perhiberet de homine.[b] Ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine.

† Oẽs eiecit de templo.

Dñs de᷒ Ieſus ſaluator oẽs peruerſos negotiatores q̄ ſine cõſc̃ia ſũt et nõ pn̄ia duꝰti & q̄ ſuũ tẽplũ. i. animã vitiant cum furore ſuę iuſtitię eijciet d̄ palatio cęli: et eos perdet: q̄a mali ſũt vñ matt. xxj. Malos male p̄det.

Poſtilla.

IN illo tempore. Prope erat paſcha &c.) In euãgelio tria notantur. Primo conuerſatio exemplaris in templi acceptione: in principio. Secũdo increpatio viri ſpiritualis in vendentium expulſione: ibi. Et cum feciſſet. Tertio informatio prophetalis in futuri r̃nſiõe ibi. Soluite templum. Quoniam ſecundũm ſententiã Philoſophi quarto Metaphyſicæ. ad ipſum eſſe ſequitur ipſum operari: cum omnia ſint determinata proprio opere: ideo hic euangeliſta declarat diuinitatem Chriſti in operę ſcilicet per opera diuina & miraculoſa: quæ ſunt diuinæ virtutis manifeſtatiua: quia tranſcendunt virtutem totius naturæ creatæ: vt patet in præſenti Euangelio. (Prope erat.) Ponitur ergo hic occaſio prænuntiandi ſuam reſurrectionem futuram: quæ non poterat fieri niſi virtute diuina: quoniam à priuatione ad habitum impoſsibilis eſt regreſſus ſecũdũm na-

Diuiſio Euangelij.

ſuram. Hæc autem præuunciatio ſuæ futuræ re
ſurrectionis fiebat:quia aſcédens Ieſus hieruſa
lem eiecit de templo vendentes& emétes:quod
Qua virtute xp̄i reſurrectio ſit. videbatur pertinere ad perſonam ſuper populū
auctoritatem habenté:& ideo huius auctorita-
tis petierūt Iudæi ſignū:& hæc occaſio fuit prę
dicédi ſignum ſuæ reſurrectionis:& hoc eſt qđ
dicitur. Prope erat paſcha iudæorum. In tribus
enim ſolénitatibus in anno tenebantur conueni
re in hieruſalem.ſ.in ſoléuitate paſchæ,peuthe
coſtes,& tabernaculorū,vt habetur Exod.xxx-
iij.ca. Verumtamen de ſeſto tabernaculorum,
& penthecoſtes aliquãdo diſpenſabatur cū illis
qui erant à remotis:non tamen de ſolénitate pa
ſchali. Chriſtus autem vſque ad paſsionem ſuã
voluit legem obſeruare & per conſequens in ſo
lénitate paſchali hieruſalem aſcédere:& hoc eſt
quod ſubditur. a (Et aſcédit Ieſus hieroſoly-
mam.) Et ex hoc confutatſ error Manichæi:qui
dicit vetus teſtm̄ à diabolo eſſe datum:qa Chri
ſtus nullo modo obſeruaſſet ipſum. b (Et in-
uenit io templo.) Nomine templi non accipitſ
hic ipſa dom⁹ domini in quo erat altare thymia
matis candelabrum.nec atrium ſacerdotum:in
De téplo. quo erat altare holocauſtorum ſed quoddam a-
trium vbi homines orabant:& doctores etiam
docebant ibidem:& etiam ibi védebantſ ea quæ
in templo offerebantur:& hoc eſt quod dicitur.
c (Vendentes oues & boues,& columbas.) Et
quia talia non poterant de longinquo adduci:
ideo ſacerdotes cupiditate ducti,ſtatuerunt ho
mines talia ibi vendere:vt venientes de longin
quo non haberent excuſationem de oblationi-
bus dimittendis. Aliqui etiam eorum non habe
bãt pecuniam:ideo ſacerdotes ſtatuerūt ibi cã-
pſores:qui ſub cautione tradebant pecuniam:&
cum hoc vltra ſorté aliqua munuſcula recipie-
bant:non tamen pecuniam,ne argueretſ mani
feſte facere cõtra legē Deut.xxiiij.vbi dicitur.
Nõ dabis fratri tuo ad vſurã pecuniam. Et hoc
eſt quòd dicitur. d (Et nummularios ſeden-
tes.) quia hoc erat illicitum ꝓpter cupiditatem
Illicitum erat védere in templo. ſacerdotum qui diuerſis adinuentionibus de-
pauperabant populum:vt patet ex prædictis.&
quia fraus & tumultus ſolent annecti mercatiōi
quæ cõtrariatur orationi:ideo ſequitſ. e (Et cū
feciſſet quaſi flagellū de funiculis &c.) & patet
litera vſque vbi. f (Recordati verò ſunt diſci-
puli eius.) qa ſcriptū eſt pſ̄.xvij.de ipſo. g (Ze-
lus domus tuæ comedit me.) Ex facto enī Chri
ſti recordati ſunt ſcripturæ illius & impletiōis
eius:& de Chriſto. Quæritſ hic quare non reſi
ſtebant ei,cum eſſent multi,& ipſe ſolus,& pa-
rum adhuc reputatus? Dicendum quòd diuina
virtus in illo facto operabatur quæ apparebat
in effectu cum volebat ſicut infra Ioan.xviij.ſo
lo verbo proſtrauit eos qui volebant eum cape-
re. Corpus enim Chriſti erat inſtrumentum
diuinitati coniunctum:& ideo ex oculis eius
quidam fulgor exibat virtute diuina eos deter-
rens ita quòd reſiſtere non audebant. Sicut in
paſsione vox illa quæ erat diuinitatis quodam-
modo inſtrumentum proſtrauit magnam mul-
titudinem armatorum. Solet etiam quæri ab ali
quibus:quomodo fecit flagellum de funiculis:
quia non vendebantur ibi funiculi: ſed ſolum il
la quæ debebãt in téplo offerri? Et dicūt aliqui
quòd ipſe Chriſtus vtebatur funiculo pro cin-
gulo:& illum funiculū accepit de quo erat prę-
cinctus:& ipſum duplicando fecit quaſi flagel-
lum:quãuis hoc nõ habeatur expreſſe in textu:
tamen probabiliter poteſt credi:quia nõ omnia
ſcripta ſunt:vt dicitur in fine huius euangelij.
h (Reſponderunt ergo.) Hic ponitur ſuæ re-
ſurrectionis prænunciatio:quia occaſione huius Reſurrectionis xp̄i prænunciatio.
facti petierunt ab eo ſignum ipſi iudæi,dicétes.
i (Quod ſignum oſtendis nobis quia hæc fa-
cis?) quamuis enim factum eſſet bonum de ſe:
tamen non pertinebat ad quemlibet hoc facere
ſed ſolum ad eum,qui haberet auctoritatem cor
rigendi exceſſus ſacerdotum:quod cõueniebat
alicui de cõmuni populo:cum ſacerdotes eſſent
in illo populo ſuperiores, ſed prophetis miſsis
ad hoc ſpecialiter à Deo:& ideo petierūt ſignū
miſsionis ſuæ. Et ipſe dedit ſignum poteſtatis
diuinæ in ſuſcitatione ſui corporis propria vir-
tute. Et hoc eſt quod dicitur. k (Reſpondit Ie
ſus & dixit eis.) l (Soluite templū hoc.) Non
eſt verbum inductiuum ad hoc faciendum:cum
fuerit ſimpliciter malum ex parte iudæorum:
ad malum autem Chriſtus non poterat induce
re:ſed eſt verbum denunciatiuum eius quod e-
rat per ipſos fiendum.q.d. Soluite templū hoc De quo téplo intelligitſ. ſoluite templum.
id eſt ſoluetis:quia in paſsiōe Chriſti anima fuit
ſoluta à corpore & ſanguis à carne,& continui-
tas neruorum in cõfixione clauorum & lanceę.
m (Et in tribus diebus excitabo illud:) non di
cit poſt tres dies:quia Chriſtus non fuit mortu⁹
tribus diebus complete. n (Dixerunt ergo.) Suę pnunciatiōis interpretatio
Hic ponitur ſuæ pronunciatiōis interpretatio.
Et diuiditur in duo:quia primo ponitur inter-
pretatio iudæorum falſa. Secundo interpræta-
tio euangeliſtæ vera: ibi.ille autem. Circa pri-
mum ſciendū quòd iudæi non petierūt à Chri
ſto ſignum ad credendum & venerandum, ſed
magis ad deridendum & impugnãdum. Quod
patet ex hoc quòd ſtatim impugnauerunt dictū
ſuum:& ideo non fuerunt digni,vt prædicaret
eis reſurrectionem corporis ſui manifeſte: ſed
occulte,vocans corpus ſuum templum:& ideo
voluerunt arguere dictum ſuum per materiale
templum. Et hoc eſt quod dicitur. Dixerunt er
go iudæi. Quadraginta ſex annis ædificatum
eſt templū hoc &c. Hoc dicunt deridendo qua-
ſi eſſet ei impoſsibile: multo plus deriſiſſent ſi
reſurrectionem corporis ſui prædixiſſet mani-
feſte:quia difficilius eſt reſuſcitare mortuū quã
ædificare tale templum. Sciendum etiam quòd
non loquuntur hic de templo facto per Salomo
nem:quia illud fuit ædificatū in ſeptem annis:
vt habetur.iiij. Reg.vj.& pręterea quia fuit per
Nabuchodonoſor deſtructum.iiij. Reg.vlt. Sed

loquuntur de templo reædificato poſt captiuitatem babylonicam. A primo anno Cyri regis perſarum, in quo data eſt populo licentia redeundi & templum reædificandi vſque ad ſextum annum darij, ſub quo coſummatum eſt templum illud, fluxerunt quadraginta ſex anni: quia iudæi impediebantur à nationibus in circuitu eorum exiſtentibus in ædificatiõe templi. Iſte numerus patet per hoc quia Cyrus regnauit.xxx. annis: & Cambiſes filius eius poſt eum decem: quia non computatur tempus quo regnauit cũ patre. Poſt eum regnauerũt ſucceſsiue duo magi: ſed tempus eorum dimittitur quia regnauerunt tantum ſeptem menſibus: quibus ſucceſsit Darius: in cuius ſexto anno conſummatũ eſt tẽpli opus. Et ideo de iſto templo loquebantur: quia iſtud ſtabat in eorum præſentia & oſtendebatur: vt patet in litera. Hic autem quadraginta ſex annorũ acceptio accipitur ſecundũm expoſitores latinos & græcos: ſcd̃m Hebræos aũt aliter accipitur ſicut dixi in principio lib. Eſdrę & .ix.c. Dañ. Vnde de verificatione huius dicti quadraginta ſex annis ædificatum eſt templum hoc: non eſt multum curandum. quia nõ eſt verbum Chriſti, nec euangeliſtæ niſi tantum referendo: ſed eſt verbum iudæorũ deridendo chriſtum contra quem multa falſa dixerũt. vt infra refert euangeliſta. o (Ille autem.) Hic ponit̃ interpretatio vera: quia loquebatur de corpore ſuo nomine templi. quia humanitas Chriſti erat ſpirituale habitaculum ipſi⁹ Dei. Et hoc eſt qđ dicit euangeliſta. Ille autem dicebat de templo corporis ſui. Hanc autem interpretationem nõ cognouerunt tunc apoſtoli: quod patet ex hoc quòd poſtea Petrus audiens ab eo eius paſsionẽ futuram voluit eam impedire. Matt. vj. ſed poſt reſurrectionem Chriſti hanc interpretationem intellexerunt quãdo aperuit illis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas. Lucæ. vj. Et hoc eſt quòd dicitur. p (Cum ergo reſurrexiſſet à mortuis recordati ſunt &c.) ſcilicet intelligendo de corpore ſuo. q (Et crediderunt ſcripturæ) ſcilicet prophetarum loquentium de Chriſti reſurrectiõe futura tertia die. Oſeæ. vj. Viuificabit nos poſt duos dies: & in die tertia ſuſcitabit nos. hoc dicit propheta, quia reſurrectio Chriſti fuit cauſa reſurrectionis noſtrę. Ionę. ij. dicitur: quia Ionas fuit tribus diebus & tribus noctibus invẽtre ceti in figura ipſius Chriſti. r (Et ſermoni quem dixit Ieſus.) quia tunc perceperunt impletionẽ verbi illi⁹. s (Cũ aũt eẽt.) Hic vltimo ponit̃ fructus denũtiationis & p̃dicatiõis Chriſti: quia Chriſtus exiſtens Hieroſolymis in feſto paſchali populum docuit, & multa miracula fecit ad confirmationem ſuæ doctrinæ: ex quibus multi fuerunt moti ad credendum: & hoc eſt quod dicitur. Cum autem eſſet Hieroſolymis in paſcha: in die feſto non accipitur hic dies pro vna die naturali vel artificiali tantum: ſed pro toto tempore ſolemnitatis paſchæ, quæ durabat per ſeptem dies continuos. t (Multi crediderunt in nomine eius) credentes quòd ipſe eſſet verus chriſtus. v (Videntes ſigna eius quę faciebat.) Sicut enim ſufficienter oſtenditur veritas ſubiacens facultati naturali intellectus, quãdo reducitur ad prima principia per ſe nota, ita veritas excedens facultatem intellectus: qualis erat iſta quando confirmatur per opera diuina: quia certum eſt quòd Deus non poteſt eſſe teſtis falſitatis: & ideo quando ad confirmationẽ alicuius doctrinę inducitur opus diuinum ſufficienter oſtenditur quòd dictum eſt in illa eſſe verum. Verũtamen quia illis credẽtibus aliqui erant adhuc imperfecti: & aliqui iungebantur eis qui erant tantummodo ficti: ideo Chriſtus adhuc non reuelabat eius altiora myſteria catholicæ fidei: quia ficti indigni erant audire, & imperfecti adhuc non poterant capere: propter quod etiam ipſis apoſtolis dixit Ieſus Io. xxvj. Multa habeo vobis dicere: ſed nõ poteſtis portare modo. Et hoc eſt qđ dicitur. x (Ipſe autem Ieſus non cre. ſemet. eis.) altiora myſteria ſcilicet fidei reuelando & ſubditur cauſa. y (Eo quòd ipſe noſſet omnes) ſcilicet iſtorum imperfectionem & illorum fictionem. Modus per quem cognoſcebat oſtenditur. z (Et qa opus ei non erat.) id eſt neceſſe. a (Vt quis teſtimonium perhiberet de homine.) id eſt vt mentem & ſtatũ cuiuſlibet hominis cognoſceret: & per informationem alterius: quia hoc ſciebat perfecte per ſemetipſum: propter hoc ſequitur. b (Ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine.) id eſt in mente & ſtatu cuiuſlibet hominis. Et ex hoc Euangeliſta oſtendit ipſum eſſe Deũ, cuius proprium eſt ſcire ſecreta cordium.

De tpe ędificatiõis tẽpli.

Vera interpretatio.

Chriſti reſurrectio ſuit cã noſtrę reſurrectionis: omnes electi reſurgent: qa ad hoc ordinatur principaliter reſurrectio vt hoies cõſequant̃ vltimũ finẽ ſuũ q eſt pfecta eorũ cõiunctio cũ ſũbo. ric. iiij. ſẽ. diſ. xliij. art. iij. qõ. j. oẽs adulti dãnati reſurgẽt vt eorũ dãnatio cõpleat̃: vt ſicut ĩ corpore & aĩa demeruerũt ita in corpe & aĩa puniãt̃ idẽ ibidem q. ij.

Paruuli q cũ ſolo originali pctõ deceſſerũt reſurgẽt ꝓpter cãʒ reſurrectiõis oĩb⁹ hoĩb⁹ cõeʒ. idem ibidẽ. q. iij.

¶ Expoſitio moralis.

ET inuenit in templo vendentes oues & boues &c.) Per oues intelliguntur hypocritæ qui mentẽ lupinam habent ſub ouina pelle. Per boues qui ſunt laborioſi ſignificantur illi qui magnos labores ſuſtinent pro principibus & prælatis per hoc vt ꝓmoueant̃ in eccleſia, licet inſufficientes ſint & indigni. Per vendentes columbas ſymoniace promoti, omnes iſtos eiecit de templo Chriſtus ſignificans quòd ſunt excluſi de templo glorię ſanctorũ Dei. l (Soluite templum hoc &c.) qđ intelligitur literaliter de ſolutione corporis chriſti per mortem: vt dicitur in litera: per quod ſignificatũ fuit quòd iudæi poſt aſcenſionẽ xp̃i conarentur ſoluere corpus eius myſticum: ſed in tribus dieb⁹ fuit ſuſcitatũ, per quos dies ſignificantur doctrinæ miracula, & exempla vitæ in apoſtolis aliiſque diſcipulis per hæc eccleſiam illuminantibus, ſic Sol & Luna. x (Ipſe autẽ Ieſus non credebat ſemetipſum eis.) id eſt non reuelabat altiora myſteria eis ſecundũ ſenſum literalem, quia aliqui erant imperfecti non potentes capere, & aliqui ficti quærentes ea deridere. Et in hoc inſtruit prædicatores euangelij, vt non prædicent ſimplicibus alta ſed craſſa &

captibilia: quia ſont notriendi lacte: & non ſolí do cibo, nec fictis fidei per ſecreta myſteria, ne derideant ipſa. Propter qđ dicit ſaluator Matt. vij.c. Nolite ſanctum dare canibus, oeqoe mittatis margaritas ante porcos, oe forte cõculcent eas pedibus ſuis.

¶Quæſtio.I.

Quæſtio de iraſci.

ZElus domus tuæ comedit me. Io.ij. Sop quibus verbis quærit: vtrũ hõ aliqñ poſſit turbari & iraſci ſine peccato? Ad qood breuiter dicitur ex ſeotentia Durãdi, Aſteſani, & Alex. de ales in. ij. vo. quòd triplici modo hominé iraſci ſiue turbari qñque cõtingit. vno mõ ratione oaturæ: ſicut pleriſque ſępius euenire ſolet: qui ꝓpter inclinationem naturæ ad paſsiooem iraſcibilitatis ſubito cõturbanť. Hæc quidé ira ſi vltra primos motus procedere non cognoſcitur: nollius culpæ à doctoribus, exiſtimatur. Nam philoſo. teſte primi motus non ſunt in poteſtate ooſtra. Alio modo ratione vindictæ oſtéſionis humanæ quæ illis euenire contingit, qui ꝓpter aliquam offenſioné humanã ꝓpriam vel alienã ſe vindicari ex indignatione appetont cũ ex iniuria accenſo ſanguine circa cor iraſcontur & cõturbanť. Et hi qoidé ſi vindicta leui vindicari ſe vellent, venialiter tantummodo peccarent. Vnde gloſ. ſoper illud pſal. iiij. Iraſcimini & nolite peccare, dicit. Venialis eſt ira qoæ non perducitur ad effectum, id eſt graue ꝓximi nocumétum. Vltimo modo hominem iraſci & cõturbari contingit tatione vindictæ offenſionis diuinæ: ſicut iratus eſt Moyſes contra idololatras: vt Exod. xxxij. ca. legitur. Et Helyas contra ſacerdotes Baal vt in tertio volomine Reg. xviij. ca. ſcribitur. Et hæc ira quæ proprie vocať ira per zelum: cum virtus ſit non prohibetur ſi rationis ordine procedere cognoſcatur, ſcilicet vt nemo ad viodictam procedat niſi ſit talis qđ iniuriam Dei viodicare ex officio ſibi contingat. Iure enim diuino naturali cautum eſt pœnam nolli inferendam fore per iudicem. In duobus primis locis ira ex impatientia cognoſcitur procedere. In vltimo ex zelo & diuioæ charitatis amore. Vnde Greg. in. v. lib. taliter inquit. Alia eſt ira quá impatientia excitat, alia eſt quã zelus format. Illa ex vitio, hæc virtute generatur. Illa per vitium oculos meoris excæcat, Iſta per zelum turbat. Iode autem mens turbatur ne videat, iode proficit vt ad videndom verius clareſcat. Sicut infirmitati oculorum colyrium cũ immittiť lux primitus negatur: ſed inde eam poſt paululum veraciter reſpicit, vnde haoc ad tempus ſalubriter amittit. Hãc igitur iram per zelum Chriſtus dominus noſter habuit hodie quando facto flagello de funiculis, ementes & vendẽtes eiecit de templo, com de eo ſcriptum eſſet: zelus domus tuæ comedit me.

Duplex eſt ira.

Feria tertia poſt quartam dominicam quadrageſimæ. Euangelium Ioan. vij. capi.

IN illo tempore. [a] Iam die feſto mediante [b] aſcendit Ieſus in templum & docebat: [c] & mirabantur Iudæi dicentes. [d] Quomodo hic literas ſcit, cùm non didicerit? [e] Reſpondit eis Ieſus, & dixit. [f] Mea† doctrina non eſt mea: [g] ſed eius qui miſit me. [h] Si quis voluerit voluntatem eius facere, [i] cognoſcet [k] de doctrina mea: [l] vtrum ex Deo ſit, an ego à meipſo loquar. [m] Qui à ſemetipſo loquitur, [n] gloriam propriam quęrit. [o] Qui autem quærit gloriam eius qui miſit illum: [p] hic verax eſt, [q] & iniuſtitia in illo non eſt. [r] Nõne Moyſes dedidit vobis legem, [s] & nemo ex vobis facit legem? [t] Quid me quæritis interficere? [v] Reſpondit turba, & dixit. [x] Dæmoniũ habes. [y] Quis te quærit interſicere? [z] Reſpondit Ieſus, & dixit eis. [a] Vnum opus feci, [b] & omnes miramini. [c] Propterea Moyſes dedit vobis circunciſionem, [d] non quia ex Moyſe eſt, [e] ſed ex patribus. [f] Et in ſabbato circunciditis hominem. [g] Si circunciſionem accipit homo in ſabbato, vt non ſoluatur lex Moyſi: [h] mihi indignamini, quia totum hominem ſanum feci in ſabbato. [i] Nolite iudicare ſecũdùm faciem, [k] ſed iuſtum iudicium iudicate. [l] Dicebant ergo quidã ex Hieroſolymis. [m] Nonne hic eſt quem quærunt Iudæi interficere? [n] Ecce palam loquitur, [o] & nihil ei dicunt? [p] Nunquid verè cognouerunt principes, quia hic eſt Chriſtus? [q] Sed hũc ſcimus vnde ſit. [r] Chriſtus autem cũ venerit, nemo ſcit [s] vñ ſit. [t] Clamabat ergo [v] in templo docens [x] Ieſus, & dicens. [y] Et me ſcitis, & vnde ſum ſcitis? [z] & à meipſo non veni. [a] Sed eſt verus qui miſit me, [b] quem vos neſcitis. [c] Ego ſcio eum: & ſi dixero quia neſcio eum, ero ſimilis vobis mendax. Sed ſcio eum, [d] quia ab ipſo ſum, & ipſe me miſit. [e] Quærebant ergo eum apprehẽdere. [f] Et nemo miſit in illum manus, [g] quia nondum venerat hora

† Mea doctrina non eſt mea. Omnis doctrina q̃ à dño deonó eſt cito peribit ant modico tpe ꝑmanebit xp̃s Matt. xv. Omnis plantatio quã nõ plãtauit pater me⁹ eradicabitur.

Poſſumus iudicare ſine pctõ malũ qđ videmus, ſed iudicare qđ nõ videm⁹ eſt mortale peccatũ ſi ꝑuenitad firmá aſſertioné cũpti oacia. alex. de ales. ij. ij.

eius.[h] De turba autem multi credide-runt in eum.

Poſtilla.

IN illo tempore. Iam die feſto &c. In hac lectione euangeliſta agit de origine Chriſti doctrinæ manifeſtando eam: quare ſicut prædictū eſt pater debet filijs nutrimentum & documentum. Primo igitur de manifeſta origine Chriſti ponitur occaſio. Secundo de origine doctrinæ Chriſti ſua naturalis manifeſtatio. Secūda ibi. Reſpondit eis Ieſus. Mea doctrina &c. Circa primum eſt ſciēdū quòd locus aptus ad prædictā manifeſtationé erat ciuitas hieroſolymitana, vbi ad diem feſtū veniebat populus: & ideo ad manifeſtationem talem aſcendit hieruſalem. vel aliter. In Euangelio tria notanť. Primo iudæorum vituperabilis admiratio ibi. Q̄uo hic literas. Scđo ſaluatoris laudabilis obuiatio ibi. Nōne Moyſes. Tertio peruerſorum admirabilis cōſultatio: ibi. Nolite iudicare ſecūdum faciem. a (Iam die feſto.) Hic poniť occaſio manifeſtationis: quæ eſt admiratio turbæ in doctrina Chriſti. Et ideo oſtendit vń originaret excellentia ſuæ doctrinæ. & hoc eſt quod dicitur. (Iam die feſto mediāte) dies feſtus hic diciť totū tempus illius ſolēnitatis quæ durabat p ſeptē dies: & ſic mediū huius feſti erat in quarto die: & tunc. b (Aſcēdit Ieſus in tēplū & docebat) quia ibi erat locus aptus & cōmunis ſanę doctrinæ. c (Et mirabanť Iudæi) ppter rē inſolitam. Credebant eñ ipſum filiū eſſe Ioſeph: & per conſequens occupatum in labore corporali. Sciebant ipſum non eſſe exercitatum in ſtudio & tamen videbant eum excellentiſsime docentem, legis & prophetarum teſtimonia proferentem: & ideo merito mirabantur, vnde tanta excellentia doctrinæ originabatur. Et hoc eſt quod dicitur. d (Quomodo hic literas ſcit, cùm non didicerit? e (Reſpondit eis Ieſus.) Hic conſequenter exprimitur origo illius doctrinæ. Et diuiditur in, duas quia primo oſtendit doctrinæ ſuę originé. Scđo inuitat ad ipſam ibi. Nouiſsimè auté. Primo in duas: quia primo ońdiť origo doctrinæ. Scđo origo docentis: ibi. Dicebāt ergo. Prima in tres: qa primo pponit intentū: & ſcđo pbat ppoſitū: ibi. Si quis voluerit. et tertio cōcludit ibi. Nolite iudicare. In prima ergo pte pponit quòd doctrina ſua eſt à pře originaliter, dicés. f (Mea doctri. nō eſt mea.) q.d. iſta doctrina q̄ eſt mea approbatiue & ſubiectiue nō eſt mea per exercitiū acquiſitionis humanæ. g (Sed ei⁹ qui miſit me.) i. data eſt mihi à pře: quia filius ſcđm naturā diuinā licet habeat eādē ſciētiā cum patre tñ habet eā ab ipſo: vt ſuperius frequēter dictū eſt: ſcđm verò naturā humanā habet aliā ſcientiā. ſ. creatā nō tñ habet eā p exercitiū acquiſitā: ſed ab inſtāti conceptiōis infuſam. Et ſic ſoluta eſt qō qua quęrebatur. Q̄uo hic literas ſcit, cum nō didicerit. Alio modo exponit Aug. dicens quòd filius eſt verbum patris: quia verbum alicuius idem eſt qđ doctrina ſua: ideo ſequiť quòd filius ſit doctrina patris. Filius igitur eſt doctrina per identitatem, non tamen per originem: quia à ſe non originatur ſed à patre. Eſt igiť ſenſus ſcđm Augu. Mea doctrina nō eſt mea. q.d. ego q ſum doctrina přis nō ſum à meipſo: ſed à patre. Expoſitio tñ prima magis cōcordat literę. h (Si qs.) Hic cōſequenter pbat ppoſitū. ſ. quòd ſua doctrina ſit à pře ſibi data. Et diuidit in duas: qa primo inducit ſuam pbationé. ſecūdo remouet quandam obiectioné: ibi. Nonne Moyſes. Prima in duas ſecūdùm duas pbationes quas inducit. Secūda ibi. Qui à ſemetipſo. Prima pbatio procedit ex aliorū iudicio. Amor enim & odiū multū peruertunt iudicium rectę rationis: & ideo monet eos, vt amoueant odium qđ cōtra ipſum cōceperāt. & tūc poterūt manifeſte iudicare quòd eius doctrina ſit à Deo patre eam per miracula teſtificāte: qa nō pōt eſſe teſtis. Et hoc eſt quod diciť. (Si quis voluerit volūtaté eius facere.) ſ. patris cœleſtis peruerſam affectioné à ſe ſubijciendo. i (Cognoſcet). i. vere poterit iudicare. k (De doctrina mea.) quia parat⁹ ſum eius iudicio committere. l (Vtrum ex Deo ſit an ego à meipſo loquar.) Non eſt per hoc intelligendum quòd filius in aliquo poſsit à patre diſcordare, quia hoc eſt impoſsibile: ſed loquitur eis ſecundùm eorum opinionem: quia reputabant eum purum hominem. Quare dicit. An ego à meipſo loquar gloriam humanam falſo quærendo, vt vos exiſtimatis. m (Qui à ſemetipſo.) Hic conſequenter probat propoſitū pprio facto: quia in doctrina ſua quærebat gloriam patris cœleſtis: & ſic patet quòd illa doctrina erat à Deo. Omne eñ quod eſt ad Dei gloriam ordinatū ab ipſo eſt. Et hoc eſt quòd dicitur. Qui à ſemetipſo loquiť falſa de ſe fingēdo. n (Gloriam propriam quærit) quia ſuperbia excitat eum ad ſic loquendum. o (Qui auté quærit gloriam eius qui miſit illum) id eſt Dei patris. p (Hic verax eſt.) in doctrina. q (Et iniuſtitia in illo non eſt.) quia irreprehenſibilis eſt in vita. Sic autem faciebat Chriſtus: quia ſtatum paupertatis & abiectionis elegit: & gloriam Dei in omnibus quæſiuit. Et patet propoſitum. r (Nonne Moyſes.) Hic remouet quandam obiectionem quæ poſſet fieri in contrarium: quia poſſent dicere & de facto dicebāt. Tua doctrina non eſt à Deo, quia legem Dei datam Moyſi non cuſtodis violando ſabbatum: hoc enim ei imponebant. Hanc autem obiectionem remouet dupliciter. Secunda ibi. reſpondit Ieſus. primo igitur remouet obiectionem prædictam per hæc, dato quòd eſſet tranſgreſſor legis: non tamen habebant titulum arguendi Chriſtum, cum eſſent tranſgreſſores legis manifeſte in maioribus. Et hoc eſt quod dicitur. (Nonne Moyſes dedit vobis legem) quaſi diceret: vos eſtis obligati ad eius

Diuiſio euangelij.

Falſa iudæorū exiſtimatio de Chriſto.

Origo doctrinæ.

Vń ſit xp̄i origo.

Q̄uo intelligiť nō eſt mea.

Solu. vni⁹ quęſtionis.

Probat ppoſitum.

Probat pprio facto.

Remouet obiectioné.

obſeruationem magis quàm ego: quia ſecundū veritatem non erat obligatus. s (Et nemo ex vobis facit legem) quod probat per effectum, di cens. t (Quid me quæritis interficere.) Lex enim prohibet interfectionem innocētis. Et qa non poterant rationabiliter reſpondere conuer terunt ſe ad cōuitia: vnde ſequitur. v (Reſpō dit turba.) i. homines turbati. x (Dæmonium habes) quod patet manifeſte falſum: quia dæmo nia expellebat. y (Quis te quęrit interficere.) q.d. nos nō quærimus: & in hoc mentiuntur ſi cut in primo, quia quærebant mortem eius, vt patet in principio huius. z (Reſpondit Ieſus.) Hic alio modo excludit obiectionem pdictam, oſtendens eam falſam. Ex hoc enim dicebant eum tranſgreſſorem legis quòd languidum ſa nauerat die ſabbati, vt patet Ioā.v. & tamen in hoc non fuit tranſgreſſor. Et hoc idem oſtendit̄ alio modo.ſ. per circūciſionem quā licite accepit homo in ſabbato: & hoc eſt quod dicit̄. (Reſpondit Ieſus & dixit eis.) exprimendo eorum malitiam. a (Vnum opus feci.) ſcilicet notum vobis. b (Et omnes miramini.) id eſt turbamini, quaſi diceret, quantum turbaremini ſi videretis omnia facta mea male interpretantes ea. c (Propterea Moyſes dedit vobis circūciſionē in lege.) eam ſcribendo. d (Non quia ex Moyſe eſt.) ſcilicet primo. e (Sed ex patribus.) qa data eſt tempore Abrahę: vt patet Geñ.xvij.c. Et ſic patet quòd circumciſio eſt maioris auctoritatis: quia data eſt tp̄e Abrahę qui erat pater principalis populi. f (Et in ſabbato circumciditis hominem.) abſque legis tranſgreſsione: quia præceptum eſt quod.viij. die circumcidat̄ puer: & ideo ſi.viij. dies ſit in ſabbato circumciditur puer: nec ab aliquo tranſgreſsio reputatur. Et hoc arguit ſaluator. g (Si circumciſionem accipit homo in ſabbato) vt non ſoluatur lex Moyſi: vt patet per prædicta. h (Mihi indignamini: quia totum hominem ſanum feci in ſabbato.) quaſi diceret hoc eſt valde irrationabile: quia magis licita & melior ſanatio hominis eſt in anima & corpore quàm ſit ipſa circumciſio & magis ad gloriam Dei. i (Nolite iudicare ſecundùm faciem.) Hic ex prædictis concludit intentum ſcilicet quod eius doctrina ſit à Deo ſi recte conſideret. Et hoc eſt quod dicitur.) Nolite iudicare ſecundùm faciem) attendentes ad id quod nō pertinet ad rē: qđ fit quā do amor vel odium attenditur propter quod aliter quàm ſecundùm veritatem iudicatur. k (Sed iuſtū iudiciū iudicate) id eſt de doctrina mea & de factis meis iudicate ſecundùm naturam rei in ſe: & tūc inuenietis quòd eſt à deo ſecundùm veritatem. l (Dicebant ergo quidam.) Declarata Origine doctrinæ. Hic oſtenditur origo doctoris. Et diuidit̄ in duas: qa primo circa hoc ponit̄ populi dubitatio. Scđo xp̄i ſolutio: ibi. Clamabat ergo. Circa primū ſciēdū qđ multi de populo ſciebāt principes q̄rere mortem xp̄i: ideo cū vidiſſent eū palā docētē & principes

Médaciū é falſa vocis ſignificatio ex intentione fallendi magr̃.iij. ſenten.

De circunciſione.

Concludit intentum.

Origo doctoris.

cipes arguentem & ipſos non contradicere crediderunt fortius ipſum eſſe Chriſtum trahētes argumentum ex facto principum qui non capiebant eum: cum tamen prius ad mortem quærerent eum: quaſi ipſi de nouo haberent notitiam quòd ipſe eſſet verus chriſtus eis promiſſus: & ideo ab eius perſecutione ceſſaſſent: & hoc eſt quod dicitur. (Dicebant ergo quidam ex hieroſolymis.) Iſti enim melius ſciebant malitias principū quā alij: qa manebāt cū eis in ciuitate. m (Nonne hic eſt quē quærunt iudęi interficere) conatu ſuo. n (Ecce palam loquit̄.) contra eos: vt patet per prædicta quia dicit nemo ex vobis facit legē. o (Et nihil ei dicunt) ipſum non capiunt: quia bene aliqua verba ei dicebant, vt patet ex prædictis. p (Nunquid verè cognouerunt.) quaſi dicat videtur quòd ſic: eo quòd deſiſtunt ab eius perſecutione. Verūtamē qa non habebāt certitudinē: ſed tm̄ opinionē: ideo etiā arguebant ad contrariū dicentes. q (Sed hūc ſcimus vnde ſit: quia patriam & genus cognoſcebant. r (Chriſtus autem cum venerit nemo ſcit) i. nemo ſciet. s (Vnde ſit.) Aliud autem accipiebant ex ſcriptura Eſa.liij. quę ad literam intelligitur de chriſto. Generationē eius quis enarrabit? et Eſa.xlv. Verè tu es deus abſcōditus Saluator iſrael. t (Clamabat ergo.) Poſita dubitatione populi circa originem Chriſti: hic ponitur prædictæ dubitationis ſolutio. Et diuiditur in duas, quia primo declaratur Chriſti origo. Secundo ex hoc oritur turbæ diuiſio: ibi. Quærebant. In prima ergo parte dicit̄: ſic. (Clamabat ergo Ieſus.) In quo oſtendit̄ magnitudo ſui effectus ad noſtram informationem. v (In templo docens.) vt omnes poſſent eum audire. x (Et dicēs,) eorum dubitationi reſpō dendo. y (Et me ſcitis.) quantum ad humanitatem, patriam & genus cognoſcēdo: ſed quantum ad diuinitatem me neſcitis. Ideo ſequitur. z (Et à meipſo non veni:) ſed à patre quē ignoratis. a (Sed eſt verus qui miſit me.) qa in hoc impletur promiſſum de filij miſsione. b (Quē vos neſcitis:) quia Deum nemo vidit vnquam: vt patet primo capitulo, & proinde me non cognoſcitis: cum ſim eius filius naturalis & æqualis ei in natura deitatis. c (Ego ſcio eum.) quia inquantum Dei filius habet eādem ſcientiam cùm patre: & ſic eum comprehendit: ſecūdùm etiam quòd homo eum clare videt à principio, licet non comprehendat inquantū homo. Et cauſa eius notitię ſubditur cum dicitur. d (Quia ab ipſo ſum, & ipſe me miſit.) per hoc enim quòd pcedit à patre in natura diuina, habet ſcientiā primā, quæ eſt ſciētia cōprehēſiōis: per hoc aūt quòd miſſus eſt in natura humana ad ſalutē mundi, habet in natura humana plenitudinē gratię & ſciētię quę pōt in natura creata recipi. e (Quærebāt ergo.) Hic cōſequēter ponit̄ populi diuiſio ſeqnēs rñſionē xp̄i: qa ex audita maligni exarſerūt in malitia, & bōi fuerūt in fide ſolidati. Et hoc ē q̄ dr̄. (Quærebāt ergo eū

Prædictæ dubitatiõis ſolutio.

Xp̄s ſcd̄m omnium aſſertionem ſciebat oīa. magiſter ſent. iij.

apprehendere.) ad occidendum malignantes. f (Et nemo miſit in illum manus.) quia nõ potuerunt implere malitiam in effectu, niſi inquátum permittebat: ideo ſequitur. g (Quia nõdum venerat hora eius.) id eſt ab eor ordinata de captione ſua. h (De turba autem multi crediderunt in eum) propter eius doctrinam & miracula.

¶ Expoſitio moralis.

Quarta die feſtiuitatis quæ erat media eo quòd ſeptem diebus durabat feſtum. b (Aſcendit Ieſus in templum & docebat.) qui diebus præteritis intentus fuerat ſacrificijs & oblationibus conſuetis. Per hoc docuit prædicatores Euangelij vt ſecundùm ſapientis verba tempus tacendi conſiderent & tempus loquendi.

¶ Quæſtio.ij.

Qõ de homicidio.

Quid me quæritis interficere.) Ioan.viij.c. Ex quibus verbis quęrit. Quotuplex eſt vel põt eſſe homicidium? ad quod ex epiſt. clementis reſpondetur de pęni. diſt.j. c. homicidiorum; vt notat: vbi dicitur. Homicidiorum verò tria genera eſſe dicebat beatus Petrus & pœnam eorum partem fore dicebat. Sicut em̃ homicidas interſectores fratrum, ita & detractores eorũ eoſque odientes homicidas eſſe manifeſtabat: quia & qui occidit & qui odit fratrem ſuum qui ei detrahit pariter homicidæ eſſe demonſtrantur. Ex his verbis clare comprehenditur quòd homicidiorum aliud eſt operis: quòd interſectores hominum operantur. Aliud oris. Et aliud cordis. Et de quolibet iſtorũ in præſentiarum minime dicendum eſſe conſtituo: ſed tãtum de homicidio operis propter concordiam lectionis Euangelicæ, in qua continetur quòd Iudæi quærebant interficere Chriſtum. Vnde dicebat eis, quid me quæritis interficere?

Feria quarta poſt quartam dominicam quadrageſimę. Euangelium ſecundum Ioan.ix.capitulo.

† Pręteriẽs Ieſus ſaluator p mundũ pteriẽs & hũanitus viuẽs vt hõ mortalis ſimilis nobis hoiem mortalem vidit i. conſiderauit: & inſpexit à natiuitate cęcũ. i. nõ vidẽtẽ: hũ iſte fuit totũ genus humanũ q à ſui cõdone ſeu creatiõe cæcum fuit. i. nõ vidẽs glóriã Dei donec xp̃o ſaluatore vẽiẽte & hoiẽ lumine veritatis illuminãte vñ Io.j. erat lux vera q̃ illuminat oẽm hoiẽ venientẽ in hũc mũdũ. & mat. viij. dr̃ xp̃s nos ſanaſſe à pc̃tis: ipẽ infirmitates nr̃as accepit & ęgrotatiões noſtras portauit.

IN illo tempore.[a] Præteriens † Ieſus,[b] vidit hominem cęcum à natiuitate. Et interrogauerunt eũ diſcipuli eius.[c] Rabbi qs peccauit hic, aut parentes eius, vt cęc⁹ naſceretur?[d] Reſpõdit Ieſus.[e] Neque hic peccauit, neque parentes eius:[f] ſed vt manifeſtẽtur opera dei in illo.[g] Me oportet operari[h] opera eius qui miſit me,[i] donec dies eſt.[k] Venit nox, quando nemo poteſt operari.[l] Quãdiu ſum in mundo, lux ſum mundi.[m] Hæc cum dixiſſet: expuit in terram[n] et fecit lutum ex ſputo,[o] & liniuit lutum ſuper oculos ei⁹,[p] & dixit ei. Vade, & lauare in natatoria Siloe:[q] quod interpręṫatur miſſus.[r] Abijt ergo[s] & lauit, & venit videns.[t] Itaque vicini & qui viderant eum prius,[v] quia mendicus erat,[x] dicebant: Nonne hic eſt qui ſedebat: & mendicabat? Alij dicebãt: quia hic eſt.[y] Alij autem[z] nequaquam,[a] ſed ſimilis eius eſt.[b] Ille verò dicebat, quia ego ſum. Dicebant ergo ei.[c] Quomodo aperti ſunt tibi oculi? Reſpondit, ille homo qui dicitur Ieſus[d] lutum fecit, & vnxit oculos meos, & dixit mihi. Vade ad natatoria Siloe, & laua. Et abij, & laui, & vidi. Dixerunt ergo ei.[e] Vbi eſt ille? Ait. Neſcio.[f] Adducunt eum ad phariſæos, qui cæcus fuerat[g]. Erat autem ſabbatum quando lutum fecit Ieſus, & aperuit oculos eius.[h] Iterum ergo interrogabant eum phariſæi, quomodo vidiſſet? Ille autem dixit eis. Lutũ mihi poſuit ſuper oculos, & laui, & video.[k] Dicebant ergo ex phariſęis quidam.[l] Non eſt hic homo à Deo[m] qui ſabbatum non cuſtodit.[n] Alij[o] autem dicebant. Quomodo poteſt homo peccator hæc ſigna facere?[p] Et ſchiſma erat inter eos.[q] Dicunt ergo ad cæcum iterum.[r] Tu quid dicis de illo qui aperuit oculos tuos?[s] Ille autem dixit, quia propheta eſt.[t] Non crediderunt ergo iudæi de illo, quòd cæcus fuiſſet & vidiſſet, donec vocauerunt parentes eius qui viderat: & interrogauerunt eos, dicentes.[v] Hic eſt filius veſter[x] quem vos dicitis quia cæcus nat⁹ eſt?[y] Quomodo ergo nunc videt? Reſpõderunt eis parentes eius & dixerunt.[z] Scimus quia hic eſt filius noſter, & quia cęcus natus eſt: quomodo autem nunc videat, neſcimus, aut quis eius aperuit oculos, neſcimus:[a] ipſum interrogate. ætatem habet.[b] Ipſe de ſe loquatur.[c] Hæc dixerunt parentes eius, quia timebant iudæos.[d] Iam em̃

Cóſpiratio iudęorum.

conſpirauerãt Iudæi:vt ſi quis eũ con fiteretur eſſe Chriſtũ,extra ſynagogã fieret. Propterea parentes eius dixerũt,quia ętatem habet,ipſum interrogate.[c] Vocauerunt ergo rurſum hominem qui fuerat cæcus, & dixerunt ei. Da gloriam Deo.[d] Nos ſcimus quia hic homo peccator eſt:dixit ergo eis ille.Si peccator eſt neſcio:[h]vnum ſcio,

De cæco illuminato à Chriſto.

quia cùm cæcus eſſem, modo video. Dixerũt ergo illi. Quid fecit tibi?quõ aperuit tibi oculos? Reſpondit eis. Dixi vobis iam,& audiſtis. Quid iterum vultis audire?nunquid &vos vultis diſcipuli eius fieri?[i] Maledixerunt ergo ei,[k] & dixerunt. Tu diſcipulus illius ſis,[l] nos autem Moyſi diſcipuli ſum?. [m]Nos ſcimus,quia Moyſi locutus eſt Deus.[n] Hunc autem neſcimus vnde ſit.Reſpondit ille homo,& dixit eis.[o] In hoc enim mirabile eſt:quia vos neſcitis vnde ſit,& aperuit oculos meos. [p]Scimus autem quia peccatores Deus non audit:[q] ſed ſi quis Dei cultor eſt,[r] & voluntatẽ eius facit,[s] hunc exaudit.[t] A ſæculo nõ eſt auditum:quia quis aperuit oculos cæci nati,[v] niſi eſſet hic à Deo[x] non poterat facere quicquam. Reſponderunt,& dixerunt ei.[y] In peccatis natus es totus,[z] & tu doces nos?[a] Et eiecerũt eum foras.[b] Audiuit Ieſus quia eiecerunt eum foras,[c] & cùm inueniſſet eum,[d] dixit ei.Tu credis in filium Dei? Reſpondit ille, & dixit.[e] Quis eſt domine,vt credam in eum?[f] Et dixit ei Ieſus.Et vidiſti eũ,[g] & qui loquitur tecum ipſe eſt. At ille ait.[h] Credo domine.[i] Et procidens adorauit eum.

Poſtilla.

. Diuiſio euangelij.

IN illo tẽpore. Præteriens Ieſus. Poſtquàm Chriſtus oñdit ſe habere virtutem illuminatiuã verbo. Hic conſequenter hoc oñdit ſenſibili ſigno. Et diuiditur in tres:quia primo ponitur quædam miraculi præfatio. Secundo miraculi operatio:ibi. Et cum hæc dixiſſet. Tertio miraculi facti examinatio: ibi. Itaque vicini præcedentia miraculum ſunt duo. Secundum ponitur ibi. Reſpondit Ieſus. Primum quod fuit præcedens ipſum miraculũ & eius occaſio fuit diſcipulorum interrogatio de cæco nato:& hoc eſt quod dicitur. a (Pręteriens Ieſus.)in exitu templi: de quo dictum eſt in fine præcedentis capituli. b (Vidit hominem cæcum à natiuitate)quia ibi ſedebat mẽdicans eleemoſynam ab ingrediẽtibus templũ. Et diligenter intuitus eſt eum Ieſus: vt dicit Chryſo.quaſi vellet aliquid agere circa eum:& ideo diſcipuli moti ſunt ad quærendum de cauſa cæcitatis eius,dicentes. c (Rabbi quis peccauit.)Ex hoc enim quòd ſupra dominus ſanãdo languidum dixerat. Iam noli amplius peccare,ne deterius tibi contingat:oſtendens quòd peccatum fuerat cauſa illius languoris:vt ibi dictum fuit:ideo Apoſtoli cõſimiliter crediderũt de iſto cæco nato:quòd peccatum ipſius vel parentum eſſet cauſa huius cæcitatis. d (Reſpõdit Ieſus)hic ponitur ſecundum præambulum ad miraculum:ſcilicet Chriſti reſponſio:ex quo oſtenditur quòd cęcitas contingit vt virtus diuina in eius ſanatione declaretur:& hoc eſt q̃d dicitur. e (Neque hic peccauit,neque parentes eius:vt cæcus naſceretur.)Non negat ſimpliciter ipſum:peccaſſe vel parentes eius:ſed ſolũ illud de quo interrogat̃,quaſi dicat,nec peccato ꝓprio cæcus natus eſt:q̃a ante natiuitatẽ peccare nõ potuit. In quo apparet quæſtio apoſtolorũ ridiculoſa quãtũ ad hanc partẽ. Nec mirum, quia adhuc rudes erãt ante receptionẽ ſancti ſpiritus. Neque peccato parẽtũ cõtingit. Licet eñ parentes ꝓ peccatis ſuis aliq̃n puniuntur in filijs monſtruoſis,inquãtum talia monſtra ex diuina iuſtitia naſcunt̃:tñ frequentius fit ſine pctõ:ſcilicet ꝓpter indiſpoſitionẽ materię vel debilitatẽ virtutis quæ eſt in ſemine. Verũtamẽ quãuis talia ſint à caſu reſpectu naturæ creatæ:ſunt tamẽ ordinata reſpectu diuinæ ꝓuidẽtiæ:& aliquãdo ordinãtur ad declarationem diuinæ virtutis in operib⁹ miraculoſis. Et ſic erat de iſto:ideo ſequitur. f (Sed vt manifeſtent̃ opera Dei in illo.)in eius mirabili illuminatione:vñ ſubditur. g (Me oportet opari.)illud nõ importat coactionẽ voluntatis in Chriſto: ſed immobilitatẽ eius à diuina ordinatione. h (Opera eius qui miſit me.)ſcilicet patris. hoc dicit,quia miracula ip̃a faciebat virtute diuina:& humanitas chriſti operabatur inſtrumẽtaliter. i (Donec dies eſt).i.quã diu ſum præſentialiter ſuper terrã in humanitate aſſumpta. Sicut eñ præſentia ſolis ſup terrã facit diẽ,ſic pñtia Chriſti q̃ eſt ſol iuſtitię,in humanitate aſſumpta fecit quãdã diẽ grę ſpũalẽ:q̃ dies durauit à xp̃i natiuitate vſque ad ei⁹ aſcẽſionẽ:licet poſtea remã ſit nobiſcũ ſacramẽtaliter vſque ad mũdi finẽ. Et tũc. k (Venit nox q̃ñ nemo põt operari)quia poſt iudiciũ nullus poterit mereri vel à culpa ad gratiã reuerti. l (Q̃nãdiu ſum in mũdo lux ſum mũdi.)ip̃m doctrina & miraculis inſtruẽdo. m (Hęc cũ dixiſſet ex.&c.) Hic cõſequẽter ponitur miraculi opatio. In qua duo exprimunt̃, q̃ in miraculis

Secundum pręambulũ ad miraculum xp̃i.

Qua virtute xp̃s miracula faciebat:& quomõ eius humanitas in illis operabatur.

Miraculi operatio.

diuinis regnauit.i. Dei potētia operās & ſanati fides & obediētia diſponēs. Et hoc eſt qḋ dicit. Hec cū dixiſſet expuit in terrā. Saliua eīn fluit à capite:& ideo p hāc expuitionem oñdit quòd virtus ſanatiua quodāmō erat ab ei' hūanitate inquātū eſt organū diuinitatis: ꝓpter hoc dr̄ Lucę.vj.c. Virt' de illo exibat & ſanabat oēs. n (Et fecit lutum ex ſputo) vt oñderet ſe eſſe illū qui formauit primū hominē de limo. o (Et liniuit lutū ſup oculos eius.) Inter corpa animaliū nobilius eſt corp' hūanū:& in corpe hūano caput eſt pars nobilior:& in capite oculus:& ideo ex formatiōe partis nobilioris repertæ in corpalib' oñdit chriſtus ſe eſſe formatoré corporis. p (Et dixit ei.vade lauare in natatoria ſyloe.) Hoc dixit ei:vt cæcus tranſeūdo ſic per ciuitaté linit' luto à multis videretur:& per cōſequēs miraculū magis diuulgaretur & cōfirmaretur. q (Quod interpretatur miſſus.) Hoc addit euāgeliſta volens interpretari nomen hebraicū ad deſignandū myſterium Chriſti miſſi ad ſaluté hominū.

Vbi patet fides cæci.

r (Abijt ergo.) In quo patet fides cæci. s (Et lauit,& venit vidēs.) Nō virtute luti alioqui vidiſſet ſtatim cū impoſitū fuiſſet Et iterū hoc patet:quia nō vidit donec lutū amotū fuerat. Nec virtute aquę:quia homines ibi frequenter ſe lauabant:& idem cæcus alias de illa ſe lauerat:qa cōmunis erat:nō virtutem illuminatiuam null' ibi expertus fuerat:& ſic patet quòd illuminatio illa diuina virtute facta eſt. t (Itaque vicini.) Hic cōſequēter ponit miraculi facti examinatio. Et primo à turbis.ſecūdo à phariſæis:ibi. Adducūt autem. In prima examinatione fit inquiſitio de trib'. Primo de ipo illuminato: vtrū eſſet ille qui prius dicebat cæc' natus:& hoc eſt quod dicit. (Itaque vicini & qui viderant eum prius) frequēter:cuius cauſa ſubdit. v (Quia mendicus erat)& ſic ſuā cæcitaté frequenter ei expoſuerat,eleemoſynam petendo. x (Dicebant. Nonne hic eſt qui ſedebat).q.d.ſic ꝓ certo:quia dictū eorum erat firmū ꝓpter experientiam ſequentem. y (Alij autem.) volentes impugnare facta chriſti dicebāt. z (Nequaquā) ſup.eſt ille cæcus nat'. a (Sed ſiſis ei' eſt). Ex viſu eīn fit hō maxime cognoſcibilis,& iō reſtitutio viſus ita mutauerat vultū eius qḋ vix poterat recognoſci:niſi à valde exptis,quales erāt vicini qui frequēter eū viderāt.

Quō hō ſit cognoſcibilis.

b (Ille verò dicebat:quia ego ſum.) & in hoc excludit aliquid dubium:& ſicut gratus cognoſcit diuinum bñficium. Sed cōſequenter quærunt de ſecūdo.ſ. de modo illuminationis,dicentes. c (Quomodo aperti ſunt tibi oculi' Rūdit.ille hō qui dicit Ieſus) licet enim alias non vidiſſet,cum eſſet cæcus tamen frequenter audiuerat nomen eius & vocem ideo ipſum cognoſcabat. d (Lutum fecit & vn.ocu.me.) aſſerit tamen illud quod fiebat:ſenſerat enim lutum poſitum ſuper oculos ſuos per tactum: & cum eſſet in loco ſicco in quo nō erat lutum per hoc ſciuit quòd Chriſtus illud lutum fecerat:ſed vtrum feciſſet cum ſputo vel aqua hic non cognouit:& ideo repetendo non dicit lutum ex ſputo:ſed tantum fecit lutum &c.

Quō cęc' Chriſtū cognoſcebat.

Quærunt tertio de ipſo illuminātę,dicentes. e (Vbi eſt ille. Ait,neſcio.) qa antequam eſſet reuerſus de natatorijs ſyloe,vidēs Ieſus quòd à loco illo declinauerat. f (Adducunt.) Poſita examinatione miraculi coram turbis hic cōſequenter ponit examinatio eius corā phariſęis. Et diuidit in duas: qa primo examinant miraculū. Secūdo inducunt illuminatū ad veritaté negandā:ibi. Vocauerūt rurſum. Prima in duas:qa primo examinant miraculū per ipſum illuminatū. Secūdo per parētes ipſi':ibi nō crediderūt. Prima in duas: qa primo ponit illuminati interrogatio. Secūdo ex hoc audientium diuerſa opinio ibi. Dicebāt ergo. In prima ergo parte dicit ſic. Addu.eū ad pha.q cę.fue.) Hoc fecerūt malignantes cōtra ipſum volentes oſtēdere quòd feciſſet cōtra legem: ꝓpter quod ſubdit euangeliſta. g Erat aūt ſabbatum &c.) Phariſæi eīn arguebant eum de violatione ſabbati. h (Iterum ergo interrogabant eum Phariſæi quomodo vidiſſet.) Sciēdum eſt quòd interrogauerunt eum ordinate de tribus ꝓdictis in prima examinatione. Sed euāgeliſta breuiter hoc repetit. i (Ille aūt dixit eis &c.) rñdēdo ſicut prius. k (Dicebant.) Hic ponit diuerſitas opinionū ſequētiū ex eius rñſiōe. Quidam eīn ex phariſęis arguebāt xp̄m de violatiōe ſabbati in hoc facto,dicéres. l (Non eſt hic homo à deo q ſabbatū nō cuſtodit.) Ipſi falſum dicebāt:qa opera corporalia ad dei magnificētiā ordinata licite fiebāt in ſabbato,ſicut dictū eſt ſupra. v.c. n (Alij aūt.) econuerſo volētes factū xp̄i excuſare & magnificare. o (Dicebāt quō pōt hō p̄ctōr hæc ſigna facere.) q.d. nullo mō. Sed contrarium videtur Matth.vij.vbi dicitur de malis hominibus. Domine nonne in nomine tuo dæmonia eiecimus, & virtutes multas fecimus? ſequitur. Non cognoui vos. Diſcedite à me operarij iniquitatis &c. Dicendum quòd miraculum eſt opus excedens omnem virtutem creatam:& per conſequens fit à ſolo Deo: talia autem fiunt ab ipſo ad teſtificandum aliquid quod eſt ſupra humanam cognitionem. Et hoc eſt dupliciter. Vno modo ad teſtificandum veritatem alicuius doctrinæ exiſtentis ſupra facultatem intellectus noſtri:& tunc oportet quòd illa doctrina ſit vera,cum Deus nō ſit teſtis falſitatis:tamē non oportet quod ille qui docet doctrinam illam ſit bonus:quia miraculū illud non fit ad teſtificandum eius bonitaté ſed doctrinæ veritaté:& hoc modo aliquando per malos homines prædicantes fidem catholicam facta ſunt miracula ad confirmationem fidei catholicę:& ſic intelligitur illud verbum Matth. pallegatū. Alio modo fiūt miracula ad teſtificādum de bonitate ipſius docentis:& tunc oportet qḋ bonitas ſit in illo:aliter de' eēt teſtis falſitatis,& hoc mō fiebāt miracula xp̄i, ſicut dictū fuit ſupra.v.c.opa q̄ ego facio teſtimōiū phibēt

Examinatio coram phariſæis.

Diuerſitas opinionū.

Quō miraculū ē op' excedés omnē v̄tuté creatam.

Miracula nō pñt fieri niſi virtute diuina quę opat deus ad hoīꝫ vti

litatem dupl'r: vno modo ad veritatis ꝑdicatę cófirmationé ſic miracula pñt fieri ꝑ quemcũque q verã fidé ꝑdicat & nomen xp̄i inuocat: q̄d fit ꝑ malos alio mó ad demonſtrationem ſanctitatis alicuius, & ſic miracula nó fiunt niſi à iuſtis. Tho.ij.ij.q.clxxviij.ar.ij.

de me. Et hoc modo iſti loquebanẽ dicẽtes. Nó pót hó pctór &c. p (Et ſchiſ.erat inter eos ꝓpter quod requiriẽ ſententia illius illuminati cũ dicitur. r (Tu quid dicis de illo qui aperuit oculos tuos.) Illud quæſitum non fuit ab illis q impugnabant facta Chriſti: quia ꝓbabile erat quòd rñderet pro ſuo illuminatore: ſed ab alijs & ſubdiẽ eius rñſio cum diciẽ. s (Ille aũt dixit quia ꝓpheta eſt.) nó eſt intelligẽdum quòd cóſitereẽ eum eſſe ꝓphetã cómuniter dictum: ſicut fuit Eſaias vel Hieremias: ſed prophetam ãtonomaſice dictum qui erat ꝓmiſſus ad ſaluté hominum: ſcd̄m q̄d diciẽ Deut.xviij.ca. ꝓphetam ſuſcitabit vobis Deus: & ſic confeſſus eſt ipſum eſſe verum Chriſtum. t (Non crediderunt ergo iudæi.) Hic ponitur conſequenter inquiſitio miraculi per parentes cæci: & hoc ex diuina ordinatione factum ad maiorem fidei & miraculi declarationem. interrogauerunt ergo parentes de tribus. Primo de perſona filij, cum dicitur. v (Hic eſt filius veſter?) intelligitur interrogatiue. Scd̄o de modo naſcendi: cum ſubditur. x (Quem vos dicitis, quia cæcus nat⁹ eſt.) id eſt fingitis quãuis forte nó ſit ita. Hęc dicebant vt inducerent eos ad negãdum: quia parentes ſolent occultare monſtruoſitaté filiorum quam trahunt à natiuitate: quia talis monſtruoſitas magis conuertitur in confuſionem parentum quàm ſi poſt natiuitatem eſſet contracta ꝓpter pueri defectum. Tertio ſi natus ſit cæcus: quærunt de modo videndi, dicẽtes. y (Quomodo ergo nunc videt. ſubdiẽ rñſio: & de duobus primis reſpóderũt aſſertiue, dicẽtes. z (Scimus quia hic eſt filius noſter: & qa cæcus natus eſt.) magis volunt confiteri turpitudinem ſuam quàm dicere falſitatem. De tertio autem remitũtunt ad filium, non audentes veritatem dicere: & cauſa ponitur: & hoc eſt quod diciẽ. a (Ipſum interrogate: ætatem habet). q.d. melius poteſt veritatem dicere. b (Ipſe de ſe loquatur), id eſt in cauſa ſua: vt dictum ſuum nobis nó imputeẽ. Cuius cauſam ſubdit euãgeliſta. c (Hoc dixerunt parentes quoniam timebant iudæos). quia erant principales in populo. d (Iam enĩ conſpirauerant iudæi, vt ſi quis eum confitereẽ eſſe Chriſtum extra ſynagogam fieret). i. extra ſocietatem Iudæorum tamquam excómunicatus & reprobatus: quòd apud iudæos erat maxime reprobatum. e (Vocauerunt.) Hic inducitur illuminatus ad negãdum facti veritatem. Et diuiditur in tres partes: quia primo ponitur dicta inductio. Secundo iniuſta condemnatio: ibi, maledixerunt. Tertio eius Chriſti receptio: ibi. audiuit. Circa primum ſciendum quòd phariſæi videntes quòd factum negari non poterat: ideo voluerunt decipere ipſum illuminatum: & hoc eſt quod dicitur. (Vocauerũt ergo rur. &c. Da gloriam Deo). id eſt confitere veritatem: volebant enim eum inducere ad dicendũ quòd illuminatus fuiſſet magica arte: ideo ſubditur. f (Nos ſcimus, quia hic homo peccator eſt).

Induciẽ illuminatus ad negãdũ facti veritatem.

q.d. diuina virtute non fecit. Ideo ſubdiẽ ipſius illuminati cóſtantia: quia inter aduerſarios exiſtens fortius quàm ante veritatem confiteẽ dicens. g (Si peccator eſt nc.) hoc non dixit dubitans de Chriſti ſanctitate: ſed irridendo eorum malitiam. q.d. vos dicitis: quia ſcitis eũ eſſe peccatorem: & ego non dico hoc: immo contrarium. Quod probat conſequenter per factum. h (Vnum ſcio: quia cum cæcus eſſem modo video.) Et ex hoc manifeſte arguit eius ſanctitatem: quia tale factum excedit omnino facultatem totius naturæ creatæ: & per conſequens nó fit à magica arte: ſed à Deo ſolo qui non facit aliquod teſtimonium bonitatis alicuius niſi in veritate ſit factum. Cætera patent. i (Maledixerunt.) Hic ponitur eius iniuſta cóndemnatio: cum dicitur. Maledixerunt ergo ei ſecundũm ſuam reputationem: tamen ſecundũm veritaté magis erat benedictio Vnde dicit Augu. vtinã ſuper me veniret iſta maledictio. k (Et dixerunt. Tu diſcipulus illius ſis). i. illius malefici & tranſgreſſoris. l (Nos autem Moyſi diſcipuli ſumus.) Hoc erat verum tantum nomine non autem re: quia vere diſcipuli Moyſi ſunt q eius opera imitantur: & eius ſcripturas pie interprétantur. Iſti autem faciebant contrarium: ꝓpter quod ſaluator dixit eis ſupra.v.ca. Si crederetis Moyſi crederetis forſitan & mihi. m (Nos ſcimus quia moyſi locutus eſt Deus.) In hoc verum dicunt: quia hoc expreſſe in ſacra ſcriptura cótinetur. n (Hunc autem neſcimus: vnde ſit) id eſt nullius autoritatis ipſum reputamus: nec à Deo miſſum. Non enim ſimpliciter loquendo neſciebant vnde eſſet: quia patriam & genus eius cognoſcebant. vnde ſupra dictum eſt. vij.c. Hunc ſcimus vnde ſit. Sed iſte illuminatus eorum malitiam & falſitaté confutat, dicens. o (In hoc enim mirabile eſt: quia vos neſcitis vnde ſit &c.) iſta enim mirabilia dicuntur quæ ſunt inconſueta. Conſuetum autem erat iudæis ſigna quærere: vt habetur.j.Corin.j. Iudęi enim ſigna petunt & manifeſtis ſignis credere: ſic patet de moyſe faciente ſigna magna coram populo: propter quod crediderunt: vt habetur Exo.iiij. ideo inconſuetum erat mirabile quòd non credebant Chriſto facienti ſignum maximum in illuminatione huius cæci: qa nec moyſes nec alius ꝓpheta ſimile miraculum fecerat. Ideo ſubditur. p (Scimus autem quia peccatores Deus non audit.) faciendo talia miracula ad teſtimonium bonitatis eorum: vt patet ex prædictis. q (Sed ſi quis Dei cultor eſt) per actum latriæ debitum. r (Et voluntatem eius facit.) per impletionem mandatorum. s (Hũc exaudit.) faciendo miracula ad declarationem ſuæ bonitatis. t (A ſęculo non eſt auditum: quia qs aperuit oculos cæci nati.) hoc enim nó inuenitur in tota ſerie veteris teſtaméti: & ideo concludit propoſitũ. v (Niſi eſſet hic à deo.) ſpecialiter miſſus. x (Non poterat facere qcquam.) de talibus facultatem naturæ excedentibus

Xp̄s nó peccauit: nec peccare potuit Bon. iiij. ſent.

De iudęis.

bus. Et quia mali homines & obſtinati non reci piunt perſuaſioné:ideo ex veritate oſtenſa reddont ei vituperationem, dicentes. y (In peccatis oatus es totus) ſcilicet in anima & corpore, vt patet ex cæcitate. z (Et tu doces nos.q.d. non decet:ſed hoc eſt falſum:quia veritas à quo cunque dicatur recipienda eſt. a (Et eiecerũt eum foras).i.à ſocietate aliorum hominum excõmunicauerunt. b (Audiuit Ieſus.) Hic ponitur eiecti receptio:& diuiditur in duas: quia primo ponitur eius in fide inſtructio. Secundo fidei ſuæ commendatio:ibi. Dixit Ieſus. In prima ergo parte dicitur ſic.audiuit Ieſus quia eiecerunt eum foras:licet omnia nouerit antequã fierent:tamen hoc audiuit auditu corporali.

Triplex eſt veritas.ſ. vitę iuſtitiæ & doctrinæ. Tho.ij.ij. q.cix.

c (Et cum inueniſſet eum) non à caſu factum eſt, ſed ex ſua volontate & ordinatione. d (Dixit ei. Tu credis in filium Dei).i.paratus es credere in filiũ Dei, qui aperuit tibi oculos & ille ſicut valde paratus ad hoc reſpõdet. e (Quis eſt dñe, vt credam in eum.) nõ eñ cognoſcebat Ieſum in facie:quia illum alias nõ viderat:vt ſupra dictũ eſt. ſed eũ deſiderabat videre:& ideo dignum erat vt ei veritas reuelaretur:iõ ſequiť. f (Et dixit ei Ieſus:& vidiſti eum.) nũc in præſenti. g (Et qui loquitur tecũ ipſe eſt.) Et ſtatim ipſe credidit, & fidem ſuã ore profeſſus eſt, di. h (Credo dñe.) & opere. i (Et procidẽs adorauit eum.) adoratione latriæ credens eum Deum & hominem.

¶ Expoſitio moralis.

ET preteriẽs Ieſus vidit hominẽ cæcũ à natiuitate. Myſtice cæcus naſciť omnis hõs pctõ originale:qa priuat⁹ eſt Dei viſiõe. Hãc tñ priuationẽ nõ facit ei⁹ actuale pctõ:qđ adhuc nõ habet:nec etiã parentũ ſuorum immediatorũ:ideo ſubdiť. e (Neque hic peccauit neque parẽtes eius vt cæcus naſcereť, ſed vt manifeſtenť opera Dei in illo:) ſic eñ pmiſſus eſt naſci iſte cæc⁹, vt illuminareť Chriſti miraculo:& ſimiliter emũdatio peccati originalis eſt opus diuinæ virtutis:cui⁹ modus ſignificať cũ diciť. n (Et fecit lutũ ex ſputo) per qđ ſignificať cathecíſm⁹ prędedẽs baptiſmũ. De quo ſubditur. p (Vade lauare in natatoria ſyloe).i. Chriſti miſſi à patre ꝓ ſalute mundi. r (Abijt ergo & la.& ve.vi.) Per illũinationẽ fidei datã virtute baptiſmi. q (Ille verò dicebat qa ego ſum.) per hoc oñdens quòd quilibet teneť recognoſcere gratãter & cõſtãter bñficiũ diuinum. ſ (Adducũt eũ ad phari.) qui interpretanť diuiſi: ꝑpter qđ per ipſos hæretici ſignificanť qui ſunt ab eccleſia diuiſi:quorũ alij cærimonias legis obſeruant.ſ.nazareni:& iſti ſignificãtur per illos qui dicebãt de Chriſto. l (Non eſt hic hõ à Deo qui ſab nõ cu.) Alij verò dicũt hominem naſci ſine originali pctõ.ſ.pelagiani.& iſti ſignificantur per illos de quibus ſubdiť. t (Nõ crediderunt ergo iudæi de illo quòd cæcus fuiſſet)

Quõ interpretať phariſæus.

id eſt natus in originali pctõ. Per parentes autẽ cæci qđ de mõ ſuæ illuminationis nõ reſponderunt timore ducti, ſignificanť fidelis infirmi qui tpe pſecutiõis fidei nõ audẽt cõfiteri. per cæcũ verò confidenter veritatem confitentem ſignificantur in fide firmi conſtanter veritatem fidei cõfitentes. a (Et eiecerunt eũ foras.) ſed Chriſtus ſuſcepit eum benigne:& per hoc ſignificať quòd abiecti de ſocietate malorũ propter Chriſtum ab eo recipiuntur gratioſæ, ſicut dicitur Matth.v. Beati eſtis cum maledixerint vos &c. & eiecerint nomen veſtrum tanquam malum propter nomen meum &c. ¶ Quæſtio.lij.

MAledixerũt ei, & dixerunt:tu diſcipul⁹ illi⁹ ſis:nos aũt Moyſi diſcipuli ſumus. Io.ix. Super quibus verbis moueť qõ talis. Vtrum ipſa blaſphemia ſit maximũ peccatorũ? Et certe ſecundũm mentem doctoris irrefragabilis Alexandri in ſecundo ſuo volumine:& Seraphici beati Bona. ſuper diſtinctio.xliij.lib.ij.magi.ſenten.atque aſteſani:lib. ij.tit.xl. Blaſphemia omnia in grauitate & nequitia peccata præcellit:cũ infidelitas ſit radix tantæ malitiæ:ad quã infidelitatẽ ipſa blaſphemia pertinet. Quantũ eñ putandum eſt quòd offendant qui cõtra cognitã veritatẽ volontate, peruerſa blaſphemãt. Profecto apoſtol⁹ ad Hebræ.x.di. Voluntarie eñ peccãtibus nobis poſt acceptã notitiam veritatis:iam non relinquitur hoſtia ꝓ peccatis. Terribilis autẽ quędam expectatio iudicij & ignis ęmulatio:quæ cõſumptura eſt aduerſarios.& infra. Quãto magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui filium Dei cõculcauerit, & ſanguinem teſtamenti pollutum dixerit in quo ſanctificatus eſt, vt ſpiritui gratiæ contumeliam fecerit. ſic & hi maledicti iudæi fecerũt, qui cæco nato & poſtmodũ illuminato credẽti maledicebãt, & potius Moyſi qui quãquam ſanctus pura & ſimplex erat creatura quam Chriſto creatori virtutem & doctrinam ſanctam tribuebant. Idcirco blaſphemantes maledixerunt ei, ſcilicet cæco:& dixerunt, Tu diſcipul⁹ illius ſis. Nos aũt diſcipuli Moyſi ſum⁹.

Quæſtio de blaſphemia.

Feria quinta poſt dominicã quartam quadrageſimæ. Euangelium Lucæ.viij.

IN illo tempore. [a] Ibat Ieſus in ciuitatem, quæ vocatur Naym: [b] & ibant cum illo diſcipuli eius, & turba copioſa. Cùm autem appropinquaret portæ ciuitatis:ecce defunctus [c] efferebatur, filius † vnicus matris ſuæ. Et hæc vidua erat:& turba ciuitatis multa cum illa. Quam cum vi-

† Fili⁹ vnicus matris ſuę. Vnic⁹ filius cuiuſ

ciam viduæ mortu° efferebaẽ ad tumulú in ſepulturam: mirẽm vidit dñs cui° miſert° é filiũ illi° ſuſcitauit. Dñs ꝓpotẽtes docet ꝙ viduis & orphanis & pauperib° ſuccurrere ac miſereri debét. Q đ eſt op° pietatis Dđ ps.ix. Tibi dereli ct° é paup: orphano tu eris adiutor.

diſſet Ieſus[d] miſericordia motus ſuper eam, dixit illi. Noli[e] flere.[f] Et acceſsit, & tetigit loculum. Hi autem qui portabant, ſteterunt: & ait. Adoleſcẽs tibi dico ſurge. Et reſedit q erat mortu°, [g] & cœpit loqui, & dedit illum matri ſuæ. Accepit autem omnes timor, & magnificabant Deum, dicentes: [h] quia propheta magnus ſurrexit in nobis, [i] & quia viſitauit Deus plebem ſuam.

Poſtilla.

In illo tempore. Ibat Ieſus in ciuitatem &c. In euãgelio tria oſtẽduntur. Primo xpi pietas aſsiſtẽs ꝓpinquius ibi: ibat. Scđo charitas affligẽs amari°: ibi. Ecce. Tertio ptãs operantis virtuoſius. ibi. Adoleſcẽs. In hac lectiõe euãgelica Lucas oſtẽdit per ſignũ ſenſibile cõfirmatioẽ inſtructionis. ſ. xpi per ſuſcitationem filij vnici viduę: dicit ergo. a (Ibat Ieſus in ciuitatẽ q̃ vocaẽ Naym.) ciuitas parua eſt in galilęa ꝓpe mõtẽ thabor. b (Et ibãt cũ eo diſcipuli eius & turba copioſa.) Hoc factũ eſt vt euidentius eẽt miracolum corã multis factũ. c (Ecce defunct° efferebaẽ.) ad ſepeliẽdũ. Antiquit° loca ſepulturę erant extra ciuitates: ne ex cadaueribus inficereñẽ habitatores ciuitatũ. d (Miſericordia motus ſuper eam) tũ quia erat vidua, tũ ga nõ habebat aliũ filiũ à quo poſſet in ſenectute ſuſtentari. e (Noli flere. q.d. cito conſolata eris. f (Et acceſsit & tetigit loculũ). i. feretrũ. Ad hoc eñ tetigit vt oſtẽderet quòd corp° ſuæ diuinitati vnitũ erat inſtrumentum diuinitatis etiam in miraculis faciendis. g (Et cœpit loqui) vt manifeſte appareret quòd erat verè ſuſcitatus & nõ apparẽter tm̃. vnde de Simone mago legiẽ quòd apparenter reſuſcitauit quendam mortuum qui tamẽ loqui nõ poterat: per quod apparuit illam reſurrectionẽ fuiſſe tm̃ apparenter. h (Quia ꝓpheta mag. ſur. in nobis). i. ille magnus ꝓpheta de quo dicitur Deuter. xviij. Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorum &c. quod intelligitur de Chriſto in lege & prophetis promiſſo, & ideo ſubditur. i (Et ga Deus vi. ple. ſu.) mittendo eis ſaluatorẽ. Eiuſdem Euangelij expoſitionem aliam quære infra dominica. xvj. poſt pente.

Loca ſepulturarũ vbi tẽpore antiquo erant.

¶ Expoſitio moralis.

Ecce defunctus efferebaẽ. Per iſtũ defunctũ ſignificaẽ mortu° p mortale peccatũ: ei° mater eſt eccleſia: portitores hui° funeris ſunt facta & verba fouẽtes hominẽ in peccatis porta per quã ferẽ mortu° eſt exterior ſenſus peccati manifeſtatiu°. Eſa. ij. Peccatũ ſuũ quaſi ſodoma prædicauerunt, nec abſconderunt. Talis autem mortuus per peccatum mortale ſuſcitatur miſericorditer à Deo per præces eccleſię.

¶ Quæſtio. liij.

Ecce defunct° efferebaẽ fili° vnicus mrĩs ſuę. Luc. vij. Ex iſtis verbis nõ: deſino mirari quam plures eſſe quos puto ægrotos hoc mortali blaſphemiæ vitio: quia plures eius venenoſis poculis corrũpunẽ: cum hoc ſcelere illud ps. xiiij. videaẽ impletũ. Omnes declinauerũt ſimul inutiles facti ſunt: nũ eſt q faciat bonũ, nõ eſt vſque ad vnũ: ga ſepulchrũ patens eſt guttur eorũ linguis ſuis doloſe agebãt. Venenũ aſpidũ ſub labijs eorum: quorũ os maledictione & amaritudine plenũ eſt. Ex quib° ꝓphetæ verbis cuidã tacitę quæſtioni rñderi põt. Nã & doctores & patres q̃rere ſolẽt. An omnis maledictio vel blaſphemia ſit pctm̃. Inter maledictionẽ eñ & blaſphemiã ſcđm quorũdã vulgaria: vt in Tuſcia nulla differẽtia eſt ſicut etiã p ca. ſtatuimus extra de maledictis, cõfirmaẽ. Et ad hoc breuiter reſpõdeẽ ex ſentẽtia beati Tho. ij. ij q. lxvj. & doctoris noſtri Durãdi qđ nõ eſt dubitãdũ blaſphemiã vel maledictionẽ eẽ mortale pctm̃: & maximũ omniũ pctõrũ. Quis eñ dubitat peccare mortaliter illũ. ſ. qui cõtra charitatẽ Deo vel ꝓximo maledicit. vnde Pau. j. ad Corin. vj. c. dicit. Neque maledici neque rapaces regnũ dei poſſidebũt. Et de blaſphemijs ꝓprie ſcđm vocabulũ Leui. xxiiij. c. ſcribiẽ. Qui blaſphemauerit nomẽ dñi morte moriaẽ. Neq; mors dãda eſt alicui niſi pro pctõ mortali. Hec euenit e tñ quãdoque cõtingit ex triplici ratiõe blaſphemiã vel maledictionẽ non eſſe ita graue vel mortale peccatũ. Primo ratione prauitatis: ne prauitas vt qñ alteri qd modici mali aliquis imprecatur. Scđo rõne leuitatis qñ. ſ. ludo talia verba & nõ ex malitia vel ex cõſuetudine mala loquẽdi ꝓfert. Tertio rõne ſurreptionis: vt qñ ſcilicet aliquis nõ imaginata verba ꝓrũpit non cõſiderãs verborũ ſignificationẽ: quia peccata oris maxime ex affectu penſanẽ. vnde in. c. cum ex volũtate. extra de ſen. excõ. dicẽ. Volũtas & ꝓpoſitũ diſtinguunt maleficia, & doctor Amb. dulci epiſtola paradiſi. lib. de offi. ait. Iugum ſit verbis tuis & ſtatera atq; mẽſura: vt ſit grauitas in ſenſu, in ſermone põdus, atque in verbis modus. Primo dicit venenũ aſpidũ ſub labijs eorũ: & deinceps adiũgit quorum os maledictiõe & amaritudine plenũ eſt: ga primo mala eſt intentio. ſcđo eſt vel ſit praua locutio iuxta illud Hugo. li. ij. de anima. Vanus ſermo vanæ cõſciẽtiæ eſt iudex: mores hominis lingua pãdit: & qualis ſermo oſtẽdiẽ talis animus approbaẽ: qm̃ ex abũdãtia cordis os loquiẽ, Qua ex re adoleſcẽs iſte de quo euãgelica lectio loquiẽ pri° in domo defunct° eſt: ga blaſphem° qui per ipſum ſignificatur prius in mẽte per malã cogitationẽ moritur, poſtea ad portã ciuitatis pro ſepultura effer

Rñſio ſcđz Tho ij. ij. Pũtio b'aſphemantũ Deum.

Modi blaſphemiæ.

tur:quia poſt malam & venenoſam cogitationem blaſphemando & maledicendo proloquit.

Feria.vj.poſt domi.iiij.quadrageſimæ.Euangelium ſecundúm Ioannem.xj.cap.

† Quidã lãguẽs lazar⁹ Iſte lazar⁹ i hieriſm priceps erat à Ieſu xpo dilect⁹: is quodã lãguore morbi deſũct⁹ ſororũ p̃cib⁹ ſuſcitat⁹ ẽ. In cui⁹ ſuſcitatiõe Dñs ſuam maiã oñdit: ſuã clemẽntiã & pietatẽ dmõſtrauit. Oĩpotẽ tiã q̃ ꝑatefecit: qñ q̃triduanũ ſuſcitauit. quia pi⁹ & miſericors ẽ. qui ſi miſericorditer rogat: petita ñ denegat mat. vij. Oĩs eñ q petit accipit: & q q̃rit inuenit, ſãcta petẽdo.

IN illo tempore.[a] Erat quidam languens[b] Lazarus[c] à bethania,[d] de caſtello Mariæ & Marthæ ſororum eius.[e] Maria aũt erat, quæ vnxit dñm vnguento, & exterſit pedes eius capillis ſuis: cuius frater Lazarus infirmabatur.[f] Miſerunt ergo ſorores eius[g] ad eum, dicẽtes. Dñe ecce, quem amas infirmatur.[h] Audiens aũt Ieſus dixit eis.[i] Infirmitas hæc non eſt ad mortẽ:[k] ſed pro gloria Dei, vt glorificetur filius Dei per eam. Diligebat autem Ieſus Marthã & ſororẽ eius Mariam & Lazarũ:[l] vt ergo audiuit, quia infirmabatur: tunc quidẽ mãſit in eodem loco[m] duobus diebus.[n] Deinde poſt hæc[o] dixit diſcipulis ſuis. Eamus in iudæam iterum.[p] Dicũt ei diſcipuli.[q] Rabbi nũc quærebant te iudæi lapidare,[r] & iterũ vadis illuc?[s] Reſpondit Ieſus.[t] Nonne duodecim ſunt horæ diei?[v] Si qs ãbulauerit in die,[x] nõ offendit,[y] quia lucem huius mundi videt.[z] Si autem ambulauerit in nocte,[a] offendit,[b] quia lux non eſt in eo:[c] hæc ait.[d] Et poſt hæc dixit eis.[e] Lazarus amicus noſter dormit: ſed vado, vt à ſomno excitem eum.[f] Dixerunt ergo diſcipuli ei⁹. Dñe ſi dormit ſaluus erit.[g] Dixerat aũt Ieſus de morte eius.[k] Illi autẽ putauerũt, quia de dormitione ſomni diceret.[l] Tunc ergo dixit eis Ieſus manifeſte.[k] Lazarus mortu⁹ eſt & & gaudeo ꝓpter vos, vt credatis: quoniam nõ eram ibi. Sed eamus ad eum.[l] Dixit ergo[m] Thomas qui dicitur didymus[n] ad condiſcipulos.[o] Eamus & nos, & moriamur cũ eo.[p] Venit itaque Ieſus & inuenit eum quatuor dies[q] iã in monumento habentẽ.[r] Erat autem Bethania iuxta Hieroſolymam quaſi ſtadijs quindecim.[s] Multi autem ex iudæis venerãt ad Marthã & Mariã, vt conſolarentur eas de fratre ſuo.[t] Martha ergo vt audiuit: quia Ieſus venit,[v] occurrit illi.[x] Maria autẽ domi ſedebat.[y] Dixit ergo martha ad ieſum. dñe ſi fuiſſes hic, frater me⁹ nõ fuiſſet mortuus.[z] Sed & nũc ſcio: quia quæcũque popoſceris à deo, dabit tibi Deus.[a] Dixit ei Ieſus.[b] Reſurget frater tuus.[c] Dixit ei Martha. Scio quia reſurget in reſurrectione in nouiſsimo die.[d] Dixit ei Ieſus.[e] Ego ſum reſurrectio,[f] & vita.[g] Qui credit in me,[h] etiam ſi mortuus fuerit,[i] viuet:[k] & omnis q viuit, & credit in me,[l] non morietur in æternum.[m] Credis hoc? Ait illi.[n] Vtique dñe.[o] Ego credidi, q̃a tu es Chriſt⁹[p] fili⁹ Dei viui,[q] qui in hunc mũdum veniſti.[r] Et cũ hæc dixiſſet[s]: abijt, & vocauit Mariam ſororẽ ſuã[t] ſub ſilentio,[v] dicens. Magiſter adeſt, & vocat te.[x] Illa autẽ, vt audiuit ſurrexit cito, & venit ad eũ.[y] Nondum enim venerat Ieſus in caſtellũ, ſed erat adhuc in illo loco vbi occurrerat ei Martha.[z] Iudæi ergo qui erant cum ea in domo, & conſolabantur eam: cum vidiſſent Mariam, quia cito ſurrexit, & exijt: ſecuti ſunt[a] eam, dicentes, quia vadit ad monumẽtum, vt ploret ibi.[b] Maria ergo cum veniſſet vbi erat Ieſus: videns eum cecidit ad pedes ei⁹, & dixit ei.[c] Domine ſi fuiſſes hic, non eſſet mortuus frater meus.[d] Ieſus ergo vt vidit eam plorantem, & iudæos qui venerant cum ea plorantes,[e] infremuit ſpiritu, & turbauit ſeipſum, & dixit.[f] Vbi poſuiſtis eum. Dicunt ei. Domine veni, & vide.[g] Et lachrymatus eſt Ieſus.[h] Dixerunt ergo iudæi. Ecce quomodo amabat eum. Quidam autem ex ipſis dixerunt.[i] Non poterat hic qui aperuit oculos cæci nati facere, vt hic non moreretur?[k] Ieſus ergo rurſum fremens in ſemetipſo,[l] venit ad monumentum.[m] Erat autem ſpelunca: & lapis ſuperpoſitus erat ei.[n] Ait Ieſus.[o] Tollite lapi-

Xp̃s fleuit ĩ lazarũ, ſuper ciuitatẽ, & ĩ cruce vt nõ nulli dicũt.

dem. Dixit ei Martha ſoror eius qui mortuus fuerat. Domine iam fœtet, quatriduanus eſt em̃.[p] Dixit ei Ieſus.[q] Nonne dixi tibi: quoniam ſi credideris, videbis gloriam Dei.[r] Tulerunt ergo lapidem.[s] Ieſus autem eleuatis ſurſum oculis dixit.[t] Pater gratias ago tibi, quoniam audiſti me.[v] Ego autem ſciebam, quia ſemper me audis.[x] Sed propter populum qui circunſtat dixi vt credãt, quia tu me miſiſti.[y] Hæc cum dixiſſet, voce magna clamauit. Lazare veni foras.[z] Et ſtatim prodijt qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus, inſtitis: & facies illius ſudario erat ligata. Dixit eis Ieſus.[b] Soluite eum[c] & ſinite abire.[d] Multi ergo ex iudæis qui venerant ad Mariam & Martham, & viderant quæ fecit Ieſus, crediderunt in eum.

Poſtilla.

Diuiſio Euangelij.

IN illo tempore erat quidã languens &c. Hic euangeliſta oſtendit in Chriſto virtutem viuificatiuam ſenſibili ſigno in mortuo virtute eius reſuſcitato. Et diuidiť in tres: quia primo deſcribit infirmitaté Lazari incurabilem. Secundo eius mortem indubitabilem: ibi. vt ergo audiuit. Tertio eius ſuſcitationé mirabilem: ibi. Ieſus aũt vt vidit. Prima in duas quia primo eius infirmitas deſcribiť. Secũdo chriſto nuntiať: ibi. Miſerũt ergo. In prima parte diciť ſic. a (Erat quidã languens) ex quo patet incurabilitas infirmitatis via naturæ: infirmitas em̃ curabilis nõ diciť ꝓpriè languor. b (Lazarus). ſ. nomine. c (A bethania) nomen eſt villæ in qua erat infirmus. d (De caſtello Mariæ & Marthæ ſororũ ei⁹.) quia in prædicta villa erat illud caſtrum in quo manebant iſtæ dominæ cũ Lazaro eorum fratre: & quia multæ mulieres vocabanť nomine Maria: ideo ad diſtinguendũ iſtam ab alijs ſubdiť. e (Maria aũt erat q̃ vnxit dñm vnguento.) Vtrum aũt Maria hæc fuerit illa peccatrix de qua ſcribitur Luc.vij. quæ lauit pedes dñi & vnxit vnguento ſctĩ varie loquunť. Hier. aũt & Chry. dicunt iſtã fuiſſe aliã. Vnde illa diciť peccatrix: hęc ſancta & honeſta: & ꝓpter hoc nomen illius Luc.vij. tacét: iſtius aũt nomen exprimiť. Et tunc dicunt iſti quòd ambę mulieres fecerũt ſimile: ſed illa fecit hoc ex peccatorũ ſuorũ compunctione: iſta anté ex ipſius deuotione. Greg. & Aug. de cõſenſu euãgeliſtarũ dicũt cõtrariũ. Dicit tñ Aug. quòd iſta Maria vnxit bis dñm ex hoc loco ſumens argu

De bethania.

Quæſtio. de Maria magdalena

mētũ: quia hic diciť quòd vnxit loquédo de p̃terito: & ſequéti. c. ſimiliter dixit qđ vnxit caput dñi. Diciť igiť qđ prima vnctio fuit ex cõtritiõe, quã Lucas narrat diffuſe: & ſic breuiter repetiť. Scđa aũt fuit ex deuotiõe, quæ ſequéti. c. deſcribitur. Cõſuetudo etiã eccleſię tenet quòd eadé mulier fuit: de qua narrat Luc. tacito ei⁹ noie: & quæ hic diciť ſoror Lazari: nec mirũ q̃a offiñ eccleſiaſticũ à ſancto Greg. ordinatũ eſt, q̇ fuit huius opinionis. f (Miſerunt.) Hic conſequenter infirmitas Lazari chriſto denunciať per internuntiũ: & hoc eſt quod diciť. (Miſerũt ergo ſorores eius.) curationem fratris deſiderantes. g (Ad eum, dicentes. Dñe ecce qué amas infirmať.) nõ dñt veni: q̃a amatori ſufficit neceſsitaté nũtiare amici. h (Audiés aũt Ieſus dixit eis) ſcilicet reſpõdédo per nuntium. i (Infirmitas hæc nõ eſt ad morté.) Nõ eſt intelligédũ quòd Lazarus nõ fuerit mortuus, vt dixerunt aliqui: quia hoc eſſet deſtruere veritaté euãgelij: cũm infra eo. c. dicat ſaluator. Laza. mor. eſt. Sed pro tanto diciť hæc infirmitas nõ eſt ad morté: quia nõ tédebat ad morté ibi ſiſtédo: ſed ꝓpter reſurrectioné ſequété: vt inde glorificaret Deus per oſtéſioné virtutis: & in xp̃o declararetur virtus Deitatis: ideo ſequiť. k (Sed ꝓ gloria Dei: vt glorificeť filius Dei &c.) Diligebat auté Ieſus Marthã: hoc addit ad oſtédédũ: q̃a nõ oportuit quòd Martha & Maria irét ad ipſum perſonaliter, ſicut fecit regulus: de quo ſupra dictum eſt. iiij. ca. Q̃ nia xp̃s erat familiaris Lazaro & eius ſororibus: & ibi frequéter hoſpitabatur. l (Vt ergo audiuit.) Hic cõſequenter deſcribiť mors Lazari: & diuidiť in duas, quia primo deſcribiť huius mortis expectatio. Secũdo expectatę denuntiatio: ibi deinde poſt hæc. Circa primũ ſciédum quòd Chriſtus audita infirmitate Lazari nõ ſtatim iuit ad eum: ne à iudæis eius miracula impugnantibus, & virtuti dæmonũ ea imponétibus, poſſet dici: quòd illa infirmitas & mors ſequés fuiſſet tantum ſecundũm apparentiã & illuſioné facta à Chriſto per arté magicã: & hoc eſt quod diciť. Vt ergo audi. q̃a infirmabať: tũc qdé man. in eo. lo. trãs iordané. m (Duobus d. e.) expectãdo morté Lazari ſic qđ eſſet quatriduanus antequã illuc veniret ad maioré miraculi certitudiné. n (Deinde poſt hęc &c.) Hic conſequenter ponitur mortis Lazari denũtiatio: in qua denũtiatione ſaluator ſic ꝓcedit: q̃a primo ꝓpoſitũ eundi in iudęam prædicit. Secũdo cauſam ſubiungit: ibi. hæc ait. Tertio ad locum peruenit: ibi. Venit itaque Ieſus. In prima ergo parte dicitur ſic. Deinde poſt hæc ſcilicet expectationé mortis Lazari prædictã. o (Dixit diſcipulis ſuis. Eamus in iudęam.) Hoc autem prædixit eis propter conſuetudinem: quia ſciebat eos inde terreri: vt minus iacula ferirét quę præuidentur. p (Dicunt ei diſcipuli.) timentes in iudæam reuerti. q (Rabbi nũc quęrebant te iudęi lapidare.) Hoc habitum eſt cap. præcedenti. r (Et iterum vadis illuc.) q. d. nõ

Denuntiatio infirmitatis lazari facta chriſto.

Mors Lazari.

Mortis Lazari denuntiatio Xp̃o facta.

eſt tibi,nec nobis ſecurum. s (Reſpõdit Ieſus.) eos aſſecurãdo. t (Nonne.xij.ſunt horę diei.) q.d.ſi voluntaté habebant tunc me lapidandi: modo tamen non facient:quia mutato tempore põtvoluntas mutari. Erat eniũ puerbiũ apud Iudæos & adhuc eſt apud nos quòd loquẽdo de

Rñſio xpi.

mutatione propoſiti dicitur. Duodecim ſunt horę diei:& ideo ſaluator vſus fuit tali modo loquendi:& oſtendit vlterius quòd deberent eſſe ſecuri di. v (Si qs ambulat in die).i.ſanctè & iuſtè,vel aliter in die.i.mecum qui ſum lux mũdi faciẽs diẽ diuinæ gratiæ. x (Non offendit) i.ſecurus debet eſſe. y (Quia lucẽ huius mũdi videt).i.memetipſum q poſſum ſaluare. Vel aliter:lucẽ.i.iuſticiã:ad quã attẽdit. z (Si aũt ambulauerit in nocte).i.ſine præſentia mea vel ſine iuſtitia. a (Offendit.i.ſuſtinere debet pœnam offenſæ debitã. b (Quia lux nõ eſt in eo) id eſt iuſtitia vel ego qui ſum lux.ſ.xp̃s quãdiu vobiſcũ ſum p̃ſentialiter,nõ debetis timere iudæos:quia xp̃s etiã in captione ſua ſuos ſaluauit diſcipulos dicens. Sinite hos abire,vt habet̃ infra.xviij.c.ſed poſt mortẽ meã periculũ erit vobis inter iudęos ambulare. c (Hęc ait.) Hic conſequenter exponit cauſam quare volebat

Cãa expõ.

ire ad iudæam: ſcilicet propter Lazari ſuſcitationem:& diuiditur in duas:quia primo denunciat mortem Lazari,tamen occulte. Secũdo exprimit eam manifeſte ibi.tunc ergo dixit. Circa primum dicit̃. Hæc ait quæ immediatè p̃dicta ſunt. d (Et poſt hęc dicit eis. Lazarus amicus noſter dormit.) Mortem eius vocat dormitionẽ:quia cito erat ſurrecturus. e (Sed vado vt à ſomno excitẽ eum.) quia tam facilę immo facilius eſt chriſto ſuſcitare mortuum quã alteri dormientẽ. Hanc cauſam ſui itineris dixit ad aſſecurandum diſcipulos.q.d.non debetis timere:quia non vado ad diſputandum cum iudęis ſicut ante:ſed ad Lazarum ſuſcitandũ. f (Dixerunt ergo diſcipuli eius. Domine ſi dormit ſaluus erit).q.d.ex quo dormit ſignum eſt ſuæ curatiõis nec eſt neceſſe quòd vadas illuc. Nondum enim erant plene aſſecurati per verba xp̃i nec mirum:quia adhuc erant infirmi & imperfecti. g (Dixerat aũt Ieſus de morte eius.) eam exprimens per dormitionẽ rõne p̃dicta. h (Illi autem putauerunt: quia de dormitione ſomni diceret) ſed videt̃ mirabile quòd intellexiſſent Chriſtum velle ire tam longam viam ad excitãdum hominem de ſomno. Dicẽdum quòd adhuc rudes erant & in timore poſiti, vt patet ex dictis:& ideo male capiebant verba Chriſti. Vel dicendum quòd Chriſtus conſueuerat eis parabolice loqui:& ideo neſciebant quid per excitationem à ſomno intelligeret: ſuſpicantes ne forte parabolice loqueretur. i (Tunc ergo.) Hic

Expreſsio mortis Lazari.

conſequenter exprimit mortem Lazari manifeſte dicens. k (Lazarus mortu9 eſt & gaudeo.) non de eius morte abſolute, ſed. l (Propter vos.) vt videntes eius reſuſcitationem in fide confirmemini. Vel ſic: & gaudeo ſcilicet quia non eram ibi propter me:ſed propter vos: quia per præſentiam meam mors eius fuiſſet impedita,cum mors habere locum nõ debeat vbi eſt vita,& per conſequens eius ſuſcitatio nõ eſſet, quę tamẽ eſt vtilis vobis. m (Dixit ergo Thomas qui dicitur didymus).i.dubius. n (Ad cõdiſcipulos.) ſuos. o (Eamus & nos & moriamur cum eo.) iſte erat magis timidus quàm alij q.d.exponamus nos periculo. Vel ſecundùm alios dicebat hoc ex magna dilectione.q.d.melius eſt nobis cum illo mori quàm ſine illo viuere. p (Venit itaque Ieſus.) Hic conſequenter agitur de aduentu Chriſti ad Lazarum,& diuiditur in duas:quia primo agitur de eius p̃uẽtione. Secũdo de eius ſuſceptiõe:ibi Martha ergo.

Aduẽt9 xp̃i ad Lazarũ.

In prima ergo parte dicitur ſic. Venit itaque Ieſus & inuenit eum quatuor dies &c. Quatuor dicit ad certitudinem mortis: quia licet ſint aliquę infirmitates latentes, quibus aliquis videtur mortuus ad t̃ps: hoc t̃n non durat p.iiij. dies. Dixit etiam. q (Iam in monumento).ſ. in terra recluſus:quia dato quòd fuiſſet ibi poſitus viuus:nihilominus fuiſſet tãto tẽpore mortuus. r (Erat autẽ &c.) quaſi ſtadijs qndecim quæ valent leucã excepto vno ſtadio. s (Multi aũt ex iudæis vene.vt cõſo.eas de fratre ſuo.)

Equalẽtia ſex i ſtadiorum.

tum quia erãt nobiles dominę: tum quia locus erat ſatis prope,vt patet ex dictis. t (Martha ergo &c.) Hic agitur de Chriſti ſuſceptione. Et primo quo ad Martham. Secundo quo ad Mariam:ibi. Et cum hæc dixiſſet. Prima in duas: quia primo Chriſtus à Martha deuote ſuſcipit̃. Secundo fratris ſuſcitatio ei p̃mittitur:ibi. Dixit illis Ieſus. In prima parte dicitur ſic. Martha ergo vt audiuit quia Ieſus venit:ipſa em̃ habebat curam domus:ideo primo aduentus Chriſti annũtiatus eſt per aliquem qui aduentũ xp̃i pręuenerat. v (Occurrit illi.) reuerẽter & deuote. x (Maria autem do.ſede.) cum iudæis qui venerant ad eas. y (Dixit ergo Martha ad Ie.domine ſi fuiſſes &c.) Ex quo apparet quòd credebat ipſum poſſe pręſeruare fratrem ſuum à morte:tamen imperfecte credebat:quia videt̃ innuere quòd non põt Chriſtus t̃m abſens quãtum præſens. z (Sed & nunc ſcio quia quæcunque popoſceris.) Videtur per hoc fuiſſe edocta plene de eius deitate:quia non dixiſſet quęcunque popoſceris:ſed dixiſſet,quęcunque iuſſeris fient. a (Dixit illi Ieſus.) Hic ſuſcitatio fratris ſui ei promittitur,cum dicitur. b (Reſurget frater tuus.) ſed illa intellexit hoc de reſurrectione futura:ideo ſubditur. c (Dixit ei Martha,ſcio quia reſurget &c.) Ex quo patet quòd erat de ſecta phariſæorum quantum ad hoc quòd confitentur reſurrectionem futuram: non de ſecta ſaducæorum qui hoc negant.

Lazari reſurrectiõis promiſsio.

d (Dixit ei Ieſus.) explicans intentionem ſuã de reſurrectione fratris ſui propinqua. e (Ego ſum reſurrectio) ſcilicet cauſaliter. Tum quia reſurrectio generalis futura fiet virtute Chriſti vocantis mortuos ad iudicium. f (Et vita)

Qũo fiet reſurrectio generalis.

per eſſentiam: ꝓpter qđ ſum cauſa vitæ omnibus viuentib⁹ poſſum dare vitā mortuis: qꝛ qđ eſt tale per eſſentiā eſt cauſa omniū aliorū quæ ſunt per participationem: vt habetur.ij. meta. e (Qui credit in me.) ſic pdeſtinatus. h (Etiā ſi mor. fue.) per lapſum in peccatum mortale. i (Viuet finaliter vita gratiæ. k (Et omnis qui viuit & credit in me) fide formata.

l (Non morieť in ęternū).i.morte ęterna: licet moriať morte tpali ad ſoluēdū debitū naturę. m (Cre.hoc.) nō petit hoc quaſi ignorans: ſed quærens eius cōfeſsionē ad meritum, qꝛ ore fit cōfeſsio ad ſalutē. vt habeť Rom.x. n (Ait illi. Vtique dñe.) qꝛ p xpī verba erat iſtructa in fide pieuſ⁹ aň: qđ ptȝ ex ei⁹ ſequēti confeſsione: in qua primo exprimiť Chriſti dignitas ſacerdotalis & regia cum dicitur. o (Ego credidi qꝛ tu es xpſ).i.vnctus, vnctio aūt debebať regibus & ſacerdotibus. Scđo xpī diuinitas cum dicit. p (Filius Dei.ſ.naturalis. Tertio incarnatiōis veritas cum ſubditur. q (Qui in hunc mundum veniſti.) Nō per loci mutationem: ſed per carnis aſſumptionē. r (Et cum hæc dixiſſet.) Hic agitur de ſuſceptione Chriſti quo ad Mariam quia Martha à chriſto fuit edocta ſtatim. s (Abijt & vocauit Mariam ſororem ſuā.) Vt audiret bonos rumores quos ipſa à Chriſto audierat. t (Sub ſilentio.) propter iudæos præſentes, quorum aliqui contra Chriſtum machinabantur. v (Dicens, magiſter adeſt & vocat te.) Licet non ſit ſupra expreſſum quòd xpſ vocaret Mariam: tamen hoc eſt credendum: quia non eſt probabile quòd Martha in hoc mentiretur: ſed ꝓpter breuitatē euangeliſta illud omiſit quia ſufficit ex verbo Marthæ hoc exprimere. x (Illa autem vt audiuit, ſurrexit cito & venit ad eum.) ex magna deuotione. y (Nondū eniā venerat Ieſus in caſtellum.) oſtendens quòd ad miracula facienda non ſe ingerebat: & vt ex aduentu iudæorum cum Maria ad ipſum magis celebre & notorium eſſet miraculū. z (Iudæi ergo.) patet litera vſque ibi. a (Dicentes, quia vadit ad monumentum: vt ploret ibi) credebant enim eam eſſe ſubito motam compaſſione fratris ſui: quia non audierant verbū Marthæ, vt dictum eſt. b (Maria &c. cecidit ad pedes eius.) quod non fecerat martha. Ex quo patet quòd Maria magis amabat Ieſum & reuerebatur. c (Et dixit ei domine ſi fuiſſes hic &c.) exponitur ſicut ſupra. d (Ieſus ergo.) Hic cōſequenter agitur de Lazari ſuſcitatione. Et diuiditur in duas: quia primo ponitur ſuſcitationis actus. Secundo ſequens effectus ibi. Multi ergo ex iudæis. Prima in tres, quia primò deſcribitur affectio Chriſti ad Lazarum. Secundo ſequens idem murmuratio iudæorum: ibi. Dixerunt ergo. Tertio Chriſtus ſuſcitat mortuum: ibi. Ieſus ergo rurſum. Affectio Chriſti ad Lazarum oſtenditur primo ex ſigno: cum dicitur. d (Ieſus ergo vt vidit eam plorantem: & iudæos qui venerant cum ea plorantes.) ex morte

Vox tubę ñ erit pricipa le cā reformatiōis corporum nec vniōis aiarū ad illa: ſȝ virt⁹ diuina erit tñ pdictorū iſtralis cā. Ric. iiij.ſen. diſ. xliij. artic. iij.q.iij.

Corpa mortua nō pñt vocē illā audire: tñ aiæ ꝟtute ſtelle ctuali apphēdēt eam ibidē ad.j.

Lazari ſuſcitatio.

amici. e (Infremuit ſpi.& turbauit ſeipſum,) Fremitus conſurgit ex indignatione: iſte enim Chriſti fremitus ꝓcedebat ex indignatione ei⁹ contra diabolum, per cuius ſuggeſtionem mors intrauit in mundum quem erat cito debellaturus. Turbatio autem illius procedebat ex compaſsione Lazari & ſororum eius. Sciendum tamen quòd iſte paſsiones & conſimiles nō erant in Chriſto vitioſæ quia non erant præuenientes iudicium rationis: ſed magis ſequentes & per ipſum excitatę: ſicut dicit Philoſophus.iij. Ethicorum, quòd paſsio iræ excitata per virtutē fortitudinis adiuuat ad actum eius fortius exequēdum. Secundo oſtenditur affectio ex verbo cū dicit. f (Vbi poſuiſtis eum &c.) Tertio ex facto cum ſubditur. g (Et lachrymatus eſt Ieſus.) ex pietate videns locum ſepulturę. per hoc etiam oſtendit veritatem humanę naturæ. Pars enim periculi eſt dicere veram humanitatem in Chriſto ſicut & deitatem: & ideo vbi xpſ oſtendit ſuam deitatem, adiungebat aliqua ad declarandum ſuam humanitatem: & econuerſo. Et hoc patet in eius natiuitate quando iacens in præſepio, vt homo infirmus ſtellam facit radiare in cœlo, vt Deus. Similiter in paſsione qñ ipſo moriente ex natura paſsibili Sol obſcurat⁹ eſt inuiſibili virtute Dei. Et hic ſimiliter in ſuſcitatione Lazari quatriduani, quod erat maxime virtutis turbatus eſt, & fleuit ad declarandum veritatem humanitatis. h (Dixerunt.) Hic ex effectu Chriſti oſtenditur ſequens murmuratio. Iudæi enim viderunt Chriſtum triſtari, & per conſequens arguebant quòd mors illa contra voluntatem Chriſti ſimpliciter accidiſſet. Quia triſtitia eſt de his quæ nobis nolentibus acciderunt, dicit Augu.xiiij.de ciuita. dei.& per conſequens concludebant quòd non potuiſſet præſeruare Lazarum à morte. Et hoc eſt quod dicitur. (Dixerunt ergo iudęi. Ecce quomodo amabat eum.) quia videbāt euidens ſignum inuentes per hoc quòd libenter ſi poſſet præſeruaſſet eum à morte, & ex hoc miraculum de cæco nato illuminato volebant annihilare & in malum retorquere, dicentes. i (Nō poterat hic qui aperuit ocu. cęci nati. facere vt hic non moreretur).q.d. ex quo non poteſt hoc nec illud potuit nec fecit. Iſti non expectabant ſufficienter, ſed iudicabant ante tempus: quia Chriſtus plus fecit. Plus enim eſt mortuum ſuſcitare quàm mortem infirmantis impedire. k (Ieſus ergo.) Hic conſequenter ponitur Lazari ſuſcitatio. Et ponuntur hic quinque per ordinem facientia ad miraculi certitudinem & magnificentiam. Partes patebunt proſequēdo. Primum eſt deſcriptio ſepulcri quod erat ſpelunca cauata in rupe magna & profunda: ita qđ poterant poni plura ibi corpora eorum: ſcilicet qui fuerunt eiuſdem parentelę. Vnde frequenter dicitur in lib. Reg. Sepultus eſt in ſepulcro patrum ſuorum. Sic igitur erat factum ſepulchrum Lazari: & deſuper grandi lapide

Vñ conſurgit fremit⁹.

Qūo paſſiōes vt fremit⁹ & ſic ð alijs erāt in Chriſto.

Seqñs murmuratio ex xpi effectu.

Lazari ſuſcitatio.

claudebatur. Ex quo patet vera mors Lazari: qui ſi fuiſſet ibi politus ſanus intra quatriduanum iuiſſet mortuus ex loci corruptióe,& hoc eſt quod dicitur. k (Ieſus ergo ruſum fremens in ſemetipſo)indignatus contra malitiam iudæorum de factis ſuis inique murmurãtium:& talis indignatio eſt virtuoſa. Quia ſicut ad virtuoſum pertinet applaudere bono: ita ex oppoſito & indignari contra malum. l (Venit ad monumentum.) Dicitur enim ſepultura monumentum: quaſi monens métem:quia monet viuentes: vt præcogitent mortem. m (Erat autem ſpelun.) modo prædictū facta. n)Ait Ieſus.)Hic ponitur ſcdm.ſ.lapidis amotio cum dicitur. o (Tollite lapidem &c. Domine iam fœtet).q d.licet aliquando ſuſcitati ſunt mortui recenter:tamen vt iã quatriduanus ex fœtore ſolutus reſuſcitetur:nõ eſt ſic auditum:& hoc verbum videtur proceſſiſſe ex admiratione Marthæ & eius ignorantia:quia eiuſdé virtutis eſt ſuſcitare mortuū vtrũque modo. Ideo ſequitur. p (Dixit ei Ieſus.) Corrigendo eius dictum. q (Nunne dixi tibi: quoniam ſi crediderıs videbis gloriam Dei).ı.glorioſam eius virtutem in ſuſcitatione fratris tui? r (Tulerũt ergo lapidem.)ad præceptum xp̄i. s (Ieſus autem &c.) Hic ponitur tertium.ſ. Chriſti oratio in Lazari ſuſcitatione:quod facit ad declarationem miraculi: quia iudæi xp̄o imponebant qꝺ faciebat miracula virtute dæmonis: qꝺ oſtẽdit falſum per hoc quòd faciendo orat Deū:& hoc eſt quod dicitur. (Ieſus autem eleuatis ſurſum oculis.)vt oſtenderet formam nobis orãdi,quæ eſt per eleuationé mentis in Deum. t (Dixit, pater gratias ago tibi:qm̄ audiſti me.) Deus autem pater cœleſtis magnificentiſsimus eſt.& iõ ex gratiarū actione de p̄teritis ad p̄ſtanda beneficia ſequentia p̄uocat. Hoc em̄ eſt p̄prium magnifici: vt habetur.iiij. Ethic. v (Ego auté ſciebam &c.) In his enim quæ Chriſtus abſolute volebat,deliberatiua voluntate conformabatur diuinę voluntati:& ſic exaudiebatur. Sciendum tamen quòd orare patrem conuenit Chriſto ratione humanitatis,in qua eſt minor patre, non autem ratione diuinitatis in qua eſt ei æqualis. x (Sed p̄pter populum qui circūſtat &c.) Multi enim ex iudæis dicebant,quòd in beelzebub faciebat ſigna:quod remouet cõformando voluntatem ſuam cum voluntate diuina.

Xp̄i oratio.

Q̃uo cõuenit xp̄o orare.

y (Hæc cum dixiſſet.) Hic ponitur quartum.ſ. Lazari vocatio,cum dicitur.(Hæc cum dixiſſet voce magna clamauit. Lazare veni foras.) Hoc fecit ad declarationem miraculi quia ſi dixiſſet in ſilentio potuiſſent dicere aduerſarij quòd verba magica dixiſſet vel interpoſuiſſet. Per hoc etiam tollitur error eorū,qui dicebant animas defunctorum latitare in ſepulchris:& ideo clamauit Ieſus voce magna in ſuſcitatione Lazari.quaſi animam reuocans à longinquo.i.ab inferno,vt ad corpus rediret. z (Et ſtatim prodijt qui fuerat mortuus.) Hic ponitur quintum ſcilicet Lazari ſuſcitatio cum dicitur. Et ſtatim prodijt qui fuerat mortuus) quia virtus diuina operatur in inſtanti. a (Ligatus pedes & manus inſtitis:& facies illius erat ligata.) Hic declaraẽ virtus diuina:non ſolum ſuſcitando mortuum,ſed etiam faciens exire ligatum: per hoc etiam apparet certitudo miraculi, inquantum exiuit Lazar⁹ eo modo quo fuerat in ſepulchro poſitus. b (Dixit ei Ieſus.ſoluite eum.) Hoc præcepit alijs:licet poſſet facere per ſeipſum:vt accedentes de prope & tangentes ex viſu & tactu eſſent teſtes miraculi efficaciores, ſicut ſupra dictum eſt de amotione lapidis. c (Et ſinite abire.)vt oſtendatur verè ſuſcitatus: & non ſantaſtice per opera vitæ,cuiuſmodi eſt ambulatio,& come ſtio,& conſimilia. Ideo dicitur in ſeq.c.quòd Lazarus erat vnus de diſcumbentibus. d (Multi ergo.) Hic ponitur ſuſcitationis effectus: ex hoc quòd viſo prædicto miraculo multi eorū crediderũt Chriſto:nec mirũ.qa illud ſignum fuit diuinæ virtutis manifeſte oſtenſiuum:quæ non poteſt adeſſe ad teſtificandum aliquod falſum. Et hoc eſt quod dicitur. Multi ergo ex iudæis. Cætera patent.

Lazari vocatio.

¶ Expoſitio moralis.

Erat quidam languens. Per hunc Lazarum languenté poteſt ſignificari quilibet patiẽs grauem tentationem.per eius ſorores ſignificantur perſonæ pro eius alleuatione deuote Chriſtum deprecantes quæ non ſemper exaudiuntur: ſed talis patiens aliquando per actum peccati mortalis mori permittitur ab eo qui eſt tantæ bonitatis & potentiæ, quòd ſcit & poteſt bona de malis elicere. Per Ieſum autem qui ſalus interpretatur: prædicator, vel confeſſor ſalutem animarū ſitiens ſignatur: qui peccatorem nõ ſolum mortuum reperit per culpam.ſed etiam aliquando fœtentem per infamiam, & ſepultum ſub lapide per obſtinationem:& tamen Deo principaliter operante,ſic per bonam intentionem reducit eum ad vitam gratiæ:per quod non ſolum tolliẽ obſtinatio,& mors culpę, ſed etiã infamię fœtor, & ſuauis odor redditus bonæ famæ.

Expoſitio moralis.

¶ Quæſtio.liiij.

Poſtet: quatriduanus eſt enim. Ioannis vndecimo capitulo. Ex quibus verbis à doctoribus quæritur. Vtrū iſtorum duorum peccatorū grauius eſſe decernitur, homicidium an blaſphemia? Et profecto ſicut teſtimonijs fide dignis approbatur:multoque horribilius ipſo homicidio peccatum blaſphemiæ retineẽ. Vnde ſanctus Tho.ij.ij.q.iiij.ſuper hoc talem rõnem aſsignat. Illud peccatū in ſe grauius,

Tho.ij.ij.

atque horribilius eſt, quod directe Deum offendit, & preponderat: eo quòd nõ directe in Deũ, ſed in proximum nocumentum, & offenſioné intendit: cum autem blaſphemia offendat proprie Deum, & homicidium proximum, ſequitur valde bene quòd blaſphemia ſit grauior & horribilior quam ipſum homicidiũ. Alex. quoque doctor irrefragabilis in ſuo ſecundo dicit. Peccatum blaſphemiæ eſt cõtra præceptum primæ tabulæ: peccatum homicidij eſt cõtra præceptum ſecundæ tabulæ: ſed maius pctm̃ eſt quod cõmittitur contra primã tabulã quàm cõtra ſecundam: ergo maius pctm̃ eſt blaſphemia quã homicidiũ. Alia ratio reddi põt: quia homicidiũ qñque licet: vt iudici occidere delinquenté, blaſphemareauté nunquam licet. Vltima ratio redditur: quia ſalté ſpecies blaſphemiæ eſt pctm̃ in ſpm̃ ſanctum: homicidium verò nõ. Ex his quatuor rationibus nota quòd hæc deuotiſſima femina martha ait ad Ieſum. Fętet. ſ. ſua horribili conditione blaſphemans: quatriduanus eſt enĩ: quia his quatuor rationibus peior eſt blaſphemus homicida.

Sabbato poſt domi.iiij.xl. Euang. Ioan.viij.

IN illo tempore.[a] Dicebat Ieſus turbis Iudæorum,[b] Ego ſum lux mundi.[c] Qui ſequitur † me[d] nõ ambulat in tenebris,[e] ſed habebit lumen vitæ.[f] Dixerunt ergo ei phariſæi. Tu de teipſo teſtimoniũ perhibes, & teſtimonium tuum non eſt verum. [g] Reſpõdit Ieſus, & dixit eis. Et ſi ego teſtimonium perhibeo de meipſo: verum eſt teſtimonium meũ,[h] quia ſcio vnde veni: aut quo vado.[i] Vos autem neſcitis vñ venio, aut quo vado.[k] Vos ſecundùm carnem iudicatis, ego non iudico quenquam.[m] Et ſi iudico ego iudicium meum verum eſt.[n] quia ſolꝰ non ſum:[o] ſed ego & qui miſit me pater.[p] Et in lege veſtra ſcriptum eſt,[q] quia duorum hominum teſtimonium verum eſt.[r] Ego ſum qui teſtimonium perhibeo de meipſo:[s] & teſtimonium perhibet de me qui miſit me pater.[t] Dicebant ergo Iudæi.[v] Vbi eſt pater tuꝰ? [x] Reſpondit Ieſus.[y] Neque me ſcitis:[z] neque patrem meum:[a] ſi me ſciretis, forſitan & patrem meũ ſciretis.[b] Hæc verba locutus eſt Ieſus in Gazophilatio, docens in templo.[c] Et nemo apprehendit eum, quia nondum venerat hora eius.

† Qui ſeqĩ me nõ ãbulat in tenebris. qa xp̃s ſaluator lux & ſplẽdor mundi dr̃: imo verum lumẽ mũdi eſt: q ergo ambulat in mundo: & lumẽ ſequitur. ſ. xp̃m nõ in tenebris ambulat. Lux eſt virtus charitatis. Tenebrę ſũt peccata: q charitaté ſeqĩ in Deo manet & in luce ãbulat: q verò tenebras cõtra lucẽ ãbulat & aduerſus xp̃m eſt: qa cũ xp̃o nõ eſt vñ Mat. xij. Qui nõ eſt mecum aduerſum me eſt & alibi qui ambulat in tenebris neſcit quo vadat.

Poſtilla.

IN illo tempore. Dicebat Ieſus turbis Iudęorũ. Hic euãgeliſta deſcribit doctrinam ipſius Chriſti quãtum ad virtutem illuminatiuam. Et diuiditur in duas: quia primo ꝓponit intentũ. Scd̃o ꝓbat: ibi. Dixerunt ergo phariſæi. Circa primũ tria ponunĩ. Primum eſt ipſiꝰ Chriſti ſpãle priuilegiũ: cũ dicĩ. b (Ego ſum lux mũdi.) Alij enĩ nõ ſunt lux: ſed ab hac luce illuminati: vt diceĩ poſtea. Nõ tamẽ ſic eſt intelligendum qđ Chriſtus ſit ſol iſte viſibilis, ſicut intelligebãt Manichæi. Lux enĩ magis ꝓprie dr̃ i ſpũalibꝰ q̃ i corpalibꝰ: qa lux habet rõné manifeſtatiui: qđ ꝓprie habet locũ in cognitiõe intellectiua: quę ſummũ tenet gradum. Et ideo ipſe Deus ſolus eſt lux per eſſentiam: quia ab ipſo omnis notitia deriuatur. Scd̃o ꝓponitur huius lucis beneficiũ: cũ dr̃. c (Qui ſequitur me.) per fidé formatã. d (Nõ ambulat in tenebris) ignorantiæ & culpæ, & per cõſequẽs nõ veniet ad tenebras gehennæ: quæ ſunt terminꝰ p̃dictarũ tenebrarũ: ꝓpter hoc Mat. xviij. dicunĩ tenebræ exteriores. i. vltimæ. per ipſum enĩ facta eſt veritas cõtra tenebras ignorãtiæ: gr̃a contra tenebras culpæ: & gloria dabiĩ ab eo contra tenebras gehennæ. Tertio proponit huius lucis fructus, cũ diciĩ. e (Sed habebit lumẽ vitæ.) quia per irradiationẽ huius lucis eleuabiĩ intellectus ad videndum Deũ clare: & per cõſequẽs affectus ad fruẽdum ipſo perfecte: in quibus cõſiſtit vita æterna. f (Dixerũt ergo.) Hic ꝓbat ꝓpoſitũ: & diuiditur in duas: quia primo poniĩ iudæorum obiectio. Scd̃o Chriſti reſponſio: ex qua oſtenditur primum ꝓpoſitũ: ibi. Rñdit Ieſus. obiectio auté eorum ꝓcedit nõ ex parte dicti, quia erat veriſſimum, ſed ex parte dicentis. Et hoc eſt quod diciĩ. (Dixerunt ergo phariſęi, tu de teipſo teſtimoniũ perhibes: & teſtimoniũ tuum nõ eſt verũ). i. hñs firmitaté. dato quòd eſſet verũ in ſe: quia nullus põt ferre teſtimoniũ de ſeipſo. g (Rñdit Ieſus.) Hic poniĩ Chriſti rñſio. Et excludit eorũ obiectionẽ dupliciter. Primo oñdẽdo quòd cõſequẽtia non tenet. Secundo quòd antecedẽs eſt falſum: ibi. vos ſecũ- cundũm carnem. Circa primum ſciẽdũ quòd teſtimonium habet firmitatem & veritatem ex certitudine cognitionis: & ideo hominis teſtimonium de ſe non eſt firmum: quia & ſi ſe cognoſcat: tamen frequenter inordinate afficitur ad ſeipſum. Deus auté pfecte ſe & alios cognoſcit, & nõ põt eſſet diſtortio in eius affectu quod ꝓpter teſtimonium Dei de ſeipſo firmũ eſt. Teſtimoniũ autem hominis de Deo eſt inualidum ꝓpter defectũ cognitiõis: Chriſtus autem erat homo & Deus: nec poterat eſſe defectus cognitionis, vel inordinatio affectionis in diuina na-

Diuiſio euangelij.

Vnde teſtimoniũ habet firmitatem.

tura vel humana: propter quod Dei teſtimoniū de ſeipſo erat firmum magis quam quodcūque aliud teſtimonium. Et ſic patet defect⁹ cōſequē- *Chriſti reſponſio.*
tiæ. Et hoc eſt qd̄ dicitur. (Rñdit Ieſus & dixit eis. & ſi ego teſtimoniū perhibeo &c.) ſubditur cauſa. ſ. h (Quia ſcio vnde venio: aut quo vado). i. pfecte cognoſco patrē à quo exiui in mūdum & ad quē reuertar: & ſic patet ,pbatio ,ppo- *Chriſti pbatio & iudæorū obiectio.*
ſiti. ſ. quòd Chriſt⁹ ſit lux per eſſentiā: quia verbū à patre ,pgrediens ſicut lux à luce. i (Vos autem neſcitis vnde venio aut quo vado) quia eius diuinitatem ignorabant. k (Vos ſecūdùm carnem.) Hic oſtendit Chriſtus antecedens eorū eſſe falſum. Et diuiditur in duas. primo quia ponit̄ Chriſti pbatio. ſcđo remouetur Iudæorum obiectio: ibi. dicebant ergo. Antecedens eorum erat quòd Chriſtus eſſet ſolus qui de ſe teſtimonium perhiberet, & hoc eſt falſum: quia filius Dei nō poteſt eſſe ſine patre & ſpū ſancto: qui concorditer dāt teſtimonium cum eo: vt dicitur Io. v. Tres ſunt qui teſtimoniū dāt in cœlo &c. Tamen nō fit hic mētio niſi de patre. Et hoc eſt quod dicitur.) Vos ſecundùm carnē iudicatis) ſcilicet me eſſe ſolum hominē. l (Ego nō iudico quēquam). ſ. per exteriora ſicut vos: quia Deus intuetur cor. m (Et ſi iudico ego, iudicium meum verū eſt). i. firmū. n (Quia ſolus non ſum.) vt ſupponitis: quia non pōt eſſe ſolitudo in diuinis: cum vna perſona ſit in alia & econuerſo: ideo ſubdit̄. o (Sed ego & qui miſit me pater &c.) ex hoc arguit ad ,ppoſitum dicens. p (Et in lege veſtra ſcriptū eſt) Deu. xix. q (Quia duorū hominum teſtimonium verum eſt.) id eſt debet reputari verū: quia quāuis duo homines poſſent mētiri ſimul tamē nō contingit de facili. r (Ego ſum qui teſti. phi. *Argumētū à minori.*
de meipſo.) ecce vna perſona. s (Et teſtimonium perhibet de me qui miſit me pater) ecce alia. Argumentum autem eſt à minori. Si enim duorum hominum teſtimonium eſt firmū qui habent cognitionem paruam & poſſunt habere affectionem diſtortā: multo fortius teſtimoniū patris & filij in diuinis vbi non poteſt eſſe talis defectus debet firmum reputari. t (Dicebāt ergo.) Hic mouetur iudæorum obiectio: audiē- *Credolitas Iudæorum quàm habebāt de chriſto.*
tes enim quòd allegabat patrem ſuum in teſtimonium ſtatim obiecerunt. v (Vbi eſt pater tuus) q. d. non eſt talis ac tātus quòd in hoc ſit ei credendum. Credebant enim eum eſſe hominem purum filium Ioſeph: & ideo de ipſo deriſorie quærebāt. x (Rñdit Ieſus) obiectionem excludendo. y (Neque me ſcitis.) ſecundùm deitatem. z (Neque patrem meum:) p conſequens: quia cognito vno correlatiuorum cognoſcitur & reliquum: ideo ſubditur. a (Si me ſciretis.) Licet enim iudæi haberent maiorē notitiam quàm gentiles ſecundùm quòd dicitur pſal. lxxv. Notus in Iudæa Deus: tamen nō cognoſcebant eum quantum ad myſterium trinitatis: quia non erat adhuc plene reuelatum. b (Hæc verba locutus eſt Ieſus in Gazophilatio), id eſt loco vbi ponebantur oblationes pro ædificijs templi. Hoc autem addidit euāgeliſta ad oſtendēdum quòd Ieſus erat in loco vbi poterat faciliter capi ab eis qui quærebant eū occidere, niſi fuiſſent repreſſi diuina virtute. Ideo ſubditur. c (Et nemo apprehendit eum, quia nondum venerat hora eius) id eſt ab eo præordinata: quia quando voluit captus eſt, & ante non. ¶Quæſtio. lv.

TV de teipſo teſtimoniū perhibes: & teſtimonium tuum non eſt verum. (Io. viij.) Super quibus verbis quærit̄ contra qđ legis præceptum malitiā ſuam blaſphemia dirigit? *Quæſtio de pctō blaſphemiæ.*
Ad quod irrefragabilis doctor Alex. de halis in ſecundo ſuo volumine inquit: peccatum blaſphemię contra illud primæ tab. eſſe præceptū. Non aſſumes nomen Dei tui in vanum, quod Exo. xx. denotat̄. Profecto nomē Dei in vanum aſſumere eſt diuinæ maieſtati derogare: aut ſibi & ſeruis ſuis contumeliam inferendo: aut à ſe, aut à ſeruis ſuis debita & conuenientia denegando: quod proprie diffinitio blaſphemiæ eſt, ,ppterea Amb. ait. Blaſphemia eſt cum Deo attribuitur qđ ei nō cōuenit: vel eū ab eo remouetur quod ei conuenit. Quæ duo ſimul phariſęi fecerunt, qñ dixerūt. Tu de teipſo teſtimoniū perhibes, & teſtimonium tuum nō eſt verum. Hic quidem denegant ſibi quod ex ratione conuenit. Licet enim. C. de teſti. l. omnibus. dicitur quòd in cauſa propria nemo poteſt eſſe teſtis: tamen quia Ieſus purus homo non erat ſibimet ipſi vt homo teſtimonium non reddebat: verū de ſe poterat teſtimonium perhibere. vnde Auguſti. ait. Verum eſt teſtimonium lucis ſiue ſe oſtendat: ſiue aliud. Secundo phariſęi blaſphemantes Chriſto domino attribuunt quòd eius maieſtati non conuenit, dicētes. Teſtimonium tuum non eſt verum, & ,pculdubio falſe dicebant: immo forte mendaciter: quia bene fortaſſe ſciebant omnia fuiſſe in eo quæ ad idoneū teſtimoniū requiruntur. Tria enim ſunt quæ teſtis debet habere ſecundùm theologos. Primū *Tria ſunt q̄ teſtis debet habere.*
eſt in intellectu veritas: quia ſicut cæcus nō poteſt de coloribus iudicare, & ſicut qui ignorant non poſſunt teſtimonium perhibere. Secūdum in affectu bonitas: quoniam ſecundùm ſapientem in ethicis. Qualis eſt vnuſquiſque: talia ſequitur. Amantes inquit ipſe & odientes non pariter iudicamus. Tertiū in affecto pluralitas: nam communiter vni teſti ſecundùm iura non adhibetur fides: ſicut. ff. de teſtibus. l. vbi numerus & iiij. q. iij. Is autem in criminali deſcribitur. Chriſtus igitur qui erat ſumma veritas & ſapientia: ipſo dicente hodie ſcio vnde venio, & ſumma bonitas & clementia: ipſo etiam addente. Ego non iudico quēquam ſcilicet malo & falſo iudicio, ſicut vos facitis: & ſumma potentia: quia neque ſolus ſed vna cum patre ipſo etiā confirmante: qui ait. Ego ſolus non ſum: ſed ego & qui miſit me pater: verum profecto teſti-

monium perhibet;licet omnia præter illa reperiantur in eo:& multo his plura:quia à peritis in iure deſcribuntur. Dicunt enim iſti quòd hæ conditiones requiruntur in teſte. Conditio, ſexus,ætas,diſcretio,fama. Et fortuna,fides,in teſtibus iſta requires.

Dominica in paſsio.ſecundùm Ioannem.viij.capitu.

¶ Si veritaté dico quare nó creditis mihi? Omni verbo xpi credendú eſt. Nã in illo ois veritas ſapientiæ & doctrína: & q nó credit ſit maledictº ſicut iudæi & phariſæi: imo ois ratio veritatis in Chriſto reſeréda eſt. vñ di.xxxvij.ca.legimus.& infra.Omnis ró ſupernæ ſciẽ vel terrenæ creaturæ in eo eſt q eſt caput earú,& auctor: vt q hunc nouerit,nil vltra quærat.& ca.ſi qs. Sciétia euágelio credere.

IN illo tempore. Dicebat Ieſus turbis iudæorum:& principibus ſacerdotum.[a] Quis ex vobis arguet me de peccato?[b] Si veritatem dico,[c] quare non creditis mihi?[d] Qui ex Deo eſt,verba dei audit.[e] Propterea vos non auditis,[f] qa ex Deo non eſtis.[g] reſponderunt ergo iudæi,& dixerunt ei.[h] Nõne bene dicimus nos,quia Samaritanus es tu:[i] & dæmonium habes.[k] Reſpodit Ieſus.[l] Ego dæmoniũ non habeo:[m] ſed honorifico patrem meum,[n] & vos inhonora is me.[o] Ego autem non quęro gloriam meam:[p] eſt qui quærat, & iudicet.[q] Amen amen dico vobis,[r] ſi quis ſermonem meum ſeruauerit,[s] mortem non videbit inæternum.[t] Dixerunt ergo iudæi.[v] Nũc cognouimus quia dæmonium habes.[x] Abraham mortuus eſt,& prophetæ: & tu dicis,[y] ſi quis ſermonem meum ſeruauerit,mortem non guſtabit inæternũ.[z] Nũqd tu maior es patre noſtro Abrahã,q mortuº eſt:& pphetę mortui ſunt[a] quẽ teipm facis?[b] Reſpõdit Ieſus.[c] Si ego glorifico meipſum,[d] gloria mea nihil eſt.[e] Eſt pater meus qui glorificat me,[f] quem vos dicitis: quia Deus veſter eſt,[g] & non cognouiſtis eúm.[h] Ego autem noui eũ.[i] Et ſi dixero,quia nõ ſcio eum,ero ſimilis vobis mendax.[k] Sed ſcio eum,[l] & ſermonẽ eius ſeruo.[m] Abrahã pater veſter exultauit,vt videret diem meum.[n] Vidit, & gauiſus eſt.Dixerunt ergo iudæi ad eum.[o] Quinquaginta annos nondum habes & Abrahã vidiſti? Dixit eis Ieſus.[p] Amen amẽ dico vobis, antequã Abraham fieret ego ſum.[q] Tulerunt ergo lapides vt iacerent in eum.[r] Ieſus autem abſcondit ſe,& exiuit de templo.

Poſtilla.

IN illo tpe &c. Quis ex vobis arguet &c. In euãgelio tria notanť. Primo innocẽtia ſaluatoris potẽtis peccãtẽ increpare,ibi. Quis ex vobis. Scdo potẽtia redẽptoris docentis iniuriã tolerare: ibi. Ego dæmoniũ. Tertio demẽtia puerſorũ conantiũ innocentẽ lapidare ibi. Tulerũt. Hic euangeliſta declarat ppríetatẽ iudæorũ & phariſæorũ:qm ppríetas eorum erat recipere falſa & mẽdacia & non vera. Sed qa poſſent dicere qd nõ credimus tibi, hoc non eſt ppter odiũ veritatis:ſed ppter malitiã tuã, qa malº hõ es: iõ dicit hoc remouẽs. a (Quis ex vobis arguet me de pctõ.)q.d. ſi habetis aliquod pctm̃ qd poſsitis ſup me oñdere, paratus ſum audire:& me rõnabiliter purgare & iõ cũ hoc nõ poſsitis facere. b (Si veritatẽ dico)ſ.p quia. c (Quare nõ creditis mihi)& ſubdit cauſam dicẽs. d (Qui ex Deo eſt,verba Dei audit.)qa quilibet audit doctrinã ad quã affectatº eſt.quia eſt ſibi cõnaturalis:& ideo concludit. e (Propterea vos nõ auditis.)i. recipitis verba Dei ex ore meo. f (Quia ex deo nõ eſtis) & p cõſequẽs ſequiť quòd ſitis ex diabolo nõ p creationẽ:ſed per imitationẽ. g (Rñderũt ergo.) Oſtẽſo patre eorum ponitur eorũ iniurioſa rñſio. Et diuidiť in duas,quia primo ponitur dicta rñſio. Secundo ipſius rñſionis mãſueta declaratio:ibi. Reſpõdit Ieſus. Circa primum ſciẽdum quòd modus hominũ qui neſciunt rõnabiliter rñdere eſt ad cõuicia iniuriaſque ſe cõuertere: & ideo iudæi nõ habentes qd Chriſto rõnabiliter rñderent ad conuicia ſe cõuerterunt,dicentes. h (Nõne bñ dicimº nos quia Sama.es tu.) licet eñ Chriſtus eſſet genere Iudæus & nõ Samaritanus tamẽ vocant eum Samaritanũ dupli ci de cauſa.vna eſt:quia vt dictũ eſt.iiij.c. quãuis Samaritani eſſent gentiles tñ legem in parte ſeruabant:& ideo erat vulgare apud Iudæos qd ille qui in parte legem obſeruabat & in parte legem ſoluebat vocabať Samaritanus:quamuis eſſet Iudæus propter ſimilitudinem ad Iudæos. Sicut apud Chriſtianos aliquis dicitur Iudæus vel Sarracenus qui ritum catholicæ fidei in parte ſoluẽs Iudæis & Sarracenis quãtum ad aliquid aſsimilatur. Alia cauſa eſt:quia Samaritani erant multum infeſti Iudæis & odibiles eis: vt ſupra dictum eſt ca.iiij.& ideo vulgare erat apud Iudæos:quòd homines malos & eis odibiles vocabant Samaritanos quãuis eſſent Iudæi. Talis autem erat Chriſtº ſcdm reputationẽ eorũ:iõ vocabãt eũ ſamaritanũ. i (Et dæmoniũ habes.) Hoc eñ iudicabãt de Chriſto ppter mirabilia quæ faciebat,& magicis artibus imputabãt:& quia ſecreta eorũ frequẽter arguẽdo di-

Ea quæ notantur in euãgelio.

Aliquid dr̃ eſſe dupliciter ex Deo vno modo per creationem. Alio mõ per imitationem.

Quare iudæi vocabãt xpm ſamaritanũ.

cebat:& quia aliqñ quędã alta & ſubtilia loquebat̃ quę nõ intelligebãt: ꝓpter qđ eũ arreptitiũ dicebãt:ſicut & de Saul dr̃.j.Reg xviij.qđ arreptꝰ à dęmõibꝰ ꝓphetizabat in aula ſua. k (Rñdit Ieſus.) Hic ponit̃ Chriſti manſueta declinatio:quia cũ malediceret̃ non maledicebat:vt hr̃ j.Pe.ij.ideo mãſuete iniuriã declinat di. l (Ego dæmoniũ non habeo) qđ patet:qa dęmones expellebat:nec eorũ doctrinã habebat,ſed ſanctiſsimã:vt patet intuẽti. Si em̃ aliqs hõ in nulla lege imbutus videret Chriſti doctrinã:ſtatim ex ſola rõne naturali iudicaret eã mũdiſsimã & honeſtiſsimã reſpectu cuiuſcũque alterius doctrinę. Similiter miracula Chriſti nõ fiebãt virtute dęmõis:qđ patet ex hoc qđ faciebat multa nõ virtute dæmõis:ſed virtuté cuiuſcũque creaturæ trãſcendẽtia:ſicut eſt ſuſcitatio mortuorũ illũinatio cęcorũ, illũinatio ſubita hoĩ ſimpliciũ, & cõſilia. Et ex hoc pꝫ qđ fiebãt ꝟtute diuina:iõ ſequit̃. m (Sed honorifico patrẽ meũ.) declarãdo eius virtutẽ in miraculo. n (Et vos inhonoraſtis me) attribuẽdo dæmoni qđ virtuti diuinæ deberet attribui:& ne poſſent dicere quòd talia diceret ad iactantiã:ſubdit. o (Ego aũt nõ quęro gloriã meã). Sed quærit̃ hic cum Chriſtus quęreret gloriã Dei patris:& eadẽ ſit gloria pr̃is & filij quõ põt dicere. Ego nõ quęro gloriã meã. Dicendũ quòd dirigit verbũ ad intentionẽ eorũ quibus loquebat̃.qui reputabant eũ quærere honorẽ mundanũ:& eſt ſenſus. Ego aũt nõ quæro gloriã meã q.d.ego nõ quęro gloriam ab honore Dei pr̃is deuiantem, ſicut vos creditis. p (Eſt qui quærat & iudicet.) q.d.ille qui quęrũt gloriã mũdi pñt manifeſte iudicare & perpẽdere per facta mea quòd ego talia non quæro:quia vita Chriſti in paupertate & abiectiõe exiſtens gloriæ mũdanæ erat cõtraria. Aliter exponit̃. Ego autẽ nõ quæro gloriã.i. exaltationẽ meã pro nũc:quia ante paſsionẽ Chriſtus quęrebat abiectionẽ. Eſt qui quærat.ſ. Deus pr̃ qui poſt humiliationẽ in cruce exaltauit eũ,& dedit illi nomẽ qđ eſt ſup omne nomẽ, vt dr̃ ad Philip.ij. Et iudicet Deus pater de illis qui me inhonorant, vindictã faciendo de ipſis:qđ factũ eſt qñ in vindictã mortis Chriſti deſtructa eſt ciuitas & templũ,& populus occiſus & captiuatꝰ eſt per Romanos. q (Amen amẽ dico vobis.) Hic probat tertium ſupra poſitum.ſ. quòd ſequens Chriſtum lumen habet vitæ. Et diuit̃ in duas quia primo ponitur ꝓbatio. Scđo iudæorũ obiectio:ibi.dixerunt ergo. In prima parte dicitur ſic &c.(Amẽ amẽ dico vobis.) i. fideliter & dupliciter ad maiorẽ affirmationẽ. r (Si qs ſermonẽ meũ ſeruauerit &c.) Cuius ratio eſt:quia ſemẽ eſt verbũ Dei:vt hr̃ Luc.viij.c. inquantũ vita erat in verbo Dei,cõſiſtit ſicut in quodam principio ſeminali:quia finaliter producitur in vitam beatam ſicut virtute ſeminis producitur fructus. Et ideo ſicut ille qui ſeruat ſemen à corruptione peruenit ad fructum, ſic ſeruans verbum diuinum peruenit ad beatitudinis ſtatum quæ beatitudo deſignat̃ cũ dicit̃. s (Mortem non vi.in ęter.) Vita enim beata in viſione & fruitione conſiſtit:& ideo per excluſionẽ mortis gehennę quę huic viſioni opponit̃ cõſecutio beatitudinis intelligit̃:& ſic patet qđ ſupra fuit propoſitũ, ſcilicet qđ ſequens Chriſtũ habet lumen vitę:qa ſequela Chriſti in obſeruatiõe verbi eiꝰ conſiſtit. t (Dixerunt.) Hic ponit̃ iudęorum obiectio in cõtrariũ. Et diuiditur in duas, quia primo ponitur obiectio, Secundo Chriſti reſponſio:ibi. Reſpondit Ieſus. Obiectio autem incipit à conuitio:quia ſicut homines irrationabiles & turbati ſtatim dixerunt. v (Nunc cognouimus quia dæmonium habes) .q.d. prius tantum opinabamur te habere dæmonium, ſed modo ſumus certi, quia ita eſt quòd nulla falſitas eſt à Deo, ſed à diabolo qui eſt pater mendacij, vt tu dixiſti, verbum autem tuum eſt manifeſtum & apertum mendacium, ad cuius probationem inducunt. x (Abraham mortuus eſt & prophetę) qui tamen ſermonem Dei ſeruauerunt qui eſt maioris virtutis quàm ſit ſermo tuus,& ideo patet falſum quod tu dicis. y (Si quis ſermonem meum ſeruauerit &c.) ex quo patet quòd decipiebantur in equiuoco: ex quo xp̃s dicebat de morte ſpirituali, ipſi autem acceperunt de morte corporali. Et ideo quęrũt deriſorie duo. primũ eſt. z (Nunquid tu maior es patre noſtro Abraham). q.d. nõ. Secundũ eſt. a (Quem teipſum facis.) q.d. manifeſte patet quòd ad gloriam vanam de te falſa dicis. b Reſpondit Ieſus.) Hic ponit̃ xp̃i reſponſio, & primo ad ſcđm. ſcđo ad primũ:ibi Abraham, quia in vltimo quæſito imponebãt ei q̃rere vanã gloriã:ideo hoc excludit di. c (Si ego glorifico meipſum.i. ſi ego q̃ro gloriam meam præter regulam veritatis diuinę, vt vos mihi imponitis. d (Gloria mea nihil eſt).id eſt falſa, quia falſum eſt non ens vel nihil. Sed non eſt ita: qa gloria mea eſt à Deo patre à quo nullũ falſum poteſt eſſe. Et hoc eſt quod dicit̃ hic. e (Eſt pater meus qui glorificat me) per miraculorũ operationẽ,& poſtea glorificabit per reſurrectionis & aſcẽſionis gloriam. f (Quem vos dicitis, quia Deus veſter eſt) per operum imitationem: ſed hoc eſt falſum:quod probat di. g (Et non cognouiſtis eum.) per fidem formatam in qua conſiſtit Dei filiatio per adoptionem. h (Ego autem noui eum) ſicut eius filius naturalis habens eandem ſcientiam cum ipſo. i (Et ſi dixero quia non ſcio eum, ero ſimilis vobis mẽdax, ſicut eſtis mendaces aſſerendo vos eum cognoſcere, cum tamen eũ non cognoſcatis: ita eſſem mendax ſi aſſererẽ me eũ ignorare, cũ inquantum Deus, habeã notitiã eãdẽ cũ eo:& inquantum hõ eũ clare videã. Et ideo ſubdit. k (Sed ſcio eum.ſ. ꝓdicto modo. l (Et ſermonẽ eius ſeruo.) hoc addit quia vera cognitio per opera demonſtratur. In omni em̃ opere malo eſt aliqua ignorantia, propter quod dicit Philoſophꝰ iij. ethi. Omnis malus ignorãs. m (Abraham.)

Chriſti mãſueta declinatio.

Quæſtio de chriſto.

Quot modis exponitur ego nõ quæro gloriã meam.

Gloria eſt quędã effectꝰ honoris & laudis ex hoc em̃ qđ aliqs laudatur q̃cunq̃ reuerentia ei exhibet̃ redder̃ clarus in notitia aliorũ. Tho. ij. ii. q.cxxxij.

Xp̃i rñſio.

Cauẽda eſt glorię cupiditas.ci.j. of.

Ignorãtia craſſa ẽ culpę excuſatoria. Boñ. ij.ſent.j.

hic reſpondet ad primum:quęſierant eñ primo-
deriſione ſi ipſe eſſet maior quàm Abrahã. & re-
ſpondit quòd ſic,dicens. (Abrahã pater veſter
exultauit vt videret dié meũ) qa Abrahã deſi-
derauit cognoſcere tp̃s aduentus xp̃i:qđ eſt vi-
dere Xp̃m ſpiritu. Et ſic patet quòd eſt maior
Abrahã,ꝑpter hoc eñ cognitioné hãc deſidera
bat:qa ab ipſo omniũ gentiũ redéptioné expe-
ctabat. n (Vidit,& gauiſus eſt.)quando.ſ.di-
ctum eſt ei.in ſemine tuo benedicent oẽs gẽtes.
Geñ.xxij. Et qñ in figura triũ angelorũ ſibi ap-
parentiũ,cognouit trinitatis myſterium.Gene.
xviij.c.& in oblatione Iſaac, ꝑpter quod locus
ille dictus eſt,dñs videt vt habeť Geñ.xxij.c.qa
dñs fecit videre Abrahã occultũ xp̃i myſteriũ.
Sed cõtra hoc dictũ xp̃i veraciſsimũ arguũt,di-
centes. o (Quinquaginta annos nondum ha
bes,& Abrahã vidiſti.)quaſi dicant,hoc eſt im-
Qõ đ xp̃o. poſsibile: quia à morte Abrahę vſque ad tẽpus
xp̃i fluxerunt circiter duo millia annorũ. Solet
quæri. Cum xp̃s nõ haberet vltra.xxxiij.annos
quõ iudæi aſſumpſerũt tantã ſuperfluitaté,dicé
do,quinquaginta annos &c. Dicendũ quòd ꝑ-
pter labores & ieiunia videbať xp̃s longe maio
ris ętatis quàm eſſet. Vel ſcđm alios ꝑpter reue
rentiam anni quinquageſimi qui erat iubilæus.
Iudæi eñ per ipſum cõputabant . Et eſt ſenſus.
(Quinquaginta annos nondũ habes.)q.d.non
vixiſti adhuc vnũ iubilæũ.(Et Abrahã vidiſti.)
Ex modo loquendi apparet eorũ falſitas & calũ
nia:qa xp̃s non dicit,vidi Abrahã,ſicut ipſi pe-
tierunt:ſed ecõtrario quod Abrahã viderat chri
ſtum:quia tñ eorũ obiectio ꝓcedebat ex hoc qđ
ſolũ in eo naturã humanã cõſiderabãt:ideo oſté
dit ſe naturã diuinam habere.dicés. p (Amen
amen dico vobis:antequã Abraham fieret ego
ſum.) Vbi oſtéditur eius ęternitas cõiungendo
verbum p̃ſentis temporis ego ſum , cum verbo
p̃teriti tp̃is antequã fieret quia ęternitas aſsiſtit
omni tempore. Et quia iudæi neſciebant verbis
eius cõtradicere rationabiliter loquendo : ideo
contradixerunt corporaliter perſequendo:ideo
ſubditur. q (Tulerunt ergo lapides vt iacerét
in eum.)ſicut in blaſphemũ. Et patet manifeſte
quod nõ mouebantur amore iuſtitiæ:ſed liuore
inuidię:quia in lapidatione blaſphemi,ſequitur
Iudæorum falſitas ex mõloq̃ndi. debitus proceſſus per accuſationem coram iudi
ce,& teſtium depoſitionem,& iudicis ſententiã
tunc ſequitur lapidatio extra ciuitatem, vt ha-
betur Leuit.xxiiij. Ipſi autem volebant eum la
pidare omiſſo proceſſu prædicto:& cum hoc in
loco ſacro:quod erat illicitũ etiam de conuicto.
Propter quod Ioiada pontifex fecit Athaliã tra
hi extra ſepta templi antequam occideretur: vt
Qũo Ieſus abſcõdit ſe. habeť.iiij.Reg.xj.c. r (Ieſus autem abſcondit
ſe)non occũltãdo ſe retro parietem: vel aliquid
huiuſmodi,ſed virtute diuinitatis ſe reddendo
inuiſibilem. Et in hoc nobis exemplum,patien
tię oſtendit & fidelibus ſuis materiam conſola-
tionis : quia aliquando ſe abſconſuri erant.
s (Exiuit de templo) per medium illorum in-
uiſibiliter pergens:ſicut dicitur de illis qui vo-
luerunt eum præcipitare. Luc.iiij. Ieſus autem
per medium illorum ibat: tamen à ſuis diſcipu
lis videbatur:quia ſecuti ſunt eum.

¶ Expoſitio moralis.

TVlerunt ergo lapides,vt ia
cerent in eum.) Beda. My
ſtice autem quot malas co
gitationes quis aſſumit q̃ſi
tot lapides in Ieſum mittit
quantũ ad ſe pertinet: ſi au
tem ad deliberationé tran
ſit Ieſum abſcondit. r (Ie
ſus autem abſcondit ſe.) Quid autem abſcon-
dédo ſe dominus ſignificat niſi vt quod eis ipſa
veritas abſconditur , qui eius verba ſequi con-
temnunt. Eum quippe quem non inuenit humi
lem veritas fugit mentem. Quid autem nobis
hoc exemplo loquitur,niſi vt cum etiam reſiſte
re poſſumus iram ſuperbientium humiliter de-
clinemus. hæc Beda.

¶ Quæſtio.lvj.

QVis ex vobis &c. Ioan.viij.
Super quibus verbis moue
tur talis quæſtio. vtrũ con Queſtio de cõfeſsione.
feſsio ſit de neceſsitate ſalu
tis? Reſpondeo ſecundum
Sco.& Tho.in.iiij.di.xvij.
quòd cõfeſsio eſt de neceſ-
ſitate ſalutis in illo qui in
peccatum actuale mortale cecidit:vel in re quã
do habetur opportunitas ſuſcipiendi:vel in ꝓ-
poſito qñ articulus neceſsitatis excludit ſacra-
mentum:& nõ contéptus religionis. Confeſsio
verò ꝑtinet ad ſacrm̃ inſtitutũ cõtra morbũ pec
cati mortalis: ideo tenemur confiteri, qa paſsio
chriſti,ſine cui⁹ virtute nec originale pctm̃ nec
actuale dimittitur, in nobis operať per ſacrorũ
receptioné: quæ ex ipſa efficaciam habeť. Sicut
igitur baptiſmus eſt de neceſsitate ad delédum
originale peccatũ : & metaphorice diciť prima
tabula:quia ſicut nauta naui fracta adherendo
alicui tabulę euaſit maris periculũ, dicit Aſten
ſis lib.v.tit.j.art.j.q.iij. Ita & poſtquam huma
na natura in Adam naufragauit & innocentiam
perdidit per eius peccatum homo pericula hu-
ius mundi euadit per baptiſmum & pœnitétiæ
ſacramentum. Sed babptiſmus prima tabula vo
catur: ideo confeſsio eſt de neceſsitate ad remiſ
ſionem culpæ actualis quæ dicitur à Hieron. ad
demetriadem virginem: & ponitur extra de pę
niten.diſtin.j.c.ante medicina. Secunda tabula
poſt naufragium eſt culpam ſimpliciter confi-
teri. Primo enim occurrit baptiſmi totius reme
dium. Secundo ſanitas quæ ſi fuerit perdita oc-
currit pœnitentia ad euadendum peccati nau-
fragium: & ad perueniédum ad ſalutis portum
ſicut etiam habetur in libro de maximis Theo-
logiæ regulis. Regula viceſimaquarta. Et
quamuis ſcđm theologos in locis prælliegatis
confeſsio proprie loquendo non ſit de iure na-

turali : ſed diuino & nouę legis: & concordat Scotus ibidem, dicens quòd confeſsio eſt de iure diuino poſitiuo promulgato à chriſto & apoſtolis: tamen quòd ſit neceſſaria etiam habes de pœni.diſt.j.ferè per totum. Vbi enim eſt taciturnitas confeſsionis non eſt ſperanda venia criminis.

Feria ſecunda poſt dominicam de paſsione Euangelium ſecundùm Ioannem.vij.cap.

IN illo tempore.[a] Miſerunt principes & phariſæi miniſtros, vt apprehẽderent Ieſum. Dixit ergo eis Ieſus.[b] Adhuc modicum tempus vobiſcum [c] ſum, & vado ad eum qui me miſit:[d] quæretis me,[e] & non inuenietis:[f] & vbi † ego ſum, vos non poteſtis venire.[g] Dixerunt ergo iudæi ad ſemetiſos. Quo hic iturus eſt, quia nõ inueniemus eum? Nunquid in diſperſionem gentium iturus eſt, docturus gentes?[h] Quis eſt hic ſermo quem dicit? quæretis me & non inuenietis, & vbi ego ſum, vos non poteſtis venire? [i] In nouiſsimo autem die magno feſtiuitatis [k] ſtabat Ieſus, & clamabat dicens.[l] Si quis ſitit,[m] veniat ad me,[n] & bibat.[o] Qui credit in me, ſicut dicit ſcriptura, flumina de ventre eius fluẽt [p] aquæ viuæ.[q] Hoc autem dixit de ſpiritu ſancto:[r] quem accepturi erant credentes in eum.

† Vbi ego ſum vos nõ poteſtis venire. Quia Dñs Ieſus poſt ei⁹ mirabilẽ aſcẽſionem ad eos qui i ſe credebant miſſurus erat ſpm̃ ſanctũ fideliũ; auarũ conſolatorẽ: & nõ incredulis iudæis: iõ infideles iudęi ñ credẽtes et ſpiritũ ſãctum ñ hñtes ad cęlos vbi Ieſus Saluator ẽ venire nõ pñt: qa niſi fideles illuc aſcendẽt. Io.iij. nemo aſcẽdit in cœlũ niſi q deſcẽdit de cœlo filius hoĩs q ẽ in cęlo. Diuiſio Euangelij. De tpe conuerſiõis aliquorum iudęorum.

Poſtilla.

IN illo tempore. Miſerunt principes &c. In euangelio tria notantur. Primo principium iniquitatis contra Chriſtum innocẽtem: in princi. ſecundo chriſti libertas potens cauere nocentem: ibi. Quęretis. Tertio eiuſdem largitas ſe exhibens clementer: ibi. In nouiſsimo. Hic ponitur ab euangeliſta iniquitas phariſęorum: qui inuidia obtenebrati, audiẽtes tanta bona de Chriſto doluerunt, & procurauerunt miniſtros per principes ad capiẽdum Chriſtum. Et hoc eſt quod dicitur. a (Miſerũt principes &c.) Dicit ergo eis Ieſus. Poſtquam Chriſtus oſtendit ſuam originem: hic cõſequenter declarat terminum ad quem tendebat. Et diuiditur in duas, quia primo oſtendit propoſitũ. Scdo ex hoc ſequiẽ admiratio turbarum: ibi dixerunt ergo. Terminus ad quẽ tendebat xp̃s: eſt ipſe pater ad quem per mortẽ redijt, in quãtum per hoc gloriam corporis & exaltationem accepit. Et hoc eſt quod dicit quaſi reſpondendo intentioni quęrentiũ ipſum capere. b (Adhuc modicum tempus vobiſcum ſum.) q.d. non modo implebitis quod vultis, quia adhuc modico tempore volo manere in populo ad docendum & miracula faciendum. c (Et vado ad eum qui me miſit) per mortem enim iuit ad patrem peractis tamen prædictis. d (Quęretis me.) quia poſt aſcenſionẽ ei⁹ in cœlũ indę videntes ſigna per apoſtolos fieri, pœnitẽtia ducti reuerſi ſunt ad fidem Chriſti, dicentes ad apoſtolos. Quid faciemus? vt habeẽ Act.ij. e (Et nõ inuenietis.) ſ. ſecundùm præſentiam corporalẽ: ſed pœnitentes eum inuenerunt ſecundũm pręſentiam ſpiritualem. Aliter exponitur de præſentia corporali: quia appropinquante deſtructione ciuitatis per Romanos multi iudæorum cognouerunt hanc miſeriam eis euenire ꝓpter mortem Chriſti: quem tunc libenter voluiſſent habere præſentem ad ſui liberationem: ſequiẽ. f (Et ego vbi ſum, vos non poteſtis venire.) Quare non dixit. quo vado, quod videreẽ conuenientius dicere? Dicendum quòd ſicut ire ad patrem conuenit ei ſecundũm humanitatem in qua non eſt idẽ cum patre: ita eſſe ſemper apud patrem conuenit ipſi per diuinitatem in qua eſt idem cum patre in eſſentia, diſtinctus tamen in perſona. Et hoc ad deſignandum dicit, vbi ego ſum. g (Dicunt ergo.) Hic ex verbis Chriſti poniẽ turbæ admiratio. Ex hoc enĩ quòd chriſt⁹ dixerat: quæretis me & nõ inuenietis quaſi dubitantes arguebãt quòd deberet à iudæis recedere & ire ad p̃dicandum gentibus extra terrã iudæorum. Et litera patet: ſed ex fine verbi arguunt contrarium, dicentes. h (Quis eſt hic ſermo quẽ dixit: quæretis me & nõ inuenietis, & vbi ego ſum non poteſtis venire). q.d. ex hoc quod dixit, vbi ego ſum: patet illud quod dixit. Quæretis me & non inuenietis: non intelligiẽ aũt per hoc receſſus eius à iudæa: quia dixiſſet vbi ero & nõ vbi ſum: qa tunc erat in iudæa cũ ꝓtulit verbũ dictũ: & ſic patet eorũ dubiũ circa xp̃i verbũ. Sic enĩ debebat loqui obſtinatis, vt videntes nõ viderent: & audiẽtes nõ intelligerẽt prout erat eis ꝓphetatũ Eſa.vj. i (In nouiſsimo &c.) Declarata origine doctrinę Chriſti eo oſtenſo quòd erat à Deo data & facta: hic cõſequenter inuitat ad ipſam & dicit ſic. (In nouiſsimo aũt die magnę feſtiuitatis). i. in die ſeptimo: qa primus dies & vltimus erant ſolẽniores intermedijs: vel aliter in nouiſsimo. i. octauo: qa peractis ſeptẽ diebus feſtiuitatis tabernaculorũ in octauo erat feſtũ cœtus vel collectę. Et dicebaẽ illa dies ſanctiſsima in lege. Cui⁹ ratio eſt: qa figurabat cõgregationẽ ſanctorum in ſuprema fœlicitate. In illa ergo die magna & ſolenni. k (Stabat Ieſus & clamabat.) prædicando, & ex hoc inoleuit conſuetudo qđ turbis fit p̃dicatio ſtando. Religioſis aũt ſedẽdo: qa chriſtus docebat diſcipulos ſuos ſedendo: vt habeẽ

Turbę admiratio.

Eſaie.vj.

Matth.v. Mat.v.Et cũ ſediſſet acceſſerũt ad eum diſcipu
li eius,& aperiens os ſuum docebat eos:in alijs
pluribus locis in euãgelio turbas docebat ſtãdo
vt hic hr̃: quid aũt dicebat ſubdit. l (Si quis
ſitit).i.ſi qs deſiderat doctrinã vitæ. m (Ve-
niat ad me)per fidẽ formatã. n (Et bibat)aquã
ſapiẽtiæ ſalutaris:& nõ ſolũ ad ſufficiẽtiam ſed
etiã ad redundantiã:quia fides & bonitas vnius
fidelis debet ad alios deriuari:qđ oſtendit ſalua
tor p ſcripturã:cuius ſentẽtia. hr̃ Prouer.v.ſed
verba ſunt hic aliquantulũ mutata. Et hoc eſt
qđ dicit. o (Qui credit in me &c.flumina de
vẽtre eius fluẽt)ad aliorũ redũdantiã. p (Aquę
viuę.) Dicit aũt ſapiẽtia diuina aqua viua : quia
cõtinuat hominẽ ſuo principio.ſ. Deo. q (Hoc
autẽ dixit de ſpũſancto.) Hæc ſunt verba euãge
liſtæ exponẽtis verbũ Chriſti prædictũ de acce-
Hæc verba ptione ſpũſſancti in ſigno viſibili,ſicut accepe-
dicũtur de runt apoſtoli in die pẽthecoſtes,quia ex illa ac-
acceptione ceptione facta eſt redondantia fidei in prædica-
ſpũſſancti. tiõe euãgelij per totũ orbem. r (Quẽ accepturi
erãt credẽtes in eum.)quãuis eñ apoſtoli ha-
berẽt gratiam ſpiritoſſancti ante illã diem pen-
thecoſtes:non tamen ita plene:& ppter hoc nõ
receperant in ſigno viſibili:quod denotat gratię
plenitudinem.

¶Expoſitio moralis.

IN nouiſsimo autẽ die ma-
gno feſtiuitatis ſtabat ieſus,
& clamabat.)ex hoc inole-
uit quòd turbis fit prædi-
catio ſtando & magis cla-
moſe : clauſtralibus autem
& capitulis ſedendo & ma-
gis remiſſe:eo quod dicitur
Matth.v.Et cum ſediſſet:acceſſerũt ad eum di-
ſcipuli eius,& aperiens os ſuum docebat eos.
Sed turba hæc quæ non nouit legem maledicti
ſunt. Auguſtiñ. In me fit hæc maledictio. Ita
etiam nunc eſt in eccleſia quòd ſimplices & lai
ci ſunt aliqñ deuotiores ſcđm illđ Eſa.j.Cogno
uit bos poſſeſſorẽ ſuũ,& aſinus preſepe dñi ſui:
Iſrael aũt me nõ cognouit,& popul⁹ meus non
intellexit. Vt genti peccatrici populo graui ini-
quitate,ſemini nequam,filijs ſceleratis : dereli-
querunt dominum &c.

¶Quæſtio.lvij.

Q ō de cõ-
feſsione.
SI quis ſitit veniat ad me,&
bibat. Ioan.vij. Super qui-
bus verbis oritur quæſtio.
Vtrum per ſcripturam cõ-
feſsio fieri debeat? Breui-
ter reſpondetur ſecundùm
ſententiam Bona . ſancti
Tho.& Richar. & genera-
liter omnium Theologorum quòd licet pro-
prius actus ſacramẽtalis cõfeſsionis ſit ille quo
maxime cõſueuimus,manifeſte,ſcilicet per pro
prium verbum:tamen nonnulli modi indu
cti ſunt ad ſupplendum, vt ſcripturę inter-
pretatio,ſigna & huiuſmodi : vnde qui loque-
la priuantur aut natura,aut egritudine,aut idio
matis ignorantia,aut alio quouis modo tenent
vel ſcriptura,vel ſignis,aut interprete ſacerdo-
ti cõfiteri:ſi inde ſcđm Ric.ſcãdalũ euenire nõ
põt,pcipue ex parte nũcij aut mali ſacerdotis:
q pęnitẽtes ſcripto cõuenire poſſet circa malitiã
Talis aũt obligatio adeo ſtricta tribus rõnibus
(vt Bona.dicit.)inſtituta eſt. Prima dr̃ ſacrę cõ
moniõis reuerẽtia:qa ſicut decet in paſcha cõi-
care:ita ſaltẽ ſemel in anno tenent ſe ab oĩ de-
fecto purgare:iuxta illud apoſtoli.j. ad Corin.
xj. Probet ſeipſum hõ:& ſic de pane illo edat:&
de calice bibat. Alia rõ dr̃ piculi euitãtia:ne.ſ.hę
retici gregẽ dñi deuorarẽt:iõ ſacerdos & paſtor
debet ſup gregẽ vigilare:& ſui pecoris vultũ.i cõ
ſciẽtiã agnoſcere:vñ cuilibet animarũ curã ge-
rẽti per ſapientẽ Prouerb.xxvij.dr̃ Diligẽter a-
gnoſce vultũ pecoris tui:tuoſque greges conſi-
dera. Tertia rõ dr̃ ſalutaris medicinæ indulgen
tia. Scriptũ eſt eñ pſal.lij. Nõ eſt qui faciat bo-
nũ,nõ eſt vſque ad vnũ. Itẽ qlibet meliori mõ
quo põt debet in cõfeſsiõe pctã detegere,oñdẽs
ſe diuina grã indigere,quã niſi per ipſam cõfeſ-
ſionẽ põt habere. Quapropter metaphorice ho
die ipſe pclamat dñs. Si quis ſitit veniat ad me &
bibat. Attñ qui impedimẽtũ nõ hñt pprio ver-
bo cõfiteri tenent. Vñ Aug.in li.de pœ.inquit.
Quẽ pœnitet omnino pœniteat per dolorẽ la-
chrymas oñdat & repreſentet vitã ſuã Deo per
ſacerdotẽ pręueniat:iudiciũ dei per cõfeſsionẽ:
ſicut pcepit dñs mũdatis,vt ſe oñderent coram
ſacerdotibus,docẽs corporali præſentia cõfiten
da peccata nõ per nuntiũ:nõ per ſcriptũ mani-
feſtanda. Et hæc verba notantur à Gratiano de
pœ.di.j. Et in hac confeſsione quæ fit proprio
verbo triplex error cõmitti ſolet:quorum pri-
mus dicitur præparationis , ſecundus verecun-
dationis,tertius diſcretionis.

Feria.iij. poſt domicã de paſsione. Euangelium ſecundùm Ioannem.vij. capitulo.

IN illo tempore. [a] Am-
bulabat Ieſus in Galilę
am. [b] Non enim volebat
in Iudęam ambulare,quia
quærebant eum Iudæi in-
terficere. [c] Erat autem in
proximo dies feſtus iudę- † Vade in
orum Scenophegia. [d] Dixerunt autem iudeã. Fr̃es
ad eum fratres eius. [e] Tranſi hinc,&va Ieſu ſalua-
de in † Iudæam, [f] vt diſcipuli tui vide- toris.i. qui
ant opera tua,quæ facis. Nemo quip- erãt de co-
pe in occulto quicquam facit,& quæ- gnatiõe ei⁹
rit ipſe palam eſſe. Si hæc facis, mani- mittebant
feſta teipſum mundo. [g] Neque enim eũ in iudeã
fratres eius credebant in eum. Dixit er nõ vt Deo
laudem da
ret : ſed vt

In hieruſalē corā populi multitudine aliqua miracula faceret: vñ laudē hūanā haberēt fratres & reportarēt tā quā curioſi & nō firmiter in eum credentes: quos xp̄s arguit Matt. xij. Progenies viperarū, quō poteſtis bona loqui cū ſitis mali?

go eis Ieſus.[h] Tempus meum nondum aduenit,[i] tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum:[k] non poteſt mundus odiſſe vos.[l] Me autem odit,[m] quia ego teſtimonium perhibeo de illo, quia opera eius mala ſunt.[n] Vos aſcēdite ad diem feſtum hunc.[o] Ego enim non aſcendam ad diem feſtum iſtum,[p] quia tempus meum nondum impletum eſt.[q] Hæc cum dixiſſet, ipſe manſit in Galilæa.[r] Vt autem aſcenderunt fratres eius, tunc & ipſe aſcendit ad diem feſtum,[s] non manifeſte,[t] ſed quaſi in occulto.[v] Iudæi ergo quærebant eum in die feſto,[x] & dicebant. Vbi eſt ille?[y] Et murmur multus erat in turba de eo.[z] Quidam enim dicebant, quia bonus eſt.[a] Alij autem dicebant non: ſed ſeducit turbas.[b] Nemo tamē palam loquebatur de illo[c] propter metum Iudæorum.

Poſtilla.

In illo tēpore. Ambulabat Ieſus in Galilæā &c. In euāgelio tria notanṫ Prīo xp̄i exeéplaris trāſmutatio: ibi. Ambulabat Ieſus. Scd̄o feſtiuitatis rōnabilis celebratio: ibi. Erat aūt. Tertio populi deteſtabilis detractio: ibi. Et murmur multus. In hac lectione euangeliſta agit de doctrina xp̄i iudæis collata: quia ſicut prædictum eſt: pater debet nutrimentum & documentum exhibere filijs. Et ideo hic tangitur de origine doctrine Chriſti quantum ad locum: ſeu aptitudinem loci. Circa quod ſciendum, vt ſupra dictum eſt quòd locus aptus ad prædictam manifeſtationem erat ciuitas Hieroſolymitana: vbi ad diem feſtum conueniebat populus: & ideo ad manifeſtādum ſe in hoc loco inuitatur Chriſtus: & licet primo recuſet, tamen finaliter conſentit: vt videtur. Et hoc eſt quod dicitur.

Diuiſio euāgelij.

De chriſto. a (Ambulabat Ieſus in Galilæam,) docendo in ſynagogis eorum. b (Non enim volebat in Iudæam ambulare,) Licet enim poſſet eſſe inter eos ſine nocumento: voluit tamen ſe aliquando abſentare ante tempus debitum paſsionis ſuæ, oſtendendo in ſe veritatem humanæ naturæ: & quòd licitum erat fidelibus ſuis aliquādo perſecutionem fugere. c (Erat autem &c. ſcenophegia), id eſt feſtum tabernaculorum: dicitur autem à ſcenos quod eſt vmbraculum & phagin quod eſt comedere: quia ſeptem diebus comedebant Iudæi in vmbraculis. d (Dixerunt autem ad eum fratres eius.) Non quòd eſſent filij Marię matris ſuæ neque Ioſeph: vt al's dictum eſt improbando errorem Eluidij ſuper Mat. j. Nec cognati ſui qui erant ad apoſtolatū vocati: quia de iſtis diciṫ infra quod fratres eius nondum credebāt in eum: ſed dicit hic fratres: quia erant de cognatione ſua qui ex factis eius volebāt reportare gloriam mundanā ſecundùm Aug. Vnde ſequitur. e (Trāſi hinc: & vade in iudæam.) hoc eſt in hieruſalem metropolim iudeæ. f (Vt & diſcipuli tui videant opera tua.) Dubitabant enim de Chriſti miraculis vtrū eſſent vera, ꝑpter hoc ſequitur. g (Neque enim fratres eius credebāt in eum.) quia ſuggerebāt ei malum. ſ. gloriam mundanam quærere: ideo recuſauit, dicens. h (Tempus meum nōdum aduenit) tempus gloriæ meæ manifeſtādæ: q̄a poſt reſurrectionem erat manifeſtanda. i (Tēpus autem veſtrū ſemper eſt paratū). q.d. tempus gloriæ mundanæ quam quęritis nunc eſt in principio huius ſolennitatis: quia iudæi magis vacabant conuiuijs & letitiæ in principio feſti quā in fine: quando Chriſtus iuit ad feſtum: vt infra patebit. Tempus aūt veſtrum &c. q.d. vos poteſtis ire ſecure: non autem ego inquantum homo, qui inimicos capitales habeo: ꝑpter hoc ſequitur. k (Non poteſt mundus odiſſe vos.) q.d. vos qui gloriā mundanam quæritis mūdanos aduerſarios non habetis. l (Me aūt odit.) qui quæro gloriam Dei: & per conſequens arguo peccata mundanorum, quæ ſunt ei contraria: & hoc eſt quod dicitur. m (Quia ego teſtimoniū perhibeo de illo). i. de mundo: & accipitur hic mundus non quantum ad creaturarū ſubſtantiam, ſed quantum ad hominum malitiam: ſicut dictum eſt cap. xj. ſuper illud. Et mūdus eum non cognouit. Vos aſcendite ad diē feſtum hunc: id eſt ad principium ſolennitatis tabernaculorum: quia in principio magis vacabant homines epulis & lætitiæ, vt prædictū eſt: non quod inuitet eos ad talia ſcilicet oſtendendo quid ipſi quærebāt: quia quæ mundana ſunt adhuc ſapiebant tantum, vt viſum eſt. o (Ego enim non aſcendam ad diem feſtum iſtum) ſcilicet primum. vnde quòd poſtea venit in medio ſolennitatis in alia die, non eſt mentitus: & ſubditur cauſa. p (Quia tempus meum nondum eſt impletum.) tempus enim aptum doctrinæ veritatis propter quam venerat ſaluator nõ⁹ ſic erat in principio ſolennitatis propter prædicta: ſicut circa finem. q (Hæc cum dixiſſet ipſe manſit in galilęa) ratione prædicta. r (Vt autem aſcenderunt fratres eius, tunc & ipſe aſcendit.) ſcilicet ad diem feſtum tabernaculorum: non tamen cum fratribus ſuis, nec eadem die: quia illi fuerunt ad primū diē illi⁹ feſtiuitatis, iſte autem venit illuc quarto die: vt infra patebit: ſicut enim noluit eſſe in principio feſtiuitatis, ne fratribus ſuis malum perſuadentibus videretur fauere, ſic non debuit ſe omnino ſubtrahere, ne à populo doctrinam ſalutis ſubtra-

Quare dicit fratres.

De negotijs q̄b⁹ vacabāt iudæi.

De chriſto.

heret, quàm venerat docere. Modus autem veniendi tangitur cum dicitur. s (Non manifeſte.) ſcilicet cum magna comitatiua, ne daret iudæis occaſioné maioris inuidiæ. t (Sed quaſi in occulto) in hoc condeſcendens fidelibus qui timore mortis occultandi erant. v (Iudæi ergo.) Poſtquam euãgeliſta deſcripſit aptitudinem temporis ad manifeſtandum originé ſuæ doctrinæ: hic conſequenter deſcribit occaſionem manifeſtationis dictæ. Et diuiditur in duas ſecundùm duas occaſiones huiuſmodi manifeſtationis. Secunda ponitur ibi. Iam autem die feſto. Prima occaſio fuit inueſtigatio iudæorum Chriſtum quærentium. Quorum aliqui eum quærebant vt interficerent. Alij autem vt doctrinam eius deuote audirent: & ideo debuit apparere & docere vt oſtenderet quòd mali nocere non poterant niſi quãtum permittebat. Sicut enim ſe occultando oſtendit infirmitatem humanitatis, ita confidenter inter amicos apparendo & exiſtendo, oſtendit potétiam deitatis. Debuit etiam apparere propter bonos: vt eius doctrinam originatam à Deo oſtéderet: & atté tius eum deſiderarent. Et hoc eſt quod dicitur. (Iudæi ergo quærebant eum in die feſto duplici de cauſa: vt dictum eſt. x (Et dicebant: vbi eſt ille? quia illi qui quęrebant eum ex odio, dedignabantur eum nominare proprio nomine. Illi autem qui quærebant eum ex deuotióe ita reputabant eum famoſum & autenticum quòd non oportebat exprimere nomen proprium: & ideo quãtũ ad eos ſenſus eſt. Vbi eſt ille. q.d. vbi eſt ille qui tãt' & talis eſt: & facit tot miracula. y (Et murmur multus erat in turba de eo) ꝓpter contrarietatem opinionum de eo. Ideo ſequitur. z (Quidam enim dicebant: quia bonus eſt) approbando eius doctrinam & miracula. a (Alij autem dicebant nõ, ſed ſeducit turbas) ex hoc quòd iſti malignanter dicebant turbas eſſe ſeductas ab eo: patet quòd maior pars ſecundum numerum dicebat contrarium: quia erant principes populi illi qui dicebant eum ſeductorem: vnde ſequitur. b (Nemo tamen palam loquebatur de illo.) ſ. in bonum. c (Propter metum iudæorum.) ſcilicet eorum de tribu Iuda. Licet enim omnes de populo aliquando nominarentur iudæi: tamen ſpeciali modo ſic nominãtur illi de tribu Iuda: & iſti grauius mouebantur contra Chriſtum: eo quòd in ſcripturis Chriſtus erat promiſſus de tribu eorum: ipſi autem reputabant illum Galilęum & ab eis extraneum: propter quod etiam ſacerdotes repudiabãt eum, vt dicitur in fine huius capituli.

Occaſio manifeſtationis.

¶ Expoſitio moralis.

AMbulabat Ieſus in Galilæã &c. per hoc oſtendit Chriſtus quòd aliquando dandus eſt locus iræ: maxime quando perſonalis eſt perſecutio: ſicut videtur fuiſſe in propoſito. e (Trãſi hinc & vade in iudęam.) Iſti loquebantur tamquam humana gloria eſſet per ſe quęréda, quod eſt falſum: propter quod Chriſtus eis non acgeuit vt daret nobis exemplum talem gloriã non quærendi. Verũtamé quia ꝓpter hominum verba. doctrina ſalutis nõ eſt omittenda quarta die feſtiuitatis quæ erat media: eo quod ſepté diebus durabat feſtum: aſcendit in templum: & docebat populum qui diebus præteritis intentus fuerat ſacrificijs & oblationibus conſuetis. Et per hoc docuit prædicatores Euangelij: vt ſecũdùm dictum ſapientis tempus tacendi conſiderent & tempus loquendi. In ſequentibus autem nihil occurrit aliquid myſticum notabile.

¶ Quæſtio. lviij.

TEmpus autem veſtrum ſemper eſt paratum Ioañ. vij. In quibus verbis quæritur vtrum abſente ſacerdote aliquis ad confeſsionem obligetur: Cui petitioni breuiter reſpondetur quòd aliquem ad confeſsioné obligari tripliciter poteſt intelligi: præcepto. ſ. & cõſilio atque de congruo. Præcepto verò ſoli ſacerdoti fienda eſt confeſsio: vnde magiſter ſen. di. xvij. iiij. lib. taliter inquit. Sacerdotis examé requirendum eſt ſtudioſe: quia ſacerdotibus conceſsit Deus poteſtaté ligãdi atque ſoluédi: cùm dominus, vt Ioan. xx. ſcribitur diſcipulis dixit. accipite ſpiritum ſanctum. Quorum remiſeritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt. Hic autem Matt. viij. ſcriptũ eſt quòd leproſo dominus ait. Vade & oſtende te ſacerdotibus, ex quibus colligitur quòd abſente ſacerdote chriſtianus ad confeſsionem ex neceſsitate non obligatur licet quãtum poteſt. eum diligenter requirere tenetur. Proinde magiſter ſen. vbi ſupra cap. nunc prius, ait. Nec eſt vere humilis pœnitens ſi non deſiderat & requirit ſacerdotis iudicium. Conſilio auté etiam ex eo chriſtianus confiteri tenetur: quia de pœ. diſtin. vj. c. Qui confiteri dicitur. Tanta itaque eſt vis confeſsionis, vt ſi deeſt ſacerdos confiteatur proximo: de congruo ſimili hoc intelligitur. Propterea magiſter ſentétiarum vbi ſupra dicit ſi defuerit ſacerdos ꝓximo vel ſocio confeſsio eſt facienda: hoc autem de congruitate non de neceſsitate intelligi debet ſcilicet quando vt Ric. & doctor ſubtilis dicunt, copia ſacerdotis non habetur: licet ſaluo meliori iudicio vrgente periculo mortis hanc cõgruitatem per me, & hoc conſilium non tenerem propter multa pericula atque ſcandala quæ inde oriri poſſunt. Sed quia vos hodie ſacerdotum copiã habetis: ideo dominus vobis ait. Tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum ſcilicet per confeſſionem: In qua etiam triplex error ſæpius committi ſolet. Et vnus eorũ dicitᵣ humiliationis, alter purificationis, vltim' verò ſecreti retentiõis.

Qõ de confeſsione.

Feria. iiij. poſt dominicã de paſsiõe Euange. ſecundùm Io. x. ca.

In illo

IN illo tempore.[a] Facta ſunt encenia in Hieroſolymis,[b] hyẽs erat:[c] & ambulabat Ieſus in tẽplo in porticu Salomois.[d] Circũdederũt eũ ergo Iudęi,[e] & dicebãt ei. Quouſque animas noſtras tollis:[f] ſi tu es Chriſtus,[g] dic nobis palam.[h] Reſpondit eis Ieſus.[i] Loquor † vobis & non creditis.[k] Opera quæ ego facio in nomine patris mei, hæc teſtimoniũ perhibent de me.[l] Sed vos non creditis: quia non eſtis ex ouibus meis.[m] Oues meæ[n] vocem meam audiunt,[o] & ego cognoſco eas,[p] & ſequũtur me.[q] Et ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum:[r] & non rapiet eas quiſquam de manu mea.[s] Pater meus quod dedit mihi[t] maius omnibus eſt.[v] Et nemo poteſt rapere de manu patris mei.[x] Ego & pater vnum ſumus.[y] Suſtulerunt ergo lapides Iudæi: vt lapidarent eum.[z] Reſpondit eis Ieſus.[a] Multa bona opera oſtendi vobis ex patre meo,[b] propter quod eorum opus me lapidatis?[c] Reſponderunt.[d] De bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemia:[e] & quia tu homo cum ſis: facis teipſum Deum.[f] Reſpondit eis Ieſus.[g] Nonne ſcriptum eſt in lege veſtra, quia ego dixi, dij eſtis.[h] Si ergo illos dixit deos,[i] ad quos ſermo Dei factus eſt?[k] non poteſt ſolui ſcriptura[l] quẽ pater ſanctificauit,[m] & miſit in mũdum:[n] vos dicitis, quia blaſphemas: quia dixi, filius Dei ſum.[o] Si non facio opera patris mei, nolite credere mihi. Si autem facio, & ſi mihi non vultis credere, operibus credite.[p] Vt cognoſcatis, & credatis, quia in me eſt pater, & ego in patre.

† Loquor vobis & nõ creditis.

Sæpe ſaluator Ieſus incredulis iudęis ſe eẽ filium Dei manifeſtauit opibus diuinis & teſtimonio pphetarũ: ſed tñ ille populus induratus aures obturáns nũquã ipſum ſaluatoré credere voluit: quia velut durus cor Pharaonis induratum fit ad credẽdũ dure ceruicis fuit & q̃uis xp̃m videret tñ non cognouit vñ Eſa. vj. auditu audietis & nõ intelligetis & videntes videbitis & nõ videbitis. Incraſſatum eſt cor populi huius.

Poſtilla.

Diuiſio euãgelij.

IN illo tempore. Facta ſunt encenia in.&c. Hic deſcribitur iudæorum malignitas Chriſtum perſequẽdo: & primo verbis. Secundo factis ibi. ſuſtulerunt ergo lapides. Prima in duas: qa primo ponitur Iudæorum interrogatio maligna. Secundo Chriſti reſponſio vera: ibi. Reſpõdit eis Ieſus. Circa primum deſcribitur eorum interrogatio quantum ad tempus & locum & interrogandi modum. Tempus tangitur cum dicitur. a (Facta ſunt encenia in Hieroſolymis, id eſt feſtum dedicationis templi. Encenia enim idem eſt quod innouationes: & dicitur ab en quod eſt in & cenos nouum: quod fit quãdo aliqua res noua ſuo vſui applicatur: in dedicatione autem templum applicatur vſui. Sciendum tamen quòd hoc feſtum non erat primæ dedicationis quæ facta eſt à Salomone: quia facta eſt.x.die Septembris in autũno: vt habetur iij. Reg. viij. Nec etiam ſecundæ dedicationis: quæ facta eſt ſub zorobabel templo reædificato: quia illa facta eſt in martio tempore vernali. Sed fuit feſtum illius dedicationis ſeu innouationis quæ facta eſt ſub Iuda Machabæo quoniam purificatum templum fuit ab Anthiocho epiphane prophanatum: vt habetur.j. Machab. iiij.cap. quæ purificatio facta fuit.xxv.die noni menſis apud Iudæos vt habetur.j. Machab.iiij. ca. qui pro maiori parte communiter concurrit cum decembri apud nos. Et ideo ad hoc denotandum additur. b (Et hyems erat) & ſic patet tempus. Locus autem deſignatur cum dicitur. c (Et ambu. Ieſus in templo in porticu Salomo.) Nomine templi intelliguntur atria & loca ad domum domini pertinentia. Erat autem ibi quidam locus ædiſicatus vbi Salomon ſtabat ad adorandum: qui dicebatur regis oratorium: ſed contra hoc videtur quòd omnia quæ ædificauerat Salomon in templo fuerunt combuſta per chaldæos, vt habetur. iiij. Reg. vlt. ca. Dicendum quòd alia porticus fuit reædificata in templo ad ſimilitudinem prioris: & ideo retinuit nomen præcedentis: ſicut frequenter fit in ædificijs reparatis. Et ſic patet interrogationis locus. Subditur etiam interrogandi modus. d (Circundederunt ergo eum Iudæi) vt citius eum in verbis caperent. e (Et dicebant ei: quouſque animas noſtras tollis.) id eſt crucias dimittendo nos in ſuſpenſo: per hoc innuentes quòd vellent eius dicto ſtare: & eum libenter ſicut Chriſtum recipere cum tamen haberent contrarium in corde. f (Si tu es Chriſtus.) Non quærunt ſi tu es filius Dei: quia de hoc non curaſſet Pylatus qui erat gentilis apud quẽ intendebant eum accuſare: ſed quærunt ſi tu es Chriſtus, id eſt vnctus: vnctio debebatur regibus & per conſequens ſi reſpõdiſſet ſe eſſe chriſtum ſtatim accuſaſſent eum præſidi, vt rebellare volentem contra Imperatorem Romanũ cui ſubditi erant Iudæi & aſpirare ad regnum. Eadem etiam de cauſa dixerunt. g (Dic nobis palam) vt poſſent contra eum habere teſtimonium. h (Reſpondit eis Ieſus.) Hic ponitur Chriſti vera reſponſio in qua primo oſtenditur Iudæorum malignitas. Secundo diſcipulorum Chriſti benignitas: ibi. oues meæ. In

Quid ſũt encenia.

De hoc feſto.

De ſalomone.

Rñſio xp̃i.

prima ergo parte dicitur ſic. i (Loquor vobis & non creditis).q.d.Vos quæritis verba exprimentia quòd ego ſim xp̄s nõ ad veritaté intelligendum:ſed magis ad calũniandũ,quia ſi illa diceré nõ crederetis. Q uod ꝓbat conſequenter, dicens. k (Opera quæ ego facio in nomine patris mei hæc teſtimoniũ perhibent de me)ſicut patet Io.iiij. Efficaciſsimũ argumentũ ad probandum veritaté excedenté naturalem facultatem intellectus ſunt opera miraculoſa: & tamé illis non credebant:cum tamen ſirrét ad declarationem deitatis Ieſu Chriſti. Cauſa auté incredulitatis eorum ſubditur cũm dicit. l (Sed vos nõ creditis quia nõ eſtis ex ouibus).i.innocétes & humiles,ſed ſupbi & maligni:& ideo de iudicio excęcati. Conſiderandum quòd in hac reſponſione xp̄s nõ dixit expreſſe ſe eſſe chriſtũ qué quærebant:ſed dixit aliquid ęquiualés vel maius vt reſponderet veritaté & excluderet calumniæ malitiã. m (Oues meę.) Hic conſequenter oſtendit diſcipulorũ ſuorũ benignitaté dicens. (Oues meæ) .i.humiles quibus reuelať veritas.vt habeť Mat.xj. n (Vocé meam audiunt credendo corde & obediendo opere.

Opera xp̄i miraculoſa xp̄i diuinitate demõſtrabát.

Diſcipulorũ benignitas cũ dr oues.

o (Et ego cognoſco eas)non ſolum notitia viſionis,ſed etiã approbationis ad vitá æternam. p (Et ſequunť me.) Hic in p̄ſenti per gratiam & in futuro per gloriã:ideo ſequiť. q (Et ego vitá æternã do eis.) loquiť hic de illis quæ ſunt oues eius nõ ſolũ ſecundũm p̄ſenté iuſtitiam: ſed etiam ſecundũm prædeſtinationé diuinam quæ fruſtrari non poteſt. r (Et non rapiet eas quiſqũã de ma.mea.)per violentiã. Q uod probat tali ratiõe. s (Pater meus qui dedit mihi.) i.ipſa deitas quã habeo à patre. t (Ma[ius] oĩbus eſt.)qa omnia excedit in infinitũ. v (Et nemo põt rapere)cum enim ſit infinitæ potétiæ nihil poſſunt b eo auferre per violentiã q (Ego & pater vnum ſumus)in virtute & potétia ſicut in deitate:vt ſupra dictum eſt:ergo nemo põt rapere oues de manu mea. Notandum aũt ex hoc verbo ſaluatoris. Ego & pater vnum ſumus excluduntur duo errores contrarij circa articulũ ſanctiſsimę trinitatis. Sabelli[us] eñ poſuit in deo vnitatem perſonæ ſicut & eſſentiæ:& hoc remouetur cum dicitur. Ego & pater vnum ſum[us]. Si enim pater & filius eſſent vna perſona dixiſſet: ſum in ſingulari. Arrius autem econtrario poſuit diuerſitatem eſſentiarum ſicut& perſonarũ & hoc excludiť per hoc cum dicitur hic vnum. Si tantum pater & filius haberét diuerſas eſſentias non diceret vnum neutraliter: ſed pluraliter. y (Suſtulerunt ergo lapides.) Hic conſequenter oſtenditur malignitas iudęorum in facto. Et diuiditur in duas: quia Chriſtus primo refrenat eorum ſæuitiam. Secundo excludit impoſitam ſibi blaſphemiam:ibi reſponderunt iudæi in prima igitur parte dicitur ſic (Suſtulerunt ergo lapides iudæi vt lapidarent eũ) mori liuore inuidiæ,non amore iuſtitiæ abſque legis ordine, vt ſupra dictũ fuit in caſu ſimili.viij.c.

Per hoc v̄bum xp̄i.ſ. ego& p̄r ex cludũť duo errores.ſ.ſabellij et arrij ħ[æ]tici[s] de trinitate lo cuti ſunt.

z (Reſpondit eis Ieſus) dulciter eos reprimendo. a (Multa bona opera oſtendi vobis).ſ.veritatem docendo,infirmos curando.& alia miracula faciendo. b (Propter quod eorũ opus me lapidatis)cũ tamé ex hoc me honorare deberetis. c (Reſpõderunt.) Hic cõſequéter excludit blaſphemiã ſibi impoſitã. Et diuidiť in duas quia primo huiuſmodi blaſphemia imponitur: ſecũdo excludiť:ibi. Reſpondit. In prima ergo parte dicitur. Reſponderunt ei iudæi,dicentes. d (De bono opere nõ lapidamus te:ſed de blaſphemia.) In dictis eorum patet cõtradictio: qa loquebanť ſicut furioſi: teſtificanť eñ eum facere bona opera in miraculis cum dicũt. De bono opere ſcilicet quod facias: & tamé dicũt hic eũ blaſphemũ cũm dicunt,ſed de blaſphemia: iſta eñ ſunt incompaſsibilia:quia miracula xp̄i fiebant ad teſtimoniũ bonitatis eius & ideo cum eſſent bona opera & diuina non poterant fieri ad teſtificandũ aliquod falſum:quod tamen eſſet ſi ille eſſet blaſphemus, ad cuius teſtimonium fierent. Iſta autem cęcitas in eis procedebat ex eo quòd ſolum naturam humanam in Chriſto cõſiderabant:ideo ſubditur. e (Et quia tu homo cum ſis fa.teipſum Deum).ſ.verum. f (Reſpõdit eis Ieſus.) Hic conſequenter Ieſus excludit crimen blaſphemiæ ſibi impoſitum. Et hoc dupliciter. Primo excludit illud per ſcripturã. Secundo per rationem:ibi. Si non facio. Circa primum ſciendum quòd ſacra ſcriptura cũm ſit à Deo inſpirata non poteſt eſſe falſa. Ipſa auté attribuit dignitatem hominibus ſanctis & prophetis,& ipſi xp̄o aliter tamé:quia deitaté participatiue tñ attribuit alijs à xp̄o,ſicut iudices locũ dei tenétes dĩr dij. Exo xxj dõs dom[us] applicabiť ad Deos:& ibidé.dijs nõ detrahes &c. Xp̄o aũt attribuit deitaté ꝓprie dictã ſecundũ quod habetur Hiere xxiij. Ecce dies veniunt dicit dominus & ſuſcitabo Dauid germen iuſtũ: ſequiť poſtea. Hoc eſt nomé quod vocabũt eum dominus iuſtus noſter. Et vbi habemus dñs ponitur nomen dñi tetragrãmaton in hebręo qđ nullo modo attribuitur alicui niſi Deo vero. Iõ patet quòd ſicut ſcriptura veteris teſtaméti attribuit alijs à xp̄o deitaté participatiue dictam: ita ipſi xp̄o deitaté ꝓprie dictã: ſecundũm hoc igitur exponéda eſt litera. (Reſpondit eis, Ieſus.)declarãdo ſe non eſſe blaſphemum,dicendo ſe eſſe Deum vel Dei filium naturalé,quod idem eſt. Q uod probat per ſcripturam, dicés, g (Nonne ſcriptum eſt in lege veſtra:quia ego dixi dij eſtis.)hoc habetur in p̄s.lxxxj. & diciť de iudicibus & ꝓphetis:ideo ſubditur. h (Si illos dixit deos.)participatiue. i (Ad quos ſermo Dei factus eſt)ſicut fuerunt prophetæ & iudices. k (Et non poteſt ſolui ſcriptura)id eſt non poteſt dici qđ contineat falſum. l (Qué pater ſanctificauit).i.meipſum quem ſanctificauit.i.ſanctum generauit ab æterno ſecundũm deitatem. Vel ſanctificauit.i.plenitudine gratiæ adimpleuit: quantum ad humanitatem.

Xp̄i rñſio.

Cęcitas iudæorum.

Xp̄i rñſio

Xp̄i rñſio declarãdo ſe ip̄m nõ eſſe blaſphemũ

m (Et miſit in mundum) ad ſaluandū ipſum, ſicut prædictum erat per ꝓpheſá. n (Vos di. quia blaſphemas quia di.fi.dei ſum).q.d.irrationabiliter loquimini:quia ſcriptura ſacra quæ ſolui non poteſt expreſſe loquitur de diuinitate mea:vt patet per prędicta. o (Si non facio opera.) Hic conſequenter excludit crimen blaſphemiæ ſibi impoſitum per rationem. Circa quod ſciendum quòd omnia determinant̃ ꝓprio opere:vt habet.iiij. Metheo.ideo per ꝓpriam operationé certificamur de natura rei:xp̄s aūt faciebat opera diuinitatis ꝓpria.ſ.miracula totá facultaté creaturæ tráſcendentia:& etiam virtute ꝓpria:quia nó ſolum faciebat illa obſecrãdo diuinam potétiã,ſed aliquãdo imperádo. Ex quo concludit̃ quòd in eo verè erat natura diuina: & per conſequens non erat blaſphemus,dicens ſe eſſe Deum vel Dei filium:& hoc eſt q̃d dicitur.(Si non facio opera patris mei,nolite credere mihi &c.)ideo concludit ex operib⁹. p (Vt cognoſcatis & credatis: quia pater in me eſt,& ego in patre)inquantum eſt vna natura amborum,ſicut eſt vna operatio.

Excludit crimé blaſphemiæ.

¶Expoſitio moralis.

EGo & pater vnũ ſumus.) Auguſti. Vtrũque audi vnum & ſumus:& à charybdi & ſcylla liberaberis: quòd dicit vnũ liberat te ab Arrio: quòd dicit ſumus à Sabellio. y (Suſtulerunt ergo lapides iudæi vt lapidarent eum. (Hylarius nunc' hæreticorũ furor domino in cœlis ſedenti pari infidelitate dictis non obedientes odium impietatis exercét: vèrborum lapides iaciunt:& ſi poſſent de throno ſuo in crucé detraherent.

¶Quæſtio.lix.

SI non facio opa patris mei: nolite credere mihi.) Io.x.ca. In quibus verbis quærit̃ cui ſacerdoti ſit faciéda cõfeſſio? Ad hoc breuiter dico ſecundũm doc. noſtri Durandi ſententiam quòd tria ſunt neceſſaria confeſſori, cui facienda eſt confeſſio,vt ſufficienter poſſit pœnitentibus prouidere in vita.ſ.ſcientia & autoritas. Primo igit̃ confeſſori eſt neceſſaria vita honeſta:ſcilicet & deuota. Quod probatur. Sic enim de confeſſoribus dicitur.j. Pet.iiij.cap. Sic boni diſpenſatores multoformis gratiæ Dei, adeo vt ipſis illud apoſtoli .Corin.iiij.c. dicere valeant. Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti & diſpenſatores miniſteriorũ Dei. Auguſti.ait ſicut de pœni.di.ij.c.j.dicitur. Sacerdos cui omnis peccator offertur, & ante quem ſtatuitur omnis languor in nullo eorum iudicãdus ſit qui in alijs iudicare eſt promptus. Iudicans enim alium qui iudicandus eſt,ſeipſum cõdemnauit. Secundo neceſſaria eſt cõfeſſori ſciétia quod ſimpliciter ꝓbatur:quia nullus artem aliquã docere præſumit niſi pri⁹ ipſe didicerit. Difficilior autem ars nulla eſt vtique animarũ regimine. Vnde Grego lib.paſtora.c.j.ait. Nulla ars doceri præſumit,niſi prius intenta meditatióe diſcatur. Ab imperitis ergo paſtorale magiſterium qua temeritate ſuſcipitur, in qua eſt ars artium & regimen animarum. Quis cogitationum vulnera maiora eſſe neſciat vulneribus viſcerum. Tamen ſæpe qui præcepta ſpiritualis cordis non nouerunt ſe medicos ꝓfiteri nó metuunt:dumq́ue pigmentorum ſeu confectionũ vim neſciunt videri medici corporis non erubeſcunt. Tertio neceſſaria etiam eſt confeſſori autoritas qua poſſit abſoluere pœnitétes. Et licet hic ille tex.diſtinctio.xxxij.capi.ad hoc à Gratiano denotatur deduci poſſet vbi dicitur. Cæterum ſciſmaticorum & hæreticorum ſacraméta quoniam extra eccleſiam ſunt iuxta ſanctorum patrum traditiones ſcilicet Grego.Cypria.Auguſti.Hierony.formã quidem ſacramentorum non autem virtutis effectum habere ꝓfitemur: in quorum numero ſecũdũm Tho.mediatores numerant̃:præcipue cum ſimoniaci hodie ſint excómunicati, quia per cócilium conſtantienſe ſtatutum eſt:vt àquocũque ſacerdote dũmodo ab eccleſia toleretur ſacramenta recipiebantur omnia hæc prætermittere ſtatui. Solũ hoc ſciendum eſt cũm ſacerdos non ſoluit niſi ligãdo ad aliquid faciendum ille ſolus abſoluere poteſt vt dictum eſt. Nam ſacerdotibus dũtaxat Io.ij.c. dominus ait. Quorum remiſeritis peccata remittuntur eis:& quorũ retinueritis retéta ſunt. Et tamen non omnis ſacerdos ſed ꝓprius,licet omnibus ſacerdotibus clauis autoritatis in conſecratione tribuatur:non tamen executio eius. Proprius verò ſacerdos:vt habetur ex ſacris cano.& ex glo.ſuper illud.c.Omnis vtriuſque ſexus:ille eſt qui illius habet curam ordinariam vt Papa legatus & diœceſanus ep̄s & preſbyter parochialis:& breuiter omnis ille qui ab iſtis habet iuriſditionem delegatam.i.cui aliquis prædictorũ cómittit autoritatem audiendi confeſſiones abſoluendi & pœnitentias iniungédi. Ex quibus apparet quòd fratres minores & prædicatores qui à pleriſque ſummis pontificib⁹ Alexan.Clemen.& alijs autoritatem habent audiédi confeſſiones ex permiſſione ep̄i irreq̃ſitis parochialibus:& etiam contra velle ep̄i:ſi ex malitia non permitterent ꝓprij ſacerdotes vocari debent. Et ratio eſt,quia illud quod conuenit alicui ex ordinaria iuriſditione,poteſt committere alteri habenti ordinem conuenientem ad illud officium exequendum ſicut in.c.aqua extra de conſe.ec.aperte notat̃. Illi ergo confitentur habenti autoritaté à papa etiam inuitis ep̄is ſi malitioſe contradicere voluerint:& ab eodem ſi abſoluuntur verè ſunt abſoluti:nec eadé peccata numero tenentur ſuis parochialibus confiteri. hoc de prædicatoribus & minoribus patet in extrauaganti. Ioan.xx.quæ incipit. Vas electionis &c.

Qó de confeſſione.

Quo neceſſaria eſt cõfeſſio.

Quãuis ſacerdos abſoluẽdo remittere nó p̄t p̄cti maculã effectiue:qa ſic ſolus de⁹ peccatũ dimittit:tñ miniſteriale & iſtrumétale illi qui per attributioné remouit obſtaculũ grę ſpũſſcti diſpoſitiue r̃mittit maculã p̄cti in quãtũ ſuo miniſterio aſſiſtit vir⁹ remittit Ricar.iiij.ſen. di.xviij.ar. ij.q.ij.

Feria quinta poſt domi.de paſsione Euangelium ſecundùm Lucã.xij. capitulo.

IN illo tempore.[a] Rogabat Ieſum quidam phariſæus, vt mãducaret cum illo.[b] Et ingreſſus domum phariſæi diſcubuit.[c] Et ecce mulier quæ erat in ciuitate peccatrix, † vt cognouit quòd Ieſus accubuit in domo phariſæi, attulit alabaſtrum vnguenti: [d] Et ſtans retro ſecus pedes eius.[e] lachrymis cœpit rigare pedes eius,[f] & capillis capitis ſui tergebat.[g] Et oſculabatͤ pedes eius,[h] & vnguento vngebat. [i] Videns autem phariſæus, qui vocauerat eum,[k] ait intra ſe, dicens.[l] Hic ſi eſſet propheta ſciret vtique quæ & qualis eſt mulier quæ tangit eum, quia peccatrix eſt.[m] Et reſpondens Ieſus dixit ad eum. Simon habeo tibi aliquid dicere. At ille ait. Magiſter dic. Et reſpondens Ieſus dixit.[n] Duo debitores erãt cuidam fœneratori: vnus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta. Non habentibus illis vnde redderent, donauit vtriſque: quis ergo eũ plus diligit?[o] Reſpondens Simon dixit, æſtimo quia is cui plus donauit. [p] At ille dixit ei. Rectè iudicaſti. Et cõuerſus ad mulierem dixit Simoni. Vides hanc mulierem?[q] Intraui in domũ tuam, aquam pedibus meis non dediſti: hęc autem lachrymis rigauit pedes meos, & capillis ſuis terſit[r]. oſculum mihi non dediſti, hæc autem ex quo intrauit, non ceſſauit oſculari pedes meos. Oleo caput meum non vnxiſti, hæc autẽ vnguento vnxit pedes meos. [s] Propter quod dico tibi: remittuntur ei peccata multa: quoniam dilexit multum.[t] Cui autem minus dimittitur, minus diligit. Dixit autem Ieſus ad illã. [v] Remittuntur tibi peccata tua. Et cœperunt qui ſimul accumbebant dicere intra ſe:[x] Quis eſt hic, qui & peccata dimittit? Dixit autem ad mulierem. Fides tua te ſaluam fecit, vade in pace.

† Peccatrix in domo Simõis Ieſus comedentẽ maria magdalena ſe tãgi pmſit: q̃ uis multis pctĩs polluta eſſet: nobis oſtẽdẽs ꝙ quotieſcunq; pctõr ad eccleſiã reuertitur miam poſcẽs pie à ꝑlatis clauẽ gerẽtib⁹ recipi dʒ. Regula iuris, illi non eſt venia denegãda qui ſua cognouit errata.

Poſtilla.

IN illo tempore. Rogabat Ieſum quidã phariſæus: vt manducaret &c. In euãgelio tria notanͭ. Primo mulieris exẽplaris cõuerſio: ibi. Ecce mulier. Secũdo amoris peculiaris oſtenſio: ibi. Vides hanc. Tertio ſalutaris remuneratio: ibi. Propter quod dico tibi. Deſcripta confirmatione doctrinæ xp̃i ſigno viſibili in ſuſcitãdo filiũ viduæ, vt ſupra dictũ eſt, hic conſequenter eiuſdẽ cõfirmatio deſcribiͭ facto inuiſibili videlicet per remiſsionẽ peccatorũ mulieris peccatricis: vbi primo deſcribiͭ locus cum dicitur. b (Et ingreſſus domũ phariſęi diſcubuit.) Legitur aũt xp̃m mãducaſſe cum pctõribus, vt eos ad pœnitentiã ꝓuocaret: vt habeͭ Matt.ix. Itẽ cũ amicis familiarib⁹, vt eorũ deuotionem nutriret: vt dicit Io.xij. de Martha & Maria. Itẽ cum cognatis & pauperib⁹, vt eorũ inopiã suppleret, vt habeͭ Io.ij. de nuptijs, vbi deficiẽte vino xp̃s aquã vertit in vinũ. Item cum phariſæis ſuperbientibus, vt eorũ ſuperbiam cõfutaret put hic habeͭ. & videbiͭ in ꝓſequẽdo. c (Et ecce mulier.) de peccatis ſuis plene & perfecte contrita. d (Stans retro.) quia præ verecundia ſui peccati nõ audebat ſe anteponere. e (Lachrymis cœpit riga.pe.eius.) Ex quo patet magnitudo contritionis: ex qua tantum fleuit quòd poterãt lauari pedes vnius hominis nudis pedibus incedẽtis. f (Et capillis capitis ſui tergebat.) qb⁹ ante ad cõpoſitione vultus ſui fuerat abuſa. g (Et oſculabatͤ pedes.) vt totum Deo ſeruiret in pœnitentia quicquid ex ſe Deum contempſerat in culpa ſecundũm quòd dicit Greg. h (Et vnguento vngebat.) ad refrigerium caloris & mitigationem doloris ex itinere. i (Videns autem &c.) Hic conſequenter ponitur phariſæi indignatio, vnde ſubditur. k (Ait intra ſe, dicens. Hic ſi eſſet propheta.) verus ſciens occulta. l (Sciret vtique quæ & qualis eſt mulier.) & per conſequens non permitteret ſe tãgi ab ea. m (Et reſpondens Ieſus) Ad confutationem illius, per hoc enim quod reſpondit ad ei⁹ cogitationem quæ ſoli Deo nota eſt oſtendit ſe pluſquam prophetã. n (Duo debitores &c.) Parabola eſt vt conuenientius concludatur cõtra phariſæum de reſponſione ſubditur, cum dicitur. o (Reſpondens Simon &c.) quia amor in humanis pleruque cauſatur ex præcedentibus donis, & per conſequens maior amor ex maioribus donis: hic conſequenter Chriſtus redarguit phariſæum ex triplici defectu pietatis cum dicitur. p (Et conuerſus &c.) ſequiͭ. q (Intraui do.tu aquam pedibus meis nõ dediſti.) qui tamen erant feſsi & dolentes ex labore itineris & luto ſi ſeu puluerizati: eo quòd ſine calciamentis incedebat. Secundo redarguit

Diuiſio Euangelij.

De magdalena.

Lachrymæ lauãt delictũ de pœ. diſt.ij.

Vnde cauſatur amor humanus.

cum ex defectu charitatis, cum dicit. r (Oſculum mihi nō dediſti)quod eſt amicitiæ ſignum. Tertio ex defectu hilaritatis ſeu lætitię quæ nomine olei deſignat,vt dicit p̄s.lxiiij. Propterea vnxit te Deus &c. Tria aūt dicta requirunt in hoſpitalitate gratioſa. Et ecōtra laudat mulieré de triplici perfectione oppoſita,vt patet in litera,

Obiectio. & ideo cōcludit. s (Remittunt ei peccata multa.)Videt aūt qd̕ deberet dici cōtrariū: qa primo p̄dixerat donum eſſe cauſam amoris,hic

Reſpōſio, anté econtrario infert amoré eſſe cauſam doni. Dicendum ad hoc quòd primo in parabola loquebat modo humano, vbi amor ex dono cauſatur,ſed in applicatiōe parabolę ad ꝓpoſitū conuertit ſe ad loquendū de amore Dei erga nos, qui nō ꝓcedit ex bonis noſtris meritis,ſed magis cauſat bonū in nobis,& ideo cōueniéter cō-

In peccato duo ſunt remittenda. cludit dicto modo. Vel aliter pōt dici qd̕ in peccato ſunt duo remittéda.ſ.culpa & pœna. Culpa aūt ex Dei liberalitate remittit,cum nullum bonum meritorium poſsit eſſe in nobis ſine gratia,quam nō habemus ante culpę remiſsionem, ſed habita gratia & culpa dimiſſa,adhuc remanet pœna remittenda,ad cuius remiſsioné facit bonum opus noſtrum charitate informatū, & de hac remiſsione loquit Dn̄s. Vnde ſequitur. t (Cui auté minus dimittitur,minus diligit.) Remiſsio autem culpæ aut nulla eſt, aut totalis ſimul,ſed remiſsio pœnę fit per partes & nō tota ſimul de cōmuni curſu:licet aliqnādo fiat tota ſimul ꝓpter feruoré pœnitétis & ex liberalitate Dei.& hoc fuit in ꝓpoſito in hac muliere. ideo ſequit. v (Remittunt tibi peccata.)nō ſo-

Quātū ad duo remittantur pctā: pœnā & culpam. lum quantum ad culpam,ſed etiā quantum ad pœnā ex vehemēti amore Dei & horrore peccati p̄teriti. x (Quis eſt hic.)hoc dicebāt, quia videbant tm̄ humanitaté exterius apparentem, ſed ignorabant deitaté interius latenté,quæ poteſt peccata dimittere. y (Fides tua te ſaluam fecit.)quia iſta fides fuit formata charitate: ideo fecit habentem dignam vita æterna. De iſta muliere peccatrice dubitant aliqui docto. vtrū fuerit Maria ſoror Lazari vel alia. De quo dictum eſt quid ſentiant docto. Ioan.xij. vbi etiam hoc poſui:quia prius ſcripſi ſuper Ioan.quam ſuper Lucam.

¶ Expoſitio moralis.

ROgabat anté Ieſum quidā phariſæus &c.)per mulierem peccatricem ad dn̄i pedes accedenté ſignificat quęlibet perſona verè de pctīs pęnités,& cōtrita.ad qd̕ requirit qd̕ ſicut Deū offendit per culpam,ita ſer-

ad Ro.viij. uiat ei per pœnitentiam. Ad Ro.viij. Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immundiciæ & iniquitati ad iniquitatem,ita exhibete nunc ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem, & ſic fecit mulier iſta,vnde dicit Grego. Homel.xxv. Liquet fratres quòd illicitis actibus prius mulier intéta vnguentum ſibi pro odore ſuæ carnis adhibuit: quod ergo ſibi turpe exhibuerat,hoc iam Deo laudabiliter offerebat. Oculis terrena concupierat,ſed hos iam per pœnitentiam conterens flebat. Capillos ad compoſitionem vultus exhibuerat,ſed cum capillis maculas tergebat. Ore ſuperba dixerat.ſed pedes domini oſculans hoc in redemptoris ſui veſtigia figebat:quot ergo in ſe habuit oblectamenta, tot de ſe inuenit holocauſta. Cōuertit ad virtutū numerū,numerū criminum, vt totum ſeruiret Deo in pœnitentia quicquid ex ſe Deum contempſerat in culpa. z (Videns autem phari.&c.)per iſtum qui chriſtum notauit de ignorātia,& mulieré de immūdicia,ſignificat hypocrita de ſua falſa iuſtitia p̄ſumens,& alios cōtemnens:quia ſicut dicit Io. os aureū. Vera iuſtitia cōpaſsionem habet:falſa verò indignationé:ꝓpter qd̕ iſte phariſæus arguitur de pietatis omiſsiōe in modicis reſpectiue,& mulier commendatur de maiorib⁹ valde, cum dicitur. q (Intra in do.tu.)ꝓpter qd̕ ſibi dicitur. Remittuntur tibi peccata tua.

¶ Quæſtio.lx.

ECce mulier erat ī ciuitate peccatrix vt cognouit quòd Ieſus accubuiſſet in domo phariſæi: attulit alabaſtrum vnguēti:& ſtans retro ſecus pedes eius,& lachrymis cœpit rigare pedes eius. Lu.vij. Ex quib⁹ orit qō quæ talis eſt. Vtrū ad peccati deletioné neceſſaria ſit ipſa cōtritio? Ad qd̕ breuiter dicitur ſecū-

dum Durandū noſtrū quòd cum peccatū ſuffi- Q ō de cōtritione.

ciéter per actū volūtatis poſsit naſci. ſufficiéter per eundem actum valet vtrinque diſſolui. Nā vt Io.Chryſo.ait: & ponit extra de regu.iuris. Vnūquodque per quaſcunque cauſas naſcit per eaſdé diſſoluit. Cum ergo per actum volendi ad quem ſequit delectatio peccatū naſcat,p actum nolédi ipſiuſmet voluntatis ad quem ſequitur triſtitia oportet vt deſtruat: ſed ſecundūm Auguſt.nihil eſt magis in poteſtate hominis quàm ipſa voluntas:deus aūt non requirit ab homine niſi quod eſt in eius poteſtate hinc Eccleſ. xv. ſcribit ante hominé vita & mors:bonū & malū, quod placuerit ei dabitur illi propterea vt doctor noſter Franciſ.ait. Illud eſt ſimpliciter ne-

ceſſarium ſine quo finis vltimus haberi non po- Concluſio reſpōſiua.

teſt,ſicut medicina infirmis, vel apoſtematis inciſio neceſſaria eſt,quia ſine ipſa ſanitas non habetur. Cum fœlicitas ergo quæ finis vltimus & neceſſarius humani generis eſt, quia p peccatū admittitur ſine contritione haberi non poſsit, nemini dubium eſſe debet quòd ſumme neceſſarium eiuſdem generis ſit ad ſalutem:quid enī vtilius ſacramento baptiſmi? de quo Io.iij.dicitur. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu-ſancto non intrabit in regnum cœlorum & tamen in adultos ſine contritione non valet, quia ficte baptizatur qui de peccato non dolet, vnde ſacramentum & non rem ſacramenti ſuſcipit qui ficte ad ipſum accedit:quòd præterea neceſ

ſaria eſt euchariſtia patet cum Ioan.vj.dicatur. Niſi manducaueritis carné filij hominis & bibe ritis eius ſanguiné nó habebitis vitam in vobis & ſi quis ſine cótritione cõmunicaret, iudiciũ ſibi mãducaret & biberet iuxta illud apoſtoli.j. ad Corin.xj. Qui mãducat & bibit indigne, iudiciũ ſibi mãducat & bibit. Super hæc oia quid maius dicere poſſumus de paſſione dñi de qua vt Ioã.xj.dicit̃. Cayphas dixit expedit vt vnus homo moriat̃ ꝓ populo. & nõ tota gens pereat, & vlt.c.dicit̃. Oportebat pati xp̃m, & tũ ſine cõtritione nõ ꝓdeſt nã ſi oppoſitũ crederet̃: ita in dam ſicut latroné ſaluari potuiſſe crederet̃, qđ nõ tm̃ dicere, ſed etiã cogitare nephariũ eſt. Et ꝓpterea cum tantã virtuté habeat ipſa cõtritio, ſine ea ꝑfecto nõ valet vlla cõfeſſio: ſępius em̃ ſine cõfeſſione ad ſalutẽ ꝑficit ipſa cõtritio. Vñ ꝓpheta. Dixi (inquit) cõfitebor aduerſum me, iniuſtitiã meã, & tu remiſiſti impietaté peccati mei: & Hie. ait. O lachryma humilis tua eſt potẽtia, tuũ regnũ, tribunal iudicis nõ vereris: cunctorũ tuorũ peccatorum accuſatoribus ſilentiũ imponis: nõ eſt qui te vetet accedere, ſi ſola intras vacua nõ redibis: magis crucias diabolum quàm pœna infernalis. Quid plura? vincis inuiſibilem, ligas omnipotentem: inclinas filiũ virginis. Hæc ille.

Q uacũq; hora pctõr cõuerſ⁹ fuerit: & ingemuerit, viuet & ñ moriet̃. ezechie. xviij. & mag. ſen. iiij. di. xvij.

Feria. vj. poſt dominicã de paſſione. Ioan. xij. c.

IN illo tempore.[a] Collegerunt põtifices[b] & phariſæi[c] concilium,[d] & dicebant quid facimus:[e] quia hic homo multa ſigna facit?[f] † Si dimittimus eum ſic, omnes credẽt in eum:[g] & venient romani,[h] & tollent locum noſtrum,[i] & gentem.[k] Vnus autem ex ipſis Cayphas nomine,[l] cum eſſet ponti[f]fex anni illius,[m] dixit eis.[o] Vos neſcitis quicquam, nec cogitatis:[q] quia expedit vobis vt vn⁹ moriatur hõ pro populo,[q] & nõ tota gens pereat.[r] Hęc autem à ſemetipſo nõ dixit,[s] ſed cum eſſet pontifex anni illius prophetauit:[t] quia Ieſus moriturus erat pro gente,[v] & non tantum pro gente,[x] ſed vt filios Dei[y] qui erant diſperſi,[z] congregaret in vnum.[a] Ab illo ergo die cogitauerunt, vt interficerent eum.[b] Ieſus ergo non in palam ambulabat apud iudæos,[c] ſed abijt in regionem iuxta deſertum[d] in ciuitatem quæ dicitur Effrem: & ibi morabatur cum apoſtolis ſuis.

† Si dimittim⁹ eũ. Impij iudęi videntes nr̃i ſaluatoris miracula & opa qb⁹ popul⁹ fide & charitate ipſum credebat cõgregauerũt cõciliũ vt ſaluatoré nr̃z dolo occideré: i quo cõc. hu cayphas ꝓphetauit (nõ qꝛ bon⁹ eét. ſ; ga põtifex erat) qđ Ieſus ꝓ oi populo moritur⁹ eét. S;

Poſtilla.

IN illo tempore. (Collegerunt pontifices) hic ponit̃ effectus ſuſcitationis Lazari reſpectu abſentium à Bethania, vt narrat euangeliſta, quia audita ſuſcitatióe Lazari ex ira & inuidia moti ſunt phariſæi & ſcribę ad tractandum de morte Chriſti. Et diuiditur in tres, quia primo ponitur eorum congregatio. ſecundo congregatorum dubitatio: ibi. Et dicebant. tertio dubij determinatio: ibi. Vnus ex ipſis. In prima ergo parte dicitur ſic. a (Collegerunt pontifices) qui erant maioris autoritatis & magis literati. b (Et phariſæi) qui videbantur præ alijs religioſi ex quibus factum eorum grauius erat. c (Conciliũ) ſcilicet aduerſus Ieſum, hoc non eſt in textu, ſed ſubintelligitur. Circa hoc notandum quòd pontifices erãt de tribu leui, phariſæi autem pro magna parte erant de tribu Simeon, quia ex illa tribu habuit ortum ſecta phariſæorum: & ideo in figura huius fuit ꝑdictũ Geñ. peñ. c. Symeon & leui fratres, vaſa iniquitatis bellantia. In concilium eorum non veniet anima mea. d (Et dicebant.) Hic ponitur eorum dubitatio quid facerent de Ieſu, quia habebant rationes ad vtranque parté. Ex euidentia enim miraculorum cogebant̃ dicere. e (Quia hic homo multa ſigna facit.) Ex hoc ſequit̃ qđ erat ei credẽdũ magis quàm Moyſi: quia Moyſes non tot nec tanta ſigna fecit. & maxime quando populus ei primo credidit: imo valde pauca: vt patet Exo. iiij. & ſic habebant argumentum ad ipſum recipiendum & honorandum tamquam verum Chriſtum. Sed econuerſo arguebãt in contrarium dicentes. f (Si dimittimus eum ſic: omnes credẽt in eũ) ſicut in Chriſtum, quia Chriſto debebatur regimen ſecundum ſcripturas, quas male intelligebant de temporali regno: ideo ex hoc videbat̃ ſequi cõtra imperatoré romanũ rebellio, qui tũc temporis dominabatur eis, ex hoc videbat̃ propinqua occaſio deſtructionis ciuitatis & templi, per poteſtaté romani imperij, quæ tunc erat maxima, & ideo ipſi non habebant aliquam virtutem reſiſtendi. & hoc eſt quod dicitur. g (Et venient romani.) in tanta fortitudine quòd nõ poterimus reſiſtere. h (Et tollent locum noſtrum). i. ciuitatem & templum. i (Et gẽté.) captiuando populum, & ſic patet quòd paſſio timoris ſubuertebat in eis iudicium rationis. k (Vnus autem ex ipſis.) Hic ponitur dubij determinatio, & diuiditur in tres, quia primo dubium determinatur. Secundo determinatio approbatur: ibi. Ab illo autẽ die. Tertio à chriſto euitatur: ibi. Ieſus autem non &c. Prima in duas: quia primo ponitur Caiphę determina-

tñ verita[...] nõ itellig[...] bat: q i[...] ſpũ ꝓphe[...] zabat: [...] hoc cõci[...] hr̃ Sap. [...] circũuen[...] mus iuſt[...] qm̃ inuti[...] eſt nobis & cõtrari⁹ eſt opib⁹ nr̃is & impropera[...] nobis peccata legis & diffama[...] in nos pẽã diſciplinæ noſtræ. Diuiſio

tio. ſecundo huius determinationis expoſitio: ibi. Hoc autem à ſemetipſo. In prima ergo parte dicitur ſic. (Vnus autem ex ipſis Cayphas nomine.) non eſt de textu: ſed intelligit̃ nomen ei⁹ ꝑpter autoritatem ſui officij. Vnde ſubditur.

l (Cum eſſet pontifex anni illius.) dominus autem præceperat eſſe tantum vnum ſummum ſacerdotem per totam vitam ſuam: quo moriente alij ſibi ſuccederent: vnde & in morte eius reuertebantur fugitiui, ſed propter cupiditaté & ambitionem ſuam ſtatuerunt inter ſe illi qui erant de genere ſacerdotali, vt quolibet anno vnus eſſet qui illo officio fungeretur: Aliam autem rationem aſsignat Ioſephus di. à tempore Herodis Aſcalonite qui auxilio romanorũ occupauit regnum iudeæ ſacerdotium communiter vé debatur: & ſic ꝑpter maius lucrum temporale ſummus ſacerdos frequenter mutabatur.

m (Dixit eis) propter autoritatem officij ſic locutus eſt dicens. n (Vos neſcitis quicquam) q.d. prima facie quilibet intelligens videre poteſt: ꝙ ad morté huius hominis debem laborare. Cuius ratio eſt quia bonum commune magis eſt eligendum quàm bonum particulare, ſi autem homo iſte dimittatur, bonum totius populi diſsipabitur, vt patet per prædicta ſecundũ eorum æſtimationem, & ſic concludit quod ſit agendum ad mortem Chriſti etiam ſi ex parte eius non inueniatur aliqua cauſa. Et hoc eſt qđ dicitur. o (Quia expedit vobis, vt vnus moriatur homo) etiã ſi eſſet bonus & iuſtus. p (Pro populo). i. conſeruatione populi. q (Et non tota gens pereat.) ſed maneat in vita. Hic patet manifeſte quòd paſsio inuidiæ & liuoris contra Chriſtum, & paſsio timoris perdendi gétem & locum, ſubuertebant in eis ratiõis iudicium, qa in nullo caſu licitum eſt interficere innocétem: per hoc enim non procuratur bonum cõmune ſed magis deſtruitur. Propter quod dei iudicio factum eſt quod illud malum quod credebant per mortem Chriſti euadere, ſcilicet deſtructionem loci & gentis, quam per morté Chriſti incurrerunt: quia in pœnam huius peccati Romani per Titum & Veſpaſianum locum & gétem deſtruxerunt. Anno. xlij. poſt mortem Chriſti ſicut fuerat à Daniele prophetarum. ix. c. Et ciuitatem & ſanctuarium diſsipabit populus cum duce venturus &c. Et à ſaluatore prædictũ Lu. xix. Videns ciuitatem ſanctam hieruſalem fleuit ſuper illam. r (Hoc autem.) Hic ponitur prædictæ determinationis expoſitio: quæ quidé

Determinatiõis expoſitio. expoſitio eſt Ioan. euangeliſtæ oſtédentis qualiter Cayphas prædictam determinationé protulit, quamuis eñ eſſet intentio Cayphæ dare ſolũ conſilium de Chriſti morte pro temporalis periculi euaſione circa populum iudæorum, tamen verbũ eius ſic ſonabat quòd Chriſtus erat moriturus pro gente & populo, & quod ſic fuit prolatum fuit prophetia quodammodo de futuro quod Chriſtus erat moriturus pro ſalute ſpirituali, non ſolum iudæorum, ſed etiam omniũ gentium, qui credituri erant in ipſum. Et hoc eſt quod dicitur. (Hoc autem à ſemetipſo non dixit). i. ſupradictum verbum hoc modo protulit, ſed per motionem alterius. s (Sed cum eſſet pontifex anni illius prophetauit,) quia ipſo ignorante dictum propheticum protulit, nõ ratiõe ſui meriti, ſed dignitatis & officij. t (Quia Ieſus moriturus erat pro gente.) ſcilicet iudæorum: qa multi de iudæis ſaluati ſunt per ipſum. v (Et non tantum pro gente ſua. x (Sed vt filios Dei.) non quia actu eſſent filij Dei: ſed in potentia ad actum reducenda: quia erant prædeſtinati. y (Qui erant diſperſi.) per diuerſos ritus gentilium. z (Cõgregaret in vnum) id eſt in vnam eccleſiam ex iudæis & gentilib⁹ conſtitutam, vt eſſet vnum ouile, ſicut & vnus paſtor, vt ſupra dictum eſt præcedenti cap. propter quod Geñ. penul. capi. dicitur de Chriſto. Ipſe erit expectatio gentium. non ſolum iudęorum. Nec hoc eſt contra illud quod dicit ſaluator Mat. v. Non ſum miſſus niſi ad oues quę perierunt domus iſrael, quia ibi ſaluator loquit̃ de ſua miſsione ad prædicandum in perſona propria, propter quod apoſtolus dicit ad Roñ. xv. Dico enim dominum Ieſum Chriſtum miniſtrum fuiſſe circumciſionis. a (Ab illo.) Hic ponitur determinationis Cayphę approbatio quamuis eſſet iniqua: quia omnes alij erant affectati ad procurandum mortem Chriſti, ſicut & ipſe: & hoc eſt quod dicitur. (Ab illo ergo die co. vt interfice. eum.) Licet eñ ante habuiſſent voluntaté interficiendi ipſum, vt patuit ꝑ prędicta, tamen ex conſilio Cayphę definierũt hoc adimplere quàm citi⁹ poſſent. b (Ieſus ergo.) Hic conſequenter ponitur huius determinationis declinatio, non enim adhuc erat tempus paſsionis Chriſti à Deo præordinatum, & iudæi quærebãt occidere eum, vt viſum eſt, ideo receſsit ad tempus. & hoc eſt quod dicitur. (Ieſus autem non pa. ambu. apud iudæos.) quamuis enim inter eos exiſtens poſſet eorum impetum refrenare, tamen voluit ad tempus latere & ſe occultare rationibus prædictis ca. viij. &. x. vbi ſimiliter agitur de occultatione. c (Sed abijt in regio. iuxta deſer.) vbi pauci de iudæis erant. d (In ciui. quæ dicitur Effren.) quæ erat parua & parum populata. e (Et ibi mora. cum diſcipulis ſuis) vſque ad tempus propinquum ſuæ paſsionis.

¶ Quæſtio. lxj.

EXpedit vt vnus homo moriatur.) Ioannis vndecimo ſuper quibus verbis mouetur dubitatio. Vtrum contritio ſit congruiſsima ad deletionem culpæ mortalis? Ad quod reſpondet̃ ſecũdũ Franciſcũ qđ ſic: & ratio talis eſt, qa maxima atqꝫ pęnoſa ęgritudo cura maxima indiget. Hic Hier. ad matré & filiã in gallijs cõmorãtes ait. Putridę carnes fer-

ſaria eſt euchariſtia patet cum Ioan.vj.dicatur. Niſi maoducaueritis carné filij hominis & biberitis eius ſanguiné nó habebitis vitam in vobis & ſi quis ſine cõtritione cómunicaret, iudiciũ ſibi mãducaret & biberet iuxta illud apoſtoli.j. ad Corin.xj. Qui mãducat & bibit indigne, iudiciũ ſibi mãducat & bibit. Super hæc oia quid maius dicere poſſumus de paſsione dñi de qua vt Ioã.xj.dicit. Cayphas dixit expedit vt vnus homo moriat̃ ꝓ populo. & nõ tota gens pereat, & vlt.c.dicit̃. Oportebat pati xp̃m, & tñ ſine cõtritione nõ ꝓdeſt nã ſi oppoſitũ crederet̃: ita iudam ſicut latroné ſaluari potuiſſe crederet̃, qđ nõ tñ dicere, ſed etiã cogitare nepharíũ eſt. Et ꝓpterea cum tantã virtuté habeat ipſa cõtritio, ſine ea ꝓfecto nõ valet vlla cõfeſsio: ſępius eñ ſine cõfeſsione ad ſaluté ꝓficit ipſa cõtritio. Vñ ꝓpheta. Dixi (inquit) cõfitebor aduerſum me, iniuſtitiã meã, & tu remiſiſti impietaté peccati mei: & Hie. ait. O lachryma humilis tua eſt potẽtia, tuũ regnũ, tribunal iudicis nõ vereris: cunctorũ tuorũ peccatorum accuſatoribus ſilentiũ imponis: nõ eſt qui te vetet accedere, ſi ſola intras vacua nõ redibis: magis crucias diabolum quàm pœna infernalis. Quid plura? vincis inuiſibilem, ligas omnipotentem: inclinas filiũ virginis. Hæc ille.

Quacũq; hora pctór cõuerſ⁹ fuerit: & ingemuerit, vita viuet & ñ morieť. eze chie. xviij. & mag. ſen. iiij. di. xvij.

Feria. vj. poſt dominicã de paſsione. Ioan. xij. c.

IN illo tempore.[a] Collegerunt põtifices[b] & phariſæi[c] concilium,[d] & dicebant quid facimus:[e] quia hic homo multa ſigna facit?[f] † Si dimittimus eum ſic, omnes credẽt in eum:[g] & venient romani,[h] & tollent locum noſtrum,[i] & gentem.[k] Vnus autem ex ipſis Cayphas nomine,[l] cum eſſet pontifex anni illius,[m] dixit eis.[n] Vos neſcitis quicquam, nec cogitatis:[q] quia expedit vobis vt vn⁹ moriatur hõ pro populo,[q] & nõ tota gens pereat.[r] Hęc autem à ſemetipſo nõ dixit,[s] ſed cum eſſet pontifex anni illius prophetauit:[t] quia Ieſus moriturus erat pro gente,[v] & non tantum pro gente,[x] ſed vt filios Dei[y] qui erant diſperſi,[z] congregaret in vnum.[a] Ab illo ergo die cogitauerunt, vt interficerent eum.[b] Ieſus ergo non in palam ambulabat apud iudæos,[c] ſed abijt in regionem iuxta deſertum[d] in ciuitatem quæ dicitur Effrem: & ibi morabatur cum apoſtolis ſuis.

† Si dimittim⁹ eũ. Impij iudęi videntes nr̃i ſaluatoris miracula & opa qb⁹ popul⁹ fide & charitate ipſum credebat cõgregauerũt cõcliũ vt ſaluatoré nr̃ dolo occiderẽt: in quo cõc. hõ cayphas ꝓphetauit (nõ q̃ bon⁹ eẽt. ſ; q̃ põtifex erat) qđ ſeſus ꝓ ṽi populo moritur⁹ eẽt. S; tñ veritaté nõ itelligebat: q i ſctõ ſpũ ꝓphetizabat: de hoc cõcilio hr̃ Sap. ij. circũueniamus iuſtũ; qm̃ inutilis eſt nobis & cõtrari⁹ eſt opib⁹ nr̃is & iproperat nobis peccata legis & diffamat in nos pctã diſciplinæ noſtræ.

Poſtilla.

IN illo tempore. (Collegerunt pontifices) hic ponit̃ effectus ſuſcitationis Lazari reſpectu abſentium à Bethania, vt narrat euangeliſta, quia audita ſuſcitatiõe Lazari ex ira & inuidia moti ſunt phariſæi & ſcribę ad tractandum de morte Chriſti. Et diuiditur in tres, quia primo ponitur eorum congregatio. ſecundo congregatorum dubitatio: ibi. Et dicebant. tertio dubij determinatio: ibi. Vnus ex ipſis. In prima ergo parte dicitur ſic. a (Collegerunt pontifices) qui erant maioris autoritatis & magis literati. b (Et phariſæi) qui videbantur præ alijs religioſi ex quibus factum eorum grauius erat. c (Conciliũ) ſcilicet aduerſus Ieſum, hoc non eſt in textu, ſed ſubintelligitur. Circa hoc notandum quòd pontifices erãt de tribu leui, phariſæi autem pro magna parte erant de tribu Simeon, quia ex illa tribu habuit ortum ſecta phariſæorum: & ideo in figura huius fuit ꝓdictũ Geñ. peñ. c. Symeon & leui fratres, vaſa iniquitatis bellantia. In concilium eorum non veniet anima mea. d (Et dicebant.) Hic ponitur eorum dubitatio quid facerent de Ieſu, quia habebant rationes ad vtranque parté. Ex euidentia enim miraculorum cogebant̃ dicere. e (Quia hic homo multa ſigna facit.) Ex hoc ſequit̃ qđ erat ei credẽdũ magis quàm Moyſi: quia Moyſes non tot nec tanta ſigna fecit. & maxime quando populus ei primo credidit: imo valde pauca: vt patet Exo. iiij. & ſic habebant argumentum ad ipſum recipiendum & honorandum tamquam verum Chriſtum. Sed econuerſo arguebãt in contrarium dicentes. f (Si dimittimus eum ſic: omnes credẽt in eũ) ſicut in Chriſtum, quia Chriſto debebatur regimen ſecundùm ſcripturas, quas male intelligebant de temporali regno: ideo ex hoc videbat̃ ſequi cõtra imperatoré romanũ rebellio, qui tũc temporis dominabatur eis, ex hoc videbat̃ propinqua occaſio deſtructionis ciuitatis & templi, per poteſtaté romani imperij. quæ tunc erat maxima, & ideo ipſi non habebant aliquam virtutem reſiſtendi, & hoc eſt quod dicitur. g (Et venient romani.) in tanta fortitudine quòd nõ poterimus reſiſtere. h (Et tollent locum noſtrum). i. ciuitatem & templum. i (Et gẽté.) captiuando populum, & ſic patet quòd paſsio timoris ſubuertebat in eis iudicium rationis. k (Vnus autem ex ipſis.) Hic ponitur dubij determinatio, & diuiditur in tres, quia primo dubium determinatur. Secundo determinatio approbatur: ibi. Ab illo auté die. Tertio à chriſto euitatur: ibi. Ieſus autem non &c. Prima in duas: quia primo ponitur Caiphę determina-

Diuiſio

tio. ſecundo huius determinationis expoſitio: ibi. Hoc autem à ſemetipſo. In prima ergo parte dicitur ſic. (Vnus autem ex ipſis Cayphas nomine) non eſt de textu: ſed intelligit nomen ei⁹ ꝓpter autoritatem ſui officij. Vnde ſubditur.

l (Cum eſſet pontifex anni illius.) dominus autem præceperat eſſe tantum vnum ſummum ſacerdotem per totam vitam ſuam: quo moriente alij ſibi ſuccederent: vnde & in morte eius reuertebantur fugitiui, ſed propter cupiditaté & ambitionem ſuam ſtatuerunt inter ſe illi qui erant de genere ſacerdotali, vt quolibet anno vnus eſſet qui illo officio fungeretur: Aliam autem rationem aſsignat Ioſephus di. à tempore Herodis Aſcalonite qui auxilio romanorũ occupauit regnum iudeæ ſacerdotium communiter védebatur: & ſic ꝓpter maius lucrum temporale ſummus ſacerdos frequenter mutabatur.

m (Dixit eis) propter autoritatem officij ſic locutus eſt dicens. n (Vos neſcitis quicquam) q.d. prima facie quilibet intelligens videre poteſt: ꝙ ad morté huius hominis debem laborare. Cuius ratio eſt quia bonum commune magis eſt eligendum quàm bonum particulare, ſi autem homo iſte dimittatur, bonum totius populi diſsipabitur, vt patet per prædicta ſecundũ eorum æſtimationem, & ſic concludit quod ſit agendum ad mortem Chriſti etiam ſi ex parte eius non inueniatur aliqua cauſa. Et hoc eſt qđ dicitur. o (Quia expedit vobis, vt vnus moriatur homo) etiã ſi eſſet bonus & iuſtus. p (Pro populo) .i. conſeruatione populi. q (Et non tota gens pereat.) ſed maneat in vita. Hic patet manifeſte quòd paſsio inuidiæ & liuoris contra Chriſtum, & paſsio timoris perdendi gétem & locum, ſubuertebant in eis ratiõis iudicium, qa in nullo caſu licitum eſt interficere innocétem: per hoc enim non procuratur bonum cómune ſed magis deſtruitur. Propter quod dei iudicio factum eſt quod illud malum quod credebant per mortem Chriſti euadere, ſcilicet deſtructionem loci & gentis, quam per morté Chriſti incurrerunt: quia in pœnam huius peccati Romani per Titum & Veſpaſianum locum & gétem deſtruxerunt. Anno. xlij. poſt mortem Chriſti ſicut fuerat à Daniele prophetarum. ix. c. Et ciuitatem & ſanctuarium diſsipabit populus cum duce venturus &c. Et à ſaluatore prædictũ Lu. xix. Videns ciuitatem ſanctam hieruſalem fleuit ſuper illam. r (Hoc autem.) Hic ponitur prædictæ determinationis expoſitio: quæ quidé expoſitio eſt Ioan. euangeliſtæ oſtédentis qualiter Cayphas prædictam determinationé protulit, quamuis eñ eſſet intentio Cayphæ dare ſolũ conſilium de Chriſti morte pro temporalis periculi euaſione circa populum iudæorum, tamen verbũ eius ſic ſonabat quòd Chriſtus erat moriturus pro gente & populo, & quod ſic fuit prolatum fuit prophetia quodammodo de futuro quod Chriſtus erat moriturus pro ſalute ſpirituali, non ſolum iudæorum, ſed etiam omniũ gentium, qui credituri erant in ipſum. Et hoc eſt quod dicitur. (Hoc autem à ſemetipſo non dixit) .i. ſupradictum verbum hoc modo protulit, ſed per motionem alterius.

Determinatiõis expoſitio.

s (Sed cum eſſet pontifex anni illius prophetauit,) quia ipſo ignorante dictum propheticum protulit, nõ ratiõe ſui meriti, ſed dignitatis & officij. t (Quia Ieſus moriturus erat pro gente.) ſcilicet iudæorum: qa multi de iudæis ſaluati ſunt per ipſum. v (Et non tantum pro gente ſua. x (Sed vt filios Dei.) non quia actu eſſent filij Dei: ſed in potentia ad actum reducenda: quia erant prædeſtinati. y (Qui erant diſperſi.) per diuerſos ritus gentilium. z (Cógregaret in vnum) id eſt in vnam eccleſiam ex iudæis & gentilib⁹ conſtitutam, vt eſſet vnum ouile, ſicut & vnus paſtor, vt ſupra dictum eſt præcedenti cap. propter quod Geñ. penul. capi. dicitur de Chriſto. Ipſe erit expectatio gentium. non ſolum iudęorum. Nec hoc eſt contra illud quod dicit ſaluator Mat. v. Non ſum miſſus niſi ad oues quę perierunt domus iſrael, quia ibi ſaluator loquit de ſua miſsione ad prædicandum in perſona propria, propter quod apoſtolus dicit ad Rom̃. xv. Dico enim dominum Ieſum Chriſtum miniſtrum fuiſſe circuncisionis. a (Ab illo.) Hic ponitur determinationis Cayphę approbatio quamuis eſſet iniqua: quia omnes alij erant affectati ad procurandum mortem Chriſti, ſicut & ipſe: & hoc eſt quod dicitur. (Ab illo ergo die co. vt interfice. eum.) Licet eñ ante habuiſſent voluntaté interficiendi ipſum, vt patuit ꝑ prędicta, tamen ex conſilio Cayphę definierũt hoc adimplere quàm citi⁹ poſſent. b (Ieſus ergo.) Hic conſequenter ponitur huius determinationis declinatio, non enim adhuc erat tempus paſsionis Chriſti à Deo præordinatum, & iudæi quærebát occidere eum, vt viſum eſt, ideo receſsit ad tempus. & hoc eſt quod dicitur. (Ieſus autem non pa. ambu. apud iudæos.) quamuis enim inter eos exiſtens poſſet eorum impetum refrenare, tamen voluit ad tempus latere & ſe occultare rationibus prædictis ca. viij. & . x. vbi ſimiliter agitur de occultatione. c (Sed abijt in regio. iuxta deſer.) vbi pauci de iudæis erant. d (In ciui. quæ dicitur Effren.) quæ erat parua & parum populata. e (Et ibi mora. cum diſcipulis ſuis) vſque ad tempus propinquum ſuæ paſsionis.

¶ Quæſtio. lxj.

EXpedit vt vnus homo moriatur.) Ioannis vndecimo ſuper quibus verbis mouetur dubitatio. Verum contritio ſit congruiſsima ad deletionem culpæ mortalis? Ad quod reſpondet ſecũdũ Franciſcũ qđ ſic: & ratio talis eſt, qa maxima atq; pęnoſa ęgritudo cura maxima indiget. Hic Hier. ad matré & filiã in gallijs cómorãtes ait. Putridę carnes fer-

Sicut ſolus de'e cã eſn ciẽs inſuſionis gratiæ gratũ faciẽtis,ita ẽ cã eſficiẽs remiſsionis mortal' peccati aia tñ p cõtritionem mereĩ de condiguo mortalis pc̃ti remiſsionem Rich. iiij. ſen.di. xvij.arti. j. q. vij.

ro curantur & cauterio,venena ſerpentina curantur antidoto. Quod ſatis dolet maiori dolore expellitur. Cum autem mortalis culpa,qua diuina maieſtas offenditur,maxima ſit, egritudo ſpiritualis & omnium malorum exceſsiua, pœna maxima & doloroſiſsima ad eius expiationem debetur,aliter ꝑfecto diuina iuſtitia nõ ſeruaretur. Nempe in.xv.ca. Deu.ſcriptum eſt. Pro menſura peccati erit & plagarum modus. Sed contritionis triſtitiam eſſe omnium pœnarum maximam non modo ratione:ſed authoritate & exemplo à doctoribus demõſtratur. Maxime ergo congruũ eſt: vt mortalis culpa deleatur ex contritionis triſtitia,quæ eſt dolor in voluntate.i.diſplicentia peccati præteriti cum ſit omnium pœnarum maxima. Quia cum mors, philoſopho teſte,ſit vltimum terribilium: & arduorum à triſtitia ſepius ſuperari videtur: cum multi potius mortem eligant,vt ipſam triſtitiã fugiant,ſicut in pleriſque monſtratum eſt: quos Aug.in lib.de ciuitate dei hiſtoria lõga lataq́ue deſcribit. Profecto vt de multis aliquas rumoſiores commemorẽ,Saul & Sanſon mori citius voluere,quàm triſtitiam eos nimis affligentem & cruciantem longius ſuſtinere. Quod etiam exemplo demonſtratur. Nam vt Aug.ait in eodẽ loco: ſpiritus qui ſunt in purgatorio & in inferno nulla protinus afflicti ſunt pœna acriori triſtitia. & hoc fit vt qui delectãtur in culpa correſpondenti crucianter & ipſi pœna. Propterea & quod dicimus authoritate probetur Rich.de ſancto victo. Si pœna inferni cum amore poſſet aſſumi,pœna eſſet ſicut in ſuperna gloria æterna fœlicitas minime teneretur,ſi à beatis cum triſtitia poſsideretur.

Sabbato poſt dominicam de paſsione Euangelium.Io.xij.ca.

† Lazarum iterficerẽt. Quia mali hoĩes bonorũ virtutib' inuidere ſolẽt ſuoq́ue malo affectu bonos viros cõfundere nitunẽ: peſsimi iudæi igitẽ xp̃i ncõfudere volẽtes lazarũ p quẽ xp̃i virtus & miracula refulgebant occidere voluerunt: ga inuidi bonũ ꝑximi cõfundere & annullare volũt: vñ Iſi.de ſum. bo. li.iij. c. xxiij. Ita regrũt iudæi aditũ male vt p famæ bonorũ vitã maculãt.

IN illo tempore.[a] Cogitauerunt autẽ principes ſacerdotum, vt Lazarum interficerent†: quia multi propter illum abibant ex iudæis,& credebant in Ieſum.[b] In craſtinum autem turba multa quæ conuenerat ad diem feſtum[c] cũ audiſſent: quia venit Ieſus Hieroſolymam:[d] acceperũt ramos palmarum,[e] & proceſſerunt obuiam ei,[f] & clamabãt. Oſanna [g] benedictus qui venit [h] in nomine domini [i] rex Iſrael. [k] Et inuenit Ieſus aſellum,& ſedit ſup eum,[l] ſicut ſcriptum eſt.[m] Noli timere filia Syon. Ecce rex tuus venit ſedens ſuper pullum aſinæ.[n] Hæc non cognouerunt diſcipuli eius primum: [o] ſed quando glorificatus eſt Ieſus, tũc recordati ſunt: quia hæc erant ſcripta de eo,& hæc fecerunt ei: [p] teſtimoniũ ergo perhibebat turba quæ erat cum eo,quando Lazarum vocauit de monumento,& ſuſcitauit eum à mortuis. Propterea & obuiam venit ei turba: quia audierũt eum feciſſe hoc ſignum: [q] phariſæi ergo dixerunt ad ſemetipſos. [r] Videtis quia nihil proficimus.[s] Ecce mundus totus poſt eum abijt:[t] erant autem quidam gentiles ex his qui aſcẽderãt, vt adorarẽt in die feſto.[v] Hi ergo acceſſerunt ad Philippum qui erat à Bethſaida Galileæ: & rogabant eum,dicentes.[x] Domine volumus Ieſum videre.[y] Venit Philippus & dixit Andreæ.[z] Andreas rurſum & Philippus dixerunt Ieſu.[a] Ieſus autem reſpõdit eis dicens.[b] Venit hora vt clarificetur filius hominis. Amen amen dico vobis.[c] Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit,ipſum ſolũ manet. Si autem mortuum fuerit, multum fructũ affert.[d] Qui amat animã ſuam [e] perdet eam.[f] Et qui odit animã ſuam in hoc mundo, in vitam æternã cuſtodit eam. Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur.[h] Et vbi ſum ego, illic & miniſter meus erit.[i] Si quis mihi miniſtrauerit,[k] honorificabit eũ pater me9. [l] Nunc anima mea turbata eſt.[m] Et qd dicam?[n] Pater ſaluifica me ex hac hora:[o] ſed propterea veni in horam hanc. [p] Pater clarifica nomen tuum.[q] Venit ergo vox de cœlo dicens.[r] Et clarificaui,[s] & iterum clarificabo.[t] Turba autem quæ ſtabat,& audierat,dicebat,tonitruum eſſe factum:[v] alij autem dicebant,[x] Angelus ei locutus eſt.[y] Reſpõdit Ieſus,& dixit.[z] Non propter me hæc vox venit,[a] ſed ꝑpter vos.[b] Nũc iudicium eſt mundi,[c] nunc princeps huius mundi eijcietur foras: [d] & ego ſi exaltatus fuero à terra,[e] omnia traham ad me ipſum.[f] Hoc autem dicebat,ſignificans qua morte eſſet moriturus.[g] Reſpondit ei turba.[h] Nos audiuimus ex lege,quia Chriſtus manet in æternũ:[i] & quomodo tu dicis,opor-

Ieſus dicit̃ filius hois ga eſt filius manæ. tet exaltare filium hominis? Quis eſt iſte filius hominis?[k] Dixit ergo eis Ieſus.[l] Adhuc modicum lumen in vobis eſt.[m] Ambulate[n] dum lucem habetis,[o] vt tenebræ vos non comprehendant.[p] Et qui ambulat in tenebris,[q] neſcit quo vadit.[r] Dum lucem habetis credite in lucẽ,[s] vt filij lucis ſitis.[t] Hęc locutus eſt Ieſus. Et abijt,[v] & abſcondit ſe ab eis.

Poſtilla.

IN illo tpe. Cogitauerunt &c. In euangelio tria nõ- dunt̃. Primo malignitas: ſeu machinatio ex parte iudęorũ:ibi. Cogitauerũt Secũdo ſedulitas grãe viſitationis ex parte Pagano rũ:ibi.dñe. Tertio ſublimitas claræ cõmẽdatiõis ex parte ſuperiorũ:ibi. Clarificanit. Pro declaratiõe hui⁹ euãg.eſt intelligendũ primo qđ occaſio cogitationis talis mortis.ſ. Lazari fuit inuidia indæorũ ex fama & gloria Chriſti:qm̃ vidẽtes phariſæi qđ multi ex iudęis venerãt hieruſalẽ:vt Lazarũ viderẽt quẽ ſuſcitauit à mortuis. Facta eñ mirabilia libẽter videntur:mirabiliſſimũ autem erat videre quatriduanũ mortuũ ſuſcitatũ comedentẽ,& bibentẽ,& alia opa facientẽ:ſperabãt etiã audire ipm̃ referentẽ ſtatũ alterius vitæ,quẽ oẽs ſcire deſiderabãt:& qa in hoc gloria chriſti manifeſtabat̃:de quo dolebãt principes populi:iõ dr̃. a (Cogitauerũt autẽ principes ſacerdotũ vt et Lazarũ interficerẽt). Ex quo patet eorũ malignitas qđ volebãt interficere illũ quẽ Deus viuificauerat ad occultandũ miraculũ. Si autẽ quæratr̃,quare magis Lazarũ perſequebant̃ quã cæcũ illuminatũ de quo dictũ eſt ix.c.& languidũ ſanatũ:de quo fuit dictũ.v.c. Dicendũ quòd hoc erat:quia Lazarus erat hõ nobilis & famoſus:ideo miraculũ in ipſo factũ erat magis publicum & famoſum. b (In craſtinũ.)hic deſcribit̃ honor exhibitus Chriſto in turbæ obuiatione. Et diuidit̃ in duas:quia primo deſcribitur ipſa obuiatio. Scđo ſubdit̃ hui⁹ obuiatiõis rõ:ibi. Teſtimonium ergo. in prima parte dr̃ ſic.(In craſtinũ autẽ turba multa quæ cõuenerat ad diẽ feſtũ.)quia oẽs tenebant̃ venire in hieruſalẽ in ſolẽnitate paſchæ. c (Cũ audiſſent:quia venit Ieſus hiero.)illud fuit quinta die añ paſcha. Illa die accipiebat̃ agnus & ſeruabat̃ vſque ad veſperam quartędecimę diei:& tunc immolabat̃.vt hr̃ Exo. xij iõ Chriſtus illa die venit in hieruſalẽ vbi erat immolãd⁹ tãquã verus agnus p̃ nobis:vt ſic veritas correſponderet figuræ. d (Acceperunt ramos pal.) quod diuina diſpoſitione factũ eſt ad deſignandũ victoriã quã xp̃s de hoſte in p̃ximo erat habitur⁹.

Diuiſio euãgelij.

Ex ſuſcitatiõe lazari iudęorũ inuidia erga xp̃m cauſa fuit.

Hooor xp̃o exhibitus.

De agno paſchali.

Vnde antiquitus dabat̃ ramus palmæ victori in certaminibus. e (Et p̃ceſſe.obuiã ei.)reuerenter. f (Et clama.Oſan.)i.ſalua obſecro: quia petebant ab eo ſalutẽ. g (Benedic.qui venit.) In hoc laudãt & cõfitent̃ eius aduentũ. Dicere eñ hominis nõ eſt ſuum facere,ſed tantum fatẽdo, &c. ideo quando nos Deum benedicimus,non ei bonũ facimus,ſed tãtummodo eius bonitatẽ ſatemur & laudamus. Dicere autem dei eſt ſuũ facere ſecundũm quòd dicit̃ Pſal.xxxij. Dixit & facta ſunt,& ideo quando Deus homini benedicit ei beneficium impendit. h (In nomine domini).i.ſicut dominus. Non ſicutẽ venit vt Moyſes ſed tm̃modo vt ſeruus: vt habet̃ Heb.iij. Vel aliter in nomine dei.i.à Deo patre miſſus eſt ad explendum voluntatem eius. i (Rex iſrael.) In hoc confitent̃ eius potẽtiam diminute:quia credebant eum regnaturum tẽporaliter & liberaturũ eos à tributo,ipſe autem venit ad regnandũ ſpiritualiter & ad liberandũ totũ genus humanũ a diabolo, qđ erat maius. Propter hoc in p̃s.cxvij.vbi iſta laus p̃dicta fuit dicit̃. Benedictus qui venit in nomine dñi deus dñs & illuxit nobis.in quo exprimit̃ eius diuinitas & regnum ſpirituale. k (Et inuenit Ieſus aſellum & ſedit ſuper eum.) Modũ autem & qualiter & per quem xp̃s hunc aſellum habuit.i.per miſſionem diſcipulorum euangeliſta tranſit, quia ſufficienter fuit expreſſum ab alijs ſcilicet Mat.xxj. Mar.xj. l (Sicut ſcriptũ eſt.) Zacha.xj. m (Noli timere filia ſyon &c.) hoc fuit expoſitũ Mat.xij. n (Hæc non cognou.diſ. eius primum).i.pro tunc quia adhuc erant ſimplices & illiterati. o (Sed quando glorific.eſt Ieſus.)ſcilicet per reſurrectionem ſuam quãdo fuit glorioſus ſimul in anima & corpore, tunc eñ aperuit illis ſenſum vt intelligerent ſcripturas.vt habet̃ Luc.vlt. p (Teſtimoniũ ergo.) Hic ponit̃ dicta dubitationis ratio:quæ fuit p̃mulgatio ſuſcitationis Lazari ipſis turbis per illos qui præſentes fuerãt in ſuſcitatione: & hoc eſt quod dicit̃.(Teſtimoniũ ergo perhibe.&c.) q (Phariſæi ergo.) Hic cõſequenter ponit̃ phariſæorum zelus ſiue æmulatio cũ dicit̃ phariſæi ergo dixerũt ad ſemetipſos i.intra ſe. r (Videtis qa nihil p̃fici.) Hoc exponit̃ dupliciter. Vno modo de bono zelo:quia aliqui de phariſæis in eum crediderãt.vt patet Io.iij.de nicodemo,& iſti nolebant alios retrahere à chriſti perſecutione.q.d.quãtũcũque laborauerimus ad eum impediendum,nihil tamen proficimus,& ideo videtur quòd ſit factum diminum. Simile dictum fuit gamalielis retrahentis iudæos à perſecutione apoſtolorum, vt habetur Actuũ.v.diſcedite ab hominibus iſtis & ſinite illos,quoniã ſi ex hominibus eſt conſilium hoc, aut opus diſſoluet̃, ſi autem ex Deo eſt,non poteritis diſſoluere,ne forte & Deo repugnare videatur homo. Alio autem modo exponitur de malo quantum ad illos qui non crediderant Chriſto.& ideo inuidia moti talia dicebant. s (Ecce mũdus totus poſt

Quid efficit benedicendo.

Opinio iudæorum.

Dubitationis ratio.

Expoſitio duplex de zelo.

eum abijt.) Sermo eſt hyperbolicus ad exprimẽdum quòd multi Chriſtũ ſequebanť. (Erant autẽ) Hic oſtendiť glorificatio Chriſti à gentilibus: & diuidiť in duas, qa primo exponit eorũ deuotio: ſcd̃o xp̃i rñſio: ibi. Ieſus autem rñdit. In prima ergo pte dr̃ ſic. Erãt autẽ quidã gentiles ex his qui aſcende. vt adorarent in die feſto.) Nam aliqui de gentilitate cõuertebanť ad ritũ iudæorum qui dicebanť ꝓſeliti: & iſti tenebanť eẽ in ſolẽnitate paſchali, ſicut & alij. Dicũtur eñ hi gentiles: qa remanebat eis nomẽ priſtinũ: alio modo exponitur hoc & melius de gẽtilibus ſcd̃m veritatẽ: quia templum ꝓ ſui ſanctitate habebatur in reuerentia à gentilibus, qui erant in circũitu iudæorum: vt dr̃. ij. Macha. iij. Et ideo multi de eis aſcendebãt adorare in hieruſalem, & maxime in ſolẽnitate paſchali nõ tñ admittebantur ad eſum agni paſchalis niſi pri' dimiſſo ritu gentilitatis, eſſent circũciſi: vt habetur Exo. xij. Iſti ergo qui audierant Chriſti miracula: ideo volebant eum videre: & eius doctrinam audire: ideo ſubditur. v (Hi ergo acceſ. ad phi. qui erat à Bethſ. gali. & roga. eum

De andrea loquitur.

&c.) quia videbãt eum manſuetum & pium: & ideo prius expoſuerunt ſuũ deſiderium. y (Venit philip. & dixit Andreæ) quia andreas principalior erat ipſo cum eſſet primus Chriſti diſcipulus & per eum fuerat cõuerſus, vt dictum eſt ſupra. c. j. & ideo volebat circa hoc agere de ei' conſilio, & maxime: quia forte memor erat verbi Chriſti dicentis apoſtolis Mat. x In viã gentium ne abieritis: ꝓpter quod ipſe Chriſtus nolebat hoc nunciare ꝓprio capiti. z (Andreas rurſum & Phili. dixe. Ieſu.) Hoc diuina diſpoſitione factum eſt ad pronoſticandum quòd gẽtiles erant in proximo adducendi ad fidẽ Chriſti per prædicationem apoſtolorum. a (Ieſus

Xp̃i rñſio.

autem reſpondit ei dicens.) Hic ponitur Chriſti reſponſio in qua primo denuntiat ſuã paſſionem: ſecundo adhortatur ad imitationem ibi. Qui amat animam. Circa primum ſciendũ qđ Chriſtus reſpondendo denuntiationi ſibi factæ de gentilium deuotione prænuntiauit ſuam paſſionem: quia immediate poſt illam gentiles erãt recipiendi ad fidem. Et hoc eſt quod dicitur. b (Venit hora vt clari. filius hominis.) In paſſione fuit clarificatus per ſigna oſtenſa in ſolis offuſcatiõe, in terræmotu, & ſepulchrorũ apertione, & veli templi ſciſſione. Fuit etiam clarificatus in ſua reſurrectione & aſcenſiõe, ſcd̃m qđ dicitur Philip. ij. Humiliauit ſemetipſum: ſequitur. propter quod & Deus exaltauit illũ & dedit illi nomen quod eſt ſup omne nomen. Fuit etiam clarificatus in gentilium conuerſiõe quo eius deitatem cõfitentur: propter quod ibidem ſubditur. Et omnis lingua confiteatur. Et quia Chriſtus prævidebat iſta futura in proximo: iõ audiens deuotionem gentilium, qui iam erant diſpoſiti ad credendũ dixit. Venit hora ſicut aliquis vidẽs meſſes diſpoſitas ad collectionẽ dixit: venit hora vt mittanť falces. Verũtamẽ per cõgruũ exemplum oñdit quòd mors eius debebat præuenire ad cõuerſionem gẽtilium, dicẽs. c (Niſi granum frumẽti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet) quia ſicut ſemen nõ facit fructus multiplicationem niſi per ſuam præcedentẽ corruptionẽ ſic mortuo Chriſto quo ad ſuam humanitatem multiplicata eſt fides in gentilibus. Vnde ſimile eſt ac ſi Chriſt' expreſſe dixiſſet. Iſti gentiles qui mõ volunt venire ad me poſt mortem meã venient ad me per fidem.

Similitudo de grano frumẽti.

d (Qui amat &c.) Hic hortať Chriſt' ad ſuæ mortis imitationem. Ad cuius intellectũ ſciendum quòd amare aliquem eſt ei velle bonũ: & ſi bonum volitũ ſit vere & ſimpliciter bonum eſt verus amor, & aliter nõ. Sunt autẽ quędam hominis bona quæ ſunt ſimpliciter, & vera quæ ſunt bona ſpũalia: quædã autem ſunt bona ſcd̃m quid vt tp̃alia bona corporalia, & mundi delectabilia: & ſcd̃m hoc Aug. exponit dupliciter hanc literam. Primo ſic. Qui amat animã ſuã ſcilicet verè quo ad ſpũalia. e (Perdet eã.) In præſenti nõ formidans ſuſtinere mala præſentis vitæ ꝓ Chriſto: vnde di. Si cupis vitam tenere cum Chriſto noli mortem timere ꝓ Chriſto: in morte eñ dicitur quodãmodo anima perdi quoad præſentem vitam quia ſeparať à corpore. Alio modo exponitur ad ſenſum cõtrariũ. Qui amat animam ſuã. ſ. non verè volendo ſibi delectabilia huius mũdi. Perdet eam in futuro, quia priuabitur vita beata. Et ſcd̃m hunc ſenſum dicit Aug. Noli amare. ſ. animã in hac vita ne perdas eam in æterna vita. Et hæc vltima expoſitio magis conuenit textui: qa ſequiť. f (Qui odit animam ſuã in hoc mundo in vitã æternã cuſtodit eam.) Et ideo qñ pri' dixit qui amat animã ſuã ſubintelligiť in hoc mundo: & qñ ſubdiť perdet eam intelligitur in futuro.

Quot modis exponitur quis amat animã ſuam.

Et quòd debeamus ipſum imitari in paſſione oñdit per rationẽ di. g (Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur) q. d. rõnabile eſt quòd miniſter ſequať dñm. Et cum hoc oñditur huius ſequelæ præmiũ ipſam ſ. beatitudinẽ di. h (Et vbi ego ſum) quia chriſtus inquantum Deus eſſentialiter ipſa beatitudo eſt: & quantum ad humanitatẽ erat actu beatus in anima quę eſt principalior pars hominis: ideo ipſa anima aliquãdo nominať hõ: vt hr̃. x. Ethi. i (Si quis mihi miniſtrauerit.) obediendo mandatis meis. k (Honorificabit eum pater meus.) honor eñ datur homini ab alijs hominibus in vita præſenti in teſtimoniũ virtutis: ſed honor datur hominib' à Deo in gloria cœleſti in præmiũ virtutis.

Sequle xp̃i premium.

l (Nunc anima mea.) Hic oñdit qualiter Chriſtus glorificat' eſt à patre. & diuiditur in duas, quia primo ponť hui' gloriæ petitio. Scd̃o ſubdiť ipſius ꝓmiſſio ibi: venit ergo. Circa primum Chriſtus præmittit ſuæ petitionis oñſionẽ affectiõis naturalis ad declarationem verè humanitatis in ipſo, dicẽs. (Nũc anima mea turbata eſt.) Turbari eñ aliquid dr̃ qñ cõmouetur. Iõ mare motum dr̃ turbatũ. In Chriſto autẽ pars ſenſitiua dimittebať agere qđ

Quãr xp̃s eſt à patre glorificatus.

Quõ xp̃s dicebať turbat' & ſecũdũ quã partẽ & quare.

erat ſibi ꝓprium:ió imminéte paſsione effect⁹ ſenſitiuus commouebaṫ timore & horrore natu rali. Et hoc eſt qđ dṙ hic animæ turbatio. Tamé iſta turbatio nó erat cótra rationé ſcđm magis côueniés rationi & per rationé excitata:ad oñdendũ veritaté hũanæ naturæ, vt dictũ eſt,& ad mœrédũ noſtrã redemptioné,ſicut & aliæ afflictiones Chriſti: quia dixerat alios imitari mortem ſuã. Ne forte aliquis diceret:ſecure potes morté ſubire:quia nihil mali ſentis:ideo cõtrariũ voluit oſtendere per talem turbationem:& per cõſequés nó eſt recedendũ ab eius imitatione ꝓpter naturalem horroré. m (Et quid dicam) .q.d.ſcđm appetitũ ſenſitiuũ faciã hãc petitionem. n (Pater ſaluifica me ex hac hora)liberando me à paſsione imminéte: verũtamé q̃a appetitum rõnalé,qui dñabatur in eo volebat pati propter obedientiam patris,& propter hu

Quid xp̃s dṫ orando.

mani generis ſaluté:ideo aliter loquitur dicés. o (Sed propterea veni in horam hanc.q.d.ad hoc veni in mundum,vt patiar propter prædicta:ideo orando dicit. p (Pater clarifica nomé

Gloriꝗ petitę ꝓmiſsio.

tuum).i.fac illud in quo relucet gloria tui nominis.ſ.paſsionem filij in qua ipſe pater eſt glorificatus:& per cõſequens filius qui eſt idem cum patre in ſubſtantia:quia per paſsionem filij diuulgatam per Apoſtolorum prædicationem notitia patris & filij & ſpiritusſancti diffuſa eſt per totum orbem. q (Venit ergo.)Hic ponitur gloriæ petitæ promiſsio. Et diuiditur in tres quia primo ponitur vox patris ipſam gloriam promittentis. Secundo opinio turbæ de illa voce variè ſentientis:ibi.turbæ ergo. Tertio expoſitio prolatæ vocis:ibi reſpondit Ieſus. Circa primũ ſciendum quòd illa vox fuit formata à tota trinitate,cum eius opera ſint indiuiſa,verũtamen dicitur vox patris:quia fuit formata ad repræſentandum perſonam eius:& hoc eſt quod dicitur.(Venit ergo vox de cœlo.)à Deo patre modo prædicto. r (Et clarificaui) quia Chriſtus non clarificauit ſemetipſum vt pontifex fieret: vt dicitur Hebræ.v.ſed pater clarificauit eũ primo in miraculis in vita factis. s (Et iterum clarificabo)quia poſtea clarificauit eum in morte per ſigna diuinitatis oſtenſa reſuſcitãdo eum & exaltãdo eum ad cœlum. t (Turba ergo.)hic ponitur opinio diuerſa de illa voce. In illa enim turba aliqui erant magis rudes, qui tm̃ ſonum vocis perceperant,& non ſignificationé:& quãtum ad illos dicitur.(Turba ergo quæ ſtabat & audierat,dicebat tonitruum factum eſſe).i.aliquid per modum ſoni cõfuſi. v (Alij autem) magis perſpicaces intellexerunt articulationem vocis,& iſti dicebãt. x (Angelus ei locut⁹ eſt.) Credebant enim eum eſſe purum hominem:& ideo dicebant, Angelum ad eum loqui,ſicut aliquando in ſcriptura dicitur quòd Angeli ꝓphe

Expõ audi tę vocis.

tis loquebantur. y (Reſpondit Ieſus.)Hic ponitur expoſitio auditę vocis:& diuiditur in tres: quia primo ponitur Chriſti expoſitio. Secundo iudæorum contradictio : ibi . Nos audiuimus. Tertio Chriſti reſponſio:ibi. Adhuc modicum. In prima parte oſtendit Chriſtus quòd nõ erat tonitruum nec ſonus confuſus, ſicut aliqui credebant,ſed vox diuina propter inſtructioné populi circunſtantis,vt cognoſcerent ipſum eſſe verum Chriſtum,cui de cęlo dabatur teſtimoniũ: & hoc eſt quod dicitur. z (Non propter me hæc vox venit.)quia vox fit propter inſtructionem alicuius, Chriſtus autem inſtructione non indigebat ſecundùm quòd Deus ſimiliter nec inquantum homo,quia ab inſtanti conceptiõis omnia perfecte cognouit quæ cognoſcit Deus ſciétia viſionis. Ideo vox illa non eſt facta propter eius inſtructionem:quia ſciebat ſe per paſſionem glorificandum à patre. a (Sed propter vos.i.ꝓpter inſtructionem veſtrã. b (Nunc iudicium eſt mundi.)iudicium diſcretionis, quia tempore paſsionis Chriſti diſcreti ſunt fideles credentes ab obſtinatis per infidelitaté in futuro autem per iudiciũ cõdénationis infideliũ & p̃miationis credentiũ: vel aliter. Nunc iudiciũ eſt mundi.i.pro mundo quãtum ex diuina ſententia mundus à poteſtate diaboli ereptus eſt in paſsione Chriſti,ideo ſubditur. c (Nunc prin-

Qũo diabolus dṙ mundi priceps.

ceps huius mundi eijcietur foras.)diabolus eñ hic dicitur mũdi princeps non quòd ſit dñs ſubſtãtiæ mundi ſed hominũ mundialiter viuẽtiũ inquantũ ſe ſubijciũt ei per peccatũ. Diciẗ auté electus diabolus per paſsionem Chriſti,per quã aperta eſt ianua gloriꝗ:& ſic diabolus nõ poteſt impedire ſanctos à conſecutione gloriꝗ,ſicut faciebat ante:tñ permittiẗ tentare hoíes ad exercitium & meritũ electorũ. d (Et ego ſi exaltat⁹ fuero à terra).ſ.in cruce vbi exaltatus eſt moriens in aere debellãdo aereas p̃tãtes, diciẗ etiã in cruce exaltatus,quia per hoc meruit glorificationé & exaltationé ſui corporis , & ſubiecta eſt ſibi multitudo gentiũ per fidé, vt habetur ad Philꝭ.ij. Propter qđ & Deus exaltauit illũ &c. ſequitur. Et omnis lingua confiteaẗ:q̃a dñs Ieſus xp̃s in gloria eſt Dei patris. e (Omnia traham ad meipſum.)Ex amore eñ in cruce oſtenſo ad genus humanum habet attractiuã virtuté omniũ mentiũ. f (Hoc aũt dicebat ſignifi.qua morte eſſet moriturus. Iſta ſunt verba euangeliſtę interpretãtis quid xp̃s intelligeret per illã exaltationé.ſ.ſuam crucifixioné. g (Reſpõdit ei turba.) Hic poniẗ iudæorũ contradictio & argumentum ex eius morte audita quòd ipſe non eſſet Chriſtus, dicentium. h (Nos audiuim⁹ ex lege quod Chriſtus manet in æternum.)nomine legis iudæi aliquando accipiunt totum vetus teſtm̃ & non ſolũ quinque libros Moyſi qui

Iudęorũ cõtradictio.

à proprietate dicunẗ lex. In ꝓphetis aũt fit méntio de æternitate xp̃i,vt patet Eſa.ix. Et vocabitur nomen eius admirabilis cõſiliarius deus fortis pater futuri ſæculi,princeps pacis: multiplicabitur eius imperium,& pacis eius non erit finis: ſimiliter Danie ſexto. Poteſtas eius poteſtas æterna &c. Michęę ſexto. Et tu Bethleem effrata &c.ſequiẗ. Ex te enim egredietur qui ſit

dominator in iſrael, & egreſſus eius ab initio à diebus æternitatis. Talis aũt permanẽtia videt̃ cõtrariari morti: ideo ſequit̃. i (Et quõ tu dicis oportet exaltari filiũ hominis) .i. mori in cruce? q.d. ſi tu loqueris de te, ſequit̃ quòd nõ ſis xp̃s qui manet inæternũ. Si aũt loqueris de alio, dic nobis qs eſt iſte filius hominis? Licet eñ xp̃s nõ vocauerit ſe in iſto loco filiũ hoĩs tñ cõiter ſic ſe vocabat. Et ideo iudęi repetẽdo verba eius hoc

Queſtio. addiderũt. Si aũt q̃reret̃ qualiter iudæi intellexerũt quòd xp̃s ſuã crucifixionẽ futurã vocaret exaltationẽ. Dicendũ q̃d ꝓuerbiũ erat apud iudęos: quòd crucifixio vocabat̃ exaltatio. Et adhuc homines tali modo loquẽdi vtunt̃, ſicut cũ

Xp̃i r̃nſio. aliq̃s imprecat̃ alteri ſuſpenſionẽ dicit ei, tu ſis in altũ eleuatus. ſequit̃. k (Dixit ergo eis Ieſus.) Hic ponit̃ xp̃i reſponſio: in qua cõmendat eos de aliquali cognitiõe xp̃i per ſcripturas quãtum ad eius ęternitatẽ. Sed oſtẽdit eã imperfectam, dicẽs. l (Adhuc modicũ lumẽ in vobis eſt.) q̃a nõ intelligebãt mortẽ xp̃i & paſsionem in humanitate ſtare ſimul cũ deitatis ęternitate, & tñ vtrũque ponit ſcriptura de xp̃o determinate iã dictũ, de eius eñ paſsiõe ſcribit̃. Eſa. liij. Tamquã ouis ad occiſionẽ ducet̃ &c. Et ſecundùm antiquos doctores hebręorũ totũ illud cap̃. de xp̃o ad literã intelligit̃ ab illo loco q̃ ponit̃ in. c. p̃cedẽti. Ecce intelliget ſeruꝰ meus &c. Similiter Dañ. ix. c. expreſſe p̃dicit̃ paſsio chriſti. Et poſt hebdomadas. lxx. duas occidet̃ xp̃s: & ideo monet eos ad quęrendũ perfectã cognitionẽ de xp̃o, dicẽs. m (Ambulate) .i. in cognitione p̃ficite. n (Dum lucem habetis) .i. me p̃ſentialiter, qui ſum lux illuminãs per veritatẽ doctrinæ & lumẽ gratię. o (Vt tenebrę vos nõ cõprehendant) .ſ. ignorantiæ & culpæ. p (Et qui ampulat in tenebris) .ſ. prædictis. q (Neſcit quo vadat) quia declinat à rectitudine viæ. r (Dum lucem habetis credite in lucem .i. in meipſum. s (Vt filij lucis ſitis.) Per imitationem & gratiæ adoptionem. t (Hęc locutꝰ eſt Ieſus, & abijt,) quia non recipiebãt eius doctrinam. v (Et abſcondit ſe ab eis) eo modo &

Monitio. ijſdem cauſis. ſicut dictum eſt cap. viij. & x. Sed non videtur verum, quia ſupra ſe abſcondit, eo quod vellent occidere eum, hic autem nõ dicit̃ hoc. Dicendum quòd ipſe videbat cogitationes eorum ad hoc tendentes, licet adhuc non prorupiſſent in opere. Et ideo voluit omnes pręuenire ſe abſcondendo. quia nondũ venerat hora paſsionis &c.

¶ Expoſitio moralis.

COgitauerunt autem principes ſacerdotum, vt Lazarum interficerent &c. Aug. O cæca ſæuitia quaſi dominus ſuſcitare potuerit mortuum & non poſſit occiſum. Ecce vtrũque dñs fecit. Nã Lazarũ mortuum & ſeipſum occiſum ſuſcitauit. b (In craſtinum autem cõue.) Nam quando aliquis inſolens perfecte cõuertit̃ ad Deum, alij plures animari ſolẽt ad ſimile faciendũ. d (Acceperunt ramos palma.) per q̃d ſignificat̃ lætitia: ꝑpter q̃d per iſtos ſignificant̃ illi qui gaudẽt, & Deum laudãt de mutatione tali. Oſanna clamare eſt ſalutẽ ſupnã à Deo poſtulare. Nam oſanna interpretat̃ obſecro ſalua. Per aſellã quæ erat oneribus aſſueta ſignificat̃ iudæa quæ legis oneribus erat ſubiecta, de qua dicit Pet. Act. xv. Quid tentatis imponere iugũ ſuper ceruicẽ diſcipulorum, quod neque nos neque patres noſtri portare potuimus? x (Domine volumꝰ Ieſum videre &c.) Aug. Ecce volũt eum iudæi occidere & gẽtiles videre. Sed & illi ex iudęis erant qui clamabãt. Benedictus q̃ venit in nomine Dñi. Ecce iſti ex circũciſione, & illi ex p̃putio velut duo parietes de diuerſo veniẽtes & in vnã fidẽ Chriſti parati oſculo cõcurrẽtes, ideo ſequitur. z (Venit hora vt clarificet̃ filiꝰ hoĩs.) Clarificatus eſt enim in eccleſia ex iudæis & gentilibus collecta. Quod ſequitur morale eſt, vſque ibi. d (Et ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum.) Nam amore quo pro nobis paſſus eſt, trahit nos ad ipſum, ſicut magnes lapis trahit ad ſe ferrum: ſic omnia trahit ad ſe. Nam homo dicit̃ omnis creatura Mar. vl. Prædicate euãgeliũ omni creaturę .i. omni homini, ſicut fuit expoſitũ ibi. k (Dixit ergo eis Ieſus. Adhuc modicũ lumẽ in vobis eſt &c.) Moraliter attritus de peccatis modicũ lumẽ habet ꝓpter q̃d vſque ad cõtritionẽ perfectã debet ꝓcedere ne cõprehẽdãt eũ tenebrę per recidiuũ mortalis culpæ. Dilexerunt eñ magis gloriam hominum quàm Dei &c. Iſti hodie multos habent ſequaces ſcilicet pro mundi gloria ſe & ſua prodigaliter exponentes & parũ aut nihil pro merenda Dei gloria facientes.

¶ Quæſtio. lxij.

QVi odit animã ſuam in hoc mundo: in vitam æternam cuſtodit eam.) Io. xij. c. Ex quibus verbis quærit̃. Vtrũ poſt hanc vitam animæ de peccatis conterantur? Ad quod breuiter reſpondetur ex ſentẽtia Thomæ & Aſteſani quòd in contritione tria ſunt conſiderãda, eius ſcilicet conſequens q̃d eſt dolor eiꝰ: forma quæ eſt actus virtutis gratia informatus, eius efficacia quæ eſt actus meritorius & ſacramentalis & quodammodo ſatisfactorius. Poſt igitur hanc vitam animæ quæ ſunt beatæ contritionẽ habere non poſſunt: quia carent dolore propter gaudij plenitudinem. Quæ verò ſunt in inferno carent cõtritione etiam ſi dolorem habeant, q̃a deficit eis gratia dolorem informans, quæ verò ſunt in purgatorio dolorem habent gratia informatum, ſed non meritorium, quia non ſunt in ſtatu merẽdi. In hac aũt vita oĩa tria p̃dicta in- Qõ de contritione.

ueniri poſſunt. Vnde de pœni. diſt. vij. dicitur. Tempus pœnitentiæ eſt vſque in vltimum articulum vitę, & Aug. in lib. de pœnitentia dicit. Studeat quiſq; ſic delicta ſua corrigere, vt poſt mortem non oporteat tolerare. Idcirco dominus ad peccatores ait. Qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam.

Dominica in ramiſpalmarum. Euãgelium ſecũdùm Matthæum. xxj. capitulo.

IN illo tempore.[a] Cùm appropinquaſſet Ieſus hieroſolymis,[b] & veniſſet bethphage ad mõtẽ oliueti,[c] tunc miſit duos, diſcipulos dicẽs eis. Ite in caſtellum qđ cõtra vos eſt, †[d] & ſtatim inuenietis aſinam alligatam, & pullum cum ea: ſoluite, & adducite mihi. Et ſi quis vobis aliquid dixerit, dicite quia dominus his opus habet. Et confeſtim dimittet eos.[e] Hoc autem factum eſt, vt adimpleretur qđ dictum eſt per prophetam dicentem.[f] Dicite filiæ ſyon.[g] Ecce rex tuus venit tibi manſuetus,[h] ſedens ſuper aſinam & pullum filium ſubiugalis. Euntes autem diſcipuli fecerunt ſicut præcepit illis Ieſus. Et adduxerũt aſinam & pullum, & impoſuerunt ſuper eos veſtimenta ſua, & eum deſuper ſedere fecerunt.[i] Plurima autem turba ſtrauerunt veſtimenta ſua in via.[k] Alij autem cedebant ramos de arboribus, & ſternebant in via. Turbæ autem quæ præcedebant, & quæ ſequebantur[l] clamabant, dicentes. Oſanna filio Dauid:[m] benedictus qui venit in nomine domini.

† In caſtellũ q contra vos ẽ. Semp hierl'm ciuitas contra xp̃i diſcipulos inſurrexit. Et i eos cõſpirãs aduerſa fuit tã an xp̃i mortẽ quã poſt reſurrectiõ nẽ. mõ hieruſalẽ ciues g totã iudęam ap'los p̃ſecuti ſunt: vc; de ciuitate i ciuitatẽ. Qđ fuit à xp̃o p̃dictũ & qđ martyrio ſctõrũ ſacro ỹbo p̃phetizaui; vt mar. xiij. tradent eñi vos in cõſilijs. Et i ſynagogis vapulabitis.

Poſtilla.

IN illo tempore. Cum appropinquaſſet.) Hic ponitur ab euangeliſta veritas impletionis p̃phetiæ quæ ponebatur Zacha. ix. Et hoc oſtenditur duplici ſigno. Secunda ibi. Plurima autem turba. Circa quod ſciendũ, quòd ſignum aduentus Chriſti in hieruſalẽ ad receptionem populi fuerat p̃dictum: & celebri fama diuulgatum Zach. ix. c. videlicet qđ chriſtus venturus erat in hieruſalem in paupertate: & humilitate ſedens ſuper aſinã & pullũ ei⁹: & iõ legiſperiti hoc vidẽtes in ipſo xp̃o adimpletũ oſtẽdũt ſe contemptores ſuæ maieſtatis: qa non receperũt eũ: ſed magis tãquã deceptorẽ perſecuti ſunt. Et hoc eſt qđ dr̃. a (Cum appropinquaſſet Hier.) ſ. xp̃s & diſcipuli eius. b (Et veniſſet Bethphage ad mõtẽ olíueti.) Mons oliueti eſt p̃pe hieruſalẽ diſtãs ab ea p vnũ miliare: qa dicit̃ Act. j. c. qđ diſtat tñ ab ea per iter ſabbati qđ cõtinet mille paſſus q faciũt vnũ miliare. Bethphage eſt quædã parua villa in deſcẽſu mõtis oliueti verſus hieruſalẽ & erat villa ſacerdotũ: qa licet ſacerdotes nõ haberent hæreditates ad excolendum habebãt tñ domos ad animalia nutriẽdũ & ad manẽdũ tp̃e quo nõ vacabãt cultui diuino in hieruſalem ex loco illo. c (Miſit duos diſcipulos dicẽs. Ite in caſtellũ qđ contra vos eſt). i. hieruſalẽ quę erat clauſa triplici muro cum p̃pugnaculis & fortalitijs ad modũ caſtri: vt habet̃ iij. Reg. & ideo dr caſtellũ. d (Et ſtatim inuenietis aſinã alligatã & pullum cum ea &c.) Iſta aſina erat cõis pauperibus nõ habẽtibus animalia: & qui operabat̃ in ea dabat ſibi pabulũ: & facto opere reducebat ad locũ determinatũ, vt alius indigẽs poſſet reperire eam: & pullus eius nutriebat̃ cum ea pro ſimili opere. e (Hoc aũt factũ eſt vt adimpleret̃ qđ dictũ eſt per p̃phetã) Zacha. ix. f (Dicite filię ſyon.) Hoc eſt ciuitati hieruſalẽ quæ dicebat̃ filia ſyõ qa in mõte ſyon erat fortalitiũ ciuitatis illi⁹: & p̃tegebatur ciuitas ab illa parte ſicut filia à matre. Conſiderandũ etiã qđ hic accipit̃ cõtinens pro cõtento. ſ. ciuitas p habitãtibus in ciuitate. g (Ecce rex tuus venit tibi manſuetus &c.) i. xp̃s: qa hæc auctoritas à doctoribus hebręis exponitur ad literã de xp̃o. h (Sedens ſup aſinã & pullũ &c.) Non qa ſederit ſuper vtrũque ſimul ſed ſucceſſiue: qa primo ſedit ſuper pullũ qui tamẽ nõ erat domitus: qa adhuc non fuerat applicatus humanis vſibus: vt habetur Mar. x. Luc. xix. ideo poſtea ſedit ſuper aſinã. Hoc aũt factũ eſt in figura: qa per pullũ ſignificat̃ populus gẽtilis q nõ fuerat ſubiectus iugo legis: per aſinã verò populus iudaic⁹ qui laborauerat ſub lege: ad hoc aũt veniebat xp̃s vt vtrũque populum ſubiugaret ſibi per fidem catholicã. i (Plurima aũt turba.) Hic ponit̃ ſcđm' ſignũ qđ dictũ fuerat per Zachariã qđ xp̃o adueniẽte ſup aſina & pullo: ciuitas hieroſolyma exultaret & lętaretur: & hoc factũ fuit tũc, vt dicit̃ hic: & hoc patet in tribus. Primo qđ dicitur hic. (Plurima autem turba ſtrauerunt veſtimẽta ſua in via) & hoc fuit in ſignum exultationis & honoris: & ne aſina & pullus offenderet ad lapides. Secundo in eo qđ dicitur. k (Alij autẽ cędebant ramos de arboribus & ſternebant in via.) Viriditas ramorum erat ſignum letitiæ & exultatiõis. Tertio in eo quòd dicit̃. l (Clamabant, dicentes. Oſanna filio Dauid.) Oſanna eſt verbũ hebraicum compoſitum eſt oſi quod eſt ſalua & anna quod eſt aduerbium optandi: & valet vtinam: vnde dicitur. Oſanna remota vltima literra primę dictionis: vnde eſt ibi compoſitio ex

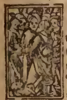
Vbi eſt mõs oliueti.

Quare xp̃s vocat hieruſalẽ caſtellũ

Sicut xp̃s i natiuitate habuit pauperẽ m̃rẽ; in vita pauperẽ ſocietatẽ i thalamo pauperẽ lectum & ſtrictã crucẽ poſt mortẽ pauperẽ ſepulturã; ita voluit hr̃e pauperẽ ęgtaturã ſ. aſinam & pullũ. Iaco. de voragine ait.

ſola Dei dilectione omnia virtutum bona conſiſtunt. Sicut ex vna radice multi exeunt rami, ſic ex charitate omnes generantur virtutes. Si linguis hominum loquar, inquit Apoſtolus, & Angelorum: & ſequitur. Si omnem habuero ꝓphetiam, ſi nouerim omnia myſteria & omnem ſcientiam, & ſi habuero omnē fidem, ita vt motes transferam: charitatem autem non habeam nihil ſum: qui verā charitatem habet benignus eſt, & patiens. Ille veram charitatem habet, qui non tantum ꝓximos diligit, & per affectionem cognationis & carnis: ſicut Ethnici & Publicani faciunt, ſed ita diligit inimicum ſicut amicū: in hoc vno poteſt homo cognoſcere ſi manet in charitate: ſi ipſe ab eo diligitur qui ab eo aduerſatur. Hæc ille doctiſsimus hominom.

Dominica palmarum. Paſsio domini noſtri Ieſu Chriſti ſecundùm Mat. xxvi. capitu.

IN illo tēpore.[a] Dixit Ieſus diſcipulis ſuis.[b] Scitis quia poſt biduum paſcha fiet,[c] & filius hominis tradetur,[d] vt crucifigatur.[e] Tunc[f] congregati ſunt principes ſacerdotum,[g] & ſeniores populi[h] in atrium principis ſacerdotum, qui dicebatur Caiphas.[i] Et conſilium fecerunt vt Ieſum dolo tenerent, & occiderēt.[k] Dicebant aūt. Nō in die feſto,[l] ne forte tumultus fiere in populo.[m] Cum autem eſſet Ieſus in Bethania[n] in domo Symonis leproſi,[o] acceſsit ad eum[p] mulier habens alabaſtrum[q] vnguenti[r] prætioſi, & effudit ſuper caput ipſius[s] recūbentis.[t] Videntes autem diſcipuli indignati ſunt,[v] dicentes. Vt quid perditio hæc?[x] Potuit enim iſtud venūdari[y] multo. & dari pauperibus.[z] Sciens autem Ieſus,[a] ait illis. Quid moleſti eſtis huic mulieri?[b] opus enim bonum operata eſt in me. Nam ſemper pauperes habebitis vobiſcum,†[c] me autem non ſemper habebitis.[d] Mittens enim hæc vnguentum hoc in corpus meum, ad ſepeliendum me fecit.[e] Amen dico vobis. Vbicunque prædicatum fuerit hoc euangelium in toto mundo,[f] dicetur quòd hæc fecit in memoriam eius.[g] Tunc abijt vnus de duodecim,[h] qui dicebatur Iudas ſcharioth[i] ad principes ſacerdotū, & ait illis.[k] Quid vultis mihi date, & ego vobis eum tradam?[l] At illi conſtituerunt ei[m] triginta argenteos.[n] Et exinde quærebat oportunitatem,[o] vt eum traderet.[p] Prima autem die azimorum acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum, dicētes.[q] Vbi vis paremus tibi comedere paſcha?[r] At Ieſus dixit. ite in ciuitatem ad quēdam, & dicitę ei. Magiſter dicit,[s] tempus meum[t] prope eſt, apud te facio paſcha cū diſcipulis meis. Et fecerunt diſcipuli ſicut conſtituit illis Ieſus, & parauerunt paſcha.[v] Veſpere autem facto[x] diſcumbebat cum duodecim diſcipulis ſuis.[y] Et edentibus illis, dicit.[z] Amen, dico vobis, quia vnus veſtrum[a] me traditurus eſt. Et contriſtati valde[b] cœperunt ſimul dicere. Nunquid ego ſum domine? At ille rñdēs ait. Qui tingit mecū manū in paropſide, hic me tradet.[d] Filiꝰ qdē hominis vadit,[e] ſicut ſcriptū eſt de illo.[f] Vę aūt homini ꝑ quē filiꝰ hominis tradetur. Bonū erat ei ſi natꝰ nō fuiſſet hō ille.[g] Rñdēs aūt iudas q tradidit eū, dixit. Nūquid ego ſum rabbi?[h] Ait illi. Tu dixiſti.[i] Cœnātibꝰ aūt eis,[k] accepit Ieſus panē,[l] & bñdixit[m] ac fregit. deditque diſcipulis ſuis,[n] & ait. Accipite et cōedite, hoc ē corpꝰ meū.[o] et accipiēs calicē[p] gratias egit, & dedit illis, dicēs. Bibite ex hoc oēs.[q] Hic eſt eñi ſāguis meꝰ noui teſtamēti,[r] q ꝓ multis effundetur in remiſsionē pctorū.[s] Dico aūt vobis, non bibā amodo[t] de hoc genimine vitis[v] vſque in diē illū, cum illud bibā vobiſcū nouum[x] in regno patris mei.[y] Et hymno[z] dicto[a] exierunt in montē oliueti.[b] Tunc dixit illis Ieſus.[c] Omnes vos ſcandalū patiemini[d] in me[e] in iſta nocte.[f] Scriptum eſt enim.[g] Percutiam paſtorē,[h] & diſpergentur oues gregis.[i] Poſtquā aūt reſurrexero,[k] pcedam vos in galilæam.[l] Reſpōdens autem Petrus,[m] ait illi. Et ſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ego nunquā ſcandalizabor.[n] Ait illi Ieſus. Amen dico tibi: quia in hac nocte antequam gallus cantet, ter me negabis[q]. Ait illi

† Semper Pauperes habebitis vobiſcū. dominus noſter Ieſus ſaluator tā quā pr pauperū in ſua acerbiſsima paſsiōe mortis ecclesiaſticis plalis i pce pto pauperes cōmendauit: dicēs ſemp pauperes habebitis vobiſcū. vñ. xij. queſtiōe. ii. c. conceſſo vobis & infra reddit & oblatiōes fideliū i q̄tuor pteadiuidār. quarū vnā epſ ipſe ſibi retineat alterā clericis diſtribuat, fabricę tertiā q̄rtā paupib' & pegrinis. idei ca. de reddi tibus &. c. cognouimus.

Idoneꝰ ſuſceptor ſacramēti altaris eſt hō viator adultus fidelis: mente pdi tus & ieiunus deuotꝰ apparitiōe miraculoſa.

Petr[r]. Etiã ſi oportuerit me mori tecũ, non te negabo. Similiter omnes diſcipuli dixerunt.[p] Tunc venit Ieſus cum illis[q] in villam quę dicitur Gethſemani,[r] & dixit diſcipulis ſuis. Sedete hic donec vadã illuc, & orem.[s] Et aſſumpto Petro & duobus filijs Zebedæi[t] cœpit contriſtari, & męſtus eſſe. Tũc ait illis.[v] Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem.[x] Suſtinete hic & vigilate mecum:[y] & progreſſus puſillum[z] procidit in faciem ſuam orans, & dicens. [a]Pater mi,[b] ſi poſsibile eſt tranſeat à me calix iſte.[c] Verũtamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu.[d] Et venit ad diſcipulos ſuos, & inuenit eos dormientes. Et dixit Petro ſic. Nõ potuiſtis vna hora vigilare mecũ?[e] Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem.[f] Spiritus quidem promptus eſt,[g] caro autẽ infirma.[h] Iterum ſecundò abijt, & orauit, dicens. Pater mi, ſi non poteſt hic calix tranſire niſi bibam illum, fiat voluntas tua. Et venit iterum, & inuenit eos dormientes. Erant enim oculi eorũ grauati.[i] Et relictis illis iterũ abijt, & orauit tertiò eundem ſermonem, dicens.[k] Tunc venit ad diſcipulos ſuos, [l]& dixit illis.[m] Dormite iam, & quieſcite.[n] Ecce appropinquabit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorum.[o] Surgite, eamus. Ecce appropinquabit qui me tradet.[p] Adhuc eo loquente[q] ecce Iudas vnus de duodecim venit: & cum eo turba multa[r] cum gladijs & fuſtibus, miſsi à principibus ſacerdotũ, & ſenioribus populi.[s] Qui autem tradidit eum dedit illis ſignum, dicens. Quemcunque oſculatus fuero ipſe eſt, tenete eum. Et confeſtim accedens ad Ieſum, dixit. Aue rabbi.[t] Et oſculatus eſt eum.[v] Dixit illi Ieſus. Amice ad quid veniſti?[x] Tunc acceſſerunt,[y] & manus iniecerunt in Ieſum,[z] & tenuerunt eum.[a] Et ecce vnus ex his qui erant cum Ieſu,[b] extendẽs manus exemit gladium ſuũ: & percutiens ſeruum principis ſacerdotum amputauit auriculam eius.[d] Tunc ait illi Ieſus. Cõuerte gladium tuum in locum ſuum.[e] Omnes enim qui acceperint gladium, gladio perhibunt.[f] An putas quia non poſſum rogare patrem meũ,[g] & exhibebit mihi modo pluſquam duodecim legiones angelorũ?[h] Quomodo ergo implebuntur ſcripturæ? [i]Quia ſic oportet fieri.[k] In illa hora dixit Ieſus turbis.[l] Tamquam ad latronem exiſtis cum gladijs & fuſtibus comprehẽdere me.[m] Quotidie[n] apud vos[o] ſedebam docens in templo, & nõ me tenuiſtis.[p] Hoc autem totum factum eſt vt adimplerẽtur ſcripturæ prophetarum.[q] Tunc diſcipuli omnes relicto eo[r] fugerunt.[s] At illi tenentes Ieſum duxerunt ad Caypham principem ſacerdotum,[t] vbi ſcribæ[v] & ſeniores[x] conuenerant.[y] Petrus autem[z] ſequebatur eum à longe vſque in atrium principis ſacerdotum,[a] & ingreſſus intro ſedebat cum miniſtris,[b] vt videret finem.[c] Principes autem ſacerdotum & omne concilium quęrebant falſum teſtimonium contra Ieſum[d] vt eum morti traderent,[e] & non inuenerunt: [f]cum multi falſi teſtes acceſsiſſent,[g] nouiſsime autem venerunt duo falſi teſtes, & dixerunt. Hic dixit. Poſſum deſtruere templum Dei, & poſt triduũ reędificare illud,[h] Et ſurgens princeps ſacerdotum[i] ait illi. Nihil reſpondes ad ea quæ iſti aduerſum te teſtificãtur. Ieſus autem tacebat. Et princeps ſacerdotum ait illi.[k] Adiuro te per Deũ viuum, vt dicas nobis ſi tu es Chriſtus filius Dei viui? Dixit illi Ieſus.[l] Tu dixiſti.[m] Verumtamen dico vobis: amodo videbitis filium hominis ſedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cœli.[n] Tunc princeps ſacerdotum ſcidit veſtimenta ſua, dicens. [o]Blaſphemauit. Quid adhuc egemus teſtibus? Ecce nunc audiſtis blaſphemiam: quid vobis videtur? At illi reſpondentes dixerunt. Reus eſt mortis. [p]Tunc expuerunt in faciem eius.[q] & colaphis eum ceciderunt. Alij autem palmas in faciem eius dederunt dicẽtes

nõ ꝓhibit' ſine cõſciẽtia peccati mortalis legitime confeſſus crimine nõ notatus corpore mundus à miniſtro idoneo tpe debito & recta intẽtione ſumpt'. pe. aureo. iiij. ſen. di. ix. q. ij.

Licet chriſtus exaudit' fuerit i oĩ petitione ſua qua petijt aliqd volũtate rationis: tamẽ nõ fuit exaudit' in oĩ eo qđ petijt volũtate ſenſualitatis: qa nõ petebat vt exaudiretur: ſed vt erudiremur magiſter nicol. de orbellis iiij. ſen. di. xvij. q. ij.

tes.[r] Probhetiza nobis Chriſte qs eſt qui te percuſsit.[s] Petrus verò ſedebat foris in atrio:[t] & acceſsit ad eũ vna ancilla, dicens. Et tu cum Ieſu Galilæo eras. At ille negauit coram omnibus, dicens. Neſcio quid dicis. Exeunte autem illo ianuam vidit eum alia ancilla, & ait his qui erant ibi. Et hic erat cum Ieſu Nazareno. Et iterum negauit cũ iuramento: quia non noui hominem. Et poſt puſillum acceſſerunt qui ſtabant, & dixerunt Petro. Verè & tu ex illis es,[v] nam & loquela tua manifeſtũ te facit.[x] Tunc cœpit deteſtari & iurare, quia non nouiſſet hominem: & continuo gallus cantauit.[y] Et recordatus eſt Petrus verbi Ieſu qđ dixerat. Priuſquam gallus cantet ter me negabis.[z] Et egreſſus foras fleuit amare.[a] Mane autem facto[b] conſiliũ inierunt omnes principes ſacerdotum & ſeniores populi aduerſus Ieſum, vt eum morti traderent.[c] Et vinctum adduxerunt eum [d] & tradiderunt pontio Pylato præſidi.[e] Tunc videns iudas qui eum tradidit, quod damnatus eſſet,[f] pœnitentia ductus [g] retulit triginta argenteos principibus ſacerdotum & ſenioribus, dicens. Peccaui tradens ſanguinẽ iuſtũ.[h] At illi dixerunt. Quid ad nos?[i] tu videris. Et ꝓiectis argẽteis in tẽplo receſſit:[k] & abiẽs laquæo ſe ſuſpẽdit. Principes autẽ ſacerdotum acceptis argenteis, dixerunt.[l] Non licer eos mittere in corbonã, quia prętium ſanguinis eſt. [m] Concilio autem inito [n] emerunt ex illis agrum figuli [o] in ſepulturam peregrinorum.[p] Propter hoc vocatus eſt ager ille acheldemach, hoc eſt ager ſanguinis vſque in hodiernũ diem.[q] Tũc impletum eſt qđ dictum eſt per Hieremiam prophetam, dicentem.[r] Et acceperunt triginta argenteos prætium appretiati,[s] quem appretiauerunt à filijs Iſrael:[t] & dederunt eos in agrum figuli,[v] ſicut conſtituit mihi dominus. [x] Ieſus autem ſtetit ante præſidem,[y] & interrogauit eum præſes, dicens. Tu es rex Iudæorum? Dixit illi Ieſus. Tu dicis.[z] Et cum accuſaretur à principibus ſacerdotum, & ſenioribus[a] nihil reſpõdit.[b] Tunc dixit ei Pylatus. Non audis quanta aduerſum te dicunt teſtimonia?[c] & non reſpondit ei ad vllum verbum,[d] ita vt miraretur præſes vehementer.[e] Per diem autem ſolẽnem [f] cõſueuerat præſes dimittere populo vnũ vinctum quem voluiſſent.[g] Habebat autem tunc vinctum vnum inſignem, qui dicebatur Barrabas, qui propter ſeditionem quandam factam in ciuitate miſſus fuerat in carcerem. Congregatis ergo illis dixit Pylatus.[h] Quẽ vultis dimittam vobis Barrabam, an Ieſum qui dicitur Chriſtus?[i] Sciebat eñ quòd per inuidiam tradidiſſent eum.[k] Sedente autem illo pro tribunali,[l] miſit ad eum vxor eius, dicens. Nihil tibi & iuſto illi,[m] multa enim paſſa ſum hodie per viſum propter eum.[n] Principes autem ſacerdotũ & ſeniores perſuaſerunt populis,[o] vt peterent Barrabam: Ieſum verò perderent. Reſpondens autem præſes ait illis. Quem vultis vobis de duobus dimitti? At illi dixerunt. Barrabam. Dixit illis Pylatus. Quid igitur faciam de Ieſu, qui dicitur Chriſtus? Dicunt omnes. Crucifigatur. Ait illis præſes.[p] Quid eñ mali fecit?[q] At illi magis clamabant, dicẽtes.[r] Crucifigatur.[s] Videns autem pylatus, quia nihil proficeret,[t] ſed magis tumult⁹ fieret:[v] accepta aqua lauit manus ſuas coram populo, dicens.[x] Innocens ego ſum à ſanguine iuſti huius: vos videritis. Et reſpondens vniuerſus populus dixit. Sanguis eius ſuper nos & ſuper filios noſtros.[y] Tunc dimiſit illis barrabã.[z] Ieſum autem flagellatũ tradidit eis vt crucifigeretur.[a] Tũc milites præſidis [b] ſuſcipientes Ieſum in pretorio congregauerunt ad eum vniuerſam cohortem.[c] Et exuẽtes eum[d] chlamydem coccineam [e] circundederunt ei.[f] Et plectentes coronam de ſpinis[s][g] poſuerunt ſuper caput eius,[h] & arundinem in dextera eius.[i] Et genu flexo ante eum,[k] illudebant ei,[l] dicen-

Túc vidẽs Iudas. Iudas prętio. xxx. denariorũ in argẽto fabricatorũ con uento ꝑtio Iudæis ſigno & oportunitate ĩpie Ieſum tradidit, iudam xp̄m vendidiſſe pęnituit attritiõe & ſatisfactione ſed nõ contritiõe. Nã id non potuit pœnitendo non velle feciſſe qđ ꝓditorie fecit. Sed animo deſperato laq̃o ſe ſuſpendit. Vñ de pœ. diſ. iij. c. iudas. pœnituit: ſed male: laq̃o nam que ſe ſuſpendit.

Quia vita iuſtorũ eſt conſeruatiua & ꝓmotiua boni cõis: nullo mõ licet occidere innocentem. Tho. ij. ij. q. lxiiij.

Blaſphemat qs deū tripl'r: vno mōqñ attribuit deo q ei ñ cōuēit. Scd'o qñ ab eo r̃mouet q ei cōuēit. Tertio qñ creaturç attribuit qđ ſoli deo cōuenit. Ambro. de clana. Tho.

tes. Aue rex iudæorum.[m] Et expuentes in eum, [n] acceperunt arundinem, [o] & percutiebant caput eius.[p] Et poſtquam illuſerunt ei, exuerūt eum chlamyde,[q] & induerunt eum veſtimentis eius, & duxerunt eum vt crucifigerent. [x] Exeuntes autem inuenerunt hominē cyrenæum nomine Simonem.[s] Hunc angariauerunt, vt tolleret crucē eius. Et venerunt in locum qui dicitur golgota, quod eſt caluariç locus.[t] Et dederunt ei vinum bibere cum felle miſtū. [v] Et cū guſtaſſet noluit bibere.[x] Poſtquam autem crucifixerunt eum,[y] diuiſerunt veſtimēta eius,[z] ſortem mittentes:[a] vt impleretur quod ſcriptum eſt per prophetam, dicentem. Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem: [b] & ſedentes ſeruabant eum, [c] & poſuerunt ſuper caput eius cauſam ipſius ſcriptam. Hic eſt Ieſus Nazarenus rex iudæorum. [d] Tunc crucifixi ſunt cum eo duo latrones, vnus à dextris,[e] & vnus à ſiniſtris. Prætereuntes autem blaſphemabant eum, mouentes capita ſua, & dicētes.[f] Vah[g] qui deſtruis templum Dei, & in triduo illud reçdificas.[h] Salua temetipſum.[i] Si filius Dei es, deſcende de cruce.[k] Similiter & principes ſacerdotum illudentes cum ſcribis[l] & ſenioribus,[m] dicebant, Alios ſaluos fecit, ſe ipſum non poteſt ſaluum facere.[n] Si rex iſrael eſt[o] deſcēdat nunc de cruce, [p] & credimus ei. Confidit in Deo, liberet nunc eum, ſi vult. Dixit enim, quia filius Dei ſum.[q] Idipſum autem[r] & latrones qui crucifixi erant cum eo improperabant ei.[s] A ſexta autem hora tenebrç factç ſunt[t] ſuper vniuerſam terram[v] vſque ad horam nonam:[x] & circa horam nonam exclamauit Ieſus voce magna, dicens. Hely hely lamazabathani, hoc eſt,[y] Deus meus Deus meus vt quid dereliquiſti me?[z] Quidā autem illic ſtantes & audientes, dicebant.[a] Helyam vocat iſte. Et continuo currens vnus ex eis acceptam ſpongiā impleuit aceto, & impoſuit arundini, & dabat ei bibere. Cæteri verò dicebant. Sine videamus an veniat Helias liberans eum.[b] Ieſus autem iterum clamans voce magna emiſit ſpiritum.[c] Et ecce velum templi ſciſſum eſt in duas partes à ſummo vſque deorſum,[d] & terra mota eſt,[e] & petrç ſciſſç ſunt,[f] & monumēta aperta ſunt,[g] & multa corpora ſanctorum qui dormierant ſurrexerunt.[h] Et exeuntes de monumentis poſt reſurrectionem eius,[i] venerunt in ſanctam ciuitatem,[k] & apparuerunt multis.[l] Centurio autem & qui cum eo erant cuſtodientes Ieſum viſo terrç motu & his quæ fiebant, timuerūt valde dicentes.[m] Verè filius Dei erat iſte. [n] Erant autem ibi mulieres multç à lōge,[o] quæ ſecutç erant Ieſum à galilæa [p] miniſtrantes ei: [q] inter quas erat Maria Magdalenæ[r] Maria Iacobi & Ioſeph mater,[s] & mater filiorum Zebedæi.[t] Cum autem ſero factum eſſet, [v] venit quidam homo diues[x] ab arimathia[y] nomine Ioſeph,[z] qui & ipſe diſcipulus erat Ieſu.[a] Hic acceſſit ad Pylatum,[b] & petijt corpus Ieſu,[c] tunc Pylatus iuſſit reddi corpus:[d] & accepto corpore Ioſeph[e] inuoluit illud in ſyndone munda,[f] & poſuit illud in monumēto ſuo[g] nouo,[h] quod exciderat in petra, [i] & aduoluit ſaxum magnum[k] ad hoſtium monumenti, & abijt.[l] Erant autem ibi Maria Magdalenæ & altera Maria ſedentes contra ſepulchrum.

Altera autem die quæ eſt poſt Paraſceuem[n] conuenerunt principes ſacerdotum & phariſæi ad pylatum, dicentes. Domine recordati ſumus, quia ſeductor ille dixit adhuc viuēs, poſt tres dies reſurgam.[o] Iube ergo cuſtodiri ſepulchrum vſque in diē tertium, ne forte veniant diſcipuli eius, & furētur eū, & dicant plebi, ſurrexit à mortuis[p], & erit nouiſſim[9] error peior priore.[q] Ait illis Pylatus. Habetis cuſtodiam, ite, cuſtodite ſicut ſcitis,[r] illi autem abeuntes munierunt ſepulchrum[s] ſignantes lapidem cum cuſtodibus.

Poſtilla.

IN illo tépore. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis. Scitis &c. Poſtquã Euangeliſta in lectionibus ſuis Euangelicis declarauit perſonam mediatoris, & vlterius legé euangelicam ab eo datam ad inſtructioné hominis tráſgreſſoris. Hic conſequenter deſcribit ipſius mediatoris paſsionem, per quã ſolutũ eſt prætium noſtræ redemptionis. Et diuidiť in duas partes: q̃a primo oſtendiť maligna xp̃i cóprehenſio: p̃ explorationé iudæorum. Secundo eius iniuſta cõdemnatio per executionem gentilium ca. ſequéti. Prima diuidiť in quatuor partes: quia primo deſcribitur xp̃i venditio facta non ex eius ignorantia, ſed magis ex præſcientia & voluntate. Secundo ipſius venditi traditio, non ex diſplicentia, ſed ex charitate: ibi. Prima auté die azimorum. Tertio ipſius traditi cóprehenſio non ex ipſi⁹ impoténtia: ſed ex ſua mãſuetudine: ibi. Adhuc eo, loquente. Quarto cóprehenſi illuſio nõ ex eius iniuſtitia: ſed ex ei⁹ humilitate: ibi. Princeps aũt ſacerdotũ. Circa primum quatuor per ordinem ponuntur. Primum eſt ipſius véditionis prænunciatio. Secũdum venditionis conſultatio: ibi. Tunc cõgregati ſunt. Tertium venditionis occaſio: ibi. Cum auté eſſet Ieſus. Quartum venditionis modus & ordo: ibi. Tunc abijt vnus de duodecim &c. Circa primum conſiderandum quòd ea quæ prædicta ſunt capit. xxv. Chriſtus prædicauit feria. iij. ante paſsioné ſuã & eadem die prædixit diſcipulis ſuis paſsionem ſuam futurã poſt duos dies, ſicut poſtea fuit cõpletum. Ex quo patet quòd non fuit ex ignorãtia traditus: ſed ex ſua præſcientia & voluntate, vt dictum eſt. Et hoc eſt quod diciť. b (Scitis quia poſt biduum paſ. fiet). i. immolabať agnus paſchalis qui debebat immolari veſpere feria. v. à quo incipiebat ſolennitas ſequentis diei.

Ipſi⁹ mediatoris paſsionem.

Tp̃s ímolationis agni paſchalis.

c (Et filius hominis tra.) quia eadem nocte traditus eſt à iudæis. d (Vt crucifigatur) quia vlterius iudæi tradiderunt ipſum Pylato ad crucifigendum. e (Tunc congre.) Hic poniť ipſi⁹ venditionis conſultatio quæ facta eſt feria. iiij. ante paſsionem, & tunc Ieſus non venit in Hieruſalé ſicut fecerat alijs tribus diebus præcedentibus: ſed manſit in Bethania, vt daret iudæis locum tractandi liberius de morte ſua. Et hoc eſt quod dicitur hic (tunc). ſ. ſequenti die poſtquam dixit Ieſus apoſtolis verba præmiſſa.

f (Congregati ſunt principes ſacer.) qui conceperant erga Chriſtum rancorem & odium vt patet ex p̃miſsis. g (Et ſeniores populi) iſti erant iudices ordinarij de quibus ſupra dictũ eſt. xv. cap. in princi. h (In atrium principis ſacerd. qui dicebatur Cayphas.) Iſte eſt qui prius dederat iudæis conſilium de morte Chriſti, vt habeť Ioan. xj. c. i (Et conſilium fecerunt, vt Ieſum dolo tenerent & occiderent) prius eñ determinauerant ipſum interficere, ſed conſilium quærebant de modo faciendi qualiter poſſent facere occulte & ſine populi ſeditione. Et hoc eſt quod ſubditur. k (Dicebant autem non in die feſto). i. in ſolénitate paſchali imminente in p̃ximo, vt viſum eſt. l (Ne forte tumultus fieret in populo.) Multi enim propter ſolennitaté paſchę venerant in hieruſalem: & quia aliqui reputabant Ieſum verum Chriſtum. alij autem ſeducti à ſacerdotibus reputabant eum magum: & ideo ſi occideretur duráte ſolennitate paſchali, timebant periculoſam ſeditioné populi propter quod conſulebant mortem eius vſque poſt feſtum differri. Tamen iſtud conſilium poſtea mutauerunt quia inuenerũt oportunitatem capiendi per Iudam, vt habetur infra. m (Cum autem eſſet Ieſus in.) Hic ponitur venditionis chriſti occaſio. Iudas enim cupidus motus fuit ad Chriſti venditioné vt poſſet recuperare per hoc valorem vnguenti ſuper caput eius effuſi & hoc eſt quod dicitur.) Cum autem eſſet Ieſus in Bethania.) Iſtud fuit factum. vj. die ante paſſionem Chriſti, vt habetur. Ioan. xij. Sed hic recolitur à Matth. quia fuit occaſio venditionis Chriſti, vt dictum eſt iam. n (In domo Simonis leproſi). Iſte enim non erat leproſus: q̃a iam fuerat curatus à Chriſto, retinuerat tamé nomé leproſi: ſicut Matthęus poſt vocationem ad ſtatum apoſtolorum adhuc vocabatur publicanus: vt dictum eſt ſupra. x. ca. o (Acceſsit ad eum mulier.) Iſta fuit Maria ſoror Lazari: vt dicitur Ioan. ij. p (Habens alabaſtrum. i. vaſculũ factum de alabaſtro quod eſt gen⁹ marmoris candidi: quia tale vaſculum optime conſeruat vnguenta in terra illa. Et hoc eſt quod dicitur. q (Vnguenti prętioſi). i. contentiui vnguenti. Aduertendum tamen quòd vnguentũ hic vocatur lachryma fluens de arboribus quæ eſt multum prętioſa in terra illa: quia valet ad multa medicinalia. r (Et effudit ſuper caput ipſius.) Sicut effunditur aqua roſacea propter refrigerium & odorem. s (Recumbentis). i. reſidentis in menſa: q̃a faciebat magnũ feſtũ Chriſto & diſcipulis eius. Et Lazarus qui fuerat reſuſcitatus ab eo erat vnus de diſcumbentibus, ſicut habetur Ioã. xij. c. t (Videntes autem diſcipuli eius indignati ſunt.) Hic poniť plurale pro ſingulari ſecundũm cõmunem modum loquendi: quia quod vnus de aliqua ſocietate facit, tota ſocietas dicitur facere. Solus enim Iudas murmorauit, vt habetur expreſsius Ioã. xij. Vel ſi forte aliqui cum eo murmurauerunt fuerunt ab eo incitati. v (Dicentes vt quid perditio hec) putabat enim Iudas vnguentum perditum p̃pter hoc quod non habebat apud ſe prætium.

Timor iudæorum.

Véditionis xp̃i occaſio.

De Maria magdalena

De vnguento.

x (Potuit enim iſtud venundari multo.) Illud expreſsius ponitur Ioã. xij. c. vbi dicitur quòd poterat vendi pro. ccc. denarijs. y (Et dari pauperibus,) non dicebat Iudas vt compatiens pauperibus: vt habetur Ioannis duodecimo, ſed q̃a dolebat quòd vnguentum non fuerat ſibi traditum, vt eius prętium ſibi retineret & furaretur.

z (Sciens aũt Ieſus)cogitationẽ malignã iudę.
a (Ait illis. Quid moleſti eſtis huic mulieri).q.
d. ſine cauſa:cuius ratio ſubdit̃. b (Opus em̃
bonum operata eſt in me. Nam pauperes ſemp
ha.vobiſcum) q.d.ſemper poteſtis recuperare
ad faciendum illis eleemoſynam. c (Me autẽ
non ſemper habebitis)ſed contrariũ videt̃ Mat.
vlt.c.vbi dicit diſcipulis ſuis. Ecce vobiſcũ ſum
vſque ad cõſummationẽ ſeculi. Sed hoc intelli
gitur de eſſe cum hominibus per gratiã & etiã
ſacramentaliter in ſacramento altaris, ſed iſtis

Xp̃s magdalenã excuſat.

modis non poſſunt ſibi corporalia obſequia ad-
hiberi Sequitur. d (Mittens autem hæc vn-
guentum hoc in corpus meum ad ſepeliendum
me fecit).q.d.hoc facto præfigurauit ſepulturã
meam futuram de propinquo. Vnde Ioan.xij.
dicitur quòd præcepit partẽ vnguenti ad ſepul-
turam reſeruari. Vnde credendũ eſt quòd hæc
mulier hoc fecit edocta à ſpiritu ſancto: ſequit̃.
e (Amen dico vobis. Vbicũque prædicatũ fue-
rit hoc euangelium in toto mundo.) hoc eſt fa-
ctum huius mulieris pertinens ad euangelium
Chriſti. f (Dicetur & quòd hoc fecit in me-
moriam eius).i.ad laudem eius recitabit̃ tãquã
factum virtuoſum: & hoc patet adimpletum.

Vẽditionis xp̃i mod⁹.

g (Tunc abijt vnus)hic conſequenter deſcribit̃
venditionis xp̃i modus & ordo & primo quãtũ
ad tempus cum dicitur.(Tunc).i.feria.iiij.quã
do principes ſacerdotũ fuerunt cõgregati ad tra
ctandũ de morte xp̃i,vt dictũ eſt. Abijt vnus de
duodecim.i.ex principalibus diſcipulis chri-
ſti. h (Qui dicebat̃ Iudas ſcarioth.)hoc dicit̃
ad differentiã alterius iudę:qui fuit frater Iaco
bi minoris. Et notandũ quòd ſcarioth eſt nomẽ
ville de qua erat oriundus iudas proditor pro-
pter quod inde cognominabatur. i (Ad princi
pes ſacerdotum quos audierat eſſe congregatos
ad tractandum de morte xp̃i. k (Quid vultis
mihi dare & ego vobis eum tradam)occulte:ſci
licet ſine ſtrepitu ꝓpter quod mutauerũt conſi
liũ prædictũ. l (Et illi cõſtituerũt ei).i.ex pa
cto firmiter promiſerunt. m (Triginta argẽ-
teos)argẽteus omnis valebat decẽ nummos vſua
les,& per conſequens triginta argẽtei valebant
trecentis denarijs vſualibus,vt patet manifeſte
ſi multiplicetur triginta per decem,& ſic in ven
ditione Chriſti recuperauit valorem prędicti vn

Quid ſit argenteus.

guenti. n (Et exinde quærebat opportunitatẽ)
ſcilicet temporis & loci. o (Vt eum traderet)
ſcilicet occulte,quòd adimpleuit in nocte diei ſe-
quentis,vt infra patebit. p (Prima autem die
azimorum.) Hic cõſequenter deſcribitur ipſius
Chriſti venditi traditio vbi quatuor tanguntur,
quia primo præmittitur paſchale cõuiuium ad
proditoris reuocationẽ. Secundo inſtituitur eu
chariſtiæ ſacramentum ad fidelium refectionẽ.
ibi. Cœnantibus aũt. Tertio prædicitur diſcipu
lorum ſcandalum ad ipſorum prænunitionem:
ibi. Tunc dicit illis. Quarto ſubiungitur Chri-
ſti deſiderium ad noſtram redemptionem: ibi.
Tunc venit Ieſus.) Dicit ergo ſic. Prima autem
die azimorum.)dies iſta fuit feria.v.quæ erat vi
gilia paſchæ in qua immolabatur agnus paſcha
lis ad veſperam illius diei quæ erat dies.xiiij.pri
mi menſis:tunc tenebatur veſci panibus azimis
vſque ad veſperam.xx.primę diei eiuſdem mẽ-
ſis:vt habetur Exo.xij.e. aduertendum tamen
quòd Græci dicunt Chriſtum cœnaſſe cum di-
ſcipulis ante paſſionem ſuam.xiij.die primi mẽ
ſis:ita quòd anticipauit immolationem agni pa
ſchalis per vnam diem,quia prouidebat ſe paſ-
ſurum in craſtinum,quando debebat agnus im
molari ſecundum legem:hoc autem probant in
euangelio Ioan.xviij.vbi dicitur quòd iudęi du
centes Chriſtum ad Pylatum non intrauerunt
in prætorium,vt non contaminarentur ſed mã
ducarent paſcha. Ex quo concludunt quòd ea-
dem die paſſus eſt in qua immolabant agnũ pa-
ſchalem quæ eſt.xiiij.dies menſis primi, & per
conſequens die.xiij.cœnauit cum apoſtolis. Ex
quo vlterius concludũt quòd Chriſtus confecit
corpus ſuum in pane fermentato:quia iudæi nõ
veſcebantur azimis ante veſperam.xiiij.diei. Ex
quo vlterius in tantam inſaniam prorumpunt
quòd dicunt Mat. Mar. & Luc. falſum ſcripſiſ-
ſe,quia deſcribunt Chriſtum cœnaſſe cum apo
ſtolis prima die azimorum in qua agnus paſcha
lis immolabatur. Propter quod dicunt vlterius
quod Ioan. qui ſcripſit poſterior in hoc corre-
xit eos.xij.capit.dicens. Ante diem feſtum pa-
ſchę &c. vbi conſequenter agitur quomodo la-
uit pedes diſcipulorum ſuorum & in eadem no
cte traditus eſt. Sed iſta ſunt falſa & erronea. Di
cere enim quod in ſcriptura canonica ſit aliquid
falſum eſt erroneum, cum ſit tradita à ſpiritu-
ſancto:& iterum ſi concedant eſſe falſum in ali
quo loco:per conſequens non poteſt habere ali
quid firmitatis in alijs locis:vt arguit Auguſti.
in epiſtola ad Hierony. Item dicunt Chriſtum
confeciſſe in fermento, quod eſt contra Chryſ.
qui fuit doctor Græcus,qui dicit ſuper Matth.
Apertiſſime dominus demõſtrauit, quia à prin
cipio circunciſionis ſuæ vſque ad diem paſchæ
extremum nõ erat contrarius diuinarum legũ.
In lege autem præcipiebatur quòd carnes agni
paſchalis comederent in panibus azimis ergo
in illa cœna vltima qua confecit corpus ſuum
erant panes azimi. Et propter hoc bene ſcribit
Matt.qui ſcribit prima die azimorum &c. Quod
autem arguunt de Ioanne qui dicit quòd iudęi
non introierant prætorium ne impedirentur à
manducatione paſchæ. Dicẽdum quòd paſcha

Quo accipitur paſcha.

accipitur non pro agno paſchali,qui fuerat im-
molatus nocte præcedenti,ſed pro azimis pani-
bus quibus vtebantur ſeptem diebus:ad quorũ
comeſtionem requirebatur quòd homo eſſet
mundus. Ad ſecundum quod arguunt de euan
gelio Ioan.xiij. Ante diem feſtum &c. Dicen-
dum quòd quinta dies menſis primi illa erat
dies feſtiuitatis paſchalis,quæ tamen feſtiuitas
incipiebat à veſpere diei præcedentis,& ꝓpter
hoc illa eadem die incipiebant comedere panes

azimos in veſpere: vt patet ex prædictis. Ex hoc patet quòd Ioannes non contradicit alijs: ſed magis conuenit cum eis. Sequitur.
q (Vbi vis paremus tibi comedere paſcha.) id eſt agnum paſchalem. r (At Ieſus dixit ite in ciuitatem ad quendam.) Mattheus hic loquitur

Cōſtitutio ſacramēti.

generaliter: quia Chriſtus non expreſsit illius nomen ad quē debebāt ire: tū dedit illis ſignū per quod poterāt eū determinate cognoſcere: ſecundùm quòd habetur Mat. xiiij. vbi dicitur. Occurret vobis homo lagenam aquę baiulans, ſequimini eum: & quocunque introierit dicite domino dom⁹ &c. s (Tempus meum). ſ. patiendi. t (Prope eſt, apud te facio paſcha cum diſcipulis meis) .q.d. prouide mihi de loco & cibo. Vnde creditur quòd ille erat diſcipulus Chriſti occultus tamen. Patet etiam quod xp̄s pauper erat, quòd nec domicilium habebat, nec vnde poſſet cibum paſchalem emere. Sequitur. v (Veſpere autem facto) quia illa erat hora comedendi agnum paſchalem. x (Diſcumbebat cum duodecim diſcipulis ſuis.) Ex quo patet ꝙ quantum erat in ſe reuocabat ꝓditorem primo amore cum eſſet vnus ex duodecim: & tamen illum non repulit à conuiuio agni paſchalis: licet eius ꝓditio non lateret eum. y (Et edentibus illis.) Hic ſecundo reuocat proditorem dolorem prædicando coram eo paſsionem ſuam quæ debebat eſſe diſcipulis ſuis pœna doloris. Et hoc eſt quod dicitur. z (Amen dico vobis: quia vnus veſtrum). i. duodecim diſcipulorū principalium. a (Me traditurus eſt.) Et

Xp̄s reuocat Iudam.

contriſtati valde.) non ſolum ꝓpter mortē magiſtri ſui futuram contriſtati ſunt: ſed quia quilibet timebat de ſe ne eſſet ille qui deberet eū tradere. Propter quod. b (Cœperunt ſinguli dicere. Nunquid ego ſum domine: quia quilibet debet ſibi timere de peccato futuro quantumcunque ſit ſanctus. c (At ille reſpondens ait. Qui intingit mecum &c.) Per hoc nō poterant perpendere quis eſſet determinate: quia omnes comedebant in eodem vaſe in quo erant carnes agni paſchalis poſitæ. d (Fili⁹ quidē hominis vadit) ad paſsionē. ſ. e (Sicut ſcriptū eſt de illo). Eſa. liij. c. vbi dicitur ſic. tamquā ouis ad occiſionem ducetur. & Dañ. ix. poſt hebdomadas. lxxij occidetur Chriſtus, & in pluribus alijs locis ſimile habetur. f (Vę autem.) Hic

Reuocat timore.

tertio reuocat proditorem timore, prædicando ei pœnam damnationis ſuæ, dicens. (Væ autem homini illi per quem filius hominis tradetur. Bonum erat ei ſi natus non fuiſſet &c.) Minus enim malum hic accipitur pro bono: minus autem malum eſt non eſſe ſimpliciter quàm eſſe damnatum: quia ſi non ſit minus malum ratione pœnæ adiunctæ. quæ non priuet totum eſſe creatum: minus tamen malum eſt ratione culpæ mortalis quæ inſeparabiliter adhęret damnatis & ipſa non ſolum priuat quoddā eſſe creatum ſicut pœna: ſed etiam priuat bonum infinitum. i. diuinum: ꝓpter quod eſſe miſerum miſeria culpę mortalis ęternaliter, hoc eſt peius quā ſit non eſſe ſimpliciter. g (Reſpondens autem Iudas.) Hic quarto reuocat ꝓditorem pudore: quia illi oſtendit ſe ꝓditionē cognoſcere: & hoc eſt qđ diciť. Reſpōdens aūt Iudas qui tradidit eum, dixi. Nunquid ego ſum Rabbi.) Si enim Iudas alijs de hoc quærentib⁹ tacuiſſet reddidiſſet ſe alijs ſuſpectū. h (Ait illi. Tu dixiſti.) & in hoc delictū ſuū alijs non publicauit: ſed conſcientiæ Iudæ hoc ſignificauit ſe eius delictum

Reuocat pudore.

ſcire: poterat enim per hoc verbū mentē Iudæ ſic mouere qđ alios latebat. i (Cœnantibus.) Hic inſtituitur euchariſtiæ ſacramentū ad dominicæ paſsionis recordationem: & diuiditur in tres partes: qa primo deſcribiť hui⁹ ſacramēti inſtitutio. Secundo prædicať immortalis vitæ inchoatio: ibi. Dico aūt vobis. Tertio pro vtroque reddiť gratiarū actio: ibi. Et hymno dicto. Circa primū aduertendū qđ iſtud ſacramentū ſub duplici ſpecie inſtitutū eſt. ſ. panis & vini: qa panis conuertiť in Chriſti corpus, & vinum

Quare iſti tuiť ſacrm.

in ſanguinem: & iſte cōuerſiones fiūt ſeparatim qa xp̄i ſanguis fuit ſeparatus à corpore vel à carne in paſsione: hoc aūt ſacramentū, vt dictū eſt inſtitutū eſt quaſi quoddā memoriale illi⁹ paſſionis: & ideo conſecratio carnis & ſanguinis fit ſub ſpeciebus diſtinctis. Conſiderandū eſt etiā qđ ſub vtraque ſpecie eſt totus Chriſtus: qa ſub ſpecie panis eſt totū corpus ex vi conuerſionis vel ſacramenti: ſanguis aūt & aīa & diuinitas ſunt ibi ex concomitantia naturali & inſeparabili. Similiter ſub ſpecie vini ſanguis tantum eſt ibi ex vi ſacramenti: cætera aūt ex concomitantia, vt diffuſius tractať. iiij. ſenten. Dicit ergo. (Cęnantibus aūt illis). i. poſtquam comederāt carnes agni paſchalis anteqnā ſurgerēt de cęna. k (Accepit Ieſus panem.) quia vbi terminatur figura: ibi debet incipere veritas, agnus aūt paſchalis erat figura huius ſacramenti: & ideo inſtitutū eſt per comeſtionem agni. l (Et benedixit) in hoc dedit nobis exemplū, vt ante ſumptionem huius ſacramenti debet mens eleuari in Deum. m (Ac fregit deditq̄ue diſcipulis ſuis.) inter quos erat Iudas, vt dicunt ſancti cōmuniter, licet Hilarius dicat contrarium. Ratio aūt quare Chriſtus dedit ei corp⁹ ſuum fuit, quia peccatum eius erat alijs diſcipulis occultū, & propter hoc in eccleſia obſeruatur quòd peccatori occulto euchariſtia non negetur. n (Et ait. Accipite & comedite, hoc eſt corpus meū.) Si enim verbum Chriſti tantæ eſt virtutis quòd fecit de nihilo omnem creaturam, non eſt mirū ſi vnam creaturam conuertit in aliam. o (Et accipiens calicem.) ſeparatim conſecrabat ſanguinem à corpore ratione prædicta. p (Gratias agit.) eadem ratione ſicut in conſecratione corporis dictum eſt. ſequitur. q (Hic eſt enim ſang. me. no. teſtamenti.) id eſt ad confirmationem noui teſtamenti: quia ſicut vetus teſtamentum confirmatum eſt in ſanguine animalium immolatorum: vt habetur Exo. xxiiij. capitu. ita

Quare xp̄s dedit corp⁹ Iudę.

nonum teſtamentū ſanguine Chriſti confirma
tum eſt. In quo apparet excellentia noni teſta-
menti reſpectu veteris, vt arguit apoſtolus ad
Heb.ix.c. r (Qui pro multis effundetur in
remiſsionem peccatorum.) dicit autē pro mul-
tis: quia ſanguis pro omnibus effuſus fuit quā-
tum ad ſufficientiam: quantum autem ad effi-
caciam nō fuit effuſus pro omnibus. s (Dico
autem.) Hic conſequenter prædicitur æternæ
vitæ inchoatio: qa perceptio huius ſacramenti
dat vitā æternam ſecundùm quòd dicit ſalua-
tor. Ioan. vj.c. Qui manducat meam carnem &
bibit meum ſanguinem habet vitam æternam:
dicit ergo. Dico autem vobis: non bibam amo-
do, hoc eſt ab hora qua iſtituit hoc ſacrm. t (De
hoc geni. vitis.) Hoc eſt de vino qđ gnāt in vite.
v (Vſque in diē illum cùm illud bibā vobiſcū
nouum).i. nouo modo: hoc fuit impletū quan-
do poſt reſurrectionem ſuam comedit & bibit
cum apoſtolis ad declarationē ſuæ reſurrectio-
nis: vt habetur Luc. vlt. & tunc bibit nouo mo-
do quia corpus ſuum non erat tunc paſsibile &
mortale: ſed glorioſum non indigens cibo vel
potu, ſed ſolum comedit ad declarationem ver-
itatem ſuæ reſurrectionis, vt dictum eſt. x (In
regno patris mei).i. ego tunc exiſtens in regno
patris mei bibam tunc vobiſcum modo pdicto.
Licet enim Chriſtus fuerit beatus ex parte ani
mæ ab inſtanti ſuæ conceptionis: ex parte tamē
corporis erat viator & paſsibilis añ reſurrectio

Grarū actio de pdictis.

nem ſuam: ſed completa reſurrectione fuit bea
tus in anima & corpore. y (Et hymno dicto.)
Hic conſequenter ponitur pro prædictis gratia
rum actio. Dicit ergo. (Et hymno).i. cantico
diuinæ laudis. z (Dicto) pro ſacramenti in-
ſtitutione & noua vitæ denuntiatione, ſcili-
cet in loco vbi iſta erant facta. a (Exierunt in
montem oliueti.) hoc eſt verſus montem oliue
ti, quia locus ad quem Chriſtus exijt, & in quo
fuit captus erat ſitus in pede montis oliueti, vt
dictum eſt. b (Tunc dicit illis Ieſus.) Hic pdi
citur ſcandalum diſcipulorum ad eorū præmo
nitionē & primo prædicitur in generali reſpe-
ctu omnium. Secundo in ſpeciali reſpectu Pe-
tri: ibi reſpondens. Dicit igitur. c (Omnes vos
ſcan. patie.) ruinam .i. peccatum. d (In me. ſ.
recedentes à me propter timorem humanum.
e (In iſta nocte.) futura enim contingētia pdi-
cit eis certitudinaliter & determinato tempo-
re, vt cognoſcāt ipſum eſſe Deum qui pōt talia
cognoſcere propria virtute. f (Scriptū eſt). Za
cha. xiij c. g (Percutiam paſtorem).i. chriſtū.
h (Et diſpergentur oues gregis).i. diſcipuli ex
timore fugientes: aduertendum tamen qđ Za-
cha. xiij. c. mutantur verba, licet ſit eadem ſen-
tentia: quia ibi ponitur pphetia ac ſi ppheta lo
quatur ad dñm dicens. Percute paſtorem &c.
Hic autē ponitur ac ſi dominus loquatur dicēs:
percutiam paſtorem &c. quia idem eſt verbum
dñi & pphetæ, licet diuerſimode: quia ipſi⁹ dñi
principaliter & ipſius pphetæ inſtrumentaliter

i (Poſtquā aūt reſurrexero.) Hoc addit ad cō-
ſolationem eorū, vt qui audita eius morte erāt
deſolati, audita eius futura reſurrectione eſſent
aliqualiter conſolati. k (Præcedam vos in ga
lilæam) non ſolum promittit eis viſionem
ſuam in beatitudine in loco multum diſtāti: ſed
in ppinqua regione.i. in galilæa. l (Reſpon-
dens aūt.) Hic ſpecialiter pdicit ſcandalum Pe — Prędicit ſcandalum Petri.
tri. (Reſpondens aūt Petrus) quia erat cæteris
feruentior. m (Ait illi. Et ſi omnes ſcandaliza
ti fuerint in te &c.) In hoc non mentiebaī: quia
ſic habebat in mēte, ſed pſumptuoſe loquebaī
non conſiderans debilitatē fragilitatis ſuæ pro-
pter quod grauius cæteris permiſſus eſt cadere:
& iterum quia futurus erat paſtor eccleſiæ: vt
ex ſuo caſu ſciret alijs condeſcendere. n (Ait
illi Ieſus. Amen dico tibi &c.) quia antequam
gallus cantet ter me negabis. Mar. xiiij. dicitur — De negationib⁹ Petri.
expreſsius. Antequam gallus bis vocē dederit,
ter me es negaturus. Aug. lib. de concordia euā
geliſtarum dicit quòd tertia negatio Petri fuit
inchoata etiam ante primum cantum galli: an-
tequam tamen eſſet conſummata gallus canta- — Negatio petri poſt pdicationē xpī ſimplr erat cōtingēs de tur. cre. i. q. ſup euāge.
uerat: quia negatio ſecundùm totalitatē ſuā ac-
cepta habet aliquē tractū tēporis. In hoc enim
includiī verbū illorū qui dicebant Petro. Tu ex
illis es: & argumentū qđ adducebant ex loque-
la eius & negatio Petri ſequens. Et ſic patet qđ
bene potuit inchoari illa negatio antequam gal
lus primo cantaret, & poſt terminari. Mat. ergo
Lucas & Ioan. qui dicūt Petrū ter negaſſe xpm — Xpi deſiderium.
ad primū gallicantū: loquunī habendo reſpectū
ad negationis inchoationem. Mar. aūt qui dicit
tertiam negationem Petri eſſe poſt primum gal
li cantum, & ante ſecundum loquitur habendo
reſpectum ad negationis conſummationem.
o (Ait illi Petrus. Etiam ſi oportuerit &c.) Pe
trus & alij diſcipuli hoc dicendo non dixerunt
mendacium, quia ſic cogitabant fore: dixerunt
tamen falſum, quia cōtrarium accidit. p (Tūc
venit Ieſus.) Hic conſequenter oſtendit chriſti
deſiderium ad noſtram redemptionem qđ oſtē
dit tripliciter. Primo anxiando. Secundo oran-
do: ibi & progreſſus puſillum. Tertio prodito-
ri occurrendo ibi. Ecce appropinquabit. Circa
primum aduertēdum, quòd anxietas animi eſt
paſsio cauſata ex apprehenſione magni mali de
proximo imminentis impoſsibilis ad euadēdū.
Chriſtus autem videbat mortem acerbiſsimam
ſibi de proximo imminentem & non euaſibilē,
quia ſciebat hoc eſſe determinatum à Deo pa-
tre cuius determinationem nō poterat declina-
re: cum nō poſſet peccare, iſta tamen neceſsitas
libertatē arbitrij non tollebat, ergo ex tali mor
te ſic iminēte xpus habebat materiā maximæ an
xietatis. Item pars ſenſitiua non alleuiabatur
ex tali anxietate ex contemplatione diuinæ eſ-
ſentiæ, ſeu promptitudine voluntatis, quæ erat
in ſuperiori parte animæ, quia diuina virtute fie
bat, vt ex ſuperiori parte animæ non fieret in-
fluentia in inferiorem, vt ſic eſſet ibi dolor par-

tis ſenſitiuę maxime ad noſtram redemptionē. Ex quo ergo ex tali anxietate Chriſtus non fugiebat. ſed magis venit ad locum vbi proditorem venturum ſciebat, oſtendit deſiderium ad noſtram redemptionem. Et hoc eſt quod dicit. (Tunc venit Ieſus cum illis) i.diſcipulis ſuis. q (In villam quæ dicitur gethſemani.) illa em̄ villa erat in pede montis oliueti:& propter hoc dicitur Luc.xxij.quòd venit in montem oliuarum. In fine enim illius villæ erat quidam ort⁹ contemplationi aptus,& illuc intrauit Ieſus,vt Ioan.xviij.c.& eſt vltra torrentem cedron : vt dicitur ibidem:quia vallis Ioſaphat eſt interme dia inter montem oliueti & ciuitatem hieruſalem. Torrens aūt cedron currit per medium illius vallis. Et ſic patet quod Euangeliſtæ concordant de loco,licet ipſum diuerſimode nominent. r (Et dixit diſcipu.ſuis. Sedete hic &c.) Hoc dicit octo apoſtolis:quia Iudas nō erat ibi: & tres ſecū duxit. Vnde ſequitur. s (Et aſſum pto Petro & duobus filijs Zebedæi.) Iſti enim tres erant magis familiares ipſi Chriſto, & ad eius ſecreta magis admittēbantur quàm alij:rō tacta eſt ſupra.xviij.c. t (Cœpit contriſtari & mœſtus eſſe.) hoc fuit ad oſtendendum veritatem humanæ naturę,& quod iſta triſtitia fuerit maxima , ſubditur. v (Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem.)& poteſt ly vſque accipi dupliciter. Vno modo intenſiue, quia tantum intenſa erat quantum poterat eſſe , vt viſum eſt. Alio modo extenſiue quia durauit vſque ad horam mortis. x (Suſtinete hic & vigilate mecum.) tamquam amici ſpeciales,qui debent in anguſtijs amici aſsiſtere. y (Et progreſſus.) Hic oſtenditur Chriſti deſiderium ad noſtram redemptionem , quia per orationem offerebat ſpiritum Deo patri pro nobis,quæ quidem oratio oſtenditur perfecta:quia ſolitaria cum dicitur,& progreſſus puſillum recedens aliquantulum à prædictis tribus apoſtolis,quia oratio eſt eleuatio mentis in Deum:quod melius fit quādo hō eſt ſequeſtrat⁹ ab alijs. Secundo qa humilis,quod notatur cum dicitur. z (Procidit in faciem ſuam.) Tertio quia deuota,cum dicitur. a (Pater mi.) Quarto quia recta: qa noluit ire contra prędeſtinationem diuinam cum dicitur. b (Si poſsibile eſt tranſeat à me &c.) ſed voluntatem ſuam ſupponit voluntati diuinæ,dicens. c (Verùtamen non ſicut ego vo. ſed ſicut tu.) Quinto charitatiua:quia in agonia mortis poſitus dupliciter ſuos diſcipulos viſitabat. Vnde ſequitur. d (Et venit ad diſcipulos ſuos &c.& dixit Petro ſic &c.) q.d.non tantum feruorē facto quàm verbo oſtendis. Sequitur. e (Vigilate & orate vt non intretis in tentationem.i.vt non ſuperemini à tentatione de proximo imminente,ſicut fuerunt poſtea ſuperati. f (Spiritus quidem promptus eſt.) ad dicendum.ſ. qđ eſtis parati pro me mori. vt patet ex præcedentibus. g (Caro aūt infir.) ad ſuſtinendū imminētem tentationē. Hoc aūt dicit xp̄s,qa apoſtoli dixe-

Orõ xp̄i in orto.

rūt ex magno ſpiritu prius mortem ſubire quā ipſum negare cuius tamē contrariū fecerūt impulſu carnali. h (Iterū ſecundo abijt & orauit &c.) vbi iterat orationē oſtēdens qđ oratio debet eſſe cōtinua. Similiter iterat viſionē diſcipulorū ſuorū:qa opera charitatis debēt eſſe cōtinuata orationi. i (Et relictis illis iterum abijt & orauit &c.) Ter orationē replicat,ſicut ter fuerat tentatus,vt ſupra patuit.iiij.c.vt liberet nos primo à malis p̄teritis per veniā, ſecūdo à præſentibus per tutelā. tertio à futuris per cautelā. k (Tunc venit ad diſci.ſuos.) ter diſcipulos viſitat, ſicut ter orat ratione dicta. l (Et dixit illis.) quaſi compatiens eis p̄pter tentationem eis de p̄ximo imminentem. m (Dormite iam & requie.) quaſi diceret parum poteritis hoc facere. n (Ecce appropin.) Hic tertio oſtenditur Chriſti deſiderium ad noſtram redemptionem:quia non ſolum proditorem cum turba venientem expectauit,ſed etiam occurrit eis,vt habet Ioā. xviij.c.& hoc eſt quod dicit. Ecce appropin. hora :poſtq̄ em̄ dixerat diſcipulis ſuis dormite iā, & requieſcite,vt prædictum eſt,dimiſit eos aliquantulum quieſcere. Poſtea cum ſciebat Iudā appropinquantem dixit eis. Sufficit vt habetur Mar.xiiij. Et tunc euigilauit eos di. Ecce appropinquabit ho.&c. o (Surgite eamus.) obuiam Iudæ ſcilicet proditori. p (Adhuc eo loquente.) Hæc eſt tertia pars principalis huius capit. vbi deſcribitur ipſi[us] traditi comprehenſio. Vbi tria deſcribuntur per ordinem. Primū eſt ipſius Iudæ fraudulentia. Secundum eſt domini noſtri Ieſu Chriſti patientia:ibi. Ecce vnus. Tertium diſcipulorum ignauia:ibi Tūc diſcip. Circa primum dicitur ſic. (Adhuc eo loquente.) ſcilicet Chriſto cum diſcipu.ſuis. q (Ecce Iu.vnus de duo.) i.de principalibus Chriſti diſcipulis. r (Venit & cum eo turba multa &c.) Talem autem turbam adducit.ne forte alij credentes in Chriſtum ipſum vellent eripere. Sequitur. s (Qui autem tradi.eum dedit eis ſignum &c.) Hoc autem fecit de loco xp̄i caperent Iaco. minorem qui erat ſimilis Chriſto in facie p̄pter quòd dicebatur ſpecialiter frater domini ſequi. t (Et oſculatus eſt eum) in quo apparet maxima xp̄i manſuetudo: qui nō negauit oſculum p̄ditori ſuo. v (Dixitque illi Ieſus.amice ad quid ve.) q.d.tu oſtendis amicitiā ſigno , & agis p̄ditionem de facto qđ patet ex hoc quod ſequitur x (Tunc acceſſerunt.) illi.ſ. qui erant in comitatiua Iudæ. y (Et manus iniecerunt in Ieſum.) violentas quantum erat ex parte ipſorum. z (Et tenuerunt eum.) quādo eīs voluit tentus eſt & non ante. a (Et ecce vnus.) Hic deſcribiť ipſius patientia & hoc dupliciter. Primo facto, Secundo verbo ibi in illa hora ſuos. Patientia autem ipſo facto oſtendiť in hoc quòd diſcipulos prohibuit à defenſione eius,& hoc eſt quod dicitur. (Et eccce vnus ex his qui erant cum Ieſu.) Iſte fuit Petrus vt habetur Ioannis. xviij. b (Extendens ma. exe-

Xp̄i deſiderium.

Tertia ps principalis.

Diuiſio tertię partis.

Quare Iudas dedit ſignum.

Xp̄i patientia.

mit gla.ſuum)habebant enim duos gladios : vt habetur Luc.xij.c.Quos credo fuiſſe duos coltellos magnos quibus vſi fuerunt in deciſione agni paſchalis. c (Et percutiens ſeruum &c.) quem tamen ſanauit Chriſtus tactu ſuo:vt habetur Luc.xxij.& in hoc adimpleuit Chriſtus qd prædixerat Mat.v.c.Benefacite his qui oderũt vos. d (Tunc ait illi Ieſus. Conuerte gladium tuũ in locum ſuum)phibendo defenſionem armorum.Et ad hoc inducit multiplicem rationem. Prima ratio tangitᷣ:ibi. e (Omnes eñ qui acceperint gladium , gladio peribunt.) Gladium eñ accipit qui eo vtitur ad vindictam ppria auctoritate,& hoc eſt illicitum.Gladio autem vtitur ſibi tradito,qui eo vtitur ad punitionem malorum zelo iuſtitię,ſicut princeps auctoritatem habet à Deo,quia in hoc princeps miniſter Dei eſt,vt dicit Paulus Apoſtolus. Et ſimiliter miniſtri ad hoc à principibus conſtituti. Secũdam rationem aſsignat cũ dicit. f (An putas quia non poſſum &c.)q.d.per aliam viam poſſem euadere ſi vellem. g (Et exhibebit mihi modo pluſquam duodecim legiones Angelorum.) Legio autem vna continet ſex milia ſexcentos ſexaginta ſex. Aduertendum tamen qd Chriſtus nõ dixit hæc ppter hoc quòd indigeret auxilio Angelorum:ſed magis ecõuerſo ipſi indigent ſuo auxilio,ſed vt oſtendat quòd pluribus modis poterat euadere. Tertiam ratioñe aſsignat cum dicit. h (Quomodo ergo implebuntur ſcripturæ.)Scripturæ enim diuinitus reuelatæ loquuntur expreſſe de paſsione Chriſti: vt patet Eſa.liij.c.& Dañ.ix.& in pluribꝰ alijs locis quæ non implerentur:niſi Chriſtus pateretur:quod eſt inconueniens,cum ſint deriuatæ à prima veritate. Propter qd ſubditur. i (Quia ſic oportet fieri.)quia ex quo aliquid eſt ſecuodũm prædeſtinationem à Deo prædictum oportet illud impleri:ibi enim eſt neceſsitas cõſequẽtiæ,non tamen cõſequẽtis:quia diuina præordinatio non tollit contingentiam à rebus. k (In illa hora.) Hic oſtenditur Chriſti patientia verbo:quia non impatienter:ſed rationabiliter allocutus eſt turbam ipſum comprehendentem.

Xp̃i patientia verbo oñditur.

l (Tamquam ad latroñe exiſtis &c.) q.d.ſine cauſa feciſtis hoc,cuius ratioñe aſsignat dicens. m (Quotidie.)i.frequenter. o (Apud vos), i.in loco in quo habetis poteſtatẽ. o (Sedebã) pacifice & ſine armis.q.d.tunc potuiſtis me cõprehẽdere.Seqoitur. p (Hoc autem to.fa.eſt) quia ſcriptum erat de eo,qood tractaretur ſicot malefactor:& latro. Eſa.liij.c.Cum ſceleratis reputatus eſt. q (Tunc diſcipuli.)hic deſcribitur diſcipulorum Chriſti ignauia: primo autem in generali,cum dicitur.Tunc diſcipuli omoes relicto eo.id eſt,Chriſto magiſtro ſuo . r (Fogerunt.)Timore perterriti,& dimiſerũt magiſtrũ ſuum.ſicut latronem deduci. Propter quod ſequitur. s (At illi tenentes Ieſum duxerũt ad Caypham primum)ſicot primo fuerat ductus ad Anoam:vt dicitur Ioan.xiij.c.tameu Matt. de hoc nou facit mentionem:quia non fuit ibi ductus,niſi propter quãdam reuereotiam: quia erat ſocer Cayphæ:vt ibidem dicitur. t (Vbi ſcri.)id eſt legiſperiti. v (Et ſeniores populi.) id eſt iudices ordinarij,vt ſupra viſum eſt.c.xv. x (Conuenerant.)ad examinandum & iudicandum Chriſtum. y (Petrus autem.) Hic ponitur ignauia Petri in ſpeciali, cum dicitur. z (Sequebatur eum à longe) quia timebat ne perciperetur eius eſſe diſcipulus:ſequitᷣ. a (Et ingreſſus intro.)Qualiter autem ingreſſus fuerit dicitur Io.xviij.ſ.per impetrationem alteriꝰ diſcipuli qui erat notus pontifici. b (Vt videret finem.) Licet autem non auderet Chriſtom confiteri ſeu defendere , tamen volebat videre quid finaliter fieret de eo. c (Principes.) Hęc eſt quarta pars principalis huius cap.in qua deſcribitᷣ ipſius chriſti apprehenſi illuſio:vbi quatuor tanguntur per ordinem. Primum eſt eius accuſatio maligna per falſos teſtes . Secundùm accuſati iniuſta condemnatio per malos iudices ibi,& ſorgens.Tertium condemnati vituperatio per malignos apparitores:ibi.Tunc expuerũt.Quartum Petri negatio per tres vices:ibi. (Petrus autem ſedebat.) Circa primum dicitur ſic. Principes autem ſacerdo.& omoe cõcilium quærebant fal.teſti.coutra Ieſum : quia verum non poterant inuenire. d (Vt eum morti traderent)per Pylatum præſidem quia ipſi nõ habebant aliam iuſtitiam. e (Et nõ inuenerũt.) vnde poſſent eum accuſare tamquam dignom morte coram Pylato. f (Cum multi falſi teſtes acceſsiſſent.)ad id quod dictum eſt procurandum. g (Nouiſsime aotem venerunt duo falſi teſtes &c.)Sed quæritur quomodo iſti dicuntur falſi teſtes:quia Ioan.ij.capi.ſcribitur:quòd Chriſtus dixit iodæis.Soluite templum: hoc & in tribus diebus excitabo illud : quod videtur idem eſſe cum eo quod hic dicitur . Dicendum quòd illa verba quæ dixit Chriſtus Ioan.ij.cap. intelliguntur de templo corporis ſui:vt ibidem dicitur. Et hoc ſonant verba ibidem poſita:quia dixit ibi.Soluite templum hoc non præcipiendo eis ſed prædicendo eis quid eſſent facturi diſſoluendo corpus eius quod erat templum ſpirituale Dei. Vnde ſenſus eſt.Soloite,id eſt ſoluetis corpꝰ meũ per mortẽ quã mihi ioferetis. Vnde ſequitur ibidem & in tribus diebus excitabo illud. Excitare enim eſt à ſomoo mortis reuocare quod non competit templo materiali:ſed tẽplo ſpirituali,ſcilicet ſuo corpori. Iſti autem teſtes loquebantur acſi de templo materiali Chriſtos intellexiſſet,cum dicebat in tribus diebus reædificabo illud quia reædificare proprie reſpicit templom materiale.Item non dicit deſtruã vel poſſum deſtruere,vt ipſi imponunt, ſed dicit. Soluite,id eſt ſoluetis mortem mihi inferendo prædicens mortem ſuam & reſurrectionem vt patet ex prædictis:& ſic patet quòd iſti teſtes mutauerunt verba eius & ſententiam in quo apparet falſitas eorum,dato etiam quòd bene re-

Quare xp̃s dicit Petro conuerte &c.

Diſcipľi fugientes pp timorẽ pec cauerunt mortaliter qa i iſto caſu erat ſuſcipienda mors & p xp̃o ſuſtinẽdã.Car. de tur. ſup euange.

Qõ de falſis teſtibꝰ.

Qũo iſti teſtes loq̃bantur.

petiſſent verba eius & ſententiam: tamẽ poſſunt dici falſi teſtes alia ratione, ſcilicet ex falſa intẽtione: quia intendebãt procurare mortem innocentis. h (Et ſurgens.) Hic conſequenter oſtẽditur qualiter Chriſtus condemnat⁹ eſt per malos iudices: dicit ergo ſic. Et ſurgens princeps ſacerdotum. Ex impatientia ſurrexit de tribunali: quia non inueniebat vnde poſſet Chriſtus iuſte condemnari. i (Ait illi nihil reſpõdes &c.) quia eã quæ contra Chriſtum dicebantur erãt, & falſa & reſponſione indigna: ideo nolebat reſpondere. Item quia volebat adimplere illud quod de ipſo ſcriptum erat. Eſa.liij. cap. Quaſi agn⁹ coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperuit os ſuum. ſequitur. k (Adiuro te per Deũ viuũ.) Ad hoc autem reſpondet Chriſtus propter reuerentiam diuini nominis inuocati, dicens. l (Tu dixiſti.) ſupple veritatem quod patet ex ſequentibus. m (Verumtamen dico vobis amodo videbitis filiũ hominis ſedentem à dexteris virtu. Dei.) quia in iudicio extremo ſic videbitur ab illis qui eum iniuſte condemnauerunt. Dicit igitur amodo: quia à tẽpore paſſionis eum vlterius non viderunt. n (Tunc princeps ſacerd. ſcidit veſti. ſua.) Iſte enim erat mos Iudæorum ſcindere veſtimenta in ſignum doloris, quando audiebant blaſphemiam diuini nominis: hoc autem imponebant principes ſacerdotum Chriſto propter quod ſubditur. o (Blaſphemauit.) Propter quod ipſe & alij aſſiſtentes iudicauerunt eum dignum morte, cũ tamen diceret veritatem: vt patet multipliciter ex prædictis in hoc euange. p (Et expuerũt.) Hic conſequenter oſtenditur qualiter Chriſtus fuit turpiter vituperatus per malignos apparitores & hoc dupliciter. Primo facto, cum dicitur expuerunt in faciem ei⁹ tamquam in hominem peſtiferum & dignum morte. Mos enim erat Iudæorum ſuper tales conſpuere in cõtemptum. q (Et colaphis eum ceciderunt.) ſine cauſa percutiendo & vituperando eum. Secundo verbo, dicẽtes. r (Prophetiza nobis &c.) quaſi dicerent tu es falſus propheta. s (Petr⁹ verò.) Hic oſtenditur qualiter Chriſtus fuit negatus à ſuo diſcipulo per tres vices. Primo ſimplici verbo. Secundo cum iuramento. Tertio per deteſtationem cum iuramento, id eſt per execrationem quod eſt quando aliquis non ſolum iurat per Deum: ſed etiam imprecatur ſibimet aliquod malum niſi id quod dicit ſit verum: dicit igitur. (Petrus ſedebat foris in atrio.) Nõ enim Petrus erat ſimpliciter extra domum vt iam dictum eſt: ſed erat extra locum vbi Chriſtus illudebatur in quodam atrio in quo erat ignis accenſus in medio ſecundũm quod dicitur Lucæ.xxij. t (Et acceſsit ad eum vna ancilla) de iſtis negationibus Petri videntur euangeliſtæ diuerſimode ſcribere maxime de ſecunda & tertia, quia de ſecunda dicitur hic quòd fuit ad vocem ancillæ. Lucas autem dicit, quòd fuit ad vocem hominis. Ioan. autem dicit quod fuit

Chriſti à Petro negatio.

Diuerſæ opiniones de negatione Chriſti.

ad vocem plurium. Similiter de tertia dicit Ioannes quòd fuit ad vocem vnius qui erat cognatus illius cuius Petrus abſcidit auriculam. Matthæus autẽ dicit qđ fuit ad vocem illorũ qui aſtabant. Dicendũ igiĩ qđ principalis intentio euangeliſtarũ erat negationem trinam Petri exprimere, & in hoc cõueniũt omnes euãgeliſtæ. Exprimere aũt perſonas accuſantes Petrũ non erat principalis intentio eorũ ſed tantũ ex accidenti non tamen contrariantĩ in hoc qa veroſiſe eſt qđ multi ad illa verba concurrebãt circa Petrum: & conſimilia verba proferebant ipſum accuſando. Et ſic vnus Euangeliſta vnã perſonã notat, alius aliam, vnam vel plures, nec eſt ibi falſitas ratione dicta. Videtur aũt ſecundũm veritatem hiſtoriæ qđ prima negatio ſit facta ad vocem hoſtiariæ principaliter. Secunda ad vocem illorũ qui ſtabant ad ignem: fuerũt tamen excitati ab illa ancilla, propter quòd Matthæus illam exprimit hic & de alijs tacet. Qđ aũt hic dicĩ, quòd facta eſt Petro exeunte ianuam, intelligendum eſt ſic, id eſt ſe diſponẽte ad exitum: qa adhuc erat prope ignem, vt dicit Ioan. ſed timens ne perciperetĩ volebat exire. Tertia autem negatio facta eſt multis eum accuſantibus, inter quos principalis erat cognat⁹ illius cuius dexteram abſcidit Petrus auriculã, propter qđ exprimit illũ Ioannes, de alijs tacẽdo. His dictis patet litera vſque ad illum locũ. v (Nam & loquela tua manifeſtum te facit.) Licet enim lingua hebraica ſit vna, tamẽ aliquo modo variabatĩ ſecundũm diuerſitatem prouinciarũ: & ideo illi de galilæa aliter loquebantur aliquo modo quàm illi qui erant de hieruſalem: ſicut lingua gallica eſt vna, & tamen aliter loquuntĩ illi qui ſunt de picardia quàm illi qui habitant Parrhiſi: & per talem veritatem poteſt percipi vnde aliquis ſit oriũdus. Vnde ſequitĩ. x (Tunc cœpit deteſtari & iurare.) in hoc ſignificatur iuramentũ per execrationem. y (Et recordat⁹ eſt Petr⁹.) Domin⁹ enim reſpexit Petrũ vt dicitĩ Lu. vigeſimoſecũdo capi. & Petrus recordat⁹ eſt de verbo Chriſti, qđ dixerat eum negaturum: & ad pœnitentiam reductus eſt. z (Et egreſſus foras fleuit amare.) & extũc Petrus traxit in conſuetudinem, vt à primo gallorum cantu vſque ad horam matutinam ſtaret in oratione flendo pro iſta negatione) vt habetĩ in itinerario Clemẽtis. a (Mane aũt facto.) Oſtenſo qualiter paſsio Chriſti fuit per Iudæos inchoata: hic oſtenditĩ qualiter fuit per gentiles conſummata, & diuiditĩ in duas partes: qa primo deſcribitĩ ipſius Chriſti crudelis occiſio. Secundo ei⁹ fidelis & deuota tumulatio: ibi cum ſero factum eſſet. Prima adhuc in duas: qa primo deſcribitĩ ipſi⁹ Chriſti iniqua condemnatio. Secũdo ſententiæ iniquæ executio ibi: & poſtquàm illuſerũt ei. Prima in quatuor qa primo deſcribitĩ ipſi⁹ Chriſti coram præſide præſentatio. Secũdo ipſi⁹ præſentati diligens interrogatio ibi per diem aũt ſolennem. Quarto innocẽ-

De contritiõe Petri.

Quare xp̃i paſsio fuit à Iudæis inchoata.

tis coudemnatio ibi. Videns aũt Pylat⁹. Prima adhuc in duas: qa primo deſcribit ipſi⁹ Chriſti præſentatio, vt dictum eſt. Secundo incidentaliter ſubditur Iudæ deſperatio: ibi, tunc videns. Circa primum dicitur, Mane autem facto: quia à media nocte vſque ad illam horam illuſerunt eum conſpuendo, & palmis cedendo: vt viſum eſt. b (Concilium inierunt omnes principes &c.) non enim ex teſtimonijs præhabitis habebant aliquid vnde poſſet accuſari coram Pylato ſicut reus mortis. & ideo vlterius conſulebãt qualiter eum ſicut dignum morte accuſarent, vt patebit infra. ſequitur. c (Et vinctum adduxerunt.) Illi enim qui reputabanť digni mortis ducebantur coram iudice ligati. d (Et tradiderunt pontio Pylato præſidi.) Aliqui dicũt quòd Pylatus erat proprium nomen eius compoſitum ex nomine matris quæ dicebatur Pyla: & patre qui dicebatur Atus: Pontius autem cognomen eius quia fuerat iudex miſſus à Romanis ad inſulam pontianam: hoc autem diffuſe habetur in quadam legenda quæ vocatur aurea. Sed quia ibi multa dicuntur quæ videntur prima facie falſa, quę propter prolixitatem omittuntur: ideo aliter dicendum quòd pótius erat proprium nomen eius quod patet ex duobus. Primo quia poſtponitur cognomen & non præponitur proprio nomini ſaltem de curſu communi. Secundo quia hoc nomẽ ſatis commune eſt in Burgundia: vnde iſte Pylatus erat oriundus: erat enim Lugdunenſis: vt dicit magiſter in hiſtorijs. Et idem dicit Ioſephus lib. antiquitatum. Pylatus autem erat eius cognomen. Pręſes autem erat nomen officij ſui & dicitur à præſidendo: quia in Iudæa præſidebat Iudæis ibidẽ miſſus à Romanis. e (Tunc videns.) Hic incidentaliter ſubditur Iudæ deſperatio, cum dicitur. Tũc videns Iudas qui eum tradidit: quòd damnatus eſſet. Hæc autem deſperatio procedit ex duobus. Primo ex magnitudine ſceleris tradendo ad mortem illum, cuius tantam ſanctitatem expertus fuerat. Secundo quia damnationem ſuam audierat à Chriſto, vt dictum eſt capi. præcedenti: quem ſciebat prophetam veriſsimum. f (Pœnitentia ductus.) infructuoſa tamen quia erat ſine ſpe veniæ, ſicut de his q̃ ſunt in inferno dicitur Sap. v. cap. Dicentes intra ſe pœnitentiam agentes. g (Retulit triginta argenteos &c.) Ex quo patet quòd cupiditas ſua nihil valuit ſibi. Sequitur. h (At illi dixerũt. Quid ad nos.) quaſi dicerent. non curam⁹ ſi peccaſti vel non. i (Tu videris). id eſt ad te pertinet videre factum tuum. k (Et abiens laqueo ſe ſuſpendit.) ex deſperatione: & in hoc plus peccauit quã in tradendo Chriſtum, vt dicit Hieronym̃. Cuius ratio eſt: quia in traditione Chriſti peccauit contra eius humanitatem directe: ſed in deſperatione illa peccauit directe contra eius diuinitatem: qa contra infinitatem diuinæ miſericordiæ. l (Non licet eos mittere in corbonam.) Corba hebraice idem eſt qđ oblatio. Corbona autem erat locus ad ponendum oblationes factas in templo pro reparatione templi & alijs neceſſarijs. Magna igitur apparet ſacerdotum excæcatio qui occiſionem Chriſti reputabant ſibi licitam: imo tamquam ſacrificium Deo facerent: & tamen prætium venditionis eius reputabant nepharium & indignum applicari ad vſus templi. m (Conſilio autem inito: emerũt ex illis agrum figuli.) quia ille cuius is ager erat, figulus fuit: ideo ſic vocabatur. Vel ſorte quia ibi erat terra apta ad faciendum vaſa fictilia. o (In ſepulturam peregrinorũ:) qui non habebant proprium ſepulchrum. p (Propter hoc vocatus eſt ager ille acheldemach.) Hoc ex Dei ordinatione factum eſt ad memoriam perditionis Iudæ & paſsionis Chriſti. q (Tũc impletum eſt quod dictum eſt per hieremiam.) quia ſecundũm quod dicit hieron̄. Licet autoritas ſequens non ſit in libro hieremiæ quem habemus: tamen hierony. vidit autoritatem iſtam de verbo ad verbum in quodã libro hebraico qui dicebatur eſſe hieremiæ prophetæ: multi enim libri prophetarum non habentur. Vel aliter hieremias nõ ly. eſt de textu, vt dicit hieronym̃. Nec etiam in antiquis libris eſt: & tunc quod dicitur prophetam intelligere debemus Zachariam: quia Zachar. xj. capi. habetur iſta ſententia: licet verba aliquantulum ſint mutata. r (Et acceperunt triginta argenteos prætium appretiati), id eſt ipſius Chriſti. s (Quem appretiauerunt à filijs Iſrael.) quia iſtud prætium fuit conſtitutum inter Iudam & ſacerdotes, qui erant de filijs Iſrael. t (Et dederunt eos in agrum figuli), id eſt pro agro. v (Sicut conſtituit mihi dominus.) hoc eſt additum ab euangeliſta: quia prædicta erant à Deo præordinata. x (Ieſus autem ſtetit.) Hic ponitur ipſius præſentati interrogatio. Ad cuius euidentiam conſiderandum quòd Iudæi accuſauerunt Chriſtum coram Pylato de tribus: vt habetur Luc. xxiij. capitu. Primum fuit quòd ſubuertebat gentem Iudæorum à cultu legis. Secundũm quòd auertebat populum à redditione tributi Imperatori Romano. Tertium quòd dicebat ſe eſſe regem: & ſic volebat ſibi vſurpare regnum. De primo non curauit Pylatus quia erat homo gentilis: & ideo non curabat de obſeruatione, ſeu violatione Iudaice legis. Secundum ſciebat eſſe falſum, quia audierat à Chriſto reſponſum fuiſſe Iudæis. Reddite quæ ſunt cæſaris Cæſari &c. vt ſupra habitũ eſt. xxij. c. De tertio autem interrogauit ipſum Chriſtum: quia contra Imperatorem videbatur eſſe directe, quod aliquis diceret ſe eſſe regem Iudæorum, qui ſeruiebat imperatori Romano ſub tributo: quia Romani abſtulerant à Iudæis nomen regium tempore Pompeij. Et hoc eſt quod dicitur. y (Et interrog. eum præſes, dicens. Tu es Rex Iudæorũ. (Dixit Ieſus illi. Tu dicis.) ſcilicet veritatem quia non negauit ſe eſſe regem, ſed magis conſenſit. Verumtamẽ ex-

Chriſti pręſentatio.

De pylato & ei⁹ noïe.

Iudę deſperatio.

Rō quare iudas plus peccauit ſe ſuſpẽdẽdo quã xpm vendendo.

De agro.

De trigita argenteis.

poſuit dictum ſuum,dicens. Regnum meũ non
eſt de hoc mundo,vt habetur Ioan.xviij. Et in
hoc ſatisfecit Pylato:quia regnum Imperato-
ris non poteſt eſſe niſi in hoc mundo: & ſic re-
gnum Chriſti non erat contrarium Imperato-
ri. z (Et eum accuſaretur à princip. ſacerdo.
& ſenio.)de alijs quæ dicta ſunt quæ expreſsius
tanguntur Lucæ.xxij.capitulo. a (Nihil re-
ſpondit.)tum quia maniſeſte ſalſa erant,& re-
ſponſione indigna:tum quia volebat implere il
lud quod erat ſcriptum de eo Eſa.liij.ca. Sicut
agnus coram tondente ſe obmuteſcet,& nõ ape
riet os ſuum. b (Tũc dixit illis Pylatus &c.)
eadem ratione non reſpondit ei:& iterum quia
nolebat impedire paſsionem ſuam. Sequitur.
d (Ita vt miraretur præſes vehementer.) de
Chriſti patientia,ſic tacendo:cum contra om-
nia quæ contra eum dicebantur poſſet ſe excu-
ſare vno verbo. e (Per diem autem.) Hic con
ſequenter ponitur innocentiæ Chriſti declara-
tio:& primo oſtenditur eius innocentia. Secun
do Iudæorum reſiſtentia ibi: princeps autem.
Prima in duas,quia innocentia Chriſti primo
declaratur de verbo iudicis. Secundo ex teſti-
monio ſuæ vxoris,ibi ſedente autem. Ad euiden
tiam primæ partis aduertendum quòd in fauo-
rem Iudæorum conceſſum erat à Romanis:vt
in ſolennitate paſchali dimitteretur vnus incar
ceratus ſecundùm voluntatem eorum in me-
moriam liberationis eorum de AEgypto: quia
in ſolẽnitate paſchali fiebat memoria illius be-
neficij. Pylatus autem ſciebat eos cupidos de ob
ſeruanda illa conſuetudine:ex altera parte vo-
lebat Chriſtũ liberare:ideo præpoſuit eis optio
nem,dicens,quòd liberaret eis Ieſum vel bar-
rabam & nullum alium:per hoc ſubtiliter cre-
dens Chriſtum liberare de conſenſu eorum qa
non credebat aliquo modo quòd peterent libe-
rationem barrabę:quia erat homicida & ſedi-
tioſus,& peſsimus : vt habetur Lucæ.xxiiij.&
ideo credebat quòd preæligerent liberationem
Ieſu. Et hoc eſt quod dicitur. Per diem autem
ſolennem non quemcunque:ſed in ſolemnitate
paſchali,vt dictum eſt. f (Conſueuerat præ-
ſes dimittere populo vnum vinctum quem vo-
luiſſent.)ratio dicta eſt. g (Habebant autem
tunc vinctum inſignem.) Dicitur autem hic
inſignis non nobilitate generis, ſed ex famoſi-
tate ſui criminis :quia etiam bona ad mala tranſ
ferimus,vt dicitur.xv.Metaphyſices. ſicut ali-
quis dicitur bonus latro.ita poteſt dici inſignis.
Sequitur. h (Quem vultis dimittam vobis,
Barrabam an Ieſum,qui dicitur Chriſtus?)qua
ſi dicat nullum alium habebitis:& per hoc cre-
debat liberare Ieſum:vt dictum eſt:cuius ratio
ſubditur. i (Sciebat enim quòd per inui-
diam tradidiſſent eum.)quia publicè arguebat
vitia ſacerdotum & Phariſæorum. k (Sedẽ-
te autem illo pro tribunali.) Hic declaratur in-
nocentia Chriſti per teſtimonium vxoris Py-
lati. Ad cuius euidentiam ſciendum quòd dia-

Pylat' eh'i ſto loquit.

Innocẽtiæ xp̃i declaratio.

Declarat innocentia xp̃i p teſtimoniũ vxoris Pylati.

bolus qui captionem Chriſti procurauerat per
iudæos per aliqua ſigna perpendit quòd ipſe eſ
ſet verè Chriſtus, & per conſequens quòd per
eius mortem ſpoliaretur infernus, hoc autem
perpendit per eius patientiam & per ſcriptura-
rum impletionem & forte per ſanctorum pa-
trum in lymbo exiſtentium exultationem. Et
ideo mortem Chriſti impedire volebat per
vxorem Pylati,cuius preces efficaces credebat
in conſpectu viri ſui. Et hoc eſt quod dicitur
hic.(Sedente autem illo pro tribunali iudican-
do) ſcilicet Chriſtum. l (Miſit ad eum vxor
eius,dicens. Nihil tibi & iuſto illi)quaſi dicat,
nullo modo condemnes eum ſed magis eum di
mitte. m (Multa enim paſſa ſum hac &c.)qa
diabolus apparuerat ei monens eam terroribus
ad liberationem Chriſti. Vtrum autem talis ap-
paritio fuit facta in ſomno vel in vigilia expreſ-
ſe non habetur hic, videtur tñ qđ fuerat in ſo-
mno per hoc quod dicitur per viſum, Chriſtus
enim fuit præſentatus Pylato valde mane,vt di
ctum eſt in principio huius capituli,& ideo pro
babile eſt quòd vxor eius iacebat adhuc in lecto:
quia dñe non ſolent ita mane ſurgere ſicut viri
ſui. n (Principes.) Deſcripta Chriſti innocen
tia hic ſubiungitur iudæorum reſiſtentia, tan-
tum enim odiebant eum quòd prælegerunt li
berare hominem peſtiferum, ne Chriſtus libe-
raretur, Et hoc eſt quod ſubditur hic (Princi-
pes autem ſacerdotum & ſeniores perſuaſerunt
populo.) Falſas rationes inducendo. o (Vt pe
terẽt Barrabam &c.)patet vſque ibi. p (Quid
enim mali fecit).q.d. non allegatis cauſam ſuffi
cientem ſuæ mortis. q (At illi magis clama-
bant.)per clamorem autem & tumultum popu
li voluerũt obtinere qđ non poterant per ratio
nem habere,dicentes. r (Crucifigatur).i morte
turpiſsima & acerbiſsima moriatur. s (Videns
autem Pylatus.) Declarata Chriſti innocentia:
vt viſum eſt,hic ponitur ipſius innocentis iniu
ſta condemnatio: quæ proceſsit ex parte Pyla-
ti & timore,ne ſi dimitteret eum contra clamo
rem populi accuſaretur poſtea ad Cæſarem. Et
hoc eſt quod dicitur hic. Videns autem Pyla-
tus quòd nihil proficeret oſtendendo Chriſti
innocentiam ad eius liberationẽ. t (Sed ma-
gis tumultus fieret populi).ſ.clamantis ad cõ-
trarium per ſeductionẽ ſacerdotũ vt viſum eſt.
v (Accepta aqua lauit &c.) ad hoc vt iudæi to
tum peccatum ſuper ſe acciperẽt.& ipſe immu
nis eſſet à peccato. Sed non ſufficit ad omnimo
dam eius excuſationẽ quia cum eſſet iudex te-
nebatur ex officio ſeruare iuſtitiã:& ideo gra
uiter peccauit faciẽdo cõtra eã ad habendũ po-
puli fauorẽ,minus tñ peccauit quã iudæi, quia
eius motiuũ fuit minus malum. Iudæi enim ad
occidendum Chriſtum moti ſunt per rancorẽ
& odium, Pylatus propter timorem Cæſaris,
& fauorem iudæorum habendum. y (Tunc
dimiſit illis Barrabã.)facta reſpõſione à iudæis
qđ totũ peccatũ reciperent ſup ſe & filios ſuos

Iudæorum reſiſtentia.

Iniuſta condemnatio.

z. (Ieſum aūt flagellatū tradidit&c.) Licet iſta flagellatio xp̄i ponat̄ hic poſt ſententā iudicis: tamen fuit ante facta: vt habet̄ Ioā.xix.q̄m hac intentione eum præcepit Pylatus flagellari & illudi, vt iudæi eſſent ſatiati ſanguine eius, vidéres eum ſic punitū etiam ſupra condignum, & ideo ponitur hic quaſi per recapitulationem. a (Tunc milites).ſ.poſt flagellationé immediate & ante ſententiam. b (Suſcipientes Ieſum in prætorio.)vt magis illi illuderent in loco patenti & coram multitudine. c (Et exuentes eum)ſcilicet veſtimentis ſuis. d (Chlamydem coccineam)id eſt rubram in ſimilitudinem purpuræ qua vtunt̄ reges. e (Circundederūt ei) ipſum veſtiendo. f (Et plectentes coronam de ſpinis)id eſt de iuncis marinis ad modū ſpinarum acutis. & ego qui ſcripſi hæc audiui à quodam qui fuerat vltra mare cū ſancto Ludouico rege Francię quòd in littore maris ſenſerat pūcturas iuncorum per ſotulares intermedios. g (Poſuerūt ſuper caput eius.)pro ſimilitudine coronæ regiæ. h (Et arundinem in dextera eius)pro ſceptro regio. i (Et genuflexo ante eum.)ſic. k (Illudebant ei.)facto ſimul&verbo. Vnde ſequitur. l (Dicentes Aue rex iudæorum.)quaſi dicerent, voluiſti regnare & nó potuiſti, & ſic eorum illuſio accuſationi iudæorum correſpondebat. m (Et expuentes in eum.)tamquam in perſonam contemptibilem & vilem. n (Acceperunt arundinem.)de manu eius. o (Et percutiebant caput eius.)& ratione contemptus & ratione doloris infligendi quia ex tali percuſsione aculei coronæ intrabāt caput ei⁹. p (Et poſtq̄)poſtq̄ deſcripta eſt ipſi⁹ Chriſti condemnatio iniuſta, hic ponitur iniquæ ſententiæ executio: & primo ponitur ipſi⁹ Chriſti iudicati crucifixio. Secundo crucifixi illuſio ibi: prætereūtes. Tertio illius expiratio: ibi à ſexta autem hora. Circa Chriſti crucifixionem quatuor tanguntur. Loci vilitas, iudæorum crudelitas, ibi & dederunt. Militum cupiditas, ibi poſtquam autem. Latronum ſocietas, ibi tunc crucifixi ſunt. Circa primum dicit ſic. (Et poſtquàm illuſerūt ei exuerūt eū Chlamydem.) q̄a chlamydem illam coccineam impoſuerūt ſibi ſolū ad deridendū eum, ſicut falſum regem. q (Et induerūt eū veſtimentis eius.) quib⁹ ſpoliauerūt eū vt prædictū eſt, & hoc fecerunt, vt duct⁹ ad mortem magis cognoſceretur in propria veſte quàm in aliena. r (Exeuntes autem inuenerūt ho.&c.) hoc nó eſt contra id quod dicit̄ Ioannis decimonono. Et baiulans ſibi crucem &c. Ipſe enim primo portauit crucem ſuam: quando exiuit de domo Pylati, vt dicit Ioannes, ſed quia erat fatigatus ex præcedenti labore ieiunijs & vigilijs, milites coegerūt Simonem ad portandū ei⁹ crucem: vt citius poſſent peruenire ad locū crucifixionis, vt dicitur hic. s (Et venerūt in locū qui dicit̄ golgota quod eſt caluariæ loc⁹.) Ille locus non eſt ſic nominat⁹ à caluaria Adę ibi ſepulti, vt dicunt aliqui, q̄a Adam fuit ſepult⁹ in Hebron, vt habetur Ioſue tertio propter quod Hebron dicebatur antiquit⁹ chariatharbe id eſt ciuitas quatuor, quia quatuor magni patriarchæ ſunt ibi ſepulti cum vxoribus ſuis, ſcilicet Adam & Eua, Abraham & Sara, Iſaac & Rebeca, Iacob & Lya. dicitur ergo caluariæ locus, quia locus ille erat plenus capitibus mortuorum qui ibi decollabantur: quia ibi malefactores puniebant̄. Et ſic patet loci vilitas in quo Chriſtus crucifixus eſt. t (Et dederunt.) Hic conſequenter ponitur iudæorum crudelitas cùm dicitur. (Et dederunt ei vinum bibere cum felle mixtum.) Ioannes autem dicit quòd dederūt ei acetum. Ad euidentiam eius conſiderandum quòd aliqui dicūt hoc eſſe factum, vt citius moreret̄: & ſic milites de eius cuſtodia citi⁹ expedirent̄: quia debebant eum cuſtodire, quouſque expiraſſet. Dicunt eñ q̄d exiſtentes in tormento ſi potentur aceto citius moriuntur. Sed hoc non videtur multum probabile: quia acetum eſt frigidum & per conſequens videtur magis mortem talium differre propter quod aliter dicendum eſt. Scribitur enim in quodam libro hebraico qui apud eos prætitulatur liber Iudicū ordinariorū quòd quia Salomon dixerat prouerbiorū trigeſimoprimo, date ſicerā id eſt potum inebriatiuum mœrentibus & vinū his qui amaro ſunt animo, vt bibant & obliuiſcant̄ egeſtatis ſuæ, & doloris ſui non recordentur amplius, ideo ex occaſione huius verbi ſeniores iudæorum ſtatuerant, vt condemnatis ad mortem daretur vinum aromaticum ad bibendum vt facilius tolerarēt paſsionem. In hieruſalem autem matronæ erant deuotæ & compaſsiuæ quæ hoc vinum dabant ex deuotione. Iudæi autem ex nimia crudelitate moti tale vinum datum pro Chriſto & alijs duobus cum eo crucifixis, acceperunt ſibi ſecundùm quòd dictum erat Amos tertio. Vinum damnatorum bibebant, & loco eius poſuerunt acetum cum felle mixtum. v (Et cum guſtaſſet noluit bibere.) Mar. decimoquinto, & non accepit: q̄a non accepit ad bibendū, ſed ſolū ad guſtandū modicū vt ſic impleret̄ in eo q̄d ſcriptū eſt in pſal. ſexageſimooctauo. Dederūt in eſcā meā fel & in ſiti mea potauerūt me aceto. y (Poſtquàm autem crucifixerūt eum.) Hic ponitur militum crucifigentiū cupiditas, in hoc quòd abſtulerūt ſibi veſtimenta ſua omnia: cū tamen damnatis ad mortem dimittat̄ aliquod veſtimentum ad carnis ſuæ operimentū. Et hoc eſt quod dicitur. y (Diuiſerunt ſibi veſtimenta eius) in quatuor partes, ſecūdùm q̄d dicit̄ Ioannis.xix. q̄a quatuor erant milites ipſum crucifigentes. z (Sorté mittétes.) Iſta ſors fuit miſſa ſup tunicā domini inconſutilé, quæ erat facta quaſi reticulato opere, & ideo non poterat bene diuidi cū non haberet aliquam ſuturam, & ideo miſerūt ſortes quis haberet eam integram. a (Vt impleret̄ q̄d dictum eſt per prophetam, dicen-

Irriſiuè de dictu ſicut aliquo malo.tho.ij.ij.

Circa xp̄i crucifixionē quatuor tanguntur.

Iudæorum crudelitas.

De potu Chriſti.

De ſorte miſſa ſuper tunicā xp̄i ſor

tes proprie dñr cũ aliqd fit vt ei⁹ euẽtu cõſiderato aliqd occultũ innoteſcat. Tho. ij.ij.q. xv. & ẽ triplex. ſ. diuiſoria: diuiatoria, & cõſultoria idẽ Tho.

tem. Diuiſeruut ſibi &c.)ſed ſecundũm Hiero. iſtud non eſt de textu Mat. uec eſt in antiqs libris ſed tñ in euãgelio Ioãnis. Expoſitio tamẽ huius autoritatis patet ex dictis. b (Et ſedentes ſeruabaut eum) ne aliquis raperet eum de cruce antequã eſſet mortuus. c (Et impoſuerunt ſuper caput eius cauſam ipſius ſcriptam.) Iſte erat modus iudæorũ: quia ſuper caput crucifixorum, ponebatur cauſa condẽnationis ipſorum. Ipſe autem accuſatus fuerat quòd ſibi volebat vſurpare regnũ iudęorũ, vt viſum eſt &c.) d (Tunc crucifixi ſunt cum eo duo &c.) Hic deſcribitur latronum ſocietas ad hoc enim crucifixi ſunt cum xp̃o ex intentione iudæorum vt xp̃s videretur particeps & magiſter in malefactis eorum: ſed ex intentione Dei hoc permittentis factum eſt, vt impleret̃ qđ de xp̃o ſcriptũ erat Eſa.liij. Et cum ſceleratis reputatus eſt.

e (Prætereuntes. Hic deſcribit̃ ipſius xp̃i crucifixi deriſio à p̃tereuntibus hoc eſt à vulgarib⁹ & plebeis hominibus circa locum crucis cõcurrentibus, & dicẽtibus. f (Vah.) interiectio eſt inſultantis ſeu deridentis. g (Qui deſtruis tẽplum Dei &c.) imponebant ſibi quòd hoc dixerat. ſed hoc falſum erat, vt viſum eſt ca. p̃cedenti. h (Salua temetipſum.) q.d. nõ potes ex quo patet falſitas tua. Secondo fuit deriſus à ſacerdotibus, & hoc eſt quod dicitur. k (Similiter & principes ſacerdotum &c.) id eſt legiſperiti. l (Et ſenioribus). ideſt iudicibus ordinarijs. m (Dicebant, alios ſaluos fecit). q.d. non eſt verum ſi poſſet talia facere ſaluaret ſemetipſum. n (Si rex iſrael eſt) non quicunque ſed meſsias ꝓmiſſus in lege. o (Deſcẽdat nunc de cruce.) quia alij reges non poſſent talia facere. p (Et credimus ei) falſum dixerunt quia maiora fecit quando Lazarũ ſuſcitauit & quando poſt mortem de ſepulchro ſurrexit & tamen non crediderunt ei. Tertio fuit deriſus à latronib⁹ & hoc eſt quod dicitur. q (Idipſum) id eſt verba pręmiſſa. r (Et latrones improperabãt.) Contrarium Luc. xxiij. cap. vbi dicit̃ quòd vnus increpabat eum alter tamẽ rogabat eum, dicens. Domine memento mei dum veneris in regnũ tuũ. Dicendum quod Matt. loquit̃ ſecundũm illum modum loquendi quo ſocietas dicitur aliquid facere quòd vnus de ſocietate hoc facit. Vel aliter dicendum quòd vterque improperauit primo Chriſto ſed alter videns poſtea patiẽtiã xp̃i pœnituit & miſericordiã petijt & ſic inuenit.

Xp̃i crucifixi expiratio.

s (A ſexta autem.) Hic conſequenter deſcribit̃ ipſi⁹ crucifixi & deriſi expiratio vbi primo denotatur perturbatio elementorũ quaſi xp̃o morienti compatientiũ. Secundo cõfeſsio aſſiſtentium: ibi. Centurio autẽ. Prima in duas: qa primo deſcribit̃ perturbatio corporum ſuperiorũ. Secundo inferiorum: ibi. Et ecce velum. Circa primum dicitur ſic. A ſexta autẽ hora tenebræ factæ ſunt &c. Hieron. dicit ſuper iſtum locum quòd iſtę tenebræ fuerunt factæ per retractionẽ radiorum ſolis diuina virtute. Origenes autem

De tenebris in xp̃i morte.

dicit quòd hoc factum eſt per interpoſitionem nubium denſarum. Sed in hoc magis credendũ eſt Dionyſio qui dicit in epiſtola ad Policarpũ hoc fuiſſe per interpoſitionem lunę inter terrã & ſolem ſicut fit in eclypſi ſolis. Et ibidẽ dicit quòd ipſe hoc vidit tunc exiſtens in ęgypto vbi eſt aeris puritas, quia rariſsime fiunt ibi nubes & pluuiæ, ꝓpter quod talia potuit tunc magis perpendere. Vidit ergo & dixit lunam ab oriente deſcendentem verſus meridiem & ſupponentem ſe ſoli. Hierony. & Orige. non loquunt̃ de illa eclypſi aſſerendo quòd ſic fuerit vt dicunt, ſed quòd potuit ſic fieri. Ex dictis patet qđ illa eclypſis non potuit naturalis eſſe: ſed miraculoſa & hoc multipliciter. Prima quia luna erat quintadecima vt patuit ca. præcedenti & tunc luna diſtat à ſole per diametrum cœli: eclypſis autem ſolis non poteſt fieri naturaliter niſi tempore coniunctionis ſolis & lunæ. Propter quod dicit Diony. quòd mirabat̃. quia non erat tẽpus conueniens ad talem coniunctionem. Secundũ miraculum fuit ibi. Quia tranſacta eclypſi luna redijt ad orientẽ ita quòd in veſpere fuit in oriẽte ſole exiſtente in occidente, & ſic orbes eorum fuerunt ad priſtinum ſtatum reſtituti. Tertium miraculum fuit ibi quia pars orientalis ſolis primo fuit obſcurata & iterum vltimo illuminata: econtrario autem modo fit eclypſis naturalis.

De ſancto Dionyſio.

t (Sup vni. ter.) Hic accipit̃ p̃s ꝓ toto, eclypſis eñ ſolis nõ põt eſſe vniuerſalis. Et propter hoc quòd dicitur. Super vniuerſam terram intelligẽdum eſt de terra iudeæ. v (Vſque ad horã nonam.) Ex quo patet quòd luna fuit immobilis ſub ſole per tres horas, & in hoc fuit quartũ miraculum illius eclypſis: qa in naturali eclypſi luna continue mouetur ſub ſole. x (Et circa horam nonam clamauit Ieſus voce magna, dicẽs. Hely hely lamazabathani.) Et in hebręo idem eſt quòd Deus & iota litera hebraica adiuncta facit ſignificare cum hoc meus, & ideo hely idẽ eſt quòd Deus meus. Lama eſt vna dictio per ſe & idem valet quod quare in latino: zabathani non eſt vna litera quia non ſignificat idẽ qđ dereliquiſti me ſed debet præponi idi quædam litera quę vocatur ayn, & ſonat ſicut, a, formatũ in gutture. Vnde debet ſic ſcribi azabathani tũc ſignificat idem quòd dereliquiſti me, ſed ꝑ ignorantiam ſcriptorum corrupta eſt litera in latinis libris. Dixit autem Chriſtus ſe derelictum à Deo patre: quia dimittebat eum in manibus occidentium. z (Quidam autem illic ſtantes, & audientes dicebant.) ſcilicet milites ipſum cuſtodientes, qui erant gentiles, propter quod linguam hebraicam ignorabant dicebant. x (Helyam vocat iſte. Et continuo currẽs vn⁹ ex eis &c.) Sequentia patent vſque ibi. b (Ieſus autem iterum clamans voce magna emiſit ſpiritum.) Ex quo patet quòd illa vox non fuit naturalis ſed miraculoſa quia homo magno cruciatu & longo afflictu & ex tali afflictione, morti ſic proximus, non poſſet ſic clamare virtute

Pars ꝓ toto.

Quõ xp̃s dr̃ à p̃re derelictus.

naturæ. e (Et ecce velum.) Hic ſecundo declaratur perturbatio elementorum inferiorum quia ad motum terræ & aeris velum templi ſciſſum eſt. illud autem velum erat ſecundùm aliquos in introitu templi prohibens aſpectum eorum qui erant intra templum & ideo per talem ſciſsionem declarata eſt impletio veritatis in morte Chriſti, quæ latebat in figuris veteris teſtamenti ſecundùm alios verò non fuit velum quod erat in introitu templi, ſed velum quod erat intra templum inter ſanctum & ſanctum ſanctorum, & ſciſsio eius idem ſignat quòd prius dictum eſt, hoc dicūt communius doctores. De vtroque velo dictum fuit plenius Exo.xxv. d (Et terra mota eſt.) quaſi non potens ſuſtinere mortē Chriſti. e (Et petræ ſciſſæ ſunt.) in ſignum huius quod corda quantumcunque dura deberent Chriſto morienti compati.

De lapidibus ſciſsis.

f (Et monumenta aperta ſunt) ex terræmotu ad denotandum quòd reſurrectio Chriſti propinqua erat & aliorum cum ipſo reſurgentium. g (Et multa corpora ſanctorum qui dorm. ſurrexerunt) non tunc quando monumenta aperta ſunt, ſcilicet hora mortis Chriſti ſed poſtea quando reſurrexit, quia cum eo ſurrexerunt tamquam teſtes ſuæ reſurrectionis & hoc eſt quod ſubditur. h (Et exeuntes de monumento poſt reſurect. eius), id eſt Chriſti. i (Venerunt in ſanct. ciui.) hieruſalem quæ dicebatur ſancta propter templum diuino cultui deputatum, quod erat ibi. k (Et apparuerunt multis.) ad declarationem dominicæ reſurrectiōis.

De centurione.

l (Centurio) hic ponitur aſsiſtentium confeſſio. Et primo centurionis & ſuæ ſocietatis, qui videntes ſigna prædicta in morte Chriſti confeſsi ſunt veritatem ſuæ diuinitatis, dicentes. m (Verè filius Dei erat iſte) & per conſequēs eiuſdem naturæ cum eo. Secundo ponitur confeſsio mulierum deuotarum quæ confitebantur eum facto quantum aſsiſtebant ipſi morienti, quod non audebant facere Apoſtoli quia ſolus Ioan. legitur ibi ſtetiſſe & hoc eſt quod dicitur. n (Erat autem &c.) Contrarium videtur Ioan.xix. vbi dicitur quòd ſtabant iuxta crucem. Dicendum quòd erant longe reſpectu militum Chriſtum crucifigentium, & cuſtodientium: ſed prope erant reſpectu aliorum aſtantium nō tamen erant ita longe quin poſſent eum loquētem audire quando dixit matri ſuæ. Mulier ecce filius tuus &c. o (Quæ ſecutæ erant Ieſum à Galilæa.) ex deuotione, quam habebant ad audiendum verbum eius. p (Miniſtrantes ei.) neceſſaria vitæ ſuæ, de facultatibus ſuis. Iſte erat mos Iudæorum quòd neceſſaria vitæ adminiſtrabant doctoribus. q (Inter quas erat Maria magdalenæ) ſic nominata à magdalo caſtello. r (Et Maria Iacobi & Ioſeph mater.) Iſta erat ſoror Mariæ matris Chriſti. s (Et mater filiorum Zebedęi), id eſt Iacobi & Ioannis. t (Cum ſero autem factum eſſet.) hic deſcribitur ipſius Chriſti mortui deuota tumulatio, vbi duo ponuntur. Primum eſt ſepelientiū deuotio. Secundùm Iudæorum malignantium machinatio: ibi altera autem die. Circa primū aduertendum quòd licet mors Chriſti fuit ignominioſa, vt patet ex prædictis, ſepultura tamen eius fuit nobilis & ſumptuoſa. Cuius ratio eſt: quia paſsibilitatem & humilitatem aſſumpſit Chriſtus propter noſtram redemptionem: & ideo ipſa completa in ſua morte prędicta debuerunt ceſſare. & ea quæ ſequebantur quodammodo ad gloriā ſuę reſurrectionis pertinere. Vtrūque autem fuerat prædictum per Eſaiam ꝓphetam de turpitudine mortis eius Eſa.liij. Tamquam ouis ad occiſionem ducetur &c. Et ſequitur ibidem. Cum ſceleratis deputatus eſt. De nobilitate ſepulturę eius dicitur Eſa.ix. Radix Ieſſe quæ ſtat in ſignum populorum: ipſum gētes deprecabuntur. & erit ſepulchrum eius glorioſum. Hoc eſt ergo quod dicit hic. Cum autē ſero factum eſſet, quia circa veſperam feriæ ſextæ depoſitus eſt de cruce. v (Venit quidam homo diues.) & propter hoc potuit de facili accedere ad Pylatum: quia erat nobilis & vnus de curio: vt habet Luc.xxij.c. x (Ab arimathia.) Iſta eſt ciuitas quæ.j. Reg. dicitur ramathia: de qua fuit oriund⁹ Samuel. y (Nomine Ioſeph) nomen autem eius exprimitur: quia erat homo famoſus. z (Qui & ipſe diſcipul⁹ erat Ieſu.) occulte tamen, ne expelleret de ſynagoga: quia ſcđm quod dr̄ Io.xij. ex principib⁹ multi crediderunt in Ieſum. Sed ꝓpter phariſęos nō cōfitebant ne de ſynagoga eijcerent. a (Hic acceſ. ad pylatū) depoſito eñ timore cōfidenter petijt corpus Ieſu ad ſepeliendū honorifice. c (Tūc Pylatus iuſsit reddi corp⁹) tū qa Ioſeph erat hō valens & nobilis: ꝓpter q̄d pylatus petitiōi eius voluit adquieſcere: tu quia ſciebat Chriſtū crucifixū iniuſte. d (Et accepto corpe Ioſeph inuoluit illud in ſyndone munda.) hoc eſt in pāno lineo mūdo ꝓpter q̄d corpus Chriſti nō cōſecratur in altari ſup pānū ſericū ſed lineū: quia corpus Chriſti in ſepulchro tali panno fuerat inuolutū. f (Et poſuit in monu. ſuo.) q̄d erat ſum ptuoſe factū. g (Nouo.) quia ſi aliquis fuiſſet ibi ante ſepultus calumniari poſſet à Iudæis q̄d ille reſurrexiſſet & nō Chriſtus. h (Quod exciderat in petra) ea ratione factum eſt hoc, ne ſi Chriſtus fuiſſet ſepultus in terra diceretur à Iudæis quòd diſcipuli rapuiſſent corpus eius fodiētes in terra de ſubtus per viam ſubterraneā. i (Et aduol. ſaxum mag.) quod non poſſet de facili amoueri, ne aliquis veniens poſſet rapere corpus Chriſti. k (Ad hoſtium monumen.) Monumētum illud factum erat ad modum cuiuſdam domúcule in cuius medio erat ſepulchrum: & in domúcula erat quoddam oſtiolum ad habendum illuc ingreſſum. l (Erant autē ibi Ma. mag. & altera Ma.) Aſsiſtentes ſepelientibus Chriſtum ex deuotione & ad videndum qualiter poſſent reuerti ad ipſum inungendum. m (Altera autem.) Hic ponitur Iudæorū ma-

Mos iudęorum.

Tumulatio chriſti.

De Ioſeph ab Arimathia.

De monumento.

De cuſtodia monumenti.

chinatio. quia impetrauerunt cuſtodiri ſepulchrum, ne diſcipuli Chriſti raperent corpus ei9, & diuulgarent eum reſurrexiſſe. Sed quia non eſt conſilium contra dominum: vt dicitur Prouer. xxj. c. ideo factum iudęorum magis fecit ad oppoſitum. ſ. ad certitudinem dominicæ reſurrectióis: quia ab ipſis cuſtodibus teſtificata eſt: vt habeť in ſequenti ca. & hoc eſt magnum. ſ. habere teſtimonium ab aduerſarijs: dicit ergo. n (Altera autem dic quę eſt poſt pa.) i. ſabbato: quia feria ſexta in qua paſſus eſt Chriſtus dicta eſt paraſceue. i. præparatio: quia illa die præparabanť cibaria ꝓ ſequenti die. In craſtino igitur dominicę paſsióis. o (Conuenerűt prin. ſac. & pha. ad Pyla. dic. p (Domine recordati &c.) patet litera vſque ibi. q (Ait illis pylatus. Habetis cuſtodiam). i. concedo quòd accipiatis milites ad cuſtodiendum eum pro voluntate veſtra. r (Illi autem abeuntes munierunt ſepulchrum) militibus armatis. s (Signantes lapidé) ſigillo ſuo, ne aliquis poſſet ingredi ſine ſcitu eorum &c.

¶ Expoſitio moralis.

Anc auté facto &c. ſequitur. c (Tunc videns iu. &c. quòd dánatus eſſet &c. Orig. Si autem locũ pœnitétiæ requiſiſſet & tempus pœnitétiæ obſeruaſſet, forſitã inueniſſet eũ qui dicit. Nolo morté pctõris ſed magis vt conuertatur & viuat. u (Emerűt ex illis agrum figuli in ſepulturam peregrinorum.) Augu. Peregrinis: quia ſine domo patria & toto orbe exules iactátur, requies Chriſti ſanguine prouidetur. Iſtos autem peregrinos dicimus eſſe deuotiſsimos Chriſtianos qui renunciantes ſæculo & nil poſsidentes in mundo in Chriſti ſanguine requieſcűt. x (Ieſus auté ſte. ante preſi. &c.) ſequitur. c (Et non re. ei ad vl. ver.) ratio dicta eſt. c. præcedenti ſecundùm Augu. & hiero. vel ideo nihil reſpondit, ne crimen diluens dimitteretur à præſide, & crucis vtilitas differretur. u (Principes ſa. & ſen. perſua. populis &c.) Ori. eſt & nunc videre quomodo populus iudęorum à ſenioribus ſuis & iudaicæ culturæ doctoribus ſuadetur & excitatur aduerſus Ieſum vt perdant eum. Et hodie in locis pluribus fit idem aduerſus membra eius.
x (Innocens ego ſum à ſanguine iuſti huius.) Leo Papa exceſsit ergo Pylati culpam facinus Iudæorum: ſed nec ipſe euaſit reatum, qui reliquit proprium iudicium: & in crimen tranſit alienum. y (Tunc dimiſit illis Barra. &c.) Hylarius. In quo archanum infidelitatis futuræ oſtendit ſcilicet antichriſtum Chriſto preferendum. a (Tunc milites præſidis ſuſcipientes &c.) Chryſoſtõ. Quæ igitur erit nobis cura de cætero, ſi contumelias ab aliquo patiamur, poſtquam Chriſtus hæc paſſus eſt? Etenim quod fiebat in Chriſto, vltimus contomeliæ terminus erat: nec vna particula tantum: ſed vniuerſum corpus patiebatur iniurias. Caput per coronam & arundinem, & colaphis facies: quia conſpuebantur, genæ & alapis cędebãtur. Corpus totum per flagella denudatum, & circundatione clamydis ad fictam adorationem. Manus per arundinem, quam dederunt ei pro ſceptro, ac ſi timerent ne permitteret aliqd grauiſsimę præſumptionis. (Moraliter. Rabanus. Caput Chriſtus Deus: igitur calamo Chriſti caput percutiunt, qui diuinitati eius contra dicentes errorem ſuum autoritate ſacræ ſcripturæ, quæ calamo ſcribitur formare conantur. Spuunt in faciem eius, qui præſentiam gratiæ ſuæ verbis execrandis reſpuunt, & eum in carne veniſſe denegãt: falsò autem illũ adorant qui in eum credunt, ſed peruerſis actibus deſpiciũt. q (Et duxerunt eum vt crucifi.) extra ciuitatem, vt per hoc oſtenderetur quòd pro totius mundi ſalute patiebatur. Hebræo. xiij. capitu. Ieſus vt ſanctificaret populum ſuum extra portam paſſus eſt. r (Exeuntes autem inuenerunt hominem cyrenęum &c.) Hieronymus. Myſtice crucem ſuſcipiunt nationes, & peregrinus obediens portabat ignominiam ſaluatoris. t (Et dederunt ei bibere vinum cum felle mixtum &c.) Hoc moraliter faciunt qui membra eius amaritudinis affligunt. y (Diuiſerunt ſibi veſtimenta eius.) Hoc nequiter attentant, qui eccleſias ſpoliant. d (Tunc crucifixi ſunt cum eo.) Remigius. Per iſtos duos latrones, deſignantur omnes qui artiorem vitæ continentiam apprehendunt, quicunque enim in intentione placendi Deo hoc faciunt, deſignantur per illum qui à dextris Chriſti crucifixus eſt, qui verò pro appetitu laudis humanæ vel aliqua minus digna intentione per illum qui à ſiniſtris. e (Prætereuntes autem blaſphemabant &c.) ſic & modo qui viam prætergrediuntur iuſtitiæ, non ceſſant illum blaſphemare. i (Si filius Dei es, deſcende de cruce. Rabanus. Si autem tunc de cruce deſcenderet, virtutem patientiæ non demonſtraret: ſed expectauit paululum irriſionem ſuſtinuit: & qui de cruce deſcendere noluit, de ſepulchro reſurrexit. s (A ſexta autem hora &c.) Origenes. Sicut Moyſe extendente manus in cœlum ſecutæ ſunt tenebræ ſuper AEgyptios: ſic & Chriſto hora ſexta manus extendente in cruce, ad cœlum ſuper populum qui clamauerat, Crucifige eum, factæ ſunt tenebræ: & cum hoc lumine priuati ſunt in ſignum futurarum tenebrarum, quæ apprehenſuræ erant iudaicam gentem.
y (Deus meus, vt quid dereliquiſti me.) Glo. ſubtraxit captionem: ſed non ſoluit vnionem, ſic martyres manibus carnificum dereliquit, quos tamen charitate firmiſsima ſibi9 iunxit. b (Ieſus autem iterum clamans voce

magna emiſit ſpiritum. Oſteodeus ex clamore ſupernaturali qoòd ex maxima charitate tradidit noſtræ ſalutis prætiom. c (Et ecce velom

De ſciſsióe veli tépli.

templi ſciſſum eſt &c.) Dei templum eſt fidelis auima.j.Corin.iij.c. Templum Dei ſauctũ eſt, quod eſtis vos. Cuius velum ſcinditor, quando velamen hypocriſis diſsipatur. Terra mouetur quando terrenum deſideriom in amorem cœleſtium commutatur: & petre ſcinduntur, quando doritia cordis per pietaté emollitur: & mortui reſurguut, qoando ſomnus pigriciæi ad boni operis exercitiom excitatur. t (Cum auté ſero factũ eſſet &c. Sequitur. v (Et petijt corpus Ieſu.) Ille corpus poſtulat qoi pro digna receptione euchariſtiæ, Deum ſuppliciter exorat. e (Et inooloit illod iu ſyndone munda) qoãdo recipit mente pora. l (Et poſuit illod in monuméto ſuo oouo).i.in corde per gratiã renouato. t (Et aduoluit ſaxum magnum ad oſtiũ) quando ponit diligens obſtaculum cótra peccati recidiuum. Et mulieres ſedent contra ſepulchrum cùm aię deuotę cõſiderãt paſsionis xp̃i myſteriũ. m (Altera auté die &c.) Sequitur. o (Iube ergo cuſtodiri ſepulchrũ &c.) Notandum quòd volentes impedire diuinam p̱uidentiam coutra ſuam intentionem promouent: illa ſicut fratres Ioſeph vendiderunt ipſom, ne adorarent eum: & per hoc compulſi ſunt eum adorare ſecundùm ordinem prouidentiæ dioiuæ. Sic principes Iudæorum volentes impedire celebritatem nominis Chriſti, fuerũt valde diligétes de cuſtodia ſepulchri: & p̱ hoc celebrata eſt fama de veritate ſuæ reſurrectionis: & per conſeqoens ſui uoís. p (Et erit nouiſsim⁹ error peior priore) veritatem ignoranter dixerũt, ſicut & Caiphas. Nam error eorum quo milites pecuoia corruperunt, vt furatum corpos Chriſti mentirentor, peior fuit errore quo petierunt cuſtodiam ſepulchri, ne diſcipuli corpus Chriſti furarentur &c.

De volentibus iospedire diuiuã p̱uidentiã.

Qoæſtio.lxiiij.

Circa Chriſti paſsioné quæ habetur Matt. xxvj. Oritur quæſtio: vtrum fuerit cõueniens Chriſtum mori? Argoitur qoòd uó: idem enim qood eſt principium in aliquo genere non diſponit per id quod eſt contrarium illi generi: ſicut ignis qui eſt principiũ caloris, noo poteſt eſſe frigidus: ſed filios Dei, ſcilicet Chriſtus eſt Dei principium & fons vitæ ergo non fuit conoeniens Chriſtum mori. In oppoſitum Ioau.xj. Expedit, vt vnus homo moriatur pro populo: per qoem hominem intelligitur Chriſtus. Igitur. Ad argumentum dicitur qoòd verum eſt non ſecundùm quòd homo: ſecundùm tamen quòd Deus. Ad quæſtionem reſpondendum ſecundùm Card.d. turre cre. ſuper euangelijs per duas concluſioues: Decens fuit Chriſtum mori. vt veritatem naturæ aſſumptæ demonſtraret. Secunda: conoeniens fuit Chriſtũ mori vt à mortuis reſurgendo virtuté ſuã oſtenderet: quæ morté ſuperauit: & nobis ſpem reſurgendi à mortuis daret.

De errore.

Feria ſecunda poſt dominicam palmarum. Euangelium Ioannis. xij. capitulo.

IN illo tempore. Ante ſex dies paſchæ,[b] venit Ieſus Bethaniam,[c] vbi fuerat Lazarus mortuus, quẽ ſuſcitauit Ieſus.[d] Fecerũt autem ei cœnam ibi:[e] & Martha miniſtrabat.[f] Lazarus verò vnus erat ex diſcumbentibus cum eo.[g] Maria ergo[h] accepit libram vnguenti[i] nardi[k] piſtici[l] præcioſi,[m] & vnxit pedes Ieſu, & exterſit capillis ſuis pedes eius:[n] & domus impleta eſt ex odore vnguenti.[o] Dixit ergo[p] vn⁹ ex diſcipulis ei⁹ †iudas ſcariothis,[q] q̱ erat eum traditurus.[r] Quare hoc vnguentum non vænijt trecentis denarijs,[s] & datum eſt egenis?[t] Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum,[v] ſed quia fur erat, & loculos habens,[x] ea quę mittebantur[y] portabat.[a] Dixit ergo Ieſus.[b] Sinite illam,[c] vt in diem ſepulturæ meæ ſeruet illud.[d] Pauperes enim ſemper habebitis[e] vobiſcum, me autem no ſemper habebitis.[f] Cognouit ergo turba multa ex iudæis, quia illic eſſet.[g] Et venerunt non propter Ieſum tantum,[h] ſed vt Lazarum viderẽt quem ſuſcitauit à mortuis.

†Iodas ſcariothis. Iudas ſupbus elat⁹ fur occult⁹ & cupidus p̱ditor idignat⁹ é i mariã magdaleuã q̱ illa vnguento p̃tioſo pedes ſaluatoris inungeret, qoi murmorãs dicebat melius fuiſſe védidiſſe vnguétum & paupib⁹ p̃tiú dari: ſed nó dare volebat ſed furari. Et ex hac hora xp̃m p̱dire cócepitqué poſtea iudæis vendidit: vt hr̃ Mar. xiiij. Iudas ſcariothis vn⁹ ex duodecí abijt ad ſũmos ſacerdotes vt p̱deret eum illis.

Poſtilla.

IN illo tempore. Ante ſex dies &c.) Pro declaratione huius lectionis Euangelicę eſt intelligendum, quòd occaſio mortis chriſti fuit inuidia iodæorum ex fama & gloria Chriſti Diuiſio. Diuiditur autem hæc lectio Euangelica in duas: qoia primo ponitur glorificatio chriſti amicis familiaribus. Secundo à turbis vulgaribus: ibi. Cognooit ergo turba. Prima adhuc in duas: quia primo ponitur obſequiũ chriſti factum ab amicis in generali. Secundo à Maria in ſpeciali: ibi. Maria ergo. In prima parte dicitur ſic. a (Ante ſex dies paſchæ.) Immediate enim poſt ſuſcitationem Lazari iudæi diffinierunt occidere Chriſtum, vt prædictum eſt: & ideo receſſerat quouſque appropinquaret paſcha in qoo immolabatur agnos paſchalis: vt ſicut

cut Chriſtus,qui eſt agnus verus immolaretur pro nobis immediate poſt immolationem agni paſchalis figuralis,vt veritas figuræ ſuccederet. b (Venit Ieſus Betha)quæ eſt prope hieruſalē ad duo miliaria. c (Vbi fuerat Lazarus mortuus:quem ſuſcitauit Ieſus). Illuc enim venit, vt ex memoria miraculi ibidem facti,turba populi moueretur ad eum honorifice recipiendū in Hieruſalem ante paſsionem ſuam:ſicut fuerat prædictum per zachariam prophetam.ix.capitu. Exulta filia Syon.iubila filia Hieruſalem. Ecce rex tuus venit &c. d (Fecerunt autem ei cœnam ibi.)homines illius loci. Et fuit hæc cœna in domo Simonis leproſi,vt communiter tenent doctores: fuerat tamen prius à Chriſto curatus,ſed nomen remanſerat ad memoriam miraculi.Origenes autem dicit quòd illa cœna fuerat in domo Marthæ:quod probat ex eo qđ ſubditur. e (Et Martha miniſtrabat.)Sed poteſt dici quòd iſte Simon erat vicinus Marthæ: & ꝓpter hoc ipſa miniſtrabat in domo eius:ſicut homines ſolent facere in domibus amicorum ſuorum,& maxime propter reuerentiam ipſius Chriſti comedentis. ibidem. f (Lazarus verò vnus erat ex diſcumbentibus cum eo.) inuitatus à Simone. Hoc autem factum eſt ad declarationem veri miraculi de eius ſuſcitatione g (Maria ergo)hic deſcribitur obſequium Chriſto impenſum à Maria in ſpeciali. Et diuiditur in tres partes:quia primo ponitur Mariæ deuotio. Secundo Iudæ indignatio ibi:dicit ergo vnus. Tertio eius reprehenſio ibi. Dixit ergo Ieſus. In prima dicitur ſic.(Maria ergo)ſcilicet ſoror Lazari. h (Accepit libram)in quo notatur quantitas vnguenti. Non eſt veroſimile quòd eſſet aliquid craſſæ materiæ, ſicut vnguenta communiter dicta quia indecens eſſet tale quid ponere ſuper caput hominis ſedentis in menſa. Maria autem non ſolum vnxit pedes domini,ſed etiam caput:vt Matth.exprimit.xxv. & Marc.xiiij.licet hoc omittatur. Et ideo dicendum quòd hic vocatur vnguentum liquor pretioſus de aromatica herba expreſſus ſicut aqua roſacea de roſis exprimitur. Aliter dicitur quòd fuit lachryma fluens naturaliter de arbore aromatica. i (Nardi.)nomen eſt herbæ nigræ aromaticæ habentis ſpicas:propter hoc dicitur Mar.xiiij. Nardi ſpicati:& de illis ſpicis extrahebatur liquor prædictus per artificium vel naturam ſecundùm alios. k (Piſtici.) ſecundùm Auguſt.nomen eſt loci vbi creſcit hærba. vnde talis liquor exprimitur:ſed melius dicitur piſtici,id eſt fidelis:piſtis enim grece fides eſt latine:hoc eſt dictum quod ille liquor eſt purus & verus.non habens aliquid aliud admiſtum nec ſophiſticatus. l (Pretioſi : quia valebat trecentos denarios:vt habetur Mar.xiiij.capi. id eſt trecētos nomos vſuales:erat enim liquor ille refrigeratiuus & confortatiuus membrorum & valde odoriferus. m (Et vnxit pedes Ieſu,& exterſit capillis ſuis pedes eius) ordine econuerſo factum fuit quàm hic ſcribatur:quia primo lauit pedes eius, & exterſit: & poſtea vnxit. n (Domus impleta eſt ex odore vnguenti.) Ex quo patet præcioſitas vnguenti:& deuotio mariæ expendentis rem tam precioſam in obſequium domini. Vtrum autē iſta fuerit mulier de qua narrat Lucas, dictum fuit ſupra io capitulo præcedenti. o (Dixit ergo &c.) Hic ponitur Iudæ murmuratio : cùm dr. p (Vnus ex diſcipulis eius Iudas ſcariothis.) Hoc dicitur ad differentiam alterius Iudæ. q (Qui erat eum traditurus.) Licet enim primo fuerit bonus,quando vocatus fuit ad Apoſtolatum. vt ſupra dictum eſt, tamen poſtea lapſus eſt in peccatum: quòd autem dominus in ſua ſocietate tolerauit eum.dedit nobis exemplum tolerandi malos. r (Quare hoc vnguē tum non vēnijt trecentis denarijs),id eſt venditur. Vnde verſus. De re quę venit gratia nulla venit:habet enim ſenſum paſsiui ſub voce actiua. s (Et datum eſt egenis) hoc dixit ſimulans pietatem ad operiendum ſuam cupiditatem:propter quod ſubdit euangeliſta. t (Dixit autem hoc,non quia de egenis pertinebat ad eum),id eſt de illis non curabat:licet enim portaret ea quæ dabantur Chriſto ad dandum pauperibus,non tamen faciebat, ſed retinebat ſibi:ideo ſubditur. v (Sed fur erat & loculos habens.) in quibus abſcondebat ea quæ dabantur & in alios vſus expendit:vnde ſubditur. x (Ea quæ mittebantur), id eſt Chriſto dabantur ad ſubueniendum neceſsitatibus Chriſti & diſcipulorum eius,& ad dandum pauperibus. y (Portabat),id eſt officium portandi & ſeruādi habebat ad iſtos vſus:licet hoc infideliter ageret. Ex hoc patet quòd Chriſtus & diſcipuli eius de eleemoſynis viuebant . Sciendū etiā quòd iſta portatio pecuniæ in via nō pertinet ad perfectionem:ſed Chriſtus hoc faciendo,ſuſcepit perſonam infirmorum,eis condeſcendens,ſicut fecit ſe abſcondendo à Iudæis: vt ſupra dictū eſt,octauo & decimo cap. Et hoc habetur extra de verborum ſignificatione.libro vj.capitulo. Exijt qui ſeminat. Et propter hoc male arguunt illi qui ex hoc loco dicunt quòd habere aliqua mobilia in cōmuni ad perfectionem pertineat. Poteſt autem hic quæri quare Chriſtus permiſit Iudam portare pecuniam relictam,cum ſciret eum latronem . Dicendum quòd à principio quando fuit ſibi traditum portandi officium latro non erat, & quamuis Chriſtus ſciret eum futurum latronem , tamen tradidit ſibi iſtud officium quia minor erat inter Apoſtolos alios : propter quod vltimus inter eos nominatur:vt patet Matth.x.& Marc.iij. Talibus enim temporalia ſunt tradenda : maiores autem debent circa doctrinam & ſpiritualia occupari . Propterea quòd in primitiua eccleſia Apoſtoli ſeptem Diacones ordinauerunt ſub eis,ad temporalia adminiſtranda , vt ipſi Apoſtoli liberius poſſent intendere orationi

Marginal notes: Vbi fuit facta cœna. — Obſequiū xpo impenſum. — Duæ opiniones de vnguento. — Pretiū vnguenti. — Qō de ianda.

B

& prædicationi: vt habetur Act.vj.cap. a (Dicit ergo.) Hic ponit̃ iudę reprehéſio, cum dicit̃. b (Sinite illam) q.nõ habetis cauſam ſufficientem murmurãdi, quia egit opus bonum. Vnde patet quòd Iudas non ſolum murmurauit, ſed etiam alij diſcipuli, vt habet̃ Mat.xxvj. & Marci.xiiij. Verũtamen quia fuerſit incitati per Iudam, & iterum moti pietate, Iudas aũt cupiditate, ideo Ioannes ſolum nominauit Iudam.

Iudę reprehenſio.

c (Vt in diem ſepulturę meę ſeruet illud.) Nõ loquit̃ de hoc qđ iam erat effuſum, ſed de alio ſimili.q.d. illud quod ſepulturæ meæ præparauit illud reſeruabit, quia non poterit illud in me expendere puenita acceleratione reſurrectionis meæ, quia quando venit ad monumẽtum, ad vngendum corpus dñi, Xp̃s iam reſurrexerat, vt patet infra ca.xx. Mat. aũt hoc expreſsius dicit puenit vngere corpus meum in ſepulturam, & ideo exprimitur hic obſcuri⁹, cum dicit̃. Sinite illam, vt in dié ſepulturæ meæ ſeruet illud.q.d. dimittenda eſt nunc facere, quod tunc faceret. ſi poſſet, & illud vnguentũ tunc ſeruabit in loco iſtius nunc in me expéſi. Et quia Iudas ita murmurando, & alios ad hoc incitãdo cauſam pietatis ptenderat ideo hãc excludit, dicés. d (Pauperes enĩ ſempes habebitis vobiſcũ).q.d. poteſt recuperare ad benefaciẽdum pauperib⁹, ſed nõ poterat recuperare ad iniungendum me corporaliter, pp̃ter qđ ſequit̃. e (Me autẽ non ſemp habebitis).ſ. pręſentia corporali ad habitãdum in carne paſsibili, quę indiget tali vnctione. Per hoc patet qđ aliquod opus minus neceſſarium põt pponi magis neceſſario, quãdo imminet caſus quòd iſtud minus neceſſarium non põt alias recupari. f (Cognouit ergo turba mul.ex iudæis quia illic eſſet.) Hic cõſequenter oſtendit̃ qualiter xp̃s fuit honoratus à turbis viſitando eum, cum dicit. (Cognouit ergo turba multa ex iudæis quòd illic eſſet.) Bethania enim erat prope hieruſalem ad vnam leucam, & ideo de facili poterant hoc cognoſcere. g (Et venerũt non pp̃ter Ieſum tantum.) In hoc innuit̃ duplex cauſa, vna pp̃ter ipſum Ieſum reuerenter viſitãdum, alia quę ſubdit̃. h (Sed vt Lazarum viderent, quem ſuſcitauit à mortuis.) Facta enĩ mirabilia libenter videntur. Mirabiliſsimũ autem erat videre quatriduanum mortuum ſuſcitatum, comedentem, & bibentem, & alia opera facientem, ſperabant etiam audire ipſum referentem ſtatum alterius vitę, quem omnes ſcire deſiderant.

Q̃uo xp̃i ñ ſemp nobiſcum.

¶Expoſitio moralis.

ANte ſex dies paſchæ. Alcuinus. Myſtice, quòd añ ſex dies venit Bethaniã, ſignificat qđ ille qui ſex dieb⁹ omnia fecerat, & ſexto die hominem creauerat, ipſe ſexta mundi ętate, ſexta feria, ſexta hora redimere mundum venerit. g (Maria ergo accepit libram vnguenti.) Exponatur ſicut ſupra Matth.xxvj. & Mar.xiiij. Iſta autem expoſitio Mar. h (Sinite illam.) eius approbando operationem. e (Aliam expoſitionem ſcilicet Matthæi non inueni.

¶Quæſtio.lxiiij.

DOmus impleta eſt ex odore vnguẽti. Ioan.xv. Super quibus verbis quæritur à doctoribus: quando.ſ. ſit iteranda confeſsio? ad qđ ſancto Bona. Richar. & Aſteſa.lib.v.tit.xviij. dicunt qđ in pluribus caſib⁹ iteranda eſt, & primo ſi ſacerdos non potuit abſoluere, argumentũ eſt.c.ex hoc.xxiij q.ij.c.latorem. Secundo ſi neſciuit diſcernere, & ideo quærendus eſt ſacerdos ſciens ligare & ſoluere, vt Aug. ait in lib.de pę.di.vj c.qui vult, vbi dicit̃. Qui vult confiteri peccata ſua, vt inueniat gratiam quærat ſacerdotem ſcientem ligare & ſoluere, cum negligens contra ſe extiterit. negligat̃ ab eo qui eum miſericorditer monet & petit, ne ambo in foueam cadant. Tertio ſi cõtempſit vel neglexit ſatisfacere & oblitus eſt ſatisfactionem iniũctã, nam ſi ſciret eam & implere vellet, cõfeſsionem iterate tenet̃, quia cõfeſſus eſt nõ contritus exiſtens in pposito nõ deſerendi peccatũ. Sunt alij duo caſus. Vnus eſt pp̃ter peccati obliti recordationem. Alius eſt pp̃ter recidiuationé, in quib⁹ ſanum conſilium eſſet quòd pœnitens oĩa iteraret quando ſacerdotem mutat, vel quando reuertitur ad eundem qui pp̃ter diuturnitaté peccati eius eſt oblitus. Non credo tamen quòd teneatur niſi in generali talia peccata narrare, vt ſi dicat ſe peccaſſe & confeſſum fuiſſe, & ſibi talem pœnitentiam iniunctam fuiſſe. Et ſic ſatis patuerit eius conditio & ingratitudo: tamé addit ſe ſuper hoc commiſiſſe peccatũ. vel recordatum eſſe. Vltimo iteranda eſt confeſsio, ſi nõ fuit integra, quia ſcienter pœnitens tacuit aliqđ mortale peccatum, quia tunc non contritus apparet, & ideo iteranda eſt confeſsio, vt paulo ante dictum eſt.

Q̃ õ de iteratióe cõfeſſionis.

Duo caſus qb⁹ é reiterãda cõfeſſio.

Feria.iij. poſt dominica palmarum. Paſsio domini noſtri Ieſu Chriſti ſecundùm Marcum.xiiij.c.

IN illo tempore[b]. Erat paſcha & azima poſt biduũ, [c] & quærebant ſummi ſacerdotes, & ſcribæ quomodo Ieſum dolo tenerent, & occiderent. Dicebant autem. Non in die feſto, ne forte tumultus fieret in populo.[d] Et cum eſſet Ieſus Bethaniæ in domo Simonis leproſi & recumberet,[e] venit mulier habens[f] alabaſtrum vnguenti nardi ſpicati prætioſi. Et fracto alabaſtro effudit

ſuper caput eius.[g] Erant autem quidã
indigne ferentes intra ſemeipſos, &
dicentes. Vt quid perditio iſta vnguen
ti facta eſt? Poterat enim vnguentum
iſtud venũdari pluſquàm trecentis de-
naris,& dari pauperibus. Et fremebãt
in eam. Ieſus autem dixit.[h] Sinite eã.
Quid illi moleſti eſtis? Bonum opus
operata eſt in me. Semper enĩ paupe-
res habebitis vobiſcum,& cum volue-
ritis poteſtis illis benefacere,me autem
non ſemper habebitis. Quod habuit
hæc fecit. Præuenit enim vngere cor-
pus meum in ſepulturam. Amen dico
vobis vbicunque prædicatum fuerit
Euangelium iſtud in vniuerſo mũdo,
& quod hæc fecit, narrabitur in memo
riam eius,[i] & Iudas ſcariothis vnus ex
De Iuda. duodecim abijt ad ſummos ſacerdo-
tes,vt proderet eum illis. Qui audien-
tes gauiſi ſunt,& promiſerunt ei pecu
niam ſe daturos. Et quærebat quomo-
do illum opportune traderet.[k] Et prima
die azimorum quãdo paſcha immola
bãt,dicunt ei diſcipuli. Quo vis eam⁹
Mißio. & paremus tibi vt manduces paſcha?
[l] Et mittit duos ex diſcipulis ſuis,& di
xit eis. Ite in ciuitatem,[m] & occurret
vobis homo lagenam aquæ baiulans.
Sequimini eum,[n] & quocunque introie
rit, dicite domino domus, quia magi-
ſter dicit. Vbi eſt refectio mea? Vbi pa
ſcha cum diſcipulis meis manducem?
[o] Et ipſe vobis demonſtrabit cœnacu-
lum grande ſtratum,& illic parate no-
bis. Et abierunt diſcipuli eius & vene-
runt in ciuitatem, & inuenerunt ſicut
dixerat illis, & parauerunt paſcha.
[p] Veſperè autem facto venit cum duo-
decim. Et diſcumbentibus eis & man-
ducantibus,ait Ieſus. Amen dico vo-
bis,quia vnus ex vobis me tradet qui
manducat mecum. At illi cœperunt
cõtriſtari & dicere ei ſingulatim. Nũ-
quid ego? Qui ait illis. Vnus ex duo-
decim,[q] qui intingit mecum manum
[r] in catinum. Et filius quidem hominis
vadit ſicut ſcriptum eſt de eo. Væ autẽ
homini illi per quẽ filius hominis tra-
detur. Bonũ erat ei, ſi natus nõ fuiſſet
homo ille. Et mãducantibus illis acce-
pit Ieſus panẽ,& benedicens fregit, &
dedit eis,& ait,Sumite. Hoc eſt corp⁹
meũ.[s] Et accepto calice gratias agens
dedit eis,& biberũt ex illo oẽs,& ait il-
lis. Hic eſt ſanguis meus noui teſtamẽ
ti,qui pro multis effundetur. Amẽ di-
co vobis,quòd iã nõ bibã de genimine
vitis vſque in diẽ illũ,cũ illud bibã no-
uum in regno Dei.[t] Et hymno dicto
exierũt in mõtẽ oliuarũ.[v] Et ait eis Ie-
ſus. Oẽs vos ſcãdalizabimini in me in
nocte iſta, q̃a ſcriptũ eſt. Percutiã pa-
ſtorẽ,& diſpergentur oues gregis. Sed
poſteaquã ſurrexero p̃cedã vos in gali
læam.[x] Petrus aũt ait illi.[y] Et ſi oẽs ſcã
dalizati fuerint,ſed nõ ego. Amẽ dico
tibi:q̃a hodie in nocte hac priuſquam
gall⁹bis vocẽ dederit,ter me es negatu
rus. At ille ampli⁹loq̃batur. Et ſi oppor
tuerit me ſimul cõmori tibi, nõ te ne-
gabo. Similiter aũt & oẽs dicebãt.[z] Et
venerũt in p̃diũ cui nomẽ gethſemãi,&
ait diſcipulis ſuis. Sedete hic dõec orẽ.
Et aſſumpſit ſecũ Petrũ & Iacobũ, &
Ioannem,& cœpit pauere,& tedere &
ait illis. Triſtis eſt anima mea vſque ad
mortẽ,ſuſtinete hic,& vigilate. Et cũ
p̃ceſsiſſet paululũ p̃cidit ſup terrã,et
orabat,vt ſi fieri poſſet tranſiret ab eo
hora,& dixit.[a] Abba pater omnia tibi
poſsibilia ſunt, transfer calicẽ hunc à
me,ſed nõ q̃d ego volo,ſed q̃d tu. Et ve
nit,& inuenit eos dormiẽtes. Et ait Pe
tro. Simõ dormis. Nõ potuiſtis vna ho
ra vigilare mecũ? vigilate & orate,vt
nõ intretis in tentationẽ. Spirit⁹ quidẽ
promptus eſt,caro autẽ infirma. Et ite
rum abiens orauit eundem ſermonẽ di
cẽs. Et reuerſus denuo inuenit eos dor
mientes. Erant enim oculi eorũ graua
ti. Et ignorabãt quid reſpõderẽt ei. Et
venit tertio,& ait illis. Dormite iam,&
requieſcite. Sufficit, venit hora. Ecce
tradetur filius hominis in manus pec-
catorum ſurgite eamus. Ecce qui me
tradet prope eſt. Et adhuc eo loquen-
te venit Iudas ſcarioth vnus de duo-

Hoc eſt corpus meum. Dñs Ieſus ſaluator redẽptor nr̃ ſalutiferũ ſacr̃ eucharıſtiæ inſtituit cœna ſcã ſub hac forma v̓borũ hoc ẽ corp⁹ meũ: deinde diſcipl̃is ſuis ſub ſacri ſpẽ ſe exhibuit: & apoſtolos ſacerdotes creauit: quos & cõſecrarẽ docuit. de huius ſaluberrimi ſacri inſtõne hr̃ de cõſ. di.ij c. q̃a corp⁹aſſũptũ ablatur⁹ erat ab ocl̃is hoim: et illatur⁹ ſyderibus, neceſſariũ erat vt i cœna ſacr̃ corporis & ſanguinis cõſecraret.

decim,& cum eo turba multa cum gladijs& lignis,miſsi à ſummis ſacerdotibus & ſcribis & ſenioribus. Dederat autem traditor eis ſignum , dicens. [b] Quecũque oſculatus fuero ipſe eſt,tenete eum,[c] & ducite eum caute. Et cum veniſſet ſtatim accedens ad eũ ait. Aue rabbi. Et oſculatus eſt eum. At illi manus iniecerunt in Ieſum,& tenuerunt eum. Vnus autem de circunſtantibus educens gladium percuſsit ſeruũ ſummi ſacerdotis,[d] & amputauit illi auriculam. Et reſpondens Ieſus ait illis. Tamquam ad latronem exiſtis cum gladijs & lignis comprehendere me. Quotidie eram apud vos in templo docens,& non me tenuiſtis. Sed vt impleantur ſcripturæ. Tunc diſcipuli ei9 relinquentes eum , omnes fugerunt. [e] Adoleſcẽs autem quidam ſequebatur eum[f] amictus ſyndone[g] ſuper nudo, & tenuerunt eum.[h] At ille reiecta ſyndone nudus profugit ab eis. Et adduxerunt Ieſum ad ſummum ſacerdotẽ, & conuenerunt omnes ſacerdotes & ſcribæ & ſeniores.[i] Petrus autem à longe ſecutus eſt eum vſque in atrium ſummi ſacerdotis,[k] & ſedebat cum miniſtris ad ignẽ & calefaciebat ſe.[l] Summi verò ſacerdotes & omne cõcilium quærebãt aduerſus Ieſum teſtimoniũ, vt eum morti traderent, nec inueniebant. Multi enim falſum teſtimonium dicebant aduerſus eum,& conuenientia teſtimonia non erant. Et quidã ſurgentes falſum teſtimoniũ ferebant aduerſus eum dicentes. Quoniam nos [m] audiuimus eum dicentem. Ego diſſoluam templum hoc manu factum,et poſt triduum aliud non manu factum reędificabo.[n] Et non erat conueniens teſtimonium illorum. Exurgens autẽ ſummus ſacerdos in medium interrogauit Ieſum,dicens. Non reſpondes quicquam ad ea quæ tibi obijciuntur ab his? Ieſus autem tacebat[s] & nihil reſpondit. Rurſum ſummus ſacerdos interrogabat eum,& dixit ei. Tu es xp̃s filius Dei benedicti?[o] Ieſus autẽ dixit illi. Ego ſum. Et videbitis filium hominis ſedentem à dextris virtutis dei, & venientẽ cum nubibus cœli.[p] Summus autem ſacerdos ſcindens veſtimẽta ſua,ait. Quid adhuc deſideramus teſtes? Audiſtis blaſphemiam. Quid vobis videtur? Qui omnes condemnauerũt eum reum eſſe mortis,[q] & cœperunt quidam conſpuere eum,& velare faciem eius,& colaphis eum cedere,& dicere ei,prophetiza:& miniſtri alapis eum cędebant. Et cum eſſet Petrus in atrio deorſum , venit vna ex ancillis ſummi ſacerdotis,& cum vidiſſet Petrum calefacientem ſe,aſpiciens illum ait . Et tu cum Ieſu nazareno eras. At ille negauit,dicens. Neque ſcio,neque noui qd dicas. Et exijt foras ante atriũ & gallus cantauit. Rurſus autem cum vidiſſet eum alia ancilla cœpit dicere circunſtantibus. Quia hic ex illis eſt. At ille iterum negauit,& poſt puſillũ rurſus qui[r] aſtabant dicebant Petro. Verè ex illis es,nã & galilæus es.[s] Ille autẽ cępit anatematizare & iurare, qa neſcio hominem iſtum quem dicitis, [t] & ſtatim gallus cantauit. Et recordatus eſt Petrus verbi quod dixerat ei Ieſus. Priuſquam gallus cãtet bis,ter me negabis:& cœpit flere.[v] Et confeſtim mane conſilium facientes ſummi ſacerdotes cum ſenioribus & ſcribis & vniuerſo concilio,vincientes Ieſum duxerunt & tradiderunt Pylato. Et interrogauit eum Pylatus. Tu es rex iudæorum? At ille reſpondens ait illi. Tu dicis. Et accuſabant eum ſummi ſacerdotes in multis. Pylatus autem rurſum interrogauit eum,dicens. Non reſpondes quicquam. Vide in quantis te accuſant? Ieſus autem amplius nihil reſpõdit,[x] ita vt miraretur Pylatus. Per diẽ aũt feſtũ ſolebat illis dimittere vnũ ex vinctis,quẽcunque petijſſent. Erat autem qui dicebatur Barrabas, qui cum ſeditioſis erat vinctus,qui in ſeditione fecerat homicidium. Et cum aſcendiſſet turba cœpit rogare,ſicut ſemper faciebat illis. Pylatus autẽ reſpondit eis,

L; mſtꝰi gladio pcutiẽtes & iterſi ciẽtes ñ moriãt gladio materiali tñ ſuo gladio peũtqa p pctõ gladij eternaſt pũiũt tho. ij.ij.q.xl.arti.j.

Xpi rñſio.

Petrꝰ negãdo xp̃z directe p actualẽ cõtẽptũ charitatem non amiſit bñ nõ ĩdirecte cõmittẽdo aliqd cõtrariũ charitati: propter aliquã paſsionẽ cõcupiſcẽtiæ & tioris. Sz eã cito recuperauit. tho. ij.ij.qõ.iiij. ar.xij.

& dixit. Vultis dimittam vobis regē iudæorum? Sciebat enim quùd per inuidiam tradidiſſent eum ſummi ſacerdotes.[y] Pontifices autem concitauerunt turbam, vt magis Barabbam dimitteret eis. Pylatus autem iterum reſpondens ait illis. Quid ergo vultis faciam regi iudæorum? At illi iterum clamauerunt Crucifige eum. Pylatus autem dicebat eis. Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant. Crucifige eum.

Xp̄s nō potuit maluꝫ facere rōne plenitudis grię & rōne diuinitatis vnitę hūanitati. de or.iij.ſeu.

Pylatus autem volens populo ſatiſfacere dimiſit illis Barbabam, & tradidit Ieſum flagellis cæſum, vt crucifigeretur. Milites autem duxerunt eum intro in atrium prætorij, & conuocāt totam cohortem, & induunt eum purpura, & imponunt ei plectentes ſpineā coronam,[a] & cœperunt ſalutare eum, Aue rex iudæorum, & percutiebant caput eius arundine, & conſpuebant eum, & ponentes genua adorabant eū.

[b] Et poſtquam illuſerunt ei, exuerunt eum purpura, & induerunt eum veſtimentis ſuis, & educunt illum vt crucifigerent eum,[c] & angariauerunt pręter euntem quempiam Simonem Cyrenæum veniētem de villa[d] patrem Alexandri & Ruffi, vt tolleret crucē eius. Et perducunt illum in golgotha locū quod eſt interpretatum caluariæ locus.[e] Et dabant ei bibere myrrhatum vinum,[f] & non accepit, & crucifigētes eum,[g] diuiſerunt veſtimenta eius mittes ſortem ſuper eis, quis quid tolleret.

[h] Erat autem hora tertia & crucifixerunt eum, & erat titulus cauſæ eius inſcriptus. Rex iudæorū, & cum eo crucifixerunt duos latrones, vnū à dextris eius, & alium à ſiniſtris, & impleta eſt ſcriptura quę dixit.[i] Et cum iniquis reputatus eſt.[k] Et prætereuntes blaſphemabant eum, mouentes capita ſua, & dicētes. Vah qui deſtruis templū dei, & in tribus diebus reędificas, ſaluū fac temetipſum deſcendens de cruce. Similiter & ſummi ſacerdotes illudentes ad alterutrum cum ſenioribus & ſcribis dicebāt. Alios ſaluos fecit, ſeipſum non poteſt ſaluū facere. Chriſtus rex iſrael deſcendat nūc de cruce, vt videamus & credamus. Et qui cum eo crucifixi erant conuiciabantur ei. Et facta hora ſexta tenebræ factæ ſunt ſuper terram vſque in horam nonam. Et hora noua exclamauit Ieſus voce magna, dicens. Heloy heloy lamazabathani, quod eſt interpretatum.[l] Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me, & quidam de circunſtantibus audientes, dicebant. Ecce Helyam vocat. Currēs autem vnus & implens ſpongiam aceto circunponenſque calamo, potum dabat ei, dicens. Sinite, videamus ſi veniat Helyas ad deponendum eum. Ieſus autem emiſſa voce magna expirauit.[m] Et velum templi ſciſſum eſt in duo à ſummo vſque deorſum.[n] Vidēs autem Cēturio qui ex aduerſo ſtabat, quia ſic clamans expiraſſet ait.[o] Verè hic homo filius Dei erat. Erant autem & mulieres de longe aſpicientes, inter quas erat Maria magdalenæ, & Maria Iacobi minoris. & Ioſeph mater, & Salome, & cum eſſet in galilæa ſequebantur eum & miniſtrabant ei, & multæ quæ ſimul aſcenderunt cum eo hierolymam.[p] Et iam cū ſero eſſet factū,[q] quia erat paraſceue, quod eſt ante ſabbatū,[r] venit Ioſeph[s] ab arimathia, nobilis[t] Decurio, qui & ipſe erat expectans regnū dei,[v] & audacter introiuit ad pylatū[x] & petijt corpus Ieſu. Pylatus autem mirabatur ſi iā obijſſet. Et accerſito Centurione interrogauit eū, ſi iam mortuus eſſet. Et cum cognouiſſet à Centurione, donauit corpus Ioſeph. Ioſeph autem mercatus ſyndonem & deponens eum,[y] inuoluit ſyndone,[z] & poſuit eum in monumento, quod erat exciſum de petra,[a] & aduoluit lapidē ad oſtium monumenti.

Duo latrones, vn⁹ ad dextrā, ali⁹ ad ſiniſtrā xp̄i crucifigūt ad d̄notādū quid xp̄s factur⁹ ē deuius et mortuis. Car.d̄ cur. cre. ſuper euange.

Poſtilla.

IN illo tempore. Erat paſcha & azima poſt biduum, & quærebāt ſummi ſacerdo.) Poſtquàm deſcripta eſt reductio peccatoris in Deum per mediatoris prædicationem, hic conſequenter deſcribitur eadem re

ductio per paſsionis ſuæ redemptionem. Et qa ſuperius prædixit paſsionem ſuam per iudæos inchoandam & per gentiles conſummandam, ad quos tunc pertinebat iudicium ſanguinis in hieruſalē: ideo primo deſcribitᷣ ei⁹ paſsio per iudęos inchoata. Sc̄do per gentiles conſummata c. ſequenti. Circa primū quatuor per ordinē deſcribuntᷣ.

Diuiſio.

Primū eſt ipſi⁹ xp̄i vēditio, non ex ei⁹ ignorātia, ſed ex ei⁹ p̄ſcientia & volūtate. Sc̄d'o vēditi traditio nō ex ei⁹ diſplicētia, ſed charitate: ibi. Et prima die azimorū. Tertio traditi cōprehēſio, nō ex ſua impotētia ſed mititate: ibi. Et adhuc eo loquēte. Quarto cōprehēſi cōdēnatio, non ex ſua iniuſtitia, ſed humilitate: ibi. Summi verò ſacerdotes. Circa primā partē pręmittitᷣ vēditionis occaſio q̄ ſuit duplex.

Duplex vēditiōis occaſio.

Prima ſacerdotū inuidia, & in hoc ponitᷣ in principio. Secūda fuit Iudæ auaritia, qui voluit recuperare pręti ū vnguenti effuſi, quæ ponitᷣ: ibi. Et cū eſſet Bethaniæ. Tertio ponitᷣ ipſa vēditio ibi. Et Iudas ſcariothis. Sc̄d'a pars principalis incipit ibi. Et prima die azimorū, vt dictū eſt. Et diuiditur in quatuor: quia primo ponitᷣ paſchale cōuiuiū ad p̄ditoris reuocationē. Secūdo inſtituitur euchariſtiæ ſacr̄m ad charitatis vnionē: ibi. Et mādūcantibus illis. Tertio prædicitᷣ diſcipulorum ſcandalum ad eorum confirmationem: ibi. Et ait illis Ieſus omnes vos ſcādalizabimini. Quarto deſcribitᷣ xp̄i deſideriū ad noſtrā redēptionē: ibi. Et veniūt in prędiū. Tertia pars principalis huius capituli quæ incipit: ibi. Et adhuc eo loquente diuiditᷣ in tres: quia primo deſcribitur Iudæ fraudulentia. Secundo xp̄i patientia: ibi: Vnus aūt de circūſtantibus. Tertio diſcipulorum ignauia: ibi. Tunc diſcipuli relicto eo fugerūt. Quarta pars principalis quæ incipit: ibi. Summi verò ſacerdotes diuiditᷣ in quatuor: qa primo deſcribitᷣ accuſatio xp̄i per falſos teſtes. Secūdo eius cōdēnatio per iniuſtos iudices: ibi. Exurgēs aūt ſummus ſacerdos. Tertio condemnati vituperatio per malignos ſatellites: ibi. Et cœperunt quidam conſpuere eum. Quarto negatio Petri per tres vices: ibi. Et cum eſſet Petrus.

Sententia capituli.

Sentētia aūt huius totius capituli patet ex dictis Matth. xxvj. vbi iſta ſunt expoſita eodem ordine quo hic ponuntur & ſub eiſdem verbis pro magna parte, & reſtant pauca exponenda quæ diſcutiētur. In prima parte principali dicitur. f (Erat aūt paſcha & azima poſt biduū &c.) Solēnitas aūt paſchalis iudęorum celebratᷣ. xv. die primi menſis: vt habetᷣ Leui. xiij. Hæc ſolēnitas incipiebat à veſpere illius diei quādo immolabatᷣ agnus: & tunc veſcebantᷣ azimis vſque ad ſeptimū diem. f (Alabaſtrū vnguenti nardi ſpicati.) Dicunt aliqui quòd nardus eſt herba faciens ſpicas de cacumine de quibus extrahitur liquor optimus, ſicut aqua roſacea de roſa: & talis liquor vocatur hoc vnguentum.

Quid ſit nard⁹ ſc̄d'm aliquorum opinionem

Alij dicūt quòd eſt frutex vel arbor paruula, & inde fluit vel extrahitur liquor modo prædicto. k (Et prima die azimorū) de iſta die eſt controuerſia inter Græcos & Latinos, quæ pleni⁹ tractata eſt Matth. xxvj. & Ioan. xj. m (Et occurret vobis homo lagenam aquæ baiulans.) Iſtud ſignum dedit ad inueniēdum locum pro cœna. Et creditᷣ quòd dominus illius domus eſſet diſcipulus xp̄i occult⁹. n (Vbi eſt refectio mea) id eſt agnus paſchalis quia dn̄s domus illi⁹ non ſolum p̄uidit de loco: ſed de agno. o (Et ipſe vobis demonſtrabit cœnaculum.) in illo cœnaculo paſcha comederunt. & in illo poſt reſurrectionem latuerūt diſcipuli p̄pter metum iudęorum, & in illo ſpiritū ſanctum recęperunt in die penthecoſtes. vt habetur Act. ij. q (Qui intingit mecum manum in catinum.) Vas eſt fictile ad refrigerandum vinum, & in illo erat ius lactucarum agreſtium cum quo carnes agni debebant comedi, vt habetᷣ Exo. xij. c.

Quid ſit catinus.

a (Abba pater.) abba & pater idem ſignificant, tamen vnū eſt ſyrum & aliud eſt latinū. Abba eſt p̄priū nomen ſyrum ſeu chaldaicum & frequenter habetur in trāſlatiōe chaldaica. In tertia parte principali dicitᷣ. c (Et ducite eum caute) ne forte rapiatur de manibus veſtris: quia populus communis habet deuotionem ad eum. e (Adoleſcens aūt quidā.) quia iſte non nominatur hic: dicunt aliqui quòd fuit Iacobus frater dn̄i. Alij aūt quòd fuit Ioannes Euangeliſta, qui minor erat inter apoſtolos. Alij autem dicūt quòd fuit quidam iuuenis de illa domo in qua comederūt paſcha. f (Amictus ſyndone). i. veſte linea. g (Super nudo). ſ. corpore quia non habebat aliam veſtem. In quarta parte principali dicitᷣ. m (Audiuimus eum dicentem. Diſſoluam templum hoc manufactum &c.) falſum enim impoſuerunt ei: quia hoc non dixerat, vt habetur Ioannis ſecundo, ſed ſic dixerat. Soluite templum hoc & in triduo reſuſcitabo illud, prædicens mortem ſuam, in qua corpus eius qđ erat templum deitatis ſolutum eſt. Et ſi de materiali templo intelligatur, adhuc falſum impoſuerunt quòd abſolute dixerit, quod tamen conditionate dixerat. Et ideo ſubditur. n (Et non erat conueniens teſtimonium illorum. o (Ieſus autem dixit illi ego ſum.) Interrogatus de veritate diuinorum reſpondet qui prius in alijs tacuerat, quia de diuinis non debet ita taceri veritas ſi interrogetur, ſicut de humanis.

Xp̄i interrogatio.

In quarta parte minus principali dicitur ſic. r (Nam & galilæus es.) Licet enim eſſet vna lingua omnium hebręorum tamen ſecundùm varias partes iudeæ variabatur in aliqua proprietate. ſicut lingua gallica in picardia & normandia per quā percipitur in loquela de qua natione ſit aliquis.

De Petro.

s (Ille autem cępit anathematizare). i. maledicere ſibijpſi ſi cognouiſſet Ieſum. Vnde anathematizatio ſignat iurationem, quæ eſt per execrationem, ſcilicet quando aliquis imprecatur ſibimetipſi malum pœnæ, ſi ita ſit ſicut imponitur ei. v (Et confeſtim mane cōcilium.) Hic cōſequenter deſcribitur Chriſti paſsio per gentiles cōſummata, & primo deſcribitur Chri

Xp̄i paſsio p̄ gētiles cōſummata.

ſti crudelis occiſio. Secundo éius fidelis deuota tumulatio ibi. Et cum ſero eſſet factom. Prima in duas qoia primo deſcribitor Chriſti iniqua condemnatio: ſecundo iniquæ ſententiæ executio ibi: & poſtquá illuſerunt. Prima in quatuor quia primo xp̄s gentili iudici p̄ſentat̃. Secundo ab eo examinatur: ibi. Et interrogauit eum Pylatus. Tertio eius innocétia declaratur: ibi. Per diem aotem feſtum. Quarto inique condénat̃ ibi. Pylatus autem volens ſatisfacere populo. Snía iſtarum partiũ patet ex dictis Matt.xxvij. vbi iſta ponuntur eodem ordine à principio illios capit. vſque prope medium, tamen aliqua ſunt ibi interpoſita, quæ hic omittuntor, quia Marcus breuitati ſtudebat. b (Poſtquam illuſerunt.) Hic conſequenter deſcribit̃ iniquę ſententię latę in Chriſtum executio. Vbi primo ponitur ipſius Chriſti iudicati crucifixio. Secundo crucifixi illuſio: ibi. Et prætereuntes blaſphemabant. Tertio illuſi expiratio: ibi. Et facta hora ſexta. Sentẽtia iſtarum partium patet ex dictis Matthæi.xxvi. exceptis quæ ſequunt̃. d (Patrem Alexandri & Ruffi.) Hic dicit Hierony. quòd nomen iſtius Simonis hic ponitur ratione filiorum ſuorum qui erant diſcipuli Chriſti.

Snię latę in xp̄m executio.

e (Et dabant ei bibere myrrhatum vinum.) dicunt aliqoi quòd iſtud vinom dicitur myrrhatum ex ꝓprietate myrrhæ quæ eſt amara, iſta tamen amaritudo cauſat̃ ex adminiſtratione fellis. Alij tñ dicũt quòd non ſolum foit ibi miſtio fellis: ſed etiam myrrhæ. f (Et non accepit.) Contrarium tamen videtur Ioan. xix. ca. vbi dicitur. Cum accepiſſet Ieſus acetum: ad quod dicendum quòd aliquid accepit ad guſtandum modicom tamen ꝑpter impletioné ꝓphetiæ dicentis. In ſiti mea potauerunt me aceto: & qa illud qđ modicũ eſt, quaſi nihil reputat̃: idõ dicitur hic quòd nõ accepit. ſ. ad perfecte bibẽdũ.

Xp̄i potatio é cũ acetũ vinũ qđ ꝑ vitiũ vaſis i quo erat aceſcit Hylarius.

h (Erat autem hora tertia, & crucifixerũt eũ.) Ioan.xix.cap. dicitur. Erat autem hora quaſi ſexta: ſecundũm verò veritatem erat hora media inter ſextam & tertiam: medium verò denominatur ab vtroque extremorum: & ideo ab euangeliſtis aliqoando denominatur tertia: aliquando ſexta. n (Videns autem Centurio qoi ex diuerſo ſtabat, quia ſic clamãs expiraſſet &c.) Videbat enim quòd illa vox non poterat naturaliter formari ab homine ſic ꝓpinquo morti, & idõ cõcluſit qđ eſſet formata virtute Dei, dicens. o (Verè hic homo filius Dei erat. p (Et eum iam ſero eſſet factum.) Hic deſcribitur ipſius Chriſti deuota tomulatio, vt patet ſententia ex dictis Matthæi vigeſimoſeptimo, exceptis quæ ſequuntur. q (Quia erat paraſceue) id eſt præparatio, quia tunc erat feria ſexta in qua præparabantur ea quæ debebant comedi die ſequenti. r (Venit Ioſeph) ad ſepeliendum Chriſtum antequam intraret ſabbatum, in quo non erat licitum facere talia. s (Ab arimathia) quæ antiqnitus dicta eſt ramatha: de qua fuit Samuel: vt habetur primo Regum.

t (Decurio.) id eſt vnus de curialibus. Decuriones enim dicuntur qui ſunt de curia alicuius magni principis. Dicuntur etiam curiones qui accipiunt curam plebis. v (Audacter introiuit ad Pylatum, & petijt &c.) Prius enim erat diſcipulus Chriſti occultus propter metum iudæorum, ſed exemplo mortis Chriſti animatus: oſtendit ſe publice eſſe Chriſti diſcipulum, petendo eius ſepultoram, & exeqoendo. a (Et aduoluit lapidem ad oſtium monumenti.) Circa enim ſepulchrum erat quædam clauſura, & ad oſtium illius clauſuræ fuit poſitus lapis magnus non à ſolo Ioſeph, ſed etiam ab alijs qui fuerunt cum eo in ſepultura Chriſti.

Qoi ſũt decuriones.

¶Expoſitio moralis.

ERat autem paſcha) &c. Theophilus. Dominus enim voluit in paſcha ſe crucifigi: quia ipſe erat verum paſcha. c (Et qoærebant ſummi ſacerdotes &c.) Adhuc aliqui de iſtis Chriſtũ perſequuntur in membris ſuis. d (Et cum eſſet in domo Simonis leproſi.) per hoc oſtenditur quòd prædicatores non debent abhorrere peccatores.

Moralis expoſitio.

e (Venit mulier habens alabaſtrũ vnguẽti nardi ſpicati &c.) Mulier iſta rationalis eſt anima, quæ frangit alabaſtrum, cum rationabiliter domat corpus proprium: & quoniam hoc cędit in honorem Dei, effudit ſuper caput Chriſti: primo Corinthiorum ſecundo. Caput Chriſti Deus. g (Erant autem quidam indigne ferentes.) Iſti ſunt ſimiles illis qui grauius portant expenſas decem ſolidorom pro Chriſto, quàm qninquaginta vel centum pro mondo: ideo ſequitur. h (Sinite eam) eius approbando operationem. i (Et Iudas ſchariothis &c.) Beda. Multi hodie ſcelus Iudæ ſcilicicet quòd dominum ac magiſtrum Deumq́ue ſuum pecunia vendiderit: velnti immane ac nepharinm abhorrent, nec tamen cauent. Nam cum pro muneribus charitatis & veritatis vitã ſpernunt, Deum qui veritas & vita eſt ſpernont. k (Et prima die azimorum.) ſeqnitur. l (Et mittit doos ex diſcipulis ſuis &c.) ſcilicet Petrum & Ioannem, vt dicitur Lucæ vigeſimoſecundo. Per Petrum ſignificatur actio bona, per Ioannem contemplatio, deuota qui præparent paſcha, id eſt diſponunt ad corpus Chriſti debite ſumendum. Præparant autem in cœnaculo, id eſt in homine per orationem in Deum eleuato grandi lõgitudine longanimitatis, lato latitudine charitatis, ſtrato varietate virtutis. p (Veſpere autem &c.) Per hoc autem quòd Chriſtus in menſa denũciauit ſuũ proditorem

Quid ſignificat per Pe. & Ioã.

Moralis expoſitio de ſacraméto.

deſiguauit quòd multi proditorie veniunt ad menſam ſuam. Hierouym. Dic ſacerdos, dic clerice quomodo eiſdem labijs deoſcularis filium virginis, quibus deoſculatus es filiam meretricis? O Iuda oſculo filium hominis tradis. r (Et mãducantibus illis accepit Ieſus panem & benedicens &c.) per Ieſum qui ſalus interpretatur intelligit bonus prælatus Chriſti vicarius de ſua ſubditorumque ſuorũ ſalute ſolicit⁹. Hic accipit panem cum diligenter ſtudet ſacram ſcripturam, & benedixit quando Deo attribuit ei⁹ intelligentiam. Frangit autem & dat deuote prædicando. Ecõtra de igoorante dicitur Threnor. iiij. Parouli petierunt panem & non fuit qui frangeret eis. s (Et accepto calice &c.) per quem perſecutio deſignatur in ſcriptura. Hic calix ſumitur patienter tolerando: & datur alijs ad ſimile exhortando. t (Et hymoo dicto exierunt in montem.) Per hoc oſtendens quòd aſcendens ad vitam arctiorem primo debet implorare clementiam diuinam. v (Et ait eis Ieſus oés vos ſcãdalizabimini &c.) Chryſo. Carnale eſt cadere, ſed diabolicum eſt iacere. x (Petrus autem ait illi. & ſi omnes ſcandalizati fuerint ſed nõ ego.) Communiter accidit quòd illi qui alijs in virtute ſe præferunt tur pius alijs cadunt: ideo ſubditur. y (Amen dico tibi: quia tu hodie.) in hac nocte. z (Et veniunt in prædium quod dicitur Gethſemani) quod interpretať vallis pinguedinis: ideo ſignificat humilitatem gratioſam: per hoc igitur qđ Chriſtus orauit ibi humiliter ſignificatur quòd oratio humiliantis ſe veraciter Deo eſt accepta. Eccleſia xxxv. Per hoc autem quòd dicitur dominum hic ter oraſſe, docuit nos orare perfecte quia perfectio conſiſtit in tribus: ſcilicet in principio medio & fine. a (Quemcunque oſculatus fuero ipſe eſt &c.) Amicitiæ ſignis proditores vtuntur, vt eorum dolus latentius peragatur. d (Et amputauit illi auriculam &c.) Hoc ſignum fuit de mentis aure eorum amputanda ſicut patet per effectum: quia nihil audire volunt de ſalute ſua. i (At ille relicta ſyndone nudus profugit ab eis.) Beda. qui vult fugere manus iniquorum relinquens mente quæ mundi ſunt fugiat poſt Chriſtum: ſicut Ioſeph relicto pallio fugit de domine manibus impudice.

Q̃m interpretať q̃ð.

De Petro.

i (Petrus autem à longe ſecutus eſt eum.) Beda. Merito à longe ſequebatur, qui erat de proximo negaturus: non eñ negare poſſet ſi Chriſto proximus adheſiſſet. k (Et ſedebat cum miniſtris.) Hierouym. Atrium ſacerdotis eſt circuitus ſecularis miniſtri, dæmones cum quibus qui ſedet non poteſt flere peccata. Ignis autem deſiderium eſt carnis. l (Summi verò ſacerdotes & omne concilium quærebant aduerſus Ieſum teſtimonium.) Modus autem iniquorum eſt aduerſus innocentes quærere teſtimonia: & recipere falſa. p (Summus autem ſacerdos ſcindens veſtimenta ſua.) In hoc fuit ſignificatum quòd præſcindendum erat ſacerdotium Iudæorum: ſicut & ſtabilitas ſacerdotij Chriſti per hoc quòd eius tunica etiam à crucifigentibus eum non fuit ſciſſa. q (Et ceperũt quidam conſpuere eum & velare faciem eius &c.) Hieronym. vt ſputaminibus ſuſceptis faciem animæ noſtræ lauaret & velamine faciei ſuæ velamen cordium noſtrorum auferret. Et colaphis quibus in capite percuſſus eſt caput humani generis, quod eſt Adam ſanaret: & alapis quibus expalmatus eſt, laus eius maxima manibus noſtris labijſque plauderetur: vt dicit. pſal. xlvj. Omnes gentes plaudite manibus. t (Et ſtatim gallus cantauit &c.) Hieronym. Gallus lucis quid eſt niſi ſpiritusſanctus, cuius voce in Prophetis & Apoſtolis de trina negatione excitamur ad amariſsimos poſt lapſum fletus, qui male cogitauimus & male locuti ſumus proximo & male fecimus ad nos ipſos. v (Et interrogauit eũ Pylatus &c.) Iuſte traditi ſunt Romano exercitui qui ſaluatorem tradiderunt Romanorum præſidi. x (Ita vt miraretur Pylatus.) ſcilicet de eius patientia quem audierat peritum in lege & potentem ad omnia reſpondere. y (Pontifices autem & conci. &c.) Adhuc hodie aliqui magis nituntur ſaluare & etiã promouere malos homines quam bonos.

Quid per gallũ ſignificatur.

z (Pylatus autem volens populo ſatisfacere &c.) ſic faciunt mali iudices pro fauore humano iuſtitiam ſubuertentes. a (Et cœperunt eũ ſalutare &c.) Iſta faciunt multi in eccleſia deuote ſalutantes eum in apparentia: ſed eum expoliant bonis & affligunt & percutiunt in membris ſuis. c (Et angariauerunt prætereuntem quempiam &c.) Sic multi portant hodie in angaria crucem pœnitentiæ. e (Et dabant ei bibere myrrhatum vinum.) Similiter hodie multi dant Chriſto bibere potum amarum. g (Diuiſerunt veſtimenta eius mittentes ſortes &c.) rapientes bona ſimplicium Chriſtianorum.

i (Et cum iniquis reputatus eſt.) Sic fit hodie in ipſius membris per iuſtitiæ ſubuerſionem in multis locis. k (Et pretereuntes blaſphemabant eum, mouentes capita ſua, & dicétes &c.) Hoc ſimiliter faciunt detractores bona facta mébrorũ Chriſti denegantes. l (Deusmeus, deus meus, vt qd &c.) Propter qđ nõ debet mirari Chriſtianus ſi à Deo prætermittitur per malos tribulari: quia ſic ſuo capiti conformatur. m (Et velum templi ſciſſum eſt in duo) primæ Corinthio. iij capitulo, dicitur. templum Dei ſanctum, quod eſtis vos: & ideo velum huius templi ſcinditur: quãdo per compaſsionem mortis Chriſti fideles ab omni terrænorum inordinato amore ſeparanť. v (Vidés autem centu. &c.) per hoc quòd iſte gentilis confitebatur in Chriſto veritatem deitatis ſignificata fuit illuminatio futura gentium & excæcatio iudęorum. x (Et petijt corpus Ieſu. Pylatus autem mirabať ſi iam obijſſet: & accerſito &c. Moraliter Ioſeph qui interpretatur accreſcens corpus Ieſu petit quando perſona creſcens in virtutib⁹

euchariſtiam ſumit. y (Inuoluit io ſyndone.) quando deuotionem ſuam abſcondit ab humana laude. z (Et poſuit eum in monumento) quia libenter cogitat de ipſo: quia monumentum dicitur quaſi monens mentem. Per hoc autem quòd ſanctæ mulieres aſpiciebant vbi poneretur, ſignificatum fuit quòd religioſæ perſonæ quæ ſuot in mundo mortuæ, debent cum eo per compaſsiooem ſepeliri, vt reſurrectioois ei⁹ participes fieri mereaotur.

Quæſtio.lxv.

Qó de hoſtia cóſecrata.

Sumite: hoc ex corpus meũ. Et accepto calice gratias agens dedit eis.) Marc.xiiij. Ex quibus verbis quæritur. Quid ſit in hoſtia conſecrata: quid ve in mero exiſtente in calice conſecrato eſſe credere debemus? Ad quod breuiter reſpondetur quia ſecundùm Grego. in homel. paſchali in hoc ſacramento aliud eſt qđ videtur, & aliud eſt quod intelligitur. Et illud

Quatuor ſunt ſub hoſtia cóſecrata.

quod cernitur eſt ſpecies panis in hoſtia & vini in calice. Sed illud qđ credit̃ eſt veritas carnis & ſanguinis Ieſu Chriſti. Intelligendum tamẽ qđ ſub panis ſpecie, quæ videtur in hoſtia quatoor

Qũo ſub hoſtia eſt xp̃i aĩa.

eſſe creduntur. Primo creditur quidem ibi eſſe corpus Chriſti ex vi verborum: quia verba conſecrationis de ſolo corpore faciunt mentionem. Secundo eſt ibi ſanguis Chriſti ex concomitan

Qũo eſt Deus.

tia propinqua: quia licet anima nõ viuificet corpus, niſi ſaoguioe mediante, tamen pertioet ad eandem naturam: & ideo concomitatur ipſum. Tertio creditur ibi eſſe anima ex coucomitantia propinqua: qoia pertinet ad eaodem naturam.

Etiam ſub ſpecie viοι ſunt quatuor.

Quarto eſt ibi deitas verbi ex concomitantia remota: quæ eſt diuinitas: licet cum trib⁹ præcedentibus faciant ſuppoſitum: vnum tamẽ non pertioet ad vnam naturam. Hæc etiam eadem quatuor io calice eſſe credunt̃. Primo quidem eſt ibi ſanguis ex virtute verborum: eo qđ per verba cooſecratiõis calicis de ſolo ſanguine faciunt mentionem. Secundo creditur ibi eſſe corpus ex Chriſti cõcomitantia immediata: qa corpus eſt ſanguinis immediatum receptaculũ. Tertio creditur ib. eſſe anima ex concomitantia propinqua: quia pertioent ad eandem naturam homanam. Quarto creditur ibi diuioitas ex coocomitaotia remota: quia noo pertinet ad eandem naturam: quamuis bene ad idem ſuppoſitum. Quod autem iſta in hoc digniſsimo ſacramento ſint probatur per beatum Ambroſiũ, in lib. de ſacramen. qui ait illa quæ fuerũt in vtero virginis inueniootur in hoc digniſsimo ſacramento. Iſta quatuot inſuper eſſe ſaluator oſtendit Ioao. vj. cap. di. Ego ſum panis viuus, qui de

Qũo diuinitas.

cœlo deſcendi. Per hoc enim quòd dicit panis dat intelligere corpus, vnde ait. Caro mea verè eſt cibus, per hoc quòd dicit viuus dat intelligere animã per quam corpus viuificatur, & quia anima ſine ſanguine & vigore corpus viuificare noo poteſt, ideo ſubintelligit̃ ſanguis, idcirco iofert ſaoguis meus vere eſt potus. Dicit autem qui de cœlo deſceodit, ꝓpter diuinitatem. Ex quibus ouinibus tria poſſunt elici documenta ſecundùm três catholicas veritates. Primũ documentum eſt cum io primitiua eccleſia ſacramentom hoc ſub vtraque ſpecie toti populo miniſtraretur, ratiõabilis fuit ioſtitutio moderoa, vt ſub ſpecie panis tantum populos communicaretur propter multa pericula quæ acciderũt, quia non eſt ſicut hæretici imaginarentur, vt ſit tantũ corpus in hoſtia, & ſanguis in calice, imò corpus eſt in calice & ſanguis in hoſtia. Secundom documentum eſt, quia ex quo ſecundùm Greg. aliud eſt quod cernitur & aliud quod creditur in hoc ſacramento, adoratio non eſt dirigéda ad illud quod cernitur, ſcilicet ad ſpecies, ſed ad id quod creditur tantum, quia illud eſt dignum damnatione quòd adorari non debet niſi prius adoretur vel eleuetur à ſacerdote propter periculũ idololatriæ ex quo verba conſecrationis merito ſecrete proferuntur. Tertium documeotum eſt quòd licet proprie in hoc ſacramento non videatur Chriſtus, quia ſecũdùm Gregorium aliud eſt quod cernitur, & aliud eſt quod creditur, nam ibi accidentia cerount̃, quę non ſuot in corpore Chriſti, ſicut in ſubiecto, tamen non errant fideles, quia dicunt in ſacerdotis manibus ſe vidiſſe Deum, quia nullus errat, cuius verba poſſunt verificari. Eo modo verificatur diuina ſcriptura, in qua dicitur qood aliqui viderunt Deum oculo corporali, ſicut Moyſes vidit Deum corporaliter cernendo rubum, ſicut Exod iij. capitolo, ſcriptum eſt, non quòd ibi diuinitatem videret, ſed quia diuinitas ibi aſsiſtebat in illo rubo, & ita corpus Chriſti ſuo modo & ſpeciebus aſsiſtit, quæ in hoc ſacramento cernuntur: & quia iſta abſcondita erant ab oculis eorum hominum, ideo ſaluator hodie dicit, vt habetur Marci. xiiij. capitulo. Sumite, hoc eſt corpus meum. Et accepto calice gratias agens &c.

Exodi. iij.

Feria quarta poſt Dominicam palmarum. Paſsio domini noſtri Ieſu Chriſti ſecundùm Lucam vigeſimoſecundo capi.

IN illo tempore.[b] Appropinquabat autem dies feſtus [c] azimorum, [d] qui dicitur paſcha. [e] Et quærebant principes ſacerdotum & ſcribæ [f] quomodo Ieſum interficerẽt, [g] timebant verò plebem. [h] Intrauit autem ſathanas in Iudam qui cognominabatur ſcarioth, vnus de duodecim. [i] Et abijt, & locutus eſt cum principi-

† Illum traderet. Venditio ſeu ipſa traditio factā iudæis nō ſolū factā fuit p iudā ſed cū iuda facta fuit p Deū patrē volentē & p mittentē p iudā vēdentē & tradētē p iudæos inſtātesque dātes p̄ciū conuentū. Opus pr̄is bonum fuit ſed op⁹ iudę & iudęorū malum. Q̄nia eorū mala intentio eſt: ſnia mag. li. iij. d ſ. ix. p̄te. Xp̄s ergo eſt ſacerdos.

bus ſacerdotum & magiſtratib⁹, quēadmodum illum traderet † eis.[k] Et gauiſi ſunt, & pacti ſunt pecuniam illi dare: & ſpopondit, & quærebat opportunitatem vt traderet illum ſine turbis.[l] Venit autem dies azimorum[m] in qua neceſſe erat occidi paſcha. Et miſit Petrum & Ioannem, dicens. Euntes parate nobis paſcha, vt manducemus. At illi dixerunt. Vbi vis paremus? & dixit ad eos.[n] Ecce introeuntibus vobis in ciuitatem,[o] occurret vobis homo amphoram aquę portans, ſequimini eum in domum in quam intrat:[p] & dicetis patriſamilias domus, dicit tibi magiſter. Vbi eſt diuerſoriū vbi paſcha cū diſcipulis meis māducē? Et ipſe vobis oſtendet cœnaculum magnum ſtratū: & ibi parate. Euntes autem inuenerūt, ſicut dixit illis Ieſus, & & parauerunt paſcha, & cùm facta eſſet hora diſcubuit, & duodecim apoſtoli cum eo: & ait illis.[q] Deſiderio deſideraui[r] hoc paſcha manducare vobiſcū antequā patiar.[s] Dico eñ vobis, quia ex hoc non manducabo illud donec impleatur in regno Dei. Et accepto calice gratias egit, & dixit. Accipite, & diuidite inter vos. Dico enim vobis quòd[t] nō bibā de generatione vitis donec regnum Dei veniat.[v] Et accepto pane gratias egit,[x] & fregit, & dedit eis, dicēs. Hoc eſt eñ corp⁹ meū: qđ ꝓ vobis datur.[y] Hoc facite in meā cōmemorationem.[z] Similiter & calicem poſtquā cęnauit dicens. Hic eſt calix nouū teſtm̄ in ſanguine meo, qui ꝓ vobis effundetur.[a] Verūtamen[b] ecce manus tradētis me mecū eſt in mēſa.[c] Et quidē filius hominis ſecundū quod diffinitū eſt, vadit.[d] Verūtamen væ homini illi p quē tradetur.[e] Et ipſi cœperūt quærere inter ſe,[f] quis eſſet ex eis, qui hoc factur⁹ eſſet.[g] Facta eſt autem contentio inter eos[h] quis eorum videretur eſſe maior? Dixit autem eis. Reges gentium dominantur eorum, & qui poteſtatem habent ſuper eos, benefici vocantur. Vos autem non ſic. Sed qui maior eſt in vobis, fiat ſicut minor, & q̄ pręceſſor eſt ſicut miniſtrator:[i] quis maior eſt qui recumbit, an qui miniſtrat? Nōne qui recumbit?[k] Ego autem in medio veſtrum ſum, ſicut qui miniſtrat.[l] Vos autem eſtis qui permanſiſtis mecum[m] in tentationibus meis.[n] Ego diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnū?[o] vt edatis & bibatis ſuper mēſam meam in regno meo:[p] & ſedeatis ſuper thronos iudicantes duodecim tribus Iſrael.[q] Ait autem dominus Simoni.[r] Simon ecce ſathanas expetiuit vos:[s] vt cribraret ſicut triticum[t] ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua.[v] Et tu aliquando conuerſus[x] confirma fratres tuos. Qui dixit ei.[y] Domine tecum paratus ſum & in carcerem & in mortem ire. Et ille dixit. Dico tibi Petre.[z] Non cantabit hodie gallus, donec ter abneges noſſe me.[a] Et dixit eis. Quando miſi vos ſine ſacculo & pera & calciamentis, nunquid aliqđ defuit vobis? At illi dixerūt. Nihil. Dixit ergo eis.[b] Sed nunc q̄ habet ſacculum,[c] tollat[d] ſimiliter & peram.[e] Et qui non habet,[f] vendat tunicā ſuā & emat gladiū:[g] dico eñ vobis, quoniā adhuc hoc qđ ſcriptū eſt oportet impleri in me:[h] & cū iniquis deputat⁹ eſt.[i] Etenim ea quæ ſunt de me,[k] finē habēt. At illi dixerūt.[l] Dn̄e ecce duo gladij hic. At ille dixit eis.[m] Satis eſt.[n] Et egreſſus[o] ibat ſecundū cōſuetudinē[p] in montē oliuarū. Secuti ſunt autē illū & diſcipuli eius. Et cū perueniſſet ad locum dixit illis.[q] Orate ne intretis in tētationē.[r] Et ipſe auulſus eſt ab eis quantū iactus eſt lapidis:[s] & poſitis genibus orauit, dicēs.[t] Pater ſi vis trāſfer calicē iſtū à me. Verūtamē nō mea volūtas, ſed tua fiat.[v] Apparuit autē illi Angel⁹ de cœlo,[x] cōfortās eū.[y] Et factus in agonia,[z] ꝓlixi⁹ orabat.[a] Et factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrētis in terrā.[b] Et cū ſurrexiſſet ab oratiōe & veniſſet ad diſcipulos ſuos,[c] inuenit eos dormientes præ triſtitia: & ait illis. Quid dormitis? Sur-

gite & orate ne intretis in tẽtationem.
[a] Adhuc eo loquẽte ecce turba,& qui
vocabatur [e] Iudas,vnus de duodecim
antecedebat eos,[f] & appropinquauit
Ieſu,vt oſcularetur eum. Ieſus autem
dixit illi.[g] Iuda oſculo filium hominis
tradis.[h] Videntes autẽ hi qui circa ip-
ſum erãt[i] quòd futurũ erat,dixerũt ei.
[k] Dñe ſi percutim⁹ in gladio? Et per-
cuſsit vnus ex illis ſeruum principis ſa
cerdotũ,& amputauit auriculã ei⁹ de-
xtram. Reſpõdens autẽ Ieſus ait.[l] Si-
nite vſque huc.[m] Et cũ tetigiſſet auri-
culã eius ſanauit eũ.[n] Dixit autẽ Ieſus
ad eos q̃ venerãt ad ſe,principes ſacer-
dotũ & magiſtrat⁹ templi & ſeniores.
[o] Quaſi ad latronẽ exiſtis cum gladijs
& fuſtibus,cùm quotidie vobiſcũ ſue
rim in templo,& nõ extendiſtis in me
manus.[p] Sed hæc eſt hora veſtra,[q] &
poteſtas tenebrarum.[r] Comprehẽden
tes autẽ eum,duxerunt ad domũ prin
cipis ſacerdotum.[s] Petrus verò ſeque
batur eum à lõge. Accẽſo autẽ igne in
medio atrio,& circũſedẽtibus illis,erat
Petrus in medio eorũ. Quẽ cũ vidiſ-
ſet ancilla quædã ſedentẽ ad lumen,&
eũ fuiſſet intuita dixit. Et hic cum illo
erat. At ille negauit eũ,dicens. Mulier
nõ noui illum. Et poſt puſillũ alius vi-
dens eũ dixit. Et tu de illis es. Petr⁹ ve
rò ait. O homo nõ ſum, Et interuallo
facto quaſi horæ vnius,alius quidã af
firmabat,dicẽs. Verè & hic cũ illo erat,
nam & galileus eſt. Et ait Petrus. Hõ
neſcio quid dicis. Et cõtinuo adhuc il-
lo loquẽte cãtauit gallus. Et conuerſus
dñs reſpexit Petrũ. Et recordat⁹ eſt pe
trus verbi dñi,ſicut dixerat: quia priuſ
quã gall⁹ cãtet ter me negabis. Et egreſ
ſus foras Petr⁹ fleuit amare.[t] Et viri † q̃
tenebãt Ieſum illudebãt ei,cedẽtes eũ.
Et velauerũt eũ,& percutiebãt faciem
ei⁹. Et interrogauerũt eũ,dicẽtes.[v] Pro
phetiza quis eſt qui te percuſsit. Et a-
lia blaſphemantes dicebant in eum.[x]
Et vt factus eſt dies conuenerũt ſenio-
res plebis,& principes ſacerdotum &
ſcribæ: & duxerunt illum in cõcilium
ſuum,dicentes.[y] Si tu es xp̃s dic nobis.
Et ait illis.[z] Si vobis dixero nõ crede-
tis mihi.[z] Si aũt interrogauero nõ re-
ſpondebitis mihi,[b] neque dimittetis.
[c] Ex hoc aũt[d] erit filius hominis ſedẽs
à dextris virtutis Dei.[e] Dixerunt autẽ
omnes.[f] Tu ergo es filius Dei? Qui
ait.[g] Vos dicitis,quia ego ſum. At illi
dixerunt.[h] Quid adhuc deſideramus
teſtimoniũ? Ipſi enim audiuim⁹ de ore
eius.[i] Et ſurgens omnis multitudo eo
rum duxerũt illum ad Pylatum.[k] Cœ
perunt aũt illũ accuſare,dicẽtes.[l] Hũc
inuenimus ſubuertentẽ gentẽ noſtrã,
[m] & prohibentẽ tributa dari Cæſari,
[n] & dicentem ſe Chriſtũ regẽ eſſe. Py
latus aũt interrogauit eum, dicẽs. Tu
es rex iudæorum. At ille reſpõdẽs ait.
[o] Tu dicis. Ait aũt Pylatus ad princi-
pes ſacerdotũ & turbas,[p] nihil inuenio
cauſæ in[q] hoc homine.[r] At illi inuale-
ſcebant dicentes.[s] Commouit populũ
docens per vniuerſam iudæam,[t] inci-
piens à galilæa vſque huc.[v] Pylat⁹ aũt
[x] audiens galilæam,interrogauit ſi ho-
mo galilæus eſſet. Et vt cognouit quòd
de Herodis poteſtate eſſet, remiſit eũ
ad Herodem[y] qui & ipſe Hieroſoly-
mis erat illis diebus.[z] Herodes autem
viſo Ieſu, gauiſus eſt valde: erat enim
ex multo tempore cupiens videre eũ,
[a] eo quòd audierat multa de eo.[b] Et ſpe
rabat ſignum aliquod[c] videre ab eo fie
ri.[d] Interrogabat autem eum in multis
ſermonibus. At ipſe nihil illi reſpon-
debat. Stabant autem principes ſacer-
dotum & ſcribæ conſtanter accuſan-
tes eum.[e] Spreuit autem illum Hero-
des cum exercitu ſuo[f] & illuſit indutũ
veſte alba:[g] & remiſit ad pylatum.[h] Et
facti ſunt amici Herodes & Pylatus
in ipſa die.[i] Nam antea inimici erant
adinuicem.[k] Pylatus autem conuoca-
tis principibus ſacerdotum & magi-
ſtratibus & plebe, dixit ad illos.
Obtuliſtis mihi hunc hominem qua-
ſi auertentem populum. Et ecce
ego coram vobis interrogans, nul-
lam cauſam inuenio in homine iſto ex

Iudas credebat decipere xp̃m vt p̃ oſculũ amic⁹ æſtimaretur. Theophilus.

Prima negatio petri fuit f̃ctã ad vocẽ oſtiariæ,ſcd̃a ad vocẽ illorũ q̃ ſtabãt ad ignẽ. Tertia ad vocẽ mulierũ eũ accuſantiũ ly. poſt euãge.

Viri q̃ tenebãt ieſum illudebãt ei. Tã graue fuit ad pec catũ q̃d ſupplicia & torméta q̃ hũanitas pati poſſet pate

tetur: ideo ſaluator tot tãtaq; ſupplicia ſuſtinuit quãtũ humanitas pati potuit nam decẽs erat eũ ſupplicia culpæ ferre q̃ culpã redẽpturus erat: q̃d factum eſt adeo tã inhumaniter q̃d ipſe redẽptor à ſe videtibus leproſus videreẽ. vñ eſa. liij. Vere lãguores noſtros ipſe tulit & dolores nr̃os ipſe portauit: & nos putauimus eũ q̃ſi leproſuȝ & pcuſſum à deo & hũiliatum.

his in q̄bus eū accuſatis. Sed neque He
rodes.[l] Nā remiſit illū ad nos[m], & ec-
ce nihil dignū morte actū eſt ei.[n] [o]Emē
datū ergo[v] illū dimittā.[p] Neceſſe autē
habebat dimittere eis per diē feſtū vnū.
Exclamauit aūt ſimul vniuerſa turba
dicēs. Tolle hūc, & dimitte nobis Ba-
rabbā. Qui erat ꝓpter ſeditionē quan
dam factā in ciuitate, & homicidium
miſſus in carcerē. Iterū aūt Pylatus lo
cutꝰ eſt ad eos, volēs dimitterte Ieſum.
At illi ſucclamabant, dicentes. Cruci-
fige, crucifige eum. Ille aūt tertio dixit
ad illos. Quid eñ mali fecit iſte? Nul-
lam cauſam mortis inuenio in eo. Cor
ripiam ergo illū & dimittā. At illi in-
ſtabant vocibus magnis poſtulantes vt
crucifigeretur. Et inualeſcebant voces
eorū. & Pylatꝰ adiudicauit fieri petitio
nē eorū. Dimiſit aūt illis eū qui ꝓpter
homicidiū & ſeditionē miſſus fuerat
in carcerē, quem petebant, Ieſum verò
tradidit voluntati eorū.[q] Et cū ducerēt
eum apprehenderunt Simonē quendā
cyrenenſem venientē de villa & impo
ſuerunt illi crucē portare poſt Ieſum.
[r] Sequebatur autē illū multa turba po
puli & mulierū quę plangebāt & lamē
tabātur eū. Conuerſus aūt ad illas Ie-
ſus dixit.[s] Filiæ Hieruſalē[t] nolite flere
ſuper me, ſed ſuper voſmetipſas flete &
ſuper filios veſtros.[v] Quoniā ecce ve-
niēt dies in quibus dicēt.[x] Beatæ ſteri-
les[y] & vētres q̄ nō genuerūt, [z]& vbera
quæ nō lactauerūt.[a] Tunc incipiēt di-
cere mōtibus cadite ſuper nos, & colli-
bus operite nos.[b] Quia ſi in viridi li-
gno hæc faciunt, in arido q̄d fiet?[c] Du-
cebātur aūt & alij duo nequā cū eo, vt
interficerentur.[d] Et poſtquā venerunt
in locū qui vocatur caluarie ibi crucifi
xerūt eū. Et latrones vnū à dextris, &
aliū à ſiniſtris. Ieſus autē dicebat.[e] Pa-
ter dimitte illis[f] nō eñ ſciūt q̄d faciūt.
Diuidētes verò veſtimēta eius miſerūt
ſortes. Et ſtabat populus expectans, &
deridebant eum principes cum eis, dicē
tes. Alios ſaluos fecit, ſeipſum ſaluum
faciat, ſi hic eſt Chriſtus Dei electus.

Occidēs iu
ſtū grauiter
peccat. Pri
mo q̄a no-
cet ei quem
plꝰ diligere
dꝫ. Scđo q̄a
priuat con
trarietatē
maiori
bono. Ter-
tio q̄a ma-
gis deū cō-
tēnit. th. ij.
q. vj. arti. j.

Illudebant autem ei & milites accedē-
tes & acetum offerentes ei, & dicentes.
Si tu es rex iudęorū ſaluū te fac.[g] Erat
aūt & ſuperſcriptio ſcripta ſuper eum
literis Græcis, Latinis, & Hebraicis.
Hic eſt rex iudæorum.[h] Vnus autem
de his qui pendebant latronibus blaſ-
phemabat eum, dicens. Si tu es Xp̄s
ſaluum fac temetipſum & nos. Reſpō
dens autē alter increpabat eum, dicēs.
[i] Neque tu times Deum, qui[k] in eadē
damnatione es. Et nos quidē iuſte. Nā
digna factis recipimus, hic verò nihil
mali geſſit. Et dicebat ad Ieſum.[l] Do-
mine[l] memento mei[m] dum veneris in
regnum tuum. Et dixit illi Ieſus. Amē
dico tibi.[n] Hodie mecum eris in para-
diſo.[o] Erat autem ferè hora ſexta. Et
tenebræ factæ ſunt in vniuerſam terrā
vſque in horam nonam, & obſcuratus
eſt Sol, & velum templi ſciſſum eſt me
dium, & clamans Ieſus voce magna
ait. Pater[p] in manus tuas cōmendo ſpi
ritum meum, & hæc dicens expirauit.
[q] Videns autem Centurio[r] quod factū
fuerat, [s] glorificauit Deum, dicens.
[t] Verè hic homo iuſtus erat, & omnis
turba eorum qui ſimul aderant ad ſpe-
ctaculū iſtud, & videbant quæ fiebāt,
[v] percutientes pectora ſua reuerteban-
tur.[x] Stabant autem omnes noti eius à
longe, & mulieres quæ ſecutæ eū erāt
à galilæa hæc videntes.[y] & ecce vir no-
mine Ioſeph, qui erat[z] decurio vir bo-
nus & iuſtus[a] hic non conſenſerat con-
ſilio & actibus eorum[b] ab arimathia ci
uitate Iudeæ[c] qui expectabat & ipſe re
gnum Dei.[d] Hic acceſſit ad Pylatum,
& petijt corpus Ieſu, [e] & depoſitū in-
uoluit in ſyndone,[f] & poſuit eū in mo
numento exciſo[g] in quo nondū quiſ-
quam poſitus fuerat.

Poſtilla.

IN illo tempore, appropin-
quabat autem &c. Poſtquā
Euāgeliſta deſcripſit Chri
ſti prædicationem, hic con-
ſequenter deſcribit ipſiꝰ paſ
ſionem, per quam ſolutum
eſt prætiū noſtræ redēptio-
nis. Vbi primo deſcribitur

maligna Chriſti compreheoſio per exploratio-
nem iudęorum.ſecundo eius condemnatio in-
iuſta per executionem gentilium cap.ſequenti.
Prima dioiditur in qoatuor partes: quia primo
deſcribitur Chriſti venditio facta,non ex eius
ignorantia,ſed magis ex præſcientia & volunta
te.ſecundo ipſius venditi traditio oon ex eius
diſplicentia,ſed ex charitate.terito traditi com
prehenſio non ex Chriſti impotentia,ſed ex ſua
mititate. quarto comprehenſionis illoſio, oon
ex eius i oiuſtitia, ſed homilitate, ſecunda ibi.
Venit auté dies azimorom,tertia ibi. Compre-
hendentes autem eum,quarta ibi. Et viri qui te
nebant eum illodebant ei. circa primum dicit.
b (Appropinquabat autem dies feſtus).i.ſolé-
oitas paſchalis,quæ celebratur primo menſe qo
tndecimo die menſis,vt habetur Leui.xxiiij. Io
cipiebat tamen à veſpera præcedentis diei.
c (Azimorum)quia fermentom & fermenta-
tum non debebant apparere in domibus iudęo
rum ſeptem diebus huios ſolennitatis. Exo.xij.
cap. d (Qui dicitur paſcha, id eſt tranſitus,
quia tunc trâſiuit angelus domioi per ægyptū,
interficiens primogenita ægyptiorū & hebręos
ſaloans. e (Et qoærebant principes ſacerdotū
& ſcribæ)moti inuidia côtra Chriſtū. f (Q oo
Timor ma modo Ieſom interficerét.) Licet enim hoc ſum
lus iudæo- me deſiderarent,tamen erat eis difficile ꝓpter
rum. fauorem popoli ad Chriſtum: ideo ſubditur.
g (Timebant veró plebem.) ſcilicet ne contra
eos inſorgerent,ſed potius in Chriſtum manus
mitterent. h (Intra.autem ſatha.io.) id eſt in
animam iodę,nó per illapſum.quia hoc eſt deo
ꝓpriom,ſed per effectum venditionem Chriſti
ei ſuggerendo. i (Et abijt & locutus eſt cum
principibos ſacerdotum.)motiuū Iodæ hic ta-
cetur,ſed exprimitur Mat.xxvj. Ioan.xij.ſcili-
cet vt tecuperaret valorem vngoenti prætioſi
effuſi ſuper Chriſtum à Maria ſorore Lazari.
k (Et gauiſi ſont.) quia ille modus capiendi
Chriſtom per ſoom diſcipolum videbatur ma-
gis poſsibilis & ſecretus. l (Venit aotem dies
azimorum.) Hic conſequenter deſcribit ipſius
Chriſti veoditi traditio: & primo iſta traditio
pręnuotiatur,ſecoodo executiooi datur,ibi. Et
egreſſos ibat. Pręnuntiatio dictę traditionls fa-
cta eſt â Chriſto cum cœnaret cum diſcipulis,
Ipſi xp̄i vē- & ideo primo deſcribitor paſchale conuiuium,
diti tradi- ſecuodo inſtituitur euchariſtię ſacramentū ibi:
tio. accepto pane. tertio ponitur dictę traditionis
pręnontiatio ibi,verūtamen. quarto diſcipolo-
rom informatio,ibi: facta eſt contentio. Circa
primom dicitur. Venit autem dies azimorum.
Iſta erat decimaquarta dies menſis primi in cu
ius veſpere debebaot comedere agnom paſcha
lem cum azimis paoibus. m (In qua neceſſe
erat occidi paſcha.) Et accipitur hic paſcha non
pro die ſolenni ſicot ſopra,ſed pro agno paſcha
Q ūo capit li,qui in illo veſpere debebat occidi, n (Ecce
paſcha. introeuntibus vobis io ciuitatem.)ſcilicet hieru
ſalem. o (Occurret vobis homo amphoram
aquæ portaus &c.) Io hoc dedit eis ſignum di-
rectiuum in præparatione conuiuij paſchalis.
p (Et dicetis patriſamilias domus. Dicit tibi
magiſter. Vbi eſt &c.) Hic aotem credit ſuiſſe
Chriſti diſcipolus, & ideo prooidit de loco &
de agno,& alijs neceſſarijs in celebratione agni
paſchalis vt dictum fuit plenius Marci.xiiij.c. De illo î cu
q (Deſiderio deſideraui).i.valde deſideraui.) ios domo
r (Hoc paſcha mandocare.) quia tuoc ſioiuit fuit facta
vetus teſtamentum,& inchoauit nouum qood cœna.
erat ſibi in deſideriū. s (Dico autem vobis,qa
ex hoc non maoducabo illud,donec impleatur
in regno Dei &c.)quia poſt illam cœnam non
comedit nec bibit niſi poſt reſorrectioné ſuam,
in qua impletum eſt regnū Dei,quia tūc aperta
eſt iaoua,& Chriſtus reſurrexit ad vitā immor
talem,& Chriſtus cum moltis comedit & bibit
ad probandum ſuæ reſorrectionis veritatem,vt
habetur infra.xxiiij. t (Nno bibam de genera
tioue vitis.) generationem vitis vocat vinum,
quia exprimitur de fructu vitis. v (Et accepto
pane.) Hic conſequenter ioſtituitur euchari-
ſtiæ ſacramentom poſt legale conuiuium, cum
dicitur. Et accepto pane gratias egit. Per hoc
oſtenditur quód in conſecratiune huios ſacra-
menti prçexigitur deuotio & oratio. x (Et fre
git,& dedit eis, dicens. Hoc eſt corpus meum
quod pro vobis datur.) Noo eſt ſic iotelligeo-
dum quód prius frangeret & daret diſcipulis &
poſtea diceret verba conſecratioois, ſed magis
econuerſo, quia Chriſtus dedit apoſtolis ſuis
corpus ſoum conſecratum, & ideo prius dixit
verba conſecratioois, quæ ſoint. Hoc eſt corpus
meum, quia verba conſecrationis efficiunt qđ
ſigurant,poſtea fregit & dixit. y (Hoc facite
in meam cómemorationem.) quia euchariſtiæ
coofecratio eſt quædam dominicæ paſsionis re-
memoratio,& propter hoc conſecratur corpus
ſeparatom à ſangoine, quia in paſsione ſanguis
fuit ſeparatus à corpore. Ideo ſubditur. z (Si-
militer & calicem.) Cætera autem quæ ad iſtud
ſacramentum pertinent tractaoda ſunt in quar
to ſenteotiarum. a (Verūtamen.) Hic cooſe-
quenter Chriſtus pręnuutiat traditiooem ſuā,
dicens. b (Ecce manus tradentis me mecum
eſt in menſa.) Ex quo patet maxima ingratitu-
do & proditio Iudæ, qoi ingerebat ſe comeſtio
oi cum chriſto,quem noo latebat ſua proditio.
c (Et quidem filius hominis)quia licet ſit deus Xp̄s pręnū
& homo,non tameo tradebatur & patiebatur tiat tradi-
ſecundum diuioitatem,in qoa impaſsibilis eſt, tiooé ſuā.
ſed tâtum ſecundùm humanitatem ſecundùm
qoód definitum eſt in prouidentia Dei pro ſa-
lute mundi. d (Veruntamen væ homini illi
per quem tradetur &c.) qoia licet Iudas poſt
factum pœnituerit, hoc tamen fuit inutiliter,
qoia per deſperatiunem ſe ſuſpendit, vt habe-
tur Matth.xxvij. e (Et ipſi cœperoot qoære
re inter ſe.) ſcilicet apoſtoli. f (Qois eſſet ex
eis qoi hoc facturus eſſet.)tamen neſcierunt qa
hoc Chriſtus noo reuelauit manifeſte, ſed tan-

rum Ioanni ſecrete.vt habetur. Ioannis.xiij.
g (Facta eſt autem contentio.) Hic conſequenter ponitur informatio diſcipulorum: & primo oſtenditur qualis ſit aptus ad officium prælationis. Secũdo quid foret eis licitum tempore perſecutionis:ibi. Et dixit eis. Adhuc primo ponitur informatio diſcipulorum in generali. Secundo ipſius Petri in ſpeciali:ibi. Ait autem dominus Simoni. Adhuc primo informat diſcipulos de prælationis aptitudine. Secũdo de præmij magnitudine ibi. Vos autem. Circa primum ſciendum quòd cum Apoſtoli audiuerunt Chriſtum prædicentem traditionem ſuam ad mortem, crediderunt firmiter hoc eſſe futurum & ideo cœperunt quærere inter ſe, quis inter Apoſtolos eſſet conuenientior ad tenendum Chriſti locum. Et hoc eſt quod dicitur. (Facta eſt autem inter eos contentio.) id eſt diſquiſitio.
h (Quis eorum videretur eſſe maior.) id eſt aptior ad præſidendum alijs loco Chriſti: & ideo Chriſtus de hoc eos docuit videlicet quòd ille eſſet ad hoc aptior, qui eſſet vere humilior: per contrarium ad æternam damnationem. Et ad hoc inducit exemplum ſui, di. i (Quis maior eſt qui recumbit an qui miniſtrat, nonne qui recumbit.) quaſi dicat ſic ſecundum iudicium humanum: & infert. k (Ego autem in medio veſtrum ſum ſicut qui miniſtrat.) hoc iam oſtenderat in lotione pedum ſuorum diſcipulorum & hoc intendit concludere: quòd ille aptus eſt ad ſuccedendum ſibi in regimine eccleſiæ quæ eſt fundata in vera humilitate.

Magnitudo premij.

l (Vos autem.) poſtquam oſtendit aptitudinem prælati hic conſequenter oſtendit magnitudinem præmij, dicens: vos autem qui permãſiſtis mecum. Iam enim Iudas exierat de ſocietate eorum, accepto pane intincto. vt habetur Ioannis.xiij. m (In tentationibus meis) quia imminebat agonia ſuæ paſsionis. n (Et ego diſpono vobis regnum.) Quod intelligitur dupliciter. Vno modo de regno militantis eccleſiæ cuius regimen Chriſtus tradidit Apoſtolis. Alio modo de regno triumphantis eccleſiæ ad quod erant Apoſtoli aſſumendi poſt laborem vitæ præſentis.

Quot modis intelligĩt diſpono vobis regnum.

o (Vt edatis & bibatis.) Hoc dupliciter intelligitur. Vno modo de ſacramento euchariſtiæ cuius conſecrationem acceptionem & diſpenſationem Chriſtus tradidit Apoſtolis. Alio modo de fruitione gloriæ ad quam Apoſtoli erant prædeſtinati.
p (Et ſedeatis ſuper throno.) quia in iudicio extremo erunt aſſeſſores Chriſti iudicantis. q (Ait autem) Poſita informatione diſcipulorũ in generali: hic ponit̃ informatio Petri in ſpeciali de fragilitate humana conſideranda & de conſtantia ex Dei adiutorio habenda, cum dicitur. r (Simon ecce ſathanas expetiuit vos) id eſt ſtudioſe quæſiuit per tentationes ſubuertere, quia multum nititur ad ſubuerſionem ſanctorum: illos enim pulſare negligit quos quaſi iure quieto poſsidere ſe ſentit vt dicit Grego. s (Vt cribraret). id eſt tentationem impulſu concuteret: & ſicut in tali concuſsione remanet palea & tranſit farina, ſic Iudas remanſit diabolo ad pœnam æternam: alij Apoſtoli tranſierunt ad gloriam. t (Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua) ſcilicet finaliter: non enim rogauit. vt Petrus non caderet, ſed vt in caſu remaneret: ideo ſequitur.

Quõ xp̃s orauit p̃ petro.

v (Et tu aliquando conuerſus.) ſcilicet de peccato ad gratiam. x (Confirma fratres tuos.) Hoc dicitur ei: quia Eccleſia erat ſibi committenda: vt habetur Ioannis vltimo vbi ter dicitur ei à Chriſto. Paſce agnos meos: ex hoc etiam patet fidem non deficere vſque ad finem mundi potiſsime in Eccleſia Roman, quæ à Petro poſt Chriſtum fundata eſt. y (Domine tecum paratus ſum & in carcerem & in mortem ire.) Hoc dicit ex feruore, confidens de ſua conſtantia & virtute: ideo conſequenter prædicitur ſibi ſua fragilitas. z (Non cantabit hodie gallus donec ter abneges noſſe me.) Poſt binam autem negationem Petri gallus cantauit: ſed Petrus non aduertit niſi poſt tertiam cum iterum gallus cantauit prout fuit expoſitum plenius Marci.xiiij. a (Et dixit eis.) Hic conſequenter oſtendit quid foret Apoſtolis licitum tempore perſecutionis: quia cum primo Chriſtus miſit eos ad prædicandum, dedit eis formam incedendi, vt ſine pecunia & prouiſione aliqua neceſſariorum incederent: vt dictum fuit ſupra.x.capitul. Et ideo ne forte crederẽt quòd tempore perſecutionis quæ imminebat non liceret eis talia portare hoc remouet, dicens.

Quid ſit apoſtolis licitum tempore perſecutionis.

b (Sed nunc qui habet ſacculum.) ad portandum pecuniam pro prouiſione neceſſariorum.
c (Tollat), id eſt portet. d (Similiter & peram.) id eſt repoſitorium victualium: & quia nõ ſolum erat eis licitum talia portare: ſed etiã ſeipſos à perſecutoribus moderate defendere ſaltem pro tunc, ideo ſubditur. e (Et qui non habet.) ſcilicet gladium. f (Vendat tunicam ſuam & emat gladium) per hoc innuens quòd licita eſſet eis defenſio moderata tempore perſecutionis. ideo ſubditur. g (Dico enim vobis quoniam adhuc hoc quod ſcriptum eſt oportet impleri in me ſcilicet mortem acerbiſsimã & cõtemptibiliſsimã p̃ Iudæorũ perſecutionẽ. h (Et cũ iniquis deputatus eſt. hoc ſcribitur Eſa.liij. i (Etenim ea quæ ſunt de me ſcripta.) ſup. per prophetas. k (Finem habent.) id eſt ſunt prope complementum. l (Domine ecce duo gladij hic.) Non curauerunt Apoſtoli loqui de ſacculis vel peris: ſed tantum de gladijs: quia erant diſpoſiti ad defenſionem ſui magiſtri licet poſtea fugerunt timore humano percuſsi. Dicit autem Chryſoſtom. quòd illi duo gladij erant duo magni cultelli ad ſcindendum carnes agni.
m (Satis eſt.) quia vnus euaginatus ſufficienter oſtendit licentiam ſe defendendi: & audaciam Petri ad defendendum ſuum magiſtrum & voluntariam paſsionem Chriſti, qui cum ha-

Euaginatio gladij petri.

beret qui pro eo pugnaret,ipſe tamen hoc pro-
hibuit:alius non euaginatus oſtendit Apoſto-
los non fuiſſe permiſſos facere quantum pote-
rant ad defenſionem ſui magiſtri, vt per hoc
oſtenderetur quòd perfectior eſt patientia quã
defenſio etiam licita. n (Et egreſſus ibat.)hic
ponitur traditionis Chriſti executio. Et primo
ex parte Chriſti ſe voluntarie offerentis.Secun
do ex parte Iudæ eum proditorie tradentis ibi:
adhuc eo loquente. Circa primum dicitur. Et
egreſſus de loco cœnæ prædictæ. o (Ibat ſe-
cundùm conſuetudinem.)quia aſſuetus erat il-
luc exire cauſa orationis. p (In montem oli-
uarum.) vbi ſciebat traditorem venturum.
q (Orate ne intretis in tẽtationẽ.)Oratio enĩ ſe
cundùm Damaſce.eſt eleuatio mẽtis in Deum.
Quanto autem mens eleuatur in Deum, tan-
to facilius tentatio ab eo ſeparatur. r (Et ip-
ſe auulſus eſt ab eis.)quia oratio debet eſſe ſo-
litaria. s (Et poſitis genibus orabat.)quia de-
bet eſſe reuerens & deuota. t (Pater ſi vis
trãſfer calicem iſtum à me. Veruntamen non
mea voluntas &c.)quia debet eſſe diſcreta ſub-
mittendo propriam voluntatem voluntati di-
Angel⁹ ap- uinæ. v (Apparuit autem illi Angelus.) Viſio
paruit chri ne corporali in ſpecie humana. x (Confor-
ſto in ora- tans eum.) Per modum ſeruiẽtis quod factum
tione eius. fuit ad confirmandum fidem diſcipulorum: qđ
Chriſtus ſit maior Angelis ratione deitatis.
Per hoc etiam oſtendebatur quòd in eo vera
humanitas erat,quæ confortabatur contra tri-
ſtitiam inſurgentem in parte ſenſitiua & ap-
prehenſione mortis imminentis. y (Et factus
in agonia) erat enim iſta agonia reluctatio ſen-
ſualitatis mortem horrentis & rationis ipſam
acceptantis:quia virtute diuina pars permitte-
batur agere & pati quod erat ſibi proprium.
z (Prolixius orabat.)Oſtendens quòd in ma-
iori neceſsitate magis debet homo orationi in-
ſiſtere. a (Et factus eſt ſudor eius ſicut guttæ
ſanguinis.)Ex vehementi enim anxietate ſen-
ſualitatis quæ permittebatur agere & pati quod
erat ſibi proprium,vt dictum eſt:fiebat vt non
ſolum humores exirent per ſudorem: ſed cum
hoc aliquid de ſanguine ſudorem tingente. Se-
cundùm verò alios ſupernaturaliter factum eſt,
vt ſanguis exiret per ſe:vt ſic Chriſtus iam ſuũ
ſanguinem pro ſalute noſtra effundere incipe-
ret. c (Inuenit eos dormientes præ triſtitia.)
Quid ſit Triſtitia enim eſt paſsio cauſata ex malo præ-
triſtitia. ſenti quod non poteſt repelli: & ſic cauſant ag-
grauationem animi quaſi depreſsi pondere ma
li præſentis quod non poteſt amoueri: & per
conſequens impedit vlterius motum ſpirituum
à corde & organa ſenſuum exteriorũ:ſed quia
huiuſmodi ſpiritus cauſant opera vigiliæ:inde
eſt quòd triſtitia impediens talem motum ſpi-
rituum cauſat aggrauationem ſenſuum & ceſ-
ſationem ab actibus proprijs,ſicut fit in ſomno
proprie dicto,qui cauſatur ex vaporatione hu-
morum ex cibis & potibus aſcendente verſus ce
rebrum,qui humores ibidem ingroſſati ex fragi
litate cerebri deſcẽdunt verſus organum ſenſuũ
opilantes meatus per quos ſpiritus progredien-
tes à corde debent ad organa ſenſuum tranſire,
& ſic ceſſant ſenſus ab actibus vigiliæ.
d (Adhuc eo loquente ecce turba & qui vo.) Traditiõis
Hic conſequenter ponitur executio traditionis executio.
ex parte Iudæ tradentis, cum dicitur. e (Iu- Iudas vẽdẽ
das vnus de duodecim antecedebat eos.) do xp̃m ſi-
tamquam ductor illorum, qui volebant com- moniã cõ-
prehendere Ieſum. f (Et appropinquauit miſit: prio
Ieſu,vt oſcula.eum) dederat enim Iudas com- qa vẽdidit
prehenſoribus iſtud ſignum, ne pro Ieſu cape- hoĩem libe
perent Iacobum fratrem Domini, qui fuit ei rũ.ff.ad le.
valde ſimilis,vt dictum fuit Matthęi vigeſimo- fal.đ pla.l.
ſexto. g (Iuda oſculo filium hominis tra- j.ſcđo qa vẽ
dis.)id eſt in ſigno charitatis proditionem ho- didit rẽ ſa-
micidij facis:ex quo factum Iudæ aggrauaba- crã & nõ ſolũ
tur valde. h (Videntes autem hi qui circa ſimõiã: ſʒ &
ipſum erant) id eſt Chriſti diſcipuli. vitiũ ĩfideli
i (Quòd futurum erat) ſcilicet captio- tatis: ſcđo
nem magiſtri ſui,vt duceretur ad mortem. vitiũ p̃ſum
k (Dixer.ei.domine ſi percu. in glad. & per- ptiõis. car.
cuſsit vnus &c.) Alijs diſcipulis licentiam pe- de tur. cre.
tẽtibus percutiendi ad magiſtri ſui defenſionẽ, ſup euãge.
Petrus qui erat audacior cęteris & feruentior
non petiuit licentiam nec expectauit reſpon-
ſionem,ſed amputauit vnius auriculam inten-
dens eum interficere vel grauiter vulnerare.
l (Sinite vſque huc.) quaſi dicat non mo-
ueat vos quod eſt futurum, quia permittendi
ſunt vt me comprehendat, vt impleantur ea
quæ de me ſcripta ſunt. m (Et cum tetigiſ-
ſet auriculam eius. ſanauit eum.) in quo appa-
ret maxima Chriſti charitas ſanando illum qui
venerat ad comprehendendum ipſum. o (Di-
xit autem Ieſus ad eos qui vene.ad ſe prin.ſacer
do.&c.) Contrarium videtur Matth.xxvj. vbi
dici videtur quòd principes ſacerdotum non
fuerunt in captione Ieſu,ſed ductus fuit ad eos
per comprehenſores ad locum quo conuene-
rant. Ad quod reſpõdetur dupliciter. Vno mo-
do,quòd licet non conuenerint ad comprehen-
dendum Ieſum in proprijs perſonis venerunt
tamen in virtute in miniſtris ab eis miſsis. Alio
modo quòd aliqui de principibus ſacerdotum
venerant cum miniſtris ad comprehendendum
Ieſum,vt diligentius fieret negotium:plures ta
men expectabant in domo, vt dicit Matthæus.
o (Quaſi ad latro.exiſtis cum gladijs & fuſti-
bus,cùm quotidie vo.fue.in templo).q.d. tunc
non cœpiſtis me,quia nolebam,nec modo cape
retis niſi permitterem, ideo ſequitur p (Sed
hæc eſt hora.) vobis conceſſa ad me comprehẽ-
dendum. q (Et poteſtas tenebrarum.) quia
diabolus tenebrarum princeps eos ad hoc in-
citabat. r (Comprehendentes autem.)
Hic conſequenter ponitur Chriſti compre-
henſio, & ſubditur Petri negatio cum dicitur.

s (Petrus verò.) de negatione enim Petri varie loquuntur euangeliſtæ: quæ varietas expoſita fuit & concordata Mat.xxvj. t (Et viri.) hic
Xp̃i illuſio conſequenter deſcribitur Chriſti compreheuſi illuſio cum dicitur. v (Prophetiza quis eſt &c.) per hoc enim deſignabaut quòd eſſet falſus propbeta: & ignoraret quis eum percoteret & non ſolum illudebant: ſed etiam calumnioſe interrogabant. x (Si tu es Chriſtus dic uobis.) quia ſi reſpondiſſet ſic ſtatim impoſuiſſent quòd voluiſſet ſibi vſurpare dignitatem regiam contra Cæſaris ordinationem, qui dignitatem regiam à Iudæis abſtulerat: ſicut dicitur.iij.ca. Si autem dixiſſet non, obieciſſent contra eum de redargutione: quia pluries verbis & factis dixerat ſe eſſe Chriſtum: vnde Ioan.x.c. dicentibus ei Iudęis. Si tu es Chriſtus dic uobis palam?
Chriſti reſponſio. Reſpondit eis Ieſus. Loquor vobis & nou creditis: opera quę ego facio in nomine patris mei, hæc teſtimonium perhibent de me: ideo ſequitur. z (Si vobis dixero uon creditis mihi.) ſicut & alijs non crediſtis nec verbis meis nec factis. a (Si autem interrogaue. nou respondebi.) ſicut cum alias petiuerant de Chriſto: quomodo ſit filius dauid non reſponderũt & in pluribus alijs eius quæſtionibus ſimile inuenitur. b (Neque dimittetis) quia obſtinationem ſciebat eorum. c (Ex hoc antem), id eſt poſt paſſionem meam & reſurrectionem. d (Erit fili⁹ hominis ſedens à dextris virtutis Dei.) quod impletum eſt in aſceuſione Chriſti ſecundum quod dicitur Marc.vltim̃. Et dominus quidem Ieſus poſtquam locutus eſt eis, aſſumptus eſt in cœlum, & ſedet à dextris Dei. e (Dixerũt autem omues &c.) Matth.xxvj. dicitur quòd ſummus ſacerdos hoc dixit. Dicendum quòd ille dixit primo & principaliter: & ideo Matthæus ipſum ſolum exprimit. Alij autem conſequenter idem dixerunt volentes ex hoc concludere condemnationem Chriſti fore iuſtam.

f (Tu ergo es filius Dei.) hoc uon ſequebatur ex dicto præcedenti: quia dixerat, erit filius hominis: veruntamen quia hoc erat verum noluit negare nec etiam affirmitate nec aperire locum calumniæ: ſed reſpondit. g (Vos dicitis quia ego ſum.) quod verbum erat verum & taliter prolatum quòd calumniam non haberet ſecundùm veritatem ſed tantum ſecundùm Iudæorum maliciam, ex qua concluſeruut. h (Quid adhuc deſideramus teſtimoniom) quaſi dicat conuictus eſt proprio verbo. Vnde ſubditur: ipſi enim audiuimus de ore eius. i (Et ſurgens omnis mul. &c.) Poſtquam deſcripta eſt Chriſti comprehenſio per maliciam Iudæorum: hic
xp̃i occiſio conſequenter deſcribitur eius occiſio per executiouem gentilium. Vbi primo deſcribitur ſolicita examinatio. Secũdo iniqua condemnatio ibi. Pylatus autem. Tertio impia occiſio: ibi. Et cũ ducerent eum. Quarto deuota tumulatio ibi. Et ecce vir nomine Ioſeph. Circa primum deſcribit̃ examinatio corã Pylato præſide. Secundo coram Herode: ibi. Pylatus auté. Circa primum dicitur. (Et ſur. omnis multi. eorũ duxe. illum ad Pylatum.) qui erat ibi præſes loco romanorum. k (Cœperunt autem illum accuſare.) Et hoc de tribus, primo de auerſione populi à lege moyſi ſeruauda, cum dicitur. l (Hũc inuenimus ſubuer. gen noſtram.) Secũdo quòd per doctriuam ſuam impediret reddere Cæſari tributum, & hoc notatur cum dicitur. m (Et prohibentem &c.) Tertio quòd volebat ſibi vſurpare regnum iudæorum. Ideo ſequitur.

n (Et dicentem ſe Chriſtum regem.) Primum autem erat manifeſte falſum, quia nonvenit ſoluere legem, ſed adimplere: vt habetur Matt.v. Matt.v.
Et legem Moyſi vſque ad mortem ſeruauit; vt declaratum fuit ibidem. Similiter ſecundùm quia iudæis quærentibus. Licet nobis cenſum dare Cæſari an nou? reſpoudit. Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, vt habetur Matt.xxij. Similiter tertium, quia cum Chriſtus ſciret turbas veuturas, vt eum raperent & facerent ſuper ſe regem, fugit, vt habetur Ioan.vj. Pylatus autem de primo non curauit, quia gentilis erat. Et ideo de lege Moyſi non curabat. Secundum reputat falſum, quia reſponſiouem Chiſti audierat per relatiouem de tributo Cæſari reddẽdo, vt prædictum eſt. Sed de tertio inquiſiuit, quia Quõ xp̃s medio mõ Pylato rñdit.
videbatur eſſe contra dominum ſuum, vnde & iudæi coram eo dixerunt. Non habemus regem niſi Cæſarem. Ioau.xix.e. vnde ibidem dicitur. Omnis enim qui ſe regem facit, contradicit Cæſari. Chriſtus autem ſe regem eſſe uou negauit ueque affirmauit, ſed medio modo reſpondit, dicens. o (Tu dicis.) Verũtamen expreſsit q̃d ſi eſſet rex, regnum eius non eſſet de hoc mundo, vt habetur Ioan.xij. Et quia Pylatus & Imperator domin⁹ ſuus nõ curabant uiſi de regno terreno, ideo Pylat⁹ habuit Ieſum excuſatum, dicens. p (Nihil iuuenio cauſę.) ſcilicet criminis vel mortis. q (In hoc homine. r (At illi inualeſcebant.) vt clamoribus obtinerent quod ratione non poteraut. s (Commouit populũ) q.d. turbauit pacem communem. t (Incipiẽs à galilæa.) Volebant enim eum uotare quòd eſſet ſimilis Iudæ galilęo qui tempore natiuitatis Chriſti inducebat populum ad rebellandum imperatori Romano, dicens eſſe illicitum iudæis profiteri aliquem dominum terrenum, ſed ſolũ Deum, vt habetur Act.v. Ante hos dies extitit Ieſus galilæus qui auertit populum in die profeſsionis. Sed Pylatus hoc falſum reputauit, eo quòd audierat Chriſtum dixiſſe. Reddite quæ ſunt cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo, per hoc oſtendens quòd poterant eſſe ſubiecti non ſolum Deo, ſed etiam temporali domino.

v (Pylatus autem.) Hic conſequenter ponitur De pylato.
examinatio coram Herode. x (Audiens galileam in &c.) tum vt Herodi deferret, tum quia Xp̃i examinatio corã herode.
credebat quod libenter liberaret hominem qui eſſet de terra ſua & maxime innocentem. Sciendum etiam quòd licet Chriſtus fuerit in Bethleem

leem natus:vt dictum eſt.ij.capi.tamen dicitur hic de Galilæa:quia fuit ibi nutritus & conuerſatus. v (Qui & ipſe Hieroſolymis erat his diebus.)ſcilicet paſchalibus propter ſolennitatem quia Iudæus erat. Pater enim ſuus fecit ſe circuncidi tranſiens ad ritum iudaiſmi: ſecundùm quòd dicit Ioſephus. z (Herodes autem viſo Ieſu,gauiſus eſt.) nõ propter deuotionem ſed propter curioſitatẽ:ideo ſubditur. a (Eo quòd audierat multa de eo.)id eſt de miraculis eius & doctrina. b (Et ſperabat ſignum.) id eſt mirabile factum. c (Videre ab eo fieri.)ſperabat etiam ab eo audire quędam curioſa & inſolita:ideo ſubditur. d (Interrogabat autem eum multis ſermonibus.)Ieſus autem in cõſpectu eius noluit aliquod ſignum facere. Tum quia Herodes erat indignus,cum moueretur ex curioſitate,vt dictum eſt:tum quia Ieſus voluit oſtendere quòd prædicator verbi diuini nõ debet coram principibus oſtentationem ſuã quærere,& eiuſdem rationibus non reſpondit, nec eius interrogationibus. e (Spreuit autem illum herodes.)reputans eum idiotum & fatuũ. f (Et illuſit indutum veſte alba.)ſic enim illu debatur tunc fatuus. g (Et remiſit ad Pylatum.)vt eum honoraret,ſicut & Pylatus ei detulerat. h (Et facti ſunt amici) propter mutuam reuerentiam factam,vt dictum eſt:ideo ſequitur. i (Nam ante inimici erant adinuicẽ.) propter Galilæos quos Pylatus occiderat miſcens ſanguinem eorum cum ſacrificijs, vt dictum eſt ſupra.xiij.capi. k (Pylatus autem.) hic conſequenter deſcribitur Chriſti condemnatio iniurioſa vbi primo declaratur Chriſti innocentia ex triplici confeſsione iudicis cauſam examinantis,& etiam ex allegatione Herodis qui ipſum non condemnauerat: Iudæi autem econtrario contra verba iudicis ter reclamauerunt, vt obtinerent per importunitatem clamoris,quod non poterant via rationis:propter quod Pylatus finaliter declinauit à iuſtitia,condemnans ad mortem innocentem Ieſum,inclinatus ad hoc ex populi fauore,quem quærebat & Cæſaris timore,cuius indignationem formidabat:eo quòd dixerant Iudæi in cõſpectu ſuo. Si hunc dimittis non es amicus Cæſaris:vt habetur Io.xix. Et ex dictis patet litera paucis exceptis quæ exponentur. l (Nam remi.il. ad nos),id eſt ad noſtrum iudicium. Libri antiqui & correcti ſic habent. Nam remiſi vos ad illum ſcilicet ad herodem,vt patet ex dictis: & litera conſequens conſonat cũm dicitur. m (Et ecce nihil dignum morte actum eſt ei.) ſcilicet coram herode. n (Emẽdatum ergo),id eſt verberatum. o (Illum dimittam:)liberũ à morte,Sed contra hoc videtur,quia Pylatus ſciebat ipſum eſſe innocentem: quomodo igitur volebat ipſum iniuſte verberare? Dicendum quòd volebat hoc facere.vt Iudæi videntes hanc flagellationem ſatiarentur hac pœna.& ceſſarent à morte Ieſu quærenda. p (Neceſſe autem habebat dimittere eis per diem &c.)Quia in nocte paſchæ Angelus domini ſaluauit hebræos & percuſsit primogenita ægyptiorum:& ideo in memoriam huius beneficij in ſolennitate paſchali ſaluabant vnum propinquum morti,& aliquos condemnatos ad mortem interficiebãt repreſentandum ſaluationẽ hebræorum:& interfectionem ægyptiorum. Et iſtam conſuetudinem eis obſeruari impetrauerunt ab Imperatore Romanorum,ſicut fuerat obſeruata antequam Iudæa eſſet Romanis ſubiecta. Et hoc eſt quod dicitur. Neceſſe autẽ hoc habebat &c. quia tenebatur obſeruare illud quod erat conceſſum ab imperatore: Pylatus autem ſciens Ieſum innocentem,volebat eum liberare per hãc viam proponens quòd non expediret eis dimittere niſi Ieſum aut Barrabam:cuius liberationem credebat Iudæos nullo modo præeligere ꝑpter nimiam ipſius maliciam:ſed ipſi nimio odio moti contra Chriſtum,præelegerunt Barabbam liberare,petẽtes Ieſum crucifigi,eo qđ erat modus mortis aſperior & durior. Cætera patent. q (Et cum ducerent eum.)Hic conſequẽter ponitur Chriſti impia occiſio eum dicitur.(Et cũ ducerent eum ad cruci.appreh.ſimonem &c.)quia coegerunt ad portãdum crucem,vt citius venirent ad locum crucifixionis) quia Ieſus videbatur nimis debilitatus ex afflictione præcedẽti:& ideo quamuis Ieſus primo portaſſet crucem ſuam:tamen iſti qui eum ducebant acceperunt eam,& poſuerunt ſupra Simonem ratione prędicta. Ille autem inuite portabat:tum quia hoc erat turpe,tum quia forſitan erat diſcipulus Ieſu occultus tamen. r (Sequebatur autem illũ turba multa populi &c.) quia aliqui ſequebantur eum ad ipſum crucifigendum,aliqui ad deridendum eum, & aliqui ad videndum ſpectaculum,& aliqui ad plangẽdum,ſpecialiter mulieres deuotæ quibus dixit. s (Filiæ Hieruſalem.)quia non ſolum aliquę de Galilæa ſecutæ fuerant ipſum,ſed & aliquæ de hieruſalem ſibi adheſerant per deuotionem, t (Nolite flere &c.)non prohibet compaſsionem,ſed prædicit aliam luctus cauſam in obſidione hieruſalem futuram per Titum & Veſpaſianum:ideo ſubditur. v (Quoniam ecce venit dies).ſ.xlij an.poſt paſſionẽ Chriſti in quo fuit dicta obſidio. x (Beatæ ſteriles)quia agiliores erunt ad fugiẽdum quã grauidæ. y (Et ventres qui non genuerunt.)quia mulieres habentes pueros in obſidione fuerũt axiatæ: non ſolum ꝑ ſe ſed etiam pro pueris ſuis. Et aliquæ prę famis anxietate proprios pueros comederunt,ſecundùm quod dicit Ioſephus lib.de iudaico bello. a (Tunc incipient dicere montibus &c.)quia aliqui prę horrore miſeriæ,quæ tunc fuit in populo Iudæorum dicebãt ad mõtes cadite ſuper nos. b (Quia ſi in viridi ligno hæc faciunt &c.)Chriſtus hic dicitur lignũ viride,faciens fructum & per cõſequẽs indignum abſciſione per mortem. Populus autem Iudai-

Interrogatio.

Xpi illuſio tradẽdo veſtem.

Xpi condẽnatio à Pylato.

De hebręis ab Angelo ſaluatis.

Chriſti impia occiſio.

De xpm ſequẽtibus.

Futura hieruſalem deſtructio ꝑ xpm nunciata.

cus hic dicitur lignũ aridum infructiferũ & per conſequens dignum abſciſione per mortem & combuſtionem gehennæ, quæ eſt pœna extrema & maxima. c (Pater dimitte illis non eñ ſciunt quid faciunt.) erant enim ibi aliqui ſimplices & illiterati à ſacerdotibus iudęorum decepti.qui perſequebant̃ Chriſtum zelo legis:& pro iſtis orauit Chriſtus. Alij autem erant literati,qui ipſum ꝓbabiliter eſſe xp̃m nouerãt ſeu cognoſcere debuerant: ſed ex odio & inuidia fuerũt excęcati & ip̃m perſecuti ſunt vſque ad mortem, & pro illis non orauit. g (Erat autem & ſuperſcriptio ſcripta ſuper eum literis Græcis Latinis & Hebraicis.) quia iſtæ erant tres linguæ principales,vt omnes poſſent legere. i (Neque tu times Deum).q.d.licet homines non timueris,tamẽ deberes Deum timere, & maxime in articulo mortis in quo tu es:ideo ſubditur. k (Qui in eadem dãnatione es).ſ. mortis. l (Memẽto mei dñe.)magna fides huius latronis,qui nec ꝓpter acerbitatẽ pœnæ quã ſufferebat,nec ꝓpter infirmitatẽ carnis, quam in xp̃o videbat confeſsionem verę fidei omiſit. m (Dum veneris in regnũ tuũ.) manifeſte patet quòd non loquebat̃ de regno temporali ſed æterno:ideo ſubdit̃. n (Hodie meum eris in paradiſo.)non accipitur hic paradiſus pro orto voluptatis,nec pro cœlo empyreo:ſed pro fruitione beata,quã habuerũt ſancti patres in morte xp̃i,qui erant in lymbo detenti. Statim autem cum eius anima deſcendit, ad eos: & eadem die illuc deſcendit anima illius latronis facta particeps beatæ fruitionis. p (In manus tuas cõmendo ſpiritũ meum.)oſtendens quòd in articulo mortis maxime debemus recurrere ad Deum. q (Videns aũt Centurio.) qui erat conſtitutus ad cuſtodiendũ xp̃m in cruce quouſque expiraſſet. r (Quod factum fuerat).ſ. miracula in xp̃i paſsione facta,vt puta terręmotus,ſciſsio petrarum,obſcuritas ſolis ſupernaturalis, & quòd cum clamore magno expiraſſet: quod non poterat fieri virtute naturæ. s (Glorificauit Deum.)fidei cõfeſsione.dicẽs. t (Verè hic homo iuſtus erat.) Matt.xxij.dicit̃. Verè filius Dei erat iſte. Dicendũ quòd vtrunque dicit Centurio:ſed Matthæus.expreſsit vnũ, Lucas aliud de altero tacẽdo. v Percutiẽtes pectora ſua.)pœnitentes & dolẽtes de xp̃i perſecutione,& iſti fuerũt qui à peritis decepti fuerunt,vt prædictum eſt. x (Stabãt aũt oẽs noti eius à longe.) Contrarium videt̃ Ioan.xix.vbi dicitur.Stabant iuxta crucẽ Ieſu mater eius & ſoror m̃ris eius &c. Rñdit Aug.quòd nõ erant immediate iuxta illum ꝓpter turbam comprimẽtem,nec ita longe quin poſſent eum videre. Ideo poſſunt dici fuiſſe à longe & prope diuerſis reſpectibus. y (Et ecce vir.) Hic deſcribit̃ deuota Chriſti tumulatio,quæ fuit ſolennis & prætioſa:licet mors fuerit ignominioſa, prout de vtroque fuerat prophetatum per Eſaiam,ſicut plenius fuit declaratum Matthæi.xxvij.

De ſupſcriptione.

De bono latrone & declaratione hu' vocabuli paradiſus.

Mat.xxij.

De m̃re xp̃i & alijs iuxta crucem exiſtẽtib'.

z (Decuri.)i.exiſtens de curia.ſ. præſidis vel imperatoris. a (Hic non conſenſerat conſilio & actibus eorum).ſ.aliorũ iudęorũ xp̃m perſequentiũ. b (Ab arimathi.)iſta eſt ciuitas quæ vocata eſt ramatha: de qua fuit Helcana pater Samuelis,vt habetur.j.Regum.j.cap̃. c (Qui expectabat & ipſe regnum Dei.)nõ tẽporale & terrenũ, ſed cœleſte & æternum. d (Hic acceſsit ad Pylatum.) Erat eñ de curia, & ꝓpter hoc habebat maiorem acceſſum. e (Et depoſitum inuoluit in ſyndone.) id eſt in pãno lineo. Et ex hoc ordinatum eſt quòd corpus xp̃i nõ cõſecratur niſi ſuper pannũ lineum. f (Et poſuit eum in monumento exciſo).i.in vno lapide cõcauato ſecundũm quãtitatem hominis, ne ſi ex pluribus lapidibus eſſet factum,poſſet dici à iudęis quòd ſuffoſſum fuiſſet ſepulchrum & corpus inde ſublatum. g (In quo nondum quiſquiſquã poſitus fuerat)ne poſſet dici, quòd ille qui prius ibi fuiſſet ſepultus reſurrexiſſet & non Chriſtus.

Corp̃is xp̃i petitio.

¶ Expoſitio moralis.

Ppropinqnabat autẽ dies feſtus azimorum &c.) Exponatur ſicut ſupra Matt. xxvj.& Mar.xiiij. s (Introiuit aũt ſathanas in Iudam &c.) Iam ante intrauerat cum eſſet fur & loculos habens,vt dicitur Ioã. xij. Sed tunc intrauit ad ipſum amplius poſsidẽdum. Ex quo patet quòd in omni mortali peccato diabolus intrat in hominem, vt ipſum de nouo poſsideat, vel amplius quàm ante. (Et abijt & locutus eſt cum principibus ſacerdotum & magiſtratibus quẽadmodũ illũ traderet eis.) expõat̃ vt ſupra mat.xxvij.et mar.xiiij.q (Et ait illis. Deſiderio deſideraui hoc paſcha mãd.&c.). Hoc eſt euchariſtiæ ſacr̃m qḋ nos per fidẽ ſpiritualiter manducamus, & ipſe manducat nobiſcum incorporando nos per iſtud ſacramentum. Quod alloquens Augu.dicit. Cibus es grandium nõ mutaberis in me ſed mutabis me in te. Cætera moraliter ſunt expoſita Matthæi xxvj.c. g (Facta eſt aũt cõtentio inter eos quis eorum videret̃ eſſe maior &c.) Similis contentio frequenter fit in eccleſia pro dignitatib' obtinendis & nõ ſolũ inter ſęculares,ſed etiã inter regulares diuitias habentes: ſicut canes contendunt ad obtinẽdum os carnibus ac medullis repletum ꝓpter quod viliores canibus videmur. Et religioſi mendicantes,qui pro officijs præſidendi contendunt,quod nihil annexum habet niſi miſeriam & laborem: propter quod ad repellendum talem ambitionem: ſubdit ſaluator. Sed qui maior eſt in vobis &c. i (Vos autem eſtis &c.) permanentibus enim firmiter in tribulationibus cum ipſo diſponit fruitionem beatam in cœleſti regno. q (Ait autem dominus Simoni. Simon ecce ſathanas expeti.vos.) per hoc patet quòd diabolus fideles tentare nõ poteſt:niſi ex Dei licentia. Sicut de ſancto Iob di-

Moralis expoſitio.

Euchariſtia dr̃ ab eu q̃ eſt bonũ & charis gr̃a q̃ continet realiter xp̃m q̃ ẽ plenus gr̃a vocat̃ etiã ſacrificiũ quãdo eſt ſignũ rememorabile paſsiõis xp̃i:vocatur viaticũ quia p̃bet viã ꝑueniẽdi ad gloriam de clauaſio in ſumma.

citur.c.j. s (Vt cribraret ſicut triticum.) Ex hoc habetur quòd diabolus homines ſanctos magis ſatagit concutere tẽtationibus quã alios. Vnde refert Grego.in dialogo quòd ille diabolus qui per magnum tempus Andream epiſcopum tentando de quadam muliere: ipſum ad hoc indoxerat quòd illius mulieris tergum blãdiẽdo manu pcuſſerat: plus fuit à ſuo principe commendatus: quàm ille qui procurauerat homicidium & alia multa mala. t (Ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua.) Chryſ. Non autem dixit rogaui vt nõ neges: ſed vt fidem non deſeras: nam & ſi paululum agitãdus ſis, habes tamen reconditom ſemẽ fidei. v (Et tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.) Nam illi qui conſecuti ſont à Deo donom miſericordiæ, debent quantum poſſunt in bono cęteros corroborare. y (Q oi dixit domine tecum paratus ſum.) Exponatur, vt ſupra Matt.xxvij. & Marci.xiiij. a (Et dixit eis. Q oando miſi vos ſine ſacculo & pera &c.) quando miſsi fuerunt apoſtoli ad prædicandum ſine prooiſione aliqoa neceſſariorum foit diuinitos eis laote prooiſum, quia nihil eis defuit: vt dicitur in textu: quando verò relaxatum fuit illis ſibi prouidere de neceſſarijs in via paſsi fuerunt penurias multas: vt patet in actibus apoſtolorum & in legendis eorum: hoc autem fuit ad daodum fiduciam pauperibus prædicatoribus exequendi conſtanter officioni prædicandi. f (Vendat tunicam ſuam & emat gladium.) Gladius ſpiritus eſt Dei verbum in ſacra ſcriptura contentũ, pro quo emendo in ſacræ ſcripturæ ſtudio vendenda eſt tunica.i.exteriora bona ſunt exponẽda. Hæc eſt illa margarita pro cuios emptione omnia ſunt vendenda. vt dicitur Matthęi.xiiij. & Sapieñ.viij. Omne aurum in comparatione illius arena eſt exigua & tamquam lutum æſtimatur argentum in comparatione illius. Sacra verò ſcriptura continetur in doobus teſtamentis. Ideo ſubditur. (Domine ecce duo gladij hic.) quoniam ſufficiunt ad omnem falſitatem fidei contrariam deſtruendam ſeqoitur. m (Satis eſt.) o (Et egreſſus &c.) ſcilicet ad locum vbi ſciebat traditorem vẽturũ: & obtulit primo ſpiritum per feruorem orationis: ideo ſubditur. x (Et factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram) ex feruore orandi & ex apprehenſione imminentis tormẽti. b (Et cum ſurrexiſſet ab oratione & veniſſet ad diſcipulos ſuos &c.) Exponatur ſicut Matt.xxvj. & Marci.xiiij. vſque ibi. m (Et cum tetigiſſet auricolam eius ſanauit eum.) ſicut præciſio auriculæ ſerui pontificis ſignificauit inobedientiam iudaici populi ad Chriſtum: ſic eius ſanatio ſignificat eius obedientiam circa finem mũdi, quia tunc tanget Chriſtus ſua clementia corda iudæorum. r (Comprehendentes autem eum &c.) Exponatur ſicut Matthæi.xxvj. & Mar.xv. vſque ibi. x (Et factus eſt dies &c.) Exponatur ſicut Matthæi vigeſimoſexto, & Marci decimoquarto. z (Et ait illis, ſi vobis dixero non credetis mihi &c.) Homines enim in malis obſtinati, veritatem dicentibus non credunt, nec interrogati de veritate reſpondent, nec ad bonam perſuaſionem à nequitia ſua ceſſant: & tales erant iſti. Reſiduum huios capitoli exponatur ſicut Matthæi vigeſimoſexto, & Marci decimoquarto capitulo.

Quid ſit gladi⁹ moraliter loquẽdo.

Sanatio auriculę moraliter.

l (Hunc inuenimus ſubuertentem gentem noſtram &c.) Iſta contra Chriſtum propoſita erant ſimpliciter falſa propter qood Pylatus reſpondit. p (Nihil inuenio cauſę in hoc homine) ſed hic eſt modus inimicorum quòd per mendacia quærunt condemnationem ioſtorum: & hoc etiam patet qoòd aliquando iuſtius agitor in curia laicali quàm in clericali. Principes enim ſacerdotum Chriſtum condẽnauerunt tamquam mortis reum, quem Pylatus pronuntiauit innocentem & ioſtum, & ſic hodie fit in pluribus locis quòd homicidę notorij qoi per ſęcularem iodicem ſuſpẽderentur per eccleſiaſticum iudicem in magnum populi ſcandalum liberantur. r (Et illi inualeſcebant, dicentes.) ſic faciunt maligni quærentes obtinere per clamorem quod non poſſunt per rationem. z (Herodes autem viſo Ieſu gauiſus eſt valde, erat enim ex multo &c.) Per hoc autem quòd Chriſtus coram Herode inceſtooſo & homicida noluit facere miraculum nec ſuis interrogatiooibus reſpondere, ſignificauit qoòd tales digni non ſunt opera videre diuina, nec eius habere reſponſa. a (Spreuit autem illom Herodes cum exercitu ſuo) ſicut ſectatores Chriſti à malis hominibus ſpernuntur & ab eis fatui repotantur. h (Et facti ſunt amici Herodes & Pylat⁹ in ipſa die) hoc fuit ſignum qood iodæorum principes & Romanorum conoenirent in perſecutionem chriſtianorum. Cætera exponuntor ſicut Mathęi vigeſimoſexto, & Marci decimoquinto vſque ibi. s (Filiæ hieruſalem nolite flere ſoper me ſed flete ſuper vos &c.) Secundum ſenſum literalem fletus ad quem inducit Chriſtus mulieres, fuit propter miſeriam per Romanos ſuper iudæos venturam: & illa miſeria figora fuit miſeriæ ſuper incredulos venturæ per ſpiritus malignos: pro cuius euaſione flendum eſt & orandum ante terminũ huius vitæ. c (Ducebantur autem alij duo nequam cum eo &c.) Hoc autem ad literam procuratum fuit per principes iodæorum vt à vulgaribus Chriſtus participaſſe videretor in criminibus: & ſic ipſi viderentur ioſte mortem eios procuraſſe & ſic frequenter faciunt maligni, quærentes cooperire ſuam nequitiam per infamiam iuſti.

Modus inimicorum.

Quare xp̃s corã Herode noluit facere miraculum.

Fletus ad quẽ xp̃s adduxit molieres: fuit pp deſtructionẽ hieruſalem.

d (Et poſtquam venerunt in locum qui vocatur caluariæ &c.) Exponatur ſicut Matth. vigeſimoſeptimo, & Mar.decimoquinto. e (Ieſus autẽ dicebat pater dimitte illis &c.) Beda, neque putandum eſt eum hoc fruſtra oraſſe, ſed

In eis qui poſt eius paſsionem crediderũt quòd orabat impetraſſe. Notandum tamè quòd non pro eis orat qui eum filium Dei intelligentes magis crucifigere quàm confiteri maluerũt, ſed pro eis qui neſcierunt quod ſecerunt zelum dei habentes, ſed non ſecundùm ſcientiam, vnde ſubditur. n (Non enim ſciunt quid faciunt.) Cætera exponantur ſicut Matth.xxvj.& Mar. xv.capi.vſque ibi. h (Vnus autem de his qui pendebant latronibus &c.) per iſtos duos ſignificantur illi qui pro peccatis ſuis expiandis cum Chriſto crucifiguntur per profeſsionem in religione factam ſed aliqui reuertuntur actu & nõ habitu ad vitam ſęcularem, de quibus dicit̃ Ro. ij. Nomẽ Dei per vos blaſphemat̃ inter gentes: quia ſcandalizãt ſęculares, & iſti ſignificant̃ per latronem blaſphemãtem. Alij verò ꝓfeſsi crucẽ pœnitẽtiæ per patientiã deuote ſuſtinẽt, & iſti ſignificant̃ per latronẽ xp̃m confitentem, & ei⁹ gratiã poſtulãtem, ꝓpter quod ſibi dicit̃. n (Hodie mecũ eris in paradiſo.) qa tales iam xp̃i ſunt per gratiã & erũt per gloriã in futuro. o (Erat aũt ferè hora ſexta, & tenebræ factæ ſunt in vniuerſam terrã vſque ad horã nonã. & obſcurat⁹ eſt Sol, & velum templi ſciſſum eſt &c.) Exponatur ſicut Matt.xxvij.& Mar.xv. p (Pater in manus tuas cõmendo ſpiritũ meum.) In hoc enim docuit nos ſemper Deo cõmendare ſpiritus noſtros, quorum corpora quotidie tendunt ad mortẽ & horã penitus ignoramus. q (Videns aũt Centurio quod factum fuerat &c.) per hoc aũt quòd iſte gentilis confeſſus fuit xp̃m tã clare ſignificata fuit glorioſa confeſsio gentiliũ in eorũ conuerſione & duritia iudæorũ in infidelitate Amb. Duriora ſaxis pectora iudæorũ. Iudex arguit, credit magiſter, ꝓditor ſcęlus ſuũ morte condemnat, elementa fugiunt, terra concutitur, monumenta reſerantur, iudæorum tamen auaritia immobilis atque duritia manet orbe concuſſo. Sequentia exponantur vt ſupra Mat.xxvij.& Mar.xv.

¶Quæſtio.lxvj.

CAlcaui eos in furore meo & cõculcaui eos ĩ ira mea) Eſa.lxiij.c. Super quibus verbis quæritur. Vtrũ peccator ſumens corpus Domini cum conſcientia peccati mortalis ſumat corp⁹ domini damnabiliter? Ad quod reſpondetur ſecundùm Aſteſa. quòd nemini dubium eſſe debet quòd is qui conſcientia peccati mortalis ſuſcepit corpus Chriſti. peccat mortaliter & in ſuã dãnationẽ cõicet. Proinde apoſtolus.j.ad Corin.xj.c.dicit qui mãducat & bibit indigne, iudiciũ ſibi manducat & bibit ſcilicet condemnationis. ¶Quidam tamen doctores de cõſcientia diſtinguũt, dicentes q᷑ aliqui habẽt cõſcientiã ſcrupuloſam, ſicut illi qui fantaſtice & ſine aliqua ratione timent de leui delectatiõe quòd fuerit culpa mortalis. hi cõicãdo non peccãt, quia talis cõſciẽtia ſcd̃m Petrum de tarãtaſio tãquam vana & erronea abijci debet, de his enĩ ſcriptũ eſt. Illic trepidauerũt timore vbi nõ erat timor. Tantũ vexant̃ ꝓculdubio tales à timore nocturno. de quo ꝓpheta dicit. Nõ timebis à timore nocturno. De nocte timet magis homo errare quàm de die, eo quòd ſępe rupes & arbores credunt̃ hoſtes: ſic & talis cõſciẽtia timet ea quę nõ ſunt timenda. Vnde in perſona huius ꝓpheta dicit. Collocauit me in obſcuris ſicut mortuos ſęculi.i. ſicut in ſęculo mortaliter peccãt, & anxiatus eſt ſuper me ſpiritus meus in me turbatũ eſt cor meũ. ſ. timore inani. Aliqui habẽt cõſciẽtiã dubioſam, ſed timẽt ꝓbabili ratiõe moroſam delectationẽ habuiſſe mortalẽ cõſenſum: hi cõicando ſcd̃m eundẽ doctorẽ mortaliter peccãt, qa à cõtrario ſenſu nõ trepidauerũt timore vbi erat timor. Aliqui habẽt cõſcientiã illuminoſam id eſt cæcam qui habẽt peccatũ mortale, & nõ aduertũt vt cõſcientiã diſcutiant. Vnde ſciendũ quòd duplex eſt cõſcientiæ examinatio. ſ. ſufficiens & deficiens. Nam primo aut quis cõicaturus diligẽtiſsime cõſcientiã ſuã examinauit, cõſulendo peritos. & ſic cõmunicãdo nõ peccat, ſed remiſsionẽ peccatorũ etiã ſi quæ latent accipit, & meret̃. Aut ꝓbabilia examinauit & cõfeſſus eſt, & ſic etiã meret̃, licet nõ tantũ. Aut virtute ſacramẽti oblita peccata ad memoriã reducit, aut iſta negligẽter facit & cũ negligẽtia ſe ꝑparauit: & ſic moraliter peccat & demeret̃. Facit enĩ cõtra dictũ apoſtoli.j.ad Corin.xj.c.dicentis. Probet ſeipſum homo. ſ. diligenter, & ſic de pane illo edat. Sed forte aliquis cõtradiceret, quia Eccle.j.c.ſcriptum eſt. Neſcit homo an amore vel odio dignus ſit, & p̃s. dicit delicta quis intelligit. Ad quod dicitur quòd nõ requirit ad peccati periculũ præcauendũ cõſciẽtiæ certitudo: ſed ꝓbabilis cõiectura cuius ſunt quatuor ſigna ſecundùm Ber. Primũ eſt præteritorum peccatorũ cõtritio. Scd̃m eſt abſtinẽdi ꝓpoſitũ. Tertiũ eſt bene operandi prõptitas. Et quartũ diuini verbi deuota auditio. Aliqui præterea vident̃ habere cõſcientiã fatuã. quia cõtriti & nõ cõfeſsi ad ſacrã cõmunionẽ accedũt. Circa quod aduertendum quòd tales aut habẽt copiam ſacerdotis & cõfitendi tempus ad liberam loquelam, & tunc mortaliter peccãt ſine confeſſione cõicando, quia ad hoc ſacramentũ ſecundùm iudicium eccleſiæ requiritur ipſius eccleſiæ reconciliatio. Proinde Hugo de ſancto victore lib. de poteſtate ligandi & ſoluendi.c.xxj. dicit. Si abſq; ſacerdotis abſolutiõe criminoſus ad cõionẽ corporis Xp̃i accedit pro certo iudicium ſibi manducat & bibit, etiam ſi eum ante multum pœniteat, etiam ſi vehementer doleat & ingemiſcat. Aut verò prædicta non habent, & tunc diſtinguendum eſt, quia aut imminet aliqua neceſsitas celebrandi & communicandi, & tunc timendum eſt ſcandalum perſonæ propriæ vel populi, vel iam cœperunt ſacrum myſteriũ. vel amiſerũt loquelã, & tunc non peccãt com-

Duplex cõſciẽtiæ examinatio.

Hugo de ſãcto victo.

municando contriti cum propoſito confitendi. Aut nõ imminet neceſsitas,& tũc peccãt. Hæc ſecundùm Ric. Pet.& Sco. Et ſciendũ eſt ſcḋm eundẽ doctorem ſubtilem diſt.ix.iiij.ſent.voluminis,quòd ſimiliter eſt intelligendum de alio cõicaturo,qui cõſtitutus ante ſacerdotẽ cũ alijs cõicandis recordaẽ mortalis criminis nõ cõfeſſi,põt cõtritus cõicare, cũ ꝓpoſito cõfitẽdi. Alij qui habẽt cõſcientiã prauã & dãnoſam ſeu temerariã ſcienter ſumentes corpus dñi in peccato mortali,qui propter indignitatem incurrunt duodecim maledictiones. Prima dicit illaqueationis. Secunda tribulationis. Tertia ſcandalizationis. Quarta excæcationis. Quinta incuruationis. Sexta irritationis. Septima conturbationis. Octaua abbreuiationis. Nona priuationis. Decima multiplicationis. Vndecima indurationis. Duodecima dãnationis. Quas omnes maledictiones ꝓpheta. ps.xviij.tãgit,di. Fiat mẽſa eorum coram ipſis in laqueum & in retributionem & in ſcandalũ. Obſcurenẽ oculi eorum ne videant, & dorſum eorum ſemper incurua. Effunde ſuper eos iram tuam, & furor iræ tuæ cõpræhendat eos. Fiat habitatio eorum deſerta, & in tabernaculis eorum non ſit qui inhabitet, Quoniam quem tu percuſsiſti,perſecuti ſunt,& ſuper dolorem vulnerum meorũ addiderunt. Appone iniquitatem ſuper iniquitatem eorum,& non intrent in iuſtitiam tuam. Deleantur de libro viuentium, & cum iuſtis non ſcribantur.

Duodecim maledictiones q̃s illi incurrunt q̃ accipiũt corpus xp̃i in pctõ mortali.

Feria.v.in cœna domini. Euange. ſecundùm Ioan.xiij.c.

IN illo tempore.[a] Ante diem feſtum paſchæ,[b] ſciens Ieſus quia[c] venit hora eius,[d] vt tranſeat ex hoc mundo † ad patrem,[e] cum dilexiſſet ſuos qui erant in mundo,[f] in finem dilexit eos:[g] & cœna facta[h] cum diabolus iam miſiſſet in cor,[i] vt traderet eũ Iudas Simonis ſcariothis: ſciens[k] quia omnia dedit ei pater in manus,[l] & quia à Deo exiuit & ad Deum vadit,[m] ſurgit à cœna,[n] & ponit veſtimenta ſua.[o] Et cum accepiſſet lintheum præcinxit ſe,[p] Deinde miſit aquã in peluim,[q] & cœpit lauare pedes diſcipulorum ſuorum,[r] & extergere lintheo quo erat præcinctus.[s] Venit ergo ad Simonem Petrum[t]. Et dixit ei Petrus. Domine tu mihi lauas pedes.[v] Reſpondit Ieſus,& dixit ei.[x] Quod ego facio tu neſcis modo,[y] ſcies autem poſtea.[z] Dixit ei Petrus. Non lauabis mihi pedes in æternum.[a] Reſpõdit ei Ieſus.[b] Si nõ lauero te,nõ habebis partem mecum.[c] Dixit ei Simon Petrus. Domine non tantum pedes meos, ſed manus & caput.[d] Dixit ei Ieſus. Qui lotus eſt,[e] non indiget niſi vt pedes lauet, ſed eſt mundus totus[f] & vos mundi eſtis, ſed non omnes. Sciebat enim quiſnam eſſet qui traderet eum. Propterea dixit, non eſtis mundi omnes.[g] Poſtquàm ergo lauit pedes eorum,[h] accepit veſtimẽta ſua.[i] Et cum recubuiſſet iterum,[k] dixit eis. Scitis quid fecerim vobis.[l] Vos vocatis me magiſter & domine, & bene dicitis. Sum etenim.[m] Si ergo ego laui pedes veſtros,dominus & magiſter,[n] & vos debetis alter alterius lauare pedes.[o] Exemplũ enĩ dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.

† Cũ dilexiſſet ſuos q̃ erãt i mũdo xp̃s ſaluator añ diem ſuę paſsiõis acerbę ſuos diſcipulos quos itime diligebat. Exteri⁹ per manũ hũanitatis lauit quos iteri⁹ ab oĩ ſorde pctĩ mũdauit. O charitas ineffabilis q̃ à ſuis lauari debebat,lauit ſuos q̃ dñs ſuus erat ẽ oĩm ſeruus vt ſaluator de ſeipſo ait Mat.xx. Fili⁹ hoĩs ñ venit miniſtrari ſed miniſtrare.

Poſtilla.

IN Illo tempore. Ante diẽ feſtum paſchæ ſciens: quia venit hora eius.) Hic euãgeliſta incipit deſcribere mortem Chriſti qualiter morte ſua imminente animos diſcipulorum confortauit: & hoc exemplis. Et diuiditur in tres,quia primo factum deſcribit. Scḋo eius vtilitas oſtẽdit: ibi. venit ergo ad Simonẽ. Tertio facti imitatio diſcipulis indicit: ibi. Poſtquam ergo. Prima in duas. Primo ꝓmittiẽ affect⁹ xp̃i ad diſcipulos. Scḋo per factũ inſtruit ipſos ibi. Et cœna facta: circa primũ ſciendũ q̃d affect⁹ xp̃i ad diſcipulos ꝓmittiẽ, vt eius factũ magis gratũ oſtẽdatur: & diſcipuli eius libẽti⁹ imitẽtur. Dicit ergo ſic. a (Ante diẽ feſtũ).ſ.xiiij.luna in cuius veſpera immolabaẽ agnus, & incipiebat ſolẽnitas paſchalis,quæ celebrat luna.xv.& ſecundũ hunc modũ in eccleſia ſolennitates incipiunt à veſpera præcedẽtis diei. b.(Sciẽs Ieſus) ex quo patet quòd nõ ignorãs nec inuoluntarius venit ad paſsionem,ſed volũtate obediẽs Deo patri. c (Quia venit hora eius.) nõ fatalis: ſed à deo patre determinata & hoc cõuenienter, vt immolatio agni qui tollit peccata mundi immediate poſt immolationẽ agni figuralis ſequereẽ: & ſic veritas figuræ reſponderet. d (Vt tranſeat ex hoc mundo ad patrem.) Dicebaẽ enĩ paſcha iudæorũ trãſitus eo quòd tũc angelus trãſiuit per ægyptum interficiens primogenita ægyptiorũ

Diuiſio Euangelij.

Quare paſcha iudæorũ dicebaẽ tranſitus.

& filios iſrael ſeruans:& ſimiliter paſcha chriſtianorum dicit tranſitus inquantũ filius Dei tranſit per morté ad patré:nõ per loci mutationem,ſed ſicut dicitur à patre veniſſe aſſumédo noſtrã naturã mortalé.ita dicit ad patré rediſſe faciédo ipſum cõſorté paternæ gloriæ per immortalitaté in ſua reſurrectione. e (Cum dilexiſſet ſuos.)in quo oſtendit eius dilectio gratuita:quia prior dilexit ſuos. Oſtẽdit etiã diſcreta,quia iſta dilectio ſpecialis nõ fuit ad omnes, ſed ad ſibi familiares,cuiuſmodi erant apoſtoli qui erant in mũdo. Oſtendit item hæc dilectio neceſſaria:quia apoſtoli remanentes in periculo mundi indigebant conſolatione diuina.

f (In finem dilexit eos).i.in morté ſpecialia ſigna dilectionis oſtẽdit,vel aliter. (In finem).i. perfecte animã ſuã pro eis ponẽdo. g (Et cœna facta.) Hic deſcribit mirabile factũ: ſcilicet lotio pedũ diſcipolorũ ſuorũ vbi p̃mittit tempus & modus huius lotionis cum dicit.(Et cœna facta.) Non eſt intelligendũ qđ eſſet totaliter cõpleta,quia poſtea dicit,& cum recubuiſſet:ſed erat facta quantum ad hoc quõ comederant agnum paſchalẽ:& tũc ſurrexit ad lauãdũ pedes diſcipulorũ ſuorũ antequam daret eis ſui corporis ſacrm̃,ad deſignandũ quòd ſpiritualis munditia requirit ad percipiẽdũ ipm̃. h (Cũ diabolus iam miſiſſet in corvt traderet eum Iudas Simonis ſcariothis.) Die enim præcedenti eum vendiderat ſuggeſtione diaboli hãc proditionem in cor ipſius mittentis. i (Sciẽs) Ieſus. k (Quia omnia dedit ei pater in manus.) ex quo patet in Chriſto plenitudo ſcientiæ & poteſtatis. l (Et quia à Deo exiuit,& ad Deum vadit.)hoc iam ſupra expoſitum eſt,qualiter dicit filius à patre exiſſe & ad Deum redire. m (Surgit à cœna)quia miniſtrare volebat. n (Et ponit veſtimenta ſua.)id eſt deponit, vt conuenientius hoc miniſterium exhiberet. o (Et cum accepiſſet lintheum præcinxit ſe)& ſic ad lauãdum ſe optime diſponit, nihil omittens de his quæ ad iſtud officium requirantur. Et ſequitur ſimplex humilitatis miniſterium cum dicitur. p (Deinde miſit aquam in peluim.) Proprijs manibus nõ per miniſterium aliorum. q (Et cœpit lauare pedes diſcipulorum ſuorum.)luto ſoi:quia diſcalciati incedebant. r (Et extergere lintheo quo erat præcinctus.)vt impleret humanitatis officium. s (Venit ergo &c.) Hic oſtenditur huius facti vtilitas, & oſtenditur ex quadam concertatione Petri & Chriſti,per qđ oſtenditur factũ eſſe myſticum. Dicit ergo. Venit ergo ad Simonem Petrum:ſecundũ Origenem lotis alijs diſcipolis venit vltimo ad Petrum,quia cœpit lauare à minoribus ex hoc ſumens argumentũ quòd dicit. Cœpit lauare pedes diſcipulorum ſuorum:& poſtea ſubdit. venit ergo ad Simoné, per hoc oſtendens qđ alij iam erant loti. Sed nõ videt veroſimile ſi trãſiſſet per oẽs alios quin aliquis eorũvel plures recuſaſſent hãc lotionem ſicut & Petrus. Et ideo

Pedũlotio.

De diabolo.

Lotio pedũ diſcipſorũ. Hui⁹facti vtilitas.

Opinio doctorum.

Lotio petri

doctores dicunt quòd primo venit ad Petrum: propter quod alij diſcipuli audita reprehenſione Petri de hoc quòd recuſauerat eius lotionem,non fuerunt auſi eam vltra recuſare:quod ergo dicit Euangeliſta cœpit lauare & poſtea ſubdit. Venit ergo ad Simonem non eſt hoc intelligendum,quòd alios lauerit ante ipſum:ſed Euangeliſta prius factum in generali explicat poſtea modum in particulari,incipiẽs à Petro. t (Et dixit ei Pet. Domine lauas mihi pedes.) q.d. vis lauare mihi peccatori,tu q es filius Dei q.d. nullo mõ decet. ſimile verbũ dixit in principio ſuæ conuerſionis Lucæ.v. Exi à me domine quia hõ peccator ego ſum. v (Rñdit Ieſus & dixit ei. Quod ego facio tu neſcis modo).q.d. non ſolum hoc facio propter pedum corporalium emondationem:ſed p̃pter humilitatis eruditioné,vt poſtea expoſuit:iõ ſubdit. y (Scies auté poſtea.) per hoc aũt deſignauit mundiciã pedum ſpiritualium, qui ſunt affectus mentis quæ requiritur in euchariſtiæ perceptione.

z (Dixit ei Petrus. Non lauabis mihi pedes inæternum).i.nunquam lauabis:ac ſi diceret ego nullo modo ſuſtinerem:licet autem Petrus faceret hoc bono zelo, tamen indiſcrete hoc faciebat:quia cum Chriſtus non poſſet errare,nõ debebat voluntati eius aliquo modo reſiſtere. ideo ſequitur. a (Reſpondit ei Ieſus. Si non lauero te &c.) Si hoc intelligatur de lotione interioris maculæ,litera eſt plana: quia nullus põt habere partem cum xp̃o in gloria cœleſti niſi lotus fuerit à macula peccati:ſecd'm qđ ſcribitur Apoc.xxj. Nihil coinquinatum intrabit in illã. Si aũt intelligat de lotione corporali pedũ ipſi⁹ Petri eodem modo eſt dicendum. Sicut eñ aliquod eſt illicitum nõ ex natura ſua,ſed tantum p̃hibitum:vt patet de eſu ligni vetiti primo parenti:ita ſimiliter aliquod eſt neceſſarium ad ſalutem non ex natura ſui,ſed p̃pter præceptum Dei vel prælati:& ſic erat in p̃poſito. Ex quo enim Chriſtus volebat ſimpliciter hoc facere, Petrus de neceſsitate ſalutis tenebatur ſuſtinere. c (Dicit Simon Petrus,domine non tantum pedes ſed & manus & caput.) Pedes ſunt pars corporis inferior, manus media, caput ſuperior:& ideo per expreſsionem iſtarũ partium intelligitur totũ corpus. Eſt igitur ſenſus. Domine non tantum &c.q.d. prius ſuſtinerẽ à te totum corpus lauari quàm à te ſeparari:q̃a quã uis eſſet durum Petro ſuſtinere ſeruitiũ magiſtri:tamẽ grauius erat ei ab ipſo ſeparari. Vnde dicit in itinerario Clemẽtis quòd quãdocũque Petrus memor erat dulciſsimæ ſocietatis Chriſti reſoluebat in lachrymas,ita quòd facies eius adaſta videbat ex frequenti lachrymarũ fluxu. d (Dicit ei Ieſus,qui lotus eſt.)per baptiſmũ: ex quo accipit quòd apoſtoli fuerunt baptizati à Chriſto:vt dictum eſt.iij.ca. e (Non indiget niſi vt pedes lauet.ſed eſt mundus totus.)ſi eñ aliquis baptizatus ſtatim moriat euolat ad patriam,nec indiget aliqua alia lotione: tamen ſi

Petrus loquitur.

Xp̃i rãſio.

Quõ aliqđ dr̃ illicitum Petr⁹ logẽ.

Triplex eſt effect⁹baptiſmi prim⁹ dr̃ characteris ipſe ſio ſcđs dr̃ grã infuſio.iij. dr̃ inocẽtię reſtitutio. bonauẽ.iiij.ſẽ. diſ.iiij.ar.j. q.iij.

ſuperuiuat etiam ſanctè, indiget lotione ſpiritualium.i.affectionum mentis, quia ex conditione mortalis vitæ affectus eius aliquando aliquas maculas cōtrahit ex temporalibus ſed nō indiget lauare caput.i.partem contemplatiuā: quæ intendit ſuperioribus & æternis nec man⁹ id eſt vitæ actiuæ opera q̄ in eo ſunt facta. Talis aūt erat Petr⁹ & alij ét apoſtoli excepto Iuda ꝓditore: ꝓpter qđ ſequit. f (Et vos mūdi eſtis.) ſed non omnes. g (Poſtquam ergo.) Oſtenſa Diſcipłorū inſtructio. facti vtilitate in prædicta lotione: hic inducit diſcipulos ad imitandum in opere: & diuidit in duas, qa primo ꝓpoſitum declarat. Secūdo cōfirmat ibi. (Exemplum eñ dedi.) Dicit ergo. Poſtquam ergo lauit pedes eorum. In hoc oſtē dit conuenientem modum docendi. In moralibus eñ magis mouent facta q̄nàm verba.vt po teſt haberi ex.x.Ethi.& ideo xp̄s docēs de humilitate præmiſit humilitatis factum. h (Accepit veſtimenta ſua) ſicut enim ad miniſtrādū congrue debent veſtiméta deponi: ita ad docendum honeſte debent aſſumi ꝓpter qđ magiſtri ſolent legere in habitu ad hoc diſpoſito & ordinato ſecundùm diſpoſitionem facultatis ſuæ. i (Et cum recubuiſſet iterum) quia ſedēdo debet doctor docere: doctrina eñ non capitur niſi inquiete ꝓpter quod dicit̃.vij.Phyſi. Sedēdo & Xp̄s diſcipulos alloquitur. quieſcendo fit anima ſciens & prudens. Sequitur doctrina. k (Dixit eis, ſcitis quid fecerim vobis). q.d.vos deberetis hoc ſcire: & ſi hoc reddit eos attentos. l (Vos vocatis &c.) & bene dicitis ſum etenī. Aliquid eñ dicit̃ bene dictū q̄n congruit dicenti rei & dictæ. Congruit autem dicenti quòd dicens talem ſe non oſtendit facto qualem verbo: vtroque modo apoſtoli bene dicebant quia ſic erat in re ex parte xp̄i, qui ſuperior erat. Similiter ex parte apoſtolorum qui facto ſe ei ſubijciebant, ſicut & verbo ꝓpter qđ contra diſcipulos ſolo verbo dicit̃ Matthei.vij. Multi dicent mihi in illa die dn̄e, dn̄e nōne in nomine tuo ꝓphetauimus, & tunc cōfitebor illis quia nunquam noui vos &c.ex p̄dictis concludit ſaluator intentū dicens. m (Si ego laui pedes ve.do.&c) multo forti⁹. n (Et vos debetis alter alter.la.pe.) per hoc intelligit̃ quodlibet pietatis & humanitatis officium ꝓximo impenſum ad quod impudendum quilibet tenet̃ in cauſa neceſſitatis: extra aūt talē caſum tenet̃ debito honeſtatis & cōgruitatis. o (Exēplū.) Hic cōfirmat cōcluſionem prædictam exemplo dicens. Exemplum enim de.vo.&c.q.d.ad hoc feci vt oſtenderem vos ad hæc teneri.

¶Expoſitio moralis.

A Nte diē feſtū paſchæ &c.) Paſcha.i.tranſit⁹. Et nos hoc feſtum debite celebramus, cū à vitijs ad virtutes, vel à minorib⁹ ad maiora trāſim⁹ f (In finē dilexit eos.) Per Ieſum q ſal⁹ interpretat̃ bon⁹ plat⁹ ſignificat: finit aūt vltim⁹ eſt beatitudo vera q̄ cōſiſtit in clara Dei viſiōe & fruitiōe pfecta. Licet aūt oīs homo debeat ad hūc finē ꝓximū diligere, plat⁹ tñ q eſt xp̄i vicari⁹, tenet̃ erga ſuos ſubditos hoc facere. g (Et cœna facta).i.ꝑparata ſe cūdùm ſenſum literalē: nō tū erat terminata, cū xp̄s à cœna ſurrexit ad lauādū pedes diſcipulorum, vt dicit̃ infra eodē. Patet ergo qđ Iudas cū alijs cœnauit & corporaliter lot⁹ fuit. Sic igitur exēplo xp̄i bonus plat⁹ ſubditis etiā malis debet exhibere bñficia, & quantū in ſe eſt eos, q̄ ſua reuocet vita mala. s (Venit ergo ad Simonem Petrū).ſ.primo.vt dictū fuit in expoſitione literali: & in hoc xp̄s dedit exēplū ſuperioribus illos inter ſubditos principaliter honorare qui primi ſunt ætate vel dignitate. v (Dn̄e tu mihi lauas pedes).q.d.hoc indecēs eſt & nullo modo ſuſtinēdū: & in hoc Petr⁹ ſignificat diſcipulū ignorātē indiſcrete loquētē de facto ſuperioris ſui, cuius ignorat rōnē: frequēter eñ contingit qđ illud iudicat̃ irrōnabiliſſimū ab ignorāte cām, qđ tñ rationabiliſſimū eſt ſcđm veritatem: hoc aūt cōtingit in hoc caſu Petro ꝓpter qđ dixit ei Ieſus. x (Quod ego facio tu neſcis modo) & in hoc docemur bene iudicare & loqui de factis ſuperioris boni, niſi de eo q̄ ꝑmittēte Deo erraret manifeſte. h (Si nō lauero te, nō habebis partē mecū.) Chriſtus eñ nō lauabat pedes diſcipulorū pro corporali mundatione, ſed pro exēplo humilitatis docēdæ: propter qđ dixit eis. Exēplū dedi &c. g (Poſtquā ergo lauit pedes eorū.) Per hoc oſtēdēs quòd ſuperior poſt actum humilitatis debet reſumere debitū exercitiū autoritatis. o (Exemplū eñ dedi vobis: vt quem.&c.) Quod ergo dixit Petro, ſi nō lauero te, nō habebis partē mecū: idē eſt ac ſi dixiſſet partē mecum nō habebis, niſi à me receperis exēplum humilitatis: & in hoc facto Chriſtus dedit ſuperioribus & prælatis exēplum verè humilitatis. Quare xp̄s lauabat pedes diſcipulorum.

¶Quæſtio.lxvij.

Q Vi lotus eſt non indiget niſi vt pedes lauet &c. Ioan.xiij. Super quibus verbis quæritur. Vtrum eucha riſtia inter cætera ſacramenta ſublimius habeat̃? Ad quod breuiter reſpondetur ex ſententia illuminati doctoris. Quæſtio d̄ ſacro eucharistiæ. Franciſci de maronis quòd hoc ſacramentū nō tantum eſt cęteris ſublimius ſed etiam celebri⁹ atque dignius omnibus ſacramentis noui teſtamenti. Primo inquit, eſt omnibus ſublimius reſpectu cauſæ efficientis: quia efficit & cōſecrat̃ ab ordine ſacerdotali, qui eſt dignior omnibus. Licet Dionyſius ponat ep̄atum vt includit ſacerdotium, tamē ſacerdotium per ſe acceptū vt diſtinguit̃ cōtra ep̄atum: eſt incōparabiliter dignius ipſo: quia plus eſt cōſecrare quàm quicūque alius actus. Nobiliſſimus autem eſt actus epalis inquātum talis cōfert ordines in quibus De actu epiſcopali. homines cōſecrant̃. In hoc verò ſacramēto cōſecrat̃ ille qui eſt ver⁹ Deus. Vñ beat⁹ Franciſcus

admiratos iſtam excellentem dignitatem monuit presbyteros præ cunctis reuereri:& ex tanti ordinis reuerentia renuit eſſe ſacerdos. Secundo eſt ſublimis reſpectu cauſę materialis:quia ſicut cætera ſacramenta verſantur circa corpus Chriſti myſticū:ita iſtud immediate circa corpus Chriſti verum quia hoc conſecrat:& ideo ſicut corpus Chriſti verum eſt dignisſimum vltra myſticum:ita & hoc ſacramentum. Quemadmodum theologia præfertur cæteris diſciplinis:quia circa dignius ſubiectum verſatur. Tertio eſt ſublimius reſpectu cauſæ formalis quia illa forma in qua exceditur nobilisſima creatura, oportet quòd ſit nobilisſima ſicut homo excedit bruta. Et per illud ſolum in quo natura humana eſt nobilisſima:ſed per iſtud ſolum ſacramentum homines præcellunt angelos ſecundùm Apoſtolum ad Heb.xiij.dicentem. Habemus altare de quo edere non habent poteſtatē niſi qui tabernaculo deſeruiūt. Quarto eſt ſublimius reſpectu cauſæ finalis:quia cum finis ſit ſemper melior his quæ ſunt ad finem: iſtud ſacramentum ſecundùm Dionyſium capit.iij.de angelica hierarchia eſt finis omnium ſpiritualium perfectionum. Et etiam hoc ſacramētum eſt celeberrimum ſuper omnia ſacramenta. Vñ eius officium celebratio vocatur. In quo officio eccleſia militans imitatur eccleſiam triumphātem. Nam ſicut in cœleſti hierarchia ad miniſtrandum Chriſto inſtituti ſunt ſex ordinès angelorum, quia tres ſunt aſsiſtentes:ita in hac vita inſtituti ſunt tres ordinès ad miniſtrandum ſacerdoti. Sed primo eſt ibi præſens dum hoc ſacramentum conſecratur tota trinitas ratione tanti miraculi:quæ non poteſt effici niſi à trib⁹ perſonis modo mirabili:quia ſicut pater & fili⁹ ſunt vnum principium ſpiritusſancti.ita pater & filius & ſpiritusſanctus vnum principium tantum.extra de ſumma trinitate & fide catholica capitulo primo. Secundo eſt ibi præſentia ſanctorum angelorum:vnde de conſecratione diſtinctione.ij.cap.quid ſit. ſunt verba Gregorij in homel.paſchali. Quis inquit fidelium habere dubium poſsit in ipſa immolationis hora ad ſacerdotis vocē cęlos aperiri: & in illo Ieſu chriſti myſterio angelorum choros adeſſe? Tertio eſt ibi præſentia ſanctarum animarum. Vnde Hiero.contra vigilantium ſanctorum reliquias reprobantem. Animæ inquit ſanctorum in hoc comitantur Chriſtum quocunque ierit. Iuxta illud apoca.xiiij. Hi ſequuntur agnum quocunque ierit. Quarto eſt ibi præſentia matris chriſti, quæ eſt regina virginum atque virtutū. Nā cum ſecundùm Hiero.officium aſſociādi Chriſtum ſit officium virginum:iuxta illud apocal. xiiij.virgines enim ſunt: & cum mater Dei ſit virgo virginū ſequitur quòd ipſa in hoc ſit ſpecialisſima & principalis. Et inſuper hoc ſacramentum eſt dignius omnibus ſacramentis reſpectu priuilegiorum. Quorum primum dicitur gratiæ:quia confert maiorē gratiā quā cætera ſacramēta. Vnde Diony.de angelica hierarchia capi iij.dicit. Euchariſtia eſt perfectio perfectionum ſpiritualium, & nō eſt vltra ipſum laudandum aliquod ſacramentum. Aliud priuilegium dicitur veritatis nam in cæteris ſacramētis inuenitur ſacramentum frequenter ſine re ſacramenti: vt cum quis ad ſacramentum fictus accedit:hic autem res ſacramenti ſemper eſt cum ſacramento quantumcunque fictus cōficiat, quia ſemper eſt ibi & verè corpus Chriſti aliud priuilegium dicitur durabilitatis:quia omnia eccleſiæ ſacramenta habent naturam ſucceſsiuā, cum transeant cum vſu:iſtud autem ſacramentum eſt permanens:cum tamdiu maneat ſacramentum iſtud, vt notatur in.iiij.ſent.quamdiu ſpecies durare poſſunt. Aliud priuilegium dicitur glorificationis:quia alia ſacramenta ordinātur ad gratiam quam recte figurant: iſtud autē ſacramentum ordinatur ad gloriam:quia dicit bea. Diony.de angelica hierarchia.c.j. Sicut notitia diuinarum ſcripturarum eſt nobis imitatio futuræ contemplatiōis in patria:ita ſumptio diuinæ euchariſtiæ eſt imitatio illius fruitionis beatifice quia ſatiabuntur ſancti cum apparuerint in gloria eius. Et ideo dicit ſaluator Lucæ xxij. Non mādu cabo illud donec impleatur in regno Dei. Sed ad maiorem veritatem habendam dici poteſt quòd licet baptiſmus excedat àlia ſacramenta ratione efficaciæ:vnde Ambro. dicit in lib.de ſacramentis. Per aquam baptiſmi trāſitus eſt de terrenis ad cœleſtia: ſicut no. de conſe.di.iiij.per aquam. Et licet cōfirmatio excedat ratione conferentis:quia à ſolo epiſcopo confertur:vt habetur de conſe.diſt.v.c.manus. Et licet etiam matrimonium excedat ratione ſignificationis:quia ſignificat coniunctionem Chriſti ad eccleſiam per vnionem diuinæ & humanæ naturæ:extra de bigamis. cap.debitum.tamen excedit euchariſtiæ ratione dignitatis & ſanctitatis, vt his rationibus reſponſum eſt. Vnde de conſe.di.ij.c.nihil, ſic dicitur. Nihil in ſacriſicijs maius eſſe poteſt, quàm corpus & ſanguis Chriſti: nec vlla oblatio hac potior eſt: ſed hęc omnes præcellit. Vnde ſaluator ipſe paulo teſtante in epiſtola hodierna etiā ait: vbi dicit. Hoc facite in meam commemorationem: ſcilicet gloriæ meæ.

Sublimis.

Quę inter ſunt conſecrationi.

De pſectione euchariſtiæ.

De baptiſmo loquit.

Quōmodo vnum ſacrm eſt digni⁹ altero.

In die paraſceues.

Paſsio domini noſtri Ieſu Chriſti ſecundùm Ioannem.xviij.ca.

IN illo tpe. Egreſſus eſt Ieſus cū diſcipulis ſuis trans torrentē cedrō,[a] vbi erat ortus,[b] in quē introiuit ipſe & diſcipuli eius.[c] Sciebat autem & Iudas q tradebat eū locum, qa frequenter Ieſus cōuenerat illum cū diſci

Chriſti paſsio.

pulis ſuis.[d] Iudas ergo[e] cũ accepiſſet cohortẽ,[f] & à Pontificibus & Phariſæis miniſtros,[g] venit illuc cũ laternis & facibus,& armis.[h] Ieſus itaque ſciẽs omnia quæ ventura erant ſuper eum, proceſsit & dixit eis. Quem † quæritis?[i] Reſponderunt ei. Ieſum Nazarenũ. Dixit eis Ieſus, Ego ſum.[k] Stabat autẽ & Iudas qui tradebat eum cũ ipſis.[l] Vt ergo dixit eis ego ſum, abierũt retrorſum & ceciderunt in terrã.[m] Iterũ ergo interrogauit eos. Quẽ quæritis?[n] Illi autẽ dixerunt. Ieſum Nazarenum. Reſpõdit Ieſus.[o] Dixi vobis,[p] quia ego ſum.[p] Si ergo me quæritis,[q] ſinite hos abire.[r] Vt impleretur ſermo quẽ dixit,[s] quia quos dediſti mihi nõ pdidi ex eis quẽq̃.[t] Simõ ergo petrus habẽs gladium, eduxit[v] eũ,& pcuſsit pontificis ſeruũ, & abſcidit auriculam eius dextrã.[y] Erat autẽ nomen ſeruo Malch⁹.[z] Dixit ergo Ieſus Petro mitte gladiũ tuũ in vaginã.[a] Calicẽ quem dedit mihi pater, nõ vis vt bibã illum?

[b] Cohors autẽ[c] & tribunus[d] & miniſtri Iudæorũ[e] cõprehenderũt Ieſum,[f] & ligauerũt eũ,[g] & adduxerunt eũ ad annã primũ.[h] Erat em̃ ſocer Caiphæ,[i] qui erat pontifex anni illius. Erat autem Caiphas qui cõſilium dederat Iudæis,[i] quia expedit vnum hominẽ mori pro populo.[k] Sequebatur autẽ Ieſum ſimon Petrus & alius diſcipulus.[l] Diſcipulus autem ille erat notus pontifici,[m] & introiuit cum Ieſu in atriũ pontificis.[n] Petrus autem ſtabat ad oſtiũ foris. Exiuit ergo diſcipulus alius qui erat notus pontifici, & dixit oſtiariæ & introduxit Petrũ.[o] Dixit ergo petro ancilla oſtiaria. Nunquid & tu ex diſcipulis es hominis iſtius?[p] Dixit ille, Non ſum.[q] Stabãt autem ſerui & miniſtri ad prunas, quia frig⁹ erat,[r] & calefaciebant ſe. Erat autem cum eis Petrus ſtans, & calefaciens ſe.[s] Pontifex ergo interrogauit Ieſum[t] de diſcipulis ſuis,[v] & de doctrina eius.[x] Reſpondit ei Ieſus.[y] Ego palam locutus ſum mundo.[x] Ego ſemper docui in ſynagoga & in templo, quo omnes iudæi conueniunt,& in occulto locutus ſum nihil. Quid me interrogas?[a] Interroga eos qui audierunt, quid locut⁹ ſum ipſis, ecce hi ſciunt quæ dixerim ego.

[b] Hæc autem cum dixiſſet,[c] vnus aſsiſtens miniſtrorum dedit alapam Ieſu, dicens.[d] Sic reſpondes pontifici?[e] Reſpondit ei Ieſus.[f] Si male locut⁹ ſum, teſtimonium perhibe de malo.[g] Si autem bene, quid me cædis?[h] Et miſit eũ[i] Annas ligatum ad Caypham pontificem.[k] Erat autem Simon Petrus ſtãs, & calefaciens ſe.[l] Dixerunt ergo ei,[m] Nunquid & tu ex diſcipulis eius es?[n] Negauit ille, & dixit. Non ſum.[o] Dixit ei vnus ex ſeruis pontificis cognatus, cuius abſcidit Petrus auriculam.[p] Nonne ego te vidi in orto cum illo?[q] Iterũ ergo negauit Petrus,[r] & ſtatim gall⁹ cãtauit.[s] Adducunt ergo Ieſum à Caypha in prætorium.[t] Erat autem mane:[v] & ipſi nõ introierũt in pͤtoriũ, vt non contaminarẽtur,[x] ſed vt manducarent paſcha.[y] Exiuit ergo Pylat⁹ ad eos foras,[z] & dixit. Quam accuſationem affertis aduerſus hominem hunc.

[a] Reſponderunt & dixerunt[b] ei. Si non eſſet hic malefactor, non tibi tradidiſſemus eum.[c] Dixit ergo eis Pylatus.[d] Accipite eum vos, & ſecundũ legem veſtram iudicate eum. Dixerunt ergo ei iudæi.[e] Nobis non licet interficere quẽquam.[f] Vt ſermo Ieſu impleretur, quem dixit ſignificãs qua morte eſſet moritur⁹,[g] Introiuit ergo iterũ in pͤtoriũ pylat⁹, & vocauit Ieſum, & dixit ei. Tu es rex iudæorum?[i] Reſpondit Ieſus[k]. à temetipſo hoc dicis, an alij tibi dixerunt de me? Reſpondit Pylatus.[l] Nunquid ego iudæus ſum?[m] Gens tua & pontifices tui tradiderunt te mihi.[n] Quid feciſti?[o] Reſpõdit Ieſus.[p] Regnum meum non eſt de hoc mundo.[q] Si ex hoc mundo eſſet regnũ meum, miniſtri mei vtique decertarẽt, vt non traderer iudæis,[r] Nunc autem regnum meum non eſt hinc.[s] Dixit itaque ei Pylat⁹.[t] Ergo rex es tu.[v] Re-

† Quẽ q̃ritis ieſũ nazarenum. Dñs ieſus ab hũano gñe q̃rebat tã q̃ potens redẽptor & aĩarũ ſaluator: à iudæis q̃rebat vt ſeductor qui erat oĩmbonus conductor genus humanũ ieſum quærebat, vt ſaluũ fieret & redimeret. Iudæi autẽ ieſum q̃rebãt: vt eum pderẽt & interficerent. Et ieſus iudæos q̃rebãt vt ſaluaret q ſalui fieri noluerũt iõ illis pctm̃ & culpa patres in lymbo clamabãt. aperiat terra & germiet ſaluatorẽ. Rorate cæli deſuper & nubes pluant iuſtũ & ſũt verba Eſa. Xp̃s ſpios iudæos dãnauit. Ioã. viij. moriemini i pc̃tis veſtris. Ibidem. moriemini in peccato veſtro.

Negatio xp̃i facta à Petro.

Pylat⁹ xp̃m alloquitur.

ſpondit ei Ieſus.[x] Tu dicis, quia rex ſum ego.[y] Ego in hoc natus ſum,[z] & ad hoc veni in mundum,[a] vt teſtimonium perhibeam veritati.[b] Omnis qui eſt ex veritate[c] audit vocem meam.[d] Dixit ei pylatus. Quid eſt veritas?[e] Et cum hoc dixiſſet, iterum exiuit ad Iudæos, & dixit eis.[f] Ego nullam inuenio in eo cauſam.[g] Eſt autem conſuetudo vobis, vt vnum dimittam vobis in paſcha. Vultis ergo dimittam vobis regem Iudæorum.[h] Clamauerunt rurſum omnes, dicentes. Non hunc, ſed barabbam.[i] Erat autem barabbas latro.[k] Tunc ergo apprehendit Pylatus Ieſum & flagellauit.[l] Et milites plectentes coronam de ſpinis[m] impoſuerũt capiti ei᷒,[n] & veſte purpurea circundederũt eum[o] & veniebant ad eum, & dicebant.[p] Aue Rex Iudæorum.[q] Et dabant ei alapas.[r] Exiuit iterum Pylatus foras,[s] & dixit eis.[t] Ecce adduco[v] eum vobis foras, vt cognoſcatis, quia nullam inuenio in eo cauſam.[a] Exiuit ergo Ieſus[b] portans ſpineam coronẽ & purpureũ veſtimentũ,[c] & dixit eis. Ecce homo.[d] Cum ergo vidiſſent eum pontifices & miniſtri,[e] clamabãt[f] dicentes, Crucifige, crucifige eum.[g] Dixit eis Pylatus, Accipite eum vos, & crucifigite.[h] Ego enim non inuenio in eo cauſam.[i] Reſponderunt ei Iudæi,[k] Nos legem habemus;[l] & ſecundũ legem† debet mori,[m] quia filiũ Dei ſe fecit.[n] Cũ ergo audiſſet pylat᷒ hũc ſermonẽ, magis timuit.[o] Et ingreſſus eſt prętoriũ iterũ.[p] Et dixit ad Ieſum. Vñ es tu?[q] Ieſus aũt reſponſum nõ dedit ei.[r] Dixit ergo ei Pylat᷒, Mihi non loqueris?[s] Neſcis quia ptãtem habeo crucifigere te, & poteſtatem habeo dimittere te? Rñdit Ieſus, Nõ haberes poteſtatem aduerſum me vllam, niſi tibi datũ eſſet deſuper.[x] Propterea qui me tradidit tibi maius peccatũ habet.[y] Et exinde quærebat Pylatus dimittere eum. Iudæi aũt clamabant, dicentes. Si hunc dimittis, nõ es amic᷒ Cæſaris.[a] Omnis enim qui ſe regem facit, contradicit Cæſari.[b] Pylatus autem cum audiſſet hos ſermones, adduxit foras Ieſum,[c] & ſedit ꝓ tribunali,[d] in loco qui dicitur litoſtrotos,[e] Hebraicè autem gabbatha.[f] Erat autem paraſceue[g] paſchæ hora quaſi ſexta,[h] Et dixit iudæis,[i] Ecce rex veſter.[k] Illi autem clamabant.[l] Tolle, tolle, crucifige eum.[m] Dixit eis Pylatus,[n] Regẽ veſtrum crucifigam?[o] Reſponderunt pontifices.[p] Non habemus regem niſi Cæſarem. Tunc ergo tradidit eis illũ,[q] vt crucifigeretur. Suſceperunt autem Ieſum, & eduxerunt eum.[r] Et baiulãs ſibi crucem,[s] exiuit in eum qui dicitur caluariæ locum, Hebraice autem golgotha:[t] vbi crucifixerunt eum,[v] & cum eo alios duos hinc & hinc: medium autem Ieſum.[x] Scripſit autem & titulum Pylatus;[y] & poſuit ſuper crucem.[z] Erat autem ſcriptum.[a] Ieſus nazarenus[b] rex Iudæorum.[c] Hunc ergo titulum multi legerunt iudæorum:[d] quia prope ciuitatem erat locus, vbi crucifixus eſt Ieſus.[e] Et erat ſcriptum Hebraicè, & Græcè, & latinè.[f] Dicebant ergo Pylato pontifices Iudæorum. Noli ſcribere rex iudęorum:[g] ſed quia ipſe dixit, Rex ſum iudæorum.[h] Reſpondit Pylatus. Quod ſcripſi ſcripſi. Milites ergo cum crucifixiſſent eum, acceperunt veſtimenta eius,[k] & fecerunt quatuor partes,[l] vnicuique militi partem, & tunicam.[m] Erat autem tunica inconſutilis[n] deſuper cõtexta per totum.[o] Dixerunt ergo adinuicem. Non ſcindamus eam:[p] ſed ſortiamur de illa cuius ſit.[q] Vt ſcriptura impleretur, dicens.[r] Partiti ſunt veſtimẽta mea ſibi,[s] & in veſtem meã miſerunt ſortem.[t] Et milites quidem hęc fecerunt.[v] Stabant autem iuxta crucem Ieſu mater eius: & ſoror matris eius Maria cleophe, & Maria magdalenæ,[x] Cũ vidiſſet ergo Ieſus matrẽ, & diſcipulum ſtantem quem diligebat:[y] dixit matri ſuæ. Mulier ecce filius tuus.[z] Deinde dixit diſcipulo. Ecce

† Debet mori. niſi Chriſtus redeptor nr̃ mortẽ ſubijſſet: nũq̃ regnũ cœleſtę cõſequi poterãmus immo illi᷒ aditus nobis oĩno retruſus erat. Quapropter xp̃m mori neceſſe erat: vt via cœli q̃ per primũ Adã clauſa erat mortalib᷒: per ſecũdũ Adã i. p xp̃m nobis pateſieret. vñ Augu. loquẽs de xp̃i paſſiõe: nõ potuit nobis aperiri aditus & fieri ſal᷒ niſi per mortẽ vnigeniti.

De tunica chriſti.

Verba xp̃i in cruce fuerũt ſeptẽ.

mater tua. [a] Et ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſuam.[b] Poſtea [c] ſciens Ieſus quia iam omnia conſummata ſunt, [d] vt conſummaretur ſcriptura, dixit.[e] Sitio. [f] Vas autem erat poſitum aceto plenum.[g] Illi autem ſpongiam plenam aceto, yſopo [h] circumponentes obtulerunt ori eius.[i] Cum ergo accepiſſet Ieſus acetum, dixit.[k] Conſummatum eſt.[l] Et inclinato capite tradidit ſpiritum.[m] Iudæi ergo qm̃ paraſceue erat, [n] vt non remanerẽt in cruce corpora ſabbato,[o] erat eñ magnus dies ille ſabbati,[p] rogauerunt Pylatum, vt frangerentur eorum crura, & tollerentur.[q] Venerunt ergo milites, & primi quidem fregerunt crura, & alterius qui crucifixus eſt cum eo.[r] Ad Ieſum autem cum veniſſent, vt viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura.[s] Sed vnus militum lancea latus eius aperuit:[t] & continuo exiuit ſanguis & aqua.[v] Et qui vidit [x] teſtimonium perhibuit: & verum eſt teſtimonium eius. Et ille ſcit, quia vera dicit, vt & vos credatis.[y] Facta ſunt enim hæc, vt ſcriptura impleretur.[z] Os nõ comminuetis ex eo.[a] Et iterum alia ſcriptura dicit.[b] Videbunt in quem transfixerunt.[c] Poſt hæc autem rogauit Pylatum Ioſeph[d] ab Arimathia,[e] eo quòd eſſet diſcipulus Ieſu,[f] occultus autem propter metum iudæorum: vt tolleret corpus Ieſu.[h] Et permiſit Pylatus.[i] Venit ergo, & tulit corpus Ieſu.[k] Venit autem & Nichodemus, qui venerat ad Ieſum nocte primum,[l] ferens miſturam myrrhæ, & aloes quaſi libras centum.[m] Acceperunt ergo corpus Ieſu; & ligauerunt eum lintheis cum aromatibus, ſicut mos eſt Iudæis ſepelire.[n] Erat autem in loco vbi crucifixus eſt ortus,[o] & in orto monumentũ nouum, in quo nondum quiſquam poſitus fuerat.[p] Ibi ergo propter paraſceuẽ Iudęorũ, quia iuxta erat monumentũ poſuerunt Ieſum. Poſtilla.

Lateris xp̃i pforatio.

Corporis Chriſti inhumatio.

IN illo tempore. (Egreſſus Ieſus cum diſcipulis ſuis &c.) Hic incipit euangeliſta deſcribere Chriſti paſſionem & mortem. Ipſa autem fuit per iudæos inchoata & per gentiles conſummata: ſcdm quòd xp̃s prædixerat Mat.xx.c. Filius hominis tradeť principibus ſacerdotum & ſcribis: & condemnabunt eum morte: & tradẽt gentibus ad illudendũ & flagellandũ & crucifigendũ. Et ideo Euangeliſta primo oſtendit quid Chriſtus à iudæis ſit paſſus. Secundo quid à gentibus ſequẽti.c.ibi. Tunc ergo apprehendit. Prima in tres: quia primo deſcribit Euãgeliſta qualiter Chriſtus à miniſtris iudęorum fuit captus. Secũdo qualiter à miniſtris fuit põtificibus traditus: ibi. Cohors quoque. Tertio qualiter à põtificibus corã Pylato eſt accuſatus: ibi. Adducũt ergo. Circa primum euãgeliſta tria deſcribit. Primo ꝓditionis locum. Scd'o ꝓditoris apparatũ ibi: iudas ergo. Tertio animum Chriſti ad ſuſtinendum præparatum: ibi. Ieſus itaque ſciẽs. Circa primum ſciendum quòd Chriſtus iuit ad locum extra ciuitatem ad quẽ ſciebat venturũ ꝓditorẽ, vt oſtẽderet ſe voluntarię ſubire mortẽ: & hoc eſt quod diciť. (Egreſſus eſt Ieſus cũ diſc. ſuis trãs torrẽtem cedrõ) nomẽ eſt torrẽtis inter ciuitatẽ hieruſalẽ & montẽ oliueti per vallẽ ioſaphath. quę eſt intermedia. Et dicebať ille torrẽs cedrõ: eo q' in ripa illius fluminis ſiue illius torrẽtis naſcebanť multę cedri. Hic enĩ fluuius appellabatur torrẽs pro eo q' ad modũ torrẽtis quãque habebat aquas: quãque nõ. a (Vbi erat ort⁹.) & erat locus clauſus cõueniens ad capiendũ illos qui eſſent intra ipſum. b (In quẽ introiuit ipſe & diſcipuli eius.) Offerens ſe captioni. c (Sciebat aũt & Iudas qui tradebat eum locũ.) ex quo patet aptitudo loci ad capiendum Chriſtum ex tribus, Primo quia erat à ciuitate remotus: & ipſi quærebãt eum capere ſine ſtrepitu turbarum: vt habetur Matth.xxj. Secundo quia erat clauſus. Tertio quia proditori cognitus. d (Iudas ergo.) Hic deſcribitur proditoris apparat⁹: quia Iudas de tribus ſe muniuit. Primo de magna ſocietate & forti & autentica, & ideo diciť. e (Cum accepiſſet cohortem.) ſcilicet militum à pręſide aſsignatam: vt ſic ſi multitudo populi ſuperueniret, non auderet impedire eius ꝓditionem propter iuſtitiæ publicæ timorẽ. f (Et à pontificibus & phariſęis miniſtros.) vt haberet fulcimentum ab vtraque curia: ſcilicet pontificis & imperatoris. Secũdo muniuit ſe Iudas de lumine contra noctis tenebras: quod notať cum diciť. g (Venit illuc cum lanternis & facibus.) Tertio muniuit ſe de armis. h (Ieſus itaque.) Hic oſtenditur promptitudo Chriſti ad patiendum. Et hoc dupliciter. Primo, quia Chriſtus ſe non occultauit, Secundo quia defenſionem prohibuit: ibi. Simon ergo, in pri-

De fluuio cedron.

De Iuda.

Proditoris apparatus.

Promptitudo xp̃i ad patiẽdum.

ma igitur parte dicitur ſic. (Ieſus itaque ſciens omnia quæ ventura erant ſuper eum: proceſsit & dixit. (Quem quæritis.) Ex quo manifeſte apparet quòd ſua voluntate captus eſt: quia cũ ſciret omnia futura: vt declaratum fuit primo capitulo, non ſe occultauit: ſed magis quærentibus eum obuiam iuit. i (Reſponderunt ei Ieſum &c.) Virtute enim diuinitatis factum eſt quòd venientes ad capiendum eum primo cognoſcerent eum, etiam ſuus diſcipulus qui venerat ad tradendum. Vnde ſubditur.

k (Stabat autem & Iudas qui tradebat eum cum ipſis.) vt per hoc ſecundo oſtenderetur: quòd de voluntate ſua caperetur: quià ex quo erat eis incognitus poterat ab eis recedere: & non ſolum potuit hæc per prædicta, ſed etiam manifeſtius per hoc quod ſubditur. l (Vt ergo dixit eis ego ſum abierunt retrorſum & ceciderunt in terram.) Si enim vno verbo omnes proſtrauit, de facili poterat ab eis euadere. Omnia enim facta ſunt ex diuina ordinatione, vt declaretur virtus diuinitatis eius per prædicta: ſicut fragilitas humanitatis per captionem eius frequentem & paſsionem. m (Iterum ergo interrogauit eos quem quæritis.) hoc fuit facto interuallo à prima interrogatione: quia quãdiu iacuerãt pſtrati nõ mouit ſe de loco: vt magis declaretur ſua voluntaria captio. o (Illi aũt dixerũt Ieſum nazarenum.) non enim cognoſcere poterant eum, nec capere, donec ipſe vellet: propter hoc ſubditur: p (Dixi vobis: quia ego ſum: & tunc habuerunt ipſius notitiam, & capiendi eum licentiam propter quod ſubditur. q (Si ergo me quæritis ſinite hos abire) quaſi dicat, ſi do vobis poteſtatem me capiendi, tamen meis diſcipulis non facietis aliquid mali. r (Vt impleretur ſermo quem dixit.) præcedens. s (Quia quos dediſtis mihi non perdidi ex eis quenquam.) Iſtud enim verbum dixerat Ieſus non tantum de ſalute ſpiritualis ſuorũ diſcipulorum: ſed etiam de ſalute corporali eorum: quod patet ex hoc quòd inde excepit Iudam: qui perditus eſt & ſpiritualiter & corporaliter: quia ex deſperatione ſe ſuſpendit. Et ideo Euangeliſta applicans verbum prædictum ad perditionem corporalem non diſcedit ab intentione literæ. t (Simon ergo.) Hic oſtenditur promptitudo Chriſti ad patiendum: ex hoc quòd defenſionem prohibuit: & hoc eſt quod dicitur. (Simon ergo Petrus habens gladium eduxit eum.) Dicunt hic aliqui: quòd diſcipuli emerant gladios de præcepto domini: ſecundũ quod habetur Lucæ. xxij. ca. vbi dicitur ſic. Et qui non habet vendat tunicam ſuam, & emat gladium. Sed non eſt veroſimile: quia ibidem dicitur quòd apoſtoli ſtatim reſponderũt. Ecce duo gladij hic: & Chriſt' dixit. Sufficit: ex quo patet quòd ante illos gladios habebant. Dicendum ergo quòd apoſtoli fuerunt piſcatores: in piſcatione autem oportet aliquando retia cum paxillis affigere: & cum perticis nauiculas dirigere: & ideo in talibus & conſimilibus vſus magnorum cultellorum eſt neceſſarius: & probabile eſt quòd aliqui de apoſtolis illos cultellos ſibi retinuerant ad ſcindendũ cibaria. Vnde etiã cũ illis carnes agni paſchalis cõciderãt. Petrus autem ex illis vnũ retinuerat apud ſe: quia erat magis promptus ad defenſionem ſui magiſtri quam alij. v (Et percuſsit pontificis ſeruum.) qui magis de prope ſe ingerebat ad Chriſtum capiendum. x (Et abſcidit auriculam eius dextram.) credens magis eum lędere: vel forte caput eius percutere: vel etiam amputare: ſed diuina ordinatione ictus declinauit & accepit ſolum illius auriculam: ideo ſequitur. y (Erat autem nomen ſeruo Malchus.) Hoc addit euãgeliſta ad oſtendendum certitudinem rei geſtę exprimendo propria nomina. z (Dixit ergo Ieſus Petro. Mitte gladium tuum in vaginã.) quaſi dicat, noli vti ad defenſionem meam: & ſubditur cauſa. a (Calicem quem dedit mihi pater non vis vt bibam illum.) quaſi dicat paſſionem quam ordinauit pater cœleſtis ad ſalutem humani generis debeo patienter tolerare: & ideo non eſt locus defenſionis & reſiſtentiæ ſed magis patientiæ. b (Cohors autem & tribunus.) Hic oſtenditur qualiter Chriſtus à miniſtris comprehenſus pontificibus pręſentatur: & diuiditur in duas, quia primo deſcribit ipſius præſentatio Annæ. Secundo Cayphæ ibi. Et miſit eum Annas. Prima in duas: quia primo ponitur Chriſti præſentatio. Secundo eius examinatio ibi põtifex ergo. Prima adhuc in duas: quia primo deſcribitur prædicta præſentatio. Secundo incidentaliter ponitur Petri prima negatio ibi. Sequebatur autem. Dicitur primo ſic. (Cohors autem.) ſcilicet militum. c (Et tribunus.) qui eis pręerat: & illi erant gentiles. d (Et miniſtri iudæorum.) Iſti autem erant iudæi. e (Comprehenderunt Ieſum.) ex quo patet obſtinatio eorum: quia nõ fuerant auerſi à ſuo malo viſis prædictis ſignis: ſed magis attribuerant artibus magicis. f (Et ligauerũt eũ.) quaſi morte dignum: illi enim qui reputabantur morte digni iudicibus præſentabantur ligati. g (Et adduxerunt eum ad Annam primum.) id eſt primo, cuius cauſa ſubditur.

h (Erat enim ſocer Cayphæ.) & quia euntes ad domum Cayphæ habebant tranſire ad domum illius Annæ, ideo introierunt domum eius propter reuerentiam: alia autem ratio fuit, quia pontificatus tunc ſingulis annis vendebatur: & iſti duo, ſcilicet Annas & Cayphas quaſi alternatim erant pontifices: propter quòd quaſi põtifex habebatur: quia anno præcedenti fuerat. Tertia ratio eſt: vt Chriſtus coram iudicibus pluribus condemnatus videretur magis dign' morte. i (Qui erat pontifex Anni &c.) Iſta ſunt poſita ſupra vndecimo capitulo. k (Sequebatur.) hic interponitur prima negatio Petri cum dicitur. (Sequebatur autem Ieſum Simon Petrus: & alius diſcipu.) ſ. Ioannes licet enim

De iudæis retrorſum cadentib'.

Promptitudo xpi ad patiendũ.

Diſcipuli fuerunt piſcatores.

De Petro iudęũ percutiente.

Xpi pręſentatio.

Ligatio.

Negatio Petri.

ſicut iſti & alij fugiſſent primo, tamen poſtea ſecuti ſunt Ieſum: quia feruentiores erant illis. l (Diſcipulus autem iſte erat notus pōtifici.) Dicunt aliqui quòd Ioannes erat peritus in lege, & propter hoc habebat notitiam cum pontifice. Sed hoc non eſt veroſimile, quia piſcator erat, & de naui à Chriſto vocatus fuerat. vt habetur Mat. xiiij. c. vnde dicit Hiero. in epiſtola ſua ad paulinum. Ioannes ruſticus piſcator indoctus &c.

De Petro.

(Et ideo fuit alia cauſa ſuæ notitiæ cum pontifice, quia forte miſſus à patre ſuo pluries portauerat piſces ad domum pōtificis. Vel forte, quia aliquis de cognatione eius ibidē ſeruiebat, vel alia cauſa, quam aliqui aſſignāt. ſ. qa deſcēderat de Dauid, & ſacerdotes habebant iſtas genealogias. m (Et introiuit cum Ieſu in atrium pontificis.) ꝓpter notitiam prædictā permiſſus eſt intrare. n (Petrus autem ſtabat ad oſtium foris.) Tamquam incognitus, tamen propter Ioannem permiſſus eſt intrare. o (Dixit ergo Petro ancilla hoſtiaria.) Nunquid & tu ex diſcipulis es hominis iſtius. q. d. videtur quòd ſic, vidit enim timide intrantem, & ſic habuit de eo ſuſpitionē. p (Dixit ille nō ſum.) ex quo patet fragilitas Petri: quia ita cito negauit ad vocem vnius mulieris, quæ non loquebat̄ acriter, non enim dicebat ei, es tu de familia huius proditoris vel aliquid huiuſmodi, ſed hominis iſtius quaſi compaſsiue loquendo. q (Stabant ergo ſerui & miniſtri ad prunas) quia frigus erat vt ſolet eſſe in Martio poſt mediam noctem. r (Et calefaciebant ſe &c.) s (Pontifex ergo.)

Xp̄i examinatio.

Hic ponitur Chriſti examinatio, & diuiditur in tres, quia primo ponitur dicta examinatio. Secundo Chriſti reſponſio ibi. Dixit eis Ieſus. Tertio irreprehenſionis reprobatio ibi. Hæc cum dixiſſet. Circa primum ſciendum quòd Chriſtus reputabatur à iudæis ſeductor hominum, & doctor falſę doctrinæ, ideo examinatus fuit de vtroque, & hoc eſt quòd dicitur. Pontifex ergo interrogauit Ieſum. Dicitur autem Annas pontifex, non quia eſſet actu, ſed qa ante fuerat, quia ſocer erat pontificis, vt dictum eſt. t (De diſcipulis ſuis.) vt videret ſi poſſet eum deprehendere quòd fuiſſent ab eo ſeducti. v (Et de doctrina eius.) ad videndum ſi poſſent inuenire falſitatem vel calumniam & aliquid dictum cōtra legem. x (Reſpōdit ei Ieſus.)

Xp̄i rn̄ſio.

Hic ponitur Chriſti reſpōſio. De diſcipulis autem ſuis nihil boni poterat pro tunc bene reſpondere, quia principaliorem inter eos ſtatim audierat ipſum in ſua præſentia negaſſe. Sed de doctrina ſua reſpōdit, oſtendens quòd nō erat mala vel ſuſpecta, ſed ſana. Quod declarat ex duobus. Primo ex loco cum dicitur. y (Ego palā locutus ſum mundo. Ego ſemper docui in ſynagoga & in templo, quo omnes iudæi &c.) Doctrina ſuſpecta in angulis & lateribus docetur, non in loco publico & ſacro. Secūdo ex auditorum teſtimonio, dicens. a (Interroga eos qui audi. &c.) q. d. paratus ſum teſtimoniū eorū ſubire qd̓ eſt tibi magis credibile q̄ meū dc̄tū, q̄uis ſcd̓m veritatē deberet eſſe cōtrariū. b (Hæc autem cum dixiſſet.)

Rn̄ſiōis reprobatio.

Hic ponitur huius reſponſionis reprobatio, & hoc dupliciter. primo per factum, cum dicitur. c (Vnus aſsiſtens mini. dedit alapam Ieſu.) ſecundo per verbum cum ſubditur. d (Sic reſpondes pontifici.) Ille autem miniſter ſceleris accepit reſpōſionem Ieſu quaſi notaſſet pontificem de ſtulta interrogatione. e (Reſpondit Ieſus.) humiliter veritatem oſtendendo. f (Si male locu. ſum teſtimo. perhi. &c) .i. potes perhibere. g (Si autē bene quid me cedis.) & noli me iniuſte ꝑcutere.

Xp̄i rn̄ſio.

Sed hic videtur quòd Chriſtus fecit contra doctrinam ſuam, quia Mat. v. dicitur. Si quis percuſſerit te in maxillā dexteram prebe ei & alterā, ipſe autem hoc non fecit, ſed magis percutientē ſe correxit. Dicendum quòd illud Chriſti præceptum & plura alia quæ ibi ponuntur non dantur abſolute, ſecundū̓ quòd dicit Auguſti. ſed magis ſecundū̓ præparationem animi qa homo debet habere animum ſemper præparatum ad hoc faciendum, vbi viderit hoc expedire ad honorem Dei & vtilitatem eccleſiæ, aliàs non, imò aliquando expedit iniuriantibus reſpōdere ad ipſorum & aliorum inſtructionem, ſicut fecit hic Chriſtus, & aliquando etiaā facto reſiſtere, ne detur occaſio malis male agendi. h (Et miſit.)

Quāt xp̄s eſt cayphæ p̄ſentatus.

Hic oſtenditur qualiter Chriſtus præſentatus eſt Cayphæ, & diuiditur in duas: quia primo deſcribitur dicta præſentatio. Secundo ſubditur ſecunda & tertia negatio Petri: ibi. Erat autem. In prima igitur parte dicitur ſic. Et miſit eum Annas ligatum, quaſi morte dignum, & iam coram eo cōdemnatū. i (Ad caypham pontificem.) tum quia ad ip̄m pertinebat principaliter Chriſti examinatio, tum vt videretur Chriſtus magis morte dignus, qui fuiſſet coram iudicibus pluribus condēnatus. Sciēdum tamen quia quod Ioannes hic tacet qualiter Cayphas eum examinauit & qualiter Cayphas veſtimenta ſua ſcidit, & qualiter Chriſtus in domo eius illuſus fuit, quia alij Euangeliſtæ hoc ſufficienter expreſſerant. k (Erat autem Simon Petrus &c.) Hic reuertitur Euangeliſta ad narrādum de negatione Petri, & ideo quaſi eadem verba quæ dixerat in fine primæ negationis reaſſumit, dicens. (Erat aūt Simon petr⁹ ſtās & calefaciens ſe.) Ille enim qui narrat hiſtoriam aliquam, quando occurrūt aliqua incidentia narranda, interrumpit principale ad illud incidens narrandum, quo facto, reuertitur ad propoſitum, & ſic facit Ioannes, vt dictū eſt.

Petri negatio.

l (Dixerunt ergo miniſtri ad ignem ſtantes. m (Nunquid & tu ex diſci. &c.) q. d. ſic qa illi videbant eum timidum & pauidum. n (Negauit ille & dixit, non ſum.)

Varia Euāgeliſtarum opinio de negatione Petri.

De iſta ſecunda negatione Petri videtur Mat. contradicere Ioanni. primo quo ad perſonam, quia dicit ipſum ſecundo negaſſe ad vocem alterius ancillæ. Matt. xxvj. Ioannes autem hic dicit, quòd fuit ad vo-

cem miniſtrorum ad ignem ſtantium. Secundo quo ad locum: quia Matth. dicit quòd ſecundo negauit in exitu ianuæ: hic autem dicitur quòd ſtãs ad ignẽ. Propter quod ſciendũ quòd principalis intentio euangeliſtarum erat exprimere trinam Petri negationem: & in hoc omnes cõueniunt. De perſonis autem accuſantibus ſeu de negationis loco non erat eorum principalis intentio. Et probabile eſt quòd multi ad verba petri cõcurrebant, & circa eſt conſimilia verba dicebant: improperando ei magiſtrum ſuum: & ideo vnus euangeliſtarum exprimit vnam perſonam accuſantem, & alius aliam: & vterque dicit verum. Vnde ſecundũ veritatem hiſtoriæ videtur quòd prima negatio fit facta ad vocem ancillæ oſtiariæ, Petro domum intrante. Secunda autem negatio facta eſt in domo, quia poſt primam negationem, Petrus timuit diu ſtare inter iudæos propter, quod voluit exire: & tũc ancilla videns eum timidum accuſauit eum & ſimul ad hoc concurrerunt illi qui ad ignẽ ſtabant & idem dicebant cum illa ancilla: propter quòd Matthæus dicit quòd ad vocem ancillæ alterius negauit. Ioannes autem miniſtros comitantes exprimit. Item Matth. dicit quòd negauit ipſo exeunte ianuam, id eſt volente exire: & ad hoc ſe præparante propter timorem, vt dictum eſt: quia tamen adhuc erat in domo: nec ab igne longe receſſerat: ideo dicit Ioan. quòd prope ignem facta eſt illa negatio. Tertia autem negatio facta eſt multis eum accuſantibus & concurrentibus propter prædicta tantũ: inter illos erat principalis vnus ſeruus pontificis: propter quod Ioannes illam exprimit tacẽdo de alijs: ideo ſubdit. o (Dixit ei vnus ex ſeruis pontificis cognatus eius cuius Petrus abſcidit auriculam.) & ideo acrius cæteris eum accuſabat: & in accuſationis ſuæ aſſertionem adduxit factum præcedens, cum dixit. p (Nõne ego te vidi in orto cum illo.) quaſi diceret ſic. q (Iterum ergo negauit.) Aliqui autem volentes excuſare Petrum: dicunt quòd non negauit eum ex timore mortis, ſed ex amore, nolens ab eo ſeparari: ſed ſemper eum ſequi. Sciebat enim quòd ſi diceret ſe eſſe diſcipulum eius ſtatim ab eis caperetur. Sed hoc eſt contra verba domini ſupra habita. xiij. capitu. vbi exprobrauit Petro, dicens. Animam tuam pro me pones: quod fuit dictum negatiue, ſicut fuit ibidem expoſitum: & ideo patet quòd Petrus negauit timens animam ſuam exponere pro Chriſto. Ideo ſubditur. r (Et ſtatim gallus cantauit.) Secunda ſcilicet vice: quia poſt primam negationem ſemel cantauit gallus: ſed Petrus timore perturbatus non percepit: ſecundum quòd fuit expoſitum Matth. xxvj. capitu. s (Adducunt ergo Ieſum à Caypha &c.) Hic oſtenditur qualiter Chriſtus à Iudæis coram pylato accuſatur. Et diuiditur in tres: quia primo deſcribitur Chriſti præſentatio. Secundo præſentati examinatio ibi: exiuit ergo. Tertio innocentiæ Chriſti declaratio ibi. Et cum hæc dixiſſet.

Loc⁹ ſcdæ negationis Petri.

Opinio aliquorum.

Xp̃i à iudæis corã pylato accuſatio.

In prima parte dicitur ſic. (Adducunt ergo Ieſum à Caypha in prætorium), id eſt à domo Cayphæ pontificis ad domum Pylati præſidis, ad quem pertinebat iudicium in cauſa ſanguinis: & locus vbi iudicabat prætorium vocabatur. Aliqui autem libri male habent: ad Caypham quia in domo Cayphæ iam erat Chriſtus: nullus autem adducitur in loco in quo eſt. Propterea Ioannes ſcripſit in Græco hoc euangelium: & ideo pro veritate textus habenda recurrendum eſt ad Græcum: in Græco autem ponitur à Caypha: ideo ſequitur. t (Erat autem mane.) hoc additur ab euangeliſta, ad oſtendendum quantum Iudæi ſitiebant ſanguinem Ieſu, qui ſummo mane quærebant ſententiam de eius morte dari. v (Et ipſi non introierunt prætorium, vt nõ contaminarentur.) ex ingreſſu domus hominis gentilis, & tamen non timebant inquinari ex procuratione mortis innocentis: ex quo patet eorum ſuperſtitio vana. x (Sed manducarent paſcha.) id eſt azimos panes qui à Iudæis comedebantur in paſcha per ſeptem dies: non enim erat licitum illos comedere niſi perſonis mundis: & ideo per paſchatis manducationem non intelligitur hic comeſtio agni paſchalis: vt male dicunt Græci: quia illum comederunt die præcedenti. Sequitur. y (Exiuit ergo.) Hic ponitur Chriſti examinatio & hoc dupliciter: quia primo examinatur coram Iudæis. Secundo ad partem ſine ipſis: ibi. Introiuit iterum: in prima parte dicitur ſic. (Exiuit ergo Pylatus ad eos foras.) Iudæi enim non audebant domum eius ingredi, ne ſuas obſeruationes violarent: ideo volens eis deferre exiuit ad eos. z (Et dixit. Quam accuſationem affertis aduerſus hominem hunc.) videbat enim eum ligatum in ſignum damnationis, ideo quærebat de cauſa: quia non erat cõſuetudo Romanis condemnare aliquem niſi prius audirent accuſationem ſuam: & haberet locum ſe defendendi: vt habetur Actuum. xxv. ideo Pylatus qui erat iudex ab Imperatore Romano illuc miſſus voluit modum Romanorũ tenere. a (Reſponderunt & dixerunt ei. Si non eſſet hic malefactor &c.) quaſi dicant: nos eius factum diligenter examinauimus, & inuenimus eum dignum morte: acſi dicerent non oportet aliam examinationem facere. c (Dixit ergo eis Pylatus.) quaſi indignatus ex eorũ reſponſione: quia ſciebat eos ipſum per inuidiã tradidiſſe: vt habetur Matth. xxvij. d (Accipite eum vos & ſecundũ legem veſtram iudicate.) quaſi diceret ſi ſufficit veſtra examinatio: ſufficit & veſtra ſententia. Sciẽdum enim quòd Romani aliqua minora iudicanda dimiſerunt Iudæis: ſed non poterant pro talibus inferre pœnam mortis: quia Romani retinuerant ſibi cauſam ſanguinis: & ideo per hanc reſponſionem inhibebat inferre Chriſto mortem. Ipſi autem non poterant vitam eius ſuſtinere. Et ideo

De hora.

Quid ſit paſcha.

Xp̃i examinatio.

Pylatus iudæos alloquitur interrogando de Chriſto.

Iudæorum reſponſio.

rẽnuerunt hoc accipere, dicentes. e (Nobis non licet interficere quemquam.) Si enim potuiſſent dare mortis ſententiá libenter iudiciũ accepiſſent. f (Vt ſermo Ieſu impleretur qué dixit &c.) Chriſtus enim prædicens mortem ſuã Apoſtolis Mat.xx.c. dicit quòd à principibus ſacerdotũ traderet̃ gétib⁹ ad illudedũ & crucifigédũ. Et hoc fuit impletũ p hoc qđ renuerũt iudicium, & dimiſerunt Chriſtum Pylato, qui erat gentilis iudicandum, & ſententiæ executionem ſuis militibus. g (Introiuit ergo.) Hic ponitur examinatio Chriſti in ſecreto: & diuiditur in tres, quia primo ponitur Pylati interrogatio. Secundo Chriſti reſponſio: ibi. Reſpõdit Ieſus. Tertio Pylati obiectio ibi: dixit itaque. Circa primum ſciendum quòd Iudæi cum tumultu irrationabili petebant mortem Chriſti: propter quod Chriſtus non reſpondebat ſecundùm illud Eccl.xxij. Vbi non eſt auditus, non effundas ſermonem: & propter hoc Matt. & Marc. dicunt quòd cum accuſaretur à principibus ſacerdotum nihil reſpondit: propter qđ Pylatus intrauit in prætorium quod erat in domo ſua, vt ibi Chriſtum magis pacifice examinaret extra tumultum Iudæorum, qui non audebant intrare prætorium: vt dictum eſt. Chriſtus autem de tribus fuerat accuſatus coram eo vt habetur Luc.xxiij. Hunc inuenimus ſubuertentem gentem noſtram, & prohibentem tributa dari Cæſari, & dicentem ſe Chriſtum regem eſſe. Pylatus autem de duobus primis non curauit inquirere: quia de primo, ſcilicet ſubuerſione obſeruationum legalium nõ curauit verũ eſſet verum vel falſum: quia non erat Iudæus ſed gentilis. Secundum cognouit eſſe falſum p famam publicam: quia audierat Chriſti reſponſionem quam Iudæis de hac materia reſponderat. Matth.xxij. capitu. Reddite quæ ſunt cæſaris Cæſari &c. Sed de tertio quod videbatur eſſe contra honorem Imperatoris inquiſiuit, ſcilicet de regno: quia Imperatores Romani nomen regium Iudęis abſtulerant, vt frangerent eorum ſuperbiam: & tollerent rebellandi occaſionem: & ideo quæſiuit à Chriſto. h (Tu es rex Iudæorum), quaſi dicat hoc eſt verũ quod tibi imponitur, ſcilicet quòd velis tibi vſurpare regnum. i (Reſpõdit Ieſus) ponitur Chriſti reſponſio in qua prius examinauit Pylati interrogationem, dicens. k (A temetipſo hoc dicis an alij &c.) quaſi dicat concepiſti hanc opinionem de me per temetipſum. l (Reſpondit Pylatus. Nunquid ego Iudæus ſum.) quaſi dicat ex me non concepi: quia non ſum Iudę⁹: & ſic non poſſum inueſtigare ex libris Iudaicis: quis debeat eſſe Rex eorum, ſed hoc ad peritos legis pertinet. Ideo ſubditur. m (Gens tua & pontifices tui tradiderũt te mihi.) Accuſantes te ſuper hoc. n (Quid feciſti.) quaſi dicat videtur quòd tu ſis in aliquo culpabilis: ex quo illi qui ſunt de gente tua & tantæ autoritatis: ſicut ſunt pontifices te accuſant.

Examinatio xp̄i in ſecreto.

Pylatus.

Xp̄i rñſio.

Pylatus.

o (Reſpondit Ieſus.) Examinata interrogatione Pylati Ieſus primo reſpondit ad quæſtionem primo factam de vſurpatione regni temporalis. q (Regnum meum non eſt de hoc mundo.) non enim negat ſe eſſe regem: ſed magis concedit: quia ſecundùm veritatem ipſe erat rex regum. Veruntamen ad tollendum occaſionem calumniæ: temperat ſuam reſponſionem, dicens quòd non quærit huius mundi téporalem dominationem: quod probat conſequenter, dicens. h (Si ex hoc mundo eſſet regnum meum miniſtri &c.) Omne enim regnũ temporale habet firmitatem non ſolum ab ipſo rege, cum ſit vnus ſolus homo: ſed etiam à miniſtris contra aduerſarios pro ipſo pugnãtibus: quod non quærebat Chriſtus: ſic patet quòd ſatisfecit ad quæſtionem, oſtendendo quòd non quærebat inter iudæos temporalem dominationem. Veruntamen quia conceſſerat ſe eſſe regem ideo concludit. r (Nunc autem regnum meum non eſt hinc) id eſt quantum ad tempor. lia iſta quærenda. Sed contra hoc videtur quod dicitur. Pſalmo.xlvj. rex omnis terræ Deus: ipſe autem eſt verus Deus ſicut verus homo: ergo regnum eius eſt de hoc mundo. Dicendum quòd ſecundùm veritatem diuinitatis eius ſunt ſubiecta Chriſti: tamen quãtum ad humanitatem in primo aduentu ſuo non venit ad dominãdum temporaliter: ſed magis ad ſeruiendum & patiendum. Et ſic patet qđ ſufficienter excludit illud quod ſibi imponebat de vſurpatione regni iudę: quia non fiebat quęſtio de ipſo: niſi inquantum homo & pro ſtatu pręſenti in quo erat qui ad primum eius aduẽtum pertinebat. s (Dixit itaque.) Hic ponitur Pylati obiectio. Sicut enim verum eſt quòd chriſtus in ſua reſponſione conceſſerat ſe eſſe regem: ſed dixerat regnum ſuum non eſſe hinc: ideo Pylatus ad plenum verba eius non intelligens accepit per hoc ipſum eſſe regem alicuius regni de quo non intromitterent ſe Romani: ſed quod Chriſtus per hoc intelligeret regnum cœleſte: & ſpirituale non intellexit. Ideo voluit ſcire magis determinate concludens ex verbis Chriſti prædictis. t (Ergo rex es tu.) q. d. Ex quo concedis te eſſe regem regni pertinentis ad dominium imperatoris declara magis quod ſit illud regnum. v (Reſpondit Ieſus.) primo concluſionem factam concedendo, dicens. x (Tu dicis: quia rex ſum ego.) & ita eſt ſecundùm veritatem. Sed conſequenter declarat huius regni conditioné, dicens. y (Ego in hoc natus ſum.) temporaliter. z (Et ad hoc veni in mundum.) per carnis aſſumptionem. a (Vt teſtimonium perhibeam veritati.) docẽdo & radicando veritatem in cordibus fideliũ. b (Omnis qui eſt ex veritate.) prima quæ De⁹ eſt, non ſolum per creationé, ſed per imitationé & ſubiectionem. c (Audit vocé meam.) corde credédo, & opere obediédo: & per conſequens in talib⁹ ſpiritualiter ego regno: & tale regnũ in

Xp̄i rñſio.

Cõtra hoc q xp̄s locutus é de regno.

Pylati obiectio.

Concluſio de regno.

Xp̄i rñſio.

Verba xp̄i.

nullo impediebat Imperatoris Romani dominium, de quo quærebat Pylatus. d (Dixit ei pylatus.) Quid eſt veritas? Non quærit definitionem veritatis: ſed quærit quæ eſt illa veritas, cuius virtute & participatione homines efficiuntur de regno Chriſti. Intellexit eñ per hoc in quodã gñali aliquid diuinũ exiſtens extra communé modũ hominum. Et hoc eſt verũ ſi intelligaẽ determinate, & magis particulariter: quia veritas diuina filio appropriaẽ: veritas auté per quam homines in præſenti efficiũtur de regno Chriſti eſt quędam impreſsio & participatio veritatis diuinæ. Huius autem quæſtionis Pylat⁹ non expectauit reſponſionem, duplici de cauſa. Vna eſt: quia erat de regno ſpirituali: vt viſum eſt. Ipſe autem non habebat ſe intromittere niſi de temporalibus: & ideo hoc aduertens dimiſit illius qõnis pſecutioné. Alia cauſa fuit: qa iam perceperat Chriſti innocétiã, & Iudæorũ malitiã: ſciés quòd tradidiſſent eũ per inuidiã: igitur ptermiſſa qõne voluit pcedere ad eius liberationé, vt ſtatim patebit. e (Et cũ hoc dixiſſet.) Hic conſequẽter poniẽ innocétiæ Chriſti declaratio: cũ eñ Pylatus vellet eũ liberare, vt dictũ eſt, occurrit ei⁹ memoriæ modus cõueniés liberatiõi ſuæ videlicet de cõſuetudine iudæorũ: qa dabaẽ eis à pſide in ſolénitate paſchali vnus vinctus in memoriã liberatiõis filiorũ Iſrael de terra ægypti: & ppter hoc voluit Chriſtũ liberare per hunc modũ. Et primo ad hoc faciendũ allegat Chriſti innocentiã, di. f (Ego nullã in eo inuenio cãm). ſ. dignam morte. Scđo. allegat cõſuetudiné de eius obſeruatione: ſciebat eos eſſe cupidos, di. g (Eſt autem cõſuetudo &c. Vultis ergo dimittã vobis regé Iudæorũ?) q. d. vos deberis hoc velle. ad cuius intellectum ſciendũ quòd Pylatus volés Chriſtũ liberare poſuit eis ſub diſtinctione de liberatione Chriſti vel barabbę: & de nullo alio: vt magis exprimiẽ Mat. xxvij. Sciebat eñ quòd cõſuetudiné ſuam nullo modo dimitteret. Ex altera parte Barabbas erat peſsimus & populo odioſus: per qđ firmiter credebat quòd eius liberatione nullo modo vellent: & ſic per cõſeqnens liberationi Chriſti cõſentirét. Sed ſacerdotes deceperunt populũ, inducentes eũ ad petendũ liberationé Barabbę & nõ Chriſti. Et hoc eſt qđ ſubdiẽ. h (Clamauerũt rurſum oés &c.) ſ. Barabbam dimitte nobis. i (Erat autem barrabas latro). ſ. publicus & famoſus. Hoc autem addidit euangeliſta ad oſtendendũ eorũ malitiã: quia ad procurandũ mortem Chriſti petierũt latronis publici liberationé contra bonum publicũ & cõtra iuſtitiã. k (Tunc ergo apprehendit pylatus). Hic cõſequẽter euangeliſta deſcribit quid paſſus ſit chriſtus à gentilibus. Paſſus eſt aũt tria ab eis. ſ. flagellationem, illuſionem & crucifixionem ſcđm quòd pdixerat ſaluator Matt. xx. c. Tradent illũ gétibus ad illudédũ, & flagellandũ, & crucifigendum. Et ideo euãgeliſta primo agit de illuſione & flagellatione. Scđo de crucifixione: ibi.

Pylat⁹ xp̃s alloquitur.

Quare qõnis pylat⁹ rñſioné nõ expectauit.

Xp̃i innocẽtiæ declaratio.

Pylatus q̃rebat xp̃i liberationé.

Quid paſſus ſit xp̃s à gentilib⁹ tria eñ eſt paſſus.

Tunc ergo tradidit. Prima in duas: quia primo deſcribitur Chriſti flagellatio & illuſio. Secundo circa hoc oſtendiẽ Pylati intétio: ibi. Exiuit iterum. Circa primum ſciendum quòd Pylat⁹ vidit ex clamore eorum quòd nullo modo poterat dimittere Ieſum omnino liberum cũ pace ipſorum, ex altera parte durum erat ſibi innocentem interficere, & ideo ad ſatisfaciendũ eis fecit xp̃m flagellari & illudi. Et hoc eſt quod dicitur. (Tunc ergo apprehédit Pylatus Ieſum & flagellauit.) non per ſeipſum immediate, ſed per milites ſuos & miniſtros. l (Et milites plectentes coronam de ſpinis). i. de iuncis marinis ad modum ſpinarum duris & acutis. m (Impoſuerunt capiti eius,) tamquam volenti regnare & non potenti. Quod fecerunt vt eorum illuſio reſponderet iudæorum accuſationi. n (Et veſte purpurea circundederunt eum.) Tali eñ veſte vtebantur reges. o (Et veniebant ad eũ & dicebant &c.) Hoc totum factum eſt in illuſionem, vnde ſequiẽ. q (Et dabant ei alapas.) vt ſicut illuſerunt factis, ſic illuſerunt ſignis & verbis. r (Exiuit iterum Pylatus.) Hic oſtenditur circa prædicta Pylati intentio quæ erat bona quantum ad hoc, quia prædicta iuſſerat fieri, vt iudæi tali afflictione Chriſti eſſent ſatiati, & ſic conſentirent in eius liberationem ſine morte, tamen per hoc non excuſatur à peccato, quia cum eſſet iudex ſuper eos, non debebat ei quem ſciebat innocentem etiam minimã pœnam inferre. Igitur Euangeliſta circa ſequẽtia ſic procedit: quia primo declarat conatum Pylati ad Chriſti liberationem. Secundo iudęorum reſiſtentiam ad eius cõdemnationem: ibi. Cum ergo vidiſſent. In prima ergo parte diciẽ ſic. (Exiuit iterum Pylatus foras.) vbi iudæi ſtabant, quia domum eius ingredi non audebant. vt ſupra dictum eſt. s (Et dixit eis.) primo allegans Chriſti innocentiam. t (Ecce adduco eum vobis foras.) Poſtquam diligenter examinaui eum, & flagellaui ad vobis ſatisfaciendum. v (Vt cognoſcatis quia nullam inuenio in eo cauſam.) Secundo oſtendit ipſius punitionem iam factam vltra condignum, cum dicitur.
a (Exiuit ergo Ieſus.) ex præcepto Pylati.
b (Portans ſpineam coronam &c.) Volebat enim Pylatus: vt ſenſibiliter viderent qualiter fuiſſet illuſus & flagellatus vt mouerentur ad compaſsionem. c (Et dixit eis. Ecce homo.) q. d. & ſi in aliquo male egiſſet, tamen vltra cõdignum punitus eſt, & ideo deberet vobis ſufficere. d (Cum ergo vidiſſent.) Hic ponitur iudæorum reſiſtentia & hoc dupliciter. Primo per irrationabilem clamorem. Secundo per rationem: ibi. Reſponderunt iudæi. In prima parte dicitur. (Cum ergo vidiſſent eum pontifices & miniſtri.) ſic flagellatum & illuſum. & cognoſcerent quòd Pylatus ſic volebat dimittere ipſum. e (Clamabãt) tumultuoſe & alios ad clamandum excitabant. f (Dicentes crucifige crucifige eum). q. d. hæc pœna nullo modo ſufficeret

Xp̃i flagellatio.

Percuſsio.

Xp̃i ad iudęos à pylato adductio.

Iudęorũ reſiſtentia.

Verba pylati ad Iudæos. ficit:ſed petimus qđ moriaẽ. g (Dixit eis Py-
latus.accip.&c.)deriſoriẽ & indignãter hoc di-
cit:qa nõ habebant pťãtẽ iudicandi aliquem ad
mortẽ:vt ſupra dictũ eſt. Et eſt ſiſis mod⁹ loquẽ
di ac ſi diceret. Si haberetis poteſtatẽ dare mor-
tis ſententiã,cito & ſine cauſa faceretis:ſed ego
hoc agere nolo:ideo ſequitur. h (Ego eñ non
inuenio in eo cãm.)dandi talẽ ſententiã. i (Re
ſpõderunt.) Vidẽtes Iudæi quòd pylat⁹ nõ aeqe
ſceret eorũ clamori incœperũt ratiões alias quã
ſupra allegauerãt:non enim illas audebant reci
tare.qa pylat⁹ iam illas euacuauerat:& ideo hic
aliud allegãt:& primo allegant ipſum feciſſe cõ
tra legẽ Dei. Secundo cõtra legem imperatoris
Romani:ibi. Exinde quærebat. In prima ergo
parte allegãt ſic Iudæi. k (Nos legẽ habem⁹)
ſ.à Deo datã in montẽ Synai. l (Et ſcđm legẽ
debet mori.)quia Leui.xxiiij.c.pcipiẽ quòd bla
Verba Iudæorum. ſphemi occideneẽ:& tale crimẽ imponebant ei.
Vñ ſequiẽ. m (Quia filiũ Dei ſe fecit.)Verũtñ
Chriſtus hoc dicẽdo,nõ blaſphemauit:ſed veri
tatẽ dixit:& p ſcripturã habitã, vt ſupra ꝓbatũ
eſt.x.c. n (Cũ ergo audiſſet magis timuit.) nõ
ꝓpter legẽ Iudæorũ quã nõ obſeruabat:ſed ne
verũ eẽt vt Ieſus ſibi oblat⁹ eſſet verè Dei fili⁹:&
ſic factũ enorme feciſſet ipſum flagellãdo:& iõ
hoc voluit certius ingrere. Vñ ſequiẽ. o (Et in
greſſus eſt in prætoriũ iterum.) Vt veritatẽ ma-
gis poſſet cognoſcere extra tumultũ Iudæorum.
p (Et dixit ad Ieſum:vñ es tu.)p hoc quærẽs,
ſi eſſet ex origine diuina ſcđm veritatẽ. q (Ie-
Xp̃i rñſio. ſus aũt reſ.&c.) Primo qa hõ erat gẽtilis,& ido
lolatra & generationẽ filij in diuinis capere nõ
poſſet. Scđo quia nolebat paſsionem ſuam im-
pedire. Tertio quia prophetatũ erat de eo Eſa.
liij.c. Et ſicut agnus coram tondente ſe obmute
ſcet &c.& ideo volebat illud ꝓpheticũ implere.
r (Dixit ergo pylatus. Mihi nõ loqueris.) Mi-
rabatur de eius taciturnitate:cum eſſet in pũcto
liberationis vel condemnationis ſuæ.ſequitur.
s (Neſcis quia poteſtatẽ habeo crucifigere te
Admiratio ꝓcedit ex duobus. ſ. qñ alicuius effectus cã occulta ẽ ſecũdo ex eo quòd aliqd in re vr̃ p qđ alr̃ eſſe deberet. Tho.j ſen. di.xvj. &c.)quaſi dicat mihi ſaltẽ deberes reſpondere.
t (Reſpondit Ieſus.)nõ ad impediendũ ſuam
paſsionem:ſed ad reprimendũ Pylati iactantiã.
v (Non haberes poteſtatẽ aduerſum me vllã:
niſi tibi datum eſſet deſuper):id eſt à principi-
bus Romanorũ,& vlterius permiſſum à Deo.q
eſt poteſtas ſuperior. Et ex hoc arguit ei⁹ pctm̃:
qa nõ acceperat poteſtatẽ à Cæſare & à Deo cõ
dẽnãdi innoxios:ſed magis liberãdi eos:et cum
hoc oſtendit peccatũ Iudæ & Iudæorũ eſſe ma-
ius quã pctm̃ ipſi⁹ pylati,qa ad occiſionẽ Chri-
ſti Iudas fuit motus cupiditate. Iudæi autẽ inui
dia & rãcore. Sed pylat⁹ fuit motus humano ti-
more,vt magis patebit:& hoc eſt qđ dicitur.
x (Propterea q me tradidit tibi mai⁹ pctm̃ hã-
bet)in quo includiẽ peccatũ pylati:qa maius nõ
diciẽ niſi per cõparationem ad minus. y (Et
exinde.) Hic cõſeqnẽter allegãt Iudæi Chriſtũ
feciſſe cõtra legẽ imperatoris:qa videbãt quòd
Pylatus parũ erat motus de eorũ prædicta alle-
gatiõe:ſed volebat Ieſum oĩno dimittere:& hoc
eſt qđ dr̃.(Et exinde quærebat Pylatus dimitte
re eũ.)viderat enim Pylatus tamq̃ homo aſtut⁹
qđ Chriſtus rõnabiliter cõuicerat eũ de peccato
ſi eum innocentem cõdemnaret:ideo quærebat
occaſionẽ dimittendi eum:quod vidẽtes Iudæi
clamabãt. z (Si hunc dimittis,non es amicus
Cæſaris).i.nõ zelas ꝓ honore & ſtatuto domini
tui cuſtodiẽdo,qđ arguunt communiter dicen
tes. a (Omnis eñ qui ſe regem facit, contradi De Imperatoribus.
cit cæſari.) Imperatores eñ Romani abſtulerãt
à Iudæis regiã dignitatẽ,ne haberent rebellan-
di occaſionẽ. Et ideo quicũque inter Iudæos di
cebat ſe regẽ qualitercũque,videbaẽ cõtra ordi
nationẽ imperatoris facere:Chriſt⁹ aũt cõceſſe-
rat ſe regẽ eſſe,vt patet ex p̃dictis:& iõ q̃uis ſe-
cundũ veritatẽ hoc regnũ nõ eſſet cõtra dñium
impatoris:vt ſupra dictũ eſt:tñ hoc arguebãt ap
parẽter. Pylat⁹ aũt nõ audebat etiã ſcđm mini-
mã apparentiã facere cõtra imparoris honorem
iõ ſequiẽ. b (Pylat⁹ autẽ cũ audiſſet hos ſermo-
nes adduxit fo. Ieſum)vt corã iudæis euidẽtius
de facto ingreret:& eorũ dictũ falſum oñderet.
c (Et ſedit ꝓ tribunali).i.loco ſedis iudiciariẽ. Quid ſit ſedere ꝓ tribunali.
d (In loco q dr̃ lithoſtrotos).i.lapidũ ſtratura:
& dr̃ à lithos qđ eſt lapis & ſtrotos qđ eſt paui-
mẽtũ ſiue ſtratura:& eſt nomẽ græcũ. e (He-
braice aũt gabatha)qa hoc nomẽ hebraicũ idẽ
ſignificat ſicut græcum. Ille eñ locus erat añ do
mũ pylati. Ante eñ domos magnatũ ſolet eſſe
locus de lapidibus p̃paratus. f (Erat autẽ para
ſceue)qa erat feria ſexta & prima dies ſolẽnita
tis paſchalis. Dicebaẽ autẽ feria ſexta paraſceue
i.p̃paratio:qa in illa p̃parabãt iudæi cibaria pro
die ſabbati:in quo nõ erat licitũ aliqd decoqui
vt hr̃ Exo.xj. g (Hora quaſi ſexta cõtrarium vr̃ Cõtrarietas.
Mat.xv.vbi dr̃. Erat autẽ hora tertia & crucifi-
xerunt eũ prius autẽ fuit iudicat⁹,q̃ crucifix⁹ er
go &c. Dicẽdum qđ ſcđm veritatẽ erat tp̃s me-
diũ inter tertiã & ſextã:mediũ aũt ab vtroque
extremo põt denoĩari:& iõ Marcus exp̃ſsit illđ
tp̃s medium p horã tertiã. Ioan.verò p ſextam.
h (Et dixit Iudæis)allegãs ꝓ chriſti liberatiõe.
i (Ecce rex veſter.)q.d mirũ eſt qđ hũc homi-
nẽ abiectũ:& flagellatũ dicitis ſibi velle vſurpa
re regnũ iudæorũ. k (Illi autẽ cla.) ſicut furi-
bundi. l (Tolle tolle crucifige eũ.)q.d.nõ poſ
ſumus videre eũ. m (Dixit eis pylat⁹)allegãs Pylatus.
in crucifixiõe Chriſti eorũ verecundiã, dicens.
n (Regẽ veſtrũ crucifigã.)q d.ex quo eũ regna
re formidatis,& iã de hoc fuit fama,magna erit
vobis verecũdia,ſi mortẽ moriaẽ ſic abiecta.vñ
& poſtea pylat⁹ ſcripſit titulũ crucis ad eorum
verecũdiã. Ieſus nazaren⁹ rex iudæorũ. o (Rñ-
derũt põtifices Nõ habem⁹ regẽ niſi Cæſarẽ.)
Ex quo patet qđ extũc ꝑpetuẽ ſubiectiõi roma-
norũ ſe obligauerũt renũtiãtes oĩ alteri regiẽ di
gnitati. Patet ẽt eorũ obſtinatio ad ꝓcurãdum
Chriſti mortem cum pro eius ꝓcuratione con-
feſsi ſunt in perpetuum ſeipſos ſubiectos ſerui-
tuti. p (Tunc ergo). Hic incipit agere euan-

Xp̄i cruci- fixio.

gelista de crucifixione Christi & diuidit̄ in tres quia primo agit de crucifixione. Secundo de morte: ibi. Postea ſcies Ieſus. Tertio de ſepultura: ibi. Poſt hæc aūt rogauit. Prima in duas: q̄a primo deſcribit ipſam crucifixionē. Scd̄o de cōſequētib' ad ipſam: ibi. Scripſit aūt & titulū. Circa primū ſciēdū quòd Pylatus vidēs q̄d pro pter mortē xp̄i obligabāt ſe iudæi perpetuę ſer uituti romanorū, timuit ſi hoc refutaret ne acculareť apud Cæſarē. Et ideo motus timore imperatoris & fauore iudaici populi cui pręerat & à quibus pecunias leuare ſperabat contra iuſtitiam dedit ſentētiā de morte innocētis: & hoc eſt q̄d dicit̄. (Tūc ergo tradidit eis illū) per ſententiā diffinitiuā. q (Vt crucifigereť) tū prius lauit manus ſuas imponēs peccatū de morte iudæis ipſis hoc recipiētibus: vt habeť Mat. xxvij. c. quāuis nō eſſet per hoc excuſatus ſcd̄m veritatem. r (Et baiulās ſibi crucē.) Primo enim portauit eā, vt hic dicit̄, tū poſtea inuenientes Simonē cyrenēſē fecerūt ſibi portare crucē vt citi' venirēt ad locū paſſiōis: q̄a xp̄s per totā noctē præcedentē afflictus fuerat: & ideo lento gradu incedebat. s (Exiuit in eum qui dicit̄ caluariæ locum.) Iſte locus erat ꝓpe ciuitatē hieruſalem. Et dicūt aliqui quòd dicit̄ locus caluarię à caluaria Adæ ibi ſepulti. Sed hoc eſt falſum: q̄a ſepult' fuerat in Hebron: vt dicit̄ Ioſue. xiij. c. Sed ſic nominat̄ loc' caluarię: q̄a in illo loco maleſactores decapitabant̄: & ſic patet mortis xp̄i turpitudo ex cōditione loci & ex mō mortis cū dicit̄. t (Vbi crucifixerūt eū.) Crucifixio eīm erat turpiſſimū gen' mortis. v (Et cū eo alios duos hinc & hic: mediū aūt Ieſum.) Ex quo apparet turpitudo mortis xp̄i rōne ſocietatis: q̄a inter duos malefactores fuit crucifix': hoc factū eſt ex iudęorū intētione. Tamen diuerſimode: q̄a per hoc iudæi itēdebāt inducere ſuſpitionē populo quòd Ieſus eſſet particeps & principalis in eorū malefactis. Ex ordinatione aūt diuina factū eſt hoc, vt impleret̄ ſcriptura Eſa. liij. Et cum iniquis deputat' eſt. x (Scripſi aūt.) Hic ponunt̄ q̄dā cōſequentia ad xp̄i crucifixionē & ſunt tria: q̄a primū pertinet ad Pylatum: ſcd̄m ad milites crucifigētes Ieſum, tertiū ad parētes xp̄i exiſtētes ꝓpe eum. Scd̄m ponit̄ ibi. Milites aūt. Tertiū. ibi. Stabat aūt. circa primū ſciendū quòd modus romanorū erat ſcribere cām mortis crucifixorū ſuper lignū crucis. Iudæi aūt cōtra volūtatem Pylati petierūt xp̄m crucifigi: vt patet ex ſupradictis: & ideo per talē modū ſcripſit titulū vt redūdaret in verecūdiā eorum & hoc eſt q̄d dicit̄. Scripſit aūt & titulū Pylat' in quadam charta tabulæ affixa. y (Et poſuit ſuper crucē) illā tabulā. z (Erat aūt ſcriptū Ieſus) in quo exprimit̄ nomē ꝓprium. a (Nazarenus) quo ad patriā q̄a ibi fuit nutrit' vt dictū eſt. b (Rex iudæorū) in quo exprimit̄ cā mortis. c (Hūc ergo titulū multi iudęorū legerūt) & cā ſubdit̄. d (Quia ꝓpe ciuitatē erat loc' vbi crucifixus eſt Ieſus.) Et multi de ciuitate poterant de facili illuc venire. e (Et erat ſcriptum Hebraicè Græcè & Latinè.) Vt oēs qui de diuerſis ptib' ad feſtū paſchę venerāt poſſent illū legere. Venerūt eī ibi aliq̄ gētiles: vt ſupra dictum eſt. c. xij. Et ideo titulus fuit ſcript' in tribus linguis principalibus. f (Dicebāt ergo Pylato pōtifices iudæorū: noli ſcribere rex iudæorum) quia videbāt quòd talis modus ſcribēdi redūdabat in verecūdiā eorū, & maxime propter gentiles qui hoc verbū erāt reportaturi ad diuerſas partes orbis: & ideo voluerūt titulū ſic corrigere. g (Sed q̄a ipſe dixit: rex ſum iudæorum) hoc eīm modo nō ſonaret in eorū verecundiā. h (Rn̄dit Pylatus. Quod ſcripſi ſcripſi) quod ſcripſerat cōfirmādo. Nec fortuitu factū eſt hoc, ſed diuina ꝑordinatione q̄a hoc erat añ ꝓphetatū ꝓpter q̄d ps. lviij. qui loquit̄ de paſſione xp̄i: & duo pſal. ꝓcedentes: ſic ītitulant̄: ne corrumpas tituli inſcriptionē: & ideo titulus crucis xp̄i tripliciter deſcript' nō fuit mutatus ſed magis confirmatus. i (Milites ergo.) Hic ponit̄ ſcd̄m cōſequens ad xp̄i crucifixionem: & pertinet ad milites qui crucifixo xp̄o diuiſerūt ſibi veſtes ſuas: & hoc eſt q̄d dr̄. (Milites ergo cum crucifixiſſent eum, acceperūt veſtimenta eius.) Ex quo apparent duo. Primum eſt Xp̄i paſſionis ignominia in hoc quòd in cruce nudū eum crucifixerunt: quod non fit niſi abiectis & vilibus perſonis. Secūdum eſt crucifigentiū auaritia: q̄a xp̄i veſtes quāuis eſſent parū valentes, tamē ſibi rapuerunt. k (Et fecerunt quatuor partes &c.) q̄a erāt quatuor milites ipſum crucifigentes. l (Et tunicā) .ſ. circa partes p̄dictas quam nō diuiſerūt eo quòd erat inepta diuiſiōi. quod patet ex eo q̄d ſubdit̄. m (Erat aūt tunica incōſutilis) .i. ſine ſutura. n (Deſuper cōtexta per totum.) Ex hoc dicunt aliqui quòd xp̄s ꝓtioſis veſtibus vtebat̄. Sed Chryſ. dicit cōtrarium .ſ. quòd in paleſtina pauperes induebātur talibus indumētis reticulato opere factis ad modum ciliciorū: & hoc videt̄ verius, q̄a Chriſtus cōmendauit vilitatē veſtimentorū in Ioāne baptiſta Mat. xj. dicens. Quid exiſtis in deſertum videre hominē mollibus veſtitum? q. d. non. Et ꝓtioſitatē ibidē reprobauit, dicēs. Ecce qui mollibus veſtiunt̄ in domib' regū ſunt &c. Ieſus aūt cœpit facere & docere: vt habet̄ Act. ij. Ideo nō eſt veriſimile quòd vſus fuerat prætioſis veſtib'. o (Dixerūt ergo adinuicē. Nō ſcindamus illam.) quia partes nihil valuiſſent p (Sed ſortiamur de illa cuius ſit.) Vnde patet q̄d ſup ſolā tunicā miſerūt ſortē. Sed cōtrarium vr̄ Mat. xv. vbi dicit̄. Diuiſerūt ſibi veſtimēta eius mittētes ſortē ſuper eis q̄d q̄s tolleret. Dicendū q̄d dictū Marci habet diuiſiue ſic intelligi. Diuiſerunt ſibi veſtiméta eius .ſ. alia à tunica: poſtea ſequit̄ mittentes ſortē ſup eis: q̄d per ſynecdochē debet intelligi ſuper eis .i. ſuper aliquod eorū .ſ. ſup tunicā q̄d q̄s tolleret .i. quis tolleret illā tunicā. Sequit̄. q (Vt ſcriptura impleretur. dicens p̄s. xxj. r (Partiti ſunt veſti-

Margin notes:
- Iudex ñ p̄t iudicare ſibi ñ ſubiectū niſi aliquo mō ſit ſubdit' eius & p cōmiſſionē & per ꝑtātē ordinariā. th. ij. ij. q. lvij.
- De loco.
- Cōſequētia ad xp̄i crucifixionem.
- Q̄ ñō xp̄s dr̄ nazarenus.
- Cōſeq̄ns ad xp̄i crucifixionem.
- De tunica.

Deveſtimẽtus xp̃i.

mẽta mea ſibi.)ſcilicet alia à tunica incóſutili.
s (Et in veſtẽ meã miſerũt ſorté).i.ſuper illam
tunicã incõſutilé ex quo etiã patet quòd ꝓpriè
habebat plura veſtiméta. t (Et milites quidé
hęc fecerũt).ſ.ſicut erat ſcriptũ p̃o p̃dicto. Hoc
addidit Euãgeliſta, vt oſtẽdat ꝓphetiã impletã
per factũ eorũ. Patet etiã per p̃dicta falſitas iu-
dæorũ exponentiũ pſalmum p̃dictũ de perſecu
tione quã habuerunt iudæi per Aman, dicétes
qđ Mardochęus fecit p̃dictũ pſalmũ: qa titul⁹
pſal. oſtédit cõtrariũ qa ille pſal. intitulaẽ à Da
uid & nõ à Mardochęo. Itẽ in principio pſalmi
dicit longe à ſalute mea verba rugitus mei ſcđm
veritaté hebraicã & trãſlationé Hier. qđ verifi
catũ eſt in paſsióe xp̃i, qui nõ fuit liberat⁹ à paſ-
ſione quãuis de hoc clamaret ad patré ſicut ſu-
pra dictũ eſt. xij. e. Pater ſaluifica me ex hac ho
ra. Tempore aũt Mardochęi iudæi fuerũt libe-
rati celeriter poſt orationé eorũ: qa pri⁹ fuerãt
liberati quã veniret tp̃s ſtatutũ interfectióis eo
rum. Item ibidé ſubdiẽ. Foderunt manus meas
& pedes meos: qđ nõ eſt ipletũ in Mardochęo:
nec in aliquo iudæo illius tp̃is. Sed magis econ-
uerſo ipſi iudęi Amã & filios eius crucifixerũt.
v (Stabat.) Hic poniẽ tertiũ cõſequẽs ad chri-
Tertiũ cõſequens. ſti crucifixioné. & pertinet ad eius parentes: qa
xp̃s in cruce poſit⁹ antequã moreretẽ voluit ma-
tri ſuæ de cuſtodia & miniſtro prouidere, dans
exemplũ alijs, vt ipſi ſint ſolliciti impédere de-
bitũ obſequiũ parétibus ſuis. Et hoc eſt qđ dici
tur. (Stabãt auté iuxta crucẽ Ieſu mater eius &
ſoror &c.) Contrariũ aũt videẽ Luc. xxiij. vbi
diciẽ. Stabant auté oẽs noti eius à longe. Dicen
dum quòd primũ fuerũt ꝓpe vt hic dř: & cum
xp̃s hæc verba dixit: ſed ꝓcedéte paſsióe ꝓpter
turbã cõprimétem ſe detraxerũt ſcđm qđ dicit
Lucas: vel forte iſtę pſonę hic nominatę tãquã
magis ſeruétes in amore xp̃i ꝓpinqui⁹ ſtabant,
ſicut dicit Ioan. Aliæ aũt multæ perſonæ erant
xp̃o notę, quę præ timore à lõge ſtabãt: & de il
lis loquiẽ Luc. Dicit tñ qđ oẽs noti eius ſtabant
à lõge qa multopl̃es erãt ſtãtes à lõge q̃ à ꝓpe.
x (Cũ vidiſſet ergo Ieſus &c. qué diligebat).ſ.
Ioã. q ſcripſit hoc euãg. & ꝓpter hoc de ſe loqẽ
vt de quodã altero: vt ſupra dictũ eſt. y (Dixit
Verbũ xp̃i ad matré. mr̃i ſuę. Mulier ecce fili⁹ tu⁹).q.d. vſq; nũc fui
tibi ad obſequiũ de cætero iſte erit loco mei. Et
nota qđ loqués matri ſuæ de cruce non dixit ei
mater: ſed mulier, vocaus à cõmuni nomine: ne
ex teneritudine nominis materni ſi exprimereẽ
aggrauareẽ animus virginis, vidétis paſsionem
filij. x (Deinde dixit diſcip. Ecce mater tua.)
q.d. depute te ad eius obſequiũ. a (Et ex illa
hora accepit eam diſcipulus in ſuã).ſ. curã & di
ligentiam. b (Poſtea.) Hic ait Euangeliſta de
Chriſti morte. Et diuidiẽ in duas: primo poniẽ
Chriſti cõſummatio per morté. Scđo eius lan-
ceatio poſt ipſam: ibi. Iudæi ergo. Circa primũ
ſciẽdum quòd cõſummatio noſtræ ſalutis con-
ſumenda erat per venerabilem mortem Chriſti
vt declarat apoſtol⁹ ad Heb. ij. Et hoc eſt quod
hic dicitur. Poſtea ſup. quæ dicta ſunt. c (Sciés
Ieſus qa omnia cõſummata ſunt).ſ. quæ ſcripta
erant de Chriſto paſſuro: quia pauca reſtabant
añ morté eius iplenda.ſ. ei⁹ potatio quæ in prõ- Mors xp̃i.
ptu erat. Vnde ſequiẽ. d (Vt conſummaretur
ſcriptura.) p̃s. lviij. In ſiti mea potauerunt me
aceto: & ideo ad illud reſiduum implendum.
e (Dixit ſitio) tantum eñ laborabat & de ſan-
guine emiſerat: qđ corpus eius erat deſiccatum
& aduſtum: ꝓpter hoc ſitiebat ſupra modum &
talis ſitis eſt maximum tormẽtum. i (Vas au-
tem erat poſitum aceto plenum) illud eñ porta
uerant milites, vt darent crucifixis ad bibédum
vt per hoc citius morereneẽ: & ſic de cuſtodia eo
rum in cruce expedireneẽ: talis eñ potatio aceti
morté accelerat crucifixi, vt dicunt aliqui. Aliá
auté cauſam huius aceti tetigi Matt. xxvij quæ Potatio Chriſti.
videẽ ꝓbabilior iſta: & eſt ibidé ſatis diffuſe po
ſita: ꝓpter qđ hic omitto. g (Illi auté ſpõgiá
plená aceto hyſo.) i. ligno hyſopi. h (Circum
ponétes obtulerunt ori eius.) Erat eñ eleuat⁹ à
terra: ita quòd ſola manu non poterat attingere
ad os eius. i (Cum ergo accepiſſet Ieſus ace-
tum.) Contrarium videẽ. Matt. xxvij. vbi diciẽ.
Noluit bibere. Dicédum quòd iſtud qđ eſt mo Contrarietas.
dicum quaſi nihil reputaẽ: vt dicitur. ij. Phy. &
ideo qa parum de illo aceto acceperit vt dicit
Ioan. Mat. dicit noluit bibere: per talé etiã mo
dum loquédi dicimus cõiter de parum bibente
quòd nõ vult bibere. k (Dixit, cõſummatum
eſt:) quicquid erat ſcriptũ de me. Vel aliter con
ſummatum eſt opus redemptionis humanæ.
l (Et inclinato capite tradidit ſpiritum) oſten-
dens modũ moriẽdi quòd moriebaẽ ex obedié-
tia patris & non inuoluntarie ſicut ſupra dixe-
rat. c. ix. Nemo tollit à me animã meã: ſed ego
pono eã. m (Iudæi ergo.) Hic deſcribiẽ vulne Obit⁹ xp̃i
ratio xp̃i mortui. Et diuidiẽ i tres ptes. qa pri-
mo poniẽ vulnerationis occaſio. Scđo ipſa vul- Vulneratio
neratio ibi. Venerunt ergo milites. Tertio dicti xp̃i mortui
certificatio ibi. Et qui vidit. Circa primum ſcié
dum qđ occaſio vulnerationis xp̃i mortui fuit:
qa iudæi volebant cadauera de cruce deponere
ꝓpter ſolénitaté craſtinã imminété quę incipie
bat à veſpera illius diei in quo xp̃s fuit crucifi-
xus. Licet eñ fuerit crucifix⁹ prima die paſchæ
quæ erat ſolénis apud iudæos tñ ſcđa dies pro
tũc fuit ſolénior rõne ſabbati apud iudęos: dies
eñ ſabbati occurrens intra octauã paſchæ erat
dies ſolénior: qa tũc feſtum duplicabaẽ. Et hoc
eſt qđ dř. Iudæi ergo qm̃ paraſceue erat. i. ipſe
dies veneris in cuius veſpera incipit ſolennitas
ſabbati ſequẽtis. n (Vt nõ remanerét in cruce
corpora ſabbato. Erat eñ hoc indecés in tanta
ſolennitate: vnde ſequiẽ. o (Erat enim magn⁹
dies ille ſabbati) quia ſicut dictum eſt, ſolenni-
tas eius duplicabaẽ ꝓpter octauam paſchæ con
currentem. p (Rogauerunt Pylatum vt fran
gerentur eorum crura.) ne aliquo modo eua-
dere poſſent & tollerentur de patibulis.
q (Venerunt ergo milites: & primi quidé &c.)

Sed vt qđ debuerūt veoire ad Ieſum antequā frāgerēt crura ſcđi:qa Ieſus erat in medio ābo-rū. Dicēdū q̄ duo milites frāgebāt & vn⁹ fregit crura vni⁹ latrōis ex vna pte,& alter crura alterius ex altera pte:& ſic ābo venerūt hinc ide ad Ieſum q̄ erat in medio. Et hoc eſt qđ dicitur. r (Ad Ieſum aūt cōnveniſſent,vt viderūt eū iā mortuū nō fregerūt eius crura) qa hoc nō fiebat niſi ad hoc qđ euadere nō poſſent depoſiti de patibulis. s (Sed vnus militū lācea lat⁹ ci⁹ aperuit,vt certificaret̃ de morte ei⁹. t (Et continuo exiuit ſanguis & aqua) ſanguis & aqua ſanguis ad noſtrā redēptionē, Aqua ad peccatorum ablutionē. Sciendū tñ qđ iſta aqua miraculoſe exiuit:qa nō fuit humor phlegmatic⁹,vt dicūt aliqui ſed aqua pura:ad oſtēdēdū quòd corpus xp̄i eſt ex veris elemētis cōpoſitū cōtra errorem eorū,qui dixerūt eū hr̄e corpus cœleſte ſicut dixit Valētinus & ſequaces ſui:et eorū qui dixerūt eum habere corpus ſautaſticū, ſicut manichæi. v (Et qui vidit.) Hic ponit̃ certificatio:qa ipſe Ioānes qui ſcripſit hoc euangelium p̄ſentialiter exiſtēs, vidit hoc factū. Et ideo ei⁹ teſtimoniū eſt efficax ad credēdum. Et hoc eſt quod dicit̃. Et qui vidit.i.ego ipſe,loquit̃ eñ de ſeipſo per modū alterius ſicut ſupra dictum eſt. x (Teſtimoniū p̄hibuit &c.) Patet litera p p̄dicta. Sequit̃. y (Facta ſunt eñ hæc vt ſcriptura impleretur Exo.xij. z (Os nō cōminuetis ex eo) Agnus eñ paſchalis fuit figura expreſsiua paſsionis xp̄i ideo ordinatione diuina cōſtitutū eſt,vt oſſa agni paſchalis nō frāgerent̃ vt ſic figura & veritas correſpōderēt,qa veri agni oſſa nō ſunt fracta in cruce,vt prædictū eſt. a (Et iterū alia ſcriptura dicit.) De eius trausfixione Zacha.xij. b (Videbūt in quē trāſfixerūt.) litera Zacha. habet. Aſpicēt ad me quē crucifixerunt: p̄pheta eñ loquit̃ in perſona xp̄i loquens in prima perſona:ſed Euāgeliſta refert iſtud ad Chriſtū loquēs in tertia perſona & cadē eſt ſententia. Illa aūt trāfixio p̄prie fuit in lāceę vulneratione. Sed hoc videbit̃ à iudæis io iudicio futuro:qa cicatrices vulnerū reſeruatę ſunt in corpore xp̄i reſurgēte nō ſolū ad certificationē ſuæ reſurrectionis oſtēdēdo illas cicatrices apoſtolis,ſed etiam ad cōuincendum iudæos in futuro iudicio in peccatu ſuæ mortis &c. c (Poſt hæc aūt.) Hic agit̃ cōſequēter de xp̄i ſepultura quæ fuit glorioſa ſcđm qđ erat p̄dictū Eſa.ix. Et erit ſepulchrū eius glorioſum quāuis præcedēs mors fuit ignominioſa. Et hoc eſt qđ dicit̃. Poſt hæc aūt rogauit Pylatū Ioſeph erat eñ ei familiaris eū eſſet nobilis decurio; vt dicit̃ Marci.xv.& ideo ſecurius eum rogauit. d (Ab arimathia.) oriūdus:eadem eſt ciuitas,quæ primo Regū dicit̃ ramatha,de qua fuit ſamuel. e (Eo quòd eſſet diſcipulus Ieſu).i. fideliter credens eius doctrinæ. f (Occultus aūt p̄pter metum iudęorū) ante eñ paſsionē ex imperfectiōe timebat de ſynagoga expelli,qđ erat ignominioſum,ſi cōfiteret̃ xp̄m:tñ poſt paſsionē feruētior

De latronibus.

Aq̄ illa fuit de nouo creata.

Certificatio.

Chriſti ſepultura.

f(ctu)s exēplo xp̄i animatus manifeſtauit ſe volens xp̄m honorifice ſepelire: & ideo ſequitur. g Vt tolleret corpus Ieſu.) ad ſepeliendum. h (Et permiſit Pylatus.) Tum p̄pter reuerentiam petētis. Tum p̄pter innocētiam xp̄i paſsi: quem ipſe cognouerat. i (Venit ergo & tulit &c.) de cruce. Corpora eñ dānatorū nō poterāt ſepeliri niſi de licētia p̄ſidis. k (Venit autem & Nicodemus qui venerat ad Ieſum nocte.) vt ſupra dictū eſt in.iij.c. l (Ferēs mixturam myr.& aloes qua lib.cen.) iſte etiam Nicodemus ante paſsionē xp̄i,ſicut Ioſeph erat xp̄i diſcipulus occultus:ſed poſt paſsionē ex feruore ſe manifeſtauit, ſicut & Ioſeph. Sciendū etiā quòd licet ex deuotione iſtam vnctionē faceret: videt̃ tñ quòd plenā notitiā de xp̄i reſurrectione nō haberet:qa de eo erat ſcriptū p̄s.xv. Non dabis ſanctum tuum videre corruptionē: p̄pter quod nō indigebat vnctione cōſeruante contra putrefactionē. m (Acceperunt ergo corpus Ieſu & ligauerūt &c.) in pannis lineis inuoluerūt: p̄pter qđ ſtatutū eſt:quòd corpalia ſup quā cōficit̃ corpus xp̄i,nō fiat de panno ſerico:ſed tm̃ de lineo:vt habet̃ de cōſec.diſt.j.c.ex cōſultu omniū. n (Erat aūt in loco vbi crucifixus &c.) i. p̄pe locum crucifixionis. o (Et in orto monumentū nouū,in quo nondū &c.) Hoc autem factū eſt p̄pter certitudinem dñicę reſurrectionis: quia ſi fuiſſet ſepultus in monumento vbi iam alij fuiſſent ſepulti,poſſet reſurrectio domini alicui à iudæis alteri imputari. p (Ibi ergo p̄pter paraſceuē iudęorum.) hoc eſt,dictum:quia feria ſexta in qua licitū erat operari & corpora ſepeliri iam declinabat ad veſperam: & ideo ſe pelierunt Ieſum in loco propinquo, quia nō poterant longe portare propter ſolenuitatem ſabbati de propinquo immiuentem.

Q uare hoc permiſit pylatus.

¶ Expoſitio moralis.

Moralis expoſitio.

EGreſſus eſt Ieſus cū diſcipulis ſuis trās torrentē cedrō.) qui interpretat̃ triſtis mœror. Per hoc igit̃ quòd Xp̄s iuit illuc imminēte paſsione ſignificat̃ quòd chriſtianus ire volēs ad martyriū,debet immioēs ſupplicium p̄cogitare:& per patiētiam ſe armare. Vnde dicit Greg.home.xiij. Minus eñ feriunt iacula quæ p̄uidentur:& nos tolerabili⁹ mala mūdi ſuſcipimus:ſi cōtra hoc p̄ puidētiæ clypeum munimur. e (Sciebat aūt & iudas qui tradebat eum locū:qa frequēter Ieſus cōuenerat illuc cum diſcipulis ſuis.) inter quos erat Iud.s vt xp̄m traderet ſicut ſathā fuit inter filios dei vt ſanctum Iob afflictionibus moleſtaret. h (Ieſus aūt ſciēs oīa q̄ vētura erāt ſuper eū, p̄ceſsit & dixit eis &c.) Quæſi⁹ aūt à turbis vt faceret eū regē fugit ſol⁹ in mōtē,docēs in hoc fugere mūdanos honores & p̄mptū eſſe ad labores. l (Vt ergo dixit eis ego ſū) abierūt retrorſum &c.) Ille qui cadit retrorſum non videt in caſu picula ſic etiā labētes in culpā nō vident ſua

Aīa xp̄i habebat ſciaꝫ equalē deo mag. ſē.iij.

lapſus miſeriá. p (Sinite hos abire.) p hoc oſtédit q̃d ſupiores debét ſuos ſubditos fidelr adiuuare: & ſe mortis periculo exponere p ipſorum defenſióe. t (Simó ergo Petr⁹ habés gla. &c.) exponaẽ ſicut ſupra Matth.xxvj.Mar.xiiij.) & Lu.xxij. y)Erat auté nomé ſeruo mal.) q interpretaẽ rex eorũ. g (Et addux.eum ad An. pri.) q̃réntes ei placere: q̃a cum Caypha fuerat in cõſilio de xp̃i morte: ſicut multi faciunt q̃rétes de malis placere hoib⁹ pueſis. p (Ego palam locut⁹ ſum mundo.) tãq̃ habés ſanã doctrinã contra hæreticos qui magis docent in occulto. m (Nunqd & tu ex diſcipu.eius es.) Negauit ille & dixit nõ ſum: expõaẽ vt ſupra Mat.xxvij. Mar.xiiij & Luc.xxij. s (Adducunt ergo Ieſum à Caypha in p̃torium) .ſ. Pylati. t (Et ipſi nõ introie. vt nõ cõ.) iſti ſunt ſiĩes illis q faciunt cõſciétiã magnã de minimis, & multo grauiora cõmittũt: ſicut iſti timebãt cõtaminari ad igreſſum dom⁹ Pylati q gétilis erat: & tñ toto conatu pcurabãt morté xp̃i q innocétiſsimus erat. b (Si nõ eſſet hic malefactor nõ tibi tradidiſſemus eum.) q.d. nos ſumus tantæ veritatis & iuſtitię autores q nobis deberet credi ſimpliciter bo ſine aliqua diſq̃ſitióe. Et ſic hoĩes malitioſi ſe iuſtificãt corã iudicib⁹, vt magis nocere valeãt innocétib⁹ e (Nobis nõ licet &c.) Sic dicũt mali clerici de corporali morte laici & tñ habét p modico multos interficere ſuo malo exéplo morte ſp̃ũali, quæ peior eſt interfectióe corporali. o (Rñdit Ieſus regnũ meũ nõ eſt de hoc mũdo.) Multi p̃lati q tñ ſunt eius vicarij cõtrariũ videnẽ dicere facto in põpis æquãtes ſe principib⁹ terrenis: vel etiã excedétes. b (Omnis qui eſt ex veritate, audit vocé meã) quã non audiunt multi doctores & ſcholaſtici theologi qui neglecta ſacra ſcriptura circa curioſa & inutilia ſunt intéti. (Quid eſt veritas.) p hoc aũt q̃d nõ expectauit xp̃i rñſũ ſignata fuit ei⁹ inſtabilitas q timore Cæſaris & fauore iudęorũ à veritate declinauit dãdo ſnĩam contra xp̃m: & ſic hodie faciũt multi iudices timore vel fauore à veritate iudicij declinãtes. h (Clamauerũt &c.) Exponaẽ ſicut Mat.xxvij.Mar.xv.& Luc. xxiij. k (Tunc ergo apprehẽdit Pylat⁹ Ieſum &c.) Beda. Et quãuis milites hoc illudédo facerent: nobis tñ operabanẽ myſteria. Nam per ſpineã coronã noſtrorũ deſignaẽ ſuſceptio peccatorũ, quę ſicut ſpinas terra noſtri corporis germinat. In veſtimento purpureo, caro eius paſsionibus obiecta ſignificaẽ. Purpura etiã veſtiẽ cũ triumphis ſanctorũ martyrũ gloriaẽ. d (Aue rex iudæorũ.) Sic faciũt illi qui in eccleſia deuotiõis oſtẽdunt ſigna: & cito poſt iniurias xp̃o graues in mẽbris ſuis faciunt. e (Clamabãt, dicentes crucifige &c.) Nam obſtinata neqtia nõ emollitur miſericordia. o (Rñderũt põtifices: nõ habẽ regẽ niſi Cæſ.) Hoc facto clamant noſtri pontifices & curati q ſuas eccleſias dimittẽtes, ingerunt ſe negotijs tpalibus principatus vel regni. r (Et baiulãs ſibi cru. &c.) per hoc inducés ad

Xp̃i rñſio

Xp̃i flagellatio.

Crucis baiulatio.

ſui ſequelam ſicut dixerat Matt.xvj. Si qs vult poſt me venire abneget ſemetipſum & tollat crucẽ ſuã & ſeqnaẽ me. v (Et cum eo ali.duos &c.) Exponaẽ ſicut Matth.xxvij.& Mar xv.& Lu.xxij. i (Quod ſcripſi.) Per hoc aũt quòd iudæis petẽtibus Pylatũ delere titulũ qui ſonat confuſionẽ iudæorum noluit: ſed magis ipſum cõfirmauit ſignificatum fuit quòd mors xp̃i ad cõfuſionẽ eorum erat futura per exercitum romanorum & ad regni xp̃i exaltationẽ ppter ſequẽtẽ reſurrectionẽ ppter q̃d tunc dixit Matt. vlt. Data eſt mihi omnis ptãs in cœlo & in terra. i (Milites ergo cum crucifixiſſent eũ acceperũt veſtimẽta eius &c.) Exponaẽ ſicut Mat. xxvij.& Mar.xv. k (Cum vidiſſet ergo Ieſus matrẽ & diſcipulũ ſtantẽ quem diligebat,) Per hoc aũt q̃d poſit⁹ in tãto tormẽto mrĩ ſuæ puidit d miniſterio, docuit nos q̃d in quocũq; ſtatu ſum⁹ honorare parẽtes debemus quãtũ põt fieri bono modo. l (Et inclinato capite tradidit ſpi.) Theophil⁹. dñs aũt reddit ſpm̃ Deo patri. oſtẽdẽs q̃d nequaquã ſanctorũ animæ cõuerſantur in tumulis: ſed deueniũt ad man⁹ p̃ris oĩbus p̃ctõribus ad locũ pœnarũ delatis videlicet in infernũ. s (Sed vnus militũ lancea latus eius aperuit &c.) Theophi. vt iudæis placeãt lãceãt xp̃m circa corp⁹, & aĩæ cõtumelias inferentes. Iſti aũt ſunt ſimiles illis q mortuos pſequunẽ. r (Et cõtinuo exiuit ſanguis & aqua.) ex q̃bus habẽt efficaciã ſacrã. e (Poſt hæc aũt rogauit Ioſeph Pylatũ &c.) Exponaẽ ſicut Mat.xxvij. Mar.xv. k (Venit aũt & Nicodem⁹ &c.) ſequitur. l (Ferẽs myſturã myrrhę & aloes quaſi libras &c.) per ipſum ſignatur doctor bonus ſecens miſturã .i. doctrinã ex autoritatibus ſacræ ſcripturæ cõfectam ad vngẽdum corpus Chriſti myſticum, & eius ſalutem &c.

¶ Quæſtio quinta.

Circa paſsionem xp̃i quæ habeẽ Io.xviij. Oriẽ theologalis q̃ſtio. Verum fuerit cõueniens xp̃m cum latronibus crucifigi? Arguitur quòd non, habetur .ij. ad Corin. q participatio iuſtitiæ cum iniquitate: ſed xp̃s fact⁹ eſt nobis iuſtitia: iniquitas aũt pertinet ad latrões. Igitur. In oppoſitum xp̃s nihil fecit quin fuerit conueniens ipſum facere: ſed xp̃s voluit crucifigi cum latronibus. Igitur. Ad argumentum dicitur quòd Chriſtus voluit cum iniquis deputari, vt ſua virtute iniquitates deſtrueret: ideo neganda eſt conſequentia. Ad q. reſpondendũ ſecundùm magiſtrum Ioan.de tur.cre. In queſtionibus ſuper Euangelijs quòd Chriſtus crucifixus eſt inter latrones alia ratione quantum ad intentionem iudæorum: alia verò quantum ad Dei ordinationem: quantum ad intentionem iudæorum duos latrones vtrinque crucifixerũt vt eorum ſuſpitionis fieret particeps: quantum verò ad Dei ordinationem Chriſtus cum latronibus crucifixus eſt ad denotandum quòd pro omnium ſalute inter noxios quaſi noxius crucifigitur.

Sabbato in vigilia paſchæ. Euangelium ſecundum Matthæum. xxviij. capitulo.

VEſperè autem ſabbati[b] quę luceſcit in prima ſabbati,[c] venit Maria Magdalena & altera Maria[d] videre ſepulchrum:[e] & ecce terræmotus factus eſt magnus.[f] Angelus eñ domini deſcendit de cœlo.[g] Et accedens reuoluit lapidem, & ſedebat ſup eum.[h] Erat autem aſpectus eius ſicut fulgur,[i] & veſtimenta eius ſicut nix. [k] Prę timore autem eius exterriti ſunt cuſtodes, & facti ſunt velut mortui. [l] Reſpondens autem angelus dixit mulieribus nolite timere vos.[m] Scio enim quòd Ieſum qui crucifixus eſt[n] quæritis.[o] Non eſt hic. Surrexit enim ſicut † dixit.[p] Venite & videte locum[q] vbi poſitus erat dominus:[r] & cito euntes dicite diſcipulis eius, quia ſurrexit: & ecce[s] præcedet vos in galilæam.[t] Ibi eũ videbitis ſicut dixit vobis.

† ſurrexit ſicut dixit. dñs ſuã reſurrectioné pdixerat diſcipulis. Iõ angelus dixit ſurrexit Chriſtus dñs verè & pcerto reſurrexit. ei' aũt reſurrectio probaĩ angelico teſtimonio virorũ et mlierũ ergo vẽ reſurrexit: de angelico teſtimonio hic hr̃: viri teſtanĩ Lu. vlt. ſurrexit dñs vere: & appnit Simoni mlieres teſtanĩ Mar. vlti. Surgẽs mane.

Poſtilla.

VEſpere aũt ſabbati. Poſtquã euãgeliſta in pcedẽtibus deſcripſit xp̃i paſſionem & ſepulturã: hic cõſequẽter deſcribit ipſi' reſurrectionẽ. Et primo deſcribiĩ dñicę reſurrectiõis manifeſtatio p angelũ deſcẽdẽtem. (Circa qd ſunt tria notãda. Primo mulierũ deuotio. Scdo angelorũ apparitio: ibi. Et ecce terrẽmot'. Tertio reſurrectiõis manifeſtatio ibi. Scio eñ. Ad euidẽtiã primi conſiderãdũ qd denominatio ſit à meliori: ideo apud iudęos oẽs dies hebdomadę nominantur à ſabbato: ita quòd dies immediate ſequẽs ſabbatũ, dicebatur prima ſabbati. i. prima à ſabbato, alia ſecũda ſabbati: & ſic cõſequẽter. Ab illa aũt hora qua xp̃s fuerat ſepultus nõ poterãt mulieres emere aromata ad inũgẽdũ xp̃m vſque ad veſperã diei ſequẽtis: qa ſolẽnitas ſabbati incœpta erat ab hora ſepulturæ, in qua nõ licebat aliqd emere vſque ad veſperã ſequẽtis diei. ſ. ſabbathi: & tunc ſcilicet veſpere ſabbati emerũt aromata & ppa rauerunt ſe ad veniendũ: nõ tñ venerũt propter noctẽ diei imminentẽ: ſed mane ſequẽti venerũt in prima hora diei ſequẽtis, quæ dicebaĩ prima ſabbati: ſic ergo conſtruenda eſt litera. a (Veſpere aũt ſabbati) quę. ſ. veſpera. b (Luceſcit in pria die ſabbati.) i. incipit luceſcere in principio diei ſequentis. c (Venit Maria Magdalenæ &c.) pmittiĩ aũt ibi veſperè ſabbati: nõ quia illa hora venerũt ad monumentũ, vt dictũ eſt: ſed quia tunc ſe præparauerunt ad veniẽdũ. d (Videre ſepulchrũ.) i. qualiter poſſent ingredi ad vngendũ xp̃m. e (Et ecce terrẽmot'.) hic deſcribitur angelica apparitio: nõ ad hoc quod angel' ppararet exitũ de ſepulchro domino reſurgẽti: qa chriſtus exijt clauſo ſepulchro: & intrauit ad diſcipulos iauuis clauſis ſed vt oſtẽderet ſepulchrum vacuũ & reſurrexiſſe dñm: hoc eſt ergo quod dicitur. Et ecce terræmotus fact' eſt magnus, Cuius cauſa ſubdiĩ. f (Angelus enim domini deſcendit de cęlo.) virtute eius fact' eſt ille terrẽmotus: quia corporalia obediũt angelis ad nutũ quantũ ad motũ localẽ. g (Et accedẽs reuoluit lapidẽ.) vt oſtenderet chriſti reſurrectionẽ cõpletã. h (Erat aũt aſpect' eius ſicut fulgur.) ad incutiẽdũ terrorẽ cuſtodib'. i (Veſtimẽta ei' ſicut nix.) ad dandũ cõſolationẽ mulierib': ppter quod ſubditur. k (Prę timore autẽ eius &c.) Et illud quod ſequiĩ. l (Reſpondẽs autẽ angel' dixit mulierib' &c.) Hic poniĩ dñicę reſurrectionis manifeſtatio: quę quidẽ reſurrectio primo manifeſtaĩ mulierib' ipm deuote quęrentibus: & hoc eſt quod dr̃. m (Scio eñ q̇ ieſum q crucifixus eſt.) hoc addiĩ ad differentiã aliorum: qa multi erãt q̃ vocabantur nomine ieſu. n (Quęritis.) in ſepulchro ſicut mortuum. o (Nõ eſt hic.) Surrexit enim ſicut dixit. (Hoc autem addit angelus, vt reducerent ad memoriam verba chriſti dicta ante paſſionẽ ſuã: vt ſic magis crederẽt reſurrectionẽ eius factam. p (Venite & videte locũ, vacuũ ſcilicet. q (Vbi poſit' erat dñs, & patet lr̃a. Sequitur. r (Pręcedet vos in galilęã ibi eũ videbitis) i. nõ ſolũ beatitudine ſed in ppinquo tp̃e & ppinqua regione antequam aſcendat in cœlum.

Qua virtute fact' eſt terrẽmot'.

¶ Expoſitio moralis.

VEſperè aũt ſabbati) ſequiĩ. e) Et ecce terræmotus &c.) Beda. Qd terræmotus reſurgẽte dño ſicut & ipſo moriente in cruce factus eſt magn' ſignificat terrẽna pri' corda p fidẽ paſſiõis ac reſurrectionis ei' ad pœnitẽtiã cõcutiẽdo ſalubri fauore cõmota. f (Angel' eñ dñi deſcẽdit de cœlo.) Angel' iſte ſignificat bonũ plãtũ de quo dr̃ Malach. ij. Angel' dñi exercituũ eſt, q deſcẽdit de latitudine cõtẽplatiõis, diuinæ ppter reuelationẽ neceſſitatis fraternę. g (Et ecce reuoluit lapidẽ.) ĩpedimẽtũ tollẽs accedẽdi ad xp̃i monumẽtũ qa monet mẽtes ſubditorũ ad cõſiderationẽ mortis xp̃i p cõpaſſionẽ: & reſurrectiõis ei' p cœleſtiũ amorẽ. h (Erat aũt aſpe. eius ſicut fulgur) nã obſtinatos terret. i (Et veſtimẽta ei' ſicut nix) qa pęnitẽtes demulcet. In ſignũ hui' ſubdiĩ. k Prę timore aũt ei' exterriti ſunt cuſtodes & mulie. dixit. Nolite timere vos &c.) p diligẽtẽ meditationẽ prędictorũ. r (Et cito eũtes). i. alios iudu

ſentes ad ſimile boonũ. s (Prꝺcedetvos in galilæã &c.) q̃ tranſmigratio interp̃tat̃ :qa xp̃s traſmigrãs ad cꝺleſtia p̃ceſsit ad præparãdũ electis ſuis loca. t (Ibi eũ videbitis.) facie ad faciem in gloria.

¶ Quæſtio.lxviij.

Quæſtio de ſumptione ſacr̃i.

SCio em̃ quòd Ieſum q crucifixus eſt q̃ritis.) Mat.xxvuj. Sop q̃b⁹ verbis q̃rit̃. Vtrũ ſi cõtingat aliquẽ ex ignorãtia ſacr̃m ſumere cũ mortali peccato, peccet mortaliter Ad q̃d breuiter dicitur quòd huius ignorãtiæ caoſa duplex eſſe pôt. Prima negligẽtia:qa homo vel negligit audire doctoris verbũ vnde poſsit illuminari de malis cõmiſsis & de bonis omiſsis, vel quia negligit quærere recta conſilia & cõfeſſorẽ peritũ, qui eũ erudiat & examinet de prꝺdictis: vel quia negligit examinare cõſciẽtiã ſuã. ſed improperate & intrincate atq; quadã inani leuitate & pnitioſa tarditate elegit in fine quadrageſimꝺ cõfiteri: ꝓpter q̃ omnia pctã & eorũ circunſtãtias nõ cognoſcit vel recolit: & ꝑ cõſequẽs nõ plene cõfitet̃ ex culpa ſua. Et qa ſcd̃m doctorẽ ſubtilẽ hæc eſt ignorãtia craſſa & affectata: taliter ſuſcipiens corpus Chriſti mortaliter peccat: qa facit cõtra illud apoſt.j.ad Corio.xj. Probet autẽ ſeipſum hõ, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui mãducat & bibit indigne iudiciũ ſibi mãducat & bibit nõ dijudicans corpus dñi. Scd̃o ſi ignorat culpã. Nã licet ſufficiẽter examinauerit cõſciẽtiã ſuã, & quæſierit cõfeſſorẽ peritũ & diſcreta conſilia ac plene quãtũ valuit doluit de cõmiſsis, tñ quãdoq; remanet in eo mortalis culpa cuius omnino nõ recordatur vel forte nõ plene cõtritus eſt, & talis ſufficientia excuſabilis eſt, qa homo de cõt lege certus eſſe non pôt vtrũ pœniteat digne iuxta illud q̃d Eccl.ix. ſcriptũ eſt. Nemo ſcit vtrũ odio vel amore dign⁹ ſit. & ꝓpheta in p̃s xviij. dicit. Delicta qs intelligit ab occultis meis mũda me dñe, & ab alienis parce ſeruo tuo. Hoc igit̃ modo vſq; ad ſacramenti cõmunionẽ accedere debet vt iuxta verba Pauli ad Col.iij quæ ſurſum ſeruenter voluit diſponere quærat. Ad q̃d exequendũ octo præparatiões requiruntur: videlicet cõſciẽtiæ examinatio, pctõrũ cõtritio, eorũ vera cõfeſsio, omnis immũditiæ extirpatio, omnis negligẽtiæ executio, diſcreta pꝺmeditatio, deuota & humilis oratio, charitatiua feruensq; deuotio.

Dominica in reſurrectiõe domini. Euange. ſecundùm Mar.xv.

IN illo tpe.[a] Et cũ trãſiſſet ſabbatũ, Maria magdalenꝺ & Maria Iacobi & ſalome emerũt aromata, vt veniẽtes vngerẽt† Ieſum.[b] Et valde manè vna ſabbatorũ veniũt ad monumẽtum[c] orto iam ſole. Et dicebant adinuicẽ.[d] Quis reuoluet nobis lapidẽ ab oſtio monumẽti? Et reſpiciẽtes,[e] viderũt reuolutũ lapidẽ. Erat quippe magn⁹ valde.[f] Et introeũtes in monumentũ,[g] viderũt iuuenẽ ſedentẽ à dextris coopertũ ſtola cãdida & obſtupuerunt. Qui dixit illis. Nolite expaueſcere. Ieſum q̃ritis nazarenũ crucifixũ. Surrexit nõ eſt hic. Ecce locus vbi poſuerũt eũ.[h] Sed ite, dicite diſcipulis ei⁹,[i] & petro: qa p̃cedet vos in galilꝺã. Ibi eũ videbitis ſicut dixit vobis.

† Veniẽtes vngerẽt Ieſũ. Fideles mulieres charitate qua fide & ſpe xp̃m diligebãt: iã ſole lucẽte veniunt ad monumentũ, vt corp⁹ Ieſu vngerẽt: nõ intelligẽtes ſcripturas: ſed putantes ſacrũ corpus corrũpi poſſe q̃d nõ poterat nã balſamo diuinitatis præſeruabatur humanitas incorruptibilis. dauid p̃s.v. Non relinq̃s animã meã in iferno: nec dabis ſanctũ tuũ videre corruptionem.

Poſtilla.

IN illo tpe. Et cũ trãſiſſet ſabbatũ.) Poſtq̃ deſcripta eſt reductio pctõris in deũ ꝑ xp̃i prꝺdicationẽ & ſuæ paſsiõis redẽptionẽ. Hic cõſequẽter deſcribit dicta reductio ꝑ manifeſtã reſurrectionẽ q̃d dupliciter factũ eſt. Primo ꝑ mulieres: ſcd̃o per Angelos: ibi. Et introeũtes. Circa primã p̃tẽ deſcribit aduẽt⁹ mulierũ ex deuotiõe ad ſepulchrũ, vbi audierũt ab angelo reſurrexiſſe dñm. Et hoc eſt q̃d dicit̃. Vel aliter. In euãge. tria notant̃. Primo auiditas inquiſitiõis amoroſa. Io principio. Scd̃o ſublimitas reſurrectionis glorioſa: ibi. Surrexit. Tertio celeritas legatiõis gaudioſa. ibi. Sed ite. a (Et cũ trãſiſſet ſabbatũ) q̃diu em̃ durauerat ſabbatũ nõ erat eis licitũ aliq̃d emere: ſed in veſpe eiuſdẽ diei terminabat̃ ſolẽnitas & emerũt aromata vt in craſtino bñ mane venirẽt ad ſepulchrũ: iõ ſequit̃. b (Et valde mane vna ſabbatorũ).i. prĩa die illi⁹ hebdomadæ poſt ſabbatũ ſicut dr̃ Ge.j.c. Et factũ eſt veſpere & mane dies vn⁹.i. prim⁹. Sciendũ etiã quòd oẽs dies illius hebdomadæ vocabantur ſabbata, pro tanto qa erant feſtiui eo quòd ſolennitas paſchalis durabat ſeptẽ diebus, prima tamen dies & ſeptima, erãt celebriores intermedijs ita q̃d in illis poterant emi aromata illa. c (Orto iam ſole) i. ad ortũ iam appropinquãte. Sol em̃ pôt intelligi oriri dupliciter. Vno mõ ꝑfectè, q̃n primo egreditur & apparet ſuper terrã: & ſic nõ accipitur hic. Alio mõ q̃n lux eius incipit apparere, ſcilicet aurora: & ſic accipit̃ hic ortus: & ideo Ioan.xx. dr̃. Adhuc tenebrꝺ erãt: qa aurora media eſt inter tenebras noctis & lucẽ ꝑfectã diei: & iõ ab vtroq; pôt nominari ſicut mediũ ab extremis: quia participat naturã vtriuſq; extremi. d (Quis reuoluet nobis lapidem). q.d. nõ poſſumus reuoluere ꝑ nos ipſas, qa erat magn⁹ valde. Et poſtea ſubditur e (Viderunt reuolutum lapidẽ) per angelum, qui venerat ad manifeſtandum Chriſti reſurrectionem factam. f (Et introeuntes in monumentum.) Hæc eſt ſecunda pars manifeſtationis reſurrectiõis, ſcilicet per angelos: & ideo dr̃. (Et introeuntes in monumẽtum). i. intra clau-

De marijs ad ſepulchrum venientibus.

forã quæ erat circa monumẽtum.) Dicitur autem monumẽtum quaſi monẽs mentẽ.ſ.illi⁹ q aſpicit, vt oret ꝑ anima ſepolti & ꝓcogitet de morte ꝓpria. g (Viderũt iuuenẽ.) Lu xxiiij.dicit. Ecce duo viri aſtiterunt ſecus illas in veſte fulgenti.i.duo angeli in ſpecie virorũ Propter hoc dicit Aug quòd ibi apparuerũt tres angeli:vn⁹ extra monumentũ intra tñ prædictã clauſuram ſedẽs ſup lapidẽ reuolutũ. Sed extra monumẽtũ apparuerũt duo, vn⁹ ad caput alius ad pedes vbi poſitum fuerat corpus Ieſu: vt dr Ioan.xx. h (Dicite diſcipulis eius & Petro.) ſpecialiter nominat Petrum aliter nõ fuiſſet auſus venire ad præſentiã domini ſui quem negauerat.

¶ Expoſitio moralis.

ET cum tranſiſſet ſabbatũ (ſequi.) Vt venientes vngerẽt Ieſum. Greg. Nos aũt cũ q mort⁹ eſt credẽtes ſi odore virtutũ refecti cũ opinione bonorũ operũ Deũ quærimus, ad monumẽtum ipſi⁹ cũ aromatib⁹ venim⁹. e (Viderunt reuolutũ lapidẽ, ꝑ hoc aũt reſeratio myſteriorũ chriſti ſignificatur: quę velamine legis in lapide ſcriptę tegebantur. i (Præcedet vos in galilæã &c.) quæ tranſmigratio interpretatur: ꝓpter qd qui vult eum videre debet de vitijs ad virtutes tranſmigrare &c.

¶ Quæſtio.lxix.

SVrrexit nõ eſt hic. Matt.xxvj. ſup qb⁹ verbis quæritur vtrum reſurrectio Chriſti ſit cã iuſtificatiõis animarum & quõ & vtrum ſit in gñe cauſę efficiẽtis ad hoc primo ſic arguitur Ro.iiij. Reſurrexit ꝓpter iuſtificationẽ noſtrã. Glo. vtraque mors Chriſti & reſurrectio iuſtificãt. Cõtra: reſurrectio Chriſti ordinatur ad futurã gloriã. iuſtificatio ad præſentẽ gratiã: ergo nulla eſt cauſalitas reſurrectiõis reſpectu iuſtificatiõis. Ad qd dicendum reſurrectio chriſti põt dupliciter cõſiderari, vt eſt in re, vel vt eſt in anima ꝑ cõſiderationẽ ſcdm quòd cõſideratur i re ſic ſe habet duobus modis ad noſtrã iuſtificationẽ.ſ.ꝑ modum diſpoſitiõis & ꝑ modũ exẽplaris. Per modũ diſpoſitiõis qa tota humana natura ordinatur ad naturã humanã in Chriſto: ſed deitas tota ſublimatur, ita vt ſit in maiori ꝑticipatiõe deitatis: hinc eſt qd hr in reuerentia à ſanctis angelis, vt dicit Apoc.xix.c. Ex hoc patet quòd diabol⁹ q añ incarnationẽ adorabatur ab homine iã nõ adoratur etiã à barbaris natiõibus: diſponitur ergo magis ꝑ incarnationẽ & paſſionẽ & etiã per reſurrectionẽ ad maiorẽ gratiã. Vñ ps.lxxxiiij. Reſpice in faciẽ Chriſti tui. Gl Fac Chriſtum innoteſcere omnibus: vt poſſimus ire de virtute in virtutẽ. Itẽ ſe hẽt ꝑ modũ exẽplaris ad noſtrã iuſtificationẽ, ſcdm quòd dr Ro.vj.ca. Quẽadmodum chriſt⁹ reſurrexit, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus: & iſto mõ ſe haber ad iuſtificationem noſtrã præſentẽ. Duplex eſt eñ iuſtificatio. Nã iuſtificatio eſt rectitudo à curuitate in rectitudinẽ. Iuſtificatio eñ in pñti eſt à curuitate culpæ in rectitudine grẽ. Futura verò iuſtificatio erit à curuitate miſerię ad oimodã rectitudinem & ſic iuſtificatiõis futuræ eſt vt exẽplar ſeu cauſa exẽplaris: & ſic ſe habet ſcdm qd conſideratur in re. ſcdm autẽ quòd cõſideratur in anima vt credita & amata iuſtificat & in gloria cõſummatur. Ad illud qd obijcere quòd vtraque mors chriſti.ſ.& reſurrectio iuſtificãt. Dicẽdũ quòd verũ eſt quãtum credunt & amantur ſed hoc eſt diſponẽdo. Reſurrectio eñ credita & amata diſponit ad iuſtificationẽ. Reſurrectio verò ſignũ eſt & cauſa iuſtificationis ſolum. Paſſio autẽ cauſa tñ eſt ſecundum quòd dicit glo. Bede. Et ideo magis attribuitur iuſtificatio reſurrectiõi quã paſſiõi: qa ſignum & cauſa eſt & complementum.

De diabolo.

De reſurrectione xpi.

Feria.ij.poſt paſcha. Euang. ſecundum Luc.xxiiij.ca.

INn illo tempore.[a] Duo ex diſcipulis Ieſu[b] ibãt ipſa die[c] in caſtellũ, qd erat in ſpacio ſtadiorũ lx. ab Hieruſalẽ nomine Emaus. Et ipſi loquebãtur,[d] adinuicem de his omnibus quæ acciderãt.[e] Et factũ eſt, dũ fabularentur, & ſecũ quærerent:[f] & ipſe Ieſus appropinquans ibat cum illis.[g] Oculi autẽ eorum tenebantur, ne eum agnoſcerẽt.[i] Et ait ad illos.[h] Qui ſunt hi ſermones quos cõfertis adinuicẽ ambulãtes, & eſtis triſtes? Et reſpõdẽs vn⁹ cui nomẽ Cleophas, dixit ei?[i] Tu ſol⁹ peregrin⁹ es in Hieruſalẽ, & nõ cognouiſti ea quę facta ſunt in illa his dieb⁹? Quibus ille dixit. Quę? & dixerũt ei.[l] De Ieſu Nazareno, q fuit vir ꝓpheta potẽs in opere[m] & ſermone corã Deo & omni populo.[n] Et quõ tradiderunt eum ſummi ſacerdotes & principes noſtri in dãnationẽ mortis, & crucifixerũt eum.[o] Nos autẽ ſperabamus quia ipſe eſſet redẽpturus Iſrael.[p] Et nũc ſuꝑ hęc omĩa tertia dies eſt hodie: quòd hæc facta ſunt.[q] Sed & mulieres quædam ex noſtris terruerũt nos, quæ añ lucẽ fuerunt ad monumentũ, & nõ inuẽto corpore eius venerunt,[r] dicentes ſe etiã viſionem angelorum vidiſſe, qui dicunt eũ viuere.[s] Et abierũt quidam ex noſtris ad monumẽtum,[t] & ita inuenerũt ſicut mulieres dixerũt:[v] ipſum

† Oculi aũt eorũ tenebãtur ne eũ agnoſcerẽt. In die reſurrectiõis duo ex diſcipulis in caſtellum Emaus pergebant qb⁹ in pegrini ſpecie Ieſus appuit & eos de ſuæ reſurrectionis veritate edocuit, eiſdemque ſe manifeſtauit in panis fractione. Duo diſcipuli ſunt, duo populi iudaicus.ſ. & gentilis qui ibãt in emaus.i.in mũdũ qb⁹ dñs ſuã reſurrectionẽ ꝑ ſe & ſuos apoſt. manifeſtauit qñ eos in mundũ miſit: vt Mat x. Ite & ꝑdicate: & Mar.vi. prædicate euãgelium omnibus creaturæ.

verò non inuenerunt. Et ipſe dixit ad eos.[x] O ſtulti[y] & tardi corde ad credē dū[z] in omnibus quæ locuti ſunt ꝓphetæ.[a] Nōne hęc oportuit Chriſtū pati, & ita intrare in gloriā ſuā?[b] & incipiēs à Moyſe & omnibus ꝓphetis, interp̄tabatur illis in omnib⁹ ſcripturis q̄ de ipſo erant. Et appropinquauerunt caſtello quo ibant,[c] & ipſe finxit ſe longius ire.[d] Et coegerunt illum, dicētes. Mane nobiſcū dn̄e, qm̄ adueſperaſcit, & inclinata eſt iam dies.[e] Et intrauit cum illis.[f] Et factū eſt dum recūberet cum eis,[g] accepit panē & benedixit, & fregit, & porrigebat illis.[h] Et aperti ſunt oculi eorum, & cognouerunt eū.[i] Et ipſe euanuit ab oculis eorum. Et dixerunt adinuicem. Nōne cor noſtrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis ſcripturas.[k] Et ſurgētes eadē hora regreſsi ſunt in hieruſalem, & inuenerūt cōgregatos vndecim, & eos qui cū illis erāt.[l] dicētes, quòd ſurrexit dn̄s verè, & apparuit Simoni.[m] Et ipſi narrabāt quæ geſta erant in via, & quomodo cognouerunt eum in fractione panis. ☙ Poſtilla.

Diuiſio euāgelij. IN illo tp̄e. duo ex diſcipulis ieſu). Hic cōſequēter deſcribit̄ appitio facta duob⁹ diſc. itinerātib⁹: & primo deſcribit̄ iſta appitio. ſcd̄o apparētis cognitio: ibi. Et factū eſt. Tertio cognitiōis relatio ibi. & ſurgētes. Circa primū dr̄. a (Duo ex diſcip.) ſ. ex ſeptuaginta diſcipulis: quorū vnus vocabat̄ Cleophas vt infra hr̄, ali⁹ dr̄ fuiſſe Lucas euangeliſta, ꝓpter qd̄ & nomē ſuū tacuit. b (Ibāt ipa die). ſ. dic reſurrectiōis. c (In caſtellū qd̄ erat &c.) Sexdecim ſtadia faciūt vnā leucā. Ex quo patet qd̄ nō diſtabat ab hieruſalē p quatuor leucas integre. ſed deficiūt quatuor ſtadia. e (Et factū eſt dū fabularent̄.) nō dr̄ hic fabulari à fabula: ſed à for faris, qa nō loquebant̄ de vanis, ſed de opib⁹ Ieſu: & de morte ei⁹: & iō ſequit̄. g (Oculi aūt eorū tenebant̄.) qa credulitas eorū & dubietas demerebat̄ qd̄ chriſt⁹ cognitionē ſui corporis ab eis retardaret: ſequit̄. h (Qui ſunt hi ſerm.) nō q̄rit ex ignorātia, ſed vt ex eorū rn̄ſione incredulitas eorū cōuenientius arguat̄. i (Tu ſol⁹ peregrin⁹ es in hieruſalē &c.) Ly. ſol⁹ nō facit excluſionē aliorū pegrinorū. cū multi valde peregrini ex diuerſis ptib⁹ veniſſent in hieruſalē ad diē feſtū paſchę vt hr̄ Io xij. c. ſed notat excluſionē

Qūo capit̄ ly ſolus. cognitiōis ab iſta ſic apparēte. ſ. notitia mortis Ieſu: vt ſit ſenſus cum multi peregrini his diebus venerant in hieruſalē: mirū eſt qd̄ tu ſolus inter alios peregrinos ignoras ea quæ ſunt notas alijs omnib⁹. k (Quibus ille dixit Quę?) nō quærit ex ignorātia: ſicut prius dictum eſt. l (De Ieſu nazareno qui fuit vir ꝓpheta potēs in opere) ſ. miraculorū. m (Et ſermone p̄dicationis & doctrinæ. n (Et qūo tradiderunt eum &c.) qa ꝓcurauerūt eius captionē: & p̄ſnaſerūt ppl'is vt corā Pylato peterēt ei⁹ crucifixionem & Barrabę dimiſsionē: vt hr̄ Mat. xxvij. c. o (Nos aūt ſperabamus q̄a &c.) q. d. iam euaneſcit ſpes noſtra, cui⁹ ſubdit̄ cauſa. p (Et nūc ſup hæc oīa tertia dies eſt hodie.) qa p̄dixit ſe reſurgere: & tn̄ adhuc nō apparuit diſcipu. licet tertia dies prope finē ſicut dicit̄ infra adueſperaſcit, & inclinata eſt iam dies. q (Sed & mulieres quædam ex noſtris terruerunt nos.) non de reſurrectione xp̄i quam nuntiabant, ſed de ablatiōe corporis eius quam diſcipuli timebāt. r (Dicētes ſe etiā viſionē angelorū vidiſſe &c.) Sed diſcipuli nō credebāt plene, timētes ne tanquam mulieres de facili fuiſſent deluſę. s (Et abierūt quidā ex no.) &c. ſ. Petrus & Ioānes vt ſupra dictū eſt. t (Et ita inuenerūt ſicut mulieres &c.) nō quantū ad viſionē angelorū ſeu auditionē verborū ab ipſis, ſed qa inuenerūt ſepulchrū vacuū corpore, & ſola lintheamina remanſiſſe: ideo ſubdit̄. v (Ipſum verò nō inuenerunt. Et ipſe dixit ad eos.) ex rn̄ſiōe eorū arguēs eos. x (O ſtulti) ꝓpter cęcitatem intellectus. y (Et tardi corde.) ꝓpter tarditatē affectus. z (Ad credēdum in oibus.) ſ. xp̄i morte & reſurrectione: quas ſcripturas debebāt intelligere maxime: qa fuerant cum xp̄o, qui diſcipulis de talibus loquebat̄. a (Nonne hæc oportuit pati xp̄m & ita.) Tum ꝓpter patris p̄ordinationē. Tum etiam ꝓpter exaltationē. Tum ꝓpter humanā redemptionē. Tum ꝓpter ſcripturarū impletionē: ideo ſubdit̄. b (Et incipiens à Moyſe & oibus ꝓphetis interp̄tabat̄ illis in omnibus ſcripturis.) non quòd oēs ſcripturas quæ de ipſo ſunt explicaret: qa in tā breui tp̄e nō fieret: ſed explicauit tm̄ quantū ſufficiebat ad ꝓpoſitum oſtendendū: & ideo ly omnibus nō facit diſtributionē pro ſingulis generum: ſed pro generibus ſingulorū, ſicut dicitur omne animal fuit in archa Noe, qa de qualibet ſpecie animalium fuerunt ibi aliqua indiuidua: & ſic Chriſtus in ꝓpoſito de lege & ꝓphetis & agiographis induxit aliqua teſtimonia. c (Et ipſe finxit ſe longius ire.) non fuit ibi aliqua falſitas: qa fuit talis fictio ad deſignandum veritatem ſ. diſtātiam eius à cordibus eorū ꝓpter fidei defectum: tales em̄ operationes vt cōmuniter fiūt ſcd̄m diſpoſitionē interiorē illorū quib⁹ fiunt. d (Et coegerunt illū) i. obnixe rogauerunt, deſiderantes adhuc audire illum. e (Et intrauit cūm illis.) quia per dictum deſiderium diſponebant̄ ad fidei cōplementū. f (Et factum.) Hic cōſequenter deſcribit̄ xp̄i apparētis cognitio cum dicit̄. g (Accepit panē & bene-

dixit & fregit porri.illis.)ſicut cõſueuerat facere ante paſsionem ſic eñ frangebat panem ac ſi ſcinderet com cultello. h (Et aperti ſunt oculi eorum.)volũtariæ ſe eis oñdit in effigie qua erat cognoſcibilis ab eis,&cũ hoc cognouerunt eum per modũ fractionis panis. i (Et ipſe euanuit ab oculis eorum,oñdẽs diſcipulis quòd habebat corpus glorioſum qđ ſubito põt diſparere per dotem agilitatis:& ideo ſequitur. k (Et ſurgẽtes eadem hora regreſsi ſunt in hieruſalẽ) quãuis eñ eſſet tarde:vt patet ex prædictis tamẽ ex fidei feruore & remoto iudæorum timore ſtatim regreſsi ſuot in hieruſalẽ ad illos diſcipulos qui erant incloſi ꝓpter metum Iudæorũ, vt hĩ Io.xx.cap.ad nunciandum eis Chriſti reſurrectionem:ideo ſubditur.Thomas erat cum alijs decẽ. l (Dicentes quòd ſurrexit do.ve.& apparuit Simoni.)Qñ autẽ iſta apparitio fuerit nõ legitur expreſſe:ſed creditur fuiſſe facta qñ Petrus cucurrerat ad monumẽtũ & viderat lintheamina poſita,& abijt mirans ſecũ qđ factũ fuerat,vt dictũ eſt ſupra. m (Et ipſi narrabãt) apparitionẽ eius factam,prout deſcripta eſt per ordinem:tameo nec alijs Thomas credidit:ſed per aliquod ſpacium ab eis diſceſsit.

¶Expoſitio moralis.

Expoſitio moralis.

DVo ex diſcipulis &c.per quos ſignificaĩ bonus actiuus. b (Ibant ipſa die &c.)Nam ipſa die reſurrectiõis aperta fuit via beatitudinis quæ per Emans ſignificaĩ:eo quòd mater dulcedinis interprætaĩ:& extunc Chriſti diſcipuli per viã conſequendæ beatitudinis gradiuntur. d (Et ipſi loquebã.adinuicẽ de his omnibus quæ acciderãt.)ſ.de Ieſu conuerſatione& eius morte,prout patet in litera ſequẽti. c (Et Ieſus appropin.ibat cũ illis.) Nã ipſe dicit Mat.xviij.ca.Vbi ſunt duo vel tres cõgregati in nomine meo,in medio eorũ ſum:propter quòd iſtorũ exemplo cũ per viã incedimus cõbinati de ſalutiferis loqui debemos,vt Chriſtum nobiſcũ pergentẽ habeamus:& nõ ſolum pergentẽ,ſed etiam nos docentẽ,ſicut iſtis duobus diſcipulis cũ quibus ibat ſcripturas ꝓphetarum aperiebat.Sed qooniã aoditores legis non ioſtificantur,ſed factores:ideo eorum oculi non fuerunt aperti audiẽdo ſcripturas:ſed opera pietatis faciendo ipſum in ſpecie peregrini trahendo ad hoſpitium & apponẽdo cibũ:ideo ſequiĩ. h (Et aperti ſunt oculi eorũ).i.cordis & corporis ad cognoſcendũ ipſum. o (Et ſurgentes eadẽ hora.)Nã ea quæ ſunt ad cõem ſalutem nõ ſunt tacẽda:ſed reuelãda.Tbob.xij.Opera autẽ dei reuelare &cõfiteri honorificũ eſt:iõ ſubdiĩ.Et ipſi narrabãt qoç geſta &c. ¶Qõ.lxx.

Quæſtio de reſurrectione xpi.

OPortuit Chriſtũ pati &c.Lu.xxiiij.ſup qoib⁹verbis mooeĩ qõ talis.Verũ reſurrectio xpi ſe habeat ad reſurrectionẽ noſtrã vt cã cõiuncta vel remota:& ſi efficiat mõ in ſanctis reſurrectione corporũ?Et arguiĩ prĩo qđ ſic.Nã Amb.inquit ꝑ gaudiũ patris familias fidẽ ſibi lętitia comitaĩ vt quem obſecuti ſont ſimilitudine paſsionis, comitentur gloria reſurrectioois,ſecundũm qđ qđ dĩ.ij.Cor.j.c.ſi ſocij fuerim⁹ paſsionũ &c.ergo vĩ qđ reſurrectio eius ſit cã cõiuncta.Cõtra pſ.xxix.Ad veſperũ demorabiĩ fletus &c.Glo.fletus eſt miſeria originalis culpæ q̃ demorabiĩ vſq;ad diem dñi quo reſurrectio nra futura eſt.Ergo nõ ſum⁹ reſoirecturi vſq; ad diẽ dñi?Rñ.dicẽdũ ſcđm Aug.ad paulinũ.Alij ſunt hũani limites rerũ.Alij dioinarũ ſigna virtutũ.Aliaq; mirabiliter fiũt.dicendũ ergo quòd ſcđm curſum naturę nõ debet eſſe reſurrectio añ innouationẽ mũdi:ꝑ paſsionẽ igiĩ chriſti fuit meritũ& nrã ioſtificationis & nrã reſurrectiõis & glorię quo ad corp⁹ & quo ad animã:vñ ꝑ ſufficientiã reſtituebaĩ hõ ad illã priſtinã dignitatẽ:ſed adhoc non erat effectus ꝓductus qa duplex erat adhuc tentio.ſ.animarũ in lymbo & corporum incinerationẽ.Ad ſaluandũ tentionẽ animarũ apparuit verbũ in anima apđ inferos:ſiſr ad ſoluendũ tentionẽ corporũ oportet quòd verbũ cũ anima & corpe appareat vniuerſaliter quòd fiet poſt innouationẽ primi effect⁹:ſed liberationis animarũ factũ eſt ſtatim poſt paſsionẽ:reliquũ fiet poſt innouationẽ mundi,vt dictũ eſt:ꝓportionabilia eñ ſunt loc⁹& locatũ.iõ ad gloriã corporũ exigiĩ innouatio locorũ:ſcđm ergo limites rerũ nõ debet eẽ reſurrectio corporũ niſi cũ apparebit in iudicio innouato mũdo:innooatio autẽ nõ debet eẽ niſi cõpleta mortalis gñatiõe:ſed ſcđm diuina ſigna virtutũ nõ eſt negandũ quio aliorũ reſurrectio ſit ſcđm Hiero.q nõ eſt auſus negare reſurrectioõẽ beatæ virginis.Dicẽdũ ergo ad illud Ambroſij quòd gaudiũ priſla.&c.eſt reſurrectio in merito & in re.Vñ Ambro.eſt plane ꝓprietas,qa ſi nõ ſorrexerũt corpore,ſurrexeruot tamen mente:vnde Ambro.intelligit de merito non de re.

Feria.iij.poſt paſ.euã.ſe.Lu.xxiiij.

IN illo tpe.[a] Stetit Ieſus in medio diſcipulorum ſuorũ,& dixit eis.Pax vobis[b] ego ſum,nolite timere.[c] Cõturbati verò& cõterriti[d] exiſtimabãt ſe ſpiritum videre.[e] Et dixit eis qđ turbati eſtis & cogitatiões aſcẽdũt in corda veſtra:[f] videte man⁹ meas & pedes meos:qa ego ipſe ſum.[g] Palpate qa ſpũs carnẽ & oſſa nõ habet,ſicut me videtis habere.Et cũ hoc dixiſſet oſtendit eis man⁹ & pedes.Adhuc aũt illis non credẽtibus & mirãtibus præ gaudio dixit.[h] Habetis hic aliquid qđ manducetur?At illi obtulerunt ei par-

† Pax vobis.dñs Ieſus i ſua reſurrectione ſuis Apl'is & diſcipolis teſtĩ faciẽs pacem dedit & bñdictionẽ ſẽpiternã dicẽs.pax vobis:q̃ gdẽ vox corda ſuorũ verbo diuinitatis penetrauit dominoqooque audito gauiſi ſunt & in eum crediderũt:illiq; adhuc rudes intellectum dñs aperuit & ſacras ſcripturas in-

tem piſcis aſsi, & fauũ mellis: & cũ mã ducaſſet coram eis ſumẽs reliquias dedit eis, & dixit ad eos.[l] Hæc ſunt verba quæ locutus ſum ad vos, cũ adhuc eſſem vobiſcum: quoniã neceſſe eſt impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi & prophetis & pſalmis de me. [k] Tunc aperuit illis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas, & dixit eis. Quoniã ſic ſcriptum eſt,[l] & ſic oportebat Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis tertia die[m] & prædicare in nomine eius pœnitẽtiam in remiſsionem peccatorum in omnes gentes.

telligere ſe cit: de rudi cor de diſcipulorũ ait Marc.c.vj. Erat enim cor eorũ obcęcatũ. Et alibi: ml̃ta hẽo vobis dicere: ſed nõ poteſtis portare modo: ſcietis aũt poſtea hoc de intellect° illuminatione.

Poſtilla.

IN illo tpe. (Stetit Ieſus ĩ medio). Poſtq̃ euãg. deſcripſit ingreſſum xp̃i in mondũ p ſuã iocarnationẽ & ei° pgreſſum p ſoã p̃dicationẽ & regreſſum de mũdo p ſuã paſſionẽ. hic vltimo deſcribit ei° regreſſũ ad patrẽ p ſuã reſurrectionẽ. Circa qd̃ duo facit: primo deſcribit̃ xp̃i reſuſcitati vera apparitio. Scd̃o reſurrectiõis apprnbatio: ibi. Conturbati verò. circa primũ iotelligẽdũ quòd xp̃s poſt reſurrectionẽ primo appuit molierib°. Scd̃o diſcipulis itinerãtib°. Tertio oĩbus diſcipulis ſimul exñtib°: p̃ter Thomã. Agit̃ hic igit̃ de tertia apparitiõe p qoã maniſeſtat̃ vera xp̃i reſorrectio: & primo maniſeſtat̃ vera xp̃i reſurrectio qñtũ ad humanitatẽ. Scd̃o quãtũ ad diuinitatẽ. Scd̃a ibi. Tũc apparuit. Circa primũ dr̃ ſic. a (Stetit Ieſus ĩ medio &c.) ſubito eñ inter diſcipulos apparuit, qa ad eos ianois claoſis intrauit vt hr̃ Io.xx. b (Ego ſum) nõ eſt res fantaſtica ſeu illoſio diabolica. c (Cõtorbati verò.) Hic cõſequẽter deſcribit̃ reſorrectiõis pbatio p hoc oñdẽs ſe verũ hominẽ & verũ Deũ & ſcd̃m hũanitatẽ verè ſuſcitatũ: vt patebit pſequẽdo. d (Exiſtimabãt ſe ſpm̃ videre.) dioioa eñ poidẽtia pmiſsi ſunt dubitare ad maiorẽ certificationẽ fidei de dñica reſurrectione: & iõ ſeqoit̃. f (Videte ma.me.& pe.) p cicatrices clauorũ ibi remanẽtes oñdit qd̃ erat ibi idẽ corpus nomero. g (Palpa.& vi.) p hoc eñ oñdebat̃ habere corpus verũ & nõ fantaſticum. h (Habetis hic aliqd qd̃ mãducet̃) p comeſtionẽ eñ oñdit habere corp° viuũ anima vegetatioa animatũ. i (Hæc ſont verba.) p hoc qd̃ loquebat̃ ſenſibiliter & etiã rationabiliter reducẽs ad memoriã qoę eis dixerat aũ mortẽ ſuã oñdebat ſe habere corp° animatũ anima ſenſitiua & intellectiua & eadem ſicut prios. k (Tunc aperuit illis ſeoſum &c.) Sicut p præcodẽtia pbauit veritatẽ ſuæ reſorrectiõis qoãtũ ad hũanitatẽ: ſic p hoc illã pbanit quãtũ ad deitatẽ: qa illũinare mẽtes ignorãtiũ intellectu ſacrę ſcripturæ, & ſubito, eſt ipſi° deitatis pprĩũ: iõ ſudit̃. l (Et ſic oportebat xp̃m pati & reſ.) qa ſicut añ paſsionẽ declarauit ſe eẽ verũ Deum & verũ hominẽ, ita poſt reſurrectionẽ ſuã. Reſurrectio eñ vera eſt eiuſdẽ numero iterato ſorrectio. m (Et p̃di. in ooie ei° pę. & re. pec. in oẽs gẽ.) incipiẽdo ab hieroſolymis. Hierl̃m eñ eſt in medio terræ habitabilis: qa eſt i quarto climate: & iõ ab illo loco cõueniẽter incępit p̃dicatio euangelij: vt p apoſtolos xp̃i alioſq; diſcipulos circũquaq; p orbẽ diſpſos i oẽm terrã exiret ſonus p̃dicatiõis eorũ ſcd̃m qd̃ fuerat prædictum p̃s.xviij.

¶ Expoſitio moralis.

ET dixit eis, pax vobis, ex qoo pꝫ qd̃ illi ſunt pacifici q veri ſunt diſcip'i xp̃i. e (Et dixit eis: qd turbati eſtis &c.) ſcd̃m ſenſum lr̃alẽ certificauit eos de ſua reſurrectione p tria. ſ. p viſum di. f (Videte ma.me.& pe.me.) & p tactũ di. g (Palp.& vi. qa ſpi. car. & oſſa nõ habet.) & p guſtũ ibi: cũ dicit. h (Habetis aliqd &c.) Miſtice verò xp̃m reſorrexiſſe vidẽt q reſurrectiõis ei° gloriã meditaot̃: ip̃m verò tãgũt & palpaot q ſibi charitate copulant̃. j. Io.iiij.c. Qui maoet in charitate io deo manet & de° in eo. Piſcẽ aſſũ offerũt ei q patiẽtiã igne tribolatiõis decoctã hñt p noie xp̃i. Sed illi offerũt fauũ mellis q mẽbris ſuis exhibẽt opa pietatis: de qb° dr̃ Mat.xxv. Eſuriui & dediſtis mihi mãducare. k (Tũc apuit illis ſen. vt intel. ſcri.) Ex quo patet qd̃ ſacræ ſcripturæ nõ pñt ſufficiẽter intelligi niſi ille aperiat q habet claoẽ daoid qoi aperit & nemo claudit.

¶ Quæſtio.lxxj.

VIdete mao° meas & pedes meos, qa ego ip̃e ſum. Lu.xxiiij. Sup qbus verbis q̃rit̃: vtrũ cicatrices q̃s xp̃s ſeruaoit qñ oſtẽdit eas diſcipl'is ſuis remãſerũt in xp̃o tm̃ ad tp̃s, vel mãſuræ ſint ſemp & io ppetuũ? Et primo arguit̃ qd̃ remãſerũt ad tp̃s. Dicit eñ Dam̃. quòd tm̃ ſcd̃m diſpẽſationẽ foerũt in xp̃o: ſed qd̃ eſt ſcd̃m diſpẽſationẽ eſt tpale: ſed cõtra Beda in fine gl. ſup Lu. vl. oñdit eis man° & pedes inqoit. Nõ ex impotẽtia creãdi cicatrices ſeruauit, ſed vt io ppetuũ victoriæ ſuę circũferat triumphũ. rñſio. de hoc oeutrũ definim°. Sed tm̃ de hoc dicit Aug. de ciui. dei qd̃ ſi ad decẽtiã ſunt martyrij indicia, remanebũt ſemp ad decẽtiã, & ad oñdẽdũ ſigna victorię ſemp. Vñ & ſi alię cãę q̃ determinaot̃ in alia gloſa Bedę. ſ. ad fidẽ reſurrectiõis aſtruẽdã, & vt p nobis p̃ri ſupplicãs quale gen° mortis p hoĩe ptolit ſemp nñdat, & vt ſua morte redẽpti qd̃ miſericorditer ſint adiuti ppoſitis eioſdẽ mortis ioſinoaret indicijs, & vt in iudicio qoã iuſte dãnent̃ impij denũtiet ooſe quas ab illis accepit cicatrices tpales ſint, iſta tñ eſt ppetua. ſ. vltia. Ad illd̃ ergo qd̃ dicit daĩõ. qd̃ ſcd̃m diſpẽſationẽ fuerũt in xp̃o. Dicim° qd̃ ſi ad hęc iſta eſt diſpẽſatio: tñ iſta nõ opponunt̃ veritati naturę & ppetuitati: ſed dr̃ diſpẽſatio reſpectu aliorũ hoim i qb° nõ eẽt ita cõueniẽs ſeruari cicatrices ſicut i ip̃o ad circũferẽdũ ppetuũ victorię triũphũ & redẽptionis titulũ, qa nos p iſta volnera redemit qd̃ oull° aliorũ ſctõrũ fecit.

Fe.iiij.poſt paſc.euã.ſcd̃m Io.xxj.ca.

IN illo tempore.[a] Manifeſtauit ſe iterum Ieſus diſcipulis ſuis[b] ad mare tyberiadis.[c] Manifeſtauit autem ſe ſic.[d] Erant autẽ ſimul Simon[e] Petrus & Thomas qui dicitur didymus, & Nathanael qui erat à chana galileæ: & filij Zebedęi, & alij ex diſcipulis eius duo.[f] Dixit eis Simon Petrus. Vado †piſcari. Dicunt ei. Venimus & nos tecum.[g] Et exierũt & aſcẽderunt in nauim, & illa nocte nihil prẽdiderunt.[h] Mane autem facto ſtetit Ieſus in littore:[i] nõ tamẽ cognouerũt diſcipuli q̄a Ieſus eſt. Dixit ergo Ieſus.[k] Pueri nunquid pulmentarium habetis?[l] Reſponderunt ei. Non.[m] Et dixit eis. Mittite in dexteram nauigij rete & inuenietis.[n] Miſerunt ergo, & iam nõ valebant illud trahere præ multitudine piſcium.[o] Dixit ergo diſcipulus ille quem diligebat Ieſus[p] Petro.[q] Dominus eſt.[r] Simon Petrus cum audijſſet quia dominus eſt. Tunica ſuccinxit ſe.[s] Erat enim nudus,[t] & miſit ſe in mare.[v] Alij autem diſcipuli nauigio venerunt.[x] Non enim longe erant à terra:[y] ſed quaſi cubitis ducẽtis trahẽtes rete piſcium[z]. Vt ergo deſcenderunt in terram,[a] viderunt prunas poſitas[b] & piſcem ſuperpoſitum & panem.[c] Dixit eis Ieſus.[d] Afferte de piſcibus quos prendidiſtis nunc.[e] Aſcẽdit Simõ Petrus[f] & traxit[g] rete in terrã plenũ magnis piſcibus, centũquinquaginta tribus.[h] Et cũ tanti eſſent[i] nõ eſt ſciſſum rete. Dixit ei Ieſus. Venite & prandete[k]. Et nemo audebat diſcumbentium interrogare eum, tu quis es:[l] ſciẽtes q̄a dominus eſt.[m] Et venit Ieſus, & accepit panem[o] & dabat eis, & piſcem ſimiliter.[p] Hoc iam tertio manifeſtatus eſt Ieſus diſcipulis ſuis cum reſurrexiſſet à mortuis.

† Vado piſcari. petr⁹ ſuis cũ diſcipl'is & apl'is dicit die q̄dã. vado piſcari. petr⁹ ibat ad aq̄s piſces piſcari q hoies in mũdo piſcatur⁹ erat rete piſces capiebat: ſed hoies v̄bo tenebat ligabat & ſoluebat. mat. xvj. Q̄d̄cũ q̄ ligaueris ſup terram erit ligatũ & in cęlis &c. & .iiij.c. veni te poſt me faciam vos fieri piſcatores hoĩ.

Poſtilla.

IN illo tpe. Manifeſtauit ſe iterum Ieſus) Io.xxj. Lu.xxiiij. Hiſt. huius euãg. facta eſt poſt dies octo feſti paſchę anno xp̄i quo ſupra. Ãn initiũ illi⁹ euãg. ſcribit ſctũs Io. in eodẽ c. q̄d Ieſus dixit Thomę. Quia vidiſti me Thoma credidiſti. beati qui nõ viderũt & crediderũt. Tũc poſtmodũ ſequit̃ euang. hodier. In quo tria notant̃. Primo diſcipulorum cõditio actualis: ibi. Vado piſcari. Scd̄o ſaluatoris aſsiſtentia pſonalis: ibi. Mane aũt. Tertio eorũ ſcientia rõnalis: ibi. Et nemo. a (Manifeſtauit ſe iterũ) Tho. ſu pradictæ manifeſtationes xp̄i factæ ſunt in iudæa: hæc aũt in galilęa: illæ intus, iſta foris: quia magnã partẽ timoris diſcipuli poſtpoſuerant: ideo in domo concluſi nõ erãt vt prius ſed in galilæam iuerũt vbi illa apparitio facta eſt. Dicit̃ ergo (poſtea aũt manifeſtauit ſe iterum Ieſus.) Ly facto interuallo tp̄is q̄a nõ manebat continue cum apoſtolis: nec cõuerſabat̃ cũtinue cum eis: vt oſtẽderet ſe reſurrexiſſe ad vitã immortalem ab hoĩbus huius mũdi ſeparatam. b (Ad mare tyberiadis) q̄d eſt ſtagnũ genezareth. Alio noĩe dicit̃ mare galileę. Ex quibus manifeſte apparet quòd illa apparitio facta eſt in galilæa, vbi eſt illud mare. c (Manifeſtauit autem ſe ſic). i. per modũ q̄ui ſequit̃. d (Erant autẽ ſimul Simon Petrus.) Iſta duo nomina euangeliſta Ioãnes ſimul cõiungit: quia Simon fuit nomen ei⁹ primũ. Petr⁹ erat nomẽ ſibi de nouo à xp̄o impoſitũ: & hoc ꝓpter fidelẽ xp̄i cõfeſsionẽ qua dixit. Tu es xp̄s fili⁹ Dei viui. e (Et Thomas, qui dicit̃ didymus, & Nathanael qui erat à chana galileę: & filij Zebedęi: & alij ex diſcipulis eius duo.) Tho. Et ita erant ſeptẽ ad inſinuandum quòd illi ſunt digni diuina viſione & allocutiõe, qui ſeptem donis ſpiritusſancti ſunt ornati. f (Dixit eis Simõ Petrus. Vado piſcari. Dicunt ei veni. & nos te.) Ly. erãt eñ paupe res: & ideo ad ꝓcurandũ neceſſaria vitæ licite poterant redire ad exercendum negotium q̄d ſine peccato poterat exerceri ꝓpter q̄d Paulus artem ſcenofactoriã didicit quam antea nõ ſciuit: vt cum neceſsitas occurreret: vel vtilitas eccleſiæ de labore ſuo viueret vt habetur Act. xx. g (Et exi. aſcen. na. & illa nocte nihil prendiderũt.) Ly. hoc factum eſt vt captio ſequẽs manifeſte miraculoſa appareret. h (Mane aũt facto, ſtetit Ieſus in littore) nõ apparuit ſup aquã. ſicut ante paſsionẽ fecit q̄ũ viderũt ipſum ſup mare ambulãtẽ ſed in littore. i. in terra ſolida: ad oſtẽdendũ quòd amplius nõ erat in fluctib⁹ vitæ corruptibilis: ſed magis tranſierat ad gloriam vitæ immortalis. i (Non tamen cognouerunt diſci quia Ie. eſſet.) Vnde Chryſ. Non mox oſtendit ſeipſum, vt per miraculum quod facturus erat eum cognoſcerent. Ergo locutus eſt eis tamquã extraneis, dicens. k (Pueri nũquid pulmentarium habetis) pulmentariũ eſt quodcũque panis condimentum ſiue piſcis ſit ſiue aliud quod nos communiter dicimus pulmentum. l (Reſponderunt ei non.) Ly. credebant enim eum eſſe aliquem mercatorem qui vellet piſces emere. m (Et dixit eis. Mittite in dexterã nauigij rete & inuenietis.) Lyr. prædi-

Diuiſio Euangelij.

clt certitudinaliter effectum futurum: vt ad ſequentia habeant animum magis attentum.
n (Miſeruot ergo & iam non va.illud tra.pre. uiul.piſ.) Ly.ex quo patet quòd piſces ibi fuerunt miraculoſe adducti vel virtute diuina de nouo formati: quia tota ibi nocte quæſierant, & nihil inuenerant. o (Dixit ergo diſcipu. ille quem di.Ie.ſ.Ioannes. p (Petro.) Erat eñ ſibi familiaris. Thomas. Notandū quòd hic notanf ꝓprietates illorum duorum apoſtolorum.ſ.Petri & Ioãnis. Petrus enim fuit feruentior: ideo primus ad Ieſum venit. Ioannes acutior: ideo primus eum agnouit. q (Dominus eſt) ſic eñ vocabāt ipſum ante paſſioné. Lyr. Puritas mētis & corporis maxime diſponit hominē ad cognitionē Dei. Et ideo Ioānes qui cæteris purior erat tanquã virgo citius alijs cognouit xp̄m. r (Simō Petrus cum audiſſet quia dñs eſt: tunica ſuccīnxit ſe.) Ly.vt cum maiori reuerentia accederet ad xp̄m. s (Erat eñ nudus) id eſt parum veſtitus, ſicut ſolēt piſcatores eſſe in aqua, vt ſint expeditiores ad piſcatiōis opus.
Ferueus dilectio. t (Et miſe in mare.) Hic notat feruēs dilectio Petri in hoc quòd nō potuit ſe continere quin ſtatim curreret ad xp̄m Ieſum: ergo miſit ſe in mare vt citius veniret ad xp̄m ex deuotiōe: qa Petrus memor fuit priſtinæ ambulationis ſup aquas quando ad xp̄m venerat: vt habef Matt. xiiij.cap. Domine ſi tu es: iube me ad te venire. v (Alij autem diſci.naui.ve.) quia non erāt ita feruentes: non audentes mare intrare. Et alia ratio eſt. x (Non enim longe erant à terra:) & ideo etiam cito venire poterant. y (Sed quaſi cubitis ducentis trahentes rete piſcīū. Vt ergo deſcen.in terram.) id eſt de naui ad littus. a (Viderunt prunas).i.carbones. b (Poſitas & piſcem ſuppoſitum & panem) non ſuper prunas ſed ibi paratum pro refectiōe eorum. vnde Chryſo. Iſta eñ omnia diuina virtute fuerunt de nouo formata ad maiorem diſcipulorum cōfirmationē in fide reſurrectionis xp̄i. c (Dixit eis Ieſus.) Nūc familiariter loquif tanquã diſcipulis. d (Afferte de piſcibus quos prēdidiſtis nunc.) vnde Chryſ. ne crederēt fantaſma eſſe quod videbant panem & piſcem iubet etiã de piſcibus captis afferri: vt etiam coquantur & comedantur. e (Aſcendit Simon Petrus,) vt Magiſtri iuſſionem impleret. f (Et traxit.) etiam alijs adiuuātibus. g (Rete in terrã ple. magnis piſcibus, cētum quinquaginta tribus.) Et ſecundùm aliquos apoſtoli cœperunt ibi ex omni genere piſcium: quia ſecundùm Iſid. omnium piſcium qui in aqua natant.cliij. genera philoſophi enūtiant. h (Et cum tāti eſſent.) numero & quantitate, quia multi & magni.
i (Non eſt ſciſſum rete. Dixit eis Ieſus veni.& prande.) Ly. hic notat Dei benignitas: qa inuitat eos dulciter ad comedendū ſecum: qa cum eis tunc comedit ad declarandū ſuæ reſurrectionis veritatē. Vnde Lu.vlt. Cum manducaſſet, inquit, corã eis ſumens reliqas dedit eis. k (Et nemo audebat diſcūbentiū interro. eum. tu qs es.) & ꝓpter cognitionis certitudinē quam de ipſo habebāt. l (Sciētes qa dñs eſt.) & ió fruſtra feciſſent de hoc q̄ōnē. m (Et venit Ieſus.) i.acceſſit ad mēſam. n (Et accet vt panē.) quē de nouo ſua omnipotenti virtute pcreauerat.
o (Et dabat eis & piſcem ſimiliter.) eo mō di uidebat eis & diſtribuebat, ſicut añ paſſionē ad declarādū ſuã reſurrectionē. Dicūt eñ aliq doctores & ſatis ꝓbabiliter qđ ſic diuidebat cibaria ſola manu ſicut alius cū cultello: & in hoc diſcipuli cognouerūt eum. p (Hoc iã tertio manifeſtatus eſt Ieſus diſci. ſuis cū reſurrexiſſet à mortuis.) certū eſt ꝙ iã pluries manifeſtauerat ſeipm, cū in ipſa die reſurrectiōis qnquies apparuit ergo iſta apparitio dr̄ tertia nō in numero apparitionū, ſed in ordine dierū: vt primo dicif manifeſtat⁹ in die reſurrectionis: ſcđo in octaua paſchę: & tertio hic. Vnde circa p̄ſens euāgeliū vbi dicif. Manifeſtauit ſe iterū Ieſus diſcipulis ſuis ad mare galileę Chry. dicit qđ euangeliſta noīat hic locū vbi hæc manifeſtatio eſt facta: qa illuc et apoſtoli iuerūt: in quo oſtēdif qđ iã magnã partē timoris eorū xp̄s abſtulerat, vt auderēt manifeſte exire de domo: nō eñ vltra in domo recluſi erāt. Vnde hic quęrif: cur iam & nō prius iuerūt piſcari? R̄ndeo ſcđm Aug. qđ iam magiſtro recedēte nō habebāt vnde viuerēt quã penuriã etiã xp̄s inducit, vt in piſcatione eū cognoſcerēt. Secundo quęrif cur Petrus ad piſcationem redijt quam ſemel reliquit? R̄ndet Gregorius qa licita ars erat nutriendi ſe per artem piſcandi igitur &c. Sanctus Matthęus ad teloneū nō vltra recedit: qa fit vix ſine pc̄ō. Quæritur tertio: vnde receperant nauim & retia quæ reſignauerūt? Reſpōdet Chryſ. mutuauerūt à propinquis. Quarto quęrif cur nihil potuerūt capere? Reſpōdef quòd Deus ita diſpoſuit, vt per miraculū doceret eos Chriſtum agnoſcere. Chriſti manifeſtatio.

¶ Quæſtio.vj.

Circa Euāgeliū feriæ.iiij.poſt paſcha orif q̄ō. vtrū xp̄s poſt reſurrectionē verè comedit incorporādo ſibi cibū? Arguif quòd ſic ſi nō fuit vera comeſtio, nō vr̄ argumētū ſufficiēs oſtēſiuū veritatis humanæ naturæ: qđ eſt falſum igif. in oppoſitū Damaſcenus in.iij.lib. dixit: quòd xp̄s & ſi guſtauit cibum poſt reſurrectionē: ſed nō lege naturæ: ſed diſpenſationis modo veritatē credere faciēs reſurrectionis: qa hæc eadē caro paſſa eſt quæ & reſurrexit. Igif ad q̄ō. r̄ndendū eſt ſecundùm Albe. ſuper Lucã ſcđm Amb. & ſcđm magiſtrū Io.de tur.cremata in.q. ſuper euāgelijs qđ duplex eſt māducatio: & vtraque veritatis naturæ eſt demōſtratiua. Vna quidē indigētiæ, quæ cibū ſumptū ſibi incorporat & ex eo accipit confortationē & eſt animalis corporis: & loquēdo de iſta comeſtione dicēdum eſt quòd xp̄s nō comedit cibū ſibi incorporando. Alia eſt pure poteſtatis & nulli⁹ infirmitatis demōſtratiua: & eſt qñ qs cibū ſumit, ſed dirigēdo eū ſibi nō incorporat: ſed ptās

naturæ cõſumit & in priſtinam conuertit mate tiam: ſicut radius cõſumit aquã: & hac poteſtate Chriſtus manducauit poſt reſurrectionem.

Feria.v.poſt paſcha.ſcd̃m Io.xx.c.

IN illo tpe.[a] Maria ſtabat [b] ad monumentum foris plorans:[c] dũ ergo fleret,[d] inclinauit ſe,& ꝓſpexit in monumẽtum,[e] & vidit duos angelos [f] in albis ſedẽtes,[g] vnũ ad caput,& vnũ ad pedes,vbi poſitũ fuerat corpus Ieſu.[h] Dicũt ei illi. Mulier qd ploras? [i] Dicit eis. Quia tulerũt dñm meũ, † & neſcio vbi poſuerũt eũ.[k] Hæc cũ dixiſſet cõuerſa eſt retrorſum. Et vidit Ieſum ſtantẽ:[l] & nõ ſciebat, qa Ieſus eſt. [m] Dixit ei Ieſus. Mulier quid ploras? Quẽ quæris?[n] Illa exiſtimãs quia hortulanus eſſet,[o] dixit ei. Domine ſi tu ſuſtuliſti eum [p] dicito mihi, vbi poſuiſti eum: & ego eũ tollam.[q] Dixit ei Ieſus. Maria.[r] Conuerſa illa,[s] dixit ei. Rabboni: quod dicitur magiſter.[t] Dixit ei Ieſus. Noli me tangere.[v] Nondum enim aſcendi ad patrem meum.[x] Vade autem ad fratres meos,[y] & dic illis. Aſcendo[z] ad patrem meũ,[a] & patrem veſtrũ:[b] Deum meũ,& Deum veſtrũ. [c] Venit Maria magdalenæ annunciãs diſcipulis quia vidi dominum: & hæc dixit mihi.

† Tulerunt dñm meũ. maria magdalena poſt ſui cõuerſioné charitate ferués die reſurrectionis ſtabat ad monumétum plorans & corde gemés cui angéli dicũt dñm reſurrexiſſe: quęreto conuerſa dñm vidit in ortulani ſpecie: q̃ cũ eũ cognouiſſet tangere voluit: ſed dñs nõ permiſit, oñdés qđ peccatores q̃uis ſint pœnitẽtes: niſi ſacratires ſacras tãgere non debét decõ ſe.diſ.j c. j. ſancta ſede ap̃lica ſtatutũ é vt ſacra vaſa nõ ab alijs niſi ab hoib⁹ dño dedicatis & laciatis cõtractẽtur.&.c.veſtiméta eccleſiæ.

Poſtilla.

IN illo tpe. Maria ſtabat ad monumẽtũ &c.) Poſtq̃ in præcedẽti.c. Io.euãg. ſcripſit Chriſti crucifixioné & mortẽ: in hoc.c.deſcribit ei⁹ reſurrectioné: & diuidiẽ iſtud c.in duas partes: qa primo deſcribiẽ manifeſtatio huius reſurrectiõis facta mulierib⁹ deuotis. Scd̃o eiuſdé manifeſtatio facta apoſtolis.ſ.in fine eius ca.ſed iſta pars nõ ponitur in euãgelio. Prima pars diuidiẽ ſcd̃m quòd mulieres gradatim ꝑuenerũt ad cognoſcẽdũ hãc reſurrectioné. Nã primo euãg.oñdit qualiter eũ cognouerunt per ſepulchri euacuationé & ſcd̃o per angelicã viſioné. Euãgelium autẽ p̃ſens ſolũ cõtinet iſtã ſecundam parté. Nã prima pars poniẽ in principio huius ca.qđ nõ eſt de p̃ſenti euãgelio. Dicit igiẽ. a (Maria ſtabat &c.) Poſtquã Petrus & Ioã.qui venerãt ad ſepulchrum & ipſum repererãt vacuum corpore Chriſti abierunt ad alios diſcipulos. Maria aũt nõ abijt cũ eis: ſed ſtabat ex feruore & cõſtantia: & qa nõ imminebat ſibi tñ periculum, quia erat mulier ſicut apoſtolis prædictis q erãt viri. b (Ad monumẽtum foris plorans.) licet eñ intraſſet clauſurã orti in quo erat domuncula ſepulchri exciſa in rupe: tñ illã domũculã non intrauit. Verũtñ qa illa orti clauſura tota aliqñ ſepulchrum nominaẽ: inde eſt quòd Maria aliquando dicitur intraſſe monumentum: vt habeẽ Mat.& Lu.vl. Similiter aliqñ foras legitur ſtetiſſe, qđ eſt idé vt patet ex p̃dictis. c (Dum ergo fleret.) ꝓpter abſentiam corporis Chriſti. d (Inclinauit ſe & proſpexit in monumentum.) qa ſcd̃m Grego. vis amoris intẽtioné multiplicat inquiſitiõis. Et ideo non ſufficiebat ſibi ſemel reſpexiſſe. Propterea licet vidiſſet abeſſe corpus Chriſti tñ volebat adhuc videre ſi aliquod eius veſtigium poſſet recipere. e (Et vidit duos angelos) ex feruore eñ deuotiõis illã viſionem meruerat. f (In albis ſedentes.) Ad deſignandum dñicæ reſurrectiõis gaudium. Apparitiones eñ angelicæ ſunt ad inſtructioné hominum & ſolent apparere per illum modum qui cõpetit rei de qua debẽt inſtruere. Candor autem veſtis ſplendorem denuntiat ſolẽnitatis. Et ideo in albis veſtibus apparuerunt ad denotandum gaudium dñicæ reſurrectiõis. g (Vnum ad caput & vnum ad pedes vbi poſitum fuerat corpus Ieſu.) Tum ad ſolẽnius denuntiãdum ꝑ duos q̃ ꝑ vnũ. Tum ꝓpter reuerentiã loci conſecrati ex tactu corpis dominici. h (Dicunt ei illi. Mulier qd ploras.) q.d. nõ habes cãm iuſtã flẽdi, ſed magis gaudẽdi ex reſurrectiõe Chriſti. i (Dicit eis. qa tulerunt dñm meum.) de monumẽto Timebat eñ ne Iudæi corp⁹ Chriſti aſportaſſent. vt ei ignominiã facerẽt. k (Hæc cum dixiſſet & c.) Hic oñdiẽ dñica apparitio facta Mariæ in hoc cum dẽ. (Hæc cum dixiſſet. Cõuerſa eſt retrorſum, & vidit Ieſum ſtantẽ&c.) Sed ſolet hic quęri quare cõuertit ſe retrorſum cũ angelos ſibi loquẽtes cognouit eẽ bonos vel ſaltẽ æſtimauit valẽtes viros. Et iõ vẽ quòd magis debuiſſet vertere facié ad ipſos. Dicẽdum qđ illi angeli ſedebãt ſupra ſepulchrum Chriſti, & vidit alios aſſurgẽtes ꝓpter reuerẽtiã Chriſti apparẽtis extra ſepulchrũ & iõ illa cõuertit ſe retrorſum ad vidẽdum, cui tantã reuerẽtiã faciebãt. l (Et nõ ſciebat qa Ieſus eſſet.) ipſa eñ nõdũ habebat fidem reſurrectiõis Chriſti: vt patet ex ſupradictis: & iõ talis apparuit in corpe qualis erat apđ eã in mẽte. In piãte eñ hois habẽtis corp⁹ glorioſum eſt ſic apparere, qđ cognoſcaẽ vel nõ cognoſcaẽ qa illud eſt oĩno ſubiectũ animæ. Et eodé modo facta eſt apparitio duob⁹ diſcipulis eũtib⁹ in Emaus: vt hẽ Luc.vlt. m (Dicit ei Ieſus. Mulier qd ploras.) nõ petit quaſi ignorãs, ſed vt ex eius rñſione cõuenientius eã inſtruat. n (Illa exiſtimãs qa hortulanus eſſet.) Sciebat eñ quòd milites de ſepulchro fugerãt: & ideo neminé credebat adueniſſe niſi illum cui incumbebat cura horti ſeruãdi in quo erat monumentum. o (Dicit ei. Dñe ſi

Apparitio facta Magdalenæ.

Fides ẽ vir tus qua cre dunt q̃ nõ videtur:ali qñ capiť ꝓ illo qđ cre- diť,aliqñ ꝓ illo qđ non crediť.ma- giſ ſentẽ.in iij.

tu ſuſtuliſti eum.)nõ dicit ſi tu ſuſtuliſti Ieſum crucifixum loquẽdo determinate:ſed eũ in gña li q mod⁹eſt ſeruẽter amãtium.ſ.exiſtimare qđ oẽs cogitẽt de eo qđ hñt cordi. p (Dicito mihi vbi poſuiſti eum:& ego eum tollã.) Ex virtute eñ amoris credebat ſe poſſe portare tñ corpus etiã mortuum:qa ſeruẽter amãti nihil vř d.ffi- cile. q (Dicit ei Ieſus. Maria) vocat eã ꝓprio noĩe,vt eã magis intentã faciat:& tunc talẽ ſe ei exhibet vt cognoſcať. r (Cõuerſa illa) .ſ.ocu- lis mẽtis ſicut & oculis corpis. s (Dicit ei rab boni.) Sic eñ cõſueuerat eum appellare añ paſ- ſionẽ,qa doctores apud Iudæos vocanť magi- ſtri. t (Dicit ei Ieſus. Noli me tãgere.) Illa eñ ex deuotiõe voluit ſtatim oſculari pedes ei⁹.ſed ꝓhibita eſt ſcđm Aug.qa erat indigna ꝓpter ſi dei defectum:iõ ſubdiť. v (Nõdum eñ aſcẽ- di ad patrẽ meum).i.in corde tuo nõ credis me peruiſſe ad ęqualitatẽ pr̃is. Aliter exponiť ſcđm Chry.& meli⁹,vt vř.

Duplex ex poſitio.

Ad cui⁹ intellectum ſcien- dum quòd apparuit Mariæ in cõſimili corpe ſe cundùm apparẽtiã qua ſe habebat añ paſſionẽ, & nõ in illa claritate q̃ eſt ꝓprietas corpis glo- rioſi. Et iõ Maria credebat eum reſurrexiſſe ad vitã cõem cum diſcipulis ducẽdã ſicut añ:iõ vo lebat eum familiariter tãgere ſicut prius. Hanc autẽ opinionẽ voluit ab ea dñs remouere ei di. n (Noli me tangere.)q.d. Nõ credas me inter vos habitaturum ſicut prius. Et hoc eſt qđ ſub- diť. Nõdum eñ aſcẽdi ad patrẽ meum & patrẽ vřm. Eſt eñ aſſignatio cauſæ, quare apparebat in ſimili corpore ſicut & añ paſſionem & nõ in claritate corporis glorioſi:qđ fuit ad ꝓbandum veritatẽ dñicæ reſurrectiõis inquãtum ſic appa ruit diſcipulis per dies quadraginta, inſtruens eos de regno Dei añ ſuã aſcenſionem: ꝓpter qđ ſequiť. x (Vade autẽ ad fratres meos).i. apo- ſtolos quos vocat fratres ꝓpter ſimilitudinem naturæ humanæ & ſpãlitatẽ amicitiæ ad ipſos. y (Et dic eis. Aſcendo).i.aſcenda. z (Ad pa trẽ meum.)ꝑ naturam. a (Et patrẽ veſtrum.) per adoptionis gratiam. b (Deum meum.)in- quantum ſum hõ:ſic eñ loquebať in ꝓpoſito: vt patet ex hoc qđ immediate vocauerat apoſto los fratres ꝓpter ſimilitudinẽ naturæ:& ſpecia litatẽ amicitiæ ad ipſos. Et eodẽ mõ loquiť cum dicit.(Aſcendo ad patrẽ meum.) quia aſcẽdere nõ cõpetit ei ſcđm diuinã naturã quæ eſt altiſſi ma. Per hoc igiť quòd Chriſtus hic ſuã aſcenſio nẽ denũciat apoſtolis per mariã inſinuat quòd eis ante aſcenſionem illã apparebat ad eorum inſtructionẽ ſicut expreſſius dicunt alij euãge- liſtæ. c (Venit maria magdalenę &c.)& eſt de ſe patens litera vſque in finem huius euangelij.

¶Quæſtio.vij.

Circa Euangelium feriæ . vij . poſt paſcha oriť qõ. Vtrum fuerit cõueniẽs chri- ſtum argumentis reſurrectionẽ ꝓbare? Arg.qđ non.ait Ambro.tolle argumenta vbi fides quæ- ritur:ſed de reſurrectione quæriť fides:ergo ar- gumenta ad reſurrectionem ꝓbãdam fieri nõ debuerunt. In oppoſitũ habeť Act j.cum appa- ruit diſcipulis Ieſus per dies.xl.in multis argu- mẽtis,loquẽs de regno Dei. Ad argumentũ di- citur quòd Ambro.loquiť de argumentis ſcđm rationẽ humanã ꝓcedẽtibus,quæ inualida ſunt ad ea quæ ſunt fidei rñdenda. Ad qõnẽ rñdẽdũ eſt ſcđm Ioan.de tur.cre.vbi ſupra quòd argu mentum dicitur dupliciter vno modo vt etiam quæcunque ratio rei dubię faciens fidem diciť, ſic dicendum etiam quòd Chriſtus non ꝓbuit ſe diſcipulis ſuis per argumenta. Patet conclu- ſio.quia talis probatio argumentatiua procedit ex aliquibus principijs : quæ ſi non eſſent nota diſcipulis, nihil per ea eis manifeſtaretur : quia ex ignotis non poteſt aliquid fieri notum:ſi au- tem eſſent eis nota non tranſcenderent rationẽ humanam:& ideo non eſſent alicuius efficaciæ ad fidem reſurrectionis oſtendendam,quæ ra- tionem humanam excedit. Aliter diciť argumẽ tum aliquod ſignum ſenſibile quod inducitur ad alicuius veritatis manifeſtationem:& ſic di- cendum eſt quòd Chriſtus ſuam reſurrectionẽ argumentis declarauit inquantum per euiden- tiſſima ſigna ſe verè reſurrexiſſe oſtendit : pri- mum ſignum fuit autoritas verę ſcripturæ:ſe- cundum ſignum fuit verbum angeli qui menti- ri non poteſt,qui dixit,ſurrexit non eſt hic:ter- tium ſignum fuit quia comedit:quartum ſignũ fuit quia locutus eſt:quintum ſignum fuit quia ſe palpabilem præbuit:ſextum ſignum fuit:qa ianuis clauſis intrauit : ſeptimum ſignum fuit quia proprias cicatrices monſtrauit.

Feria. vj. in hebdo. paſ. ſecundùm Matth.vlt.cap.

IN illo tempore.[a] Vndecim diſcipuli[b] abierunt in galilęam,[c] in montem vbi conſtituerat illis Ieſus.[d] †Et videntes eũ adorauerunt:[e] quidam autem dubitauerunt.[f] Et accedẽs Ieſus locutus eſt eis,[g] dicens. Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra[h]: euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & ſpiritusſancti,[i] docentes eos[k] ſeruare omnia quæcunque mandaui vobis.[l] Et ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus,[m] vſque ad conſummationem ſęculi.

† Et videntes eũ adorauerũt:bñ apoſtoli Ieſum ſaluatorẽ reſurrexiſſe à mortuis pia deuotiõe adorauerũt tãquã Deum & hominẽ glorioſum: quia Chriſto inquantũ Deus & homo adoratio debetur & merito adorandus erat: q̃ ił nouoniorẽ vicerat. Vnde ꝓo. xvj. Adorate eum oẽs angeli ei⁹: audiuit & lętata eſt ſyõ.

Poſtilla.

IN illo tpe, Vndecim diſcipuli abierũt &c.) In hoc euãg poniť reſurrectiõis xp̃i iã manifeſte diuulgatio:& prio quãtũ ad xp̃i diſc. Scđo q̃ntũ ad oẽs ppl̃os ibi. Eũtes ergo &c. In pr̃ia ergo pte dicit. a (Vndecim diſci.) vndecĩ dicit qa iudas erat mortu⁹,vt pȝ ex prę

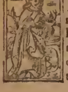
cedentibus. b (Abierūt in galilæā.) ſecundūm mādatū chriſti & angeli. c (In monté vbi cōſtituerat illis Ieſus).ſ. Thabor, in quo & transfiguratus fuit corā Iaco. Pet. & Ioā. vt habetur Mat. xviij. c. Ibi eñ paucis oſtendebat gloriam ſuæ reſurrectionis. Et ideo ibi reſurrectioné cōpletā manifeſtauit omnibus diſcipulis ſuis. vnde probabiliter creditur, quòd illa manifeſtatio fuit de qua ſcribit Apo. j. ad Corin. xv. Deinde viſus eſt plusq̄ quingétis fratribus ſimul: hic tamen nō exprimuntur niſi vndecim diſcipuli q̄ erant principales Chriſti diſcipuli. Prius tamen viſus eſt ſepties pſonis ſpecialibus. Primo Mariæ magdalenæ manéti iuxta ſepulchrū alijs recedentib⁹: vt dicit̄ Io. xx. & Mar. xvj. Secundo ipſi Mariæ magdalenæ cū alijs mulieribus à ſepulchro reuerténtibus, quia poſtq̄ viderat Chriſtū ſecuta eſt alias & inuenit eas ī itinere: & tūc apparuit eis chriſt⁹. Tertio petro ſecundūm q͛d habetur Luc. vl. licet non habeatur expreſſe ex euāgelio quando facta eſt iſta apparitio, probabile tamé eſt hoc fuiſſe quando ipſe & Ioannes cucurrerūt ad monumentū, & non inuento corpore Chriſti abijt petrus mirans ſecū quod factū fuerat, vt dicitur Lu. vl. Et ideo dum eſſet in tali admiratióe ſolitarius creditur Chriſtus ſibi apparuiſſe. Quarto apparuit duobus diſcipulis euntibus in Emaus: vt hr̄ Luc. vlti. Quinto apparuit decem Apoſtolis abſente Tho. vt habet̄ Io. xx. Et iſtę quinque apparitióes factę ſunt ipſa die reſurrectióis: vt patet euāgelia intuéti. Sexto apparuit vndecim apoſtolis exiſtéte ibi thoma: vt habet̄ Io. xx. & fuit octaua die poſt reſurrectioné, vt habetur ibidem. Septimo apparuit Petro & ſocijs ſuis ad mare tyberiadis. vt habet̄ Io. vl. Et octauo in monte thabôr vt hic dicitur apparuit Apoſtolis & multis alijs. Et iterū hic apparuit diſcipulis in die aſcéſionis ſemel in hieruſalem ipſis conueſcentibus, & ſemel in mōte oliueti hora ſuæ aſcenſióis: vt habet̄ Mar. vlt. & Lu. vl. & etiam Act j. ſequitur. d (Et vidétes eū adorauerunt.) adoratione latriæ. e (Quidam auté dubitauerūt.) Ex quo patet quòd ibi erāt alij quā apoſtoli qui iam erāt certificati de eius reſurrectione. Etiā Thomas qui inter alios fuit magis incredulus. Et hęc patét ex præcedé tibus. f (Et accedés Ie. locutus eſt eis.) ſcilicet ad certificandum eos qui de ſua reſurrectióe dubitabāt. g (Dicens, data eſt mihi omnis poteſtas &c.) quia licet Chriſt⁹ quātum ad diuinitatem ab æterno haberet hāc poteſtaté & inquantum homo ab inſtanti ſuæ conceptióis haberet poteſtaté in cœlo & in terra autoritatiue tamen & executiue nō habuit ante reſurrectionem ſuá ſed voluit eſſe paſsibilitati ſubiectus ꝓpter noſtram redemptioné. h (Eūtes ergo.) Hic ponitur diuulgatio dominicæ reſurrectionis quantum ad omnes populos, quæ facta eſt ꝑ prædicationem Apoſtolorū per vniuerſum orbé. Et hoc eſt q͛d dicit̄. i (Docete oés gentes).ſ. k (Seruare omnia quecūque mādaui vobis.) videlicet

Apparitiones Chriſti poſt ei⁹ reſurrectionē & tps illarū: dicendū ē eñ q͛d primo apparuit mri ei⁹ rōne doloris, rōne teſtificationis, ratione delectationis, barlette in ſermone de reſurrectióe chriſti.

ſacraméta à xp̄o inſtituta & alia ad fidé catholicā pertinétia. l (Et ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus.) Et hoc dupliciter. Vno modo aſsiſtendo eis in operibus miraculoſis ad cōfirmationem doctrinæ: alio modo exiſtendo in ſacramento euchariſtiæ vbi eſt totus Chriſtus, vt patet ex ſcriptis ſuper iſta materia. m (Vſque ad conſum. ſæcu.) Ex quo patet quòd fides catholica non deficiet vſque ad finem mundi quātumcūque tribulationibus agitetur. Aduertendum etiam quòd licet Deus non aſsiſtat cōtinue doctoribus eccleſię per operationem miraculorum: quia non eſt neceſſe cum fides catholica ſit ſufficienter confirmata per miracula facta in primitiua eccleſia, tamen aliquando hoc modo aſsiſtit eccleſię, faciédo miracula aliqua ad conſolationem fidelium: aſsiſtit etiam eccleſiæ ſemper ipſam dirigendo per occultos inſtinctus ſpiritusſancti, vt ſic non deficiat fides tua. ¶Quæſtio. viij.

Circa Euangelium ferię. vj. poſt paſcha oritur quæſtio. Vtrum argumenta quæ Chriſtus induxit ſufficienter manifeſtauerunt reſurrectionis eius veritatem? Arguitur quòd non. Inter dotes corporis glorificati pręcipua videtur eſſe claritas. gloriam tamen in reſurrectione nullo argumento oſtendit: ergo inſufficientia fuerunt illa argumenta ad manifeſtandum qualitatem reſurrectionis Chriſti. Igitur. In oppoſitum quia Chriſtus cum ſit ſapiens & ſuauiter & conuenienter diſponit omnia, vt habetur Sap. viij Ad argumentum dicitur de negando conſequentiā, & ratio eſt quia dicit Auguſti. ad Oroſium. glorificata carne Deus reſurrexit, ſed noluit in ea diſcipulis apparere: quia non poſſent oculis talem claritatem perſpicere. Ad. q. reſpondeo quòd argumenta quæ Chriſt⁹ induxit ſufficienter manifeſtant reſurrectionis eius veritatem, & ipſam reſurrectionem eſſe glorioſam: fuit eñ vera reſurrectio oſtéſa dupliciter. Primo modo ex parte corporis quod palpabile oſtédit q͛ viſibile demōſtrauit: & per hoc oſtédit eſſe corp⁹ humanū: & idé corpus eſſe in numero mōſtrauit ꝓbédo diſcipulis vulnerū cicatrices, & illud corp⁹ eſſe glorificatū ꝓbuit, q̄a intrauit ianuis clauſis. Secūdo ex parte animæ iterato corpori vnitæ: primo oſtendit per opus vitæ nutritiuæ: q̄a māducauit & bibit. Sc͠do per opera vitæ ſenſitiuæ: quia cum diſcipulis ad interrogata reſpondebat. Tertio per opera vitæ intellectiue: quia ſcripturas enucleabat.

Sabbato poſt paſcha. euā. Io. xx. c.

IN illo tēpore,[a] vna ſabbati[b] Maria Magdalenæ venit manè cùm adhuc tenebræ eſſent ad monumentum:[c] & vidit lapidem ſublatū à monumēto:[d] cucurrit ergo & venit

ad

† Tulerūt dn̄m. Maria magdalena nōdū credens tū charitate mota præ oib⁹ diſcipulis añ lucem ad monumētū ꝑuenit. Quia quē valde amabat ꝓuidere cupiebat: ſed xp̄m dn̄m reſurgere poſſe non bñ credebat tñ illū prȩponderat vt habetur Marc.vlti. apparuit primo Mariæ magdalenæ.

ad Simonē Petrū & alium diſcipulū quē diligebat Ieſus,[c] & dixit eis. Tulerūt dn̄m †de monumēto & neſcim⁹ vbi poſuerūt eū.[f] Exijt ergo petrus & ille alius diſcipulus, & venerūt ad monumētū.[g] Currebant aūt duo ſimul,[h] & ille ali⁹ diſcipul⁹ prȩcucurrit citius petro, & venit prim⁹ ad monumētū.[i] & cū ſe inclinaſſet,[k] vidit lintheamina poſita,[l] nō tñ introiuit.[m] Venit ergo ſimō petr⁹ ſequēs eū & introiuit in monumētū. Et vidit lintheamina poſita.[n] & ſudariū quod fuerat ſup caput ei⁹, nō cū lintheaminib⁹ poſitū,[o] ſed ſeparatim inuolutū,[p] in vnū locū. Túc ergo introiuit & ille diſcipulus qui venerat prius ad monumētū,[q] & vidit, & credidit.[r] nondum eñ́ ſciebāt ſcripturam: q̄a oportebat eū à mortuis reſurgere.[s] Abierūt ergo iterū diſcipuli[t] ad ſemetipſos.

Poſtilla.

IN illo tempe. Vna ſabbati Maria magdaleuȩ &c. Titulus huius euāgelij vna cū diuiſione poſitus eſt in principio euágelij immediate prȩcedenti: ná hoc euagelii ponitur in principio hui⁹ cap. dicit ergo. a (Vna ſabbati).i. Prima die poſt ſabbatū: ſic eñ́ apud iudȩos noīanr̄ dies hebdomadȩ: q̄a ſabbatū ſic nominar̄ abſolute ꝓpter reuerentiā illi⁹ diei: & ab illa denominanr̄ alij dies, ita quòd ſequēs dicar̄ immediate prima ſabbati, & alia ſc̄da ſabbati & ſic cōſequéter. Et ꝓpter hoc Mat. & Marc. vocāt dn̄icā reſurrectiōis primá dié ſabbati. Ioā. aurē vnā ſabbati, q̄a hoc nomen vnū ſrequéter accipir̄ ꝑ primo. Et hoc patet Ge.j.c. Factū eſt veſpere, & mane dies vnus.i. primus. Vn̄ & conſequéter dr̄, factū eſt veſpere, & mane dies ſc̄ds & poſtea tertius: & ſic cōſequéter. b (Maria magdalenæ venit mane cū adhuc tenebræ eſſent ad monumētū).i. añq̄ eēt clara dies: dimiſit tñ dié ſabbati trāſire: q̄a non erat licitū aliq̄d operari illa die. Sciendu eriā quòd cū ea fuerūt aliæ duæ mulieres: ſc̄dm quòd dicūr alij euágeliſtæ: ſed Ioā iſtā ſolá exprimit, quia erat alijs ferueutior & principalior. c (Et vidit lapidé ſubla. à monu.) Angelus eñ́ dn̄i eum amouerat, nō ad hoc, vt Chriſt⁹ de ſepulchro ſurgeret, q̄a clauſo ſepulchro ſurrexit & exijt, ſicut clauſo vtero virginis natus eſt. Hoc tñ fuit aliter, q̄a in reſurrectiōe habuit corp⁹ glorioſum cui nó reſiſtit aliq̄d. Sed exitus de vtero virginis fuit miraculoſus. Remouit igir̄ lapidé angelus ſolū ad manifeſtandū Chriſti reſurrectioné iam cōpletam. b (Cucurrit &c.) Hic deſcribit̄ rei viſæ denunciatio, cū dr̄. Cucurrit ergo ad Simoné Petrū & alium diſ. quē di. Ieſus. ſ. Ioauné. Iſti eñ́ præ cȩteris Chriſtū amabát & inuicé ſe tenebāt, ſicut familiares: alij autem ſicut diſperſi fugerāt, ꝓpter q̄d in pluribus locis legunr̄ iſti duo apoſtoli ſimul cōbinari: vt dr̄ Ioā. xviij. c. in ſequendo Chriſtū captū. & Act. iij. ſimul aſcédendo in téplū. & viij. ſimul miſſi ſunt ad Samaritanos vt darét eis ſpm̄ ſctm̄. e (Et dixit eis, tulerūt do. me. de monu. &c.) Timebāt eñ́ ne Iudȩi corp⁹ Chriſti aſportaſſent, vt ei ignominiam facerét. f (Exijt ergo Petr⁹ &c.) Hic ponir̄ rei enūtiatæ inq̄ſitio, cū dr̄. Exijt ergo Petr⁹ & ille alius diſcipul⁹ & venerūt ad monumētū, vt viderét factū. Modus aūt veniédi oñdir̄ cū dr̄. g (Currebār autem duo ſimul.) ex deſiderio videndi. h (Et ille ali⁹ diſcipul⁹ ꝓcucurrit citi⁹ Petro).i. venit primus ad monū q̄a erat iunior & agilior. i (Et cū ſe inclinaſſet. Ad videndū per oſtiū illius ædificij, intra q̄d corp⁹ Chriſti erat ſepultū: q̄a ſepulchrū erat ſc̄dm̄ ad inſtar cuiuſdam domūculæ lapideæ, intra quā erat ſepulchrū Chriſti poſitū. Et iō erat quoddā oſtiolū, ꝑ q̄d erat ingreſſus ad illū locū. Sic eñ́ fiebant ſepulchra iudæorū antiquit⁹: & maxime magnarū ꝑſonarū, vt eorū filij poſſent ibi ſepeliri. ꝓpter hȩc dr̄ frequenter. iij. & iiij. Regū de regib⁹ Iuda. Sepult⁹ eſt in ſepulchro dauid &c. k (Vidit lintheamina poſita.) i. diſpoſita & plicata ad oñdēdum quòd corp⁹ nó fuerat ſublatū: quia ſimul fuiſſent lintheamina aſportata & maxime quæ erār fortiter adhȩrétia corpori ꝓpter vnctioné. Et ideo ꝓpter hoc apparebat quòd Chriſt⁹ verè ſurrexerat. l (Nō tñ introiuit.) ꝓpter petri reuerétiá quē expectauit: q̄a erat ſenior ipſo: & inter apoſtolos principalior. m (Venit ergo &c.) & patet lr̄a vſq; ibi. n (Et ſudariū q̄d fuerat ſup caput ei⁹ nó cū linth. poſitū.) ſ. cōfuſe & indiſtincte. o (Sed ſepara. inuo.) i. bñ plicatū. p (In vnū locū.) hoc factū eſt ad oñdendū reſurrectioné factā: ſequit̄. q (Et vi. & cred.) hoc exponir̄ dupliciter: vno mō ſic, vidit. ſ. ea quæ dicta ſunt à Maria & credidit eſſe verum, ſcilicet quòd corpus Chriſti eſſet ſublatum de monuméto, & quòd nó cogitauerunt de Chriſti reſurrectiōe: & iō ſubdir̄. r (Nō eñ́ ſcie. ſcri. q̄a opor. eum à mor. reſur.) Alio modo exponitur ſic. vidit. ſ. lintheamina & ſudarium ſic diſpoſita & plicata, vt dictū eſt, & credidit reſurrectioné Chriſti factam: & ſubdir̄ cauſa quare añ non credebant cum dr̄. (Nōdū eñ́ ſciebāt ſcri. &c.) Et ideo nó ex ſcrip. ſed ex ſignis viſis credebāt reſurrectioné Chriſti iá factam. s (Abie. ergo &c.) hic oñdir̄ qualiter Maria ꝑuenit angelicā viſioné, cū dr̄. Abie. ergo diſ. ſ. Petr⁹ & Ioá. nō audétes diu manere iuxta ſepulchrū ꝓpter metum Iudæorum. t (Ad ſemetipſos). i. ad locū vbi prius latitabant, & vnde ad ſepulchrum venerant.

Poſt reſurrectionem xp̄i corpus glorioſum ſu

it: ſed nó in clarificatione diſcipulis apparuit. augu. ad Oroſium.

Rei viſȩ denunciatio.

Rei enūtiatæ inquiſitio.

¶ Quæſtio x.

Circa Euāgeliū ſabbato poſt paſcha oritur q̄ō: vtrū fuerit conueniés Chriſtū cū

cicatricib⁹ reſurgere? Arguit̃ qđ nõ: corp⁹ Chriſti integrum reſurrexit: ſed aperturæ vulnerum cõtrariant̃ integritati corpis: qa p eas diſcontinuat corp⁹: ergo incõueniẽs fuit cũ illis reſurgere. in oppiũ Chriſt⁹ nihil incõueniẽter egit: ſed Chriſt⁹ reſurrexit cum cicatricib⁹. igit̃ ad argũ dr̃ quòd illa apertura vulnerũ quáuis ſit cũ quadã ſolutiõe cõtinuitatis, totũ tñ hoc recõpenſat̃ p maiorẽ decorẽ gloriæ, vt corp⁹ nõ ſit mi9⁹ integrũ ſed magis pfectum. Ad. q. rñdẽdum eſt ſecundùm mag. Io. de tur. cre. in. q. ſup euãgelijs quòd cõueniẽs fuit Chriſtum cum cicatricibus reſurgere ꝓpter quatuor: primo vt inſignia victoriæ oñderet. ſcđo vt corda diſcipulorũ p fidẽ reſurrectiõis cõfirmaret. Tertio, vt patri ꝓ nobis ſupplicãs quale gen⁹ tormẽti ꝓ homine ptulit ſemp oñderet. Quarto vt ſua morte redemptis quam miſericorditer ſint adiuti præpoſitis eiuſdẽ mortis indicijs inſinuaret: vt quàm iuſte damnantur impij in iudicio inſinuet oſtenſis cicatricibus quas pro illis accepit.

In octaua paſchæ. Ioannis. xx.

In illo tpe.[a] Cũ ſerò eſſet[b] die illo.[c] vna ſabbatorũ,[d] & fores eſſent clauſę, vbi erãt diſcipuli cõgregati, ꝓpter metum iudęorum:[e] venit Ieſus & ſtetit in medio eorum,[f] & dixit eis. Pax vobis:[g] & cum hoc dixiſſet, oſtẽdit eis † man⁹ et lat⁹.[h] Gauiſi ſunt ergo diſcipuli viſo dño.[i] Dxit ergo eis iterũ, pax vobis.[k] Sicut miſit me pater [l] et ego mitto vos.[m] Et cũ hæc dixiſſet inſufflauit, & dixit eis. Accipite ſpiritum ſanctum.[n] Quorum remiſeritis peccata remittũtur eis,[o] et quorũ retinueritis retẽta ſunt.[p] Thomas autem vnus ex duodecim qui dicitur didymus[q] non erat cum eis quãdo venit ieſus.[r] Dixerũt ergo ei alij diſcipuli.[s] Vidim⁹ dominũ.[t] Ille autem dixit eis. Niſi videro in manibus eius fixuram clauorum,[v] & mittam digitum meum in locũ clauorũ: & mittam manũ meã in latus eius, non credã.[x] Et poſt dies octo iterũ erant diſcipuli eius intus, & Thomas cũ eis.[y] venit ieſus ianuis clauſis[z] & ſtetit in medio[a], & dixit eis. Pax vobis.[b] Deinde dixit Thomę. Infer digitum tuũ huc.[c] & vide manus meas,[d] & affer[e] manũ tuã, & mitte in latus meum, & noli eſſe incredul⁹, ſed fidelis.[f] Rñdit Thomas, & dixit, dñs meus & de⁹ me⁹.[g] Dixit ei Ieſus. Quia vidiſti me Thoma,[h] credidiſti.[i] Beati qui nõ viderũt & crediderũt.[k] Multa qdem & alia ſigna fecit ieſus in conſpectu diſcipulorum ſuorum, quæ nõ ſunt ſcripta in libro hoc.[l] Hæc aũt ſcripta ſunt, vt credatis: qa Ieſus eſt fili⁹ dei,[m] & vt credẽtes,[n] vitã habeatis[o] in nomine eius.

† Oſtendit eis man⁹ & lat⁹. dñs Ieſus poſt reſurrectionẽ ſuã ſuis diſcipulis apparens i ſignũ verę reſurrectiõis oſtẽdit manus conclauatas & latus pforatũ: vt manifeſte his ſignis viſis eum viuere cognoſcerẽt & reſurrexiſſe crederẽt. Qñ non credebant. Iõ ſigna demõſtrauit: qa ſi verbo tñ dixiſſet fidẽ non habuiſſent. Vñ Luc. xxiiij. videte man⁹ meas & pedes: qa ego ipſe ſũ: palpate & videte &c.

Poſtilla.

In illo tpe. Cũ ſerò eſſet &c. Io. xx. Lu. xxiij. Hiſt. hui⁹ euang. facta eſt ipõ reſurrectiõis dñi die ꝓ prima pte ꝓ ſcđa autẽ parte in octaua paſchæ. Aũ initiũ illi⁹ euan. ſcribit ſan. Io. in eo. c. quòd Ieſus dixit Mariæ magdalenæ, vade ad frẽs meos & dic eis. Aſcẽdo ad patrẽ meũ & patrẽ vrm, deũ meũ & deum vrm. Venit Maria magdalenæ annũtians diſcipulis qa vidi dñm: & hæc dixit mihi. Tũc ſtatim ſequit̃ euãho. In quo tria inſinuat euangeliſta. Primo qđ ſit actũ thoma abſente. In principio ſcđo qđ ſit geſtũ thoma pſente: ibi. poſt dies octo. tertio qđ ſit credendum euãg. referẽte: ibi. Multa quidẽ.
a (Cũ ergo ſe. eſ.) Ly. in die diſcipuli erãt diſperſi ꝓpter metũ iudæorũ, ſed in ſero cõueniebãt ad locũ vnũ: & ideo tali hora Chriſt⁹ eis apparuit. b (Die illo). ſ. dominicæ reſurrectiõis. c (Vna ſabbatorũ. i. prima die poſt ſabbatũ. Sed quare Chriſt⁹ vſq; ad veſperã diſtulit. Rñ. ſcđm Chry. vt oẽs ſimul inueniret in domo & niſi ſero non inueniſſet eos ſimul cõgregatos. Itẽ in ſero ſolẽt hoĩes magis timere: & illa hora voluit eos cõſolari ſua apparitiõe. d (Et fores eſſent clauſæ vbi diſcipuli erãt cõgregati ꝓpter metũ Iudæ.) qđ ex diuina ordinatiõe factũ eſt, vt Ieſus intrãs ad diſcipulos ianuis clauſis, oñderet ſe hrẽ corpus glorificatũ. e (Venit Ieſus & ſtetit in medio eorum) vt patet Mat. xviij. Vbi duo vel tres cõgregati fuerint in noĩe meo, ibi ſum in medio eorũ. f (Et dixit eis. Pax vobis). q. d. nõ turbemini nec timeatis, ego ſum q pacẽ vobis pmiſi & pacẽ vobis prædicaui: & iõ ex auditu ſalutatiõis poteſtis me agnoſcere. g (Et cũ hoc dixiſſet, oñdit eis manus & latus.) vt nõ ſolũ auditu ſed etiã viſu certifi a ent.' h (Gauiſi ſunt ergo diſcipuli viſo dño.) l'hoĩ. Cõtriſtati fuerunt in ei⁹ morte, lętant̃ de reſurrectione: & ſic ſocij paſſionis fiunt participes conſolationis. i (Dixit ergo eis iterũ. Pax vobis). iterat oblatiõnẽ pacis, vt mõſtraret ꝓpter ſuum aduẽtum eſſe pacificata & q in cœlis & quæ in terra ſunt. k (Sicut miſit me pa.) ſ. ad veritatẽ fidei nunciãdã in iudæa. l (Et ego mit. vos) ad eandẽ pub. p vniuer. mund. In ſignum hui⁹ dixit eis in die aſcẽſiõis. Ite in mundum vniuerſum prædicate

Reſurrectionis xp̃i ꝓviſum certificatio.

euãgelium om̃i creaturæ, vñ p̄o. xviij. In oẽm terrã exiuit ſon⁹ eorũ. Et q̃a executio hu⁹ offi cij nõ põt cõueniẽter fieri ſine gr̃a ſpũſſanctĩ nõ ſequit. m (Et cum hoc dixiſſet inſufflauit & dixit eis. Accipite ſpm̃ſctm̃). Tho. oñdit p̄ hoc quòd ſicut flatus p̄cedebat de ore ipſi⁹ Ieſu chri ſti. ſic ſpiritus ſctũs q̃ dabat in flatu. p̄cedit ab ip ſo filio Ieſu Chriſto, ſicut p̄cedit à p̄re: q̃d eſt cõ tra Græcos qui negãt ſpm̃ſctm̃ p̄cedere à filio. n (Quorum remiſeritis pc̃tã remittunt eis.) i. quos ſolueritis, ſoluti ſunt. o (Et quorũ retinue ritis, retẽta ſunt.) i. quos ligaueritis, ligati ſunt: vt patet Mat. xvj. c. Quęcũq; ligaueritis ſup ter rã, erũt ligata & in cęlis, & q̃cũq; ſolueritis ſup terrã. erũt ſoluta & i cęlis. Gor. Iſta ptãs intelli gẽda eſt claue nõ errãte. Tũc aũt errat, qñ ſacer dos ſoluit illũ quẽ Deus non ſoluit: vel qñ ligat quẽ de⁹ nõ ligat. p (Tho. aũt vn⁹ ex duodecim: q̃ dr̃ dydimus.) i. dubi⁹. q (Nõ erat cum eis qñ venit Ieſus.) Ly. ipſe eñ inter alios diſcipulos vr̃ fuiſſe magis timid⁹, vt patet Io. xj. c. & iõ tar dius venit ad locũ vbi cõgregabañt diſcipuli. & iõ p̄pter tarditatẽ ſuã p̄riuat⁹ eſt illa viſiõe xp̃i: hoc aũt fctm̃ eſt ex diuina ordinatiõe: p̄pter no ſtrã cõfirmatiõẽ: vñ Gre. Dũ ille ad fidẽ palpã do reducit, mens omni dubitatiõe poſtpoſita in fide ſolidat. r (Dixerũt ergo ei alij diſ.) q̃a bo ni rumores cito nunciant. s (Vidim⁹ dñm.) ſic eñ eum añ paſsionẽ nominabãt. t (Ille aũt di xit eis. Niſi videro in manib⁹ eius fixurã clauo rũ.) ſ. vr̃ p̄bem viſu. v (Et mit. dig. in locũ cla. & mittã ma meã in la. eius.) vt p̄bem tactu. Iſti eñ ſunt duo ſenſus q̃ min⁹ p̄nt decipi. ſ. viſus & tact⁹. x (Et poſt dies octo iterum erãt diſcipuli eius intus & Tho. cum eis.) Ly. facto interuallo Chriſt⁹ apparebat diſcipulis, q̃a nõ cõuerſabat quotidie vel cõtinue cũ eis, vt oñderet ſe reſur rexiſſe ad vitã immortalẽ ab hominib⁹ hui⁹ mũ di ſeparatã. y (Venit Ieſus ianuis clauſis.) vt oñderet corp⁹ glorificatũ. z (Et ſtetit in med. eo.) vt poſſet ab omnib⁹ videri. a (Et dixit eis. Pax vobis.) q̃a ſic ſalutare cõſueuerat diſcipu los ſuos, & etiã ſic docuerat ſalutare alios homi nes: vt patet Mat. x. In q̃ñcũq; domũ intraueri tis primũ dicite. pax huic domui. b (Deinde dixit Thom̃. Infer dig. tuum huc) vt p̄bes p̄ ta ctum. c (Et vide ma. meas, vt p̄bes p̄ viſum. d (Et affer.) i. applica. e (Manum tuã, & mit. in lat⁹ meum: & noli eẽ incredul⁹ ſed fidelis.) q. d. p̄pter tuã dubitatiõẽ ſanãdã oñdo tibi vul nera mea: vñ Aug. in li. de tri. dicit q̃d Tho. pal pauit cicatrices xp̃i. f (Rñdit Tho. & dixit ei. Dñs me⁹ & deus me⁹.) Tho. Ecce pfecta fides q̃a cõfitet humanitatẽ & deitatẽ xp̃i: dñs q̃uãtũ ad humanitatẽ qua nos redemit, Deus quãtum ad deitatẽ qua nos creauit. g (Dixit Ieſus: q̃a vidiſti me.) hominẽ. h (Credidiſti. ſ. Deum.) Ly. Nã thomas aliud vidit, & aliud credidit, q̃a humanitatẽ vidit & deitatẽ q̃ in p̄nti videri nõ põt credidit. i (Beati q̃ nõ vi. & cre.) Ly. in hoc ſtat cõſolatio nr̃a q̃ Chriſtũ nõ vidim⁹, tñ credi mus Chriſtũ veraciter eẽ ſub ſpecie panis in ſa cramẽto. k (Multa q̃dẽ ſigna fecit Ieſus in cõ ſpectu diſ. ſuorũ, q̃ nõ ſunt ſcripta in lib. hoc) Ioã. verò euang. pauciora ſigna narrauit, quàm alij euãgeliſtæ: q̃a vltimo ſcripſit: & ſigna q̃ alij ſcripſerunt omiſit. l (Hęc aũtẽ ſcripta ſunt, vt credatis q̃a Ieſus eſt fili⁹ Dei.) ſ. naturalis in po tẽtia ſibi p̄ oĩa ęqualis: & p̄ cõſequẽs idẽ in diui nitate, q̃a natura diuina eſt indiuiſibilis. m (Et vt credẽtes.) q̃a Ieſus incarnat⁹, paſſus, mortu⁹, ſepult⁹, regreſſus ab inferis, cœlũ aſcẽdens ver⁹ eſt Dei fili⁹. n (Vitã habeatis.) ſ. æternã in qua clare videbit q̃d nũc credit. o (In nomine ei⁹.) i. p̄ fidẽ nominis ei⁹: q̃a dr̃ Act. iiij. Nec aliud eſt nomẽ ſub cœlo datũ hominib⁹, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Vñ circa p̄ns euãgelium vbi dr̃. Accipite ſpm̃ſctm̃, quorum remiſeritis pc̃tã & c. vr̃ quòd niſi ſacerdos habeat ſpm̃ſctm̃ non põt abſoluere: q̃a dicit primo accipite ſpm̃ſctm̃: & poſtea ſubditur, quorum remiſeritis peccata re mittunt eis. Rñdet quòd ſacerdos abſoluit ex officio: & nõ ex vitæ merito. Et ſic ſacerdos bo nus & mal⁹ in virtute ſpũſſancti remittit pc̃m̃: q̃a virtute characteris ordinis q̃ dat à ſpũſctõ q̃ opat in ſacris. Gl. (Quorum remi. pec.) i. quos dignos remiſsiõe iudicaueritis duab⁹ clauib⁹. ſ. ptãtis & diſcretiõis remittunt eis. i. tũc dñs ap probabit remiſsionẽ pc̃tõrũ: & quorũ nõ remiſe ritis. de⁹ nõ approbabit. Chry. ſicut rex princi pẽ mittẽs dat ei ptãtẽ mittere in carcerẽ & emit tere. Ex quo patet quòd ſacerdos eſt miniſter & inſtrumentum animarũ Dei. ¶ Quæſtio. x.

Circa Euangeliũ in octaua paſchæ oritur q. vtrũ fuit cõueniẽs q̃d xp̄s ſe palpãdũ diſcipulis exhibuerit? Ar. q̃d nõ: hoc ſolũ eſt pal pabile q̃d reſiſtit tactui, & cui tact⁹ reſiſtit, ſed corpi xp̃i nõ reſiſtebat aliud corp⁹ q̃a ianuis clau ſis intrauit. igit. In oppm̃. cõueniẽs fuit vt xp̄s ſuã reſurrectiõnẽ eſſe verã oñderet, ſed p̄ manua lẽ palpatiõnẽ oñdit xp̃i reſurrectio eſſe vera: igi tur. Ad arg. dr̃ negãdo cõſequentiã: & rõ eſt: q̃a quãuis corpori glorioſo nullũ corpus nõ glorio ſum poſsit reſiſtere: tñ corp⁹ glorioſum põt re ſiſtere cuilibet alij corpori: & ſcdm̃ hoc põt pal pari. Ad q. rñdeo p̄ vnã cõcluſionẽ quę talis eſt: xp̄s cõueniẽter corpus ſuũ palpabile diſcipulis exhibuit. patet iſta cõcluſio. ad oñdẽdũ veritatẽ reſurrectiõis xp̄s cõueniẽter viſui adiũxit palpa tionẽ, vt excluderet viſio p̄ imutatiões viſus ab Imaginatione: & viſio vmbrarũ & viſio ſpiri tuum apparentium.

Do. ij. poſt paſcha. Euã ge. ſecundùm Io. x. ca.

IN illo tp̄e. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis, [a] ego ſum paſtor bon⁹. [b] Bon⁹ paſtor animã † ſuã [c] dat [d] p̄ ouib⁹ ſuis. [e] Mercenari⁹ aũt, & q̃ nõ eſt paſtor, [f] cui⁹ nõ ſunt oues pro-

Pc̃tõrũ re miſsio à ſo lo deo pro prie hr̃ : à xp̄o merito rie: & à ſa cerdote mi niſtratiue. Ric. in. iiij. & magr̃ in iiij.

Triplex eſt pax. ſ. ſocie nata, ſimu lata, & ordi nata. Boñ. ij. q. ij.

† Bon⁹ pa ſtor animã ſuam dat. Ep̃i ceteri q; curã aĩa-

rũ gerẽtes gregẽ fide-liũ ẽt pꝛicu-lo mortis imminẽte tpe neceſsi tatis & pſe cutiõis nũ-q̃ deſerere dũt. Sed cũ xp̃o vitã p ſalute aĩarũ exponere tenenẽ niſi aliter ſalus populi fie-ri poſsit. Et in hoc diligentes eſſe debẽt. di.lxxxiiij. c. ſolitũq; et.c. pueniẽt ad nos.

priç,[g] videt lupũ venientẽ,[h] & dimittit oues,& fugit.[i] Et lupꝰ capit,[k] & diſper git oues.[l] Mercenarius autẽ fugit,[m] qa mercenariꝰ eſt,[o] & nõ pertinet ad eũ de ouibꝰ.[o] Ego ſum paſtor bonus,[p] & cognoſco oues meas,[q] & cognoſcunt me meæ.[r] Sicut nouit me pater,& ego cognoſco patrẽ,[s] & animã meã pono ꝓ ouibus meis.[t] Et alias oues habeo quæ nõ ſunt ex hoc ouili:[v] & illas o-portet me adducere,[x] & vocẽ meã au-diẽt.[y] Et fiet vnũ ouile[z] & vnꝰ paſtor.

Poſtilla.

IN illo tpe &c. Ego ſum paſtor bonꝰ.)Ioã.x.hiſto. huius euan.facta eſt anno xp̃i.xxxiij.vj kalẽ.octo.in ſabbato. Lu.xij inditioue v. Añ initiũ illiꝰ euãg. ſcri bit ſan. Ioã.in eo.ca.quòd Chriſtus dixit diſcipulis ſuis. Ego ſum oſtiũ,per me ſi qs introierit ſalua bit,& ingredieť,& egredieť & paſcua inueniet. Tunc poſtmodũ ſequiť euang.hod. In quo q-dẽm euãgelio euãgeliſta de quatuor facit ſpecia lẽ mentiouẽ. Primo de paſtoris bonitate. Scd̃o de ouis ꝓprietate. Tertio de mercenarij tepidi-tate. Quarto de lupi ferocitate. a (Ego ſum paſtor bonus.)Lyra.in præſenti euãgelio ponit euãgeliſta cõditiões boni paſtoris,& etiã merce narij.qa bonus paſtor debet hr̃e affectionẽ ad gregẽ,intñ quòd ꝓ eo ſi neceſſe eſt ſuſtineret mortẽ:ergo di. b (Bonus pa.ani.ſuã).i.vitam corporalẽ. c (Dat.)ſpõte & volũtarie. d (Pro ouibꝰ ſuis.)impleuit hoc ipſe xp̃s:qa animã ſuã p̃tioſiſsimã dedit ꝓ ſalute mũdi:vt patet.j.Io. iij.xp̃s animã ſuã ꝓ nobis poſuit:& nos debemꝰ ꝓ fr̃ibus animã ponere. e (Mercenariꝰ aũt & q nõ eſt paſtor.)hic tãgit conditiões mali paſto ris.ſ.mercenarij:q in officio prælatiõis attendit commodũ rei tẽporalis & honorẽ ſeculi:vñ Au gu.Sũt in eccleſia quidã præpoſiti nõ dñm quæ rẽtes.ſed tpalia cõmoda ſectãtes,honores ab ho minibus appetentes quiſquis talis eſt, mercena rius eſt. f (Cuius nõ ſunt oues ꝓpriç.)i. repu-tat eas quaſi alienas. g (Videt lupũ venientẽ),i. ſ.hæreticum cũ falſa doctrina eos corrũpentẽ. h. (Et dimittit oues,& fugit.)ſ.nõ reſiſtendo ꝑ ſuã doctrinã hæreticę prauitati. i (Et lupus ra. pit.)ad malum pertrahendo. k (Et diſpergit oues)ab vnitate eccleſiæ ſeparãdo. l (Merce-narius autẽ fugit).i.auxilium debitũ ſubtrahit. m (Quia mercenariꝰ eſt).i.curãs ſolũ de lana & lacte.i.de cõmodis tẽporalibꝰ. n (Et nõ ptĩ-net ad eũ de ouibꝰ).i.q nõ curat de ſalute& vti litate ouiũ,nõ habet affectũ debitũ ordinatũ ad eas. o (Ego ſum paſtor bonꝰ)ſollicitudinẽ hñt. & curã de ouibꝰ. p (Et cognoſco oues meas.)ſ. cognitione affectiua:quia diligo ſalutẽ & bonũ earum. q (Et cognoſcunt me meæ.)Lyr.quia veri fideles cognoſcunt bñficia Chriſti. r (Si-cut nouit me pr̃ & ego cognoſco patrẽ.)vñ Au-gu. Ea dilectiõe qua pater me diligit:diligo pa-trẽ. s (Et animã meam pono ꝓ ouibus meis.) Tho. Hic oſtendit quòd paſsio ſua fuit ad gre-gis redemptionẽ:ergo dicit animam meã ponã ꝓ ouibꝰ meis ſaluãdis. Lyr.quia anima xp̃i ꝓ fi delibus fuit ſeparata à corpore & oblata Deo patri,cũ dixit p̃s.xxx. In manꝰ tuas cõmendo ſpm̃ meũ. Hie.xij. Reliqui domũ meam,dimiſi hęreditatẽ meã,dedi dilectã animam meam in manꝰ inimicorũ meorũ. t (Et alias oues habeo quę nõ ſunt ex hoc ouili).i.de ſynagoga iudęo rum,ſed de populo gentili. v (Et illas oportet me adducere.)qd̃ factũ eſt ꝑ p̃dicationẽ apoſto-lorum. x (Et vocem meã audiẽt.)Ly.qa iudęis expellentibus fidẽ xp̃i gẽtiles eã deuote recepe rũt ad p̃dicatiões apoſtolorũ. y (Et fiet vnum ouile).i.vna eccleſia ex iudęis & gentibus col-lecta. Eſt enĩ eccleſia vnũ ouile,ꝓpter vnionem fidei& charitatis.(Es vnꝰ paſtor).i.xp̃s. Alij au tem paſtores eccleſię non ſunt niſi vicarij iſtius paſtoris. vñ circa pręſens euãgeliũ.vbi dicitur Ego ſum paſtor bonꝰ.Quęritur vtrũ prudens & virtuoſus poſſit appetere ſine peccato gradꝰ eminentiã idest pręlaturã? Reſpondeo ſecundũ hugonem de prato,poſito quòd talis ſit dignus gradu quẽ appetit:talis põt appetere dupliciter Vno mõ ꝓpter ſtatus altitudinem ad quẽ ſequi tur honor & reuerẽtia ex ſufficiẽtia tẽporaliũ: & hoc mõ eſt pc̃m̃ mortale,& pertinet ad cupi ditatẽ & ambitionẽ. Alio mõ põt intelligi qd̃ ap petat vt poſſit ꝓximis prodeſſe,& quãuis hoc laudabile ſit:nihilominus tñ appetere p̃ſum-ptuoſum eſt. Et cõſequẽter cum preſumptio ſit filia ſuperbię & deteſtabilis:hinc eſt quòd talis gradꝰ nõ põt ſine pc̃õ appeti. Et ad hoc ſunt di cta doctorũ:vñ Aug.lib.ix.de ciui.dei dicit qd̃ locꝰ ſuperior & ſi adminiſtretur vt decet,inde-center tñ appetitur. & Berõ. Quoties homini bus pręeſſe deſiderio deum meũ p̃ęire cõrẽdo: & tũc nõ ſapio quę dei ſunt &c. Vñ etiã Chry. ſup Matt.& allegatur in decre.di.iiij. Quicũq; deſiderauerit primatũ in terra,inueniet cõfuſio nem in cęlo,nec inter ſeruos chriſti computabi tur qui de primatu tractauerit. Et ad hoc exem plum Chriſti,qui fugit qñ eũ regẽ facere volue runt,vt habetur Io.vj. Vnde apoſtolus ad heb. v.c. Nemo aſſumat ſibi honorẽ niſi qui vocatus fuerit,ſicut Aaron:imo ſancti quando electi fue rũt renuerunt & reſtiterũt;vt patet in btõ. Nico lao, Martino, Grego.& in alijs multis ſanctis.

Diuiſio euangelij.

Xp̃s ꝑ ſuã paſſionem meruit no-bis vitam æternã. de orbe. in.ij.

¶Quæſtio.xj.

Circa Euãgeliũ dñicę.ij.poſt octa.paſchæ oritur quæſtio. Vtrum bonus paſtor Chriſtus poſuit animã ſuã in pretiũ redẽptiõis pro ouibus ſuis. Arguitur quòd non. Quicunq; emit vel redimit aliquid,prætium ſoluit ei qui poſſidebat:ſed chriſtus non dedit animan ſuam,

quæ dicitur eſſe prętiū redéptionis noſtræ diabolo,qui uos captiuos teuebat:ergo chriſtus nō dedit animā ſuā in prætiū redemptionis ouiū ſuarum. Igitur. In oppoſitum habetur Ioan.x. quòd bonus paſtor ponit animā ſuam pro ouibus ſuis,ſed chriſtus qui nō pōt mētiri,dixit ſeipſum eſſe bonū paſtoré , vt habetur Io.x.ego ſum paſtor bonus.Igitur. Ad argumentū dicitur negādo conſequentiā , & rō eſt,quia redéptio requirebat ad hominis liberationé per reſpectū ad deū,cui homo propter pctm̄ ad pœnā erat obligatus,ſicut ſummo iudici. Non autem requirebatur redéptio per reſpectum ad diabolum:& ideo prętium non erat ſoluédū diabolo ſed deo:& ideo chriſtus animam ſuā quæ erat pretium noſtrę redemptionis,non dicitur obtuliſſe diabolo:ſed deo. Ad qōné reſpódeo per duas cóncluſiones. Prima eſt,vita corporalis chriſti quæ habebat quedā iniunctū valorem ex diuinitate cóiuncta inquantū nō erat vita puri hominis ſed dei etiā hominis,poterat eſſe ſufficiés recópenſatio vitæ ſpūalis ouiū ſuarū rōne charitatis eximię,ex quo ferebatur. Secūda cóncluſio. xp̄s paſtor bonus poſuit animā ſuā in redéptionis prætiū pro ouibus ſuis : patet concluſio ex illo quòd habetur Mat.xx.filius hoīs venit dare animam ſuam in redemptionem pro multis.

Dominica.iij.poſt paſcha Euāgelium ſecundùm Ioannem.xvj.

IN illo tpe. Dixit ieſus Diſcipulis ſuis.[a] modicum & iam non videbitis me,[b] & iterum†modicū, & videbitis me,[c] quia vado ad patrē.[d] Dxerūt ergo diſcipuli eius adinuicem. Quid eſt hoc quòd dicit nobis:[e] modicū & nō videbitis me,& iterum modicū & videbitis me,quia vado ad patrē:[f] Dicebant ergo. Quid eſt hoc quod dicit nobis modicum?neſcimus quid loquitur.Cognouit autem Ieſus quòd volebāt eū interrogare.[g] Et dixit eis.De hoc quæritis inter vos,quia dixi modicum,& non videbitis me,& iterū modicū,& videbitis me.[h] Amē amē dico vobis,quia plorabitis,[i] et flebitis.[k] vos: mundus autem gaudebit.[l] Vos autē cōtriſtabimini,ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudiū,[m] Mulier cū parit triſtitiā habet,[n] quia venit hora eius.[o] Cū autē peperit puerū:iam nō meminit preſſuræ.[p] ꝓpter gaudiū,qa natus eſt homo in mūdū.[q] Et vos igitur nunc quidē triſtitiā habetis.[r] Iterū autem videbo[s] vos, & gaudebit cor veſtrum , et gaudium veſtrum nemo tollet à vobis

† Modicū videbitis me. Xp̄m glorioſum oipotétem ꝑ ſole fulgétē ſctī & fideles videbūt ꝑpetuo in gloria. Vbi oé cordis gaudiū & animi lętitia . Sed miſeri dānati in iudicio modicū xp̄m dn̄m videbūt cū gloria venienté. Iterū ſedétem & iudicāté videbunt. Et deinde nō videbunt. Quia in inferno iā retruſi erunt vbi nō é viſio diuinitatis ad fruitioné neq; laus Dei neq; redemptio. Dauid p̄o.cxiij. Nō mortui laudabūt te domine neq; oés q deſcédunt in infernū. Iob ca.vij. Qui deſcédit ad inferos nō aſcendet : nec reuertet vltra in domū ſuā.

Poſtilla.

IN illo tépore dixit Ieſus diſcipulis ſuis. Modicū & iā non videbitis me.) Ioan . xvj. Hiſtoria huius euāgelij facta eſt anno xp̄i.xxxiij. ix.kal.aprilis.fer.v.videlicet cęnæ dn̄i.luna.xiiij.inditione.vj. Ante initium illius euāgelij ſcri.ſctūs Io.in eodé.c.quòd xp̄s poſt cœnam dixit diſcipl'is ſuis. Adhuc multa habeo vobis dicere:ſed nō poteſtis portare mó.Cum auté venerit ſpirit⁹ veritatis docebit vos oém viritaté. Tunc poſtmodum ſequitur euangeliū hodiernum . In quo tria inſinuat ſaluator. Primo prędicit diſcipulorum ſtatum:ibi Modicū . ſecundo pateſacit eorum inté tum:ibi. Quid eſt hoc. Tertio inducit ad hoc exéplū:ibi. Mulier. a (Modicum & iam nō videbitis me)ſecūdum Chry. Modicum & iá non videbitis me:intelligitur tempus ab hora mortis vſq; ad reſurrectionē.ſ.quando per triduum iacuit in ſepulchro: tunc enim non viderūt eū. b (Et iterum modicū:&videbitis me.)intelligitur tp̄s ab hora reſurrectionis vſque ad aſcenſionem,in quo apparuit eis loquens de regno dei:vt habetur Act.j. Et illud tēpus eſt modicum reſpectu temporis ſequentis vſque ad finé mundi. Ideo ſequitur. c (Quia vado ad patrē.)ſ.quando cęlum aſcendā:& tūc nōvidebitis me cóiter loquédo niſi in gn̄ali reſurrectione. Propter hoc dicitur Act.j. viri galilæi quid ſtatis aſpiciétes in cœlum:hic Ieſus qui aſſumptus eſt à vobis in cœlum ſic veniet quéadmodū vidiſtis eum euntē in cœlum, quaſi dicat. Amplius nōvidebitur in terra p̄ſentia corporali vſq;quo veniet ad iudicium:quòd enim aliquibus ſanctis poſtea ap̄ꝑuit,vel adhuc apparere poſſit hoc ex ſpāli gratia fuit,ſicut apparuit Ioāni euāgeliſtæ ante morté ſuā:vocans eum ad cœleſté gratiam. Similiter beato petro exeunti Romā à facie Neronis apparuit xp̄s. Cui petrus dixit. Dn̄e quo vadis: Rn̄dit chriſtus. Vado Romam iterum crucifigi. Similiter apparuit beato paulo apoſtolo:quando fuit proſtratus de equo:vt hr̄ Act.ix.d (Dixerunt ergo diſcipuli adinuicé. Quid hoc eſt quòd dicit nobis&c.) Prædicta verba xp̄i erāt diſcipulis obſcura anteq̄nā eēnt opere impleta:qa videbatur eis quòd in chriſti verbis eſſet quædā cōtrarietas,cū dixit. e (Modicū & nō videbitis me,& iterum modicum & videbitis me.)qa nō ſciuerūt illa referre ad diuerſa tépora. f (Dicebant ergo &c.) Cognouit aūt Ieſus quòd volebāt eū interrogare.hoc cognouit virtute diuina cuius ꝓprium eſt cognoſcere ſecreta cordium.g (Et ideo dixit eis. De hoc q̄ritis inter vos , qa dixi modicum.) Hic reſpódendo præuenit eorū in-

Diuiſio euangelij.

Proprietas virtutis diuinæ.

terrogationē:vt oſtéderet ſe ſcire mentis eorū intentioné. h (Amen amen dico vobis:qa plorabitis.) Tho.i.dolebitis interius in mente de morte & paſsiōe mea.i (Et flebitis.)exterius.ſ. interiorē mētis triſtitiā ſignis exteriorib⁹ oſtēdetis. k (Mūdus aūt gau.)i. iudæi mundi amatores. Ly.qa in triduo mortis xp̄i iudęi mūdialiter viuentes gauiſi ſunt credentes ſe chriſtū totaliter extinxiſſe:& nomē ſuum totaliter deleuiſſe. l (Vos autē cōtri.ſed triſti.veſtra verte. in gau.) Hoc impletū eſt in reſurrectione chriſti quando gauiſi ſunt diſcipuli viſo dn̄o,& in aſcenſione quando videntibus illis eleuatus eſt in cœlū. m (Mulier cū parit triſtitiam habet) propter dolorem quē ſentit. Geñ.iiij. In dolore paries. n (Quia venit hora eius.)ſ.hora pariēdi. o (Cum autē peperit puerū.) iam nō meminit preſſuræ præcedentis. p (Propter gaudiū quia natus eſt homo in mundū.) Lyr.quia in natiuitate pueri gaudiū ſupueniēs abſorbet precedentē triſtitiā. q (Et vos igitur nūc quidem triſtitiam ha.)ſ.meæ paſsionis & mortis. r (Iterū autē videbo vos.)ſcilicet poſt reſurrectionē meā. s (Et gaudebit cor veſtrū) de viſione mea. t (Et gaudiū veſtrū nemo tollet à vobis.) Gor.quia chriſtus Ieſus qui erat ipſorū gaudium reſurgens à mortuis iam non moritur Rom.vj. Iſtud verò gaudium apoſtolorum de chriſti viſione fuit inchoatū poſt reſurrectionem chriſti:ſed poſt cōſummatum eſt in gloria in cœlo. Circa preſens euāge. vbi dicit. Vos autem cōtriſtabimini:notandū quòd nemo in hac vita pōt diu eſſe ſine triſtitia. Vnde Iob.xiiij. dicitur. Homo natus de muliere breui viuens tēpore &c. Sed quærit:cur deus ſic ordinauit? Reſpōdet primo vt ſciamus nos eſſe hic nō ciues,ſed aduenas & peregrinos quādiu in mundo ſumus,quæ vallis lachrymarū dicit:qui eſt locus medius inter cœlū vbi eſt ſummū gaudiū & infernū,vbi eſt ſumma pœna. Secūdo vt ſtimulemur pœnis quaſi calcaribus ad currendū in via mādatorū dei. Tertio vt purgemur igne tribulationū ne in purgatorio lauemur. Quarto vt fugiamus infernū,vbi omnes pœnæ ſummæ ſunt. Quinto vt plus de gaudio mereamur: nam virtus eſt circa difficile ſecundùm Phi. & Act.xiiij. Per multas tribulatiōes oportet nos intrare in regnū cœlorū. Item notandū quòd duæ paſsiones necāt quādoq; hominē:ſcilicet triſtitia & lætitia. Triſtitia occidit ſed tarde. Nam ex triſtitia primo retrahitur calor naturalis ad interiora:ſed poſtea exhalat ad exteriora:& talis exhalatio caloris ꝓhibet nutrimētum in mēbris & operat conſummationē in illis. Vnde Prouer.xix. Spirit⁹ triſtis exſiccat oſſa. Lætitia autē nimia cito occidit:quia tūc cor magis dilatatur:& calor naturalis ad exteriora trāſit & à corde recedit,& mors interuenit. Vnde Prouer.j. Proſperitas ſtultorū perdet illos. Vtrūq; etiā occidit animā tam vita ꝓſpera quā aduerſa,ſed magis proſpera, Vnde Aug. Multi

Quare homo nō poteſt eſſe in hac vita ſine triſtitia. Reſpon. ga guinus eſt ſomniū vita duris ob noxia factis. lactātius ait:ſed vita ꝓſens beata eſſe non poteſt ꝙ eſt multis malis ſubiecta ꝑ corpus.

res aduerſas timēt ꝓſperas nō timent. Periculoſior eſt tū animę res ꝓſpera quā aduerſa. Itē patet i Dauid,q̄ in aduerſis q̄ paſſus eſt à Saul, nō cecidit:ſed in ꝓſperis iam in regno poſitus cū Berſabeæ peccādo cecidit. ¶ Quæſtio.xij.

Circa euangeliū dominicæ.iij.poſt paſcha oritur quæſtio vtrū cōueniēs fuit:vt chriſtus poſt reſurrectionē cū diſcipulis cōuerſaret? Arguit quòd ſic chriſtus reſurgēs à mortuis nō ſtatim aſcēdit in cœlū,ſed poſt.xl.dies: Illo autē tēpore intermedio in nullo alio loco potuit cōueniētius eſſe,quàm vbi diſcipuli erāt cōgregati. Igit. In oppoſitū: chriſtus poſt eius reſurrectionē cōtinue cū diſcipulis nō eſt cōuerſatus:vt patet Io.xx. Poſt dies octo apparuit: ſed hoc quod fuit cōueniēs chriſtus fecit: ergo nō fuit cōueniens vt chriſtus poſt reſurrectionem cū diſcipulis cōtinue cōuerſaretur. Ad argumentū dicitur negādo cōſequentiā, & ratio eſt: quia chriſtus nō ideo cōtinue cōuerſat⁹ eſt cum diſcipulis:quia reputaret ſe alibi cōueniētius eſſe:ſed quia hęc diſcipulis inſtruendis cōuenientius iudicabat ſi nō cōtinue conuerſaret cum eis. Ad.q.reſpondendū eſt ſecundū magiſtrum Ioan.de turre cremata in.q.ſuper euangelijs quòd circa reſurrectionē chriſti duo erāt declarāda diſcipulis.ſ.ipſa virt⁹ reſurrectionis, & gloria reſurgētis:ad veritatē aūt reſurrectionis manifeſtandam ſufficit quòd plories apparuit & ſigna demonſtrauerit ad gloriā reſurrectionis ſuæ demonſtrandam noluit conuerſari cū eis:quod nō feciſſet ſi non fuiſſet cōueniēs.

Dominica.iiij.poſt paſcha. Euāgelium ſecundùm Ioan.xvj.capi.

IN illo tēpore Dixit Ieſus diſcipulis ſuis.[a] Vado ad eum[b] qui me † miſit,[c] & nemo ex vobis interrogat me, quo vadis.[d] Sed quia hæc locut⁹ ſum vobis,[e] triſtitia impleuit cōr veſtrū.[f] Sed ego veritatē dico vobis:expedit vobis,vt ego vadā.[g] Si em̄ nō abiero,paraclet⁹ nō veniet ad vos, Si autē abiero,mittā eū ad vos.[h] Et cū venerit ille arguet mundum de[i] peccato,[k] & de iuſtitia,[l] & de iudicio.[m] De peccato quidē:quia nō crediderunt in me.[n] De iuſtitia vero,[o] quia ad patrem vado[p]:& iam nō videbitis me.[q] De iudicio autē:[r] quia princeps mūdi huius iam iudicat⁹ eſt.[s] Adhuc multa habeo vobis dicere:ſed non poteſtis portare modo.[t] Cum autē venerit ille ſpiritus veritatis,[v] docebit vos omnem verita-

† Vado ad patrē q̄ me miſit de ſe de paterna dei filius miſſus eſt de cœlo in terrā:vt genus humanū & in ſe credentes ſaluaret & redimeret: redemptos cōfortaret, cōfortatos dirigeret ī ſalutis viā: & ſpiritu ſancto cōſolaretur: vt Ioā.xv. ſaluator dulciter vnumquemlibet

monet ma nenté in di lectiõe ſua. Vos amici mei eſtis. Cum venerit paraclectus quem ego mittā vobis &c.

tem.[x] Nõ eñ loqtur à ſemetipſo,[y] ſed quęcūque audiet[z] loquetur,[a] & quæ vētura ſunt annunciabit vobis.[b] Ille me clarificabit,[c] quia de meo accipiet,[d] & annunciabit vobis.

Poſtilla.

IN illo tpe. Vado ad eum qui me miſit. Ioā.xvj. In euang. xp̄s tria facit. Primo ſuū aſcenſum ad patrē prædixit: ex quo apoſtolorū triſtitia eſt ſecuta. In principio.

Diuiſio. Secūdo rationem & fructū aſcēſus ſui aſsignat: per quæ multa bona ſunt habita: ibi. Sed ego veritatē dico. Tertio tria opera q̄ ſpiritusſanctus erat in ſuo aduētu facturus ponit: primū ibi. Et cū venerit ille arguet mundū: ſecūdū ibi. Cum autē. tertiū ibi. Ille me clarificabit. Ante initiū illius euangelij xp̄s p̄dixit apoſtolis pſecutionē quā paſſuri eſſent: ſic quòd eijciēdi erāt de ſynagoga: & q̄cūq; eos occideret crederet ſe obſequiū pręſtare deo: & poſtea ſubiūxit de receſſu ſuo, cū dixit in euāge. hodier. a (Vado ad eū.) ſ. in pximo aſcēdo ad patrem. b (Qui me miſit.) Lyr. quia impleui officiū p̄dicationis meæ ad quod miſſus ſum. c (Et nemo ex vobis interrogat me.) i. me interrogabit. q.d. ita aperte aſcēdam ad patrē q̄ nullus veſtrū interrogabit quo vadā: quia certi eritis q̄ vado ad gloriā patris. d (Sed quia hæc locutus ſum vobis.) i. de receſſu meo. e (Triſtitia impleuit cor veſtrū.) i. vehemēter facti eſtis triſtes. Ly. apoſtoli triſtabant̄ de receſſu xp̄i, de cui⁹ p̄ſentia cōfidebāt in tribulationib⁹ ſuis cōſolari. f (Sed ego veritatē dico vobis: expedit vobis vt ego vadā. i. ſubtrahar aſpectui veſtro p̄ſentia mea corporali: & ideo ſubditur. g (Si enim nō abiero paracletus nō veniet ad vos.) Lyr. quia plenitudo ſpiritusſancti nō erat dāda niſi poſt aſcēſionē xp̄i. Vnde Chry. Apoſtoli nimis corporalē p̄ſentiā xp̄i diligebant: & ideo ad ſuſceptionē ſpiritusſancti minus idonei erāt. Sciendū tñ ſecūdū Tho. de aquino ſup Ioā. q̄ ille amor quo diſcipuli diligebāt corporalē preſentiā xp̄i nō erat peccatū, reddebant̄ tñ ex hoc minus idonei ad perceptionem ſpiritusſancti. Habita eñ vna cōſolatione nō quærit̄ alia. Vnde quia delectabant̄ in p̄ſentia xp̄i, nō petebāt aduētū paracleti. Ipſe enim nō venit ad mentē hominis niſi vocat⁹. Vnde ſapiē. vij. dicit̄. Optaui & datus eſt mihi ſenſus, vocaui & venit in me ſpirit⁹ ſapiētiæ. h (Et cū venerit ille arguet mūdū.) Tho. Spiritu ſancto attribuit̄ correctio: quia correctio debet pcedere ex charitate. i (De peccato) Thomas quod habet vel fecit. k (Et de iuſtitia.) quā nō habet. l (Et de iudicio.) quod nō timet. m (De peccato quidē quia nō crediderūt in me.) Tho. Iudæi peccabāt in xp̄m, quia nō credebant eū eſſe xp̄m vel meſsiā. n (De iuſtitia.) ſ. xp̄i quā nō acceptauerūt homines mūdani nec imitari voluerūt. o (Quia ad patrē vado.) Lyr. per hoc eñ q̄ xp̄s reſurrexit & ad cœlū aſcēdit declarata eſt eius iuſtitia: quia ſoli iuſti intrāt in cœlū: vnde p̄s.cviij. Hæc porta dñi, iuſti intrabunt in eam. p (Et iam nō videbitis me.) p̄ſentia corporali habitāte vobiſcū q̄a poſt aſcenſionē apoſtoli amplius nō viderūt in terris xp̄m. q (De iudicio.) ſ. futuro: q̄d mūdus nō timuit oportebat tñ timere. r (Quia princeps mūdi hui⁹ iā iudicat⁹ eſt.) i. cōdenatus diuina ſapiētia tāquā obſtinatus: & p cōſequēs oēs ei adhęrētes codē iudicio oſtēdunt̄ cōdēnabiles. Sicut enim deus angelis peccātib⁹ nō pepcit, nec hominib⁹ parcet. s (Adhuc multa vobis habeo dicere: ſed nō poteſtis portare mō.) ſ. ppter veſtrā imperfectionē, & illorū dicēdorū de altiſsimis fidei arduitatē & pfunditatē. t (Cū autē venerit ille ſpūs veritatis.) Ly. i. ſpūſſctus, q eſt veritas p eſſentiā. & effectiue docēdo eā. v (Docebit vos omnē veritatē.) Lyr. ſ. neceſſariā ad ſalutē non ſolū pro pſonis veſtris, ſed etiā ad regimē eccleſiæ & fideliū inſtructionē. x (Nō eñ loquet̄ à ſemetipſo.) Lyr. q̄a ſicut nō eſt à ſemetipſo, ſed à patre & filio, ita nec à ſe loquit̄. y (Sed q̄cūq; audiet.) à me & à pr̄e: quia ſuū audire eſt ab eis pcedere. z (Loquet̄.) ſ. vobis. a (Et quæ ventura ſunt annūciabit vobis.) Ly. multa q̄ppe de futuris p ſpm̄ſanctū reuelata fuerūt apoſtolis, ſicut apoſtolo Ioāni reuelat⁹ eſt pceſſus eccleſiæ vſq; ad ſinē mūdi in apo. Et petro ſuū martyriū ſc̄dm q̄d ipſemet dicit. ij. Pe. j. Scio q̄a velox eſt depoſitio tabernaculi mei. Et paulo reuelatū eſt, q̄ in nouiſsimis dieb⁹ diſcedēt q̄dā à ſide: vt hr̄. j. ad thi. iiij. b (Ille clarificabit) Tho. q̄a ad inuocationē nois mei facietis opa mirabilia. c (Quia de meo accipiet.) i. ſciētiā & cognitionē habebit à pr̄e ſicut ego. Indiuiſa ſunt eñ opera trinitatis. d (Et annūciabit vobis in ſalutem. ſ. animarum veſtrarum & aliorum per vos inſtruendorum.

Timor ſeruilis initialis & mundanus. de cla. in ſumma.

¶ Quæſtio. xiij.

Circa euāgeliū dñicæ. iiij poſt paſcha orit̄ q̄ſtio. Vtrū peccatū ſit aliq̄d vel nihil? Arguit̄ q̄ ſit aliq̄d: homo non dānat̄ ppter nihil imo ppter aliquē actū: qui q̄dē actus non eſt nihil: & homo damnat̄ ppter peccatū: ergo peccatū eſt aliq̄d: opoſitū habetur Ioā. j. & ſine ipſo factum eſt nihil. i. peccatū: ergo peccatū eſt nihil. Ad. q. rñdeo q̄ nihil intelligit̄ dupliciter: vno modo poſitiue: & ſic dicēdū eſt q̄d peccatū eſt nihil: alio mō priuatiue: & ſic dicēdū eſt q̄ pctm̄ eſt aliq̄d: & ideo nihil. Aliter dicendū eſt ſecūdū Iſido. in lib. de ſummo bono q̄ nihil dr̄ dupliciter. vno mō q̄ nihil ſit creatū: & ſic dicēdū eſt q̄ pctm̄ eſt nihil. i. nō ens creatū: ola eñ entia ſunt à deo creata: & illa entia creata à deo nō ſunt mala de ſe: pctm̄ aūt eſt malū de ſe igit̄ à deo nihil eſt creatū. i. peccatū à deo creatum nō eſt. Alio mō aliq̄d ens dicit̄ nihil nō creatū, ſed inuētū: & ſic dicēdū eſt q̄ pctm̄ eſt aliq̄d. i. aliq̄d ens inuētum à dæmone in paradiſo: de eo eñ dr̄: nihil odiſti eorū q̄ feciſti. Deus eñ odit pctm̄: patet odio eſt deo impi⁹ & impietas eius,

Deus ergo peccatū nō creauit:ſi quis enim dicat deus creauit angelos, & angeli ſunt cauſa peccati,ergo deus eſt cauſa peccati:per maximam illā quicquid eſt cauſa cauſæ,eſt cauſa cauſati:dicitur quòd neganda eſt cōſequētia loquēdo de cauſa propria:quia cauſa peccati mali angeli fuit voluntas mala & nō deus. Ideo nō ſequitur,ſi deus ſit cauſa volūtatis ergo cauſa peccati:quia aliud eſt volūtas ſimpliciter dicta:& aliud volūtas mala:licet nō ſit niſi vnū ens puta ipſa volūtas:quod ens eſt à deo non malitia illa inherens ipſi enti,puta voluntati:& licet illa voluntas ſit a deo:nō tamen illud eos malū inherens voluntati. Ideo nō video illā cōſequētiam eſſe bonā:quicquid eſt cauſa cauſæ eſt cauſa cauſati:quia deus eſt cauſa voluntatis prout voluntas eſt vnū ens ſimplex à deo creatum:& deus nō eſt cauſa cauſati,puta peccati imo ipſa volūtas mala:quia peccatū eſt quoddam inoentum volūtas verò quoddam creatum:ex dictis patet ſolutio argumenti ad partem negatiuam.

Dominica.v. poſt paſcha. Euang. ſecundùm.Io.xvj.c.

† Si quid petieritis patrem in noīe meo. Omnis iuſta orationis petitio quæ de humanis rebus eſt ad deum patrem tanquā omnipotentē dirigitur: vt Mat.vj. cū oraueritis: dicite pater noſter qui es in cælis.

IN illo tpe. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis,[a] Amen amē dico vobis.†Si qd petieritis patrem in nomine meo,[b] dabit vobis.[c] Vſque mō nō petijſtis quicquā in nomine meo.[d] petite,& accipietis,vt gaudiū veſtrū ſit plenum[e].Hæc in ꝓuerbijs locutus ſum vobis[f].Venit hora cū jam non in prouerbijs loquar vobis,ſed palam de patre meo annūtiabo vobis[g].In illo die[h] in nomine meo petetis[i].Et nō dico vobis:quia ego rogabo patrē de vobis[k]: ipſe enim pater amat vos[l], quia vos me amaſtis,[m] & credidiſtis,quia à deo exiui. Exiui à patre[n],& veni in mundum[o].Iterū relinquo mundum[p],& vado ad patrem[q].Dicūt ei diſcipuli eius. Ecce nunc palam loqueris,& prouerbiū nullū dicis.[r] Nūc ſcimus quia ſcis omnia[s],& non opus eſt tibi,vt quis te interroget[t]. In hoc credimus, quia à deo exiſti.

Poſtilla.

IN illo tēpore.dixit Ieſus &c Amē amē dico vobis:ſi qd &c. Ioā.xvj. c.hiſtoria huius euāg.facta eſt anno xp̄i.xxxiij.ix.calen.aprilis.fer.v.incæna domini. Lu.xiiij.indi.v. Aō initiū illius euan. ſcribit ſctūs Io. in eodē.c. quòd xp̄s poſt cænā dixit dicipulis ſuis. nūc quidem triſtitiam habetis. Iterū autem videbo vos & gaudebit cor veſtrum,& gaudium veſtrū nemo tollet à vobis. Tūc poſtmodū ſequit euāge.hodiernū:in quo quatuor continent. Primo diuina largitas demōſtratur,& noſtra negligētia redarguitur:qa inuitat nos ad petēdum,& omnia repromittit. In principio. Secundo tempus claritatis & obſcuritatis circa chriſti opera inſinuatur:ibi.hęc in prouerbijs. Tertio magna virtus pfecte orationis inuitur:ibi. Et nō dico vobis. Quarto apoſtolorum intelligentia fuiſſe erecta ad xp̄m declaratur:ibi. Ecce nūc palā loqueris.a (Amē amē dico vobis.) Gor. hic dominus Ieſus cōſolatur diſcipulos ex petitionū ſuarum exauditione. Et iuramētum pręmittit:vt homo nō hęſitet de petitione,dicēs.(Amē amē dico vobis. Si quid petie.pa.in no.meo).i.pertinēs ad ſalutem:qa Ieſus quod eſt nomē chriſti ſaluator interpretatur.b (Dabit vobis.)& ſi nō ſtatim:tamen finaliter dabit illud quod petieritis vel eo melius.c (Vſque mō non petijſtis qcquam in nomine meo.)qa non erat tenpus opportunū:quia domin⁹ Ieſus erat cū eis p̄ſentialiter qui oīa dabat:vn̄ Chry. Quid peterēt q omnia bona ſecū haberēt.d(Petite & accipietis, vt gaudiū veſtrom plenum ſit) Tho.qa omnis petitio ad illud gaudiū referri debet,hoc gaudiū cōſiſtit in dotibus animæ & corporis:& erit plenum gaudiū in beatis. Vn̄ dicit in p̄o.xvj. Satiabor cū apparuerit gloria tua. e (Hec in ꝓuerbijs locut⁹ ſum vobis).ſ.ego ſum vitis vera: & vos palmites. Itē ibi Mulier cū parit triſtitiā habet:qa venit hora eius.f (Venit hora cū iam nō in ꝓuerbijs loquar vobis:ego palā de patre meo annūtiabo vobis) Chryſoſt.hoc erat tēpus reſurrectionis,qa tūc oīa manifeſte eos docuit. Nā per quadraginta dies apparuit eis poſt reſurrectionē ſuā loquens eis de regno dei. Act.j. Ly.xp̄s poſt reſurrectionē clari⁹ & exp̄ſſius docuit apoſtolos de regno dei quā an̄. Ipſi eñ erāt magis tūc capaces,qa habebāt ſenſum aptū ad intellectū ſcripturarū:vt hr̄ Lu.vlti. g (In illo die.)ſcilicet pēthecoſtes.h.(In nomine meo petetis).i.petēdo nomen meū inuocabitis:qa poſt miſſionē ſp̄ūſſancti apoſtoli magis virtutem nominis Ieſu xp̄i ſentiebāt,quā ante. Et ideo petitiones ſuas in nomine Ieſu formabāt. Et ꝓpter hoc orationes eccleſiæ in fine formantur in nomine chriſti dicēdo. Per dominū noſtrū Ieſum chriſtū &c. i (Et nō dico vobis:qa roga.pa.de vobis) Thoñ.q.d.ad exaudiendum veſtras petitiones apud patrem non erit neceſſaria oratio mea:quia ſolus amor,quo diligitis me,ſufficit patrocinari.k (Ipſe eñ pater amat vos.)amās facile dat amāti. l (Quia vos me amaſtis.)vt patet Io.xiiij.c. Qui diligit me,diligēt à patre meo. m (Et credidiſtis quia à deo exiui.)exiui à patre,per æternam generationē.o (Et veni in mundum.)per carnis aſſumptionem.o (Iterum relinquo mundum.)per paſſionem et corporalem præſentiā. p (Et vado ad patrē)per aſcen-

Thom.

ſioné,quando exaltatus eſt ad dexteram dei patris. q (Dicunt ei diſcipuli eius. Ecce nűc palã loqueris,& ꝓuer. nullũ dicis.) Lyra. Ly clari⁹ loquebatur de ꝓceſſu eius à patre:& de aduétu eius in mundũ per carnis aſſumptioné quã fecerat ante. r (Nunc ſcim⁹ quia ſcis omnia.) Lyr.ex doctrina eñ eius & miraculis plenius eius deitaté cognoſcebãt. s (Et nõ eſt opus vt quis te interroget.) ſæpe eñ, vt dicit glo.voléte s ab eo quærere audiebãt ſolutioné antequã ꝓponerét quæſtioné:& ſic prius eis rñdit antequã quærerét. t (In hoc credim⁹ quia à deo exiſti:) Tho. Tho. quaſi dicát:intelligẽtia omniũ occultorũ facit nos credere quòd tu ſis naturalis filius dei, in quo ſunt omnes theſauri ſapiẽtiæ & ſciẽtiæ dei abſcõditi. Vnde circa præſens euãge.vbi dicit̃. Petite & accipietis. Notandũ ſecũdùm Augu. quòd triplicia ſunt bona in genere,infima,media, & ſumma. Infima bona ſunt téporalia:quæ quaſi nihil ſunt:vnde Hie.iiij.c. Aſpexi terrã & ecce quaſi vana erat & nihil. Et talia ſub cõditione peti poſſunt moderate,videlicet ſi placet De petendis à deo. da ſanitaté,téporalia & vitã &c. Et ratio eſt,qa aliquib⁹ bona téporalia,vt ſcientia,honores,& amici,diuitiæ,& ſimilia quandoq; ſunt occaſio peccandi:alijs occaſio merendi. Quibus ꝓſunt & quib⁹ obſunt ſolus deus ſcit:ideo ſibi cõmittéda ſunt. Alia ſunt bona media,ſcilicet virtutes:quæ nulli obeſſe poſſunt: & illa feruenter ſunt petéda. Alia optima beatitudo cœleſtis & illa bona petéda ſunt feruentiſſime. Sed quæritur cur deus nõ ſtatim dat quod petit̃? Reſpondetur primo:quia tũc homo minus meritũ haberet nõ iterãdo orationé. Secũdo quia vilipenderet̃ vel minus curaretur illud quod cũ modico labore acqreret̃. Tertio vt deſideriũ augeat̃, vt patet in muliere chananæa. Quarto, vt homo humilietur:vt patet in eadé chananæa quæ ſe canem fatebatur. Quinto,quia meliora interdum dare vult tempore oportuno:& quando ipſi homini fuerit vtile.

¶Quæſtio.xiiij.

Quæſtio. *Circa* euãg.do.v.poſt paſ.Orit̃ qõ:vtrum homo debeat téporalia petere à deo orando? Arguit̃ quòd nõ:homo nõ debet petere à deo niſi bona & vtilia,ſed quãdoq; téporalia habita ſunt nociua. Igitur in oppoſitũ habetur prouer.xxx.tribue tantũ victui meo neceſſaria. Igitur ad quæſtioné reſpõdendũ eſſe ſecũdùm Tho.ij ij.q xxxiij ar.vj.quòd nõ licet deſiderare téporalia atq; in oratione à deo petere, vt in eis finé cõſtituamus,& illis male vtamur, ſed ſicut quędã adminicula quibus adiuuat̃ ad tédẽdũ in beatitudiné inquantũ per ea vita corporalis ſuſtentatur,& quãtum nobis deſeruiãt ad actus virtutis.ex dictis patet ſolutio argumenti ad partem negatiuam.

Feria ſecunda & tertia in lætanijs maioribus. Euangelium ſecũdùm Lucam.xj.capitu.

IN illo tpe. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis.quis veſtrũ habebit amicum, & ibit ad illũ media nocte, & dicet illi. Amice cõmoda mihi tres panes, qm̃ amicus meus venit de via ad me,& nõ habeo quod ponã ante illum? Et ille deint⁹ reſpõdẽs dicat. Noli mihi moleſtus eſſe. Iam oſtiũ clauſum eſt,pueri mei mecũ ſunt in cubili, nõ poſſum ſurgere,& dare tibi. Et ille ſi perſeuerauerit pulſans,†dico vobis: & ſi nõ dabit illi ſurgẽs eo quòd amicus eius ſit,ꝓpter improbitatẽ tamen eius ſurget, & dabit illi quotquot habet neceſſaria. Et ego dico vobis[a] petite,[b] & dabitur vobis,q̃rite,& inuenietis,pulſate,& aperietur vobis. Omnis enim qui petit,accipit:& qui q̃rit, inuenit:& pulſanti aperietur. Quis autẽ ex vobis patrẽ petit panẽ,nũquid lapidem dabit illi? Aut piſcẽ nunquid pro piſce ſerpentẽ dabit illi? Aut ſi petierit ouum,nũquid porriget ei ſcorpionem? Si ergo vos cum ſitis mali,noſtis bona data dare filijs veſtris:quãto magis pater veſter cœleſtis dabit ſpiritũ bonum petentibus ſe? Poſtilla.

† Perſeuerauerit pulſans. qui à dño deo iuſta pro corporis & animæ ſalute perſeuerando petierit corde contrito & voto ſupplici: petitũ à patre pietatis pie obtinebit: vñ Matth.vij. petite & dabitur vobis, quærite & inuenietis, pulſate & aperietur vobis.

IN illo tépore. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis. Quis veſtrũ habebit amicũ &c.) In principio huius ca. xp̃s docuit diſcipulos ſuos orare. In hoc euãgelio docet eos orationem cõtinuare primo per exéplũ eius,qui nõ ſolũ ab amico impetrat illud quod eſt ſibi neceſſarium propter amicitiã ſed etiã ꝓpter petẽdi cõtinuationé. Moraliter auté iſte amicus intelligit̃ ipſe deus,à quo ꝓuenit nobis omne bonũ tamé aliquãdo differt dare illud quod dare intendit:vt quod nobis eſt neceſſariũ impetrem⁹ à deo per orationis inſtantiã:& tale eſt quod pertinet ad ſaluté:quãdo tamé iſta tria cõcurrũt:videlicet quòd aliquis petit pie ideſt de ptinentib⁹ ad ſaluté & pro ſe & perſeuerãter ſeu cõtinue ſemp impetrat̃ quod petitur à deo:nõ tamen ſemper ſtatim datur:ſed aliquãdo differtur vt cõgruo tépore detur. Si aũt aliqs petat de impertinenſibus ad ſaluté nõ ſemper exaudit̃·quia frequéter ſibi non expedit exaudiri. Similiter ſi petat de pertinẽtibus ad ſaluté pro alio aliquãdo nõ exauditur, ꝓpter defectum illus pro quo petit. Item ſi petat pie pro ſe,nõ tamé perſeuerãter: impeditur effectus ꝓpter defectum orationis:

ideo ſubdit̃. a (Petite.)pſeuerãter. b (Et dabit̃ vobis)tribus prædictis cõditionibus cõcurrẽtibus: vt patet plenı᷒ Mat.vij.c. ¶Q ō.xv.

Circa Euãg.ſe.ij. In lętanijs maıorıb᷒.Oritur qō.Vtrũ in oratione aliqd determinate à Deo petere debeam᷒? Arguit̃ qđ non. Mala à Deo petẽda nõ ſunt: ad bona aũt Deus nos inuitat: fruſtra aũt ab aliquo petit̃ ad qđ accipiendũ inuitat̃: ergo. In oppm̃ Matt.vj.hr̃ qđ Deus docuit diſcipulos determinate petere ea q̃ cõtinent̃ in petitionib᷒ orationis dñicę: igit̃. Ad arg. dr̃ qđ ad bona De᷒ nos inuitat, vt ad ea nõ paſsib᷒ corpis, ſed pijs deſiderijs & deuotis orõnib᷒ accedam᷒. Ad.q.rñ.ſcđm Tho.ij.ij.q.lxxxiij.ar.v.qđ ſunt q̃dã bona qb᷒ homo male vti nõ põt, q̃ malũ euẽtũ hr̃e non pñt: qb᷒ glorificat̃ & qb᷒ beatitudinẽ meret̃: & talia in oratiõe petere debem᷒. quædã ſunt qb᷒ male vti poſſum᷒ & non bñ & talia nõ ſunt petẽda in orõne. Quędã ſunt quib᷒ bene & male vti poſſum᷒, & ſic talia ſunt petenda ſub cõditione: puta ſi Deus cognoſcat ea eſſe ad ſalutem noſtram neceſſaria.

† Hæc eſt aũt vita ęterna. vita æterna q̃ ani mab᷒ debetur: in Dei btã viſione cognitione & fruitiõe cõſiſtit: & hęc viſio erit i patria cœleſti in qua gaudiũ infinitũ, ppetua req̃es, pax interminabilis. Brauiũ laborũ finis, iuuentus ſine ſenectute, Charitas pfecta, delitiæ ſine voluptate. Vitę tp̃s ęternę durans. Et oẽ bonũ permanẽs. Quæ q̃dẽ bona ſctis pręparant̃: vnde Apocalip. xxij. Nox vltra nõ dñabit̃: nec indigebũt lumine lucernę, neq; ſolis. qñ de᷒ illuminabit illos.

In vigilia aſcenſionis dñi. Euange. ſecundùm Ioannem.xvij.ca.

IN illo tpe.[a] Subleuatis oculis in cœlũ Ieſus dixit.[b] Pater, venit hora,[c] clarifica filiũ tuũ:[d] vt & filius tu᷒ clarificet te.[e] Sicut dediſti ei ptãtẽ omnis carnis:[f] vt oẽ qđ dediſti ei,[g] det eis vitã æternã.[h] Hæc eſt aũt vita æterna, †vt cognoſcãt te ſolũ verũ deũ, & quẽ miſiſti Ieſum Chriſtũ.[i] Ego te clarificaui ſup terrã.[k] Op᷒ cõſummaui qđ dediſti mihi vt faciã.[l] Et nũc clarifica me tu pater apud temetipm̃, claritate quã habui priuſquã mũdus eſſet apud te.[m] Manifeſtaui nomẽ tuũ hominib᷒, quos dediſti mihi de mundo.[n] Tui erãt,[o] & mihi eos dediſti,[p] & ſermonẽ tuũ ſeruauerũt.[q] Nũc cognouerũt, qa oĩa q̃ dediſti mihi abs te ſunt:[r] qa verba quæ dediſti mihi dedi eis,[s] & ipſi acceperũt,[t] & cognouerũt verè, qa à te exiui:[v] & crediderũt, qa tu me miſiſti. Ego ꝓ eis rogo.[x] Nõ ꝓ mũdo rogo,[y] ſed ꝓ his quos dediſti mihi, qa tui ſunt.[z] Et omnia mea tua ſunt, & tua mea ſunt,[a] & clarificatus ſum in eis:[b] & iam non ſum in mundo, & hi in mundo ſunt:[c] & ego ad te venio.

Poſtilla.

IN illo tpe. Subleuatis oculis in cœlũ &c.) In.c.præcedẽti Chriſt᷒ cõfortauit diſcipulos ſuos p doctrinę bñficiũ. Hic cõſequẽter eos cõſolat̃ p orationis ſuffragiũ. Circa qđ notandũ quòd oratio eſt petitio decentiũ à Deo ſecũdùm Damaſ.li.iij. Et iõ orare non cõuenit Chriſto ſecũdùm diuinitatẽ: ſed magis orari, qa ſic eſt æqualis Deo pr̃i. Secundùm humanitatẽ autẽ in qua minor eſt patre cõuenit ei orare & ꝓ alijs & ꝓ ſe. Diuidit̃ ergo hoc euãgeliũ in tres ptes: qa prĩo xp̃s orat ꝓ ſeipo. ſcđo ꝓ apl'orũ collegio: ibi. Manifeſtaui &c. Et tertio ꝓ toto fideli pplo: ibi. Nõ ꝓ eis tm̃ &c. Iſta tñ tertia pars nõ pouit̃ in hoc euãg. licet ponat̃ in.c. Circa qđ ſciẽdũ qđ xp̃s non tm̃ orauit ad aliqd impetrãdũ: ſed etiã ad dãdũ orandi nobis exemplũ. Et iõ orõ ſua hic deſcribit̃ optimis circũſtãtijs diſpoſita. Primo reſpectu pcedẽtiũ: cũ dr̃ in principio hui᷒.c. & añ initiũ hui᷒ euãg. Hęc locut᷒ eſt Ieſus: qa poſt diſcipulorũ inſtructionẽ cõuertit ſe ad orõnẽ: ad oñdendũ qđ cõplemẽtũ boni opis eſt à Deo requirẽdũ. Scđo reſpectu pñtiũ. cũ dr̃. (Et ſubleuatis oculis in cœlũ.) inter alias ptes corpis diſpõ interior mentis maxime relucet in oculis: in orõne aũt mẽs debet in deũ eleuari: qa ſcđm Dam̃. orõ eſt aſcẽſus mẽtis in Deũ. Et iõ ad hoc notandũ ſaluator orãdo pñtialiter oculos leuauit ad cœlũ. Tertio reſpectu ſequẽtiũ: imminẽte em̃ tribulatiõe debet hõ recurrere ad Deũ. Et iõ chriſtus in principio ſuæ orõnis exprimit tp̃s ſuæ paſsiõis imminẽtis, di. b (Pr̃ ve.ho.) ſ. paſsionis meæ. c (Clarifica filiũ tuũ.) In paſsione em̃ clarificatus eſt à patre. primo p ſigna diuinit᷒ oñſa q̃ fuerũt ſolis obſcuratio, terręmot᷒, veli tẽpli ſciſsio, & hmõi. Quibus viſis cẽturio q erat gẽtilis dicit, verè filius dei erat iſte. Scđo p paſsionẽ fuit clarificat᷒ inquãtũ p ipſam meruit corpis ſui gloriã & exaltationẽ. Tertio qa p hoc venit in toti᷒ mũdi notitiã p gentiũ credulitatẽ. Granũ em̃ frumenti mortuũ attulit hũc multiplicẽ fructũ: hãc igit̃ triplicẽ clarificationẽ petit hic Ieſus: verũtñ qa gloria filij redũdat in gloriam pr̃is: iõ ſubditur. d (Vt & fili᷒ tuus cla.te.) & nõ ſolũ redũdat in patrẽ ſed in oẽs adherẽtes xp̃o p fidẽ: qa bonũ capitis ad mẽbra deriuat̃: iõ ſubditur. e (Sicut dediſti ei pote.omnis car.) i. omnis hũanæ naturæ. f (Vt oẽ qđ dedi ei.) p adhęrentiam fidei. g (Det eis vitã æternã.) qa p meritũ xp̃i habemus introitũ ad gloriã quã amiſeram᷒ p Adam. h (Hæc eſt aũt &c.) Hic remouet quãdã dubitationẽ. Poſſent em̃ aliq credere quòd iſta vita æterna per eũ fidelibus dãda in carnalib᷒ bonis cõſiſteret, ſicut dicũt Sarraceni, q expectant in alia vita in voluptatibus carnalib᷒ & diuitijs cõſimilib᷒ pręmiari: ſcđm qđ dr̃ in Alchorano Machometi: q̃ in vita ſcđm philoſo. dr̃ vita pecudũ j. Ethi. ppter qđ ipſe Auicẽna hoc cõſiderãs dicit qđ ppheta quẽ vocant Machometũ, pmiſit eis talẽ fœlicitatẽ in premiũ: quam multi ſa- Ariſtote. j. æthicorũ.

pientes nõ attenderunt. Similiter Iudæi reſurrectionem futurã expectãt ad vitã carnalé. Et ideo fœlicitaté vitæ futurę credũt in bonorũ téporaliũ plenitudine & pacis trãquillitate. Hoc aũt remouet ſaluator, dicens. (Hæc eſt auté vita æterna vt cognoſcãt &c.) Vita eñ æterna ſiue beatitudo cõſiſtit eſſentialiter in aſpectu claro ipſi⁹ diuinitatis ꝓut tñ habet adiunctã fruitioné, quæ eſt cõpletiua fœlicitatis. Ex cõſequẽti verò cõſiſtit in conſpectu hũanitatis xp̃i: quæ eſt inſtrũm nos introducés ad beatitudiné principalé. Beatitudo aũt hoĩs cõſiſtit in cõiũctiõe ad vltimũ & optimũ: & ideo nõ põt cõſiſtere in cõiunctione ad aliqđ bonũ tp̃ale vel corporale, vt dicũt rudes Sarraceni & Iudæi: ſed in adeptiõe ipſi⁹ primi & ſummi boni per apertã viſioné & fruitioné. Cõſiderandũ etiã qđ cũ dicit fili⁹ loqués ad patré hæc eſt vita æterna, vt cognoſcãt te ſolũ Deum: per hoc eñ non hr̃ quòd ſol⁹ pr̃ ſit Deus & filius creatura, vt dicebat Arrius quòd hæc dilectio excluſiua ſolus nõ determinat ly te: & ſit ſenſus qđ ſol⁹ pater ſit Deus: ſed determinat ly Deũ: & eſt ſenſ⁹ qđ illa ſola deitas eſt vera q̃ eſt in patre: & ſic ab ea nõ excluditur fili⁹: ſed magis includit, qa vna eſt deitas in vtroq;: ſed excludit vera deitas ab his q̃ à gẽtib⁹ celebraũt. ſ. ioue, ſaturno, & conſimilib⁹. Dato hoc etiã qđ hęc dictio ſol⁹ determinet ly te: & ſit ſenſus qđ ſol⁹ pater ſit Deus: nõ tñ ab hoc excludit filius à deitate: ſed magis includit: qa ſcđm philo. ſol⁹ eſt idé qđ nõ cum alio. & iõ tñmodo includit illud qđ alienitaté dicit: fili⁹ aũt nõ eſt aliud à patre in eſſentia: ſed tm̃ in pſona. Et iõ qñ hæc dictio ſolus addit vni pſonę reſpectu termini eſſentialis, ſicut eſt in ꝓpoſito nõ excludit aliã pſonã ſed magis includit & hoc patet p auctoritaté ſaluatoris Mat. xj. c. vbi dicit nemo nouit filium niſi pr̃, neq; patré qs nouit niſi filius. Si eñ hęc dictio niſi addita vni pſonę reſpectu termini eẽtialis excluderet aliã, ſeq̃ret ꝙ pr̃ nõ cognoſceret ſe ſed tm̃ fili⁹: nec fili⁹ cognoſceret ſe, ſed tm̃ pr̃, qđ eſt abſurdum dicere. i (Ego te clarificaui ſup terrã.) Hic ſubdit rationé quare ſua oratio debeat exaudiri: videlicet qa fuit pfecte obediés Deo patri, carné aſſumẽdo, & veritaté fidei inter hoĩes docendo: & hoc eſt qđ dr̃. (Ego te clarificaui ſup terrã.) Et qa nõ ſolũ eſt exaudibilis ꝓpter prędicta, ſed etiã quia ad cõſummationé myſterij ſuæ incarnatiõis mortem cõſtanter ſuſtinebat: iõ ſubdit. k (Opus cõſummaui quod dediſti mihi vt faciã.) Dicit cõſummaui: qa iam ei⁹ paſſio incipiebat, qua peracta dixit cõſummatũ eſt. l (Et nũc clarifica me tu pater apud temetipſum claritate quã &c.) i. illi⁹ gloriæ quã habeo æternaliter tecũ ſcđm diuinitaté fac participé naturam mortalé quã aſſumpſi ꝓpter hominũ ſaluté. m (Manifeſtaui &c. Hic cõſequéter orat p collegio apoſtolorũ, di. (Manifeſtaui nomé tuũ hominib⁹ quos dediſti mihi de mundo.) qa apoſtoli fuerunt ſpũaliter coniuncti ipſi Chriſto de mũdo: qa ante vocationé ſuã apoſtoli erãt mundanæ viuẽtes, ſicut & cæteri hoĩes. Et quia in vocatiõe fuerũt etiã deinceps xp̃o obediétes: ideo dicit. n (Tui erat ſecundũ p̃deſtinationé. o (Et mihi eos dediſti vocando temporaliter ad fidé & apoſtolicã dignitaté. p (Et ſermoné tuũ ſeruauerũt.) corde. ſ. & opere. q (Et cognouerũt quia oĩa quæ dediſti mihi abs te ſunt). i. à te procedentia. r (Quia verba quæ dediſti mihi dedi eis.) quia à plenitudine ſcientiæ xp̃i facta eſt redundãtia in apoſtolis. s (Et ipſi acceperũt.) doctrinã xp̃i recipiẽdo te. t (Et cognouerũt verè quia à te exiui) hoc eñ cognouerũt per doctrinã xp̃i & per miracula: verũtamé quia talis cognitio eſt fidei: ideo ſubdit. v (Et crediderũt quia tu me miſiſti.) ego pro eis rogo. x (Nõ pro mundo.) hoc dicit: quia efficacia ſuæ orationis tãtũmodo ſe extẽdit ad electos: quãuis enim ſit efficax pro omnib⁹: tñ mali ponunt ſibi impedimẽtũ, ne ſint participes ipſi⁹: ideo ſubdit. y (Sed pro his quos dediſti mihi rogo.) quoad efficaciam. z (Quia tui ſunt) ſecundùm æternã prædeſtinationé. a (Et omnia mea tua ſunt.) Quia propter inſeparabilé vnioné deitatis & humanitatis in xp̃o fit idiomatũ cõicatio, attribuẽdo ea q̃ ſunt hominis xp̃i deo: & ecõuerſo. Sicut eñ demõſtrato xp̃o hæc ꝓpoſitio eſt vera: iſte homo creauit ſtellas. ita hæc propoſitio eſt vera deus mortuus eſt: quia ꝓpter vnitaté ſuppoſiti oĩa q̃ ſunt dei cõmunicant homini & ecõuerſo modo p̃dicto. b (Et clarificatus ſum in eis.) Hoc dicit: quia apoſtoli gloriam eius iam partim cognoſcebãt & de ꝓpinquo plus cogituri erãt: & qa xp̃s cito receſſurus erat ab eis, cui⁹ corporali pręſentia erant delectati & confortati: ideo pro tunc indigebãt ſpecialiter deo patri per orationé chriſti cõmẽdari. & hoc eſt quod dicitur. c (Et iam nõ ſum in mundo). i. ſum de ꝓpinquo receſſurus ab eis. d (Et hi in mũdo ſunt.) ſ. remanẽtes in tribulationib⁹ mundanis. e (Et ego ad te venio). q. d. propter hoc pro eis oro.

De hac dictiõe ſol⁹.

Subdit rõnem quare ſua oro debeat exaudiri.

Orat p collegio.

Prędeſtinatio eſt de rebus ſalutaribus. i. de hominibus ſaluandis Magi. ſententia.

¶Quæſtio. xvj.

Circa euangeliũ in vigilia aſcenſionis dñi. oritur q̃ſtio. Vtrũ xp̃i aſcẽſio fuit nobis vtilis? Arguit ꝙ nõ. xp̃s fuit cauſa noſtræ ſalutis inquãtũ ſaluté noſtrã meruit: ſed per aſcẽſioné nihil nobis meruit: quia aſcenſio pertinet ad præmiũ exaltationis: nõ eſt auté idé p̃mium & meritũ. igit. in oppoſitũ. Io. xvj. expedit vobis vt ego vadã. i. recedã à vobis per aſcẽſioné. igit. Ad argumẽtum dicit negãdo cõſequentiã & ratio eſt: qa licet aſcẽſio xp̃i nõ ſit cauſa nr̃æ ſalutis p modũ meriti: fuit tñ p modũ efficientiæ inquãtũ humanitas ſecundùm quã aſcẽdit: eſt quodãmodo inſtrumentũ diuinitatis & operator in virtute eius. Ad quæſtioné reſpõdendũ eſt ſecundũ magiſtrũ Ioã. de tur. cremata in. q. ſuper euangelijs quòd aſcenſio Chriſti fuit fructuoſa & vtilis nobis: quia fuit quodãmodo cauſa noſtræ ſalutis ſcilicet ad ea quæ ipſe fecit nobis aſcendens. Primo quia viam nobis præpara

nit aſcendens in cœlum ſecundum quod habetur Io.xiiij. Vado vobis præparare locum. Secundo ad interpellandum pro nobis. Tertio hominibus diuina bona mittere.

In die aſcenſionis domini Euangelium Marci.xvj.

IN illo tẽpore.[a] Recumbẽtibus vndecim[b] diſcipulis, [c] apparuit illis Ieſus: & exprobrauit incredulitatẽ eorũ, & duritiã cordis,[d] quia his qui viderant eum reſurrexiſſe nõ crediderant.† Et dixit eis. [e] Euntes in mundũ vniuerſum prædicate euangelium[f] omni creaturæ.[g] Qui crediderit & baptizatus fuerit[h], ſaluus erit.[i] Qui verò nõ crediderit cõdemnabitur.[k] Signa autem eos qui crediderint, hæc ſequentur.[l] In nomine meo[m] dæmonia eijciẽt.[n] Linguis loquẽtur nouis,[o] Serpentes tollẽt.[p] Et ſi mortiferum quid biberint, nõ eis nocebit.[q] Super ægros manus imponẽt, & bene habebũt.[r] Et dominus quidẽ Ieſus poſtquã locutus eſt eis,[s] aſſumptus eſt in cœlũ,[t] & ſedet à dextris dei.[v] Illi autẽ[x] profecti[y] prędicauerunt vbique[z] domino cooperante,[a] & ſermonem cõfirmante, ſequentibus ſignis.

† Qui viderát eũ reſurrexiſſe nõ crediderãt. Diſcipuli & apoſtoli dñi videntes Ieſum ſaluatoré reſurrexiſſe & illis ſæpe appruiſſe ac cũ eis manducaſſe: qa adhuc rudes & duri corde qué in vita videbãt poſſe vincere non credebãt: ideo dicit Marcus apparuit illis & exprobrauit incredulitaté eorũ & duritiam cordis. Et dominus Ieſus apoſtolos Matth. vij. increpabat illis de dæmonio eũ interrogãtibus & dicẽtibus: quare non potuimus eijcere eũ? qui reſpondit ꝓpter incredulitatem veſtrã.

Poſtilla.

IN illo tẽpore: recũbentibus vndecim diſcipulis.) Mar.xvj. Hiſtoria huius euangelij facta eſt anno Chriſti.xxxiij.iij.noñ.iunij. Luna.xxvij.feria.v.videlicet ipſo die aſcenſionis inditione.vj. Ante initiũ illius euan.ſcribit ſanctus Lucas.xxiiij.c.quòd chriſtus dixit diſcipulis ſuis, vos eſtis teſtes horũ. Ly.ſ.paſsionis & reſurrectionis. Et ego mittam ꝓmiſſum patris in vos.i.ſpiritũſanctu. Vos auté ſedete in ciuitate: quouſq; induamini virtute ex alto. Tunc poſtmodũ ſeqtur euãge hodier.quod diuiditur in tres partes. In prima deſcribitur qualiter dominus diſcipulis ſuis apparens locutus eſt eis amicabiliter & gratioſe. In ſecunda ponitur qualiter in cœlum aſſumptus fuit mirabiliter & glorioſe: ibi. Et dominus quidem Ieſus. In tertia oſtenditur qualiter diſcipuli cõmiſsiones eis factas executi fuerũt fideliter & ſtudioſe: ibi. Illi auté pro. a (Recũbẽtibus vndecim diſcipulis) dominus noſter ieſus chriſtus cũ in his.xl.diebus per multas apparitiones diſcipulis factas reſurrectioné ſuá approbaſſet: hodie in die aſcenſionis bis ipſis voluit apparere: ſcilicet in méſa dum prandebant. Nam vt dicit magiſter hiſto. ſcho. Omnes tam apoſtoli quàm alij diſcipuli & mulieres habitabãt in iſta parte hieruſalem quæ dicit̃ melon in móte ſyon vbi dauid cóſtruxerat ſibi palatiũ. Et ibi erat illud cœnaculum grãde ſtratũ: in quo precepit dñs ſibi parare paſcha: & in cœnaculo illo habitabãt tũc vndecim apoſtoli. Cæteri verò diſcipuli & mulieres habitabãt circũquaq; per diuerſa hoſpitia: & vt dicitur in principio hodierni euãgelij.(Recũbentibus).i.comedẽtibus. b (Vndecim dicipulis) ſ.in illo cœnaculo hodier.die. c (Appa.illis ie. & expro.incre.illorũ & duri.cordis.) Ly.non quæ tunc erat in eis: ſed quæ ante fuerat in ipſis diſcipulis. d (Quia his qui viderãt eum reſurrexiſſe nõ crediderãt.) vt patet de Thoma qui nõ credidit alijs diſcipulis: & ſimiliter alij diſcipuli non crediderunt marię magdalenæ & alijs mulieribus: & comedit cũ eis. vnde Act.j. Conueſcés pręcepit eis ab hieroſolymis ne diſcederent, ſed expectarét ꝓmiſsioné patris.i.aduentũ ſpiritusſancti à patre per chriſtũ promiſſum. Et ſecũdũ magiſtrũ in hiſtorijs. Hoc dicto ꝑcepit eis vt egrederentur de ciuitate, & ſic ſtatim euanuit ab oculis eorũ. Et immediate poſt comeſtionem vndecim apoſtoli & alij diſcipuli & mulieres vnanimiter de ciuitate egreſſæ venerũt ad monté oliueti: & ibi dñs Ieſus ſecũdario hodierno die apparuit: vt ait magiſter in hiſtorijs. Hanc pręceſsioné apoſtoloru qua vnanimiter de ciuitate ſunt egreſsi, repreſentat eccleſia ſingulis dieb⁹ dominicis ꝓceſsioné faciés egrediẽdo extra eccleſiã ꝑferendo crucé ante ꝓceſſioné. Nam per crucé reꝑſentat̃ dñs noſter Ieſus chriſt⁹, qui nos ꝑceſsit, & ſuo exẽplo nobis viã ad cœlũ oſtẽdit. Et quòd ordinate vn⁹ poſt aliũ crucem ſeqtur vſq; ad eccleſiam, ſignificat quòd omnes chriſtiani vitã & mores & doctrinam chriſti ſemper præ oculis habere debeãt, & ſuã vitã exẽplo chriſti cóformare, & ſic ꝓficere de virtute in virtuté tráſcẽdẽdo donec intrét in cœleſtem eccleſiã.i.patriã æternã vt videãt facie ad facié diuinã naturã, ſecũdũ illud Pſal.lxxxiij. Ibũt de virtute in virtuté ſic videbitur deus deorũ in ſyon. Poſt hoc cõmiſit dñs Ieſus apoſtolis officiũ ꝑdicatiõis, dicés. e (Eũtes in mun.vni.ꝑdi.euan.) Hugo. Non philoſophorũ vanitates aut certe proprias fictiones ad Rom.j. nõ erubeſco euangeliũ. f (Omni creaturæ.) Lyr. omni homini qui habet cõuenientiã cum omni creatura. Per eſſe enim cõuenit cum inanimitatis, per viuere cum vegetabilibus. & plãtis, per ſentire cũ animalibus, per intelligere cum angelis. ideo deſignat̃ nomine omnis creaturæ. g (Qui crediderit & baptizatus fuerit.) Lyr. Non enim ſufficit fides ſine baptiſmo per quã quis incorporat̃ xp̃o ſi adſit facultas recipiẽdi baptiſmũ fluminis: ſi autem nõ ſit facul-

Commiſit deus diſcipulis officiũ prædicationis.

tas ſufficit baptiſmus ſanguinis, vt in martyribus q̃ ꝑ Chriſto interfecti ſunt añq̃ eſſent baptizati vel in baptiſmo flaminis, ſicut eſt in hñtibus fidé xp̃i, & deſiderãt baptiſmũ, ſed vt preueniunt morte añq̃ poſsint implere. h (Salu⁹ erit). ſ. ſalute æterna ſi ſalté opibus credat. Iac. ij. Fides ſine operib⁹ mortua eſt. i (Qui veró nõ crediderit cõdénabit̃). ſ. æterna dãnatione. k (Signa auté eos qui crediderint, hæc ſequentur.) Ly. In primitiua eñ eccleſia fides erat nutriéda & firmãda miraculis: ĩõ gratia miraculorũ dabat̃ nõ ſolum apoſtolis Chriſti, ſed multis alijs credétibus: vt patet in exemplis & legendis ſanctorũ. l (In noïe meo). i. in virtute noïs mei. m (Dæmonia eijcient.) Hæc omnia ad literã impleta ſunt. Sæpe eñ apoſtoli & alij Infideles dæmões eiecerũt ſicut ſctũs Bartholomę⁹ & ſic de aliis. n (Linguis loquent̃ nouis.) Ly. hoc eſt factũ in apoſtolis: & in alijs credétib⁹, q̃ erãt cũ eis qñ per gratiã ſpũſſancti in die péthecoſtes recœperunt donũ linguarũ: vt patet Act. ij. Loquebant̃ varijs linguis apoſtoli. o (Serpétes tollét) hoc patet ĩ paulo Act. xxviij. Qui pcuſſus à vipera in nullo læſus fuit: ſed viperã pendenté ad manũ eius in igné excuſsit. Et Iacobus apo. duos ingétes dracões remiſit in deſertũ quos hermogenes & philet⁹ cõcitauerũt cõtra eũ. p (Et ſi mortiferũ q̃d biberint non eis noce.) hoc ad literã impletũ eſt in Io. euãg. q̃ venenũ bibit: q̃d ei nõ nocuit. q (Sup ægros man⁹ imponét & bñ ha.) q̃a multi infirmi à diuerſis languorib⁹ ſunt curati ex impoſitiõ: manuũ apoſtolorũ & ex tactu veſtimẽtorũ: imo q̃d etiã plus eſt: ex vmbra Petri apo. ſanabant̃ infirmi. vt hr̃ Act. ij. & v. Itẽ ꝑ man⁹ apoſtolorũ fiebãt ſigna & ꝓdigia magna in populo & nõ ſolũ ĩfirmos curabãt, ſed ꝑ impoſitioné manuũ ipſorũ dabat̃ ſpũſſctũs. vñ hr̃ Act. viij. Tũc imponebãt man⁹ ſuas ſup illos & accipiebãt ſpm̃ſctm̃. r (Et dñs quidé Ieſus poſtq̃ locut⁹ eſt). ſ. hæc omnia iam ꝓdicta & alia q̃ habent̃ Act. j. s (Aſſumpt⁹ eſt in cœlũ) Ly. virtute ꝓpria: & cũ gratulatiõe toti⁹ familię cœleſtis. vñ Lu. xxiiij. & eleuatis manib⁹ ferebat̃ in cœlũ & bñdixit eis. i. apoſtolis & alijs fidelib⁹: ex hoc loco in cõſuetudiné ducit eccleſia, vt ſicut dñs. Ieſus poſtq̃ oïbus pactis aſcendere voluit in cœlũ bñdixit fidelib⁹ ſuis: quòd ſic ep̃i & cæteri p̃sbyteri pacto diuino officio volétes iã ab altari recedere dãt ſup ppl̃m bñdictioné, ſignãtes eos ſigno ſanctę crucis & imprecãtes eis bona in noïe ſanctę trinitatis. t (Et ſedet à dextris Dei). ſ. cõregnãs patri in omni æqualitate ſcd̃m deitaté. v (Illi aũt. Ly. ſ. apoſtoli & xp̃i diſcipuli. x (Profecti.). ſ. ad mandatũ dñi nr̃i Ieſu xp̃i. y (Prædicauerũt vbiq;.) Vñ in p̃o. xviij. In oẽm terrã exiuit ſonus eorũ &c. z (Dño cooperãte) dirigẽdo & ꝓtegendo. a (Et ſermoné cõfirmãte, ſequẽtib⁹ ſignis.) Hug. ſup Marcũ. Opa miraculoſa in exordio eccleſiæ neceſſaria fuerũt, vt fides miraculis nutriret̃: mõ non ſunt neceſſaria,

De virtutib⁹ apoſtolorũ hñtium ſpm̃ſctm̃.

Qua virtute Deus aſcendit.

Qeid ſit ſedere à dextris Dei.

quia fides eccleſiæ cõfirmata eſt. Circa p̃ns euãgeliũ & ſup illa verba. Eũtes in mundũ vniuerſum p̃dicate euãgeliũ omni creaturæ &c. Notãdũ quòd ſcd̃m Tho. de aq̃no maximũ miraculũ xp̃i in terris fuit quòd ꝑ ſimplices mũdũ ſubiecit fidei: quia apoſtoli fuerũt ſimplices ſcd̃m mũdũ & pauperes męchanici. ſ. piſcatores &c. & null⁹ nobilis fuit niſi ſctũs Bartholo. Vñ quęrit̃. Quare nõ elegit Chriſt⁹ prudẽtes hui⁹ ſeculi ſcribas q̃ fuerũt docti in lege, nec diuites nec potétes. Rñdet̃ ꝓpter certitudiné fidei: q̃a ſi ſapiẽtes ſæculi elegiſſet & miſiſſet ad p̃dicãdã fidé Chriſtianã: tũc pfidi & inimici fidei dixiſſét: quòd fidé finxiſſent cũ prudẽtia & aſtutia. Si diuites, tũc dixiſſent q̃d ꝑ dona & munera hoïes duxiſſent ad fidé illã. Si aũt potétes & nobiles: tũc dixiſſent quòd ꝑ potẽtiã & coactioné hoïes induxiſſent ad fidé. Sed vt nullũ illorũ pfidi allegare poſſent ergo &c. Vñ hic notandũ q̃d xp̃s inter oẽs ſapiẽtes hui⁹ mũdi niſi vnũ cõuertit. ſ. Gamalielé legis doctoré. Et inter oẽs diuites ſolũ Zachæũ Et de omnib⁹ nobilib⁹ & principibus niſi tres Nicodemũ, Centurioné & Regulũ. Sed de pauperib⁹ & ſimplicib⁹ & ignobilib⁹ multos cõuertit: q̃a xp̃iani à pauperibus & ſimplicibus ortũ habuerũt. Vñ apo. videte vocationẽ veſtrã fratres: quia nõ multi ſapientes ſcd̃m carnem, nõ multi potentes, ſed infirma mundi elegit Deus.

¶ Quæſtio. xvij.

Circa Euãgeliũ in die aſcẽſiõis dñi orit̃ q̃ō: Verũ cõueniat xp̃o ſedere ad dexterã p̃ris? Arguit̃ q̃d nõ. ſi q̃s ſedet ad dexterã alicuius ille ſedet ad ſiniſtrã ei⁹: ſi ergo Chriſtus ſedeat ad dextrã p̃ris ſequit̃. q̃d p̃r ſedeat ad ſiniſtrã filij q̃d eſt incõueniẽs: igitur. in oppiñ hr̃ in ſimbolo ſedet ad dextrã p̃ris: igitur ad argumẽtũ dr̃ quòd intelligit̃ de dextra corporali q̃ Deo p̃ri nõ conuenit. Ad. q. rñdendũ eſt ſcd̃m mag. Io. de tur. cre. in. q. ſuper euãgelijs quòd Chriſto cõuenit ſedere ad dextrã patris ad ſenſum illũ Chriſt⁹ eſt æqualis p̃ri. i. in potiorib⁹ bonis patris vbi dextera patris eſt: vel eſt æqualis patri quantũ ad diuinitaté vel inquantum accipit iudiciariam poteſtatem à patre.

Dñica infra octauã aſcenſionis domini. Euangelium Ioannis. xv. & xvj.

IN illo tp̃e, Dixit Ieſus diſcipulis ſuis.[a] Cũ venerit † paracletus,[b] quem ego mittam vobis à Patre[c] ſpm̃ veritatis,[d] qui à patre procedit.[e] ille teſtimoniũ perhibebit de me.[f] Et vos teſtimoniũ ꝑhibebitis [g] q̃a ab initio mecum eſtis.[h] Hęc locut⁹ ſum vobis,[i] vt nõ ſcãdalizemini.[k] Abſque ſynago

† Cũ venerit paclet⁹. Añ ſpũſſancti miſſioné ap̃li & diſcip̃l. domini infirmi erãt & ti-

der. ſed dū ad venit il-le aiaū cō-ſolator om-ne idioma & oēm lin-guam edo-cuit: & ſci-re rerū cās īformauit: vt habetur Act.ij. Ce-perunt loq varijs lin-gūis prout ſpūſſctūs dabat elo-qui illis.

gis facient vos. [l] Sed venit hora, [m] vt omnis qui interficit vos arbitretur obſequiū ſe prēſtare deo, [n] Et hęc facient vobis: qa nō nouerūt patrē neq̄ me. [o] Sed hęc locutus ſum vobis, vt cum venerit hora eorū reminiſcamini, qa ego dixi vobis.

Poſtilla.

IN illo tpe. Cū venerit paraclet⁹.) Io.xv. Hiſtoria hui⁹ euāg. ſctā eſt anno xp̄i xxxiij.ix. kalē.apri.lu. xxiiij.leria.v.ſ.in cœna dn̄i: indictiōe.vj. Ad initiū illi⁹ euāg. ſcribit ſanctus Io.i n eodē ca. quòd Chriſt⁹ di.diſcipu. ſuis. Si opa non feciſſem eis q̄ nemo alius fecit pctm̄ nō haberēt, nūc aūt viderūt & oderūt me & patrē meū. Sed vt impleať ſermo qui in lege eorū ſcriptus eſt, qa odio habuerūt me gratis. Tūc ſtatim ſequitur euāgeliū hodiernū in quo ſunt tres partes. In prima ſpm̄ ſctm̄ diſcipulis pmittit ibi. Cū venerit. In ſecūda pſecutionem eis pdicit ibi. hęc locut⁹ ſum vobis. In tertia eos attētos reddit ibi. Sed hęc locutus ſum. a (Cū venerit paracletus.) poſtq̄ xp̄s dixerat apoſtolis de iudęis. Si me pſequunť, & vos perſequenť, ne deſperarent & nimiū turbarenť, pmiſit eis ſpm̄ ſctm̄ mittere, q̄ cōfortati oēs perſecutiōes vincerēt & tolerarēt. ergo dicit. Cū venerit paclet⁹.) I.y.i. cōſolator Ber. dicit ſpūs.i. mętētium cōſolator. b (Quem ego mittā vobis à pre.) Ly. in hoc oſtēdit ſpm̄ ſctm̄ à ſe pcedere inquantum dicit ſe illū mittere. c (Spm̄ veritatis.) qa docet vos oēm veritatē. Sed ecōtrario ſpūs malign⁹ docet oē mēdaciū. d (Qui à pre pce.) tho. ex hoc arguūt gręci ſpm̄ ſctm̄ tm̄ pcedere à pre & nō à filio. Sed hoc nō ēverū: qa qcqd de pre dr̄. cōuenit filio: ergo xp̄iani tenenť credere q ſpūſſctūs pcedit à patre & filio. e (Ille teſtimoniū phibebit de me.) Nā ſpiritusſanct⁹ teſtimōiū phibuit xp̄o in hoc q apoſtolos tales fecit q ſciuerūt, & audebat pdicare euāgeliū & fidē xp̄i corā omnibus & intrepide, q eīm homines prius illiterati & ſimplices de pfuuditate ſcripturarum ſubito plene loquebanť, et in omnib⁹ linguis fuit maximum ſignum ad cōfirmandū fide xp̄i. f Et vos teſtimoniū phibebitis).ſ. prędicādo omnib⁹ apoſtolis⁹ g (Quia ab initio mecū eſtis.) Ly. nō eſt intelligēdum quòd fuerūt cum eo in principio vitę ei⁹ ſed ab initio prędicatiōis ſuę. quādo incępit docere & miracula facere. h (Hęc locut⁹ ſum vobis) ad cōfortatione veſtrā cōtra futuras tribulationes. i (Vt nō ſcandalizemini.).ſ. cadēdo p impatiētiā qn̄ eueniet vobis. k (Abſq̄ ſynagogis faciēt vos.) iam eīm iudęi cūſpirauerant q ſi quis cōfeſſus eſſet xp̄m extra ſynagogā eijceret. Talis enim eiectio de ſynagoga reputabatur apud eos magna: ſicut apud xp̄ianos eiectio de eccleſia per maiorem excōmunicatione ergo ipa excōicatio valde timenda eſt cuilibet xp̄iano: qa ſepat à deo & à ſanctis & à ſacramētis & à cōione fideliū: & ip̄e excōicat⁹ ē q̄ſi palmes abſciſſus à vitę: vt patet Io.xv. Ego ſum vitis vera & vos palmites. l (Sed venit hora.) Gor. hora iſta fuit tp̄s pręḋicatiōis apoſtolorū. m (Vt oīns qui interficit vos, arbitreť obſequiū ſe prēſtare deo.) Oīns eīm iudęus occidens xp̄i prędicatores putat ſe obſequium prēſtare deo, credēs qđ deſereret deū iſrael quicūq̄ cōuerteretur ad xp̄m: ita fuerūt iudęi excęcati & ignorantes. Sed illa ignorātia nō excuſabat eos, qa illa procedebat ex odio & inuidia cōtra xp̄m & doctrinā eius n (Et hęc facient vobis: quia nō nouerūt patrem neq̄ me.) hoc dixit eis conſolando eos. q.d. ſcđm Chry. ſufficit in cōſolatione hoc pati propter patre & pp̄ter me. o (Sed hęc locutus ſum vobis, vt cū venerit hora eorū remini. quia ego dixi vobis.) I.yra. iſta eīm prędixit apoſtolis vt prouiderēt ſibi de patientia: qa minus feriunt iacula pręuiſa: vt dicit Greg. Circa pn̄s euāgeliū vbi dicitur vos teſtimoniū perhibebitis. Notādum qđ hugo de prato dicit q xp̄s habuit teſtimoniū de omni loco & ab omni creatura. Nā oia teſtificata ſunt chriſtū ſuum autorē eſſe. Nā de cęlo habuit teſtimoniū patris & ſpūſſancti. Lu.c.iij. deſcendit ſpūſſctūs corporali ſpecie ſicut columba in ipſum. Et vox pr̄is de cęlo audita eſt. hic eſt fili⁹ meus dilect⁹. Mat.ca.iij. Itē teſtimonium angelorū: vt patet Luc.ca.ij. Euangelizo vobis gaudiū magnum, quia natus eſt nobis ſaluator. Itē cęli dum ipſo o. ãte aperti ſunt ſup eum, proteſtati ſunt ipſū eſſe verum deū. Luc.c.uj. Itē de paradiſo & de lymbo patrū habuit teſtimoniū moyſi & helię: vt patet Matthę.xvij. Apparuerūt eis moyſes & helyas. Itē corpora ſctōrū ſurrexerunt: vt patet Mat.xxvij. Itē dęmones ei teſtimoniū reddiderūt vt patet Luc.iiij. Exibant dęmonia clamantia & dicentia: quia tu es xp̄s filius dei viui. Itē de mundo habuit teſtimoniū duodecim apoſtolorum. lxxij. diſcipulorum & multorum aliorū vt patet Actuum.iiij. virtute magna reddebant apoſtoli teſtimoniū Ieſu xp̄i. Item habuit teſtimoniū ab omni creatura. Nā ſtella noua in ſua natiuitate teſtificata eſt. vt patet Mat.c.ij. Vidimus ſtellam eius in oriente. Itē ſol obſcuratus eſt in morte eius & proteſtatus eſt eum deum. Luc.xxij. Itē mare dum ſolidū ſe prebuit ip̄m confeſſus eſt Io.viij. Item infernus dum quos tenebat reddidit ip̄m autorē eſſe pteſtatus eſt p̄o.xxiij. Itē terra dū ipſo moriete & reſorgēte tremuit. Itē panes & piſces dū ad ei⁹ iperiū mlť iplicati ſunt: ip̄m eē Deū demōſtrabāt: vt patet Io.vj. opa quę ego facio ipſa ſunt quę teſtimoniū perhibēt de me. Et breuiter omnis creatura pręter pctōrē qui ipſum negat factis, teſtimoniū xp̄o reddidit. Vn̄ apoſtolus ad Titū primo. Confitētur ſe noſſe deum, factis autem negāt. Pctōr quoq̄ pro vno denario negat xp̄m cum in nomine eius ſcienter peierat. Sequitur in hoc euangelio pręſenti. abſq̄ ſynagogis faciēt vos. Vbi notādu qđ excōicatio maior valde timēda

Ignorātia nō ē culpa excuſatoria loquēdo de ignorantia craſſa. bo. ſen.j.

Qūo deſcēdit ſpūſſanctus.

De excõicatiõe maiori

eſt ꝓpter tria. Primo quia excõmunicatus ſeparatur à Deo & ab omnibus Chriſti fidelib⁹ tam in vita quã in morte, ſicut palmes à vite. vt patet Ioã. xv. Ego ſum vitis vera & vos palmites. Et ſicut palmes abſciſſus nihil valet ampli⁹ niſi ad ignẽ ſic excõicatus maiori excõmunicatiõe. Scdo quia excõicatus priuatur merito paſsiõis Chriſti & omnium ſanctorũ & etiã omnib⁹ miſſis orationibus & eleemoſynis & omnib⁹ ſuffragijs & indulgẽtijs & omnibus bonis eccleſiæ: & omnino & totaliter remanet nudus & miſer & miſerabilis & pauper & cæcus. Et ꝓpterea dicit Aug. Nihil debet Chriſtian⁹ ſic formidare ſicut ſeparari à corpore chriſti. ſ. p excõicationẽ maiorem. Tertio qa excõicatus multos inficit: qa oẽs qui participãt ei ſciẽter publice denunciato inficiunt: vñ dicit in decretis. cõmonicãs excõicato indebite excõmunicationẽ incurrit. xj. q. iij. præcipoe & .c. ſi qs epſ. Vnde eſt morbus cõtagioſos ſicut lepra: ideo ab omnib⁹ ſicot lepra debet vitari. Nã magna infamia eſt & vituperiũ ab eccleſia expelli vel vitari ab omnib⁹ ſicut leproſus. Vñ excõmunicatus eſt magis infamis quã Iodæus vel ſaraceuus, quia com illis habet plus loqui quã cum excõicato. Vñ dr in decretis. Pagano plus licet cõicare qoã excõmunicato. xj. q. iij. Ad menſam. Ex iam dictis patet qđ periculoſum eſt cõicare excõicato. Sed, peccatis noſtris ꝓthdolor exigentibus de excõicatione maiori hodie curat modicũ: ſed de participatione cum excõicatis quaſi nihil curat. Vñ de hoc exemplũ legit quòd dæmoniacus interrogatus à quodam an excõicatio vel pctm̃ plus placeat diabolo? Rñdit excõicatio maior: qa p illã plures inficiunt: & qñq; excõicatus ducẽtos inficit vno die, ſicut in cõoiuijs: in iocis & ſic de alijs.

¶ Quæſtio. xvij.

Circa Euãgelium dñicæ infra octauas aſcẽſionis orit. q. Vtrum ſpũſſanctus producat per modũ voluntatis. Arguit quòd non: ſpũſſanctus eſt ſimilis ꝓducenti. ergo ꝓducit p naturã & nõ per voluntatẽ: conſequentia patet quia natura eſt vis inſita rebus ex ſimilib⁹ ſimilia ꝓcreans: in oppñ ait Augu. v. de trinitate. c. xvij. ſpũſſanctus exiuit à patre nõ ex modo natus, ſed eo mõ datus: exire eo modo dati doni cõpetit ꝓducto per modum voluntatis cui⁹ eſt ex liberalitate ſua dare. Igit. ad argumẽtum dicitur quòd ſpũſſanctus eſt ſimilis ꝓducenti non ex vi ꝓductiõis ſuæ: ſed ratiõe eſſentiæ ſibi cõicatæ: filius autẽ ex vi ꝓductionis ſuæ eſt ſimilis ꝓducenti, quia ꝓcedit per modũ naturæ: ideo dicitur imago patris. Ad. q. reſpondendum eſt ſcđm mag. nicol. de orbel. primo ſen. diſt. x. q. j. quòd ſicut voluntas creata eſt principium ꝓducendi amorem tm̃ quãtum amare, ipſa põs amare obiectũ qui dr amor adæquatus, ita voluntas diuina hñs obiectũ diligibile ſemp pñs eſt principiũ ꝓducẽdi tm̃ amorẽ quantũ ipſa nata eſt amare obiectum: ipſa autẽ nata eſt amare obiectum infinitũ amore infinito. Igitur nata eſt eſſe principium ꝓducẽdi amorẽ infinitum: nihil autẽ eſt infinitũ niſi ſit eſſentia diuina: igit iſte amor eſt eſſentia diuina. Ille autẽ amor ꝓducs⁹ nõ eſt nat⁹ ex forma inherẽs, quia nihil tale eſt in diuina: ergo eſt p ſe ſubſiſtẽs & nõ idem ſubſiſtens cum ꝓducente: quia nihil ꝓduxiſſet: ergo eſt perſonaliter diſtinctũ: hæc perſona dicit ſpũſſanctus: qa filius nõ ſic ꝓducit: ergo ſpũſſanctus producitur per modum voluntatis.

In vigilia penthec. Euange. ſecundũm Io. xiiij. ca.

IN illo tpe. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis.[a] Si diligitis me † mãdata mea ſeruate.[b] Et ego rogabo patrem,[c] & alium paracletũ dabit vobis:[d] vt maneat vobiſcum in æternum[e] ſpiritum veritatis,[f] quẽ mund⁹ nõ põt accipere:[g] quia nõ videt eũ,[h] nec ſcit eũ.[i] Vos autẽ cognoſcetis eũ,[k] quia apud vos manebit,[l] & in vobis erit.[m] Non relinquã vos orphanos.[n] Veniam ad vos.[o] Adhuc modicum & mundus iã me non videt.[p] Vos autẽ videtis me,[q] quia ego viuo,[r] & vos viuetis.[s] In illo die vos cognoſcetis: quia ego ſum in patre meo,[t] & vos in me, & ego in vobis.[v] Qui habet mandata mea,[x] & ſeruat † ea,[y] ille eſt qui diligit me.[z] qui autẽ diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligam eum,[a] & manifeſtabo ei meipſum.

† Mandata mea ſeruate. Dñs Ieſus ſaluator & redẽptor iubet mandata ſua cuſtodiri his q volunt ab eo diligi & in vitã ingredi: & ſaluari: qa mãdatis nõ obſeruatis null⁹ i vitã beatã ingredit: vt mat. xix. Si vis ingredi ad vitã ſerua mandata.

Poſtilla.

IN illo tpe. Dixit Ieſus diſcipl'is ſuis. Si diligitis me mandata mea ſerua. &c.) In principio hui⁹ ca. chriſtus cõſolat diſcipulos de ſua morte rõnib⁹ ſumptis ex parte diſcipulorum remanẽtiũ: & deinde rõnibus ſumptis à patre Chriſti dimittẽtis eorũ cõſortiũ. Prima pars in duas primo cõſolat diſcipulos remanẽtes, ꝓmittẽdo eis aſcẽſum ad pẽm p ipm. Et iſte ptes exponũtur in princip. ca. & ante noſtrũ præſens euãgeliũ. Scdo cõſolat diſcipulos ꝓmittẽdo eis ſpũſſancti donũ: ibi. Si diligitis me. Et iſta pars cõtinetur in noſtro præſenti euangelio. Vñ ſciendũ quòd Chriſtus in capitulis præcedẽtib⁹ prædixerat diſcipulis ſuis iudæ ꝓditionẽ & Petri negationẽ, & ſui abſentiã & mortẽ: quæ omnia erãt eis turbatiõis materia: & id multipliciter cõſolatur eos: dixit ergo. a (Si diligitis me, man

Quid ſit amor.

da. mea ſerua.) Amor eñ & obedientia ad Deū eſt diſpoſitio ad habēdum plenꝰ ſpūſctm̄: quia ſcđm Aug. charitas meret augeri, vt aucta mereat & perfici. Ideo ſubdit. b (Et ego rogabo patre.) Hoc cōuenit Chriſto inquātum hō: & aduocatus noſter eſt. c (Et alium paracletum dabit vobis). i. cōſolatoré: dicit autē alium ad oſtendendum diſtinctioné filij & ſpūſſancti in perſona. d (Vt maneat vobiſcum inæternū). q. d. ille cōſolator nō auferet à vobis ſicut ſubtrahitur humanitas mea per mortē: ſed æternaliter erit vobiſcum: hic per gratiā, & in futuro ꝑ gloriā. e (Spiritum veritatis.) tum qoia eſt eſſentialiter ipſa veritas: tum q̄a docet veritatē. f (Quē mundus non pōt accipere). i. homines mundiales affectum in terrænis ponētes: q̄a nō ſont ad hoc diſpoſiti: ideo ſubdit. g (Quia nō videt eū). i. dirigit intentionē ad ipm. h (Nec ſcit eū). i. cognoſcit: q̄a ſola bona ſenſibilia ſunt hominibꝰ ſenſualibꝰ nota: ſcđm qđ dr. j. Corin. ij. Animalis autē hō non percipit ea q̄ ſunt Dei &c. i (Vos autē cognoſcetis eum.) ꝑ ſpecialem reuelationē & ꝑ ſenſibile ſignū: quia ſpūſſanctꝰ ſuꝑ apoſtolos in linguis igneis appꝛuit. k (Quia apud vos manebit.) q̄a nō receꝑerunt eum per modū paſſionis trāſeuntis, ſed habitus firmiter permanētis, inquātum fuerunt in gr̄a cōfirmati. l (Et in vobis erit.) h. d. ad denotandum familiaritatē ſpiritusſancti erga ipſos diſcipulos. m (Nō relinquā vos &c.) Hic cōſolat̄ eos promittēdo eis ſuū reditū: q̄a hoc dono ſpūſſancti qđ adhuc ignorabāt parū erāt cōſolati: dicit ergo. (Nō relinquā vos orphanos): orphanꝰ dicit̄ priuatus patre carnali: qui eñ vult à Deo in filium adoptari oportet eum carnalē affectū ad parētes relinquere: inquātum eſt cōtra Deum ſcđm quòd dicit ſaluator Lu. xiiij. Qui nō odit patrē & matrē &c. ſequit̄: nō pōt meus eſſe diſcipulus. Apoſtoli aūt talia omnia reliquerant: ideo quodāmodo orphani erāt reſpectu parentum carnalium: & ſic erāt filij Dei per adoptionē ꝓpter qđ Chriſtus gerebat curā de eis, ſicut de filijs: propter quod ſubdit. n (Veniam ad vos.) non ſolum ſpūaliter cōſolādo ſed etiā corporaliter viſitādo & in fide cōfirmando. Quod fecit Chriſtus poſt reſurrectionē ſuā apparens apoſtolis per quadraginta dies & loquēs eis de regno Dei ante ſuam aſcenſionē: vt hr̄ Act. j. o (Adhuc modicum & mundus me iam nō videt.) quia modicom iam tēporis erat vſq; ad tēpus ſuæ mortis per quē aſpectus ſuæ humanitatis ſubtrahendꝰ erat apoſtolis. p (Vos autem videbitis me.) poſt reſurrectionē eñ non fuit viſus omnibꝰ ſicut añ, ſed ſolum apoſtolis & alijs diſcipulis: vt hr̄ Io. xxj. Et ſubdit cā ſuę reſurrectiōis cū dr. q (Quia viuo ego). q. d. licet moriar ex infirmitate carnis, tñ reſurgam virtute deitatis q̄ ſemꝑ viuit. r (Et vos viuetis.) Hoc dicit aſſecurādo eos q̄ timebāt mori cū chriſto. Vñ Io. xj. Thomas hoc timēs dixit. Eamꝰ & moriamur cū ipſo. s (In illo die vos cognoſcetis

Quõ diſcipuli receꝑerūt ſpiritū ſanctum.

De chriſto

quia &c.) poſt reſurrectionē eñ habuerūt pleniorē notitiā de myſterio trinitatis quam añ: vt patet in pluribus locis. t (Et vos in me & ego in vobis.) nō per eſſentiæ vnitatem ſicut pater eſt in filio & econuerſo, ſed ꝑ mutuā delectationem, ſicut amans eſt in amato, & econuerſo. v (Qui habet mandata &c.) In aure ad audiēdom & in corde ad meditādum & in ore ad docendum. x (Et ſeruat ea.) adimplendo opera. y (Ille eſt qui diligit me.) quia ꝓbatio dilectionis exhibitio eſt operis ſcđm Greg. z (Qui autē diligit me &c.) q̄a vnus eſt amor patris & filij. a (Et manifeſtabo ei meipſum.) ſ. poſt reſurrectionē in humanitate glorioſa. Et ſic manifeſtauit ſe Chriſtus diſcipulis ſuis, q̄a habebant cōditiones prædictas. Manifeſtauit etiā ſe talibus ꝑ apertam viſionem deitatis in gloria cœleſti, ad quam ipſe nos perducere dignetur.

¶ Quæſtio. xix.

Circa Euangelium in vigilia penthecoſtes oritur quæſtio. Vtrum ſpiritusſanctꝰ procedat à patre & filio: Arguitur quòd non: ait Damaſcenus lib. 1. ſpiritum ex patre dicimus, ex filio verò non dicimus: igitur. In oppoſitum. Athanaſius in ſymbolo. ſpiritusſanctus à patre & filio. Igitur Ad argumentū dicitur quòd non negat ſpiritum ſanctum non eſſe ex filio: ſed negat hoc dici à græcis quia græci hoc non confitentur. Ad q̄ſtionem reſpondendum eſt ſecundùm nicolaum de orbellis vbi ſupra queſtione ſequēti per vnam concluſionem, quæ talis eſt: ſpiritusſanctus procedit a patre et filio: patet cōcluſio quia in illo ſigno originis in quo pater ꝓducit actum voluntatis idem eſt principiū ꝓductiuū in patre & filio: & ideo filius eadē ꝓductione producit ſpiritumſanctum: cum patre.

In die ſancto penthecoſtes. Euāgelium ſecundùm Ioannem. xiiij. ca.

IN illo tempore. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis.[a] Si quis diligit † me,[b] ſermonē meū ſeruabit: & pater meꝰ diligit eū,[c] & ad eū veniemus,[d] & māſionē apud eū facie mꝰ.[e] Qui nō diligit me, ſermones meos nō ſeruat.[f] Et ſermonē quē audiſtis nō eſt meꝰ,[g] ſed eius qui miſit me patris. Hæc locutus ſum vobis apud vos manens.[h] Paracletus autē ſpiritusſanctus, quē mittet pater in nomine meo,[i] ille vos docebit omīa,[k] et ſuggeret vobis omnia quęcū que dixero vobis.[l] Pacē relinquo vobis.[m] Pacē meā do vobis.[n] Non quomodo mundus dat, ego do vobis.[o] Nō turbetur cor veſtrum.[p] neque formidet. Au-

† Diligit me. Qui ſermonem xp̄i nō obſeruat, & eiꝰ p̄cepta nō cuſtodit à xp̄o bñdicto diligi nō pōt. Bō ſunt q̄ verbū Dei cuſtodiūt. Et iuxta verbi doctrinam agūt. Q̄m à dño diliguntur: vñ in hoc. c. dicit Si qs diligit me ſermoné meū ſeroabit.

Et Luc.xj. Beati q an diūt verbū Dei & cu-ſtodiunt il lud.

det.[q] Audiſtis quia ego dixi vobis: vado:[r] & venio ad vos.[s] Si diligeretis me, [t] gauderetis vtique: qa vado [v] ad patrē, [x] quia pater maior me eſt.[y] Et nūc [z] dixi vobis[a] priuſquā fiat, vt cum factum fuerit credatis.[b] Iam nō multa loquar vobiſcum.[c] Venit enim princeps mūdi huius,[d] & in me nō habet quicquā.[e] Sed vt cognoſcat mundus,[f] quia diligo patrem.[g] Et ſicut mandatum dedit mihi pater, ſic facio.

Poſtilla.

IN illo tēpore. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis. Si quis diligit me ſermonē meū ſeruabit. Ioā.xxiiij. hoc euangeliū locutus eſt dominus ad diſcipulos ſuos anno eius. xxxiij. ix. calēdas. aprilis. luna. xiiij. v. fer. cœne dñi inditione. vj. Añ initiū illius euāgelij ſcribit ſanctus Ioānes in eodē .c. quòd xp̄s dixit diſcipulis ſuis. Qui habet mandata mea & ſeruat ea ille eſt qui diligit me: qui aūt diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eū, & manifeſtabo ei meipſum. Tūc ſequtur euangelium hodiernū quod in tres ptes diuiditur. In prima. Saluator vexillum ſpūſſancti cum ſuo ſigno ꝓprio erigit & extollit. In ſcđa effectum inueſtituræ ꝑ hui⁹ vexillum apoſtolis collatæ oñdit: ibi. Paracletus aūt. In tertia eodē vexillo apoſtolos cōtra hoſtē roborat & p̄muniit ibi. Iā nō multa loquar. a (Si quis diligit me.) Guil. Hodie recolit eccleſia illā ſupabundantē & excellentē donationē ſpūſſancti quæ facta eſt diſcipulis qnquageſima die à reſurrectione: qñ repleti ſunt oēs ſpū ſctō: ſed qa ſpūſſctūs qui eſt amor pr̄is & filij hodie mittit: idcirco hodie legit̄ euāgeliū in quo agit̄ de dilectiōe quā Deus nobis infundit ꝑ ſpm̄ſctm̄. Si quis diligit me. ſ. affectu hoc oñdit effectu: qa videlicet. b (Sermonē meū ſeruabit: & pater me⁹ diliget eū) per qđ oñdit ſe vnū cū patre in eſſentia. c (Et ad eū veniem⁹.) Guil. ego & pater & ſpūſſctūs. d (Et māſionē apud eū faciem⁹) in pn̄ti ꝑ gratiā & in futuro ꝑ gloriā. e (Qui nō diligit me ſermones meos non ſeruat.) Lyr. tales ſunt mundani hoies pуerſi. f (Et ſermonē quē audiſtis nō eſt meus.) ſup. tm̄. g (Sed ei⁹ qui miſit me patris.) Hæc locutus ſum vobis apud vos manēs). ſ. pñtia corporali. h (Paracletus autē ſpiritusſanctus quē mittet pater in nomine meo.) Tho. ad laudē & gloriā nominis mei. i (Ille vos docebit omnia.) Ly. i. faciet vos intelligere omnia q̄ dico vobis: apoſtoli adhuc erāt rudes & in timore poſiti ex auditu paſsionis: Chriſti ideo adverba Chriſti nō diligēter attēdebāt & ꝑ cōſequēs nō capiebāt ea ad plenum: ꝓpter qđ dicit gratiā ſpūſſancti poſtea ſupplere iſtū defectū. k (Et ſuggeret omnia quæcunq; dixero vobis). i. ad memoriā vobis reducet oblita: qa apoſtoli multa de illis quæ Chriſtus docebat obliti ſunt timore paſsionis concuſsi. l (Pacē relinquo vobis). i. iturus ad patrē relinquo vobis pacē pectoris in pñti &c. m (Pacem meā do. vo.) i. æternitatis in futuro. n (Non quō mundus dat, ego do vo. q. d. non do vbis pacem mundanam, quæ eſt breuis. j. ad Theſ. Cum em̄ dixerint pax & ſecuritas tunc repentinus eis ſuperueniet interitus. o (Nō turbetur cor veſtrum.) Ly. i. nō turbari debetis de receſſu meo. i. de morte mea.

Diuiſio euangelij.

Efficacia ſpūſſancti.

p (Neq; formidet.) Ly. hoc addit eos aſſecurādo: quia timebāt mori cum eo. q (Audiſtis qa ego dixi vobis vado.) Tho. ſ. per paſsionē vt parem vobis locum. r (Et venio ad vos) poſt reſurrectionē meā vt vos illuc introducā: vt patet Io. xiiij. Si abiero & præparauero vobis locum iterum venio & accipiā vos ad meipſum, vt vbi ego ſum & vos ſitis. s (Si diligeretis me). ſ. pura & ſyncera dilectione ab omni carnalitate abſtracta. t (Gauderetis vtiq;: quia va.) ſ. ſcđm ꝓ hō. v (Ad patrē meū). ſ. eius gloriā. x (Quia pater maior me eſt.) Ly. nō ſcđm deitatē in qua fili⁹ eius ęqualis patri eſt: ſed ſcđm humanitatē ſ. qua filius minor eſt patre. y (Et nūc.) Tho. exiſtēs vobiſcum paſsibilis & mortalis. z (Dixi vobis). ſ. per paſsionē vado ad patrē. a (Priuſq̄ fiat, vt cum factum fuerit credatis.) Lyr. ſ. quòd nō tm̄ ſum homo ſed etiam Deus: q certitudinaliter prædico futura cōtingentia, qđ eſt ꝓprium ipſius Dei ſcđm quòd dr̄ Eſa. xl. Annūciate nobis quæ futura ſunt & dicem⁹ qđ dij eſtis. b (Iam non multa loquar vobiſcum). i. in hoc mortali corpe exiſtēs: quia tp̄s ſuæ captiōis erat ꝓpinquū. c (Venit eiñ prin. huius mundi.) Tho. i. diabolus q principat̄ amatorib⁹ mūdi, & regit eos q ſpōte per pctm̄ ſe ei ſubijciunt: venit em̄ cū miniſtris ſuis ad me capiēdū & ducēdū ad mortē. d (Et in me nō habet qcq̄). i. nullū pctm̄: & ꝑ cōſequēs nullā mortis cauſam: qa mors intrauit mūdū ꝑ pctm̄. ad ro. v. e (Sed vt cognoſcat mund⁹). i. humanū gen⁹. f (Quia diligo patr.) q. d. nō moriar qa habeo culpā ſed vt impleā patris obediētiā, cuius voluntas eſt vt pficiatur redēptio humani gñis, quæ nō pōt cōpleri ex dei ordinatiōe niſi ꝑ mortē meā. g (Et ſicut māda. de. mihi pater ſic facio). i. ex obediētia patris libēter ſubeo mortē. Circa pñs euāgelium vbi dr̄. Ad eum veniem⁹ &c. Notādum qđ Hug. de prato dicit qđ apoſtoli fuerūt pleni ſpū ſctō oñdit̄ quadruplici ſigno. Primū eſt in tribulationib⁹ & in infirmitatib⁹ nō murmurare. Nā vas plenū nō reſonat dū tangit̄: ſed vacuum. Sic apoſtoli in infirmitatib⁹ nō murmurauerūt: vt patet Luc. x. Ecce ego mitto vos ſicut agnos in medio luporū: imo apoſtoli nō ſolum murmurauerunt in pſecutionib⁹ & tribulationib⁹, ſed gaudebāt: vt patet Act. v. Ibāt apoſtoli gaudentes à cōſpectu concilij: qm̄ digni habiti ſunt prò nomine Ieſu cōtumeliā pati. vū apoſtol⁹ ad Ro.

Oñdit̄ quadruplici ſigno quo modo apl'i fuerūt pleni ſpūſctō.

Secundũ. v.Sed & gloriamur in tribulationibus. Secundum eſt firmiter cõſiſtere. Nam res plena ſtat firma. Sic apoſtoli poſtquã ſpiritũ ſanctũ receperũt in fide & bonis operibus firmi ſteterunt. Nam nec reges nec principes mundi cum tormẽtis: nec caro ꝓpria cũ oblectamẽtis nec dæmones cum tentamẽtis potuerũt ipſos mouere vt patet Rom̃.viij. Quis nos ſeparabit à chari-

Tertium. tate dei.q.d.nullus. Tertiũ eſt de plenitudine effundere. Nam fons plenus effundit aquã ſic apoſtoli tanquã plenus fons & ſupexcreſcẽs totum mũdum gratijs & donis ſpiritualib⁹ repleuerũt vt patet Heſter.x. Fons paruus creuit in fluuiũ maximũ & in aquas plurimas redunda-

Quartum. uit. Quartum eſt nihil plus recipere. Nam vas plenũ nihil plus recipit. Sic apoſtoli nihil terrenum & à ſpirituſancto alienũ receperũt: vnde nec diuitias nec honores nec delitias corporis amplius recipere voluerũt, vt patet Mar.xix. dixit petrus apoſtolus. Ecce nos reliquimus omnia & ſecuti ſumus te. Vnde etiã apoſtolus paulus ad philip.iij. Omnia arbitrat⁹ ſum vt ſtercora vt chriſtũ lucrifacerẽ &c. Si autẽ qs vult ſcire an ſpirituſſancto plenus ſit prędicta quatuor in ſe cõſideret: & ſic bonam ſpem habeat quòd hodie recęperis ſpiritumſanctum cum apoſtolis.

¶Quæſtio.xx.

Circa euangeliũ in die ſancto pẽthecoſtes. Orit̃ qſtio. Vtrũ deus ſit magis diligẽdus quã ꝓximus? Argu.q nõ: ſimilitudo eſt cauſa dilectionis ſed maior eſt ſimilitudo hoĩs ad ꝓximũ ſuũ quã ad deũ: ergo deus nõ eſt magis diligendus quàm ꝓximus. In oppoſitũ. Ille magis diligẽdus eſt ꝓpter quẽ odio ſunt habenda aliqua, ſed proximi ſunt odio habẽdi ꝓpter deũ: vt patet Lu.xiiij. Si qs venit ad me, & non odit patrem, & matrẽ, & vxorẽ, & filios, & fratres, & ſorores nõ poteſt meus eſſe diſcipulus: ergo deus eſt magis diligẽdus quã ꝓximus. Ad argumentũ dicit̃ quòd ſimilitudo quã habem⁹ ad deũ eſt prior: & cauſa ſimilitudinis quã habemus ad ꝓximũ: ex hoc eñ q participamus à deo id quod ab ipſo etiã ꝓximus habet ſimiles ꝓximo efficimur: & ideo ratione ſimilitudinis magis debem⁹ deũ quã ꝓximũ diligere. Ad.q. reſpõdendũ eſt ſecundũ Tho.ij.ij.q.xxvj.arti.ij. per tres cõcluſiones. Prima eſt vnaqueq; amicitia reſpicit principaliter id in quo principaliter inuenit̃ illud bonũ, ſuper cui⁹ cõmunicatione fundat̃. Secunda amicitia charitatis fundat̃ ſup cõmunicatione beatitudinis, quæ conſiſtit in deo eſſentialiter, ſicut in primo principio à quo deriuatur in omnes q ſunt beatitudinis capaces. Tertia principaliter & maxime vt beatitudinis cauſa deus ex charitate eſt diligendus.

Feria.ij.poſt penthe. Euangelium Ioannis.iij. capi.

IN illo tẽpore: dixit Ieſus diſcipulis ſuis.[a] Sic deus dilexit † mundũ,[b] vt filiũ ſuum vnigenitũ[c] daret:[d] vt omnis qui credit in illũ,[e] nõ pereat, ſed habeat vitã æternã.[f] Nõ eñ miſit deus[g] filiũ ſuũ in mundũ, vt iudicet mũdũ,[h] ſed vt ſaluetur mũdus per ipſum.[i] Qui credit in eum,[k] nõ iudicatur.[l] Qui aũt nõ credit, iam iudicatus eſt,[m] qa nõ credit in nomine vnigeniti filij dei.[n] Hoc eſt aũt iudiciũ[o], quia lux[p] venit in mũdũ,[q] & dilexerũt homines magis tenebras[r] quàm lucem: erãt enim opera eorum mala.[s] Omnis enim qui[t] male agit,[v] odit lucem,[x] & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius.[y] Qui autem facit veritatem,[z] venit ad lucem,[a] vt manifeſtentur opera eius, quia in deo ſunt facta.

† Dilexit mũdũ. charitate increata qua de⁹ eſt de⁹ pater mirifice mũdũ diligẽs ne ſuo peccato perderetur. ſ. primi parẽtis trãſgreſſu i carnem vnigenitũ miſit. In carnem miſit effectũ vt noſtrum deleret reatũ vnde Eſa. iiij. Ipſe autem vulneratus eſt propter iniquitates nras & infra. ꝓpter ſcelus populi mei pcuſſi eũ.

Poſtilla.

IN illo tẽpore. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis. Sic &c.) Ioã.iij. Hiſtoria huius euang. cõpleta eſt anno chriſti.xxxij.ix.kal. aprilis. Fer. vj. indi.vj. Luna.xv. ſed dñs hæc locutus eſt anno eius.xxxij.vj.non̄. Maij. ſabbato: luna.xiij. indi.v. Ante initiũ illius euãg. ſcribit ſanctus Ioã. in eo.c. quòd chriſtus dixit diſcipu. ſuis. Sicut moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis: vt omnis qui credit in ipſum nõ pereat: ſed habeat vitã æternã. Tunc ſtatim ſequit̃ euang. hodier. in quo tria tãguntur. Primo charitatis amantis immẽſitas: ibi. Sic deus. Secundo hominis amati vtilitas: ibi. Nõ eñ miſit deus. Tertio hominis obſtinati malignitas: ibi. Lux venit. a (Sic deus dilexit mundũ). i. hominẽ. b (Vt filium ſuum vnigenitum.) Ly. qui eſt bonũ infinitũ: ex quo apparet maxima dei dilectio: patet Roma.viij. Qui proprio filio ſuo nõ pepercit: ſed pro nobis omnibus tradidit illum. c (Daret.) Tho. nõ vt vẽderet. ſed daret gratis, & liberaliter: nullis enim meritis noſtris exigentibus eſt incarnatus & crucifixus. d (Vt omnis qui credit in eum.) Tho. fide per dilectionẽ operante & vſq; in finem perſeuerante. e (Non pereat, ſed habeat vitã æternã.) Tho. modo in ſpe ſed tunc in re. f (Non enim miſit deus). ſ. pater. g (Filium ſuum in mundum, vt iudicet mundum.) Lyr. ſcilicet in primo aduentu ſuo: tunc enim nõ venit iudicare: ſed magis iudicari pro mundi ſalute: ideo ſequitur. h (Sed vt ſalue-

Diuiſio euangelij.

tur mundus per ipſum.)vt patet Ioan.iij. Non veni vt iudicem mudum:ſed vt ſaluificé mundum. i (Qui credit in eum.) Ly credendo in eum per charitaté. k (Non iudicatur) i.nó habet cauſam vnde cődemnetur. l (Qui autem nó credit.iam iudicatus eſt) Lyra.i.habet in ſe cauſam manifeſtá ſuæ cődénationis. m (Quia nó credit in nomine vnigeniti filij dei) qui venit pro ſalute műdi. Nam ad ſaluté peruenitur per nomé vnigeniti filij dei. n (Hoc eſt autem iudicium) i.cauſa dãnationis. o (Quia lux.) Lyr.ideſt chriſtus qui eſt lux vera. p (Venit in mundum.)ſcilicet carné aſſumendo,& in ea apparés ſaluté humani generis operãdo. q (Et dilexerűt homines magis tenebras.) Tho.ideſt delitias carnis & diuitias műdi. r (Quam lucem:)ideſt apertá prædicationé chriſti arguentem peccata. s (Erãt enim opera eorű mala.) Tho.qui à luce diſcordaut,& tenebras quęrűt: & ideo dicűtur opera tenebrarum. t (Omnis enim qui male agit &c.)ideſt qui malis operibus delectatur. v (Odit lucé.)quæ tamen naturaliter omnib⁹ eſt amabilis. x (Et nő venit ad lucé,vt nő arguanť opera ei⁹.) Tho. Omnis enim qui delectatur in malis operibus ſubtegit lucé prędicationis,& veritatis: & odit eos qui mala ſua manifeſtant & impediűt. y (Qui autem facit veritaté:)ideſt opera conformia volűtati dei. z (Venit ad lucem.) ideſt palã. a (Vt manifeſtentur opera eius.) Tho.ſcilicet ad aliorum exempli ædificationem. b (Quia in deo ſunt facta.)ideſt ad gloriam dei. Circa præſens euangeliű vbi dicitur. Sic deus dilexit mundű. dicit Hug.de prato quòd maxima charitas dei patris ad hominé quantű ad quatuor demonſtratur. Primo quia filiű ſuű hominé & naturã humaná iãquá in ſpőſam ſibi accepit: vnde cantatur hodie,cœleſti ſponſo iuncta eſt eccleſia. Ecce mirabilis amor quòd imperator diues,potens,& pulcher,ſapiens,& æternus accepit pauperculam inualidam,inſipientem,& morte cődemnatã. Ad Hebræ.ij.cap.nuſquá angelos apprehédit,ſed ſemen abrahe. Secűdo in eo quòd eűdem filiű poſtquã carné aſſumpſit, fecit triginta tribus annis ſeruire hominem erudiẽdo, & informãdo,& tandé pro ipſo redimẽdo conſtituit eű mori. Tertio in eo quòd homines ſibi in filios adoptauit: & fratres chriſti eſſe voluit. vnde.j. Ioan.ij. Videte qualem dilectionem dedit nobis deus,vt filij dei nominemur & ſimus. Quarto quòd homines ſic redemptos & in filios adoptatos hæredes regni ſui fecit cű filio ſuo ieſu chriſto:vt dicitur ad Rom.viij.c. Filij dei ſumus. Si auté filij & hæredes: hæredes quidem dei,cohæredes autem chriſti.

Charitas dei pris ad hominem quãtum ad quatuor demőſtratur.

¶Quæſtio.xxj.

Circa euangelium feriæ ſecűdæ poſt pentheco. Oritur quæſtio vtrum filius dei fuit factus homo? Arguitur quod non: ſi factus eſt homo:ergo mutatus ad humanitaté, ſed hoc eſt falſum:igitur. In oppoſitű habetur Ioan.j. verbű caro factum eſt:ideſt filius dei eſt factus homo. Ad argumentű dicitur quòd non oportet omne quod fit tale mutari, vt ſit tale: ſed hoc tantum accidit in illis quæ prius fuerűt in potétia ad illud ſecűdűm quòd ſunt in actu per informationem quod nő fuit: verbű modo homo:ſed tantum per vnioné perſonalem:vnde mutatio ſolum eſt in natura humana:incarnatio correſpondens eſt factum trinitatis. Ad quæſtionem reſpondendum ſecundűm magiſtrum Nicolaum de orbel.ſuper.iij.ſenté.diſt. vij.quòd hæc propoſito ſimpliciter eſt vera, filius dei factus eſt homo,non quòd diuina natura ſit mutata in humanam,ſed quia humana natura vnita eſt perſonæ filij dei, in qua vnione operata eſt tota trinitas affectione.

Feria tertia poſt pentheco. Euangelium ſeundùm Ioannem .x. capitulo.

IN illo tempore. Dixit Ieſus phariſæis.[a] Amen amen dico vobis.[b] Qui non intrat per oſtium[c] in ouile ouiű,[d] ſed aſcendit aliunde,[e] ille fur eſt[f] & † latro.[g] Qui autẽ intrat per oſtium,[h] paſtor eſt ouium. Huic oſtiarius aperit,[i] & oues vocem eius audiunt.[k] Et proprias oues vocat nominatim,[l] & educit eas.[m] Et cű proprias oues emiſerit,ante eas vadit,[n] & oues illum ſequuntur,[o] quia ſciunt vocem eius:[p] alienum autem non ſequuntur,[q] ſed fugiunt ab eo,quia non nouerűt vocem alienorum.[r] Hoc prouerbium dixit eis Ieſus. Illi autem non cognouerunt quid loqueretur eis.[s] Dixit ergo eis iterum Ieſus. Amen amen dico vobis, quia ego ſum oſtium ouium.[t] Omnes quotquot venerunt ante me,[v] fures ſunt[x] & latrones. Sed non audierunt eos oues.[y] Ego ſum oſtium. Per me ſi quis introierit,[z] ſaluabitur,[a] & ingredietur,[b] & egredietur,[c] & paſcua inueniet.[d] Fur[e] nő venit,niſi vt furetur,[f] & mactet,[g] & perdat.[h] Ego veni,vt vitam habeant, &[i] abundantius habeant.

† Fur & latro. Viri eccleſiaſtici g ad bñficia fauoris gratia ꝑmouétur:& voce ſpirituſſancti nő eligűtur ea beneficia nő canonica inſtitutione ſed fauore obtinétes: quia nő intrãt in ouile per oſtiű ſecundùm canonicam inſtitutionem fures ſunt & latrones: nã aliűde aſcédunt ideſt ꝑ ſimoniã & fauorem j.quæſt.j.c. Sunt nonnulli g qui dé nummo-

Poſtilla.

rū premia ex ordinatione nō accipiūt: & tamen ſacros ordines ꝑ hūana gratia largiuntur. & infra. Beatus qui excutit mau⁹ ſuas ab omi munere ibidéque tertio c.ſi quis dator vel acceptor.

IN illo tpe. Dixit Ieſus phariſæis. Amé amen dico vobis: qui nō intrat per oſtiū &c.) Ioā.x. Hiſtoria hui⁹ euāge. facta eſt anno xṕi xxxj.vj.kalé. octo. ſabbato: indi. v.luna.xij. Ante initiū illius euāge. ſcribit ſanctus Io. in ꝓceden.c. quòd xṕs dixit. In iudiciū ego in hūc mūdū veni, vt qui nō vidét videāt: & qui vidét cęci fiāt. Et audierūt quidā ex phariſæis, qui cū ipſo erāt, & dixerūt ei. Nūquid & nos cæci ſum⁹? Dixit eis. Si cæci eſſetis nō haberetis peccatū. Ly.qa ſi nō vidiſſent opa xṕi haberét aliquā excuſationé de hoc quòd nō crediderūt. Nūc verò dicitis quia videm⁹: peccatum veſtrū manet. i. aggrauat. Tunc ſtatim ſequitur euāge. hodier. a (Amé amé dico vobis.) Tho. in veritate dico vobis. b (Qui non intrat per oſtiū.) ꝑ me & humilé, & pauperé. c (In ouile ouiū.) i. in cōgregationé fideliū, & in eccleſiam dei: in qua grex diuinit⁹ cōtinet. d (Sed aſcendit aliūde) ſiue per pecuniā: ſiue per falſam iuſtitiā: ſiue per violétiā. e (Ille fur eſt.) rapiédo quod nō eſt ſuū f (Et latro.) retinédo quòd rapuit. Ly. Hoc faciūt mali homines ſtatū ꝑlationis indebite aſſequentes. g (Qui auté intrat ꝑ oſtiū). i. per xṕm. h (Paſtor eſt ouiū: huic oſtiarius aperit). i. ſpiritusſanctus reuelat veritaté, vt ſciat oues paſcere. i (Et oues vocé eius audiūt.) Ly. i. doctrinā recipiūt. k (Et proprias oues vocat nominatim). i. certiſsime nouit dn̄s qui ſunt eius: & vocat eas nō ſolū voce exterioris ꝑ̄dicationis ſed internæ inſpirationis. l (Et educit eas.) Ly. de tenebris ignorantiæ. m (Et cū ꝓprias oues emiſerit ante eas vadit) ꝑ exempla bonorū operū. n (Et oues illū ſequunt̄) ſcilicet exempla & veſtigia ſui paſtoris. o (Quia ſciunt vocem eius.) per inſpirationes diuinas. p (Alienū auté nō ſequunt̄). ſcilicet qui eſt alienus à deo vita & doctrina, ſicut eſt hęreticus: & quilibet ꝑuerſus doctor. q (Sed fugiunt ab eo: quia nō nouerūt vocé alienorū.) ideſt nō approbant nec ſequūtur. Gor. iſti alieni ſunt pſeudo ꝓphetæ de quib⁹ dicit̄ Mat.vij. attédite à falſis ꝓphetis, qui veniūt ad vos in veſtiméτis ouiū, intrinſecus aūt ſunt lupi rapaces. r (Hoc ꝓuerbiū dixit eis Ieſus. Illi auté nō cognouerūt qd loqueret̄ eis.) Tho. ideſt nō intellexerunt quis eſſet paſtor, qs fur, & quæ oues. s (Dixit ergo eis iterū ieſus. Amen amen dico vobis: quia ego ſum oſtiū ouiū.) per quod intrāt oues ad rectā fidé. t (Omnes quotquot venerunt ante me.) Tho. ſ. ex ſe nō inſpirati à deo. v (Fures ſunt.) rerū & dignitatū. x (Et latrones) animarū: qa eas occidunt per falſam doctriná. y (Ego ſum oſtiū, per me ſi qs introierit) ſcilicet in eccleſiā & ſocietaté fideliū. z (Saluabit̄) ꝑ gratiā. a (Et ingredict̄.) ſcilicet ad contemplationé deitatis. b (Et egrediet̄.) ſcilicet ad cōſiderationé glorioſæ humanitatis in chriſto. c (Et paſcua inueniet:) quia vtraq; cōſideratio erit delectabilis & iucūda: vt patet Eſa.xxxiij. Regé in deco

Tho. Quomodo animas occidunt.

re ſuo videbūt. d (Fur). i. quicūq; per me non ingredit̄. e (Nō venit niſi vt furetur.) ideſt vt ſibi vſurpet dominatum & honorem in plebe. f (Et mactet) per falſam doctrinā. g (Et perdat.) ideſt mittat in dānationé æternā. h (Ego veni vt vitā habeāt.) Thomas in præſenti per gratiā. i (Et abūdātius habeāt.) in futuro per gloriā. Unde apoſtolus.j.Córin.ij. Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis áſcédit, quæ præparauit deus his qui diligunt eum. Circa præſens euangeliū vbi dicitur. Per me ſi quis introierit: Notādum quòd Hugo de prato dicit quòd chriſtus dei filius propter noſtrā ſalutem quatuor itinera peregit. Primum fuit de cœlo in terrā veniédo, quando carné aſſumpſit de glorioſa virgine Maria. Ioan.vj. Exiui à patre & veni in hūc mūdū. Et hoc iter fuit pœnoſum: quia pœnalitates humanæ naturæ aſſumpſit: vt patet Eſaiæ.liij. Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit: quia hic in mūdo triginta trib⁹ annis vixit & nūquā riſit. Secūdum iter fuit de mūdo ad inferos deſcendédo quādo ſedétes in tenebris viſitauit: & hoc fuit iter victorioſum: quia portas inferi cōfregit. Tertiū fuit de infero ad mundū redeundo, quando cōfractis inferis cum magna pręda à mortuis reſurrexit. Quartum fuit de mundo ad cœlum aſcendendo, quando in die aſcenſionis videntibus apoſtolis eleuatus eſt, & nubes ſuſcepit eū ab oculis eorū: & hoc iter fuit valde gaudioſum. Unde ꝑ̄s. Aſcédit deus in iubilatione, & dn̄s in voce tube. ¶Quæſtio.xxij.

Chriſt⁹ propter noſtrā ſaluté quatuor itinera peregit.

Circa euangeliū feriæ.iij. poſt penthecoſten orit̄ quæſtio. Vtrū chriſtus qui dicitur oſtium ouium potuit peccare? Arguitur quòd ſic: ait Auguſtinus tertio de libero arbitrio. Melior eſt natura quæ peccare poteſt, quā quæ peccare nō poteſt. Igitur aſſumpſit naturā potenté peccare, & ſic peccare potuit. In oppoſitum: ſi chriſtus potuit peccare, ergo damnari, quod eſt falſum. Igit̄. Ad argumétū dicit̄ quòd natura quam aſſumpſit de ſe fuit vertibilis, ſed per beatitudiné cōfirmata erat in primo inſtanti, & ſic fuit impeccabilis ſicut beati ſunt impeccabiles. Ad quod reſpōdendū eſt ſecūdū magiſtrū Nico. de orb. vbi ſupra. q. xij. per vnā cōcluſioné q̄ talis eſt, ꝙ cū xṕs in primo inſtāti fuerit beatus, beatitudo ſibi abſtulit omné poteſtaté peccandi, quæ poteſt auferri per beatitudinem.

Feria.iiij. quatuor tempo. poſt penthe. Euange. ſecundùm. Ioan.vj. capi.

IN illo tépore. Dixit Ieſus turbis iudęorū. Nemo pōt venire ad † me[a] niſi pater meus q miſit me traxerit eum.[b] Et ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die.[c] Scriptū eſt enim

† Nemo poteſt venire ad me. Ad ipſum dn̄m virtutum operibus boniſi-

cati venimus:qui ingiter virtutibus diſſudamus vnde chriſtus Mat. xj.venite ad me qui laboratis & onerati eſtis & ego reficiã vos:ſed peccatores ad ſeipſos fugiũt: eoſq; repellit. da uid po. vj. diſcedite à me omnes qui operamini iniq- tatem.

in prophetis. Et erunt omnes docibiles dei.[d] Omnis q audiuit à patre,[e] & dicidit,[f] venit ad me.[g] Non quia patrẽ vidit quiſquã,niſi is qui eſt à deo : hic vidit patrẽ.[h] Amen amen dico vobis, qui credit in me, habet vitã æternam.[i] Ego ſum panis vitæ.[k] Patres veſtri manducauerunt manna in deſerto,[l] & mortui ſunt.[m] Hic eſt panis de cœlo deſcendens,[n] vt ſi quis ex ipſo manducauerit,[o] non moriatur.[p] Ego ſum panis viuus,[q] qui de cœlo deſcendi.[r] Si quis manducauerit ex hoc pane,viuet in æternũ.[s] Et panis quẽ ego dabo,caro mea eſt pro mundi vita. Poſtilla.

IN illo tẽpore. Dixit Ieſus turbis Iudæorũ. Nemo põt venire ad me.) Io.vj. Hiſtoria hui⁹ euãgelij facta eſt anno chriſti.xxxij.xviij. kal.maij. fer.iij.luna.xxxiij. indictione.v. Ante initiũ huius euangelij ſcribit ſanctus Io.in eodẽ ca.quòd Iudæi murmurauerũt de illo verbo quod chriſtus dixit. Ego ſum panis qui de cœlo deſcendi,& dicebãt. Nõne hic eſt Ieſus filius Ioſeph; cuius nouimus patrẽ & matrem:quomodo ergo dicit hic,quia de cœlo deſcendi? Reſpõdit ergo Ieſus,& dixit eis. Nolite murmurare inuicem.(Nemo poteſt venire ad me.) Tho.per fidem credendo:& amando. a (Niſi pater meus qui miſit me traxerit eũ).ſ. adiuuet eum per gratiã. Notandum eſt ergo ſecundùm Tho.quòd pater omnes trahit, quia omnibus offert gratiã:nõ tamen omnes trahuntur,vel veniunt ad chriſtum:quia & ſi omnib⁹ offerat gratia non tamen eam omnes accipiũt. b (Et ego reſuſcitabo eum in nouiſsimo die.) Ly.quia non eſt anima ad plenum beata donec fuerit corpori reunita. c.(Scriptũ eſt enim in prophetis. & erunt omnes docibiles dei.) Tho. ideſt capaces diuinæ doctrinæ. d (Omnis qui audiuit à patre.) ſcilicet diuinas inſpirationes percipiendo. e (Et didicit.) eas ſequendo. f (Venit ad me.) per fidem formatã in præſenti & per gloriã in futuro. g (Non quia patrem vidit quiſquam,niſi is qui eſt à deo).ſ.filius qui naturaliter procedit à patre. h (Amen amẽ dico vobis qui credit in me habet vitam æternã.) Tho.i.meipſum qui ſum vita æterna. i (Ego ſum panis vitæ.) qa ille eſt verus panis qui poteſt præſeruare à morte & dare vitã æternam, talis panis eſt Chriſtus. k (Patres veſtri manducauerunt manna in deſerto) per quadraginta annos,vt habet Exo.xv.& Deut.viij. l (Et mortui ſunt,) omnes corporali morte. m (Hic eſt panis de cœlo deſcendens) per incarnationem quam præfigurabat manna. n (Vt ſi quis ex ipſo manducauerit) ſcilicet digne. o (Non moriatur.) Tho.in prẽſenti per culpã & in futuro per æternam pœnam. p (Ego ſum panis viuus.) ideſt viuificans comedentem. q (Qui de cœlo deſcendi.) vt eſſem panis hominũ qui eram panis angelorum. r (Si quis manducauerit ex hoc pane viuet in æternũ.) quia iſte panis in manducantem non conuertitur,ſed eum in ſe conuertit:ſecũdùm quòd dictum eſt à beato Augu. Nec tu me mutabis in te,ſicut cibum carnis tuæ,ſed tu mutaberis in me. s (Et panis quẽ ego dabo caro mea eſt.) ipſa enim caro domini noſtri Ieſu Chriſti & ipſe totus chriſtus ibi veraciter continetur ſecundùm deitatem corpus & animam. ¶Quæſtio.xxiij.

Circa euangeliũ feriæ.iiij.poſt penthe.orit quæſtio. Vtrũ cõtritus & nõ cõfeſſus peccet mortaliter mãducando panem:ſcilicet corpus chriſti? Arguitur quòd nõ:ille qui reconciliatus eſt deo,poteſt ſacramentũ digne ſuſcipere:ſed per veram contritionẽ homo recõciliat Deo ante cõfeſsionem:igitur. In oppoſitum Richar.de poteſtate ligandi & ſoluẽdi ait c.xxj.ſi ante ſacerdotis abſolutionem criminoſus ad cõmunionem corporis chriſti accedat, profectò iudicium ſibi manducat & bibit:igit. Ad argumentũ dicitur quòd in illa recõciliatione qua homo recõciliatur deo per interiorẽ contritionem requiritur vt recõcilietur eccleſiæ ſi poteſt ante ſacramenti ſuſceptionem. Ad quæſtionẽ reſpõdendũ eſt ſecũdũ Ric.de media villa.iiij.ſen.diſtin.ix.ar.ij.q.ij.quòd contritus & nõ confeſſus intelligi poteſt dupliciter. Primo de peccato veniali:& ſic ſuſcipiẽdo ſacramentũ non peccat mortaliter:quia cõfeſsio de veniali nõ eſt neceſſaria. Secũdo de peccato mortali:& talis habet copiã cõfeſſoris idonei & tẽpus ſufficiẽs ad cõfitendũ & loquelã liberã,tunc peccat mortaliter ſuſcipiẽdo corp⁹ Chriſti: ſi verò imminet ſcãdalũ pſonæ ſuæ niſi cõmunicet aut populi:& nõ habet copiã ſacerdotis:tunc ſi ſit ſacerdos poteſt cõmunicare cũ pprpoſito cõfitẽdi.

Feria.v.poſt penthe,ſecundùm Lucam.ix.capi.

IN illo tpe. Cõuocatis Ieſus duodecim apoſtolis dedit illis virtutẽ, & poteſtatẽ ſup omnia dæmonia,& vt lãguores curarẽt. Et miſit illos prædicare regnũ dei,& ſanare infirmos. Et ait ad illos. Nihil tuleritis in via,neque virgã, neque peram,neque pecuniam,neque duas tunicas habeatis. Et in quãcũque

† Conuocatis Ieſus xij.apoſtolis dedit illis virtutẽ. domin⁹ Ieſus.xij.apoſtolis poteſtatẽ ſuper omnia contulit, ſcilicet quòd in virtute ſua

domũ intraueritis, ibi manete, & inde nõ exeatis: & quicũque nõ recęperint vos, exeũtes de ciuitate illa etiã puluerem pedum veſtrorum excutite in teſtimonium ſupra illos. Egreſsi autem circumibant per caſtella euangelizantes, & curantes vbique. Poſtilla.

IN illo tẽpore. Conuocatis Ieſus duodecim apoſtolis &c. Deſcripta p̃dicatione chriſti in præcedẽtib⁹ ca. per ſeipſum. Hic cõſequenter deſcribiẽ prædicatio facta per miſsionẽ diſcipulorũ. Et quia prædicator verbi diuini poſt deſcẽſum per prædicationẽ ad p̃ximũ debet per orationẽ deſcẽdere in Deũ ſicut in ſcala Iacob angeli deſcẽbãt & aſcẽdebant: vt habeẽ Geñ. xxviij. ideo ſaluator primo mittit diſcipulos prædicare. Secũdo docet eos orare. Sed hoc non eſt in præſenti capi. ſed in cap. ix. Adhuc circa primũ p̃mitiẽ miſsio apoſtolorũ: Secũdo ſubdiẽ miſsio. lxxij. diſcipulorum: ſed hoc eſt in ca. x. Circa primã partẽ quæ cõtineẽ in hoc euãgelio, datur auctoritas apoſtolis prędicãdi, & poſtea miracula faciẽdi ad confirmationẽ ſuæ doctrinæ: & ſic mittunẽ p̃dicare. Et eſt hui⁹ partis de ſe patẽs ſentẽtia & litera. Et ſi quis ampliori modo velit videre hãc materiã, videat Mat. ſuper. x. capi. ¶ Quæſtio. xxiiij.

Circa euangeliũ feriæ. v. poſt penthecoſt. oriẽ quæſtio. Vtrũ liceat aliqua temporalia ſuſcipere pro prædicatione faciẽda? Arguiẽ quòd ſic. ad Corin. ix. Paulus dixit. Si nos vobis ſpiritualia ſeminam⁹, nõ magnũ eſt ſi carnalia veſtra metamus. Igitur. In oppoſitũ habetur Matt. x. Chriſtus dicit quòd gratis accepiſtis gratis date: ſed ſcientia à deo gratis accipiẽ igitur eſt gratis danda: ſequiẽ &c. Ad quod reſpõdendũ eſt ſecũdũ Rich. vbi ſupra diſt. xxv. arti. iij. q ij. ad ſeptimũ quòd nullo modo licitũ eſt prædicare pro pecunia ſiue pro re temporali, vt ſit p̃dicationis prętiũ licitũ eſt tamen prædicare pro pecunia: ita vt ſit res prędicata: dum tamen in eo finis p̃dicationis nõ ponaẽ: vt cùm homo p̃dicat diuitib⁹, vt dent pecuniã pauperibus, vel ad aliquod opus piũ: ex dictis patet ſolutio argumenti ad partem negatiuam facti.

expellere & alligare ea poſſent, vnde cũ ieiunio & oratione & nõ virtute p̃pria. Sed in noĩe dñi noſtri Ieſu Mat. x. Cõuocatis. xij diſcip. ſuis dedit illis poteſtatẽ ſpirituũ immũdorum. Et ibi hoc genus dæmoniorum nõ exit niſi in ieiunio & oratiõe.

Feria. vj. quatuor temporũ. Euangelium ſecundùm Lucam. v. capi.

IN illo tpe. Factũ eſt in vna dierũ, & Ieſus ſedebat docẽs & erãt phariſæi ſedẽtes, & legis doctores qui venerãt ex omni caſtello galileæ: & iudæ, & hieruſalẽ: & virtus domini erat ad ſanandum eos. † Ecce viri portantes in lecto hominẽ qui erat paralyticus, & quærebãt eum inferre, & ponere ante eũ. Et nõ inueniẽtes qua parte illum inferrent præ turba, aſcenderũt ſupra tectum & per tegulas ſubmiſerũt illũ cum lecto in medio ante Ieſum. Quorum fidem vt vidit, dixit.[a] Homo remittuntur tibi peccata tua. Et cœperũt cogitare ſcribę & phariſæi, dicẽtes. Quis eſt iſte, qui loquitur blaſphemias? Quis poteſt dimittere peccata, niſi ſolus Deus? Vt cognouit autẽ Ieſus cogitatiões eorũ, reſpondẽs, dixit ad illos. Quid cogitatis mala in cordibus veſtris? Quid eſt facili⁹ dicere, dimittũtur tibi peccata tua, an dicere, ſurge & ambula? Vt ſciatis autem quia filius hominis habet poteſtatem in terra dimittẽdi peccata. Ait paralytico. Tibi dico ſurge. Tolle lectũ tuũ, & vade in domũ tuã. Et cõfeſtim. ſurgẽs corã illis tulit lectũ in quo iacebat, & abijt in domũ ſuã magnificans Deũ: & ſtupor apprehendit omnes, & magnificabant Deum. Et repleti ſunt timore, dicentes, quia vidimus mirabilia hodie. Poſtilla.

† Et virt⁹ dñi erat ad ſanãdũ eos dñs noſter Ieſus xp̃s i verbo virtutis ſuę in ſe firma fide credentes ſanabat omnes: q̃a ſumm⁹ medicus erat: omnes ſanabat, ideſt quotquot í ſe credebãt Et nullũ in corpore curabat quẽ in aĩa nõ ſanaret. Ergo ſanabat i. ſaluos faciebat omnes. Matt. xij. curauit eos omnes. & alibi. Et ſanabat omnes: q̃a virtus de illo exibat.

IN illo tpe. Factũ eſt in vna dierũ: & Ieſus ſedebat docens &c.) Deſcripta in capitulo p̃cedẽti prædicatione chriſti: & eius cõfirmatione euangeliſta Lucas deſcribit in principio huius capituli aliquorũ diſcipulorũ cõuerſionẽ ad ipſum: & diuidiẽ capitulũ in duas partes. In prima nãq; deſcribiẽ vocatorũ cõuerſio: & hoc in prima parte huius capituli, quæ non poniẽ in hoc euangelio. In ſecũda poniẽ cõuerſorũ cõfirmatio per opera miraculoſa: & de hac ſola parte hic dicitur quòd poſtquã vocati fuerũt & cõuerſi Simon petrus, Iacobus, & Ioannes filij zebedæi p̃pter multitudinẽ piſciũ quã cœperãt per verbũ chriſti ſecuti ſunt chriſtum omnib⁹ relictis. Et viſo deinde miraculo de leproſo mũdato, ſequiẽ præſens euãgeliũ in quo deſcribitur apoſtolorũ vocatorũ, & cõuerſorũ cõfirmatio per aliud opus miraculorũ de paralytico: quẽ quærebãt viri eum portãtes inferre & ponere ante Ieſum. Et cùm nõ poſſent propter gentiũ multitudinẽ: ſubmiſerunt infirmũ cum lectulo ſuo in mediũ ante Ieſum cũ firma fide, vt cum primũ videretur ab eo miſericordia motus ſanaret eum. Quẽ vidẽs Ieſus dixit ei. a (Homo remittũtur tibi peccata tua.) Et

quia ex illis verbis cœperunt ſcribæ & phariſæi
murmurare: vt patet in litera. Reſpondit Ieſus
ad eorũ cogitationes, & deinde infirmũ ab infir
mitate ſua corporali omnino curauit. Vbi no-
tandũ quòd cũ plerũq; infirmitas corporis pce
dat ab infirmitate animæ, ideſt ab aliquo vitio.
inde eſt q xp̃s nunquã aliquẽ curauit corpora
liter quin illũ prius curauerit ſpũaliter, vt pa-
tet de iſto & de pluribus alijs: & eſt de ſe patẽs
lr̃a per totũ iſtud euangeliũ. ¶Quæſtio.xxv.

Circa euangeliũ feriæ ſextæ quatuor tẽpo-
rum oritur q̃ſtio: vtrum Deus poſsit
remittere peccatũ ſine aliqua ſatisfactione? vide
tur quod nõ, nõ decet deũ peccatũ impunitũ re
mittere ergo Deum hoc facere eſt impoſsibile:
igitur. In oppoſitũ ad Thimo.iij. nõ ex operib⁹
iuſtitiæ quæ fecimus nos: ſed ſecũdũm miſeri-
cordiã ſuã ſaluos nos fecit. Igitur ad quæſtio.re
ſpondendũ eſt ſecũdũm Richar vbi ſupra.diſt.
xv.arti.x.q.vij. quòd Deus nõ poteſt remittere
peccatũ ſine ſatisfactione de lege cõmuni: quia
ad hoc requiritur actus pœnitendi in quo prin-
cipalior pars ſatisfactionis cõſiſtit: poteſt bene
tamen remittere peccatũ ſine ſatisfactione de
priuilegio: tum quia Deo nihil eſt impoſsibile,
tum quia quicquid deus poteſt facere mediante
te cauſa ſecunda, poteſt etiã facere ſine ea: ſi er-
go Deus remittit peccatum ſatisfactione me-
diante poteſt etiam dimittere ſine ea.

Sabbato quatuor temporum. Euangelium ſecundùm Lucam.iiij.capi.

IN illo tempore Surgẽs
Ieſus de ſynagoga[a] in-
troiuit in domũ Simonis.
Socrus autẽ Simonis tene
batur magnis febrib⁹, †&
rogauerũt eum pro ea: &
ſtans ſuper illã imperauit
febri: & dimiſit illã. Et cõtinuo ſurgẽs
miniſtrabat illis.[b]Cum autẽ ſol occi-
diſſet: omnes qui habebãt infirmos va
rijs lãguorib⁹ ducebãt illos ad Ieſum.
At ille ſingulis manus imponens cura
bat eos. Exibant autẽ dæmonia à mul
tis clamãtia & dicẽtia: quia tu es filius
Dei. Et increpans nõ ſinebat ea loqui:
quia ſciebant ipſum eſſe Chriſtum. Fa
cta autẽ die egreſſus ibat in deſertũ lo-
cũ: & turbæ requirebãt eũ, & venerũt
vſque ad ipſum: & tenebant illum, ne
diſcederet ab eis. Quib⁹ ille ait. Quia
& alijs ciuitatibus oportet me euan-
gelizare regnũ Dei: quia ad hoc miſ-
ſus ſum. Et erat prædicans in ſynago-
gis galileæ.

† Soc⁹ autem Simonis tenebat ma.feb. Socrus Petr. erat humana natura, q̃ magnis febrib⁹.i. tot peccatis infirma & egrota ad mortẽ tenebat & non erat q curaret niſi xp̃s ſanaret paulus ad titũ.ij.q dedit ſemetip̃m pro nobis: vt nos redimeret ab omni iniq̃tate.

Poſtilla.

IN illo tẽpore. Surgẽs Ieſus de ſy-
nagoga &c.) In cap.pręcedẽtib⁹
fit mẽtio de prædicatione præcur
ſoris, in ſequentib⁹ verò de prædi
catione ſaluatoris. Et quia idonei
tas prædicatoris in tribus cõſiſtit: ſcilicet in cor
poris maceratione per ieiuniũ, per quod carnis
incẽtiuũ reprimiť: ſecũdũ quòd dicit Pau.j.ad
Corin.ix. Caſtigo corpus meũ, & in ſeruitutem
redigo &c. Secundo in feruore rationis in loco
ſolitudinis: vbi diuina ſapiẽtia oriť quæ poſtea
per p̃dicationẽ effundiť. Vnde Paulus antequã
mitteret ad p̃dicãdũ in oratione fuit illuſtrat⁹:
ſecũdũm quòd habeť Act.ix. Ecce eñ orat. Et
poſtea ſubdiť. Vas electiõis eſt mihi iſte, vt por-
tet nomen meũ. Ad q̃ ſequiť tertiũ quod eſt vi-
ctoria tẽtationis. Nõ eñ eſt idoneus ad p̃dican
dum q ſuccũbit tẽtationib⁹. Ideo his trib⁹ com
pletus in xp̃o, vt patet in princi.huius.c. vſq; ad
p̃ſens euangeliũ. q ponit in fine ipſius.c. in quo
ponũtur plura miracula per ipſum facta poſt vi
ctoriã quã habuit de diabolo, & eius tẽtationi-
bus. Dicit ergo in p̃ſenti euangelio q poſtquã
xp̃s exiuit miraculoſe de medio illorũ. q pp̃ter
inuidiã. q a rep̃hẽdebat eos publice de vitijs eo-
rũ. voluerũt eũ p̃cipitare de ſupcilio mõtis: de-
ſcẽdit in capharnaũ ciuitatẽ galileæ, ibiq; doce
bat eos: & ſtupebãt in doctrina eius: & ibi cura
uit dæmoniacũ quendã. ſ. in ſynagoga. (Surgẽs
Ieſus de ſynagoga). ſ. poſtquã docuerat popu-
lum: & curauerat dæmoniacũ p̃dictũ. a (In-
troiuit in domũ Simonis). ſ. Petri, vt ibi accipe
ret refectionẽ poſt laborẽ: & eſt de ſe patens lr̃a
vſq; ibi. b (Cũ autẽ ſol occidiſſet: oẽs qui ha-
bebãt infirmos varijs lãguorib⁹ &c.) vbi poteſt
colligi q tãta & in tam magno numero miracu
la fecit, q euãgeliſta nõ potuit illa in ſpeciali de
clarare ſeu deſcribere: & eſt de ſe patẽs lr̃a vſq;
in finẽ euãgelij: ſed circa curationẽ febris apud
ſocrũ Simonis, eſt aduertẽdũ q licet virtute na
turæ febris poſsit curari, & ſic de multis alijs in
firmitatib⁹ nõ tñ in inſtanti: xp̃s autẽ ſanauit eã
hic ſubito, & ita pfecte q illa mulier miniſtra-
bat eis: ex quo oſtendiť iſta curatio miraculoſa
ad diſcipulorũ cõfirmationẽ: circa aũt iſtud mi
raculũ, & alia poſita in lr̃a eſt notãdũ q ſicut il
la quorũ cognitio ſubeſt naturali facultati intel
lectus, ſi cõfirmanť eſſe vera per reductionẽ ad
prima principia: ſic veritas illorũ q̃ trãſcendũt
naturalẽ facultatẽ intellectus de quib⁹ erat do
ctrina chriſti, cõfirmanť per operationẽ miracu
lorũ, quę à ſolo Deo poſſunt fieri. Et ideo cũ in
ducunť ad cõfirmationẽ alicuius doctrinę oſtẽ-
duntur eſſe vera cum deus teſtis eſſe nõ poſsit
alicuius falſitatis. Igitur ad hoc inducunť mira
cula prius dicta. ¶Quæſtio xxvj.

Circa euãgeliũ ſabbato.iiij.tẽporũ oriť.q.
vtrũ mali angeli puta diaboli à Deo
mittãtur, vt impugnẽt homines? Arguitur q nõ

eſt puriſsima caro xp̃i ſiue corpus ei⁹,qđ fabricante ſpiritußctõ tractũ fuit de ſemp benedicto vtero virginis glorioſæ, & qđ nũc glorificatum eſt in cœlo. Secundo, qa caro xp̃i non viuit ſine ſanguine:ideo eſt etiã ibi ſanguis ille prętioſus: qui emanauit abũdãter per multiplicia vulnera dñi noſtri ieſu xp̃i. Tertio quia uõ eſt verus homo ſine aĩa rõnali: ꝓpter qđ etiam eſt ibi aĩa cui datus eſt ſpũſſanctus nõ ad mẽſurã. Quarto qa Chriſtus eſt verus deus:ideo conſequenter eſt ibi perſona filij dei ſuæ humanitati vnita in vnitate ſuppoſiti. Et ſicut hæc quatuor ſunt: qđ quodlibet eorũ eſt veraciter ſub ſpecie panis, ita & oĩa ſimul & quodlibet in calice ſub ſpecie vini cõtinetur: nec plus ſub ſpecie panis quàm in calice ſub ſpecie vini cõtinetur,aut ecõuerſo:ſed idẽ ꝑ oĩa & eodẽ modo &c. Item notandũ qđ xp̃iani nõ adorant in hoc ſacramento panẽ:cũ ex fidẽ ſciũt illũ ibi nõ eſſe:ſed ſubſtãtialiter verſum in xp̃i⁹ verum corpus. Nec adorant ſpecies ſacramẽtales vt deũ & accidẽtia q̃ remanſerunt,ſed adorãt xp̃m dñm deũ verũ & hominẽ ſub iſtis ſpecieb⁹ inuiſibiliter exiſtẽtẽ, & realiter præſentẽ. Sic ſilr in calice poſt cõſecrationẽ nõ adorãt vinũ cũ nõ ſit ibi:ſed eſt ſubſtãtialiter verſum in ſanguinẽ xp̃i. Nec adorãt

Quo xp̃iani adorant xp̃m in ſacramento.

ſpecies vini vt deũ:ſed adorãt xp̃m verũ deũ & hoĩem ſub iſtis ſpecieb⁹ ſic inuiſibiliter exiſtẽtem,& realiter p̃ſentẽ. Itẽ notãdũ qđ nõ debet quiſquã credere qđ in diuiſione hoſtię diuidať & laceret corpus xp̃i : aut quòd in hoſtiæ ſumptione corpus xp̃i conteratur dentibus:aut qđ corpus xp̃i digerať,& in corpus ſumẽtis cõuertatur:ſicut & alij cibi ſed ſole ſpecies frangunť: & atterunť:qb⁹ cõſumptis deſinit ibi eſſe corp⁹ xp̃i : & remanet in anima ſolus ſacramẽti effectus,qui eſt animæ refectio ꝑ augmentũ gratiæ & virtutũ. Vnde etiã Damaſce.dicit. Qñ ſpẽs ſentitur,ſacramentũ eſt:dũ autẽ deſinit ſentiri, ſacr̃m nõ eſt &c. Itẽ ſciendũ quòd tota eccleſia catholica iſto ſacr̃o reficiť. vñ Greg. Offerť eñ pro gloria btõrũ,ꝓ ſalute viuorũ,& pro ſubita liberatione in purgatorio detentorũ. Ad qđ deſignãdum hoſtia frangiť in tres partes. Et xp̃s integraliter eſt in qualibet:vnde de hoc dicitur in decretis. In qualibet parte hoſtię totus & integer eſt xp̃s deus.xv.q.ij. Singuli. Vnde etiã Greg. Particula in calicem miſſa,ſignificat beatos in patria , qui vino æternæ dulcedinis inebriant. Aliæ verò duæ particulæ quæ dentibus atteruntur,ſignificãt illos qui vel in p̃ſentivita, vel etiam in purgatorio in pęnis tranſitorijs affliguntur. ¶Quæſtio.xxvij.

Circa Euangeliũ in feſto corporis xp̃i oriť quæſtio:vtrum ſpecies panis & vini cõſecrati ſint vnum ſacr̃m:arg. qđ nõ:ſacr̃m eſt ſacræ rei ſignũ:ergo plura rei ſigna ſunt plura ſacr̃a:ſed ſpecies panis & vini ſunt plura ſacræ rei ſigna:ergo ſunt plura ſacramẽta. In oppm̃: ſacr̃m vnitatis debet eſſe vnũ,ſed hoc ſacr̃m eſt vnitatis ſacr̃m,quę eſt ꝑ fidẽ & charitatẽ in corpore myſtico:ergo ſacr̃m eſt vnũ. Ad argumẽtũ diciť qđ quãuis ſpecies panis ex vini ſint plura ſigna : tñ ex his integrať vnũ cõpletũ ſignũ.ad q. rñdẽdũ eſt ſcđm Ricar.de media villa.iiij.ſenten.di.viij.arti.j.q.ij.ꝑ duas cõcluſiões. Prima ſpecies panis & vini ſunt vnũ ſacr̃m vnitate integrata ex plurib⁹ reb⁹ relatis ad aliqd vnũ referunť eñ ad vnã rẽ ſignificatã nõ ſup his contentũ q̃ eſt corp⁹ xp̃i myſticũ,& ad vnã rẽ ſignificatã & ſup his realiter cõtẽtã ſed idip̃m xp̃m. Scđa quãuis ſpecies panis p̃rio rep̃ſentat corp⁹, & ſpecies vini ſanguinẽ: qa tñ ſanguis & corp⁹ xp̃i ſepata non ſunt inter ſe,nec a xp̃o,iõ q̃libet dictarũ ſpecierũ repñtat,& continet totũ xp̃m.

Dñica poſt octa.pẽ.Euã. Luc.xvj. Homo quidam erat diues &c.

Hoc euangeliũ cum ſua poſtilla quære ſupra. feria.v.poſt dñicam ſecundam quadrageſimæ.

Dñica.ij. poſt octa. Penthecoſtes. Euangelium. Luc.xiiij.

IN illo tpe. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis parabolã hãc[a]. Hõ qdã fecit[b] cœnã† magnam, & vocauit multos[d]. Et miſit ſeruũ ſuum[e] hora cœnæ dicere inuitatis vt venirẽt[f] qa iã parata ſunt omnia[g]. Et cœperunt ſimul[h] oẽs ſe excuſare[i]. Prim⁹ dixit ei. Villã ẽmi, & neceſſe habeo exire, & videre illã[k]. Rogo te habe me excuſatũ[l]. Et alter dixit,iuga boum emi quinque, & eo probare illa. Rogo te habe me excuſatum:& alius dixit[m]. Vxorem duxi,& ideo non poſſum venire[n]. Et reuerſus ſeruus nunciauit hæc domino ſuo. Tunc iratus paterfamilias[p], dixit ſeruo ſuo. Exi cito in plateas,& vicos ciuitatis,& pauperes ac debiles,& cœcos, & claudos introduc huc[q]. Et ait ſeruus. Domine factum eſt,vt imperaſti, & adhuc locus eſt. Et ait dominus ſeruo. Exi in vias,& ſepes[r], & compelle intrare[s], vt impleatur domus mea[t]. Dico autem vobis,quòd nemo virorum illorum qui vocati ſunt[v],guſtabit cœnam meam.

† Hõ qdã fecit cœnã magnã. hõ iſte q fecit cœna magnã ſaluatur eſt: qui qdẽ cœnã magnã fecit in ara crucis & omnes bonos & malos ad cœnam ſuã. i. meritũ ſuę paſsiõis vocauit : volẽs oẽs eſſe participes. idẽ dici poteſt de ſacramẽto altaris . hoc vult magiſter ſentẽ. lib.iij.diſt. xx.parte.j. Si verò q̃ri tur. Et petrus i ep̃la Paſſus eſt pro nobis.

Diuiſio euãgelij.

Poſtilla.

IN illo tempore. Homo quidam fecit cœnam magnã. Luc.xxiij. Marc.xxij. In euãgelio tria notantur. Primo dicitur liberalitas : ibi. Homo quidam. Secũdo

venlendi oportunitas : ibi.vocauit moltos. Tertio negligentium dãnabilitas : ibi. Et cœperũt ſimul omnes. Hiſtoria huius euãgelij facta eſt anno xp̃i.xxxij.v.kal.octobris,dominica:ioditione.v.lona.xij. Ante initiũ illi⁹ euangelij ſcribit ſanctus Luc.in eodẽ cap.quòd Chriſtus dixit ad quendam qui eum & etiam alios inoitauerat. Cùm facis prandiũ, aut cœnã noli vocare amicos tuos,neque vicinos , oeq; dioites,ne forte & ipſi te reinoitent & fiet tibi retribotio. Sed cũ facis cõuioiũ voca pauperes,debiles, & cæcos,& claudos:& beatus eris,qoia nõ habẽt vnde retribuant:retribuetur enim tibi in retribotione iuſtorũ. Hæc cũ aodiſſet quidam de ſimul diſcũbentibus dixit illi. Beatus qoi mando cabit panem in regno dei:at ille dixit. a (Homo quidam.)id eſt Chriſtus verus homo & verus deus. b (Fecit cœnam magnam.) Ly.i.ſtatuit cœleſtem beatitudinẽ quæ vocatur cœna: eo quòd eſt refectio vltima.Grego. Hæc cœna magna eſt ſocietas internę dulcedinis:quã nobis deus præparauit. c (Et vocauit multos, qoia vult oẽs homines ſaluos fieri. j . Thim.ij. d (Miſit ſeruom ſoom.(ſecundùm Grego.per ſeruum intelligere debemus quemlibet prædicatorem,qui tũc homines ad cœnã vocat.quãdo aliqoid in eorũ ædificationẽ loquit̃. e (Hora cœnæ.) Finis eſt ſæculi ſcilicet vltima ætas, in qoa nos ſomos.Vnde Apoſtolus .j. Corin.x. Nos ſomus in quos fioes ſæculorũ deuenerũt. f (Dicere inuitatis vt venirent. Nam deus nos in omni tẽpore vocat ad cœnam ſuam,aut per inſpirationem,aot per p̃dicationẽ.aot per proſperitatem,aot per flagellationẽ : & ſic de alijs. g (Quia iam parata ſunt omnia.)quia chriſto in cruce immolato apertus eſt introitus in regnum cœlorũ:io ſignũ huius chriſtus pendens io cruce dixit:cõſommatũ eſt &c. h (Et cœperũt ſimol omnes ſe excoſare.) Ly.i.per mala opera ſe retrahere. Et accipitur omnes p̃ maiori parte : quia paoci ſaluantor reſpectu damnatorũ:vt patet Mat.xx. Multi ſont vocati,paoci verò electi &c. i (Primus dixit ei.Villam emi: & neceſſe ha.exire & videre illam.) Ly. Hic notantur ſuperbi per dñm villæ : quia ſuperbi cupiunt alijs dñari. k (Rogo te habe me excuſatum.)Vnde Greg.humilitas ſonat in voce : ſed ſuperbia eſt in actione dũ venire cõtẽnit. l (Et alter dixit. Iuga boum emi qoinq, : & eo probare illa.) Ly.per hoc intelligunt̃ cupidi terrenis nimis intenti finem ſoũ ibi conſtituentes,& quinque ſenſus nimiũ circa tẽporalia occupantes. m (Rogo te habe me excoſatum. Et alius dixit.Vxorẽ doxi:ideo nõ poſſum venire.) Per hoc intelligũtor loxorioſi : quãuis em̃ oĩa vitia mortalia impediant veoire ad cœnã refectioois æternæ: tamẽ illa tria peccata.ſ. ſuperbia,auaritia,& luxuria p̃cipue impediũt venire ad cœnã cœleſtem. Quærit̃ quare luxurioſos non rogat ſeruũ de excuſatione ſua,ſicut & alij duo? Reſpondet Gor.qđ licet molta alia pctã ſint gra-

Quæſtio de luxurioſo.

uiora:quã loxuria,tamẽ luxuria fortius ligat & magis impedit à bonis operibus. n (Et reuerſus ſeru⁹ nũtiauit hæc dño) Guil.prædicatores verbi dũ p̃ficiũt ad Deũ redeũt gratias agẽdo. Sed cũ obſtaculũ inueniũt quaſi ei nũtiãt cõſilium & auxiliũ eius implorãdo. o (Tũc iratus paterfamilias.)Guil.euãgeliſta hic loqoitur de deo more hois irati.in quẽ tñ motos iræ nõ cadit:ſed dicit̃ iraſci,quãdo facit opera quæ congruont irato. p (Dixit ſeruo ſuo. Exi cito in pla.& vi.ci.& voca.paupes ac debi.&c.) Oĩpotens & miſericors deus,quos mũdos abijcit,ipſe miſericorditer recipit. Vñ Grego. Paoperes ac debiles,cæci & claudi vocant̃ & veniũt : q̃a infirmi q̃q;.atq; mũdo deſpecti plerũq; tanto celerius vocẽ dei aodiũt quãto in hoc mũdo oon habent vnde delectant̃. q (Et ait ſeruus. Dñe factũ eſt vt imperaſti & adhoc locus eſt : & ait dñs ſeruo. Exi io vias & ſepes.) Per vocatos de plateis iotelligũtur publici peccatores. Per vocatos de vicis intelligootur occulti pctõres,qui ſaltem erubeſcũt peccatores videri. Per vocatos de vijs intelligontur pctõres qui parati ſuot conuerti de facili. Per vocatos de ſepibus intelligũtur peccatores.qui de peccatis ſuis iam dolere incipiũt & cõpuogũtur. r (Et cõpelle intrare.)Guil. Hanc cõpulſionẽ facit aduerſitas. Vnde Grego. Mala quæ nos hic præmunt,ad Deũ nos ire cõpellũt. Guil.ſicut xp̃s compulit paolum,qui proſtratus & viſo amiſſo,cõuerſus eſt,vt patet Act.ix. Itẽ filiũ prodigũ qui famæ compulſos redijt ad patrẽ ſuũ vt patet Luc.xv. Aug. Felix neceſſitas quæ cõpellit ad meliora. s (Vt impleat̃ domus mea.)Glo.interli.numerus p̃deſtinatorũ fideliũ qui oumerus inexpletus nõ remanebit. ſ (Dico aũt vobis qđ nemo virorũ illorũ q̃ vocati ſoot): Goil.de ſe excoſantiom & oolentiũ veoire. v (Guſtabit cœnam meã.)O quàm graois & dura priuatio excludi à viſione Dei,& ſocietate Marię: & oĩm ſanctorum: & qđ graoi⁹ eſt qđ ſic excloſus,erit io inferno incluſus , vbi velit nolit guſtabit cœnam diaboli.

¶Quæſtio.xxviij.

Circa euãgeliũ dñicę.ij.poſt octa.pẽtheco. Querit̃ qõ. Vtrũ oẽs hoĩes appetãt cœnã btĩtudinis? Arguit̃ qđ nõ:ait Philoſophos.j. Ethi.c.viij. Fęlicitas eſt operatio intellectus ſecundũ propriã virtutẽ:ſed nõ oẽs appetũt operari ſecundũ virtutẽ,cũ multos magis videam⁹ appetere vitia quã virtutes:ergo oon oẽs appetunt cœnã beatitodinis. In oppoſitũ ait Philoſophus.j. Ethi. Oĩa booũ appetũt,ſed cœna beatitudinis dicit̃ quoddã bonũ ig̃it̃. Ad argumentum dicit̃ qđ licet nõ oẽs appetũt operari ſecũdum virtutẽ in ſpãli, tũ bene appetũt in generali io hoc qđ appetunt bonũ ſufficientiſſimũ: qood booũ ſine perfectiſſimo actu virtutis perfectiſſime eſſe nõ poteſt. Ad qõnẽ rñdendũ eſt ſecundũ Ricar. vbi ſupra diſt xlix. ar.ij.q.j.qđ beatitudo dupliciter põt cõſiderari:vno modo in gñali, inquantũ eſt booũ quoddã ſufficiẽtiſ-

In deo eſt mĩa quãtũ ad effectũ nõ quantũ ad affectũ.

ſimum: & ſic beatitudo eſt oïbus oota: quilibet enim ſcit q d eſt bonũ, & quid eſt ſufficientiſſimum: & ſic oés appetũt cœnã beatitudinis, qa appetitus eius naturalis eſt: ad appetendũ eñ beatitudiné natura cõpellit. Alio modo beatitudo cõſiderat in ſpãli inquãtum cõſiſtit in clara dei viſione, & perfecta ei⁹ dilectione, & gaudio qđ hr̃ de dei bonitate: & p clarã eius viſioné, & pfectã dilectioné: & ſic beatitudo non oïbus eſt nota, & ſic nõ oés cœnã beatitudinis appetunt.

Dominica. iij. poſt octauas Pẽthe. Euangelium ſecundùm Lucam. xv. c.

† Hic pctõres recipit. Dñs Ieſus p pctõrib⁹ venerat vt eos ad pœnitẽtiã vocaret quos ſaluos fieri volebat. Idcõueniens erat vt q p pctõrib⁹ venerat pctõres reciperet qñ iuſti iuſtificatione nõ ĩdigẽt, ſed pctõres Matth. ix. Non veni vocare iuſtos ſed peccatores. ps. ait miſericordiã volo, & nõ ſacrificium.

IN illo tpe. Erãt appropinquãtes ad Ieſum publicani & peccatores[a], vt audirẽt illũ[b]: & murmurabãt phariſęi & ſcribæ[c], dicẽtes, quia hic peccatores recipit, & mãducat cũ illis[d]. Et ait ad illos parabolam iſtam, dicens. Quis ex vobis homo qui habet centũ oues[e], & ſi perdiderit vnã ex illis[f], nõne dimittit nonagintanouẽ in deſerto, & vadit ad illã q̃ perierat, donec inueniat eã[g]: & cũ inuenerit eam, imponit in humeros ſuos[h] gaudẽs[i]: & veniens domum[k], cõuocat amicos, & vicinos, dicens illis. Congratulamini mihi, quia inueni ouem meã quæ perierat[l]. Dico vobis, quia ita gaudium erit in cœlo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, quàm ſuper nonagintanouem iuſtis, qui non indigent pœnitentia[m]. Aut quæ mulier habẽs drachmas decẽ, & ſi perdiderit drachmam vnam[n], nonne accendit lucernam[o], & euertit domum[p], & quærit diligẽter, donec inueniat eam[q]? Et cum inuenerit[r], conuocat amicas, & vicinas dicẽs[s]. Cõgratulamini mihi, quia inueni drachmam quam perdideram[t]. Ita dico vobis, gaudium erit in cœlo coram angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agente.

Poſtilla.

IN illo tépore. Erant appropinquãtes ad Ieſum.) Lu. xv. Matt. ix. Marc. ij. Hiſtoria hoius euangelij facta eſt ãno Chriſti. xxxij. vj. kalé. ſeptembris. feria. v. inditione. v. luna. xij. Ante initium illius euangelij ſcribit ſanctus Locas in p̃cedẽti. c. qđ xp̃s dixit diſcipulis ſuis. Qui noo baiulat crucem ſuã: & venit poſt me: nõ poſt me⁹ eſſe diſcipulus. Tũc poſtmodum ſequitor euang. hodier. in quo tria ponunĩ. Primo peccatorũ pia ſoſceptio ibi. Hic peccatores. Scđo phariſæorũ digna cõfutatio: ibi. Quis ex vobis homo? Tertio dictorũ benigna concluſio: ibi itaque dico vobis. (Erant appropinquantes ad Ieſum publicani & peccatores.) Lyr. ex propoſito emendationis vitæ. Publicani dicuntur peccatores notorij: peccatores verò occulti. a (Vt audirent illum.) Ly. parati ei obedire. b (Et mormu. phariſ. & ſcrib.) Gor. Scribe dicuntur prçeminentes io ſcientia, phariſæi prçeminentes in vita. c (Dicentes, quia hic peccatores recipit, & mand. cum illis.) Ly. Notantes xp̃m de mala vita. eo qđ talibus amicabilem ſe p̃bebat. d (Et ait ad illos parabolam iſtam, dicens. Quis ex vobis homo qui habet centum oues.) Gor. iſte homo eſt Ieſoa chriſtus: qoi habet centũ oues ideſt angelos & homioes. e (Et ſi perdiderit vnã ex il.) Gor. quod factũ fuit quãdo homo paſcua vitæ reliquit: & ouis vna ideſt humana natura totaliter perdita fuit: quia omnes in adã peccauerũt: vt patet ad Ro. v. f (Nõne dimittit. xcix. in deſerto, & vadit ad eam quæ perierat donec inueniat eam.) Gor. hoc enim fecit chriſtus Ieſus, quãdo deſerẽs nouẽ ordines angelorũ venit ad quęrendũ hominẽ perditũ, ſcilicet quãdo carnẽ aſſumpſit: & eũ quæſiuit per pœnitẽtiã p̃dicando, & miracula faciẽdo. Et inuenit. ſ. qñ aliqui peccatores cõuerſi ad eũ pœnitẽtiã agũt. g (Et cũ inue. eã iponit in humeros ſuos). Vñ Amb. Hoc Ieſus fecit qñ pœnã peccatorũ in corpore ſuo ſup ligno crucis portauit, vt patet Eſa. liij. Verè languores noſtros ipſe portauit. h (Gaudẽs.) de humaoi generis liberatione. i (Et veniẽs domũ). ſ. cœlũ empyreum. ſ. in die aſcẽſionis. k (Cõuocat amicos & vicinos.) Gui. nouẽ choros angelorũ, qui amici eius ſunt: quia volũtatẽ eius cõtinue faciũt: vicini eius quoq; ſunt, quia claritate viſionis eius aſsidue perfruũtur. Mat. xviij. Angeli eorũ ſemp vidẽt faciẽ patris mei, qui in cœlis eſt. l (Dico vobis quòd ita gaudiũ erit &c.) Guil. hoc intelligitur de pœnitente feruẽti, & de iuſtis negligentib⁹ & nõ feruẽtibus. Quod autẽ aogeli dei magis gaudeot de peccatoribus cõuerſis quã de iuſtis ſtantib⁹, non eſt propter peccatũ cõmiſſum, ſed ex hoc: quia ex peccatis cõmiſsis ſępe meliores efficiũtur & ſanctiores, & in bono ſeruentiores: ſicut ſanctus Gre. exponit in homelia hodierna. Magis inquit de peccatore conuerſo quã de ſtante iuſto gaudiũ fit in cœlis: quia & dux in prælio magis diligit illum militem qui poſt fugam reuerſus hoſtem fortiter premit, quã illũ qui nunquam terga prebuit: & nunquã aliquid fortiter fecit. Sic etiam agricola amplius illam terram amat, quæ poſt ſpinas vberes fruges profert quàm eam quæ nũquã ſpinas habuit: & nũquã

Diuiſio euangelij.

Peccator q pœnitẽtiã agit de peccato ſuo aſſimilaĩ militi q fortiter pugnauit in prælio qui magis dilectus eſt à principe quã alij.

fertilé meſſem ꝑduxit. Ité Guil. Et ſicut mater habés decé pueros, ſi decim⁹ fortiter egrotet magis eſt ſolicita de eo quã de alijs nouê, & ſi ſanitaté recuperet magis gaudet de ſanitate eius recuperata quã de ſanitate in alijs nouê cõſeruata. Ita maius eſt gaudiũ in cœlo ſuꝑ vno peccatore cõuerſo: quã de multis iuſtis. m (Aut q̃ mulier habens drachmas decé, & ſi ꝑdi. drac. vnã.) Ly. mulier iſta eſt ſapiétia diuina habens nouê ordines angelorũ: quaſi drachmas nouê: & decima drachma eſt humana natura ad imaginé Dei facta & capax ipſius ꝑ cognitioné & amoré: iſta drachma decima fuit ꝑdita per peccatũ primorũ parentũ. n (Nóne accen. lucernã.) Lyr. Lucerna eſt lux vera. i. xp̃s qui illuminat omné hominé veniété in hũc mundũ. Io. j. Et lucerna tũc fuit accéſa qñ deitas humanitati fuit vnita: & lucerna tunc luxit qñ xp̃s inter homines ꝑfecta cõuerſatione claruit & exéplariter vixit. vnde Aug. de vera religione. Quicq̄d Chiſtus geſsit in terris, doctrina morũ fuit. o (Et euertit domũ.) Gor. qñ cõſciẽtias hominum ꝑ̃dicãdo de reatu ſuo ꝑturbauit & purgauit. p (Et quęrit diligéter). i. nihil de illis quæ pertinét ad remiſsioné noſtrã dimittédo: ſecundũ illud Eſa. v. Quid eſt quòd vltra debui facere vineæ meæ & nõ feci. q (Et cũ inuenerit drachmã.) Vnde drachma inuenit cũ in homine ſimilitudo cõditoris reparat: hoc auté fit per gratiá quæ eſt imago recreationis. Vnde p̃s. iiij. Signatũ eſt ſuꝑ nos lomé vult⁹ tui dñe. r (Conuocat ami. & vicinas). i. angelicas pręces qui de proximis deũ cõtemplant & amicabiliter ei famulant. s (Dicés cõgra. mihi, q̄a inueni drachmã quã ꝑdiderã.) Et notãter dicit cõgratulamini mihi & nõ drachmæ ad oſtédendũ ſuá liberalitaté: quia gaudiũ ſuũ vult omnib⁹ cõmunicare. t (Ita dico vobis gaud. erit corã ange. dei ſuꝑ vno peccatore pœni. agé.) & notãter dicit pœnitentiá agéte nõ dicit cogitãte ſolũ aut dicéte aut oſtédéte: vt hypocritæ ſed agéte, ſcilicet realiter & veraciter. Pro quo ſciendũ quòd maius eſt gaudiũ angelis de conuerſione vnius peccatoris: quã ſi filius alicuius à mortuis reſuſcitaret vel ſi filius alicuius in imperatoré vel papá eligeret. Vnde circa p̃ſens euãgeliũ, vbi dicit. Qui habet cétũ oues eſt ſciendũ quòd ouis eſt animal de ſua natura innocés: cætera auté animalia aut mordét détib⁹, vt canis & lupus, aut pũgunt, vel impingũt cornibus, vt aries, & taurus aut ꝑcutiũt pedib⁹, vt equus & mulus: aut dilaniant vnguib⁹, vt leo: & vrſus: ouis auté nihil horũ facit. Oué auté chriſti ſciat ſe nõ eſſe vel qui mordet dentibus detrahendo, vel impingit cornibus alios violenter opprimédo, aut pede percutit cõtra proximũ iraſcédo, aut dilaniat vngui aliena rapiédo. ¶Quæſtio. xxix.

Circa Euãgeliũ dñicæ. iiij. poſt octa. péthe. Orit quæſtio. Vtrũ gaudiũ ſiue beatitudo ab omnib⁹ beatis exiſtétib⁹ in illis æqualiter participet? Arguitur ꝙ ſic: habet Mat. xx. omnes acceperũt ſingulos denarios: ſed per denariũ ſignificat aliquid quod omnes beati communiter habét. Igitur, In oppoſitũ: præmiũ debet reſpõdere merito, & nõ omnes beati æqualiter meruerunt: ergo non omnes ęqualiter beati ſunt. Ad argumentũ dicit quòd ideo omnes dicunt accepiſſe ſingulos denarios: quia idem eſt bonũ quod omnes participãt, quãuis ipſum participãt modo differéti ex parte participãtiũ. Ad q̃õ. rñdédũ eſt ſecũdũ Rich. de media villa. iiij. ſen. diſ. xlix. art. ix. q. viij. quòd in beatitudine eſt cõſiderare beatitudinis obiectũ. ſ. bonũ increatũ: quod vnũ & idé exiſtés ab omnib⁹ participat: & ipſam diſpoſitioné beatorũ per quam illud bonũ clare vidédo, & ꝑfecte diligédo participat ex parte obiecti participati nõ eſt vnus alio beatior, quia idem eſt obiectũ quod omnes participãt: ſed ex parte diſpoſitionis beatorum eſt vnus beatior alio, inquãtũ vn⁹ videt clarius deũ, & diligit ꝑfectius: qui enim æqualé habentes virtuté naturæ habét inæqualé habitũ gloriæ, vel æqualé habétes habitũ gloriæ habét inæqualé virtuté naturæ, inęqualiter deũ vident, & ex cõſequéti inęqualiter beati ſunt ꝓpter inæqualé ex parte beatorũ diſpoſitionem. Vnde glo. ſuper illud Ioan. xiiij. In domo patris mei manſiones multæ ſunt, ideſt diuerſa præmia meritorum.

Dominica. iiij. aliàs. iij. poſt octa. pentheco. Euangelium ſecũdum Lucam. vj. capi.

IN illo tpe. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis.[a] Eſtote miſericordes, ſicut & pater veſter miſericors eſt. [b] Nolite iudicare, [c] & non iudicabimini. [d] † Nolite cõdemnare & nõ cõdemnabimini. [e] Dimittite, [f] & dimittemini. [g] Date, [h] & dabitur vobis. [i] Mẽſurã bonã, [k] & cõfertã, [l] & coagitatam, [m] & ſupereffluentem dabunt in ſinum veſtrum. [n] Eadem quippe menſura qua menſi fueritis, remetietur vobis. [o] Dicebat autẽ illis [p] & ſimilitudinẽ: nũquid poteſt cæcus [q] cæcũ ducere? [r] Nõne ambo in foueã cadunt? [s] nõ eſt diſcipulus ſuper magiſtrum. [t] Perfectus autem omnis erit, ſi ſit ſicut magiſter eius. [v] Quid autẽ vides feſtucam [x] in oculo fratris tui, [y] trabem autẽ [z] quæ in oculo tuo eſt, [a] nõ cõſideras? [b] Aut quomodo poteris dicere fratri tuo. Frater, ſine [c] eijciam feſtucã [d] de oculo tuo, ipſe in

† Nolite iudicare & nõ iudicabimini. Dñs Ieſus ꝓhibet de cõſciẽtia alterius nobis incaute facere iudicium: ideo iudices mũdi caueant & eruditi ſint ne male & incaute iudicét: qñ qui male iudicauerit cito iudicabit & à dño de ſuo malo iudicio cõdénabit. Dauid p̃s. ij. erudimini q iudicatis terrã: & Eſaiæ. xlix. Qui iudicauerunt te iudicabo. i. iudicio dãnabo.

oculo tuo trabem nõ vides? Hypocri-
ta[e] eijce primũ trabẽ de oculo tuo, [f] &
tũc perſicies, vt educas feſtucã[g] de ocu
lo fratris tui.

Poſtilla.

IN illo tpe.dixit Ieſus diſcipulis
ſuis. Eſtote miſericordes: ſicut &
pater veſter miſericors eſt) Loc.
vj. Mat.vij. Mar.iiij. Hiſtoriã hu
ius euange.dixit dñs ieſus anno

Inuitat nos ad miſericordiã: eſt eñ miſericordia cõpaſsio miſeriæ alterius & importãdolorẽ de miſeria aliena. Tho.ij.ij.q.xxxij.

eius.xxxij. idus iulij.fer.v.inditio.iiij.luna.vj.
Ante initiũ iſtius euange.ſcribit ſanctus Lucas
quòd xp̃s dixit. Mutuũ date, nihil inde ſperan
tes, & erit merces veſtra multa: & eritis filij al-
tiſsimi, quia ipſe benign⁹ eſt ſuper ingratos &
malos. Tũc ſtatim ſequit̃ euãg. hodier. a (Eſto
te miſericor.) In hoc euãge. docet nos ieſus xp̃s
miſericordes eſſe ad paoperes, ꝓponẽs patrem
cœleſtẽ in exẽplum, cum dicit. (Eſtote miſe.)
Gor. nõ dicit eſtote potẽtes ſicut pater eſt: vel
ſapiẽtes ſicut filius dei eſt, ſed eſtote miſericor-
des, ſicut pater veſter miſericors eſt. Lyr. deus
enim releuat miſerias nr̃as ꝓpter ſuã bonitatẽ:
ſic & homo debet moueri ad releuãdã miſeriã
ꝓximi ꝓpter amorẽ bonitatis diuinæ. b (Noli
te iudicare). ſ. temerariè de ꝓximo. c (Et nõ iu
dicabimini). ſ. à deo. d (Nolite cõdẽnare: & nõ
cõdẽnabimini). q. d. ſi forte ex fragilitate huma
na cõtingat vos ſuſpitioſe iudicare nolite cõdẽ
nare. i. aliquẽ dignũ cõdẽnatione decernere, &
diffinire: quia aliqs eſt hodie malus qui fortaſ-
ſis cras erit bonus. Exẽplum in Paulo: vt patet
Actu.ix.c. & in publicano. vt patet Luc.xviij.
e (Dimittite). ſ. iniurias vobis illatas à proxi-
mo. f (Et dimitte.) ſcilicet peccatũ veſtrũ per
deum cui frequẽter iniuriati fuiſtis. g (Date.)
ſcilicet tẽporalia. h (Et dabit̃ vobis.) Glo. inter
li. vita æterna. Guil. Dãti pauperibus nõ ſolum
dant̃ ſpiritualia in p̃ſenti, & cœleſtia in futuro:
imo etiã tẽporalia & naturalia bona & multi-
plicant̃: ergo dicit. i (Menſurã bo.) quãtum ad
bona fortunæ quæ aliqñ cõferunt̃ ꝓpter opera
bonitatis. k (Et cõfertã.) quantũ ad bona natu
ræ ſicut ſanitas & huiuſmodi quæ etiã aliqñ cõ
ferunt̃ ꝓpter opa pietatis. l (Et coagita.) quan
tũ ad bona grę. m (Et ſupfluẽtẽ da. in ſi. vr̃m.)
quãtũ ad bona glorię. Et iõ dicit apoſtolus. j. ad
Thi. iiij. c. Pietas ad oĩa valet: ad ꝓmiſsionẽ vi
tæ q̃ nũc eſt habens, & futuræ. n (Eadẽ quippe
mẽſura qua mẽſi fueritis, remetiet̃ vo.) Ly. quia
ſecũdũ ꝙ opa pietatis ſunt maiora erit retribu-
tio maior. iſta tñ maioritas eſt attẽdẽda ſemp ſe
cũdũ magnitudinẽ iterioris effect⁹. vñ & Mat.
xviij. vidua q̃ miſit duo minuta in gazophila-
tiũ ſecũdũ teſtimoniũ ſaluatoris dicit̃ plus mi-
ſiſſe quã multi diuites q magna dona miſerãt:

In quas ſoueas cadũt carentes ſapientia & ſcientia.

vñ Hiero. Quæ offerunt̃ nõ ſuo põdere, ſed of
ferẽtis volũtate pẽſant̃. o (Dicebat aũt illis). ſ.
diſcipulis ſuis & turbis. p (Et ſimilitudinem.
Nũquid põt cæcus). i. carẽs ſapiẽtia & ſcientia.
q (Cæcũ ducere). i. ignorãtẽ docere & dirige-
re. q. d. nõ. r (Nõne ambo in foueã cadũt) ideſt
in perditionẽ. Primo eñ cadũt in foueã culpæ:
ſecũdo in foueã gehẽnæ: vñ Greg. in paſto. Cũ
paſtor p abrupta gradit̃, cõſequẽs eſt vt grex ad
p̃cipitiũ ſequat̃: vñ etiã Eccl.x. Qualis rector ci
uitatis, tales & q habitãt in ea. s (Nõ eſt diſci-
pulus ſup magiſtrũ.) Ly. Et ideo nõ eſt mirũ ſi
ipſum ſequit̃. Gor. de quo magiſtro dicit̃ Matt.
xxiij. Magiſter veſter. vn⁹ eſt xp̃s. Itẽ Ioã. xiij.
Vos vocatis me magiſter & dñe, & bñ dicitis,
ſum etenĩ &c. vñ ſubdit̃. t (Perfect⁹ autẽ erit ſi
ſit ſicut magiſter eius.) qa ſi aſsimilet̃ bono ma
giſtro erit pfectus ſecũdũ veritatẽ. Nã hui⁹ ma
giſtri. ſ. xp̃i imitatio eſt humana pfectio: vnde
Aug. Sũma pfectio xp̃ianæ religionis eſt imita-
ri quẽ colis. v (Quid aut vi. feſtu. i. peccatũ: vi
delicet min⁹. x (In ocu. fra. tui). i. in cõuerſatio
ne & cõſciẽtia ei⁹. y (Trabẽ aũt). i. mai⁹ pecca
tum. z (Quę in ocu. tuo eſt). i. in teipſo. a (Nõ
conſideras.) vt patet ad Ro.v. Qui aliũ doces
teipſum non doces. b (Aut quõ pote. dice. fra.
tuo. frater ſine). i. pmitte. c (Eijciã feſtu.) ideſt
culpã modicã. d (De oculo tuo: ipſe in oculo
tuo trabẽ nõ vides. Hypocrita.) Gor. qa ſi hæc
facis ex ſimulatione nõ ex dilectione iuſtitiæ. ſ.
quòd arguis & põderas peccata aliena vt lateãt
tua. e (Eijce primũ trabẽ de oculo tuo.) Ly qa
hic eſt ordo charitatis ꝙ à ſeipſo incipiat: vt pa
tet ꝓuerb. xviij. Iuſtus prior eſt accuſator ſui.
Sed in oppoſitũ multi ſunt q alios corrigunt &
ſeipſos negligũt. f (Et tũc pficies vt educas fe
ſto.) ideſt paruũ defectum. g (De oculo fratris
tui) ideſt poſtquã emẽdaſti tuos magnos defe-
ctus. Circa p̃ſens euange. vbi dicit̃. Eſtote miſe
ricordes notandũ eſt ꝙ ad duo tenemur ꝓxi-
mo. ſ. cõpaſsionẽ cordis & bñficiũ opis ſi ſit fa-
cultas. A primo nullus excuſat̃: quia oĩs homo
debet cõpati ꝓximo afflicto & in neceſsitate cõ
ſtituto. A ſecũdo. ſ. bñficio opis excuſant̃ multi
ſcilicet qñ facultas deeſt: ſed ſi facultas adeſt
tũc in neceſsitate ꝓximo qlibet tenet̃ ſubueni-
re. vñ j. Io. iij. Si qs habuerit ſubſtãtiã hui⁹ mũ-
di, & viderit fratrẽ ſuũ neceſ. habere & clauſe-
rit viſcera ſua ab eo, quõ charitas manet in eo.
q. d. nullo modo: ergo ſignũ eſt ꝙ charitas dei
nõ eſt in illo hoĩe. Vñ ex iam dictis patet ꝙ nõ
dare eleemoſynã cũ nõ habet, nõ eſt ſignum ꝙ
charitas dei nõ ſit in tali homine: ſed nõ cõpati
pauperib⁹ & tribulatis eſt ſignũ ꝙ charitas dei
nõ eſt in eo. Vñ eleemoſyna interior ſcilicet cõ-
paſsio cordis eſt maior eleemoſyna quã datio
nutrimenti. Sequit̃ ex euange. (Nolite iudica-
re.) Vnde hic quærit̃ vtrũ omnia dubia ſint in
meliorẽ partẽ interp̃tãda? Reſpõdeo ſecũdum
ſanctũ Tho. ꝙ qui habet malã opinionẽ de ali-
quo ſine cauſa legitima iniuriat̃ eidẽ: ideoq; quili
bet in omni cauſa dubia debet factũ vel dictum
ꝓximi in melius interp̃tari. Et melius eſt ꝙ ali
quis frequẽter fallat̃ habens opinionẽ bonã de
aliquo malo, quàm ꝙ rarius fallat̃ habens malã
opinionẽ de aliquo bono: qa ex hoc fit iniuria

alicui:nō autē ex primo. Hæc ille. ſequit̃ nunc. (Date & dabit̃ vobis.) Vū hic quærit:vtrum dare eleemoſynā ſit in pcepto? Rūdeo ſcd̃m Tho. vbi ſupra:q a cum dilectio pximi ſit in pcepto neceſſe eſt omnia illa cadere ſub pcepto ſine q-bus dilectio pximi nō ſeruat̃. Ad dilectionē aūt pximi ptinet vt ei nō ſolū velim⁹ bonū:ſed etiā operemur ſcd̃m illud.j.Io.ij. Non diligatis verbo,neq; lingua ſed ope,& veritate. Et ideo eleemoſynarū largitio eſt ſub pcepto debitis circūſtãijs obſeruatis quod in dante ſit ſuperfluum & in recipiente neceſsitas:alias eſt in cōſilio, & non in præcepto. ¶Quæſtio.xxx.

Circa Euāgeliū dñicæ.iiij.aſs.iij.poſt octa. pēthe. Orit̃ quæſtio vtrū omnibus & an miſericordia ſit bñfaciēdū:vt̃ qd̄ nō:hr̃ Ec. xij.da bono & nō receperis pctōrem:ſed multi ſunt homines pctōres:ergo nō omuib⁹ eſt bñfaciēdū.in oppm̃ ad Gal.vi. Dū tps habem⁹ operemur bonū ad oēs.Igit̃.Ad argm̃ dr̃ quòd autoritas intelligit̃ quātū ad fomentū culpæ,& nō quātū ad ſuſtētationē naturæ. Ad.q.rūdēdū eſt ſcd̃m Tho.ij.ij.q.xxxj.p vnā cōcluſionē quę talis eſt:cū dilectio charitatis ſe oñdat ad oēs,& beneficentia ſe debet ad omnes oſtendere p loco & tempore.Sequitur correlarie quod omnibus eſt benefaciendum.

☙ Dñica.v.alias.iiij.poſt octa.penth.
Euangelium ſcd̃m Lucam.v.ca.

Vidit duas naues. Duas naues quas dñs vidit i mari fluctuātes ſūt duo genera hom.ſ. actiuum genus & cōtēplatiuū. q verò hoīes añ xp̄i aduētū ī mortis periculo fluctuabāt.i.nōdū ſaluari poterāt. Paulus in epiſtolis. Eram⁹ oēs filij irę & Ephe. v. Exurge q dormis, exurge à mortuis,& illuminabit te chriſtus.

IN illo tpe.[a] Cū turbæ irruerēt in Ieſum,[b] vt audirēt[c] verbū Dei:[d] & ipſe ſtabat ſec⁹ ſtagnū Genezareth.[e] Et vidit duas naues †ſtātes ſec⁹ ſtagnū.[f] Piſcatores aūt deſcēderāt,[g] & lauabāt retia.[h] Aſcēdēs aūt in vnā nauim q̃ erat Simōis,[i] rogauit eū à terra reducere puſillū.[k] Et ſedēs docebat[l] de nauicula turbas. Vt ceſſauit aūt loq[m] dixit ad Simonē.[n] Duc in altū,[o] & laxate retia veſtra in capturā.[p] Et rñdēs Simō dixit illi. Pręceptor p totā noctē laborātes nihil cępim⁹:[q] in verbo autē tuo[r] laxabo rete:& cū hoc feciſſent,[s] cōcluſerūt piſciū multitudinē copioſā.[t] Rūpebatur aūt rete eorū, & annuerūt ſocijs q erāt in illa naui,vt venirent,& adiuuarēt eos. Et venerūt,& impleuerūt ambas nauiculas,ita vt penè mergerētur.[v] Q đ cū videret Simō petr⁹,[x] pcidit ad genua Ieſu,[y] dicens. Exi à me dñe,[z] qa hō pctōr ſum.[a] Stupor enī circūdederat eū,& oēs q cū illo erāt in captura piſciū quā cœperāt.[b] Simľr autē Iacobū,& Ioānē filios Zebedęi:q erāt ſocij Simōis.[c] Et ait ad Simonē Ieſus.[d] Noli timere:ex hoc iā homines[e] eris capiēs.[f] Et ſubtractis ad terrā nauib⁹ relictis oīb⁹[b] ſecuti ſunt eū. ☙ Poſtil.

IN illo tpe.Cū turbę irruerēt ī Ieſum.) Lu.v. Hiſtoria hui⁹ euā.facta eſt an.xp̄i.xxx.kal. maij.fer.iiij.idi.iiij Lu.xv.Añ initiū hui⁹ euāge.ſcribit ſctūs Lucas qd̄ oēs q habebāt infirmos varijs lāguorib⁹ ducebāt illos ad Ieſum. Et ille ſingulis man⁹ īponēs curabat oēs. Poſt hoc ſequit̃ euā.hodi.ſ. a (Cum turbæ irruerēt in Ieſum.) Gor. Ecce turbarum deuotio. Nūquā legit̃ tāt⁹ ſcribarū & phariſęorū ad xp̄m cōcurſus pter verbū dei. Dulcedinē enī ſuā de⁹ abſcōdit à ſapiētib⁹ & prudētib⁹, & reuelat eam paruulis:vt patet Mat.x. b (Et audirēt.) eū quia eſuriebāt audire. c (Verbum dei.) ideo irruerūt in eū prę nimia deuotiōe audiēdi ipm̃. d (Et ipſe ſtabat ſecus ſtagnum genezareth.) Ly.eſt lacus magn⁹,p quē trāſit iordanis. Et aliqñ vocat̃ mare galilææ.quia trāſit p medium galilææ: e (Et vidit duas naues ſecus ſtagnum) ad littus ſtagni. f (Piſcatores aūt deſcenderāt.ſ.de nauib⁹ ad littus. g (Et lauabant retia) ſ.amouentes immūdicias:vt retia plicarent. h (Aſcēdēs aūt in vnam nauim q̃ erat ſimonis).i.petri. i (Rogauit eum à terra reducere puſillū.) Ly.de naui populū ſedentē in littore, vt cōuenientius doceret. k (Et ſedens.) tāquam doctoris autoritate viens. l (De nauicula docebat turbas. Vt autē ceſſauit loqui).i. poſtquā finiuit ſermonem ſuū. m (Dixit ad ſimonē).i.ad petrum. n (Duc in altū.) Ly.hoc eſt ad locū aquæ magis pfundū,q eſt cōuenientior ad piſcandū. o (Laxate retia ve.in ca.) ſ. piſciū. p (Et rñ.ſi.di. Prę.p to.no.la.ni.cępi.) Ly. quāuis diligentiam magnā adhibuerimus. q (In ver.aūt tuo.) Gor.i.in obediēdo verbo. r (Laxabo rete & cū hoc feciſſent).i.cū laxaſſent retia in verbo dñi. s (Conclu.piſci.mul. copio.) Gor. Obediebāt piſces xp̄o:cui ſubiecta ſunt oia:volucres cœli & piſces maris. pſal.vij. t (Rūpebatur aūt rete eorū.) Ly.ex quo patet duplex miraculū. Primū qd̄ cœperunt magnā multitudinē piſciū ſupra modū inſolitū & impoſsibilē p viā humanā. Secūdū qd̄ illa magna multitudo piſcium tenebatur in rete rupto. v (Quod cum videret ſimon petrus. Gor.ſ.qd̄ ad primū verbū cœpiſſent tam ineffabilē multitudinē piſciū. x (Procidit ad genua Ieſu.) tāquā dñm ſuū cognoſcēs. y (Dicens,exi a me dñe).i.recede. z (Quia homo peccator ſum.) Ly.reputabat enim ſe indignū pſentia xp̄i. Simili modo dixit cēturio Matt.vj. Dñe nō ſum dignus vt intres ſub tectū meū. a (Stupor enī circūdederat eū).i.admiratio magna pter fa-

De petro qui ſe reputabat indignū pſentia xp̄i.

cta xp̃i inſolita. b (Similiter auté iacobus & ioannes filij zebedæi qui erant ſocij ſimo.iſti filij zebedæi erãt in alia naui,& erãt cõſanguinei chriſti.i.filij ſororis bté Mariæ virginis. c (Et ait ſimo.ieſus.ſ.ipm cõſolando. d (Noli time. ex hoc).i.de cætero. e (Eris hoies capiens) p ſanã doctrinã trahés ad vitã æternã. Hoc poſtmodũ oſtéſum eſt:vt hr̃. Act.ij. vbi petr⁹ in vno ſermone cõuertit tria milia iudæorũ. f (Et ſub tractis ad terrã naui.relic.omni).ſ.nauib⁹ & manuum inſtrumétis. g. (Secuti ſunt eũ).ſ.ſimó petrus & alij qui erãt cũ eo. Circa pñs euã. vbi dicit̃. Cũ irruerét in ieſum, vt eũ audirét. Hugo de prato dicit,q̃d triſarie hoies diuidunt circa verbũ dei. Quidã audiũt & nó faciũt:& iſti ſũt mali & acriter verberantur.vñ Luc.xij. Seruus ſciés voluntaté dñi, & nó faciés plagis vapulabit multis,quidam nec audiũt,nec faciũt, & iſti ſunt peiſsimi,quia cótenũt & audire & facere,& quodlibet iſtorũ põt eſſe peccatũ mortale,quia quãuis aliqua igoorãtia excuſet ſecundũ illud. j.Thimo.j.Ideo miſericordiã conſecutus ſum: quia ignoraos feci in incredulitate:tamé ignorantia craſſa,& ſupina,& affectata nó excuſat: imo de ſe pót eſſe mortale cum ſeparet à regno dei.j.Cor.xiiij.Qui ignorat,ignorabit̃.Quidã audiunt verbũ dei & faciunt, & iſti ſunt beati: & patet Luc.xj. Beati qui audiũt verbum dei, & cuſtodiunt illud.

Quæſtio.xxxj.

Circa euãgeliũ dñicę.v.alias.iiij.poſt octa. penthe.oritur.q. Verũ timor ſit peccatum mortale? Arguit̃ q̃d nó.timor eſt in iraſcibili q̃ eſt pars ſenſualitatis:ſed in ſenſualitate eſt tantũ peccatũ veniale: igitur.in oppiñ.pro ſolo peccato mortali debetur pęna inferni,quę etiã debetur timidis.Igitur,ad argumétũ dicit quòd procedit de timore ſecundũ q̃d conſiſtit infra ſenſualitaté. Ad.q. reſpódendu eſt ſecũdũ Thomã.ij.ij.q.cxxxv. q̃d timor eſt peccatum mortale,prout eſt inordinatus: & prout refugit q̃d nó eſt ſecundũ rationé refugiendũ: puta quando aliquis propter timorem diſpoſitus ſit vt faciat aliquid prohibitum , vel pręter mittat aliquid quod eſt præceptum in lege diuina.

Dominica. vj.alias. v . poſt octauã penthecoſtes. Euangelium ſecundùm Mat.quinto cap.

IN illo tempore . Dixit Ieſus diſcipulis ſuis . Amen dico vobis ,[a] quia niſi abundauerit iuſtitia veſtra†plus quàm ſcribarum,& Phariſęorum , nõ intrabitis in regnum cœlorũ.[b] Audiſtis qa dictũ eſt antiqs,nõ occides.[c] Qui autem occiderit, [d] reus erit iudicio .[e] Ego autem dico vobis, [f] quia omnis qui iraſcitur[g] fratri ſuo, [h] reus erit iudicio:[i] qui autẽ dixerit fratri ſuo racha,[k] reus erit conſilio.[l] Qui autem dixerit fatue,[m] reus erit gehẽnę ignis.[n] Si ergo offers munus tuũ ad altare:[o] & ibi recordatus fueris,quia frater tuus[p] habet aliqd aduerſum te,[q] relinque ibi mun⁹ tuũ ante altare,[r] & vade prius reconciliari fratri tuo .[s] Et tunc[t] veniens offeres munus tuum.

† Niſi abũdauerit iuſtitia vr̃a.q eſt miniſter iuſtitię & nõ facit opus iuſtitiæ reddés vnicuique q̃d ſuũ eſt euã & miniſter iniq tatis eſt & maledictus à domino: quoniã ſcire & facere debẽt verbum regni dei in quo vera iuſtitia eſt vnde Matth. xiiij. Omnis qui audit verbũ regni & nõ ítelligit venit malus.

Poſtilla.

IN illo tépore. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis Amen amé dico vobis: qa niſi abũdauerit iuſtitia vr̃a.) Mat.v. Hiſto.huius euange.facta eſt anno chriſti.xxxj.idus Iulij. Feria.v.luna.xvj.indi.iiij. Ante initiũ huius euang.ſcribit ſanctus Mat.quòd chriſtus dixit diſcipulis.Sic luceat lux veſtra corã hominib⁹, vt videát opera veſtra bona,& glorificét patré veſtrũ,qui in cœlis eſt. Nolite putare quoniam veni ſoluere legé aut pphetas. Nó veni ſoluere ſed adimplere. Amé dico vobis:donec tranſeat cœlũ & terra,iota vnũ aut vnus apex nó præteribit à lege,donec omnia fiãt. Ité apex maſculini generis dicit̃ ſummitas à pedibus remota,& qñq; apex dicit̃ lucerna. Et pprie dicuntur apices literæ illæ altæ quæ in frontiſpicijs murorũ ſcribunt̃. Frõtiſpiciũ dicit̃ frótis ſpaciũ. Et q̃libet litera dicit̃ quãdoq; apex. Ité ſecũdũ Augu. ſuper illud Mat.v. Iota vnũ,aut vnus apex &c. Iota eſt minor de cæteris:apex eſt in ſummitate ipſius particula Tũc poſtmodũ ſequit̃ euãg. hodiernum. a (Niſi abũdauerit iuſtitia veſtra pluſquã ſcribarũ & phariſęorũ nó intrabitis in regnũ cœlorũ.)Sciendũ q̃ iuſtitia ſcribarũ & phariſęorum erat falſa:quia ſolũ cauebãt ſibi à malis operib⁹ & nó à malis voluptatib⁹,putãtes p̃cepta dei phibitiua eſſe ſolũ per mala opera exteriora:quib⁹ vnus alteri nocet,& nó phibitos eſſe actus interiores:ſcilicet rãcores,odia, malas volũtates,& deſideria nocédi. Ly.& eodem modo dicebãt de hoc p̃cepto,nó occides, quòd hoc phibebat occidẽdi factũ,& nõ occidẽdi ppoſitũ. Et hoc eſt q̃d dixit xp̃s. b (Audiſtis quia dictũ eſt antiqs. Nó occides).ſ.hominem. c (Qui auté occiderit.) Actualiter & iniuſte. d (Reus erit iudicio.) Ly.i.teſtiũ accuſatióe,vt legis iudicio puniat̃.i.morte corporali: quia lex punit ſecũdũ talionẽ:vñ. Geñ.ix. Qui cũq; effuderit humanum ſanguiné,fundet̃ ſanguis eius. Ité Exod xxj. Oculũ pro oculo,dentem pro déte. e (Ego auté dico vobis.) Gor.i. plus impono vobis. f (Quia omnis q iraſcit̃) motu interioris odij. g (Fratri ſuo).ſ.pximo & nõ vitio,vt ſic iam p vitiũ nó per zelũ. h (Reus erit iudicio).i.dignus accuſatione apud deum; i (Qui auté dixerit fratri ſuo racha.) ſecũdùm

Aug. Hier. & Chry Racha eſt quędā vox prūpes ex ira ſignificās paruipēſionē, vel vilipēſionē, vel etiā vox interiectiua, q̄ orit̄ ex indignatiōe cōtra aliquē, quēadmodū ah, heu, & cōſimiles, q̄ oñdunt motū indignātis animi. k (Reus erit cōſilio).i.cōſenſu iudicis eſſe ad dandā ſententiā cōtra eū & dictādā ſibi pœnā: qa pctm̄ ei᷒ venit in notitiā hoim per extern᷒ ſignū indignātis animi. l (Qui aūt dixerit fatue).i.q vſq; ad verba cōtumelioſa pceſſerit. m (Reus erit gehēnæ ignis.) q̄ eſt certa damnatio & æterna. n (Si ergo offers munus tuū ad altare).i.ſi offerre ppoñis mun᷒ boni operis Chriſto. o (Et ibi recordat᷒ fueris, qa frater tuus).ſ.quē læſiſti. p (Habet aliquid aduerſum te.) p illa iniuria. q (Relinque ibi munus tuū añ altare.) ſine corā Deo, nō dicit reporta, qa De᷒ nō munus repellit: ſed charitatē pximi quærit. r (Et vade prius recōſiliari fratri tuo.) Ly. hoc pōt intelligi dupliciter: vno mō pedib᷒ corporis: & hoc debet fieri, ſi cōmode poſsit haberi ipſi᷒ fratris offenſi pñtia. Si aūt nō poſsit, ſufficit ad eum ire pedib᷒ mētis: Q d̄ fit qū habet ppoſitū ſatisfaciēdi loco & tpe competēti: & hoc mō vtit̄ eccleſia Romana qñ eum cōfitentē abſoluit & ſibi ſatisfactionē læſo fiendā imponit, vel veniā petendo. Recōciliari fratri tuo. Gor. ſi læſeris ſatisfaciendo, ſi oderis rancorē deponēdo, ſi cōtenderis ad amicitiā reuocādo. Vñ etiā Chry. Si cogitatu offendiſti, cogitatu recōciliare: ſi verbis, verbis, ſi factis, factis. s (Et tunc.) poſt recōciliationem. t (Veniens offeres munus tuum.) Greg. Mun᷒ non accipit̄, niſi añ diſcordia ab animo repellat̄.

Dupl̄r itelligit̄ vade recōciliari fratri tuo.

¶ Quæſtio.xxxij.

Circa Euang. dñicę. vj. alias. v. poſt octa. pēthe. Orit̄. q. Vtrū ille q dixit alicui latro ſiue homicida: & dicat verū teneat̄ de iniuria? omiſsis argumētis ad vtrāq; partē. Ad. q. rñdendū eſt ſcd̄m Hoſtiē. quòd ſi facit animo accuſandi vel denuntiādi ad impugnandū delictū & pbauerit nō punit̄ nec tenet̄ de iniuria: ſi verò dixit ad infamādū tm̄ qd̄ pręſumit̄ qñ nō habet cauſam iuſtā dicēdi, tunc iniuriā facit, & eſt cōdēnand᷒. Ait enī de Claua. in ſua ſumma qd̄ nemo iniuriā pōt facere: nec tenetur de iniuria: niſi qui ſciuit ſe iniuriā facere, vel ſcire debeat.

Dñica.vij.alias.vj.poſt octa.pēthe.
Euangelium ſcd̄m Marcum.viij.

IN illo tpe. Cum turba multa eſſet cū Ieſu, nec haberent qd mādu carēt:[a] cōuocatis diſcipulis ait illis: miſereor ſuper turbā:[b] qa ecce iā triduo ſuſtinēt† me,[c] nec habēt quod mā ducent.[d] Et ſi dimiſero eos ieiunos in domum ſuam, deficiēt in via. Quidam enī ex eis de lōge venerunt.[e] Et reſpōderūt ei diſcipuli ſui. Vnde iſtos quis poterit hic ſaturare panibus in ſolitudine?[f] Et interrogauit eos. Quot panes habetis? Qui dixerunt, ſeptē[g]. Et præcepit turbæ diſcūbere ſuper terrā. Et accipiens panes ſeptē, gratias agēs fregit,[h] & dabat diſcipulis ſuis, vt apponerēt. Et appoſuerūt turbæ.[i] Et habebāt piſciculos paucos, & ipſos benedixit, & iuſsit apponi. Et manducauerunt & ſaturati ſunt.[k] Et ſuſtulerunt quod ſuperauerat de fragmentis ſeptē ſportas.[l] Erant autē qui māducauerāt quaſi quatuor milia,[m] & dimiſit eos.

† Iam triduo ſuſtinent me. p triduū tota turba humanitatis chriſti i carne ventori ſuſtinuit & expectauit per triduū i. per tēpora trium legum: ſcilicet legis naturæ ſcripturæ & gratiæ: cuius miſert᷒ totā turbā eſurientem gratia & redemptione ſatiauit da uid p̄o. cx. redēptionē miſit domi nus populo ſuo.

Poſtilla.

IN illo tēpore. Cum turba multa eſſet cū Ieſu &c.) Mat. viij. c. Mat. xv. Luc. ix. Ioan. v. Hiſtoria huius euangelij facta eſt anno chriſti. xxxij. xij. ka. Iulij: ſabbato. luna. xiij. indi. v. Ante initiū illius euange. dicitur Matth. xv. c. quòd acceſſerūt ad Ieſum turbæ multæ habētes ſecū multos claudos & cæcos, debiles, & alios infirmos & mutos: & piecerūt ad pedes eius, & curauit eos: ita vt turbæ mirarētur. Vidētes autē mutos loquētes, claudos ambulantes, & cæcos vidētes, magnificabāt deū iſrael. Ergo dicit euāgeliū hodiernum. (Cum turba multa eſſet cū Ieſu, nec haberēt quod manduca.) Hæc turba ſequebat̄ dominū Ieſum ppter verborū ſuorū dulcedinē: & ppter infirmorum ſanationem. a (Conuoca. diſci. ait. Miſere. ſuper tur.) Lyr. hoc p̄dixit diſcipulis vt ipſos induceret ad pietatem. b (Quia ecce iam triduo ſuſti. me.) Ly. quia tantum afficiebant̄ ad doctrinā chriſti audiendum, & vidēdum eius miracula, quòd per tres dies nō redierāt ad loca ppria, manētes cū chriſto in loco deſerto & ſub diuo. Ex quo patet eorū deuotio. c (Nec habent quod manducent.) Lyr. quia cibaria quæ de domibus ſuis aſportauerāt, iam erāt cōſumpta: ideo nec prima die nec ſecūda die hoc miraculū fecit: tum quia alimenta habebant, tum quia magis tunc apparuit hoc miraculū quando eis victus omnino deſuit. d (Et ſi dimiſero eos ieiunos &c. quidā enim ex eis de longe ve.) Iac. illi de longe veniūt qui de peccatis ſe ad deū cōuertunt: vnde p̄o. cxviij. Lōge à peccatorib᷒ ſalus. e (Reſponderunt ei diſci. ſui vnde illos quis poterit hic ſatura. pa. in ſolitudine).q d. locus iſte deſertus eſt: & villæ multum diſtant: ideo non poſſumus habere ad ſatiandum tantam multitudinem populi, & tam famelicā. f (Et interro. eos. Quot pa. habe. Qui dixerunt ſeptem.)

quod erat

quòd erat quaſi nihil reſpectu tantę multitudinis. Remi. Non interrogat Dñs quaſi neſciens quot panes haberent:ſed ad hoc vt cū rñderent ſeptē:quo pauciores diceret panes eo magis miraculū diffamaretur & notius fieret. g (Et pcepit tur.di.ſup terrā: & accipiens ſep.pa. & gras agēs fre.)multiplicauit aūt xp̄s panes primo benedicēdo p qđ inſtruimur qđ cibū bñdicere debemus. Scđo frāgendo ad inuuendū qđ in noſtris conuiuijs pauperib⁹ panē frangere debem⁹. Tertio grās agēdo ad innuendum qđ in noſtris refectiōibus grās agere debemus. vn̄ Remi.ſup Mat. In eo qđ gratias agit,nobis relinquit exemplum,vt de oībus donis cœlitus collatis gratias referamus. h (Et dabat diſcipulis ſuis vt ap. & appoſu.turbę.) Vnde Beda.qđ dn̄s diſcipulis dedit panes vt apponerēt turbę,deſignat quòd ſpūalis ſcientiæ dona tribuit apoſtolis:p quorū miniſteriū voluit eccleſiæ vitę cibaria diſtribui. i (Et habebant piſciculos paucos & ipſos benedixit,& iuſsit ap.) vn̄ notādū qđ dn̄s dedit eis panes,& panis eſt cibus quo ſuſtentatᷓ vita & ſignificat verbū dei. Et dedit eis piſces ad condimentū cibi.p quos ſignantᷓ exēpla, & dn̄s deſignauit qđ pani.i.verbo dei addēdū eſt cōdimētum boni exēpli. Magis eñ ſuadent exēpla quā verba. k (Et ſuſtulerūt qđ ſuperauerat de fragmentis ſeptē ſportas.) Iaco. voluit autē xp̄s vt colligerēt fragmēta prio ppter exēplū. In hoc datur nobis exēplū, vt ea q̄ nobis ſuperſunt, vel etiā q̄ nobis ieiunādo ſubtrahimus pauperibus erogem⁹. Vn̄ Aug. de tuo ieiunio ſaties pauperū famē. Scđo ppter documētū, vt hi inſtruantᷓ qđ illis qui ſunt miſericordes pauperibus tēporalia multiplicantur:hoc patet.iij. Reg.xviij.in vidua q̄ heliā pauit. Cū dn̄s farinā multiplicauit & oleū. l (Erāt aūt qui mād.quatuor milia).ſ.viri,exceptis mulieribus & paruulis qui in lege nō numerabantᷓ. m (Et dimiſit eos).ſ. redire ad ppria. Circa p̄ſens euāgeliū vbi dicitᷓ. Accepit Ieſus ſeptē panes eſt diligēter notādū qđ hæc refectio differt ab illa de qnq; panibus ordeaceis,& duobus piſcibus,quā poīt Ioā.in euāgelio ſuo quātū ad ſex. Primo qa ibi fuerūt quinq; panes,hic verò ſeptē. Scđo qa ibi fuerūt ordacei hic verò triticei. Tertio quia ibi fuerūt duo piſces ſolum,hic verò plures licet pauci & parui. Quarto qa ibi ſederūt ſup fœnū,hic verò ſup terra. Quinto:quia ibi fuerūt quinque milia hominū ad manducandū, hic verò quatuor milia. Sexto,quia de illis duodecim cophini fragmentorū fuerūt eleuati:hic aūt ſeptem ſportę fuerūt eleuatę plenæ. ¶ Quæſtio.xxxiij.

Circa euāgeliū dñicæ.vij.al's.vj. poſt octa. pēthe. Oritᷓ.q. Verū xp̄s conuenientius ſatiauit.iiij.milia.hoim de.vij.panib⁹ repertis apud turbā quā de panib⁹ nouiter creatis? Arguitur qđ de panib⁹ creatis.mai⁹ miraculū fuiſſet ſaturare tantā multitudinē de panib⁹ nouiter creatis,quā de panib⁹ prçexiſtētibus.igitᷓ.in oppm̄ ea quæ fuerūt cōuenientiora xp̄s fecit:ſed ſatiauit de panibus prçexiſtentibus & nō creatis. Igitur.ad.q.rñdendū eſt ſecundū mag. Ioā. de torre crema.in quæſtio.ſup euā.qđ licet xp̄s potuerit ſaturare turbas ex panib⁹ nouiter creatis,voluit tñ ex panibus prçexiſtētibus multiplicatis illas reficere: & hoc ppter duas rōnes: prima vt oñderet ſenſibilia à diabolo nō eſſe ſicut manichęi errātes dicūt:nā ſi hoc verū eſſet, deus nō vteretᷓ ſenſibilibus ad opus diuinæ laudis,qa venit vt ipſe diſſolueret opa diaboli. Scđa ratio eſt vt oñderet falſum eſſe qđ ipſi manichęi dicūt.ſ.doctrinā veteris teſtamētī nō eſſe à deo, ſed à diabolo: ergo vt oñderet nō eſſe aliā doctrinā noui teſtamenti quā quæ præfigurabatᷓ & cōtinebatᷓ in doctrina veteris teſtamēti præexiſtentes panes multiplicauit innuens qđ ipſe eſt q legē perfecit & adimpleuit: vt hr̄ Matt.v. non veni ſoluere legē, ſed adimplere: ex dictis patet ſolutio argumēti ad partē negatiuā facti.

Dñica.viij.alias.vij.poſt octa.penthe. Euangelium ſecūdùm Mat.vij.c.

Cōta hom. aud. dio ad Rom. 6.

IN illo tpe. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis.[a] Attēdite[b] à falſis † prophetis[c], qui veniunt ad vos in veſtimētis ouiū: intrinſec⁹ autē ſunt lupi rapaces.[e] A fructibus[f] eorū cognoſcetis eos. Nunquid colligūt de ſpinis vuas[h],aut de tribulis ficus[i]? Sic omnis arbor bona,fruct⁹[k] bonos facit. Mala autē arbor,fructus malos facit. Nō poteſt arbor bona, fructus malos facere. Neque arbor mala,fruct⁹ bonos facere[l]. Omnis arbor quæ non facit fructū bonū,excidetur[m], & in ignem mittetur[n]. Igitur ex fructibus eorū cognoſcetis eos[o]. Non omnis qui dicit mihi domine domine intrabit in regnum cœlorum[p]. Sed qui facit voluntatem patris mei, qui in cœlis eſt[q], ipſe intrabit in regnū cœlorū.

† Attēdite à falſis prophe. Multi pſeudo prophetę ante diē iudicij venient ſe dicentes. ego ſū xp̄s ſaluator. Vel ſe dicent iuſtos & ſanctos erūtque in malū pphetātes p magicā artem ſigna faciētes: vt iuſtos decipiant: vn̄ ſaluator Mat. xxiiij. videte ne quis vos ſeducat. Multi eñ venient in nomine meo,dicentes qa ego ſum xp̄s, & multos ſeducent.

Poſtilla.

IN illo tpe. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis. Attendite à falſis pphetis.) Matt.vij. Luc.vj. Hiſtoria huius euāgelij facta eſt anno xp̄i.xxxj. idus iulij:fer.v.luna.xvj indictione.iiij. Ante initiū p̄ntis euāgelij ſcribit ſanctus Mat.in eodē cap.qđ xp̄s di.diſci.ſuis. Oīa quęcūq; vultis vt faciāt vobis hoīes,& vos facite eis ſiſr. Hæc eſt eñ lex & pphetæ. Intrate p anguſtā portā:qa lata porta & ſpacioſa via q̄ ducit ad pditionē,& multi ſunt q intrāt p illā:quàm anguſta porta,& arcta via quæ ducit ad vitā: & pauci ſunt q inueniunt eā. Et poſtmodū ſtatim

ſeqtᷓ euangeliũ hodiernũ. a (Attẽdite à falſis
prophetis.) In hoc euangelio docet dñs fideles
ſuos ſibi diligẽter cauere à falſis ꝓphetis & per
uerſis chriſtianis: qui verbis cõfitentᷓ Deũ, & fa
ctis negãt: ergo dicit. (Attẽdite). i. diligẽter ca-
uete. b (A falſis ꝓphetis.) Gor. i. deceptoribus
hæreticis, hypocritis & à falſis chriſtianis, & hu
iuſmodi Et hoc ideo ne tales corrupta via ſua,
& malis morib⁹ fideles alliciãt ad mala. Et ſin-
gulariter admonet eos cauere ſibi ab hypocri-
tis, dicẽs. c (Qui veniũt ad vos in veſtimentis
ouiũ). i. ſub ſimulatione exterioris ſanctitatis.
d (Intrinſecus autẽ ſunt lup. ra.) qa interius
ſunt pleni malo ſimulãtes exteriorẽ ſanctitatẽ
ꝓpter inanẽ gloriã: & mũdanã laudẽ: aut pro-
pter tẽporalia aliqua cũ aliorũ dãno. e (A fru-
ctibus eorũ). i. operib⁹. f (Cognoſcetis). ſ. fina
liter: qa hypocritæ & hæretici diu latere nõ poſ
ſunt quin erũpant in aliquo ſigno per quod ſe
ꝓbant: qa ſicut nunquã vel vix põt ignis abſcõ
di ꝙ fumũ nõ emittat, ſic ſimulator vix põt diu
latere quin ſigno vel verbo vel opere ſeipſum
oſtẽdat. g (Nũquid colli. de ſpi. vuas). i. opera
iuſtitiæ. h (Aut de tribu. fi.) ſcilicet humilis
cõuerſationis ad Deũ. i (Sic omnis arbor bo-
na). i. homo habẽs bonã volũtatẽ. k (Bonos fru
ctus facit.) Ly. quia talis vt ſic ſemꝑ facit opera
bona: vñ Origenes. Arbor bona eſt homo habẽs
bonã volũtatẽ: radices ſunt cogitationes, folia
verba, fructus opera. Notandũ ꝙ homo bonus
põt bonã voluntatẽ deſerere, & ſic mala arbor
fieri. Verbi grã. Iudas quãdiu in vocatione apo
ſtolica permanſit, bona arbor fuit: & poſtmodũ
malũ fructũ obtulit, qñ xp̃m tradidit. Magdale
na in primis mala arbor fuit, quãdo peccauit &
poſtmodũ bona arbor qñ pęnituit: ſic & tũc fru
ctũ bonũ ꝓtulit. l (Omnis arbor quę nõ facit
fructũ bonũ excidetur.) Gor. à cõſortio omniũ
beatorũ: quod eſt grauiſsimũ in dãnatis ſuppli-
ciũ. m (Et in ignẽ mittetᷓ. ſ. gehẽnę. Chry. Duę
ſunt pœnæ, excidi & in ignẽ mitti. n (Igitᷓ ex
fructib⁹ eorũ cog. eos) ſcilicet in futuro: quãuis
hæretici & hypocritæ & falſi xp̃iani in ſæculo
quãdoq; nõ plene cognoſcãtur, tamen peracto
pręſenti ſęculo ex fructib⁹. i. finalib⁹ eorũ prę-
mijs & retributionibus manifeſte cognoſcẽtur
quales fuerũt. o (Nõ omnis qui dicit mihi dñe
dñe intrabit in regnũ cælorũ.) Semel dicit qui
credit corde: is qui etiã fidẽ cõfitetᷓ ore, ſed non
opere: & talis nõ intrabit in regnum cœlorum.
p (Sed qui facit volũtatẽ prĩs mei qui eſt in cœ
lis). i. habet verã fidẽ xp̃i in corde, & eandẽ cõ-
fitetᷓ ore, & cũ hoc operatᷓ ad fidẽ pertinẽtia: &
maxime qui ſeruat mandata Dei, talis dicit ter

Opus virtutis dicitᷓ bonũ propter quinque: vt ait Hugo de prato.

Dñe: & talis facit volũtatẽ Dei, & ſic cõſequen
ter. q (Ipſe intrabit in regnũ cœlorũ): vt patet
Mat. xix. Si vis ad vitã ingredi, ſerua mãdata.
Circa p̃ſens euangeliũ vbi dicitᷓ. Omnis arbor
bona bonos fructus facit. Notãdũ ꝙ Hugo de
prato dicit op⁹ virtutis dicitᷓ bonũ ꝓpter qnq;.
Primo eſt à bono. ſ. à Deo. Hoc patet: quia ipſe
eſt optimũ & ſummũ bonũ, vt patet Eſa. xxxvj.
Omnia opa nr̃a operat⁹ eſt in nobis dñs. Opa
mala ſunt diabolo inſtigãte, & mala voluntate:
vt patet Io. xviij. Mẽdax eſt & pater eius. Secũ
do quia ꝓcedit de loco bono. ſ. de cœlo: vt pa-
tet Iaco. j. omne datũ optimũ & omne donum
perfectũ, deſurſum eſt &c. Itẽ ꝓcedit de corde
bono. vt patet Matt. xij. bonus homo, de theſau
ro bono cordis ſui ꝓfert bonũ: malũ autẽ opus
de malo ꝓcedit. ſ. de regione dæmonũ, & de cõ
cupiſcẽtia carnis, & de malitia mundi vt patet
j. Io. v. Totus mũdus in maligno poſit⁹ eſt. Ter
tio quia fecit hominẽ bonũ. Nihil enĩ eſt quod
faciat hominẽ bonũ niſi opus virtutis neq; di-
gnitas, neq; diuitiæ, neq; ſapientia, neq; aliquid
aliud. Vñ Ariſtoteles ſecundo æthicorũ. Virtus
eſt quę habentẽ bonũ facit, & opus eius lauda-
bile reddit. Malũ aũt opus hominẽ malũ facit,
qui tamẽ naturaliter bon⁹ eſt, vt patet Oſee. ix.
facti ſunt abominabiles ſicut ea quæ dilexerũt.
Quarto bonũ opus omnib⁹ placet & ſapit. ha-
bẽtib⁹ rectũ & nõ infectũ guſtũ. Nam bonũ eſt
quod omnes homines appetunt. Vnde Boetius
de cõſolatione philoſophiæ. Mentibus hominũ
naturaliter inſerta eſt cupiditas veri boni &c.
Etiã ipſis malis bonũ opus videtᷓ bonũ, quãuis
interdũ ꝓpter corruptionẽ guſt⁹ nõ ſapiat ipſis
malis: vt patet quòd bonũ opus Deo & homini
bus placet: vt patet Eccle. xlv. dilectus Deo &
hominib⁹ Moyſes qa ſcilicet bon⁹ erat &c. Ma
lum aũt quaſi omnib⁹ diſplicet, & etiã ipſis ma-
lis quãdo ſcilicet ratione vtuntᷓ & redeũt ad ſe-
ipſos: quinto qa ad locũ bonũ ducit: ſcilicet ad
cœlũ, qui eſt locus beatorum: vt patet Matth.
xxv. Venite benedicti patris mei, poſſide. &c.
Mala aũt opera ad malũ locũ ducũt: ſcilicet ad
infernũ: vt patet Luc. xvj. Mortuus eſt diues, &
ſepultus eſt in inferno. Vnde etiã Mat. xxv. Ite
maledicti in ignẽ æternũ. ¶ Quæſtio. xxxiiij.

Circa Euangeliũ dñicæ. viij. aliàs. vij. poſt
octauas pẽthecoſtes. Oritur. q. Vtrũ
cauendi ſint falſi prophetæ? Arguitᷓ ꝙ nõ: habetᷓ
Matth. xiij. quòd dñs mãdauit quòd ſerui ꝑmit
terẽt creſcere zizaniã vſq; ad meſſem: ſed per zi-
zaniã hæretici intelligũtur ſecundũ Augu. Igi-
tur. In oppoſitũ. illi ſunt cauẽdi qui in euãgelio
fugi pręcipiũtur, ſed falſi ꝓphetæ ſunt huiuſ-
modi: patet Mat. viij. Attẽdite à falſis ꝓphetis.
Igitur ad argumentũ dicitᷓ ꝙ dictũ Auguſtini
eſt intelligẽdũ in eo caſu, qñ nõ poſſunt extirpa
ri zizania ſine extirpatione tritici. Ad quæſtio-
nem reſpõdendũ eſt ſecũdum magiſtrũ Ioã. de
turre cremata in q̃ſtionib⁹ ſuper euãgelijs ꝙ fal
ſi ꝓphetæ cauendi ſunt ꝓpter tria. Primo quia
occulte veniũt, & incedũt falſam doctrinã ſub
virtutũ apparẽtia palliantes. Secũdo ꝓpter pe-
riculũ: ſunt enim intrinſecus lupi rapaces, lupi
enim nõ ſolũ ſunt mordaces, ſed etiã venenatos
habent dentes: ſic hæretici cũ mordẽt, venenũ
falſæ doctrinæ effundũt habẽtq; corruptã vo-
lũtatẽ: & intentũ nocẽdi: & educẽdi. Tertio ne

inuoluamur pœnis damnationis illorum.

Dominica.ix. aliàs.viij.poſt octa. pēthe. Euangeliū ſecūdū Luc.xvj ca.

IN illo tēpore. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis parabolam hanc.[a] Homo quidam[b] erat † diues,[c] qui habebat villicū:[d] & diffamatus eſt apud illū quaſi diſſipaſſet bona illius.[e] Et vocauit illū,[f] & ait illi: quid hoc audio de te?[g] Redde rationē villicatiōis tuæ. iam enim nō poteris villicare.[h] Ait autem villicus intra ſe. Quid faciā,[i] quia dñs meus aufert à me villicationem?[k] Fodere nō valeo, mēdicare erubeſco.[l] Scio quid faciā, vt cū amotus fuero à villicatione,[m] recipiant me in domos ſuas.[n] Cōuocatis itaque ſingulis[o] debitoribus dñi ſui,[p] dicebat primo. Quātum debes dño meo? At ille dixit, centum cados olei.[p] Dixitque illi? Accipe cautionē tuā,[r] & ſede cito ſcribe quinquaginta.[s] Deinde alio dixit. Tu verò quantū debes? Qui ait. Centū choros tritici. Ait illi,[t] accipe literas tuas, & ſcribe octoginta.[v] Et laudauit domin⁹ villicū iniqtatis, quia prudenter feciſſet.[x] Quia filij huius ſeculi[y] prudētiores filijs lucis in generatione ſua ſunt:[a] & ego dico vobis.[b] Facite vobis amicos[c] de māmona iniquitatis,[d] vt cū defeceritis,[e] recipiant vos in æterna tabernacula.

† Homo qdā erat diues q habebat villicū. dñs noſter Ieſus ſaluator qui diues eſt in ſapientia & maieſtate & omnium rerum copia villicos multos habet in villa ſua.i.in eccl'ia & mūdo quos de eorū villicatione rationé reddere coget. Villici ſunt eccleſiarū primates & mūdi principes quos dñs de ratione villicationis arguit: de ocioſitate verborū & malo opere: vñ Mat. xij. Omne verbum ociosum quod locuti fuerint homines de eo reddēt rationé in die iudicij.

Poſtilla.

IN illo tpe. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis parabolā hāc. Homo quidā erat &c.) Luc.xvj. Hiſtoria hui⁹ euāgelij ſacta eſt anno xp̄i.xxxij. v.kalē.octo.dñica: luna. xij. indi- tione.v. Ante initiū illius euangelij ſcribit ſanctus Luc. de filio prodigo qui diſſipauit omnē ſubſtantiā ſuā viuēdo luxurioſe, & poſtmodum cœpit egere: & cupiebat implere ventrē ſuū de ſiliquis quas porci māducabāt, & nemo illi dabat. Qui ſurgēs venit ad patrē ſuū, dicēs. Pater peccaui in cœlū & corā te: iam nō ſum dignus vocari filius tuus. Et pater cū gaudio ſuſcepit eū, & fecit cōuiuiū ſolēne, dicēs. Hic fili⁹ meus mortuus erat, & reuixit: perierat, & inuētus eſt. Hoc euangeliū legitur in quadrageſima ſabbato ante dominicā, oculi mei. Tunc poſtmodū ſequit̄ euangeliū hodier. a (Homo quidam.) Ly. ideſt ipſe Deus pro nobis homo natus. b (Erat diues.) quia ipſius ſunt cœlum & terra & omnia in eis contenta. Vnde p̄o.xxxix. Domini eſt terra & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuerſi qui habitāt in eo. c (Qui habebat villicū). Lyr. ideſt diſpēſatorē, cui tradidit bona ſua ad diſpenſandū: & ſic quilibet homo eſt villicus Dei: eo quòd Deus cuilibet homini cōmittit gubernādas ad volūtatē domini ſui & diſpēſandas triplices res ſcilicet res tēporales, corpus, & animam. Et hoc eſt cōtra illos qui dicunt: ego ſum dominus omniū facultatū mearum. Vnde Ambroſius. Bona hominis non ſunt quæ ſecū ferre nō poteſt. d (Et hic diffamat⁹ eſt apud illū, quaſi diſſipaſſet bona illius) quod frequēter contingit quādo quis male vtit̄ his quæ ei à Deo cōmiſſa ſunt ſcilicet expēdendo in ſuperbia, in crapula, in luxuria, & ſic de alijs: vel vires ſui corporis in peccatis cōſumit. e (Et vocauit illū.) Gor. vocat dominus quemlibet hominē inſpirationib⁹ interius, prædicationibus exterius, beneficijs, flagellis, & incutiendo terrorē extremi iudicij, & timorē æternæ dānationis. f (Et ait illi. quid hoc audio de te). q d. eſt ne hoc verū: diſſipaſti tēporalia, inquinaſti corpus, & animā in peccatis tuis occidiſti. g (Redde rationē villicationis tuę) quod erit in morte hominis. Tunc enim oportet hominē reddere rationē de omnibus ſibi cōmiſſis vſq; ad vltimū quadrantē h (Ait autē villicus intra ſe, quid faciā.) ſic peccator intra ſe cogitare debet quid faciā vt æternā dānationē euadā. i (Quia dñs me⁹ aufert à me villicationē) ideſt diſpenſationem omniū rerū mihi cōmiſſarum: quia tunc amplius non erit tempus merendi neq; pœnitendi. k (Fodere non valeo mendicare erubeſco.) Cōſiderandū eſt ꝙ in alia vita homo nō poteſt operari, quib⁹ mereatur & iuuetur ad gloriā: nec poteſt mēdicare ideſt orādo obtinere tunc veniā peccatorū, aut augmentum glorię: quia tēpus pręſentis vitę cōparatur æſtati. Alia verò vita ſcilicet futura eſt ſimilis hyemi: quia quę homo hic ſeminat, ibi & mettet. l (Scio quid faciā, vt cū amotus fuero à villicatione). ideſt cū per mortē abſtractus fuero à pręſenti, vita in qua poteſt homo mereri vel demereri. m (Recipiāt me in domos ſuas) ideſt per eorū ſuffragia & merita recipiantur in vitā beatā in regnū cœlorū, qui domus pauperū eſt: vt patet Mat.v. Beati pauperes ſpiritu, quoniā ipſorū eſt regnū cœlorū. n (Cōuocatis ſingulis.) Gor. ideſt ſingulatim. o (Debitorib⁹ domini ſui.) ſingulatim loquebat̄, vt quilibet reputaret ſibi factū beneficiū ſpeciale, neſciens ꝙ alij etiā facta eſſet relaxatio. Secūdo ne indignaretur aliqs ipſorū, quia plus remitteret alij quā ſibi: nec relaxat totū: vt magis lateret dominū ſuū. p (Dicebat primo. Quātū debes domino meo? At ille dixit cētū cados olei.) Beda. Cadus grece eſt amphora latinè continens tres vrnas. q (Dixitq; illi accipe cautionē tuā.) Gor. Cau-

Bona fortunę nō ſunt bona. j. qa auferri poſſunt. ij. qa bonū habētem nō faciūt. Cicero in paradoxis diuitię enī ſunt periculoſæ & dānabiles infructuoſę & ſteriles gri. in.j. ſermone.xl.

Quid ſit cautio.

tio eſt inſtrumétũ quod ad cautelá de cõtractu debiti propria manu ſcriptũ eſt, quod alio nomine dicit̃ chirographũ. r (Et ſede cito ſcribe quinquaginta.) & ſic dimidiã partẽ annalium redditum ei dimiſit. s (Deinde alio dixit. Tu verò quãtũ debes? qui ait cẽtũ Choros tritici.) Gor. Chorus triginta modijs implet & chorus eſt menſura aridorũ cadus liquidorũ. t (Ait il li. Accipe literas tuas & ſede & ſcribe octogin.) Gor. & ſic quintã partẽ debitorum dimiſit ei. Precioſius eſt autẽ ſuſtentamẽtũ olei quã tritici: ideo præponit debitorẽ olei debitori tritici. v (Et laudauit dñs villicũ iniqtatis) ideſt villicum iniquũ. Villicus fuit iniquus duplici iniquitate. Primo quia bona domini ſui diſsipauit. Secũdo quia reſiduũ furatus eſt. Laudauit eũ non ſimpliciter, ſed ſecũdũ quid: quia vt dicit glo. nõ laudauit eũ de fraude, ſed de prudẽtia, quia ſibi ꝓuidit in poſterũ. x (Quia filij huius ſeculi.) Ly. i. homines tẽporalib⁹ intẽti. y (Prudẽtiores). i. magis aſtuti & feruidi ſunt in tẽporalib⁹ negotijs agẽdis. z (Filijs luc. &c.). i. quã hoies ſpũalibus deputati ſunt in negotijs ſpũalib⁹. Et hoc videm⁹ ad ſenſum frequẽter accidere. Cui⁹ vna ratio eſt corruptio naturæ: ꝓpter quã homo ꝓnior eſt ad malũ quã ad bonũ. Alia ratio eſt: qa bona tpalia ſunt pñtia: & ideo fortius mouẽt animũ qa ſecundũ Ariſtotelẽ pñs obiectũ mouet ſenſum. a (Et ego dico vobis.) Hic dñs parabolã iſtã adaptat ad noſtrã eruditionẽ, & ſalutem & eleemoſynarũ largitionem. b (Facite vobis amicos). i. pauperes & bonos homines, & etiã ſanctos angelos. c (De mãmona iniqtatis.) Mãmon eſt dæmon tentãs de diuitijs male acqrẽdis. Dicũtur autẽ diuitiæ mãmona iniqtatis quia frequẽter ad iniqtatẽ inducũt: quia faciũt hominẽ ſupbire, inebriari, luxuriari, ludere &c. Vnde Augu. Omnis diues, aut iniquus, aut hæres iniqui. Itẽ quia raro ſine peccato acqruntur. vnde apoſtolus. Qui volũt diuites fieri incidũt in laqueos diaboli. Itẽ qa inæqualiter poſsidentur ab hominibus: nã vnus in ipſis abũdat, & alius parũ aut nihil de ipſis habet. d (Et cũ defeceritis.) Ly. in vita per mortem. e (Recipiẽt Vos in æterna tabernacula). ideſt per ſua merita & ſuffragia impetrẽt apud eũ vos finaliter recipi in vitã æternã. Vnde circa præſens euang vbi dicit̃. Facite vobis amicos de mãmona iniqtatis. Notandũ ꝙ quatuor modis poſſumus nobis facere amicos cũ rebus temporalib⁹. Primo cũ integre reſtituũtur hæredibus ea quæ per rapinã vel furtũ male habita ſunt. Et ſimiliter petit̃ remiſsio de iniuria eis illata differẽdo reſtitutionẽ. Secũdo cũ ignorat̃ cui reſtituatur, & tũc de cõſilio cõfeſſoris pauperibus erogetur. Tertio cũ aliquis cõtra inſtitutionẽ eccleſiæ lucratur, vel laborãdo dieb⁹ feſtiuis, vel aliter ita tamen quòd nõ tenet̃ ad reſtitutionẽ vt eſt lucrum de iure meretricio: tũc enim faciẽda eſt medicina vnde facta ſunt vulnera, & danda eſt de hoc eleemoſyna pauperibus. Quarto faciẽdi ſunt amici de diuitijs quæ inique ſeruantur cum nimia tenacitate. Poteſt enim quis damnari eo quòd non dat ſua vt patet Matth. xxv. c. Diſcedite à me maledicti in ignem æternum. Eſuriui & non dediſtis mihi manducare. Vnde diues epulo damnatus eſt. quia non dedit ſua. vt patet. Luc. xvj. capi.

Villicus dicit̃ iniquus duplici iniquitate.

Noſtra eruditio p parabolam.

Quatuor modis poſſumus facere amicos.

¶ Quæſtio. xxxv.

Circa euangelium dominicæ. ix. alias. viij. poſt octa. pentheco. oritur quæſtio. vtrũ in peccatoribus reperiat̃ prudẽtia? Arguitur quòd ſic: quia Luce. xvj. Filij huius ſeculi prudẽtiores filijs lucis in generatione ſua ſunt: ſed peccatores ſunt filij huius ſæculi ergo in illis reperit̃ prudẽtia. In oppoſitũ: duo oppoſita in eodem ſubiecto nõ reperiũtur, ſed prudẽtia & peccatũ ſunt duo oppoſita: ergo in peccatoribus nõ reperit̃ prudẽtia. Ad q. reſpõ. eſt ſecũdum magiſtrũ Nicolaũ deniſe in gẽma prædicantiũ, quòd triplex eſt prudẽtia, vna eſt prudẽtia naturæ quæ nobis præponit̃ imitãda: & eſt quædã ſolertia quæ etiã in quibuſdã animalib⁹ brutis reperit̃. Prouer. vj. vade ad formicã ò piger, & conſydera vias eius, & diſce ſapientiã. i. prudentiã: & de iſta habetur Matthe. x. Eſtote prudentes ſicut ſerpẽtes. Alia dicitur prudẽtia culpæ vt eſt prudẽtia mundanorũ circa acquiſitiones terrenorũ, & voluptuoſe carnalitatis de qua habet̃ ad Rom. viij. Prudentia carnis mors eſt & eſt prudẽtia peruerſorũ: & talis dicit̃ aſtutia quã illi habẽt ad fallendum. & de iſta habetur Hiere. iij. ſapiẽtes ſunt, vt mala faciãt bene autem facere neſciũt: & loqui de iſta prudentia dicendũ eſt quòd reperit̃ in peccatorib⁹: ſed talis nõ eſt virtus. Alia eſt prudentia gratiæ quæ nobis præponitur amplexãda: & de iſta loquit̃ Cicero de officijs. Prudẽtia eſt appetẽdarũ fugiẽdarũq; rerũ cognitio. vnde Seneca. Prudens fallere nõ vult, nec falli poteſt. Cicero. ij. Rethorices. Sunt tres partes prudentiæ: ſcilicet memoria, intelligẽtia, & prouidentia, & talis prudentia nõ reperitur in peccatorib⁹: quia eſt virtus. Ex dictis patet ſolutio argumentorum.

Dñica. x. aliàs. ix. poſt octã. pẽthe. Euangeliũ ſecundũ Lucã. xix. capi.

IN illo tẽpore.[a] Cum appropinquaret Ieſus hieruſalẽ,[b] vidẽs ciuitatẽ[c] fleuit ſup illã, †dicẽs.[d] Quia ſi cognouiſſes[e] & tu[f]: & quidẽ in hac die tua[g] q̃ ad pacẽ tibi, [h] nũc aũt abſcõdita ſunt ab oculis tuis.[i] Quia venient dies in te, & circundabunt te inimici tui[k] vallo. Et circũdabunt te,[l] & coanguſtabunt te vndique,[m] & ad terram proſternent te,[n] & filios tuos qui in te

† Fleuit ſuper illã. dominus Ieſus ſaluator in ſua digna præſciẽtia præuidens caſum ruinã, & hieruſalem deſtructionẽ fleuit pietate motus improperãs ei

bñficia q̃ il li à deo col lata fuerũt tanquã in- gratæ ciui- tati Deum ſuũ ꝓtecto ré & fauto rem nõ co- gnoſcenti: vnde ex in credulitate & ingrati- tudine in- crepat iu- dęos. Mat. xviij. O ge neratio in- credula & peſsima quouſque ero vobiſ- cũ? vſque- quo patiar vos.

ſunt.[o] Et nõ relinquẽt in te lapidẽ ſuper lapidẽ,[p] eo quòd nõ cognoueris tẽpus viſitatiõis tuæ.[q] Et ingreſſus in tẽplũ[r] cœpit eijcere vendentes, & ementes in illo,[s] dicẽs illis. Scriptũ eſt,[t] quia domus mea domus oratiõis eſt.[v] Vos autẽ feciſtis illã ſpeluncã latronũ.[x] Et erat docẽs quotidie in templo.

Poſtilla.

IN illo tpe. Cũ appropinquaret Ieſus.) Lu.xix. Hiſtoria hui⁹ euãgelij facta eſt anno Chriſti.xxxij. viij.kalen.aprilis: dñica palmarũ Lũn.x. inditio.vj. Añ initiũ illi⁹ euãg. ſcribit ſanct⁹ Luc. in eodé.c. quòd dñs Ieſus die palmarũ cũ appropinquaret ad deſcenſum montis oliueti cœperũt turbæ deſcendentiũ gaudentes laudare Deũ voce magna ſuper omnibus quas viderãt virtutib⁹, dicentes. Benedictus qui venit in nomine dñi: pax in cœlo, & gloria in excelſis: & quidã phari. de tur. dixerũt ad illũ. Magiſter increpa. diſcipo.tu. Quib⁹ ipſe ait. dico vobis, quia ſi hi tacuerint, lapides clamabũt. Tunc ſequitur euangeliũ hodiernũ. a (Cum appropinquaret Ieſus hieruſalé.) Lyr. nõ ſolũ corporis greſſu: ſed etiã cõpaſsionis affectu. b (Videns ciuitaté). ſ. hieruſalem in qua diu viguerat cultus diuinus. c (Fleuit ſuper illam.) Lyr. ſ. fletu cõpaſsionis tum ꝓpter mala culpæ quæ ibi multiplicata fuerunt, tum ꝓpter mala pœnæ quæ futura imminebãt. Notãdum quòd chriſtus quater fleuit primo in natiuitate: vt patet Sap. viij: Primã vocé ſimilé omnib⁹ emiſit plorãs: vnde etiã canit. Vagit infans inter arcta poſitus pręſepia. Secũdo in lazari ſuſcitatione. Tertio ſuper ciuitaté hieruſalé. Quarto in ſua paſsione: vt patet Heb.v.ca. Cũ clamore valido & lachrymis exauditus eſt. d (Quia ſi cognouiſſes.) Gor. ſ. ruinã: & ſubuerſionem quæ tibi imminet. e (Et tu) ſup. fleres. f (Et quidem in hac die tua). ſ. proſpera in qua facis volũtatem tuã. g (Quæ ad pacé tibi:) ſcilicet modico tépore duraturã: & ideo nunc gaudes, quia imminétia nõ vides. h (Nunc autẽ abſcõdita ſunt ab oculis tuis). ſ. mala q̃ futura ſunt tibi. i (Quia venient dies in te, & circũda. te inimici tui.) Gor. Principes romani cum exercitu valde forti. k (Vallo.) ad literã quia tres aggeres dicũtur romani feciſſe circa hieruſalem capiendam. l (Et coanguſtabunt te vndiq;:) ſcilicet cõcludendo & ꝓhibẽdo introitũ, & exitũ, & introductionem victualium & armorũ, vnde Ioſephus dicit quòd præ anguſtia famis mulieres pueros proprios comederũt. m (Et in terram ꝓſternẽt te.) Capta enim ciuitate turres & muros diruerũt, & cuncta ædificia eiecerunt ad terrã. n (Et filios tuos qui in te ſunt.) Gor. i. habitatores tuos aliquos occidẽdo, aliquos captiuãdo. o (Et nõ relinquẽt in te lapi. ſup lapidem). ſ. funditus euertẽdo: hoc iam patet ad oculum: q̃a ſepulchrũ chriſti quod olim erat extra ciuitaté iam eſt in medio ciuitatis. p (Eo quòd nõ cognoueris tempus viſitationis tuæ). ſ. quo creator omniũ per incarnationis myſteriũ & ꝑ prædicationis officiũ te viſitare dignat⁹ eſt, qué nõ recepiſti, ſed vſq; ad morté perſecuta fuiſti, ſed quod miſericors Deus nõ ſtatim punit homines cũ peccant, ſed ꝓlongat ipſis vitã ꝓpter emendã. Sicut homo cũ videt foramé in ſotularibus vel in veſtimẽtis ſuis nõ ſtatim eos ꝓijcit ſed facit eos refici quouſq; nõ ſit amplius ſpes de reparatiõe ipſorũ. Sic dñs Ieſus Chriſtus nõ ſtatim puniuit hieruſalé, ſed per.xl.annos protraxit, ſed q̃a inuenit eam incorrigibilé, tũc permiſit eã deſtrui à romanis principib⁹. ſ. Tito & Veſpaſiano. q (Et ingreſſus in templũ) & hoc ꝓpter noſtrã inſtructioné. vñ Chryſo. Tu xp̃i imitator factus cũ ingreſſus fueris aliquã ciuitatem ante omné actũ ad eccleſiã curras: q̃a propriũ boni filij eſt, vt veniẽs primo currat ad domũ patris. r (Cœpit eijcere vẽdentes & ementes.) Nã ſacerdotes ꝓpter cupiditaté & auaritiã ſuã in primo atrio tẽpli fecerũt tria loca venalia vt aduenĩẽtes ſi nõ haberẽt quid offerrẽt inuenirẽt ibi ad emẽdũ, & ſi aliqui nõ haberẽt vnde emerẽt poſuerũt ibi nũmularios à quibus acciperẽt mutuo pecuniã. Sed q̃ritur hic quare nõ reſtiterũt xp̃o? Rñdet Ly. quia ex oculis ei⁹ & facie exibat q̃dã fulgor terrẽs eos: ita ꝙ non audebãt reſiſtere, ſicut etiã in voce ſua terruit eos qui veniebãt ad capiendũ eũ, q̃ cũ audierãt ipſum dicenté ego ſum, abierũt retrorſum & ceciderũt in terrã: vt habet̃ Io.xviij. In volũtate eñ xp̃i erat oſtendere infirmitaté aſſumptã & etiã ſuæ diuinitatis virtuté. s (Dicẽs illis ſcriptũ eſt). ſ. Eſa.lvj. t (Quia dom⁹ mea domus orationis eſt.) Gor. i. meo cultui dedicata. In quib⁹ verbis oſtẽdit ſe eſſe Deũ: q̃a tẽplũ ſolius Dei dom⁹ orõnis eſt, nõ dom⁹ negotiatiõis, nõ vanę locutionis, nõ ſpectaculorũ. Et ideo dicit Aug. in regula. In oratorio nemo aliq̃d agat niſi ad q̃d factũ eſt, vñ & nomen accepit. v (Vos autẽ feciſtis illã ſpelũcã latronũ:) q̃a ipſi nõ curabãt de cultu Dei: ſed de excoriatiõe populi ꝑ aſtutias exq̃ſitas. Spelũca aũt latronũ dicit̃ eſſe locus vbi ſpolia q̃ rapiunt̃ ponunt̃ & hoc fecerũt ſacerdotes de tẽplo: vt iam dictũ eſt. x (Et erat docẽs quotidie in tẽplo.) vñ Greg. Redemptor noſter nec indignis nec ingratis p̄dicationis verba ſubtrahit, in hoc dans nobis exẽplum prędicãdi. Notãdũ ꝙ illi ad quos ꝑtinet vt p̄dicẽt frequẽter debẽt p̄dicare: vñ qui hoc negligũt multas cõminationes q̃ habent̃ in ſacris ſcripturis ſecũdũ Guil. incurrũt: vñ Ezechi.xxxiij. Si dicente me ad impiũ, impia morte morieris, & nõ annũciaueris neq; locut⁹ fueris, vt ſe cuſtodiat impius à via ſua, ipſe impius in impietate ſua morietur: ſanguiné autẽ eius de manu tua requirã. vnde Eſa.vj. Væ mihi quia tacui: quia vir

Chriſtus quater fleuit.

Chriſt⁹ eiecit vendentes de templo.

pollut⁹ labijs ego ſum. Itē.j.Corin.ix. Vę mihi ſi nō euágelizauero vobis. Circa pſens euangeliū vbi dicit̃, vidēs ciuitatē fleuit ſup illā. Notādū ꝙ vt ex ſcriptura haberi poteſt quadruplex eſt flet⁹ xp̄i qui ſignat quadruplicē fletū quē in hac vita habere debem⁹. Prim⁹ eſt fletus infantiæ, ſicut de xp̄o canit̃. Vagit infans inter arcta poſitus præſepia: vñ Sap.vij. Similē vocē oībus emiſit plorās: q ſignificat fletū quē debem⁹ habere ꝓ incolatu pſentis miſeriæ. vñ Aug. Puer qui naſcit̃ à ploratu incipit, nec ridere poteſt, ſtatim nat⁹ plorat ꝓphana ſuæ calamitatis. Secūdus eſt fletus quo fleuit ſup Lazarū ad vitā eū renouādo q ſignificat fletū quē habere debem⁹ pro patriæ dilatiōe: vñ p̄u.ca.xix. Heu mihi q̄a incolat⁹ meus ꝓlongatus eſt. Tertius eſt fletus quo fleuit ſup ciuitatē hieruſalē ī die palmarū, qui ſignificat fletū quē habere debem⁹ pro cōpaſsione miſerorū: vt patet Hiere.ix. q̄s dabit capiti meo aquā & oculis meis fontē lachrymarū & plorabo die ac nocte interſectos filię populi mei. Vñ etiā.ij.Corin.xj.c. Quis infirmat̃ & ego nō infirmor quis ſcādalizat̃, & ego non vror. Quartus eſt fletus quo fleuit in cruce: vt patet ad Hebr.v. Cū clamore valido & lachrymis offerēs exaudit⁹ eſt pro ſua reuerētia: q ſignificat fletū quē habere debem⁹ in cruce pœnitētiæ ex cōpūctione peccatorū. Vñ p̄o.vj. Lauabo per ſingulas noctes lectū meū.i.cor meū & faciē aīæ meę: ſic fleuit & lauit maria Magdalena: & mūdata eſt Luc.vij. ſic fleuit, & lauit Petrus peccatū ſuū, vt patet Luc.cap.xxij. Egreſſus foras fleuit amare.

Quid ſgnificat quadruplex fletus hominum.

¶Quæſtio.xxxvj.

Circa euāgeliū dn̄icæ.x aliàs.ix.poſt octa. penthecō.orit̃ q̄ō. Vtrū iudæi tēpus viſitationis ſuæ.i.aduētū xp̄i cognouerūt? Arguit̃ ꝙ nō. ad Corin.ij. habet̃ ſi enim cognouiſſent dn̄m gloriæ nūquā crucifixiſſent eū: in oppoſitū Mat.xxj. ꝙ agricolæ vidētes filiū dixerūt intra ſe, hic eſt hæres venite occidam⁹ eū: vbi dicit Hiero. Manifeſtiſsime Deus ꝓbat in his verbis iudæorū principes nō per ignorātiā ſed per inuidiā Dei filiū crucifixiſſe. Igit̃ ad argumentū dicit̃ ꝙ habituali cognitione maiores bene cognouerūt ſed nō actuali. Ad q. rn̄dēdū eſt ſecūdū Tho.iij parte.q.xlvij. & ſecūdū magiſtrū Nico.de lyra ſup hoc quòd habet̃ Lucæ xix. & ſecūdū magiſtrū Ioā.de turre cremata in.q. ſup euāgelijs, quòd apud iudæos q̄dā erāt maiores ſciētes ſcripturas legis & ꝓphetarū, & tūc dicendum eſt ꝙ maiores eorū qui principes dicebant̃. cognouerunt Ieſum eſſe verū ꝓphetā promiſſum in lege: quia omnia ſigna videbant in eo quæ dixerāt prophetæ, non ex cognitione actuali applicāte opus ſcilicet prędicationē chriſti recipiēdo, bene tamen habituali: ideo tēpus viſitationis eorū cognouerūt. Aliqui fuerūt minores ſicut laici & mulieres qui myſteria ſcripturæ nō nouerāt: & de illis dicēdū eſt ꝙ tales non cognouerunt Ieſum verū ꝓphetā eſſe nec chriſtū eſſe ꝓmiſſum in lege, neq; eſſe filiū Dei: & tales non cognouerūt tēpus viſitationis ſuæ.

Dn̄ica.xj.aliàs.x.poſt octa.pēthe. Euangelium ſecūdùm Lucā.xviij.ca.

IN illo tp̄e.[a] Dixit Ieſus ad quoſdā qui in ſe cōfidebant[b] tanquā iuſti, [c] & aſpnebantur cęteros, parabolā iſtā.[d] Duo homines aſcēdebāt in templū,[e] vt orarēt:[f] vnus phariſæus, [g] & alter publicanus. [h] Phariſæus ſtans[i] hæc apud ſe orabat. [k] Deus gratias ago tibi,[l] quia nō ſum ſicut cæteri † hominū[m] raptores, iniuſti, adulteri,[n] velut etiā hic publicanus. [o] Ieiuno bis in ſabbato,[p] decimas do omnium quæ poſsideo:[q] & publicanus à longe ſtans[r] nolebat nec oculos ad cœlū leuare,[s] ſed percutiebat pectus ſuū:[t] dicēs. Deus propitius eſto mihi peccatori. [v] Amen[x] dico vobis, deſcendit hic[y] iuſtificatus[z] in domum ſuā ab illo,[a] quia omnis qui ſe exaltat, [b] humiliabitur: [c] & qui ſe humiliat[d] exaltabitur.

† Non ſum ſicut cęteri hoim. phariſæus iſte gloriabat̃ de bonis operib⁹ ſuis: & in ſemet ipſo ſe iuſtificat & qui ſe de bonis operibus ſuis iuſtificant & gloriātur velut hic phariſæus operū mercedem apud ſaluatorē nō accipiēt. Vnde Mat.vj. attēdite ne iuſtitiā veſtram faciatis corā hominibus vt videamini ab eis: alioqui mercedem nō habebitis apud patrē veſtrū q in cœlis eſt.

Poſtilla.

IN illo tp̄e. Dixit Ieſus ad quoſdam q in ſe cōfidebāt tāquā iuſti &c.) Luc.xviij. Hiſtoriā hui⁹ euāg. dixit dn̄s anno ei⁹.xxxiij. kal̃.apri.dn̄ica.x.indi.vj. Ante initiū pſentis euāg. ſcribit ſanctus Lucas in eo.ca. ꝙ xp̄s dixit parabolā iſtā. Iudex quidā erat in quadā ciuitate, qui Deū nō timebat, hominē nō verebat̃. Vidua autē quędā in ciuitate illa veniebat ad eū dicēs. Vindica me de aduerſario meo, & nolebat ꝑ multū tēpus. Poſt hæc dixit intra ſe. Et ſi deū nō timeo, nec hominē revereor: tamē quia moleſta eſt mihi vidua, vindicabo illā.ſ. faciēdo ei iuſtitiam, ne in nouiſsimo veniēs ſugillet me.i. ſuffocet me tedioſis clamorib⁹. Ly. Itē ſugillare.i. ſuffocare, ſtrāgulare cōdēnare. Tūc poſtmodū ſequit̃ euange. hodier. a (Dixit Ieſus ad quoſdā qui in ſe cōfidebāt.) ideſt ſuis meritis. b (Tāquā iuſti.) cū tñ eſſent iniuſti: q̄a humilitatē nō habebāt, ſine qua nullus eſt iuſtus. c (Et aſpnabant̃ cęteros: quia nō attēdebāt illud Eſa.xxxiij.e. Væ qui ſpnis: nōne & ipſe ſpreris? Cū fatigat⁹ deſieris cōtemnere cōtemneris. d (Duo homines aſcēde.in tē.) Ly. q̄a ad literā tēplū erat in alto ſitū.ſ. in monte moria: vt habet̃.ij. Paral̃.ij. e (Vt orarent.) nō ad cōfabulandū, nō ad mulieres videndum. f (Vnus phari.) Gor.i. apparēs iuſtus: phariſæi. eñ diſtinguebant̃ ab alijs in habitu, in obſeruātijs, & cultu religiōis: ꝓpter q̄d dicti ſunt phari.

ſæi.i.diuiſi ab alijs hominib⁹. g (Et alter publicanus).i.publicis negotijs intétus,qui de cómuni curſu implicatur ad peccatú. h (Phariſæus ſtãs.) Gor.ecce ſupbia,cũ tñ flectere genua vel aliquo alio modo ſe inclinare debuit. i (Hæc apud ſe orabat.) Ly.iſte phariſęus ꝓprie nõ orauit,ſed magis ſe iactabat,dicens. k (Deus grãs ago tibi.) Gor.male incepit iſte phariſæus orationé ſuã:debuit eñ incipere in ſui accuſatióe, ſecundú illud puerb.xviij. Iuſtus in principio accuſator eſt ſui. In medio ſupplicare,& orare, & in fine grãs agerę:ſicut facit ſacerdos in miſſa ſua. Primo eñ gñals confeſsione dicit. Cóſiteor. Secúdo Deú ſuppliciter depcat multiplici oratione. Et vltimo Deú regratiatur in gratiarum actione,cũ dicit. Ite miſſa eſt:vel benedicamus dño Deo grãs l (Quia nõ ſum ſicut cæteri hominũ).q.d.ſolus iuſtus ſum,omnes cæteri peccatores. m (Raptores, iniuſti, & adulteri.) Gor.raptores eñ ſunt qui ꝓximorú ſubſtantiá rapiút. Iniuſti qui pſonas eorú ledút,& cóprimút. Adolteri qui vxores ꝓximorum polluút. n (Velut etiã hic publicanus)qué iudicat,& cõdemnat. Poſt hoc enumerat bona ſua,dicens. o (Ieiuno bis in ſabbato).s.hebdomada,q̃ apud iudæos tota denominabaẽ à ſabbato táquã a digniori. p (Decimas do omniú quæ poſsideo.) Ly.phariſæi de multis decimas dabát:vt de mentha, de aneto, & de cymino:vt patet Matth. xxiij.ad qđ nõ tenebanẽ:vt cæteris iuſtiores appareréc. q (Et publicanus à lóge ſtãs.) Ly.ecce timor,quaſi nõ eſſet dignus ad altare appropinquare. r (Nolebat nec oculos in cœlú leuare. Ecce pudor ꝓpter peccata ſua nõ audebat cœlum reſpicere. s (Sed percutiebat pectus ſuũ.) Ecce dolor de peccatis commiſsis. t (Dicens, Deus propitius eſto mihi peccatori.) Ecce vera & pura confeſsio. Et iſta iam dicta ſufficiunt ad remiſsionem peccatorum. Ideo ſequitur. v (Amé).i.veraciter. x (Dico vobis:deſcédit hic).ſ.de téplo Dei,qđ erat in móte. y (Iuſtificatus).ſ.de téplo factus iuſtus ꝑ gratiá & miſericordiá,quia Deus humilibus dat gratiam. z (In domú ſuá ab illo).ſ.phariſæo ſupbo,cui⁹ ſupbia corrũpebat omnia bona opera ei⁹:vnde Aug. Supbia etiã bonis operib⁹ inſidiaẽ,vt pereãt. a (Quia omnis q ſe exaltat.) Ly.ꝑ ſuperbiá. b (Humiliabiẽ.)ꝑ pœná. c (Et q ſe humiliat ꝑ verã cõfeſsioné peccatorú. d (Exaltabitur.) in gloria ꝑ remunerationé. Sicut eñ ſtatera materiali vna parte depreſſa altera eleuaẽ,& econuerſo,ſic in ſtatera diuinæ iuſtitiæ decretú eſt,vt q eleuaẽ ꝑ ſuperbiã in vita pſenti, deprimaẽ ꝑ pœnã cõfuſibilé in vita futura. Et ecóuerſo:q ſpóte humiliaẽ in pſenti ꝓpter Deú in futuro ad gloriá eleuabiẽ. Circa pſens euang. vbi diciẽ. Deus ꝓpitius eſto mihi peccatori. Notandum quòd quilibet peccator debet per ſe laborare:vt pœnitẽtiã verã agat in pſenti vita. Primo ꝓpter acerbitaté ignis purgatorij: qa ignis ille eſt idé cũ igne infernali ſecúdú Tho.de aquo. vnde etiã ſanctus Greg.in.iiij.dialogorú.c.xlv. In eodé igne purgaẽ electus,& deuiceẽ dãnat⁹: vnde magiſter ſen.li.ij.diſt.lxiiij c.vj. Illa pœna eſt grauior oib⁹ alijs excedit eñ oém pœnã vitæ pſentis:etiá quá paſsi ſunt martyres. Secúdo ratione diuerſitatis pœnarú,qa ibi ſunt pœnæ diuerſæ ſecũdú diuerſitaté peccatorũ eſt ibi pœnarú modus. Ná pro méſura peccati,erit & plagarú modus. Deuẽ.xxv. Tertio ratione diuturnitatis,qa ibi annus pro die cóputaẽ. Ezech. iiij. Dié pro anno dedit tibi:dié ſcilicet in pſenti tépore,pro anno.ſ.in futuro. Quarto ratione infructuoſitatis, qa illa pœna no valet ad meritũ:ſed ſolũ ad ſatisfactioné,& eſt inuolútaria. Pœna autẽ in vita pſenti eſt volútaria,& meritoria. Quinto ratione dánoſitatis, qa quádiu anima eſt in pœna caret gloria:modo retardari à gloria excedit omnem pœnam vitæ pręſentis, & præſertim in talibus:qui,niſi eſſet adhuc pœna illis pſoluéda,ſtatim Deũ viderent,qa tales in gratia moriunẽ,& nihil impedit qñ qs in grã Dei ab hac vita decedit,niſi ſolutio pœnæ pro peccatis:pro quibus hic nõ bene ſatisfecit &c. Vnde Hugo. Núqnã enim à quoquã dei facies videbitur,donec per pœná venialiú peccatorũ quadrãs minim⁹ pſoluaẽ. ¶Quæſtio.xxvij.

Circa euange.dominicæ.xj. aliàs. x. poſt octa.penthe.oritur quæſtio. Vtrum phariſæus in oratione ſua veniat merito cõdemnãdus? Arguitur quòd nõ:orans phariſæus incœpit à gratiarũ actione dicés,domine gratias tibi ago:ſed in hoc non peccauit recognoſcédo omnia bona quæ habuit:ergo nõ venit cõdemnandus. Omnis homo qui in oratione gloriatur de operibus ſuis venit condemnandus,ſed phariſæus gloriatur in oratione ſua de operib⁹ ſuis,dicés,ieiuno bis in ſabbato:ergo venit condemnandus. Ad argomentũ dicitur quòd non arguitur phariſæus quia gratias egit Deo, ſed quia modo ſuperbo. Ad.q.reſpõdeo quòd phariſæus taliter ſe habuit in oratione ſua quòd merito venit reprehendendus propter tria:primo propter irreuerentiam quam in oratione obſeruabat,quia non reuerenter orauit,ſed cum faſtu,non incuruato corpore, ſed erecta fronte: ideo dicitur de eo,ſtans. ſecũdo quia ſe iuſtum ſolum inter homines dicebat,cum ait,nõ ſum ſicut cæteri hominum. Tertio quia de bonis quæ faciebat ſe iactabat.

De phariſæo & publicano orantibus.

Dñica.xij.poſt octa.pẽtheco. Euãgelium ſecundùm Marcum.vij.ca.

IN illo tempore.[a] Exiẽs Ieſus de finibus tyri venit per ſydonem ad mare galilææ[b] inter medios fines Decapoleos:[c] & adducunt ei ſurdum & † mutum:[d] & depre-

† Adducũt ei ſurdũ & mutũ. Surdus iſte fuit populus iudaicus qué prius apoſtoli per pdicationem

ad xp̃m adducunt. Et mutus fuit popul⁹ gentilis: q̃ de xp̃o nullo modo loq̃baẽ. Quẽ deide apoſtoli p̱ miracula & euãge. verbũ ad chriſtum adducũt iudaic⁹ ſurd⁹ & cæcus: & populus gentilis mutus erat. Mat. xv. Sinite illos, cæci ſunt & duces cęcorũ.

cabantur eũ, vt imponat illi manũ[c]. Et apprehendẽs eũ de turba ſeorſum miſit[f] digitos ſuos in auriculã ei⁹[g], & expuẽs in terrã tetigit linguã ei⁹[h]. Et ſuſpiciens in cœlũ[i] ingemuit[k]: & ait illi. Effeta, quod eſt adaperire[l]. Et ſtatim aptę ſunt aures ei⁹, & ſolutũ eſt vinculum linguæ ei⁹, & loq̃batur recte[m]. Et p̃cepit illis, ne cui dicerẽt[n]: quãto autẽ eis pręcipiebat, tanto magis plus p̃dicabant[o]. Et eo amplius admirabãtur[p], dicentes. Bene omnia fecit, & ſurdos fecit audire, & mutos loqui.

Poſtilla.

IN illo tp̃e. Exiens Ieſus de finibus Tyri, venit p̱ Sydonẽ ad mare galileæ &c. Marc. vij. Mat. xv. Hoc ſignũ fecit ieſus xp̃s ãno ei⁹. xxxij. kalẽ. decẽ. fer̃. v. luna. xvij. indi. iiij. Ante initiũ p̃ntis euãge. ſcribit ſanctus Marc. c. vj. q̃d vbicũq; dñs Ieſus introibat in vicos, vel in villas, aut in ciuitates: in plateis ponebãt infirmos, & deprecabanẽ eũ, vt vel fimbriã veſtimenti eius tangerẽt: & quotquot tangebãt eũ, ſalui fiebãt. Poſtmodũ ſequiẽ euãg. hodier. a (Exiẽs Ieſus de finibus Tyri, venit p̱ Sdonẽ ad mare galileæ.) Ly. Tyr⁹ & Sydon ſunt quędam ciuitates ſitæ in terra p̱miſsionis p̱pe mõtem Libani. Mare galileę eſt q̃dã lacus p̱ quem tranſit Iordanis b (Inter medios fines Decapoleos.) vñ Iacobus. Decapoleos eſt regio decẽ vrbiũ trans iordanem ad orientẽ. c (Et cũ veniſſet Ieſus xp̃s ad locũ illum. d (Adducũt ei ſurdũ & mutũ.) Nõ erat talis à natiuitate, nec ab infirmitate ſuperueniẽte: ſed à dęmone ip̃m obſidẽte, ei⁹ auditũ ĩpediẽte, & loquelã. e (Et deprecabanẽ eum, vt imponat illi manum). ſ. vt ipſum ſic curaret: per q̃d datur intelligi q̃d aliquãdo precibus ſctõrũ, & etiã bonorũ hominũ ſalus alicui impetratur. f (Et apprehendẽs eũ de turba ſeorſum.) Vnde Iacob. per q̃d daẽ intelligi: q̃d ille qui ſaluari deſiderat, malas ſocietates dimittat. g (Miſit digitos ſuos in auriculam eius.) Ly. per digitos intelligitur gratia Spiritusſancti quã infundit Chriſtus in cor peccatoris. h (Et expuens in terrã tetigit linguã eius:) per ſaliuam ſapientia diuina intelligitur. Tho. Omnia quæ in Chriſti cropore fuerunt, ſancta & diuina fuerunt: ſiue veſtimenta eius, ſiue digiti eius. ſiue ſputũ eius: & ideo aliquãdo curabat per tactũ veſtimẽtorum. Aliquãdo per digitum, aliquãdo per ſputum, ſicut patet hic in euãgelio. i (Et ſuſpiciẽs in cœlum.) per q̃d docet nos vt ſæpe ad cœlum reſpiciamus: quia ibi eſt amicus noſter, auxilium noſtrũ, & hæreditas. k (Ingemuit.) quod facere voluit, vt oſtenderet humanæ naturę humanitatem.

Quib⁹ modis miracula à chriſto efficiebantur.

Item vt oſtenderet peccatoribus gemendi neceſsitatem, quia qui ſanari vult à peccatis, prius debet ingemere: vt patet Eze. xvviij. In quacũque hora ingemuerit peccator &c. l (Et ait illi. Effeta q̃d eſt adaperire.) Ly. oſtendens ſe verum Deũ per imperiũ. m (Et ſtatim apertæ ſunt aures eius, & ſolutum eſt vinculũ linguæ eius, & loquebatur recte. (Iacobus. vinculum linguæ tũc ſolutum eſt quando homo lingua vtiẽ ad orationẽ, ad p̱ximi ædificationẽ, & informationẽ, ad peccati cõfeſsionẽ, & ad Dei laudẽ. m (Et præcepit illis ne cui dicerent.) Vt vanã gloriã fugiẽdã eſſe doceret. n (Quãto autem eis præcipie tanto magis plus prædica. Vnde Aug. Per hoc Chriſtus volebat pigris oſtẽdere cum quãto feruore prędicare debent, quibus iubet vt prędicent, quando illi qui prohibentur tacere non poterant. Ly. Beneficiatus de beneficijs acceptis debet ſe gratũ oſtẽdere, & benefactorẽ laudare: quãuis benefactor hoc non quærat, o (Et eo amplius admirabãtur.) Ly. de tanta humilitate. p (Dicẽtes. Bene omnia fecit: & ſurdos fecit audire, & mutos loqui.) Circa præſens euang. vbi dicitur ſuſpiciens in cœlum. Notandum q̃d Hugo de prato dicit q̃d quater legim⁹ Ieſum oculus ſubleuaſſe. Primo paſſurus: vt patet Ioan. vj. Cũ ſubleuaſſet oculos Ieſus &c. Secundo reſponſum legiſperito daturus. vt patet Luc. x. Tertio ſurdũ & mutũ ſanaturus: ſicut patet in verbis p̃miſſis. Suſpiciens in cœlum &c. Quarto Lazarum ſuſcitaturus: vt patet Ioan. xj. Vbi ſciendum q̃d oculis mẽtis noſtræ cœlum reſpicere debemus, & ad ipſum anhelare: & hoc p̱pter tria. Primo quia ciuitas noſtra eſt vbi p̱petuo manere debemus: vt patet Hebre. xiij. Non habemus hic ciuitatem manentem ſed futuram inquirimus. exemplũ de his qui in alina patria demorãtur: quomodo cor ad terrã ſuam ponunt: ſi illuc redire intendant: alias non habent ibi cor ſuum ſi in terra in qua habitans ædificant: & de patria ſua amplius non cogitant. Secundo quia ibi eſt pater noſter, & mater noſtra, & fratres & ſorores, & amici noſtri, ſcilicet Chriſt⁹, & beata virgo: & alij ſancti, qui amplius nos diligunt quã parentes carnales pueros ſuos. Sperare etiã debemus quòd ibi ſint animæ prędeceſſorum noſtrorũ, qui in fide Chriſti mortui ſunt. Omnia iſta trahũt deſiderium hominis ad cœlũ. Tertio quia ibi eſt theſaurus noſter ſcilicet merces operum noſtrorum, & etiam meritum chriſti, & beatę virginis Mariæ: & omnium electorum in cœlo exiſtentium: qui eſt theſaurus indeficiens, omnẽ ſufficientiã habens: quia nec auferri, nec corrumpi poteſt: magnus autem & præcioſus theſaurus multum trahit cor hominis: vt patet Matt. vj. Vbi eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum.

Chriſtus quater oculos ſubleuauit vt ait Hugo de prato.

¶ Quæſtio. xxxviij.

Circa euange. domi. xij. poſt octa. penthe. oritur. q. vtrũ Chriſtus circa ſurdum

& mutum de quo in euang. miraculū fecit conuenienter ſit operatus? Arguitur quòd non: dei non eſt orare, nec reſpicere in cœlū ingemiſcendo: cum ergo hoc fiebat virtute diuinitatis, nō conuenienter videtur operatus. in oppoſitum Marc.vij. bene omnia fecit: & ſurdos fecit audire, & mutos loqui. Ad argumentum dicitur negando conſequentiam, & ratio eſt: quia xp̄s in curatione infirmi ipſe ſuſpiciens in cœlū ingemuit: vt oſtenderet ſe eſſe verum hominem à deo quærentem auxilium: ſed dico q̄d non ſolum poteſtate diuina fecit miracula. ſed etiā humana poteſtate diuina mediāte. Nam vtraque poteſtas erat deo oſtendenda.

Dominica.xiij.alias.xij.poſt octa. Pēthe. Euāgeliū ſcd̄m Lucā.x.capi.

IN illo tpe. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis[a]. Beati oculi qui vident quæ vos videtis[b]. Dico enim vobis quòd multi prophetę & reges voluerunt videre q̄ vos † videtis[c], & non viderūt, & audire q̄ vos auditis, & nō audierūt[d]. Et ecce quidam legiſperitus[e] ſurrexit[f] tentans illū, & dicens. Magiſter[g] quid faciēdo vitā æternā poſsidebo[h]? At ille dixit ad eū. In lege q̄d ſcriptum eſt[i]? Quomodo legis[k]? At ille reſpōdēs dixit. Diliges dn̄m Deū tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua[n], & proximum tuum ſicut teipſum. Dixitque[p]. Recte reſpōdiſti[q]. Hoc fac, & viues[r]. Ille autē[s] volens iuſtificare ſeipſum dixit[t] ad Ieſum. Et quis eſt meus proximus[v]? Suſpiciens autem Ieſus dixit. Homo quidā deſcēdebat ab Hieruſalem in Hierico[x], & incidit in latrones. Qui etiā deſpoliauerunt eum, & plagis impoſitis abierunt ſemiuiuo relicto[y]. Accidit autem vt ſacerdos quidam deſcenderet eadem via, & viſo illo præterijt[z]. Similiter & leuita cum eſſet ſecus locum, & videret eum, pertranſijs[a]. Samaritanus autem quidam[b] iter faciens, venit ſecus eum[c]. Et videns eum[d], miſericordia motus eſt[e]. Et appropians alligauit vulnera eius[f], & infundens oleū & vinum[g], & imponens illum in iumentum ſuum[h], duxit in ſtabulum[i], & curam eius egit[k]. Et altera die[l] protulit duos denarios[m], & dedit ſtabulario[n], & ait. Curam illius habe[o], & quodcūque ſupererogaueris[p], ego cū rediero[q] reddam tibi[r]. Quis horum trium videtur tibi proximus fuiſſe illi qui incidit in latrones? At ille dixit. Qui fecit miſericordiam in illum[s]. Et ait illi Ieſus. Vade, & fac tu ſimiliter.

† Multi pphe. & reges volue. vi. q̄ vos vide. Sancti pphetæ in ſancto ſpiritu verum meſsiā futurum p̄ui dentes: & ſacri reges valde cupiebāt chriſtum videre incarnatū: pphetę vt Eſaias, Ezechiel. daniel reges: vt Dauid. Salomon &c. Dauid videre cupiens. Exurge gloria. exurge pſalteriū & cythara. p̄o. lvij. & p̄o. xvj. ſatiabor cū apparuerit gloria tua.

Poſtilla.

IN illlo tempore. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis. Beati oculi qui vident quæ vos videtis &c. Luc.x. Mat.xiij. Ante initiū huius euangelij ſcribit ſanctus Luc. q̄ xp̄s dixit diſci. ſuis. Qui vos audit me audit: & q vos ſpnit, me ſpnit. Et cōuerſus ad diſcipulos ſuos dixit. a (Beati oculi qui vident.) ſcilicet nō ſolū humanitatē Chriſti, & facta exteriora cōſpiciēdo, ſed virtutem diuinitatis latentem intelligēdo. b (Quæ vos videtis.) Gor. viderūt enim apoſtoli gratioſam præſentiam domini noſtri Ieſu Chriſti in aſſumpta humanitate & crediderūt eū verū Deū & hominē: ergo dicti ſunt beati. Sed Iudæi, Phariſæi, Caiphas. Herodes, & Pylatus ſolū viderūt foris Chriſti humanitatē: ſed nō cognouerūt eius deitatē: ergo nō ſunt dicti beati. Vnde Hierony. in homelia. Illorū oculos beatos dixit, qui hominē vidētes Deū crediderūt. Vbi notandū q̄ ſi beati fuerūt oculi qui viderūt Chriſtū & crediderūt eū Deū: multo beatiores ſunt qui nō viderūt Chriſtū in humanitate: & tamen crediderunt ipſum verū Deū in ſacramēto euchariſtiæ. Vnde Io.xx. Quia vidiſti me Thoma credidiſti: beati qui nō viderunt & crediderūt. c (Dico enim vobis quòd multi pphete & reges voluerūt videre quæ vos videtis.) Eſa.lxiiij. qui dixit. Vtinam diſrūperes cœlos & deſcēderes. Item ſicut Aggæus, qui dixit aggæi.ij. Veniat deſideratus cūctis gentib⁹. Item ſicut Moyſes qui dixit. Mitte dn̄e quem miſſurus es. Item & propheta Dauid p̄s.cliij. qui dicit. Domine inclina cœlos tuos & deſcēde. Et plures alij. d (Et nō viderūt.) Gor. ſ. eo modo quo vos videtis: viderūt eū ipſum ſpiritualiter, ſed iſti corporaliter & præſentialiter habētes eū, & ab eo quæ volebāt interrogātes. e (Ecce quidā legiſperitus.) ſcilicet peritia literali non intelligentia ſpirituali. Vnde Ambro. ſuper Lucam: quidam legiſperitus verba legis tenens, & verba legis ignorans. f (Surrexit.) ſcilicet vt melius audiretur. g (Tentans illum, & dicens. Magiſter.) Gorra magiſtrum vocabat, cuius diſcipulus eſſe nolebat. h (Quid faciendo vitam æternam poſsidebo?)

Verba prophætarū in lymbo exiſtentium.

Gorra. videtur enim quærere humiliter,cum dixit magiſter,ſapiéter cum dicit quid faciendo,vtiliter,cum addit.vitam ęternam poſsidebo. i (At ille dixit ad eum. In lege quid ſcriptum eſt.ſ. in lege diuina, quæ lex legum eſt. k (Quomodo legis).i.quomodo doces diſcipulos tuos,qui adhuc neſcis per quid peruenitur ad vitam æternam. l (At ille reſpondens Diliges dñm Deum tuũ ex toto corde tuo.ſecũdũm Ber.i.ſapienter. m (Et ex tota anima tua).i.dulciter. n (Et ex omni mente).i. fortiter. o (Et proximum tuum ſicut teipſum.)i. ad q͛d te ipſum: ſcilicet ad gratiam in pręſenti, & ad gloriã in futuro: vel eo ordine quo teipſum,ſcilicet infra deũ: & ſuper omnia téporalia. p (Dixitq́; illi).ſ. Ieſus phariſæo & legiſperito. q (Recte reſpondiſti) non autem recte feciſti:q̃a vt dixit gloſſ. Chriſtus laudauit eius reſponſum nó eius factum. r (Hoc fac & viues.)q d. hoc dicis & non facis: ideo ad vitam æternam non vadis. s (Ille auté.ſ.phariſæus & legiſperitus. t (Volens iuſtificare ſeipſm.)i. demonſtrare iuſtum. v (Dixit ad Ieſum: & quis eſt meus proximus.)Gor.forſitan putabat q͛d Chriſtus dixiſſet iudæus eſt ꝓximus tuus, & tunc reſpóderet,oém iudæũ diligo,& ſic appareret iuſtus. x (Suſpiciens auté Ieſus dixit. Homo quidam deſcendebat ab Hieruſalem in Hierico.)quæ diſtat ab hieruſalem ad vnã dietam. y (Et incidit in latro.qui etiã ſpo.eũ &c. Erat enim ad literam inter hieruſalem & hierico ſolitudo vel deſertum,in quo ſpoliabantur aliquãdo homines tranſeuntes à latronibus,& occidebantur. In qua ſolitudine captus fuit ſedechias rex fugiés de hieruſalem à ſatellitibus regis babylonis, vt habetur Hiere. vlti. Lyr.

Moralis expoſitio de peccatore. a (Moraliter tamen exponitur de peccatore deſcendente à ſtatu iuſtitiæ in peccatũ mortale:qui ſpoliatur à dæmonib⁹:& relinquit̃ ſemiuiuus:q̃a tollit̃ ab eo vita gratiæ remanéte vita naturæ. Myſtice etiã per hoíem iuſtũ ſecũdũm Gor.intelligit̃ Adã, vel omne genus humanũ: ergo dicit. Hó quidã.ſ.adã vel genus humanũ: deſcendebat ab hieruſalé.i.de paradiſo & ſtatu immortalitatis in hierico.i.in miſerias & defectum vitę p̃ſentis:& incidit in latrones.i.in dęmonũ poteſtates,qui ſpoliauerũt eũ.ſ.indumẽta gratiæ immortalitatis & innocétiæ auferendo:vt patet Geñ.iij.primi paréres poſt peccatũ cognouerũt ſe nudos, & plagis impoſitis.i.naturalibus vulneratis & debilitatis per peccatũ, abierũt ſemiuiuo relicto. Homo ſemiuiuus relinquit̃:qm̃ remanéte vita naturæ priuatur vita gratiæ. z (Accidit auté vt ſacerdos qdã deſcé. ea.vi.& viſo illo pręt.ſilr.& le.)Sacerdos legem ſignificat quæ data eſt p Moyſen. Leuita ꝓphetas ſignificat q deſcenderũt p Moyſen:hi viderunt genus humanũ ſauciatũ:q̃a per legem cognitio peccati:ſed nõ potuerũt ſanare gen⁹ humanũ. a (Samaritanus auté qdã.ſ. qui cuſtos interpretat̃.i.xp̃s qui eſt cuſtos verus. b (Iter faciens).i.de cœlo deſcédens in hũc mundũ ꝓpter noſtrã ſalutẽ. c (Vidés eũ).ſ. oculo miſericordiæ. d (Miſericordia mot⁹ eſt).ſ. ex eius cõpaſsione. e (Et appropians alligauit vulnera eius.)i in baptiſmo peccata eius remittédo. f (Infundés oleũ & vinũ. Oleũ infundit in vulnera cũ ſpé pœnitétibus tribuit: vinũ infundit cum terroré.ſ.mortis æternę pœnarũ inferni & diem iudicij homini incutit. g (Et imponens illũ in iumentũ ſuũ.)Greg. Iumẽtũ caro ipſius eſt in quo vulneratũ poſuit qm̃ pctã nr̃a ipſe portauit ſup lignũ in corpore ſuo: vt patet Eſa.liij. Veré languores.noſtros ipſe porta. h (Duxit in ſtabulũ).i.in præſenté eccleſiã. i (Et curam eius egit)q̃a circa ægrotũ ſolicitus fuit ſicut bonus & fidelis medicus. k (Altera die.) Prima dies fuit dies paſsionis,altara dies reſurrectionis: & hæc eſt immortalitatis. l (Protu.duos de.)i. duo teſtaméta. m (Et dedit ſta.i.ſummo pontifici.i. Petro & alijs apl'is q̃bus aperuit ſenſum vt intelligerét ſcripturas veteris & noui teſtamẽti. n (Et ait.Cu.il.ha.)ſup.corporis & animæ. Ergo dixit primo ſtabulario.ſ. Petro paſce oues meas. o (Et quodcũq; ſupererogaueris)ſupple p̃ceptis meis.ſ.cõſilia ſupaddédo, & cũ ſubditis & fidelib⁹ laborãdo. p (Ego cũ re.ſ.in iudicio extremo vt patet Actu.j. Sic veniet quéadmodũ vidiſtis eũ euntem in cœlum. q (Reddã tibi.q̃a dñs Ieſus reddit vnicuiq; iuxta opa ſua. r (Quis horũ triũ vr̃ tibi ꝓximus fuiſſe illi q ĩcidit in latrones? At ille dixit. Q ui fecit miam in illũ.)Vbi notandũ q͛d opinio iudæorũ erat q͛d nõ q̃libet hõ ꝓxim⁹ eſt:ſed tãtũ iudæus:ergo dicit̃ iudæũ proximũ ſuũ, & oém aliũ hoíem alienũ:ergo xp̃s oñdit in p̃nti euangelio oẽm hominẽ eſſe ꝓximũ oí homini q fecit ei míam:vñ Ambro. Cognatio nõ facit ꝓximũ ſed mia:vñ etiã Aug.de doct.xp̃ia. Propinquitas generis nõ facit ꝓximũ:ſed op⁹ miæ impéſum. Ex quo patet q͛d q̃libet eſt ꝓxim⁹ nr̃ q hic viuit:q̃a cuilibet põt à nobis impendi mia, vel nobis impendere. s (Ait illi. Vade tu & fac ſilr).i. vt oém hoíem eſſe amicũ & ꝓximũ reputes & míam impédas affectu & effectu,ſicut ſamaritanus illi iudæo fecit. Vnde circa p̃ſens euágeliũ vbi dicit̃. Bt̃i oculi q vidét.q̃rit̃ in quo cõſiſtit beatitudo? Rñdet̃ q͛d qdá poſuerũt beatitudiné in bonis corporeis,vt epicurei. Q uidã in bonis mũdi.ſ. diuitijs,honore potentia & ſic de alijs. Q uidã in virtutibus moralibus & cognitione creaturarũ & maxime ſubſtantiarum ſeparatarũ: vt peripatetici. Xp̃s auté veniés in mundũ qui ad hoc natus eſt,vt teſtimoniũ perhiberet veritati oſtédit q͛d in oibus ſupradictis vera beatitudo nõ cõſiſtit, ſed in viſione,& cognitione dei,dicens. Beati oculi &c. Ité q̃rẽt̃ hic beatitudo cui⁹ ſit.ſ.an animæ,vel corporis? Ad quod rñdet Hugo de prato quòd beatitudo cõſiſtit principaliter in cognoſcédo, & amãdo, & poſsidédo deũ. Et btĩtudo principaliter erit in anima:quæ deũ per eſſentiã cognoſcet: & uõ

per aliquã ſimilitudiné, & per ipſum perfecte poſsidebit in ſe tanquã propriũ & iotrioſecum boñũ. Corpus eñi habebit quatuor dotes ſuas: quæ ſunt agilitas, vt ſubito feratur quocunque anima volet. Impoſsibilitas, vt à oulla re poſsit ledi, vel pati. Subtilitas, ita vt montes penetret. Et claritas, ita qđ in ipſa claritate corpis claritas & glia animæ cognoſceret: qa anima magis beata clarius corpus habebit: oĩa prædicta habebit corp⁹ ex redũdãtia gloriæ aiæ in corp⁹. E cõtrario de corporib⁹ impiorũ erit, qa erũt craſſa, grauia, paſsibilia, & obſcura. Hæc ille.

¶ Quæſtio.xxxix.

Circa euãgeliũ dñicæ.xiij.aliàs.xij. poſt octa.péth. Q ıır qõ. Vtrũ ſolus deus ſit ex charitate diligendus? Arguit. qđ ſic. ſpes generat charitatem: vt habet in gloſſa Matt.j. ſed ſpes iſta habet de deo qđ ſperãtes rephendunt in hoie ſcđm illod Hiere.xvij. maledictus homo q cõfidit in hoie. ergo charitas iſta debet deo qđ ad pximũ ſe nõ extendat. In oppoſitũ j. Io.iiij. hoc mãdatũ à deo habem⁹, vt qui diligit Deũ, diligit & fratré ſuũ. Igit. Ad argumentom dicit qđ vituperant q ſperant in hoie ſicut in principali auctore ſalutis nõ auté qui ſperãt in hoie, ſicut ad iuoãte miniſterialiter ſub deo: & ſimiliter repreheſibile eſſet ſi quis pximũ diligeret tanqoã principalé finé: non auté ſi quis proximũ diligat ppter deũ: qđ pertinet ad charitatem. Ad.q. rñdendũ eſt ſcđm Tho.ij.ij.q6.xxv.ar.j. per vnã cõcluſioné quæ talis eſt. habitus charitatis nõ ſolum ſe extendit ad dilectionem dei, ſed etiam ad dilectionem proximi: ſequitur correlarie quòd non ſolum deus ex charitate diligendus eſt ſed etiam proximus.

Dñica.xiiij.alias.xiij.poſt octa.pẽtheco. Euange. ſcđm Lucam.xvij.c.

IN illo tpe[a]. Dum iret Ieſus in Hieruſalem[b] tranſibat per mediã Samariam & Galilęã[c]. Et cũ ingrederetur quoddã caſtellũ, occurrerunt ei decẽ † viri Leproſi[d], qui ſteterũt à longe[e], & leuauerũt vocem ſuam[f], dicẽtes. Ieſu pceptor miſerere noſtri[g]. Quos vt vidit, dixit. Ite, oſtendite vos ſacerdotibus[h]. Et factũ eſt dum irent, mundati ſunt[i]. Vnus autẽ ex illis, vt vidit, quia mundatus eſt: regreſſus eſt cum magna voce magnificans Deum[k]. Et cecidit in faciem ante pedes eius[l], gratias agẽs[m]. Et hic erat Samaritanus[n]? Reſpondens autẽ Ieſus dixit. Nonne decem mundati ſunt, & nouem vbi ſunt[o]? Non eſt inuentus qui rediret, & daret gloriam Deo, niſi hic alienigena[p]. Et ait illi. Surge, & vade[q]: quia fides tua te ſaluum fecit.

† Decẽ viri Leproſi Lepraq̃ in carne é. x. viri infecti ac morbidi erãt: quos dñs. verbo ſuæ potentiæ curauit eosq; ſacerdotib⁹ oſtẽdi ioſsit in ſignũ veræ aię & corporis curę:

Poſtilla.

IN illo tẽpore. Dum iret Ieſus in Hieruſalem &c.) Luc xvij. Hiſtoria huius euangelij facta eſt anno Chriſti.xxxiij.ij.id⁹ Martij.feria.ij. Luna.iiij.indi tione.vj. Ante initiũ illius euãgelij ſcribit ſanctus Lucas quòd Chriſtus dixit diſcipulis ſuis. Cùm omnia feceritis quæ pręcepta ſunt vobis, dicite ſeroi inotiles ſumus: quod debuimos facere fecimus. Et factũ eſt. a (Dum iret Ieſus in hieruſalé.) ſcilicet ad locũ ſuæ paſsionis, in qoo oſtendit ſe ſpõte paſſurũ. b (Trãſibat per mediã ſamariã & galilæã.) Samaria erat terra gentiliũ galilæa iudęorũ. ergo vtrãque pertrãſibat, quia ad ſaluãdos gentiles & iudæos veoerat. c (Et cum iogrederetur quoddã caſtellum, occure.ei decem viri leproſi.) Lyra. qoia audierãt famam de miraculis Chriſti. d (Qui ſteterũt de longe.) Lyra. tum propter Chriſti reoerentiã, quia nõ debebãt appropinquare ſanis hominib⁹, ne eos inficerent. e (Et leuauerũt vocé ſuã.) Lyr. ex magno deſiderio ſanitatis. f (Dicentes Ieſu præceptor miſerere noſtri). ideſt ſolo verbo potes nos curare. g (Quod vt vidit, dixit. Ite oſtendite vos ſacerdotib⁹.) Hoc iuſsit Chriſtus propter legis impletionem. Lex enim præcepit Leuitici.xiiij. vt mũdatus à lepra ſacerdotibus ſe offerret. Et hoc duplici de cauſa. Vna cauſa, qoia ſacerdotes debebãt iudicare, vtrũ talis eſſet verè curat⁹. Secũda cauſa quia pro ſua emũdatione tenebatur offerre ſacrificiũ determinatum in lege. Itẽ vt daret nobis exẽplũ honorãdi ſacerdotes. Item vt per hoc ſacramentũ confeſsionis exprimeret. Dicit enim Chriſtus omnib⁹ peccatorib⁹. Ite. q d. Non expectetis quòd cogamini vrgente infirmitate, quando oportet ſacerdotem ad ſe vocari, ſed ite, dum ſani eſtis: oſtẽdite nõ palliate vos, nõ alios: quia aliæ perſonæ nõ ſont nominaodæ io cõfeſsione ſacerdotibus quib⁹ data eſt poteſtas à Chriſto ligandi & ſoluẽdi: vt patet Io.xx. Accipite ſpiritumſanctũ: quorũ remiſeritis peccata remittuntur eis. h (Et factũ eſt dom irẽt mũdati ſunt.) In hoc oſtenditur quòd in vera cõtritione peccata dimittũtur peccatoribus à Deo, etiam antequã perueniant ad cõfeſsionem: vnde ps.xxj. Dixi cõfitebor: ſup. in futuro: & tu remiſiſti impietatem peccati mei: quãuis poſtea teneatur cõfiteri ſacerdoti loco Dei. i (Vnus auté ex illis vt vi. qa mũd. eſt re... cũ magna voce magnificãs Deum.) G .r. magnitudo vocis dat intelligere magnitudiné fidei & deuotionis. k (Et cecidit

ĩdicãs etiã nobis poſt habitã contritioné q̃ eſt animæ cura interior pprio ſacerdoti confitendũ eſſe: qui p manus impoſitioné & pœnitẽtiã aoimã à lepra. i. peccato ſanat & curat. vt de pœni. di.j. Nõ poteſt à peccato qui quã iuſtificari niſi peccatũ fuerit ante cõfeſſus. vt c. ecce nũc tẽpus. Et ca. oon poteſt quis.

in facié ante pedes eius.)in quo notať eius magna humilitas. l (Gratias agés.) Eſt auté Deo valde acceptabilis gratiarũ actio. Vnde Augu. ad Aurelianũ. Quid melius animo gerim⁹,aut ore ꝓbamus,aut calamo exprimim⁹: quàm vt Deo gratias agamus.nec dici breuius, nec agi fructuoſius poteſt. m (Et hic erat ſamari.) Ly. in hoc innuitur quòd alij nouẽ erãt iudæi: nec reuerſi ſunt ad gratias agendũ:quia iudæi ſemper fuerũt ingrati tam in veteri quã in nouo teſtamento de beneficijs Dei. n (Reſpõdens autem Ieſus dixit. Nõne decẽ mũ.ſunt,& nouem vbi ſunt).q.d.multi mũdanť & baptizantur,tã pauci ſaluãtur:vt patet Mat.xx. Multi ſunt vocati,pauci verò electi. o (Nõ eſt inuent⁹ qui rediret & daret gloriã Deo,niſi hic alienigena.) Lyr.in hoc figuratũ fuit ꝙ gẽtiles vẽturi erant deuote ad fidẽ chriſti,iudæis remanẽtib⁹in ſuo errore. p (Et ait illi. Surge, & vade.) Noluit enim ſurgere niſi iuſſus. q (Quia fides tua te ſaluũ fecit.) in hoc innuiť ꝙ magnũ eſt meritũ fidei:quia per fidẽ peccator mũdať. Itẽ per fidẽ homo iuſtificať:ad Ro.v.Iuſtificati igiť ex fide pacẽ habeam⁹ ad Deũ per dñm noſtrũ Ieſum Chriſtũ. Itẽ per fidẽ homo filius Dei efficiť:vt patet Io.j.Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri &c. Itẽ per fidẽ homo ſaluať. Ergo hic Chriſtus dixit ſamaritano. Fides tua te ſaluũ fecit. Vñ circa pſens euangeliũ vbi diciť. Ite,oſtẽdite vos ſacerdotibus:& dum irẽt mũdati ſunt: quæriť ſi peccator in ipſius cordis cõtritione abſoluiť,antequã pueniat ad ſacerdotẽ,vt hic innuiť:quia dum irẽt mũdati ſunt?qd facit poſtmodũ ſacerdos & à quo abſoluit eũ? Rñdetur quòd ſolus Deus abſoluit peccatorẽ à culpa in ipſa cordis cõtritione:vt patet Eſa.xliij. Ego ſum q deleo iniqtates tuas ꝓpter me. Sacerdos autẽ miniſterialiter,& inſtrumẽtaliter peccatorẽ à peccato abſoluit:& nõ ſolũ oſtẽdit abſolutũ. Eſt em̃ ſacerdos miniſter Dei & eius inſtrumentũ animarũ. Et hoc optime oſtẽdit xp̃s in lazari ſuſcitatione:per quẽ peccator rediens ad Dei gratiã deſignatur:quẽ xp̃s ſolus à mortuis reuocauit: ſed apoſtolis mãdauit vt eũ ſoluerẽt: ſic patet ꝙ fuit à xp̃o ſuſcitat⁹,& ab apoſtolis reſolutus. Simile eſt in iuſtificatione peccatoris,quẽ ſolus reſuſcitat à morte culpæ,reddẽs ei gloriã ſuã: ſed ſacerdos ſoluit eũ cathenis peccatorũ:quib⁹ pro talib⁹ culpis ligat⁹ tenebať. Exemplũ. Rex vel poteſtas in cõſilio abſoluit malefactorẽ qui teneť in carcere cathenis ligatus,& miniſtri regis vadũt ad carcerẽ,& ex parte regis abſoluũt eũ à carcere,& à cathenis:& miniſtri regis vadũt ad domũ eius,& reddũt ei omnia bona ſua prius pdita. Sic facit Sacerdos,qui tanquã miniſter Dei abſoluit peccatorẽ à cathenis peccatorũ & reducit eũ in eccleſiã Dei,reddẽs ei omnia bona ſua quæ ante peccatũ fecerat, & facit eum participẽ omniũ bonorũ q̃ fiunt in eccleſia Dei:& dat ei cibũ vitæ mãducare,ſcilicet corp⁹ Chriſti & docet quomodo debeat viuere:& in

Ad mũdandum peccatorem à lepra peccati requiruntur tria ſcilicet cordis cõtritio oris cõfeſſio & operis ſatiſfactio. doc.in.iiij. ſen. diſtin. xv.

Exemplũ.

via Dei ambulare,& nõ ſtare:qa ſtare regredi eſt. Sic patet ꝙ ſacerdos habet magna facere in iuſtificatione peccatoris nõ ſolũ eũ oſtẽdere abſolutũ. Vñ iterũ hic q̃riť q̃ ſit forma abſolutiõis à peccatis. Rñdeo ſecũdũ ſanctũ Tho.de Aquino,quòd de ſubſtãtia formæ eſt. Et ego abſoluo te à peccatis tuis:ſed pmittiť oratio ſcilicet. Miſereať tui omnipotẽs Deus &c.ne effect⁹ ſacramẽti impediať ex parte pœnitẽtis. Et cõmuniter apponiť in nomine patris & filij & ſpiritusſancti. Itẽ quæriť,an impoſitio manus ſuper caput cõfitẽtis requiratur? Reſpõdeť ſecũdũ Tho. de Aquino quòd nõ:quia hoc ſacramentũ nõ ordinať ad cõſequẽdũ aliquã excellentiã gratiæ, ſed ad remiſſionẽ peccatorũ. Magis autem in hoc ſacramẽto cõpetit crucis ſignatio quã manus impoſitio:in ſignũ quòd per ſanguinẽ crucis Chriſti remittũtur peccata:& nõ eſt de neceſſitate ſacramenti &c. Item Tho.dicit quòd qui impetrat abſolutionẽ à papa,vel legato cautè facit ſe abſolui ab omnib⁹ excõmunicatiõib⁹ & à peccatis,de quib⁹ nõ recolit:quia ſi poſtea recolit de eis,nõ teneť iterũ abſolutionẽ petere ab excõmunicatione,licet de peccato,ſi ſit mortale teneatur cõfiteri. ¶Quæſtio.xl.

Circa euangeliũ dñicę.xiiij.aliàs.xiij.poſt octa.pẽthe. Oriť qõ. Vtrũ credere ſit meritoriũ? Arguiť ꝙ nõ:ille q accedit alicui rei credẽdo aut habet cauſam ſufficiẽter inducẽtẽ ipm ad credẽdũ,aut nõ:ſi habet ſufficiẽs inductiuũ ad credẽdũ,nõ videť ei eſſe meritoriũ:qa nõ eſt ei iã liberũ credere,& nõ credere:ſi autẽ nõ habet ſufficiẽs inductiuũ ad credẽdũ leuitatis eſt credere. Igiť. In oppoſitũ ad Heb.xj. Sancti p fidẽ adepti ſunt repromiſſiones:& etiã in euãge.fides tua &c.ꝙ nõ eſſet niſi credẽdo mereренť:ergo. Ad argu.diciť ꝙ ille q credit habẽs ſufficiẽs inductiuũ ad credẽdũ,induciť em̃ autoritate diuinę doctrinę miraculis cõfirmatę,& interiori inſtinctu Dei inuitãtis:quare ſequiť ꝙ nõ leuiter credit. Ad.q.rñdẽdũ eſt ſcd̃m Tho.ij.ij.q.ij.p tres cõcluſiões. prima eſt actus nr̃i ſunt meritorij inquãtũ pcedũt ex libero arbitrio moto à Deo p grãm. Secũda oĩs act⁹ human⁹ q ſubijciť libero arbitrio,ſi ſit regulat⁹ in deũ põt eẽ meritori⁹. Tertia ipm credere ꝙ eſt act⁹ itellect⁹ aſſentiẽs veritati diuinę ex imperio volũtatis à deo motę per grãm ſubiacẽs libero arbitrio i ordine ad deũ eſt act⁹fidei meritori⁹.

Dñica.xv.aliàs.xiiij.poſt octa.pẽtheco. Euangeliũ ſecundũ Mat.vj.ca.

IN illo tempore. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis. Nemo poteſt duob⁹ dominis ſeruire. [a] Aut em̃ vnum odio habebit, [b] & alterũ diliget, [c] aut vnũ ſuſtinebit, [d] & alterum

†Nō poteſtis deo ſeruire & mãmonę. Viri religioſi, eccleſiaſtici, regulares, canonici ſeu monachi, presbyteri prebēdarij, & quis alij ſeruitores eccleſiæ dedicati & inſeruientes ſecularib⁹ negocijs nullo modo vacare nec intēdere debent. Nā diuin⁹ cult⁹ à ſeculi negotijs eſt ſemot⁹ vt di.Lxxxviij.c. peruenit ſancta ſynod⁹ nullū deinceps clericū aut poſſeſsiões cōducere, aut negotijs ſecularib⁹ ſe immiſcere.

contemnet.[e] Non poteſtis deo ſeruire &†mãmonæ.[f] Ideo dico vobis, ne ſolliciti ſitis[g] animæ veſtræ[h] quid manducetis, neque corpori veſtro quid induamini. Nōne anima pl⁹ eſt quã eſca,[i] & corpus plus quã veſtimētū?[k] Reſpicite volatilia cœli, quoniã nō ſerunt, neque metūt, neque cōgregāt in horrea, & pater veſter cœleſtis paſcit illa.[l] Nōne vos magis pluris eſtis illis?[m] Quis autē veſtrū cogitās poteſt adijcere ad ſtaturã ſuã cubitū vnum?[n] Et de veſtimētis quid ſolliciti eſtis? Cōſiderate lilia agri quomodo creſcūt.[o] Nō laborant,[p] neque nent.[q] Dico autē vobis, quòd neque Salomon[r] in omni gloria ſua coopertus eſt[s] ſicut vnū ex iſtis.[t] Si ergo fœnū agri qđ hodie eſt,[v] & cras in clibanū mittitur,[x] Deus ſic veſtit:[y] quãto magis vos modicæ fidei?[z] Nolite ergo ſolliciti eſſe, dicentes qđ mãducabimus, aut qđ bibem⁹,[a] aut quo operiemur?[b] Hæc enim omnia gētes inqrūt.[c] Scit enim pater veſter, quia his omnib⁹ indigetis.[d] Quærite ergo primū[e] regnū Dei.[f] & iuſtitiã eius,[g] & hæc omnia[h] adijcientur vobis.

Poſtilla.

IN illo tpe. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis. Nemo poteſt duob⁹ dñis ſeruire.) Mat.vj. Lu.xvj. Hęc verba euangelij locutus eſt Ieſus anno et⁹. xxxj. ij. idus iulij. feria. v. luna xvj. inditiōe quarta. Ante initiū p̄ſentis euāgelij ſcribit ſanctus Matth. in eodē ca. ꝙ chriſtus dixit diſcipulis ſuis. Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra, vbi erugo & tinea demoliũt: & vbi fures effodiūt, & furantur. Theſaurizate aūt vobis theſauros in cœlo: vbi nec erugo, nec tinea demolitur: & vbi fures nō effodiūt, nec furantur. Vbi enim eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuū. Tunc poſtmodū ſequit̄ euangeliū hodiernū. (Nemo poteſt duob⁹ dominis ſeruire.) Gor. cōtrarijs intra ſe differētibus & contraria præcipientibus. Et quilibet hominū habet vnū illorū duorū. Hoc ſic probatur, quia omnis homo aut eſt in gratia, aut eſt in peccato mortali. Si autem eſt in gratia: tunc habet pro domino Deū. Si autē eſt in peccato mortali: tunc habet diabolū pro domino. a (Aut enim vnū odio habebit.) Gor. ſcilicet diabolum. b (Et alterū diliget.) ſcilicet Deum. c (Aut vnū ſuſtinebit.) ideſt diabolū quem homo peccãdo patitur, ſed nō diligit. d (Et alterū cōtēnet) ſcilicet Deū: quē homo peccando mortaliter cōtemnit. Sed Deū nemo poteſt odire: quia ſummum & infinitū bonū eſt. Nec diabolū quiſquã diligit, ſed peccãdo ſe ei ſubijcit. e (Non poteſtis deo ſeruire & mãmonæ).i. diuitijs. Lyr. nō dicit chriſtus nō poteſtis habere, ſed nō poteſtis ſeruire: licet enim poſſunt haberi quãdo bene diſpēſantur, ſicut ille qui in pijs operib⁹ diuitias expendit: nō ſeruit diuitijs, ſed magis diuitiæ ſeruiūt ſibi quia eis vtitur ſicut inſtrumentis ad opera virtutū. Vnde Ambro. ſuper Lucã. Sicut diuitiæ ſunt impedimēta improbis: ita probis ſunt adiuuamēta virtutis. Et talis ſimul poteſt ſeruire Deo & vti ipſis. f (Ideo di. vo. ne ſollici. ſitis) ſcilicet ſollicitudine nimia. Notandū quòd chriſtus hic nō ꝓhibet laborē: quia homo ad laborē naſcitur, ſicut auis ad volandū: ſed prohibet ſollicitudinē ſuperfluam & inordinatã, per quã poſtponuntur bona ſpiritualia & etiã æterna. g (Animæ veſtræ) ideſt animali vitæ, quæ cibo ſuſtentatur h (Quid mãducetis: neq; corpori veſtro quid induamini. Nōne anima plus eſt quã eſca).q.d longe plus eſt. i (Et corpus plus quã veſtimentū).q.d. ſi deus dedit vobis maiora: ſcilicet corpus & animã cōſequēter etiã dabit minora, ſcilicet eſcã & veſtimētū. k (Reſpicite volatilia cœli: quoniã nō ſerūt neq; metunt: neq; congregãt in horrea: & pater veſter cœleſtis paſcit ea.) Vnde in pſal. cxlvj. Qui dat iumentis eſcã ipſorū & pullis coruorū &c. multo forti⁹ hominē ſufficiēter paſcet. Vnde Rab. Quis rex militib⁹ deuotis debitã nō ꝓcurat alimoniã? qs dñs miniſtris ſuis nō miniſtrat cibaria? qs pater nō dat filijs alimēta? &c. l (Nōne vos magis pluris eſtis illis.) Lyr. natura humana maioris pōderis eſt corã Deo: quia aliæ creaturæ factæ ſunt ꝓpter hominē: finis autē nobilior eſt his quæ ſunt ad finē. Si ergo de illis curat, multo forti⁹ de vobis curã habet. m (Quis autē veſtrū cogitãs pōt adijcere ad ſtaturã ſuã cubitū vnū).q.d. nullus. Ergo Deus qui dat homini incremētū & quãtitatē ſtaturæ: & ꝑ cōſequēs etiã dabit nutrimētū cōueniēs ſtaturæ ꝓut viderit expedire. n (Et de veſtimētis quid ſolliciti eſtis. Cōſi. li. agri qūo creſcūt).ſ. tam p̄tioſis colorib⁹ induta. tñ. o (Nō laborãt).ſ. ad ornãdū ſe. p (Neq; nent).i. filãt ad faciēdū ſibi veſtimētū & tñ optime veſtiunt̄: ſic quòd regalia veſtimēta excedūt. q (Dico aūt vobis neq; Salomō) q fuit ditiſsim⁹, ſapiētiſsim⁹, & potentiſsim⁹, inter alios reges. r (In omni gl̄ia ſua coopt⁹).i. veſtit⁹ & ornat⁹ tã pulchre. s (Sicut vnū ex iſtis.) Gor. qa in Salomone fuerūt veſtes alienę: iſtis aūt ꝓprię. Itē illæ ab arte, iſtę à natura: & io oēs tinctores pãnorū nō pñt facere colorē viridē ſicut natura in terra naſcētib⁹. Vñ Hie. Quid rubet vt roſa: q d cãdet vt liliū. t (Si enim fœnū agri qđ hodie eſt).i. in p̄ſenti. v (Et cras in clibanū mittit̄).i. in furno ponetur. x (Deus

ſic veſtit).i.ſic pulchre,ſic optime,ſine ſolicitudine. y (Quãto magis vos modicæ fidei.) Ly. vocat aũt eos q nimis ſolicitanẽ de tpalibus modicæ fidæi:qa ex defectu fidei pcedit talis ſolicitudo ſuptlua. z (Nolite ergo ſoliciti eſſe,dicentes.qd mãducabim⁹? aut qd bibemus.)hoc pertinet ad alimentũ. a (Aut quo operiemur.) hoc pertinet ad veſtimentũ. b (Hæc eñ gẽtes inquirũt)Gor.qa infideles ſunt,q de æternorũ promiſſione nõ cõfidũt. Ly.gentiles diuinã pvidentiã circa actus humanos negant. c (Scit enim pater veſter cœleſtis:qa his oibus indigetis.)Gor.nõ eſt pater pius q nõ tribuit neceſſaria filijs,quorũ nouit indigẽtiã:ſed de⁹ eſt pater veſter:ergo ſeruiẽtibus ſibi tpalia ſufficiẽter miniſtrabit. d (Quærite ergo primũ).i.præcipue. e (Regnũ dei.)de quo dr Mat.xij.fulgebunt iuſti ſicut ſol in regno patris mei.Quis hoc regnũ nõ deſideret:vbi oẽs erũt reges & reginæ! Ergo feruenter & diligẽter hoc regnũ eſt quærendũ. f (Et iuſtitiã eius.)qa iuſti in perpetuũ viuẽt:& apud dñm eſt merces eorũ. Sapien.v. g (Et hæc oĩa.ſ.tẽporalia. h (Adijcient vobis.)ps.liiij.Iacta cogitatũ tuũ in dño: & ipſe te enutriet. Itẽ ps.xxxvj. Nonquã vidi iuſtũ derelictũ,nec ſemen ei⁹ quærens panem. Circa hoc pñs euãgeliũ vbi dr. Primũ quærite regnũ dei& iuſtitiã eius. Notãdũ eſt qd peccator quærit regnũ Dei nõ primo ſed vltimo.ſ. in morte.Qñ eñ peccator nõ poteſt plus viuere:vel qñ credit ſibi mortẽ imminere,tũc quæſit regnũ dei,& accipit exẽplũ à latrone in cruce,ſed nõ à Ioã.bap.q à cunabulis quæſiuit regnum dei. Silr ſctũs Nicolaus eps:q quarta & ſexta feria ſemel ſuggebat vbera. Similiter Dominicus pater noſter q à pueritia ſua dño nro ſeruire ſtuduit : & ſic de alijs pluribus ſanctis. Cõtra quos nota exẽplũ de qnq; virginibus fatuis quæ petierunt oleũ in media nocte in vaſis ſuis.i. vicinitate mortis,& nõ obtinuerunt : ſic lãpades earũ ſunt extinctæ:& ipſæ excluſæ ſunt à regno cœlorũ. Vñ Aug. Legi & perlegi ſacrã ſcripturã,& nõ inueni in qnq; milibus annorũ ſaluatũ in fine,niſi ſolũ latronẽ.Vñ etiã Albertus magnus. Rarũ eſt qd aliqs ex amore in fine vitæ ſuæ verè pœniteat. Itẽ peccator quærit regnum dei:ſed non iuſtitiã eius.Oĩs eñ hõ vult eſſe beatus:quia vt dicit Boetius de cõſolatione philoſophiæ. Mẽtib⁹ hoim naturaliter ſummi boni cupido inſerta eſt,ſed opera beatitudinis non curat facere.Tota die peccator fabricat ſibi domũ in inferno, & intẽdit poſt hãc vitam quieſcere,& habitare in cœlo,& cetera.

Finis quodãmõ oim eſt hõ:mũdũ De⁹ pter homině machinatus eſt. Lac.lib.de ira.Oĩa fecit de⁹ propter hominẽ:bonitas dei cã fuit factiõis mũdi propter hominem. Pla.in timeo.natura fecit aĩalia propter hominem. philoſo.j. poltico.

Quæſtio.xlj.

Circa euãgelium dñicæ.xv.alias.xiiij.poſt octa.penthe.oñr.q. Vtrũ oĩs ſolicitudo tẽporaliter ſit phibita? Arguit qd nõ:habet Lu.x. Martha Martha ſolicita es dixit chriſt⁹, quã ſolicitudinẽ exercendo nõ peccauit: igitur nõ oĩs ſolicitudo tpaliũ eſt phibita. In oppoſitum.ſolicitudo phibet in euãgelio : cũ dr. Nolite ſoliciti eſſe:igitur.ad.q.rñdẽdum eſt ſcdm Albertũ & ſcdm magiſtrũ Ioã.de turre cremata in queſtio.ſup euãgelijs,qd duplex eſt ſolicitudo.Vna eſt ſolicitudo ſuffocãs : & tũc dicendum eſt qd talis ſolicitudo eſt phibita. Alia eſt ſolicitudo nõ ſuffocãs,prout cũ quis habet ſolicitudinem circa bona tẽporalia nõ tanquã circa finẽ vltimũ & principalia bona , ſed ſicut circa organa & inſtrumẽta promouẽtia ad cõſequẽda ſpũalia bona:& tunc talis ſolicitudo eſt prohibita:& de tali ſolicitudine intelligit argumẽtum de Martha factum ad partem negatiuam.

Dñica.xvj.alias.xv.poſt octa.pentheco.Euange.ſcdm Luc.vij.c.

IN illo tpe[a]. Ibat Ieſus in ciuitatem quæ vocatur Naym[b]: & ibãt cũ eo diſcipuli ei⁹, & turba copioſa[c].Cũ aũt appropinquaret portę ciuitatis, ecce defunctus efferebatur filius vnicus matris ſuæ. Et hæc vidua erat. Et turba ciuitatis multa cũ illa[e]. Quã cũ vidiſſet, miſericordia motus ſuper † eam[f],dixit illi.Noli flere[g]: & acceſſit,& tetigit loculũ[h]. Hi aũt qui portabãt,ſteterunt,& ait. Adoleſcens tibi dico[i] ſurge[k].Et reſedit q erat mortuus[l], & cœpit loqui[m] . Et reddidit illum matri ſuæ[n]. accepit autẽ omnes timor,[o]& magnificabant Deũ[p],dicentes. Quia propheta magnus ſurrexit in nobis[q],& quia Deus viſitauit plębẽ ſuam.

† mĩa motus ſup eã. Null⁹ corde cõtritus & ore confeſſus Dei miam ſuplorans hũili pce & ſimplici voto à pře pietatis & miæ denegatã ſibi vidit vnquã : & pře miæ eſt: vñ de peñ.di. j. c. libenter ignoſco prõpte indulgeo:qa miam magis volo q ſacrificiũ.

Poſtilla.

IN illo tpe. Ibat Ieſus in ciuitatẽ q̃ vocat Naym.) Luc.vij.c. Hoc miraculũ fecit dñs Ieſus anno eius. xxxj.xiij.kalẽ.Aug. dñica xxij. inditione. iiij. Ante hoc euangeliũ ſanauit dominus ſeruũ centurionis, qui acceſſit ad Ieſum rogãs eũ , & dicens. Dñe puer meus iacet in domo paralyticus , & male torquetur. Et ait illi Ieſus. Ego veniã & curabo eum. Et reſpõdens cẽturio ait. Dñe nõ ſum dignus vt intres ſub tectũ meum,ſed tantũ dic verbo & ſanabitur puer meus. Et dixit Ieſus Centurioni.Vade & ſicut credidiſti fiat tibi:& ſanatus eſt puer ex illa hora. Et factũ eſt deinceps. a (Ibat Ieſus in ciuitatem quæ vocatur Naym.) Naym eſt ciuitas parua in Galilæa prope mõtem Thabor quę diſtat à Hieruſalem duabus dietis. b (Et ibant cũ eo diſcipuli eius & tur.) Ly.turba multa cũ Dño,turba multa cum vidua: hoc factũ eſt vt euidẽtius eſſet mi-

raculũ corã multis factũ: vt viſo miraculo multi fierent laudatores Dei & teſtes. c (Cũ autẽ appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebator.) s. ad ſepeliendũ. d (Filius vnicus matris ſuæ: & hæc vidua erat.) Ly. antiquitus loca ſepulturæ erãt extra ciuitatẽ: ne ex cadaueribus inficerentur habitatores ciuitatis. e (Quã cũ vidiſſet Ieſus miſericordia motus ſup eã.) tum quia erat vidua, tum quia nõ habebat aliũ filiũ, in quo poſſet in ſenectute ſoſtẽtari. f (Dixit illi. Noli flere.) q. d. cito cõſolaberis. g (Et acceſsit, & tetigit loculũ.) Lyr. i. feretrũ. Ad hoc eñi tetigit, vt oſtẽderet qd corpus ſuum deitati vnitum erat inſtrumentũ deitatis, etiã in miraculis faciendis. h (Hi autẽ q portabãt ſteterũt. & ait. Adoleſcẽs tibi dico.) Gor. i. pprĩa virtute impero. i (Surge.) s. à lecto mortis. k (Et reſedit qui erat mortuus.) s. prius: qa ſtatim rediijt vita p xp̃m. l (Et cœpit loqui.) Ly. vt manifeſte appareret quòd erat verè reſuſcitatus. m (Et reddidit illũ matri ſuæ.) prius eñi dederat in cõcept one. n (Accepit aũt omnes timor.) Gor. s. admirationis de tam mirabili ſuſcitatione. Legiĩ in euãgelijs dñm tres mortuos ſuſcitaſſe. s. puellã in domo: vt patet Mat. ix. Adoleſcẽtẽ in porta: vt in euãgelio hodierno. Lazarũ in ſepulchro: vt Ioã. j. o (Et magnificabãt eum.) i. magnũ pdicabãt. hoc eſt eñi magnificare deũ de ipſo magna credere & dicere. p (Dicentes. Quia propheta magnus ſorrexit in nobis.) in lege & prophetis pmiſſus. q (Et quia deus viſitauit plebẽ ſuã.) Ly. mittendo eis ſaluatorem. Circa hoc euãgeliũ vbi dicitur noli flere. Quæriĩ vtrũ de amici morte aliquis licite poſsit lugere? Rñdetur qd ſic: ſed moderate. Sic Martha & Maria Magdalena fleuerũt ſup Lazarũ fratrẽ ſuũ defunctũ: quẽ poſt modicum tẽpus à morte ſuſcitauit. Scdo quæriĩ: vtrũ magis flendũ ſit pro morte aĩæ quã corporis? Rñdetur qd ſic: qa quãto aĩa eſt nobilior corpore, tanto magis eſt dolẽdum de morte aĩæ quã de morte corporis. Vñ Ang. Maius eſt dãnum de amiſsione vni9 aĩæ quã mille corporũ. & Ber. Totos mũdus ptiũ vnius aĩæ æſtimare nõ põt. Sed vt dicit Augu. Mirabilis miſeria in hoibus apparet: qd cũ moriĩ homo ſecũdũ corpus oẽs amici cõueniũt & plorãt: ſed cũ moritur ſecundũm aĩam nullus dolet, nullus plorat, à corpore mortuo nõ recedunt donec ſepulturę tradãĩ. Animæ verò mortuæ nullus aſsiſtit: nullus curat eam ad vitam reducere. Vtinam tot facerẽt amici pro anima reſuſcitanda, quot facerent ſi poſſent amicũ mõrtuũ ad vitam reuocare. Tertio quæritur: quæ debẽt nos conſolari ſup morte puerorũ & cõſanguineorum? Reſpõdetur qd ad hoc valent quinque cõſiderationes, quas ferẽ oẽs tangit beatus Hiero. in quadam epiſtola. Prima eſt conſideratio diuinæ voluntatis, cui debemus nos in omnibus conformare. Vnde Sene. in epiſtola ad Lucillum Placeat homini quicquid Deo placet. In ſignũ huius quotidie oramos. Fiat volũtas tua, ſicut in cœlo & in terra. Nã credere debem9 q Deus in meliori ſtatu hominẽ reuocat, ſi bonus eſt, ne malus fiat: ſi malus ne peior efficiaĩ. Secũda cõſideratio diuinæ æquitatis: quia licitũ eſt vnicuique quod ſuũ eſt repetere. Deus eñi habet ius & poteſtatem repetẽdi pueros & cõſanguineos tuos: quia ipſius ſunt: vnde p̃s. xcix. Ipſe fecit nos, & non ipſi nos. Inſup tenemur Deo ſoluere debitum mortis, qa oẽs ſumus ad mortẽ aſtricti: vt patet Geñ. ij. Quacũq; die comederitis ex eo morte moriemini. Vñ Heb. ix. Statutũ eſt oib9 hominib9 ſemel mori. Tertia cõſideratio eſt diuinæ diſpoſitionis: quæ nouit quãdiu expediat homini hic viuere & qñ mori. vnde Ang. in li. ſoliloquiorũ. De ſalute corporis mei quãdiu mihi ſit vtile neſcio: tibi dñe hoc cõmitto. Sic etiã beat9 Martinus fecit, dicẽs. Dñe ſi adhuc populo tuo ſum neceſſarius, nõ recuſo laborẽ: fiat voluntas tua. O homo attẽde diligẽter quomodo totus mũdus plen9 eſt tribulationib9 & miſerijs. Hoc patet: quia nũc frigus, nũc æſtus, fames & ſitis, ſanus & infirmus, lętus & triſtis, riſus & fletus, diues & paup, viuos & mortuus: vt patet Iob. xiij. Nunquã in eodem ſtatu pmanet. Itẽ Iob. xiiij. Homo natus de muliere breui viuẽs tẽpore, repleĩ multis miſerijs: vnde refert Solin9 de barbaris q qñ pueri naſcunĩ: tũc magnũ plãctũ faciũt: & qñ moriunĩ magnũ feſtum. Et beatus Hiero. refert de quadã terra vbi vxores cũ maritis ſepelionĩ, eligẽtes potius mori quã in miſeria viuere. Quarta cõſideratio eſt inutilitatis & dãnificationis: quia luctus & triſtitia dãnificãt hominẽ in corpore & in anima: ſecundũ illud eccle. xxx. c. Multos occidit triſtitia, & non eſt vtilitas in ea: vnde prouerb. xxv. Sicut tinea veſtimẽto, vermis ligno: ita triſtitia nocet cordi. Etiã nocet animæ defunctæ, qa tales pter nimiã triſtitiam erũt indeuoti, & indiſpoſiti ad orãdũ & ſuffragãdũ animab9: & ſic animæ ponorũ & cõſanguineorũ retardanĩ. Exẽplum de hoc quære in pmptuario exẽplorũ diſcipuli. P. Quinta cõſideratio eſt futuræ reſurrectionis: in qua letẽ ad vitã reducĩt qui hac die plangiĩ. Vnde. j. ad Theſſa. iiij. Nolumus vos ignorare de dormiẽtib9: vt nõ cõtriſtemini, ſicut & cæteri qui ſpem nõ habẽt. Nã qlibet chriſtianus credere debet reſurrectionẽ. Et ſi hic car9 & fidelis tibi fuit: millies tibi carior erit in cœlo: & ſi hic tibi vtilis fuit, millies tibi vtilior erit in cœlo: qa omnia merita tecũ diuidet. Vñ Anſel. Vnuſquiſq; tantũ gaudet de alterius merito, quantũ de ſuo pprio. Eiuſdem euangelij expoſitionẽ aliã literalẽ cũ morali, quære ſupra feria. v. poſt dominicam quartam. xl. ¶ Quæſtio. xlij.

Circa Euangeliũ dñicæ. xvj. aliàs. xv. poſt octa. penthe. Oriĩ. q. vtrũ miraculũ quo xp̃s ſuſcitauit filiũ viduæ ſufficiẽter fuerit oſtẽſiuũ q xp̃s eſſet ver9 Deus? Arguiĩ q nõ: ex particulari nõ ſufficiẽter oſtẽdiĩ vniuerſale ſed iſtud miraculũ fuit quoddã pticulare op9 ergo

Chriſtus tres mortuos ſuſcitauit.

Secũda cõſideratio.

Debemus morti noſtraq;. Oratius in arte poetica.

ex illo nõ ſufficienter demõſtrata eſt diuinitas xp̃i. In oppm̃ hr̃ Ioã. v. opa q̃ dedit mihi pater vt faciam ipſa teſtimoniũ perhibẽt de me. Igit. Ad argumentũ d̃r q̃d q̃n aliq̃d particulare opus ꝓpriũ eſt alicui⁹ agentis: tũc ꝑ illud particulare opus ꝓbat̃ tota virtus agẽtis. cũ ergo ꝓpria virtute miracula facere ſit ſoli⁹ dei ſufficiẽter oſtẽſum eſt xp̃m eſſe deũ ex quocũq; miraculo q̃d ꝓpria virtute fecit: q̃a xp̃s eſt de⁹. Ad. q. rñden dũ eſt ſcd̃m magiſtrũ Ioã. de turre cremata vbi ſupra ꝑ cõcluſionẽ vnã q̃ talis eſt. Miraculũ q̃d xp̃s fecit ſufficiẽter oſtẽdit diuinitatẽ xp̃i: ſiue xp̃m eſſe deũ: patet quia ſuſcitatio mortui ſecũ dũm ipſam ſpeciem operis tranſcendit omnem poteſtatem virtutis creatæ; ideo non poterat fieri niſi virtute diuina.

Dominica. xvij. alias. xvj. poſt octauã penthecoſtes. Euangeliũ ſecũdùm Lucam. xiiij. cap.

† Sabbato manducare panem. Quia impoſsibile ẽ naturã viuere ſine cibo xp̃s ſaluator panẽ naturalem manducabat & apd̃ hoĩes recũbabat cum his bibẽs & comedens nullũ à ſe ꝓhibẽs venire volẽtẽ & miam petẽtẽ uõ ſidẽ aſpiciẽs & gradum neq; digni tatem: imo oĩes ad ſe vocat dicẽs in euangelio. Venite ad me oẽs q laboratis & onerati eſtis: d̃ xp̃o mãducãte dicit̃ Mat. xj. venit filius hominis manducans & bibens.

IN illo tẽpore[a]. Cũ introiſſet Ieſus in domũ cuiuſdã principis phariſæorũ[b] ſabbato mãducare † panẽ[c], & ipſi obſeruabãt eum[d]. Ecce homo q̃dã hydropic⁹[e] erat ante illũ[f]. Et rñdens Ieſus dixit ad legiſperitos & phariſæos[g]. Si licet ſabbato curare[h]? At illi tacuerũt[i]. Ipſe verò apprehẽſum ſanauit eum[k], ac dimiſit[l]. Et rñdens ad illos dixit. Cuius veſtrũ aſinus, aut bos in puteũ cadet, & nõ cõtinuo extrahet illũ die ſabbati[m]? Et nõ poterãt ad hoc reſpõdere illi[n]. Dicebat autẽ ad inuitatos parabolã[o]: intendẽs quomodo primos accubit⁹ eligerent, dicẽs ad illos[p]. Cũ inuitat⁹ fueris ad nuptias[q], nõ diſcũbas in primo loco[r], ne forte honoratior te ſit inuitatus ab eo. Et veniens is qui te & illum vocauit, dicat tibi. Da huic locum. Et tũc incipias cum rubore[s] nouiſsimum locum tenere. Sed cum vocatus fueris, vade & recumbe in nouiſsimo loco[t], vt cum venerit qui te & illum inuitauit, dicat tibi. Amice aſcende ſuperius[v]. Tunc erit tibi gloria coram ſimul diſcumbentibus[x]. Quia omnis qui ſe exaltat[y], humiliabitur[z], & qui ſe humiliat, exaltabitur.

Poſtilla.

IN illo tẽpore. Cũ introiſſet Ieſus in domũ cuiuſdã.) Lu. xiiij. Mat. xij. Hoc ſignũ & hanc phariſæorũ increpationẽ fecit dñs Ieſus anno eius. xxxij. ſabba. v. nonas octo. luna. xiij. todtione. v. Ante initiũ illius euangelij ſcribit ſanctus Lucas in præcedẽti capi. quòd quidã dixit ad Ieſum. Domine ſi pauci ſunt qui ſaluant̃? Ipſe autẽ dixit ad illos. Contẽdite intrare per anguſtam portam, quia multi dico vobis quærẽt intrare & nõ poterũt. Cum autẽ intrauerit paterfamilias, & clauſerit oſtiũ, incipietis foris ſtare & pulſare ad oſtiũ, dicẽtes. Domine, aperi nobis. Et reſpõdens dicet vobis. Neſcio vos: vnde ſitis. Tũc incipietis dicere. Manducauimus corã te, & bibimus, & in plateis noſtris docuiſti. Et dicet vobis, neſcio vos vnde ſitis, Diſcedite à me operarij iniquitatis: ibi erit fletus & ſtridor dentiũ. Et tũc poſtmodũ ſequit̃ euangeliũ hodiernũ. a (Cũ introiſſet Ieſus in domũ cuiuſdã principis phari.) Gor. in domos principis phariſæorũ & aliorum aduerſariorum comedit Chriſtus: & hoc propter eorum ædificationem & ꝓpter perfectæ charitatis oſtenſionẽ quæ eſt diligere inimicos: vt patet Luc. vj. Diligite inimicos veſtros &c. b (Sabbato manducare panẽ.) Gor. nomine panis vitæ neceſſaria deſignant̃. Intrauit ad comedendũ nõ fercula voluptatis, ſed panẽ neceſsitatis. Lyra. iſte princeps phariſæorũ inuitauit Chriſtũ malitioſe & nõ ex deuotione. Vnde ſubditur. c (Et ipſi obſeruabãt eũ.) Ly. attendentes ſi inter epulas aliquid diceret: aut faceret vnde poſſent eũ accuſare. d (Ecce homo quidã hydropicus.) Lyr. hydropic⁹ dicit̃ ab hydros quod eſt aqua: q̃a hydropicus habet aquã inter carnẽ & cutẽ: & hoc eſt ꝓpriũ hydropici quòd quãto plus bibit, tãto plus ſitit. e (Erat ante illũ.) Cyrillus dicit quòd ille nõ petiuit à Chriſto ſanari timore phariſæorũ & iudæorũ, ſed ſolum ſe oſtẽdebat, vt chriſtus videns eum: eius miſereretur. f (Et reſpõdens chriſtus dixit ad legiſperitos. & phariſæos.) non reſpondit ipſis ad verba: quia quæſtio non proponebatur: ſed ad cogitationes eorũ reſpondit. Vnde Beda. Per hoc oſtendit ſe eſſe verũ Deũ: quia ſolus Deus nouit corda hominum. g (Si licet ſabbato curare.) Gorra ideſt ſi licet opera pietatis & miſericordiæ facere ſine ſabbati violatiõe, cuiuſmodi opus eſt infirmũ curare. h (At illi tacuerũt.) Beda merito tacẽt, qui ſe contra ſe dixiſſe quicquid dixerint vident. Si enim licet ſabbato, curare: cur ipſum obſeruãt? ſi nõ licet, cur pecora curant? i (Ipſe verò apprehenſum ſanauit eum. Ly. quia per impoſitionẽ manus ipſius curauit: & poſtmodũ manũ retraxit. k (Ac dimiſit.) ſcilicet abire corporaliter ſanatum. l (Et reſpõdẽs ad illos dixit: cuius veſtrũ aſinus &c. & nõ conti. extra. illũ in die ſabba.) Gor. quaſi dicat: ſi ſabbatũ nõ frãgitis ſubueniẽdo pecorib⁹. quãto min⁹ frãgo ipſũ ſubueniẽdo

Vnde dicit̃ hydropic⁹.

hominib⁹. m (Et nõ poterant ad hęc rñdere illi.) Ly.tamq̃ cõfuſi euidẽti rõne. Sed notãdum qđ magna fuit phariſæorũ malitia: qa pl⁹ curabãt de aialibus q̃ de hoibus. Sic & multi plębani & prælati maioré curã hñt de rebus tpalibus q̃ de aiabus: vñ Chry. cadit aſina, & nõ eſt q ſubleuet, perit aia, & nõ eſt q recogitet. n (Dicebat aũt ad inuitatos parabolã iſtã.) Ly. cõfutando eos de ſupbia & ambitiõe indebita. o (Intédés quõ primos accubit⁹ eligerét.) Gor.i. quõ de primis accubitib⁹ obtinédis laborarét. p (Cũ inuitat⁹ fueris.) Cyrill⁹, ad nuptias cœleſtes: de qbus dr̃ Apoc.xix. Beati q ad cęnã agni nuptiarũ vocati ſunt. q (Nõ diſcumbas in primo loco.) Ille in primo loco diſcũbit, q ſe in corde pfert alijs, ſicut phariſęus q dixit. Non ſum ſicut cæteri hoim. Scđo dignitaté ſeu prælaturã indebite ambiẽdo ſicut lucifer: vñ Eſa.xiiij. Ero ſilis altiſſimo. r (Ne forte &c.) incipias cũ rubore i. cũ cõfeſſiõe. s (Nouiſſimũ locũ &c. ſed cum &c. & recũbe in nouiſſimo loco.) ſ. minoré te in alijs reputando ſicut apoſtol⁹ fecit: q dixit. Ego ſum minim⁹ apoſtolorũ. t (Vt cũ ve. q te & illũ inui. dicat tibi. Amice, aſcende ſuperi⁹.) ſ. in præſenti p gratiã & in futuro p gloriã. v (Tũc erit tibi glo.co. ſimul diſ.) i. in eadé beatitudine quieſcétib⁹. x (Quia omis q ſe exaltat.) ſ. ſupbiẽdo. y (Humiliabiť.) neceſſario hic vel in futuro. vñ pu̾er.xx. Superbum ſequiť humilitas. z (Et qui ſe humiltat.) volũtarie ex corde. a (Exaltabiť.) hic vel in futuro: Sicut oſtendit beatus Grego. quadruplici exẽplo, dicens. Pupilla oculi quãto eſt nigrior tãto lucidior, Candela quãto magis inclinatur tanto maiori luce perfunditur. Ardor quãto pfundius radicatur: tanto altius creſcit. Aqua quãto magis deſcendit deorſum: tãto magis aſcẽdit ſurſum. Sic hõ quãto magis vileſcit ſibi & inclinatur ad humanitaté: tanto magis lumine gratię & glorię repletur: & quãto magis deſcédit humiliãdo ſe: tãto magis aſcendit ad deum. Vñ circa pręſens euã. vbi dr̃. Et ipſi obſeruabãt eũ: quæriť an hic xp̃s debuit tenere vitã ſolitariã aut ſocialé? Rñdeo qđ cõſiderato fine ad qué venerat tũc magis decuit eũ tenere vitã ſocialé quã ſolitariam. Venerat eñ primo ad oñdendũ ſe verũ Deũ & hominẽ: qđ oportebat opib⁹ approbare: & ſic vitã ſocialé tenere. Scđo venerat ad nos informandũ morib⁹ & exẽplis: quæ nõ potuiſſet ſolitariè ſemp ſtãdo: quare decuit eũ vitã ſocialé tenere. Tertio venerat ad liberãdũ nos tã ab infirmitatibus corporalib⁹ quã ſpũalib⁹: quare decuit eũ talé vitã tenere. vt ſe domeſticũ hominib⁹ oñdẽdo eos attraheret ad domũ: verbo, exẽplo, & cõſideratiõe. Et ſic eũ feciſſe oñdũt euãgeliſtæ dicẽtes qđ ibat de ciuitate in ciuitaté: & in caſtella, & in villas: & de iudæa in galilæã, & ecõuerſo: & multũ laborabat prædicãdo, infirmos ſanãdo, & miracula faciẽdo, vt daret poſteris intelligere ſe talẽ vitã elegiſſe, q̃ eſſet nobis magis vtilis, & melior, & vtilior, & iucior: qa frater q iuuať à fratre, eſt vt ciuitas munita & firma. Et væ homini ſoli: qa ſi ceciderit, non habet ſubleuantem ſe. Eccle.iiij.

Quod ille q ſe exaltat humiliabiť Grego. probat quadruplici exemplo.

¶ Quæſtio.xliij.

Circa Euang. dñicæ.xvij. alias.xvj. poſt pẽthe. oriť. q. Vtrum ambitio ſit pctm̃? Arguiť qđ nõ: abſq; vitio hõ põt appetere illđ qđ ſibi debeť p præmio: ſed honor eſt premiũ virtutis vt ait Ariſt.viij. ęthico. ergo ambitio honoris nõ eſt peccatũ: oppoſitũ.j. ad Corin.xiij. charitas nõ eſt ambitioſa. non quærit q̃ ſua ſunt: & nihil repugnat charitati niſi pctm̃: ergo ambitio eſt pctm̃. Ad argũ dr̃ qđ illis q ſunt inſtituti in dignitate pp̃ter quandã excellentiã ſtatus, debetur honor: & ſcđm hoc inordinatus appetit⁹ dignitatũ ptinet ad ambitioné. tñ honor nõ eſt pmium virtutis quo ad ipſum virtuoſum: ſed eſt ipſa beatitudo quæ eſt finis ipſius virtutis: bñ tñ eſt præmiũ virtutis: licet tñ ex parte aliorũ q nõ hñt aliqđ mai⁹ qđ virtuoſum retribuãt pp̃ter honoré. Ad. q. rñdẽdũ eſt ſcđm Tho.ij.ij.q.cxxxj. quòd ambitio importat inordinatũ appetitũ honoris: q quidé appetitus inordinatus eſſe tripliciter dr̃: vno mõ per hoc quòd aliqs appetit teſtimoniũ de excellẽtia quã non habet, qđ eſt appetere honoré ſupra ſuã ppoſitioné. Alio mõ p hoc qđ honoré ſibi cupit nõ referẽdo in Deum. Tertio p hoc q appetit⁹ ei⁹ in ipo honore qeſcit nõ referés honoré ad vtilitaté aliorũ: ſequitur correlarie quòd ambitio eſt peccatum.

Do.xviij.alias.xvij.poſt oct. pent. Euangelium ſcđm Matth.xxij.capi.

IN illo tpe. Phariſęi audiẽtes quòd Ieſus ſilentiũ impoſuiſſet ſaduçęis, cõuenerunt in vnũ.† b Et interrogauit eũ vnus ex eis legiſlator, c tentãs eũ. d Magiſter qđ eſt mãdatũ magnũ in lege? e Ait illi Ieſus. Diliges dñm Deũ tuũ ex toto corde tuo, f & in tota anima tua, g & in tota mente tua. h Hoc eſt maximũ & primũ mandatũ. i Secundum aũt ſimile eſt huic. Diliges pximũ tuũ ſicut teipſum. k In his duobus mandatis vniuerſa lex pẽdet, & phetæ. l Congregatis autem Phariſęis m interrogauit eos, n dicens. Quid vobis videtur de Chriſto? cuius filius eſt? Dicunt ei. Dauid. p Ait illis. Quomodo ergo Dauid in ſpiritu q vocat eum dominum, dicẽs? r Dixit dominus domino meo, s ſede à dextris meis. t Donec ponam inimicos tuos ſcabellũ pedum tuorum. v Si ergo Dauid vocat eũ dominũ, quomodo fili⁹ eis eſt? x Et

†Conuenerũt in vnũ Phariſęi ſé per dñm Ieſũ odio habétes illũ inuidebãt qđ ei⁹ ſapiẽtia apud Saduçęos diuulgabať. Quibus q̃ſtioné diu agitatã paucis abſoluiſſet. q̃ſtio erat inter ſadnçæos & phariſæns. ſ. an mulier quę nupſerit viris multis poſt reſurrectionem vni ſoli viro adhęrebit: vl' multis. Saluatoris noſtri

ſolatio fuit quòd nulli nubét in regno Dei: qa omnes erût in corruptibiles etiá quia ſecundû magiſtrû ſacraméta ceſſabunt in patria.lib.iiij. colligiť diſ. xlix & Lo. ix.diciť omnia trauſibunt.

nemo poterat ei reſpondere verbum,
neque fuit auſus quiſquam ex illa die
amplius cû interrogare. Poſtilla.

IN illo tépore. Phariſęi audientes
quòd Ieſus &c. Matth.xxij. Mar.
xij. Luc.xx. Hanc diſputationem
cum phariſæis fecit dominus Ie-
ſus anno eius.xxxiij.xj.kalé.apri-
lis:feria.iij.luna.xij.inditione.vj. Lyr.pro intel
lectu hoius euágelij notádû quòd inter iudęos
quidã erãt qui vocabãtur ſaducæi:qui recipie-
bant tantû quinq; libros Moyſi,& dicebãt ani-
mam hominis eſſe mortalé:& per cõſequés ne-
gabant reſurrectionem corporû. Et iſti ſaducei
acceſſerût ad Ieſum:& interrogauerunt eû di.
nume.xxij. Moyſes dicit.ſi quis mortuus fuerit
non habés filium ducat frater vxoré eius:& ſu
ſcitet ſemé fratris ſui. Erãt auté apud nos ſepté
fratres:& primus vxore ducta defunctus eſt.&
non habés ſemen reliquit vxoré fratri ſuo.Simi
liter ſecûdus & tertius vſque ad ſeptimû. No-
uiſsime autem omnium mulier defuncta eſt. In
reſurrectione ergo cuius erit de ſeptem vxor:
omnes enim habuerunt eam. Scriptû eſt enim
Deuť.xxv. Quãdo habitauerint fratres ſimul:
& vnus ex eis abſq; liberis mortu⁹ fuerit:vxor
defuncti nó nubet alteri,ſed accipiet eam fra-
ter eius,& ſuſcitabit ſemen fratris ſui. Et pri-
mogenitum ex ea filium nomine illius appella
bit:vt non deleatur nomen eius ex iſrael. Cûm
autem noluerit accipere vxoré fratris ſui: quę
ei lege debetur,perget mulier ad portam ciuita
tis:& interpellabit maiores natu,dicetq;. Non
vult frater viri mei ſuſcitare ſemen fratris ſui
in iſrael,nec me in cõiugium ſumere. Statimq;
accerſiri eum faciét,& interrogabunt. Si reſpõ-
derit nolo eam accipere in vxorem, & accedat
mulier ad eum coram ſenioribus: & tollet cal-
ciamentû de pede eius ſpuetq; in faciem illius:
& dicet. Sic fiat homini qui nó ædificat domû
fratris ſui: & vocabitur nomen illius in iſrael
domus diſcalciati. Reſpondens autem Ieſus ait
illis. Erratis neſciétes ſcripturas,neq; virtutem
Dei. In reſurrectione enim neq; nubent. Ly.i.
viri non accipient vxores,neq; nubentur.i.mu
lieres non accipientur à viris:ſed ſunt ſicut an-
geli Dei, ſcilicet incorruptibiles, immor-
tales. Gorra. in hoc ſæculo moriuntur: ergo
naſcuntur: ſed in futura vita nullus moritur:
ergo nullus naſcitur:ideo poſt reſurrectionem
generalem homines non nubent neq; nuben-
tur. Et audientes turbæ mirabantur in doctri-
na eius,ſcilicet quòd ita prudenter reſponde-
ret. Tunc ſtatim ſequitur euangelium hodier-
num.(Phariſæi autem au.quòd Ie.ſilen.impo.
ſadu.) Ly.licet enim phariſæi contrarij eſſent
ſaducęis in opinione de animæ immortalitate,
& de mortuorum reſurrectione:tamen conue-
niebãt cum eis in Chriſti perſecutione. Et ideo
audiétes quòd ſilentium impoſuiſſet. a (Con
uenerût in vnum.) Lyr.ad inuadendum Chri-
ſtum:& venerunt ad ipſum in magna multitu-
dine ad magis eum terrendum. b (Et interro
gauit eû vnus ex eis legiſta.) Lyr.ideo vnus,vt
ſi confuſus eſſet, ſolus videretur confundi: ſi
auté vinceret omnes viderentur per ipſum vi-
ciſſe:ſecundùm quòd dicit Chry. c (Tentans
eum.) ſcilicet capere in ſermone. d (Magiſter
quod eſt mandatum ma.in lege.) Vnde Chry.
Magiſtrû vocat:cuius non vult eſſe diſcipulus.
e (Ait illi Ieſus, diliges dominû Deum tuum
ex toto corde.) Iſido.ex toto corde,vt omnes
cogitationes in Deum reflectas. f (In tota ani
ma.) vt omnes affectiones in Deum cõuertas.
g (Et in tota mente tua.) vt omnes quinq; ſen-
ſus Chriſto vacent:vnde Ber. Toto corde ideſt
ſapiéter:tota anima,ideſt dulciter:tota mente,
ideſt fortiter. h (Hoc eſt maximum & primû
mandatum.) ſcilicet in dignitate:quia charitas
eſt maior & dignior omnib⁹ virtutibus. i (Se-
cûdum autem ſimile eſt huic. Diliges proximû
tuum ſicut teipſum.) Ly.ideſt in eadem beati-
tudine ad quam diligis te. k (In his duo.man
da.omnis lex pen.& pphetæ.) Ly.quia omnia
præcepta ordinantur ad dilectioné Dei & pro-
ximi:quia tria pręcepta primæ tabulæ pertinét
ad dilectionem Dei:& pręcepta ſecundę tabu-
le pertinent ad dilectioné proximi. Vnde Chry
ſo. Non poteſt hominé odire qui Deum amat:
nec poteſt Deû amare qui hominem odit. Ma-
giſter in.ij.di.xxix. Qui Deû diligit nó poteſt
eum contemnere,qué Deus præcepit diligi: &
qui diligit proximû quid in eo diligit niſi Deû?
igitur vera &c. l (Congregatis autem phari-
ſæis.) Gor.ſcilicet qui ad templum venerant,
m (Interrogauit eos.) Ieſus. n (Dicens quid
vobis videtur de Chriſto) ideſt de meſsia in le
ge promiſſo. o (Cuius filius eſt:dicunt ei Da-
uid.) ſicut dicitur in Pſal.cxxxj. De fructu ven-
tris tui ponam ſuper ſedem tuam. p (Ait illis.
Quomodo ergo Dauid in ſpiritu) ideſt ſpiritu
ſancto inſpiratus. q (Vocat eum dominû di-
cens.) in Pſal.cix. r (Dixit dominus domino
meo) ideſt filio ſuo. s (Sede à dextris meis)
ideſt in æqualitate ſecûdùm quòd Deus. Vel in
potioribus bonis prę omnib⁹ creaturis. t (Do
nec ponã inimicos tuos ſcabellum pedum tuo-
rum.) Ly.iſtud complebitur in iudicio:quando
omnia perfecte ſubijcient Ieſu Chriſto. v (Si
ergo Dauid vocat eum dominû ſuû:quomodo
filius eius eſt.) Gor.eſt enim Chriſtus filius Da
uid,& etiã dñs Dauid: filius Dauid ſecundùm
carné:& dominus dauid ſecundû deitaté:& ſic
reſtat quòd Chriſtus eſt Deus & homo. x (Et
nemo poterat ei reſpõdere verbû.) Nó immeri
to:cum ſeruo Chriſti ſcilicet ſancto ſtephano
diſputãtibus iudæis & phariſęis nó poterãt reſi
ſtere,nec cõtradicere ſpiritui qui in eo loquebã
tur,multominus Chriſto qui eſt fons ſapientię
& gratię. y (Nec auſus fuit quiſquã ex illa ho
ra eum amplius interrogare) propter timorem

Aliter ęſtimauerunt phariſęi,de animę immortalita ę & mortuorum reſurrectione quã ſaduçęi.

Pręcepta decalogi ad duplicé ordinanť dilectionem. ſ. Dei & proximi.

ſimilis confutationis. Vnde Hiero. Confutati ſermonib⁹ vltra nō interrogāt. Ex his oſtendit quòd non ex deſiderio diſcendi: ſed ex malitia tentādi eū interrogabāt. Circa pſeus euāg vbi dicitur. Diliges proximū tuum ſicut teipſum. Dicit Hugo de prato quòd ordo charitatis eſt, vt Deus ſuper omnia diligatur. Secūdo anima propria. Tertio anima pximi, & magis qoā vita propria. Vnde hic quæritur: vtrū mori pro ſalute pximi ſit de neceſsitate ſalutis? Reſpōdet Hugo de prato quòd mori pro pximo eſt perfectę charitatis quę nō requiritor de neceſsitate ſalutis: ſed ſolum in viris perfectis. Hoc mul ti doctores tenent. Vnde Hugo. Non tenemur ita perfectam habere charitatē ſicut Chriſtus habuit: nec cōſilia quę Chriſtus obſeruauit tenemur obſeruare. Sed hoc eſt maius & perfectios quod vn⁹ alteri poſsit facere: ſcilicet mori pro ipſo. Vnde Io. xv. Maiorem charitatem nemo habet quā vt animā ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Vnde Aug. Perfecta charitas eſt, vt paratus ſit quis mori pro fratribus ſuis.

Ea q̄ ſunt ex charitate ſunt diligenda quæ etiā ponit Tho. ij. ij.

¶ Quæſtio. xliij.

Circa euang. do. xviij. aliàs. xvij. poſt octa. penthe. Orit qō. Vtrū vnus pximus ſit magis diligēdus quā alius? Arguit quòd nō. ait Ari. ij. rheto. amare eſt velle bonū alicui: ſed omnibus pximis ęquale bonum volumus pota vitā ęternā: ergo omnes pximos ęqualiter debem⁹ diligere. In oppoſitū tanto vnuſq̄ſq; magis debet diligi quāto grau⁹ peccat q cōtra ei⁹ dilectionē operat, grauius peccat qui agit contra dilectionem aliquorū chriſtianorū: quā qui agit contra dilectionem aliorū: habetur Leui. xij. qui maledixerit patri aut matri morte moriatur: quod nō pręcipitur de his qui alios maledicūt. Igitur: Ad. q. reſpōdendū eſt ſecūdum Tho. ij. ij. q. xxvj. ar. vj. ad primū quòd dilectio proximi poteſt eſſe inęqualis dupliciter. Vno modo ex parte eius boni quod amico optamus: & quantū ad hoc omnes homines ęqua diligimus charitate: quia omnibus optamus bonū. Idem in genere puta beatitudinē ęternā: & de tali dilectione pcedit argumentū ad partē negatiuā factū. Alio modo dilectio poteſt eſſe inęqualis ppter intēſiorem actū dilectionis: & ſic dicēdū eſt qoòd oportet magis vnū pximorum quā aliū diligere: cuius ratio eſt, quia cūm principiū dilectionis ſit Deus, & ipſe diligēs, neceſſe eſt quòd ſecūdū ppinqtatē maiorē ad alterū iſtorū principiorū maior ſit dilectionis affect⁹.

Feria. iiij. quatuor tēporū menſis ſeptēbris. Euāg. Mar. ix. c.

IN illo tēpore[a]. Reſpōdens vnus de turba[b] dixit ad Ieſum. Mageſter attuli filiū meū ad te habentē ſpiritū mutū, † qui vbicūque eum apprehenderit,[c] allidit illū,[d] & ſpumat, & ſtridet dentibus, & areſcit. Et dixi diſcipulis tuis, vt eijcerēt illum, & nō potuerūt. Qui reſpōdens dixit eis. O generatio incredula quādiu apud vos ero? quādiu vos patiar? Afferte illū ad me. Et attulerūt eū.[e] Et cū vidiſſet illū, ſtatim ſpiritus conturbauit eū, & eliſus in terram volutabatur ſpumās.[f] Et interrogauit patrē eius. Quātū tēporis eſt ex quo ei hoc accidit? At ille ait ei, ab infantia. Et frequēter eum in ignē, & in aquā miſit, vt eū perderet.[g] Sed ſi quid potes adiuua nos miſertus noſtri. Ieſus autem ait illi. Si potes credere,[h] omnia ſunt poſsibilia credenti: & continuo exclamans pater pueri cum lachrymis aiebat.[i] Credo domine, adiuua incredulitatē meā. Et cū videret Ieſus concurrentē turbā, cōminatus eſt ſpiritui immundo, dicēs illi.[k] Surde & mute ſpiritus, ego tibi præcipio, exi ab eo, & amplius ne introeas in eum. Et exclamās, & multū diſcerpēs eum, exijt ab eo.[l] Et factus eſt ſicut mortuus: ita vt multi dicerēt: quia mortuus eſt. Ieſus autē tenens manū eius eleuauit illum, & ſurrexit. Et cū introiſſet in domum, diſcipuli eius ſecreto interrogabant eum. Quare nos non potuimus eijcere illū? Et dixit illis.[m] Hoc genus in nullo poteſt exire, niſi in oratione & ieiunio.

† Habentē ſpiritū mutū. Quidā iudæorū videns miracula q̄ dn̄s Ieſus in ſua virtute faciebat quā habebat, filiū mutū. i. à ſpiritu immūdo ante factū ad pedes ſaluatoris piecit. Qoē dn̄s miſericordia motus pię curauit: iſte mutus dici pōt genus hoim idololatrarū q p fidē curati ſunt & ab idololatria reuocati. Nam oēs idololatræ à ſpiritu immūdo muti facti ſunt in doctrina: donec fide illuminati cęperūt de Chriſto loqui: vt Act. xviij & xxix. De paulo qui barbarā gentē cōuertit & multos alexandrinos.

Poſtilla.

N illo tempore. reſpōdens vnus de turba dixit ad Ieſum &c.) In principio huius ca. tractatur de transfiguratione domini: ad quā aſſumpſerat Chriſtus tantum Petrum, & Iacobum, & Ioannem: relictis in pede montis alijs apoſtolis & diſcipulis: quibus illic ſtantibus cum Chriſtus dediſſet eis poteſtatem vt dæmones ab obſeſsis eijcerent, & infirmos ſanarent. Et cum oblatus fuiſſet eis vnus dæmoniacos, habens ſpiritum mutū vt curaretur, non potuerunt. Quod videntes ſcribę & phariſæi deridebant apoſtolos & diſcipulos Chriſti: & de iſta deriſione conquęrebantur diſcipuli. Deſcendens autem Ieſus de monte cum tribus apoſtolis quos ſecum duxerat:

audiés diſcipulos cõquerétes ꝓpter ꝑdictã deriſioné, interrogauit eos dicés. Quid inter vos cõquærimini? Et ad ꝑdictã Chriſti interrogationé ſequit̃ ꝑlens euangeliũ. In quo reſpondit peter dęmoniaci. Dicit ergo in euãgelio. a (Reſpõdens auté vnus de turba). ſ. pater dæmoniaci muti. b (Dixit ad Ieſum. Magiſter attuli filiũ meũ ad te &c.) Et eſt litera patés. c (Allidit illũ). i. ad terrã ꝓijcit. d (Et ſpumat, & ſtridet dentib⁹ &c.) Ad oſtendẽdũ vehemẽtiã paſſionis. e (Et cũ vidiſſet illũ ſtatim ſpirit⁹ cõturbauit illũ: vidés enim ſpirit⁹ malus ſe cito eijciẽdum faciebat peius quod poterat. f (Et interrogauit Ieſus patré eius) nõ ex ignorãtia, ſed vt ex reſpõſione patris appareret omnib⁹ diuturnitas paſſionis, & difficultas curatiõis: vt ex his miraculũ eſſe euidés. g (Sed ſi quid potes.) Ex hoc patet quòd pater erat dubius in fide, & dubitãs de Chriſti poteſtate. h (Omnia ſunt poſſibilia credẽti.) Fides enim credẽtis meretur de cõgruo, vt ei detur beneficiũ per Dei omnipotentiá. i (Credo domine adiuua incredulitaté meã) dicit credo. Nõ enim erat omnino incredulus: ſed vocauit incredulitaté ſuam fidei ſuæ imꝑfectioné, quã petebat à Chriſto ſuppleri & perfici. k (Surde & mute ſpiritus.) Nõ formaliter ſed effectiue: quia in puero obſeſſo auditũ impediebat & loquelam. l (Et factus eſt ſicut mortuus.) vt per hoc magis declararet̃ virtus: quia per tactũ Chriſti ſurrexit perfecte curat⁹. m (Hoc genus in nullo poteſt exire niſi in oratione & ieiunio.) Dęmones enim nõ ſunt æquales in virtute naturali. Et ideo vnus alio poteſt difficilius expelli. Ad expulſioné auté iſtius requirebat̃ in expellẽte ſubiectio carnis ad ſpiritum: quæ fit per ieiuniũ: & inde requirebat̃ magna eleuatio ſpiritus in Deũ: quæ fit per orationem. Talia auté adhuc nõ erãt in apoſtolis: quia pro tꝑe illo non cõpetebat eis ieiunare: vt patet Mar. ij. Nec erãt adhuc in Deũ ꝑfecte eleuati, quia fuerunt rudes & imperfecti vſquequo recœperũt poſt Chriſti paſſioné plenioré perfectioné ſpiritusſancti. Matth. auté. xvij. dicitur quòd duæ cauſæ erãt quare nõ potuerũt apoſtoli & diſcipuli Chriſti curare hũc infirmũ. Quarum prima fuit inuidia apoſtolorũ & diſcipulorum qui remãſerãt in pede montis quãdo tantum duxit Ieſus tres apoſtolos prius dictos ſecum in mõte vbi trãsfiguratus eſt. Nam ex hac inuidia, moti indignati ſunt omnes alij in illos tres. Et fuit prima cauſa eorũ impotẽtiæ ad prędictã curationem faciẽdam. Secũda verò cauſa fuit hæſitatio patris infirmi: quia nõ erat firm⁹ in fide: vt patet ex dictis.

Quid requiritur ad expulſionem dæmonis.

¶ Quæſtio. xlv.

Circa euangeliũ feriæ. iiij. quatuor tẽporũ mẽſis Septẽbris orit̃. q. Vtrũ ieiuniũ ſit actus virtutis abſtinentiæ? Arguit̃ quod nõ. Omnis virtus eſt qualitas vel actus mẽtis; ſed corporale ieiuniũ eſt actus corporis: ergo nõ eſt actus virtutis abſtinẽtiæ. In oppoſitũ ait Iſido. lib. de ſummo bono. c. vlt. Facili⁹ ꝑ ieiuniũ orõ penetrat cœlũ: ergo ieiuniũ eſt bonus actus & meritorius: ſed omnis talis actus eſt actus virtutis & nõ alterius quã abſtinentiæ quæ vtriuſq; eſt idem obiectũ: igitur. Ad argumentũ dicitur quòd virtutis abſtinẽtiæ duplex eſt actus. ſ. interior qui eſt velle refrenare guſtũ à delectationibus quæ ſunt in cœlo: & actus exterior qui eſt ipſa frenatio corporalis: primus eſt à virtute elicitus, ſecũdus ab eo imperatus. Ad quod reſpõdendum eſt ſecũdum Richar. de media villa ſuper. iiij. ſen. di. xv. ar. iij. q. ij. quòd ieiuniũ tripliciter poteſt accipi. ſ. pro ieiunio naturæ. pro ieiunio quod eſt actus virtutis tantũ: pro ieiunio eccleſiæ: primo quilibet ieiunat quolibet die antequã comedat: & tale ieiuniũ nõ eſt actus virtutis abſtinẽtiæ, nec alterius: ſecũdo ieiuniũ eſt actus virtutis abſtinentiæ: ſic enim ieiunare eſt refrenare delectationes guſtus per cõparationem ad cibũ ſecundũ regulã rationis, ſiue homo pluries in die comedat ſiue nõ. Tertio ieiuniũ inſtitutũ eſt ad ſatisfaciendũ pro peccatis: ad quod requirit̃ quòd nõ ſolũ homo abſtineat ab illis quæ virtus ꝓhibet, ſed etiã ab illis quibus aliàs poſſemus vti ſalua virtute: quia qui illicita cõmiſit ſatisfaciẽdo debet ab aliquib⁹ licitis abſtinere: ita tamen quòd nõ corrũpat mediũ quod obſeruatur à virtute: vnde ieiunium eccleſiæ & actũ virtutis importat: & quandã ſuperaddit abſtinẽtiã ab illis quę nõ corrũpũt mediũ virtutis: & quia ieiuniũ eſt reſpectus obiectæ abſtinẽtiæ cõcedendũ eſt ꝙ eſt virt⁹ abſtinẽtię.

Feria. vj. Euangeliũ ſecũdũ Luc. vij. c.

In illo tẽpore. Rogabat Ieſum quidã phariſæus, vt mãducaret cum illo &c.

¶ Iſtud euangeliũ cũ ſua poſtilla require ſupra feria quinta poſt dñicã quintã in quadrageſima.

Sabbato. iiij. temporũ Euangeliũ ſecundùm Lucam. xiij. cap.

IN illo tẽpore. Dicebat Ieſus turbis ſimilitudinem hanc.[a] Arborẽ[b] fici habebat quidã[c] plantatã in vinea ſua: & venit quęrẽs fructũ in illa, & nõ inuenit.[d] Dixit autẽ ad cultorem vineæ.[e] Ecce anni tres ſunt † ex quo venio, quærẽs fructũ in ſiculnea hac, & nõ inuenio.[f] Succide ergo illã: vt quid etiã terrã occupat? At ille reſpõdens dixit illi.[g] Dñe, dimitte illã & hoc anno,[h] vſque dum fodiã circa illã,[i] & mittã ſtercora.[k] Et ſi quidẽ fecerit fructũ[l] ſin autẽ in futurũ ſuccides eam.[m] Erat autẽ docens in ſynagoga eorũ[n] ſabbatis.[o] Et ecce mulier quæ habe-

† Anni tres ſunt. Qui ter peccatorũ ſuorũ remiſſionem obtinuerit & mala vitæ emendare nõ curauit talis ſiculnea ſine fructu dici poterit. Et

bat ſpiritū infirmitatis[p] annis decē & octo,[q] & erat inclinata, nec omnino poterat ſurſum reſpicere. Quàm cum videret Ieſus, vocauit eā ad ſe, & ait illi. Mulier dimiſſa es ab infirmitate tua Et impoſuit illi manus,[r] & confeſtim erecta eſt, & glorificabat deū.[s] Reſpondens autem archiſynagogus indignās quia ſabbato curaſſet Ieſus dicebat turbæ.[t] Sex dies ſunt, in quibus oportet operari. In his ergo venite & curamini & nō in die ſabbati. Reſpōdēs aūt Ieſus ad illū dixit.[v] Hypocritę vnuſquiſque veſtrū ſabbato nō ſoluit bouē ſuū aut aſinū à prçſepio, & ducit ad aquare? Hanc aūt filiā Abrahæ quā alligauit ſathanas, ecce decē & octo annis, nō oportuit ſolui à vinculo iſto die ſabbati?[x] Et cū hæc diceret, erubeſcebāt oēs aduerſarij eius, & omnis populus gaudebat in vniuerſis quæ glorioſe fiebāt ab eo.

Si impœnitēs moriaē ad ignē ſuccendetur. Quia arbor ſine fructu excidetur, & in ignē mitteē & cōbureē & cremabitur igne infernali: ad quē dānatus erit: qa nō egit pœnitētiā: vnde Luc. iij. Omnis arbor nō faciēs fructū bonum excidetur & in ignē mitteē. mat. iij. facite fructus dignos pœnitētię. & Mar. j. pœnitemini.

Poſtilla.

IN illo tēpore. Dicebat Ieſus turbis iudæorū ſimilitudinē hāc &c.) poſtquā ſaluator in prçcedēti. c. induxit diſci. ſu. ad fidei cōſtantiam. Hic inducit peccatores ad pœnitētiam. Et hoc dupliciter: primo per exemplum: & hoc à principio huius cap. vſque ad præſens euange. Secūdo per rationē ſumptam ex parabola in qua dicitur. a (Arborē fici). i. gentē iudaicam. b (Habebat quidam). i. ipſe deus cuius perfectio & proprietas nō poteſt à nobis exprimi aliquo determinato nomine: ſecundū quod dicitur in. vj. propoſitiōe de cauſis. Cauſa prima ſuperior eſt omni narratione: ideo dicitur qdā indeterminate. c (Plantatā in vinea ſua. venit quçrēs fru. in illa: & nō inuenit). i. in iudęa quæ ſpiritualí mō dicebatur hæreditas dei. d (Dixit aūt ad cultorē vineæ.) i. ad angelū cuſtodē & prępoſitum illi gēti qui tūc erat michael: vt habeē. Dan. xiij. e (Ecce anni tres ſunt.) i. tria tempora. ſ. tēpus legis, tēpus prophętarū & tempus prædicationis chriſti: in quibus deus quæſiuit fructum bonorum operum à iudæis, & non inuenit niſi in paucis valde: qui quaſi nihil cōputātur reſpectu tātę multudinis: vt patet pdicta tēpora cōſiderāti. f (Succide ergo illam.) in quo oſtēditur quòd meruerūt occidi: & de terra illa eijci. Quod factū eſt poſtea per Titū & Veſpaſianū: qui multos de illis occiderūt, & alios captiuos de terra eiecerūt. g (Dñe dimitte illā:) qa angeli p illis quos cuſtodiūt: interpellāt apud diuinā clemētiā: vñ & deſtructio ciuitatis & populi dilata eſt p. xl. an. poſt paſsionem chriſti. h (Vſque dum fodiā circa illam) mittendo illis terrorē diuinorū iudiciorū. i (Et mittā ſtercora.) oñdendo eis infidelitatē & abominationē peccatorū eorum: per quę ſolent pœnitere de peccatis ſuis. k (Et ſi quidē fecerit fructū.) quia in iſtis. xlij. annis dictæ dilationis multi de iudæis pœnituerūt: & cōuerſi ad fidē fructū bonorū operū fecerūt: vt patet Act. ij. in plurib⁹ locis. l (Sin autē in futurū ſuccides eam. Quia impœnitentes in ſua perfidia remanentes fuerūt occiſi: & captiuati per Titū & Veſpaſianū. m (Erat aūt &c.) Hic cōſequēter ponitur doctrinæ Chriſti cōfirmatio per ſequēs miraculū. Vbi primo notaē locus cū diciē. Erat autē docēs in ſynagoga eorū. in loco communi vbi cōueniebant iudæi: & tempus cū dicitur. n (Sabbatis.) in quib⁹ homines debebant intēdere diuino cultui, & ad audiendū verbum Dei. o (Ecce mulier quę habebat ſpiritū infirmitatis.) ideſt habebat infirmitatē à ſpiritu maligno inflictā vel cauſatā. Quod patet ex hoc quòd infra ſubdiē: hanc autē filiā abrahę quā alligauit ſathanas. ſ. vinculis infirmitatis. p (Annis decem & octo.) Ex quo patet infirmitatis diuturnitas. q (Et erat inclinata: nec &c.) In quo apparet infirmitatis grauitas ac deformitas. Vnde iſta exprimūtur, vt miraculū ſequens maius & euidētius oſtēdaē: vnde ſubdiē. r (Et cōfeſtim erecta eſt.) licet enim per naturā & artem poſsint aliquę infirmitates curari, nō tamen in inſtanti. s (Reſpōdens autē ar.) ideſt princeps ſynagogæ. t (Sex dies ſunt in quibus operari oportet.) Hoc intelligiē de omnib⁹ ſeruilibus: ſed operatio miraculorū q ordinaē ad gloriā Dei & vidētiū deuotionē excitādā poterat fieri in die ſabbati, & conuenientius in illa die quā in alijs: eo quòd illa dies erat ordinata cultui diuino & deuotioni populi. Et hoc oſtendit Chriſtus exēplo ſenſibilium di. v (Hypocritæ vnuſquiſq; veſtrū &c. Et eſt patēs per ſe litera. x (Et cū hoc diceret erubeſcebāt &c.) ſcilicet cōfuſione & ſua rationabili reſpōſione cui non poterāt cōtradicere. Circa qđ cōſiderādū quòd Chriſtus cōfundebat aduerſarios ſuos aliquando exēplis, ſicut hic. Aliquādo miraculis, ſicut Luc. v. vbi diciē. Vt autē ſciatis quia filius hominis habet poteſtatē in terra dimittēdi peccata, ait paralytico. Dico tibi. Surge &c. Aliquando ſcripturis, ſicut Mat. xxj. Nunquid legiſtis, quia ex ore infantiū & lactentiū pfeciſti laudē &c. Aliquando rationib⁹ certis, ſicut Mat. xxij. Cuius eſt imago hæc & ſupſcriptio &c. Aliqñ teſtimonijs, vt Io. v. c. Vos miſiſtis ad Ioānē, & teſtimoniū phibuit veritati.

Opera quę poſſunt fieri in dieb⁹ feſtis & q non.

¶ Quæſtio. xlvj.

Circa euangeliū ſabbati. Oriē. q. vtrū diabol⁹ poſsit hominē inhabitare) Arg. quòd nō: duo ſpirit⁹ nō poſſunt eſſe in eodē corpore: vt inqt Aug. ſed in homine eſt ſpirit⁹ pura anima ſua: ergo diabolus hominem habitare nō poteſt. In oppoſitū, diabolus deijciē de corpore hominū: vt patet in euāge. ergo. Ad argu-

gumentū dicit̃ quòd diabolus non inhabitat in corpore hominū tanquā informator ipſius hominis: qa nō informat, ſed ipſa anima: bene tamen habitat tāquā deſtructor: & tāquā impugnator. Ad.q. reſpōdendū eſt ſecundū Tho. in quodlibetis. quodli.iij.ac.viij. quòd diabolū inhabitare hominem poteſt intelligi dupliciter: vno modo quātū ad animā. Alio quātū ad corpus: quātū ad animā quidē nō poteſt diabolus inhabitare hominē ſubſtātialiter, qa ſolus Deus illabit̃ méti: nec ita diabol⁹ erit culpa, ſed ſpūſſanct⁹ gratiā ſpūs dñs ſanctus interius operat̃: diabolus exterius ſubijcit: dicit̃ enim inhabitare affectū hominis per affectū malitię per quod cunq; peccatū mortale: quia ex quolibet peccato mortali homo ſeruituti diaboli adijcitur: ſed quātū ad corpus diabolus poteſt in homine ſubſtantialiter inhabitare: ſed hoc magis eſt quantum ad pœnam: quàm quantum ad culpam.

☙ Dñica.xix.aliàs.xviij.poſt octa. penthe. Euāgeliū ſecūdū Matth.ix.c.

IN illo tēpore.[a] Aſcendens Ieſus in nauiculam, trāſfretauit,[b] & venit in ciuitatē ſuā:[c] & ecce offerebant ei paralyticū† in lecto iacentē.[d] Videns autē Ieſus fidē illorum,[e] dixit paralytico. Cōfide fili,[f] remittūtur tibi peccata tua.[g] Et ecce quidam de ſcribis[h] dixerunt intra ſe.[i] Hic blaſphemat.[k] Et cū vidiſſet cogitationes eorū, dixit.[l] Vt quid cogitatis mala in cordib⁹ veſtris?[m] Quid eſt facilius dicere, dimittūtur tibi peccata tua,[n] an dicere ſurge & ambula?[o] Vt autē ſciatis,[p] quia filius hominis[q] habet poteſtatē in terra dimittēdi peccata,[r] tunc ait paralytico. Surge, tolle lectū tuū, & vade in domū tuā. Et ſurrexit,[s] & abijt in domū ſuā:[t] vidētes aūt turbę[v] timuerūt,[x] & glorificauerūt Deū, qui dedit poteſtatē talē[y] hominib⁹. ☙ Poſtilla.

† Offerebāt ei paralyticū. iſte paralyticus vnuſquiſq; peccatoꝛ & incredulus eſt qui paralytic⁹ eſſe dicit̃. Nā ſicut paralyticus eſt ſine ſenſu toti⁹ corporis: ſic peccator incredul⁹ eſt ſine motu ad virtutes & vitā ęternam.

IN illo tpe. Aſcēdēs Ieſus in nauiculā &c.) Mat.ix. Luc.v. Hoc ſignum fecit dñs Ieſus anno eius. xxxj. kal. ſeptembris. Fer.v. luna. xxiiij. inditio.iiij. Ante initiū illi⁹ euan. ſcribit ſanctus Mat. quòd Chriſto veniente in regionē gerazenorū occurrit ei homo habēs multos ſpūs immūdos: q ſępius cōpedib⁹ & cathenis vinctus diſrupit catheuas, & cōpedes cōminuit: & nemo potuit eū domare: & ſemp nocte ac die in monumētis & mōtib⁹ erat clamās & cōcidēs ſe lapidib⁹. Vidēs aūt Ie. à longe cucurrit & adorauit eū. Et interrogabat eū Ieſus, qd tibi nomē eſt? Et dixit ei. Legio mihi nomen eſt, quia multi ſumus. Erat ibi circa montē grex porcorū magnus paſcēs in agris, & deprecabant̃ eū ſpirit⁹ dicētes. Si eijcis nos hinc, mitte nos in porcos, vt introeam⁹ in eos. & cōceſſit eis Ieſus ſtatim. Et exeūtes ſpirit⁹ immūdi introierūt in porcos, & magno impetu grex pcipitat⁹ eſt in mare ad duo milia porcorū: & ſuffocati ſunt in mari. Paſtores autē fugerūt, & venientes in ciuitatē nunciauerunt hæc omnia. Et egreſſi ſunt videre qd eſſet factū, & viderūt eū qui à dęmonio vexabat̃ ſedentē veſtitū, & ſanæ mētis: & rogabāt Ieſum vt trāſiret à finibus eorum. a (Et aſcēdens Ieſus in nauiculā trāſfretauit.) Ly. vt pec nauigiū de terra gerazenorū rediret in galilæam: vñ venerat. b (Et venit in ciuitatē ſuā).ſ. capharnaū quæ fuit metropolis galileæ: & dicit̃ ciuitas ſua, qa frequēter ibi habitabat. Et in principio ſuæ prædicationis multa miracula ibi fecit, ſicut & in bethleē quę fuit ſua: qa in ea naſci elegit, etiā nazareth ſua, quia in ea annūciatus eſt, & nutritus fuit. c (Et ecce offerebāt ei paralyticū) modus aūt offerēdi deſcribit̃ Mar.ij. qa nō potētes intrare ad Chriſti præſentiā ppter turbā circūſtantē, ex tecto domus ſubmiſerūt eū in lecto: & hoc fuit magnū ſignū fidei ipſorū ppter quod ſequit̃. d (Vidēs autē Ieſus fidē illorū.) Ly.ſ. paralytici & offerētiū. e (Dixit paralytico. Cōfide fili.) Ly. ad modū boni medici: qui primo remouet cauſam morbi: & tūc poſtmodū intēdit curationi. Infirmitas autē hæc fuit inflicta paralytico ppter peccatū. Et ideo Chriſtus primo remouet cauſam dicēs. f (Remittunt̃ tibi peccata tua.) Ad maiorē pdictorū intelligētiā ſciendū quòd infirmitas corporalis infligit̃ alicui à Deo multis de cauſis. Primo ppter pbationē patiētię, ſicut in Iob, Thobie excęcatio. vnde Tho.ij. Hāc tentationē ideo pmiſit Deus euenire illi: vt poſteris darent̃ exemplū patientię eius. Secūdo ppter humiliationē alicuius, ne in ſupbiā eleuet̃. ſicut Paulo apoſtolo: vt patet. ij. ad Corin.xij. Ne magnitudo reuelationū extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ angelus ſathanæ qui me colaphizet. Tertio ad gloriam Dei manifeſtādā, ſicut de cœco nato dicitur Io ix. Nec hic peccauit, neq; parētes eius: ſcilicet vt cœcus naſceret̃, ſed vt manifeſtarent̃ opera Dei in illo. Quarto infligit̃ ppter peccati cōmiſſi purgationem: ſicut patet Nume.xij. in maria ſorore Moyſi, murmurāte cōtra Moyſem: quę fuit facta ppter hoc ad tēpus leproſa: & in paralytico iſto de quo fit mentio in euangelio hodierno. Quinto ppter punitionē peccatorum, ſic quòd Deus incipit peccatorē in hoc mūdo punire, vt in ęternū puniat̃: vt patet in antiocho in veteri teſtamento: etiā in herode in nouo teſtamento: quos ambos diuina vltio tali morbo pcuſſit, vt putreſcerēt, & viſcera de ipſis fluerēt, qui morte mirabili mortui ſunt, & in præſenti incœpit

Modus offerendi paralyticum.

Infirmitas adeo infligit̃ à Deo multis de cauſis.

inſernus, & durabit iu perpetuũ. Hiere.xvij.duplici cõtritione cõteres eos dñe. g (Et eece quidam de ſcribus).i.legiſperitis. h (Dixerũt intra ſe)ideſt cogitabãt:qa verbis hoc exprimere nõ audebãt ꝓpter populũ. i (Hic blaſphemat) id eſt quod Dei eſt vſurpat. Blaſphemare eſt creaturæ attribuere illud qđ eſt ꝓpriũ Dei. Dimittere auté peccata ſoli Deo cõuenit:per hoc igiť quòd Chriſto blaſphemiã imponebãt,qa peccata dimittebat:patet ꝙ negabant Chriſtum eſſe Deũ.dicétes ipſum eſſe purũ hominé. k (Et cũ vidiſſet Ieſus cogitationes eorũ)ſup inimicitias enim quas habebant cõtra eum imponebãt ſibi plaſphemiã. l (Dixit, vt quid cogitatis mala in cordib⁹ veſtris.) & inde oſtédit Chriſtus ſe eſſe Deũ. Vnde Chryſo. Solus Dei eſt cognoſcere cogitationes hominum. m (Quid eſt facilius dicere dimittunť tibi peccata tua)ideſt ſulo verbo efficere, vt dimittanť tibi peccata tua. n (An dicere, ſurge & ambula) ideſt in verbo efficere, vt aliquis paralyticus ſurgat ſanus, & ambulet. o (Vt auté ſci.)vos phariſæi. p (Quia fili⁹ hominis) ideſt virginis. q (Habet poteſtaté dimittendi peccata in terra.) Ly.vt Deus nõ vt pur⁹ homo. r (Tunc ait paralytico ſurge tolle leƈtũ tuũ & vade in domũ tuã:q ſtatim ſurrexit.) ad imperiũ Ieſu Chriſti. s (Et abijt in domũ ſuã.) iu ſignũ ꝑfeƈtę curatiõis. t (Vidétes aũt turbę. ſcilicet miraculũ factũ in paralytico. v (Timuerunt). Ly.imponere blaſphemiã. x (Et glorificauerũt deũ q dedit poteſtaté talé.)ideſt chriſtũ qui eſt virt⁹ dei patris. y (Hominib⁹)ideſt ad ſaluté hominũ. vnde circa præſens euãgeliũ vbi dicitur. Dimittunť tibi peccata tua notãdũ qđ hugo. de prato dicit quòd deus miſericorditer reſpicit peccatores. De hoc habem⁹ exéplũ in multis. Nã Petrus cũ iuraméto negauit chriſtũ, & poſtea fleuit: & Chriſt⁹ miſericorditer ſibi indulſit & iu gradũ priſtinũ eum reſtituit: vt patet Io.xx. Paſce oues meas. Ité Maria magdalena cũ multis fornicata eſt: & poſtea acceſſit cũ verecũdia & magna cõtritiõe, & fide ad chriſtũ & ſaluata eſt: vt patet Lu.vij. Fides tua te ſaluã fecit. Ité paul⁹ Apo. ꝑſecutus eſt eccleſiã dei, & Stephanũ iuuit lapidare, & poſtea dixit. Dñe qd me vis facere? Aƈt.ix. Et poſtmodũ faƈt⁹ eſt doƈtor gentiũ & lumẽ eccleſię. Ité & latro ĩ cruce ãte multa latrocinia ſcelera cõmiſit, & poſtea dixit. Meméto mei dũ veneris in regnũ tuum. Luc xxij. Et Chriſt⁹ pl⁹ ei dedit quã petiuit. Hodie inquiés mecũ eris in paradiſo. Chariſſimi imitemur iſtos: & nõ ſimus ſicut in iudas, q de dei miſericordia deſperauit, & laqueo ſe ſuſpendit. Mat.xxvij. in quo deũ grauı⁹ offendit quã qđ chriſtũ ꝑ triginta denarijs vẽdidit. vñ de hoc dř in decretis. Iudas magis peccauit deſperãdo, quã xp̃m tradẽdo.xxx.q.iij.c. Sed nõ licet. Nõ inquã ſicut Caiu, q ait. Maior eſt iniquitas mea quã vt veniã merear. Geñ.iij. Ber. Mẽtiris Cain: maior eſt dei pietas, quã quis iniquitas. (Sequiť iu euãg. Quidã de ſcribis dixerũt intra ſe. Hic blaſphemat. Hic notãdũ ꝙ tribus modis blaſphematť Deus. Primo dum qd attribuiť Deo: vel imputať ei qđ ſibi nõ cõuenit: vt ꝙ ſit malus, iniuſtus, malediƈtus &c. Secũdo cũ qs de Deo negat qđ ei cõuenit, dicẽdo ꝙ nõ ſit omnipotẽs, miſericors, & iuſtus: & cętera talia. Tertio cũ qs ſibijpſi attribuit qđ eſt ꝓpriũ Dei ſcilicet peccata dimittere. Et iſto tertio modo dicebãt iſti ꝙ Chriſtus blaſphemaret: qa quod erat propriũ Dei.ſ.peccata dimittere ſibi attribuebat, dicens. Dimittuntur tibi peccata tua.

Quid ſit blaſphemare.

Paralytici curatio à Chriſto faƈta.

Exẽplũ de multis quomodo De⁹ miſericorditer reſpicit peccatoré.

¶ Quæſtio.xlvij.

Circa Euãgeliũ dñicæ.xix.aliàs.xviij.poſt oƈta.pẽtheco. Oriť q̃ſtio. Vtrũ Chriſtus ſecũdũ ꝙ homo habuit poteſtaté dimittendi peccata? Arguitur ꝙ ſic: ſi Chriſtus ſecũdũ ꝙ homo eſt redẽptor noſter: ſed nõ poteſt aliquis liberari à ſeruitute peccati, niſi ſibi peccatũ dimiſſum ſit: ergo Chriſtus ſecundũ quòd homo habuit poteſtaté dimittendi peccata. in oppoſitũ: nulli remittiť peccatũ, niſi ꝑ ſpiritũ ſanƈtũ: ſed Chriſtus ſecũdũ ꝙ homo non poterat dare ſpiritũ ſanƈtũ: ergo nõ poterat remittere peccata ſecũdũ ꝙ homo. Ad argumẽtũ diciť ꝙ cõpetit Chriſto eſſe redẽptoré ſecũdũ ꝙ homo, inquãtũ ꝑ humanitaté paſſionis nobis remiſſionem peccatorũ meruit. Ad q̃ſtioné rñdendũ eſt ſecũdũ Tho.iij.parte.q.lxiiij.ar.iij. & ſecundũ magiſtrũ ſenté.in.iij. & ſecũdum magiſtrũ Ioanné de turre crema. in q̃ſtione ſup euãg. ꝙ poteſtas auƈtoritatis, & hęc ſolius eſt Dei: q ꝓpria virtute peccata dimittit, quaſi principalis cauſa remiſſionis peccati: & loquẽdo de tali poteſtate dicẽdũ eſt ꝙ Chriſtus ſecũdũ ꝙ homo peccata remittere nõ poteſt: patet ꝙ ſolius eſt Dei animã viuificare & nõ xp̃i. Igiť ſolus Deus ꝓpria poteſtate peccata dimittere põt: alia eſt poteſtas miniſterij, & talis cõuenit his q ſacra miniſtrãt: in qb⁹ diuina virt⁹ ſecretius operať ſaluté. Tertia eſt poteſtas media: q̃ diciť poteſtas excellentię: & ſic dicẽdũ eſt ꝙ xp̃s pre alijs habuit poteſtaté dimittẽdi peccata ſecũdũ ꝙ homo: primo quãtũ ad hoc ex merito paſſionis ei⁹, baptiſm⁹ efficaciã habet: nõ aũt ex merito alicui⁹ alteri⁹ baptizãtis. Scđo quãtũ ad hoc ꝙ xp̃s ſine ſacr̃o ſacr̃orum effeƈtũ cõferre potuerit: quaſi dñs inſtitutor ſacramentorũ qđ de alijs nõ diciť. Tertio quãtũ in hoc ꝙ ad inuocationẽ nois ei⁹ dabať remiſſio pctõrũ in baptiſmo in pría eccľia.

Dominica.xx.aliàs.xix.poſt oƈtauam penthecoſtes. Euangelium ſecundùm Matth.xxij.cap.

IN illo tempore. Loquebatur Ieſus princibibus ſacerdotum, & phariſæis, dicens. [a] Simile faƈtum eſt reguum cœlorum[b] homini regi, qui fecit nu-

† Miſit ſeruos ſuos vocare inuitatos. dñs Ieſus fecit nuptiarũ magnũ conuiuiũ, quod eſt ſaluberrimum ſacramétum

ptias filio ſuo[c]. Et miſit ſeruos ſuos vocare[†] inuitatos[e] ad nuptias[f]. Et nolebant venire[g]. Iterum miſit alios ſeruos[h] dicẽs. Dicite inuitatis. Ecce prandiũ meum paraui, tauri & altilia mea occiſa[l] ſunt, et omnia parata[m]. Venite ad nuptias.[n] Illi autem naglexerunt[o]. Et abierunt alius in vllam ſuam,[p] alius verò ad negotiationem ſuam[q]. Reliqui verò tenuerunt ſeruos eius, & contumelijs affectos occiderunt[r]. Rex autẽ cum audiſſet, iratus eſt, & miſſis exercitibus ſuis,[s] perdidit homicidas illos,[t] & ciuitatem illorum ſuccendit[v]. Tũc ait rex ſeruis ſuis[x]. Nuptiæ quidem paratæ ſunt,[y] ſed qui iniutati erãt,[z] nõ fuerunt digni[a]. Ite ergo ad exitus viarum,[b] & quoſcunque inueneritis vocate ad nuptias[c]. Et egreſſi ſerui eius[d] in vias,[e] congregauerunt omnes quos in ueneruut bonos & malos,[f] & impletæ ſunt nuptiæ diſcumbentium.[g] Intrauit autẽ rex, vt videret diſcumbentes,[h] & vidit ibi hominem non veſtitum veſte nuptiali[i]: & ait illi.[k] Amice quomodo huc inſtrati[l], non habens veſtem nuptialẽ[m]? At ille obmutuit.[n] Tũc dixit rex miniſtris.[o] Ligatis manibus & pedibus eius[p] mittite eum in tenebras exteriores,[q] ibi erit fletus,[r] & ſtridor dentium[s]. Multi autem ſunt vocati,[t] pauci verò electi.

eucharistię in quo eſt vita noſtra Quod cũ feciſſet: miſit ſeruos ideſt apl'os vt vocarét inuitatos hoiẽs[ſ] cuiuſcũque cõditiõis ſcilicet reges terræ, principes, nobiles, agricolas & mercatores, q̃ mundi delicijs ac negotijs detẽti, venire recuſanerũt. Ideoq̃ huc recuſat mãducare vitã in patria nõ quę rat vitã, vt Ioã.vj. niſi mãducaueritis carnẽ meã & biberitis meum ſanguinẽ nõ hebitis vitã in vobis Qui manducat meã carnẽ & bibit meum ſanguinẽ habet vitã æternã.

Poſtilla.

IN illo tẽpore. Simile factum eſt regnum cęlorum &c. (Mat.xxij. Lucæ.xxij. Hanc hiſtoriam dixit dominus anno eius xxxiij.xj.kalen. Aprilis. Feria tertia. Luna.xij. in ditione ſexta. Ante initium illius euangelij ſcribit ſanctus Mattheus in precedenti capitulo quòd Chriſtus dixit principibus ſacerdotum, & ſenioribus iudęorum. Quid vobis videtur. Homo quidam habebat duos filios, & accedens ad primum dixit. Fili vade hodie in vineam meam. Ille autem reſpõdens ait, nolo. Poſtea pœnitentia motus abijt. Accedens autem ad alterum dixit ſimiliter. Et ille reſpondens ait. Eo domine, & non iuit. Quis ex duobus fecit voluntatem patris? Dicunt ei. Primus. Dixit illis Ieſus. Amen dico vobis, quia publicani & meretrices præcedent vos in regno Dei. Venis enim ad vos Ioannes in via iuſtitiæ, & non credidiſtis ei & publicani & meretrices crediderunt ei: vos autem videntes nec pœnitentiam habuiſtis poſtea vt crederetis ei &c. Tunc poſtmodum ſequitur euangelium hodiernum. a (Simile factum eſt regnũ cœlorum.) Lyra. Ideſt ſtatus eccleſiæ militantis. b (Homini regi, q̃ fecit nuptias filio ſuo.) tunc enim Deus pater fecit nuptias filio ſuo, quando naturã humanam copulauit diuinæ in vno ſuppoſito. Quæ quidem nuptiæ celebratæ ſunt in vtero virginali, de quo Chriſtus exijt tãquã ſpõſus procedens de thalamo ſuo. c (Et miſit ſeruos ſuos.) Gor. ideſt ꝓphetas p̃cedentes. d (Vocare inuitatos) ideſt iudęos. e (Ad nuptias.) ideſt ad fidem Incarnationis Chriſti promiſſam in patriarchis figuratiue, in lege pręđictam, in prophetis prænuntiatam. f (Et nolebãt venire.) Lyra credẽdo ſcripturis: quia nolebant verbis prophetarũ credere, & obedire. g (Iterum miſit alios ſeruos.) ideſt apoſtolos quos miſit in omnem ciuitatem, & locum quo ipſe venturus erat, vt habetur Lucę.x. h (Dicens, dicite inuitatis, ecce prandium meum paraui.) Lyra. videlicet ſacramẽta eccleſiæ, & doctrinam fidei, & ſacræ ſcripturę: ex quibus reficitur anima, & potiſsime ex ſacramento eucharistię: in quo datur nobis caro Chriſti in cibũ, & ſanguis eius in potum. i (Tauri mei.) ideſt patres veteris teſtamenti. k (Et altilia.) ideſt patres noui teſtamenti pinguedine charitatis ſaginati. l (Occiſa ſunt, & omnia parata.) ſcilicet quicquid requiritur ad ſalutem hominum: locus, cibus, & veſtes. m (Venite ad nuptias.) credendo, diligendo, & operando. n (Illi autẽ neglexerunt.) quia non timuerunt Deum: qui enim timet Deũ nihil negligit. Vnde hic quęritur vtrum negligentia ſit peccatum mortale? Reſpondeo ſecundùm Thomam quòd negligentia ſi ꝓuenit ex quadam remiſsione voluntatis, vt non percipiat ea quę debent, ſed euitat quæ ſunt de neceſsitate ſalutis, ſiue ſit actus, ſiue ſit circunſtantia: erit peccatum mortale. Vel ſi voluntas ſit intantum remiſſa: vt totaliter à Dei charitate deficiat: talis enim negligentia eſt peccatum mortale: & hoc pręcipue quando ſequitur ex contemptu. Omiſsio verò, circa ea quę non ſunt de neceſsitate ſalutis ob defectũ feruoris nõ eſt mortale, ſed veniale peccatum. o (Et abierunt alius in villam ſuam) ideſt laborem, & etiam occupationem corporalem circa terręnarum rerum acquiſitionem. q (Alius verò ad negotiationem ſuam:) per negotiationé intelligitur nimia occupatio mẽtalis circa temporalia, impediens diuina. q (Reliqui verò tenuerunt ſeruos eius, & contumelijs affectos occiderunt.) ſcilicet poſt aſcenſionem Chriſti iudæi flagellauerunt apoſtoles omnes ſimul: & poſtmodum ſtephanum lapidauerunt. Actuum

v.j. & Iacobum fratré Ioãnis occiderũt. Actuũ. xij. r (Rex auté cũ audiſſet iratus eſt:& miſſis exercitibus ſuis.) Ly. ſcilicet exercitũ romanorũ ſub principib⁹ Tito & Veſpaſiano, q ex diuina ordinatione venerũt contra hieruſalem in quadrageſimo ſecũdo anno poſt Chriſti paſſioné. s (Perdidit homicidas illos) quia in vltionem ſanguinis Chriſti & ſuorũ diſcipulorum ab exercitu Romanorũ ſunt trucidati & captiuati de iudæis vſque ad decies centum milia, vt dicit ioſephus in libro de iudaico bello. t (Et ciuitaté illorũ ſuccendit) quia tunc hieruſalem ſuccenſa eſt & templum in ea. v (Tunc ait rex ſeruis ſuis.) & ſequacibus eorũ per diuinã reuelationé. x (Nuptiæ quidé paratæ ſunt.) ſcilicet ſacramentũ incarnationis paratũ eſt, vt natiuitas, prędicatio, paſſio Chriſti, & introit⁹ regni apertus eſt per paſſionem Chriſti, qui ante clauſus fuit. y (Sed qui inuitati erãt.) id eſt iudæi. z (Nó fuerũt digni.) Ly. propter ſuã incredulitatem. a (Ite ergo ad exitus viarum.) id eſt ad

Noptie ſpúales.

gentes, quæ nó erant in via mãdatorũ dei & ſine lege viuentes & legem ignorantes. Ad illas enim gentes inerunt apoſtoli, iudæis nolétibus fidem chriſtianã recipere: ſicut habetur Actuũ. xiij. dicentibus Paulo & Barnaba ad iudæos. Vobis oportebat primo loqui verbum dei: ſed quoniã repellitis illud & indignos vos iudicatis æterne vitæ: ecce cõuertimur ad gẽtes ſic enim præcepit nobis de⁹. b (Et quoſcũq; inueneritis vocate ad nuptias.) quia nullus volés fidem catholicã recipere repellendus eſt. c (Et egreſſi ſerui eius:) ſcilicet de iudæa. d (In vias) id eſt in terras gentiliũ. e (Congregauerunt omnes quoſcunque inuenerunt bonos & malos.) Ly. qa in eccleſia militante ſunt admiſti boni cũ malis. f (Et impletę ſunt nuptiæ diſcũbẽtiũ.) Ly. quia fides catholica diffuſa eſt per orbé vniuerſum. g (Intrauit auté rex vt videret diſcũbentes.) Ly. intrauit autem chriſtus dupliciter. Pri

Intrauit xp̃s dupl'r.

mo ſpecialiter i morte cuiuſliber hominis. Secũdo generaliter intrabit ĩ iudicio futuro diſcernédo merita & demerita cuiuſlibet hominis. h (Et vidit hominé nó veſtitũ veſte nuptiali.) id eſt habenté fidem ſine charitate. Nam veſtis nuptialis eſt charitas, quæ diuidit inter filios regni & perditionis, vt dicit Auguſtinus. i (Et ait illi, amice.) Ly. vocatur auté peccator amic⁹ ꝓpter naturã quã de⁹ creauit ꝙ bona eſt, & quæ ad imaginé dei facta eſt. k (Quomodo huc intraſti). ſ. ſacramenta eccleſiæ ſuſcipiédo & fidé eccleſiæ cõfitédo. l (Nó habés veſté nuptialé.)

Decẽ p̃cepta dñi veſtis nuptialis.

ſ. in charitate, & bona opera. Vnde hieronym⁹. Veſtis nuptialis ſunt decem præcepta quæ includuntur ĩ charitate dei & proximi. m (At ille obmutuit.) Ly. qa in extremo iudicio propria arguente cõſciẽtia homo peccator cõuincetur: & mutus efficietur. n (Tunc dixit rex miniſtris.) Ly. id eſt angelis executoribus diuinæ iuſtitiæ. o (Ligatis manib⁹ & pedibus.) Lyra. qa poſt morté nó poteſt peccator bonũ operari, nec ad ſaluté reuerti. p (Mittite eũ ĩ tenebras exteriores.) Peccator in vita eſt in tenebris interioribus: quia adhuc eſt in ſpe veniæ: in inferno autem erit in tenebris exterioribus, qa erit extra ambitũ diuinæ miſericordiæ: & ſine omni ſpe ęternæ gloriæ: vñ Beda In inferno nulla eſt redemptio: nec dolorũ mitigatio. q (Ibi erit flet⁹.) Gorra. ex vehemẽtia ardoris. r (Et ſtridor dentium ex vehemẽtia frigoris. vt patet Iob. xxiiij. Tranſibũt ab aquis niuiũ in caloré nimiũ. s (Multi auté ſunt vocati.) Ly. ad fidé catholicam. t (Pauci verò electi.) ad gloriam. Circa præſens euãgeliũ: vbi dicitur. Simile eſt regnũ cælorũ: hugo de prato dicit. i. eccleſia pręſens. Quia ſicut deus habitat in præſenti eccleſia in ſacramento euchariſtiæ vt patet Matth. xxviij. Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationé ſæculi. Ité ſicut in cælo ſunt quædã corpora magis & minus clara, & vnum illuminat aliud: & quædã ſunt illuminãtia, & quædã illuminata, & quædam minus: vt patet Dañ. xij. Qui aũt docti fuerint fulgebũt quaſi ſplendor firmaméti: ecce minus lucétes. Et q ad iuſtitiã erudiũt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas ęternitates, ecce magis lucentes. Sequitur homini regi. Chriſtus em̃ eſt verus rex & potens rex in omnibus, & oẽs reges excedit, qa regnat in cęlo, in mundo & in inferno: vt patet ad philip. ij Donauit illi nomé qđ eſt ſuper oé nomé vt ĩ noĩe ieſu oé genu flectaĩ cęleſtiũ terreſtrium & infernorũ. In cœlo em̃ regnat ꝑ totalé & vniuerſalé beatorũ ſubiectionem: qa ei oẽs ſcti & angeli ad nutum obediũt & ei in omnibus ſubijciunĩ: qđ etiã quotidie petim⁹ in nobis fieri dicẽtes. Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo & in terra: vt patet Mat. vj. regnat ĩ cęlo ꝑ ſuæ gloriæ oñſione, & beatã viſioné quia ibi erat ei⁹ maieſtas & gloria demonſtraĩ. Vñ in p̃s. lxxix. Oñde nobis facié tuã & ſalui erim⁹. Vñ Fulgentius. Dei facié ſi oẽs ĩ carcere inferni incluſi viderent nullã pęnã nullũ dolorem nullã triſtitiã ſentirent. Item rex xp̃s noſter regnat in mundo ꝑ potentiã & miſericordiã. Nã in magna potentiã & miſericordia regnat ſuꝑ pctõres. Patienter em̃ expectat eos, vt conuertanĩ: & miſericorditer reſpicit eos ſi cõuertanĩ vt patet Eſa. xxxix. ꝓpterea expectat dñs Ieſus vt miſereatur noſtri: vñ etiã hiere. iij. Tu aũt fornicata es cũ amatorib⁹ multis, tñ reuertere ad me, & ego ſuſcipiã te. Sed multi miſeri peccatores pœnitẽtiã & miſericordiã ei⁹ cõtẽnunt & ex opio magis peccãt. Vñ Eccleſia. viij. Quia non cito ꝓfertur contra malos ſententia: filij hominum abſq; vllo timore ꝑpetrãt mala. Ité ſuꝑ iuſtos regnat ĩ magnificis gratijs, ſpiritualiter habitãs in eis: & ipſos dirigẽs & ꝓtegẽs & gubernans. Ipſi enim ſunt templũ dei ſpúale. & ſpũſſctũs habitat iñ eis: vt dr̃ j. Corin. iij Templũ dei ſctm̃ eſt quod eſtis vos. Ipſi etiã ſunt regnũ dei qui ꝓ honore dei & propria ſalute quotidie certãt cõtra diabolũ, mundũ, & pro

Ignis ĩferni habet lucé ad aliqd & ad aliqd nõ hebet. yſido.

priã carnem:& ſic de illius hoſtibus triũphãs vñ Mat.xj.regnũ cœlorũ vim patiť.& violẽti.i. cũ violentia prœliãtes rapiũt illud. Itẽ in inferno regnat per iuſtitiæ executionem:qa effectũ iuſtitiæ.ſ.punitioné & vindictam in damnatos ibi exercet: vt patet Deuť.xxxiiij Reddã vltioné hoſtibus. vñ ex hoc ſequiť:quòd in inferno cognoſcẽt impij chriſtũ eſſe regem omnipotétem:qui hic noluerũt eum cognoſcere regem miſericordiæ. ¶ Sequiť hic. Ligatis manibus & pedibus. Vbi notandũ quòd peccator ſtrictius ligať quã animalia liganť. Nam ligať memoria ne recolat bñficia dei: ligať volũtas ne deſideret verba bona, ligatur cor ne pœnas inferni & morté cogitet: & mala quæ incurrit ĩ ſtatu peccati manens. Et ſimile eſt de omnibus potétijs animæ interius & exterius: quæ omnes fortiter alligantur: & ſicut peccator fuit ligatus in culpa ſic digne erit ligatus in pœna.&c.

¶ Quæſtio.xlviij.

Circa euãgelium dñicæ.xx.alias.xix.poſt oct.penthecoſtes. Oritur quæſtio. Vtrum infernus de quo loquitur euangelium mittite eos in tenebras exteriores.i.in infernũ ſit ſub terra? Ař.quòd non ſapiétiæ.ij.per quæ qs peccat, per hæc & torquetur: ergo à ſimili, vbi peccat qs ibi torqueť: mali peccãt ſup terrã: ergo ſup terra eſt loc⁹ cruciat⁹ eorũ. In oppoſitũ gloſſa ſuper illud Eſa.v. infern⁹ ſubter te cõturbat⁹ dicit quòd ifern⁹ eſt ſub terra. Ad argumentũ diciť quòd conueniẽti⁹ eſt hominé puniri per quæ peccat quàm vbi peccat: nam damnat⁹ peccauit per amoré terrenorũ: ideo puniť per terrã inquãtũ incarcerat⁹ ſub terra: quod non eſſet ſi infernus non eſſet ſub terra. Ideo nõ eſt ſimile quòd homo ſit puniẽdus vbi peccat ſicut per quæ peccat. Ad quæſtioné rñdẽdum eſt ſecundũ Richar. de media villa ſuper.iiij.ſenten.diſt.xliiij.ar.ij.q.ij.quòd ſicut deus ordinat corpora in ſuis locis ſecundùm exigentiã ſuorũ naturalium ponderũ, ſic ordinat creaturas rationales in locis ſecundùm exigentiam ſuorũ amorũ, & iõ ſicut electi ſunt in cęlo: quia in ſuo amore cęleſtia terrenis propoſuerũt, ita reprobi per diuinam iuſtitiam ſunt, & erunt in loco infimo.i.inferno qui eſt ſub terra. quia in ſuo amore infima & terrena cœleſtibus & ſuperioribus præpoſuerunt.

☙ Dñca.xxj.alias.xx.poſt octa.penthe. Euãgeliũ ſecũdũ Ioan.iiij.capitu.

IN illo tpe. Erat quidã regulus, cuius filius infirmabatur † Capharnaũ. [a] Hic cum audiſſet [b] quia Ieſus veniret in galilęã. abijt ad eum, & rogabat eũ: [c] vt deſcenderet, [e] & ſanaret filiũ eius: incipiebat enim mori.

† Regulus cui⁹ fili⁹ infirmabať. Fili⁹ dei.i. hõq dei filius eſt per creationé qualibet morte pẽti infirmať. Cui⁹ pater.i. ſaluator

[e] Dixit ergo Ieſus ad eum. Niſi ſigna & ꝓdigia videritis nõ creditis. [f] Dixit ad eũ regulus. Domine deſcende priuſquã moriatur filius meus. [g] Dixit ei Ieſus. Vade, [h] filus tuus viuit. [i] Credidit homo ſermoni quẽ dixit ei Ieſus. & ibat. [k] Iã aũt eo deſcẽdente ſerui occurrerũt, & nũciauerũt dicẽtes. quia filius eius viueret. [l] Interrogabat ergo horã ab eis qua melius habuerat. [m] Et dixerũt ei, quia heri hora ſeptima reliquit eum ſebris. [n] Cognouit ergo pater, qa illa hora erat in qua dixerat ei Ieſus, filius tu⁹ viuit. [o] Et credidit ipſe, & domus eius tota.

Ieſus cuius filij ſum⁹ p adoptioné rogat, & orat deum patré quòd eũ à morte cuſtodiat & ſanet. vnde Io. xvij. pẽ ſctẽ ſerua eos in noie tuo quos dediſti mihi.

Poſtilla.

IN illo tpe. Erat quidã regulus &c.) Io.iiij. Matth.viij. Lucę vij. Miraculum hoc fecit Chriſtus anno ei⁹.xxxj.vj. kalẽdis nouembris. feria ſecũda. luna xix. inditione qnta. Ante initiũ illi⁹ euãgelij ſcribit ſctũs Ioãnes in eodé capitulo quõ Chriſt⁹ ſedés loquebat mulieri. poſtmodũ exiuerũt ſamaritani de ciuitate: & rogauerũt eũ vt ibi maneret: & manſit ibi ꝑ duos dies. Et multi ex ſamaritanorũ ciuitate crediderũt in eũ, dicentes quia hic eſt verè ſaluator mũdi. Et poſt duos dies exijt inde: & abijt in galilæã. Ipſe eñ Ieſus teſtimoniũ perhibuit: qa ꝓpheta in ſua patria honoré nõ haberet. Cũ ergo veniſſet in galilęã, acceperunt eũ galilæ, cùm omnia vidiſſent quæ fecerat hieroſolymis die feſto. Venit ergo Ieſus iterũ in chana galileæ vbi fecit ex aqua vinũ. (Et erat quidã regulus.) Lyr. nõ accipitur hic regulus ꝓ paruo rege, vt videť nomen ſonare: qa romani volẽtes frangere iudęorũ ſuperbiã abſtulerũt ab eis regiã dignitaté, regnum iudeæ in quatuor tetrarchias diuidẽtes præcauere volentes eorũ rebellionem. Vnde ꝓ illo tẽpore nullus rex erat in iudæa. Diciť ergo iſte regulus: qa erat officialis imperatoris deputat⁹ ad cuſtodiã Galilee: ꝓpter quod manebat in Capharnaum: quæ erat metropolis illius terræ & diſtat tribus dietis à hieruſalé. Notandũ quòd ſicut dicit Thomas. iſte regulus interfuit miraculo facto in nuptijs quãdo Chriſtus aquã in vinũ mutauit, quia tunc credidit. ſed tamen xp̃i diuinitaté pfecte nõ agnouit: & ad hoc in nuc ndũ euãgeliſta illud miraculũ memorat, dicens. Venit iterũ Ieſus in chana galileæ vbi vinum ex aqua fecit. (Et erat quidã regulus cui⁹ filius infirmabatur capharnaum.) Lyr. & licet eſſet gentilis, viſis & auditis miraculis chriſti, ſperauit ab eo ſanitaté impetrare filio ſuo. Ideo ſequitur. a (hic cum audiſſet.) per famã. quæ præcurrebat aduentum eius in omné regioné

Quõ capiť regulus.

Vbi erat capharnaũ.

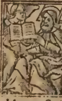
galileæ. b (Quia Ieſ⁹venit à iudæa in galilæã abijt ad eum:et ro.eum.)inſtanter & humiliter flexis genibus,comploſis manibus,profuſis lachrymis. c (Vt deſcenderet.)quia capharnaũ erat in valle ſita reſpectu chana galileæ,in qua erat chriſtus. d (Et ſanaret filium eius,incipiebat enim mori).i.ſigna vicinæ mortis,in eo apparebant euidenter. e (Dixit ergo Ieſus ad eum.Niſi ſigna & prodigia videritis,non creditis.)Non enim reprehendit eũ de petitione ſalutis filij ſui,ſed de defectu fidei,quia non credidit plene,ſed ſemiplene. Credidit enim in chriſto eſſe virtutem ſcilicet ad ſanandum filiũ: ſed nõ credidit in eo eſſe diuinitatem,per quã eſt vbique,& vbique poteſt ſanare.Vnde fides fuit,quando petijt ſalutem:ſed defectus fidei, quando requirebat præſentiam chriſti corporalẽ.Ex quo patet quòd non credidit chriſtũ eſſe verũ deum:quia ſi crediſſet quòd deus vbique præſens eſſet per præſentiã maieſtatis ſuæ nõ dixiſſet,deſcende:ſed dixiſſet cum cẽturione.Dic verbo,& ſanabitur puer meus. f (Dixit ad eũ regulus.Domine deſcende priuſquã moriatur filius meus.)Thomas.Manifeſtat igitur regul⁹ hic incredulitatẽ ſuã:rogat eñ vt deſcẽdat priuſquã filius moriatur,quaſi Chriſtus poſſet ſanare infirmũ:ſed non ſuſcitare defunctũ.Ly. veruntamen quia ex deuotione repetit petitionẽ ſuã, dicẽs.Domine deſcende:ideo exaudit̃ à chriſto vnde ſequitur. g (Dixit ei Ieſus.Vade.)lætus in domũ tuã: quia h (Filius tuus viuit.)ideſt perfecte ſanitati reſtitutus eſt de ianuis mortis:qa incipiebat mori.Vnde Chryſo. Chriſtus ad domũ reguli ire noluit,ſed abſens ſanauit filiũ eius,vt p̃ hoc magis declararet diuinitatem ſuã,& ſic regulũ illuminaret ad verã fidem. i (Credidit homo ſermoni quẽ dixit ei Ieſus & ibat.)Ly.quia fides requiritur ad obtinẽdũ dei bñficia. k (Iam autem eo deſcẽdẽte, ſerui occur.ei:& nuntiauerunt dicẽtes,quia filius eius viueret.)ſcilicet congaudẽdo ipſi. l (Interrogauit autem horã ab eis,in qua melius habuerat:)hoc fecit ad certificationẽ miraculi reſpectu ſui:& etiã vt ſerui,& aſtãtes agnoſcerẽt virtutẽ Chriſti. m (Et dixerunt ei:quia heri. hora ſeptima reli.eũ febris.)Vnde Chry.Repẽte dimiſit eum febris totaliter:vt appareret nõ eſſe naturalis cõualeſcẽtia.Ex hoc etiã famulos ipſius reguli ſuſcitauit ad fidẽ,quia ſubito viderunt eum cõualuiſſe,quod natura facere non poterat. n (Cognouit ergo pater,qa illa hora erat in qua dixerat ei Ieſus.filius tuus viuit:)referens verbum ſuũ ad verbum chriſti:& horã impetrantis ad horam receptæ ſanitatis. o (Et credidit ipſe,& domus eius tota.)Lyr.Ad hoc enim factũ eſt illud miraculum:vt iſte regulus gentilis cum familia ſua crederet in chriſtum. Tho.Chriſtus non ſolum ſanauit filium reguli ab infirmitate ſua, ſed ipſum regulum & totã eius familiam ab infidelitatẽ,quia credidit ipſe & domus eius tota.

In Regulo fuit fides & defectus fidei ſcd̃m diuerſos reſpectu.

¶Quæſtio.xlix.

Circa euãgelium dominicæ.xxj.alias.xx. in qua chriſtus dixit , non creditis. Oritur quæſtio de infidelitate.Vtrũ infidelitas ſit peccatum?Arguitur quòd non.omne peccatũ eſt cõtra naturã:patet per Dama.libr.ij.ſed infidelitas non videtur eſſe contra naturã.igit̃. In oppoſitum virtuti contrariatur vitium:ſed fides eſt virtus cui cõtrariatur infidelitas:ergo infidelitas eſt peccatum.Ad argumẽtum dicit̃ quòd habere fidem non eſt in natura humana: ſed in natura humana eſt,vt mens hominis nõ repugnet interiori inſtinctui,& exteriori veritatis prędicationi:vnde infidelitas ſecũdùm hoc eſt contra naturam.Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundùm Thomam.ij.ij.quæſtio.ix. articulo.j.quòd infidelitas dupliciter accipi poteſt.Vno modo ſecũdùm puram negationem, vt dicatur infidelis ex hoc ſolo quòd non habet fidem.Alio modo poteſt intelligi infidelitas ſecundùm contrarietatem ad fidem:qua ſcilicet aliquis repugnat auditui fidei,vel etiã contẽnit ipſam,ſecũdùm illud Eſaiæ.liij. quis credidit auditui noſtro?& in hoc proprie perficit̃ ratio infidelitatis & ſecũdùm hoc infidelitas eſt peccatum:ſi autem accipiatur ſecundùm negationem puram:ſicut in illis qui nihil audierunt de fide non habẽt rationem peccati:ſed magis pœnę:quia talis ignorantia diuinorum ex peccato primi parentis conſecuta eſt.Quidam autem ſicut ſunt infideles damnantur quidẽ propter alia peccata quæ ſine fide remitti non poſſunt. non autem damnãtur propter infidelitatis peccatum:vnde dominus dixit Io.xv.Si nõ veniſſem & locutus eis non fuiſſem peccatum non haberent:quod exponens Augu.dicit quòd loquitur de illo peccato non crediderunt in Chriſtum.

Dominica.xxij.alias.xxj.poſt octa.pen.Euangelium ſecundùm Matthæum.xviij.

IN illo tp̃e.Dixit Ieſus diſcipulis ſuis parabolam hãc.[a] Simile eſt regnũ cælorũ[b] homini regi,[c] qui voluit rõnẽ ponere cũ ſeruis†ſuis.[d] Et cũ cępiſſet rationẽ ponere, oblatus eſt ei vnus,q̃ debebat decẽ millia talẽta.[e] Cũ aũt nõ haberet vnde redderet,[f] iuſſit eũ dominus ei⁹ venũdari,[g] & vxorẽ ei⁹,[h] & filios,[i] & omnia quę habebat,[k] & reddi.[l] Procidẽs aũt ſeru⁹ ille rogabat eũ,dicens.Patiẽtiã habe i

†Rõnẽ ponere cũ ſeruis ſuis.Viri eccleſiaſtici:qui dei ſerui ſunt expectant dñm vt de eorum ſeruitio ſe breui rõnẽ redituros:nã talẽta ſuſcipiũt.ſ.bñficia.Quæ ſi ca bñ rexerint eos dñs domui ſuæ ſuſcipiet:qui vero male dñs illos carcere

retrndi iubebit:vt habe. Math.xviij.de ſeruo nequam qui cōmiſereri cóſerui ſui noluit: & irat' dñs tradidit eū tortoribus.

me,[m] & omnia reddā tibi.[n] Miſertus aūt dñs ſerui illi'.[o] dimiſit eū,[p] & debitum dimiſit ei.[q] Egreſſus autem ſeru' ille[r] inuenit vnū de cōſeruis ſuis:[s] qui debebat ei cētū denarios,[t] & tenēs ſuffocabat eum,[v] dicens. Redde quod debes.[x] Et ꝓcidēs conſeru' eius,[y] rogabat eū dicēs. Patientiā habe in me,& omnia reddā tibi.[z] Ille aūt noluit,ſed abijt,et miſit eū in carcerē,donec redderet debitum.[a] Videntes autem conſerui eius[b] quæ ſiebāt,[c] cōtriſtati ſunt valde:[d] & venerunt,& narrauerūt domino ſuo omnia quæ facta fuerant.[e] Tunc vocauit illū domin' ſuus,&ait illi.[f] Serue nequā omne debitū dimiſi tibi,[g] quoniā rogaſti me nonne ergo oportuit & te miſereri cōſerui tui,[h] ſicut & ego tui miſert' ſum? Et irat' domin' eius tradidit eum tortorib'[i] quoadusque redderet vniuerſum debitū.[k] Sic & pater me' cœleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris.

Poſtilla.

IN illo tempore.dixit Ieſus diſcipulis ſuis.Simi eſt regnū cęloru homini regi &c.Matthęe.xviij. hiſtoria huius euā.facta eſt ānu chriſti.xxxij.vj. kal.ſeptēbris luna.xij.feria v.indi.v.Ante initium illis euā.dixit petrus ad Ieſum.Domine quoties peccabit in me frater meus & dimittam ei vſque ſepties? Dixit illi Ieſus. Non dico tibi vſque ſepties,ſed vſque ſeptuagieſſepties: ideo. a (Simile eſt regnum cælorum.) Ly.ideſt ſtatus eccleſiæ militantis. b (Homini regi.)ideſt chriſto qui eſt ver' homo & verus deus rex regū & dominus dominantium. c (Qui voluit rationem ponere cū ſeruis ſuis.)ideſt rationem exigere de factis humanis. d (Et cum cæpiſ.rationé ponere oblatus eſt ei vnus qui debe.decem milia talenta.) Ly.ideſt obligatus ad magnam pęnam propter multa peccata. e (Cum autem non haberet vnde redderet.Gor.ideſt cum viribus ſuis ſatiſfacere non valeret.Homo enim per ſe poteſt ruere:ſed non per ſe reſurgere. f (Iuſſit eum dominus eius venundari)quantum ad animā. g (Et vxorem,quantum ad corpus. h (Et filios.)quantum ad opera. i (Et omnia quæ habebat.)quantum ad temporalia.k (Et reddi.) Nam omnia iſta.venū dantur.i.ꝑ peccatū mortale auferuntur. l (Procidens autem ſer.ille roga.eum,dicens.Patientiam habe in me.)dādo locum:& tempus pœnitentiæ. m (Et omnia reddam tibi.)per opera pœnitentiæ ſatiſfaciendo iuxta poſſe. n (Miſertus autem dominus ſerui illius.)quia miſericors & miſerator dominus. o (Dimiſit eum.)Gorr.liberum à captiuitate culpæ. p (Et debitum dimiſit ei.)Vnde Chryſo.videns miſericordiam dei petierat dilationem & accepit omnium peccatorum remiſſionem. q (Egreſſus autem ſeru' ille.)ſcilicet à facie domini ſui per recidiuum peccati. r (Inuenit vnum de conſeruis ſuis.)Lyr.ideſt de hominibus qui ſunt ſerui dei cum ipſo. s (Qui debebat ei centum denarios.)ideſt modicum eum offenderat: quia offenſa in hominem modica eſt reſpectu offenſe commiſſe in deum. t (Et tenens ſuffocabat eum.)Lyr.ideſt ſtrangulabat. v (Dicens.Redde quod debes.)Lyr.oſtenditur auſteritas in repetendo vindictam à proximo. x (Et procidens conſeru' eius.)Gor.ideo debuit miſereri quia procidit:& quia ſeruus eiuſdem dei fuit. y (Rogabat eum dicens. Patientiam habe in me,& omnia reddā tibi.) Lyr.quaſi dicat paratus ſum ſecundùm poſſibilitatem meam facere tibi. z (Ille autem noluit:ſed abijt & miſit eum in carcerem,donec redderet debitum.)Lyr.in quo notatur crudelitas in modo repetēdi vindictam. a (Vidētes autem conſerui eius.)Glo.interli. ideſt angeli qui referunt ad deum geſta hominum:vt patet Apocalip.xxij.Conſeruus tuus ſum & fratrum tuorum. b (Quæ fiebant.) omnia enim opera quæ agim' & ſupplicia quæ patimur vident. c (Contriſtati ſunt valde.) Gor.propter afflictionem chriſtiani. Notandum quòd angeli contriſtantur ad culpam,& lætantur ad pęnitentiam:vt patet Lu.xv.Gaudium eſt angelis dei ſuper vno peccatore pęnitentiam agente,quàm ſupra nonaginta nouē iuſtis &c. d (Et venerunt:& narrauerunt domino ſuo omnia quę facta fuerūt.)ſcilicet quęrimoniā de perſecutoribus ꝓponēdo. e (Tūc vocauit illum dominus ſuus.& ait illi.) Lyr. iſta vocatio eſt in morte:vbi de omnibus reddemus rationem. f (Serue nequam,omne debitum dimiſi tibi.) Lyr.ideſt magnam offenſam in me cōmiſſam. g (Quoniā rogaſti me. Nonne ergo oportuit & te miſe conſerui tui.)parcendo remittendo. h (Sicut & ego tui miſertus ſum. Et iratus dominus eius tradidit eum tortoribus.)Lyr.ideſt dęmonibus qui in hoc executores ſunt diuinæ iuſtitiæ. i (Quouſque redderet vniuerſum debitū)Gor.i.in ꝑpetuū: qa ibi nō eſt locus redemptionis.vel ſatiſfactionis,ſed condemnationis. k (Sic & pater meus

Patiētia eſt ſuas & ſuorum iniurias ac cætera mala equo animo ferre.xxiij. q.j.& eſt ſēp ī iniurijs habenda. de Clauāſio.

Angel' gaudet de ſalute alicuius cuſtodit & non triſtatᷓ de dānatione:qa nō eſt ſuſceptibilis triſtitiæ. bona. ij.ſen.

ce.faciet vo.ſi nó remi.vnoſqoiſque fratri ſuo.) Vnde Hiero. Formidolaſa ſententia: ſi parua fratri non dimittimus:magna nobis à deo non dimittuntur.vnde Greg. Conſtat ex iam dictis quòd ſi hoc qood in nos delinquitur: & corde nó dimittimus:illud à nobis per pœnitentiam dimiſſum fuiſſe nó gandemos. l (De cordibus veſtris.)qnia non ſufficit ore dimittere ſolū:ſed corde.vnde Hay.ſoper Matt.oihil poteſt ore dimittere,qni ſeruat iracūdiam in mente. Vnde circa præſens euange.vbi dicitur. Miſertos aotem dominus ſerui illios dimiſit eū:& debitum dimiſit ei. Q uæritur,vtrū deus ſit magis miſericors:quā iuſtus,vel ecōuerſo? Reſpódeť quòd deus ſicut eſt miſericors: ſic eſt ioſtus, & ecóuerſo:tamé miſericordiæ effectus plus in oobis relucent quā iuſtitiæ. Et ideo quia deus parcit in ſe peccantibus,& miſcordia eius à progenie io progenies:& quia effectus miſericordiæ magis relucent quā iuſtitiæ: & ideo deus dicitur nobis magis miſericors:quā iuſtus &c. Nec mirū ſi deus modo ſit miſericors. Habet enī triplex forū:vnū eſt in pręſenti vita totius miſericordiæ:quia mō miſericordia aodit cauſas, & iuſtitia facit ferias. Vnde Eſa.xvj. Pręparabitur in miſericordia ſolium eius. Ideo omnes cauſas iuſtitię remittit ad thronū gratię. Vnde ad hebrę.iiij. Adeamos cū fiducia &c. Aliod forū erit in iodicio extremo:quod erit puræ iuſtitiæ,vbi ioſtitia audiet,cauſa & miſericordia faciet ferias. Et ideo miſericordia oēs cauſas deinceps remittit ad ſoliū iuſtitiæ. Vnde Eſa.ix. Super ſoliū danid & ſuper regnū eios ſedebit: vt cōfirmet illud:& corroboret io iudicio: & iuſtitia à mó & vſq; in ſempiternū. Tertiū forū erit in purgatorio qood eſt forū miſtū,quia ibi erit iuſtitia,quę pęnā infliget,& miſericordia quæ gloriā dabit. Vnde ṗo.lxxxviij. Miſericordia & veritas præcedent faciē tuā. Et ibi exiſtēs dicere pōt illud pſal.c. Miſericordiā & iudiciū cātabo tibi domine. Et doo hæc aodiui,quia poteſtas dei eſt: & tibi domine miſericordia,quia to reddes vnicuique iuxta opera ſua &c. Sequitur:dooec redderet vniuerſom debitū. Vnde ootandū quòd dupliciter dicunť peccata redire. Primo quòd nō redeant quantū ad maculā: vel reatum: ſed quantū ad ingratitodiné. Q ui enim poſt a. ceptam remiſſioné ad peccatū vadit,grauios delinquit,qnia ingratus tanto beneficio exiſtit:& ita ingratitudo peccatū recidiuātis aggrauat, quod pœnā peccatorū præteritorū videtur ſecū reducere. Vnde dicitur in decretis. Iteratio culpæ inducit aggrauationé pœnæ.ij.q.viij.ca. hi qui. Secūdo dicūtur redire quantū ad pęnā ſubſtantialé. Sicut enim in cœlo eſt vnus denarius ita vna beatitudo ſubſtātialis: licet vnus magis altero participat. Vnde de hoc dicit apoſtolos.j.ad Corinth.xv. Sicut ſtella in claritate &c. Vnde etiā magiſter ſentētiarū lib.iiij.diſt.xlix. dicit.electus ab electo differt io claritate mētis: & corporis:vnde etiā Ioāois.xiiij. Io domo patris mei manſiones moltæ ſunt &c. Sicot in inferno eſt vna pœna ſubſtantialis per modū damni,ſcilicet carentia viſionis diuinæ:alia per modom ſenſus:ſcilicet vermis,& ignis: & vtraque pœna debetur pro qnolibet peccato mortali.ſcilicet ſecundùm plus,vel minus. Dicuntur ergo peccata redire,quia recidiuanti eadem pœna debetur genere quæ prios,licet ſit maior: ſicut dixit beatus Iacobus.ij.capit. Q ui in vno offendit,factus eſt omnium reus.

¶Q uæſtio.l.

Circa euangelium dominicæ.xxij. in qua Chriſtus dixit. Si nō remiſeritis. Oritur quæſtio. Vtrum damnificans alium in bonis animæ,vel in bonis corporis,teneatur ad reſtitutionem, ita quòd damnificatus teneatur damnum remittere ſine ſatiſfactione? Arguitur qoòd non teneatur ad ſatiſfactionem, ſiue reſtitutionem. Nullus obligatur ad impoſſibile: ſed reſtituere bona animæ, vel bona corporis, vt vitam,vel membrum,non eſt in noſtra poteſtate:ergo damnificans alium in bonis animæ, vel corporis non tenetur remittere ſine ſatiſfactione. In oppoſitum.vj.q.j.c.ex merito deteriores ſunt hi qoi vitam moresque bonorū corrumpunt:quàm hi qui ſubſtantias aliorum,prędiaque diripiunt,ſed iſti tenentur ad reſtitutionem:ergo multo fortius illi. Ad argumentum dicitur quòd licet homo aliom damnificans illa bona reſtituere nó poſſit:poteſt tamen aliquid reſtituere loco eorum. Ad quęſtionem reſpondendum eſt ſecundùm Richardum in.iiij. ſen. diſt.xv.arti.v.q.ij.per vnam cōcluſionem, quæ talis eſt. Damnificare alium in bonis corporis aut animæ poteſt homo ſimpliciter: vt occidendo,vel mutilando,vel alio modo corpus debilitando,vel iniuriando: & quamuis non poſſit reſtituere vitam membrorum ſiue famam, obligatur tamen ad reſtituendum alia bona pro illo damno,compenſata qualitate læſi, & quantitate damni,& poſſibilitate dānificantis: & ſic dānificatus non tenetur remittere ſine ſatiſfactione:imo poteſt licitam habere actionem contra damnificanté:ne det poſtea occaſioné dānificādi:debet tamen & remittere quantū ad rancoré cordis:quia nullus debet alium odio habere.

Dominica.xxiij.alias.xxij poſt octa. penthecoſtes. Euangel. ſecundùm Math.xxij.c.

IN illo tēpore[a]. Abeūtes Phariſęi[b] cōſiliū inierūt vt caperent Ieſum in† ſermone[c]. Et mittūt ei diſcipulos ſuos[d] cū herodianis.[e] dicētes. Magiſter, ſcimus quia verax es, & viam dei in veritate doces,[f] & non eſt tibi cu-

† Caperēt Ieſum in ſermōe. Iudæi verſuti & phariſęi pleni iniquitate: & dolo vidētes quòd nō poſſent

ra de aliquo. Non enim reſpicis perſonam hominum[g]. Dic ergo nobis, quid tibi videtur? Licet cenſum dare Cęſari,[h] an non? Cognita autem Ieſus nequitia eorum ait. Quid me tentatis hypocritæ[i]? Oſtendite mihi numiſma cẽſus[k]. At illi obtulerunt ei denarium[l]. Et ait illis Ieſus. Cuius eſt imago hęc, & ſuperſcriptio[m]? Dicũt ei Cæſaris[n]. Tunc ait illis. Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris Cęſari, & quę ſunt dei, deo.

Ieſum ſaluatoré noſtrũ redarguere reprehédere: nec decipere: aſtutiá cogitauerũt, ei cũ adulatióe dicentes. Licet nobis iudæis tributũ cæſari ſoluere an nõ cogitátes, ſi dicat nõ, milites Herodis capient eũ. Et ſi affirmet quòd debemus ſoluere, nos redarguem⁹ eũ. Et ſic nõ euadet. Multi ſunt adhoc hypocritæ & doloſi xp̄iani deũ tentátes neſcientes quòd malũ ſit tétare deũ. M[a]t. iiij. Non tétabis dominum deum tuũ: ſed illi ſoli ſeruies

Poſtilla.

IN illo tempore. Abeuntes phariſæi conſiliũ inierunt.) Mar.xxij. Mat.xij. Luc.xxij. Hanc hiſtoriã dixit dominus anno eius.xxxiij. xij.kal.aprilis.feria.iij. lu.xij. inditione.vj. Ante initium illius euange. ſcribit ſanctus Matthæus in pręcedenti ca. quòd chriſtus loquebatur principibus iudæorum, & phariſeis parabolam iſtam, dicens. Homo paterſamilias plantauit vineam & locauit eam agricolis. Cùm autem tẽpus fructuum appropinquaſſet, miſit ſeruos ſuos ad agricolas vt acciperẽt fructus eius. Et agricolæ apprehẽſis ſeruis eius alium ceciderunt, alium occiderunt, alium verò lapidauerunt. Nouiſſime miſit ad eos filium ſuum, dicens verebuntur forſitan filium meũ. Agricolæ verò apprehenſum eum eiecerunt extra vineam, & occiderunt. Et cum audiſſent principes ſacerdotum parabolam iſtam, cognouerunt quia de ipſis diceret. Et quęrentes eum tenere timuerunt turbas, quia ſicut prophetam eum habebant. Et relicto eo. a (Abeuntes phariſæi.) Vñ Chry. ab ipſo xp̄o. b (Cõſiliũ inierunt: vt caper. ieſum in ſer.) Ly. quia non poterant eum capere in malo opere: & quia facilius capitur homo in verbis, quàm in factis. c (Et mit. ei diſcipu. ſuos.) Ly. quaſi homines ſibi incognitos ſecundùm æſtimationem eorum: vt coram ipſis audacius loqueretur, & laxaret linguam ad aliquid dicendum: vnde poſſet capi in verbis. d (Cum herodianis.) Ly. Iſti herodiani erant milites herodis qui interfecit Ioanné baptiſtã: & venerant ad diem feſtum in hieruſalem: quia iſta quæſtio fuit facta feria.iij. añ paſſionem Chriſti. Et de herode legitur quòd ipſe erat pro tunc in hieruſalé in die paſſionis Chriſti: quia venerant in hieruſalé propter ſolennitatem paſchalem. Sic ergo milites herodis miſſi ſunt cũ diſcipulis phariſæorum, vt diſcipuli phariſæorũ poſſent eũ capere in ſermone, & milites herodis ſtatim caperent eum, vt punirẽt in corpore. Sic ergo patet qualiter malitioſe agebant cõtra eũ ſibi adulando: vt facili⁹ inducerẽt eũ ad dicẽdum aliquid contra poteſtaté Cæſaris. e (Dicentes. Magiſter ſcimus quia verax es: & viam dei in veritate doces.) Ly. ſcilicet in ſana doctrina. f (Et nõ eſt tibi cura de aliquo: nõ enim reſpicis perſonam hominũ.) q.d. nõ dimittis timore cuiuſcũq; hominis etiam imperatoris dicere veritaté. g (Dic ergo nobis, quid tibi videtur? licet cenſum dari cæſari, an non?) Beda in omelia præſentis euãgelij. Diſſẽſio erat in populo iudæorũ. Aliqui dicebant illicitũ eſſe iudæis quòd ſibi recognoſcerẽt habere aliquem dominũ in terris, ſed ſolũ deũ qui eſt in cœlis: idcirco nõ eſſe licitũ dare cẽſum Cęſari, qui dãt victimas, decimas, & oblationes deo cœli. E cõtrario autẽ alij aſſerebãt quòd erat licitũ dare tributum romanis quia pro defenſione patrię, & terræ militabãt, & ab hoſtibus, & latronibus defendebãt, & pacem inter homines conſeruabant. Hãc autem q̃õnem malitioſe proponebãt xp̄o. Cogitauerũt enim intra ſe, aut reſpondebit pro nobis, aut pro Cæſare, aut omnino tacebit. Si reſpõdebit pro nobis, quod nõ debemus ſoluere tributum: tũc incurret indignationem Cæſaris, & ſtatim milites herodis capiẽt eũ, vt puniatur. Si reſpondebit pro Cæſare, quòd debemus ſoluere tributum, tũc incurret indignationem populi. Si omnino tacebit, tunc dicem⁹, quia veritaté timet dicere propter timorem hominum, vel humanum. h (Cognita autem Ieſus nequitia eorũ dixit. Quid me tentatis hypocri.) Lyra. q.d. nõ quæritis veritaté addiſcere: ſed verbis me capere. i (Oſtendite mihi numiſma cenſus.) i. nũmum qui datur pro cenſu annuo imperatori. k (At illi obtulerũt ei denarium). Lyr. quia iſte numus qui debebatur pro annuo cenſu à quolibet capitaneo domus valebat decẽ nummos vſuales, & ideo vocabatur denarius, & erat argenteus. l (Et ait illis ieſus. Cuius eſt imago hęc, & ſuperſcriptio?) Ly. quia imago cæſaris erat impreſſa in illo: & nomẽ eius in circuitu. m (Dicũt ei, Cæſaris) vnde Hieroñ. Tyberij ſub quo paſſus eſt dñs. n (Tunc ait illis. Reddite q̄ ſunt cęſaris Cęſari.) Gor. ſicut tributũ, & pecunias p̱ quas cõfitemini vos ſubiectos illi. o (Et quæ ſunt dei, deo). i. decimas, primitias, oblationes, atq; victimas: ſicut fecit Chriſtus qui reddidit tributa Cęſari pro ſe, & pro petro: & deo reddidit quæ dei patris ſunt faciens voluntatem eius ſemper.

¶Quæſtio.lj.

Circa euangeliũ dominicę.xxiij.alias.xxij. poſt.octauas penthecoſtes. Oritur q̃ſtio. Vtrũ principi ſęculari ſit cenſus dandus? Arguitur quòd nõ. dare cẽſum pertinet ad quãdam ſeruitutẽ, ſed per aduentũ Chriſti liberi facti ſumus ab omni ſeruitute, ſecundùm illud Ioan.viij. ſi filius vos liberauit, verè liberi eritis Igitur. in oppoſitũ Matth. vigeſimo ſecundo. Reddite quę ſunt Cæſaris &c. Igitur. Ad argumentũ dicitᷣ q̄ intelligitᷣ à ſeruitute diaboli, & nõ hoi⁹ mũdi. Ad q̃ſtioné rñdendũ eſt ſecundũ Magiſtrũ Ioannẽ de turre cremata in q̃ſtionibus ſuper euãgelijs per tres ꝓpoſitiões. Prima: vnuſquiſq; debet de ſuo miniſterio viuere. Se-

cunda,cũ principes noſtri ſuo regimine dei mi niſtri ſunt, à populo debent tributa ſuſcipere: quaſi ſtipẽdia ſui miniſterij ad ſui ſuſtẽtationẽ. Tertia,ex neceſitate iuſtitiæ tenentur ſubditi ſua iura puta cenſus pricipibus exhibere ſine dare.

Dominica.xxiiij. alias. xxiij. poſt octa.penthecoſtes. Euangelium ſecundùm Matthæum.ix.capi.

IN illo tẽpore[a]. Loquẽte iesu ad turbas, ecce princeps vnus acceſſit,[b] & adorauit eum[c],dicẽs. Domine filia mea modo defuncta eſt: † ſed veni impone manũ tuã ſuper eã, & viuet[d]. Et ſurgens Ieſus ſequebatur eum,& diſcipuli eius[e]. Et ecce mulier quæ ſanguinis fluxũ patiebatur duodecim annis,[f] acceſſit retro,[g] & tetigit fimbriam veſtimenti eius[h]. Dicebat enim intra ſe[i]. Si tetigero tantũ veſtimentum eius,ſalua ero[k]. At ieſus cõuerſus,& videns eã,dixit. Cõfide filia fides tua te ſaluã fecit. Et ſalua facta eſt mulier ex illa hora[l]. Et cũ veniſſet Ieſus in domũ principis,& vidiſſet tibicines,[m] & turbam tumultuantẽ,[n] dicebat. Recedite,[o] nõ eñ eſt mortua puella,ſed dormit[p]. Et deridebant eũ[q]. Et cùm eiecta eſſet turba,[r] intrauit,[s] & tenuit manũ eius,& dixit[t]. Puella ſurge[v]: & [x] ſurrexit puella[y]. Et exijt fama hæc[z] in vniuerſam terram illam.

† Filia mea mõ defuncta eſt. Filia principis .i. hoĩs mũdo dominãtis in xp̃i aduẽtu pctõ mortua iacebat hæc filia aĩa cuiuslibet hoĩs eſt quã hõ in ſe peccato mortali occidit ſcilicet eã dñs à morte reſuſcitat.

Poſtilla.

IN illo tempore. Loquente ieſu ad turbas Ecce princeps vnus &c.) Matthęi.ix. Mar.v. Luc. viij. Hiſtoria huius euangelij facta eſt anno chri.xxxj.iiij. idus Nouẽbris. feria tertia.luna.vij.inditione tertia. Ante initium illius euangelij ſcribit ſanctus Matth. in eodem capitulo quòd diſcipuli ſancti Ioannis baptiſtæ acceſſerunt ad ieſum,dicentes. Quare nos & phariſæi ieiunamus frequenter:diſcipuli autem tui non ieiunant? Ait illis ieſus. Nũquid poſſunt filij ſponſi quandiu cum illis eſt ſpõſus lugere? venient autem dies,cùm ab eis auferetur ſponſus,& tunc ieiunabunt. Tunc ſequitur euangelium hodiernum. a (Loquente ieſu ad turbas,ecce princeps vnus acceſsit.) Lyra. qualis autem ſit princeps iſte non exprimitur hic: ſed habetur Marc.v. & Luce.viij. vbi dicitur. quòd erat princeps ſynagogæ nomine Iayrus. Iudęi enim habebant tantum vnum templum vbi poterant offerre et immolare. ſcilicet in hieruſalẽ: ſed in alijs ciuitatibus et villis habebant loca determinata, in quibus conueniebat populus ad orãdũ,et audiendũ verbum dei :et ad tractandũ de his quæ pertinebant ad cõmunẽ vtilitatem populi:& illæ qui pręerat cuius auctoritate cõgregatio fiebat dicebatur princeps ſynagoge. Et talis erat ille qui acceſſit ad Ieſum. b (Et adorabat eũ.) humiliter,quia cecidit ad pedes ei⁹.ſ.faciẽdo ſibi reuerẽtiã debitã. c (Dicens,dñe filia mea modo defuncta eſt: ſed veni & impone manũ tuam ſuper eam,& vi.) Mar. vj. dicitur quòd dixit eam eſſe in extremis. Lu. viij. dicitur quòd moriebatur. Et hoc eſt verũ, quãdo pater ab ea receſſit,ſed antequã veniret ad Ieſum mortua eſt propter quod nuncij venerũt de domo:qui dixerunt. Noli vexare magiſtrum:quia defuncta eſt filia tua,credẽtes quòd chriſtus nõ poſſet ſuſcitare eam à mortuis:licet poſſet eam ſanare. d (Et ſurgens Ieſus ſequebatur eum,& diſcipu.eius.) Lyra. pergẽs ad domum eius,ppter fidei ſuæ meritum. e (Et ecce mu.quæ ſangui.flu.pa.duodecim annis.) Luc. viij. dicitur quòd in medicos erogauerat omnẽ ſubſtãtiã ſuã,nec ab vllo potuit curari. f (Acceſſit re.) chriſtus eñ erat in turba magna,quæ eũ cõprimebat,vt habetur Mar.quinto. Et ideo de facili nõ potuit habere acceſsũ ad eũ. g (Et tetigit fimbriam veſti. eius.) Gorra. Indignam ſe reputabat tangere pedes dñi,vel etiam plenitudinem veſtimenti: habebat enim xp̃s fimbriam iuxta cõſuetudines iudæorum ſecundũ pręceptũ legis:vt patet Nũe.xv. h (Dicebat eñ intra ſe.) ſcilicet firmiter credendo. i (Si tetigero tantum veſtimen.eius ſalua ero.) ſcilicet ab hac infirmitate. Magna fides mulieris quę credidit tãtam virtutẽ eſſe in veſtimẽtis xp̃i,quòd per tactum ſanaretur:quæ per medicos ſanari nõ poterat,pro quibus tantum expendit quòd depauperata fuit:vt dicitur Luc.viij. k (At Ieſus cõuerſus videns eam di. Cõfide filia:fides tua te ſaluã fecit.) Gor. Nõ dixit ego ſanaui te, ſed fides tua te ſaluam fecit,vt vitandam oſtẽtationẽ doceat,et meritum fidei extollat. (Et ſalua fa.eſt mu.ex illa hora.) Ambroſius videt velle quòd hæc mulier erat Martha virgo ſoror beatæ Mariæ magdalenæ & ſancti lazari. Notãdum quòd in via eundo ad filiam principis archiſynagogi ſanauit mulierem iſtam per tactum veſtis ſuæ vt ſic princeps ille in fide ſolidaretur. l (Et cũ veniſſet Ieſus in domũ principis:et vidiſſet tibicines.) ſcilicet carmen lugubre canentes. Antiquitus enim tales ad exequias vocabantur,vt ſuo carmine alios prouocarent ad luctum. m (Et turbam tumultuantem) ſcilicet lachrymantem.& eiulantem.

Triplex eſt adoratio.ſ. latriæ, duliæ,& hyperduliæ.

n (Dicebat, recedite.) nolite flere: vt habetur Lucæ octauo, per hoc quòd dicit nolite flere,decet nos quòd mortuos noſtros nõ debemus exceſſiue deflere,pręſertim bonos homines:

quia licet moriūtur mundo,viuūt tamen Deo:
ipſos enim nō amittimus,ſed præmittimus: vt
dicit Auguſt. In veteri teſtaméto triſte fuit mo
ri,& terribile:quia tunc omnes in infernū de-
ſcenderunt. Iob.xvij. Infernus domus mea eſt:
& in tenebris ſtra.lectulū meū. Vnde Yſidorus
lib.xv.de ſummo bo. Illi ploràdi ſunt in mor-
te,quos miſeros infernus recipit ex hac vita:nō
quos cœleſtis aula lætificans includit. o (Non
eſt enim mortua puella ſed dormit.) Ly.hoc di
xerat,quia poterat eā faciliter ſuſcitare à mor-
te:ſicut homo poteſt aliū hominé à ſomno exci
tare. p (Et deridebāt eū)ecce deridetur domi
nus Ieſus Chriſtus,nec iraſcit̄,nec arguit̄ eos.
q (Et cū eiecta eſſet turba)lamentātium:& tu
multuantiū & deridentiū:quia ex quo erāt in-
creduli,& deriſores Chriſti,nō erant digni vi-
dere miraculum. r (Intrauit).ſ.ad locum vbi
puella iacebat,cū patre,& matre eius, Petro, Ia
cobo,& Ioanne: vt habet̄ Mar.v. Ad hoc vt eſ-
ſent teſtes miraculi. s (Et tenuit manū eius,&
dixit.) clamādo vt habet̄. Marci.v.ca.thabitha
cumi:quod interpretatur. t (Puella dico tibi
ſurge.) ſcilicet de lecto mortis. v (Et cōfeſtim.
x (Surrexit puella) & ambulabat, & iuſsit illi
dare mādu care:& eſt ſignū verę reſurrectionis,
& ſtupuerūt parétes eius,quib⁹ præcepit ne ali
cui dicerét quod factū erat: vt habetur Lu.viij.
ſcilicet ad inſinuādum humilitaté. y (Et exijt
fama hæc.) ſcilicet tāte potétiæ. z (In vniuer
ſam terrā illā.) Nota circa præſens euangeliū
vbi dicitur. Cōfide filia tua &c.quòd fides chri
ſtiana eſt firma,& vera. Hoc patet primo ex mi
raculorū factione: in nulla enim alia fide facta
ſunt miracula niſi in noſtra fide: quæ ab initio
mundi fuit miraculis cōfirmata:ſcilicet tépore
prophetarū,qui in ea ꝓphetabant & cōſcribe-
bant. Item in nouo teſtamento tépore Chriſti
& tempore apoſtolorum qui eam prædicabāt:
ſimiliter & ſancti qui poſt apoſtolos prædicaue
rūt fidem. ſicut patet in legédis ſanctorū. Item
etiā ſarraceni cōfitent̄ quòd machometus nul-
lum miraculū fecit. Secundo patet ex tyrānorū
perſecutione: omne enim regnū videt̄ eſſe con-
ſumptū quandoq; ab inimicis propter eorū po-
tentiā:exemplū de regno aſſyriorū,& grecorū,
& Romanorū:& ſic de alijs. Fideles autem pro
pter fidem Chriſti,quā tenebāt,& defendebāt
maximas & generales pſecutiones multo tépo
re ab Imperatoribus,à regibus,à principibus,à
iudicibus,& potétibus mūdi paſsi ſunt, vt dicit
beatus Auguſtinus,& nō potuerūt ipſam fidem
chriſtianā extirpare, ſed quotidie creſcebat &
augmentabatur. Item notandū hic quòd quan
do homini infundit̄ fides, tunc etiā infundūtur
omnes aliæ virtutes: & ideo oportet vt homo
agat ſecundùm fidem & alias virtutes quas re-
cipit,alias in eo fides & virtutes eſſent fruſtra:
& melius eſſet fidem nō habere,quā eam malis
operibus impugnare,& negare: vnde apoſtolus
Tit.i. primo cōfitentur ſe noſſe Deū,factis auté

Vita ſpiritualis animæ eſt effectus gratię de tur. cre. in.q. ſuper euange.

De fide q̄ nemini infundit̄:aliæ virtutes in fundūtur.

negant. Vbi diligenter notandū quòd mali chri
ſtiani peiores ſunt ſarracenis,quantum ad qua-
tuor. Primo quia ſarraceni Chriſtum negant
verbo,ſed iſti facto:peius enim eſt factum,quā
verbum:tales enim ſunt ſimiles militibus pyla-
ti:qui genua flectebant coram Ieſu dicentes.
Aue rex iudæorum, & percutiebant eum pal-
mis. Tales etiam ſunt ſignificati per illam ficū
habentem ſolum folia,cui Chriſtus maledixit,
quę ſtatim aruit. Secūdo quia ſarraceni ex igno
rantia Chriſtum negāt:nō enim credunt ipſum
eſſe verum Deum,& dominum ſuum: ſi enim
ſcirent,multi eorum ſaluarentur per eorum bo
na opera quæ faciunt. Chriſtiani autem ſciunt,
& firmiter credunt Ieſum Chriſtum eſſe domi
num ſuum,& tamen negant ei debitum obſe-
quium,quod maius malum videtur eſſe:exem-
plum,ſi duo homines negarét debitū obſequiū
regi:ita quòd vnus diceret:dn̄e neſcio quòd de
beam vobis obſequium hoc exhibere, ſi enim
ſcirem libenter exhiberem. Aliter verò diceret:
ſcio quòd hoc obſequium vobis debeo,ſed nolo
vobis exhibere: manifeſtum eſt quòd magis of-
fenderet regé. Tertio quia ſarraceni legem ſuā
obſeruant. Tales autem nullius legis eſſe viden
tur: quia nec ſarraceni, nec Chriſtiani ſunt: &
ideo tales ſine lege peribunt. Quarto. quia ta-
les vidétur eſſe apoſtatæ à fide quantū ad rem
fidei. Videntur etiam periuri eorum quę in ba-
ptiſmate promiſerunt ſcilicet renunciare diabo
lo,& pompis eius. Et ideo malo chriſtiano fi-
des erit ei ad cumulum damnationis eius:quia
grauius peccat chriſtianus fornicando, & alia
quæ prohibentur in lege euangelica tranſgre-
diendo,quā paganus: & etiā plus punietur, &
profundius damnabitur. Vnde de hoc dicitur
in decretis. fidelis malus, peior eſt infideli: ſi gra
uius peccet: & grauior pœna ſibi debetur. pri-
ma quæſtione prima. capitulo Noui.

¶ Quæſtio.iij.

Circa Euangelium dominicæ.xxiiij. Ori-
tur quæſtio. Vtrum ſine tactu diui-
næ gratiæ poſsit anima reſuſcitari de morte
peccati? Arguitur quòd non:habet̄ Eſaiæ.xliij.
dixit dominus,ego ſum qui deleo iniquitates
tuas propter me:ergo expulſio mortis peccati
eſt ante omnem infuſionem gratiæ. In oppſitū
habetur Matthęi nono. Impone manum ſuper
eum, & viuet. igitur. ad Argumentum dicitur
negando conſequentiam & ratio eſt:quia ſolus
Deus delet peccata effectiue, formaliter de-
let ipſa gratia. Ad quæſtionem reſpondendum
eſt ſecundùm magiſtrum Ioānem de turre cre
mata in quæſtio. ſuper euangelijs per duas pro
poſitiones. Prima eſt, per culpam mortificatur
anima:quæ quidem culpa eſt mors ipſius ani-
mæ:ex quo gratiam quæ eſt vita animæ tollit.
Secunda propoſitio. Sine tactu ſiue infuſione
diuinæ gratiæ non reſuſcitatur anima à morte
peccati: patet concluſio, Deus in creatura ratio
nali eſt principium vitæ ſpiritualis.

❧ Eadē dominica.xxv. aliàs.xxiiij. poſt octauas penthecoſtes. Euangelium ſecundùm Mattheum.xxiij.capitulo.

IN illo tēpore. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis.[a] Cū videritis abominationem deſolationis: quæ dicta eſt à Daniele † propheta ſtante in loco ſancto,[b] qui legit intelligat.[c] Tūc qui in iudæa ſunt fugiant ad montes,[d] & qui in tecto, non deſcendant tollere aliquid de domo ſua. Et qui in agro, non reuertatur tollere tunicam ſuam.[e] Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus:[f] orate autē vt nō fiat fuga veſtra in hyeme,[g] vel ſabbato.[h] Et erit tunc[i] tribulatio magna qualis non fuit ab initio mundi vſque modo,[k] neque fiet.[l] Et niſi breuiati fuiſſent dies illi,[m] nō fieret ſalua omnis caro.[n] Sed propter electos breuiabuntur dies illi.[o] Tūc[p] ſi quis vobis dixerit: ecce hic eſt. Chriſtus, aut illic, nolite credere[q] Surgēt enim pſeudo Chriſti, & pſeudo pphetæ,[r] & dabūt ſigna magna, & prodigia,[s] ita vt in errorem inducātur, ſi fieri poteſt etiam electi.[t] Ecce prædixi vobis.[v] Si ergo dixerint vobis, ecce in deſerto eſt,[x] nolite exire.[y] Ecce in penetralibus,[z] nolite credere.[a] Sicut enim fulgur exit ab oriēte, & apparet vſque ad occidentem: ita erit aduentus filij hominis.[b] Vbicunque fuerit corpus,[c] illuc congregabūtur & aquilæ.[d] Statim poſt tribulationem dierū illorum[f] obſcurabitur ſol,[g] & luna nō dabit lumen ſuum.[h] Et ſtellæ cadent de cœlo,[i] & virtutes cœlorū cōmouebuntur.[k] Et tunc apparebit ſignū filij hominis[l] in cœlo.[m] Et tunc plangent omnes tribus terræ.[n] Et videbunt filium hominis[o] venientē in nubibus cœli[p] cū virtute multa,[q] & maieſtate.[r] Et mittet angelos ſuos[s] cum tuba,[t] & voce magna.[v] Et congregabunt electos eius[x] à quatuor ventis[y] à ſummis cœlorum vſque ad terminos eorum.[z] Ab arbore autem fici diſcite parabolam.[a] Cū iam ramus eius tener fuerit, & folia nata, ſcitis quia prope eſt æſtas. Ita & vos cùm videritis hæc omnia: ſcitote quia prope eſt in ianuis. Amē dico vobis,[b] quia nō præteribit generatio hæc,[c] donec omnia fiant. Cœlū & terra tranſibunt,[d] verba autē mea nō præteribūt.

† Cū videntis abominationem quæ dicta eſt à Daniele. Dñs Ieſus ſaluator nos pcauere diem iudicij & vltiōis docet: ne nos improuiſos horrida ſigna ipſius aduēt' terreāt & in tētatioué & à fide í ſubuerſiouem inducant. De his habetur Daniel. ix. ibi ſeptuagiuta hebdomadæ abbreuiatæ ſunt ſup populū tuum & ſup vrbē ſanctá tuá. Et iu fine ea. Erit iu téplo abominatio deſolatiōis & vſq; ad conſummationem. Et iu finé perſeuerabit deſolatio.

❧ Poſtilla.

IN illo tépore. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis. Cum videritis abominationé deſolationis &c.) In hoc ergo euangelio deſcribitur excidiū ciuitatis quā tum ad eius exterminiū. Et ponūtur ibi duo. Primum pphetiæ impletio: quæ habetur Daniel.ix.vbi dicitur, quòd deſtructa ciuitate & templo ponetur abominatio in deſolationem, ideſt idolum quod nomine abominationis intelligitur: & in veteri teſtamēto debebat poni in templo deſolato: vt adimpletum eſt quando Helius Adrianus imaginē ſuā fecit ſtatui, vbi ſteterat arca teſtamenti, vt ſcribitur in ſcholaſtica hiſtoria. Et hoc eſt quod dicitur. a (Cū videritis abominationé.) Seqtur. b (Qui legit intelligat) quaſi dicat, qui legit prophetiā Danielis intelligat eam eſſe dictam de hoc facto. Nam ſecundùm quòd ibi ponitur fuit ibi iudæorum captiuatio, & perfecta eorū diſperſio. Cùm dicitur. c (Tunc qui in iudęa ſunt fugiant ad montes) quaſi dicat: ex tunc iudæi nō habitabūt in iudęa plus: quia licet prędictus Helius Adrianus hieroſolymā reædificauerit, præcepit tamen ne aliquis iudęus haberet licentiam intrandi illam. Aliter autem exponitur ab aliquibus de tempore quod fuit ante deſtructionem ciuitatis immediate: quia fideles qui erant in hieruſalem admoniti ſunt per angelum vt fugerent in regnum agrippæ vltra iordanem: quia rex agrippa erat confederatus romanis: & ideo ibi fideles ſaluati ſunt: vt ſcribitur in eccleſiaſtica hiſtoria. Sequitur. d (Et qui in tecto, nō deſcendāt tollere aliquid de domo ſua. Et qui in agro &c.) quaſi dicat: melius eſt quòd ſaluet vitā ſuam: quá rem poſſeſſam. e (Væ autem pręgnantibus, & nutrientibus in illis diebus:) quia pręgnantes non poſſunt bene fugere aggrauāte pondere, nec ſimiliter nutrientes propter curam circa pueros. f (Orate autem &c.) Hic ſoluit quęſtionem quę poſſet fieri ad conſummationem ſęculi. Et diuiditur in tres partes: quia circa conſummationem ſęculi. Primo oſtendit tribulationis magnitudinem. Secundo temporis certitudinem: ibi. De die autē & hora &c. Et tertio excitat noſtram

Solutio.q. quæ poſſet fieri ad cõſummatio nem ſeculi.

ſolicitudinem:ibi.Vigilate itaque.Sed præſens euangeliũ nõ cõtinet primã parté.Circa quam aduertẽdũ:quòd quia prędixerat tribulationé iudęorum ex deſtructiõe ciuitatis hieroſolymitanę.vt patet prędictis in principio huius capituli:quòd nõ ponit in pręſenti euãgelio:& ſic prædixit tribulationem fideliũ futurã ſub antichriſto maiorem:ideo cõuertit ſe ad diſcipulos ſuos, in quib⁹ admonet fideles pro illo tẽpore futuro di.(Orate aũt vt non fi.fu.ve.inhyeme) id eſt tẽpore incõpetenti & aeris importunitate. g (Vel ſabbato.)ideſt tempore incõpetẽti ad fugã ex quacunq; alia cauſa & c.quia tunc erat ſabbatũ obſeruandum in quo nõ erat iudęis licitũ ambulare vltra mille paſſus. Per ſabbatũ ergo intelligit tẽpus incõueniens ad fugã mõ prędicto. Et ſubiũgitur ratio:cũm dicitur.h (Erit eñ tũc)ideſt tempore ãtichriſti. i (Tribulatio magna,qualis nunquam fuit &c.)de præterito. k (Neq. fiet.)de futuro. Ex quo patet quòd hic loquitur de tribulatione antichriſti:quia ab omnib⁹ docto.dr maxima. l (Et niſi breuiati fuiſſent dies illi.) Nõ eſt itelligẽdũ qđ dies ſint breuiores tpe antixp̄i,quã ſint mõ:quia quãtitas diei

De antichriſto.

cauſat ex motu ſolis,qui eſt vniformis.Sed dies hic accipiunt̃ p tpe:quia tp̄s illius tribulationis erit breue:quia nõ durabit vltra tres annos cũ dimidio:vt habet Daniel.xij.vbi dr quòd durabit per tp̄s,per tpa,& dimidium tpis.Cauſa autem huiuius breuitatis ſubditur:cũ dr. m (Nõ fieret ſalua omnis caro.)Caro aũt hic accipit̃ pro homine ſcđm quòd hr Geñ.vij. Non permanebit ſp̄us meus in homine inęternũ:quia caro eſt. Senſus ergo eſt iſte.omnis caro nõ fieret ſalua. i.nullus hõ fieret ſaluus,ſi eſſet longũ prędictæ tribulationis tp̄s. Negatio eñ poſtpoſita huic ſigno vniuerſali omnis,facit ipſum ęquipollere ſigno vniuerſali negatiuo:quia omnis nõ valet nullus:pp̄ter qđ ſubdit̃. n (Sed pp̄ter electos breuiabunt̃ dies illi.)Tũc ſi qs vobis dixerit.) Hic cõſequẽter oſtendit̃ magnitudo tribulatiõis ex vehemẽtia ſeductionis quia multi diſcipuli antichriſti veniẽt ad ſeducendũ populũ:dicẽdo qđ ipſe ſit verè Chriſtus in lege,& in pp̄hetis promiſſus:ideo hoc prædixit:ne fideles tũc decipiãtur. o (Tunc id eſt in illo tempore antichriſti. p (Si quis vobis dixerit:ecce Chriſtus hic,aut illic nolite credere.) Et quia nõ ſolũmodo habebunt verba ad decipiẽdũ ſed etiam ſigna qđ eſt difficilius ad euadẽdũ:ideo ſubdit̃. q (Surgẽt eñ pſeudochriſti & pſeudoprophetæ.) per hoc intelligit antichriſtũ & diſcipulos eius,qui ſunt membra ipſius. r (Et dabunt ſigna &c.) quia virtute dæmonũ poſſunt multa mirabilia fieri, qñ permittunt̃ à Deo. s (Ita vt in errorẽ inducant̃,ſi fieri poteſt etiam electi:) hoc dicit,quia licet prædeſtinatio ſit certa,tñ non tollit libertatem arbitrij. iſta eñ pp̄oſitio prædeſtinatus poteſt damnari falſa eſt in ſenſu cõpoſito: tamen in ſenſu diuiſo vera eſt,ſicut diffuſius declaratur primo ſententiarum. t (Ecce prædixi vobis) q.d.ad hoc iſta prædico nunc:vt caueatis p tũc: quia minus iacula feriunt quæ præuident:ſcđm quòd dicit Greg. v (Si ergo dixerint vobis:ecce in deſerto eſt).ſ.Chriſtus.ſ.tamquã religioſus in loco deſerto exiſtens. x (Nolite exire)ad videndũ.ſ.eum,ne ſeducamini. y (Et ſi dixerint. Ecce in penetralibus).i.in locis occultis. z (Nolite credere)ratio autem ſubdit̃. a (Sicut eñ fulgur exit ab oriẽte &c.)quia licet aduentus Chriſti in carné fuerit occultus, tamen aduentus eius ad iudicium erit ita manifeſt⁹ qđ nõ poterit aliquẽ latere: pp̄ter quod ſubditur b (Vbicũq; fuerit corpus).i.Chriſtus in humanitate:quia frequenter dicitur in ſacra ſcriptura:indicabit in forma humana,glorioſa tamen. c (Illuc cõgregabunt̃ & aquilæ).i.ſancti occurrentes obuiã Chriſto venienti ad iudicium,ſecũdũm quòd dicitur.j. ad Theſſalonicenſes. iiij. cap.d. (Statim autem &c.) Deſcripta tribulatione quæ futura eſt per antichriſtum deſcribit aduentum chriſti ad iudicium. Et diuiditur in duas:quia primo deſcribit quædam iudiciũ præcedentia.Secundo deſcribit iudicis aduentum:ibi. Et tunc apparebit. Circa primum aduertendum:quòd prout dicunt doctores,& ſancti poſt tribulationem antichriſti antequam appareant manifeſta ſigna iudicij, erit tempus breue:in quo poterunt illi qui fuerunt decepti per antichriſtũ pœnitere. Et hoc ſignatur Apocalip. viij. Factum eſt ſilentium in cælo, quaſi media hora. Iſtud enim tempus non durabit:vt dicunt niſi per.xl. dies,vel circiter. Et hoc eſt quod dicitur. d (Statim autẽ).i.paruo tpe elapſo. e (Poſt tribulationem dierum illorum) antixp̄i apparebunt ſigna manifeſta propinqui iudicij:& hoc eſt quod ſubditur. f (Sol obſcurabitur)non per priuationem ſui luminis,cũm ſit ei naturale. Corpora autẽ cœleſtia tunc manebunt in ſua natura integre.Sed iſta obſcuritas erit reſpectu noſtri per interpoſitionem alicuius corporis opaci,quemadmodum fit in eclipſi. g (Et luna non dabit lumẽ ſuum.) Quod poteſt dupliciter intelligi. Vno modo erit interpoſita inter terram & ſolẽ:& pars lunæ quæ eſt verſus terram obſcurabitur: cũ non habeat lumẽ niſi à ſole:alio modo per interpoſitionem nubiũ obſcurarum. h (Et ſtellæ cadent de cœlo) non quantũ ad earum ſubſtantiam,cũ ſint incorruptibiles,ſed quantum ad apparentiam: quia veræ ſtellæ abſcondẽtur per nubium denſitatem,& de nubibus verſus terram deſcendent exhalationes ignitæ:quæ dicuntur ſtellæ cadentes. i (Et virtutes cœlorum commouebũtur.) Per virtutes hic accipiuntur angeli,qui ſunt de medio ordine ſecundæ hierarchiæ:ad quorum officium ſpectat cooperari aliquo modo ad miracula, ſecundũ quòd dicit beatus Diony. Et ipſi frequẽtius tunc ſolito mouebuntur ex diuina voluntate ad faciendũ miraculoſas tranſmutationes in elemẽtis.ad incutiendum hominibus terrorem iudicij venientis. k (Et tunc ap-

parebit &c. hic deſcribit iudicis aduentum. Di
cit ergo. Tunc immediate poſt ſigna prædicta.
l (Apparebit ſignum filij hominis in cælo) .i.
crux, claui, & lancea: quę ſunt paſſionis Chriſti
inſtrumenta. vt. Vel aliter: ſignum .i. cicatrices
quæ apparebunt in corpore. Iſte autem appare-
bũt in cœlo .i. in aere qui frequẽter vocatur cœ
lum in ſcriptura. m (Et tunc plangent omnes
tribus terræ) .i. aliqui de oĩbus tribubus, & na
tionibus, in quibus ſunt aliqui mali, quibus ad-
uentus iudicij erit triſtabilis. n (Et videbunt
filium hominis) quia ſicut dictum eſt in forma
hominis iudicabit. o (Venientem in nubibus
cœli.) ſicut in nube aſcendit in cœlum præſen
tibus apoſtolis, & diſcipulis. propter quod dici-
tur Act. j. Ieſus qui aſſumptus eſt à vobis ſic ve
niet. p (Cũ virtute multa.) quia primus eius
aduentus fuit in infirmitate: ſecundus erit in
virtute. q (Et maieſtate.) quia veniet vt do-
minus, qui primo venerat vt ſeruus. r (Et mit
tet angelos ſuos.) quia miniſterio angelorum
colligẽtur cineres mortuorum. s (Cum tuba.)
ſicut enim in datione legis auditus eſt ſonitus
terribilis vt habetur Exodi. xix. ita audietur
tunc ſonitus conſimilis virtute angelorum fa-
ctus in elementis. t (Voce magna.) Illa vox
erit vox xp̃i vocãtis mortuos ad iudiciũ: ex cui⁹
virtute ſuſcitabuntur. v (Et congregabunt ele
ctos eius) Licet enim omnes adducentur ad iu
dicium: tamen electi ſpecialiter adducentur mi
niſterio ſanctorum angelorum, quia erunt con
ciues eorum. x (A quatuor ventis) .i. quatu
or partibus mundi: vnde oriuntur principales
venti. Et per hoc intelliguntur aliæ partes or-
bis minus principales. y (A ſummis cælorum
vſque ad terminos eorum.) Iſte modus loquẽ
di eſt ſecundũm apparentiam: quia ſummum
cæli videtur eſſe ſuper zenith capitis noſtri: ter
minus autem cęli videtur eſſe vbi terminatur
aſpectus noſter: quia ibi videtur cælum coniũ
gi terræ: licet ſecundum veritatem æqualiter
diſtet à terra vndique. Eſt ergo ſenſus. A ſum-
mis cælorum &c. i. ab omni loco qui ſub cælo
eſt, adducentur electi ad locum iudicij. z (Ab
arbo. &c.) Hic ad declarationem iſtorum ad-
ducitur exemplum, quia ſicut viriditas arbo-
ris eſt ſignum æſtatis propinquę, ita ſigna præ
dicta erunt ſigna ipſius iudicij immediate veni
entis & hoc eſt quod dicit. Ab arbore fici diſci
te parabolam. i. ſimilitudinem ad propoſitum
cõgruam: vt patet in litera. Sequitur. a (Amẽ
dico vobis, quia non præteribit generatio hæc)
i. congregatio fidelium. b (Donec omnia fi-

Iudicis ad
uentum .ſ.
xp̃i ad iudi
candũ vi-
uos & mor
tuos.

ant. quia quantũcunque fideles opprimantur
tempore antichriſti tamen aliqui permanebũt
in fide ſtabiles vſque ad finem mundi. c (Cæ
lum & terra tranſibunt.) non quòd corrum-
pantur ſecundùm ſubſtantiam ſuam: ſed quia
ceſſabit motus cæli, & tranſmutatio in elemen
tis. Iſta enim ordinata ſunt ad complendum
numerum electorum: & ideo ipſo completo in
iudicio ceſſabũt, ſicut ea quæ ſunt ad finẽ habi
to fine. d (Verba autem mea nõ pręteribũt.)
per verbũ enim Dei factus eſt mundus, & ideo
verbum eius eſt ipſo mundo ſtabilius.

¶Quæſtio.liij.

Circa Euangelium dominicæ. xxv. Oritur
quæſtio vtrum ante iudicium vni-
uerſale ſtellæ cadent de cœlo? Arguitur quòd
ſic: habetur Matth. xxiiij Stellæ cadent de cœ-
lo. In oppoſitum: nullum corpus cœleſte cadet
de cœlo: quia corpora cœleſtia non ſunt gra-
uia, neq; corruptibilia: vt ait philoſophus lib. j.
de cœlo & mundo. ſed ſtellæ ſunt corpora cœ-
leſtia. igitur. Ad quæſtionem reſpondendum
eſt ſecũdùm Richar. de media villa in. iiij. ſen.
diſt. xlviij. arti. j. quæſtio. iij. quòd proprie loquẽ
do ſtellę non cadent de cœlo: vnde ſecundùm
Auguſti. xx. de ciui. c. xxiiij. Credendum eſt il-
lam locutionem tropicam eſſe: qua dicũtur ſtel
læ cadere de cœlo: hoc enim dictum eſt, quia lu
mine ſuo videbuntur priuari ſuperueniente cla
ritate maiori: ſecundùm glo. Mat. xxiiij. ſuper
verbum prædictum: ſed quia vt videtur alijs pa
ri ratione poſſent dici quotidie cadere de cœlo,
cùm quotidie per ſolis ortum deſinant appare
re: ideo dicunt quòd ante ſupernaturalem pro-
ductionem ignis conflagrantis generabitur per
actionem corporum cœleſtium tam vehemens
caliditas, & ſiccitas quæ erunt congrua diſpo-
ſitio ad ignis prædicti productionem quòd deſi
net generari arcus nubiũ: qui generatur in nu-
bis roratione, & aliæ impreſsiones humidę: &
generabuntur ſubdeſcendentes in tanta multi-
tudine quòd apparebit aſpicientibus quòd ſint
ſtellæ de cœlo cadentes. Ex dictis patet ſolutio
argumentorum tam ad partem negatiuam, quã
ad partem affirmatiuam.

Finis epiſtolarum ſuper euan
gelia de tẽpore, in quibus
permulta quæ deerãt
reſtituta cogno
ſces.

POSTILLA SVPER EPITSOLAS

de Sanctis per anni curſum vnà cum ferialibus.

In vigilia ſancti Andreæ apoſtoli. Epiſtola libri Eccleſia.xliiij.&.xlv.c.

BEnedictio[a] domini † ſuper caput iuſti:[b] idẽ dedit illi dominus hæreditatem,[c] & diuiſit ei partem in tribubus duodecim,[d] & inuenit gratiam in conſpectu omnis carnis.[e] Et magnificauit eũ in timore inimicorum,[f] & in verbis ſuis monſtra placauit.[g] Glorificauit illũ in conſpectu regum.[h] Et oſtendit illi gloriã ſuam[i] in fide,[k] & lenitate ipſi⁹[l] ſanctũ fecit illum,[m] & elegit eum ex omni carne.[n] Et dedit illi cor ad præcepta, & legem vitę, & diſciplinæ:[o] & excelſum fecit illum.[p] Statuit illi teſtamentum lætitiæ,[q] & circuncinxit eũ zona iuſtitiæ.[r] Et induit eũ dominus corona gloriæ.

† Bñdictio dñi ſup caput iuſti. oñis inſt⁹ à domino deo bñdict⁹ et omnis diuinæ legis p̃uaricator iniquitate plenus malus & à domino maledictus.

Poſtilla.

BEnedictio domini ſuper caput iuſti &c.) Iſta litera quãtũ ad ſui originé loqnitur de patribus veteris teſtaméti.ſ.abraã, iſaac & Iacob, Moyſe, & ſic de alijs: ſed in nouo teſtamento poteſt coaptari apoſtolis, ſeu cuilibet apoſtolorũ. nam qđ de patriarchis veteris teſtamenti dicitur, apoſtolis noui teſtaméti coaptatur. Dicit ergo. a (Benedictio dñi ſuper caput iuſti.) Ita quòd quéamodũ deus dedit abrahæ omniũ gẽtiũ benedictioné: eo quòd xp̃s natus eſt de ſemine ſuo ſecundũ carné: in quo benedictæ ſunt omnes gẽtes terræ. Ita & in ſemine verbi diuini qđ fuit euãgeliũ prædicatũ per ipſos apoſtoles in omnib⁹ partib⁹ mũdi. Et ideo dicit. (Benedictio dñi ſuper caput iuſti.) q̃a per ſcientiam & doctrinã iuſti manifeſtata eſt lex xp̃i. b (Ideo dedit illi dñs hæreditaté.) Nã ſicut dñs dedit abrahę, & alijs patriarchis, & iudęis ab illis deſcendẽtib⁹ terrã iudeæ in hæreditatem: quãdiu ſeruauerũt legé eis datã: ita dedit, et dat chriſtus iuſtis non ſolum hæreditatem in terrænis: ſed in gaudijs cęleſtibus. c (Et diuiſit ei parté in tribub⁹ duodecim.) Nam ſicut tépore ioſue terra iudeæ diuiſa eſt in partes duodecim: ſecundũ duodecim tribus iſrael: ita tẽpore primitiuæ eccleſiæ, et poſt miſſioné duodecim apoſtoli chriſti diuiſerũt ſibi totũ mũdũ: vt quilibet eorũ iunctis aliquib⁹ diſcipulis iret ad prędicandũ legẽ chriſti. d (Et inuenit gratiam in conſpectu omnis carnis.) Nam ſicut Ioſeph cũ patre et fratribus inuenit gratiã corã pharaone rege ægypti: ita et apoſtoli cũ diſcipulis deo diſponéte inuenerũt aliquos principes & magnates ſtatim ſibi adhærẽtes: quorũ auxilio uoléntibus, et cõtradicẽtibus tẽplorũ põtificib⁹ chriſti nomen inter gentes diuulgatum eſt: et chriſtianorum eccleſia tandem triumphante, templa idolorũ tempore cõſtãtini magni clauſa ſunt. e (Et mag. eũ in tim. inimico.) Nam ſicut deus moyſen magnificauit erga ægyptios, ita et in nouo teſtaméto magnificauit apoſtolos et martyres: qui fortiores fuerunt dũ torquerẽtur: q̃ fuerunt tyranni dũ torquerent vel torquere iuberent. f (Et in verbis ſuis monſtra placauit.) Nã ſicut tépore moyſi plagæ ægypti monſtruoſę ad orationem ipſius Moyſi ceſſauerũt: vt patet Exodi.vj.vij.et.viij.capi. Ita etiam in nouo teſtaméto plagę idololatrarũ ceſſauerũt in aduẽtu apoſtolorũ, diſcipulorum, & aliorũ legé chriſti prædicantiũ: vt patet de ſancto Georgio: qui interfecit draconem deuaſtanté vnã totam prouinciam: & ſic de multis alijs. g (Glorificauit illũ in cõſpectu regũ.) Nam ſicut in veteri teſtaméto de⁹ glorificauit moyſen erga reges ægypti Seon regé ammorrhęorum et plures alios. Ita etiam glorificauit apoſtolos, ſuos diſcipulos: & omnes euãgelium nũtiantes & prędicantes: & adhuc glorificare nõ ceſſat. h (Et oſtẽdit illi gloriã ſuã.) ſicut fecit paulo apoſtolo, ſtephano p̃thomartyri, & plurib⁹ alijs. i (In fide) ſine qua impoſibile eſt placere deo. k (Et lenitate). i. verbi dulcedine et prędicatione ipſius. l (Sanctũ fecit illũ). i. mundum et firmum. m (Et elegit eum ex omni carne.) Nã ſicut deus elegit moyſen ad educendum filios iſrael de ęgypto: ita ſimiliter elegit apoſtolos & diſcipulos ad educendum gentiles et iudęos de errore eorũ et induxit ad veram chriſti fidem. n (Et dedit illi cor ad pręce.) dei implẽda opere: & deinde alijs implenda docere: nam prędicatoris officiũ eſt primũ facere, deinde docere. Vnde Actuũ.j. Cępit Ieſus facere et docere. o (Et excelſum, fecit illũ.) literaliter iſtud dicitur de Aaron, qui laudatur in ſacerdotio quantũ ad electionem, conſecrationem, et prouiſioné: quę omnia poſſunt intelligi de quolibet ſancto noui teſtamẽti. p (Statuit ei teſtamẽtum æternum). i. pactum ſacerdotij, quod dicitur ęternũ in veteri lege: in quantũ figurabat ſacerdotiũ chriſti. quod eſt æternũ in nouo teſtaméto. q (Et circũcinxit eũ zona iuſtitię,) ideſt baltheo diuerſis colorib⁹ facto, qui dicitur corona iuſtitiæ: q̃a reſtringebat veſtes ſacerdotales, ſicut iuſtitia legis reſtringit malos inordinatos. r (Et induit eum dominus corona glorię.) ideſt ornamẽto virtutis

Duplex ẽ gratia: ſcilicet operãs & cooperans.

ad expurgationē vitiorū in ſe: & deinde in alijs per prædicationē & legis Chriſti enuntiationē.

Sequuntur quæſtiones ſuper epiſtolis ſanctorum.

¶ Quæſtio prima.

Super verbis epiſtolæ in vigilia ſancti Andreę, quæ habētur eccleſia. xlv. ſ. circūcinxit eum zona iuſtitiæ. Oritur quæſtio. de iuſtitia. Vtrum iuſtitia ſit perpetua, & conſtans voluntas ius ſuum vnicuiq; tribuens? Arguitur quòd non: ſola Dei voluntas eſt perpetua: ergo ſi iuſtitia eſt perpetua volūtas, in ſolo Deo erit iuſtitia, quod eſt falſum. Igitur. In oppoſitum iuſtitia ſic diffinitur, vt habetur. ff. de inſti. & iur. l inſti. Igitur. Ad argumētum dicitur quòd voluntas dicitur perpetua dupliciter: vno modo ex parte ipſius actus qui perpetuo durat: & ſic ſolius Dei voluntas eſt perpetua: alio modo ex parte obiecti: quia aliquis vult perpetuo facere aliquid: & ſic iuſtitia eſt perpetua volūtas. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundùm Tho. ij. ij. q. lviij. per tres propoſitiones. Prima cum omnis virtus ſit habitus, qui eſt principiū boni actus neceſſe eſt quòd virtus diffiniatur per actum bonum, qui eſt circa ea quæ ad alterum ſunt, ſicut circa propriam materiam virtutis. Secunda concluſio. iuſtitia eſt circa ea quæ ad alterum ſunt, ſicut circa propriam materiā. Tertia concluſio. iuſtitia eſt habitus ſecūdùm quem aliquis conſtanti & perpetua voluntate ius ſuum vnicuiq; tribuit.

In feſto ſancti Andreæ apoſtoli. Epiſtola ad Romanos. x. capitu.

† Cōfeſſio fit ad ſalutem. Niſi peccata noſtra corde ſaltē & ore cū poſsibili ſatisfactione ſemel in vita cōfiteamur ante mortis articulum non erit nobis remiſsio peccatorū. vt de pęni. diſt. j. ca. ex his itaq; apparet quòd ſine cōfeſſione oris & ſatisfactione operis peccatū non remittitur.

FRatres. [a] Corde enī creditur ad iuſtitiā, [b] ore autem confeſsio fit ad † ſalutē. [c] Dicit enim ſcriptura. [d] Omnis qui credit in illum non confundetur. [e] Non enim eſt diſtinctio iudæi & græci. [f] Nam idem dominus omnium. [g] diues in omnes [h] qui inuocant illū. [i] Omnis enim quicunque inuocauerit [k] nomen domini, [l] ſaluus erit. [m] Quomodo ergo inuocabunt in quem nō crediderunt? [n] Aut quomodo credent ei quem non audierunt? [o] Quomodo audient ſine prædicāte? [p] Quomodo verò prædicabunt niſi mittātur? [q] Sicut ſcriptū eſt: [r] quàm ſpecioſi [s] pedes euangelizantiam pacem, [t] euangelizantium bona. [v] Sed non omnes obediunt euangelio. [x] Eſaias enim dicit. [y] Domine, quis credidit auditui noſtro. [z] Ergo fides ex auditu. [a] Auditus autem per verbū Chriſti. [b] Sed dico. Nunquid non audierunt? [c] Et quidem [d] in omnē terrā [e] exiuit ſonus eorum, [f] & in fines orbis terræ verba eorum.

Poſtilla.

FRatres. Corde enim creditur ad iuſtitiam &c. Ante initium huius epiſtolæ ſcribit ſanctus Paulus in eo. ca. dicens. Si confitearis in ore tuo dominum Ieſum, & in corde tuo credideris quòd Deus illū excitauit à mortuis, ſaluus eris. Tunc ſtatim ſequitur præſens epiſtola. a (Fratres, corde enim creditur ad iuſtitiam.) Gor. i. ad iuſtificationem conſequendam. b (Ore autē cōfeſsio fit ad ſalutē.) ideſt ad perfectionem ſalutis: neceſſe enim eſt fide confiteri pro loco & tempore. In ſignum huius recipit homo ſacramentum confirmationis in fronte. Vnde dicitur in decretis. Confirmatio in fronte ponitur: vt à recipiente fides ſine erubeſcentia publicetur. de conſe. diſt. v. nouiſsime. Luc. xij. Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo. c (Dicit enim ſcriptura) ſacra veraciter. d (Omnis qui credit in illum non confundetur.) æternaliter. e (Non eſt diſtinctio iudæi & græci.) Ly. quantū ad iuſtitiam quæ eſt per fidem chriſti. f (Nam idem dominus omniū.) ſcilicet iudæorum & gentilium. g (Diues in omnes.) Gor. ideſt ditans omnes. h (Qui inuocant illum.) ſcilicet fide & opere. i (Omnis enī quicūq; inuoca.) nō verbotenus, ſed corde intimo. k (Nomen domini.) ideſt filiū patris, in quo ſicut pro nomine eſt notificatio patris. l (Saluus erit.) ab æterno ſupplicio. m (Quomodo ergo inuocabunt in quem non crediderunt.) Lyra quaſi dicat nullo modo: quia oratio pręſupponit fidem orantis. n (Aut quomodo credent ei quem non audierunt.) quia fides pręſupponit auditum vel à Deo intus per inſpirationem, vel ab homine exterius per prædicationem. o (Quomodo autē audient ſine prædicante?) Actus autem prædicandi præſupponit autoritatem officij: ideo dicitur. p (Quomodo verò prædicabūt niſi mittantur.) ideſt à Deo ſicut olim prophetæ vel apoſtoli eius locū tenentes ſicut prædicatores alij. Gor. aliter autem non eſt prædicandum: ſicut nec ipſe Chriſtus filius Dei prædicare voluit niſi miſſus à patre: vt patet Luce. iiij. oportet me etiam alijs ciuitatibus euangelizare regnū Dei: quia ad hoc miſſus ſum. q (Sicut ſcriptum eſt.) Eſa. iij. r (Quam ſpecioſi.) ideſt bene formati ſunt. s (Pedes euangelizantiū pacem.) ideſt reconciliationem hominis ad Deum. t (Euangelizantiū bona.) ſcilicet futura. v (Sed nō omnes obediunt euangelio.) Gor. quaſi dicat. Omnes

Fides eſt virtus qua creduntur quæ nō vidētur. ſen. iij.

quidem audiũt: ſed nõ omnes obediũt euangelio, prædicationem eius recipiẽdo: quia gentiles & iudæi & hæretici nõ obediũt: ſed ſolum boni chriſtiani. x (Eſaias enim dicit,) vt habet Eſa. liij. y (Domine q̃s credidit auditui noſtro.) Gor. quod à nobis audiuit: quod à te audiuimus: quaſi dicat aliquis credit, ſed non omnes. z (Ergo fides ex auditu.) Gor. & ſi Deus intus doceat, tamen prædicator exterius nuntiat. a (Auditus autẽ per verbũ Chriſti.) loquẽtis in apoſtolis: vt patet Matt. x. Non enim eſtis vos qui loquimini: ſed ſpirit⁹ patris veſtri qui loquitur in vobis. Item Luc. x. Qui vos audit &c. b (Sed di. Nũquid nõ audierũt.) Lyra. ideſt habent ne excuſationẽ ſuæ infidelitatis ꝓpter defectum publicationis, quaſi dicat non. Ad quod inducit autoritatẽ prophetæ Dauid quæ habet in Pſal. xviij. c (Et quidem.) Gor. ideſt certe. d (In omnẽ terrã) quantum ad terras medias. e (Exiuit ſonus eorũ) ideſt fama. f (Et in fines orbis terræ), ideſt terras extremas. g (Verba eorum) ideſt prædicatio vel auditus prædicationis eorum. ¶Quæſtio. ij.

Super verbis epiſtolæ quæ habẽtur ad Ro. x. ſcilicet cõfeſsio fit ad ſalutem. Oritur quæſtio de cõfeſsione. Vtrum poſsit diſpenſari cum aliquo, vt nõ teneatur confiteri? Arguitur quòd ſic: tantam poteſtatem habet quicũq; papa quãtam habuit beatus Petrus: ſed beatus Petrus habuit poteſtatẽ abſoluẽdi: patet Matt. xvj. quodcũq; ſolueris ſuper terrã: ergo qui abſolutus eſt à præcepto confeſsionis per papam, eſt à Deo abſolutus. In oppoſitum, papa cõtra euan. diſpenſare non poteſt: patet. xxxvj. q. ij. c. fuit quędam. ſed cõfiteri ſacerdoti eſt præceptũ euangelicum. Igitur. Ad argumentum dicitur quòd illa poteſtas intelligitur de iure poſitiuo & nõ de iure diuino. Ad quæſtionẽ reſpõdendũ eſt ſecũdũm Richar. de media villa in. iiij. ſen. di. xvij. ar. ij. q. vij. per duas concluſiones prima eſt, cum papa ſit ſubditus iuri diuino, & confiteri ſacerdoti ſit de ipſo iure diuino, diſpenſare non poteſt cũ aliquo: quin teneatur confiteri ſacerdoti. Secunda concluſio. cum papa ſit ſupra ius poſitiuum, poteſt diſpẽſare cum aliquo quòd non tenetur confiteri de modo quo determinatum eſt à concilio generali: quia papa poteſt nouum ius conſtituere, & ius pure poſitiuũ mutare, renouare, & reuocare, ſicut ſibi placet: quãuis hoc non deceat ipſum facere ſine rationabili cauſa.

In feſto ſancti Nicolai epiſcopi, & cõfeſſoris Epiſtola. Ecce ſacerdos magnus qui in diebus ſuis &c.

¶Quære infra de communi ſanctorum & de confeſſoribus.

In feſto conceptionis glorioſæ virginis Mariæ. Epiſtola. Prouerb. viij. capitulo.

Dominus[a] poſſedit me ab initio viarũ ſuarũ,[b] antequã quicquã faceret à principio.[c] †Ab æterno ordinata ſum, & ex antiquis antequã terra fieret. Necdũ erant abyſſi, & ego iam concepta erã. Necdũ fontes aquarũ eruperãt,[d] necdum montes graui mole conſtiterant.[e] Ante omnes colles ego parturiebar.[f] Adhuc terrã nõ fecerat, & flumina,[g] & cardines orbis terræ.[h] Quãdo præparabat cœlos aderã,[i] quãdo certa lege & gyro vallabat abyſſos.[k] Quando æthera firmabat ſurſum,[l] & librabat fontes aquarum.[m] Quando circundabat mari terminũ ſuũ, & legem ponebat aquis, ne tranſirent fines ſuos.[n] Quando appendebat fundamenta terræ,[o] cũ eo eram cũcta cõponens.[p] Et delectabar per ſingulos dies,[q] ludens corã eo omni tẽpore, ludens in orbẽ terrarum:[r] & deliciæ meæ eſſe cũ filijs hominũ.[s] Nunc ergo filij[t] audite me.[v] Beati qui cuſtodiunt vias meas.[x] Audite diſciplinã.[y] Et eſtote ſapientes,[z] & nolite abijcere eã. Beatus homo qui audit me,[a] & qui vigilat ad fores meas quotidie,[b] & obſeruat ad poſtes oſtij mei. Qui me inuenerit[c] inueniet vitam,[d] & hauriet ſalutem à domino.

†Ab æterno ordinata ſum. Eccleſia ſancta Dei in hac ſacra lectione aſſerit quòd verũ eſt ante omnia tempora & mũdi ſæcula virginẽ glorioſam fuiſſe in diuinis dei filio ordinatã & ſine peccati macula. Cantic. iiij. de ea dicitẽ tota pulchra es amica mea: & macula nõ eſt in te.

Poſtilla.

Domin⁹ poſſedit me ab initio &c.) In iſto feſto cõceptionis beatæ virginis Marię pro ep̃la p̃ſens lectio ſecũdũ ſęculares legit: q̃ lectio principaliter exponit de æterna ſapiẽtia, q̃ Chriſtus eſt filius Marię virginis. Honor aũt filij eſt honor m̃ris. & ecõuerſo, honor matris eſt honor filij. Vnde Ber. omel. iiij. ſup Miſſus eſt dicit. Nõ eſt dubiũ q̃cquid in laudib⁹ matris cõferim⁹, ad filiũ ꝑtinere: & rurſum cũ filiũ honoramus, à laudibus m̃ris non recedimus. Vnde dicit æterna ſapiẽtia. a (Dñs poſſedit me ab initio viarũ ſuarum.) Ly. i. operũ ſuorũ. b (Antequã quicquã faceret à principio). i. añ oẽm creationẽ. c (Ab æterno ordi. ſum. &c. Necdum erãt abyſsi &c. Necdũ fontes aqua. eruperãt). ſ. locis ſubterraneis. d (Necdũ mõtes graui mole cõſtiterãt.) ſcilicet ſup terrã planã eleuati. e (Ante omnes colles ego parturiebar). i. ꝓcedebã à fœcũditate p̃rna. f (Adhuc terrã nõ fecerat & flumina.) i. creaturã viſibilem. g (Et cardines orbis ter-

ræ).i.partes mũdi principales q̃ ſunt oriens,& occidẽs,auſter,& aquilo. h (Quãdo præpara. cœlos aderã.) Indiuiſa ſunt opera trinitatis:& ideo filius qui eſt ſapientia genita ſemꝑ operat̃ cũ patre:vt patet Ioã.v. Pater meus vſq; modo operat̃,& ego operor. i (Quãdo certa lege & gyro vallabat abyſſos).i.cõcauitates vbi cõgregatæ ſunt aquæ:vt appareret arida habitationi hominũ & animaliũ terreſtriũ apta. k (Quando æthera firmabat ſurſum).i.ſpherã ignis quę naturaliter ſurſum fert̃. Illa enim pars elemẽtorum quę cõtinua eſt ſpherę æther vocat̃. l (Et libra.fontes aquarũ.) cõſtituẽs eos in põdere in numero,& in mẽſura. m (Quãdo circũ.mari ter.ſuũ &c.)ne flueret & operiret aridã. n (Quãdo appẽ.fundamẽ.terrę).i.partes inferiores terræ circa centrũ q̃ ſunt quędã fundamẽta ſuperiorũ partiũ. o (Cũ eo erã cũcta cõponẽs,) quia indiuiſa ſunt opera trinitatis. p (Et delectabar per ſingulos dies).i.æternaliter gaudebã cũ patre & ſpirituſancto. q (Ludens corã eo omni tẽpore:ludẽs in orbẽ terrarũ).i.ludũ faciens de orbe terrarũ·qui ſimilis eſt ludo pilæ:q de vno trãsfert̃ ad aliũ in quãdã reuolutionẽ:quia regna terræ trãſfert,atq; cõſtituit de gẽte in gentem. r (Et delitiæ meæ eſſe cũ filijs hominũ).ſ.per gratiam. s (Nunc ergo filij) per adoptionem. t (Audite me.) ſcilicet per debitã attẽtionem. v (Beati qui cuſtodiũt vias meas).i.viã mandatorũ,& viã cõſiliorũ. x (Audite diſciplinã) de morib⁹ humanis. y (Et eſtote ſapiẽtes.) in diuinis. z (Et nolite abijcere eam. Beatus homo qui audit me).ſ.mihi obediẽdo. a (Et qui vigilat ad fores meas quotidie) ſcilicet in loco diuini cultus deuote orãdo. b (Et obſer.ad poſtes oſtij mei.qui me inue.) per gratiã. c (Inueniet vitã) ſcilicet æternam. d (Et hauriet ſalutem à dño.) qui eſt fons ſaluris. ¶Quæſtio.xxxiiij.

Verba iſta nõ intelligunt quòd virgo maria realiter fuerit pura quantũ ad corpus & animã eius cũ Deo: qñ iſta fiebãt, ſicut erat cum filio in mũdo iſto: ſed intelligũtur quãdo iſta fiebant quòd virgo Maria erat in mente diuina.

Super verbis epiſtolæ in feſto conceptionis virginis Mariæ quæ habentur Prouerb.viij.ſcilicet dominus poſſedit me ab initio viarũ ſuarũ. Oritur q̃ſtio de conceptione. Vtrũ virgo Maria fuerit cõcepta in peccato originali? Omiſsis argumẽtis ad vtrãq; partem reſpondendum eſt quòd nõ:propter quinq; rationes. Prima eſt: virgo Maria in matrem Dei electa erat exaltãda ſuper omnes angelos: ſed omnes angeli fuerunt præſeruati ab omni peccato:ergo à ratione fortiori & iſta quę erat ſuperior. Secunda ratio.abſurdũ eſt credere virginẽ Mariã fuiſſe aliquando in odio & indignatione filij ſui Chriſti obligatã ſupplicio,cum eſſet mater Dei chariſsima: ſed per peccatum originale perſona dicitur filia iræ & deputata æterno ſupplicio. igitur. Tertia ratio. Virgo Maria debebat fieri ſpeciale habitaculum Dei:ergo debebat ſpecialius præparari. Sed ſi cõcepta fuiſſet in peccato originali nõ fuiſſet ſpecialius præparata. Igitur non fuit cõcepta. Quarta ratio. quod Deus potuit facere & decuit,fecit: ſed Deus potuit,& decuit facere quòd virgo Maria ſine originali cõciperetur. igit̃. Quinta ratio. nulla dignitas cõueniẽs virgini eſt ab ea auferẽda: ſed cõcipi ſine peccato originali cõueniens eſt virgini. Igitur. Et ad auctoritates quæ poſſent allegari ab illis qui tenent ipſam fuiſſe conceptã in peccato originali: dicendum eſt quòd intelligũtur de lege ordinata,& nõ præſeruata: de lege cõmuni & non priuilegiata: quam legem priuilegiatam habuit Maria: & ſi quis dicat, habuit pœnas peccati originalis,ergo peccatũ: dicendum eſt quòd nõ ſequitur: quia Chriſtus habuit illas pœnas: & non habuit peccatũ. Si quis dicat: ſi mortua fuiſſet ante filiũ,feciſſet deſcenſum ad lymbũ: ergo habuit peccatũ. Dicendum eſt quòd nõ ſequitur: quia ſanctus Ioannes baptiſta nõ habebat peccatum quando mortuus eſt: tamen fecit deſcenſum ad lymbum: ſi quis dicat, virgo Maria indiguit redemptore: ergo habuit peccatũ. dicendum eſt quòd indiguit redemptore præueniente,qui illam præſeruaret: ſequitur quòd omnes qui dicunt ipſam fuiſſe conceptã in peccato originali mentiũtur: quia nihil determinatum fuit in concilijs,niſi quia verũ: ſed determinatum fuit in cõſilio Baſilienſi,quod virgo Maria nõ fuit concepta in peccato originali: igitur non fuit concepta.

In feſto ſancti Thomæ apoſtoli.

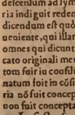
Iam non eſtis hoſpites &c.

¶Quære infra in communi apoſtolorum.

Alia epiſtola ad epheſios primo.

Benedictus Deus & pater &c.

In conuerſione ſancti Pauli apoſtoli Epiſtola. Actuum.ix.cap.

IN diebus illis. [a] Saulus adhuc ſpirãs [b] minarũ, [c] & cædis [d] in diſcipulos dñi, [e] acceſsit ad principẽ ſacerdotũ, [f] & petijt ab eo epiſtolas in [g] Damaſcum ad ſynagogas, [h] vt ſi quos inueniret huius vię viros ac mulieres, vinctos perduceret in hieruſalem. Et cũ iter faceret, contigit vt appropinquaret Damaſco. Et ſubito circũfulſit eũ lux de cœlo, [i] & cadens in terrã, [k] audiuit vocem [l] dicentem ſibi. Saule [m] Saule quid me † perſequeris? [n] Qui dixit. Quis es domine? Et ille. Ego ſum Ieſus nazarenus quẽ tu perſequeris. Durũ eſt tibi cõtra ſtimulũ calcitrare. [o] Et tremẽs ac ſtupẽs dixit. [p] Domine quid vis me facere? [q] Et dominus ad eum. Surge,& ingredere ciuitatẽ,& dicetur tibi quid

† Saule ſaule quid me perſeque. Saulus id eſt beatus Paulus qui tunc ſaulus.

nomine di cebatur: qui & poſt in pſecutionem chriſtianorum irat⁹ mot⁹ à ſummo pōtifice literas ſoç legatiōis habés eas ad exequēdas feruēti animo pergés à dño Ieſu vocat⁹ eſt: & fact⁹ eſt vas electionis q erat gladius pſecutiōis vnde xp̄s ſaluator ait. Vas electionis mihi vocabit̄ iſte.

te oporteat façere.[r] Viri autē illi q comitabātur cū illo ſtabāt ſtupefacti, au [illegible] tes.[t] Surrexit aūt Saulus de terra, apertiſque oculis nihil videbat. Ad manus autē illū trahētes introduxerūt Damaſcū. Et erat ibi trib⁹ dieb⁹ nō vidēs,[v] & nō māducauit, neque bibit.[x] Erat autē qdā diſcipul⁹ Damaſci nomine Ananias,[y] & dixit ad illū in viſu dominus. Anania. At ille ait. Ecce ego domine. Et dominus ad illū. Surge, vade in vicum qui vocatur rectus: & quęre in domo iudæ[z] Saulū nomine tharſenſem. [a] Ecce enim orat.[b] Et vidit virū[c] Ananiā nomine[d] introeuntē, & imponentē ſibi manus, vt viſum recipiat.[e] Reſpondit autē Ananias.[f] Domine audiui à multis de viro hoc, quāta mala fecerit ſanctis tuis in hieruſalē. Et hic habet poteſtatē à principib⁹ ſacerdotū alligādi omnes qui inuocāt nomen tuū. Dixit autē ad eū dominus. Vade, quoniā vas electionis eſt mihi iſte,[g] vt portet nomē meū[h] corā gentib⁹, & regibus & filijs iſrael. Ego enim oſtēdā illi[i] quāta oporteat eū pati pro nomine meo,[k] Et abijt Ananias.[l] Et introiuit in domū, & imponens ei manū dixit. Saule frater, dominus Ieſus miſit me, qui apparuit tibi in via qua veniebas, vt videas, & implearis ſpirituſancto. Et cōfeſtim ceciderūt ab oculis ei⁹ tāquā ſquamę,[m] & viſum recępit. Et ſurgēs baptizat⁹ eſt,[n] & cū accepiſſet cibū, confortatus eſt.[o] Fuit autē cū diſcipulis qui erant Damaſci per dies aliquot, & continuo ingreſſus in ſynagogā prædicabat illis Ieſum: quoniā hic eſt fili⁹ Dei.[p] Stupebāt autē omnes qui eū audiebāt,[q] & dicebant. Nōne hic eſt qui expugnabat in hieruſalē eos qui inuocabāt nomen iſtud, & huc ad hoc venit, vt vinctos illos pduceret ad principes ſacerdotū? Saulus autē multomagis cōualeſcebat,[r] & cōfundebat iudæos qui habitabant Damaſci, affirmās quoniam hic eſt Chriſtus.

Poſtilla.

IN dieb⁹ illis. Saulus adhuc ſpirās mina. & ce. &c.) Ante initiū illius epiſtolæ ſcribit̄ ſanctus l[illegible] reſpuli qui erat diſpli poſt lapidationé ſancti Stephani pertrāſibās euāgelizātes verbū Dei. Philippus auté deſcendens in ciuitaté Samariæ pdicabat illis Chriſtum. Intédebāt aūt turbæ his quæ à Philippo dicebant̄, vnanimiter audiétes, & vidétes ſigna quę faciebat: multi eñ eorū qui habebāt ſpirit⁹ immūdos. i. diabolos, clamātes voce magna exibāt: multi auté paralytici, & claudi curati ſunt. Factum eſt ergo magnū gaudiū in illa ciuitate. Tūc poſtmodū ſequit̄ epiſtola hodierna. a (Saulus adhuc ſpirās.) Ly. i. vehementi ſpiritu igné pſecutionis in ſe accédés, & in alijs cōtra eccleſiam. b (Minarū). i. in verbis iniurioſis. c (Et cę.). i. verberib⁹ & flagellis. d (In diſci. do.) id eſt cōtra credétes in xp̄m, qui tūc dicebant̄ diſcipuli q̄a nōdū nominabant̄ chriſtiani. e (Acceſ. ad principē ſacer.) Ly. nō vocat̄ ſed ingerés volūtate nocēdi inflāmatur. f (Et petijt ab eo epiſ.) vt ex eius auctoritate magis poſſet noccre fidelib⁹. g (Dama. ad ſy.) Ly. vt ibi pſequeret̄ credétes ſicut fecerat in hieruſalé. h (Vt ſi quos inue. &c.) Et ſubito circūfulſit eū lux de cœlo.) Ly. ſicut ſolet fieri in choruſcatione & fulgure. i (Et cadés in terrá.) præ ſtupore & admiratione. k (Audiuit vocé). ſ. auditu corporis & mētis. l (Dicenté ſibi. Saule Saule.) Hæc duplicatio fit ad magis mouédā eius attétioné. m (Quid me pſequeris). ſ. in membris meis q̄ pſequebat̄ Saulus: & nō Chriſtū in propria pſona: q̄a iam ſedebat ad p̄ris dexterā glorioſus. n (Qui dixit, q̄s es dñe &c. durū eſt tibi cōtra ſti. cal.). i. potétiori te incōparabiliter reſiſtere. o (Et tremés, ac ſtupens.) Ly. de cognita xp̄i poteſtate, quam ante non eredebat in cœlo regnare: ſed magis vt falſum pphetā condemnatū eſſe. p (Dixit dñe, quid me vis facere.) quaſi dicat: ex nūc facto parat⁹ ſum tibi in omnib⁹ obedire. q (Et dñs ad eū. Surge & ingredere ciuitaté, & dicet̄ tibi q̄d te oporteat fa.) In hoc oſtédit xp̄s, quòd vult quòd vnus homo informet̄ ab alio. r (Viri aūt illi q comitabant̄ cū illo ſta. ſtu. audiétes q̄dem vocé). ſ. Pauli nō auté xp̄i: q̄ audiebāt Paulū dicenté q̄s es dñe? quid me vis facere? s (Nemi. aūt vi.) q̄a nō videbāt aliquā pſonā, ad quā dirigeret ſermoné: ideo ſtabāt ſtupefacti. t (Surrexit auté Saulus de terra: aptiſq; oculis nihil vidit &c.) Ly. ſ. viſu corporali videbat aūt viſu mētali: q̄a ſecūdū doct. cōmuniter in illo triduo fuit rapt⁹ vſq; ad cœlū tertiū. v (Et nō māducauit neq; bibit.) Ly. ſuſtétat⁹ illa viſione? ſicut moyſes. xl. dieb⁹, in monte ſynai. x (Erat auté quidā diſcipulus Damaſci nomine Ananias.) Ly. qui de iudaiſmo ad fidé Chriſti cōuerſus fuit ſciétia & vita famoſus. y (Et dixit ad illū in viſu do. ana. &c. q̄re in do. iudæ.) Ly. hoſpes cū pauli iudas vocabat̄. z (Sau. noíe tharſen.) i. de tharſo oriun-

De cōuerſione ſancti Pauli miraculoſe facta vt inquit de tur re crema.

dum. a (Ecce enim orat.) Eſt oratio eleuatio
oratio. mētis in Deū vt inqt Hugo.de oratione. Fuerat
egreſſus Deo gratias agebāt. d (Et vidit)in re
uelatione domini. e (Virū ananiā nomine.)ita
ꝙ reuelatio fuit ſibi facta non ſolū de ꝑſona ſed
etiā de ꝓprio nomine. d (Introeuntē & impo.
ſibi ma. vt vi.reci.) Ly.hæc autē impoſitio erat
ad curationē corporalē. Sicut de beato Lauren-
tio legiť quòd ponebat manus ſuꝑ cœcorū ocu-
los & illuminabanť. e (Reſpondit autē Ana-
nias.) Ly.ſe excuſando,eo quòd ſaolus erat fa-
mosus in ꝑſecutione credētiū in xp̄m. f (Dn̄e
audiui à multis de viro hoc,quāta mala fecerit
ſanctis tuis &c. Vade qm̄ vas electionis eſt mihi
iſte &c.) ſpecialiter vas electū gratiæ & ſciētiæ
cōtentiuū. g (Vt portet nomē meū).ſ.opere &
prædicatione. h (Corā gentib⁹ & regibus &c.
Ego em̄ oſtendā illi).ſ.per effectū. i (Quanta
oporteat eū pati pro nomine meo)q̄a per mul-
tas tribulationes oportet nos intrare in regnum
cœlorū. k (Et abijt ananias)ad exequendū dn̄i
mādatū. l (Et introiuit in domū &c.& confe-
ſtim ceciderūt ab oculis eius tanq̄ ſquamæ.)
Ly.i.maculæ albæ & duræ : ſicut ſunt ſquamæ
piſciū:quę cauſatę fuerūt in eū à lumine exceſſi
uo ipſum excecāte. m (Et viſum recępit & ſur
gens baptizatus eſt).ſ.in nomine Ieſu Chriſti.
n (Et cū accepiſſet cibū cōfortat⁹ eſt.) duplici
cōfortatiōe.ſ.ſpiritu & corpore. o (Fuit autem
cū diſcipulis qui &c.& cōtinuo ingreſſus in ſy-
nago.p̄dica. Ieſum:qm̄ hic eſt fili⁹ Dei.)ſtatim
ſcilicet poſt baptiſmū. Ex illo patet ꝙ doctrinā
euangelicam non habuit ab homine ſed à Deo.
p (Stupebāt aūt oēs qui eū audie.) de tam ſubi
ta mutatione per quā atrociſſimus fidei ꝑſecu-
tor factus fuerat cōſtantiſſimus eius p̄dicator.
q (Et dicebāt.) Nōne hic eſt qui expug. in hie
ruſalē eos q &c. (Saulus autē multo ma.cōua.)
ideſt ꝓcedēs ſemꝑ de bono in melius. r (Et cō-
fun.iu.qui ha.damaſ.affir.qm̄ hic eſt xp̄s.) Ly.
i.ꝙ Ieſus nazaren⁹ eſt verè xp̄s in lege & ꝓphe
tis ꝓmiſſus:qđ declarabat ꝑ ſcripturas veteris
teſtamētis quas prius didicerat à Gamaliele: &
poſtea multo perfectius à Deo illuſtrante.

¶ Quæſtio.iiij.

Super verbis epiſtolæ in cōuerſione ſancti
pauli apoſtoli,q̄ habentur Actu.ix.ſ.
ſurrexit de terra. Oriť.q.de cōuerſione ſancti
Pauli. Vtrū cōuerſio ſancti Pauli fuerit miracu
loſa? Arguiť ꝙ nō iuſtificatio impij nō eſt mira-
culoſa: ſed iuſtificatio Pauli eſt eiuſdē rationis
cū iuſtificatiōe aliquorū impiorū. Igiť. In oppo
ſitū habeť in legēda ipſius Pauli qđ fuit mira-
culoſa. Igiť. Ad argumētū diciť negādo cōſequē
tiā: & ratio eſt: q̄a cōuerſio nō tantū dicit iuſti-
ficationē ipſius Pauli: ſed & includit ea quibus
indut⁹ eſt,q̄ miraculoſa dicunť. Ad q̄ſtionē re-
ſpōdēdū eſt ſecūdū magiſtrū Ioā.de turre cre.
ſuꝑ iiij.ſen.in.q.ſuꝑ euāgelijs ꝙ cōuerſio Pauli
fuit miraculoſa triplici ratione. Primo ratione
efficiētis puta xp̄i qui ipſum Paulū in actu pec
cādi exiſtentē & in ꝓpoſito ꝑſequēdi tam ſubi-
cis q ipſum ad cōuerſionē diſpoſuit: de qua di-
cit ꝙ ſubito circūfulſit eū lux de cœlo: q quidē
lux fuit ſubita vt audacē terreret : fuit immēſa
vt ſuperbū à timore humilitatis ꝓſterneret. fuit
cœlica , vt carnalē eius intelligētiā in cœleſtem
immutaret. Tertio ratione ipſius Pauli in quo
facta eſt conuerſio qui ſubito excæcatus & pro
ſtratus & prædicator veritatis factus eſt,& vas
electionis,qui erat filius perditionis.

In feſto purificationis virginis Ma
riæ. Epiſtola. Malachiæ.iij.capi.

HEc[a] dicit dn̄s Deus.
[b] Ecce ego mitto an-
gelū† meū,[c] & pręparabit
viā ante faciē meā.[d] Et ſta
tim veniet ad templū ſan-
ctum ſuū[e] dominator,quē
vos quæritis,[f] & angelus
teſtamēti, quē vos vultis.[g] Ecce venit
domin⁹ exercituū:[h] & quis poterit co-
gitare diē aduētus ei⁹?[i] Et q̄s ſtabit[k] ad
vidēdū eū.[l] Ipſe em̄ quaſi ignis cōflās,
& quaſi hærba fullonum.[m] Et ſedebit
[n] cōflans,& emūdans argentū,[o] & pur
gabit filios leui.[p] Et colabit eos quaſi
aurū & quaſi argētū,[q] & erūt domino
offerētes ſacrificia in iuſtitia.[r] Et pla-
cebit dn̄o ſacrificiū[s] Iuda & hieruſalē,
[t] ſicut dies ſęculi,& ſicut anni antiq,[v] di
cit dn̄s omnipotens.

† Ecce ego mitto angelū meū. Iſte angelus cōmuniter ſecūdū doct. dicitur eſſe Io. bapti.q angelus dicitur ſecundum modum viuendi & rationē virtutū: nā more angelico viuebat: & officiū gerebat. is ꝓcurſor dn̄i dicit: inter natos mulierum nullus ꝑfectiōe,ſanctitate & virtute maior fuit maior ſ.ſctitate & moribus vitæ. vñ ſaluator Luc. vij. de illo ait. Inter natos mulierum nō ſurrexit ꝓpheta maior Ioanne baptiſta.

Poſtilla.

HEc dicit dn̄s Deus.) In p̄ſenti epi
ſtola nūtiať vterq; aduētus xp̄i.ſ.
in carnē,& in iudiciū: & primo de
nūtiať prim⁹ aduētus in carnē: cū
diciť. Hæc dicit dn̄s Deus, ſcilicet
& pater. b (Ecce ego mitto angelū meū.) Ly.i.
Ioānem baptiſtā,qui magis duxit in terris vitā
angelicā quā humanā. Quod em̄ hæc ſcriptu-
ra intelligatur de Ioāne baptiſta: patet Mat.xj.
vbi Chriſtus dixit de Ioāne. hic eſt de quo ſcri-
ptū eſt. Ecce ego mitto angelū meū. c (Et p̄pa
rabit viā ante faciē meā).i.ante filiū meū : quia
prædicatio & baptiſmus Ioānis fuerūt quædā
præparationes ad baptiſmū & p̄dicationē xp̄i.
d (Et ſtatim veniet ad tēplū ſanctū ſuū).i. hie-
ruſalē: q̄a ibi xp̄s hodie fuit oblatus à mr̄e rece-
ptus à ſimeone: & poſtmodū ibi pluries p̄dica-
uit: & ibidē multa miracula fecit. e (Domina-
tor quē vos queri).i.quē vos deſideratis. f (Et
angelus teſtamēti, quē vos vultis.) videlicet Ie-
ſus Chriſtus deſiderat⁹ à ſanctis patrib⁹,& pro
phetis. Secūdo denūtiať hic aduent⁹ Chriſti ad

iudiciū,cū dicit. g (Ecce venit dn̄s exercituū.) Ly.i.venit certitudinaliter ad iudiciū. h (Et qs poterit cogitare diē aduētus ei⁹).q.d.null⁹. vñ Matt.xxiiij. Diē illā & horā nemo ſcit neq; angeli cœlorū,niſi ſolus pater. i (Et qs ſtabit) i.poterit ſtare. k (Ad vidēdū eū.) Ly.qa ſicut prim⁹ aduent⁹ fuit in humilitate & mãſuetudi ne:ita & ſecundus erit in poteſtate & terrore. l (Ipſe em̄ quaſi ignis cōflans & quaſi hærba fullonū.) Iſta referunt ad primū & ſecūdū aduētū. Dum em̄ dicit ipſe em̄ quaſi ignis cōflās ad ſecūdū aduētū ptinet:& quaſi hærba fullonū ad primū. Nā hærba fullonū eſt qua vtūtur fullones ad purificandū veſtes,& faciēdū eas nitidas:mitius & ſuauius lauat ſordes pānorum. Ignis autē cū magna violentia purgat metallū. Sic in primo aduētu Chriſtus cū magna mãſuetudine & quadā ſuauitate pœnitētiæ purgauit peccatores. In ſecundo aduentu purgabit per ignē. m (Et ſe.) dn̄s.ſ.in iudicio. n (Cōflans & emū.ar.) quia ſicut argētū cōflat in igne vt purget,emūdatū autē in theſauros reponit:ſic ſiet in die iudicij:nā in ignē purgabunt electi:q nōdū plene ſunt purgati in purgatorio quaten⁹ purgati tranſeāt in theſauros dn̄i vt ſint ibi quaſi aurū & argentū. o (Et purgabit fi.leui.) per leui hic intelligit ſacerdotalis dignitas:purgandi ergo ſunt miniſtri ſacerdotalis officij. p Et colabit eos quaſi aurū & argētū.)ad pfectā mūdiciā ducēdo. q (Et erūt dn̄o offerētes ſacrificia in iuſtitia.ſ.operū. r (Et placebit do.ſacri.) ſ.oblatū. s (Iuda & hieruſalē).i.pro omnibus actiuis qui intelligunt p iudā. & cōtemplatiuis qui intelligunt per hieruſalē. t (Sicut dies ſęculi & anni antiq.) ſicut placuit ſacrificiū abel, melchiſedech,& abraā,& aliorū ſanctorū patrū in ſæculis pteritis & annis antiqs. v (Dicit dominus omnipotens.) ¶Quæſtio.v.

Super verbis epiſtolę in purificatione beatæ Mariæ virginis,q̄ habent Mal.iij. ſ.ſtatim veniet ad tēplū ſanctū ſuū. Orit.q.de purificatione virginis Mariæ. Vtrū cōuenienter beata Maria mater Dei purganda ad tēplū acceſſit? Arguit q nō.purgatio nō eſt niſi ab immūditia:ſed in beata virgine nulla fuit immundītia. Igit. In oppoſitū.virgo Maria nihil incōuenienter egit:ſed ipſa acceſſit ad tēplū purganda. Igit. Ad argumentū dicit q ipſa acceſſit nō propter indigentiā,ſed ppter legis pceptū,qd voluit adimplere. Ad.q.rñdendū eſt ſecūdū magiſtrū Ioā.de turre cre.in.q.ſup euāgelijs.q cōuenienter beata virgo Maria venit purgāda in tem plū poſt partū filij ſui:patet cōcluſio q ſicut plenitudo gratię à Chriſto deriuat in matrē:ita decuit vt mater humilitati filij cōformaret:humilibus enim Deus dat grām.vt dr. Iaco.iiij.ſicut ergo Chriſtus licet legi nō eſſet obnoxius , voluit tamen circuncīſionē & alia legis onera ſubire ad demonſtrādū humilitatis exēplū,& vt approbaret legē.& vt occaſionem iudęis tolleret: ppter eaſdē rationes voluit & matrē ſuā adimplere legis obſeruātias,qb⁹ tñ nō erat obnoxia.

In cathedra ſancti Petri apoſtoli primæ Petri.j.capitulo.

PEtrus[a] apoſtolus[b] Ieſu chriſti:[c] electis[d] aduenis[e] diſperſionis[f] ponti:[g] Galathiæ, cappadociæ,[h] Aſiæ & Bithinię[k] ſecundū pręſciētiā Dei patris,[l] in ſanctificationem † ſpirit⁹[m]:in obedientiā,[n] & aſperſionē ſanguinis Ieſu Chriſti:[o] gratia vobis[p] & pax à Deo[q] multiplicetur. B[r]enedictus Deus[s] & pater dn̄i noſtri Ieſu Chriſti,qui ſecūdū magnā miſericordiā ſuā[t] regenerauit nos[v] in ſpem viuā[x] per reſurrectionē Ieſu chriſti ex mortuis[y] in hæreditatē[z] incorruptibilē,[a] & incōtaminatā,[b] & immarceſsibilē,[c] cōſeruatā in cœlis,[d] in vobis[e] qui in virtute Dei cuſtodimini per[f] fidē[g] in ſalutē[h] paratā reuelari[i] in tēpore nouiſsimo.[k] In quo[l] exultabitis[m] modicū nunc, ſi oportet cōtriſtari[n] in varijs tentationibus:[o] vt probatio veſtræ fidei multo pretioſior[p] ſit auro quod per ignē probatur. Inueniatur[q] in laudem[r] & gloriā,[s] & honorē,[t] in reuelationem Ieſu Chriſti domini noſtri.

† In ſanctificationem ſpiritus. Omnes ſuſcipiētes in fide baptiſma in xp̄o Ieſu & in nomine patris & filij & ſpiritusſancti per gratiā ſancti ſpiritus iuſtificant:regenerant & ſanctificant:vt de cōſecr.diſt.iiij c. filius Dei carnē peccati ſuſcepit: & pœnā ſine culpa vt in carne peccati & culpa ſolueret & pœna.

Poſtilla.

PEtrus apoſtol⁹ &c. Notādū q ſimō Petr⁹ fili⁹ Ioānis:puincię galileæ de vico bethſaida frater Andreæ apoſtoli & diſcipuli ſaluatoris ſcribit hāc epiſtolā pſelytis.i. his qui primo de gētilitate ad iudaiſmū & poſt modū de iudaiſmo ad Chriſtū cōuerſi erāt:qui pro fide xp̄i patiebant:& diſpſi erāt poſt lapidationem ſancti ſtephani illis aūt ſcribit à Roma tpe claudij cęſaris:vñ hic dicit. a (Petrus.) Ly. primo em̄ vocat⁹ fuit ſimō:ſed poſtea à xp̄o nominat⁹ eſt Petrus à petra q eſt xp̄s ppter fidei firmitatē. b (Apoſtolus Ieſu xp̄i).i.miſſus à Ieſu xp̄o. Gor. Ecce nomē officij. Nobile officiū eſt eſſe nuntium ſiue legatū xp̄i. c (Electis).ſ.à deo ad fidē catholicā. d (Adue.).ſ.q de gētilitate venerāt ad iudaiſmū:& de iudaiſmo ad fidē xp̄i. e (Diſp.).i.q ſunt de diſpſiōe & extra terrā iudeæ:& illis vt beat⁹ petr⁹ ſpāliter ſcribere:q patet ex hoc q ſubdit. f (Pōti.) Gor.q̄ puincia grecię eſt iuxta mare. g (Galathię.) Alia puincia eſt à qua galathę dicti ſunt. h (Aſię minoris ſ.in qua pdicauit Ioā.euāg. Aſia verò maior eſt

media ps orbis. i (Bithiniæ.) Alia pɱincia:& oés iſtæ puinciæ ſunt Græcorum:in his puincijs diſperſi erát. k (Secũdũ pręſciẽtiã Dei pa.) Ly.accipit hic præſcientia p prædeſtinatione. l (In ſanctificatioñe ſpũs.) Lyr.talis ſanctificatio appropriatur ſpiritnifancto. m (In obed.)i. p obedientiã. n (Et aſperſioné ſanguinis Ieſu xp̃i.)quia fuit obediés vſq; ad morté,morté au té crucis. Phil.ij. Ab hac aũt paſsione habẽt effi caciã omnia ſacra nouæ legis,quę ſunt inſtra noſtræ ſanctificationis. o (Gratia vobis.) in pñti. a (Et pax.)in futuro. q (Multiplicet.) qa tũc quietabitur totus hominis appetitus. r (Benedictus Deus.) Ly.quantum ad totam trinitaté. s (Et pater dñi noſtri Ieſu xp̃i:qui ſcd͞m mag. mi.ſuã.) Ly.& nõ ſcd͞m merita noſtra. t (Regenerauit nos).ſ.in ſacramẽto baptiſmi p qd̃ efficimur filij Dei adoptiui. v (In ſpé viuã).i.certã. x (Per reſurrectioné Ieſu Chriſti ex mor.) per quam habem⁹ certitudinem futuræ glorificationis:quia cũ eſſet hõ paſsibilis ſicut nos,ad vitam immortalé reſurrexit. Et qa filij adoptiui habẽt ius in hęreditatis participatione:ió ſub dit. y (In hęreditaté.) Gor.in futuro habẽdã. z (Incorruptibilé.) Ly.nam hæreditas cœleſtis nunquã deficit. a (Et incõtaminatã.)qa nihil immũdũ recipit. b (Et immarceſsibilé.) Nam ſuum decoré nũquã minuit. c(Cõſeruatã in cęlis.) Be.nõ in præſenti dãdã ſed tpe pfinito reddendã. d (In vo.)i.p illud qd̃ in vobis eſt per gloriã & liberũ arbitrium:& p bona merita veſtra. e (Qui in virtute Dei cuſtodimini.) non veſtra.vñ p̃s.cxxvj. Niſi dñs cuſtodierit ciuitaté,fruſtra vigilat q cuſtodit eã, f (Per fidẽ.) q̃ facit homines fortes ad pſeuerandũ. g (In ſaluté.) Ly.ſ.cõſequendã. h (Paratã reuelari)& oñdi & dari q̃ mõ latet. i (In tpe nouiſsimo.) Ly.i.in finali iudicio. Nã electi apparebũt glorioſi in anima & corpore. k (In quo.)i.tpe nouiſsimo. l (Exultabitis).ſ.ęternaliter. m (Modicũ nũc ſi opor.cõtriſtari.) Ly.ſ.tpaliter. n (In varijs tẽtationib⁹.) Gor.tã interiorib⁹ quã exterioribus,vt in rebus poſſeſſis aut amicis vel etiam in corporibus proprijs ipſarũ multiplicationũ. vnde p̃s.xxxiij. Multæ tribulatiões iuſtorũ et. Act.xiiij.per multas tribulatiões oportet nos intrare in regnũ cælorũ. o (Vt probatio ve.fi. mul.pre.ſit au.quòd per igné probatur.) Ly.ſicut aurũ in fornace proiectũ inde nõ deterioratur:ſed purius et meli⁹ efficitur:ſic &c. p (Inueniatur.) Gor.i.cedat. q In laudem)hominũ. r (Et gloriã.) angelorum. s (Et honorem.) t (In reuelatione Ieſu xp̃i dñi noſtri).i.tépore iudicij quo Chriſtus manifeſtabit gloriam electorum.

¶Quæſtio.vj.

Super verbis epiſtolę in cathedra ſancti Petri apoſtoli quę habentur.j.Pet.j.c. ſ. regenerauit nos in ſpem viuam. Oritur.q.de ſpe.vtrũ ſpes ſit virtus theologalis diſtincta ab alijs: Arguitur quòd nõ. Nulla paſſio ęſt virtus: ſpes eſt paſſio:qa inter paſſiones animę numeratur. Igitur. In oppoſitum primę ad Cor.xiij. Nunc aũt manẽt fides.ſpes.& charitas. Igitur. Ad.q.reſpondendũ eſt ſcd͞m magiſtrũ Nicol. de orb.in.iij.ſen.q.xx vj.qd̃ ſpes capitur vt ſignificat quandã paſſioné ſiue impreſſioné in appetitu ſenſitiuo ex delectabili præſcientia non in ſe ſed in fantaſia: qd̃ ſi eſſet in ſe preſens:natum eẽt imponere delectationem ſicut ex alia parte malũ pręſens in imaginatione imprimit timorem:pręſens verò in ſe imprimit doloré:et hoc modo ſpes non eſt virtus. Alio modo ſignificat habitũ inclinanté ad deſiderãdũ bonũ infinitũ à deo liberaliter cõferente ex meritis quę ab eo mihi ſpero:et ſic eſt virtus. Ex dictis patet ſolutio argumenti ad partem negatiuam facti.

In feſto ſancti Mathiæ apoſtoli Epiſtola. Actuum.j.c.

IN[a] dieb⁹ illis.[b] Exurgẽs Petr⁹ in medio fratrum dixit.[c] Viri fratres oportet implere ſcripturã,quã p̃dixit ſpũſſanct⁹ per os Dauid[d] de iuda, q fuit dux eorũ[l] qui comprehẽderunt Ieſum, qui cõnumeratus erat in nobis,[e] & ſortit⁹ eſt ſortem miniſterij huius:[f]& hic quidem poſſedit agrũ de mercede iniquitatis,[g]& ſuſpenſus crepuit medius,& diffuſa ſunt omnia viſcera ei⁹.[h] Et notũ factũ eſt[i] omnib⁹ habitãtib⁹ hieruſalem:ita vt appellaretur ager ille[k] lingua eorum[l] acheldemach,hoc eſt ager ſanguinis.[m] Scriptũ eſt enim in libro pſalmorũ. Fiat cõmoratio[n] eorũ deſerta,et nõ ſit q inhabitet in ea,[o] & epiſcopatũ eius accipiat† alter.[p] Oportet ergo[q] ex his viris qui nobiſcũ ſunt cõgregati in omni tẽpore quo intrauit,& exiuit inter nos dñs Ieſus,[r] incipiens à baptiſmate Ioãnis vſque in diem quo aſſumpt⁹ eſt à nobis:[s] teſtẽ reſurrectionis eius nobiſcum fieri vnũ ex iſtis. Et ſtatuerunt duos.[t] Ioſeph qui vocatur barſabas,quę cognominat⁹ eſt iuſt⁹,& Mathiã:[v] & orãtes dixerũt. Tu domine qui corda noſti omniũ,oſtẽde quẽ elegeris ex his duob⁹ vnũ accipe locũ miniſterij huius,& apoſtolat⁹ de quo pũaricat⁹ eſt iudas, vt abiret in locum ſuũ,& dederũt ſortes eis.[x] Et cecidit

† Ep̃atum ei⁹ accipiat alter. Pręlati eccleſiæ Dei male viuentes & eccleſiaſticā pręcepta nõ obſeruantes ſed ſine lege viuẽtes voluptatib⁹ mũdi deditĩ & à dei cultu pœnitus remiſſi eccleſiæ bona diſſipãtes,ea quæ pauperib⁹ ſunt abnegantes cito deficient et eorũ bñficia accipiet alter ſicut de iuda hoc dictũ eſt dauid pſalmo cviij. fiãt dies ei⁹ pauci & ep̃atũ eius accipiat alter

ſors ſuper Mathiã. y Et annumeratus eſt cũ vndecim apoſtolis. Poſtilla.

EXorgens Petrꝰ in medio fratrum &c.) Ante initium huius epiſtolæ ſcribit ſanctus Lucas in eodem capitulo dicẽs, quòd poſtquã xp̃s in die aſcenſiõis vidẽtibus diſcipolis eleuatus eſt in cœlũ: tũc oẽs ſimul reuerſi ſunt in hieroſolimã à mõte qui vocat̃ Oliueti, qui eſt iuxta hieroſolymã ſabbati hñs iter. Ly.i. mille paſſus): qa nõ licet iudæis in ſabbato vltra tale ſpaciũ ambolare. Et cũ introiſſent in cœnaculũ: aſcẽdebãt vbi manebãt Petrꝰ, Io. & Iaco. Andreas, Philippꝰ & Thomas Bartholomęꝰ & Mathęꝰ Iacobus Alphęi ſcilicet filius. hoc dicitur ad differẽtiã alterius Iacobi, q fuit filius zebedęi: & Simõ zelotes: & iudas Iacobi: hoc dicitur ad differẽtiã iudæ ꝓditoris. Hi oẽs erãt pſeuerãtes vnanimiter in oratiõe cũ mulieribus. Ly. deuotis quæ erant ſecutæ Ieſum à Galilæa: & Maria mater ieſu & fratribus eiꝰ. i. alijs de cognatione ieſu q erãt ibi &c. Tũc ſtatim ſequit̃ p̃ns epiſto. a (In diebus illis.) Ly. in tp̃e medio inter aſcẽſionẽ dñi & penthecoſtes. b (Exurgẽs Petrus) tanq̃ principalis. Erat autẽ turba hominum ſimul ferè centũ viginti. c (Dixit, viri fratres, oportet impleri ſcripturã quã prædixit ſpũſſanctus p os Dauid. Cuius verbum nõ põt eſſe falſum. d (De iuda qui fuit dux eorũ qui cõprehẽderũt Ieſum, q cõnumeratus erat in nobis.) Ly. i. vnꝰ de duodecim apoſtolis. e (Et ſortem miniſterij huiꝰ.) Ly. i. dignitatẽ apoſtolicã quã habuit p xp̃i electionẽ, ſicut dicit̃ Io. vj. Nonne duodecim vos elegi, & vnꝰ ex vobis diabolꝰ eſt? Sors enĩ aliqñ accipit̃ ꝑ pte: & ſic accipit̃ hic, qa in partẽ apoſtolorũ vocatꝰ eſt. f (Et hic quidẽ poſſedit agrũ de merce. ini.) Ly. i. poſsidẽri fecit ab alijs: qa. xxx. denarios ex qbꝰ inique xp̃m vẽdiderat in tẽplũ ꝓiecit: ex quibꝰ principes ſacerdotũ emerũt agrũ ꝓ ſepultura peregrinorũ: vt habet̃ Mat. xxvij. Et etiã alij q volunt qđ iudas fuit ibi ſepultꝰ: & ſic poſſedit agrum illum. g (Et ſuſpenſus crepuit medius, & diffuſa ſũt omnia viſcera eiꝰ. Ly. vt pœna corrñderet culpæ. Iuſtũ enĩ erat vt viſcera q̃ tantã ꝓditionẽ cõceperãt enormiter de vẽtre caderẽt. h (Et notũ factũ eſt.) i. enorme factũ iudæ. i (Omnibus habitãtibꝰ hieruſalẽ: ita vt appellaret̃ ager ille.) ſ. emptꝰ de precio ſanguinis xp̃i. k (Lingua eorũ). i. principũ ſacerdotũ q emerũt agrũ illum. l (Acheldemach.) hoc eſt ager ſangui. m (Scriptũ eſt enĩ in li. p̃s. Fiat cõmoratio.) i. habitatio. n (Eorũ deſerta: & nõ ſit qui inhabi. in ea.) hoc ſcribit̃ in p̃s. lxviij. in quo pdixit Dauid pęnã ſacerdotũ mortẽ Chriſti ꝓcurantiũ. In pœnam enĩ mortis xp̃i tẽplũ & ciuitas hierl'm fuerũt cõbuſta p Romanos: & ſacerdotes partim interfecti, & partim captiuati. o (Et ep̃atũ eiꝰ accipiat alter.) Hoc habet p̃s. cviij. in quo dauid p̃dixit pęnã iudę ꝓditoris q xp̃m vẽdidit pricipibꝰ ſacerdotũ. Iſto enĩ iuda per ſuſpenſionẽ mortuo. Mathias ſucceſsit ei in apoſtolatu. Apoſtolatus vel epiſcopatꝰ dicit̃ vnde iam epiſcopi ſucceſſores ſunt apoſtolorũ: vt dicit̃ in decre. Et hoc eſt quod dicitur hic: & epiſcopatũ eius accipiat alter. ſ. ſanctus Mathias. p (Oportet ergo.) ad reintegrãdũ numerũ apoſtolicũ. q (Ex his viris qui co. &c.) Ly. ſ. qui per experientiã nouerũt cõuerſationẽ eius. ſ. Ieſu Chriſti. r (Incipiens à baptiſmate Ioãnis vſq; in diem qua aſſumptꝰ eſt à nobis.) Ly. Nõ enim legit̃ Ieſum docuiſſe publice & miracula feciſſe niſi poſtquã baptizatus fuit à Ioan. s (Teſtem reſurrectionis &c. & ſtatuerũt duos.) Ly. tãquã magis notabiles. t (Ioſeph, qui vocat̃ barſabas, qui cognominatꝰ eſt iuſtus & Mathiã.) Ly. licet enim iſtos duos elegiſſent vt notabiliores, alij tamen ignorabãt quis eorũ eſſet dignior ad apoſtolatũ. ꝓpterea ſup hoc implorauerunt diuinũ iudiciũ. v (Et orãtes dixerũt, tu dñe qui noſti corda omnium oſtẽde quẽ elegeris ex his duobꝰ vnũ accipere locũ &c.) Beda ſuper actus appoſtolorũ. Mathias ante pẽthecoſtes ordinãdus ſorte quærit̃: quia nondũ plenitudo ſpiritusſancti in eccleſia effuſa eſt. Septẽ aũt diaconi poſtea nõ ſorte, ſed electione apoſtolorũ ſunt ordinati. ꝓpter hoc prohibetur rationabiliter extra de ſorti. capi. vltimo. nõ tamẽ peccauerũt apoſtoli eligẽdo Mathiã per ſortẽ: qa nondũ erat ꝓhibitũ: & quia hoc fecerũt familiari cõſilio ſpiritusſancti: ꝙ nõ eſt trahendũ ad cõſequẽtiã. x (Et cæcidit ſors ſuper Mathiam.) Ly. iſte Ioſeph fuit cognatus xp̃i, & tñ ſibi p̃poſuit Mathiã: per hoc oſtendẽs ꝙ ad officia eccleſiaſtica non ſunt homines ex cõſanguinitate ꝓmouẽdi. y (Et annumeratus eſt cũ vndecim apoſtolis.) ¶ Quæſtio. vij.

Super verbis epiſtolę in feſto ſancti Mathię apoſtoli, q̃ habent̃ Act. j. c. ſ. cæcidit ſors ſuper Mathiã. Orit̃ q̃ſtio de ſorte. Vtrũ diuinatio ſortiũ ſit licita? Arguitur ꝙ ſic: ea quæ à ſanctis per ſcripturas obſeruata fuiſſe leguntur videtur eſſe licita: ſed ſancti viri inueniunt ſortibus vſi fuiſſe: vt patet Actuũ. j. Mathias eſt ſorte ab apoſtolis in apoſtolatũ electus. Igitur. In oppoſitũ habet̃. xxvj. q. vj. Sortes quibus cũcta vos veſtris diſcriminatis prouincijs, quas patres dãnauerũt, nihil aliud quã diuinationes & maleficia decernimꝰ: quãobrẽ volumꝰ omnino illas dãnari & vltra inter chriſtianos nolumꝰ numerari, & ne exerceãtur anathematis interdicto ꝓhibemꝰ. Igit̃. Ad. q. reſpõdendũ eſt ſecũdũ Tho. ij. ij. q. xcv. arti. viij. p tres cõcluſiones. Prima eſt talis: ſors ꝓprie dicit̃ cũ aliqd fit vt eius euentu cõſiderato, aliqd occultũ innoteſcat: vt puta cũ accipiunt̃ feſtucæ inęquales & q habebit breuiorẽ fit talis vel faciat ſic. Secũda impoſitio: ſortes quadrupliciter in peccatũ incidũt. Primo ſi abſq; vlla neceſsitate ad ſortes recurrat̃. Secũdo ſi qs in neceſsitate abſq; reuerentia Dei ſortibꝰ vtit̃. Tertio ſi diuina oracula ad terrena negocia cõuertant̃. Quarto ſi in electiõibꝰ.

Mors ẽ pauor diuitũ; deſideriũ pauperũ: fuga vitæ; incerta peregrinatio. philoſophꝰ de morte.

cleſiaſticis quę ſpiritusſancti inſpiratione fieri debét aliqui ſortib⁹ vtantur. Tertia ꝓpoſitio, ſi neceſſitas immineat, licitū eſt cū debita reuerétia ſortib⁹ diuinū iudiciū implorare & ſorte cōſultare, quæ fit cū inquiritur ſi quid agendū eſt: quę fit cū neceſſitatis ad ſciendu quid fiedū eſt: qñ aliter nec ſcripturæ auctoritate vel alio auxilio pōt fieri nō eſt illicitū vti: & p iſtā ꝓpoſitionem ſoluitur arg. ad partem negatiuam factū.

In feſto annuntiationis beatæ Mariæ virginis. Epiſtola Eſaiæ. xj. ca.

EGredietur[a] virga de radice Ieſſe,[b] & flos de radice ei⁹ aſcendet,[c] & requieſcet ſup eū ſpūs domini:[d] ſpūs ſapientię,[e] & intellectus, ſpūs cōſilij & fortitudinis, ſpūs ſcientię & pietatis: & replebit eum ſpūs timoris dñi.[f] Nō ſcđm viſionem oculorum[g] iudicabit,[h] neque ſcđm auditum aurium arguet.[i] Sed iudicabit in iuſtitia pauperes,[k] & arguet in ęqtate ꝓ māſuetis terræ.[l] Et pcutiet terrā[m] virga oris ſui,[n] & ſpiritu labiorum ſuorū interficiet impium.[o] Et erit iuſtitia cingulum lumborum ei⁹, & fides cinctorium renum eius.

† Egredieť virga de radice ieſſe. Virga iſta eſt virgo maria quę de ſtirpe ieſſe orta eſt: virga recte dicta. Nā dulcis humilis tota mūda. tota pulchra tota odora vt lilū, vt vitis fructifera, in qua dñs ſaluator requieuit. Vñ cāticorum iiij. Odor veſtimétorū tuorū ſicut odor thuris hortus concluſus: ſoror mea, ſpōſa mea.

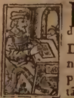
Poſtilla.

EGrediť virga de radice ieſſe &c. Sciédū quòd iſta ꝓphetia exponitur ad literā de chriſto à doctorib⁹ catholicis: Iudæi tñ adhuc expectāt futurū qđ nos xp̄iani dicimus eſſe impletū in xp̄o Ieſu. Et ſcđm hoc dicitur bic. hæc dicit dñs. a (Egredietur virga de radice ieſſe,) Ly. i. virgo Maria quæ diciť virga gracilis pauperrate & humilitate, flexibilis pietate. b (Et flos de radice eius aſcédet. i. Chriſt⁹ qui diciť flos rōne puritatis: qm̄ nullū pctm̄ actuale ſeu originale habuit in eo locū. j. pet. ij. Qui peccatū nō fecit, nec inuét⁹ eſt dol⁹ &c. & qa ꝑtulit fructū noſtræ ſalutis. Et dicitur aſcédet de radice ieſſe: qa pater Dauid vocatus fuit iſai & ieſſe: xp̄s aūt deſcédit de dauid. c (Et requieſcet ſup eū ſpūs dñi.) Ly. qa in baptimo ei⁹ apparuit ſpūſſanct⁹ in ſpecie colūbæ ſup eū. Mat. iij. ad deſignādū plenitudiné omnis gratię in eo. d (Spūs ſapiétiæ.) Ly. i. doctor ſapiétię vel ſpiritus qui eſt ſapiétia. e (Et intellectus: ſpūs cōſilij & fortitudinis, ſpūs ſciétiæ & pietatis: & reple. eū ſpūs timo. dñi) Ly. iſta omnia dona perfectiſſime fuerūt in anima xp̄i quę fuit pfectiſſima in omnib⁹ donis & chariſmatib⁹ ſpūſſancti. f (Nō ſecondum viſio. oculorū) corporalium. g (Iudicabit.) qa xp̄s per ſciétiā ſuā cognoſcit omnia quę ſunt, fuerunt, vel erūt, quātūcūque ſunt occulta: qa hō videt ea quę patét, deus aūt intuetur cor. h (Neque ſecūdū audi. auri. arguet.) Ly. nō indigebit edoceri de veritate ab aliquo qa p ſeipsū cognoſcit. vñ. ij. Ioā. ij. Op⁹ ei nō erat vt quis teſtimoniū phiberet de homine ipe eiñ ſciebat quid eét in homine. i (Sed iudica. in iuſtitia pau.) ſcilicet euangelicos iudicās eos diuitijs cœleſtibus dignos. vñ Matt. v. Beati paupes ſpū, qm̄ ipſorū eſt regnū cœlorū. k (Et ar. in ęquita. ꝓ māſu. ter.) Ly. quòd fuit impletū qñ phariſæos arguit pro apoſtolis quos notabāt falſe de trāſgreſſiōe ſabbati. ſcilicet quādo euellebāt ſpicas manib⁹ in die ſabbati. l (Et pcutiet ter.) id eſt hoīes terrenos. m (Virga oris ſui) de doctrina ſua arguendo eorū pctā. n (Et ſpi. la. ſuorū inter. impiū.) Ly. i. antixp̄m ſecūdùm qđ dicitur. ij. Theſ. ij. Et tūc reuelabitur ille iniqu⁹, qué dñs Ieſus interficiet ſpū oris ſui, et deſtruet illuſtratiōe aduétus ſui. o (Et erit iuſtitia &c.) Ly. i. iuſti & fideles adhęrebūt ſibi ſicut cingulū & lūbare adherét hoī: & hoc patet impletū in apoſtolis alijſque diſcipulis & fidelib⁹ ſibi p fidé & charitatem adhęrētib⁹. Expoſitioné vlteriore iſti⁹ epiſtolæ q̄re ſupra folio. iiij.

¶ Quæſtio. viij.

Super verbis epiſtolæ in feſto annūciatiōis beatæ Mariæ virginis quę habetur Eſaiæ. xj. capitulo. j. Egredietur virga de radice ieſſe. Oritur qō. Vtrū virgo maria fuit vera mater dei. Arguitur qđ non: hoc nomé de⁹ eſt cōe tribus perſonis: ſed beata maria non eſt mater patris, neque ſpūſſancti: ergo virgo maria non eſt mater dei. ait damaſ. lib. iij. Theotocon. i. dei genitricé veré & principaliter ꝑdicamus virginé. Igitur. Ad argumétū dicitur negando cōſequétiā: & rō eſt, qa quāuis hoc nomé deus ſit nomé cōe tribus pſonis: tñ qñque ſupponit pro ſola pſona patris: vt cū dicitur de⁹ generat: qñqꝫ p ſola pſona filij vel ſpūſſancti: iō cū dicitur beata virgo eſt mater dei: hoc nomen deus ſupponit pro ſola pſona filij incarnata. Ad q. rñdédū eſt ſecūdū magiſtrū Nicolaū de orbelis ſuper iij. ſen. diſt. iiij. q. j. Quòd virgo maria dicitur mater dei. patet cōcluſio, qa cōcepit deū, portauit deū, & peperit deū: ſcilicet xp̄m qui dr̄ de⁹.

Item in eodem feſto Epiſt. Eſa. vij.

IN[a] dieb⁹ illis.[b] Locut⁹ eſt dñs[c] ad Achaz dicēs[d] Pete tibi ſignum[e] à dño Deo tuo[f] in ꝓfundū inferni,[g] ſiue in excelſum ſupra.[h] et dixit achaz, nō petā,[i] & nō tentabo † dñm.[k] Et dixit. Audite ergo dom⁹ dauid.[l] Nū qd parū eſt vobis moleſtos eſſe hominibus,[m] qa moleſti eſtis & deo meo?[n] Propter hoc[o] dabit dñs ipe vobis ſignū[p] Ecce virgo cōcipiet & pariet filium,[q]

† Nō tentabo dñm q de dei miſericordia magis pręſumit in ſe quā nō bñmeruit: piculis morti ſe expo nés deū tétat: tentare deū etiam eſt aliud à deo experiri vt quęre re ſignū de cęlo vt Pahā vt habetur Matt. ij.

... phariſęis q̄ rētib' ſignū à ſaluatore qui dicūt: magiſter volumus à te ſignum videre.

... tyrū & mel comedet,[s] vt ſciat reprobare malū, & eligere bonū. Poſtilla.

IN dieb' illis. Locutus eſt dñs &c. Iſta ſcriptura Eſa. ꝓphetæ loquitur de dño Ieſu xp̄o: vñ dicitur. a (In diebus illis). ſ. quādo Eſaias ꝓphetauit. b (Locut' eſt dominus) ꝑ Eſaiā ꝓphetā. c (Ad achaz) q̄ fuit Idololatra peſſim'. Cui Eſaias ꝓpheta prędixit liberationē populi, & potētiā duorū regū. ſ. regis ſyriæ & regis ſamarię: per quā liberationē figurabatur vera liberatio gn̄is humani de ptāte hoſtis antiqui: verūtñ qa achaz credere noluit tūc dixit Eſaias. d (Pete tibi ſignū) liberationis tuæ et populi tui ab hoſtib'. e (A dño deo tuo) I y. & nō ab idolis q̄ tu colis. f (In ꝓfundū inferni). ſ. vt alqs reducatur ab inferis & annūtiet tibi: ſicut factū fuit in trāſfiguratiōe dñi qñ venit moyſes ab inferis & apparuit cū helya q̄ adhuc eſt in paradiſo. g (Siue in excelsū ſupra) ac ſi dicat. Si vis habere ſignū de cœlo ſicut habuit ezechias rex qñ ſol decē lineis retrogreſſ' eſt: & tpe Ioſue qñ ſol & luna ſteterunt in bello gabaon. h (Et dixit achaz: nō pe.) Si qdē achaz ſignū petere renuit: ne in ſigno glorificaretur dñs & vilipenderet idola q̄ colebat: & iō dixit nō petā: & vt excuſationē haberet non petendi ſubiūxit. i (Et nō tētabo dñm) ac ſi diceret, ſi petere ſignū tētarē deū & facerē cōtra legē, quę dicit Mat. iiij. Nō tētabis dñm deū tuū. Sed ex quo iuſſ' fuit petere debuiſſet. Tamē alia tranſlatio habet. Nō petā & nō exaltabo dñm. q. d. Nolo vt dato ſigno exaltetur deus. Propter qđ eſaias ꝓpheta intulit dicēs. k (Et dixit. Audite ergo dom'). q. d. rex nō vult audire: audiatis dom' dauid. l (Nunquid parum eſt vo. mo. eſſe ho.). i. ꝓphetis quos ſępe moleſtabāƺ deridēdo, affligēdo, & occidēdo: vt patet. iiij. Reg. & .ij. li. Paralip. in pluribus locis. m (Quia moleſti eſtis & deo meo). ſ. ſignū ab eo oblatū renuēdo, ne nomē ei' glorificetur. n (Propter hoc). i. ad declarationē nois ſui principalr. o (Dabit domin' ipe vobis ſignū). ſ. liberationis veſtræ: quāuis ſitis ingrati: qa de' multa bona facit inuitis & ingratis: vt detur Mat. v. pater veſter cęleſtis ſolē ſuū oriri facit ſuper bonos et malos &c. p (Ecce virgo cōcipiet et pariet filiū.) Ly. btā virgo maria ꝓphetis denūtiata q̄ cōcepit & peperit manens virgo. q (Et vocabitur nomē eius emanuel) qđ eſt interpretatū nobiſcū de'. r (Butyrū & mel comedet.) Lyra. hoc dicitur ad notādū verā ei' hūanitatē: qa talib' nutritur, hō, maxie in pueritia. s (Vt ſciat reprobare malū & eligere bonū &c.) Nā ipſi' xp̄i infantia nō minuit eius ſapiētiam: nec plus ſciuit adultus quā paruulus: ſed plus oſtēdit ſapiētiā ſuam adultus quam paruulus.

Tentare deū eſt experimentū quærere de Deo. Tho. ij. ij.

Expoſitionē vlteriorē eiuſdē epiſtolæ, quære ſupra folio. iij.

Quæſtio. ix.

Super verbis epiſtolæ in eodē feſto q̄ habentur Eſa. vij. ſ. pariet filiū. Quę. q. de ipſa virgine. Vtrū virgo Maria ſit mater Chriſti. Arguit q̄ nō: miraculoſa generatio nō ſufficit ad rationē maternitatis ſiue filiationis: non enim diximus euā filiā fuiſſe adæ: ſed chriſtus ex illibata virgine miraculoſe natus eſt. Igitur. In oppoſitū Luc. ij. beata maria peperit filium primogenitū ſcilicet Chriſtum. Igitur. Ad argumentū dicitur quòd Chriſti cōceptio fuit miraculoſa ex parte operationis ſpiritusſancti: fuit tamen naturalis ex parte matris. Ad quæſtionē reſpōdendū eſt ſecundū magiſtrū Nico. de orbel. vbi ſupra: per vnā cōcluſionē quæ talis eſt: virgo Maria fuit mater xp̄i: patet cōcluſio: nam ſancta virgo miniſtrauit totā materiā: corp' enī xp̄i fuit formatū ex puriſſimis ſanguinib' eius.

In feſto apoſtolorum Philippi & Iacobi. Epiſtola. Sapientiæ. v. capitu.

STabunt iuſti[b] in magna conſtantia[c] aduerſus eos qui ſe anguſtiauerunt,[d] & qui abſtulerunt labores eorū.[e] Videntes turbabuntur † timore horribili, & mirabūtur in ſubitatione inſperatæ ſalutis: dicentes intra ſe, pœnitentiam agentes, & præ anguſtia ſpiritus gementes.[f] Hi ſunt quos aliquando habuimus in deriſum,[g] & in ſimilitudinem improperij.[h] Nos inſenſati[i] vitam illorum æſtimabamus inſaniā,[k] & finem illorum ſine honore.[l] Ecce quomodo cōputati ſunt inter filios Dei,[m] & inter ſanctos ſors illorum eſt. Poſtilla.

† Vidētes turbabuntur. iuſti in die iudicij illuſtratione diuini luminis & diuinitatis fulgore fulgebūt ſicut ſol. Erūtq̄ꝫ ꝑfecti forma corporea: beneditiaū throuum Chriſti reſurgētes & aſtantes in magni animi cōſtātia. i. ſine animi turbatiōe.

STabūt iuſti.) Ly. ſ. tēpore iudicij. b (In magna cōſtantia.) quia perfecte iudicabūt. c (Aduerſus eos qui ſe angu.) Ly. in inferendo nocumentum eis in perſonis. d (Et qui abſtulerunt labores eorum) eis nocendo in rebus temporalibus. e (Videntes turbabuntur timore horribili &c.) Ly. quia videbunt iuſtos glorioſos in corpore & anima: quòd non crediderant futurum. (Dicentes intra ſe pœnitentiam agentes & præ angu. ſpiritus gemen.) ſed ſine fructu: tum quia ſunt extra ſtatum meriti & demeriti: tum quia non dolent propter pęnas inferni. f (Hi ſunt quos aliquādo habui. &c.). ſ. in p̄ſenti vita. g (Et in ſimili. improperij.) Ly. qa improperātes aliquib' ponebāt chriſtianos in exēplū dicētes: ita miſer fiat ſicut talis chriſtian' vel iuſt'. h (Nos inſenſati.) Ly. ꝑ

Quia chriſti ſenten. tia lata ſe fœlices & glorioſos in ꝑpetuū videbunt. Miſeri aūt dānati imperfecti reſurgēt cum omni corporis defectu & miſeria: vt vult magiſter ſenten. lib. iiij. diſtinc. xliiij. de q̄ta te & ſtatura reſurgētium.

Ignorantiā futurorū bonorū. i (Vitam illorū [illegible] poralē fœlicitatē & ꝓſperitatē. k (Et finē illorum ſine honore.) quia moriebantur in cōtemptu præſentis vitæ. l (Ecce quomodo cōputati ſunt inter filios Dei.) id eſt angelos. m (Et inter ſanctos ſors illorū eſt) ad quorū conſortiū tunc erunt aſſumendi cum corpore & anima.

¶ Quæſtio. x.

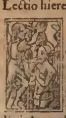
Super verbis epiſto. in feſto apoſtolorū Philip. & Iacobi quę habētur Sapien. v. ſcilicet ſtabunt iuſti in magna cōſtantia aduerſus eos qui ſe anguſtiauerūt. Oritur. q. Vtrū ad exemplū ſanctorū Philippi & Iacobi teneamur eſſe martyres de neceſsitate ſalutis? Arguitur ꝙ ſic. habet̃. Pe. ij. Chriſtus paſſus eſt pro nobis: vobis relinquēs exemplū, vt ſequamini veſtigia eius: ſed Chriſtus martyriū pro nobis tolerauit. Igit̃ tenemur ſequi ei⁹ veſtigia, & martyriū tolerare. In oppoſitū: ad ſalutē acquirēdā ſufficit tantūmodo mandatorū Dei obſeruatio: vt patet Mat. xix. Si vis ad vitā ingredi ſerua mandata Dei. Igitur. Ad argumētū dicitur quòd veſtigia illa intelligūtur ea quæ Deus vult vt inſequamur. Ad. q. reſpōdeo quòd duplex eſt martyriū: vnū eſt martyriū corporale, & eſt vbi ſanguis effunditur pro amore Chriſti ſicut ſancti martyres fecerūt. & loquendo de tali martyrio dicendū eſt ꝙ de neceſsitate nō tenemur martyriū tolerare, niſi quādo nō eſt neceſsitas, vel negare Chriſtū, vel peccare mortaliter, vel martyriū tolerare: melius eſſet enim martyriū tolerare quā mortaliter peccare. Aliud eſt martyriū ſpirituale quod fit ſine ſanguinis effuſione: quando quis vincit mundū: nec ꝓpter aduerſa, nec ꝓſpera ad aliqua illicita cōſentit: imo paratus eſt omnia pro iuſtitia obſeruanda ſuſtinere: nā iracūdiā mitigare, libidinē fugere, iuſtitiā cuſtodire, auaritiā cōtemnere, cōtumelias patiēter ferre, odiētē diligere, in abūdātia ſobriū eſſe, & largū in paupertate, eſt martyriū ſpirituale: qđ pro loco & tēpore ſuſtinere debemus ad ſalutē acq̄redā ad exemplū ſancti Philippi & Iacobi.

In inuentione ſanctæ crucis ad Philip. iij.

Fratres, hoc ſentite in vobis quod & in Chriſto Ieſu &c.

¶ Require ſupra in dominica ramiſpalmarū.

In vigilia ſancti Ioannis baptiſtæ. Lectio hieremiæ prophetæ. j. capi.

† Antequā exires de vulua ſanctificaui te. Beat⁹ Ioānes baptiſta poſt ſui cōceptionē in vtero ſuę [illegible] ſanctificatus fuit ab origine peccati purgatus & expiat⁹: deinde in Dei gratia cōfirmat⁹: non quòd peccare nō potuerit: ſed q̄a peccare noluit libero arbitrio tamen manēte vt vult magiſter, ſenten. lib. ij. diſt. xxiiij. vbi diffinit liberū arbitrium.

IN diebus illis. Factū eſt verbū domini ad me dicens.[a] Priuſquā te formarem in vtero noui te,[b] & antequā exires de vulua ſanctificaui † te,[c] & ꝓphetam in gētib⁹ dedi te.[d] Et dixi. A, a, a, dn̄e Deus, ecce neſcio loqui: quia puer ego ſum. Et dixit dn̄s [illegible] niā ad omnia que mittā te ibis, & vniuerſa q̄cūque mādauero tibi, loquêris. Ne timeas à facie eorū: quia ego tecū ſum, vt eruā te, dicit dominus.[f] Et miſit dn̄s manū ſuā, & tetigit os meū, & dixit dn̄s ad me.[g] Ecce dedi verba mea in ore tuo.[h] Ecce cōſtitui te ſup gētes, & ſup regna: vt euellas,[i] & deſtruas,[k] & diſꝑdas[l], & diſsipes,[m] & ædifices, & plantes, dicit dn̄s omp̄s.

Poſtilla.

IN dieb⁹ illis. Factū eſt verbū dn̄i ad me dicēs. Priuſquā te formarē &c.) Notādū quòd licet hæc epiſtola quantū ad literā ſit de hieremia ꝓpheta: tamē poteſt adaptari cuilibet alij ꝓphetæ. Et quia Io. bap. nō ſolū fuit ꝓpheta, ſed pluſquā ꝓpheta: ideo poſſunt intelligi omnia quæ hic dicūtur de Ioā. bap. dicit ergo. a (Priuſquā te formarē in vte. no. te.) ſcilicet notitia p̄deſtinationis: quæ eſt ab æterno. b (Et antequā exi. de vul. ſan. te.) purgādo ab originali peccato in vtero m̄ris per grām ſanctificantē. c (Et ꝓphetā in gētib⁹ dedi te.) nūc tibi officiū ꝓphetādi imponendo: & q̄a officiū eſt magnū: ideo ſubditur excuſatio hieremiæ. d (Et di. A, a, a, dn̄e Deus) & dicūt aliq̄ expoſitores quòd hic ter ponit̃, a: q̄a hieremias ſe excuſat à tāto officio ꝓpter triplicē defectū. ſ. ætatis, ſciētiæ & eloq̄ntiæ: q̄a adhuc erat iuuenis. Sed hęc expoſitio ꝓcedit ex ignorātia hebraici ſermonis: vbi ponit̃ hic vna dictio vbi dicit, a, ha: cōpoſita ex trib⁹ literis. ſ. aleph he & hæ: q̄a bis ponit̃ hæc dictio he: & hæc dictio ſic ſonat, a, a, a: litera enim he aliq̄n ſonat in hebręo ſicut a, in latino: etiā eſt dicta dictio interiectio dolētis vel admirātis. Sed q̄a Deus pōt ſupplere omnē defectū: ideo ſubdit̃ e (Noli dicere q̄a puer ſum &c.). q. d. potēs ſum omnē tuū defectū ſupplere: & te ab oppugnationib⁹ eorū quos tu formidas ꝓtegere. Sciebat enī hiere. ꝙ ꝓphetę qui ante eū fuerāt ꝑſecutiones vſq; ad mortē ſuſtinuerūt maxime tēpore manaſſæ regis: vt habet̃ iiij. Reg. & ſubdit̃ iniūctio officij cū dicit̃. f (Et miſit dn̄s manū ſuā & te. os meū.) Vidit enim imaginaria viſione quaſi ſimilitudinē hominis Deū rep̄ſentātis: os hie. manu ſua tāgētis: & intellexit ꝙ per hoc deſignabat̃ collaudatio ꝓphetiæ ſibi à Deo datæ. ideo ſubdit̃. g (Ecce dedi verba mea &c. & q̄a hic nō ſolū ꝓphetauit contra regnū iudę, ſed etiā alia plura: vt patet intuēti oēs ſuas ꝓphetias: ideo ſubdit̃. h (Ecce cōſti. te &c. vt euellas). i. euellēda denūties inde trāſferendo habitatores. i (Et deſtruas.) quantum ad occidendos. k (Et diſperdis) quantum ad fugientes per diuerſas vias. l (Et diſsi-

Opinio expoſitorū de Hiere.

per.)quantū ad morietes in fuga vel captiuitate. m (Et ædifices & plantes).i.denunties iudæos reædificandos & plantandos in terra ſua:quod impletū fuit tépore Cyri:qui dedit populo licentiā redeūdi in terrā ſuā & reędificādi templū. Et etiā tépore Arthaxerxis:q dedit licentiā Neemiæ reædificādi ciuitaté hieruſalem.vt habetur.j.Eſdre.j.c.& Neem.j.

¶ Quæſtio.xj.

Super verbis epiſto.in vigi: Ioā.bap.quę habenē Hiere.j.ſcilicet antequā exires de vulua ſanctificaui te. Orit̄.q.de ſancto Ioan. Vtrū beat⁹ Ioā.fuerit ſanctificat⁹ in vtero matris? Arguit̄ ꝙ nō.regeneratio dici nō poteſt in eū in qué nō pceſsit generatio:ſed p gratiā gratum facienté fit homo filius Dei & regenerat̄: ergo nō poteſt homo ſanctificari antequā naſcatur ex vtero.igitur. In opoſitū eſt epiſtola hodier.igit̄. Ad argumétū dicit̄ & regeneratio ſpiritualis q̄ fit per miniſteriū hominis in baptiſmo p̄ſupponit natiuitaté ex vtero:ſed regeneratio quæ fit diuinitus p̄ſupponit de neceſsitate natiuitaté in vtero per quā homo à Deo creatus & format⁹ eſt. Ad.q.reſpōdendū eſt ſecūdū magiſtrū Ioā.de tur.cre.in q̄ſtio.ſup euang.per duas cōcluſiones. Prima,ſicut Deus nō alligauit potētiā ſuā reb⁹ naturalib⁹ vt nō poſsit pręter eas operari:cū voluerit,quod in miraculoſis actib⁹ facit:ita nō alligauit virtuté ſuā ſacramétis:vt nō poſsit ſine ſacramentorū miniſtris aliqué ſanctificare. Secūda cōcluſio: Deus aliquos pręter legé cōmuné quaſi miraculoſe in maternis vteris ſanctificaſſe legit̄ præcipue illos qui immediatius ordinabantur ad ſanctiſsimā cōceptioné eius:vt Ioā.baptiſtam qui cum in vtero exiſteret teſtimoniū dedit:& Hiere.qui ipſius Chriſti cōceptioné vaticinio expreſſe prædixit.

In feſto ſancti Ioānis baptiſtæ. Epiſtola Eſaiæ.xlix.

¶ Poſuit os meū quaſi gladiū acutum. Os.i. verbū beati Ioannis fuit acutū qn̄ pœnité tiā pdicare incœpit ꝙ hominum corda iterim(ſi dicā) fondit⁹ penetrabat:et multos ad ſe cōuertebat vt patet Mat.iij. venit Ioānes baptiſta p̄dicās in deſerto iudeę pœnitentiā agite.

HEc dicit dn̄s Deus. Audite inſulæ,[a] & attēdite populi de longe.[b] Dominus ab vtero vocauit me, de ventre matris meæ recordatus eſt nominis mei:[c] & poſuit os meū quaſi † gladiū acutū,[d] In vmbra manus ſuæ[e] ꝓtexit me,[f] & poſuit me ſicut ſagittā electā.[g] In pharetra ſua[h] abſcōdit me.[i] & dixit mihi. Seruus meus es tu[k] iſrael,[l] qa in te glorificabor.[m] Et nūc hæc dicit dn̄s,formās me ex vtero ſeruū ſibi.[n] Et ecce dedi te in lucē gentium,[o] vt ſis ſalus mea[p] vſque ad extremum terræ.[q] Reges videbūt,[r] & cōſurgēt principes,[s] & adorabūt dn̄m Deū tuum,& ſanctum iſrael[t] qui elegit te.

Poſtilla.

HEc dicit dominus Deus.(Audite inſulæ & attēdite populi &c. Ante initiū huius prophetiæ habet̄ quòd cū educeret dominus filios iſrael de ægypto:aquam de petra produxit eis in deſerto,ſcidit petrā & fluxerūt aquæ. Nō eſt pax impijs:dicit dn̄s. Tunc ſtatim ſequitur pręſens lectio.quæ principaliter exponitur de Chriſto. Hæc dicit dn̄s. Audite inſulæ. Glo.ordi.ſub inſularū nomine alloquit̄ dn̄s Deus in pſona filij eccleſias de gētib⁹ collectas. a (Et atten.po.de longe).i.ab extremis terræ. b (Dn̄s ab vte.vo.me.de ven.m̄ris meæ recor. eſt no.mei.) Hoc dicit̄ in pſona xp̄i hominis de quo adhuc exiſtéte in vtero m̄ris dixit dn̄s per angelū ſuū ad ioſeph. Mat.j.c.vocabis nomen eius Ieſum. Ipſe enim ſaluū faciet populū à peccatis eorū. c (Et po.os meū quaſi gla. acutū.) Ly.in quo notat̄ efficacia verbi xp̄i ad extirpādū vitia. d (In vm.ma.ſuæ).i. poteſtatis ſuæ. e (Protexit me.)nō enim fuit captus à iudæis niſi qn̄ voluit & ſe ſponte obtulit:vt patet Ioā. xviij. Dixi vobis qa ego ſum. Si ergo me q̄ritis ſinite hos abire. f (Et po.me.ſi.ſa.electam.) in hebræo habet̄ clarā.i.limitā:per hoc intelligit̄ puritas & claritas doctrinæ xp̄i. g (In pha. ſua) ideſt in ſua ꝓuidētia. h (Abſcōdit me).ſ. vſq; ad tempus reuelationis meæ. i (Et di.mi. ſer.meus es tu.) Ratiōe humanitatis,in qua accepit formā ſerui.vt patet Phi.ij. Semetipſum exinaniuit formā ſerui accipiés. k (Iſrael.) ſic nominat̄ xp̄s de populo iſrael nat⁹. l (Quia in te glo).i.p miracula diuinę poteſtatis excellentiæ demōſtratiua. m (Et nunc hæc dicit dn̄s for.me.ex vtero ſer.ſi.) Ly.qa ſicut ab inſtāti in incarnatione fuit diuinit⁹ corpus xp̄i formatū & animatū,ſic ex tūc pfectus fuit xp̄s omnibus ſciētijs & chariſmatib⁹. n (Ecce dedi te in lu. gentiū.) Ly.& hoc p ſuſceptioné luminis fidei. o (Vt ſis ſal⁹ mea.) à me miſſa & data. p (Vſq; ad extremū terræ.) Ly.& hoc modo dicit xp̄s apoſtolis Actu.j. Eritis mihi teſtes in hieruſalē & in omni iudæa.& ſamaria & vſq; ad. vltimū terræ. q (Reges videbūt.) Ly. Mirabilia in virtute nominis xp̄i fiéda p apoſtolos & eorū ſucceſſores. r (Et cōſur.principes.)ad ſtatū fidei chriſtianæ:quod maxime patuit tépore cōſtantini. s (Et ado.do.Deū tuū & ſan.iſrael) ſcilicet ad Deū patré. t (Qui elegit te.) Ly.ſ.chriſtum hominē ad opus redemptionis humanæ.

¶ Quæſtio.xij.

Super verbis epiſtolæ in feſto ſancti Ioānis baptiſtæ quæ habent̄ Eſa.xlix ſ.dn̄s ab vtero vocauit me. Orit̄ qō de ſancto Ioāne. vtrū cōuenienter impoſitū eſt ei nomé Ioānes? Arguit̄ ꝙ non.iſtud nomé Ioānes grām ſignat: ſed gr̄a nō eſt facta per eū:qa nō erat ille lux:vt habet̄ Io.j. Igit̄ in oppoſitū.noīa debét ꝓprieta

tibus rñdere: ſed Io. interpretat in quo eſt gratia: vt ait Bed. Igit. Ad argm̃ dr̃ negãdo conſequentiã: & rõ eſt: q̃a nõ dr Io. quaſi p ipm facta ſit grã: ſed & quia multiplici grã à Deo donat⁹ eſt. Ad. q. rñdendũ eſt ſcd̃m Ioã. de tur. cre. vbi ſupra p vnã cõcluſioné, quæ talis eſt. Cõuenienter nomé Io. impoſitũ eſt Io. baptiſtæ: pbat, q̃a hoc impoſitũ eſt mandato angeli Gabrielis apparẽtis Zachariæ in tẽplo, & dicẽtis. Ne timeas Zacharia, qm̃ exaudita eſt orõ tua, & vxor tua Elizabeth pariet filium, & vocabitur nomẽ eius Ioannes.

In vigila apoſtolorũ petri & pauli

Lectio Actuũ apoſt. iij.

IN dieb⁹ illis. Petrus & Ioãnes aſcẽdebãt in tẽplũ [a] ad horã oratiõis nonã. [b] Et qdã vir qui erat claudus ex vtero matris †ſuę [c] baiulabatur, [d] quẽ quotidie ponebãt ad portã tẽpli quę dicitur ſpecioſa, [e] vt peteret eleemoſynã ab introẽtib⁹ in tẽplũ. Is cũ vidiſſet Petrũ & Ioannẽ incipiẽtes introire in tẽplũ, rogabat vt eleemoſynã acciperet. Intuẽs aũt in eũ Petrus cũ Ioanne dixit. [f] Reſpice in nos. [g] At ille intẽdebat in eos, ſperãs ſe aliquid accepturũ ab eis. Petr⁹ aũt dixit. [h] Argẽtũ & aurũ nõ eſt mihi, [i] qudd autem habeo, hoc tibi do. [k] In nomine Ieſu xp̃i nazareni [l] ſurge, et ambula. Et app̃heſa manu ei⁹ dextra, alleuauit eum. [m] Et protin⁹ cõſolidatę ſunt baſes ei⁹. [n] et plantę, [o] & exiliẽs ſtetit, & ambulabat. [p] Et intrauit cũ illis in tẽplũ ambulãs, et exiliẽs, & laudans deũ: & omnis populus vidit eũ ambulãtẽ, & laudãtẽ deũ. Cognoſcebãt aũt illũ: qm̃ ipſe erat q ad eleemoſynã ſedebat ad ſpecioſam portã tẽpli. Et repleti ſunt oẽs ſtupore et extali in eo qd̃ contigerat illi.

† Quidam vir erat claudus ex vtero mr̃is ſuæ. dñs nr̃ Ieſus xp̃s añ dié ſuæ paſsiõis ſuis apl̃is & diſcipulis oém ptãté ſup ægros & male hñtes cõtulit: vt iſirmos & lãguidos curarent: Petr⁹ aoté fecit in nomine virtutis xp̃i languidũ curãs: vt mat. x. conuocatis. xij. diſ. ſuis dedit ptãté ſpirituũ immũdorum.

Poſtilla.

IN dieb⁹ illis. Petrus & Io. aſcẽdebãt in tẽplũ & c.) In hoc. c. ponitur Pe. apl̃i p̃dicatio adiũcto miraculo. Et diuit pñs epl̃a in duas ptes: qm̃ in prima ponit opatio miraculoſa. In ſcd̃a verò Petri p̃dicatio. Circa primũ notat hora, cũ dr̃. (Petr⁹ & Io. aſcẽdebãt in tẽplũ) i. in atriũ mũdorũ, qd̃ erat oratiõis locus. a (Ad horã ora. no.) Trib⁹ eñ horis in die orabãt Iudæi. Vñ dicit Dañ. vj. qd̃ daniel trib⁹ temporibus in die orabat cõtra hieruſalẽ. ſ. mane, hora nona, & veſperè. b (Et qdã vir erat claud⁹ ex vtero matris ſuę.) ex quo miraculũ fuit euidentius, q̃ ſi fuiſſet claud⁹ ex aliquo accidẽti. b (Baiulabat.) q̃a nõ ſolũ erat claud⁹: ſed ẽt ſic cõtract⁹, qd̃ nõ poterat incedere. d (Quẽ quotidie po. ad por. q̃ dicit ſpe.) Iſta vt dicũt aliq eſt illa porta ſublimiſsima, quã ędificauit Ioathã Rex Iuda. ij. Paral. xxvij. Sed ſi intelligerẽt de porta eadẽ numero quam ædificauit Ioathã nõ eſt verũ: nã illa fuit cõbuſta p Chaldæos. iiij. Reg. vlt. potuit tñ alia in eodem loco reædificari ad ſimilitudinem prioris & retinuit nomen antiquæ. e (Vt pete. elee. ab in.) ſicut conſuetum eſt talib⁹, qui non pñt lucrari victum ſuũ. cætera patẽt vſq; ibi. f (Reſpi. in nos). i. conſidera nos pauperes tibi dare nõ valentes, vt dicũt aliqui: & videt hoc gl. interlinearis dicere. Sed ſaluo iudicio meliori videt aliter dicẽdũ. Si eñ petrus ei ſic rñdiſſet: ſpẽ recipiẽdi aliqd ab eis ſibi nõ dediſſet ſed magis contrarium: & tñ ſubdit. g (At ille intẽde. in eos ſpe. ſe aliquid acce. ab eis.) Ideo dicendũ quòd Petrus & Ioãnes qui erant valde miſericordes reſpexerunt clemẽtibus oculis cogitantes ſibi melius dare quã petebat. Iõ dixit ei Petrus. Reſpice in nos, nõ in noſtra: ppter qd̃ ſubdit. h (Argentũ & aurũ non eſt mihi.) Memor illi⁹ p̃cepti. Nolite poſsidere aurũ & argentũ & c. vt dicit gl. i (Qd̃ autẽ habeo, hoc tibi do.) Qd̃ eñ per amicos poſſumus quodãmõ p noſipſos poſſum⁹. ix. Ethi. Sanitatẽ autẽ illã poterat Petrus dare virtute dñi ſui & amici Ieſu xp̃i: iõ ſubdit. k (In nomine Ieſu xp̃i nazareni). i. in virtute eius. l (Surge & ambula.) neutrũ eñ illorũ aute poterat facere. m (Et ptinus cõſolidatæ ſunt baſes eius). i. crura & tibiæ qbus innitit corporis põdus. n (Et plantæ). i. pedes vſq; ad vltimã ſupficiẽ. o (Et exiliẽs ſte. & ambula.) in quo oñdit curatio pfecta: q̃a in inſtanti, quã ſolus deus poteſt facere. p (Et intrauit cũ illis in templũ.) vt redderet Deo gratias de tanto beneficio. Cætera patent ex litera vſq; ad finem epiſtolæ præſentis.

¶ Quæſtio. xiij.

Super Verbis epiſto. in vigilia Petri & pauli quæ habentur Actuum. iij. ſcilicet argentum et aurum non eſt mihi, quòd autem habeo, hoc tibi do. Orit. q. de eleemoſyna. Vtrũ eleemoſyna ſit danda malis? Ar̃ quòd nõ, eccle. xij. ne ſuſcipias peccatorem. Igitur. In oppoſitum habetur Marc. v. benefacite eis qui oderunt vos: ſed oditores fratrum ſunt mali: ergo danda eſt eleemoſyna malis. Ad argumentum dicitur quòd illa auctoritas intelligenda eſt de peccatore qui eleemoſyna facta ſibi abutitur. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundùm Richardum de media villa ſuper. iiij. ſententia. diſtinctio xv. articulo. ij. quæſtio. viij. quòd in homine malo duo conſideranda ſunt: ſcilicet natura & vitium: & ſicut eius natura, ita debet ex charitate dil gi quòd eius vitium odiatur ſic, ita

debet per eleemoſynam ſuperuenire indigentiæ ſuæ naturæ, vt per hoc in malitia non foueatur vnde quæſtio.v.non omnis.& ſumptum eſt ab Auguſt. in epiſtola ad Vincentium nō multum lóge poſt principiū dicitˀ ꝙ vtilius eſuriéti panis tollitˀ: ſi de cibo ſecurus iuſtitiā negligat q̄ eſuriéti pāis frangatˀ: vt in iuſtitia ſeductꝰ acquieſcat: nec eſt cōtrariū huic quod dr̄.lxxxv.& nō ſatis.viij.parte.quia loquitur hic de eſuriente ad mortem.

In feſto beatorū Petri & Pauli apoſtolorū. Lectio Actuum.xij.

IN diebꝰ illis.[a] Miſit herodes rex manus,[b] vt affligeret quoſdā de eccleſia.[c] Occidit autē Iacobū fratrē Ioānis gladio.[d] Vidēs aūt quia placeret † Iudæis,[e] appoſuit vt apprehēderet Petrū.[f] Erāt aūt dies azimorū. Quē cū apprehēdiſſet, miſit in carcerē:[h] tradēſque quatuor quaterniōibꝰ militū ad cuſtodiendū:[i] volēs poſt paſcha ꝓducere eū populo.[h] Et petrꝰ q̄dē ſeruabatur in carcere. Oratio aūt fiebat ſine intermiſsione ab eccleſia ad deū ꝓ eo.[l] Cū aūt ꝓducturꝰ eū eſſet Herodes,[m] in ipā nocte[n] erat Petrus dormiēs inter duos milites vinctus cathenis duabꝰ, & cuſtodes añ oſtiū cuſtodiebant carcerē.[o] Et ecce angelus dñi aſtitit,[p] et lumē reſulſit in habitaculo carceris,[q] percuſſoque latere Petri excitauit eū, dicēs, Surge velociter. Et ceciderūt cathenę de manibꝰ eius. Dixit aūt angelꝰ ad eū. Pręcingere,[r] & calciate caligas tuas.[s] Et fecit ſic. Et dixit illi. Circūda tibi veſtimētū tuū, & ſequere me. Et exiēs ſeq̄batur eū, & neſciebat qa verū eſt quòd fiebat p angelū. Exiſtimabat aūt ſe viſum videre.[t] Trāſeūtes aūt primā[v] & ſecūdā cuſtodiā,[x] venerūt ad portam ferreā,[y] quæ ducit ad ciuitatē: q̄ vltro aperta eſt eis.[z] Et exeūtes ꝓceſſerūt vicū vnū,[a] & cōtinuo diſceſſit angelꝰ ab eo.[b] Et petrꝰ ad ſe reuerſus dixit. Nunc ſcio verè: qa miſit dñs angelū ſuū et eripuit me de manu Herodis, et de omni expectatione plæbis iudęorum.

† Vidēs autē qa placeret iudæis. multi reges duces & principes & terrę iudices vt aliqbꝰ vel ꝓpter ſe placeāt: ſua iudicia iniuſte agūt & ad malum agēdū ſedebāt: veluti herodes q vt ꝓpter ſe placeret petrū necare voluit: de hoc hr̄.xj.q.iij.c.quatuor modis hūanū iudiciū ꝑuertitˀ timore, odio cupiditate, & amore.

Poſtilla.

MIſit herodes rex manus.) Ante initiū illius lectionis ſcribit ſanctus Lucas quòd Paulus & Barnabas prædicauerūt in Antiochia per integrū annū: & docuerūt multā turbā: ita vt cognominarentur primū Antiochiæ diſcipuli chriſtiani. Ly. ante eñ credétes in Chriſtū vocabātur tantū diſcipuli: ſed tunc cœperūt nominari chriſtiani à Chriſto. In his autē diebus ſuperuenerūt ab hieroſolymis prophetæ Antiochiā & ſurgēs vnus ex eis nomine Agabus. ſignificabat per ſpiritū ſanctū famem magnā futurā in vniuerſo orbe terrarū. Quæ facta eſt ſub Claudio Cæſare. Diſcipuli autē ꝓut quiſq; habebat ꝓpoſuerūt ſinguli in miniſteriū eorū mittere habitantibus in iudæa fratribꝰ. Ly. fuerāt eñ bonis tēporalibꝰ ſpoliati in perſecutione, quæ mota fuit in morte ſtephani: ꝓpter quod indigebāt ab alijs credentibꝰ auxiliari maxime tēpore famis. Quod & fecerūt: mittētes ad ſeniores. ſ. curā multitudinis habētes per manus Barnabæ & Pauli. Tunc ſtatim ſeqtur pręſens lectio. a (In diebꝰ illis miſit Herodes rex.) Pro intellectu literæ ſciēdum quòd tres fuerūt Herodes in iudæa: de quibꝰ ſcriptura facit mentionē. Primus fuit Herodes aſcalonita: & iſte fuit inſtitutus rex iudeæ à romanis, cuius pater fuit Idumęus. Et tēpore iſtius Herodis natus eſt Chriſtus. Et iſte herodes occidit pueros innocētes: vt habetˀ Matt.j. Secūdus vocatus fuit Herodes antipas: & iſte decollauit ſanctū Ioānē baptiſtā. Tertiꝰ vocatꝰ fuit agrippa: & licet in principio iſte fuit pauper: tamen poſtea fauētibus ſibi duobꝰ imperatoribꝰ romanis. ſ. Caio & Claudio fuit eleuatꝰ ad regnū. Et iſte de roma veniens in iudæā honorifice valde fuit receptus à iudęis ꝓpter hoc in fauorē eorū occidit Iacobū fratrē Ioānis. & incarcerauit Petrū. Vnde verſus. Aſcalonita necat pueros, antipa Ioānem. Agrippa Iacobū claudēs in carcere Petrū. Et hoc eſt quod dicitˀ in principio huius lectionis. (In diebus illis. Miſit Herodes rex manus.) ſcilicet poteſtatem ſuam. b (Vt affligeret quoſdam de eccleſia.) ſupple credentiū. c (Occidit Iacobum fratrem Ioannis gladio.) non ſolum chriſtianos afflixit ſed etiā occidit. d (Videns autem quia placeret iudæis.) ſcilicet occiſio iacobi. e (Appoſuit vt apprehēderet & Petrum.) Gloſſa ordina. quia plus placeret iudæis ſi princeps occideretur. f (Erāt autem dies azimorum.) Lyra. quando appręhendit Petrū: & hoc additur ad ſignificandum cauſam quare nō ſtatim occidit Petrū ſicut fecerat de Iacobo: volebat enim expectare trāſitum ſolennitatis paſchalis in qua iudæi ſeptem diebus veſcuntur panibus azimorum: & etiā quia non licebat in paſcha quemquam occidere.
g (Quem cum apprehendiſſet miſit in carcerem.) Lyra. ne poſſet effugere. g (Tradenſq; quatuor quaternionibus militum ad

Tres fuerūt Herodes in iudæa.

cuſtodiédú.)dicitur aũt quaternio q̃ habet quatuor milites ſub ſe:ſicut centurio qui habet cétú. i (Volens poſt paſcha producere eũ populo).i.exponere morti ꝑ volũtate populi. k (Et Petrus quidé ſeruabatur in carcere. Oratio auté fiebat ſine intermiſſione ab eccleſia &c.) Ly. Vt xp̃s adhuc in vita ſeruaret ſuũ vicariũ. l (Cũ auté ꝑducturꝰ eũ eſſet herod.) ſ. de carcere vt occideretur. m (In ipa nocte).immediate præcedéte. n (Erat Petrus dormiés inter duos milites vinctus cathenis duabꝰ,et cuſtodes ante oſtiũ cuſtodiebát carceré). Lyr. Petrus ita cuſtoditus fuit, quòd nõ patebat ei euaſio via humana. Sed q̃a deficiéte hũano ſubſidio ſolet adeſſe diuinũ, ideo ſubditur. o (Et ecce angelus dñi aſtitit.)ad Petri liberationé. p (Et lumé refulſit i habitaculo carceris) ſcilicet ad eiꝰ cõſolationé. q (Percuſſoq; latare Petri excitauit eum, dicés. Surge velociter & ceciderũt cathenę de manibus eius: dixit aũt angelꝰ ad eũ. Præcingere te.) Ly. vt ſis aptꝰ ad ambuládũ. Reſoluerat enim petrus cingulũ ſuũ, vt veſtis poſſet pedes cooperire cõtra frigiditaté carceris. r (Et calcia te caligas tuas.) Ly. eſt aũt caliga genus calciaméti nõ habens corium ſuper pedes. s (Et fecit ſic & dixit illi: circũda tibi veſtimétũ tuũ, & ſequere me: & exiés ſequebatur eũ: & neſciebat, q̃a verũ eſt q̃d fiebat per angelũ. exiſtimabat aũt ſe viſum videre.) Ly. fortitudo eñ carceris & diligés cuſtodia fecerat ſibi imaginationem de euadédi impotétia: propter quòd rem geſtã ſomniũ exiſtimabat. t (Tráſeũtes aũt primá.) Glo. ordinaria. primũ quaternioné cũ ſuis. v (Et ſecundã cuſtodiá).i. ſecũdũ quaternioné cũ ſuis q̃ omnes erãt oppreſſi ſomno. x (Venerũt ad portã ferreã.) Ly. quę erat exterior porta carceris. y (Quæ ducit ad ciuitaté: quæ vltrò aperta eſt eis) virtute diuina vel angelica. z (Et exeũtes proceſſerũt vicũ vnũ) ad maioré petri aſſecurationé. a (Et cõtinuo diſceſſit angelus ab eo) ſubito diſparédo. b (Et petrus ad ſe reuerſus dixit. Nũc ſcio verè: q̃a miſit dñs angelũ ſuum: et eripuit me de manu herodis & de omni expectatione plębis iudæorum.) Ly. Tũc eñ percepit quòd nõ erat ſomniũ ſed res geſta.

¶ Quæſtio.xiiij.

Super verbis epiſtolę in feſto ſancti pe. quæ habétur actuum.xij. ſ Miſit herodes rex manus, vt affligeret quoſdã de eccleſia: puta petrũ. Oritur quæſtio de petro: vtrum petrꝰ à xp̃o cõſtitutꝰ ſit caput eccleſiæ: Arguitur q̃d nõ capitis non videt̃ eſſe aliud caput: ſed petri caput erat xp̃s. Igitur. In oppoſitũ Io.x. xp̃s ait petro, tu vocaberis cephas q̃d interpretatur caput. Igitur. Ad argm̃ dicit̃ quòd aſſumptum nõ intelligit̃ niſi de capite naturali. Ad q̃õné rñdeo q̃d xp̃s aſcéſurꝰ in cœlũ: & præſentiá corporalé abſtracturꝰ à nobis, eccleſiã ſuã nolés in abſẽtia ſua deſolatam ſine gubernatore relinquere, elegit petrum apoſtolum qui totus eccleſiæ ſuę caput & gubernator exiſteret.

In feſto viſitationis beatæ virginis Mariæ. Canticorum.ij.ca. Epiſtola.

E Cce,[a] Iſte venit ſaliẽs † in montibus tranſiliens colles.[b] Similis eſt dilectus meus capreæ[c] hinnuloq́ue ceruorum.[d] En ipſe ſtat poſt parieté noſtrũ,[e] reſpiciens per feneſtras,[f] proſpiciẽs[g] per cancellos.[h] En dilectus meus[i] loquitur mihi. Surge[k] propera[l] amica mea,[m] columba mea,[n] formoſa mea,[o] & veni[p] Iam enim hyems trãſijt,[q] imber abijt & receſsit:[r] flores apparuerũt[s] in terra noſtra,[t] tẽpus putationis aduenit.[v] Vox turturis[x] audita eſt in terra noſtra.[y] Ficus protulit groſſos ſuos,[z] vineę florentes[a] dederũt odorẽ ſuũ. Surge, propera amica mea, ſpecioſa mea: & veni columba mea in foraminibus petræ,[b] in cauerna maceriæ.[c] Oſtende mihi faciem tuã:[d] ſonet vox tua[e] in auribus meis.[f] Vox enim tua dulcis,[g] & facies tua decora.

† Iſte venit ſaliens. Verus meſsias xp̃s Ieſus ſeruator virginis Marię dilectus venit de cœlo à ſede paterna í mõtibꝰ ſaliens i. in cœlis tráſiens colles. i. alta loca terrę: & in virginis vtero deſcédit carnem humanã ex carne virginis ſumés ſine ſemine virili opere: & virgo cõcipiés virgo pariens virgo intacta permanens: vt habet̃ Lu.j. Ecce cõcipies & paries filiũ. & Eſa.vij. Ecce virgo cõcipiet & pariet filium.

Poſtilla.

ECce iſte venit ſaliés in montibus: trá ſiliés colles.) Ante initiũ illius lectionis habet̃ in eodé c. Leua eiꝰ ſub capite meo: & dextera eius amplexabit̃ me. Tũc ſequit̃ præſens epiſtola. a (Ecce iſte venit ſaliés &c.) Glo. dę ſinu patris in vterũ virginis: de vtero virginis in præſepiũ, de præſepio in mundũ, de mũdo in patibulũ, de patibulo in ſepulchrũ, de ſepulchro econuerſo in mundum, de mundo ad patris dexteram. b (Similis eſt dilectus meus capreæ.) ꝑpter viſum acutũ: quia tantũ acumé habet in vidédo: q̃ à remotis videt venatoré venienté, & loca alta aſcédit: & à venatore nõ videtur: ſed venatoré videt. Sic ſpecialiter Deus cũcta videt: vt habet̃ Hebræ.iiij. Omnia nuda ſunt & aperta oculis eius. c (Hinnuloq; ceruorum).i. fœtui cerui vel capreæ ꝑpter velocitatem. Hinnulus ſe cornibus nõ poteſt defendere & ideo fugit inſequẽtes quãdiu poteſt. d (En ipſe ſtat poſt parieté noſtrũ).ſ. carné aſſumédo: diuinitas enim latet in humanitate. e (Reſpiciens per feneſtras.) per apoſtolos illuminãtes eccleſiam: ſicut per feneſtrã radius ſolis illuminat domũ: ſic Chriſtus per apoſtolos eccleſiam illuminauit. f (Proſpiciés).i. de lõge aſpiciés. g (Per cãcellos).i. per patriarchas eccleſiã illuminãdo. Sicut enim per foramen magnũ trãſit magnum lumen. Et per paruum foramen paruum lumen tranſit: ſic per apoſtolos ſicut per

feneſtras magnas magnū lumē in eccleſia luxit: p p̄triarchas paruū lumē de lumine trāſijt: & p pua foramina q cancelli dicuntur. Sunt ēm cancelli parua foramina in feneſtra virgulata: p feneſtras cācellatas: p quas modicū de lumine trāſit. h (En dilectus meus).i. xp̄s. i (Loquitur mihi ſurge).ſ. ab otio. k (Propera) qa via in qua es periculoſa eſt. l (Amica mea.) per charitatis latitudinē. m (Colūba mea) per intēſionis rectitudinē. n (Formoſa mea) per morum honeſtatem. o (Et veni).ſ. in tuā recreationē. p (Iā enim hyems trāſijt).i. cōgelatio paganorū nolentium fidē recipere. q (Imber abijt & receſſit).i. tyrānorum perſecutio. r (Flores apparuerūt).i. odores bonorū operū. s (In terra noſtra).i. eccleſia. t (Tēp⁹ putatiōis aduenit).i. tēpus ad reſecādū vitia. v (Vox turturis).i. ſpiritusſancti. x (Audita eſt in ter.no.) i. in cordibus electorū: quia ſicut turtur in occulto cantat: & in cātu gemit: ſic ſpiritusſanctus occulta reuelat: & animā in qua habitat gemere facit per pœnitētiā. y (Ficus ptulit groſſos ſuos). Ficus ēm primo fert fruct⁹ inutiles: ſcđo verò vtiles & maturos: ſic ſimiliter ſynagoga primo ptulit fruct⁹ immaturos & inutiles. Deinde Chriſtū & apoſtolos tamquā fruct⁹ maturos & vtiles nobis miniſtrauit. z (Vineæ florentes).i. eccleſiæ particulares virtutib⁹ ſuis. a (Dederūt odorē ſuū. Surge &c. in foraminib⁹ petræ).i. Chriſti vulnerib⁹. b (In cauerna maceriæ).i. lateris xp̄i vulnere. c (Oñde mihi faciē tuam).i. cōuerſionem tuā nō alienam ſicut hypocritæ. d (Sonet vox tua).i. prædicatio tua. e (In aurib⁹ meis).ſ. honorē meū. f (Vox ēm tua dulcis).i. prædicatio tua. g (Et facies tua decora).ſ. qñ prædicatiōi correſpondet vita.

¶ Quæſtio. xv.

Super Verbis epi. in feſto viſitationis beatę mariæ, quæ habenť cantico. ij. ſ. Surge amica mea. Oriť. q. de amicitia. vtrū amicitia ſit ſpecialis virtus? Arguiť qđ nō: ait philoſoph⁹ viij. ethi. amicitia pfecta eſt q̄ eſt ppter virtutē: quęlibet autē virtus eſt amicitiæ cā: qa bonū eſt omnibus amabile: ergo amicitia nō eſt ſpecialis virtus: ſed cōſequens vnam virtutem. Igitur. In oppoſitum p̄cepta legis dantur de actibus virtutum: ſcilicet eccleſia iiij. dicitur: congregationi pauperū affabilē te facito. ergo affabilitas quæ amicitia diciť eſt virtus ſpālis. Ad. q. reſpōdendū eſt ſecūdū Tho. ij. ij. q. cxxiij. ar. j. ad primū poſt ariſto. in lib. Ethi. quòd duplex eſt amicitia. vna eſt quę cōſiſtit principaliter in affectu, quo vn⁹ aliū diligit: & hæc poteſt cōſeq quācūque virtutē: & de tali amicitia intelligitur argumētū ad ptē negatiuā factū. Alia eſt amicitia q̄ cōſiſtit in ſolis exteriorib⁹ verbis vel factis q̄ qdē nō hñt pfectā rōnē amicitię ſed quādā ei⁹ ſimilitudinē inquātū aliqs decēter habet ſe ad illos cū quibus cōuerſatur: & loquēdo de vera amicitia dicimus ſecūdum Thomā: vbi ſupra in corpore quæſtoinis quòd amicitia eſt ſpecialis virtus qđ patet: cū virt⁹ ordineť ad bonū vbi occurret ſpālis rō boni: ibi oporteret eſſe ſpecialē rōnē virtutis: bonū autē in ordine cōſiſtit: oportet etiam hominē cōuenienter ad alios homines ordinari in cōi cōuerſatione. vt ad vnūquēq; ſe habeat vt decet: ideo oportet eſſe vnam ſpecialē virtutem: quæ hanc cōuenientiam ordinis conſeruet: quæ quidem virtus vocatur amicitia.

In feſto beatæ Marię Magdalenæ epiſtola Prouerbiorum. xxxj. Capit.

MVlierem[a] † fortē[b] qs inueniet:[c] Procul et de vltimis finib⁹ p̄tiū ei⁹: cōfidit in ea cor viri ſui,[d] et ſpolijs nō indigebit.[e] Reddet ei[f] bonū & nō malū omnibus diebus vitę ſuæ.[g] Quęſiuit lanā & linū, & operata eſt conſilio manuū ſuarum.[h] Facta eſt quaſi nauis inſtitoris, de longe portās panē ſuū.[i] De nocte reſurrexit,[k] deditque p̄dam domeſticis ſuis, & cibaria ācillis ſuis.[l] Cōſiderauit agrū,[m] et emit eū:[n] de fructu manuū ſuarū plātauit vineā.[o] Accinxit fortitudine lūbos ſuos,[p] & roborauit brachiū ſuū.[q] Guſtauit & vidit: quia bona eſt negociatio ei⁹.[r] Nō extinguetur in nocte[s] lucerna eius.[t] Manū ſuā miſit ad fortia,[v] & digiti ei⁹ apprehēderūt fuſum.[x] Manū ſuā aperuit inopi, et palmas ſuas extēdit ad pauperē.[y] Nō timebit domui ſuæ à frigoribus niuis:[z] oēs domeſtici eius[a] veſtiti ſunt duplicibus.[b] Stragulatam veſtē[c] fecit ſibi,[d] biſſus[e] & purpura[f] indumētum ei⁹.[g] Nobilis in portis vir ei⁹,[h] qñ ſederit cū ſenatorib⁹ terræ.[i] Syndonē fecit, & vēdidit: & cingulū tradidit Chananæo.[k] Fortitudo[l] & decor[m] indumētū ei⁹, & ridebit[n] in die nouiſſimo.[o] Os ſuū aperuit ſapientiæ,[d] & lex clementiæ in lingua eius.[q] Cōſiderauit[r] ſemitas domus ſuæ:[s] & panē otioſa nō comedit. Surrexerunt filij ei⁹,[t] & beatiſſimam prædicauerunt:[v] vir ei⁹, & laudauit eā.[x] Multæ filiæ[y] cōgregauerūt diuitias,[z] tu ſupergreſſa es vniuerſas.[a] Fallax gratia & vana eſt pulchritudo,[b] Mulier timēs deum[c] ipſa laudabitur.[d] Date ei de fructu manuū ſuarū,[e] & laudēt

† Mulierē fortē. Qñ muliebris animus eſt Dei grā coadiunctus i fortitudine & robore viriliter conſiſtit vt patet de maria Magdalena q̄ annis triginta aīo forti & virili pœnitentiā egit ſic & maria ægyptiaca aīo fortiannis qndecī pniam egit hoc in vitas patrū & ſanctorū legēdis ac documentis.

eam in portis opera eius. Poſtilla.

MVlierem forté quis inueniet &c.) Ante initiũ huius lectionis locutus eſt ſpiritusſanctus per ſalomoné, dicés. Aperi os tuum diſcerne quod iuſtum eſt, & iudica pauperé. Ly. ideſt exquire iuſtitiã pro pauperibus, quãdo habent iuſtam cauſam: tunc ſequitur epiſtola pſens. a (Mulierem fortem quis inueniet?) In iſta epiſtola ponitur cõmendatio fortis mulieris. Et doctores catholici cõmuniter dicunt quòd per mulierem fortem intelligitur ſacra ſcriptura: & hanc expoſitionem proſequitur Nico. de Ly. ſuper pręſentem epiſtolã dicens. (Mulieré forté.) ideſt ſacrã ſcripturã: quæ cõtinet ſententiã & inuiolabilem veritaté. b (Quis inueniet?) quaſi dicat pauci attingũt ad eius plenã notitiã. c (Procul & de vltimis finib⁹ pręțiũ eius. Cõfidit in ea cor viri ſui.) ſcilicet de bono præmio recipiédo: vt dicitur hic vir eius doctor bonus in cuius perſona dicitur Sapié. viij. Hanc amaui, & exquiſiui à iuuentute mea: & quęſiui ſpõſam aſſumere. d (Et ſpolijs non indigebit:) quia in primo duplicé ſtolá habebit ſcilicet ſtolá corporis & ſtolam animæ. e (Reddet ei.) ſcilicet ſponſo tali. f (Bonũ & non malum omnibus diebus vitæ ſuæ.) ſcilicet bonum gratiæ in pręſenti & gloriæ in futuro. g (Quæſiuit lanã & linũ: & operata eſt conſilio manuũ ſuarũ) per lanã & linũ intelliguntur hic dicta ſanctorũ doctorũ: & declarationes veritatis ſacræ ſcripturæ. h (Facta eſt quaſi nauis inſtitoris de longe portans panem ſuum.) Ly. ſicut enim in naui inſtitoris portãtur diuerſa vitæ humanæ neceſſaria: ſic in ſacra ſcriptura cõtinétur omnia neceſſaria ad ſaluté. i (De nocte ſurrexit.) ideſt ſurgere fecit. Amor enim ſacræ ſcripturæ inducit doctores bonos & diſcipulos ad ſurgendũ de nocte pro ſtudio & oratione. k (Deditq; prędã domeſticis ſuis & cibaria ancillis ſuis.) In hebręo habetur annonã: quia ſacra ſcriptura reficit omnes ſtudentes in ea fideliter & diligéter. l (Cõſiderauit agrũ.) ager iſte eſt diſciplina ſtudij cœleſtis: vt dicit Gre. omel. xxxvij. m (Et emit eum.) ideſt emi fecit à ſtudentibus per domationé carnis redigendo eam in obſequium ſpiritus. n (De fructu manuũ ſuarũ plantauit vineã). ideſt exemplo vitæ & verbo doctrinæ fecit fideliũ multiplicationem, qui ſunt palmites vineæ domini: vt dicit Gre. omel. vij. o (Accinxit forti. lũb. ſuos.) ideſt accingi fecit lumbos ſtudioſorum cingulo caſtitatis. p (Et roborauit bra. ſuũ.) ideſt per multiplicationem boni operis. q (Guſtauit & vidit, quia bo. eſt nego. eius.) Lyr. per experientiã dulcedinis ex ſtudio ſacræ ſcripturæ reſultãtis. r (Nõ extin. in nocte.) ideſt in morte. s (Lucerna eius.) ideſt claritas ſcię noſtræ: ſed magis augebitur. t (Manũ ſuã mi. ad fortia) in hebræo habeť ad vertebrum quòd eſt quidã circulus aliquantulũ põderoſus in inferiore parte fuſi poſitus vt recte, & ordinate, & expedite vertať & huic dicto cõſonat quod ſubditur. v (Et digi. eius apprehé. fuſum) per vertebrũ hic intelligiť recta intétio opus dirigens. x (Manũ ſuam ape. inopi. & pal. ſuas exten. ad pauperé). Ly. ſcriptura eñ ſacra quaſi vbiq; inducit ad opera miſericordiæ. y (Nó ti. do. ſnę. à frigo. niuis.) ideſt ad pœnã gehẽnæ ſecundũ quod dicit Rab. ſa. allegans illud Iob. xxiij. Ab aquis niuiũ trãſiet ad caloré nimiũ & loquitur ibi de homine dãnato. z (Omnes enim dome. eius.) ideſt boni doctores & diſcipuli. a (Veſtiti ſunt duplicibus.) ideſt virtutibus intellectualibus & moralib⁹, q̃ ſunt veſtes animæ. b (Stragulatã veſtem.) ideſt diuerſis colorib⁹ intextã. c (Fecit ſibi:) quia ſacra ſcriptura de omni genere virtutũ & donorũ tractat & ad ea inducit. d (Byſſus.) ideſt caſtitas. e (Et purpura:) ideſt charitas. f (Indumentũ eius) ideſt veré ſtudentiũ in ea ſcientia pariter & vita. g (Nobilis in por. vir eius). i. doctor bon⁹ q̃ diciť nobilis in portis: ideſt inter ſapientes antiquitus ſedétes ad reddendũ veritatis iudiciũ: ideo ſubditur. h (Quãdo ſede. cũ ſena. terræ.) ideſt cum ſapiétibus qui habent regere terrã & iudicare. i (Syndoné fe. & vendidit: & cingu. tra. chananæo.) In hebræo habeť mercatori: per ſyndonem quæ eſt, veſtis linea & mũda intelligiť puritas métis: per cingulũ verò caſtitas corporis. Vnde dicit Grego. omel. xxij. Lũbos enim pręcingimus cũ carnis luxuriã per cõtinentiã coarctamus. Dicitur autẽ ſacra ſcriptura illa facere eo quòd ad ea inducit. k (Fortitudo.) ideſt cõſtantia mentis. l (Et decor.) exterioris honeſtatis. m (Indu. eius: & ridebit). i. ridere faciet ſtudẽtes in ea fideliter. n (In die nouiſſimo.) quãdo audiét vocé dñi dicétis. Venite benedicti pr̃is mei &c. o (Os ſu. ape. ſapientiæ.) quia ſacra ſcriptura docet ſapientiã de ſurſum deſcendenté. p (Et lex cle. in lin. ei⁹.) q̃a tam in nouo quã veteri teſtamẽto ſacra ſcriptura ad clemẽtiã inducit. q (Cõſiderauit). i. cõſiderare fecit. r (Semitas do. ſuæ). i. cõſiétiæ ſecreta ſtudentiũ in ea: & q̃a hic labor eſt optim⁹: ideo ſequiť. s (Et pa. otio. nõ come. ſur. fi. eius). i. diſcipuli ſtudioſi. t (Et beatiſ. p̃di. q̃a ſacrã ſcripturã ſuper omné aliã extoliũt. v (Vir eius & lau. eã.) Ly. doctor bon⁹ doctrinã ſuã incipit à cõmendatione ſacræ ſcripturæ. x (Multæ filiæ). i. philo. & ſapientiã ſcripturæ. y (Cõgre. di.). i. multas cogitationes veritatis. z (Tu ſupergreſſa es vni.) q̃a ſacra ſcriptura multo plures veritates tradit quã aliæ ſcripturæ. Et etiam priores: q̃a in nulla falſitate admiſceť cũ immediate emanet à prima veritate. Scripturæ verò humanit⁹ adinuétę: & ſi cõtineãt multas veritates: tamé habẽt admiſtas multas falſitates: ſicut patet in ſcripturis Ariſto. & aliorũ philoſophorum qui negant creationé mũdi &c. a (Fallax.

Duplex eſt bonũ: ſcilicet gratiæ & gloriæ.

gſa. & va.eſt pul.) ſcilicet verborū rhetoricorū in humanis ſcripturis & maxime poeticis in quib⁹ ſub ornatis verbis latēt multæ falſitates. b (Mulier timēs Deum).i.ſacra ſcriptura quæ quaſi inducit ad reuerentiam Dei & timorem. c (Ipſa laudabitur).ſ. præ cæteris ſcripturis. d (Date ei de fructu manuū ſuarū.i.ſtudentib⁹ in ea dabitur fructus glorioſus. e (Et laudēt eā in portis opera eius).i.ſapiētes in portis ſedentes cū iudicib⁹ & iſti ſapiētes dicūtur opera ſacræ ſcripturæ: inquātū per eius ſtudiū ſapientiā conſequuntur. ¶ Quæſtio.xvj.

Super verbis epiſtolæ in feſto beatæ Mariæ magdalenæ quæ habent̄ puer.xxxj. ſ.reddet ei bonū & non malū. Orit.q.de magdalena. Vtrum Maria magdalena potuerit habere remiſſionē peccatorū ſine pęnitētia? Arg. ꝙ ſic. Deus virtutē ſuā nō alligauit ſacramētis: ſed pęnitentia eſt quoddā ſacramentū: ergo virtute diuina beata Maria magdalena potuit conſequi remiſſionē peccatorū ſine pęnitentia. In oppoſitū Luc.xiij. ſi pęnitētiā nō egeritis ſimul omnes peribitis. Igit̄. Ad.q.reſpōdedū eſt ſecūdū magiſtrū Ioā.de tur.crema.in.q.ſuper euāgelijs per duas concluſiones. Prima eſt Maria magda.nō eſt cōſecuta remiſſionē peccatorum ſine pęnitētia quæ eſt virt⁹: patet cōcluſio, quia nō eſt poſſibile peccatū actuale mortale ſine tali pęnitētia remitti de lege cōmuni. Secūda concluſio. Maria magdalena cōſecuta eſt remiſſionem peccatorū ſine pęnitētia ꝓut eſt ſacramentū xp̄i: nā ſacrm̄ pęnitētię ꝑficit ꝑ officiū ſacerdotis abſoluētis ſine quo pōt Deus pc̄m̄ remittere, ſicut fecit xp̄s mulieri adulterę: vt legit̄ Io. viij. ergo Marię magda.vt hr̄ Luc.viij. ex dictis patet ſolutio argumē.ad ambas partes factorū.

Item de eodem feſto. Roma.v.ca.

S Icut[a] p vni⁹ † delictū in[b] oēs homines in cōdēnationē,[c] ſic & p vni⁹[d] iuſtitiā in[e] oēs homines in iuſtificationē vitæ.[f] Sicut eñ per inobediētiā vni⁹ hominis[g] peccatores conſtituti ſunt multi, ita & p vni⁹[h] obediētiā iuſti cōſtituētur multi.[i] Lex aūt ſubintrauit,[k] vt abūdaret delictū. Vbi[l] aūt abūdauit delictū, ſupabūdauit[m] & gratia:[n] vt ſicut regnauit peccatū in mortē,[o] ita & gratia regnet p iuſtitiā in vitā æternā, p Ieſū xp̄m dn̄m noſtrū. Poſtilla.

† Sicut per vnius delictū ſicut p adæ primi parētis peccatū culpā & inobediētiam omne gen⁹ humanū in mortis cōdénatioнē fuit: ſic & p xp̄i nr̄i ſaluatoris pijſſimā mortem & obedientiā à morte liberati & redempti ſumus, vt pręſens epiſto-la habet: n verbo Chriſti dimittuntur peccata: vnde de pœni. diſtin.j. c. verbū dimittit peccata.

S Icut per vnius delictū &c.) Ante initiū hui⁹ epiſtolę ſcribit ſanctus Paulus in eodē cap.di. Si eñ vni⁹ delicto mors regnauit per vnum: multo magis abūdantia gratiæ, & donationis, & iuſtitiæ accipiētes in.ſ. vita beata regnabūt per vnū ſcilicet p Ieſum xp̄m. Tūc in ſequit̄ pręſens epiſtola. a (Sicut per vnius delictū.) Ly.i.adę. b (Omnes homines in condēnationē.) Gor.ſimul animę & corporis damnationē. c (Sic & per vnius.) hominis. d (Iuſtitiā).ſ.Chriſti. e (Omnes homines in iuſtitia vitæ.) Ly.ſ.per delictū adæ per propagationē, & originale peccatū omnes homines incurrūt damnationem ſimul animæ & corporis: ſic per vnius hominis ſcilicet Chriſti paſſionē omnes ſunt liberati ab æterna dānatione. f (Sicut eñ per inobedientiā vnius hominis) ſcilicet adæ. g (Peccatores cōſtituti ſunt multi, ita p vnius) ſcilicet Chriſti. h (Obediētiā iuſti cōſti.multi.) Ly.quia ſicut per inobedientiā adę comedētis lignū, vetitū poſteri facti ſunt iniuſti: ſic p obedientiā Chriſti in ligno crucis paſſi, omnes ſunt iuſtificati quātū ad ſufficientiā. Sed ſi per gratiā Chriſti nō omnes iuſtificant̄: hoc nō prouenit ex defectu gratię: ſed ex defectu hominū eum repellentiū. i (Lex autē ſubintrauit, poſt culpā vel legē naturalē. k (Vt abūdaret delictum.) ideſt abūdantius cognoſceretur delictū. Multa enim erāt peccata ante legem quæ non credebant̄ eſſe peccata, vel nō eſſe tanta. Rom̄. viij. per legem cognitio peccati. l (Vbi autem abūdauit delictū.) per legem. m (Superabundauit & gratia.) per Chriſtum peccatorib⁹ veniā cōferendo. n (Vt ſicut regnauit peccatū in mortē.) Ly.ideſt potentiā habuit decipiēdi ad mortē æternā. o (Ita & gratia regnet per iuſtitiā in vitā æternā.) potēter nos inducēdo ad vitā æternā. p (Per Ieſum xp̄m dn̄m nr̄m.) q eſt mediator dei & hominū. ¶ Quæſtio.xvij.

Super verbis epiſtolę in eodē feſto quę habētur Rom̄.v. ſcilicet ſicut per vnius &c. Oritur quæſtio de merito Chriſti: Vtrū meritum quo Chriſtus meruit omnib⁹ hominib⁹ gratiā ſit habitū vnius? Argu.ad vtrāq; partem Ad.q.reſpōdendū eſt ſecūdū Nicolaū de orbel. in.iij.ſen.ꝙ meritū tale fuit formaliter finitū: q à principio finito eſſentialiter fuit depēdēs: fuit tamē infinitū ex circūſtātijs ſuppoſiti merentis puta Chriſti: infinitè eñ Chriſt⁹ meruit.

In feſto ſancti Iacobi apoſtoli. Ad epheſe.ij. Iam non eſtis hoſpites &c.

¶ Hanc epiſtolam quære infra in communi ſanctorum de apoſtolis.

Ad vincula ſancti Petri apoſtoli. Actu.xij. Miſit Herodes rex manus, vt affligeret quoſdam de eccleſia &c.

¶ Hanc epiſtolam quære ante in feſto ſanctorū apoſtolorum Petri & Pauli.

In vigilia beati Laurentij. Lectio libri ſapientiæ. Eccleſiaſtes.ij.ca. Confitebor tibi domine rex: & collaudabo te Deum ſaluatorem &c.

¶Hanc epiſtolam cum ſua poſtilla require infra in communi virginum.

In feſto ſancti Laurentij martyris. Epiſtola. ſecundæ Corinthio. ix.

FRatres. Qui[a] parce † ſeminat,[b] parce & metet.[c] Et qui ſeminat in benedictionibus,[d] de benedictionibus & metet.[e] Vnuſquiſque[f] prout deſtinauit in corde ſuo.[g] Non ex triſtitia [h] aut ex neceſſitate.[i] Hillarē enim datorem diligit Deus.[k] Potens eſt autem Deus omnem gratiam[l] abundare facere in vobis:[m] vt in omnibus[n] ſemper omnem ſufficientiā habentes,[o] abundetis in omne opus bonum.[p] Sicut ſcriptum eſt.[q] Diſperſit[r] dedit pauperibus[s] iuſtitia eius[t] manet in ſeculum ſeculi.[v] Qui autem adminiſtrat ſemen ſeminanti,[x] & panem ad manducandū præſtabit:[y] multiplicabit ſemen veſtrum,[z] & augebit incrementa frugum iuſtitiæ veſtræ.

† Qui parce ſeminat. ſecundùm noſtra bona & mala opera gloriæ merita vel pęnarū ſupplicia poſt mortē ferem⁹: qa opera noſtra quę hic geſsim⁹ in vita nos ſequuntur in patria. vnde apocali. xiiij. opera enim illorū ſequunť illos.

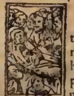
Poſtilla.

FRatres: qui parce ſeminat &c.) Ante initium illi⁹ epiſtolę ſcribit ſanctus Paulus, dicēs. Prouideamus enim bona nō ſolum coram Deo. ſed etiam corā hominibus. Tunc ſeqtur præſens epiſtola. a (Fratres qui parce ſeminat ſcilicet dando paruam eleemoſynam. b (Parce & metet.) Ly. ideſt minus in premio recipiet. c (Et qui ſeminat in benedictionibus) ſcilicet largiter dando. d (De benedictionibus & metet) ideſt largā retributionē in præmio habebit. h (Vnuſquiſq;.) ſup. det. f (Prout deſtinauit in corde ſuo.) ideſt ordinauit ꝓpria volūtate. g (Non ex triſtitia). Gloſ. qui enim dat vt careat tędio interpellantis non vt reficiat viſcera indigētis meritū & rem perdit. h (Aut ex neceſſitate.) ideſt coactus: ſed ſponte & liberaliter i (Hil. rem enim datorē diligit Deus.) ideſt approbat & remunerat: qa facit actū virtuoſum. k (Potēs eſt autē Deus omnē gratiā.) Gor. ideſt nō ſolū hanc gratiā largitionis eleemoſynarū: ſed etiā quācunq; aliā. l (Abūdare facere in vobis.) Lyr. vt ſic nō dolеatis de facto: ſed magis gaudeatis. m (Vt in omnibus.) ſcilicet tēporalibus. n (Semper omnem ſuffi. habē.) tam in volūtate ſuperiori quā in facultate exteriori. o (Abundetis in omne opus bonū.) ſcilicet in datione eleemoſynarū & in alijs bonis operib⁹ virtutū. p (Sicut ſcriptū eſt.) Pſal. cxj. q (Diſperſit.) Nam eleemoſyna pluribus eſt faciēda. r (Dedit pauperib⁹.) nō hiſtrionib⁹ & alijs perſonis indignis. s (Iuſtitia eius.) ſcilicet qui dat eleemoſynā. t (Manet in ſæculum ſæculi.) ideſt æternaliter: quia merces iuſtitię eſt corona æterna. v (Qui autem admi. &c.) Ly. ideſt Deus qui dat facultatem & voluntatē dandi eleemoſynā. x (Et panem ad manducandū præſtabit.) ideſt neceſſaria victus. Hoc enim videtur cōmuniter accidere: quòd dātes eleemoſynas magis abūdant in tēporalibus: quā eleemoſynas pauperibus indigentibus denegātes. Et ſi aliquādo cōtingit eos depauperari: Deus hoc ordinat ad maius bonū ipſorū ſpirituale. y (Et multiplicabit ſemen veſtrū.) Ly. ideſt volūtatē & facultatē eleemoſynas faciendi. z (Et augebit incrementa fru. iuſtitiæ veſtræ.) Ly. ideſt mercedem quæ ex hoc in patria colligitur.

¶Quæſtio. xviij.

Super verbis epiſtolæ in feſto ſancti Laurentij martyris quæ habētur ad Corin. ix. ſcilicet diſperſit dedit pauperibus. Oritur quęſtio de eleemoſyna. Vtrū dare eleemoſynam ſit actus virtutis? Arguitur quòd nō, actus virtutis ſemper eſt rectus: ſed datio eleemoſynæ poteſt eſſe nō recta, puta quando fit ex vana gloria. Igitur. In oppoſitū: miſericordia eſt virtus: ſed dare elemoſynā eſt actus miſericordię: ergo eſt actus virtutis. Ad argumētum dicitur quòd dare eleemoſynā nō eſt actus virtutis, niſi cum eſt debito modo circūſtantionatus: & ſic nunquā poteſt eſſe niſi rectus. Ad quæſtionē reſpondendum eſt ſecundū Richar. de media villa ſup. iiij. diſt. xv. arti. ij. q. j. quòd dare eleemoſynā ſub circūſtantijs debitis actus eſt virtutis vel vt principij: ſcilicet cum elicitur à virtute: vel vt terminū ſcilicet cū datur à nō habēte habitū virtutis diſponēte ſe, tñ per hoc ad virtutē.

In vigilia aſſumptionis beatæ Mariæ virginis Epiſtola. Lectio libri Eccle. xxiiij. capi.

EGo † quaſi vitis[b] fructificaui ſuauitatē odoris:[c] & flores mei fructus honoris & honeſtatis.[d] Ego mater pulchræ dilectiōis, & timoris,[f] & agnatiōis[g] & ſanctæ ſpei. In me gratia omnis viæ & veritatis.[h] In me omnis ſpes vitæ & virtutis. Tranſite ad me omnes qui cōcupiſcitis me.[i] & à generationibus meis implemini.[k] Spirit⁹ enim meus[l] ſuper mel dulcis, & hæreditas mea ſuper mel & fauū.[m] Memoria mea in gñatione ſæculorū.[n] Qui edunt me adhuc eſu-

† Ego quaſi vitis fructificaui. ſicut vitis flores & odores profert quē ſerpentes fugiunt ſic virgo Maria florem odorū quē dæmones fugiūt fructificauit ideſt genuit qui eſt Chriſt⁹ ſaluator dñs Matt. j. Iacob autem genuit Ioſeph virum Mariæ: de qua natus eſt Ieſus q vocať Chriſtus.

rient,& qui bibunt me adhuc ſitient. [o] Qui audit me[p] non cõfundetur, [q] & qui operantur in me,[r] non peccabunt. [s] Qui elucidant me[t] vitam æternam ha bebunt.

Poſtilla.

EGo quaſi vitis fructificaui ſuauitaté odoris &c.) Legiẽ hæc lectio pro epiſtola ſumpta de Eccleſia.xxiiij.quæ principaliter exponiẽ de xp̃o filio beatæ virginis. Honor aũt filij eſt honor matris:& econuerſo,honor mr̃is eſt honor filij. Vnde dicit beata virgo. (Ego quaſi vitis.) Hic cõparat beata virgo ſe viti. Primo propter vmbrã. Nã ſicut vitis gratã vmbrã facit:ſic beata virgo obũbrando nos protegit. Vnde p̃s.xvj. Sub vmbra alarũ tuarũ ꝓtege nos. Secũdo propter floré. Flos ſiquidé vitis odore ſerpétes fugat:ſic nomé beatæ Marię virginis fugat dęmones. b (Fructificaui ſuauitaté odoris.) q̲a ſicut ſine leſiõe vitis,de vite ꝓcedit odoris ſuauitas: & idé odor lõge lateq; diffundiẽ,ſic de virgine Maria ſine leſione pudoris ꝓceſſit filius,cuius poteſtas & bonitas replet orbé terrarũ. c (Et flores mei fructus honoris & honeſtatis.) ideſt abũdantiæ & opulẽtiæ. d (Ego mater pul.dile.) Hæc eſt charitas qua diligit dñm:quam nõ maculauit aliquod peccati cõtagiũ. e (Et timoris.) in timore ſignaẽ humilitas. Nã ex humilitate extimuit ad excellẽtiã ſalutationis angelicæ. Vñ angelus ad eam. Ne timeas Maria. f (Et agnitionis.) In agnitione fides intelligitur:nã per fidé agnouit quod credidit. Vnde elizabeth dixit ad eã. Beata q̃ credidiſti quoniã perficienẽ ea quæ dicta ſunt tibi à dño. g (Et ſanctæ ſpei. In me gr̃a omnis viæ & veritatis.) ac ſi dicat. In me eſt ille per carnis aſſumptioné, à quo eſt vita & veritas. h (In me omnis ſpes vitæ, & virtutis. Trãſite ad me omnes q̲ cõcupiſcitis me.) ac ſi dicat:omnes q̲ deſideratis me habere fautricé & adiutricé,trãſite ad me.i.ad ſimilitudinem & cõformitaté meã: vt ſitis imitatores humilitatis meæ,caſtitatis,& paupertatis. i (Et à generationib⁹ meis implemini.) Hæ ſunt illæ generationes,de quib⁹ diciẽ Cant.iiij. Emiſſiones tuæ paradiſus malorũ punicorũ &c. Sequés clauſula illius epiſtolæ exponiẽ de filio virginis Mariæ. k (Spirit⁹ eñ meus).i.ſpirituſſanctus qui cõmuniter ꝓcedit à p̃re & filio:& q̲ hic datur in via per inſpirationé gratiarũ. l (Sup̲ mel dulcis,& hæreditas mea ſup̲ mel & fauũ).ſ.incõparabiliter. m (Memoria mea in generatiõe ſæculorũ.) q̲a ſapientiã Dei homines,& angeli ſine fine laudabũt. n (Qui edũt me,adhuc eſuriẽt:& q̲ bibũt me,adhuc ſitiẽt.) Edamus ergo Dei ſapientiã & bibam⁹,q̲a in ipſa plena eſt & perfecta refectio. Siquidé in corporalib⁹ reb⁹ appetit⁹ placet,experiẽtia diſplicet. Sed ſpiritualis delectatio tãto plus à comedẽte eſuriẽ,quanto plus ab eſuriente comediẽ. Aeterna enim ſatietas auget deſideriũ. Ecõtrario mũdana refectio deſideriũ extinguit:& tędiũ facit. Vñ & de angelis dictũ eſt. Fruunẽ nec faſtidiũt,ſed magis frui ſitiũt. o (Qui audit me) obediẽdo mãdatis meis. p (Nõ cõfundeẽ.) ſed æterna mercede coronabiẽ. q (Et qui operanẽ in me) ideſt qui ſic operanẽ vt maneãt in me,& ego in eis. r (Non peccabũt.) qui enim manet in Deo,nõ peccat mortaliter. s (Qui elucidãt me.) ſcilicet prædicãdo verbo & exemplo. t (Vitã æternam habebunt.) Quia ſicut diciẽ Dañ.xij. qui autẽ docti fuerint,fulgebũt quaſi ſplẽdor firmamẽti:& q̲ ad iuſtitiã erudiũt multos,quaſi ſtellę in perpetuas ęternitates.

Materia corporis chriſti fuit ſanguis ipſius Mariæ. magiſter ſenten. iiij. q. iij.

¶ Quæſtio.xix.

Super verbis epiſto.in vigi.aſſum.bea. Marię virginis q̃ habenẽ Eccle.xxiiij. ſcilicet ego mater. Oriẽ q̃ſtio de beata Maria. Verũ virgo Maria meruerit eſſe mater Dei ita ꝙ merito ſit dicẽdũ de ipſa:ego quaſi vitis fructificaui ſuauitaté odoris? Arguitur ꝙ non. eſſe mater Dei diciẽ præmiũ infinitũ quod ſub merito cadere nõ poteſt: p̃miũ Mariæ diciẽ eſſe finitũ: q̲a eſt à ſuppoſito finito. Igiẽ. In oppoſitũ Augu.in ſermone dicit ad Mariã,meruiſti bñdicta p̃miũ mũdi. Igiẽ. Ad.q.reſpõdendũ eſt ſecũdũ Bonauentu.in.iij.ſenté.diſt.iiij. ꝙ triplex eſt meritũ. Primũ diciẽ meritũ cõgrui,puta cũ peccator dicitur gratiã mereri,cũ ad eam ſe diſponit:& ſic beata virgo ante incarnationé meruit cõcipere filiũ Dei:quoniã præ nimia ſui puritate,humilitate,& benignitate idonea erat,vt efficeretur mater Dei. Secũdũ meritũ dicit meritũ digni quod vir iuſtus orãs pro alio mereẽ exaudiri:& hoc etiam merito meruit beata virgo cõcipere Chriſtũ poſt angelicã ſalutationé:tũc eñ ſpiritus ſup̲ eam copioſiſsime deſcẽdit. Tertiũ diciẽ meritum condigni, quo quis tanta charitate mereẽ tantã gratiã:& hoc merito nõ potuit virgo mereri cõcipere filiũ Dei:hoc enim excedit omne meritũ:& eſt ſupra ſtatũ,qui cõpetit creaturæ:& hoc q̲a virgo Maria fuit mater dei,fuit ex liberalitate Dei. Ex dictis patet ſolu.argumentorũ tã ad parté negatiuã quã affirmatiuã.

In feſto aſſumptionis virginis Mariæ. Eccleſiaſtici.xxiiij.

IN[a] omnibus requiem quæſiui[b] & in hereditate domini morabor.[c] Tũc [d] pręcepit, [e] & dixit mihi creator omnium: [f] & qui creauit me requeuit in tabernaculo meo: † [g] & dixit mihi.[h] In iacob inhabita,& in iſrael hæreditare, & in electis meis mitte radices. Ab initio & ante ſecula creata ſum, & vſque ad futurum ſęculum

† Quod creauit me requieuit in tabernaculo meo. Sãcta & immẽſa trinitas die qua libet ſine ſui paſsiõe agit. Et res viſibiles ac animas cũ

natura creat: pr creat per omnipotentiam, filius per ſapientiã, ſpiritusſanct[us] per bonitaté: vñ virgo Maria p ecclesiaſticum dicit: qui creauit me.ſ. Deus pater potétem, ſpiritusſanctus bonã, & filius ſapientem qui requieuit in tabernaculo meo in vtero virginali dicit mihi: in iſrael hæreditare. vnde in ſumma laude virginis dicitur puer. xxj. cap. multæ filiæ cõgregauerũt diuitias: tu ſupgreſſa es vniuerſas.

nõ deſinã: & in habitatione ſancta coram ipſo miniſtraui.[l] Et ſic in ſyon firmata ſum, & in ciuitate ſanctificata ſimiliter[l] requieui:[m] & in hieruſalem poteſtas mea.[n] Et radicaui[o] in populo honorificato, & in partes Dei mei hæreditas illius,[p] & in plenitudine ſanctorum detẽtio mea.[q] Quaſi cedrus exaltata ſum in libano, & quaſi cypreſſus in monte ſyon.[r] Quaſi palma exaltata ſum in cades, & quaſi plãtatio roſæ in hierico.[s] Quaſi oliua ſpecioſa in campis,[t] & quaſi platan[us] exaltata ſum iuxta aquas in plateis.[v] Sicut cynamomum & balſamũ aromatizans odorẽ dedi:[x] quaſi myrrha electa dedi ſuauitatem odoris.

Poſtilla.

IN omnib[us] requié q̃ſiui: & in hæreditate dñi morabor &c. Hodie beata virgo cœlos aſcédés requié quã q̃ſiuit inuenit. Hodie ſup omnes angelorũ choros fideliter exaltata pace, & requié q̃ſiuit, & quod q̃ſiuit inuenit: ergo dicit. a (In omnib[us] requié q̃ſiui.) ac ſi dicat. inter omnia & omni deſiderio & opere q̃ſiui requié & pacé.ſ. tẽpis, & pectoris & æternitatis. Et datũ eſt mihi ꝙ. b (In hæreditate dñi morabor.) vbi ſumma pax eſt & reges. Et quia mẽtis deſiderio hæc q̃ſiui. c (Tũc.) tpe à deo patre p̃finito ipſe pater omnipotés. d (Præcepit) gabrieli, & p gabrielé e (Dixit mihi creator omniũ.) ſalutationé angelicã. Cui[us] effectus ſubdit̃. f (Et q creauit me requieuit in tabernaculo meo.) Creator hui[us] virginis Deus eſt: qui requieuit in vtero eius noué mẽſib[us], & ſex dieb[us]: in quo vtero ſicut miles in tabernaculo armaturã nr̃æ humanitatis accepit contra diabolũ pugnaturus. g (Et dixit mihi). i. verbo ſpirituali impſſit mihi duplicé actiuã.ſ. & cõtéplatiuã vitæ cõſeruationé: quod apparet, cũ dicit̃. h (In iacob inhabita, & in iſrael hr̃ditare: & in electis meis mitte radices.) ac ſi diceret: vtriuſq; vitæ exéplũ electis meis & p̃deſtinatis meis tribuo: exéplũ enĩ cõparat̃ radici: nã ſicut ex radice ꝓcedit virga, & de virga fruct[us]: ſic de exéplo concipit̃ affectio: & ex affectiõe ꝓcedit opus. i (Et ſic in ſyõ fir. ſum). i. in vita ſpeculatiua. k (Et in ciuitate ſancti.). i. in vita actiua. l (Similiter requie.) pace pectoris. m (Et in hie. pote. mea). i. in viſione pacis. Notãdũ ꝙ hic per ciuitaté intelligit̃ vita actiua: q̃ in cõmuni hominũ habitatione gerit̃: p ſyon & hieruſalẽ cõtéplatiua demonſtrat̃. o (Et radicaui). i. radices miſi. o (In popu. honori. & in par. Dei mei hære. illius). i. p fructũ de radicibus iſtis ꝓcedenté erit hr̃ditas illi[us] populi. p (Et in ple. ſan. deté. mea) ideſt mora & ꝑſeuerãtia mea erit in plenitudine ſanctorũ. q (Quaſi cedrus exaltata ſum in libano, & quaſi cyp̃ſſus in mõte ſyon.) in libano qui interp̃tat̃ cãdor ſignificat̃ cãdor virginitatis. Liban[us] etiã eſt arbor thuris, de qua ꝓcedit thus quod cremat̃ in ſacrificio in ſuauitaté odoris. & talis arbor beata virgo eſt: cuius fili[us] quaſi thus in igne paſſionis crematus eſt: in hui[us] hoſtiæ fragrãtia delectat[us] eſt De[us] omnipotés. Ité cedrus odore ſerpétes fugat: bene ergo cõuenit mr̃i xp̃i: quia odore nominis ſui dæmones expellit. Cyp̃ſſus eſt arbor in medédis apta corporibus. Syon interp̃tat̃ ſpeculũ: ſpeculũ bonũ reddit imaginẽ ſuã: deformat[us] enĩ erat homo per peccatũ. ſed per beatã virginé quæ fons eſt gratiæ reddit̃ imago homini, quã ipſa impetrat peccatori à filio ſuo Ieſu Chriſto. r (Quaſi palma exal. ſum in ca. & quaſi plãtatio roſæ in hieri.) Palma in folijs anguſta dilatãdo aſcédit ad ſuperiora. Cades interp̃tat̃ trãſlatio. Vnde beatæ virginis trãſlatio eſt ei[us] aſſumptio: ſicut hodierna die exaltata eſt ſicut palma: ſicut Salomõ dicit Canticorũ. vj. Quæ eſt iſta q̃ ꝓcedit ſicut aurora cõſurgẽs, pulchra vt luna, electa vt ſol: hæc enĩ in vtero ſanctificata in natiuitate ſua claruit vt aurora, in cõceptione filij per gratiã cõſirmata claruit vt luna, hodie aſſumpta in cœlũ clareſcit vt ſol. Hierico interp̃tat̃ luna, & in roſa ſignat̃ martyriũ. Roſa igit̃ in luna eſt martyriũ mẽrit in carne lucida. Vñ ſimeõ ſenex dixit ad beatã virginẽ. Tuã ipſi[us] animã ptrãſibit gladi[us] doloris: paſſa eſt igitur beata virgo martyriũ in anima. s (Quaſi oliua ſpe. in cãpis) i. fons miſericordiæ illis peccatorib[us] q ambulabãt in campo. i. in lata via q̃ ducit ad vitã. t (Et quaſi pla. exal. ſum iuxta aquas in pla.) platanus latis folijs vmbrã faciẽs refrigerat exteri[us] & interius. homo auté æſtuat dupliciter: exteri[us] in tribulationib[us], interi[us] in tétationib[us]. Vt ergo in virgine plenẽ oſtẽdat̃ refrigeriũ: dicit̃ platan[us] iuxta aquas in plateis: quia cõtra æſtũ interioris tẽtationis incẽtiue p̃ſtat remediũ. v (Sicut cyna. & bal. aro. &c.) Cynamomũ quãto gracilius, tãto melius & odoratius: ſic beata virgo gracilis & extenuata per abſtinentiã, & acceptior Deo & mũdo odoratione fuit. Similiter in balſamo deſignat̃ opinio ſanctitatis. x (Quaſi myr. ele. dedi ſua. odo.) Illa myrrha eſt electa q̃ manat ab arbore miſericordiæ vulnerata: illa aũt miſericordia eſt ſpecioſa: q̃ de arborib[us] & vulnere manat: per myrrhã ſignificatur amara mortificatio: quæ ſi ex anima peccatoris vulnerata manat, minus eſt prætioſa: ſi autem abſq; vulnere peccati Deo oblata fuerit. gratior erit Deo, & odore ſuauior.

Maria dicitur cedrus: quia habet proprietates cedri. Cedrus eſt arbor altiſſima: ſerpẽtũ fugaciſſima fruct[us] dulciſſima.

Quæſtio. xx.

Super verbis epi. in feſto aſſum. virgi. Mariæ: quæ habent̃ Eccle. xxiiij.ſ. in populo honorificato. Orit̃. q. Vtrũ virgo Maria ſit adorãda adoratiõe latriæ? Arguit̃ ꝙ ſic. ait Dama. de imaginibus. Honor q eſt ad matrem ad Deũ reducit̃ q ex ea eſt incarnat[us]: igit̃. Io oppo.

ſitũ virgo Maria eſt creatura puræ rationalis. igr̃. Ad argumentũ dicitur ꝙ honor referri poteſt ad aliqué dupliciter: vno modo tanquã ad obiectũ: alio modo quãtũ ad finé: honor ergo q mr̃i exhibet̃ reſert̃ ad Chriſtũ tãquã ad finem: honor verò quo adoramus refertur ad Chriſtũ tãquã ad obiectũ. Ad queſtioné reſpõdendũ eſt ſecũdũ Bonauẽ.iij. ſen.diſt.ix.cũ virgo Maria ſit pura creatura ad cultũ latriæ nõ aſcẽdit: quia talis cultus ſoli Deo debetur: ſed ꝓpter eius dignitatem adoratur adoratione hyperduliæ.

In natiuitate beatæ virginis Mariæ Epiſtola. Prouerbio.viij.

Dominus poſſedit me ab initio &c.

¶ Require ſupra in feſto conceptionis.

In exaltatione ſanctę crucis Epiſtola. Philip.ij. Hoc em̃ ſentite in vobis.

¶ Illam epiſtolã quære ante in dñica palmarũ.

In vigilia ſancti Matthęi apoſto.& euãge. ꝓuerb.iij. Beat⁹ hõ q inue.&c.

¶ Require infra in communi vnius martyris.

In feſto eiuſdẽ. Lectio Eze. ꝓph.j. Similitudo vultus quatuor &c.

¶ Require infra in communi euangeliſtarum.

In feſto ſancti Michaelis & omniũ angelorum. Lectio apocalypſis.j.

IN dieb⁹ illis. Significauit Deus q̃ oportet fieri cito:[o] loquẽs p angelũ ſuũ ſeruo ſuo Ioãni,[c] q teſtimoniũ phibuit verbo Dei:[d] & teſtimoniũ Ieſu xp̃i,[e] q̃cũque vidit.[f] Beatus qui legit,[g] & qui audit[h] verba prophetiæ huius, & ſeruat ea[i] quæ in ea ſcripta ſunt.[k] Tẽpus enim prope† eſt.[l] Ioannes ſeptem eccleſijs quæ ſunt in aſia.[m] Gratia vobis[n] & pax[o] ab eo[p] qui eſt,[q] & qui erat,[r] & qui vẽturus eſt:[s] & à ſeptẽ ſpiritib⁹,[t] qui in cõſpectu throni eius ſunt:[v] & à Ieſu Chriſto, qui eſt teſtis fidelis,[x] primogenit⁹ mortuorũ,[y] & princeps regũ terræ.[z] Qui dilexit nos,[a] & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.

† Tempus enim ꝓpe eſt. Cito ſedebit xp̃s cũ duodecim: & faciet vniuerſale iudiciũ & nemo nouit qñ hæc erũt niſi pater qui poſuit tẽpora & momẽta in ſua poteſtate: tñ dicitur ꝙ veniet mrdia nocte.i.cũ valde obſcurũ fuerit ad Theſſalo.v. dies em̃ dñi ſicut fur in nocte ita veniet.

Poſtilla.

IN dieb⁹ illis. Significauit Deus q̃ oportet fieri &c.) Ante initiũ hui⁹ epiſtolæ ſcribit ſanctus Io. in principio illius li.di.apo. Ieſu xp̃i, quã dedit illi Deus pater palã facere ſuis: quę oportet fieri cito. Tunc ſtatim ſequit̃ præſens epiſtola. a (In dieb⁹ illis.) Significauit Deus quæ oportet fieri cito. Ex quo hodie per agitur feſtũ omniũ angelorũ: tũc in illa lectione quæ hodie in miſſa pro epiſtola legit̃, oſtẽditur qualiter dñs miniſterio angelorum ſua releuat miniſteria & ſecreta. Et qualiter ad beatũ Ioannem euangeliſtã quẽ xp̃s ſpecialiter dilexit per angelũ reuelatio ꝑuenit. Dixit itaq; beat⁹ Ioannes. Significauit Deus quæ oportet fieri cito.i. ea q̃ ſuæ eccleſiæ futura erãt.ſ. aduerſa. b (Loquẽs per ange.ſuũ ſer.ſuo Ioãni.) Angelus enim apparebat in ſimilitudine hominis loquẽs Ioanni. c (Qui teſti.perhi.verbo Dei.) In principio ſui euãgelij cũ dicit. In principio erat verbum. d (Et teſtimonium Ieſu xp̃i).i.de Ieſu Chriſto, cũ dicit. Et verbũ caro factũ eſt: & habitauit in nobis. e (Quæcũq; vidit.) oculis corporalib⁹ in eius cõuerſatione, miraculorũ operatione, morte, & reſurrectiõe: ſicut patet in euãgelio quod ipſe Ioãnes ſcripſit. f (Beat⁹ qui legit.) ſibi vel alijs. g (Et qui audit.) aure mẽtis. h (Verba ꝓphetiæ huius: & ſeruat ea).ſ. in opere. i (Quæ in ea ſcripta ſunt.) nõ enim auditores, ſed factores legis iuſtificãtur apud Deum. k (Tẽpus enim ꝓpe eſt.) Lyr.i. cito tranſiens. quaſi dicat labor patiẽtiæ breuis eſt, præmium beatitudinis æternũ: ideo aduerſa nõ debẽt nos frãgere, nec ꝓſpera leuare. l (Ioãnes ſeptẽ eccleſijs quæ ſunt in aſia.) ſibi ſpecialiter cõmiſsis & ab ipſo ſpecialiter dilectis. m (Gratia vobis) i. in pñti vita. n (Et pax.) in futuro. Nã ibi quietabitur totaliter appetit⁹ humanus. o (Ab eo) ſcilicet xp̃o. p (Qui eſt.) eſſentialiter coæternus Deo pr̃i. q (Et q erat).ſ. cũ Deo p̃re in creatione mũdi. r (Et q ven.eſt).ſ. in gloria patris in die iudicij. s (Et à ſeptẽ ſpiritibus.) Ly.i. vniuerſitate angelorũ q ſunt miniſtri noſtrę ſalutis. t (Qui in cõſpectu throni ei⁹ ſunt.) parati exeq eius volũtatem. v (Et à Ieſu xp̃o qui eſt teſtis fidelis.) paternæ gloriæ & maieſtatis. x (Primogenitus mortuorũ).ſ. prim⁹ inter reſurgẽtes à mortuis: licet em̃ ante ipſum lazarus & plures alij fuerũt à morte reſuſcitati: hoc tamen fuit ad vitã mortalẽ: quia poſt reſurrectioné ecõuerſo mortui ſunt: ſed xp̃s reſurrexit ad vitã immortalẽ: qa mors illi vltra nõ dominabit̃. Rom̃.vj. y (Et princeps regũ terræ.) ꝓpter qđ dixit poſt ſuã reſurrectioné. Data eſt mihi oĩs pt̃ãs in cœlo & in terra: vt patet Matt. vlti. z (Qui dilexit nos).ſ. ſola dilectione ſua, & non meritis nr̃is. a (Et lauit nos à peccatis nr̃is.) Ly. originalib⁹ & actualib⁹ b (In ſanguine ſuo.) qa ſacr̃m baptiſmi, & etiã ſacramentũ pœnitentiæ qb⁹ delet̃ originale, & etiã actuale pct̃m efficaciã hñt à paſsiõe xp̃i. ¶ Queſt.xxj.

Super verbis epiſto. Michaelis & oĩm angelorũ q̃ habent̃ Apoc.j.ſ. beat⁹ q legit &c. Orit̃.q. de ꝓphetia: vtrũ ꝓphetia ſit à Deo mediãtib⁹ angelis? Ar̃ ꝙ nõ: ꝓphetia eſt diuina reuelatio: ſi autẽ fieret ab angelis diceret̃ angelica reuelatio: ergo nõ fit per angelos. In oppoſitum: ait Dioñ.iiij c. de cœleſti hierarchia: diuinas viſiones glorioſi patres noſtri adepti ſunt p medias cœleſtes virtutes ideſt prophetiæ per

angelos. Igitur. Ad argumẽtũ dicitur quòd operatio inſtrumẽti attribuitur principali agẽti: in cuius virtute inſtrumẽtũ agit: qa miniſter eſt ſicut inſtrumẽtũ: idcirco prophetica reuelatio ꝙ fit miniſterio angelorum dicitur eſſe diuina. Ad quęſtionẽ reſpõdẽdũ eſt ſecũdũ Tho. ij. ij. quęſtione. clxxij. arti. primo ꝑ vnã cõcluſionẽ, quæ talis eſt. Cũ prophetica agnitio fiat per illuminationem & reuelationem diuinã, & angeli ſunt medij inter deum & homines: illuminatiões & reuelationes diuinæ à Deo ad homines per angelos deferuntur.

In feſto ſanctorũ apoſtolorũ Simonis et Iudę. Scimus qm̃ diligẽtib⁹ deũ.

¶ Iſtam epiſtolam quære infra in comuni ſanctorum apoſtolorum.

Invigilia omniũ ſanctorum. Lectio lib. Apoca. v. capitulo.

ECce ego Ioannes vidi[a] in medio throni et quatuor animalium: et in medio ſeniorũ[b] agnũ ſtãtem † tãquam occiſũ,[c] Habẽtem cornua ſeptẽ, & oculos ſeptẽ: qui ſunt ſeptẽ ſpirit⁹ dei miſſi[d] in oẽm terrã:[e] & venit & accepit librũ de dextera ſedentis in throno.[f] Et cũ aperuiſſet librũ,[g] quatuor animalia[h] & viginti quatuor ſeniores[i] ceciderunt corã agno,[k] habẽtes ſinguli cytharas, & phialas aureas,[l] plenas odoramẽtorũ quæ ſunt orationes ſanctorũ.[m] Et cantabãt cãticũ nouum, dicẽtes.[n] Dignus es dñe accipere librũ, & ſoluere ſignacula eius:[o] quoniã occiſus es, & redemiſti nos deo in ſanguine tuo.[p] Ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione.[q] Et feciſti nos deo noſtro regnũ,[r] & ſacerdotes:[s] & regnabimus ſuper terram.[t] Et vidi & audiui vocẽ angelorũ multorum in circũitu throni, & ſeniorũ, & quatuor animaliũ[v] & erat numerus eorũ milia miliũ voce magna dicẽtiũ.[x] Dignus eſt agnus qui occiſus eſt accipere virtutẽ, & diuinitatẽ, ſapiẽtiã & fortitudinẽ, & honorẽ, & gloriã, & benedictionẽ in ſæcula ſæculorũ.[y] Et omnem creaturã quæ in cœlo eſt:[z] & ſuper terrã, & ſub terra: & que ſunt in mari: & ꝗ in eo, omnes audiui dicẽtes ſedẽti in throno & agno. Benedictio, & honor, & gloria, & poteſtas in ſęcula ſęculorũ. Et quatuor animalia dicebant. Amen.

† Agnũ ſtãtem. agnus iſte xps eſt ſaluator cui in maieſtate & gloria aſtãt angeli apoſtoli et martyres: & cõfeſſores & virgines et innocẽtes hora qualibet & momẽto, ſi dicere fas eſt, dicẽtes ſanctus ſanct⁹ benedictio & honoret gloria et poteſtas. et bene poteſtas. nã ſaluatori oĩs poteſtas in cœlo & in terra data eſt. Eo dicẽte in euangelio. Data eſt mihi omnis poteſtas in cęlo & in terra. & Mat. xj. omnia mihi tradita ſunt à patre meo.

Poſtilla.

ECce ego Ioannes vidi. (viſione miraculoſa. a (In medio throni.) i. in medio diuinę ſedis. b (Agnum ſtantem &c.) ideſt xp̃m in medio eccleſiarũ per totũ orbẽ in nomine eius cõſtitutarũ: ſicut ip̃e dixit Mat. vlti. Ecce ego vobiſcũ ſum omnib⁹ dieb⁹, vſq; ad conſummationem ſęculi: qui ſicut dictus eſt leo ratione reſurrectionis: ita dicitur agnus ratione immolatiõis, ꝑpter qđ etiã dicitur ſtans: qa reſurrexit ad vitã immortalẽ. Ro. vj. xp̃s reſurgẽs à mortuis iam nõ moritur. Et tamquam occiſus: qa quotidie in eccleſia immolatur non ſecũdũ carnẽ: qa reſurrexit ad vitã immortalẽ: ſcilicet ſecũdũ effectũ & repręſentationẽ: qa per oblationẽ euchariſtię cõmunicat̃ nobis effectus ſuę paſsionis. Ipſa etiã eſt ſimilitudo repręſentatiua ipſius ſecũdũm qđ dicitur Lu. xxij. hoc facite in meã cõmemorationẽ. Illud enim qđ rep̃ſentat aliquid nominatur nomine ipſius ſicut imago Petri nominatur Petrus: & eadẽ ratione euchariſtia agnus immolat⁹. Et ad hoc deſignãdũ nõ dicit̃ hic agn⁹ occiſus ſimpliciter, ſed tamquam occiſus. c (Habentẽ cornua.) ideſt poteſtates ſeptẽ. Et idem deſignatur per ſeptem ſpũs. Quia ſeptẽ dona ſanctiſpũs ſunt quaſi ſeptẽ cornua ſiue ptãtes ad reprimendũ inimici poteſtatẽ. d (Miſsi in omnẽ terrã.) Quia chriſtus paratus eſt dare bona ſpũſſancti omni homini ad ea ſe debite diſponenti. e (Et venit & accepit librũ &c.) Nõ eſt ꝑ hoc intelligendũ qđ xp̃s tũc accepit notitiã de ꝓceſſu eccleſię. Nam anima xp̃i ab inſtãti ſuæ creationis diuinati cõiuncta habuit notitiã omniũ ꝗ deus cognouit ſciẽtia viſionis inter quę eſt proceſſus eccleſiæ. Et ideo per hoc quòd Ioãnes vidit accipere eũ librum deſignatur acceptio notitiæ à principio creatiõis animæ xp̃i, ſed de nouo Ioãni reuelãdæ & ꝑ eũ vniuerſali eccleſiæ. f (Et cũ aperuiſſet &c.) Hic cõſequenter deſcribitur aſsiſtẽtiũ xp̃o iucunditas. Et primo ſibi aſsiſtentiũ in eccleſia militante, & deinde triũphante. (Et cũ aperuiſſet librũ) ſcilicet ad reuelandũ eccleſiæ ꝓceſſum. g (Quatuor animalia). i. quatuor eccleſię patriarchales. h (Et viginti quatuor ſeniores.) ideſt vniuerſę cathedrales eccleſię per orbẽ diffuſę: & per hoc intelligũtur aliq ab eis conſtitutę. i (Ceciderunt corã agno.) Nam ex hoc habuerũt materiã venerãdi ipſum. k (Habẽtes ſinguli cytharas, & phialas aureas plenas odoramentorum) quod exponitur cũ ſubditur. l (Quæ ſunt oratiões ſanctorũ) methaphoricè: & ꝑ hoc et ſimilia aperitur aliquo modo via ad exponendum ſequentia. m (Et cantabant canticum nouum.) i. pertinens ad nouũ teſtamẽtũ. n (Dignus es dñe accipere librum, & ſoluere ſignacula eius.) Et eſt ſentẽtia patens ex ſupradictis. o (Quoniã occiſſus es). Nã meritũ pręcedit illud qđ cadit ſub merito ꝑpter quod ac-

De anima chriſti quæ habuit ſciẽtiã equal deo ſecũdũ omnes doctores non inquãtum pura creatura qa ait magiſter ſen. in. iij. ĩ nulla creatura ęquatur creatori. ſ. i quãtũ diuinitas vniebat̃ ip̃i animæ.

De merito chriſti & quid meruerit.

ceptio notitiæ ꝓceſſus eccleſiæ quæ præceſsit mortẽ chriſti nõ cecidit ſub merito ipſius, ſicut nec gloria animæ xp̃i: ſcilicet gloria corporis, quæ ſecuta eſt ſub merito bene cęcidit: meruit enim ſui corporis glorificationẽ & exaltationẽ: et eodem modo poteſt dici de reuelatione dicti proceſſus facta Ioãni, & per eum vniuerſali eccleſię: ad declarationem bonitatis et maieſtatis chriſti. Nam hæc reuelatio facta eſt Poſt paſsionem. p (Ex omni tribu & lingua & populo, & natione). Nã eccleſia xp̃ianorũ eſt ex omnibus gentib⁹ collecta. q (Et feciſti nos deo nr̃o regnum.) i. regni eius ꝓ̃cipes. r (Et ſacerdotes.) Hoſtias & laudes deo offerẽtes. s (Et regnabimus ſuper terram.) non dicitur terra vbi ſancti cõculcãtur: ſed ſuper terrã. i. in cœlo vbi ſancti cum xp̃o dominãtur. t (Et vidi & audiui vocẽ angelorũ &c.) Hic cõſequẽter ponitur iucũditas aſsiſtẽtiũ chriſto in eccleſia triũphãte cum dicitur (Et vidi & audiui vocem angelorũ in circuitu &c.) In Hoc notatur ipſorũ multitudo maxima ſecũdũm illud Iob. xxv. Nunquid eſt numerus militũ eius: & idẽ ſignatur in hoc q̃d ſubditur. v (Et erat numerus eorum milia milium. (Sicut enim corpora cęleſtia totã regionẽ elementariã excedunt quaſi incõparabiliter in quãtitate cõtinua, ſic angeli omnia corporalia in quãtitate diſcreta accipiẽdo quantitatem diſcretã pro qualibet multitudine numerabili vel numerata. x (Dignus eſt agnus qui occiſus eſt accipere virtutem & diuinitatem & ſa &c.) Omnia iſta habuit vel ſaltem plura ante paſsionem: q̃d dico propter gloriã corporis & hm̃oi quę ſecuta ſunt. Et ideo acceptio taliũ hic accipitur pro manifeſtatione eorum ad laudem & honorẽ nominis chriſti. Et conſequenter ponitur laus chriſti in omnibus creaturis, cum dicitur. y (Et omnem creaturã quę in cœlo eſt.) quãtum ad humanã creaturã quæ iam eſt in patria. z (Et ſuper terram.) quãtũ ad exiſtẽtes adhuc in via. a (Et ſub terra & q̃ ſunt in mari & quæ in eo: omnes audiui &c.) Nã omnes creaturæ & irrationabiles, & vita carentes dicuntur laudare chriſtũ inquãtum ſunt materia, & occaſio laudandi ipſum: quia intellectuales creaturę per eas aſcendunt ad cognoſcendũ deũ: & ꝑ cõſequens ad ipſum laudandum. & glorificandũ cęt era omnia patent.

¶Quæſtio. xxij.

Super verbis epiſtolæ in vigilia omniũ ſanctorũ, quæ habẽtur Apoca. v. ſcilicet vidi in medio throni. Oritur quæſtio de beatis exiſtẽtibus in throno paradiſi. Vtrũ electorum beatitudo ſit maior poſt iudiciũ quàm ante: Arguitur quòd nõ intellectus intelligẽdo organo corporali nõ indiget: ergo per corporis reſumptionẽ deum clarius non cognoſcet: & ſic non erit beatior. In oppoſitũ: perfectior eſt virtus in toto quã in omnibus ſuis partibus ſeparatis: ſed anima poſt carnis reſurrectionem habebit virtutem in toto, quã prius non habebat: ergo erit perfectioris virtutis: & ſic deũ perfectius videbit. Igitur: Ad argumẽtũ dicitur quòd anima ꝑ corporis reſumptionẽ nõ videbit deũ clarius: nõ quia per organũ operetur: ſed quia per corporis reſumptionem perfectiorẽ eſſendi modum habebit. Ad quęſtionem reſpõdendum eſt ſecũdũm Richardum de media villa ſuper. iiij. ſen. diſt. xlix. arti. j. q. vij. per vnam concluſionẽ, quę talis eſt. Beatitudo hominũ electorũ maior erit poſt iudicium, quàm ante extenſiue: quia non habent modo niſi beatitudinẽ animę: tunc autẽ erũt beati & in anima & in corpore: patet etiã, quia nunc gaudẽt de bono ꝓprio, tũc gaudebunt de bono ꝓprio, & de bono corporis ſui.

In feſto omnium ſanctorum. Apocalip. vij. Epiſtola.

ECce[a] ego Ioãnes vidi alterũ † angelũ[b] aſcendentẽ ab ortu ſolis,[c] habẽtem ſignũ Dei viui[d]: & clamauit[e] voce magna[f] quatuor angelis,[g] quib⁹ datũ eſt[h] nocere terræ & mari, dicens. Nolite nocere terræ[i] & mari,[k] neque arboribus:[l] quoadusque ſignemus[m] ſeruos Dei noſtri[n] in frontibus eorum.[o] Et audiui[p] numerum ſignatorum centũ quadraginta quatuor millia ſignati ex omni tribu filiorũ iſrael. Ex tribu iuda, duodecim millia ſignati. Ex tribu ruben, duodecim millia ſignati. Ex tribu gad, duodecim millia ſignati. Ex tribu aſer, duodecim millia ſignati. Ex tribu neptalim, duodecim millia ſignati. Ex tribu manaſſe, duodecim millia ſignati. Ex tribu Simeon, duodecim millia ſignati. Ex tribu Leui, duodecim millia ſignati. Ex tribu Iſachar, duodecim millia ſignati. Ex tribu zabulon duodecim millia ſignati. Ex tribu Ioph, duodecim millia ſignati. Ex tribu beniamin, duodecim millia ſignati.[q] Poſt hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus[r] & tribubus,[s] & populis,[t] & linguis:[v] ſtantes ante thronum[x] in conſpectu agni,[y] amicti ſtolis albis: &[z] palmæ[a] in manibus eorum.[b] Et clamabant voce magna,[c] dicentes. Salus Deo noſtro,[d] qui ſedet ſup throno[e] & agno.[f] Et omnes angeli ſtabant[g] in circuitu throni, &

† Alterũ angelũ. Altẽr angel⁹ xp̃s ſaluator appellatˀ. Nõ quod ſit angelus natura. i. ſpirit⁹ angelicus. Sed q̃a quaſi alter angelus angeli offiiciũ gerit. Ideo alter angelus dicitˀ quòd ad officiũ miſſus ſit: & alter ꝙ natura angelus non ſit, quaſi dicat alter. i. alteram ab angelo habẽs naturã ſcilicet diuinã & humanam aſſumptã: vt volt magiſter ſen. lib. iij. diſt. iiij.

ſeniorũ, & quatuor animaliũ.[h] Et cæciderunt in coſpectu throni in facies ſuas, & adorauerunt deũ, dicẽtes.[i] Amẽ. [k] Bñdictio, [l] & claritas, [m] & ſapientia, [n] & grattarum actio.[o] Honor, [p] virtus [q] & fortitudo [r] deo noſtro in ſęcula ſæculorum. Amen.

Poſtilla.

ECce ego Ioãnes vidi alterũ angelum &c.) Lectio iſta legitur in feſto omniũ ſanctorũ: pro eo quòd in ipſa agitur de numeroſitate ſanctorũ, & etiã de gratiarũ actione quam ſancti reddũt domino, qui eſt ſanctus ſanctorũ. Dicit ergo ſanctus Ioãnes. a (Ecce ego Ioãnes vidi alterũ angelũ). ſ. Ieſum chriſtũ quẽ dicit angelũ tãquam à deo patre miſſum. b (Aſcẽdẽtem ab ortu ſolis.) i. de ſinu patris. c (Habẽtẽ ſignum dei viui.) Per hoc apparet quòd ipſe ſit deus verus. Hoc aũt ſignũ eſt potẽtia patris ęqualis & immunitas peccati. d (Et clamauit.) ſcilicet angelus. e (Voce magna). i. cũ magno imperio. f (Quatuor angel.) ideſt vniuerſis malignis ſpiritibus, qui per quatuor partes impedire nitũtur ſalutẽ hoim. g (Quibus datũ eſt.) i. pmiſſum eſt. h (Nocere ter. & ma. dicẽs, Nolite noce. terræ.) idest illis qui terrenis ſunt dediti, ſicut auari. i (Et mari). i. illis qui in volũtatibus carnis viuũt, ſicut luxurioſi, & crapuloſi. k (Neq; arbo.) idest illis qui ſe extollũt ſuper alios, ſicut ſupbi: hæc enim phibitio eſt refrenatio, qua dñs malignos ſpiritus refrenat, ne noceãt quãtũ cupiũt iuſtis, vel pctõribus pdeſtinatis ad vitã æternã. l (Quoaduſq; ſig.) ego interius, & miniſtri mei exterius. m (Ser. dei noſtri.) ſcilicet ſignu crucis. n (In frõ. eorũ). i. ita eos ſignu fidei: quòd ipſa fides in cõfeſsione manifeſte appareat. et ponitur ibi quoaduſquæ, pro nũquã: quia nũquã nocebunt maligni ſpiritus electis dei: quib⁹ omnia cooperãtur in bonũ. Ro. viij. Qui ſi cadũt fortiores reſurgũt. vnde Amb. Certus ſum quòd nullum electorum ſuorum cadere permitteret, ſi eũ meliorẽ caſu ſuo reſurrecturũ nõ ſenſiſſet. o (Et ego Ioan. audi.) idest intellexi. p (Numerum ſigna. centũ. quadra. quat. mi. ſi. ex omni tribu filiorũ iſrael). i. ex omnibus gẽtib⁹ fidem Iacob imitãtib⁹. hũc aũt numerum p. xij. ſequẽs ſcriptura diuidit: & vnicuiq; tribui aſsignat. xij. milia. Itẽ attẽdẽdũ eſt quòd hic iudas pręponitur rubẽ primogenito ppter dignitatẽ: qa de tribu iuda nat⁹ eſt chriſtus. Et hic ptermittitur dan, de quo naſcetur antixp̃s. Et loco iſtius ponitur hic manaſſes, qui fuit filius Ioſeph: quẽ fratres ſui vẽdiderũt, & duct⁹ fuit ĩ ęgyptũ, & ibi genuit duos filios effraim & manaſſen. Et effraim hic nõ ponitur: qđ ideo fit, qa de effraim natus eſt roboã qui fecit ſchiſma & diuiſionẽ in iſrael p qđ oſtẽditur quòd ſchiſmatici & hæretici à numero ſanctorum ſunt pęnitus alieni. q (Poſt hæc vi. turb. ma. quã dinu. nemo poterat ex omnib⁹ gẽ.) ſ. barbaris nationib⁹. r (Et tribubus.) ſ. vnius gentis ſcilicet filiorũ iſrael. s (Et populis.) ſingularũ vrbium. t (Et linguis) quæ in vna gente quandoque diuerſæ ſunt & erant. v (Stantes ante thro.) quaſi parati ſunt obedire deo. x (In conſpe. agni.) i. vt conſpicerẽtur ab agno. i. Ieſu chriſto. y (Amicti ſto. al.) i. dealbati per baptiſmũ, & pœnitẽtiã in hac vita pręſenti. z (Et pal.) i. gloria triũphalis. a (In ma. eorũ.) i. operib⁹ eorũ: qđ ad ſtatũ futurũ pertinet. b (Et clamabãt vo. ma.) reddẽtes pro ſalute ſua domino gratiarũ actiones. c Dicentes. Salus deo noſtro.) ſ. deo patri. d (Qui ſe. ſuper thru.) i. ſuper ſanctos in quibus iudicat & aſcribitur. e (Et agno.) i. filio dei. f (Et omnes an. ſta.) tãquã deo obedire parati. g (In cir. thro. & ſe. & quat. ani.) i. epiſcoporũ & patriarcharũ iam in cœlo regnãtiũ. h (Et ceci. in cõſpe. thro. in fa. ſu. & ado. deũ.) ſ. humiliantes ſe corã deo, dicẽtes. i (Amẽ) iſtud amẽ eſt cõfirmatio hui⁹ laudis. k (Benedictio.) i. laus. l (Et cla.) i. impaſsibilitas. m (Et ſapiẽtia.) quę nouit omnia. n (Et gra. ac.) p collatis bñficijs. o (Honor.) i. reuerẽtia. p (Et virtus.) i. potẽtia operãdi. q (Et forti.) i. effectus virtutis ſupernæ potẽtiæ. r (Deo nr̃o in ſæcula ſæculorũ. Amẽ.

Vñ nat⁹ eſt Roboan.

¶ Quæſtio. xxiij.

Super verbis epi. in feſto omniũ ſanctorum quę habẽtur Apoca. vij. ſcilicet ecce ego &c. Oritur qõ de beatitudine. Vtrũ gaudiũ ſit de beatitudinis eſſentia: Arguitur quòd nõ ſit pfectio beatitudinis, maxime eſt de betitudinis eſſentia: ſed gaudiũ beatorũ eſt pfectio beatitudinis: igitur. In oppoſitũ: beatitudo cõſiſtit in clara dei viſione & pfecta eius fruitiõe, ſed gaudiũ nõ eſt illa viſio. nec illa fruitio ex ipſis cauſatẽ ergo gaudiũ nõ eſt beatitudinis eſſentia. Ad argumẽtũ dicitur quòd maior eſt vera de pfectione eſſentiali & nõ accidẽtali, cuiuſmodi eſt gaudiũ. Ad qõ. reſpondẽdũ eſt ſecũdũ Richar. vbi ſupra. ar. iij. q. vj. p vnã cõcluſionẽ quę talis eſt: quòd quãuis gaudiũ beatorum ſit beatitudinis eſſentia quoddã accidẽtale cõplemẽtum ab ipſa beatitudine inſeparabile p quãcũque virtutem creatã: nõ eſt igitur de beatitudinis eſſentia: qa beatitudinis eſſentia cõſiſtit in pfecta cõiũctiõe creaturæ rationalis cũ deo: gaudiũ aũt beatorũ nõ eſt de ratiõe huius cõiũctionis: cũ nõ ſit viſio & fruitio, ſed eſt aliqđ creatũ ex iſtis: vñ eſt p ſe effect⁹ beatitudinis de neceſsitate cõſequẽs ad ipſam: et iſti⁹ opiniõis eſt Scot⁹ in. iiij. diſt. xlix.

In feſto ſancti Martini epi epiſto. Ecce ſacerdos magn⁹ qui in dieb⁹ &c. Hãc epiſtolã qre ſupra in cõi ſctõrũ confeſſorũ.

Item de ſancta Elizabeth Epiſtola Mulierem fortem quis inueniet. Hãc epiſtolã quære in feſto Mariæ magdalenę.

In feſto ſanctæ Catharinæ virg. & mar. epiſto. Qui gloriatur, in domino glorietur &c.

¶ Hãc epiſtolã quere infra in cõmuni virginũ.

Incipit vlteriꝰ poſtilla ſup epiſt. de cõi ſancto. Et primo de Apo. Ro. viij.

FRatres. Scimus qm̃ [a] diligẽtibꝰ deũ, [b] omnia cooperantur in bonũ: [c] his qui ſecũdũ propoſitũ [d] vocati ſunt ſancti. [e] Nã quos preſciuit, [f] et † p̃deſtinauit, [g] cõformes fieri imaginis filij ſui: [h] vt ſit ipſe primogenitꝰ in multis fratribꝰ. [i] Quos autem predeſtinauit, [k] hos & vocauit. [l] Et quos vocauit, hos & iuſtificauit. [m] Quos autẽ iuſtificauit, illos [n] et magnificauit. [o] Quid ergo dicemus ad hæc: Si deus ꝓ nobis, [p] quis cõtra nos, [q] qui etiã proprio filio ſuo [r] nõ pepcit, ſed pro nobis [s] omnibus tradidit illum. [t] Quõ nõ etiã cum illo, [v] omnia nobis donauit. [x] Quis accuſabit aduerſus electos dei: [a] Deꝰ qui iuſtificat. [b] Quis eſt qui cõdẽnet: [c] Chriſtꝰ Ieſꝰ, q mortuus eſt: [d] imo qui & reſurrexit, [e] qui eſt ad dexterã dei: [f] qui etiã interpellat ꝓ nobis. [g] Quis ergo nos ſeparabit à charitate xp̃i. [h] Tribulatio, an anguſtia, an ꝑſecutio, an fames, an nuditas, an piculũ, an gladiꝰ, [i] Sicut ſcriptũ eſt. [k] Quia ꝓpter te mortificamur tota die: æſtimati [l] ſumꝰ ſicut oues occiſiõis. [m] Sed in his omnibꝰ [n] ſuperamꝰ [o] ꝓpter eũ, [p] q dilexit nos. Certꝰ ſum enim: qa neque mors, [q] neque vita, [r] neque angeli, [s] neque principatꝰ, [t] neque virtutes, [v] neque inſtãtia, [x] neque futura, [y] neque fortitudo, [z] neque altitudo, [a] neque ꝓfundũ, [b] neque creatura alia [c] poterit nos ſeparare à charitate Dei: [d] q̃ eſt in chriſto Ieſu dño noſtro.

† Quos p̃ſciuit & p̃deſtinauit. Dñs deꝰ in ſua mirabili p̃ſcientia numerũ ſaluãdorũ. i. predeſtinatorũ & preſcitorũ. i. dãnãdorũ p̃ſciuit: nõ q̃d aliquis in hac vita ſcd̃ʒ liberũ arbitriũ ſit in ſe electꝰ quòd dãnari non poſſit: vel ſcitꝰ q̃d ſaluari nõ poſsit. Sed dñs deus in ſe preſciẽs ita fieri nouit: eiꝰ præſciẽtia non fallitur. vt vult magiſter lib. j. diſtinc. xxxv.

Poſtilla.

FRatres, Scimꝰ quoniã diligẽtibus deũ &c.) Aũ initiũ huius epiſtolę ſcribit ſanctus Paulꝰ in eo. c. dicẽs. Nõ ſunt cõdignę paſsiones huius tẽporis ad futurã gloriã, quę reuelabitur in nobis. Tũc ſequitur p̃ñs epiſtola. a (Fratres. Scimꝰ quoniã diligẽtibus deũ.) Gor. i. charitatẽ Dei & ꝓximi habentibꝰ. b (Omnia cooperãtur in bo.) ſcilicet per ſpiritũſanctũ tam ꝓſpera quã aduerſa. Ecõtrario malis omnia cooperant in malũ. c (His qui ſecũdũ ꝓpoſitũ.) Ly. i. p̃deſtinationẽ. d (Vocati ſunt ſancti). ſ. in p̃ſenti per gratiã. Iſtis etiã peccata ꝓpria in bonũ ꝓueniũt: qa fortiores & cautiores reſurgũt. Et etiã in gloriã ad bonũ eorũ facit peccatorũ memoria: ſicut cicatrices vulnerũ ad gloriã militis, q in bello finaliter triũphauit. e (Nã quos p̃ſci.) ideſt antequã eſſent cognouit. f (Et p̃deſti.) ſcilicet illis gratiã in p̃ſenti, & gloriã in futuro præparauit. g (Conformes fieri ima. filij ſui.) Ly. qa filiatio Dei adoptiua, eſt quędã ſimilitudo filiationis naturalis diuinæ. h (Vt ſit ipſe primogenitꝰ in mul. fra.) ideſt inter multos fratres. ſ. omnes fideles. vñ Heb. ij. cap̃. Nõ cõfundit fratres eos vocare dicẽs. Narrabo nomẽ tuũ fratribꝰ meis. i (Quos aũt p̃de.) Gor. i. ab æterno ad gloriã elegit. k (Hos & voca.) ad fidẽ: & hoc vel exteriꝰ p p̃dicationẽ, vel interiꝰ p inſpirationẽ. l (Et quos vo. hos & iuſti.) Peccatorũ remiſsione & bona operatiõe. m (Quos aũt iuſtificauit.) peccata remittendo. n (Illos magnificauit) in virtutibus amplificãdo: vel in gloria exaltãdo. o (Quid ergo dicemꝰ ad hęc? Si deus pro nobis). ſ. nos adiuuãs, ſi hic accipiẽ pro qa: qa Deus eſt pro electis. p (Quis contra nos). q. d. nullus: qa nullꝰ poteſt reſiſtere poteſtati diuinę. q (Qui etiã ꝓprio filio ſuo). ſ. naturali. r (Nõ pepcit: ſed pro nobis). ſ. peccatoribus. s (Omnibꝰ tradidit illũ.) ex maxima dilectione ad electos. t (Quõ nõ etiã cũ illo). ſ. nobis donato. v (Omnia no. do.). ſ. ad ſalutẽ neceſſaria. ſ. gratiã in p̃ſenti, & gloriam in futuro. x (Quis accu. aduer. elec. Dei). ſ. in iudicio finali. q. d. nullus: & cauſa ſubdiĩ. a (Deus q iuſtificat.) ſeu ſentẽtiãdo pro electis: ideo pars aduerſa dæmonũ nõ audebit mutire. b (Quis eſt q cõdẽnet). q. d. nullus. c (Chriſtus Ieſus qui mortuus eſt.) Gor. pro nobis recõciliãdis. d (Imo q & reſurrexit) pro nobis reſuſcitãdis. e (Qui eſt ad dexte. Dei.) pro nobis in cœlũ eleuãdus. f (Qui etiam interpellat pro nobis.) Ly. apud patrẽ oſtẽdẽdo latus & vulnera. Et ſic tollitĩ omnis cõdẽnationis cauſa. vñ Ber. mater oſtẽdit filio pectus & vbera. Filiꝰ oſtẽdit prĩ latus & vulnera. Nulla põt eſſe repulſa, vbi ſunt tot amoris inſignia. g (Quis ergo nos ſepa. à chari. xp̃i). q. d. nullus. Nihil eñ poteſt hominẽ à Deo ſeparare, niſi peccatũ mortale. h (Tribulatio, an anguſtia, an perſecutio, an fames, an nuditas, an periculũ, an gladiꝰ? Nunqd ergo ſeparabũt nos iſta à charitate xp̃i nõ? qa charitas omnia ſuffert, oĩa ſuſtinet. j. Corĩ. xiij. i (Sicut ſcriptũ eſt.) p̃s. xliij. k (Quia ꝓpter te mortificamur tota die). i. varijs tormẽtis ducimur ad mortem quaſi continue: ſicut patuit in apoſtolis & martyribus. l (Aeſtimati ſumus ſicut oues occi.) Ly. quarum occiſio reputatur vilis. Sic tyranni bona martyrum capiebãt, & cum hoc obſequiũ ſe præſtare Deo reputabãt: vt patet Ioã. xv. Veniet hora, vt omnis qui interficit vos, arbitretur obſequium ſe præſtare Deo. m (Sed in.

Quare xp̃s mortuꝰ eſt & reſurrexit & ſedet ad dexteram.

Peccatum mortale ſeparat hominem à Deo Tho. ij. ij. q. xxiij.

his omnib⁹.) ſcilicet poſiti. n (Superamus).i. vincim⁹. o (Propter eū).i.ei⁹ virtutē. p (Qui dile. nos . Certus ſum enim , quia neq; mors.) Ly.i.timor mortis. q (Neq; vita).i.amor vitæ. r (Meq; angeli).ſ.infimi. s (Neq; principatus).ſ.medij. t (Neq; virtutes).i.ſupremi.ſ. primæ hierarchię.quorū eſt facere miracula:& per hos etiam intelliguntur alij ſuperiores illis. v (Neque inſtātia. i.præſentia mala vel bona. x (Neq; futura.) mala vel bona. y (Neq; fortitudo).i.alicuius violētia. z (Neq; altitudo.) ideſt pſperitas fortunæ. a (Neq; pfundum.i. aduerſitas. b (Neq; creatura alia.) à pdictis. c (Poterit nos ſeparare à charitate Dei.) qua Deū diligim⁹. d (Quæ eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro).ſ.nobis oſtēſa:qa maiorē charitatem nemo habet &c. Io xv. ¶Quæſtio.xxiiij.

Super verbis epiſtolæ de cōmuni apoſtolorum quæ habenẽ ad Rom.viij.ſ.quis nos ſeparabit à charitate Chriſti. Oriẽ q̄ſtio de charitate. Vtrū charitas amittaẽ per vnū actum peccati mortalis? Arguiẽ ꝙ nō:virtutis theologice obiectū eſt vltim⁹ finis:ſed virtutes aliç theologice,ſcilicet ſpes & fides nō excedūtur p vnū actū peccati mortalis,imo remanent informes: ergo etiā charitas. Igiẽ. In oppoſitū:per peccatum mortale fuit homo dignus morte æterna ſed quilibet habēs charitatē habet meritū vitæ æternæ. Igiẽ. Ad argumentū diciẽ quòd non eſt ſimile de charitate & alijs virtutib⁹:quia omne peccatū cōtrariaẽ charitati nō aūt fidei vel ſpei. Ad q̄ſtionē reſpōdendū eſt ſecūdū Tho.ij.ij.q. xxiiij.arti.xij.per vnā cōcluſionē q̄ talis eſt. Cū vnū cōtrariū per aliquod cōtrariū ſuperueniēs tollaẽ:& quilibet actus peccati mortalis ſecūdū propriā rationē ſit charitati cōtrarius:per vnū actum peccati mortalis charitas amittitur.

Itē alia epiſto.de apoſto. Ephe.ij.c.

FRatres.[a] Iā non eſtis hoſpites† & aduenę:[b] ſed eſtis ciues ſanctorū,[c] & domeſtici Dei,[d] ſupędificati[e] ſuper fundamētū apoſtolorū,& pphetarū:[f] ipſo ſummo angulari lapide chriſto Ieſu:[g] in quo omnis ædificatio cōſtructa[h] creſcit[i] in templū ſanctū in Deo.[k] In quo & vos coædificamini[l] in habitaculū Dei in ſpirituſancto.

> † Iam non eſtis hoſpites. Añ xp̄i aduentum oēs huius mundi hoſpites eramus & aduenę: quia mūdus nr̄a patria non eſt neq; ciuitas nr̄a pmanēs: ſed poſtquam dn̄s ſaluator venit domeſtici Dei & filij facti ſum⁹: noſtrā ciui

Poſtilla.

FRatres. Iam non eſtis hoſpites & aduenæ &c.) Ante initiū hui⁹ epiſtolæ ſcribit Paulus in eodē ca. dicens. Deus qui diues eſt in miſericordia ppter nimiā charitatē qua dilexit nos cū eſſem⁹ mortui peccatis cōuiuificauit nos in Chriſto,cuius gratia eſtis ſaluati.

Poſtmodū ſequitur pſens epiſtola poſt pauca. a (Fratres. Iam nō eſtis hoſpites & aduenæ.) Ly. Deo & ſanctis eius. b (Sed eſtis ciues ſanctorum).i.de numero eorum. c (Et domeſtici Dei).ſ.in eius eccleſia recepti. d (Supędificati).i.inſtructi. e (Sup fundamentū apoſtolorū: & prophetarū).i.ſuper doctrinā noui & veteris teſtamēti. f (Ipſo ſummo angulari lapi. Chriſto Ieſu.) Ly.in ædificatione tēpli Salomonis, vt diciẽ,fuit quidā lapis pluries reiectus ab ædificantib⁹:eo ꝙ nō conueniebat loco cui applicabatur:finaliter optime ſedit in ſummitate ædificij in angulo duos parietes cōiungēdo. Et fuit figura xp̄i iudæos & gētiles tamquā duos parietes in vnā eccleſiā cōiungētis. Vñ diciẽ in Pſal. cxvij. Lapidē quē reprobauerūt ædificātes: hic fact⁹ eſt in caput anguli:& à dn̄o factū eſt iſtud. Et iſtā figurā ponit hic apoſtolus,vt dictū eſt. g (In quo omnis ædificatio conſtructa.) tam à iudæis quā à gētilib⁹. h (Creſcit).ſ.p augmētū virtutū. i (In tēplū ſctm̄ in dn̄o).i.quouſq; ſit tēplum dn̄i ſanctū. k (In quo & vos coædificamini.) cū alijs fidelibus. l (In habitaculū Dei in ſpirituſancto).i.ipſo cooperāte:ſine quo nullum opus eſt acceptū Deo. ¶Quæſtio.xxv.

> tatẽ per ma nētē in cœlis habētes. vnde apoſtolus. Nō habem⁹ hic ciuitatē permanentē: ſed futurā inquirim⁹: videlicet in cœlis.

Super verbis epiſtolæ de cōmuni apoſtolorū:quæ habenẽ ephe.ij.ſcilicet & domeſtici Dei. Oritur quæſtio de ipſis apoſtolis beatis. Vtrū beatorū Dei domeſticorum ſit aliquod præmiū accidentale? Arguiẽ quòd nō:accidentale præmiū nō diciẽ accidētale:niſi quia ſit accidens animę:& ſic viſio Dei eſt accidentale præmiū:ergo nullum poteſt dici præmiū accidentale:niſi eſſet à beatis ſeparabile:ſed nullum eorū gaudiū aufertur ab eis igitur. In oppoſitū : accidens eſt quod aduenit rei poſt eius eſſe completū : ſed multa gaudia habent beati: quæ ſi nō haberent nihilominus beatitudo ipſorum eſſet cōpleta ergo in eis eſt accidentale prę miū. Ad q̄ſtionē reſpōdēdum eſt ſecūdū Rich. in.iiij.ſen.diſtin. xlix.arti.v q.j.quòd in beatis eſt præmiū eſſentiale:quod eſt animæ beatitudo:cōſiſtens in clara Dei viſione:& pfecta fruitione & perfecta ſecuritate de prædictæ viſiōis & fruitionis perpetuatione,& gaudio quod habēt de Deo modis ſupra dictis pſens & premiū accidentale quod habēt bonū creatū pro obiecto,quod accidentale diciẽ:nō quia ſit accidens animæ:quia tunc beatitudo animæ dicitur etiā premiū accidentale : ſed quia tale præmiū non eſt de ratione beatitudinis animę : eo ꝙ anima ſine alio eſſet verè beata qa ſicut dicit Augu. v. lib.confeſ. inter principiū & mediū ad Deū loquēs de bonis creatis beat⁹ qui te fecit & ſi illa neſciat:q verò & te & illa nouit nō ppter illa beatior:ſed ppter te ſolū beat⁹ eſt. Ex iam dictis patet ſolutio ad argumentū in oppoſitum.

Sequitur nunc epiſtola de Euangeliſtis. Eccleſiaſtes.xv.

QVi[a] timet Deũ[b] faciet bona,[c] & qui continẽs eſt iuſtitiæ[d] apprehẽdet illam,[e] & obuiabit illi[f] quaſi mater honorificata, & quaſi mulier à virginitate ſuſcipiet illũ.[g] Cibauit illũ pane vitę & intellectus,[h] & aqua ſapientię ſalutaris potabit illum.[i] Et firmabitur in illo,[k] & nõ flectetur:[l] & cõtinebit illũ,[m] & nõ cõfundetur:[n] & exaltabit illũ apud proximos ſuos.[o] Et in medio eccleſiæ aperiet os eius,[p] & adimplebit illũ ſpiritu ſapientiæ[q] & intellectus:[r] & ſtola gloriæ[s] veſtiet illũ.[t] Iocunditatem & exultationem theſaurizabit ſuper illum.

† Qui timet deũ faciet bona. Timor domini initiũ ſapiẽtiæ ſapientiã in cordib⁹ & animis hominum efficit. Sine quo timore null⁹ bonum facit. Nam qui Dei timorẽ poſtponit à ſe ſapiẽtiã reijcit. Et qui timorẽ dñi ſuſcipit, coronã ſapiẽtie ſumit. vnde eccle. j. c. Corona ſapientię timor domini replens pacẽ, & ſalutis fructum.

Poſtilla.

QVi timet Deũ faciet bona: & qui cõtinens &c.) Ante initiũ huius lectionis habetur in præcedenti. c. Beatus vir qui in ſapiẽtia morabitur: & qui in iuſtitia meditabit̃: & in ſenſu cogitabit circũſpectionẽ Dei. Tũc poſt modũ ſequit̃ pſens lectio. a (Qui timet Deũ.) Ly. ſcilicet timore filiali. b (Faciet bona) ſupple opera. c (Et qui cõtinens eſt iuſtitiæ.) Ly. ideſt tenens eã in corde ſimul & opere. d (Apprehẽdet illã.) ſcilicet ſapientiã diuinã. e (Et obuiabit illi.) nam præoccupat eos qui ſe cõcupiſcũt, vel illis prior ſe oſtẽdit. Sap. vj. f (Quaſi mater honori. & quaſi mulier à virginitate ſuſcipiet illũ.) Ly. omni honore digna. g (Cibauit illũ pane vitæ.) ideſt verbo ſacræ ſcripturæ. Vnde Matth. iiij. Non in ſolo pane viuit homo: ſed in omni verbo quod procedit ex ore Dei. h (Et aqua ſapientiæ ſalutaris potabit illum.) ideſt ſpiritusſancti: de qua dicitur Ioã. iiij. Qui biberit ex aqua quã ego dabo ei: fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitã æternã. i (Et firmabitur in illo) Ly. Deo firmiter adhęrẽdo. k (Et nõ flectetur.) à rectitudine iuſtitiæ. l (Et cõtinebit illum.) ideſt Deus continebit eum ſecum per perſeuerantiã in bono. m (Et nõ cõfundetur.) cum reprobis: ſed honorabitur cum electis: ideo ſequitur. n (Et exaltabit illum apud proximos ſuos.) Lyr. ideſt apud ſanctos ſuos qui ſunt Deo propinqui: & quia talis nõ ſolum ſibi proficit ad ſalutẽ, ſed etiã alijs: ideo ſequitur. o (Et in medio eccleſiæ aperiet os eius.) ſcilicet ad docẽdum populum. p (Et adimplebit illũ ſpiritu ſapientiæ.) ad deguſtandum diuina. q (Et intellectus.) ad proponendum ea lucidè in eccleſia. r (Et ſtola.) ſcilicet corporis & animæ. s (Veſtiet illũ.) ideſt quod ſemper perſeuerantibus in exemplari vita & ſalutari doctrina. t (Iocũditatem & exultationem theſaurizabit ſuper eum.) ideſt multiplicabit: & quoniam hæc gloria non eſt tranſitoria: ideo ſubditur. Et nomine æterno hæreditabit illum dominus Deus nõſter.

¶ Quæſtio. xxvj.

Super verbis epiſtolæ de cõmuni euangeliſtarũ quę habentur Eccle. xv. ſcilicet aqua ſapientiæ ſalutaris potabit illum. Oritur quæſtio de ſapientia. Vtrũ ſapientia poſſit eſſe cum peccato mortali? Arguitur quòd ſic: ſapiẽtia importat cognitionem diuinorũ. ſed aliqui cum peccato mortali poſſunt habere cognitionem veritatis diuinę. Igitur. In oppoſitum Sapien. j. In maleuolam animam non intrabit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Ad argumentũ dicitur quòd illa ratio procedit de cognitione diuinorum: quæ habetur per ſtudiũ & inquiſitionẽ rationis, quæ poteſt haberi cum peccato mortali: non autem vera ſapientia. Ad queſtionem reſpondendum eſt ſecundũ Tho. ij. ij. q. xlv. ar. iiij. per vnã concluſionẽ quæ talis eſt. Cum ſapientia præſupponit charitatẽ: & charitas nõ poſſit eſſe cum peccato mortali: quia contraria ſunt: ſapientia cum pecato mortali eſſe non poteſt.

Item alia epiſtola de euangeli. Ezechie. j. capitu.

SImilitudo[a] vult⁹ quatuor † animaliũ:[b] facies hominis, & facies leonis à dextris ipſorum quatuor. Facies bouis à ſiniſtris ipſorũ quatuor.[c] Et facies aqlę deſuper ipſorũ quatuor.[d] Et facies eorũ & pẽnæ eorũ extẽtę deſuper.[e] Duæ pennæ ſingulorum iungebantur:[f] & duæ tegebãt corpora eorũ.[g] Et vnũ quodque eorũ corã facie ſua ambulabat.[h] Vbi erat impetus ſpiritus, illic gradiebãtur.[i] Nec reuertebãtur cũ ambularent.[k] Et ſimilitudo animaliũ, & aſpectus eorũ quaſi carbonũ ignis ardẽtiũ, & quaſi aſpectus lampadarũ.[l] Hæc erat viſio diſcurrẽs in medio animaliũ: ſplẽdor ignis, & de igne fulgur egrediens.[m] Et animalia ibãt, & reuertebãtur[n] in ſimilitudinẽ fulguris choruſcantis.

† Quatuor animaliũ. Iſta quatuor animalia ſunt quatuor euangeliſtæ q ſecũdum eorũ euangelizatiões & ꝓprietates quæ ſecundũ diuinitatem in xp̄o ſunt de xp̄o domino locuti ſunt: & iſti ſunt q Chriſti verbum euangelizãt: quibus indubie credendum eſt. Mar. iiij. credite euangelio.

Poſtilla.

Similitudo vultus quatuor animaliũ &c.) Hic deſcribit̃ quedã imaginaria viſio ad deſignandũ diuinæ ꝓuidẽtiæ modũ: cuius ſignificationem Ezechiel intellexit: nã aliter nõ fuiſſet ꝓpheta;

a (Similitudo vult⁹ eorū facies hominis.) Iſta facies primo ponitur: qa eſt facies animalis nobilioris: ſcilicet rationalis. In eadē tñ linea facies leonis erat prima, hois ſecunda, bouis tertia, & aquilę quarta. b (Facies hois & facies leonis à dextris ipſorū quatuor. Facies bouis à ſiniſtris ipſorū quatuor.) qa ſecūdum deſcriptionē latinorū facies hominis erat in latere oppoſito aſpectui ꝓphetæ: facies aūt leonis in latere dextro illius animalis: & facies bouis in latere ſiniſtro. c (Et facies aquilæ deſuꝑ ipſorū quatuor qa ſcd'm deſcriptionē prædict. facies aquilæ erat in parte ſuperiori: qa tñ aquila habet collū longū: facies aquilæ eleuabatur ſupra alias tres. d (Et facies eorum & pēnæ eorū extentę deſuper) qa facies videbātur reſpicere ſuperiora: & pēnæ extētę ad volādū ſil'r extendebantur verſus ſuperiora. e (Duæ pennę ſingulorū iūgebantur. ſcilicet in extremitatib⁹. f (Et duæ tegebant corpora eorū.) Et iſtæ non erant extētę ad volādum: ſed demiſſę inferius ad tangēdum corpus. g (Et vnūquodque eorū coram facie ſua ābulabat.) i. ſine couerſiōe corpis. h (Vbi erat impetus ſpiritus.) ſ. venti turbinis: de quo dixit ante initiū huius lectionis. i (Nec reuertebantur.) i. corpora eorum nō conuertebantur: cum ambularet ad partes oppoſitas ſimul: ſed ſucceſſiue. k (Et ſimilitudo animalium et aſpectus eorum quaſi car. ignis ard. & quaſi aſpe. lampa.) corpora animaliū videbantur. ſulgētia ſicut ignis & lāpades accēſæ. l (Hęc erat viſio diſcurrēs in medio animaliū & c.) qa ignis & fulgur videbātur progredi ab eis. m (Et animalia ibant & reuertebantur, quia ad partes oppoſitas poterāt ire: & hoc dicitur hic reuerti: hoc tñ erat ſine corporis conuerſione: vt dictū eſt. n (In ſimilitudinē fulguris choruſcātis) quia inceſſus eorū videbatur valde velox & terribilis. Vñ eſt notādū quòd per iſtas prędictas quatuor facies poſſunt intelligi quatuor regna tenētia monarchiam. ſ. regnū chaldęorū, regnū pſarū, regnū gręcorū, & regnū romanorū: Per faciē leonis quę eſt prima ſecūdum deſcriptionē hebręorū, intelligitur regnū chaldęorū, ſeu babyloniorū: vnde Hiere. iiij. aſcēdit leo de cubili ſuo &c. Per faciē hominis intelligiť regnū perſarum & medorū: quod ſucceſſit regno chaldæorū: qa illud regnū humanius tractauit populū iudęorū quam alia: vt patet de Cyro rege. Per faciem bouis regnū gręcorū: nā illud regnū moleſtauit populum iudæorū maxime tempore antiochi illuſtris. Per faciem aūt aquilæ intelligitur regnū romanorum, vnde & aquila eſt ſignū ſiue vexillum romani imperij. Per ſedentē in throno ſuper firmamētū, intelligitur ipſe de⁹ præſidens omni creaturæ cœleſti & terręſtri, ad cuius nutū omnia diſponuntur. Sunt etiā multa particularia in hac viſione cōtētaq; q ſanctis euāgeliſtis ſeu euāgelij prędicatoribus proprie coaptātur: ꝓut grego. ſubtili indagine de qualibet particula tractat: vt cū dicitur de animalib⁹ quòd facies & pēnas ꝑ quatuor partes habebāt: iunctęq; erant pennæ eorū alterius ad alterum: per hoc docet intelligēdū quòd omnis euāgeliorum ſeu prędicatorū euāgelij virtus ſapientia qua cæteri homines contēplationis ſuæ volatu tranſcendūt vicıſſim ſibi in pace atq; vnanimitate cōiūgūtur. Et ſi aliquando diuerſa inter ſe euāgeliſtæ ſcripſiſſe videātur: nūquā tñ cōtraria dixiſſe reperiuntur. Intellectus igitur bonus omnibus facientibus ea. ¶ Quæſtio. xxvij.

Super verbis epiſtolę de comuni euāgeliſtarū q̄ hēt ezec. j. ſ. facies hois. Oriť. q. de hoīe. Vtrū facies hois cōueniēter primo ponať in epiſ. añ facies aliorū aialiū: Aŕ qđ nō: iſta quatuor animalia in epiſtola poſita repreſētāt. iiij. euāgeliſtas inter quos nō eſt ordo anterioritatis atq; poſterioritatis in poſitione illorū: igiť non debet eſſe ordo in poſitione animaliū ipſos euāgeliſtas repræſentantiū. in oppoſitū: propheta hāc epiſtolā ſcribens nihil inconuenienter poſuit ſiue in ordinate. Igitur. Ad argumētū dicit quòd facies hominis nō primo ponitur: vt denotet ordinē poſterioritatis in euangeliſtis: ſed vt denotet dignitatē hominis, qui hō eſt dignior cæteris animalibus. Ad. q. reſpondeo per vnā cōcluſionē: quòd facies hominis cōuenienter primo ponitur in epiſtola ante facies aliorū animaliū: ad denotandū dignitatē ipſius hominis, qui eſt dignior omnibus creaturis corporeis: qđ probo tripliciter. Primo autoritate Auguſti. de libero arbitrio: omnis anima omni corpore eſt nobilior & melior. Secundo probo ratione ſic: finis nobilior eſt his quæ ſunt ad finem, vt ait philoſophus, ſed anima eſt finis omnium corporum: vt ait philoſophus. ij. de anima. Igitur. Tertio probo exemplo. multi ſancti multas pœnas i corpib⁹ paſſi ſunt, vt animas ſaluarēt: igiť.

Epiſt. de vno martyre. Eccle. xxxj.

BEatus[a] vir[b] q inuēt⁹ eſt ſine macula:[c] & q poſt aurū† non abijt,[d] nec ſperauit in pecuniæ theſauris.[e] Quis eſt hic & laudabim⁹ eū?[f] Fecit em̄ mirabilia in vita ſua.[g] Qui ꝓbat⁹ eſt in illo,[h] & pfect⁹ inuētus eſt,[i] & erit illi gloria æterna.[k] Qui potuit trāſgredi,[l] & nō eſt trāſgreſſus, & facere mala, & nō fecit.[m] Ideo ſtabilita ſunt bona illi⁹ in dño,[n] & eleemoſynas illius enarrabit omnis eccleſia ſanctorū.

† Qui poſt aurum nō abijt. maledictos homo qui ſpē ſuā ponit in theſauris mūdi et in illis cōfidit deum cœli reliquēs & vanas mūdi res q̄rēs qđ dñs ꝓhibet dic. ma. vj. nolite theſaurizare vobis theſauros in terra theſaurizate vobis theſauros in cœlo.

Poſtilla.

BEat⁹ vir qui inuentus eſt ſine macula &c. Ante initiū illius lectionis habetur. Qui aurum diligit: non iuſtificabitur. Tunc poſt hoc ſequitur præſens lectio. a (Bea-

tus vir.)ſcilicet diues in acquiſitione: ſcilicet iuſta. b (Qui inuentus eſt ſine macula)ſcilicet cupiditatis ec auaritiæ. c (Et qui poſt aurũ nõ habijt.) Ly.ꝑ cócupiſcétiã malã: ſed magis aurũ ſecutum eſt eum: cuius obſequio vſus eſt in operibus pijs & honeſtis. d (Nec ſperauit in peconiæ the.)ſibi cõſtituendo finem ſuũ. e (Quis eſt hic & laudabimus eum).q.d. rarus eſt & laude dignus. f (Fecit enim mirabilia in vita ſua.) Illa enim quæ rara ſunt homines mirantur. g (Quis ꝓbat⁹ eſt in illo).ſcilicet auro. h (Et perſectus inuent⁹ eſt.)in operibus libertatis et miſericodię. i (Et erit illi gloria æterna.)vnde Math.xxv. venite benedicti patris mei &c. k (Qui potuit trãſgredi.) Nan diuitię dãt opportunitatem faciendi mala. l (Et nõ eſt trãſgreſſus.et ſa.ma.et non fecit.)per ſtabilitatévoluntatis eius in bono. m (Ideo ſtabilita ſunt bona & c)Nam pro tẽporalibus recipit ęterna. n (Et eleemoſinas illius enarrabit omnis eccleſia ſanctorum).ſ.ad informationem aliorum.

¶Quæſtio.xxviij.

Super verbis epi.de vno martyre quæ habẽtur Eccleſia xxxj.ſ.beat⁹ vir &c. Oritur.q.de beatudine. Vtrũ beatitodo poſsit haberi in hac vita: Arguitur quòd ſic: quãto res eſt nobilior tãto potẽtior eſt ad cõſequendũ finem ſuũ: ſed animalia q̃ ſunt infra hominé in hac vita pñt cõſequi finé ſuum ergo multoſortis homo finé ſuũ cõſequiť in hac vita.ſ.beatitudiné. In oppoſitũ habetur Iob.xiiij.homo natus de muliere breui viués tépore, repletur multis miſerijs: ſed beata vita omné miſeriã excludit: ergo nõ poteſt haberi vera beatitudo in hac vita. Ad argumẽtũ dicitur quòd maior eſt vera cæteris paribus: hic autem nõ ſunt cætera paria: qa finis hominis plus fugit naturã humanã quã finis aliorũ animaliũ: homo enĩ illũ finé per ſuã naturã conſequi nõ poteſt. Ad.q. reſpõdédũ eſt ſecũdũ Ric.in.iiij.ſen.diſt.xlix.art.j.q.vj.per vnã cõcluſioné quæ talis eſt quòd cũ beatitudo ſit miſeriæ oppoſita: & hęc vita miſerijs ſit plena & neceſsitatib⁹: maxime neceſsitas moriẽdi. Impoſsibile eſt per quãcũque potẽtiã totũ hominem beatificari remanente in hac vita mortali.

℞. Itẽ alia epi.de vno marty.ꝓuer.iij.

† Beat⁹ homo qui inuenit ſapiẽtiã. Niſi ſapiétia à domino in donum nobis mortalib⁹ fuiſſet, humana conditio in nobis deficeret: uã ꝑ ſapientiã viuim⁹ regimur gubernamur & ad gloriã futurã inſtruimor ſapiétia ipa eſt ſine qua humanũ genus viuere non poteſt ergo beat⁹ homo qui inoenit ſapientiam. Quoniam per ſapientiã omnia bene agnoſcuntur. Vnde Sap.vij. omnium artifex me docuit ſapiẽtiã: eſt enĩ in illa ſpiritus intelligentiæ ſanct⁹, vnicus, multiplex ſubtilis, diſertus &c.

BEatus hõ qui inuenit † ſapiẽtiã, [b] & qui affluit prudentia. [c] Melior eſt acquiſitio ei⁹ negotiatione auri & argẽti. [d] Primi & puriſsimi fruct⁹ ei⁹. [e] Præcioſior eſt cunctis operib⁹: [f] & omnia q̃ deſiderãtur, huic nõ valẽt cõparari. Lõgitudo dierũ in dextera ei⁹, [g] & in ſiniſtra illius diuitię & gloria. Vię eius viæ pulchræ, & oẽs ſemitæ eius pacificę. [i] Lignũ vitæ eſt his qui apprehenderint eã, [k] & qui tenuerint eã beati. [l] Dñs ſapiẽtia fundauit terrã, [m] ſtabiliuit cœlos prudentia. [n] Sapientia illius eruperunt abyſsi, [o] & nubes rore cõcreſcunt.

Poſtilla.

BEatus homo qui inuenit ſapiétiã: & qui affluit prudétia &c.) Ante initiũ illius lec.habeť ſic. Quem enim diligit Deus corripit: & quaſi pater in filio cóplacet ſibi: tunc ſtatim ſequitur ꝑſens lectio. a (Beatus homo qui inuenit ſapientiã) Ly.ideſt notitiã de diuinis. b (Et qui affluit prudentia.) in agibilib⁹ humanis. c (Melior eſt acquiſitio eius negotiatione auri & argenti.) tanto meliora ſunt ſpiritualia bona corporalibus. d (Primi & puriſsimi fructus eius.) Et notãter dicit primi: qa nullũ opus bonũ eſt niſi in virtute prudentię dirigatur: & puriſsimi, quia bona ſpiritualia non habẽt aliquod malũ admiſtũ, ſicut frequẽter habent corporalia: ſicut aurũ argẽtũ & ſimilia habẽt annexã ſollicitudiné, eleuationé mentis ad Deũ impediẽté. ideo ſubdiť. e (Pretioſior eſt cũctis opib⁹ ſapiẽtia. f (Et omnia quæ deſiderãtur. huic nõ valẽt cóparari.) Lógitudo dierũ in dextera eius, qa talis primo & principaliter habet aſpectum ad cœleſtia, & æterna g (Et in ſiniſtra illius diuitiæ & gloria.) quia ſecũdario & ex cõſequẽti habet aſpectum ad téporalia bene admiſtrãda. h (Viæ eius pulchræ: & omnes ſemitæ eius pacificę.) quia nullã turpitudinem admittit, & ad decoré virtutũ inducit: & ſic hominé pacificatũ reddit, redigẽdo vires inferiores in obſequiũ rationis. i (Lignũ vitę eſt his qui apprehéderint eã.) Ly.ſicut enim per lignũ vitę cõtinebať vita: & ſic homo manés in ſtatu innocétię de vita naturę trãſiſſet ad vitã glorię ſine morte media: ſic & ſapientia de vita gratię ducit hominé ad vitã glorię ſine morte mortalis culpę intermedia, dũ tñ hic in ea ꝑſeueret. k (Et qui tenuerint eam beati.) qa certitudinaliter ad beatitudiné dedocent. l (Dñs ſapiẽtia fundauit terrã) ideſt ꝑ ſapientiã ſuã. m (Stabiliuit cœlos prudẽtia.) quia ſunt incorruptibiles. n (Sapiẽtia illi⁹ eruperũt abyſsi.) & hoc tẽpore diluuij: vt habeť Geñ.vij. Rupti ſunt omnes fontes abyſsi magnę. o (Et nubes rore concreſcũt.) qa calore ſolis eleuanť exhalatiões humidæ. & cõdẽſanť in nubes. ¶Quæſtio.xxix.

Super verbis alię epiſtolę de vno martyre quę habẽtur prouer.iij.ſcilicet beat⁹ homo q. Oriť q̃ſtio de homine q inuenit ſapientiã. Vtrũ homo q inuenit ſapiẽtiã dicať beat⁹? Arguiť q nõ. in ſola Dei viſione & fruitiõe cõſiſtit beatitudo: ſed multi in mũdo iſto habent notitiã de diuinis q̃ diciť ſapiẽtia ſecundũ gl. ergo homo q inuenit ſapiẽtiã nõ diciť beatus. In oppoſitũ eſt in epi.hodier.beatus homo qui in-

uenit ſapiētiā.igiť.Ad.q. rñdeo quòd beat⁹ dř dupliciter. Vno modo cū ſpe & timore: vt ſunt illi qui ſunt ſine peccato, & qui inuenerunt ſapientiam: & de illis loquiť epi. & dauid cūm dixit. Beatus vir qui nō abijt in conſilio impiorū. Alio mō beatus diciť cum ſpe & ſine timore: vt ſunt illi qui ſunt in purgatorio: de quib⁹ loquiť Dauid. Beati quorū &c. Alio mō dř beat⁹ actuali beatitudine, vt ſunt illi q̲ habēt fruitionem viſionis diuinæ: & de tali beatitudine intelligiť argu. ad partem negatiuam ſactum.

† Qui in iuſtitia meditabiť. qui in hoc ſęculo vruere volūt, & iuſti haberi eos iuſtitię pcepta obſeruare licet: q̄ ſunt nemini nocere, vnicuiq; tribuere qđ ſuū eſt: vō lex hūa na: iuſti primo iuris ṗcepta ſunt hæc neminē lędere: quòd ſuū eſt vnicuiq; tribuere ſic ſaluator Ieſus innuit dicēs Mat. xxij. Reddite q̄ ſunt cæſaris Cęſari: & quæ ſunt Dei Deo.

Item alia epiſtola de vno marty. Eccleſiaſti.xiiij.capi.

BEatus [a] vir q̲ in ſapientia morabitur, [b] & qui in iuſtitia † meditabitur, et in ſenſu cogitabit circunſpectionē Dei. [d] Cibauit illū pane vitæ [e] & intellectus & aqua ſapientię ſalutaris potabit illū. [f] Et firmabitur in illo, [g] & nō flectetur: [h] & cōtinebit illū, & non cōfundetur: [i] & exaltabit illū apud ꝓximos ſuos. [k] Et nomine æterno hęreditabit illum dominus Deus noſter.

Poſtilla.

BEat⁹ vir q̲ in ſapiētia morabi. &c. Añ initiū huius lectionis hř in eo. cap. Beat⁹ vir q̲ nō eſt lapſus verbo ex ore ſuo. Tunc poſt hæc ſequiť pñs lectio nō poſt pauca. a (Beatus vir q̲ in ſa. mo.) Ly. meditādo diuina: quorū cognitio ꝓprie dř ſapiētia: quaſi ſapida ſcientia. b (Et qui in iuſtitia me.) reddēdo Deo debitū cultū: & ꝓximo ſuo amoré fraternū. c (Et in ſenſu cogi. circū ſpe. Dei.) i. qđ Deus circūſpicit omnia & vbiq;: vñ ad Hebr. iiij. Omnia nuda & aperta ſunt oculis ei⁹. d (Cibauit illū pane). i. verbo ſacræ ſcripturę. e (Et intel. & aqua ſa. &c.) i. gratia ſpūſſancti. f (Et firmabiť in illo.) Lyr. Deo firmiter adhęrēdo. g (Et nō flecteť.) ſ. à rectitudine iuſtitiæ. h (Et cōtinebit illum: & non cōfundetur.) ſ. cū reprobis: ſed honorabiť cum electis. i (Et exaltabit illū apud ꝓximos ſuos.) id eſt apud ſanctos qui ſunt Deo propinqui. k (Et nomine æterno hæreditabit illum dominus Deus noſter.

¶ Quæſtio. xxx.

Super Verbis epiſtolæ de vno martyre: quæ habentur Eccle. xiiij. ſcilicet beatus vir qui in ſapiētia morabiť Oriť q̄ſtio. de ſapiētia. Verū ſapiētia ſit virtus? Arguitur ꝙ nō: nulla virtus reperitur in peccatoribus ſed ſapientia reperitur in peccatoribus: patet Hier. iiij. ſapientes ſunt vt faciant mala. igitur. In oppoſitum ſapientia dicitur donum ſpiritusſancti: patet Iac. j. ſi quis indiget ſapientia poſtulet à Deo q̲ dat omnibus affluenter igitur eſt virtus. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecūdū magiſtrum Nico. deniſe in gemma prædicantiū quòd triplex eſt ſapientia. Vna dicitur ſtudioſa: & eſt quæ per ſtudium acquiritur, qua homo poteſt bene & male vti. Alia dicitur ſapientia vitioſa: quæ eſt, vt ait Greg. cor machinationibus tegere, ſenſum verbis velare, quæ falſa ſunt vera oſtendere, quæ vera ſunt falſa monſtrare: & de tali intelligatur argumentum primū. Alia dicitur virtuoſa: quæ eſt deſurſum deſcendens: & talis eſt donum ſpiritusſancti, & etiam virtus.

Item alia epiſtola de vno martyre. Eccle. xxxix. capi.

IVſtus [a] cor ſuum tradidit [b] ad vigilandum diluculo [c] ad dominū qui fecit illū, [d] & in cōſpectu altiſſimi deprǽcabitur. [e] Aperiet os ſuum in oratione: pro peccatis & delictis ſuis [f] deprǽcabitur. [g] Si enim dominus magnus voluerit, ſpiritu intelligentiæ replebit illum: & ipſe [h] tanquā [i] imbres immittet eloquia ſapientiæ ſuę: [k] & in oratione cōfitebitur domino. [l] Et ipſe [m] diriget cōſiliū eius ad diſciplinā, [n] & in abſconditis ſuis conſiliabitur. [o] Ipſe [p] palam faciet diſciplinam doctrinæ ſuæ [q] & in lege teſtamenti domini gloriabitur. [r] Collaudabunt multi ſapientiam eius, [s] & vſque in ſæculum nō delebitur. [t] Non recedet memoria eius, [v] & nomen eius requiretur à generatione in generationem.

Poſtilla.

IVſtus cor ſuum tradidit &c.) Ante initiū hui⁹ lec. habeť in eo. ca. Sapientiā omniū antiquorū exquiret ſ. p ēs. Et narrationé virorum nominatorū cōſeruabit. Tunc ſequiť pſens lectio ſiue epiſtola poſt pauca. a (Iuſtus cor ſuū tradidit.) Ly. volūtarie. b (Ad vigilandū diluculo.) ideſt à iuuētute. c (Ad dominū qui fecit illū.) ſcilicet ad ipſum intētioné dirigēs deuote & attēte. d (Et in cōſpectu altiſſimi deprǽcabitur.) pro impetratione ſapientiæ. e (Aperiet os ſuū in oratione pro peccati & delictis ſuis.) ſcilicet emendandis. f (Deprǽcabiť.) vt ſic ad receptioné diuinæ ſapiētiæ diſponať. g (Si enī dñs magnus voluerit, ſpiritu intelligētiæ replebit illū

bit illū & ipſe.)ſpū intelligētiæ replet᷒. h (Tā quam imbres).i.abūdanter. i (Mittet elo.ſap. ſuæ.)ad docēdū ignorantes. k (Et in oratione cōfitebitur dño.)totū effectū attribuens honori diuino. l (Et ipſe)ſcilicet deus. m (Diriget cō ſiliū ei᷒) .ſ.in agēdis. n (Et in abſcō.ſuis cōſi.) ſ.obſcura clarius ſibi reuelādo. o (Ipſe) ſcilicet à deo illuminat᷒. p (Palā faciet diſciplinā doctrinæ ſuæ.) ſibi reuelata alijs propalando. q (Et in lege teſtamenti dñi gloriabitur.)hæc enim eſt gloria.ſapientiæ,in lege domini meditari. r (Collaudabūt multi ſapiētiā eius.)non dicit omnes homines mūdani ipsū reputant imprudētē:eo quòd nō quærit ſciētiā lucratiuam. s (Et vſq; in ſæculū nō dele.)ſ.doctrinā ſapiētiæ eius:vt patet Mat.xxiiij.Cœlū & terra trāſibunt &c. t (Nō recedet memori.eius.)ideſt ſapiētis. v (Et nomē eius requiret à generatiōe in generationē.)quia per doctrinā ab eo ſcriptā remanebit nomē eius inter homines:qui vtuntur illis ſcriptis ad profectiū ſuū:& ad ſalutem animarum ſuarum

Cœlum & terra non trāſibūt,eo quòd anni hilabūtur. ſed tranſibunt quantū ad virtutes quas nūc habēt quas p iudiciū vniuerſale nō habuit res.

¶Quæſtio.xxxj.

Super verbis epi.de vno marty.quę habētur Eccle.xxxix.ſ.collaudabunt multi ſapiētiā eius &c.Oritur.q.de ſapiētiā habētibus. Vtrū ſapiētia ſit in omnib᷒ habētibus gratiam: Arguitur quòd nō.ſapiētia datur contra ſtultitiā:vt ait Greg.ij moraliū:ſed multi habentes gratiā ſunt naturaliter ſtulti:vt patet de animātibus baptizatis:ergo nō in omnibus habētibus gratiā eſt ſapiētia. In oppoſitū:ſapiētia prę ſupponit charitatē:ſed habētes gratiā ſunt in charitate. Igitur. Ad argumentū dicitur ꝙ infantes baptizati habēt habitū ſapiētiæ nō actū propter impedimētū corporis Ad.q.reſpondēdum eſt ſecūdum Tho.ij.ij.q.xlv.per tres veritates. Prima eſt.quicūq; qui eſt ſine peccato mortali diligit à deo, qa charitatē habet,qua deū diligit: & qa deus diligit diligētes ſe. Secunda neminē diligit deus,niſi eum qui cū ſapiētia inhabitat. Tertia,in omnibus habētibus gratiam ſine peccato mortali exiſtentibus eſt ſapientia.

Epiſto.de plurib᷒ marty.Sap̄.iij.ca.

IVſtorū animæ[a] in manu dei ſunt,[b] & nō tanget illos tormētū mortis.[c] Viſi ſunt oculis inſipiētiū mori,[d] & ęſtimata eſt afflictio exit᷒ illorum.[e] Et ab itinere iuſto abierūt in exterminiū:& qđ à nobis eſt iter exterminij:[f] illi autē ſunt in pace. Et ſi corā hominibus tormenta paſſi[g] ſunt,ſpes illorū immortalitate plena eſt.[h] In paucis vexati,[i] in multis bene diſponētur.[k] Qm̄ de᷒ tentauit eos,[l] & inuenit illos dignos ſe. Tamquā aurū in fornace ꝓbauit illos,& quaſi holocauſta hoſtiæ accepit illos:[m] & in tēpore erit[n] reſpectus illorū. Fulgebunt iuſti,[p] & tāquā ſcintillæ in arūdineto diſcurrēt.[q] Iudicabunt nationes,& dñabuntur populis,[r] et regnabit dñs illorū in ꝑpetuum.

Poſtilla.

IVſtorū animæ in manu dei ſunt: & nō tāget illos tormētum mortis.) Añ initiū huius lec. habetur ſic Inuidia diaboli mors introiuit in orbē terrarū. Imitātur autem illos qui ſunt ex parte eius. Tūc ſequitur pręſēs lectio ſiue epiſtola. a (Iuſtorū animæ in manu dei ſunt). Ly.ſunt enim animæ iuſtorū immortales:& ſeparatæ à corporibus ꝑ mortē:& ſunt in manu diuinæ miſericordiæ per ſecuritatem gloriæ cōſequēdę. Nā à tēpore paſſionis chriſti poſtquā aperta eſt ianua gloriæ,ſi nō habent aliquid ad purgādū,ſtatim euolant ad gloriā:ſi autem habent aliquid ad purgādū,detinentur in manu diuinæ iuſtitiæ in pœna purgatorij ad tēpus:ſunt tamē ſecuræ de ſua beatitudine conſequēda,ergo dicit hic. Iuſtorū animæ in manu dei ſunt. b (Et nō tanget illos tormētū mortis.)ſcilicet tormētū gehennæ. c (Viſi ſunt ocu.inſip.mori.)totaliter in anima & corpore. d (Et æſtimata eſt affli.exit᷒ illorū.)& ab itinere iuſto abierunt in exterminiū de hoc mundo. reputata eſt afflictio ab illis,qui aliā viā hominis non credunt poſt hanc vitā. e (Et qđ à nobis eſt iter exterminij.)errorem illorū qui dicunt homines recedētes à nobis per mortē totaliter exterminari. f (Illi autem.)ſcilicet iuſti. g (Sunt in pace:& ſi corā hominibus tormēta paſſi ſunt,ſpes illorū immorta.plena eſt.)quia non poteſt amitti. Immortalitas verò adę non fuit plena,quia amitti poterat:& fuit amiſſa. h (In pau.vexati.)ideſt tribulati. i (In mul. bene diſponētur.)ꝑ gloriā animæ & corporis. k (Quoniā deus ten.eos.)ſcilicet vt virtus patientię eorū nota fieret alijs ad exemplū imitationis. l (Et inue.il.dig.ſe. tāquā aurū in for. proba.illos.)ideſt quòd nō deteriorātur,ſed meliorantur. m (Et in tēpore.) ſcilicet tribulationis. n (Erit reſpe.illorū.)nō ſolū quantum ad animā,ſed etiā quātū ad corpus quod reſurget glorioſum. o (Fulgebunt iuſti.per dotem claritatis. p (Et tamquā ſcintillę in arundineto diſcu.)per dotem agilitatis. q (Iudicabunt nationes.)iam perfecti iudicabūt cū chriſto in iudicio finali. r (Et dominabuntur populis,& regnabit dominus illorū in perpetuum.)

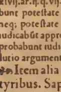
¶Quæſtio.xxxij.

Super verbis epiſt.de plori.mar.quæ habētur ſapiē.iij.ſ.iudicabūt natiōes.Oritur.q.de martyrib᷒.Vtrū ſancti martyres in iu-

dicio vniuerſali ſint iudicaturi: Arguitur quòd non: in iudicio nō debet eſſe idem accuſator et iudex: ſed ſancti in iudicio cōſtāter accuſabunt reos: vt patet Sap.v. ſtabunt iuſti in magna conſtantia aduerſus eos qui ſe anguſtiauerūt: ergo ſancti no iudicabunt: ſed ſolus chriſtus. In oppoſitū eſt in epiſtola hodierna ibi iudicabūt &c. Ad.q. reſpōdendū eſt ſecūdū Rich. in. iij. ſen. di. xlvij. ar. ij. q. vij. quòd ſancti martyres nō iudicabunt poteſtate ordinaria, ſed ipſa ſola trinitas: neq; poteſtate delegata ſed ſolus xp̄s: ſed bene iudicabūt approbatione: omnes enim electi approbabunt iudicis ſententiam. ex dictis patet ſolutio argumentorum.

Item alia epiſtola de pluribus martyribus. Sapien.v.

† Iuſti in perpetuum viuet. iuſti & boni homines nunquam deficient: ſed ſemper cū dn̄o eiūt in perēni gloria. Nec tyranni poterūt eos extrahere de manu Dei vbi ſunt. Sapien.iij. Iuſtorū animæ in manu dei ſunt & non tanget illos tormentū malitiæ.

IVſti †[a] autē in perpetuū viuēt,[b] & apud dominū eſt merces eorū,[c] & cogitatio illorū apud altiſsimū.[d] Ideo accipiēt regnū decores, & dyadema ſpeciei de manu domini.[e] Quoniā dextera ſua teget eos,[f] & brachio ſancto ſuo defendet illos:[g] & accipiet armaturā zelus illius,[h] & armabit creaturam ad vltionem inimicorum.[i] Induet pro thorace iuſtitiā,[k] & accipiet pro galea iudicium certum.[l] Sumet ſcutū inexpugnabile ęquitatem,[m] & ibunt directæ emiſsiones fulgurū,[n] & ad certū locum deducet illos dn̄s Deus noſter.

Poſtilla.

IVſti autē in perpetuū viuent. & apud &c.) Ante initiū huius lectionis habetur eo. ca. quòd dānati in infernum quotidie clamant. Quid nobiſs ꝓfuit ſuperbia, aut diuitiarū iactātia quid cōtulit nobis? trāſierūt omnia illa tāquā vmbra. Tunc ſequitur præſens lectio, quæ hodie pro epiſtola in miſſa legitur in qua demonſtratur quæ ſit merces martyrū: qualiter à domino protecti, qualiter à domino armati ad pugnā cōtra inimicos fidei proceſſerunt: & ſic ad æternā beatitudinē peruenerūt: ergo hic dicitur. a (Iuſti autē in perpetuū viuent.) ſcilicet vita gloriæ. b (Et apud dominū eſt mer. eorum.) ſcilicet à quo ſperāt pręmiari, nō à mundo. c (Et cogi. il. apud altiſ.) ad cuius honorē ordināt facta ſua. d (Ideo accipi. reg. deco. & dyade. ſpeciei de manu domini.) ſcilicet cœleſtem gloriā, vbi nihil eſt turpe. e (Quoniam dexte. ſua teget eos) reponendo eos in beatitudine, quæ per dexterā intelligit̄. f (Et brachio ſan. ſuo deſen. illos.) In hoc deſignat̄ ſecuritas beatitudinis, quæ à nullo poteſt auferri: poſt hæc deſcribit miſeriā iniquorū dicēs. g (Et acci. arma. zelus illius.) Nam à zelo iuſtitiæ ꝓcedet ad turbationem malorum. h (Et armabit crea. ad vltio. inimi.) Ly. nam omnibus creaturis vteī ad afflictionē reproborū. Sicut ecōuerſo omnes creaturæ cedēt ad gloriā electorum. i (Induet pro thora iuſti.) à qua nō poterit deflecti cū ipſe ſit regula iuſtitiæ. k (Et accipiet pro galea iudi. certū.) nam iudicādo nō poteſt deficere. l (Sumet ſcu. inexpu. æqta.) quæ ita erit euidēs quòd nullus eam poterit impugnare. m (Et ibunt dire. emiſ. fulgurū) ad afflictionē malorū. n (Et ad certū locū dedu. illos dominus Deus noſter.) nam ſecundū quòd dominus ꝑordinauit de ipſis, ita & ipſi ꝑdicatio, & paſ. certa loca adibunt. ¶ Quæſtio. xxxiij.

Super verbis epiſtolę de pluribus martyribus, quę habētur Sapiē.v. ſcilicet iuſti autē in perpetuū viuēt. Oritur. q. de vita perpetua ipſorū iuſtorū. Vtrū vltimus finis iuſtorum ſiue humanę vitæ ſit ipſorū iuſtorū, & hominis beatitudo? Arguit̄ quòd nō: finis vitæ humanæ & ipſorū iuſtorū eſt quid per ſe ſufficientiſsimū ſcilicet fœlicitas: quæ idē eſt quòd beatitudo, indiget exteriorib⁹ bonis: vt ait philoſo. j. ethic. ergo finis ipſorū iuſtorū & vitæ humanæ nō eſt beatitudo. In oppoſitū ait Augo. octauo de ciuitate Dei. c. iij. finis boni appellatur quo quiſq; cum peruenerit beatus eſt. Igitur. Ad argumentū dicit̄ quòd philoſophus loquit̄ de fœlicitate politica, quæ habetur in hac vita: quæ multis miſerijs eſt permiſta. Ad. q. reſpondendum eſt ſecūdū Richar. iij. ſen. diſt. xlviij. arti. j. q. ij. ꝙ vltim⁹ finis humanæ vitę dupliciter poteſt accipi. Vno modo pro bono in quo vltimo quieſcit homo. Alio modo pro quiete hominis. In illo bono ſimiliter beatitudo poteſt accipi dupliciter. Vno modo pro quo homo beatificat̄. Alio modo pro ꝑfecta cōiūctione hoīs cum illo bono: q̄ cōiūctio eſt hoīs beatificatio, accipiēdo finē & beatitudinē modo primo: vltim⁹ finis vitæ humanæ & hoīs beatitudo realiter idē ſunt. Similiter modo ſc̄do accept⁹ realiter idē eſt cū beatitudine ſc̄da modo accepta: ſed differūt ſecundū rationem: quia finis vltimus dicitur inquātum modo ordinatur ad vtiliorem finem ei primo mouens beatitudo dicitur inquātum eſt ſufficientiſsimum hominis bonum.

Item alia epiſtola de plurib⁹ martyribus. Sapientiæ.x.

REddet[a] Deus[b] omnē mercedē laborū ſanctorū,[c] & deducet illos in via mirabili: & erit illis in velamento diei, & in luce ſtellarū in nocte. Trāſtu-

† Reddet Deus omnem mercedem, omnipotēs quando in iudicio reddebit

vnicuiq; ſecūdū opus propter legem in qua vixerit mercedē cōdignam reddet: nā ſi bene meruit bonū reddet ſi autē male mercedē mali accipiet: vt vult magiſter ſen. lib. iiij. diſtin. xlix. de differētia māſionum.

lit illos per mare rubrū, & tranſuexit illos per aquam nimiā. Inimicos autē illorū demerſit in mare,[d] & ab altitudine inferorū[e] eduxit illos. Ideo iuſti tulerūt ſpolia impiorū,[f] & decantauerūt Domine ſanctū nomē tuū,[g] & victricē manū tuā[h] laudauerūt pariter: domine Deus noſter. Poſtilla.

REddet Deus omnē mercedē &c. Ante initiū illi⁹ lectionis habet̄ in eodem cap. Sapientia æterna venditū iuſtū ſcilicet Ioſeph: quē fratres ſui vēdiderūt nō dereliquit, ſed à peccatoribus liberauit eum: deſcēditq; cū illo in foueā: & in vinculis nō dereliquit eū: & mendaces oſtēdit qui maculauerūt eū: & dedit illi claritatē æternā. Tūc ſequit̄ pręſens lectio: ſiue epiſtola. a (Reddet Deus). ſ. iuſtus. b (Omnē mercedē laborū ſan. ſuorū.) Ly. Nā de mādato dñi filij iſrael recedētes ſpoliauerūt. Aegyptū: ſcilicet mutuo à vicinis vaſa aurea & argētea accōmodādo: & hoc in cōpenſationē laborū quib⁹ iniuſte aggrauauerant eos ægyptij: vt habet̄ Exo. xij. c (Et deducet illos in via mira. & erit in velamē. diei, & in luce ſtellarū in nocte). ſ. colūna nubis per diem & ignis per noctē. d (Et ab altitudine infe. idest de fundo maris. e (Eduxit illos) ideo iuſti tulerūt ſpolia impiorū: viderūt enim ægyptios mortuos ſuper litus maris. Exo. iiij. & ſpoliauerūt eos armis prætioſis: & ſecūdū hebræos iſta præda fuit maior quàm illa qua prius ſpoliauerant ægyptū vaſis aureis & argēteis. f (Et decantauerūt do. ſan. no. tuū.) dicētes illud canticum. Cantemus domino: glorioſe enim magnificat⁹ eſt, equū & aſcenſorē deiecit in mare. g (Et victricē manū tuā.) idest potentiā tuā ægyptios ſubmergentem. h (Laudauerūt pariter domine Deus noſter. ¶ Quæſtio. xxxiiij.

Super verbis epiſtolæ de pluribus martyribus, quę habētur Sapientię. x. ſcilicet reddet Deus omnē mercedē laborū ſanctorum ſuorū. Oritur quæſtio theologalis de mercede ipſorū ſanctorū. Vtrū beatitudo quæ dicit̄ merces ſanctorū cōſiſtat in viſione Dei per eſſentiā? Arguitur quòd nō intellectus nō poteſt ad hoc pertingere vt videat Deū per eſſentiā: quia inter intelligibile quod eſt pfectio intellectus & Deū nulla eſt proportio: igit̄ beatitudo ſanctorū nō cōſiſtit in viſione Dei per eſſentiā. In oppoſitū Matthæi. v. beati mundo corde quoniā ipſi Deū videbūt. Igit̄. Ad argumētū dicitur ꝙ licet inter Deū & intelligibile nō ſit ꝓpria proportio: eſt tamen ꝓportio cōmunis quæ dicitur habitus: quo mediante finitū poteſt habere proportionē ad infinitū ſicut eius perfectio: & talis ſufficit ad hoc quòd intellectus videat eſſentiā diuinam. Ad quæſtionē reſpondendū eſt ſecundùm magiſtrum Io. de turre crema. in. q. ſuper euāgelijs quòd beatitudo quę dicit̄ merces ſanctorū cōſiſtit in viſione Dei per eſſentiam quod dupliciter probatur. Primo ſic, deſideriū ſanctorū non poteſt omnino fruſtrari, ſed ipſorum deſideriū eſt, videre Deū per eſſentiā: igitur. Secūdo ſic: nihil eſt finaliter perfectū niſi attingit ad ſuū principiū ſecundū ſuū modum quo mediante efficitur perfectum: ſed beatitudo eſt vltima perfectio creaturæ rationalis, cuius principium eſt Dei viſio per eſſentiam. igitur.

Item alia epiſtola de pluribus martyribus. Prouerbiorum. xv.

LIngua[a] ſapientū ornat † ſcientiā,[b] os fatuorū ebullit ſtultitiā. In omni loco oculi domini contemplantur bonos & malos:[c] lingua placabilis[d] lignum vitę.[e] Quę autē immoderata eſt,[f] cōteret ſpiritū.[g] Domus iuſti plurima fortitudo,[h] & in fructibus[i] impij conturbatio.[k] Labia ſapientiū diſſeminabunt ſcientiā,[l] cor ſtultorū diſsimile erit.[m] Victimæ impiorū abhominabiles domino,[n] vota iuſtorū placabilia.[o] Qui ſequitur iuſtitiam,[p] diligetur à dño. Poſtilla.

† Lingua ſapientū ornat ſcientiā ſapiēs ſecūdū dñm ſapiēs verbo facit ne ſimplici & non ex ſuperbia ſermone veræ ſcientiæ ornate docet parce loquendo: & non verbis plurimis abūdādo: vnde diuus Pau ad Roma. xij. Nō alta ſapientes ſed humilibus cōſentientes.

LIngua ſapientum ornat ſciētiam: os fatuorum ebullit ſtultitiā &c.) Ante initiū illius lectionis habetur eo. ca. Reſponſio mollis frangit iram, ſermo durus ſuſcitat furorem. Tunc ſtatim ſequitur præſens lectio. a (Lingua ſapientū ornat ſcientiā.) quia debito tempore & loco gratioſe proponit eam. b (Os fatui ebullit ſtultitiā.) quia impetuoſe profert eam. c (Lingua placabilis) idest ſuauis eloquio erga proximū. & orationi intenta erga Deum ad ipſum placandum. d (Lignū vitæ.) quia ſicut per lignū vitæ continuabatur vita corporalis: ita per temporalem linguam vita ſpiritualis. e (Quæ autem immoderata eſt.) ſcilicet ad loquēdum. f (Conteret ſpiritum) quia in multiloquio non deerit peccatum. g (Domus iuſti plurima fortitudo.) quia dominus proteget eam. h (Et in fructibus.) idest in operibus. i (Impij contur.) quia malus non poteſt habere pacem ad proximum: nec etiam ad ſeipſum. k (Labia ſapientium diſſeminabunt ſcientiam) ſcilicet populum docēdo. l (Cor ſtultorū diſsimile erit.) idest cordi ſapientis & etiam ſibijpſi: quia diuerſis & varijs cogitationibus agitatū. m (Victimæ impiorum abhominabiles domino: ſicut oblatio Cayn: quia fuit de alieno vel

mala voluntate. n (Vota iuſtorũ placabilia.) ſicut patet de Abel, quia ad abel reſpexit dominꝰ & ad munera eius. o (Qui ſequitur iuſtitiã.) ſecũdũ eam operãdo. p (Diligetur à domino) qui eſt regula iuſtitiæ. ¶ Quæſtio. xxxv.

Super verbis epiſtolæ de pluribus martyribus quæ habẽtur Prouer. xv. ſ. victimæ impiorum abominabiles ſunt Deo. Oritur quæſtio. Vtrũ exiſtens in peccato mortali, & faciẽs aliquod opus de genere boni fruſtreẽ omni pręmio? Arguiẽ quòd ſic: habetur. xx. q. v. c. ſcriptũ dona iniquorũ nõ probat altiſſimus nec reſpicit in oblationibus eorũ: nec in multitudine ſacrificiorũ propitiabitur peccato eorũ. Igitur in oppoſitũ ait Boe. iij. de conſola. nullum bonum irremuneratũ. igitur. Ad argumentũ dicitur quòd illa auctoritas intelligitur quo ad meritũ vitæ æternæ. Ad quæſtionẽ reſpõdendũ eſt ſecũdùm Bonauẽ. iiij. ſen. diſt. xv. arti. j. q. v. per vnã cõcluſionem quæ talis eſt. Homo quantũcunq; fuerit peccator nõ debet deſinere facere bona: quia cũ aliqs aliquid boni facit, nõ poteſt eſſe ſine aliqua gratia gratis data, quæ diſponit de cõgruo licet nõ de cõdigno ad gratiam gratum facientẽ, quã dominus aliquo modo acceptat & ſi non ad meritũ vitæ æternæ, tamen ad aliqua bona huius vitæ.

❧ Item alia epiſtola de pluribus martyribus. Prouerbiorum. x. & . xj.

† Expectatio iuſtorũ lętitia: iuſti per fidẽ & ſpẽ regnũ Dei expectant peccatores autẽ in iudiciũ Dei & ſupplicium æternũ. Dauid in perſona iuſti. Pſal. xxxj. In te dñe ſperaui nõ cõfundar inæternum. Idem de peccatoribus. Pſal. ix. Contere brachiũ peccatorũ & maligni. & Pſal. x. pluet ſuper peccatores laqueos ignis & ſulphur, & ſpiritus procellarum.

EXpectatio[a] iuſtorum † lætitia,[b] ſpes autem impiorũ peribit.[c] Fortitudo ſimplicis via dñi,[d] & pauor his qui operantur malũ.[e] Iuſtus inęternũ nõ cõmouebitur,[f] impij autem non habitabũt ſuper terrã.[g] Os iuſti parturiet ſapientiã,[h] lingua prauorum peribit.[i] Labia iuſti conſiderant placita,[k] & os impiorũ peruerſa.[l] Simplicitas iuſtorũ[m] diriget eos,[n] & ſupplãtatio peruerſorũ[o] vaſtabit illos. Nõ proderũt diuitiæ in die vltionis, iuſtitia autẽ liberabit à morte. Iuſtitia ſimplicis diriget viam eius, & in impietate ſua corruet impius.[p] Iuſtitia rectorum liberabit eos,[q] & in inſidijs ſuis capientur iniqui.[r] Iuſtus de anguſtia liberatꝰ eſt, & tradetur impius pro eo.[s] Simulator[t] ore decipit amicũ ſuũ,[v] iuſti autẽ liberabũtur[x] ſciẽtia. In bonis iuſtorũ exaltabitur ciuitas, & in pditione impiorum erit laudatio. In benedictione iuſtorũ exaltabitur ciuitas. ❧ Poſtilla.

Xpectatio iuſtorũ lætitia &c.) Ante initiũ huius lectionis habetur in eodẽ. c. ſic. Timor dñi apponet dies, & anni impiorũ breuiabunẽ. Tũc ſtatim ſequiẽ præſens epiſtola. a (Expectatio iu. læti.) ideſt beatitudo æterna q̃ habet annexã lætitiã. b (Spes autẽ impi peribit) ideſt præſumptio eorũ peribit, quia præſumũt habere beatitudinẽ ſine meritis, dicẽtes. Deus nõ fecit nos ad damnandũ, ſed ad ſaluandũ. c (For. ſim. via do.) ideſt eius iuſtitia ſimplices & rectos præmiãdo. d (Et pauor his qui operãtur malũ).i. impios puniẽdo. e (Iuſtus inæternũ nõ cõmoue.) ſcilicet à ſtabilitate virtutis. f (Impij autẽ non habi. ſup terrã) ſcilicet viuentium. g (Os iuſti partu. ſapientiam). ſ. alios docẽdo. h (Lingua prauo. peri.) Vnde diues epulo in inferno exiſtens magis cruciabaẽ in lingua quã in alijs mẽbris: vt patet Luc. xvj. i (Labia iuſti cõſide. pla.) ideſt Deo & hominibus. k (Et os impiorũ puerſa). i. blaſphemias contra Deũ, & iniurias cõtra proximũ. l (Simplicitas iuſtorum). ſ. qui pcedunt in factis ſuis ſine plica doloſitatis. m (Diriget eos.) Ad beatitudinem. n (Et ſupplan. peruer.) qui decipiũt ſimplices. o (Vaſta. illos). i. in pœnã inferni, & etiam aliquãdo ppter hoc deſtruũtur in vita præſenti. p (Iuſtitia rectorũ libe. eos). ſ. à morte gehẽnę. q (Et in inſi. ſuis capiẽ. iniqui.) ſicut iniqui iudices inſidiãtes Suſannæ fuerũt adiudicati morti. r (Iuſtus de angu. libe. eſt: & tra. impiꝰ pro eo.) quod patet de Dauid iuſto q fuit in regno reſtitutꝰ: & impius abſalon tribꝰ lãceis trãſfoſſus: vt patet. ij. Reg. xviij. s (Simulator). i. hypocrita qui ſimulat ſanctitatẽ. t (Ore decipit amicũ ſuũ). i. iuſtũ qui ſperat pmoueri cui adulatur. v (Iuſti autẽ libe.) ſcilicet iſtius deceptione. x (Sciẽtia.) ſcilicet quæ diſcerniẽ inter ſanctitatẽ verã & fictã. y (In bonis iuſto. ex ciui. ſ. à Deo: ſicut Ezechias in orationibꝰ & lachrymis ſaluauit ciuitatẽ hieruſalem à ſenacherib: vt patet. iiij. Reg. xix. ſimiliter baſiliꝰ in nouo teſtamẽto oratione ſua ciuitatẽ à iuliano apoſtata liberauit. ¶ Quæſtio. xxxvj.

Super verbis epiſtolæ de pluribꝰ martyribꝰ quæ habẽtur Prouerb. x. ſcilicet fortitudo ſimplicis via domini. Oriẽ q̃ſtio de fortitudine. Vtrũ martyriũ ſit actus fortitudinis? Arguiẽ ꝙ nõ: ait Aug. in quodã ſermone de ſancto Cypriano. nõ facile eſt martyrẽ celebrãdo venerari, magnã verò fidẽ eius eſt patientiã imitari: ſed in vnoquoq; actu, virtutis pręcipue laudaẽ virtus cuius eſt actus: ergo martyriũ magis eſt actus patientiæ quã fortitudinis. In oppoſitũ: quilibet laudaẽ ex virtute cuius actum exercet: ſed martyr exercet actũ fortitudinis ſuſtinendo martyriũ. Igiẽ. Ad argumẽtũ diciẽ quòd principalior actus fortitudinis debet ſuſtinere ad quẽ pertinet martyriũ, nõ aũt ad ſecũdariũ actũ eiꝰ qui eſt aggredi: & qa patiẽtia deſeruit fortitu-

dini ex parte actus principalis qui eſt ſuſtinere: inde eſt quòd cōuenienter in martyrib' patientia laudatur. Ad.q.reſpondendū eſt ſecundum Tho.ij.ij.q.cxxij.per tres concloſiones. Prima eſt, ad fortitudiné pertinet vt cōfirmet hominé in bono virtutis & maxime contra pericula & præcipue mortis & maxime eios qui eſt in bello. Secūda cōcluſio, in martyrio homo firmiter confirmatur in bono virtutis dum fidem & iuſtitiam non deſerit propter pericula mortis imminentia. Tertia concluſio. martyriū eſt fortitudinis actus: & propter hoc dicitur de martyribus, fortes facti ſunt in bello.

† Sācti p fidé vicerūt regna. Si aliquis vere fidelis firmiter fide in xp̄m credés cōfidéter egerit iuſtè de dei auxilio iuſtè confidés. Quicquid iuſte petierit à dño deo obtenebit adeo quòd in virtute fidei regna deuincere poterit. i. principes regnorum: vt diuus paul' in ſuis epiſtolis. victoria fides noſtra. & Mat.x. ſi quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis.

Item alia epiſtola de pluribus martyribus. Hebræorū.xj.cap.

FRatres.[a] Sācti per fidem vicerūt † regna, [b] operati ſunt iuſtitiā, adepti ſunt repromiſsiones. [c] Obturauerunt ora leonū. [d] Extinxerunt impetum ignis. [e] Effugauerunt aciē gladij. [f] Cōualuerunt de infirmitate: [g] fortes facti ſunt in bello. [h] Caſtra verterūt exterorū: acceperūt mulieres [k] de reſurrectione mortuos ſuos. [l] Alij autē diſtēti ſunt, [m] nō ſuſcipiētes redēptionē, [n] vt meliorē inuenirēt reſurrectionē. [o] Alij verò ludibria & verbera experti, & vincula, & carceres, lapidati ſunt, [p] ſecti ſunt, [q] tentati ſunt, [r] in occiſione gladij mortui ſunt. [s] Circūierūt [t] in melotis, [v] & in pellib' caprinis [x] egētes: [y] anguſtiati, [z] afflicti, [a] quib' [b] dign' nō erat mundus. [c] In ſolitudinibus errantes, in montibus & ſpeluncis & in cauernis terræ. [d] Et hi omnes [e] teſtimonio fidei [f] probati [g] inuenti ſunt. In chriſto Ieſu domino noſtro.

Poſtilla.

FRatres. Sancti per fidem vicerūt regna &c.) In hac epi. cómemorat apoſtolos patientiā & paſsiones & victorias per fidem ſanctorū martyrū: cuius virtute patientes fuerūt: victores extiterūt dicens. a (Sancti per fidem vicerūt regna: ſicut patet in martyribus qui vicerunt reges & pręſides. b (Operati ſunt iuſti. adepti ſunt repromiſsiones.) Lyr. i. gratiæ in vita. & gloriæ in patria. c (Obturauerūt ora leo.) ſicut legitur de Daniele miſſo in lacu leonū: & de pluribus martyribus & virginibus legitur in legendis ſanctorū, quòd fuerunt ꝓiecti ante leones & vrſos, & tamen manſerunt illeſi. d (Extin. impetū ignis) ſicut tres pueri miſsi à Nabuchodonoſor in fornacem ignis quibus ignis non nocuit, nec eos in aliquo contriſtauit. Similia etiā legunt̄ de plurib' ſanctis martyribus & virginib' in nouo teſtamento. e (Effuga. acié gladij). i. exercitū accinctū gladijs: vt Dauid & alij multi reges & principes diuino adiutorio vicerūt exercitus magnos & fortes in veteri & etiam in nouo teſtamento. f (Cōualuerunt de in.) ideſt per orationem & pœnitétiā, vt Ezechias, Iob, & Thobias &c. Simile legit̄ de ſanctis noui teſtaméti quòd multi infirmi ſunt curati per orationes ſanctorum & per pœnitentiā. g (Fortes facti ſunt in bello.) ſicut Ioſue & iudas machabęus cū filijs ſuis, qui fortiter bellādo obtinuerūt terras & ciuitates. h (Caſtra verterūt exterorū.) inimicorū quos verterūt in fuga. i (Acceperūt mulieres.) ideſt matres. k (De reſurrectione mortuos ſuos.) i. reſuſcitatos ſicut per helyā & heliſæū in veteri teſtamento: & etiā multi defuncti in nouo teſtamento reſuſcitati ſunt per Chriſtū & apoſtolos & per alios ſanctos ſicut patet in legēdis ſanctorū. l (Alij auté diſtenti ſunt.) ſcilicet in eculeo & alijs tormentis propter fidem vnius veri Dei. m (Non ſuſcipientes redemptionem). i. nō accipiétes liberationé ſicut ſanctus andreas qui de cruce deponi noluit &c. n (Vt melioré inueniréت reſurrectioné) vt quāto grauiora ſuſtinerent pro Chriſto: tanto glorioſius coronarentur. o (Alij verò ludibria & verbera expti inſu. & vincula & carceres lapidati ſunt:) vt hiere. & Zacha. filius Ioiade. p (Secti ſunt) ſicut Eſaias ſerra lignea ex iuſſu regis Manaſſe. q (Tentati ſunt). ſ. ꝓmiſsiōibus ꝑſecutorū & blādimentis munerū: vt ad idololatriā inclinarent̄. r (In occiſione gladij mortui ſunt) qa multi in veteri teſtō nolētes cōſentire in idololatriā gladio ꝑcuſsi ſunt. Et oia iā enumerata ét in nouo teſtō ſctis martyrib' & ét virginib' cōtigerunt ꝓpter fidé dñi nr̄i Ieſu xp̄i. poſt hoc deſcédit ad hęremitas & ſctōs q nō effuderūt ſanguiné ſuum ꝓpter fidé catholicā, di. s (Circūierūt.) ꝑ deſerta & multa mūdi loca. t (In melotis.) Vbi notādū quòd melota eſt animal cui' pellis eſt hiſpida, ſicut pellis hericij. v (Et i pellib' caprinis.) Nā iſtis pellib' tegebant̄ ſcti hoíes ſylueſtres viuentes in deſertis locis: ſicut helias & ſanctus Ioan. baptiſta: & ſic de alijs. x (Egétes). i. neceſſarijs. y (Anguſtiati). ſ. anxietatibus. Afflicti). i. laboribus & preſſuris. a (Quib') i. quorū cōuerſatione et habitatione. b (Dign' nō erat mūdus). i. amatores mūdi non erāt digni tantorū virorū pñtia. c (In ſolitudinibus errātes in mōtib' & in ſpelūcis et in cauernis terræ) ſpelūcæ natura factę ſunt: cauernæ arte vel caſu factę ſunt. Talia enim loca inhabitabant antiqui patres vt eſſent in loco apto diuinæ cōtéplationi. d (Et hi omnes: prędicti ſancti. e (Teſtimonio fidei). i. in fide eorū atteſtāte. f (Probati). i. probabiles. g (Inuenti ſunt in Chriſto ieſu dño noſtro.

¶ Quæſtio.xxxvij.

Super verbis epiſto.de pñ.martyri.q̄ hñt̄ hebreꝫ.xj.ſ.ſctī p fidem. Oritur.q.de martyrio.vtrū mors ſit de rōne martyrij? Arḡ. qꝛ nō dixit hier.in ſermone de aſſumptiōe virginis recte dixerim:qꝛ dei genitrix virgo & martyr fuit: quãuis ſine pęna vitã finiret:ergo abſq; paſſione mortis pōt eſſe martyriū. In oppm̄ maximus dixit in quodã ſermone de martyre q vicit p fide moriēdo,q vinceret ſine fide viuendo. Igitur.ad ar.dicit̄ qꝛ illa auctoritas intelligit̄ de martyrio p quandã ſimilitudinē. Ad.q.rñdendū eſt ſcđm Tho.ij.ij. q. cxcv.p tres cōcluſiōes Prima eſt:ad martyriū ptinet vt hō teſtificet̄ fidē ſe ope oſtēdēs oīa pñtia cōtēnere:vt ad futura,& inuiſibilia bona pueniat. Secūda cōcluſio quamdiu hoī remanet vita corporalis nō ſe oñdit corporalia cuncta deſpicere. Tertia ppoſitio.ad perfectam rationem martyrij requiritur quòd aliquis mortem ſuſtineat propter xp̄m.

Sequitur nunc epiſtola de vno cōfeſſore & pontifice Eccleſiaſti.xliiij.&.xlv.

ECce ſacerdos magn⁹ qui in diebus ſuis placuit Deo, & inuentus eſt iuſtus.[a] Et in tēpore iracundiæ factus eſt reconciliatio.[b] Non eſt inuentus ſimilis illi,[c] qui conſeruaret legem excelſi.[d] Ideo iureiurando fecit illum domin⁹ creſcere in plebem ſuam.[e] Benedictionem omnium gentium dedit illi,[f] & teſtamentum ſuum confirmauit ſuper caput eius. Cognouit eum in benedictionibus ſuis, conſeruauit illi miſericordiam ſuam,& inuenit gratiam coram oculis domini. Magnificauit eum in conſpectu regū & dedit illi coronam gloriæ. Statuit illi teſtamentum ſempiternum,[h] & dedit illi ſacerdotium magnum,[i] & beatificauit illum gloria. Fungi ſacerdotio,& habere laudem in nomine ipſi⁹. Et offerre illi incenſum dignū in odore ſuauitatis.

† Ecce ſacerdos magn⁹. Ille ſacerdos q dr̄ magn⁹ ē q ſcđm deum ordinat⁹ or dine creat⁹ ī fide ſtabilimētū hñs nulli nocēs oīb⁹ in xp̄o pſiciēs: nō errando à via veritatis pceptis obſeruatis vſq; ad mortē ſacerdotio vero fū git ī ſapia & prudētia Vnde eccleſiaſti. xxj. Os pruden tis quęrit̄ ī eccleſia.

Poſtilla.

ECce ſacerdos magn⁹ q in die.ſuis) Añ initiū illius lectonis habet̄ ſic. Enoch placuit deo & trãſlatus eſt in paradiſum viuus. Vñ ſciendum quòd hic ſub noīe enoch deſignat̄ laus iſti⁹ magni ſacerdotis et epī:cuius feſtū hodie in eccleſia peragit̄. a (Et in tpe iracundię fact⁹ eſt reconciliatio).i.cã recōciliatiōis diuinę. b (Non eſt inuēt⁹ ſitis illi.) in gloria.ſ. in opere virtuoſo. e (Qui cōſer.le.excelſi.) ſ.legē naturalē mēri hūanę impſſam. d (Ideo iureiorãdo fecit illū dñſcre.in plebē ſuã.) Ly.hoc pptie dictū eſt de abrã:vt hr̄ Ge.xxij.p memet ip̄m iuraui dicit dñs,qa feciſti hãc rē: & nō pepciſti vnigenito tuo,ppter me,bñdicã tibi & mlti plicabo ſemē tuū ſicut ſtellas celi:& ſicut arenã quę eſt in littore maris & c. Sed hoc attribuit̄ illi ſancto cōfeſſori cuius feſtū hodie peragimus. e (Bñdictionē oīm gentiū dedit illi).i.dñs gratinſum eū fecit in cōſpectu oīm gentiū iter quas habitauit. f (Et teſtm̄ ſuū).i.pactū. g (Cōfirmauit ſup caput ei⁹. Cognouit eū ī bñdictionib⁹ ſuis).idest approbauit tãquã dignū ſuis bñdictionib⁹. h (Et dedit illi ſacerdotiū magnū).i.principē ſacerdotū. i (Et beatificauit illū in gloria &c. ¶ Quæſtio.xxxviij.

Super verbis epi.de vno cōfeſſore & pōtifice q̄ habent̄ Eccl'ia.xliiij.ſ.ecce ſacerdos magn⁹ &c. Oritur queſtio de dignitate ſacerdotis. Vtrū maior honor& reuerētia debeat̄ dignitati ſpūali quã tēporali?omiſſis argumētis ad vtrãq; partem. Ad queſtionem reſpōdendū eſt quòd maior honor & reuerētia debetur dignitati ſpūali quã tēporali ppter tria. Primo ratione vtilitatis chriſti. Ariſt.iij.thopicorū.bñficiat⁹ tenet̄ repēdere vices ſuo bñfactori. Habet̄ ff.de petitiōe hereditatis bñfaciēti bñfacere debem⁹:ſed ſacerdos maiora bñficia impēdit cuilibet hoī,quã oēs tpales:quatuor eñ dat bñficia. Primō dr̄ mūdatiōis,qa mūdat ab originali baptizãdo. Scđm dr̄ remiſſiōis:qa pctã mortalia remittit. Tertiū dr̄ cibatiōis:qa cōficit corp⁹ xp̄i quo homies cibat̄ eoſq̄ue cibat verbo diuino. Quartū dr̄ aptiōis qꝛ apit paradiſum. Scđo ratiōe paternitatis oēs eñ fideles tenent̄ honorare patrē:ait eñ Alexãder de alis.iij. pte ſummę. quòd triplex eſt pr̄.ſ.cęleſtis:& talis dr̄ de⁹ pater carnalis:& dr̄ ille q genuit.pater ſpūalis dicitur ille q miniſterialiter p regñatiōne & efficaciam baptiſmi & aliorū ſacrorū dat hoīb⁹ nobili⁹ donū quã pater carnalis.ſ.grãm: ideo eſt honorãdus ſacerdos. Tertio rōne finalitatis:ait ariſt.iij. thopi.cui⁹ finis bon⁹ eſt ip̄m quoque bonū eſt exēpli gratia quãto finis artis eſt nobilior tanto ars eſt nobilior:ſed ſic eſt qꝛ offiñ ſiue ars ſiue pl'as ſacerdotalis ē nobilior alijs officijs q̄ hoīes tpales exercēt:habet eñ ptãtē cōſecrãdi corpus Chriſti quę eſt poteſtas excellentior alijs:igitur eſt honoranda.

Item alia epiſtola de vno confeſſore. Eccleſiaſtici.xlv.

DIlectus[a] Deo & hominibus, † cuius memoria in benedictione eſt.[b] Similem illum fecit in gloria ſanctorum,[c] & magnifica

† Dilectus deo & hoīb⁹ ſiplices hoīes non ſapiētes al tas lrãs.i. diuinã ſciētiam hñtes volūtatēcã

uit eum in timore inimicorum,[d] & in verbis ſuis monſtra placuit.[e] Glorificauit eum in conſpectu regum,[f] & vnxit illum coram populo ſuo,[g] & oſtendit illi gloriam ſuam.[h] In fide[i] & lenitate ipſius[k] ſanctū fecit illū,[l] & elegit eum ex omni carne.[m] Audiuit enim vocem ipſius:[n] & induxit illum in nubæ. Et dedit illi cor ad præcepta, & legem vitæ & diſciplinæ.

formē dei volūtati in fide bonū agētes malū vitantes q dei pręcepta obſeruant i fide ſpe & charitate ex dei gr̄a & mīa & bn̄placito glorificātur & ſctī hūtp fidē: & hoc nō ex vobis dei donū ē. vnde paulus ad ephe.ij. gr̄a ſaluati eſtis.

Poſtilla.

Dilectus deo & homini.cuius &c.) In verbis huius lec. quo ad literā cōmēdat⁹ eſt Moyſes quia à pueritia fuit ſic gratioſus vt eēt diligibilis omnibus: propter quòd filia regis in pueritia ipſi⁹ eum in filium adoptauit vt habetur Exod.ij. Et ſic ſub nomine ipſius moyſi deſignatur laus iſtius ſancti confeſ. cuius feſtū hodie in eccleſia peragitur cum dicitur. a (Dilectus deo & hominib⁹ cuius mem. in bene. eſt.) Ly. in omni bono. b (Similē illum fecit in g^lo. ſancto.) ſ. videndo diuinam eſſentiam. ſic dicit Aug. ad paulinum de vidēdo deum. c (Et ma. eū in tim. inimico). ſ. ægyptiorū inter quos fuit magnus valde. d (Et in verbis ſuis mōſtra placauit.) quia plagę ęgypti & mōſtra ceſſauerūt ad eius orationē. e (Glo eum in con. regum.) ſ. pharaonis regis ęgypti et ſeon & og. vt habeť Nume.xx. f (Et vnxit il corā populo ſuo). ſ. in monte ſynai vbi populum loquētem audiuit: vt habetur Exod.xx. g (Et oſten. illi glor. ſuā.). ſ. in viſione per eſſentiā. h (In fide). Fuit eñ valde fidelis. i (Et le. ipſius.) vnde Num.xxij. Erat enim Moyſes mitiſſimus ſuper omnes homines qui morabātur in terra. k (Sanctum fe. illū). i. mūdum et firmū. l (Et ele. eum ex omni car.) ſ. ad educēdū filios iſrael de ęgypto: vt eēt legiſlator veteris teſtamenti. m (Audi. enim vocē ipſi⁹). ſ. deprę cantē pro relaxatione pc̄tī iſrael in fabricatione vituli: vt patet Exo.xxxij. n (Et induxit illū in nube: et dedit illi cor ad p̄cepta). ſ. ad dei opera adimplenda: & alijs dicēda.

¶ Quæſtio.xxxix.

Super verbis epiſtole de vno confeſſore q̄ habeň Eccl.xlv. ſ. magnificauit illū in timore inimicorū. Oriť qō de timore. Vtrū timere inimicos qui occidūt corp⁹ ſit peccatum mortale? Arguiť quòd nō: nihil q^d naturaliter eſt i hoīe eſt pc̄tm̄: q a pc̄m̄ eſt cōtra naturā: ſed timere eſt homini naturale. Igiť In oppm̄ Luc.x. nolite timere eos q corp⁹ occidūt. Igiť. Ad argm̄ dr̄ quòd mala quibus homo reſiſtere nō pōt: & ex quorū ſuſtinētia nihil boni p̄uenit hoī: rō dictat fugiēda eſſe: ideo timor taliū non eſt peccatum. Ad.q. rn̄dēdū eſt ſcd̄m magiſtrū. Joan. de turre cremata. in.iiij. ſen. diſt.v. ſup euāgelijs p duas cōcluſiōes. Prima eſt quòd appetitus fugit ea quę ratio dictat eſſe ſuſtinēda: nec deficit ab alijs q̄ magis p̄ſequi debet: & inordinat⁹ eſt: & habet ratione peccati. Scd̄a cōcluſio qn̄ appetit⁹ timēdo refugit id q^d eſt ſecūdū rationē fugiendū: nō eſt inordinat⁹ nec peccatū.

Item alia epiſtola de vno cōfeſſore Sapieň.x.cap.

IVſtū[a] deduxit dn̄s † p vias rectas & oſtendit illi regnū dei:[b] et dedit illi ſciētiā ſanctorū.[c] Hōeſtauit illū i laborib⁹[d] & cōpleuit labores illi⁹.[e] In fraude circūueniētiū[f] affuit illi[g] & honeſtū fecit illū[h]. Cuſtodiuit eū ab inimicis & à ſeductorib⁹ tutauit illū:[i] & certamē forte dedit illi:[k] vt vinceret & ſciret. qm̄ omniū potētior ē ſapiētia[l]. Hęc venditū iuſtū[m] nō dereliquit: ſed à pc̄tōrib⁹ liberauit eū[n]. Deſcēditque cū eo in foueā:[o] & in vinculis nō dereliquit eū: donec afferret illi ſceptrū regni[p]: & potētiā aduerſus eos q eū deprimebāt.[q] Et mēdaces oſtēdit q maculauerūt illū:[r] & dedit illi charitatē æternā[s] dn̄s de⁹ noſter.

† Iuſtū deduxit dn̄s. De⁹ ſua bonitate et clemētia ſp iuſtos hoies ĩ viā ſalutis dirigit: nec eos i dānatione tētari quāquā affligi p̄mittit: vn̄. dd. p̄s.clxv. Dn̄s dirigit iuſtos. et paul⁹ i epiſtolis. Fidelis de⁹ qui nō patitur vos tentari vltra id q^d poteſtis portare.

Poſtilla.

IVſtū deduxit dn̄s p vias rectas &c. In verbis hui⁹ lectionis cōmēdat⁹ eſt iacob pater filiorū iſrael qui iuſt⁹ fuit: & i meſopotamiam iuit fugiēs irā fratris ſui eſau: vt habetur Geň.xxvij. & hic ſub noīe iacob deſignať laus iſti⁹ ſancti cōfeſſoris: cui⁹ feſtū hodie celebratur cū diciť.) Iuſtū deduxit dn̄s per vias rectas: & oſtēdit illi regnū dei.) ſcilicet qn̄ vidit ſcalā cuius ſūmitas tangebat cęlū: & dn̄m innixū ſcalę: vt patet Geň.xxviij. Tūc eni habuit reuelationē de ſupna hieruſalē: idcirco euigilās dixit. nō eſt hic aliud niſi dom⁹ dei & porta cęli. b (Et dedit illi ſciam ſctōrū. i. notitiā de ſanctis āgelis quos vidit aſcēdētes p illā ſcalā. c (Honeſtauit il.) i la. i. reddidit eū diuitē & īclitū pro laborib⁹ ſuis in cuſtodiendis ouib⁹ laban auunculi ſui: vt patet. Geň.xxx. ditatus eſt homo ille vltra modum. d (Et cōple. lab. illi⁹. qn̄ deo p̄tegēte receſſit de meſopotamia cum vxorib⁹: & liberis & diuitijs ſuis e (In frau. circūue.) i. labā & filiorū ſuorū q nitebātur eū decipere mutādo frequēter mercedē ſuā: vt patet. Geň.xxx. f (Affuit illi.) multiplicādo greges q ſcd̄m pactū debebāt cędere ī mercedē iacob. g (Et hone. fe. il. ditādo eū tp̄alib⁹ & ſpiritualibus diuitijs. h (Cuſtodiuit eū ab inimi. & à ſeducto. tuta. il.) i. labā & eius filijs inſequentibus Iacob recedentem ad ſpoliandum. vt hr̄. Geň.xxxij. k (Vt vin. & ſciret quoniam oīm potē. eſt ſap.) i. eſau fratrē ſuum p̄prium ſi-

bi aduerſantem: ad hoc enĩ fuit illa luctatio vt Iacob aſſecuraret̃ de victoria cõtra Eſau quẽ ni mis timebat. Idcirco dixit ei angelus. Si contra Deũ fortis fuiſti, quãto magis cõtra hoĩes ꝑua lebis? Poſt hoc ponit̃ aliud exẽplum de Ioſeph quẽ vendiderunt fratres ſui Iſmahelitis dicẽs. l (Hęc vẽdi. iuſtũ). i. Ioſeph. m (Nõ dereliq̃t: ſed à pctõribus libe.) ſ. fratrib⁹ ſuis eũ occidere volẽtib⁹. n (Deſcẽditq́; cũ eo in foueã). i. in car cerẽ regis Aegypti: vt patet Gene. xxxix. vñ dr̃ ibidẽ. Fuit aũt dñs cũ Ioſeph deditq́; ei gratiã in cõſpectu principis carceris. o (Et in vin. nõ dere. eũ donec affer. illi. ſcep. regni). i. dñationẽ in regno Aegypti poſt regẽ immediate: vt patet Geñ. xlj. p (Et pntẽ. aduer. eos q̃ eũ deprime bãt). ſ. phutiſar & vxorẽ eius quibus ſuperior fuit. q (Et mẽda. oñdit qui macu. illũ.) impo nẽdo ſibi iniuſte adulteriũ: nã malitia mulieris fuit detecta. r (Et dedit illi charitatẽ æter.) ſci licet bonæ famæ quæ manet adhuc: & manebit vſq́; in finẽ. s (Dñs deus noſter.) ¶ Q ō. xl.

Super verbis epiſt. de vno cõfeſſore quę ha bẽtur Sapiẽ. x. ſ. Dedit illi charitatẽ æternã. Oritur. q. de charitate. Vtrum charitas cauſetur in aliquo ex infuſione gratiæ ſpiritus ſancti? Arguitur quòd nõ. j. ad Thim̃. j. finis præ cepti eſt charitas de corde puro & cõſciẽtia bo na & fide nõ ficta: ſed hæc tria ꝑtinent ad actus humanos: ergo charitas cauſatur alicui ex acti bus præcedẽtibus & nõ ex infuſione. In oppoſi tũ ad Rom̃. v. charitas dei diffuſa eſt in cordib⁹ noſtris ꝑ ſpm̃ſctm̃ qui datus eſt nobis. Igit̃. Ad argumentũ dr̃ quòd prędicta ſunt referenda ad actũ charitatis: vel dr̃ quòd hmõi act⁹ diſponũt hominẽ ad recipiẽdũ charitatis infuſionem. Ad q. rñdẽdũ eſt ſecũdũ Tho. ij. ij. q. xxiiij. ꝑ vnã cõ cluſionẽ quæ talis eſt. Cũ charitas naturæ facul tatẽ excedat: & nõ poſsit ineſſe alicui naturali ter: neq́; per vires naturales acquiri poſſet in ali quo per infuſionem ſpiritusſancti, qui eſt amor patris & filij cauſatur.

Item alia epiſtola de confeſſoribus. Sapientiæ. vij. capitulo.

OPtaui,[a] &[b] datus eſt mihi ſens⁹:[c] & inuo caui & venit † in me ſpiri tus ſapiẽtiæ,[d] Et ꝑpoſui illã regnis & ſedibus: & di uitias nihil eſſe dixi in cõ paratione illius. Nec cõpa raui illi lapidẽ præcioſum: quoniã om ne aurũ in cõparatione illius, arena eſt exigua: & tãquã lutũ æſtimabitur argẽ tũ in cõſpectu illius.[e] Super ſalutem et ſpeciẽ.[f] dilexi illã,[g] & ꝓpoſui pro luce habere illã:[h] quoniã inextinguibile eſt lumẽ illius. Venerũt autẽ mihi omnia bona pariter cũ illa,[i] et innumerabilis honeſtas per manus illius.[k] Et lætatus ſum in omnibus: quoniã antecedebat me iſta ſapiẽtia,[l] & ignorabã,[m] quoniã horũ omniũ mater eſt.[n] Quã ſine ficti one didici:[o] & ſine inuidia cõico.[p] Ho neſtatem illius non abſcondo.[q] Infini tus enim theſaurus eſt hominib⁹:[r] quo q̃ vſi ſunt,[s] participes facti ſunt amici tiæ dei.

† Venit in me ſpiritus ſapientię. Nil homi ni mortali maius poſt deũ appetẽ dũ eſſe dixi quã verã à deo & ordi natã ſapien tiã: nã ea eſt vera ſa piẽtia qua libet mor talis edoce ri debet vñ Prouerb. vij. ſapẽtia foris prędi cat & in plateis dat vocẽ: nam quod vnus quiſq́; illã audiat & nõ quis ſa piẽtiã ocul tã dicat: qđ ſub audien dum eſt.

Poſtilla.

OPtaui, & datus eſt mihi ſenſus &c.) Añ initiũ illius lectionis dicit rex Sa lomon ſic. Nemo ex regibus aliud habuit natiuitatis initiũ. Vnus ergo introitus eſt omnibus ad vitã: & ſimilis exitus. Tũc ſequitur pñs lectio. Salomõ deſiderauit à deo ſibi dari ſapiẽtiã, dicẽs. a (Optaui). ſ. ſapiẽ tiæ donum. b (Et datus eſt mihi ſenſus). ſ. do nũ ſapientiæ & intellectus. c (Et inuocaui & venit in ſpũs ſapiẽtiæ). i. ſpũſſanctus qui dat ſa piẽtiã. d (Et prępoſui illã &c. & tã. lu. eſtima. ar. in cõſpe. illius.) rõ eſt: q̃a diuitiæ tpales cões ſunt bonis & malis: & freq̃ẽter pl⁹ cõcedũtur malis quã bonis: patet ad ſenſum. Sapiẽtia aũt vera de qua fit hic ſermo ſolis bonis cõceditur: ideo bona exteriora reſpectu ipſius veræ ſapien tiæ nullius valoris ſunt reputãda. e (Sup ſalutẽ & ſpẽm). i. ſup ſanitatẽ corporis et ei⁹ pulchri tudinẽ. f (Dilexi.) q̃a ſanitas & pulchritudo ſunt ꝑfectiões corpis. Sapiẽtia verò ꝑfectio eſt mẽtis: & ideo quãto anima eſt melior corpore tãto ſapiẽtia eſt illis ꝑferẽda. g (Et propoſui pro luce habere illã.) quia ſicut lux corporis di rigit in corporalibus ſic ſapientia in ſpũalibus. h (Quoniã inextinguibile eſt lumẽ illi. ve. aũt mi. omnia bona pariter cũ illa.) quod patet. iij. Reg. iij. vbi dicitur quòd Salomõ petẽdo ſapiẽ tiã à dño nõ ſolũ illã obtinuit: ſed etiã cũ illa di uitias & honores ſup oẽs reges. i (Et innume ra. hone. per ma. illius). i. per opera ipſius quæ per manus deſignãtur: eo quòd manus eſt orga nũ organorũ: vt patet in. iij. lib. de anima. k (Et lætatus ſum in omnib⁹ quoniã añcede. me iſta ſapiẽtia.) oſtẽdẽdo mihi qualiter agere deberẽ. l (Et ignorabã.) ſcilicet antequã ipſam haberẽ. m (Quoniã horum omniũ mater eſt.) ſed ipſa habita cognoui. n (Quam ſine fi. didici). ſ. à deo à quo ipſam deuote poſtulaui: vt patet. iij. Reg. iij. & nathã ꝓpheta cui fuit tradit⁹ ad eru diẽdũ. o (Et ſine inuidia cõico.) verbo vel ſcri pto. Scripſit enim multos libros ad noſtrã eru ditionẽ. p (Et honeſtatẽ illius nõ abſcondo.) Nã omnes reges circũquaq́; deſiderabant audi re ſapiẽtiã ſalomonis. q (Infinitus enim the ſaurus eſt hominib⁹). i. inappꝛciabilis. r (Quo qui vſi ſunt) opera ſapiẽtis exercẽdo. s (Parti cipes facti ſunt amici dei). i. tamquã cõformes

Sapientia vera ſolis bonis con ceditur.

ei in operibus ſuis:quæ cōformitas cauſa eſt dilectionis:vt patet Eccleſia.xxiij.Omne animal diligit ſibi ſimile.

¶Quæſtio.xlj.

Super verbis epiſtolæ de confeſſo. quæ habētur ſapiē.vij.ſ.Añcedebat me iſta ſapiētia. Oritur qō de ſapiētia. Vtrū ſapiētia ſit donū ſpūſſancti? Ar quòd non omnia dona ſpūſ ſancti ſe hñt ſolū ad bonū:ſed aliqua ſapiētia ſe habet ad malū:vt patet Hiere.iij.Sapiētes ſunt vt mala faciāt.Igitur.In oppoſitum Eſa.xj.Requieſcat ſuper eū ſpūs dñi:ſpiritus ſapiētię & intellectus. Igitur.Ad argumētū dicitur quòd ꝓcedit de ſapiētia ficta & ſecūdū quid:& nō de vera ſapiētia.Ad.q.rñdēdū eſt ſecūdū Tho.ij.ij.q.xlv.ꝑ tres cōcluſiōes. Prima quæ poſita eſt à philo.j.metaphi. Ad ſapiētē ꝑtinet cōſiderare cām altiſsimā ꝑ quā certiſsime de alijs iudicat: & ſecūdū quā omnia ordinari oportet. Secūda cōcluſio.ille qui cognoſcit cām altiſsimā in aliquo genere & per eā pōt de omnibus quæ ſunt illius gñis iudicare & ordinare dicitur eſſe ſapiens in illo gñe vt in medicina:& ille cognoſcit cauſam altiſsimā ſimpliciter inquātū per regulas diuinas omnia poteſt iudicare & ordinare. Tertia concluſio.cū ſpūſſctūs omnia ſcrutetur etiā profunda dei ſapiētia deſurſum deſcendēs, eſt donum ſpiritusſancti.

Epiſtola de vno cōfeſſore & pontifice.ad Hebræos.v.

Omnis nāque † pōtifex [b] ex hominibus [c] aſſumpt⁹, [d] ꝓ hominib⁹ [e] cōſtituitur, [f] in his q̄ ſunt ad deū: [g] vt offerat dona [h] & ſacrificia ꝓ peccatis: [i] qui cōdolere poſsit his q ignorāt & errāt: [k] qm̄ & ipſe [l] circūdatus eſt infirmitate. [m] Et propterea [n] debet quē admodum ꝓ populo, [o] ita etiā & pro ſemetipſo offerre dona pro peccatis. [p] Nec quiſquā aſſumat ſibi honorem. [q] ſed q vocatur à deo tāquā aarō. [r] Sic & xp̄s non ſemetipſum clarificauit vt pōtifex fieret, [s] ſed qui locut⁹ eſt ad eū. [t] Fili⁹ me⁹ [v] es tu, [x] ego hodie genui te, [z] Quēadmodū & alio loco dicit. [a] Tu es ſacerdos inæternum [b] ſecūdùm ordinē melchiſedech.

† Omnis nāque pōtifex. ſūmi ſacerdotes & pontifices creati ſunt ad populi xp̄iani defectū ſupplēdū: & in oblationibus offm̄ gerēdū:qa populus deo indignus eſt:ideo qlibet pontifex pro populo ſuo deo dignū exhibere debet qd dñs docet qñ petro dixit amas me:ait em̄ petr⁹. dñe tu ſcis qa amo te.& dñs,& tu paſce oues meas.

Poſtilla.

Omnis namq; pōtifex ex hominibus aſſumptus pro &c.) Añ initiū hui⁹ ep̄læ ſcribit ſanct⁹ paul⁹ di. Non enim habemus pontificē qui non poſſit cōpati infirmitatibus noſtris:tentatū autem per omnia. Adeamus ergo cū fiducia ad thronum gratiæ eius:vt miſericordiā cōſequamur & gratiā inueniam⁹. Tūc ſequitur præſens epiſtola. a (Omnis nāque pōtifex.) Gloſ.ſecūdū legē. b (Ex hominib⁹).i.de numero hominū. c (Aſſumpt⁹.)nō introductus. d (Pro hominibus).ſ.ſaluandis. e (Conſtituitur.)vt per eū à deo impetrēt miſericordiā:debet enim eſſe mediator dei & hominū. f (In his quæ ſunt ad deum.) Lyra.ſcilicet ſpiritualibus & diuinis. g (Vt offerat dona.)i.volūtate oblata à nobis violēter extorta. h (Et ſacrificia pro peccatis)ſcilicet populi. i (Qui cōdo.poſ.his qui igno.& er.)ideſt qui peccant ex infirmitate. k (Quoniā ipſe.)ſcilicet pontifex. l (Circūdatus eſt infir.) Lyr.debet enim pontifex moueri ad cōpaſsionē,et miſericordiā ex cōſideratiōe proprię fragilitatis. Vnde & domin⁹ permiſit beatū Petrū in peccatū cadere,vt ſciret alijs cōpati ex cōſideratione proprij delicti. m (Et proterea)ſcilicet qa infirmus eſt miſerijs circūdatus. n (Debet quemadmodū pro populo.)ſibi ſubdito. o (Ita etiā pro ſemetipſo offerre dona pro peccatis).ſ.ſuis dimittēdis ſicut pro peccatis populi. p (Nec quiſquā aſſumat ſibi honorē).ſ.pontificatus. q (Sed qui vocatur à deo tamquā aaron.)ille enim à deo vocatur qui debito mō inſtituitur. r (Sic & xp̄s nō ſemetipſum clarificauit ita vt pontifex fieret).ſ.aſſumēdo ſibi honorē pōtificatus. s (Sed qui locutus eſt ad eū.)ſcilicet pater qui glorificauit ipſum filiū dicens,per pſalmiſtā p̄s.ij. t (Filius meus).ſ.naturalis nō adoptiuus. v (Es tu.)ſingulariter. x (Ego hodie) i.in æternitate. y (Genui te).i.ille q ſic locut⁹ eſt ad eū clarificauit eū. z (Quēadmodū alio loco dixit.)ſcilicet in p̄s.cix. a (Tu es ſacerdos inæternū)nō ad tēpus ſicut aarō. b (Secūdū ordinē melchiſedech).i.ſecūdū dignitatem & ritum ordinis ſacerdotalis melchiſedech.

¶Quæſtio.xlij.

Super verbis epiſtolæ de vno confeſſore & pōtifi.quæ habētur hebrę.v.ſcilicet et offerat dona et ſacrificia ꝓ peccatis. Oritur quæſtio de ſacerdote. Vtrum ſacrificia oblata à ſacerdote exiſtente in peccato mortali valeāt? Arguitur quòd nō:nullū opus mortuū valere dicitur:nec ꝓdeſſe:ſed talia ſacrificia ſunt opera mortua:dicit enim magi.ſen.in.iiij.diſt.xiiij.ſola opera viua ſunt quæ in charitate fiūt: & talia nō fiūt in charitate.In oppoſitū:omne opus bonū à quo accipitur remuneratio dicitur valere & ꝓdeſſe:ſed ab omni opere bono accipitur remuneratio.Nā dixit Boe.iiij.de cōſo. nullū bonū &c.ergo cū ſacrificia ſint bona de ſe dicūtur valere & prodeſſe.Ad.q.reſpōdeo quòd in ſacrificijs ſiue ſuffragijs,quæ fiūt per malos duo pñt cōſiderari. Primo ipſum op⁹ operatū, ſicut ſacramētū altaris qd ſemper eſt bonū:qa ex ſeipſo efficaciā habet abſque opere operātis: quā ęqualiter explet pro quecūq; fiat,& quantū ad hoc miſſa:& omnia alia ſuffragia per malos

facta defunctis ꝓſunt. Secũdo ipſum opus operãs ſic diſtinguo: q̃a ſi ſuffragia fiũt per malum tãquã per actorẽ, ſic non ꝓſunt niſi forte ꝑ accidens: vt ſi malus dans eleemoſynã excitet pauperes ad orãdũ pro defunctis: vel hæc fiunt per miniſtrũ: aut ergo facit ea vt miniſter publicus ſ. dei vel eccleſiæ: ſicut ſacerdos qui celebrat miſſas, vel exequias defunctorũ: ſic ſemper proſunt: quia malitia miniſtri nõ nocet operi boni auctoris: vel fiũt per primatẽ miniſtrũ. ſ. alicuius priuatæ ꝑſonæ: aut qui facit de mãdato ꝑſonæ exiſtẽtis in charitate, ſic proſunt: ſi nõ exiſtẽtis in charitate, ſic non proſunt ex dictis patet ſolutio argumentorum.

Sequuntur nunc vlterius epiſtolæ de virginibus. ij. Corin. x. & xj.

Qvi [a] gloriatur, [b] † in dño glorietur. [c] nõ enim qui ſeipſum cõmẽdat, [d] ille ꝓbat⁹ eſt, [e] ſed quẽ deus cõmẽdat. [f] Vtinã ſuſtineretis modicũ quid inſipientiæ meæ: [g] ſed & ſupportate me. [h] Emulor enim vos [i] dei emulatione. [k] Deſpondi enim vos [l] vni viro [m] virginem [n] caſtam exhibere chriſto.

† Qui gloriatur in dño glorietur. omnis gloria quæ à dño deo nõ eſt quæ & in eũ nõ dirigit: ſed ad res mũdi reflectit vanagloria & inanis eſt & ſtulta ebuliens in ore ſtulti. vñ Eccle. xxj. fatu⁹ in riſu exaltat vocẽ. ibidẽ. in ore fatuorũ cor illorũ hæc fatua glãia cito trãſibit vnde ibidẽ dicitur Stupa collecta ſynagoga peccantiũ.

Poſtilla.

Qvi gloriatur in dño glorietur &c.) Ante initiũ illi⁹ epiſtolæ ſcribit ſanctus Pau. in eo. c. di. Nõ audemus nos inſerere. aut cõparare quibuſdã qui ſeipſos cõmẽdãt. Tũc ſequitur pręſens epiſtola. a (Qui gloriatur) Gor. ſiue ego, ſiue alius. b (In do. glo.) Ly. q. d. de bono opere nõ mihi gloriã attribuo: ſed deo, à quo omne bonum eſt: ſicut à principali agente. c (Nõ enim qui ſeip. cõ.) ſ. ꝓpriã gloriã q̃rens. d (Ille probatus eſt.) i. approbatus à deo. e (Sed quẽ deus cõmẽdat.) Ly. i. cõmendabilẽ facit virtutibus. Hic incipit. xj. c. f (Vtinã ſuſtineretis modicum quid inſipientiæ meæ.) Gor. quòd modicũ gloriarer de regimine meo: quia reuera plus poſſet gloriari: qđ tamẽ ſecũdũ ęſtimationem indiſcretorũ reputatur in ſapientia. g (Sed & ſupportare me.) Gorra. i. patiẽter audite ſicut ſubditi pręlatũ ſuũ. h (Emu. enim vos.) Ly. i. feruẽter diligo. i (Dei emula.) i. charitatiua dilectione. k (Deſ. enim vos.) ſ. anulo fidei. l (Vni viro.) ſ. xp̃o. m (Virginẽ.) Ly. quãtũ ad fidei integritatẽ. n (Caſtã) quãtum ad fidei puritatem. o (Exhi. chriſto) qui ſolus ſponſus eſt eccleſiæ. ¶ Quæſtio. xliij.

Super verbis epiſtolæ de virginib⁹, quæ habẽtur. ij. Corin. xj. ſ. virginẽ caſtã exhibere chriſto. Oritur q̃ de virginitate. Verũ virginitas ſit virtus? Arguitur quòd nõ: nulla virtus amittitur niſi per peccatũ: ſed virginitas amittitur ſine peccato, puta ꝑ matrimonium. In oppoſitũ ait Ariſt. ij. Ethi. virtus ſemper eſt circa difficile: ergo virginitas in qua eſt ratio difficultatis eſt virtus. Ad argumẽtũ dicitur quòd quãuis ſine pctõ virginis poſſit integritas carnalis amitti: nõ tamẽ habitus virginitatis. Ad q. reſpõdẽdum eſt ſecũdũ Richar. in. iiij. ſent. di. xxxvj. ar. iiij. q. j. quòd virginitas ſumitur dupliciter. Vno mõ improprie ꝓ integritate carnis: q̃a dicitur quòd quilibet naſcitur virgo: & iſto modo nõ eſt virtus. Secũdo accipitur ꝓprie ꝓ habitu quo volũtas determinatur ad reſpuẽdũ prompte & faciliter omnẽ delectationẽ venereã etiã licitam, vt mẽs liberius ſpiritualibus vacet: & hoc modo eſt virtus.

Alia epiſtola de virginibus. j. Corin. vij.

De virginib⁹ præceptum nõ † habeo: [a] cõſiliũ aũt do, [b] tãquam miſericordiã cõſecut⁹ à deo: [c] vt ſim fidelis. [d] Exiſtimo eñ hoc bonũ eſſe, [e] ꝓpter inſtãtẽ neceſſitatẽ: quoniam homini bonũ eſt ſic eſſe. [f] Alligatus es vxori, noli quærere ſolutionẽ. [g] Solutus es ab vxore, noli q̃rere vxorẽ. [h] Si acceperis vxorem [i] non peccaſti: [l] & ſi nupſerit virgo, nõ peccauit: [k] tribulationẽ tamẽ carnis habebũt huiuſmodi. [l] Ego aũt vobis pco. [m] Hoc ita que dico fratres, tẽpus breue eſt. [n] Reliquũ eſt: [o] vt qui habent vxores, tãquã nõ habẽtes ſint: [p] & q̃ flẽt, [q] tãquã non flẽtes: [r] & qui gaudẽt, [s] tãquã nõ gaudẽtes: [t] & qui emũt, tãquã nõ poſſidẽtes, [v] & q̃ vtũtur hoc mũdo: [x] tãquã nõ vtãtur. [y] Præterit enim figura hui⁹ mũdi. [z] Volo autẽ vos ſine ſollicitudine eſſe. [a] Qui aũt ſine vxore eſt, ſollicitus eſt quæ dñi ſunt, quõ placeat deo. [b] Qui autem cũ vxore eſt, [c] ſollicitus eſt quæ ſunt mũdi, quõ placeat vxori: [d] & diuiſus eſt. [e] Et mulier innupta, [f] & virgo cogitat [g] q̃ dñi ſunt, [h] vt ſit ſancta [i] corpore, [k] & ſpũ. [l] In xp̃o ieſu dño noſtro.

† De virginib⁹ pręceptũ nõ habeo. Nõ datur ꝑceptũ expreſſum virginibus ſ. quòd cõtineãt vel quòd non nubãt paulus tamẽ ſideliter cõſuluit his q̃ cõtinere pñt quòd virgines vinãt & cõtineãt: nã virginib⁹ prima corona daẽ. Quoniam virgines ſunt quaſi angelis ſimiles & gradu pares: nã incorruptibiles ſunt vnde Aug. de virginitate ait. Virginitas in corpore incorruptũ. & in ꝑs. viij. de hoĩe virgine creato dicitur. minuiſti eum paulomin⁹ ab angelis.

Poſtilla.

De virginibus pręceptũ nõ habeo &c.) Añ initiũ hui⁹ epi. ſcribit ſanctus paulus in eo. ca. ſanctificatus eſt vir infidelis ꝑ mulierẽ fidelẽ. Tũc ſequitur ꝑſens epiſtola, quæ legitur in miſſa de virginib⁹. (De virginib⁹ præ

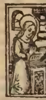
ceptũ nõ habeo.)Gor.ſ.vt cõtineãt,vel nubãt a (Cõſiliũ autẽ do.)Ly.tamquã de meliori bono i.de cõtinẽdo. b (Tãquã miſe.cõſe.à deo.) Gor.i.apoſtolatum miſericorditer cõceſſum. c (Vt ſim fi.)ſcilicet diſpẽſatione mihi credita. vnde credẽdũ eſt mihi in cõſilijs:vnde ex hoc habetur quòd acquieſcẽdum eſt conſi.prælati. d (Exiſti.enim hoc bo.eſſe.)Gor.i.manere in virginitate. e (Propter iſtã.ne.quoniã hominis &c.)Ly.ad vitãdũ occupationẽ circa neceſſaria vitæ præſentis,quæ incumbit coniugatis circa ꝓuiſionẽ vxoris et prolis: per quã homo retrahitur à bono cõtẽplationis & diuinæ dilectionis. f (Alligatus es vxo.noli quæ.ſolu.)Ly.ꝗa forſitã caderes per incõtinẽtiã.Experti enim delectationẽ venereorũ in actu cõiugali reuertuntur ad eam de facili. g (Solu.es ab vxore:noli quærere vxo.)ſi vis cõtinere qđ mai⁹ eſt bonũ. h (Si acce.vxo.nõ pec.)Ly.ꝗa hoc eſt licitum viro:& etiã mulieri. i (Et ſi nupſe.vir.nõ peccauit.)& eſt manifeſte contra illos hæreticos q cõdẽnãt matrimoniũ. k (Tribu.tamẽ car.ha. huiuſmodi.) Gor.ſ.cõiugati:ꝗa habebũt ſolicitudinẽ & afflictionẽ pro rebus neceſſarijs procurãdis ſibi & pueris ſuis:vnde leuius eſt eſſe ſine cõiugio. l (Ego aũt vobis parco.)Ly.q.d. nõ ſolũ oſtẽdã vobis viã ꝑfectionis quæ difficilis eſt in obſeruãtia virginitatis:ſed etiã matrimoniũ cõcedo:ad qđ licite poteſtis accedere cõdeſcẽdẽdo in hoc infirmitati veſtræ. m (Hoc itaq; dico.fra,tempus breue eſt.)Ly.ſ.vitæ humanæ:ergo quilibet debet inquãtũ põt ad ꝑfectionẽ conari quãdiu habet tps merẽdi. n (Reliquũ eſt.)i.hoc ſolũ reſtat ad agẽdum. o (Vt qui habent vxo.tamquã nõ habẽtes ſint.)Ly. quod fit dupliciter.Vno modo vt reddãt debitũ non tamẽ exigant. Alio modo perfectius vt vterq; coniugũ de cõmuni cõſenſu incipiant cõtinere propter maius bonum adipiſcendum. p (Et qui flent.)i.triſtitiæ materiam habent. quod frequẽtius contingit in matrimonio propter varios caſus cõtingẽtes circa cõiugẽ,ꝓlẽ,& familiã. q (Tãquã nõ flen.).ſ.patiẽter ſuſtinẽdo & ex ſpe retributionis æternæ cõſolationem recipiẽdo. r (Et qui gaudẽt).i.materiã gaudẽdi habẽt ex aliqua temporali ꝓſperitate circa ſe & proles & familiam contingẽtẽ. s (Tãquã nõ gaudẽtes.)cogitãdo quòd non eſt multum gaudẽdũ niſi de bonis ſpiritualibus & æternis. Proſperitas enim tẽporalis frequẽter magis vergit in nocumẽtũ. t (Et qui emũt tãquã nõ poſſidẽtes)Ly.cogitãdo quòd nõ habemus hic ciuitatẽ manẽtẽ ſed futurã inquirimus. v (Et q vtũtur hoc mũdo.)Ly.i.qui poſſunt vti bonis huius mundi:eo quod ſint diuites & corpore ſani. x (Tãquã nõ vtãtur.)ſcilicet accipiẽdo de bonis præſentibus quãto minus poteſt fieri: ſalua tamẽ decẽtia ſtatus & perſonarũ. y (Præterit enim figura huius mundi.).q.d mundana quaſi nihil æſtimãda ſunt:quia preterit figura huius mũdi. Ly.i.exterior pulchritudo quæ eſt in cõtinua variabilitate: ideirco parũ curãdum eſt de bonis præſentis vitæ:ꝗa nihil eſt ſtabile. z (Volo autẽ vos ſine ſol.eſſe.)Ly.loquẽdo de ſollicitudine ſuperflua ſpiritualia impediente. a (Qui aũt ſine vxore eſt ſollicitus eſt quæ dñi ſunt,qũo placeat deo.).i.habet aptitudinem vt ſollicitus ſit de bonis ſpiritualibus & æternis. b (Qui autẽ cum vxore eſt.)ſ. in matrimonio. c (Sollicitus eſt quæ ſunt mundi qũo placeat vxori.) & in hoc caſu vir nõ poteſt ſe ſollicite ornare. d (Et diuiſus eſt).i.partim ſeruit mũdo,partim deo: quãtũcũq; bene viuat in matrimonio. e (Et mulier innupta).i.vidua. f (Et virgo cogitat).i.maiorẽ facultatẽ habet cogitãdi. g (Quæ dñi ſunt).ſ.ſpiritualia & æterna. h (Vt ſit ſancta).ſ.magis quã nupta. i (Corpore.)corporalibus bonis,actionibus,& operibus bonis. k (Et ſpiritu).i.ſpũalibus actionibus,& virtutibus. l (In Chriſto Ieſu domino noſtro.

Debitũ cõiugale ideo dicitur ꝗa ſub pœna mortalis peccati vir vxori,& vxor viro petẽti reddere tenetur: niſi ex rõnabili cã. de clauaſio in ſua ſumma. Vxor enim tenetur reddere debitum viro leproſo. Richar. iiij.ſen.di. xxij.ar.iij. q.ij. ꝓpter crimẽ adulterij vir ignocẽs nõ tenet reddere debitũ vxori adulteræ vere cõuerſi. Richar.vbi ſupra.diſtin. xxxv.q̃ limita verũ ſi talis vxor nõ egit pœnitẽtiam de adulterio.

¶Quæſtio.xliij.

Super verbis epiſtolæ de virginibus quæ habent.j.Corin.vij.ſ.ꝓceptũ nõ habeo: cõſiliũ autẽ do.Oritur.q.de virginitate.Vtrũ virginitas ſit maioris meriti quã caſtitas cõiugalis? Arguitur quòd nõ:ſi natura remãſiſſet in ſtatu integritatis ſuæ,perfectiores fuiſſent virtutes quàm mõ:ſed tũc nõ fuiſſet virginalis caſtitas.& tamẽ fuiſſet cõiugalis:igitur.In oppoſitũ:maioris meriti eſt virt⁹ ꝑfectior quã minus perfecta:ſed virginitas eſt ꝑfectior virt⁹ quã cõiugalis caſtitas.igitur.Ad argu.dicitur quòd ſi ſtat⁹ cõiugalis remãſiſſet,caſtitas cõiugalis perfectior fuiſſet quã caſtitas virginalis:ꝗa tũc nulla difficultas fuiſſet in ſeruãdo virginalẽ caſtitatẽ:ſed nõ modo eſt ſic.Ad.q.reſpondẽdũ eſt ſecũdũ Richar.vbi ſupra.q.ij.quòd ſimpliciter loquendo dicitur in ſtatu legis gratiæ habitus virginitatis maioris eſſe meriti,quã habitus cõtinẽtiæ cõiugalis:quia habitus virginitatis dicitur perfectus:cõiugalis verò imperfectus.

Itẽ alia epiſt.de virginib⁹. Eccle.lj.

Confitebor[a] †tibi dñe[b] rex,[c] & collaudabo te deũ ſaluatorem meũ.[d] Cõfitebor nomini tuo,[e] quoniã adiutor & protector factus es mihi,[f] & liberaſti corp⁹ meum à perditione:[g] à laqo linguæ iniquæ[h] & à labijs operãtium mẽdaciũ.[i] Et in cõſpectu aſtãtiũ[k] fact⁹ es mihi adiutor,& liberaſti me ſecũdũ multitudinem miſericordiæ nominis tui. A rugiẽtibus præparatis ad eſcã,de manibus q̃rẽtiũ animã meã:& de portis tribulationũ,q̃ circundederunt me.[m] A preſſura flãmæ,[n] quæ circũdedit

†Confitebor. Quilibet peccator peccata ſua ꝓprio ſacerdoti confiteri debet. Non metu mortis gehẽnæ:nõ vi,ſed amore. & i xpi charitate: alioquin nul⁹ eſt bñ cõfeſſus: vt vlut magi. ſẽ.li.iij.di. xviij.

me:[o] & in medio ignis[p] nō ſum æſtuatus. De altitudine[q] ventris inferi,[r] & à lingua coinquinata,[s] & à verbo mēdacij.[t] A rege iniquo.[v] & à lingua iniuſta [x] liberaſti me.

Poſtilla.

COofitebor tibi dn̄e rex &c.) Ante initiū huius lect. habetur ſic. Doctrinā ſapiētiæ & diſciplinæ ſcripſit in eodē codice iſto Ieſus fili⁹ ſyrach hieroſolymita. Beatus qui verſatur in illis bonis: q ponit illa in corde ſuo ſapiens erit. Tūc ſeqouur præſens lectio: quæ legitur ꝑ epiſtola in miſſa de virgioib⁹. a (Cōfitebor tibi dn̄e.) Ly. omniū rerū p creationem. b (Rex.) per eorū guberuationē. c (Et collaudabo te deū ſaluatoīē meū.) per ſpūalē mei ꝓtectionē. d (Cōfitebor nomini too). ſ. cōfeſſione laudis. e (Quoniam adiotor, & protector factus es mihi.) ſcilicet protector in tentatione diaboli: & adiutor in promotione boni. f (Et liberaſti corpus meū à ꝑditiōe.) ideſt à vitio gulæ, & loxuriæ. g (A laqueo linguæ.) ideſt à vitio detractiōis. h (Et à labijs operātiū mēdatiū). ſ. ꝑnitioſum. i (Et in cōſpectu aſtātiū). i. angelorū qui ibi ſtant. k (Factus es mihi adiutor.) cōtra hoſtes corporales & ſpirituales. l (Et liberaſti me ſecūdū multitudinē miſericordiæ uominis tui à rugiētibus ꝑparatis ad eſcā de manibus quęrētiū animā meā): quia diabolus tāquā leo rugieus circūit quærēs quē deuoret. j. Pe. v. m (A preſſura flammæ.) ſcilicet incentiuarū libidinis. n (Quæ circūdedit me:) ſcilicet per fomitem exiſtēte in carue mea. o (In medio ignis). ſ. libidinoſi ardoris. p (Nō ſum æſtuatus de altitudine). i. profunditate. q (Ventris inferi.) qua ſcilicet parte ſunt damnati: ſed ad lymbum patrum deſcēdebāt tunc ſancti. r (Et à lingoa coinquinata.) ideſt verbis ſcurrilibus et immnndis. s (Et à verbo mendacij) ſcilicet pernicioſi. t (A rege iniqoo.) ideſt à diabolo qui eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. v (Et à lingua iniuſta). i. à calumniante alios ſine cauſa. x (Liberaſti me.) ſecundum multitudinem miſericordiæ oominis tui.

¶ Quæſtio. xlv.

Super verbis epiſtolæ de virginibus: quæ habentur Eccle. lj. ſ. liberaſti corp⁹ meū à perditione. Oritur. qō de virginitate. Vtrum virgini faciēti quod in ſe fuit oeceſſe ſuit vt de⁹ gratiam infunderet? Arguit̄ quòd nō: neceſſariū et liberū opponnotur: ſi ergo deus ex liberalitate dat gratiā, ergo nulla ex neceſſitate dat: igitur. In oppoſitū: virgo primā gratiā mereri nō poteſt: ideo neceſſe ſuit vt ei gratia à deo daret. igitur. Ad argm̄ dicit̄ quòd verū eſt quòd neceſſariū coactū. ſiue prohibitū apponitur: nō tamē neceſſariū immotabile qđ eſt io deo: qđ nō opponitur ſuæ libertati. Ad q. rn̄dēdū eſt ſecūdū magiſtrū Io. de tur. cre. in q. ſoper euāgelijs, quòd virgini faciēti qđ in ſe fuit neceſſe fuit vt deus infunderet gratiā nō neceſſitate coactiōis, aut prohibitionis: ſeu neceſſitate immutabilitatis: patet, qa impoſſibile eſt ſummā veritatem mentiri: ſed de ſumma veritate dicitur zachariæ primo: conuertimini ad me, & ego cōuertar ad vos per gratiā: ſi ergo virgo faciendo qđ in ſe fuit ſit cōuerſa ad deu, oeceſſe ſuit vt deus ad eam conuerteretor iuſondendo gratiam.

Alia epiſtola de virginib⁹. Sap. viij.

SApiētia[a] vincit[b] maliciā: †attingit ergo à fine vſque ad finē fortiter:[c] & diſponit ſuauiter.[d] Hāc amaui, & exquiſiui à iuuentute mea,[e] & quæſiui mihi eam ſponſam aſſumere,[f] & amator factus ſum formæ illius.[g] Generoſitatē illius glorificat,[h] cōtuberniū habēs dei.[i] Sed & dn̄s omniū dilexit eā,[k] doctrix eſt enī diſciplinæ dei,[l] & electrix operū illi⁹.

†Sapientia vicit mali. impet⁹ hominum maliciæ vinci aut ſuperari nō poteſt niſi p ſapiētiā. p iuſtitiam, p prudētiā, fortitudinē & tēperātiā. qa ſapiētia has virtutes in ſe cōtinet imo eos ſapiētia qui eam obſeruāt à dolorib⁹ liberat. vnde Sap. x. Sapiētia autē hos qui ſe obſeruāt à dolorib⁹ liberabit: & ibidē. Omniū potētior eſt ſapientia.

Poſtilla.

SApiētia vincit maliciā &c.) Ante initiū huius epiſtolæ ſiue lectiōis ſcribit Salomō. Neminē enim diligit de⁹: niſi eū qui cū ſapiētia inhabitat &c. Tūc ſeqoitor prę̄ſens lectio, ſiue epiſtola. a (Sapientia.) ſ. æterna. b (Vincit maliciā. Attingit ergo à fine vſque ad finē fortiter.) ſ. omnia creata penetrādo ſua virtute. c (Et diſponit omnia ſuauiter.) quia dat omnibus creaturis formas & inclinationes: per quas mouent oaturaliter actus ſuos. ſicut lapidi graoitatē, per qoā naturaliter tēdit deorſum. d (Hāc amaui ſingolariter. e (Et quęſiui mihi eā ſpōſam aſſumere:) ideſt eius meditatiooibus iuſeparabiliter adhęrere. f (Et amator factus ſom formæ illius.) Eſt enim decor animæ aſſimilās eā decori creatoris. g (Generoſitatē illius glorificat.) i. glorioſam cōfiteror. h (Cōtuberniū habēs dei.) i. homo habēs cōtuberniū dei per charitatē, per quā homo manet in deo, & deus in eo. i (Sed & dn̄s omniū dilexit eā.) ſ. inquātū ipſa facit homines deo diligibiles. k (Doctrix eſt enim diſciplinæ dei.) Nā donū ſapiētiæ facit habētē ſubdere ſe mādatis diuinis. l (Et electrix operū illius.) Nā per ipſam elegit homo opera dei placita.

¶ Quæſtio. xlvj.

Super verbis epiſtolæ de virginibus, qoæ habent Sapiē. viij. ſcilicet quæſiui mihi eā ſpōſam aſſumere. Oritor quæſtio de virginibus. Vtrum puellę antequā coitum poſſunt explere aliqoid carnale committentes perdant virginitatem? Omiſsis argumeotis ad vtraoque

partem reſpōdeo ꝙ ſi ſunt doli capaces, perdūt quidem mentaliter ſolū: ſed per pœnitentia re cuperabūt. Si verò nō ſunt doli capaces: ſic nec etiam mentaliter perdunt: dicit enim Alex. lib. ij. tit. de luxuria. quòd quo ad mentem requiritur perpetuitas: quo ad finalem incorruptioné mentis quo verò ad corpus requiritur perpetua incorruptio quantum eſt de voluntate mentis: aliter non poteſt eſſe virginitas.

Alia epiſtola quæ legitur in miſsis cōmunib⁹ pro defunctis. Apoc. xiiij.

IN diebus illis.[a] Audiui vocē de cœlo dicentem mihi. Scribe,[b] beati mortui qui in domino† moriūtur.[c] Ammodo enim iam dicit ſpiritus,[d] vt requieſcāt à laborib⁹ ſuis.[e] Opera enim illorum[f] ſequuntur illos.

† Beati mortui q in domino. aliq moriuntur extra dominū: vt ſunt pagani & gétiles. Alij ſine dn̄o, vt ſunt iudæi. Alij contra dominū: vt ſunt falſi chriſtiani: & hi omnes maledicti. Alij verò in domino: vt boni & iuſti xp̄iani, & hi ſunt q in domino moriūtur.

Poſtilla.

IN diebus illis. Audiui vocem de cœlo dicenté mihi. Scribe) tāquā rem nobiliſsimā. b (Beati mortui qui in domino moriūtur.) Ly. in cōfeſsione domini noſtri Ieſu Chriſti. c (Ammodo enim iam dicit ſpiritus.) ſcilicet ſanctus, qui cum patre & filio eſt vnus Deus. d (Vt requieſcant à laborib⁹ ſuis.) Nam in beatitudine appetitus totaliter quietabitur. e (Opera enim illorū.) ſcilicet quæ ſunt meritoria vitæ æternæ. f (Sequunť illos). ſ. in beatitudine quā recipiūt pro ipſis. ¶ Quæſtio. xlvij.

Super verbis epiſtolæ de cōmuni defunctorum, quæ habenť Apocali. xiiij. ſcilicet beati mortui qui in domino moriunť. Oritur quæſtio de mortuis. Vtrū ſuffragia viuorū ꝓſint defunctis? Arguiť quòd nō. opera mala viuorum poſſunt eis nocere: ergo nec opera bona poſſunt eos iuuare. In oppoſitū. ij. Macha. xij. ſancta & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis ſoluātur. Igitur. Ad argumentū diciť quòd non eſt ſimile: quia nō ſic eſt vnū cōmune vinculū cōmunicationis malorū, ſicut bonorū. Ad quæſtioné reſpondendū eſt ſecundū Richar. de media villa ſuper. iiij. ſen. diſtin. xlv. arti. ij. q. j. quòd triplices ſunt mortui. Aliqui ſunt mortui qui ſunt perfecte beati in cœlo: & tūc ſuffragia viuorū nō ꝓſunt eis: quia indigent. Alij ſunt mali: vt ſunt exiſtentes in inferno: & tunc nō ꝓſunt eis, quia nō cōmonicant nobiſcū in vinculo charitatis: mediāte quo bona cōmunicātur adinuicé: vnde tales ſecū nō portauerūt radicem meriti. quo talia opera eis prodeſſe poſſunt. Alij ſunt mortui exiſtentes in purgatorio: & tunc ſuffragia proſunt illis nō ad augmentū gratię gratum faciētis: ſed ad pœnæ eorum mitigationem, & abbreuiationé. patet: quia in hac vita meruerunt vt talia ſuffragia eis prodeſſe poſſent.

Sequitur alia epiſtola: quæ legitur in pręſentia defuncti. j. ad Theſſa. iiij.

NOlumus autem vos ignorare fratres de dormiētibus,[b] vt nō cōtriſtemini,[c] ſicut & cæteri[d] qui ſpem nō habent[e]. Si enim credimus quòd Ieſus mortuus eſt, & reſurrexit,[f] ita & Deus[g] eos† qui dormierūt[h] ꝑ Ieſum[i] adducet[k] cū eo.[l] Hoc enī vobis dicimus in verbo domini:[m] quia nos qui viuim⁹,[n] qui reſidui ſum⁹,[o] in aduētu dn̄i,[p] nō præuenimus eos[q] qui dormierūt.[r] Quoniā ipſe dominus[s] & in iuſſu,[t] & in voce archangeli,[v] & in tuba Dei[x] deſcendit de cœlo,[y] Et mortui[z] qui in Chriſto ſunt[a] reſurgent primi.[b] Deinde nos qui viuimus,[c] qui relinquimur,[d] ſimul[e] rapiemur cum illis in nubibus[f] obuiā Chriſto[g] in aera:[h] & ſic ſemper cum domino erim⁹.[i] Itaque conſolamini[k] inuicem[l] in verbis iſtis.

† Deus eos qui dormierunt per Ieſum adducet cum eo. quādo Ieſus ſaluator ſedebit veri fideles iuſti & ſancti qui in xp̄o mortui ſunt primi in tuba archangeli reſurgent, cæteri verò poſtea reſurgét iudicio finito beati in vitā ęternā: maledicti auté in igné æternū in mortis damnationé ibūt: vnde Mat. xxv. dicet dn̄s. Venite &c.

Poſtilla.

NOlumus autem vos igno. &c.) Ante initiū huius epiſtolæ ſcribit ſanctus Paulus in eodé. c. dicés. Rogamus vos fratres, vt honeſte ambuletis ad eos qui foris ſunt: & nulli⁹ aliquid deſideretis. Tunc ſequiť pręſens epiſtola. a (Nolumus autem vos ignorare &c.) Gor. i. de mortuis quos dormientes appellat propter reſurrectionis facultatem, ita enim de facili excitabuntur de morte: ſicut dormientes à ſomno. b (Vt non contriſtemini) ſcilicet incōſolabiliter de morte amicorum. c (Sicut & cæteri.) ſcilicet infideles. d (Qui ſpem nō habét.) ſcilicet reſurrectionis futuræ. Sciendum quòd infideles qui non habent fidem reſurrectionis: tales habent magnam cauſam amicos defunctos lugendi: quaſi incōſolabiliter: nō autem ſic chriſtiani qui ſpem habent reſurgédi: propter quod reprehenſibile eſt chriſtianis immoderate mortuos lugere: quia in hoc aſsimilātur infidelibus ſpem futuræ reſurrectionis nō habentibus. Lugere auté defunctos moderate eſt opus pietatis. e (Si enim credi. quòd Ieſus mor. eſt, & reſur.) ſi pro quia: nam ad articulos fidei pertinet credere Ieſum verè mortuum fuiſſe: & vere reſurrexiſſe. f (Ita & Deus.) ſcilicet pater qui ſuſcitauit Ieſum. g (Eos qui dor.) ſcilicet ſomno mortis. h (Per Ieſum.) ideſt in fide Chriſti. i (Adducet). ſ. vt ſint in eadé bea-

titudine,& immortalitate. k (Cum eo.)i.cũ chriſto.vñ Io.xij.volo pater vt vbi ego ſum:illic ſit & miniſter meus. l (Hoc em̃ vo.di.in ver. domini).ſ.qđ docuit nos. m (Quia nos qui viuimus.) Gor.i.qui tũc viuemus. n (Qui re ſidui ſumus.)ſ.adhuc viui relictis cæteris iam mortuis. o (In ad.dñi.)ſ.ad iudiciũ. p (Non præue.) Ly.in reſurrectione futura. q (Eos q dor.)ideſt lõgo tẽpore ante mortui ſunt:qa reſurrectio fiet virtute diuina quę operatur in inſtãti:qa in momẽto,in nictu oculi reſurgẽt mortui. r (Quoniam ipſe dñs.)ſcilicet in propria perſona. s (Et in iuſſu.)Gor.i.imperãdi ptãte non in humilitate,ſicut in primo aduẽtu. Nõ æquitabit ſup aſinã,nõ portabit crucẽ in dorſo ſuo:vt patet Mat.xxiij.Videbũt filiũ ho.ve.cũ po.ma.& maieſtate.t (Et in vo.ar.)i.ſctã myſterio alicuius archangeli qui dicet ſurgite ve.ad iudi. v (Et in tuba dei.)ſ.xp̃i.Et vocat vocẽ illam tubã ꝓpter eius ſonum terribilẽ. x (Deſcẽ.de cę.)localiter in aere:nã iudicabit in forma humana:ſicut diciť Act.j.hic Ieſus q aſſumptus eſt à vobis in cœlũ ſic veniet quẽadmodũ vidiſtis eum euntẽ in cœlũ. y (Et mor.qui in chriſto ſunt.)i.in eius fidẽ mortui ſunt. a (Reſur.primi.)tẽpore ſecũdũ quoſdã ſecũdũ alios nõ tẽpore ſed dignitate. b (Deinde nos qui viuimus.)Gor.illi de nobis qui cæteris mortuis tũc viui erunt. c (Qui relin.)i.q reſidui ab antixp̃i pſecutionibus erimus. d (Simul cum alijs)qui nos ad requiẽ ꝓceſſerũt. e (Rapie.cũ illis in nubibus)ſ.ab angelis. f (Obuiã xp̃o.) Ly.i.veniẽti ad iudiciũ. g (In aera.)vbi proferet ſentẽtiam iudicij ſup vallẽ ioſaphat.vnde Iohel.j.Congregabo omnes gẽtes,& deducã eos in vallẽ ioſaphat:qa ibi ſedebo vt iudicẽ omnes gentes. h (Et ſic ſemper cũ domino eri.) qa electi à xp̃o non ſeparabuntur amplius ſed ſemper erũt ſibi cõiuncti:nõ ſolũ in anima,ſed etiã corpore. i (Itaq; conſo.)Gor.ſ.de morte animarũ. k (Inuicẽ.)ſ.alter alterũ. l (In verbis iſtis.)i.de reſurrectione fidelium.

Reſurrectio omniũ illorũ q in aduẽtu xp̃i inuenientur mortui erit in vltimo inſtãti tpis ꝓpe.vt dicit Rich.in iiij.ſen.diſ. xliij. ar.vj. q.j.in prin. riſionis q̃ſtionis.

¶ Quæſtio.xlviij.

Super verbis epiſtulæ defunctorũ q̃ habentur.j.ad Theſſal.iiij.ſ.qui mortui in chriſto ſunt.reſurgẽt primi.Oritur qõ de mortuis.Vtrũ ſit cõſonũ diuinæ iuſtitiæ aliquas animas cũ charitate à corporibus recedẽtes in purgatorio puniri. Arguitur quòd nõ.animæ malorũ ſtatim deſcẽdũt ad infernũ per diuinã iuſtitiã:ergo ſimiliter cõſonũ eſt diuinæ iuſtitiæ vt animæ bonorũ ſine aliqua pœna ſtatim aſcendant in cęlum.In oppoſitũ magiſter ſen.in.iiij. diſ xxj.vbi ponit quaſdã animas poſt hanc vitã in purgatorio puniri.Igitur.Ad argumẽtũ diciť quòd nõ eſt ſimile:quia peccatũ mortale nõ cõpatitur ſecũ aliquod meritũ,quo retardeť anima in ſuo deſcẽſu in infernũ:ſed charitas ſecũ cõpatitur aliquod retardatiuũ aſcẽſionis animæ in paradiſum:qa ſecũ cõpatitur venialẽ culpã, & obligationẽ ad aliquã pœnã.Ad q̃ñẽ reſpondẽdũ eſt ſecũdũ Ric.de media villa ſup.iiij ſen. diſt.xxj.arti..q.ij.quòd loquendo de animabus deſcẽdẽtib⁹ à corporib⁹ in charitate quæ in hac vita totã pœnã debitã expleuerũt,nõ eſſet cõſonũ diuinæ iuſtitiæ,vt in purgatorio punirẽtur: ſed tales ad æternæ vitæ viſionẽ & fruitionẽ admittũtur:bene tñ loquẽdo de eis,quæ totã pœnã nõ impleuerunt,decet vt in purgatorio puniãtur non æternaliter:ſed temporaliter.

Sequitur alia epiſtola in anniuerſario defunctorum. ij. Machabæo.xij.

IN diebus illis. Vir fortiſſim⁹ iudas collatiõe facta,duodecim millia drachmas argẽti miſit Hieroſolymã,offerri ea ꝓ peccatis† mortuorũ:ᵃ eulte et religioſe de reſurrectione cogitãs.Niſi enim eos qui ceciderant reſurrecturos ſperaret,ſuperfluũ videretur,& vanũ orare ꝓ mortuis.Et qa cõſiderabat quòd hi qui cum pietate dormitionẽ acceperãt,optimã haberẽt repoſitã gratiã.Sancta ergo & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare,vt à peccatis ſoluantur.

† Pro pctĩs mortuorũ. Orãdũ ẽ ꝓ mortuis ſuorũ parẽtũ & amicorũ pia vota.ſ.oblationes p̃ces,eleemoſynas in pœnarũ redẽptionẽ eorũ q ſpectãt alioqn dñi vidicta ſup viuos: defunctis ꝓ ſunt ſacrificia eleemoſynæ ieiunia orõnes, vñ ma.ſen.li.iiij.diſti. xlv.& ſunt verba Aug. defunctorũ aĩas pietate ſuorũ viuẽtiũ releuat cũ ꝓ illis ſacrificiũ mediatori offerť: vel eleemoſynę fiũt in eccleſia.

Poſtilla.

IN diebus illis.Vir fortiſſimus.Iudas &c.)Ante initiũ illi⁹ epiſtolæ legitur de maximis prælijs,& triũphis quæ Iudas Machabæus cum fratrib⁹ ſuis dei adiutorio obtinuit.Primo quãdã ciuitatẽ firmã muris nomine caſphim in qua habitabant turbæ promiſcuarũ gẽtiũ,quę cõſidebant in ſtabilitatẽ murorũ:& remiſſius agebant maledictis laceſſentes iudã, ac blaſphemãtes,& loquẽtes quæ fas nõ eſt dicere.Machabæus autem inuocato diuino auxilio innumerabiles interfecit,vt ſtagnũ circũiacens ſanguine flueret.Itẽ poſt hoc iudas Machabęus cũ ſex milib⁹ iuit cõtra Thimothęum,qui habuit.cxx.millia peditũ & equitũ duo milia quingẽtos. Et iudas cũ ſex milib⁹ ꝓſtrauit.xxx.milia virorũ.Itẽ poſt hoc mouit iudas Machabęus exercitũ cõtra gorgiã p̃poſitũ idumeę cũ tribus milibus peditũ,& equitib⁹ quadringẽtis quib⁹ cõgreſſis pauci ruere iudæorũ.Poſt hoc venerũt ſepelire interfectos de iudæis.Et inuenerũt ſub tunicis iterfectorũ de donarijs idolorũ.Ly.i.de reb⁹ pręcioſis cultui idolorũ dedicatis:& quib⁹ lex ꝓhibet.Deut.vij.Omnib⁹ ergo manifeſtũ eſt ob hãc cauſam eos corruiſſe.Omnes itaque benedixerũt iuſtũ iudiciũ dñi,qui occulta fecerat manifeſta.Tunc poſt hoc ſequitur pręſens lectio.In diebus illis.Vir fortiſſimus iudas &c. duodecim milia drachmas argẽti miſit Hieroſ.ea ibi pro peccatis mortuorũ.Ly.ſcilicet ſic

interfectorũ in bello. a (Iuſte & religio.de re. &c.)ſ.futura cogitans &c. Sed forte videretur alicui q́d factum fuit hoc fuſtra: eo quòd interfecti videntur mortui in pctõ mortali, habẽtes ſecũ donaria idolorũ. Rñdit. Nic. de ly quòd iudas ma. & ſo. eius audebant ꝓbabiliter iudicare quòd illi interfecti pœnituiſſent in morte: & ſic orationes & obla. valebant eis eo quòd mortui erant in ſtatu ſalutis.

¶ Quæſtio.xlix.

Super verbis epiſtolæ defunctorũ, q̃ habet̃ Macha. x.ij.ſ. vt à peccatis ſoluantur. Oritur q̃õ de mortuis. Vtrũ ſuffragia ꝓ pluribꝰ facta tm̃ ꝓſint cuilibet, quãtũ ſi fierent pro illo ſolo: Arguitur quòd ſic: habetur de cõſe. diſt. v. c. non mediocriter. Hiero. Cũ ꝓ cunctis animabus pſalmus, vel miſſa dicitur, nihilominꝰ quã ſi pro vno quolibet ipſorũ diceretur accipitur. igitur. In oppoſitũ. virtꝰ vnita eſt plꝰ quã virtus multiplicata. i. vehemẽtioris virtutis: ergo ſuffragiũ pluribus cõicatũ minoris eſt virtutis reſpectu cuiuſlibet, quã ſi ad vnũ ſolũ eſſet vnitũ. Ad argumẽtũ dicitur quòd Hiero. inſequitur opinionẽ aliquorũ qui hoc tenẽt: vel dicẽdũ eſt quòd nõ minꝰ valet ipſi ſacerdoti, ſi dicatur ꝓ cẽtũ, quã ꝓ vno: vel dicẽdũ eſt q́d nõ minus valet ꝓ cẽtũ cũ cordis hilaritate quã pro vno cũ anxietate: Ad quæſtionẽ rñdẽdũ eſt ſecũdũ Ric. vbi ſupra. diſt. xlv. ar. ij. q. iij. per duas concluſiones: quarũ prima talis eſt. Suffragia facta ſpecialiter ꝓ vno tm̃ magis ſibi ꝓſunt, quàm alijs. Secũda. ſuffragia pro pluribus facta nõ tãtũ ꝓſunt cuilibet, quãtũ ſi fierent pro illo ſolo: q́d patet primo ſic: qa ſacerdos obligatus ad dicẽdũ duas miſſas ꝓ duobus nõ ſatiſfacit dicẽdo vnã: patet. Secũdo, qa bonũ finitũ q́d ſufficit ad plenariã remiſsionẽ vnius animæ de purgatorio non ſufficit ad liberationẽ omniũ aliarũ animarũ ad æqualẽ pœnã obligatarũ peccati: qa conſuetudo eccleſiæ non eſt inutilis, quæ ſuffragia facit pro ſpecialibus perſonis.

In die ſanctiſsimæ trinitatis, q́d celebratur in octaua penthecoſtes. ij. Corint. xiij. Epiſtola.

F Ratres.[b] Gaudete, [c]†perfecti eſtote, [d] exhortamini, [e] idipſum ſapite, [f] pacẽ habete, [g] & deus pacis [h] & dilectiõis [i] erit vobiſcũ. Salutate inuicẽ in oſculo ſancto. Salutãt vos omnes ſancti, [k] Gratia dñi noſtri Ieſu chriſti, & charitas dei & cõmunicatio ſancti ſpiritus [l] ſit ſemper cum omnibus vobis. Amen.

¶ Gaudete. Quia multis laboribus cõterimur: & de his animæ noſtræ faſtidiũ eſt. Ad recreationẽ ſumẽdã pce gaudere poſſumus: dũ tamẽ deꝰ nũ

Poſtilla.

FRatres gaudete, pſe. eſto. exorta. &c. Ante initiũ huius epiſtolæ ſcribit ſanctus Pau. in eo. vj. ca. In ore duorũ vel trium ſtat omne verbũ. Tũc ſequit̃ p̃ſens epiſtola. Gau. perſe. eſto. qa hodie feſtũ ſanctæ Trinitatis peragimꝰ: necẽſſe eſt aliqua de ſancta trini. breuiter loqui. vnde Augu. in lib. de trini. hoc itaq; vera & pia fide credendũ eſt, ꝙ trinitas ſit vnꝰ ſolus & verꝰ Deus ſ. pater & filiꝰ & ſpirituſſanctus, & hæc trinitas vniꝰ eiuſdẽq; ſubſtãtiæ vel eſſentiæ cred̃ : q̃ eſt ſummũ bonũ. Itẽ Aug. dicit hæc vera ſancta trinitas: nihil maius eſt in tribꝰ pſonis ſimul omnibus, quã in vna qualibet ſemel, & p ſe dicta: qa vnaquæq; pſona plena eſt ſubſtãtia in ſe, non tñ tres ſubſtãtiæ ſunt: ſed vnus Deus, & vna ſubſtantia, vna potẽtia, vna æternitas, vna magnitudo, vna bonitas, & vna eſſentia, pater & filiꝰ & ſpirituſſanctꝰ. Itẽ ſciẽdũ ꝙ beata trinitas fideliter eſt credẽda, & nõ curioſe inueſtigãda: vnde Ber. ſcrutari hoc temeritas eſt: credere pietas: noſſe vita æterna. a (Fratres.) Lyr. in veritate fidei perſiſtentes. b (Gaudete.) ad virtuoſum enim pertinet de operibus virtutum gaudere. c (Perfecti eſtote.) ideſt ad perfectionem cõſequendã tẽdite: quia ſicut nauis in flumine poſita per aquæ motũ deſcẽdit, niſi remiger in cõtrariũ: ſic anima ex corruptione carnis & ꝓnitate cõtinua ad malũ deſcẽdit à pfectione niſi conet̃ in cõtrariũ. d (Exhortamini.) vos maiores, illos qui ſunt minores. e (Idipſum ſapite.) ſcilicet vos minores cum maioribus. f (Pacem habete.) Lyr. quã Chriſtus pro nobis hæreditariè cõſeruandam reliqt: vt patet Io. xiiij. Pacẽ relinquo vobis &c. g (Et Deus pacis). i. dator & amator pacis. h (Et dilectionis.) qa charitas cõcomitat̃ verã pacẽ: eo ꝙ per charitatẽ Deꝰ eſt in homine, & ipſe in eo. i (Erit vobiſcũ.) per gratiã in p̃ſenti, & gloriã in futuro. k (Gratia dñi nr̃i Ieſu Chriſti, & charitas Dei & cõmu. ſancti ſpũs.) Guliel. Lugd. in illis verbis innuit trinitatẽ pſonarũ. primo perſonã filij: ibi.) Gratia dñi noſtri Ieſu Chriſti. Secũdo pſonã patris: ibi.) Et charitas Dei. ſ. patris. Tertio pſonã ſpirituſſancti: ibi. cõmunicatio ſancti ſpiritꝰ. l (Sit ſemper cũ omnibꝰ vobis. Amẽ.)

ſit offenſꝰ. et magiſter. ait me ille grauat labor ſubcu ius põdere labor. & caſſiodo. epiſtola. xxiij. Latet ſub otio laudabilis fortitudo: quia gaudiũ tu re interpoſitũ fortificat animã.

¶ Quæſtio. l.

Super verbis epiſtolæ in die ſanctiſsimæ trinitatis q̃ habẽtur. ij. ad Corin. xiij. ſcilicet gaudete. Oritur q̃ſtio de gaudio. Vtrũ gaudiũ ſit virtꝰ? Arguit̃ quòd ſic. p̃cepta legis dãtur actibꝰ virtutũ: ſed p̃cipitur nobis ꝙ de Deo gaudeamꝰ. Ad Philip. iiij. Gaudete in domino. Igitur. In oppoſitũ, gaudiũ nõ enumerat̃ inter virtutes cardinales, neq; theologales, neq; morales. Igit̃ Ad argumentũ dicit̃ ꝙ intantũ datur præceptũ legis de gaudio inquãtũ eſt actus charitatis. Ad q. reſpondendũ eſt ſecundũ Tho. ij. ij. q. xxviij. per vnã cõcluſionẽ. q́ talis eſt. Gaudiũ nõ eſt aliqua virtꝰ à charitate diſtincta, ſed eſt quidam charitatis actus ſiue effectus.

In feſto ſanctiſsimæ Trinitatis. Roma. xj. capitu.

O Altitudo[a] † diuitiarũ[b] ſapiẽtię[c] et ſcientię dei,[d] quã incõprehẽſiblia ſunt iudicia ei⁹[e] & inueſtigabiles viæ ei⁹.[f] Quis enim cognouit ſenſum dñi,[g] aut qs cõſiliari⁹ ei⁹ fuit:[h] Aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei. [i] Quoniã ex ipſo: & p ipſum, & in ipſo ſunt omnia.[k] Ipſi honor & gloria in ſęcula ſęculorum. amen.

† O altitudo diuitiarũ. In deo benedicto omne bonum perſecte & abũde cõſiſtit: nã in illo eſt vera ſapiẽtia, vera ſciẽtia, omnipotẽtiã, bonitas, æternitas, maieſtas, clemẽtia, verę diuitiæ, & omne bonũ creaturis quod eſt cõmunicabile: vt vult yſido. li. de ſũ. bo. c. j. Sũmũ bonũ deus. eſt idẽ magi. ſen. li. j. diſ. xxxv. p tc ppterea omnia dñr eſſe in deo &c.

Poſtilla.

O Altitudo diuitiarum ſapiẽ. & ſcien. &c.) Ante initiũ huius epiſtolæ ſcribit ſanctus Pau. in eo. c. di. Noli altũ ſapere: ſed time. Tunc ſequitur pñs epiſtola. a (O altitudo diuitiarũ.) Gor. i. abũdãtia copioſitatis. b (Sapiẽtiæ.) quæ eſt de diuinis & de ſpũalibus: de qua Eſa. xl. Et ſapientiæ eius nõ eſt numerus. c (Et ſciẽtiæ dei) quæ eſt de rebus humanis. Ad Col. iij. In ipſo ſunt omnes theſauri ſapiẽtiæ & ſciẽtiæ. d (Quã incõpreh. ſunt iudicia eius.) Gor. i. diſpoſitiones ei⁹ in omnibus rebus. vnde ps. xxxv. Iudicia eius abyſſus multa. e (Et inueſtigabiles viæ eius) i. impletiones diſpoſitionis, in quibus omnib⁹ eſt miſericordia & veritas: vnde ps. xxiiij. Vniuerſæ viæ domini miſericordia & veritas. Quorũ rationes à nobis nõ pñt attingi: vnde eccle. viij. Intellexi quòd omniũ operum dñi nullã poſsit homo inuenire rationem. f (Quis enim cog. ſen. domini.) de diſpoſitione rerũ. q. d. nullus. g (Aut quis cõ. eius fuit.) Vin. dans ei cõſilia qualiter ſic, vel ſic res diſponeret. q. d. nullus. h (Aut quis prior dedit. il. & retri. ei.) q. d. nullus. qa hoc eſt impoſsibile: qa oẽm virtutẽ non ſolũ operandi, ſed etiã cogitandi, & eſſendi ab ipſo habemus: quod declarat hic cõſequẽter di. i (Qm̃ ex ipſo, & p ipm & in ipſo ſunt oĩa.) Gor. ſupiora, inferiora, & media: ſpũalia, & corporalia, & ex vtriſq; cõpoſita. Et in iſtis verbis innuit apoſtolus trinitatẽ pſonarũ in eſſentia diuina: per hoc qđ dicit ex ipſo, innuit pſonã patris: per hoc qđ dicit per ipſum, innuit perſonã filij: per hoc quod dicit in ipſo, innuit pſonã ſpiritusſancti. Ecce diſtinctio ſeu pluralitas pſonarum. k (Ipſi ho. & glo.) Ecce vnitas eſſentiæ. Nõ enim dicit ipſius: ſed ipſi honor, & gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

❡ Quæſtio. lj.

Super verbis epiſtolæ in feſto ſanctiſſimæ trinitatis, quæ habẽtur ad Ro. xj. ſcilicet. O altitudo diuitiarũ. Orĩ qõ de trinitate. Vtrũ ſint tres perſonę in eſſentia diuina: Arguĩ quòd nõ: vbi eſt ſumma ſimplicitas ibi non eſt pluralitas: qa ſunt oppoſita: ſed in eſſentia diuina eſt ſimplicitas: ergo nõ eſt perſonarũ pluralitas. In oppoſitũ Matthæi vltimo. In nomine patris & filij & ſpiritusſancti. Igĩ. Ad argumentum dicĩ quòd in diuinis eſt poteſtas per originem, nõ per additionẽ. Ad quæſtionẽ reſpõdendum eſt ſecundũ Richar. de media villa ſuper j. ſen. quòd in eſſentia diuina ſunt tres perſonæ: quod patet triplici ratione. Prima eſt in eſſentia diuina eſt ſumma bonitas: ſed ad ſummã bonitatẽ pertinet ſe ſummè cõmunicare: ſed ſumma bonitas nõ poteſt ſe cõmunicare alicui creaturæ, nec omnib⁹ ſimul: quia nõ ſunt capaces infinite bonitatis: ergo talis communicatio eſt in ipſa eſſentia diuina. & ſic ſunt tres perſonę. Secũda ratio. in diuina eſſentia eſt ſumma pfectio: ſed perfecti eſt ſibi pducere in natura ſimile: nulla autẽ creatura poteſt eſſe Deo ſimilis: igitur ſunt tres perſonæ in eſſentia diuina. Tertia ratio. in eſſentia diuina eſt ſumma charitas: ergo eſt perſona amans ſummè amata: etiã ſummus amor: ergo ſunt tres perſonæ.

In feſto dedicationis templi. Apocalyp. xxj. capitu.

IN diebus illis. Vidi ciuitatẽ ſanctam Hieruſalem † nouã,[a] deſcendentẽ de cœlo[b] à Deo paratam,[c] ſicut ſponſam ornatã[d] viro ſuo.[e] Et audiui vocem magnã de throno[f] dicẽtẽ. Ecce tabernaculũ Dei cũ hominibus. & habitabit cũ eis.[g] Et ipſi populus ei⁹ erunt,[h] & ipſe Deus cum eis erit eorũ Deus.[i] Et abſterget deus omnẽ lachrymam ab oculis eorũ:[k] & mors vltra nõ erit,[l] neque luct⁹,[m] neque clamor,[n] neque dolor[o] vltra, quæ[p] prima abierunt. [q] Et dixit qui ſedebat in throno.[r] Ecce noua facio omnia.

† Vidi ciuitatẽ ſanctã hieruſalem nouam. In die iudicij quãdo dñs factur⁹ eſt vniuerſam rationẽ qñ ignis ardebit, omnia innouabuntur id eſt omnes res corruptibiles purgatiõe purgabũtur & incorruptibiles fiẽt. Noua quoq; immutatione nouã aſſumẽt naturã: nã quicqd nũc natura impſectũ eſt, tũc altera natura perfectũ fiet: vt vult magiſter ſenten.

Poſtilla.

IN dieb⁹ illis. Vidi ciuitatẽ ſanctã Hieruſalẽ &c.) Ante initiũ huius epiſtolæ ſcribit ſanctus Io. in eodem ca. di. Vidi cœlũ nouũ & terram nouã. Primũ eñ cœlũ & prima terra abijt. Ly. hæc omnia in fine mũdi innouabunĩ: & melius mutabũtur in claritate vt patet Luc. xj. Cœlũ & terra trãſibũt: nõ quãtũ ad ſubſtantiã, ſed quantũ ad formã: & hoc totũ cedet ad gloriã electorum, qui ex creaturis laudent Deũ. Tũc ſeqnĩ pſens epiſtola. (In dieb⁹ illis.) hic ſanctus Ioãnes deſcribit innouationẽ humanæ naturæ quãtũ ad electos di.) Vidi ciuitatẽ ſanctã Hieruſalẽ.) Lyr. i. electorũ ſocietatẽ perfecta charitate vnitã. (Nouã.) Ly. quãtũ ad corporis gloriã: corpora eñ ſanctorũ quæ ſunt corruptibilia,

corruptibilia, groſſa, põderoſa, & obſcura reſur gẽt immortalia, ſubtilia, agilia clara: & hoc fiet ex gloria aīarũ ad corpora redũdãte. a (Deſcẽ dẽtem de cęlo.) Ly. nam aie beatę deſcẽdẽt de cęlo vt corpora reſumãt: & in iudicio cõpare- ant. b (A deo paratam.) Ly. dotib⁹ aię & cor poris. c (Sicut ſpõſam ornatam.) virtutibus. d (Viro ſuo). i. ad honorem viri ſcilicet xp̄i. e (Et audiui vocẽ magnam de throno.) ſcilicet diuinę maieſtatis. f (Dicentẽ, ecce tabernacu lum dei cũ hominibus: & habitabit cũ eis.) Ly. habitatio eñ dei cũ hominibus erit iſeparabi- lis. Quia beati ſemper habebũt apertã viſionẽ: & pfectã fruitionẽ. g (Et ipſi popol⁹ ei⁹ erũt) qa beati erũt ſicut & ipſe btũs eſt: vñ p̄s. cxliiij. Beat⁹ popul⁹ cui⁹ dñs deus ei⁹. vñ. & Le xxvj. Ego ero veſter de⁹ voſq; eritis mihi popolus. h (Et ipſe deus cũ eis erit eorũ deus.) Glo. or- di. qa nũquã ex eis expellẽt: qa nũquã peccabũt contra deũ. i (Et abſterget de⁹ oẽm lachrymã ab oculis eorũ.) diuerſę ſũt lachrymę: quib⁹ in hac vita affligunt electi: & ideo in futurũ fuga tis dolorib⁹ ois lachryma ab oculis eorũ dicit abſtergi. k (Et mors vltra nõ erit.) i. ſeparatio aię & corporis. l (Neq; luctus.) p alijs miſerijs. m (Neq; clamor.) i. p pugna ſpũs ad carnem. n (Neq; dolor) de pc̄tis pprijs. o (Erit vltra) vñ Eſaię. lj. Letitia ſempiterna ſup capita eo- rũ: gaudiũ & lętitiã tenebũt: & fugient dolor & gemitus. p (Quę prima abie.) haymo. in p̄ſen ti vita boni hęc iam enumerata ſuſtinent: ſed in futura vita nihil mali ſuſtinebunt. q (Et dixit qui ſedebat in throno.) ſcilicet deus omp̄s qui p̄ſidet eccleſię ſuę. r (Ecce noua facio oia) Ly. ſcilicet cęlos & elementa & electorũ corpa: vt patet Eſaię. lix. Ecce ego creo cęlos nouos & terram nouam.

Super verbis epiſtolę in feſto dedicationis templi quę habentur Apoca. xxxj. ſ. ecce tabernaculum. Oritur quæſtio de eccleſia. Vtrũ ecc̄lia dicat illa q̄ nõ ẽ cõſecrata? Omiſſis ar gumẽtis ad vtranq; partẽ rñ. ſecũdũ Pa. in rub. de conſe. eccleſię vel alta. quòd nõ pprie: ſed ba ſilica. i. domus regis. alleg. glo. cũ tex. io. c. j. de reli. do. & facit ad ſtatuta: vt delictũ cõmiſſum in eccleſia nõ conſecrata ſit cõmiſſum in eccle ſia improprie accipiendo vnum pro altero. Itẽ equiuoce dicit eccleſia oratorium: ſed proprie oratorium ſit locus aptus ad orãdũ quẽ quiſq; in domo ſua ędificare poteſt.

Incipit ulterius Poſtilla ſuper

Euãgelia de ſanctis per ãni circulũ: vnà cũ feria lib⁹ eorũdẽ. Et primo:

In vigilia ſancti Andreę Apoſt. ſcd̄m Ioan.

IN illo tpe[a]. Stabat Ioãnes, & ex diſcipulis ei⁹ duo.[b] Et reſpiciẽs Ieſum ambulãtẽ dixit.[c] Ecce agn⁹ † Dei.[d] Et audierunt eum duo diſcipuli loquentem, & ſecu ti ſunt Ieſum.[e] Conuerſus autem Ie- ſus:[f] & videns eos ſequentes dixit eis. Quid q̄ritis?[g] Qui dixerunt ei. Rabbi qđ dicitur īterpretatũ magiſter[h] vbi ha bitas?[i] Dixit eis. Venite, & videte.[k] Ve nerũt & viderũt vbi maneret:[l] & apud eũ mãſerũt die illo.[m] Hora aũt erat q̄ſi decima.[n] Erat aũt andreas frater ſimo- nis petri: vn⁹ ex duob⁹ q audierãt à Io anne,[o] & ſecuti fuerãt eũ.[p] Inuenit hic primũ fratrẽ ſuũ Simonẽ.[q] & dixit ei. Inuenim⁹ Meſſiã, qđ eſt interpretatũ xp̄s.[r] Et adduxit eũ ad ieſum.[s] Intuit⁹ aũt eũ Ieſus dixit.[t] Tu es Simon[v] fili⁹ Ioãna:[x] tu vocaberis cephas qđ inter- pretatur Petr⁹.[y] In craſtinũ aũt.[z] voluit exire in Galilęam,[a] & inuenit Philip- pũ.[b] Et dixit Ieſus, ſequere me.[c] Erat aũt Philipp⁹ à Bethſaida ciuitate An- dreę & petri.[d] Inuenit Philippus Na- thanaelẽ & dixit ei.[e] Quẽ ſcripſit Moy ſes ī lege,[f] & pphetis[g] inuenim⁹ Ieſu[h] filiũ Ioſeph à nazareth.[i] Et dixit ei Na thanael.[k] A nazareth poteſt aliqd bo ni eſſe.[l] Dixit ei philipp⁹. Veni & vide. [m] Vidit Ieſ⁹ Nathanaelẽ veniẽtẽ ad ſe: [n] & dixit de eo. Ecce verè iſraelita: in quo dol⁹ non eſt.[o] Dixit ei Nathanael. [p] Vñ me noſti? Rñdit Ieſus, & dixit ei [q] Priuſquã te philipp⁹ vocaret cũ eſſes ſub ſicu vidi te. Rñdit Nathanael: & ait.[r] Rabbi tu es fili⁹ dei. Tu es rex iſ- rael.[s] Rñdit Ieſus, & dixit ei. Quia dixi tibi, vidi te ſub ficu,[t] credis:[v] maius his videbis.[x] Et dixit eis,[y] Amẽ amen dico vobis, videbitis cœlũ apertũ, & an gelos dei aſcendentes, & deſcendentes ſupra filium hominis. Poſtilla.

† Ecce agnus dei xp̄s dñs ieſus ſaluator agnus dr ab aialis pprietate quẽadmodum agn⁹ eſt ſimplex aial innocẽs totus hominib⁹ pficiẽs: ſic xp̄s dñs totus homi- bus oĩbus pficiens: q pro nobis paſſus iſã gõine ſuo nos redemit: vt. j. Petri. c. ij. xp̄s paſſus eſt pro nobis.

IN illo tpe. Stabat Ioã. & ex diſci pulis ei⁹ &c.) Proſequit in hoc euangelio Ioã. euãge. teſtimoniũ de xp̄o qđ phibebat Ioã. bapti. di cẽs. a (Sta. in quo oſtẽditur quõ Ioã. bap parat⁹ erat ad exercẽdũ ſuũ officiũ te- ſtificãdo de xp̄o, baptizãdo, et docẽdo. vñ ſubdi tur. b (Et reſpiciẽs Ie. ãbu.) ſ. prope locũ vbi ſtabat Ioãnes: qa xp̄s poſtquã baptizat⁹ eſt à Io anne ad tẽp⁹ morat⁹ eſt ppe locũ: & factus eſt

Ioãni familiaris:vt ſic Ioãnes frequẽter diceret teſtimonium de Chriſto in ſua pñtia:& ſic ab alijs cognoſceret. Vñ.ſubditur. c (Ecce agnus dei.) Breuiter repetit euãgeliſta teſtimoniũ qđ fuerat pri⁹ dictũ:ideo omittit illud qđ pbxi⁹ ſupra dictũ eſt.ſ.q tollit pc̃ã mundi. Ecce agnus dei.)i.à deo miſſus immolãd⁹ vt hoſtia acceptiſſima. d (Et audierũt &c.) Hic ponit fruct⁹ p̃dicti teſtimonij. Et diuidit in tres ptes:qa primo ponit fruct⁹ ſequẽs ex Ioãnis teſtificatiõe. Secundo ex diſcipuli cõuerſi prædicatione:ibi erat aũt Andreas. Tertio ex Chriſti vocatione: ibi:in craſtinũ. Fruct⁹aũt prim⁹ fuit cõuerſio diſcipulorũ Ioãnis ad xpm q fuit p Ioãnẽ inchoata inquantũ ſui diſcipuli teſtimoniũ ei⁹ reuerẽter audierũt tãquã veriſſimum executi ſunt in opere. Et hoc eſt qđ dicit. Et audierũt eũ diſcipuli loquẽtẽ & ſecuti ſunt Ieſum)deſiderãtes ei adherere,& ei⁹ doctrinã audire. Sed iſta cõuerſio cõſummata eſt per Ieſum xpm. Vñ ſubdit. e (Cõuerſus aũt Ieſus.) Ex ſua benignitate & miſericordia. f (Et vidẽs eos ſequẽtes ſe dixit eis. Quid qritis.)q.d.parat⁹ ſum ad volũtatem veſtrã. Nec petit hoc ex ignorantia.vt aliquid addiſcat:ſed vt ex eorũ rñſione eos conuenientius dirigat:ſicut Gen.iij. Dixit dñs. Adã vbi es?vt ex rñſiõe cõueniẽti⁹ argueret ipm. Sequit g (Qui dixerũt ei. Rabbi) Quod dr interpretatũe magiſter:illud quod dr interpretatiuũ magiſter nõ eſt de verbis eorũ:ſed eſt verbum euangeliſtæ iterpr̃tãtis nomẽ hebræũ:quod eſt rabbi:vñ dixerũt. h (Rabbi vbi habitas.)quærentes domũ ei⁹ tamquã ſtudioſi diſcipuli:vt poſſent frequenter cũ eo & ab eo inſtrui. i (Dixit eis,venite& videte.)liberaliter cõdeſcẽdẽs petitioni eorum. Sed qa dictũ eſt de domo xpi: vr̃ cõtradicere ei quod dr̃ Mat.viij. Fili⁹ hoĩs nõ habet vbi caput ſuũ reclinet:dicẽdũ quòd ſ Matthęo dr̃ nõ habuiſſe ꝓpriã domiciliũ:non tñ negat qn habuerit ſicut hoſpes domũ accõmodatã ꝑ tpe ad manẽdũ. Sicut eñ frequẽter fuit in domo Marthæ,& eodẽ mõ ad tps mãſit ꝑpe Ioãnẽ poſt baptiſmũ ſuũ rõnib⁹ prædictis tñ in hoſpicio alieno. Quod patet ex hoc quòd non erat de loco illo:ſed de nazareth. Sequitur. k (Venerũt & viderũt vbi manebat.)ſicut hoſpes:vt dictũ eſt. l (Et apud eũ mãſerũt die illo.)audiẽtes verba vitæ ab eo. m (Hora aũt erat quaſi.x.)ſcilicet ꝓpe veſperã. Ex quo apparet ardor eorũ ad audiẽdum xpm: qa cũ hora veſpertina ſoleant hoĩes reuerti ad propria domicilia:tñ omnib⁹ dimiſſis mãſerunt cum ipſo

Fruct⁹ pueniẽs ex diſcipuli cõuerſione.

vſq; ad craſtinũ deſiderio audiẽdi ipm. n (Erat aũt Andre.&c.) Hic cõſequẽter ponit fructus pueniẽs ex diſcipuli cõuerſione:qa audita xpi doctrina ſtatim iuit ad quærendũ fratrẽ ſuũ ad audiẽdũ ipm xpm. Et hoc eſt quod dr. Erat autẽ &c. o (Secuti fuerũt eũ.)ſcilicet xpm:nomẽ aũt alteri⁹ diſcipuli hic tacet:qa mod⁹ ſcribentiũ eſt tacere ꝓprias laudes:vel ſaltẽ loqui de ſe,ſicut de alio:ſicut Ioã.vlt.c.dicit Ioãnes euãgeliſta de ſeipſo. Hic eſt diſcipulus ille &c.non exprimẽdo nomẽ ſuum. Et eodẽ mõ loquit hic qa pbabiliter crediť quòd ipſemet fuit cũ Andrea:qa circũſtãtias loci & tpis deſcribit:quaſi ille q pſẽtialiter vidit:põt ẽt aliter dicere quòd ſol⁹ Andreas noiatur:eo quòd antiquior & principalior erat:vnde & hanc prærogatiuã habuit quòd fuit prius xpi diſcipulus:quia de duobus primo adhęrẽtibus xpo ipſe fuit principalis & primus. Sicut Stephanus fuit primus martyr. p (Inu.hic primũ fra.ſuũ Sim.)nõ inuenit eũ à caſu,ſed diligẽter quæſiuit: & deſiderãs eũ hr̃e fratrẽ in religione fidei,ſicut & in ꝓpinquitate carnali:cõtra illos qui ꝓprios amicos retrahũt ab ingreſſu religiõis:vñ ſequit. q (Et dixit ei &c.xps.)i.vnctus:qa xps eſt rex & ſacerdos vnctus i humana natura plenitudine grãæ:ſicut reges & ſacerdotes in veteri teſtõ iniungebantur corpali vnctiõe. Et bñ dicit inuenim⁹:qa ſufficiẽter erat iſtructus à xpo per teſtimonia legis & ꝓphetarũ quòd ipſe erat verè xps. Et qa cõfirmatio boni opis eſt p xpm:ideo ſequit. r (Et adduxit eũ ad Ie.)tum qa nõ cõfidebat de ſe:quòd poſſet eũ ſufficiẽter iſtruere: tũ qa libenter ad magiſtrum redibat habita occaſiõe. s (Intuit⁹ au.eũ Ie.)nõ ſolũ exterius ſed etiã interius vidẽs eius deuotionẽ:qa deus itueť cor. t (Dixit tu es Simõ.)i.verè obediẽt.q.d.nomẽ tuũ ẽ tuę ꝓprietati cõſonũ. v (Filius Ioãna.) Mat.xvj. dicit bariona.i.filius Ioãna. Dicẽdum eſt quòd idẽ ẽ nomẽ pris Petri iona & Ioanna,aliquãliter tñ diuerſificatũ,ſicut i latino Nicolaus,& colinus. Vel aliter dicẽdũ quòd pater Petri erat binomius. x (Tu voca.cephas.i.capitane⁹: & idẽ ſonat hoc nomẽ Petr⁹:qa fũdamẽtũ habet quodãmodo ꝓprietates capitis.vñ Mat.xv.qđ dictũ eſt ei à xpo.Tu es Petrus &c.nõ fuit nomĩs noua impoſitio,ſed noĩs pri⁹impoſiti cõmemoratio vel cõfirmatio:qa hoc fuit ſibi ĩpoſitũ ſecũdũ Aug. Notãdũ quòd mutatio noĩs facta à deo ſemper facta eſt ex aliqua grã ſpãli quã à deo cõſecut⁹ eſt ille cui⁹ nomẽ mutať. Sicut Iacob vocat⁹ eſt Iſrael:eo quòd vidit dñm. Gen. xxxij. Et Abram vocat⁹ eſt Abrahã,quãdo facta fuit ſibi pmiſſio. Geneſ. xvij. Sed contra illud quod dr̃ hic de vocatiõe Petri & Andreæ videtur illud eſſe quod habeť Mat.iiij. Ambulans Ieſus iuxta mare galilææ &c. Dicendum quòd ipſe vocatiõe vocati fuerũt ad fidẽ xpi p aliqualẽ familiaritatẽ iuxta iordanem ſecũdũ modũ qui hic ſcribiť:licet poſtea ſup mare galilee fuerũt vocati ad apoſtolatũ. Et ideo tũc relictis rhetibus & naui ſecuti ſũt eũ nõ amplius ad ꝓpria reuerſuri. y (In craſt.&c.) Hic cõſequẽter ponit fruct⁹ pueniẽs ex xpi vocatione. Et primo deſcribiť Philippi vocatio,deinde ex hoc ſequẽs nath.cõuer. Circa primũ ſciẽdũ qđ xps venit ad baptiſmũ Io.vt virtutẽ regenerãdi tribueret aqs:vt baptiſmũ Io.et ei⁹ doctrinã approbaret:vt de xpo p Ioãnis teſtimoniũ latũ in xpi pſentia ppls ipm cognoſceret:ppter quæ

Quid ſit bariona.

Fructus ꝑueniens ex xpi vocatione.

xp̄s ad tp̄s moratus eſt ꝓpe locū illū: vt ſupra dictū eſt. Et ideo hoc peracto voluit redire i galilæam vbi fuerat nutritus: & in illo reditu vocat⁹ eſt Philipp⁹: & hoc eſt quod dr̄ hic. In craſtinū aūt .ſ. poſt vocationē Petri. z (Voluit exi. in gali.) Si eñ mãſiſſet prope iordanē poſtquã fuit cognit⁹ à populo oēs cucurriſſent ad eum, & dimiſiſſent Ioañē, quod patet ex effectu: qa duo ex pricipalib⁹ diſcipulis Ioãnis ſecuti ſunt iā eū, vt dictū eſt: & iō volēs deferre Ioanni & dare nobis exēplū fugiēdi applauſum populi. inde receſſit. a (Et inu. Phi.) nō à caſu vel quaſi ignotū: ſed ex ſua præordinatione: vt eū vocaret ad fidē, & illuminaret: vñ ſequit̃. b (Et dixit ei Ieſus. Seq̄re me.) Quod autē Philippus ſecut⁹ eſt ſtatim credēs, non eſt mirū: quia vox Chriſti nō ſolū habebat vim mouēdi auditum: ſed etiam animū: & ſubdit̃. c (Erat au. Phi.) à beth.ci.au. & Petri.) Et i hoc reddit̃ ratio quare ſtatim ſecut⁹ eſt. d (Inue. Phil. &c.) Hic ponit̃ cōſequēter nathanaelis cōuerſio. Circa qd̄

De Philippo. cōſiderādū quòd Philipp⁹ à xp̄o inſtruct⁹ iuit ad quærēdū nathanaelē fratrē ſuū: deſiderans eū hr̄e fratrē in fide ſicut i carne. Et hoc eſt qd̄ dicit̃ hic. Inue. Phi.na. nō à caſu: ſed diligenter quæſitū. Iſte aūt nathanael erat hō literatus & doct⁹ in lege & ꝓphetis. Et ideo Philipp⁹ quãuis eſſet parū literat⁹ à principio tñ iam erat inſtructus à xp̄o in ſcripturis legis & ꝓphetarum loquētibus de ipſo: ideo annūciādo xp̄m fratri ſuo quē ſciebat literatum incepit à teſtimonio legis et ꝓphetarum, dicēs. e (Quē ſcri. Moy. in lege.) hoc habet̃ Gen. penul. & Deute. xviij. f (Et ꝓphete.) omnes eñ ꝓphetæ de xp̄o loquūtur: qa ad xp̄m omnes eorū ꝓphetiæ principaliter ordinabant̃. g (Inue. Ie. q. d. hoc nomen cōgruū eſt ꝓphetis: qa ꝓmittunt meſſiã ſaluatorē. Hoc etiā nomē ponit̃ exp̄ſſe de xp̄o Abac. vlt. Ego autem in dn̄o gaudebo: & exultabo in deo Ieſu meo: & in pluribus alijs locis. h (Filiū Ioſeph.) Philippus hic loquit̃ ſecūdū cōem modū loquendi qa putabat̃ eius fili⁹: vt hr̄ Luce. iij. & quãuis nō fuerit pater xp̄i tñ in matrimonio fuit cōiunctus matri eius: & ambo deſcēderant de ſtirpe Dauid. i (A nazareth.) loc⁹ etiā iſte cōſonat ſcripturæ loquēti de xp̄o Eſa. xj. vbi dicit̃ ſecūdū hebraicā veritatē Egredieẗ virga de radice Ieſſe: & nazaræus de radice ei⁹ aſcēdet: & ideo Nathanael intelligēs hãc conſonantiā ſtatim reſpondit. k (A nazareth pōt ali. boni eſſe.) affirmatiue ſecūdū Aug. aliter exponit̃ hoc negatiue: ſecūdū Chryſo. verò dubitatiue: qa ſicut dictū eſt nathanael erat legiſperitus: & iō vidit qd̄ duo prima non habebant calumniā. ſcilicet nomen ꝓpriū quod eſt

Xp̄s fuit nat⁹ i bethleem: nutrit⁹ & cōceptus in nazareth. Ieſus: & genus. ſcilicet Dauid: ſed de loco videbat̃ eſſe cōtra ſcripturā Micheæ. v. vbi expreſſe dicit̃ xp̄m naſciturū eſſe in bethleē ſecūdū qd̄ legis ſcribæ reſpōderūt herodi quærēti. vbi xp̄s naſceret̃: qd̄ bethleē erat natiuitatis ſuæ loc⁹ vt habet̃ Mat. ij. ꝓpter quã reſpōſionem dubitatiuè Philippus duxit eū ad Ieſum, vt ab eo plenius informaret̃: ꝓpter qd̄ ſequit̃. l (Dicit ei Philipp⁹ veni & vide.) i. addiſce ab eo. Notandū quòd hic ſecūdū veritatē euangelij xp̄s natus fuit i bethleē ſicut fuerat p̄dictū p ꝓphetã. Sed conceptus fuit & nutritus in nazareth: vt hr̄ Lu. ij. & iiij. Et ꝓpter hoc vocat̃ à ꝓphetis nazaræ⁹. Ex quo patet cōcordãtia ꝓphetarum & euãg. m (Vidit Ieſus) hic deſcribit̃ cōuerſio nathanaelis cōſummata p xp̄m: vbi Chryſt⁹ oſtēdit ſe verū eſſe meſſiã ꝓmiſſum ex trib⁹ ſignis qa legiſpiti ſigna q̄rebãt: ſecūdum ponit̃ ibi. Rn̄dit Ieſus. tertiū ibi. Rn̄dit nathanael. Primū ſignū fuit manifeſtatio occulti .ſ. intētionis cordis, & puritatis cōſciētiæ ipſi⁹ nathanaelis, quæ non poterat eſſe nota niſi virtute diuina. Et hoc eſt qd̄ dr̄. n (Vidit Ie. na. ve. ad ſe.) nō ſolū vidit exterius, ſed etiam vidit cor ipſi⁹ interi⁹: vñ ſequit̃. o (Et di. de eo.) Ecce verè Iſraeli. in quo dol⁹ nō eſt: qa ſine ītētiōe doli & falſitatis veniebat vt veritatem cognoſceret. p (Dixit ei natha.) Hic ponit̃ ſecūdū ſignum quod eſt reuelatio occulti. Vidēs aūt nathanael quòd cōditionē ſuæ mentis exp̄ſſerat: q̄ſiuit vñ ipm̄ ſciebat, dicēs. q (Vnde noſti me? Re. ie. & di ei,) p reuelationē alteri⁹ occulti. r (Priuſquã te Phi. vo. cū eſſes ſub ficu vidi te.) i. cognoui ꝓpoſitū cordis tui. Ad literā pri⁹ locuti fuerãt de xp̄o adinuicē ipſe & Phi. ſub ficu i tali diſtãtia quòd xp̄s nō poterat eos videre oculo corporali: nec aliquis ali⁹ erat p̄ſens qui potuiſſet ei referre. Et iō ꝓpter hoc ſignū & p̄cedēs natha. ſtatim cōfeſſ⁹ eſt ipm̄ eē xp̄m: vñ ſequit̃. s (Rñ. ei nat. Tu es rex iſrael.) i. ille q expectat̃ vt ſit rex iſrael. Expectãt eñ oēs iudæi meſſiã tpalē regē futurū: hoc mō loquit̃ iſte natha, & q non habebat adhuc notitiã pfectã de xp̄o: nō enim vr̄ itellexiſſe tūc ipſi⁹ diuinitatē qa nō dixiſſet rex iſrael: ſed poti⁹ mūdi. Et p hoc quòd dixit tu es fili⁹ dei: nō fuit cōfeſſus diuinitatem, ſicut poſtea cōfeſſus eſt eã Petr⁹: ſed intellexit hanc filiationē p quãdã excellētiã gr̄e. s (Rn̄dit Ie.) Hic ponit̃ tertiū ſignū qd̄ eſt reuelatio occulti futuri. Mod⁹ eñ cognitiōis hūanæ eſt: vt ab imꝑfecto ad pfectū ducat̃ ordinate. Ideo xp̄s ipm̄ nathanaelē iam ipm̄ cognoſcētē quãtū ad gr̄e excellētiã vlteri⁹ deducit ad cognoſcēdū ſuã diuinitatē p obſequiū angelorū exhibēdū tãquã ſupiori. Rñ. Ie. &c. t (Credis) me eē xp̄m quãtū ad gr̄æ excellētiã. v (Maius his vide.) ſcilicet cognoſcēdo virtutē ſubſtãtiæ. x (Et dixit eis.) ſ. Phi. & nat. y (Amē dico vo.) Amē. i. fideliter. Et ideo vbi duplicat̃ ſignū eſt maxīæ certitudinis & firmitatis. z (Videbitis cælū apťū & ãge. dei aſcē. & deſ. ſup filiū hois.) i obſequiū diuinitatis i humana natura ſal[u]ētis: & hoc patuit i reſurrectiōe xp̄i, ſiſr i ei⁹ aſcēſiōe. & ēt pri⁹ i paſſiōe. Pōt tñ q̄ri ſup p̄dictis: q̄re iſte natha. nō fuit vocat⁹ ad apl̄atū cū à xp̄o ſup alios fuerit cōmēdat⁹: vt ptʒ ex p̄dictis, Dicēdū qd̄ xp̄s voluit primos fūdatores eccl̄iæ ſimplices hoīes

De nathanaele.

Tertiū ſignum.

eligere:ne prima cõuerſio hoīz ad fidē hūanę ſa
p iæ aſcriberet̃:ſed diuinæ Et ꝓpter hoc iſte nat.
& nichodem⁹de quo hr̃ Io.iij.c.nõ ſunt iſtituti
apl̃i: ꝗa erãt hoīes l̃rati:fuerũt tñ à pricipio ad
fidē vocati,ne ſi à principio omnes fuiſſent ſim
plices,crederent̃ ꝑ oppoſitũ.ſ.ꝑ ignorãtiã dece
pti. Poſtquã verò fides catholica fuit radicata:
Paulus vocat⁹ eſt ad apoſtolatũ,quãuis eſſet li-
teratus.vñ dicitur.i. Corĩ.i. Videte vocationē
veſtram fratres:ꝗa multi ſapientes &c.

Sequuntur qõnes ſup euãgelijs de ſanctorum commun. Quæſtio.j.

Circa euãgeliũ ĩ vigilia ſcti Andreę. Ortũ qõ Virũ Ioã.teſtimoniũ reddēs de xp̃o) cõueniēter dixit,ecce agn⁹dei,ecce q tollit pec
cata mũdi. Arguit̃ ꝙ ñ:ꝑ verba iſta iſer.ꝙ paſſio
xp̃i fuit ſacrificium:ſed hoc non. Igit̃.patet:qui
cunq; offert ſacrificiũ.aliquod ſacrũ facit:vt ip
ſum modum ſacrificij demõſtret:illi aũt q xp̃m
occiderũt non fecerunt aliquod ſacrũ: ſed ma-
gnã militiã ꝑpetrauerunt:ergo paſſio xp̃i ma-
gis fuit maleficiũ quàm ſacrificiũ. In oppoſitũ.
ſanctus Io.dedit teſtimoniũ de xp̃o per verba
ꝓphetæ:vt patet Eſa.liij.quaſi agn⁹ corã tõdē.
&c.ergo cõuenienter Ioã.teſtimoniũ dedit de
xp̃o. Ad arg.dicit̃ quòd ꝓcedit ex parte iudęo-
rum & non ex parte xp̃i. Ad quæſtio. rñdendũ
eſt ſecũdũ magiſtrũ Ioã.de tur.cre.in quæſtio.
ſup euãg.per duas concluſiones. Prima eſt. xp̃i
paſſio operata eſt ſalutē hũani gñis ꝑ modum ſa
crificij.patet ſacrificiũ dicitur ꝓprie aliquod ad
honorem proprie deo debitũ ad eũ placãdũ.ſed
xp̃s ſeip̃m obtulit in paſſione ꝑ nobis: & illud
opus fuit deo maxime acceptũ. Secunda cõclu
ſio. Ioã.teſtimoniũ reddens de xp̃o cõueniēter
dixit:ecce agn⁹ dei:patet ꝗa agnus paſchalis fi
gurabat paſſionem xp̃i:& ip̃e xp̃s erat manſue
tus vt agnus,& ꝗa lana conuerſationis xp̃i per
exemplũ dat veſtimentum virtutis dei.carnem
ſu cibum ſpiritualem:& lac doctrinæ in potũ.

In feſto ſancti Andreę. Euan. ſecũdùm Marhe.iiij.

IN illo tp̃e. Ambulans
ieſus iuxta mare gali-
leæ[a] vidit duos fratres[b]:
Simonem,q vocatur pe-
tr⁹,& Andreã fratrē ei⁹,
mittētes rhete in mare[c].
Erãt eñ piſcatores: & ait
illis. Venite poſt me[d], & faciã vos fie-
ri piſcatores † hoīm[e]. At illi cõtinuo re
lictis rhetibus,ſecuti ſunt eũ. Et ꝓce-
dēs inde[f] vidit alios duos fratres iaco-
bum Zebedæi,& Ioannē fratrē eius in
naui cũ Zebedæo patre eorũ, reficien
tes rhetia ſua[g]:& vocauit eos[h]. Illi aũt
ſtatim relictis rhetibus,& patre ſecuti
ſunt eum.

† Venite poſt me faciã vos fieri piſcatores hominũ.qñ dñs Ieſ⁹ i apoſtolatũ ſuos vocauit, quos vocauit elegit, electos ſibi amicos fecit, poteſtatē illis cõmutatã de

Poſtilla.

IN illo tp̃e. Ambulans Ieſ⁹ iux
ta mare galileę vidit duos &c.
Mat.iiij. Mar.j. Lu.v. hiſtoria
huius euãge.facta eſt anno xp̃i
xxxj.vj.id⁹ iunij.dñica. Lu.iij.
indi.iiij. Ante initiũ hui⁹ euãg.
ſcribit ſanctus Matt.in eo.ca. quòd poſtquam
xp̃s ieiunauit.xl.diebus,&.xl.noctib⁹ in deſer-
to:tũc poſtmodum venit,& habitauit caphar-
naũ:& in finib⁹ zabulõ:& nepthalim,& cepit ꝓ
dicare:& dicere. Pnīam agite,appropinq̃bit eñ
regnũ cęlorũ. Ambulãs Ieſus iuxta mare gali
leæ. Ly.mare iſtud eſt ꝗdam lacus habēs centũ
ſtadia longitudinis:& quadraginta latitudinis
per quē trãſit iordanis fluui⁹:vt dicit hiero. Di
citur aũt mare ſecundũ modũ hebraicũ loquen
di ĩ quo magna cõgregatio aquarum vocat̃ ma
re ſecundũ illud. Geñ.j. Cõgregationes aquarũ
appellauit maria. Vocat̃ etiã ſtagnũ genezareth
vt patet Luc.v.dicitur etiã mare galileæ: quia
eſt in regione illa:& etiã dicit̃ aliqñ mare tybe-
riadis à ciuitate tyberis ſita ſuper ipſum mare.

dit: quod vbi piſces capiebant hamo: hoīnes caperent in xp̃i verbo: vñ hic mat.iiij xp̃s ĩ eligēdis diſcipulis ait. Venite poſt me,faciam vos fieri piſcatores hominũ:& petro ait. ex hoc eris homines capiens.

a (Vidit duos fratres.) Gor.nõ tantũ corpora-
liter,ſed etiam ſpũaliter. vñ. Chryſo. ad corda
plusquàm ad facies reſpiciēs. b (Simonē q vo.
pe.& and.fra.eius mit.re. in mare.) Gor.ad pi
ſcandum & ad quærendum victum. c (Erant
enim piſcatores)vñ Chry. piſcatores illiterati
mittunt̃ ad ꝑdicandũ ne fides credentiũ nõ in
virtute dei:ſcilicet in eloquētia ſiue ĩ doctrina
hoīm putarent̃. d (At illi cõtinuo relictis rhe
tibus ſecuti ſunt eũ.)vñ Chry. In hoc docue-
rũt nos apoſtoli q̃d nemo põt terræna poſſide-
re & ꝑfecte ad cæleſtia ꝓperare. Aer inter cælũ
& terram cõſtitut⁹,oſtendit quòd inter cęleſtia
& terræna nulla põt eſſe cõiunctio: cæleſtia ꝗa
ſpũalia & leuia ſunt ſurſũ ducũt,terræna ꝗa põ
deroſa & grauiora deorſum deponũt. Ly. Sciē
dum quòd iſti apoſtoli legunt̃ ter vocati à xp̃o.

Quare illiterati mittunt̃ ad ꝑdicandũ.

Prima vocatio fuit ĩmediate poſt baptiſmum
xp̃i:vt habet̃ Ioã.j.qñ duo diſcipuli Ioãnis ba-
ptiſtæ audierũt ip̃m dicētē de xp̃o. Ecce agnus
dei,ecce q tollit pc̃tã mũdi. Et ibidē dicit̃ quòd
Andreas fr̃ Simo.Pe.erat vn⁹ ex duob⁹ q ſecuti
fuerũt Ieſum.& ibi dicitur quoniã Andreas ad
duxit fratrē Simonem ad Ieſum:ſecunda vo-
catio fuit in captura piſciũ quã deſcribit Lucæ.
v.c.dicēs quòd xp̃s ꝓpter turbas irruētes aſcē-
dit in nauim Petri ad ꝑdicãdum populo & fi-
nita ꝑdicatiõe iuſſit relaxare rhete ĩ capturã pi-
ſciũ. Et viſa multitudine piſciũ captorũ ſciens
Petr⁹ quòd nõ poterat eſſe virtute hũana ꝓci-
dit ad genua Ieſu.dicēs Exi à me dñe,ꝗa homo
peccator ſum. Sed illæ duæ vocatiões non fue-
rũt ꝓprie ad apoſtolatum:ſed ad quãdam fami
liaritatē. Tertia vocatio fuit illa de qua fit men
tio in euãgelio hodierno quãdo relictis rhetib⁹
& naui ſecuti ſunt Ieſum ampli⁹ ad ꝑdicta ne-
gotia nõ reuerſuri,ſed ĩtēdētes doctrinæ xp̃i er
go dixit eis. e (Et fa.vos fieri piſcat. hoīm &

Vocatio apoſtolorũ fuit triplex

pe.ſide &c.) Gor.i.à loco illo ad aliū. f (Vidit alios duos fra. Iaco. zebe. & Io. fra. ei⁹ i naoi cū zebedęo pře eorū reficiētes rhetia ſua.) vnde Chry.i. reparātes. qđ maxie ē pauperatis idiciū vetera reparabāt: qavñ noua emerē nō habebāt g (Et vocauit eos.) Gor. de⁹ vocat & deſtinat: vt patet Luc.x. Primo ꝓpter duos pplos cōuertēdos.ſ. iudæorū & gētiliū. Scđo ꝓpter doplicē ſalutē.ſ. corpis & aię. Tertio ꝓpter teſtimonij veritatē: vt patet Deute.xix. In ore duorū ſtat oē teſtioniū. h (Illi aūt ſtatī relictis rhetib⁹ & patre ſecuti ſūt eū.) Sed q̄rit hic qoō iſti apl'i relictis oīb⁹ ſecuti ſūt eū? Dicēdū ſcđm Ly. quòd in xp̄o erat virt⁹ diuinitatis, & ideo ſicut poterat exteri⁹ vocare p vocē, ita potuit interi⁹ attrahere ꝓ volūtate ſua p iſpirationē. Itē notādū quòd xp̄s ſimplices piſcatores poti⁹ cōſtituit apoſtolos & p̄dicatores euāgelij, quàm lr̄atos: vt fides euāgelij magis attribuereť ſapiæ diuinæ quàm humanæ.

¶ Quæſtio.xj.

Circa Euāgelium in feſto ſancti Andreæ. Oritur quæſt. Vtrū xp̄s cōuenienter vocauit ad prædicatiōis officiū Petrū & Andream: & Iacobū zebedæi: & Ioānē? Arguiť quòd nō ſimplices & idocti cohibent eligi: vt hr̄ i decretis. diſ. xxxix. ſed ipi apl'i erāt idocti & ſimplices. igiť. In oppoſitū: i euāgelio nulla i eſt incōueniētia: ſed euāgeliū narrat quòd xp̄s elegit p̄dictos apoſtolos ad officiū p̄dicatiōis. igiť. Ad q. rn̄dēdū eſt p tres cōcloſiōes. Prima ē, pręfati apoſtoli officio p̄dicationis deputati à xp̄o idonei & docti facti fuerūt: & xp̄s eorū defect⁹ ſuppleuit. Scđa cōcluſio. voluit xp̄s hos ſimplices apoſtolos & idoctos aſſumere ad p̄dicatiōis officiū: ne aliq̄s eorū de ſua virtute, aut ſapia gloriareť eligi meruiſſe. Tertia cōcluſio. xp̄s hos apoſtolos de arte piſcatoria ad p̄dicatiōis officiū aſſumere decreuit: ad denotādū quòd ipſi futuri erāt piſcatores aīarū p rhetia prędicationū. Ex dictis patet ſolutio argumenti ad partem negatiuam facti.

In die ſancti Nicolai. Euan. In illo tēpore dixit Ieſus diſcipulis ſuis. Sint lumbi veſtri.

¶ Hoc euāg. quære īfra in communi ſanctorū.

In cōcep. beatę marię virginis. Euāgelium ſecundúm. Matthe.j.c.

† Liber generationis Ieſu xp̄i. Ieſus xp̄s à deo patre genit⁹ diuina genitura in virgine cōceptus: & ex virgine nat⁹. Sup oés filios hoīm nobiliſſim⁹, ſapiētiſſim⁹, decor⁹, formoſus, ac ſpecioſiſſimus: & oībus terq; pulchrior: vñ Dauid ps. xliiij. ſpecioſos forma p̄ filijs hominū.

Liber † generationis.[b] Ieſu xp̄i[c] filij dauid, filij abraā.[d] Abraā genuit iſaac.[e] Iſaac aūt genuit iacob.[f] Iacob autē genuit iudā & fratres ei⁹.[g] Iudas autē genuit phares & zaram de thamar.[h] Phares aūt genuit eſrō, Eſron autē genuit arā. Arā aūt genuit aminadab. Aminadab aūt genuit naſon.[i] Naſon aūt genuit Salmō. Salmō autē genuit Booz de raab.[k] Booz autem genuit obeth ex ruth.[l] Obeth autem genuit ieſſe. Ieſſe aūt genuit dauid regem.[n] Dauid aūt rex genuit ſalomonem ex ea quæ fuit vriæ.[o] Salomō autem genuit roboam. Roboam autem genuit Abiam. Abias autem genuit aza. Aza autem genuit ioſaphat. Ioſaphat aūt genuit iorā.[p] Iorā autem genuit oziā. Ozias autem genuit ioatā. Ioathā aūt genuit achaz. Achaz autē genuit ezechiam.[q] Ezechias autem genuit manaſſem.[r] Manaſſes autem genuit amō. Amon aūt genuit ioſiam.[s] Ioſias autem genuit iechoniam, & fratres eius in trāſmigratione babylōis.[t] Et poſt trāſmigrationē babylonis iechonias genuit ſalathiel.[v] Salathiel[x] autem genuit zorobabel. zorobabel aūt genuit abiud. Abiud autē genuit Eliachim. Eliachim aūt genuit azor. Azor autem genuit Sadoch. Sadoch autem genuit achim, achim aūt genuit Eliud. Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autem genuit mathā.[y] Mathā autem genuit iacob.[z] Iacob autem genuit ioſeph virum mariæ. De qua nat⁹ eſt Ieſus q vocatur xp̄s.

Poſtilla.

Liber generationis. Ieſu xp̄i filij dauid &c.) Supplēdū hic eſt ſecūdū modū hebræorum: vbi cōiter fit talis ſuppletio: vt patet Eſa.j. vbi dr̄. Viſio. Eſaię filij amos ſubaudi hic eſt: & eodē modo in pluribus alijs locis. eſt hic aduertendum quòd matthęus hebraicè ſcripſit euangelium ſuum. Modus aūt hebræorum eſt nominare libros ab eo de quo tractatur i pricipio. Et q̄a Matthęus incipit euangelium à genealogia xp̄i: iō ab ipſa denominat ſeu prætitulat ipm̄. Et rō fuit, q̄a iudæi negabāt Ieſum nazarenum eſſe verū xp̄m, & deſcēdiſſe à Dauid: q̄a galilæus erat dictus à pluribus. Hunc ergo errorem volens Matthæus excludere in principio euā. ſui oſtendit ipm̄ à Dauid deſcendiſſe per ipſius genealogiā: quā nō poterant negare: cū haberent in templo libros, in quibus ſcriptę erāt gn̄ationes duodecim patriarcharum. Oſtēdit etiā eū in bethleem natum: & hoc in principio ſecundi capituli: licet fuerit in nazareth cōceptus, & nutritus. In deſcribēdo xp̄i genealogiam ponit duas ptes tamquā radices. ſcilicet. Dauid & Abraā: quia ad iſtos fuit facta ſpāliter ꝓmiſſio de xp̄o. Itē q̄a Dauid fuit ſpālis iter re

Duas partes ponit.

ges Abraã y̾o ĩter pr̃iarchas: xp̃s aũt debebat de
ſcẽdere ex pr̃iarchis & regib⁹. Præponitur aũt
Dauid ipſi Abraã: licet ſit poſterior ſecũdũ tp̃s:
ꝓpter eminẽtiã regiæ dignitatis. Et iterũ vt cõ
uenićti⁹ gñationis ordo texat̃: q̃a ſic à radice vl
timo noiata incboat̃: dicit ergo. a (Liber ge-
nerationis). ſ. tp̃alis: q̃a gñationẽ xp̃i ęternã de-
ſcribit Ioãnes in principio euãge. ſui. Sequitur.
b (Ieſu xp̃i.) Ieſus eſt nomẽ pſonæ: xp̃s nomẽ
naturæ: ſignificat eñ duplicẽ naturã in vno ſup
poſito: ſcilicet diuinã & humanã. c (Filij Dauid
filij Abraã.) Hoc eſt itelligẽdũ ſecũdũ humanã
naturã tantũ. Vñ dicit apoſtolus ad Ro. j. Qui
Genealogiã narrat. factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundũm carnẽ.
d (Abraã &c.) Hic incipit euãgeliſta xp̃i genea
logiã narrare: & diuidit in tres ptes, ſecũdũ qua
terdenas tres, quas ponit in iſta genealogia. Pri
ma incipit ab abraã & terminatur in Dauid in-
cluſiue. Secũda à Dauid excluſiue: & terminat̃
in iechoniã filiũ ioſiæ incluſiue: & tertia incipit
à iechonia filio p̃dicti iechoniæ icluſiue: & ter
minat̃ in xp̃m excluſiue. Sc̃da ps incipit ibi. Da
uid aũt: tertia ibi. Et poſt tranſmigrationẽ baby
lonis. In Prima ergo procedit ſic. Abraã genuit
Iſaac: nõ facit mẽtionẽ de biſmaele: q̃a p ipſum
nõ deſcẽdit xp̃s. Et eadẽ rõne nõ fit mentio de
eſau. e (Iſaac aũt genuit iacob.) q̃a añq̃ã eſ-
ſent nati: iacob fuit à deo dilect⁹: vt p ipm de-
ſcẽderet xp̃s. Cõſiderãdũ ergo quòd hic deſcri
bit̃ genealogia xp̃i deſcẽdẽdo: q̃a Matthęus vo
luit oſtẽdere aſſumptionẽ infirmitatis noſtræ à
deo: vt dicit Augu. de cõcordãtia euãgeliſtarũ.
Ecõtrario aũt Lucas deſcribit eã aſcẽdẽdo: quia
volebat oſtẽdere reductionẽ humanæ naturę ĩ
deũ: & iõ incipit xp̃i genealogiã poſt baptiſmũ:
poſt q̃d oẽs reducimur in deũ: ſequit̃. f (Iacob
aũt genuit iudã & fratres ei⁹.) Licet aũt xp̃s de
iuda deſcẽderit. tamẽ fratres ei⁹ cũ eo nominat̃:
q̃a fuerũt patres populi iſraelitici & ab eis duo
decim trib⁹ iſrael nominant̃. Sequit̃. g (Iudas
aũt genuit &c.) Notãdum quòd ab iſto iuda he
bræi dicti & nominati ſunt iudęi: eo quòd reges
& principes populi ab illo deſcẽderunt. Hiero.
autẽ reddẽs rationẽ quare iſta thamar exprimi
tur ſic, dicit. Notãdum in genealogia ſaluatoris
nullã ſanctarũ mulierũ aſſumi, q̃d eſt intelligẽ-
dũ abſq; virgine Maria, quę fuit terminus & fi-
Hieronymus. nis ipſi⁹ genealogię quãtum ad generantes: ſed
eas tantũ quas ſcriptura, reprehendit, vt qui ꝓ-
pter peccatores venerat, de peccatricib⁹ naſcens
oĩa peccata deleret: vnde in ſequẽtib⁹ raab me-
retrix, & ruth moabitis ponũt, & berſabeæ vxor
vriæ. Quãuis dicta ratio à multis improbetur,
qui dicũt quòd mulieres iſtæ ſunt hic expreſſę:
quia fuerũt viris ſuis ex quibus cõceperũt acci-
dẽtaliter cõiunctę. Sed illę quæ fuerũt primę &
principales: & nõ ita accidẽtaliter coniũctę ſiue
fuerũt bonæ ſiue malæ nõ exprimũtur: ſed ſuf-
ficit expreſſio viri: & quia vir & vxor pro vna p
ſona cõputãtur ſeq̃uit̃. h (Phares aũt genuit
eſron.) Iſte phares cũ iuda patre ſuo & Iacob

auo ſuo deſcẽdit in ęgyptũ: & ibidẽ genuit eſrõ.
& eſrõ arã, & arã aminadab, & aminadab naaſon
iſte autẽ naaſon cũ patre ſuo exijt de ægypto: &
ideo fuit princeps in tribu iuda in deſerto poſt
patrẽ ſuũ. i (Naaſon autẽ genuit Salmõ. Sal-
mon autẽ genuit booz &c.) Iſte naaſon accepit
raab in vxorẽ per diſpenſationẽ: nã ipſa cõiũcta De naaſõ.
eſt principi nobilioris tribus ſcilicet iudæ, quia
pro filijs iſrael fecit magnũ actũ virtutis in ex-
ploratorũ ſaluatione. Quod autẽ ipſa dicitur
meretrix nõ vertitur in opprobriũ: eo q̃d erat
tantũ ipſi⁹ cognomẽ. k (Booz autem genuit
Obeth ex ruth) eodẽ mõ iſta ruth cõiuncta eſt
Booz qui erat nobilior de ciuitate bethleẽ: cui
ruth moabitis propter actũ virtutis ex diſpẽſa-
tione cõiũcta eſt: nã pro fide vni⁹ dei ſuſcipiẽda
reliquit terrã ſuã: & venit in iudæam cũ ſocru
ſua. Et ad dubiũ q̃d poſſet oriri de ſuppntatio-
ne annorum temporibus iudicum iſrael, poteſt
reſpõderi quòd tres fuerunt Booz, ſibi ſuccedẽ
tes: ſcilicet auus & fili⁹, & nepos. Prim⁹ eſt ge
nitus à Selmon de ipſa Raab: & terciũ genuit
Obeth ex ruth. Et q̃a euãgeliſta volebat vſque
ad dauid vnã quaterderã tantum ponere: ideo
iſtos tres ſimili nomine nominatos: & ſibi inui-
cem immediate ſuccedentes voluit vno nomine
cõprehendere. l (Obeth autem ge. ieſſe.) Iſte
Obeth alio nomine vocatus eſt iſai: vt habetur.
j. Regũ. Sed nomẽ ieſſe hic ponitur: q̃a de ipſo De obeth.
hic agitur, prout xp̃s deſcẽdit ab eo, vt ſcriptũ
erat Eſa. xj. Egredietur virga de radice ieſſe &c.
& ideo ex nomine ieſſe hic poſito oñdit̃ iſtã ꝓ
phetiã cõpletã fuiſſe. m (Ieſſe aũt genuit da-
uid regẽ.) Iſte dauid nominatur ſolus rex: licet
añ eũ & poſt fuerit plures reges alij: q̃a iſte fuit
primus electus in regẽ ſecũdũ bñplacitũ diui-
nũ, & ꝓpter excellentiã ſctitatis ſuæ. n (Da-
uid autẽ rex ge. ſalomonẽ &c.) tacet̃ nomẽ ber
ſabeæ, & exprimit̃ vir ei⁹ q fuit vir iuſt⁹: & bo-
nus: vt patet. ij. Reg. xj. c. vt oñdat̃ quòd berſa-
beę de qua fit aliqualiter mentio accidẽtaliter
cõiuncta eſt ipſi dd̃. ſ. poſt mortẽ vriæ. o (Salo
mõ aũt ge. roboã.) Sub iſto roboã diuiſum eſt
regnũ iudęorũ in duo regna: vt patet. iij. reg. xj.
c. q̃a decẽ trib⁹ receſſerũt ab eo. & adheſerũt hic
roboã: & illud regnũ dictũ eſt regnũ iſrael: Duę
aũt tribus q̃ remãſerũt ipſi roboã dictæ ſuos re
gnũ iuda. p (Iorã aũt ge. oziã.) ſicut patet. iiij. re.
hic omittũt tres reges ſibi ſuccedẽtes: q̃a ioram Omittunt tres reges.
ge. ochoziam: ochozias geñ. iorã. ioras geñ ama
ziã amazas iaũt ge. oziã. Rõ aũt huius ſecũdũm
Hiero. eſt: q̃a iorã accepit vxorem filiã impijſſi
mæ Iezabel: iõ filij ei⁹ vſq; ad quartã generatio
nem de genealogia domini excluduntur: et ma
xime quia euangeliſta volebat per quater denas
procedere. q (Ezechias autem genuit manaſ-
ſem. (Iſte ezechias nõ habebat hrẽdẽ: q̃n dictũ
eſt ei p eſaiã ꝓphetã. (Diſpõe domui tuę &c.)
ſed poſt genuit manaſſem: q̃ q̃dẽ manaſſes licet
fuerit primo peſſimus: q̃a de eo ſcriptũ eſt. iiij.
Reg. xxj. ipſe ipleuit hieruſalẽ ſanguine ꝓpheta

rũ Inter quos Eſaiam auunculum ſuũ ſecare fecit: ꝑpter qđ in captiuitatem duct⁹ eſt: tamen finaliter pęnituit, & ad regnũ ſuũ reduct⁹ fuit: vt habet̃.ij. Paralip xxiij.c. r (Manaſſes autẽ ge.amon: amõ aũt ge.ioſiã.) Ioſias iſte fuit optim⁹: q̃ i iuuentute ſua cępit q̃rere dñm, & deſtruxit tẽpla idolorũ per totũ regnũ ſuũ. s (Ioſias aũt ge.iechoniã & fratres &c.) nõ qa adhuc eſſet trãſmigratio, qñ geniti ſũt, ſed qa imminebat. Nominant aũt fratres iechonię cũ eo: qa ſimiles ei fuerũt i captiuatiõe. Ioathã aũt q̃ prim⁹ regnauit poſt ioſiã captiuat⁹ ẽ p regẽ ęgypti: rex aũt ęgypti cõſtituit regẽ loco ipi⁹ fratrẽ ei⁹ eliachi mutato noĩe ipſi⁹ in ioachi, vel iechoniã: & iſte ẽ q̃ hic dr̃ genit⁹ ex ioſia quẽ captiuauit rex babylonis ducẽs ſecũ ĩ babylonẽ, ſed i itinere remiſit eũ ſub iuramẽto quòd ei fideliter ſeruiret Sed quarto ãno volẽt rebellare ab exercitu regis babylonis capt⁹ eſt: & occiſus, & regnauit ioachi fili⁹ ei⁹ ꝓ eo, q̃ ſimiliter dict⁹ ẽ iechonias: & iſte regnauit trib⁹ mẽſib⁹ et poſtea adduct⁹ eſt i babylonẽ captiu⁹ cũ mr̃e & nobilib⁹ de terra ioda: & cõſtitut⁹ eſt Sedechias auũcul⁹ ei⁹ fili⁹ ioſię rex i hieruſalẽ à rege babylonis: & .xj. ãno regni ei⁹ qa rebellauerat capt⁹ ẽ à rege babylonis & excecat⁹ eſt, & i babylonẽ ligat⁹ duct⁹ & hieruſalẽ deſtructa, & tẽplũ cõbuſtũ: vt hr̃.iiij. Re. xxv. Et ſic patet quòd fratres iechonię filij ioſię fuerũt captiuati, ſicut & ipẽ: ꝓp qđ noĩant cũ ipo. t (Et poſt trãſmi. ba. &c. ille iechonias à quo ĩcipit tertia quaterdena nõ fuit Iechonias fili⁹ ioſię, ſed nepos ei⁹: aliter nõ eẽnt. xiiij. ĩ iſta quaterdena vltima. v (Salathiel au.gen. zorobabel.) & iſte zorobabel eſt ille ſub quo trãſmigratio rediit đ captiuitate: vt hẽ.j. Eſdrę.ij. x (Zorobabel aũt ge.abiud.) Cõtrariũ hr̃.j. Para. iij. vbi dr̃ quòd zorobabel ge.moſollã, ananiã & ſalomit. Ad qđ eſt dicendũ quòd aliqs iſtorum fuit binomi⁹: & ſic altero noĩe dict⁹ eſt abiud: qa plures binomij i ſacra ſcriptura ĩueniuntur: Ab iſto abiud vſq; ad Ioſeph nulla hiſtoria ĩ biblia reperit̃: ſed eſt verò ſimile quòd apud iudęos fuerĩt aliq̃ ſtudioſi q̃ genealogias à Dauid deſcẽdẽtes diligẽtiſſime ſcripſerũt, ꝑpter xp̃m quẽ expectabãt à dđ ꝓcedere & ibi Mat. potuit reſiduũ ei⁹ genealogię videre: vel dicat̃ quòd herodes illas ſcripturas cõbuſſit, ne linea regia ab alijs diſtĩgueret̃: vt dicũt aliq̃. Tũc dicẽdũ qđ matthę⁹ habuit p reuelationẽ quòd nõ habuit per ſcripturã: qa apoſtoli & euãg. nõ fuerũt min⁹ illuminati: ĩmo ãpli⁹ quã ãtiq̃ ꝓphetę. Sequit̃. y (Mathã au.ge. Iacob.) Cõtrariũ vr̃ Luc.iij. ca. vbi dr̃ quòd mathat genuit heli, & heli genuit Ioſeph. Dicẽdũ quòd mathat & mathã deſcẽderũt à Dauid: ſed mathat p nathã q̃ fuit fili⁹ dauid prio⁹: mathã aũt p ſalomonẽ, & iſti duo mathã & mathat habuerũt vnã vxorẽ ſucceſſiue quæ dicta eſt geſta: & iſta à mathã cõcepit Iacob, à mathat heli, ita quòd heli & iacob fuerũt fratres vterini: ſed de duob⁹ fratrib⁹ dauid diuerſimode deſcẽdẽtib⁹. Heli aũt accepta vxore mortu⁹ eſt

De quarto anno.

De Mattheo.

ſine ſemine: & ideo iacob frater ei⁹ accepit vxore fratris ſui: vt ſuſcitaret ei ſemẽ. & ge.ioſeph: ita qđ ioſeph fuit fili⁹ naturalis ipi⁹ Iacob. Et ſic accipit eũ hic Matthę⁹. Fuit aũt fili⁹ heli legalis: & ſic accipit eũ i genealogia lucas. Rõ aũt quare Matthe⁹ deſcribit genealogiã xp̃i p ſalomonẽ filiũ ei⁹ naturalẽ hęc eſt: qa deſcribit aſſumptionẽ hũanitatis à deo: lucas aũt p nathã filiũ adoptiuũ: qa deſcribit reductionẽ noſtrã in deũ q̃ fit p grãm adoptiõis. z (Iac. aũt ge. ioſeph vi. ma. &c.) cũ ioſeph nõ fuerit pr̃ Ieſu nõ vr̃ eẽ ſufficiẽter ꝓbatũ p iſtã genealogiã ſic deſcriptã quòd Ieſus fili⁹ marię fuerit de ſtirpe dauid. Ad qđ dicẽdũ quòd ĩmo: qa ioſeph & maria fuerũt de eadẽ tribu, qa mulier nõ poterat nubere viro alteri⁹ trib⁹ qñ ad ipſam ꝑtinebat hr̃ditas pr̃na. vt patet Num. xxxvj. Btã aũt maria fuit vnica ioachi pr̃i: & iõ ex lege cogebat̃ viro ſuę trib⁹ nubere. ꝑpter hoc ẽt iuit cũ ioſeph ĩ bethleẽ ciuitatẽ dauid vt ꝓfiteret̃ cũ eo: vt hr̃ Lu.ij. Modũ aũt p quẽ fuerũt de eadẽ tribu. Damaſce. deſcribit, dicẽs quòd melchi habuit fratrẽ noĩe panthera: qui genuit barpãthera: & hic genuit ioachi q̃ genuit beatã Mariã: & ſic beata maria deſcẽdit à dauid p nathã ſcđm Damaſce. lib. iiij.c.vj.

¶ Quæſtio.iiij.

Circa euãgeliũ cõceptiõis btẽ virginis marię. Qrit̃.q. Verũ xp̃s deſcẽderit ſecũdũ carnẽ de ſemĩe dauid? Arg. quòd nõ matthę⁹ ĩ pñti euãgelio liber gñatiõis genealogiam xp̃i texẽs, eã ad ioſeph ꝑducit: ioſeph aũt non fuit pr̃ xp̃i. nõ ergo vr̃ quòd xp̃s de ſemĩe dauid deſcẽderit. In oppm̃ ẽ euãgeliũ hodiernũ. Ad argm̃ dr̃ quòd matthę⁹ nõ ꝓduxit genealogiã xp̃i ad ioſeph: vt tp̃e ioſeph ſit pr̃ xp̃i: ſed ꝓduxit ad ioſeph: qa virgo maria q̃ dr̃ mr̃ xp̃i deſcẽdit de ſemĩe dđ. fuit vxor ioſe. Ad.q. rñdẽdũ eſt ſcđm magiſtrũ Ioãnẽ de turre cremata ĩ qõnib⁹ ſup euãgelijs p vnã cõcluſionẽ: q̃ talis eſt. Chriſt⁹ ſcđm carnẽ deſcẽdit de ſemĩe dauid pꝫ cõcluſio p apoſtolũ ad ro.j. q̃ de xp̃o loquẽs ait q̃ fact⁹ ẽ ex ſemĩe dđ ſcđꝫ carnẽ. Itẽ patet rõne. xp̃s erat futur⁹ rex & ꝓpheta. Igit̃ cõueniẽs erat, vt eſſet de ſemĩe regis & prophetę, puta dauid.

In feſto ſancti Tho. apoſtoli. Euã. In illo tp̃e. Tho. vn⁹ ex duod. q̃ dicitur Didym⁹ nõ erat cũ eis, quãdo &c. ¶ Hoc eu. cũ ſua po. q̃re añ i dñica oct. paſchę.

In feſto cõuerſiõis ſancti Pauli Euãgeliũ ſcđm Mattheum.xix.ca.

IN illo tp̃e, Dixit Simõ Petr⁹ ad Ieſũ. a Ecce, nos † reliq̃m⁹ omnia, b et ſecuti ſumus te. Quid ergo erit nobis Ieſus aũt dixit eis. c Amen dico vobis, quòd vos q̃ reliquiſtis omnia, & ſecuti eſtis

† Nos reliquim⁹ oĩa q̃ xp̃e imitari xp̃m vult vt ver⁹ imitator vẽdat oĩa q̃ i mũ

me: in regenerationē,[b] cū ſederit filius hominis[c] in ſede maieſtatis ſue,[f] ſedebitis & vos ſup ſedes duodecim, iudicantes duodecim trib⁹ iſrael.[g] Et oīa q̄ reliquerit domū,[h] vel fratres, aut ſorores[i] aut patrē, but matrē,[k] aut vxorē,[l] aut filios,[m] aut agros[n] ꝓpter nomē meū,[o] cētuplū accipiet,[p] & vitam æternā poſſidebit.

dopoſſidet quāuis nō de ꝑcepto tñ dicit cō ſilio relinquat: vt ve r⁹ diſcipulus fiat. vñ mat. xix. Si vis pfectus eſſe va de et vēde oīa q̄ poſſidus et da pauperib⁹ Et Luc. xij c. vēdite q̄ poſſidetis & date eleemoſynam.

Poſtilla.

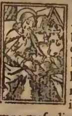
IN illo tempore. Dixit Simon Petr⁹ ad Ieſum. Ecce nos reliquim⁹ oīa. Matt. xix. c. hiſtoria hui⁹ euā ge. facta eſt an. xp̄i. xvxiv. kal. oct. dñica. luna. xiij. inditiōe. v Añ initiū hui⁹ euangelij ſcribit ſctūs Mat. ī eo. c. quòd xp̄s dixit diſcipu. ſuis. Amē dico vobis, q̄a diues difficile intrabit in regnū cælorū. Et iō dico vobis. Facili⁹ ē camelū p̄ foramē ac⁹ trāſire, quā diuitē intrare in regnū cælorū. Auditis aūt his diſcipuli mirabanī valde, dicētes. Quis ergo poterit ſalu⁹ eē? aſpiciēs Ieſus ait illis. Apud hoīes hoc īpoſſibile ē, apud deū aūt oīa poſſibilia ſūt. Tūc rñdēs Petr⁹. dixit ei. a (Ecce nos reliqui oīa. (Gor. Q nñ aūt reliqt oīa q̄ nñ oīa, imo valde pauca habuit? Rñdeī oīa reliqt, q̄ nibil ſibi retinuit, oīa reliqt, q̄ volūtatē habēdi dimiſit: q̄ eſt caput oīm volitorū. Nemo oīa hr̄ poteſt: velle aūt pōt. b (Et ſecuti ſu. te. q̄d ergo erit no.) Ly. ī pmij retributioōe, p tali volūtaria paupertate. xp̄s rñdit. c (Amē dico vobis quòd vos q̄ reli. oia: & ſecuti eſtis me ī regñatiōe). i. in iudicio tpe reſurrectiōis mortuorū. d (Cū dederit fili⁹ hoīs.) Ly. q̄a ſicut in forma hoīs iudicat⁹ eſt corā pilato, ita in forma hūana iudicabit: ſicut dr̄ Act. j. (Hic Ieſus q̄ aſſumpt⁹ eſt à vobis in cælū ſic veniet) ſcilicet ad iudiciū: q̄a ſicut ī hūanitate aſcēdit, ita in hūanitate deſcēdet ad iudiciū. e (In ſede maie. ſuę.) Ly. in prio eīn aduētu ſedit in ſede hūanitatis, ſed ī ſcdo aduentu ſedebit in ſede maieſtatis p̄ manifeſtā potētiam f. (Sedebi. & vos ſup ſedes duode. iudicā. duo. trib⁹ iſrael. Aduertēdū hit ſcd̄m Ly. iudicare accipiī tripliciter Vno mō pricipl̄r: ſicut iudex q̄ pfert ſnīam: & hoc mō ſol⁹ xp̄s iudicabit. alio mō p ſedere in loco eminēti iuxta iudicē, ſicut aſſeſſores iudicis: & hoc mō apl̄i & alij pfecti cū xp̄o iudicabūt. Tertio mō accipiī large. ſ. ſnīam iudicis approbare: & hoc mō oēs electi iudicabūt: quia ſentētiā iudicis approbabūt. h (Et oīs q̄ reliq̄rit do.) Gor. ſ. ꝓpriā. h (Vl fra. aut ſor.) quātū ad ꝓpiquos nobis pares. i (Aut patrē, aut matrē.) quātū ad ſuperiores. k (Aut vxorē quātū ad collaterales. l (Aut filios.) quātū ad inferiores. m (Aut agros) i. ſubſtātiā. n (Propter nomen meum). i. inuocādū, prædicādum, defendendum. vnde Actuum. xxj. c. dixit apoſtolus Paulus. Ego nō ſolum alligari, ſed mori paratus ſum in hieruſalem propter nomen domini noſtri Ieſu chriſti &c. o (Centuplum accipiet.) Ly. qui bona temporalia pro chriſto dimiſerit, bona gratię recipiet hic: quia ita excedūt bona temporalia ſicut cēteoari⁹ numerus excedit vnitatem. p (Et vitam æternam poſſidebit. ſ. in futuro.

Quid ſit oia relinquere.

¶ Quæſtio. iiij.

Circa euangeliū in ſeſto cōuerſionis ſancti Pauli. Oriī. q. Vtrū Paulus ſit ſeſſurus cū xp̄o ad iudicādū? Arguiī quòd nō. habetur Io. v. quòd pater oē iudiciū dedit filio, ſed honorificētia talis non debetur alicui alteri niſi Chriſto. Igiī. In oppm̄ eſt iudicium hodiernū vbi dicitur iudicantes &c. Ad. q. rñdēdū eſt ſecūdū magiſtrū Io. de turre cre. vbi ſupra. quòd Paul⁹ eſt vn⁹ de ſeſſoribus cū xp̄o ad iudicādū, non ꝓut iudicare importat auctoritatem ꝓpriam, q̄a ſoli deo iudicare cōpetit: ſed ꝓut iudicare eſt ſnīam auctoritate alterius latā in aliorum notitiā ducere: quod eſt ſnīam latā ꝓnunciare. Ex dictis patet ſolutio argumenti ad partē negatiuā facti aliter dicitur ſecundūm Richar. ī iiij. ſen. quòd iudicare proprie cōpetit deo auctoritate delegata: cōpetit xp̄o vt hō, approbatione cōpetit ſanctis: hoc etiam videtur ſentire Tho. in. iij. parte.

In ſeſto purificatiōis beatæ Mariæ virginis. Euāgeliū ſcd̄m Lucam. ij. ca.

IN illo tempore. Poſtquam īpleti ſunt dies purgatiōis Mariæ ſecūdùm legem Moyſi:[a] tulerūt Ieſum[b] in hieruſalem,[c] vt ſiſterēt eū[d] domino,† ſicut ſcriptū eſt in lege domini. Quia omne maſculinum adaperiens vuluam, ſanctum domino vocabitur.[e] Et vt darent hoſtiam, ſecundùm quòd dictum eſt in lege domini:[f] par turturum, aut duos pullos columbarū.[g] Et ecce hō erat in hieruſalem,[h] cui nomen Simeon. Et hō iſte[i] iuſt⁹, & timorat⁹,[k] expectans conſolationem Iſrael:[l] & ſpiritusſanctus erat in eo.[m] Et reſponſum acceperat à ſpiritusſancto,[n] non viſurum ſed mortē,[o] niſi pri⁹ videret xp̄m domini.[p] Et venit in ſpiritu in tēplū.[q] Et cum inducerent puerum Ieſum parentes eius, vt facerent ſecundùm conſuetudinem legis pro eo:[r] et ipſe accepit eum in vlnas ſuas,[s] & benedixit deum, & dixit.[t] Nunc dimittis ſeruum tuum domine, ſecundùm verbum tuum in pace.[v] Quia viderūt oculi mei ſalutare tuum.[x] Quod paraſti, ante fa

† Vt ſiſterēt eū dño poſtquam ipleta ſunt tp̄a purgatiōis virginis Mariæ ſ. xl. dies dñm Ieſū ī tēplo ſecūdū legē moyſi deo patri parētes replentauerūt nō quòd maria purgatiōe īdigeret: aut q̄d xp̄m deoſiſtere neceſſe eſſet: ſed vt lex obſeruaretur Nā eū obſeruare legē licebat q̄ legē venerat adſplere: vñ ſaluator in euāgelio: nō veni ſoluere legem ſed adiplere. matthęi v. cap.

ciẽ omnium populorum.[y] Lumẽ ad reuelationẽ gentiũ,[z] & gloriã plæbis tuę Iſrael.

Poſtilla.

IN illo tpe. Poſtquã impleti ſunt dies purgatiõis Mariæ ſcdm legẽ moyſi. Luc.ij.c. Hiſtoriã huius euang.ſacta eſt anno Chriſti primo.iiij. noñ.feb.feria.v.luna.xj.inditione.iiij. Añ initiũ huius euãg.ſcrib.ſan. Lucas illud euãgelium,qđ lectũ eſt in die circuncifionis. Poſtquam conſummati ſunt dies octo, vt circunciderei puer, vocatũ eſt nomen ei⁹ Ieſus:quod vocatum eſt ab angelo:priuſquã in vtero cõciperei. Et ſtatim ſequitur euangelium hodiernũ.(Poſtquàm impleti ſunt dies purgationis Mariæ ſecũdũ legẽ Moyſi.) Notandũ ſecũdũ Gor.quòd lex purificationis Leui.xij.erat quòd mulier quę ſuſcepto ſemine peperiſſet maſculum immunda eſſet ſeptem diebus,ſeparata à conſortio hominum:& die octaua circũcidebaẽ infantulus:& poſt dictos dies ſeptẽ manebat mulier triginta tribus diebus ſequentibus in purificatione ſanguinis ſui abſtinẽs non à conſortio hoĩm:ſed ab ingreſſu templi:& ſic die quadrageſimo offerebatur infans in templo et munera ꝓ eo.Si aũt fœminã peperiſſet,immunda erat.xiiij.diebus:& in octogeſimo die purificabaẽ ſine oblatione &c.

a (Tulerunt Ieſum.)quadrageſimo die à natiuitate. b (In Hieruſalẽ.)ſcilicet in templum parentes eius.ſ.Maria mater eius:& Ioſeph pater putatiu⁹.c (Vt ſiſte.eũ).i.offerrẽt,vł cõſecrarẽt vt dicit gl.ĩterlin.d (Dño ſicut ſcri.ẽ ĩ le.dñi:quia oẽ maſcu adapa.vul.ſan.dño vocabitur).i.primo naſcens cuiuſmodi erãt primogeniti.e (Et vt darẽt ho.ſcdm quòd di.eſt in le.dñi).ſ.Leuit.xij. f (Par turt.aut.du.pul.columbarũ.)Gor.ĩſta erat oblatio pauperũ,q nõ poterant habere agnũ,qui erat oblatio diuitũ: verũtñ ipſa btã virgo precioſiorẽ agnum.ſ.illũ q tollit pctã mũdi obtulit. Sciẽdũ circa hoc ſcdm Ly.qđ btã vgo nõ tenebaẽ ad illa q̃ dicta ſũt de purgatione:qa Leuit.xij.ſcribiẽ.Mulier ſi ſuſcepto ſemine peperit maſculũ:immũda erit ſeptem diebus&c.& iõ lex ligat tñ mulieres de virili ſemine cõcipientes.Quod nõ habuit locũ in btã virgine Maria.Verũ ſicut ei⁹ filius circuncidi voluit,& alia legalia ſeruare ex ſua humilitate,quãuis nõ tenereẽ:& btã virgo quę fuit humillima voluit obſeruare. g (Et ecce hõ erat in hierłm.)quæ eſt ciuitas ſancta. h (Cui nomen Simeon.) Ly.ex quo patet ei⁹ fama:qa inter ſacerdotes erat famoſus et nominatus.

i (Et iuſtus.)quo ad deum. k (Expectans conſolationem iſrael.(Gor.i.deſiderio boni ꝓmiſſi. l (Et ſpũſſanctus erat in eo.) Ly.quantum ad gratiæ plenitudinem.qa habuit ſpũales illuminatiões,& cõſolatiões diuinas. m (Et rñſũ acceperat à ſpũſctõ.) Ly.ſ.in orationibus ſuis deuotis ad deũ. n (Non viſurũ ſe mortẽ.) Gor.non ſe experturum mortẽ carnis. o (Niſi pri⁹ videret xp̃m dñi).i.verũ Meſſiã in lege ꝓmiſſum. p (Et venit in ſpũ in tẽplũ.) Ly.i.p reuelationẽ ſpũſſctĩ: vt videret xp̃m,ſicut fuit ei ꝓmiſſum. q (Et cum inducerent puerũ Ieſum parentes eius) Ly.ad faciendum ea quę dicta ſunt ſecundùm legem. r (Et ipſe accepit eum in vlnas ſuas.) Ly.cũ maximo cordis gaudio. s (Et benedixit deũ.)gratias agendo de tãto beneficio. t (Et dixit. Nũc dimittis ſeruũ tuum dñe ſecundùm verbum tuum in pace.) Ly.i.de cætero dimittis me de hac vita trãſire in cordis quietem. v (Quia viderunt oculi mei ſalutare tuum.) Gor.i.ipſum ſaluatorem. Ly.lętanter enĩ deſcendere voluit ad lymbũ patrũ:ex quo ſciebat ſaluatorẽ eſſe natũ. x (Quod paraſti ante faciẽ oĩm populorũ.) Ly.i.corã oĩbus populis quibus myſterium incarnationis & redẽptionis p̃dicatum eſt per apoſtolos:ſcdm quòd dicitur in p̃s.xviij. In oẽm terram exiuit ſonus eorũ &c. y (Lumẽ ad reuelationem.) Ly.q̃ pri⁹ errore tenebanẽ. z (Et gloriã plebis tuæ iſrael)magna eſt enĩ gloria iudæis ad fidem xp̃i cõuerſis:qa xp̃s ſcdm carnẽ nat⁹ eſt de ipſ. Q ó.v.

Circa euangelium in purificatiõe virginis Mariæ.Oriẽ.q.Vtrũ cõueniẽter xp̃s in templo fuit oblatus? Arguitur quòd non.habeẽ exo.xiij.Sanctifica mihi oẽ primogenitum qđ apit vuluã ĩ filijs iſrael:ſed xp̃s exiuit de clauſo virginis vtero:& ita matris vuluã nõ aperuit ergo ex hac lege nõ debuit ĩ tẽplo offerri. In oppoſitũ eſt euãgeliũ hodiernũ. Ad.q.rñdẽdũ eſt ſecũdũ magiſtrũ Io.de turre cre.vbi ſupra p duas cõcluſiões. Prima eſt:xp̃s voluit ſub lege fieri,vt eos qui ſub lege erãt redimeret,& iuſtificatio legis ĩ ſuis mẽbris ſpũaliter ĩpleret. Scđa cõcluſio. xp̃s cõueniẽter ĩ tẽplo fuit oblatus nõ qđ ad hoc teneret:ſed vt ex hũilitate legalia ſeruare ſeipm̃ demõſtraret:iuxta hoc qđ ipe dixit nõ veni ſoluere legẽ,ſed adĩplere.ĩplere q dẽ dico,ne poſſet à iudæis argui de legis nõ ĩpletiõe dico etiã quòd hoc fecit,vt daret nobis exẽplũ ĩplẽdi legẽ dei,puta dei mandata ſeruare.

In feſto cathedræ ſancti Petri apoſtoli. Euangelium. In illo tẽpore. Venit Ieſus in partes Ceſareæ &c.

¶ Hoc euangelium cum ſua poſtilla quære ĩfra in feſto apoſtolorum Petri & Pauli.

In feſto ſancti Mathiæ apoſtoli Euãgeliũ ſcdm Matthęum.xj.c.

IN illo tpe Rñs Ieſus dixit.[a] Cõfiteor tibi pater dñe cæli & terrę,[b] qa abſcõdiſti hæc[c] à ſapiẽtib⁹ † & prudẽtib⁹,[d] & reuelaſti ea puulis.[e] Ita pater qm̃ ſic fuit placitũ añ te:

Oblatio pauperum erat p turturum:aut duo pulli-colũbarũ.

De ſimone

† Abſcõdiſti hęc à ſapiẽtibus & prudẽtib⁹. Dñs deus

[f]omnia mihi tradita ſūt à patre meo[g] & nemo nouit filiū, niſi pater:[h] neq̄ patrē qs nouit, niſi fili⁹,[i] et cui voluerit fili⁹ reuelare.[k] Venite ad me oēs q labo ratis, et onerati eſtis, et ego reficiā vos.[l] Tollite iugū meū ſup vos,[m] & diſcite à me: qa mitis ſū,[n] et humilis corde.[o] Et inuenietis requiē animab⁹ veſtris.[p] Iugū eñ meum ſuaue eſt, & on⁹ meum leue.

myſteria ſuæ diuinitatis et ſua ſacra opa mundi ſapiētibus & prudētib⁹ ac ſupbis phariſæis abſcondit: nec reuelare voluit. Quia ſi eis manifeſtaſſet non crediſſēt ſed xp̄m dn̄m deriſiſſent: qa audire ei⁹ ſermonem nō poterāt Vn̄ Io.viij. Loq̄lā meā nō cognoſcitis: qanō poteſtis audire ſermoné meū. Si veritaté dico vobis quare non creditis mihi.

Poſtilla.

IN illo tpe. Rn̄dés Ieſus dixit Cōfiteor tibi pater dn̄e cæli & terræ &c. Mat. xj Hiſtoria huius euāgelij ſacta eſt anno xp̄i xxxj idus decem. luna. x. ind. iiij. Ad initiū huius euan. ſcribit ſctūs Mat. in eodem. c. quòd xp̄s dixit phariſæis & iudæis. venit eñ Ioan neq; manducans, neq; bibens, & dicunt dæmonium habet. Venit fili⁹ hoīs mādu cās & bibēs, & dicūt: ecce hō vorax, potator vini, publicanorū, & pc̄tōrū amic⁹. Tūc poſt hæc verba ſequit̄ euāg. hodier. a (Cōfiteor tibi pater.) Ly i gloriā tuā declarabo. b (Quia abſcō. hæc.) Ly. i. myſteria fidei. c (A ſapiētib⁹ & pruden.) i. ſcribis & phariſæis in ſua ſapientia cōfidentib⁹. Et iſti ſūt ſapiētes in oculis ſuis, ſed non ſimpliciter. d (Et reue. ea paruulis.) Ly. i. humilib⁹. Et ex hoc patet quòd cā ex pte credētiū fuit eorū humilitas: q̄ ad verā ſapiētiā diſponit: vt dr̄ Prouer. xj. Vbi humilitas, ibi ſapiā. Ex pte aūt nō credētiū fuit eorū ſuperbia: q̄ eſt excecatiua itellect⁹. e (Ita pater qm̄ ſic fuit pla. an̄ te.) Gor. quòd abſcōdiſti ab illis, & reuelaſti iſtis. f (Oia mi. tra. ſūt.) Gor. i. dn̄ium ſup oīa. g (Et nemo no. filiū niſi pr̄.) Gor. eſſentialiter, plene, & pfecte: hoc dico ppter homines q cognoſcūt p fidē. h (Neq; prēm qs no. niſi fili⁹.) Ly. qa xp̄s eſt mediator dei & hominū: ideo notitia diuinorū ad nos deriuatur p ipm̄. Et ideo ſubdit̄. i (Et cui voluerit fili⁹ reue.) Ly. qa dei fili⁹ eſt mediator dei & hoīm: iō ſecure poſſum⁹ accedere ad ipm̄. Vnde dicit. k (Venite ad me oēs q labo. & one. eſtis. et ego refi. vos.) Ly. in pn̄ti p grām, et i futuro p gloriā. l (Tollite iug. meū ſup vos.) Ly. i. legē euāgelicā. m (Et diſcite à me: qa mitis ſū.) Ly. nullū ledēdo. n (Et humilis cor.) neminē cōtēnēdo. o (Et ine. requiē aīab⁹ vr̄is.) ſcilicet i præſenti & i futuro. Vn̄ Aug. in lib. cōfeſſionū. Inquietū eſt cor meū, donec requieſcat i te. Quę qdē qes hic ichoat̄, ſed i patria pficit̄: vt apoc. xiiij. Amodo iam dicit ſp̄us, vt requieſcant à laborib⁹ ſuis p (Iugum eñ meū ſuaue eſt, & onus meum leue.) qa ſcd̄m quòd dicit̄. j. Ioā. v. Mandata eius grauia non ſunt. Quod exponens Aug. dicit. ſ. amanti. Vnde Raba. Quid Chriſti iugo ſuaui⁹. quid onere leuius: ſcilicet abſtinere à malo, bonum velle, omnes amare, & æterna ſequi, præſentib⁹ nō capi: noli alijs facere qd̄ nō vis pati.

Qd̄ mandata legis ſunt facilia adimpletu.

¶ Quæſtio. vj.

Circa euangelium in feſto Mathiæ apoſtoli Oritur quæſtio. Vtrum beatus Mathias p virtutem humanitatis meruit vt à patre cæleſti reuelaretur, & oñderetur ad apoſtolatum aſſumēd⁹? Arguitur quòd non. Matthias ad apoſtolatum electus eſt per ſortem: vt habetur Actuum. j. ergo ſanctus Matthias per virtutem humilitatis non meruit vocari ad apoſtolatum. In oppm̄ habet̄ Matthæi. xj. Reuelaſti ea paruulis, ideſt humilibus. Matthias autem interpretatur humilis & paruulus. igitur. Ad argumentum dicitur negando conſequentiā. & rō eſt: quia hoc quòd ſors ſup Matthiam cecidit: hoc fuit merito virtutum ſuarum & maxie merito humilitatis: qa humilitate refertus fuit. Ad q̄ōnem reſpondeo p vnam cōcluſionē quæ talis ē. Beatus Matthias meruit prouehi ad apoſtolatum p virtutem ſuæ humilitatis charitate informante: habet̄ eñ Luc. xiiij. Qui ſe humiliat exaltabit̄. maximā eñ habem⁹ apd̄ theologos quòd iuſtitia diuina & humana requirit: vt merito reddatur præmiū, & merces laboris, & exaltatio humilitati: & quia Matthias humilis fuit: deus hac exaltatione eū exaltauit, quòd eū ad apoſtolatus dignitatem eligere voluit.

In feſto annūtiationis beatæ Mariæ virginis. Euangelium ſecūdū Lucā. j. ca. Miſſus eſt angel⁹ Gabriel &c.

¶ Iſtud euāgelium cum ſua poſtilla require ſupra. iiij. feria quatuor temporum aduentus.

In feſto ſctōrū Philippi & Iacobi apoſtolorū Euāgeliū ſcd̄m Io. xiiij. c.

IN illo tpe.[a] Dixit Ieſus diſcipulis ſuis.[b] Nō turbetur cor veſtrū.[c] Creditis in deū, & in me † credite.[d] In domo patris mei māſiōes multæ ſūt.[e] Si quo min⁹ dixiſſem vobis,[f] qa vado parare vobis locū.[g] Et ſi abiero, & ppa rauero vobis locū: iterū venio,[h] & accipiā vos ad meipſum:[i] vt vbi ego ſum,[k] & vos ſitis,[l] & quo ego vado, ſcitis[m] & viam ſcitis.[n] Dixit ei Thomas Domine neſcimus quo vadis, & quomodo poſſumus viam ſcire? Dixit ei Ieſus. Ego ſum via,[o] veritas & vita.[p] Nemo venit ad patrem, niſi per me.[q] Si cognouiſſetis me,[r] & patrem meum vtique cognouiſſetis.[s] Et ammodo cognoſcetis eū,[t] & vidiſtis eū.[v] Dixit ei

† In me credite. Niſi toto corde et tota mēte in Ieſum xp̄m crediderim⁹: dei iudicium cōtra nos feret & diuina ſcientia nos condē nabit. vnde Io. viij. Si eñ nō credideritis qa ego ſum moriemini in pc̄tīs vr̄is Et alibi. Qui non credit filiū dei iam iudicat⁹ eſt.

Philipp⁹. Dñe oſtēde nobis patrem,& ſufficit nobis. Dixit ei Ieſus.[x] Tāto tē pore vobiſcū ſum,& non cognouiſtis me.[y] Philippe q videt me,[z] videt & pa trē meū.[a] Q̄uo tu dicis, oſtēde nobis patrē?[b] Nō credis q.i ego in patre,& pa ter in me eſt?[c] Verba q̄ ego loquor vo bis,à meipſo nō loquor.[d] Pater aūt in me manēs ipſe facit opa.[e] Nō creditis mihi:quia ego in patre,& pater in me eſt:[f] alioqn propter opa ipſa credite.[g] Amē amē dico vobis:q credit in me, opa q̄ ego facio & ip̄e faciet,[h] & maio ra horum faciet:[i] qa ego ad patrē vado. [k] Et qđcūque petieritis patrē iñ nomi ne meo,[l] hoc faciam.

Poſtilla.

IN illo tp̄e. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis. Nō turbetur cor veſtrū &c.) Ioa.xiiij. Hyſto.hu⁹ euāg dixit Ie ſus anno eius.xxxiij.ix.kalē.apri. feria.v.luna.iiij.inditio.vj. Añ ini tiū iſtius euāg.ſcribit ſanctus Ioā.quòd ſanctus Petr⁹ dixit ad Ieſum poſt cœnā factam. Domie quo vadis. R̄ndit Ieſus:quo ego vado nō potes me mō ſequi:ſequēris aut poſtea. Dixit ei Pe- trus. Quare nō poſſum te ſequi mō? Aiam meā p̄ te ponā. R̄ndit Ieſus.aīam tuā p̄ me pones. Ame amē dico tibi nō cantabit gall⁹ donec ter me neges.& ait diſcipu.ſuis. b (Nō turbetur cor vr̄m.) Ly.xp̄s p̄dixerat diſcipulis ſuis iudæ p̄ditionē,et Petri negationē,& ſuā paſſionē,& mortē:q̄ oīa erāt diſcipulis turbatiōis materia: iō dicit.(Nō turbet̄ cor vr̄m.)quaſi puſillani- mes effecti p̄pter illa iam p̄dicta. c (Creditis in deū.& in me credite.) Ly.in quo oñdit ſuā deitatē. d (In domo patris mei māſiones mul tæ ſunt.) Tho.dom⁹ patris hic vocat̄ gloria cæ leſtis:in qua ſunt multi grad⁹,& diuerſa p̄mia meritorū:qa alia eſt claritas ſolis alia lunę,alia ſtellarū,qa vnuſquiſq; quāto pl⁹ hic deū diligit tāto clarius ibi deū videbit. e (Si quo minus dixiſ.vo.) Ly.q.d.ſi i cæleſti beatitudine eſſet aliquid minus et defectuoſum:dicerē vobis. f (Quia vado vo.pa.locum.)in paſſiōe eñ ſua aperuit nobis ianuā regni cæleſtis. g (Et ſi abie ro,& p̄pa.vo.locū:iterū venio.) Tho.hoc fuit in morte cuiuſlibet electi:vltimo ad iudicium extremū. h (Et acci.vos ad meipſum) Tho.i. introducā in locū paratū:& in manſiones cæle ſtes. i (Vt vbi ego ſum.) Tho.q ſum caput ve- ſtrū. k (Et vos ſitis) q eſtis membra mea.i.vnā mecum gloriam habea is. l (Et quo ego vado, ſcitis).ſ.ad patrem. m (Et viam ſcitis. Ly.per quam iuit xp̄s quæ fuit paſſio:& mors ipſi⁹. n (Dixit ei Tho.dñe neſcimus quo vadis,& quō poſſum⁹ viā ſcire? Dicit ei Ieſus Ego ſum via.) Ly.i.quātum hō:qa omnia quæ geſſi i humani- tate ſunt via perducens vos ad gloriam. o (Ve ritas:& vita.)inquantum deus,quia veritas il- luminat intellectum:& vita quietat,vt faciat de ſideriū Vel ſic ſecundùm Tho. Ego ſum via du cens,veritas lucens,vita paſcens. Vel ſic:ego sū via nō errans,veritas non fallens,vita non mor tificans. Vnde Amb. Ingrediamur hanc viam teneamus veritatem,ſequamur vitam. p (Ne- mo venit ad patrem niſi per me.) Ly.in me cre dendo:& ope imitando. q (Si cognouiſſetis me.) Lyra, perfectè quantum ad Deitatem. r (Et patrem vtique cognouiſſetis.) quia pater & filius ſunt vnum in deitate. s (Et am- modo cognoſcetis eum:) quia poſt reſurrectio- nem ſuam aperuit illis ſenſum,vt intelligerent ſcripturas: vt hr̄ Luc.xxiij.& extunc diſcipuli xp̄i habuerunt pleniorem cognitionem de my ſterio trinitatis. t (Et vidiſtis eum.) Ly. quia videndo xp̄m viderunt ſuppoſitum filij:in quo eſt natura diuina:quæ eſt idem quod pater: & ſic in filio quodammodo patrem viderant. v (Dixit ei Philippus. Domine oſtende nobis pa trem.& ſufficit nobis.) Ly.q.d.credo verbis tu is:ſed patrem videre deſidero. Credidit enim Philippus quòd pater poſſet videri oculis cor- poralibus in hac mortali vita:ideo ſequit̄. x (Tanto tempore vobiſcum ſum:& non cogno- uiſtis me.) Ly.q.d.magna ruditas eſt quod tā- diu doctrinam meam audiſtis.et adhuc ita pa- rū me cognoſcitis ſecundùm deitatē. y (Phi- lippe qui videt me. Ly.ſecundùm deitatem. z (Videt & patrē meū).Sicut enim pater non videtur niſi cū btitudine ſic,nec fili⁹ in ſua dei tate:quia viſio eſt merces ſanctorum. a (Quo modo tu dicis,oſtende nobis patrem) Ly.quia oculis corporalibus non eſt viſibilis. b (Non credis qa ego in patre,& pater in me eſt) Ly.q. d.Iſtud debes credere,& ſufficit tibi ad ſalutē. c (Verba quæ ego loquor vobis:à meipſo non loquor) i.ab humanitate tm̄:ſed deitate. d (Pater autem in me manēs ipſe facit opera.) Ly.filius enim & pr̄ ſunt vnum i virtute opera tiua:ex qua fiebant opera miraculoſa. e (Nō creditis quia ego i p̄re:& pater in me eſt.) Tho. p̄ idētitatē eſſētię:& tñ diſtinct⁹ p̄ſonaliter. f (Alioqn p̄pter opa credite.) Ly.q.d.ſi verba nō íducūt vos ad credēdū opa miraculorū naturę virtutē trāſcēdētia debēt vos ad hoc íducere. g (Amē amē dico vobis q credit í me,opa q̄ ego facio & ip̄e faciet.) Tho.i.ſimilia í gn̄e:qa ſicut ego curaui ífirmos,ſuſcitaui mortuos,ſic et ip̄e ſuſcitabit:& ſic de alijs. h (Et maio. horū fa.) Ly.hoc patet primo:qa plures cōuerſi ſūt ad fi dē p̄ p̄dicationē apſtorū,quā p̄ p̄dicationem xp̄i qa p̄ eos cōuerſa eſt multitudo gētiū:p̄ p̄dicatio nē aūt xp̄i pauci iudęorū. Itē apoſtoli p̄dicabāt oib⁹ linguis.vt hr̄ Act ij. Xp̄s aūt p̄dicabat ívna ſola lingua.ſ.hebraica.Scđo í miraculis:qa apl̄i maiora miracula fecerūt.Magnū eñ reputatū

Qūo xp̄s dr̄ via veritas & vita.

fuit quòd infirmi ſanabanť ad tactum fimbriæ veſtimétorũ xp̃i: vt hr̃ Mar.vj. ſed maius videť quòd ad tactũ vmbræ Petri ſanabanť ĩfirmi: vt patet Act.v.c. lıẽ xp̃s tres mortuos ſuſcitauit ſed Andreas ſimul & ſemel.xl. viros ſubmerſos ſuſcitauit: vt hr̃ i legẽda ſua. i (Quia va. ad pa. Tho. vt aſſiſtam vultui dei p̃ vobis. k (Quod cũq; petieritis p̃rem ĩ nomine meo.) Tho. ptinens ad ſaluté: nomen eius eſt Ieſus, q ſaluator ĩterpretatur. l (Hoc faciã.) Tho. in quo oſtendit quòd habet eandem poteſtatem cum patre Hoc faciam. Ly. ſed eadem virtute qua & pr̃.

¶Quæſtio.vij.

Circa euangeliũ in feſto Philippi & Iacobi apoſtolorum, in quo diciť, creditis ĩ deũ: & ĩ me credite. Oriť.q. de fide. Vtrũ fides ſit de his de qb⁹ habeť viſio ſenſibilis? Arguitur quòd ſic Io.xxj. qa vidiſti me thoma, credidiſti ſed conſtat quòd Tho. verã habuit fidẽ de xp̃o, qué vidit, et tetigit. Igiť. In oppm̃ Aug. dixit. fides eſt credere quod non vides. Igiť. Ad q. rñdẽdũ eſt ſcd̃m magiſtrũ Nico. de orbellis ĩ. iij. ſen. diſt. xxiiij. quòd quædã ſũt quæ ſubij ciunť ſenſui exteriori totaliter: & circa talia nõ põt ſimul eſſe cognitio fidei cũ viſiõe exteriori: p̃ eo quòd talis viſio excludit cognitioné enigmaticã. quædã aũt ſũt q̃ ſic ſubiacent ſenſui ſcd̃m aliquid ſui, vt ſcd̃m aliqd lateat ip̃m ſenſum: & circa talia bene eſt viſio ſecundũm id qđ patet: & credulitas fidei ſcđm id quod latet: & ſic dixit Grego. de btõ Tho. quòd aliud vidit, & aliud credidit: vidit em̃ humanitatem xp̃i: & cõfeſſus eſt deitaté, dicés, dñs me⁹, & de⁹ me⁹: & ſic apoſtoli viderũt hoíem paſſum, & deũ crediderũt: ſic & beata virgo quãuis certa experiétia ſciuerit ſe cõcepiſſe ſine virili ſemine: tñ ſe cõcepiſſe p̃ſonam verbi nouit mediãte fide: ex dictis patet ſolutio argumẽti ad parté negatiuam facti.

In feſto inuẽtiõis ſctẽ crucis. Euangeliũ. In illo tp̃e. Erat homo ex phariſæis Nicodem⁹ nomine: & hic &c.

¶Hoc euãgeliũ cũ ſua poſtilla quære infra in fine de communi ſanctorum.

In feſto ſancti Ioannis ante portã latinam. Euangelium. In illo tempore Dixit Ieſus Petro Sequere me: cõuerſus Petrus vidit &c.

¶Hoc euágelium cum ſua poſtilla quære ante in feſto ſancti Ioannis euangeliſtæ.

In vigilia ſancti Ioãnis ba. Luc.j.c.

FVit[a] in diebus Herodis regis Iudeæ[b] ſacerdos quidã nomine zacharias[c] de vice Abia:[d] & vxor ei⁹ de filiab⁹ Aarõ,[e] & nomẽ eius Elizabeth.[f] Erãt aũt ambo iuſti ante† deũ,[g] incedentes in omnibus mãdatis[h] et iuſtificationib⁹ dñi[i] ſine q̃rela.[k] Et nõ erat illis fili⁹,[l] eo quòd eſſet Elizabeth ſterilis: et ambo p̃ceſſiſſent in diebus ſuis.[m] Factũ eſt aũt cũ ſacerdotio fungeretur zacharias ordine vicis ſuæ ante deũ ſcđm cõſuetudinẽ ſacerdotij[n] ſorte exijt[o] vt incenſum poneret: ingreſſus in tẽplũ dñi.[p] & omnis multitudo populi erat orãs foris hora incenſi.[q] Apparuit aũt illi ãgel⁹ domini ſtãs à dextris altaris incenſi.[r] Et zacharias turbat⁹ eſt vidẽs, & timor irruit ſuper eũ. Ait aũt ad illũ ãgel⁹.[s] Ne timeas zacharia,[t] qm̃ exaudita eſt depræcatio tua.[v] Et vxor tua Elizabeth pariet tibi filiũ,[x] & vocabis nomẽ ei⁹ Ioãnẽ.[y] Et erit tibi gaudium[z] & exultatio.[a] & multi in natiuitate ei⁹ gaudebũt.[b] Erit em̃ magn⁹ corã domino:[c] vinũ & ſicerã nõ bibet.[d] Et ſpũſancto replebitur adhuc ex vtero matris ſuę,[e] & multos filiorũ iſrael cõuertet ad dominũ deũ ipſorum.[f] Et ip̃e p̃cedet ãte illũ in ſpũ & virtute Heliæ,[g] vt conuertat corda patrũ in filios, & ĩcredulos ad prudẽtiã iuſtorũ[h] pare dño plebẽ p̃fectã. Poſtil.

† Erãt ãbo iuſti ante deũ vir & mulier voa

Et caro ĩtelliguntur: qa duo ĩ vnũ i. ſimul ligati ab homine min⁹ ſolũ p̃ãt nõ ſi cã adulterij: q ſi iſte ñ vixerint ſimul fructũ nõ faciẽt. vñ. Matthei. xix. qđ de⁹ cõiũxit hõ non ſepet. Et alibi. do m⁹ adultera nõ fructificabit.

FVit in die herodis regis Iudeę &c. Hic incipit Lucas narrationé euãgelij ſui de chriſto. Circa quod prĩcipium conceptus præcurſoris oñditur mirabilis ex trib⁹. Primo ex parentum conditione. Secundo ex angelica nũciatione. Et tertio ex patris increduli punitione. Circa primum in deſcribendo conditionem parentum beati Ioãnis baptiſtæ præmittitur tẽpus regis ſub quo fuit, cum dicitur. a (Fuit in diebus Herodis regis iud. &c.) dicitur enim Geneſis. xlix. quòd ſignum aduentus chriſti eſſet: quando regnum Iudeæ eſſet tranſlatum ad alienigenas: ſecundũm quòd dicitur ibidem. Non auferetur ſceptrum de iuda &c. Iſte autem Herodes fuit alienigena: nam pater eius Idumæus erat. b (Sacerdos quidam nomine zacha.) p̃ expreſsioné noís intelligiť quòd iſte fuit famoſus ĩ vita & doctrina. c (De vice abia.) ſecũdũ quòd diciť. j. palipo. xxiiij. c. Dauid volés ampliare cultũ dei ordinauit de. xxiiij. gñatiõibus xxiiij. ſacerdotes, qui ſucceſſiue ſeruirẽt p̃ hebdomadas ĩ tẽplo dñi: & octaua ſors cecidit ſup̃ abiã: vt ibidẽ dr̃: de quo deſcẽdit iſte zacharias. d (Et vxor ei⁹ de filiab⁹ Aarõ. Hoc exprimiť: qa p̃pter dignitaté ſacerdotalé filiæ de tribu. Aarõ diligẽti⁹ & honeſti⁹ obſeruabãť. e (Et nomẽ ei⁹ Elizabeth) qđ nomé exprimiť p̃pter ei⁹ bonã & famã & vitam: ſicut dictũ eſt de zacha-

De zacharia patre Ioannis baptiſtæ.

ria.Vnde ſubditur. f (Erant auté ambo iuſti
ante deū.)hoc dicit̄ ad excludédū hypocriſis fi
ctionem g (Incedétes in oībus mādatis.) q̄tū
ad obſeruantiā moraliū p̄ceptorū. h (Et iuſti
ficationib⁹ dñi.)q̄tū ad obſeruātiā cerimoniali
um. t (Sine quærela.)q̄tū ad obſeruātiā iudi-
cialiū:qa pacifice ad ꝑximos ſe habebāt. k (Et
nō erat illis fili⁹.) Cuius duplex cā ſubdit̄:vna
ſpālis.ſcilicet mulieris ſterilitas. Alia cōis viro
& mulieri.ſcilicet.ſenectus. Et hoc eſt quod dr̄.
l (Eo quòd eſſet eliza.ſteri.& ambo ꝓce.in die.
ſu.)ita quòd trāſierat tp̄s gn̄andi in patre:& cō
cipiédi in mr̄e ſecūdū curſū cōem naturæ. Ex
quo apparet cóceptio p̄curſoris miraculoſa: qa
nō fuit per naturā tm̄,ſed per naturā gr̄a diui-
na adiutam. m (Factū eſt auté &c.) Hic deſcri
bitur cóceptio p̄curſoris mirabilis ex denuntia
tione angelica. Et primo deſcribitur loci condi
tio. Secūdo denunciatio angeli. Circa primum
dr̄.(Factum eſt aūt &c.)pr̄e eni exiſtéte in lo-
co ſctō.ſcilicet.in téplo,& in diuino officio oc-
cupato,facta eſt diuina denunciatio de ꝓle hn̄-
da ad denotādū ſanctitaté futurā ꝓlis. n (Sor-
te exijt.)qa diſtributiones hebdomadarū in quib⁹
ſucceſſiue debebant.xxiiij.ſacerdotes miniſtra
re:vt prędictum eſt diſtributę erant per ſortem
vt hr̄.j.paralip.xxiiij. o (Vt incen.pone &c.)
Ex hoc loco dixerunt aliqui quòd zacharias fu
it pontifex,vel ſumm⁹ ſacerdos:qa incenſū po-
nere ſemel in āno intra ſctm̄ ſanctorū.ſcilicet.i
feſto expiationis ſoli ſummo ſacerdoti erat lici
tum. Et hoc videtur dicere Ambro.& Beda. Sed
qualiter iſte zacharias fuerit ſummus ſacerdos
nō legitur. inſuper nulla ſcriptura autética,neq;
Ioſeph⁹,neq; alij hiſtorio graphi deſcribétes ſa
cerdotium iudæorū aliquam mentionem faci-
unt de ſummo ſacerdotio iſtius zachariæ. Ideo
ſaluo meliori iudicio videtur melius dicendum
eū fuiſſe ſimplicem ſacerdotem. Cum peracto
ſacrificio in altari holocauſtorū:quod erat in a-
trio vbi miniſtrabāt minores ſacerdotes:ſacer-
dos qui ibi miniſtrauerat,lotis pri⁹ manibus &
pedibus,recipiebat prunas de altari holocauſto
rum:et intrans primam parté templi q̄ vocabat̄
ſanctum vel ſancta cócremabat in illis ſup alta-
re incenſi thymiama.& tunc erat ſacrificiū con
ſommatū. In illa verò parte tépli quæ dicebat̄
ſctm̄ ſctōrum ſol⁹ ſumm⁹ ſacerdos intrabat cū
ſanguine hirci:& vituli immolati ꝓ pctō popu
li,vt ex illo aſpergeret cōtra ꝓpiciatoriū. Q̄d
ſi feciſſet zacharias euāgeliſta nō tacuiſſet: qua
re dicédū:vt.ſupra.& ſequit̄. p (Et oīs mul.po.
&c.)qa nō erat illicitū populo īgredi téplū:ſed
tm̄ atrium. q (Apparuit &c.)hic conſequen-
ter deſcribitur angeli denūciatio,& p̄mittitur
zacharię ſtupefactio,cū dr̄. r (Et zacharias tur.
eſt.)ſcilicet ex viſiōe angeli īſoliti:& ex fragili
tate humana iuxta angelicā ptātem:ſicut de da
niele legit̄ Dan̄.x.propter quòd angelus cōſo-
latus fuit eum. s (Ne ti.Zacha.) q.d. veni ad
conſolationem tuam:iō ſubdit̄. t (Q̄m exau-
dita eſt dep̄catio tua.)frequenter eñi deū dep̄-
catus fuerat de aduentu meſſię:& de hn̄da ꝓle.
Et ideo āgel⁹ vtrūq; ſibi denūciat. v (Et vxor
tua Elizabeth pa.tibi filiū.) Et dixit tibi.hoc eſt
ex te.tn̄ cū virtute naturæ fuit virt⁹ gr̄æ,vt p̄di
ctū eſt. Angel⁹ aūt loqués Ioſeph de partu Ma
riæ nō dixit pariet tibi:ſed pariet abſolute : qa
Ioſeph nihil cooperatus eſt ibi. x (Et vocabis
no.ei⁹ Ioan.) p̄noiatur ab ange.ꝓpter ſanctita
té ei⁹ futurā & officij ꝓprietaté. Ioā.eñi interp̄
tatur in quo eſt gr̄a:qa Ioā.xp̄m manifeſtauit
ꝑ qué gr̄a & veritas ſctā é vt hr̄ Ioā.j. y (Et erit
tibi gau.)i mente interius. z (Et exultatio.)ex
terius dr̄ eñi exultatio quaſi extra ſaltatio : &
hoc eſt ꝓprie qn̄ gaudiū eſt tātū interius quòd
nō bn̄ pōt cōtineri qn appareat exteri⁹. a (Et
multi in natiuitate eius gaudebūt.) ſecūdū q̄d
dr̄ infra:quòd in ortu eius cōgratulabant vici-
ni:& nunc etiā videmus impletum:qa dies ſuæ
natiuitatis nō ſolū feſtiuat ab oīb⁹ xp̄ianis, ſed
etiā à ſarracenis & ab alijs. b (Erit enim ma-
gn⁹ corā dño.) Vn̄ dicit ſaluator Mat.xj.c. Inter
natos mulierū nō ſurrexit maior Io. baptiſta.
c (Vinū & cicerā nō bibet).i. nihil ſumet quòd
pōt inebriare. Erit eñi nazaręus.i. conſecratus
dño ꝑ totā vitā ſuā:& iō ab oi inebriatiuo abſti
nuit,ſicut nazaręi in veteri lege tpe ſeparatiōis
ſuæ:vt hr̄ Nūe.vj.c. d (Et ſpiritu ſancto reple
bit̄.)q̄tū ad purgationé originalis pcti: & iō ad
operationé boni meritorij. e (Et multos filiorū
iſrael cōuertet ad dñm).i.ad xp̄m ꝑ ſuā p̄dica-
tioné. f (Et ipſe p̄cedet an̄ illū in ſpū & virtute
heliæ.) Primo ꝓpter ſimilitudiné vitæ:qa vter
que in auſteritate vict⁹ & veſtit⁹. Secūdo ꝓpter
ſimilitudiné in veritate doctrinæ:qa vterq; cō-
ſtanter vitia redarguit ét ꝑſonarū magnarum.
Tertio ꝓpter ſimilitudine officij,qa ſicut heli-
as p̄cedet aduētū xp̄i ſecūdū:ita Ioānes primū
p̄ceſſit. g (Vt cōuertat corda patrū in filios)
ſcilicet patrū veteris teſtamenti ad diſcipulos
xp̄i : quia plures de ſacerdotibus & ſenioribus
iudæorū q dicebant̄ patres populi cōuerſi fue-
rūt ꝑ apoſtolos ad fidé xp̄i. h (Et incred.)ſcili
cet illos q pri⁹ fuerāt incredoli ad prudétiā iu-
ſtorū,q̄ prudétia nō conſiſtit in opibus legis:ex
qbus nō iuſtificabit̄ homo:vt habet̄ ad rom̄.iij.
ſed in operibus fidei charitatis formatæ & de-
uotionis. i (Parare dño plebé pfectā.)ꝑ euā-
gelij ſuſceptioné,qa neminé ad perfectū addu-
xerat lex:vt habet̄ ad heb.vij.& ꝓpter hoc il-
la dr̄ lex timoris,qa imꝑfectorū eſt timore pę-
næ retrahi à malis. Lex aūt euāgelica dicit̄ lex
amoris:qa ꝑfectorū eſt retrahi à malis amore
boni. ¶ Quæſtio.viij.

Circa euāgeliū i vigilia ſancti Ioānis. Ori-
tur.quæſtio. Vtrū btūs Ioānes dicat̄
maior inter natos mulierū? Arguit̄ quòd non.
Xp̄s eſt nat⁹ ex muliere:vt patet ad Gal.iiij. Na
tus ex muliere dr̄:tn̄ xp̄s eſt maior Io. bap. qa
ipſe Io.dixit cui⁹ nō ſum digu⁹ corrigiā calcia
méti ſoluere. Igit̄. In oppm̄ eſt verbū xp̄i Mat.

xj. Igit̃ ad argumétũ dicit̃ quòd xp̃s excludit̃ ab illa vniuerſalitate: qa nõ de muliere: ſed de virgine nat⁹ eſt: q̃a mlier corruptá ſonat: femia ſexũ. Ad q. rũdet̃ p̱ vnã cõcluſioné q̃ talis eſt. Cũ xp̃s mẽtiri nõ poſsit: & dixerit Io. eſſe maioré inter natos mulierũ: clarũ eſt quòd Ioannes eſt maior inter natos mulierũ rõne p̃nominatiõis: qa ab angelo fuit cõmẽdat⁹ ſiue laudatus: rõne diuinalis infuſiõis, fuerũt eñ in eo infuſę gratiæ: ſcilicet gratia virginitatis, gratia humilitatis, & gratia charitatis.

† Pepit filiũ. ſancta Elizabeth in carne filium conceṗit quẽ ĩ vtero ſanctificatum peperit. In ſemine humanitus & origine cõceptum diuino p̃uilegio poſt cõceptionem ĩ vtero purgatũ & iá in verbo dei ſctificatum. Nam quem hũana macula ſeuit diuina p̃ráſpurgauit. Ex quo inter mulierum natos virtute & moribus vite. Ioan. baptiſta dr̃ maior. vñ mat. xj. amẽ dico vobis ĩter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne baptiſta.

In feſto ſancti Ioãnis baptiſtę Euãgelium ſecundùm Lucam. j. capitulo.

IN illo tempore.[a] Elizabeth impletũ eſt tp̃s pariẽdi,[b] & peperit † filium.[c] Et audierunt vicini,[d] & cognati ei⁹ [e] qa magnificauit dñs miſericordiã ſuã cũ illa,[f] & congratulabãtur ei.[g] Et factũ eſt in die octaua,[h] venerũt circũcidere puerũ,[i] & vocabant eũ nomine patris ſui zachariã.[k] Et reſpõdẽs mater ei⁹, dixit, Nequaquam,[l] ſed vocabitur Ioãnes.[m] Et dixerũt ad illã, qa nemo eſt in cognatiõe tua qui vocetur hoc nomine.[n] Innuebãt autẽ patri ei⁹, quẽ vellet vocari eũ.[o] Et poſtulãs pugillarẽ,[p] ſcripſit dicẽs. Ioãnes eſt nomẽ ei⁹. Et mirati ſunt vniuerſi.[q] Apertũ eſt aũt illico os ei⁹, & lingua eius. & loquebatur benedicẽs deũ.[r] Et factus eſt timor ſup oẽs vicinos eorũ:[s] & ſup oĩa mõtana iudeæ diuulgabantur oĩa verba hæc.[t] Et poſuerũt oẽs q audierãt in corde ſuo,[v] dicẽtes. Quiſputas puer iſte erit?[x] Etem̃ manus dñi erat cũ illo.[y] Et zacharias pater ei⁹ impletus eſt ſpũſctõ, & p̱phetauit, dicẽs. Benedict⁹ dñs deus iſrael, q̃a viſitauit[z] & fecit redẽptionẽ[a] plæbis ſuæ.

Poſtilla.

IN illo tp̃e Elizabeth impletũ eſt tp̃s pariẽdi &c.) Lu. j. Hiſtoria huius euãge. facta eſt ãno xp̃i primo vitualí. vij. kal. iul. fer. vj. Lu. xvij. idi. iij. Ad initiũ hui⁹ euange. ſcribit ſctũs Lucas in eo. c. quòd poſtquàm Maria cõcepit Ieſum xp̃m, exurgẽs Maria abijt ĩ mõtana, & itrauit domũ zachariæ. & ſalutauit Elizabeth. & mãſitcũ ea trib⁹ mẽſibus: nã in mẽſe ſexto à cõceptiõe Io. venerat Maria ad Elyzabeth, & in meſe nono nat⁹ eſt Ioan. vñ hic dr̃.

a (Eliza. imp. eſt temp⁹ pari.) Ly. ſcilicet nouẽ mẽſiũ. b (Et pepe. fi.) ſicut p̱ ãgelũ fuerat prædictũ. c (Et audi. vic.) Ly. i. illi q erãt ei cohabitãtes. d (Et cognati ei⁹.) q erãt ex eius conſanguinitate & affinitate. e (Quia magni. dñs miam ſuã cũ illa.) Ly. i. magnam miam fecit ei auferẽdo ſterilitatis opprobriũ: & dãdo tantũ & talem filiũ ſic annũciatum mirabiliter, & cõceptũ ſupnaturaliter. f (Et cõgra. ei.) ſecũdum quòd dixerat angelus Zachariæ: multi in natiuitate ei⁹ gaudebũt. g (Et factũ eſt ĩ die octaua.) ſ. à natiuitate p̃curſoris. h (Venerũt circũ. pue.) ſicut p̃cepit̃ Gen. xvij. Et qa in circũciſione imponebatur tũc nomẽ, ſicut mõ imponitur in baptiſmo: iõ ſubdit̃. i (Et vocabãt eũ noĩe pris ſui zacha.) Ly. qa iſtud fuit ãtiquitatis cõiter obſeruatũ & adhuc obſeruatur frequẽter, maxĩe in magnis pſonis: quòd filius primogenitus noĩatur noĩe patris. k (Et reſpondẽs mater eius dixit, nequãquã) ſcilicet vocabit̃ zacharias. l (Sed voca. Io.) Ly. hoc enim ſibi fuit à deo reuelatũ, qa à marito nõ didicit: cum fact⁹ eſſet mut⁹ antequã rediret ad eã de tẽplo. m (Et dixerũt ad illã: qa nemo eſt ĩ cogna. tua qui vocetur hoc noĩe.) ſ. Ioãnes. Ly. cognatio hic p̱pinquitas generis vocat̃: de qua nullus fuerat ſic vocatus. ſ. de cognatiõe elizabeth matris ei⁹. n (Innuebãt aũt patri ei⁹ quẽ vellet vo.) ſ. p̱ ſigna viſibilia. Ex quo patet quòd zacha. nõ tm̃ fuit mutus, ſed etiã ſurdus. Si eñ potuiſſet intelligere verba: quęſiuiſſent ab eo p̱ verba: & nõ p̱ talia ſigna. o (Et poſtulãs pugillaré.) i. tabulã ad ſcribẽdũ. p (Scripſit dicẽs. Ioãnes eſt nomẽ eius: & mirati ſunt vniuerſi.) Gor. de cõuenientia inter patrẽ & matrẽ. quãtum ad pueri nominationẽ. q (Apertũ eſt aũt illico os ei⁹.) Gor. nõ p̱ morã: qa neſcit tarda molimina ſpiritusſancti gratia: vñ Ambr. Soluit fides linguã: quã incredulitas ligauerat. r (Et factus eſt timor magnus ſup oẽs vicinos eorũ.) Ly. i. admiratio magna, vel timor dei: q ſic mirabiliter puniuerat zachariã, & liberauerat. s (Et ſup oĩa mõtana iudeæ diuulga. oĩa verba hæc.) Ly. qa facta inſolita, & mirabilia libentius narrantur. t (Et poſuerũt oẽs qui audie. in cor. ſuo.) Ly. qa talia magis memoriæ cõmendãtur. v (Dicẽtes. Quiſpu. puer iſte erit.) q. d. valde magnus erit. x (Etenim ma. dñi erat cũ illo.) Ly. virtus eius opatiua miraculorũ in eius annũciatione, cõceptione. & natiuitate oñſorũ: ex quibus rõnabiliter concludebat̃ quòd magnitudo pueri futura erat coram deo, ſicut p̃dictum eſt ab angelo zachariæ patri eius. Erit eñ magnus coram dño. y (Et zacharias pater eius impletus eſt ſpirituſancto: & p̱phe. dicẽs. Benedict⁹ dñs deus iſrael: quia viſita. Gor. dñs Ieſus gen⁹ humanũ in ſua incarnatione viſitauit. z (Et fecit redẽ.) in paſſione. p̃s. cxxix. Copioſa apud eũ redẽptio. a (Plebis ſuę Iſrael. ¶ Qõ. ix.

Circa euãgeliũ ĩ feſto ſcti Io. bap. Querit̃ q. Verũ à deo fuerit ei impoſitũ nomẽ

In natiuitate Ioan. bap. fuerũt facta duo miracula: os zachariæ aperit̃, & mater ſterilis peperit. de tur. cre.

Ioan, Arguiẽ quòd nõ: in veteri teſtamẽto inueniũtur noĩa impoſita p̃ ſpũſctm̃ loquẽtẽ p̃ p̃phetas: vt hr̃ Mala.iij. ecce ego mitto angelum meũ: q̃ p̃parabit viã an̄ te: fuit ergo à ſpiritu ſancto vocat⁹ angelus. Itẽ Eſa. xl. Ego vox clamãtis i deſerto. Igitur fuit vocatus vox: ſed vnius rei vnicũ debet eẽ nomẽ: ſi ergo diuinit⁹ fuit vocat⁹ angel⁹, ſiue vox, nõ fuit vocat⁹ Io. Io oppoſitũ Lu.j. & vocabis nomen eius Ioã. quæ verba fuerũt dicta zachariæ ab angelo ad zachariã miſſo. Igiẽ. Ad.q. rñdeo p̃ vnã cõcluſionẽ. quòd à deo fuit nomẽ impoſitũ Ioã. q̃a parẽtes eius præcipiente angelo dñi impoſuerũt ſibi hoc nomẽ Ioan. nec eſt mirũ quòd vnus & idem propter diuerſas virtutes in eo exiſtẽtes recipiat diuerſa noĩa. Ioan. eñ à ſpiritu ſancto vocat⁹ fuit angelus: q̃a chriſti aduẽtũ nũtiauit, dicẽdo: qui poſt me venturus eſt, ſcilicet chriſtus, fuit vocatus vox p̃pter prædicationẽ: q̃a prædicauit ſacramentũ pœnitẽtiæ in deſerto. ex dictis patet ſolu. argumenti ad partem negatiuam facti.

In feſto viſitationis beatæ Mariæ virginis. Euãgeliũ ſecũdũ Lucã. j. ca.

In illo tempore. Exurgens Maria abijt in montana &c.

¶ Require ſupra ferĩ. quatuor tẽporũ aduẽtus.

In vigilia apoſtolorũ Petri & Pauli. Euangelium Ioan. xxj.

In illo tp̃e.[a] Dixit Ieſus Simoni Petro.[b] Simõ Ioãnis.[c] diligis me plus his?[d] Dixit ei. Etiã domĩe, tu ſcis q̃a amo te Paſce agnos meos Dixit ei iterũ Simõ Ioãnis diligis me? Ait illi, etiam domine. Tu ſcis, q̃a amo te. Dixit ei, Paſce agnos meos. Dixit ei tertio Simõ Ioãnis amas me?[e] Cõtriſtatus eſt Petrus, q̃a dixit ei tertio amas me. Et dixit ei.[f] Domĩe tu oĩa noſti, tu ſcis q̃a amo te.[g] Dixit ei. Paſce oues meas.[h] Amẽ amẽ dico tibi. Cùm eſſes iunior cĩgebas te,[i] et ambulabas vbi volebas, cũ aũt ſenueris,[k] extẽdes manus tuas,[l] & alius te cinget,[m] & ducet quo tu nõ vis.[n] Hoc autem dixit,[o] ſignificãs qua morte clarificaturus eſſet deum.

Principaliter & maxime deus ẽ ex charitate diligẽd⁹ diligiẽ eũ ſicut eã btĩtudinis. th. ij. ij. q. xxvj.

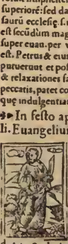
Poſtilla.

In illo tempore. Dixit Ieſus Simoni Petro &c. Hoc fuit poſt chriſti reſurrectionem, ſcilicet quando manifeſtauit ſe Ieſus diſcipulis ſuis ad mare Tyberiadis. a (Dixit Ieſus Simoni Petro volens ei beneficium ſpirituale conferre. b (Simon Ioannis.) i. fili Ioannis. c) Diligis me plus his.) quaſi expreſſe dicat. ille qui eligitur ad officium prælationis debet deum diligere præ cæteris: quia ſecundùm quòd dicit ſanctus Grego. Tantum debet præcellere actionem populi vita præſulis: quantum diſtat à grege vita paſtoris. Et ideo videtur quòd ille qui aliquem eligit ad tale officium, tenetur ſemper eligere meliorẽ: non tñ intelligitur melior, literatior, vel aſtutior: ſed ille qui omnibus cõditionibus penſatis melior eſt ad tale officium ad honorem dei, & eccleſiæ vtilitatem ſecundùm iudicium eligentis. Aliter autem eligens vel promouens non poterit iudicium diuinum euadere. Et ſi aliqua iura mala permittantur humano iudicio incorrecta: hoc eſt propter mala maiora vitanda: quæ tamẽ diuino iudicio ſunt corrigenda: ſecundùm quòd dicit Augu. in li. de lib. ar. ſequitur. d (Dixit ei etiam domine. Tu ſcis quia amo te.) non dixit ei pluſquam alij: ſed abſolute reſpondit, tamquam expertus propriæ fragilitatis in chriſti negatione: non fuit auſus vltra ſe offerre i chriſti dilectiõe: ſed quãtitatem ſuæ dilectionis poſuit in iudicio chriſti quia ſecreta cordium intuetur. ſequitur. e (Cõtriſtatus eſt Petrus &c.) & nõ fuit indignatus propter verba chriſti replicantis toties petitionem de dilectione, quaſi indignaretur Petrus de hoc quòd non adquieſcebat ſibi chriſtus primo verbo: ſed fuit turbatus eo quòd ſciebat eũ ſcire omnia futura: propter quod ex tali replicatione chriſtus vellet ſibi prædicere aliquẽ caſum ſuum futurum: ſicut ſupra. c. xiij. aſſerente Petro, animam meam pro te ponam, ſtatim prædixit ei ſuam negationem futuram. Et ideo merito timuit Petrus: propter quod dicit ei. f (Domine tu omnia noſti: tu ſcis quia amo te. q. d. tu ſcis omnia præterita, præſentia, & futura: et ideo tu ſcis, quia nunc te diligo. ſed quid ſit mihi futurum neſcio: ſed tu ſcis. g (Dixit ei, Paſce oues me.) Ante hæc dicerat, paſce agnos meos: quia in fidelibus tres ſunt gradus: ſcilicet incipientium, proficientium, & perfectorum. Illi qui ſunt in duobus primis gradibus dicuntur agni: & illi qui ſunt in tertio oues nominantur. h (Amẽ amen dico tibi.) Hic prædixit chriſt⁹ Petro ſuũ martyrum: quia prælati eccleſiæ debent tantam charitatem habere: vt ſint parati ſe morti exponere pro grege: quod hic exprimit chriſtus loquens Petro parabolice, dicens. Amen amen dico tibi. Cũ eſ. iu. cin. te.) idest ab aliquibus ſuperfluis te reſtringebas: tñ hoc erat p̃ volũtate tua ab alio nõ cõpulſus: & ideo ſubdiẽ. i (Et ãbu. vbi vo. Cũ aũt ſenueris:) iminẽte morte. k (Extẽ. ma. tuas.) p̃ hoc deſignatur Petri prõpt. tudo ad martyriũ tolerãdũ. l (Et ali⁹ te ciget.) fuit eñ poſit⁹ i cruce, cũ chordis ligat⁹: & nõ clauis affix⁹: vt longior eſſet ipſius cruciatus: & hoc vocatur hic cinctura. m (Et ducet quo tu non vis.) Eſt enim in ho

mine duplex appetit⁹.ſ. ſenſitiuus, & intellectiuus & vterque aliqñ nominat volūtas large loquédo: qa ſol⁹appetitus intellectiuus proprie dicitur volūtas. Licet aūt appetitus intellectiuus in petro eſſet prōpus ad martyriū: tū appetitus ſenſitiu⁹ refugiebat: qa mors eſt vltimū terribiliū. Et eodé mō fuit in xp̄o imminéte paſſiōe. Et hoc eſt qđ dicit. Et ducet quo tu nō vis ire, ſecū.lū appetitū ſenſitiuū. n (Huc aūt dixit.) Hæc ſunt verba euangeliſtæ exponentis verba xp̄i de martyrio petri. Scripſit enim hoc euāgeliū poſt petri martyrium: qđ patet ex hoc quòd euangelium ſcripſit poſt reditū ſuū de inſula pathmos poſt mortem domitiani imperatoris. Petrus aūt paſſus eſt ſub nerone imperatore: q diu añ dictū domitianū imperauit. n (Significās qua morte eſt cla. deum.) martyrium enim petri ordinatū fuit ad dei gloriā. ¶ Qō.x.

Circa euāge.in vigi.apoſtolorum petri & pauli. Oriť.q. Vtrū petrus poteſtate clauiū potuit indulgétiā largiri debitarū pœnarū. Arguiť quòd nō: inferior nō pōt abſoluere à pœna ad quā ligat ſuperior: ſed deus remittédo culpā ligat ad aliqualé pœnā tépuralé: vt dicit hugo de ſancto victore: ergo nullus poteſt abſoluere à pęna illa aliquid dimittédo. In oppoſitū Mat.xvj. Quodcunq; ligaueris ſup terrā &c. Igiť, Ad argumentū diciť negādo cōſequétiā, & rō eſt: qa inferior dādo indulgentias nō abſoluit ſimpliciter à debito pęnę quo ligat⁹ fuit p ſuperioré: ſed dat vñ debitum ſoluat, puta theſaurū eccleſię.ſ.indulgentias. Ad.q.reſpōdédū eſt ſecūdùm magiſtrū Io.de tur.cre.in quęſtio. ſuper euan.per vnam concluſionem: quę talis eſt. Petrus & eius ſucceſſores poteſtate clauium potuerunt et poſſunt & poterunt indulgentias & relaxationes facere pœnarum debitarum pro peccatis, patet concluſio: quia eccleſia generalis quę indulgentias approbat errare non poteſt.

In feſto apoſtolorū Petri & Pauli. Euangelium. Matthęi.xvj.

IN illo tpe. Venit ieſus in partes cęſareę Philippi:[a] & interrogauit diſcipulos ſuos, dicens.[b] Quē dicūt homines eſſe filiū†hominis?[c] At illi dixerūt. Alij ioānē baptiſtā[d] alij aūt helyam,[e] alij verò hieremiā,[f] aut vnū ex pphetis. Dixit illis ieſus.[g] vos aūt quē me eſſe dicitis?[h] Rñdēs ſimon petr⁹ dixit.[i] Tu es xp̄s.[k] fili⁹ dei.[l] viui.[m] Rñdēs aūt ieſus dixi ei. Beatus es ſimō bar iona,[n] qa caro & ſanguis nō reuelauit tibi.[o] ſed pater me⁹ q in cęlis eſt.[p] Et ego dico tibi: qa tu es petr⁹,[q] & ſup hāc petrā,[r] ędiſicabo eccleſiā meā, & portę inferi.[s] nō pualebūt aduerſus eā.[t] Et tibi dabo claues regni cęlorū,[v] & quodcunque ligaueris.[x] ſuper terrā,[y] erit ligatum & in cęlis, & qđ cūque ſolueris ſup terrā, erit ſolutū & in cœlis.

†Quē dicunt homines eſſe filium hominis homines mundi videntes xp̄m dñm & ei⁹opera de illo admirabanť quaſi hominé nouū videntes qua ppter dñs volés diſcipulos ſuos de ſe in ſtitu te inſormare eos interrogat primo quid plebs de ſe ſentiat ſecūdo qd ipſi de eo cogitét & credātquē ore Petri xp̄m verū meſſiam eſſe fatentur animarū nr̄arū redéptoré q ex deo pceſſit & véit vñ Io. viij. Ego em ex deo pceſſi & veni.

Poſtilla.

IN illo tépore. Venit Ieſus in partes cæſa.philippi &c.) Mat.xvj. hiſtoria hui⁹ euāg.facta eſt anno xp̄i.xxxij.iiij.kaľ.Aug.feria.iiij. Lu.xij.indi.v. Ante initiū huius euang.ſcribit ſanct⁹ Mat.in eo.c.quòd chriſt⁹ dixit diſcipulis ſuis: ſcilicet, Cauete à fermento phariſæorū & ſaducæorū. At illi cogitabant inter ſe dicétes, quia panes nō accepimus. Sciens auté Ieſus dixit. Quid cogitatis inter vos modicę fidei, quia panes nō habetis? Nōdū intelligitis, neq; recordamini quinq; panū, & quinq; miliū hominū: & quot cophinos ſumpſiſtis: & neq; ſepté panū, & qtuor miliū hominū: & quot ſportas ſumpſiſtis? Quare nō itelligitis, quia nō de pane dixi vobis. Cauete à ferméto phariſæorū & ſaducæorū. Tūc intellexerūt: qa nō dixerat cauédū à ferméto panū: ſed à doctrina Phariſæorū & ſaducæorū. Tūc ſtatim ſequiť euāg. hodier. (Venit Ieſus in ptes cæſareæ phi.) Ly. cæſarea philippi eſt ciuitas in terminis iudeæ: quā philippus filius herodis innouauit, & reædificauit: quæ antiquit⁹ dicta eſt lachis: ſed poſt modū nominauit eā cæſareā in honoré tyberij cęſaris, qui dedit ei quartā parté regni, vt dicit ioſephus. Dicitur etiā cæſarea philippi ad differétiā alterius ciuitatis: quæ dicitur cæſarea paleſtinæ: vbi corneli⁹ céturio māſit: vt patet Actu. x. a (Et interrogauit diſcipulos ſuos.) Ly. nō ignorās quid crederent: vel quid reſpōderent: ſed vt eorū fidei cōfeſſiōe cōuenienti⁹ ſolidareť in fide. b (Quē dicūt homines eſſe filiū hominis.) Ly.i.turbæ vulgares: qa de ipſo erāt variæ opiniones in populo. c (At illi dixerūt alij Ioānē bapſtitā.) Cuius opiniōis fuit herodes, & ſui ſequaces: vt patet Mat.xiiij. Audiuit herodes famā Ieſu: & ait pueris ſuis. hic eſt Ioannes baptiſta: ipſe ſurrexit à mortuis: & ideo virtutes operāt in eo. d (Alij aūt helyā.) ppter zelū veritatis. e (Alij verò hieremiā.) ppter patiétiā in aduerſis. f (Aut vnū ex pphetis.) ſ. helyſęū ppter excellétiā ſapię. g (Vos aūt quē me eſſe di.) Lyr.q.d.ſi alij errāt opiniōe falſa, vos tñ nō debetis errare, qui iā diu mecū fuiſtis, & meam doctrinā frequéter audiuiſtis, & miracula tāta vidiſtis. h (Rñdēs aūt Simō pe.dixit. Ly. Pętrus tamquā principalis inter alios p ſe & p alijs dedit riſſum. i (Tu es xp̄s.) Ly.q interp̄tatur vnct⁹: & ſic cōfiteť ei⁹ hūanitaté. k (Fili⁹ dei.) ſ.naturalis nō adoptiu⁹, ſicut alij p conſequés eiuſdē naturæ cū deo Patre. ſic cōfitetur veritaté diuinæ naturæ & humanæ in eodé ſup poſito.

poſito. l (Vini.)hoc addit ad differētiā illorū q colebāt tāq̄ dij à gētilib⁹: vt hercules, & iupiter, & ſic de alijs. m (Rñdēs aūt Ieſus dixit. Btūs es ſimō bariona.)i.fili⁹ Ioānis. Vñ hiero. dicit quòd deberet dici barioāna. Bar eñ idem eſt quòd filius: ioāna quaſi filius Ioānis: ſecūdū illud Io.xxj. Simō Ioannis diligis me plus his? Sed ſcriptorū vitio deprauatū eſt. Dicit aūt hic btūs es Simō bariona: quia.ſ.cōfeſsio verę fidei ducit ad beatitudinē. n (Quia caro & ſan.nō reue.ti.) Ly.i.homo mortalis non docuit te iſtā veritatē. o (Sed pater meus.)& per cōſequēs tota trinitas: q̄a indiuiſa ſunt opera trinitatis. p (Et ego di.tibi q̄a tu es petrus.)i.cōfeſſor verę petræ qui eſt xp̄s. q (Et ſup hāc petrā.)quā cōfeſſus es.i.ſup xp̄m. r (Aedifi.eccle.meā: & por.infer.)i.pſecutiones tyrānorū, & inſult⁹, et tētatiōes ſpirituū immūdorū. s (Nō p̄ualebūt aduerſ⁹ eā)à vera fide ſubuertēdo. t (Et ti.da. cla.re.ce.) Lyr.iſte claues non ſunt materiales: ſed ptās ſpiritualis: quę eſt duplex. Vna eſt ptās ſpūalis diſcernēdi pctm̄ à nō pctō: ſicut ī veteri lege ſacerdotes iudicabāt īter leprā & nō leprā. Alia clauis eſt ptās admittēdi ad regnū, vel excludēdi ſecūdū verū iudiciū pręhabitū: q̄a debēt indigni excludi, & digni recipi. v (Et q̄d cūq; liga.)claue nō errāte. x (Super terrā) Ly. ſ.cū debito vſu clauiū. y (Erit ligatū & in ce.) i.de⁹ approbat illud in cœlis.

Duplex eſt clauis. ſ.ſpiritualis et materialis.

¶ Queſtio.xj.

Circa euāgeliū in feſto Petri & pauli orit̄ q̄ō. Virū ſctūs Petrus & ſucceſſores ſui p ptāte clauiū potuerūt remittere pctm̄ quātū ad maculā? Arguit̄ quòd ſic: hr̄ Io.xx. quorū remiſeritis pctā remittunt̄ eis. Igit̄. In oppoſitū hr̄ de cōſe.di.iiij. nemo tollit pctā niſi xp̄s, q eſt agnus tollēs pctā mūdi. Igit̄.ad q.rūdēdū eſt ſecūdū Rich.ſup.iiij.ſen diſt.xviij.ar ii.q.j. quòd ſctūs Petrus & ſucceſſores ſui nō potuerūt, neq; poſſunt remittere peccata quātū ad maculā effectiue.ſed ſol⁹ deus, neq; meritorie, ſed ſolus xp̄s: ſed bñ miniſterialiter, & inſtrumētaliter inquātū miniſterijs illorū aſsiſtit virt⁹ diuina, quæ pctm̄ remittit. ex dictis patet ſolutio argumenti ad partem negatiuam facti.

In feſto ſanctæ margaretæ Euāge.

In illo tpe. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis. Hoc eſt præceptum meum: vt di liga.&c.

¶ Hoc euangelium cum ſua poſtilla quære infra in commum ſanctorum de virginibus.

In feſto ſanctæ Mariæ Magdalenæ Euange. Lu.vij.c.

Rogabat Ieſum quidam phariſęus.

¶ Iſtud euāgeliū cū ſua poſtilla require ſupra feria.v. poſt dominicam de paſsione.

In feſto ſancti Iacobi apoſtoli Euāgeliū Matthæi.xx.c.

IN illo tpe. Acceſsit ad Ieſum mater filiorū zebedęi cū filijs ſuis, adorās, & petens aliquid ab eo. ᵇ Qui dixit illi. Quid vis ᶜ ait illi. dic vt ſedeant hi duo filij mei, vn⁹ ad dexterā, & ali⁹ ad ſiniſtrā† tuam in regno tuo. ᵈ Rñdens aūt Ieſus dixit. Neſcitis q̄d petatis. ᵉ Poteſtis bibere calicē quē ego bibitur⁹ ſum. Dicūt ei. Poſſumus. ᵍ Ait illis. Calicē q̄dē meū bibetis, ʰ ſedere aūt ad dexterā meā, vel ſiniſtram nō eſt meū dare vobis, ˡ ſed q̄bus paratū eſt à patre meo.

† Dic vt ſedeant hi duo filij mei vn⁹ ad dexterā & ali⁹ ad ſiniſtrā. Nulla vana petitio apud deum ſeu homines admitti debet: ideo q̄a mater zebedęi vane & ambitioſe petebat, vane petita nō obtinuit uā iniuſta contra æquitatem petebat: q̄d do. hic Matt .xx. docet dicēs Neſcitis quid petitis.

Poſtilla.

IN illo tpe Acceſsit ad Ieſum mater filiorū zebedęi &c.) Mat.xx. & Mar.x. Luc.xxij. Hiſtoria hui⁹ euāge. facta eſt anno xp̄i.xxxiij. kal. apri. fer.iiij. lu.vj. indi.vj. Añ initiū illi⁹ euā. ſcribit ſctūs Mat. in eo.c. Aſcendēs Ieſus hieroſolymā aſſumpſit duodecim diſcipulos ſuos ſecreto, & ait illis. Ecce aſcēdimus hieroſolimā: & fili⁹ hominis tradet̄ principib⁹ ſacerdotū, & ſcribis: & cōdēnabūt eū morte: & tradēt eū gētib⁹ ad illudēdū. & flagellādum, & crucifigēdū: & tertia die reſurget. Tunc ſtatim ſequit̄ euāgeliū hodiernum. a (Acceſsit ad Ieſum.) Lyr. iudęi exiſtimabāt xp̄m p pphetas pmiſſum regnatorū tpaliter in hierl̄m q̄a ſcripturas de regno xp̄i corporaliter intelligebāt. & iō regnū ablatū à iudæis p romanos credebāt ſibi reſtituēdū p ip̄m: ppter q̄d dicebāt xp̄o Act.j. Dñe ſi in tēpore hoc reſtitues regnū iſrael &c. Et hoc Iacob⁹ & Ioānes filij zebedæi, & mr̄ eorū audiētes xp̄m poſt mortē tertia die reſurrecturū crediderūt ip̄m ī mediate poſt reſurrectionē regnaturū in hieruſalē tpaliter: & iō cupiētes eſſe ei collaterales præ cęteris: q̄a erāt ei⁹ cognati informauerūt matrē ſuā de petitione ſequēti: & hoc eſt q̄d hic dicit̄. Tūc audita xp̄i reſurrectione futura. h (Acceſsit ad Ieſum mater filiorū zebedæi &c. Ly. nō eñ prio petijt in ſpāli. ſed tm̄ in gn̄ali: vt cōceſsione facta in generali primo poſtea non poſſet ſibi denegare in ſpāli. b (Qui di.ei.quid vis.) Ly. Nō q̄rit vt inſci⁹: ſed vt petitio ſua cōuenienti⁹ oſtēdat̄ irrōnabilis. c (Ait illi. dic vt ſedeāt hi duo filij &c.) Lyr.i. ſint tibi collaterales & maiores in regno tuo poſt te: q̄d quidē regnum tpale credebāt: vt dictū eſt. Nec eſt mirum ſi talia apoſtoli credebāt, & apetebāt: q̄a adhuc carnales erāt, & nōdū illuminati pfecte, nec cōfirmati per gratiam ſpūſſancti. d (Rñdēs aūt Ieſus dixit. ne.quid pe.) Rñdit filijs, & nō matri: q̄a ſciebat eā miſſam à filijs, & informatū de petitione faciēda p eis. e (Poteſtis bibe.ca.quē ego bibi.ſum.)

Acceſſus matris filiorū zebedęi ad chriſtū.

Ly.i.ſuſtinere morté ignominioſam & crudelé quã ego paſſurus ſum:& per quã debeo venire, nõ ad regnũ téporale,vt creditis ſed æternum. f (Dicũt ei poſ.) Ly.loquũt ſicut inexpti ppriç fragilitatis:qd patuit p effectũ,quia in paſſione xp̃i ſugerũt præ timore mortis. g (Ait illis.Calicẽ quidé meũ bi.)i.paſſiones proter me ſuſtinebitis. Ly qa Iacobus propter xp̃m ab Herode occiſus eſt:vt habeť Act.xij.Io. in doliũ fernétis olei propter xp̃m miſſus eſt:inſuper fuit etiã miſſus in exiliũ propter xp̃m:& ſic patuit quòd habuit prõptã volũtaté monédi propter xp̃m. h (Sedere aũt ad dex. vel ad ſini.nõ eſt meũ da.vo.) Ly.in illo ſtatu ĩ quo eſtis.i.nõdũ humilitatis & carnalib⁹. i (Sed qui.para.eſt à pa.meo.) Lyra.i. vere humilibus & ſpiritualia ſapientibus.

¶ Queſtio.xij.

Circa Euãge.in ſeſto ſancti Iocobi oriť.q. Vtrũ ſctũs Iacob⁹ oret in cœlo p omnib⁹ q ei⁹ viſitãt ſepulchrũ,ſiue locũ? Arguitur quòd nõ:qcũq: orat p alio alteri mereť:ſed ſancti q ſunt in patria nõ ſunt in ſtatu merédi:ergo nec in ſtatu orãdi. Igit. In oppoſitũ eſt quòd cõtinue dicim⁹ ſcté Iacobe ora p nobis.igit. Ad argumétũ diciť nego cõſequétiã,& rõ eſt: quia aliud eſt impetrare:& aliud mereri.& iõ ſancti & ſi nõ poſsint mereri:qa ſunt extra ſtatũ viæ. pñt tñ nobis ſuis orõnib⁹ impetrare: & ſic beatus Iacob⁹ cui⁹ potétiſsimũ teſtimoniũ eſt iméſitas ſcilicet miraculorũ,q́ ſiunt quaſi omni die p̃cib⁹ ſuis ſanctis p nobis orat: Ad.q.rñdédum eſt ſecũdũ magiſtrũ Ioã.de tur.cre in.iiij.ſuper euãge.btũs Iacob⁹ iuuat ſuis orationib⁹ omnes interpellãtes eũ debito mõ:& tãto magis quãto eſt pfectioris charitatis:& quãto eſt deo cõiunctior,tãto ei⁹ oratiões ſunt magis efficaces: habet eñ hoc diuin⁹ ordo:vt ex ſuperiorũ excellétia in inferiora refundetur, ſicut ex claritate ſolis in aerem.

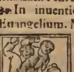
In feſto ſancti Petri ad vincula,euãg.

In illo tẽpore, Venit Ieſus in partes Cæſareæ Philippi &c.

¶ Hoc euãgeliũ cum ſua poſtilla quære ante in feſto ſancti Petri & Pauli apoſtolorum.

In inuentione ſancti Stephani: Euangelium. Mathæi.v.c.

Vos eſtis ſal terrę boni fideles eccleſiæ paſtores cæterĩq; ſacerdotes et rectores debét eẽ ſal terræ.i mũdi cõdiẽté tũ debét habere huius vocis ſal in corde méte & opere tres literas

In illo tpe. Dixit Ieſus diſci.ſuis.[a] Vos eſtis ſal terræ.[b] Quod ſi ſal euanuerit,[c] in quo ſalietur?[d] Ad nihilũ valet vltra niſi vt mittatur foras & cõculcetur ab hoib⁹.[e] Vos eſtis lux mundi.[f] Non poteſt ciuitas abſcõdi ſupra montẽ poſita.[g] Neque accẽdũt[h] lucernã,[i] & ponũt eã ſub modio,[k] ſed ſuper cãdelabrũ: vt luceat omñib⁹,q in domo ſũt.[l] Sic luceat lux veſtra corã hominib⁹,vt videãt opa veſtra bona.& glorificent patrem veſtrũ:q in cęlis eſt.[m] Nolite putare:qm̃ veni ſoluere legẽ,aut pphetas:nõ veni ſoluere ſed adimplere.[n] Amẽ qppe dico vobis donec trãſeat cœlũ:& terra[o] iota vnũ,[p] aut vn⁹ apex[q] nõ p̃teribit à lege donec omnia ſiãt.[r] Qui ergo ſoluerit vnũ de mãdatis iſtis minimis,[s] & docuerit ſic homines,[t] minim⁹ vocabitur in regno cęlorum.[v] Qui aũt fecerit,& docuerit: hic magn⁹ vocabitur in regno cęlorũ.

l.i.ſapiétiã. a.i.animarũ curã l.i. vite virtutis lumen. Et q bis carét veré paſtores non ſunt. Sed ſures et latrones: qa aliũde in ouile aſcendunt Io.x. Amé amé dico vobis q nõ intrat ĩ ouile ouium poſtiũ, ille fur eſt & latro. Qui ĩtrat p oſtiũ paſtor eſt ouium.

Poſtilla.

IN illo tépore. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis. Vos eſtis ſal terrę &c. Mat.v.& Mar.ix.Lu.xiiij. Hiſtoria hui⁹ euãgelij ſacta eſt anno.xp̃i xxxiij.idus iulij. fer.v.lu.xvj.indi.iiij. Ante tñ tũ hui⁹ euãge.ſcribit ſctũs Mat.in eo.c.quòd xp̃s dixit diſcipulis ſuis. Beati eſtis cũ maledixerint vobis hoies,& pſecuti vos fuerint:& dixerint oĩe malũ aduerſum vos,mẽtiẽtes ppter me. Gaudete & exultate:qm̃ merces vr̃a copioſa eſt in cœlis. Tũc ſequiť euãgeliũ hodiernũ. a (Vos eſtis ſal ter.) Ly.ſicut eñ ſale condiunť omnia cibaria:ita diſcretione p̃latorũ debẽt dirigi & ordinari oĩa facta ſubditorũ. b (Quod ſi ſal euanuerit.) ſi diſcretio in p̃latis deſecerit. c (In quo ſalieť.) Ly.q.d.in nullo opa ſubditorũ cõdiétur,ſeu dirigẽt. d (Ad nihilũ valet vltra,niſi vt mittať foras:& cõculceť ab ho.) Ly. qa talis debet repelli à p̃latiõe:ne officiũ p̃latorũ ſit in cõſpectu hominum vile. e (Vos eſtis lux mũdi.) Ly.ſicut eñ lux eſt manifeſtatiua omniũ occultorũ:ſic p̃lati p intelligẽtiam ſacræ ſcripturę debẽt ex officio notificare oĩa opa vr̃tutũ. f (Nõ põt ci.abſcõdi ſu.mõ.po.) Ly. quia bon⁹ prelat⁹ in pſecutione nõ decet ſe abſcõdere:ſed ad defenſioné gregis ſe manifeſte oſtẽdere. g (Neq; accé.) Gor.lumé ſciæ. h (Lucernã.)i.prælatũ.vñ p̃s.cxxxj. Paraui lucernã xp̃o meo. i (Et po. eã ſub mo.) Gor.vt celetur lux veritatis timore pſecutiõis imminẽtis,vel puſillanimitate cordis. k (Sed ſu.cã.vt lu.om.q in do.ſunt).i. in mũdo generaliter. l (Sic lu. lux ve.corã ho.vt vide.opa ve.bo.& glo.pa.ve. q in cælis eſt.) Ly.qa nõ debetis de hoc ppriã gloriã q̃rere ſed gloriã dei, & ędificationé populi. m (Nolite pu.qm̃ ve.ſol.le.aut pph.nõ veni ſoluere,ſed adimplere.) Gor.totam cõtinẽtiã veteris teſtaméti xp̃s hic cõprehẽdit in duobus ſcilicet in lege,& pphetia. Lex eñ erat in declinãdo malũ: pphetia in faciẽdo bonum:& illa duo xp̃s pleniſsime impleuit. n (Amé qppe di.vo.donec &c.) Gor.i.mutentur elemẽta ab

Cõditio boni p̃lati.

hac mutabili forma in immutabilé,ſcilicet ante quã finiaẽ iſte mũd⁹. o (Iota vnũ)iota eſt minima lr̃a inter alias:& vno ictu fit. p (Aut vnus apex)apex eſt particula literæ quæ ponitur in ſummitate lrę ad diſtinctioné:ſecũdũ hoc exponit Augu.quòd nec minimũ p̃ceptũ:nec minimi præcepti pticula. q (Nõ p̃te.à le.du.oĩa fiãt.)Gor.nó remanebit qn ĩpleaẽ ſuo tépore. r (Qui ergo ſol.vnũ de mãdatis iſtis mi.)Gor. i. de mãdatis decalogi,q̃ dicũtur minima:quia ad vitã inſipiétium ptinétia. s (Et do.ſic ho.) Gor.ſic ſoluere homines ſicut ſoluit. t (Minim⁹ vo.)Gor.i.viliſſim⁹ reputabiẽ ab his q ſunt in regno cælorũ. y (Qui aũt ſecerit & do.hic mag.vo.in regno cælorũ.)Go.p adeptioné aureolæ.

¶Quæſtio.xiij.

Circa euãgeliũ ĩ inuẽtiõe ſancti Stephani. Oriẽ qõ. Verũ ſtat⁹ p̃latorũ q faciũt & docẽt ſit maior quã ſit in eccleſia dei? Arguiẽ quòd nõ:ſtat⁹ religioſorũ ordinaẽ ad vitã cõtẽplatiuã,q̃ potior eſt quã actiua,ad qué ordinaẽ ſtatus epiſcoporũ.igiẽ. In oppoſitũ Mat.v.qui fecerit & docuerit,hic magn⁹ vocabiẽ:q̃d faciũt p̃lati:vt habeẽ i euã.vos eſtis ſal terræ.igiẽ. Ad argm̃ diciẽ q̃d p̃lat⁹ nó ſolũ ordinaẽ ad vitã actiuã,ſed etiã ad cõtemplatiuã. Ad q.rñdeẽ p vnã cõcluſioné,q̃ talis eſt. Cũ agẽt patiẽte ſit præſtãtior:& in genere pfectiõis epi ſe habeãt vt pfectiores,religioſi aũt vt pfecti,ſtat⁹ epiſcoporũ maior & potior eſt ſtatu religioſorum.

In vigilia ſancti laurẽtij. Euãgeliũ. ſecũdũ Matthæum.xvj.c.

Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum &c.

¶Iſtud euãgeliũ q̃re in fra in cõi vnius marty.

In feſto ſancti Laurentij. Ioan. xij.cap.

In illo tẽpore Dixit Ieſ⁹ diſcipulis ſuis. Amẽ amẽ dico vobis. Niſi granũ frumenti cadens in terram &c.

¶Hoc euãgeliũ cũ ſua poſtilla quære infra in cõi ſanctorum de vno martyre.

In vigilia aſſumptionis btẽ Marię. Euangelium Lucę.xj.capi.

IN illo tpe.[a] Loquẽte Ieſu ad turbas:[b] extollens vocẽ[c] q̃dã mulier de turba,dixit illi.[d] Beatus vẽter † qui te portauit,& vbera q̃ ſuxiſti.[e] At ille dixit.[f] Quinimmo beati qui audiunt verbum Dei, et cuſtodiunt illud.

† Beat⁹ venter q te portauit. illa o[r]ãvirginis mariæ viſcera q̃ Ieſum tulerũt bñſſima:q̃a diuinitate ĩbuta:q̃a incorruptibilia erant. Sed potiſſime bñſſimi i. mꝑ̃o

Poſtilla.

IN illo tpe. Loquẽte Ieſu ad turbas &c. Poſtquam chriſt⁹ docuerat diſcipulos ſuos orare:& deinde fecerat miraculũ de eiectione dæmõij muti:& nõ potuerũt continere ęmuli eius à detractione, dicẽtes q̃d in beelzebub principe dęmoniorũ eiecerat illud dęmoniũ q̃d xp̃s ſermone ſuo & rationib⁹ diuerſis cõfutauit. Deinde in hoc euãgelio cõſutat eos ſermone vnius mulieris xp̃i doctrinam audiẽtis: cũ diciẽ. a (Loquẽte ieſu ad tur)ſ. xp̃s rñdẽs blaphemijs iudęorũ. b (Extollẽs vocẽ.)i.ex corde cõſtãter altẽ pferẽs legẽ dei cõtra vituperiũ iudæorũ. c (Quædã mulier.)iſta à ſanctis doctorib⁹ dr̃ fuiſſe ſancta Marcella famula beatæ Marthæ ſororis lazari. d (Btũs vẽter qui te portauit.)matrẽ beatificat,& laudat ex filio:& nõ ecõuerſo:q̃a ab illo puenit gr̃a:& gloria principaliter rõne deitatis:& inſtrũtaliter rõne humanitatis:q̃a humanitas xp̃i eſt organũ cõiunctũ ipſi⁹ deitatis. e (At ille dixit) cõmẽdãdo fidẽ,& cõſtantiã mulieris & aliorũ ſimiliũ. f (Quinimmo beati q audiunt &c.) Iſtud quinimmo nõ dr̃ aduerſatiue, ſed cõcomitatiue.q.d.nõ ſolũ illa quæ me portauit btã eſt:ſed etiã q audiũt verbũ dei,corde credẽtes,& opere adimplẽtes:vñ dicit beat⁹ Aug.in lib. de virginitate quòd beata Maria fœlicius cõcepit Deũ p fidẽ.quàm corpore p carnis aſſumptionem. Eiuſdem euãgelij expoſitionem habes ſupra do.iij.in.xl.

magis beati q verbũ dei audiũt & illud corde opereq; effectu ſuſcipiunt vñ Lu.xiij. de parabola ſeminãtis dr̃ q̃ ſ[em]ẽ in terrã bonã ſeminat⁹ eſt hic eſt q audit verbum & intelligit & fructũ affert.

¶Quæſtio.xiiij.

Circa Euãg.in vigilia aſſumptionis beatæ Mariæ virgi oriẽ q. Verũ omnes illi q audiũt verbũ dei ſint beati? Ar.quòd nõ:beatitudo cõſiſtit in clara dei viſiõe,fruitiõe,& tentione:ſed nõ omnes q audiũt verbũ dei vident deũ:igiẽ. In oppñ eſt euãgeliũ vbi dr̃.beati qui audiũt verbũ dei. Ad.q.rñdeo q̃d omnes exiſtẽtes in gr̃a,q audiũt verbũ dei,ſunt beati cũ ſpe & timore:cũ ſpe q̃dẽ,q̃a ſperãt ſalutẽ hr̃e,& timore q̃dẽ,q̃a timent ne dãnationẽ ĩcurrãt:nõ tñ ſunt beati loquẽdo de actuali beatitudine,q̃ cõſiſtit in clara dei viſione. Ex dictis patet ſolutio ad argumenta ad ambas partes facta.

In feſto aſſumptionis beatę Marię Euangeliũ. Lucę.x.capitu.

IN illo tpe. Intrauit Ieſus in quoddã caſtellũ:[a] & mulier q̃dã Martha nomine excepit illũ † ĩ domũ ſuã.[b] et huic erat ſoror noĩe Maria:quę etiam ſedẽs ſecus pedes dñi audiebat verbum illi⁹.[c] Martha aũt ſatagebat circa frequẽs miniſterium.[d] Quæ ſtetit,[e] & ait. Dñe nõ eſt tibi curæ quòd ſoror

† Mulier q̃dã martha noĩe excepit illũ.dñs ieſus ad ſaluãdũ vtrũq; ſexũ deſurſum à ſe depriua m[...]

ſus eſt.iō vt oñderet ſe ꝑ vtroq; veniſſe virū & mulieré cohiᵗquos ſimul peccātes redimere venit.vnde mat. xviij. venit fili⁹ hominis ſaluare qđ pierat.

mea reliqt me ſolā miniſtrare? Dic ergo illi, vt me adiuuet.[f] Et rñdēs dxit illi dñs.[g] Martha martha ſollicita es,[h] & turbaris erga plurima.[i] Porrò vnū eſt neceſſariū,[k] Maria optimā ptē elegit,[l] quę nō auferetur ab ea.

Poſtilla.

IN illo tépore. Intrauit Ieſus i &c) Luce. x. Hiſtoria hui⁹ euāge. facta eſt anno xp̄i.xxxj.iiij. no.decéb.fer .iij.luna.ix.inditione.iiij. Añ initiū hui⁹ euan. ſcribit ſctūs Lu.in eo.ca.quòd ſeptuagintaduo diſcipuli quos xp̄s miſit ad p̄dicādū reuerſi ſunt ad xp̄m cū gaudio, dicétes. Dñe etiā dæmonia ſubijciūť nobis in noie tuo. Et ait illis. Ecce dedi vobis ptāté calcādi ſuper ſerpétes, & ſcorpiōes, & ſup oém v̄tuté inimici & nihil nocebit vobis. Veru tñ i hoc nolite gaudere, ga ſp̄ūs vobis ſubijciunť. Gaudete autem qa noia veſtra ſcripta ſūt in cœlis. Túc poſtmodū ſequiť euāgeliū hodiernū. (Intrauit Ieſ⁹ i quoddā caſtellū.) Ly.i. bethaniā. a (Et mul. quædā mar.noie exce.illū i domū ſuā.) Ly.ad illā domū xp̄s frequenter diuertebat & ſecure: tú ꝑpter deuotioné inhabitātiū: tū qa plura bñficia eis cōtulerat: qa ipſam marthā a profluuio ſanguinis ſanauerat ſecūdū Amb. & mariam à dęmonio liberauerat: & ei oīa pc̄tā dimiſerat. b (Et huic erat ſo. nomine maria &c.) Ly. inténta opib⁹ vitæ cōtéplatiuæ. c (Martha autem ſatagebat cir. freqūés miniſteriū) ſcilicet occupata in operibus vitæ actiuæ. d (Quæ ſtetit.) Ly. quaſi feſſa labore miniſterij diſcurrédo per domū: vt xp̄s, & ei⁹ diſcipuli eſſent cōuenienter recepti. e (Et ait. Dñe nō eſt tibi curæ quòd ſo. mea reliqt me ſolā mi.) Ly. cōquerés de otioſitate ſororis ſuæ: & de xp̄i negligétia hoc pmittétis. f (Et reſpōdés dixit illi do.) excuſando Mariā. Inueniť aūt maria accuſata ſecūdū Lyrā tripliciter. Primo à phariſæo de temeritate, eo qđ xp̄m tetigit recūbété: vt patet Luc. vij. c. Secūdo à ſorore ꝑpter otioſitaté. vt hř hic. Tertio à iuda de ꝓdigalitate: eo qđ p̄ćioſum vnguétū effudit. & pedes Ieſu vnxit: vt hř Ioan. xij. ca. Et vbiq; maria patiéter tacuit, & ſemp eam xp̄s excuſauit. Primo oſtédes phariſæo qđ factū marię nō erat temeritatis: ſed cōtritiōis, & deuotiōis. Sc̄do oſtédit ſorori quòd cōſeſſio mariæ nō erat otioſa: ſed moroſis actib⁹ applicata. Tertio oſtédés iudæ & alijs diſcipulis, quòd illa effuſio vnguenti nō erat ꝓdigalitatis ſed pietatis. di. Sinite illā. bonū eñ op⁹ opata eſt in me. g (Martha martha ſolicita es.) Glo. repetitio ſignū eſt dilectionis: vel mouédæ intétiōis, ſcilicet vt audiret atténti⁹. h (Et turbaris erga plurima.) Ly. quia operavitæ actiuę ſolicitudinem ingerūt. i (Porrò vnum eſt neceſſarium.) Ly. ſcilicet ip̄e de⁹ qui vnus eſt & prę omnib⁹ quærēd⁹. k (Maria optimā parté elegit.) Gl. non reprehéditur pars marthæ, qa ipſa bona eſt: ſed laudať pars mariæ, qa optia. l (Quæ nō auferet ab ea.) Gor. vita contéplatiua incipit hic, & in futuro pficietur: qa ignis amoris q hic ardere incipit, cum ip̄m qué amat viderit, amplius igneſcit in amore. Actiua verò cū corpore deficit: qa in cæleſti p̄ria nemo eſurienti pané porriget: nec cætera opa nūc aget qa ibi nō erunt neceſſaria: vñ apo. xix. Non eſurient, neq; ſitient ampli⁹ &c. Hic q̄riť quare hoc euāgelium legiť in feſto btē virginis, cū in nullo ſpectare videať ad ipſam? Ad hoc rñdet Gorra. quòd ſi nō hiſtorice, tamé allegorice cōuenit beatæ virgini. Ipſa enim fuit caſtellū in qđ intrauit fili⁹ dei: vbi manebāt duæ ſorores. ſ. vita actiua & cōtéplatiua: Item quæritur, quare poti⁹ legiť in aſſumptiōe, quā in alio feſto: cū de aſſumptione non facit métioné? Ad hoc dicédum quòd alia feſta beatę v̄ginis ſpecialia habét euāgelia ꝑpter ſpeciales rōnes. Iſtud auté feſtū nullū habet ſpāle euāgeliū: & iō ſortitū eſt iſtud: vel etiā propter vltimā pticulā euāgelij: q̄ mariæ p̄cipue cōuenit. iō legiť de eius aſſumptiōe. ſ. maria optimā ptē elegit.

Tp̄s factionis hiſtorię euāgelij.

Vita cōtéplatiuá eſt ſimpliciter melior & potior & nobilior quā actiua. Detur. cre. j. q. ſup euāg.

De vita cōtéplatiua & actiua.

¶ Quæſtio. xv.

Circa euāgeliū in feſto aſſumptiōis beatæ Mariæ virginis oriť qō. Vtrū virgo maria fuerit aſſumpta in corpore & aīa? Arguitur qđ nō. Reſurrectiōis tp̄s oīm differť vſque ad finé mūdi: vt ſimul ſit oīm reſurrectio diuina ordinatiōe: patet Iob. xiiij. Hō cū dormierit, nō reſurget: donec atterať cęlū: ergo maria nōdū ſurrexit: & ꝑ cōſequés non eſt aſſumpta cū corpore & aīa. In oppoſitū eſt fides vniuerſalis eccleſiæ. Ad argumétū diciť quòd procedit vbi nō eſt datū priuilegiū, ſicut fuit datum mariæ. Ad qōnem rñdédū eſt ſecūdū Tho. in. iiij. pte. di. xliij. ar. iij. q. j. ad. ij. qđ pie crediť de btā virgine: & Ioā. euāgeliſta qđ eorū reſurrectio non eſt dilata vſq; ad finé mūdi: ſequiť quòd virgo Maria fuit aſſumpta cū corpore & aīa: qđ ꝓbať trib⁹ rōnibus. Prima ex carnis xp̄i & virginis vnitate: inquit Aug. putredo & vermis humanæ cōditiōi ſunt opprobriū, à quo opprobrio cū Ieſus alienus ſit, maxime natura excipiť, quā Ieſus de ea aſſumpſiſſe ꝓbať. Sc̄da ratio ſumiť ex corporis non inuétione: virgo Maria fuit ſepulta in vno ſepulchro in valle ioſaphat: in quo corpus ei⁹ nō inuenitur. igiť. Tertia rō ſumiť ex reliquiarū veneratiōe. reliquiæ aliorū ſanctorū venerantur in terris: ſed non reliquiæ corporis beatæ Marię qđ eſſet ſi eſſent. Igitur fuit aſſumpta cū corpore & anima.

In feſto ſancti Bartholomæi euāg.

In illo tempore. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis. Hoc eſt præceptum &c.

¶ Hoc euāg. cū ſua poſtilla quære infra in cōmuni apoſtolorum.

In natiuitate beatæ Mariæ virginis Euāgelium Mat. j. capitu.

Liber gñatioĩs Ieſu xp̄i ſilij dauid &c.

¶ Iſtud euãgeliũ cũ ſua poſtilla require ſupra in fe.conceptio.eiuſdem.

In feſto exaltationis ſanctæ crucis. Euãgeliũ Ioannis.xij.ca.

IN illo tẽpore.[a] Dixit Ieſus turbis iudæorũ. [b]Nũc iudiciũ eſt mũdi. Nũc princeps hui⁹ mũdi eijcietur† foras. Et[c] ego ſi ex altatus fuero à terra [d]omnia traham ad meipm.[e] Hoc aũt dicebat ſignificãs qua morte eſſet moriturus.[f] Reſpondit ei turba. Nos audiuim⁹ ex lege, qa xp̄s manet inæternũ: & quõ tu dicis oportet exaltari filiũ hominis?[h] Et quis eſt iſte fili⁹ hominis? Dixit ergo eis Ieſus. [i]Adhuc modicũ lumen in vobis eſt. [k]Ambulate[l] dũ lucẽ habetis,[m] vt non vos tenebræ cõprehẽdãt.[n] Et qui ambulat in tenebris, neſcit quo vadat. [o]Dũ lucẽ habetis, credite in lucẽ.[p] Vt filij lucis ſitis.

† Nũc princeps mũdi hui⁹ eijciet̃ foras. ex quo Adam Dei præcepta violauit peccati ſeru⁹ fact⁹ eſt: qa peccatũ ex mũdo eſt & domin⁹ peccati diabolus p inobediẽtiá fact⁹ eſt igit̃ mundi & mortis. princeps añ xp̄m diabolus fact⁹ eſt Quẽ poſtea xp̄s dñs p obedientiã & accerbã mortẽ deuicit: & vitã reparauit. vñ Amb. canit. Qui mortẽ nr̃ã moriendo deſtruxit: & vitã reſurgẽdo reparauit.

Poſtilla.

IN illo tpe. Dixit Ieſus turbis iudæorũ &c.) Io.xij. Hiſtoriã huius euã. dixit dñs Ieſus anno ei⁹. xxxiij. xij kaľ. apri. fe.iiij. lu.xj. inditióe.vj. Añ initiũ hui⁹ euãg. ſcribit ſctũs Ioãnes in eo.ca. quòd qdá gẽtiles aſcẽderãt in hieruſalem: vt adorarẽt in die feſto ſcilicet paſchæ: hi acceſſerũt ad Philippũ q erat à bethſaida galileæ: & rogabãt eũ, dicẽtes. Dñe volumus Ieſum videre. Venit philippus: & di. Andreæ. Andreas rurſum & philippus dixerũt Ieſu: Ieſus aũt rñdit eis dicẽs. Venit hora vt clarificet fili⁹ hominis. Tũc poſtmodũ ſequit̃ euãgeliũ hodiernũ. a (Dixit Ieſus tur. iudæorum Nũc iudiciũ eſt mũdi.) Gor. ſ. in paſsióe qñ xp̄s à pilato iudicat⁹ eſt. b (Nũc princeps hui⁹ mũdi eijcieẽ fo.) Ly diabolus eñ hic dicit̃ princeps hui⁹ mũdi: nõ quòd ſit princeps ſubſtãtiæ mũdi ſed hoĩm mũdialiter viuẽtiũ, inquãtũ ſe ei ſub ijciũt p pc̄tm̃. Dicit̃ aũt eiect⁹ diabol⁹ p paſsioné xp̄i: p quã aperta eſt porta gloriæ cœleſtis. Et ſic diabol⁹ nõ põt impedire ſctõs à cõſecutione gloriæ: ſicut faciebat añ paſsioné xp̄i: tñ pmittit̃ tétare homines ad exercitiũ, & meritum electorũ. c (Et ego ſi exal. fuero à ter.) Gor. p paſsioné crucis. d (Oĩa trahã ad meipm. ſ. p fidé & dilectioné. e (Hoc autẽ m dicebat ſigni. qua mor. eſſet mori.) gor. qñ morte crucis quę erat viliſsima: vt patet Sap. ij. morte turpiſsima cõdẽnem⁹ eũ. f (Rñdit ei tur. Nos audi. ex lege: qa xp̄s manet inæter.) Tho. credebãt enim quòd meſsias purus homo eſſet & mortalis. vñ Micheæ.v. Egreſſus ei⁹ ab initio à dieb⁹ æternitatis. Item Danielis.vj. Ptãs eius ptãs æterna. g (Et quõ tu dicis opor. exal. filiũ hominis.) .i. mori in cruce. q.d. Si loqueris de teipſo ſequit̃ q᷑ tu nõ es xp̄s qui manet in æternũ: ſi aũt loqueris de alio dic nobis. h (Et quis eſt iſte filius hominis. Dixit ergo eis Ieſus.) Tho. Licet iam multa dixerim & multa miracula fecerim corã vobis. i (Ad huc modi lumẽ in vo. eſt.) gor. qa credidiſtis xp̄m manere i æternũ, ſed nõ credidiſtis eũ moriturũ ſcd̄m hũanitaté. k (Ambulate.) Ly. ſ. in cognitione xp̄i pficiẽte. l (Dũ lu. hab.) Ly. i. me pñtialiter q ſum lux illuminãs p veritaté doctrinæ & lumen grãæ. m (Vt nõ vos tenebræ cõprehẽdãt.) ſ. ignorãtię & culpæ. n (Et q ãbulat i tenebris neſcit quo vadat. Ly. qa declinauit à rectitudine vię. o (Dũ lucẽ habetis credite i lucẽ.) Tho. i. verã fidé. p (Vt filij lucis ſitis) .i. ipſi⁹ dei q eſt vera & ſempiterna lux: vt patet Ephe.v. Vt filij lucis ambulate. (Expoſitioné aliá eiuſdé euãgelij reqre ſupra.

¶ Quæſtio .xvj.

Circa euãg. in feſto exaltatiõis ſanctę crucis orit̃ queſtio. Vtrũ xp̄s p exaltationé crucis q̃ pprie eſt humiliatio meruit exaltationẽ ſui? Argüit̃ quòd nõ. meritũ ordinatur ad p̄miũ: ſed fruere aliquid ppter ęſtimationẽ ſummã pertinet ad inané gloriã: q̃ in xp̄o nõ fuit: ergo xp̄s nõ meruit exaltationé quãtũ ad manifeſtationé ſeniorũ. In oppoſitũ Luc.xiiij. q ſe humiliat exaltabit̃: ſed chriſt⁹ vſq; ad mortẽ ſe humiliauit, vt patet ad Philip.ij. Igit̃ Ad argu. dicit̃ negã do cõſequẽtiã: & rõ eſt, qa meritũ nõ eſt ppter p̄miũ niſi ad q᷑ ordinat̃ principaliter: hoc aũt eſt q᷑ eſt de ſubſtãtia beatudinis: vñ etiã quamuis honor ciuilis: ſit quo premiatur virtus: ciuilis tamen ciues non operantur ppter illũ honoré virtutis: ſed propter bonũ ipſius virtutis. Ad.q. rñdẽdũ eſt ſecũdũ magiſtrum Io. de tur. cre. in. q. ſup euãgelijs p vnã cõcluſioné q̃ talis eſt: xp̄s p exaltationé crucis q̃ fuit humiliatio, magnã meruit exaltationem apud homines: q̃ qdé exaltatio in trib⁹ cõſiſtit. Primo in notitia nominis: ſecundùm quòd dicit̃ nomé q᷑ eſt ſup oẽ nomen accepiſſe: qa nomẽ de re notitiã facit. Scd̃o in reuerẽtia corporis quãtũ ad genu flexioné. Tertio i cõfeſsióe oris ſcd̄m q᷑ dicit apoſtol⁹ & oĩs lingua cõfiteat̃.

In vigilia ſancti Matthæi apoſtoli Euange. Lucæ.v.capi.

IN illo tpe.[a] Vidit Ieſus puplicanũ nomine leui ſedẽtẽ ad telonẽum, & ait illi.[b] Sequere me. Et relictis omnibus ſurgẽs[c] ſecutus eſt eũ.† Et fecit cõuiuiũ magnũ leui in domo ſua: & erat turba multa

† Relictis omnibus ſurgẽs ſecutus eſt eũ. Vox diuina Mathęum leui appellatũ diuinit⁹ vocauit: qui voce exterius & aere int⁹ cõcuſſus diuina vo-

catióe corde tactus omnia reliquit.

publicanorũ,& aliorũ,q cũ illis erant diſcũbẽtes.[d] & murmurabãt phariſæi, & ſcribæ eorum dicẽtes ad diſcipulos eius. Quare cũ publicanis,& peccatoribus mãducatis & bibitis? Et rñdens Ieſus dixit ad illos. Non egent q ſani ſunt medico, ſed qui male habẽt. Non enim veni vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam. Poſtilla.

IN illo tpe. Vidit Ieſus plublicanũ nomine leui &c. Deſcripta prædicatione xp̃i in pcedenti ca.& ipſi⁹ pdicatióis cóſirmatione. Hic conſequéter diſcribit cõuerſio aliquorũ ad ipſum. Et primo diſcribit eorũ vocatio ad diſcipulatũ Chriſti. Scđo eorum promotio ad apoſtolatum. Sed hoc eſt in .vj.capi. Vñ in pñti euágelio ſolũ ponitur Matthæi vocatio. Circa quã eſt aduertẽdũ quòd vocatio Matthæi & cõuiuiũ de quo fit ſermo Mat.ix.c.factum fuit añ curationé paralytici de qua fit mentio añ principiũ hui⁹ euágelij:& i eo.c. Dicit igit. a (Vidit Ieſus pub.nomine leui.) Publicani dicebãtur cõductores vectigaliũ fiſci: vel rerũ publicarũ: ſiue q vectigalia publica exigũt:vel q ſecularia:& publica negotia pꝑter lucra ſectãtur. Vñ ſcđm Bedã publican⁹ dicitur q amiſſo pudore publice peccat:vel q vectigalia ideſt tributa publice exigit. Telonçũ eſt in quo ſolebãt cãpſores ſedere qđ quidẽ negotiũ vix, aut nũquã exerceri ſine pctõ põt:vt dicit Greg.Sequitur. b (Sequere me & relictis omnib⁹ ſecutus eſt eũ.) Matthæũ aũt talib⁹ negotijs occupatũ vocauit Ieſus,vt de gr̃a dei null⁹ deſperet,quãtũcũq; fuerit in vilib⁹ occupat⁹.c(Secut⁹ eſt eũ.) ſine aliq̃ dilatióe:qa ſicut xp̃s poterat exterius mouere aures v̓bo,ita etiã interi⁹ mẽtẽ inſpirãdo. d (Et murmurabãt.) Hic cõſequẽter deſcribit malignãtiũ cõfutatio:& hoc in duob⁹ caſibus. Prim⁹ caſus eſt,qa phariſæi murmurabãt de cõicatione xp̃i cũ pctõribus in cibo & potu: quã murmurationẽ xp̃s oñdit irrõnabilẽ:vt patet ex dictis Mat.ix.c.Scđs caſus eſt quòd arguebãt diſcipulos xp̃i,eo quòd nó ieiunabãt ſicut phariſæi & Ioãnis diſcipuli. Sed xp̃s eos excuſabat rõnabiliter:vt plen⁹ patet ex dictis Mat. ix.vbi dicit, Nũquid pñt filij ſpõſi.i.xp̃i q eſt ſpõſus eccleſiæ:luge.&c.Sequit in euãgelio qđ tamẽ hodie nõ legit.(Veniẽt aũt dies cum auferẽ.)quãtũ ad pręſentiã corporalẽ.i.in paſſióe & aſcẽſione in cœlum.(Et tunc ieiunabũt.)q.d. tũc cõpetet eis tale ieiuniũ. Nam quoddã eſt ieiuniũ qđ ex plenitudine & pfectione cõtẽplationis pcedit, quale fuit moyſi ieiuniũ in mõte. Quãto em̃ anima eſt in cõtẽplatione magis eleuara tãto eſt pauciori alimẽto cõtẽta. Vñ &.x. Ethi.dicit Philoſoph⁹ quòd felix cõtẽplatiu⁹ eſt pauciſsimis cõtẽt⁹. Et tale ieiuniũ nõ cõpetebat diſcipulis: qa adhuc erãt rudes & imper

Malignantium cõfutatio q̃ in duobus caſibus conſiſtit.

fecti. Sed pri⁹ debuerũt p charitatẽ ſpũſſancti innouari. Quod factũ eſt in die pẽthecoſtes qñ fuerũt p gratiã ſpũſſancti innouati:tũc em̃ debuerũt hr̃e nouũ modũ viuẽdi. Et hoc eſt qđ dicit ſaluator p duplex exẽplũ quorũ ſcđm ſequit cũ dicit.(Nemo cõmiſſurã à veſtimento nouo &c.)Cõmiſſura idẽ eſt quòd iunctura. Et dicit à com & mitto mittis: quaſi ſimul mitere. Illa enim quæ cõiũgunt ſimul mittunt.(Et nemo mittit vinũ nouũ.)ſ.cõſuetudinarie(Et nemo bibẽs vet⁹ vinũ ſtatim.)i. repẽte vult nouũ. Dicit em̃,vet⁹ meli⁹ eſt:qa magis ſapit ſibi pꝑter cõſuetudinẽ bibẽdi:eo qđ cõſuetudo eſt q̃dam natura. Sed paulatim aſſuefaciẽdo ad bibẽdum nouũ tandẽ efficitur ſibi ſapidũ. Et eo modo hominib⁹ cõuerſis de nouo ad vitã pfectionis opera incõſueta ſunt eis difficilia:ſed paulatim aſſuefaciẽdo efficiunt eis facilia:& delectabilia.

Vñ dicit commiſſura.

¶Quæſtio.xvij.

Circa euãgelium in vigilia ſancti Matthæi oritur quęſtio. Vtrũ cõuerſio & ſequela Matthæi fuerit miraculoſa? Arguit quòd nõ. Si miraculoſa fuiſſet ei⁹ cõuerſio,celebraret miraculoſa ſicut cõuerſio ſancti Pauli:Sed hoc nõ. Igit. In oppoſitũ vr̃ dicere glo.q̃dã:quòd nõ inter miracula narrat Matthæi cõuerſio:qa videbatur miraculoſa:igit. Ad argumẽtũ dicitur quòd nõ eſt ſimile:qa matthæ⁹ nõ tẽdebat contra eccleſiã ſicut Paulus ideo eccleſia pꝑter maximã lætitiam quã habuit de cõuerſione ſancti Pauli celebrat eã: qa etiã matthæus vocat⁹ eſt à xp̃o,antequã cœlos aſcẽderet: Paulus poſtea. Ad.q.rñdẽdũ eſt ſecũdũ magiſtrũ Ioã.de tur. cre.vbi ſupra quòd cõuerſio matthæi fuit mirabilis ex triplici pte. Primo ex pte xp̃i vocãtis quia xp̃s vocauit eũ adhuc à malis nõ deſiſtentẽ quia occupatũ in telonęo vocauit ad gratiã. Secũdo ex pte vocati:qa ita ſubito ad vnicũ verbũ ſequut⁹ eſt xp̃m ſine viſo miraculo aliquo, Tertio ex pte officij:qa vocat⁹ eſt de teloneo ſicut petrus de piſcatióe:telonęi em̃ officio nihil eſt deteri⁹,& periculoſius:qa vix ſine pctõ illud officium exerceri põt.

In feſto ſancti Matthęi apoſtoli & euãgeliſtę. Euãg. Matt.ix.c.

N illo tpe:[a] cũ trãſiret Ieſus inde[b] vidit hominẽ[c] ſedẽtem in telonço[d] matthęum nomine.[e] Et ait illi. Seq̃re† me:&[f] ſurgẽs ſecutus eſt eũ.[g] Et factũ ẽ diſcubẽte eo ĩ domo[h] ecce multi pulblicani & pctõres veniẽtes diſcũbebãt cũ Ieſu, et diſcipulis ei⁹.[i] Et vidẽtes phariſęi[k] dicebant diſcipulis ei⁹. Quare cũ publcanis,& pctõri⁹ mãducat magiſter veſter? At Ieſus audiẽs,[m]

† Sequere me matt.à dño intima voce vocatus ſecutus eſt dũm qa vſurarij & cæteri telonæi quãdo eos vocabit dñs qa dñs ſeq

renuunt uiteē i carcerem: aut reſtitutionē facient. Quia extra.lib.vj. de reg.iuris dicitur Nō remittiť pctm̄ ui ſi reſtituať oblatum.

ait.[n] Nō eſt opꝰ[o] valētibꝰ [p]medicꝰ, ſed male habētibꝰ.[q] Eūtes aūt diſcite q̄d eſt Miſercordiā volo et nō ſacrificiū.[r] Nō enim veni vacare iuſtos,[s] ſed peccatores.

Poſtilla.

IN illo tpe. Cū trāſiret Ieſus inde vidit hominē ſedētē &c. Mat.ix. Luc.v. Mat ij. hiſtoria huius euāgelij facta eſt āno xp̄i.xxxj.v.idus iunij fe.ij. Lu.x. indi.iiij. Aute initiū huiꝰ euāgelij ſcribit ſanctꝰ Mattheꝰ in eo.c. quod xp̄s ſanauit paralyticū, q̄ fuit portatꝰ in lecto añ illū i cōſpectu totiꝰ populi. Cui xp̄s ait. Surge, tolle lectū tuū, & vade in domū tuam. Vidētes aūt turbę timuerūt, et glorificauerunt deū dicētes: quia vidimꝰ mirabilia hodie. a (Et cū trāſ. Ie. inde.) i. de galilęa. b (Vidit ho.) Gor. tā intuitu corpis quā mētis. c (Sedētem in te.) Ly. eſt locꝰ in quo ſolebāt campſores ſedere q̄d q̄dē negotiū vix aut nūquā exerceri pt ſine pctō: vt dicit Gre. Vel ſecūdū Gor. eſt locus in quo ſoluebātur publica vectigalia. d (Mat. oo.) Glo. cęteri euāgeliſtę ꝓpter verecūdiā nō appellāt eū nomine vulgato: ſed le. Binominꝰ em̄ fuit ipſe. Mat. verò ſe nominat pp̄ hūilitatē. e (Et ait il. ſe. me.) Ly. Mattheū talibꝰ occupatū vocauit: vt de gr̄a dei nullꝰ deſperet: quātūcūq; fuerit in vilibus occupatus. f (Et ſur. ſe. eſt eū.) ſine aliqua dilatiōe: q̄a ſicut poterat mouere aurē exterius verbo: ita etiā interiꝰ mētē inſpirādo. Sicut enim paſſioni ꝓpinquus illos q̄ ad ipſum capiēdū venerāt, ſolo verbo ꝓſtrauit, dicēs. Ego ſum, vt habetur Io.xviij. ita ſolo verbo poterat quoſcūq; ad ſe trahere: & in hoc apparebat virtꝰ diuinitatis in eo. g (Et fa. eſt diſcū. eo in domo.) put Lu.v. dicitur. Et fecit ei cōuiuiū magnū leui in domo ſua. h (Ecce multi publi. & pecca. veniētes diſcūbebāt cū Ieſu.) Ly. fuerūt em̄ ſocij Matthæi: & recedens ab eis & volēs ſeq̄ xp̄m fecit eis cōuiuiū. i (Et vidē. phari.) Ly. Phariſæi in populo Iudęorum reputabātur religioſi: vn̄ etiā in habitu ab alijs erāt diſtincti. vidētes igitur xp̄m cū publicanis & pctōribꝰ mādūcātē indigne ferebāt & murmurabāt. k (Dicebāt diſci. ſuis.) Gor. cōſuetudo detractorū eſt loq̄ de alio nō in facie eiꝰ. Vñ q̄n diſcipuli eiꝰ videbātur eis peccare alloquebaut magiſtrū: vt patet Matt.xij. abijt Ieſus ſabbato p̄ ſata. Diſcipuli aūt eiꝰ eſuriētes cęperunt vellere ſpicas & mādūcare. Phariſæi aūt videntes dixerūt ei. Ecce diſcipuli tui faciūt q̄d nō licet eis facere ſabbato. Q̄n verò magiſter videbatur eis peccare: alloq̄bātur diſcipulos vt hic. l (Quia cū pu. & pec. mā. mag. ve. At Ieſus audiēs) .i. verba phariſæorū. m (Ait.) ꝓ ſe & diſcipulis. n (Nō eſt opꝰ.) i. neceſſariū. o (Valētibus.) i. ſanis. p (Medicus: ſed male habeu.) Ly. videmꝰ em̄ quòd medicus familiariꝰ ſe habet ad infirmū) q̄ eo indiget quàm ad ſanū. Cū ergo xp̄s ſit verꝰ medicꝰ animarū: vt dicitur in pſ.cvj. Miſit verbū ſuū & ſanauit eos: ideo familiariter ſe debuit habere ad peccatores q̄ fuerūt infirmi ſpūali infirmitate. Scd̄o rn̄det eis ꝑ auctoritatē q̄ habeť Oſeæ.vj. q (Euntes autē diſcite quid eſt. miſericordiā volo & nō ſacrificiū.) Lyr. q.d. ſi hāc ſcripturā cōſideratis inuenietis me facere ſecūdū ipſam. Gor. miſericordiā volo ꝑ pctōiū dimiſſionē & nō ſacrificiū ꝑ holocauſtorū oblationē. Prouer.xij. facere miſericordiā & iudiciū magis placet deo, quā victimæ. r (Nō em̄ veni vo. iuſtos.) Gorra. ſ. ad pœnitētiam. s (Sed pecca.) vt corrigantur.

¶ Quæſtio.xviij.

Circa euāgeliū i feſto ſctī Matthæi apoſtoli. Oriť. q. Vtrū Matthæꝰ euangeliſta cōuenieter inter euāgeliſtas deſignať figura hominis? Arguiť quòd nō. Matthæꝰ nō eſt loquutus ſapiētiꝰ, aut nobiliꝰ, quā cæteri euangeliſtę: q̄a eodē ſpū edocti ſunt ergo nō videtur cōuenieter quòd ipſe plꝰ deſignať figura rōnalis animalis quā alij. In oppoſitum Ezec. q̄ deſcripſit Matthæū in figura hominis nihil incōuenieter deſcribēdo egit: q̄a hoc fecit ſpū ꝓphetico. Igiť Ad argumētū diciť negādo cōſequētiam: & rō eſt. q̄a Matthæꝰ nō deſignať in figura hominis, eo quòd ſapiētiꝰ quàm alij loquutꝰ ſit: ſed rōne materiæ: de qua i euāg. ſuo loquiť Ad. q. rn̄deo per vnā cōcluſionē q̄ talis eſt. Matthæꝰ cōuenieter in figura hominis deſcribiť: patet q̄a facies deſignať ſecūdū materiā principalē cuiuſlibet euāgelij: in facie hominis deſignať euāgelium Matthæi: q̄a principaliter de Chriſti hūanitate tractat: deſignať aūt Matthæꝰ ꝑ faciē hominis: q̄a homo eſt animal rationale māſuetū, & ciuile: ſic Matthæꝰ vixit rōnabiliter māſuete, & ciuiliter non ciuilitate politica, ſed ciuilitate qua efficiunť ciues ſanctorū & domeſtici dei ſuperædificati ſup̄ fundamētū apoſtolorū, & ꝓphetarū: ſecūdū quod dixit apoſtolꝰ ad Hebre.ij.

In feſto ſancti Michaelis archangeli. Euange. ſecundùm Mat.xviij.c.

IN illo tpe.[a] Acceſſerūt diſcipuli ad ieſum, dicentes. Quis putas maior eſt in regno cęlorū? † Et Aduocās ieſus paruulum,[b] ſtatuit eū in medio eorum,[c] et dixit. Amen dico vobis, niſi conuerſi fueritis,[d] & efficiamini ſicut puuli,[e] nō in trabitis it regnum cœlorum.[f] Quicūque ergo hūiliauerit ſe ſicut puulus iſte, hic maior eſt in regno cęlorū.[g] Et q̄ ſuſceperit paruulū vnū talē in noīe meo:[h] me ſuſcepit.[i] Qui autē ſcādalizauerit vnū[k] de puſillis iſtis,[l] qui in me credūt,[m] expedit ei vt ſuſpēdatur mo-

† Quia puritas maior ē in regno cęlorum. Si quis p̄ ambitione veluti inmūdo ſit cæteris maior fieri velit, erit omniū minimꝰ tā inter beatos maiori tas erit: nā quāto quis maior virtutibus & meritis

Ly.ſicut eñ deꝰ eſt vbiq; ꝑ eſſentiã, ꝓſentiã, & potentiã: tñ ſpecialiter dr̃ eſſe vbi adeſt cũ beatis per apertam viſionem.

¶Quæſtio.xix.

Circa euange.i feſto ſancti Michaelis arch. Oriẽ.q.verũ angeli ſint à deo cuſtodię hoĩm deputati? Arguit̃ quòd nõ.cuſtodia & cõſeruatio hoĩm eſt ꝑ grãm: ſed deꝰ grãm ĩfundit ĩmediate aię: et nõ ꝑ angelos. Igit̃. In oppoſitum pſal. Angelis ſuis deꝰ mãdauit de te, vt cuſtodiãt te ĩ oĩbꝰ vijs tuis. Igit̃ ad argm̃ dicit̃ negãdo cõſequẽtiã: et rõ eſt, qa cõſeruatio q̃ fit à deo ſicut à pricipali agẽte ẽ ĩfundẽdo grãm: ſed cuſtodia angeloꝝ nõ ẽ ꝑ ĩfuſionẽ grę: ſed eorum eſt ꝓparare hoĩes ad ſuſceptionẽ grę ꝑ illuminationes: et alia homĩ pertinentia ad eorum cuſtodiã. Ad.q. rñdendum eſt ſecundùm magiſtrum Ioã.de tur.cre.in.q.ſuper euã.ꝓuoã concluſionẽ: quę talis eſt. Angeli deputati ſunt ex diuina prouidentia ad cuſtodiam hominũ paret conclu.quia deꝰ ꝓnior eſt ad miſerẽdum quã ad puniendum: ſed deus hominibus dedit dęmões ad exercitium: vt habetur ad Ephe.vj. non eſt nobis colluctatio: ergo videtur quòd multo fortius dedit angelos ad cuſtodiendum.

In feſto ſancti Lucę euangeliſtę.

In illo tẽpore. Dixit Ieſus diſcipu. ſuis. Hęc mando vobis &c.

Hoc euãgeliũ cũ ſua poſtilla quęre infra in cõmuni ſanctorũ de apoſtolis.

In feſto ſanctorũ ſimo.& iudæ apoſtolorum.

In illo tempore. Vidẽs Ieſus turb. aſcen.in montem &c.

¶Hoc euãgeliũ cũ ſua poſtilla quęre infra in communi ſanctorum de martyribus.

In vigilia omniũ ſanctorũ. Euang. ſecũdùm Lucam.vj.c.

Deſcẽdens Ieſus de monte ſtetit in loco campe.&c.

¶Iſtud euange.require infra in cõmuni pluri. martyrum.

In feſto omnium ſanctorum.

In illo tempore. Videns Ieſus turb. aſcen.in montem &c.

¶Hoc euãgelium cũ ſua poſtilla quære infra de pluribus martyribus.

In feſto ſancti Martini.

In illo tẽpore. Dixit Ieſus diſcipu. ſuis. Sint lumbi veſtri præcin.&c.

In feſto ſanctæ katharinæ.

In illo tẽpore Dixit ie.di.ſuis pabolã hãc. Simile eſt regnũ cęlorũ the.&c.

¶Hæc duo euãgelia cũ ſuis poſtillis quære infra in communi ſanctorũ de virginibus.

¶Cætera de ſanctis euangelia cum ipſorũ poſtilla vide in communi ſanctorum.

Incipit poſtilla de cõmuni ſanctorum. Et primo de apoſtolis. Euãgeliũ ſecundùm Ioannẽ.xv.

IN illo tpe. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis.[a] Hoc eſt pręceptũ meũ, vt diligatis† inuicẽ,[b] ſicut dilexi vos.[c] Maiorẽ aũt dilectionẽ nemo habet, quã vt animã ſuã ponat quis ꝓ amicis ſuis.[d] Vos amici mei eſtis, ſi feceritis q̃ ego pręcipio vobis:[e] iã non dicã vos ſeruos.[f] qa ſeruꝰ neſcit quid faciat dñs eiꝰ.[g] Vos autẽ dixi amicos, quia oĩa q̃cũque audiui à patre meo nota feci vobis.[h] Nõ vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos,[i] et poſui vos vt eatis,[k] & fructũ afferatis,[l] & fructus veſter maneat:[m] vt q̃dcũque petieritis patrẽ in nomine meo,[n] det vobis.

† Diligatis inuicẽ. dominus Ieſus dat pceptũ de dilectione fraterna & dicit quòd nos debemꝰ diligeř mutua charitate pximũ noſtrũ ſicut nos metipſos.i. illi ſicut nobis bñ velle, illi ſuccurrere, illũ ptegere, illũ adiuuare qnãtum nobis poſſibile eſt: vt habetur in pceptis decalogi. Diliges proximũ tuũ ſicut teipm.

Poſtilla.

IN illo tẽpore. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis. Hoc eſt præceptũ meum &c.) Ioan.xv. Hoc euãg. dixit dominus Ieſus anno eius.xxxiij.ix.kal.april.fer̃.v.cœnę dñi.lu.xiiij.indi.v. Ante initium huius euã.ſcribit ſanctus Io.in eo.c.quòd chriſtus dixit diſcipulis ſuis. Ego ſum vitis vera: & vos palmites. Qui manet in me, & ego in eo: hic fert fructum multũ: quia ſine me nihil poteſtis facere. Tunc ſequitur euan.hodier. a (Hoc eſt præceptum meum.) Gor. Non verbo, vel lingua tantũ: ſed opere & veritate. b (Sicut dile.vos.) quod autem ipſe opere dilexit eos mõſtrat, cũ dixit. c (Maiorem autem dile.nemo habet, quam vt animam &c.) Gor. quaſi dicat: nihil plus poteſt facere quàm vitam dare quæ omnibus eſt charior, vt patet Ephe.v. Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis. Idẽ Hiere.xij. Reliqui domum meam, dimiſi hęreditatem meam in manus inimicorum eius. d (Vos amici mei eſtis, ſi feceri. quæ ego ꝓcipio vobis.) Gor. ex amore vt amici, nõ ex timore vt ſerui. e (Iã non dicam vos ſeruos.) Ly. timore ſeruili ſubiectos eſſe. f (Quia ſeruus neſcit quid faciat dominus eius.) Ly. hoc videmꝰ in humanis. Secreta enim reuelantur filijs: cuiuſmodi erãt apoſtoli, qui xp̃o erant ſubiecti amore filiali: ideo ſubditur. g (Vos autẽ dixi ami.qa omnia quæcũq; audi. à patre meo nota fe.vo.) Hoc nõ eſt intelligendum de omnibus ſimpliciter, & abſolute: qa apoſtoli non habuerunt tantam plenitudinem ſcientiæ ſicut xp̃s: ſed eſt intelligẽdũ de omnibus pertinentibus ad eorum ſtatum:

ſcilicet quæ pertinent ad eorum ſalotem,& ſidei & morum prædicationé,& eccleſiæ gubernationé. h (Non vos me elegiſtis.ſed ego elegi vos).ſ.ad apoſtolatum. i (Et poſui vos vt eatis.)Tho.circũeũdo p mũdum. k (Er fructũ affe.)p gentiũ cõuerſioné. L (Et fruct⁹ veſter maneat.)Ly.qa fides eccleſiæ mauebit vſq; in finé mondi:quãtũcũq; tribolationib⁹ impellaẽ. m (Vt qđcũq; pe.patré in nomine meo.)Gor. qđ ſit ad veram ſaluté. n (Det vobis.)Tho. nomé enim ipſius eſt Ieſus.i.ſaluator.Vnde in nomine eios petit qui petit aliqoid,vt dirigés, & promouens ad ſalutem vt ipſam ſaluté i ſe, vt patet Mat.vj.Primũ quærite regnũ dei &c.

Quæſtio.xx.

Circa euang.de cõmuni apoſtolorũ.Oriẽ q.Vtrũ ille q eſt nobis cõiuuctus ſecũdũ carnalé originé ſit magis diligéd⁹?Arguitur quòd nõ.probatio dilectionis eſt exhibitio operis vt Greg.dixit in Omelia:ſed quiboſdã magis debemus impédere opera dilectiõis quã etiã conſangoineis:ſicut magis eſt obediédom in exercitu duci quá patri:ergo illi q ſunt ſanguine coniuncti non ſunt maxime diligédi.In oppoſitum:in mãdatis decalogi ſpecialiter mãdatur vt parétes honoremus:pater Exo.xx.ergo illi qui ſont nobis coniuncti ſecũdum carnis originé ſunt à oobis ſpeciali⁹ diligendi.Ad argu.dicitẽ quòd ex hoc qđ duci exercitus magis obeditur in bello quá patri:nõ probatur quòd ſimpliciter pater minus diligatur:ſed qđ minus diligatur ſecũdũ quid:ideſt ſecũdũ dilectioné bellice contentionis.Ad.q.reſpondendũ eſt ſecũdũ Tho.ij.ij.q.xxv. per vnã cõcluſioné quæ talis eſt.Illi qui ſunt oobis coniuncti ſunt ex charitate magis diligédi:tum qa intenſius diliguntur,tũ qa pluribus rationibus diligontur: intentio aũt dilectiouis eſt ex cõiũctione dilecti ad diligẽté,& amicitia cõſanguineorum fundatur in cõiunctione naturalis originis:q quidem cõiunctio eſt prior & immobilior.

Aliud euang.de apoſtolis.Ioã.xv.

IN illo tempore. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis. Hæc mando vobis:vt diligatis inuicem.[b]Si mund⁹ vos†odit,[c]ſcitote.[d]qa me priorem vobis odio hũit.Si de mundo fuiſſetis,[e]mund⁹ qđ ſuum erat diligeret,[f]qa verò de mundo non eſtis,[g]ſed ego vos elegi de mundo,ꝓpterea odit vos mũdus.[h]Meméntote ſermonis mei, quem ego dixi vobis.Non eſt ſeruus maior domino.Si me pſecuti ſunt,& vos perſequentur.[i]Si ſermonem meum ſeruauerint,& veſtrum ſeruabũt.[k]Sed hæc omnia facient vobis propter nomẽ meum,[l]qa neſciunt eũ q me miſit.[m]Si nõ veniſſem,[n]& locutus eis non fuiſſem,[o]peccatum non haberent.[p]Nunc aũt excuſationem non habent de peccato ſuo.[q]Qui me odit,& patrem meum odit.[r]Si opera non feciſſem in eis,quæ nemo alius fecit,[s]peccatum non haberent.[t]Nunc autem & viderũt,[v]& oderunt me,& patrem meum.[x]Sed vt impleatur ſermo q in lege eorum ſcript⁹ eſt,[y]quia odio habuerunt me gratis.

† Si mũd⁹ vos odit Diſcipuli dñi odio hominib⁹ mundi ꝑpe eorũ pdicationis erãt& graué pſecutionem paſsi ſunt: qa ſtulta &

ignara gẽs mũdi xpm dñm qoem prædicabãt nõ cognooit.Nã qui beatos apoſtolos pſeq̃bãtur:auxiliũ & obſeqoiũ ſe pręſtare deo exiſtimabãt vololi bonũ agere exiſtimãtes.Alij verò impetu iræ malę in apoſtolos ſeuientes Vó Ioan.xvj. venit hora vt omnis q interficit vos arbitretur ſe obſequiom pſtare deo.

Poſtilla.

IN illo tpe.Dixit Ieſ.diſc.ſuis. Hæc maudo vobis &c.Io.xv. Hęc verba ſacri euã.locut⁹eſt dñs Ie.an.ei⁹.xxxiij,ix.kal.apri.fe.v.ſ.cænę dñi. Luc.xiiij.i.xj. Añ initiom huios euang. ſcribit ſanctus Ioan.in eo.c.quòd chriſt⁹ dixit diſcipulis. Ego elegi vos,& poſui vos vt eatis, & fructum afferatis,& fructus veſter maneat. Tonc ſequitur euang.hodier. a (Hęc mando vobis,vt di.inoi.)Tho.ſcilicet motua dilectione:eſt enim illud qđ ego ꝑ cęteris cõmendo,& precipio. b (Si mondus vos odit.)Ly.hic accipitur ſi pro qa.q.d.quia futorum eſt vt moodus vos odiat. c (Scitote.)Ly.ad cõſolationé veſtram. d (Quia me priorem vobis odio habuit.Si de mũdo vos fuiſſetis.)Tho.i.de numero hominum mundanorum & amatorum mundi. e (Mundus qood ſuum erat diligeret.) Tho.i.amatores mundi vos tamquam ſibi conformes diligerent.Similitudo enim & cooocnientia eſt cã amoris.Ecclęſie.xiij.Ooine animal diligit ſibi ſimile. f (Quia ergo de mundo nõ eſtis).ideſt rebus mundi p amorem adherétes. g (Sed ego elegi vos de mundo propterea odit vos mondos.)Tho.ſcilicet mali homines vos qui odiunt & perſeqoũtur velut cõtemptores eorum quæ ipſi amant.Ly.diſsimilitudo enim eſt cauſa odij:apoſtoli autem diſsimiles erant hominibus mundanis:& ideo non debebant admirari ſi odio eos haboerunt. h (Mementote ſermonis mei &c.Si me perſecuti ſunt,& vos perſeqoentur.)Tho.ſi capot perſecuti ſunt perſequentur & membra:chriſtus autem eſt capot apoſtolorum:& ideo exemplo chriſti debebãt patienter tolerare tribulatiões perſequentium i (Si ſermonem meum ſeruauerint,& veſtrum ſeruabont.)Tho.q.d. ſicut contempſerunt & non impleuerunt meos ſermones,ſic etiam nõ implebunt veſtros. k (Sed hæc omnia facient vobis propter oomen meum.)Tho.i.propter amorem nominis mei. l (Quia neſciunt eũ

Similitudo eſt cã amoris: diſsimilitudo cã odij.

qui me miſit.) Lyra.ſcilicet deũ patrem: licet cognoſcerent Deum inquantũ eſt pater omniũ per creatiooẽ: non tamen cognouerunt eum in quaotum miſit filiom ſuum ad ſalutem credẽtium:iſta tamen ignorantia non excuſabat eos in perſecutione chriſti & apoſtolorum: quia procedebat ex odio,& inuidia. m (Si non ve niſſem)carnem aſſumendo. n (Et locutus eis non fuiſſem.) Docendo verbis & exemplis. o (Peccatum non haberent).ſ. peccatum infidelitatis. p (Nunc autem excu.non habent de peccato ſuo.) Tho.quia veni & locutus ſum eis veritatem. q (Qui me odit & patrem me um odit.) Tho.quorum vna eſt maieſtas,vnus honor,vnus amor,& vnum odium. r (Si ope ra non feciſſem in eis quæ nemo alius fecit.) Tho.vt ambulare ſuper aquas,paſcere quinq; milia hominum de quinque panibus & duob⁹ piſcibus. Io.v.Similiter patet ex illuminatione cęci nati. Io.xj.& in ſuſcitatione lazari quatriduani. Io.xj. s (Peccatũ non haberent.) Tho. tam grande. t (Nunc autem viderunt.) Tho. opera & mirabilia quæ operatus ſum in eis. v (Et oderunt me & patrem meum.) Ly.quia ex odio ad chriſtum ipſi opera chriſti attribuerunt beelzebub principi dęmoniorum: vt habetur Matt.vij.ca. x (Sed vt impleatur ſermo q in lege eorum ſcriptus eſt.) vt patet in ps.xxiij. y (Quia odio habuerunt me gratis).i.ſine cauſa:immo econtrario habebant cãm amandi eum ex beneficijs eis impenſis in docendo eos, ſanando eorum infirmos.

¶Quæſto.xxj.

Circa. Euangelium de cõmuni apoſtolorum.Oritur.q.Vtrum odium proximi ſit grauiſsimum peccatorum eorumque in proximum committuntur? Ar quòd ſic.dicitur enim.j.Io.iij.Omnis qui odit fratrem homicida eſt.ſed homicidum eſt grauiſsimum peccatorum inter ea quæ committũtur in ꝓximum: ergo & odium. In oppoſitum:malum dicitur quod nocet:vt dicit Aug.in enchiridion :ſed plus nocet aliquis proximo per alia peccata quam per odium,vt per furtum,homicidium, & adulterium,ergo odium non eſt grauiſsimũ peccatum. Ad.q. reſpondendum eſt ſecundum Tho.ij.ij.q xxxiiij.quòd peccatum quod committitur in proximum habet rationem mali ex duobus:vno modo ex deordinatione eius qui peccat. Alio modo ex nocumento qđ infertur ei contra quẽ peccatur:primo ergo modo odium eſt maius peccatum quàm exteriores act⁹ qui ſunt ex proximi nocumento:quia ſcilicet ꝑ odium determinatur voluntas hominis quę eſt potiſsimum in homine & ex qua eſt radix peccati.vt etiam ſi exteriores actus inordinati eſſent ab ordinatione voluntatis non eſſent peccata:puta cũ aliquis ignoranter vel zelo iuſtitiæ hominem occidit: & ſi quid culpæ eſt in exterioribus peccatis quę contra proximum committuntur,totum eſt exteriori odio: ſed quantum ad nocumentum quòd proximo infertur, peiora ſunt exteriora peccata,quam internus odium. Ex hoc patet ratio ad argumenta ad ambas partes facta.

Aliud euãge.de apoſtolis ſecũdùm Io. xv.c.

In illo tpe. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis.[a] Ego ſum vitis vera,[b] & pater meus agricola eſt.[c] Oẽm palmitẽ in me nõ ferentem fructũ,[d] tollet eũ,[e] & omnẽ q fert fructũ purgabit eũ [f] vt fructum pl⁹ afferat.[g] Iã vos mũdi eſtis, ꝓpter ſermonẽ quẽ locut⁹ ſum vobis.[h] Manete in me,& ego in vobis .[i] Sicut palmes nõ põt ferre fructũ à ſemetipo niſi mãſerit in vite,[k] ſic nec vos,[l] niſi in me mãſeritis.[m] Ego ſum vitis,& vos palmites.[n] Qui manet in me,[o] & ego in eo,[q] hic fert fructũ multũ,[q] quia ſine me nihil poteſtis facere.[r] Si quis in me nõ manſerit mittetur foras[s] ſicut palmes,[t] & areſcet,[v] et colligẽt eum,[x] & in ignẽ mittẽt.[y] & ardet.[z] Si mãſeritis in me,[a] & verba mea in vobis mãſerint,[b] quocũque volueritis[c] petetis,[d] & fiet vobis.

† Ego ſum vitis vera. xp̃s dñs ſe ſimilẽ vi ti dicit : & diſcipulos ſuos palmitibus pares & bñ: nam ſicut palmes ſine vite non facit fructũ: ſic nec diſcipuli ſine xp̃o domino fructũ facere põt: prio dicit dñs: palmes q non fert fructũ abſcindet̃ & in ignẽ mittet̃.palmites ſine fructu ſunt viri dei eccleſiæ bñſicia tenentes . ergo deũ timeãt hi viri,fructũ faciãt: nã dñs eos miſit vt fructũ faciant vñ Ioã.xv. poſui vos vt eatis & fructũ afferatis.

Poſtilla.

EGo ſum vitis vera, & pater me⁹ &c.) Io.xv.hoc ſacrũ euãgelium locutus eſt Ieſus anno eius.xxxiij.ix.kal.aprilis.fe.vj. cęnę dñi.luna.xiiij.inditio.vj. Ante initiũ illius euãgelij ſcribit ſanctus. Io.in pręcedenti ca.quòd chriſtus dixit diſcipulis ſuis.Qui habet mãdata mea, & ſeruat ea ille eſt qui diligit me.Qui aũt diligit me,diliget̃ à patre meo,tũc poſtmodum ſequit̃ euãgelum hodiernum. a (Ego ſum vitis vera.) Ly.ſicut enim vitis materialis hãbet lignum vile,& deſpectũ & quaſi inutile videtur, cum tamẽ fructus optimos habeat. Ita chriſtus in humana natura abiectus vilis,& deſpectus: & tamẽ per eius humanitatẽ ſecutus eſt fruct⁹ glorioſus:vnius enim naturę vitis & palmites: & iõ chriſtus dicitur vitis ratiõe humanitatis,in qua natura eſt fidelibus hominib⁹ ſiĺis. b (Et pr̃ me⁹ agricola.eſt) Tho.ſicut eñ agricola colit vineã vel agrũ vt fructificet: ſic de⁹ animã. c (Omnẽ palmitẽ in me nõ ferẽtẽ fructũ).i.eos qui ſola fide ſunt adherẽtes xp̃o ſed nõ ꝑ charitatẽ operãtẽ. d (Tollet eũ.)qa talis infructuoſus & otioſus hõ abſcindet̃ ꝑ condẽnatiõis ſen-

tẽtiã.ſ. in morte & mittet̃ in ignẽ æternũ, vt patet Mat.vij. omnis arbor q̃ nõ facit fructũ bonũ excidet̃ & in ignẽ mittetur. e (Et oẽm qui fert fructũ purgabit eũ.) Ly. p mũdi tribulatiões q̃ ſunt quædã medicinæ & purgationes. f (Vt fructũ plus affe.) Ly. ſicut in vite materiali aliq palmites etiã fructuoſi reſcindunt̃: ne humor nimis diſpergat̃, & ſic virtus vnita fortificatur & magis fructificat: ſic p tribulationes incũditatem vitæ præſentibus fidelibus reſcindẽtes corda eorũ retrahũtur ab amore mundialiũ: & ſic in tota recollecta ferueti⁹ ferũtur in deũ & faciũt maiorẽ fructũ bonorũ operũ. g (Iã vos mũdi eſtis ppter ſermo. quẽ locut⁹ ſum vobis.) Gor. iſte fuit ſermo fidei qui purificat credẽtes: vt patet Act.xv. Fide purificans corda eorum. h (Manete in me, & ego in vobis.) Ly. p fidẽ & charitatẽ formatã: p quã eſt hõ in deo, & deus in homine. i (Sicut pal. nõ po. ferre fru. à ſemet ipſo niſi mãſẽ. in vite.) Ly. hoc videmus in vite materiali: quia ferre fructũ nõ poteſt niſi particeps ſit humoris, & pinguedinis ipſius ſtipitis. k (Sic nec vos.) Tho. fructũ aliquẽ poteſtis facere. i. opus aliquod quod ſit meritorium vitæ æternæ. l (Niſi in me mãſeretis p fidẽ & amorem. m (Ego ſum vitis, & vos pal.) Ly. q d. ſi vultis fructificare, manete in me. n (Qui manẽt in me.) Gor. credẽdo. & obediẽdo. o (Et ego in eo.) illuminãdo, ſubueniẽdo & perſeuerãtiã dando. p (Hic fert fru. mul.) ſcilicet bonorũ operum. q (Quia ſine me nihil po. face.) Tho. nec parũ, nec multũ, immo nec cogitare aliquid boni. Vnde apoſtolus. ij. Corin. iij. Non ſumus ſufficiẽtes cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis. r (Si qs in me nõ mãſ. mit. foras). ſ. p abſciſsionẽ ĩ morte. s (Si. pal.) gor. ſicut palmes in vite ſeparatus extra vineã proijcitur, ſic infidelis p ſeparationẽ ab vnitate eccleſiæ: vt patet apo. vlti. Foris canes, & venefici, & impudici. t (Et areſcet p amiſsionẽ humoris gr̃æ. v (Et collegent eũ.). ſ. angeli executores diuinæ iuſticiæ. x (Et in ignẽ mit.) ſ. infernalẽ. y (Et ardet.) ſine fine in perpetuitate pœnę. z (Si mãſeretis in me.) p dilectionẽ. a (Et verba mea in vo. manſe.) qđ fit vt dicit̃ in Gloſ. qũ facim⁹ qđ xp̃s p̃cepit: & diligim⁹ qđ pmittit. b (Quodcũq; volue.) Tho. deſiderio & affectiõe. c (Petetis.) in or̃oue diſcrete, & perſeuerãter. d (Et fiet vobis.) Lyra. de pertinentibus ad ſalutem veſtram.

Qũn in deo manere debemus.

¶Quæſtio. xxij.

Circa euãgeliũ de apoſtolis. Orit̃. q. Vtrum ille in quo de⁹ nõ manet p gr̃am poſſit dei mãdata adimplere? Ar̃ quòd ſic. non exiſtẽs in gr̃a põt honorare patrem, & abſtinere ab ope ſeruili in dieb⁹ feſtis: & hoc eſt mãdata dei obſeruare. igit̃. In oppoſitũ: obſeruatio mãdatorũ dei facit hominẽ dignũ vita æterna: patet mat. xix. ſi vis ad vitam ingredi ſerua mandata dei: ſed ille in quo de⁹ nõ eſt p gratiã nõ eſt dignus vita æterna. igit̃. Ad. q. rñdẽdũ eſt ſecũdũ magiſtrũ Nic. de orbel. ij. ſen. di. xiij. q. ij. poſt Bonauẽturã, quòd ille ĩ quo de⁹ nõ eſt p gratiã põt ſeruare mãdata dei quãtũ ad genus opis, & vitationẽ pœnæ. & de tali modo obſeruandi intelligit̃ arg. ad partẽ negatiuã factũ: non tñ põt obſeruare mandata dei quãtũ ad intẽtionẽ mãdantis, & meritũ gloriæ, & radicem quæ dicit̃ charitas: patet, qa ille nõ poteſt mereri de condigno vitã æternã ſine gratia gratũ faciẽte quæ facit op⁹ deo acceptũ: quã gratiam non habet.

Incipit cõmune. de vno martyre. Euangelium ſecundùm Matthæum. xvj. capitu.

IN illo tpe. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis.[a] Si quis vult poſt me venire,[b] abneget ſemetip̃m.[c] & tollat crucẽ ſuã,[d] & ſequatur me.[e] Qui em̃ voluerit animã ſuã ſaluam facere,[f] pdet† eã.[g] Qui autẽ perdiderit animã ſuã propter me.[h] & iueniet eã.[i] Quid enim pdeſt homini ſi vniuerſum mũdũ lucretur,[k] animæ verò ſuæ detrimẽtũ patiatur?[l] Aut quã dabit homo cõmutationẽ[m] p anima ſua?[n] Fili⁹ enim hominis[o] ventur⁹ eſt[p] in gloria patris ſui cũ angelis ſuis.[q] Et tũc reddet vnicuique ſecũdũ opera ſua.

†Qui voluerit aiam ſuã ſaluam facere pdet eã. q in hoc mũdo laute & opolẽter in delitijs & voluptatibus viuere volũt timẽtes ne in vita deficiat: nil p animarũ ſuarum ſalute agere curãtes certe animam ſuã pdent: vt patet de diuite cui dictũ eſt luc. xij. ſtulte hac nocte repetẽt animã tuã à te

Poſtilla.

IN illo tẽpore. Dixit Ieſus. diſci. ſuis. Si quis vult poſt me venire &c.) Mat. xvj. Mar. viij. Lu. ix. hãc hiſtoriã huius euãgelij locut⁹ eſt Ieſus anno eius. xxxij. kal. aug. fer̃. v. luna. xiiij. inditio. v. Aõ initiũ huius euãg. ſcribit ſctũs. Mat. ĩ eo. ca. quòd cœpit Ieſus oñdere diſcipulis ſuis quòd oportet eũ ire in hieroſolymã, & multa pati à ſenioribus; & ſcribis, & principibus ſacerdotũ, & occidi, & tertia die reſurgere. Et aſſumẽs eum petru⁹ cœpit increpare illum dicẽs. Abſit à te dñe, nõ erit tibi hoc. Qui cõuerſus dixit petro. vade poſt me ſathanas, ſcãdalum mihi es.) Ly. i. q̃tũ eſt ĩ te vis me à ſalute mũdi impedire: qa nõ ſapis q̃ dei ſunt: ſed ea q̃ hoĩm. Ly petr⁹ dixit iſta verba Ieſu xp̃o mot⁹ ex affectu humano. Tũc dixit Ieſus diſci. ſuis. a (Si quis vult poſt me venire.) Lyra. meam doctrinam & facta ſequendo. b (Abneget ſemetipſum.) Gorra. i. proprium ſenſum & propriam volun-

tate. c (Et tollat crucẽ ſuã).i.carnis caſtigatio nẽ. d (Et ſequat̃ me.) Gor.pfecta ſcilicet virtute & imitatione. Vñ Bern. O quã pauci volũt ire poſt te dñe: & ad te puenire nemo eſt q no lit: cõregnare cupiũt, ſed nõ cõpati. e (Qui em̃ vo. animã ſuã ſal.fa.) Ly.quãtũ ad meritũ vitæ ęternæ. f (Perdet eã).i. deſtruet corpus laborib⁹ & paſsionib⁹ exponẽdo: ex qbus ſequit̃ ſeparatio animæ à corpore: & hoc eſt animã perdere ſecũdũ ęſtimationẽ falſam hominũ carnaliũ, licet ſic ſaluare ſecũdũ deitatẽ. g (Qui autẽ pdiderit animã ſuã p. me.) Ly.ſ.propter deũ mortẽ ſuſtinẽdo. h (Inueniet eam) in futura gloria. i (Quid em̃ p. homini ſi vni.mũ.lu.) Gor. de quo nihil ſecũ moriens poterit portare niſi pctm̃: imo quãtũ plus acquiſiuit de mundo tãto plus acqſiuit de inferno. vñ apocalip.xviij. Quãtũ glorificauit ſe, & in delitijs fuit tãtum date illi tormẽtũ & luctũ. k (Animæ autẽ ſuæ detri.pa.) Gor.ſ.amittẽdo gloriam, incurrẽdo pęnã ęternã: & pdẽdo hũanã ſubſtãtiã.q.d.totũ inutile ſit. Vñ Amb. Nihil pdeſt lucrifacere tẽporalia ſi pdant̃ æterna. Exponit̃ etiã hoc de illis qui lucrãt̃ animas aliorũ. & ſuas pprias negligũt. l (Aut quã dabit hõ cõmutationem.) Gor.i. redẽptionẽ. m (Pro anima ſua) ſ.dam nata.q.d.ſi daret̃ p ea, mũd⁹ nõ liberaret̃: qa ſecũdũ Bedã in inferno nulla eſt redẽptio nec dolorũ mitigatio. n (Fili⁹ em̃ hoĩs).i.q eſt verus homo. o (Vẽtur⁹ eſt).ſ. ad iudiciũ. p (In gloria patris.) Ly.qa in forma glorioſa iudicabit. q (Et tũc reddet vnicuiq; ſecũdũ opa ſua.) Ly. iuſtis gloriã corpis & animæ, malis aũt pœnam corpis & animæ. Vnde Apo.xiiij. Opera enim illorum ſequũtur illos.

¶Quæſtio.xxiij.

Circa euãgeliũ de vno martyre. Oritur qõ. Vtrũ ad cõſequntionẽ æternę beatitudinis ſit neceſſe abnegare ſemetipm̃ & tollere crucẽ ſuã, & ſequi xp̃m? Arguit̃ quòd nõ. dicitur ad Ephe.v. Nemo vnquã carnẽ ſuã odio habuit. Nã homo naturaliter diligit vitã ſuam corporalẽ: ergo ad conſequntionẽ vitæ æternæ nõ eſt neceſſariũ abnegare ſeipm̃. igit̃. In oppm̃ eſt euãgeliũ pñs. Ad argm̃ dicit̃ negãdo conſequẽtiã: & rõ eſt, qa nõ dicim⁹ quòd ad cõſequutionẽ vitæ ęternæ debeamus nos interficere, vt deſtruam⁹ naturã: qa nemo carnẽ ſuã odio habuit. Ad ephe.v. ſed abnegem⁹ nos.ſ. ſenſibilem naturã in his quæ repugnãt, & cõtrariãtur rõni, vel quæ retardãt nos à cõſequutiõe bonorũ ſpũaliũ refrenem⁹ & humiliemus rõni, ſicut dixit apoſtol⁹. j. Corin.ix. caſtigo corpus meũ: & in ſeruitutẽ redigo &c. Ad.q. rñdẽdum eſt ſecũdũ magi. Ioã. de tur.cre. in.q. ſup euangelijs qd̃ vera eſt ſnĩa dñi: tria em̃ ſunt, vt dicit Chryſo. ad eũdẽ poſt xp̃m. Primũ eſt abnegatio ſuijpſius ſecũdũ partẽ ſenſibilẽ id eſt voluptatũ carnaliũ, & tpalium abnegatio. Scd̃m eſt crucis ſuſceptio. Tertiũ eſt imitatio. Primũ notat̃ cũ dixit. Si quis vult poſt me venire abneget ſemetipm̃ & dixit Chryſo. quòd loquit̃ p ſimilitudinẽ, vt ſi haberes filiũ, & videres eũ male tractari, ſi nõ amares tu abnegares: ſic ſi vis ſequi paſsionem dñi. oportet q̃ abneges te.i. p nihilo repute s. ps. Fact⁹ ſum ſicut homo nõ audiẽs & non hñs in ore ſuo redargutiones. Scd̃m eſt ibi: & tollat crucẽ ſuã.i. parat⁹ ſit in animo pati crucem ſine mori morte acerbiſsima. & turpiſsima propter xp̃m, vt ip̃e p te fecit ſecũdũ illud ſapientiæ.ij. Morte turpiſsima cõdẽnem⁹ eum. vñ hõ debet eſſe parat⁹ pati quãcũq; mortẽ ppter deũ. Tertiũ tãgit̃ ibi. & ſequat̃ me: & ad hoc xp̃s rõnem inducẽs ſubdit. q em̃ voluerit animã ſuã ſaluã facere, perdet eã. hoc aũt. dupliciter põt intelligi: perdere animã põt hr̃e duplicẽ ſignificationẽ. vno modo idẽ eſt quòd amittere: & in iſto ſenſu perdet eã ſubintelligẽdũ eſt in alia vita, quaſi diceret, qui voluerit animã ſuã ſaluã facere.i. delitijs, & voluptatib⁹ occupare in hac vita: qa hoc eſt vitã ſuã ſaluare ſecũdũ opinionem carnaliũ: & talis perdet eã in alia vita, quia obligat eã ad pœnã inferni. alio modo perdere idẽ eſt quòd deſtruere: & tũc cũ dicit̃ pdet eã ſubintelligit̃ in hac vita, & eſt ſenſus, q voluerit animã ſuã ſaluã facere quãtũ ad meritũ vitę ęternæ: ip̃e pdet eã.i. deſtruet corp⁹ laborib⁹, & paſſionib⁹ exponẽdo: ex qb⁹ ſequit̃ ſeparatio animæ à corpore: & hoc eſt animã pdere ſecũdũm æſtimationẽ falſam carnaliũ, cũ ſit ſaluare eã ſecũdũ veritatẽ: & ſecũdũ hũc vltimũ ſenſum ſequit̃: q aũt pdiderit animã ſuã ppter me.i. propter deũ mortẽ ſuſtinendo: ipſe inueniet eam in beatitudine deo fruendo.

Aliud euãgeliũ de vno martyre. Euãgelium ſecũdũ Ioannem.xij.c.

IN illo tpe. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis.[a] Amen amẽ dico vobis. Niſi granũ frumẽti cadẽs in terrã mortuũ fuerit, ip̃m ſolũ manet.† Si aũt mortuũ fuerit, multũ fructũ affert. [b] Qui amat animã ſuã, [c] pdet eã. [d] Et q odit animã ſuã in hoc mũdo, [e] in vitam æternã cuſtodit eam. [f] Si quis mihi miniſtrat, [g] me ſequatur: [h] & vbi ego ſum, illic & miniſter me⁹ erit. [i] Si qs mihi miniſtrauerit, [k] honorificabit eũ pater me⁹ qui in cælis eſt.

† Niſi granũ frumẽti cadẽs in terrã mortuũ fuerit ip̃m ſolum manet. qñ granũ frumẽti terris ſerit̃ ſi in terra effodit̃ germinat & multũ fructum facit. Si aũt non effoditur aret & nõ fert fructũ: ſic verbum ſancti euãgelij in cordib⁹ fidelium iſitum & receptum multum facit fructũ. Quod ſi nõ ita fuerit aret verbũ nõ & facit fructũ: qui qdem fructus eſt vita æterna. vñ Ioã. v. amen amen dico vobis q verbũ meum audit & credit ei q me miſit habet vitam ęternam.

Poſtilla.

IN illo tpe. Dixit Ieſus diſcip.ſuis Niſi granũ frumẽti cadẽs. &c.) Ioan.xij. hoc euãge. factum eſt anno xp̃i.xxxiij.xij. kalẽ. apri. fer.iij. luna.xj. indi.v. Añ initiũ hui⁹ euãg. ſcribit ſctũs Ioã. in eo.c. quòd xp̃s dixit. Venit hora: vt clarificet̃ fili⁹ hoĩs. Ly. xp̃s in ſua paſſio

ne clarificat⁹ eſt p ſigna oſtéſa in ſolis obſcuritate, i terręmotu, & ſepulcbrorũ apertiõe & in veli tépli ſciſſiõe. Fuit ét clarificat⁹ in ſua reſurrectiõe & aſcéſiõe in cœlũ, ſed gloria pcedit humilitaté: iõ i pñti euãgelio agit de hũilitate ſuæ paſſiõis dicés. a (Amé amé dico vobis niſi granũ frumẽti cadés in terrã mortuũ fuerit &c.) Tho. granũ frumẽti eſt xp̃s: ſicut enim granũ frumẽti meli⁹ eſt cæteris granis, ſic xp̃s melior eſt oib⁹. Hoc granũ ſeminatũ eſt i incarnatiõe, germinatũ in natiuitate, & mortificatum in ſua paſſiõe. Multũ fruc. attulit in gẽtiũ cõuerſiõe: q̃a paſſio xp̃i maxie fuit cã cõuerſiõis gẽtiũ: vt patet Io. xij. Si exaltat⁹ fuero à terra: oĩa trahã ad meip̃m. b (Qui amat aĩam ſuã.) Ly. i. volendo ſibi delectabilia huius mundi & carnis. c (Perdet eã). ſ. in futuro: q̃a ad æternã pditionẽ eã deducit. Sic amabat animã ſuã ille diues q̃ dicebat: vt dicit Luc. xij. c. O aĩa mea habes multa bona poſita i annos plurimos, requieſce, comede, & bibe. vñ pdidit eã: q̃a ſtatim dictum eſt ei. Stulte hac nocte repetẽt, ſ. diaboli animã tuã à te: & q̃ cõgregaſti cui⁹ erũt? d (Et q̃ odit aĩam ſuã in hoc mũdo.) Tho. ſ. dãdo eã p xp̃o. e (In vitã æternã cuſtodit eã.) vt patet Mat. xvj. ca. Qui voluerit animã ſuã ſaluã facere pdet eã. f (Si quis mihi miniſtrat.) Tho. i. vult eſſe verus miniſter & ſeruus. g (Me ſequat.) Ly. q. d. rõnabile eſt quòd miniſter ſequat dñm h (Et vbi ego ſum, illic & miniſter me⁹ erit.) Tho. Nulla põt eſſe maior pmiſſio, q̃a eſſe vbi xp̃s eſt, includit oĩa bona: q̃a chriſt⁹ inquãtũ eſt de⁹ eſſentialiter eſt ip̃a beatitudo: de qua dicit in pſal. lxxxix. Quoniam mille anni añ oculos tuos tãquã dies heſterna quę pterijt. i (Si quis mihi mini.) Ly. obediendo mandatis meis. k (Honorificabit eũ pater me⁹.) Glo. vt filius dei pr̃is p adoptionẽ: & ille eſt maxim⁹ honor de ſeruo adoptari i filiũ dei: vt patet Rom̃. viij. c. Si filij & hæredes. &c. Expoſitionem aliam eiuſdem euangelij require ſupra.

¶Quæſtio. xxiiij.

Circa euãge. de vno martyre. Quẽr. q. Vtrũ iſte ſctũs habẽdo odio aĩam ſuam in hoc mũdo cuſtodiuit eã in vitã æternã? Arguit quòd nõ: dixit apoſtolus ad eph. v. Nemo carnẽ ſuã vnquã odio habuit: patet, q̃a id qđ p virib⁹ cõſeruam⁹ diligim⁹ ſed quilibet nutrit, & fouet carnẽ ſuã ppter cõſeruationẽ: ergo vr̃ quòd iſte ſanct⁹ animã ſuã aut carnẽ ſuã odiẽdo nõ meruerit vitã æternã. In oppm̃ eſt euãgeliũ pñs. ad Argu. dicit quòd caro dupliciter poteſt cõſiderari. ſ. in ſe, & ſic nõ habet odio, ſed naturaliter appetit eã eẽ, & fouet vt argutũ eſt. Alio mõ põt conſiderari inquãtũ eſt alicui⁹ impeditiua q̃d volum⁹. & ſic odio hr̃ quodã mõ p accidẽs. Ad. q. rñdẽdũ eſt ſecũdum magiſtrũ Ioã. de turre cre. in. q. ſup euãgelijs quòd hæc litera quæ dixit q̃ amat animã ſuã &c. dupliciter intelligitur vno mõ ſic: q̃ amat aĩam ſuã. ſ. ſimpliciter, ad bona æterna pdat eã. i. exponat eam morti propter xp̃m. ſed hic nõ vr̃ ver⁹ ſenſus: & iõ dicit ſic, q̃ amat animã ſuã. ſ. ſecũdũ quid ſcilicet ad bona terręna & tpalia: perdet eã. ſ. ſimpliciter. Mat. xij. quid pdeſt hoi ſi vniuerſum mũdũ lucret, animę aũt ſuæ detrimẽtũ patiat: & iſte intellectus cõſonat literæ ſequẽti, q̃ ait: q̃ odit animã ſuã in hoc mũdo. i. q̃ denegat bona pñtia animæ ſuæ: & ſuſtinet ppter deũ q̃ videt mala in hoc mũdo, in vitã æternã cuſtodit eam. Mat. v. beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam: quoniam &c.

Sequũtur nũc euãgelia de pluribus martyrib⁹. Euãgeliũ ſecũdũ Matt. v.

IN illo tpe.[a] Videns Ieſus turbas,[b] aſcendit in mõtẽ.[c] Et cũ ſediſſet,[d] acceſſerũt ad eum diſcipuli ei⁹.[e] Et aperiẽs os ſuũ, docebat eos, dicens.[f] Beati pauperes † ſpũ,[g] qm̃ ipſorũ eſt regnũ cælorũ.[h] Beati mites.[i] qm̃ ipſi poſſidebũt terrã.[k] Beati qui lugẽt,[l] qm̃ ipſi cõſolabũtur.[m] Beati qui eſuriũt, & ſitiũt iuſtitiã,[n] qm̃ ipſi ſatiabũtur.[o] Beati miſericordes,[p] qm̃ ipſi miſericordiã cõſequẽtur.[q] Beati mũdo corde,[r] quoniã ipſi Deũ videbunt.[s] Beati pacifici,[t] qm̃ filij dei vocabũtur.[u] Beati q̃ pſecutionẽ patiũtur[x] ppter iuſtitiã,[y] quoniã ipſorũ eſt regnũ cælorũ.[z] Beati eſtis[a] cũ maledixerint vobis homines.[b] & perſecuti vos fuerint,[c] & dixerint oẽ malũ aduerſum vos, mẽtientes propter me.[d] Gaudete,[e] & exultate,[f] quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis.

† Bñ pauperes ſpũ. Nil pdeſt paupertatẽ rerũ & defectũ in victu tolerare: niſi propter deum patiat i corde ſpiritu & mẽte: cęteraq; bona nobis munus proſunt: niſi penit⁹ vitia ceſſent: vñ gloſ. ſup Mat. Nil pſunt ieiunia aut cætera bona niſi pœnit⁹ ceſſent vitia. & de conſe. diſt. v. c. nil prodeſt ieiunare hommi & orare: alia ve bona religionis agere niſi mẽs ab iniquitate cohibeat.

Poſtilla.

IN illo tpe. vidẽs Ieſus turbas aſcẽdit &c.) Mat. v. Lucę. vj. Hiſto. huius euãgelij locutus eſt dñs Ieſus xp̃s anno ei⁹. xxxj. ij. id⁹ iulij feria ij. luna. xvj. inditiõe. iiij. Ante initiũ hui⁹ euãgelij ſcribit ſctũs Mat. i. iiij. c. quòd Ieſus circũibat totã galilęã, docẽs in ſynagogis eorũ, & pdicãs euãgeliũ regni, & ſanãs omnem lãguorẽ, & omnẽ infirmitatẽ in populo: & abijt fama ei⁹ in totã ſyriã. Et obtulerũt oẽs male habẽtes varijs lãguorib⁹: & q̃ dæmonia habebãt. & lunaticos, & paralyticos, & curauit oẽs: & ſecutę ſunt eũ turbæ multæ de galilęa, & de decapoli, & de hieroſolymis, & de iudea, & de trãs iordanẽ. a (Vidẽs tur.) Glo. interlinearis: vitare volẽs multitudinẽ populi, vt ſolis diſcipulis loqueretur. b (Aſcendit in montẽ.) Gor. ſ. Thabor q̃ eſt in Galilæa. c (Et cum ſediſſet.) tamquam magiſter autenticus tamquam hu-

milis prælatus. Ex huc loco tenetur quòd qñ ſit ſermu ſcholarib⁹,ſtat p̄dicatur inuitás ad pugnã,& uperationé.Q ñ verũ religioſis & cõtéplationis,ſedet eos inuitás ad quieté. d (Acceſſerũt ad eũ diſci.ei⁹.)Gor. tanquã magis deuoti:tamquã familiari⁹ dilecti:tamquã ſpãliter vocati. e (Et ape.os ſuũ doce.eos.) Ly.ſ.octo btĩtudines,dicẽs. f (Beati pau.ſpũ.) Ly.ſ.volũtarie pauperes, vt deo liberi⁹ vacẽt. g (Q uoniã ipſorũ eſt regnũ cælorũ.) Ly.in regno em̃ intelligiẽ oĩmoda ſufficẽtia & excellẽtia q̃ bñ reprомittiẽ eis in cœlis q̃ tpalia cõtẽpſerũt in terris. h (Beati mites.)Gor.mitis eſt q aliũ nõ offendit,mãſuet⁹ aũt q ſe offendẽtes tolerat. i (Q m̃ ipſi poſ.ter.ſup.viuẽtiũ,de qua dicit in p̃s.cxij. Portio mea dñe ſit in terra viuẽtiũ. k (Beati qui lugent.)ſ.i pñti. Primu p peccatis proprijs. Scd̃u p pc̃tis alienis & miſerijs pximorũ. Tertiu p dilatiune gloriæ. Vñ Dauid dicit in p̃s. cxxix. Heu mihi,qa incolat⁹ me⁹ &c. Item p̃s. xlj. Fuerunt mihi lachrimæ meæ panes die ac nocte &c. l (Q m̃ ipſi cõſo.) Ly.coueniẽs autẽ eſt vt illi q in pñti vita pro xp̄u volũtario luctu occupantur, cũ deo & angelis æternaliter conſolẽtur. m (Beati q eſuriũt,& ſitiũ iuſtitiã:) & hæc iuſtitia tribuit vnicuiq; quod ſuum eſt, deo,& pximo,& ſibijpſi:deo tria,honorẽ creatori,amorẽ redẽptori,timorẽ iudici. Proximo tria,obediẽtiã ſuperiori,cõcordiã pari,bñficẽtiã inferiori. Sibi tria,mũdiciã cordi,cuſtodiã ori, diſciplinã corpori. vere ergo beati qui eſuriũt & ſitiũt iuſtitiã,nõ pecuniã terrænã,ſicut cupidi:nõ voluptatẽ carnalẽ,ſicut voluptuoſi:non potẽtiã ſęcularẽ,ſicut ſuperbi. Iſti em̃ non ſunt beati ſed ſunt miſeri,qa ſemp eſuriẽt,& nũquã ſatiabũtur:vt patet Eſa.lxv. Ecce ſerui mei comedẽt,& vos eſurietis:ſed beati q eſuriũt,& ſitiunt iuſtitiam. n (Q m̃ ipſi ſatora.) Ly.& iſta eſt ſatietas gloriæ cœleſtis de qua dicitur in p̃s. xvj. Satiabor cũ apparuerit gloria tua. o (Beati miſericordes).ſ.pauperib⁹ tribuendo elemoſynas:vt patet Danie.iiij.pc̃tã tua elemoſynis redime:& puer.iiij.Qui miſereẽ pauperi,beatus erit. Ergo dicitur hic. Beati miſericordes. p (Q m̃ ipſi miam conſe.) Ly.in cæleſti patria quis miſericordiã cõſequiẽ:qa vltra cõdignum ſibi retribuiẽ:ſecũdũ illud qd̃ diciẽ ad Ro.viij. Nõ ſunt cõdignæ paſſiões huius tp̃is ad futurã gloriam,quę reuelabiẽ in nobis: qua cõtradiciẽ Iacobj.ij. Iudiciũ fiet ei ſine mĩa q nõ fecit miſericordiã. q (Beati mũdo corde.)Vñ Bern̄. Beati mũdo corde quos nõ arguit cõſciẽtia peccatorũ:& hoc petiuit dauid in p̃s.l.dicẽs.Cor mũdũ crea in me de⁹. r (Q m̃ ipſi deum videbũt.)vñ diciẽ in p̃s.xxiij. Quis aſcẽdit in mõtẽ dñi,aut quis ſtabit in loco ſc̃tõ eius? Innocens manibus,& mũdu corde. Vñ & apoſtolus.j.Corin.xiij. videm⁹ nũc p ſpeculũ in enigmate,tũc aũt facie ad faciem. s (Beati pacifici.)Gor.q paci faciendę reformãdæ & cõſolidãdæ in ſe ſiue in alijs inuigilãt. t (Q m̃ filij dei vocabuntur.)& cõſequenter herędes:vt patet Ro.viij. c.ſi filij & hæredes. v (Beati q pſecutionem patiũtur.)nõ tantũ beati q bñ upanẽ,ſed etiam q pſecutionem patiũtur nõ propter ſcelera,vt malefici latrones,& hęretici:vt patet primæ Petri.iiij. Nemo veſtrũ patiaẽ quaſi homicida, aut fur,aut maledicus,ſed. x (Propter iuſtitiã.)Gor.defendendã & conſeruãdã. Sic ſancti martyres,qui quanto acerbioribus tormentis cruciabanẽ,tãto magis in domino lętabantur. y (Q m̃ ipſorũ eſt regnũ cœlorũ)& merito debetur patientiæ regnũ,qa ſecundũm apo.ij.ad Thi.ij. Si ſuſtinebim⁹ & cõregnabim⁹. z (Beati eſtis.)Gor.nũc in ſpe,ſed tãdem in re. a (Cũ maledixerint vobis hoĩes.)ſcilicet carnales & infideles qui ex odio vobis in faciem cõtumelias dixerint. b (Et pſecuti vos fuerint.)ſcilicet vim vobis inferendo. c (Et dixerint omne ma.aduer.vos ment.pp̃ter me.)ideſt propter nomẽ meum. d (Gau.)Gor.interi⁹ in corde, e (Et exultate)exterius in corpore. f (Q uoniã merces veſtra copioſa eſt in cœlis:) vt patet Geñ.xv.ego ſum merces vr̃a magna nimis. Vñ etiã apoſtolus paulus.j.Corin.ij. Nec oculus vidit: nec auris audiuit:nec in cor hoĩs aſcẽdit q̃ præparauit de⁹ diligẽtibus ſe. ¶ Queſtio.xxv.

Paup non eſt q nihil habet ſed q multum cupit. ſeneca in epiſtolis.

Miſericordes dñi btĩ nõ actuali btitudine: ſed ſpe cũ timore.

Circa euãgeliũ de plurib⁹ martyrib⁹.Oriẽ qõ. Vtrũ merces beatorũ ſit æqualis ſiue beatitudo? Arg. quòd nõ:beatitudo eſt vltimũ qd̃ hõ põt cõſequi:ſed vltra vltimũ nihil eſt ergo merces ſiue beatitudo vni⁹ nõ põt eſſe maior btĩtudine alteri⁹. In oppiñ:p̄miũ debet reſpõdere merito. ſed nõ oẽs btĩ meruerũt æqualiter:ergo nõ oẽs habẽt ęqualẽ mercedẽ:ſiue beatitudinẽ. Ad argm̃ diciẽ quòd beatitudo diciẽ vltimũ bonũ deſiderabiliũ inquãtum terminat totaliter appetitũ. Ad qõnẽ rñdẽdũ eſt ſecũdũ Richar. ſup.iiij ſen.di.xlix.ar.ij.q.viij.p vnam cõcluſionẽ q̃ talis eſt. In btĩtudine cõſideraẽ btĩtudinis obiectũ ſiue bonũ increatũ qd̃ vnũ & idẽ exiſtẽs ab oĩb⁹ pticipaẽ,& ipſam diſpoſitionẽ beatorũ p quã illud bonũ clare vidẽdo,& pfecte diligẽdo ip̄m participant,ex parte obiecti participati nõ eſt vnus alio beatior,ex quo idẽ eſt obiectũ qd̃ oẽs pticipãt, neq; merces beatorũ eſt inęqlis,ſed ęq̃lis,ſed bñ rũ ex parte diſpõnis beatorũ vnus eſt beatior alio. inquãtũ vn⁹ videt clari⁹ deũ alio,& diligiẽ pfectius,merces hoc mõ beatorũ eſt inęqual:s vel æqualis.

Aliud euãgelium de pluribus martyribus ſecundũm Lucam.vj.c.

IN illo tpe. Deſcendẽs Ieſus de monte,[a] ſtetit in loco cãpeſtri: & turba diſcipulorum ei⁹,[b] & multitudo copioſa plębis[c] ab omĩ iudęa , & hieruſalẽ, et maritima, [d] tyri & ſy-

Et ſanabat oẽs Q ñ dñs mũdu curare à languorib⁹ voluit. Non oẽs curauit ſed i ſe pio affectu ere

dõnis,[e] qui venerant vt audirent eũ, & ſanarẽtur à languorib⁹ ſuis. Et q vexabantur à ſpiritib⁹ immũdis curabãtur. [f] Et om̃is turba q̃rebat eũ tãgere,[g] qa virtus de illo exibat,[h] & ſanabat[†] omnes. Et ip̃e eleuatis oculis in diſcipulos ſuos dicebat. Beati paupes,[k] quia veſtrũ eſt regnũ dei.[l] Beati q eſuritis,[m] quia ſaturabimini.[n] Beati q nũc fletis,[o] quia ridebitis.[p] Beati eritis, cum vos oderint homines,[q] & cũ ſeparauerint vos,[r] & exprobrauerint,[s] & eiecerint nomen veſtrũ tãquã malũ ꝓpter filiũ hominis.[v] Gaudete in illa die, & exultate,[x] ecce enim merces veſtra multa eſt [y] in cœlis.

dẽte ꝫ corporis languorib⁹ curauit quos etiã ab animæ immũdicia & peccati macula purgauit: & ſic xp̃s optim⁹ medic⁹: qa ſanat exteri⁹ & intus: Vñ Io. v. Sicut pater ſuſcitat mortuos & viuificat ſic & fili⁹ quos vult viuificat.

Poſtilla.

IN illo tp̃e. Deſcẽdẽs Ieſus de mõte ſtetit &c. Lu. vj. Hæc verba euãgelica locutus eſt dominus Ieſus ãno eius. xxxj. ij. idus iulij feri. ij. luna. xvj indi. iiij. Ante initium huius euãge. habetur Luc. in eo. ca. Factum eſt autem illis dieb⁹, ſcilicet in quo chriſt⁹ prędicauit, et miracula fecit. exijt ieſus in monte orare et erat pernoctans in oratione. Et cum dies fact⁹ eſſet, vocauit diſcipulos ſuos et elegit. xij. ex ipſis, quos apoſtolos nominauit ſimonem, quẽ cognominauit petrum, et andream fratrem ei⁹, iacobum et io. philip. & bartholomęũ, matthęũ et thomã, iacobum alphęi. i. filium alphęi: et ſimonem qui vocatur zelotes, iudã iacobi. i. fratrẽ iacobi, et iuda ſcarioth, qui fuit ꝓditor. Et deſcendẽs de monte cum illis. ſ. appoſtolis. a (Stetit in loco cãpe. et tur. diſ. eius.) Gor. ſteterũt iuxta eum. Et quo pꝫ ꝙ multos habebat diſcipulos, quia no ſolũ. xij. diſcipulos: ſed ẽt lxxij et forte plures: multos eñ conuerterat. b (Et multitudo copioſa plębis.) Sedit circa eũ, ſicut ſolet fieri in ſermonibus. c (Ab omni iudęa et hie. & maritima.) gor. maritima dr̃ hic regio circa mare mediterranæum ſita oõ iuxta galilęã. d (Tyri et ſydonis.) quę fuerunt ciuitates gentilium. e (Qui vene. vt audi. eum: et ſana. à lan. ſuis: & qui vexa. ſpiri. immũdis curabant. Gorr. & eſt notabile quã ante xp̃i aduẽtũ multi erãt dęmoniaci, nũc aũt pauci: nec mirũ Tũc eñ erat diabol⁹ princeps huius mũdi: nũc eiectus eſt foras: vt Ioã. xij. f (Et omnis turba q̃rebat eum tã.) Gor. nec mirum: quia tactus ei⁹ ſanat corpa, & ſanctificat animas. g (Quia vir. de illo exibat). i. virtuoſe actionis effectus. h (Et ſanabat oẽs.) Gorra. ipſe eſt optimus medicus cui nullus eſt incurabilis morbus: vñ p̃s. cij. Qui ſanat oẽs infirmitates tuas. i (Et ipſe eleuatis oculis in diſci. ſuos dicebat: beati pauperes.) Ly. & accipit̃ hic pauptas volũtaria p quã aliquis cõtẽnit et abijcit à ſe bona tp̃alia ingrũ põt fieri bono mõ: vt hõ liberi⁹ vacet operibus vitę cõtẽplatiuę. k (Quia veſtrũ eſt regnũ dei.) Ly. i. hic in ſpe, & poſtea erit veſtrũ in re. l (Beati q nũc eſuritis.) Ly. abſtinẽtes à cibis delectabilib⁹ ſuperfluis: vt redigat̃ caro in ſeruitutẽ animę. m (Quia ſaturabimini.) Ly. inchoatiue in p̃nti vita. ſed perfectẽ in patria ſecũdum quod dicit̃ p̃s. xvj. Satiabor cu apparuerit gloria tua. n (Beati q nũc fle.) ſ. in p̃nti mũdo q eſt vallis lachrymarũ. o (Quia ridebitis.) in futura vita. Gor. Felix mutatio ab oppoſito in oppoſitũ. ſ. à fletu in gaudiu. ſ. à fletu tranſitorio in gaudiu ęternũ. p (Beati eritis cũ vos oderint homines.) Gor. ſ. malũ vobis optãdo. q (Et cũ ſeparauerint vos). ſ. à ſua cõgregatione expellendo ſecudu illud Io. xj. iam cõſpirauerant iudęi vt ſi qs eũ cõfiteretur extra ſynagogã fieret. r (Et exprobrauerint) Gor. cõuicia & improperia vobis dicẽdo. s (Et eiecerint no. vrm tanq̃ malũ) ſ. nomẽ xp̃ianu taq̃ malũ cũ ſit optimũ. t (Propter filiu hominis) Gor. Ecce cã optima debita patiendi. ſ. ꝓpter filiu hois. Gor. Nemo enim debet pati taq̃ homicida aut fur, ſed tãq̃ xp̃ianus. v (Gau. in il. die) Gor. ſ. gaudio interiori quod fecerũt apoſtoli: vt hr̃ Act. v. ibãt gaudẽtes apoſtoli a cõſpectu cõcilij: qm̃ digni habiti ſũt p nomine Ieſu cõtumeliã pati. x (Et exultate.) Gor. ſ. gaudio exteriori quod fecit beatus Andreas, dicens. Securus enim & gaudens venio ad te ò bona crux. Et ſic btũs vincẽtius. hoc eſt inquit quod ſemp optaui, & votis omnib⁹ exq̃ſiui. Sic & beat⁹ laurẽtius dixit. Gaudeo plenẽ quia hoſtia xp̃i effici merui. Sic & beata agatha lętiſſime & gaudeter ibat ad carcerem. y (Ecce eñ merces vra multa eſt). Gor. tã mł'ta q̃d nõ põt nũerari, tã magna q̃d nõ põt ęſtimari, tã pręcioſa quõd non poteſt cõparari, ta diuturna quõd nõ poteſt terminari z (In cęlis.) q. d. in loco ſecuro. ergo de amiſſione nõ timeatis, qa ibi nec fur appropinquat: nec erugo nec tinea demolitur. Math. vj. c.

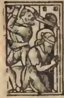
Cũ beatitudo ſit pfecta & ſufficiens bonũ omne excludit: & oẽ deſiderium implet ij. ij. q. j. ar. v.

¶ Quæſtio. xxvj.

Circa euãgeliũ de martyrib⁹. Orit̃. q vtrũ in corporib⁹ oim beatorũ dos impaſſibilitatis erit æqualis? Arguĩt quõd nõ. j. Cor. xxv. electos in reſurrectione cõparat ſtellis: ſed impaſſibilitas ęqualiter eſt in oĩbus ſtellis: ergo ęqualiter erit in omnib⁹ corporib⁹ beatis. In oppoſitũ, charitatis nõ erit dos æqualiter in corporib⁹ omniũ beatorũ: ergo à ſimili nec dos impaſſibilitatis. Ad argm̃ dicit̃ q̃d quãuis paſſibilitatis excluſio ſit cũ omnib⁹ ſtellis æqualiter, loquẽdo de paſſibilitate pfectioni cõtraria: perfectio tñ cõtraria qua ſignificat̃ nomunus ipaſſibilitas nõ eſt æqualiter in eis. Ad q. rñdẽdũ eſt ſecũdũ Richar. de media villa ſup. iiij. ſen. diſt. xlix. ar. iiij. q. ij. q̃d quãrũ ad excluſionẽ impaſſibilitatis impaſſibilitas erit æqualiter in corporib⁹ omniu beatorum: qa in quolibet excludet paſſibilitatẽ pfectiõi cõtrariã. quãtum aũt ad illud q̃d ponit impaſſibilitas: dico q̃d nõ erit æqualiter

qualiter in corporib⁹ oím beatorũ,ſed ſecundũ differentiã meritorũ: & ſcd̃m differentiã anima rũ: tamẽ erit æqualis in omnib⁹ ptib⁹ eiuſdem corporis: & ex hoc nõ redderet̃ pfectior,ſed im perfectior impaſsibilitas totius.

☙ Aliud euãgelium.de marty.ſecũdũ Luc.xxj.c.

IN illo tpe. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis. Cũ audieritis p̃lia & ſeditiones,[a] nolite terreri.† Oportet primũ hęc fieri,[b] ſed nõ dũ ſtatim finis.[c] Tũc⁹ dicebat illis. Surget gens cõtra gẽtẽ,[c] & regnũ aduerſus regnũ,[f] & terræmot⁹ magni erũt p loca,[g] & peſtilẽtiæ,[h] et fames,[i] terroreſque de cęlo,&ſigna magna erũt.[l] Sed añ hęc oĩa[l] inijciẽt vobis man⁹ ſuas,& pſequentur,[m] tradẽtes in ſynagogas,[n] & cuſtodias:[o] trahẽtes ad reges,et p̃ſides[p] ꝓpter nomẽ meũ.[q] Continget aũt vobis in teſtimoniũ.[r] Ponite ergo in cordib⁹ veſtris nõ pręmeditari,quẽamodũ rñdeatis. Ego eñ dabo vobis os[s] & ſapientiã,[t] cui nõ poterũt reſiſtere,nec cõtradicere oẽs aduerſarij veſtri.[v] Trademini aũt à parẽtib⁹,& fratrib⁹,& cognatis & amicis & morte afficiẽt ex vobis.[x] Et eritis odio omnib⁹ hominib⁹[y] ꝓpter nomẽ meũ.[z] Et capill⁹ de capite veſtro nõ peribit.[a] In patiẽtia veſtra[b] poſſidebitis animas veſt ras

† Cũ audieritis p̃lia & ſeditiones nolite terreri. Dominus Ieſus ſuos diſci. & cunctos fideles predocet & ſigna horrida q̃ añ iudiciũ vẽtura p̃dicit vt nõ terreã tur fideles ex ſignis viſis: q̃a dies pp electos breuiabũt̃ vſ̃e iudiciũ fiet: vnde mar.xiij. tũc videbũt filium hoĩs veniẽtẽ in nubib⁹ cum virtute multa & gloria.

☙ Poſtilla.

IN illo tpe. Dixit ie.diſ.ſu. Cũ audieritis prælia & ſedi.&c.) Luc.. xxj. Hãc hiſtoriã huius euãg.locutus eſt dñs Ieſus xp̃s anno ei⁹.xxxiij.iiij.kal.april.dominica.ſ. palmarũ Lu.x.inditio.vj. Añ initiũ huius euang. ſcribit ſanctus Lu.in principio huius ca. Reſpiciẽs aũt Ieſus vidit eos q mittebãt munera ſua in gazophilatiũ diuites: & vidit quãdã viduã pauperculã mittẽtẽ era minuta duo. Et dixit. verè dico vobis,q̃a vidua iſta pauper pluſquàm oẽs miſit: nã oẽs hi ex abũdãtia ibi miſerũt: hęc aũt oẽm victũ quẽ habuit miſit. Et quibuſdã dicẽtib⁹ de tẽplo quòd lapidibus bonis: & donis ornatũ eſſet dixit. Hæc quæ videtis veniẽt dies in qb⁹ nõ relinquet̃ lapis ſup lapidẽ quin deſtruatur. Interrogauerũt illum dicẽtes. Præceptor quãdo hæc erũt? & qđ ſignũ cũ fieri incipient⁹ q dixit. (Cũ audie.p̃lia & ſeditiões.) Gor. pręlia quãtum ad hoſtes extraneos: & ſeditiões quãtũ ad domeſticos vnde Gor. Bella ad hoſtes ptinẽt: ſeditiões ad ciues. Nã ioſe.lib.antiquitatũ dicit quòd poſt paſsionẽ xp̃i: & deſtructionẽ ciuitatis hieruſalẽ multæ ſeditiões & prælia erãt apud iudæos: q̃a ſamaritani qui partim tenebãt ritũ gẽtiliũ inſurgebãt cõtra iudæos,& ecõuerſo. Itẽ in populo iudæorũ erãt plurimi qui incitabãt populũ ad rebellãdũ cõtra romanos: alij aũt ad cõtrariũ &c. a (Noli.ter.opor.pri. Hæc fieri.) Ly.q̃a ſunt à deo præordinata. b (Sed nõdũ ſta.fi.) Ly.q̃a poſt auditionẽ taliũ ſtetit adhuc ciuitas hieruſalẽ p longũ tp̃s,ſ.xlij.annis poſt paſsionẽ xp̃i. Gor.voluit aũt dñs differre: ne territi apoſtoli hieruſalẽ & iudæam desererẽt: & interim prædicãtibus apoſtolis electi cõuerterẽtur: & reprobi inexcuſabiles efficerentur. c (Tũc poſtquã).ſ.dixit quòd nõ ſtatim eẽt finis. d (Dicebat illis. Surget gẽs contra gẽtẽ.) Gor.i.popul⁹ cõtra populũ, ſiue vna trib⁹ cõtra aliã. e (Et regnũ aduer.reg.) Ly. q̃a regnũ iudæorũ cõtra regnũ romanorum rebellabit. f (Et terremot⁹ mag.erũt p loca.) Gor.ad innuẽdũ q illi terremot⁹ particulares erãt futuri. Vniuerſalis eñ terræmotus fuit in paſsiõe xp̃i: de quo dicit̃ Mat.xxvij. & ecce terręmotus factus eſt magnus: petrę ſciſſę ſunt. g (Et peſtilẽtiæ.) q̃a peſtilẽtia fuit in obſidione ciuitas hieruſalẽ ex corruptiõe aeris & cadauerib⁹ mortuorũ. h (Et fames.) Gor.ecce penuria victualiũ: facta eſt enim fames gñalis ſub Claudio impatore: quã p̃dixerat Agabus ꝓpheta. i (Terroreſq; de cœlo & ſigna ma.erunt.) Dicit eñ ioſeph⁹ in li.de iudaico bello quòd añ deſtructionẽ ciuitatis hieruſalẽ ſyd⁹ ſtetit ſup ciuitatẽ hieruſalẽ p annũ ſimile gladio: q̃ apparitionẽ q̃dã dicebãt ſignificare auxiliũ ſibi affuturũ cõtra inimicos: alij ecõtrario dicebãt,ſignificare vindictã dei cõtra mala inhabitãtiũ in ciuitate: & ꝓpter hoc erãt diuerſæ opiniones de p̃lijs inter eos. k (Sed añ hæc oĩa.) Gor.iã dcã. l (Inijciẽt vobis man⁹ ſuas.pſequẽtes de loco ad locũ: vt patet Io.xv. Si me perſecuti ſunt,& vos pſequẽtur. m (Tradẽ.in ſina,) Gor.i.in publicos cõuẽt⁹ ad magis cõfundẽdũ & flagellãdũ: ſicut factũ eſt qñ cæſis apoſtolis,denũtiauerũt ne ampli⁹ loquerẽtur in nomine Ieſu: vt patet Act.v. n (Et cuſtodias).ſ.ad incarcerãdũ: vt factũ eſt qñ poſuerũt eos in cuſtodiã publicã: vt patet Act.v. o (Trahẽ.ad re.& pręſi.) Gor.ad rñdẽdũ eis. p (Propter no.meũ).i.ꝓpter cõfeſsionẽ noĩs mei. q (Cõtinget aũt vo. in teſti.) Ly.ſ.euã.veritatis ibidẽ cõſtãter ꝓfitẽdæ. r (Ponite ergo in cor.veſtris nõ p̃me.quẽ ad.rñ.ego enim dabo vobis os.) Gor.i.eloquẽtiã ad loquẽdũ. s (Et ſapiam) ad cognoſcẽdũ. t (Cui non po.reſi.nec contra.oẽs aduer.ve.) Go.ſ.nec iudęi nec hęretici,nec pagani. v (Trademini aũt à pa.& fra.& co.& amicis: & morte affi.vo.) Gor.q deberẽt vos iuuare & liberare. x (Et eritis odio oĩb⁹ ho.) Gor.hũana amãtib⁹ & terræna ſapiẽtib⁹. y (Propter no.meũ).i. ꝓpter cõfeſsiõe noĩs mei. z (Et capill⁹ de capi.

Ioſeph⁹ loquẽs de deſtructione hieruſalem dicit quòd ſydus ſtetit ſup ciuitatẽ hieruſalẽ p annũ.

-veſtro nó peribit.) Ly. hoe addit ſaluator ad de clarãdũ veritaté futuræ reſurrectióis, per quam reſurgét in electis nó ſolũ illa q̃ ſunt de neceſſi tate hũanæ naturæ, ſed etiam ea q̃ ſunt ad deco ré: cuiuſmodi ſunt capilli: qa meditatio huius reſurrectionis multũ facit ad toleráitiá martyrij de quo ſaluator loquebatur. a (In patiétia ve ſtra.) Gor. quaſi dicat in p̃dictis maxime neceſ ſaria eſt patiétia: quia in ipſa. b (Poſſidebitis aui. ve.) ideſt cuſtodietis.

¶ Quæſtio. xxvij.

Circa euãgeliũ de martyrib⁹ in quo dicit̃: in patiétia veſtra. Orit̃ qõ. vtrũ patientia ſit pars fortitudinis? Arg quod nó. idé nó eſt pars ſuijpſius: ſed patiétia videt̃ idé eſſe fortitudini nã ꝓpri⁹ actus fortitudinis eſt ſuſtinere quod ꝑtinet ad patiétiam. Igitur. In oppm̃ Tullius in Rhetorica ponit patientiá inter ꝑtes fortitudidinis. Igit̃. Ad argm̃ dicit̃ ad fortitudiné ꝑtinet nó qualiacũq; ſuſtinere: ſed illud quod eſt ſumme difficile in ſuſtinédo. ſ. ſuſtinere pericula mortis. ad patientiá aũt ꝑtinet ſuſtinétia quorũcũq; malorũ. Ad. q. rñdédũ eſt ſecũdũm Tho. ij. ij. q. cxxxvij. ꝑ duas cóclusióes. Prima eſt: mala quę ab alijs infirmitatib⁹ pręcipua ſũt difficillima ad ſuſtinédũ, illa quę pertinét ad pericula mortis circa quę eſt fortitudo. Secunda concluſio. patiétia ad quã pertinet aliena mala ęquanimiter ꝑpeti eſt pars fortitudinis quaſi potentialis: patet qa iungitur fortitudini ſicut virtus ſecundaria principalis.

Alid̃ euã. de marty. ſcd̃m Lu. xij. c.

IN illo tpe. Dixit Ieſ⁹ diſcipulis ſuis.[a] Attédite à ferméto phariſęorum qđ eſt hypocriſis.[b] Nihil aũt optũ qđ nõ reueletur: neque abſcõditũ, qđ nõ ſciatur.[c] Qm̃ q̃ ĩ tenebris dixiſtis,[d] ĩ lumine dicẽtur[e] & qđ in aure locuti eſtis in cubiculis,[f] p̃dicabitur ĩ tectis.[g] Dico aũt vobis amicis meis, ne terreamini ab his qui occidũt corp⁹,[h] & poſt hęc nõ habẽt ãpli⁹ qd faciãt. Oſtedã aũt vobis quẽ timeatis. Timete eũ, q poſtquam occiderit,[k] habet ptãtẽ mittere ĩ gehẽnã.[l] Ita dico vobis hũc timete.[m] Nõne qnque paſſeres venęũt[n] dipõdio,[o] et vn⁹ ex illis[p] nõ ẽ ĩ obliuiõe corã deo:[q] Sed & capilli capitis veſtri oẽs nũerati ſũt.[r] Nolite ergo timere, multis paſſerib⁹ pluris eſtis vos.[s] Dico aũt vobis: omĩs qcũque cõfeſſus fuerit me corã hominib⁹,[t] & fili⁹ hominis cõfitebitur illũ corã angelis dei.

† Attédite à fermento phariſęorũ qđ eſt hypocriſis. Dñs Ieſus ſuos diſcipulos à phariſęorũ ferméto cauere docet. i. ab hypocriſi & malitia: nos quoque inſtruẽs q ſumus filij ei⁹ quod hypocritas & fictos hoĩes fugere debemus: qm̃ dñs ieſ⁹ eos odio habet illiſq; hypocritis falſis & fictis male dixit. vñ matt. xxiij.

Poſtilla.

IN illo tépore. dixit Ieſ⁹ diſcipulis ſuis Attendite à fermento phari. &c.) Luc. xij. hiſtoria huius euangelij dicta eſt à domino Ieſu xp̃o anno. eius. xxxij. idus Iulij: fer̃. v. lu. xvj. indi. iiij. Ante initiũ hui⁹ euãgelij ſcribit ſanctus Lucas quod multis turbis circũſtãtibus ita vt ſeinuicé cóculcarét cępit Ieſus dicere ad diſcipulos ſuos. a (Attédite à ferméto phari.) Ly. ſ. ne per eorum hypocriſim auertamini à veritate. b (Nihil autem opertum qđ nó reue. neq̃ abſcó. qđ non ſciatur.) Gor. opertum pertinet ad opera mala quę occultantur ex induſtria, abſconditũ ad cogitationes quę occultãtur ex ꝓpria natura: ſed vtrũque in futuro iudicio ſcietur. c (Qm̃ quę in tenebris dixiſtis.) Gor. i. in preſſuris: & in carcerib⁹ locuti eſtis. d (In lu. dicent̃). i. in aperto. ſ. ea quę paſſi eſtis in carcerib⁹ locuti ſunt per orbé ad gloriá veſtram. e (Et quod in au. locuti eſtis). i. in priuato: priuatum auté efficitur verbũ vel in loco, qa in cubiculo. f (Prędicabit̃ in tectis.) Ly. domus enim in illa terra hñt tecta plana, vbi congregantur homines ad ſpatiandum, & confabulandum. & ideo illa quę dicunt̃ ibi publice dicũtur: & hoc modo exponit theophil⁹. g (Dico auté vobis amicis meis, ne terra. ab his qui occidunt cor.) vnde Chryſ. Omnia mala operatur timor mortis, omnia bona temp⁹ mortis. h (Et poſt hęc) i. poſt occiſionem corporis. i (Non hñt ãpli⁹ quid fa. Oſten. autem vobis quem timea. time. eum qui poſtquam occide.) ſcilicet corpus. k (Habet poteſtaté mit. in gehen.) Gorr. i. ipſam animam et etiã ipſum corp⁹. l (Ita dico vobis hunc time.) & non aliũ. m (Nonne quinque paſ. vęneunt). i. védũtur. n (Dipondio.) Gor. Dipondius eſt pondus mouetę ex duob⁹ aſſib⁹ cópoſitum. Ad euidétiã illius ſecũdũ Ly. ſciendũ quòd paſſeres abundant in terra ꝓmiſſióis: & ideo de ipſis fiebat oblatio pauperũ qui non poterãt habere alia, vnde erãt pauci valoris, qa duo habebãtur ꝓ aſſe. o (Et vnus ex illis). ſ. quãuis ſit parui valoris. q (Nó eſt in obliuione corã deo). i. nó morit̃ ſine ꝓuidétia dei pr̃is: & ꝑ cóſequẽs ſup. neq̃ vos moriemini qn de⁹ ordinet de morte vr̃a. q (Sed & capilli capitis vr̃i oẽs numerati ſunt.) Ly. ſ. in dei p̃ſciẽtia. r (Nolite ergo timere: multis paſſerib⁹ pluris eſtis vos. Ly. maioris reputationis apud deũ: qa ad imaginé dei creati. s (Dico aũt vobis oĩs qcũq; cóſeſſus fuerit me corã. hominib⁹.) Gor. i. nó tãtum crediderit corde, ſed cõfeſſus fuerit ſimul ore. t (Et filius hominis cõfitebitur illũ corã angelis dei.)

vę vobis ſcribę & phariſęi hypocritę q comeditis domos viduarũ oſones longas orãtes.

Quęſtio. xxviij.

Circa euãge. de marty. in quo dicit̃ nolite ergo timere. Or. q. vtrũ timor mũdanus ſit ſemper malus? Arguit̃ qđ nó: illud qđ ineſt nobis naturaliter nó vr̃ eſſe malũ eo qđ naturalia ſunt nobis à deo: ſed naturale eſt hoĩ vt timeat proprij corporis detrimentũ & amiſſio-

nẽ bonorũ tpaliũ quib⁹ pſens vita ſuſtẽtaẽ.igitur. In oppm̃ nihil ꝓhibeẽ in euan.niſi maiũ: ſed timor ꝓhibeẽ in euã.cum dr̃ nolite timere. Igiẽ.Ad argm̃ dr̃ quòd naturale eſt quòd hõ re fugiat ꝓprij corporis detrimẽtũ,& dãna tẽporaliũ rerũ:ſed quòd hõ ꝓpter iſta recedat à iuſtitia eſt cõtra rationẽ naturalẽ. Ad.q.rñdẽdũ eſt ſcd̃m Tho.ij.ij.q.ix.ꝑvnã cõcluſionẽ q̇ talis eſt:timor mũdan⁹ eſt q ꝓcedit ab amore mundano tãquã à mala radice:& ꝓpter hoc ipſe timor mũdan⁹ ſemper eſt malus.

Sequũtur euãgelia de cõfeſſorib⁹. Euangeliũ ſecũdùm Lucã.xij.capi.

IN illo tpe Dixit Ieſus diſcipulis ſuis.Sint lũbi veſtri† p̃cincti,[a] & lucernæ ardẽtes[b] in manib⁹ veſtris,[c] & vos ſimiles hominib⁹ expectantib⁹ dñm ſuũ,[d] qñ reuertatur à nuptijs:vt cum venerit,[e] & pulſauerit[f] cõfeſtim aperiãt ei.[g] Beati ſerui illi quos cũ venerit dñs[h] inuenerit vigilãtes.[i] Amẽ dico vobis, qđ p̃cinget ſe,[k] & faciet illos diſcũbere,[l] & trãſiẽs miniſtrabit illis.[m] Et ſi venerit in ſcđa vigilia,& ſi in tertia vigilia venerit,& ita inuenerit:beati ſunt ſerui illi.[n] Hoc aũt ſcitote,qm̃ ſi ſciret pater familas qua hora fur veniret,vigilaret vtique,& nõ ſineret pfodi domũ ſuã.[o] Et vos eſtote parati, qa qua hora nõ putatis fili⁹ hominis veniet.

†Sint lũbi vr̃i p̃cincti & lucernæ ardentes in manib⁹ veſtris. Dñs Ieſus xp̃s redẽptor venerãdos ſacerdotes & caſtos eẽ p̃cepit:primo non eſt bonus nec fidelis ſacerdos qui caſtitatem obſeruat, Sed ius canonicũ in deteſtationẽ ſceleris miſſam ſacerdotis cõcubinã hñtis audiẽdã eẽ ꝓhibet: vt di.xxxij.c.Nullus miſſam audiat preſbyteri quem ſcit indubitanter cõcubinã hñe.

Poſtilla.

IN illo tpe. Dixit Ieſus diſcip.ſuis Sint lũbi vr̃i &c. Lu.xij. Hiſtoriã hui⁹ euãg.locut⁹eſt dñs Ieſus anno eſ⁹.xxxj.ij.id⁹ iulij.fer.v lun. xvj.indi.iiij. Ante initiũ hui⁹ euã. dicit ſanctus Luc.in eo.c.qđ xp̃s dixit diſcipulis ſuis. Nolite timere puſillus grex.qa complacuit pr̃i vr̃o dare vobis regnũ. Tũc ſequiẽ euãg. hodier. a (Sint lũbi vr̃i.) Ly.lũbi mentis ſunt volũtas & intellect⁹ex qbus ꝓcedunt cogitationes malæ. Lũbi verò carnis ſunt in quib⁹ viget motus luxuriæ & vtriq; lũbi ſunt præcingẽdi. i.coarctãdi ab illicitis cogitationib⁹& operib⁹. a (Et lucernæ ardẽtes.) Ly.i.doctrina clara ꝓcedens ex charitate. b (In manib⁹ veſtris.)implẽdo opere. c (Et vos ſimiles hoĩb⁹ expectãtibus dñm ſuum.) Lyr.ideſt ſitis diſcreti vigiles & ſolliciti de veſtra cuſtodia expectãdo dñm vẽturũ ad iudiciũ,ſicut antiqui patres expectabãt eũ vẽturũ in carnẽ. d (Qñ reuertat à nuptijs.) Glo.ordi.ad nuptias dñs iuit cũ poſt reſurrectionẽ nou⁹ hõ angelorũ multitudinẽ ſibi copulauit.A qb⁹ nuptijs reuertẽ cũ nobis p iudiciũ manifeſtaẽ:vt patet Act.j.Sic veniet quẽ admodũ vidiſtis eũ euntẽ in cœlũ. e (Et pulſauerit.)p ægritudinẽ mortẽ ꝓpinquam diſignãdo. f (Cõfeſtim aperiãt ei.)ſuſcipiẽdo.. g (Beati ſerui illi quos cũ venerit dñs.) Ly.in eorũ morte. h (Inuenerit vigilãtes).i.in ſtatu gratiæ & nõ in pctĩs dormiẽtes qa talis pñtabiẽ i iudicio qualis inueniẽ in morte quãtũ ad grãm vel ad culpã. i (Amẽ dico vobis quòd præcinget ſe.) Glo.ꝑparãs ſe ad retributionẽ. k (Et faciet illos diſcũbere.) Glo.ord.in regno cœleſti qeſcere. l (Et tranſiẽs miniſtrabit illis.) Glo.trãſiẽs miniſtrabit cũ de iudicio ad regnũ rediens ſua claritate fideles ſatiabit. m (Et ſi venerit in ſecũda vigilia,& ſi in tertia vigilia venerit,& ita Inuenerit,beati ſunt ſerui illi.) vñ Greg.prima vigilia eſt ſtat⁹ pueritiæ,maxime cũ icipit vſus rõnis in pueris. Secũda vigilia eſt ſtat⁹ iuuẽtutis. Tertia vigilia eſt ſtat⁹ virilis. Quarta vigilia eſt ſtat⁹ ſenectutis, qa in quolibet ſtatu fideles debẽt eſſe parati p iuſtitiã ad recipiẽdũ mortẽ. n (Hoc autẽ ſcitote qm̃ ſi ſciret pater familias qua hora fur veniret, vigilaret vtiq; & nõ ſineret pfodi domũ ſuã.) Gor.hic dñs Ieſus monet nos vigilare cõtra mortis incertitudinẽ,quãuis nihil ſit certi⁹ morte,nihil tñ incerti⁹ hora mortis. o (Et vos eſtote parati:qa qua hora nõ putatis fili⁹ hoĩs veniet.) Gl.or.vltimã horã ſemper ignorare voluit dñs,vt ſemper ſit ſuſpecta: vt ad eãdẽ ſemper præparemur.

¶Quæſtio.xxix.

Circa euãg.de cõfeſſorib⁹ in quo diciẽ ſint lucernæ ardẽtes. Oriẽ.q.vtrũ iſte cõfeſſor lucernas ardẽtes.i.ſanctorũ operũ pfectionẽ habuerit vt credaẽ à cunabulis in baptiſmo vltra cõem legẽ ſpecialẽ effectũ grẽ ſuſcepiſſe? Arguiẽ quòd nõ:baptiſm⁹ ęqualẽ effectũ habet in oĩbus maxie in paruulis vbi nõ p̃cedit alia diſpoſitio in vno quã in alio:igiẽ In oppm̃ eſt ex multis q̇ dicũtur de iſto ſctõ.igiẽ. Ad.q.rñdẽdũ eſt ſcd̃m Boñ.iiij.ſen.di.iiij.gratia mẽſuraẽ ſecũdũ liberalitatẽ dei dãtis nõ ſcd̃m qualitatẽ ſuſcipiẽtis niſi de cõgruo,& hoc ſecũdũ quòd ſuſcipiẽs ſe præparat nõ ſcd̃m quòd eſt capax:qa ergo de⁹ operaẽ in baptiſmo ſecũdũ exigẽtiã ſacramẽti,& interi⁹ vnus nõ eſt magis diſpoſitus quã alter:ideo ęqualiter dat oĩbus paruulis quãtũ eſt de lege cõi,de qua lege intelligiẽ argumẽtũ ad ptẽ negatiuã factũ:qa,tũ ptãsei⁹nõ eſt alligata ſacramento non eſt neceſſe quòd ſemper det æqualiter,ſed poteſt facere cui vult ſpeciale priuilegium:iſte ergo ſanctus in priuilegio aliquam ſpecialem gratiam ſupra communem legem per priuilegium à deo ei factum accepit vt patet in eius legenda.

Aliud euangelium.de confeſſoribus.ſecundùm Lucam.xj.c.

† Néo accédit lucer.& in abſcódito ponit.bona opa quę ad fidelíu eruditioné fiunt nullo mó abſcódi debent ſed oíbus ſecundú deú videri vt p deáṫ in exéplú & virtotis bonom. Mar. iiij. núquid venit lucerna vt ſub modio ponaṫ aut ſub lecto nóne vt ſup cádela brú ponaṫ.

IN illo tpe. Dixit. Ieſus diſcipulis ſuis.[a] Nemo accédit lucernā&[b]in abſcō dito ponit,†neque ſub modio:ſed ſup cādelabrū,[c]vt q ingrediūtur lumē videāt [d]Lucerna corporis tui,eſt ocul⁹ tuus.[e]Si ocul⁹tu⁹ fuerit ſimplex, [f]totū corpus tuū[g] lucidum erit.[h]Si aūt nequā fuerit,[i]ēt cop⁹ tuū tenebroſum erit.[k]Vide ergo ne lumē qđ in te eſt, tenebræ ſint.[l]Si ergo corp⁹ tuū lucidū fuerit,nō habēs aliquā ptem tenebrarum,[m]erit lucidum totum,[n]&ſicut lucerna fulgoris illuminabit te. Poſtil.

IN illo tpe Nemo accēdit lucernā &c.(Lo.xj. Hoc hui⁹ euāg.padogma locutus eſt dñs Ieſus anno ei⁹.xxxj.ij.idus iulij.feř.v.luna.xvj.iodi.iij. Ante.initiū hui⁹ euāg. ſcribit ſctūs Lucas in eodē ca.quōd qđā mulier extollēs vocē de turba dixit Beat⁹ vēter qui te portauit,& vbera q́ ſuxiſti. Tūc ſequiṫ euāg.ho dier. a (Ne.accé.lo.) Ly.lucerna capiṫ hic p intétione recta:qa intētio recta iucludit lomē fidei & ardorē charitatis ad modū lucernæ ardētis. b (Et in abſcó.po.neq; ſub modio ſed ſup candela.) Ly.qa intētio recta dirigit ad ſuperna. c (Vt qui ingredi.lumē vi.) Ly.ſicut eñ lucerna in alto poſita, illuminat ea quæ ſunt in domo materiali,ſic intētio recta ea q́ ſūt & diſponūtur in domo eccleſiæ & etiā in domo cōſcientiæ. d (Lucerna corporis tui eſt ocul⁹ tu⁹.) Ly.qa ſicut oculus dirigit membra corporis ad operādū,& pede ad ambulādū,manū ad ſcribēdū:ſic intētio recta dirigit noſtras operatiōes in finē debitū:ideo ſubdiṫ. e (Si oculus tu⁹ fuerit ſimplex.) Ly.i.intētiōe recta. f (Totū cor pus tuū).i.cōgeries operationū tuarū. g (Lucidū erit).i.meritoriū vitæ ęternæ. h (Si aūt ne. fue.).i.intētio peruerſa. i (Etiā cor.tuū tene. erit.) Ly.i.cōgeries operationū tuarū mala erit, qa op⁹ bonū malū efficiṫ pǔerſa intētiōe:ſicut cū aliqs dat eleemoſynā pauperculæ mulieri io tētiōe trahēdi eā ad pctm̄ luxuriæ. k (Vide ergo ne lumē qđ in te eſt tene.ſint.) Ly.i.diligenter attēde ne intētio tua q̄ lumē animæ eſt ſit puerſa:qa p hoc corrūperentur oīa bona opera. l (Si ergo corp⁹ tuū lu.fue.nō habēs aliquā ptē tenebrarū.) Ly.tū ex bonitate intentiōis,tū ex bonitate operis. m (Erit luci.totū.)qa oīa cadent ad vitæ æternæ meritum. n (Et ſicut lucerna fulgoris illumi.&c.) Ly.in pňti per gratiam & in futuro per gloriam. ¶ Quæſtio.xxx.

Circa euā. de cōfeſ.in qon diciṫ nemo accēdit lucernā&c.Oriṫ.q.Vtrū lucerna accēſa iſti⁹ ſancti.i. doctrina meruerit ſup cādelabrū eccleſiæ poni?omiſsis argumētis ad vtrāq;partē rńdēdū eſt ſcđm magiſtrom Io.de tur. cre.in quæſtio.ſup euā.quōd doctrina iſti⁹ ſcti p merito eſt ſup cādelabrū poſita.i.accepta,laudata, & p eccleſiā vniuerſalē approbata,coi⁹ approbatiōis cauſa fuit quadruplex. Primo qa ei⁹ doctrina fuit ſana & pulchra.Scđo qa ſcē la fuit ardore charitatis ad vtilitatem eccleſiæ. Tertio qa ei⁹ interpretatio melior eſt habita. Quarto qa eius doctrina eſt plena oí religióe & ſanctitate:ad iſta eñ clari⁹ cognocēda ei⁹ legēdā puideas in qua æqnidē prædictarū poteris habere intelligētiam ſi tuo condideris animo.

❧ Aliud euāgelium,de confeſſorib⁹ ſecūdum Lucam.xix.c.

IN illo tpe.Dixit Ieſus diſcipulis ſuis parabolā hāc.[a] Homo quidā nobilis[b]abijt in regionē lōginquā,[c]accipere ſibi regnū[d]& reuerti.[e]Vocatis aūt decē ſeruis ſuis,[f]dedit illis decē mnas,[g]& ait ad illos.Negotiamini dū venio.[h]Ciues aūt ei⁹ oderāt eū,[i]& miſerūt legationē poſt illum dicētes.Nolum⁹†hūc regnare ſup nos [k]Et factū eſt vt rediret accepto regno, [l]iuſsit vocari ſeruos ſuos, quib⁹ dedit pecuniā vt ſciret quātū qſque negotiatus eēt.[m] Venit aūt primus dicēs,dñe mna tua decē mnas acquiſiuit.[n] Et ait illi. Euge ſerue bone,qa in modico fuiſti fidelis[o]eris poteſtatē habēs ſup decē ciuitates.[p]Et alter venit dicēs. Dñe mna tua[q]fecit quinque mnas. Et huic ait. Et tu eſto ſup quinque ciuitates. [r]Et alter venit[s]dicēs.dñe ecce mna tua quā habui repoſitam in ſudario.[t]Timui eñ te[v] qa hō auſter⁹es,[x]tollis qđ nō poſuiſti,& metis qđ nō ſeminaſti. [y]Dixit ei,de ore tuo te iudico ſerue nequā.[z]Sciebas qa ego hō auſter⁹ ſum [a]tollēs qđ nō poſui,& metēs qđ nō ſeminaui. [b] Et quare nō dediſti pecuniā meā[c]ad mēſam,[d] & ego veniēs[e]cū vſuris vtique exegiſſem illā? Et aſtātibus dixit,[g]auferte ab illo mnā[h]& date illi qui decē mnas habet.[i] Et dixerunt illi. [k]domine habet decē mnas,[l]dico autē vobis,qa omni habenti,[m]dabitur,[n]& abundabit,[o] ab eo autem qui nō habet

† Nolum⁹ hūc regnare ſup nos Priceps ec cleſiaſticus ſiue mūdi ioſte & ſancte ſecūdū iura canonica & ſecūdū leges ciuiles populū ſibi ſubditū regere nolēs,ſed i ſubditos tyrānizās ioſte& ſancte à dño & principatu deponi potest:qa voluptate & nō iure regnate cupiunt:vt diſt. lxxxij.c.pro miſiſti. & c.plurimos ſacerdotes qđ ēr patet de plurib⁹ ſummis pótificibus & imperatori b⁹ q̀ à ſedibus ſuis & regnis depulſi ſunt pter eorū tyrannidē.

p & qđ habet quauferetur ab eo.

Poſtilla.

HOmo quidã nobilis abijt in regionẽ)&c. Lu.xix. Añ intiũ illius euãgelij ſcribit ſanctus Lucas in eo.ca.quòd xp̃s dixit. Venit filius hoĩs quærere & ſaluum facere qđ perierat. Tũc poſtmodũ ſequit̃ euã.hodier. a (Homo quidam nobilis.) Ly.i.Ieſus xp̃s hõ nat⁹ ſcđm carnẽ de ſemine Dauid regis. b (Abijt in regionẽ longin.) Ly.i.ad cœlũ empyræũ p ſuã aſcẽſionẽ. c (Acci.ſibi reg.) ſup ordines angelorũ. d (Et reuerti.) ſ. in fine mũdi ad iudiciũ. Tũc eñ oĩbus manifeſtabit̃ regnũ ipſi⁹. e (Vocatis aũt decẽ ſeruis ſuis).i.fidelib⁹ vniuerſis. f (Dedit illis decem mnas.) Ly.vniuerſitatẽ bonorũ ſuorũ diuerſimode:tũ qa dedit vnicuiq; pl⁹ vel min⁹ ſecũdũ ꝓpriã virtutẽ. g (Et ait ad illos, negotiamini dũ venio:) Ly. qa tp̃s meriti currit vſq; in diẽ iudicij:in quo tpe deus dat bona ſua ad hoc quòd multiplicent̃ p fructus bonorũ operũ. h (Ciues ei⁹ oderãt eũ.) Ly.ciues ſunt iudæi q pro maiori pte in odiũ Chriſti ſunt firmati. i (Et miſerũt legationẽ poſt illũ dicẽtes. Nolum⁹ hũc re.ſup nos.) quia poſt aſcẽſionem xp̃i ad cœlos iudæi conati ſunt deſtruere fidem catholicã in qua incipit regnũ chriſti:quod cõplebit̃ & manifeſtabit̃ in fine mũdi. k (Et factũ eſt vt rediret.) ſ. ad generale iudiciũ. l (Iuſſit vo.ſer.ſu quib⁹ dedit pecuniã, vt ſciret quãtũ quiſq; eſſet negotiatus.) Lyra.qa oportebit oẽs apparere ante iudicẽ ad reddẽdũ de omnibus acceptis rationẽ. Roma.xiiij. m (Venit autẽ prim⁹ dicens. Domine mna tua decẽ mnas acqui.) Ly.qa tunc electi de ſuis meritis ſecuri parati erunt aſtare iudici. n (Et ait illi. Euge ſerue bone:quia in modico fuiſti fidelis Ly.qa bona tpalia & etiã ſp̃ualia quæ habent̃ in vita præſenti modica ſunt reſpectu bonorũ cæleſtiũ quæ expectãtur in futura vita. o (Eris ptãtẽ hñs ſuper decẽ ciuitates.) Ly.i.gaudebis de fidelitate oĩm qui p doctrinã tuã vel exẽplũ vitę tuæ cõuerſi ſunt ad bonũ. p (Et alter ve.dicẽs. Domine mna tua.) Gor.i. gr̃a tua. q (Fecit quinq;, & huic ait.tu eſto ſup quinq; ciuitates.) Gor.i.ſup illos quos tua prædicatiõe vel exemplo tuo cõuertiſti. r (Et alter ve.) qa licet mali reformident venire ad cõſpectũ iudicis, tamen oportebit eos ibidem repræſentari. s (Dicens dñe ecce mna tua quã habui repoſitam in ſudario.) Ly.mna repoſita in ſudario ſignificat donũ dei à bonis operib⁹ otioſum. t (Timui eñ te.) Ly.iſte timor.nõ eſt niſi puſillanimitas bene agendi, v (Quia hõ auſter⁹ es.) Ly.licet enim mõ ſit tp̃s.miæ, in iudicio tñ erit tps rigoris & iuſtitiæ. x (Tollis qđ nõ poſuiſti:& me. qđ nõ ſemi.) Ly.qa à p̃latis eccleſiæ nõ ſolũ requirũtur bona in ꝓpria perſona ſed in ſubditis eorũ quos tenemur inducere ad bonũ. y (Dicit ei.de ore tuo te iudico ſerue nequam.) Gor. Spũ ſctũs Stultitia magna eſt pct̃m proprium excuſare. eſt qui facit z (Sciebas qa ego hõ auſte.ſum.) Gl.ſi me du. duos timorũ noueras, quare cõmendatũ tibi timorem nõ res.ſ.ſeruiincuſſit, vt ſcires me diligentius quæſiturum. lẽ & caſtũ. a (Tollens qđ nõ poſui:& metens qđ nõ ſeminaui.) Gor.requirit eñ de⁹ bona opera etiã ab Tho.ij.ij. q.ix. eis quib⁹ nõ dedit gratiã opandi:nec tñ de⁹ hoc faciendo iniuſte agit:qa & ſi illi nõ recipiũt:ipſe tñ paratus fuit dare gratiã. b (Et quare nõ dedi.pe.meã.) i.dona mea. c (Ad menſam.) i. ad lucrũ. d (Et ego veniẽs.) ſ.ad iudiciũ particulare.) i.ad mortem hoĩs. e (Cũ vſuris exegiſſem eã.) i.cũ lucro. f (Et aſtãtibus di.) Gor. i.angelis q deo iudicãti ſemp aſsiſtũt. g (Auferte ab eo mnã.) i.gratiã. h (Et date illi q decem mnas habet.) Glo.auget̃ enim gratia in eo qui in ea laborat Auctor compendij theologice veritatis lib.iij.ſic dicit. Ne aũt aliquod bonum pereat illa bona opera quæ quis peccãdo mortificat alijs ſaluãdis dabũtur. Sicut qñ corporali morte quis moritur fratres & ꝓpinqui in bonis ſucedũt:vñ Iob.xxvij.c. Si cõportauerit quaſi terrã argentũ:& ſicut lutũ præparauerit veſtimẽta, p̃parabit qdem, ſed iuſtus veſtiet̃ & illis argentũ innocens diuidet. i (Et dixerũt illi.) ſ.angeli. k (Dñe habet decem mnas.) quaſi dicat ſatis habet. l (Dico aũt vobis qa oĩ habenti.) Gor.& illo vtenti. m (Dabit̃.) i.crementũ eius qđ habet. n (Et abundabit.) ſ.in futuro: qa ſcđm apoſtolũ oculus nõ vidit, nec auris audiuit, nec in cor hoĩs aſcendit, q̃ præparauit de⁹ diligentibus ſe. o (Ab eo autem qui nõ habet.) ſ.vſum doni collati, ſicut ille piger ſeruus fuit. p (Et quod habet.) i. ipſum donũ. q (Auferet̃ ab eo.) Gor.dare habenti fuit miſericordiæ, auferre non habenti iuſtitiæ.

¶ Quæſtio.xxxj.

CIrca euãgeliũ de cõfeſ. in quo dicit̃ negotiamini dũ venio. Ont̃.q. Verũ liceat negotiãdo aliquid vẽdere vel emere? Arguit̃ quòd nõ:cõtra iuſtitiã eſt qđ aliquis rem carius vendat quã valeat, vel vilius emat:vt ex dictis apparet, ſed ille qui negociãdo rem carius vendit quã emerit neceſſe eſt quòd vel vilius emerit quã valeat vel carius vendat:ergo hoc ſine peccato fieri poteſt. In oppoſitũ Augu.dicit ſuper illud p̃s qm̃ nõ cognoui literaturã.negotiator acquirẽdi pro damno blaſphemat pro prætijs rerũ mentitur & peierat:hæc vitia hominis nõ ſunt artis q̃ ſine his vitijs agi poteſt:ergo negotiari ſcđm ſe nõ eſt licitũ. Ad argumẽtũ dicit̃ quòd nõ quicũq; carius vẽdit aliquid quã emerit negotiat̃, ſed ſolũ qui ad hoc emit vt carius vendat:ſi autem emit rem nõ vt vẽdat ſed vt teneat, & poſtmodũ ꝓpter aliquã cãm rem vendere velit nõ eſt negotiatio quãuis carius vendat, põt eñ hoc licite facere:vel qa in aliquo rẽ meliorauit:vel qa prætiũ rei eſt mutatũ ſcđm diuerſitatem loci vel tpis, vel ꝓpter periculum

rei ſe exponit trāſferendo rem de loco ad locū vel eā fieri faciendo: & ſecūdū hoc nec emptio nec venditio eſt iniuſta. Ad qōnem rūdēdū eſt ſecūdū Tho.ij.ij.q.lxxvij.quod ad negotiatores pertinet cōmutationibus rerū inſiſtere: vt autē philoſophus dixit in.j.poli.duplex eſt rerū commutatio: vna quidem quaſi naturalis & neceſſaria, per quā ſcilicet fit cōmutatio rei ad rem, vel rerū & denariorū ꝓpter neceſſitatem vitæ, & talis cōmutatio nō ꝓprie ꝑtinet ad negotiatores, ſed magis ad economicos vel politicos q habēt ꝓuidere vel domui vel ciuitati de rebus neceſſarijs ad vitā. Alia verò cōmutationis ſpēs eſt vel denariorū ad denarios vel quarūcūq; rerū ad denarios nō ꝓpter res neceſſarias vitæ ſed ꝓpter lucrū quærēdū: & hæc quidē negotiatio proprie vr̄ ad negotiatores ꝑtinere ſecūdū Philo. Prima aūt cōmutatio laudabilis eſt qa deſeruit naturali neceſſitati. Scd̄a autem iuſte vituperaī qa quātū eſt de ſe deſeruit cupiditati lucri q̄ terminū neſcit ſed in infinitū tendit: & iō negotiatio ſcd̄m ſe cōſiderata quādam turpitudinē habet inquātū nō importat de ſui rōne finē honeſtū vel neceſſariū lucri: tū quòd eſt negotiatiōis finis. Et ſi in ſui rōne nō importet aliquid honeſtū vel neceſſariū. nihil tn̄ importat de ſui rōne vitio vel virtuti cōtrariū: vñ nihil ꝓhibet lucrū ordinari ad aliquem fīnē neceſſariū vel etiā honeſtū, & ſic negotiatio licita reddeī ſic cū aliquis lucrū moderatur qd̄ negociādo q̄rit ordinat ad dom⁹ ſuæ ſuſtētationem vel etiā ad ſubueniēdū indigētibus, vel etiā cū aliquis negotiationi intēdit ꝓpter publicā vtilitatem ne ſcilicet res neceſſariæ ad vitā primæ deſint & lucrum expetit, non quaſi finem, ſed quaſi ſtipendium laboris.

Aliud euangelium de confeſſorib⁹ ſecundùm Matthæum.xxv.cap.

† Tradidit illis bona ſua dn̄s de⁹ eſt paterfa. q vnicuiq ſecundùm debitā per tionem ſua bona diſtribuit quæ q dem bona ſunt bona animæ dona & potētiæ vires & virtutes q: b⁹ ſi qs male vtatur à dn̄o corripietur: & qd̄ h₃ boni ab eo auferet: & alteri multū ha-

IN illo tpe. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis parabolā hanc.[a] Homo quidā peregre ꝓficiſcens [b] vocauit ſeruos ſuos.[c] Et tradidit illis bona† ſua.[c] Et vni dedit q̄nque talenta, alij aūt duo, alij verò vnū, vnicuique ſcd̄m ꝓpriā virtutē: & ꝓfect⁹ eſt ſtatim.[e] Abijt aūt q̄ q̄nque talēta acceperat & opat⁹ in eis: & lucrat⁹ eſt alia q̄nque.[f] Similiter q duo accepat,[g] lucrat⁹ eſt alia duo. [h] Qui aūt vnū acceperat abijt & fodit in terrā & abſcōdit pecuniā dn̄i ſui. Poſt multū verò tpis,[k] venit dn̄s[l] ſeruorū illorū,[m] & poſuit rōnē cū eis.[n] Et accedēs q q̄nque talēta accepat, obtulit alia q̄nque talēta dicēs. Dn̄e q̄nq̄ talēta tradidiſti mihi, ecce alia q̄nque ſuplucrat⁹ ſum. Ait illi dn̄s ei⁹.[o] Euge ſerue bone & fidelis,[p] qa ſup pauca fuiſti fidelis[q] ſupra multa te cōſtituā,[r] intra in gaudiū dn̄i tui.[s] Acceſſit aūt & q duo talēta accepat, & ait. Dn̄e duo talēta tradidiſti mihi, ecce alia duo lucratus ſum:[t] Ait illi dn̄s ei⁹. Euge ſerue bone & fidelis: qa ſup pauca fuiſti fidelis ſupra multa te cōſtituā, intra in gaudium domini tui.

bēti dabiī: vnde mat. xxv. oī hn̄ti dabiī & abundabit: ei autem q nō habet & qd̄ vr̄ hr̄e auferet ab eo.

Poſtilla.

IN illo tpe. Homo quidā peregrē &c.) Matt.xv. Hiſtoriā hui⁹ euāgelij locut⁹ eſt dn̄s Ieſus anno ei⁹ xxxiij. xj.kal.april.fe.iij.luna.xij.inditione vj. Ante initiū illius euāge.ſcribit Mat.in eo.c.quòd xp̄s dixit diſcipulis ſuis. Vigilate qa neſcitis diem neq; horā. Túc ſtatim ſequiī euāgeliū hodiernū. a (Homo quidā peregre ꝓfi.) Ly.homo ille eſt Ieſus xp̄s qa quāuis ſecūdū diuinitatē non pōt proficiſci de loco ad locū: qa ſic eſt vbiq;: ſed tamē ſecūdū humanā naturā peregre profectus eſt qn̄ aſcēdit i cælū. b (Voca.ſeruos ſuos.) Gor. educendo eos in eſſe naturæ. c (Et tradidit illis bona ſua.) Ly.ſ.bona naturæ bona gratiæ, & bona cōſcientiæ & ſapientiæ, bona potentiæ & bona corpulentiæ. Et dicunī talenta: qa per bonū vſum taliū pōt quilibet ſibi accipe cęleſte ꝑmiū. d (Et vni dedit q̄nq; talen.&c. & ꝓfect⁹ eſt ſtatim.) qa xp̄s ſecūdum humanitatē mutauit locū cœlum aſcendens. e (Abijt autē qui quinq; talenta acce.& lucrat⁹ eſt alia quinq;.) Lyr.qa iſta multiplicauit bn̄ vtendo ꝑdictis donis ad ſui perfectionē & ꝓximi ędificationem. f (Silr̄ q duo talē.acce.) i.aliqua ex prædictis donis. g (Lucratus eſt alia duo) Gor. & attendiī illud lucrū in merito quo ad ſe & ędificatione quo ad proximū: & ſic duplicaī bonū acceptū. h (Qui autem vnum acce.abijt & fodit in terrā & abſcōdit pecuniā dn̄i ſui.) Ly.ille abſcōdit in terris q ꝑdictis donis vtiī ad mūdi gloriā & tꝑale lucrū ſeu q̄ſtū. i (Poſt multum verò tpis Ly.qa longum tp̄s eſt ab aſcenſione chriſti ad cælū vſq; ad aduentū ei⁹ ad iudiciū. k (Venit dn̄s.) Gor.per ſeipſum nō p vicariū. l (Seruorum illorū.) qb⁹ bona ſua cōmiſit. m (Et poſuit rōnem cum eis.) vt patet Luc.xvj Redde rōnē villicationis tuæ. Lyra.qa tunc diſtricte exiget rōnem de bonis ab eo collatis. n (Et accedens q quinq; talenta acceperat, obtulit alia q̄nq;, dicēs. Dn̄e q̄nq; talenta tradi. mihi, ecce alia q̄nque ſuplucratus ſum.) Gor.i.multiplicata ſunt merita ex gr̄a tua & vſu liberi arbitrij. o (Euge ſerue bone & fidelis.) quærens i ſuis actib⁹ dn̄i gloriā & nō ꝓpriā laudem. p (Quia ſuper pauca fuiſti fidelis.) Lyr.oīa bona in hac vita

homini collata pauca ſunt reſpectu bonorũ glo riæ. q (Supra multa te cõſtituã.)qa in cœlo cõfert homini bonũ infinitũ. r (Intra in gaudiũ dñi tui.)Gor.vt ſit ex oi pte gaudium, ſurſum ex viſione dei deorſum ex cõſideratiõe inferni, interi⁹ ex gloria ſciẽtiæ, exteri⁹ ex decore omnis creaturæ. s (Acceſsit aũt qui duo talen. ac.& ait. Dñe duo talẽ.tra.mi.ecce alia duo lucratus ſum.)Gor.duplicãdo bona.ſ.bonũ ſapiẽtiæ à me diffundẽdo ad pximũ p verbũ pdicatiõis, & bonũ operatiõis a me diffundẽdo in pximũ p exẽplũ ædificationis. t (Ait illi dñs: euge ſerue bone & fidelis: qa ſup pauca fuiſti fidelis ſup multa te cõſtituã, intra in gaudiũ dñi tui.)De quo dicit Ber. in lib. de cõſideratione Q ualis putas tunc erit ſplendor aiarũ qñ ſolis ſplẽdorẽ habebit lux corporũ. Nulla eñ ibi triſtitia, nulla anguſtia, nullus dolor, null⁹ timor, nullus ibi labor, nulla mors, ſed perpetua ſanitas ſemp pſeuerabit.

¶ Quæſtio.xxxij.

Circa euangeliũ in cõi cõfeſſorũ in quo dicit̃ dñe qnq; talẽta tradidiſti mihi. Orit̃ qõ. Vtrũ iſte ſctũs qnq; talenta ſibi à deo data ita lucri multiplicauit, vt meruerit in gaudiũ btitudinis æternæ intrare? Arguit̃ quòd nõ: talẽta à deo accõmodata lucri multiplicata reddere vr̃ ad vſurã ptinere: ſed vſura cũ ſit pctm̃ mortale impedit ingreſſum btitudinis: nam ait dauid. dñe qs habitabit in tabernaculo tuo? ſequit̃, q pecuniã nõ dedit ad vſurã. Igit̃. In oppoſitũ eſt euãgeliũ hodiernũ qd legit̃ i feſtiuitate iſtius ſancti Igit̃. Ad argumẽtũ dicit̃ quòd multiplicare dona dei in eis pficiẽdo & accumulãdo merita nõ eſt ppriæ vſura. Ad qõnẽ rñdẽdũ eſt ſcdm magrm Iõã. de turre cre. in qõni. ſup euãgelijs p vnã cõcluſionẽ q talis eſt. Iſte ſctũs iſta talẽta ſibi data lucris multiplicauit vt i gaudiũ æternæ btitudinis intrare meruerit: & illa qnq; talẽta fuerũt iſtaq̃ ſequũt̃. Primũ dr bonũ naturæ: fuit eñ corpe integer, aſpectu grõſus, ſermone nitid⁹, cõſilio magn⁹: ſcdm talẽtũ dicitur bonũ grãæ in quo merita multa cumulauit: erat eñ fide catholic⁹, ſpe ſapiẽtiſsim⁹, charitate diffuſus. tertiũ talẽtũ fuit bonũ patiẽtiæ: multa eñ pp xp̃m paſſus eſt.ſ. auſteritatẽ vitæ, in ieiunijs, in abſtinentijs, & ſic de alijs: quartũ dicit̃ talẽtũ ſciẽtiæ in qua pfecit & lucra multiplicauit. quintum dicitur talentum opulentiæ: quia miſericors fuit vide eius legendam & applica iſta talẽta ad virtutes eius.

Aliud euãgeliũ de cõfeſſorib⁹ ſecũdùm Matthæum.xxiiij.capi.

In illo tpe dixit ieſus diſcipulis ſuis.[a] Vigilate qa neſcitis† qua hora dñs veſter ventur⁹ ſit.[b] Illd aũt ſcitote, qm̃ ſi ſciret paterfamilias q̃ hora fur ventur⁹ eſſet,[c] vigilaret vtique,[d] & non ſineret perfodi domum ſuam:[e] ideo & vos eſtote parati,[f] qa neſcitis qua hora filius hominis vẽtur⁹ eſt.[g] Quis putas eſt fidelis ſeru⁹ & prudẽs, quẽ cõſtituit dñs ſup familiã ſuam,[h] vt det illis cibũ in tpe?[i] Btũs ille ſeruus quẽ cũ venerit dñs eius,[k] inuenerit ſic facientem.[l] Amen dico vobis, ſuper omnia bona ſua conſtituet eũ.

† Neſcitis q̃ hora dñs veſter venturus ſit hora mortis & tp̃s & velle quõ iudiciũ fiet nobis incerta ſunt: iõq̃ ſq; fidelis pat⁹ eſſe debet ne morte p̃uẽt⁹ ſit vñ Mat.xviij. vigilare, ne ſcitis enim qñ domin⁹ veniet.

Poſtilla.

Vigilate qa neſcitis qua hora dñs vr̃ &c. Mat.xxiiij. Hæc verba ſcti euãgelij locutus eſt dñs Ieſus xp̃s anno ei⁹.xxxiij.xj.kal. April. fer. iij.lu.xij.inditio.vj. Añ initiũ illi⁹ euãgelij ſcribit ſctũs Mat. in eo.c. Cœlũ & terra trãſibũt. Tũc ſequitur euãgeliũ hodiernum. a (Vigilate qa neſcitis qua hora dñs vr̃ vẽtur⁹ ſit.)Gor.ſ. ad mortem cuiuſlibet hois: vt patet Eccl.x. Neſcit hõ finẽ ſuũ &c. b (Illud aũt ſci. qm̃ ſi ſciret prſa.q̃ hora fur vẽtu. eſſet.)Gor.i. mors q̃ fur dicit̃ pp improuiſum aduẽtũ, vt patet Apo.iiij. Veniã ad te tãquã fur. c (Vigilaret vtiq;.)ne in pctõ mortali moreret̃: qa mors peccatorũ peſsima. d (Et nõ ſine.pfodi do.ſuã.) Gor.cũ violẽtia aiam à corpe retrahi, ſed ſpõte exire: vñ Chry. Q ñ aiæ peccatrices i corpe q̃ſi i primo domicilio delectãtur, veniẽs cũ dei ſententia angelus mortis pfodit corp⁹: & aiam violẽter auellit. Aiæ aũt inſtæ quæ quaſi in exilio ibi ſunt veniẽte ſnia nõ pfodiũtur: ſed reuertuntur gaudẽtes. e (Iõ & vos eſto.parati).ſ. ſine macula cordis. f (Quia neſcitis qua hora fili⁹ hois vẽtu. eſt.)Gor.ſ. ad iudiciũ particulare in morte. g (Quis pu. eſt fide.ſer.& pru. quẽ cõ. do. ſu.ſa.ſuã).ſ. in officij ſui ſuſceptiõe. h (Vt det il.ci. in tpe.)Gor. triplicẽ cibũ verbi exempli & tpalis ſubſidij: vel ſecũdũ Ly. vt det illis cibum in tpe.i. auxiliũ ad qd qlibet tenet̃: vñ Eccl.xxvij. Cuilibet mãdauit de⁹ de pximo ſuo. i (Beatus ille ſer. quẽ cũm vene. dñs ei⁹.) Ly. q̃rens in morte rõnẽ ſui ſeruitij. k Inue. ſic ſa.) Ly. in actib⁹ charitatis ſe exercẽtẽ: qa p talia meretur æternã btitudinẽ. l (Amẽ dico vobis ſup oĩa bona ſua cõſti.eũ.)qa btitudo eſt ſtatus oim bonorũ aggregatiõe pfectus: vt dicit̃ in lib. de cõſo phi. Gor. bona pñtia ſunt particularia & impfecta, ſed bona cœleſtia ſunt bona cõia & perfecta. Nũc eñ ex parte cognoſcim⁹ & ex parte diligim⁹: ſed in futuro pfectæ &c.

¶ Quæſtio.xxxiij.

Circa euãgeliũ de cõfeſſorib⁹ in quo dicit̃ ſup bona oĩa ſua. Orit̃ qõ. Vtrũ beatitudo q̃ dicit̃ bona ſup quæ iſte ſctũs eſt cõſtitutus ſit quid creatũ: Ait quòd nõ: in nullo creato vr̃ quieſcere vita humana: ſed i beatitudine eſt quies toti⁹ vitæ hũanæ: ergo beatitudo q̃ dicit̃ bona oĩa ſuper quæ iſte ſctũs eſt cõſtitut⁹ nõ eſt quid creatum. In oppm̃. videre deũ eſt aliquid

creatū: eſt eñ act⁹ creaturę vidētis,ſed videre deū eſt hūanæ vitæ beatitudo,q̄ dicit̄ bona ſup q̄ iſte ſctūs fundat⁹ eſt. Igit̄. Ad qōnē rñdēdum eſt ſcđm Ricar.de media villa ſup iiij.ſen.diſt. xlviij.ar.j.q.iij.quòd beatitudo vitæ hnmanæ dupliciter pōt accipi. Vno modo ꝑ illo bono in quo ꝑfectè & plenariè requieſcit humana vita. Alio modo ꝑ ꝑfecta quiete hūanæ vitæ in illo bono q cōſiſtit in ꝑfecta hoīs cōiūctióe cū bono illo. Primo modo beatitudo accipit̄ ꝑ beatitudinis obiecto: & ſic planū eſt quòd beatitudo dicit quid increatū.i.ipm̄ deū: in nulla eñ creatura poſſet inuenire hō vllā ſufficiētiā ad quietādū, & ꝑficiēdū eū totū: eo eñ ipſo quo ſcđm aīam fact⁹ eſt ad imaginē dei tātæ capacitatis eſt,vt nullum bonū poſsit ei ſufficere niſi ſummū bonū. vñ in lib.de ſpū & aīa tātæ eiō dignitatis eſt hūana cōditio: vt nullū bonū poſsit ei ſufficere præter ſummū: btitudo aūt ſcđo accepta aliquid exiſtēs in beato tāquā ei⁹ vltima & plenaria perfectio, & eſt aliquid creatū,ſicut bene oſtendit ratio ad partem ſecundam.

Incipiūt euāgelia de virginib⁹ ſecūdùm Matthæum.xiij.capit.

IN illo tpe. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis parabolā hāc.[a] ſimile eſt regnū cælorū theſauro abſcōdito in†agro,[b] quē q inuenit hō abſcondit,& præ gaudio illius vadit,[c] & vēdit vniuerſa q̄ habet,[d] & emit agrū illū. [e] Iterū ſimile eſt regnū cęlorū homini negotiatori, q̄rēti bonas margaritas.[f] Inuenta aūt vna ꝓtioſa margarita, [g] abijt, & vēdidit vniuerſa q̄ habuit,& [h] emit eā.[i] Iterū ſimile eſt regnū cœlorū[k] ſagenæ miſſæ in mare,[l] & ex omni gñe piſciū[m] cōgregāti.[n] Quā cū impleta eſſet.[o] educētes,& ſec⁹ litt⁹ ſedentes,elegerūt bonos in vaſa ſua,malos aūt foras miſerūt. Sic erit in cōſummatiōe ſæculi.[p] Exibūt angeli,& ſepabūt malos de medio iuſtorū, & mittēt eos in caminū ignis. Ibi erit flet⁹ & ſtridor dētiū.[q] Intellexiſtis hæc omnia?[r] Dicunt ei. Etiā. Ait illis. Iō omnis ſcriba [s] doct⁹[t] in regno cœlorū,[v] ſimilis eſt homini patriſfamilias,[x] q profert de theſauro ſuo noua, & vetera. Poſtilla.

† Sīle eſt regnū cęlorū the.abſcō.i agro. Theſaurus qui in agro abſcōdit̄ eſt lex euāg.ager ē dei eccleſia in q̄ ſermo euāgelic⁹ abſcōditur. Nā mūdo verbū dei nūc q̄ſi odioſū eſt. Sed ſapiens vir hoc theſau.diuinæ ſapiētiæ inuēto oia q̄ poſſidet vendit & emit agrū cū theſauro & deīceps ſibi in cæl.theſaurizat.vn de. Matth. vj. theſaurizate vobis theſauros i cælis.

SImile eſt regnum cœlorū theſauro abſcōdito &c.) Mat.xiij. Hiſto.huius euāge.facta eſt i aprili anno xp̄i xxxuj.inditiōe.vj. Añ initiū huius euāgelij ſcribit ſctūs Mat.in eo.c.quòd xp̄s dixit. Iuſti fulgebūt ſicut ſol in regno patris eorū Tūc poſtmodū ſequit̄ euāge. hodiernū. a (Simile eſt regnū cælorū theſau.abſcon.in agro.) Gor.ad laudē virginū exponit̄ parabola iſta ſic. theſaur⁹ in agro eſt virginitas i carne.ij. Corin. iiij. Habem⁹ theſaurū iſtū in vaſis fictilibus. Vñ Aug.facite quod poteſtis,ne virginitatis bonū à vobis pereat,qui facere non poteſtis vt redeat, vel ſcđm Gre. Theſaur⁹ eſt cœleſtis regni deſideriū. b (Quē qui inuenit hō abſcō.& ꝑ gau. illi⁹ vadit.) Gor.pedibus mētis ipm̄ affectādo. c (Et vēdit vni.quæ habet.)tēporalia cōtēnendo: vt patet Mat.xix. Si vis ꝑfect⁹ eſſe: vade & vende oia quæ habes,& da pauperibus. d (Et emit agrū illū.) Gor.totaliter cœleſtib⁹ inhiādo. e (Iterū ſimile eſt regnū cœlorū hoi neg. quæ bo marga.)ideſt.dulcedinē vitæ cœleſtis. f (Inuēta aūt vna præcioſa margarita.) Gor.i. xp̄o: & ſecūdū hoc xp̄s dicitur margarita. Sicut enim naſcitur margarita ex rore cœleſti cōcha maris ſe aperiēte: ſic & xp̄s virtute ſpūſſancti in maria cōſentiēte Eſa.xlv. Rorate cœli deſuper, & nubes pluāt iuſtū,apiat̄ terra & germinet ſaluatorē. g (Abijt & vēdidit vniuerſa q̄ habuit.) Gor.ꝑ cōtēptū terrænorū.ad Phil.iij. Oīa arbitror vt ſtercora,vt xp̄m lucrifaciā. h (Et emit eā.)ꝑ conatū & deſideriū terrænorum: vt patet Philip.j. Deſideriū hñs diſſolui & eſſe cū xp̄o. i (Iterū ſimile eſt regnū cœ.) Ly.i. ſtat⁹ eccleſiæ militātis. k (Sagenæ miſſæ in mare.) Gor. i.doctrinæ diuulgatæ in mūdū. l (Et ex oi ge. piſciū.) Gor.i.hoim. m (Cōgregāti).ſ.bonorum & malorū,pauperū & diuitū,iuuenum & ſenū. n (Quam cū impleta eſſet.) Gor.quod erit in fine ſeculi qñ implebit̄ numer⁹ electorū o (Educētes & ſec⁹ litt⁹ ſedētes elege. bo.i vaſa ſua:malos aūt foras mi. Sic erit i conſū. ſæculi.) Ly. ſicut eñ nō diſtinguūt̄ boni piſces à malis quamdiu ſagena eſt intra aquā: ſic i eccleſia ad miſti ſunt mali cū bonis: ſed i fine mūdi ſagena trahet̄ ad litus ꝑ apertū iudiciū: q̄a tunc erūt manifeſta abſcōdita cordiū. Et tūc.ſ.in iudicio. p (Exibūt angeli & ſepabūt malos de medio iuſtorū & mittent eos in caminū ignis: ibi erit fletus & ſtridor dentiū) fletus.ſ.ꝑpter ardorē & ſtridor dentium ꝑpter frigus. q (Intellexiſtis hæc omia.) Ly.q.d.ad vos pertinet intelligere, qui alios debetis docere viā ſalutis. r (Dicūt ei etiā. Ait illis. Ideo oīs ſcriba.) Vñ Aug.apl'i ſunt,ſcribæ & notarij xp̄i verbū dei. ſignificantes i tabulis cordis. s (Doct⁹).i.litatus & à deo inſpirat⁹. t (In regno cælorū).i.in eccleſia militāte. v (Similis eſt hoi p̄rfamilias.) Ly.quia ſicut p̄rfamilias habet paſcere filios pane corporali,ſic iſte paruulos fide & pane ſpirituali. x (Qui ꝓfert de theſauro ſuo.) Ly.i.de ſcientia in corde abſcondita. y (Noua & vetera) i.auctoritates & proceſſus veteris & noui teſtamenti.

¶ Quæſtio.xxxiiij.

Circa euangelium de virginibus in quo di cit̃ emit agrũ illũ. Oritur q̃ Vtrum iſta ſancta de qua dicit euangeliũ: emit agrú, in quo erat theſaurus abſcondit⁹? Arguit̃ quòd nõ ager ille ĩ quo abſcõditi ſunt oẽs theſauri ſapiẽtiæ & ſciæ dei, eſt xp̃s: ſed xp̃s nõ eſt emibilis. Igit̃. In oppm̃ eſt euange. hodiernũ ĩ quo dicit̃ de iſta ſancta quòd emit agrũ illũ. Ad q̃õẽ rñdeo quòd accipiẽdo emere metaphorice ꝓut importat quãdã mutationẽ, dico quòd ꝓut iſta ſancta oĩa terrena ꝑ xp̃o contẽpſit: & ꝓpriã vitã ꝑ ipſo expoſuit, & omni contẽpta dignitate & emiſſe agrũ. i. chriſtũ ĩ quo theſaurus abſcõditus dr̃ ex quo agro aſſumpſit theſaurũ ſapiẽtiæ quo maxime vſa eſt in defenſione fidei: nõ autẽ dicit̃ dimiſſa ꝓprie, vt faciũt iſti emptores: & de iſta emptione intelligit̃ argumentum ad partem negatiuam factum.

❧ Aliud euangelium de virginibus ſecundùm Mattheum. xv. cap.

† Sil̃e eſt regnũ cælorũ. decẽ virginib⁹ Decẽ virgines ſũt duomodi diuerſ. ſtat⁹ & gradus hoim prim⁹ gradus q virgo dr̃ eſt eccleſia & ſua ſuppoſita ꝑ quę quinq; virgies prudẽtes intelligimus. Et hi ſunt qnque virgines in differẽti gradu. prim⁹ gradus eſt petr⁹. i. carmelite. Secund⁹ eſt ordo benedicti. Terti⁹ aug. Quartus dñici: & qntus frãciſci. hi virgines incorruptæ eſſe dñr. Secũd⁹ ſtat⁹ ſunt qnque mundi gradus differẽ

IN illo tpe. dixit Ieſus diſcipulis ſuis parabolã hãc.[a] Simile eſt regnũ cælorũ decẽ [h] virginib⁹ [b] q̃ accipiẽtes lãpades ſuas,[c] exierũt obuiã ſpõſo [d] & ſpõſæ.[e] Quĩque aũt ex eis erãt fatuæ & q̃nq̃ prudẽtes.[f] Sed q̃nque fatuę acceptis lãpadib⁹, nõ[g] ſumpſerũt oleũ ſecũ,[h] prudẽtes aũt acceperũt oleum in vaſis ſuis[i] cum lapidibus.[k] Morã autem faciẽte ſponſo, dormitauerunt & oẽs dormierunt.[l] Media autem nocte[m] clamor fact⁹ eſt. Ecce ſponſus venit, exite obuiã ei.[n] Tũc ſurrexerũt oẽs virgines illę.[o] & ornauerũt lãpades ſuas:[p] fatuæ aũt[q] ſapiẽtib⁹ dixerũt. Date nobis de oleo veſtro, quia lãpades noſtræ extinguũtur. Rñderũt prudentes, dicentes.[r] Ne forte non ſufficiat nobis & vobis ite potius ad vendẽtes, & emite vobis.[s] Dũ aũt irent emere, venit ſponſus,[t] & quæ paratæ erant,[v] intrauerunt cum eo ad nuptias,[x] & clauſa eſt ianua.[y] Nouiſſimè[z] verò veniunt & reliquæ virgines, dicentes. Domine domine aperi nobis.[a] At ille reſpõdens. ait. Amẽ dico vobis. neſcio vos.[b] Vigilate itaque [c] quia neſcitis diem neque horam.

❧ Poſtilla.

SImile eſt regnũ cœlorũ decem virginibus quæ accipiẽtẽs lãpa. &c. Matth. xxv. ca. Hiſtoria huius euã. facta eſt anno xp̃i. xxx. xj. kal. Apri fe. iij. luna. xij. ind. vj. Añ initiũ illius euang. ſcribit ſan. Matth. in. xiij. ca. Si em̃ malus ſeruus dixerit in corde ſuo. Morã facit dñs meus venire, & cœperit ꝑcutere cõſeruos ſuos, mãducet autem & bibat cũ ebrijs. Veniet autẽ dñs ſerui illi⁹ in die qua nõ ſperat, hora quam ignorabat, & diuidet eũ. ſ. ſeparãdo animã à corpe in morte ipſi⁹: ptemq; ei⁹ ponit cum hypocritis. i. cum falſis xp̃ianis ſeparãdo eum à beatis, & cõiungendo ipm dãnatis. Ibi erit flet⁹ & ſtridor dentiũ. Tũc ſtatim ſequit̃ euãg. hodi. a (Simile eſt regnum cœlo. decẽ virginib⁹.) Ly. eccleſia militãs quantum ad ſtatum cõtẽplatiuum cõparat̃ decẽ virginibus, id eſt contemplatiuis. Lyra. virginitas enim ſignificat vitam contemplatiuã: q̃a ſicut caſtitas eleuat mentẽ à carnalib⁹, & diſponit intellectum ad cõtẽplationẽ veritatis, econtrario luxuria deprimit mentẽ, & cauſat hebetudinẽ intellect⁹, & ſic reddit hoĩem beſtialẽ: ꝓpter q̃d dr̃. j. Ethi. Vita voluptuoſa vocat̃ vita pecudũ. b (Quæ accipiẽ. lãp. ſuas.) Gor. acceptio lãpadum eſt oſtẽſio operũ, vt ſint alijs in exẽplum. c (Exierunt obuiã ſpõ.) i. xp̃o. d (Et ſpõſæ). i. eccleſiæ. e (Quinq; autẽ ex eis erãt fa. & q̃nq; prudẽ.) Ly. virgines em̃ prudentes ſunt cõtẽplatiuę, ſeu religioſę, q̃ opa ſua bona ad finẽ debitum ordinãt. i. principaliter ad gloriã Dei, & ſalutem propriam, & ad ædificationem proximi. Econtrario fatuæ virgines dicuntur quæ ꝓpriã gloriã, & fauorẽ hoim q̃rũt in ſuis bonis opibus, & merito dicunt̃ fatuæ virgines q̃a bona opa ſua ꝑdũt ꝓpter defectũ intẽtionis rectę. f (Sed quinq; fatuæ acceptis lãpadibus.) Gor. id eſt opibus de gñe bonorum. g (Nõ ſumpſerunt oleum ſecum) in quo ſignat̃ charitas. Sicut eñ oleũ natat ſup oẽs liquores: ſic charitas ſuper omnes virtutes. h (Prudentes verò acceperunt oleum ſecum in vaſis ſuis.) i. charitatẽ. i (Cũ lãpa.) i. cum operib⁹ ſuis. q. d. ex charitate ꝓcecerunt opera ſua bona. k (Morã autem faciente ſponſo, dormitauerunt omnes, & dormierunt.) Mora iſta eſt decurſus tpis ab aſcenſione xp̃i vſque ad diem iudicij q̃d tp̃s propter longitudinem vocatur mora. Iã eñ durauit ꝑ mille q̃ngentos & quadraginta octo annos: reſiduum eſt nobis incertum. In hoc autẽ tpis interuallo moriuntur omnes hoĩes tam boni quã mali, quæ quidem mors deſignatur hic per dormitionem, q̃a ita faciliter excitabuntur à morte per xp̃m ad iudicium venientem, ſicut homo excitat alium hominem dormientem. l (Media autem nocte.) Ly. non intelligitur per hoc quòd iudiciũ extremũ ſit celebrandum de nocte, ſed de die, ſicut dicit apoſtol⁹. j. Corin. dies dñi decla. &c. Sed q̃a tempus iudicij eſt nobis occultum: ideo hic deſignatur per mediam no-

tes ſ. principes nobiles ciues agricolæ & mercatores qui imprudẽtes ſunt & mẽte corrupti: & in mũdo dormiũt q̃a de eo ſũt. Io. viij. vos deorſũ eſtis vos de mũdo eſtis.

ctem: quia illa quę fiunt media nocte ſunt omĩbus occulta. m (Cla.ſa.eſt) Lyr.i vox Chriſti vel angelorum ad vocandum mortuos ad iudicium. n (Tunc ſurrexerunt omnes virgines illæ) Ly.qa reſurgent boni & mali, vt appareant in iudicio Chriſti. o (Et ornauerunt lãpades ſuas.) Gor.i.apud ſe cogitauerunt opa ſua pro quib⁹ remunerationem expectabant. vñ Greg. ornãt lãpades, qa apud ſe opa ſua numerãt pro quib⁹ æternã beatitudinẽ recipere ſperauerunt. p (Fatuæ autem).ſ.virgines. q (Sapientibus dixerunt: date nobis de oleo veſtro: qa lampades noſtræ extinguunt.) Ly. iſta petitio vana & rñſio negatiua ſignant quòd nullus poterit ad alium quãtumcũq; iuſtum recurrere ꝓ auxilio, nec aliquis quantũcunque iuſtus poterit alium iuuare: ſed ſibi ſoli ſufficiet iuſtitia ſua. vñ Hiero. in futuro vnuſquiſque ꝓ operibus ſuis mercedem accipiet. Nec pnt in die iudicij aliorum virtutes alicrũ vitia ſubleuare: & hoc eſt qđ ſubditur. r (Ne forte nõ ſufficiat nobis & vobis, ite potius ad vẽdentes, & emite vobis). vñ Ambro. vendũt oleum qui adulãdo animas in errorem mittunt. De quo dr̃ in ṕs.cxl. Oleũ autem pctõris nõ impinguet caput meũ. s (Dũ autẽ irent emere venit ſpõſus.) Ly.i. xp̃s ad remunerationẽ bonorũ. t (Et quæ paratæ erãt.) Lyr. p bona opa in charitate facta. v (Intrauerunt cũ eo ad nuptias).i. ad cœleſtẽ gloriã. x (Et clauſa eſt ianua.) Gor. Ianua inquã miſericordiæ ad indulgẽtiã quæ mõ omĩb⁹ aperit. Ianua gloriæ ad intrãdũ q̃ mõ pęnitẽtib⁹ reſerat. y (Nouiſſime).i. nimis tarde. z (Veniunt & reliquę virgines dicẽtes. Dñe dñe aperi nobis.) Lyr. p hoc quòd vocant eum dñm ſignificat quòd crediderũt i xp̃m: ſed quid ꝓdeſt ore inuocare ſi opere neges? a (At ille rñdens ait. Amen dico vobis neſcio vos.) Ly.ſ. notitia approbationis: qa ſoli electi à deo cognoſcunt. b (Vigilate itaque.) Gor.ſ. anteq̃ veniat ſponſus. c (Quia neſcitis diẽ, neque horã).ſ. mortis veſtræ. ¶ Q ổ. xxxv.

Circa euangeliũ de virginibus. Orit. qõ de virginitate. Vtrũ integritas carnis ſit de eſſentia virginitatis? omiſſis argumentis ad vtrãque partẽ. Ad q. rñdeo per tres cõcluſiões. Prima eſt, aliqui vel aliq̃ dicunt habere carnis integritatẽ: vt patet de illis qui virgines naſcũt, q vel q́ virginitatẽ hr̃e nõ dicunt ꝓut virginitas eſt virt⁹. Secũda cõcluſio. virginitas eſt i carne corruptibili incorruptionis ꝑpetua meditatio. Aug. in lib de nuptijs. primo quòd virgo debet gerere in ꝓpoſito vt in hoc perſeueret ꝑpetuo. de cla. in ſua ſumma ait hoc. Tertia cõcluſio. integritas carnis non eſt de eſſentia virginitatis: ſed eſt quidam eius decor. accidentalis extrinſecus exiſtens, quę perdi poteſt ſine diminutione virtutis quę dicitur virginitas: vt patet. xxij. q. v. in prin. & c. tolerabilius.

❧ Sequitur euangelium ꝓ defunctis, qđ legitur pñte funere: aut in depoſitione defuncto. ſecundùm Ioã. x. ca.

In illo tpe.[a] Dixit Martha ad Ieſum, dñe ſi fuiſſes hic frater me⁹ nõ fuiſſet†mortuus,[b] ſed & nũc ſcio,[c] qa q̃cũque popoſceris à deo. dabit tibi deus.[d] Dixit ei Ieſ⁹. Reſurget frater tu⁹.[e] Dixit ei Martha. Scio qa reſurget in reſurrectiõe in nouiſſimo die.[f] Dixit ei Ieſus. Ego ſum reſurrectio & vita.[g] Qui credit in me, etiã ſi[h] mortu⁹ fuerit,[i] viuet.[k] Et omnis q viuit, & credit in me, nõ morietur in æternũ.[l] Credis hoc? Ait illi.[m] Vtique dñe.[n] Ego credidi quia tu es xp̃s fili⁹ dei viui qui[i] in hũc mũdũ veniſti. ❧ Poſtilla.

† Dñe ſi fuiſſes hic fr̃ meus non fuiſſet mortu⁹. Lazar⁹ frater marthę mortu⁹ erat carne quia verè animę & corpis ſeparatio facta eſt ſed adhuc viuebat in diuinitate xp̃i.i. xp̃i diuina ptãte q illũ amortuis ſuſcitauit: iõ dñs marthæ dixit ſi credis viuet fr̃ tu⁹ nã credẽti omnia poſſibilia ſunt vnde matthæi xvij. Si habueritis fidem ſicut granũ ſinapis & dixeritis mõti huic trãſi hinc & trãſibit & nihil ĩpoſſibile vobis erit.

IN illo tpe. Dixit Martha ad Ieſum. Dñe ſi fuiſſes hic frater me⁹. &c. Io. xj. hiſtoria huius euangelij facta eſt anno xp̃i. xxxiij. ij. idus martij. feria. vj. lun. j. Añ initiũ illius euãgelij ſcribit ſanct⁹ Ioãnes i eodẽ cap̃. quòd xp̃s dixit diſcipulis ſuis. Lazar⁹ mortu⁹ eſt, & gaudeo propter vos, vt credatis qa nõ erã ibi: ſed eam⁹ ad eũ Venit itaque Ies⁹, & inuenit eũ q̃tuor dies i monumẽto habẽtẽ &c. Tunc ſequit euãgeliũ iſtud a (Dixit Martha ad Ieſum: dñe ſi fuiſ. hic frater me⁹ nõ fuiſſet mor.) Tho. q. d. tu es fons vitæ: ergo mors non habuiſſet locũ in pñtia tua. b (Sed & nũc ſcio) licet frater ſit mortu⁹ & ſepultus fide certa teneo. c (Quia quæcunque popoſceris à deo dabit tibi deus). q. d. poteras repellendo mortem vitam conſeruare. potes & vitam perditam inſtaurare, vnde Aug. Non dixit rogo te vt reſuſcites fratrem meum: non enim ſciebat ſi reſurgere fratri ſuo vtile erat. d (Dixit ei Ieſus, reſurget frater tuus.) Ly ſed illa intellexit hoc de reſurrectione futura in fine mundi. Ideo ſequit. e (Dixit ei Martha, ſcio quia reſurget in reſurrectione i nouiſſimo die.) Tho. q. d. ſcio reſurrectionem generalẽ omniũ hominum futuram: & neſcio vtrum de illa generali loquaris: vel ſpeciali fratris mei: ſciebat autem de doctrina xp̃i: quia ſecundũ Chry. à xp̃o de illa generali reſurrectione audiuit: vel etiam quia à ſcripturis legis & prophetarum de illa generali reſurrectione edocta fuerat. f (Dixit ei Ieſus: ego ſum reſurrectio & vita).i. cauſa reſurrectionis quantum ad corpus & vitæ quantum ad animam. g (Qui credit in me.) qui ſum vita. h (Etiam ſi mor. fuerit per peccatum in anima). i (Viuet.).ſ. vita gratiæ in pręſenti. k (Et omnis qui viuit & credit in me non morietur in eternũ.) Tho.

& ſi moriatur morte corporis nō tamen animę quæ eſt mors gehennæ l (Credis hoc.) Aug. xp̄s ſciens fidem ipſius confeſſioné eius requi-rit: & hoc ad meritum ſalutis. Ro.x. Corde creditur ad iuſticiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. m (Ait illi vtique domine) ſup. omnia credo. n (Ego credi. quia tu es xp̄s filius Dei viui.) Lyra. ſcilicet naturalis. o (Qui in hunc mundum veniſti.) ſcilicet per carnis aſſumptionem.

¶Quæſtio. xxxvj.

Circa Euangelium de defunctis in quo dicitur reſurget in nouiſſimo die. Oritur quæſtio. Vtrum omnia membra corporis reſurgent? Arguitur quòd non: inteſtina non reſurgent. Igitur: patet ſi reſurgant aut plena, aut vacua: non plena: quia ſuperfluitates illæ, quarum ſunt contentiua non reſurgent, nec vacua: quia inconueniens eſt ponere vacuum. Igitur. In oppoſitum magiſter ſententiarum. iiij. diſtinctione. xliij. capitu. vltimo. ait quòd homines reſurgent ſine diminutione membrorum omnia humani corporis habituri. Igitur. Ad argumentum dicitur quòd inteſtina non reſurgent vacua: ſed plena non ſordibus: ſed plena aere, vel puris humoribus. Ad quæſtionem reſpondendum eſt ſecundùm Richardum ſuper. iiij. diſtinctio. xliij. articulo primo. quęſtio. prima. quòd omnia membra corporis reſurgent: vnde in gloſſ. ſuper illud. j. Corinthio. ij. mortui reſurgent incorrupti. dixit, id eſt ſine aliqua diminutiōe membrorum: cuius duplex eſt ratio: vna perfectio naturę. Alia rectitudo diuinæ iuſtitiæ: quæ exigit vt omnia membra corporis eo quòd ab anima fuerunt perfecta cum ea puniantur, aut premientur.

†Venit hora & nūc eſt qn̄ mortui audiēt vocē filij dei: & q audierint viuent qn̄ dn̄s Ieſus xp̄s angelos ſuos mittet tuba iudiciū nūtiātes in ſonū tubę oēs mortui reſurgēt. Et i ꝓprijs corporibus viuent. vnde Marc. xiij. tūc mittet angelos ſuos & cōgregabit electos ſuos à quatuor vētis à ſummo terræ ad ſummū cœli.

Aliud euangelium pro defunctis ſecundùm Ioannem cap. v.

IN illo tpe. dixit Ieſus diſcipulis ſuis.[a] Amē amē dico vobis, qa venit hora,[b] & nūc eſt,[c] qn̄ mortui audiēt vocē filij dei: & q audierint† viuent.[d] Sicut eñ pater habet vitā in ſemetipſo[e] ſic dedit et filio vitā habere i ſemetipſo.[f] Et ptātē dedit ei iudiciū facere, qa filius hominis eſt.[g] Nolite mirari hoc, qa venit hora in qua oēs qui in monumētis ſunt, audient vocem ei⁹,[h] & procedēt qui bona fecerūt in reſurrectionē vitæ.[i] Qui verò mala egerūt,[k] in reſurrectionē iudicij.

Poſtilla.

IN illo tempore. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis. Amen amen dico vobis: quia venit hora &c. Ioā. v. Hæc ſeqnētia euangelia iuxta hiſtorias ſuas dicta ſunt à dn̄o Ieſu Chriſto anno eius. xxxj. xvij. kal. Marj luna. xxiiij. indi. v. Ante initium illius euang. ſcribit ſanctus Ioannes in eodem cap. quòd ipſe pater diligit filiū: & omnia demonſtrat ei, quæ ipſe facit, & maiora his demonſtrabit ei opera: vt vos miremini præ magnitudine: quaſi dicat. vos miramini quòd ſanaui paralyticum, qui habuit. xxxviij. annos in infirmitate ſua: ſed maiora faciam: quia ſuſcitabo mortuos. Tunc poſtmodum ſequitur euangelium hodiernum. a (Amen amē dico vobis: venit hora). ſ. in fine mundi. b (Et nunc eſt.) ſcilicet in præſenti. c (Quando mortui audi. vo. fi. dei.) Ly. quia ad vocem filij aliqui in præſenti ſunt reſuſcitati: vt filius viduæ: vt patet Mat. ix. & etiam Lazarus, vt patet Ioā. xj ſcilicet in futuro & in fine mundi omnes reſurgēt & tranſibunt de morte ad vitam: vnde apoſt. j. Corin. xv. Omnes quidem reſurgemus. d (Sicut enim pater habet vitā in ſemetipſo.) Gor. ſ. per eſſentiam. e (Sic dedit & filio vitam habere in ſemetipſo.) per eſſentiam: & per hoc Chriſtus oſtendit æqualitatem ſui cum patre.
f (Et poteſtatem dedit ei iudicium facere.) ſ. inquātum homo. Quia filius hominis. Ly. ſ. ab omnibus viſibilis in iudicio bonis & malis.
g (Nolite mirari hoc) qa venit hora in qua omnes qui in monumentis ſunt audiēt vocē eius.) Hoc fiet in generali reſurrectione omnium hominum. quando omnes reſurgent ad vocem ei⁹ id eſt ad imperium eius. Vnde Pſalm̄ lxvij. Dabit enim voci ſuæ vocem virtutis. h (Et procedent qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ.) Ly. Hoc addidit, ad denotandum quòd fides ſine operibus non ſufficit ad ſalutem.
i (Qui verò mala egerunt.) Tho. i. mala acta per pœnitentiam non emendauerunt. k (In reſurrectionem iudicij), id eſt in æternam damnationem: vt habetur Matth. xxv. Ibunt hi in ſupplicium æternum, iuſti autem in vitam æternam.

¶Quæſtio. xxxvij.

Circa Euangelium pro defunctis, in quo dicitur omnes qui in monumentis ſunt. Oritur quæſtio. Vtrum corpora reſurgentium reſurgent cum deformitatibus ſuis? Arguitur quòd ſic. Cicatrices ſunt deformitates in corpore: ſed corpus Chriſti reſurrexit cum cicatricibus ergo multo fortius alia corpora reſurgēt cū deformitatib⁹. In oppoſitū. j. Corin. xv. Mortui reſurgēt incorrupti ergo reſurgent ſine deformitate proueniente ex diminutio-

N illo tpe. Dixit ieſus diſcipulis. Oē qđ dat mihi pr̃ ad me &c.io.vj. Añ initiũ hui⁹ euágelij dixit Ieſus diſcipu. ſuis. Ego ſum panis vitę: q venit ad me nõ eſuriet, & q credit in me nõ ſitiet vnq̃uã Tũc ſequit̃ euágeliũ iſtud. a (Omne qđ dat mihi pater ad me veniet.) per fidé formatã. Nã fides eſt fundamẽtũ omniũ meritorum. b (Et eũ q venit ad me.) Tho.i.ad fidẽ & gratiã meriti. c (Nõ eij.fo.)i.nũquã ſubtrahã ei gratiã nec amicitiã meã ab ipſo diuidã: dũmodo ipſe per peccatũ gratiã meã nõ expellat. d (Quia deſcẽdi de cœlo.)i.naturã humanã aſſumpſi. e (Nõ vt faciã volũtaté meã, ſed voluntaté ei⁹ qui miſit me patris.) Tho. Ecce per omnia volũtaté humanã ſubiecit volũtati diuinæ Matth. xxvj. Nõ mea volũtas, ſed tua fiat. f (Hec eſt eñ volũ.eius qui miſit me patris, vt oé qđ de. mihi nõ pdã ex eo.) Ly.qa ſi talis p̃deſtinat⁹ ali qñ cadit in pctm̃ mortale finaliter tñ reſurget: vñ Amb. Cert⁹ ſum quòd de⁹ nullũ electorũ ſuorũ cadere permitteret, ſi eũ melioré à caſu ſuo reſurrecturũ nõ ſenſiſſet. g (Sed reſuſcité illũ in no.die). Tho.ſ.de morte ad glorioſam vitã h (Hęc eſt aũt volũtas patris mei.q me miſit, vt oñis q videt filiũ.) Tho⁹ ſic paſſibilé & mortalé & cũ hoc miracula facientem. i (Et cre.in eũ).i.adhere ſient vni vero deo, p miracula ductus ad fidé. k (Habeat vitã ęternã.) Ly.ſi pſeueret: qđ eſt ineffabiliter verũ in p̃deſtinatis de qb⁹ chriſt⁹ hic loquitur. l (Et ego reſuſcitabo eũ in nouiſſimo die.) quo ad corpus: vt ſimul gaudeatis in corpore & anima.

Queſtio.xxxix.

Circa euágeliũ p defunctis in quo dicitur & reſuſcitabo eũ. Orit̃ qõ. Vtrũ oés reſurgét in ſexu virili? Arg. quòd ſic. ſexus femine⁹ nõ eſt neceſſari⁹ niſi p vita aíali: ſed homines nõ reſurgét in vita animali: qa ait apo.j.Corint.v. ſeminat̃ corp⁹ animale ſurget corp⁹ ſpũale: ergo ſex⁹ fęmine⁹ nõ reſurget. In oppoſitũ Aug.xxj.de ciuitate dei.c.xvij. mihi meli⁹ ſapere videt̃ q vtrũq; ſexũ reſurecturũ eé non dubitát. Igit̃. Ad argm̃ dicitur quòd maior: eſt falſa. Ad queſtioné rñdendũ eſt ſecũdũ Ricar. vbi ſupra queſtione.x.quòd nõ oẽs reſurgét in ſexu virili: ſed viri in ſexu virili & feminę in ſexu femineo: patet, qa hoc exigit natura indiuidui & cõgruit pfectiõi ſpeciei & erit occaſio laudãdi ſapiẽtiã dei: nõ eñ oim diuiduorũ natura vnũ exigit ſexũ: ſed natura quorũdã exigit ſexũ maſculinũ & quorũdã natura fęmineũ: & ille ſex⁹ fęmine⁹ nõ eſt vitiũ: ſed grad⁹ cõueniés pfectiõi ſpeciei. Et eſt notãdũ qđ neq̃ mẽbra, virilia neq; fęmina erunt accommodata veteri vſui.

In feſto ſanctiſſimæ trinitatis, Euágelium ſecundũm Ioannem.xv. Cum venerit paracletus &c.

¶ Require ſupra dñica octaua aſcenſionis. Aliđ euág.in eodẽ feſto ſecũdũ Io.iij.

IN illo tpe.[a] Erat homo [b] ex phariſęis [c] nicodem⁹ nomine, [d] prĩceps iudęorũ [e] Hic venit ad Ieſum nocte [f] & dixit. Rabi, ſcim⁹ qa á deo veniſti magiſter. [g] Nemo eñ põt hæc ſigna facere q̃ tu facis, niſi fuerit de⁹ cũ illo. Rñdit Ieſ⁹ & dixit ei. [h] Amẽ amẽ dico tibi niſi qs renat⁹ fuerit denuo, [i] nõ põt videre regnũ dei. [k] Dixit ad eũ nicodemus. Quõ põt hõ renaſci, cũ ſit ſenex? Nũquid põt in vẽtrẽ matris ſuę iterato itroire & renaſci? Rñdit Ieſus. Amẽ amen dico tibi niſi qs renat⁹ fuerit † ex aqua & ſpũſctõ, [m] non põt introire in regnũ dei. [n] Quđ eñ natũ eſt ex carne, [o] caro eſt, [p] & quod natũ eſt ex ſpũ, ſpũs eſt. [q] nõ mireris, [r] qa dixi tibi oportet vos naſci denuo. [s] Spũs vbi vult ſpirat. [t] & vocẽ ei⁹ audis: [v] ſed neſcis vnde veniat aut quo vadat. [x] Sic eſt omnis q nat⁹ eſt ex ſpũſancto. [y] Reſpõdit nicodem⁹ & dixit ei. Quõ poſſunt hæc fieri? [z] Reſpõdit Ieſus & dixit ei. Tu es magiſter in iſrael, & hæc ignoras. [a] Amẽ amẽ dico tibi, qa qđ ſcim⁹ loqmur, [b] & qđ vidim⁹ teſtamur, & teſtimoniũ noſtrum nõ accipitis. [c] Si terręna dixi vobis, [d] & nõ creditis, quõ ſi dixero vobis cœleſtia credetis? [e] Et nemo aſcendit in cœlũ [f] niſi q deſcendit de cœlo, fili⁹ hominis qui eſt in cœlo. [g] Et ſicut Moyſes exaltauit ſerpentẽ in deſerto, [h] ita exaltari oportet filiũ hominis: [i] vt omnis q credit in ipſum [k] non pereat, [l] ſed habeat vitã æternã

† Niſi qs renat⁹ fuerit ex aq̃ & ſpũ ſctõ nõ põt itrare in regnũ dei. q cũq; vult ad btitudnẽ ęli pueñire p̃io i xp̃m credat & í ſctãm eccleſiã catholicã: deinde baptiſmũ. ſumat, alio q ſalu⁹ fieri nũ poterit. Vñ marci vlti. qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalu⁹ erit.

Poſtilla.

N illo tpe. Erat hõ ex phariſæis nicodem⁹ noíe &c.) Ioã.iij. Hiſto. hui⁹ euág. facta eſt anno xp̃i.xxxj. kal.maij.fer.iiij.Indi.iiij.lu.v. Añ initiũ huius euág. ſcribit ſctũs Io.in præcedẽti ca. Cũ Ieſus eſſet hieroſoly. in paſcha in die feſto multi crediderũt in noíe ei⁹ vidẽtes ſigna q̃ faciebat. Tũt poſt modũ ſequit̃ euág.hodier. a (Erat hõ.) iſte eñ fuit vn⁹ illorũ de quibus Io.ij.dicit̃ multi crediderũt in Ieſum vidẽtes ſigna q̃ faciebat: ſed ppter iudæos nõ confitebátur, vt de ſinagoga non eijcerẽtur. b (Ex phari.) Tho. hæc ſecta erat pbabilior in

ter oẽs ſectas iudęorũ. e (Nico. noie) ipſe em̃ poſtmodũ ſepelnit xp̃m: vt habetur Io. xxix. d (Princeps iudę.) fuit em̃ magn᷒ iter indęos & honoratus. e (Hic ve. ad ie. no.) timuit enim venire in die, ne incurreret indignationẽ iudæorũ q iam cõſpirauerãt Io. ix. vt ſi qs eũ cõfitere tur xp̃m extra ſynagogã fieret. f (Et di. ei. ra. ſcim᷒ qa à deo ve magi.) Ly. i. certum eſt mihi quòd tua doctrina eſt vera & à deo data. & non humanitus cõficta. g (Nemo em̃ põt &c. Rñ dit ei Ieſus & di.) Ly. hic exponiť xp̃i rñſio: qa viderat nicodemũ fideliter & veraciter quærere doctrinã quãtũ ad ſecreta fidei: & ideo incepit à prĩo ſacr̃o. ſ. baptiſmo q eſt regñatio ſpũalis: & p conſequẽs neceſſaria ad ſaluť. h (Amẽ amẽ dico tibi, niſi quis renat᷒ fue. denuo) iterũ p gñationẽ ſpũalẽ. i (Nõ põt videre regnum dei.) Ly. Viſio em̃ dei nõ põt hoĩb᷒ competere niſi p grãm cõſequẽdã. Et ad hãc gratiã conſequẽdã, requiriť gñatio ſpũalis p quã hoĩes ſiũt filij dei: & per cõſequẽs heredes vitæ cœleſtis. k (Dixit ad eũ nico. Q̃uõ põt hõ &c. Nunqd põt in vẽtrem mr̃is ſuæ ite. &c.) q. d. nõ qa quãtitas nõ pmittit. l (Rñdit Ieſus. Amen amen dico tibi, niſi qs renatus fuerit ex aqua & ſpũſctõ). q. d. de carnali generatiõe intelligis, quã ego de ſpũali gñatiõe dico: niſi q renat᷒ fuerit de ſpũali gñatiõe quę fit ex aqua & ſpũſctõ. m (Nõ põt introire i regnũ dei.) Ex hoc habem᷒ q᷒ baptiſm᷒ eſt qnędã ſpũalis gñatio & eſt primũ ſacr̃m & ianua oĩm ſacr̃orũ: & ſine eo nulľ ſaluať. n (Q̃d natũ eſt ex carne) ſecũdũ virtutẽ carnalis gñationis. o (Caro eſt) i. cõſtituiť in vita carnali tãtũ. p (Et q᷒d natũ eſt ex ſpũ ſpũs eſt) i. cõſtituiť in vita ſpũali. q (Non mireris) i. non debes admirari. r (Q̃uia dixi tibi opor. vos na. denuo.) nõ loquor de gñatione carnali, de qua tu arguis, ſed de ſpũali. s (Spũs vbi vult ſpirat). ſ. dãdo grãm cui vult. vñ ad Rom. ix. Cui vult miſereť, & quẽ vult indurat. t (Et vocẽ ei᷒ audis). ſ. ĩ prędicatiõib᷒: vt patet Mat. ix. Nõ em̃ vos eſtis q loquimini: ſed ſpũs pr̃is veſtri qui loquiť ĩ vobis. v (Sed neſcis vñ veniat, aut quo vadat.) vñ Au. dicit quòd illa verba de ſpũſctõ: intelligẽda ſunt, q ĩ pphetis & ſcripturis ſacris loquiť: ſed principiũ hui᷒ ſcripturæ. ſ. ſpũſctũs & eius finis. ſ. btitudo cęleſtis nobis occultať: & ſola fide teneť. x (Sic eſt oĩs q nat᷒ eſt ex ſpũ). ſ. ſctõ in vita ſpũali conſtituit. y (Rñdit nicodem᷒ & dixit ei q̃uõ poſſunt hæc fieri.) Gor. in hoc notať diligẽtia i nicodemo: qa nõ ceſſauit quærere donec intelligeret. z (Rñdit Ieſ᷒, & dixit ei. tu es magr̃ in iſrael & hæc ignoras.) Gor. q. d. Te iudæi magnũ doctorẽ reputant: & tñ ignoras fidei initia & viam ſalutis. a (Amen amen dico tibi, quia quod ſcim᷒ loquimur.) ſ. egn & mei apoſtoli. b (Et q᷒d vidimus teſtamur. Et teſtimoniũ nr̃m nõ accipitis) ſicut probatũ & certũ. c (Si terrena dixi vobis.) Tho. de gñatione baptiſmi, quę fit ĩ aqua & ſpũ. d (Et nõ creditis, quõ ſi dixero vobis cæleſtia credetis. e (Et nemo aſcẽdit ĩ cælũ). i. nemo habet virtutẽ illuc aſcẽdẽdi pro pria ptãte. f (N. ſi q deſcẽdit de cælo filí᷒ hominis q eſt in cælo) per pñtiã & immẽſitatẽ diuinitatis: ergo quilibet hõ q aſcẽdit & ſaluať aſcẽdit per xp̃m. g (Et ſicut moyſes exaltauit ſerpẽtẽ Hic xp̃s agit de ſua paſſione à qua virtutem habet baptiſm᷒ & oĩa alia ſacr̃a di. (Sicut moyſes exaltauit ſerpẽtẽ.) Vnde legiť Num. xxj. murmurãtib᷒ iudæis cõtra deũ & moyſen & dicẽtibus. Aĩa nr̃a nauſeat ſuper cibo iſto leuiſſimo, immiſit de᷒ ſerpẽtes ignitos q eos interficiebãt. Clamãte aũt moyſe ad dñm iuſſit dñs ſerpẽtem fieri æneũ: & affigi ĩ palo, vt aſpiciẽtes in eum pcuſſi à ſerpentib᷒ ſanareñ. hic ſerpẽs fuit figura paſſionis xp̃i: qa ſerpens æneus affixus ĩ palo fuit xp̃s innocẽs affix᷒ ĩ patibulo crucis, ad cui᷒ aſpectũ. ſ. p fide & amorẽ ſaluať ĩ nobis venenũ peccati & ignitæ cõcupiſcentiæ. h (Ita exal. opo. fi. ho.) Tho. hic oſtẽdit modum ſuæ paſſionis. Voluit aũt dñs nr̃ Ieſus xp̃s illo mõ mori, ſ. exaltat᷒ in cruce: vt ſicut terrã purgauerat ſua cõuerſatione: ita purgaret aerẽ & oĩa cœleſtia ſua paſſ. õe & terrena cũ cęleſtib᷒ pacificaret. Et ſtetit quaſi medius iter cælũ & terrã: vt patet p ap̃lm dicentẽ ad Col. j. Pacificans p ſanguinem crucis ei᷒ ſiue q ſunt i terris ſiue q̃ i cælis ſunt. i (Oĩs q credit in ipſũ). ſ. vera fide. k (Nõ pereat) morſu ſerpẽtũ. i. demonum infectiõe vitiorũ & morte ſuppliciorũ. l (Sed habeat vitã ęternã) hic ĩ ſpe & poſtea in re. Circa pñs euãg. vbi dr̃ Niſi qs renat᷒ fuerit. Notãdũ quòd hugo de prato dicit quòd deus à principio mundi vſq; modo cõtra pctm̃ originale tollẽdum remedia ordinauit. Nã hõ fecit morbũ & deus fecit medelam. Et inde eſt quòd antiqui patres deo ſacrificiũ offerebãt. Si aũtẽ paruuli moriebãt anteuſum liberi arbitrij, ſofficiebat eis fides parẽtũ: vt ſicut fuit à parẽtibus itroductũ peccatũ ita per eoſdẽ delereť. Si aũt parentes paruuloꝝ & moriebãtur nõ erãt fideles paruuli nõ ſaluabãr. Scd̃m remediũ fuit circũciſio tpe abrahę: qa deus mãdauit abrahe quòd ipſe & poſteri eius debebãt circũdi. Tertiũ remediũ fuit baptiſm᷒ quẽ xp̃s inſtituit: qa nõ ſolũ purgat peccatũ originale & actuale: ſed etiã aperit cęlũ q᷒d circũciſio, non fecit. Et hoc facit baptiſmus i virtute paſſionis xp̃i: & in ſignum huius exiuit de latere chriſti ſanguis & aqua. ¶ Quæſtio. xl.

Circa euãgeliũ ſctiſſimæ trinitatis in quo dr̃ credẽtes. Oriť. q. Vtrũ credere ſit meritoriũ? Arguiť quòd nõ principium merẽdi eſt charitas, ſed fides eſt preãbula ad charitatẽ ſicut & natura: ergo ſicut actus naturæ nõ eſt meritorius: qa naturalib᷒ non meremur: ergo nec actus fidei. In oppm̃ ad heb. primo ſancti per fidẽ vicerũt regna, adepti ſunt repromiſſiones: quòd nõ eſſet niſi credẽdo mererẽtur: ergo credere eſt meritoriũ. Ad argumẽtũ diciť quòd natura cõparatur ad charitatẽ quæ eſt merendi principiũ, ſicut materia ad formã: fides autem

Quõ viſio dei non poteſt competere hominibus.

Mod᷒ ſuæ paſſionis.

Diligẽtia i nicodemo.

cóparaſ ad charitatē, ſicut diſpoſitio præcedēs vltīnā formā: manifeſtū eſt aūt qđ ſubiectū vł materia nō pōt agere niſi v̄tute formæ: ſic ergo neq; natura neq; fides ſine charitate pñt ꝓduce re actū meritoriū: ſed charitate ſopoeniēte act⁹ fidei ſuit meritori⁹ ꝑ charitatē, ſicut & act⁹ naturæ & naturalis liberi arbitrij. Ad quæſtionem rñdēdū eſt ſcđm Tho.ij.ij.q.cxiiij.arti.iiij.act⁹ noſtri ſunt meritorij inquātū ꝓcedūt ex libero arbitrio moto à deo ꝑ gratiā.vñ oīs act⁹ hūan⁹ q ſobijciē libero arbitrio ſi ſit relat⁹ in deū poteſt meritori⁹ eſſe: ipm aūt credere eſt act⁹ intellect⁹ aſſentiētis veritati diuinæ ex imperio volūtatis à deo motæ ꝑ gratiā, & ſic ſobiacet libero arbitrio in ordine ad deū: vnde act⁹ fidei poteſt eſſe meritorius.

In feſto dedicationis templi. Euāg. ſecūdùm Lucam.xix.cap.

†princeps publicanorū & ipſe diues. Dñs leſos: qa ſummus medicus ē: vt oēs ſanaret oēs ſuſcipiebat & neminem miam poſcentem dedignatus eſt: pctōres excipiebat, qoos iuſtificauit, iuſtos viſitabat: quos i iuſtitia felices effecit: viros eccleſiaſticos paſtores & cęteros quō agerent docuit. Io.xiiij. Exemplū em̄ dedi vobis vt quemadmodū ego feci, ita & vos faciatis

IN illo tpe. Egreſſ⁹ Ieſ⁹ pambulabat hierico. [a] Et ecce vir nomine zachæ⁹. [b] & hic erat princeps publicanorum, [c] Et ipſe †diues. [d] Et q̄rebat [e] videre Ieſum qs eēt, [f] & nō poterat præ turba, [g] qa ſtatura puſillus erat. [h] Et præcurrēs [i] aſcendit in arborē ſycomorū, [k] vt videret illum, qa inde erat trāſiturus. [l] Et cū veniſſet [m] ad locū ſuſpiciēs Ieſus vidit illum, [n] & dixit ad eū, [o] zacheæ feſtinans deſcēde, [p] qa hodie in domo tua oportet me manere. [q] & [r] feſtinans [s] deſcendit, [t] & excepit illū [v] gaudēs. [x] Et cū viderent om̄es [y] murmurabāt, dicētes quòd ad hoīem peccatorē diuertiſſet. [z] Stās aūt zachæ⁹ dixit ad Ieſum. [a] Ecce dimidium bonorum meorū domine do pauperibus. [b] & ſi quid aliquem defraudaui; reddo quadruplū. [c] Ait Ieſus ad eū, quia hodie ſalus huic domui facta eſt, [d] eo qđ ipſe ſit fili⁹ Abrahæ. [e] Venit enim fili⁹ hominis [f] quærere, [g] & ſaluum facere quod [h] perierat.

Poſtilla.

IN illo tpe. Egreſſus Ieſus perābulabat &c.) Lu.xix. hiſto. hui⁹ euangelij facta eſt anno xp̄i.xxxj. kal.april.luna .vij. indic.vj. Ante initiū illi⁹ euāgelij ſcribit ſanctus Lucas in præcedēti cap. quòd quidā adoleſcēs interrogauit Ieſum, dicēs. Magiſter quid faciēdo, vitam æternā poſsidebo. Dixit aūt Ieſus. Si vis ad vitā ingredi, ſerua mandata. Qui ait, hæc omnia cuſtodiui à iouētute mea, quid adhuc mihi deeſt? Ait illi Ieſus. Si vis perfect⁹, eſſe vade & vende oīa quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurū in cœlo: & veni ſequere me. His ille auditis cōtriſtat⁹ eſt, quia erat diues valde. Vidēs i'lū Ieſus triſtē factū dixit, quā difficile qui pecunias habent in regnū dei intrabūt. Lyr. difficile dicit, & impoſsibile nō qa difficile eſt diuitias poſsidere & nō teneri nimis amore earū. Facili⁹ eſt camelū ꝑ foramē ac⁹ trāſire quā diuitē intrare in regnū dei. Ly. Hoc nō intelligiť de quolibet diuite: ſed de diuite cōſtituēte finē in diuitijs, & totā cōfidētiā ſuā: ergo Mat.x. diciť quòd difficile cōfidētes inpecunijs intrabūt in regnū dei. Ly. poſſeſsio diuitiarū reddit hoīem difficilē ad ꝑfectionē ſequirēdā nō tñ facit impoſsibilē: qa abraā fuit diues valde & tñ fuit ꝑfect⁹: vt hř Geū.xvij. Et iō diciť Eccl.xxj. Beat⁹ vir diues. qui iuētus eſt ſine macula. Et ſequiť. Et qs eſt hic & laudabim⁹ eū? q.d. vix & cū difficultate inuenit. Et auditis his diſcipuli mirabātur valde, dicētes. Quis ergo poterit ſalu⁹ fieri? Ait illis. Quæcūq; impoſsibilia ſunt apud homines, poſsibilia ſunt apud deū. Quia ſicut dicit Ber. De⁹ poteſt à cupiditate terrænorū conuertere ad cupiditatē æternorū. vt patet Sap.x.iij. Potēs es dñe ex oīb⁹ ſaluare: vñ & illi q qđ ſupereſt pauperibus tribuūt: & eos ſibi amicos cōſtituūt regnū cœlorū intrare pñt vt patet Lucæ.xvj. Facite vobis amicos de mā̄mona iniqtatis, vt cū defeceritis recipiāt vos ī æterna tabernacula. Similiter q diuitijs ſuis ēt opa miæ exercēt. ſ. cibādo eſuriētē, potādo ſitientē, hoſpitādo pegrinū, veſtiēdo nudū, & ſic de alijs: vnde Mat.xxv. Eſuriui & dediſtis mihi manducare &c. Venite bñdicti pr̄is mei, poſsidete vobis regnū paratū à cōſtitutiōe mūdi. Tūc poſtmodū ſequiť euāgeliū hodiernū.) Ingreſſus Ieſus pābulabat hieri.) q̄ ciuitas diſtat ad vnā dietā à hieruſalē. a (Et ecce vir noīe zache⁹.) Gor. noīať expreſſe tāquā dign⁹ noīe: qa in libro vitæ ſcriptū erat nomē ei⁹. b (Et hic erat princeps publicanorū.) Ly. nō tm̄ publicanus, ſed princeps publicanorū. In quo apparet maior mīa dei in ei⁹ vocatiōe: vt vbi aūbdauit delictū ſuperabūdaret & gr̄a. c (Et ipſe diues.) Ly. qa auar⁹ fuit ī acqrēdo. d (Et q̄rebat).i. deſiderabat. e (Videre Ieſum qs eſſet) in pſona, & hoc ex deuotione. f (Et nō poterat præ turba.) Ly. ex quo patet deuotio ppl'i ad xp̄m. g (Quia ſtatura puſillus erat). ſ. ſtatura corporis. h (Et p̄currēs). i. præ alijs currēs. i (Aſcendit in arborem ſycomorū.) Gor. vt qđ natura minus hr̄et aſcēſu arboris ſuppleret. Sycomor⁹ eſt arbor moro ſimilis in folijs, ſed altitudine p̄ſtās & interp̄tať fic⁹ fatua. Et ſignificat crucē xp̄i q̄ gētib⁹ ſtultitia eſt, iudæis verò ſcādalū, xp̄ianis autem dolcedo & honor. k (Vt videret, illum: quia inde erat tranſiturus). ſcilicet ex illa parte qua erat ſycomor⁹. Quæriť qs mouit eū ad hoc vt ſic deſideraret videre Ieſum. Rñdeť ſcđm aug. quòd

Pecuniæ fugienda eſt cupiditas Cice. de offi.

Per iſtā auctoritatem notať qđ eleemoſyna cadit ſub p̄cepto legis diuinæ.

Quid ſit ſycomorus

ipſe audit'. Audiuit enĩ famã vndiq; circũuolãtẽ de Ieſu q́d ſolo verbo ĩfirmos curaret: ergo deſiderabat ipm videre. l (Et cũ veniſſet). ſ. Ieſus. m (Ad locũ ſuſpiciẽs Ieſus vidit illũ.) nõ tm̃ viſu corpis ſed ẽt reſpectu pietatis & miæ n (Et dixit ad eũ) tãqoã iam diuino eloquio. o (Zacheæ feſtinãs deſcẽde) vocat eũ ex noĩe ad oñſionẽ ſuæ infinitæ ſapiẽtiæ, qua nos oẽs nouit & noĩat. Vñ ps. cxlvj. Qui numerat mol titudinẽ ſtellarũ & omnibus eis nomina vocat. p (Quia hodie in domo tua oportet me mane re.) Lyr. in domo materiali ꝑpter refectionem xpi & diſcipulorũ ſuorũ: & in domo ſpũali con ſciẽtiæ p grã infuſionem. q (Et) ſ. Zachæus. r (Feſtinãs.) Gorr. nõ ꝑcraſtinãs, nõ ſe excuſans. s (Deſcẽdit.) non tm̃ deſcenſu locali: ſed & mẽtali p humilitatẽ. t (Et exce. illũ). ſ. xpm. v (Gaudẽs). ſ. de tanti hoſpitis adoẽtu. x (Et cũ viderẽt oẽs). i. phariſæi & alij malignãtes. ſ. q́d intrauit domũ publicani. y (Mormurabãt, dicẽ. q́d ad hoĩem pc̃õrem, diuertiſſet.) Lyr. & hoc irrationabiliter fecerũt, qa nullus rõnabilr põt mormurare ſi medic' viſitaret ægrotũ ad ipm̃ ſanandũ. Inſuper falſe iudicauerũt de Zachæo qui iam pc̃õr non erat ſed verẽ pœnitẽs. z (Stãs aũt zache', dixit ad Ieſum) quaſi paratus ei obedire. a (Ecce dimidium bonorum meorum dñe do pauperibus.) nõ dicit dabo in futuro. ſ. poſt mortẽ meã, ſed dicit do in pñti, qa vn' denari' 10 vita plus valet qoã mille poſt mortẽ. b (Et ſi qd aliqoem defraudaui reddo quadruplũ) etiã in qñtũcũq; modico. Io hoc aũt q́d ponit ſub dubitatiõe dicens, ſi qd aliqoẽ defraudaui oñdit ſe nõ mľtũ defraudaſſe. (Red do) nõ dicit reddã qa teneť hõ ſtatim reſtituere res iniuſtas iuxta omne poſſe ſuũ. Vñ Augo. Nõ dimittiť pc̃m̃ niſi reſtituať ablatũ. (Quadruplũ) vtinã vſurarij raptores &c. redderent ſimplũ. c (Ait aũt Ieſus ad eũ: qa hodie hoic domui ſal' ã deo facta eſt.) Gor. i. toti familiæ & ſpũaliter cõſciẽtię zachæi quę facta eſt dom' dei per gratiam inhabitatiõis. d (Eo q́d ipſe ſit fili' abrahæ.) Vñ beda, zachęus filius abrahę dr̃, nõ qa de ſtirpe eius genitus: ſed qa eſt fidem ei' imitatus: & ſicut ille terrã & domũ paternã deſeruit, ita iſte zachęus dimidiã partẽ bonorũ ſuorũ paupib' diſtribuit. Ex his vr̃ q́d nõ fuit iudæ' ſed pagan': qa oẽs iudæi de ſtirpe abrahę deſcenderũt. Et idẽ vr̃ dicere Amb. e (Venit enĩ filius hoĩs.) Gor. de cœlo in mundũ per humanitatis aſſumptionẽ. f (Quærere.) p doctrinã ſuam. g (Et ſaluũ facere.) per grãm. h (Quod perierat,) per culpam.

Triplex eſt dom'. ſ. ſupnaturalis ſpiritualis & materialis. Deni. in ſermone de dedicatiõe eccleſiæ.

De qua gẽte fuit Zachæus.

¶Queſtio. xlj.

Circa euang. dedicationis tẽpli ĩ quo dicit ſal' huic domui fctã eſt. Orť. q. de eccleſia. Vtrũ ad adorãdũ deũ neceſſariũ fuerit eccleſias inuenire? Aľ quõd nõ. illud nõ eſt neceſſariũ q́d potuit & põt aľr fieri: ſed de' potuit, & põt adorari abſq; ecc̃ľarũ iuẽtiõe cũ ſit vbiq; Igiť. Io oppm̃ nihil ab ecc̃ľa fuit inuẽtũ qn fuerit licitũ ioeniri atq; neceſſariũ: ſed ad deũ adorãdũ inoẽtæ ſunt ecc̃ľiæ materiales. Igiť. Ad argñ dicit q́d ꝑcedit de neceſſario ſimpliciter dicto & nõ cõditionato. Ad qõnẽ rñdẽdũ eſt ſecũ dũ magřm Ioãnẽ Nider in præceptorio ſuo ca. xiij. quõd neceſſarium fuit capiendo neceſſarium pro congruo. id eſt congruum ad deum adorãdũ eccleſias inuenire: & hoc ꝑpter tria. Primo ſi nõ eẽt aliquis loc' deputat' orõni tũc neſciret vtrũ homines oraret vel non, & multi orare omitterẽt: tñ orones illoĩ loco pñt fieri nihilomin' fructuoſi' ĩ eccleſia effunduntur. Scd̃o qa vadẽs ad locũ orandi plus laborãdo ampli' mereť. Tertio vt orõnis locus ad adorandũ excitet & moueat tã orãtẽ q̃ vidẽtes orare: ſicut locus comedẽdi excitat appetitũ cibi & menſale ad idem: & comedentes incitant alios ad comedendum: ſimiliter dicendum eſt de orantibus in eccleſijs, quare dixit idem nider in principio capituli prædicti quõd eccleſia eſt frequentãda ꝑpter ſanctorũ reliquias, ſacramentorũ efficacias, officiorũ frequentias, angelorũ reſidẽtias, multas indulgentias, mortuorum indigentias, & licet Deus ſit vbiq; non tñ iſta omnia ſunt neq; ſicut: corp' enĩ Chriſti ſub hoſtia cõſecrata ponitur in eccleſia materiali, quare ad adorandum Deum congruum fuit eccleſias materiales inuenire.

FINIS HVIVS OPERIS.

LVGDVNI,

Excudebat ſumma diligentia,

Dominicus Veraarduus.

M, D, XLIX.